

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÎNE

ANUL LXXX Nr. 1 - 2 IANUARIE - FEBRUARIE 1962

EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC SI DE MISIUNE ORTODOXĂ

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

| BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMINE |

COMITETUL DE REDACȚIE

P R E Ș E D I N T E :

P. F. JUSTINIAN, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

M E M B R I :

P. C. Pr. ALEXANDRU IONESCU, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor.

P. C. Pr. CONSTANTIN NONEA, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Iașilor.

P. C. Prof. TRAIAN BELAȘCU, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Sibiului.

P. C. Arhim. Dr. LAURENȚIU BUSUIOC, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Craiovei.

P. C. Pr. Dr. GH. COTOȘMAN, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Timișoarei.

R E D A C T O R R E S P O N S A B I L :

P. C. Pr. I. GAGIU, Directorul Administrației Patriarhale.

COLABORATORI

Înalt Prea Sfinții Mitropoliți, Prea Sfinții Episcopi,
Profesorii Institutelor Teologice, Seminariilor Teologice și școlilor
de cântăreți bisericești;

Prea Cucernicii Consilieri administrativi patriarhali și eparhiali
protopopii, preoții, candidații la titlul de magistru
și doctor în teologie, etc.

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE RESTITUIE. CO-
LABORATORII SÎNT RUGAȚI SĂ-ȘI PĂSTREZE COPIE
DE PE MANUSCRISELE PE CARE LE TRIMIT REDACȚIEI
REVISTEI «BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ».

INV. 257

BIBLIOTECA MIPTM - BUCUREȘTI

PT-4

BISERICĂ
ORTODOXĂ
ROMÂNĂ

BULETINUL OFICIAL
AL
PATRIARHIEI ROMÎNE

ANUL LXXX

Nr. 1-2

IAN. - FEBR.

1962

EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC ȘI DE MISIUNE ORTODOXĂ

C U P R I N S U L

SCRISORI IRENICE PASTORALE MESAJE

<i>Telegrama trimisă Domnului Gheorghe Gheorghiu-Dej, Președintele Consiliului de Stat al R.P.R., de către Prea Fericitul Patriarh Justinian, cu prilejul Anului Nou 1962 . . .</i>	5
<i>Telegrama trimisă Domnului Ion Gheorghe Maurer, Președintele Consiliului de Miniștri al R.P.R., de către Prea Fericitul Patriarh Justinian, cu prilejul Anului Nou 1962</i>	6
<i>Schimb de telegrame între Prea Fericitul Patriarh Justinian și Domnul Profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, cu prilejul Anului Nou 1962 . . .</i>	7— 8
<i>Scrisori irenice primite de Prea Fericitul Patriarh Justinian cu prilejul Sfințelor Sărbători ale Nașterii Domnului</i>	9— 16
<i>Telegrame și scrisori de felicitare primite de Prea Fericitul Patriarh Justinian cu prilejul Sfințelor Sărbători ale Nașterii Domnului din 1961 și Anului Nou 1962</i>	17— 38

VIAȚA BISERICESCĂ

<i>La începutul Anului Nou</i>	39— 46
<i>Lucrările Adunării Naționale Bisericești în sesiunea ordinară de lucru a anului 1961</i>	47— 49
<i>Schimb de telegrame între Prea Fericitul Patriarh Justinian și Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei și al întregii Rusii</i>	50
<i>Schimb de telegrame între Prea Fericitul Patriarh Justinian și Prea Fericitul Patriarh Chiril al Bulgariei</i>	51
<i>La cea de a 61-a aniversare a Prea Fericitului Patriarh Justinian</i>	52— 55
<i>Prăznuirea Sfinților Trei Ierarhi, patronii Institutului și Seminarului Teologic din București, de Diac. A. LEFTER . . .</i>	56— 59
<i>Trecerea întru cele veșnice a Arhiepiscopului Theoclitos al Ateinei, Primat al Bisericii Ortodoxe a Greciei</i>	60— 62

<i>Din viața Bisericilor Ortodoxe de peste hotare</i> , de I. N.	63— 66
<i>Noul Primat al Bisericii Anglicane și Arhiepiscop de Canterbury, Dr. Arthur Michael Ramsey</i>	67— 70

ÎN APĂRAREA PĂCII

<i>Adunarea mondială a reprezentanților tuturor religiilor pentru apărarea păcii de la Tokio</i> , de I. N.	71— 77
---	--------

ÎNDRUMĂRI PASTORALE

<i>Povățuiri și îndemnuri duhovnicești. Spicuiți din Pastoralele de Crăciun ale ierarhilor Bisericii Ortodoxe Române</i>	78— 85
<i>Epiclesa</i> , de Pr. prof. P. VINTILESCU	86—104

DIN TRECUTUL BISERICII NOASTRE

<i>Manuscrise slavone din Minăstirea Putna, I</i> , de Pr. PAULIN POPESCU	105—145
---	---------

RECENZII

<i>Primul volum din Istoria României</i> , de Diac prof. EMILIAN VASILESCU	146—154
<i>Un ghid al monumentelor feudale bucureștene</i> , de Pr. prof. ENE BRANIȘTE	155—161
<i>O valoroasă carte comemorativă despre marele pictor Andrei Rublev</i> , de pictor bisericesc FLORICA BUDIȘ	162—174

PARTEA OFICIALĂ

<i>Lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în sesiunea anului 1961</i>	175—180
---	---------

SCRISORI IRENICE PASTORALE-MESAJE

TELEGRAMA TRIMISĂ DOMNULUI GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ, PREȘEDINTELE CONSILIULUI DE STAT AL R.P.R., DE CĂTRE PREA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN, CU PRILEJUL ANULUI NOU 1962

Cu prilejul Noului An 1962, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis Domnului Gheorghe Gheorghiu-Dej, Președintele Consiliului de Stat al Republicii Populare Române, următoarea telegramă :

*Domnului GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ,
Președintele Consiliului de Stat
al Republicii Populare Române*

LOCO

In zorii Anului Nou, cu nădejdi înnoite exprimăm Consiliului de Stat și Domniei Voastre personal, cele mai alese felicitări din partea Sfintului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și a Noastră personal, rugându-Vă să primiți calde urări de sănătate, putere de muncă și ani mulți, ca să Vă îndepliniți și în curgerea anului 1962 înaltele funcțiuni ale Conducerii de Stat cu aceeași înțelepciune, energie și vigoare, pentru noi înfăptuiri strălucite de folos obștesc, care să desăvîrșească dezvoltarea și înflorirea frumoasei noastre Patrii, pentru continua propășire și fericire a poporului român și pentru sprijinirea cu deplin succes a acțiunii menite să statornicească pacea și colaborarea constructivă între toate statele lumii.

† JUSTINIAN
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMINE

TELEGRAMA
TRIMISĂ DOMNULUI ION GHEORGHE MAURER,
PREȘEDINTELE CONSILIULUI DE MINIȘTRI AL R.P.R.
DE CĂTRE PREA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN,
CU PRILEJUL ANULUI NOU 1962

Cu prilejul Anului Nou 1962, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis Domnului Ion Gheorghe Maurer, Președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Române, următoarea telegramă :

Domnului ION GHEORGHE MAURER,
Președintele Consiliului de Miniștri
al Republicii Populare Române

LOCO

La început de An Nou, cu încredere și bucurie exprimăm Consiliului de Miniștri și Domniei Voastre personal cele mai bune felicitări din partea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și a Noastră personal, cu urarea ca și în cursul anului 1962, în deplină sănătate și cu puteri înnoite, să desfășurați o muncă plină de roade în toate sectoarele de activitate ale vieții publice, pentru dezvoltarea și înflorirea continuă a Patriei noastre iubite. Republica Populară Română, pentru sporirea bunăstării și fericirea harnicului popor român și pentru contribuirea cu succes la acțiunea de pace și înfrățire a popoarelor din lumea întreagă.

† J U S T I N I A N
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMINE

SCHIMB DE TELEGRAME
INTRE PREA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN
ȘI DOMNUL PROFESOR DUMITRU DOGARU,
SECRETARUL GENERAL AL DEPARTAMENTULUI
CULTELOR, CU PRILEJUL ANULUI NOU 1962

Intre Prea Fericitul Părinte Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române și Domnul Profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștri al Republicii Populare Române, a avut loc, cu prilejul Noului An 1962, următorul schimb de telegrame :

Domnului Profesor D. DOGARU,
Secretarul General al Departamentului Cultelor

LOCO

Cu prilejul întâmpinării Noului An 1962, Vă rugăm să primiți cele mai bune felicitări pentru Domnia Voastră personal și pentru colaboratorii Domniei Voastre, din partea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și a Noastră personal, cu urări călduroase de sănătate, putere de muncă și ani mulți, ca să desfășurați o activitate încununată de succes pentru realizarea armonioasei colaborări între toate cultele religioase din țara noastră, în folosul Patriei noastre iubite, Republica Populară Română, și în folosul împlinirii năzuințelor tuturor popoarelor lumii de pace și înfrățire între oameni.

† J U S T I N I A N
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMINE

*Prea Fericitului JUSTINIAN MARINA,
Patriarh al Bisericii Ortodoxe Romine*

LOCO

Vă mulțumesc pentru urările transmise la început de An Nou și
rîndul meu Vă urez sănătate și putere de muncă, pentru a îndruma
erul ortodox pe calea sprijinirii mărețelor realizări din țara noastră.
a așezării unei păci trainice în întreaga lume.

Secretar General D. DOGARU

SCRISORI IRENICE
PRIMATE DE PREA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN
CU PRILEJUL SFINTELOR SĂRBĂTORI
ALE NAȘTERII DOMNULUI DIN 1961

Potrivit rînduielilor de veacuri păstrate în Biserica Ortodoxă, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis, cu prilejul Sfințelor Sărbători ale Nașterii Domnului din anul 1961, o scrisoare de creștinesc salut și frățească îmbrățișare în Hristos, tuturor patriarhilor ortodocși din lume. Textul acestei scrisori a fost publicat în numărul trecut al revistei noastre.

În același timp, Întâistătorii Patriarhiilor Ortodoxe au trimis Prea Fericitului nostru Patriarh Justinian asemenea scrisori care mărturisesc unitatea de nezdruccinat a Sfintei Ortodoxii. Iată cuprinsul acestor scrisori irenice :

Scrisoarea Sanctității Sale ATHENAGORAS, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului :

PATRIARHIA ECUMENICA
Nr. 956.

Prea Fericite și Înalt Prea Sfințite Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Autocefale Romîne, Frate prea iubit și mult dorit în Hristos Dumnezeu și împreună-slujitor al smereniei Noastre, D. JUSTINIAN, îmbrățișîndu-Vă frățeste în Domnul, cu multă bucurie Vă întîmpinăm.

Primind cu multă dragoste urările frățesti ale venerabilei și mult iubitei Voastre Prea Fericiți, cu prilejul sărbătorilor Nașterii Domnului, cu multă bucurie, o dată cu mulțumirile Noastre, venim să Vă înapoiem și îmbrățișarea Noastră sărbătorească, urîndu-Vă din inimă să se poare asupra Voastră, a fraților iubiți întru Hristos din jurul Vostru și asupra întregii turme a dreptcredincioșilor creștini de acolo harul și binecuvîntarea Domnului, Celui născut în trup.

În epoca aceasta plină de neliniște și de zbucium, în care oamenii iarăși sînt gata să-și dea duhul de teama și așteptarea celor ce au să

vină asupra lumii (Luca XXI, 26), cu adevărat mare este mîngîierea care vine de la Dumnezeu în sufletele noastre, celor care credem, în urma harului și bucuriei pe care o primim de la Hristos, Cel ce s-a născut. Iar mîngîierea noastră aceasta sporește și mai mult în urma legăturii dragostei, care unește Sfintele lui Dumnezeu Biserici locale și care tinde să se întindă și asupra celorlalte confesiuni creștine de pe fața pămîntului. Spiritul de înțelegere reciprocă și de colaborare dintre Bisericile creștine, manifestat în timpul din urmă la Conferința Bisericilor Ortodoxe de la Rhodos și la cea de a III-a Adunare Generală a Consiliului Mondial al Bisericilor de la New-Delhi, ca și rîvna și înclinarea lor către întărirea puterilor lor spirituale pentru ca voia sfîntă a Părintelui cereșc comun să dăinuiască și pe pămînt, ca și în cer, pentru binele tuturor, arătînd că Bisericile creștine au început să simtă mai adînc misiunea lor în lume și răspunderea pe care și ele o au pentru neorînduiala din lume, ne dau nădejdea sigură că, pînă în cele din urmă, lumina ce a răsărit în lume prin Nașterea Mîntuitorului va birui întunericul care mai plutește și astăzi asupra oamenilor.

Cu acestea, exprimînd dorința de a cunoaște și personal pe Venerabila Voastră Prea Fericire, primindu-Vă în Fanar, împreună cu suita Voastră în primăvara apropiată, și îmbrățișîndu-Vă din nou întru Cel ce s-a născut, urăm ca Noul An care vine să fie bogat în har și cu milă de la Dumnezeu, atît pentru Prea Fericirea Voastră, cît și pentru Prea Sfînta Biserică de la Voi, și rămînem cu dragoste frățească și deosebită cinstire.

Al respectabilei Voastre Prea Fericiri iubitor frate în Hristos,

† ATHENAGORAS al Constantinopolului

Crăciunul 1961.

Scrisoarea Prea Fericitului HRISTOFOROS, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa :

H R I S T O F O R O S

Papă și Patriarh al Alexandriei și al întregii Africi,
cătore

J U S T I N I A N,

Prea Fericitul Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit
al Ungrovlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Romîne

Sărutare sfîntă în Hristos Cel ce s-a născut !

Impreună cu mulțimea oștilor cerești ale îngerilor, lăudînd slava lui Hristos, Dumnezeului nostru, Cel născut din Fecioara și cîntînd totodată făgăduința sfîntă a păcii pe pămînt, și a buneivoini între oameni, ne simțim luminați de lumina cea prisositoare ce s-a revărsat asupra peșterii din Betleem, de către steaua cea strălucitoare, care a călăuzit pe cei ce au adus ca daruri lui Emmanuel aur, smirnă și tămîie și, închi-

nîndu-se împreună cu păstorii cei ce stăteau de veghe, înaintea Domnului păcii și Mîntuitorului sufletelor noastre care se găsea culcat în iesle, cu dragoste frățească venim să îmbrățișăm pe de Dumnezeu păzita Sanctitatea Voastră și să Vă dăm sărutare cu buze frățești, cu prilejul măreței sărbători a creștinătății, care amintește Nașterea după trup a lui Hristos, urîndu-Vă ani mulți și fericiți, cu sănătate și plini de amîndouă bucuriile: pămîntească și cerească.

Domnul păcii și Mîntuitorul sufletelor noastre, Cel ce dăruiește aleșilor Săi și tuturor celor ce cred în El și lucrează binele în pace și dreptate, pacea Sa «care depășește toată înțelegerea», Același să grăiască cele bune în inimile puternicilor pămîntului, conducătorilor de popoare și de neamuri și îndrumătorilor lor și tot El, Dumnezeu Cel mai înainte de veci, Care s-a născut ca prunc, să potolească cu sceptrul Său puternic strîmtorarea neliniștii și a frămîntării care se abat asupra lumii, să consolideze, întocmai ca pe o stîncă puternică, lumea care se clatină din cauza învrăjbirii, să aducă pacea asupra omenirii, făcîndu-i cunoscute sfintele Lui voiri și, îndemnînd-o spre poruncile Sale, să o îndrumeze pe calea progresului neînterupt și a fericirii, ca să ajungă la mîntuire, pentru ca și pe pămînt împărăția Lui să se înfăptuiască în bunăvoire și pace, ca și în cer.

Cu acestea, îmbrățișînd pe de Dumnezeu încununata și de Dumnezeu păzita Voastră Prea Fericire și sărutîndu-Vă cu sărutare sfîntă în Hristos, Cel ce s-a născut în peșteră, rămînem frate în Hristos,

† HRISTOFOROS al Alexandriei

Scrisoarea Prea Fericitului THEODOSIE, Patriarhul Antiohiei și al întregului Orient :

PATRIARHIA GRECO-ORTODOXA A ANTIOHIEI
ȘI A TOT ORIENTUL

Damasc, 5 ianuarie 1962.

Prea scumpului și veneratului frate în Domnul nostru Iisus Hristos, Prea Fericitului JUSTINIAN, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romîne, Prea iubitul nostru împreună-liturghisitor, harul și pacea Bunului Dumnezeu să fie cu Prea Fericirea Voastră.

Prea Fericirea Voastră,
Prea iubite Frate,

«Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire».
(Luca II, 14).

Această pace divină care vine din gura cetelor îngerești și care întrece toată înțelegerea omenească, V-o împărtășim din inimă, Prea

iubite Frate, ca răspuns la mesajul Vostru frăţesc, pe care aţi binevoit a ni-l adresa cu prilejul Naşterii Domnului nostru Iisus Hristos, şi ne bucurăm într-adevăr împreună cu Voi şi împărtăşim sentimentele Voastre bogat exprimate în această zi mare de prăznuire, în care toate profeţiile cu privire la venirea Mîntuitorului au fost împlinite pentru mîntuirea omenirii.

Este adevărat, aşa cum constataţi şi Voi, Prea iubite Frate, că omenirea prăznuieşte şi anul acesta Crăciunul într-o atmosferă întunecată de nori negri, dar ni se impune categoric nouă tuturor conducătorilor spirituali, datoria cea mai sfîntă de a continua strădaniile noastre personale şi rugăciunile noastre fierbinţi către Cel Atotputernic spre a răspîndi şi mai mult învăţăturile Evangheliei Sale, care să ajute pe toţi oamenii să cunoască adevărul, dragostea de aproapele şi dreptatea şi să le urmeze, aşa cum magii au urmărit steaua strălucitoare pînă la ieslea în care dumnezeiescul Prunc s-a născut smerit. Nădejdea noastră rămîne veşnic nezdruncinată în Răscumpărătorul nostru prea iubit, Care va netezi fără îndoială calea spre o pace trainică şi care să cuprindă universul întreg.

În numele Nostru personal şi al Sfîntului Sinod şi al credincioşilor Bisericii Apostolice a Antiohiei şi a tot Orientul, Vă mulţumim din toată inima, Prea iubite Frate, şi Vă facem la rîndul Nostru cele mai calde urări pentru fericirea Prea Fericirii Voastre şi a Sfintei Voastre Biserici, cu ierarhii şi credincioşii săi. Rugăm pe Domnul şi Mîntuitorul nostru să Vă dea puterea îndestulătoare şi reuşita deplină în lucrarea Voastră pentru împărăţia Sa. Il rugăm încă să binecuvînteze Noul An pentru ca să poată înscrie o eră de prosperitate şi pace adevărată, atît pentru nobilul Vostru popor cît şi pentru toate popoarele lumii.

Rugîndu-Vă să Vă aduceţi aminte de smerenia mea în rugăciunile Voastre şi încheind cu o îmbrăţişare frăţească, rămîn al Prea Fericirii Voastre, smeritul frate în Hristos,

† THEODOSIE al IV-lea
Patriarhul Antiohiei şi a tot Orientul

Scrisoarea Prea Fericitului Benedict, Patriarhul Ierusalimului :

Cu prilejul sărbătorii Naşterii mai presus de fire a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos şi al celor ce urmează după ea, îmbrăţişînd frăţeşte pe respectabila Voastră Prea Fericire, Vă rugăm cu toată căldura sufletească să le sărbătoriţi, împreună cu turma creştină cea încredinţată Vouă, cu sănătate şi neîmpuţinată bucurie sufletească.

Dumnezeu să dăruiască lumii întregi un An Nou plin de daruri cereşti.

† Patriarh BENEDECT

Scrisoarea Sanctității Sale ALEXEI, Patriarhul Moscovei și a toată Rusia :

Prea Fericirea Voastră,

Sfânta noastră Biserică ne amintește iar despre minunata întrupare a Fiului lui Dumnezeu, care s-a pogorât din ceruri și s-a născut pe pământ ca să ne renască pe noi pentru viața cea cerească ; de aceea ne și cheamă să-L slăvim, cu :

«Hristos se naște, slăviți-L!».

Fie ca Hristos Pruncul Cel Născut — Arhiereul lumii întregi, — celei văzute și celei nevăzute, să-Și prelungească și să-Și înmulțească binecuvântările Lui peste noi, cei ce Îi slăvim venirea Sa, și să-și întindă peste noi dragostea Sa, care întotdeauna însetează să răspândească în jurul nostru numai bucurie și mângâiere.

Vă felicit, Prea Iubite în Domnul și Prea Fericite Părinte, de Praznicul Nașterii Mântuitorului nostru, Domnul Iisus Hristos, și cu toată piozitatea Vă doresc să petreceți sfintele zile ale Marelui Praznic cu pace sufletească și deplină sănătate.

Să ne binecuvînteze Domnul pe noi cu pace și bunăstare în Anul Nou sosit al bunătății Sale.

Cu dragoste întru Domnul rămînem sincerul Vostru cinstitor,

† A L E X E I

Patriarhul Moscovei și al întregii Rusii

Moscova, ianuarie 1962.

Scrisoarea Prea Fericitului GHERMAN, Patriarhul Serbiei :

PATRIARHUL SERBIEI
Nr. 177/1961.

Prea Fericite Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei, Locțiitor al Cezareei Capadociei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Romîne, prea dorite și prea iubite Frate întru Hristos și împreună-slujitor al smereniei Noastre, D. D. JUSTINIAN, îmbrățișînd frățeste în Domnul pe Prea Fericirea Voastră, Vă salutăm din toată inima.

«Hristos se naște, măriți-L, Hristos din ceruri, întâmpinați-L...».

Cu aceeași bucurie duhovnicească de nedescris așteptăm și în acest an Praznicul Întrupării Domnului nostru Iisus Hristos și salutăm cu dragoste și respect pe Prea Fericirea Voastră cu cuvintele :

HRISTOS S-A NĂSCUT !

În istoria neamului omenesc sînt puține evenimente mari și însemnate ca acelea cînd Fiul Omului, pentru noi și pentru a noastră mîntuire s-a pogorît din ceruri și s-a făcut om. Cerul și pămîntul tresaltă de bucurie, iar deasupra Betleemului cetele îngeruși cîntă: «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire» (Luca II, 14). Cu aceste cuvinte, îngerii lui Dumnezeu au vestit Nașterea Fiului lui Dumnezeu, Domnul nostru Iisus Hristos, Care pentru omul căzut în păcat a adus cu El pacea cerească și pacea pămîntească și bunăvoirea între oameni. În veci să fie slava și lauda Domnului Dumnezeului nostru pentru această prea mare milă a Sa. Noi ne rugăm neîncetat lui Dumnezeu să nu lipsească de pace omenirea de astăzi, care are nevoie de ea mai mult ca oricînd.

Cu aceste rugăciuni către Pruncul nou născut la Betleem, noi felicităm din toată inima, cu prilejul Nașterii Domnului, pe Prea Fericirea Voastră, pe Înalt Prea Sfințitii și Prea Sfințitii Arhieriei, Sfînta Voastră Biserică, clerul și credincioșii Voștri.

Vă rugăm să binevoiți a primi de asemenea și felicitările Noastre pentru Noul An 1962, care să fie un an binecuvîntat și fericit, cu cele mai sincere doriri ca să-l petreceți în bună sănătate și pace, spre deplina prosperitate a Bisericii Romîne surori.

Sărutînd pe Prea Fericirea Voastră cu sărutare duhovnicească, rămînem în Domnul Hristos Cel nou născut, devotat frate al Vostru și împreună-slujitor,

† GHERMAN
Patriarhul Serbiei

Belgrad, în ajunul Nașterii Domnului, 1961.

Scrisoarea Prea Fericitului EFREM II, Patriarhul Catolicos al întregii Gruzii:

Sanctitatea Voastră, Prea Fericite Vlădică,
Iubite întru Hristos Frate,

Așadar, Prea Milostivul și iubitorul de oameni Dumnezeu din nou ne-a învrednicit să ne felicităm unii pe alții cu prilejul Marelui Praznic al Nașterii Mîntuitorului și Domnului nostru Iisus Hristos.

«Nu este alt nume sub cer, care a fost dat oamenilor, prin care se cade să ne mîntuim» (Faptele Apostolilor IV, 12).

«Dumnezeu L-a preainălțat și I-a dat un nume mai presus de tot numele, ca înaintea numelui lui Iisus să se plece tot genunchiul celor cerești și celor pămîntești și al celor de dedesubt» (Filip. II, 9-10), și nu există alt nume mai scump și mai apropiat de inima unui credincios decît numele Domnului Iisus Hristos...

Și iată a sosit sărbătoarea Nașterii Domnului, arătarea Lui lumii în trup, și noi o prăznuim luminat și-L întîmpinăm pe El, Mîntuitorul

nostru, Care a luat asupra Sa păcatele tuturor oamenilor ; întâmpinăm pe Intemeietorul și pe Căpetenia Bisericii creștine, căreia noi toți îi aparținem, în care El — «Atotputernicul, Iubitorul de oameni și Prea Milostivul petrece în veci și luminează pe tot omul, care vine în lume...».

...Și noi luînd aminte la glasul îngerilor, cu credință înmulțim rugăciunile noastre «pentru pacea a toată lumea, în nădejdea că iubirea lui Dumnezeu nu va îngădui ca «lumea urii» să tulbure pacea lumii.

«Hristos se naște, slăviți-L!»

«L'aina străină și mare, care întrece mintea omenească, și bucuria mare, care nu încapă în firea cea slabă omenească...».

Deci, primiți, Sfințite Părinte, plin de dragoste, felicitările noastre pentru Nașterea Domnului și pentru Anul Nou din partea Sfintei noastre Bisericii Ivirene-Georgiene.

Să binecuvînteze Domnul întreaga lume cu pacea cea plină de har ; să îmblînzească și să înmoaie cu untdelemnul bucuriei mintea și inima oamenilor care cugetă cele rele ; să trimită binecuvîntare asupra Sfintei Sale Biserici, — «pe care a cîștigat-o cu prea cinstitul Său Sînge», și pe fiecare dintre noi să ne binecuvînteze cu binecuvîntarea Sa cerească, pentru ca să slujim cu credință și cu dreptate Patria noastră și Sfînta Sa Biserică.

Rămînem cel ce Vă iubește din toată inima,

† E F R E M II

Patriarhul Catolicos al întregii Gruzii

Nașterea Domnului, Anul Nou — Tbilisi, 1961-1962.

Scrisoarea Prea Fericitului CHIRIL, Patriarhul Bulgariei :

PATRIARHATUL BULGAR

SFINTUL SINOD

Nr. 9656.

Prea Fericirea Voastră,

Doxologia îngerească din sfînta noapte a Nașterii ne umple din nou de «marea bucurie «binevestită păstorilor din Betleem pentru toți oame-nii», pentru că în orașul lui David s-a născut Mîntuitor, Carele este Hristos» (Luca II, 10-11).

În sufletele noastre răsună cîntarea cea voioasă a oștirii îngerești : «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire» (Luca II, 14), iar smerenia Celui neîncăput duhovnicește ne prefăce ca să învingem deșertăciunea pămîntească.

Cu cuvinte de Dumnezeu inspirate, prea slăvitul Apostol a exprimat taina cea mare : «Și Cuvîntul trup s-a făcut și s-a sălășluit între noi, plin de har și de adevăr» (Ioan I, 14).

Lumina Nașterea a lui Hristos întărește așteptările fiilor lui Dumnezeu, pentru dreptate și pace, prin Acela pe care Dumnezeu luminații prooroci L-au numit «Soarele dreptății», Hristos, Dumnezeul nostru.

Dumnezeiescul Prunc Iisus intră în templul sufletelor noastre, ca să le sfințească cu «Lumina luminării tuturor popoarelor», care face din cei credincioși un lăcaș vizibil al dumnezeieștii străluciri.

Felicit pe Prea Fericirea Voastră, în numele meu și al Sfântului Sinod, cu ocazia prea luminoasei Nașteri a lui Hristos și Anului Nou 1962, rugînd smerit pe dumnezeiescul Prunc Hristos să Vă dăruiască cu bogata Sa milă, iar pe cinstitorul de Dumnezeu cler și pe păstoriții Voștri de Hristos iubitori să-i întărească în evlavie și să-i binecuvînteze cu pace plină de har și prosperitate.

Solicite sfintele Voastre rugăciuni arhipăstorești și sint al Prea Fericirii Voastre smerit, întru Domnul, confrate și coslujitor.

† CHIRIL
Patriarhul Bulgariei

Sofia, 20 decembrie 1961.

**TELEGRAME ȘI SCRISORI DE FELICITARE
PRIMATE DE PREA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN
CU PRILEJUL SFINTELOR SĂRBĂTORI
ALE NAȘTERII DOMNULUI DIN 1961
ȘI ANULUI NOU 1962**

Pe lângă scrisorile irenice ale Patriarhilor ortodocși, Prea Fericitul Patriarh Justinian a mai primit, cu prilejul sfințelor sărbători ale Nașterii Domnului din anul 1961 și Anului Nou 1962, numeroase telegrame și scrisori de felicitare din partea unor Întâistătători, ierarhi și slujitori ai Bisericilor Ortodoxe și eterodoxe din țară și de peste hotare.

La fel ca și în anii trecuți, publicăm mai jos o parte din aceste mărturii ale dragostei și prețuirii de care se bucură Biserica Ortodoxă Română și Prea Fericitul nostru Patriarh Justinian, în rîndurile reprezentanților de frunte ai creștinilor din lumea întreagă.

Telegrama Prea Fericitului CHIRIL, Patriarhul Bulgariei:

*Prea Fericitului Justinian,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

BUCUREȘTI

Cu călduroasă iubire frățească felicit pe Prea Fericită Voastră de sfînta sărbătoare a Nașterii lui Hristos și cu rugăciuni stăruitoare Vă urez Prea Fericită Voastră, Sfintei Biserici Ortodoxe Române și bunului Vostru popor un An Nou fericit.

† CHIRIL
Patriarhul Bulgariei

Scrisoarea Înalt Prea Sfințitului MACARIOS, Arhiepiscop al Ciprului :

Prea Fericite Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Mitropolit al Ungrovlahiei și Arhiepiscop al Bucureștilor, Frate prea iubit și mult dorit și împreună-slujitor D. D. JUSTINIAN, îmbrățișându-Vă frățeste în Domnul, cu multă bucurie Vă întâmpinăm.

Plinirea vremii a sosit. Mesia și Mântuitorul Cel prezis de profeți și căutat cu înfrigurare de popoarele pământului se găsește în mijlocul nostru și, prin prezența Lui, ne sfințește. Fiul lui Dumnezeu Cel ce există mai înainte de veci, se naște Prunc tânăr din Fecioara, la Betleem, se înfașă în scutece și se culcă în iesle, pentru ca să elibereze omenirea de blestemul păcatului și să o împace cu Dumnezeu. Cele pămîntești și cele cerești se bucură împreună de aceasta și slăvesc împreună pe Dumnezeu, cîntînd minunatul imn : «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire».

Ascultînd și noi, cu urechile duhului, această cîntare, sărbătorim cu bucurie și veselie amintirea mării și mai presus de fire Taine a mîntuirii. Și îndeplinindu-ne o datorie sfîntă, dar și plăcută, venim ca prin această scrisoare a noastră, să felicităm pe respectabila Voastră Prea Fericire, de ziua aceasta mare a credinței noastre și ne rugăm din tot sufletul Mîntuitorului Hristos, Celui născut din Fecioara, să Vă țină și să Vă întărească întotdeauna în păstoria plăcută lui Dumnezeu și plină de folos a turmei credincioase celei încredințate Vouă, hărăzindu-Vă toată binecuvîntarea și tot darul desăvîrșit, dăruindu-Vă de asemenea și Noul An al harului Său plin de toată bunătatea, plin de sănătate și de împlinire a tot ce doriți, spre binele Prea Sfintei Biserici, în fruntea căreia Vă găsiți cu toată strălucirea, ca și spre binele întregii Biserici.

Rugîndu-Vă să împărtășiți aceste cuvinte sărbătorești și doriri de bine și Prea Sfinților Ierarhi din jurul mult doritei Voastre Prea Fericiri — frați ai Noștri prea iubiți —, Vă dăm din nou sărutare sfîntă în Hristos cel ce s-a născut, și rămînem al Prea Fericirii Voastre iubitor frate în Hristos,

† *MACARIOS al Ciprului*

In Sfînta Arhiepiscopie a Ciprului.
Crăciunul, 1961.

Scrisoarea Prea Fericitului THEOKLITOS, Arhiepiscop al Atenei și Primate al Bisericii Greciei :

Prea Fericite Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Locuitor al Cezareei Capadociei, Mitropolit al Ungrovlahiei și Arhiepiscop al Bucureștilor, Frate iubit în Hristos Dumnezeu și împreună-slujitor, D.D. JUSTINIAN, îmbrățișându-Vă în Domnul, cu multă bucurie Vă întâmpinăm.

Strămoșul nostru Adam, căzînd și fiind lipsit de harul cel dumnezeesc, și dezbrăcat de îmbrăcămintea credinței, a primit o rănire de moarte, întru care tot neamul omenesc avea să moară, dacă nu s-ar fi pogorit Acel Samarinean milostiv din Evanghelie, adică Domnul nostru Iisus Hristos, și dacă nu ar fi vindecat rănirea aceasta. Fost-a Adam și toți au fost întru el ; murit-a Adam și toți au murit întru el, apăsăți de înclinăciunea strămoșească.

Astfel, fiind născuți întru robie, am fost eliberați de Domnul nostru Iisus Hristos și am fost răscumpărați cu Sfîntul Său Sînge. Prin Întruparea Domnului am primit darul cel negrăit al mîntuirii. În nesfîrșita Sa mila, s-a adus pe Sine jertă pentru păcatele noastre și cu Sîngele propriu le-a spălat pe ele, după cum spune profetul Isaia : «Și va trimite lor un om, care-i va mîntui» (Isaia XIX, 20) ; iar Evanghelistul Ioan : «Iar acum căutați să mă ucideți ca pe un om, care v-am vorbit vouă adevărul» (Ioan VIII, 10) ; Omul-Dumnezeu, Iisus Hristos, care El singur a dat ispășire lui Dumnezeu pentru noi toți ; singurul mijlocitor între Dumnezeu și oameni, Cel ce nu a fost supus vechiului păcat, Cel ce a tustignit în Trupul Său păcatul tuturor oamenilor și prin Sîngele Său a șters zăpăsul lor.

Pentru aceasta deci, «Cuvîntul trup s-a făcut» și astfel «Cel născut din Tatăl mai înainte de veci», s-a născut, cînd a venit plinirea vremii «pentru noi și pentru a noastră mîntuire de la Duhul Sfînt și din Fecioara Maria». Aceasta constituie «taina cea mare a credinței» noastre.

Sărbătorind, aşadar, faptul acesta mîntuitor de lume al dumnezeieștii Întrupări a Mîntuitorului și noi, cei care conducem frînele Sfintei noastre Biserici, înaintea Pruncului celui dumnezeiesc aducem, ca și magii, Celui născut, darurile credinței, dragostei și nădejzii și cîntăm împreună cu sfinții îngeri innul : «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire».

Venind întru întâmpinarea respectabilei Voastre Prea Fericiri, ca și a Sfîntului și Sfințitului Sinod Patriarhal, cu prilejul strălucitelor sărbători ale marilor taine ale credinței noastre, Vă urăm din toată inima sănătate neschimbată și orice altă abundență de daruri dumnezeiești, iar Noul An al harului, care vine, să Vă fie prielnic întru toate și plin de toată bunătatea.

În Sfînta Arhiepiscopie a Atenei, Crăciunul anului mîntuitor 1961.
Iubitor frate în Hristos și cu totul devotat,

† THEOKLITOS al Atenei

Scrisoarea Înalt Prea Sfințitului TIMOTEI, Mitropolitul Varșoviei și a toată Polonia.

Prea Fericirea Voastră,
Prea Fericite Vlădică,

Domnul și Dumnezeu nostru, care este atât de milostiv, ne-a îngăduit să întâmpinăm din nou marele și plinul de bucurie praznic al Nașterii Domnului nostru. «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu», cântă îngerii vestind lumii venirea Fiului lui Dumnezeu. Cântarea îngerilor — biruința cerului; închinarea păstorilor și a magilor — bucuria pământului: ființa omenească a primit plenitudinea Dumnezeirii. «De aceea Marele Dumnezeu a venit pe pământ ca un om smerit, dorind să ne ridice la înălțimea cerească». Toți împreună cu păstorii și magii ne închinăm astăzi lângă ieslea Pruncului dumnezeiesc, cu gândurile îndreptate spre «taina cea străină».

În zilele praznicului Nașterii Domnului nostru, rog pe Prea Fericirea Voastră să binevoiască a primi felicitările mele cele mai sincere cu prilejul acestei mari sărbători a creștinătății. Anul ce vine să fie pentru Prea Fericirea Voastră și pentru toată Biserica lui Hristos anul harului dumnezeiesc. Domnul și Dumnezeu nostru să ocrotească Sfânta Sa Biserică și lumea întreagă cu pacea și purtarea Sa de grijă dumnezeiască.

Al Prea Fericirii Voastre smerit împreună-slujitor în Domnul,

† T I M O T E I

Mitropolitul Varșoviei și a toată Polonia

Varșovia, Nașterea Domnului, 1961.

Scrisoarea Înalt Prea Sfințitului IOAN, Mitropolit de Praga și a toată Cehoslovacia:

*Prea Fericirii Sale Prea Fericitului JUSTINIAN,
Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei
și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române*

BUCUREȘTI

«Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire» (Luca II, 14).

Acest imn îmbucurător al păcii l-au cântat în noaptea Crăciunului îngerii, și așa l-au preaslăvit pe Noul Născut Hristos, Pruncul cel dumnezeiesc.

Cu îngerii, și noi Il slăvim pe Cel Născut Prunc tânăr — Dumnezeu Cel mai înainte de veci.

Sărbătorind acest prea solemn praznic al *păcii*, noi Il preamărim pe Împăratul păcii — pe dumnezeiescul Prunc Hristos. Dar, spre marea noastră durere, bucuria acestei mărețe zile este întunecată de actuala tensiune politică din lume.

Cu mari nădejdi spre pace noi ne amintim de Conferința Creștină de la Praga, care a avut loc în 13 iunie 1961. La această Conferință au participat 628 de delegați din 40 de țări ale celor cinci continente. Conferința a avut un caracter ecumenic. Conferința aceasta a adresat creștinilor din lumea întreagă o epistolă în care face apel ca toți să «păstreze pacea și dreptatea».

Am amintit deopotrivă și de Conferința Panortodoxă de la Rhodos, care a avut loc în septembrie 1961. Conferința de la Rhodos a adresat tot un apel la toți creștinii ortodocși, chemându-i «să aibă pace între ei».

Not înălțăm rugă fierbinte către Împăratul *păcii* — dumnezeiescul Prunc născut — Hristos — pentru ca El, Atotputernicul, să trimită «pace și dragoste, fraților» (I Ieseni VI, 23).

Salut și lehelit pe Sanctitatea Voastră, pe de Dumnezeu păzita Voastră turmă, de marele și plinul de toată bucuria praznic al *păcii* — de Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos, dorindu-Vă sincer bucurie duhovnicească și *pace*.

«Vom urma, deci, cele ale păcii» (Romani XIV, 19).

Al Prea Fericirii Voastre smerit rugător către Hristos,

† I O A N

Mitropolit de Praga și a toată Cehoslovacia

Praga, 24 decembrie 1961.

Scrisoarea înalt Prea Sfințitului PAAVALI, Arhiepiscopul Careliei și a toată Finlanda :

Prea Fericirea Voastră,

Cu harul lui Dumnezeu, ne unim și anul acesta cu mulțimea cetelor cerești (Luca II, 13), și preamărim pe Pruncul, Dumnezeu cel veșnic, născut din Fecioara, din dragoste pentru noi.

La sfârșitul anului, noi Il preamărim pe El, care este «Părintele îndurărilor și Dumnezeu al toată mângâierea» (II Corinteni I, 3) pentru toată bunătatea și îndurarea Sa față de Sfânta Biserică și de întreaga omenire —, «căci puterea Sa întru neputință se săvârșește» (II Corinteni XII, 9-10).

Doresc Sanctității Voastre îmbelșugată bucurie duhovnicească și mângâiere în Iisus Hristos, la acest mare praznic. Să ne rugăm ca și în curgerea anului care începe, toată creștinătatea să aibă bogăție de nădejde prin puterea Sfântului Duh (Romani XV, 13), ca milioanele de

credincioși din lumea întreagă să slăvească pe Dumnezeu întru cele înalte, ca de asemenea milioanele de oameni să ceară pacea de la Hristos, și să arate bunăvoință unii față de alții.

În rugăciuni, urez Prea Fericirii Voastre sănătate deplină și mulți ani și rămân al Vostru smerit frate în Hristos,

† P A A V A L I

Arhiepiscopul Kareliei și a toată Finlanda

Crăciunul 1961.

Telegrama Înalt Prea Sfințitului PAISIE, Arhiepiscop a toată Albania :

*Prea Fericitului JUSTINIAN,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romine*

BUCUREȘTI

Salutări frățești cu prilejul Nașterii Domnului și Anului Nou și cele mai bune urări.

† PAISIE

Arhiepiscopul a toată Albania

Scrisoarea Înalt Prea Sfințitului IACOB, Arhiepiscopul Bisericii Ortodoxe Grecești din America de Nord și de Sud :

Prea Fericite,

În scurtă vreme va sosi sărbătoarea cea plină de bucurie a dumnezeieștii Întrupări a Fiului și Cuvîntului lui Dumnezeu, aducînd din nou omenirii vestea cea mare a păcii spre slava lui Dumnezeu, prin bunăvoința între oameni.

Anul care este pe sfîrșite, mai mult decît oricare altul în timpurile din urmă, a dovedit că Bisericele care alcătuiesc Prea Sfînta Ortodoxie merg pe calea unității, dînd neamurilor și popoarelor... exemplul bunăvoinței...

Pentru aceasta, Vă urez să întîmpinați sărbătoarea cea de lume mîntuitoare a Crăciunului, cum și celelalte sărbători din ciclul ei, cu pace, bucurie și veselie, iar Noul An al harului să fie pentru Voi și pentru Sfînta Biserică soră a Romîniei, plin de harul cel mîntuitor al Lui și pentru Biserici și pentru toată lumea un an de adevărată pace și bunăvoință creștină.

Îmbrățișînd cu sărutare sfîntă pe respectabila Voastră Prea Fericire, rămînem cu dragoste adîncă în Hristos Cel ce s-a născut,

† IACOB

Arhiepiscopul Americii

18 decembrie 1961.

Telegrama Înalt Prea Sfințitului ELIE, Mitropolitul Libanului :

Prea Fericirea Voastră,
Iubite Stăpîne și Părinte duhovnicesc întru Hristos,

Primiți de la mine felicitări și urări pentru Sărbătoarea Sărbătorilor
a Nașterii lui Hristos, de putere, sănătate și întru toate bună sporire
în luminata Prea Fericirii Voastre slujire, pentru binele Sfintei Voastre
Biserici Pravoslavnice.

Înalt rugăciuni pentru ca Domnul să Vă dăruiască «mulți ani».

Al Prea Fericirii Voastre smerit fiu în Domnul,

† ELIE KARAN
Mitropolitul Libanului

Telegrama Înalt Prea Sfințitului NIFON, Mitropolit de Zahlé și
Baalbek (Liban) :

*Prea Fericitului Patriarh JUSTINIAN
al Bisericii Ortodoxe Romîne*

BUGUREȘTI

Din inimă Vă felicit cu prilejul Nașterii Domnului Hristos și Noului
An și Vă doresc tot binele întru mulți ani!

Cu multă prețuire,

† NIFON
Mitropolit de Zahlé, Liban

Telegrama Înalt Prea Sfințitului PITIRIM, Mitropolitul Crutiței și
Colomnei, conducătorul Eparhiei Moscovei :

*Prea Fericitului JUSTINIAN,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romîne*

BUGUREȘTI

Felicit din inimă pe Prea Fericirea Voastră cu prilejul marelui praz-
nic al Nașterii lui Hristos și Anului Nou.

Cu frățească dragoste,

† P I T I R I M
Mitropolitul Crutiței și Colomnei,
conducătorul Eparhiei Moscovei,
membru al Sfintului Sinod

Telegrama Înalt Prea Sfințitului Mitropolit IOAN, Exarhul Ucrainei :

*Prea Fericitului JUSTINIAN,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

BUCUREȘTI

Felicit din toată inima pe Prea Fericirea Voastră, cu prilejul praznicului luminat al Nașterii lui Hristos și Anului Nou!

† I O A N

Mitropolit, Exarhul Ucrainei

Telegrama Înalt Prea Sfințitului BORIS, Mitropolitul Odesei :

*Prea Fericirii Sale Prea Fericitului JUSTINIAN,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

BUCUREȘTI

De praznicul Nașterii lui Hristos, felicit cu fiiască dragoste pe Prea Fericirea Voastră. Vă doresc bucurie duhovnicească și sănătate. Mă încredințez sfintelor Voastre rugăciuni.

† BORIS

Mitropolitul Odesei

Scrisoarea Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop NICODIM, președintele Secției legăturilor bisericești cu străinătatea a Patriarhiei Moscovei :

Prea Fericirea Voastră,
Prea Fericite Vlădică,

«Astăzi Dumnezeu pe pământ a venit și omul la cer s-a înălțat». Închinându-Ne în fața mării taine a blagoslovitei arătări a lui Dumnezeu în trup, când pentru pământ cerurile s-au deschis și pământul bucuros, la un loc cu îngerii, cântă : «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace!».

Vă felicit de marele praznic al Nașterii lui Hristos și de Anul Nou ce vine al negrăitei bunătăți a lui Dumnezeu către oameni.

Vă doresc sănătate și ajutorul binecuvîntat al lui Dumnezeu în slujba înaltă pe care o dețineți, și cu sentimente fiiști față de Prea Fericirea Voastră mă încredințez rugăciunilor Voastre sfinte.

† NICODIM, Arhiepiscop

*Președintele Secției Legăturilor Bisericești
cu străinătatea a Patriarhului Moscovei,
membru al Sfîntului Sinod*

Scrisoarea Înalt Prea Sfințitului ONISIM, Arhiepiscop de Vladimir și Suzdal :

*Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului JUSTINIAN,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

BUCUREȘTI

Cuprins de bucuria duhovnicească a măreței zile a Nașterii Mîntuitorului Hristos ce vine, mă adresez Vouă cu urare sărbătorească și cu sinceră dorință ca Prea Fericirea Voastră, încă mulți ani și în deplină sănătate, să puteți îndeplini înalta slujire patriarhală spre binele Bisericii lui Hristos.

Rog pe Domnul ca mulțimea păstoriților ortodocși ai pămîntului românesc, ce se găsesc sub înțeleapta și neîntrepută Voastră grijă duhovnicească, să continue și mai departe neabătut a străbate calea aceea evanghelică, care-i este indicată de dreapta Voastră îndrumare ierarhicească.

Apreciem mult truda Voastră pentru întărirea credinței creștine, precum și pentru statornicirea păcii pe pămînt, păcii de care au nevoie și pe care o visează toate popoarele, însetate după biruința păcii, dreptății și binelui.

Fie ca Îngerul Marelui Sfat — Fiul lui Dumnezeu, Carele s-a născut din Prea Curata Fecioară, Născătoare de Dumnezeu în Betleemul Iudeei, să dea Prea Fericirii Voastre ajutorul Său ceresc în truda Voastră înaltă ierarhicească.

Al Prea Fericirii Voastre smerit confrate și sincer admirator,

† O N I S I M,
Arhiepiscop de Vladimir și Suzdal

Nașterea Domnului, 1961.

Scrisoarea Înalt Prea Sfințitului CLIMENT, Mitropolit de Stara Zagora :

*Prea Fericirii Sale, Prea Fericitului JUSTINIAN,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

BUCUREȘTI

Din toată inima felicit pe Prea Fericirea Voastră cu ocazia sfîntului praznic al Nașterii lui Hristos și Anului Nou.

Dumnezeiescul Prunc Iisus să Vă dăruiască belșug și să aibă sub ocrotirea harului Său slujirea Voastră arhipăstorească pe care V-o împliniți cu devotament de Dumnezeu luminat, pentru slava lui Dumnezeu și propășirea Sfintei Biserici.

† KLIMENT
Mitropolit de Stara Zagora

Scrisoarea Înalt Prea Sfințitului NICODIM, Mitropolit de Sliven :

Prea Fericirea Voastră,

Respectuos și din inimă Vă felicit cu ocazia luminosului și mîntuitorului praznic al Nașterii lui Hristos și Vă doresc de la Dumnezeu sănătate deplină și puteri harice ca să conduceți pe drumul divin Biserica Ortodoxă Romînă — soră, spre slava lui Dumnezeu și pentru mîntuirea evlavioșilor Voștri păstoriți.

Întotdeauna îmi amintesc de amabilitatea Voastră și bogata ospitalitate a Prea Fericirii Voastre, pentru care încă o dată Vă mulțumesc.

Întru mulți ani, Prea Fericirea Voastră !

Mă încredințez sfintelor Voastre rugăciuni arhipăstorești și rămîn al Prea Fericirii Voastre, întru Hristos, cel mai mic frate, cu stimă,

† *NICODIM*
Mitropolit de Sliven

Sliven, 20.XII.1961.

Telegrama Înalt Prea Sfințitului MAXIM, Mitropolitul Loveciului :

Prea Fericirii Sale Patriarhului JUSTINIAN

BUCUREȘTI

Din toată inima felicităm pe Prea Fericirea Voastră cu prilejul Sfințitelor Sărbători ale Nașterii lui Hristos și adresăm cele mai bune urări pentru Anul Nou.

† *MAXIM*
Mitropolitul Loveciului

Telegrama Înalt Prea Sfințitului PIMEN, Mitropolitul Nevrocopolului :

Prea Fericirea Voastră,

Prezint sincere și respectuoase felicitări cu prilejul sfințitului praznic al Nașterii lui Hristos. Urez din toată inima un An Nou fericit în Domnul Hristos pentru Prea Fericirea Voastră și de Dumnezeu păzita turmă bisericească din frumoasa Romînie. Pe pămînt pace, pentru oameni bucurii.

† *P I M E N*
Mitropolitul Nevrocopolului

Blagoevgrad, 5 ianuarie 1962.

Scrisoarea Înalt Prea Sfințitului IACOB, Mitropolitul Mytilenei :

Prea Fericite Părinte,

Cu prilejul sărbătorilor Arătării Domnului nostru Iisus Hristos și al Noului An al bunătății Domnului, care se apropie, salutînd plin de bucurie pe Prea Fericirea Voastră, ne rugăm lui Dumnezeu să Vă dăruiască sănătate și putere sufletească și trupească, întru ani îndelungați, spre binele turmei credincioase a Bisericii surori în fruntea căreia Vă găsiți cu vrednicie și spre slava credinței noastre ortodoxe.

Cu acestea, îmbrățișînd pe Prea Fericirea Voastră cu mult respect și cerindu-Vă rugăciunile Voastre bine plăcute lui Dumnezeu pentru Noi și pentru turma Noastră credincioasă, rămînem cu adînc respect și dragoste desăvîrșită.

Încredințîndu-ne rugăciunilor Prea Fericirii Voastre,

† IACOB

Mitropolitul Mytilenei

Scrisoarea Înalt Prea Sfințitului HRISOSTOMOS, Mitropolitul Filip-pilor, Neapolei și Thasosului :

Prea Fericite,

Sfintele și marile sărbători ale credinței noastre, care se apropie, îmi oferă mult doritul prilej de a relua legătura duhovnicească, în scris, cu Venerabila Voastră Prea Fericire și de a Vă săruta sînta Voastră dreaptă, rugîndu-Vă să binevoiți a primi umilele mele felicitări și a încununa cu rugăciunile Voastre cele primite de Dumnezeu și cu binecuvîntările Voastre Noul An al harului Domnului, ca să fie atît pentru mine, cît și pentru turma dreptcredincioasă a Prea Sfintei și Apostolicei noastre Mitropolii, plin de har și de binecuvîntări.

Al Prea Sfintei și Venerabilei Voastre Prea Fericiri umil frate în Hristos, cu totul devotat,

† H R I S O S T O M O S

Mitropolitul Filippilor, Neapolei și Thasosului

Kavala, 12.XII.1961.

Scrisoarea Prea Sfințitului SIMEON, Episcopul Șanhaiului (R. P. Chineză) :

Prea Fericirea Voastră,
Prea Milostive Întîistătător și Părinte Sfinte,

Am onoare a saluta pe Prea Fericirea Voastră cu prilejul marelui praznic al Nașterii lui Hristos și Noului An 1962.

Vă fac cele mai bune urări de sănătate și fericire și rog pe Dumnezeu să Vă învrednicească încă mulți ani să Vă rugați pentru noi ca să ne îndrepte pașii spre limanul cel mîntuitor.

Ne încredințăm sfintelor Voastre rugăciuni și binecuvîntări.

Al Prea Fericirii Voastre cel mai mic frate,

† SIMEON

Episcopul Șanghaiului, China

Nașterea lui Hristos, 1961.

Telegrama Prea Sfințitului ANDREI MOLDOVANU, Episcopul romînilor ortodocși din America și Canada :

Prea Fericirii Sale Părintelui Patriarh JUSTINIAN

BUCUREȘTI

Prea Fericite Părinte Patriarh,

Cu prilejul acestor sărbători, slujitorii Bisericilor, creștinii adevărați, înalță calde rugăciuni pentru sănătatea și fericirea Voastră, rugîndu-se ca cerul să Vă roueze de sus pace, sănătate, întru mulți ani.

† ANDREI

*Episcopul romînilor ortodocși
din America și Canada*

Telegrama Prea Sfințitului PAVEL, Episcop de Astrahan :

Prea Fericitului Patriarh JUSTINIAN

BUCUREȘTI

Fiieste felicit pe Prea Fericirea Voastră de Nașterea lui Hristos.

Vă urez cele mai sincere doriri de bine.

Rog a nu fi uitat în rugăciunile Prea Fericirii Voastre.

† PAVEL

Episcop de Astrahan

Scrisoarea Prea Sfințitului LEONID, Episcop de Kursk și Bielgorodsk :

Prea Fericirea Voastră,
Prea Fericite Vlădică,

Respectuos aduc Prea Fericirii Voastre cele mai cordiale felicitări cu prilejul marelui și plinului de lumină praznic al Nașterii Domnului, Anului Nou și Bobotezei.

Domnul să dăruiască Prea Fericirii Voastre sănătate, zile îndelungate și să întărească puterile Voastre spre slujba mult folositoare a Sfintei Lui Biserici.

Smerit mă încredințez rugăciunilor Voastre de Întăistător și cerindu-Vă binecuvîntare, am cinstea să rămîn al Prea Fericirii Voastre cel mai plecat ascultător și de totdeauna rugător către Domnul.

† L E O N I D

Episcop de Kursk și Bielgorodsk

Nașterea Domnului, 1961.

Scrisoarea Prea Sfințitului Episcop CIPRIAN din Moscova :

«Slavă intru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire».

Prea Fericirea Voastră,

Cu profund respect și cu dragoste fiiască Vă aduc omagiile mele Prea Fericirii Voastre cu prilejul sărbătorii Nașterii Domnului și Anului Nou.

Acest An Nou să fie anul revărsării harului lui Dumnezeu peste Prea Fericirea Voastră, peste Biserica Voastră, pentru întreaga Biserică a lui Hristos și pentru toată omenirea.

Cu dragoste și respect,

† *Episcop CIPRIAN*

Moscova, Nașterea lui Hristos, 1961-1962.

Scrisoarea Prea Sfințitului VISARION, Episcopul Banatului (R. P. F. Iugoslavia) :

Prea Fericirea Voastră,

Cu cea mai aleasă și deplină dragoste frățească, felicităm pe Prea Fericirea Voastră cu prilejul praznicului Nașterii lui Hristos și ne rugăm lui Dumnezeu să Vă dăruiască acea bucurie cerească pe care au simțit-o toți cei care au așteptat mîntuire de la Dumnezeu.

Dorim ca Dumnezeu să Vă răsplătească din darurile Sale cele bogate, spre binele turmei ce Vă este încredințată și spre fericirea și mîntuirea Voastră personală.

Să fie cu bucurie și plin de tot binele Noul An 1962!

Al Prea Fericirii Voastre pururea devotat frate întru Hristos,

† VISARION
Episcopul Banatului

Vîrșeț, Crăciunul, 1961.

Scrisoarea Prea Sfințitului NICOLAE, Episcop de Macariopol :

Prea Fericirea Voastră,
Prea Fericite Vlădică,

Cu prilejul mîntuitoarelor sărbători ale Nașterii Domnului, Anului Nou și Bobotezei, — cu un sentiment de o deosebită bucurie duhovnicească mă adresez Prea Fericirii Voastre și Vă aduc cele mai fierbinți felicitări și doriri de tot binele pentru Prea Fericirea Voastră personal, pentru bunăstare și propășire în toate, a clerului și poporului frate ortodox român — în credință, cinstire de Dumnezeu, bunăstare, pace și zile frumoase. Fie ca bunăvestirea îngerească de *Pace* pe pămînt și bunăvoire între oameni, în Anul Nou ce ne vine, și mai profund să pătrundă în sufletele acelor care cîrmuiesc soarta popoarelor, pentru ca așa să se poată înfăptui frumoasa proorocie a Evanghelistului Vechiului Testament și profetului Isaia (II, 4).

Încredințîndu-mă sfintelor Prea Fericirii Voastre rugăciuni, sărut sfînta Voastră dreaptă patriarhicească și rămîn devotat întru Domnul mai mic frate și ascultător.

† NICOLAE
Episcop de Macariopol

Sofia, 23 decembrie 1961.

Scrisoarea Prea Cuviosului Arhimandrit PIMEN, Locțiitorul starețului Lavrei Sfintei Treimi a Sfîntului Serghie, din Zagorsk :

Cu cel mai profund respect rog pe Prea Fericirea Voastră să primească sincerele mele urări cu prilejul marelui praznic al Nașterii lui Hristos și Anului Nou!

Vă rog să primiți cele mai sincere urări frățești de sănătate, spor duhovnicesc și fericire deplină, iar Sfintei Voastre Biserici urări de bine și de propășire.

Mă încredințez sfintelor Voastre rugăciuni.
Al Prea Fericirii Voastre cel mai mic între frați,

*Arhimandrit PIMEN
Locțiitorul starețului
Lavrei Sfintei Treimi a Sfântului Serghie*

Scrisoarea Prea Cuviosului Arhimandrit METODIE, Superiorul Bisericii Ortodoxe Ruse din Sofia :

Prea Fericite !

Potrivit bunătății și purtării Sale de grijă, Domnul Dumnezeu ne-a învrednicit să trăim pînă la luminosul praznic al Nașterii care se apropie și Noul An 1962...

În numele tuturor credincioșilor enoriași, cîntăreți și cler al Bisericii Ruse din Sofia și în numele meu personal, prezint Prea Fericirii Voastre cele mai călduroase felicitări cu ocazia marelui praznic al Nașterii lui Hristos, și Anului Nou ; toți ne rugăm fierbinte ca dumnezeiescul Prunc — Domnul Iisus Hristos — să dea pace și bunăsporire tuturor popoarelor, iar pe Voi, Prea Fericite Vlădică, să Vă întărească sufletește și trupește, spre a continua tot așa de sîrguitor greaua dar slăvita slujire apostolică de Întîistătător și prim Înger al Sfintei Biserici Ortodoxe Romîne, soră, spre slava lui Dumnezeu.

Sărut smerit sfînta Voastră dreaptă arhipăstorească.

Al Prea Fericirii Voastre întru Hristos fiu duhovnicesc,

*Arhimandrit METODIE
Superiorul bisericii ruse din Sofia*

Sofia, 22.XII.1961.

Scrisoarea Prea Cuviosului Arhimandrit GORAZD, Șeful Serviciului Protocolului de pe lîngă Patriarhia Bulgară :

Prea Fericirea Voastră,

Cu adîncă și fiiască stimă Vă felicit cu ocazia marelui praznic al Nașterii lui Hristos și Vă urez sănătate și zile îndelungate, ca să conduceți cu aceeași vrednicie deosebită și arhipăstorească înțelepciune Sfînta Biserică Romînă, întru mulți și fericți ani !

Sărut sfînta Voastră dreaptă patriarhală și rămîn al Prea Fericirii Voastre smerit fiu duhovnicesc,

*Arhimandrit GORAZD
Șeful Serviciului Protocolului
de pe lîngă Patriarhia Bulgară*

Sofia, 20 decembrie 1961.

Scrisoarea Prea Cuviosului Arhimandrit ANTONIE, Șeful Serviciului Cultural de pe lângă Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Bulgare :

Prea Fericirea Voastră,

Vă rog să primiți felicitările mele fiiști și călduroase cu ocazia Nașterii Domnului și Anului Nou 1962.

Oprindu-mă iarăși cu gândul lângă peștera din Vitleem a mării iubiri a lui Dumnezeu, sîrguitor rog pe dumnezeiescul Prunc să întărească puterile trupești și spirituale ale Prea Fericirii Voastre în cursul Anului Nou. El să meargă înaintea Voastră și să zdrobească mrejele celui rău, ca, cu ajutorul Lui să conduceți tot așa de înțelept, pe ape liniștite, corabia Sfintei Biserici Ortodoxe Romîne.

Sărut sfînta Voastră dreaptă arhipăstorească și solicit binecuvîntare.

Al Prea Fericirii Voastre întru Hristos fiu duhovnicesc,

Arhimandrit ANTONIE

*Șeful Serviciului Cultural de pe lângă Sfântul Sinod
al Bisericii Ortodoxe Bulgare*

Sofia, 20.XII.1961.

Scrisoarea Prea Cuviosului PARTENIE, de la Mînăstirea «Sfîntul Dumitru Basarabov», Regiunea Russe, R.P. Bulgaria :

Prea Fericirea Voastră,

Eu, monahul Partenie, confrate al monahului Hrisant din Mînăstirea Basarabovo «Sfîntul Dumitru Basarabov», prin prezenta am onoarea a aduce la cunoștința Prea Fericirii Voastre că la 19 septembrie 1961, după o boală de două luni, s-a pristăvit fratele nostru întru Hristos monahul Hrisant, îndelungatul nevoitor de la Mînăstirea «Sf. Dumitru Basarabov» de lângă satul Basarabov, Regiunea Russe.

Intrucît în ultimul timp trăiam lângă evlaviosul stareț și am rămas acum în locul lui la mînăstire, am socotit de datoria mea să înștiințez pe Prea Fericirea Voastră despre moartea monahului Hrisant — prietenul credincios al mînăstirii «Sfîntul Dumitru Basarabov», spre știință.

Vă transmit felicitări cu prilejul Noului An 1962 și sfintelor sărbători ale Nașterii Domnului, urîndu-vă ani mulți de arhipăstorire.

Monahul PARTENIE

din Mînăstirea «Sfîntului Dumitru Basarabov»

Telegrama Academiei Teologice din Moscova :

*Prea Fericitului Patriarh JUSTINIAN,
Membru de onoare al Academiei Teologice din Moscova*

BUCUREȘTI

Academia Teologică din Moscova prezintă Prea Fericirii Voastre Întâistătorul Bisericii Române, felicitările sale cu prilejul Nașterii Domnului și Anului Nou, cu urarea să se reverse asupra Voastră milele Ceiului Născut.

*Rector RUIIŢKI
Inspector Arhimandrit PITIRIM
Secretar Protoiereu OSTAPOV*

*

De asemenea, Prea Fericitul Patriarh Justinian a mai primit scrisori și telegrame de felicitare și de calde urări, cu același prilej al sfințelor sărbători ale Nașterii Domnului din anul 1961 și Anului Nou 1962, și din partea conducătorilor și reprezentanților de frunte ai altor Biserici creștine.

În cele ce urmează publicăm câteva din aceste telegrame și scrisori de felicitare, subliniind astfel, încă o dată, aleasa prețuire de care se bucură Biserica Ortodoxă Română și Prea Fericitul Patriarh Justinian, în rîndurile reprezentanților de frunte ai creștinilor eterodocși din țara noastră și din lumea întreagă :

Scrisoarea Prea Fericitului VASKEN I, Patriarhul suprem și Cato-
licosul tuturor armenilor :

*Prea Fericirea Voastră,
Prea iubite întru Hristos frate,*

În pragul Anului Nou, cu nădejdi și gânduri sfinte întîmpinăm Praznicul Nașterii Domnului și Mîntuitorului nostru și, din Sf. Ecimiadzin, felicităm pe Prea Fericirea Voastră cu cereasca veste: «Pe pămînt pace și între oameni bunăvoire!».

Pace Prea Fericirii Voastre și Sfîntului Vostru Scaun. Pace bisericilor Voastre și întregului Vostru popor. Pace lumii întregi!

Fie ca porunca cea dumnezeiască a Sfintei Nașteri, să se înrădăci-
neze, tot mai mult, în inimile oamenilor și popoarelor, iar anul 1962 să devină un far luminos, călăuzitor al omenirii către pace și fericire.

«Vărsat-am înaintea Lui rugăciunea mea, necazul meu înaintea Lui l-am spus!» (Ps. CXLI, 2).

Vă felicit de Nașterea Domnului și un An Nou fericit.

Rugător și frate întru Hristos,

† VASKEN I

Patriarh Suprem

Catolicos al tuturor Armenilor

Sf. Ecimiadzin, 16 decembrie 1961.

Scrisoarea Catolicosului de Răsărit BASILIOS GEEVARGHESE II, al Bisericii Ortodoxe Siriene din India de Sud:

Prea Fericirea Voastră,

Binecuvântări apostolice și cele mai cordiale și frățești felicitări pentru Voi. Harul și pacea să fie cu Voi în Domnul nostru Iisus Hristos.

Am fost nespus de bucuroși de răspunsul prompt și binevoitor al Prea Fericirii Voastre la smerita și întârziata Noastră invitație, pentru a veni să ne viziteze la Malabar delegații Voștri care au participat la New-Delhi. Entuziasta primire pe care au avut-o de la poporul nostru și despre care presupunem că Prea Fericirea Voastră ați și fost încunoscător, a fost numai o mică indicație despre reala și adâncă prețuire și caldă dragoste pe care Noi o simțim față de Voi.

Așa cum am spus într-una din cuvântările Noastre adresate iubitului nostru popor, Noi copiii binecuvântatului Apostol Toma, am avut acum un prilej «să vedem și să credem» cele despre existența fraților noștri creștini din îndepărtata țară Romînia. Inimile noastre au fost încălzite de vizita Arhiepiscopului Iustin și a Părintelui Ionescu. Sute de mii de credincioși de-ai noștri s-au adunat împreună ca să exprime sentimentul lor de aleasă bucurie că au putut să vadă fața iubiților noștri frați din Romînia.

Vă rugăm să primiți mulțumirile Noastre cele mai sincere și pentru frumoasele daruri sacre pe care ni le-ați trimis. Le vom prețui ca pe niște amintiri scumpe ale legăturii dragostei care ne unește în Hristos.

Fie ca sărbătoarea în care prăznuim Întruparea Domnului nostru să Vă aducă bucurie și pace, și ca harul și dragostea Sa să continue a Vă susține și a Vă întări întru mulți ani!

Al vostru frate în Hristos,

† BASILIOS

Catolicos de Răsărit

Scrisoarea Eminenței Sale MICHAEL RAMSEY, Arhiepiscop de Canterbury, Primatul Bisericii Anglicane :

Prea Fericirea Voastră,
Prea iubite frate în Hristos,

«Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire» (Luca II, 14).

Când Sfânta Fecioară Maria a dat naștere Divinului ei Fiu în prima zi a Crăciunului, profețiile din vechime s-au împlinit, Dumnezeu a cercetat pe poporul Său, iar Cuvântul a locuit între oameni. Cei veniți la leagănul Pruncului Hristos, au văzut cerurile deschise și au auzit o ceată nenumărată de voci cerești vestind : «Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire».

Înainte de a urca pe tronul ceresc al Crucii Sale, Domnul a spus ucenicilor Săi că deși El pleacă de la ei, pacea Lui va rămâne cu ei, și ei nu trebuie să se teamă. «Pace las vouă, pacea Mea dau vouă. Să nu se tulbure inima voastră, nici să se înfricoșeze» (Ioan XIV, 27). În aceeași noapte, înainte de a suferi, El s-a rugat pentru unitatea discipolilor Săi, «ca ei toți să fie una ; după cum Tu, Tată, ești în Mine și Eu în Tine, ca și ei să fie una în noi ; ca lumea să creadă că Tu M-ai trimis pe Mine» (Ioan XVII, 21).

În epistola sa către Efeseni, Sfântul Apostol Pavel ne spune cum moartea Mântuitorului a restabilit acea pace dintre Dumnezeu și om, care fusese ruptă prin păcatele omenirii. «Căci El este pacea noastră care a făcut pe amândoi una, și a dărâmat zidul din mijloc al despărțirii» (Efeseni II, 14).

Astfel, prin Nașterea Lui, viața și moartea, Mântuitorul a adus în lume promisiunea păcii, a păcii între urmașii Lui, și a păcii în inimile oamenilor.

Lumea de astăzi este sfîșiată de neîncredere și frică, iar păcatele omenirii în veci tulbură pacea pe care Hristos a venit s-o aducă. Rugăciunea noastră fierbinte este ca popoarele să se străduiască împreună ca să lucreze pentru înțelegerea dintre națiuni, pentru ca oamenii să trăiască în lumea lui Dumnezeu și să servească pe Creatorul lor în pacea pe care El a venit s-o aducă.

Noi ne rugăm, de asemenea, ca la timpul ales de Dumnezeu și prin mijloacele pe care le dorește, să se așeze între toți cei care poartă numele lui Hristos, acea pace și unitate în adevăr, pentru care s-a rugat Mântuitorul nostru.

Și, în sfîrșit, ne rugăm ca în inima fiecărui creștin să sălășluiască, în acest timp, acea adevărată «pace a lui Dumnezeu care trece peste orice înțelegere» (Filipeni IV, 7), și care întărește pe slujitorii lui Dumnezeu în toate necazurile, — «pentru că suferința noastră cea de acum, ușoară și trecătoare, ne aduce nemăsurată slavă veșnică» (II Corinteni IV, 17).

Atotputernicul Dumnezeu să dea Prea Fericirii Voastre și tuturor preoților și poporului Vostru binecuvântări din belșug în acest sfânt anotimp.

Al vostru frate iubitor în Hristos,

MICHAEL CANTUAR RAMSEY
Arhiepiscop de Canterbury
Primat a toată Anglia și Mitropolit

Scrisoarea Eminenței Sale LAURISTON LIVINGSTON SCAIFE, Episcop al New-Yorkului de Vest, președintele Comisiunii de apropiere a Bisericilor Ortodoxă și Vechi-Catolică :

Prea Fericitului Părinte JUSTINIAN,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romîne,

Salutări și pace în Dumnezeu-Tatăl și Domnul nostru Iisus Hristos.

În această sfântă zi, în care Biserica din lumea întreagă sărbătorește Nașterea strălucită a Unicului nostru Domn și Mîntuitor Hristos, este cu adevărat o cinste deosebită de a exprima Prea Fericirii Voastre salutarile Noastre din partea Bisericii Episcopale din America.

Așa cum Prea Fericirea Voastră este informată, există o lungă perioadă de timp de cînd ambele noastre Biserici sînt în raporturi de prietenie și colaborare. Scopul nostru este, cu prilejul acesta al Nașterii Domnului, ca și cu toate prilejurile, să asigurăm pe Prea Fericirea Voastră că noi în toată vremea lucrăm și ne rugăm pentru strîngerea legăturii de prietenie și dragoste creștinească, care de atîta vreme există între noi. Fie ca lucrarea sfîntă a Duhului Sfînt să ne unească neîncetat și mai mult.

Rugăciunea Noastră este ca Noul An să aducă prosperitate pentru Prea Fericirea Voastră, prin harul Atotputernicului Părinte, în lucrarea Voastră, în scopul întoarcerii inimilor tuturor creștinilor către Stăpînul nostru Atotsfînt.

Cu cele mai cordiale urări și exprimarea stimei Noastre și dragostei frățești, rămînem,

Al Vostru iubitor frate în Hristos,

LAURISTON LIVINGSTON SCAIFE,
Episcop al New-Yorkului de Vest,
Președinte al Comisiunii de apropiere
à Bisericilor Ortodoxă și Vechi-Catolică

1 decembrie 1961.

Telegrama Domnului VISSER'T HOOFT, secretarul general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor :

Prea Fericitului Părinte Patriarh JUSTINIAN

BUCUREȘTI

Vă urez ca sărbătoarea Nașterii Domnului să aducă binecuvântare înnoită Bisericii Voastre.

VISSER'T HOOFT
de la Consiliul Ecumenic al Bisericilor

Scrisoarea Reverendului ROBERT B. MACDONALD, Parohul bisericii «Sfântul Simeon» din Filadelfia :

Prea Fericite,

De Crăciun, doresc să adresez Prea Fericirii Voastre și fraților mei, clericilor marii Voastre Biserici, salutările Bisericii Episcopale și ale parohiei mele.

Voim să asigurăm pe Prea Fericirea Voastră că Biserica noastră se roagă neîncetat ca Părintele nostru, Bunul Dumnezeu, să facă să crească marea Voastră Biserică, care atît de bine a mărturisit credința sa.

Vă rugăm să primiți, Prea Fericite, respectele noastre cele mai profunde.

ROBERT B. MACDONALD
Paroh

1 decembrie, 1961.

Telegrama Arhimandritului TIRAYR MARDIKIAN, Șeful eparhiei Armene din R.P.R., București :

LOCO

Prea Fericitului Patriarh JUSTINIAN
al Bisericii Ortodoxe Romine

Vă rugăm să primiți, cu prilejul Sfințelor Sărbători ale Nașterii Mîntuitorului nostru și a Noului An 1962, în numele Bisericii Armene din R.P.R., cu fiiască dragoste, felicitările Noastre și cele mai fierbinți urări de ani mulți cu sănătate și fericită arhipăstorire în pace, întru slava Sfinței Biserici Ortodoxe Romine.

Arhimandrit TIRAYR MARDIKIAN,
Șeful Eparhiei Armene din R.P.R., București

Telegrama Inalt Prea Sfințitului TIHON, Mitropolitul Bisericii creștine de rit vechi (lipovenesc), — din Brăila :

*Prea Fericitului JUSTINIAN,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romine*

BUCUREȘTI

Cu prilejul Anului Nou urez Prea Fericirii Voastre la mulți ani și fericite înfăptuiri în slujba Bisericii și Patriei.

† *Mitropolit TIHON*

*

În afară de scrisorile și telegramele de felicitare prilejuite de sărbătoarea Crăciunului 1961 și Anului Nou 1962, publicate mai sus, Prea Fericitul Patriarh Justinian a mai primit și altele, din partea unor slujitori ai lui Hristos, aparținând diferitelor confesiuni creștine. Tuturor li s-a răspuns la vremea cuvenită, împărtășindu-li-se patriarhiceștile binecuvântări ale Întâistătorului Bisericii noastre strămoșești.

VIATA BISERICESCA

LA INCEPUTUL ANULUI NOU

Păstrind un obicei de mult îndătinat în Biserica noastră, preoții Capitalei, împreună cu salariații Administrației Patriarhale, ai Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor și cu cadrele didactice de la Institutul Teologic de grad universitar și Seminarul teologic din București, s-au prezentat, la 1 ianuarie 1962, la reședința patriarhală, pentru a prezenta Prea Fericitului Patriarh Justinian urări cu prilejul anului nou și pentru a primi îndrumări și sfaturi din partea Prea Fericirii Sale, în legătură cu activitatea pe care o vor desfășura în cursul anului 1962.

Primirea s-a făcut în sala festivă din palatul patriarhal.

La intrarea în sală a Prea Fericitului Patriarh Justinian, însoțit de PP. SS. Episcop: Antim Țirgovișteanul și Teoctist Botoșăneanul, vicari patriarhali, P. C. Pr. Alexandru Ionescu, vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, P. C. Pr. I. Găgiu, directorul Administrației Patriarhale, PP. CC. Consilieri administrativi patriarhali și PP. CC. Consilieri administrativi ai Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, toți cei prezenți intonează imnul patriarhal. Apoi în numele preoțimii și al celorlalți participanți, P. C. Preot Constantin Marinescu, parohul bisericii Sfânta Treime-Tei, după ce prezintă o succintă dare de seamă asupra activității pe anul trecut a preoțimii Capitalei, face Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian calde și respectoase urări de sănătate și îndelungare de zile, pentru a conduce, Biserica Ortodoxă Română, împreună cu Sfântul Sinod, pe drumul unor realizări tot mai bogate, pentru promovarea păcii în toată lumea și pentru înflorirea patriei noastre, Republica Populară Română.

A vorbit apoi Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian. Ținând seama de valoarea conținutului ei, și având în vedere caracterul ei oarecum programatic pentru întreaga preoțime a Bisericii Ortodoxe, publicăm în întregime cuvântarea rostită de Prea Fericitul Părinte Patriarh:

«Întilnirea aceasta de la începutul unui an nou a intrat în tradiția vieții noastre bisericesti. Ea constituie un prilej de bucurie atât pentru

Conducerea Bisericii, cit și pentru clerul și credincioșii sfințelor noastre altare ortodoxe.

Fiecare an nou reprezintă încă o treaptă pe scara nesfârșită, pe care o urcăm împreună, în slujirea cristită și nepregetătoare a lui Dumnezeu și a poporului în mijlocul căruia ne împlinim misiunea noastră sfințită. Dar fiecare an nou prilejuiește și un binevenit popas, pentru a ne împărtăși unii altora gândurile și simțămintele, pentru a ne bucura laolaltă de roadele muncii pe care am desfășurat-o în anul ce a trecut și pentru a face mai clare perspectivele anului care începe, îndatoririle de cinste ce ne revin.

Am ascultat cu luare aminte cele înfățișate aici de reprezentantul Prea Cucernicilor Voastre, Părintele Constantin Marinescu, de la parohia Sf. Treime-Tei, și mărturisesc că gândurile și sentimentele care au fost exprimate în numele clerului Capitalei m-au produs o deosebită bucurie. Vă mulțumesc tuturor pentru înalta conștiință de slujitori ai lui Hristos, care vă stăpânește și pentru urările calde pe care mi le-ați făcut. Pe toți Vă îmbrățișez cu dragoste de părinte și de arhipăstor duhovnicesc și tuturor vă fac, la rîndul meu, aceleași calde urări de sănătate, bun spor întru toate, puteri neobosite în munca ce vă așteaptă și roade imbelșugate în strădaniile Prea Cucernicilor Voastre de vestitori ai Cuvîntului Evangheliei creștine și de apărători ai păcii la care ne-a chemat Domnul.

La cuvîntarea Părintelui C. Marinescu aș avea de spus și eu cîteva lucruri pe care vă rog să le puneți la inima Cucernicilor Voastre.

Socotesc necesar să subliniez faptul că anul care a trecut a adus Bisericii Ortodoxe Romîne un prestigiu sporit, atît în cuprinsul țării, cit și peste hotare, în toată lumea creștină. Evenimentele și împlinirile ce s-au înscris în cronica anului 1961 sînt mărturii vii ale acestei îmbucurătoare constatări.

Pe plan intern, preoțimea noastră și-a îndeplinit cu devoțiune și cu zel apostolic sacra ei misiune, dovedind că pe zi ce trece ea devine tot mai conștientă de rolul său și scutură tot mai mult zgura unor vechi deprinderi, care o stînjeneau deseori în calea spre adevăratul apostolat creștin. Preoțimea ortodoxă romînă se arată an de an, mai conștientă de faptul că învățătura creștină nu este și nu poate fi desprinsă de viață; că mesajul Evangheliei lui Hristos nu cheamă la izolarea de lume, de preocupările și de problemele ei, ci la trăirea intensă și la slujirea tuturor dreptelor năzuințe ale omenirii pentru dreptate, pentru libertate, pentru un trai mai bun, pentru pace între toți oamenii și între toate popoarele. Mergînd cu hotărîre pe drumul acesta luminat de învățătura dumnezeieștilor Scripturi, ascultînd cu fiiască dragoste îndemnurile Sfîntului Sinod și ale ierarhilor săi, clerul Bisericii Ortodoxe Romîne a sprijinit și în anul care a trecut toate inițiativele luate de Conducătorii înțelepți ai țării noastre pentru propășirea economică și culturală a poporului romîn. Preoții noștri și-au îndemnat credincioșii să-și aducă contribuța lor la orice acțiune de interes obștesc, la orice înfăptuire merită să ducă la înflorirea Republicii Populare Romîne. De asemenea, ei nu și-au pre-

cupețit nici un efort în acțiunea nobilă și sfântă pe care o desfășoară toate popoarele de pe pământ, cu scopul de a înfăptui visul milenar al omenirii: triumful deplin și definitiv al păcii în lume. Angajarea sinceră și entuziastă a preoților și credincioșilor noștri în marele front al luptărilor pentru pace a pornit din sentimentele lor de cald patriotism, dar și din porunca divină a slujirii «păcii pe pământ și bunăvoinți între oameni», din datoria ce revine oricărui creștin de a împlini testamentul pe care ni l-a lăsat Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, cînd a spus: «Pacea Mea dau vouă; pacea Mea las vouă» (Ioan, XIV, 27). Pretutindeni unde s-au aflat prezenți, — în comitetele de luptă pentru pace, la altarele pe care le slujesc, în conferințele preoțești de orientare sau administrative, preoții noștri și-au spus răspicat cuvîntul în slujba marelui cauze a apărării păcii.

Această intensă activitate patriotică a preoțimii noastre a adus Bisericii Ortodoxe Romine o mai mare prețuire din partea credincioșilor, care au constatat că Biserica, mîca lor duhovnicească și slujitorii ei nu îndrumează pe calea împlinirii celor mai nobile aspirații morale ale poporului nostru și ale întregii umanități; ea a cîștigat în același timp și cea mai înaltă apreciere din partea conducerii Statului nostru democrat popular, — apreciere care a fost exprimată public prin telegrama pe care Prezidiul Marii Adunări Naționale și Consiliul de Miniștri al Republicii Populare Romine au trimis-o Patriarhului, cu prilejul împlinirii a 60 de ani, în februarie 1961. Așa cum am subliniat în răspunsul pe care l-am trimis forurilor conducătoare ale Statului, înaltele aprecieri ce s-au adus activității mele depuse în slujba poporului român au cuprins și strădaniile unite ale ierarhilor și clerului Bisericii Ortodoxe Romine, pentru apărarea păcii în lume. Cinstirea ce s-a adus Patriarhului reprezintă, așa dar, o cinstire adusă întregului cler al Bisericii noastre; ea reprezintă recunoașterea contribuției de pînă acum a slujitorilor sfințelor noastre altare la nobila cauză a zidirii păcii pe pământ și ne obligă pe toți să dăm un avînt mai mare acestei activități în viitor. Am fost bucuros să constat că angajamentele pe care Patriarhul și le-a asumat față de Conducerea noastră de Stat au fost socotite de ierarhii și preoții noștri ca propriile lor angajamente. Sînt, de asemenea, bucuros, să pot afirma aici cu toată convingerea că preoțimea noastră dă viață acestor angajamente, cultivînd, în sufletele credincioșilor ortodocși dragostea de patrie, loialitatea față de Republica Populară Romînă, hotărîrea fermă de a sprijini orice acțiune destinată să asigure progresul neîncetat al poporului nostru și întronarea păcii în lumea întreagă.

Un alt prilej de mulțumire sufletească la acest popas de Anul Nou ni-l oferă constatarea că și în așară de hotarele patriei noastre, Biserica Ortodoxă Romînă a desfășurat, în anul trecut, o activitate demnă de toată lauda. Prin participarea ei la unele importante acțiuni organizate pe plan pan-creștin sau pan-ortodox, prin contribuția ei valoroasă la clarificarea sau rezolvarea unor probleme de interes general creștin, Biserica noastră a dobîndit aprecierea întregii creștinătăți.

Vă este cunoscut tuturor că Biserica Ortodoxă s-a alăturat, cu toată sinceritatea și cu toată energia Mișcării pentru pace de la Praga. Inițiată de Bisericile și cultele creștine din Republica Socialistă Cehoslovacă, această Mișcare a crescut an de an și a devenit în prezent un adevărat for al solidarității pan-creștine și un purtător de cuvânt al conștiinței creștinilor de pretutindeni, care cred și mărturisesc că mesajul Evangheliei lui Hristos este viu în lumea contemporană, că el slujește viața, nu moartea, slujește pacea, nu războiul, slujește dragostea și înțelegerea dintre popoare, nu zavistia și ura. O afirmare viguroasă a acestor înalte și sfinte adevăruri a constituit-o cea dintâi Adunare mondială creștină pentru apărarea păcii, care s-a ținut la Praga, în luna iunie 1961. Aproape 700 de delegați din peste 40 de țări din toate cele cinci continente ale pământului au dovedit lumii întregi că, peste deosebirile confessionale, marea comunitate a creștinătății este unită într-un singur gând: acela al slujirii lui Hristos-Dumnezeu, prin împlinirea poruncii Sale de zidire a păcii, înțelegerii și dragostei în lume. Absența Bisericii Romano-Catolice de la această măreață afirmare a unității și solidarității întregii lumi creștine în problema fundamentală a zilelor noastre — problema apărării păcii — nu trebuie interpretată în sensul că marea majoritate a clericilor și credincioșilor catolici nu ar nutri aceleași sfinte năzuințe ca și frații lor creștini de alte confesiuni; această absență confirmă numai faptul dureros că suprema conducere a Bisericii Romano-Catolice continuă a merge pe drumul lipsit de glorie al sprijinirii acelor acțiuni războinice condamnate de toate popoarele lumii și potrivnice profundului umanism al învățăturii creștine. Lipsa Bisericii Romano-Catolice de la Marea Adunare Mondială creștină pentru apărarea păcii de la Praga, — ca și de la alte manifestări ale ecumenicității creștine — s-a dovedit a fi primejdioasă în primul rînd pentru cercurile conducătoare de la Vatican, care s-au rupt și mai mult de credincioșii catolici, dovedind și de data aceasta că nu sînt în slujba «Domnului Păcii» și sînt departe de împlinirea poruncilor evanghelice ale dragostei și frăției între oameni.

Lucrările Adunării pan-creștine de la Praga au fost deosebit de rodnice. Delegația Bisericii Române a adus o contribuție însemnată, participînd la dezbaterile problemelor, în toate cele zece comisii de lucru ale Adunării. Prin pregătirea ei temeinică, prin seriozitatea cu care a abordat problemele puse în discuție, prin clarificările pe care le-a adus deseori și mai ales prin fermitatea cu care a mărturisit, în toate împrejurările, încrederea nezdruincată în triumful păcii, al dreptății și al libertății, — delegația Bisericii noastre a dobîndit prețuirea tuturor creștinilor adunați la Praga. Prestigiul Bisericii Ortodoxe Române în rîndurile Bisericilor participante la Mișcarea de la Praga este confirmat și de faptul că Biserica noastră are în prezent un reprezentant în forul suprem de conducere al acestei Mișcări și încă un reprezentant în comitetul ei permanent de lucru.

Un alt eveniment cu răsunset în întreaga creștinătate — la care Biserica Ortodoxă Română și-a adus contribuția ei substanțială a fost Con-

șerința pan-ortodoxă, care s-a ținut la Rhodos în toamna anului 1961. Convocată de Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic Athenagoras al Constantinopolului, în urma consensului unanim al Patriarhilor ortodocși din întreaga lume, — această conferință pan-ortodoxă a avut misiunea de mare răspundere de a pregăti temele unui viitor pro-sinod ecumenic. Ea a prilejuit totodată o manifestare puternică a unității și forței Ortodoxiei ecumenice, deoarece la lucrări au participat reprezentanți ai tuturor Patriarhiilor și Bisericilor Ortodoxe autocefale din lume, iar hotărârile au fost adoptate prin consensul unanim al participanților. Problemele ce urmau a fi dezbătute în cadrul Conferinței pan-ortodoxe de la Rhodos au fost amănunțit studiate de profesorii Institutelor noastre teologice de grad universitar, care au întocmit referate documentate asupra fiecărei chestiuni în parte. Insuși Sfântul Sinod a consacrat cea mai mare parte a lucrărilor sesiunii sale din august 1961 studierii acestor probleme și stabilirii poziției Bisericii noastre. Delegația noastră la Conferința pan-ortodoxă de la Rhodos a adus contribuții valoroase la definirea catalogului temelor viitorului pro-sinod ecumenic. Activitatea ei în cadrul Conferinței s-a caracterizat prin temeinica pregătire teologică, «prin seriozitatea și justetea opiniilor expuse și, mai ales, prin grija permanentă de a sluji unitatea dogmatică și canonică a Ortodoxiei și afirmarea nescatelor ei comori de gândire și trăire creștină, în lumea contemporană».

Simt o deosebită bucurie să vă aduc la cunoștință că participanții de la Conferința pan-ortodoxă au adoptat în unanimitate propunerea Bisericii Ortodoxe Române, de a se introduce în catalogul problemelor viitorului Pro-Sinod tema: «Contribuția Bisericilor Ortodoxe locale la instaurarea idealurilor creștine ale păcii, libertății, înfrățirii și dragostei între popoare». De asemenea, în Mesajul adresat de Conferință tuturor Bisericilor din lume se spune: «Am urmărit ca în vremurile actuale Bisericile noastre să aibă conștiința răspunderii lor, să evidențiem problemele care frământă viața credincioșilor noștri și a omenirii în general, și încredințăm pe toți că Ortodoxia are conștiința deplină a răspunderilor și îndatoririlor ei față de acestea...» Sub semnul acestei înalte conștiințe creștine, mesajul cuprinde apoi această caldă și sfântă chemare: «În Biserică și prin Biserică, Sfântul Duh dă viață oricărui suflet omenesc și Biserica binevestește pe pământ «pacea lui Hristos» și împlinește o «slujbă de împăcare», după cum spune Pavel, dumnezeiescul Apostol al Neamurilor (II Corint. V, 18)... Conștiinți, deci, de marea răspundere înaintea lui Dumnezeu pentru sufletele oamenilor, ale tuturor oamenilor care trăiesc pe fața pământului și sînt făcuți dintr-un singur sînge, trăind sub acoperământul Bisericii, cea «una, sfântă, sobornicească și apostolească», întru împlinirea poruncii dragostei celei dată de Domnul și în numele Lui, vă rugăm pe toți frații noștri «de departe și de aproape să aveți pace între voi» (Marcu, IX, 50), pacea lui Hristos, pacea Dumnezeului nostru, care covârșește toată mintea...».

Sintem îndreptățiți să ne simțim sufletele pline de mulțumire duhovnicească acum cînd constatăm că drumul pe care Biserica noastră Ortodoxă Romînă a mers fără șovăire de ani de zile este drumul cel adevărat, care își află acum confirmarea cea mai înaltă prin glasul unanim al tuturor Bisericilor Ortodoxe din lume. Iată deci că acțiunea noastră în slujba păcii corespunde învățaturii, tradiției și duhului autentic al Ortodoxiei ecumenice. Fermitatea noastră în afirmarea idealurilor creștine de pace și înțelegere între popoare reprezintă deci însăși apărarea adevărarilor de credință și de trăire pe care Ortodoxia le-a păstrat neschimbate din epoca de aur a propovăduirii apostolice și pînă azi.

Trebuie să amintesc și un alt eveniment de mare însemnătate în afirmarea viguroasă a Bisericii noastre Ortodoxe Romîne în lumea creștină de pretutindeni: la cea de a treia Adunare Generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, care s-a ținut la New-Delhi, în India, între 19 noiembrie și 5 decembrie 1961, — Biserica noastră a participat cu o delegație restrînsă și, prin votul reprezentanților de aproape 150 de Biserici creștine, ea a reintrat în Mișcarea Ecumenică. Ca o apreciere a aportului pe care Biserica Ortodoxă Romînă l-a adus și continuă să-l aducă la promovarea spiritului înțelegerii și conlucrării frățești între toate Bisericile creștine din lume, — ea are acum un reprezentant în Comitetul Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor și mai mulți reprezentanți în subcomitetele acestui Consiliu. Reintrarea Bisericii noastre în Mișcarea Ecumenică, la ale cărei începuturi noi ne-am adus, cu ani în urmă, partea noastră de contribuție, are o semnificație deosebită: alături de celelalte Biserici Ortodoxe, alături de toate Bisericile creștine care înțeleg să slujească pe Hristos-Domnul Păcii și al Dragostei, noi vom lupta în cadrul acestui for mondial creștin, pentru reșacerea unității creștine și pentru triumful deplin al poruncilor evanghelice de pace, bună înțelegere și dragoste între toate popoarele.

Roadele muncii noastre din anul trecut sînt, după cum vedeți, foarte bogate. În anul care începe, ne așteaptă, însă, îndatoriri și mai mari. Pentru aceasta, avem cu toții misiunea sfîntă de a ne încorda puterile, spre a aduce Bisericii noastre mereu alte succese, de a spori și mai mult prestigiul pe care și l-a dobîndit, pînă în prezent.

Iată de ce socotim că presa noastră bisericească are datoria să înfățișeze limpede perspectivele ce se deschid în fața Bisericii noastre pe tărîmul activității ei externe, să clarifice scopurile urmărite de acele foruri creștine internaționale la a căror activitate participăm și noi și să sublinieze în permanență contribuția pe care Biserica Ortodoxă Romînă o aduce la vestirea și înfăptuirea sublimei învățături a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos.

Credem de folos ca profesorii institutelor și seminariilor noastre teologice să înfățișeze studenților și elevilor toate acele probleme, toate aceste acțiuni și manifestări pan-ortodoxe și pan-creștine. Problemele înscrise în Catalogul viitorului Pro-Sinod ecumenic, precum și cele aflate în centrul preocupărilor Consiliului Ecumenic al Bisericilor și Mișcării

creștine pentru pace de la Praga pot și trebuie să constituie subiecte pentru studiu în cadrul lucrărilor de seminar la cursurile de magistru în teologie sau pentru tezele de licență ale studenților noștri teologi. O asemenea activitate creatoare, desfășurată cât mai intens de profesorii și studenții Institutelor teologice, ca și de mulți dintre preoții noștri cu aleasă pregătire, va ajuta Biserica noastră în eforturile ei de a aduce contribuții tot mai valoroase la soluționarea marilor probleme care preocupă în prezent întreaga Ortodoxie și întreaga creștinătate.

Preoșimii noastre îi revine datoria de a urmări cu deosebită atenție toate publicațiile bisericesti, de a fi bine informată asupra tuturor acestor acțiuni interbisericești și de a lămuri pe credincioșii lor asupra rolului de seamă pe care-l are în prezent Biserica Ortodoxă Română în lumea creștină. Și mai presus de toate, să fie conștientă că oriunde și oricând, Biserica noastră nu va înceta să slujească poruncile dumnezeiești ale Evangheliei lui Hristos: Pacea, Dreptatea, Libertatea, Înțelegerea și Dragostea între oameni și popoare. Slujind aceste porunci divine, Biserica slujește pe Hristos și are totodată bucuria de a sluji cele mai înalte năzuințe ale umanității contemporane.

Prea Cucernici Părinți,

Am pășit pragul unui an nou, cu sufletele pline de bucurie, ca un pom încărcat de roade. Eu sînt încredințat că bucuria aceasta ne va da puteri sporite, pentru ca la anul să cunoaștem mulțumiri sufletești și mai mari și rezultate mult mai frumoase, spre slava sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române, spre continua înflorire a patriei noastre dragi, spre zidirea păcii în întreaga lume.

Să pornim la munca intensă și de înaltă cinste care ne așteaptă cu cugetele curate și cu hotărîrea nezdruncinată în triumful deplin al cauzelor sfinte pe care le slujim și pe țărîm bisericesc și pe țărîm patriotic. Să îndreptăm, acum, cel dintîi glînd către Conducerea statului nostru care ne-a cinstit cu înalta sa prețuire și, plini de recunoștință, să asigurăm Consiliul de Stat, în frunte cu Dl. Gh. Gheorghiu-Dej și Consiliul de Miniștri al Republicii Populare Romîne că Biserica Ortodoxă Romînă va fi și în viitor demnă de încrederea ce i s-a acordat și că, prin ierarhii, preoții și credincioșii ei, nu va înceta să muncească pentru înflorirea Republicii Populare Romîne, pentru propășirea și fericirea poporului român și să lupte pentru făurirea unei lumi a păcii pe pămînt.

Să rugăm pe Bunul Dumnezeu ca anul 1962 să fie anul triumfului păcii, al eliberării popoarelor care încă mai îndură lanțurile robiei coloniale, al înțelegerii și al conlucrării frățești între toate popoarele. Să fie pentru poporul nostru un an de belșug, un an care — prin rezultatele muncii tuturor — să pună temelile solide ale fericirii obștești.

Iar Prea Cucerniciilor Voastre vă urez încă o dată să vă aducă Atotputernicul Dumnezeu bună sporire în munca pe care o veți depune, belșug de roade duhovnicești, sănătate și bucurie în familiile Prea Cucerniciilor Voastre și ale credincioșilor pe care îi păstoriți pe cărările mântuirii sufletelor lor.

La mulți ani!

După aceasta Prea Fericitul Patriarh Justinian a stat de vorbă cu fiecare preot și salariat, urîndu-le tuturor un an bun și cu mult spor în activitatea ce o va desfășura spre binele Bisericii și Patriei noastre.

LUCRĂRILE ADUNĂRII NAȚIONALE BISERICEȘTI IN SESIUNEA ORDINARĂ DE LUCRU A ANULUI 1961

Duminică 17 decembrie 1961, în Palatul Patriarhal din București s-au desfășurat lucrările sesiunii ordinare de lucru a Adunării Naționale Bisericești.

La orele 10 dimineața, toți membrii prezenți, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, Înalt Prea Sfințitii Mitropoliți și Prea Sfințitii Episcopi, au luat parte la Doxologia săvârșită în paraclisul Sfintei Patriarhii de Prea Sfințitul Episcop Valerian al Oradiei, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi slujitori. După slujbă, membrii Adunării Naționale Bisericești au trecut în sala de ședințe. La orele 10,30, o delegație de membri ai Adunării, formată din Domnii: Acad. prof. Dr. N. Gh. Lupu, Acad. prof. Dr. Vasile Rășcanu și Dr. Aurel Botiș și Prea Cucernicii: Pr. Al. Ionescu, vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor și Pr. Constantin Nonea, vicarul Arhiepiscopiei Iașilor, a invitat pe Prea Fericitul Patriarh Justinian să prezideze lucrările înaltului for bisericesc.

Prea Fericitul Patriarh Justinian a intrat în sala de ședințe împreună cu Domnul profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, însoțiți de Înalt Prea Sfințitii Mitropoliți. A fost intonat Imnul patriarhal.

După citirea apelului nominal, constatându-se că nu lipsesc decât cinci membri și că Adunarea poate lucra și lua hotărâri valabile, potrivit prevederilor regulamentare, — Prea Fericitul Patriarh Justinian a rugat pe Domnul Secretar General al Departamentului Cultelor, profesor D. Dogaru, să dea citire Decretului Consiliului de Stat, pentru deschiderea sesiunii ordinare de lucru a Adunării Naționale Bisericești.

Domnul prof. D. Dogaru, Secretar General al Departamentului Cultelor, a dat citire Decretului nr. 447/1961, emis de Consiliul de Stat al Republicii Populare Române, prin care se declară deschisă sesiunea ordinară de lucru pe anul 1961 a Adunării Naționale Bisericești a Bisericii Ortodoxe Române. Prea Fericitul Patriarh a subliniat faptul că acesta este cel dintâi decret pentru deschiderea unei sesiuni a Adunării Naționale Bisericești, semnat de Domnul Gheorghe Gheorghiu-Dej, în calitate de președinte al Consiliului de Stat al Republicii Populare Române. Membrii Adunării au ovaționat cu însuflețite aplauze numele Domnului Gheorghe Gheorghiu-Dej.

La propunerea Prea Fericitului Părinte Justinian, Adunarea Națională Bisericească a hotărât să exprime sentimentele de loialitate și devotament ale clericilor și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române, față de condu-

cătorii Republicii Populare Române, trimițând telegrame omagiale Domnului Gheorghe Gheorghiu-Dej, președintele Consiliului de Stat al R.P.R. și Domnului Ion Gheorghe Maurer, președintele Consiliului de Miniștri al R. P. R. De asemenea, a fost trimisă și Comitetului Național pentru Apărarea Păcii din R. P. R. o telegramă prin care se mărturisește hotărârea slujitorilor și închinătorilor Bisericii noastre de a aduce și în viitor, contribuția lor neprecupețită la marea acțiune de apărare a păcii în lume. (Textul acestor telegrame a fost publicat în nr. trecut al revistei noastre).

Intrîndu-se în ordinea de zi a sesiunii, au fost repartizate lucrările curente la comisiuni, pentru studiere și propuneri. Pentru a se lăsa timp comisiunilor Adunării Naționale Bisericești să studieze lucrările repartizate, ședința a fost suspendată.

La redeschiderea ședinței, referenții comisiunilor au dat citire propunerilor respective, care au fost supuse dezbaterilor și aprobării Adunării Naționale Bisericești, fiind adoptate cu unanimitate de voturi.

Astfel, Adunarea Națională Bisericească a aprobat modificarea unor articole din Statutul pentru funcționarea și organizarea Bisericii Ortodoxe Române, referitoare la organizarea și funcționarea Caselor de ajutor reciproc ale clerului și salariaților bisericești și a rugat pe Prea Fericitul Patriarh Justinian să desemneze pe membrii unei comisii de clerici, care să întocmească un nou regulament al acestor case de ajutor. Textul noului regulament va fi supus Sfîntului Sinod și Adunării Naționale Bisericești pentru aprobare.

Au fost apoi dezbătute rapoartele de activitate ale sectoarelor din Administrația Patriarhală pe anul 1960. Numeroși membri ai Adunării Naționale Bisericești — printre care Dl. Acad. prof. Dr. N. Gh. Lupu, P. C. Pr. Alexandru Ionescu, vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, P. C. Arhim. Ghermano Dineață, vicarul Episcopiei Rîmnicului și Argeșului, Dl. Sabin Gaspar, P. C. Arhim. Emilian Birdaș, vicarul Episcopiei Romanului și Hușilor, Dl. prof. Nicolae Mihăilescu, Dl. Basarab Dumitrescu, Dl. Dr. Mihail Fărcașiu, P. C. Pr. Constantin Nonea, vicarul Arhiepiscopiei Iașilor, P. C. Prot. Traian Belășcu, vicarul Arhiepiscopiei Sibiului, etc. — au luat parte la discuții, subliniind activitatea depusă de clerici și credincioși, sub îndrumarea Înălților Ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române, pe tărîmul sprijinirii acțiunilor de folos obștesc, inițiate de conducerea statului nostru democrat popular pentru propășirea poporului român și pentru continua înflorire a țării, precum și în acțiunea nobile de zidire a unei lumi a păcii. De asemenea au fost evidențiate realizările sectoarelor Administrației Patriarhale, care — sub îndrumarea directă și permanentă a Prea Fericitului Patriarh Justinian — și-au împlinit cu vrednicie îndatoririle ce le revin, în cadrul vieții bisericești. Cu unanimitate de voturi, Adunarea Națională Bisericească a aprobat rapoartele Sectorului Administrativ-Bisericesc, Sectoarelor Editură-Tipografie-Lito și Ateliere ale Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, Casei de Pensii și Ajutoare a salariaților Bisericii Ortodoxe Române și sectorului economic-financiar al Administrației Patriarhale, — precum și planurile financiare pe anul 1962.

După rezolvarea chestiunilor înscrise pe ordinea de zi a sesiunii, a luat cuvîntul Domnul profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, care și-a exprimat satisfacția pentru înaltul nivel la care au fost dezbătute și rezolvate problemele ce cad în competența Adunării Naționale Bisericești, Domnia Sa a amintit bunele aprecieri pe care conducerea statului le acordă activității patriotice a clericilor și credincioșilor ortodocși, precum și acțiunii ferme pe care o desfășoară Biserica Ortodoxă Română în slujba păcii. Dl. prof. Dumitru Dogaru a precizat că un exemplu viu în acest sens îl constituie înalta apreciere pe care autoritățile conducătoare ale Republicii Populare Romîne au acordat-o activității depuse de Prea Fericitul Patriarh Justinian, de Ierarhii și clerici ortodocși, -- apreciere pe care au exprimat-o public cu prilejul celei de a 60-a aniversări a Înălțării Domnului Iisus Hristos din morți și și-a exprimat nădejdea că activitatea Ierahilor și clericilor Bisericii Ortodoxe Române se va bucura și în viitor de aceeași înaltă apreciere.

Prea Fericitul Patriarh Justinian a mulțumit Domnului Secretar General al Departamentului Cultelor, profesor D. Dogaru, pentru participarea la ședința de lucru a Adunării Naționale Bisericești, precum și pentru bunele aprecieri pe care le-a făcut asupra activității desfășurate de Înălții Ierarhi și clericii Bisericii noastre. De asemenea, Prea Fericirea Sa a adus mulțumiri membrilor Adunării Naționale Bisericești pentru seriozitatea și competența cu care au studiat, dezbătut și rezolvat problemele înscrise pe ordinea de zi a acestei sesiuni.

În continuare, Prea Fericitul Patriarh Justinian a făcut o scurtă expunere a activității desfășurate de Biserica Ortodoxă Română pe planul strîngerii legăturilor frățești cu toate Bisericile creștine din lume și al mobilizării conștiinței creștinătății întregi la acțiunea pentru împlinirea mesajului evanghelic al păcii pe pămînt și bunei-voiri între oameni.

Adresîndu-se Domnului profesor D. Dogaru, Prea Fericitul Patriarh Justinian a spus în încheiere: «Vă rugăm, Domnule Secretar General, să vă faceți interpretul nostru, al tuturor membrilor Adunării Naționale Bisericești, față de Domnul Gheorghe Gheorghiu-Dej, președintele Consiliului de Stat al R.P.R., de Domnul Ion Maurer, președintele Consiliului de Miniștri al R. P. R. și față de colaboratorii Domniilor lor, exprimîndu-le sentimentele noastre de înaltă prețuire și asigurîndu-i de tot devotamentul și de tot sprijinul nostru, în munca pe care o desfășoară pentru binele patriei noastre, Republica Populară Romînă».

La rugămintea Prea Fericitului Patriarh Justinian, Domnul Secretar General al Departamentului Cultelor, a dat citire Decretului nr. 457/1961, emis de Consiliul de Stat al R.P.R., prin care se declară închisă sesiunea ordinară de lucru pe anul 1961 a Adunării Naționale Bisericești.

**SCHIMB DE TELEGRAME
INTRE PREA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN
ȘI SANCTITATEA SA PATRIARHUL ALEXEI
AL MOSCOVEI ȘI AL INTREGII RUSII**

Cu prilejul împlinirii a 17 ani de la intronizarea Sanctității Sale Alexei ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Ruse, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis Venerabilului Întiistător al Bisericii Pravoslavnice a Rusiei următoarea scrisoare de felicitare și urări :

*Sanctității Sale Părintelui ALEXEI,
Patriarhul Moscovei și a toată Rusia*

MOSCOVA

Amintindu-ne cu bucurie de evenimentul fericit al intronizării Sanctității Voastre în străvechiul Scaun patriarhal al Moscovei și a toată Rusia, cu dragoste Vă felicităm și din inimă Vă urăm arhipăstorie îndelungată, spre a putea contempla cu mulțumire împlinirile strădaniilor depuse de Sanctitatea Voastră atât pentru sporul duhovnicesc al clerului și credincioșilor Bisericii Pravoslavnice a Rusiei, cât și pentru întărirea unității Ortodoxiei noastre, ca să devină factor de nădejde în marea acțiune de apropiere și înfrățire a tuturor popoarelor lumii.

† J U S T I N I A N

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

București, 3 februarie 1962.

Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit din partea Sanctității Sale Patriarhului Alexei următoarea telegramă de mulțumiri :

Prea Fericitului Patriarh JUSTINIAN

BUCUREȘTI

Sînt mișcat de atenția Prea Fericirii Voastre și mulțumesc din inimă pentru felicitări și bunele urări.

La rîndul meu Vă trimit sinceră salutare frățească.

† Patriarhul ALEXEI

**SCHIMB DE TELEGRAME
INTRE PREA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN
ȘI PREA FERICITUL PATRIARH CHIRIL
AL BULGARIEI**

La 10 ianuarie a.c., Prea Fericitul Patriarh Chiril al Bulgariei a împlinit vârsta de 61 de ani. Cu acest prilej, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis Întâistătorului Bisericii Ortodoxe Bulgare următoarea telegramă de felicitare și urări :

*Prea Fericitului Părinte CHIRIL,
Patriarhul Bulgariei*

SOFIA

De ziua nașterii Prea Fericirii Voastre, Vă adresăm frățești felicitări din partea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și a Noastră personal, și rugăm pe Milostivul Dumnezeu să Vă dăruiască Sfintei Biserici surori a Bulgariei și Ortodoxiei creștine în pace, întreg, cinstit, sănătos, întru zile îndelungate, drept învățînd cuvîntul Adevărului Său. Vă îmbrățișăm cu multă dragoste în Mîntuitorul Cel Intrupat,

† J U S T I N I A N
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romine

București, 15 ianuarie 1962.

Prea Fericitul Patriarh CHIRIL al Bulgariei a mulțumit Prea Fericitului Patriarh JUSTINIAN prin următoarea telegramă :

*Prea Fericitului JUSTINIAN,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romine*

BUCUREȘTI

Din inimă mulțumesc Prea Fericirii Voastre pentru caldele felicitări și bunele urări cu ocazia zilei mele de naștere.

Încredințat totdeauna de sfînta Voastră iubire frățească, și eu rog pe Atotmilostivul Dumnezeu să Vă dăruiască milele Sale mari și bogate pentru ca să prospereze lucrările Voastre osîrduitoare pentru Sfînta Biserică.

† CHIRIL
Patriarhul Bulgariei

LA CEA DE A 61-A ANIVERSARE A PREA FERICITULUI PATRIARH JUSTINIAN

În ziua de 22 februarie a.c., Prea Fericitul Patriarh Justinian a împlinit vârsta de 61 de ani. Cu acest prilej s-a săvârșit în paraclisul Sfintei Patriarhii o slujbă religioasă, înălțându-se rugăciuni de mulțumire lui Dumnezeu pentru toate darurile Sale cele bogate cu care a înzestrat pe Înaltul Arhiepiscop al Bisericii Ortodoxe Române și pentru ca să-i dăruiască și de acum înainte puteri de muncă și viață îndelungată spre slava Bisericii lui Hristos și sălășluirea păcii în lume.

Au fost împreună-rugători: Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Firmilian al Olteniei, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului, Prea Sfințitul Episcop Partenie al Romanului și Hușilor, PP. SS. Vicari Patriarhali Antim Tirgovișteanul și Teoctist Botoșăneanul, P. C. Pr. Alexandru Ionescu, vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, P.C. Pr. I. Gagi, directorul Administrației Patriarhale, P.C. Pr. Traian Ghica, directorul Casei de Pensii și Ajutoare a salariaților Bisericii Ortodoxe Române, PP. CC. Pr. Consilieri Patriarhali și ai Arhiepiscopiei Bucureștilor, P.C. Pr. Diacon N. I. Nicolaescu, prorectorul Institutului Teologic din București, P.C. Pr. N. Buzescu, directorul Seminarului Teologic din București și reprezentanți ai salariaților Bisericii Ortodoxe Române.

Au fost de asemenea de față și reprezentanți ai Departamentului Cultelor.

După slujba religioasă, a avut loc o recepție, în cadrul căreia toți cei de față au prezentat Prea Fericitului Patriarh Justinian respectuoase felicitări și sincere urări de sănătate și viață lungă.

Cu acest prilej, Întâistătorul Bisericii Ortodoxe Române a primit din țară și de peste hotare numeroase scrisori și telegrame de felicitare. Reproducem, mai jos, câteva din ele:

Telegrama Sanctității Sale Patriarhului ALEXEI al Moscovei și al întregii Rusii :

Prea Fericitului Patriarh JUSTINIAN

BUCUREȘTI

Salutăm frățeste pe Prea Fericirea Voastră cu prilejul zilei de naștere. Dumnezeu să păzească pe Prea Fericirea Voastră tare și puter-

nic întru mulți ani, spre slava Sfintei Ortodoxii și spre binele și înflorirea Bisericii Voastre.

Cu nestrămutată întru Hristos dragoste, îmbrățișez pe Prea Fericirea Voastră și rămân devotat întru Hristos, al Vostru,

† A L E X E I

Patriarhul Moscovei și a toată Rusia

Telegrama Prea Fericitului Patriarh CHIRIL al Bulgariei:

*Prea Fericitului JUSTINIAN,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

BUCUREȘTI

Cu prilejul zilei de naștere a Prea Fericirii Voastre, Vă felicit frățeste în numele meu și în numele Sfântului Sinod, și rog pe Domnul Dumnezeu să înmulțească zilele Sale cele neschimbate pentru Voi ca, dăruindu-Vă sănătate și puteri, să înălțați Lui slavă prin vrednica Voastră slujire arhipăstorească a Sfintei Biserici și Patriei Voastre.

† CHIRIL

Patriarhul Bulgariei

Telegrama din Budapesta a unor membri ai Comitetului executiv al Mișcării creștine pentru pace de la Praga:

*Prea Fericirii Sale Patriarhului JUSTINIAN
al Bisericii Ortodoxe Române*

BUCUREȘTI

Cu ocazia praznicului Prea Fericirii Voastre, ne îngăduim a prezenta Prea Fericirii Voastre, din ședința Comitetului Mișcării Creștine pentru Pace, de la Budapesta, omagiile noastre sincere și Vă dorim mulți ani.

† *Arhiepiscop NICODIM de Iaroslav și Rostov*

Prof. MILAN ȘESAN, Sibiu

Vicar JIRI NOVAK, Praga

Administrator FERIZ BERKI, Budapesta

ALEX. BUJEVSKI, Moscova

Telegrama P.C. prof. GHEORGHE I. MOISESCU, parohul bisericii ortodoxe române și a membrilor coloniei române din Viena (Austria) :

*Prea Fericitului JUSTINIAN,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

BUCUREȘTI

Cu prilejul zilei de naștere a Prea Fericirii Voastre, credincioșii bisericii și membrii coloniei române din Viena, Vă roagă să primiți, prin glasul nostru, smerite urări de sănătate și viață îndelungată.

Dumnezeu să Vă încununeze cu roade bogate slujirea de Mare Arhi-păstor al Ortodoxiei românești.

*Paroh,
Preotul GHEORGHE I. MOISESCU*

*Președinte,
VASILE ONEA*

*

Prea Fericitul Patriarh Justinian a mai primit, de asemenea, și următoarele telegrame :

Din partea domnului profesor DUMITRU DOGARU, Secretarul General al Departamentului Cultelor :

*Prea Fericitului JUSTINIAN MARINA,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

LOCO

Cu ocazia aniversării zilei de naștere a Prea Fericirii Voastre, Vă rog să primiți călduroase felicitări, urări de sănătate și de viață îndelungată.

*DUMITRU DOGARU
Secretarul General al Departamentului Cultelor
de pe lângă Consiliul de Miniștri al R.P.R.*

Din partea domnului I. N. BĂRBULESCU, directorul general al Departamentului Cultelor :

*Prea Fericitului JUSTINIAN MARINA,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

LOCO

Cu prilejul aniversării zilei de naștere, Vă doresc din toată inima sănătate deplină și viață îndelungată.

Vă urez ca această zi să fie prilej de noi succese în activitatea ce desfășurați, pentru îndrumarea clerului și credincioșilor, spre binele scumpei noastre patrii și apărarea păcii în lume.

I. N. BĂRBULESCU

*Directorul General al Departamentului Cultelor
de pe lângă Consiliul de Miniștri al R.P.R.*

PRĂZNUIREA SFINȚILOR TREI IERARHI, PATRONII INSTITUTULUI ȘI SEMINARULUI TEOLOGIC DIN BUCUREȘTI

După o veche tradiție școlile noastre teologice: Institutul teologic de grad universitar din București și Seminarul teologic și-au serbat, în ziua de 30 ianuarie 1962, patronii lor, Sfinții Trei Ierarhi: Vasile, Grigorie și Ioan.

Sărbătorirea hramului s-a început de fapt încă din ajun, prin săvârșirea unei Privegheri care s-a oficiat de către un sobor de preoți, toți profesori la Institutul teologic și la Seminarul din București, la care răspunsurile au fost date de către elevii Seminarului și de studenții Institutului.

În însăși ziua hramului s-a oficiat Sfânta Liturghie de către P. S. Episcop Teoctist Botoșăneanu, Vicar Patriarhal, înconjurat de un sobor de preoți format din: Prof. Pr. Ioan G. Coman, prof. Pr. Vladimir Prelipceanu, prof. Pr. Ene Braniște și prof. Pr. Ioan Rămureanu, toți de la Institutul teologic, prof. Pr. Nicolae Buzescu, directorul Seminarului și prof. Ierom. Florea Lucian de la Seminar, ca și din diaconii: Prof. Nicolae Balca, prof. Emilian Vasilescu, Alexandru Munteanu de la Institut și ierod. Epifanie Norocel, magistrand.

Răspunsurile au fost date alternativ de corurile Institutului și al Seminarului. Predica zilei, un însuflețit panegiric, a fost rostită de studentul Aioanei-Bobric Ioan din anul IV. Studentul a cinstit, prin cuvânt frumos, curgător și plin de simțire, pe cei trei luceferi strălucitori ai Bisericii creștine ortodoxe, care au trăit în veacul de aur al creștinismului și au luminat lumea creștină de atunci cu învățătura lor, fiind locașuri ale Duhului Sfânt și stâlpi ai adevărului de mîntuire, întărire a credincioșilor și izvoare de mireazămă duhovnicească tuturor creștinilor.

Sfinții Trei Ierarhi sînt florile cele scumpe și cu bun miros crescute în grădinile din Cezareea Capadochiei, din Arians și din Antiohia, unde ei au studiat; sînt ramuri răspînditoare ale Evangheliei celei cu bună umbră, cărbuni aprinși din focul cel veșnic al dumnezeirii, dascăli ai prieteniei și solitori ai păcii peste veacuri.

Predicatorul ne-a chemat să lăudăm — prin cinstire de praznic — după aleasă vrednicie, pe apărătorii Treimii, pe păzitorii bunei credințe,

pe trâmbițele cele bine răsunătoare ale adevărului creștin și dumnezeiesc, pe slugile cele bune și credincioase ale Împărăției Tatălui, pe cei ce lucrând în via Domnului, au purtat talantul cu bună întrebuințare, înmulțindu-l și înmiindu-l.

La sfârșitul Liturghiei, la care a participat întregul corp profesoral al Institutului și Seminarului s-a oficiat un Polihroniu pentru sănătatea, pacea și îndelunga înziliră a Conducătorilor Bisericii și ai Statului și un Parastas pentru odihna sufletelor celor care au ctitorit locașul și al profesorilor decedați, care și-au pus sănătatea, vigoarea și toată înțelepciunea lor în slujba școlii care a pregătit și continuă să pregătească preoții Bisericii Ortodoxe Române.

La ora 12, întreaga asistență a trecut în aula Institutului teologic, care a fost împodobită cum se cuvine pentru un așa de mare praznic.

Sosesc înalții oaspeți, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian: Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Firmilian al Olteniei, Prea Sfințitul Episcop Antim Tîrgovișteanul și Teoctist Botoșăneanul, Vicari Patriarhali, Dl. Mircea Neicov, Director în Departamentul Cultelor, PP. CC. Preoți: Alexandru Ionescu, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, Ioan Găgiu, director al Administrației Patriarhale, Traian, Ghica, directorul Casei de Pensii și Ajutoare a salariaților Bisericii Ortodoxe Române, Gh. Soare, V. Aștileanu, Stan Dimancea, L. Mateescu, Petre Alexandru, Emanuel Hodrea și I. Popa, consilieri Patriarhali și ai Arhiepiscopiei Bucureștilor etc.

Asistența e formată din PP. CC. și Domnii profesori ai Institutului Teologic, în frunte cu P. C. prof. Diac. Nicolae I. Nicolaescu, prorector și din cei ai Seminarului în frunte cu P. C. Pr. Nicolae Buzescu, directorul Seminarului, din preoți din Capitală, din corpul administrativ al Institutului și Seminarului, din magistranzi, studenți și elevi, ca și din părinți ai studenților și elevilor.

Răsună înălțător Imnul Patriarhal, cântat de întreaga asistență, după care P. C. Părinte prorector prof. N. I. Nicolaescu, rostește un «*Cuvînt din partea Rectoratului*», în care spune, printre altele: «Profesorii, studenții și elevii Seminarului, urmînd străvechile rînduiri liturgice ale Bisericii Ortodoxe și frumoasa tradiție a școlilor teologice, s-au adunat astăzi pentru slăvita prăznuire a celor care prin bogata și multilaterală lor activitate, au devenit podoaba veacului de aur din istoria spiritualității creștine».

«În această zi ele sărbătoresc solemn pe Sfinții Trei Ierarhi, Vasile cel Mare, Grigorie de Dumnezeu Cuvîntătorul și Ioan Gură de Aur, pe care întreaga creștinătate îi cinstește pentru bogatele lor înfăptuiri culturale, bisericesti și sociale și pe care mai toate Bisericile ortodoxe i-au ales patroni ai așezămintelor lor de pregătire a personalului clerical».

«Se cuvine ca prăznuirea cereștilor ocrotitori ai școlilor noastre să se facă și aici, în laboratorul duhovnicesc în care elevii seminariști, stu-

denții teologi și candidații la titlul de magistru în teologie studiază de dimineața pînă seara tezaurul revelației și se străduiesc a-și însuși cît mai temeinic, atît cunoștințele teoretice predate la catedră, cît și deprinderile practice necesare unor buni slujitori ai altarelor».

Vorbitorul a arătat, mai departe, și alte temeuri puternice pentru care Biserica îi sărbătorește pe Sfinții Trei Ierarhi cu cinstea cuvenită, ca și pricina pentru care aproape toate școlile teologice ortodoxe din lume i-au ales ca patroni, pentru că « pentru profesorii de teologie și pentru candidații la hirotonie, Sfinții Trei Ierarhi sînt cele mai potrivite exemple. Ei au frecventat de mici calea Bisericii și s-au deprins din fragedă vîrstă cu faptele de iubire frățească. Elevi silitori și studenți destoinici, ei și-au însușit cu rîvnă bunele învățături predate în școlile vremii lor și pe toate le-au pus, ca pe o jertfă bogată, în slujba Bisericii lui Hristos. Prin aceasta ei au rămas — peste veacuri — neîntrecute pilde de sîrguință la învățătură, de curăție morală și de vrednicie cetățenească».

De la Sfinții Trei Ierarhi trebuie să ia exemplu toți ucenicii întru cele ale Teologiei, pentru că ei «constituie un îndreptar pentru dascăli și ucenici, fiindcă ei au fost corecți, punctuali și serioși, pătrunși de respect față de profesori și prietenoși față de colegi, iubitori de virtute și arzînd de rîvnă pentru aflarea adevărului, pentru combaterea nedreptăților sociale și pentru înmulțirea dragostei frățești între oameni».

P. C. Părinte prorector declară deschisă festivitatea, asigurînd conducerea Bisericii și pe cea a Departamentului Cultelor că «obștea școlilor se va strădui să crească fii credincioși și slujitori activi ai Bisericii strămoșești și ai patriei, luptînd permanent pentru triumful deplin și definitiv al libertății, egalității, păcii și frăției între oameni și popoare».

În continuare, corul reunit al Institutului și Seminarului, execută «*Cîntarea a IV-a din mărimurile Sfinților Trei Ierarhi*», bucată muzicală aranjată de prof. Nicolae Lungu. După aceasta, Dl. profesor Nicolae Chițescu de la Institutul teologic, dezvoltă o bogată conferință închinată vieții, studiului, operelor și activității obștești a Sfinților Trei Ierarhi, intitulată: «*Aspecte ale Ecclesiologiei Sfinților Trei Ierarhi*» al cărei text se publică separat în revistele noastre bisericești.

«*Pre învățătorii cei mari*» se intitulează bucată muzicală care s-a executat apoi, compoziție a tînărului asistent Constantin Drăgușin de la Institutul Teologic.

O altă compoziție, a aceluiași autor, executată la această festivitate și anume «*Cîntecul Păcii*», a fost îndelung aplaudată de întreaga sală care a cerut repetarea ei.

Programul a mai cuprins cinci bucăți muzicale: «*E ziua Domnului*» de C. Kreutzer, «*Noaptea*» de C. Delcasso, «*Oda Bucuriei*» din Simfonia a IX-a de L. V. Beethoven, «*Suita corală nr. 1*» de Nicolae Lungu și «*Astăzi fraților romîni*», armonizat de N. Lungu, toate conduse alternativ de Dl. prof. N. Lungu și Dl. Asistent C. Drăgușin.

Partea literară a programului a cuprins o frumoasă «*Inchinare Sfinților Trei Ierarhi*», versuri de Diacon Anatolie Lefter, care au fost recitate de către elevul Andrei Alexandru din clasa a IV-a Seminar.

Pr. prof. Gheorghe Sîrbu, spiritualul Seminarului a înmănușiat o serie de fragmente din scrierile celor trei mări dascăli ai lumii creștine, în care s-a subliniat dragostea pe care aceștia au nutrit-o pentru om; prietenia care i-a legat pe ei — în școală și în viață — și la care au sfătuit și posteritatea și pacea pe care ei au semănat-o în vremea lor și la care — iarăși — și în repetate rînduri au chemat creștinătatea și întreaga omenire, chemare valabilă permanent pînă în ziua de astăzi.

De asemenea, magistrandul Abrudan D. din anul II a citit traduceri din operele Sfinților Trei Ierarhi, în legătură cu viața religioasă și socială din vremea lor.

Festivitatea s-a încheiat cu «*Imnul arhieresc*», după care a urmat o agapă frățească.

Diac. A. LEFTER

**TRECEREA INTRU CELE VEȘNICE
A ARHIEPISCOPULUI THEOCLITOS AL ATENEI,
PRIMAT AL BISERICII ORTODOXE A GRECIEI**

In ziua de 8 ianuarie 1962, a adormit întru Domnul Arhiepiscopul Theoclitos al Atenei, Primat al Bisericii Ortodoxe a Greciei. Dureroasa veste a fost adusă la cunoștința Prea Fericitului nostru Patriarh Justinian de Înalt Prea Sfințitul Ghermanos, locțiitor de Arhiepiscop al Atenei prin următoarea telegramă :

*Prea Fericitului JUSTINIAN
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMINE
BUCUREȘTI*

Cu durere Vă aducem la cunoștință că Întîisătorul Sfintei Biserici a Greciei, Arhiepiscopul D. THEOCLITOS s-a mutat către Domnul în dimineața zilei de 8 ianuarie, la Atena.

Biserica Greciei văduvită de cinstitul ei Arhipăstor, se roagă Domnului să odihnească sufletul lui în corturile sfinților.

Slujba înmormîntării se va săvîrși în ziua de 11 ale lunii curente la Atena.

† *GHERMANOS
LOCTIITOR DE ARHIEPISCOP*

Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis Înalt Prea Sfințitului Ghermanos următoarea telegramă de condoleanțe, exprimînd sincera participare a Sfîntului nostru Sinod la durerea încercată de Biserica Ortodoxă soră din Grecia, prin încetarea din viață a Întîisătorului ei :

*Înalt prea Sfințitului Părinte GHERMANOS
Locțiitor de Arhiepiscop al Atenei*

GRECIA

Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne și Noi personal cu adîncă durere exprimăm Sfîntului Sinod al Bisericii Greciei surori condoleanțe frățești pentru greaua pierdere încercată de clerul și poporul dreptcredin-

cios al Elladei prin încetarea din viață a bunului lor Întâistător, Prea Fericitul Arhiepiscop Theoclitos al Atenei, și cu evlavie rugăm pe Milostivul Dumnezeu să așeze sufletul său în rîndurile celor dreți.

Veșnică să fie pomenirea lui!

† JUSTINIAN

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÎNE

În ziua înmormîntării Arhiepiscopului Theoclit, joi 11 ianuarie 1962, la orele 12, s-a săvîrșit în Catedrala patriarhală din București o slujbă de pomenire pentru Înaltul Ierarh adormit întru fericire. Cu această ocazie, s-a însemnat în condica palatului patriarhal următorul act comemorativ :

«Biserica Ortodoxă Romînă — ierarhii, clerul și credincioșii ei — cu profundă durere aflînd de încetarea din viață a fericitului întru adormire Arhiepiscopul THEOCLITOS al Atenei și Primat a toată Grecia, participă la doliul Bisericii Ortodoxe surori a Greciei, pricinuit de pierderea Întîistătorului ei.

Ridicat în Scaunul de arhipăstor al Bisericii Ortodoxe a Greciei în anul 1957, fericitul întru adormire THEOCLITOS a fost un sincer apărător al unității ortodoxe și cald susținător al legăturilor frățești între Bisericile Greacă și Romînă.

Ne amintim cu duioșie de sentimentele arătate de Prea Fericirea Sa și de sprijinul acordat Bisericii noastre în vara anului 1958, cu prilejul trimiterii unor însemnate daruri din partea Patriarhiei Romîne pentru călugării romîni și de alte naționalități din Sfîntul Munte Athos.

De asemenea, este vie în memoria noastră primirea frățească și ospitalieră făcută delegației Bisericii Ortodoxe Romîne, care a participat la Conferința Panortodoxă de la Rhodos în toamna anului 1961, cu care prilej Prea Fericirea Sa a făcut calde urări de colaborare frățească tuturor delegațiilor ortodoxe, pentru deplina reușită a acestei Conferințe.

Personalitatea distinsă a defunctului și activitatea sa rodnică pe tărîmul interortodox au întărit nădejdea că și în viitor, vechile legături dintre Biserica Greciei și Biserica Ortodoxă Romînă vor putea fi dezvoltate și întărite, spre binele credincioșilor celor două Biserici surori și spre folosul de obște al popoarelor grec și romîn.

Păzind unitatea duhului și propovăduind credința cea dreaptă, fericitul întru adormire a trecut la cele veșnice, lăsînd o rodnică activitate în slujba Bisericii lui Hristos.

În amintirea tristului eveniment al trecerii la cele veșnice a Prea Fericitului THEOCLITOS, Arhiepiscopul Atenei și Primat a toată Grecia, s-a săvîrșit — astăzi, joi, 11 ianuarie 1962, în Catedrala Sfintei Patriarhii a Bisericii Ortodoxe Romîne — slujbă de pomenire, în prezența Prea Fericitului Patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Romîne, a reprezentan-

tului Domnului profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, a reprezentanților Ambasadei Greciei la București, în frunte cu Excelența Sa Domnul Ambasador Arghiropulos, a Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, a Prea Sfințiților Episcopi Antim Tîrgovișteanul și Teoctist Botoșăneanul, Vicari Patriarhali.

De asemenea, au luat parte la această pomenire Consilierii Patriarhiei Române și ai Arhiepiscopiei Bucureștilor, profesorii Institutului Teologic Universitar din București, ai Insitutului Teologic Universitar din Sibiu și ai Seminarului Teologic din București, protoiereii Capitalei și alți ostenitori ai așezămintelor noastre bisericești, precum și studenți și elevi ai școlilor teologice din București și credincioși închinători.

Dumnezeu să-l odihnească împreună cu aleșii Săi.

Veșnică să-i fie pomenirea»!

† Patriarhul IUSTINIAN	ARGHIROPOULOS, Ambasadorul
† Mitropolitul IUSTIN	Greciei la București
† ANTIM TÎRGOVIȘTEANUL	M. NEICOV, delegatul Departa-
† TEOCTIST BOTOȘĂNEANUL	mentului Cultelor.
Pr. ALEXANDRU IONESCU	
Pr. I. GAGIU	
Pr. SOFRON VLAD	

(Urmează semnăturile tuturor celor ce au fost de față).

Această însemnare comemorativă, — care a fost de asemenea semnată de toți cei prezenți la slujba de pomenire, — exprimă sentimentele frățești ale Bisericii noastre față de Biserica Ortodoxă din Grecia.

DIN VIAȚA BISERICILOR ORTODOXE DE PESTE HOTARE

PATRIARHIA MOSCOVEI

VIZITA PATRIARHULUI GHERMAN AL SERBIEI ÎN UNIUNEA SOVIETICĂ.—

La invitația Sanctității Sale Patriarhul Moscovei și întregii Rusii Alexei, Întâistătorul Bisericii Ortodoxe Sîrbe și Macedonene, Patriarhul Gherman, a vizitat Uniunea Sovietică, în intervalul de la 5 la 20 octombrie 1961. Sanctitatea Sa patriarhul Serbiei a fost întovărășit de către mitropolitul Damaschin al Agramului, de mitropolitul Daniil al Muntenegrului, de episcopul Bitoliei, Climent, de președintele Asociației preoților ortodocși, protoiereu Milan Smilianici, de rectorul seminarului duhovnicesc, protoiereu Dr. Dușan Kašici, de secretarul protodiacon Branko Petrovici ș.a.

Oaspeții au vizitat Moscova, Lavra Troița din Zagorsk, Leningradul și Odesa. În aceste orașe Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman și persoanele care l-au însoțit au vizitat bisericile, mănăstirile, instituțiile de învățămînt bisericesc, au participat la sfintele slujbe, au stat de vorbă cu clerul și cu credincioși. Oaspeții au luat cunoștință de diferitele aspecte ale vieții poporului sovietic și au avut convorbiri cu Patriarhul Alexei al Moscovei și întregii Rusii și cu alți frunțași ai Bisericii Ortodoxe Ruse.

La 8 octombrie 1961, cînd Biserica Ortodoxă Rusă a prăznuit împlinirea a 570 de ani de la încetarea din viață a prea cuviosului Serghie de Radonej, în Lavra închinată acestui sfînt au avut loc festivități deosebite la care, alături de Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei, a luat parte și Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman al Serbiei. În cuvîntarea rostită cu acest prilej, Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei și-a exprimat deosebita bucurie pe care i-a prilejuit-o slujirea alături de Patriarhul Bisericii Ortodoxe Sîrbe. Vizita Patriarhului Gherman reînnoiește și întărește vechile și strînsele legături de prietenie frățească ce leagă Biserica Rusă și Biserica Sîrbă, contribuind la consolidarea păcii în întreaga lume. Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman a arătat că el și însoțitorii săi au trăit în Uniunea Sovietică zile de neuitat. Poporul sîrb cinstește amintirea precuviosului Serghie și a altor sfinți ai Bisericii Ortodoxe Ruse surori, sfinții Alexandru Nêvski și Vladimir.

În cuvîntarea rostită cu prilejul prînzului dat în cinstea oaspeților, Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei a arătat că legătura dintre Biserica

Rusă și Biserica soră Sîrbă a contribuit la strîngerea legăturilor de prietenie dintre popoarele sîrb și rus. Acum aceste legături trebuie să fie și mai puternice, întrucît acum este și mai necesară unitatea Bisericilor Ortodoxe în rugăciunea obștească pentru pace. În zilele de îngrijorare pe care le trăiește acum omenirea, Biserica face toate eforturile pentru a sprijini acțiunile de întronare a păcii între popoare. Biserica Rusă nu se îndoiește că și Biserica Sîrbă, în frunte cu Patriarhul ei, va colabora la această sfîntă cauză. Comuniunea între Bisericile noastre trebuie să se întărească, — a spus în cuvîntarea de răspuns Sanctitatea Sa Patriarhul Serbiei Gherman; în timpul de față Biserica Sîrbă luptă împreună cu poporul pentru întărirea păcii. În încheiere, Patriarhul Serbiei Gherman a invitat pe Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei să viziteze Biserica Sîrbă, avînd astfel prilejul să se convingă din nou de dragostea pe care sîrbii ortodocși o poartă față de marea Biserică soră rusă.

În urma vizitei pe care Sanctitatea Sa Patriarhul Serbiei Gherman a făcut-o în Uniunea Sovietică, între 5 și 20 octombrie 1961, s-a semnat un comunicat comun, în care se spune, între altele :

«Ambii Patriarhi socot că legăturile frățești tradiționale ale Bisericilor lor trebuie și de acum înainte să se dezvolte și să se întărească neîncetat, fapt la care vor contribui diferitele forme de legături și colaborări reciproce. Patriarhul Serbiei Gherman a invitat pe Patriarhul Moscovei și întregii Rusii Alexei să-l viziteze în Iugoslavia. Patriarhul Moscovei și întregii Rusii Alexei a primit această invitație. Ambii Patriarhi subliniază năzuința Bisericilor lor de a întări legăturile frățești cu celelalte Biserici Ortodoxe Locale și hotărîrea lor de a dezvolta raporturile prietenești cu Bisericile și asociațiile de alte confesiuni. Ambii Patriarhi mărturisesc necesitatea de a concentra eforturile Bisericilor lor în conlucrarea pentru statornicirea pe pămînt a unei păci trainice și drepte. Ambii Patriarhi socotesc că în actuala situație internațională complicată, colaborarea Bisericii la rezolvarea acestei probleme constituie o lucrare de prim ordin și o datorie sfîntă a tuturor fiilor Bisericii Ortodoxe. Ambii Patriarhi cheamă toate Bisericile Ortodoxe Locale și asociațiile bisericesti de alte confesiuni să-și unească rugăciunile și eforturile pentru triumful pe pămînt al ideilor păcii și dreptății».

Comunicatul a fost semnat de Sanctitatea Sa Patriarhul Moscovei și întregii Rusii Alexei și de Sanctitatea Sa Patriarhul Serbiei Gherman la Moscova, la 19 octombrie 1961.

HIROTONIREA ARHIMANDRITULUI NICOLAE KUTEPOV CA EPISCOP DE MUKACEV ȘI UJGOROD. — La 10 septembrie 1961 a avut loc în catedrala Adormirea Maicii Domnului din Lavra Troița Serghiev hirotonirea arhimandritului Nicolae ca episcop de Mukacev și Ujgorod. Hirotonirea a fost săvîrșită de Mitropolitul Pitirim de Kolonna și Krutița, Mitropolitul Boris al Chersonului și Odesei, Arhiepiscopul Canadei, Pantelimon, Arhiepiscopul Nicodim al Iaroslavului și Rostovului, episcopul Podoliei, Ciprian, episcopul Kostromului și Galiției, Nicodim, și episcopul Talinului

și Estoniei, Alexei. Episcopul Nicolae (ca mirean Nicolae Vasilievici Kutepov) s-a născut la 4 octombrie dintr-o familie de țărani.

În anul 1953 a fost primit în rândurile clerului din eparhia Vologda, ca diacon. În anul 1954 a intrat la Academia duhovnicească din Lenin-grad, pe care a absolvit-o în 1958, când a fost numit profesor la seminarul duhovnicesc din Kiev. În anul 1959 a fost hirotonit preot. Tot în anul 1959 a intrat în monahism, fiind numit inspector al seminarului duhovnicesc din Saratov.

Prin hotărîrea Sanctității Sale Patriarhului Alexei și a Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse din 10 septembrie 1961, ieromonahul Nicolae a fost numit episcop al eparhiei Mukacev-Ujgorod.

INCETAREA DIN VIAȚA A MITROPOLITULUI VENIAMIN. — La 4 octombrie 1961 a încetat din viață Mitropolitul Veniamin, care se afla în retragere. Mitropolitul Veniamin (ca mirean Ioan Atanasievici Fedcenkov) s-a născut la 2 septembrie 1880. După absolvirea seminarului duhovnicesc din Tambov, a urmat cursurile Academiei duhovnicești din Petersburg, pe care a absolvit-o în anul 1907. În același an a fost tuns în monahism, și în curînd a devenit, rînd pe rînd, ierodiacon, ieromonah și arhimandrit. Între anii 1910 și 1918 a fost profesor în instituțiile de învățămînt duhovnicesc. A fost unul dintre membrii Sinodului Local al Bisericii Ortodoxe Ruse din anul 1917. În anul 1919 a fost numit episcop de Sevastopol, prin binecuvîntarea răposatului Patriarh Tihon. După anul 1920 a petrecut mai mult de un sfert de veac în străinătate. În primii ani ai șederii sale în străinătate, aflîndu-se în cercul emigranților albi, nu a avut comuniunea cu conducerea legală a Bisericii Ortodoxe Ruse. Dar, curînd, el și-a recunoscut greșeala și necanonicitatea situației sale și a revenit în sînul Bisericii Mame. În anul 1933 arhiepiscopul Veniamin, ridicat la acest rang în anul 1932, a întreprins o călătorie în S.U.A., unde a ținut o serie de conferințe despre Biserica Ortodoxă Rusă. Prin hotărîrea Locțiitorului Patriarhal și apoi Patriarh Serghie, în anul 1933 I. P. Sfințitul Veniamin a fost numit în scaunul de arhiepiscop al Aleutului și Americii de Nord și Exarh al Patriarhiei din Moscova în America, cu reședința la New-York. În anul 1939 a fost ridicat în rang de mitropolit. În anii grei ai războiului pentru apărarea patriei, Mitropolitul Veniamin s-a dovedit un vrednic ierarh al Bisericii Ruse și un fiu devotat al patriei. El scria către Patriarhul de atunci, Serghie: «Întreagă inima mea este alături de popor și patrie». În apelurile adresate întregului popor american, el spunea: «Trebuie să spunem că de sfîrșitul evenimentelor din Rusia depinde destinele lumii, și mai ales ale lumii muncitoare». Cînd în S.U.A. a fost organizat comitetul de ajutor ruso-american, Mitropolitul Veniamin a fost ales președinte de onoare al acestui comitet. La începutul anului 1945 Mitropolitul Veniamin s-a reîntors în patrie și a participat la Sinodul Local al Bisericii Ortodoxe Ruse. În anul 1947 Mitropolitul Veniamin a fost numit în scaunul de Mitropolit de Riga și Letonia, unde el a sosit abia în februarie 1948, fiind reținut încă un timp oarecare în America de treburile Exarhatului. În

anul 1951 a fost transferat în scaunul Rostovului, iar în anul 1955 în scaunul Saratovului, unde a stat pînă în anul 1958, cînd Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei a satisfăcut cererea sa de retragere, binecuvîntînd ca el să-și petreacă restul zilelor în mînăstirea Pecerska din Pskov, unde a încetat din viață în octombrie 1961.

INCETAREA DIN VIAȚA A ARHIEPISCOPULUI NICANDRU AL ROSTOVULUI ȘI NOVOERCASULUI. — La 16 august 1961, după o îndelungată și grea boală, a încetat din viață, în vîrstă de 71 de ani, Arhiepiscopul Rostovului și Novocercasului, Nicandru. I. P. S. Mitropolit Nicandru (ca mirean Leonid Nicolaievici Victorov) s-a născut la 16 aprilie 1891, în familia unui protoiereu din eparhia Iaroslav. A urmat seminarul duhovnicesc din Iaroslav și apoi Academia duhovnicească din Kiev, pe care a terminat-o în anul 1915, cu titlul de candidat în teologie. Între anii 1925 și 1927 a fost parohul bisericii din Hanikou (China), eparhia Peching, iar între 1927 și 1946 a slujit în eparhia Harbinului ca paroh al catedralei, profesor de religie în școlile medii și docent la Institutul de teologie. La 1 septembrie a primit monahismul, iar la 22 septembrie a fost făcut episcop, fiind numit întîi vicar al eparhiei Harbinului, apoi episcop al Harbinului și Mancuriei. Între anii 1956 și 1961 a fost episcop și apoi arhiepiscop al Arhanghelskului și Holmogorului. În fine, în martie 1961 a fost transferat în scaunul Rostovului și Novocercasului.

BISERICA ORTODOXĂ GRUZINĂ

INCETAREA DIN VIAȚA A MITROPOLITULUI DIMITRIE DE BODBII. — La 22 iulie 1961 a încetat din viață unul dintre cei mai renumiți ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Gruzine, I.P.S. Mitropolit Dimitrie (ca mirean David Ilarionovici Iașvili). Mitropolitul Dimitrie s-a născut în anul 1872, într-o familie de preot. A terminat seminarul duhovnicesc din Tbilisi în anul 1896. A slujt doi ani ca învățător în școlile ortodoxe, apoi, în anul 1898, intrînd în cler, a fost numit parohul bisericii din satul natal. În anul 1912 a fost transferat în Tbilisi, ca paroh al bisericii Sfîntul Mihail, îndeplinind și funcțiile de profesor și protoiereu un timp îndelungat. Rămînînd văduv, a intrat în monahism, în 1952, fiind înălțat la gradul de episcop, iar în anul 1958 la gradul de Mitropolit de Bodbii. Mitropolitul Dimitrie a fost un om de o înaltă cultură și un mare predicator. Slujba înmormîntării a fost săvîrșită de însuși Sanctitatea Sa Prea Fericitul Efrem II, Patriarhul-Catolicos al întregii Gruzii, care a rostit o impresionantă cuvîntare de evocare a vieții și bogatei activități a Mitropolitului Dimitrie.

I. N.

NOUL PRIMAT AL BISERICII ANGLICANE ȘI ARHIEPISCOP DE CANTERBURY, DR. ARTHUR MICHAEL RAMSEY

La 2 februarie 1961, Consiliul legăturilor dintre Biserici din cadrul Bisericii Anglicane informa pe Prea Fericitul Patriarh Justinian că Arhiepiscopul de Canterbury, dr. Geoffrey Francis Fisher, Primatul Bisericii Anglicane, și-a înaintat demisia din scaun, urmînd să se retragă pe data de 31 mai 1961, și că în locul său va fi transferat Arhiepiscopul de York, Arthur Michael Ramsey.

La 7 aprilie 1961, Arhiepiscopul Michael Ramsey a trimis Prea Fericitului Patriarh Justinian o invitație, în care spunea, printre altele: «Intronizarea mea ca cel de al o sutălea ocupant al Scaunului Sfîntului Augustin este rînduită să aibă loc marți 27 iunie 1961, la orele 2 după amiază, în Catedrala Canterbury, și ar fi pentru mine o deosebită bucurie dacă Prea Fericirea Voastră ar binevoi să numească un Mitropolit care să fie prezent la această împrejurare, ca reprezentant al Vostru personal... Nu mai este nevoie să spun cît de mult va fi apreciată prezența reprezentantului Vostru la slujba din Catedrala Canterbury, ca un simbol al prieteniei crescînde dintre Sfînta Biserică Ortodoxă și Biserica Anglicană».

Răspunzînd acestei invitații, Prea Fericitul Patriarh Justinian a delegat ca reprezentant al Prea Fericirii Sale la intronizarea noului Primat al Bisericii Anglicane pe Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei.

Festivitatea intronizării Arhiepiscopului Arthur Michael Ramsey a avut loc — potrivit programului alcătuit mai dinainte — în ziua de 27 iunie 1961, în catedrala de la Canterbury, în prezența a numeroși ierarhi anglicani și a reprezentanților Bisericilor ortodoxă, protestantă, vechi-catolică și armeană, precum și a unui reprezentant al Bisericii romano-catolice.

În cadrul unei recepții la palatul Lambeth, în seara zilei de 29 iunie, delegații străini, au prezentat felicitări și daruri noului Arhiepiscop de Canterbury. Darurile oferite de Prea Fericitul Patriarh Justinian, prin I. P. S. Mitropolit Iustin, din partea Bisericii Ortodoxe Romîne au fost apreciate în chip deosebit de Arhiepiscopul Michael Ramsey, după cum mărturisește de altfel și în scrisoarea de mulțumire trimisă Prea Fericitului Patriarh Justinian la 7 iulie 1961, în care spune :

«A fost o deosebită bucurie pentru mine să primesc scrisoarea din 23 iunie și să am ca reprezentant personal al Prea Fericirii Voastre la întronizarea mea pe Înalt Prea Sfințitul Iustin, Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Sucevei... Avusesem deja plăcerea a-l întâlni pe Înalt Prea Sfinția Sa în Anglia, la Conferința de la Lambeth din 1958, și am apreciat ca o deosebită cinste să-l am de față în Catedrala Canterbury, când am fost întronizat. Gîndindu-mă la profunda dragoste care a existat de mulți ani între Sfînta Biserică Ortodoxă a Romîniei și Biserica Angliei (mai cu seamă de la Conferința Teologică, anglo-romîna din 1935), eu doresc să realizăm în viitor legături și mai strînse între cele două Biserici ale noastre. Noi cei din Biserica Angliei ne rugăm într-una pentru pacea și unitatea întregii Biserici sfinte a lui Hristos și nădăjduim prin Harul lui Dumnezeu să contribuim la opera de înțelegere între toate națiunile în Domnul nostru Iisus Hristos. Mulțumesc Prea Fericirii Voastre în modul cel mai călduros pentru darurile de preț pe care cu atîta amabilitate le-ați trimis prin Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin pentru mine și pentru soția mea. Acestea vor fi păstrate cu multă grijă ca dovezi de dragoste și prietenie care există deja între Biserica Romîniei și Biserica Angliei...».

Avînd în vedere raporturile de prietenie dintre Biserica Ortodoxă Romîna și Biserica Anglicană, ca și simpatiile noului Arhiepiscop de Canterbury, dr. Arthur Michael Ramsey, față de Ortodoxie în genere, dăm, în rîndurile de mai jos, cîteva date asupra vieții, activității și personalității sale.

Arthur Michael Ramsey s-a născut la 14 noiembrie 1904. Tatăl său, A. S. Ramsey, congregaționalist de frunte, era membru în consiliul colegiului Sf. Magdalena din Cambridge. După terminarea cursurilor școlii secundare din Repton, unde a avut profesor și director pe dr. Geoffrey Fisher, Michael Ramsey și-a continuat studiile la colegiul tatălui său, Sf. Magdalena, din cadrul universității din Cambridge, unde a obținut premiul II la clasicism și premiul I la teologie. În timpul cît era student la Cambridge, datorită talentului său oratoric, a fost ales președinte al Asociației studenților. După terminarea cursurilor universitare la Cambridge, și-a completat instruirea pentru preoție la Cuddesdon, fiind hirotonit în anul 1928, și făcînd apoi serviciul de curator la biserica parohială din Liverpool, sub conducerea canonicului John How, care a devenit mai tîrziu Primat al Bisericii Scoției. Dr. M. Ramsey a părăsit orașul Liverpool în anul 1930, fiind numit prorector al Colegiului Teologic din Lincoln, post în care a funcționat pînă în anul 1936. Între timp, la patru ani după hirotonie, Michael Ramsey a fost capelanul fostului său profesor și director de la școala din Repton, (care-l pregătise pentru confirmare), dr. Geoffrey Fisher, în vremea cînd acesta era episcop de Chester. Din 1936 pînă în 1938 a slujit la biserica parohială din Boston, ocupînd apoi, pînă în anul 1940, postul de vicar la biserica Sf. Becket din Cambridge. În 1940 M. Ramsey a fost numit profesor de teologie la universitatea din Durham și canonic al catedralei din același oraș. Numărul cre-

dincioșilor care frecventau catedrala crescuse simțitor și se simțea nevoia unui bun predicator. Și M. Ramsey era întru totul corespunzător acestui post. În oratoria sa nu era nimic artificial, nici ca formă și nici ca fond. În acest timp se și căsătorește, la vârsta de 37 ani, cu Ioana Hamilton, cununia avînd loc în Capela Galilee de pe lîngă catedrala din Durham, fapt nemaiîntîlnit în istoria acestei catedrale. Canonical Ramsey îndrăgise orașul Durham, dar avea totuși o egală afecțiune pentru orașul său natal, și de aceea în 1950 s-a reîntors la Cambridge ca profesor de dogmatică, înclinînd să-și petreacă restul vieții în mediul academic.

Dar după numai doi ani, transferîndu-se episcopul de Durham, A. T. P. Williams, la Winchester, canonical Michael Ramsey a fost numit episcop în locul rămas vacant, continuîndu-se astfel tradiția distincției intelectuale stabilită de Wescott, Lighfoot și Hensley Henson. El a fost hirotonit ca episcop la 29 septembrie 1952 în catedrala din York de către Arhiepiscopul Garbett, împreună cu un sobor de 23 episcopi. Încăunarea s-a făcut cu trei săptămîni mai tîrziu. Din Durham el s-a dus destul de rar la Londra, unde avea totuși numeroși admiratori, după cum s-a putut constata în 1954, cînd a ținut o cuvîntare cu prilejul dezvelirii monumentului ridicat lui Charles Gore în Westminster Abbey. La Durham el n-a neglijjat studiul, însă cea mai mare parte din timp a consacrat-o activității pastorale, apropiindu-se mult de credincioșii de rînd, pe care i-a cunoscut sub toate aspectele vieții lor.

În 1955 Arhiepiscopul Garbett a anunțat că avînd sănătatea șubrezită, intenționează să se retragă din scaun și că nu poate prezida sinodul episcopal de la York. Dată fiind această împrejurare, sinodul a fost prezidat de episcopul Michael Ramsey; sub preșidenția sa a fost adoptată o rezoluție pentru întărirea legăturilor cu Biserica din India de sud și cu Biserica Suediei. Nimeni nu se mai îndoia că el va fi urmașul în scaun al Arhiepiscopului de York.

Și, într-adevăr, la începutul anului 1956, la cîteva zile după încetarea din viață a d-rului Garbett, Michael Ramsey a fost numit Arhiepiscop de York, fiind înscăunat la 25 aprilie 1956.

În același an Arhiepiscopul Michael Ramsey, însoțit de un grup de șapte teologi anglicani, a făcut o vizită la Moscova, unde a discutat cu reprezentanții Bisericii Ortodoxe Ruse probleme teologice fundamentale. În urma unor dezbateri însuflețite s-a ajuns la înțelegerea a numeroase probleme de ordin dogmatic, canonic și liturgic, atît în ceea ce privește asemănările dintre ele, cît și asupra părților în care se deosebesc. Cu acest prilej, — după cum se subliniază în «Revista Patriarhiei din Moscova» — Arhiepiscopul M. Ramsey s-a remarcat prin erudiția sa teologică, prin tactul și posibilitățile de a găsi soluții pentru cele mai dificile situații, prin talentul său de a sintetiza varietatea de păreri, prin atenția, răbdarea și înțelegerea ce a arătat față de argumentele celor de alte păreri decît cele ale Bisericii Anglicane. Datorită acestor calități ale Arhiepiscopului de York, convorbirile teologice de la Moscova au avut rezultate din cele mai bune. Pentru toate aceste motive, pentru erudiția sa în domeniul teologic și pentru valoroasele sale lucrări din acest do-

meniu, Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei și al întregii Rusii i-a acordat Arhiepiscopului Michael Ramsey titlul de doctor în teologie «honoris causa».

Pînă în prezent, Arhiepiscopul M. Ramsey a publicat următoarele lucrări: 1. *The Gospel and the Catholic Church* («Evanghelia și Biserica catolică»), 1936; 2. *The Resurrection of Christ* («Învierea lui Hristos»), 1945; 3. *The Glory of God and the Transfiguration of Christ* («Slava lui Dumnezeu și Schimbarea la față a lui Hristos»), 1949; 4. *F. D. Maurice and the Conflicts of Modern Theology* («F. D. Maurice și conflictele teologiei moderne»), 1951; 5. *Durham Essays and Addresses* («Predici și cuvîntări ținute la Durham»), 1956, și 6. *From Gore to Temple* («De la Gore la Temple»), 1960, în care se ocupă de tendințele recente din teologia anglicană.

După cum se știe, în iulie 1958 a avut loc la Lambeth Palace din Londra Congresul episcopilor anglicani, la care au fost invitați și reprezentanți ai Bisericilor Ortodoxe. Biserica Ortodoxă Romînă a fost reprezentată de o delegație din care au făcut parte Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei și P. C. Pr. Alexandru Ionescu, vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor. În ajunul deschiderii Congresului a avut loc o consfătuire în care a fost discutată problema esenței și a limitelor «iconomieii». Consfătuirea, deschisă de către Arhiepiscopul de Canterbury, Geoffrey Fisher, s-a desfășurat sub președinția Arhiepiscopului de York Michael Ramsey, care a acordat o atenție deosebită contribuției aduse în discuțiile asupra acestei probleme de reprezentanții Bisericilor Ortodoxe.

Arhiepiscopul Michael Ramsey a făcut în 1960 o călătorie în Africa, fiind primul Arhiepiscop care a vizitat Tanganyka. Pronunțîndu-se împotriva politicii rasiale, el a caracterizat-o ca «o trezire de sentimente asemănătoare celor sîrnite de Hitler». El s-a pronunțat, de asemenea, împotriva controlului excesiv al nașterilor, care se practică în familiile creștine engleze, arătînd că «greșesc cei care se căsătoresc cu intenția de a înălțura sau amîna prea mult nașterea de prunci». În prima lui vizită făcută la Durham în calitate de Arhiepiscop de York, predicînd în catedrală și adresîndu-se metodiștilor, le-a spus că visul lui este ca «într-o zi metodiștii, cu ajutorul episcopilor, să se unească cu Biserica Angliei, păstrîndu-și obiceiurile și metodele lor de activitate».

Noul Arhiepiscop de Canterbury a desfășurat o variată și rodnică activitate, bucurîndu-se de o mare autoritate printre ierarhii, credincioșii și teologii anglicani, precum și de o deosebită considerație și stimă din partea Bisericilor Ortodoxe, față de care a arătat totdeauna o deosebită dragoste și multă înțelegere.

Data fiind personalitatea noului Primat al Bisericii Anglicane, este de așteptat ca raporturile și colaborarea dintre Biserica pe care o păstorește și Bisericile Ortodoxe să fie cît mai rodnice, spre slava lui Dumnezeu și instaurarea păcii trainice în lume.

ADUNAREA MONDIALĂ A REPREZENTANȚILOR TUTUROR RELIGIILOR PENTRU APĂRĂREA PĂCII, DE LA TOKIO

În luna iulie 1961, a avut la Tokio o adunare mondială a reprezentanților tuturor religiilor și Bisericilor pentru apărarea păcii, la care au participat și reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe Ruse. Revista Patriarhiei din Moscova nr. 9 din septembrie 1961 publică un raport asupra acestei adunări semnat de Arhiepiscopul Serghie al Permului și Solikamului, avînd ca moto versetul din Isaia, 57, 19: «Pace, pace celor de departe și celor de aproape, zice Domnul, și-i voi vindeca». Redăm în paginile care urmează ideile principale ale acestui raport.

Pacea, — spune autorul, este marea năzuință a omenirii din toate timpurile, idealul raporturilor dintre oameni, propovăduit de toate religiile și de toate bisericile. Pacea pentru care luptă cea mai mare parte din omenire, credința în înfăptuirea acestui nobil și generos scop, constituie un mare potențial moral care frămîntă mințile și simțirile tuturor oamenilor de bună credință care năzuiesc să o obțină, și obținînd-o, să o apere și să o păstreze. Pacea este vestită de îngeri în noaptea luminoasă a Nașterii lui Hristos, Care a pus începutul erei noastre creștine: «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bună învoire» (Lc. II, 14) cîntau îngerii, cîntare la care și-au plecat urechea păstorii din Betleem — oamenii simpli din acel timp, care au transmis pînă în zilele noastre aceste imn de pace și de bunăvoință față de oameni.

Arhiepiscopul Serghie arată că i-a revenit lui marea cinste de a transmite în acea respectabilă adunare cuvinte de pace și de salut din partea Bisericii Ortodoxe Ruse și a Întîistătorului ei, a Sanctității Sale Patriarhului Moscovei și întregii Rusii Alexei, din partea ierarhilor Bisericii Ruse, din partea clerului și a milioanei de credincioși din marea sa țară.

Ori de cîte ori se aprind făcliile păcii și se adună partizanii și prietenii păcii pe vre-un continent oarecare, în apropiere de granițele noastre

sau în locuri îndepărtate ale globului, Biserica Ortodoxă Rusă le adresează cele mai bune urări și participă activ la lucrările lor umanitare și nobile. De mai mult de zece ani ea lucrează neobosit pentru cauza statornicirii și întăririi păcii pe planeta noastră. Încă din anul 1948, la festivitățile de la Moscova consacrate jubileului de cinci veacuri de autocefalie, ea a lansat apelul pentru pacea generală pe pământ. Adunându-se la Moscova, întiiistătorii și reprezentanții majorității Bisericilor Ortodoxe și-au spus în unanimitate și sincer cuvântul autoritar în sprijinul păcii și despre inadmisibilitatea rezolvării conflictelor internaționale pe calea războiului. La acea Consfătuire, care a servit ca temelie pentru dezvoltarea mai departe a mișcării pentru pace, au luat parte Bisericile ortodoxe autocefale din Antiohia, Alexandria, Rusia, Gruzia, Serbia, Bulgaria, România, Polonia și Albania. Atunci s-a lansat apelul «la unire, cu hotărîrea fermă de a rezista tuturor inițiativelor și acțiunilor care contrazic chemarea și slujirea noastră creștină și care încearcă să facă din noi, dacă nu vom fi uniți, o armă a puterii întunericului». Amenințarea unui nou război mondial a apărut în mediul popoarelor creștine. De aceea nu a putut să nu provoace un răspuns din partea religiei creștine, care propovăduiește dragostea, pacea și buna învoire între oameni.

Astfel a fost începutul cauzei pentru apărarea păcii. Biserica Ortodoxă Rusă nu a încetat de a propaga ideile păcii, propovăduite prin cuvântul lui Dumnezeu. Ea a continuat și continuă tradiția nobile a străbunilor iubitori de pace și a poporului rus iubitor de pace. Ea a fost totdeauna cu poporul și a reflectat nădejile și aspirațiile lui. Ea binecuvintează actul eroic de luptă pentru pace al întregului popor, colaborând la o reală traducere în viață a ideilor păcii, prin toate mijloacele de care dispune. Bazată pe făgăduința evanghelică «Fericii făcătorii de pace, căci aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema» (Mt. V, 9), ea propovăduiește neîncetat pacea la slujbele și prin presa ei, inspiră ideile păcii elevilor din instituțiile de învățământ bisericesc, participă la congrese, conferințe și adunări consacrate apărării păcii. Dumnezeu binecuvintează această activitate, potrivit îndemnului apostolic: «Siliți-vă să aveți pace cu toți» (Evr. XII, 14).

Dragostea de pace a Patriei noastre, spune autorul, este cunoscută tuturor. Și acest lucru este firesc, pentru că popoarele Uniunii Sovietice sînt ocupate cu o gigantică muncă creatoare, care deschide orizonturi nemărginite pentru o înflorire fără precedent a vieții culturale și a prosperității materiale. Totodată popoarele Uniunii Sovietice cunosc prețul războiului, întrucît nici un alt stat, în afară de ea, nu a adus în timpul ultimului război mondial jertfe mai mari și nu a suferit distrugerii mai întinse.

Toate acestea îndeamnă popoarele Uniunii Sovietice să lupte cu o deosebită pasiune și energie pentru păstrarea și întărirea păcii mult dorite pe pământ. Popoarele din Uniunea Sovietică susțin în unanimitate eforturile guvernului lor pentru înfăptuirea dezarmării generale și totale,

lichidarea «războiului rece», destinderea încordării internaționale și coexistența pașnică a statelor cu sisteme social-politice diferite.

Biserica Ortodoxă Rusă, reflectînd dorințele cetățenilor sovietici credincioși, susține eforturile popoarelor din Uniunea Sovietică în lupta pentru pace.

Această mare adunare constituie un inel în lanțul de conferințe asemănătoare care au avut loc în diferite părți ale lumii. Una dintre cele dintîi conferințe consacrate problemei apărării păcii, convocată din inițiativa Sanctității Sale Patriarhului Alexei la Zagorsk, între 9 și 12 mai anul 1952, a fost Conferința tuturor Bisericilor și asociațiilor religioase din U.R.S.S., cu participarea întîistătătorilor și reprezentanților Bisericii Ortodoxe Gruzine, Bisericii Armene, Bisericilor Evanghelice-Luterane și a Bisericii Romano-Catolice din U.R.S.S. La ea au luat parte, de asemenea, delegații din partea Consiliului Unional al creștinilor-baptiști evanghelici și a altor Biserici și asociațiuni religioase din U.R.S.S. Încă de atunci toți fruntașii diferitelor curente religioase și bisericesti adunați laolaltă și-au unit eforturile în cauza apărării păcii pe pămînt. Și trebuie să spunem că prin această Conferință s-a adus o mare contribuție la apărarea păcii.

La aceeași Conferință s-a arătat și faptul că conducătorii duhovnicești ai musulmanilor din Uniunea Sovietică nu odată s-au adresat cu chemări către coreligionarii lor pentru împlinirea datoriei sfinte a luptei de apărare a păcii în întreaga lume. Unul dintre cunoscuții fruntași musulmani spunea: «În concordanță cu patriotismul, ideea înfrățirii se leagă neapărat de ideea egalității popoarelor, care nu îngăduie exclusivismul național». Conferința de atunci s-a adresat milioanei de americani ca ei să îndemne guvernul lor să respecte normele internaționale general-recunoscute și să adere la «Convenția internațională din 17 iunie anul 1925, care interzice folosirea în război a gazelor asfixiante și a mijloacelor bacteriologice». În chemarea sa, Conferința a trasat un plan general pentru înfăptuirea luptei pentru pace.

Arhiepiscopul Serghie, a arătat, în raportul său că nu se poate trece cu vederea nici Conferința de la Delhi (India), convocată între 17 și 18 noiembrie 1957 sub denumirea de Conferința Mondială a tuturor religiilor. Biserica Ortodoxă Rusă, credincioasă poruncii: «Și între voi să aveți pace», a trimis și la această Conferință o delegație. Poate că unii din cei prezenți aici au fost părtași la acea Conferință și cunosc rolul pozitiv pe care l-a avut ea în cauza apărării păcii, organizînd colaborarea forțelor religioase și morale pentru înfăptuirea unei sarcini atît de înalte și nobile.

Biserica Rusă a participat și participă la toate conferințele, congresele, adunările și asociațiile pentru pace religioase, din diferite țări și continente. Iată, chiar în centrul Europei, în capitala Cehoslovaciei, în orașul Praga, a apărut o mișcare pentru apărarea păcii. Este mișcarea creștină pentru pace de la Praga. Organizatorii acesteia au fost reprezentanți ai diferitelor Biserici creștine, în urma inițiativei luate de comunitățile pro-

testante din Cehoslovacia. În această mișcare, un rol important l-au avut și Bisericile Ortodoxe, și în special Biserica Rusă. Un stat care se declară creștin a folosit cel dintâi arma atomică, a săvârșit adică o crimă împotriva lui Dumnezeu și a omenirii. De aceea creștinismul a avut datoria să se alăture luptei împotriva criminalității înarmărilor atomice și hidrogenice. Este aici ceva providențial, care aduce aminte de cuvintele apostolului Pavel: «Iar unde a sporit păcatul, a început a prisosi și harul» (Rom. V, 20). Prima Conferință intercreștină pentru apărarea păcii a avut loc între 1 și 5 iunie 1958, la Praga. Ea a fost precedată de Conferința Ecumenică a Bisericilor din Cehoslovacia de la Praga din decembrie 1957. Tema Conferinței a fost: «Lupta împotriva armei termonucleare, ca sarcină a creștinilor și a Bisericii». Vorbind figurat, aceasta a fost făclia aprinsă de oamenii de bună credință care mărturisesc învățătura lui Hristos, în apărarea păcii și a dreptății. În apelul său, Conferința de la Praga a afirmat: «Nu ne vom lăsa înșelați de părerea că marile probleme mondiale pot fi rezolvate numai prin forță, prin violență sau război rece». Pentru noi, ca și pentru toți oamenii cinstiți din lume, pentru toți oamenii simpli, acest lucru este absolut evident, dar trebuie să-l amintim, întrucât există forțe care se împotrivesc năzuințelor pașnice ale omenirii».

După prima Conferință creștină pentru apărarea păcii, a urmat a doua, la Debrețin (Ungaria), între 31 octombrie și 2 noiembrie 1958. La această Conferință, ca și la cea dintâi, și ca și la următoarele, au participat reprezentanți din partea Bisericii Ortodoxe Ruse. Această Conferință s-a desfășurat sub semnul căinții pentru păcatul de nimicire în masă a oamenilor din timpul războiului trecut, cu deosebire la Hiroșima și Nagasaki. Profesorul Vogel din Berlinul occidental, vorbind despre Hiroșima, spune: «Acesta a fost un mare păcat al creștinilor și nu trebuie să se mai repete». Au fost formate patru comisii, dintre care prima pentru Hiroșima. «Chemarea de la Hiroșima» a constituit principala temă a Conferinței. Întrecerea omenirii în veacul atomic a fost stigmatizată pentru totdeauna de cumplita soartă a Hiroșimei. Moartea aproape a trei sute de mii de frați japonezi constituie o chemare, un strigăt, adresat către conștiința întregii omeniri, pe care nu putem să nu-l auzim: «Hiroșima nu trebuie să fie pentru noi, creștinii, numai un epizod al vieții, trebuie să fie o chemare la căință». Ceea ce s-a petrecut sub ochii noștri la Hiroșima constituie un păcat care prin rădăcinile lui este și păcatul nostru. Hiroșima este o chemare la lupta jertfelnică și conștientă împotriva oricărei încercări de folosire a armei termonucleare.

A urmat apoi a doua Conferință creștină de la Praga, între 16 și 19 aprilie 1959. Și la această Conferință au luat parte delegații Bisericii Ruse. Aici s-a dezbătut din nou problema Hiroșimei, arătându-se că în 30 de secunde au fost uciși aproape trei sute de mii de oameni, și, în afară de aceștia, mulți au murit în urmă, suferind îndelung de boala radiației. Toți au înțeles ce răspundere înspăimântătoare a luat asupra sa fostul președinte al S.U.A., creștinul Harry Truman. Se știe că renumitul

teolog elvețian Karl Barth s-a exprimat în mod deschis împotriva armei atomice și a înarmării Germaniei Occidentale. În raportul cu tema «Războiul și creștinismul» profesorul protestant Gollwitzer de la Universitatea din Berlin a subliniat că trebuie întărită convingerea că «arma atomică nu intră în categoria mijloacelor legiferate de state». Conferința s-a adresat cu o scrisoare către toți creștinii, în care se spunea: «Ne plecăm cu smerenie înaintea lui Dumnezeu și Îl rugăm ca El să ajute și să oprească omenirea de a păși pe calea autonomizării». Tot atunci s-a luat hotărârea de a convoca Adunarea mondială creștină pentru pace la Praga în anul 1961.

Între 6 și 9 septembrie 1960 a avut loc la Praga a treia Conferință creștină pentru apărarea păcii. La această Conferință delegația Bisericii Ortodoxe Ruse a fost condusă de I. P. S. Mitropolit Pitirim. Din Gruzia a luat parte Patriarhul-Katolicos Efrem II. Conferința a avut loc curînd după terminarea celui de al 37-lea Congres Euharistic de la München, organizat de Biserica Catolică și care a adoptat, prin persoana celor mai de seamă ierarhi ai ei, o atitudine potrivnică adevărurilor învățaturii evanghelice. La Conferința de la Praga s-au exprimat obiecțiuni întemeiate pentru caracterul și direcția Congresului Euharistic, care nu a lucrat pentru întărirea păcii. Jan Habada, episcop din Cehoslovacia, a spus: «Spellman, în uniformă de preot militar, a luat parte la o adunare a revanșarzilor germani la granița Cehoslovaciei». Congresul Euharistic Catolic de la München a încălzit acest duh. Răposatul arhiepiscop de München cardinalul Wendel, capelanul principal al Bundeswehr-ului, spunea către ostași, în timpul săvîrșirii unei messe: «Nu este nimic extraordinar în ideea nimicirii întregii omeniri într-un război atomic». Vorbînd astfel, cardinalul uita, probabil, că el vorbește la un congres convocat sub deviza «Pentru viața lumii». Cu afirmații asemănătoare a vorbit, la masa servită pentru ostași, și cardinalul american Francisc Spellman. Un duh de ură satanică emană din astfel de afirmații, și, oare, nu despre ele vorbea în vremea sa proorocul Isaia?: «Vai de cei ce răului îi zic bine, și binelui rău, de cei ce socot întunericul ca lumină și lumina întuneric, cei ce fac amarul dulce și dulceța amar» (Isaia V, 20).

Dr. Martin Niemöller a prezentat la această Conferință un interesant raport despre necesitatea înlăturării pentru totdeauna a războiului. Preîntîmpinarea războiului «constituie pentru noi toți o necesitate imperioasă, iar eforturile pentru salvarea și întărirea păcii constituie sarcina, adevărată sarcină fundamentală a oricărei politici pînă la sfîrșitul veacului» — spunea dr. Niemöller, cu profundă dreptate.

În legătură cu acestea ne vin în minte cuvintele sfîntului Grigorie Teologul: «Ce este oare comun între cuvintele dumnezeiești și silnicie? Mai bine este să fii mijlocitorul unirii și dragostei decît al dezbinării și al distrugerii». Aceste cuvinte ale Sfîntului Grigorie Teologul sună cum nu se poate mai bine și mai convingător în vremea noastră de contradicții, de dicuștii, de litigii, de dezbatării și uneori de vrajbă acoperită cu fraze generale despre iubirea de pace. Ca o ilustrație a acestora poate

sluji faptul că un cardinal, Ottaviani, în cuvîntarea sa adresată către un grup de catolici emigranți din țările europene-orientale, în bazilica Santa Maria Maggiore, în luna ianuarie 1960, a protestat într-o formă violentă împotriva «dialogului dintre Occident și Orient». În spiritul acestei politici a Vaticanului nu e de mirare că ierarhia catolică din R. F. G., la adăpostul stindardului fals cu lozinca «Război atomic pentru apărarea valorilor creștine», susține în mod activ politica atomică a autorităților din Germania Occidentală. Totodată unii teologi-moralști catolici încearcă să dovedească «egalitatea și dreptatea» înarmării Bundeswehr-ului cu arma nucleară și cu rachete, afirmînd că războiul atomic «nu este absolut amoral».

A treia Conferință de la Praga a adoptat un apel în care, între altele, se spune: «Noi trebuie să mărturisim înaintea tuturor oamenilor Adevărul Dumnezeuului Viu, a Cărui sfîntă dragoste cuprinde fără deosebire pe creștini și necreștini».

O dată cu conferințele creștine pentru pace cu caracter general, între 10 și 14 septembrie 1960 a avut loc la Praga Conferința tineretului creștin, la care au participat și reprezentanți ai Bisericii Ruse. La această Conferință a participat, de asemenea, și secretarul federației creștine mondiale de tineret, Kentaro Siozuki (Japonia). Discuțiile asupra rapoartelor pe teme biblice și sociale au avut un caracter foarte însuflețit. Dar obiectivul principal dominant a fost lupta pentru pace. Profesorul Josef Hromadka a caracterizat această Conferință ca un experiment al credinței: «Trebuie ca nu atît prin organizare, — spunea dr. Hromadka, — cît mai ales duhovnicește, să adunăm pe toți creștinii, și în această mișcare avem nevoie de forțele și bărbăția tinerei generații». Cine, dacă nu tineretul, trebuie să aspire la întărirea păcii, ca să nu apese asupra lui conștiința fricii și a neputinței în fața posibilității unui nou război, ca exploziile sinistre de la Hiroșima și Nagasaki să nu arunce umbrele lor asupra bucuriei de a trăi a oamenilor tineri, plini de nădejdi și nobile aspirații?

Intr-o atmosferă internațională agitată, a fost convocată, între 13 și 18 iunie anul curent, Adunarea mondială creștină pentru pace, la Praga. Scopul fundamental al Adunării a fost de a uni pe toți creștinii care cred în Iisus Hristos într-un efort comun pentru apărarea păcii. Adunarea mondială creștină pentru pace de la Praga și-a îndreptat eforturile în lupta împotriva folosirii armei atomice, împotriva primejdiei izbucnirii unui nou război nimicitor. La Adunare au fost ascultate referate interesante și cuvîntări cu caracter concret, cu teme ca: pacea și dreptatea, dezarmarea, mijloacele de nimicire atomică etc.

Delegatul Japoniei profesorul Inoue, unul dintre organizatorii actualei Conferințe (de la Tokio), a ținut și la Congresul de la Praga un interesant raport, cu tema: «Pacea — pîinea pentru toți». Profesorul Inoue este delegatul unui grup de creștini japonezi și un luptător de seamă pentru cauza păcii.

În numele Bisericii Ortodoxe Ruse și a credincioșilor ei, autorul exprimă nădejdea că adunarea de la Tokio a reprezentanților tuturor religiilor care participă la ea va arăta căile concrete ale colaborării, pe baza apărării păcii, ca să nu se mai repete Hiroșima și Nagasaki. «Dacă ne vom exprima solidaritatea cu Mișcarea creștină pentru pace de la Praga, spune în încheiere autorul, prin creșterea forțelor, vom contribui ca omenirea să se apropie de scopul suprem — de pacea mult dorită între toate popoarele de pe pământ. Acum este necesară lupta prin toate mijloacele pașnice pentru dezarmarea totală a tuturor statelor, pentru încetarea experimentării armelor nucleare, căci numai astfel este asigurată pacea pe pământ. Un semn al vremii este dezrobirea popoarelor din Asia și Africa, ținute timp de veacuri în lanțurile aruncate asupra lor de unele state creștine». Arhiepiscopul Serghie amintește cuvintele proorocului Isaia: «Cit de frumoase sînt pe munți picioarele celui ce binevestește binele, celui ce face să se audă pacea, celui ce binevestește bucuria și propovăduiește mîntuirea!» (Isaia 52, 7). Arhiepiscopul Serghie cheamă pe toți cei prezenți, fără deosebire de credință, de convingeri filozofice și religioase, de vîrstă și de culoarea pielii, să fie astfel de binevestitori ai păcii, ai bucuriei și mîntuirii.

I. N.

ÎNBRUMĂRI PASTORALE

POVĂTUIRI ȘI INDEMNURI DUHOVNICEȘTI SPICUIRI DIN PASTORALELE DE CRĂCIUN ALE IERARHILOR BISERICII ORTODOXE ROMINE

Păstrători fiind cu lăudată osîrdie ai străvechilor și îndătinatelor predanii, Înalții Ierarhi ai Sfintei noastre Biserici, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, au adresat și anul acesta clerului dreptcredincios și bine cinstitorilor creștini ortodocși, scrisori pastorale pline de merinde duhovnicească cu prilejul Sfințelor Sărbători ale Nașterii Domnului din anul 1961.

Citite de Prea Cucernicii Preoți din fața ușilor împărătești ale altarelor noastre străbune, frumoasele îndemnuri arhieresti, cuprinse în pastorale, povețele părintești, tâlcuirile adînci ale Sfintei Evanghelii, dar mai ales vestirea îngerească a mesajului divin: «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bună-voire» au umplut sufletele credincioșilor de adîncă bucurie duhovnicească. Adevărate dreptare de credință, pastoralele de Crăciun ale Înalților Ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Romîne aduc, pe lîngă ecoul Sfințelor slujbe bisericesti ale Întrupării Domnului nostru Iisus Hristos, și stăruitoare îndemnuri la lupta activă pentru apărarea păcii în lumea întreagă. De asemenea credincioșii noștri sînt sfătuiți să nu-și precupețească eforturile lor pentru propășirea și înflorirea vieții noi din scumpa noastră Patrie, Republica Populară Romîna.

În paginile următoare spicuim, la fel ca și în anii trecuți, un mănunchi de pilde și îndemnuri creștine din pastoralele de Crăciun (1961) trimise fiilor lor sufletești de către Înalt Prea Sfințiii Mitropoliți și Prea Sfinții Episcopi ai Bisericii noastre strămoșești.

1. În pastorala adresată clerului și credincioșilor de către *Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian*, (tipărită în întregime în numărul trecut al revistei noastre), se arată că «Sărbătoarea Nașterii Domnului este izvor de bucurie curată pentru orice inimă credincioasă». Întruparea Dom-

nului nostru Iisus Hristos proorocită de profeții Vechiului Testament, este nu numai prilej de bucurie și de trăire duhovnicească, dar și de meditație creștinească. De aceea Prea Fericitul Patriarh Justinian lămurește credincioșilor «cîteva din înțelesurile acestei mari sărbători creștine». Plecînd de la afirmația că «orice credință religioasă se întemeiază pe convingerea că dincolo de hotarele acestei lumi se află lăcașul de lumină al lui Dumnezeu, Făcătorul tuturor celor văzute și nevăzute; și pe încredințarea prezenței în lume a lui Dumnezeu», Prea Fericitul Patriarh Justinian arată că pentru credinciosul creștin, «sentimentul acestei prezențe nu este numai un fapt de ordin sufletesc». «Creștinii, zice Prea Fericirea Sa, au cunoscut pe Dumnezeu față către față, L-au văzut născîndu-Se în ieslea de la Betleem, I-au ascultat învățăturile sfinte și s-au minunat de faptele săvîrșite de El; I-au cunoscut suferințele îndurate pe Cruce și au trăit alături de El bucuria Învierii Sale din morți». Pentru că scopul Intrupării Mîntuitorului și al Sfințelor Sale Patimi a fost acela de a ne izbăvi din robia păcatului și de sub tirania morții, credinciosul ortodox nădăjduiește pururea spre agonisirea mîntuirii și a împăcării noastre cu Dumnezeu. Între viața duhovnicească și viața cea de toate zilele, legată de trup, trebuie să existe însă armonie. Potrivit sfințelor învățături creștine dobîndirea împărăției cerurilor se împletește cu «împlinirea unor porunci care privesc viața pămîntească a oamenilor». În acest sens sînt enumerate o serie de îndemnuri și de porunci duhovnicești, luate din Sfînta Scriptură, referitoare la dragostea creștină. «A înțelege și a împlini aceste sfinte porunci, înseamnă a împlini voia lui Dumnezeu, care dorește ca toți oamenii să trăiască în pace și să se bucure laolaltă de bunăstare și fericire». Dînd exemplu dragostea Mîntuitorului față de noi și arătînd că iubirea de oameni este trăsătura cea mai de seamă a Sfințelor Sale învățături, Întîistătătorul Bisericii noastre strămoșești subliniază că «regula de aur a unei vieți trăite în duh creștinesc este să te dăruiești pentru binele semenilor, urmînd pilda Mîntuitorului Iisus Hristos». Îmbărbătînd cugetele iubiților săi fii sufletești cu învățătura mîntuitoare și plină de dragoste a Domnului nostru Iisus Hristos, Prea Fericitul Patriarh Justinian zice: «Nu mi-e străină temerea voastră că lumea întreagă ar putea cunoaște noi valuri de suferințe și distrugeri, prin uriașa putere a armelor atomice. Cred, însă, că Dumnezeul nostru este iubire — și ca Tată al acestei lumii, El va ajuta ca între toate statele de pe pămînt să se întindă punțile prieteniei și ale buneii înțelegeri. Izbăvirea lumii de orice amenințare cu războiul poate deveni fapt numai printr-o dezarmare generală, obligatorie pentru toate popoarele pămîntului». De aceea, avînd nădejde în făgăduința «Domnului Păcii», care este Domnul nostru Iisus Hristos, «creștinii de pretutindenii sînt îndreptățiți să creadă și să se străduiască pentru întocmirea unei lumi fără arme și fără războaie, în care, așa cum spune și Profetul Isaia «săbiile vor fi prefăcute în brăzdare de pluguri și lăncile în seceri. Nici un neam nu va mai ridica sabia împotriva altuia și nu-și va mai face războaie» (Isaia II, 4).

Scaunul de Mitropolit al Banatului fiind vacant, Pastorală Prea Fericitului Patriarh Justinian a fost adresată și clerului și credincioșilor din cuprinsul Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului.

2. Pastorală *Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei*, reactualizează în sufletele credincioșilor din Arhiepiscopia Iașilor, icoana Nașterii Domnului «pe care o zugrăvesc și acum, ca în zilele de demult, meșterii păstrători ai rînduielilor Sfintei noastre Biserici».

Evidențierea sensurilor spirituale ale icoanei ortodoxe a Nașterii Domnului pe care o face I. P. S. Mitropolit Iustin cu ajutorul textelor scripturistice și imnografice, are darul de a pregăti sufletește pe credincioși pentru trăirea și înțelegerea duhovnicească a marelui praznic al Întrupării Domnului. Pentru a lămuri înțelesul adînc al Întrupării Fiului lui Dumnezeu, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin citează profeția mesianică din Isaia (IX, 56), unde Mîntuitorul este numit «Domn al păcii», și cuvintele Sfîntului Apostol Pavel din Epistola către Coloseni (I, 20), unde se arată că Dumnezeu a rînduit pe Fiul Său să se facă om «și printr-însul pe toate cu Sine să le împace, atît pe cele de pe pămînt, cît și pe cele din ceruri, făcînd pace printr-Însul, prin sîngele Crucii Sale».

Prîvind Întruparea Domnului nostru Iisus Hristos «ca temelie a împăcării noastre cu Dumnezeu», Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin arată că «Sfinții Părinți ai Bisericii vorbesc deseori nu numai despre unirea firii dumnezeiești cu firea omenească, în Mîntuitorul, dar și despre unirea firii dumnezeiești cu firea omenească, în noi, ca urmare a întrupării Domnului din Fecioara Maria». Această afirmație este întărită pe învățătura Sfîntului Chiril al Alexandriei, care spune: «El S-a făcut asemenea nouă, pentru ca noi să ne facem asemenea Lui; pe cît este cu putință firii noastre și pe cît o îngăduie iconomia reînnoirii noastre cea după har... S-a făcut El, ce sîntem noi, adică om, pentru ca noi să ne facem ce este El, adică Dumnezeu...». «Unindu-ne cu Fiul lui Dumnezeu, Domnul Păcii, — subliniază în continuare I. P. S. Mitropolit Iustin —, și noi am devenit fii ai păcii după cuvîntul Sfintei Scripturi, fiind numiți și noi *făcători de pace*, ca fii ai lui Dumnezeu».

Arătînd că, astăzi «ideea păcii înfrățește oamenii de pretutindeni și că prin lupta unită a forțelor păcii se risipesc amenințările războinice», Înaltul Ierarh subliniază că «Poporul nostru a îmbrățișat cu căldură cauza apărării păcii, a sprijinit activ inițiativele și acțiunile mișcării mondiale de pace, ceea ce a făcut să crească autoritatea țării noastre pe plan internațional». De asemenea este amintit și aportul «întru apărarea păcii între popoare» adus de credincioșii și slujitorii Sfintei noastre Biserici, alături de toți luptătorii pentru pace din întreaga lume. Astfel, la Adunarea Mondială creștină de la Praga (iunie 1961) și la Conferința panortodoxă de la Rhodos (Septembrie 1961) «solii Bisericii noastre au făcut vădită dorința dreptmăritorilor creștini din Patria noastră, pentru apărarea păcii».

Pastorala Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Iustin a fost adresată și clerului și credincioșilor din cuprinsul Eparhiei Romanului și Hușilor, întrucât scaunul de episcop al acestei eparhii era vacant.

3. *Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Ardealului* își începe Pastorala zugrăvind «negrăita bucurie a Crăciunului» exprimată nu numai de cântările Sfintei noastre Biserici, dar și de versurile simple alcătuite de credincioși: «*Astăzi s-a născut Hristos, / Mesia, chip luminos. / Lăudați și cântați, / Și vă bucurați!*» Într-adevăr, «Toată suflarea creștinească se bucură, cântă și preamărește pe Părintele ceresc, pentru bogatele sale daruri duhovnicești împărtășite nouă prin Fiul Său, care se naște astăzi».

În continuare se arată că Hristos s-a născut cu trupul, în peștera din Vitleem, «o singură dată, acum o mie nouă sute șase zeci și unu de ani», iar astăzi «Hristos se naște în sufletele noastre. În inimile noastre vrea să se sălășluiască».

Înaltul Arhipăstor arată că, pentru credincioși, «bucuria Crăciunului este bucurie adevărată, bucurie cerească, bucurie veșnică», deoarece pentru izbăvirea de sub stăpînirea morții și de sub tirania păcatului săvîrșit de Adam, «Părintele ceresc și-a deschis vistieria milostivirii Sale trimițînd în lume pe însuși Fiul Său prea iubit *să se nască și să crească, să ne mîntuiască*». Întruparea Domnului nostru Iisus Hristos a făcut, începutul unei vieți noi. «Viața aceasta nouă este rodul iubirii lui Dumnezeu și de semeni. Ea se desfășoară întru creștinească smerenie. Din iubire L-a dat Tatăl ceresc pe Fiul Său unul născut pentru noi și pentru a noastră mîntuire. Prin smerire a coborît Hristos Mîntuitorul în lume, întru toate asemenea nouă făcîndu-se, afară de păcat». Vestejind păcatul trufiei din viața noastră creștinească, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae ne dă ca pildă de urmat «neprihănită viață pămîntească a Fiului lui Dumnezeu întrupat», îndemnîndu-ne părintește să ne rugăm «pentru pacea a toată lumea, pentru bunastarea sfintelor lui Dumnezeu biserici și pentru unirea tuturor». Toți oamenii de pe fața pămîntului au dreptul «la cinstire, la libertate, la trai tihnit și fericit, la binefacerile păcii și ale buneivoinii».

Amintind că «cei ce seamănă vrajbă între oameni și popoare nu sînt ai lui Hristos, Domnul Păcii și Mîntuitorul sufletelor noastre», Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae arată că «fără dreptate și fără iubire, pacea nu se poate așeza și întări între oameni și popoare», și ne povățuiește «să nu contenim a lupta pentru pace cu creștinească osîrdie și fără precupețire, pînă cînd ne va ajuta Bunul Dumnezeu să prefacem săbiile în fiare de pluguri și lăncile în seceri, iar cazărmile-n școli și spitale, încît nici un neam să nu se mai ridice împotriva altui neam și să nu-și mai facă războaie în vecii vecilor» (Isaia II, 4).

4. Pastorala de Crăciun îndreptată cu părintească dragoste către credincioșii din Arhiepiscopia Craiovei de către *Înalt Prea Sfințitul Părinte Firmilian, Mitropolitul Olteniei*, cuprinde, chiar de la început însemnarea că «nici un praznic al creștinătății nu are purcedere atît de înaltă, ca Întruparea și Nașterea lui Hristos», «și de nici un praznic nu s-a apro-

piat mai mult limba cîntăreților și multele îndulciri ale scrisului duhovnicesc». Deslușită «cu văz lăuntric», taina Întrupării ne descoperă peste veacuri, «actul de neistovită dragoste a lui Dumnezeu, pătruns de milă pentru făptura mîinilor Sale, pentru chipul și asemănarea Sa — omul». «De aceea, zice Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Firmilian, închinătorii lui Hristos s-au apropiat de această «străină și prea mărită Taină» cu pașii arhanghelului și cu sfiala lui cea din icoanele Bunei-Vestiri».

Înaltul Ierarh al Bisericii oltene arată că numai Fiul lui Dumnezeu, Domnul nostru Iisus Hristos, ne-a mîntuit prin Întruparea Sa, prin Sfintele Sale Patimi și prin Învierea Sa, de păcatul strămoșesc. «În acest trup al nostru ne-a învățat să învingem păcatul. Ne-a izbăvit, prin scumpul Său sînge, de tirania păcatului strămoșesc. A înfrînt moartea și împărăția ei, prin Sfîntă Învierea Sa. Ne-a deschis nouă raiul cel desfătător. Ne-a făcut moșteni ai vieții veșnice și fii ai Părintelui Ceresc. Ne-a îmbrăcat întru nemurire...».

În continuare, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Firmilian precizează că «Venirea Mîntuitorului în lume a fost însoțită de întreită solie: slăvirea lui Dumnezeu, pacea pe pămînt și bunăvoirea între oameni». Lămurind credincioșilor tîlcul duhovnicesc al acestei întreite solii mesianice, Înaltul Arhipăstor subliniază că «nu se poate aduce «slavă, întru cei de sus, lui Dumnezeu», fără pace pe pămînt și fără înțelegere între oameni. Viforul dușmăniilor pămîntene și toiul lăcomiilor omenești este văzduhul în care nu viețuiește Dumnezeu. Nici pacea nu poate trăi fără înțelegere și dragoste între pămînteni. După cum, bunăvoirea este pîrgă și rod numai al păcii». De aceea, «propovăduirea păcii, susținerea ei, vegherea și lupta împotriva tuturor primejdiilor care o amenință este cea mai sfîntă și înaltă îndatorire a creștinilor, de aici și de pretutindenea, este miezul soliei creștine, temelia vieții și lucrării în Hristos».

Pastorala se încheie cu doriri de pace, de prosperitate «pentru ridicarea patriei noastre, pentru înmulțirea roadelor pămîntului și pentru înălțarea minții noastre».

5. *Prea Sfințitul Iosif, Episcopul Rîmnicului și Argeșului*, stăruie în Pastorală sa de Crăciun asupra faptului că Domnului nostru Iisus Hristos. «I-a plăcut să se numească *Fiul Omului*». Această denumire, deseori repetată de Sfintele Evanghelii, ne arată «sensul cel adevărat, cel înalt, pe care îl cuprindea cuvîntul «*Om*» în gura lui Dumnezeu» (Facere I, 26). După ce descrie cum s-a născut «Fiul Omului» în peștera păstorilor de vite din Betleem, Prea Sfințitul Episcop Iosif amintește fiilor săi duhovnicești că «acolo s-a vestit pentru deapururi voia lui Dumnezeu în ce privește *pacea* fără de care oamenii nu vor putea trăi». Arătînd că omnirea dorește pace» și «vrea să se bucure de progresele științei și civilizației», Prea Sfinția Sa își încheie Pastorală, atrăgînd atenția credincioșilor asupra datoriei de a lupta «pentru împăcare, pentru statornicirea păcii între semenii lor», căci «cei care isgonesc dintre ei sămînța vrajbei, a urii, a războiului», sînt «în slujba păcii pe care au urat-o îngerii în noaptea Crăciunului» (Luca II, 14).

6. Pastorală *Prea Sfințitului Episcop Antim al Buzăului* pune accentul pe răscumpărarea din «blestemul cel de demult» de către Domnul nostru Iisus Hristos. «Plinirea vremii înseamnă împlinirea proorociilor celor de demult prin care deseori și în nenumărate feluri ni s-a făcut cunoscută Întruparea Fiului». Arătând împrejurările istorice ale Nașterii Domnului din pururea Fecioara Maria, P. S. Episcop Antim dă credincioșilor din eparhia sa o serie întreagă de povețe arhieresti privitoare la viața duhovnicească în Hristos, tilcuind cuvintele Sfântului Apostol Pavel: «Să vă îmbrăcați în Domnul nostru Iisus Hristos» (Romani XIII, 14). Trebuie să primim în sufletele noastre pe Domnul Iisus cu credință, cu nădejde și cu dragoste. Dar mai ales trebuie să-L primim ca «Domn al Păcii».

În continuare se arată că «Popoarele lumii doresc pacea așa cum cerbul dorește izvoarele apelor. Poporul nostru este adânc iubitor de pace. Credincioșii Bisericii doresc și luptă pentru pace. Sîntem încredințați, zice Prea Sfințitul Episcop Antim, că vestea de Crăciun «Pre pămînt pace, între oameni bunăvoire» va afla urechi care s-o audă».

Pastorală *Prea Sfințitului Episcop Antim* se încheie cu constatarea că «Popoarele vor să trăiască în pace și bună conviețuire. De aceea bunul simț și conștiința ne îndeamnă să cerem cu toții dezarmarea generală și totală».

7. *Prea Sfințitul Episcop Chesarie al Dunării de Jos* amintește cu părintească blîndețe fiilor săi duhovnicești că Sărbătoarea Nașterii Domnului este «praznic de bucurie», de mulțumire și slavoslovie adusă lui Dumnezeu, Care, prin Fiul Său... ne-a cercetat și ne-a ridicat la starea duhovnicească de fii ai lui Dumnezeu prin credință». După ce istorisește cum s-a săvîrșit Nașterea Domnului, Prea Sfințitul Episcop Chesarie arată că «Venirea Mîntuitorului nu este întîmplătoare, ci a fost pregătită din veci de Tatăl ceresc, care voia să ne mîntuiască». Întruparea Domnului nostru Iisus Hristos dovedește dragostea nesfîrșită a lui Dumnezeu pentru urmașii lui Adam cel căzut. Sărbătoarea Nașterii Domnului aduce credincioșilor multe foloase duhovnicești. Printre aceste foloase se numără în primul rînd «mesajul păcii și al buneivoini pentru întreaga omenire». Prea Sfințitul Episcop Chesarie învață pe credincioșii săi că «pacea, aducătoare de fericire, a fost și o dorință scumpă a tuturor popoarelor și este astăzi înțeleasă și prețuită ca însăși viața. Pentru că în secolul energiei atomice, al rachetelor și al navelor cosmice, pacea pe pămînt este singura stare acceptabilă pentru societatea omenească». Arătînd participarea Bisericii Ortodoxe la lupta nobilă pentru apărarea păcii, pastorală se termină cu arhierasca binecuvîntare ca pacea și bunăvoirea aduse de Mîntuitorul, la Nașterea Sa, să pătrundă inimile credincioșilor din Eparhia Sa și «ale tuturor oamenilor» ca să «rodească bună înțelegere și pace deplină pe pămînt».

8. Întemeiată pe numeroase texte patristice, Pastorală de Crăciun a *Prea Sfințitului Episcop Nicolae al Aradului, Ienopclei, Hălmagiului și Hunedoarei*, ne atrage atenția că sărbătoarea Nașterii Domnului, Crăciunul, ne amintește, an de an, că «Dumnezeu a iubit pînă într-atîta lumea

încît, i L-a trimis acesteia pe însuși Fiul Său, care a luat chip de om întrupându-se. Dumnezeu însuși adică s-a făcut om asemănător fiecăruia dintre noi, ca să ne facă apoi pe noi oamenii asemănători Lui». Subliniind acest aspect imediat al Sărbătorii Crăciunului, Prea Sfințitul Episcop Nicolae înalță un adevărat imn omului creator de bunuri materiale și spirituale, demonstrînd că «mai mult decît vreodată în trecut, vremea pe care o trăim arată din plin cît de minunat este omul». Dar nu toți oamenii merg pe drumul împlinirii «rostului ce le-a dat Creatorul», și se fac «unelte ale păcatului», «fii ai pierzării». Repetînd istoria lui Cain sub alte înfățișări, «aceștia ar dori să vadă pierind rostul omenirii, ca astfel să poată rămîne ei stăpîni peste bunurile acelor pe care îi pizmuesc». Împotriva acestora Pastorală susține că dorința lui Dumnezeu este ca «oamenii să trăiască, să se înmulțească, să aibă toate din belșug, și să fie fericiți, iar nu să se încaiere în războaie aducătoare de moarte și distrugere».

9. Scara din visul Patriarhului Iacob, pomenită în Sfînta Scriptură a Vechiului Testament, închipuiește, după cum arată Pastorală de Crăciun a *Prea Sfințitului Episcop Teofil al Vadului, Feleacului și Clujului*, «taina Întrupării Fiului lui Dumnezeu sau «taina cea din veac ascunsă și de îngeri neștiută», deoarece «Scara lui Iacob ne arată legătura sfîntă ce s-a stabilit între pămînt și cer, între om și Dumnezeu, prin Întruparea Fiului Dumnezeu». Neascultarea primului Adam a despărțit pămîntul de cer. Dar prin Întruparea Noului Adam, a Domnului nostru Iisus Hristos, între pămînt și cer s-a așezat acea minunată scară care leagă cele de jos cu cele de sus, leagă pe om cu Dumnezeu, s-a așezat scara fericită care ne urcă iarăși în raiul fericirii pierdute».

În continuare Prea Sfințitul Episcop Teofil lămurește credincioșilor învățătura Bisericii noastre despre răscumpărarea noastră din păcatul strămoșesc de către Domnul nostru Iisus Hristos, «apărătorul și mijlocitorul nostru care pururea se interpune pentru noi către Tatăl Său și sprijinește astfel cauza mîntuirii noastre».

Pastorală subliniază, în încheiere, că «Hristos ne-a împăcat cu Dumnezeu și ne-a adus harul de a stăruî în această pace, fericind și numind fii ai lui Dumnezeu pe făcătorii de pace. El ne povățuiește prin aceasta să promovăm pacea împrejurul nostru și binecuvîntează strădaniile noastre depuse în slujba sfintei cauze a păcii, strădaniile noastre pentru triumful prieteniei și al buneivoini între popoare».

10. În Pastorală de Crăciun adresată credincioșilor ortodocși din Eparhia Oradiei, *Prea Sfințitul Episcop Valerian* arată că «de ziua Nașterii Domnului se cuvine să facem o recapitulare a învățăturii Celui ce s-a născut în Vitleem și a Sfintei Biserici, pe care El a înființat-o pentru mîntuirea noastră». Subliniind că Biserica Ortodoxă a păstrat «adevărul credinței și învățăturii Domnului Hristos nemodificat», Prea Sfințitul Episcop Valerian trece în revistă trăsăturile principale ale învățăturii ortodoxe despre Biserică. În continuare se arată că Biserica Ortodoxă ne îndeamnă «la pace și bună înțelegere cu toți», «propovăduiește pacea

și înfrățirea între oameni și popoare», și «combate orice gând și orice faptă de agresiune». Mai mult, «credincioasă misiunii ei sfinte, Biserica Ortodoxă vrea să ajute la realizarea păcii și pe plan spiritual și confesional. Ea este stăpînită de dorința arzătoare de a se ajunge la o înțelegere și la o unitate deplină în duhul dragostei lui Hristos, a tuturor Bisericilor creștine».

În încheiere P. S. Episcop Valerian îndeamnă pe credincioși să-și îndeplinească datoriile «către Sfînta Biserică și către scumpa noastră Patrie», umblînd în lumina păcii și a dragostei lui Hristos, respectînd legile, sprijinindu-se și ajutîndu-se ca frații adevărați.

Acestea sînt, prezentate pe scurt, cuvintele de învățătură, îndemnurile părintești și povețele arhieresti, îndreptate de Înalții Ierarhi ai Bisericii noastre către dreptmăritorii creștini din Patriarhia Romîna, cu prilejul Sfintelor Sărbători ale Nașterii Domnului din anul 1961. Lămurind cu duhovnicească evlavie învățătura Sfintei noastre Biserici despre Întruparea Domnului nostru Iisus Hristos, Pastoralele de Crăciun sînt nu numai adevărate dreptare de credință ortodoxă, dar și vestitoare ale mesajului divin al păcii, trîmbițat pămîntenilor de cetele îngerești în noaptea sfîntă a Nașterii Domnului.

Credincioasă Sfintelor sale învățături și mesajului divin al păcii încredințat ei, prin Sfinții Apostoli, de Domnul nostru Iisus Hristos, Biserica Ortodoxă va îndruma totdeauna pe fiii săi duhovnicești, cu aceeași osîrdie și dragoste nesfîrșită, pe calea slujirii păcii și a vieții omenești.

E P I C L E S A

1. *Considerațiuni sumare asupra textului.* — Momentul culminant al anaforei este atins prin rugăciunea de chemarea sau invocarea Sfântului Duh (epiclesa, ἐπίκλησις) asupra darurilor, pentru a fi transformate în Trupul și Sângele lui Iisus, jertfite pentru mântuirea lumii.

Existența epiclesei, adică a unei rugăciuni speciale de invocarea puterii divine peste cinstitele daruri, spre a fi transformate în Trupul și Sângele Domnului, este primitivă în Liturghie. Documentele nu ne-au păstrat formula sau textul epiclesei primare, dar practicarea ei se găsește confirmată de aluzii și mențiuni precise, încă din cursul veacului al doilea și al treilea și anume în scrierile Sf. Justin Martirul și Filozoful¹, Sf. Irineu² și Origen³. Scrierea lui Hipolit († c. 235), *Traditio apostolica*, cuprinde, chiar, o formulă scurtă de epiclesă. Din cele mai multe din aceste locuri, dar mai ales din anafora lui Serapion de Thmuis⁴ pare a rezulta că, în Biserica primară, epiclesa avea caracterul unei epiclese sau invocări a Logosului⁵, pentru sfințirea darurilor. În literatura bisericească de la veacul al patrulea încoace însă, apare net caracterul acestei rugăciuni, ca epiclesă a Sfântului Duh⁶: «Apoi... rugăm pe iubitorul de oameni Dumnezeu să trimită Duhul Cel Sfânt peste cele puse înainte, spre a face pâinea Trup al lui Hristos, iar vinul Sânge al lui Hristos. În adevăr, s-au sfințit și s-au prefăcut acelea de care s-a atins Sfântul Duh».

Cu privire la originea epiclesei în Liturghie, în tradiția creștinismului primar domnea o convingere unanimă la Sfinții Părinți ai veacului al patrulea și al cincilea. Pentru Sf. Vasile cel Mare, cel puțin, ea era considerată așa de veche că nu se putea spune «care dintre sfinți ne-a lăsat în scris cuvintele invocării la sfințirea pâinii Euharistiei și a pa-

1. *Apologia I*, LXVI, 2.

2. *Adversus haereses*, cartea IV, cap. XVIII, 5.

3. *Contra Celsum*, VIII, 33 (P.G., t. XI, col. 1565); *Omil. XI, 14* la Matei (P.G., t. XIII, col. 948).

4. *Rugăciunea I* (pentru jertfă).

5. «Să vină, Dumnezeule al adevărului, Sfântul Tău Cuvînt peste pâinea aceasta, ca să se facă pâinea Trupul Cuvîntului, și peste potirul acesta, ca să se facă paharul Sângele adevărului».

6. A se vedea, de exemplu, Sf. Chiril al Ierusalimului, *Cateheza V mistag.*, 7.

harului binecuvîntării»⁷. Pseudo-Proclu († 466) al Constantinopolului privește epiclesa de-a dreptul ca o tradiție apostolică, atunci cînd afirmă că Sfinții Apostoli, mai înainte de a se împrăștia pentru răspîndirea Evangheliei, petreceau mai tot timpul săvîrșind Sfînta Liturghie și, făcînd rugăciuni, așteptau coborîrea Sfîntului Duh, ca să prefacă pîinea și vinul amestecat cu apă, ce erau puse înainte, în însuși Trupul și în însuși Sîngele Mîntuitorului nostru Iisus Hristos⁸.

O mărturie despre uzul general al epiclesei în Liturghia Bisericii primare îl constituie însuși faptul că ea se găsește în rînduiala Liturghiei Sf. Iacob și a tuturor Liturghiilor orientale, precum și în cea a vechiului rit galican din Apus⁹.

Sentimentul prezenței apropiate a misterului, ce se realizează prin rugăciunea epiclesei, a dus în practica liturgică la prefațarea acestei rugăciuni de invocare, cu formule de pietate socotite proprii a ajuta la pregătirea unei înalte dispoziții religioase, necesară pentru întîmpinarea acestui moment. Așa a rezultat obiceiul de a opri în loc cursul anaferei, pentru a recita unele rugăciuni impuse de simțul evlaviei personale. Cu vremea, ele s-au îndătinat, ajungînd să fie înscrise în liturghier. Acesta este cazul troparului ceasului al treilea: «Doamne, Cela ce ai trimis pe prea Sfîntul Tău Duh în ceasul al treilea, Apostolilor Tăi, pe Acela, Bunule, nu-L lua de la noi, ci reînnoiește-ni-L nouă¹⁰, celor care ne rugăm Ție». Dintre codicii cercetați de profesorul atenian Pan. N. Trembela¹¹, unii indică recitarea acestui tropar o dată sau de trei ori, cu stihul de umilință: «Dumnezeule, milostiv fii mie păcătosului»¹², sau

7. Sf. Vasile cel Mare, *Despre Sfîntul Duh*, cap. 27, P.G., t. XXXII, col. 188. Vezi și *Canonul 91* Sf. Vasile cel Mare.

8. Pseudo-Proclu, *Tratatul despre tradiția dumnezeieștii Liturghii*, P.G., t. LXV, col. 849.

9. Numai din ritul roman a dispărut sau, cel puțin, Biserica Romano-Catolică ezită să recunoască deschis existența unei rugăciuni speciale în rînduiala missei, pentru chemarea Sfîntului Duh peste daruri, «din cauza importanței crescînde ce s-a atașat în Apus cuvintelor de instituire ca formă de sfințire» (A. Fortescue, *La Messe, étude sur la liturgie romaine*, trad. de A. Boudinhon, Paris, 1921, p. 535). Nu lipsesc însă nici acolo autori (ca, de exemplu: dr. Buchwald, *Die Epiklese in der röm. Messe*, Weidenauer Studien, I, 1906, pp. 21-56. Apud Adr. Fortescue, *ibidem*, p. 536; vezi și Nic. Cabasila, *Explicarea dumnezeieștii Liturghii*, cap. XXIX și XXX), care nu se sfiesc să recunoască realitatea și anume că; în missa romană, rugăciunea *Per quem haec omnia...* reprezintă un rest al epiclesei de mai tîrziu a Sfîntului Duh. Cf. și dr. Nic. Milaș, *Comentariul la Canonul 91 al Sf. Vasile cel Mare*, în *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, vol. II, partea II, trad. rom. de Uroș Kovincici și dr. Nic. Popovici, Arad, 1936, p. 143, n. 4-p. 149.

10. Cu excepția uneia sau a două ediții, liturghierul român dinainte de anul 1956 întrebuițează aci forma «ci ne înnoiește pe noi», o traducere oarecum interpretativă — am putea spune — sub influența versiunilor slave ale liturghierului, dar necorespunzătoare termenului din originalul grec: ἀλλ'ἐγκατατίθει ἡμῖν. Vezi lucrarea noastră *Însemnări pentru o nouă ediție a liturghierului*, București, 1947, pp. 14-15.

11. Pan. N. Trembela, *Cele trei liturghii după codicii din Atena* (în limba greacă), Atena, 1935, p. 113. Cf. și Dom Pl. de Meester, *Genèse, sources et développements du texte grec de la liturgie de Saint Jean Chrysostome*, Roma, 1908, p. 99.

12. Sub influența edițiilor slavone, acest verset din Evanghelia după Luca, XVIII, 13, reprodus ad litteram (Ὁ Θεός, ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ...) în edițiile de limbă greacă ale liturghierului, a căpătat în liturghierul român o localizare liturgică sub forma:

chiar fără nici un stih. Unii codici nu fac nici o mențiune despre întrebuințarea acestui tropar la epiclesă, în timp ce alții adaugă pe lângă el «Mărire...» cu troparul «Binecuvîntat ești Hristoase, Dumnezeuul nostru...» de la sărbătoarea Cincizecimii, precum «Și acum...» cu condacul «Cînd s-a pogorît amestecînd limbile...» de la aceeași sărbătoare. Un cercetător apusean al istoriei textului grec al Liturghiei Sfîntului Ioan Gură de Aur¹³ socotește că întrebuințarea acestui tropar la epiclesă ar fi început de prin veacul al XII-lea sau al XIII-lea, dacă nu chiar din veacul al XI-lea. Socotim însă întemeiată părerea profesorului Pan. N. Trembela, că un astfel de obicei era cu totul sporadic în această epocă. Generalizarea lui privește mai degrabă veacul al XV-lea și al XVI-lea¹⁴.

Într-unii din codicii acestei vremi, troparul ceasului al treilea, cu sau fără stihuri, se găsește așezat înainte de rugăciunea epiclesei («Încă aducem Ție...»), ceea ce, desigur, e mai logic. Alte manuscrise, însă, îl prevăd ca în cele mai multe din liturghierele de astăzi, adică întrerupînd epiclesa după propoziția: «Trimite Duhul Tău cel Sfînt peste noi și peste aceste daruri ce sînt puse înainte». Împotriva unei astfel de practici, obiectează cu temei autorii Pidalionului¹⁵, recomandînd ca, în conformitate cu logica, recitarea acestui tropar și a stihurilor respective să se facă înainte de rugăciunea epiclesei¹⁶. Edițiile mai noi ale liturghierelor grecești au început chiar să nu mai înscrie acest tropar la epiclesă sau, cel mult, se mărginesc la stihul de umilință citat mai sus.

Textul rugăciunii pentru invocarea Sfîntului Duh este în cea mai mare parte diferit în cele două Liturghii principale bizantine. În amîndouă însă, epiclesa se înfățișează ca o reluare a firului sau a cursului rugăciunii anaforei euharistice, și anume în continuarea ecfonisului anamnesei («Ale Tale dintru ale Tale, Ție Îți aducem de toate și pentru toate»). Această înlănțuire apare mai evidentă în Liturghia Sfîntului Vasile cel Mare, sub forma unei motivări cu care se deschide rugăciunea epiclesei: «*Pentru aceasta, Stăpîne Prea Sfînte, ...îndrăznind, ne apropiem de sfîntul Tău jertfelnic și punînd înainte cele ce închipuie Sfîntul Trup și Sînge al Hristosului Tău, Ție ne rugăm și pe Tine Te chemăm (invocăm), Sfînte al sfinților, ...să vie Duhul Tău cel Sfînt peste noi și peste darurile acestea ce sînt puse înainte și să le binecuvînteze pe dînsele și să le sfințească și să arate: pîinea aceasta, adică, însuși cinstitul Trup al Domnului Dumnezeuului nostru Iisus Hristos, iar ceea ce este în potirul acesta, însuși cinstitul Sînge al Domnului Dumnezeuului și Mîntuitorului*

«...curățește-mă pe mine, păcătosul», variantă inspirată, desigur, de preocuparea ascetică impusă de sfințenia momentului.

13. Dom Pl. de Meester, *op. cit.* și *loc. cit.*

14. În liturghierul român, troparul ceasului al treilea în rînduiala epiclesei apare pentru prima dată în ediția slavo-romînă de București din anul 1680, a mitropolitului Teodosie.

15. *Pidalionul* tradus și tipărit la Mînăstirea Neamțu, în anul 1844, nota 1, lit e de la țilcuirea Canonului 19 Laodiceea.

16. Vezi studiul nostru *Troparul ceasului al treilea în rînduiala epiclesei* (extras din rev. «Biserica Ortodoxă Romînă», an. LV (1937), nr. 1-2 (ian.-febr.).

nostru Iisus Hristos, care s-a vărsat pentru viața lumii, prefăcându-le cu Duhul Tău cel Sfânt».

Textul epiclesei este mult simplificat în formularul Liturghiei Sfântului Ioan Gură de Aur, în care, prin adverbul «încă», cu care se deschide rugăciunea epiclesei, se subliniază ideea că jertfa euharistică nu se mărginește numai la simboalele materiale de pâine și vin, ci «încă (în plus, mai) aducem această slujbă cuvântătoare și fără de sânge (τὴν λογικὴν ταύτην καὶ ἀναίμακτον λατρείαν, slujbă, cult, adorațiune spirituală sau duhovnicească) ¹⁷ și Te chemăm (invocăm, παρακαλοῦμεν σε) și Te rugăm (καὶ δεόμεθα) și cu umilință la Tine cădem (καὶ ἱκετεύομεν), trimite Duhul Tău cel Sfânt peste noi și peste aceste daruri, ce sînt puse înainte, și fă adică, pâinea aceasta cîstit Trupul Hristosului Tău, iar ceea ce este în potirul acesta, cîstit Sângele Hristosului Tău, prefăcându-le cu Duhul Tău cel Sfânt».

Precum se vede, însă, textele celor două epiclese, deși deosebite unul de celălalt, se găsesc totuși într-o analogie foarte apropiată în formulele pentru binecuvîntarea materiilor euharistice, devenind identice în formula finală: «prefăcându-le cu Duhul Tău cel Sfânt». Pidalionul, întemeindu-se pe manuscrisele vechi, consideră că, în Liturghia Sfântului Vasile cel Mare, acest final este un adaos strecurat mai târziu de copiiști, sub influența formularului Sfântului Ioan Gură de Aur, în care își are locul de origine ¹⁸. El s-a îndătinat însă prin uz și în Liturghia Sfântului Vasile cel

17. În rugăciunile Sfintei Liturghii, expresia λογικὴ λατρεία (cult, adorație spirituală sau duhovnicească) se referă uneori la jertfele noastre spirituale subiective: rugăciuni de laudă și de mulțumire, curățire lăuntrică etc., dar mai ales la sfînta jertfă euharistică. În scrierile Sfinților Părinți, termenul λατρεία face parte dintre numirile prin care este desemnată sfînta jertfă euharistică. Cf. Hristu Andrușoș, *Dogmatica Bisericii Ortodoxe răsăritene*, trad. rom., Sibiu, 1930, p. 394.

Asupra aplicării expresiei «slujbă cuvântătoare» (λογικὴ λατρεία) din textul epiclesei, la sfînta jertfă euharistică, nu mai rămîne nici o îndoială prin faptul că rugăciunea dipticelor din Liturghia Sf. Ioan Gură de Aur se deschide îndată după epiclesă cu mențiunea că această «slujbă cuvântătoare» este adusă «pentru ca să fie celor ce se vor împărtăși... spre iertarea păcatelor...», precum și «pentru sufletul drept care s-a săvîrșit întru credință». Menționarea *împărtășirii* nu ar avea nici un sens dacă nu s-ar referi la Sf. Euharistie, precum nici *iertarea păcatelor*, dacă această λογικὴ λατρεία, care se aduce, nu ar însemna jertfa liturgică. Cf. studiul nostru *Expresiunea slujbă cuvântătoare în liturghierul român*, București, 1939, extras din rev. «Studii Teologice», an. VII (1938-1939). De asemenea, Sf. Chiril al Ierusalimului, continuînd explicarea Liturghiei după momentul sfințirii darurilor, lămurește că «după ce s-a săvîrșit *jertfa cea duhovnicească*, slujba (cultul) cea nesîngeroasă (τὴν πνευματικὴν θυσίαν, τὴν ἀναίμακτον λατρείαν), rugăm pe Dumnezeu asupra acelei *jertfe de ispășire* pentru pacea de obște a Bisericii... și aducem (oferim) această *jertfă* pentru toți care au nevoie de ajutor». *Cateheza V, 8 mistag*.

18. Cf. *Pidalionul*, în traduc. și loc. cit., lit. d. Într-adevăr, ca și alte manuscrise, un sul liturgic (kontakion) de la începutul veacului al XV-lea, aflat în Biblioteca Universității din Iași, nu are acest final al epiclesei în Liturghia Sf. Vasile. Vezi Pr. dr. Ioan Zugrav, *Un manuscris din anul 1419 al Liturghiei Sf. Vasile cel Mare*, 1938, p. 18-19.

În manuscrise din veacul al XII-lea-XVIII-lea ale Liturghiei Sf. Vasile cel Mare (menționate la Pan. N. Trembela, *op. cit.*, p. 183), a treia binecuvîntare a sfintelor

mare dar, poate, că nu atît printr-un proces de automatism rutinar, cît mai degrabă pentru motivul că finalul epiclesei din Liturghia Sfîntului Ioan Gură de Aur reprezintă o formulă ce apare mai expresivă și, deci, mai proprie pentru a impune cu necesitate îndeplinirea a treia oară a semnului pentru binecuvîntarea cinstitelor daruri, împiedicînd astfel de a fi eludat în practică. Departe de a altera logica desfășurării rugăciunii, formula «prefăcîndu-le cu Duhul Tău cel Sfînt» vine aci, dimpotrivă, ca o completare, prin precizarea și sublinierea cererii din epiclesa Sfîntului Vasile cel Mare, în care ideea din textul «să le sfințească și să arate: adică pîinea aceasta..., iar ceea ce este în potirul acesta...» nu apare stilizată atît de accentuat și de explicit ca în formula din Liturghia Sfîntului Ioan Gură de Aur: «Și fă, adică, pîinea aceasta...». De aceea nu socotim nici necesară, nici utilă o epurare a textului actual al epiclesei din formularul actual al Liturghiei Sfîntului Vasile cel Mare.

2. *Oficiul sau ritul epiclesei.* — Rostirea troparului ceasului al treilea cu stihurile, ce-l prefațează, apare — precum s-a menționat — ca un imperativ al conștiinței religioase și ca un mijloc de pregătire a evlaviei cu care trebuie așteptată minunea pogorîrii focului Dumnezeirii pentru aprinderea jertfei, adică venirea Sfîntului Duh peste daruri, spre a le preface în Trupul și Sîngele Domnului. Ca organe ale harului divin, liturghisitorii sînt datori să se găsească într-o stare de vrednicie și de sfințenie corespunzătoare acestui moment care este cel mai sublim din oficiul Liturghiei. De aceea, în timp ce corul intonează imnul «Pe Tine Te lăudăm...», ei încep în taină o acțiune de pregătire specială, făcînd mai întîi trei închinăciuni în fața sfîntei mese, rostind de fiecare dată stihul «Dumnezeule, curățește-mă pe mine păcătosul...». Acesta este un act de smerenie și de mărturisire, căci formula «...curățește-mă pe mine păcătosul și mă miluiește» reprezintă de fapt o recunoaștere a păcatelor, de care sufletul nu poate fi pe deplin curățit decît prin lucrarea harului Sfîntului Duh. Într-o supremă concentrare și înălțare a spiritului spre Părintele ceresc, cu privirea rugătoare și cu mîinile ridicate, preotul liturghisitor se roagă apoi rostind textul rugăciunii din troparul amintit. Această ținută sau poziție fizică constituie expresia cea mai proprie unei stări sufletești, în care se așteaptă și se nădăjduiește a se primi darul cerut prin rugăciunea ce se rostește. Gesturile și pozițiile corpului la rugăciune traduc sau exprimă și subliniază stări de religiozitate și dispoziții de spirit anumite, sensibilizînd ideile și sentimentele corespunzătoare, angajînd și dirijînd în același timp spiritul în sensul acestora. Poziția și gesturile liturghisitorului în timpul epiclesei nu trebuie, deci, interpretate și executate ca simple forme de protocol sau de paradă, ci ca acțiuni de încordare a întregii ființe, în angajarea și susținerea avîntului spiritual. Căci, așa precum sublinia Sf. Ioan Gură de Aur, «harul nu se împărtășește (transmite) decît sufletelor atente și cu luare aminte...

daruri apare legată de încheierea din textul epiclesei: «care s-a vărsat pentru viața lumii». Astfel apare situația și în unele liturghiere slavone, ca de exemplu ediția din 1508 a lui Macarie, în Muntenia ș.a.

Căci dacă nu arătăm o dorință vie (aprinsă) pentru binefacerea pe care o cerem, nu-i vom aprecia decît slab prețul și însemnătatea... Așa că Dumnezeu voiește ca mai întîi sufletul nostru să se pregătească (să se dispună) printr-o luare aminte activă, pentru a primi plenitudinea harurilor Sale»¹⁹.

Precum se vede din textul troparului de mai sus, preoții liturghisitori se roagă în primul rînd ca Sfîntul Duh nu numai să nu le fie retras („μὴ ἀντανέλῃς ἀφ' ἡμῶν“), să nu fie lipsiți de el sau să li se suspende, ori să li se supprime asistența Lui, ci, totdeodată, să le fie reînnoit, să fie restaurat („ἀλλ' ἐγκαίνισον ἡμῖν“), adică să fie reînsuflețit suflul Lui într-însii, investindu-i cu puterea Sa, ca oarecînd pe Sfinții Apostoli în ziua Cincizecimii.

În cursul oficiului, liturghisitorii s-au rugat deja de mai multe ori ca Dumnezeu să-i curățească cu puterea Sfîntului Său Duh, de orice pată a trupului și a sufletului, spre a fi vrednici să slujească neprihăniți la sfîntul Său jertfelnic. În acest moment însă, ei au nevoie mai mult ca oricînd de acea suflare a Duhului lui Dumnezeu, care să-și plimbe flacăra Lui în adîncimile și cutele lor lăuntrice, spre a arde neghina păcatului și a mistui toată necurăția. De aceea, într-un avînt încordat al spiritului, ei stăruie rostind de trei ori rugăciunea din troparul ceasului al treilea. Anume, după prima recitare, preotul face o închinăciune în fața sfintei mese, în timp ce diaconul sau chiar preotul însuși, cînd nu este diacon, zice stihul 11 din Psalmul L: «Inimă curată zidește întru mine, Dumnezeule, și duh drept înnoiește întru cele dinlăuntru ale mele». Înălțînd apoi mîinile și căutînd spre cer, se roagă iarăși, rostind același tropar. Se face, după aceea, din nou o închinăciune în fața sfintei mese, rostindu-se stihul 12 din Psalmul L: «Nu mă lepăda de la fața Ta și Duhul Tău cel Sfînt nu-L lua de la mine», după care urmează ca mai înainte rugăciunea aceluiași tropar.

Înceind acest preambul de pietate personală, preotul, lăsînd mîinile în jos și luînd o poziție ca pentru prezentarea sau aducerea jertfei, adică ținînd brațele aproape de corp, cu palmele deslăcute spre cinstitele daruri și cu privirea transportată, rostește, pătruns de înfiorare sfîntă, partea de la început din rugăciunea chemării Sfîntului Duh peste daruri: «Încă aducem această slujbă duhovnicească și fără de sînge». Continuă apoi închinîndu-se: «Și Te chemăm și Te rugăm și cu umilință la Tine cădem». Nicolae Cabasila menționează că preotul cade în genunchi (προσπίπτει) cînd rostește epiclesa²⁰, uz amintit și de Sf. Efrem Siru! († 373), în imnul său Despre preoție. Precum se poate vedea însă în omiliile Sfîntului Ioan Gură de Aur (Omilia III, 4, la Epist. către Filipeni), în aceeași epocă era deopotrivă practică și poziția dreaptă: «tot poporul credincios, laolaltă cu ceata preotească, drepti (în picioare) și cu brațele ridicate, aduc înfricoșătoarea jertfă». Îngenunchierea liturghisi-

19. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia I, 6 la Fapt. Apost.*

20. Nicolae Cabasila, *op. cit.*, cap. XXVII, P.G., t. CL, col. 425 B. Vezi trad. rom. de Diacorul Ene Branîște, București, 1946, pp. 70-71.

torilor în timpul rostirii epiclesei a rămas un rit propriu Liturghiei numite «a celor 12 Apostoli», care se găsește în întrebuințarea Bisericilor eterodoxe orientale (iacobiții sirieni și maroniții sirieni) ²¹.

Poziția dreaptă a liturghisitorilor în timpul rugăciunii epiclesei este dictată însă în chip logic de rațiuni de ordin practic în primul rînd, în legătură cu acțiunea implicată de ritualul epiclesei, deoarece liturghisitorii trebuie să însoțească anumite părți din textul ei, prin gesturi, arătînd adică și binecuvîntînd cu mîna cinstitele daruri de pe sfînta masă, lucrări pentru care poziția de rămînere în genunchi nu oferă condițiile corespunzătoare. De aceea, în Bisericile Ortodoxe de rit bizantin, îngenunchierea liturghisitorilor în timpul epiclesei a ieșit din uz. Poate, între altele, și sub influența dispozițiilor din Canoanele 20 Sin. I Ec., 90 Trulan, 15 Petru al Alexandriei și 91 al Sf. Vasile cel Mare, prin care se oprește îngenunchierea în cursul Liturghiei, începînd din Duminica Paștilor și pînă la sărbătoarea Pogorîrii Sfîntului Duh, precum și în zilele de duminică. Cinstindu-se în aceste timpuri liturgice Învierea lui Hristos (Can. 90 Trulan) și amintindu-se astfel că «prin Cruce a venit bucurie la toată lumea», duminica fiind în plus « imaginea veacului așteptat », adică « a zilei celei neînserate, căreia alta nu-i va urma », sîntem « datori a năzui spre cele de sus » (Can. 91 Sf. Vasile cel Mare) și, ca atare, Sfinții Părinți au rînduit ca, la Liturghia din aceste zile, comunitatea să păstreze poziția dreaptă.

Totuși, în practică, emoția și pietatea religioasă a credincioșilor în acest moment de covîrșitoare sublimitate și sfințenie din timpul epiclesei, își găsește expresie în plecarea genunchilor. În unele biserici, momentul epiclesei este semnalat de liturghisitorii înșiși, printr-o scurtă și ușoară sunare de clopoțel în altar, iar în alte părți este obiceiul de a se da chiar cîteva lovituri de clopot, anunțîndu-se astfel și credincioșii absenți de la Liturghie, ca să se reculeagă și să se unească la rugăciunea Bisericii ^{21 bis}.

În rolul său special de organ al unei lucrări mai presus de minte și de cuvînt în aducerea jertfei liturgice, preotul are nevoie nu numai de asistența Sfîntului Duh, ci și de un harism special, așa precum Sfinții Apostoli au căpătat în ziua Cincizecimii darul facerii de minuni și al grăirii în limbi, prin venirea Sfîntului Duh ca o suflare de vînt vijelios, ce s-a despărțit în limbi de foc, sălășluind cîte una peste fiecare din ei (Fapt. Apost. II, 2-4). De aceea, chiar în rugăciunea epiclesei, liturghisitorii cer venirea Sfîntului Duh nu numai peste daruri, ci, mai întîi chiar, peste ei înșiși, căci minunea prefacerii acestora în Trupul și Sîngele Domnului se săvîrșește prin rugăciunea și prin mîna sau gestul de binecuvîntare al preoților. Rugăciunea de invocare a Sfîntului Duh și gesturile de binecuvîntare ale preotului sînt, deci, acte integrante ale ritului epiclesei.

21. Cf. Ignace Ephrem II Rahmani, *Les liturgies orientales et occidentales*, Beyrouth, 1929, p. 143.

21 bis. Cf. dr. V. Mitrofanovici și dr. Tarnavschi, *Liturgica...*, 1909, pp. 520-521.

Poziția și acțiunile liturghisitorului trebuie să se conducă de legea sau principiul corespondenței dintre formă sau acțiune și ideea pe care trebuie să o exprime. Este firesc, deci, ca mai întâi preotul să-și ridice privirea și mâinile în sus, o dată cu cugetul, în timp ce rostește: «Trimite Duhul Tău cel Sfânt peste noi», și lăsându-le apoi lin spre darurile de pe sfânta masă: «și peste aceste daruri ce sînt puse înainte». Continuînd mai departe finalul epiclesei: «Și fă, adică, pîinea aceasta cinstit Trupul Hristosului Tău», el arată și binecuvîntează cu mîna dreaptă în semnul Crucii Sfîntul Agneț, făcînd apoi de asemenea același lucru deasupra potirului, în timp ce se roagă ca ceea ce este în acesta să devină «cinstit Sîngele Hristosului Tău». Le binecuvîntează apoi a treia oară pe amîndouă deodată, în timp ce zice «prefăcîndu-le cu Duhul Tău cel Sfînt», mărturisind astfel că prefacerea darurilor are loc prin lucrarea harului divin²².

«Rostind acestea, întreaga slujbă și-a atins punctul culminant și s-a desăvîrșit: darurile s-au sfințit și jertfa s-a săvîrșit, marea Victimă, adică Mielul Cel junghiat pentru mîntuirea lumii se vede întins (depus, așezat) pe sf. masă»²³. La rugăciunea de invocare făcută de preot, «focul dumnezeiesc s-a pogorît din cer»²⁴ și, atingîndu-se de cinstitele daruri, le-a prefăcut în chip supranatural: pîinea în Trupul lui Hristos, iar vinul în Sîngele Lui»²⁵. Astfel, prin invocarea și lucrarea Sfîntului Duh asupra cinstitelor daruri, preotul — unul dintre muritorii slujitori ai celor sfinte... — devine cel mai mare făcător de minuni», precum se exprima A. Dmitrievski^{25 bis}. Ceea ce se află acum pe sf. masă nu mai sînt simple daruri de pîine și vin și nici simboale, chipuri sau imagini (ἄντίτυπα) ale Trupului și Sîngelui lui Hristos²⁶, ci Sfintele și Dumnezeieștile Taine²⁷ ale Trupului și Sîngelui Domnului. Este Trupul și Sîngele care

22. În Liturghia Sf. Vasile cel Mare, acomodarea acțiunii din timpul rugăciunii epiclesei se conduce de aceleași principii, în strînsă concordanță cu ideile și succesiunea lor în text.

23. Nic. Cabasila, *op. cit.*, cap. XXVII, P.G., t. CL, col. 425 C și trad. rom. cit.

24. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia IX despre pocăință*.

25. Sf. Chiril al Ierusalimului, *Cateheza V, 7 mistagogică*.

25 bis. *Liturghierul cartea tainică*. În limba rusă, în rev. «Indrumare pentru clericii rurali», Kiev, nr. 30 din anul 1903, p. 329.

26. Cf. Sf. Ioan Damaschin, *Expunere exactă a dreptei credințe*, cartea IV, cap. 13, P.G., t. XCIV, col. 1145 (iar în colecția «Izvoarele Ortodoxiei», îngrijită de Pr. dr. D. Fecioru și Pr. dr. O. Căciulă, *Dogmatica Sf. Ioan Damaschin*, pp. 265-266); Nic. Cabasila, *op. cit.*, cap. XXVII, P.G., t. CL, col. 425 C și cap. XXXII, *ibidem*, col. 440 C, și trad. rom. cit.; Hristu Andrușos, *op. cit.*, p. 378, n. 1, pp. 373 și 380. În epiclesa Sf. Vasile cel Mare, pîinea și vinul sînt numite într-adevăr τὰ ἀντίτυπα τοῦ Ἁγίου Σώματος καὶ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ σου («cele ce închipuiesc Sf. Trup și Sînge ale Hristosului Tău»), dar trebuie să remarcăm că această denumire este aplicată și se referă la *darurile de pîine și vin înainte de sfințire*, iar nu după ce acestea au fost prefăcute în Trupul și Sîngele lui Hristos. Cf. și Sf. Ioan Damaschin, *op. cit.*, P.G., t. XCIV, col. 1153.

27. În jertfa euharistică sînt comemorate, actualizate și semnificate actele cele mai însemnate din opera divină a mîntuirii. Prin natura lor, ele depășesc rațiunea, fiindu-ne accesibile numai prin credință. «Se numesc, deci, *Sfintele Taine* (τὰ Ἁγία Μυστήρια),

s-au zămislit de la Duhul Sfânt și s-au născut din Sfânta Fecioară, Trupul care a primit chinuri și umiliri, Trupul și Sîngele prin care ne-a răscumpărat răs-tignindu-se pe Golgota, care a înviat a treia zi, s-a înălțat la ceruri și șade de-a dreapta Tatălui²⁸. Este prezent în chip real: Trupul viu al Domnului, cel unit ipostatic cu Dumnezeu-Cuvîntul, este prezent întreg Dumnezeu-Omul cu sufletul și cu Dumnezeuirea²⁹. În Sf. Euharistie chiar și în fiecare parte a pîinii și a vinului ca și oriunde este prezent Dumnezeu-Omul, este prezent ca Dumnezeu perfect, adică cu toate părțile Lui constitutive cu sufletul și cu Dumnezeuirea. Fără îndoială însă, potrivit cuvintelor instituirii, pîinea se preface în Trupul, iar vinul în Sîngele Lui, dar nici una din acestea în sufletul sau în Dumnezeuirea Lui³⁰. Prezența Sa devine astfel sensibilă în mijlocul nostru, sub forma pîinii și a vinului Sfintei Euharistii, care «a fost considerată ca o continuare și prelungire a misterului Întrupării»³¹ Dumnezeu-Omului, pe care îl vedem aci cu ochii spirituali.

În această prezență a Domnului în Sfintele Taine își găsește justificare nu numai obligația tipiconală pusă liturghisitorilor de a se închina de trei ori pînă la pămînt după sfințirea darurilor, ci însuși obiceiul practicat în realitate, de a rămîne cu genunchii plecați și cu capul reze-mat de sfînta masă, după rostirea epiclesei, pînă ce se termină cîntarea «Pe Tine Te lăudăm...». Îngenunchierea este forma cea mai proprie în acest moment, pentru exprimarea adorațiunii față de Fiul lui Dumnezeu prezent în Sfintele Taine.

Precum se lămurește în Pidalionul tradus la Mînăstirea Neamțu în anul 1844, fila 96, o astfel de practică pioasă nu vine în contradicere cu dispozițiile Canoanelor 20 Sin. I Ec. și 90 Sin. VI Ec., care opresc îngenunchierea — adică facerea rugăciunilor în genunchi, ca la Vecernia din Duminica Cincizecimii — în zilele de duminică și în tot cursul Cincizecimii. Aceste rînduieli canonice, ca și Canonul 10 Nichifor Mărturisitorul, nu interzic metaniile, adică închinăciunile cu metanie sau plecarea genunchilor pentru sărutarea icoanelor în zilele menționate aci și în fața

pentru că» — așa precum remarca Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia VII, 1 la I Corint.* —, aci «noi credem nu ceea ce vedem, ci altceva care nu se vede», ceva care rămîne ascuns celui ce nu este creștin și nu crede. Iconomia acestei jertfe și urmările sau efectele ei pentru mîntuirea lumii, chipul în care se actualizează sau se reproduce jertfa Mîntuitorului în Euharistie, identitatea între jertfa liturgică și cea de pe Golgota prin transformarea darurilor de pîine și vin, la invocarea Sfîntului Duh de către preot, prezența reală și substanțială a Domnului, unirea noastră prin împărtășire cu Trupul Său răs-tignit, înviat și glorificat, și, ca urmare, împărtășirea de efectele jertfei de pe Cruce sînt taine, pentru că nu le putem înțelege decît prin credință. De aceea, încă din vechime, sfînta jertfă euharistică a primit numele de *Sfintele Taine*, în limbajul liturgic.

28. Cf. Nic. Cabasila, *op. cit.*, cap. XXVII, P.G., t. CL, col. 425 C-D precum și trad. rom. cit. Cf. și *Epistola patriarhilor orientali*, artic. 17, la Macarie, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. II, trad. rom. de Arhim. Gherasim Timuș, București, 1885, p. 495.

29. Cf. Sf. Ioan Damaschin, *op. cit.*, trad. rom. cit., pp. 264-265; Hr. Andrușos, *op. cit.*, pp. 380-381.

30. Hr. Andrușos, *ibidem*, pp. 380-381. Cf. și Macarie, *op. cit.*, trad. rom. cit., vol. II, p. 316.

31. Hr. Andrușos, *op. cit.*, p. 368.

dumnezeieștilor Taine ale Trupului și Sîngelui Domnului, după sfințire, căci aceasta nu este stare în genunchi în timpul rugăciunii. Altfel, ce ar trebui să credem despre ceea ce se îndeamnă în sfintele cîntări: «Veniți să ne închinăm și să cădem la Hristos...» sau «înaintea Ta cădem, Cel ce Te-ai sculat din morți...» ș.a. ?

Acum, după ce locul dumnezeiesc s-a pogorît din cer peste cele puse înainte, pîinea și vinul nu mai sînt pîine și vin decît prin forma sau înfățișarea lor; ele nu mai sînt simplu «cinstitele daruri», ci «Sfintele Daruri» ale însuși Trupului și Sîngelui Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos. În acest chip El este prezent realmente în mijlocul Bisericii Sale, așa precum i-a făgăduit că va rămîne pînă la sfîrșitul veacurilor.

Nu-L vedem cu ochii fizici, dar avem această viziune cu ochii lăuntrici ai credinței. La ce înălțime are prilejul să se ridice, deci, zborul de cugetare al liturghisitorilor și de ce vibrațiuni se cuvine să se lase înfiorate adîncimile simțirii lor religioase! Realizarea unui suîș spiritual atît de sublim se arată prin semne vizibile la unii liturghisitori cu «viață îmbunătățită», ca în cazul starețului Paisie Velicicovschi († 1794) de la Mînăstirea Neamțu, a cărui față radia transfigurată și scaldată în lacrimi ori de cîte ori făcea slujba Sfintei Liturghii³², ori ca în cel al preotului Ioan din Kronstadt care, în prezența Jertfei euharistice, continua rugăciunile pe de rost, plecat asupra Sfîntului Agneț, ca și cum ar fi tăi-nuit cu Domnul³³.

3. *Jertfa și preotul jertfei.* — «Prefacerea darurilor este lucrarea acelei pogorîri a Sfîntului Duh... El săvîrșește Tainele, prin mîinile și prin limba preoților»³⁴. Așa precum la creație s-a poruncit să scoată pămîntul iarbă verde și de atunci pînă astăzi această poruncă dumnezeiască se împlinește cînd plouă, tot așa Dumnezeu-Cuvîntul, prin Care toate și omul s-au alcătuit, «plouă prin invocare, în această țarină nouă puterea umbritoare a Sfîntului Duh. După cum toate cîte a făcut Dumnezeu, le-a făcut prin lucrarea Sfîntului Duh, tot astfel și acum puterea Duhului lucrează cele mai presus de fire, pe care nu le poate cuprinde nimic altceva decît credința... Cum se face pîinea Trupul lui Hristos, iar vinul și apa Sîngele lui Hristos?... Sfîntul Duh se pogoară peste ele și face pe acelea ce sînt mai presus de cuvînt și de cuget... Dacă însă cauți să afli chipul în care se face aceasta, îți este de ajuns să auzi că se fac prin Duhul Sfînt..., dar modul în care se prefac nu se poate cerceta (este nepătruns)»³⁵.

Așa cum este însă stilizată, epiclesa este adresată Tatălui, adică Părintelui ceresc sau, mai exact, lui Dumnezeu Cel în Treime, lui Dum-

32. Vezi Protoiereul Serghie Celericov, *Paisie, starețul mînăstirii Neamțului*, trad. rom. de episcopul Nicodim, starețul Mînăstirii Neamțu, tipografia Mînăstirii Neamțu, 1943, p. 143.

33. Cf. Pr. Nic. Nicov, *Părintele Ioan Kronstadttschi, un chip de păstor misionar ortodox*, 1935, p. 58.

34. Nic. Cabasila, *op. și trad. cit.*, cap. XXXVIII, P.G., t. CL, col. 428 B.

35. Sf. Ioan Damaschin, *op. cit.*, cartea IV, cap. XIII. În trad. cit., colecția «Izvoarele Ortodoxiei», 1, pp. 263, 264, 265.

nezeu privit în unitatea ființei Lui, precum se poate remarca ușor în finalul ei, atît în Liturghia Sf. Ioan Gură de Aur: «Și fă, adică pîinea aceasta, cinstit Trupul *Hristosului Tău...*», cît și în Liturghia Sf. Vasile cel Mare: «*Stăpîne Prea Sfinte..., Ție ne rugăm... să vie Duhul Tău cel Sfînt... și să arate pîinea aceasta cinstitul Trup al Domnului și Dumnezeului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos*». «De ce» — se întreba Nicolae Cabasila — «preotul liturghisitor nu invocă pe Fiul, Care este Preotul și Sfințitorul jertfei, ca să sfințească Darurile, ci pe Tatăl?» «Pentru că» — răspunde acest exeget al Liturghiei — «Mîntuitorul are puterea de a sfinți nu ca om, ci ca Dumnezeu. El sfințește, adică, prin puterea dumnezeiască pe care o are comună cu Tatăl»³⁶. Deci, atunci cînd preotul binecuvîntează darurile spunînd «Și fă adică pîinea aceasta... iar ceea ce este în potirul acesta... prefăcîndu-le cu Duhul Tău cel Sfînt», însuși Hristos este Cel ce lucrează prin preot, împreună cu Părintele și cu Duhul. El însuși este Cel ce aduce și Cel adus, Cel ce se jertfește și Cel jertfit, Cel primit și împărțit³⁷. «Aci nu este nicidecum lucru omenesc, ci puterea Fiului, a Părintelui și a Duhului și toate se fac prin dumnezeiescul har... Hristos lucrează cu Duhul Sfînt prin preoția preoților... Și, cînd El însuși lucrează, are și pe Părintele împreună voind și pe Sfîntul Duh împreună lucrînd»³⁸. Deci, așa precum deja s-a spus, «preotul și sfințitorul jertfei este Fiul»³⁹.

Jertfa liturgică se săvîrșește chiar în timpul și prin actul sfințirii, cînd se stabilește astfel identitate între jertfa liturgică și cea adusă pe Golgota, și «cînd victima și sacrificatorul este una și aceeași persoană»⁴¹. Trupul și Sîngele euharistic al Domnului, găsindu-se despărțit în acest

36. Nic. Cabasila, *op. și trad. cit.*, cap. XXXI, P.G., t. CL, col. 437 B-C. Impotriva ereticilor arieni, care invocau ca un argument în sensul doctrinei lor subordinațiene, faptul că, în rugăciunea epiclesei, se cere de la Dumnezeu-Tatăl trimiterea Sfîntului Duh, Fulgențiu, episcop de Ruspe, Africa († 533), ia în considerare chestiunea «pentru ce se cere trimiterea numai a Sfîntului Duh peste sfînta jertfă: Dacă jertfa este adusă întregii Treimi, oare pentru ce se cere numai trimiterea Sfîntului Duh pentru săvîrșirea sfințirii proaducerii noastre ca și cum, într-adevăr, Dumnezeu-Tatăl însuși, de la care porcede Sfîntul Duh, n-ar putea — ca să zic așa — să sfințească jertfa adusă Lui; sau ca și cum Fiul însuși n-ar putea să sfințească jertfa Trupului Său, pe care noi o aducem, deși El însuși a sfințit Trupul Său, pe care l-a adus, pentru răscumpărarea noastră, așa încît Sfîntul Duh a trebuit să fie trimis pentru sfințirea jertfei Bisericii, ca și cum Tatăl și Fiul ar neglija pe cei care jertfesc?». *Ad Monimum*, Cartea II, 6, P.L., t. LXV, col. 184. «Cînd poate cere Sfînta Biserică (ea, care este trupul lui Hristos) mai potrivit și mai stăruitor venirea Sfîntului Duh, decît la sfințirea jertfei Trupului lui Hristos, întrucît, precum se știe, Capul ei s-a născut după trup din Duhul Sfînt?», lămurește același scriitor bisericesc, în cap. X al aceleiași scrieri (col. 186).

37. Simion, episcopul Tesalonicului, *Explicare despre sfînta biserică*, P.G., t. CLV, col. 736 (în trad. rom., 1865, p. 264).

38. Simion, arhiep. Tesalonicului, *ibidem*, trad. rom., p. 265.

39. Nic. Cabasila, *op. cit. și trad. rom. cit.*, cap. XXXI, P.G., t. CL, col. 437 B. Cf. și cap. XXVIII și XXX.

40. Idem, *ibidem*, cap. XXXII, P.G., t. CL, col. 440 B, și Hr. Andrușos, *op. cit.*, p. 398.

41. Hr. Andrușos, *op. cit.*, *ibidem*.

moment, adică pîinea Sf. Agneț pe disc, iar vinul sfințit în potir, «se reprezintă sau se simbolizează astfel jertfa sîngeroasă, despărțirea reală a Trupului de Sîngele lui Hristos, în moartea Lui pe Cruce»⁴². Sfințirea nu trebuie înțeleasă, însă, ca o nouă junghiere sau ca un cuțit menit să taie sau să junghie Mielul lui Dumnezeu, «prezentîndu-ne sîngele fără trup și trupul fără sînge»⁴³. Deci, pe sînta masă, El nu se mai jertfește răsfigîndu-se ca pe Golgota; jertfa este însă reprezentată și actualizată în forme sacramentale.

De regulă, «jertfa mielului constă în transformarea din starea de nejunghiere (miel nejertfit), în stare de junghiere (miel jertfit). Același lucru se petrece și în Liturghie: pîinea nejertfită se preface atunci prin sfințire, în ceea ce a fost jertfit, adică din pîine nejunghiată (nejertfită) ea se preface în însuși Trupul Domnului, Care a fost junghiat (jertfit) cu adevărat... Se cuvine deci să vedem aci nu închipuire (simbol, imagine), ci săvîrșirea reală a jertfei. Prin urmare, ceea ce se aduce ca jertfă nu este pîinea, ci însuși Trupul lui Hristos... De aceea, este și se numește nu jertfă de pîine, ci jertfa Mielului lui Dumnezeu... Deoarece această jertfă constă nu din junghierea Mielului în clipa sfințirii darurilor, ci din transformarea pîinii în Mielul cel junghiat, este limpede că atunci are loc prefacerea iar nu junghierea. Astfel că darurile care se prefac pot fi multe, iar prefacerea se poate săvîrși adesea; nimic nu este împotriva ca realitatea, în care s-au prefăcut darurile, să fie una și aceeași, căci după cum unul este Trupul Domnului, tot așa este și o singură junghiere a Trupului Său»⁴⁴.

Prin sfințire, pe sf. masă se află în chip real, sub forma pîinii și a vinului, Trupul lui Hristos unit cu Dumnezeirea. «Asta nu înseamnă însă că se coboară din cer Trupul care a fost înălțat, ci că însăși pîinea și vinul se prefac în Trupul și Sîngele Domnului...⁴⁵ și nu sînt doi, ci unul și același»⁴⁶. Așa că, dacă jertfa liturgică se aduce în repetate rînduri în aceeași biserică și este adusă în același timp și în alte biserici, precum a fost și va fi săvîrșită în diferite epoci ale istoriei, nu urmează că sînt mai mult Iisus Hristoși, unul aici și altul dincolo, unul astăzi și altul altădată, ci unul și același Iisus Hristos, în Trupul Căruia se prefac darurile noastre. Așa încît pretutindeni și întotdeauna nu este decît o singură jertfă euharistică, anume aceea a Trupului Domnului, «pentru că El totdeauna are un singur trup, iar nu mai multe (în diferite) locuri»⁴⁷.

42. Hr. Andrușos, *op. cit.*, *ibidem*.

43. Idem, *ibidem*, pp. 398 și 397.

44. Nic. Cabasila, *op. și trad. cit.*, cap. XXXII, P.G., t. CL, col. 440-441.

45. «Se fac una și aceeași cu Trupul din cer al Domnului...». *Mărturisirea Patriarhului Dositei al Ierusalimului*, Decret. 17. La Pr. I. Mihailescu, *Dogma soteriologică*, București, 1926, p. 254.

46. Sf. Ioan Damaschin, *op. cit.*, cartea IV, cap. XIII; trad. rom. cit., p. 265.

47. Cf. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia XVII, 3 la Ep către Eorei*; cf. și *Omilia XXIV, 4 la I Corint.*; *Omilia III, 5 la Efeseni*; *Despre preoție*, III, 4; VI, 4. *Mărturisirea Patriarhului Dositei*, *loc. cit.*; Macarie, *Op. cit.*, vol. II, p. 539; Hr. Andrușos, *op. cit.*, p. 382, n. 1.

Sfințindu-le și prefăcându-le în Trupul și Sângele Său, Domnul a primit astfel darurile aduse de credincioși. Căci a primi înseamnă a le așeza între ale tale, a le însuși, a le face ale tale proprii încorporându-le într-ale tale⁴⁸. Darurile noastre atât de sărăcăcioase și de neînsemnate, ca și nimicnicia noastră în raport cu maiestatea divină, se înobilează deci, căpătînd o valoare nemărginită, căci prin sfințirea lor noi aducem lui Dumnezeu și El primește de la noi ca dar nu pîine și vin, adică o ofrandă din lumea creației sau din numărul elementelor create, ci Trupul și Sângele Fiului Său, adică sînta și slăvita umanitate sau natura ome-nească cea fără prihană a Fiului lui Dumnezeu, unicul dar de jertfă vrednic de El. Prin această minune a prefacerii din jertfa euharistică, ajungem deci să ne unim cu Arhiereul nostru Cel veșnic, Care ne primește în acest chip să jertfim prin El, în El și cu El, spre slava Sfintei Treimi. Unită astfel cu Arhiereul Cel veșnic, Biserica aduce lui Dumnezeu, o dată cu dumnezeiasca jertfă a Sfintei Euharistii, și jertfele credin-cioșilor, mulțumind⁴⁹ pentru toate cele ce a făcut pentru mîntuirea noas-tră, dar mai ales pentru suferințele și moartea Fiului Său pe Cruce pentru noi, rugîndu-L totdeodată pentru iertarea păcatelor și pentru dobîndirea măreției veșnice. Prin Liturghie ni se pune astfel la îndemîină mij-locul de a aduce lui Dumnezeu un cult de adorație și de mulțumire, de o perfecțiune egală cu slava Lui.

Și Domnul aduce daruri lui Dumnezeu-Tatăl, căci «El însuși este Cel ce aduce jertfa euharistică, pentru a mulțumi în locul nostru și a compensa imperfecțiunile recunoștinței noastre. Dar, precum s-a spus, și noi jertfim o dată cu El în același scop, căci această jertfă a fost lăsată în administrarea noastră, așa că, prin El, am ajuns destul de bogați pen-tru a aduce lui Dumnezeu un dar de o măreție fără margini, ca întoar-cere a toată darea cea bună și desăvîrșită (Iacob I, 17), ce ne vine din mîna Sa cea darnică»⁵⁰. Domnul, însă, se aduce ca dar pe El însuși și totdeodată și darurile puse înainte pe sînta masă, atunci cînd ele au de-venit El însuși, adică atunci cînd au fost prefăcute în Trupul și Sîn-gele Lui⁵¹.

48. Cf. Nic. Cabasila, *op. și trad rom. cit.*, cap. XLVII, și XLIX, P.G., t. CL, col. 469 B și 477 C.

49. Jertfa euharistică este înainte de orice o jertfă de mulțumire. Sf. Ioan Gură de Aur lămurește că dumnezeieștile Taine ale Trupului și Sîngelui lui Hristos se numesc *Euharistie*, adică mulțumire, pentru că ele reprezintă un monument sau o imensitate infinită de daruri, pe care Dumnezeu ni le-a făcut, și anume cel mai mare dintre toate, precum și pentru că sînt nesfîrșite motivele pentru care noi trebuie să reînnoim sen-timentele noastre de mulțumire și de recunoștință (*Omilia XXV, 3 la Matei*). Jertfa euharistică este, deci, înainte de orice, o jertfă de mulțumire, pentru că, precum se ex-prima Nicolae Cabasila (*op. cit.*, cap. XII; cf. și cap. XLIX), «noi avem mai multe motive de mulțumire decît pentru cerere... Căci, din partea Sa, Dumnezeu ne-a dat totul, încît n-a mai rămas nici un lucru pe care să nu ni-l fi dat».

50. Dr. N. Gehr, *Le Saint Sacrifice de la Messe* (trad. franc., revue sur la sixième édition allemande, p. 130).

51. Nic. Cabasila, *op. cit.*, P.G., t. CL, col. 477 B.

Într-aceasta constă preoția sau oficiul de mijlocitor al lui Hristos în Liturghie: în sfințirea darurilor, adică în prefacerea lor în Trupul și Sângele Său, și în «ducerea proaducerii omenești, din partea lui Hristos, la Tatăl»⁵². El este, deci, nu numai preotul și sfințitorul jertfei liturgice, ci și mijlocitorul nostru. «Fără Mine nu puteți să faceți nimic» (Ioan XV, 5), sublinia El în ultima cuvîntare către ucenicii Săi, cînd le-a atras de asemenea atenția că «nimeni nu poate să vină la Tatăl decît prin Mine» (Ioan XIV, 6). Prin jertfa Lui a fost răscumpărată lumea, dobîndind ierțare, prin El ne-am împăcat cu Dumnezeu, prin El ne-am făcut vrednici de darurile Lui. «Ca unul ce rămîne în veci, are și preoție stătătoare... și fiind pururea viu, poate să mijlocească pentru cei ce se apropie printr-Însul, de Dumnezeu» (Evr. VII, 24, 25; cf. și IX, 4; Rom. VIII, 34). Prin El, deci, sînt primite rugăciunile și darurile noastre, prin El caută Tatăl spre noi și noi ne ridicăm ochii spre El, căci «unicul mijlocitor între Dumnezeu și om este Omul-Hristos Iisus, Care s-a dat pe Sine răscumpărare pentru toți» (I Tim. II, 5-6). «În Sf. Euharistie, deci, Iisus Hristos este prezent în activitatea Sa arhierască, ca Cel ce aduce și ca Cel ce se aduce jertfă, împlinind pe pămînt ceea ce îplinește și în cer»⁵³.

În jertfa liturgică însă, Hristos este activ prin intermediul preoților, adică prin oficiul acestora sau, precum s-a spus, «prin mîinile și prin limba preoților»⁵⁴. În Liturghie, slujba acestora apare, așadar, sub un dublu aspect. Prin faptul că ei primesc darurile credincioșilor, le pregătesc și le oferă lui Dumnezeu în numele lor, preoții sînt pe de o parte reprezentanți și mijlocitori ai comunității către Domnul. Pe de altă parte, ei mijlocesc prin rugăciunile lor primirea acelor daruri în jertfa de pe Golgota a Trupului și Sîngelui lui Hristos. «În prea curatele mîini ale Mîntuitorului, la Cina cea de Taină, s-au sfințit și s-au prefăcut pîinea în Trupul, și vinul în Sângele Lui»⁵⁵. În jertfa Sfintei Euharistii, taina prefacerii darurilor se lucrează, însă, prin mijlocirea preotului, adică la cererea și prin mijlocirea lui»⁵⁶.

52. Joseph Kramp, *Die Opferanschauungen der römischen Messliturgie* (zweite Kapitel: Die Opferansch. der griechischen Liturgie nach den Darlegungen Nikolaos Kabasila), ed. II, Regensburg, 1924, p. 153.

53. Hr. Andrușos, *op. cit.*, pp. 395 și 398.

54. Nic. Cabasila, *op. și trad. cit.*, cap. XXVIII, P.G., t. CL, col. 427 A-B.

55. Dr. T. Tarnavski, *Despre cele mai însemnate Liturghii ale Bisericii orientale...* în rev. «Candela», an. 1893, pp. 5-6.

56. Nic. Cabasila, *op. și trad. cit.*, cap. XXIX, P.G., t. CL, col. 429 B. Acest exeget al Liturghiei consideră că acesta este motivul pentru care Sf. Euharistie este desemnată sub denumirea de λογική λατρεία, *slujbă cuvîntătoare*, în textul epiclesei, întrucît preotul «săvîrșește aducerea darurilor slujindu-se numai de cuvintele sfințitoare» (cap. LI).

Denumirea λατρεία este una din expresiile sub care se găsește desemnată la Sfinții Părinți jertfa euharistică (cf. Hr. Andrușos, *op. cit.*, p. 394). Liturghierul român traduce formula λογική λατρεία prin *slujbă cuvîntătoare*, traducere ce s-ar putea prevala într-adevăr de aspectul formal al rînduiei sau oficiului Sf. Euharistii, care se desfășoară într-o serie de rugăciuni, de imne și mulțumiri, adică sub atîtea forme ale logosului gurii sau ale cuvîntului vorbit, recitat și cîntat. Prefacerea darurilor, zice exegetul amintit, «o îplinește harul, iar preotul se roagă numai. De unde rezultă că, deși jertfa este într-adevăr o lucrare și o acțiune, dar întrucît preotul însuși nu operează într-însa,

Fără îndoială, prefacerea nu se poate atribui energiei sau lucrării preotului, deoarece aci nu operează puterea omenească a lui, ci Iisus Hristos însuși sfințește darurile, ca Dumnezeu, lucrînd cu Duhul Sfînt prin rugăciunea preotului⁵⁷. Pentru ca harul Domnului său lucreze, este necesar însă să aibă loc mai întîi rugăciunea preotului, așa încît acesta este în același timp reprezentantul și slujitorul lui Hristos Care, o dată cu instituirea Sfintei Euharistii la ultima cină, l-a investit cu mandatul de a o săvîrși, atunci cînd a zis ucenicilor Săi: «Aceasta să faceți în amintirea Mea» (Luca XXII, 19; I Cor. XI, 24). De aci rezultă, deci, că în Liturghie nu se repetă jertfa sub forma sîngeroasă de pe Golgota și că nu se aduce o nouă jertfă, căci «Hristos nu mai moare» (Rom. VI, 9), El s-a adus jertfă sîngeroasă o singură dată, pentru iertarea păcatelor lumii (Evrei IX, 25, 28; X, 12), dîndu-se «pe Sine însuși preț de răscumpărare pentru toți» (I Timotei II, 6). «Ca jertfă, Euharistia este jertfa de pe Golgota continuată și aplicată»⁵⁸, cu alte cuvinte ori mai bine zis, reprodusă sau actualizată prin ceremonii liturgice, adică sub forma nesîngeroasă, în care Hristos s-a dus la Cina cea de Taină, printr-o acțiune sacramentală și deci tainică, jertfă adevărată și una cu cea de pe Golgota.

Deci, așa precum sublinia Sf. Ioan Gură de Aur, «jertfa, pe care o săvîrșesc astăzi preoții în Liturghie, este aceeași pe care a dat-o odinioară Hristos ucenicilor Săi. Cea de acum nu este întru nimic mai prejos de cea de atunci, deoarece nu oamenii o sfințesc, ci chiar Acela Care a sfințit-o pe cea dintîi... Darul de jertfă este același... Deci Trupul lui Iisus este aci precum era și acolo. Cel care își închipuie că aici e ceva mai puțin decît era acolo, nu știe că Hristos este încă prezent și totdeauna El este Cel ce lucrează»⁵⁹, deoarece El jertfește într-amîndouă, și în cea de atunci, și în cea de acum, și anume: pe cruce, prin actul fizic al producerii Sale, iar în Liturghie prin intermediul preotului, printr-o acțiune sacramentală.

Negreșit, în comparație cu jertfa de pe Cruce, jertfa liturgică nu are scopul de a realiza haruri noi ori mai mari decît cele ale jertfei de pe Cruce, la care se referă și pe care o reproduce, și nici de a însemna o ispășire din nou a păcatelor lumii, ci ea este, precum am spus, o formă

ci numai vorbește, pe drept cuvînt spune că proaduce o λογικήν λατρείαν, nu însă în chip. activ» (cap. LI). Acest fel de interpretare, realmente îndreptățit din punct de vedere formal, nu-și poate găsi însă justificare — precum observa J. Kramp, *op. cit.*, pp. 139-140, n. 1 — decît prin faptul că Nic. Cabasila a luat în considerare expresia în cauză numai în momentul fixat de locul, pe care ea îl ocupă în textul epiclesei, iar nu și în al rugăciunii dipticelor, care urmează îndată după sfințirea darurilor. Cf. studiul nostru *Expresiunea «slujbă cuvîntătoare» din liturghierul român*, București, 1939, extras din rev. «Studii Teologice», an. VII (1938-1939).

57. Cf. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia II, 6, Despre trădarea lui Iuda*; Simion, arhiep. Tesalonic., *Despre biserică*, P.G., t. CLV, col. 736 (trad. rom. cit., p. 265, col. 2). «De aceea, credincioșii să nu aibă nici o îndoială în ceea ce privește sfințenia darurilor...». Pseudo-Gherman, *Comentar liturgic*, P.G., t. XCVIII, col. 433 D.

58. Nic. Cabasila, *op. și trad. rom. cit.*, cap. XXIX, P.G., t. CL, col. 429 B.

59. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia II, 4 la Ep. II Timotei*.

actualizată, ca un mijloc al grației divine, pentru ca, pînă la sfîrșitul veacurilor, să se poată împărtăși de roadele sau efectele morții Domnului pe Cruce toți cei care arată această dorință și se străduiesc în acest scop. Cu un termen teologic, scopul Liturghiei este «sfințirea credincioșilor», care, prin primirea dumnezeiescului Trup și Sînge, «dobîndesc iertarea păcatelor, moștenirea împărăției cerurilor și alte bunuri»⁶⁰. O altă deosebire este și aceea că, pe Golgota, jertfa a fost adusă exclusiv de Iisus; ea a fost, deci, numai a Sa proprie, pe cînd în Liturghie, Sf. Euharistie, deși este jertfa Sa, totuși este în același timp și a Bisericii, întrucît fiii ei sînt membre ale Trupului tainic al lui Hristos. Ca Trup tainic al Lui, deci, Biserica jertfește în Sfînta Euharistie, prin Sfînta Euharistie și cu Sfînta Euharistie. Unindu-se astfel cu Iisus Hristos, «într-o comunitate de sacrificiu»⁶¹, Biserica jertfește și se jertfește la sf. masă, cu Arhiereul său cel veșnic.

4. *Preoție ieratică sau externă și preoție internă.* — La proskomidie, credincioșii au adus și au predat preotului darurile lor de pîine și de vin, ca simbol al vieții lor, spre slava lui Dumnezeu, și, o dată cu ele, preotul a primit și dispozițiile religioase, dorințele și intențiile cu care ei au însoțit aceste daruri: realizarea cererilor pentru mîntuirea sufletelor și dobîndirea celor de trebuință și de folos în veacul de acum pentru ei și pentru cei pentru care au adus daruri. În rugăciunile sale, preotul pune după aceea toate aceste dispoziții și intenții ale credincioșilor, în legătură cu darurile prezentate de ei, iar în cursul rugăciunii teologice și euharistice din cuprinsul anaforei, credincioșii se unesc cu preotul în jertfa milei și a dreptății, în jertfa cuvîntului și a laudei, în jertfa curăției și a sfințeniei⁶², aduse de el în numele întregii Biserici. Ca să fie însă deplină această proaducere, este necesar ca, la epiclesă, și anume atunci cînd preotul oferă darurile spunînd: «Ale Tale dintru ale Tale, Ție Îți aducem de toate și pentru toate», întreaga obște creștină, prezentă la Liturghie, să-și readucă în cercul luminos al conștiinței, într-un zbor iute și concentrat al gîndului, toate dorințele și intențiile legate de darurile predate de ei preotului la proskomidie, spre a fi primite o dată cu acestea, în jertfa Trupului și a Sîngelui lui Iisus. Căci Liturghia reprezintă un olocaust, în care, o dată cu jertfa euharistică, se consumă și osîrdia, rugăciunile, lauda și mulțumirile noastre către Dumnezeu Cel în Treime, ajungînd a fi primite astfel de El prin Domnul nostru Iisus Hristos.

Această rechemare în memorie și prezentare a intențiilor de către credincioși trebuie să aibă loc într-o dispoziție sau spirit de sacrificiu, căci se cuvine ca, în Liturghie, jertfa să fie nu numai a Capului Bisericii, ci și a tuturor membrilor, care alcătuiesc Trupul Lui tainic, care este Biserica. Pentru ca jertfa euharistică să fie într-adevăr și a întregii Bise-

⁶⁰ Nic. Cabasila, *op. și trad. rom. cit.*, cap. I, P.G., t. CL, col. 1 A; cf. și cap. XLI, *ibidem*, col. 466 C. Vezi și Ol. N. Căciulă, *Ἡ Θεία Εὐχαριστία ὡς Θυσία*, Atena, 1931, pp. 324 sq.

⁶¹ Dr. N. Gehr, *op. cit.*, vol. I, p. 135.

⁶² Cf. Origen, *Omilia IX la Levitic*, P.G., t. XII, col. 521-522.

rici, este adică necesar ca, împreună cu preoția ieratică și externă a liturghisitorilor, să conlucreze și preoția internă a credincioșilor. Prin Taina Botezului și a Mirungerii, aceștia au ajuns «proție sfântă», «preoție împărătească», împuternicită și îndatorată «să aducă jertfe duhovnicești, plăcute lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos» (I Petru II, 9 și 5; cf. și Apocalipsa, I, 6; V, 10). Viața întreagă a fiecărui creștin se cuvine, adică, să fie un prinos sau un dar de jertfă, așa cum îndemna Sf. Apostol Pavel: «Să înfățișați trupurile voastre ca o jertfă vie, sfântă și plăcută lui Dumnezeu, ca o închinare (cult) duhovnicească din partea voastră» (Rom. XII, 1). Cu deosebire, însă, în clipa aducerii Sfintei Jertfe euharistice, fiecare credincios trebuie să se silească în chip special a face «ca să moară tot ceea ce alcătuiește într-însul omul cel pămîntesc, adică... necurăția, patima, pofta rea, mînia, iușimea, răutatea» (Colos. III, 5, 8), sau, precum sfătuia Sf. Apostol Petru: «Să vă depărtați de poftele trupești, care se oștesc împotriva sufletului» (I Petru II, 11). Este vorba, deci, de o înfrînare și amuțire a tot ceea ce este pasiune și preocupare omenească, în clipa supremă a Sfintei Jertfe, o dominare plină de slorțări și o golire eroică de egoismul nostru, pentru a deveni astfel niște răstigniți împreună cu Hristos, în această clipă a aducerii jertfei Trupului și Sîngei euharistic al Domnului.

Negreșit, «expiatiunea (ispășirea) noastră personală este indispensabilă, dar ea înseamnă prea puțin lucru, dacă ținem seama de ceea ce sîntem datori. Iisus, însă, se face prezent pe sfintele altare, pentru a primi neînsemnatele noastre dispozițiuni de pocăință și pentru a le da o valoare nemăsurată prin unirea lor cu suferințele sfintelor Sale Patimi»⁶³. Fiind deci ca niște morți care trăiesc ascunși cu Hristos în Dumnezeu (Colos. III, 3), jertfa Bisericii este primită, întrucît este ascunsă în jertfa Lui, în care, cu care și prin care jertfim. Iată, deci, ceea ce trebuie să fie învățați să știe și să se silească a îndeplini și credincioșii, măcar la timpul epiclesei: să se înfățișeze ca niște victime de jertfă, fiind morți păcatului, cu hotărîrea de a lua asupra lor crucea îndeplinirii obligațiilor ce le sînt impuse de condiția sau situația fiecăruia, cît și de încercările, la care ar fi supuși în viață, făcînd pe Dumnezeu stăpînul vieții lor, voia lor supunîndu-se și urmînd poruncilor Lui. O jertfă spirituală totală, deci, în sensul meditației Fericitului Augustin în legătură cu textul din Matei XXII, 37 («Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta...»): «Ce-ți mai rămîne din inima ta, cu ce să te mai iubești pe tine însuși? Ce-ți mai rămîne din sufletul și din cugetul tău? Căci Domnul a zis: *din toată, din tot...* Cel ce te-a făcut îți cere totul»⁶⁴.

Esențialul este, adică, să ne silim a realiza în această clipă o stare de spirit de adevărată incandescență, înfățișîndu-ne, precum zicea Sf. Ioan Gură de Aur, cu o voință și cu o inimă încălzită de rîvnă religioasă⁶⁵. La aceasta se mărginește preoția credincioșilor în Liturghie, o

63. Mgr. Chevrot, *Notre Messe*, Paris, 1941, p. 173.

64. Fer. Augustin, *Sermo XXXIV*, 4, 7, P.L., t. XXXVIII, col. 212.

65. Cf. *Omilia IV*, 6, *Despre Anna*, P.G., t. L,IV, col. 667-668.

preoție internă, adică o slujbă la altarul inimii, spre deosebire de preoția externă și sacramentală exercitată de liturghisitorii la sf. jertfelnic. Chiar pentru aceștia din urmă și mai înainte de oricine pentru ei, slujba la altarul inimii este prima dintre datoriile lor sfinte, întrucât prin «limba», adică prin rugăciunile și «mîna» lor se săvîrșește sfințirea jertfei. Ca unul ce este «însărcinat să se roage pentru toți, preotul — precum conchide Sf. Ioan Gură de Aur — se cuvine să-i întreacă pe toți, cu atît cu cît un ocrotitor este firesc să depășească pe aceia pe care îi ocrotește. Dar atunci cînd invoacă pe Sfîntul Duh și săvîrșește înfricoșătoarea jertfă..., ce curăție, ce cucernicie nu avem dreptul să-i pretindem?! Cît de curate trebuie să-i fie mîinile, ca instrumente ale înfricoșătoarelor Taine, cît de curată se cuvine să-i fie limba însărcinată să rostească cuvintele pe care le știm! Există un grad de sfințenie, de curăție, la care să nu fie nevoie a se ridica un suflet, care primește Duhul lui Dumnezeu?... Sufletul preotului trebuie să strălucească întocmai ca razele soarelui, care luminează lumea»⁶⁶.

Prin recitarea plină de pătrundere a stihurilor care prefațază rostirea troparului ceasului al treilea și prin însăși rugăciunea epiclesei, liturghisitorii se silesc să ajungă pe treapta cea mai înaltă a urcușului și desăvîrșitei lor creșteri duhovnicești, prin lucrarea harului curățitor al Sfîntului Duh. Ei trebuie să facă însă în același timp sforțări cruciale pentru a conlucra cu acțiunea harului, lepădîndu-se de ei înșiși, în scopul unei sfinte simplificări și purificări interioare. Căci este lucru evident că, așa precum sublinia Sf. Grigorie de Nazianz, «nimeni nu este vrednic de marele Dumnezeu, de marea jertfă și de Marele Preot, dacă nu s-a dat mai întîi pe sine jertfă vie și sfîntă lui Dumnezeu, dacă nu l-a adus o închinare dreaptă și bineplăcută, dacă n-a adus lui Dumnezeu o jertfă de laudă și o inimă zdrobită, singura jertfă pe care Dumnezeu, Cel ce ne-a dat totul, o pretinde de la noi»⁶⁷. Fără îndoială, «ce poate fi mai sacerdotal», precum preciza alt Sfînt Părinte al Bisericii, «decît a afierosi lui Dumnezeu un cuget curat și a-l aduce darurile neprihănite ale cucerniciei, pe altarul inimii?»⁶⁸.

Mai mult, adică, decît în oricare alte clipe ale serviciului său, liturghisitorul se cuvine să se găsească desprins cu desăvîrșire de orice umbră de vremelnicie, într-o stare de amuțire și de ștergere din spirit a oricăror preocupări, prin care ar putea să fie distras sau captiv al urmelor și ecourilor acestora. Chiar numai atît nu este suficient; aceasta ar fi numai un aspect negativ al unei stări de spirit, din care lipsește elementul viu și activ. O stare de suflet, care nu este «nici rece, nici fierbinte», ci numai «călduță» sau «încropită» (Apoc. III, 15, 16), nu conduce la con-

66. Sf. Ioan Gură de Aur, *Despre preoție*, cartea IV, cap. 4.

67. Sf. Grigorie de Nazianz, *Cuvîntare apologetică despre jurgă*, cap. XCV, trad. rom. de Pr. N. Donos, *Apologia...*, Huși, 1931, p. 105. «Acesta este sacrificiul cel dintîi, cînd fiecare se aduce jertfă și începe de la el, pentru ca după aceea să-și poată aduce darul». Sf. Ambrozie al Mediolanului, *De Abel*, cartea II, c. 1.

68. Sf. Leon cel Mare, episc. Romei, *Sermo*, IV, cap. 1 (Cuvînt pentru aniversarea hirotoniei sale), P.L., t. LIV, col. 149.

tactul cu valorile transcendente, ci lasă pe liturghisitor într-o indiferență ucigătoare a oricărei spiritualități. El trebuie să tindă și să promoveze într-un act de concentrare vie și activă asupra motivelor rugăciunilor, cucerit de scopul lor, pe care să-l trăiască cu toată ființa lui, într-un elan sincer și stăruitor. Căci nu trebuie să ne închipuim că rugăciunile și toate lucrările Liturghiei ar fi simple talismane, că, adică, simpla lor executare formală ar fi de ajuns ca liturghisitorul să se considere achitat de rolul său sacramental. Insuflețit de credință și de nădejde în ajutorul harului divin, încălzit de iubire de Dumnezeu și pentru credincioși, el trebuie să se silească a ajunge să încerce senzația spirituală a prezenței lui Dumnezeu, a contactului cu lucrarea Lui și a efectelor acesteia.

Ca organ sau instrument al harului, liturghisitorul trebuie să tindă a se realiza în acest sens, în măsura puterilor lui, pentru ca aceea ce este dat să se împărtășească printrînsul spre mîntuirea credincioșilor să nu-i fie spre pierderea propriului său suflet. De aceea, în clipele de cea mai înaltă sfințenie și de înfricoșătoare taină, liturghisitorii recurg la ajutorul divin, implorînd sprijinul harului în eforturilor spiritual, siguri fiind că pe cele de lipsă ale slujitorilor Lui sinceri, Dumnezeu le va complini. Liturghisitorul s-ar putea considera achitat de slujba lui, însă, numai în măsura în care și el personal s-a silit să participe sau să conlucreze activ cu grația dumnezeiască, prin care se face începutul și desăvîșirea mîntuirii.

Fără un atașament însuflețit de credință, fără un efort al voinței pentru mortificarea vieții simțurilor, efort încălzit de dragostea fierbinte a inimii pentru unirea cu Hristos, Sfînta Euharistie va trece prin mîinile liturghisitorilor, care o ating și o poartă, fără ca ei să-și împrăzieze binefacerile pe care, lor în primul rînd, li le oferă Mîntuitorul.

Fără îndoială, sfințirea darurilor nu este împiedicată să se săvîrșească din cauza păcatelor și scăzămîntelor omenești ale liturghisitorilor, deoarece această sfințire nu este efectul virtuții omului, ci al harului. Cea de a doua lucrare a harului, însă, adică sfințirea slujitorilor și a credincioșilor este absolut condiționată de conlucrarea fiecăruia prin vrednicie morală.

Pr. prof. P. VINTILESCU

DIN TRECUTUL BISERICII NOASTRE

MANUSCRISE SLAVONE DIN MINĂSTIREA PUTNA

I

O dată cu punerea pietrii fundamentale a Mînăstirii Putna, de către Voevodul Ștefan cel Mare, la anul 1466, în preajma vechii bisericuțe de lemn de stejar, ctitoria lui Dragoș Voevod, adusă la Putna din Volovăț, în jurul noii fundații începe activitatea cărturărească de copiere a cărților de ritual, pentru noua ctitorie.

Motivul care a determinat înflorirea culturii slavone în Mînăstirea Putna, pe vremea lui Ștefan cel Mare, este nevoia imediată a cărților de cult. Tradiția cărturărească venea din Mînăstirea Neamțu, unde o serie de anonimi și Gavriil monahul, numit Uric, au copiat frumoase manuscrise pe pergament și hîrtie, încă în epoca lui Alexandru cel Bun.

Cercetînd mai deaproape urmele primelor izvoare culturale slavone, pe pămîntul Moldovei, constatăm că ele nu sînt altceva decît creații de origine bizantină, transpuse în limba slavonă.

Influența bizantină s-a răspîndit după organizarea statală a Moldovei, în viața politică, bisericească și culturală. Moștenirea bizantină s-a infiltrat direct de la Constantinopol, datorită relațiilor cu Bizanțul; iar după 1453, aceeași influență s-a făcut simțită din muntele Athos, unde începuse să fie realizată în limba slavonă, datorită fraternității monahale ce domnea în Sfîntul Munte.

O altă cale prin care influența bizantină a putut să răzbată direct, pînă în Moldova, a putut fi stavropighia Patriarhiei Ecumenice din Mînăstirea maramureșeană, *Peri*, care era unul din cele mai înaintate posturi spre Nord, ale Patriarhiei de Constantinopol.

Dar cultura bizantină a pătruns în Principatele Romîne, mai ales prin intermediul slavon. De aceea, a și fost acceptată integral, folosindu-se de o potrivă conținutul și forma; subiectul și limba de exprimare.

Linia slavonă de cultură a ajuns în Moldova din trei direcții: din Rusia Chieviană, alimentată de izvoade bizantine direct de la Constantinopol, datorită relațiilor bisericești și politice; din Bulgaria, care avea importante centre culturale în Mînăstirea Rîla și la Tîrnova; și din Serbia, care cunoștea puternice centre cărturărești în mînăstirile Studenița și Deciana.

Locul de fixare a culturii slavone în Moldova, a fost capitala Voevodatului, Suceava, și cele dintîi mînăstiri: Neamțu, întemeiată la 1390, Probota, fondată la 1391, Moldovița, ctitorită în 1402 și Bistrița zidită la 1407. În aceste cinci centre au fost redactate primele lucrări de limbă slavonă.

Care au fost primii ctitori ai scrisului slavon în Moldova, e greu de știut. Istoriile literare nu ne-au desvăluit încă această latură necunoscută. În afară de numele lui Gavriil Uric, nu avem alte date. O cercetare a hrisoavelor din sec. XIV, XV și începutul sec. XVI, dezleagă problema, în limitele existenței documentelor scrise. Astfel, în epoca Mușatinilor, a lui Alexandru cel Bun și urmașilor săi, de la 1399-1452, pot fi numărați, în Moldova, mai mult de 50 de scriitori, în funcțiuni de dieci, pisari, dascăli, grămăticici și logofeți, dintre care unii cu nume monahale¹.

În epoca lui Ștefan cel Mare, pot fi găsiți, menționați în hrisoave, mai mult de 40 de pisari, dieci, grămăticici, dascăli și mari logofeți, în afară de scriitorii de cărți bisericești, ale căror nume se cunosc în bună parte, fiind menționate în însemnările votive, ale unor manuscrise.

1. Am urmărit numele și titlurile primilor scriitori de acte domnești în limba slavonă din cuprinsul hrisoavelor publicate în traducere românească în „Documente privitoare la istoria României, Moldova”, voi. I, 1399-1457, editura Academiei R.P.R., București, 1953. Activitatea fiecărui pisar s-a desfășurat după hrisoavele cercetate existente, între anii notați în dreptul fiecăruia:

1. *Lațco-Iațko*, 28 nov. 1399—11 febr. 1400. — 1 aug. 1400;
2. *Brătei*, logofătul, 30 iulie 1401—6 iulie 1413;
3. *Grăd*, 7 ianuarie 1407;
4. *Isaia*, logofătul, 28 ian. 1409—25 aprilie 1420;
5. *Tamas-Toma*, logofătul, 28 iunie 1411;
6. *Isaia Gîrdovici*, 2 aug. 1414, care poate fi una și aceeași persoană cu Isaia logofătul;
7. *Ivașcu Bratevici*, 8 aprilie 1419—21 febr. 1430-1454;
8. *Neagoe*, logofătul, 2 martie 1422—14 aprilie 1435;
9. *Cupcici*, logofătul, 20 august 1422—12 mai 1425;
10. *Mihail Grămăticul*, logofătul, 25 decemb. 1422—10 sept. 1452;
11. *Onța*, grămăticul, 31 martie 1423—3 sept. 1448;
12. *Ghedeon*, diacul Doamnei, 2 aprilie 1428—16 ian. 1453;
13. *Ion*, pisarul, 28 decembrie 1428;
14. *Mihul*, grămăticul, 31 august 1429—1441;
15. *Tăutul*, pisarul, 7 iulie 1430;
16. *Vancea*, logofătul, 1430—1436;
17. *Oancea*, logofătul, 30 aprilie 1431—20 iulie 1437-1445;
18. *Pașcu*, diacul, 4 ian. 1432—5 aprilie 1442;
19. *Bogdan*, diacul, 29 iunie 1433;
20. *Donciu*, grămăticul, 16 noiemb. 1433—10 oct. 1448, Doncea;
21. *Costea*, logofătul, 25 mai 1434—8 sept. 1442;
22. *Iacuș*, pisarul, 17 febr. 1435;
23. *Dionisiu*, logofătul, 25 noiemb. 1435—18 august 1438;
24. *Zancea*, diacul, 25 noiembrie 1435;
25. *Oțâl Mihail*, diacul și grămăticul, 21 aprilie 1436—16 aprilie 1441;
26. *Ion*, marele logofăt, 4 mai 1436;
27. *Petru Bîrlîci*, 23 mai 1436;
28. *Laz*, pisarul, 17 iulie 1436;
29. *Sima*, logofătul (Simeon?), Săma, 5 martie 1438—8 mai 1443;

Prezența în hrisoavele existente a numelor de pisari, dieci, grămățici, dascăli și logofeți, demonstrează stadiul dezvoltării administrative a Moldovei, în epoca lui Alexandru cel Bun și urmașilor săi. În același timp, se arată nivelul cultural al timpului, în care se pot număra atîția cunoscători și scriitori de slavonie.

E destul că, într-un singur an, 1436, întîlnim concomitent opt scriitori de hrisoave voevodale. Datorită acestor date, care nu sînt complete, întrucît foarte puține documente de epocă, au ajuns pînă la noi, sîntem obligați să ne schimbăm părerea despre starea culturală a moldovenilor, în secolul XV, înainte de Ștefan cel Mare.

Pe vremea lui Ștefan cel Mare, încep situații noi. Voevodul pune să se scrie cronică Țării. Se sapă lespezi pentru toate mormintele existente ale antecesorilor Mușatini și urmașii lui Alexandru cel Bun, cu date precise asupra morții lor. Bisericele nou zidite au pisanii, manuscrisele se însemnează cu notițe votive, în care se dau lămuriri asupra ctitorului, donatorului și scriitorului. În actele domnești, se menționează, cu precizie, numele cancelarului, marelui logofăt și al pisarului, oricare îi este gradul. Alături de ctitorul voevod, apare și numele artistului modest, atît pe lespezile de morminte, din biserica veche din Rădăuți², cît și pe filele de pergament sau de hîrtie. Se naște deci, o conștiință istorică. Numele omului începe a se valorifica, întîi alături de Voevod și mai pe urmă, prin el însuși. Începe un fel de democratism cultural. Pe manuscrise pisarul își pune, uneori, numele, fără să mai pomenească de Voevod. Numele Voevodului apare mai ales, atunci cînd el în persoană ordonă

-
30. *Simeon*, logofătul (Sima ?), 30 iulie 1439—28 mai 1443 ;
 31. *Hristofor*, grămățicul, 15 iulie 1439—30 mai 1443 ;
 32. *Cîrstea*, pisarul, 23 aprilie 1441 ;
 33. *On[ta]*, pisarul, 7 iulie 1441 ;
 34. *Luca*, pisarul, 8 martie 1442—7 sept. 1455 ;
 35. *Toader*, diacul, 26 mai 1442—5 aprilie 1445 ;
 36. *Tudor*, grămățicul, 6 martie 1443—1 ianuarie 1453 ;
 37. *Mihail Pisarul*, 1 mai 1443 ;
 38. *Ilie*, logofătul, 26 aprilie 1444 ;
 39. *Sejco*, pisarul, 25 ianuarie 1446—1456 ;
 40. *Sandul*, grămățicul-logofătul, 6 ianuarie 1446—8 februarie 1455 ;
 41. *Giurgiu Ioilovici*, 4 martie 1446—30 iunie 1456 ;
 42. *Tador Prodan*, 14 iunie 1447—15 septembrie 1466 ;
 43. *Stanciul*, logofătul, 18 februarie 1448 ;
 44. *Dobruleț*, pisarul, 17 iulie 1448 ;
 45. *Iliaș*, pisarul, 3 sept. 1448 ;
 46. *Doncea*, pisarul (Donciu grămățicul ?), 10 oct. 1448 ;
 47. *Vulpaș*, pisarul, 26 mai 1449—30 ianuarie 1456 ;
 48. *Vusco*, grămățicul, 27 iunie 1449 ;
 49. *Petru*, marele logofăt, 27 iunie 1449 ;
 50. *Tador Popevschi*, 13 iunie 1451 ;
 51. *Dobrul*, pisarul, 13 septembrie 1451—epoca lui Ștefan cel Mare ;
 52. *Gheorghe Sirbul*, cîntărețul, 10 octombrie 1454 ;
 53. *Petru Ardanovici*, 13 iunie 1456 ;
 54. *Toma*, diacul, 1452 pînă în epoca lui Ștefan cel Mare.

Este de mirare faptul că în epoca anterioară lui Ștefan cel Mare se întîlnește un număr așa de mare de scriitori de hrisoave, în timp ce pentru hrisoavele bisericesti nu se cunoaște decît un singur nume, Gavriil Uric.

2. Pe lespezea mormintului voievodului Bogdan I, cel Bătrîn, din vechea biserică domnească din Rădăuți, se menționează în limba slavonă : „Din mila lui Dumnezeu Io Ștefan Voevod, domnul Țării Moldovei, fiul lui Bogdan Voevod, a infrumusetat acest mormînt strămoșului său, bătrînului Bogdan Voevod, în anul 6988 (1480), luna ianuarie 27. Aceste morminte le-am făcut eu M(a)ist(er) Ian“. Kozac Eugen, *Die Inschriften aus der Bukowina*, Wien, 1903, p. 102).

să i se facă o lucrare, cum ar fi Evangheliarul de la Humor ; și atunci avem de-a face cu lucrări somptuoase, atât în ceea ce privește materialul, pergament, cât și în ceea ce privește executarea caligrafiei și miniaturilor.

În afară de Voevod, în epoca lui Ștefan cel Mare, zidesc ctitorii și boierii săi : Luca Arbore, Ioan Tăutu și alții. Mitropolitul și Episcopii se fac și ei ctitori de cărți slavone, pentru care plătesc să fie scrise. Alături de numele voevodului, în însemnările votive, se pomenește numele Episcopului și Mitropolitului și foarte adesea numele egumenului locului, unde se copiază scrierile³.

În afară de mulțimea scriitorilor din Cancelaria Voevodală care lucrau sub îndrumarea dascălilor, grămăticilor și marilor logofeți, în cărțile liturgice, sau de învățătură, din vremea lui Ștefan cel Mare, întâlnim

3. Datorită acestor fapte, în epoca lui Ștefan cel Mare, găsim mai multe nume de scriitori și copisti, în limba slavonă. Astfel, sînt identificați următorii scriitori de hrisoave, cu arătare a intervalului de timp în care și-au desfășurat activitatea, potrivit menționării fiecăruia dintre ei, în hrisoavele epocii, publicate de I. Bogdan, „Documentele lui Ștefan cel Mare”, București, 1913, vol I, 518 pp., vol. II, 612 pp. ; precum și din „Documente privitoare la Istoria Romîniei”, Moldova, vol. II, 1457-1500, și vol. III, 1500-1550.

1. *Toma*, logofătul, 1452—1460—1496 ;
2. *Dobrul*, logofătul, 1451—12 sept. 1468 ;
3. *Vulpaș*, vicecancelarul, 26 mai 1449—11 febr. 1478 ;
4. *Petru Ardanovici*, 13 ianuarie 1456—31 august 1458 ;
5. *Iiaș*, pisarul, 13 martie 1458 ;
6. *Șteful*, pisarul, 26 octombrie 1458—3 iulie 1460 ;
7. *Isaia*, diacul — Șuşmanovici — 10 aprilie 1458—10 sept. 1471, poate pisarul Mineiului pe ianuarie-februarie din anul 1492 ; pentru logofătul Tăutu :
8. *Ghedeon*, 20 mai 1459—1428 ?—1453 ?
9. *Toader Prodan* (Tader) diacul (1447 ?), 12 august 1461—15 sept. 1466 ;
10. *Ștețco*, diacul (1446), 20 aprilie 1462—24 oct. 1471 ;
11. *Ilarion* din Moldovița, 15 ianuarie—decembrie 1462 ;
12. *Triful*, diacul, nu e pomenit în hrisoavele existente, dar e menționat că vinde un Apostol la 1463 și este pisar al Evangheliarului din 1477, de la Lwov ;
13. *Mircea*, diacul, de asemenea nu e menționat în hrisoave, dar poartă numele de diac, pisar al Apostolului de la Hilandar-Athos din 1463 ;
14. *Tăutul Ion*, marele logofăt, 28 aprilie 1464—1511 ;
15. *Roman*, pisarul, 18 februarie 1466—11 sept. 1480 ;
16. *Andreica*, pisarul, 13 martie 1466—7 mai 1475 ;
17. *Tador*, pisarul (1443 ?), 8 decembrie 1466—10 ian. 1467 ;
18. *Ivan Vladicini* — Ivanco —, 1 ianuarie 1467—6 iunie 1469 ;
19. *Ilie Stavrîci*, diacul, 11 septembrie 1467—26 august 1474 ;
20. *Negrilaș*, pisarul, 5 iunie 1472 ;
21. *Borcea-Burcea*, pisarul, 19 august 1472—9 mai 1482 ;
22. *Oantă* (Oancea, 1423 ?), 17 aprilie 1474 ;
23. *Ioan Timotin*, 11 martie 1475 ;
24. *Ion Dascălul*, 22 mai 1476 ;
25. *Paisie Iercmonahul*, egumen din Putna, 25 ian. 1476 ;
26. *Ghenadie Ieromonahul*, din Putna, 21 iunie 1476 ;
27. *Alexa*, diacul — Alexiu —, 9 martie 1479—16 martie 1497 ;
28. *Ion Brat Lucim*, 23 august 1481 ;
29. *Costea*, diacul, brat Ion Dascălul, 1482—1499 ;
30. *Ivul*, diacul, 15 martie 1482 ;
31. *Tador*, brat Ion Dascălul, 13 mai 1484 ;
32. *Toader*, diacul și grămăticul, 12 ianuarie 1487—30 septembrie 1503 ;
33. *Ioan*, diacul (13 mai 1484 ?), 5 martie 1487—17 ian. 1491 ;
34. *Avram*, diacul, la vistierie, 3 martie 1490 ;
35. *Mateiaș-Matei*, diacul, 16 ian. 1491—11 martie 1494 ;
36. *Șandru-Crîje* — Crîje, 11 ian. 1495—25 ian. 1502 ;
37. *Damian*, grămăticul, 1495, nu e menționat în hrisoave, dar a copiat sintagma lui Vlăstare, în Iași, la 1495 ;
38. *Dragotă Tăutul*, 6 martie 1497—15 martie 1497 ;
39. *Ion Popovici*, diacul, 24 septembrie 1498—30 sept. 1503-1506 ;
40. *Vasilie Vladicin-Vascan*, 25 apr. 1501—14 martie 1508 ;
41. *Dumitrașcu-Popa*, 5 aprilie 1500 ;
42. *Ion Grama(ticul)*, 22 sept. 1499 ;
43. *Dumitru*, diacul, a scris în 1504, Mineiele pentru Minăstirea Dobrovăt, fără să fie pomenit în hrisoave.

și numele unei serii de scriitori, caligrafi ai manuscriselor pe hîrtie și pergament.

O parte dintre ei, sînt civili, pisari și dieci, din serviciul cancelariei domnești, poate; alții însă sînt viețuitori ai mînăstirilor Neamțu și Putna, interesați mai îndeaproape în răspîndirea cărții de cult și mai frecvent solicitați, pentru copierea operelor literare slavone, ale vremii⁴.

După cum, în cadrul documentelor din epoca lui Ștefan cel Mare, se întîlnesc nume de pisari, dieci și grămățici, care primesc favoruri și confirmări de proprietate asupra bunurilor lor, fără să-i aflăm menționați ca scriitori, din lipsa multor hrisoave pierdute în decursul vremii, tot așa trebuie să considerăm că și cărțile manuscrise, fără însemnări, au fost copiate de pisari care, din modestie nu și-au lăsat, în scris, numele pe lucrările caligrafiate de dînsii. Altfel, numărul lor ar fi mult mai mare. Totuși, din spicuirea ce am făcut asupra cîmpului cultural din epoca lui Ștefan cel Mare, ne putem documenta asupra preocupărilor literare de limbă slavonă, care a fost cultivată de cei peste șasezeci mînuitori ai condeiului, atît în cancelaria domnească, cît și în chiliile mînăstirești.

4. Numele caligrafilor și miniaturistilor din epoca lui Ștefan cel Mare, se află menționate în însemnările votive din cuprinsul manuscriselor copiate de dînsii. Printre ei se numără:

1. *Anastasia*, arhimandritul, din Moldovița, pisarul Mineiului pe luna ianuarie, scris în anul 1466, care a aparținut Bibliotecii Muzeului Mitropolitului Bucovinei. (Emil Turdeanu, „Manuscrisele slave din timpul lui Ștefan cel Mare”, în rev. „Cercetări Literare”, V, București, 1943, pp. 99-240 + XIII planșe. La pp. 221-222 se dau mai multe nume de pisari).

2. *Casian*, monahul, din Mînăstirea Putna, caligraful unei Psaltiri, din anul 1470, în prezent aflată în Biblioteca Salticov, Leningrad, pisarul Mineelor pe noiembrie 1467, pe august, fără dată, și probabil pe octombrie, precum și a unui sbornic, Sf. Efrem Sirul, aflate în Biblioteca Mînăstirii Putna. (Prof. V. Brătulescu, în „Miniaturi și manuscrise din Muzeul de artă religioasă”, București, 1939, p. 131, arată unele nume de scriitori, după însemnările din cărțile copiate în secolele XV-XVI).

3. *Nicodim*, ieromonahul, scrie în Mînăstirea Putna un Minei pe luna aprilie în anul 1467, aflat în Muzeul istoric din Moscova, precum și Evangheliarul pentru Mînăstirea Humor, din anul 1473, în prezent în muzeul Mînăstirii Putna.

4. *Ioanichie*, ieromonahul, de la Mînăstirea Neamțu, care copiază un Minei pe luna ianuarie în anul 1467, aflat în prezent în Biblioteca „V. I. Lenin” din Moscova. (M. Berza, în „Repertoriul monumentelor și obiectelor de artă din timpul lui Ștefan cel Mare”, București, 1958, Manuscrise, pp. 358-445, publică notițele votive slavone din manuscrise și comunicările primite din U.R.S.S., privind descrierea manuscriselor existente la Moscova și Leningrad.

5. *Chiriac*, monahul, din Mînăstirea Putna, care copiază „Cuvîntările Sf. Ioan Hristostom”, la 1470, și „Viața și faptele Sf. Ioan Zlataust”, cu Hexameronul, existente în biblioteca Mînăstirii Putna.

6. *Vasilie*, monahul, din Mînăstirea Putna, este autorul copist al manuscrisului „Leastvița”, din anul 1472, aflat în biblioteca Mînăstirii Putna.

7. *Iacov*, ieromonahul din Putna, este caligraful Sbornicului pe lunile aprilie, mai, iunie, copiat la 1474 și probabil al unui alt volum de sbornic, pe lunile noiembrie, decembrie, existent în Mînăstirea Putna (P. P. Panaitescu, „Manuscrisele slave din Biblioteca Academiei R.P.R.”, vol. I, București, 1959, p. 396, arată pe Iacov, copist al Sbornicului slavon, sec. XV, Bibl. Acad. R.P.R. nr. 296).

8. *Ghervasie*, ieromonahul, din Putna, copiază la 1472 Sintagma lui Matei Vlastare, în Mînăstirea Neamțu, aflată la Biblioteca Academiei; caligrafiază în anul 1475 Vechiul Testament, aflat în prezent la Moscova; iar în anul 1492, stabilindu-se în Mînăstirea Putna, a scris Liturghierul, care se află la Filiala Academiei R.P.R. din Cluj, cu mențiunea „ot Putna”. (Repertoriu..., p. 432, după comunicarea cercetătorului M. Pribeanu și Corina Niculescu).

9 și 10. *Ioan* și *Petru* sînt autorii unui Sbornic, copiat în anul 1475, conținînd cuvintele: Avei Dorotei, și alte învățături creștine, volum existent în Biblioteca Academiei R.P.R., nr. 160.

11. *Asincrit*, monahul, este menționat pe un Sbornic de rugăciuni și învățături, terminat în anul 1486, la 5 august, existența lui fiind necunoscută.

12. *Paladie*, monahul, este miniaturistul Evangheliarului Mînăstirii Putna, scris pe vremea egumenului Paisie cel Scurt, la anul 1479.

Operele ieșite din mîna vechilor pisari, uimesc omenirea pînă în zilele noastre, prin frumusețea și trăinicia artei lor, care a fost pilduitoare peste veacuri și grăitoare despre hărnicia și iscusința poporului nostru.

Din patrimoniul cultural slavon al epocii lui Ștefan cel Mare și de mai tîrziu, M-rea Putna păstrează o bogată zestre de manuscrise slavone, pe care vom încerca să le prezentăm în paginile următoare, făcînd în același timp o trecere în revistă a semnelor de hîrtie-filigrame, din cărțile și scrierile analizate.

I. HRISOAVE PE PERGAMENT

În muzeul Mînăstirii Putna se păstrează o serie de hrisoave pe pergament din secolele XV-XVIII, în legătură cu dreptul de proprietate asupra bunurilor primite de la Ștefan cel Mare, dăruite de diferiți sîetnici ai domniei, sau de episcopi. Unele documente privesc dreptul moldovenesc, sînt acte de proprietate asupra braniștei mînăstirești sau pe satele supuse mînăstirii, sau Episcopiei din Rădăuți. Aceste drepturi erau de obicei confirmate în domniile mai noi prin alte hrisoave, cu mărturia boierilor din divan.

13. *Pahomie*, monahul, scrie probabil în Mînăstirea Putna, Evangheliarul pentru Mînăstirea Voroneț, din anul 1490, în prezent la Muzeul Istoric din Moscova.

14. *Teodor Mărășescu*, diaconul din Mînăstirea Neamțu, a scris o serie de Evanghelii: Tetraevanghelul din 1492, păstrat numai într-o filă cu miniatură, în prezent necunoscut; Tetraevangheliarul din 1493, păstrat în Biblioteca de Stat din München; Tetraevangheliarul din 1498, scris pentru Moldovița, aflat la Muzeul Istoric din Moscova; Apostolul din anul 1500, păstrat în Biblioteca Academiei, și un Tetraevanghel, fără dată, păstrat, de asemenea în Biblioteca Academiei R.P.R.

15. *Spiridon*, ieromonahul, din Putna, a copiat Tetraevanghelul din 1502, pentru biserica Curților domnești ale lui Ștefan cel Mare, pe Bistrița. Tot lui i se atribuie o Evanghelie, un Praxi-Apostol și încă un manuscris pe care le copiază în Mînăstirea Rila din Bulgaria, unde căuta modele pentru miniaturi. (Emil Turdeanu, *Manuscrise...*, pp. 92 și 222).

16. *Filip*, monahul, probabil din Putna, copiază din porunca voievodului Ștefan, Evangheliarul din 1502, pentru Mînăstirea Zograful din Muntele Athos, aflat în prezent Biblioteca de Stat din Viena.

17. *Visarion*, monahul, ucenicul Mitropolitului Teoctist, a scris, la Muntele Athos, în Mînăstirea Zograful, „Comentarii la Cartea Iov”, în anul 1503, manuscris aflat la Academia R.P.R.

18. *Paisie*, monahul și cîntărețul, copiază, în Mînăstirea Putna, Mineiul pe luna martie, pentru Mînăstirea Dobrovăț, la anul 1504, și tot lui trebuie să-i fie atribuită și Psaltichia din Mînăstirea Putna, scrisă în jurul anului 1500, dat fiind atributul său de cîntăreț.

19. *Ignatie*, preotul, din Coțmani, a scris pentru Mînăstirea Putna, Mineiul pe luna noiembrie din anul 1504, la porunca episcopului de Rădăuți, Ioanichie.

În afară de acești scriitori de cărți slavone, au mai îmbogățit scrisul de limbă slavă și o serie de dieci, grămăticii, dascăli și chiar logofeți, cum au fost deja amintiți mai sus:

20. Diacul *Mircea*, pisar al unui Apostol din anul 1463, pentru Mînăstirea Hilandar din Muntele Athos.

21. Diacul *Trif*, scriitorul Evangheliarului din Lwov, de la 1477.

22. Logofătul *Ioan Tăutul*, care se pare că este copistul Psaltirei din Muncaci, la anul 1473, cu portretul său pe una din pagini.

23. Diacul *Isaia*, care copiază la porunca logofătului Ion Tăut, pentru Mînăstirea Adormirii, un Minei pe ianuarie-februarie, în anul 1492, aflat la Lwov, Biblioteca Osorinski.

24. Diacul *Toader*, fiul preotului Gavril din Suceava, care a scris Evangheliarul Mînăstirii Pătrăuți, la anul 1493, semnalat de Simeon Fl. Marian, în 1900, după o însemnare din *Condica Bisericii Pătrăuți („Repertoriul...”, p. 403)*.

25. *Damian*, grămăticul, din Iași, a scris Sintagma lui Matei Vlastaris, în anul 1495.

26. Diacul *Dumitru*, a scris pentru Mînăstirea Dobrovăț, Mineele pe lunile ianuarie-iulie și noiembrie, la anul 1504, aflate în Biblioteca Academiei Romîne. (Emil Turdeanu, *„Manuscrise...”, p. 221)*.

27. Diacul *Fedca*, pisarul Mineiului pe septembrie din anul 1489, semnalat de C. Turcu, „Un manuscris slavon necunoscut din timpul lui Ștefan cel Mare”, în *„Hrisovul”, VI, 1946, pp. 105-109 („Repertoriul...”, p. 400)*.

Dar în mînăstire se păstrează și unele urice, care nu privesc direct proprietățile sale. Despre aceste hrisoave se poate crede că sînt acte care au fost date spre păstrare la mînăstire în vremurile de băjenie, sau proprietățile menționate în ele au devenit, între timp, proprietatea Mînăstirii Putna.

Astfel, Mînăstirea Putna păstrează următoarele hrisoave, pe care le prezentăm în ordine cronicologică :

1. *URIC DOMNESC, de la Ștefan cel Mare, dat în Suceava la 18 septembrie 1462, scris pe pergament de Toma, pe vremea marelui logofăt Dobrul, prin dare se dăruiește lui Pan Sîma Corcea, satul Corcești, pe Cozancea; ocina lui dreaptă.*

Hrisovul este înnegrit de vreme și pătat. Sigiliul s-a pierdut în decursul vremilor, iar pergamentul s-a întărit și s-a scorojit din cauza umidității.

Data hrisovului a fost citită de I. Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, vol. I/59, spre deosebire de Kozac și D. Dan, care dau data de 18 septembrie 1457⁵.

2. *HRISOV VOEVODAL, din 8 februarie 1470, dat în Suceava de Ștefan cel Mare, scris pe pergament de Stețco, pe vremea logofătului Toma. Prin acest document Tătarul Oană și copiii lui, fugiți în Țara Leșească, sînt iertați de robie, scutiți de orice despăgubire și invitați să se întoarcă în Țara Moldovei și să trăiască liberi «slobod și în bună voire fără nici o siluire, cum șed și trăiesc în țara noastră toți moldovenii, după dreptul lor moldovenesc»⁶.*

Intre martorii hrisovului, pe lângă fiul Voevodului, Alexandrel, în fruntea listei, figurează Mitropolitul Teoclist, episcopul de Roman, Tarasie și egumenul Putnei, arhimandritul Ioasaf.

Hrisovul nu mai păstrează sigiliul original.

3. *HRISOV DOMNESC, dat de Ștefan cel Mare în Suceava, la 28 mai 1470, scris pe pergament, de diacul Ilie, pe vremea logofătului Toma, prevăzut cu sigiliul original, aplicat în ceară roșie, cu legenda în limba slavă: «Pecetea Io Ștefan Voevod, Domnul Țării Moldovei».*

Prin document se dăruiește Mînăstirii Putna o vie de 9 fălci, lângă Hîrlău, cumpărată de Voevod, de la mai mulți oameni săraci. În fruntea listei martorilor din hrisov, sînt pomeniți după fiul voevodului Alexandrel, Mitropolitul Teoclist, Episcopul Tarasie de la Roman, popa Teodor, egumenul de la Bistrița și Kir popa Siluan, egumenul Neamțului⁷.

4. — *URIC, pe pergament, din 25 ianuarie 1476, scris de Paisie, ieromonahul Mînăstirii Putna, dat de vistiernicul lui Ștefan cel Mare, Iuga, care dăruiește Mînăstirii Putna satul Sirăuți, o cădelniță și un chivot de argint, 100 de zloți ungurești și doi cai buni, cu rugămîntea de a i se*

5. Ion Bogdan, *op. cit.*, nr. XXV, vol. 1, pp. 58-59, redă întreg textul în limba slavonă, cu comentarii asupra datei, în legătură cu broșura „Die älteste Urkunde des Klosters Putna“, publicat în 1904 de E. Cozac și D. Dan (D. Dan, *Mînăstirea și comuna Putna*, București, 1905, p. 87, n. 2).

6. Traducerea hrisovului din 8 februarie 1470 a fost publicată de I. Bogdan, *op. cit.*, vol. I, pp. 140-141, pentru importanța conținutului, ca document de Drept moldovenesc. D. Dan, *op. cit.*, p. 87.

7. I. Bogdan, *op. cit.*, vol. I, pp. 149-151, observă prezența populației ungurești la Hîrlău, D. Dan, *op. cit.*, p. 87.

face pomenire la Sfintele slujbe. În partea a doua a hrisovului, egumenul Ioasaș, din Putna, făgăduiește că va aduce la îndeplinire rugămintea vistiernicului Iuga, cît va dura mînăstirea.

Zapisul este prevăzut cu șnur negru fără pecete.

5. HRISOV DOMNESC dat de Ștefan cel Mare, la 30 august 1479, în Suceava, fără pecete, scris de Borcea, pe vremea logofătului Ioan Tăutu, pe pergament.

Prin acest hrisov se hotărăște că în satul Mitropoliei din Rădăuți și satul Coțmani, funcționarii domnești nu au a judeca alte pricini decît sfada și furtul. Celelalte delictе urmează a fi judecate de Episcopul Ioanichie din Rădăuți, sau de vornicii lui.

Totodată se stabilește că nimeni să nu aibă treabă cu pripasurile ce vor fi la Rădăuți și în satul Coțmani⁹.

6. HRISOV DOMNESC, dat de Ștefan cel Mare în Suceava la 23 august 1481, fără pecete originală, scris pe pergament de Ioan, fratele lui Luca, pe vremea logofătului Tăutu.

În acest hrisov se repetă hotărîrea domnească din 30 august 1479, ca în satele Rădăuți și în Coțmani, posesiunile Episcopiei, judecățile să fie făcute de episcop sau de vornicii săi, slujbașii domnești avînd a judeca numai pricinile de sfadă și de furt, etc.¹⁰

7. HRISOV DOMNESC, pe pergament, scris în limba slavonă, de Ioan în Suceava, la 15 martie 1490.

Prin acest hrisov se stabilește aria geografică a satelor și bisericilor cu numărul preoților, la fiecare biserică, aparținînd Episcopiei de Rădăuți. În total sînt citate 50 de biserici, în 48 de sate diferite, cu numele lor. Se face mențiune și de șase sate, luate de la Episcopia Rădăuți de către Voevodul Ștefan cel Mare și transferate Mînăstirii Putna, cu voia Episcopului de Rădăuți. În locul acestor sate se acordă Episcopiei Rădăuților, 6 biserici, cu preoții lor, în alte localități¹¹.

8. HRISOV DOMNESC, pe pergament, dat în Suceava, la 15 martie 1490, de Ștefan cel Mare, scris de Teodor diacul, cu pecete originală, atîrnată în șnur roșu, de sigiliu.

Ștefan cel Mare, cu binecuvîntarea Mitropolitului Sucevei Gheorghe, dă Mînăstirii Putna 10 biserici cu popii lor, din 10 sate diferite, în ținutul Sucevei. În același timp, cu voia Episcopului de Rădăuți, dăruiește Mînăstirii Putna încă 6 biserici cu preoții lor, din ținutul Sucevei, pe care le ia din privilegiul pe care Alexandru cel Bun «strămoșul nostru» le-a dat Episcopiei Rădăuților. În schimb, acordă Episcopiei de Rădăuți alte 6 biserici, cu preoții lor, în alte localități, în afară de ținutul Sucevei¹².

Tot prin acest act domnesc, se delimitează și hotărăște braniștea munților, pădurilor, poienilor și pîraielor Mînăstirii Putna pe linia: Laura, Falcău, Sadău, Obcina

8. I. Bogdan, *op. cit.*, vol. I, pp. 210-214, scoate în evidență numirile de greutate și valoare a metalelor prețioase, împrumutate din limba italiană (soma, pl. somi), D. Dan, *op. cit.*, p. 89.

9. I. Bogdan, *op. cit.*, vol. I, pp. 229-233, crede că Hrisovul a fost adus la Putna de la Episcopia din Rădăuți. D. Dan, *op. cit.*, p. 87.

10. I. Bogdan, *op. cit.*, vol. I, pp. 256-257, consideră conținutul Hrisovului identic cu cel din 30 august 1479. D. Dan, *op. cit.*, p. 88.

11. I. Bogdan, *op. cit.*, vol. I, pp. 405-410, acordă o deosebită atenție traducerii și identificării localităților din Hrisov, care redă aproape toate satele existente, în nordul Moldovei, în anul 1490. D. Dan, *op. cit.*, p. 88.

12. I. Bogdan, *op. cit.*, vol. I, pp. 417-425, remarcă, la acest Hrisov, adresa contemporană, scrisă în slavonește pe verso: „Mînăstirii de la Putna, pentru popi”. D. Dan, *op. cit.*, p. 88.

Rusca, Obîrșia Seletinului, Șipotele Sucevei, Pogoniște, Obcina Arsuri, Dealul Timotei, Runcul Berchezului, Obîrșia Vețului, Obîrșia Maleasei, pînă la gura Putnei, unde se varsă Suceava.

9. HRISOV DOMNESC, dat în Suceava la 17 noiembrie 1502, scris în limba slavonă, pe pergament, de Teodor-Toader, pe vremea marelui logofăt Tăutu, cu sigiliul original al lui Ștefan cel Mare.

Prin acest document se stabilește că «dregătorii Vlădicești să nu aibă nicio treabă» la popii de prin satele Mînăstirii Putna, peste tot, prin toată țara noastră și să-i judece egumenul Mînăstirii Putna. În același timp, se acordă Mînăstirii Putna cîte 150 de drobi de sare, pe an, de la Oena domnească din Troțuș și se repetă delimitarea graniței Mînăstirii Putna în hotarele munților: Laura, Suceava obîrșiei ei, Falcăul, Sadăul, Rusca, Plosca, Șipote, Pogoniș, Benea, Arsuri, Timotei, Berchez, Vețu, Maleasa și Gura Putnei. În afară de boieri sînt amintiți ca martori Mitropolitul Gheorghe din Suceava, Episcopul Teoctist de la Roman și Episcopul Ioanichie din Rădăuți¹³.

10. HRISOV DOMNESC, dat de Ștefăniță Vodă, în Hîrlău, la 30 iunie 1522, scris în limba slavonă, pe pergament, de Margire a lui Mălai, pe vremea logofătului Troțușanu.

Prin acest hrisov, Ștefăniță Vodă dăruiește Episcopiei de Rădăuți, unde este rugător, Episcopul Chir Pahomie, un loc de prisacă la obîrșia Crasnei, în Hrusca, unde a fost mai de mult prisaca domnească¹⁴.

11. URIC ARHIERESC, dat în Mînăstirea Putna, de Episcopul Vadului Anastasie, la 13 iunie 1539, scris în limba slavonă, pe pergament, de Spiridon Monahul, pe vremea Arhimandritului Siluan, și Egumenului Arsenie.

Episcopul Vadului, Anastasie, dăruiește în două rînduri, pe vremea stareților amintiți, cîte 100 galbeni ungurești, pentru a i se face parastas și dimineața Liturghie; și altă pomenire în orice zi din săptămîna Rusaliilor, seara parastas și a doua zi Liturghie¹⁵.

12. HRISOV DOMNESC, scris în limba slavonă pe pergament, cu iscălitura originală a Voevodului Moldovei, Vasile Lupu, în legătură cu proprietățile Mînăstirii Putna¹⁶.

II. EVANGHELIARE

A. PE PERGAMENT

1. — Evangheliarul Putnean (Secolul XIII)

Manuscrisul slavon pe două coloane, scris pe pergament, legat în scoarțe de lei, acoperite în piele gravată cu ornamente și cheănare. Format in-folio, mic, 0,26×0,18 m., un volum alcătuit din 19 fascicole de cîte 8 file fiecare, afară de fascicola I-a de șapte

13. I. Bogdan, *op. cit.*, vol. II, pp. 209-212, atrage atenția asupra persistenței numelor de localități, din vechile hrisoave; D. Dan, *op. cit.*, p. 88.

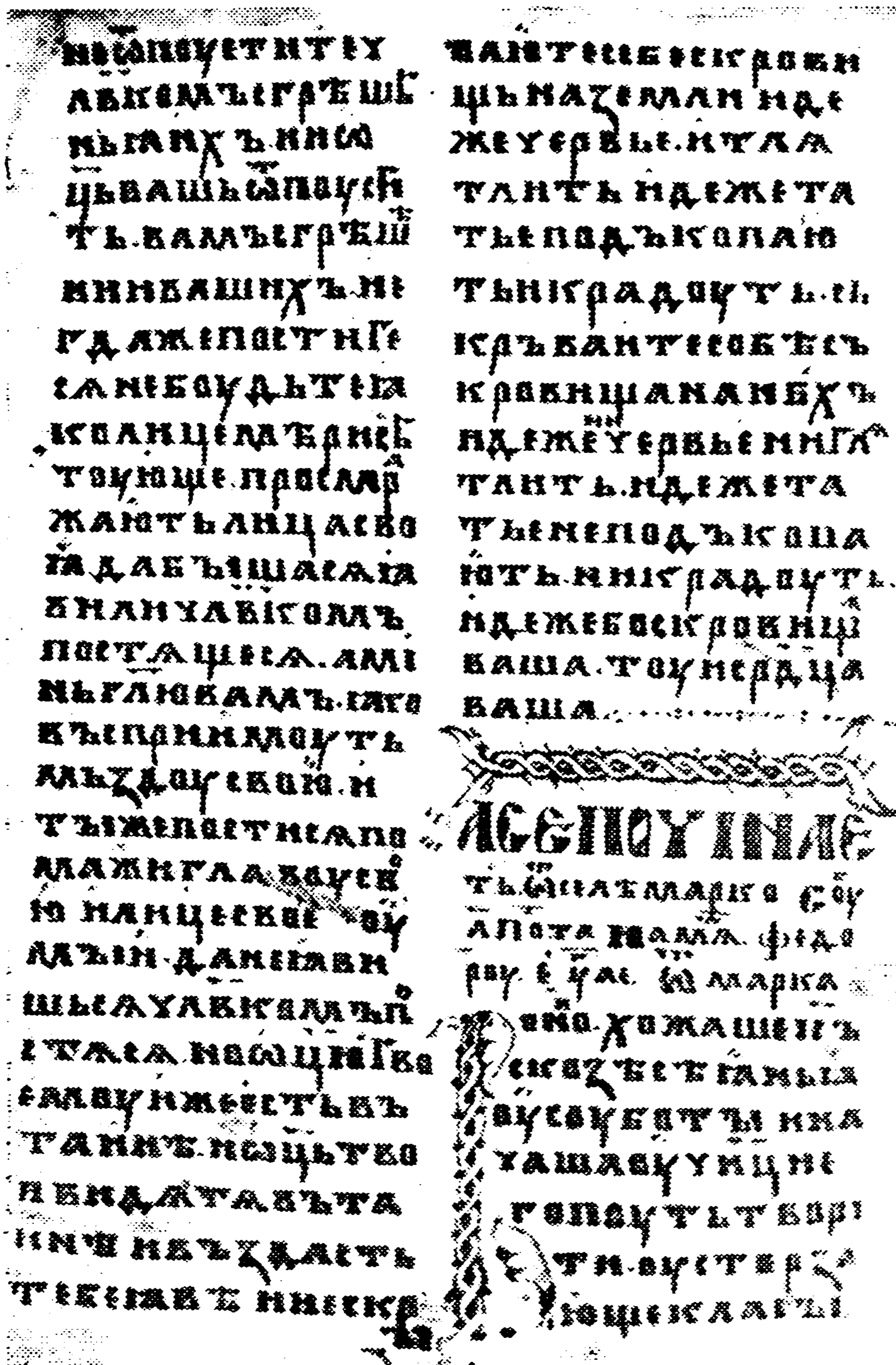
14. D. Dan, *op. cit.*, p. 89, nr. 16; „Documente privitoare la istoria Romîniei”, sec. XVI, Moldova, vol. III, n. 181.

15. *Documente privitoare la istoria romînilor*, sec. XVI, Moldova, vol. III, n. 355.

16. D. Dan, *op. cit.*, p. 90, n. 26.

file și ultima de trei foi. Filele, în număr de 146, au fost numerotate cu creionul discret, de un cercetător slavist, probabil Emil Caluznischi.

Muzeul Mînăstirii Putna păstrează unul dintre cele mai vechi Evangheliare din Moldova, scris în limba slavonă, denumit Codex—Evangheliarum Putnamum. Acest manuscris este situat din punct de vedere paleografic, ca aparținînd sec. XIII-XIV. Slavistul Emil Caluznischi îl atribuie secolului XIII, după formele morfologice, caracteristice limbii slavone în acest secol¹⁷.

Evangheliarul Putnean, sec. XIII-IX
(Inceputul Evangheliei lui Marcu)

fic moldovenesc, în 1926, urmează tipul de scriere slavonă, din acest Evangheliar.

Scrierea pe două coloane induce oarecum în eroare pe cercetători, știind că distribuția textelor liturgice pe două coloane, în manuscrise, este de proveniență mai nouă. Cuvintele urmează unele după altele, fără interval, fiind totuși despărțite, nu de distanțe, ci de puncte discrete, din loc în loc.

17. Emil Kaluzniatki, *Ruthemische Literatur und Sprache*, în „Oesterreiche-Ungarische Monarchie in Wort und Bild“, Band XV, Bukovina, Wien, 1899, pp. 393-395. D. Dan, *op. cit.*, p. 75.

Vechimea manuscrisului însă, este marcată și de alte forme materiale. Pergamentul este foarte frumos lucrat. O piele fină, tăbăcită bine, prezintă o porozitate regulată și striiațiuni paralele, asemănătoare cu rîndurile unei stofe de mătase. În zăre, aceste striiațiuni seamănă perfect cu zimții palpabili ai materialelor textile impregnate cu vinilin. Acest lucru ne face să ne gîndim că filele proaspete pe pergament, înainte de a fi fost scrise, au fost presate între țesături de mătase fină, care au împrumutat pergamentului urmele țesăturii.

Fasciculele caetelor, îndoite în patru, numără cîte 8 file, numerotate numai pînă la fascicola 13. Volumul este scris pe două coloane pe pagină și are un aer sobru și sever. Negrul de un cafeniu închis al tușului, este nuanțat din loc în loc cu litere capitale, nu prea proeminente, de un roșu ușor întunecat.

Departe de a tinde spre o caligrafie grațioasă, Evangheliarul putnean din sec. XIII este scris cu litere semiunciale, de dimensiuni modeste, tipizate după un model aproape geometric, de parcă ar fi desemnat în pătrățele. În privința caligrafiei, se pare că hrisoavele date de Vladislav al Poloniei în 1388, în legătură cu suzeranitatea asupra lui Petru Mușat, precum și Uricul lui Roman Vodă al Moldovei, din 30 martie 1392, publicate de I. Bogdan, în albumul paleografic

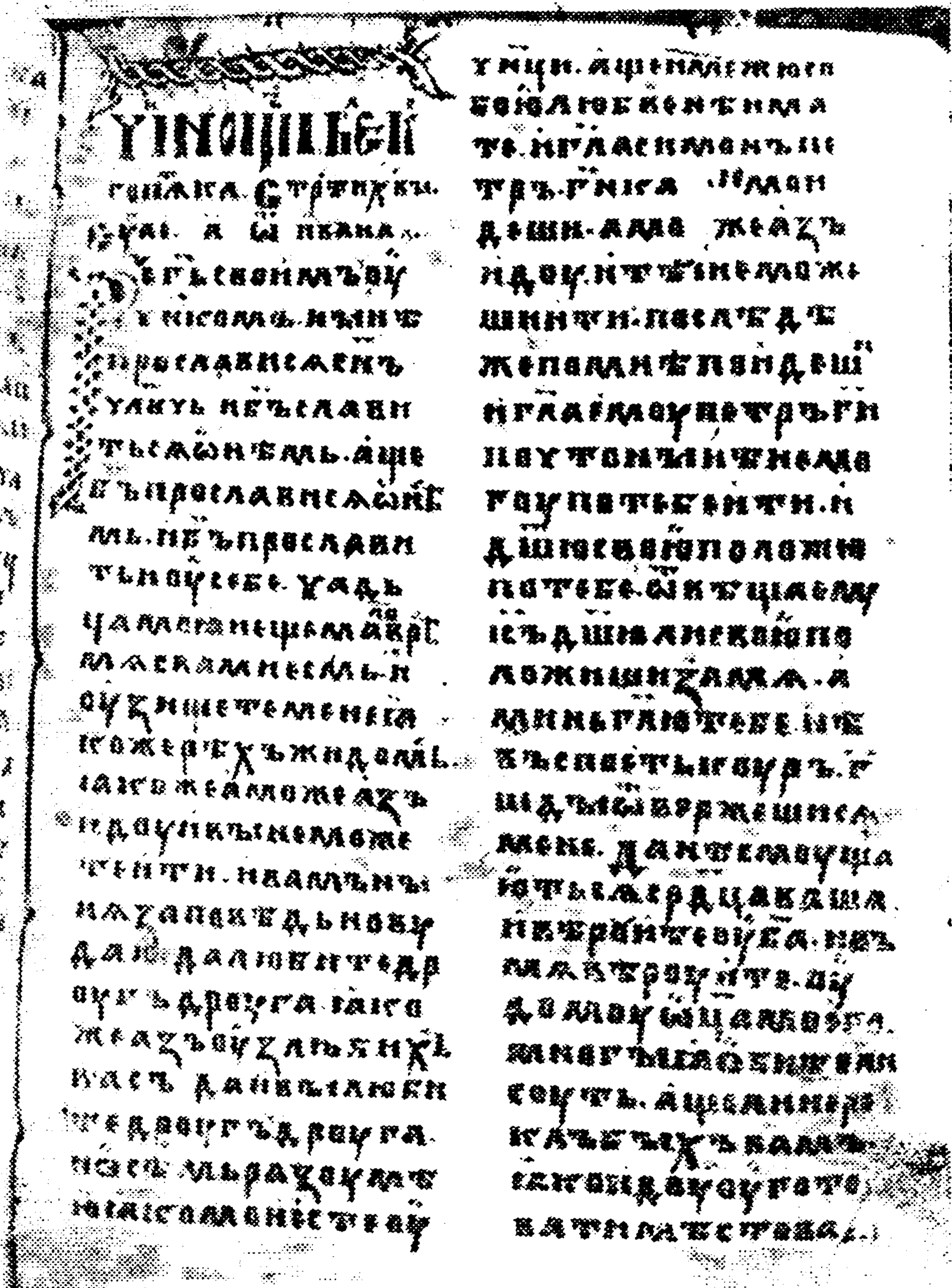
Ornamentația manuscrisului se arată a fi tot atât de modestă ca și sobrietatea caligrafiei. Intreg Evangheliarul este dominat de o preocupare de a economisi materialul. Deși nu se face economie în scris, prin îngrămădirea slovelor, care își au ritmul lor măsurat și distanța respectată, totuși chenarele nu abundă nici ca frecvență, nici ca dimensiune. Ca formă, ele se înfățișează după o singură temă: lăuna împletită în trei sau răsucită în două cu capetele răsirate și ușor lobată, în forma palmei. Locurile rămase albe din desenul de negru, sînt discret umplute, parțial, cu roșu închis, care apare așa, poate tocmai din cauza vechimii. Chenarele, des-
tul de rare, au rolul de a marca începuturi de Evanghelie: Ioan, Matei, Luca și Marcu sau noi capitole din cuprinsul cărții: Evangheliile Patimilor, ale ceasurilor de la Paști, Evangheliile Invierii, Sinaxarul anual etc.

Spre deosebire de Evangheliarele de mai tîrziu, manuscrisul de la Putna are un conținut mai mic. El nu cuprinde textul celor patru Evanghelii, în întregime, ci numai pericopele evanghelice, pentru sîmbătă și duminică, grupate pe ordinea săptămînilor, începînd de la Duminica Invierii. Astfel, la început, avem texte evanghelice de la Ioan, apoi de la Matei, Luca și Marcu, în ordinea săptămînilor, grupate după Paști sau după Rusalii. În săptămîna luminată, există texte evanghelice pentru fiecare zi. Din acest punct de vedere Evangheliarul putnean este un document liturgic, asupra felului în care se săvîrșeau slujbele și Pravila în biserica moldovenească, din secolele XII-XIV.

Pentru trebuințele liturgice ale zilelor de sărbătoare, sau cu sfinți mai mari, Evangheliarul putnean conține texte evanghelice speciale: cele 12 Evanghelii ale Patimilor, Evangheliile ceasurilor din Vinerea Mare, un Sinaxar cu Evanghelii la Sfinții și sărbătorile calendarului anual, pe luni, începînd din septembrie și, în sfîrșit, cele 11 Evanghelii ale Invierii, de la Utrenia de duminică.

Sinaxarul început din septembrie, se continuă numai pînă în aprilie, cînd caligraful pare să fi cedat locul unui ucenic urmaș. O altă scriere, asemănătoare ca șablon, continuă luna aprilie, lăsînd locuri albe pentru titluri de culoare roșie, pe care nu le-a mai scris nimeni.

Caligrafia din partea doua este mai puțin unitară, slovele sînt mai rare, mai schematice și mai puțin precis desenate. Golurile de alb, în care urmau să fie scrise lămuriri liturgice, titluri sau trimiteri, continuă pînă la sfîrșit, cînd Evangheliarul rămîne

Evangheliarul Putnean, sec. XIII-XIV)
(Evanghelia lui Ioan)

neterminat. După Sinaxar urmează Evangheliile Invierii. Se redau în text Evangheliile: I-a, a III-a, a IV-a, a VII-a, a VIII-a și a X-a neterminată. Pentru celelalte Evanghelii: a II-a, a V-a, a VI-a a IX-a, se fac trimiteri în altă parte, unde este scris același text.

Ultima filă — 146— se termină, pe verso, cu Evanghelia a X-a, a Invierii, neterminată, în caligrafie. În cotoțul cărții au mai fost trei file de pergament albe, pe care în decursul vremii, cineva le-a tăiat, lăsând mustățile lor vizibile.

Din cauza schimbării mâinii caligrafului și ornamentele au dispărut în cursul sinaxarului, din luna aprilie înainte și manuscrisul se prezintă mai departe, monocrom, deși anterior nu folosise decât culoarea negru și roșu maroniu.

Literele capitale imită și ele chenarele în formă de funie răsucită în două, sau împletită în trei. În decursul Evangheliarului se găsesc numai trei litere capitale, mari, repetate: R=P, V=B și I=L. Prima inițială începe Evangheliile cu textul slavon: Zis-a Domnul, în slavonește Рѣчѣ; a doua slovă reprezintă introducerea în textele pericopelor cu cuvintele: În zilele acelea, slavonește Бѣ Аѣнѣ. Ambele inițiale sînt repetate la toate pericopele, prezentîndu-se ca niște împletituri fine, așezate vertical, pe dimensiunea de 7 rînduri orizontale. Slovele arătate mai sus sînt stilizate după motive zoomorfe uneori, în chipul șarpelui sau ca o suprapunere de clește. Inițiala I se prezintă tot ca o împletitură în forma unei cruci, cuvîntul de început fiind Iisus.

Caracterul arhaic al manuscrisului mai este vădit și de unele maniere ale pergamentului, în care priviștea s-a procedat cu maximum de economie. Astfel, cînd din cauza unei tăieturi în piele, s-a produs o perforație și aceasta a rămas în mijlocul filei, în timpul scrierii a fost ocolită, scriindu-se în continuare, dincolo de ea. Dacă tăetura era lunguiată, atunci a fost cusută și închisă prin presare. Pe o filă se poate vedea chiar o mică mustață de păr de vițel gălbui, la marginea unei asemenea tăieturi, de la jupuirea animalului. E curios că în manuscris se află și unele file știrbe, capete de pergament, cu lipsă, fără colțuri și fără margini. Spiritul de economie, sau greutatea cu care se procura materialul, l-au făcut pe caligraf să nu se poată lipsi de unele foi mai mici, incomplete sau cu găuri de la jupuirea animalului.

Liniatura manuscrisului prezintă un caracter cu totul specific. Rîndurile scrierii sînt marcate de niște perforații făcute cu vîrfurile cuțitului pe ambele margini ale fiecărei foi, pentru a se putea linia pe ele, ambele pagini ale filei dintr-o dată. Din aceste semne de cuțit s-au tras linii paralele, prin zgîriere, iar în intervalul lor a fost caligrafiat textul, cu semiunciale.

Răsfoind cartea, cercetătorul este șocat de niște semne discrete pe margine, care seamănă cu nojițele de opincă. La unele file s-a tăiat o fâșie de 3 mm., din colțul de sus pe margine, de 3-4 cm., în jos. Alături s-a tăiat o trecere și vîrfurile acestei fâșii a fost introdus în tăietură pe dedesubt, pentru a fi apoi tras spre margine, pe sub colțul îndoiturii bazei sale, ca un nod. Din această îndoitură a fîșiei mici de pergament, a rezultat un semn fix de carte, rupt din fila de pergament. Acest semn arată locul unor texte evanghelice mai frecvent citite în biserică, la care se fac trimiteri din Sinaxar, pentru a nu se scrie de mai multe ori același text. Felul în care sînt lucrate aceste semne de carte, amintesc de meșteșugul cojocarilor și se identifică cu nojițele de opincă sau cu felul de a coase chimire de piele, șei sau căpestre brodate în piele colorată, din industria casnică țărănească.

Ne așteptăm ca manuscrisul să aibă o legătură mai veche, totuși scoarțele sale în piele gravată, comparate cu modelele din epoca lui Ștefan cel Mare, ne arată că, legătura Evangheliarului provine din sec. XVII-lea, cusătura lui însă este veche, lucrată cu un șnur colorat, la capetele cotorului, specific secolelor XV-XVI. Șnurul este prins cu ață la ambele capete ale cotorului, de fiecare fascicolă de pergament peste o margine de piele așezată ca protecție pe muchia cotorului.

Răsfoirea manuscrisului ne documentează despre grija cu care a fost păstrat în vremuri de băjenie. Grunzurile de pămînt și țărîna din încheietura cotorului, ne arată că volumul a fost adesea poate și îngropat în pămînt, de unde provin probabil și petele mai accentuate de pe primele file¹⁷ a.

17 a. Pentru denumirea operelor manuscrise, care conțin textele Evangheliilor, am folosit termenul generic de EVANGHELIARE. De obicei se face deosebire între *Evanghelie*

2. Evangheliarul lui Nicodim de la Humor (1473)

Manuscris slavon, pe pergament, ferecat în scoarțe de argint aurite, cizelate cu icoanele Invierii și Adormirii. În interior, pe prima filă, portretul lui Ștefan cel Mare, miniatură.

Volum în-folio mare, 36×24,5 cm., alcătuit din 36 fascicule de câte opt file, afară de prima coală, de două file și ultima de patru file. Fasciculele II-IX au fost numerotate cu 1-9. Fascicule I-a, pe care se află miniatura celebră, portretul lui Ștefan cel Mare, a fost adăugată probabil după terminarea cărții, ca un omagiu pentru Voievod.

Cu ocazia reorganizării Muzeului Mănăstirii Putna, în aprilie 1957, la a 500-a aniversare a urcării pe tronul Moldovei a lui Ștefan cel Mare, a fost adus, între odoarele mănăstirii, Evangheliarul de la Humor, scris în Mănăstirea Putna de Ieromonahul Nicodim, la anul 1473, vestit mai ales pentru portretul policromat al Voievodului Ștefan cel Mare, care a rămas ca izvod, pentru realizările portretistice ale viteazului domn.

Manuscrisul păstrează prețioase notițe asupra scrierii, legăturii scoarțelor metalice și a circulației sale. Ștefan cel Mare este numit în acest Evangheliar «Țar»: «Blagocestivul și de Hristos iubitorul Țar, Io Ștefan Voievod, Domnul Țării Moldovei, a dat să se scrie acest Tetraevanghel, cu mâna ieromonahului Nicodim și-l dăte Mănăstirii de la Humor, spre pomenire sufletului său și a părinților săi, și a copiilor săi, egumen fiind atunci Popa Ghenadie, și s-a sfârșit în luna iunie, 17, la anul 6981 (1473)».

Ieromonahul Nicodim, din notița slavonă, arătată mai sus, este caligraful care a scris pentru Marea Putna Mineiul pe luna aprilie din anul 1467, aflat în prezent, în Biblioteca Lenin din Moscova, asupra căruia Muzeul de Artă R. P. R. a primit comunicarea din partea conducerii bibliotecii.

O altă însemnare, cizelată pe scoarța metalică, din anul 1487, ne arată că: «Io Ștefan Voievod, cu mila lui Dumnezeu, Domnul Țării Moldovei, fiul lui Bogdan Voievod, a ferecat această Evanghelie în Mănăstirea de la Humor, în anul 6995 (1487), noiembrie 20».

După înfrângerea lui Petru Rareș, de către Soliman, în anul 1558, călugării de la Humor, au trimis Evangheliarul la Ciceu, de unde Petru Rareș îl readuce la altarul Mănăstirii Humor, odată cu revenirea sa pe tronul Moldovei, în anul 1541, așezându-l în biserica rezidită de fratele său, logofătul Teodor.

În timpul răzmeriții lui Gheorghe Ștefan din anul 1653, vestitul Evangheliar, luat de la Humor, trece din mâinile aliaților lui Vasile Lupu, cazacii lui Timuș Hmelnițki, și ajunge în posesia armatei lui Ianoș Kemeny. Noul Voievod al Moldovei, Gheorghe Ștefan, răscumpără cartea și o trimite Mănăstirii Humor, unde a mai stat aproape trei secole, pînă în 1937, când Mitropolia Bucovinei a așezat-o în Muzeul Arhidiecezan.

În timpul celui de al doilea război mondial, Evangheliarul de la Humor a fost păstrat împreună cu manuscrisele Mănăstirii Dragomirna, pentru care motiv a fost transportat în 1948 în Muzeul acelei Mănăstiri. În 1957, Evangheliarul de Humor, a fost așezat în muzeul Mănăstirii Putna, unde a și fost scris în anul 1473, de mna ieromonahului Nicodim, venit la Putna din 1467, pentru a pregăti mănăstirii, încă înainte de sfințire, cărțile de cult necesare, din care un Minei s-a păstrat pînă în zilele noastre în Biblioteca Lenin din Moscova.

Evangheliarul de la Humor este prima operă, din epocă lui Ștefan cel Mare, caligrafiată somptuos. Scrisă pe pergament, cu frontispicii și miniaturi la fiecare Evanghelie. Cu icoanele celor patru evangheliști și chenare bogate, Evangheliarul reprezintă culmea măiestriei în miniatură și caligrafie.

și *Tetraevanghel*. În Evanghelie, textul este orînduit pe duminici și săptămîni orientate după Sfintele Paști și Rusalii, Postul Mare, apoi Sinaxarul, Evanghelii la toată trebuința și Evanghelii de obște, începînd cu Evanghelia lui Ioan, urmat de Matei, Luca și Marcu. În Tetraevanghele, ordinea Evangheliilor este luată după Noul Testament: Matei, Marcu, Luca și Ioan, textul fiind împărțit în capitole, iar pentru despărțirea pericopelor, se marchează în cadrul capitolelor „Zaceale” (începuturi), notate de obicei cu culoare roșie și însemnate pe marginea paginilor. Pentru orientare liturgică, la sfîrșitul Tetraevanghelelor există tabele indicatoare pe săptămîni, orînduite după Paști și Rusalii, cu trimitere la Zacealele de la cei patru Evangheliști.

Cizelura scoarțelor, cu icoanele Învierea Domnului și Adormirea, completează cadrul artistic al epocii, în ceea ce privește lucrul în metal.

Dar importanța mare a Evangheliarului de la Humor, scris și acum păstrat în muzeul Mănăstirii Putna, este faptul că are miniatura portretului lui Ștefan cel Mare, care, atât ca execuție cât și ca fidelitate a trăsăturilor fizionomice ale marelui voevod, reprezintă potențialul artistic al epocii în acest gen. De aceea a și fost publicat în copii colorate de către Hurmuzache, în documentele sale, de către D. Onciul, în *Istoria Românilor*, de către N. Iorga, în *Actele Minore*, de către Ion Bogdan, în studiile de specialitate: *Evangheliarele de la Humor și Voroneț*, de către Sextil Pușcariu, în *Istoria Literaturii Române*, etc.

Evangheliarul lui Nicodim, conține textul celor patru Evanghelii, în ordinea Noului Testament; Matei Marcu, Luca și Ioan, împărțite în capitole și versete. Pericopele evanghelice, adică fragmentele care se citesc într-o zi sau la o sărbătoare, se notează pe margine, cu cerneală roșie, sub denumirea de zaceale, începuturi, și se numerotează aparte, independent de capitole și versete.

Împărțirea textelor evanghelice și ale Apostolului în zaceale, a fost păstrată și în tipărituri de la 1512 pînă în preajma secolului nostru. Această împărțire avea avantajul de a evita scrierea sau tipărirea de 2-3 ori a aceluiași text pentru diferite zile, sărbători sau slujbe religioase speciale.

Astfel, Evanghelia lui Matei, care are 28 de capitole, este împărțită în 115 zaceale, sau pericope evanghelice. Evanghelia lui Marcu, care are 16 capitole, numără 71 de zaceale. Cele 24 capitole de la Luca sînt împărțite în 114 zaceale, iar Evanghelia lui Ioan, cu 21 de capitole, este împărțită în 67 zaceale.

La sfîrșitul Evangheliarelor vechi există tabele cu trimiteri pentru Evangheliile din săptămînile de la Înviere pînă la Rusalii, precum și după Rusalii, cu toate zilele, în ordinea zilelor săptămînii. În dreptul fiecărei zile din săptămînă și a duminicilor, există trimiteri la Evangheliile, dar nu se arată capitolul și versetul, ci zaceala și numărul ei, care de obicei sînt notate cu roșu pe marginea paginilor.

Aceeași rînduială o întîlnim și în Sinaxarul anului calendaristic. Sfinții din calendarul bisericesc, de la 1 sept.—31 aug. sînt înșirați zi cu zi, în fiecare lună. La Sfinții mai mari se arată, prin trimitere, evanghelia care trebuie citită la slujba lor, atât la utrenie, cât și la liturghie, indicîndu-se de pildă, Evanghelia lui Marcu, zaceala 7, iar pentru liturghie Evanghelia lui Luca zaceala 23, etc.

Pentru a ușura căutarea textului, zacealele erau notate cu roșu pe marginea exterioară a textului¹⁸.

3. Evangheliarul lui Paladie (1488)

Manuscris slavon, pe pergament, ferecat în scoarțe metalice de argint aurit, cizelate cu icoanele Învierii Domnului și Adormirii. Format in-folio mare 37×26 cm. Un volum, alcătuit din 27 fascicule numerotate, de cîte 8 file, cu excepția primei coale, de 6 file și ultima de 4 file.

Evangheliarul lui Paladie a fost scris în 1488, între 3 septembrie și 25 martie, pe vremea egumenului Paisie cel Scurt, fiind executat, în ceea ce privește caligrafia și legătura, în Mănăstirea Putna, din ordinul lui Ștefan cel Mare, așa cum mărturisește însemnarea slavonă de la pagina finală, a textului Evangheliei lui Ioan: «Drept măritorul Domn, Io Ștefan Voievod, Domnitor a toată Țara Moldovei, a făcut, a scris și a ferecat această Tetraevanghelie, mănăstirii sale din Putna, în al treisprezecelea an al domniei sale, fiind arhimandrit Paisie Scurtul, prin mîna mult păcătosului tahigraf, Paladie, în anul 6997 (1488) și s-a început în luna lui septembrie 3 și s-a sfîrșit în martie 23.

18. Bibliografie completă în legătură cu Evangheliarul de la Humor a fost publicată de „Repertoriul Monumentelor și obiectelor de artă din timpul lui Ștefan cel Mare”, p. 388, și de Emil Turdeanu, *Manuscrisele slave...*, pp. 121-124. Tot în „Repertoriul Monumentelor...” se redau fotografiile în alb și negru, cu icoanele Evangheliștilor și începutul Evangheliilor.

Actuala legătură a Evangheliarului este mai nouă, fiind refăcută de către Roxandra, Doamna lui Alexandru Lăpușeanu, după cum ne arată inscripția slavonă de pe scoarța din spate: «Această Tetraevanghelie a înoit-o și ferecat-o Doamna Roxandra, din argintul cel vechi de la Bătrînul Ștefan și a dat-o în Mînăstirea Putna unde este hramul Adormirii Prea Curatei Stăpîne și a noastră Născătoare de Dumnezeu, în anul 7078 (1569), septembrie 21»¹⁹.

Manuscrisul excelează prin eleganță. Materialul și execuția dau semne de bogăție. Frontispicii late, în formă de arabeșcure deschid porțile celor patru Evanghelii, iar chenarele executate în policromie, formează începutul Evangheliilor săptămînale și praznicarele. Din notița votivă deducem viteza de sciire a Evangheliarului, care a fost lucrat numai în 7 luni de zile, anul considerîndu-se cu începutul de la 1 septembrie.

Copertele cizelate în table de argint aurit, reprezintă icoanele tradiționale, Coborîrea în Iad, iar la sfîrșit hramul Mînăstirii Putna, Adormirea Maicii Domnului, sub care a fost gravată inscripția Doamnei Roxandra. Cotorul cărții este ferecat în articulații metalice ca și toate celelalte evangheliare ferecate din depozitul Muzeului Mînăstirii Putna.

4. Evangheliarul lui Ștefan cel Mare (1504—1507)

Manuscris slavon, caligrafiat pe pergament, legat în scoarțe metalice de argint aurit, cizelate cu icoanele Învierii și Adormirii.

Format in-folio mare, 38×26 cm. Un volum alcătuit din 49 fascicole, numerotate, de cîte 8 file fiecare, afară de prima coală nenumerotată, de 3 file simple; coala întia numerotată este de 6 file, fascicola 48 de 7 file și încă o coală de 4 file.

Un miniaturist anonim a copiat, pe pergament, în anul morții lui Ștefan cel Mare, un Evangheliar, care a fost sfîrșit abia în anul 1507, pe vremea domniei lui Bogdan cel Orb. O însemnare slavonă, la sfîrșitul Evangheliei lui Ioan ne lămurește:

«Cu bunăvoința Tatălui, și cu ajutorul Fiului și săvîrșirea Sfîntului Duh, drept măritorul și de Hristos iubitorul Domn, Io Ștefan Voevod, cu mila lui Dumnezeu, Domnitorul Țării Moldovei, care aprins fiind de dorul dumnezeiesc și fiind iubitor de cuvintele lui Hristos a început bucuros această Tetraevanghelie Mînăstirii sale din Putna unde este hramul Adormirii Prea Sfîntei Născătoare de Dumnezeu și într-aceasta l-a găsit moartea și n-a apucat să o săvîrșească».

«Și apoi fiul său Bogdan Voevod, cu mila lui Dumnezeu, Domnul Țării Moldovei, a ferecat-o și a sfîrșit-o întru pomenirea răposatului său părinte, Ștefan Voevod și pentru sănătatea și mîntuirea sa».

Armătura exterioară a cărții urmează tipicul liturgic, avînd pe coperta din față icoana Învierii Domnului, interpretată prin imaginea: Coborîrea în iad și ridicarea strămoșilor Adam și Eva. Scoarța finală are gravată icoana hramului Mînăstirii Putna, Adormirea, sub care a fost cizelată o inscripție slavonă: «Io Bogdan Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domnul Țării Moldovei, a ferecat această Tetraevanghelie, Mînăstirii sale din Putna, unde este hramul Adormirii Născătoarei de Dumnezeu, întru pomenirea răposatului părintelui său, Ștefan Voevod și pentru sănătatea și mîntuirea sa, în anul 7015 (1507), mai 5»²⁰.

19. Traducerea însemnărilor slavone din Evangheliarul lui Palade este luată după D. Dan, *Mînăstirea Putna...*, pp. 70-71. Ele au fost publicate și de episcopul Melchisedek, *O vizită la cîteva mînăstiri și biserici antice în Bucovina*, în „Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie“, an. I (1883), pp. 245-281+13 planșe, p. 265. Recent, aceste însemnări au fost publicate și în *Repertoriul...*, pp. 393-400. Alte mențiuni în O. Tafrali, *Le Tresor du Monastère de Putna*, pp. 22-23, pl. 12, și la Emil Turdeanu, *Manuscrisele slave...*, pp. 148-150. Eugen Kozac, *Inschriften...*, p. 71, publică de asemenea textul slavon al însemnării votive.

20. Însemnările slavone din Evangheliarul lui Ștefan cel Mare de la 1504-1507 sînt redată după traducerea lui D. Dan, *M-rea Putna*, pp. 69-70. Textul slav și traducerea au

Pe coperta posterioară, patru nasturi mari de argint, hemisferici, dau manuscrisului aspectul unei porți ghintuite în fața viitorului.

În interior, Evanghelia este îngrijit și somptuos caligrafiată. Icoanele celor patru evangheliști de o finețe strălucitoare, în stil bizantin, dau privitorului intuiția întregului potențial artistic al epocii lui Ștefan cel Mare. Din icoanele evangheliștilor se mai poate constata că vechii caligrafi cunoșteau destul de bine jocul liniilor, în aranjarea fondurilor de profunzime. Aurul este unul din elementele de bază ale ornamentării frontispiciilor, iar culorile vegetale dau cărții sentimentul bogăției, al gustului artistic și al seninătății.

5. Evangheliarul lui Petru Albotă (1569)

Manuscris slavon, pe pergament, ferecat în scoarțe metalice de argint aurit, cizelate cu icoana Învierii și Adormirii.

Evangheliarul lui Petru Albotă, 1569
(Evanghelia lui Ioan)

Format in-folio mare, 32,5×22,5 cm. Un volum, compus din 35 fascicole de câte 8 file, cu excepția primei fascicole de 4 file și ultima de 5 file. Fascicolele au fost numerotate numai de la 1-15.

Sub egumenia arhimandritului Spiridon, după moartea lui Ștefan cel Mare, Mănăstirea Putna a mai primit în dar, un Evangheliar, caligrafiat pe pergament, donat de pîrcălabul

fost publicate și de E. Turdeanu, *Manuscrise slave...*, pp. 207-209, precum și de O. Tafrali, *op. cit.*, pp. 23-24, pl. 13, și de M. Berza, *Repertoriul...*, pp. 425-431. Alte mențiuni: episcopul Melchisedec, *O vizită...*, p. 264, tabela 15 A, cu desene executate de pictorul Epaminonda Bucevschi, care l-a însoțit pe episcopul Melchisedec în călătoria sa prin Bucovina; E. Kozac, *Inschriften...*, p. 71 etc.

Petru Albotă, la 5 august 1569. Formatul cărții este mai mic, caligrafia foarte îngrijită, iar miniaturile evidențiază talentul și finețea structurii sufletești a caligrafului.

Fondurile celor patru icoane ale Evangheliștilor, ca și chenarele de la începutul fiecărei Evanghelii în parte, sînt ornamentate din abundență cu un galben auriu, caracteristic acestui caligraf anonim, care stăpînește nuanțele pale.

După însemnări slavonești, la sfîrșitul textului, ne arată: «Cu bunăvoința Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvîrșirea Sfîntului Duh, Eu adecă robul lui Dumnezeu, Pan Petru Albotă, logofătul, am făcut această Tetraevanghelie și am dat-o Sfintei Mînăstiri Putna întru pomenirea mea și a părinților mei. De aceea, părinților, mă rog dacă cineva va începe să citească în ea lucruri de mîntuire, pomeniți-ne și pe noi în Sfîntel voastre rugăciuni, ca și pe voi să vă pomenească Hristos întru împărăția sa cerească, Amin. În anul 7077 (1569), luna august 5»²¹.

A doua notiță slavonă este scrisă în continuare cu unele amănunte în ceea ce privește donația cărții: «Această Tetraevanghelie a dat-o Pan Albotă, logofătul, Sfintei Mînăstiri Putna unde este hramul Sfintei Adormiri a Prea Sfintei Stăpînei noastre Născătoare de Dumnezeu, pentru sufletul său și pentru sufletul părinților săi. Vecinicilor lor pomenire, sub egumenul Spiridon, în anul 7077 (1569), august 5».

B. EVANGHELIARE PE HÎRTIE

O serie de cinci Evangheliare, scrise pe hîrtie, completează seria manuscriselor slavone din Mînăstirea Putna, avînd conținut biblic și folosință liturgică.

1. Evangheliarul lui Martin Vasevici (1599)

Manuscris slavon, pe hîrtie, legat în scoarțe de metal, argint aurit, cizelate cu icoanele Invierii și Adormirii.

Format in-folio mare, 36,5×23,5 cm. Un volum alcătuit din 41 fascicule numerotate, de cîte 8 file fiecare, afară de prima coală cu 3 file și ultima fascicolă nenumeroată, de 5 file.

Evangheliarul scris la 1599 de Martin Vasevici, din Rohatin, Țara Ladiam, este cel mai vechi manuscris pe hîrtie din colecția Evangheliarelor Mînăstirii Putna. Manuscrisul a fost ferecat de maestrul Ioachim-Zlătarul din Suceava, la porunca pîrcălabului: Gheorghe Islozeanu, prin osîrdia jupînesei Cristina, pe vremea lui Ieremia Movilă Voevod, la 22 martie 1598.

Avem de a face cu o donație a unui boier de rangul II, iar diferența socială apare îndată, ca deosebire de material. În locul pergamentului se întrebunțează hîrtie. Caligrafia și chenarele păstrează însă bunele tradiții. Avem de a face cu un manuscris frumos caligrafiat și mai ales artictic, ferecat în argint aurit, în orașul Suceava, la argintarul Ioachim, unde au fost ferecate și unele din manuscrisele Mitropolitului Anastasie Crimca, de la Mînăstirea Dragomirna.

Se vede că manuscrisul a fost copiat și ferecat după modelele luate din Mînăstirea Putna, deoarece icoanele scoarțelor sînt aproape identice cu ale evangheliarelor mai vechi, din epoca lui Ștefan cel Mare. Martin Vasevici, din Țara Ladiam, Galiția, putea fi chiar un viețuitor al Mînăstirii Putna, unde și-ar fi putut găsi valorificarea talentului său de miniaturist.

La sfîrșitul textului Evangheliei, de la Ioan, se află o notiță votivă, în limbă slavonă, care exprimă cu lirism accentuat, sentimentele darnicului pîrcălab, Gheorghe Islozeanu și a celei de un cuget cu dînsul, jupîneasa Cristina:

21. D. Dan, *Mînăstirea Putna*, pp. 71-72, publică textul slavon și traducerea notițelor votive din Evangheliarul lui Petru Albotă logofătul, din anul 1569; O. Tafrali, *Le tresor...*, p. 25, reia textul și publică icoanele Evangheliștilor. Alte mențiuni, Melchisedec, *O vizită...*, pp. 31 și urm.

«In zilele drept măritorului și de Hristos iubitorului Domnului nostru, înduratului Io Ieremia Moghilă Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domnul Țării Moldovei, din porunca robilor lui Dumnezeu Pan Gheorghe Izlozeanu, pîrcălab de Hotin, împreună cu jupîneasă domniei sale, anume Cristina, s-a scris această sîntă Tetraevanghelie și tot atunci s-a și făcut ea cu ajutorul lui Dumnezeu și cu toată osîrdia lor. Și au dat-o în biserică din Cetatea Hotînului, unde este hramul Adormirii Prea Sfintei Stăpînei noastre Născătoare de Dumnezeu, spre ruga și pomenirea lor și ca să le fie lor și copiilor lor și părinților lor și întreg neamului lor, de aproape și de departe, și au dat-o și pus-o cu binecuvîntarea lui Dumnezeu și au zis așa, puind această Sf. Evanghelie pe Altarul lui Dumnezeu și a zis fiecare din ei, fiind într-un cuget, suspinînd din adîncul inimii lor, plecînd capetele și genunchele lor înaintea Altarului lui Dumnezeu unde au pus-o, au zis: Primește de la noi Părinte nevăzute, Tată, Fiule și Duhule Sfinte, cel de o ființă în Treime mărit, priimiți de la noi și Maica lui Dumnezeu, al cărei este hramul, acest mic dar, adus de noi întru rugăciunea de la noi nevrednici. De asemenea părinți sfinți, citiți și pentru noi păcătoșii, rugați pe Dumnezeu, iar noi, părinți sfinți, Episcopi și alți sfinți v-o încredințăm și cu binecuvîntare din ajutorul lui Dumnezeu, o punem aici pe Sfîntul Altar, mai sus de scris, Adormirea Prea Curatei Stăpînei Născătoare de Dumnezeu și pururea Fecioarei Maria. Iar cine s-ar apuca să înstrăineze și să ia această danie a noastră de la această sfîntă biserică, sau ar zălogi-o, și voind s-o urnească din acest sfînt loc, din Hotin, unde este hramul Adormirii Prea Curatei Stăpînei Noastre Născătoare de Dumnezeu, să fie blestemat și de trei ori blestemat de 318 părinți sfinți și de 12 apostoli și anatema în numele lui Dumnezeu. Și Eu Gheorghe pîrcălab, dimpreună cu jupîneasă mea, și noi voim ca un astfel de om, care ar voi să ia această sfîntă carte și s-o înstrăineze din acest loc sfînt, unde am dat-o noi, voim cu un astfel de om să ne răfuim la înșricoșatul județ, unde nu este fățarie. Și s-a scris această sfîntă Evanghelie cu mîna leneșului, netrebnicului și mult păcătosului rob al lui Dumnezeu, Martin Vasevici din Lohatin, din Țara Ladiam, și s-a ferecat cu mîna de țărîină a robului lui Dumnezeu Ioachim argintarul din Suceava, în anul 7107 (1599), luna martie 22»²².

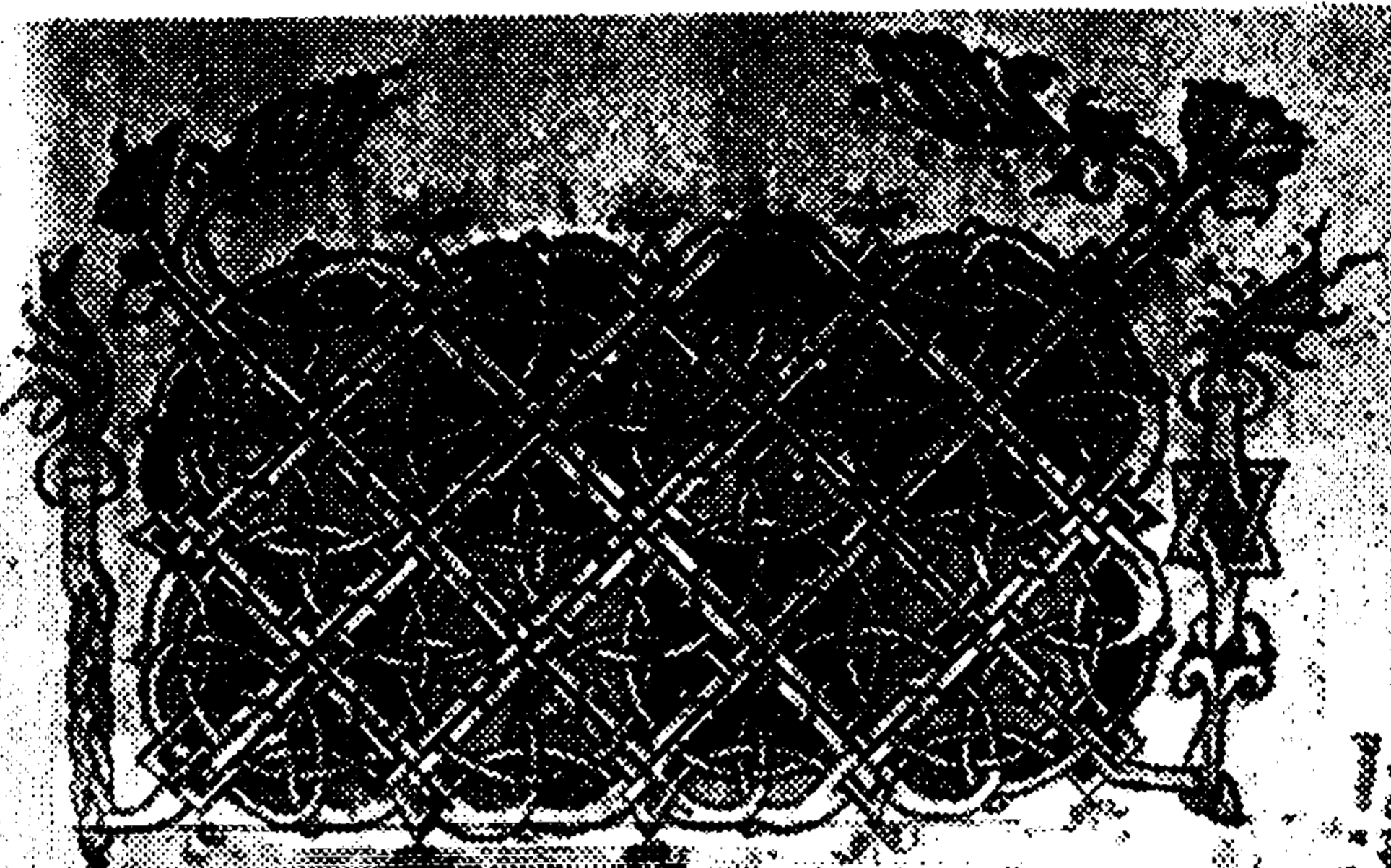
Hîrtia este filigranată cu imaginea unui mistreț.

2. Evanghelia înstrăinată la Humor (sec. XVI-XVII)

Manuscris slavon pe hîrtie, legat în scoarțe de lemn, acoperite cu catifea roșie, cu încoanele metalice, aplicate pe coperte.

Format in-folio mare, 32,5×21 cm. Un volum alcătuit din 31 de fascicule numerotate, de cîte 12 file fiecare, legătura cărții cu șnur colorat, cusut după modelele vechi.

22. Textul și traducerea însemnărilor votive din Evangheliarul lui Gheorghe Izlozeanu și Cristinei, din anul 1599, au fost publicate de D. Dan, *Minăstirea Putna*, pp. 72-74. Alte mențiuni: O. Tafrali, *Le tresor...*, p. 26. Prof. V. Brătulescu a observat, încă înainte de 1939, filigranul din hîrtie, un mistreț (*Miniaturi și manuscrise...*, p. 18).

ЕВАНГЕЛИАТО СЪСТОЕБЛА

ВЪСІИ НІВЪРЪЖІТКОУЦЪТЪ

ІНГА РОУТВА ІУХВА
СНАДЪ, СНАВРААТЪ.
АВРААМЪ РОДНІСАКА
ИСААКЪ РОДНІАКЪВА
ІАКОВЪ РОДНІІУСА
ИВЪРІАЕТО, ІУДА
ЖЕРОФАНІА, ИСА
ИУФАНІА, ФАНЕЖЕРОДН
СТІ

This is for 1. volume in wood
numbers 1, 2, 3 & 4 wood
for 1000. More wood in wood, 1, 2, 3, 4

Evangheliarul lui Martin Vasevici
(Evanghelia lui Matei)

Evangheliarul lui Martin Vasevici
(Evanghelia lui Luca)

Potrivit tradiției, Evanghelia conține cuvîntul de îndrumare tipiconală, predoslovia arhiepiscopului Teofilact al Bulgariei și cele patru Evanghelii în ordinea: Matei, Marcu, Luca și Ioan, împărțite în capitole și versete, iar pe margine cu notarea zacealelor.

La sfîrșitul Evangheliei, tipicul cetirii pericopelor din săptămîinile de peste an și Sinaxar, precum și Evangheliile pentru trebuințe de obște: botez, cununie, maslu, pentru înviere și parastase, cu trimiteri la zacealele din corpul cărții.

În interiorul cărții nu găsim miniaturile evangheliștilor, dar aflăm patru frontispicii la începutul Evangheliilor, lucrate în culori vii de verde, roz, galben, roșu închis, maron și albastru. Desenul chenarelor este conceput pe baza figurii geometrice a patratului, puțin mai viguros decît în vechile manuscrise în care chenarele par mai flexibile din cauza dominației cercului și a liniilor ondulate.

Icoanele cizelate în metal și aplicate pe coperta din față, reprezintă: în centru Anastasis, iar în cele patru colțuri Sfinții Evangheliști, cu nume grecești. Pe scoarța din spate, la 1904, cercetătorul D. Dan a mai văzut icoana Sf. Nicolae, cizezlată în argint aurit, pe care se putea citi în slavonește: «Maister Dumitru, anul 7188 (1680). Icoana se păstrează astăzi în depozitul muzeului Mînăstirii Putna²³.

Pe cotorul exterior al cărții, au fost desenate în culori chenare cu struguri, care lasă trei medalioane, pe care au fost scrise prescurtările: St. IV., GE, LIE.

O însemnare în limba slavonă de la sfîrșitul Evangheliei lui Ioan ne lămurește timpul în care a fost caligrafiat manuscrisul «Mărire Sfîntului Dumnezeu, care a dat cărții acesteia început și după început și sfîrșit. Amin. 7188 (1680)».

Pe primele pagini de text, din Evanghelia lui Matei, de la zaceala 1, pe 18 file, a fost scrisă o însemnare în limba romînă în subsolul filelor, pe un singur rînd: din care se constată că Evangheliarul a fost înstrăinat la Mînăstirea Humor:

«Această Sfîntă Evanghelie, eu robul lui Dumnezeu Chiril, care mult bine am trăit în Țara Moldovei, iar cînd s-a mîniat Dumnezeu, precum pentru păcatele care am făcut, nu în binele nostru, cînd i s-au făcut milă lui Dumnezeu, iar n-am știut harul lui Dumnezeu, ce ca niște păcătoși, păcatele am înmulțit. Că văzui eu că este străinată acum această Sfîntă Ivanghelie, la Sfînta Mînăstire Humorul, unde iaste hramul uspeniei Prea Cinstitei și fără prihană Născătoarei de Dumnezeu și Prea Sfînta Maică, ca să-mi fie mie de pomenire în vecii vechilor, leat 7184 (1676) septembrie 30».

Urmează o criptogramă care poate să fie semnătura lui Chiril

Notița continuă apoi cu semnul de început, în limba slavonă:

«In zilele egumenului acestuia, ieromonah Silvestru, întru pomenirea lui și a ctitorilor acesteia Sfînte Evanghelii și a neamului lor, leat 7184 (1676)».

Textul Evangheliei este scris cu titluri roșii și conținutul Evangheliilor cu slove negre.

Hîrtia este filigranată cu chipul unui mistreț, cu coamă, care apare frecvent pe filele scrise, ceea ce dovedește că manuscrisul ar putea să aparțină, din punct de vedere al materialului, secolului al XVI-lea.

Manuscrisul este inventariat la Mînăstirea Putna cu nr. inv. 456/1863 și nr. inv. 480/1925.

23. D. Dan, *Mînăstirea Putna*, p. 75, a publicat numai numele maistrului Dimitrie și notița slavonă finală din anul 1680. Notița romînească din anul 1676, din Evangheliarul din sec. XVI, înstrăinat la Mînăstirea Humor, este inedită.

3. Evangheliarul de la Solca (1623)

Manuscris slavon pe hîrtie, format in-folio mare, 35×21 cm., legat în scoarțe de lemn, îmbrăcate cu catifea roșie, peste care au fost aplicate icoanele tradiționale: Invierea și cei patru Evangheliști.

Un volum, format din 37 de coale numerotate, de cîte 8 și 10 file, avînd în total 316 foi, numerotate în creion negru, de un cercetător.

După desființarea Mînăstirii Solca, în urma ocupării Bucovinei de către austriaci, în 1775, o parte din zestrrea mînăstirii, unde fusese stareț arhimandritul Vartolomeu Măzăreanu, a fost adusă la Mînăstirea Putna. Așa se explică prezența condicii Mînăstirii Solca, în biblioteca Mînăstirii Putna, existența în muzeu a perdelei donate de soția lui Ștefan Tomșa, Avcsania, și a unui felon preoțesc, în țesătura cu chipul Mîntuitorului, binecuvîntînd ca arhieru și tot astfel se explică și prezența Evangheliarului slavon din anul 1623 și a unei Psaltiri.

Evangheliile sînt scrise în ordinea din Noul Testament. La începutul fiecărei Evanghelii sînt pagini frumos ornamentate, în culori vii, cu chenare deasupra, prelungite și pe margine în ghirlande laterale, de frunze de viță sensibil colorate, cu verde și roșu pal.

Tema centrală a chenarului, de la Evanghelia de la Matei, este steaua în șase colțuri, stilizată spre vîrfuri cu frunze, iar pornirile liniaturii sînt colorate în albastru, verde, galben, roșu și maron deschis.

Ornamente mai înguste se întîlesc și la începutul capitolelor mai de seamă. Ele sînt colorate cu aceleași nuanțe. Icoanele evangheliștilor lipseau în manuscris. Mai tîrziu, însă, au fost aplicate patru icoane de evangheliști, luate dintr-o tipăritură slavonă și lipite la locul lor pe file albe. O mîină talentată a încercat colorarea gravurilor, în culorile chenarelor din frontispicii. Astfel încît numai cu o deosebită atenție se poate observa că evangheliștii nu sînt desenați, iar gravura colorată mai tîrziu, aplicată în Evanghelie.

Textul Evangheliilor este împărțit în capitole și versete, iar pe margine cu roșu sînt însemnate numărul de ordine al zacealelor.

La început a fost caligrafiată rînduiala tipiconală și predoslovia arhiepiscopului Teofilact al Bulgariei. La sfîrșitul cărții tabelul cu trimiteri pentru Evangheliile duminicale și de peste săptămîină, cu arătarea numărului zacealelor din fiecare Evanghelie.

O însemnare în limba slavonă, se înșiră pe un rînd în partea de jos a filelor 1-5, cu următorul cuprins în traducere romînească:

«Această Sfîntă Tetraevanghelie a cumpărat-o robul lui Dumnezeu Constantin Roșca, vel vornic și a ferecat-o fratele său Gheorghe vistier-

Evangheliarul de la Solca, 1623
(Evanghelia lui Luca)

nicul și Vasile vel armaș și au dat-o Sfintei Mînăstiri din Solca, unde este hramul Sfinților celor dintîi Apostoli Petru și Pavel și ceilalți doisprezece apostoli, pentru sufleția și pomenirea lor, a părinților și a copiilor lor. Și dacă cineva ar îndrăzni să o înstrăineze și nu ar întoarce-o înapoi mînăstirii, unul ca acela să fie blestemat și de trei ori blestemat de Bunul Dumnezeu și de Prea Curata lui Maică și de 318 părinți de la Niceea și de înșiși Sfinții întîi Apostoli Petru și Pavel. 7131 (1623) noiembrie 8»²⁴.

Hîrtia manuscrisului este frecvent filigranată cu un mistreț. În inventarul Mînăstirii Putna, Evangheliarul a fost înregistrat cu nr. inv. 455/1863 și nr. inv. 481/1952.

4. Evanghelia lui Vasile Obedenschi (sec. XVII)

Manuscris slavon pe hîrtie, din sec. XVII, format in-folio mare, de 31×20 cm., legat în scoarțe de lemn, îmbrăcate în piele, cu gravuri caracteristice secolului XVIII.

Fascicolele și filele nu au fost numerotate. Starea generală a manuscrisului bine conservată.

Ordinea Evangheliilor din acest manuscris respectă tradiția biblică a vechilor împărțiri din Evangheliarele din sec. XV și XVI, cu notarea pe margine, în roșu, a zacealelor.

La început, este redată Cazania Arhiepiscopului Teofilact al Bulgariei, iar la sfîrșit tabelul trimerilor la Evangheliile duminicale, de peste săptămîină, ocazionale și din Sinaxar.

Scrierea se face pe linii puternic apăsate, în hîrtie, care apare adîncite pe o față și în relief pe cealaltă pagină. Caligrafia pare a fi executată de un mare miniaturist din sec. XVII, stăpîn pe condei, din a cărui pană iese un scris precis, egal și lămurit, ca un model de literă. Dacă n-ar fi evidente decolorările hîrtiei, din cauza cernelii, s-ar putea crede că avem de a face cu o tipăritură. Manuscrisul pare să fi fost scris în mediul kieviaan, sau în sudul Poloniei. Ctitorul său a fost Vasile Obedenschi și soția sa, de la care a rămas o notiță slavonă fără dată, scrisă cu litere latinești de mîină, din care se vede că Evanghelia a fost donată chiar Mînăstirii Putna, pentru sănătatea și mîntuirea neamurilor lor.

Hîrtia manuscrisului este filigranată cu o stemă urbană, negustorească și un scut cu acvilă, pe care se vede și imaginea unui topor.

Dacă această Evanghelie nu mai evocă miniaturile policrome ale secolelor anterioare, ea exprimă siguranța tehnicii tiparului, în exactitatea slovelor, încît asemănarea ei cu un incunabul este evidentă, cu atît mai mult cu cît, în afară de culoarea de negru a scrierii, cerneală roșie este foarte rar întrebuintată. În ansamblul ei, Evanghelia lui Obedenschi, prezintă un aspect de monumentalitate, atît ca dimensiuni, cît și ca scriere²⁵.

În inventarul Mînăstirii Putna, Evanghelia este înregistrată la nr. inv. 566/1863 și nr. inv. 569/1952.

5. Evanghelia preotului Ion Banilovschi (sec. XVII)

Manuscris slavon, pe hîrtie, din sec. XVII, format in-folio mare, de 27×19 cm., legat în scoarțe de lemn acoperite cu piele, gravate din sec. XVIII.

Fascicolele și filele nu au fost numerotate. Un alt manuscris slavon din sec. XVII,

24. Evangheliarul de la Solca a fost menționat de D. Dan, *Mînăstirea Putna*, p. 74, cu textul slavon și traducerea romînească a notiței votive, privind numele donatorilor: vornicul Constantin Roșca și frații săi Gheorghe vistiernicul și Vasile Armașul, din anul 1623.

25. D. Dan, *Mînăstirea Putna*, p. 75, nr. 8, pomeneste, în treacăt, despre „o Evanghelie slavonă din sec. XV-XVI, scrisă pe hîrtie, cu o scriere foarte frumoasă”.

scris după cât se pare de mai multe mâini, este Evangheliarul care poartă pe el o însemnare slavonească: «Smeritul preot Ion Banilovschi».

În copierea cărții s-a încercat imitarea chenarelor și frontispiciilor din vechile izvoade, iar caligrafia propriu zisă, pare a fi un adevărat mozaic.

Impărțirea textului se face în capitole și versete, la cele patru Evanghelii, marcându-se zacealele pe marginea exterioară a paginilor.

Inceputul ca și sfârșitul Evangheliilor, încearcă să se apropie de marile monumente caligrafice din sec. XV-XVI. Măsura talentului însă a caricaturizat nițel, vechile modele. Așezarea scrisului este înghesuită și dă impresia unei îngrămădiri, ca o tendință de economisire a hîrtiei. La subsolul paginilor explicații tipiconale, scrise cu roșu, în legătură cu pericopele Evangheliilor, foarte asemănătoare cu cele din Apostolul lui Pan Ștefan ot Volovăț, cu o însemnare din 1650, fapt care pune aceste două manuscrise într-o înrudire de autor și vecinătate de timp.

Evangheliarul lui Banilovschi nu are nici început, nici sfârșit. O parte din lipsuri au fost înlocuite cu hîrtie mai albă și altă scriere. Vechea hîrtie, pe care e scris textul Evangheliilor, este tare, groasă, vărgată de linii filigranate în lung, lucioasă ca un pergament ceruit.

Filigranele din inima hîrtiei arată imaginea unei coroane pe unele file, două capete de cal, în simetrie bilaterală dorsală pe alte fascicule și silueta unui brad răsfirat pe alte coale.

Capetele de cal, dacă sînt văzute invers, dau impresia unui os frontal de bou, cu tot cu coarne, în poziție de semilună, orientată în sus. Într-un manuscris al Academiei Romîne, Sbornic din sec. XV, nr. 152, se întilnește un filigran asemănător: cap de cal simplu. Forma din cele două filigrane însă, este diferită. Dacă s-ar lua în considerație compararea acestor două filigrane, timpul scrierii Evangheliarului lui Banilovschi ar coborî pînă în sec. al XVI-lea, deși legătura cărții, cu gravuri în rețele, este de proveniență mai nouă, sec. XVIII. Pielea scoarțelor de lemn poartă lustrul unei prelucrări moderne, iar gravurile sînt executate cu poleială: în față Răstignirea, într-un medalion romboidal, iar în cele patru colțuri, icoanele a patru ierarhi.

Pe scoarța interioară din față, unele însemnări prozaice, gospodărești în limba romînă, din anii 1762-1765, vorbesc despre animale, slugi și jupîni, precum și de lecțiile de muzică ale unui cîntăreț. Aceste însemnări ar putea arăta că Evangheliarul a aparținut bisericii sătești din Putna, care nu era alta decît vechea biserică din cimitir a Mînăstirii, ctitoria în lemn de stejar, a lui Dragoș Voevod, ridicată la Volovăț, pe care Ștefan cel Mare a transportat-o la Putna, în anul 1466, odată cu începutul zidirii noii sale ctitorii, așa cum mărturisește hrisovul lui Mihai Racoviță din 17 martie 1723.

Notița slavonă cu numele lui Ion Banilovschi se află la sfârșitul cărții, care a fost inventariată în patrimoniul Mînăstirii Putna cu nr. inv. 566/1862 și nr. inv. 555/1952²⁶.

6. Evangheliarul, (Fragment) — (sec. XV—XVI)

Între Evangheliarele care au format patrimoniul literar slavon al Mînăstirii Putna, a mai existat o evanghelie din secolul XV-XVI, din care se păstrează în bibliotecă Mînăstirii o *filă volantă*, din zaceala 44, la Evanghelia lui Marcu, începînd cu cuvîntul: «Iuda...».

Colaționînd fiila volantă de Evanghelie, cu toate textele existente în bibliotecă mînăstirii, se poate vedea că ea face parte dintr-un manuscris înstrăinat, care ar putea fi identificat unde s-ar afla, prin faptul că îi lipsește zaceala 64 din Evanghelistul Marcu.

26. Notița cu numele preotului Ioan Banilovschi, pe Evanghelia slavonă din Putna, este menționată și de D. Dan, *op. cit.*, p. 75, n. 9.

III. APOSTOLUL

1. Apostolul lui Pan Ștefan ot Volovăț (sec. XVII)

Manuscris slavon pe hîrtie, probabil din anul 1650, legat în scoarțe de piele, gravată, din sec. XVIII.

Format in-folio mare, 27×21 cm., un volum de 28 fascicole de cîte 8 file fiecare, greu deteriorate.

În completarea seriei de cărți cu conținut biblic, vom considera Apostolul, pe care l-am denumit al lui Pan Ștefan ot Volovăț, după o însemnare slavonă, scrisă de Dumitrașcu Ștefan, la 13 noiembrie, 7158 (1650), pe scoarța a doua, în interior: «Această carte este a lui Pan Ștefan... ot Volovăț și Dumitrașcu Ștefan a scris aceasta ca să se știe, vălet 7158 (1650) nov. 13».

Apostolul începe cu o Cazanie, după care urmează textul scrierilor apostolice în ordinea din Noul Testament, cu indicarea zacealelor, la fiecare carte, împărțită în capitole și versete. Zacealele au fost însemnate cu roșu pe marginea exterioară a fiecărei pagini. La sfîrșit sînt rediate tabele similare cu cele din Evangheliare, pentru arătarea pericopelor ce se citesc în fiecare duminică și peste săptămîină, precum și la Sinaxarul anual al Sfinților și pentru slujbele de obște.

Caligrafia manuscrisului este mai decadentă. Spiritul de imitație și lipsa de talent, au făcut pe copist, dacă a fost numai unul, să facă împrumuturi din cărțile manuscrise anterioare. S-au copiat chenare și litere care au fost tratate mai popular. Desenele par niște picturi pe sticlă, sau ornamente pe ceramica executate de primitivii genului.

La fiecare nouă epistolă, se dă o cazanie. Subsolul paginilor este plin de explicații scrise pe 1 și 2 rînduri în culoare roșie, în care se pomenesc numele epistolelor, ale Apostolilor și alte amănunte.

Pe pagini se fac adesea fel de fel de semne arătătoare: mîini, săgeți, linii roșii, notițe marginale, care toate la un loc ne redau portretul psihologic al copistului, preocupat de a face economie de hîrtie și de a fi explicit, în lămuririle tipiconale.

În general manuscrisul pare încărcat, dar cu toate nuanțele optice de îngrămădire, el lasă impresia hărniciei scriitorului. Slovele inițiale seamănă uneori cu literele capitale din Kniga Poucenie, a lui Efrem Sirul, din sec. XV. Cifrele la rîndul lor sînt caligrafiate îngrijit și uneori scrise invers, cum e cazul cifrei 14, cu care este numerotată fascicola respectivă. La fascicola nouă se încearcă copierea unui hrisov domnesc într-o caligrafie mai așezată, caracteristică vechilor urice domnești²⁷.

Data la care a fost copiat acest manuscris trebuie fixată la sfîrșitul sec. XVI, începutul sec. XVII, cu atît mai mult cu cît hîrtia are un filigran de treflă, care se întîlnește în manuscrisele din vremea lui Vasile Lupu, în Moldova, cum e cazul manuscrisului slav nr. 50 din biblioteca Academiei Republicii Populare Romîne.

IV. CĂRȚI DE RITUAL

Odată cu fondarea Mînăstirii Putna, în anul 1466, s-a pus problema procurării cărțiilor de cult. Astfel, printre primii viețuitori ai Mînăstirii care abia începuse să fie zidită, au fost și cîțiva caligrafi veniți din Mînăstirea Neamțului, împreună cu starețul Ioasaf. Printre ei s-a numărat și Nicodim ierodiaconul, caligraful unui Minei pe luna aprilie, din anul 1467, aflat în prezent la Moscova. Nicodim ierodiaconul pare a fi unul dintre frații Jderi, descris de maestrul Mihail Sadoveanu în romanul cu același nume, la hramul Mînăstirii Neamțu.

27. Apostolul lui Ștefan ot Volovăț nu a fost cunoscut de D. Dan la 1904, în lucrarea sa, *Mînăstirea Putna*.

În biblioteca Mănăstirii Putna se mai află încă o colecție de Mineie, dintre care unele au însemnări votive, în limba slavonă, ca aparținând epocii lui Ștefan cel Mare. Altele, însă, au caracterul epocii, în ceea ce privește caligrafia, legătura în piele gravată a scoarțelor și mai ales filigranele hîrtiei, precum se va vedea mai jos.

1. Minei pe luna ianuarie (sec. XV—XVI)

Manuscris slavon pe hîrtie, format in-folio mare, 35,5×23 cm., legat în scoarțe de lemn, îmbrăcate în piele gravată. Un volum, alcătuit din 43 coale, din câte 8 file fiecare, ultima coală cu 4 file. La început lipsește coperta și o filă din coală.

Mineiul pe luna ianuarie conține slujbele tuturor Sfinților din luna ianuarie, în partea I-a, iar în partea a II-a viețile sfinților pe scurt — proloagele — din aceeași lună, așezate în ordinea cronologică a datelor.

În chip obișnuit, viețile Sfinților se așezau în Minee, la peasna VI-a, din slujba Utreniei, la Canoane. Mineiele din sec. XV-XVI transcriu viețile sfinților, separat, în partea a II-a a lunilor, cu formula de fiecare dată: «Întru această lună în... zile, pomenirea celui întru sfinți...».

Manuscrisul este caligrafiat cu slove semiunciale și inițialele lucrate în roșu cu ornamente de negru înlăcrămat. Rîndurile textului se succed fără distanță între cuvinte. Fiecare zi din Minei începe cu un titlu în care se repetă: «luna ianuarie, în... zile, pomenirea celui întru sfinți...». Titlurile sînt scrise cu slove roșii uncial, pe rîndul I-iu; și semiunciale pe rîndurile următoare, în care se dau și explicații tipiconale despre felul slujbei: Vecernie sau Utrenie, denumirea imnelor: Stihiri, Stihoavniă, Sedelne, Sfetelne, Hvalitii, etc. cu mențiunea melodiei glasurilor și podobiilor²⁸.

Legătura în scoarțe de lemn, legate în piele gravată, cu diferite ornamente, frumos executate din presă, este caracteristică sec. XV-XVI. Printre figurile ce apar în gravarea pielii, sînt: vulturi bicelali, în simetrie bilaterală, așezați în romburi mărunte, organizate în chenare dreptunghiulare, pe suprafața scoarței precum și alte ornamente geometrice și florale.

Marginea cotorului cusut, este protejată de un șnur frumos împletit din nuanțe de verde, roșu și galben, foarte bine conservate.

Hîrtia este filigranată cu un mistreț mic, cu coamă desfăcută și cu imaginea unei inimi.

Manuscrisul nu are o însemnare votivă asupra autorului sau donatorului. El conține totuși unele însemnări trecătoare, în limba slavonă și romînă. Era un vechi obicei ca anumite evenimente importante, care impresionau, să fie scrise pe cărți. Astfel se notau cutremurele de pămînt, schimbările de domnie, actele de tiranie, încetări din viață ale domnilor și arhipăstorilor, etc. În același timp, se mai notau și unele însemnări de proprietate a cărților, costul lor și de cine erau scrise sau legate, iar cei ce le citeau sau dețineau vreo slujbă în biserică, își însemnau numele din cînd în cînd, cu arătarea datei și titlului lor bisericesc.

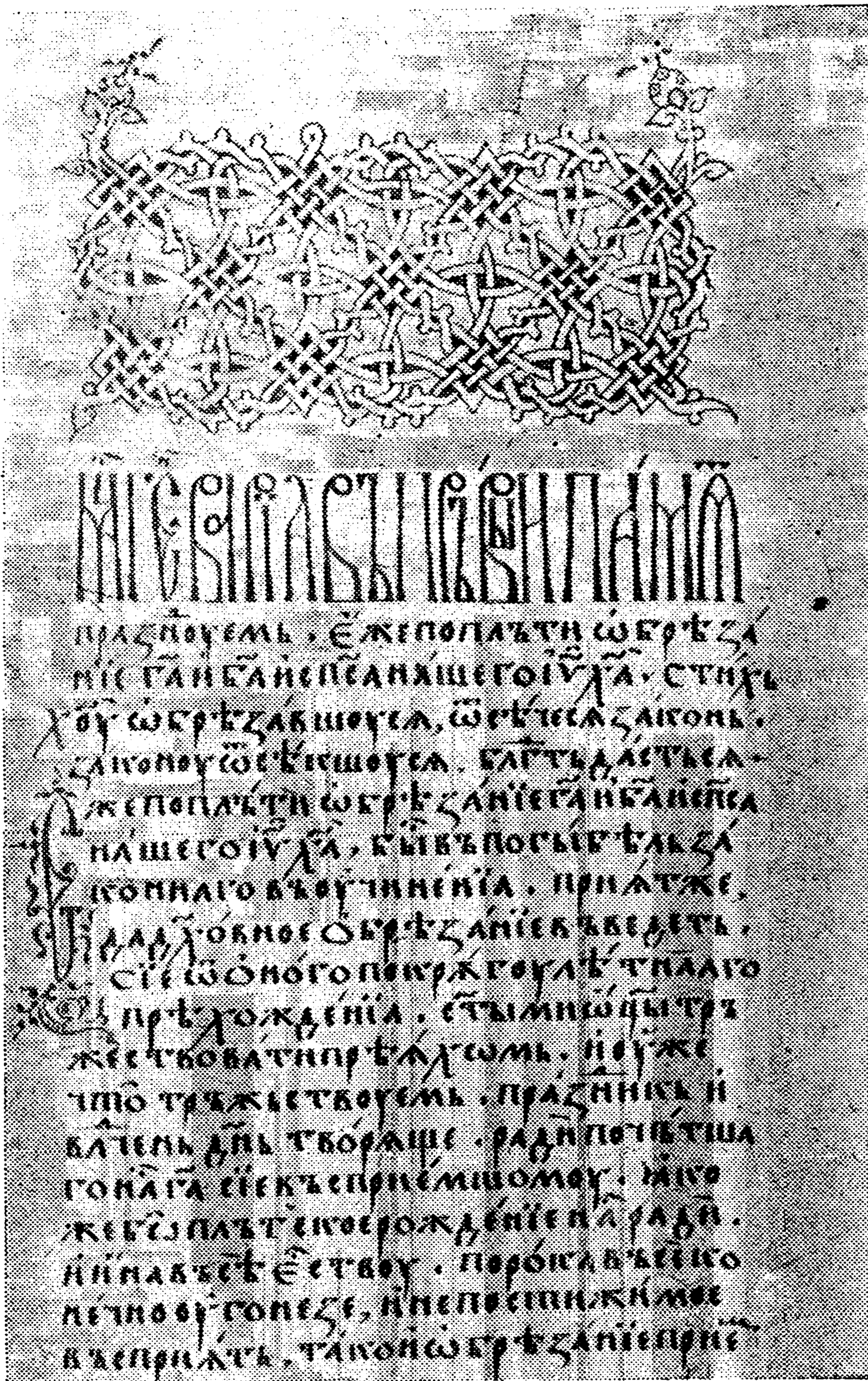
Astfel în Mineiul pe ianuarie de la Putna, care trebuie cotat ca aparținînd cel mai tîrziu, începutului sec. al XVI-lea, avem următoarele însemnări: Pe scoarța finală în interior romînește: «Să se știe cînd au pribegit peste hotar Io Ștefan Recomu Petru Voevod, în Țara Leșească, vlet 7182 (1673), mesița gen. 6 dni». Același scris în slavo-

28. Observațiile în legătură cu Mineiul pe ianuarie, sec. XV-XVI, sînt inedite. Datarea s-a făcut după filigranele din hîrtie. D. Dan, *op. cit.*, p. 77, publică notițele romînești, în legătură cu Petriceicu Voievod și Dumitrașcu Cantacuzino.

nește notează: «Atanasie diacon din Sf. Mănăstire Putna a scris aci, în zilele lui Ion Dumitraș Voevod, în anul 7182 ((1673), luna ianuarie 25 de zile».

Evenimentul istoric corespunde în general faptelor, fiind vorba despre fuga lui Ștefan Petriceicu, și venirea în domnie a lui Dumitrașcu Cantacuzino la anul 1673.

Pe scoarța din față o altă notiță slavonă ne vestește: «Ca să se știe când a murit Vlădica Iorest, în anul 7186 (1678)».

Mineiul pe ianuarie, sec. XV-XVI

Fascicola I-a este incompletă. Lipsesc din ea o parte din imnurile liturgice din ziua I-a și a II-a. Fila I-a existentă, are un frumos chenar colorat, în nuanțe delicate și titlul cărții, caligrafiat cu slove unciale mari.

Legătura volumului este originală, aparținând sec. XV-XVI, foarte asemănătoare cu Leastvița scrisă de monahul Vasile la anul 1472.

Este vorba de un nume nou în șirul vlădicilor din Rădăuți sau o dată greșită în legătură cu moartea Sf. Iorest, cu metania din Putna, fost Mitropolit al Ardealului la 1640-1643, și episcop de Huși, la 1656-1657?

O altă însemnare slavonă pe scoarța finală, scrisă direct pe lemn, ne arată că: «Această carte a citit-o Daniil și a scris-o în ianuarie 31 de zile». Același monah se iscălește și în limba română, alături: «Monah Daniil să se știe când l-au călugărit în Putna, vălet 7197 (1689) luna oct. 24».

Manuscrisul este inventariat în biblioteca Mănăstirii Putna cu nr. inv. 577/1863 și nr. inv. 452/1952.

2. Mineiul pe luna aprilie (sec. XV—XVI)

Manuscris slavon, pe hîrtie, format in-folio mare, 30×20 cm, legat în scoarțe de lemn, acoperite cu piele gravată. Un volum alcătuit din 29 de fascicole, numerotate, de cîte 8 file fiecare, afară de prima coală, care are numai o filă, și ultimul caet de 4 file.

Mineiul pe aprilie cuprinde slujbele zilnice ale sfinților în partea I-a, după care urmează proloagele din Sinaxarul lunii.

Scrierea este semiuncială continuă, în negru, și litere roșii în titluri, în explicațiile liturgice și la începutul fiecărui imn.

Aceleași gravuri în piele, aceleași cheutori pentru închizătoare de bronz, priuse într-o copcă la marginea scoarței.

Filigranele hîrtiei sînt de asemenea apropiate de cele din Leastviță: un cap de bour cu cruce simplă, înălțată între coarne, avînd în partea interioară o ornamentație de coroană princiară. Alt filigran este Tiara papală, într-o formă mai simplă decît în alte manuscrise, cum ar fi Pavecernicul din anul 1493, sau Mineiul pe noiembrie, din anul 1504, ceea ce ne dovedește că filigranul acesta este mai vechi decît datele arătate mai sus.

Atît legătura, cît și semnele hîrtiei filigranate, situează manuscrisul în epoca lui Ștefan cel Mare, deși nu avem asupra lui o însemnare de acest fel. Fiind vorba de un volum din seria mineelor mînăstirii, pentru trebuințele liturgice ale Pravilei, ne putem explica prezența lui în Mînăstirea Putna, chiar de la începutul zidirii ei, ca al doilea Minei la strană, pereche cu exemplarul scris de ierodiaconul Nicodim la 1467, în Mînăstirea Putna, în prezent aflat la Moscova. Un vechi obicei al marilor mînăstiri era și acela ca biserica să fie înzestrată, în general, cu cîte două rînduri de cărți de același fel, pentru ambele strane²⁹.

Manuscrisul a fost înregistrat la Biblioteca Mînăstirii Putna cu nr. inv. 365/1863 și nr. inv. 571/1952.

3. Mineiul pe luna august (sec. XV)

Manuscris slavon, pe hîrtie, format in-folio mare, 29×21 cm. Un volum alcătuit din 27 coale, numerotate, cu cîte 8 file, ultima fascicolă de 6 file.

Volumul este scris de o singură mînă destul de grăbit, cu vădite intenții de economisire a hîrtiei. Caligrafia este simplă, slovele semiunciale mici, intervalele dintre rînduri înguste și scrierea fără ornamente, cu destulă reținere în ceea ce privește policromia. Titlurile zilelor de lună și începutul imnelor liturgice, marcate cu inițiale simple roșii, risipesc monotonia paginilor reci de negru continuu. Totuși ordinea și măsura domină manuscrisul. Ochiul parcurge și urmărește cu ușurință textul.

Legătura manuscrisului este originală, în scoarțe de lemn de tei, acoperite cu piele gravată. Printre figurile gravate pe scoarță se observă bouri în mișcare de atac și defensivă, încadrați în cerculețe legate între ele de liniile chenarelor dreptunghiulare.

Conținutul manuscrisului confirmă tipicul Mineelor anterioare. În partea I-a sînt redate slujbele zilnice din luna august iar în partea a II-a Viețile Sfinților de la Sinaxar.

Scrierea din proloage este mai liberă, cu trăsături personale, care lasă să se întrevadă mișcarea condeiului în afara tipicului geometric al slovelor din alte manuscrise. În plus, trăsăturile caligrafice din Mineiul pe august îngăduie cercetătorului să identifice, pe bază de asemănare, și alte manuscrise, fără de dată, care aparțin probabil aceluiași Casian, scriitorul unei psaltiri pe pergament, din anul 1470, aflată în Biblioteca Salticov-Scedrin din Leningrad, și a Mineiului pe noiembrie.

Astfel, pe baza trăsăturilor individuale, caligrafice, din Mineiul pe august, Casian monahul poate fi socotit caligraf și al altor două manuscrise, neidentificate din punct de vedere al autorului: Mineiul pe octombrie și al Sfîntului Efrem Sirul, aflate tot în Biblioteca Mînăstirii Putna, după cum se va vedea mai departe.

La sfîrșitul cărții se află o notiță de scriere slavonă cursivă, în legătură cu autorul caligraf: «Această lună a scris-o Ștefan Voevod, prin mîna greșitului Casian»³⁰.

29. Mineiul pe aprilie a fost remarcat și cotate ca aparținînd epocii lui Ștefan cel Mare, din seria de cărți de cult, în lucrarea: *Mînăstirea Putna și monumentele sale de cultură veche și artă bisericească din epoca slavonismului*, prezentată de ierod. Paulin Dumitru Popescu, ca lucrare de licență, la Facultatea de Teologie din Cluj, în anul 1951, vol. dactilografiat, 107 pp., plus 97 planșe fotografiate. Un volum în biblioteca Mînăstirii Putna. D. Dan, în lucrarea citată, nu pomenește despre acest manuscris slovon.

30. Mineiul pe august a fost omis de D. Dan în lucrarea sa, *Mînăstirea Putna*. El aminteste însă, p. 156, fără specificare, despre Casian, care ar fi caligrafiat două Minee. Însemnarea slavonă fără dată a lui Casian, de la sfîrșitul Mineiului, a fost publicată și de M. Berza, *Repertoriul...*, p. 374, în fotocopie.

Hîrtia manuscrisului este filigranată frecvent cu foarfece, ca și Mineiul pe noiembrie, scris de același Casian, ceea ce însemnează că aparține secolului XV.

Mineiul a fost înregistrat în biblioteca Mînăstirii Putna cu nr. inv. 577/V/1863 și nr. inv. 557/1952.

4. Mineiul pe luna octombrie (sec. XV)

Manuscris slavon pe hîrtie, format in-folio mare, 29×21,5 cm., legat în piele. Un volum, alcătuit din 29 fascicule de cîte 8 file fiecare, ultima coală cu 5 file.

Mineiul conține slujbele zilnice pe luna octombrie, cu imne pentru vecernie și utrenie, al căror început este marcat cu inițiale unciale, scurte, colorate în roșu. Tot în roșu se scriu și titlurile zilelor calendaristice, cu numele sfinților de prăznuire și explicațiile liturgice, etc. Lă sfîrșitul Mineiului a fost scrisă, in extenso, slujba Cuvioasei Paraschiva, care ne-ar putea documenta pe de o parte asupra originii bulgărești a izvodului, după care s-a copiat manuscrisul, iar pe de altă parte, asupra vechimei cinstirii Cuvioasei Paraschiva în biserica moldovenească.

Scrierea este caracteristică pentru două mîini diferite. Unele file sînt caligrafiate cu minuscule simple, schematice, subțiri și distanțate, rare. Alte pagini sînt acoperite de un scris mai așezat, cu minuscule mai îngroșate, cursive și ordonate. Întregul Minei pare a fi scris în asociație de maestru și ucenicul său, care-și fac rîndul la scris alternativ. Caligrafia manuscrisului este caracterizată și de o mare grabă. Lipsa de zăbavă asupra scrisului este evidentă și în chenarul fugar pe prima pagină, alcătuit dintr-o spirală roșie simplă, umplută, în curbe, cu cîte o celiniță cu trei ace desfăcute pe lățimea fiecărei ondulații.

Legătura cărții în scoarțe de tei îmbrăcate în piele frumos gravată, ornamente, este specifică sec. XV, încît manuscrisul trebuie situat cu certitudine în epoca lui Ștefan cel Mare și atribuit, potrivit trăsăturilor caligrafice mai libere, lui Casian monahul, scriitorul Mineiului pe august, analizat mai sus și pe noiembrie, scris în 1467.

Ornamentele gravate pe piele au ca temă principală chenare cu medalioane rotunde, în care se observă siluete de bouri în avînt de fugă, în atitudine de apărare și de luptă. Alte chenare reprezintă, în romburi succesive, muguri de floare, cruci și crini.

Hîrtia manuscrisului are un filigran mai deosebit și mai rar întîlnit: trunchiul unui trup de leu, cu labele anterioare întinse și o coroană cu cruce. Aceste filigrane nu le-am mai întîlnit în alte manuscrise din Mînăstirea Putna, caligrafiate în sec. XV și XVI.

Zidirea unei noi Mînăstiri voevodale, a impresionat pe canonarhul străinii de la Putna, care era, probabil, și pisar cunoscător de slavonie. De aceea cu trăsătură de uricar, a însemnat în limba slavonă, pe scoarța interioară din față: «*Alexandru voevod din mila lui Dumnezeu Domn a toată Țara Moldovei, a zidit Mînăstirea Slatina, fiind monahul Iacob cel Tinăr egumen al locului, din Slatina*»³¹.

Din această notiță rezultă că, la 27 septembrie anul 1559 cînd s-a sfințit Mînăstirea Slatina, Mineiul pe octombrie era în folosință la strana Mînăstirii Putna.

O altă însemnare pomenește de un: «*Matei ot Văscăuți vletu 7176 (1668), gen.*», în legătură probabil cu o vizită sau cu vreo danie făcută Mînăstirii Putna.

Însemnarea despre Mînăstirea Slatina este suficientă ca să arate că după circa 46 de ani de la moartea lui Ștefan cel Mare, cartea exista în biserica Mînăstirii Putna și după cîteva zile de la sfințirea Mînăstirii Slatina, săvîrșită la 27 septembrie 1559, pisarul a însemnat, în luna lui octombrie, vestea despre noua ctitorie voevodală a lui Alexandru Lăpușeanu.

Volumul a fost înregistrat în patrimoniul Mînăstirii Putna cu nr. inv. 477/II/1863 și nr. inv. 450/1952.

31. D. Dan, *Mînăstirea Putna*, p. 77, nr. 17, numește Mineiul pe octombrie „*Irmo-loghion*” și publică notița slavonă despre zidirea Mînăstirii Slatina, precum și traducerea ei în romînește.

5. Mineiul pe luna noiembrie (1467)

Manuscris slavon pe hîrtie, format in-folio, mare, de 30×21,5 cm., legat în scoarțe de lei acoperite cu piele gravată. Un volum conținând 30 de coale de cîte 8 file, plus o foaie de sfîrșit.

De migăloasă tradiție, Mineiul pe noiembrie, scris de monahul Casian din Mînăstirea Putna la anul 1467, deschide luna lui noiembrie cu un chenar modest din motive circulare, îngrijit colorate în galben, auriu și verde. Numele lunii este scris cu inițiale mari, capitale, după care urmează începutul vecerniei din ziua dintîi a lunii noiembrie, în care se săvîrșește prăznuirea Sfinților Cosma și Damian.

Scrierea în paginile întregi se înșiră pe 30 de rînduri cu slove semiunciale, continue, în negru cu întreruperi de roșu la noi începuturi de stihiri, în titluri sau la îndrumările liturgice.

Manuscrisul conține numai slujbele sfinților, fără proloagele din Sinaxar la sfîrșit, cum eram obișnuiți să vedem în Mineiele anterioare. În schimb, o notiță motivă în limba slavonă, pe ultima pagină ne arată numele caligrafului: «*Casian a scris această lună, în anul 6975 (1467), pentru Domnul Io Ștefan Voevod, Domnul Țării Moldovei*»³².

Specificarea de a fi scris «această lună», ne poate arăta că puteau fi mai mulți caligrafi care scriau la seria Mineielor pe 12 luni ale anului, încă înainte de sfințirea Mînăstirii Putna, care a fost inaugurată abia la 3 septembrie 1470.

O altă însemnare slavonă vorbește despre o reparare a legăturii manuscrisului: «*Această lună noiembrie a legat-o din nou proegumenul Eustafie, din ascultarea Sfintei Mînăstiri a Putnei, în zilele blagocestivului domnitor, Io Bogdan Voevod, fiul lui Alexandru voevod, în anul 7076 (1568) luna octombrie 31*», adică după 101 ani de existență a volumului.

O notiță din timpul lui Ioan Racoviță voevod, pe prima pagină la subsol, ne grăiește în limba romînă: «*Ieromonah Ion ot Putna iclisiarh, iscălit ca să se știe cînd am stat iclisiarh vă deni Ion Racoviță Voevod, vlt. 7220 (1712)*». Anul a fost dat (arătat) greșit.

Pe scoarța din față în interior, un mînuitor de condei, a schițat chipul unei clopotnițe bucovinene, formată din doi stâlpi de zidărie, uniți printr-o arcadă, ca un zid acoperit cu olane, purtînd deasupra trei cruci. Alături e o însemnare latinească, probabil din sec. XIX: «*Sum ille qui non timeo illo. Teodor Chondrinsky*».

Marcarea precisă a timpului scrierii, în anul 1467, aduce după sine o lămurire în ceea ce privește hîrtia, filigranată cu foarfece și mistreț. După acest manuscris slavon trebuie să stabilim cu exactitate, că încă în sec. XV circula în Moldova hîrtie filigranată cu imaginea unui mistreț, cu coamă desfăcută.

În ceea ce privește gravurile în piele, ele reprezintă figurile tradiționale ale modelelor consacrate, tiparele cărora s-au păstrat în Mînăstire, aproape 100 de ani, fiind folosite și atunci cînd se făceau reparații la legătura cărților.

Manuscrisul a fost înscris în patrimoniul Mînăstirii Putna cu nr. inv. 577/III/1863 și nr. iv. 564/1952.

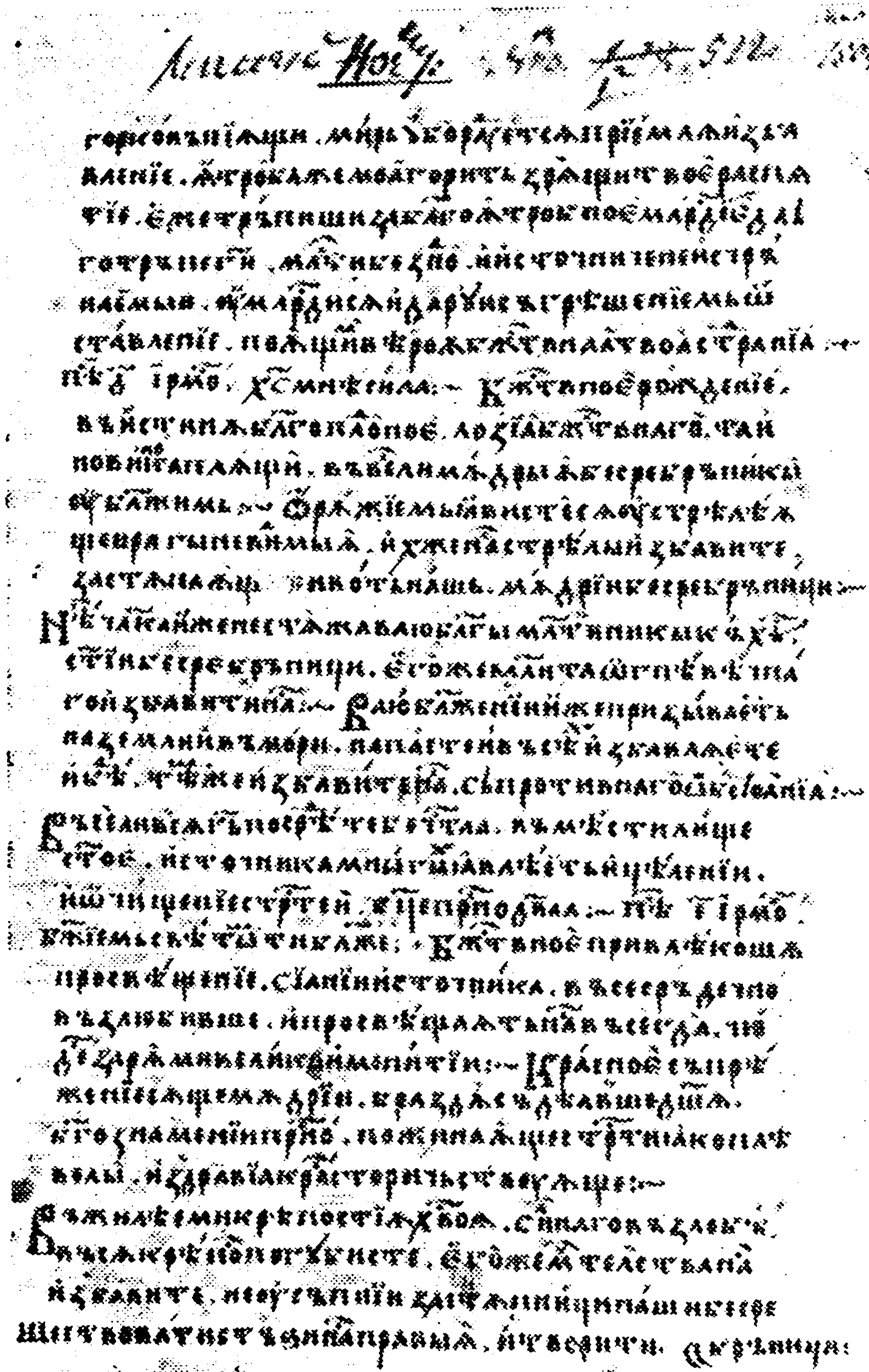
6. Minei pe luna noiembrie (1504)

Manuscris slavon pe hîrtie, format in-folio mare, de 32×21,5 cm., legat în scoarțe de lemn acoperite cu piele gravată. Un volum de 33 fascicule de cîte 8 file fiecare, ultima coală numai din 2 file, din primul caiet lipsesc două file de la început, pînă la peasna a IV-a din canoanele utreniei, ziua I-a.

Mineiul conține în partea I-a slujbele zilnice ale sfinților din luna noiembrie, iar în partea a II-a viețile sfinților din Sinaxarul lunii.

32. Datorită însemnării slavone, Mineiul lui Casian din anul 1467 a fost înregistrat de D. Dan, *op. cit.*, pp. 77-78, și apoi de E. Turdeanu, *Manuscrise slave...*, p. 113, și de M. Berza, *Repertoriul...*, pp. 375-376, în care se publică și fotografia unei pagini din manuscris.

Potrivit unui vechi obicei, practicat pe multe cărți din biblioteca Mănăstirii Putna, marginea cotorului Mineiului pe noiembrie a fost pictată cu un chenar, care desenează pe cele trei laturi, câte un medalion, centrat la mijloc, în care s-a scris prescurtat în limba slavonă: «Mineiul—Iunii—noiembrie». Cu vremea și scrierea și ornamentele polichromate pe cotor s-au mai șters. Urmele lor lasă să se vadă încă nuanțele din roșu cărămiziu, albastru închis, negru de tuș și verde puternic care umpleau desenul bine imprimat în marginea filelor din cotor, pe toate cele trei laturi.

Mineiul pe noiembrie, 1504

tosului, popa Ignatie, din vestitul sat Coțmani. Anul 7012 (1504), iunie 12»³³.

Popa Ignatie, caligraful care a scris acest Mineiul, probabil a fost viețuitor în Mănăstirea Putna, unde se formase în meșteșugul caligrafiei, sau s-a deplasat la Mănăstirea Putna în căutarea unui izvod pentru a-l copia.

Scrierea Mineiului este semi-uncială continuă, ordonată, în negru pentru text și în roșu, pentru slovele inițiale din începutul fiecărei zile liturgice, precum și în titluri, la începutul imnelor și în lămuririle de tipic.

Potrivit obiceiului, volumul a fost legat în scoarțe de tei, acoperite cu piele maron închis, pe care sînt gravate chenare dreptunghiulare concentrice, formate din ornamente diferite în care domină figurile de vulturași bicefali, așezați în romburi consecutive.

Hîrtia prezintă trei filigrane clare: un cap de bour, avînd între coarne o săgeată terminată cu o rozetă în 4 colțuri și în gură un mugur de crin; imaginea unui bour cu o cruce înaltă între coarne, pe care atîrnă în spirală și tiara papală, cu trei trefle și cu o terminație de vîrf de coif.

Mineiul are la sfîrșit o noțită slavonească din care citim: «*Slavă săvîrșitorului Dumnezeu în veci. Amin. S-a început și s-a sfîrșit această carte în zilele blagocestivului și de Hristos iubitorului, Domnitorului nostru Io Ștefan Voevod, Domnul Țării Moldovei, prin stăruința și binecuvîntarea și dania arhiepiscopului de Rădăuți Kir Ioanichie, prin mina mult păcătoșului*

33. *Repertoriul...*, publicat de M. Berza, reproduce două clișee din Mineiul pe noiembrie, din anul 1504, redînd și bibliografie anterioară: D. Dan, *op. cit.*, pp. 78-79. Emil Turdeanu, *Manuscrite slave...*, p. 207 etc.

Pe scoarța din spate, în interior, întâlnim iscălitura unui episcop din Rădăuți: «*Smerenii kir Teofan*», iar pe ultima pagină diaconul Daniil scris pe slavonește: «*A scris robul lui Dumnezeu Daniil, diaconul Episcopiei de Rădăuți*».

Manuscrisul a fost înregistrat în patrimoniul Mănăstirii Putna cu nr. inv. 577/IV/1863 și nr. inv. 563/1952.

7. Foi răzlețe din alte Mineie

Seria Mineiilor din Mănăstirea Putna trebuie întregită cu un Minei pe luna mai din sec. al XV-lea, care s-a pierdut; în Biblioteca Mănăstirii, rămânând 2 file volante, cuprinzând slujba Sf. Simeon, de la Muntele Minunat, prăznuit în Pravila Sinaxarului Bisericii Ortodoxe la 24 mai. Una dintre filele volante este filigranată cu imaginea bourului moldovean de dimensiuni mai mici, cu o rozetă între coarne la capătul unei tije.

Caligrafia Mineiului este foarte apropiată de trăsăturile preotului Ignatie, care a scris Mineiul pe noiembrie în 1504. În toate Mineiele existente nu am putut găsi loc pentru aceste file volante, care conțin slujba Sfântului Simion, de la Muntele Minunat, peasna IX-a, din Canoane, de la Utrenie și Sfetelna.

O altă filă volantă, conține viața Sf. Cuvios Teodor. Caracteristicile caligrafiei sînt din secolul XV. Dacă este vorba de viața Sf. Teodor Studitul, atunci poate fi vorba de o filă dintr-un Minei pe noiembrie.

Foaia este filigranată cu o amforă fără mînere, cu cruce deasupra. Filigrane asemănătoare am mai întâlnit în manuscrisele Mănăstirii Putna, pe hîrtia din *Kniga Poucenie*, din sec. XV și *Triodul* din sec. XV-XVI.

A treia filă volantă reprezintă probabil restul unui Minei pe februarie, întrucît conține slujba Sf. Teodor, Peasna a IX-a din Canoane, într-o caligrafie din secolele XVII-XVIII.

Din secolul XVIII se păstrează în biblioteca Mănăstirii Putna două Antologioane: unul pe lunile februarie, martie, aprilie și mai, cu însemnări frecvente din anul 1732 și al doilea pe lunile octombrie-decembrie, cu însemnări din 1770-1775. Ambele Antologioane sînt deteriorate, fără legătură.

8. Triodul pe două coloane (sec. XV—XVI)

Manuscris slavon pe hîrtie, format in-folio mare, 29×20,5 cm., legat în scoarțe de lemn acoperite cu piele gravată. Un volum alcătuit din 37 de fascicule de cîte 8 file fiecare.

Manuscrisul cuprinde slujbele Triodului, începînd din duminica Vameșului și Fariseului, pînă la Paști.

În chip cu totul neobișnuit, Triodul de care ne ocupăm este scris mărunt, pe două coloane, cu 24 de rînduri pe pagină. Trăsăturile caligrafiate foarte original. Începutul slujbelor și titlurile liturgice sînt scrise cu roșu ca și inițialele cu care încep imnele. Un chenar modest în roșu și în negru, deasupra coloanei din stînga, face începutul cărții, caligrafiată în scriere cursivă, fără intervale între cuvinte, păstrînd totuși intervale de aliniat între diferite tropare.

După caligrafie, cartea pare mai nouă, dar hîrtia prin filigranele ei, arată că aparține secolelor XV-XVI. Astfel întâlnim I. Capul de bour cu cruce terminată în mugure; II. Cap de bour cu cruce între coarne și șarpe în spirală, crucea terminată cu o treflă; III. O amforă cu coroană și cruce deasupra. IV. O stea neregulată în 6 colțuri.

Intre fasciculele 36-37 a fost introdusă o coală scrisă numai pe o singură coloană pe toată pagina, cu alte trăsături. Ea cuprinde de asemenea, slujbe de triod și e marcată cu un alt filigran din secolele XV-XVI, silueta unui mistreț furios, cu coamă zburlită. Legătura cărții este executată, după gravurile în piele, în sec. XV-XVI, reprezentând ornamente florale, întâlnite și pe alte manuscrise din epocă³⁴.

Triodul a fost înregistrat între bunurile Mănăstirii Putna nr. inv. 569/1863 și nr. 572/1952.

9. Triodul Penticostar (sec. XV—XVI)

Manuscris slavon pe hîrtie, legat în scoarțe de lemn acoperite cu piele gravată, in-folio mare, 31×20 cm. Un volum, format din fascicule nenumerotate, bine conservat și fără lipsuri.

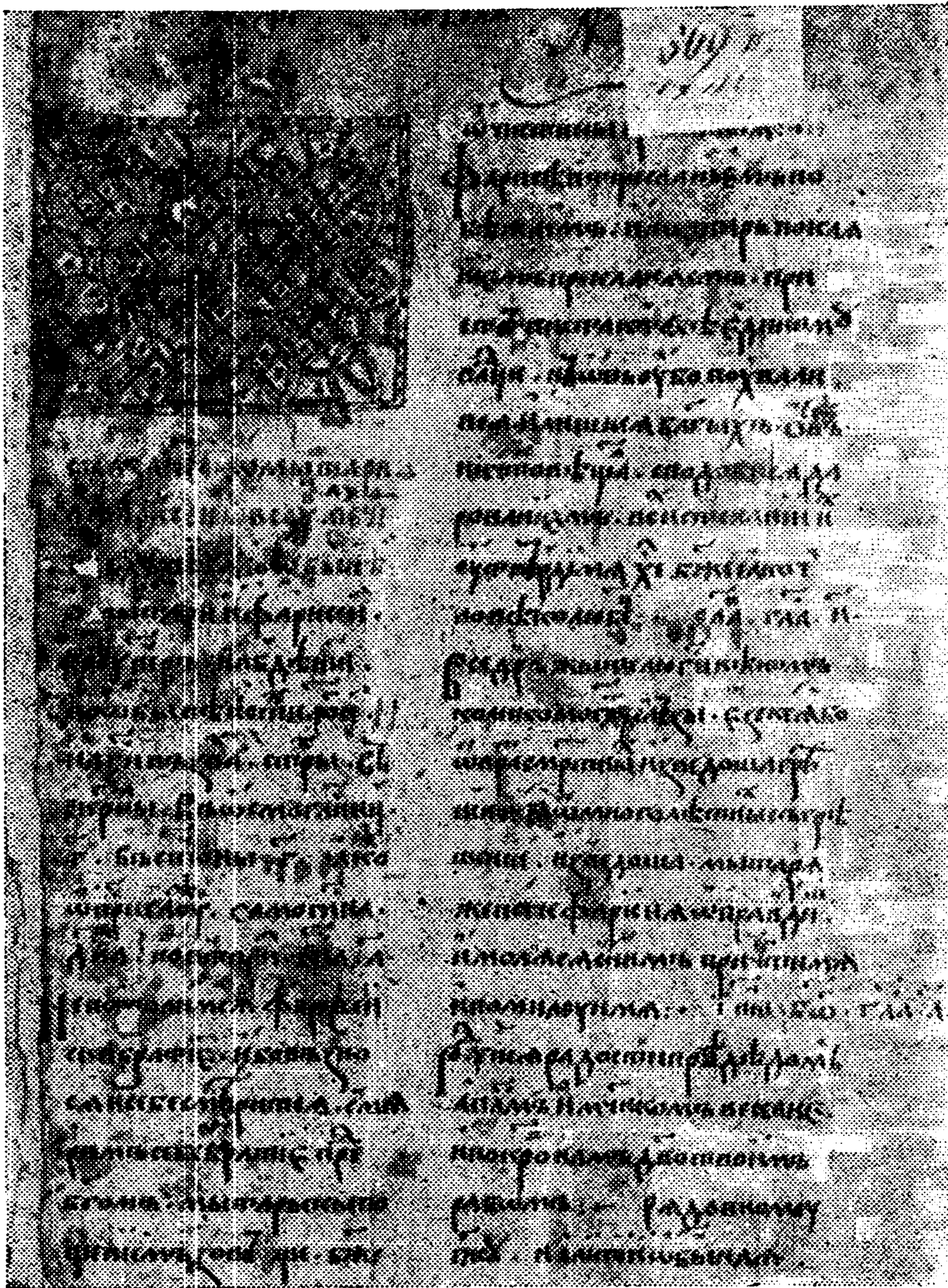
Manuscrisul este numit: «Triod-Penticostar» în cele trei medalioane, desenate pe coto-rul liber al cărții. Tot așa este denumit volumul și într-o dedicație slavonă, scrisă în partea inferioară a primelor file, care se termină cu indicarea anului 7000 (1492).

La vedere, manuscrisul seamănă, pînă la identitate, cu factura exterioară a Leastviței, scrisă în anul 1472 de Vasile monahul în Mănăstirea Putna.

Caligrafia este la început greoaie. Slovele sînt aruncate cu titluri etajate, nervoase. Culoarea roșie apare destul de rar în scriere, numai în inițiale simple, care încep imnele de ritual. Titlurile sînt lucrate distinct în roșu cu litere ceva mai mari.

Hîrtia este diferită și ca aspect și calitate. La început, avem o hîrtie mai poroasă, marcată cu filigranul siluetei de mistreț în diferite forme. Mai pe urmă se folosește însă hîrtie mai netedă, marcată cu o rozetă, iar al treilea filigran este imaginea unui scut, pe care se profilează silueta unei barde.

Datorită calităților de hîrtie diferită și scrierea a reacționat diferit. La început o parte din culoarea cernelii este resorbită discret în masa hîrtiei și cum rîndurile scrise pe o parte și cealaltă a filei, se suprapun întotdeauna, în manuscrisele vechi, din cauza liniaturii albe, pe care o face caligraful, zona rîndurilor pare mai întunecată, iar lectura textului greoaie.

Triodul pe 2 coloane, sec. XV-XVI

34. Triodul slavon din sec. XV-XVI, nu a fost remarcat în lucrările anterioare despre M-rea Putna și manuscrisele sale. Datarea lui am făcut-o după filigranele din hîrtie.

O dată cu schimbarea hîrtiei marcată cu alte filigrane, caligrafia devine mai vioaie, mai luminoasă. Scriitorul a micșorat liniatura și a realizat un text mai liniștit.

După filigranele, reprezentînd siluetele diferite de mistreț, manuscrisul poate fi cotat ca aparținînd sec. XV-XVI, cu atît mai mult cu cît există mari asemănări cu *Leastvița* din anul 1472, în afară de anul marcat în însemnarea din josul primelor pagini, an 7000 (1492).

La sfîrșitul volumului este o notiță în limba romînă: «Să se știe de cînd s-au pristăvit Pavel, în luna lui octombrie, deni 1, în care este acoperămîntul Prea Cinstitei Maicei Născătoare de Dumnezeu, let. 7207 (1699)³⁵.

Manuscrisul este înregistrat în patrimoniul Mînăstirii Putna cu nr. inv. 369/1863 și nr. inv. 562/1952.

*

Alături de alte cărți de ritual, *Psaltirea* s-a bucurat de o răspîndire mai deosebită atît înainte, cît și după apariția tiparului. Datorită faptului că *Psaltirea* are o întrebuintare multiplă în cadrul cultului, și din cauză că era manualul de învățătură pentru cei ce deprindeau îndeletnicirea scrisului și cititului, această carte se întîlnește și între manuscrisele Mînăstirii Putna, în multiple exemplare, din secolele XV-XVII, pe care le vom analiza, în ordinea vechimii.

10. *Psaltirea cea Mare* (sec. XV)

Manuscris slavon pe hîrtie, legat în scoarțe de lemn, acoperite cu piele gravată, in-folio, 28×23 cm. Un volum alcătuit din 47 coale numerotate, de cîte 8 file, plus 13 file nenumerotate, în coale.

Psaltirea de care ne ocupăm este mare nu numai ca format, ci mai ales în ceea ce privește cuprinsul. Ea conține, la început, o serie de învățături exegetice asupra psalmilor, cu lămuriri despre numărul și autorii lor; Asaf, Moise, David etc., după care urmează unele cuvinte și predoslovii ale marilor învățători, Părinți ai Bisericii: «Al Sfîntului Vasile cel Mare, *Predoslovie la începutul psalmilor*», «al Părintelui Eusebie, Episcopul, *Istorsirea despre psalmi*»; al Sf. Ioan Zlataust, *Cuvînt despre psalmi*; al Sfîntului Ioan Gură de Aur, *Cuvînt despre rugăciune; rugăciuni de început*, la citirea *Psaltirei*, etc.

În conținutul cărții intră cele 20 de catisme, cu 150 de psalmi, după care urmează 9 peasne ale cîntărilor lui Moisi, precum și Acatistul și Paraclisul Maicii Domnului. Sînt înșirate apoi o serie de paraclise, închinare sfinților: Nicolae, Gheorghe, Parascheva, canoane ale Maicii Domnului, ale Sfinților Apostoli Ioan și Petru și ale mucenicilor Ștefan, Gheorghe, Dimitrie, Teodor-Tiron, Procopie, Mercurie, al Sf. Ierarh Nicolae și ale altor sfinți de obște, la un loc.

Scrierea excelează ca un model de cea mai sublimă caligrafie, dintre toate manuscrisele slavone, ale Mînăstirii Putna, din sec. XV-XVI, pe hîrtie.

În adevăr, miniatura acestei opere este cea mai somptuoasă din toată gama vechilor manuscrise slavone pe hîrtie, cu atît mai mult cu cît ea nu este *Evangeliar*, carte căreia i se acordă o atenție deosebită.

Chenarele abundă la începutul fiecărei catisme, literele capitale mari de 3-4 rînduri, policromate, fac începutul fiecărei Slave din catisme, iar inițialele cu un colorit sensibil, bogat ornate de linii, încep fiecare psalm în parte.

Toate chenarele de catisme, de la acatiste, paraclise și canoane, sînt lucrate în aur. Culorile din chenare și inițiale sînt de așa manieră asociate, încît n-ai putea să caracterizezi decît suave.

35. Triodul Penticostar din sec. XV-XVI a fost omis de cercetătorii patrimoniului cultural din M-rea Putna. Identificarea manuscrisului și datarea lui am făcut-o după filigranele și gravurile în piele, de pe scoarțe.

Desenul de culori potolite, roșu pal, este însoțit de linii discrete de aur deschis, în trăsături frecvente și subțiri. Scheletului sclipitor de aur din chenare și slove capitale i se asociază culorile distinse din flori, în nuanțe de bleu, vernil, o gamă întreagă de verde pal și galben auriu.

Aurul este dominant, într-o nuanță deschisă în hașuri diafane, umăr la umăr cu scheletul desenului, cu care se leagă și aproape se confundă, asociindu-se în același timp cu celelalte nuanțe, într-o fericită armonie cromatică.

Modelele literelor și vignetelor, par a imita tot ce s-a produs mai frumos în miniatura epocii lui Ștefan cel Mare. Departe de a fi simple, cu tot arabescul de linii, împletite alternativ pe dedesubt sau trecute pe deasupra, pe linii curbe de cerc, sau în drepte cu unghiuri, chenarele și inițialele par suple, degajate și transparente. Din acest punct de vedere culorile nu sînt o umplutură grea a desenului de linii, ci din contra, ele reliefează tocmai sprinteneala și mișcarea vibratorie a jocului de fugă al liniilor ondulatorii în circuitul lor închis, din chenare sau litere inițiale.

Oricare linie din frontispiciile late ale catismelor sau din inițialele psalmilor, nu are un început și nici sfîrșit, ea este continuă și mlădioasă. Trece peste unele puncte și este depășită alternativ, încît nu i se poate găsi capătul. Liniile în general sînt dublate, iar intervalul lor colorat pune în evidență fiecare margine, relevîndu-se pe sine în asociația cromatică a celorlalte nuanțe.

Scrierea este semiuncială, larg și bogat distribuită, ca într-un Evangheliar voevodal. Faptul că literele nu sînt tocmai înalte, dau puțință ochiului de a le urmări pe orizontală, într-o lectură cursivă. Deși nu există distanțe între cuvinte, punctuația desparte propozițiunile și frazele prin puncte roșii-aurii pale.

Legătura în scoarțe de lemn de tei acoperite de piele neagră, este caracteristică secolului XV, fiind gravată cu chenare de linii și ornamente geometrice și florale.

Hîrtia este groasă, ca și ceruită. În color se poate vedea, cu greutate, un filigran: imaginea unei cușme episcopale, la bază cu un ornament de cruce. Acest filigran se întilnește și în Manuscrisul slavon nr. 11, Triod, din Biblioteca Academiei R. P. R., care este cotate ca aparținînd secolului XVI.

În ceea ce privește datarea cărții, am putea s-o considerăm ca aparținînd epocii lui Ștefan cel Mare, începutul sec. XVI, cel mai tîrziu, atît pentru arta ei deosebită, cît și pentru legătura originală.

Insemnări votive nu sînt. Pe coala 33, fila a 6-a o notiță slavonă vorbește despre reparația legăturii: «Această carte am legat-o eu Zosima cel mult păcătos, întru pomenirea sa și a părinților săi, anul 7231 (1723), luna aprilie 5 zile».

Pe coala 47 alte însemnări în limba romînă din anul 7200-7201 (1693-1694): «Să se știe cînd am învățat la Psaltire — să se știe cînd m-am călugărit»³⁶.

În patrimoniul Mînăstirii Putna, Psaltirea a fost înregistrată la nr. inv. 572/III/1863 și nr. inv. 509/125/1952.

11. Psaltirea de la Solca (sec. XVII)

Manuscris slavon pe hîrtie, legat în piele gravată, in-folio mic, 28×21 cm. Un volum alcătuit din 38 coale numerotate de cîte 8 file.

Strîns legată de modelul Psaltirei mari de la Putna, în biblioteca mînăstirii se păstrează încă un exemplar de Psaltire, scrisă în anul 1612, pe vremea lui Ștefan Tomșa, ctitorul Mînăstirii Solca.

Apropierea între Psaltirea mare și exemplarul provenit de la Solca, constă în asemănarea conținutului și mai ales în imitarea chenarelor, fapt pentru care o și tratăm, aci, trecînd peste considerentul cronologic.

Psaltirea de la Solca conține cei 150 de psalmi, împărțiți în 20 de catisme, care la rîndul lor se citeșc în trei stări, denumite Slave.

36. Cu toate calitățile sale artistice excepționale, Psaltirea slavonă din sec. XV n-a fost observată de cercetătorii care s-au ocupat cu manuscrisele vechi ale Mînăstirii Putna.

După catisme, urmează 9 peasne, din cîntările lui Moisi, Acatistul Maicii Domnului, cu Canon, Condace și Icoase. În continuare rugăciuni diferite, începutul Polunoșniței, cinstitul Paraclis al Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu, cinstitul Paraclis al Sfîntului Arhierarh Nicolae și cinstitul Paraclis al Sfîntului Mucenic Gheorghe, purtătorul de biruință.

Scrierea este semiuncială, continuă, cu ornamente și litere capitale la fiecare catismă. Inițiale mari marchează începutul Slavelor din catisme, iar capitale mai simple înlăcrămate, pun în evidență începutul fiecărui psalm.

Chenarele, ca și slovele inițiale, au rămas numai în desenul roșu, foarte frumos și precis executate. Tema tuturor chenarelor care abundă la fiecare catismă, o constituie stilizarea cercului concentric, multiplicat pe orizontală.

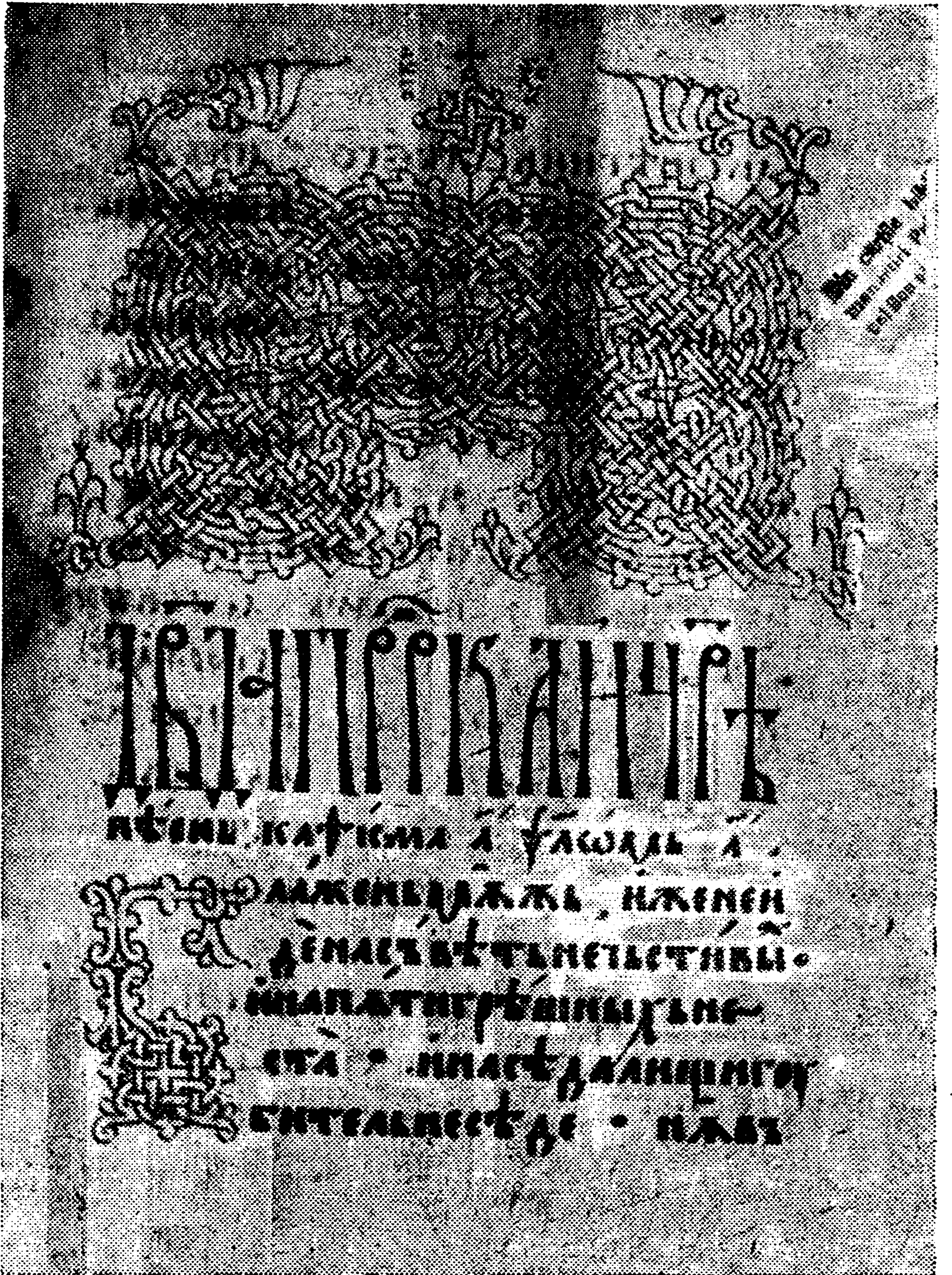
Pentru că chenarele au rămas necolorate, numai în schița de cerneală roșie, se poate distinge și tehnica desenului. Se văd urmele unui vîrf de peniță uscată, care a conturat, prin apăsare, desene în alb. Este foarte probabil că la acest lucru, ca și la definitivarea modelului cu cerneală roșie, s-a folosit compasul, ale cărui urme se mai zăresc în striatiuni, pe hîrtie, la chenarele formate din cercuri.

Legătura cărții este în scoarță de tei, acoperită cu piele neagră, pe care au fost aplicate gravurile tradiționale de ornamente și vulturi bicefali, în altă formă decît cele din sec. XV-XVI.

Hîrtia este groasă, dar scămoasă la margine. Din loc în loc se poate vedea și un filigran, trup de mistreț. Psaltirea de la Solca are o însemnare votivă în limba slavonă, scrisă de caligraf, pe pagina în care se termină Catisma XX: «S-a scris această Psaltire, de mina mult păcătosului ieromonah Ioan, proegumen al Mînăstirii Pantokrator, în zilele blagocestivului domn Io Ștefan Voevod, vleitō 7120 (1612), iulie 20».

Din această însemnare înțelegem că în timpul domniei I-a a lui Ștefan Tomșa (1611-1615), s-a scris această Psaltire slavonească, pe vremea păstoriei Mitropolitului miniaturist Anastasie Krimca, (1608-1629), ctitorul Mînăstirii Dragomirna. Psaltirea însă a fost scrisă la Mînăstirea Neamțu, denumită în vechime, din cauza hramului Înălțării Domnului, Pantokrator, așa cum o numește și Iacob monahul din Mînăstirea Putna, în Sbornicul din anul 1474.

Psaltirea a fost scrisă pentru Mînăstirea Solca, ctitoria lui Ștefan Tomșa, potrivit unei notițe scrisă în limba romînă, pe mai multe pagini, la subsol, pe cîte un rînd,

Psaltirea de la Solca, 1612

începînd de la catisma 14, psalmul 101: «*Această Sfîntă Carte ce se cheamă Psaltire, ne-au dăruit-o părintele starețul Partenie, ot Solca, mie, lui ieromonah Varnava, dichiu ot Mitropolia Suceava, în anii 7239 (1731), august 15 vă(dni) (în zilele) (lui Grigore Voevod. La cine a rămînea după moartea me, să ne pomenească, ducîndu-o la mînăstire la Solca*».

Din Mînăstirea Solea Psaltirea a fost adusă la Mînăstirea Putna, probabil după desființarea mînăstirii, împreună cu alte odoare vechi care au fost repartizate la Mînăstirea Putna, Dragomirna și Sucevița, dimpreună cu personalul ctitoriei lui Ștefan Tomșa.

Psaltirea de la Solca, scrisă de proegumenul Ioan de la Neamțu, în anul 1612, este rezultatul bunelor tradiții miniaturistice din epoca Mitropolitului Anastasie Crimca, care dă miniaturii slavone din Moldova, în secolul XVII, prestigiul și strălucirea, înainte ca tiparul să pună stăpînire pe domeniul cărții bisericești.

În biblioteca Mînăstirii Putna, Psaltirea de la Solca a fost înregistrată cu nr. inv. 582/II/1863 și nr. inv. 583/1952.

12. Psaltirea lui Avramie Boldur (sec. XV)

Manuscris slavon pe hîrite în 4°, mare, 21×16 cm., legat în scoarțe de lemn, acoperite cu piele gravată. Un volum alcătuit din 25+20 fascicole de cîte 8 file. Fascicolele numerotate în două serii.

Inițial miniaturistul acestei Psaltiri s-a gîndit să o caligrafieze pe un material durabil, de aceea a și început a scrie prima filă cu un chenar, plin de gingășie, pe pergament. Între timp, se vede că și-a dat seama că nu va avea la îndemîină acest material și a renunțat la el folosind hîrtia. Astfel prima și a opta filă din Psaltire, sînt din pergament. Hîrtia însă a fost și ea aleasă ca să compenseze lipsa de pergament. Este vorba de o hîrtie plină, groasă, ușor poroasă și în același timp lucioasă, aproape ceruică, încît pînă în ziua de astăzi cercetătorul nu are siguranța optică dacă are de a face cu hîrtie sau pergament.

Unii au încercat rezistența, ciupind din colțurile filelor prime, care la rupere au lăsat semne asemănătoare cu pergamentul. O cercetare atentă ne arată că avem hîrtie plină cu patină și aspect de pergament.

În ceea ce privește conținutul, Psaltirea lui Boldur este în fapt un Sbornic, sau un Breviar. În liturgica Bisericii Ortodoxe, o asemenea carte s-a mai numit și Prăvilioară, din cauză că are într-însa, în afară de textul Psaltirii cu cei 150 de psalmi, împărțiți în 20 de catisme și alte imne liturgice, necesare săvîrșirii cultului.

După catisma 20-a, au fost scrise cîntările lui Moisi, apoi se face începutul Ceaslovului de la fascicola 21, cu Polunoșnița, Ceasurile, Vecernia cu Lumină Lină, Pavecernița, etc., cu trimiteri în ce privește psalmii, la textul Psaltirii.

O nouă serie de coale însemnate de la 1-20, continuă Ceaslovul cu Sinaxarul, începînd din luna septembrie. În afară de numele sfinților din calendarul bisericesc sînt redată Troparele și Condacele Sfinților prăznuiți în fiecare zi a lunilor scrise, fie la fața locului, fie făcîndu-se trimiteri pentru imne sau tropare de obște, care au mai fost scrise anterior.

Șirul troparelor și condacelor se prelungește în cadrul Triodului și Penticostarului, de la Duminica Vameșului și Fariseului cu specificarea «Începutul marelui post». În timpul Triodului se dau stihiri și sedelne, marele canon cu Acatistul Maicii Domnului, Cinstitul Paraclis al Născătoarei de Dumnezeu, un canon al Sf. Andrei Criteanul, pe 9 peasne, de cîte 4 stihiri fiecare și două rînduri de irmoase. Mai sînt redată Rugăciunea lui Manase, precum și treptele celor opt glasuri, facerea lui Teofan. Apostolii și Evanghelia pentru morți, molitfe, etc.

Scrierea este semiuncială, continuă în negru, cu litere capitale colorate și ornamentale. Unele inițiale sînt lucrate numai în roșu, dintr-o singură trăsătură de pană îngroșată, cu discrete ornamente în forma stropilor, de aceeași culoare. Alte slove capitale sînt desenate în roșu, cu două rînduri de linii, și intervale policromate.

Inițialele mai ample, marchează începutul catismelor, cele mai modeste notează începutul slavelor și psalmilor.

La început, pe fila de pergament, Psaltirea are un minuțios policromat. Tema ornamentului este cercul concentric, proporționat cu mărimea paginei. Intreg frontispiciul este colorat, pe un fond verde, cu roșu, maron, albastru și verde deschis.

Pe fascicula 21, la începutul ceaslovului, un alt frontispiciu rămas numai în desenul de roșu, amintește atât ca dimensiune, cât și ca model și colorit, de ornamentul din manuscrisul Sladcaia Pouce-
nie, de care va fi vorba mai târziu în Capitolul Cărților de învățătură. Același chenar se repetă și la începutul Sinaxarului.

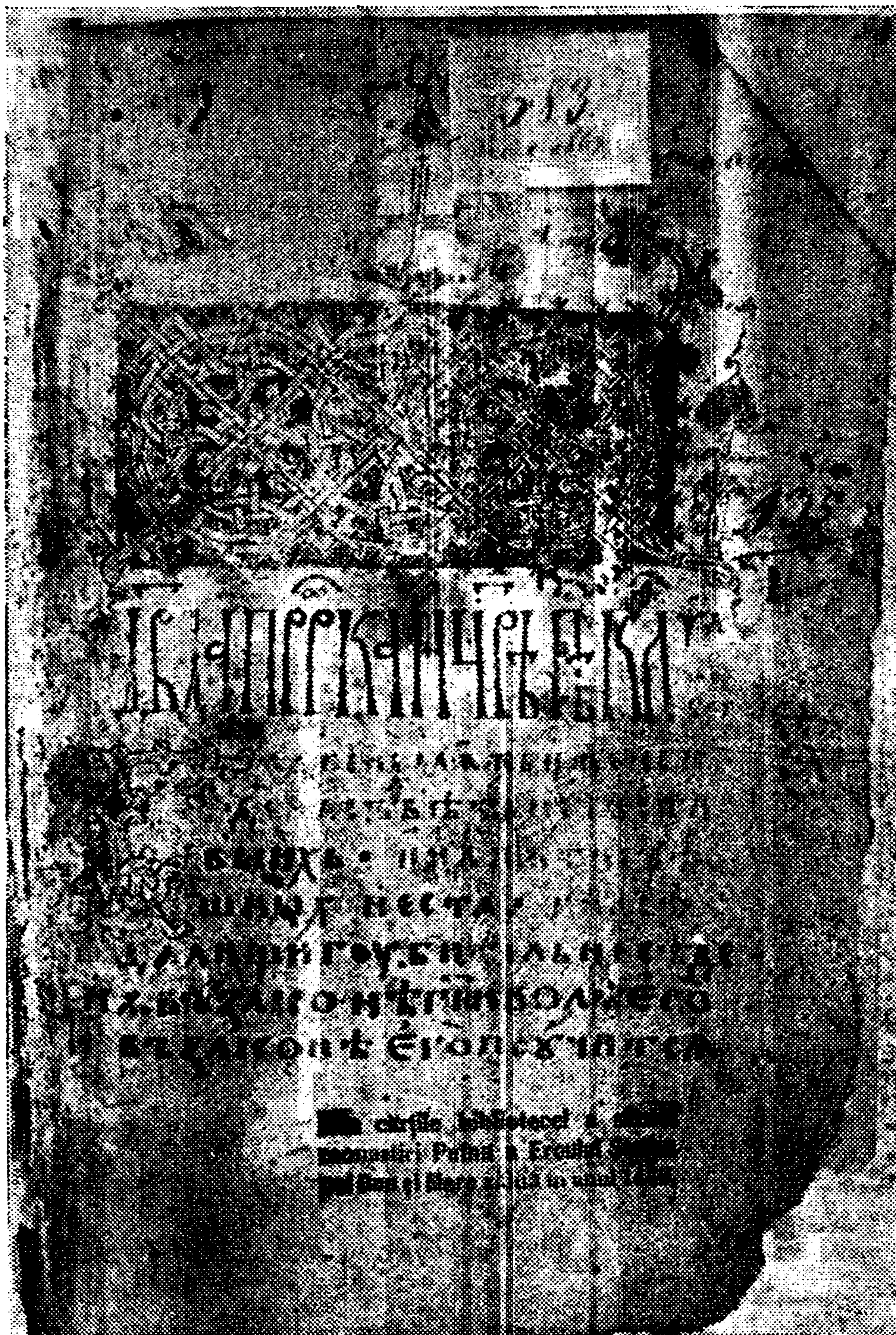
La începutul Paraclisului, este un alt chenar mai modest, format dintr-o împletitură în trei, iar la sfârșitul Paraclisului există o serie de tabele pascalice, în roșu și negru pentru calculul datei Paștilor, în care sens au fost desenate două mâini: una cu palma în sus și alta invers, știut fiind că după intervalele degetelor de la mână și după nodurile lor, se calculau în vechime lunile de 31 sau de 30 de zile, iar pe articulațiile degetelor se descifrau și crugul anilor.

Manuscrisul nu are o însemnare asupra originii sale. Vîrsta sa trebuie determinată în funcție de alți factori: hîrtie, legătura și însemnările.

Hîrtia este filigranată cu imaginea balanței înscrise într-un cerc ovalizat pe verticală. Din manuscrisele slave ale Bibliotecii Academiei R.P.R., acest filigran se întâlnește mai ales în operele caligrafiate în sec. XV și XVI (Ms. nr. 39, 106, 171, 264, 540 etc.).

Legătura Psaltirei este originală, lucrată în piele maron închis, așezată pe scoarțe de lemn de tei. Gravurile în piele sînt foarte asemănătoare cu cele de pe scoarțele Leastviței din anul 1472, reprezentînd ornamente mici în medalioane succesive, de vulturași bicefali, rozete și muguri de floare. Se păstrează și urmele chingilor de închidere a cărții, care erau formate din trei șuvițe de piele, fiecare împletită în trei și apoi unite într-o cheiță de bronz precis ajustat, oxidat de vreme.

Cotorul cărții este mărginit, de un șnur gros, frumos împletit, din culori diferite, foarte bine conservate, în nuanțele de verde, roșu, și galben, care alternează în vîrste,

Psaltirea lui Boldur, sec. XV-XVI

ca și o cerguță țărănească. Șnurul este prins la marginea colorului, pentru a-l proteja și a umple golul dintre el și marginea rotundă de piele. O cusătură care trece prin șnur și prin fiecare fascicolă, străbate în același timp o fâșie de piele mai groasă, care este așezată în lungul întregului cotor, ca o garnitură care întărește articulația volumului, lăsînd să se vadă în același timp care era sistemul de cusătură în legătoria cărților din secolele XV-XVI.

Cotoarele exterioare ale cărții, marginea filelor pe cele trei laturi, au fost din vechime ornamentate cu trei medalioane pe cele trei laturi, în care au fost scrise numele cărții. Astăzi nu se mai poate citi decît pe capătul superior: «I Ceaslov», fapt care arată că manuscrisul a conținut de la început, în afară de Psaltire, și Ceaslovul. De altfel, legătorul cărții a fixat în cotorul superior trei cheutori, ca niște rigle croșetate, de care trebuiau legate zăloagele, adică semnele care se așezau la locul dorit, potrivit timpului liturgic, la Psaltire, la Ceaslov, și la celelalte anexe.

Insemnările sînt din timpuri mai noi și se referă mai ales la reparațiile ce s-au adus cărții. O notiță slavonească, la începutul Troparelor din Postul Mare ne arată: «Această carte, Psaltirea lui Avramie Boldur, a legat-o și a înnoit-o ieromonahul, Egu-men Simeon din Mînăstirea Putna, în zilele lui Io Gheorghe Ștefan Voevod, anul 7165 (1657), luna ianuarie 27 zile». În continuare, un alt scris, tot în limba slavonă, ne arată numele maestrului legător: «*Prin mîna mult păcătosului Antonie*».

O altă însemnare slavonă, pe scoarța din urmă, este mai veche: «*Daniil Diaconul din Țara de Jos, slujitorul Vlădicii, părintelui nostru Kir Teofan, Episcop de Rădăuți, 7161 și 7167 (1653-1659)*». Teofan a fost Episcop de Huși la 1646-1654, apoi a păstorit Episcopia Rădăuților de la 1658-1666, venind la Rădăuți probabil cu un diacon din sudul Moldovei, de la Huși, adică Țara de Jos.

Insemnările nu fac decît să arate că la datele notate mai sus, cartea era în folosință la strana mînăstirii și din cauza vechimii a fost nevoie de reparație și înnoire.

Tendința pe care a avut-o caligraful la început de a scrie această Psaltire pe pergament, legătura cu semne gravate în piele, caracteristică secolului XV, precum și filigranele din hîrtie situiază manuscrisul aparținînd epocii lui Ștefan cel Mare.

În patrimoniul Mînăstirii Putna, Psaltirea a fost înregistrată cu nr. inv. 583/1863 și nr. inv. 135/1952.

13. Psaltirea Ieromonahului Iorest (sec. XV—XVI)

Manuscris slavon, pe hîrtie, legat în piele, fără gravură, format în 8°, mic de 20,5×16 cm. Un volum format din coale nenumerotate.

Volumul conține textul Psaltirii, abia de la catisma 7-a, adică de la psalmul 50 înainte. După sfîrșitul Psaltirii au fost scrise cele 9 peasne din Cîntările lui Moisi, Cinstitul Paraclis și Acatistul Bogorodiței.

Atît Paraclisul cît și Acatistul, au fost scrise cu o caligrafie asemănătoare Codicelui Voronețian.

Scrierea păstrează tradiția semiuncialelor continue. Catismele sînt scrise cu litere negre, iar inițialele de la începutul lor sînt ornate. Psalmii se disting prin inițiale capitale, roșii, îngroșate. La sfîrșitul manuscrisului este un adaos de trei fascicule incomplete, numerotate cu 14, 15 și 16, avînd 4+4+3 file, detașate dintr-un ceaslov. Pe fascicola 14, dedesubtul unui chenar, admirabil colorat, în formă de funie răsucită, un titlu de unciale înalte, arată: «Începutul vecerniei», al cărei psalm este deschis cu o literă capitală foarte bogat ornată, în policromie de nuanțe: roz și galben-auriu, combinat cu roșu pal.

Spre deosebire de manuscrisele anterioare, Psaltirea Ieromonahului Iorest nu mai are legătura originală. Actuala legătură, în scoarțe de lemn, este făcută în piele netedă, lucioasă și fără ornamentele tradiționale. Unele ornamente gravate, arată forme mai tîrzii din sec. XVII și XVIII. Hîrtia însă respectă epoca secolului în care s-a prîstăvit Voevodul Ștefan cel Mare. Aspectul filelor este substanțial, ușor ceruit, de patina folosirii peste veacuri. Un filigran distinct desenează, la cotorul cusăturii, silueta unui mistreț cu coamă, fapt care situiază manuscrisul în sec. XV-XVI. De altfel acest

filigran se întâlnește frecvent și în sec. XV, cum a fost cazul cu mineiul lui Casian din noiembrie, aflat în Biblioteca Mănăstirii Putna, cu datare din anul 1467, mistețul figurînd pe file concomitent cu foarfeca.

O însemnare slavonească, făcută la peasna 9-a din Cîntările lui Moisi, fără semnătură, notează: «Clisiarși ot Putna, vlet 7010» (1502). Cifra anului este clară și evidentă: 7010.

Pe ultima filă un pisar și-a încercat penița, scriind în limba grecească cuvintele slavone de la începutul axionului: «Axios esti os alithos...». Cuvine-se cu adevărat.. și iscălește: «Ieromonah Iorest, vlet 7133 (1625), noembrie 8». Este pentru a doua oară cînd întîlnim numele de Iorest notat pe manuscrisele Mănăstirii Putna. Pe mineiul din ianuarie, era poate un nume nou în rîndul episcopilor din Rădăuți sau o dată greșită în legătură cu moartea Vlădiciei Iorest, din anul 1678. De data aceasta însă este vorba de un ieromonah Iorest, la anul 1625, care ar putea fi Mitropolitul de mai tîrziu al Ardealului, 1640-1643, care se știe că a avut metania în Mănăstirea Putna.

Pe ultima filă a Psaltirii o notiță în limba romînă face aprecieri meditative asupra cărții: «Psaltire în-a-păratului David organ, mîntuitoare sufletului, foarte de folos, cine o crede cu toată inima, vlet 7427 (1739)». Inv. 582/IV/1863.

14. Psaltirea Mică (sec. XV—XVI)

Manuscris slavon pe hîrtie, legat în piele gravată, format în 8° mic, 19×15 cm. Un volum de 23 de fascicole de cîte 8 file. Cîteva fascicole au numai 6 file. La început lipsesc 2 fascicole și 5 file, pînă la psalmul 20, catisma 3-a.

Scrierea ușor decadentă față de manuscrisele anterioare.

De altfel și formatul a părăsit tradiția cărților monumentale. La început în chenar albastru închis, cu galben deschis, ar putea să arate o miniatură mai nouă, sau decolorarea unui vechi izvod. Slovele inițiale au fost colorate în roșu, unele ornate cu împletituri, la începutul capitolelor, iar altele desenate numai în roșu cu linii îngroșate. Inițialele îngroșate au fost hașurate cu tuș negru, fapt care reduce mult caracterul eleganței simple. De altfel, acest lucru nu se întîlnește în alte manuscrise și pare o tendință mai tîrzie, sau un adaos în manuscris.

În afară de textul Psaltirii, manuscrisul mai conține Cîntările lui Moisi, numai 7 peasne, scrise de altă mînă.

Datarea manuscrisului poate fi precizată prin filigranul din hîrtie, imaginea unui mistreț și legătura originală, specifică sec. XV-XVI.

Inregistrarea cărții în biblioteca Mănăstirii Putna s-a făcut sub nr. inv. 582/I/1863 și nr. inv. 577/1952.

15. Pavcernic — Bogorodicnic (1493)

Manuscris slavon pe hîrtie, legat în piele gravată, format în 8°, 21,5×15,5 cm. Un volum alcătuit din 24 fascicole din cîte 8 file fiecare +21 file separate, pe care este scrisă Pașcalia.

Manuscrisul conține o serie de canoane, care se citesc în biserică la Pavcernița mică, în afară de Polunoșnița, și Pavcernița mare. La sfîrșit există o serie de tabele pascalice, pe 84 de ani și slujba Sfintei Precistanii.

Caligrafia prezintă un text în semiunciale continue, pe o hîrtie albă, cu liniatură drapată și o punere în pagină armonioasă. Cîteva chenare de forme diferite deschid capitolele din cuprinsul manuscrisului: Polunoșnița, Pavcernița mare, Canoane pe opt glasuri, etc.

Hîrtia este filigranată foarte bogat: 1. Mîna deschisă, cu o stea de 5 colțuri, deasupra degetului mijlociu; 2. un picior de potir cu o coroană deasupra; 3. cap de bour cu botul rezemat pe o coroană, avînd colțurile orientate în jos; 4. cap de bour cu verigă în nări și cîrjă de cardinal între coarne; 5. cap de bour cu cruce înălțată

între coarne, în jurul căruiia atîrnă în spirală șarpele; 6. cap de bour cu șarpe în jurul crucii, format mai mic.

Ultima filă din manuscris este pergament nescris, tot așa de curat ca și hîrtia de care abia se deosebește ca nuanță.

Datarea manuscrisului se deduce, în afară de filigrane, din rînduiala Pascaliei, care este completată pe table, care încep cu anul 7001, pînă la anul 7084 (1493-1576).

Astfel, se pare că manuscrisul a fost caligrafiat cu cel puțin un an înainte de 1493 întrucît acest an este în fruntea tablei pascalice, ca îndreptar pentru data cînd urma să cadă Paștele în acel an.

Legătura cu volumul este originală, lucrată în scoarțe de lemn, îmbrăcate cu piele gravată și ornamente precis executate, caracteristice epocii lui Ștefan cel Mare.

O însemnare latinească pe scoarta a doua, în interior, arată: «Anno d/omi/ni 1600, hic aderat Petrus Radimensis, Andreiowici». Notița continuă în limba poloneză: Uimieniem damastoy rusin radem yuneasta zradimna». Pavecernicul, excelează ca manuscris slavon, curat, îngrijit și deosebit de fin caligrafiat. Chenarul de la Pascalie în nuanțe de galben auriu, vernil, verde deschis, crem și maron deschis, oglindesc o mîină sensibilă, foarte apropiată de talentul pisarului Psaltirii mari, descrisă mai sus.

În Biblioteca Mînăstirii Putna, manuscrisul a fost înregistrat cu nr. inv. 588 și 525/1863 și nr. inv. 572/1952.

16. Molitfelnicul (1560)

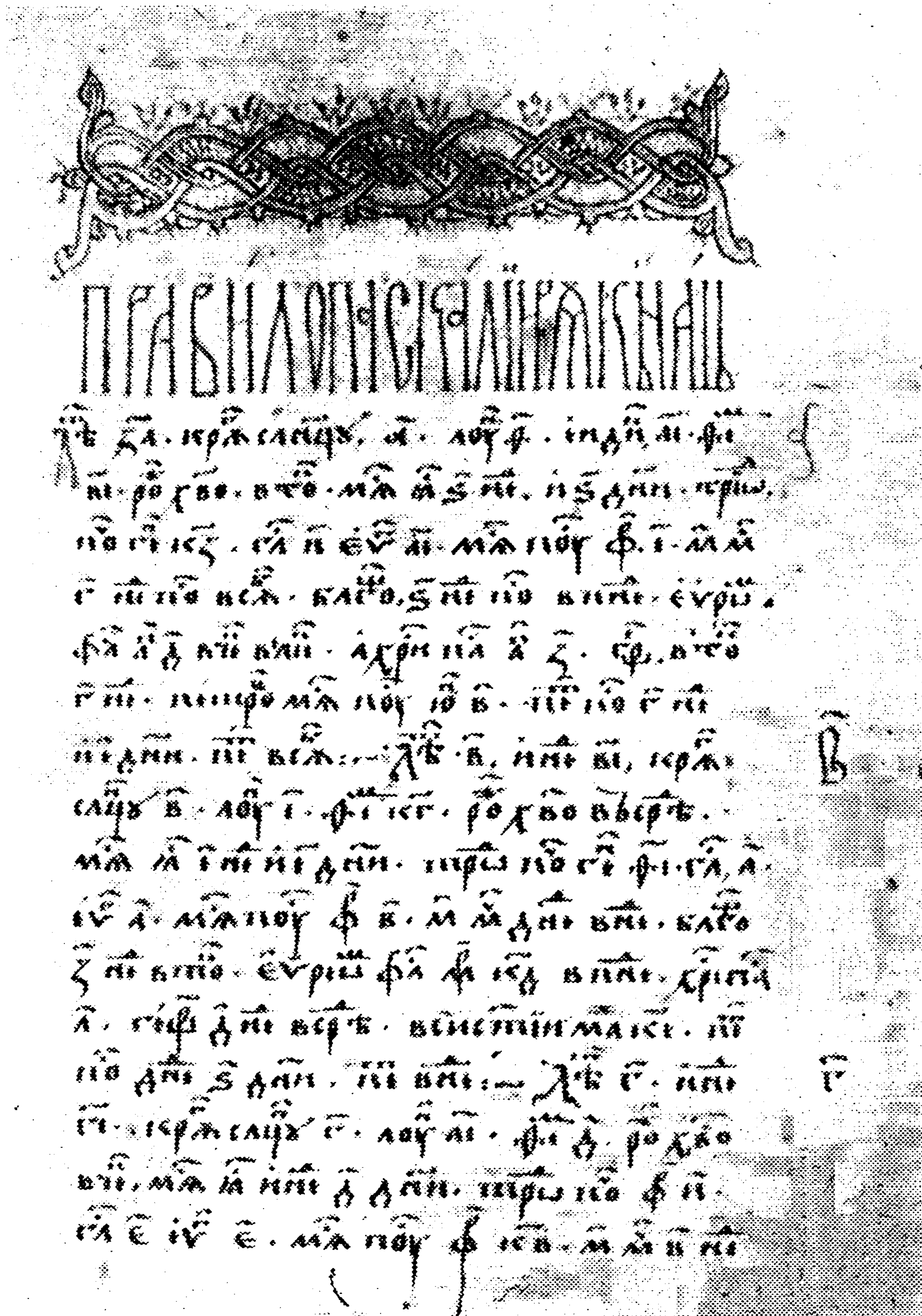
Pavercernic-Pascalie, 1493

un volum alcătuit din 48 de coale numerotate, de cîte 8 file fiecare, format în 8°, 22×18 cm.

Manuscrisul conține slujbele specifice Trebnicelor: Sfințirea apei, Maslul, Acatistul Bogorodiței, cu canon, o serie de Paraclise ale Sfinților Nicolae, Gheorghe, Ioan Novi, Ioan Botezătorul, Arhanghelii Mihail și Gavriil, Paraclisul Sf. Treimi, al Sf. Ilie, și al Mucenicului Dimitrie, Rînduiala înnoirii Bisericii, Pascalia, etc.

Scrierea textului se face negru și roșu cu slove semiunciale continue.

Hîrtia este de două feluri: una mai închisă, ușor ceruită și groasă, alta pe care o a doua mîină a scris rînduiala înnoirii bisericii, mai subțire, deschisă.

B

P

Filigranele arată imaginea unui mistreț și un scut ca emblemă de cetate, cu chipul unui mistreț în diagonală.

Datarea manuscrisului se face prin observarea primului an din tabela Pascaliei: 7068 (1560). Pe scoarța dorsală, direct pe lemn în interior, o însemnare: «7220 (1712): «Ieromonah Ion ot Putna, cliziarși». Pe coala 28, o altă însemnare: «Diacon Parteniu ot putnescum monastirie, let 7313 (1805)», împreună cu o altă însemnare a arhimandritului Vartolomeu Măzăreanu, despre titlurile Craiului Ion Tretie.

O însemnare de cronică din anul 7139 (1631), în limba slavonă, scrisă pe coala 28, a fost violent răzuită și ștearsă cu tuș, pînă la deteriorarea hîrtiei. Probabil era vorba de proprietatea manuscrisului.

Molifelnicul este legat în scoarțe de lemn de lei, acoperit cu piele gravată de ornamente, specifice sec. XV și XVI.

La sfîrșitul cărții există o traducere în limba slavonă a celor mai însemnate nume proprii, din limba grecească.

Manuscrisul a fost înregistrat între cărțile Mînăstirii Putna la nr. inv. 584/1863 și nr. inv. 451/1952.

*

Expunerea cu privire la prima serie de manuscrise slavone din Mînăstirea Putna, în care sînt cuprinse *hrisoavele voevodale* pe pergament, *Evangelhariile*, pe pergament și hîrtie, *Apostolul* și o serie de cărți de cult încheie partea întîia a studiului de față, în care am încercat o prezentare descriptivă a manuscriselor analizate, pentru menționarea lor în cadrul literaturii de specialitate.

Dacă se pare că s-a insistat prea puțin asupra unor manuscrise celebre, ca *Evangelhlarul de la Humor* și alte monumente ale vechii miniaturi din Moldova, aceasta se explică prin faptul că am căutat, mai ales analizarea operelor anonime și necunoscute, care așteptau să fie identificate, ca aparținînd epocii lui Ștefan cel Mare și sec. XVI, prin semnele de hîrtie filigranate care au fost menționate.

Lipsurile eventuale, în descrierea cărților, vor putea fi împlinite de imaginile fotografice, din paginile manuscrise, care au fost executate de prof. V. Vișinescu și de semnele filigranate în hîrtie care vor fi publicate în partea a II-a a studiului de față.

Pr. PAULIN POPESCU

PRIMUL VOLUM DIN ISTORIA ROMINIEI*

În condițiile create culturii românești de revoluția populară începută la 23 August 1944, nu este de mirare că și istoriografia s-a dezvoltat în ritmul și cu intensitatea unei adevărate revoluții. Și nu este vorba numai de o dezvoltare în suprafață și în adâncime, ci și de o transformare structurală a științei istoriei, care permite istoriografiei românești să se ridice «pe o treaptă calitativ superioară față de istoriografia din trecut și, totodată, față de știința istorică din țările capitaliste contemporane»¹.

Este adevărat că și istoriografia românească veche — apreciabilă atât prin eforturile cât și prin rezultatele ei — a urmat, în general, o linie sănătoasă. Lăsînd la o parte pe marii cronicari, ca și lucrările istorice ale Școlii Ardelene, primii mari istorici au avut și au propagat o concepție justă despre istorie. Nicolae Bălcescu, de pildă, voia să scrie o istorie «adevărat națională», adică o istorie care să dea nu «biografia stăpînitorilor», ci «să ne arate poporul român» în dezvoltarea lui istorică. În același spirit, Mihail Kogălniceanu își deschidea la Iași, în 1843, cursul de istorie națională, proclamînd istoria «cartea de căpetenie a popoarelor» și socotind că nu domni, ci poporul este «izvorul a tuturor mișcărilor și isprăvilor».

Istoricii romîni de mai tîrziu s-au abătut în oarecare măsură de la această linie justă, dar ei au contribuit totuși la dezvoltarea istoriografiei românești, îndeosebi prin oameni ca A. D. Xenopol, care a publicat între 1888 și 1893 prima *Istorie a Romînilor* de mari proporții, Dimitrie Onciul,

* ISTORIA ROMINIEI, I: *Comuna primitivă. Sclavagismul. Perioada de trecere la feudalism*. București, Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1960, gr. în 8°, LXXI+889 pp.

1. Acad. C. Daicoviciu, *Tratatul de Istorie a Romîniei*, în rev. «Lupta de clasă», septembrie 1960, p. 23.

întemeietorul școlii pozitivistice în istorie la noi, Nicolae Iorga, Vasile Pîrvan și alții.

După 23 August 1944, istoriografia românească a reluat firul istoriografiei progresiste a pașoptiștilor. Acum începe să se facă mai ales istoria popoarelor, a maselor, a producătorilor de bunuri. Problema centrală o formează astăzi mișcările și revoluțiile săvârșite de sclavi, țărani, burghezie, clasa muncitoare. Istoria patriei se studiază, în mod firesc, ca parte integrantă a istoriei universale și a ieșit, în sfârșit, din cadrul «europocentrismului»², istoria devenind astfel cu adevărat universală.

Istoriografia românească nouă beneficiază însă de condiții cu totul superioare, create de statul nostru democrat popular, condiții care îi dau posibilitatea desfășurării unei activități necunoscute la noi pînă acum în domeniul istoriei. Astfel, s-au reorganizat vechile institute de cercetări și s-au creat altele noi. În anul 1948 a fost reorganizată însăși Academia R.P.R. și secția a V-a de științe istorice, filozofice și economico-juridice. S-au creat o serie de muzee de istorie și s-au reorganizat cele vechi. Săpăturile arheologice, întreprinse pe tot teritoriul țării noastre începînd din anul 1949 și continuate după aceea în fiecare an, depășesc tot ce s-a realizat la noi în trecut în acest domeniu. Rezultatele lor sînt cunoscute din referatele întocmite de colectivele de specialiști, din numeroasele monografii publicate, din comunicări și articole, din piesele expuse în muzee. Tot pentru înmulțirea posibilităților de documentare s-au tipărit, în ultimii ani, numeroase colecții de documente, ediții critice de cronici și legiuiri, traduceri de istorii și cronici romane, grecești și bizantine care privesc istoria patriei noastre. De un ajutor prețios sînt în activitatea științifică numeroasele periodice de specialitate care apar de 17 ani încoace în diferite centre culturale ale țării: buletine, reviste de studii și cercetări istorice, colecții de comunicări, publicații periodice specializate pe epoci istorice sau pe probleme (numismatică, orientalistă etc.).

Istoriografia noastră prețuiește bunurile culturale ale trecutului, valorificînd în mod critic toate realizările științifice ale vechii istoriografii. B. P. Hasdeu, Al. Odobescu, Al. Papiu Ilarian, Gh. Bariț, Gr. Tocilescu, A. D. Xenopol, N. Iorga, I. Bogdan, D. Onciul, C. Giurescu, V. Pîrvan, istorici din a doua jumătate a veacului al XIX-lea și începutul veacului al XX-lea, sînt apreciați și folosiți de istoriografia actuală, deși au avut greșeli, firești pentru epoca și împrejurările în care au trăit.

Între numeroasele condiții favorabile create istoriografiei românești de statul nostru în anii puterii populare, trebuie menționate și largile posibilități de colaborare cu istoricii din întregul sistem mondial socialist. Un ajutor prețios ni-l dă îndeosebi știința istorică sovietică prin numeroasele traduceri de studii și periodice, larg folosite la noi, prin schimbul de experiență, prin folosirea metodei de muncă în colectiv aplicată și pe plan internațional. În acest sens, s-a creat în anul 1956 o

2. Acad. C. Daicoviciu, *Dezvoltarea științei istorice contemporane pe baza învățaturii marxist-leniniste*, în rev. «Lupta de clasă», octombrie 1957, p. 89.

comisie romîno-rusă, condusă de acad. M. N. Tihomirov, pentru studiul relațiilor romîno-ruse prin explorarea fondurilor de arhive sovietice și romîne³.

Istoricii noștri au început alcătuirea tratatului de Istorie a Romîniei, mare lucrare de sinteză științifică, în cinci volume, asupra importanței căreia nu se va insista niciodată prea mult. Primul volum al acestei lucrări, apărut la sfîrșitul anului 1960 în Editura Academiei R.P.R., cuprinde orînduirea comunei primitive, sclavagismul și perioada de trecere la feudalism. Comitetul de redacție al volumului a avut ca redactor responsabil pe acad. C. Daicoviciu și ca redactori reponsabili adjuncți pe acad. E. Condurachi și profesorii I. Nestor și Gh. Ștefan, membri corespondenți ai Academiei R.P.R. Volumul întrunește munca celor mai buni specialiști ai noștri în domeniul istoriei străvechi și vechi.

După un cuvînt înainte, o scurtă caracterizare geografică a teritoriului R.P.R. și o prefață semnată de comitetul de redacție, primul volum al tratatului de Istorie a Romîniei cuprinde un dens capitol asupra izvoarelor și patru părți care tratează despre: orînduirea comunei primitive, apariția și formarea relațiilor sclavagiste în Dacia, epoca sclavagistă romană și perioada de trecere la feudalism.

În afară de utilizarea ultimelor rezultate ale cercetărilor științifice, de imensul material documentar pe care îl cuprinde, primul volum din Istoria Romîniei are mai ales meritul de a fi înlăturat o serie de teorii neîntemeiate și erori ale vechii istoriografii, aducînd lumină în numeroase probleme legate de istoria patriei noastre sau rezolvînd alte probleme. Astfel, încă din prima parte a volumului, trebuie semnalat faptul că, în urma unor importante descoperiri arheologice făcute în ultimii ani, începutul istoriei noastre poate fi plasat cu aproximativ 600.000 de ani în urmă. Este vorba de uneltele de piatră cioplită din așa numita «cultură de prund» descoperite pe Valea Dîrjovului, Raionul Slatina, și care ar fi mai vechi decît etapa pitecantropilor de Pekin și Casablanca. Uneltele de pe Valea Dîrjovului reprezintă pînă acum singura urmă de cultură de prund în Europa, toate celelalte găsindu-se în Africa și Asia. Din această importantă descoperire se trage concluzia că pămîntul țării noastre a fost locuit din cele mai vechi timpuri. Paleoliticul mijlociu și superior sînt de asemenea bine reprezentate pe teritoriul patriei noastre. Resturile, fosile umane, numeroasele unelte, vetrele, peșterile-locuință demonstrează continuitatea de viață de-a lungul întregii epoci vechi a pietrei.

În legătură cu trecerea de la paleolitic la neolitic, tratatul de Istorie a Romîniei rezolvă și o altă problemă, respingînd o serie de teorii greșite ale vechii istoriografii. Astfel, din cauza volumului redus al cercetărilor arheologice din trecut, mult timp s-a crezut că în întreaga Europă, între paleolitic și neolitic ar fi existat un gol, un hiatus. Este așa numita «teorie a hiatusului», a discontinuității de viață pe aceste teritorii, care ar fi devenit pentru multă vreme «locuri pustii». În aceste condiții,

3. Acad. A. Oțelea, *Dezvoltarea științei istorice romînești, după 23 August 1944*, în rev. «Studii», anul XII (1959), nr. 4, p. 41.

culturile neoliticului dezvoltat, bogat reprezentat atât la noi cât și în întreaga Europă, nu se puteau explica altfel decât printr-o altă teorie greșită, și anume prin teoria transplantării acelor culturi de către populații venite de pe alte meleaguri. Cercetările arheologice mai noi demonstrează însă că pe teritoriul țării noastre a existat și o perioadă mezolitică, în care societatea omenească a trecut de la paleolitic la neolitic. De asemenea, se poate documenta, în regiunile extracarpătice, prezența primelor etape de dezvoltare ale neoliticului.

În ceea ce privește neoliticul, foarte bine cunoscut pe teritoriul patriei noastre, primul volum de Istorie a României semnalează și subliniază în mod deosebit descoperirea unor culturi neolitice vechi, necunoscute pînă acum în Europa de Răsărit. E vorba de cultura Criș și cultura ceramicii liniare, identificate pe teritoriul țării noastre mai ales în urma cercetărilor arheologice intense din ultimii ani. Cultura Criș a stat la baza dezvoltării ulterioare a vieții neolitice din întregul sud-est european, iar cultura ceramicii liniare, răspîndită treptat pînă în Belgia și Franța, reprezintă deocamdată cea mai veche urmă de viață a triburilor neolitice din Europa Centrală.

O altă problemă care se pune și se rezolvă într-un mod nou este aceea a relațiilor dintre triburile de pe teritoriul țării noastre și cele din ținuturile vecine, atât în epoca pietrei cât și mai ales în epoca metalelor. Cercetările și studiile asupra comunei primitive au dovedit că la noi, ca și aiurea, dezvoltarea societății omenești și a culturii ei materiale s-a făcut pe baze autohtone, locale. Influențele din afară au grăbit ori au încetinit procesele istorice, factorul extern fiind totdeauna secundar. Astfel, prima mare diviziune socială a muncii, care constă din desprinderea triburilor de păstori de masa de agricultori, produsă la noi în jurul anului 2000, și folosirea aramei, sînt anterioare migrației dinspre Răsărit a triburilor de păstori din complexul cultural al «înmormîntărilor cu ocră roșu». Aceste triburi, care au adus la noi ceramica șnurată și înmormîntările cu ocră, au contribuit la grăbirea procesului de separare a triburilor și de trecere la organizarea patriarhală.

De asemenea, tot în ceea ce privește problema influențelor, s-a revizuit și punctul de vedere privitor la rolul sciților, al grecilor și al celților în dezvoltarea societății de pe teritoriul patriei noastre. În legătură cu apariția metalurgiei fierului, tratatul respinge atât «ipoteza cimeriană» cât și «ipoteza lusaciană», care afirmă că fierul a fost importat din afară, prin migrații. Rolul sciților, exagerat de istoriografia burgheză, este de asemenea secundar. Ei au contribuit la răspîndirea metalurgiei fierului la noi și la grăbirea procesului de destrămare a comunei primitive, fără să fie însă inițiatorii culturii fierului în spațiul carpato-danubian. Creatorii Hallstattului de pe teritoriul României au fost geto-dacii⁴, procesul de dezvoltare a acestor triburi fiind un proces autohton, la care s-au adăugat, firește, și înrîuriri din afară.

4. Acad. C. Daicoviciu, *Tratatul de Istorie a României*, p. 30.

Același rol secundar l-au avut și coloniile grecești de pe țărmul pontic, deși influența lor economică și culturală asupra populației autohtone a fost deosebit de puternică. Ele au întărit și desăvârșit procesul mai vechi de destrămare a orînduirii comunei primitive și de apariție a primelor forme sclavagiste. Nu se poate neglija însă nici influența triburilor băștinașe asupra grecilor. Cultura și religia din orașele grecești din Dobrogea au fost puternic înrîurite de pămîntenii din aceste regiuni. Îndeosebi cultele religioase ale tracilor vecini au exercitat o deosebită atracție asupra grecilor.

Istoriografia din ultimii ani a limpezit și problema influenței celtice, exagerată de istoriografia burgheză și mai ales de Cezar Bolliac, Ion Andrieșescu și mai puțin de Vasile Pîrvan. Tratatul de Istorie a Romîniei analizează pe larg urmele civilizației celtice de pe teritoriul țării noastre. Influența lor este însă sporadică și superficială și este departe de a fi reprezentat o adevărată «celtizare» a teritoriului patriei noastre, așa cum s-a crezut uneori în vechea istoriografie.

Tratatul de Istorie a Romîniei se ocupă pe larg și de manifestările de suprastructură din comuna primitivă și în special de cele religioase. Primele manifestări de viață spirituală și religioasă sînt semnalate încă din paleolitic și sînt documentate prin apariția unor desene, gravuri, picturi și figurine legate de magia vînătorească și poate de credințe totemice. În neolitic sînt foarte răspîndite practicile legate de cultul fertilității și al fecundității, cum este de pildă cultul femeii-mame, documentat prin numeroasele figurine antropomorfe feminine. De asemenea, este foarte dezvoltat cultul morților, care presupune existența ideii de suflet și de viață viitoare. Ritul funerar cel mai răspîndit în această epocă este în-humația. În epoca bronzului, manifestările religioase sînt variate și evoluat. Se poate vorbi acum de un naturism manifestat mai ales în cultul soarelui. Acest cult este bine documentat arheologic prin apariția unor motive ornamentale specifice, ca: cercuri, cercuri cu cruce, spirale, virtejuri. Se întîlnesc din ce în ce mai multe obiecte și locuri de cult, sanctuare, altare. Cultul morților se îmbogățește și apare ca rit funerar nou incinerarea, care, după unii cercetători, ar presupune o concepție mai abstractă, mai spiritualistă, despre suflet.

O altă problemă de istorie veche, limpezită și rezolvată just în tratatul de Istorie a Romîniei, este aceea a civilizației geto-dace și a statului dac. Istoriografia burgheză s-a preocupat puțin, sporadic și superficial de Dacia preromană, trăgînd concluzii false sau netrăgînd nici o concluzie. Tendințele acestei istoriografii au mers fie spre diminuarea civilizației și istoriei dacilor, fie spre exagerarea lor, ajungîndu-se chiar la teoria unui fel de «pandacism», despre care acad. C. Daicoviciu crede că era merit să servească unui «imperialism» romînesc în Europa sud-estică⁵. Astăzi s-a dovedit, pe bază de izvoare, existența unei puternice

5. Acad. C. Daicoviciu, *Poziția antiștiințifică a istoriografiei burgheze romîne*, în «Studii și referate privind istoria Romîniei», partea I, Editura Academiei R.P.R., 1954, pp. 164 și 167.

civilizații sclavagiste la noi înainte de cucerirea romană, risipindu-se astfel legenda despre rolul civilizator al Romei. Săpăturile arheologice întreprinse în munții Orăștiei au dat la iveală un vast sistem de fortificații și construcții care alcătuiau centrul statului dac. Numeroasele unelte de fier și atelierul cu bare de materie primă descoperite în complexul de cetăți dace din munții Orăștiei atestă o agricultură înaintată și meșteșuguri înfloritoare. Trebuie amintită în special ceramica pictată de factură superioară. În meșteșugul clădirii de cetăți și fortificații, dacii se găseau pe ultima treaptă atinsă pînă atunci. Meșterii lor lucrau cu compasul și cu instrumente de ultimul model, dovedind o vădită superioritate față de celții și germanii Europei Apusene și rivalizînd cu romanii, cuceritorii lor de mai tîrziu. Grandioasele sanctuare din incinta sacră, probabil Kogaionon-ul despre care vorbește Strabo, ca și descoperirea unor urme de scriere locală cu alfabet grecesc, dovedesc că, și din punct de vedere suprastructural, civilizația dacilor atinsese un nivel înalt. Cucerirea romană a pus capăt dezvoltării acestei civilizații autohtone autentice.

O altă problemă importantă, rezolvată în tratatul de Istorie a Romîniei, este aceea a statului sclavagist dac. Istoriografia burgheză, prin A. D. Xenopol, Nicolae Iorga, Vasile Pîrvan și Ion Andrieșescu, vorbea despre un stat sclavagist dac încă de pe vremea lui Dromichete, adică de pe lă anul 300 î.e.n., exagerîndu-i măreția și puterea. Astfel, acest stat a putut să devină pentru vechii noștri istorici un adevărat «imperiu», de o putere «imensă», «formidabilă», iar Burebista un «împărat al Răsăritului»⁶. Justa interpretare a știrilor transmise de Diodor Sicilianul și a izvoarelor arheologice dovedește însă că așa zisul stat al lui Dromichete nu era decît o vastă uniune de triburi și că pe timpul lui Dromichete dacii se găseau încă în faza de tranziție a democrației militare. În schimb, formația politică încheată de Burebista în veacul I î.e.n., pentru a înfrunța primejdia romană, este fără îndoială un stat sclavagist, care premerge vastei unități teritoriale realizate de Decebal. Izvoarele literare și documentele arheologice o dovedesc pe deplin. Forțele de producție atinseseră o mare dezvoltare, dacii găsiindu-se acum în a doua epocă a fierului. Existența proprietății private, existența orașelor devenite din centre de apărare centre meșteșugărești și comerciale, marea dezvoltare a negoțului sînt tot atîtea dovezi ale existenței condițiilor necesare înființării statului. Cît despre munca cu sclavi și apariția contradicțiilor de clasă, ele ajunseseră în veacul I î.e.n. în stadiul care impunea o organizație de stat. Asasinarea lui Burebista în anul 44 î.e.n. este o dovadă a antagonismului și luptelor interne. Chiar fenomenele de suprastructură sînt în veacul I î.e.n. acelea ale unui stat încheat. Religia dacilor depășise faza tribală sau unional-tribală. Zeii gentilici fuseseră umbriți de o divinitate supremă, dar nu unică, Zamolxis, căreia i se aducea, într-un sanctuar comun, un cult condus de un mare preot. Așezarea de la Gră-

6. Idem, *ibidem*, p. 169.

diștea Muncelului era, în același timp, centru economic, politic, militar și religios al dacilor.

Formația politică a lui Burebista a fost deci un stat sclavagist, care avea să atingă culmea dezvoltării sale la sfârșitul veacului I î.e.n., sub Decebal. În ceea ce privește caracterul statului dac, se poate afirma că acesta a fost un stat sclavagist, dar un stat sclavagist începător, deosebit de statul sclavagist clasic. În acest stat, proprietatea colectivă gentilică coexistă cu marile proprietăți ale nobilimii, sclavia rămăsese la stadiul ei primitiv de dezvoltare și nu ajunsese să cuprindă întreaga producție, iar oamenii liberi reprezentau principala forță de muncă. Rezolvarea justă a problemei caracterului statului dac, în tratatul de Istorie a României, are, așa cum arată acad. C. Daicoviciu, o însemnătate care depășește Istoria României. Ea contribuie la înțelegerea caracterului statelor «barbare» de la periferia întregii lumi greco-romane, care erau tot state sclavagiste de tip începător⁷.

În ceea ce privește caracterul religiei geto-dacilor, tratatul de Istorie a României ia o atitudine justă, punând capăt discuțiilor purtate în trecut la acest capitol. Se știe că unii istorici și teologi au afirmat că dacii au fost monoteiști și că Zamolxis era zeul lor unic. S-a mai vorbit de asemenea despre un «pseudo-monoteism» sau un «henoteism exclusivist» al geto-dacilor. *Tratatul de Istorie a României* socotește toate aceste teorii ca «greșite» sau «exagerate» (p. 330), dacii fiind politeiști, ca și popoarele vecine aflate la același grad de civilizație. *Tratatul* interpretează în acest sens cunoscutul și mult discutatul pasaj din Herodot, numele de Zamolxis-Gebeleizis reprezentând de fapt două divinități, contopite, poate, pe vremea lui Herodot, în una singură. În același fel este prezentată și credința geto-dacilor în nemurirea sufletului, credință care nu va fi fost, așa cum s-a afirmat adesea, ceva specific geto-dacilor, deoarece o întâlnim la toate popoarele antice. În continuarea acestui capitol, *Tratatul de Istorie a României* se ocupă de riturile religioase ale dacilor, mai mult bănuite decât cunoscute, de locurile de cult și de divinități. Acad. C. Daicoviciu, care tratează întreaga parte a II-a, privitoare la apariția și formarea relațiilor sclavagiste în Dacia, socotește ca neîndoielnică existența unui cult al soarelui și a unei divinități solare. Dacii ar fi avut și un animal sacru și anume bourul sau zimbrul. Ca rit de înmormântare, ei au avut mai ales incinerarea și numai rareori înhumația. Mormintele de incinerare erau cu sau fără tumuli.

Importante modificări a suferit și capitolul cuceririi romane, pe care istoriografia noastră nouă o înfățișează în mod științific, cu laturile ei pozitive și negative. Este cunoscută exaltarea rolului «civilizator» al romanilor asupra dacilor «barbari». Părăsind linia sănătoasă urmată de Bălcescu, care vedea și «marea civilizație materială» adusă de romani, dar și «durerile» stăpînirii romane, Xenopol, Iorga, Pîrvan, vorbesc despre «ordinea» și «civilizația» romană, despre «omenia» romană⁸. Răz-

7. Idem, *Tratatul de Istoria României*, p. 33.

8. Idem, *Poziția antiștiințifică...*, pp. 174-175.

boaiele lui Traian sînt însă adevărate războaie de cotropire, care se explică nu prin spiritul romanic al epocii și nici prin orgoliul lui Traian, ci prin profunde cauze economice, sociale, politice și militare. Iar provincia romană Dacia, departe de a fi o Dacie «felix», este un ținut cotropit, frămîntat conținut de răscoale ale populației supuse.

În legătură cu stăpînirea romană în Dacia, volumul I din Istoria Romîniei se ocupă pe larg de problema continuității populației dace și apoi daco-romane pe teritoriul din nordul Dunării. Această continuitate a fost negată de unii istorici străini, ca Robert Roesler și A. Alföldi. Tratatul de Istorie a Romîniei respinge aceste teorii pătimase și neștiințifice, demonstrînd contrariul prin argumente scoase din scrierile literare antice, prin argumente arheologice și epigrafice și chiar prin argumente logice.

În ceea ce privește problema răspîndirii creștinismului în Dacia, tratatul socotește că începutul acestei răspîndiri s-a făcut în timpul stăpînirii romane, dar că în acest timp nu poate fi vorba decît de adepți izolați și poate străini ai acestei credințe (p. 442). Comunități creștine constituite nu au putut să apară în Dacia decît începînd din timpul lui Constantin cel Mare, cînd creștinismul a încetat de a mai fi persecutat. De acum înainte creștinismul se răspîndește rapid în nordul Dunării, atît prin cuceririle lui Constantin cel Mare pe malul stîng al Dunării, cît și prin misionari și prin legăturile directe dintre locuitorii din nordul și din sudul Dunării. Avem deci de-a face cu un mod de a aborda această problemă deosebit de concepția vechilor istorici romîni, care vorbeau despre o răspîndire treptată a creștinismului în Dacia, începînd chiar înainte de cucerirea romană, și intensificîndu-se după cucerire și mai ales după anul 313, cînd misionarii au putut circula liberi atît în imperiu cît și în afară.

În ultima parte, tratatul de Istorie a Romîniei se ocupă de perioada de trecere la feudalism, adică de perioada dintre veacurile IV și X. Este un mare succes al istoriografiei noastre noi faptul că a fost infirmată acea teorie după care mileniul scurs între eliberarea Daciei și formarea statelor feudale ar fi un mileniu de întuneric, aproape inaccesibil cercetărilor istorice. Această perioadă, de o importanță excepțională în istoria noastră, deoarece este perioada formării poporului romîn, a limbii romîne și a primelor înjghebări statale romînești, a făcut obiectul preocupărilor unor colective speciale de arheologi și a fost studiată pe șantiere speciale ca cele de la Morești (Transilvania), Poenești-Vaslui, Garvăn (Regiunea Galați), Spanțov (Reg. București), Sărata-Monteoru etc. Un capitol special se ocupă de populația autohtonă, cu accent deosebit asupra continuității culturii autohtone pe întregul teritoriu al Daciei. De asemenea, în capitolele privitoare la migrația popoarelor, se scoate permanent în evidență existența daco-romanilor în spațiul carpato-dunărean, urmărindu-se dezvoltarea culturii lor materiale și spirituale. O importanță deosebită se dă pătrunderii și așezării slavilor pe teritoriul patriei noastre,

ca și migrației bulgarilor și stăpînirii primului stat bulgar pe teritoriile din stînga Dunării.

Volumul I al tratatului de Istorie a Romîniei se încheie cu tratarea problemei de o deosebită importanță a formării limbii și a poporului romîn. Capitolul care tratează această problemă este semnat de acad. C. Daicoviciu, acad. Em. Petrovici și prof. Gh. Ștefan. Tratatul respinge ca neîntemeiată teoria imigraționistă, demonstrînd continuitatea și autohtonitatea poporului romîn pe teritoriul patriei sale. Procesul formării poporului romîn și a limbii romîne este un proces de lungă durată, care începe cu colonizarea și romanizarea Moesiei și a Daciei și se sfîrșește după asimilarea elementului etnic și lingvistic slav. Procesul poate fi socotit încheiat în ultimele veacuri ale mileniului I, cînd apar primele mențiuni despre vlahi, adică despre o populație care nu mai este nici romană, nici slavă (p. 808). În ceea ce privește locul de formare a poporului romîn și a limbii romîne, acesta este plasat de tratatul de Istorie a Romîniei în spațiul de la nordul Dunării de Jos și în special în ținuturile de deal și de munte ale Daciei.

Ne-a fost, desigur, imposibil să prindem în această sumară prezentare întregul aport de revizuri, completări, noutăți, pe care primul volum din tratatul de Istoria Romîniei îl aduce pentru partea străveche și veche a Istoriei patriei noastre. Și chiar dacă unele afirmații cuprinse în acest volum ar mai putea suferi schimbări cu prilejul altor ediții, pe măsura înaintării cercetărilor arheologice și istorice, ceea ce s-a realizat pînă acum este, în chip incontestabil, o operă de mare valoare științifică și educativă.

Valoarea primului volum din tratatul de Istoria Romîniei este sporită și prin condițiile superioare redacționale și tehnice în care a apărut, precum și prin cele 16 planșe-hărți în afara textului, prin numeroasele figuri presărate în text, prin bibliografia bogată de la sfîrșitul fiecărui capitol, și, în fine, prin indicii de diferite feluri.

Apariția pe cît mai curînd a tuturor volumeilor din tratatul de Istorie a Romîniei va însemna, desigur un eveniment de seamă în istoria culturii romînești și un neprețuit dar făcut acestei culturi de munca înfrățită a istoricilor romîni actuali.

Diac. prof. EMILIAN VASILESCU

UN GHID AL MONUMENTELOR FEUDALE BUCUREȘTENE*

Comemorarea (în 1959) a 500 de ani de la prima mențiune documentară a orașului București (hrisovul slavon din 20 sept. 1459, de la Vlad Tepeș Vodă) a prilejuit apariția unor numeroase și importante publicațiuni privitoare la arheologia, la istoria și la monumentele istorice și de artă ale frumoasei noastre Capitale. Fără să mai vorbim de articolele de ziare și de reviste scrise cu acest prilej, amintim doar câteva volume de studii și de popularizare, ca de exemplu: *București. — Scurt istoric*, volum colectiv apărut sub redacția profesorului Fl. Georgescu, editat de Muzeul de Istorie a Orașului București, 1959; *Pagini din trecutul Bucureștilor*, de prof. Fl. Georgescu, în aceeași editură, 1959; *Bucureștii de odinioară în lumina săpăturilor arheologice*, sub redacția prof. I. Ionașcu, publicat în aceeași editură, 1959; *București. Mic îndreptar*, Editura «Meridiane», 1960; *Muzeele din București*, de M. Mihalache, în aceeași editură, 1960; *Documente privitoare la istoria orașului București (1594-1821)*, publicate de G. Potra, Editura Acad. R.P.R., 1961; prof. Fl. Georgescu și P. Cernovodeanu, *Muzeul de Istorie a orașului București*, 1960, Editura Muzeului de Istorie a orașului București; prof. I. Dumitrescu, *Muzica în Bucureștiul de ieri și de azi*, ș.a.

Una din cele mai voluminoase, mai temeinice și mai utile publicații de acest fel este și cea cu titlul *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din București*, datorită d-lui Nic. Stoicescu, cercetător la Institutul de Istorie al Academiei R.P.R.

Nu lipseau nici pînă acum lucrări mai vechi, care să facă oficiul de călăuză pentru cei ce voiau să se informeze asupra istoriei și monumentelor vrednice de văzut și de cunoscut ale Capitalei țării noastre. Lăsînd la o parte pe cele cu caracter literar sau gazetăresc, bazate pe amintirile privitoare la diferitele aspecte și monumente ale Bucureștilor din trecutul apropiat (ca de exemplu: articolele de D. Caselli și cele de G. Potra din «Gazeta Municipală»; *Bucureștii Vechiului Regat*, de G. Coștescu, București 1944; *Bucureștii ce se duc*, de H. Stahl, Vălenii de Munte,

* Nic. Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din București*, București, 1961 (Editura Academiei R.P.R.), 364 pp. format mare, cu 135 figuri în text.

1910, ș.a.), toate publicațiunile românești din timpul mai nou, cu caracter de studiu arheologic, istoric sau artistic al monumentelor bucureștene, se bazau mai ales pe lucrarea—monumentală la vremea ei, dar de mult depășită și învechită — a lui Ionescu-Gion: *Istoria Bucureștilor*, apărută la sfârșitul veacului trecut (1899). Chiar cele mai serioase și mai demne de încredere dintre călăuzele pentru cercetarea și cunoașterea orașului București și a trecutului său, scrise în prima jumătate a veacului nostru (ca de exemplu: *București*, de O. N. Greceanu, 1928 și 1929; *Conducător istoric la bisericile din București și împrejurimile imediate* (1936) și *Istoria Bucureștilor* (1937), ambele de N. Iorga; *București. Ghid istoric și artistic*, de prof. Gr. Ionescu, București, 1938, și *București. Orașul și monumentele sale*, de același, București, 1956), pe lângă faptul că repetau uneori erori de informație luate după lucrările similare mai vechi, nu putuseră beneficia încă de vastul material informativ pus la îndemâna istoricilor noștri prin noile săpături arheologice efectuate și prin cercetările istorice publicate în ultimii ani, prin grija regimului de democrație populară, material care impune revizuirea și corectarea multor afirmații eronate din vechile monografii despre trecutul Bucureștilor.

Lipsa aceasta o împlinește acum lucrarea d-lui N. Stoicescu. Folosind în chip critic tot ce s-a publicat pînă acum în literatura românească și străină, dar punînd la contribuție, în plus, datele și informațiile noi asupra trecutului Capitalei noastre, aflate în publicațiunile recente care cuprind rezultatele săpăturilor arheologice făcute în anii din urmă în București și în împrejurimi (ca de exemplu: *București. Rezultatele săpăturilor și ale cercetărilor din anul 1953*, București, 1954; *Bucureștii de odinioară în lumina săpăturilor arheologice*, București, 1959, ș.a.), dl. N. Stoicescu a pus la îndemîna doritorilor de a cunoaște trecutul și istoria Capitalei prin monumentele sale de artă, o călăuză cu mult superioară din toate punctele de vedere față de lucrările similare anterioare, pe care le depășește nu numai prin lărgimea și bogăția informației de ordin arheologic și istoric, prin modul sistematic în care prezintă materialul adunat, ci și prin spiritul critic de care dă dovadă, ca și prin frumusețea formei de prezentare stilistică și tipografică. De fapt, lucrarea d-sale e departe de a fi — așa cum se intitulează cu modestie — un simplu *repertoriu bibliografic* al monumentelor de istorie și de artă din București; nu e vorba doar de o listă bibliografică de felul celei publicate tot de d-sa mai înainte, cu titlul *Bibliografie privind bisericile din București* (în «Studii și cercetări de Istoria artei», 1957, nr. 3-4, pp. 287-296, ca o continuare a *Bibliografiei privind monumentele istorice din R.P.R.*, începută în numărul anterior al aceleiași publicații, pp. 155 și urm., în care se dă și bibliografia minăstirilor din București). Indicațiile pur bibliografice, adăugate la fiecare din monumentele prezentate, nu ocupă decît o mică parte din conținutul lucrării; cea mai mare parte o formează prezentarea istorico-arheologică și descrierea artistică a fiecărui monument, precum și materialul intuitiv, alcătuit din planuri, fotografii ale

acestor monumente și reproduceri după diferite desene, gravuri și tablouri mai vechi ale lor.

Cartea se deschide cu *Prefața* autorului (pp. 5-8), în care acesta expune cuprinsul, împărțirea și metoda de lucru a operei sale. Precum ne previne d-sa, lucrarea constituie cea dintâi încercare de a strînge la un loc știrile privitoare la monumentele orașului, — atît cele civile cît și cele religioase, existente sau dispărute — construite în epoca feudală, adică de la sec. XV, de cînd datează cele mai vechi monumente cunoscute din București, pînă la anii 1848-1850, socotiți ca limită extremă a orînduirii feudale în țara noastră (p. 6).

Urmează o *Introducere*, semnată de acad. prof. A. Oțetea (pp. 9-19), în care acesta face un scurt dar substanțial și cuprinzător istoric al Bucureștilor, pe baza principalelor izvoare, documente și monumente cunoscute și publicate pînă acum.

Cuprinsul propriu zis al *Repertoriului bibliografic* este împărțit în trei mari părți.

Cea dintâi e consacrată *monumentelor de arhitectură civilă* (pp. 21-153). O primă subdiviziune a acestei părți se ocupă cu *Cetatea București* (pp. 23-35), a doua (pp. 26-60), cu *Curțile, palatele și casele domnești din București*, între care figurează și palatul brîncovenesc de la Mogoșoaia (azi muzeu), a treia cu *Case boierești* (pp. 61-78), a patra (pp. 79-89) cu *Case vechi de țirgoveți* (între care figurează și *Casa parohială a bisericii Răzvan*, pp. 82-83), a cincea cu vechile *Hanuri* din București (pp. 90-121), a șasea cu diverse *Instituții publice vechi* din București: școli (pp. 123-134), spitale (pp. 134-142), teatre etc., iar a șaptea (pp. 148-153) cu *alte monumente* (băi publice, chioșcuri sau foișoare, cișmele și poduri etc.).

A doua și cea mai mare parte a cărții (pp. 155-329) se ocupă cu *monumentele de arhitectură religioasă*: mînăstiri, biserici, schituri și paraclise. Precum precizează autorul însuși (p. 158), monumentele bucureștene de arhitectură religioasă din epoca feudală sînt cu mult mai numeroase decît cele de arhitectură civilă; din cele 78 de monumente de arhitectură din răstimpul de la sec. XVI pînă la mijlocul sec. XIX de pe teritoriul orașului București, 59 sînt biserici sau mînăstiri și numai 19 sînt monumente civile, dintre care cele mai multe sînt cu mult mai noi decît cele religioase, provenind abia din sec. XIX. Adăugînd, la bisericile-monumente, și pe cele care nu figurează în lista oficială a monumentelor istorice și de artă, dar care aparțin ca vechime tot epocii feudale, dl. Stoicescu numără 138 biserici mînăstirești și parohiale și 15 paraclise, construite în București pînă la mijlocul secolului trecut (dintre care unele dispărute azi), fără să mai punem la socoteală pe cele neidentificate și dispărute de mult, pe care le cunoaștem doar din planurile vechi ale orașului sau din diferite mențiuni documentare. Importanța bisericilor bucureștene pentru istoria artei romînești e subliniată de autor însuși, în felul următor: «În formarea și evoluția arhitecturii romînești, bisericile constituie cel mai important capitol, întrucît multe din ele, păstrîndu-se

aproape în forma originală, oferă posibilitatea studierii în profunzime, atât a influenței elementelor de arhitectură străine, cât și a deosebit de valorosului aport pe care l-au adus meșterii ieșiți din mijlocul poporului nostru, al căror înalt simț artistic a dus la modificarea și interpretarea creatoare a acestor influențe. Întrucât monumente civile nu s-au păstrat decât cu totul sporadic și, în orice caz, abia începând din sec. al XVII-lea, bisericile constituie principalele jaloane ce marchează evoluția arhitecturii noastre feudale» (p. 160).

Dl. N. Stoicescu face mai întâi o scurtă prezentare cronologică a bisericilor din București, împărțindu-le cronologic, pe secole (începând cu sec. XVI) și pe perioade, iar înăuntrul acestora pe grupe, după caracterele arhitectonice (dispozițiile constructive), exemplificând cu monumentele principale din fiecare grupă; în această împărțire autorul s-a condus de lucrările de sinteză asupra evoluției arhitecturii românești ale arhitecților N. Ghika-Budești (*Evoluția arhitecturii în Muntenia și Oltenia*, 4 volume, apărute în «Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice», București, 1927, 1930, 1932 și 1936) și Gr. Ionescu (*Istoria arhitecturii românești*, București, 1937). Urmează apoi prezentarea, pe rînd, a bisericilor și a mînaștirilor bucureștene care aparțin epocii feudale (între ele fiind trecute și cele care nu sînt monumente istorice sau de artă), enumerate în ordinea alfabetică a denumirii cu care sînt cunoscute de obicei; șirul lor începe cu biserica Albă-Dîrvaș de pe Calea Victoriei și se termină cu biserica fostei mînaștiri Zlătari (Calea Victoriei nr. 12). Cea mai veche dintre cele enumerate și ajunse pînă la noi, fie în forma originală, fie refăcută, este biserica Buna Vestire-Curtea Veche (impropriu cunoscută azi sub denumirea de Sf. Anton, mijlocul sec. XVI), iar cea mai nouă în limitele epocii feudale este biserica Sf. Spiridon-Nou de pe Calea Șerban Vodă (în forma actuală din 1852-1858). La fiecare biserică sau mînaștire se indică mai întâi numirile vechi și noi sub care a fost cunoscută succesiv în timp și locul în care este (a fost) situată; apoi se face pe scurt istoria și descrierea arhitectonică, se dau informații asupra picturii și asupra valorii artistice (cînd e cazul), iar la sfîrșit se indică bibliografia generală și cea specială a fiecărui monument (culeasă cu petit). Spațiul consacrat fiecărei biserici variază după importanța fiecăreia: de la cîteva rînduri pentru cele mai puțin importante (ca de exemplu: bisericile Alexe, Bărbătescu-Vechi, Ceauș Radu, Iancu-Vechi ș.a.) pînă la 5-10 pagini și fotografii mai multe, pentru cele mai importante din punct de vedere istoric și artistic (ca de exemplu: bisericile mînaștirii Antim, Cotroceni, Mihai Vodă, Stavropoleos, Văcărești ș.a.). Dar chiar la acestea din urmă, istoricul și descrierea nu sînt exhaustive, ci cuprind numai informațiile esențiale și absolut necesare pentru cunoașterea monumentelor respective, pentru datarea lor în timp, pentru fixarea valorii lor istorice și artistice și mai ales pentru încadrarea lor în istoria și evoluția vieții politice, sociale, culturale și economice a orașului; cititorul doritor de o informație mai bogată și de amănunte în plus, le

poate afla în bogata bibliografie care se adaugă la sfârșitul capitolului consacrat fiecărui monument în parte.

Așa, de exemplu, se poate urmări din carte marea importanță pe care au avut-o mănăstirile și bisericile de enorie din București (ca și cele din alte părți ale țării) în dezvoltarea vieții culturale a orașului, prin numeroasele școli care au luat ființă și au funcționat pe lângă unele mănăstiri și biserici parohiale mai importante, începând din sec. XVI pînă către mijlocul secolului trecut (ca de exemplu: mănăstirile Sf. Gheorghe-Vechi, Colțea, Sf. Sava (Academie) sau bisericile Domnița Bălașa, Olari, Sf. Nicolae Șelari ș.a.), ca și prin cele cîteva tipografii, biblioteci sau alte instituții de cultură, adăpostite la început tot prin unele mănăstiri (tipografie, bibliotecă, muzeu și cabinet de antichități la Sf. Sava; tipografie și bibliotecă la Antim, tipografie și bibliotecă la Mitropolie, tipografie și vestita bibliotecă a Mavrocordaților la Văcărești, tipografie la Colțea, ș.a.m.d.).

A treia și ultima parte a lucrării, care este și cea mai mică (pp. 331-336) e consacrată celor cîteva *monumente istorice* din Capitală: singurele care se mai păstrează din epoca feudală sînt *troițele* sau *crucile memoriale* (toate din piatră). Lăsînd la o parte pe cele dispărute și pe cele aduse în București din alte părți în timpul mai nou (ca de exemplu cele din curtea Patriarhiei), autorul descrie, dintre vechile cruci și troițe bucureștene, numai pe cele mai importante, în număr de șapte, și anume: crucea lui Leon Vodă din curtea bisericii Slobozia (1631), crucea ostașilor lui Matei Basarab de la Fundeni (din 1632), crucea lui Papa Brîncoveanu din Piața Unirii (1713), crucea lui Șerban Cantacuzino de pe platoul Cotroceni (1668), crucea lui Mogoș Serdarul din altarul bisericii Oborul Vechi (1718/1719), crucea mitropolitului Neofit din 1741 (azi la palatul Mogoșoaia) și crucea lui Miloradovici din 1809 (azi în curtea Muzeului romîno-rus din strada N. Iorga). Unele din acestea (ca de exemplu crucea lui Mogoș) sînt și opere de artă, prețuite ca realizări valoroase ale sculpturii noastre în piatră.

Autorul subliniază, ori de cîte ori se ivește prilejul, nepăsarea și inconștiența condamabilă, cu care regimurile politice din trecut au dărîmat, au lăsat să se ruineze și să dispară atîtea vechi și prețioase monumente istorice și de artă ale Capitalei (ca de exemplu turnul Colței), sau au îngăduit și patronat denaturarea formelor originare la unele din ele, prin refaceri sau «restaurări» neghioabe (ca cele de la mănăstirile Antim, Sf. Gheorghe-Nou, Rădu Vodă ș.a.); totodată se relevă, prin contrast, marea atenție și grija pe care statul nostru democrat popular o acordă monumentelor noastre istorice și de artă, bunuri prețioase ale zestrei noastre culturale din trecut, puse azi la îndemîna întregului popor, scoase din paragină, ruină și uitare, reparate și restaurate cît mai fidel

față de formele lor de la început, și popularizate în masele largi ale poporului muncitor, prin studii și cercetări sau diverse publicațiuni de specialitate, toate datorite Institutelor noastre de Arheologie, de Istorie și de Artă, create prin grija Partidului și a Guvernului.

Listă monumentelor enumerate și descrise în *Repertoriul bibliografic* întocmit de dl. N. Stoicescu este recapitulată la sfârșitul cărții, într-un prețios *Indice cronologic* (pp. 337-340), în care monumentele bucureștene de istorie și de artă sînt înșirate în ordinea cronologică a vechimii lor, indicîndu-se la fiecare anul, deceniul sau epoca aproximativă în care a fost construit, refăcut, sau în care e pomenit pentru prima oară în inscripții, pisanii sau în documente; șirul lor începe cu prima Curte Domnească din București, construită probabil pe la mijlocul sec. XV (1458-1459), și se încheie cu anul 1850, în care s-a construit fostul han Hilel (pe lângă biserica Sf. Gheorghe-Vechi, azi dispărut), cuprinzînd în total 354 monumente diverse (biserici și mînăstiri, palate și case, hanuri și diverse instituții publice etc.), dintre care foarte multe sînt de mult dispărute (cele cîteva cruci-monumente istorice descrise în carte nu sînt trecute în această listă). Datorită acestui util indice, monumentele enumerate și descrise în carte în ordinea sistematică și alfabetică pot fi grupate și studiate și cronologic, pe epoci sau pe secole.

Cartea se încheie cu *Bibliografia generală* a izvoarelor folosite și a lucrărilor citate, înșirate în ordinea alfabetică a autorilor. Dimensiunile acestei liste bibliografice sînt de-a dreptul impresionante; ea se întinde pe 20 de pagini întregi, scrise cu literă mărunțică (pp. 341-360) și cuprinde nu mai puțin de 854 de titluri, izvoare și lucrări auxiliare: colecții de documente (dintre care unele în mai multe volume de sute de pagini), monografii, studii și articole de reviste și de ziare etc., atît românești cît și străine, în diverse limbi. Și, trebuie să subliniem, nu e vorba doar de o simplă colectare de material bibliografic, ci de lucrări realmente folosite, consultate și citate, ale căror informațiuni au fost comparate și colaționate, verificate, și uneori chiar rectificate cu mult spirit critic, deoarece dl. N. Stoicescu semnalează și corectează deseori erorile, confuziile, nepotrivirile sau inexactitățile de informație asupra vechilor monumente bucureștene, întîlnite în unele din izvoarele și lucrările auxiliare folosite și citate de d-sa. Puține din studiile mărunte și articolele mai vechi, de prin revistele noastre bisericești, în legătură cu obiectul lucrării, au scăpat atenției autorului. Dintre cele apărute pînă acum, după ce autorul își va fi încheiat manuscrisul lucrării, amintim cîteva mai importante, spre a fi avute în vedere la o eventuală nouă ediție, și anume (în afară de cele menționate deja la începutul recenziei de față): *Mărturii istorice despre monumentele religioase din Bucureștii de altădată*, de Pr. N. Șerbănescu, în rev. «Biserica Ortodoxă Română», an. 1960, nr. 1-2, pp. 83-116; *Cruci memoriale din București*, de Pr. Paulin Po-

pescu, în aceeași revistă, an. 1960, nr. 11-12, pp. 1078-1114; *Un monument de artă religioasă: ctitoria mitropolitului Antim Ivăreanu*, de prof. I. Nanu, în aceeași revistă, an. 1961, nr. 3-4, pp. 223-318.

Remarcabil prin bogăția și varietatea materialului informativ și scris într-o formă stilistică academică, sobră și îngrijită, cu numeroase trimiteri și referințe la izvoarele folosite, *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din București*, redactat de dl. N. Stoicescu, se prezintă în excelente condiții grafice, cu care ne-au obișnuit mai toate publicațiile de acest fel ale Academiei R.P.R. din ultimii ani. Cele 135 figuri presărate în text (fotografii, planuri și reproduceri de pe desene, gravuri și tablouri vechi ale monumentelor feudale din București), toate realizate cu o artă superioară, ajută mult pe cititori — și mai ales pe cei ce nu au văzut cu ochii proprii monumentele descrise — să-și facă o imagine cât mai exactă și mai limpede despre monumentele prezentate. Adunarea, cercetarea și sistematizarea unui atât de vast material bibliografic l-au costat, desigur, pe autor, mulți ani de muncă migăloasă și plină de atenție și de răbdare, dar soldată cu o operă de mare utilitate practică și valoare științifică, pentru care i se cuvin meritate elogii.

Pr. prof. ENE BRANIȘTE

O VALOROASĂ CARTE COMEMORATIVĂ DESPRE MARELE PICTOR ANDREI RUBLEV

În colecția «Viața oamenilor celebri», fondată în 1933, de Maxim Gorki, a apărut, sub nr. 14 (304 de la înființarea colecției), lucrarea «*Andrei Rublev*» (Moscova, 1960), cu prilejul comemorării a 600 de ani de la moartea marelui artist rus de către Consiliul Mondial al Păcii.

Autorul, Vladimir Sergheevici Pribîtkov, redă în cele 216 pagini ale cărții sale (zece capitole) și în cele 19 reproduceri, date interesante asupra vieții și operei acestui genial pictor rus*.

Personalitatea acestui mare artist a fost scoasă în evidență de Puterea Sovietelor, încă de la începutul existenței ei. În ziua de 30 iunie 1918, Consiliul Comisarilor Poporului, sub președinția lui V. I. Lenin, semna tabloul oamenilor iluștri din trecutul poporului rus a căror amintire urma să rămână neștearsă în mintea și în inima contemporanilor și a generațiilor viitoare. La categoria pictorilor, Andrei Rublev este primul.

În anul 1947, Consiliul de miniștri al U.R.S.S. a dat o hotărîre pe temeiul căreia mînăstirea Spas Andronikov din Moscova, era declarată

* Vladimir Sergheevici Pribîtkov: Andrei Rublev. Ed. C.C. al Comsomolului Leninist «Tînăra Gardă», Moscova, 1960.

Cele 19 reproduceri de icoane și fresce din cuprinsul lucrării sînt următoarele:

1. Dreptul Melchisedec. Detaliu de pe o frescă din biserica Spas (Mîntuitorului), din Novgorod. Pictat de Teofan Grecul;
2. Dreptul Abel. Detaliu de pe o frescă din aceeași biserică. Pictat de Teofan Grecul;
3. Starețul Macarie, de Teofan Grecul;
4. Îngerul pictat de A. Rublev din «Evanghelia Hitrovo»;
5. Inițiale din «Evanghelia Hitrovo»;
6. Arhanghelul Mihail. Detaliu de pe icoana din Zvenigorod;
7. Apostolul Pavel. Detaliu de pe icoana din Zvenigorod»;
8. Patriarhul Avraam. Frescă din Catedrala Uspenski, din Vladimir;
9. Apostolul Petru, frescă din Catedrala Dmitrievski, din Vladimir;
10. Un grup de apostoli prooroci. Detaliu de pe fresca: Grupul dreptilor spre rai, din Catedrala Uspenski, din Vladimir, 1403;
11. Apostolul Petru. Detaliu de pe fresca «Grupul dreptilor spre rai», din Catedrala Uspenski, din Vladimir;
12. Dreptele femeii. Detaliu de pe fresca din Catedrala Uspenski, din Vladimir, 1408;
13. Pomul. Detaliu de pe fresca Ioan Înaintemergătorul, copil, cu îngerul, Catedrala Uspenski din Vladimir, 1408;
14. Maica Domnului. Icoană din Catedrala Uspenski din Vladimir;
15. Dmitri Solunski. Detaliu de pe icoana din Catedrala Troițki, din Mînăstirea Troițki;
16. Mironosițele la mormînt. Detaliu de pe icoana din Catedrala Sfintei Treimi;
17. Troița;
18. Troița. Îngerul din mijloc, colorat;
19. Mîntuitorul. Detaliu de pe icoana din Zvenigorod, colorat.

monument istoric, pe numele marelui pictor Andrei Rublev. Date sumare asupra muzeului sînt publicate sub semnătura directorului său, David Arsenișvili, într-un articol apărut în revista «Orizonturi», din iunie 1959. Trebuie notat însă că acest muzeu este consacrat nu numai operei lui Rublev, ci și a celorlalți maștri ai vechii arte ruse, începînd din sec. XI și pînă în al XVIII-lea veac.

Se știe că în Mînăstirea Spas Andronikov, a trăit, a murit și a fost înmormintat genialul creator al Troiței nemuritoare, capodoperă a creației geniului uman, despre care Natalia Demina scrie: «Secolele trec, dar farmecul puternic al Sf. Treimi a lui Andrei Rublev, pe care am putea-o numi Imnul Dragostei, rămîne același, căci această operă aparține lumii întregi». («Orizonturi», nr. 41/1954).

Iar Romain Roland notează la 17 iulie 1935, în Cartea de aur a Galeriei Tretiakov din Moscova «Capodopera lui Rublev va rămîne pentru mine una din amintirile cele mai armonioase și cele mai pure ale picturii» (Ibidem).

Prezentînd cartea «Viața și opera lui Rublev» cititorilor revistei «Biserica Ortodoxă Romînă», avem sentimentul că aducem un modest omagiu acestui mare artist, mare prin sufletul și prin creația sa; pe cît de mare artist, tot pe atît de mare om, care, în imaginația sa de poet, vedea omul sub chip de «înger pămîntesc» în timp ce concepea îngerul ca «om ceresc».

Biografia genialului pictor, monahul rus Andrei Rublev, este, pînă acum, aproape necunoscută, în istoria culturii ruse din sec. 14 și 15.

Nu există izvoare din care să rezulte descrierea vieții creatorului celebrei Troițe, și nici timpul nu a cruțat splendidele catapestesme sau picturile murale ale maestrului.

Prin deducție ar rezulta că Andrei Radonejski (adică din Radonej), poreclit Rublev, plebeu de origină și orfan, s-ar fi născut în a opta decadă a secolului 14, deci între 1370-1380; după alte date, în decada șaptea: 1360-1370.

În anul 1398 intră în cinul călugăresc din mînăstirea Sfintei Treimi din Makoveț, lîngă Moscova, unde începe să picteze icoane, iar în anul 1405, ajuns deja talent recunoscut și remarcat, obține un angajament la Kremlin. După trei ani, adică în 1408, pictează, împreună cu Daniil Ciornîi, profesorul și prietenul său de toată viața, catedrala Uspenski din orașul Vladimir.

Andrei Rublev a lucrat, uneori, în colectiv, cu contemporanii săi Teofan Grecul, Daniil Ciornîi și cu Prohor din Gorodeț.

Teofan Grecul, grec de origină, a început să lucreze în Rusia în a șaptea decadă a sec. 14, adică de la 1360 la 1370.

În anii 1425-1428, prin pictarea catedralei Sfintei Treimi, maestrul rus Andrei Rublev atinge apogeul creației sale.

După anumite izvoare, ar fi murit în anii 1428-1430.

mare importanță ca și arta pictorilor de icoane din Bizanț, cu care se stabiliseră relații ce se dezvoltau în continuu.

Tocmai sub influența Bizanțului se manifestă, în principatul Moscovei din sec. 14, simbolica, alegoria, aprofundarea tratării chipurilor religioase tradiționale.

Spre deosebire de maștrii bizantini, pictorii ruși de icoane, bazându-se pe temeiul național, folosesc simbolica pentru a exprima înalte idei de umanitate, corespunzătoare avântului forțelor naționale, în lupta împotriva hoardelor tătărăști.

Premergătorii lui Rublev, de la care el învață meseria, nu fuseseră în stare să atingă apogeul în această sinteză a gândirii și simțirii, dar trasaseră calea de urmat.

Mergând pe această cale, Andrei Rublev se și ciocnește cu Teofan Grecul. Despre Teofan Grecul, numit și filosoful, s-a scris mult și însăși opera lui vorbește pentru și despre el.

Originar din Bizanț, elev al maștrilor bizantini, el a fost un om de o individualitate pronunțată, cu o minte iscoditoare și cu un suflet protestatar. Teofan părăsește patria sa plecând în Rusia unde aștepta să capete nu atât ospitalitate, cât mai ales un câmp vast pentru desfășurarea talentului său.

El a dat crezare svonurilor despre originalitatea Bisericii Ruse, a artei ruse, despre dragostea poporului rus pentru pictură și el nu a rămas dezamăgit. Aducea cu el tendința spre expresivitate, aplicând o serie de procedee, necunoscute pînă atunci.

Se poate afirma, cu tărie, că dacă Teofan Grecul a dat mult picturii ruse, totuși însăși Rusia l-a creat pe Teofan.

Teofan Grecul este, și pe drept cuvînt, considerat pictor rus și nu bizantin. Totuși, neavînd origine rusă, și fiind educat în Bizanț, el nu a putut, cu toată genialitatea lui, să devină exponent al gândirii și al speranțelor poporului rus.

Creația lui Teofan Grecul a produs asupra lui Rublev, fără discuție, o dublă impresie. Originalitatea bizantineanului, puterea de convingere a sentimentelor umane și emoțiilor din pictura lui nu au putut să-l lase pe Rublev indiferent.

Dar filozofia Grecului, ideile pronunțate de el despre contrastul dintre pămîntesc și ceresc, a trebuit să producă în tînărul călugăr un protest accentuat. Admirînd forța picturii lui Teofan, Andrei nu putea să se opună împotriva orientării acestei forțe. Fiind uimit de descătușarea simțurilor omenești prin noile metode în pictura lui Teofan, genialul maestru rus Rublev se opune, cu dîrzenie, impresiilor produse de ele.

Nu există îndoială că Rublev pictează în acea perioadă icoane în care susține o concepție despre lume, diferită de cea teofaniană și simte nevoia să-l contrazică pe Teofan.

O posibilitate de exprimare i se oferă. În anul 1405 marele cneaz Vasilii Dimitrievici, decide pictarea bisericii Bunei Vestiri, a treia biserică de piatră din curtea marelui cneaz, destinată familiei sale și apropiaților

ei. Sînt angajați ca pictori pentru această lucrare, Teofan Grecul, Prohor din Gorodeț și Andrei Rublev.

În acest colectiv, în care lucrau doi maștri ruși alături de Teofan Grecul, s-a manifestat un fel de întrecere și în același timp a rezultat, demonstrativ, independența Bisericii Ruse față de Bizanț.

Pictorii moscoviți, desigur, au simțit aceasta și nu s-au dat bătuți, apărînd ca parteneri și, în același timp, rivali destonici, ai genialului bizantinean.

Se crede că Andrei Rublev, care pînă atunci nu practicase pictura murală în frescă, tehnică ce exclude detaliile și pretinde lucru cu pensula largă, a lucrat, la început, ca ajutor al celor doi maștri.

Maestrul freschist trebuie să fie stăpîn absolut pe arta sa: ochi precis și mîna dibace, fiindcă orice corectură pe tencuiala umedă este aproape exclusă. Tencuiala se usucă repede, vopselele se îmbibă adînc și orice modificare a frescei este legată de prefacerea din nou a întregului perete sau a unei mari porțiuni din el.

În schimb însă, la pictarea icoanelor, Rublev lucrează, desigur, independent, executînd o mare parte a picturii, cu ajutorul lui Prohor. Ținînd seama de particularitățile creației rubleviene, așa după cum apare în miniaturile din Evanghelia din Hitrovo, de tendința lui de terminare a compoziției și știind că Rublev este moștenitor al întregii bogății de forme prelucrate de pictura rusă, ne putem da seama că Rublev a fost pictorul catapetesmei bisericii.

Catapeteasma bisericii Buna Vestire este o realizare uimitoare, nemaiîntîlnită pînă atunci. Ea este împărțită în patru registre. Începînd de jos, primul, cu ușile împărătești, are la stînga icoana hramului bisericii. Al doilea, numit în general, mijlociu, are la mijloc compoziția Deisis: Iisus Hristos între Maica Domnului și Ioan Înaintemergătorul; apoi arhangheli, apostolii Petru și Pavel, Sfinți Părinți și mucenici. Al treilea este completat cu reprezentarea praznicelor împărătești. În registrul ultim, de sus, stau icoanele reprezentînd, pînă la piept, chipurile Maicii Domnului și ale proorocilor. Toate figurile gravitează spre Hristos din Deisis. Hristos le unește.

În catapeteasmă este exprimată puternic ideea de intervenție, în favoarea oamenilor, din partea Maicii Domnului și a sfinților, pe lîngă Atotputernicul Judecător, dublată de o alta: de unitate, de integritate, de legătura adîncă dintre lumea cerească și cea pămîntească.

Catapeteasma, ale cărei icoane se apropie, după destinație, de pictura în frescă și care sînt întocmite spre a fi privite de la distanță, diferă de pictura în frescă unde figurile sînt puțin legate una de alta sau nu sînt legate de loc.

Catapeteasma este caracterizată printr-o legătură, fără întrerupere, a reprezentărilor sale și este important de notat că chiar și forma icoanelor din fiecare registru determină egalitatea în mărime a personagiilor reprezentate.

Teofan Grecul lucrînd la Moscova s-a dovedit, încă o dată, nu numai un bun maestru al desenului clar-obscur, dar și ca un perfect maestru colorist.

Nuanțele aurii, măslinii, albastre, ale lucrărilor lui, cu distribuția proprie lui Teofan, a roșului deschis, se unesc într-o gamă strictă dar severă, ca și în trecut.

Executînd Deisis-ul, bătrînul maestru a rămas credincios ideilor sale de exprimare a chipului Mariei, a lui Ioan Înaintemergătorului, ale Apostolilor și ale Sfinților Părinți. Severitatea, concentrația figurilor, noblețea combinării de culori la icoane formează meritul lui inalienabil. Figurile din catapeteasmă, realizate de el, nu se unesc, ele sînt separate, iar culorile nu produc bucurie.

Cu totul altfel apar praznicele, realizate de maeștrii ruși. În «Învierea lui Lazăr», Maria, sora lui Lazăr, căzută în genunchi în fața Mîntuitorului, este învelită într-o mantie de culoare roșu-deschis, dar aceasta nu a împiedicat pe artist să-i dea grație feminină.

În toate aceste icoane istoricii artei au remarcat, încă de mult, trăsăturile care vor deveni principale în creația lui Rublev: caracter finit al compoziției, unirea mai multor figuri într-un ansamblu, gingășia armoniilor de culori deschise.

S-a constatat deosebirea stilului maeștrilor ruși și în icoana «Schimbarea la Față».

Tot de maeștrii ruși a fost creat și Arhanghelul Mihail, în chipul căruia este multă feminitate, iar ușoara înclinare a capului și corpului denotă o demnitate interioară.

Pictorii ruși, dacă învață ceva de la Teofan, aceasta se rezumă la cunoașterea mai aprofundată a legilor armoniei de culori, la crearea unei game de nuanțe.

În rest, ei sînt cu totul independenți.

Din pictura lui Rublev de la Zvenigorod, unde a fost chemat de cneazul Iurie, fratele mai mic al marelui cneaz de Moscova, a rămas puțin. Dar chiar acest puțin ne arată cît de mult se dezvoltase geniul pictorului, pe atunci în vîrstă de 24-26 ani.

Să luăm una din scenele reprezentate pe un stîlp al Mînăstirii Uspenski din Zvenigorod; bătrînul Varlaam convertește pe tînărul prinț Iosif, care, apoi, se botează; mai tîrziu, devenind rege, introduce religia creștină la el în țară. Această scenă realizată de Rublev, ce pare nevino-vată în aparență, amintește cneazului Iurie de testamentul lui Serghie din Radonej, nașul său. Acesta dădea finului sfaturi de supunere față de fratele său mai mare, renunțînd să meargă împotriva lui și a poporului întreg.

Se poate presupune că Rublev a continuat să exprime tema de mai sus și în alte realizări.

În medalioanele stîlpilor din biserică, Rublev a reprezentat pe Floriș Lavr, care erau considerați în Rusia ca protectori ai oștenilor și ai cailor.

Icoana Prea Sfintei Troițe, de Andrei Rublev.

Rublev îi reprezintă gânditori, meditînd asupra vîlturilor vieții pămîntești a omului, care nu se poate lumina decît prin bucuria unei vieți drepte, pașnice, fără gînd de luptă și de războaie.

Prietenia și înțelegerea lui Pahomie cu cel ce locuiește dincolo de nori sînt redată de Rublev în mod convingător.

Maestrul încearcă să inspire credincioșilor ideea că existența pe pămînt și viața veșnică sînt legate indisolubil și că în sinceritatea și curățenia gîndurilor se află garanția nemuririi.

Această idee clară este redată și în alte realizări. Timpul nu a cruțat minunatele fresce, dar ne putem închipui cît de puternic și armonios străluceau în catedrala Uspenski nuanțele de peruzea, de azur, de roz și aurii ale pensulei lui Rublev, care crea descătușat și din inimă.

Ceva mai tîrziu, după pictarea catedralei Uspenski (Na Gorodke), Andrei Rublev și Daniil Ciornii crează icoana Mîntuitorului din Mînăstirea Savino-Storojevski, în care se remarcă aplecarea capului, expresiunea omenească a Mîntuitorului și privirea lui smerită și pătrunzătoare, privire ce vede tot ce alții nu pot vedea.

O astfel de privire care pătrunde viitorul o are numai Madona lui Rafael, pictată abia după 100 de ani.

Figura Mîntuitorului este așezată în poziția de «trei sferturi», iar fața este îndreptată direct spre privitor.

Nu mai puțin sugestive sînt și chipurile Arhanghelului Mihail și al apostolului Pavel, care arată linia inimitabilă a lui Rublev.

Intristat, Arhanghelul înclină capul său cu părul buclat, spunînd parcă Mîntuitorului că totul a fost deja spus și că ne mai putîndu-L deranja, apteaptă, împăcat,, mila Lui.

Maestrul pătrunde în psihologia chipurilor sale atît de adînc și redă lumea lor interioară atît de fin încît în fiecare chip se unesc diferite mișcări ale sufletului și ale inimii.

Tot Rublev și Daniil Ciornii au executat restaurarea picturii de la catedrala Uspenski din Vladimir.

În lucrările lui Rublev din catedrala «Precistîia Vladimirska» din Vladimir, istoricii văd o combinare dibace a picturii cu arhitectura bisericii și se minunează de bogăția caracterelor date de maeștri în fresce, remarcînd că aici Rublev a trecut la soluționarea unei noi probleme, slăvind liniștea, noblețea sufletească, integritatea chipurilor apostolilor, îngerilor și dreptilor pictați acolo.

Andrei Rublev a îndrăznit să picteze Judecata de Apoi în chip de sărbătoare și a convins și pe colaboratorii săi că așa trebuie înțeles acest eveniment. El vede cu cîtă bucurie și cît de frumos trîmbează arhanghelii, cum se apropie, în grabă, spre tronul Atotîntuitorului, mulțimile de credincioși, conduse de apostoli, cum se grăbesc dreptele femei să afle fericirea veșnică și cum strălucesc culorile.

Și cu cîtă încredere și plini de speranță merg oamenii spre deținătorul cheilor raiului și cu cîtă bucurie așteaptă ei să afle adevărul! A-

ceștia nu mai sînt acei din catedrala Dmitrievski dăscurajați și cunoscînd păcatele naturii omenești.

Îngerul trîmbițaș al lui Andrei și Daniil nu anunță ora de judecată, ci mai repede ora speranțelor, uitîndu-se la cei chemați cu zîmbet dulce și de înțelegere. Simțămintele dreptelor femei cărora li s-au deschis porțile raiului nu pot fi redată doar printr-un singur cuvînt. Femeile parcă ar fi încremenit văzînd neașteptata milă a Creatorului.

Fiecare figură din pictura mînăstirii Uspenski, fiecare chip redat de Rublev și de Daniil în frescele bisericii sînt absolut individuale. O singură emoție, un singur avînt duce dreptii, dar ei, luați global, sînt oameni diferiți și fiecare, cu caracterul special respectiv, trăiește evenimentul, adînc personal. Această remarcă se referă atît la prooroci cît și la Sfinții Părinți ai Bisericii și la dreptele femei.

Andrei și Daniil cred sincer în Judecata de Sus și în Dumnezeu. În numele ideilor creștine ei și pictează.

Pentru Rublev este naturală ura împotriva tătarilor care distrugeau mînăstiri și biserici și profanau operele creștine.

Andrei își mai dădea seama de diferența între interesele avuților și celor fără averi, care ducea la antagonism între castele de pe atunci.

Din întîmplarea cu preotul Patrachie, păstrătorul cheilor catedralei Uspenski, omorît mișelește de tătari, conduși de Edighei, pentru că a refuzat să arate unde se păstrează bogățiile mînăstirii, a reținut Andrei, pictorul călugăr, că pentru credință omul trebuie să răbde.

Din cauza jugului tătăresc și a obligației de a li se plăti bir, pentru o perioadă de timp de 20 ani, s-a renunțat la construcția de biserici și mînăstiri, ceea ce a dus la pierderea interesului pentru pictură.

Este în deobște cunoscut că din anul 1408 și pînă către 1420, pictorul Rublev a educat un grup întreg de elevi care împărtășeau aceleași convingeri ca ale genialului lor profesor.

La începutul anului 1422 s-a zvonit că starețul mînăstirii Sfintei Treimi, Nikon, intenționează să construiască o catedrală de piatră.

Pentru pictarea catedralei sînt invitați Rublev și Ciornîi. Istoricii știu că Rublev și Ciornîi deveniseră în acel timp preoți și mai mult nimic. La început ei refuză; pînă la sfîrșit, în urma insistențelor repetate ale lui Nikon, ei acceptă totuși să lucreze, împreună cu elevi de ai lor.

Aici pictează Andrei Rublev renumita Troiță, «în amintirea lui Sergiu din Radonej».

Nu există îndoială că atît frescele cît și catapeteasmă s-au executat sub conducerea lui Rublev și a lui Daniil Ciornîi. Figurile din registrul al doilea, Deisis, sînt așezate în aceeași rînduială ca și la catedrala Blagoveșenski, unde orînduiala fusese fixată de Teofan Grecul; personagiile de aici însă sînt asemănătoare, figurile omenești și Deisis-ul este perceput nu ca o înșiruire de reprezentări separate, ci ca o friză neîntreruptă.

Praznicile împărătești nu se deosebesc de cele pictate de Rublev în Catedrala Blagoveșenski (Bunei Vestiri); ele reprezintă doar variațiuni fine pe teme ale maestrului. În toate se vede stilul lui Rublev.

În figurile cele mai caracteristice rubleviene din Deisis, la Apostolul Pavel și la mucenicul Dumitru Solunski, este atîta poezie și atîta ritmicitate în colorit și trăsăturile albe de pe chipuri, încît se recunoaște ușor pensula lui Rublev. În general el repetă pictura din catedrala Bunei Vestiri și nu apare cu ceva nou.

Sînt executate perfect de elevii lui Rublev mai multe icoane, ca de pildă Întîmpinarea Domnului, Cina Cea de Taină, Intrarea în Ierusalim, Botezul Domnului ș. a. În ele, la drept vorbind, nu se vede decît reflexul geniului rublevian, și o imitare a marelui pictor, dar nu o nouă culme a realizării picturale.

Ajungem acum la capodopera lui Rublev, Troița.

Modul de pictare al Sfintei Treimi, pînă la Rublev, este în deobște cunoscut. Ilustrînd episodul biblic, cu primirea de către Patriarhul Avraam și soția sa Sara, a trei îngeri care le-au profețit nașterea minunată a unui fiu, Isaac, pictorii au exprimat-o, în general, în două variante:

În prima variantă ce se întîlnește în icoanele bizantine și ruse pictate pînă la finele sec. 14, îngerul de la mijloc era redat dominînd pe ceilalți doi.

A doua variantă apare în legătură cu reprezentarea Sfintei Treimi simbolizată în acest episod biblic. În acest mod, cei trei îngeri se pictau cu capetele de aceeași mărime și cu nimbul identic.

Privind Troița ca model de înțelegere și ca garanție a posibilității unei asemenea înțelegeri pentru triumful credinței creștine, îți vine în minte, fără să vrei, Serghie din Radonej a cărui dorință era ca teama neînțelegerii din lume să fie învinsă.

Renunțînd la formele obișnuite, Rublev abordează problema ca filozof, căutînd să pătrundă în tainele existenței, problemă nesoluționată de condițiunile istorice ale timpului său, din punct de vedere al cunoștințelor naturii și ale vieții sociale.

Condițiunile istorice din acea vreme, agresiunea lui Edighei, apoi ciuma și epidemiile ce i-au urmat, generau suferințe, infirmînd ideea existenței egalității între oameni, exprimată în letopiseții de pe atunci.

Ori, toți oamenii alcătuiesc progenitura lui Adam; și țari și cnej și boieri și demnitari și negustori și meseriași, și muncitori. Dar uitînd aceasta ei se ceartă, se dușmănesc și luptă unii împotriva altora, neînțelegîndu-se.

Rublev vede în cei trei îngeri nu episodul biblic despre Avraam și Sara că vor avea un fiu, ci cu totul altceva: îngerii invită pe oameni să nu se mai dușmănească, ci să trăiască în înțelegere, renunțînd la lăcomie și fiind gata la abnegație și chiar sacrificiu.

Rublev crede că adevărul și bunurile nu sînt apanajul unei singure persoane, lăsînd pe ceilalți despuiți și în sărăcie. Ele trebuie să fie ale tuturor.

Claritatea acestei idei în mintea lui a predeterminat alegerea formei de exprimare: severitate în compoziția icoanei, claritatea și curățenia armoniei culorilor, dar în această predeterminare a constatat greutatea realizării.

S-a simțit nevoia de curaj în gândire, de îndrăzneală de luptător și o asemenea încredere în forțele proprii, încît să nu mai existe teama de a se renunța la realizările vechi.

Toate aceste calități s-au găsit în Rublev. Fără șovăire, el a renunțat la reprezentarea lui Avraam și a Sarei, a meselor de ospăț și la scena de sacrificare a mielului. El a lăsat să se înțeleagă locul unde se petrece acțiunea, arătînd stejarul din Mamvri și locuința patriarhului.

Rupînd în mod conștient cu tradiția, pictorul a scos în evidență principalul, chipurile legate spiritual, ale celor trei îngeri, care se apleacă deasupra unui potir, jertfa pe care Hristos, arătat în figura de la mijloc, este gata să o primească pentru neamul omenesc.

Pe Rublev ca și pe alți maștri l-a atras, odată calea aleasă pentru exprimarea gândului său, forma în care va încadra reprezentarea sa; și a ales cercul care servea drept reprezentare a cerurilor, a perfecțiunii, a înălțimii spiritului.

În Evanghelia din Hitrovo, tînărul pictor, căutînd a reda unitatea mișcării și liniștei, a încadrat pe îngerul pictat, pășind într-un cerc; dar acolo cercul a rămas în contrast cu imaginea.

În Troița (Sfînta Treime) maestrul a rezolvat în mod genial problema, inaccesibilă pînă atunci, exprimînd linia geometrică printr-o mișcare ritmică a figurilor înșile. La oricare din îngeri ai privi, privirea îți alunecă, involuntar, spre cel vecin, urmărind aplecarea capetelor și figurilor, pînă cînd, din nou, se va concentra asupra aceluia ale cărui haine poartă o dungă de aur — cel din mijloc, Mîntuitorul.

De aceea cercul în icoană nu numai că nu împiedică mișcarea, dar devine chiar o condiție și un rezultat al ei; iar nerespectarea simetriei ce se observă în aplecarea capetelor și figurilor se percepe ca o esență a armoniei.

Mișcările naturale ale îngerilor din Troiță prezintă o perspectivă originală și întreaga grupă apare sferică, îndepărtîndu-se spre fundul lemnului și apărînd la suprafața lui.

Acest lucru face să apară un al doilea plan în care dealul și pomul repetă caracterul ritmic al celor două figuri din dreapta, pe cînd clădirea perfectează o elasticitate mai pronunțată a celei din stînga, echilibrînd curentul ondulator al conturilor și făcînd întreaga compoziție liniștit-stabilă.

Andrei Rublev nu execută în prealabil trasarea sau conturarea grundului tabloului, cum făceau adeseori, maștrii, realizînd mai întîi desenul și apoi acoperindu-l cu culoare. Siguranța absolută în tehnica lui proprie îi permitea să picteze, deodată, folosind vopseaua.

Rublev a ales și combinat genial gama culorilor care exprimă mișcarea liniilor și combinarea desenului cu culoarea.

În Troiță problema interioară a fost alta decât aceea din îngerul din Zvenigorod. Pictorul a aplicat, chiar în centrul tabloului un albastru tipător alături de vișiniu închis și a creat astfel un contrast de culori deschise al veșmîntului lui Hristos, determinat de însuși caracterul hotărît al chipului și de voința fermă pentru jertfirea Sa spre mîntuirea oamenilor. Inadmisibilă în altă icoană, în Troiță este chiar necesară.

În însuși acest contrast al combinației de culori constă armonia pe care arta picturii încă nu o cunoscuse.

Este cu adevărat dialectica culorii. Și ei i se supun culorile hainelor celorlalți doi îngeri laterali.

Obiectul culorii, alunecarea și complectarea lui în acord cu centrul nu are egal în arta epocii, după cum nu are egal însuși tabloul din punctul de vedere al gîndirii adînc filozofică, deși el se picta ca icoană.

În finalul cărții sînt redată condițiunile dramatice ale creării acestei capodopere a lui Rublev, condițiunile de lucru ale ei și încoronarea muncii creatoare a maestrului, prin punerea icoanei în tîmplă, deasupra ușilor împărătești.

*

Au trecut de la epoca lui Rublev șase secole. Numărul de icoane și de fresce originale pictate de Rublev este mic; de asemenea și datele despre genialul pictor, ajunse pînă la noi, sînt prea puține.

Totuși calea vieții lui Rublev, se arată destul de clar.

Rublev a trăit în secolul 14, mult înaintea gînditorilor și pictorilor de talia lui Michel Angelo, Rafael, și Leonardo da Vinci; dar el a dat artei nu mai puțin decît ei, lăsînd în urmă pe contemporanii săi atît din Rusia cît și din Europa.

Nu putem trece indiferenți și fără a ne descoperi în fața călugărului moscovit, care, acum 600 de ani, a putut păstra, cu toate încercările grele ale timpului său, încrederea în viața și în viitorul omului.

FLORICA BUDIȘ
Pictor bisericesc

PARTEA OFICIALĂ

LUCRĂRILE SFINTULUI SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMINE IN SESIUNEA ANULUI 1961

SPICUIRI DIN SUMARELE ȘEDINTELOR

ȘEDINȚA DIN 16 DECEMBRIE 1961

La orele 10 dimineața, Prea Fericitul Patriarh Justinian, împreună cu Domnul profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștri, intră în sala de ședințe a Sfântului Sinod.

Se rostește rugăciunea «Împărate ceresc».

La invitarea Prea Fericitului Președinte, P.S. Episcop Antim Tîrgovișteanul, secretarul Sfântului Sinod, face apelul nominal și sînt prezenți: Prea Fericitul Patriarh Justinian; II. PP. SS. Mitropoliți: Iustin al Moldovei și Sucevei, Firmilian al Olteniei, Vasile al Banatului, și PP. SS. Episcopi: Iosif al Rîmnicului și Argeșului, Antim al Buzăului, Partenie Ciopron, locțiitor al Sfintei Episcopii a Romanului și Hușilor, Chesarie al Dunării de Jos, Teofil al Clujului, Valerian al Oradiei, Nicolae al Aradului, Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, și Teoctist Botoșăneanul, vicar patriarhal.

Prea Fericitul Președinte aduce la cunoștință că s-a primit o telegramă din partea I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, prin care roagă să i se motiveze absența de la ședințele Sfântului Sinod, fiind bolnav.

Sfîntul Sinod motivează absența I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului.

Prea Fericitul Părinte Președinte anunță participarea la ședințele Sf. Sinod a P.S. Episcop Partenie Ciopron, numit de I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei locțiitor al eparhiei Romanului și Hușilor, confirmat de Departamentul Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștri. Prea Fericirea Sa descrie în cîteva cuvinte personalitatea P.S. Episcop Partenie Ciopron, care a participat în trecut la lucrările Sfântului Sinod, prin funcțiile îndeplinite de P.S. Sa ca ierarh al Bisericii Ortodoxe Romîne.

Luînd cuvîntul, P.S. Episcop Partenie Ciopron mulțumește Prea Fericirii Sale pentru cuvintele frumoase ce i le-a adresat, precum și Inalt Prea Sfințitului Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei pentru încrederea acordată prin numirea sa ca locțiitor al eparhiei vacante a Romanului și Hușilor, asigurînd totodată pe II. PP. SS. și PP. SS. membri ai Sfîntului Sinod că va contribui cu toată rîvna la bunul mers al treburilor bisericești. P.S. Sa roagă pe Domnul profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, să aducă la cunoștința forurilor competente de stat, că va colabora în toate acțiunile în care Biserica este chemată să-și aducă aportul său.

Prea Fericitul Președinte citește lista comisiunilor sinodale pe anul 1961, și propune numirea P.S. Episcop Partenie Ciopron ca membru în Comisiunea Invățămîntului pentru pregătirea personalului bisericesc. Fiind absent de la ședințe I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, Prea Fericirea Sa propune de asemenea pe P.S. Episcop Chesarie al Dunării de Jos să îndeplinească funcția de președinte al acestei comisiuni.

Sfântul Sinod aprobă propunerile de mai sus ale Prea Fericitului Patriarh Justinian.

În continuare, Prea Fericirea Sa repartizează lucrările la comisiuni.

La orele 11, Prea Fericitul Președinte suspendă ședința pînă la orele 17, în vederea studierii în comisiuni a lucrărilor repartizate.

*

Ședința se redeschide la orele 17, sub președinția Prea Fericitului Patriarh Justinian.

1. *Tem. nr. 14.455/1961.* Participarea delegației Bisericii Ortodoxe Române la lucrările celei de a treia Adunări Generale a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, care a avut loc la New-Delhi, între 18 noiembrie și 6 decembrie 1961.

I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei prezintă darea de seamă asupra desfășurării lucrărilor Adunării Generale a Consiliului Ecumenic al Bisericilor ținută la New-Delhi, la care I.P.S. Sa a participat, însoțit de P.C. Pr. Al. Ionescu, vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, ca reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe Române.

După ce înfățișează un istoric asupra înființării și organizării Mișcării ecumenice, I.P.S. Sa face o amplă expunere asupra lucrărilor acestei Conferințe interbisericești.

La această mare întrunire din capitala Indiei, au fost reprezentate 155 Biserici creștine din lumea întreagă, participînd peste 1200 de persoane.

Tema care a constituit preocuparea principală a Conferinței a fost: «Hristos, lumina lumii». Pe lângă aceasta, Conferința a dezbătut și aprobat următoarele:

1. Integrarea Consiliului Internațional al misiunilor în organizația Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

2. Noua «Bază» a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, alcătuită în sens trinitar.

3. Primirea de noi Biserici ca membre ale Consiliului Ecumenic.

Cererea Bisericii noastre de primire în această organizație a fost acceptată aproape cu unanimitate de voturi.

De asemenea, Adunarea a ales pe I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei ca membru în Comitetul Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor. Totodată s-au acordat pe seama Bisericii Ortodoxe Române încă trei locuri de membri.

Conferința s-a încheiat cu vizita delegației noastre în sudul Indiei, în Malabar, făcută Bisericii Ortodoxe Siriene, de acolo, cu care prilej au fost prezentate darurile trimise de Prea Fericitul Patriarh Justinian.

Sfântul Sinod, în urma expunerii făcute, hotărăște:

Se ia act de cuprinsul dării de seamă prezentate și se exprimă mulțumiri delegației Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei pentru participarea și activitatea depuse cu prilejul Conferinței de la New-Delhi, unde s-a obținut cu succes acceptarea Bisericii Ortodoxe Române ca membră a Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

La invitarea Prea Fericitului Patriarh Justinian, P.S. Episcop Antim al Buzăului, raportorul Comisiunii canonică-juridică și pentru disciplină, citește referatele asupra:

1. *Tem. nr. 14.402/1961.* Procesul-verbal al Permanenței Consiliului Național Bisericesc din 14 decembrie 1961, cu privire la modificarea unor articole din Statutul Bisericii Ortodoxe Române, referitoare la Casele de ajutor reciproc.

În ședința sa din 14 decembrie 1961, Permanența Consiliului Național Bisericesc a propus modificarea art. 94, 159, 165, 166 și 167 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române privind Casele de Ajutor reciproc ale clerului și salariaților bisericești din eparhii.

Examinînd proiectul de modificare a articolelor în cauză, Comisiunea propune aprobarea lui așa cum a fost formulat de Permanența Consiliului Național Bisericesc.

De asemenea, Comisiunea este de acord cu instituirea unei comisiuni de clerici

din Adunarea Națională Bisericească, care să întocmească noul Regulament de organizare și funcționare a Caselor de ajutor reciproc ale clerului și salariaților bisericești din eparhii, al cărui text să fie supus avizării Sfântului Sinod și aprobării Adunării Naționale Bisericești și apoi Departamentului Cultelor pentru cuvenita decizie de aprobare.

Sfântul Sinod aprobă propunerile de mai sus ale Comisiunii și hotărăște ca ele să fie aduse la cunoștința Adunării Naționale Bisericești.

2. *Tem. nr. 12.646/1961.* Fixarea noilor alegeri pentru organele deliberative și executive din Patriarhia Română.

Actualele organe deliberative și executive în parohiile și eparhiile din Patriarhia Română au fost constituite în conformitate cu dispozițiunile Statutului pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române și regulamentelor în vigoare, în anul 1958. Mandatul acestor foruri deliberative și executive expirând în anul 1962, Comisiunea canonică-juridică și pentru disciplină propune fixarea noilor alegeri, după cum urmează:

a) Alegerile pentru organele deliberative și executive în parohiile din toate eparhiile Patriarhiei Române să se facă în cursul lunii martie 1962, și anume:

— la 4 martie sau la 11 martie 1962.

b) Pentru executarea în bune condițiuni a alegerilor organelor parohiale, eparhiile vor emite circulări, în care vor arăta prevederile regulamentare în vigoare, în legătură cu procedura alegerilor (art. 8 și urm. din Regulamentul organelor deliberative și executive din Patriarhia Română) și vor recomanda parohiilor să fie aleși în forurile parohiale, credincioși care dovedesc atașament pentru interesele parohiei, în acțiunea pentru apărarea păcii și de sprijinire a lucrărilor de interes obștesc.

c) Alegerile pentru organele deliberative și executive ale eparhiilor să se facă după constituirea organelor parohiale în cursul anului 1962, la o dată ce se va stabili de către Prea Fericitul Patriarh Justinian și Sinodul Permanent.

Sfântul Sinod aprobă propunerile de mai sus ale Comisiunii.

P.S. Episcop Teoctist Botoșăneanul, raportorul Comisiunii învățămîntului pentru pregătirea personalului bisericesc, citește referatul Comisiunii asupra:

1. *Temei nr. 7747/1961.* Proiectul pentru noua programă analitică a cursurilor de îndrumare misionară.

În referatul Comisiunii se arată că Sfântul Sinod, în ședința sa din 9 noiembrie 1961, a hotărât reorganizarea cursurilor de îndrumare misionară, pe cicluri.

O comisiune formată din profesori de la Institutul Teologic din București a fost însărcinată să întocmească un proiect de programă analitică, conținând prelegeri și seminarii pentru fiecare ciclu de cursuri pe timp de 30 de zile.

La propunerea comisiunii, care a examinat proiectul de programă analitică a cursurilor de îndrumare misionară și în urma discuțiilor la care au participat membrii Sfântului Sinod, se hotărăște:

Programa analitică va cuprinde un număr de 24 de prelegeri, la care se vor adăuga seminariile respective.

Cursurile de îndrumare se vor ține la Curtea de Argeș și eventual la Minăstirea Neamțu.

În vederea programării preoților la aceste cursuri, eparhiile vor întocmi tabele de preoții care nu au urmat cursurile de îndrumare, cu indicarea locului unde urmează să fie programați.

Celelalte date referitoare la vechimea în preoție și înscriere, vor fi aceleași ca și la sesiunile anterioare ale cursurilor de îndrumare misionară.

Prelegerile la ambele centre vor fi susținute de profesorii de la cele două Institute Teologice din București și Sibiu.

Prelegerile propuse prin referatul Comisiunii sinodale, se aprobă, urmînd să fie repartizate pe cele două centre.

La întocmirea orarului zilnic, care urmează să fie aprobat de forurile competente, să se insiste asupra prelegerilor și seminariilor, precum și asupra ordinii și disciplinei.

Participarea cursiștilor la Sfînta Liturghie va fi obligatorie în duminici și sărbători.

La orele 22, Prea Fericitul Patriarh Justinian ridică ședința, anunțînd pe cea viitoare pentru ziua de luni 18 decembrie.

ȘEDIȚA DIN 18 DECEMBRIE 1961

Ședința se deschide la orele 14 sub președinția Prea Fericitului Patriarh Justinian.

La ședință ia parte Domnul profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștri.

Se rostește rugăciunea «Împărate ceresc».

Se face apelul nominal și sînt prezenți: Prea Fericitul Patriarh Justinian, II. PP. SS. Mitropoliți Iustin al Moldovei și Sucevei, Firmilian al Olteniei și Vasile al Banatului, și PP. SS. Episcopi: Iosif al Rîmnicului, și Argeșului, Antim al Buzăului, Partenie Ciopron, locțiitor al Sfintei Episcopii a Romanului și Hușilor, Chesarie al Dunării de Jos, Teofil al Clujului, Valerian al Oradiei, Nicolae al Aradului, Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, și Teoctist Botoșăneanul, vicar patriarhal.

Se intră în ordinea de zi.

La invitarea Prea Fericitului Președinte, Prea Sfințitul secretar, Episcop Antim Tîrgovișteanul, citește sumarul ședinței Sfîntului Sinod din 16 decembrie 1961, care, pus la vot:

Se aprobă nemodificat.

Prea Fericitul Părinte Președinte aduce la cunoștință că pe ordinea de zi a ședinței de astăzi a Sfîntului Sinod se află:

Tem. nr. 14.456/1961. Raportul Comisiei Sinodale instituite pentru cercetarea unor nereguli gestionare la Arhiepiscopia Timișoarei.

La invitarea Prea Fericitului Patriarh Justinian, P.S. Episcop al Rîmnicului și Argeșului, citește raportul Comisiunii Sinodale, instituită în ședința Sfîntului Sinod din 10 noiembrie 1961, pentru cercetarea unor nereguli de ordin gestionar la Arhiepiscopia Timișoarei.

Luînd cunoștință de cuprinsul raportului Comisiunii sinodale de cercetare, care arată că I.P.S. Mitropolit Vasile Lăzărescu se face vinovat nu numai de lipsă de supraveghere a subalternilor săi în administrarea bunurilor eparhiale, dar și de însușirea ilegală a unor sume de bani din fondurile Arhiepiscopiei Timișoarei, și ținînd seama de gravitatea acestor învinuiri aduse unui membru al Sfîntului Sinod, se hotărăște cu unanimitate de voturi, cu excepția celui în cauză:

Cazul I.P.S. Mitropolit Vasile Lăzărescu al Banatului se deferă spre judecată Sfîntului Sinod, ca instanță canonică de judecată a membrilor săi.

Raportul Comisiei sinodale de cercetare, cu întreg dosarul cauzei și împreună cu întîmpinarea în apărare a I.P.S. Mitropolit Vasile al Banatului, se trimit Comisiei canonice-juridice și pentru disciplină.

Prea Fericitul Părinte Președinte suspendă ședința pentru examinarea actelor de la dosarul în cauză de către Comisia canonică-juridică și pentru disciplină.

*

La redeschiderea ședinței, Prea Fericitul Președinte invită pe P.S. Episcop Antim al Buzăului, raportorul Comisiei canonice-juridice și pentru disciplină, care citește referatul acestei comisii asupra învinuirilor constatate în sarcina I.P.S. Mitropolit Vasile Lăzărescu, prin raportul comisiei sinodale de cercetare și prin actele de la dosar.

Comisiunea canonică-juridică și pentru disciplină, în urma examinării dosarului, propune, prin referatul său, următoarele:

1. Judecarea de către Sfîntul Sinod a I.P.S. Vasile Lăzărescu, Arhiepiscop al Timișoarei și Mitropolit al Banatului, pentru abaterile consemnate în referatul Comisiei sinodale de cercetare și sancționarea lui cu îndepărtarea din scaun, pe temeiul Sfințelor Canoane, și a legiuirilor bisericești în vigoare; precum și stabilirea I.P.S. Sale la una din mînăstiri, pentru reculegere și căutarea sănătății.

2. Trimiterea în judecata Consistoriului Eparhial al Timișoarei a clericilor găsiți vinovați în aceste nereguli pentru sancționarea lor cu depunerea din treaptă.

3. În ceea ce privește întîmpinarea depusă Sfîntului Sinod de către I.P.S. Mitropolit Vasile Lăzărescu, ținînd seama că și în timpul cercetării, I.P.S. Sa a contestat

mele acte, Comisiunea canonică-juridică constată că, pentru faptele definitiv stabilite și recunoscute de I.P.S. Sa, sancțiunea propusă la pct. 1 de mai sus rămâne întemeiată și nu este cazul a se acorda amânarea solicitată. Totuși, pentru a se da satisfacție cererilor din întîmpinarea I.P.S. Sale, Comisiunea propune ca Sfîntul Sinod să dea sarcinile aceleiași Comisii sinodale să cerceteze faptele arătate în această întîmpinare, urmînd să se raporteze la viitoarea ședință a Sfîntului Sinod.

După citirea referatului Comisiei canonice-juridice și pentru disciplină, Sfîntul Sinod, alcătuit din 12 membri, sub președinția Prea Fericitului Patriarh Justinian, se constituie în instanță de judecată, în conformitate cu prevederile canonice și ale art. 50 din Regulamentul organelor centrale din Patriarhia Romîna.

Înainte de a se intra în deliberare, I.P.S. Mitropolit Vasile Lăzărescu este chemat înaintea instanței, prin PP. SS. Episcopi Teofil al Clujului și Teoctist Botoșaneanul, vicar patriarhal, pentru a-și spune cuvîntul său de apărare față de acuzațiile cuprînse în raportul Comisiei sinodale de cercetare, de conținutul cărora I.P.S. Sa a luat cunoștință.

Prezentîndu-se în ședință, I.P.S. Mitropolit Vasile Lăzărescu declară — în apărare —, că, față de cele susținute anterior, în fața comisiei de cercetare, nu are nimic de adăugat, precizînd că, din sumele imputate n-a folosit nimic pentru sine și că aceste sume le-a ridicat potrivit unei vechi tradiții locale.

După această declarație, I.P.S. Mitropolit Vasile Lăzărescu se retrage din sală, iar instanța de judecată intră în deliberare.

La deliberare iau cuvîntul toți membrii completului de judecată, arătînd că sînt de acord cu încheierile Comisiei sinodale de cercetare, cît și cu propunerile Comisiei canonice-juridice și pentru disciplină.

În urma celor de mai sus,

I N S T A N Ţ A D E J U D E C A T A

Văzînd raportul Comisiei sinodale de cercetare întocmit pe baza actelor de la dosar, a verificărilor experților contabili desemnați și a declarațiilor luate de această comisie în cursul cercetărilor, din care se constată în sarcina I.P.S. Mitropolit Vasile Lăzărescu și a colaboratorilor săi grave nereguli financiare în gestiunea Arhiepiscopiei Timișoarei;

Avînd în vedere că prin aceste nereguli de ordin gestionar s-au produs mari pagube materiale în dauna Arhiepiscopiei în cauză, atît prin însușirea personal de către I.P.S. Mitropolit Vasile Lăzărescu a unor sume din fondurile eparhiale, cît și prin înlesnirea fraudelor săvîrșite de subalternii săi;

Țînd seama că, prin această latură negativă a activității I.P.S. Sale s-a produs o adîncă tulburare în sufletul clerului și credincioșilor din eparhie, cu repercusiuni defavorabile asupra întregii noastre Biserici;

Pe temelul art. 10, lit. j, din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Romîne și art. 50 din Regulamentul organelor centrale din Patriarhia Romîna;

Văzînd prevederile Sfintelor Canoane 25, 38, 72 Apostolice, 26 al Sinodului IV Ecumenic, 35 al Sinodului Trulan, 11 al Sinodului VII Ecumenic și altele, care reglementează corecta administrare a bunurilor bisericești, și prescriu aspre sancțiuni în caz de încălcare a lor, mergînd pînă la pedeapsa caterisirii inclusiv;

Avînd în vedere, însă, vîrsta înaintată a I.P.S. Mitropolit Vasile Lăzărescu, precum și starea șubredă a sănătății I.P.S. Sale, în unanimitate de voturi,

H O T A R Ă Ș T E :

1 Se respinge cererea I.P.S. Mitropolit Vasile Lăzărescu cu privire la amînarea judecării sale.

2 Se îndepărtează I.P.S. Vasile Lăzărescu din funcțiunea de Arhiepiscop al Timișoarei și Mitropolit al Banatului.

3. Pentru reculegere și căutarea sănătății sale, I.P.S. Vasile Lăzărescu se trimite la Mănăstirea Sîmbăta de Sus din Arhiepiscopia Sibiului, unde se va muta cel mai tîrziu pînă la 31 decembrie 1961, dată pînă la care va putea primi drepturile sale bugetare. Ulterior, în caz de necesitate, Prea Fericitul Patriarh Justinian îi va putea desemna o altă mănăstire.

4. Clericii de la Centrul Eparhial al Sfintei Arhiepiscopii a Timișoarei, care se vor găsi vinovați de nereguli gestionare, consemnate în raportul Comisiei sinodale de cercetare, să fie pedepsiți cu toată severitatea, pînă la caterisire, dîndu-se sarcină girantului sau locjiitorului scaunului de Arhiepiscop al Timișoarei să înlănească cît mai curînd formele de judecată.

5. Cu privire la celelalte aspecte ale neregulilor financiare de la Sfînta Arhiepiscopie a Timișoarei, Comisia sinodală, instituită în acest scop, va face cercetările respective, prin experții necesari, urmînd a prezenta raportul ei la prima ședință a Sfîntului Sinod.

Această sentință, dată astăzi 18 decembrie 1961 în sala Sfîntului Sinod din Palatul Sfintei Patriarhii, s-a cilit în ședință, de față fiind și I.P.S. Mitropolit Vasile Lăzărescu.

*

— Hotărîrea de mai sus, fiind aprobată de Sfîntul Sinod, cu unanimitate de voturi, devine obligatorie, și urmează a fi adusă la cunoștința celor în drept spre executare.

— Sfîntul Sinod deleagă pe Inalt Prea Sfințitul Mitropolit Firmilian al Olteniei să gireze Sfînta Arhiepiscopie a Timișoarei.

Prea Fericitul Patriarh Justinian anunță încheierea lucrărilor sesiunii ordinare a Sfîntului Sinod pe anul 1961 și roagă pe Domnul profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, a citi cuvenita decizie de închidere a lucrărilor.

Se citește decizia Departamentului Cultelor de pe lîngă Consiliul de Miniștri nr. 17.797/1961, pentru închiderea sesiunii ordinare a Sfîntului Sinod pe anul 1961.

Ședința se ridică la orele 22.

PREȘEDINTE,

† JUSTINIAN

Patriarh

MEMBRI :

- † IUSTIN, Mitropolitul Moldovei și Sucevei
- † FIRMILIAN, Mitropolitul Olteniei
- † CIESARIE, Episcopul Dunării de Jos
- † ANTIM, Episcopul Buzăului
- † IOSIF, Episcopul Rimnicului și Argeșului
- † NICOLAE, Episcop al Aradului
- † PARTENIE, Episcop-locotenent al Romanului și Hușilor
- † TEOFIL, Episcopul Clujului
- † VALERIAN, Episcopul Oradiei
- † TEOCTIST BOTOȘĂNEANUL, Episcop, vicar patriarhal.

SECRETAR :

- † ANTIM TIRGOVIȘTEANUL, Episcop, vicar patriarhal.

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÎNE

ANUL LXXX Nr.3-4

MARTIE-APRILIE 1962

EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC ȘI DE MISIUNE ORTODOXĂ

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÎNE

COMITETUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE:

P. F. JUSTINIAN, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romîne

MEMBRI:

P. C. Pr. ALEXANDRU IONESCU, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor.

P. C. Pr. CONSTANTIN NONEA, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Iașilor.

P. C. Prof. TRAIAN BELAȘCU, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Sibiului.

P. C. Arhim. Dr. LAURENȚIU BUSUIOC, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Craiovei.

P. C. Pr. Dr. OH. COTOȘMAN, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Timișoarei.

REDACTOR RESPONSABIL:

P. C. Pr. I. GAGIU, Directorul Administrației Patriarhale.

COLABORATORI

Inalt Prea Sfințiții Mitropoliți, Prea Sfințiții Episcopi,
Profesorii Institutelor Teologice, Seminarilor Teologice și școlilor
de cîntăreți bisericești;
Prea Cucernicii Consilieri administrativi patriarhali și eparhiali
protopopii, preoții, candidații la titlul de magistru
și doctor în teologie, etc.

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE RESTITUIE. COLABORATORII SÎNT RUGAȚI SĂ-ȘI PĂSTREZE COPIE DE PE MANUSCRISELE PE CARE LE TRIMIT REDACȚIEI REVISTEI «BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ».

BISERICĂ
ORTODOXĂ
ROMÂNĂ

BULETINUL OFICIAL
AL
PATRIARHIEI ROMÎNE

ANUL LXXX
Nr. 3-4
MARTIE - APRILIE
1962

EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC ȘI DE MISIUNE ORTODOXĂ

C U P R I N S U L

SCRISORI IRENICE PASTORALE MESAJE

<i>Telegrama trimisă Domnului Gheorghe Gheorghiu-Dej, președintele Consiliului de Stat al R.P.R., de membrii Sfântului Sinod, ai Adunării Naționale Bisericești și ai Colegiului Electoral Bisericesc</i>	185—186
<i>Telegrama trimisă Domnului Ion Gheorghe Maurer, Președintele Consiliului de Miniștri al R.P.R., de membrii Sfântului Sinod, ai Adunării Naționale Bisericești și ai Colegiului Electoral Bisericesc</i>	187
<i>Telegrama trimisă Comitetului Național pentru Apărarea Păcii din R.P.R., de membrii Sfântului Sinod, ai Adunării Naționale Bisericești și ai Colegiului Electoral Bisericesc</i>	188
<i>Pastorala trimisă clerului și credincioșilor de Prea Fericitul Patriarh Justinian, cu prilejul sfintelor sărbători ale Învierii Domnului, 1962</i>	189—192
<i>Scrisoarea irenică trimisă tuturor patriarhilor ortodocși de Prea Fericitul Patriarh Justinian</i>	193—194

VIAȚA BISERICESCĂ

<i>Alegerea, investitura și înscăunarea Înalt Prea Sfințitului Nicolae Corneanu ca Mitropolit al Banatului</i>	195—235
<i>Alegerea, investitura și înscăunarea Prea Sfințitului Partenie Ciopron ca Episcop al Romanului și Hușilor</i>	236—262
<i>Deschiderea cursurilor de îndrumare a clerului, seria a XXXVIII-a, de Pr. prof. E. B.</i>	263—269
<i>Lucrările celei de a III-a Adunări Generale a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, de Pr. ALEXANDRU IONESCU</i>	270—310
<i>Moartea și înmormântarea arhiepiscopului Teoclitos al Atenei și a toată Grecia, de Pr. prof. ENE BRANIȘTE</i>	311—314

<i>In amintirea mitropolitului Nicolae, de I. N.</i>	315—318
<i>Din viața Bisericilor de peste hotare, de I. N.</i>	319—322

ÎN APĂRAREA PĂCII

<i>Sesiunile Comitetului executiv al Mișcării creștine pentru Pace de la Praga</i>	323—330
<i>Sesiunea de la Viena a Prezidiului Consiliului Mondial al Păcii</i>	331—332
<i>În întâmpinarea Congresului Mondial pentru dezarmare generală și pace</i>	333—338

DIN TRECUTUL BISERICII NOASTRE

<i>Istoricul ctitoriilor bucureștene ale lui Nicolae Vodă Maurogheni, de Constantin C. Giurescu</i>	339—380
---	---------

**SCRISORI IRENICE
PASTORALE-MESAJE**

**TELEGRAMA TRIMISĂ DOMNULUI
GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ,
PREȘEDINTELE CONSILIULUI DE STAT AL R.P.R.,
DE MEMBRII SFINTULUI SINOD,
AI ADUNĂRII NAȚIONALE BISERICEȘTI
ȘI AI COLEGIULUI ELECTORAL BISERICESC**

Cu prilejul sesiunilor extraordinare ale Sfântului Sinod și Adunării Naționale Bisericești și lucrărilor Colegiului Electoral Bisericesc din februarie 1962, membrii înaltelor foruri ale Bisericii Ortodoxe Române au trimis Domnului Gheorghe Gheorghiu-Dej, Președintele Consiliului de Stat al Republicii Populare Române, următoarea telegramă :

*Domnului Președinte al Consiliului de Stat
al Republicii Populare Române,*

GHEORGHE GHEORGHIU DEJ

BUCUREȘTI

Membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, ai Adunării Naționale Bisericești și ai Colegiului Electoral Bisericesc, întruniți în ședințe extraordinare de lucru, sub președinția Noastră, în zilele de 16, 17 și 18 februarie 1962, pentru rezolvarea unor probleme de interes general bisericesc și pentru completarea vacanțelor de ierarhi la Timișoara-Caransebeș și Roman-Huși, exprimă Consiliului de Stat și Domniei Voastre personal sentimentele lor de înaltă considerație și deplin devotament.

Plini de recunoștință pentru înțelegerea pe care Conducerea de Stat a arătat-o Bisericii Ortodoxe Române cu prilejul acestor sesiuni ale forurilor sale centrale, noi toți Vă asigurăm că în îndeplinirea lucrărilor pentru care ne-am adunat, ca și în toată activitatea noastră, vom fi călăuziți permanent de conștiința de a contribui neîncetat la înflorirea patriei noastre, la fericirea poporului român și la consolidarea păcii în lumea întreagă.

PREȘEDINTE,

† *J U S T I N I A N*

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMINE

TELEGRAMA
TRIMISĂ DOMNULUI ION GHEORGHE MAURER,
PREȘEDINTELE CONSILIULUI DE MINIȘTRI AL R.P.R.,
DE MEMBRII SFINTULUI SINOD,
AI ADUNĂRII NAȚIONALE BISERICEȘTI
ȘI AI COLEGIULUI ELECTORAL BISERICESC

Cu prilejul sesiunilor extraordinare ale Sfântului Sinod și Adunării Naționale Bisericești și al lucrărilor Colegiului Electoral Bisericesc, membrii acestor înalte foruri centrale ale Bisericii Ortodoxe Române au trimis Domnului Ion Gheorghe Maurer, Președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Române, următoarea telegramă :

*Domnului Președinte al Consiliului de Miniștri
al Republicii Populare Române,*

ION GHEORGHE MAURER

BUCUREȘTI

Membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, ai Adunării Naționale Bisericești și ai Colegiului Electoral Bisericesc, întruniți în ședințe extraordinare de lucru, sub președinția Noastră, în zilele de 16, 17 și 18 februarie 1962, pentru rezolvarea unor probleme de interes general bisericesc și pentru completarea vacanțelor de ierarhi la Timișoara-Caransebeș și Roman-Huși, exprimă Consiliului de Miniștri și Domniei Voastre personal, sentimentele lor de aleasă considerație și devotament.

Folosim prilejul acestor sesiuni pentru a Vă asigura că ierarhii, preoții și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române vor sprijini plini de însuflețire toate strădaniile Conducătorilor statului nostru pentru înflorirea patriei noastre, fericirea poporului român și consolidarea păcii în lumea întreagă.

PREȘEDINTE,

† JUSTINIAN

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMINE

**TELEGRAMA TRIMISĂ COMITETULUI NAȚIONAL
PENTRU APĂRAREA PĂCII DIN R.P.R.,
DE MEMBRII SFINTULUI SINOD,
AI ADUNĂRII NAȚIONALE BISERICEȘTI
ȘI AI COLEGIULUI ELECTORAL BISERICESC**

Cu prilejul sesiunilor extraordinare ale forurilor centrale deliberative și electivă ale Bisericii Ortodoxe Române, din februarie 1962, membrii Sfântului Sinod, ai Adunării Naționale Bisericești și ai Colegiului Electoral Bisericesc au trimis Comitetului Național pentru Apărarea Păcii din Republica Populară Română următoarea telegramă :

Către :

**COMITETUL NAȚIONAL PENTRU APĂRAREA PĂCII
DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ**

BUCUREȘTI

Membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, ai Adunării Naționale Bisericești și ai Colegiului Electoral Bisericesc, cu prilejul întrunirii lor în ședințe extraordinare de lucru, în zilele de 16, 17 și 18 februarie 1962, reînnoiesc Comitetului Național pentru Apărarea Păcii din R.P.R. sentimentele lor de atașament statornic la nobila cauză a păcii și vă asigură că ierahii, preoții și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române vor continua să sprijine din toate puterile lor acțiunea ce se desfășoară cu însuflețire pe întreg cuprinsul patriei noastre ca și în lumea întreagă, pentru biruința definitivă a păcii și înfrățirii între toate popoarele pământului.

PREȘEDINTE,

† *J U S T I N I A N*

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMINE

**PASTORALA TRIMISĂ CLERULUI ȘI CREDINCIOȘILOR:
DE PREA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN
CU PRILEJUL SFINTELOR SĂRBĂTORI
ALE INVIERII DOMNULUI, 1962**

Iubiții mei fii duhovnicești,

Ne-am bucurat în Duminica Floriilor, de slava cu care a fost întâmpinat Iisus Hristos, la intrarea Sa în Ierusalim, când «mulțimea poporului așternea pe cale hainele sale și alții tăiau ramuri din copaci și le țineau în mâini; iar cei ce mergeau înainte și cei ce urmau, strigau: Osana, Fiul lui David!» — am cântat și noi cu ei: «Bine ești cuvântat Cel ce ai venit și iarăși vii întru numele Domnului!» (din Laudele Floriilor). După Florii, în toată săptămîna L-am urmat pe Hristos, în calea Lui spre răstignire și moarte: la denii am ascultat propovăduirea din ultimele zile ale vieții Sale pămîntești; am fost părtași la Cina cea de Taină, unde Mîntuitorul a vestit ucenicilor apropierea Patimilor Lui; ne-a răsunit în cugete, rugăciunea lui Iisus din grădina Ghetsimani, unde L-am văzut, aieva, pe Domnul primind sărutarea lui Iuda vînzătorul, și apoi îndurînd loviturile și batjocura, judecata nedreaptă și osînda; L-am urmat, cu duhul, pe drumul greu al urcușului spre Golgota și am simțit în noi durerea pironirii Sale pe Cruce. Vineri seara am fost părtași la nesfîrșita tristețe cu care Iosif din Arimateea și mironosițele femei au așezat în mormînt nou, săpat în piatră, trupul Mîntuitorului. Iar în această noapte minunată, cînd sfinții slujitori au vestit din fața altarelor: «Veniți de luați lumină», — am știut că taina mîntuirii noastre s-a împlinit și «Hristos a înviat din morți, cu moartea pe moarte călcînd și celor din mormînturi viață dăruindu-le».

Iubiții mei fii duhovnicești,

Mare și neasemuită este taina Invierii Domnului și plină de îmbelșugate roade duhovnicești este ea, pentru sufletele noastre. Deci, «Veniți toți credincioșii să ne închinăm Sfintei Învieri a lui Hristos, căci iată a venit prin Cruce bucurie la toată lumea». Apropiati-vă, însă, în această slă-

viață sărbătoare a Paștilor, de sfintele altare, «cu inimile curățite de orice cuget rău» (Evrei X, 22), pentru ca, din comoara învățăturii Sfintelor Scripturi, să aflați calea pe care se cuvine să mergeți în toate zilele vieții voastre, spre a vă învrednici de darul cel neprețuit al vieții veșnice, pe care l-a adus Învierea lui Hristos tuturor celor ce cred și mărturisesc Prea Sfântul Său nume. Rugînd pe Dumnezeu «să vă dea vouă duhul înțelepciunii și al descoperirii spre cunoștința Lui și să vă lumineze ochii inimii, ca să pricepeți nădejdea la care v-a chemat» (Efeseni I, 17-18), — ca păstor și părinte duhovnicesc, vă îndemn împreună cu Sfântul Apostol Pavel «să umblați cu vrednicie, cu toată smerenia și blîndețea, cu îndelungă răbdare, îngăduindu-vă unii pe alții, în iubire, și siîndu-vă să păziți unirea duhului, întru legătura păcii» (Efeseni IV, 1-3).

Într-adevăr, iubirii mei, dragostea, unirea și pacea sînt căile care duc pe toți oamenii la fericire, iar pentru noi creștinii, ele sînt ferestrele sufletului prin care pătrund în cugete și în inimi lumina și bucuria Învierii; sînt poruncile pe care Hristos Cel înviat ni le-a lăsat spre împlinire, ca pe cel mai scump și mai sfînt testament al Său.

Dragostea este cea dintîi poruncă a Legii creștine: «Dumnezeu este dragoste» (I Ioan IV, 8), iar Mîntuitorul însuși a spus lămurit, fără puțință de răstălmăcire: «Întru aceasta va cunoaște lumea că sînteți ucenici ai Mei, de veți avea dragoste unii către alții» (Ioan XIII, 35). Rămîneți, deci, în dragostea lui Dumnezeu, iubiți pe semenii voștri, «îmbărbătați-vă la dragoste și fapte bune» (Evrei X, 24), căci «cel ce rămîne în iubire, rămîne în Dumnezeu, și Dumnezeu rămîne în el» (I Ioan IV, 16), iar «cine urăște pe fratele său este omorîtor de oameni, și orice omorîtor de oameni nu are viață veșnică» (I Ioan III, 15).

Unirea dintre oameni este iarăși o poruncă sfîntă a Bisericii noastre, fiindcă toți oamenii sînt fii ai aceluiași Dumnezeu, iar Hristos, Fiul lui Dumnezeu, s-a jertfit pentru întreaga lume și a deschis porțile raiului pentru toți. Dărați sînteți și voi, iubirii mei, să păstrați legătura binecuvîntată a unirii frățești, — după cuvîntul Sfintei Scripturi, care zice: «Să gîndiți la fel, avînd aceeași iubire, același suflet, aceeași cugetare», și «să nu caute nimeni numai de ale sale, ci fiecare și de ale altuia» (Filipeni II, 2, 4), ca «să nu fie între voi dezbinări, ci să fiți uniți în duh și cugete» (I Corinteni I, 10).

Pacea este însă piatra de temelie a credinței noastre mîntuitoare, pentru că însuși «Hristos este pacea noastră» (Efeseni II, 14), și «Domn al Păcii» (II Tesaloniceni III, 16). El «a coborît pe pămînt pentru pace, pentru a împăca prin sîngele Său nu numai pe cele de pe pămînt, ci și pe cele din ceruri; pentru a uni pe cele cerești cu cele pămîntești. El a suferit pentru pace, a fost răstignit pentru pace, a fost înmormîntat pentru pace», — după cum ne incredințează Sfîntul Ioan Gură de Aur (Omiilia VIII-a la Epistola către Coloseni). După slăvita Sa Înviere din morți, cele dintîi cuvînte pe care le-a rostit către oameni au fost: «Pace vouă!» (Luca XXIV, 36; Ioan XX, 19), pecetluind astfel Testamentul pe care l-a lăsat urmașilor Săi, cînd a zis: «Pacea Mea dau vouă, pacea Mea

las vouă...» (Ioan XIV, 27). Pentru aceasta, iubiți creștini, Sfânta Biserică Ortodoxă, maica noastră duhovnicească, vă amintește neîncetat, prin graiul dumnezeieștilor Scripturi, îndatorirea nestrămutată pe care o aveți, de a urma «calea păcii» (Luca I, 79), pe care numai cei nedrepti nu o cunosc (Romani III, 17); de a căuta pacea cu toată lumea (Evrei XII, 14), și de a trăi în bună pace cu toți oamenii (Romani XII, 18).

Dragostea, unirea și pacea sînt, așadar, virtuțile care trebuie să stea pururea de veghe în sufletele voastre, ca să puteți primi darurile Învierii lui Hristos și bucuria cea negrăită a Paștilor, a acestei luminate zile «pe care a făcut-o Domnul, ca să ne bucurăm și să ne veselim într-însa» (Ps. CXVIII, 24).

Iubiții mei fii duhovnicești,

Cît sînt de sfinte și de adevărate poruncile și învățăturile Bisericii noastre, o dovedește însăși viața ce se desfășoară în jurul nostru. Au trecut aproape două mii de ani de cînd Mîntuitorul s-a întrupat, a colindat pămîntul Țării Sfinte vestind Legea dragostei, a frăției și a păcii, pentru omîenirea însingerată de războaie și lovită de nedreptate și silnicie. Ura a înveninat inimile oamenilor, iar poștele de avuție și de stăpînire i-au dezbinat și i-au făcut să-și fie dușmani unii altora. Totuși setea de dragoste, de unire frățească și de pace n-a putut fi înăbușită în inimile oamenilor, iar încrederea nestrămutată în împlinirea acestor sfinte năzuințe n-a încetat nicicînd să lumineze cugetul omîenirii întregi. Și iată că acum trăim zilele minunate în care popoarele își dau mîna, urîndu-și strădanile, ca să aducă pe pămînt domnia dragostei, a conlucrării frățești și a păcii, — care, pentru noi creștinii, sînt înseși poruncile dumnezeiești ale credinței și chezașia mîntuirii noastre.

În țara noastră, ca și în alte țări, a pierit de sub ochii noștri lăcomia și ura, izvorîte din goana după avuții; dispăre tot mai mult vrăjmășia și dezbinarea pe care le poartă cu sine poșta de măriri deșarte și de stăpîniri nedrepte; a încetat războiul, pricinuit de împărțirea oamenilor în stăpîni și robi. Pe noi toți ne unește acum legea sfîntă a muncii înfrățite, spre binele și fericirea tuturor; pămîntul rîdător al țării noastre este acum ogorul drag al tuturor fiilor patriei noastre și roadele lui se împart tuturor, după hărnicia fiecăruia și după dreptate; bunurile și bogățiile țării sînt astăzi ale întregii obști romînești și de binefacerile lor se bucură poporul întreg; între oameni e stăpîină acum unirea, înțelegerea și prețuirea reciprocă, fiind convinși de înțelepciunea cuprinsă în Sfînta Scriptură, care zice: «Mai fericiți sînt doi laolaltă decît unul, fiindcă au o mai bună răsplată pentru munca lor, pentru că dacă unul cade, îl scoală tovarășul său; dar vai de cel singur care cade, și nu este cel de al doilea să-l ridice..., căci sfoara pusă în trei nu se rupe degrabă» (Eclesiast IV, 9, 10, 12). Pentru noi, cei care ne închinăm Sfintei Învieri a lui Hristos, toate aceste minunate înfrățiri sînt împlinirea voii lui Dumnezeu, pe care se străduiau primii creștini s-o îplinească, cînd «toți cei ce credeau

erau împreună și aveau toate de obște» (*Fapt. Apost. II, 44*), «nu numai în rugăciune și nici numai în învățătură, ci și în viața lor obștească» — așa cum ne încredințează Sfântul Ioan Gură de Aur (*Omilia VII la Fapt. Apost.*). Primii creștini știind că Dumnezeu a dat pământul în stăpânirea tuturor oamenilor (*Facere I, 28*), «erau o inimă și un suflet» — ne spune *Cartea Faptelor Apostolilor* —, și «nici unul nu zicea că averile sînt ale lui, ci aveau toate de obște» (*IV, 32*).

Dar, mai presus de toate, iubiții mei, trebuie să ne bucure hotărîrea cu care mai toate popoarele s-au unit în aceeași dorință sfîntă de a zidi pacea pe pământ și a făuri o lume fără arme și fără războaie, fiindcă așa cum prea bine spune Sfântul Grigorie de Nissa, «războiul sugrumă viața, el este tatăl dezastrului și al morții» (*Cuv. VII la Fericiri*), iar în zilele noastre, cu armele distrugătoare care s-au descoperit, războiul ar aduce mari distrugerii omenirii. De aceea și voi, iubiții mei, ca unii ce cunoașteți că Iisus Hristos Cel înviat a treia zi din morți este «Domnul Păcii», să vă alăturați cu toate puterile voastre tuturor aceluia care, ca și Fericitul Augustin, socotesc că «mai bine să nimicim războaiele prin cuvinte, decît pe oameni prin sabie, și să cîștigăm sau să obținem pacea prin pace, nu prin război» (*din scrisoarea 229*).

Încredințat că toate acestea le veți face din tot sufletul «și fără îndoiri» (*Filipeni II, 14*), cum vă îndeamnă și Sfântul Apostol Pavel, «ca și cînd ați face pentru Domnul» (*Coloseni III, 23*), ca să puteți primi darurile Învierii în inimile voastre curate, neîntinate de păcat, — rog pe Domnul și Mintuitorul nostru Iisus Hristos să vă binecuvînteze și să vă dăruiască zile bune și îndelungate, cu sănătate, pace și bunăsporire întru toate, și, din toată inima, vă spun tuturor: «Hristos a înviat!».

† JUSTINIAN

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMINE

**SCRISOAREA IRENICĂ
TRIMISĂ TUTUROR PATRIARHILOR ORTODOCȘI
DE PREA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN**

Potrivit datinei, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis tuturor Patriarhilor ortodocși din lume, următoarea scrisoare, cu prilejul sfintelor sărbători ale Învierii Domnului din acest an :

*Sanctitatea Voastră,
Prea iubite frate întru Hristos Cel înviat,*

Ziua Învierii Mântuitorului Hristos — «ziua pe care a făcut-o Domnul să ne bucurăm și să ne veselim într-însa» (Ps. CXVIII, 24), ne oferă prilej fericit să Vă mărturisim dragostea noastră frățească și să Vă încredințăm de neconținută noastră silință «de a păstra unirea duhului prin legătura păcii» (Efeseni IV, 3).

Dragostea, unirea și pacea sînt poruncile pe care Hristos Cel înviat le-a lăsat celor ce cred în El, ca pe cel mai scump și mai sfînt testament al Său.

«Poruncă nouă dau vouă, ca să vă iubiți unul pe altul... Din aceasta vor cunoaște toți că sînteți ucenici ai Mei, de veți avea dragoste între voi» (Ioan XIII, 34-35). «Cel ce rămîne în iubire, rămîne în Dumnezeu și Dumnezeu rămîne în el» (I Ioan IV, 16), iar «Cine urăște pe fratele său este omorîtor de oameni și orice omorîtor de oameni nu are viață veșnică» (I Ioan III, 15).

Hristos, Fiul lui Dumnezeu, s-a jertfit pentru toți oamenii și s-a rugat Tatălui ceresc pentru ca toți cei ce cred în El să fie strîns uniți între ei: «...Slava pe care Mi-ai dat-o Mie, Eu le-am dat-o lor, ca una să fie, precum și Noi sîntem una; Eu în ei și Tu în Mine, ca să fie cu desăvîrșire una...» (Ioan XVII, 22-23). Iar Apostolul Pavel îndeamnă: «...să nu fie între voi dezbinări, ci să fiți uniți în duh și în cugete» (I Corintheni I, 10).

În sfîrșit, pacea este piatra de temelie a credinței noastre mîntuitoare, pentru că însuși «Hristos este pacea noastră» (Efeseni II, 14) și «Domnul al Păcii» (II Tesal. III, 16). El «a coborît pe pămînt pentru pace, pentru

a împăca prin sîngele Său nu numai pe cele de pe pămînt, ci și pe cele din ceruri; pentru a uni pe cele cerești cu cele pămîntești. El a suferit pentru pace, a fost răstignit pentru pace, a fost înmormîntat pentru pace», după cum ne încredințează Sf. Ioan Gură de Aur (Omilia VIII-a la Epistola către Coloseni).

Avem simțămîntul puternic că în zilele noastre, aceste daruri aduse de Învierea Mîntuitorului Hristos încep să fie prețuite din ce în ce mai mult de toate popoarele lumii, care își unesc strădaniile ca să aducă pe pămînt domnia dragostei, a conlucrării frățești și a păcii. Este dătătoare de mari nădejdi hotărîrea cu care mai toate popoarele s-au unit pentru a zidi pacea pe pămînt și a făuri o lume fără arme și fără războaie, fiindcă așa cum spune Sfîntul Grigorie de Nisa, «războiul sugrumă viața, el este tatăl dezastrului și al morții» (Cuv. VII la Fericiri).

La rîndul nostru, Noi, Întîistătătorii Sfîntelor Biserici care mărturisesc pe Hristos Cel înviat «Domn al Păcii», avem datoria să depunem toate eforturile pentru a face ca omenirea întregă să se împărtășească din darul păcii, adus de Învierea Mîntuitorului lumii, înlăturînd pentru totdeauna războaiele din viața popoarelor. Pe lângă atîtea temeuri, care ne îndreptățesc la această sfințită acțiune, să avem ca îndreptar și îndemnul Fericitului Augustin: «Mai bine să nimicim războaiele prin cuvinte, decît pe oameni prin sabie, și să cîștigăm sau să obținem pacea prin pace, nu prin război (din scrisoarea 229).

Cu aceste mărturisiri și nădejdi, îndreptăm salutarea noastră pascală către Sanctitatea Voastră și din toată inima Vă dorim Sanctității Voastre personal, precum și tuturor ierarhilor Sfîntitului Vostru Sinod, slujitorilor și credincioșilor Sfîntei Biserici al cărei Arhipăstor sînteți, să Vă împărtășiți din belșug din darurile minunate aduse lumii de Învierea Domnului, să Vă bucurați de sănătate deplină, îndelungare de zile, pace și întru toate bunăsporire, spre fericită petrecere în viața de acum și spre dobîndirea vieții celei veșnice, cîștigată nouă de Biruitorul morții, Hristos Dumnezeuul nostru.

Vă îmbrățișăm cu dragoste frățească și rămînem al Sanctității Voastre, împreună-slujitor în Hristos Cel înviat.

† JUSTINIAN

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMINE.

VIATA BISERICESCA

ALEGEREA, INVESTITURA ȘI INSCĂUNAREA INALT PREA SFINTITULUI NICOLAE CORNEANU CA MITROPOLIT AL BANATULUI

ALEGEREA

Potrivit prevederilor statutului pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, în ziua de 17 februarie 1962 s-a întrunit, în Palatul Patriarhal din București, Colegiul electoral bisericesc, — alcătuit din membrii Adunării Naționale Bisericești, membrii de drept și membrii Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Timișoarei —, pentru a alege pe noul Arhiepiscop al Timișoarei și Mitropolit al Banatului, în scaunul devenit vacant prin îndepărtarea I.P.S. Vasile Lăzărescu.

După săvârșirea Doxologiei în paraclisul Palatului Patriarhal, membrii Colegiului electoral bisericesc au trecut în sala de ședințe, iar o delegație a acestui for electiv s-a prezentat Prea Fericitului Patriarh Justinian, rugându-l să prezideze lucrările Colegiului. Prea Fericitul Patriarh Justinian, împreună cu dl. Tiță Florea, delegatul Domnului Președinte al Consiliului de Miniștri, dl. profesor Traian Ionașcu, delegatul Domnului Președinte al Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române, și dl. Profesor Dumitru Dogaru, secretarul general al Departamentului Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștri, au intrat în sala de ședințe, însoțiți de Inalt Prea Sfinții Mitropoliți.

După citirea apelului nominal de către P.C. Secretar Pr. Gh. Coțșman, vicarul Arhiepiscopiei Timișoarei, — constatându-se că din cei 85 de membri îndreptățiți a vota, sînt prezenți 72 și că, în consecință, Colegiul electoral bisericesc poate proceda la alegere —, Prea Fericitul Patriarh Justinian a rugat pe Domnul Secretar General al Departamentului Cultelor să citească Decretul Consiliului de Stat al Republicii Populare Române de deschidere a Colegiului electoral bisericesc. Domnul Profesor Dumitru Dogaru a dat citire Decretului emis de Consiliul de Stat al R.P.R., prin care se deschid lucrările Colegiului electoral bisericesc pentru alegerea titularilor în Scaunele de Arhiepiscop al Timișoarei și

Caransebeşului și Mitropolit al Banatului, în ziua de 17 februarie a.c., și de Episcop al Romanului și Huşilor, în ziua de 18 februarie a.c.

Prea Fericitul Patriarh Justinian a rostit apoi o scurtă cuvîntare în care a înfățişat îndatoririle ce revin Colegiului electoral bisericesc de a alege ierarhi vrednici; care să cîrmuiască clerul și credincioşii ortodocși din eparhiile ce le vor fi încredințate pe calea împlinirii poruncilor evanghelice, pe calea zidirii păcii pe pămînt. Subliniind încă o dată libertatea religioasă pe care regimul democrat popular a asigurat-o tuturor Bisericilor și cultelor din țara noastră, Prea Fericitul Patriarh Justinian a propus ca membrii Colegiului electoral bisericesc să dea expresie sentimentelor pe care fiii Bisericii Ortodoxe Romîne le nutresc față de conducătorii Republicii Populare Romîne și față de toți cei care luptă pentru apărarea păcii în lume. În unanimitate, Colegiul electoral bisericesc a hotărît să se trimită telegrame omagiale Domnului Gheorghe Gheorghiu-Dej, Președintele Consiliului de Stat al R.P.R., și Domnului Ion Gheorghe Maurer, Președintele Consiliului de Miniștri al R.P.R. De asemenea, a fost trimisă o telegramă Comitetului Național pentru Apărarea Păcii din Republica Populară Romînă. (Textul acestor telegrame este publicat în primele pagini ale acestei reviste).

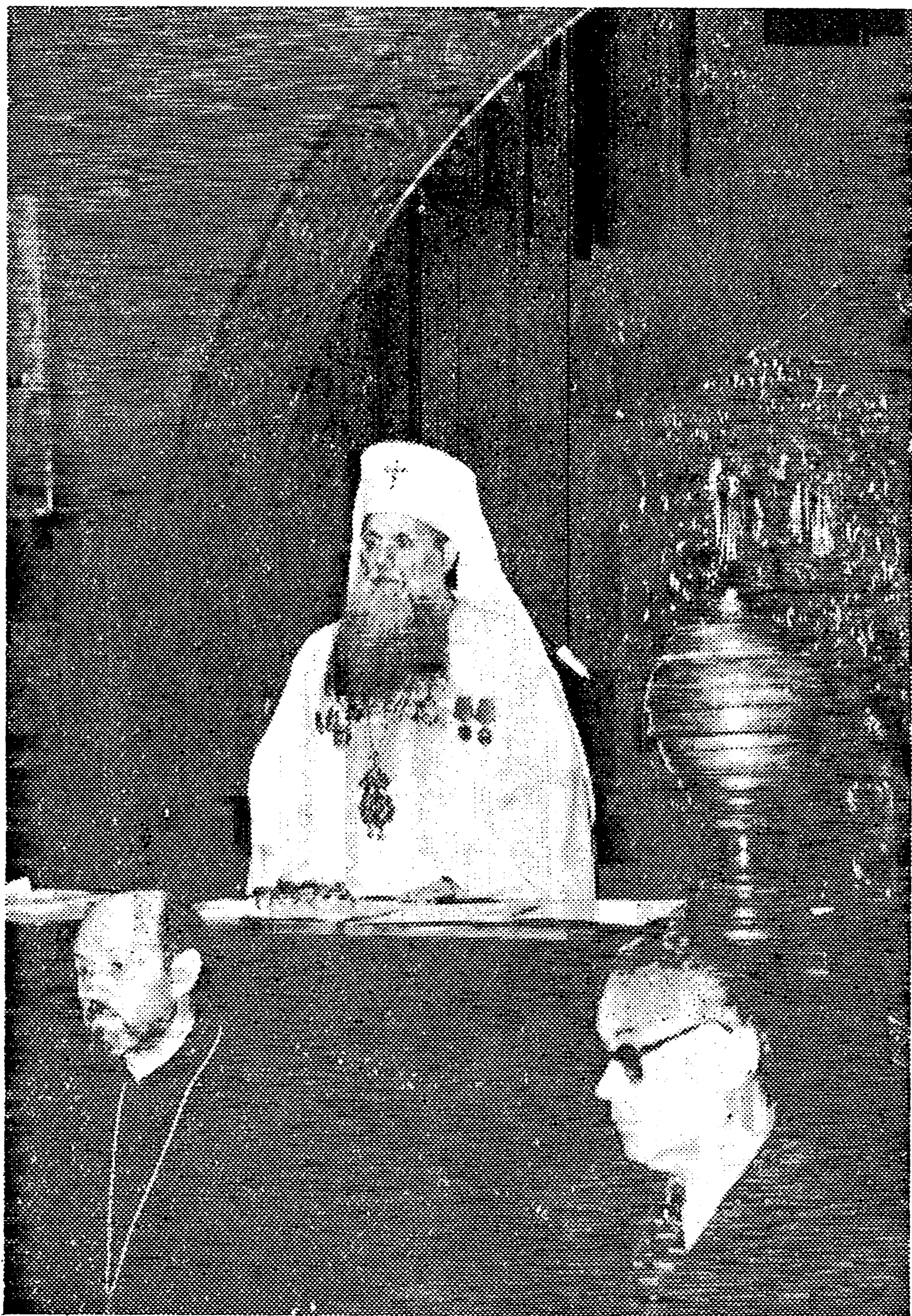
După o scurtă suspendare a ședinței, pentru a da posibilitate membrilor să se consfătuiască între ei, lucrările au fost reluate. La propunerea Prea Fericitului Patriarh Justinian, Colegiul electoral bisericesc a ales pe domnii Roșu Vasile și Fărcuțiu Petru ca bărbați de încredere spre a supraveghea operațiunile de votare și despuiere a scrutinului.

Procedîndu-se la votare prin vot direct și secret și apoi făcîndu-se despuierea scrutinului, cu respectarea tuturor prevederilor regulamentelor în vigoare, s-a constatat că din cele 72 de voturi introduse în urnă, Prea Sfințitul Dr. Nicolae Corneanu, Episcopul Aradului, a întrunit 70 de voturi. Pe temeiul voturilor membrilor Colegiului electoral bisericesc, Prea Fericitul Patriarh Justinian a proclamat pe Prea Sfințitul Dr. Nicolae Corneanu ales ca Arhiepiscop al Timișoarei și Caransebeşului și Mitropolit al Banatului.

Adresîndu-se apoi noului ales, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a rostit următoarea cuvîntare :

Prea Sfințite Părinte Episcop Nicolae,

Cu deosebită dragoste îți împărtășesc bucuria că astăzi, Colegiul electoral bisericesc — întrunit pentru completarea Scaunului vacant de Arhiepiscop al Timișoarei și Mitropolit al Banatului — te-a ales pe Prea Sfinția Ta ca întîistătător al Mitropoliei de la granița de vest a țării. Proclamînd acest rezultat al votului Colegiului electoral bisericesc, prin care noi vedem exprimîndu-se deopotrivă voia lui Dumnezeu Cel Atotputernic și vrerea clerului și credincioșilor Bisericii noastre, ne exprimăm satisfacția că turma dreptcredincioasă din marea și frumoasă Mitropolie a Banatului a fost încredințată spre păstorire unui păstor cu adevărat

Prea Fericitul Patriarh Justinian, conducînd lucrările Colegiului electoral bisericesc pentru alegerea noului Mitropolit al Banatului

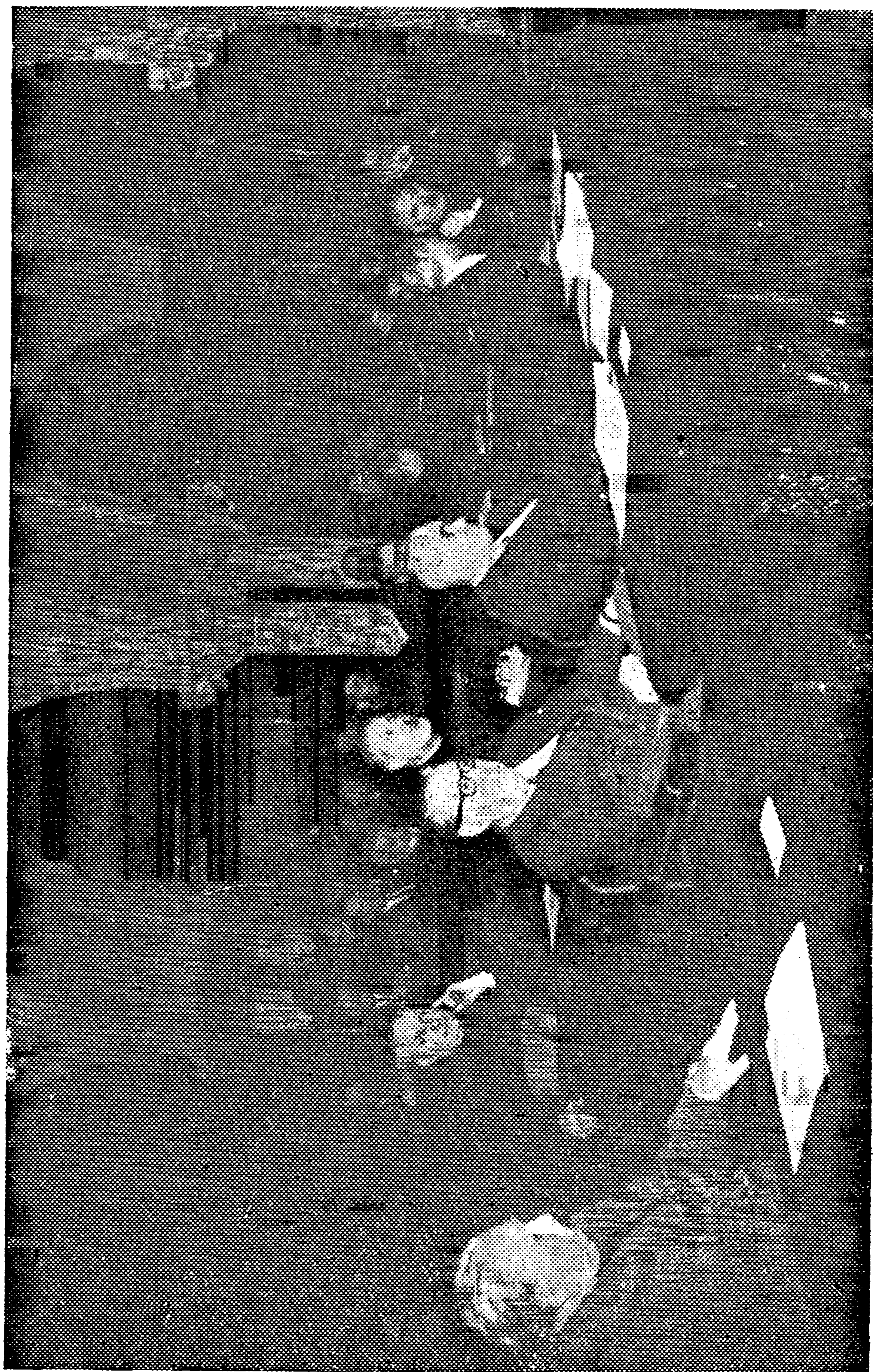
vrednic de înalta chemare ce i s-a făcut. Căci slujirea arhierască este o chemare de la Dumnezeu. Prin noi, cei care săvârșim alegerea, lucrează voia lui Dumnezeu, fiindcă alegătorii sînt organele prin care se manifestă Pronia divină, iar aleși sînt numai aceia pe care Dumnezeu îi socotește vrednici să-I slujească Lui și Sfintei Sale Biserici, în duh și adevăr. Prea Sfinția Ta ești «slujitor bun și credincios», pe care Dumnezeu l-a ales,

Domnul Prof. D. Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, citind Decretul Consiliului de Stat al R.P.R., pentru deschiderea lucrărilor Colegiului electoral bisericesc

prin votul nostru de astăzi, ca să-ți spună, ca în parabola talanților : «Peste puține ai fost pus, peste multe te voi pune» (Matei XXV, 21).

Cît de adevărate și de pline de tilc se dovedesc nepieritoarele cuvinte ale Evangheliei! Cît de limpezi se arată sub lumina înțelepciunii lor dumnezeiești, cele ce par uneori lipsite de înțeles pentru mintea și judecata noastră omenească! Cele ce s-au săvârșit cu Prea Sfinția Ta, Părinte Episcop Nicolae, sînt o dovadă vie a permanenței adevărilor evanghelice și a dragostei cu care Dumnezeu pururea poartă de grijă Sfintei Sale Biserici, căutînd neincetat spre cei vrednici a duce mai departe, cu ne-

Membri ai Colegiului electoral bisericesc

obosită rivnă, slujirea începută de cei 12 Apostoli. Nu a trecut decît un an de cînd Prea Sfinția Ta ai fost ales să păstorești ca episcop eparhia Aradului. Munca apostolică, plină de grele răspunderi, pe care ai desfășu-

Prea Fericitul Patriarh Justinian, votînd

rat-o acolo, abia începuse să dea roade, — dar aceste roade adevereau un păstor bun, care «sufletul își pune pentru oile sale» (Ioan X, 11). Activitatea desfășurată la eparhie, ca și felul în care ai împlinit misiunile pe care Sfîntul Sinod ți le-a încredințat peste hotarele țării, — ca membru

al delegațiilor Bisericii Ortodoxe Române la Adunarea Mondială Creștină pentru Pace de la Praga și la Conferința Panortodoxă de la Rhodos, — au arătat tuturor că, pe lângă cărturarul îndrăgostit de frumusețile teologiei ortodoxe, pe care te cunoscusem cu toții din anii strădaniilor depuse ca profesor al școlilor bisericești, Prea Sfinția Ta ești și un ierarh, plin de dragoste față de păstoriți și de zel apostolic în slujirea Bisericii străbune

DI. acad. prof. P. Constantinescu-Iași, membru al Colegiului electoral bisericesc, volînd

și în păzirea adevărurilor de credință ale Ortodoxiei ecumenice. Pentru aceste daruri cu care ți-ai împodobit sufletul, voia lui Dumnezeu s-a oprit asupra Prea Sfinției Tale și te-a chemat la o slujire mai grea și mai înaltă: aceea de mitropolit al Banatului.

Știm și mărturisim că Prea Sfinția Ta nu ai dorit să iei pe umerii tineri ai Prea Sfinției Tale povara cîrmuirii unei Mitropolii. Știm iarăși că chibzuința omenească poate socoti că ar fi fost de folos ca Prea Sfinția Ta să fi rămas un timp mai îndelungat în fruntea eparhiei Aradului,

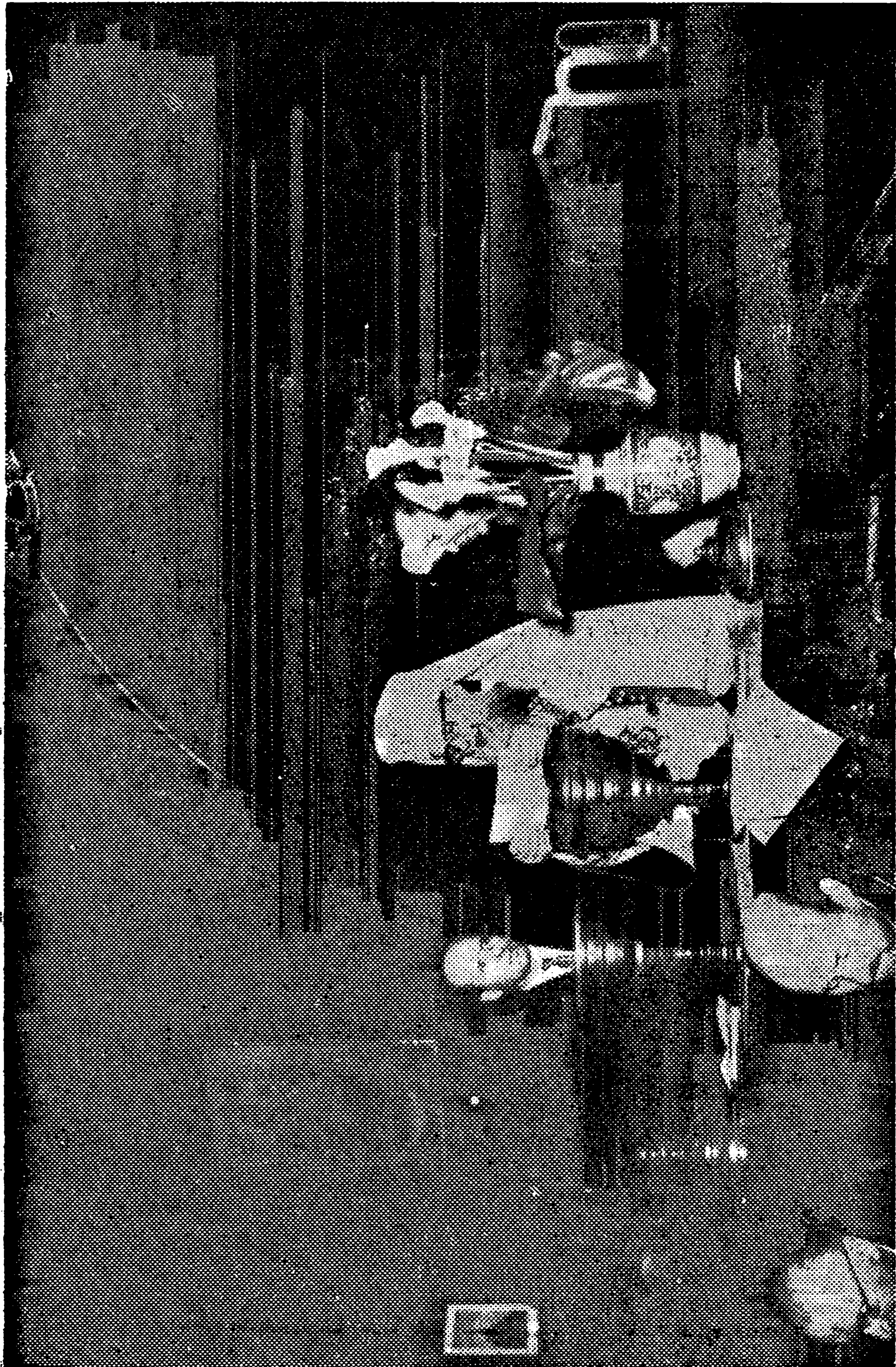
pentru a dobîndi mai multă experiență în conducerea treburilor bisericești. Dar voia lui Dumnezeu a căutat mai adînc, în cutele sufletului, unde ochii noștri nu pot pătrunde, și cunoscînd cele bune și de folos pentru Biserica Sa, te-a ales să conduci cu dragoste, cu înțelepciune, cu dreptate și cu neșovăitoare hotărîre turma cea cuvîntătoare a lui Hristos din Mitropolia Banatului. Și așa cum noi, cei care ne-am rostit cuvîntul în cadrul Colegiului electoral bisericesc, ne-am supus vocii lui Dumnezeu, — tot așa îți cerem și Prea Sfinției Tale să te pleci cu supunere înaintea aceleiași voine dumnezeiești și să-ți încordezi puterile spre a răspunde cu vrednicie noii și înaltei slujiri arhipăstorești la care ai fost chemat, avînd pururea convingerea că adevăratul Arhiereu al lui Hristos are datoria să fie «pildă credincioșilor, cu cuvîntul, cu purtarea, cu dragostea, cu credința, cu curăția» (I Tim. IV, 12).

În numele Sfîntului Sinod, în numele Adunării Naționale Bisericești, al Colegiului electoral bisericesc și al meu personal, exprim aici nădejdea noastră nezdruincinată că Prea Sfinția Ta vei folosi din plin și cunoștințele bogate pe care le-ai agonisit în anii îndelungați de studii, și puterile tinereții cu care te-a dăruit Dumnezeu, precum și multă rîvnă pe care ai dovedit-o în slujirea dreptei credințe străbune, pentru a introna în cuprinsul Mitropoliei Banatului pacea duhovnicească, buna rînduială și adevărata slujire arhierească și preoțească, în duhul adevărului și al dragostei creștine. Munca ce te așteaptă va fi uneori peste măsură de grea. Dar dacă în clipele în care te vei simți copleșit de povara răspunderilor, îți vei aminti cuvintele pe care însuși Prea Sfinția Ta le-ai rostit cu un an în urmă în această sală, spunînd: «tocmai cînd sînt slab, atunci sînt tare» (II Cor. XII, 10), — «tare prin ajutorul și darul Mîntuitorului Hristos, care a luat asupra Sa neputințele noastre ale fiecăruia» (Matei VIII, 17)—, atunci poți fi sigur că vei birui toate greutățile și că «slujba ta o vei face deplin» (I Timotei IV, 5). Te încredințăm, de asemenea, că nici de acum înainte nu vei fi lipsit de sprijinul plin de frățească dragoste al Sfîntului Sinod, ori de cîte ori îl vei socoti de trebuință.

Cu aceste încredințări și cu aceste nădejdi, te felicităm călduros pentru înalta treaptă pe care voia lui Dumnezeu te-a înălțat, pe scara slujirii arhieresti și îți dorim, Prea Sfințite Nicolae, să înalți și Mitropolia Banatului în rîndul Mitropoliilor de frunte ale Bisericii Ortodoxe Romîne, spre a fi de folos și Bisericii străbune, și Patriei noastre dragi.

Așa să-ți ajute Dumnezeu!

Noul ales a mulțumit Prea Fericitului Patriarh Justinian pentru cuvintele pline de părintească dragoste pe care i le-a adresat, și tuturor membrilor Colegiului electoral bisericesc pentru încrederea acordată, spunînd următoarele:

Prea Fericitul Patriarh Justinian făcând numărătora voturilor Colegiului electoral bisericesc pentru alegerea
noului Mitropolit al Banatului

*Prea Fericite Părinte Președinte,
Domnule delegat al Președintelui Consiliului de Miniștri,
Domnule delegat al Marii Adunări Naționale a Republicii
Populare Române,
Domnule Secretar General al Departamentului Cultelor,
Inalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți,
Mărit Colegiu,*

Au trecut numai un an și două luni de când în același loc și prin votul aceluiași, am fost chemat să preiau conducerea văduvitei eparhii a Aradului. N-am crezut atunci, precum n-am crezut nici pînă înainte cu cîteva clipe, că împreună-lucrarea mea cu clericii și credincioșii ce mi-au fost dați în grijă s-ar putea vreodată întrerupe. Am plecat în cetatea de pe malurile Mureșului, cu gîndul de a rămîne acolo pentru totdeauna, ori, mai creștinește zis, pînă va îngădui Bunul Dumnezeu.

Tatăl ceresc, care grijește de cele ale fiecăruia dintre noi însă, a voit într-altfel. Hotărîrea Domniilor Voastre ce s-a împărtășit mai înainte spre obștească luare de cunoștință, hotărîre adusă sub umbrirea Duhului Sfînt Care pe toate le orînduiește, m-a făcut încă o dată să înțeleg că viața noastră a oamenilor este în mîna Aceluia care ne-a dat-o și că voi Sale trebuie să I ne supunem.

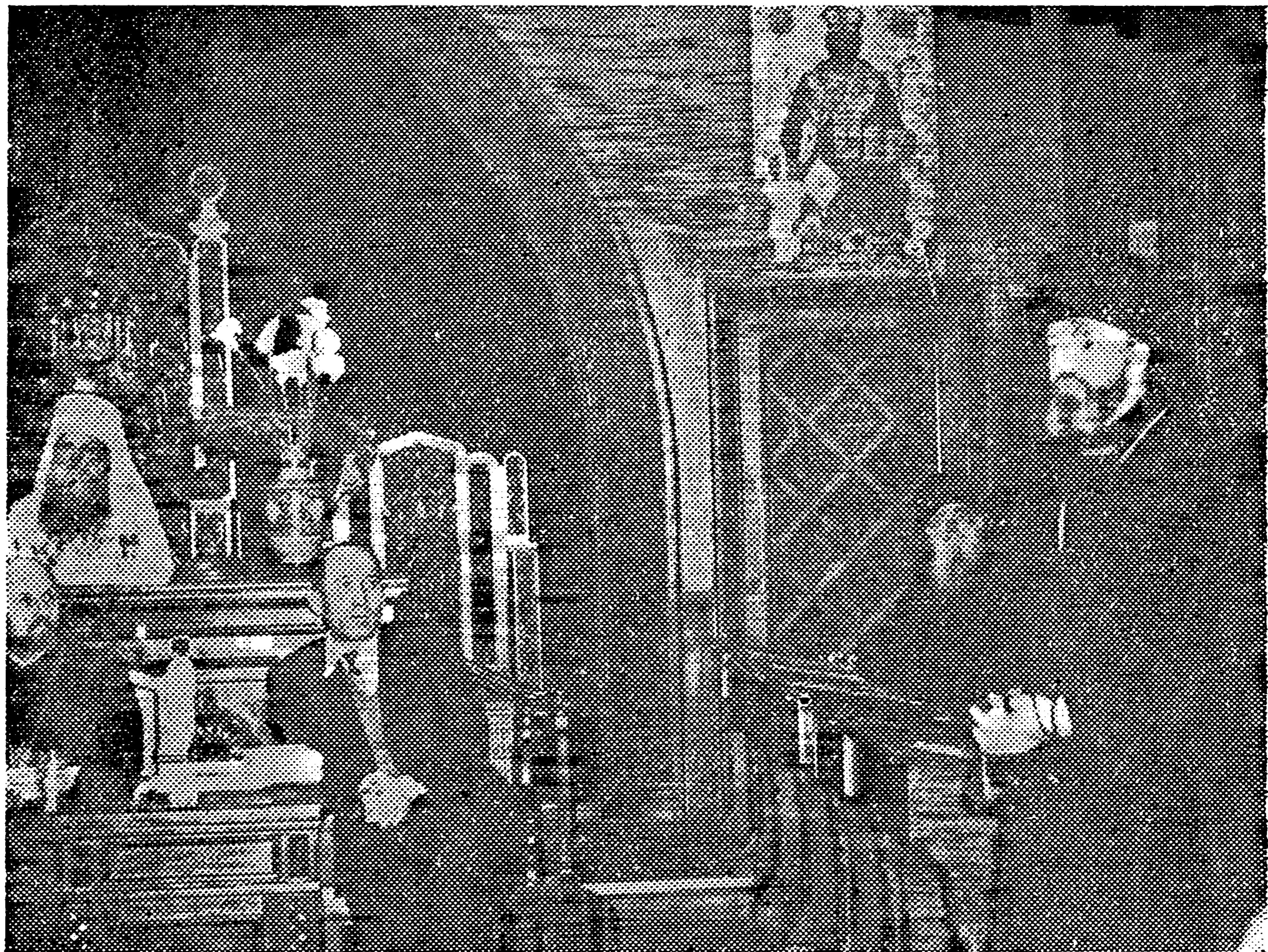
În votul exprimat astăzi văd împlinindu-se voia lui Dumnezeu. Iar în fața acesteia mă plec smerit, aducîndu-mi aminte de cuvintele pe care Domnul le-a adresat de mult Apostolului Petru: «...(oarecînd) te în-tingeai singur și te duceai, unde voiai; ...(acum) altul te va încinge și te va duce unde nu voiești».

Mărit Colegiu,

Sarcina ce mi se pune acum pe umeri nu este ușoară. E vorba de conducerea unei Mitropolii care prin însăși structura ei ridică mult mai multe și mai complicate probleme decît o Episcopie. Experiența ultimului an, dacă ar fi numai ea, mi-a dovedit însă din plin că în slujba arhieriei harul de Sus îplinește atîtea din neputințele noastre omenești. Oricum, aș putea spune că timpul pe care l-am petrecut în fruntea Episcopiei Aradului mi-a dat putința să iau contact cu mai toate cele ce țin de îndrumarea spirituală a păstoriților, precum și cu aspectele administrativ-gospodărești ale conducerii unei eparhii. Voi încerca să folosesc în activitatea de viitor cele ce le-am învățat, dar mai ales voi căuta să fac de acum înainte și ceea ce pînă acum, din felurite pricini, n-am ajuns.

Mărturisesc întocmai ca și la spovedanie, că nici pînă acum n-am cruțat totuși nici o strădanie pentru ca «slujba să mi-o fac deplin». Păstoriții mei de pînă azi o știu aceasta. Nu mi-am îngăduit odihnă și nu am lăsat de-o parte nimic din cele ce se cereau împlinite. Alții sînt însă aceia care au calitatea de a aprecia ce am fost, sau ce n-am fost în stare să realizez.

Cît mă privește, voi căuta ca zestrea de experiență și cunoștințe acumulată s-o pun de acum înainte în slujba eparhiei căreia m-ați hărăzit. Mă voi dăruia ei în întregime, fremătînd de dorința încă neîmpuținată de a împlini toate îndatoririle ce revin unui ierarh. Nu voi uita nici o clipă că sînt urmașul unui lung șir de vlădici printre care se numără Sfîntul Iosif de la Partoș de acum aproape 300 de ani. Nu voi uita însă mai ales că restaurata Mitropolie a Banatului este rodul vremurilor pe

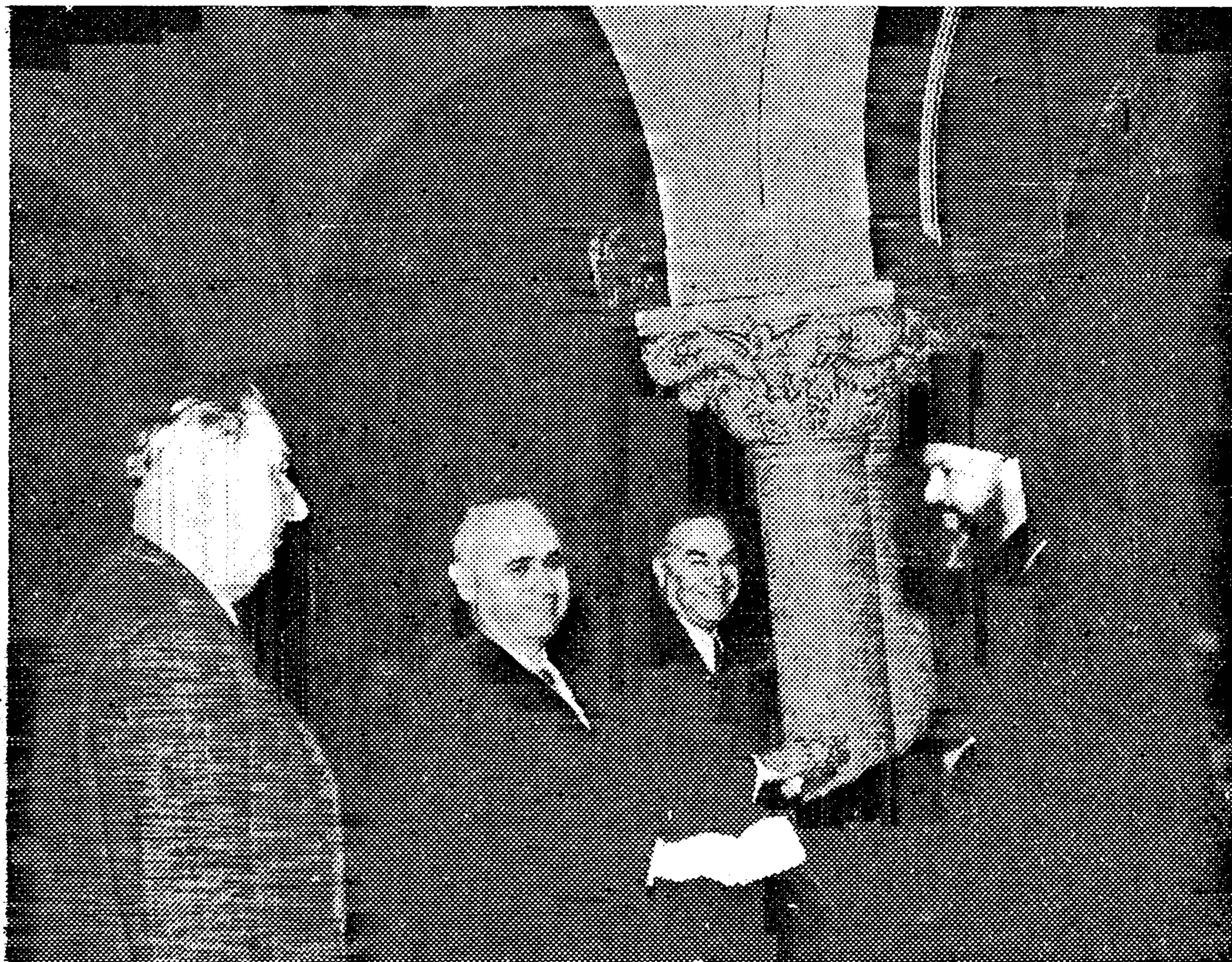
Noul Mitropolit al Banatului, I.P.S. Dr. Nicolae Corneanu, mulțumind colegiului electoral bisericesc pentru încrederea acordată

care le trăim. Ea a văzut lumina zilei în epoca de transformări și de noi temeluri pe care o străbatem. Așezămintele ei culminînd cu falnica catedrală, mîndrie a întregii noastre Ortodoxii, au ajuns la statul de acum tot datorită munificenței orînduirii cu care am fost blagosloviți.

Sînt acestea pricini care obligă nu doar la o simplă recunoștință ci, mai ales, la întruparea ei în fapte corespunzătoare. Ca și pînă acum, ori dacă mi-e îngăduit a spune, mai mult încă decît pînă acum, mă leg în fața lui Dumnezeu și a Domniilor Voastre, ca preoții și credincioșii din Mitropolia Banatului, să fim buni credincioși și în același timp cinstiți și loiali cetățeni ai patriei, sinceri și devotați susținători ai conducerii ei.

Sfintul Apostol Pavel ne învață să fim «supuși stăpînirii», iar filcuiitorii Crezului nostru creștin, într-un glas, ne cer, de peste veacuri, să fim nu numai supuși, ci din tot sufletul alături de cei ce vreau mai-binele.

Dar cum s-ar putea înfăptui mai-binele, dacă n-am avea tihna și liniștea, pacea și bună-înțelegerea, fără de care însăși viața ar fi primejduită? De aceea, ca adevărați creștini și conștienți cetățeni, ierarhul și

Membri ai Colegiului electoral bisericesc felicită pe noul Mitropolit al Banatului, I.P.S. Dr. Nicolae Corneanu

Obștea de ortodocși ai Mitropoliei Banatului vom osteni prin toate mijloacele ca pacea să nu poată fi alungată dintre noi. Fericirea de care ne este însetat sufletul vom căuta a o realiza ca «făcători de pace», precum ne cere Mîntuitorul Hristos însuși.

Mărit Colegiu,

Votul de astăzi al Domniilor Voastre aduce în viața mea o mare cotitură. Sint pe deplin conștient de tot ceea ce decurge de aici. Nu știu în ce măsură voi fi în stare să împlinesc toate cele legate de noua îndatorire

la care sînt chemat. În această clipă îmi plec încă smerit genunchii, în fața Părintelui ceresc, și-L rog să mă întărească. În același timp mulțumesc fierbinte Domniilor Voastre, celor care mi-ați arătat atîta încredere prin votul acordat. Vă asigur că voi munci de acum înainte cu și mai multă rîvnă, astfel încît să nu înșel bunele nădejdi ce le-ați legat de umila-mi persoană.

Făgăduiesc apoi să fiu supus rînduielilor Bisericii noastre dreptmăritoare, urmînd în toate îndrumările Sfîntului Sinod. De asemenea conducătorii țării, care, plini de abnegație stăruiesc în înfăptuirea celor ce tind spre fericirea poporului, vor avea în mine un susținător fără rezerve al tuturor inițiativelor menite a duce la ridicarea obștei sub raport spiritual și material.

De felul cum voi ști să-mi împlinesc aceste făgăduințe, să mă facă Dumnezeu părtaș fericirii sau osîndei celei veșnice. Amin!

Toți cei prezenți au felicitat călduros pe noul Mitropolit al Banatului, urîndu-i îndelungată și rodnică păstorire.

INMINAREA DECRETULUI DE RECUNOAȘTERE

În ziua de 24 februarie, la Departamentul Cultelor de pe lingă Consiliul de Miniștri al R.P.R., a avut loc solemnitatea înmînării Decretului emis de Consiliul de Stat al Republicii Populare Romîne, prin care se recunoaște alegerea Înalt Prea Sfințitului Dr. Nicolae Corneanu ca Arhiepiscop al Timișoarei și Caransebeșului și Mitropolit al Banatului.

La această solemnitate a participat Domnul Posteucă Constantin din partea Consiliului de Stat al R.P.R.

Din partea Departamentului Cultelor au participat: Domnul Profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, Domnul I. N. Bărbulescu, Director General, Directori și funcționari superiori din Departamentul Cultelor.

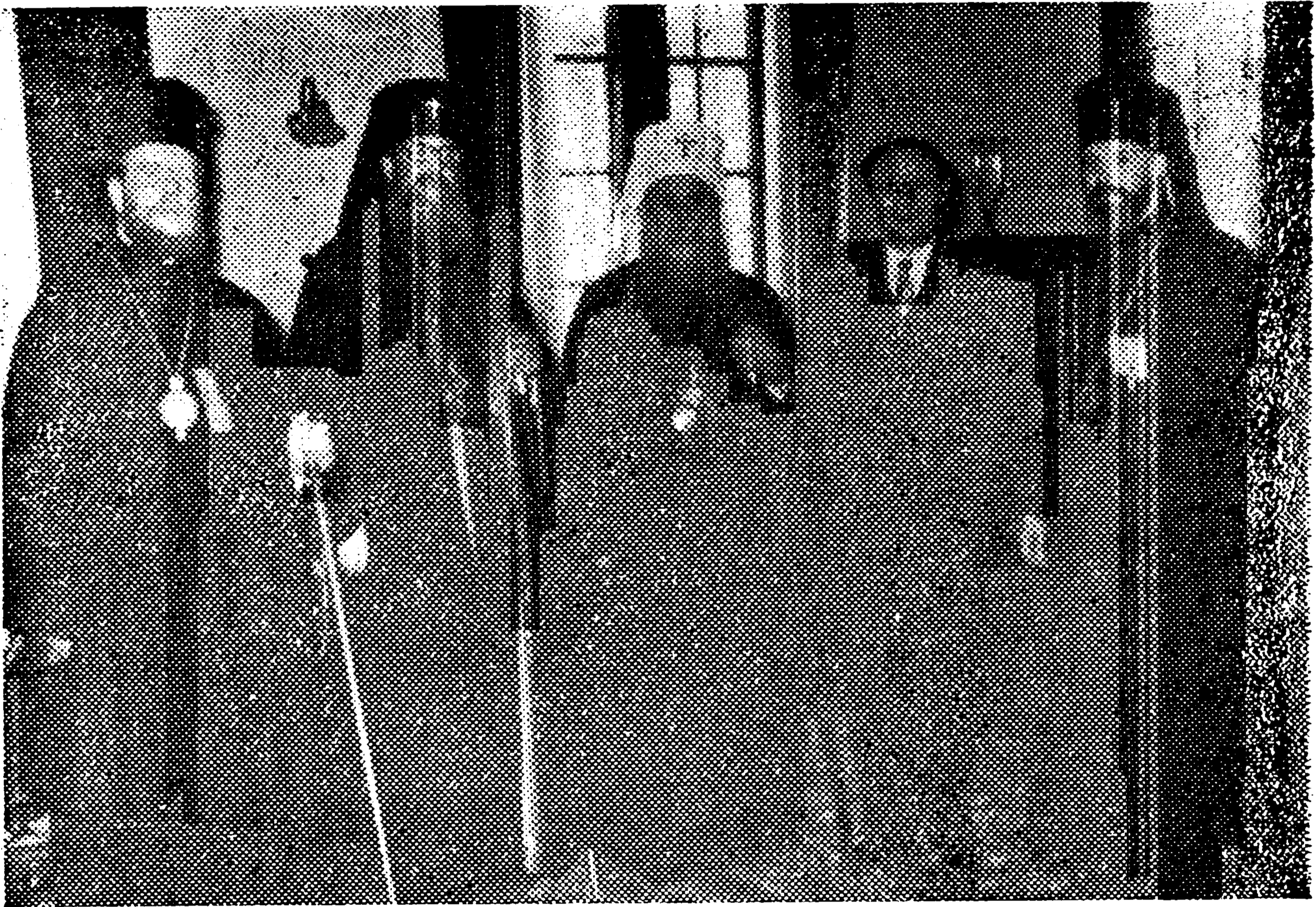
Din partea Bisericii Ortodoxe Romîne au participat: Prea Fericitul Patriarh Justinian, Înalt Prea Sfințitul Iustin, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Înalt Prea Sfințitul Firmilian, Mitropolitul Olteniei, Prea Sfințitul Episcop Teoctist Botoșăneanul, vicar patriarhal, P.C. Pr. Alexandru Ionescu, vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, P.C. Pr. Ioan Gagi, directorul Administrației Patriarhale, P.C. Pr. Traian Ghica, directorul Casei de Pensii a salariaților Bisericii Ortodoxe Romîne, P.C. Diacon prof. N. I. Nicolaescu, rector-delegat al Institutului Teologic de grad universitar din București, P.C. Pr. prof. Ioan G. Coman, precum și reprezentanți ai eparhiilor Timișoarei și Romanului.

Dl. I. Onțanu, director în Departamentul Cultelor, a dat citire Decretului nr. 108 al Consiliului de Stat al Republicii Populare Romîne, prin care Înalt Prea Sfințitul Nicolae Corneanu se recunoaște în Scaunul de Arhiepiscop al Timișoarei și Caransebeșului și Mitropolit al Banatului.

Domnul Profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, a înmînat Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae Corneanu, decretul Consiliului de Stat.

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae a mulțumit pentru încrederea acordată de înaltele foruri conducătoare ale statului nostru, rostind următoarea cuvîntare :

«În recunoașterea pe care înalta conducere de stat a dat-o alegerii ce mi s-a făcut ca Mitropolit al Banatului, văd manifestîndu-se încă o dată atît încrederea și bunăvoința față de mine personal — pentru care sînt

La solemnitatea înmînării Decretului de recunoaștere a alegerii noilor ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Romîne : Prea Fericitul Patriarh Justinian și Dl. Prof. D. Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, împreună cu Înalt Prea Sfinții Mitropoliți Iustin al Moldovei și Sucevei și Nicolae al Banatului și cu Prea Sfințitul Episcop Partenie al Romanului și Hușilor

profund recunoscător și mult îndatorat —, cît mai ales grija cu care regimul nostru democrat-popular orînduiește toate în așa fel ca Bisericile și comunitățile religioase să-și poată desfășura viața potrivit autenticei lor învățături și legiuri.

În ceea ce o privește, Biserica Ortodoxă Romînă, supusă oarecînd atîtor servituți compromițătoare de către guvernării care o decretau ironic de pompos «dominantă», a putut verifica din nou, și o spun aceasta ca unul din ierarhii ei, că Biserica noastră se bucură azi de posibilitatea de a-și alege ierarhii fără imixtiunea acelor politicieni burghezi, care își impuneau «omul» indiferent prin ce mijloace și indiferent de meritele sau nemeritele lui. Ca niciodată în trecut, neremorcată la carul vreunui par-

tid, Biserica își poate urma drumul ei în conformitate cu nimic altceva decât cu propriile ei interese care nu pot fi potrionice celor ale membrilor ei. Ca niciodată în trecut, Biserica, respectînd principiile ei de bază, își trăiește viața proprie așa după cum i-a hărăzit-o întemeietorul ei, Hristos Domnul.

Sîntem fericiți pentru acest lucru și ne simțim mîndri că trăim într-o astfel de țară, unde alături de alți credincioși cum și de restul cetățenilor cu care ne aflăm în raporturile cele mai frățești, ne putem mărturisi

Inalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului rostindu-și cuvîntarea la solemnitatea înmînării Decretului de recunoaștere a alegerii sale

Crezul și practica cultul. În astfel de condiții, cît de liniștiți putem zice împreună cu Cel căruia I ne închinăm, că dăm «ceea ce este al lui Dumnezeu lui Dumnezeu, și ceea ce este al Cezarului, Cezarului».

Într-adevăr, preceptului acestuia îi înțelegem astăzi rostul mai bine decât oricînd în trecut, ca unii care trăim într-un stat în care tot ceea ce se face, urmărește, întocmai ca și Evanghelia Mîntuitorului, fericirea omului. De aceea, înfățișarea mea aici și acum în fața Domniilor Voastre, reprezentanți legiuitori ai statului care ne oblăduiește, spre a vă exprima omagiul, supușenia și fidelitatea fără de margini, nu vrea să demonstreze altceva decât concordanța care există în conștiința mea de ierarh al Bisericii Ortodoxe Romîne, între comandamentele religiei lui Hristos și îndatoririle ce-mi revin în calitate de cetățean al Republicii Populare Romîne.

La drept vorbind, pentru mine, problema raporturilor Bisericii căreia aparțin, cu Statul al cărui cetățean sînt, are un aspect mai intim pe care simt trebuința să-l exprim cu un prilej ca acesta care ne-a adunat aici. Vremea în care m-am format și apoi aceea în care mi-am început activitatea publică corespunde epocii de răsturnare a unei lumi vechi și de naștere a alteia noi. Aș putea spune că m-am dezvoltat în condițiunile lumii care s-a făurit sub ochii noștri. Ceea ce a fost oarecînd am cunoscut doar prin ecourile care au străbătut timpul sau din fosilele ce întocmai cercetătorilor științifici, paleontologilor sau arheologilor, le mai descoperi uneori. Tocmai de aceea mă simt legat de contemporaneitate prin toate fibrele ființei mele și îndrăgesc ca ceva ce îmi aparține, tot ceea ce înflorește în țara mea. Nu pot concepe, în calitate pe care o am, să lucrez într-altfel decît mîna în mîna cu aceia care reprezintă însăși lumea mea. Idealurile lor sînt și ale mele, sentimentele ce le nutresc ei, le nutresc și eu. Iată de ce legătura mea cu oamenii timpului în care viețuiesc nu este o problemă ce trebuie pusă spre a fi rezolvată; eu o trăiesc și o împlinesc ca pe cel mai firesc lucru.

Oamenii vremii mele au ca ideal fericirea tuturor prin înlăturarea ignoranței, a exploatării unuia de către altul, a deosebirilor de rasă și a conflictelor întreolaltă. Aș putea oare ca preot să nu am și eu același ideal?! Mîntuitorul Hristos este doar acela care a venit să împărtășească «întreaga cunoștință» (Rom. XV, 15), să aducă pe om la starea de a spune întocmai ca și Apostolul Pavel: «N-am exploatat pe nimeni» (II Cor. VII, 2), să înfrățească pe oameni între ei astfel încît «să nu mai fie iudeu și elin, sau rob și slobod, sau parte bărbătească și parte femeiască, ci toți să fie una» (Gal. III, 28; Col. III, 11), să-i împace pe unul cu altul astfel încît să fie «pace pe pămînt și între oameni bunăvoire» (Luca II, 14).

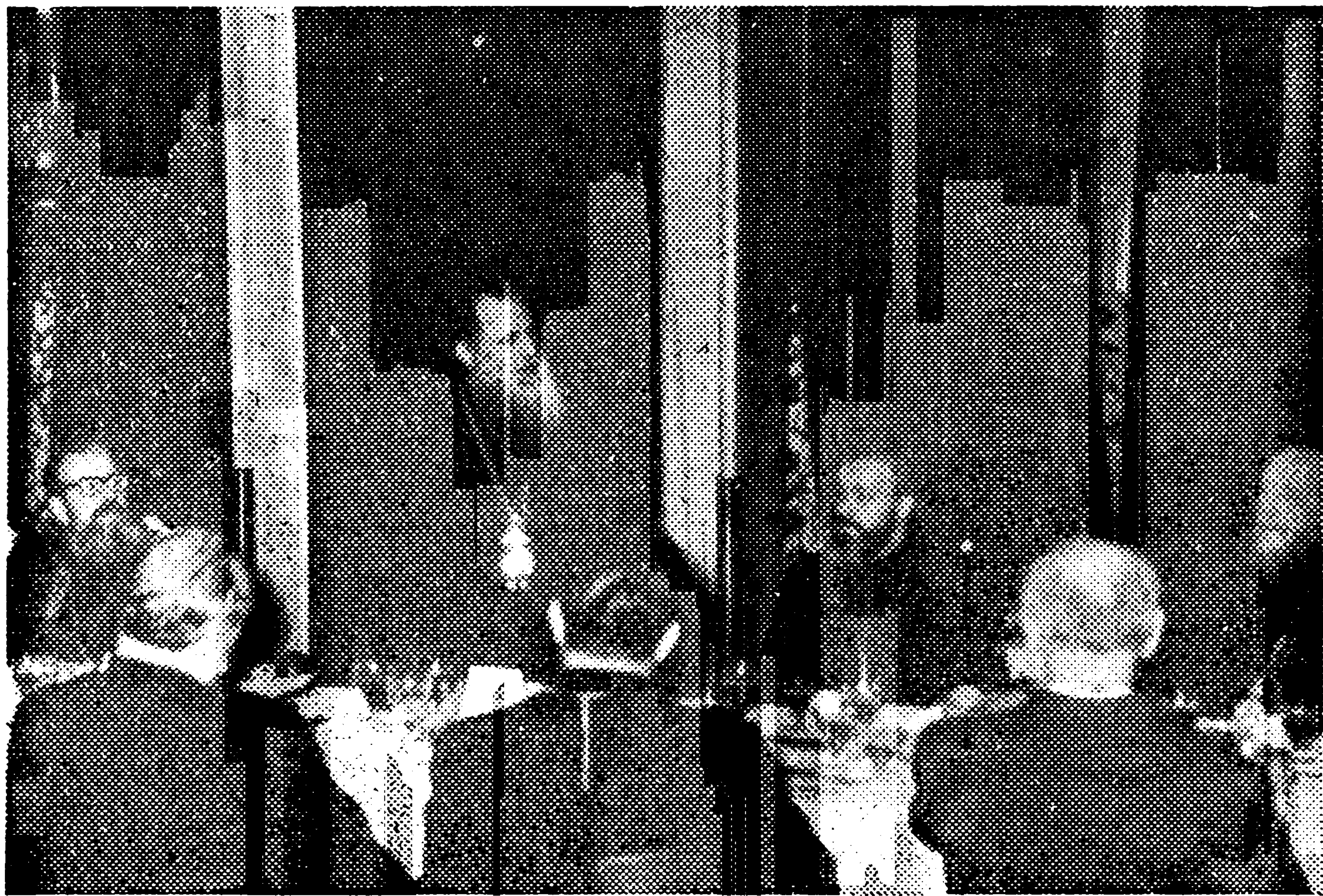
Oamenii de astăzi ai țării mele iubesc adevărul și urăsc minciuna, iubesc dreptatea și urăsc nedreptatea, iubesc pe cei buni și urăsc pe cei răi. Ca preot aș putea simți într-altfel? Biserica lui Hristos, spune Sfîntul Apostol Pavel, trebuie să fie ea însăși «stîlp și temelie a adevărului» (I Tim. III, 15), ea condamnă pe cei «care schimbă adevărul în minciună» (Rom. I, 25), fericeste pe cei ce «însetoșează de dreptate» (Mt. V, 6), și dorește ca toți să fie «plini de cuget bun» (Rom. XV, 14).

În sfîrșit, astăzi popoarele, mai hotărîte ca altădată, vor ca în toate să biruiască viața și să fie înfrîntă moartea, peste tot să fie numai bucurie, optimism, frumusețe... Și iarăși, ca preot aș putea să nu vreau același lucru? Doar Hristos Mîntuitorul însuși zice că a venit în lume pentru ca aceasta «să aibă viață, și încă din belșug» (Ioan X, 10), pentru ca oamenii să se bucure pururea (II Cor. XIII, 11) și să se împărtășească din frumusețea «lucrurilor mîinilor lui Dumnezeu».

Precizările acestea poate că ar fi lipsite de importanță dacă n-ar exista în lume preoți și prelați care își zic creștini și care răstălmăcesc și chiar tăgăduiesc prin vorbele și faptele lor învățătura evanghelică. Imi vin în minte, bunăoară, cuvintele unui cardinal cu pretenții de a

deveni «urmaș al Sfântului Petru», că de acum înainte trebuie ținută «în mîna dreaptă bomba atomică, iar în cea stîngă, Biblia». «Credincioși» de acest gen se mai găsesc încă în țările supuse dominației capitalului. Este limpede că o atare poziție este străină spiritului învățaturii creștine și potrivnică moralei evanghelice. Ea jignește și îndurerează pe orice adevărat creștin.

În ce mă privește, urmînd autenticei învățături a Domnului și Mîntuitorului Hristos, voi împărtăși pînă la ultima suflare idealurile, sim-

Prea Fericitul Patriarh Justinian toastînd la recepția dată de Departamentul Cultelor în cinstea noilor ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Romîne

țămintele și vrerile exprimate, ostenind din toate puterile pentru promovarea lor. Fac în același timp solemnă jăgăduință de a rămîne pururea credincios poporului căruia aparțin, apărîndu-mi patria de orice ar putea primejdui dinlăuntru sau din afară. Împreună cu preoții și credincioșii ce mi-au fost încredințați spre arhipăstorească îndrumare, ne vom arăta în orice clipă supuși implinitori ai rînduieiilor obștești și nădăjduiesc să nu se găsească nici unul dintre noi care să jăptuiască ceva care ar dăuna binelui nostru comun. Numai de felul cum voi ști să-mi împlinesc aceste sfinte îndatoriri, rog pe Dumnezeu din cer să-mi dea ajutorul Său».

Domnul profesor D. Dogaru a făcut Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului urări de sănătate și activitate rodnică. Toți cei prezenți au felicitat călduros pe noul Arhipăstor al clerului și credincioșilor ortodocși din Mitropolia Banatului.

La amiază, Departamentul Cultelor a oferit, în saloanele restaurantului «Athenée Palace», o masă în cinstea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului și a noului Episcop al Romanului și Hușilor, căruia îi fusese înmînat Decretul Consiliului de Stat de confirmare în cadrul aceleiași festivități. La această masă au participat și reprezentanți ai altor culte din Capitală. S-au rostit toasturi subliniindu-se atmosfera de prietenie și respect reciproc, care există astăzi între feluritele culte religioase din Republica Populară Romînă, unitatea de acțiune a credincioșilor oricăror religii în acțiunea nobilă de apărare a păcii și aducîndu-se calde felicitări și urări noilor ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Romîne.

Seria toasturilor a fost deschisă de Domnul Profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, care a subliniat hotărîrea celor doi ierarhi de a fi alături de eforturile poporului nostru pentru pacea în lumea întreagă. În încheiere, D-sa a urat Înalt Prea Sfințitului Mitropolit al Banatului și noului Episcop al Romanului și Hușilor viață lungă și activitate rodnică în cele ce și-au propus.

Au mai toastat: Monseniorul Francisc Augustin, din partea Arhiepiscopiei Romano-Catolice din București; Prot. Karol Szekely din partea clerului reformat; Dl. pastor Adolf Bruckner, din partea Bisericii Evanghelice C. A.; Dl. pastor Szendressi Pall, din partea Bisericii Evanghelice S.P.; Dl. rabin Zalmann I. M., din partea cultului Mozaic; Dl. imam Nezir Medet, din partea Cultului Musulman; P.C. Prot. V. Vlăduceanu, consilier al Arhiepiscopiei Timișoarei și P.C. Pr. N. Burlacu, inspector eparhial al Episcopiei Romanului și Hușilor.

Seria toasturilor a fost încheiată de Prea Fericitul Patriarh Justinian, care a subliniat încă o dată convingerea fermă a ierarhilor, clericilor și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Romîne, că lupta sfîntă a popoarelor pentru înlăturarea unui nou război și pentru statornicirea păcii în întreaga lume va fi încununată de biruință. Mărturisind încrederea deplină în conducătorii Republicii Populare Romîne, care merg pe drumul asigurării unei vieți fericite pentru întregul nostru popor, a închinat paharul în sănătatea Domnului Gheorghe Gheorghiu-Dej, Președintele Consiliului de Stat al R.P.R.

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului și noul Episcop al Romanului și Hușilor au mulțumit tuturor vorbitorilor pentru urările exprimate, făgăduind că întreaga activitate pe care o vor desfășura va fi pusă în slujba Bisericii și Patriei.

De asemenea au mulțumit conducerii de Stat pentru încrederea acordată.

INVESTITURA ȘI INSCAUNAREA

Duminică 4 martie 1962, la Timișoara, au avut loc festivitățile investiturii și înscăunării Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului.

De dimineață, în gara orașului a sosit trenul la care era atașat vagonul special cu care au sosit din București: Prea Fericitul Patriarh Justinian, Domnul Profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departa-

mentului Cultelor, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae Corneanu, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Firmilian al Olteniei și Prea Sfințitul Episcop Teoctist Botoșăneanul, vicar patriarhal, însoțiți de funcționari superiori din Departamentul Cultelor și din Administrația Patriarhală. Înălții oaspeți și noul Mitropolit al Banatului au fost întâmpinați de un grup de preoți, care le-au urat bun venit, și conduși apoi la reședința mitropolitană.

La orele 9,30 dimineața, cu un impunător cortegiu format din diaconi, preoți și protopopi, Prea Fericitul Patriarh Justinian, Domnul Profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, și Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae Corneanu au fost conduși la catedrala mitropolitană, unde au fost întâmpinați după datină de soborul arhierilor și preoților liturghisitori și unde s-a desfășurat solemnitatea investiturii și înscăunării noului Arhiepiscop al Timișoarei și Mitropolit al Banatului.

La această solemnitate au participat :

Din partea autorităților locale : Domnii I. Beligăr, secretar al Sfatului Popular al Regiunii Banat, Al. Șleam, secretar al Sfatului Popular al orașului Timișoara, Moise Hiriș, secretar al Comitetului regional de luptă pentru pace, Vasile Roșu, secretar al Consiliului regional A.R.L.U.S.

Din partea Departamentului Cultelor au participat directori și funcționari superiori.

Din partea Patriarhiei Române : Prea Sfințitul Episcop Teoctist Botoșăneanul, vicar patriarhal, Prea Cucernicii Pr. Ioan Gagiu, directorul Administrației Patriarhale, Pr. Traian Ghica, directorul Casei de Pensii a salariaților Bisericii Ortodoxe Române, Pr. D. Fecioru și Pr. Vasile Aștileanu, consilieri patriarhali, Pr. Iuliu Man, inspector general patriarhal, Pr. N. Cazacu, secretarul cabinetului patriarhal, Diacon prof. N. I. Nicolaescu, rector al Institutului Teologic de grad universitar din București, și P.C. Pr. prof. Ioan G. Coman, de la același Institut Teologic.

Din partea altor Biserici și culte religioase : Eminența Sa dl. dr. Gh. Argay, episcopul Bisericii Evanghelice S.P., dl. dr. Iuliu David, vicarul Episcopiei reformate din Cluj, P.C. Prot. Ștefan Tomici, vicarul Bisericii Ortodoxe Sîrbe din Banat, dl. Prot. Nösner Friederich, reprezentant al Eminenței sale dr. Fr. Müller, episcopul Bisericii Evanghelice C.A., dl. prof. dr. Kovács Lajos, reprezentantul Eminenței Sale dr. Kiss Alexa, episcopul Bisericii Unitariene din Cluj, P. C. Prot. dr. Cziza, reprezentantul Bisericii Romano-Catolice din Timișoara, dl. prof. dr. Ștefan Iuházs, rectorul Institutului Teologic Protestant din Cluj, dl. prof. Carol Rapp de la Institutul Teologic Protestant din Cluj, dl. dr. St. Tökeș, consilier al Episcopiei reformate din Cluj, dl. Mathos Paul, protopop evanghelic S. P. din Timișoara, dl. Leo Peuker, protopop reformat din Timișoara, dr. Martonosi Gh., dl. prim-rabin dr. E. Neumann, și dl. rabin dr. I. Dressler din Timișoara.

Din partea altor eparhii ale Bisericii Ortodoxe Române : P.C. Prot. Traian Belășcu, vicarul Arhiepiscopiei Sibiului, P.C. prof. dr. Sofron Vlad, rectorul Institutului Teologic de grad universitar din Sibiu, PP. CC. dr. Grigorie T. Marcu, și dr. C. Sîrbu, profesori la Institutul Teologic de

grad universitar din Sibiu; P.C. Pr. Paul Madincea, consilier al Episcopiei Ortodoxe din Oradea, P.C. Pr. I. Moraru, consilier al Episcopiei Ortodoxe din Cluj, PP. CC. Preoți I. Nădăban și P. Sălăgeanu, consilieri ai Episcopiei Ortodoxe a Aradului, P.C. prof. dr. Z. Munteanu, directorul Seminarului Teologic din Caransebeș.

De asemenea, au fost prezenți membrii Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Timișoarei, protopopi din regiunea Banatului, preoți și credincioși din oraș.

Sfânta Liturghie a fost săvârșită de Înalt Prea Sfințitul Firmilian, Mitropolitul Olteniei, împreună cu Prea Sfințiii Episcopi Teofil al Clujului și Valerian al Oradei, înconjurați de un sobor de preoți și diaconi. Răspunsurile au fost date de corul catedralei mitropolitane, dirijat de dl. Aurel Ciobanu.

După oficierea Sfintei Liturghii, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trecut pe solee, iar înalții ierarhi slujitori s-au rînduit în fața sfîntului altar.

Prea Sfințitul Episcop Teoctist Botoșăneanul, vicar patriarhal, a dat citire Gramatei patriarhale pentru înscăunarea noului Arhiepiscop al Timișoarei și Mitropolit al Banatului.

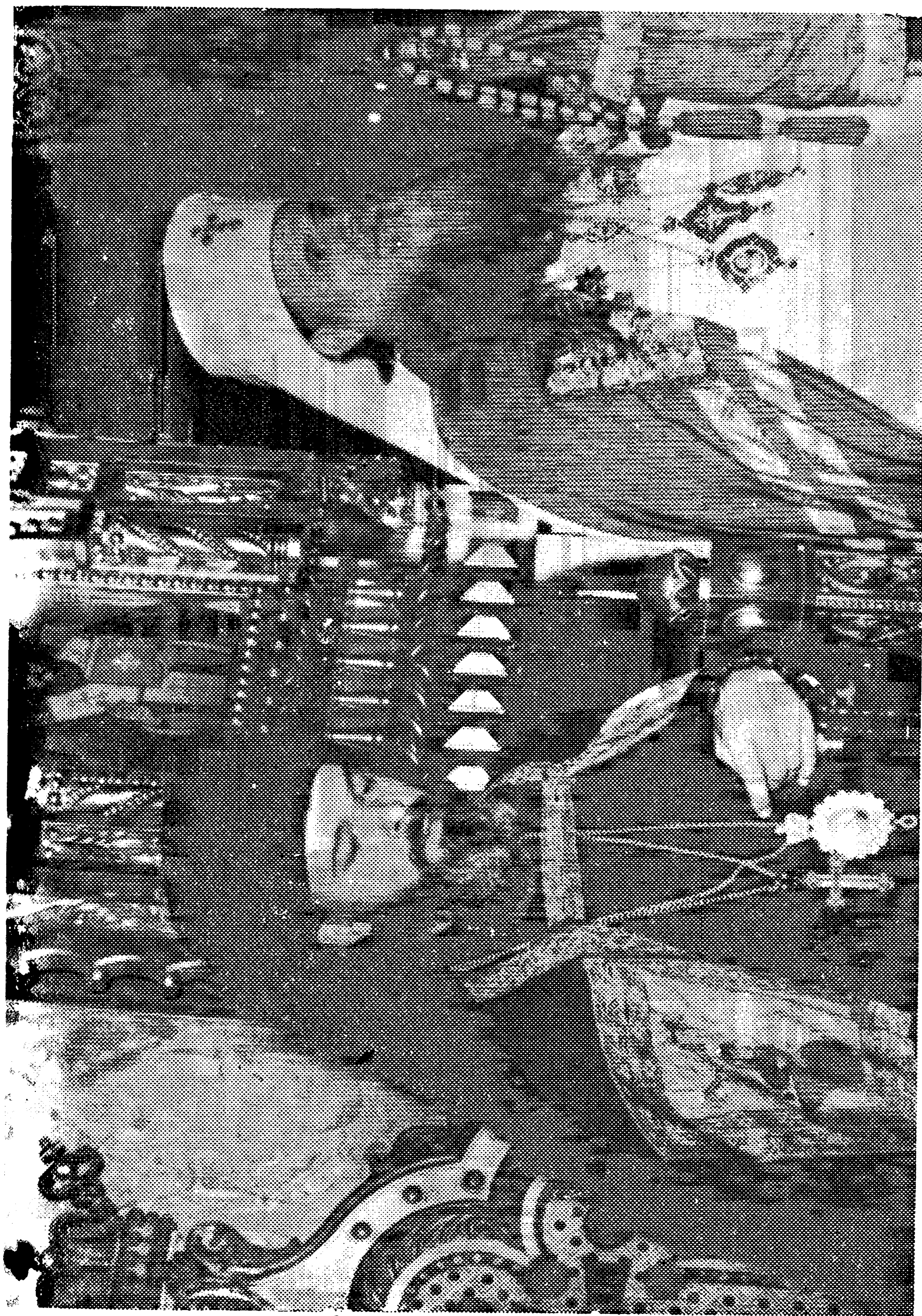
Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae a fost condus de doi diaconi în fața Prea Fericitului Patriarh Justinian, pentru a primi cîrja de Arhipăstor al clerului și credincioșilor din Mitropolia Banatului. Primind din partea P.C. Pr. Ioan Gagiu, directorul Administrației Patriarhale, cîrja mitropolitană, Prea Fericitul Patriarh Justinian a înmînat-o noului Mitropolit, spunînd: «Primește cîrja aceasta, ca să păstorești turma lui Hristos cea încredințată ție. Celor ascultători să le fie, prin tine, toiag de rezim și întărire, iar pentru nestatornici, să o folosești ca toiag de certare, toiag de îndreptare».

După ce diaconul a zis stihul: «Toiagul puterii, toiagul cîrmuirii, va trimite ție Domnul din Sion!», Prea Fericitul Patriarh Justinian a rostit către cler și credincioși: «Vrednic este», la care a răspuns clerul și corul. Întîistătătorul Bisericii noastre a așezat pe capul noului ierarh camilașca mitropolitană, rostind pentru a doua oară tradiționala formulă: «Vrednic este», apoi l-a condus — însoțit de diaconi care cădelnițau — și l-a așezat în strană, spunînd pentru a treia oară aceeași formulă.

Prea Fericitul Patriarh Justinian s-a înapoiat pe solee, de unde a rostit următoarea cuvîntare:

Înalt Prea Sfințite Părinte Mitropolit Nicolae,

Înmînarea cîrjei arhipăstorești este cel din urmă act solemn de consfințire a alegerii Înalt Prea Sfinției Tale în Scaunul de Arhiepiscop al Timișoarei și Mitropolit al Banatului. Colegiul electoral bisericesc, împlinind voia lui Dumnezeu și exprimînd totodată vrerile clerului și credincioșilor Bisericii noastre strămoșești, a prețuit frumoasele calități ale

Prea Fericitul Patriarh Justinian și Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului, în timpul săvârșirii Sfintei Liturghii, în catedrala din Timișoara

Înalt Prea Sfinției Tale și te-ai ales, la 17 februarie 1962, să păstorești turma dreptcredincioasă din Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului. Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a împlinit cercetarea alegerii după tradițiile și rînduielile noastre bisericești și — găsindu-te vrednic de înalta chemare ce ți s-a făcut — a aprobat această alegere.

În ziua de 24 februarie a.c., Consiliul de Stat al Republicii Populare Române, prin decretul nr. 108 a confirmat, din partea forului suprem al puterii de stat, alegerea Înalt Prea Sfinției Tale ca Mitropolit ortodox al Banatului.

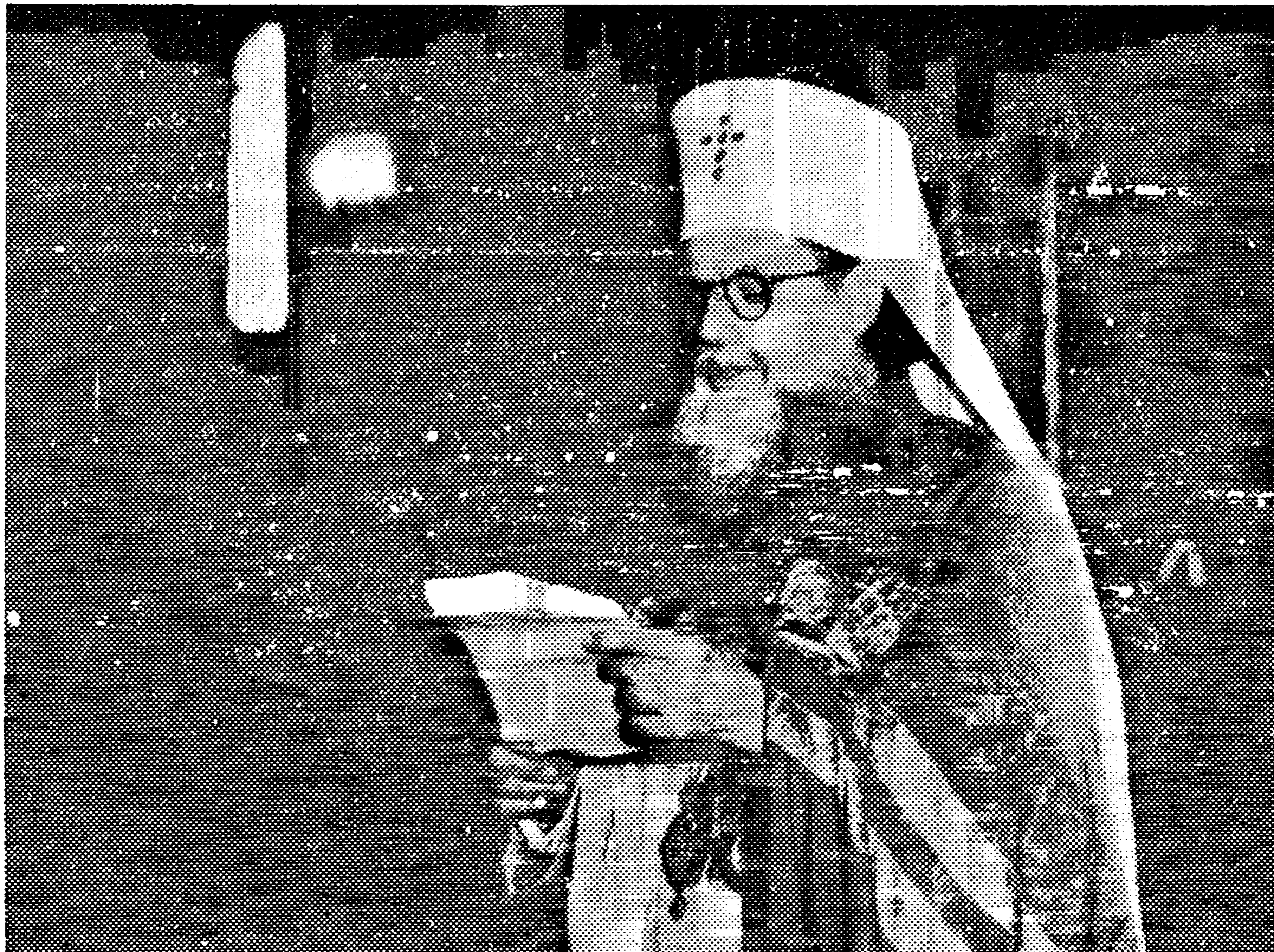
Și astăzi, în cadrul acestei înălțătoare solemnități, — împlinind îndatoririle Noastre de Întîistătător al Sfîntului Sinod și de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române —, Noi ți-am încredințat cîrja de Arhipăstor, care simbolizează puterea de ierarh în Biserica Ortodoxă și reprezintă semnul văzut al dreptului de a cîrmui, cu dragoste de părinte, cu dreptate și blîndețe, pe cei ce mărturisesc dreapta credință străbună din cuprinsul Mitropoliei Banatului.

În acest fel, toate cele rînduite de pravilele bisericești și de legile țării, au fost împlinite, iar Înalt Prea Sfinția Ta ești, de azi înainte, Arhiepiscopul Timișoarei și Mitropolitul Banatului, — ales de legiuitelile foruri bisericești, aprobat de Sfîntul Sinod, confirmat de autoritatea supremă a statului și de Noi înscăunat ca ierarh canonic al acestei străvechi și frumoase Mitropolii ortodoxe, din partea de apus a țării noastre. Vei porni, de azi înainte, la munca de grea împlinire a înaltei răspunderi pe care Dumnezeu ți-a dat-o. Din activitatea pe care ai desfășurat-o pînă acum, ca și din cuvintele adînc chibzuite pe care le-ai rostit în ziua alegerii și la solemnitatea înmînării Decretului Consiliului de Stat, Noi re-am încredințat că Înalt Prea Sfinția Ta ești stăpînit de conștiința clară a îndatoririlor ce-ți revin, ca urmaș al Apostolilor și ierarh al Bisericii lui Hristos, dar și de rîvna neobosită de a lucra, cu timp și fără timp, pentru înălțarea duhovnicească a eparhiilor bănățene, pentru slava Sfintei Biserici Ortodoxe Române și pentru binele poporului și al patriei în care viețuim cu toții și pe care o dorim tot mai înfloritoare.

Vei păstori ca mitropolit peste plaiuri și așezări românești, care au cunoscut, din cele mai vechi timpuri, o viață bisericească creștină bine rînduită, cu ierarhi vrednici, al căror nume s-a înscris pentru veșnicie în istoria Bisericii noastre. Vei păstori peste locuri care au cunoscut însă, de-a lungul vremii, și încercări grele, care au îndurerat inimile clerului și credincioșilor de aici.

Vei păstori în Arhiepiscopia Timișoarei despre care știm că ființa ca Episcopie încă în veacul al XI-lea, pe timpul cînd stăpînea în părțile Banatului principele ortodox Ahtum. Această Episcopie se socotește a fi fost urmașa unei Episcopii mai vechi, care își avusese reședința în Mînăstirea Morissena (Mureșana), și al cărei episcop, — cu numele de «Ursu» — a luat parte la cel de al VII-lea Sinod Ecumenic, ținut în anul 787 la Niceea. Cu toate că vremurile acelea îndepărtate au fost deseori potrivnice unei viețuiri tihnite a românilor din aceste locuri, iar

episcopii din Timișoara au fost siliți să-și mute uneori reședința și în alte orașe ale provinciei, — acest Scaun vlădicesc a dăinuit sute de ani, înălțându-se, încă din vechime, la treapta de Mitropolie. El a fost desființat în veacul al XVIII-lea de împărații habsburgi, care au făcut tot ce le-a stat în putință pentru ca românii din Ardeal și Banat să-și piardă legea și credința străbună ortodoxă. Timp de două veacuri, în Timișoara

Prea Fericitul Patriarh Justinian rostindu-și cuvîntarea în catedrala din Timișoara, la solemnitatea investiturii și înscăunării Inalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului

n-a mai existat o Episcopie romînească. Dar amintirea Scaunului episcopal din această cetate de frunte a Banatului a stăruit mereu vie în inimile credincioșilor ortodocși din aceste margini ale pămîntului romînesc. În anul marilor mișcări revoluționare din anul 1848, printre alte revendicări, reprezentanții romînilor bănățeni cereau stăruitor să li se redea «obișnuitul mitropolit romînesc al Timișoarei», și o organizație «superioară bisericească mitropolitană» autonomă. Asemenea drepte cereri și-au găsit împlinirea abia în anul 1939, cînd, după îndelungi stăruințe, a fost reînființată străvechea Episcopie ortodoxă din Timișoara. Dar dorința clericilor și credincioșilor bănățeni de a avea Mitropolie nu s-a putut însăptui

decît numai după istoricul act de la 23 August 1944, căci în iunie 1947, Episcopia Timișoarei a fost înălțată la treapta de Arhiepiscopie, iar în septembrie același an, a fost restatornicită vechea Mitropolie, cu jurisdicție bisericească asupra Banatului întreg.

Această scurtă privire asupra istoriei zbuciumate a Scaunului mitropolitan de la Timișoara este plină de învățăminte pentru noi toți; în același timp ea este dătătoare de puteri pentru Înalt Prea Sfinția Ta, Părinte Mitropolit Nicolae, în slujirea vlădicească pe care o ai de îndeplinit. Vezi bine că vei păstori peste o obște credincioasă puternic legată de Scaunul ei ierarhic; vei păstori peste credincioși ai căror părinți și strămoși au luptat cu stăruitoare rîvnă ca să-și redobîndească Scaunul mitropolitan, ce le fusese răpit de împotrivirile vremurilor de asuprire și silnicie. Ei te vor înconșura cu dragostea și cu ascultarea cu care străbunii lor au înconșurat, în veacurile trecute, pe ierarhii cu adevărat vrednici, care au păstoriț din Scaunul pe care ai fost așezat acum. La dragostea lor de șii credincioși, Înalt Prea Sfinția Ta va trebui să răspunzi cu dragoste de părinte; la legătura lor sfîntă cu altarul strămoșesc să răspunzi cu slujirea Înalt Prea Sfinției Tale, fără oboseală și fără prihană; la supunerea și ascultarea lor să răspunzi cu înțelepciunea și blîndețea păstorului celui bun; și, mai presus de toate, la simțămîntul lor de dreptate, să răspunzi cu nepărtinirea părintească a Înalt Prea Sfinției Tale, revărsînd peste fiecare și peste toți aceeași purtare de grijă, aceeași povățuire și aceeași certare, dacă va fi de trebuință.

Din lungul șir de ierarhi care ți-au fost înaintași, Înalt Prea Sfinția Ta încă poți lua pildă și îndemn pentru lucrul cel bun și bineplăcut lui Dumnezeu, pe Care ești chemat să-L împlinești. Să-ți amintești neîncetat de ierarhii, pe care istoria bisericească i-a însemnat cu slove de aur și pe care Biserica noastră pururea îi va pomeni, — cum au fost: Constantin, cel care în veacul al XIII-lea se împotriva cu zel apostolic încercărilor de catolicizare a ortodocșilor din Carpați; Teodosie, cel ce a păstoriț cu vrednicie și cu bogată roadă duhovnicească în vremea în care Sfîntul Nicodim de la Tismana înălța lăcașuri sfînte în munții Oltenei și în Țara Hașegului; Gherasim, cel ce a stat într-ajutor martirului Gheorghe Doja; Teodor, cel care în anul 1594 a plătit cu capul încercarea de a scutura jugul robiei turcești, sau Sofronie, care a căzut în luptă cu turcii cotropitori; Gherasim, cel care la începutul veacului al XVIII-lea, aduna sinoade pentru stăvilirea «uniației» cu Roma, și de toți cei care au cinștit Scaunul acesta. Dar pilda pe care se cuvine să o ai întotdeauna înaintea minții și inimii Înalt Prea Sfinției Tale, se cuvine a fi Sfîntul Iosif cel Nou de la Partoș, cel mai bun și cel mai vrednic ierarh din cîți au păstoriț obștea dreptcredincioasă de pe meleagurile bănățene, ale cărui rugăciuni neîncetate către Domnul sînt reazim puternic al Bisericii din Banat. La racla cu sfintele sale moaște să ingenunchi cît mai des și înaintea icoanei sale să te rogi fără odihnă, pentru ca el să te ajute a dobîndi o viață neprihănită și sfințenie, fără de care orice slujitor al lui Hristos nu-și poate îm-

plini chemarea. Să te ajute să îmbrățișezi cu iubire caldă și curată pe toți oamenii, ori de ce neam ar fi ei, orice grai ar rosti și orice credință ar mărturisi, — așa cum el însuși a revărsat minunatele daruri cu care îl împodobise Dumnezeu și peste creștini și peste necreștini. Să te ajute să sporești în inima și în cugetul Înalt Prea Sfinției Tale blîndețea împreună cu dreptatea, pe care să le reverși asupra tuturor preoților și creștinilor pe care îi păstorești spre mîntuire și spre răsplata cea veșnică. Să te ajute ca niciodată pîra cea vicleană, supărarea îndelungată, iubirea de arginți, strîmbătatea sau răzbunarea să nu-și găsească loc nici în preajma Înalt Prea Sfinției Tale, — căci în inima Înalt Prea Sfinției Tale sîntem incredințați că nu vor putea pătrunde.

Ai avut trîsta ocazie să fii însuși martor al dreptății cu care Dumnezeu pedepsește pe cel ce uită chemarea sa și legămîntul făcut în clipa în care a fost chemat la slujirea cea sfîntă, pe cel ce se depărtează de bine și se alipește de rău, năpăstuind pe cei dreپți, urgisind pe cei ce nu se plecau voii lui, crescînd în inima sa șarpele înveninat al iubirii de arginți și alungînd din sufletul său dragostea, bunătatea, blîndețea și dreptatea. Ai văzut singur că dreptatea lui Dumnezeu este îndelung răbdătoare, dar ea nu iartă cînd vede că puțința de îndreptare nu mai există în cugetul celui căzut în păcat. Prin judecata și pedepsa dată de Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne, înaintasului direct al Înalt Prea Sfinției Tale în acest Scaun, dreptatea lui Dumnezeu s-a vădit răbdătoare în așteptarea îndreptării și necruțătoare în osîndă.

Aceasta este chemarea și îndatorirea Înalt Prea Sfinției Tale ca arhiepiscop al Timișoarei și Mitropolit al Banatului. Pentru împlinirea acestor chemări și îndatoriri, Sfîntul Sinod și-a pus toată nădejdea în Înalt Prea Sfinția Ta, care, urmînd pilda Sfîntului Iosif cel Nou de la Partoș, și cerîndu-i să-ți fie pururea-rugător către Scaunul Judecății celei mari, va trebui să-ți aduni toate pîterile pentru a răspunde cu vrednicie încrederei ce ți s-a arătat și legămîntului pe care l-ai făcut. Împlinind acestea, vei aduce roade bune și îmbelsugate în ogorul vieții bisericesti și vei încerca bucuria cea fără de margini a datoriei împlinite, dovedindu-te totodată slujitor spre cele de folos spre binele poporului nostru, spre înălțarea patriei noastre iubite și spre zidirea păcii în lumea întreagă.

Cu aceste convingeri nezdruncinate în cugetele noastre, astăzi, cînd, după datinile și rînduielile Bisericii Ortodoxe, Noi te-am așezat ca Mitropolit canonic al Banatului, înălțăm gîndurile noastre către Părintele cereesc și rostim cu inimi smerite această rugăciune :

«Doamne Dumnezeul nostru, Cel mare și minunat în toate lucrurile Tale, Cea ce ocîrmuind toate cu înțelenciune negrăită și cu purtare de grijă atotstăpînitoare, ai zidit Biserica Ta cea sfîntă și ai întărit-o prin Sfinții Tăi Apostoli ; iar după aceea, ai așezat într-însa pe sfinții ierarhi și preoți întru aducerea Jertfei celei fără de sînge, pentru luminarea dreptmăritorilor creștini, pentru conducerea turmei cuvîntătoare pe calea iubirii față de Dumnezeu și față de oameni, pe calea păcii și a mîntuirii ;

Însuși, Prea Bunule Stăpîne, care ai binevoit ca smeritul Tău slujitor, Nicolae Episcopul, să fie ales și rînduit în Scaunul arhipăstoresc, ca Arhiepiscop al Timișoarei și Caransebeșului și Mitropolit al Banatului;

Intărește-l pe dînsul, cu puterea Sfîntului Tău Duh, ca, îmbrăcat cu harul arhieriei, să slujească Ție cu toată vrednicia!;

Dăruiește-i lui cuvînt cu putere multă, spre plinirea Evangheliei iubitelui Tău Fiu, Domnul nostru Iisus Hristos;

Împodobeste-l pe el cu înțelepciune întru cîrmuirea clerului și credincioșilor și Duhul Tău cel Prea Sfînt să sălășluiască întru el în toate zilele vieții sale;

Intărește-l pe el în harul de a lega cele ce — după adevăr — se cuvin a fi legate și de a dezlega cele ce — după adevăr — se cuvin a fi dezlegate;

Învrednicește-l, fără de sminteală, să săvîrșească această mare slujire înaintea Ta și să ducă la mîntuire sufletele ce i-au fost încredințate, înfățișîndu-se fără de osîndă înaintea înfricoșatului Tău Scaun, și arătîndu-se vrednic de a auzi acel fericit glas: «Intră întru bucuria Domnului tău!»;

Că tu rînduiești și sfîntești toate și Ție mărire înălțăm; Tatălui și Fiului și Sfîntului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin!»¹.

În numele clerului și credincioșilor din Mitropolia Banatului, noul Mitropolit a fost salutat de P.C. Pr. Ic. Stavr. dr. Victor Vlăduceanu, consilier al Arhiepiscopiei Timișoarei, care a rostit următoarea cuvîntare:

«Bucură-te și te veselește noue Ierusalime, că slava Domnului peste tine a strălucit.
Saltă acum și te bucură, Sioane.»

Prea Fericite Părinte Patriarh,
Domnule Secretar General al Departamentului Cultelor,
Înalt Prea Sfîntite Părinte Mitropolit Nicolae,
Înalt Prea Sfînțiți și Prea Sfînțiți Părinți,
Onorați reprezentanți ai autorităților de stat,
Onorați reprezentanți ai cultelor religioase,
Prea Cucernici Părinți,
Iubiți credincioși,

Ca un nou Ierusalim tresaltă azi de bucurie credincioșii din străvechiul oraș de reședință al Mitropoliților Banatului, Timișoara, și ca un nou Sion saltă și se umple de nouă strălucire monumentală noastră catedrală mitropolitană.

1. Rugăciune stilizată și adaptată după rînduierile de înscăunare în Bisericile slave.

Moștenitori ai unor vechi tradiții, care se coboară pînă în epoca apostolică, credincioșii ortodocși din Banat și-au afirmat în toate timpurile credința lor religioasă, în forma pe care o păstrează și azi.

Instalarea de azi a I.P.S. Sale Arhiepiscopului și Mitropolitului Dr. Nicolae Corneanu în restauratul Scaun al Mitropoliei Banatului, constituie o mărturie elocventă a existenței acestei tradiții pe care conducerea statului nostru democrat-popular ține s-o respecte prin însăși participarea reprezentanților ei autorizați la desfășurarea acestor festivități.

De-a lungul veacurilor din epoca ducelui Glad și a strănepotului său Optum, care-și aveau în sec. IX-X capitala în cetatea Morisenei — Cenadul de azi, pînă la mitropolitul român Gheorghe din sec. al XVIII-lea, Scaunul Mitropoliei noastre a fost ilustrat de atîtea figuri reprezentative și proeminente. Menționăm pe Constantin, mitropolitul Morisenei, pe Teodosie, mitropolit al Morisenei, contemporan cu Iachint, primul mitropolit al Ungrovlahiei.

Este demn de aducere aminte faptul că mitropolitul Axentie al Timișoarei, care, alături de episcopul Gherasie al Mehădiei și Caransebeșului, a luat parte iobagilor în răscoala lui Gheorghe Doja, fapt pentru care a avut să sufere prigoane.

Mitropolitul Teodor al Timișoarei împreună cu vlădica Doțian al Caransebeșului participă activ la răscoala romînilor bănățeni de la 1594, inițiată și ajutată de Mihai Vodă Viteazul. Amîndoi vlădicii romîni mor ca niște eroi și martiri în mijlocul răsculațiilor romîni, în cetatea Becicherecului.

Curaj și dragoste dusă pînă la sacrificiul vieții, au arătat și mitropoliții romîni Ioanichie la 1716, împreună cu judele român al Timișoarei, Nicolae Muncian, și apoi mitropolitul Nicolae, în răzmerița de la 1738.

Dintre toți ierarhii romîni ai Banatului, cel care s-a distins în chip deosebit, prin autoritatea-i morală, a fost *mitropolitul Iosif*, cunoscut sub numele de Sfîntul Iosif cel Nou de la Partoș, unde s-a retras și a fost înmormîntat la vîrsta de 86 de ani, în 1656.

Este, desigur, meritul Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, că acest sfînt național, după ce a zăcut, aproape uitat, 300 de ani, în mormîntul său de la Mînăstirea Partoș, a fost adus acum 5 ani, aici la Timisoara, în cadrul unor impunătoare solemnități bisericești și așezat în dreapta pronaosului catedralei noastre mitropolitane.

Tradiția despre vechimea și caracterul romînesc al Scaunului mitropolitan al Timișoarei a trecut atît de mult în conștiința autohtonilor, încît cei 30.000 de țărani, muncitori, meseriași, intelectuali și preoți romîni, adunați pe Cîmpul Libertății de la Lugoj, la 15-27 iunie 1848, sub prezidiul tribunului Eutimie Murgu, aduc istorica hotărîre de a alege pe cale sinodală în Scaunul vacant pe «*Obișnuitul Mitropolit român al Timișorei*».

Păstrători ai aceluiași tradiții vechi și ascultînd glasul aceleiași conștiințe, după 114 ani, strănepoții celor de pe Cîmpul Libertății de la

Eugoj, au ales la București, la Sfânta Patriarhie, cu însuflețire și cu vot unanim, pe obișnuitul Mitropolit român al Banatului, în persoana I.P.S. Dr. Nicolae Corneanu.

Aleșii clerului și ai credincioșilor, fiind călăuziți de aceleași comandamente superioare spirituale și urmărind aceleași idealuri de pace și dreptate socială, și-au dat votul lor celui mai vrednic dintre fiii credincioși ai Banatului, hărăzit să conducă restaurata Mitropolie a Banatului pe calea credinței, a dragostei, a armoniei, a frăției și păcii între frați și între celelalte naționalități conlocuitoare, așa cum au întrevăzut marii luptători pentru dreptatea socială de la 1848, în frunte cu Eutimie Murgu, Nicolae Bălcescu, Vincențiu Babeș, Ignatie Vuia, Nicolae Țincu-Velea și alții.

Prea Fericite Părinte Patriarh,
Domnule Secretar General,
Onorați oaspeți,

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Dr. Nicolae Cârneanu vine în fruntea Mitropoliei Banatului, coborînd nu de pe culmile lipsite de contact cu realitatea, ci înzestrat cu o bogată experiență. Încă din anii studenției, I.P.S. Sa este cunoscut ca un tânăr modest, cu preocupări înalte. Suflet blînd și generos, o excepțională generozitate, conștiinciozitate, nu mai puțin delicatețea-i cuceritoare sînt trăsăturile fundamentale ce conturează ființa Arhipăstorului nostru.

Cu scurgerea anilor, — profesor la fosta Academie Teologică din Caransebeș, secretar și apoi consilier la Arhiepiscopia Timișoarei, profesor la Seminarul Teologic din Caransebeș și apoi conferențiar la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, — personalitatea diaconului, secretarului mitropolitan, consilierului arhiepiscopesc și a profesorului de teologie, prindea contururi definitive îndreptînd astfel, în sufletele admiratorilor săi, toate nădejtile legate de viața și activitatea sa consacrată în întregime consolidării patrimoniului spiritual al Ortodoxiei noastre și prosperării scumpei noastre patrii, Republica Populară Romînă.

Cele realizate numai într-un singur an de I.P.S. Sa ca Episcop al istoricei eparhii a Aradului, Ienopolei și Hălmagiului, reprezenta doar un început, o treaptă de înălțare spre culmea înaltă a Sionului Mitropoliei Banatului.

Înalt Prea Sfințite Părinte Mitropolit Nicolae,

Prin glasul meu, cucernicii preoți și credincioșii noștri din Mitropolia Banatului depun la tronul I.P.S. Voastre, omagiul credinței lor și devotamentul lor neclintit. Văzînd în I.P.S. Voastră pe Păstorul cel bun, noi toți, cler și credincioși, vă vom urma pe drumul de lumină, de înălțare, de fericire și de pace, pe linia aspirațiilor poporului nostru.

Urîndu-vă din suflet sănătate deplină, cu smerenie rugăm pe Atotputernicul Dumnezeu să dăruiască I.P.S. Voastre anii, virtuțile și duhul

Sfântului Mitropolit Iosif cel Nou, înaintaşul I.P.S. Voastre de acum 306 ani. Fiind asistat și călăuzit de duhul marilor și fericitorilor înaintași, mitropoliți ai Morisenei și Timișoarei, care au păstorit Biserica Banatului, și cunoscând alesele calități și excepționala putere de muncă a I.P.S. Voastre, sîntem deplin încredințați că arhipăstoria I.P.S. Voastre va marca o cotitură hotărîtoare în istoria Mitropoliei Banatului.

Cunoscîndu-vă și preocupările cărturărești, — ca unul care petreceți de atîta timp sub cupola magnifică a literaturii patristice, explorînd bogăția și adîncimea de gîndire a Sfinților Părinți, sîntem încredințați că, la timpul său, încărcat de ani și de fapte mari, veți intra pe poarta Istoriei Bisericii Romînești, cu numele de Mitropolitul Nicolae Cărturarul.

Inalt Prea Sfințite Părinte Mitropolit Firmilian,

Potrivit hotărîrii Sfîntului Sinod, I.P.S. Voastră ați condus pînă în ziua de astăzi și Mitropolia Banatului.

Profund recunoscători pentru dragostea părintească cu care ați venit în mijlocul lor, spre a-i îndruma în cele sufletești, clerul și credincioșii noștri Vă mulțumesc din adîncul inimii și roagă pe Bunul Dumnezeu să Vă dăruiască ani mulți cu sănătate, cu noi și mari realizări duhovnicești, pentru pacea și bunăstarea credincioșilor din Mitropolia Olteniei, pe care cu atîta înțelepciune o păstoriți.

Prea Fericite Părinte Patriarh,

Coborîți din nou, cu aceeași seninătate, din înălțimea tronului patriarhicesc, în mijlocul credincioșilor bănățeni, prilejuindu-ne nouă tultura, cler și credincioși, numai bucurii. Nu vom uita nici o clipă, Prea Fericite Părinte, că, dacă noi credincioșii din această Mitropolie sîntem martorii acestui însemnat eveniment, care ne-a dat și adus pe nou-alesul și doritul nostru Arhipăstor, aceasta se datorește în primul rînd dragostei și purtării de grijă a Prea Fericirii Voastre.

Cu ochi pururea veghetori, Prea Fericirea Voastră a privit și cu părintească dragoste a îmbrățișat cauza și soarta credincioșilor Mitropoliei Banatului.

Cu fiiască și profundă recunoștință, preoțimea și credincioșii bănățeni roagă pe Prea Fericirea Voastră ca, și în viitor, grația Prea Fericirii Voastre să se reverse cu aceeași îmbelșugare asupra lor și asupra păstorilor lor sufletești, învrednicind pe noul și iubitul lor Arhipăstor de foată patriarhiceasca ocrotire și îndrumare.

Intru mulți ani, Prea Fericite Părinte Patriarh!

Domnule Secretar General al Departamentului Cultelor,

Cu respect deosebit aducem Înaltului Guvern al țării, Onoratului Departament al Cultelor și Dv. personal, omagiul viilor sentimente de recu-

noștință ale clerului și credincioșilor Mitropoliei Banatului, pentru înaltul și permanentul sprijin acordat Arhiepiscopiei noastre.

Vom ști să răspundem acestei sollicitudini și ocrotiri, prin desăvârșita noastră loialitate față de toate organele înaltei noastre stăpîniri, potrivit voii sfinte a Mîntuitorului, de «a da Cezarului ceea ce este al Cezarului și lui Dumnezeu, ceea ce este al lui Dumnezeu».

Indrumați și dinamizați în activitatea noastră de noul nostru Arhiepiscop, clerul și credincioșii din Mitropolia Banatului asigură înalta noastră Conducere de stat că vor sprijini și de aci înainte, cu însuflețire, toate acțiunile menite să contribuie la înflorirea continuă a patriei noastre scumpe și la triumful păcii în lumea întreagă, mergînd pe drumul aspirațiilor poporului nostru. Căci, în epoca atomică ce o străbatem, cu groaznicele mijloace de exterminare în masă, cînd știința și tehnica au atins culmi nebănuite, cînd omul se înalță cu succes în cosmos, pentru salvarea civilizației umane, pentru prosperitatea omenirii, pentru zîmbetul cald al copiilor noștri, se impune nevoia imperioasă a unirii eforturilor tuturor pentru apărarea păcii, pentru triumful principiilor de coexistență pașnică, pentru preîntîmpinarea unui război racheto-nuclear, pentru crearea unei societăți fără arme și fără războaie, în care toate popoarele să conviețuiască în pace, armonie și bunăînțelegere.

Calde mulțumiri și sentimente de recunoștință exprimăm tuturor înalților oaspeți, Înalt Prea Sfințiților și Prea Sfințiților Părinți, înalților reprezentanți ai autorităților de stat, Prea Cucernicilor Părinți vicari, consilieri patriarhali, Cinstiților reprezentanți ai cultelor religioase, corului catedralei noastre și tuturor celor ce s-au ostenit și au contribuit la buna reușită a serbării noastre și s-au bucurat împreună cu noi, în această sfîntă și mare zi, care va rămîne neștearsă în inimile noastre. Amin!

A răspuns *Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului*, care a spus următoarele :

*Prea Fericite Părinte Patriarh,
Domnule Secretar General al Departamentului Cultelor,
Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Membri ai Sfîntului
Sinod,
Stimați reprezentanți ai autorităților de stat,
Cinstiți oaspeți,
Cucernici Părinți și iubiți credincioși,*

Sfînta Carte istorisește că de mult, cînd, la porunca Domnului, Moise s-a pornit să scoată poporul iudeu din captivitatea egipteană pentru a-l readuce în binecuvîntata lui țară, mulțimile s-au înfundat într-o pustie unde erau amenințate cu pieirea din pricina lipsei de apă. Strîmtorați fiind, Moise s-a îndreptat spre Dumnezeu Care le stătea mereu într-ajutor și primi următoarea poruncă: «Treci pe dinaintea poporului și ia cu tine cîțiva din bătrînii din Israel, iar toiagul tău... ia-l în mînă și pleacă.

Și iată, Eu voi sta în fața ta, acolo pe stînca Horebului, iar tu lovește stînca!, și din ea va fișni apa și se va adăpa poporul» (Exod XVII, 1-6).

De această întimplare mi-am adus aminte în momentul în care Întîistătătorul Bisericii noastre mi-a predat toiagul Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului și Mitropoliei Banatului, ca semn văzut al împuternicirii de a păstori turma credincioșilor ortodocși romîni din partea de vest a țării. Fie ca toiagul ce mi s-a înmînat că atîta părintească grijă din partea Prea Fericirii Sale Părintelui Patriarh, — pentru care îi sînt adînc mulțumitor —, să poată face să izvorască de pretutindeni izvoarele iubirii celei fără de margini și ale dreptății celei mai desăvîrșite.

Binecinstitori creștini,

După o scurtă văduvie, eparhia Timișoarei și a Caransebeșului își redobîndește azi plînatatea formeii ei de organizare. Neprelungirea unei situații de provizorat ca și reșezarea Mitropoliei Banatului în situația legală și canonică sînt a se datora grijii pe care conducerea Bisericii o are pentru toate mădularele ei. În același timp însă, acestea demonstrează din nou și cu putere largă înțelegere pe care conducerea statului o arată Bisericii noastre ca și tuturor celorlalte culte religioase creînd condiții optime pentru normala desfășurare a vieții lor potrivit rînduieiilor tradiționale proprii. Recunoștința ce o datorăm pentru solitudinea ce ni s-a arătat nu vom găsi niciodată cuvinte îndeajuns de potrivite spre a o exprima cum am dori.

În ce mă privește, după ce un an și mai bine am stat în fruntea de Dumnezeu păzitei eparhii a Aradului, am fost chemat — prin votul măritului Colegiu electoral bisericesc — să preiau conducerea eparhiei voastre. Socotesc că aceasta a fost voința lui Dumnezeu însuși, exprimată prin glasul oamenilor, voință în fața căreia mă plec urmîndu-i întocmai.

Sarcina ce mi se pune pe umeri, îmi dau foarte bine seama, nu este de loc ușoară. Mă bizui însă pe asigurarea marelui Pavel cum că «Duhul vine slăbiciunilor noastre într-ajutor» (Romani VIII, 26). Nădăduiesc apoi că nu voi fi niciodată singur și că voi avea mereu alături pe toți Înalt Prea Sfințiții și Prea Sfințiții membri ai Sfințului Sinod care, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, mi-au stat și pînă acum întru sprijin și, de asemenea, sînt sigur că nu voi fi lipsit nici de bunăvoința Onoratului Departament al Cultelor care, avînd asigurarea loialității noastre celei mai desăvîrșite, nu ne va trece niciodată cu vederea. În mod cu totul deosebit sînt convins că împreună-lucrarea cu voi, preoții și credincioșii din cuprinsul Mitropoliei Banatului, va suplini lipsurile noastre ale fiecăruia luați în parte. Strădaniile depuse în comun și cu gînd curat nu se poate să nu rodească din belșug.

Aparținem unei Biserici care înainte cu aproape 14 ani, înlăturînd bariere create în mod nefiresc de susținătorii unor interese străine poporului nostru, și-a refăcut pentru totdeauna unitatea. Credincioșii despărțiți oarecînd în «două strane» formează astăzi o singură comunitate

de credință, simțire și voință creștinească. Unitatea aceasta sîntem decizi s-o apărăm ca lumina ochilor din cap.

Vin la voi cu sufletul deschis și dorințele cele mai bune. Am plecat de aici, dintre voi, și m-am reîntors la voi ca împreună să muncim pentru mărirea Bisericii lui Hristos și fericirea patriei noastre.

O vorbă veche spune, e adevărat, că «nu este prooroc disprețuit fără numai în patria sa și între rudeniile sale și în casa sa» (Marcu VI, 4; Luca IV, 24). Poate să fie așa! Eu însă nu vin la voi ca prooroc, nici cu altfel de gînduri, ci ca un frate al vostru, care vă roagă să-l primiți tot ca pe un frate. În acest fel privindu-ne unii pe alții, sînt sigur că în scurtă vreme vom ajunge în așa măsură înfrățiți întreolaltă, încît nu va exista pricină care să ne înstrăineze și nimic care să ne despartă. Și cînd vom fi ajuns aici, împreună vom putea să ne împlinim toate îndatoririle.

În Cartea ce stă la temelia învățaturii noastre creștinești, nu o dată se dă îndemnul de «a păzi unirea duhului întru legătura păcii» (Efe-seni IV, 3). Să păstrăm și noi această unire întru legătura bunei înțelegeri între noi și vom ajunge să «mutăm și munții din loc» (cf. Matei XXI, 21).

Biserica Ortodoxă Romîna din aceste părți, în care există și alte culte religioase, are datoria de a trăi în aceeași unire și cu surorile ei cinstitoare ale Aceluiași singur și mare Dumnezeu din cer, pentru că ar fi necreștinește să așteptăm de la alții să conviețuiască în bună înțelegere, în timp ce noi n-am găsi calea care să ne apropie și să ne împreune în strădania împlinirii aceluiași țeluri de progres și pace.

Iubiții mei fii sufletești,

Se spune că spre sfîrșitul vieții sale, împovărat de ani și slăbit trupeste, Sfîntul Apostol și Evanghelist Ioan nu-și îngăduia totuși odihnă și lăsîndu-se purtat de alții, mergea din loc în loc să binevestească. Și pentru că îi lipsea puterea de a cuvînta îndelung, o singură povață dădea peste tot unde ajungea: «Frații mei, iubiți-vă unul pe altul». Vorbele acestea am venit și eu să vi le spun astăzi și vi le voi spune mereu de acum înainte cît Bunul Dumnezeu ne va îngădui să fim împreună. Avem mare trebuință și unii și alții de iubire și bună înțelegere. Împăcarea dintre toți oamenii din lume și buna lor conviețuire, după care jînduiesc de atîta vreme popoarele, de la noi trebuie să plece, de la țelul în care vom ști să ne înțelegem între noi, în familiile, în comunitățile, în țările noastre...

De atîtea ori ne-am lovit și ne lovim întreolaltă rănindu-ne, am făcut și facem nedreptate semenului nostru împilîndu-l, ne-am înstrăinat și ne înstrăinăm unul de altul, dușmănindu-ne. Să nu mai fie așa! Cît de fals ar suna în gura noastră cuvîntul «dragoste», pe care îl rostim atît de des, dacă n-ar avea un ecou adevărat în faptele noastre, dacă în loc «să ne

iubim unul pe altul ca într-un gînd să mărturisim» prețuirea ce o avem față de omul din noi și din semenul nostru, noi i-am dori răul și i-am căuta pieirea!

Trăim într-o vreme cum alta mai măreață n-a fost vreodată. Tot ceea ce oarecînd se putea visa doar, astăzi se înfăptuiește sub ochii noștri înmărmuriți. Străbatem lumea și lumile în cîteva ceasuri, apăsăm pe

Inalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului rostindu-și cuvîntarea în catedrala din Timișoara, cu prilejul investiturii și înscăunării sale

un buton și auzim ori vedem ceea ce se întîmplă la sute și mii de kilometri, răscolim măruintaietele pămîntului și descoperim tainele universului. Se apropie vremea cînd se va putea trăi ca în fericitul Eden, descris oarecînd de Moise... Cît de monstruoase apar în perspectiva acestei minuni a zilelor noastre vrajba, războiul, uciderea?! Cît de trebuincioase sînt în schimb pacea și bunăvoirea. Noi cei ce ne numim creștini, avem datoria de a osteni împreună cu toți ceilalți oameni de bine de pretutindeni pentru ca să izbîndească de-a pururea dragostea, înțelegerea, pacea, și să fie alungate ura, vrajba, războiul.

Frații mei întru Hristos Domnul,

V-am spus cuvînt mai îndelungat despre dragostea ce trebuie s-o avem unul față de altul, pentru că ea este semnul după care se cunoaște adevăratul creștin. Mai presus de toate însă am ținut să apăs asupra ei pentru că în dragoste aș vrea să se desfășoare toată munca ce-o încep acum la voi. Și numai atunci voi socoti că mi-am putut împlini datoria, cînd din orice voi înfăptui va răzbate doar dragostea. Cu inimă caldă voi primi pe toți cei ce vor avea dorința să se apropie de mine. Cu suflet deschis mă voi apropia de toți cei ce vor avea trebuință de mine. Se va întîmpla poate ca uneori slăbiciunea omenească să fie aceea care să co-vîrșească duhul. Fierbinte Îl rog pe Dumnezeu să-mi ajute a mă ridica grabnic și frățește vă rog și pe voi de pe acum să nu mă lăsați să fiu într-altfel decît îmi este datoria. Nu voi cruța nici o osteneală. Să nu-mi cruțați nici o slăbiciune. Episcopul, ne învață Părinții Bisericii, este episcop numai atîta timp cît este al lui Hristos și al credincioșilor pe care îi păstorește. Se înstrăinează de El sau de ei?, poate fi orice, numai episcop nu!

De aceea, în clipele acestea solemne, fac juruință în fața lui Dumnezeu și a voastră de a nu precupeți nimic întru împlinirea tuturor îndatoririlor ce-mi revin ca arhiereu, îndrumător și conducător al turmei duhovnicești ce mi s-a dat spre păstorie, astfel încît să pot spune mereu, ca altădată Cel Căruia ne închinăm: «Pe cei ce mi i-ai dat... astfel i-am păzit că n-a pierit nici unul dintre ei» (Ioan XVII, 12).

În același timp mă simt îndatorat să asigur pe toți cei care au contribuit la înălțarea mea în rang, că voi face totul pentru ca să nu le înșel încrederea ce mi-au arătat și pentru ca bunele nădejdi ce le-au legat de activitatea mea viitoare să nu rămînă zadarnice. Sfîntului Sinod, în junte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, îi făgăduiesc supunere și disciplinată încadrare în toate cele ce le rînduiește spre continua propășire a Bisericii noastre. Profund recunoscător sînt ocîrmuirii statului nostru care a recunoscut prin înalt decret al Consiliului de Stat alegerea de arhiepiscop și mitropolit ce mi s-a făcut. Atît eu cît și preoții și credincioșii pe care îi voi păstori, vom răspunde acestei atenții și bunăvoințe printr-o comportare cetățenească exemplară și printr-o strădanie continuă de a sluji fără rezervă patria noastră, Republica Populară Romînă.

Recunoscător mă îndrept în sfîrșit spre toți cei ce venind astăzi aici, de departe sau de aproape, au ținut să punem laolaltă început bun unei noi perioade în viața Bisericii Ortodoxe bănățene.

Iar lui Dumnezeu din cer, Părintele nostru al tuturor, fie mărirea și închinăciunea în veci de veci. Amin!

S-a săvîrșit apoi un Polihroniu, după care Prea Fericitul Patriarh Justinian, Domnul Profesor D. Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, și Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului

au fost conduși la reședința mitropolitană, în timp ce clopotele bisericilor din oraș băteau fără încetare.

La orele 14 a avut loc în saloanele restaurantului «Timișoara» o masă festivă dată de Consiliul eparhial al Arhiepiscopiei Timișoarei, în cinstea înalților oaspeți și a participanților la solemnitatea înscăunării Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Dr. Nicolae Corneanu. Cu acest prilej s-au rostit numeroase toasturi pentru noul Mitropolit al Banatului.

Vorbind din încredințarea Sfântului Sinod și în calitate de Mitropolit locțiitor al Banatului pe scurtul timp al vacanței acestui Scaun, *Înalt Prea Sfințitul Firmilian, Mitropolitul Olteniei*, a salutat în persoana Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae pe Beniaminul Ierarhilor Bisericii Ortodoxe Române, exprimându-și convingerea că vigoarea tinerească și puterea de muncă a noului mitropolit va imprima Bisericii Ortodoxe bănățene un suflu nou de viață spirituală.

În numele credincioșilor din eparhie, *dl. Ruva Marin*, membru al Adunării Eparhiale, a adus Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae omagiul și devotamentul închinătorilor altarelor ortodoxe române din Banat, urîndu-i îndelungată și rodnică arhipăstorire.

P.C. Prot. Traian Belășcu, vicarul Arhiepiscopiei Sibiului, a adus noului Mitropolit un cuvînt cald de salut din partea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae Colan al Ardealului.

În numele clerului și credincioșilor din cuprinsul Arhiepiscopiei Sibiului, vorbitorul a asigurat pe Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului de cele mai sincere sentimente de prețuire și admirație, pentru alesele calități morale și cărturărești, pe care le-a vădit în timpul cît a funcționat ca profesor la Institutul Teologic din Sibiu, și a rugat pe Bunul Dumnezeu să-l învrednicească a călăuzi preoțimea bănățeană pe drumul slujirii credinței străbune, dar și pe drumul sprijinirii nobilelor aspirații de pace și propășire ale poporului nostru.

Prea Sfințitul Episcop Valerian al Oradiei și-a exprimat bucuria de a fi participat la solemnitatea înscăunării Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului, «care, prin pregătirea sa cărturărească și prin blîndețea sufletului său, reprezintă nădejdea și cheazășia unei păstoriri rodnice». Amintind apoi că Biserica Ortodoxă Romînă socotește ca o datorie sfîntă a ei să nu stea izolată de tumultul vieții contemporane, ci să participe la strădaniile ce se depun pentru găsirea unui răspuns la marile probleme care frămîntă astăzi lumea, Prea Sfințitul Episcop Valerian a spus: «Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, a slujit și slujește cu credință tot ce este merit să contribuie la ridicarea morală și materială a oamenilor».

În continuare, P.S. Episcop Valerian a subliniat faptul că noul Mitropolit a venit la cîrma Bisericii Ortodoxe Romîne din Banat «cu braț tînăr, cu energie nouă și clocotitoare». Arătînd că Înalt Prea Sfințitul Nicolae, încă de pe cînd era Episcop al Aradului, a îndeplinit misiuni încredințate de Biserica noastră peste hotarele țării, participînd la Confe-

rințe și Adunări creștine, alături de alți reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe Române, iar uneori alături și de reprezentanții altor confesiuni creștine din R.P.R., și că Înalt Prea Sfinția Sa a exprimat cu vigoare în aceste foruri internaționale hotărârea nezdruincată a Bisericii noastre de a sluji păcii și progresului omenirii, — vorbitorul a evidențiat datoriar ce revine tuturor slujitorilor lui Hristos de a se face vestitorii Evangheliei păcii care le-a fost încredințată de Mîntuitorul, spre a nu lăsa ca frații lor botezați în numele lui Hristos să fie tîrîți în acțiuni inumane, care ridică pe creștini împotriva creștinilor, pe oameni împotriva oamenilor și popoare împotriva popoarelor. Exprimîndu-și convingerea că Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae este cu adevărat un apostol al lui Hristos, al Evangheliei dragostei și un slujitor devotat al idealurilor sfinte ale păcii în lumea întreagă, Prea Sfințitul Episcop Valerian și-a încheiat toastul cu aceste cuvinte: «Aducîndu-Vă, Înalt Prea Sfințite frate Nicolae, doririle de bine și de izbîndă în greua sarcină de Arhipăstor al Timișoarei și întregului Banat, ale mele și ale tuturor preoților și credincioșilor de pe plaiurile și codrii Crișanei și Bihorului, rugăm pe Bunul Dumnezeu să-l pomenească pe Înalt Prea Sfințitul Nicolae, Mitropolitul Banatului, «păzindu-l în pace, întreg, cinstit, sănătos, îndelungat în zile, drept învățînd cuvîntul adevărului Său». Nu pot să fac altă urare mai bună și mai frumoasă decît aceea ca să trăiești mulți și îndelungați ani, să vezi cu ochii Înalt Prea Sfinției Tale ziua cînd pe pămînt va fi numai dreptate, frățietate și pace».

P.C. Prot. *Toma Bujor*, din Lugoj, a arătat mulțumirea și adîncă recunoștință a protopopilor și preoților din Arhiepiscopia Timișoarei, pentru fericita alegere a Înalt Prea Sfințitului Nicolae ca Mitropolit al Banatului și a asigurat pe noul ierarh de întregul devotament și de toată ascultarea și supunerea fiiască a clerului bănățean, care este convins că va fi condus cu înțelepciune pe drumul adevăratei slujiri în duh și adevăr la altarele lui Hristos, pe drumul cultivării în sufletele lor și ale credincioșilor lor a celor mai curate sentimente de patriotism și de rîvnă întru sprijinirea muncii creatoare a poporului nostru.

Eminența Sa Domnul *Gh. Argay*, Episcopul Bisericii Evanghelice S.P., și-a exprimat bucuria deosebită de a participa la această festivitate, care îi oferă prilejul de a prezenta Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului, omagiile clerului și credincioșilor Bisericii Evanghelice sinodopresbiteriene din Republica Populară Romînă, și felicitările sale. «De Biserica Ortodoxă Romînă ne leagă sentimente de recunoștință și dragoste, — a spus în continuare Eminența Sa Dl. Episcop Gh. Argay. Biserica noastră s-a bucurat de sprijin și înțelegere din partea Prea Fericitului Patriarh Justinian și a celorlalți ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Romîne. Pe lîngă multe alte interese comune, pe noi ne leagă și marea cauză a păcii în lume și a construirii unei vieți noi în țara noastră. Sîntem în același front pașnic și muncim împreună pentru a sprijini orice acțiune menită să asigure fericirea poporului și înflorirea scumpei noastre patrii comune, Republica Populară Romînă. Credincioșii și preoții

noștri formează o singură tabără luptătoare pentru înaltele țeluri etice, deși preaslăvesc pe Dumnezeu în biserici și în graiuri diferite». Eminența Sa Dl. Episcop Gh. Argay și-a încheiat toastul făcând Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului urări de păstorire îndelungată și binecuvîntată de Dumnezeu cu bogate realizări.

Domnul dr. David Iuliu, vicarul Episcopiei reformate din Cluj, a adus noului Mitropolit al Banatului salutul cald și frățesc al clerului și credincioșilor reformați din cuprinsul eparhiei Clujului, spunînd: «Vă aducem salutul apostolic din cea de a doua Epistolă a lui Ioan: Milă și pace fie cu voi, de la Dumnezeu Tatăl și de la Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, întru adevăr și întru dragoste! Vă rugăm să vedeți în salutul nostru respectul, iubirea și cinstirea ce le purtăm în inimile noastre, față de Prea Fericitul Patriarh Justinian, față de Chiriarii, preoții și credincioșii Bisericii Ortodoxe Romîne. Aceste simțăminte de înaltă prețuire le exprimăm de această dată față de Înalt Prea Sfinția Voastră, pe care — atît din activitatea spirituală, cît și din cea practică —, v-am cunoscut ca un reprezentant de frunte al Bisericii Ortodoxe, înzestrat cu daruri prețioase. Biserica noastră este legată de Biserica Ortodoxă Romînă prin legături frățești, mereu mai strînse și mai puternice. Înalt Prea Sfinția Voastră veți aprecia că în salutul nostru ocupă un loc de frunte dorința și strădania noastră de a adînci legăturile și colaborarea sinceră ce există între noi, spre binele patriei noastre dragi, spre binele Bisericilor și credincioșilor noștri, spre binele întregului nostru popor».

Referindu-se la temeiurile de credință și de aspirații care stau la baza legăturilor frățești de prețuire și respect reciproc dintre cele două Biserici creștine, dl. dr. David Iuliu a spus în încheierea toastului său: «Bisericile noastre desfășoară o vie activitate în slujba păcii. Vom activa și în viitor în același spirit, deoarece vom păși întotdeauna pe calea păcii. Noi vedem în persoana Înalt Prea Sfinției Voastre un hotărît luptător pentru pace. Funcțiunea înaltă pe care o dețineți în Biserica Ortodoxă Romînă, conferă o importanță și mai mare activității pe care o desfășurați pe acest tărîm. Noi dorim sincer să colaborăm mai strîns și în această privință, contribuind la intensificarea legăturilor dintre oameni, spre înfăptuirea speranței lumii întregi: pace pe pămînt!».

P.C. Prot. Ștefan Tomici, vicarul Bisericii Ortodoxe Sîrbe, a adus un călduros omagiu Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae. Amintind unitatea de credință dintre ortodocșii romîni și sîrbi din Banat, precum și citeva momente din luptele pe care le-au dus laolaltă, de-a lungui istoriei, pentru apărarea tezaurului lor spiritual și național, împotriva cotropitorilor otomani și habsburgici, — vorbitorul a spus în încheiere: «Sîntem încredințați că Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae va ști să unească pe toți reprezentanții cultelor din Banat, pentru a aduce contribuții mereu sporite cauzei păcii și buneii înțelegeri și pentru a cultiva în sufletele tuturor credincioșilor atașamentul sincer față de scumpa noastră patrie, Re-

publica Populară Română, pe care o slujim cu tot devotamentul și dragostea noastră de cetățeni leali».

În numele Bisericii Romano-Catolice din Banat a vorbit vicarul general Dr. Ferdinand Cziza, care — adresându-se noului Mitropolit — a spus printre altele: «Participînd astăzi la festivitatea instalării Înalt Prea Sfinției Voastre în Scaunul de Arhiepiscop al eparhiei Timișoarei și Caransebeșului și de Mitropolit al Banatului, vă asigur, atît în numele credincioșilor și preoților romano-catolici din Timișoara, cît și în numele meu personal, că sîntem gata și pe mai departe să colaborăm în mod rodnic cu toți fiii Bisericii Ortodoxe din Banat, pe care de acum înainte o conduceți, și cu toți frații noștri întru Hristos, ca și cu toți oamenii de bună voință, spre binele Bisericilor noastre și spre binele patriei noastre».

Protopopul Bisericii Evanghelice C.A. din Banat, Fr. Nösner, a adus Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului salutul cald și urările frățesti ale Prea Sfințitului Episcop Dr. Friederich Müller, conducătorul Bisericii Evanghelice C.A. din țara noastră, care n-a putut participa, din cauza stării sănătății sale, la festivitățile înscăunării noului Arhipăstor ortodox al Bisericii Ortodoxe Romîne din Banat. Exprimînd sentimentele de dragoste și prețuire pe care le nutresc pastorii și credincioșii evanghelici din Republica Populară Romînă față de slujitorii și închinătorii Bisericii Ortodoxe Romîne, Dl. Protopop Fr. Nösner a urât Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae, rodnică și îndelungă păstorie, în slujba lui Hristos, în slujba marilor idealuri de pace ale tuturor popoarelor de pe pămînt.

Dl. prof. dr. *Kovács Lajos*, reprezentantul Eminenței Sale Dr. Kiss Alexa, episcopul Bisericii Unitariene din Cluj, a tostat pentru Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae, exprimîndu-i salutări cordiale și urări de viață lungă și bogată în înfăptuiri, din partea conducătorului Bisericii Unitariene și a tuturor credincioșilor unitarieni.

În numele Cultului mozaic din țara noastră a vorbit domnul prim-rabin *Dr. E. Neumann*, care a omagiat pe noul Mitropolit al Banatului. Referindu-se la cuvîntarea rostită de Înalt Prea Sfințitul Nicolae la festivitatea înscăunării, Domnia Sa a spus printre altele: «În programul anunțat lapidar în biserică, ați făcut elogiul dragostei ce fecundează toate acțiunile umane, — dragoste care constituie o călăuză și un îndreptar pentru Înalt Prea Sfinția Voastră. Este o deosebită bucurie pentru mine să dau expresie profundeii satisfacții pe care am avut-o participînd la intronizarea Înalt Prea Sfinției Voastre. Urez din suflet Înalt Prea Sfinției Voastre sănătate, spre a putea augment tezaurul spiritual al Bisericii Ortodoxe Romîne».

Dl. Prof. Dr. *Ștefan Iuhasz*, rectorul Institutului Protestant din Cluj, a adus Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae omagiul profesorilor și studenților teologi protestanți. Amintind apoi că primul dintre înaintașii în Scaun ai Înalt Prea Sfințitului Nicolae a fost episcopul Hieroteos, venit din Bizanț în veacul al X-lea, pentru păstoria ortodocșilor dintre

Dunăre și Mureș, și pentru creștinarea celor ce nu cunoșteau Evanghelia, vorbitorul a subliniat faptul că creștinii maghiari cinstesc în acest episcop ortodox pe primul lor misionar creștin. Dl. Prof. Dr. Ștefan Iuhasz și-a încheiat toastul rugînd pe Mîntuitorul nostru Iisus Hristos să binecuvînteze viața și munca Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae, spre binele Bisericii Ortodoxe Romîne, spre întărirea frăției dintre toate Bisericile creștine, dintre naționalitățile conlocuitoare, spre binele patriei noastre comune, Republica Populară Romînă.

În numele Institutului Teologic de grad universitar din București a vorbit P.C. Pr. Prof. Dr. Ioan G. Coman, care a evocat anii de studenție și de profesorat ai Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae. «Sîntem fericiți. — a spus Prea Cucernicia Sa — să vedem înflorind așa de frumos darurile Sfîntului Duh în foișorul sufletului fostului nostru student și coleg. Asemenea daruri se văd rar, sau, în general, cînd ele apar, nu mai sînt în viață cei care au udat sămînța lui Dumnezeu, în răsadnița sufletului celor aleși. Considerăm că cinstea ce vi se face se răsfîrînge și asupra noastră, a dăltuitorilor tinereții Înalt Prea Sfinției Voastre».

Vorbînd despre îndatoririle grele ce stau în fața celor chemați să cîrmuiască viața obștească a turmei dreptcredincioase, P.C. Pr. Prof. Dr. Ioan G. Coman a spus, printre altele: «Toiagul arhipăstoresc e împletit din veghe neadormită, dragoste și jertfă pentru credincioși. «Păstorul cel bun, sufletul său își pune pentru oi» (Ioan X, 11). Știm că ați păstorit cu un asemenea toiag la Sfînta Episcopie a Aradului, unde v-ați făcut prețuit și iubit. Toiagul de episcop, devenit azi toiag de Arhiepiscop și Mitropolit, va înflori și mai mult aceste virtuți arhipăstorești. Cu timp și fără timp, ați depus și depuneți eforturi pentru a promova marele ideal evanghelic și universal al zilelor noastre: unitatea creștinilor și a tuturor oamenilor de bună înțelegere, dragoste și pace. În epoca noastră de străduințe uriașe pentru întărirea și înstăpînirea unei păci definitive în lume, în zorii acestui ev în care dușmănia și războiul vor fi dispărut fără urmă și în care va răsări soarele unei umanități bazate pe dreptate și pe dragoste, Înalt Prea Sfinția Voastră ați adus și aduceți contribuții de mîna întîia prin năzuința caldă a unei apropieri și prietenii continue între toți oamenii. Știm cît vă sînt de dragi cele două mari coordonate ale momentului de față: pacea în viața internațională și ecumenismul în viața creștină și cît de frumos și la ce nivel v-ați achitat de misiunile încredințate ca membru în delegațiile Bisericii noastre la Conferința Pancreștină de la Praga din iunie 1961 și la Conferința Panortodoxă de la Rhodos din septembrie același an. Avem încredințarea neclintită că veți săvîrși lucrul cel bun și în marele for ecumenic al Consiliului Mondial al Bisericilor, în sînul căruia Biserica noastră a reintrat în noiembrie 1961, alături de Bisericile Ortodoxă Rusă, Bulgară și Polonă. Ecumenismul și pacea se întregesc și se ajută ca membri ai aceleiași mari familii morale a omenirii».

P.C. Pr. Prof. Dr. Ioan G. Coman a încheiat cuvîntul său rugînd pe Mîntuitorul Iisus Hristos să dea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae

viață îndelungată cu sănătate, puteri mari de muncă și nesfârșită dragoste, pentru a realiza o arhipăstorie memorabilă, cu roade bogate și de frumusețe apostolică și patristică.

Din partea Institutului Teologic de grad universitar din Sibiu, P.C. Pr. Prof. Dr. Sofron Vlad, rectorul Institutului, a urat noului Mitropolit al Banatului sănătate deplină și rodnică arhipăstorie, pentru a împlini nădejdele Bisericii noastre și ale credincioșilor, legate de persoana Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae.

În numele clerului din eparhia Aradului a toastat P.C. Pr. Petru Sălăgeanu, consilier eparhial, care a exprimat sentimentele de respect, de prețuire și de nețărmurită dragoste, pe care le păstrează preoțimea din Episcopia Aradului, unde Înalt Prea Sfințitul Nicolae și-a început slujirea arhierescă.

Seria toasturilor a fost încheiată de Domnul Prof. Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor. Domnia Sa a subliniat bucuria cu care a luat parte la această festivitate, unde a avut prilejul să constate încă o dată că slujitorii cultelor, creștine sau necreștine, se pot aduna laolaltă, prietenește, animați de spiritul încrederii, prețuirii reciproce și al colaborării, spre binele propriilor lor culte, dar și spre binele obștesc. Amintind că orînduirea socialistă își propune să educe un om nou, care să fie iubitor al semenilor săi, indiferent de credință, rasă sau neam, — Domnul Profesor D. Dogaru a arătat că Biserica Ortodoxă Română, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, precum și celelalte culte religioase din țara noastră sînt un exemplu, ele arătînd, prin raporturile ce există între ele, calea ce trebuie urmată de toate cultele din lume, pentru lichidarea șovinismului, pentru coexistența pașnică spre care tinde întreaga omenire.

În încheierea toastului său, Domnul Prof. Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, a urat Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului, succes desăvîrșit în noua misiune ce i s-a încredințat, mergînd pe drumul slujirii nobilelor aspirații ale poporului nostru și îndrumînd preoțimea să fie la înălțimea cerințelor vremurilor noi pe care le trăim.

Tuturor le-a răspuns Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae, care a mulțumit celor prezenți pentru participarea la solemnitatea înscăunării sale ca Arhiepiscop al Timișoarei și Caransebeșului și Mitropolit al Banatului.

«Îngăduiți-mi, — a spus Înalt Prea Sfinția Sa — să mulțumesc, în primul rînd Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și întregului Sfînt Sinod, pentru marea grijă arătată Arhiepiscopiei Timișoarei, prin stăruința cu care au rînduit lucrurile în așa fel ca vacanța Scaunului de aici să nu se prelungească.

'Mulțumesc Domnului Profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, pentru largă înțelegere acordată nevoilor Bisericii Ortodoxe Romîne din acest colț de țară.

Ingăduiți-mi, mai ales, să prezint expresia viilor mele mulțumiri, a lealității și devotamentului sincer, Domnului Președinte al Consiliului de Stat, Gheorghe Gheorghiu-Dej, care conduce cu atita înțelepciune destinele patriei noastre scumpe, Republica Populară Română. Să-i urăm din tot sufletul, sănătate deplină și viață îndelungă spre noi și mari biruințe, care dau poporului român posibilitatea să-și aducă aportul său în strădaniile popoarelor lumii la rezolvarea marilor probleme ce frământă astăzi omenirea, iar nouă, slujitorilor credinței creștine, să aducem contribuția noastră la consolidarea păcii pe pământ».

Toți cei prezenți au ovaționat îndelung pentru Domnul Președinte al Consiliului de Stat, Gheorghe Gheorghiu-Dej.

*

Masa oficială s-a desfășurat într-o atmosferă de însuflețire, de încredere și de sinceră prietenie.

ALEGEREA, INVESTITURA ȘI INSCĂUNAREA PREA SFÎNȚITULUI PARTENIE CIOPRON CA EPISCOP AL ROMANULUI ȘI HUȘILOR

ALEGEREA

Duminică 18 februarie 1962, în sala festivă a Palatului Patriarhal din București, a avut loc cea de-a doua ședință a Colegiului electoral bisericesc pentru alegerea noului Episcop al Romanului și Hușilor, în Scaunul aflat vacant în urma alegerii Prea Sfînțitului Teofil Herineanu ca Episcop al Clujului.

La orele 12, o delegație a membrilor Colegiului electoral bisericesc — aflați în sala de ședințe —, s-a prezentat Prea Fericitului Patriarh Justinian, rugîndu-l să deschidă lucrările înaltului for electiv al Bisericii Ortodoxe Romîne. Prea Fericitul Patriarh Justinian, împreună cu Domnul Tiță Florea, delegatul Domnului Președinte al Consiliului de Miniștri, Domnul Profesor Traian Ionașcu, delegat al Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Romîne și Domnul Profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, au intrat în sala de ședințe, însoțiți de Înalt Prea Sfînțitul Mitropolit ai Bisericii Ortodoxe Romîne.

La propunerea Prea Fericitului Patriarh Justinian, Colegiul electoral bisericesc aprobă ca P.C. Pr. Constantin Nonea și Dl. Mihai Mitrea să îndeplinească funcțiunea de secretari ai ședinței. După citirea apelului nominal, constatîndu-se că din cei 85 de membri îndreptățiți să-și dea votul, sînt prezenți 74, și că în consecință Colegiul electoral bisericesc poate proceda la alegerea pentru care a fost convocat —, Prea Fericitul Patriarh Justinian a invitat pe Înalt Prea Sfînțitul Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei ca, în conformitate cu prevederile Statutului pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Romîne, să prezideze ședința Colegiului electoral bisericesc.

Ocupînd scaunul prezidențial, Înalt Prea Sfînțitul Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei a înfățișat răspunderea ce revine membrilor Colegiului electoral bisericesc de a alege un ierarh înțelept și vrednic în Scaunul vacant de Episcop al Romanului și Hușilor, rostind următoarea scurtă cuvîntare :

*Prea Fericite Părinte Patriarh,
Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Membri ai Sfintului
Sinod,
Domnule Delegat al Domnului Președinte al Consiliului
de Miniștri,
Domnule Delegat al Marii Adunări Naționale,
Domnule Secretar General al Departamentului Cultelor,
Prea Cucernici Părinți și Domnilor membri al Colegiului
electoral bisericesc,*

Potrivit rînduielilor canonice și legiurilor Bisericii noastre strămoșești sîntem chemați să alegem pentru Scaunul vlădicesc al Romanului și Hușilor un nou Arhipăstor spre a propovădui cuvîntul Evangheliei, spre a săvîrși lucrarea arhierescă de iconom al Tainelor lui Dumnezeu, spre a păstori cu părintească luare aminte turma cea credincioasă din vechea și frumoasa eparhie a Romanului și Hușilor.

Scaunul episcopal din voievodalul oraș al Moldovei este văduvit prin trecerea Prea Sfințitului Episcop Teofil Herineanu, iubitul nostru frate întru Hristos, la cîrma eparhiei Clujului, spre a statornici și desăvîrși acolo, cu așezată chibzuință, duhul păcii și al dragostei între frați. În cei aproape zece ani de arhipăstorie la Roman, Prea Sfinția Sa, cu rîvnă apostolică, a împlinit cele de lipsă, a îndemnat cu îndelungă stăruință pe sfințiții slujitori și pe binecredincioșii creștini la lucrarea care rodește binele și mîntuirea.

Cu cuvîntul, Prea Sfințitul Teofil s-a dovedit neobosit slujitor al Evangheliei; de cele sfinte, totdeauna, cu frică de Dumnezeu, cu credință adîncă și cu dragoste fierbinte s-a apropiat; ca Arhipăstor s-a purtat ca un adevărat părinte, însetat de binele fiilor săi; în treburile gospodărești a sîrguit cu grijă deosebită, cu dreaptă chibzuință și cu cinste desăvîrșită. În toate, Prea Sfinția Sa s-a arătat pe sine pildă bună pentru toți slujitorii și credincioșii ortodocși din eparhia Moldovei de Jos.

În istorica și binecuvîntata Episcopie a Romanului și a Hușilor, ca peste tot în aceste părți, te întîmpină la tot pasul hărnicia potolită și cuviința moldovenească.

Dacă pînă nu de mult, Moldova era uitată și aproape părăsită, astăzi această parte a țării noastre, prin grija conducerii de stat, cunoaște o epocă de înălțare și de înflorire pe care nici cea mai înflăcărată imaginație n-o bănuia mai înainte.

Bucurîndu-se de condițiile și de larga înțelegere arătată problemelor bisericesti de conducerea statului nostru democrat, credincioșii ortodocși din eparhia Romanului și Hușilor, ca toți credincioșii Bisericii Ortodoxe Romîne, sîlesc cu nestăvilită stăruință, împreună cu întregul nostru popor la lucrarea măreață de statornicire a binelui pentru toți în țară, își dau obolul lor la colaborarea frățească între popoare și la statornicirea păcii trainice în lume.

Însetați de dreptate și de omenie, credincioșii moldoveni, potrivit propovăduirilor Evangheliei, sînt printre cei dintîi la împlinirea îndatoririlor față de Patrie și față de Biserica noastră strămoșească. Cu hotărîre nezdruincinată credincioșii ortodocși din eparhia Romanului și Hușilor adaugă priceperea și munca lor la munca întregului popor român pentru viața îmbelșugată și înălțarea tot mai sus a patriei noastre scumpe.

Toiagul vlădiciei purtat veacuri de-a rîndul de ierarhi, dintre care unii cunoscuți prin smerenie și pietate, alții prin grija pentru buna chivernisire a treburilor gospodărești, iar alții prin destoinicia și rîvna cărturărească, trebuie purtat cu vrednicie mai departe în de Dumnezeu păzita Episcopie a Romanului și Hușilor.

Înălțătoarea și dumnezeiasca lucrare de mîntuire a credincioșilor din acea eparhie, precum și aleasa misiune de a povățui și îndruma pe slujitorii bisericesti în silința de a face pe toți fiii lor duhovnicești lucrători ai binelui obștesc, ne impun nouă, celor care alcătuim Colegiul electoral, de a gîndi și chibzui temeinic spre a trimite acolo un Vlădică vrednic care să fie «bun povățuitor», «iconom al harului arhieresc», «reazim și întărire pentru cei ascultători», «trezire și certare pentru cei neascultători și nestatornici».

Cerînd ajutorul lui Dumnezeu, să procedăm deci la alegerea unui episcop care să înțeleagă și să împlinească, spre toate cele bune și de folos, înalta sa dregătorie, care să fie «pildă credincioșilor cu cuvîntul, cu purtarea, cu dragostea, cu duhul, cu credința, cu cinstea», după cuvîntul Sfîntului Apostol Pavel.

Ședința a fost suspendată timp de o oră, spre a da posibilitate membrilor Colegiului să se consfătuiască. La redeschiderea ședinței, au fost aleși ca bărbați de încredere, care să supravegheze operațiunile de votare și despuiere a scrutinului, Domnii Ioan Caminschi și Vasile Mihai. După ce toți membrii Colegiului electoral bisericesc și-au exprimat voința, prin vot secret și direct, procedîndu-se la numărarea voturilor, s-a constatat că Prea Sfințitul Episcop Dr. Partenie Ciopron a întrunit 73 de voturi. În urma acestui rezultat, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei a proclamat pe Prea Sfințitul Dr. Partenie Ciopron ca Episcop al Romanului și Hușilor, rostind următoarea cuvîntare :

*Prea Fericite Părinte Patriarh,
Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Membri ai Sfîntului Sinod,
Domnule Delegat al Domnului Președinte al Consiliului de Miniștri,
Domnule Delegat al Marii Adunări Naționale,
Domnule Secretar General al Departamentului Cultelor,
Prea Cucernici Părinți și Domnilor Membri ai Colegiului electoral bisericesc,*

Prin bună chibzuință și împreună-hotărîre am ales pentru Scaunul vlădicesc din voievodalul oraș Roman pe Prea Sfințitul Partenie Ciopron.

Originar dintr-un sat din nordul Moldovei, Prea Sfinția Sa, în atmosfera de bună cuviință a casei părintești, — deseori împovărată de griji și necazuri, a dobândit primele cunoștințe despre lume și viață. Mai târziu, cunoscând că este chemat «spre vestirea Evangheliei lui Dumnezeu» (Romani I, 1), a îmbrăcat haina călugărească, a urmat cursurile Seminarului Veniamin Costachi și în cele din urmă ale Facultății de Teologie, obținând titlul de doctor în teologie.

Liniștea așezămintelor călugărești din Moldova, pe care Prea Sfinția Sa le-a cercetat și le-a îndrumat ca exarh, atmosfera de la catedrala Ortodoxiei moldovene, unde multă vreme a slujit ca ierodiacon și ieromonah, sub părinteasca oblăduire a adormiților întru fericire mitropolitul Pimen și patriarhul Nicodim, slujirea de episcop, stăreția mînăstirii voievodale de la Suceava în care sălășluiesc moaștele Sfântului Ioan cel Nou, au adăugat Prea Sfințitului Partenie, o dată cu anii, cunoștințele și experiența pastorală, îndreptățind temeiturile alegerii sale în Scaunul de Episcop al Romanului și Hușilor.

Prea Sfințite Partenie,

Cu aleasă bucurie vă dau vestea că măritul colegiu electoral bisericesc V-a acordat înalta încredere alegindu-Vă Episcop al eparhiei Romanului și Hușilor. Cununa anilor Prea Sfinției Voastre, pregătirea pe care o aveți, experiența pe care ați dobândit-o în dregătoriile de pînă acum, osteneala întru cuvînt și întru învățătură care V-au învrednicit de cinste (I Tim. 17), întăresc nădejdea noastră că lucrarea la care sînteți chemat acum va fi împlinită cu spor bogat de înfăptuiri în frumoasa eparhie a Romanului și Hușilor.

Limanul cel lin și neînvișorat spre care trebuie să se îndrepte cu luare aminte binecredincioșii creștini, povățuiți și călăuziți de păstorii lor duhovnicești, este binele în toate cele de aici și binele veșnic în împărăția lui Dumnezeu.

Potrivit așezămintelor și datinilor noastre bisericesti, veți propovădui, cu timp și fără timp, Evanghelia Mîntuitorului Hristos. Cum îndeamnă Sfîntul Apostol Pavel, veți stărui, mustra, certa, îndemna cu toată îndelunga răbdare (II Tim. IV, 2), veți face «cuvîntul lui Dumnezeu viu și lucrător» (Evrei IV, 21) în cugetele și faptele credincioșilor ce vi se încredințează.

Ca Arhipăstor veți călăuzi clerul și turma credincioasă din eparhia Romanului, spre staulul în care sălășluiește dreptatea, bunăvoirea și pacea.

Ca arhieru, «rînduit pentru oameni», veți săvîrși lucrarea de sfințire a fiilor duhovnicești, apropiindu-i «de tronul harului dumnezeiesc».

În toate să fiți, dar, slujitor al lui Dumnezeu cu multă răbdare (II Cor. VII, 6), cu bunătate, cu smerenie, cu blîndețe (Coloseni VII, 12), spre a îmbrăca și înnoi în dreptatea și în sfințenia adevărului (Efes. IV, 24), pe toți slujitorii ortodocși și pe binecredincioșii creștini din eparhia Romanului.

Prin chibzuita chivernisire a treburilor eparhiale trebuie să fiți «o făclie aprinsă», o pildă grăitoare, un izvor de cinste și bună rânduială înaintea sfinților și colaboratorilor Prea Sfinției Voastre.

În lucrarea chiriarhală sînteți chemat să continuați strădaniile înaintașilor pentru păstrarea credinței strămoșești, pentru adîncirea legăturilor frățești între toți fiii poporului, pentru odrăslirea, rodirea și statornicirea binelui în viața tuturor.

Privind în trecutul îndepărtat al eparhiei, citind filele bătrînelor cronici, veți găsi la vlădicii Romanului destoinicie, înțelepciune, hărnicie și sfat bun pentru tot ceea ce veți urzi și împlini în acea Episcopie.

Veți găsi între ei pe Tarasie, sfințic înțelept al neîntrecutului domn Ștefan cel Mare; pe Vasile, a cărui iscusință în pătrunderea și înțelegerea așezămintelor liturgice ale Bisericii era cunoscută la Moscova; pe Marcarie, renumit dascăl de slovenie, continuatorul letopiseșului cel moldovenesc, alături de Petru Rareș, ctitor al catedralei episcopale de la Roman; pe Eftimie, cărturar și el, însărcinat de Alexandru Lăpușeanu să scrie Cronica domniei sale; pe Dosoftei, mai pe urmă mitropolit al Moldovei, talmăcitor și editor de cărți bisericești, stihuitor al psalmilor, meșter făuritor al limbii literare române; pe Pahomie, călugăr cu viață aspră chemat de la sihăstria Pocrovului, ucenic al Sfîntului Dimitrie al Rostovului; pe harnicul, întreprinzătorul și bunul gospodar Ioanichie, ctitorul mai multor biserici; pe Veniamin Costachi, care și-a legat numele, la Roman, de clădirea spitalului de lângă biserica Precista Mare; pe învățatul Melchisedec, autor a numeroase scrieri de teologie și istorie, luptător pentru unirea Țărilor Române, sprijinitor al înfăptuirilor social-politice din timpul lui Cuza Vodă, zelos prieten al Bisericii Ortodoxe Ruse, membru al Academiei; pe Teodosie, talmăcitor al Sfîntului Ioan Gură de Aur; pe Lucian Triteanu, în timpul căruia au fost scoase la iveală minunatele fresce ale catedralei Romanului; pe Teofil Herineanu, care cu osîrdie se silește acum să întărească legătura păcii între fiii Bisericii strămoșești, în inima Ardealului.

Pe lângă toate acestea, să nu uitați că ierarhii Romanului, în cursul vremurilor, au întreținut relații de caldă prietenie cu pravoslavnică Biserica Ortodoxă Rusă.

Aceste legături între Bisericile noastre ca și legăturile între țara noastră și U.R.S.S. reprezintă contribuții la întărirea păcii în lume.

Toți acești vlădici ai Romanului, care s-au distins prin însușiri alese sau prin diferite înfăptuiri, alcătuiesc o carte, o cronică, în care Prea Sfinția Voastră veți găsi deseori sugestii cumpănite, motive și îndemnuri la lucru în via Domnului.

Înalta dregătorie episcopală la care ați fost chemat astăzi prin hotărîrea Colegiului electoral bisericesc mai cere, încă, altceva. Să priviți nu numai în trecut, la înaintași, ci și în jurul Prea Sfinției Voastre, spre a cunoaște, ca bun păstor, viața turmei celei binecredincioase, frămîntările și preocupările ei.

Nu mai departe, oraşul în care veţi avea reşedinţa, pînă mai ieri aşezare numită patriarhală, în care nu se întîmpla aproape nimic, este astăzi un oraş, în care clocoteşte viaţa cea nouă, ca peste tot în patria noastră scumpă. Ca din pămînt s-au ridicat acolo întreprinderi şi uzine, în care muncesc mii de oameni pentru traiul nostru îmbelşugat, pentru pacea şi prosperitatea tuturor; s-au întemeiat şcoli şi instituţii de cultură pentru luminarea tineretului, aşezăminte sanitare pentru ocrotirea sănătăţii, locuinţe confortabile, pentru locuitorii acestui oraş.

În împrejurimile Bacăului şi pe Valea Trotuşului, într-un iureş nemaiîntîlnit pînă acum, se înalţă oraşe noi, combinate şi fabrici în care sînt prelucrate bogăţiile scoase din adîncurile pămîntului.

Dealurile peste tot sînt împodobite, prin hărnicia moldovenilor, cu vii şi livezi de pomi roditori. Cîmpiile întinse pe care fiii satelor lucrează cu însufleţire, avînt patriotic şi unire frăţească, dau roade bogate şi la vreme, în frumoasele gospodării colective care se organizează acum.

Întregul popor de prin părţile în care veţi avea părintească oblăduire stăruie prin muncă pentru ordinea cea nouă din patria noastră, doreşte cu ardoare şi luptă cu hotărîre pentru statornicirea păcii şi bunăvoirii între oameni şi popoare.

Slujitorii şi credincioşii Sfintei noastre Biserici din acele părţi, înaripaţi de rîna pentru cele bune (Gal. IV, 18), adaugă, la eforturile întregului popor, munca şi sprijinul lor pentru pămîntul cel nou în care locuieşte dreptatea (II Petru III, 12); ei caută pacea cu toată lumea, pacea «care covîrşeşte orice minte» (Filipeni IV, 7).

Conştiinţa umană îi îndeamnă la frăţească vieţuire cu semenii lor; conştiinţa creştină îi călăuzeşte la unire tainică în Iisus Hristos. Pacea lui Hristos întru care au fost chemaţi ca să fie un singur trup stăpîneşte inimile lor (Colos. III, 15); conştiinţa cetăţenească îi arată ca «fii ai ascultării», ca pilde luminoase în împlinirea tuturor îndatoririlor patriotice.

Loviţi de urgia necruţătoare a celor două războaie mondiale trecute, se silesc să fie făcători ai păcii, deoarece numai în timp de pace se poate lucra cu folos pentru viaţa lor fericită, pentru înălţarea şi înfrumuseţarea patriei noastre.

Tot ceea ce veţi vedea, dar, în jurul Prea Sfinţiei Voastre, clocotul şi înfăptuirile minunate din patria noastră, năzuinţele şi preocupările fiilor ei, dragostea lor faţă de pace, vor fi alt izvor bogat de învăţăminte şi temeuri puternice în desfăşurarea înaltei voastre lucrări chiriarhale.

Prea Sfinţite Partenie,

Mergeţi într-o eparhie în care veţi găsi clerici luminaţi şi credincioşi ascultători. Împreună cu ei priviţi cu încredere şi în viitor. Purtaţi făclia credinţei ortodoxe cu vrednicie, păstraţi cu sfinţenie aşezămintele şi rînduielile vechi ale Bisericii; daţi cuvenita cinste conducerii de stat; sîrguiţi-vă pentru orice lucru bun (Tit II, 1); sprijiniţi cu hotărîre neşovăielnică şi cu cinste, atît cu graiul cît şi cu fapta, eforturile de înălţare tot mai sus a vrednicului nostru popor. «Aşa să lumineze lumina

voastră înaintea oamenilor ca să vadă faptele voastre cele bune și să preamărească pe Tatăl vostru Carele este în ceruri» (Matei V, 16).

Propovăduiți fără încetare «Evanghelia păcii»; înarmați-vă cu «cuvîntul lui Dumnezeu» (Efes. VI, 17); povățuiți pe toți «să facă ce este bine» (I Tim. VI, 18), pentru ei, pentru frații și semenii lor, pentru patria noastră scumpă, pentru Dumnezeu.

Imbrățișindu-vă frățeste întru Hristos, la acest înălțător prilej dirviața Prea Sfinției Voastre, Vă urez personal și în numele înaltului Colegiu electoral, păstorie îndelungată, sănătate netulburată, putere de muncă și bună sporire în lucrarea la care ați fost chemat.

Prea Sfințitul Dr. Partenie Ciopron, noul Episcop al Romanului și Hușilor, a mulțumit membrilor Colegiului electoral bisericesc pentru încrederea acordată, rostind următoarea cuvîntare :

*Prea Fericirea Voastră Părinte Patriarh,
Înalt Prea Sfințite Părinte Președinte,
Domnule reprezentant al Consiliului de Miniștri,
Domnule reprezentant al Marii Adunări Naționale,
Domnule Secretar General al Departamentului Cultelor, și
Prea Onorat Colegiu electoral bisericesc,*

Din porunca și cu binecuvîntarea Sfîntului Sinod, a fost voia lui Dumnezeu, exprimată prin votul D-Voastră de astăzi, să fiu rechemat și orînduit păstor sufletesc al istoricei eparhii a Romanului și Hușilor.

Este în tradiția Bisericii noastre ca la alegerile de ierarhi, noul ales să spună cîteva cuvinte, prin care să-și exprime gîndurile și simțămintele de care este stăpînit în aceste momente.

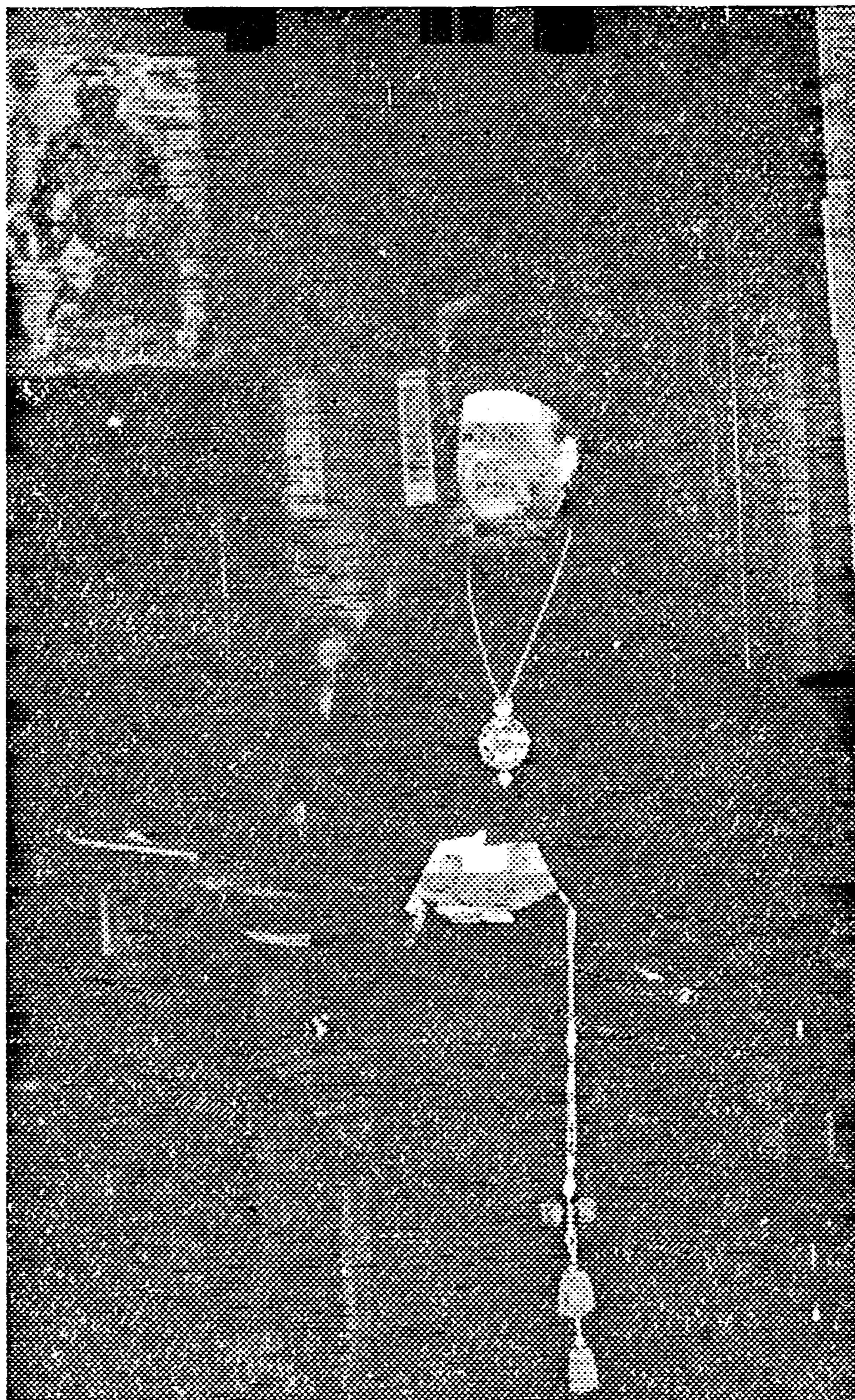
Mă supun și eu acestei tradiții.

Prea onorat Colegiu electoral,

Mulțumindu-vă cu recunoștință pentru deosebita cinste ce mi-ați făcut, țin să declar de la început că prețuiesc, așa cum se cuvine, această înaltă atențiune, dar în același timp mășor și greutatea sarcinei care apasă pe umerii mei, chiar din clipa de față. Greutatea este cu atît mai mare, cu cît la această eparhie au păstorit mulți ierarhi de valoare, care au înscris pagini de neuitat în istoria Bisericii și a țării noastre. Nădăjduiesc însă că, avînd ajutorul lui Dumnezeu și sprijinul clerului și poporului dreptcredincios, voi reuși să aduc la bun sfîrșit misiunea ce mi se încredințează.

Multe și variate sînt îndatoririle unui episcop. El reprezintă pe pămînt pe Marele Arhieru Iisus Hristos; el este urmaș al Sfinților Apostoli, de la care a primit harul arhieriei prin succesiune apostolică. Frumoasă și înălțătoare cinste! Dar și mare răspundere înaintea lui Dumnezeu. Dintre îndatoririle chiriarhale, amintesc cîteva dintre cele mai

însemnate și care formează temelia activității ierarhului: săvârșirea Sfințelor Taine și ierurgii — în special cele rezervate exclusiv arhierelui; propovăduirea cuvântului dumnezeiesc și conducerea turmei cuvântătoare.

Prea Sfințitul Episcop Partenie Ciopron, mulțumind Colegiului electoral bisericesc pentru alegerea sa ca chiriarh al Episcopiei Romanului și Hușilor

pe calea mântuirii. Subscriu cu amândouă mâinile aceste obligații fundamentale și vă asigur că le voi îndeplini cu sfințenie.

Însă numai îndeplinirea acestor obligații, pur duhovnicești, nu-i de ajuns, mai ales pentru vremurile de astăzi. De aceea, cu îngăduința

D-Voastră, aş vrea să pun accentul pe altă latură a vieţii, pe un sector de activitate care nu trebuie să fie străin unui episcop: problema socială şi apărarea păcii.

Prea onorat Colegiu electoral,

În decursul veacurilor creştine, viaţa a adus în faţa conştiinţei credincioşilor o serie întreagă de probleme, care au trebuit să fie rezolvate şi puse de acord cu spiritul vremii. În zilele noastre, problema socială — am putea spune problemele sociale — pe care vremurile prin care trecem, cu prefacerile lor adânci, ni le pun în faţă, ocupă un loc de frunte; iar slujitorii Bisericii nu trebuie să se simtă străini în rezolvarea acestor probleme. Viaţa de azi evoluiază rapid şi devine din ce în ce mai preţioasă, mai exigentă; popoarele sînt antrenate într-o muncă intensă pe căile propăşirii şi civilizaţiei în toate direcţiile.

Această stare de lucruri se petrece şi în ţara noastră de cînd poporul, prin aleşii lui, a preluat puterea şi conducerea treburilor obşteşti. În acest timp s-au realizat înfăptuiri de o covîrşitoare importanţă în toate sectoarele şi mai ales în privinţa condiţiilor de viaţă ale poporului muncitor, care, pe zi ce trece, sînt tot mai îndestulătoare şi civilizate.

Conştient de acest progres, poporul nostru merge înainte pe calea trasată de spiritul vremii şi doreşte să trăiască în pace şi linişte cu toate popoarele, fiind convins că numai într-un asemenea climat se poate munci cu folos şi se poate trăi o viaţă mulţumită.

Însă această linişte nu este văzută cu ochi buni, nu este privită cu simpatie de toată lumea. Această pace îşi are duşmanii ei, care caută pe toate căile şi prin toate mijloacele s-o tulbure, să provoace nemulţumiri, neînţelegeri şi chiar conflicte primejdioase.

Dîndu-şi seama de această stare de lucruri, popoarele iubitoare de pace au constituit un front comun al păcii, şi sîntem mîndri că şi ţara noastră ia parte activă la acest front.

Însă pentru ca acţiunea să aibă deplin succes, este absolut necesar ca poporul să fie luminat, îndrumat şi orientat, pentru a-şi da seama de valoarea poziţiilor cucerite pe teren social şi de necesitatea ca aceste bunuri preţioase să fie apărate. Iar la rîndul lor, conducătorii ţării noastre, să ştie că, în acţiunea lor pentru apărarea păcii, au sprijinul unanim şi integral al maselor populare.

Desigur, sînt şi alte instituţii de îndrumare şi orientare, însă un rol important îl are şi Biserica. Slujitorii altarului trebuie să-i lămurească pe credincioşi, care sînt în acelaşi timp şi cetăţeni ai ţării, despre foloasele şi binefacerile păcii, arătîndu-le ce lucruri de seamă s-au realizat într-un timp relativ scurt, cît am avut pace şi linişte. Iar dintre reprezentanţii Bisericii, un cuvînt cu greutate, un cuvînt autorizat şi cu mare influenţă în popor, îl are Arhiereul, fie el episcop, mitropolit sau patriarh.

Iată de ce, noul vlădică pe care l-aţi ales astăzi, pe lîngă îndatoririle sale duhovniceşti, va ţine seamă de aceste cerinţe ale vremurilor prin care trecem.

Prea onorat Colegiu electoral,

În activitatea mea pe teren bisericesc și social voi avea ca pildă de urmat pe înaintașii mei, care au ilustrat Scaunul episcopal de la Roman. Tot atât de prețioase îmi vor fi și îndrumările primite de la Sfântul Sinod. De asemenea, sînt convins că voi găsi aceeași bunăvoință, înțelegere și îndrumare la Chiriarhul meu canonic, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit al Moldovei și Sucevei, al cărui Episcop sufragane voi fi de azi înainte.

Iar pentru ca acțiunea mea să tindă spre desăvîrșire, atât cît omește este posibil, voi cere sprijinul Părintelui ceresc pe Care Îl voi ruga să mă ajute ca să-mi îndeplinesc cu sfințenie mandatul ce mi l-ați incredințat, și să-mi dea puteri prisositoare, ca să păstoresc în duhul dragostei creștine, al îngăduinței și înțelegerii, al blîndeței și bunătății, al dreptății și răbdării, dar și cu autoritatea păstorului, a cărui întreagă ființă este pătrunsă de spiritul disciplinei și ordinei. Mă voi ruga să-mi lumineze mintea, ca să fiu de folos pentru păstrarea credinței creștine ortodoxe, alături de frații mei întru Hristos, Prea Sfințiii Membri ai Sfîntului Sinod, în frunte cu Prea Fericirea Sa Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romîne.

De asemenea voi cere să-mi dea înțelepciune, ca să colaborez în chip cinstit cu organele puterii de stat ale Republicii Populare Romîne, a căror străduință, vrednică de toată admirația, este îndreptată pentru bunăstarea și fericirea poporului nostru. Înțeleg colaborare în problemele în care Biserica este chemată să-și aducă partea ei de contribuție.

Acestea le voi cere și pentru acestea mă voi ruga lui Dumnezeu.

În încheiere, fac înaintea D-Voastră făgăduința solemnă că îmi voi da toată osteneala pentru ca să merit încrederea ce mi-ați acordat-o.

Membrii Colegiului electoral bisericesc au felicitat călduros pe noul ales, urîndu-i rodnică păstorire în Scaunul de Episcop al Romanului și Hușilor.

Prea Fericitul Patriarh Justinian a mulțumit membrilor înaltului lor electiv al Bisericii Ortodoxe Romîne pentru spiritul de răspundere în care și-au adus contribuția lor, la rezolvarea unor probleme bisericești atât de importante, ca acelea ale completării Scaunelor eparhiale vacante.

La invitarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, Domnul Profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, a dat citire Decretului nr. 99/1962 al Consiliului de Stat al Republicii Populare Romîne pentru închiderea ședințelor Colegiului electoral bisericesc din 17 și 18 februarie 1962.

**INMINAREA DECRETULUI
DE RECUNOAȘTERE**

În ziua de 24 februarie a.c., la Departamentul Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștri al R.P.R., a avut loc solemnitatea înmînării Decretului Consiliului de Stat al Republicii Populare Romîne, pentru confirmarea alegerii Prea Sfințitului Dr. Partenie Ciopron ca Episcop al Romanului și Hușilor.

La această solemnitate — în cadrul căreia a avut loc și înmînarea Decretului Consiliului de Stat al R. P. R. pentru confirmarea alegerii Înalt Prea Sfințitului Dr. Nicolae Corneanu ca Arhiepiscop al Timișoarei și Mitropolit al Banatului — au participat, din partea Departamentului Cultelor: Domnul Secretar General Prof. D. Dogaru, Domnul Director General I. N. Bărbulescu, directori, directori adjuncți și împuterniciți regionali.

Din partea Bisericii Ortodoxe Romîne au fost prezenți: Prea Fericitul Patriarh Justinian, Înalt Prea Sfințitii Mitropoliți Iustin al Moldovei și Sucevei, și Firmilian al Olteniei, Prea Sfințitul Episcop Teoctist Botoșăneanul, vicar patriarhal, însoțiți de vicari eparhiali, directori și consilieri din Administrația Patriarhală, profesori ai Institutului Teologic de grad universitar din București etc.

Dl. I. Onțanu, director în Departamentul Cultelor, a dat citire Decretului nr. 109 al Consiliului de Stat al Republicii Populare Romîne, prin care Prea Sfințitul Dr. Partenie Ciopron se recunoaște în Scaunul de Episcop al Romanului și Hușilor.

Domnul Profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor a înmînat Prea Sfințitului Episcop Dr. Partenie Ciopron, decretul Consiliului de Stat.

Prea Sfințitul Episcop Dr. Partenie Ciopron a mulțumit înaltului for de conducere al statului nostru pentru încrederea acordată, rostind următoarea cuvîntare :

Domnule Secretar General,

Cu voința lui Dumnezeu — Care toate le știe și le orînduiește spre bine — exprimată zilele trecute prin votul reprezentanților clerului și popoului, smerenia mea am fost ales păstor sufletesc al eparhiei Romanului și Hușilor, dieceză cu un frumos trecut în istoria Bisericii și țării noastre.

Aici au păstorit numeroși ierarhi, care prin vrednicia lor au ilustrat acest Scaun arhieresc.

Iar pentru desăvîrșirea actului alegerii care a fost aprobat de Sfîntul Sinod, m-am prezentat astăzi în fața Dumneavoastră pentru a primi Decretul Consiliului de Stat al Republicii Populare Romîne, prin care această alegere este confirmată.

Adînc mișcat și profund recunoscător pentru încrederea ce mi se acordă, țin de la început să asigur Conducerea supremă a țării noastre de întregul meu devotament și de colaborare sinceră pentru binele obștesc.

Mulțumesc cu recunoștință Consiliului de Stat și guvernului Republicii Populare Romîne, reprezentat aici prin Domnul Secretar General al Departamentului Cultelor, Profesor D. Dogaru, pentru toată bunăvoința arătată cu prilejul alegerii și investirii mele.

O mulțumită specială se cuvine guvernului țării noastre, pentru libertatea desăvîrșită ce o acordă tuturor cultelor, dar mai ales pentru sprijinul

substanțial pe care îl acordă Bisericii Ortodoxe Române, — care este conșesiunea mării majorități a poporului român —, pentru a-și îndeplini misiunea ei religioasă și socială, în mijlocul maselor populare ortodoxe. Acest sprijin s-a evidențiat în ultimii ani și prin acordarea de fonduri pentru repararea și întreținerea bisericilor monumente istorice, lucrare care, în trecut, a fost mult neglijată.

Domnule Secretar General,

Prețuind așa cum se cuvine cinstea ce mi se face, sînt pe deplin conștient în același timp și de greutatea sarcinei care apasă pe umerii mei de azi înainte; și îmi dau seama de răspunderea ce o am înaintea lui Dumnezeu și în fața oamenilor, dar mai ales în fața istoriei nepărtinitoare, care așează pe fiecare ierarh, în chip obiectiv, la locul ce i se cuvine.

Din momentul în care am primit Decretul de confirmare, înaintea ochilor minții mele a apărut întregul ogor duhovnicesc, în care sînt orînduit să lucrez cu preoții mei, pentru întărirea credinței strămoșești și pentru îndrumarea poporului dreptcredincios pe calea cea bună a vieții.

Este de la sine înțeles că îndatoririle principale ale unui episcop sînt acelea care decurg din însăși misiunea sa. Ele sînt prevăzute în Canoanele și legiuirile bisericești în vigoare, iar episcopul este dator să se conformeze acestor dispozițiuni canonice și legale precum și dispozițiunilor Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Cea mai însemnată este datoria sfîntă de a păstra nealterată învățătura creștină ortodoxă, stabilită de Mintuitorul Iisus Hristos și apoi propovăduită de Sfinții Apostoli. În această privință, țin să afirm că voi fi santinelă neadormită, alături de Prea Sfințiții Membri ai Sfîntului Sinod, în frunte cu Prea Fericirea Sa Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

Iar în strînsă legătură cu aceasta, va fi propovăduirea cuvîntului dumnezeiesc, cu timp și fără timp, și îndemnul stăruitor către o viață morală pilduitoare, care îl înalță pe om, și-l face să înțeleagă adevăratul sens al vieții pămîntești.

Domnule Secretar General,

Omenirea de astăzi trăiește vremuri excepționale; în lume s-au produs multe transformări, iar societatea omenească tinde să se așeze pe noi temelii de dreptate socială.

În țara noastră, de asemenea s-au produs mari transformări de structură socială și tot mai multe îmbunătățiri în folosul celor ce muncesc.

În fața acestor transformări, Biserica noastră, care întotdeauna a fost alături de popor, are datoria să fie prezentă, îndemnînd pe credincioșii săi — care sînt în același timp și cetățeni ai Republicii Populare Române, să fie supuși și ascultători față de Conducerea de la cîrma țării și să-și îndeplinească toate datoriile cetățenești. Această ascultare o poruncește

Dumnezeu prin gura Sfântului Apostol Pavel, care în Epistola către Romani arată că stăpînirea este ordînită de Dumnezeu și este așezată la cîrmă pentru a face numai ce este folositor.

În această ordine de idei, țin să vă asigur că noul Episcop al Romanului și Hușilor înțelege pe deplin acest imperativ al vremii și ca urmare va colabora cu organele puterii de stat, în problemele în care Biserica, prin slujitorii ei, este chemată să aducă partea ei de contribuție în spirit creștin. La această colaborare ne îndeamnă atît conștiința noastră creștină, care întotdeauna a recunoscut adevărul în chip obiectiv, cît și realizările de pînă acum ale regimului democrat popular. Într-adevăr, îndreptîndu-ne privirile peste întreg cuprinsul țării, la fiecare pas întîlnim înfăptuiri de o covîrșitoare importanță și mai ales condiții de trai tot mai civilizate pentru oamenii muncii.

Această acțiune se încadrează întru totul în spiritul Evangheliei. Pentru aceste motive înțelegem sensul adevărat al acestei colaborări, fiindcă avem convingerea că toată strădania conducătorilor țării noastre are ca scop bunăstarea și fericirea poporului.

O altă problemă cu caracter social la ordinea zilei este apărarea și consolidarea păcii și bune înțelegeri între toate popoarele. În această privință, socot că este bine să nu tăgăduim, nici să nu subestimăm faptul că astăzi pacea lumii este mereu tulburată de către unii conducători de popoare, care, prin mărunte interese egoiste și revanșarde, caută să tirască omenirea într-un nou conflict armat. Și ne dăm bine seama ce ar însemna acest lucru, în condițiunile înaintate ale tehnicii din vremea noastră.

Ca urmași ai Mîntuitorului Hristos și propovăduitori ai învățăturii Sale, de la a Cărui Naștere s-a anunțat prin îngeri pace și buna învoire între oameni, și ținînd seama că Mîntuitorul, în timpul activității sale pămîntești n-a pierdut nici un prilej de a propovădui, de a recomanda și chiar a porunci Apostolilor și popoarelor pacea și înțelegerea, este de la sine înțeles că reprezentanții Bisericii, în special episcopii, nu pot sta indiferenți față de această poruncă a Mîntuitorului. Deci conducătorii Bisericii au datoria sfîntă de a propovădui pacea. Ei au un cuvînt cu greutate, un cuvînt autorizat în această problemă, deoarece acțiunea lor este pe calea trasată de Mîntuitorul Hristos.

Conștient de răspunderea și datoria ce o am în această problemă, țin să vă asigur că o bună parte din activitatea mea socială cu a tuturor preoților din eparhia pe care voi avea cinstea să o conduc, va fi consacrată acțiunii pentru apărarea păcii. Convingerea noastră este că numai într-un climat de pace și bună înțelegere, credincioșii noștri pot munci cu folos și tot într-o asemenea atmosferă se pot ruga lui Dumnezeu în liniște pentru mîntuirea lor sufletească și traiul lor liniștit.

Ca urmare a acestor considerații temeinice, atît din punct de vedere religios cît și social, vom sprijini din toată inima toate inițiativele guvernului în această problemă. În același timp vom îndemna stăruitor pe șiii noștri duhovnicești să fie cu tot sufletul alături de organele locale ale puterii de stat. În felul acesta, avem credința că frontul mondial al

păcii va fi din ce în ce mai puternic și va impune, chiar și celor mai neînțelegători, dorința arzătoare a omenerii de a trăi în pace și bună înțelegere, respectându-se fiecărui stat independența în sistemul social pe care de bună voie și l-a ales.

Mergînd pe această cale de coordonare a vieții religioase și sociale a poporului nostru, nu vom scăpa din vedere, în contactul nostru cu preoții și credincioșii, nici celelalte probleme de interes obștesc și pe care scurgerea vremii le aduce la ordinea zilei.

Nu voi uita că, după învățătura Bisericii noastre, viața pămîntească este scurtă și degrabă trecătoare, iar fericirea cea fără sfîrșit este viața cea veșnică. Dar totodată nu voi nesocoti faptul că pregătirea pentru viața veșnică se face pe pămînt, în societatea omenească, societate care își are legile și orînduirile ei și cărora trebuie să ne supunem, atît timp cît trăim în mijlocul acestei societăți.

Mă voi strădui să aplic învățătura creștină la toate progresele ce s-au realizat pînă acum în lume, pe toate terenurile și în toate sectoarele, pentru ca, în felul acesta, credincioșii eparhiei ce o voi păstori să fie buni creștini și tot atît de buni cetățeni ai țării, conștienți de îndatoririle lor religioase-morale, dar și pe deplin înțelegători ai vremurilor de mare progres la care a ajuns omeneria.

Declar solemn că voi veghea necontenit ca preoții mei să-și îndeplinească în mod conștiincios îndatoririle lor, fiind în permanență în mijlocul poporului, în care scop voi avea toată grija ca ei să primească îndrumările necesare de la Centrul eparhial.

De asemenea declar că în calitate de cetățean al Republicii Populare Romîne, voi fi cel dintîi care voi da pildă de respectarea legilor țării pe care Conducerea le va da pentru toți cetățenii.

Cu aceste gînduri și simțăminte și cu acest plan de activitate — expus sumar — pornesc la lucrarea care mă așteaptă, cerînd sprijinul Celui Atotputernic, pentru ca această lucrare de folos obștesc să fie încununată de succes desăvîrșit.

În încheiere, mă înclin cu smerenie voinței lui Dumnezeu, și-L rog să aibă sub sfînta și puternica Sa ocrotire Biserica și Țara noastră.

Iar vrednicilor conducători ai țării noastre, le urez din toată inima bun spor la lucrul ce îl au de îndeplinit pentru fericirea poporului nostru și pentru întronarea și consolidarea păcii în toată lumea. Amin!

Domnul Profesor Dumitru Dogaru a urat Prea Sfințitului Episcop Dr. Partenie Ciopron, sănătate și păstorire rodnică. Toți cei prezenți au felicitat călduros pe noul Chiriarh al Eparhiei Romanului și Hușilor.

La amiază, Departamentul Cultelor de pe lîngă Consiliul de Miniștri, a oferit, în saloanele restaurantului «Athenée Palace» o masă în cinstea noului Mitropolit al Banatului și a Prea Sfințitului Partenie Ciopron, Episcopul Romanului și Hușilor. Pe lîngă participanții la solemnitatea înmînării decretelor de confirmare, au mai luat parte, la masă, și reprezentanți ai celorlalte culte din Capitală.

Cu acest prilej s-au rostit toasturi, subliniindu-se raporturile de respect reciproc și de colaborare ce există în prezent între toate cultele religioase din Republica Populară Română și aducându-se calde felicitări noilor ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române*.

Prea Sfințitul Episcop Dr. Partenie Ciopron a mulțumit celor prezenți pentru felicitările și urările făcute, precizînd că reuniunea reprezentanților atîtor credințe religioase este o expresie a libertății pe care regimul democrat popular din țara noastră a asigurat-o tuturor cultelor, care pot să se organizeze și să se manifeste potrivit doctrinei și tradițiilor proprii. «Sub regimurile de altădată — a spus Prea Sfinția Sa — o asemenea reuniune era de neconceput, din cauza învrăjbirii ce exista între reprezentanții diferitelor culte, învrăjpire care era oragnizată, alimentată și cultivată de cei ce aveau tot interesul ca de pe urma dușmăniei să tragă foloase, exploatînd și pe unii și pe alții». Arătînd apoi bucuria cu care a constatat că toți vorbitorii au pus accentul, în toasturile lor, pe o problemă care este la ordinea zilei în toată lumea: consolidarea păcii și buneii înțelegeri între toate popoarele, — Prea Sfințitul Episcop Dr. Partenie Ciopron a subliniat necesitatea unirii tuturor strădaniilor, în vederea atingerii celei mai sfinte năzuințe a omenirii: făurirea unei lumi a păcii, fără arme, fără armate și fără războaie.

În încheierea cuvîntului său, Prea Sfințitul Episcop Dr. Partenie Ciopron a spus: «Ridic paharul în sănătatea conducătorilor țării noastre, pentru toată înțelegerea și bunăvoința arătată, în sănătatea Prea Fericitului Patriarh Justinian și a tuturor membrilor Sfințitului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române; în sănătatea tuturor reprezentanților cultelor religioase din Republica Populară Română. Și să dea Dumnezeu ca la prima reuniune pe care o vom avea în viitor, să facem cu toții constatarea neșpus de plăcută că, pe plan mondial, s-a făcut încă un pas hotărîtor în direcția păcii și buneii înțelegeri între toate popoarele lumii».

INVESTITURA ȘI ÎNSCĂUNAREA

Duminică 4 martie a.c., în catedrala episcopală din Roman, a avut loc festivitatea investiturii și înscăunării Prea Sfințitului Episcop Dr. Partenie Ciopron al Romanului și Hușilor.

Au luat parte la această solemnitate: Înalt Prea Sfințitul Iustin, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Domnul I. N. Bărbulescu, director general în Departamentul Cultelor, Prea Sfințitul Episcop Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, delegat al Prea Fericitului Patriarh Justinian, Prea Sfințitul Atim Angelescu, Episcopul Buzăului, Dl. D. Georgescu, vicepreședinte al Sfatului Popular al Raionului Roman, Dl. I. Crainer, președintele Sfatului Popular al orașului Roman, directori din Departamentul Cultelor, P.C. Pr. Constantin Nonea, vicarul Arhiepiscopiei Iașilor, P.C. Pr. Dr. Gheorghe I. Soare, consilier patriarhal, P.C. Pr. I. Veltan și P.C. Pr. I. Vlad, consilieri eparhiali la Arhiepiscopia Sibiului, P.C. Pr. Scarlat Por-

* O relatare mai amănunțită a toasturilor rostite cu acest prilej este publicată în revista de față la pagina 212.

cescu, consilier eparhial la Arhiepiscopia Iaşilor, P.C. Pr. Teodor Bodnar, inspector bisericesc la Arhiepiscopia Iaşilor, P.C. Decan Andrei Petru, reprezentantul Bisericii Romano-Catolice, Dl. rabin I. Marilus, reprezentant al Cultului Mozaic, precum și protopopi din eparhia Romanului, membri ai Adunării eparhiale a Episcopiei Romanului, preoți și credincioși din localitate.

Sfânta Liturghie a fost săvârșită în catedrala episcopală de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, împreună cu Prea Sfințitul Episcop Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, și Prea Sfințitul Episcop Partenie al Romanului și Huşilor, înconjurați de un sobor de preoți în frunte cu P.C. Pr. Constantin Nonea, P.C. Pr. Gh. I. Soare, P.C. Arhim. Emilian Birdaș, P.C. Pr. I. Vlad, P.C. Pr. Scarlat Porcescu, P.C. Prot. Gh. Negrea și diaconi ai catedralei.

După săvârșirea Sfintei Liturghii, P.C. Pr. Scarlat Porcescu, consilier eparhial al Arhiepiscopiei Iaşilor, a dat citire gramatei mitropolitane pentru înscăunarea noului Episcop al Romanului și Huşilor.

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei a înmînat Prea Sfințitului Partenie cîrja de păstorire a Episcopiei Romanului și Huşilor, rostind îndătinutele cuvinte: «Primește cîrja aceasta, ca să păstorești turma lui Hristos, cea încredințată ție; celor ascultători să le fie, prin tine, toiag de reazim și întărire, iar pentru cei nestatornici să o folosești ca toiag de certare, toiag de îndreptare».

Prea Sfințitul Episcop Partenie a fost condus în strana arhierescă. Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei a rostit următoarei cuvîntare:

*Prea Sfințite Părinte Partenie,
Domnule Director General al Departamentului Cultelor,
Domnilor reprezentanți ai autorităților locale,
Prea Sfințiți Părinți Episcopi,
Prea Cucernici Părinți și iubiți credincioși,*

În calea vieții sale, fiecare creștin se înzestrează de Dumnezeu cu diferite daruri; darul de arhieru sau de episcop, însă, covârșește pe toate celelalte daruri.

Episcopul continuă, în eparhia încredințată lui, lucrarea mîntuitoare desfășurată de însuși Fiul lui Dumnezeu pe pămînt. El este cu adevărat «împreună-lucrător cu Hristos», mai mult decît oricare alt slujitor. Ca învățător, el propovăduiește «cu timp și fără timp» Evanghelia Domnului nostru Iisus Hristos, care cuprinde adevăruri religioase veșnice; ca arhipăstor, el călăuzește clerul și credincioșii încredințați lui, arătîndu-le calea pe care trebuie să meargă pentru a dobîndi mîntuirea și fericirea în împărăția lui Dumnezeu; ca arhieru, el este supremul «iconom al Tainelor lui Dumnezeu» (I Cor. IV, 1), care lucrează pentru sfințirea fiilor săi duhovnicești. Pentru fiecare eparhie, episcopul este «tulpina» cea duhovnicească din care pornește în mlădițele credincioșilor «apa cea vie» pentru a aduce rod bogat în fapte bune (Ioan XV,

1-6). «Ceea ce este sufletul pentru trup, zice Sfântul Grigorie cuvîntătorul de Dumnezeu, aceea este episcopul pentru credincioșii săi».

Pe cît de înălțătoare este însă misiunea episcopului, tot pe atît de mare este și răspunderea sa, întrucît el dă seamă înaintea Dreptului Judecător de turma sa duhovnicească. Dacă credinciosul de rînd răspunde în fața lui Dumnezeu nu numai pentru faptele sale, ci, într-o măsură oarecare, și pentru ale semenilor săi, în virtutea înrîuririi pe care a avut-o asupra lor, cu atît mai vîrtos episcopul răspunde de toți fiii săi duhovnicești, căci prin alegere, hirotonie și instalare el devine părintele duhovnicesc al clerului și credincioșilor din eparhia încredințată lui.

Sfântul Apostol Pavel ține să atragă luarea aminte ucenicului Timotei asupra răspunderii ce o are ca episcop, spunîndu-i : «Nu nesocoti harul ce este în tine, care ti s-a dat prin proorocie, prin punerea mîinilor măimărilor Bisericii... Ia aminte de tine însuți și de învățătură ; stăruiește în aceasta : căci aceasta făcînd te vei mîntui și pe tine și pe cei ce te vor asculta» (I Tim. IV, 14, 16).

Pentru a putea face mostenitori ai împărăției lui Dumnezeu pe fiii săi duhovnicești, episcopul trebuie «să se facă tuturor toate, ca pe cît mai multi să dobîndească» (I Cor. IX, 19-22), să se dăruiască tuturor, să trăiască în inimile păstoritilor săi. El trebuie să urmeze pilda păstorului celui bun, care sufletul său își pune pentru oile sale (cf. Ioan X, 11), «să fie pildă credincioșilor cu cuvîntul și cu purtarea, cu dragostea, cu duhul, cu credința și cu curăția», cum povățuiește Sfântul Apostol Pavel pe Timotei, iubitul său ucenic, orînduit episcop la Efes (I Tim. IV, 12).

Episcopatul este, deci, o slujire neîncetată a credincioșilor. Căci : «Tot arhiereul se alege dintre oameni, pentru oameni este rînduit în slujbele cele către Dumnezeu» (Evrei V, 1). El urmează pilda Domnului nostru Iisus Hristos, Care a spus nemuritoarele cuvinte : «N-am venit ca să Mi se slujească Mie, ci ca să slujesc Eu și să-Mi dau sufletul răscum-părare pentru mulți» (Mat. XX, 28).

Făcîndu-se slujitor fiilor săi duhovnicești, arhipăstorul este înconjurat cu dragoste, cinstit după cuviință și pomenit, de este cu mare vrednicie, din neam în neam.

Iată, înaintea noastră, în chip tainic, ne întîmpină astăzi, cu acest pri-lej, șirul mare al vlădicilor, care în curgerea vremii au ostenit la «Mitropolia Țării de Jos» sau «Mitropolia din Tîrgul Romanului», cum se spune odinioară acestui Scaun vlădicesc, împlinind lucrul Evangheliei Domnului Hristos. Din ceata acestor ierarhi se desprind figuri alese ca : vlădica Vasile, sfetnic apropiat al voievodului Ștefan cel Mare, teolog distins, care a întretinut relații cu mitropolitul Gherontie al Moscovei ; Macarie, cronicar de seamă al Moldovei și ctitor al acestei frumoase biserici, măreț monument istoric al artei noastre bisericesti ; Dosoftei «cel blind ca mielul și preainvătat», cum îi spune cronicarul, autorul Psaltirei în versuri și al altor tipărituri romînesti ; Pahomie, iubitor de liniștea și tăcerea sihăstriei, ucenic devotat al Sfîntului Dimtrie al Rostovului ; Ioanichie, pri-ceput și harnic gospodar ; Veniamin Costachi, sprijinitor al spitalului de

lîngă biserica Precista Mare, ctitor de școli și autor a numeroase tipărituri pentru luminarea poporului și pregătirea clerului; marele cărturar Melchisedec, sftenic al Domnitorului Cuza, prieten devotat al Bisericii pravoslavnice Ruse, ierarh cu rosturi însemnate în viața socială și culturală a Bisericii și a Țării; Teodosie, care a îmbrăcat în limbă romînească comoara de gîndire a Sfintului Ioan Gură de Aur din Tilcuirile la Epistolele Sfintului Apostol Pavel; Lucian, care a scos la lumină de sub adausuri minunata pictură în frescă a acestei frumoase biserici, care grăiește și azi privitorilor cu vechea ei frăgezime.

În ultimul timp, turma cuvîntătoare a acestei eparhii a fost păstorită de iubitul nostru frate întru Hristos, Prea Sfințitul Episcop Teofil. Rîvna cu adevărat apostolică și pilduitoare cu care Prea Sfinția Sa a căutat, cu cuvîntul și cu fapta, să propovăduiască Evanghelia Domnului Hristos, este bine cunoscută tuturor. După aproape 10 ani de păstorie pe meleagurile Moldovei, Prea Sfinția Sa a fost chemat să păstorească peste creasta Carpaților, cu această rîvnă, vechea Episcopie a Vadului, Feleacului și Clujului.

În decursul vremii, ierarhii acestei eparhii au întreținut relații de căldă prietenie cu popoarele vecine. Ei și-au îndreptat privirile spre frații lor din Ardeal și Muntenia, alteori spre Polonia și mai ales spre Rusia, spre centrele teologice de la Kiev și Moscova.

Istoria nu este însă legată de vlădici. Există o istorie a credincioșilor care se alfă în cîntare, în tradiții, în artă. Pe întinsul acestei eparhii străjuiesc, din loc în loc, ca niște pietre prețioase, numeroase locașuri sfinte, vechi monumente de artă bisericească, mărfurii de măiestrie artistică a meșterilor moldoveni. Pe lîngă miile de clădiri noi ce se construiesc în orașele și satele patriei noastre, aceste monumente constituie un tezaur al poporului ce se bucură de ocrotirea permanentă a statului, care acordă în fiecare an sume mari de bani pentru păstrarea, consolidarea și restaurarea lor.

Moldovenii astăzi își arată din plin virtuțile străbune. După ce au vindecat rănile unui război nimicitor, care în aceste părți au fost mai dureroase, moldovenii lucrează cu însufletire la statornicirea unei vieți noi în patria noastră, o viață din ce în ce mai îmbelșugată, de dreptate socială, de fericire și pace între oameni și popoare.

Prea Sfinția Voastră,

În aceste vremi de transformări profunde și înfăptuiri epocale, Prea Sfinția Voastră sînteți chemat să păstoriți clerul și poporul dreptcredincios de pe aceste plaiuri ale Moldovei. În îndeplinirea acestei grele dar nobile misiuni, — pe care Sfintul Grigorie cuvîntătorul de Dumnezeu o numește «iscusință a iscusințelor» —, să aveți mereu pildă pe Marele Arhieru, Domnul nostru Iisus Hristos, pe străluciții ierarhi ai Bisericii și pe vrednicii înaintași ai Prea Sfinției Voastre în acest Scaun vlădicesc.

Pe lîngă aceste pilde, ca slujitori ai lui Dumnezeu trebuie să fim cu luare aminte și la chemările și cerințele veacului în care trăim, la vre-

rile poporului nostru, la nevoile lumii noastre. «Hristos este același, ieri, azi și în veșnicie», după cuvântul Sfântului Pavel (Evrei XIII, 8). Sintem slujitorii lui Hristos în veacul nostru și în țara noastră, pe plaiurile Moldovei; de aceea trebuie să ținem seama de bătăile inimii veacului nostru, de năzuințele înalte ale poporului și de vrerile păstoriților noștri. De aceea veți îndemna cu stăruință clerul și credincioșii să caute a fi buni creștini și cetățeni devotați ai scumpei noastre patrii. Să-i îndemnați după pilda Sfântului Apostol Pavel, «să se supună stăpînilor și dregătorilor, gata fiind spre tot lucrul bun» (Tit III, 1). Munca să o facă împreună; de roade să se bucure împreună.

Cu osîrdie neîmputinată să propovăduiți pacea: pacea omului cu Dumnezeu, pacea cu sine însuși și pacea între oameni și popoare, căci Dumnezeu pe care-L slujim este «Dumnezeul păcii și al dragostei» (II Cor. XIII, 11), Care «ne-a încredințat nouă slujirea împăcării» (II Cor. V, 8). Ca niciodată pînă acum, omenirea de astăzi se străduiește să înlăture pentru totdeauna pericolul războiului din lume și să pună început trainic unei ere noi în istorie: era păcii, a frățietății și a bune înțelegeri, era dreptății, a libertății, era prieteniei între popoare.

Pentru creștini, apărarea păcii nu este numai o cerință a firii, numai o cerință a vremii, ci și o poruncă sfîntă lăsată nouă spre împlinire de Domnul Iisus Hristos, care spune și azi: «Fericiti sînt făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema» (Mat. V, 9).

Veți priveghea ca preoțimea să păstreze ca pe un odor scump tezaurul sfînt al credinței noastre strămoșești, să-și îndeplinească cu rîvnă îndatoririle față de Biserică și Patrie, să noarte cu grijă podoaba casei Domnului, cum cere Mîntuitorul Hristos de la fiecare creștin (Mat. V, 13-16). Ca păstorul cel bun, care sufletul său își pune pentru oi, să aveți totdeauna grijă de toți fiii duhovnicești, pe care să-i povățuiți neîncetat la viața împodobită de virtute, la păstrarea legăturilor frățești, la ținerea credinței curate, pentru a bineplăcea Domnului Hristos (Ioan XVII, 22). Să sădiți în inimile tuturor credința cea dreaptă, nădejdea cea mîntuitoare și mai ales dragostea care este «cingătoarea desăvîrșirii» (Col. III, 14), căci ea cuprinde în sine toate celelalte virtuți (Rom. XIII, 9) și sălășluiește în sufletele tuturor «pacea care covîrșește toată mintea» (Filip. IV, 7).

În acest moment deosebit, încredințez rugăciunilor Prea Sfinției Voastre clerul și credincioșii din această eparhie pentru a-i îndruma pe calea mîntuirii, îndemnîndu-i totodată la ascultare și devotament față de noul lor arhipăstor, cu cuvintele Sfântului Pavel: «Supuneți-vă învățătorilor voștri și fiți ascultători, căci ei neadormit poartă grijă de sufletele voastre, ca unii ce au a da seama pentru ele, pentru ca, cu bucurie, să facă aceasta, iar nu suspinînd, căci aceasta nu vă este de folos» (Evrei XIII, 17). «Numai ce-i adevărat, ce-i cinstit, ce-i drept, ce-i curat, ce-i vrednic de iubit, ce-i vrednic de laudă, orice faptă bună... numai aceea să gîndiți... și Dumnezeuul păcii va fi cu voi» (Filipeni IV, 8-9).

In numele Sfintului Sinod si al Nostru personal, Va urez sanatate nezdruncinata, pastorie indelungata cu roade bogate duhovnicesti, spre binele Bisericii si al Patriei.

Dumnezeu sa Va ajute pentru a Va indeplini cu cinste misiunea sfinta ce vi s-a incredintat. Amin!

Prea Sfintitul Episcop Antim Tirgovişteanul, vicar patriarhal, reprezentantul Prea Fericitului Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romine, a felicitat pe noul Episcop al Eparhiei Romanului si Husilor, rostind următoarea cuvintare :

*Inalt Prea Sfintite Părinte Mitropolit si
Prea Sfintiti Episcopi,
Domnule Director General al Departamentului Cultelor si
Iubiti ascultatori,*

Eparhia Romanului si Husilor, vaduvita de vladicescul ei ocirmuitor, isi primeşte astazi pe alesul aşteptărilor sale, in persoana Prea Sfintitului Părinte Episcop Partenie Ciopron.

Ales cu entuziasmul unanimităţii de voturi de reprezentanţii legiuiti, clerici si mireni, ai întregii Biserici Ortodoxe Romine si întărit după datină, in vrednicia episcopală, de către ocirmuirea scumpei noastre patrii, Prea Sfintia Sa este întimpinat acum, sărbătoreşte, de preoţii si credincioşii acestei eparhii, pentru a fi instalat in istoricul Scaun al acestei străvechi Episcopii, unde au strălucit, peste veacuri, atitea chipuri duhovnicesti de evlavioşi si cărturari ierarhi moldoveni.

Înzestrat cu o indelungă experienţă in lucrarea arhierască, Prea Sfintia Sa se prezintă astazi ca un prea iscusit cîrmaci, pentru a primi cîrja acestei Sfinte Eparhii. Simbolul puterii duhovnicesti si juridictionale, al noii dregătorii ce i se incredinţează acum, este înfăţişat prin această cîrjă de arhipăstor, care ne aminteşte de chipul păstorului si anume al păstorului celui bun, care sufletul său isi pune pentru oile sale.

Cîrja este semnul autorităţii pastorale pe care o are episcopul asupra turmei sale credincioase, precum si simbolul grijii părinteşti ce se cade s-o poarte turmei sale, îndrumînd-o pe calea mîntuirii sufleteşti. Cîrja pe care o poartă arhierul mai înseamnă, după cum afirmă si marele teolog Simeon — arhiepiscopul Tesalonicului —, puterea Duhului Sfint, puterea de a călăuzi si povăţui pe credincioşi, de a-i chema la îndreptare pe cei neplecaţi, de a-i aduna la sine si de a-i apropia pe cei despărţiţi.

Purtînd cu sine acest semn, păstorul cel bun trebuie să fie pururea pildă vie turmei sale «cu cuvîntul, cu viaţa, cu dragostea, cu duhul, cu credinţa si curăţia», precum arată Sfintul Apostol Pavel (I Timotei IV, 12).

Sîntem incredinţaţi că, pe lîngă marea grijă de sufletele credincioşilor săi fii duhovnicesti, si de bunăstarea sfintelor lui Dumnezeu biserici, noul Arhipăstor va sprijini cu aceeaşi rîvnă eforturile poporului nostru pentru făurirea vieţii noi din patria noastră si va depune tot elanul intru vestirea Evangheliei păcii si propovăduirea dragostei între oameni.

Idealul păcii reprezintă astăzi visul de aur al întregii omeniri, și spre înfăptuirea lui năzuiesc și se frământă toate popoarele iubitoare de pace. În același timp, lumea de astăzi se îndreaptă plină de avânt, cu pași repezi, spre înlăturarea completă a înrobirii și exploatării colonialiste, care mai apasă încă pe grumajii unor popoare.

Biserica Ortodoxă Română, în frunte cu Sfântul său Sinod, s-a alăturat, de la început, cu toată căldura, luptei poporului nostru pentru progresul și pacea întregii omeniri.

Nu ne îndoim că și clerul împreună cu credincioșii din de Dumnezeu păzita eparhie a Romanului și Hușilor, sub îndrumarea, cu dragoste părintească, a noului ei cîrmuitor, Prea Sfințitul Părinte Episcop Partenie, își vor îndeplini și mai departe, din toată inima, cu lăudată prisosință, îndatoririle lor ca mădulare osîrdnice ale Bisericii noastre strămoșești și ca fii devotați ai marii obști în care viețuim, scumpa noastră patrie.

Și acum ne îndreptăm către purtătorul cîrjei de Arhipăstor al acestei eparhii, cărui a i-a fost dat să poată sluji lui Dumnezeu, în locuri dragi inimii sale, pe aceste meleaguri de care, de multă vreme, se simte legat sufletește, după cum însuși Prea Sfinția Sa a mărturisit cu prilejul alegerii —, și-i urăm puteri mereu înnoite pentru ca să poată duce pe umerii săi, cu spor și cu folos pentru toți, greaua sarcină ce i s-a încredințat.

Totodată ne înălțăm cugetul către Bunul Dumnezeu care, cîrmuind toate cu înțelepciune negrăită și cu purtare de grijă, a zidit Biserica Sa cea Sfință și a întărit-o prin Sfinții Săi Apostoli, așezînd dascăli ai lumii și ierarhi, spre aducerea Jertfei celei fără de sînge, pentru luminarea credincioșilor și pentru conducerea turmei cuvîntătoare pe calea mîntuirii.

Și ne rugăm Lui, ca prin puterea Sfîntului Său Duh, pe noul Său ales să-l întărească pentru a sluji Domnului cu toată vrednicia.

Să-i dăruiască lui cuvînt cu putere multă, spre plinirea Evangheliei iubitului Său Fiu, Domnul nostru Iisus Hristos.

Să-l împodobească pe el cu înțelepciune întru cîrmuirea clerului și credincioșilor, iar Duhul cel Prea Sfințit al Domnului să sălășluiască întru el în toate zilele vieții sale.

Pentru ca astfel, fără de sminteală, el să săvîrșească această mare slujire înaintea lui Dumnezeu și să conducă la mîntuire sufletele ce i-au fost încredințate.

Prea Sfințite Episcop Partenie,

La acest mare praznic duhovnicesc al înscăunării Prea Sfinției Voastre în jilțul episcopal de la Roman, venind cu bucurie, ca reprezentant al Prea Fericitului Patriarh Justinian, vă felicităm din toată inima, atît în numele Întîistăfătorului Sfintei noastre Biserici, precum și al Nostru personal.

Cu acest prilej sărbătoreasc, vă aducem frățești îmbrățișări întru Hristos și vă facem cele mai calde urări de păstorire îndelungată spre

chivernisirea harului arhieresc și spre slava Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române.

Întru mulți și fericiți ani!

In numele Centrului eparhial Roman, al preoților și credincioșilor din cuprinsul eparhiei, Prea Cuviosul Arhimandrit Emilian Birdaș, vicarul Episcopiei Romanului și Hușilor, a rostit următoarea cuvântare :

*Inalt Prea Sfințite Părinte Mitropolit,
Domnule Director General,
Prea Sfințiți Părinți Episcopi,
Prea Sfințite Părinte Episcop Partenie,
Onorați reprezentanți ai puterii locale,
Onorați reprezentanți ai Cultelor,
Iubiți credincioși,*

Eparhia Romanului și Hușilor trăiește astăzi o zi solemnă, o zi de însemnătate istorică.

Solemnă, pentru că astăzi Inalt Prea Sfințitul Iustin, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, înscăunează, după tradițiile canonice, pe Prea Sfințitul Partenie în jețul vacant al acestei eparhii.

Istorică, pentru că sărbătoarea la care participăm are loc în condiții cu totul deosebite, decât cele de același fel, din trecut.

Eparhia Romanului și Hușilor își are începuturile în vremea Mușatinilor. De-a lungul veacurilor, de la întemeiere și pînă astăzi, viața eparhiei noastre s-a dezvoltat și s-a conturat în cadrul tradițiilor sănătoase și a învățaturii nealterate a Ortodoxiei.

In curgerea vremii, această istorică eparhie a fost păstorită de vlădici dintre care unii cărturari osîrdnici, alții harnici chivernisitori ai gospodăriei bisericesti. Au cîrmuit aici ierarhi care au lucrat stăruitor la stabilirea și întărirea legăturilor cu Bisericile Ortodoxe surori. Eparhia noastră se mîndrește că a dat dintre întîistătătorii ei pe unii dintre cei mai însemnați cărturari ai Moldovei.

În vremea de astăzi, eparhia noastră are un alt profil istoric. Deși a rămas în aceleași tradiții canonice, plămada structurală a clerului și credincioșilor a suferit schimbări cerute de mersul istoriei contemporane.

Astfel, în cuprinsul eparhiei Romanului avem astăzi minunate și nenumărate realizări datorită oamenilor muncii, înfăptuiri care în trecut nici n-ar fi putut fi visate.

Țin să amintesc cu multă bucurie și cu acest prilej că pe meleagurile plăieșilor lui Ștefan cel Mare s-au pus în valoare descoperirile științei contemporane, prin înfăptuiri care uimesc lumea.

Chiar în orașul de reședință a Scaunului vlădicesc s-au înfăptuit lucrări care îl fac de nerecunoscut, în fruntea cărora stă Laminorul de la Roman. Pe teritoriul Moldovei, altădată uitată, se înalță Combinatul de la Roznov, cel de la Săvinești, Termocentrala de la Borzești, Oneștii cu toate instalațiile noi, Combinatul de la Bîrlad, și peste toate, ca un far lumi-

nos și ca un nesecat izvor de energie electrică, Hidrocentrala V. I. Lenin de la Bicăz.

! Toate acestea sînt realizări ale oamenilor muncii, printre care sînt și credincioșii eparhiei noastre. Bucuria oamenilor muncii este în același timp bucuria clericilor și credincioșilor ortodocși.

Pentru îndrumarea clericului și credincioșilor din eparhie, pe timpul cît Scaunul vlădicesc a fost vacant, noi am primit, și am îndeplinit întocmai îndrumările date de către I.P.S. Mitropolit Iustin. Clerul și credincioșii au fost călăuziți pe făgașul tradițiilor bisericești, dar și pe calea pe care merge poporul pentru așezarea ordinei noi în scumpa noastră patrie, Republica Populară Romînă.

Centrul eparhial Roman, pe timpul acestei vacanțe a îndrumat și a sfătuit în permanență clericul și credincioșii, să muncească cu tot devotamentul pentru viața îmbelșugată a poporului, pentru înflorirea patriei noastre. Aceste sfaturi și îndrumări au fost traduse în fapte de către toți fiii duhovnicești ai acestei eparhii. Astfel, ostenitorii din Centrul eparhial, clericul și credincioșii din eparhie, s-au aflat mereu pe calea muncii cinstate, a ascultării și a supunerii față de legile țării și în același timp, înflăcărați de cald patriotism, au lucrat neconținut pentru apărarea și consolidarea păcii în lume, fiind conștienți că în felul acesta îndeplinesc, pe lângă îndatoririle de buni cetățeni, și porunca Mîntuitorului Hristos, de a fi făcători ai păcii.

Prea Sfințite Părinte Episcop,

În acest moment solemn și istoric ce se desfășoară în ctitoria lui Petru Rareș, în numele Centrului eparhial, al clericului și credincioșilor din eparhie, pe care de astăzi înainte îi veți conduce ca arhipăstor, în calitatea mea de vicar eparhial, Vă rog să-mi îngăduiți să Vă exprim cu acest prilej cele mai sincere sentimente de supunere și să Vă asigur că nu vom precupeți, pe mai departe, nici un efort în misiunea noastră; vă vom ajuta cu tot devotamentul să păstoriți și să păstrați prestigiul Eparhiei Romanului și Hușilor la culmile pe care le cer vremurile înălțătoare și fericite din zilele noastre.

Fiți binevenit pe Scaunul eparhiei Romanului și Hușilor, în care Vă instalează astăzi Înalt Prea Sfințitul Iustin, Mitropolitul Moldovei și Sucevei. Vă urăm din toată inima să fiți ceea ce au fost pe acest Scaun ierarhii de altădată, între care strălucesc memoria lui Veniamin Costachi și a marelui cărturar Melchisedec.

Intru mulți ani, Prea Sfințite Stăpine!

Tuturor vorbitorilor le-a răspuns Prea Sfințitul Partenie, care a mulțumit pentru felicitările și urările exprimate cu prilejul înscăunării Prea Sfinției Sale ca Episcop al Romanului și Hușilor, rostind următoarea cuvîntare:

*Înalt Prea Sfințite Părinte,
Domnule Director General,
Prea Sfințiți Părinți Episcopi,
Domnilor reprezentanți ai autorităților de stat,
Prea Cuvioși Părinți, iubiți credincioși,*

«Intra-voi în casa Ta, Doamne, închina-mă-voi spre Sfânta Biserică Ta...».

Intrînd în această istorică și frumoasă catedrală, mintea mi se duce la vremurile în care ea a fost zidită, la ctitorii ei, la problemele sociale și religioase care frămîntau atunci omenirea, la necazurile și zbuciumul vieții din acel timp și văd prin negura veacurilor figurile voievozilor, ctitori de biserici și mînăstiri. Îndeosebi văd figura voievodului Alexandru cel Bun, care a înființat Episcopia Romanului; chipul lui Petru Rareș, care la îndemnul episcopului Macarie a început zidirea acestei catedrale.

În timpul serviciului religios de astăzi, prin fața ochilor minții mele s-au perindat toți înaintașii mei, ierarhi care au ilustrat Scaunul episcopal de la Roman, remarcîndu-se unii ca mari cărturari, alții ca vrîdnici organizatori și administratori, iar alții prin sfințenia vieții lor. Am reținut mai ales figura episcopului Macarie-Cronicarul; a lui Dosoftei și Veniamin Costachi, aleși mai pe urmă mitropoliți ai Moldovei, a lui Melchisedec, personalitate bisericească și culturală de primul rang. Seria acestor ierarhi se încheie cu vlădica Teofil, distins prin evlavie, blîndețe și faptele sale caritabile.

În urma votului reprezentanților clerului și credincioșilor, aprobat de Sfîntul Sinod și recunoscut de Consiliul de Stat al Republicii Populare Romîne, îndeplinindu-se, deci, toate cerințele canonice și legale, smerenia mea am fost ales, întărit și instalat în Scaunul de Episcop al eparhiei Romanului și Hușilor. Urcînd treptele acestui istoric tron arhieresc, mulțumesc lui Dumnezeu, Care m-a chemat la această înaltă misiune, și-L rog să mă aibă în sfința Sa ocrotire.

Mulțumesc Sfîntului Sinod, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, pentru bunăvoința ce a avut-o, aprobînd alegerea mea.

Mulțumesc conducerii supreme a țării noastre pentru că a recunoscut alegerea mea, prin Decretul Consiliului de Stat, și asigur pe conducătorii noștri de întregul meu devotament și colaborare în problemele de folos obștesc.

Mulțumesc Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei pentru toată bunăvoința arătată și mai ales pentru osteneala de a veni personal să mă înscăuneze. Țin să-l asigur că acest toiag arhieresc ce mi s-a încredințat astăzi, îl voi purta și păstra cu toată sfințenia și demnitatea, și-l voi folosi cu toată înțelepciunea, pentru ca la timpul cuvenit să fie predat urmașului meu la Scaunul episcopal, tot în aceeași curăție spirituală și în aceeași demnitate.

Mulțumesc delegaților altor eparhii, precum și tuturor cucernicilor preoți și binecredincioșilor creștini care au luat parte la această festivitate religioasă.

Urcînd treptele acestui istoric Scaun episcopal prin actul instalării, toată grija mea principală, toată osteneala, toate gîndurile și preocupările mele vor fi, de azi înainte, pentru bunăstarea și propășirea acestei eparhii și a fiilor mei sufletești — cler și credincioși. Ca urmare firească aș dori ca toți fiii mei duhovnicești, începînd din clipa de față, să simtă căldura părintească a episcopului lor. Pentru ei mă voi ruga neîncetat lui Dumnezeu, iar ușile casei mele — reședința episcopală — vor fi larg deschise pentru toți care vor socoti că le pot fi de folos cu un sfat părintesc, cu un cuvînt de îndrumare. Voi fi în permanență la dispoziția tuturor, căci pentru aceasta am fost ales și înscăunat. Mîntuitorul Hristos a spus Apostolilor că cel ce voiește să fie mai mare, trebuie să fie slugă tuturor. Voi urma cu sfințenie această poruncă; n-am venit în fruntea acestei eparhii ca să fiu servit, ci ca să servesc pe toți fiindu-le povățuitor și îndrumător.

Un episcop, nou înscăunat la conducerea unei eparhii, nu vine cu o învățătură nouă, nu vine să aducă schimbări în ceea ce formează temelia credinței creștine ortodoxe. Episcopul propovăduiește învățătura Mîntuitorului Hristos, care în esența ei rămîne neschimbată pînă la sfîrșitul veacurilor, dar o propovăduiește în așa fel ca să fie folositoare în viața de toate zilele, la cerințele și nevoile vieții; să fie folositoare rezolvării problemelor pe care viața, în decursul veacurilor, ni le aduce neîncetat. O învățătură este cu atît mai prețioasă cu cît are o aplicare practică și este în pas cu vremea.

În rezumat, învățătura creștină este cuprinsă în cuvintele Mîntuitorului: «Să iubești pe Domnul Dumnezeu tău din toată inima, din tot cugetul, și pe aproapele tău ca pe tine însuși; în aceasta se cuprinde toată Legea și proorocii». A iubi pe Dumnezeu înseamnă a face cele plăcute voii Sale; înseamnă a pune în aplicare învățătura Bisericii pe care Dumnezeu a descoperit-o prin Fiul Său pentru mîntuirea noastră; înseamnă a duce o viață morală pilduitoare în societatea în care trăiești; înseamnă a socoti viața de pe pămînt ca un timp de pregătire pentru viața veșnică etc.

A-l iubi pe aproapele ca pe tine însuși este o învățătură frumoasă și înălțătoare. Cum este și firesc, omul se iubeste pe sine, dar Mîntuitorul ne cere să extindem această iubire și la aproapele nostru și la orice om din lume. Dacă această învățătură ar fi aplicată de toți oamenii, ar fi un adevărat rai pe pămînt.

Biserica noastră dă fiilor ei îndrumările necesare pentru o viață creștină, plăcută lui Dumnezeu. Dar Biserica nu uită că fiii ei sînt și cetățeni ai Republicii Populare Romîne și de aceea îi îndrumază să-și îndeplinească toate îndatoririle cetățenești, să fie supuși și ascultători față de conducerea de la cîrma țării și să dea tot sprijinul lor organelor puterii de stat în munca acestora pentru bunăstarea și fericirea poporului, dar mai ales în lupta pentru apărarea păcii, care este cea mai importantă

problemă la ordinea zilei în toată lumea. În această direcție, Biserica este prezentă și de aceea și episcopul instalat astăzi, pe lângă îndatoririle sale duhovnicești și administrative-gospodărești, va consacra o bună parte din activitatea sa luptei pentru apărarea și consolidarea păcii.

Să susținem deci cu toată tăria și cu toată hotărîrea orice acțiune inițiată de conducătorii țării noastre în această direcție. Să dăm tot sprijinul și să fim prezenți totdeauna cînd este vorba de această problemă atît de importantă. Pentru ca, la rîndul lor, conducătorii noștri, avînd asentimentul unanim și integral al maselor populare, să susțină, în forurile internaționale, alături de celelalte popoare iubitoare de pace, dorința arzătoare a poporului român de a trăi în pace și bună înțelegere cu toate popoarele lumii. Numai astfel va fi oprită acțiunea acelor care, stăpîniți de lăcomie și egoism, vor să ducă omenirea pe marginea prăpastiei. Susținînd această acțiune, sîntem pe drumul trasat de Mîntuitorul Hristos.

Înainte de a porni la îndeplinirea misiunii mele, mă rog lui Dumnezeu, ca și profețul din Vechiul Testament: «Arată-mi, Doamne, calea pe care trebuie să merg, precum și lucrul ce trebuie să-l săvîrșesc, căci spre Tine a nădăjduit sufletul meu»; «Nădejdea mea este Tatăl, scăparea mea este Fiul, acoperămîntul meu este Sfîntul Duh, — Treime Sfîntă, slavă Tie!».

Solemnitatea înscăunării a luat sfîrșit cu săvîrșirea unui polihroniu, după care înalții ierarhi și oaspeții au fost conduși din catedrală la reședința episcopului, unde a avut loc o recepție, în cadrul căreia au fost prezentate felicitări și urări de păstorire îndelungată și rodnică, noului Episcop al Romanului și Hușilor.

La orele 14 a avut loc o masă oferită de Consiliul eparhial. În timpul mesei s-au rostit toasturi.

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei a amintit că, de multe ori, cînd se vorbește în Biserica noastră de latura spirituală a vieții și de latura ei materială, se vorbește despre cer și despre pămînt, căci neconținut toți fiii Bisericii se roagă: «Facă-se voia Ta, precum în cer, și pe pămînt». Ne rugăm și dorim din toată inima ca unirea dintre persoanele Sfintei Treimi să fie și în viața noastră cea de toate zilele: dacă credincioșii creștini ar fi trăit și ar trăi în unire spirituală, alta ar fi viața omenirii. Biserica creștină, însă, n-a reușit să facă să rodească în inimile fiilor săi această poruncă evanghelică și astfel nu s-a ajuns la unirea frățească, la comuniunea spirituală și materială. Subliniind faptul că Dumnezeu Își împlinește voia Sa nu numai prin clerici și credincioși, ci și prin oameni din afara Bisericii, căci — potrivit învățaturii creștine — totul în lumea aceasta se desfășoară și se împlinește după voia lui Dumnezeu, — Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei a spus: Ca buni credincioși și ca slujitori ai lui Dumnezeu, avem datoria să sprijinim toate acțiunile și eforturile îndreptate spre bine ale celor din jurul nostru, fiindcă numai în felul acesta slujim pe Dumnezeu. Sîntem fericiți că Biserica Ortodoxă, împreună cu alte Biserici creștine din

lume, stăruie pentru viața mai bună a omului ; slujitorii altarelor ortodoxe slujesc viața, apără pacea și ajută la zidirea unei lumi în care trebuie să viețuiască, în bună înțelegere, toți oamenii de pe pământ.

«Înscăunînd astăzi pe Prea Sfințitul Episcop Partenie în fruntea eparhiei Romanului și Hușilor — a spus în continuare Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin —, constatăm cu mare bucurie că activitatea sa în slujba binelui obștesc este cunoscută și apreciată în viața statului nostru, în familia poporului nostru. Îi urăm să continue această activitate cu toată săturința, pentru ca sub arhipăstorirea Prea Sfinției Sale, slujitorii și credincioșii altarelor ortodoxe din această eparhie să aducă mai departe, cu loialitate și cinste, aportul lor la apărarea și statornicirea păcii în lumea întreagă».

După ce a mulțumit participanților la festivitatea înscăunării noului Episcop al Romanului și Hușilor, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei și-a încheiat toastul închinînd paharul în sănătatea conducătorilor statului nostru, care trudesc neîncetat pentru viața prosperă a poporului, — pentru Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Romîne, Prea Fericitul Patriarh Justinian, și pentru Prea Sfințitul Partenie, Episcopul Romanului și Hușilor.

Au mai rostit toasturi : Dl. I. Cainer, din partea Sfatului Popular al Regiunii Bacău și a Sfatului Popular al orașului Roman ; Dl. inginer Dorin Georgescu, din partea Sfatului Popular al Raionului Roman ; D-na Alexandrina Maisteruc, din partea Comitetului regional Bacău pentru apărarea păcii ; P.C. Decan Andrei Petru, din partea clerului și credincioșilor romano-catolici ; Dl. rabin I. Marilus, din partea cultului mozaic ; P.C. Pr. I. Veltan, consilier al Arhiepiscopiei Sibiului, în numele Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae Colan al Ardealului ; P.C. Pr. Teodor Bodnar, inspector eparhial al Arhiepiscopiei Iașilor ; P.C. Prot. R. Drug, în numele protopopilor și preoților din eparhie ; Dl. V. Mihai, în numele membrilor Adunării eparhiale a Episcopiei Romanului și Hușilor.

Seria toasturilor a fost încheiată de Dl. I. N. Bărbulescu, director general în Departamentul Cultelor. Exprimîndu-și convingerea că noul Episcop al Romanului și Hușilor, împreună cu preoții și credincioșii din eparhie, va fi prezent în munca pentru înflorirea scumpei noastre patrii, pentru viitorul ei fericit, și în lupta pentru apărarea păcii, Dl. I. N. Bărbulescu a urat Prea Sfințitului Episcop Partenie succes în activitatea pe care o începe.

Tuturor vorbitorilor le-a răspuns Prea Sfințitul Partenie, Episcopul Romanului și Hușilor, care le-a mulțumit călduros pentru participarea la festivitatea înscăunării sale și pentru caldele urări exprimate, asigurîndu-i că își va închina toate puterile de muncă spre binele patriei și al poporului, spre binele Bisericii Ortodoxe Romîne, spre triumful cauzei păcii pe pământ.

DESCHIDEREA CURSURILOR DE ÎNDRUMARE A CLERULUI, SERIA A XXXVIII-A

După o întrerupere de aproape doi ani, cursurile de îndrumare socială a clerului s-au reînceput în ziua de 12 martie a.c., cu seria XXXVIII-a de preoți, după un program nou, adaptat problemelor noi ce se pun astăzi Bisericii, nevoilor și îndatoririlor sociale actuale ale preoțimii noastre. Ele se vor ține în localul Căminului de odihnă al Casei de Pensii a Bisericii Ortodoxe Române de la fosta mânăstire din Curtea de Argeș, unde au fost chemați pentru prima dată preoți din toate eparhiile Bisericii Ortodoxe Române, care vor audia cursuri comune, predate de profesorii de la ambele Institute Teologice ortodoxe (cel de la București și cel de la Sibiu).

Festivitatea inaugurării acestei noi serii de cursuri s-a făcut în sala de studii a Centrului de îndrumare, în ziua de joi 15 martie 1962, în prezența Prea Fericitului Patriarh Justinian, Președintele Sfântului Sinod. Au fost de față: Dl. inspector Gh. Nenciu din partea Departamentului Cultelor, Dl. Petre Anca, vicepreședintele Sfatului Popular al Raionului Curtea de Argeș, P.S. Arhiepiscop Pavel Șerpe, administratorul Căminului de odihnă al Casei de Pensii a clerului ortodox, P.C. Diacon N. I. Nicolaescu, rectorul Institutului Teologic din București și profesorii Pr. Ene Braniște, Diac. N. Balca de la Institutul Teologic din București, și Pr. conf. Al. Moisiu de la Institutul Teologic din Sibiu.

Festivitatea a început cu serviciul religios al Te-Deumului, oficiat de un sobor de preoți cursiști, iar răspunsurile au fost date de corul preoților cursiști, dirijat de Pr. C. Sîrbu de la parohia Boiștea, Raionul Moinești. Apoi corul a intonat «Imnul Patriarhal» de Gh. Cucu, după care a luat cuvîntul *P. C. Diacon N. I. Nicolaescu*, rectorul Institutului Teologic din București, care a spus următoarele:

«După aproape doi ani de la întreruperea temporară a cursurilor de îndrumare misionară și socială organizate la Curtea de Argeș, inaugurăm astăzi, în mod solemn, cursurile seriei a 38-a de preoți, care s-au adunat aici potrivit înțeleptelor măsuri luate de Sfântul Sinod în toamna anului trecut, pe temeiul rînduielilor înscrise în Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române.

De data aceasta, cursurile de îndrumare adună laolaltă preoți de pe întreg cuprinsul țării și urmăresc un scop îndoit: consolidarea mărețului act al reîntregirii noastre bisericești și orientarea preoțimii în principalele probleme ce se pun în centrul preocupărilor noastre sacerdotale și cetățenești.

Din an în an, scumpa noastră patrie înflorește văzînd cu ochii. De la o margine la alta, ea este un vast șantier al progresului, belșugului și fericirii. Pretutindenii răsar, ca din pămînt, noi construcții, intră în funcțiune noi fabrici și uzine, se inaugurează noi întreprinderi, își deschid larg porțile noi școli, case de cultură și așezăminte de asistență socială, prind viață vise și inițiative dintre cele mai frumoase și mai îndrăznețe. În curînd, prin colectivizarea întregii agriculturi și prin dezvoltarea continuă a mecanizării, vom intra în era unei abundențe nelimitate de produse și bunuri dintre cele mai felurite. În același ritm al progresului se dezvoltă și celelalte țări socialiste.

Dincolo de hotarele țării noastre și ale marii familii de țări socialiste trosnesc din încheieturi șubredele temelii ale orînduirilor sociale bazate pe nedreptate, asupra și exploatare. Sub privirea noastră adînc recunoscătoare față de Pronia dumnezeiască, locul unei lumi îmbătrînite și pline de metehne îl ia, pe întinderi geografice tot mai mari, o lume din ce în ce mai bună, mai dreaptă și mai fericită, o lume care va pune capăt, pentru totdeauna, oricărei forme de sclavie și oricărei pricini de vrajbă între oameni și popoare.

În zilele noastre crește și se dezvoltă un om nou, cu o nouă concepție despre lume și viață, cu o nouă conștiință asupra demnității și menirii sale, cu puteri sporite în muncă, pentru cucerirea forțelor naturii și punerea științei în slujba progresului și păcii.

Biserica noastră strămoșească este și ea prezentă, prin ierarhia superioară, prin clerul și prin credincioșii ei, în această binecuvîntată operă de înnoire a vieții obștești. O îndeamnă la aceasta tradițiile ei istorice, atașamentul ei fierbinte față de poporul în mijlocul căruia își desfășoară activitatea și însăși doctrina ei morală, care osîndește fără cruțare răul și laudă pe făcătorii de bine, după cuvîntul marelui Apostol Pavel, care spune: «Fraților, cîte sînt adevărate, cîte sînt cinstite, cîte sînt drepte, cîte sînt curate, cîte sînt iubite, cîte sînt cu nume bun, orice virtute și orice laudă, acestea să le gîndiți și pe acestea să le și faceți» (Filip. IV, 8).

Pentru a-și împlini această sfîntă menire în viața credincioșilor ei, Biserica are mereu nevoie de un cler bine orientat asupra misiunii sale, de o preoțime capabilă să meargă mereu în pas cu vremea, de slujitori hotărîți să sprijine din toate puterile lupta pentru triumful păcii și înțelegerii frățești între toate semințiile pămîntului.

În acest scop, Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne, însușindu-și înțeleptul program de înfăptuiri schițat de Prea Fericitul nostru Patriarh Justinian încă de la alegerea și înscăunarea sa, a luat la vreme toate măsurile ca preoțimea să-și desăvîrșească neconținut pregătirea pro-

fesională și să fie mereu în fruntea credincioșilor în munca pentru înflorirea patriei și pentru apărarea nobilei cauze a păcii.

Cursurile pe care le inaugurăm astăzi urmăresc astfel și un scop teoretic și unul practic. În programa lor, primul accent cade pe reîmprospătarea cunoștințelor teologice, pe îmbunătățirea metodelor pastorale și pe stabilirea celor mai bune mijloace pentru consolidarea unității de credință, de cult și de practici religioase între toți credincioșii și slujitorii Sfintei noastre Biserici. În al doilea rând, cursurile inaugurate astăzi urmăresc orientarea la zi a preoțimii asupra problemelor sociale, culturale și bisericesti din țară și de peste hotare, pe care viața ni le pune mereu înainte.

Preoțimea ortodoxă învață astfel, pe această cale, și cum să slujească mai bine lui Hristos și Bisericii Sale, dar și cum să-și ofere mai cu folos contribuția la făurirea lumii celei noi. Prin aceasta, cursurile de îndrumare care ne-au adunat aici tind să sădească în viața preoților, pe lângă respectul pentru adevărurile credinței, și o atitudine corectă față de toate îndatoririle ce le revin.

Cursurile de îndrumare a clerului dau astfel, prin mijlocirea preoților, un nou conținut năzuințelor spre mai bine ale credincioșilor, sporind numărul și avântul creator al acelor care, urmînd pilda și îndemnul prea iubitului nostru Părinte Patriarh Justinian, dau dovadă de adevărată evlavie și de luminat patriotism.

Acestea sînt, în cîteva cuvinte, sarcinile care ne stau în față și gîndurile care ne-au adunat în vatra frumoasei ctitorii voievodale de la Curtea de Argeș. Noi, profesorii Instiutelor Teologice de grad universitar din București și Sibiu, cărora ne revine cinstea executării programei analitice a acestor cursuri, făgăduim solemn că ne vom face întreaga datorie, spre a merita încrederea pe care Sfîntul Sinod ne-a acordat-o și spre a nu desminți nădejtile preoților cursiști.

Asigurăm respectuos pe Prea Fericirea Voastră, Părinte Patriarh, precum și onoratul Departament al Cultelor, că toate strădaniile noastre vor fi închinete atît Bisericii strămoșești cît și patriei noastre dragi, Republica Populară Romîna, sprijinind din toate puterile mărețele înfăptuiri ale regimului nostru democrat-popular și luptînd cu devotament pentru triumful deplin și definitiv al dreptății, egalității, păcii și frăției între oameni și popoare, idealuri pentru a căror înfăptuire luptă oamenii cinstiți de pretutindeni.

Mulțumim călduros tuturor celor de față pentru dragostea cu care iau parte la începutul muncii noastre și rugăm pe Prea Fericitul Părinte Patriarh să binecuvînteze osteneala noastră, spre a putea da Bisericii și Patriei slujitori vrednici de chemarea lor.

Așa să ne ajute Dumnezeu!».

După cuvîntarea P. C. Diacon rector N. I. Nicolaescu, corul preoților cursiști a cîntat rugăciunea «Doamne, Doamne...», armonizată de Pr. A. Uncu, după care a vorbit, din partea preoților cursiști, Preotul I. Brad de la parohia Glogoveț, Raionul Mediaș. Într-o scurtă cuvîntare, acesta

și-a exprimat bucuria că pentru prima dată s-au adunat la un loc preoți din toate eparhiile Bisericii noastre și din toate părțile țării, pentru a audia cursuri și seminarii comune, pentru a sluji împreună la același sfânt altar, pentru a-și împărtăși unii altora experiențele, metodele și roadele activității lor pastorale și pentru a-și uniformiza modul de slujire și de cântare la sfintele slujbe. Vorbitorul dă apoi glas angajamentelor pe care preoții cursiști le iau că își vor însuși cu rivnă cunoștințele și îndrumările ce vor primi la cursuri, și pe care le vor aplica în activitatea lor pastorală de aci înainte, spre binele credincioșilor. La sfârșit a adus omagiul de recunoștință al preoților față de conducătorii Patriei și ai Bisericii, față de profesorii Institutelor Teologice și față de personalul de conducere și de îngrijire al Căminului Casei de Pensii a Bisericii Ortodoxe Române, care se trudește să asigure cursiștilor condiții optime de cazare și de studiu.

După ce corul preoților a cântat «Nădejdea mea este Tatăl...», a luat cuvîntul Pr. *Topologeanu*, protoiereul locului.

A vorbit apoi Dl. *Petre Anca*, vicepreședintele Sfatului Popular al Raionului Curtea de Argeș. În numele organelor administrative ale Raionului Curtea de Argeș, d-sa făgăduiește tot concursul organelor administrative locale pentru cele necesare bunei desfășurări a cursurilor și urează cursiștilor spor la lucru.

Din partea Departamentului Cultelor a vorbit apoi Dl. inspector *Gh. Nenciu*.

A luat apoi cuvîntul *Prea Fericitul Patriarh Justinian*, a cărui cuvîntare o redăm în întregime :

Cucernici Părinți,

*In calitatea mea de gazdă, vă salut din toată inima, spunîndu-vă :
Bine ați venit sănătoși !*

Ați ascultat cuvîntările pline de sfaturi așa de adinci, ținute pînă acum, în care s-a arătat pe larg scopul cursurilor de îndrumare din etapa aceasta. De data aceasta v-ați strîns aici preoți din toate eparhiile Patriarhiei Bisericii noastre. Inaugurăm astfel o etapă nouă a cursurilor, cu o programă nouă și cu probleme noi, după o întrerupere de doi ani.

Știți că noi, toți, ne străduim să cunoaștem cît mai mult pe Dumnezeu, ca să împlinim voia Lui. Dar pe Dumnezeu nu-L putem cunoaște desăvîrșit decît studiînd cele două cărți puse de El în fața noastră : Biblia, scrisă de oameni dar inspirată de Dumnezeu, și natura înconjurătoare, care este opera mîinilor lui Dumnezeu. Aceste două cărți se completează și una fără alta nu pot fi înțelese desăvîrșit ; de aceea trebuie temeinic studiate amîndouă. Ați venit aici într-una din cele mai frumoase regiuni ale patriei ; sînt locurile de unde a început depănarea firului istoriei Țării Romînești. În sus, către miază-noapte, străjuiește cununa mîndră a munților Făgărașului, cei mai înalți din țară, cu vîrful Negoiful la mijloc ; la poalele lor s-a început de curînd construcția unei

noi și gigantice hidrocentrale; ceva mai jos sînt ruinele cetății lui Tepeș, unde — precum spunea și Părintele Protoiereu Topologeanu, citind o frumoasă tradiție locală —, «purces-a Tepeș Vodă să facă dreptate, încovoind spinările boiarilor trădători, cu multă cărămidă...»: aici, la Curtea de Argeș, prima capitală a țării (temeluită chiar de Boerebista — înaintașul lui Decebal), este mînăstirea lui Neagoe Vodă, una din cele mai frumoase lucrări ale mîinii omului, de acum aproape 450 de ani, așezată în mijlocul celei mai frumoase naturi. Citind deci atît marea și vastă carte, veșnic deschisă, a naturii, cît și paginile Sfintei Scripturi, veți vedea că Dumnezeu este în cer, dar El este și pe pămînt, pentru că El este pretutindeni. Să pătrundeți deci aceste lucruri, întărindu-vă și mai mult în hotărîrea de a servi și lui Dumnezeu, dar și semenilor noștri, care sînt zidirea și fiii lui Dumnezeu și frații noștri, știut fiind că nu poți sluji lui Dumnezeu, decît ajutînd pe semenii tăi, și Dumnezeu nu poate fi adorat numai cu gura, cu vorba, ci și cu fapta, cum ne spune și Sfîntul Evanghelist Ioan în întîia sa Epistolă (IV, 20), zicînd: «Dacă zice cineva: iubesc pe Dumnezeu, dar pe fratele său îl urăște, acela-i mincinos; căci cel ce nu iubeste pe fratele său, pe care-l vede, cum poate să iubească pe Dumnezeu, pe Care nu-L vede?».

O preoție nelegată de viață este o preoție ritualistă.

De aceea am atras întotdeauna atenția preoților să nu se limiteze numai la îndeplinirea îndatoririlor lor sacramentale, ci să fie alături de năzuințele și de nevoile credincioșilor lor. Așa se face că am stăruit atîta asupra activității legate de lupta pentru apărarea păcii, pe care preoțimea noastră a sprijinit-o cu o rivnă de toată lauda. Am sfătuit pe preoți ca, cercetînd Sfînta Scriptură și scrierile Sfinților Părinți, să culeagă de acolo tot ceea ce ne îndeamnă la strădania pentru îmbunătățirea vieții credincioșilor noștri, semenilor noștri.

De aceea, acum 13 ani în urmă, am pornit la aceste cursuri de îndrumare, unde nu numai audierea lecțiilor teoretice a fost fructuoasă pentru preoți, ci însăși întîlnirea dintre ei: adunați laolaltă, ei au prilejul și putința să se cunoască unii pe alții, să se verifice unii pe alții, să învețe unii de la alții, căci unii predică mai bine, alții cîntă și slujesc mai bine și mai frumos. Aici ei își vor comunica unii altora metode de lucru, experiențe personale utile, realizări în cîmpul lucrării pastorale, care merită să fie știute și însușite și de alții.

În frumoasa sa cuvîntare, Dl. inspector Nenciu din Departamentul Cultelor a subliniat just deosebirea tranșantă dintre poziția Bisericii Ortodoxe și cea a Vaticanului, față de problemele sociale care frămîntă azi omenirea. Biserica Ortodoxă e împărțită în Biserici naționale, iar Bisericile naționale Ortodoxe sînt legate de interesele și năzuințele popoarelor lor. De aceea, preoțimea ortodoxă și cu ierarhii ei nici nu poate avea alt ideal decît acela de a sluji corect poporul... Așa se face că am mers timp de 13 ani toți pe același drum, unul lîngă altul, fără să desmințim poziția noastră fermă, constantă și cinstită. Preoții noștri au

ascultat sfaturile ierarhilor lor și îndemnurile primite la cursurile de îndrumare, dar și glasurile inimilor lor de fii de țărani muncitori.

Deschidem astăzi cursurile în atmosfera de mari nădejdi, pe care întreaga omenire iubitoare de pace și le pune în Sfatul reprezentanților celor 18 țări din Adunarea de la Geneva, de curînd întrunită, unde se discută arzătoarea problemă a dezarmării. Nădăjduim cu toții că Sfatul acesta va găsi în sfîrșit o soluție eficientă pentru curmarea totală și definitivă a războiului. E ceea ce dorim din tot sufletul și noi, slujitorii Bisericii Ortodoxe, care n-am încetat nicicînd a ne ruga în biserici «pentru pacea a toată lumea».

În timpul celor 13 ani care s-au scurs de la începerea cursurilor de îndrumare, conducerea țării noastre nu ne-a cerut nimic, ci a așteptat numai să ne facem datoria înscrisă în Evanghelia creștină, în însăși doctrina noastră, pe care o predicăm; a așteptat ca vorba noastră să fie însoțită de fapta noastră. De aceea, atunci cînd s-au formulat principiile coexistenței pașnice între popoare și state cu sisteme sociale deosebite, le-am îmbrățișat cu toată inima, pentru că ele corespundeau cu Crezul nostru creștin. Cînd s-a pus la Sfatul Națiunilor problema desființării colonialismului, noi am sprijinit din toată inima propunerea făcută de delegația Uniunii Sovietice pentru abolirea totală și imediată a rușinosului sistem colonialist. De asemenea, noi n-am stat cu mîinile încrucișate ori de cîte ori s-au luat măsuri pentru construirea vieții celei noi din țara noastră, ci am colaborat și colaborăm și mai departe cu tot ce ne stă în putință la punerea în practică a acestor măsuri, în deplină loialitate față de conducătorii țării noastre...

Clerul și credincioșii Bisericii noastre s-au convins că așa cum trăiesc la un loc ortodocși cu catolici, cu bapțiști, cu mahomedani, cu mozaici etc., în bună înțelegere și respect reciproc, tot așa pot trăi loialtă și în deplină pace credincioși și necredincioși, respectîndu-și unită alora credința și convingerile. Sfătuiți deci pe credincioși și arătați-le calea cea bună a încrederii desăvîrșite în conducătorii țării noastre, care n-au altă preocupare decît aceea de a asigura înflorirea și prosperarea țării, cu o viață fericită pentru poporul nostru; arătați-le cît de folositoare este calea păcii și a bunei înțelegeri și conlucrării cu toți oamenii, indiferent de convingerile lor religioase.

Mulțumesc P. C. Diacon N. I. Nicolaescu, rectorul Institutului Teologic din București, pentru formularea atît de limpede a scopurilor cursurilor de îndrumare. Mulțumesc P.C. Pr. Protoiereu P. Topologeanu pentru frumoasele aprecieri asupra rostului înalt al acestor cursuri. Mulțumiri alese aduc d-lui P. Anca, vicepreședintele Sfatului Popular al Raionului Curtea de Argeș, pentru salutul adus din partea Raionului și pentru concursul dat acestor cursuri, de către organele administrative raionale. Mulțumesc din toată inima d-lui inspector Nenciu din Departamentul Cultelor, pentru frumoasa cuvîntare, în care a amintit și a apreciat poziția justă a Bisericii noastre față de problemele sociale, în opoziție cu atitudinea echivocă și necorespunzătoare a conducerii Bisericii.

catolice; îl rugăm totodată să transmită Domnului Secretar General al Departamentului Cultelor, Profesor D. Dogaru, mulțumiri pentru înțelegerea acordată întotdeauna problemelor Bisericii noastre.

Prea Cucernici Părinți,

Vă încredințăm, în tot timpul șederii Prea Cucerniciilor Voastre aici, supravegherii părintești a Prea Sfințitului Pavel Șerpe, harnicul și neobositul gospodar, care este aici ochiul Sfințitului Sinod, și pe care vă rog să nu vă supărați, dacă uneori va fi silit să vă mai mustre sau să vă certe, ca pe niște fii duhovnicești. Fiți îngăduitori cu lipsurile de ordin material care n-au putut fi încă împlinite aici, și fiți siguri că nu precupețim nici un efort pentru împlinirea lor totală. Sinteți aici lângă fosta mânăstire a Argeșului și vă aflați în timpul Postului Mare; folosiți deci acest prilej ca să fiți cu toată inima și cu tot gândul la cele duhovnicești, uitând pe cele pămîntești, pentru ca să sporiiți și în smerenie, dragoste, evlavie și orice virtute. Ajutați-vă și fiți pilde de preoție vie și adevărată. Căutați să vă cunoașteți unii pe alții, pentru că aici sinteți adunați din toate părțile țării, iar cîțiva sinteți dintre reveniți. Prindeți prietenii curate și sincere, în așa fel ca unificarea Bisericii în Transilvania să nu fie numai de formă, în scripte, ci vie și adevărată. Aceasta ar fi una din cele mai mari bucurii ale Sfințitului Sinod: să vadă închegîndu-se legături strinse între preoții din toate părțile țării.

Cu aceste nădejdi vă binecuvîntez, dorindu-vă spor în muncă și sănătate, pentru ca să vă folosiți la maximum din comoara de învățături și îndrumări ce vi se vor da aici și pentru ca, întorcîndu-vă în parohii, să dovediți că ați venit cu merinde și lumini noi pentru credincioșii Cucerniciilor Voastre, în această etapă nouă de construire a unei vieți mai bune și mai fericite în țara noastră».

Festivitatea inaugurării cursurilor s-a încheiat în acordurile «Imnului Patriarhal», intonat de corul preoților.

În seara aceleiași zile, între orele 18 și 20, Prea Fericitul Patriarh Justinian s-a întreținut cu preoții adunați în sala de cursuri, dîndu-le prețioase sfaturi și îndrumări părintești în legătură cu îndatoririle lor la cursuri și cele pastorale din parohii.

Din partea preoților cursiști a vorbit, la sfîrșitul convorbirilor, Pr. N. Lăcătușu-Craiova, responsabilul general al seriei și fost elev al Prea Fericitului Patriarh Justinian la Seminarul din Rîmnicul Vîlcea, care, în cuvinte însuflețite, a evocat cîteva frînturi inedite și pilduitoare din activitatea gospodărească și administrativă a Preotului I. Marina, directorul de atunci al acestui Seminar, frînturi din care se reflecta încă de pe atunci firea dinamică, iubirea adevărată de oameni și cinstea, pe care Patriarhul de mai tîrziu avea să le pună în slujba Bisericii și a Patriei noastre dragi.

Pr. Prof. E. B.

LUCRĂRILE CELEI DE A III-A ADUNĂRI GENERALE A CONSILIULUI ECUMENIC AL BISERICILOR

Între 19 noiembrie și 5 decembrie 1961, la New-Delhi, în India, a avut loc sesiunea Adunării Generale a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, — «Asociația frățească a Bisericilor care privesc pe Domnul nostru Iisus Hristos ca Dumnezeu și Mântuitor».

Bisericile care formează această Asociație mondială și-au exprimat dorința lor de a învăța să se cunoască, să participe la lucrări comune, să mărturisească împreună și să facă cunoscută din ce în ce mai mult unitatea creștină.

«Consiliul Ecumenic nu este un scop în sine. El este instrumentul rînduit să slujească Bisericile în înlăptuirea unor lucrări pe care ele — Bisericile — doresc să le împlinească împreună» .

În cea de a doua ședință a Adunării Generale de la New-Delhi au fost primite ca membre noi 23 de Biserici, între care și Bisericile Ortodoxe : Rusă, Română, Bulgară și Polonă.

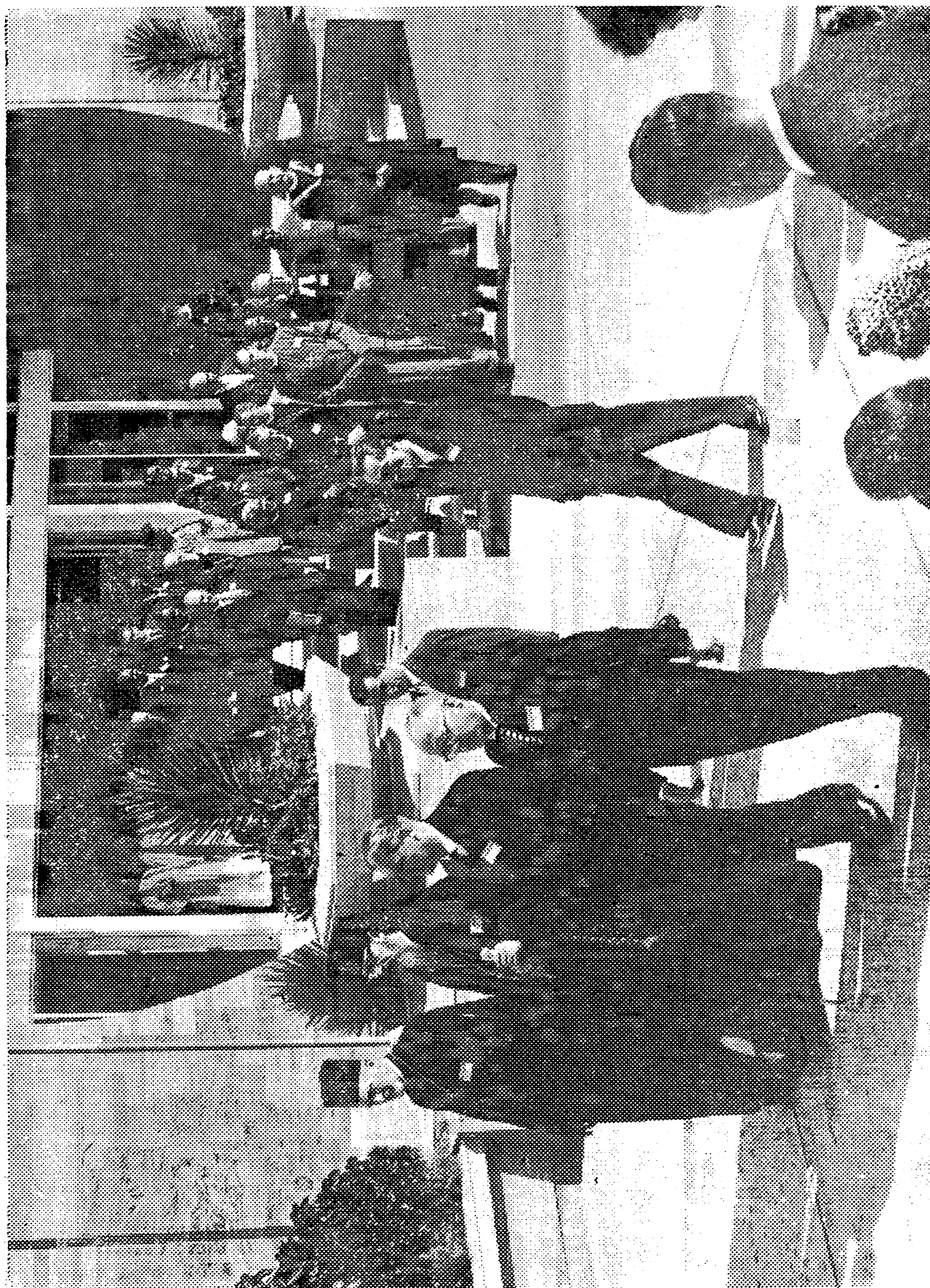
Din țara noastră, sînt membre ale Consiliului Ecumenic următoarele Biserici :

1. Biserica Ortodoxă Română ; 2. Biserica Luterano-Evanghelică C.A. (Confesiunea de la Augsburg) ; 3. Biserica Luterană-Ungară, și 4. Biserica Reformată.

În vederea participării la lucrările Adunării Generale a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, în ziua de 14 noiembrie 1961 a plecat spre New-Delhi (India) o delegație a Bisericilor arătate mai sus, alcătuită din următoarele persoane :

1. I.P.S. Sa Dr. Iustin Moiescu, Mitropolitul Moldovei și Sucevei ; 2. P.C. Pr. Alexandru Ionescu, vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor (Biserica Ortodoxă Română) ; 3. Prof. Herman Binder (Biserica Luterană C. A.)—Sibiu ; 4. Prof. Tiberiu Kosma (Biserica Luterană Ungară)—Cluj ; 5. Episcopul Al. Butti (Biserica Reformată din România) — Oradea, și 6. Domnul Iosef Chivu, ca oaspete al Bisericii Reformate, d-sa îndeplinind și rolul de translator.

Delegații au plecat din București cu avionul, în dimineața zilei de 14 noiembrie, la orele 8,30, și au ajuns la New-Delhi în dimineața zilei următoare, la orele 4 — după ora Indiei (0,30 după ora Bucureștilor).

Delegația Bisericii Ortodoxe Române și a cultelor religioase din Republica Populară Română în drum spre Vignyan Bhavan (Casa științei), înainte de deschiderea Adunării.

Pe aeroportul din New-Delhi funcționa un birou al Consiliului Ecumenic, care s-a ocupat cu cazarea delegaților. Delegații Bisericii din țara noastră au fost repartizați la hotelurile «Ashoka» și «Broadway».

La hotelul «Ashoka» au fost găzduiți toți delegații Bisericilor Ortodoxe.

În ziua de 17 noiembrie a avut loc ședința Comitetului Central al Consiliului Ecumenic, pentru definitivarea principalelor rapoarte în vederea prezentării lor dezbaterilor Adunării Generale; între acestea a fost și raportul cu privire la admiterea cererilor a 23 de Biserici de a deveni membre ale Consiliului Ecumenic, printre care și cererile Bisericilor Ortodoxe: Rusă, Română, Bulgară și Polonă, raport care a fost aprobat în unanimitate de Comitetul Central.

Lucrările Adunării Generale de la New-Delhi au început în ziua de 19 noiembrie, în Vigyan Bhavan (Casa științei, construită de U.N.E.S.C.O.).

În sala cea mare, ca și în sălile în care au lucrat comisiile, era asigurată traducerea cuvîntărilor în mai multe limbi.

Pentru Adunarea Generală a Consiliului Ecumenic fuseseră fixate trei limbi oficiale: engleza, franceza și germana; după admiterea noilor Biserici ca membre ale Mișcării ecumenice, au fost adăugate și limbile rusă și spaniolă.

Fiecare delegat putea lua cuvîntul de la locul său din sală, în oricare din aceste limbi, folosind microfonul de pe banca sa. Traducerea se făcea imediat în cabinetele respective, și de aci se transmitea prin aparatele de audiție, fiecare delegat avînd posibilitatea să asculte cele spuse în una din cele cinci limbi.

Principalele cuvîntări și documente ale Adunării erau traduse zilnic în limbile engleză, franceză și germană, și împărțite delegaților la începutul ședințelor.

Un numeros personal, venit din toate continentele, — dintre care mulți pe cheltuială proprie —, a lucrat în birourile de traduceri, dactilografare, informații, poștă etc.

Peste 300 de reprezentanți ai diferitelor ziare, reviste, societăți de radiodifuziune și televiziune din diferite țări, împreună cu numeroși reprezentanți ai ziarelor indiene, au difuzat cu regularitate știri despre lucrările și hotărîrile Adunării.

În imediata vecinătate a clădirii Vigyan Bhavan, pe un mare teren, a fost amenajată o șamiană (un cort mare, un fel de umbrar), sub care puteau fi adăpostiți pînă la 10.000 de oameni.

Șamiana de la Vigyan Bhavan a fost făcută în vederea oficierei serviciilor religioase; în acest scop, pe o estradă în față a fost amenajat un altar (ca la protestanți), un amvon, și în părțile laterale ale estradei s-au rezervat locuri pentru coruri, orgă, orchestră.

În această șamiană s-a oficiat serviciul religios de deschidere; tot aici au fost oficiate servicii religioase de către unii slujitori ai Bisericilor participante la lucrările Adunării, și anume: Ortodoxă, Anglicană, Luterană, Ortodoxă-Siriană etc. De asemenea, aici au avut loc unele ședințe ale Adunării Generale, și anume acelea la care în afară de delegați,

observatori, consilieri etc., au luat parte și alți invitați din afara Congresului și care, din cauza prea marelui număr, nu ar fi putut încăpea în sala mare de ședințe de la Vigyan Bhavan.

Lucrările Adunării Generale s-au desfășurat în ședințe generale, în ședințe deliberative și de lucru, în secții (comisii) și în comitete.

Au funcționat trei secții (comisii), cu câte o subsecție (subcomisie) fiecare, unde s-au dezbătut cele trei aspecte ale problemei principale: Iisus lumina lumii, și anume: Mărturia, Serviciul și Unitatea.

Potrivit diferitelor aspecte ale activității Consiliului Ecumenic al Bisericilor, au luat ființă și au lucrat 18 comitete, și anume: 1. Comitetul pentru directivele generale; 2. Comitetul pentru numiri; 3. Comitetul pentru scrisori de acreditare; 4. Comitetul pentru Departamentul «Credință și Constituție»; 5. Comitetul pentru Departamentul «Biserica și societatea»; 6. Comitetul pentru Departamentul «Evanghelizare»; 7. Comitetul pentru Studii Misionare; 8. Comitetul pentru laici; 9. Comitetul pentru cooperare; 10. Comitetul pentru tineret; 11. Comitetul pentru informații; 12. Comitetul pentru divizia de studii; 13. Comitetul pentru divizia de formare ecumenică; 14. Comitetul pentru divizia de ajutorare între Biserici și serviciul refugiaților; 15. Comitetul pentru divizia misiunii și evanghelizare; 16. Comitetul pentru Institutul Ecumenic; 17. Comitetul pentru Comisia Bisericilor pentru afacerile internaționale; 18. Comitetul pentru finanțe.

Unele comitete au ținut ședințe atât în plenul lor cât și în subcomitete, cum a fost de exemplu Subcomitetul pentru țările și Bisericile Ortodoxe și Orientul Mijlociu din cadrul Comitetului pentru ajutorare între Biserici, în care a lucrat I.P.S. Mitropolit Iustin.

*

În dimineața zilei de 19 noiembrie, la orele 7, delegații Bisericilor Ortodoxe au luat parte la oficierea Sfintei Liturghii, într-o sală special amenajată la hotelul «A'shoka». A oficiat Arhiepiscopul Iacob al Americii, asistat de doi preoți, răspunsurile fiind date alternativ în limbile greacă și slavonă.

În aceeași zi, la orele 10, delegații tuturor Bisericilor membre și toți participanții la lucrările Adunării Generale, precum și foarte mulți invitați din New-Delhi au luat parte la oficierea serviciului religios de deschidere.

Incolonați în ordinea alfabetică a țărilor, delegații au pornit de la Vigyan Bhavan (Casa științei) în procesiune către șamiană.

Cei din urmă în convoi au fost cei 5 președinți (Mitropolitul Juhanon Mar Thoma din Biserica Siriană Protestantă Mar Thoma, Episcopul metodist S. U. Barbieri, Episcopul luteran Otto Dibelius, Arhiepiscopul ortodox Iacob al Americii și Episcopul Henry Knox Sherill din Biserica Protestantă Episcopală a Americii), împreună cu pastorul presbiterian dr. C. G. Baeta, președintele Consiliului Internațional al Misiunilor.

Aceștia au luat loc pe estradă, participând efectiv la oficierea serviciului religios de deschidere, alcătuit special pentru această împrejurare,

care a constat din inme religioase, rugăciuni, mărturisiri de credință, pericope din Vechiul și Noul Testament.

Arhiepiscopul ortodox Iacob al Americii a rostit simbolul niceo-constantinopolitan.

Predica a fost rostită de pastorul U. Ba Hmyin, secretarul Uniunii Bisericilor Baptiste din Burma, care a dezvoltat pericopa din Ioan I, 1-4, 9-14, și VIII, 12. El a stăruit asupra necesității de a mărturisi pe Mîntuitorul ca lumină a lumii într-un spirit ecumenic, ținîndu-se însă seama de specificul fiecărei regiuni a lumii.

Răspunsurile au fost date de două coruri, acompaniate de orgă.

În timpul acestui serviciu s-a făcut o colectă în folosul Consiliului Ecumenic.

În după-amiaza aceleiași zile, la orele 15, a avut loc ședința inaugurală a lucrărilor celei de a treia Adunări Generale a Consiliului Ecumenic, sub președinția Episcopului luteran Otto Dibelius, unul dintre președinți.

Cel dintîi a luat cuvîntul Arhiepiscopul Leslie Newbighin, secretar general al Consiliului Internațional al Misiunilor, care a vorbit despre «Dimensiunea misionară a Mișcării Ecumenice».

A vorbit apoi Pastorul W. A. Visser't Hooft, secretarul general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, care a făcut o scurtă dare de seamă asupra activității Mișcării Ecumenice de la ultima Adunare din 1954 pînă în prezent.

«Dacă se aruncă o privire retrospectivă asupra celor 7 ani care s-au scurs de la cea de a doua Adunare Generală — a spus vorbitorul —, impresia dominantă va fi aceea de gratitudine profundă față de Dumnezeu». El a stat în ajutorul Consiliului Ecumenic.

În continuare a subliniat că, fiind hotărîte să rămînă împreună, Bisericile au putut să lucreze împreună. Ele au dat în comun mărturia lor în lume. Prin Adunarea Generală, prin Comitetul Central și Comitetul Executiv, ca și prin Comisia Bisericilor pentru afacerile internaționale, Bisericile și-au spus în comun punctul lor de vedere în problema relațiilor dintre rase și în diferite probleme internaționale. S-a realizat totodată un progres și în direcția unității Bisericii, datorită ajutorului pe care Consiliul l-a dat Bisericilor în menținerea și întărirea legăturilor dintre ele. În prezent există posibilități de lărgire a ariei de activitate ecumenică. Integrarea Consiliului Internațional al Misiunilor în Consiliul Ecumenic, precum și intrarea unor mari Biserici Ortodoxe în Mișcarea Ecumenică, vor putea contribui la aceasta. De asemenea, în vremea din urmă s-au ivit unele posibilități de colaborare cu Biserica Romano-Catolică.

În partea finală a expunerii sale, Visser't Hooft a vorbit despre viitorul Consiliului Ecumenic, exprimîndu-și nădejdea că Bisericile membre vor merge înainte, cu pași hotărîți pe calea unității lor, activînd în spiritul învățăturii Mîntuitorului.

Ședința generală transformându-se în ședință de lucru, Arhiepiscopul Iacob, președintele ședinței, a dat cuvîntul Pastorului Christian Baeta, conducătorul Consiliului Creștin din Ghana (Biserica Presbiteriană) și președinte al Consiliului Internațional al Misiunilor, care a prezentat: «Raportul asupra activității Comitetului administrativ al Consiliului Internațional al Misiunilor cu privire la integrarea Consiliului Internațional al Misiunilor în Consiliul Ecumenic al Bisericilor».

Pastorul Franklin C. Fry, președinte al Bisericii Luterane Unite din America, președinte al Federației Mondiale Luterane și președinte al Comitetului Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, a prezentat: «Rezoluția Comitetului Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor cu privire la integrarea Consiliului Internațional al Misiunilor».

Pentru a face posibilă această integrare, Franklin Fry a propus, în numele Comitetului Central, unele modificări în Constituția Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

După scurte discuții, punîndu-se la vot, s-a aprobat în unanimitate: integrarea Consiliului Internațional al Misiunilor în Consiliul Ecumenic al Bisericilor, precum și modificarea Constituției Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

Adunarea s-a întrunit apoi în ședință generală, sub președinția Mitropolitului Juhanon Mar Thoma. Episcopul luteran Gottfried Noth a vorbit despre «Iisus Hristos lumina lumii». Dezvoltînd tema centrală a Adunării Generale, «Iisus Hristos lumina lumii», oratorul a luat ca punct de plecare afirmația Mîntuitorului: «Eu sînt lumina lumii» (Ioan VIII, 12). După ce a arătat că Iisus este lumină, fiindcă este Dumnezeu, el a vorbit despre Revelația divină.

Au urmat apoi discuții asupra acestui referat.

Ședința s-a încheiat cu oficierea unui serviciu religios de către Pastorul J. R. Chandran, directorul Colegiului Teologic Unit al Bisericii din India de Sud.

Luni, 20 noiembrie, dimineața, s-a oficiat serviciul religios de către Pastorul metodist englez Edward Rogers, care a rostit și predica despre «Legea lui Hristos», dezbătînd textul din Galateni V, 1-3; VI, 2. Au urmat o ședință de lucru, sub președinția Pastorului Ernest A. Payne, secretarul general al Uniunii Baptiste din Anglia și vicepreședinte al Comitetului Central.

Secretarul General al Consiliului Ecumenic, Pastorul Visser't Hooft, a prezentat Adunării propunerile Comitetului Central cu privire la instituirea Comisiei de verificare a mandatelor, cum și procedura de desfășurare a dezbaterilor, propuneri care au fost aprobate în unanimitate.

În continuare, s-a trecut la examinarea cererilor unor Biserici de a fi primite ca membre ale Consiliului Ecumenic.

Pastorul Visser't Hooft a informat Adunarea că în ședința sa din 17 noiembrie, Comitetul Central a analizat cu deosebită atenție cererile tuturor Bisericilor care au solicitat să fie primite în Consiliul Ecumenic.

Amânînd soluționarea unora dintre aceste cereri, Comitetul Central, cu unanimitate de voturi, a propus admiterea a 23 de Biserici.

După ce și-a exprimat bucuria că în această listă figurează un grup de 11 Biserici din Africa, Visser't Hooft a vorbit mai pe larg despre importanța intrării Bisericilor Ortodoxe: Rusă, Romînă, Bulgară și Polonă în Consiliul Ecumenic al Bisericilor.

Președintele Ernest Payne a arătat că unele dintre Biserici care au făcut cereri de intrare în Consiliul Ecumenic n-au putut fi recomandate Adunării pentru admitere, deoarece numărul credincioșilor lor este prea redus. Apoi el a precizat că fiecare delegație are dreptul la un vot.

Între timp s-au împărțit buletinele de vot. După ce au fost strînse buletinele de vot, președintele a anunțat că pînă cînd se va face numărătoarea voturilor delegații pot lua cuvîntul pentru a-și susține votul lor.

Doi episcopi din Statele Unite au spus că se abțin de la vot. În schimb, prof. Amilcar Alivizatos, delegat al Bisericii Grecești, și unui din cei mai vechi participanți la lucrările Mișcării Ecumenice, și-a exprimat deosebita sa satisfacție, văzînd în această Adunare pe reprezentanții Bisericilor Ortodoxe: Rusă, Romînă, Bulgară și Polonă.

După aceea, Arhiepiscopul Tiatirelor, Athenagoras, a declarat că cea de a treia Adunare a Consiliului Ecumenic al Bisericilor înscrie, prin votul său, o nouă pagină în viața bisericească. Prin primirea celor patru Biserici Ortodoxe, ca și a celorlalte Biserici, Consiliul Ecumenic dobîndește mai multă putere pentru o activitate mai rodnică în viitor.

În continuare, după ce a amintit de enciclica Patriarhiei Ecumenice din anul 1920, care în bună parte stă la temelia activității Consiliului Ecumenic al Bisericilor, Arhiepiscopul Athenagoras a felicitat Adunarea, în numele Patriarhiei Ecumenice și al Patriarhiei Ierusalimului, pentru primirea celor patru Biserici Ortodoxe în Consiliul Ecumenic al Bisericilor, exprimîndu-și totodată convingerea sa că aceste Biserici vor aduce contribuții pozitive la desfășurarea activității viitoare a Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

Apoi, prof. Werner F. A. Kuppers, directorul Seminarului vechi-catolic din Bonn, în numele Bisericii Vechi-Catolice din Germania, și-a manifestat bucuria sa de a vedea Bisericile Ortodoxe: Rusă, Romînă, Bulgară și Polonă în Consiliul Ecumenic. În continuare el a vorbit despre legăturile vechilor-catolici cu Bisericile Ortodoxe, fiind convins că în viitor se vor ivi noi posibilități de contacte și colaborare.

În fine, Pastorul Jean Kotto, secretar general al Bisericii Evanghelice din Kamerun, vorbind despre primirea celor 23 de Biserici în Consiliul Ecumenic, a stăruit asupra importanței lucrării misionare pe care o vor desfășura în viitor Bisericile din Africa, cu sprijinul Consiliului Ecumenic.

Terminîndu-se numărătoarea voturilor, Visser't Hooft a anunțat rezultatul: fiecare din cele 23 de Biserici a întrunit un număr mai mare de 2/3 din voturile exprimate. În consecință, ele sînt admise în Consiliul Ecumenic al Bisericilor.

Apoi, unul după altul, conducătorii delegațiilor celor 23 de Biserici au fost invitați pe scena sălii, la masa prezidiului, pentru a li se înmîna însigna de membri ai Adunării. În timp ce președinții îi felicitau, participanții la Adunare și-au exprimat satisfacția lor prin aplauze prelungite.

După o pauză de 30 de minute, la redeschiderea ședinței, Franklin Clark Fry a prezentat Adunării raportul Comitetului Central.

«A prezenta raportul Comitetului Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor — a spus vorbitorul — înseamnă a întreprinde o acțiune îndrăzneată, ale cărei dimensiuni sînt enorme, oricare ar fi felul de a măsura. Comitetul, organ responsabil al Consiliului, în intervalul dintre Adunări are îndatoriri extrem de întinse, cuprinzînd toată gama activităților noastre comune. Personalitățile care îl compun aparțin tuturor confesiunilor membre ale Consiliului Ecumenic, ortodocși și protestanți, anglicani și vechi-catolici; el este ecumenic nu numai prin participarea Bisericilor cu convingeri și puncte de vedere creștine deosebite, dar și prin întinderea provenienței lor geografice: din Asia la zona atlantică, din est și din vest...». Cu toate acestea, în lucrările Comitetului Central a existat deplină unitate, cum se poate constata din activitatea pe care a desfășurat-o vreme de șapte ani prin organele Consiliului Ecumenic (comisii, departamente etc.). Chiar comisiile care au o oarecare autonomie (Credință și Constituție, Afacerile internaționale, Ajutorarea reciprocă), în acțiunile lor au știut să reprezinte spiritul ecumenic al Bisericilor.

Ținînd seama de năzuințele Bisericilor, Comitetul Central «a căutat să mențină ritmul accelerat al vieții, dar el a luat-o înainte, lansînd o serie de anchete de mare anvergură asupra modului în care creștinii, în mediile lor foarte diverse, pot să ajute națiunile lor să facă față transformărilor sociale rapide. Prin Comisia Bisericilor pentru Afacerile Internaționale și prin înseși acțiunile Comitetului Central, el a fost în avangardă în momentul unor crize care puneau în joc războiul și pacea».

În al doilea rînd, se poate constata că activitatea Comitetului Central a avut caracter de continuitate. În multe probleme faptul acesta se evidențiază printr-un mers treptat înainte, fără devieri. E cazul cu formularea unei noi «baze a Consiliului Ecumenic» și cu primirea de noi membri.

Mai departe, Franklin Fry a arătat cum a lucrat Comitetul Central pentru a putea pregăti documentele pe care le-a prezentat Adunării Generale, acordînd importanța cuvenită cugetării și acțiunii, teoriei și practicii.

După ce a amintit unele contribuții teoretice (diferite studii în legătură cu activitatea Consiliului Ecumenic), vorbitorul a menționat acțiunile practice întreprinse de Comitetul Central în perioada de activitate dintre cele două Adunări Generale, care sînt înfățișate mai pe larg în publicațiile tipărite cu prilejul Adunării Generale de la New-Delhi.

Făcînd apoi unele precizări cu privire la raportul dintre Biserici și Consiliul Ecumenic, Franklin Fry și-a încheiat cuvîntarea mulțumind tuturor colaboratorilor săi.

În continuarea lucrărilor, Pastorul presbiterian Eugene C. Blake a prezentat raportul Comitetului Central cu privire la Program și Finanțe.

În introducere, după ce a amintit de constituirea Comitetului pentru Program și Finanțe în 1956, el a arătat că sarcina principală a acestui comitet este de «a examina programul și bugetul Consiliului Ecumenic al Bisericilor, ca și metoda și amplitudinea de dat programului pe care Consiliul Ecumenic ar trebui să-l realizeze potrivit cu principiile, nevoile și dorințele exprimate de Biserici, precum și cu capacitatea lor de a-și lua sarcina să finanțeze programul».

La baza programului stă principiul următor: «Scopul Consiliului Ecumenic al Bisericilor este de a servi Bisericile pentru împlinirea în lumea întreagă a chemării lor comune dată de Dumnezeu». În acest înțeles, ca instrument al Bisericilor pentru a-și împlini misiunea lor în lume, a) «Consiliul Ecumenic al Bisericilor este o linie de unire între Bisericile membre și se străduiește să creeze legături de fraternitate activă între ele; b) Consiliul Ecumenic al Bisericilor este în serviciul Bisericilor; c) Consiliul Ecumenic al Bisericilor favorizează studiul ecumenic al problemelor de interes comun pentru Biserici; d) Consiliul Ecumenic al Bisericilor facilitează acțiunea comună a Bisericilor; e) Consiliul Ecumenic al Bisericilor activează și se pronunță în numele Bisericilor, în probleme de interes comun, în care ele i-au dat sarcină».

După aceste precizări, raportul tratează despre Programul Consiliului Ecumenic.

După amiază, la orele 16,30, Adunarea s-a întrunit în ședință generală, sub președinția Episcopului S. U. Barbieri.

Înainte de a intra în ordinea de zi, s-au comunicat rezultatele precise ale votării de dimineață pentru primirea celor 23 de Biserici în Consiliul Ecumenic al Bisericilor. Nici o Biserică n-a obținut unanimitate de voturi. Cele mai multe le-au obținut Bisericile Anglicane și Luterane; Bisericile Penticostale au obținut cele mai puține voturi.

Din totalul de 149 voturi (un vot din partea fiecărei Biserici membre), Bisericile Ortodoxe au obținut: a) Biserica Rusă 142 de voturi pentru primire, 3 voturi contra și 4 abțineri; b) Biserica Română 144 voturi pentru primire, 2 voturi contra și 3 abțineri; c) Biserica Bulgară 145 de voturi pentru primire, 2 voturi contra și 2 abțineri; d) Biserica Polonă 144 de voturi pentru primire, 2 voturi contra și 3 abțineri.

Intrîndu-se în ordinea de zi a ședinței, președintele a dat cuvîntul Pastorului indian Dr. Paul D. Devenandan, directorul Institutului Creștin pentru Studii despre Religie și Societate, care a dezvoltat tema: «Chemați să mărturisim».

După cîteva considerații generale cu privire la necesitatea permanentă a mărturisirii Evangheliei împărăției lui Dumnezeu în lume, vorbitorul a stăruit asupra naturii acestei mărturisirii, ca răspuns divin la suspinul întregii făpturi de a se elibera de robia stricăciunii, pentru a putea intra în împărăția slavei lui Dumnezeu (Rom. VIII, 19-23).

După o pauză de 30 de minute, ședința generală a continuat sub președinția Episcopului Henry Knox Sherill.

Luind cuvîntul, prof. Massae Takenake de la Universitatea Dëshisha din Kyoto (Japonia), a dezvoltat tema: «Chemați să servim». După ce a arătat, în linii generale, aspectele vieții omenirii de astăzi, în care au loc adînci prefaceri, vorbitorul a amintit de transformările rapide și unele revoluționare, din Africa, Asia și America Latină, subliniind apoi că în lume se produce o schimbare și în privința vieții religioase. De aceea, «avem nevoie de o reînnoire revoluționară, în același timp în noi înșine și în structura Bisericilor noastre, — a spus vorbitorul —, pentru a răspunde puterii divine de transformare și de salvare care acționează azi în lumea noastră în plină evoluție. În acest sens, serviciul creștin are o notă eshatologică, asemenea celei exprimate în documentul pregătitor asupra «Serviciului» pentru această Adunare.

Serviciul nostru, oricare ar fi valoarea lui, este totdeauna insuficient, totdeauna limitat de păcatul nostru și de greșelile noastre. Numai în măsura în care Bisericile primesc să servească lui Iisus Hristos în căință și într-o constantă reînnoire, vor fi ele capabile să-și continue slujirea în lume, pînă la venirea Lui».

După discuții în legătură cu tema conferinței, la care au luat cuvîntul mai mulți delegați, a urmat serviciul religios de seară, oficiat sub președinția profesorului Iosif Hromadka.

Marți, 21 noiembrie, membrii delegațiilor ortodoxe au luat parte la săvîrșirea Sfintei Liturghii, în sala de la hotelul «Ashoka»; a oficiat I.P.S. Arhiepiscop Nicodim, președintele delegației ortodoxe ruse, înconjurat de un sobor de 4 preoți.

La Vigyan Bhavan, în sala Adunării, între orele 9 și 9,45, s-a săvîrșit serviciul religios de dimineață de către Pastorul luteran Jean Kotto din Kamerun, care a rostit și predica.

Sub președinția Episcopului Henry Knox Sherill, Adunarea a aprobat constituirea unei comisii pentru redactarea mesajului.

Arhiepiscopul Iacob al Americii a citit mesajul adresat Adunării Generale de către Patriarhul ecumenic Athenagora, în care se vorbește despre Hristos-Lumina lumii și despre unirea Bisericilor, făcîndu-se în încheiere urări de succes lucrărilor Adunării.

La rîndul său, Arhiepiscopul rus Nicodim a citit mesajul adresat Adunării Generale de către Patriarhul Moscovei și al întregii Rusii, Alexei. În acest document, după ce se vorbește despre necesitatea unirii tuturor creștinilor, se amintește de evitarea prozelitismului și intoleranțelor religioase, insistîndu-se îndeosebi asupra datoriei tuturor de a spori eforturile pentru statornicirea păcii trainice în lume.

A fost citit, de asemenea, și un mesaj din partea Bisericii Ortodoxe a Etiopiei (Coptă).

Trecîndu-se la ordinea de zi a ședinței generale, sub președinția Arhiepiscopului Iacob al Americii, s-a dat cuvîntul Pastorului luteran Dr. Joseph Sittler, profesor de teologie la Universitatea din Chicago, care a dezvoltat tema «Chemați la unitate».

Arătând motivele care au determinat pe Sf. Apostol Pavel să-și lărgască viziunea sa asupra operei Mântuitorului de împăcare a lumii cu Dumnezeu, vorbitorul a stăruit îndeosebi asupra ideii de Hristos-Lumină a lumii, precum și asupra ideii de unitate a Bisericii, întemeind-o și pe aspectul cosmic al mântuirii (Coloseni I, 15-20).

La discuții au luat parte numeroși delegați, conferința fiind comentată sub aspecte diferite.

Radhakrishnan, vicepreședintele Indiei, întreținându-se cu I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, la recepția de la Palatul Prezidențial.

Ședința s-a încheiat cu citirea raportului privitor la planul financiar al Consiliului Ecumenic.

După amiază, la orele 17, toți participanții la Adunare (delegați, observatori, consilieri, invitați, ziariști etc.) au luat parte la o recepție organizată în cinstea lor de către Președintele Indiei la Rashtrapati Bhavan.

Intrucât Președintele Prasad era bolnav, invitații au fost primiți de către vicepreședintele Radhakrishnan, care a fost întâmpinat de conducătorii Mișcării Ecumenice; după aceea, el a trecut în mijlocul delegaților, stînd de vorbă cu foarte mulți dintre ei.

Delegații noștri au stat de vorbă și cu un membru al parlamentului, care vizitase țara noastră și care s-a arătat încântat că întâlnește oameni din România.

După orele 18 delegații s-au întors la Vigyan Bhavan, lucrând în cele trei secții (comisii), de la orele 18,30. I.P.S. Mitropolit Iustin a lucrat în secția Unitate. Profesorul H. Binder, Episcopul Al. Butti și Preotul Alexandru Ionescu, în secția Mărturie, iar prof. Tiberiu Kosma în secția Serviciu.

La orele 20, fiecare secție și-a încheiat lucrările cu oficierea serviciului religios de seară.

Între orele 21 și 23, în sala restaurantului «Ashoka», Arhiepiscopul Athenagoras de Tiatira, conducătorul delegației Patriarhiei Ecumenice, a oferit o cină tuturor delegaților Bisericilor Ortodoxe.

După cină, delegații ortodocși au ținut o consfătuire în legătură cu stabilirea unei atitudini comune în ce privește hotărârile secției Unitate.

Miercuri, 22 noiembrie, de dimineață, între orele 9 și 9,45, la fiecare secție (comisie) s-a făcut studiul biblic, care a constat din citirea unei pericope din Sfânta Scriptură de către un pastor care prezida acest studiu. După citirea textului, pastorul președinte făcea câteva scurte considerații asupra contextului, precizând învățătura principală. Urma după aceea, timp de 10 minute, meditație pentru aprofundarea textului. În continuare, oricare din cei prezenți se putea ridica să vorbească, împărtășind celorlalți reflexiile sale asupra întregii pericope, sau mai ales asupra unui anumit verset. După ce erau ascultate părerile mai multor vorbitori, președintele trăgea concluziile și rostea o mică rugăciune. Uneori, se cânta un imn religios.

Lectura studiului biblic a fost făcută în zilele de 22, 23, 24, 25 noiembrie și 4 și 5 decembrie 1961, sub președinția profesorului Minear Paul din S.U.A. — pentru secția Unitate, a pastorului M. Niemöller din R.F.G. — pentru secția Mărturie, și a preotului P. Verghese din India de Sud — pentru secția Serviciu.

După studiul biblic a urmat a doua reuniune a secțiilor.

După amiază, între orele 16,30 și 18, a urmat a treia reuniune a secțiilor. La orele 18,30, Adunarea s-a întrunit în ședință generală, sub președinția Episcopului luteran Otto Dibelius. Au fost prezentate trei referate asupra temei: «Laicii — Biserica în lume».

Dr. Klaus von Bismark, membru al sinodului Bisericii Evanghelice din Germania, a încercat, în referatul său, să definească noțiunea de «laic». «Conceptul de laic — a spus d-sa — n-a fost lămurit încă în dialogul ecumenic. În Germania, noi numim «laic» pe creștinul care n-a făcut studii teologice, în timp ce în Biserica Ortodoxă Greacă, se numește «laic» cineva care nu este preot, un profesor de teologie de exemplu. De la Adunarea de la Evanston, s-a înțeles totuși mai clar că prin termenul «laici» trebuie să se înțeleagă creștinii în lume...». În continuare el a dezvoltat principiul că Biserica în întregime — slujitori și laici — este chemată să propovăduiască.

A luat apoi cuvîntul E. Varkey Mathew, avocat la Curtea Supremă a Indiei, tratînd aceeași temă. Stăruind îndeosebi asupra rolului Bisericii creștine în viața nouă a Indiei, vorbitorul a examinat problema laicilor nu în sensul pregătirii lor pentru o activitate misionară, ci sub aspectul datoriei creștinilor de a se debarasa de unele vechi prejudecăți, pentru a-și putea aduce contribuția lor pozitivă la progresul societății.

A treia conferință, cu aceeași temă, a fost rostită de d-ra Edith M. Batten, directoare a Colegiului Teologic «William Temple» (Rugby) din Anglia.

Referindu-se la situația din Marea Britanie, atît sub aspect comercial, cultural, industrial și internațional, cît și sub aspect religios, vorbitoarea a examinat pe larg sarcina Bisericii în actuala societate engleză, stăruind îndeosebi asupra laturii morale a misiunii laicilor în lume.

A urmat serviciul religios de seară, condus de Klaus von Bismark.

Joi 23 noiembrie, dimineața, între orele 9 și 9,45 s-a făcut studiul biblic în fiecare din cele trei secții; în restul dimineții s-a lucrat în secții (cea de a patra reuniune a lor).

După amiază, la orele 16,30, delegații au luat parte la o ședință de lucru, sub președinția Episcopului Henry Knox Sherill. După o expunere făcută de Franklin Fry cu privire la programul și finanțele Mișcării, au fost aprobate recomandările Comitetului de lucru, cu unele întregiri propuse în discuțiile ce au avut loc la Adunare.

La orele 18,30, Adunarea s-a întrunit în ședință generală, în șamiană, sub președinția Mitropolitului Juhanon Mar Thoma, pentru a asculta două conferințe cu tema «Problemele internaționale».

Cea dintîi conferință, intitulată «Incotro merge Africa?», a fost întocmită de Sir Francis Akanu Ibiam, guvernatorului general al Nigeriei Orientale. Intrucît autorul nu sosise încă la New-Delhi, conferința a fost citită de soția sa.

În această conferință, al cărei conținut se referă la unele aspecte din viața Bisericii, a misiunii și a evanghelizării creștine, se amintesc la început împrejurările în care creștinismul a pătruns în Africa, încă în epoca apostolică. Astfel, se amintește mai întîi despre eunucul etiopian care a întreprins o lungă călătorie la Ierusalim, pentru a afla lumină. Apoi, este foarte interesant de notat că atunci cînd un alb — un rege roman — căuta să omoare în taină pe Iisus-Prunc, Dumnezeu a rînduit ca El să-și găsească refugiu și protecție în Africa, și nu în America, Asia, sau Europa». «În calea spre răstignire, Mîntuitorul a primit alinare a suferințelor Sale de la un african, Simeon Cirineanul. Acestea sînt fapte care strălucesc în analele creștine și, pe drept cuvînt, africanii pot fi mîndri de ele».

Evanghelia a făcut însă un progres lent și greu în Africa. În acest continent, creștinii sînt în minoritate. Mai mult, din pricina redeşeptării vechilor religii păgîne, precum și din cauza comportării necorespunzătoare a albilor față de negri, creștinismul riscă să-și diminueze influența în Africa. De aceea, Biserica trebuie, în primul rînd, să refuze categoric de

sa da sprijin practicilor discriminatorii rasiale. Apoi, ea trebuie sa-si fe-
rească misionarii de a se transforma în paznici ai supremației albilor în
Africa. Uitind deseori rostul adînc al slujirii lor creștine, misionarii merg
în țările Africii ca stăpîni care desconsideră pe supușii lor. «Misionarul
trăiește într-un cerc și într-o lume aparte. El dă ordine; el este patronul...
Africanul este determinat să înțeleagă că misionarul știe totul, iar el,
africanul, nu știe nimic. Este cu totul neobișnuit ca un misionar să meargă
în casa africanilor creștini și cu atît mai puțin în cea a necreștinilor. Nici
chiar astăzi lucrul acesta nu se întîmplă aproape niciodată».

Intrucît misionarii europeni au sprijinit politica statelor colonia-
liste, astăzi «milioane de necreștini consideră creștinismul ca o religie a
omului alb». De aceea, o dată cu sfărîmarea jugului european, mulți afri-
cani nu vor să mai audă nici de religia albilor. În această situație, se
impune formarea «unui corp pastoral african bine instruit, cu toate că
în realizarea acestui proiect se vor ivi dificultăți, fiindcă intelectualii
africani preferă îndeletnicirile laice.

În încheiere, conferențiarul a făcut unele propuneri concrete privitoare
la desfășurarea activității bisericești viitoare în Africa.

A doua conferință în cadrul temei «Afacerile internaționale», inti-
tulată «Viitorul a și început», a fost ținută de către Frederik Nolde, deca-
nului Seminarului Luteran Teologic din New York și director al Comisiei
Bisericilor pentru Afacerile Internaționale din cadrul Consiliului Ecumenic
al Bisericilor.

Pornind de la cîteva considerații asupra omenirii actuale, care se
găsește «la două degete de autodistrugere», vorbitorul a subliniat acti-
vitatea Consiliului Ecumenic al Bisericilor, care militează neîncetat pentru
pace, străduindu-se «să dea păcii elementele esențiale ale dreptății, ale
adevărului și ale libertății». Prin toate laturile activității sale (conferințe
și contacte între oameni de naționalități și rase diferite, ajutorarea între
Biserici, acțiunea misionară, studii privitoare la transformările sociale
rapide, schimb de gînduri și experiențe, contacte între studenți etc.),
Consiliul Ecumenic duce o ofensivă permanentă împotriva războiului și
nedreptății, manifestîndu-și convingerile sale în această privință, cu orice
prilej, și îndeosebi prin acțiunile Comisiei Bisericilor pentru Afacerile In-
ternaționale în vederea destinderii internaționale și întăririi păcii în lume.

Vineri, 24 noiembrie, dimineața, între orele 9 și 9,45, lucrîndu-se
iarăși pe grupe, în fiecare secție s-a făcut studiul biblic.

Între orele 9,45 și 12,45, cele trei secții (Mărturie, Serviciu și Uni-
tate) au lucrat separat, fiecare în plenum ei, sau în subsecții, pe pro-
bleme, pregătind materialul pentru raportul lor final.

La orele 12, I.P.S. Mitropolit Iustin a vorbit la postul de radio-televi-
ziune Canada, în cadrul unei emisiuni organizate la New-Delhi pentru
difuzarea lucrărilor Adunării Generale a Consiliului Ecumenic al Bise-
ricilor, declarînd următoarele:

«Cu o mare bucurie și cu emoție vie am luat cunoștință de faptul
că aproape toate Bisericile membre ale Adunării Generale au votat în

îavoarea admiterii Bisericii Ortodoxe Române în Consiliul Ecumenic al **Bisericilor:**

Exprimînd Bisericilor surori grațitudinea frățească a Sfîntului Sinod, a preoților și a credincioșilor ortodocși romîni, mărturisim că de acum înainte rugăciunile noastre se vor înălța cu mai multă ardoare către Domnul nostru Iisus Hristos, cerînd lui Dumnezeu să binecuvînteze lucrarea Consiliului Ecumenic al Bisericilor și să o facă utilă întregii omeniri.

Noi am venit la cea de a treia Adunare Generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor cu convingerea nestrămütată că dragostea lui Dumnezeu, «Care depășește toată cunoștința», ne călăuzește să «gătim calea Domnului, drepte să facem cărările Lui» pentru a realiza în viitor unitatea Bisericilor creștine.

Biserica Ortodoxă Romînă consideră că scopurile Consiliului Ecumenic ofeșă un larg cîmp de activitate în acest sens tuturor Bisericilor, cu condiția ca ele să nu înceteze să se lumineze de la lumina lui Iisus Hristos, urmînd totdeauna calea pe care El le-o arată. Tocmai pentru acest motiv, Biserica Ortodoxă Romînă, în acord cu principiile stabilite de Patriarhia de Constantinopole în Enciclica din anul 1920, a susținut Mișcarea ecumenică la începuturile ei, participînd la Congresele Ecumenice de la Stockholm, în 1925, de la Lausanne, în 1927, și de la Oxford, în 1937.

În acest fel, Biserica noastră se dovedește animată de cel mai curat spirit ecumenic; ea a fost și este gata să contribuie la orice efort pentru a asigura răspîndirea dragostei frățești în lumea întregă.

Noi sîntem fericiți să constatăm că, colaborarea frățească ce a fost realizată în Romînia între toate Bisericile creștine, pe temeiul dragostei evanghelice și al respectului mutual, poate servi ca exemplu altor țări. Această colaborare se va lărgi și se va intensifica în viitor cu sprijinul celor patru Biserici ale noastre, membre în Consiliul Ecumenic.

Începînd de la această Adunare de la New-Delhi, Biserica Ortodoxă Romînă se încadrează în Consiliul Ecumenic al Bisericilor, cu intenția de a pune întregul ei tezaur de credință și pietate — la lumina Scripturii Sfinte și a Tradiției bisericești — în serviciul Evangheliei în lumea contemporană. De acum înainte, ea are posibilitatea să lucreze mai intens, pe plan ecumenic, la triumful dragostei creștine și al unității Bisericilor, pentru buna înțelegere între oameni și pace între popoare».

După amiază, între orele 16,30 și 18, s-au desfășurat lucrările în comitetele arătate mai sus.

I.P.S. Mitropolit Iustin a lucrat în Comitetul pentru Divizia de ajutorare între Biserici și în Serviciul refugiaților, luînd deseori cuvîntul pentru hotărîri cît mai juste. Prof. H. Binder a luat parte în Comitetul Comisiei Credință și Constituție, Episcopul Al. Butti în Comitetul pentru Departamentul Evanghelizare, iar prof. Tiberiu Kosma și Preotul Alexandru Ionescu în Comitetul pentru directive generale.

La orele 18,30, Adunarea s-a întrunit în ședință generală, sub președinția Episcopului metodist din Argentina, Sante U. Barbieri. S-au prezentat trei referate din partea Comisiei de Credință și Constituție.

Luînd cuvîntul Arhiepiscopul de Canterbury, Dr. A. M. Ramsey, a vorbit despre unitatea, sfințirea și adevărul Bisericii, avînd ca punct de plecare rugăciunea Mîntuitorului din Evanghelia după Ioan, XVII. În expunerea sa, vorbitorul a arătat că astăzi creștinii s-au abătut de la unitate din pricina condițiilor în care Biserica a trebuit să-și desfășoare activitatea; sfințenia a fost compromisă sub presiunea vieții mondene; adevărul a fost alterat de subtilitățile gândirii umane. În scopul remedierii acestei situații, un rol important îl are teologia. Din nenorocire însă, în Apus există astăzi un spirit de «teologie ușoară» (teologie de suprafață), care nu va putea niciodată rezolva marile probleme ale creștinismului din vremea noastră. Numai adevărata teologie — teologia cea bună, care călăuzește spre Crucea Mîntuitorului, de unde izvorăște sfințenia, — ne duce la adevăr. O asemenea teologie, care se întemeiază pe Sfînta Scriptură, pe operele vechilor Părinți bisericești și pe Sfînta Liturghie, micșorează distanțele dintre creștini, îi unește.

Al doilea referat a fost prezentat de Dr. Nicos Nissiotis, profesor la Institutul Ecumenic de la Bossey, sub titlul «Ortodoxia orientală mărturisește o singură Biserică și stă în serviciul ei».

După cîteva considerații cu caracter general, vorbitorul a arătat că în cugetarea ortodoxă, unitatea Bisericii este o realitate absolută, identică cu unitatea care există între Dumnezeu Tatăl și Dumnezeu Fiul, potrivit textului din Evanghelia după Ioan XVII, 22, 23. «Unitatea nu este un atribut al Bisericii; ea este însăși viața ei».

Dacă astăzi noi spunem uneori că voim să căutăm unitatea Bisericilor, nu înseamnă că intenționăm s-o creăm noi, ci numai că noi ne străduim să ne dăm seama de ea, fiindcă ea există în realitate.

«Termenul «ortodox» nu este adjectivul sau calificarea unei confesiuni; el este sinonim al cuvintelor «catholic» și «apostolic». El nu este un termen exclusiv, ci inclusiv, și cuprinsul lui se întinde dincolo de Bisericile care se numesc ortodoxe. El include toate Bisericile și pe credincioșii care caută să mărturisească sincer credința lor, să trăiască fără erezii și schisme, și să ajungă la totalitatea Revelației divine în Hristos».

În acest înțeles dinamic, mărturia ortodoxă pentru unitate poate «introduce în Biserică unică toate comunitățile separate». Astfel, încetînd de a trăi în trecut, «noi ar trebui să încetăm să ne tratăm reciproc ca schismatici. Nu există schismatici, ci Bisericile istorice, prin diviziunile lor, sînt în situație schismatică în sînul Bisericii celei una și nedespărțită».

După ce a stabilit deosebirea dintre uniformitate și unitate, vorbitorul a adăugat: «Unitatea pe care noi o căutăm nu este o unitate rezultată dintr-o disciplină bisericească impusă de o instituție centrală autoritară, nici o unitate care se întemeiază numai pe mesajul kerigmatic al Evangheliei propovăduite lumii. Ea este fondată și menținută

în mod esențial prin harismele pe care le primește de la Sfântul Duh poporul lui Dumnezeu în Biserica istorică. Deci, aceasta este o unitate harismatică și euharistică, exprimată în comuniunea și în vederea comuniunii cu harul lui Dumnezeu...».

Pastorul metodist Philipp A. Potter, secretarul Societății Misionare Metodiste pentru Africa de Vest și India de Vest, a prezentat referatul intitulat: «Drum comun spre unitate vizibilă».

El a arătat dintru început că există o impulsivitate irezistibilă de a merge împreună spre unitatea vizibilă a Bisericii în rândurile tinerilor credincioși, în cercurile Mișcării misionare și în Bisericile întemeiate în lumea necreștină. Elementul comun care se află în aceste trei grupuri de creștini este lucrarea Bisericii în lumea pentru care a murit Hristos. Cu alte cuvinte, în locul unei Biserici statice, ei preferă o Biserică dinamică, apreciind formele instituționale ale Bisericii, în raport cu utilitatea pe care ele o prezintă în opera de împăcare a omului cu Dumnezeu, săvârșită de Domnul nostru Iisus Hristos. De aceea, activând în Mișcarea Ecumenică, aceste grupe sînt animate de o dorință fierbinte de a contribui la realizarea unității Bisericilor. Dar, uneori, tinerii sînt nemulțumiți de faptul că preocuparea de unitate, în cadrul Consiliului Ecumenic, nu are proporțiile pe care ei le-ar dori. De asemenea, problema intercomuniunii încă n-a ajuns la o soluționare satisfăcătoare.

Vorbitorul a arătat totodată că însăși teologia apuseană, prea impregnată de formule scolastice, împiedică un contact strîns, pe scară mondială, al creștinilor. De aceea el a cerut Comisiei de Credință și Constituție să analizeze și această problemă cu multă atenție, străduindu-se să găsească noi formule teologice, care ar putea netezi calea Bisericilor spre unitate.

După prezentarea acestor referate, a avut loc serviciul religios de seară, prezidat de Episcopul S. U. Barbieri.

Sîmbătă, 25 noiembrie, dimineața, între orele 7 și 8,30, într-o sală la hotelul «Ashoka», delegații ortodocși au participat la slujba Sfintei Liturghii, pe care a săvîrșit-o Arhiepiscopul grec Iacob, înconjurat de un sobor de preoți.

Apoi, la Vignyan Bhavan, între orele 9 și 9,45, cele trei secții au făcut studiul biblic, iar între orele 9,45 și 12,45 au lucrat în ședințe plene, examinînd proiectele de rapoarte pe care trebuia să le prezinte Adunării Generale.

După amiază, între orele 16,30 și 18, membrii Adunării au lucrat în comitete. Între orele 18,30 și 20, participanții la Adunare au asistat la un serviciu religios de pregătire pentru Sfînta Împărtășanie, la șamiană. Cu acest prilej, Pastorul congregaționalist Dr. Douglas Horton din S.U.A. a rostit o predică.

Duminică, 26 noiembrie, dimineața, între orele 7,30 și 9, delegații ortodocși au participat la slujba Sfintei Liturghii, pe care a săvîrșit-o Episcopul grec Dionisie al Edesei, înconjurat de un sobor de preoți, într-o sală a hotelului «Ashoka».

Intre orele 9 și 11, au asistat la oficierea serviciului religios pentru împărtășire, care a fost organizat de Bisericele Anglicane ale Indiei, Pakistanului, Birmaniei și Ceylonului, la șamiană. Predica a fost rostită de Episcopul anglican Ladkasa del Mel din Kurunagala (Ceylon), după care a urmat împărtășirea tuturor participanților care sînt în comuniune cu Biserica Anglicană.

Seara, după o recepție oferită de I.P.S. Sa Arhiepiscopul rus Nicodim, delegații ortodocși au avut o consfătuire pînă spre miezul nopții, în legătură cu stabilirea unei atitudini comune în secția pentru Unitate.

Luni, 27 noiembrie, dimineața, între orele 9 și 9,45, s-a săvîrșit serviciul religios, în marele auditoriu la Vigyan Bhavan, în prezența participanților la Adunarea Generală, de către superintendentul general Günther K. A. Jakob din R.D. Germană, care a rostit și o predică.

Intre orele 9,45 și 12,45, membrii Adunării au lucrat în comitete și în subcomitete, analizînd rapoartele de activitate ale Departamentelor, Diviziilor și Comisiilor, care sînt publicate în Manual.

După amiază, între orele 16,30 și 18, s-a lucrat de asemenea în comitete și subcomitete, iar între orele 18,30 și 20 s-a lucrat în secții.

Marti, 28 noiembrie, dimineața, între orele 7,30 și 9, participanții la Adunarea Generală au asistat la slujba Sfintei Liturghii a Sfîntului Iacob, săvîrșită la șamiană de către delegația Bisericii Siriene Ortodoxe (Malabar). A oficiat Episcopul Mar Dionisie, asistat de 2 preoți și 4 diaconi. Răspunsurile au fost date de creștinii veniți din New-Delhi și din alte localități.

A urmat apoi o a șasea reuniune a comitetelor.

După amiază, între orele 16,30 și 18, delegații au lucrat în cea de a opta reuniune a secțiilor (comisii și subcomisii).

La orele 18,30, lucrările au continuat în sesiune generală, sub președinția Mitropolitului Mar Thoma.

Tema principală a conferințelor a fost: «Bisericele față de rapidele transformări sociale».

În cuvîntarea sa, prof. Egbert de Vries, rectorul Institutului internațional de studii sociale din Olanda, a examinat cîteva aspecte privitoare la «Bisericele occidentale într-o societate dinamică».

Renașterea, Reforma și frămîntările bisericesti din sec. XVI și XVII au jucat un mare rol în formarea societății occidentale, care este caracterizată în primul rînd prin autonomia ei. Refuzînd să se supună regulilor stabilite de alții, omul se consideră stăpîn pe destinul său; el năzuiește să suprimе frontierele cunoașterii și ale puterii; cu ajutorul științei și al tehnicii, el vrea să învingă boala, distanța, sărăcia. Societatea a devenit deci dinamică.

În al doilea rînd, această societate este caracterizată prin procesul de lărgire: este o societate în expansiune. Omul este mobil; activitatea lui dobîndește proporții mondiale. Totodată, în societatea modernă nu există loc pentru o viață strict individuală. Societatea este organizată și dirijată de un grup, nu de individ. Din această societate nu se poate

nimeni retrage; est o iluzie să se creadă că omul modern s-ar putea refugia într-o atitudine de puritanism sau pietism. Societatea dinamică îl antrenează în mersul ei rapid.

Considerații similare se pot face și despre națiuni sau popoare; ele nu se pot dezvolta decât în complexul unei economii și comunități mondiale.

În aceste condiții, «pentru prima oară în istorie, pacea a devenit indivizibilă».

Creștinii sînt datori a se încadra în ritmul și în spiritul acestei societăți, nu numai fiindcă sînt membrii ei, dar și pentru rațiuni de ordin religios. Potrivit învățăturii Mîntuitorului, dragostea lui Dumnezeu cuprinde întreg neamul omenesc. «Comunitatea economică și socială la nivel mondial, luptele stăruitoare pentru pace și ordine universală nu sînt aliceva decât exemple ale acestei credințe fundamentale».

Dar, pentru a face față responsabilității lor, Bisericile trebuie să activeze în mod unitar; să se informeze unele pe altele, să se ajute în lucrarea lor în această societate dinamică.

La rîndul său, prof. M. Thomas și-a început expunerea despre «Sarcinile Bisericilor față de noile națiuni din Africa și din Asia», făcînd constatarea că «în ultimii ani, vînturile revoluției au suflat peste Africa și Asia. Ele au antrenat sfîrșitul a ceea ce se cheamă era lui Vasco de Gama, perioada dominației politice occidentale». Astfel, în aceste două continente au apărut în vremea din urmă noi state. Nu este însă vorba de o simplă schimbare în conducerea acestor țări. Revoluția lor politică a adus schimbări radicale în corpul, mentalitatea și sufletul popoarelor; noile state sînt hotărîte să-și creeze o viață nouă, întemeiată pe principii înaintate.

Care este atitudinea Bisericilor în aceste împrejurări? Străduindu-se să răspundă la această întrebare, vorbitorul constată că «identificarea Bisericii cu cultura și puterea Occidentului, pe de o parte, iar pe de altă parte pietismul și teama Bisericii în fața oricărei acțiuni hotărîte de a schimba structurile politice și sociale au constituit obstacole în stabilirea unor relații pozitive și conștiente între Biserică și lupta popoarelor pentru o viață nouă». Această atitudine este potrivnică însă misiunii Bisericii în lume. Potrivit mesajului ei, Biserica trebuie să intre în relații, în mod pozitiv și lucid, cu toate mișcările creatoare de reînnoire a omului și a lumii. În acest sens s-a pronunțat de altfel și Adunarea Conferinței creștine a Bisericilor din Asia Orientală.

După prezentarea acestor referate, ședința s-a încheiat cu un serviciu religios de seară, la orele 20,30.

Miercuri, 29 noiembrie, dimineața, între orele 9 și 9,45, participanții la Adunare au asistat la un serviciu religios săvîrșit de Mitropolitul Hrisostom al Mirelor, membru al delegației Patriarhiei Ecumenice.

Între orele 9,45 și 12,45, participanții la Adunare au lucrat din nou în comitete.

După amiază, între orele 16,30 și 18, în sala de la Vigyan Bhavan s-a prezentat un film cu diferite aspecte din viața Indiei.

Președinții Consiliului Ecumenic al Bisericilor, aleși de Adunarea generaia de la New-Delhi : Sir Francis Ibiarn (presbiterian), guvernator general al provinciei orientale a Nigeriei, Pastorul Martin Niemöller, președinte al Bisericii Evanghelice din Hesse Nassau (R.F.G.), Arhiepiscopul grec Iacob Kukuzes al Americilor de Nord și de Sud, Arhiepiscopul de Canterbury Arthur Michael Ramsey, Primatul Bisericii Anglicane, Vicemoderatorul David Moses din Biserica Unită a Indiei de Sud, și avocatul Charles Parlin, metodist, S.U.A.

În cursul serii, I.P.S. Mitropolit Iustin a participat la o consfătuire cu Arhiepiscopul Nicodim, Arhiepiscopul Iacob și cu Arhiepiscopul Athenagoras.

Joi, 30 noiembrie, dimineața, între orele 7 și 8,30, delegații ortodocși au luat parte la slujba Sfintei Liturghii, săvârșită de Mitropolitul Meliton de Sardes, cu prilejul sărbătoririi pomenirii Sfântului Andrei, patronul Patriarhiei Ecumenice.

La șamiană, între orele 8,30 și 9,30, s-a săvârșit un serviciu religios de către Biserica Luterană din India.

Apoi, între orele 9,45 și 12,45, Comitetele Adunării s-au întrunit în ședințe plenare, pentru a-și definitiva rapoartele.

După amiază, între orele 16 și 18, Adunarea s-a întrunit în ședință de lucru, sub președinția d-rului Franklin Fry.

În această ședință au prezentat rapoarte: Comitetul scrisorilor de acreditare, Comitetul de numiri și alegeri și Comitetul de referate pentru directivele generale (care a prezentat partea I-a a raportului).

Din raportul Comitetului scrisorilor de acreditare am reținut că în afară de observatori, consilieri, oaspeți, ziariști, la cea de a treia Adunare Generală au fost împuterniciți 583 de delegați din partea Bisericilor membre, 21 de delegați din partea Consiliului Internațional al Misiunilor și 4 membri ai prezidiului, deci în total 608 delegați. Dintre aceștia, 31 de delegați n-au putut participa, așa că numărul delegaților participanți a fost de 577.

În raportul Comitetului pentru numiri și alegeri s-au făcut recomandările pentru președinți și membri ai Comitetului Central. Pentru Comitetul Central s-a propus ca numărul membrilor să fie sporit de la 90 la 100, pentru a se da astfel posibilitatea să fie reprezentat în Comitet și Consiliul Internațional al Misiunilor, precum și Bisericile devenite membre ale Consiliului Ecumenic în urma Adunării de la New-Delhi.

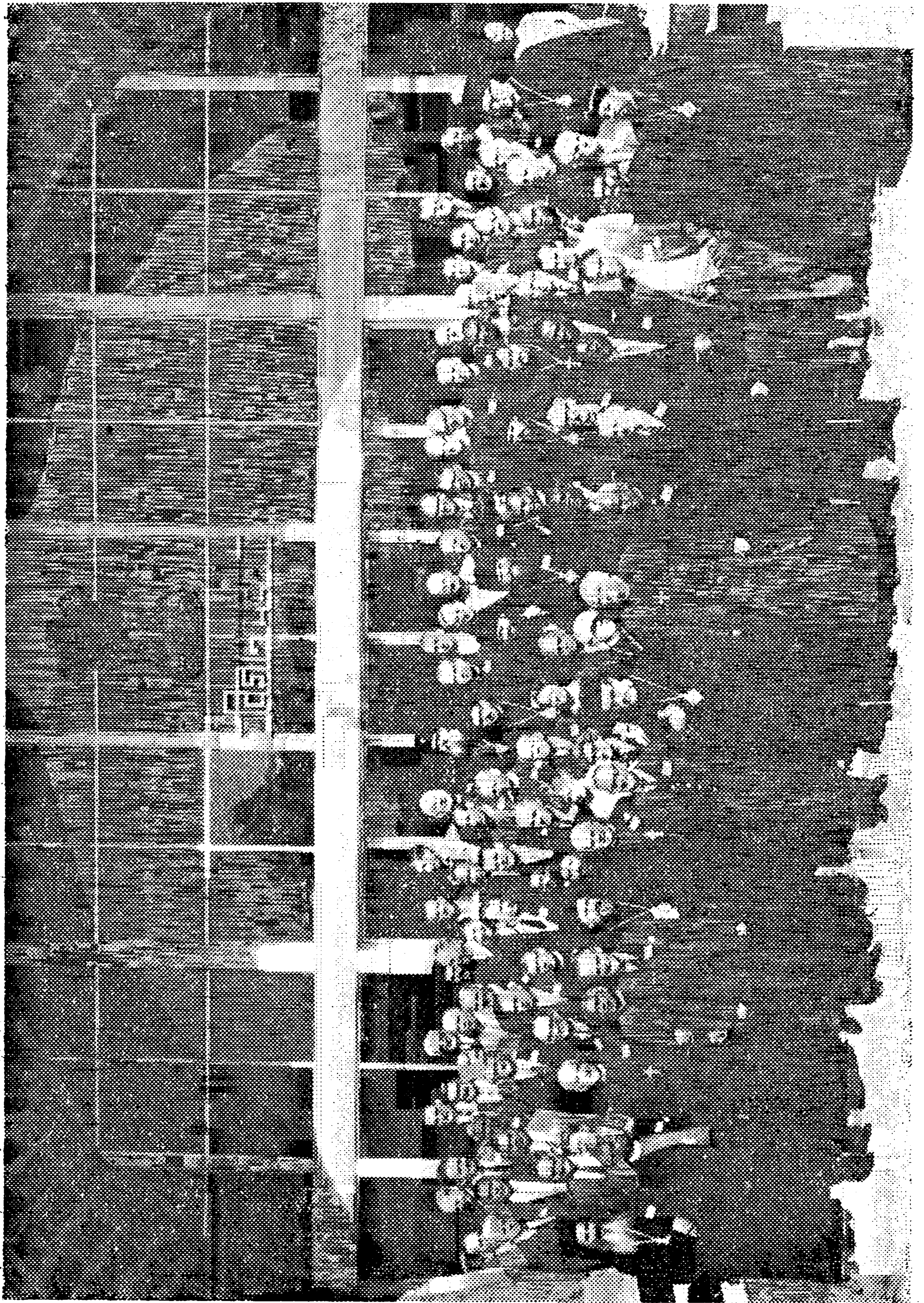
Lista întocmită de Comitetul de numiri a fost votată prin buletine scrise, fiind aleși toți delegații propuși.

Dr. J. H. Oldham, laic englez, în vîrstă de 85 de ani, care a jucat un rol foarte important în Mișcarea ecumenică din ultimii 50 de ani, a fost ales președinte de onoare.

Pentru funcția de președinți au fost aleși:

1. Arhiepiscopul de Canterbury, Dr. Arthur Michael Ramsey, Primat al întregii Anglii. Este în vîrstă de 58 de ani, profesor de teologie cu mare reputație; a publicat numeroase scrieri. A activat mult în sensul unirii Bisericilor. Cu cîțiva ani în urmă, ca Arhiepiscop de York, a condus delegația anglicană la Conferința Teologică cu reprezentanții Bisericii Ortodoxe Ruse.

2. Sir Francis Ibiem (presbiterian), guvernator general al provinciei orientale Nigeria (Africa); în vîrstă de 56 de ani, medic. Și-a făcut studiile la Universitatea din St. Andrews (Anglia); a fost director de școală, administrator de spital și președinte al Consiliului Universității.

Membrii Comitetului Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor ales de Adunarea Generală de la New-Delhi,

din Ibadan. A prezidat prima conferință panafricană a Bisericilor, la Ibadan, în anul 1958.

3. Arhiepiscopul grec al Americii de Nord și de Sud, Iacob Kukuzes, în vîrstă de 51 de ani. A făcut studii teologice la Halki (Constantinopole). În anul 1939 a plecat în S.U.A. ca profesor de teologie la Boston. Între 1955 și 1958 a funcționat ca reprezentant al Patriarhiei Ecumenice pe lângă Consiliul Ecumenic al Bisericilor la Geneva. Era atunci episcop de Malta.

4. Vice-moderator Dr. David G. Mozes din Biserica Unită a Indiei de Sud. Este în vîrstă de 60 de ani; a făcut studii de teologie la New-York, Yale, New-Havan, și la Universitatea Columbia (New-York), unde a obținut doctoratul, în anul 1948. Este director al unui Colegiu din Nagpur și președinte al Consiliului Creștin Național din India. A fost vicepreședinte al Consiliului Internațional al Misiunilor.

5. Pastorul Martin Niemöller, președinte al Bisericii Evanghelice din Hesse-Nassau (R.F.G.). Este în vîrstă de 70 de ani. Între 1910 și 1920 a îndeplinit funcția de ofițer de marină. În timpul primului război mondial a comandat un submarin. Ulterior și-a făcut studiile teologice, devenind pastor în anul 1924. Pentru acțiunea sa împotriva nazismului a fost arestat în 1937, și trimis în lagărul de la Sachsenhausen, apoi în cel de la Dachau, unde a stat pînă în 1945.

6. Avocatul Charles Parlin, metodist, S.U.A., în vîrstă de 64 de ani. Are cultură teologică. Conduce o bancă, mai multe societăți financiare și diverse instituții comerciale.

Dintre delegații romîni au fost aleși membri ai Comitetului Central: I.P.S. Mitropolit Iustin și Prof. Herman Binder.

Bisericile Ortodoxe sînt reprezentate în Comitetul Central după cum urmează:

Patriarhia de Constantinopole: I.P.S. Meiton, Mitropolit de Imbros și Tenedos, I.P.S. Hrisostom, Mitropolitul Mirelor, I.P.S. Iacob, Mitropolit de Filadelfia (S.U.A.), și I.P.S. Mitropolit Athenagoras.

Patriarhia de Alexandria: I.P.S. Partenie, Mitropolit de Cartagina.

Patriarhia de Antiohia: P.C. Ignatie Hazim, Liban.

Patriarhia Moscovei: I.P.S. Nicodim, Arhiepiscop de Iaroslav și Rostov, I.P.S. Ioan, Arhiepiscop de Berlin, P.S. Alexie, Episcop de Tallin și Estonia, P.C. Prof. Vitalie Borovoi, și Prof. Alexandru Șîșkin, de la Academia din Leningrad.

Patriarhia Romîna: I.P.S. Dr. Iustin, Mitropolitul Moldovei și Sucevei.

Arhiepiscopia Atenei: P.S. Pantelimon, Episcop de Ahaia, Prof. Hamilcar Alivizatos, Prof. V. Ioannidis, Facultatea de Teologie din Atena, și P.C. Arhim. Ieronim Kotsonis, profesor la Facultatea de Teologie din Tesalonic.

Au fost aprobate, de asemenea, și recomandările Comitetului de referate pentru directivele generale.

Dintre multele recomandări ale acestui Comitet, reținem: 1. Pentru Adunarea Generală să fie rezervate numai probleme cu caracter general; 2. Să se prevadă pentru a patra Adunare Generală desemnarea a 25 de delegați suplینitori, cu competență în domeniul misiunilor; 3. Numărul delegaților pentru cea de a patra Adunare să fie de 700; 4. Bisericiile să trimită ca delegați nu numai clerici, ci și laici, bărbați și femei.

În ceea ce privește admiterea de noi membri, s-a recomandat să nu se admită ca membre Biserici cu un număr de credincioși sub 10.000, acestea putând trimite însă observatori la Adunarea Generală. Trebuie menționată de asemenea și rezoluția cu privire la antisemitism, aprobată în unanimitate de Adunare, în care, printre altele, se spune: «Noi chemăm toate Bisericiile pe care le reprezentăm să denunțe antisemitismul înconciliabil cu profesiunea și practica credinței creștine. Antisemitismul este un păcat împotriva lui Dumnezeu și împotriva omului».

Tot în ziua de 30 noiembrie, între orele 18 și 18,30, noul Comitet Central s-a întrunit într-o scurtă ședință, pentru a desemna o comisie de propuneri pentru comitete și comisii de lucru. Între orele 18,30 și 20,15, Adunarea s-a întrunit la șamiană, în ședință-forum, sub conducerea d-ru-lui Christian Baeta, președintele Consiliului Creștin din Ghana.

La această ședință, în care s-a tratat subiectul «De ce trebuie să vorbești», au luat cuvântul șapte oratori din diferite părți ale lumii: din America de Sud, din America de Nord, din Anglia, din Europa continentală, din Orientul Apropiat, din Asia și din Africa.

După o expunere introductivă făcută de metodistul Dr. Daniel T. Niles, secretarul general al Conferinței Creștine din Asia de Est, a vorbit, ca reprezentant al Bisericii din America Latină, Pastorul metodist Emilio Castro din Montevideo (Uruguay), care a subliniat entuziasmul cu care este propovăduită viața și învățătura Mîntuitorului în partea aceea a lumii.

Apoi, J. Irwin Miller, președinte al Consiliului Național al Bisericii lui Hristos din S.U.A., în cuvîntul său a spus printre altele: «Vreme de 150 de ani, America a trîmbițat pretutîndeni că ea este țara libertății. Și totuși, de această libertate nu se bucură toți cetățenii americani. De aceea, Biserica trebuie să vorbească. Discriminarea și privarea de libertate pentru rațiuni rasiale, economice sau religioase nu vor dispărea decît dacă Biserica va depune eforturi susținute, determinînd pe fiecare dintre membrii ei să ducă pînă la capăt această luptă».

Constantin Patijn, deputat socialist în parlamentul Olandei și profesor de relații internaționale la Utrecht, a arătat motivele pentru care un creștin trebuie să activeze în viața politică. Definind politica numai ca «efort necesar pentru crearea de condiții sociale care favorizează pacea, dreptatea și mărirea productivității, el socotește necesar ca un creștin să-și dea contribuția sa în acest domeniu. În încheiere, el a vorbit despre aportul pe care creștinii, solidarizînd de altfel în jurul lor pe toți cei care, într-un fel sau altul, trăiau sub influența idealurilor creștine, l-au dat în lupta împotriva fascismului.

Arhimandritul ortodox Ignatie Ilazim, director al unei școli din Liban, a vorbit despre nivelul moral ridicat al creștinilor din țara sa.

A vorbit apoi Mary More, medic misionar și soție de misionar, venită cu soțul său din Scoția, pentru a activa în cadrul Bisericii din India (la Allipur, lângă Nagpur). Răspunzând la întrebarea: «De ce să vorbim», ea a răspuns: «Pentru a face misiune, trebuie să vorbim. Creștinismul nu este o religie în sensul curent al cuvântului; el este un mesaj care vorbește; el este un fel de a trăi, care vorbește».

Cel din urmă a intervenit în discuție reprezentantul metodiștilor din Africa de Sud, moderatorul Iezechiel Mahabane, secretar general al Misiunii Metodiste din Transvaal. «Continentul negru — a spus el — a primit lumina slăvitei Evanghelii a lui Iisus Hristos. Creștinismul a scăpat pe africani de războaiele dintre triburi, învățând pe oameni că sînt frați între ei și fii ai lui Dumnezeu. Schimbările sociale rapide actuale din Africa au nevoie de spiritul religiei creștine. De aceea, Bisericile, făcîndu-și autocritica pentru greșelile lor, trebuie să afle calea pentru a se întoarce la prima lor tinerețe și să pornească la lucru cu tot entuziasmul pe care-l dăruiește din plin Sfîntul Duh.

În încheierea ședinței-forum, Dr. Daniel T. Niles a făcut largi reflexii pe marginea expunerilor făcute de vorbitori, stăruind asupra necesității ca fiecare, întorcîndu-se în țara sa, să continue propovăduirea mesajului creștin. Vineri, 1 decembrie, dimineața, între orele 7,30 și 9,30, la șamiană, conducătorii delegațiilor ortodoxe (Arhiepiscopul Iacob, Arhiepiscopul Nicodim, Mitropolitul Iustin, Mitropolitul Nicodim al Bulgariei și Mitropolitul Dionisie de Edessa și Pella), înconjurați de un sobor de preoți, au săvîrșit Sfînta Liturghie în prezența participanților la Adunarea Generală.

Între orele 9,45 și 12,45, în sala mare de la Vigyan Bhavan, Adunarea s-a întrunit în ședință deliberativă, sub președinția Episcopului Henry Knox Sherill, pentru a examina rapoartele secțiilor Mărturie și Serviciu. Ambele rapoarte au fost discutate pe larg, formuîndu-se diferite propuneri, fie pentru adăugiri, fie pentru mai multe precizii, și au fost restituite Comisiilor pentru completare în sensul discuțiilor purtate.

După amiază, între orele 16 și 18, Adunarea s-a întrunit în ședință deliberativă sub președinția d-rului Payne, pentru a examina raportul Secției Unitate. Din discuțiile care au urmat, după prezentarea raportului, a rezultat că s-au făcut unele progrese în problema unității Bisericilor, îndeosebi în domeniul Mărturisirii și al Serviciului creștin. Este necesar însă ca, pentru a se dobîndi libertatea, să se facă unele propuneri mai concrete cu privire la o activitate mai intensă a Bisericilor în viitor. În acest scop, raportul a fost restituit Comisiei secției Unitate, pentru a i se face modificările și completările necesare.

Ședința deliberativă s-a transformat apoi în ședință de lucru, la ordinea de zi fiind alegerea membrilor Comisiei de Credință și Constituție. Comisia de Credință și Constituție își păstrează oarecare independență de activitate în cadrul Consiliului Ecumenic. Ea are un domeniu limitat de activitate (antrenarea Bisericilor în acțiunea de unitate, prin procla-

marea unității esențiale a Bisericii lui Hristos și prin studierea problemelor referitoare la unitate), precum și o organizare proprie. Din Comisia de Credință și Constituție pot face parte și Biserici care nu sînt încadrate în Consiliul Ecumenic al Bisericilor, dar care recunosc pe Iisus Hristos ca Dumnezeu și Mîntuitor.

Potrivit constituției sale, Comisia aceasta este alcătuită din 100 de membri, pe care-i numește Adunarea Generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor. Acest număr poate fi sporit cu încă 20 de membri.

Adunarea Generală de la New-Delhi a completat toate locurile, alegînd în Comisia de Credință și Constituție 120 de membri. Printre cei aleși în această Comisie figurează și: prof. N. Chițescu de la Institutul Teologic din București, Mitropolitul Hrisostom de Mira și B. Anagnostopoulos, din partea Patriarhiei Ecumenice, Episcopul Alexis de Tallin și Prof. Vitalie Borovoi, din partea Bisericii Ortodoxe Ruse, profesorii H. Alivizatos și G. Konidaris, din partea Bisericii Ortodoxe din Grecia, Episcopul Partenie din partea Bisericii Ortodoxe din Bulgaria etc.

A fost prezentată apoi partea a II-a a raportului Comitetului de referate pentru directive generale.

Prima problemă propusă Adunării Generale prin acest raport a fost formularea «bazei Consiliului Ecumenic al Bisericilor». Ținînd seama că cele mai multe Biserici sînt favorabile modificării formulei existente, Comitetul de referate pentru directivele generale a propus Adunării Generale următoarea nouă formulă a bazei:

«Consiliul Ecumenic al Bisericilor este o asociație frățească de Biserici care mărturisesc pe Domnul Iisus Hristos ca Dumnezeu și Mîntuitor, după Scripturi, și se străduiesc să răspundă împreună la chemarea lor comună pentru slava unui singur Dumnezeu Tătal, Fiul și Sfîntul Duh».

Comitetul pentru directive generale a propus apoi Adunării Generale să încredințeze Comitetului Central sarcina reexaminării Declarației de la Toronto (1950), în legătură cu «Biserica, Bisericile și Consiliul Ecumenic al Bisericilor», pentru a-i da o nouă redactare sau a formula o anexă, ținîndu-se seama de noile hotărîri ale Adunării Generale actuale.

După ce a propus Adunării Generale adoptarea raportului asupra «Mărturisirii creștine, prozelitismului și libertății religioase în structura Consiliului Ecumenic al Bisericilor, Comitetul de referate pentru directivele generale a făcut recomandări cu privire la relațiile Consiliului Ecumenic cu organizațiile confesionale mondiale și cu alte organizații ecumenice (Alianța universală U.C.J.G., Uniunea Mondială U.C.F., cu F.U.A.C.E. etc.), precum și cu privire la dezvoltarea colaborării ecumenice pe plan regional și în cadrul Consiliilor creștine naționale.

Comitetul a propus, de asemenea, Adunării Generale să aprobe o Declarație asupra libertății religioase, în care se vorbește pe larg despre libertate, în spiritul Declarației despre libertatea religioasă care a fost adoptată de Consiliul Ecumenic al Bisericilor și de Consiliul Internațional al Misiunilor, în august-septembrie 1948, precum și în spiritul Decla-

rației universale asupra drepturilor omului, adoptată de Organizația Națiunilor Unite în decembrie 1948.

În încheiere, printre alte recomandări cu caracter administrativ și financiar, raportul face propuneri cu privire la numirea unui secretar asociat sau adjunct la Secretariatul executiv al Consiliului Ecumenic din S.U.A. și a unui secretar general asociat la Geneva (pentru Bisericele Ortodoxe).

Între orele 18,30 și 20,15, Adușarea s-a întrunit în ședință generală, sub președinția Episcopului metodist Sante U. Barbieri din Argentina.

Având oarecum caracter de serviciu religios, această ședință a început cu o cântare, urmînd citirea unei pericope biblice și rostirea unei rugăciuni. După ce un delegat al Bisericii locale (New-Delhi), Dr. G. Moses a rostit o scurtă cuvîntare, anunțînd că fiecărui delegat i s-a făcut un medallion (o amintire), constînd dintr-un mic obiect de metal, avînd imprimat pe el semnul Sfintei Cruci, emblemă a Mișcării Ecumenice, președintele a dat cuvîntul Arhiepiscopului anglican de York, Frederick D. Coggan, președintele Societăților Biblice Unite, care a dezvoltat tema: «Față de nevoile lumii».

În cuvîntarea sa, Arhiepiscopul Coggan a vorbit despre Mișcarea Societăților Biblice, care a început în Anglia la începutul veacului trecut (1804). În vremea aceea, Biblia era tradusă în 71 de limbi; astăzi, numărul limbilor în care a fost tradusă Biblia a ajuns la 1165. Această cifră reprezintă limbile vorbite de aproape 95% din populația globului pămîntesc. Dar Biblia nu este însă tradusă în întregime în cele 1165 de limbi; în unele din aceste limbi sînt traduse numai anumite cărți din Sfînta Scriptură. În afară de aceasta, multe traduceri ale Bibliei nu sînt corespunzătoare; ele n-au fost făcute de oameni de specialitate; de aceea, în lumina progreselor făcute de critica biblică, se simte azi nevoia revizuirii vechilor traduceri. Vorbitorul a prezentat apoi cîteva grafice în legătură cu răspîndirea Bibliei, cu sporirea populației pămîntului în viitor, precum și cu nivelul de instrucție generală.

După intonarea unei cântări religioase de către întreaga asistență, a luat cuvîntul Păstorul baptist englez Edwin H. Robertson, secretar de studii al Societăților Biblice Unite, care a prezentat tema: «Folosirea Bibliei: Contribuții la dezbaterile de la New-Delhi».

După intonarea unei noi cântări, Pastorul din Biserica Indiei de Sud, Dr. Athisayanathan E. Inbanathan, secretar general al Societăților Biblice din India și Ceylon, a vorbit despre: «Biblia în evanghelizare».

În partea întîia a cuvîntării sale, oratorul a examinat sumar problema traducerii Bibliei în limbile din țara sa, făcînd o strînsă legătură între răspîndirea creștinismului și difuzarea Sfintei Scripturi. Mai departe, el a vorbit despre însemnătatea Bibliei în activitatea misionară.

După intonarea altei cântări, președintele a citit o nouă pericopă biblică și a dat binecuvîntarea finală.

Sîmbătă, 2 decembrie, dimineața, între orele 9 și 9,45, preotul copt din Egipt, Makary el Souriany a săvîrșit serviciul religios de dimineață.

Între orele 9,45 și 12,45, Adunarea s-a întrunit în ședință de lucru, sub președinția D-rului Franklin Fry, președintele Bisericii Luterane Unite din America și președinte al Comitetului Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

În această ședință au fost prezentate rapoartele Comitetelor pentru Divizia de Studii, pentru Credință și Constituție, pentru Studii Misionare și pentru Evanghelizare.

Rapoartele au fost supuse dezbaterilor Adunării Generale, cu excepția raportului Comitetului pentru Credință și Constituție, care a fost prezentat Adunării numai pentru a lua cunoștință de el, întrucât, datorită situației speciale a Comisiei de Credință și Constituție în Consiliul Ecumenic, nu era necesară aprobarea. Celelalte trei rapoarte, după ce au fost ușor modificate, au fost aprobate de Adunarea Generală.

După amiază, între orele 16 și 20, Adunarea s-a întrunit din nou în ședință de lucru, tot sub președinția D-rului Fr. C. Fry, pentru a examina raportul Comitetului pentru Biserică și Societate.

În acest raport se fac aprecieri pozitive asupra activității Departamentului Biserică și Societate, în perioada de timp de la Adunarea de la Evanston pînă la Adunarea de la New-Delhi, și se proiectează în continuare activitatea lui pînă la viitoarea Adunare Generală.

Ținînd seama de nevoile cărora trebuie să le facă față Bisericile în diferitele părți ale lumii, acest Comitet a propus trei domenii principale de studii pentru Departament și pentru Secretariatul Relațiilor Rasiale și Etnice: 1. Probleme morale puse de trecerea de la societatea tradițională la societatea dinamică; 2. Probleme sociale, politice și morale ale societății industriale moderne, și 3. Examinarea temeinică a tensiunilor rasiale și etnice din comunitatea mondială în transformare, făcîndu-se o analiză a transformărilor relațiilor sociale într-o perspectivă creștină, apoi o anchetă teologică asupra sensului «rasei», precum și studii asupra problemelor rasiale și etnice, care reclamă o acțiune creștină etc.

În încheiere, după ce a făcut unele recomandări cu privire la activitatea Secretariatului pentru relațiunile rasiale și etnice, Comitetul a supus Adunării Generale un proiect de rezoluție cu privire la Rasă și la relațiunile etnice.

În continuarea ședinței, după ce Comitetul de referate pentru directivele generale a prezentat Adunării partea finală a raportului său, au început dezbaterile.

Problema principală asupra căreia s-au purtat mai multe discuții a fost noua formulă a bazei Consiliului Ecumenic. Delegații ortodocși și luterani s-au pronunțat în favoarea adoptării noului text; dintre reformați, unii au șovăit să se pronunțe categoric pentru modificare; aceeași atitudine au manifestat-o și unii quakeri. Arminienii, menoniții, cîțiva baptiști și alți cîțiva participanți s-au declarat împotriva noii formule.

Trecîndu-se la vot, s-a obținut următorul rezultat: 386 de voturi pentru formula nouă a bazei; 36 de voturi contra și 7 abțineri.

După ce a salutat rezultatul votului cu aplauze îndelungate, întreaga asistență a rostit o rugăciune și a intonat un imn religios.

După o pauză de 30 de minute, la orele 18,30, Adunarea s-a întrunit iarăși în ședință de lucru, tot sub președinția D-rului Franklin C. Fry, pentru a examina raportul Comitetului pentru Comisia Bisericii pentru Afacerile Internaționale.

Analizând activitatea Comisiei Bisericii pentru Afacerile Internaționale, acest Comitet și-a început raportul cu unele precizări asupra datoriei creștinilor de a face cunoscute convingerile lor în soluționarea problemelor fundamentale ale omenirii actuale.

Dintre problemele cu care trebuie să se ocupe în viitor Comisia Bisericii pentru Afacerile Internaționale, sînt menționate în raportul Comitetului următoarele :

A. Pacea și securitatea internațională : a) Dezarmarea și experiențele nucleare ; b) Diminuarea tensiunilor internaționale în regiunile tulburate : Berlin, Congo, Angola, Algeria, Vietnam, Laos, Coreea, Cuba și Republica Dominicană ; c) Responsabilitatea națiunilor neangajate.

B. Transformarea structurilor comunității internaționale : a) O organizație universală a națiunilor ; b) Instituții regionale ; c) Transformări și reglementări pașnice ; d) Etică internațională.

C. Probleme ale țărilor noi și pe cale de dezvoltare : a) Probleme de evoluție politică ; b) Probleme de dezvoltare economică și de interdependență în societate.

D. Drepturile omului și libertatea religioasă. O dată cu raportul său, Comitetul pentru Afacerile Internaționale a prezentat Adunării Generale, spre examinare și aprobare : a) Un apel către toate guvernele și popoarele, și b) o rezoluție în legătură cu situația din Angola.

În urma discuțiilor din Adunare, Apelul către toate guvernele și popoarele a fost restituit Comisiei de redactare a Comitetului pentru Afacerile Internaționale, pentru unele ușoare modificări.

Rezoluția în legătură cu situația din Angola a dat însă naștere la discuții aprinse. Unii delegați au găsit textul prea violent ; alții au cerut o rezoluție mai largă în care să fie incluse acțiunile tuturor guvernelor care manifestă atitudini similare cu cele ale guvernului portughez ; alții și-au exprimat regretul că în sală nu se găsește nici un delegat din Portugalia.

Pe baza acestor discuții, Comisia de redactare a făcut unele modificări în textul inițial al rezoluției. Fiind pus la vot, noul text al rezoluției a obținut 179 voturi favorabile și 177 voturi potrivnice. În fața acestei situații, Comitetul pentru Afacerile internaționale s-a întrunit din nou, pentru a reexamina rezoluția. La redeschiderea ședinței, Comitetul a prezentat Adunării un scurt raport suplimentar, în care se spune :

a) Comitetul ia act de declarația în legătură cu Angola, pe care a făcut-o la 5 iunie 1961 președintele și directorul Comisiei Bisericii pentru Afacerile Internaționale ;

b) Comitetul, constatind în adevăr că situația din Angola este foarte gravă, consideră totuși că Adunarea nu trebuie să se grăbească în adoptarea unei rezoluții numai cu privire la guvernul portughez, de vreme ce în alte părți ale lumii există situații asemănătoare.

c) În fine, Comitetul recomandă ca propunerea supusă Adunării în legătură cu situația din Angola, împreună cu procesul-verbal al dezbaterilor din Adunare asupra acestei probleme, să fie trimise Comitetului Central al Comisiei Bisericilor pentru Afacerile Internaționale, cu recomandarea de a continua examinarea acestei probleme și de a lua singură măsurile ce se impun. Aceleași documente se trimit și Departamentului de într-ajutorare a Bisericilor și Serviciului refugiaților, pentru a coordona activitatea lor în măsura în care această chestiune este legată de nevoia de asistență și readaptare.

Duminică, 3 decembrie, dimineața, între orele 7,30 și 9,30, membrii delegațiilor ortodoxe au asistat la săvârșirea Sfintei Liturghii, în una din sălile hotelului «Ashoka», iar delegații Bisericilor Protestante au asistat la un serviciu religios oficiat de Episcopul luteran Otlo Dibelius, în Biserica liberă (Free Church) din New-Delhi.

După amiază, între orele 16 și 17, împreună cu alți delegați la Adunare, I.P.S. Mitropolit Iustin a luat parte la un ceai, organizat în parcul Școlii romano-catolice St. Xavier, de către observatorii papali la cea de a treia Adunare Generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

Între orele 17,30 și 20 a avut loc la Vigyan Bhavan o ședință de lucru a Adunării, sub președinția D-rului Ernest A. Payne, secretar general al Uniunii Baptiste din Marea Britanie și Irlanda.

În această ședință au prezentat rapoarte Comitetul pentru Mesaj, Comitetul pentru Formația ecumenică și Comitetul pentru Tineret.

Mesajul prezentat de comitetul însărcinat cu întocmirea lui a dat naștere la multe discuții în legătură cu unele formule nepotrivite în redactare. Astfel, mai mulți delegați au cerut ca mesajul să nu fie adresat parohiilor, ci conducătorilor fiecărei Biserici. Episcopul luteran Heinrich J. A. Meyer, profesor la Universitatea din Hamburg, a propus, în spiritul eshatologiei protestante, să se adauge câteva cuvinte de mângâiere pentru omenirea amenințată cu moartea atomică, deoarece și aceasta poate face parte din iconomia mântuirii. Împotriva acestei afirmații s-a ridicat însă imediat Pr. Prof. Vitaly Borovoi de la Academia Teologică din Leningrad.

I.P.S. Mitropolit Iustin a vorbit despre roadele bogate ale Adunării Generale de la New-Delhi: intrarea unor Biserici ca membre noi în Mișcarea Ecumenică, integrarea Consiliului Ecumenic al Misiunilor, noua bază etc. Toate aceste rezultate pozitive trebuie amintite de mesaj, într-un anumit fel. Totodată, mesajul trebuie să aibă un caracter optimist, radiind buna înțelegere între Biserici și hotărîrea lor comună de a lupta pentru pace și progres.

Luîndu-se în considerare obiecțiunile aduse, mesajul a fost trimis din nou la Comitet, pentru a i se face îndreptările necesare.

A fost supus dezbaterilor, apoi, raportul Comitetului pentru Formația Ecumenică, raport care, în urma unor mici completări, a fost aprobat de Adunare.

În continuarea ședinței, a fost prezentat raportul Comitetului Departamentului de Tineret.

Scopul Departamentului de Tineret, — se precizează în raport —, este de a ajuta Bisericile în lucrarea lor de evanghelizare. Pentru a-și atinge scopul, Departamentul și-a desfășurat activitatea ajutând Bisericile în lucrarea lor de educație ecumenică, organizând întruniri între tineri din diferite țări, sprijinind consultări și contacte cu alte organizații creștine de tineret, sprijinind Consiliile Ecumenice regionale de tineret, organizând campanii ecumenice de muncă etc. În viitor, aceste acțiuni vor fi intensificate sub îndrumarea unui secretariat, care va lua ființă în acest scop. Printre alte forme de activitate, Comitetul a recomandat dezvoltarea legăturilor dintre est și vest, menționând Mișcarea creștină pentru pace de la Praga, ca foarte indicată ca teren de întâlnire între tineri.

După adoptarea raportului prezentat de Comitetul Departamentului de Tineret, ședința s-a încheiat cu un serviciu religios de seară, săvârșit de Dr. Payne, care a prezidat ședința.

Luni, 4 decembrie, dimineața, între orele 9 și 9,45, membrii Adunării generale au participat la studiul biblic, potrivit programului obișnuit.

La orele 10, Adunarea Generală a primit vizita primului ministru al Indiei, Jawaharlal Nehru, însoțit de ministrul Afacerilor Externe și de câțiva înalți demnitari.

În numele Adunării Generale, Dr. Franklin Fry, președintele Comitetului Central al Consiliului Ecumenic, a rostit o scurtă cuvântare de salut.

Luând apoi cuvântul premierul Jawaharlal Nehru, și-a exprimat deosebita sa satisfacție pentru faptul că Adunarea Generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor s-a întrunit în India.

Mărturisind că a răspuns cu multă bucurie la invitația de a veni în mijlocul membrilor Adunării, Nehru a declarat că el consideră această Adunare ca un eveniment unic, cu un răsunet mare pe plan internațional. Are o semnificație deosebită faptul că reprezentanți ai Bisericilor creștine din întreaga lume se pot întruni laolaltă și pot discuta frățeste problemele care-i preocupă pe toți. Premierul Indiei și-a manifestat îndeosebi satisfacția pentru faptul că Bisericile creștine se arată preocupate în mod serios de marile probleme internaționale de care depinde soarta omenirii. Aceasta înseamnă că Biserica creștină este strâns legată de actualitate.

Acum, când toate forurile internaționale, inclusiv Consiliul Ecumenic al Bisericilor, se preocupă serios de soluționarea pașnică a problemelor litigioase, există motive ca omenirea să pășească cu încredere spre viitorul ei.

Evident, în examinarea problemelor internaționale, Biserica trebuie să examineze aspectul lor moral, nu aspectul politic. Apoi, ea trebuie să dea mărturie publică de convingerile ei, pentru a influența soluționarea

justă a acestor probleme. Credincioșii creștini, sub influența Bisericii, vor putea determina conducerile statelor să țină seama de convingerile lor.

În situația actuală, pentru a evita creșterea încordării internaționale, este necesar să se urmărească pe toate căile încetarea războiului rece. În fapte sau în vorbe, să nu se întreprindă nici o acțiune care ar putea intensifica tensiunea internațională actuală. Dimpotrivă, chiar când este necesar să se manifeste atitudini ostile, acestea pot îmbrăca un caracter amical, ca de exemplu în lupta Indiei pentru scuturarea jugului englez, când Gandhi s-a dovedit inflexibil; în această acțiune însă, metodele lui au fost amicale.

În general, a subliniat premierul Nehru, cel care privește spre altul cu prietenie, va fi și el privit amical. Strângerea legăturilor de prietenie între toate popoarele va contribui la consolidarea păcii în lume.

Incheindu-și cuvântarea, în numele său personal și al guvernului Indiei, premierul Nehru și-a exprimat încă o dată satisfacția de a fi avut prilejul să vină în mijlocul membrilor Adunării Generale a Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

După plecarea primului ministru Jawaharlal Nehru, Adunarea Generală s-a întrunit în ședință de lucru, sub președinția d-ului Franklin C. Fry, președintele Comitetului Central.

În această ședință au prezentat rapoarte: Comitetul pentru Departamentul Laici, Comitetul pentru Departamentul de cooperare a bărbaților și femeilor în Biserică, familie și societate, și Comitetul pentru Institutul Ecumenic.

Comitetul pentru Departamentul Laici, după ce a analizat activitatea Departamentului, a prezentat Adunării Generale raportul său, propunând să se dea unele îndrumări pentru activitatea de viitor, mai ales în ceea ce privește rolul pe care laicii îl pot juca în lucrarea Bisericii, recomandând totodată Departamentului să colaboreze cu Divizia de Studii și cu Departamentul pentru Tineret la elaborarea unor studii strict legate de domeniul activității creștine a laicilor.

În urma unor sumare discuții, raportul a fost aprobat de Adunarea Generală.

A fost luat apoi în discuție raportul Comitetului pentru Departamentul de cooperare a bărbaților și femeilor în Biserică, familie și societate.

Cu unele mici modificări, Adunarea Generală a aprobat și acest raport.

A urmat prezentarea raportului Comitetului pentru Institutul Ecumenic.

Înființat la Evanston în 1954, Institutul Ecumenic are scopul de «a servi Bisericilor, fiind un centru de studii și de învățămînt, de cult și de experiență ecumenică, unde bărbați și femei pot aprofunda cunoștințele lor despre chestiuni care se raportează la reînnoirea, la mărturisirea și la unitatea Bisericii».

Pentru atingerea scopului urmărit, la Institutul Ecumenic, care este instalat într-un vechi castel, la Bossey, în regiunea Genevei, se desfășoară o activitate susținută și rodnică:

a) se organizează cursuri pentru bărbați și femei, în vederea pregătirii lor pentru a putea desfășura un ecumenism conștient în propriile lor Biserici;

b) se organizează conferințe pentru grupe profesionale, cu scopul de a studia postulatele fundamentale ale celor de aceeași profesiune, precum și mesajul creștin în condițiile respective;

c) se organizează conferințe de studii pentru specialiștii teologi, clerici și laici, în vederea lămuririi asupra unor probleme mai dificile, care interesează Bisericile sau Consiliul Ecumenic, în special din domeniul misiunilor și evanghelizării;

d) prin mijlocirea Centrului universitar de studii ecumenice, se oferă studenților mai avansați, pastorilor și profesorilor de teologie, posibilitatea să cunoască istoria, obiectivele și problemele Mișcării Ecumenice;

e) colaborează cu alte Divizii și Departamente la studierea unor probleme.

Examinând activitatea din ultimii 7 ani a Institutului Ecumenic, Comitetul a găsit-o corespunzătoare scopului inițial și a propus continuarea ei, recomandând să se străluie și mai mult asupra pregătirii participanților la cursuri și conferințe, pentru a putea contribui în mod efectiv la reînnoirea vieții Bisericilor lor.

După unele discuții sumare, raportul a fost aprobat de Adunare.

În urma propunerii Arhiepiscopului grec Iacob, făcută în numele Comitetului de referate pentru directive generale, Adunarea generală a adoptat cu unanimitate ide voturi declarația cu privire la libertatea religioasă, propusă de acest Comitet în ședința de lucru din ziua de 1 decembrie.

După amiază, la orele 16, Adunarea s-a întrunit în ședință de lucru, sub președinția D-rului Franklin Fry.

În această ședință și-a prezentat raportul Comitetul pentru Departamentul de informație, care activează sub directa răspundere a Secretariatului General.

Fiind pus la vot, raportul a fost aprobat.

A urmat prezentarea raportului Comitetului de Finanțe.

În acest raport se arată că Bisericile au contribuit la bugetul general al Consiliului Ecumenic astfel:

- în 1949 cu 265.770 dolari;
- în 1954 cu 314.720 dolari;
- în 1960 cu 615.942 dolari;
- în 1961 cu 530.000 dolari (aproximativ).

Pentru perioada care urmează după cea de a treia Adunare Generală, ținându-se seama de noua organizare a Consiliului Ecumenic, s-a prevăzut un buget general standard, cu cheltuieli anuale de 751.200 dolari. Aceasta implică sporirea contribuțiilor Bisericilor membre cu 47%.

Bugetul acesta de 751.200 dolari anual este socotit ca un buget tip; bugetul real anual urmează a fi stabilit de Comitetul Central.

De altfel, Comitetul de Finanțe a și propus mărirea bugetului standard cu 23.000 dolari anual, pentru plata unui nou secretar asociat pe

lîngă secretarul executiv la biroul din New-York al Consiliului Ecumenic (9.000 dolari), și a unui nou secretar general adjunct, pe lîngă Secretarul general de la Geneva (14.000 dolari).

Totodată, precizează Comitetul de Finanțe, noul buget va trebui sporit, avîndu-se în vedere faptul că în Occident costul vieții se ridică anual cu 2-3%.

În afară de acest buget care privește Consiliul Ecumenic, unele organisme care se bucură de oarecare autonomie în cadrul Consiliului Ecumenic, își au bugetele lor separate, cum sînt: a) Divizia de într-ajutorare a Bisericilor și Serviciul refugiaților; b) Comisia și Divizia de Misiuni și Evanghelizare; c) Comisia Bisericilor pentru Afacerile Internaționale.

Trebuie menționat că pe lîngă aceste bugete mai există un buget special al Comisiei de Credință și Constituție, care n-a fost prezentat Adunării Generale, deoarece această Comisie își păstrează încă independența ei aproape deplină în organizare și administrație.

Pentru Adunarea Generală de la New-Delhi s-a cheltuit suma de 325.000 dolari.

Fiind pus la vot, raportul a fost aprobat.

În continuarea ședinței, Comitetul pentru Directive generale și-a prezentat raportul în formă definitivă.

Constatîndu-se că toate îndreptările cerute de delegați în cursul dezbaterilor din ședințele anterioare au fost efectuate, raportul a fost pus la vot și aprobat de Adunarea Generală.

Propunerile din acest raport cu privire la restructurarea administrativă a Consiliului Ecumenic, urmează a fi duse la îndeplinire în termen de doi ani.

Luînd cuvîntul Dr. Franklin Fry, care a condus delegația Consiliului Ecumenic la reuniunea consultativă a Bisericilor din Africa de Sud, în decembrie 1960, după o sumară prezentare a situației bisericesti din Africa de Sud, a propus Adunării Generale să aprobe textul următorului:

MESAJ CATRE CREȘTINII DIN AFRICA DE SUD

«Membrii celei de a treia Adunări Generale a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, întruniți la New-Delhi, sînt conștienți de evoluția relațiilor dintre creștinii și Bisericile din Africa de Sud, pe de o parte, și Consiliul Ecumenic pe de altă parte, în cursul ultimelor 18 luni. Ei doresc să adreseze creștinilor din Africa de Sud salutările lor frățești în numele Domnului nostru Iisus Hristos.

Preocuparea Adunării a fost să dea mărturie lui Hristos, Lumina a lumii, și să caute din nou îndrumarea lui Dumnezeu pentru această mărturie, pentru slujirea în numele Său și pentru unitatea noastră în El. În studiile biblice și în serviciile religioase comune, și în toate discuțiile noastre, noi am dobîndit conștiință, în chip mai limpede, despre puterea Sfîntului Duh, care călăuzește Biserica în vremurile noastre tulburi, și

despre profunzimea pe care El o dă comuniunii noastre, a unora cu alții și cu El. Acum, la această Adunare, noi ne-am bucurat de admiterea în Consiliul Ecumenic al Bisericilor a 23 de Biserici, dintre care 11 din continentul african. Dar noi n-am uitat în rugăciunile noastre Bisericile care, spre regretul nostru, s-au simțit obligate să se retragă din comunitatea noastră.

Convingerile noastre cu privire la unitatea Bisericii s-au întărit și mai mult în timpul Adunării. Acum un an, reprezentanții noștri au redactat împreună cu unii creștini din Africa de Sud, la Cottesloe, următoarea declarație: «Biserica, trup al lui Hristos, este una și, în cadrul acestei unități, deosebirile naturale dintre oameni nu sînt abolite, ci sfințite. Nu este posibil de a exclude din nici o Biserică, din cauza culorii sau a rasei sale, pe cineva care crede în Iisus Hristos. Unitatea spirituală a tuturor celor care sînt în Hristos trebuie să găsească o expresie vizibilă în actele de cult și de mărturie comune și în părtășia și discuția problemelor care ne preocupă». Noi subscriem în întregime la această declarație de principiu și întindem minile noastre spre toți frații noștri creștini, pentru a-i încuraja să manifeste această unitate în Hristos.

Veniți la New-Delhi din toate părțile lumii, noi am auzit din nou chemarea limpede pe care Dumnezeu ne-o adresează de a îndeplini misiunea Bisericii, atât la lucrarea ei neterminată de evanghelizare, cât și la supunerea sub duhul lui Hristos a lumii pe care noi o locuim. Responsabilitatea acestor două forme de misiune aparține în mod deosebit creștinilor din țările unde Biserica este puternică. Cum spune Declarația de la Cottesloe: «Noi dăm mulțumire lui Dumnezeu Cel Atotputernic de a ne fi întrunit în comuniune, rugăciune și deliberări: ne angajăm să persistăm în această comuniune și, pentru această rațiune, am pregătit planuri precise care trebuie să ne ducă la unirea într-o mărturie comună în țara noastră». Tuturor celor dintre voi care vestiți pe Hristos și care vădiți duhul lui Hristos față de aproapele vostru, noi vă oferim încurajările noastre și solidaritatea noastră și vă asigurăm de rugăciunile noastre...

Teama de război, nedreptățile și suferințele oamenilor au pus la încercare ascultarea noastră față de servul Domnului. Conflictele rasiale sînt o problemă universală și poziția noastră în această privință este legată de aceea a Adunării de la Evanston, din 1954. Creștinii sînt prețutindeni în lupta pentru a elimina segregarea și discriminarea rasială...

În momentul în care răsare o zi nouă pentru popoarele din Africa, noi ne rugăm ca Biserica lui Hristos să îndeplinească un rol din ce în ce mai mare în propășirea bunei înțelegeri, a dreptății, a credinței, a nădejzii, a dragostei.

Putem noi oare să vă împărtășim convingerea noastră profundă? Ea este exprimată clar în tema Adunării noastre: «Iisus Hristos este Lumina lumii». Noi vă trimitem acest mesaj frățesc în numele Lui»,

Fiind pus la vot, acest mesaj a fost aprobat de Adunare.

După o pauză de 30 de minute, Adunarea s-a întrunit în ședință deliberativă, sub președinția Episcopului Henry Knox Sheriil din Biserica Episcopală Protestantă (S.U.A.), pentru a examina rapoartele revizuite ale unora dintre Secții.

Trei Secții: Mărturie, Serviciu și Unitate, își prezentaseră rapoartele în ședințele anterioare ale Adunării Generale. În urma dezbaterilor însă, rapoartele respective au fost trimise din nou la Comisiile de redactare ale Secțiilor pentru a face îndreptările cerute de delegații. De aceea, după efectuarea corectărilor, ele au fost prezentate din nou, pentru aprobare, Adunării Generale.

Dar nici în noua redactare ele n-au satisfăcut pe toți delegații. În cele din urmă, după mai multe discuții, recurgându-se la vot, au fost aprobate rapoartele Secțiilor: Mărturie și Serviciu. Raportul Secției Unitate, întrucât cuprindea unele afirmații obscure cu privire la învățătura Sfintei Scripturi despre Sfântul Duh, a fost din nou trimis la Comisie, pentru o redactare mai clară.

La orele 20,15, după încheierea ședinței, Episcopul de Upsala, Gunnar A. E. Hultgren (Biserica Suediei), a săvârșit serviciul religios de seară.

Între orele 20,30 și 22, în saloanele Ambasadei R.P.R., dl. ambasador Horațiu Iancu a oferit o recepție în cinstea delegației române la Adunarea Generală a Consiliului Ecumenic, la care au participat peste 60 de invitați.

Marti, 5 decembrie, dimineața, între orele 9 și 9,45, delegații au participat la studiul biblic.

Între orele 9,45 și 12,45, Adunarea s-a întrunit în ședință de lucru, sub președinția D-rului Ernest A. Payne, secretar general al Uniunii Baptiste din Marea Britanie și Irlanda.

La începutul acestei ședințe a fost prezentat Adunării Generale raportul Comitetului pentru Comisia și Divizia de Misiuni și Evanghelizare, care, după ce s-au adăugat unele noi propuneri și sugestii făcute de delegați în cadrul dezbaterilor, a fost aprobat de Adunare.

După aceasta a fost prezentat Adunării raportul Comitetului pentru Divizia de într-ajutorare a Bisericilor și Serviciul refugiaților.

În acest raport, după ce se arată că Biserica este chemată să contribuie la alinarea suferințelor oamenilor și la îmbunătățirea condițiilor lor de viață, se amintesc împrejurările în care a luat ființă acest organism al Consiliului Ecumenic. Astfel, la Amsterdam, în 1948, Divizia «a primit mandatul să dezvolte lucrarea de într-ajutorare a Bisericilor în așa fel încît s-o facă să treacă de la un simplu serviciu de asistență în caz de urgență la o formă permanentă, pozitivă și stabilă a vieții Consiliului Ecumenic al Bisericilor, iar la Evanston, Divizia a fost însărcinată să dea serviciilor o amploare mai mare, cu caracter mondial. Potrivit acestui dublu mandat, Divizia s-a organizat și a desfășurat o activitate rodnică.

În prezent însă, au apărut nevoi noi. Asia, Africa și America Latină așteaptă ajutorul Bisericilor. De aceea, pentru a-și putea desfășura activitatea în întreaga lume, Divizia aceasta are trebuință de o nouă organizare, care trebuie să cuprindă: o administrație centrală, un secretariat regional (cu secretari pentru fiecare din cele 5 regiuni: 1. Asia; 2. Africa; 3. America Latină; 4. Europa; 5. Bisericile și țările ortodoxe, Orientul Apropiat și Bisericile Vechi-Catolice) și un secretariat administrativ (cu secretari pe ramuri de activitate: refugiați, ajutoare materiale, burse de studii, colaborări frățești, sănătate, împrumuturi, emigrări și regiuni cu cele mai urgente trebuințe umane).

După ce arată în amănunt care trebuie să fie modalitățile de într-ajutorare a Bisericilor pe plan mondial, Comitetul propune ca pe viitor acest organism să poarte numele: «Divizia de într-ajutorare a Bisericilor, Serviciul mondial și al refugiaților».

Fiind pus la vot, raportul a fost aprobat de Adunare și trimis la Comitetul Central.

În continuarea ședinței, se prezintă Adunării un Apel către toate guvernele și către toate popoarele lumii.

Fiind pus la vot, Apelul a fost aprobat de Adunarea Generală.

După amiază, între orele 16 și 18, Adunarea s-a întrunit în ședință deliberativă, sub președinția D-rului Franklin Fry, președintele Comitetului Central.

În această ședință a fost prezentat Adunării, într-o formă îmbunătățită, raportul secției Unitate. Fără a mai fi supus dezbaterilor, raportul a fost aprobat cu majoritate de voturi.

De asemenea, s-a aprobat propunerea Comitetului pentru Afacerile Internaționale de a se recomanda Comitetului Central și Comisiei pentru Afacerile Internaționale să examineze, în continuare, situația din Angola și să ia măsuri corespunzătoare.

Luând cuvântul, conducătorul delegației etiopiene a spus că, întrucât prima Adunare Generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor a avut loc la Amsterdam, în Europa, a doua la Evanston, în America, iar a treia la New-Delhi, în Asia, este firesc să se aprobe ca a patra Adunare Generală să se întrunească în Africa.

După ce a asigurat că autoritățile bisericești și de stat, în frunte cu împăratul Etiopiei, Haile Selasie, sînt de acord cu această propunere, el a cerut ca viitoarea Adunare Generală să se întrunească la Adis Abeba.

La rîndul său, Arhiepiscopul anglican Frank Woods din Melbourne a cerut stăruitor ca a patra Adunare Generală să se întrunească în Australia.

Luând cuvîntul Dr. Franklin Fry, președintele ședinței, a exprimat calde mulțumiri celor două Biserici pentru invitațiile lor. El a propus Adunării Generale să transmită Comitetului Central cele două invitații, cu recomandarea de a le examina și a decide asupra acceptării uneia din ele, în funcție de cele mai convenabile condiții de desfășurare a lucrărilor viitoarei Adunări Generale.

Propunerea a fost aprobată, prin vot.

Adunarea a procedat apoi la examinarea ultimului punct de pe ordinea de zi: Mesajul celei de a treia Adunări Generale a Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

Cu toate că textul mesajului fusese discutat pe larg într-o ședință anterioară, la propunerea unor delegați s-au mai făcut unele modificări de redactare.

Printre cei care au luat cuvîntul în această ședință, amintim pe prof. Iosef Ilromadka de la Praga, care a asigurat Adunarea Generală de tot concursul său și de colaborarea Mișcării Creștine pentru Pace de la Praga cu Consiliul Ecumenic al Bisericilor.

Adunarea Generală a aprobat cu unanimitate de voturi textul următorului

M E S A J

«A treia Adunare a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, ținută la New-Delhi, adresează această scrisoare tuturor Bisericilor membre ale Consiliului și parohiilor lor.

Noi sîntem bucuroși și mulțumim lui Dumnezeu pentru faptul că sîntem aici o comuniune mai mare și mai profundă decît înainte. Biserici-membre noi, în număr și cu puteri considerabile, au venit atît din vechea tradiție ortodoxă a creștinătății răsăritene, cît și din Africa, din Asia, din America Latină și din alte regiuni ale lumii, ceea ce demonstrează că creștinismul sălășluiește acum în toate părțile lumii. În această comuniune, noi putem să vorbim și să activăm liber, pentru că toți sîntem «împreună-lucrători cu Hristos». Toți laolaltă am căutat să înțelegem sensul chemării noastre comune la mărturie, la slujire și la unitate.

Sîntem profund recunoscători pentru rugăciunile nenumăraților creștini și pentru studierea temei noastre centrale: «Iisus Hristos Lumina lumii». Sînteți destul de mulți cei care ați luat parte la lucrarea noastră. Iată-ne deci pregătiți să ne întoarcem în Bisericile noastre pentru a îndeplini împreună cu voi lucrurile care ne-au fost arătate aici.

În lumea întreagă se caută activ, și chiar cu pasiune, formule noi de viață, de libertate și de prosperitate. În unele țări, binefacerile pe care le poate oferi o societate specializată în tehnică au produs o deziluzie profundă. Pe deasupra tuturor planează umbra unei distrugerii masive printr-un război total. Cu toate acestea, omenirea nu este paralizată de aceste amenințări. Forța care împinge la transformări nu este frînată. Noi, creștinii, participăm la această căutare fierbinte a vieții, la eliberarea de mizerie, de oprimare și de boală. Dumnezeu lucrează deschizînd căi noi omenirii actuale. El lucrează chiar cînd forțele răului se răzvrătesc împotriva Lui și atrag asupra lor judecata Sa. Noi nu știm pe ce căi vrea Dumnezeu să ne conducă, dar avem încredere în Iisus Hristos, Care este viața noastră de acum și pentru totdeauna.

Adresându-ne oamenilor în calitate de creștini, noi avem datoria să proclamăm adevărul credinței noastre: nu există decît un singur drum care duce la Tatăl, și anume Iisus Hristos, Fiul Său. Pe această cale unică noi sîntem ținuți să întîlnim pe fratele nostru. Noi întîlnim pe fratele nostru creștin. Întîlnim de asemenea pe fratele nostru om, și mai înainte de a-i fi vorbit despre Hristos, Hristos l-a și găsit.

Hristos este calea, și deci noi avem să mergem împreună, dînd mărturie pentru El, prin slujirea față de toți oamenii. Așa este porunca Lui. Nu există o mai mare slujire față de oameni, decît de a le vorbi despre Hristos Cel viu, și nu există mărturie mai eficace decît o viață oferită spre slujire. Indiferența sau ostilitatea oamenilor pot stînjiți libertatea cuvîntului nostru. Lui Dumnezeu, însă, nu I se poate impune tăcerea. El vorbește prin slujbele religioase și prin suferințele Bisericii Sale. Rugăciunile pe care ea le rostește și răbdarea de care ea dă dovadă fac parte din mărturia pe care o dă despre Hristos, Dumnezeu primind în harul Său aceste acte de credință pe care ea le îndeplinește.

Noi trebuie să elaborăm împreună, în mod concret, forme ale slujirii creștine, potrivite pentru vremea noastră, și să lucrăm împreună, conformîndu-ne lor. Niciodată, în nici un domeniu, colaborarea creștină n-a fost mai masivă și mai eficace decît în slujirea față de oamenii care se zbat în tot felul de lipsuri. Nu există datorie mai urgentă pentru creștini decît de a se strădui împreună pentru o comunitate între națiuni și pentru pace în dreptate și libertate între ele, pentru ca pricinile atîtor mizerii contemporane să poată fi înlăturate. Trebuie să luăm atitudine împotriva nedreptății făcute oricărei rase sau oricărui om fiindcă aparține unei anumite rase. Trebuie să învățăm să contribuim la slujirea oamenilor prin mijlocirea organismelor lumesti. Dragostea creștină cere stăruitor nu numai împărțirea bunurilor acestei lumi, ci și o slujire personală care ne costă. Pretutindeni în lume, unii tineri dau exemple, oferindu-se ei înșiși în mod spontan.

Noi avem datoria să căutăm împreună plinătatea unității creștine. Pentru a se ajunge la aceasta, avem trebuință de toți membrii familiei creștine, de tradiția răsăriteană ca și de cea apuseană, de vechile și noile Biserici, de bărbați și de femei, de tineri și de bătrîni, de orice rasă și de orice națiune. Frații noștri în Hristos ne sînt dați, nu îi alegem noi. Asupra anumitor puncte, convingerile noastre nu ne permit să lucrăm împreună; dar noi trebuie să găsim peste tot lucrurile pe care le putem face împreună încă de pe acum; trebuie să le întreprindem în mod fidel, lucrînd și rugîndu-ne totdeauna pentru unitatea deplină, pe care o vrea Hristos pentru Biserica Sa.

Această scrisoare este scrisă de Adunarea Consiliului Ecumenic al Bisericilor. Dar, adevărata scrisoare scrisă pentru lumea de astăzi nu este alcătuită din cuvinte. Noi, creștinii, oriunde am fi, sîntem scrisoarea scrisă de Hristos, lumii, care îi aparține, scrisoarea «scrisă nu cu cerneală, ci cu Duhul lui Dumnezeu Cel viu, nu pe table de piatră, ci în inimile oamenilor». Mesajul, — acesta este: că Dumnezeu, în Hristos a

impăcat lumea cu Sine. Să spunem aceasta, să o trăim cu bucurie și încredere, fiindcă Dumnezeu, Care a zis: «Să strălucească lumina din întuneric!», El a strălucit în inimile noastre spre luminarea cunoștinței slavei lui Dumnezeu, în persoana lui Iisus Hristos».

Cu aprobarea Mesajului, lucrările celei de a treia Adunări Generale a Consiliului Ecumenic al Bisericilor la New-Delhi s-au încheiat.

Rostind cuvântul de închidere a Adunării, președintele ultimei ședințe, Dr. Franklin Fry, a spus, printre altele:

«Lucrările Adunării Generale s-au desfășurat într-un spirit profund creștin, iar roadele obținute sînt binecuvîntate de Dumnezeu.

Consiliul Ecumenic al Bisericilor a ajuns astăzi pe o culme nebănuită în trecut; comunitatea ecumenică s-a lărgit: pe de o parte, 23 de Biserici, dintre care unele cu vechi tradiții și cu un mare număr de credincioși, stau acum alături de celelalte Biserici membre dintru început ale Mișcării Ecumenice, iar pe de altă parte, prin integrarea Consiliului Internațional al Misiunilor în Consiliul Ecumenic, s-a realizat o năzuință veche și fierbinte a noastră a tuturor.

Desigur, aceste evenimente nu ne vor da răgaz de odihnă în viitor; pe măsură ce puterile noastre sporesc, se mărește și truda noastră. Dar chiar în acest fapt noi vedem binecuvîntarea lui Dumnezeu.

În toate laturile lucrării noastre la New-Delhi s-a vădit puternic năzuința noastră comună de viață creștină. Neîncetat ne-am rugat împreună; cu toții ne-am străduit să găsim cele mai potrivite căi de a da mărturie oamenilor despre Iisus Hristos, Lumina lumii; ne-am angajat laolaltă să slujim tuturor, după nevoile lor, în numele lui Iisus; spiritul de unitate s-a vădit nu numai în tot lucrul nostru de aci, dar și în strădaniile noastre de a pune premisele pentru dezvoltarea unității Bisericii în viitor.

Acum, cînd se poate analiza rezultatele Adunării, se constată cu bucurie că a fost deplin îndreptățită hotărîrea îndrăzneată a Comitetului Central de a stabili o procedură a dezbaterilor Adunării, dîndu-se posibilitate tuturor delegaților să-și exprime opiniile lor în toate problemele».

Exprimîndu-și deplina sa satisfacție pentru importanța pe care toate organele de publicitate au dat-o Adunării Generale de la New-Delhi, Dr. Franklin C. Fry a adresat mulțumiri guvernului indian pentru toate înlesnirile pe care le-a făcut delegaților, Consiliului Național Creștin din India, care n-a cruțat nici un efort pentru buna organizare a Adunării Generale, precum și delegaților Bisericilor din cele patru laturi ale pămîntului, care și-au dat aportul lor constructiv la această întrunire, cel mai de seamă eveniment din istoria Mișcării Ecumenice.

După cuvîntarea D-rului Franklin C. Fry a avut loc serviciul religios de închidere a Adunării Generale, săvîrșit de Dr. David G. Moses. Cu acest prilej, a predicat Pastorul Martin Niemöller.

Cu aceasta, lucrările celei de a treia Adunări Generale a Consiliului Ecumenic al Bisericilor au luat sfîrșit.

*

În zilele de 6 și 7 decembrie au avut loc lucrările Comitetului Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

Ca președinte al Comitetului Central a fost ales Dr. Franklin C. Fry, pastor luteran, președintele Bisericii Luterane Unite din America și președinte al Federației Luterane Mondiale; vicepreședinte, Dr. Ernest A. Payne, pastor baptist, secretar general al Uniunii Baptiste din Marea Britanie și Irlanda.

Au fost aleși, de asemenea, cei 18 membri ai Comitetului Executiv, între care și: I.P.S. Sa Arhiepiscopul Nicodim de Rostov, I.P.S. Sa Iacob al Americii, prof. J. L. Hrcmadka din Cehoslovacia ș.a.

Secretar general a fost reales pastorul reformat Visser't Hooft.

La propunerea Comitetului de numiri nr. 2, au fost aprobate numirile membrilor celor 21 de Comitete ale Diviziilor, Departamentelor, Comisiilor și Secretariatelor.

Între aceștia sînt și ierarhi și profesori ai Institutelor Teologice din țara noastră (I.P.S. Mitropolit Nicolae Corneanu, Episcopul Al. Butti, Pr. prof. Ioan G. Coman, Pr. prof. Sofron Vlad, Pr. prof. Gh. Moiescu).

După unele discuții cu privire la probleme de ordin organizatoric, au fost analizate apoi, sub diferite aspecte, rezultatele celei de a treia Adunări Generale.

Cu acest prilej, I.P.S. Iustin, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, a exprimat călduroase mulțumiri tuturor delegaților la Adunare pentru simpatia pe care au arătat-o Bisericii Ortodoxe Române, ca și celorlalte Biserici Ortodoxe. În încheiere, I.P.S. Sa a subliniat spiritul frățesc de care au fost animați reprezentanții tuturor Bisericilor la această întrunire creștină.

După săvîrșirea unui scurt serviciu religios, lucrările Comitetului Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor a luat sfîrșit.

Pr. ALEXANDRU IONESCU

MOARTEA ȘI INMORMINTAREA ARHIEPISCOPULUI TEOCLITOS AL ATENEI ȘI A TOATĂ GRECIA

Biserica Greciei a încercat de curînd o mare durere prin trecerea la cele veșnice a Întîistătorului ei, Prea Fericitul Arhiepiscop Teoclitos al Atenei și a toată Grecia († 8 ianuarie 1962).

1. *Date biografice.* Pururea-pomenitui arhiepiscop Teoclitos s-a născut în anul 1891, în istoricul orășel Dimițana din Arcadia, locul de origine al mai multor iluștri ierarhi greci, dintre care cel dintîi a fost neomartirul Grigorie V, patriarhul ecumenic ucis de turci în 1821 și așezat mai tîrziu în rîndurile sfinților și ale eroilor poporului grec. Numele din mirenire i-a fost Panaghiotis Panaghiotopulos. A urmat cursurile elementare și pe cele secundare în orașul natal, apoi s-a înscris la Facultatea de Teologie a Universității din Atena, pe care a absolvit-o cu succes la 8 oct. 1910.

Îndată după absolvirea Facultății a fost angajat funcționar la Casa Generală a Bisericii, dar nu după mult timp a îmbrățișat viața monahală. În septembrie 1914 a fost hirotonit diacon, de către Iacob, mitropolitul de atunci al Ftiotidei, iar la 8 septembrie 1917 a primit treapta preoției în Mînăstirea Damastas din eparhia Ftiotidei. După hirotonia în diacon și pînă în iulie 1923 a îndeplinit funcția de predicator al Mitropoliei Ftiotida. După aceea a fost numit prim-secretar al Sfîntului Sinod al Bisericii Greciei, funcție în care a rămas pînă în octombrie 1924, cînd Sfîntul Sinod, apreciînd frumoasele sale însușiri și bogata activitate desfășurată pînă la acea dată, l-a înălțat la rangul de episcop-vicar al regretatului arhiepiscop de atunci al Atenei, Hrisostom Papadopoulos, cu titlul de Stavropoleos. În martie 1931, episcopul Teoclitos a fost ales mitropolit al Calavritelor și Eghialiei, iar la 15 noiembrie 1944 a fost transferat la Mitropolia Patrelor, unde a păstorit, desfășurînd o rodnică și bogată activitate, pînă la 7 august 1957. La această dată, ierarhia Bisericii Greciei l-a ales arhiepiscop al Atenei și a toată Grecia, în locul rămas vacant prin moartea arhiepiscopului Dorotei. Astfel, arhiepiscopul Teoclitos a ocupat Scaunul și vrednicia de întîistător al Bisericii Greciei timp de aproape patru ani și jumătate.

Cu trei luni și ceva înainte de moarte a fost atins de o necruțătoare boală de inimă; cu toate îngrijirile medicale excelente care i s-au dat, în dimineața zilei de 8 ianuarie 1962, la orele 3 și 45, Arhiepiscopul Teoclitos și-a dat sufletul, în localitatea Varimpompi, unde se retrăsese, pentru refacere, cu câteva zile mai înainte.

2. *Omul și opera.* Regretatul arhiepiscop al Atenei lasă în urmă amintirea și pilda unui distins și mare ierarh. Înzestrat de la natură cu un temperament liniștit, cumpătat și înțelept, el a purtat totdeauna pe chipu-i ceva din seninătatea cerului dulcui Arcadii în care a văzut lumina zilei și a fost pururea cu zîmbet înflorit pe buze. A fost împodobit cu o cunună întreagă de virtuți, distingîndu-se mai ales prin bunătate și blîndețe. Cu toate că se trăgea dintr-un neam care pînă la el nu dăduse clerici, a întruchipat la maximum atitudinea și calitățile unui vrednic slujitor al Bisericii. Din clipa în care a îmbrăcat haina călugăriei și apoi pe cea a preoției, a înțeles să nu-și trădeze misiunea, și a mers cu hotărîre și neabătut pe drumul ales de bună voie, urcînd treaptă cu treaptă spre postul cel mai înalt de conducere al Bisericii grecești. Dar chiar după ce a fost înălțat la treapta arhieriei și apoi pe scaunul arhipăstoresc al Bisericii grecești, el a rămas neschimbat: simplu la vorbă și la port, sobru, popular și fără emfază, întruchipînd noblețea, înțelepciunea sufletească și adevăratul patriotism al poporului din mijlocul căruia s-a ridicat.

Ca predicator al Mitropoliei Ftiotida, s-a distins prin talentul său oratoric. E adevărat că nu s-a remarcat printr-o strălucită activitate cărturărească. Dar a avut în schimb suficiente și prețioase însușiri de ordin practic: o minte limpede și clarvăzătoare, simțul realității și o neobosită energie creatoare, revărsată în atîtea înfăptuiri și realizări nobile în folosul Bisericii și al patriei sale, alături de care a stat neclintit în clipele cele mai grele, cum au fost cele din timpul celui de al doilea război mondial. Și a făcut totul cu o modestie și o lipsă de reclamă, care măresc valoarea înfăptuirilor sale, rezolvînd, cu liniște și siguranță, multe probleme dificile ale Bisericii. Lui i se datorește, de exemplu, reconstruirea din temelie a Mînăstirii Mega Spileon (Marea Peșteră) din Ahaia (eparhia Calavrițelor), construcția unei frumoase biserici închinată Sfîntului Andrei, din orașul Patras, precum și frumosul palat arhiepiscopal de marmură, din Atena.

Ca arhipăstor al Bisericii Eladei, arhiepiscopul Teoclitos a fost chemat să rezolve probleme serioase de organizare și administrare a acestei Biserici, pe care cei doi înaintași ai săi (Spiridon și Dorotei), în scurta lor trecere pe Scaunul arhiepiscopal, nu le putuseră rezolva, și care tulburau liniștea Bisericii. Pentru aceasta a pus în joc toată energia și priceperea lui de ierarh cu experiență și a luat o serie de măsuri, printre care cea mai importantă a fost cea privitoare la inamovibilitatea mitropoliților. Au urmat apoi măsuri menite să îmbunătățească situația culturală și materială a clerului de mir, care lăsa atît de mult de dorit și care a fost preocuparea de căpetenie și continuă a vieții sale ca mitropolit și ca întîistătător al Bisericii grecești. A creat pentru aceasta noi școli pentru cul-

tura preoților, a luptat și a obținut o salarizare mai omenească a clerului, asigurând totodată recrutarea de noi clerici și umplerea cu preoți a parohiilor care, de multă vreme stăteau fără titulari și ai căror credincioși nu-și puteau satisface nevoile religioase. Pentru reînsuflețirea vieții religioase din enorii a creat un corp special de preoți predicatori sau misionari și a organizat «Serviciul Apostolic al Bisericii Grecești», cu mai multe secții și subsecții de lucru, care au desfășurat pînă acum o rodnică și lăudabilă activitate misionară, publicistică și culturală în folosul Bisericii.

E ușor de înțeles că, în drumul său, regretatul arhiepiscop n-a fost scutit de greutăți, de împotriviri și de necazuri. A fost deseori crud lovit, dar a răbdat în tăcere, rămînînd totdeauna netulburat în afară, demn și stăpîn pe sine în toate împrejurările grele. La răutatea celor care l-au învidiat, l-au urît sau l-au criticat pe nedrept, el a răspuns numai cu bună-tate, cu răbdare și zîmbet înțelept, împlinind astfel cu prisosință îndemnul Mîntuitorului: «Binecuvîntați pe cei ce vă blestearnă...». Marea lui amărăciune a fost că a plecat din viață fără să fi făcut tot binele pe care voia să-l facă și mai ales pentru că nu și-a văzut încă realizată pe deplin năzuința de căpetenie a vieții sale: îmbunătățirea condițiilor de viață a preoților, mai ales a celor de la țară, alături de care s-a simțit tot timpul cu trupul și cu sufletul. Aceștia pierd în el pe cel mai bun și mai de încredere prieten și ocrotitor al lor din înalta ierarhie grecească.

Biserica Ortodoxă Greacă a pierdut în arhiepiscopul Teoclitos pe unul dintre cei mai înțelepți, mai buni și mai nobili întîistătători ai ei din ultima vreme, plecat în lumea dreptilor pe neașteptate și înainte de a-și fi împlinit întreg programul de lucru proiectat spre reorganizarea și înălțarea prestigiului intern și extern al acestei Biserici. Așa se explică durerea sinceră și unanimă care a cuprins întreg poporul grec la răspîndirea știrii despre moartea protoierarhului lor iubit și care s-a manifestat cu prilejul funeraliilor și înmormîntării.

3. *Funeraliile și înmormîntarea.* Îndată după moarte, trupul neînsuflețit al arhiepiscopului adormit în Domnul a fost transportat la paiatul arhiepiscopal din Atena și apoi depus în catedrala arhiepiscopală, unde mulțimile de credincioși, veniți din toate părțile Greciei, au adus veneratului lor arhipăstor decedat supremul omagiu de cinstire și de rămas bun. Pelerinajul, început luni după amiază, a continuat pînă joi dimineața, 11 ianuarie, cînd au avut loc funeraliile și înmormîntarea. La orele 11 s-a oficiat în catedrala arhiepiscopală din Atena slujba înmormîntării, de către un sobor de arhieriei, prezidat de mitropolitul Gherman de Mantinia și de Kynuria, locțiitorul Scaunului arhiepiscopal. Au fost de față regele Paul al Greciei cu prințul moștenitor Constantin, reprezentanți ai Patriarhiei Ecumenice și ai altor Biserici Ortodoxe autocefale, președintele și membrii consiliului de miniștri al Greciei, conducătorii regiunilor, reprezentanți ai cultelor, deputați, corpul diplomatic, conducători politici și militari etc. Cuvîntarea funebră a fost rostită, potrivit rînduiei Sfîntului Sinod, de către Mitropolitul Dionisie al Servilor și al Cozanei.

După aceea, rămășițele trupești ale arhiepiscopului Teoclitos au fost transportate și înhumate în cimitirul nr 1 din Atena, alături de mormintele celorlalți arhiepiscopi ai Atenei, mai dinainte adormiți în Domnul. Înainte de coborîrea în criptă a sicriului, dl. Gr. Casimatis, ministrul învățămîntului public și al cultelor, a rostit, în numele guvernului Greciei, următoarele cuvinte: «În clipa în care țărîna Aticei primește cinstitele tale rămășițe trupești, guvernul țării îți aduce ultimul salut al poporului grec. Îți exprimăm din adîncul sufletului recunoștința patriei pentru tot ce ai făcut în viața ta pămîntească în folosul ei și al Bisericii, care și ea este trup din trupul eternei Elade. Veșnică să-ți fie pomenirea».

*

Biserica Ortodoxă Română, cu toți credincioșii, clerul și ierarhia ei superioară, ia parte la durerea încercată de Biserica soră a Greciei, prin pierderea bunului ei întîistătător, Prea Fericitul Arhiepiscop al Atenei și a toată Grecia, trecut acum în lumea veșniciei. Rugăm pe Bunul Dumnezeu să odihnească sufletul său în corturile dreptilor și să-i ridice vrednic urmaș la conducerea Bisericii Ortodoxe Grecești.

Preot Profesor ENE BRANIȘTE

IN AMINTIREA MITROPOLITULUI NICOLAE

Secretarul de redacție al «Revistei Patriarhiei din Moscova», A. Vedernikov, publică, sub acest titlu, în nr. 1/1962 al revistei, un articol scris cu prilejul încetării din viață a mitropolitului Nicolae, arătând puternica impresie pe care a produs-o această știre, și evocînd unele date din viața și activitatea marelui ierarh al Bisericii Ortodoxe Ruse.

Mitropolitul Nicolae a încetat din viață la 13 decembrie 1961, în spitalul Botkin din Moscova, unde fusese internat în urma unui infarct cardiac.

Născut la 13 ianuarie 1892 într-o familie de preot din orașul Kovno, după terminarea liceului și absolvirea primului an de universitate se înscrie la Academia duhovnicească din Petersburg, pe care o termină în anul 1914 cu rezultate strălucite. Ca student al Academiei, el își petrecea vacanțele la Mînăstirea Valaam, așa încît la terminarea Academiei el se lunse călugăr, devenind ieromonahul Nicolae. Indată după aceasta, a fost trimis pe frontul de operații militare ca preot, de unde, peste trei luni s-a întors la Petersburg, din cauză de boală, și continuîndu-și activitatea sa științifică-teologică la Academie și devenind apoi profesor la Seminarul duhovnicesc.

În anul 1917 el și-a susținut disertația de magistr, cu tema: «Judecata bisericească în Rusia înainte de tipărirea Pravilei sobornicești a lui Alexei Mihailovici», distinsă cu premiul «Macarie». Totodată a slujit ca preot în spitalul de copii, a ținut diferite predici și a publicat numeroase studii în revistele teologice din acel timp. În anul 1918 el a fost numit paroh la catedrala din Peterhof, iar în anul următor a fost ridicat la rangul de arhimandrit în Lavra Alexandru Nevski. În anul 1922, în vîrstă de 30 de ani, a fost numit episcop de Peterhof. În 1935 el a fost înălțat la rangul de arhiepiscop. A condus eparhiile de Pskov și Novgorod, apoi, din anul 1939, el a activat ca exarh al eparhiilor din Ucraina și Bielorusia, iar în anul 1941 a fost numit mitropolit de Luțk. În anul 1941, cînd hoardele hitleriste au invadat Ucraina și Bielorusia Occidentală, el a rămas aproape de front, încurajînd pe credincioși în lupta de rezistență.

A fost numit apoi mitropolit al Kievului și Galiției și exarh al întregii Ucraine. În timpul când locțiitorul patriarhal mitropolitul Serghie se afla la Ulianovsk, el a rămas să conducă treburile Patriarhiei la Moscova. În 1944, patriarhul Serghie l-a numit mitropolit de Krutița și conducător al eparhiei Moscova. În această calitate, el devenea și membru al Sfântului Sinod și ajutorul cel mai apropiat al patriarhului în conducerea Bisericii Ortodoxe Ruse.

Activitatea patriotică a mitropolitului Nicolae în Ucraina și Moscova a fost apreciată în mod deosebit și de guvernul sovietic, care i-a acordat medalia «Pentru apărarea Moscovei». El a fost numit membru al Comisiei Extraordinare de Stat pentru cercetarea crimelor cotropitorilor fasciști și în această calitate a vizitat personal un șir de regiuni, de orașe și localități care se aflaseră sub ocupație.

După încetarea din viață a patriarhului Serghie (în mai 1944), mitropolitul Nicolae devine cel mai apropiat colaborator al Sanctității Sale Patriarhului Alexei, care îi dă un alt șir de mari însărcinări de răspundere. De la începutul editării «Revistei Patriarhiei din Moscova», mitropolitul Nicolae a fost mai întâi membru al consiliului de redacție, iar apoi președintele Direcției editoriale. În «Revista Patriarhiei din Moscova» s-au publicat ani de-a rândul articolele, predicile și cuvântările sale, care apoi au fost strânse în volume aparte. În anul 1957 s-au tipărit patru volume de Predici și Cuvântări bisericesti ale mitropolitului Nicolae.

O altă sarcină de răspundere a mitropolitului Nicolae a fost conducerea Direcției Raporturilor Bisericești Externe ale Patriarhiei din Moscova. Ca președinte al acestei Direcții, el conducea exarhatele, eparhiile, protoierii și eparhiile de peste graniță ale Bisericii Ortodoxe Ruse. În legătură cu aceasta, Mitropolitul Nicolae a întreprins adeseori călătorii în străinătate, precum a fost aceea din anul 1945 la Paris, unde, prin cuvântările sale înflăcărâte, a contribuit la rezolvarea cu succes a problemei revenirii emigranților ortodocși ruși în sânul Bisericii-mame. De asemenea, mitropolitul Nicolae a contribuit la restabilirea legăturilor și contactului cu Bisericile Ortodoxe autocefale, precum și cu comunitățile bisericesti de alte culte. Astfel, împlinind însărcinările date de Sanctitatea Sa Patriarhul, el a plecat în Statele Unite ale Americii în anul 1956, răspunzând invitației Consiliului Național al Bisericilor lui Hristos, făcând totodată și vizita din 1958 la Utrecht, pentru întâlnirea cu reprezentanții Consiliului Mondial al Bisericilor. Această ultimă întâlnire a contribuit în mare măsură la apropierea Bisericii Ortodoxe Ruse de Mișcarea Ecumenică.

Începând din anul 1949, mitropolitul Nicolae a împlinit încă o însemnată însărcinare a Sanctității Sale Patriarhului Alexei, reprezentând Biserica Ortodoxă Rusă în Mișcarea mondială a partizanilor păcii. Ales în Comitetul Sovietic pentru apărarea păcii, mitropolitul Nicolae, în decurs de 12 ani, a luat mereu cuvântul la diferitele ședințe, precum și la adunările publice pentru apărarea păcii. În același interval de timp el a fost părtaș la un șir de adunări și congrese mondiale ale partizanilor păcii,

precum și la sesiunile Consiliului Mondial al Păcii, al cărui membru era. La toate aceste forum-uri ale opiniei publice mondiale, convocate în diferite țări din Europa și Asia, mitropolitul Nicolae a rostit înflăcărâte cuvântări pentru apărarea păcii, care au atras atenția generală. În aceste cuvântări, pornind de la învățătura creștină despre dragoste și pace, el a chemat pe toți creștinii la unire în lupta pentru pace.

Propovăduind pacea de pe tribunele adunărilor internaționale, mitropolitul Nicolae nu a încetat să binevestească cuvântul lui Dumnezeu și de pe amvonul bisericesc, insuflînd duhul iubirii în inimile numeroasei sale turme. Toate slujbele pe care le săvîrșea în catedrala sa sau în alte biserici unde era invitat, el le îmbina cu predici care atrăgeau numeroși credincioși. În adevăr, cuvântul viu al mitropolitului Nicolae subjugă pe ascultători prin puterea sa de convingere, prin puterea de pătrundere în taințele inimii omenești. Variata sa activitate a meritat pe deplin recunoștința generală. Ca un semn al acestei recunoștințe în cercurile bisericești sînt numeroasele titluri științifice care i s-au acordat. Astfel, la 5 februarie 1949, pentru cartea «Cuvîntări și discursuri», tipărită în 1947, înaltul titlu științific de doctor în teologie; la 13 februarie 1952, Academia duhovnicească din Sofia cu numele de «Kliment de Ohrida» l-a onorat cu titlul de doctor în științele teologice; la 13 decembrie 1955, Facultatea teologică din Prieșeva (Cehoslovacia) i-a înmînat insigna de doctor în teologie honoris causa. Titlul de doctor i-a mai fost atribuit apoi mitropolitului Nicolae, de Facultatea teologică cu numele «Jan Hus» din Praga, la 4 februarie 1950; de Academia teologică a Bisericii Reformate Ungare, în octombrie 1953; de Institutul Teologic Ortodox din București, la 4 septembrie 1954, și de Institutul Teologic Protestant din Cluj, la 20 mai 1955.

În sfîrșit, pentru marea activitate patriotică și activa participare la lupta pentru pace, mitropolitul Nicolae a fost distins cu «Steagul Roșu al Muncii», prin ordinul Prezidiului Suprem al Consiliului U.R.S.S. din 6 august 1955.

În afară de acestea, el a avut numeroase ordine și medalii, acordate cu prilejul vizitării diferitelor țări și biserici.

Ceremonia înmormîntării mitropolitului Nicolae a avut loc la 15 decembrie în Lavra Troița-Sergheeva și a fost săvîrșită de: Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei, Mitropolitul Pitirim de Krutița și Kolomna, Mitropolitul Boris al Kersonului și Odesei, Arhiepiscopul Nicodim al Iaroslavului și Rostovului, Arhiepiscopul Serghie al Permului și Solikamului, exarhul patriarhal în Europa Mijlocie, Arhiepiscopul Ioan, Episcopul Antonie al Sergheevului, Episcopul Kiprian al Dmitrovului, Episcopul Talinului și Estoniei, Alexei, și Episcopul Nicolae al Mukacevului și Ujgorodului.

Înainte de începerea slujbei, Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei a ținut o cuvîntare, în care a spus printre altele: «Conducem astăzi pe ultimul drum pe prea iubitul nostru confrate, Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae. Cu adîncă întristare stăm în jurul sicriului său, amintindu-ne de acela care mai ieri era printre noi și a cărui viață socoteam că va dura încă mult. Moartea și despărțirea constituie cel mai înfiorător fapt pe care îl

îndură omul. Sîntem adînc întristați cînd ne despărțim de un om apropiat pe care l-am iubit, l-am stimat și l-am văzut mereu activînd în viață, iar acum îl vedem zăcînd în sicriu, fără suflare și fără glas. Nu există cuvinte în limba omenească pentru a exprima toată amărăciunea unei astfel de despărțiri! Cu ce putem noi să ușurăm întristarea acestei despărțiri? Numai prin convingerea noastră creștină că moartea nu este o întrerupere a vieții, ci numai o schimbare a chipului ei... Biserica lui Hristos ne învață că moartea nu este o nimicire a vieții, ci numai poarta spre viața de după mormînt... Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae a aparținut din tinerețe Bisericii. El a slujit în rang de episcop aproape patruzeci de ani... Dumnezeu l-a împodobit cu multe daruri duhovnicești, și aceste daruri el nu le-a îngropat în pămînt. De aceea putem să gîndim că Domnul, Care a arătat limitele vieții lui pămîntești, îl va primi în brațele Sale părintești și îi va da în împărăția Sa locul pe care el îl merită după faptele sale pămîntești... Acum nu trebuie să povestim faptele bune ale mitropolitului Nicolae. Acum el cere doar rugăciunile noastre. Și noi sîntem datori să rugăm cu osîrdie pe Domnul Dumnezeu ca să primească toată truda bisericească și pastorală a confratelui nostru mitropolit Nicolae, toată osîrdia lui față de Biserica lui Hristos și toate grijile sale întru propovăduirea cuvîntului lui Dumnezeu, Care a arătat oamenilor calea spre lumină și spre viața veșnică. Credem că Domnul Dumnezeu va primi toate acestea ca o jertfă pe care i-a adus-o Lui, răposatul mitropolit Nicolae».

I. N.

DIN VIAȚA BISERICILOR DE PESTE HOTARE

PATRIARHIA MOSCOVEI

HOTARIRILE SFINTULUI SINOD AL BISERICII ORTODOXE RUSE DIN 14.11.1961. — Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse, în ședința de la 14 noiembrie 1961, a hotărît : a) Să numească, conform cererii, ca Mitropolit al Simferopolului și Crimeii pe Mitropolitul Gurie al Leningradului, încredințându-i totodată și conducerea eparhiei Dniepropetrovskului ; b) Să confirme pe Episcopul Dniepropetrovskului, Alepie, ca Episcop de Poltava ; c) Să numească Mitropolit al Leningradului și membru permanent al Sfântului Sinod pe Arhiepiscopul Pimen de Tula ; d) Să numească ca Episcop de Tula și vicar al eparhiei Leningradului pe Episcopul Alexie de Luj ; e) Să numească conducător al treburilor Patriarhiei din Moscova pe Episcopul Kiprian al Podoliei, cu titlul de Episcop al Dmitrovului.

HIROTONIREA CA ARHIEREU A ARHIMANDRITULUI IGNATIE (DEMCENKO), NUMIT EPISCOPI DE KAMENEȚ-PODOLSK ȘI HMELNIȚKI. — În ziua de 3 septembrie 1961, arhimandritul Ignatie a fost hirotonit ca Episcop de Kameneț-Podolsk și Hmelnițki, în catedrala Sf. Vladimir din Kiev. Hirotonia a fost săvârșită de către exarhul Ucrainei, Mitropolitul Kievului și Galiției, Ioan, și exarhul Americilor de Nord și de Sud, Mitropolit al Kersonului și Odesei, Boris.

Episcopul Ignatie (ca mirean Ioan Nicolaievici Demcenko), s-a născut la 8 mai 1905 în orașul Bender, într-o familie de muncitori. După terminarea învățămîntului mediu, în anul 1923 el a intrat în rîndurile frăției din Mînăstirea Noul-Neamț, în fostul județ Bender, de unde, după o ascultare de doi ani în mînăstire, s-a înscris la Seminarul duhovnicesc monahal ; în anul 1930, după terminarea clasei a patra, a plecat la Paris, pentru continuarea învățămîntului teologic în Institutul Teologic, în care a intrat, după ce a trecut examenele de capacitate după programul gimnaziului clasic. În octombrie 1930, Ivan Nicolaievici a primit monahismul sub numele de Ignatie, apoi a fost hirotonit ierodiacon de către mitropolitul Evloghie, pentru a sluji în metohul Sergheev, apoi ieromonah, în biserica Alexandru Nevski. În anul 1935, pr. Ignatie a terminat Institutul

Teologic, dar din motive de boală nu a putut susține lucrarea de candidat (licență) decât în anul 1937, cu subiectul: «Viața Sfântului Apostol și Evanghelist Ioan Teologul». În anul 1939 a fost ridicat în rang de egumen, și tot în acest an s-a întors în România. La început, el a slujit în Mănăstirea Nou-Neamț, iar din septembrie 1939 ca duhovnic în frăția «Alexandru Nevski» de pe lângă biserica de la cimitirul din Chișinău. În anul 1940 pr. Ignatie a fost primit în comuniunea Patriarhiei din Moscova și a fost numit preot la catedrala din Chișinău. La 15 februarie 1941, cu binecuvîntarea Prea Fericitului Serghie, Mitropolitul Moscovei și Kolomnei, a fost ridicat în rang de arhimandrit. După o oarecare întrerupere, arhimandritul Ignatie își reia slujba în parohii, și anume, mai întâi în eparhiile din Siberia, iar apoi, din decembrie 1948, în parohiile din Exarhatul Ucrainei, de unde a fost chemat la înalta slujire episcopală.

JUBILEUL DE 100 DE ANI DE LA SOSIREA ÎN JAPONIA A ARHIEPISCO-PULUI NICOLAE KASATKIN, APOSTOLUL JAPONIEI. — Biserica Ortodoxă Rusă a sărbătorit în anul 1961 împlinirea a 100 de ani de la data sosirii în Japonia, la Tokio, a arhiepiscopului Nicolae Kasatkin — apostolul Japoniei, cum îl numeau contemporanii.

Arhiepiscopul Nicolae, ca mirean Ivan Dimitrievici Kasatkin, s-a născut la 1 august 1836, în satul Egorie-na Bereze din eparhia Smolensk, dintr-o familie duhovnicească. După terminarea Seminarului duhovnicesc din Smolensk și a Academiei duhovnicești din S. Petersburg, unde a primit monahismul cu numele Nicolae, tînărul ieromonah a sosit în anul 1861 în orașul Hakodata, ca paroh al bisericii de pe lângă consulatul rus. Din anul 1870, activitatea sa misionară este strămutată la Tokio, el fiind înălțat în rang de arhimandrit. La 30 martie 1880, arhimandritul Nicolae este hirotonit episcop, cu reședința la Tokio. Activitatea sa trudnică ca episcop și apoi din anul 1906 ca arhiepiscop al Japoniei, a durat pînă în anul 1912, cînd a încetat din viață. Misiunea sa glorioasă a fost continuată apoi de urmașul său, Prea Sfințitul Serghie (Tihomirov).

S-au schimbat oamenii și împrejurările, furtuni politice s-au abătut asupra corabiei Bisericii din Japonia, dar fundamentul pus prin truda arhiepiscopului Nicolae, vrednic de veșnică aducere aminte, a rămas nezdruncinat. Chipul luminos al apostolului Japoniei — vlădica Nicolae — nu a dispărut din conștiința ortodocșilor japonezi, care cinstesc amintirea lui și îi urmează învățăturile.

Cu o adîncă pietate își amintesc de el și oamenii care nu fac parte din sînul Bisericii și nu împărtășesc creștinismul. Luptătorii pentru apărarea păcii, reprezentanți ai vechii generații, au amintit, în cuvîntările lor, cu mare respect, numele arhiepiscopului Nicolae, ca al unui mare luptător pentru prietenia dintre popoarele japonez și rus. Și astăzi încă popularitatea lui continuă; în orașul Hakodata, de pildă, se poate cumpăra o cutie de bombone pe care este zugrăvită pe o parte biserica creștină din Hakodata, iar pe cealaltă parte chipul arhiepiscopului Nicolae, pe cînd era tînăr arhimandrit.

Slujirea lui trudnică a lăsat urme profunde în viața poporului japonez. Aflându-se în Japonia pe vremea războiului cu Rusia (1904-1905), Prea Sfințitul Nicolae a rămas devotat patriei sale, și a căutat să trezească în inimile credincioșilor japonezi sentimente de mărinimie față de soldații și ofițerii căzuți prizonieri, și să-i îndemne pe credincioșii japonezi să vadă în prizonieri nu dușmani, ci oameni de aceeași credință, căzuți în nenorocire. Multă mîngîiere duhovnicească și ajutor material au primit atunci prizonierii ruși din partea fiilor duhovnicești ai arhiepiscopului Nicolae. Un măreț monument care amintește bogata activitate a arhiepiscopului Nicolae în Japonia este catedrala din Tokio, monumentală, în stil arhitectonic bizantin, care poartă pînă astăzi numele său. Din nefericire, ea este ocupată de gruparea răzvrătită și desprinsă de Biserica-mamă Rusă, fiind în dependență de Mitropolia din America.

Gruparea credincioasă Patriarhiei din Moscova nu dispune în prezent la Tokio decît de o bisericuță, condusă de protopresbiterul Antonie Takai, care a studiat în Seminarul duhovnicesc din Tokio și a fost sfințit preot de însuși arhiepiscopul Nicolae. Al doilea preot este protoiereul Lin Kadzim, care a studiat de asemenea în Seminar sub conducerea răposatului vlădică. Un colaborator de nădejde este catehizatorul și pictorul Pavel Makisim, elev al arhiepiscopului Nicolae. Tot clerul credincios Patriarhiei este de naționalitate japoneză. Slujba se săvîrșește mai ales în limba japoneză.

Jubileul de 100 de ani de la începutul activității arhiepiscopului Nicolae în Japonia s-a organizat la cererea activului bisericesc local, și festivitățile au fost prezidate de Arhiepiscopul Permului și Solikamului, care este și autorul unui articol publicat în «Revista Patriarhiei din Moscova» nr. 12/1961, din care am reținut și noi datele din cronica de față. Festivitățile au început duminică 27 august, în bisericuța din Tokio, prin Sfînta Liturghie săvîrșită de Arhiepiscopul Serghie, întovărășit de protopresbiterul Antonie Takai, protoiereul Eugen Ambarțumov, protoiereul Lin Kadzim și preotul Petru Sato. A cîntat corul local, alcătuit din japonezi ortodocși, sub conducerea dirijorului P. A. Takai, fiul protopresbiterului. Majoritatea cîntărilor au fost executate în limba japoneză, numai puține în limba slavonă. Slujba Liturghiei a fost săvîrșită în limbile slavonă și japoneză. Predica a fost rostită de către catehizatorul Pavel Makisim. La festivitate au sosit japonezi ortodocși din insula Hokaido, precum și din parohia satului Musa, din parohia satului Kanari de lîngă orașul Sendai.

La 28 august s-a săvîrșit la mormîntul arhiepiscopului Nicolae un parastas, la care au luat parte nu numai creștini ortodocși, dar și reprezentanți ai religiei budiste. I.P.S. Arhiepiscop Serghie a vorbit despre viața și activitatea arhiepiscopului Nicolae.

La 29 august seara a avut loc o adunare festivă în una din marile săli teatrale din Tokio. Protoiereii Ambarțumov și Antonie Takai au prezentat rapoarte despre viața și activitatea apostolică a arhiepiscopului Nicolae, după care a urmat filmul «Triumful Ortodoxiei», pus la dispoziție de către Consulatul Sovietic, în care sînt arătate festivitățile care au

avut loc la Moscova în anul 1958, cu prilejul sărbătoririi a 40 de ani de la restaurarea Patriarhatului în Rusia.

Credincioșii ortodocși japonezi, prin graiul secretarului Vasilie Nagai, și-au exprimat dorința ca să fie numit la Tokio un episcop ortodox credincios Patriarhiei din Moscova.

La masa oficială care a avut loc în ziua de 30 august au luat parte numeroase persoane oficiale, reprezentanți ai presei, ai sectelor budiste, parohieni de naționalitate japoneză și rusă. În cuvântarea pe care a ținut-o, I.P.S. Arhiepiscop Serghie a exprimat nădejdea că rănila răzvrătirii și desprinderii de trupul Bisericii Ortodoxe-mame a unei părți a credincioșilor din Japonia se vor vindeca în curînd și toți cei rătăciți se vor reîntoarce la Biserica-mamă, așa precum arhiepiscopul Nicolae i-a chemat pe toți creștinii să trăiască în pace și în unire cu Biserica-mamă, păstrîndu-și particularitățile lor naționale. Aceasta va însemna încoronarea vieții bisericești din Japonia și va constitui un măreț monument în onoarea primului predicator al Ortodoxiei din Japonia.

I. N.

ÎN APĂRAREA PĂCII

SESIUNILE COMITETULUI EXECUTIV AL MIȘCĂRII CREȘTINE PENTRU PACE DE LA PRAGA

Dupa cum se știe, în vederea sporirii străduințelor creștine pentru pace, Adunarea Mondială Creștină pentru Pace care s-a ținut la Praga între 13 și 18 iunie 1961, a hotărât lărgirea Comitetului executiv al Mișcării creștine pentru pace de la Praga, precum și înființarea unui comitet consultativ format din 110 membri din toate continentele, pentru continuarea activității Mișcării.

În comitetul executiv au fost aleși: Episcopul Tibor Bartha (Ungaria), Pastorul Paul Conord (Franța), profesorul J. L. Hromadka (Cehoslovacia), Alexandr Karev, secretarul general al baptiștilor din U.R.S.S., Arhiepiscopul Jaan Kiivit (U.R.S.S.), Heinrich Kloppenburg, consilier superior al Bisericii (Republica Federală Germană), J. Mendscole, moderatorul Bisericii presbiteriene din Liberia, Arhiepiscopul Nicodim (U.R.S.S.), Mitropolitul Nifon (Liban), Pastorul Jaroslav N. Ondra (Cehoslovacia), profesorul Albert Rasker (Olanda), profesorul Werner Schmauch (Republica Democrată Germană), Pr. Prof. Milan Šesan (R.P.R.), profesorul Richard Ullmann (Marea Britanie), profesorul Heinrich Vogel (Republica Federală Germană) și profesorul Andrej Ziak (Cehoslovacia). În total 16 membri. Profesorul J. L. Hromadka, decan al Facultății Comenius de Teologie protestantă din Praga, președintele Mișcării creștine pentru pace de la Praga, este președintele comitetului executiv, iar secretarul general al Mișcării, pastorul J. N. Ondra, secretar.

Noul Comitet executiv a ținut prima ședință de lucru în ziua de 19 iunie 1961, rezolvînd o serie de probleme organizatorice, printre care și alegerea celor patru vicepreședinți ai Mișcării creștine pentru pace de la Praga: Episcopul Tibor Bartha (Ungaria), consilierul bisericesc Heinz Kloppenburg (Germania Occidentală), Arhiepiscopul Nicodim (U.R.S.S.)

și profesorul Heinrich Vogel (Germania Occidentală). A fost ales, de asemenea, și președintele Comitetului consultativ, în persoana d-rului Victor Hajek (Cehoslovacia), care are dreptul de a prezida și lucrările comitetului executiv.

La 23 octombrie 1961 s-a ținut la Praga ședința Secretariatului internațional al Mișcării, compus din secretarul general J. N. Ondra și referenții: Pastorul Gerhard Bassarak, pentru Republica Democrată Germană, Alexei Buievskii (U.R.S.S.), pentru ortodocși, Heinz Kloppenburg, pentru Republica Federală Germană, Alexandr Stoian, secretar al Alianței baptiste din U.R.S.S., pentru cuitile neoprotestante, profesor Ștefan Turnsky și docent Josef Smolik, pentru Cehoslovacia, și Karol Toth, pentru Ungaria.

Ședința Secretariatului internațional al Mișcării a fost urmată de sesiunea comitetului executiv, între 25 și 28 octombrie 1961, la care a participat și președintele Comitetului consultativ, Dr. V. Hajek, absentînd Mitropolitul Nifon al Libanului și Mendscole (Liberia). Din partea Cehoslovaciei a participat și vicarul ortodox Jiri Novak. Consilierul H. Kloppenburg a subliniat, în linii generale, ecoul pe care l-a avut în întreaga lume Adunarea Mondială Creștină pentru Pace care s-a ținut la Praga în iunie 1961, oglindit și în referatul Secretariatului internațional al Mișcării, prezentat de K. Toth.

Președintele J. L. Hromadka a prezentat un referat despre «Continuarea străduințelor creștine pentru pace» în cadrul Mișcării Creștine pentru Pace de la Praga, insistînd asupra situației internaționale actuale și asupra datoriei tuturor creștinilor de a contribui la înlăturarea pericolului războiului și la instaurarea unei păci desăvîrșite pe pămînt.

După discuțiile în legătură cu referatul președintelui J. L. Hromadka, a luat cuvîntul secretarul general J. N. Ondra, care a prezentat programul de activitate al Mișcării, atît în ceea ce privește comitetele, cît și cele 11 comisii speciale formate în cadrul Adunării mondiale creștine de la Praga, precum și cu privire la organizarea unor centre locale sau regionale ale Mișcării în diferite țări din toate continentele. În cursul anului 1962 se vor ține patru sesiuni ale comitetului executiv, la Budapesta, Praga, Moscova și în Olanda, precum și o sesiune a Comitetului consultativ, la Karlovy Vary (Cehoslovacia).

Secretariatul a prezentat apoi spre cercetare și aprobare *Statutul de organizare al Mișcării creștine de la Praga*, care are următorul cuprins:

Art. I. — Preambul. *Conferința creștină pentru pace este o Mișcare internațională de creștini — teologi, clerici și laici —, pe care au înființat-o din convingerea credințelor lor, într-o vreme de încordare internațională, a războiului rece și a înarmării atomice, pentru a determina creștinătatea să recunoască vina comună pentru dezlănțuirea celor două războaie mondiale și să participe la acțiunile pentru prietenie, înțelegere și colaborare pașnică între popoare, pentru a concentra toate forțele celor care trăiesc în credința creștină și doresc să susțină lupta pentru pacea*

lumii și, în fine, pentru a coordona activitatea tuturor în serviciul păcii mondiale.

Art. II. — Numele Mișcării este: «Conferința creștină pentru pace», cu sediul organelor centrale la Praga, Cehoslovacia.

Art. III. — Membrii Mișcării pot fi Biserici, grupări și orice creștin, care acceptă principiile de bază, sensul și țelurile Mișcării. Ei au dreptul să participe la lucrări, să aleagă și să fie aleși și sînt obligați să popularizeze ideile și scopurile Mișcării, după posibilitățile lor.

Art. IV. — Adunarea mondială creștină pentru pace este întrunirea la timp potrivit a tuturor aderenților la Mișcare, pentru consfătuire și pentru a se lua hotărîri în vederea creării condițiilor necesare pentru restabilirea încrederii între popoare și a păcii mondiale. Plenul Adunării alege din mijlocul său pe președintele Mișcării, pe secretarul general, comitetul executiv și comitetul consultativ.

Art. V. — Comitetul executiv, condus de președinte, activează în răstimpul dintre sesiunile Adunării Mondiale Creștine ale Mișcării, întrunindu-se de cel puțin patru ori pe an. El alege pe vicepreședinte, pe membrii Secretariatului internațional al Mișcării, pe membrii comisiei financiare și pe membrii comisiei speciale permanente de consfătuire. Secretariatul internațional, condus de secretarul general, activează în răstimpul dintre sesiunile comitetului executiv, întrunindu-se de cel puțin 6 ori pe an. Comitetul consultativ, compus din 110 membri, se întrunește cel puțin o dată pe an.

Art. VI. — Votarea se face cu majoritate absolută a voturilor exprimate.

Art. VII. — Informațiile asupra activității Mișcării sînt publicate de Buletinul propriu, precum și de publicații informative ocazionale.

Art. VIII. — Finanțele Mișcării sînt constituite din donațiile benevole ale Bisericilor, grupărilor și creștinilor membri, fiind administrate de o comisie financiară formată din 8 membri, condusă de un trezorer, care participă la ședințe. Comisia financiară prezintă anual comitetului executiv, spre aprobare, un proiect de venituri și cheltuieli. Veniturile vor fi folosite în desfășurarea activității Mișcării Creștine pentru Pace și pentru ajutorarea membrilor ei. În cazul cînd Mișcarea își va înceta activitatea, întregul ei patrimoniu va fi trecut în seama Consiliului ecumenist al Bisericilor din Cehoslovacia, putînd fi folosit pentru continuarea relațiilor ecumeniste cu toate Bisericile, spre sporirea străduințelor pentru pacea lumii».

După votarea statutului, membrii comitetului au discutat și adoptat o rezoluție în care sînt oglindite lucrările sesiunii Comitetului, precum și atitudinea Mișcării creștine pentru pace față de actuala situație internațională. Rezoluția se încheie cu o chemare la acțiunea pentru pace, în care se spune: «Chemăm pe toți credincioșii și toate Bisericile ca, împreună cu noi, să stăruie în acțiunea pentru pace... Sîntem conștienți că în întreaga noastră activitate sîntem călăuziți de apostoleasca chemare:

pacea lui Dumnezeu, necuprinsă de mintea omenească, să păzească inimile voastre în credința în Iisus Hristos».

Preocupată îndeaproape de problema păcii, Mișcarea creștină pentru pace de la Praga activează neîncetat pentru atingerea scopului urmărit, prin organele sale permanente, Secretariatul internațional și Comitetul executiv, care s-au întrunit în noi sesiuni de lucru, la Budapesta, între 19 și 22 februarie 1962.

Lucrările Secretariatului internațional s-au desfășurat în ziua de 19 februarie, analizându-se situația internațională de la ultima ședință a Comitetului executiv, din octombrie 1961, pînă la zi, și pregătindu-se totodată lucrările pentru sesiunea Comitetului executiv.

Lucrările Comitetului executiv au început în dimineața zilei de 21 februarie, în sala festivă din Budapesta a Conventului bisericilor maghiare, după ce, în ziua precedentă, membrii Comitetului asistaseră la un serviciu divin săvîrșit în biserica reformată. La lucrările sesiunii, desfășurate sub președinția profesorului J. L. Hromadka, asistat de secretarul general pastorul J. N. Ondra, au participat toți membrii Comitetului executiv, cu excepția Mitropolitului Nifon din Liban și moderatorului Bisericii Presbiteriene din Liberia, J. Mendscole, care au absentat motivat. Prof. Richard Ullmann a fost reprezentat de A. Keighley, iar din Cehoslovacia a mai luat parte și vicarul ortodox Jiri Novak. Au participat, de asemenea, și membrii Secretariatului internațional, lipsind numai Josef Smolik.

După ce a rostit cuvîntul de deschidere, prof. J. L. Hromadka a prezentat referatul intitulat «Pentru opera păcii», în care a enunțat ideile principale ce vor fi dezbătute în sesiunea Comitetului consultativ. — format, după cum am menționat mai sus, din 110 membri —, sesiune programată pentru zilele de 14—18 a.c. la Karlovy Vary (Cehoslovacia). Prof. Hromadka a arătat că în primul rînd este necesar să se sublinieze aportul teologic în rezolvarea problemelor păcii, și anume că rezolvarea acestor probleme se face în cadrul Mișcării numai pe baza învățaturii creștine. În al doilea rînd, este necesar să se arate că Evanghelia este pentru comunitate, pentru Biserică, și de aceea problemele trebuie legate de comunitatea credincioșilor, prin care trebuie să se îndeplinească rostul Bisericii de a contribui la menținerea și întărirea păcii în lume, înlăturîndu-se toate piedicile și amenințările de astăzi. În activitatea de susținere a păcii, stăruința să nu fie numai formală, externă, ci mai ales internă, adică să pornească și din conștiință, și să fie exteriorizată prin fapte.

Secretarul general J. Ondra a dat amănunte cu privire la programul propus de secretariat, pentru lucrările Comitetului consultativ, care se vor desfășura în luna mai a.c. la Karlovy Vary, precizînd că președintele Hromadka va prezenta un referat despre «Răspunderea creștinilor pentru tensiunea actuală din lume», Arhiepiscopul Nicodim (U.R.S.S.) va vorbi despre «Poziția teologiei ortodoxe față de Mișcarea creștină pentru pace de la Praga», consilierul H. Kloppenburg (R.F.G.) despre «Străduințele pentru dezarmare ale Mișcării creștine pentru pace de la Praga și

ale Mișcării ecumeniste», prof. H. Vogel (R.F.G.) despre «Situația actuală a războiului rece sub aspectul teologic», Episcopul Tibor Bartha (Ungaria) despre «Pregătirea celei de a II-a Adunări mondiale creștine pentru pace», iar un african va face o expunere despre «Situația actuală din Asia, Africa și America Latină».

Completate cu unele amănunte în urma discuțiilor purtate pe marginea lor, propunerile secretariatului au fost puse la vot și aprobate în unanimitate.

În toate propunerile și discuțiile din cadrul comitetului s-a urmărit sublinierea rolului concret creștin al Mișcării în rezolvarea problemelor care frământă astăzi omenirea. Pentru Mișcarea creștină pentru pace, lupta împotriva armelor de ucidere în masă și, în general, împotriva războiului, constituie o preocupare permanentă care decurge din principiile de bază ale religiei creștine.

Problemele de care se preocupă Mișcarea creștină pentru pace de la Praga vor fi discutate și studiate în cadrul a 12 comisii de lucru, constituite pe schema comisiilor care au lucrat în cadrul Adunării mondiale creștine pentru pace de la Praga, și anume: 1. «Pace și dreptate»; 2. «Pace și libertate»; 3. «Pacea și războiul rece»; 4. «Pacea și statele noi»; 5. «Pacea și problema Germaniei»; 6. «Pacea și abuzul cu creștinismul»; 7. «Pacea și dezarmarea»; 8. «Pacea și tineretul»; 9. «Ecumenismul»; 10. «Informațiile»; 11. «Cea de a II-a Adunare mondială creștină pentru pace», și 12. «Probleme noi».

Comisia a XII-a este nou înființată, în urma hotărîrii luate de Comitetul executiv, în sesiunea de care ne ocupăm. Pentru Comisia I-a, «Pace și dreptate», a fost ales ca președinte Înalt Prea Sfințitul Iustin al Moldovei și Sucevei. Comisiile vor lucra prin corespondență.

Potrivit unei hotărîri a Adunării mondiale creștine pentru pace de la Praga din iunie 1961, Comitetul a designat o comisie formată din J. L. Hromadka, H. Kloppenburg, Arhiepiscopul Nicodim, Episcopul T. Bartha și J. N. Ondra, care va pleca la Geneva, spre a discuta cu Secretariatul Consiliului Ecumenic al Bisericilor cu privire la posibilitatea colaborării, păstrîndu-și fiecare Mișcare specificul ei, pentru a se înlătura astfel neîncrederea pe care o au unii apuseni față de Mișcarea creștină pentru pace de la Praga.

J. Kiivit a dat unele explicații cu privire la rostul Mișcării de la Nyborg, care își are specificul ei propriu, urmărind o înțelegere între Bisericile europene din Apus și Răsărit.

În ședința din ziua de 22 februarie au fost date unele referințe despre activitatea filialelor regionale ale Mișcării creștine pentru pace. W. Schmauch a arătat cum a înființat filiala din Republica Democrată Germană, care a dobîndit rezultate mulțumitoare, H. Vogel și H. Kloppenburg au vorbit despre greutățile și piedicile pe care le întîmpină în Republica Federală Germană, A. Rasker a prezentat un scurt referat despre activitatea rodnică a filialei din Olanda, A. Keighley a înfățișat situația din Anglia, unde întîmpină opoziția pacifiștilor care activează pe cont

propriu, P. Conord a vorbit despre situația din Franța, unde evanghelicii sînt în minoritate.

Comitetul a hotărît ca informațiile și datele privitoare la lucrările din cadrul Mișcării creștine pentru pace de la Praga să fie date publicității în felul următor: Comitetul executiv, prin comunicate, Comitetul consultativ prin rezoluții, iar Adunarea mondială creștină, prin apeluri.

După amiază a avut loc o conferință de presă, la care au participat 35 de reprezentanți ai presei interne și externe. Președintele J. L. Hromadka a făcut un scurt istoric al Mișcării, arătînd totodată scopul urmărit și realizările de pînă acum. La întrebările puse de reprezentanții presei, au răspuns: J. N. Ondra, reliefînd importanța ședințelor Comitetului în sublinierea răspunderii comune față de pacea lumii; H. Kloppenburg, precizînd modul cum pot ajuta Mișcarea diferitele asociații care luptă pentru pace, precum și fiecare om în parte, — și Arhiepiscopul Nicodim, dînd lămuriri despre colaborarea Bisericii Ortodoxe Ruse în cadrul Mișcării creștine pentru pace.

După terminarea conferinței de presă, Comitetul s-a întrunit din nou în ședință de lucru. După ce s-au făcut unele propuneri pentru cooperări de membri, s-a discutat despre tipărirea buletinului oficial al Mișcării, pentru care Patriarhia Ortodoxă Rusă a oferit hîrtia pe timp de un an. Ca redactor șef a fost propus Heinrich Kloppenburg, care are experiență în materie și s-a dovedit a fi un sincer și devotat activist al Mișcării, înfruntînd toate riscurile, în calitate de cetățean al Republicii Federale Germane. Cu acest prilej, delegatul permanent al Bisericii Ortodoxe Romîne, P.C. Pr. Milan Șesan, a prezentat Mesajul Adunării Mondiale creștine pentru pace de la Praga, tipărit în limbile romînă și maghiară, anunțînd totodată că revista «Biserica Ortodoxă Romînă» a consacrat pentru această Adunare peste 100 de pagini, fapt care a produs o plăcută impresie printre membrii Comitetului.

J. Ondra a anunțat că va pleca în Africa o delegație a Mișcării, în vederea pregătirii unei conferințe regionale, pentru care Patriarhia Ortodoxă Rusă acordă un ajutor esențial.

Prof. St. Turnsky a făcut expunerea asupra bugetului Mișcării, arătînd că în anul 1961 s-a realizat un beneficiu de 184.000 de coroane cehoslovace, iar pentru anul 1962 s-a prevăzut, atît la venituri cît și la cheltuieli, suma de 765.000 de coroane cehoslovace.

Arhiepiscopul Nicodim și J. N. Ondra au făcut cunoscut planul activității Mișcării pe anul în curs: 14-18 mai, sesiunea Comitetului consultativ, la Karlovy Vary; 19 mai, tot la Karlovy Vary, ședința Comitetului executiv; 28 august, conferința regională din Africa; 10-14 septembrie, sesiune a Comitetului executiv, la Moscova; 8-14 decembrie, sesiune a Comitetului executiv, în Olanda.

Lucrările Comitetului fiind încheiate, prof. A. Ziak a dat citire următorului Comunicat final:

«Comitetul executiv al Conferinței creștine pentru pace s-a întrunit în zilele de 21 și 22 februarie 1962 la Budapesta. Lucrările au fost inau-

gurate printr-un serviciu religios comun, la care au predicat și au rostit cuvinte de salut membri ai Bisericilor din est și din vest, fiind de față un mare număr de credincioși, fapt care dovedește cât de mult este apreciată Mișcarea creștină pentru pace în Ungaria.

Punctul principal al consfătuirii a fost pregătirea primei sesiuni a Comitetului consultativ al Conferinței creștine pentru pace, care se va ține în luna mai 1962.

În discuții comune s-a stabilit că situația actuală internațională îndreptățește întru totul necesitatea activității noastre, ca și a lărgirii ei. Evanghelia însăși cere mărturia noastră cu privire la răspunderea pe care o au creștinii față de pacea între oameni. Activitatea noastră nu constă în îndemnuri moralizatoare, ci ea vrea să îndeplinească, prin slujirea preoțească, misiunea profetică a Bisericii în înțelesul ei biblic, Bisericile și credincioșii lor solidarizându-se în durere, în necaz, în păcat și în vină, dar și în dorința și nădejdea oamenilor, — în lumina mesajului cu privire la prezența lui Hristos în lume.

Aceasta impune Mișcării noastre datoria de a se adresa popoarelor în vederea păcii, înțelegerii, prieteniei și colaborării. Ceea ce facem noi, trebuie să fie adânc înrădăcinat în mesajul biblic, care ne cheamă neîncetat la o conștiință teologică îmborsăcită.

Datoria noastră în lume rămâne mereu aceeași: într-o situație în care este vorba de existența omenirii, să acționăm pentru crearea unei atmosfere în care oamenii de stat să poată rezolva sarcinile care le revin. Aceste sarcini sînt aceleași despre care noi am vorbit în repetate rînduri: în primul rînd, de a se trece la înfăptuirea dezarmării generale și totale, sub control internațional eficient, și la interzicerea și nimicirea armelor de distrugere în masă. Noi ne rugăm pentru reușita conferinței celor 18 țări pentru dezarmare, care trebuie să se întrunească în cadrul O.N.U. Avem neconținut în vedere lungă listă a sarcinilor urgente pentru pacificarea lumii: lupta popoarelor Asiei și Africii pentru libertate politică și economică, nevoile Americii Latine, lupta împotriva inculturii, a înapoierii sociale și a foametei; în ceea ce privește problema germană, ea nu poate fi tratată separat, ci numai în legătură cu problemele întregii Europe, recunoscîndu-se existența de fapt a două state germane, stabilindu-se un statut pentru Berlinul Occidental și încheindu-se un tratat de pace, prin care să se întărească actualele granițe de răsărit ale Germaniei. Subliniem încă o dată importanța creării unor zone denuclearizate în Europa, ca un prim pas pentru dezarmarea generală și renunțarea definitivă la orice încercare de rezolvare a neînțelegerilor pe calea armelor.

În toate aceste probleme — și ar fi de menționat încă multe altele —, unele Biserici creștine n-au putut totdeauna să se împotrivescă tentației de a acorda încredere războiului rece. Constatăm, de asemenea, și tentația unei pasivități în care se găsesc mulți dintre creștini. De aceea, trebuie să activăm neîncetat și să apelăm mereu.

Constatăm cu o deosebită satisfacție că acțiunea noastră se bucură de apreciere și colaborare crescîndă în cercurile largi ale creștinătății. În

mulțe țări și Biserici au fost organizate conferințe regionale și cercuri de lucru.

Potrivit hotărîrii primei Adunări mondiale creștine pentru pace, am ales o delegație în vederea unor convorbiri cu Secretariatul Consiliului Ecumenic al Bisericilor, de la Geneva. Referatele pe care noi le-am pregătit pentru sesiunea Comitetului consultativ, ca și lucrările comisiilor pe care le-am convocat sînt expresia nădejdi noastre că toate Bisericile creștine, toate grupările bisericești și fiecare creștin în parte vor primi cu smerenie și ascultare chemarea lui Hristos, la o acțiune cu răspundere în vederea servirii omului și a creațiunii lui Dumnezeu pentru ferirea acestei lumi de grozăvia autodistrugerii.

Chemăm din nou pe toți frații și surorile din lume la o acțiune pozitivă și comună».

După adoptarea, cu unanimitate de voturi, a comunicatului final, președintele J. L. Hromadka a rostit cuvîntul de încheiere a lucrărilor sesiunii de la Budapesta a Comitetului executiv al Mișcării creștine pentru pace de la Praga.

Prin aceste lucrări, Mișcarea creștină pentru pace a adus o nouă și însemnată contribuție la acțiunile ce se desfășoară în întreaga lume pentru statornicirea unei păci trainice.

SESIUNEA DE LA VIENA A PREZIDIULUI CONSILIULUI MONDIAL AL PĂCII

În zilele de 17 și 18 martie a.c. s-a ținut la Viena o sesiune a Prezidiului Consiliului Mondial al Păcii, la care au fost discutate problemele legate de pregătirea în vederea Congresului mondial pentru dezarmare generală și pace care va avea loc la Moscova în luna iulie a.c.

Prezidiul a adoptat și aprobat un apel în problema dezarmării, o rezoluție privitoare la problemele internaționale nesoluționate, o declarație cu privire la Algeria și un memorandum adresat participanților la Conferința pentru dezarmare a celor 18 state care are loc la Geneva.

Prezidiul a hotărât totodată să trimită la Geneva o delegație care să înmâneze memorandumul Consiliului Mondial al Păcii membrilor Comitetului celor 18 state.

În apelul pentru problema dezarmării se arată că pentru toate popoarele mari și mici, cursa înarmărilor înseamnă mari dificultăți economice, pierdici în calea spre progres și spre adevărata independență națională. Prezidiul Consiliului Mondial al Păcii subliniază că apelul cu privire la convocarea Congresului mondial pentru dezarmare generală și pace s-a bucurat de o largă aprobare. Prezidiul cere să se trimită reprezentanți la acest congres care va avea loc între 9 și 14 iulie, la Moscova, să se facă tot posibilul pentru ca anul 1962 să devină anul când se va realiza acordul cu privire la dezarmare.

Rezoluția privitoare la situația internațională cheamă toate forțele care luptă pentru pace să intensifice lupta pentru rezolvarea pașnică a problemelor internaționale nesoluționate. «Opinia publică mondială — se arată în rezoluție — este neliniștită de situația creată din cauza divergențelor dintre marile puteri în problema germană și de situația încordată din Germania». După cum se subliniază în rezoluție, «problema germană trebuie să fie reglementată pe calea tratativelor și prin încheierea Tratatului de pace care să includă un nou statut pentru Berlinul Occidental». Crearea în Europa Centrală a unei zone denuclearizate ar putea să contribuie la micșorarea încordării în această regiune. Încercările guvernului S.U.A. de a atrage țările N.A.T.O. în acțiuni împotriva Cubei nu cunosc precedent și trebuie să fie respinse. «Mișcarea mondială pentru pace — se spune în rezoluție — este sprijinită de popoarele care luptă împotriva colonialismului. Ea cheamă forțele păcii să lichideze focarele

de încordare și de război, precum și să pună capăt amestecului în treburile altor țări».

În declarația Prezidiului Consiliului Mondial al Păcii cu privire la problema algeriană se arată că Prezidiul Consiliului Mondial al Păcii a primit cu mare satisfacție vestea că între guvernul provizoriu al Algeriei și guvernul Franței s-a semnat acordul cu privire la încetarea focului în Algeria.

Memorandumul adresat participanților la Conferința pentru dezarmare a celor 18 state, care are loc la Geneva, cheamă să se depună maximum de eforturi pentru rezolvarea problemei principale a contemporaneității — realizarea unui acord cu privire la dezarmarea generală și totală.

Delegația însărcinată cu înmînarea memorandumului a plecat de îndată la Geneva și și-a îndeplinit misiunea, organizînd apoi, la 22 martie, o conferință de presă.

Deschizînd conferința de presă, J. Endicott, membru al Prezidiului Consiliului Mondial al Păcii, a declarat că delegația Consiliului a sosit la Geneva pentru a înmîna participanților în Comitetul celor 18 pentru dezarmare un apel special care le-a fost adresat de Prezidiul Consiliului Mondial al Păcii.

Președintele Prezidiului, prof. John Bernal, a informat pe ziaristi că textul acestui apel a fost înmînat delegațiilor tuturor țărilor participante la lucrările Comitetului celor 18 state. În afară de aceasta, delegația s-a întîlnit și a discutat cu reprezentanții Uniunii Sovietice, Poloniei, Braziliei, Suediei și altor țări, membre ale Comitetului celor 18.

După aceea, J. Bernal, J. Endicott și Carlos Ronchetti, conducător al Mișcării pentru pace din Brazilia, au răspuns la întrebările puse de ziaristi.

IN INTIMPINAREA CONGRESULUI MONDIAL PENTRU DEZARMARE GENERALĂ ȘI PACE

ȘEDINȚA PLENARĂ A COMITETULUI NAȚIONAL PENTRU APĂRAREA PĂCII DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ

După cum se știe, Consiliul Mondial al Păcii a hotărît ca între 9 și 14 iulie a.c. să se întrunească la Moscova un Congres mondial pentru dezarmare generală și pace. În vederea pregătirilor pentru acest Congres, Comitetul național pentru apărarea păcii din R.P.R. s-a întrunit în dimineața zilei de 9 aprilie a.c. în ședință plenară, la care au participat și secretari ai comitetelor regionale de luptă pentru pace, precum și numeroși invitați.

Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de *Prea Fericitul Patriarh Justinian*, precum și de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei și Prea Sfințitul Episcop Valerian al Oradiei, membri ai Comitetului național.

Lucrările plenarei au fost deschise de acad. dr. *N. Gh. Lupu*, membru al Biroului Comitetului Național pentru apărarea păcii, care, subliniind importanța Congresului de la Moscova, a arătat că din Comitetul internațional de sprijinire a Congresului fac parte, alături de eminente personalități din lumea întreagă, și acad. Atanase Joja, președintele Academiei R.P. Române, și acad. Mihail Ralea, membru în Biroul Consiliului Mondial al Păcii, vicepreședinte al Comitetului național pentru apărarea păcii din R.P. Română.

Acad. *M. Ralea* a prezentat apoi o expunere cu privire la situația internațională și întărirea Mișcării pentru înlăptuirea dezarmării generale, care constituie scopul Congresului Mondial pentru dezarmare generală și pace, ce se va ține la Moscova.

«Important eveniment al Mișcării contemporane de luptă pentru pace, Congresul de la Moscova — a spus vorbitorul —, va constitui un grandios forum al forțelor păcii din lumea întreagă».

După ce a subliniat eforturile pe care R.P. Română le depune, alături de Uniunea Sovietică și celelalte țări socialiste, pentru promovarea principiilor coexistenței pașnice în relațiile internaționale, acad. *M. Ralea* a scos în evidență creșterea continuă a forțelor socialismului și păcii, care precumpănesc pe arena internațională, precum și puterea mobiliza-

toare a ideii posibilității preîntâmpinării războiului care cheamă la acțiune energetică, la unirea tuturor forțelor păcii din toate țările, de pe toate continentele, într-un uriaș front de luptă pentru zăgăzuirea războiului. Apoi, a spus, în continuare: «Intitulând Congresul pe care l-au convocat «Congresul mondial pentru dezarmare generală și pace», reprezentanții de frunte ai Mișcării pentru pace au subliniat și prin aceasta că dintre toate problemele luptei pentru pace, cea mai importantă și cea mai urgentă este problema dezarmării generale și totale».

După ce a subliniat dorința țărilor socialiste de a se obține rezultate concrete în domeniul înlăptuirii dezarmării, acad. M. Ralea a arătat că oricine urmărește lucrările Comitetului de la Geneva al celor 18 state, observă consecvența și perseverența, spiritul de inițiativă, elasticitatea de care dau dovadă în acest scop țările socialiste. «O mare însemnătate are faptul că Uniunea Sovietică a pus încă din prima zi pe masa Conferinței un proiect de tratat de dezarmare generală și totală, realist și concret, corespunzător principiilor Chartei O.N.U. și principiilor adoptate în comun de S.U.A. și Uniunea Sovietică». Vorbitorul a subliniat apoi eforturile depuse de țările socialiste în vederea bunei desfășurări a Conferinței, spunând, în continuare:

«Drumul spre dezarmare însă nu este un drum lin, ușor. Pe acest drum se află încă multe obstacole, ridicate în cale de adversarii dezarmării generale. După cum se știe, în S.U.A. și în alte țări din N.A.T.O. există forțe influente care consideră perspectiva încetării cursei înarmărilor drept cea mai mare nenorocire posibilă. Or, influența acestor cercuri se face resimțită în atitudinea reprezentanților occidentali la masa tratativelor de la Geneva. Tocmai de aceea, în momentul de față sînt necesare mai mult decît oricînd eforturi susținute din partea popoarelor pentru a impune guvernelor țărilor occidentale să pășească pe calea înțelegerii în problema dezarmării.

Mișcarea pentru înlăptuirea dezarmării generale trebuie să devină mereu mai puternică, mai largă, să cuprindă în rîndurile ei mase din cele mai diverse categorii sociale, personalități de diferite concepții politico-sociale. Acestui măreț obiectiv îi corespunde convocarea Congresului mondial pentru dezarmare generală și pace, care va marca un jalon important pe drumul unirii, mobilizării și acțiunii comune a tuturor forțelor sociale care se pronunță pentru dezarmare.

În întîmpinarea Congresului mondial pentru dezarmare generală și pace, în țara noastră se va organiza o largă acțiune de popularizare a țelurilor Congresului mondial. Adunarea reprezentanților Mișcării pentru pace din R.P. Romîna, care urmează să aibă loc, va constitui o puternică manifestare a hotărîrii partizanilor păcii din țara noastră, a întregului popor, de a-și aduce contribuția la lupta mondială pentru dezarmare».

În legătură cu problemele expuse de acad. Mihail Ralea în referatul său, au luat cuvîntul numeroși participanți la ședința plenară, printre care *Vasile Mușat*, vicepreședinte al Consiliului Central al Sindicatelor *Ion Pas*, președintele Comitetului de Radiodifuziune și Televiziune, *Elena*

Livezeanu, membră în Consiliul Național al Femeilor, *Aurel Petric*, maestru oțelar la Uzinele de utilaj chimic București, acad. *Mihail Beniuc*, președintele Uniunii Scriitorilor, *I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei*, acad. *Elie Carafoți*, *Gherghina Cojocaru*, președinta G.A.C. «1 Mai» din comuna Cuza Vodă, Raionul Călărași, și *P.S. Episcop Valerian al Oradiei*, monseniorul *Francisc Augustin*, conducătorul Arhiepiscopiei romano-catolice din București, prof. univ. *Ladislau Banyal*, protoiereul *Ștefan Tomici*, în numele Vicariatului ortodox sîrb al Timișoarei, *Haiđu Iuliu*, erou al muncii socialiste, muftiul *Jakub Mehmet* (cultul musulman) ș. a.

Exprimînd dorința de pace a oamenilor muncii din țara noastră, care urmează neabătut politica externă a statului, toți vorbitorii au subliniat importanța deosebită pe care poporul român o atribuie problemei dezarmării generale și totale, pentru asigurarea unei păci trainice în lume. Ei s-au declarat întru totul de acord cu scopurile pe care și le propune Congresul mondial pentru dezarmare generală și pace, exprimînd totodată hotărîrea întregului nostru popor — încadrat în marea armată a partizanilor păcii din întreaga lume — de a lupta neobosit pentru înfăptuirea dezarmării.

Gîndurile, preocupările și acțiunile Bisericii Ortodoxe Romîne în legătură cu marea și covîrșitoarea problemă a păcii lumii au fost expuse de *Înalt Prea Sfîntitul Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei*, în următoarea cuvîntare :

«*Scurtă vreme înainte de izbucnirea celui de al doilea război mondial, la Geneva fosta Ligă a Națiunilor ținea ședință după ședință. În timp ce devenise vădit pentru întreaga lume că nebunia va învinge rațiunea și războiul va fi declanșat, unii reprezentanți de atunci ai popoarelor discutau cu patimă problema interdicției comerțului clandestin cu stupefiante în Extremul Orient — după cum mărturisea, plin de indignare, nu de mult, primul ministru al Indiei.*

Oricum ar fi, multe state și organizații internaționale, suferind de miopie politică, se străduiau să-și asigure securitatea proprie, fiecare avînd nădejdea că va fi cruțat de cataclism sau că rîndul lui va fi mai la urmă.

Opinia publică internațională sănătoasă nu era de loc pregătită să bareze calea unui război. De aceea a fost cu puțință declanșarea celui de al doilea cataclism mondial.

Societatea de astăzi este dominată de un dinamism sănătos, cu implicații sociale structurale în viața fiecărui popor și cu extensiune în întreaga lume. Ideile de dreptate socială, de libertate, de înfrățire a popoarelor sînt acum șapte și sînt strîns legate între ele, constituind osatura societății epocii noastre.

Cu privirile ațintite spre Uniunea Sovietică și celelalte state socialiste, oamenii muncii din întreaga lume impun în țările lor reforme sociale înaintate. Popoarele subjugate de puterile colonialiste se eliberează unul după altul. Epoca lui Vasco di Gama se apropie de sfîrșit.

O dată cu libertatea, noile state independente din Asia și Africa procedează la transformări sociale revoluționare, trecînd de la robie la viață socială nouă într-un ritm accelerat.

În același timp, tehnica modernă folosită în comunicații a redus dimensiunile lumii. Roadele colaborării internaționale în toate domeniile au exclus izolarea din viața epocii noastre.

Există oameni în Apus care n-au sesizat sensul adînc al vremurilor. Mai există o mentalitate pre-atomică în epoca noastră spațial-atomică. Împotriva suflului înnoitor care-și află izvorul în Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, unii se gîndesc să-și apere vechile privilegii. Militarismul german, care a împînzit Europa cu milioane de morminte și a dus la nimicirea unor opere de cultură de neînlocuit, încearcă o nouă aventură, prin Republica Federală Germană.

Dar milioanele de oameni care creează istoria au înțeles tîlcul ei adînc. Fiecare este conștient astăzi de responsabilitatea personală față de soarta omenirii. De aceea, sub influența maselor populare, un spirit de colaborare își face loc în viața internațională. Cercetările științifice din cursul Anului Geofizic Internațional s-au desfășurat în comun. O înțelegere principială în cercetarea spațiului cosmic a intervenit între U.R.S.S. și S.U.A. Apoi, tratatele și convențiile de colaborare internațională sau bilaterală pe tărîmul culturii și științei se înmulțesc pe fiiece zi ce trece.

Un climat nou se creează, care va înlesni desfășurarea tratativelor politice în soluționarea problemei esențiale a vremurilor noastre, problema păcii. Cu toate că se fabrică azi arme de război ucigătoare, oamenii și-au dat seama că pacea a devenit indivizibilă.

Pacea astăzi nu mai este o problemă a cîtorva state, este problema tuturor popoarelor, a tuturor oamenilor, din toate colțurile lumii. Desigur, în actualele împrejurări, datorită neîncrederii semănate între popoare de războiul rece, pacea se va asigura în mod treptat, începînd cu încetarea experiențelor cu armele nucleare, terminîndu-se cu dezarmarea generală și totală.

Continuarea experiențelor cu armele atomice comportă astăzi riscuri cu mult mai mari decît încetarea lor. Abusus abisum invocat! Cursa înarmărilor poate duce la o catastrofă mondială. De aceea sprijinim cu toată căldura părerea guvernului nostru și a guvernelor din celelalte state socialiste, pentru încetarea imediată a experiențelor cu arma atomică.

Ținta noastră este însă pacea desăvîrșită. De aceea cerem în continuare dezarmarea generală și totală. Desigur, ca Mișcare de masă, noi nu putem lua hotărîri practice aici. Putem contribui însă la crearea climatului de pace. Ca și primăvara, pacea este o problemă de climat, vine de îndată ce pămîntul se dezgheață. Poate întirzia, dar cu certitudine va veni.

La crearea acestui climat de pace Biserica Ortodoxă Romînă a contribuit neîncetat, atît pe plan intern cît și pe plan internațional. Pe plan intern, Biserica Ortodoxă Romînă continuă să desfășoare o activitate neînteruptă, prin conferințe, cuvîntări, publicații etc.

Pe plan internațional, numai în cursul anului trecut, reprezentanții Bisericii Ortodoxe Române și-au spus cuvântul hotărât, cuvântul Bisericii, cuvântul credincioșilor și al întregului nostru popor luptător pentru pace, la Conferința pancreștină de la Praga, la Conferința panortodoxă de la Rhodos, la Adunarea Generală a Consiliului Mondial al Bisericilor de la New-Delhi. Fiind structural legată de pace, Biserica Ortodoxă Română va continua și în viitor această acțiune.

In numele credincioșilor, al slujitorilor Bisericii și al Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, declar astăzi în mijlocul dvs. că vom sprijini cu toată căldura Congresul Mondial pentru dezarmare și pace, care se va ține la Moscova în vara acestui an, precum și Adunarea reprezentanților Mișcării pentru pace din țara noastră, care va avea loc în luna iunie.

Mergînd cu hotărîre pe această cale, sîntem convinși că dăm o contribuție pozitivă la crearea epocii păcii, preludiu al epocii fericirii omului în lume».

La rîndul său, P.S. Episcop Valerian al Oradiei, condamînd pregătirile războinice ale cercurilor reacționare și imperialiste, a exprimat încă o dată hotărîrea neclintită a credincioșilor, a preoților și a celorlalți slujitori ai cultelor din regiunile Crișana și Maramureș de a lupta pentru pacea lumii, pentru conviețuire pașnică.

Monseniorul Francisc Augustin, conducătorul Arhiepiscopiei romano-catolice din București, participînd pentru prima dată la lucrările Comitetului național pentru apărarea păcii din R.P. Română, în locul regretatului vicar general Traian Jovanelli, a asigurat pe participanții la ședința de sincerui devotament și tot sprijinul clerului și credincioșilor catolici în lupta nobilă de apărare a păcii.

«Clerul Bisericii Ortodoxe Sîrbe și credincioșii noștri activează pentru apărarea păcii, pentru bunăstarea tuturor oamenilor muncii din scumpa noastră patrie, Republica Populară Română, căci noi știm ce înseamnă un război, l-am simțit pe pielea noastră», — a spus, printre altele, protoiereul vicar Ștefan Tomici, conducătorul Vicariatului ortodox sîrb al Timișoarei.

În numele clerului musulman al populației musulmane din R.P. Română, muftiul Jakub Mehmet a salutat cu căldură inițiativa de a se ține la Moscova Congresul mondial pentru dezarmare generală și pace, asigurînd că populația musulmană activează cu toată convingerea pentru apărarea păcii, alături de întregul popor român.

În încheierea ședinței plenare a fost adoptată următoarea

H O T Ă R Î R E

Plenara Comitetului Național pentru Apărarea Păcii din R.P.R. întrunit la București, la 9 aprilie 1962, își exprimă întregul său sprijin și adăziunea față de convocarea Congresului mondial pentru dezarmare și pace,

care va avea loc la Moscova, între 9 și 14 iulie a acestui an. Acest Congres va constitui o puternică manifestare a luptei popoarelor pentru înfăptuirea dezarmării generale și totale, care reprezintă mijlocul cel mai sigur pentru înlăturarea pericolului de război, pentru dezvoltarea între state a unor relații bazate pe respectul reciproc, înțelegere și cooperare.

În legătură cu aceasta, Plenara Comitetului Național pentru Apărarea Păcii hotărăște să se convoace la București, la 8 iunie 1962, Adunarea reprezentanților Mișcării pentru pace din R.P.R.

În prealabil, vor avea loc adunări pe plan raional, orășenesc și regional, precum și alte manifestări, care vor antrena mase largi de cetățeni.

Comitetul Național pentru Apărarea Păcii se adresează tuturor luptătorilor pentru pace din țara noastră, chemându-i, ca, în întîmpinarea Adunării reprezentanților Mișcării pentru pace din R.P.R., să-și aducă entuziasta lor contribuție la munca eroică a întregului popor, condus de Partidul Muncitoresc Român, pentru desăvîrșirea construcției socialiste, pentru întărirea și înflorirea continuă a patriei noastre, factor activ în lupta pentru consolidarea păcii și securității în întreaga lume.

Plenara însărcinează Biroul Comitetului Național pentru Apărarea Păcii să aducă la îndeplinire această hotărîre.

ÎN TRECUTUL BISERICII NOASTRE

ISTORICUL CTITORILOR BUCUREȘTENE ALE LUI NICOLAE VODĂ MAVROGHENI

Multă vreme a rămas în amintirea bucureștenilor chipul lui Nicolae Vodă Mavrogheni, «om înalt, uscățiv la obraz și strajnic», cum îl descrie, sugestiv, cronicarul Dionisie Ecclesiarhul. Avea și ce să-i impresioneze. Atât îmbrăcămintea lui și a gărzii de «galeongii» sau marinari care-l însoțeau, cât și obiceiurile lui, unele foarte ciudate, după aceea felul în care cărmuia și căuta să-și dea seama personal de ceea ce se întâmpla în oraș și în țară, pedepsind imediat și aspru pe vinovați, au atras atenția mulțimii încă din primul an al domniei sale. S-au adăugat, apoi, măsurile edilitare pe care le-a luat, din capul locului, în București, înzestrând orașul cu cișmele cu apă bună de izvor, înființarea, mai târziu, a unei armate, relativ numeroase, în fruntea căreia a participat la război, reperiind și succese, în sfârșit moartea sa tragică și nedreaptă: toate acestea au făcut din Mavrogheni una din figurile cele mai caracteristice și pitorești ale vremii, imprimând-o în memoria contemporanilor și urmașilor. Asupra lui s-au formulat judecăți contradictorii: unii l-au laudat, peste măsură chiar, pentru ceea ce a izbutit să realizeze; alții l-au socotit, dimpotrivă, ca «un fel de maniac», «o fiară de mare»¹, pus pe jăcmănire. N-au dreptate nici unii, nici ceilalți; ca toți oamenii, Mavrogheni a avut și el însușiri și cusururi; a avut, mai mult decât alții, și unele ciudățenii; dar dacă e să facem o sumă algebrică a tuturor trăsăturilor firii sale, apoi putem spune, fără teamă de a greși, că e pozitivă și că, în comparație cu alți domni fanarioți, el a fost mai drept și mai cu grijă de cei nevoiași și necăjiți². Mirarea bucureștenilor a început chiar din ziua în care și-a făcut intrarea, cu alai, în oraș, venind din Constantinopol. Se știa că era grec de fel, din insula Paros din mijlocul Cycladelor, insulă vestită pentru marmura ei —, dar un contemporan îl socotește «cuțovlah», adică

1. Ion Ghica, *Scrieri economice*, ed. I. Veverca, vol. II, București, [1928], p. 28.

2. Așa l-a văzut, din generația următoare, istoricul Dionisie Fotino, *Ἱστορία τῆς πάλαι Δακίας*, t. II, Viena, 1818, p. 360 (dăm traducerea textului grec): „Către poporul de rînd se arăta protector și generos iar către tagma nobililor cu mare batjocură, disprețuitor și mai ales tiran al boierilor de frunte“. O judecată asemănătoare a formulat Nicolae Bălcescu (*Opere*, t. I, 1, București, 1940, p. 139): „Om cu totul original și fantastic, urînd și disprețuind aristocrația, dar fiindu-i milă de cei mici și de cei săraci“. În ultima sinteză de istorie românească (*Istoria României*, t. III (Macheta, 1961), p. 551, în care Mavrogheni e calificat drept „una din cele mai originale și mai enigmatice figuri din galeria domnilor fanarioți“, se relevă faptul că, „în conflictele dintre clăcași și stăpîni de moșii“, el „e de partea celor dintîi“ și că, din primele zile, „a pus dări grele asupra clerului înalt și asupra marli boierimi“.

romin macedonean³; se ştia de asemenea că îşi făcuse cariera pe lângă Hassan Paşa, «marele capudan», adică marele amiral al flotei turceşti, fiind tîlmaciul acestuia şi bucurîndu-se de protecţia lui, protecţie care i-a asigurat, în cele din urmă, chiar tronul Ţării Româneşti. Bucureştenii, înşiraţi de-a lungul drumului — de sus, din dealul Văcăreştilor pînă la Mitropolie şi apoi la «Curtea nouă» din dealul Spirii, clădită numai cu cîţiva ani înainte —, au văzut cu bucurăsură surpriză, în acea zi de 17/28 mai 1786, pe domn, călare, zvîrlind norodului bani, după vechiul obicei bizantin, moştenit de turci. Pitarul Hristache a consemnat faptul: «Şi cu o galantomie, plină de elevterie, în toate părţile dînd bacşişuri şi aruncînd lei, essindari mari şi groşi, stau svîrliţi pe drum groşi; iar dacă sosi la curte, să mai vezi bacşişuri multe, sta revărsaţi prin tipsii, tot stamboli şi funducii»⁴. Au văzut apoi cu mirare în alaiul domnesc detaşamentul marinarii sau, cum spune un izvor contemporan, «tacîmul galeongiiilor», în rînduri de cîte patru, în frunte cu căpitanul lor şi îmbrăcaţi în costumul marinarii turci: cu minţene scurte, cusute cu găitane, cu şaluri pe cap, legate în formă de turban, cu mînecele sumese, cu iatagane la brîu şi cu şalvari scurţi, lăsînd genunchii goi⁵. Pe lângă trîmbiţele «breslelor», adică a detaşamentelor ostăşeşti: «a lui vel agă, vel spătar, vel portar şi vel armaş», răsunau şi «cimpoaie»⁶.

CIŞMELELE SAU FINTINILE

Prima măsură a lui Mavrogheni, după ce se instalează în Scaun, fu una de ordin edilitar: înzestrarea Bucureştilor cu o reţea de cişmele, cu apă de izvor, adusă pe «olane» de la depărtare. Sute de ani bucureştenii băuseră apă de Dîmboviţa, pusă la putini, bătută, în vasele avute, cu piatră acră, şi lăsată să se limpezească, sau apă din numeroasele puţuri — «puţu înalt», — «cu zale», — «cu roată», — «de piatră» —, «cu apă rece», — «cu plopi», — «cu tei», — «lui Crăciun», — «lui Zamfir», — «turcului», — «calicilor» etc. —, care împînzeau oraşul⁷. Poate părea ciudat, dar nu Bucureştii au fost cel dintîi oraş al Ţării Româneşti care să aibă apă bună de izvor, adusă de departe; de acest privilegiu s-a bucurat mai întîi Tîrgoviştea, sub Petru Cercel (1583-1585)⁸, apoi Focşanii munteni, sub Constantin Brîncoveanu, în 1697⁹. Abia sub Alexandru Ipsilanti, şi anume în anul 1777, s-a adus apă de la izvoarele din Tepleşti şi s-au înfiinţat în Bucureşti două cişmele: «una în tîrgul din lăuntru, pe uliţa ce se zice din boiangii» — aşadar, precizăm noi, pe strada 30 Decembrie, aproape de curtea veche domnească, lângă fosta piaţă de flori —, şi aita «pe Podu Mogoşoaiei, la mahalaua sfintei Mînăstiri

3. Hacquet's *Neueste physikalisch-politische Reisen in den Jahren 1788, 89 und 90 durch die Dacischen und Sarmatischen oder Nordlichen Karpathen*, II, Nürnberg, 1791, p. 102, calificînd, veninos, pe Mavrogheni, drept „biet lustragiu“ al lui Hassan Paşa, spune că era „un așa numit cuțovlah“ („ein sogenannter Kuzufalk“).

4. V. A. Urechia, *Istoria Romînilor*, vol. III, Bucureşti, 1892, p. 23, nota 3. Pentru numele şi valoarea diferitelor monede pomenite — lei, essindari sau exindari, groşi, galbeni stamboli şi galbeni funducii, vezi Const. C. Giurescu, *Istoria Romînilor*, III, 2, Bucureşti, 1946, pp. 617-631.

5. Interesul pe care l-a arătat Mavrogheni marinei se vede şi din vasele — militare şi civile — pe care le-a construit în timpul domniei lui. Un izvor contemporan — cronică lui Athanasie Comnen Ipsilanti — ne informează că domnul, îndată după sosirea sa în Bucureşti, „s-a ocupat să isprăvească galionul împărătesc, comandat încă din timpul predecesorului său Sutzu“. Apoi „a construit un *chirlanchici* (κίρλαγκίτζι) pe care, încărcîndu-l cu 18.000 chile de grîu, l-a trimis sultanului; pe urmă, a construit şi un perganti“ (περγαντί), pe care, încărcîndu-l cu orz, l-a trimis de asemenea sultanului. În afară de primul galion, expediat la Constantinopol cu 40 mii de chile de mei, a scris vizirului că a început să construiască un alt galion, pe care, încărcîndu-l cu 40 mii chile orz, îl va trimite tot la Constantinopol. (Athanasie Comnen Ipsilanti, *Tă metă êλωσιν* (1453-1789), Constantinopol, 1870, pp. 648-649; cf. V. A. Urechia, *Istoria Romînilor*, III, p. 576).

6. V. A. Urechia, *op. cit.*, III, pp. 19, 21, nota, şi 453.

7. G. Ionescu-Gion, *Istoria Bucureştilor*, Bucureşti, 1899, passim; Const. C. Giurescu, *Istoria Bucureştilor*, ms. 1958, pp. 518-520.

8. Const. C. Giurescu, *Istoria Romînilor*, II, ediţia a patra, Bucureşti, 1943, p. 230.

9. Radu Greceanu, *Istoria Ţării Româneşti...*, ed. Ştefan Greceanu, Bucureşti, 1906, p. 77; Const. C. Giurescu, *Istoricul hotarului dintre Muntenia şi Moldova*, ms., 1958, pp. 21 şi 46.

„Sărindari»¹⁰ — în fața actualei Case centrale a armatei. Mavrogheni, dându-și seama de această lipsă a orașului, având și vie amintirea numeroaselor cișmele ale Constantinopolului, hotărî să amplifice și să extindă începutul făcut de Alexandru Ipsilanti. Din 27 mai 1786, — *zece zile numai după intrarea în București* —, este «pitacul» prin care domnul poruncește isprăvniciei de Mușcel să trimită unsprezece «olari» sau «chiungii» — termenul e turcesc — «cu toate ergaliile», adică uneltele lor, «ca să lucreze chiunguri pentru treaba cișmelelor». Aceste chiunguri erau «urloaiele» sau «olanele» prin care se aducea apa de izvor din depărtare. Șantierul unde urmau să facă «chiungurile» se afla «la Chitila»; aci fuseseră concentrați și alți meseriași de acest fel: era doar o lucrare de mari proporții. Ordinul domnesc e categoric: să trimită pe cei 11 olari — în realitate, socotind și ajutoarele a doi dintre ei, erau 13 — «cum mai făr-dă zăbavă», însoțiți de aducătorul «pitacului»; vor primi, de altfel, pentru munca lor, plată, «după cum s-au plătit și altor chiungii»¹¹. Un ordin asemănător, tot pentru unsprezece olari, se dă isprăvniciei de Dîmbovița¹². S-a lucrat intens, cu mulți meșteri, în tot timpul verii și la începutul toamnei; la 11 noiembrie, domnul dădea un hrisov, arătînd că a adus, cu cheltuiala sa, pentru podoaba «politiei», adică a orașului și îndestularea lui, «apele dela Crețulești, făcîndu-se cișmele curgătoare atît în lăuntrul curții și afară din poartă cît și în deosebite locuri și părți ale politiei. Iar mai vîrtos, — continuă hrisovul —, afară la cîmp, de marginea Bucureștilor, în locul ce se numește la căpătîiul podului Mogoșoaiei, am ridicat o înfrumusețată zidire, făcînd chioșc cu odăi și cu toată podoaba, sus și jos, și havuz, precum este de față văzut, unde pot ajunge și toți locuitorii ai politiei, de merg pe jos, fiind aproape, și-și fac priveala lor»¹³. În același hrisov, Mavrogheni arată că vrea să aducă apă și de la Giulești; dăruiește totodată la treisprezece boieri mari și Mînăstirii Sf. Sava cîte o «măsură de apă» din cea adusă de la Crețulești¹⁴, măsura reprezentînd circa 3.830 de litri în 24 de ore¹⁵. Se precizează însă că aceste «măsurii» de apă de izvor erau nu numai pentru uzul caselor boierești respective și a mînăstirii, dar «și a împrejurașilor mahalagii»¹⁶. De aceea cișmelele erau instalate adesea chiar la poarta așezărilor boierești, cum era cazul cu cișmelele de la poarta banului Filipescu, a banului Ralet și a boierilor Cornești¹⁷.

Inceputul rețelei de cișmele a lui Mavrogheni era înainte de intrarea în oraș, și anume din sus de capul Podului Mogoșoaiei, pe locul unde astăzi se află colțul

10. Vezi hrisovul din 1 octombrie 1779, în care se precizează că apa acestor două „fintini” sau cișmele este „apă din izvoare, adusă din depărtare, cu mare cheltuială, spre a se adăpa obștea cu apă curată și limpede, mai ales în vremi zлотоase cînd gîrla Dîmboviței... curge turbure și cu multe necurătenii” (V. A. Urechia, *op. cit.*, I, p. 120. Tot Alexandru Ipsilanti a mai înființat, potrivit unor însemnări bucureștene contemporane, alte două cișmele cu apă captată, după toate probabilitățile, din izvoarele locale. Una din aceste cișmele era „în Postăvari”, adică în mahalaua de pe malul drept al Dîmboviței, unde locuiau cei ce fabricau postavul indigen și unde se află azi biserica Albă din Postăvari; apa cișmelei provenea din izvoarele dealului Spirei. Cealaltă cișmea se afla „la banul Ghica, dă vale”, adică în lunca Dîmboviței. (Pentru aceste două cișmele vezi Ilie Corfus, *Insemnările Androneștilor*, București, 1947, p. 28; pentru mahalaua postăvarilor și îndeletnicirea acestor meseriași vezi Const. C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor*, ms., 1958, p. 542; pentru casa banului Ghica, vezi I. Ionăscu, *Planul cartografic inedit al orașului București din anul 1770*, în *Studii*, XII (1959), p. 126). Tot dintr-un izvor local, din cuprinsul Bucureștilor, provine apa care alimentea curtea veche domnească și fintina sau cișmeaua de acolo, pe vremea lui Alexandru Vodă—Oae Seacă (1568-1577). Vezi N. Iorga, *Fintina lui Alexandru Vodă Mircea*, în *Bul. Com. Mon. Ist.*, XXVI (1933), p. 32; *Săpăturile arheologice din sectorul Curtea Veche*, în *București. Rezultatul săpăturilor*, București, 1954, pp. 219 și 244; Const. C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor*, ms., pp. 114-115.

11. Arhivele Statului București, Condica nr. 17, f. 14. Iată și numele celor 11 „chiungii... adică olari”, despre care se precizează la urmă că sînt „din oraș Cimpulung”: „Ghinea Păsculescu, Ghioca Fană, Bratu Olaru, Sandu Anastase, Arsenie Olaru, Gheorghe Călina, Tudor al Marii, Pătru Dragu, Din[u] al [lui] Clică, Ene și cu ajutoru, Stanciu Clică asemenea”; cu toții „liudi 11”, adică 11 unități contribuabile.

12. V. A. Urechia, *op. cit.*, III, p. 73.

13. Idem, p. 72.

14. *Ibidem*.

15. Const. I. Andreescu, *Știri asupra aducerii apei în Iași în cursul sec. XVIII și la începutul sec. XIX*, în *Arhiva Romînească*, III (1939), p. 215. Cifra exactă e 3829,82 litri. După altă opinie, „măsura” avea 2.520 de ocale sau 3800, 400 litri (G. Potra, *Alimentarea cu apă a Bucureștilor de altă dată*, ms., p. 15, nota).

16. V. A. Urechia, *op. cit.*, III, p. 72.

17. Ion I. Nistor, *Condica Androneștilor*, în *Mem. Sec. Ist. Acad. Rom.*, s. 3, t. XXVIII (1946), p. 3.

dinspre nord format de șoseaua Kiseleff cu strada Monetăriei. Aci s-a clădit «visteria» apelor cum i se spune, sugestiv, într-un act din 23 iulie 1795¹⁸, adică rezervorul principal în care se strângea apa adusă pe olane și de unde se alimentau mai întâi cișmelele chioșcului și havuzul lui, apoi celelalte rezervoare¹⁹ și cișmele ale orașului. Această «visterie» forma o construcție deosebită de aceea a «înfrumusețatei zidiri» de care vorbește domnul în Ibrisoval său din 11 noiembrie 1786. Faptul rezultă atât din actul inedit din 22 aprilie 1787, analizat mai jos²⁰, act care precizează statutul legal și veniturile rețelei de cișmele bucureștene, cât și din hărțile contemporane. Într-adevăr, cele două planuri austriace ale Capitalei, planuri întocmite în răstimpul 1789-1791²¹, arată, la complexul mavroghenesc de la nord de capul Podului Mogoșoaiei, *trei* clădiri: una e biserica, a doua e chioșcul domnesc, cea de a treia e «visteria» sau «haznaua apelor»²². Din această «visterie», o țevă ducea la parterul chioșcului domnesc și străbătând zidul lui, arunca două vine²³ de apă limpede și rece într-un bazin aflat în încăperea boltită, pardosită probabil cu marmură, care constituia cișmeaua de căpetenie de aci. O a doua cișmea se afla în curte; ea servea pentru personalul așezării, pentru călători și pentru bucureștenii care veneau să petreacă «afară», la iarba verde. În sfârșit, potrivit unei mărturii ulterioare a baș cișmigiului Bucureștilor, mai era tot la parterul chioșcului și un «havuz mare cu șatirvan»²⁴, adică o fântână țîșnitoare, cu joc de ape, după modelul constantinopolitan, element de atracție deosebită, menționat în izvoarele timpului²⁵. Așadar, «visteria» apelor alimenta în acest loc *din afara orașului* două cișmele și havuzul. De aci, conducta de olane mergea de-a lungul Podului Mogoșoaiei, pe la biserica Albă, pînă la Sărindar, răzbea apoi la Mînăstirea Sf. Sava, pe locul unde e astăzi statuia lui Mihai Viteazul, scobora la Curtea Veche, unde erau trei cișmele, trecea la baia de pe malul Dîmboviței²⁶, urca, în sfârșit, la Curtea Nouă din dealul Spirii. Mai era și o ramură care, despărțindu-se din conducta principală mai sus de metohul Episcopiei Rîmnicului — azi Ateneul —, răspundea pe podul țîrgului de afară, alimentînd două cișmele, «una la biserica cu Sibilele», cealaltă «dinaintea consulatului rusc»²⁷. Cea dintîi avea o deosebită importanță și se putea compara cu cișmeaua chioșcului de la «visteria apelor»²⁸. După cum ultima capătă numele de «Zoodohul Pighi», adică în romînește «Izvorul dătător de viață», tot așa și cișmelei de pe podul țîrgului de afară, Mavrogheni îi dă un nume similar grecesc: «Sfînta Vlaherna», după frumoasa fîntînă din Constantinopol, lipită de peretele de răsărit al capelei palatului împărațesc al Vlahernei,

18. V. A. Urechia, *op. cit.*, V, pp. 399-400. Într-un act din iunie 1788, de la Mavrogheni, i se spune mai prozaic, cu un termen turcesc, „hazneaua apelor“ (idem, X, pp. 533-534).

19. În afară de rezervorul principal sau „visteria“ apelor, mai erau încă 14 (patrusprezece) rezervorii sau „haznele“, numite în limbajul tehnic al baș-cișmigiului Bucureștilor din epoca 1811-1839, „terezighii“ sau „cherozighii“ (Arh. Stat. Buc., anul 1833, dosarul nr. 185, f. 194); ele alimentau cișmelele respective. Mai erau „vreo cinci terezighii sau cherozighii“ și pe conducta derivată care răspundea în podul țîrgului de afară (*ibidem*). Pentru echivalența dintre „terezighie“ și „haznea“ sau rezervoriu, vezi acelaș dosar, f. 193.

20. Vezi p. 348: „cu osebîtă haznea“ (față de chioșc!).

21. George D. Florescu, *Din vechiul București. Biserici, curți boierești și hanuri între anii 1790-1791, după două planuri inedite*, București, 1935, planul lui F. Purcel, și acela al lui Ferdinand Ernst, reproduse la urmă.

22. În planul lui Ernst, cele trei clădiri sînt separate una de alta; în acela al lui Purcel, două din ele par legate; poate să fie și un defect de gravare sau reproducere.

23. Arhiv. Stat. București, Municipiul București, anul 1833, dosarul nr. 185, f. 194.

24. *Ibidem*. — Un „șatirvan“ — termenul lipsește în L. Șăineanu, *Influența orientală* — mai era în grădina boierilor Cornești; un altul în casele domnești de la Curtea Veche (*ibidem*, ff. 195-196).

25. Vezi anafora din 23 iulie 1795, care menționează: „cișmeaua de afară care este visteria tuturor celor din oraș; avuzul de acolo i pac [și iarăși] acolo, în curte, o cișmea“ (V. A. Urechia, *op. cit.*, V, pp. 399-400).

26. Pentru această baie vezi Const. C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor*, ms., pp. 115-116, și Dr. N. Vătămănuș, *Băile din București în veacurile al XVI-lea—al XVII-lea*, în *Higiiena*, IX (1960), nr. 4, p. 362.

27. Indicațiile sînt luate din însemnări contemporane bucureștene: vezi Ilie Corfus, *Insemnările Androneștilor*, București, 1947, p. 29.

28. De aceea, baș-cișmigiul Stoie Dimitriu care avusese grijă de cișmelele orașului timp de decenii, o și numește, în 1839, „domnească“; ea se afla, potrivit mărturiei acestuia, „la biserica cu sfinți [cu Sibile], dăspre altar“ (Arhiv. Stat. București, Municipiul București, anul 1833; dosarul nr. 185, f. 197).

fântină deasupra căreia se afla chipul sculptat al Maicii Domnului rugându-se²⁹; apa acestei fântini curgea în curtea palatului prin jgheaburi de alabastru³⁰. Adăugăm că și fântina corespunzătoare bucureșteană era tot în partea de răsărit a unei biserici, aceea «cu sfinți» sau «cu sibile» — «dăspre altar», cum se spune într-un raport inedit din mai 1839³¹. Și iarăși după cum «visteria» apelor primește multe averi de la domn, în special din cele confiscate de la «haini»³², tot așa și «Sfânta Vlaherna» primește un număr de asemenea averi³³. În hrisovul inedit din 30 iunie 1788, care se referă la această însemnată cișmea, Mavrogheni o numește «hairatul ce am făcut domnia mea aici în orașul domniei mele București, după podul târgului de afară, cu numele Sfânta Vlahernă, undă să adăpostescu, să adapă și să folosesc creștini dă obște...»³⁴.

Pe parcursul principal, de la capul podului pînă la Curtea Veche, se găseau cele treisprezece cișmele care deserveau așezările boierești menționate în hrisovul din 11 noiembrie 1786 și locuitorii de prin prejurul lor. O a patrusprezecea cișmea se afla la poarta curții lui I. Hagi-Moscu căruia i se dă, cu două luni mai înainte, la 4 septembrie 1786, «o măsură din apele ce s-au adus în București»; drept răsplată «pentru ajutoarele cu care s-a arătat la cheltuiala aducerii apelor»³⁵. În total existau, în oraș, la 1789, potrivit unei tipărituri din acel an³⁶, 17 (șaptesprezece) cișmele cu apă bună de izvor, de-a lungul unei distanțe de câțiva kilometri. Era deci o lucrare de mari proporții, realizată din porunca lui Mavrogheni și constituind un merit incontestabil al lui³⁷. Domnul găsisese însă și înțelegerea și concursul necesar pentru o asemenea întreprindere. În afară de contribuția bănească a lui Hagi Moscu, relevată mai înainte, el a avut-o și pe aceea a lui Nicolae Brîncoveanu, vel vistierul țării, apoi pe aceea a lui Filaret, episcopul de Rîmnic, un mare prețuitor și el al apei bune de izvor, al fîntînilor și cișmelelor. La 1 iulie 1786, Mavrogheni dă un «hrisov» acestui ierarh «pentru apa ce aduce cu cheltuiala prea sfinției sale pentru trebuința metohului sfinților 40 de mucenici de aici din București» — metoh ce se afla pe locul Ateneului de astăzi —, «ca să știe prea sfinția sa stăpînitoriu pre această apă, orice va vrea să facă cu ea, fiind afară din apa ce să aduce pentru obște. Și ca unul ce preosfinția sa au fost cel mai întîi osîrduitoriu pentru aducerea aceștii ape pentru obște... — continuă hrisovul — îl însărcinăm a fi cu priveghere și a avea purtare de grijă de-a pururea ca să nu să întîmple vreo sminteală urloaelor, ci să facă mumbașirlîc suiulgiului — adică să însărcineze pe inginerul hidro-tehnic — de a le cerceta adese și a le drege unde să vor strica, ca să nu contenească

29. Informația asupra fîntinii din Constantinopol o datoresc colegului profesor I. D. Ștefănescu.

30. Ch. Diehl, *Manuel d'art byzantin*, Paris, 1910, p. 390.

31. Arhiv. Stat. București, *Municipiul București*, anul 1833, dosarul nr. 185, f. 197.

32. Vezi mai jos, p. 356.

33. Idem, p. 358, nota 153.

34. Arhiv. Stat. București, *Condica* nr. 15, ff. 96-96 v. Termenul „hairat”, care apare în același document, cîteva rînduri mai jos, sub forma „haierat”, e de origine turcească și înseamnă, după L. Săineanu, „rîvnă, zel” (din arabă: „gayret, zèle, ardeur, courage”, *ibidem*).

35. Ion I. Nistor, *op. cit.*, p. 29.

36. *Περιγραφή της Βλαχίας*, București, 1789, p. 140.

37. Mavrogheni s-a interesat nu numai de alimentarea Bucureștilor cu apă de izvor, dar și de aceea a Craiovei. Ni s-au păstrat două documente date de el în această privință, ambele din 21 ianuarie 1787. Prin cel dintîi, voievodul întărește rînduiala celor 12 fîntinari, scutiți de dări, care aveau grijă de „paza și meremetul — adică repararea — fîntinilor de la Craiova”. Cu acest prilej aflăm cîte și unde erau situate fîntinile respective: „Dar fiindcă fîntini s-au mai făcut și altele care sînt acestea adică una în drumul Bucureștilor, în marginea orașului Craiovei, cu o țeavă; al doilea la tîrgu de afară, cu două țăvi largi; al treilea la tîrgul din vale, lingă sfîntul Arhanghel, cu trei țăvi de doi stînjăni...; al patrulea în drumul Orevii, în marginea orașului Craiovei, cu trei țăvi, care fac patru fîntini bune, nestricate, oșebi dintr-o fîntină ce mai iaste supt dealul Vîlcăneștilor, pe drumul Caracalului, cu o țeavă, ce să numește a episcopului, și altă fîntină la Știrboaica, în mijlocu orașului, unde au fost și mai nainte, iar fîntină cu două țevi mici, și altă fîntină în lăuntru metohului sfîntii episcopii Rîmnicu” (*Acad. R.P.R., Documente romînești, XCII/51*). Prin cel de al doilea document, Mavrogheni întărește vechea rînduială ca venitul „doao pivnițe și doao scaune de carne”, scutite de toate dările, să servească „pentru dregerea” fîntinilor din orașul Craiovei. Hotărăște totodată ca acest venit „să să strîngă de către... părintele episcop ce va fi după vremi la sfînta episcopie Rîmnic. Și cînd va fi trebuință de cheltuială la lucrul fîntinilor spre dregerea lor, sfîntia sa dintr-acei venit al scaunilor și a prăvăliilor să dea cele trebuincioase, avînd sfîntia sa aciastă purtare de grijă a fîntinilor” (*Academia R.P.R., Documente romînești, XCII/52*).

atit ale obștei fântini cît și apa preasfinției sale ce din deosebită matcă — adică din izvoare deosebite — cu cheltuiala preasfinției sale, au lămurit-o. Care apă — citim mai departe în hrisov — mergînd înșine domnia mea împreună cu preasfinția sa acolo în fața locului, am orînduit pe Hagi Dumitrache Papazoglu i Panait Hagi Nicul, episcopii ce sînt orînduiți asupra acestor fântini», care, împreună cu suiulgiul Mitrea, «...măsurînd-o, au eșit noao măsuri pline de apă, din care doao măsuri, cu voința preasfinției sale, s-au adaos la apa fîntinilor celor de obște, *una pentru că și această apă a prea sfinției sale să aduce tot pã urloaele obștii*, și a dooa că ne-am socotit cum că poate, spre luna lui Avgust, de secetă, a mai scădea». Rămîn deci ale episcopului «apă lămurită, șapte măsuri» pentru libera folosință a cărora domnul îi dă hrisovul respectiv³⁸. Tot Filaret a pus să se capteze și patru din izvoarele bogate ale «dealului» din partea de miază-zi a orașului, deal care și-a luat numele, ca și locul înconjurător — actualul parc al Libertății — chiar de la acest ierarh, și le-a adus, pe urloae, la frumoasa fîntînă, situată la poalele «dealului», acoperit pe atunci cu vii. Fîntîna avea forma unui chioșc, cu parter și etaj, și era lucrată, în parte, din marmură albă. Jos la parter, ieșind dintr'un perete de marmură, erau cele opt țevi — alții afirmă că au fost douăsprezece — prin care se scurgea apa, rece și bună, a izvoarelor captate. Tavanul încăperii era alcătuit tot din marmură, «din 12 plăci». Suiam la etaj pe o scară, iarăși din marmură, și de sus priveai, printre cele șapte coloane de piatră sculptată care mărgineau încăperea, spre întinsa cîmpie din față. De streășina acoperișului de olane erau agățați clopoței de sticlă — ca, mai tirziu, la vila Minovici —, scoțînd, la orice adiere, sunete cristaline³⁹. Fîntîna aceasta, loc de plimbare a bucureștenilor — ca și la fîntîna lui Mavrogheni — și a cărei apă era cărată de sacagii, a durat pînă în primăvara anului 1863 cînd, amenințînd să se prăbușească, a fost dărîmată din ordinul unui primar nepriceput; marmura sculptată se zice că ar fi luat-o francezul Alexis Godillot, furnizorul armatei noastre sub Cuza Vodă și totodată cunoscut antreprenor de lucrări publice. Chiar pe locul vechiului giuvaier, a cărui pierdere nu poate fi îndeajuns de regretată, un alt primar, G. Gr. Cantacuzino, a ridicat, în 1870, fîntîna care există și astăzi, în parcul Libertății, dar care e departe, ca frumusețe, de aceea pe care a înlocuit-o⁴⁰. Tot Filaret a mai făcut o «cișmea» la o vie pe care o avea pe povînișul spre luncă a «dealului» din partea de miază-zi a Bucureștilor. Știm faptul dintr-o scrisoare inedită cu data 12 noiembrie 1801⁴¹.

În ce privește pe vel vistiernicul Nicolae Brîncoveanu, acesta capătă, ca și Filaret, un hrisov domnesc, la 11 octombrie 1786, prin care i se recunoaște, de asemenea, dreptul la șapte măsuri de apă zilnic, și anume «trei măsuri din apele ce s-au adus ot Crețuiești și patru măsuri din apele ce să aduc acum de la Giulești»⁴². Motivul acestei liberalități: mai întîi, «pentru slujbele cele bune și credincioase cu care s-au arătat domniile mele pîn-acum, trudindu-să cu multă osteneală și dreptate», apoi — și mai ales — pentru «prothimii»⁴³ ce cu deosebire au arătat mai mult decît toți alții la ajutorul cișmelilor», dărînd pentru întreținerea acestora «o moșie anume...»⁴⁴, dă stînjini și 19 pogoane viie lucrătoare după Valea Poenii ot sud Saac⁴⁵, făcîndu-le venit la cheltuiala cea

38. Academia R.P.R., *Documente romînești*, XCIV/37. Documentul, foarte frumos scris, pe pergament, e împodobit cu un frontispiciu în culori și aur, avînd la mijloc stema țării, în stînga un grup de oameni dintre care unul intră într-o fîntînă acoperită — ilustrare a unui pasaj din Biblie — iar în dreapta chipul episcopului Filaret stînd pe tronul arhieresc. Unele litere ale textului hrisovului sînt scrise cu aur, altele cu roșu. Dedesubt, într-un cadru, iscălitura autografă a lui Mavrogheni, în grecește.

39. Dr. N. Vătămanu, *Fîntîna de la Filaret*, ms., București, 1958, pp. 1-2.

40. Idem, p. 9.

41. Arhiv. Stat. București, Ms. 131, f. 263: „Cită vie pogoară din deal la vale împreună cu casele i cișmeaoa din vale ce sînt făcute de răposatul“ mitropolit Filaret.

42. Arhiv. Stat. București, Condica nr. 15, ff. 21-21 v. Deși în acest hrisov aducerea apelor de la Giulești este arătată ca fiind în curs, în hrisovul posterior cu o lună, din 11 noiembrie, dat episcopului Filaret, se vorbește de ea ca urmînd a se face: iată pasajul respectiv: „Ca și la osebite ape ot Giulești, iarăși puterea sfinții sale [adică puterea lui Dumnezeu!] să lucreze prin osirdia și cheltuiala noastră a le aduce și pe acelea intru mai multa indestulare“ (Arhiv. Stat. București, condica nr. 17, f. 105 v).

43. Adică pentru „ardoarea“, „bunăvoința“ sau „devotamentul“ arătat: vezi A. Chas-sang, *Nouveau dictionnaire grec-français*, ediția a zecea, Paris, 1894, p. 825, sub προθυμία.

44. Loc alb în copia documentului de la Arhiv. Stat. București, condica nr. 15, f. 21.

45. Adică din județul Săcueni, între județele Prahova și Buzău.

trebuincioasă care urmează a avea cișmelile peste tot veacul, în urmă pentru meremet⁴⁶ și pentru curățeniia lor în vreme»⁴⁷. Mai jos în document se precizează că din cele șapte măsuri de apă, primele trei sînt «pentru trebuința casii dumnealui», iar celelalte patru «pentru trebuința norodului»⁴⁸, ceea ce înseamnă, ca și în cazul celorlalte donații făcute boierilor⁴⁹, pentru locuitorii cartierului respectiv, în speță acela în care se afla locuința vistierului Nicolae Brîncoveanu.

CHIOȘCUL ȘI GRĂDINA

Intocmai după cum fîntîna lui Filaret, în formă de chioșc, avea două rînduri, parter și etaj, tot astfel și fîntîna lui Mavrogheni, de dincolo de capul podului, era tot în formă de chioșc, cu parter și etaj, dar de proporții mai mari.

Construcția era din zid de cărămidă, avînd la intrare o scară de piatră, alcătuită din blocuri mari; tavanul cuprindea grinzi groase de stejar; acoperișul, de șindrilă, se termina printr'un «bold» de fier⁵⁰. La parter se afla, după cum am arătat, o cișmea, alimentată direct de «visteria apelor»; la etaj erau mai multe odăi, constituind un apartament domnesc. Aci venea Mavrogheni să se odihnească de grijile stăpînirii; aci primea și pe unii dintre cunoscuții săi⁵¹. De aceea, această clădire era socotită ca o casă de agrement a voievodului. Topograful austriac Purcel, care a ridicat în 1790-1791 un plan al Bucureștilor, o denumește, cu un termen pompos, «Lustschloss», adică «palat de agrement»⁵²; e o denumire care depășește realitatea; e prea mult pentru «chioșcul», de proporții mai mari, ce-i dreptul, dar rămînînd totuși chioșc, în genul celor turcești de pe malurile Bosforului și ale Cornului de Aur. Mai nimerită este expresia «casă de agrement» («maison de plaisance») pe care o întrebuițează un alt izvor și anume romanul «Anastase sau memoriile unui grec», scrise la finele secolului XVIII și relatînd aventurile unui cunoscut al voievodului, ajuns dregător militar al lui⁵³.

Lîngă această așezare a făcut Mavrogheni și o grădină, foarte frumoasă; un izvor contemporan o califică drept «superbă» și adaugă amănuntul că o desenase el însuși⁵⁴. Vor fi fost acolo florile pe care fostul dragoman, ajuns acum domn, le avea și la casa sa de țară de la Therapia, lîngă Istanbul: lalele, bujori de munte și trandafiri⁵⁵; o parte a ei era plantată cu pomi roditori⁵⁶. În cele două planuri austriace din 1790-1791, amintite mai dinainte, grădina se înfățișează în formă de pătrat, cu latura de circa 80 de stînjeni (160 de metri), situată la miază-zi de chioșc și străbătută de 4 alei care se întretaie în centrul ei; alte patru alei formează un pătrat înscris, ale cărui vîrfuri cad la mijlocul laturilor grădinii; toate aceste alei, mărginite de arbori, împart suprafața

46. Meremet = reparație.

47. Arhiv. Stat. București, Condica nr. 15, f. 21 v.

48. *Ibidem*.

49. Vezi mai sus, p. 341.

50. Toate aceste detalii arhitectonice provin din procesele verbale constatînd materialele rezultate din demolarea chioșcului, după ce fusese ruinat de cutremurul din 1838: vezi mai jos, p. 374.

51. Și doamna lui Mavrogheni venea uneori la chioșcul, grădina și biserica de la „cișmea” — sau cum i se mai spunea în mod curent — „Izvorul Tămăduirii”. Ni s-a păstrat un ordin din 1787 — spre sfîrșitul anului —, prin care Mavrogheni precizează „alaiul prea iubitei doamnei domniei mele afară la Izvorul Tămăduirii”. Acest alaiu cuprinde nu mai puțin de 12 dregători, 15 ofițeri (14 căpitani și un vel căpitan) și 172 de ostași (seimeni, nemți și fustași) (V. A. Urechia, *Istoria Romînilor*, III, p. 507).

52. George D. Florescu, *op. cit.*, p. 110, și planul lui F. Purcel, la sfîrșit. Tot „Schloss” și anume „Schloss Czismén”, adică „Palatul Cișmea” îi spune și topograful Ferdinand Ernst, care în 1791 a făcut și el un plan al Bucureștilor (George D. Florescu, *op. cit.*, planul de la sfîrșit).

53. *Anastase ou mémoires d'un grec, écrits à la fin du XVIII-e siècle*, traduits de l'anglais..., t. II, Paris, 1820, p. 87.

54. *Ibidem*: „Le lendemain, je reçus de Mavroyeny l'ordre d'aller le trouver dans une maison de plaisance qu'il avait hors de la ville et où il avait lui-même dessiné et fait planter un superbe jardin”.

55. *Ibidem*: „Jadis, Mavroyeny, en entrant dans sa maison de campagne, laissait son importance à la porte. Il est très vrai qu'au milieu de ses tulipes et de ses renoncules, son caractère... devenait presque couleur de rose”.

56. Vezi mai jos, p. 348, hrisovul din 22 aprilie 1787.

grădinii în 16 triunghiuri egale⁵⁷; la punctul central de întretăiere a aleilor există un rond. Grădina lui Mavrogheni, împrejmuită, a durat decenii, avînd un corp special de îngrijitori care, în schimb, erau scutiți de dări; tot în grija lor era și chioșcul domnesc. Numărul acestor îngrijitori a mers crescînd. În hrisovul din 1787, care poate fi considerat ca un hrisov general al tuturor ctitorilor bucureștene mavroghenești, se amintește numai «păzitorii» complexului de la cișmea, adică al chioșcului, al «visteriei» apelor și, subînțeles, al grădinii, primind o leafă de 5 taleri pe lună⁵⁸. Sub Mihai Vodă Suțul, numărul îngrijitorilor este de zece, așa cum se precizează în actul din 30 aprilie 1792⁵⁹. El rămîne la fel în timpul lui Alexandru Moruzi care, în «cartea» sa din 7 iunie 1793, precizează că acești «lude [contribuabili!] zece scutiți» sînt «pentru lucru grădinei de la cișmeaua apelor ot Zoodopighi i pentru paza și curățenia de sus și de jos — adică a parterului și etajului chioșcului — spre podoaba și mîngîierea privelei de obște»⁶⁰; la finele «cărții» se insistă: cei zece oameni vor fi întrebuințați «la lucru grădinei, silindu-se a o drege și a o aduce la stare nouă...»⁶¹. Dar sub Alexandru Ipsilanti, la 27 martie 1797, numărul îngrijitorilor este de 20, întrebuințîndu-se, în actul domnesc respectiv, aceeași formulă ca sub Alexandru Moruzi⁶².

La această reședință din marginea orașului — *aleasă dinadins pentru a sublinia înfrîngeră* — a fost întîmpinat de către notabilitățile bucureștene, în ziua de 10 noiembrie 1789, comandantul trupelor austriace, principele de Coburg, în fața căruia Mavrogheni trebuise să se retragă peste Dunăre⁶³. Această primire, consemnată în rapoartele oficiale ale vremii, a provocat o serie întregă de gravuri care pretind să înfățișeze scena⁶⁴; ar fi fost un prilej binevenit ca să avem reproduceri ale chioșcului și grădinii «de la cișmea»; din păcate însă, toate aceste gravuri au un caracter *fantezist*⁶⁵; una din ele pune scena chiar la sud de Dîmbovița, așadar în cu totul alt loc⁶⁶.

Foarte probabil, tot aici, în acest chioșc al lui Mavrogheni, a avut loc și recepția pe care a oferit-o Moruzi, în vara anului 1793, ambasadorului rus Kutuzov și însoțitorilor lui, în drum spre Constantinopol. Știm de la unul din însoțitori, anume Reimers, că «grădina era luminată cu lămpioane» și că «la sfîrșit s-a dat un foc de artificii», rachetele

57. George D. Florescu, *op. cit.*, planul F. Purcel, la sfîrșit. — Arhitectul Rică Marcus, *Parcuri și grădini în România*, București, 1958, p. 49, crede că indicațiile planului Ernst, din 1791; sub raportul grădinilor, „par... mai mult o indicație convențională, decît o reproducere — cît de cît fidelă — a traseului real al grădinii (reproducere ce de altfel nu ar fi prezentat nici un interes pentru nevoile cartografului militar ce a întocmit planul)”. Observăm totuși că există *diferențe mari* în felul de redare a unor grădini din planul Ernst: să se compare, de pildă, planul grădinii Mavrogheni cu acela al grădinii bisericii Sf. Elefterie, de formă dreptunghiulară, cu acela al grădinii metohului Episcopiei de Rîmnic și cu planul grădinii situate sus pe podiș deasupra luncii, pe unde sînt astăzi antrepozitele comunale, pe calea Rahovei (Const. C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor*, ms., pp. 719-720).

58. Actul a fost reprodus în facsimile și tradus în franceză de Th. Blancard, *Les Mavroyeny*, t. I, Paris, 1903, pp. 567 și 748. În rominește a fost publicat fără dată, cu lacune și lecturi greșite, de N. Iorga, *Fundațiunile domnilor romîni în Epir*, în *Anal. Acad. Rom., Sect. Ist.*, s. 2, t. XXXVI (1914), pp. 895-897 și, mai bine, de același, în *Revista Istorică*, XVI (1930), pp. 202-206.

59. V. A. Urechia, *op. cit.*, V, p. 408.

60. *Ibidem*.

61. *Ibidem*.

62. Idem, VII, p. 305: „...pentru lucrul grădinei de la cișmeaua apelor ot Zoodohul Pighi și pentru paza și curățenia de sus și de jos, spre podoaba și mîngîierea privelei de obște”.

63. Pentru dată, vezi raportul austriac din 19 noiembrie 1789, în Hurmuzaki, *Documente*, XIX, p. 567. În ce privește locul unde a fost primit principele de Coburg, vezi Dr. Severeanu, *Intrarea prințului Josias de Saxa Coburg în București la 10 noiembrie 1789*, în *București*, 1935, nr. 2, pp. 273-274. Iată cum descrie biograful lui Coburg primirea acestuia în București: „La 2 după amiază, Coburg fu întîmpinat înaintea orașului de către reprezentanții nobilimii și burgheziei, care îl conduseră în palatul de vară al prințului domnitor al Valahiei, Mavrogheni... Aci erau adunați mitropolitul împreună cu întregul cler... cari îl duseră în biserică unde era ridicat un baldachin, sub care trebui să se așeze. Reprezentanții tuturor claselor sociale îi aduseră omagiu..., pentru care prințul le promise protecțiunea sa. Apoi porni în oraș”, pe „un armăsar arăbesc, cu un superb harnașament oriental”, armăsar oferit de bucureșteni în dar. (Dr. Severeanu, *lucrarea citată*).

64. Șase asemenea gravuri în A. Corbu, *Bucureștii vechi. Documente iconografice*, București, 1936, pl. IV, LXIX, LXX, LXXI, 10 și 11.

65. *Ibidem*.

66. Idem, planșa IV.

«explodînd «cu zgomot»⁶⁷. Nu era prima dată că bucureștenii vedeau o asemenea iluminare. Și sub Alexandru Ipsilanti (1774-1782), cu prilejul unei petreceri organizate de marele vornic Filipescu în cinstea domnului, avuseseră loc, pe lângă ospăț și bal, «jocuri de artificii»; știrea ne-o dă elvețianul Sulzer care a fost de față⁶⁸.

MORILE DE VÎNT ȘI OBORUL DE LA CIȘMEA

Inițierea rețelei de cișmele cu apă de izvor nu este singura realizare *edilitară* a lui Mavrogheni. În aceeași ordine de preocupări urmărind îmbunătățirea condițiilor de viață ale bucureștenilor, se înscrie și măsura inițierii a *trei mori de vînt* care să suplinească, măcar parțial, morile de apă, pe timpul iernilor geroase cînd Dîmbovița și Colentina înghețau⁶⁹, precum și măsura inițierii unui nou obor, pe lângă cel care funcționa de secole în partea de nord-est a orașului. Despre ambele măsuri aflăm din hrisovul datat «dă la zidirea lumii 7296 iar dă la nașterea Domnului Dumnezeu și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos 1787»⁷⁰, — deci din intervalul 1 septembrie—31 decembrie 1787⁷¹ —, hrisov care cuprinde un istoric al tuturor ctitoriilor bucureștene ale lui Mavrogheni. După ce relatează inițierea cișmelei principale — «maică a tuturor celorlalte fîntîni din năuntru» a orașului — a foșorului și a grădinii, domnul continuă: «Și văzînd discoliia — adică dificultatea — lăcuitorilor dă măciniș pentru înghețatul Dîmboviții iarna și lipsa ce să pricinuieste dă pîine, am făcut și trei mori dă vînut. Încă am orînduit și obor dă vite i dă vînzare dă bucate, afară din curte, luna și joia, dă dooaă ori într-o săptămîină, iarăși pentru înlesnirea lăcuitorilor, fiind locul mai naltu și mai uscat dă nu să face tină, din care să pricinuește trudă și necaz creștinilor ce vin la acest tîrgu cu bucate i cu cherestele, și mai vîntos avînd și îndestularea dă ape, atît pentru oameni cît și pentru dobitoace, și toată altă lesnire și țăranilor și tîrgoveților».

Morile de vînt veneau, față de cișmea, spre nord-est, cam pe unde este astăzi primul rond al șoselei Kiseleff. Una din aceste mori e menționată într-o hotarnică din 26 august 1808⁷²; ea exista încă în 1831, cînd a fost dărîmată, deoarece traseul șoselei trecea chiar peste locul ei⁷³.

Dar dacă morile sau, cel puțin, o moară de vînt au durat peste patru decenii, «oborul» nou inițiat de Mavrogheni n-a avut viață. El trebuia să se țină, așa cum aflăm dintr-o hotarnică din 25 august 1808, «alătura foșorului domnesc, în meidan, împotriva curții foșorului»⁷⁴. Vadul n-a prins însă. Chiar dacă la început vor fi venit ceva care cu produse, în special cherestea, poposind pe locul din sus de capul Podului Mogoșoaiei⁷⁵, imensa majoritate a țăranilor a continuat să se ducă unde știa, la oborul din partea de nord-est a orașului, la «tîrgul din afară». De altfel, un hrisov din 3 iulie 1794, deci după șase ani numai, arată lămurit că suma de 1.000 de taleri care trebuia să i se dea mînăstirii de la cișmea «din veniturile tîrgului» inițiat de Mavrogheni,

67. Const. C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor*, ms., 1958, p. 718.

68. Idem, pp. 718-719.

69. Pe lângă mori de apă și de vînt, au mai fost, în București, și *mori cu cai*. La 2 octombrie 1803, Constantin Ipsilanti dă poruncă egumenilor mînăstirilor care aveau mori de apă în București și împrejurimi „să aibă fiteșcare cîte o moară de cai spre a se afla la o întîmplare ca aceasta”, adică în caz de îngheț. Ordinul se repetă, din cauza „încecului”, la 13 iulie 1805; se arată pe nume mînăstirile, în număr de patru sprezece, începînd cu Mitropolia și isprăvind cu Mărcuța, care sînt supuse acestei obligații. O moară cu cai e amintită și în 1843, dincolo „de streaja Vergului”, în cuprinsul viei răposatului doctor Venert (Const. C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor*, ms., 1958, p. 509).

70. Arhiv. Stat. București, Condica nr. 15, f. 64v. Intreg hrisovul la ff. 62-64 v. II reproducem în anexa acestui studiu.

71. Nu se dă luna și ziua. Dar faptul că diacul domnesc scade 5.509 pentru a obține data de la Hristos, arată că e vorba de răstimpul 1 septembrie—31 decembrie.

72. „...Au venit liniia pînă la prejmuirea gardului mînăstirii... unde mai din jos este și moara de vînt”. Hotarnica, al cărei original nu s-a păstrat, e transcrisă în *Catagrafia* din 1844, aflătoare în arhiva bisericii Mavrogheni.

73. Const. C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor*, ms., 1958, p. 509. O altă moară de vînt a fost la nord de bariera Vergului; ea figurează în planul orașului, din 1872, al lui Ulysse de Marsillac (*ibidem*).

74. Textul hotarnicei în *Catagrafia* averii bisericii Mavrogheni, în arhiva bisericii.

75. Vezi mai jos, p. 362.

«s-au isterisit cu totul, nefăcîndu-se tîrgul nicidecum»⁷⁶. Că totuși Mavrogheni văzuse just necesitatea înființării unui nou tîrg, a unei noi piețe în această parte de nord, va dovedi-o împrejurarea că orașul se va dezvolta mult spre miază-noapte și că, în deceniile următoare, va lua naștere o asemenea piață pe locul Necolescului, în 1831, căreia-i va urma apoi, în 1841, piața Amzei⁷⁷, iar mai tîrziu, piețele Mătache Măcelaru — azi Ilie Pintilie — și Filantropiei.

După ce a realizat rețeaua de cișmele bucureștene, în frunte cu «visteria» apelor și cișmeaua principală de la «chioșc» său, unde era și un «havuz», după ce a plantat frumoasa grădină de lângă chioșc și înainte de a ridica, alături, biserica ce-i poartă numele, Mavrogheni s-a gîndit să asigure întreținerea acestei opere edilitare și să-i dea un statut legal și permanent. De aceea, cu asentimentul Divanului domnesc, el îi fixează prin hrisovul — inedit — din 22 aprilie 1787⁷⁸ —, o serie de venituri cât și organul tehnic, de supraveghere și întreținere, a rețelei de cișmele, a chioșcului și a grădinii adiacente. Hrisovul începe, ca și cele anterioare, prin istoricul aducerii apelor de la Crețulești, faptă care este «de multă îndestulare obștii și spre cinstea domniei și podoaba politiei», și care s-a realizat exclusiv «cu a noastră domnească cheltuială, fără de a supăra țara» și fără de a aduce pe cineva «la vreo silă și nedreptate» sau la «lucru fără plată». A ridicat deci «această înfrumusețată zidire aici la marginea orașului despre căpățiul podului Mogoșoii, cișmea cu odăi deasupra, împodobite cu chioșcuri, cu havuz jos, cu grădină, cu pomaturi, cu curte în destul, cu osebîtă haznea, din care să împart apele în București, și cu îngrădire de jur împrejur, pentru podoaba iarășii a politiei și pentru priveala și mîngîierea tuturor de obște, la care avem hotărîre, de ne va ajuta Dumnezeu, a face și o sfîntă biserică». Domnul precizează apoi că «acestea toate le-lăsăm slobode, afierosindu-le unuia a tot țitoru Dumnezeu care au săvîrșit acestea prin osteneala noastră, iar nimenea altul, ori din neamul domniei mele, ori din pămînteni, de aici, ori din streini, să nu să poată numi stăpîn, fiind pentru a obștei folos și mîngîiere. Nici pentru loc — adaugă domnul — să nu aibă a pretenderisi⁷⁹ nimenea nimic, în vreme ce s-au cumpărat cu bani gata de către domnia mea»⁸⁰. Celelalte cișmele bucureștene le-a făcut atît pentru îndestularea caselor și curților marilor dregători «cinstiți și iubiți boierii domniei mele» cât și «pentru adăparea a mahaiagiilor și a norodului ce urmează pă ulițele Bucureștilor»; nu mai puțin pentru îndestularea «curții vechi», «care iaste cea după pravilă și din vechime obicinuită stare a scaunului domniei». În această curte «înnoită» de el, «precum să vede», a adus «apă în destul, sus prin odăi și jos în curte... întru podoaba aceștii domnești curți... și întru adăparea norodului ce vin la divan pentru trebi și pricini de jălbi și de judecări și a curtezanilor și a breslelor tuturor». Pentru ca toate aceste cișmele bucureștene să fie pururea nestrucate și nescăzute și să nu se isterisească⁸¹ orașul..., după vreme, de acest folos», deci pentru ca să existe fondurile necesare «curății și meremetului», adică reparațiilor lor precum și meremetului așezării de la visteria apelor, de asemenea și plății «cișmegiilor», Mavrogheni, cu înalții ierarhi și cu dregătorii Divanului, alocă următoarele venituri anuale: «din slujba oieritului, taleri 1700, și din slujba dijmăritului taleri 850 și din slujba vinăriciului taleri 850, care să fac într-un an venit a cișmelelor taleri trei mie patru sute». Aceste sume se vor plăti de arendașii respectivelor dări, și anume: arendașul oieritului va plăti peste suma ce datorește cîte 100 de taleri de județ, acela al dijmăritului cîte 50; la fel, arendașul vinăriciului. Incasarea lor de către epitropii cișmelelor se va face anticipat, înainte de a se începe strîngerea dărilor respective; se prevăd măsuri precise și sancțiuni, așa încît orice eludare a acestei plăți anticipate să devină imposibilă. Administrarea fondurilor cișmelelor, aprobarea cheltuielilor și luarea socotelilor e dată pe seama unei comisii alcătuite din episcopul Rîmniceului, chir Filaret, el însuși un mare iubitor de fîntîni, și din marii dregători Dumitrache Ghica vel ban,

76. V. A. Urechia, *Istoria romînilor*, VI, p. 75.

77. Const. C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor*, ms., p. 598.

78. Arhiv. Stat. București, Condica nr. 15, ff. 50-51.

79. Sic! Tot în acest document, mai jos, neologismul „curtezanilor” cu înțelesul de cei ce locuiesc la Curte, slujbașii și ostașii Curții.

80. Actul de cumpărare a locului — acesta era un pătrat cu latura de 200 stinjenii, adică 400 metri — nu ni s-a păstrat; e amintit însă în acte ulterioare: vezi mai jos, pagina 352.

81. Adică: să nu lipsească, să nu inceteze.

Ianache Văcărescu vel vistier, Manolache Brîncoveanu vel vornic, Scarlat Greceanul biv vel logofăt și Constantin Filipescu vel postelnic. Intreținerea rețelei de cișmele e asigurată de «patru meșteri suiulgi» sau apari — termenul e turcesc⁸², — avînd în frunte un «baș suiulgiu» sau suiulgiu șef; toți cinci primesc leafă lunară⁸³ și sînt scutiți de toate dările, «ei și casele lor». «Din care suiulgi — precizează domnul — unul orînduim să păzească nelipsit la izvorul tîmăduiriilor, carele să aibă și cheile haznelii apelor; altul să păzească nelipsit la cișmelile din curtea domnească și doi la cișmelile celelalte din București; iar suiulgi-bașa să grijească pentru toate, dimpreună cu dînșii». În afară de aceștia, se mai prevăd și cincisprezece «liude» sau contribuabili, «scutiți cu pecetluituri domnești, care să fie pentru lucru cișmelelor și a grădinilor». Așadar, un corp întreg de tehnicieni avea să poarte de grijă cișmelelor, să le asigure funcționarea neîntreruptă și să le repare, la nevoie. Hrisovul e întărit de «credința» domnului însuși, și de credința celor trei fii ai săi, «Constandin voevod, Petru voevod și Iosif voevod», martori fiind toți dregătorii Divanului, în număr de patrusprezece, începînd cu Dumitrache Ghica, marele ban, și isprăvind cu Antonie, marele pitar. Scris de Ianache logofătul de taină, hrisovul, potrivit poruncii domnești, e trecut «în condica divanului și a vistieriei» și apoi dat «în păstrare la... mitropolie».

Intrucît acest hrisov general nu prevedea leafa baș-suiulgiului și nu preciza diferitele avantaje de care se bucura el, Mavrogheni remediază lipsa printr-un hrisov special, din 12 septembrie 1787. Cunoaștem cuprinsul lui din copia, inedită, care s-a păstrat la Arhivele Statului din București⁸⁴. După ce arată că primele «dooă fîntîni cu apă de izvor» au fost făcute de Alexandru Ipsilanti și că ele, nefiind îndestulătoare «la un oraș ca acesta mare», a adus el «apă de izvor de la Crețulești» și a înființat mai multe cișmele, Mavrogheni adaugă că, de la început, din vremea lui Ipsilanti, grija acestor «ape» a avut-o un anume Dumitru; de aceea, «l-am așăzat domnia mea suiulgi-bașa spre a purta grija de toate fîntînile... a le meremetisi și a le drege cu cheituiala lui cînd s-ar întîmpla vreă stricăciune». În consecință, îi și fixează o leafă lunară însemnată: pe lîngă cei 60 de taleri pe care-i prevăzuse Ipsilanti și care i s-au plătit neconținut «de la cutia milosteriei, din venitul podului, ce să ia de la carele și buțile cu vin ce intră în oraș», îi adaugă acum încă 200 de taleri, ce urmează a i se plăti «din iratul — adică așezămîntul — fîntînilor ce s-au alcătuit acum de la huzmeturi⁸⁵ după deosebit hrisovul domnii mele»⁸⁶. În total deci, 260 de taleri lunar, o leafă însemnată, mai mare decît a unora din dregătorii de seamă⁸⁷. Pe deasupra, îl scutește pe el și toată casa lui... de toate dările și angariile ce vor eși peste an în țară», adică de toate dările personale și prestațiile de muncă. În ce privește dările pe avere, hrisovul precizează: «Și oi una sută cinci zeci să scutească la vremea oieritului și cincizeci stupi și rîmători la vremea dijmăritului». Ii mai acordă apoi șase scutelnici pe lîngă cei patru pe care-i avea din vremea lui Ipsilanti, deci în total zece. De asemenea, «scuteală de vinăriciu pã vinul ce va face în drepte viile sale și o prăvălie și o cîrciumă să o aibă scutită și apărată de fumărit, de cămănărit și de toate alte angarii». Față de atîtea avantaje, o singură obligație dar importantă și de răspundere: să asigure funcționarea tuturor fîntînilor. Fiindcă însă el singur nu poate priveghea și repara peste tot, întregă instalație — sau, cu cuvintele hrisovului, «însuși unul el a coprinde de la matca apelor și pînă unde să sfîrșăste fîntînile, fiind aproape de dooăzeci, nu iaste cu puțință a lupta —, i se dau oîțiva auxiliari: mai întîi, «cinci fîntînari de ajutor» pe care-i va plăti însă el: «cărora să li se dea plata osteneților de la suiulgi bașa»; apoi «un lem-

82. Suiulgi, din *su* = apă, deci meșter de apă.

83. Suma respectivă nu e precizată în hrisov, locul cifrei rămînînd gol.

84. Condica nr. 15, ff. 65 v-66 v.

85. Huzmeturi = dări de felul oieritului, dijmăritului, vinăriciului, care, de obicei, se arendau.

86. Se referă la hrisovul din 22 aprilie 1787, analizat mai sus, p. 348.

87. Astfel, de pildă, marele vornic de politie, numit la început și „vel vornic de București” și înființat la 5 martie 1794, sub Alexandru Moruzi, primea 250 de taleri lunar; căminarul moldovean e trecut în condica de lefi din 1776 cu 2.400 lei sau taleri anual, deci cu 200 de taleri pe lună (Const. C. Giurescu, *Istoria Romînilor*, III, 2, București, pp. 474 și 476).

nar pentru dregerea tereziilor⁸⁸; doi zidari i un ulier⁸⁹ și olangiu⁹⁰; toți aceștia vor fi «scutiți și apărați de toate angariile, ca să fie numai pentru dregerea și întemeierea «tuturor fântinilor». După moartea baș-suiulgiului Dumitru, purtarea de grijă a acestor fântini și «privilegiu» arătat mai sus «să-l aibă copiii lui sau din rudeniile lui» care vor cunoaște «meșteșugul». Și acest hrisov e întărit cu credința domnului, a celor trei fii ai lui și a tuturor dregătorilor Divanului.

Mavrogheni a luat deci toate măsurile, sub toate raporturile, pentru ca să asigure buna funcționare a rețelei de cișmele cu care dotase Bucureștii. Și într-adevăr, această rețea a durat decenii întregi, aducând mari servicii dacă nu tuturor locuitorilor orașului — erau prea puține cișmele față de întinderea considerabilă a lui și de numărul locuitorilor, dar măcar celor din preajma lor.

BISERICA ȘI MINASTIREA DE LA CIȘMEA

În hrisovul din 22 aprilie 1787, care poate fi considerat ca un adevărat așezământ al cișmelelor bucureștene, Mavrogheni arată «hotărîrea» sa de a ridica, lângă chioșcul și grădina de la miază-noapte de capul Podului Mogoșoaiei, și o «sfântă biserică»⁹¹. Această hotărîre a devenit faptă în răstimpul dintre 22 aprilie și finele anului 1787. Într-adevăr, în hrisovul — amintit mai înainte⁹² — din anul 7296/1787 — deci din intervalul 1 septembrie—31 decembrie 1787⁹³, hrisov care cuprinde nu numai un istoric al tuturor ctitoriilor bucureștene ale lui Mavrogheni, dar și închinarea bisericii sale către Mînăstirea Ecatontapileani din ostrovul Paros, această biserică e arătată ca în ființă: «unde, cu ajutoru lui Dumnezeu, am zidit și biserică de piatră»⁹⁴. Expresia «de piatră» nu trebuie luată «stricto sensu»: a fost o biserică de zid, din cărămidă tencuită. Pisania originală nu ni s-a păstrat, așa încît nu se poate preciza — ca la alte lăcașuri — ziua și ziua cînd s-a isprăvit construcția. Că biserica exista la finele anului 1787, rezultă și din inscripția, în grecește, a pietrei mormîntale a ieromonahului Dionisie, piatră ce se află astăzi zidită în peretele de miază-noapte al lăcașului, la exterior, sub cea de a doua fereastră a pronaosului. Iată traducerea în romînește a acestei inscripții: «Aici zace robul lui Dumnezeu Dionisie ieromonahul care a fost și egumenul sfîntei mînăstiri a Izvorului de viață, orînduit de prea înălțatul Nicolae Petre Mavrogheni voievod, în 1787, și a cîrmuit ani 18, și în 1805, aprilie 20, și-a împlinit obșteasca datorie. † Ghilcu Nicolau»⁹⁵. Din inscripție aflăm, așadar, în primul rînd că Mavrogheni a întemeiat aici o mînăstire, urmînd, în aceasta — adăugăm noi — pilda predecesorilor săi Radd Mihnea, Constantin Șerban Basarab, Șerban Cantacuzino și Nicolae Mavrocordat, care înălțaseră fiecare cîte o mînăstire bucureșteană: Radu Vodă, Mitropolia, Cotrocenii, Văcăreștii. Biserica sa a servit deci ca biserică de mînăstire; dar fiindcă era în marginea orașului, a servit și ca biserică pentru poporeni din apropierea ei. Tot inscripția ne arată că cel dintîi egumen al mînăstirii lui Mavrogheni, numit de domn, după o veche tradiție a țărilor noastre⁹⁶, a fost acest ieromonah Dionisie care a cîrmuit lăcașul timp de 18 ani, pînă la 20 aprilie 1805.

88. Tereziile — formă prescurtată pentru terezighiile — au înțelesul de „bazine” sau rezervorii în care se strîngea apa; vezi mai sus, p. 342, nota 19.

89. Ulierul era meșterul care făcea „uleie”, adică trunchiuri de lemn scobite cilindric, pentru captat izvoarele sau pentru roiurile de albine; și într-un caz și într-altul, uleielor li se mai spunea „stubeie” sau „știubeie”. De aici toponimicul „la stubeu”.

90. Olangiu — meșter care făcea din pămînt ars olane sau urloaie, prin care se aducea apa, și olane de acoperiș, predecesoarele țiglelor de azi.

91. Vezi mai sus, p. 348.

92. Idem, p. 346.

93. Vezi p. 354, nota 122.

94. Vezi mai jos, anexa.

95. Textul grec la N. Iorga, *Studii și documente*, XV, p. 282; traducerea se deosebește formal de cea dată de noi mai sus. Ghilcu Nicolau este, probabil, numele celui ce a alcătuit inscripția.

96. La multe mînăstiri domnești, stareții erau numiți de voievodul ctitor. Astfel Ștefan cel Mare a numit și pe primul și pe cel de al doilea egumen al Putnei, arhimandriții Ioan și Paisie (*Cronicile slavo-romîne*, ed. P. P. Panaitescu, București, 1959, pp. 50-51).

Hramul bisericii e amintit în hrisovul din 1787 privind toate realizările bucureștene ale lui Mavrogheni. Voievodul spune: «Am zidit și biserică di piatră întru cinstea și prăznuirea sfintii și stăpîniî noastre Născătoarii dă Dumnezeu și pururea fecioarii Marii»⁹⁷. Acest hram se prăznuiește vineri în săptămîna luminată adică în prima vineri după Paște; el nu cade deci în aceeași zi, ci variază după cum variază data Paștilor⁹⁸. În ipostasa de mamă a lui Iisus, Sfînta Maria poartă, în grecește, calificativul de Ζωοδόχος Πηγή adică «izvor viu», «izvor dătător de viață»⁹⁹. Mai înainte de a se zidi biserica mînăstirii, cișmeaua de alături fusese închinată, potrivit hotărîrii lui Mavrogheni, hotărîre consemnată în hrisovul din 1787 pomenit mai sus, «Născătoarei de Dumnezeu și pururea Fecioarei Marii», și i se dăduse numele «Izvoritoarei de tămăduiri fîntîni»¹⁰⁰. Așa încît, în actele următoare, atît biserica sau mînăstirea, cît și cișmeaua sînt cunoscute sub numele de Ζωοδόχος Πηγή¹⁰¹, iar în romînește sub acela de «Izvorul tămăduirii»¹⁰². Bisericii i se mai spune și «biserica de la cișmea»¹⁰³. Cu prilejul hramului, avea loc în fiecare an, și are și astăzi, în cadrul unei slujbe deosebite, «sfințirea apei» în două căzi mari, în curtea bisericii, apă care apoi este luată în sticle de participanții la slujbă — femei în mare majoritate — și păstrată acasă, fiind considerată ca vindecătoare de boli. Încă din primele decenii, biserica a avut reputația de vindecătoare; o seamă de bolnavi — prin credința lor — s-au și vindecat; așa se explică de ce unii dintre acești bolnavi vindecați au dăruit bisericii, ca «ex-voto», reproduceri în argint a părții din trupul lor ce fusese bolnavă. În catagrafia din 11 septembrie 1844, găsim trecute, printre cele «17 bucăți de argint» ce figurau în inventarul bisericii, «o inimă..., o mînă, trei picioare, cinci ochi»¹⁰⁴. Aceeași practică am constatat-o și la biserica Mînăstirii Sf. Gheorghe din insula Prinkipo (azi Büyüç-Ada), în Marea de Marmara, unde lîngă icoana, socotită vindecătoare, a Sfîntului Gheorghe și lîngă bazinul de marmură cuprinzînd apa izvorului socotit de asemenea vindecător, se află o serie întregă de ex-voto de argint, depuse atît de creștini cît și de mahomedani¹⁰⁵.

Biserica Mînăstirii Mavrogheni, ca și foisorul și cișmeaua și grădina, s-au întemeiat pe un loc cumpărat de domn în acest scop înainte de a începe opera sa edilitară. Era un loc pătrat cu latura de 200 de stînjani, adică 400 de metri, deci cu o suprafață de 16 hectare. El aparținuse mai înainte Mînăstirii Sf. Sava, făcînd parte din moșia acesteia, Grozăveștii. Zăpisul prin care Mavrogheni cumpără locul, nu ni s-a păstrat, în original, așa cum nu ni s-au păstrat o sumă de acte ale acestui voievod; îl cunoaștem însă dintr-o mențiune păstrată într-o hotarnică ulterioară cu douăzeci și unu de ani. Producîndu-se în acest răstimp încălcări ale răzoarelor locului, egumenul cere de la domnie o hotărnicire care se efectuează de către doi mari dregători, vel vornicii Ștefan Văcărescu și Barbu Văcărescu. Aceștia, în hotarnica pe care o dau, la 25 august

97. Vezi anexa, la p. 380.

98. Este una din cele cinci sărbători în legătură cu Sfînta Maria. Celelalte patru cad la date fixe, anume: 8 septembrie (Nașterea Maicii Domnului); 21 noiembrie (Intrarea în biserică); 25 martie (Buna Vestire); 15 august (Adormirea Maicii Domnului).

99. A. Chassang, *Nouveau dictionnaire grec-français*, ediția a zecea, Paris, 1894, p. 426, sub voce.

100. Vezi anexa, la p. 379.

101. Vezi, de exemplu, actele din 13 octombrie 1787, 21 decembrie 1787, 18 februarie 1788, 10 martie 1788, 17 martie 1788, 11 aprilie 1788, octombrie 1788 etc., menționate mai jos, la p. 355-358.

102. Vezi, de pildă, însemnarea din 1787, privind „alaiul prea iubitei doamnei domniei mele, afară, la Izvorul Tămăduirii” (V. A. Urechia, *Istoria Romînilor*, III, p. 507), apoi hrisovul din 14 septembrie 1819: „...Poporanii ot biserica Izvorul Tămăduirilor, de la marginea orașului Bucureștilor...” (idem, XII, p. 78), în sfîrșit, petiția episcopului bisericii Mavrogheni, adresată caimacamului țării, la 29 martie 1857, petiție în care se spune: „Din numărul a mai multor proprietăți cu care s-au înzestrat Sf. Biserică Izvorul Tămăduirii de răposatul întru fericire domnu Mavroghenie...” (Arhiv. Stat. București, Ministerul Instrucției Publice, anul 1857, dosar nr. 3758, f. 4).

103. Vezi, de pildă, actul din 27 iunie 1793: „Mai întrebai și pe Dionisie, epistat ot Cișmea [egumenul mînăstirii!], de are a face din partea Cișmelii vreo cerere...” (V. A. Urechia, *Istoria romînilor*, VI, p. 582); vezi, de asemenea, catagrafia din 11 septembrie 1844, cu titlul următor: „Catagrafie de toată zestrea bisericii ot Cișmeaoa domnului Mavroghene, unde să prăznuiește hramul Izvorul Tămăduirii...” (în arhiva bisericii Mavrogheni).

104. Catagrafia din arhiva bisericii. Azi, aceste bucăți de argint nu mai există.

105. Vezi Const. C. Giurescu, *Livres turcs imprimés à Bucarest. (1701 et 1768)*, în *Rev. Ist. Rom.*, XV (1945), p. 282.

1808¹⁰⁶, arată că egumenul le-a înfățișat «un hrisov cu leat 1787, iscălit de răposatul domn Mavroghene și întărit cu pecetea Domnii Sale, întru carele, între alte iegături ce face răposatul domn, zice și pentru moșie că au răscumpărat-o de la mănăstirea Sfântului Savii însă dooă sute stînjeni în lat și dooă sute în lung precum zapisu, adeverează». Măsurătoarea celor 200 de stînjeni se face de către hotarnicii din 1808, începîndu-se de la o piatră de hotar veche, în colțul de sud-est al locului, piatră ce despărțea moșia Grozăvești a Mănăstirii Sf. Sava de moșia Mănăstirii Sf. Spiridon-Vechi. Fiindcă această piatră nu se mai vedea — fusese acoperită de pămînt cu timpul —, hotarnicii au pus «de au arat cu plugul» și au găsit-o, recunoscînd-o și locuitorii de pîrît prejur «ce au avut știință». O dată fixat acest punct sigur, s-au măsurat două sute de stînjeni spre miază-noapte «pe alătura drumului Herăstrăului» și «au venit linia pînă în prejmuirea gardului mănăstirii» și anume «în colțul ulucilor despre miază-noapte, unde mai din jos este și moara de vînt¹⁰⁷. Și s-au pus piatră». De aci s-a mers în linie dreaptă, de-a lungul ulucilor, spre apus, iar două sute de stînjeni, ajungîndu-se «peste drumul ce vine de la zahanaoa Popazolului, alătura cu curtea unui Ioan Beglu, unde s-au pus piatră». S-a măsurat apoi, drept spre miază-zi, iarăși două sute de stînjeni, ajungîndu-se «împlinirea stînjenilor alătura cu casa unui Dumitru Grădinaru», unde de asemenea s-a pus piatră. În sfîrșit, din acest ultim loc s-a măsurat tot două sute de stînjeni spre răsărit, «pe alătura cu capul podului», ajungîndu-se exact în piatra veche de hotar, din colțul de sud-est, de unde se începuse măsurătoarea¹⁰⁸.

Cînd, în 1808, hotarnicii fixează pe teren limitele locului cumpărat de Mavrogheni, ei menționează, pe latura lui dinspre apus, «curțile și grădinile» a o sumă de orășeni; pasajul e următorul: «Întru care acești stînjeni la acest cap — adică înspre colțul de sud-vest al locului — intră și curțile și grădinile celor ce sînt șazători pe acolo adică Ioniță Abagiu, Nicolae Surugiu, Matei Olteanu¹⁰⁹, Dumitru Grădinaru, Arsenie Cojocar, Dinul Croitoru și Gheorghe Croitoru». Sensul acestui pasaj, a cărui redacție nu e din cele mai limpezi, ni se pare a fi că toți acești locuitori își făcuseră case și grădini pe locul Mănăstirii Mavrogheni, erau deci embaticari ai ei, așa cum vom constata mai tîrziu pe alți mahalagii. Că ar fi vorba de indicarea vecinilor din această parte, iar nu a embaticarilor, ni se pare mai puțin probabil; într-un atare caz, n-ar fi trebuit să se spună în hotarnică: «întru... acești stînjeni. . intră și curțile și grădinile...», ci, așa cum se arată cu privire la alți locuitori, că așezările lor erau «alătura» de linia hotarului.

Pentru a ne da seama mai bine de întinderea acestui loc cumpărat de Mavrogheni, în raport cu străzile și clădirile de azi, pentru a-l delimita cu alte cuvinte în raport cu aceste străzi și clădiri, ne servim de un punct de reper precis indicat în cea de a doua hotarnicie, din august 1863. După cincizeci și cinci de ani de la hotarnicia din 1808, și după ce, între timp, avuseseră loc iarăși o seamă de încălcări, epitropii bisericii Mavrogheni cer și obțin, prin tribunalul Ilfov¹¹⁰, facerea unei noi hotarnicii. Ea se împlinește de către inginerul hotarnic C. N. Rîmniceanu. În «Actu de delimitare» pe care-l redactează acesta la 23 august 1863, colțul de nord-est al locului este arătat ca fiind «peste șosea, în rondul basinului cu joc de apă, în marginea despre răsărit a acestui

106. O copie a acestei hotarnice se află în „Catagrafie de toată zestrea bisericii ot Cișmeaoa lui Mavroghene de la straja podului Mogoșoaii, unde să prăznuiește hramul Izvorul. Anul 1844, la ff. 4v-5, sub titlul: „Hotarnicia moșioarii pă care este clădită această biserică a răposatului domn Mavroghene cu hramul Izvorul Tămăduirii“. (Arhiva bisericii Mavrogheni). O altă copie, cu unele mici modificări formale, se află în „Actu de delimitarea vetrii bisericii Izvorul Tămăduirii, ce se zice și Cișmeaoa Mavrogheni, de la capul podului Mogoșoaei“, act terminat la 25 august 1863 de inginerul hotarnic C. N. Rîmniceanu și predat epitropiei bisericii la 10 februarie 1866, spre a fi depus la tribunalul Ilfov în vederea autentificării (arhiva bisericii Mavrogheni). „Planul vetrii bisericii“, care însoțea actul de delimitare și despre care se face amintire la 25 august 1863, nu mai există astăzi în arhiva bisericii.

107. În copia catagrafiei din 1844: „moara din vînt“.

108. Vezi „Catagrafia“ amintită mai înainte.

109. Dat fiind că tuturor acestor locuitori li se arată, pe lîngă numele de Botez și îndeletnicirea, Matei Olteanu ar putea fi unul dintre primii „olteni“, adică negustori ambulanz, cu coșurile, din București. Pentru începuturile acestor „olteni“ în București, vezi Const. C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor* (ms.), pp. 648-649.

110. Autorizarea pentru hotarnicie a fost dată la 27 martie 1862, sub nr. 2427, de către președintele tribunalului Ilfov; „Actu de delimitarea vetrii bisericii...“, p. 1 (în arhiva bisericii Mavrogheni).

rond»¹¹¹; aşadar, locul se întindea spre miez-noapte pînă la rondul întâi al actualei şosele Kiseleff şi anume pînă la marginea de răsărit a bazinului care mai înainte a împodobit acest rond¹¹². Ceea ce înseamnă că şoseaua Kiseleff a fost trasată în 1831¹¹³, pe locul bisericii, mai precis pe marginea lui dinspre răsărit. Acest loc se întindea spre miez-zi pînă aproape de începutul Podului Mogoşoaiei, cuprinzînd deci o mare parte din actuala Piaţă a Victoriei; el cuprindea, de asemenea, terenul pe care s-a clădit mai tîrziu Muzeul de Ştiinţe Naturale «Gr. Antipa» şi Muzeul de Artă Naţională. Spre apus, locul se întindea pînă dincolo de strada Dr. Felix, incluzînd deci întreg terenul ocupat acum de Spitalul Filantropia. Spre răsărit, el cuprindea şi o fişie din terenul actualului Institut Geologic şi a parcului ce urmează, în continuare, pînă la rondul întâi al şoselei¹¹⁴.

Faţă de această concluzie la care am ajuns pe baza analizei celor două hotărnicii, din 1808 şi 1863, un act din domnia lui Ion Vodă Caragea pare a arăta că Spitalul Filantropia s-a clădit pe un teren al marelui vornic Grigore Băleanu. Într-adevăr, la 30 iulie 1813, referindu-se la noua clădire, în curs de construcţie, a spitalului, acest act afirmă că ea se înalţă pe «un loc larg şi cu aer curat al dumnealui., vel logofăt Grigorie Băleanu, aproape de politie, lînsă cişmeaua răposatului Mavroghene»¹¹⁵. În realitate însă, *locul era al minăstirii*. O recunoaşte însuşi Grigore Băleanu într-un act ulterior, din 10 iunie 1820, pe care îl dă biv vel logofătului Orăşanu, cu prilejul vînzării către acesta a unui teren vecin cu acela pe care se ridicase spitalul. «Dăm zapisul nostru — spune Băleanu — la mîna dumnealui biv vel stolnic Orăşanu, că avînd mînăstirea un loc sterp afară din politia Bucureştilor... din care acest loc, în anii trecutî, am hărăzit oîtva, de s-au făcut spitalul bolnavilor străini, iar cealaltă parte rămîndu-ne... moştenire, în capul cărui loc, avînd şi un Dumitru unchiaşu o căşcioară şi o grădină cu pomi, luată cu embatic, talere 2 pe fiecare an la mînăstirea Cişmeaua, tot la leatul 1811 am cumpărat-o de la numitul, cu zapis de talere 350, de am făcut-o un trup şi cu celalt loc moştenesc. Şi acum, nefiindu-ne trebuincios locul şi grădina aceasta, am trimis la faţa locului pe slugerul Preda de au scos mai întîi locul ce s-au dat spitalului, ca să rămîie în veci hărăzitoare, hărăzia noastră bine făcută», şi apoi restul locului «moştenesc», împreună cu ceea ce cumpărase de la embaticarul Dumitru unchiaşul, l-a vîndut pe 500 de taleri biv vel logofătului Orăşanu¹¹⁶.

Cum se face că marele vornic Grigore Băleanu «hărăzeşte», adică donează pentru noua construcţie a spitalului Filantropia un teren care juridiceşte aparţinea Mînăstirii Mavrogheni? Se pot da două explicaţii: sau Băleanu îşi însuşise, *prin uzurpare, cu mijloace nelegale* — căci mînăstirea nu putea vinde din terenul care constituia vatra ei — acel loc, sau el era *embaticar* al mînăstirii, ca şi Dumitru unchiaşul şi alţii alţi locuitori ai mahalalei. În orice caz, proprietatea era a mînăstirii, fapt recunoscut atît de ambele hotărnicii, din 1808 şi 1863, cît şi de Băleanu însuşi prin zapisul din 10 iunie 1820.

Mavrogheni a căutat să asigure viitorul ctitoriei sale bisericesti, luînd, în spiritul vremii, o serie de măsuri menite — credea el — s-o pună la adăpost de vicisitudinile politice, administrative şi financiare. Prima măsură a fost s-o închine la una din mînăstirile cu vază ale Orientului creştin, şi anume Mînăstirii *Ecatontapiliani* («Cea cu o sută de portaluri») din insula Paros. De această mînăstire a locului său natal, întemeiată de împărăteasa Elena, mama împăratului Constantin cel Mare¹¹⁷, Mavrogheni se simţea strîns legat; încă înainte de a-i închina ctitoria sa bucureşteană, el îi dăruise veşminte

111. *Actu de delimitarea vetrii bisericii...*, p. 3.

112. Bazinul s-a desfiinţat după primul război mondial, deoarece îngreuna circulaţia, în special circulaţia automobilelor.

113. Const. C. Giurescu, *Istoria Bucureştilor*, ms., 1958, p. 509.

114. Vezi şi planul cel mare, inedit, al Bucureştilor, întocmit în 1852 de Borroczyn, planşa 5. Pe acest plan, în dreapta şoselei Kiseleff, cum privim spre miez-noapte, stă scris: „Locul lui Mavrogheni, a lui Modrogan şi al Sf. Spiridon”; nu se delimitează însă porţiunea fiecăruia din cei trei stăpîni.

115. V. A. Urechia, *Istoria Romînilor*, X, A, p. 1032.

116. Vezi documentul în Al. Găleşescu, *Eforia Spitalelor Civile din Bucureşti*, Bucureşti, 1899, pp. 661-662.

117. Istoricul întemeierii Mînăstirii Ecatontapiliani de către împărăteasa Elena se află în hrisovul inedit din 1786, decembrie 16, la Arhiv. Stat. Bucureşti, Condica nr. 15, f. 23 v.

bisericești¹¹⁸ — mai târziu îi va și odoare¹¹⁹ — apoi, prin hrisovul inedit din 16 decembrie 1786, un mertic anual de «două sute bolovani sare», ce urmau să fie luați direct de la ocne, de asemenea «vinăriciul din poporul Gîlmeile și Zănoaga după moșii boeresti [din județul] Olt, cîte cinci bani de vadră, cu pîrpărul după obicei», în sfîrșit, a șaptea parte «din munții Arefului», anume partea «moșului Ionicescu», rămasă domnească prin hotărîrea Divanului¹²⁰. În schimbul acestei generoase danii, Mavrogheni cerea călugărilor din Paros «să fie datori... a ruga pe Milostivul Dumnezeu la toate sfintele slujbe și ierurgii pentru noi și pentru cei din urma noastră frați domni *cum și pentru bună starea și îndestularea norodului aceștii pravoslavnice țări*»¹²¹. Actul de închinare către Mînăstirea Ecatontapiliani se află în hrisovul general al ctitoriilor mavroghenești — rețeaua de cișmele, chioșcul sau foisorul și grădina, morile de vînt, oborul cel nou, biserica — din 1787, răstimpul 1 septembrie—31 decembrie¹²². Voievodul, după ce arată cum, alături de cișmea și foisor, a zidit «biserica di piatră», continuă: «Care această sfîntă biserică a izvorului tîmăduirilor, cu toate acareturile cișmelii dă la numita biserică, ca o zidire a noastră *o așierosim și o închinăm la sfînta și dumnezeiască mînăstire ce să numește Ecatontapiliani dă la ostrovu Paru...*, ce este zidită dă sfînta și pravoslavnică împărăteasă Eleni»¹²³. Acest lăcaș din Paros urma deci să aibă grijă de ctitoria din București a lui Mavrogheni.

A doua măsură pe care o luă voievodul fu aceea a instituirii unei *epitropii locale*, alcătuită din oameni de încredere și cu stare; ea trebuia să supravegheze administrarea bunurilor, să ia seama deci a veniturilor și cheltuielilor și să ajute pe egumen în toate chestiunile care priveau «mînăstirea de la Zoodohu Pighi». Actul de instituire a epitropiei poartă data de 28 august 1788; ca epîtropi fură numiți Ioan Hagi Moscu, cel ce se relevase prin contribuția sa «la cheltuiala aducerii apelor»¹²⁴, apoi Dumitrache Turnavitu Dimancea, omul de încredere al lui Mavrogheni, pe mîna căruia a lăsat, de fapt, cîrmuirea țării în timpul operațiilor militare din 1788, după aceea Nicolae Venețianu, în sfîrșit Teodosie grămăticul, Ioan Odobescu și cîte unul din fruntașii breslei neguțătorilor aleși¹²⁵.

O deosebită grijă arată Mavrogheni în ce privește *inzestrarea materială* a ctoriei sale. În răstimpul *unui singur an*, din octombrie 1787 pînă în octombrie 1788, ei făcu din Mînăstirea de la Cișmea o adevărată latifundiară, cu numeroase moșii, vii și munți, apoi prăvălii, mori, robi țigani și alte bunuri. Toate mijloacele fură puse la contribuție spre a face din ctitoria sa una din cele mai avute mînăstiri ale țării; numai că această acumulare de averi — atît de contrarie în fond esenței învățăturii creștine — se dovedi, pînă la urmă, caducă; pe cît de repede se făcuse, pe atît de repede se pierdu.

118. O însemnare pe un manuscris al mînăstirii arată că în octombrie 1786 „a. dăruit bisericii Ecatontapoliani (sic!) prea înălțatul domn a toată Ungrovlahia Nicolae Mavrogheni șapte veșminte sfinte pe care le-am primit” (Marcu Beza, *Urme rominești în răsăritul ortodox*, ediția a doua, București, 1937, p. 161).

119. În 1788, Mavrogheni cu doamna Maria și fiii lor dăruiesc bisericii Mînăstirii Ecatontapiliani trei icoane mari de iconostas, ferecate bogat în argint, lucrate tustrele la București de către „Gheorghe Ghica prim (sau baș) aurar (παράληρωργίου Γκίκα ἀρχυχρυσόχου) (Marcu Beza, *op. cit.*, p. 160, care traduce însă prin „maestru argintar”). Una din cele trei icoane are, în partea inferioară, o reprezentare a orașului București, cu case, biserici și turnuri (Const. C. Giurescu, *Istoria romînilor*, III, 2, pp. 1036-1037). Poate tot atunci a dăruit el și luxosul evangheliar, ferecat în aur (*ibidem*, III, 2, pp. 1034-1035). Tot de la Mavrogheni este și o cruce ferecată în argint, cu stema Țării Rominești și inițialele lui, **sl**, probabil, și o a doua (Marcu Beza, *op. cit.*, p. 160). În insula Paros se păstrează pînă astăzi *casa* lui Mavrogheni și trei *fîntîni*, făcute de el; vezi pentru acestea Th. Blancard, *Les Mavroyeni*, I, Paris, f.a., pp. 26 și 343-346.

120. Arhiv. Stat. București, Condica nr. 15, ff. 23 v-24.

121. Idem, f. 24.

122. Luna și ziua nu sînt precizate; din faptul însă că data este indicată atît după cronologia bizantină, „de la zidirea lumii”: 7296, cît și de la Hristos: 1787, rezultă că hrisovul a fost emis în ultima tetraminie a anului (1 septembrie—31 decembrie).

123. Arhiv. Stat. București, Condica nr. 15, ff. 62-64 v.

124. Vezi mai sus, p. 343.

125. Arhiv. Stat. București, Condica nr. 17, f. 313; publicat în rezumat de V. A. Urechia, *Istoria Romînilor*, III, p. 52. Pentru această breaslă care grupa 24 de negustori de frunte din București, o adevărată aristocrație a negoțului, cu privilegii fiscale și transmitîndu-și situația în mod ereditar, din tată în fiu, există mai multe hrisoave de la finele epocii fanariote și începutul domniilor pămîntene. Vezi, pentru detalii, Const. C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor*, ms., p. 655.

Mai întâi Mavrogheni asigură egumenului mănăstirii de la Cișmea o «leafă» lunară de douăzeci de taleri, dându-i și trei scutelnici. Era o sumă apreciabilă, dat fiind că primea, el singur, tot atât cât se va da, sub Ioan Vodă Caragea, bisericilor de la Curtea Veche și de trei ori și o treime mai mult biserica de la Curtea Nouă¹²⁶. Împuse, în schimb, egumenului, «să boteze copiii și să cunune casnicii fără da nici o plată» — și citează cuvântul spus de Iisus ucenicilor Săi: «În dar ați luat, în dar să dați» — primind numai, simbolic, de fiecare Botez și cununie «cîte o pîine pentru ostentala sa». Aflăm toate acestea din hrisovul general, dat de Mavrogheni în ultima tetraminie a anului 1787, pentru toate ctitoriile sale bucureștene¹²⁷.

Între timp se produse, la 29 septembrie stîl nou 1787, moartea unanim stimatului mitropolit Grigore al Ungrovlahiei¹²⁸. Acesta, neavînd urmași, lăsase domnului toată averea sa¹²⁹, cu dispoziția ca să dispună de ea, cum va crede mai bine. Prin hrisovul — inedit — din 13 octombrie 1787, Mavrogheni, după ce arată la început că răposatul «însuși cu graiul prea sfinții sale au grăit domniei mele cum că cu sufletu său lasă a să căuta și a să grîji de noi cum va fi mai bine», și după ce precizează că tot ce a fost al Mitropoliei a rămas acesteia, potrivit catagrafiei întocmite, hotărăște, în ce privește bunurile agonisite de fostul mitropolit, următoarele: «Iar moșia ce să numește Merii Petcăi ot sud Ilfov, stînjăni cinci sute, i Vărăștii ot sud Vlașca, stînjăni șase sute, i Ciolăneștii ot sud Teleorman, stînjăni cinci sute, și cincisprezece pogoane viie lucrătoare din Schei ot sud Saac, și dooă prăvălii, una pă locu mitropolii, ot paharnicu Canela, ce o ține Costandin Sticlaru, și alta de la Stama Mărgelaru, care acestea sînt cumpărate de însuși răposatu, le-am ahirosit¹³⁰ bisericii de la Zoodohupighi, unde este haznaoa apelor ce să înparte în toată politia Bucureștilor de să adapă norodu de obște, ca să le stăpînească acestea numita biserică, să le ia venitul, care venit să-l cheltuiască atît la trebuința bisericii cît și la vreun ajutor al cheltuelii apelor cînd va fi trebuință»¹³¹. Așadar, această hotărîre a lui Mavrogheni aducea ctitoriei sale de la Cișmea, trei moșii, însumînd 1.600 de stînjeni, o vie de 15 pogoane și două prăvălii.

La acestea se adăugase, în aceeași toamnă, venitul întregului complex de la cișmea, adică venitul tîrgului și oborului de vite nou înființat, cu adetul pămîntului și vînzarea vinului ce se va face acolo, apoi venitul morilor de vînt și al grădinii din fața chioșcului; de asemenea un număr de scutelnici¹³². Înființarea tîrgului și oborului era fapt împlinit la 17 iunie 1787, cînd domnul porunceă lui ve! agă «să înștiințeze atît în totu orașu Bucureștilor cît și a vameșilor spre a să face adunarea la orînduitul loc de la Zoodohupighi de tîrg nou»¹³³. Întărînd, printr-un hrisov domnesc inedit, la 21 decembrie 1787, cele hotărîte în privința aceasta, Mavrogheni precizează că înființarea noului tîrg și obor de vite săptămînal a fost o necesitate, «căci acum... s-au înmulțit și lăcuiitorii aceștii de Dumnezeu păzite politii», și repetă că tot venitul lui să revină bisericii de la cișmea «fără de a... să amesteca vameșii întru nimic; care vameși nu pot, cu nici un cuvînt drept, a pretenderisi¹³⁴ vama acestui tîrg, cu una ce n-au mai fost mai nainte, nică nu să coprinde în strigarea vămilor»¹³⁵.

La 30 ianuarie 1788, urma o nouă danie: Un «loc slobod», cu 87 de bordee, făcute cu cheltuială domnească», «în marginea Focșanilor» munteni. Pentru ce fuseseră făcute aceste bordeie, nu se spune în hrisovul de danie; se precizează numai că «orice ve-

126. V. A. Urechia, *Istoria romînilor*, X, A, p. 127. Se adaugă și împrejurarea că talerul, sub Caragea, era devalorizat, în raport cu talerul din vremea lui Mavrogheni.

127. Vezi anexa.

128. Pentru data morții, vezi scrisoarea din 1 octombrie 1787 a girantului consulatului austriac din București: „der würdige und allgemein verehrt geweste Metropolit, vorgestern in einem Alter von 77 Jahren das Zeitliche mit dem Ewigen verwechselt hat“ (Hurmuzaki, *Documente*, XIX, pp. 336-337). Despre mitropolitul Grigorie, vezi N. Șerbănescu, *Mitropolia Ungrovlahiei, în Biserica Ortodoxă Romînă*, LXXVII (1959), nr. 7-10, pp. 793-797.

129. Această avere e prețuită de girantul consulatului austriac la șapte sute de pungii („wohl bēy 700 Beutel“) (Hurmuzaki, *Documente*, XIX, p. 336).

130. Sau afferosit, adică închinat.

131. Arhiv. Stat. București, Condica nr. 15, ff. 67-67 v.

132. Vezi hrisovul din 1787 (sept. 1—31 decembrie), în anexă.

133. Arhiv. Stat. București, Condica nr. 15, ff. 68-68 v.

134. Sic!

135. Arhiv. Stat. București, Condica nr. 15, ff. 68-68 v.

nit s-ar putea strînge după vreme» de la ele, «să să cheltuiască la trebuințele bisericii dă la Zoodohu Pighi, unde este haznaoa apelor ce să împart la toată poliția Bucureștilor»¹³⁶.

Dar daniile cele mai numeroase și mai mari fură, paradoxal, o consecință a războiului ce izbucnise între turci de o parte, ruși și austriaci de alta¹³⁷. În țară, urmînd unei vechi tradiții, ilustrată consecvent în ultimul secol¹³⁸, exista un partid care credea că scăparea de dominația turcească poate veni numai în urma biruințelor militare ale puterilor creștine, era deci pentru o înțelegere cu Austria și cu Rusia. Mavrogheni, dimpotrivă, era omul turcilor, hotărît să-i ajute din toate puterile și, în primul rînd, sub raportul militar, în care scop înființă o oaste apreciabilă ca număr dar amestecată sub raportul etnic fiind alcătuită din romîni, sud-slavi, albanezi, turci și tătari¹³⁹. El știa de simpatiile procreștine a o seamă de boieri și nu se știa să-i califice, față de «aianul» sau guvernatorul turc din Rusciuk, venit să-l viziteze, drept «trădători pe față și ciini»¹⁴⁰. Se mai adăugase și presiunea fiscală pe care domnul, sub imperiul nevoilor războiului, o exercita în genere asupra contribuabililor, dar în special asupra celor bogați, deci asupra boierilor și mînăstirilor¹⁴¹. Așa încît o seamă dintre boieri se hotărîră să fugă în Ardeal, să se alătore dușmanilor împărăției otomane. Încă la 3 septembrie, consulul austriac anunța, din București, pe ministrul de externe la Viena, că «mulți boieri și-au împachetat bijuteriile și lucrurile lor de preț și le trimet într-ascuns în Transilvania, ca să rămînă acolo în depozit»¹⁴². Curînd după aceea, unii din acești boieri fug în-

136. Arhiv. Stat. București, Condica nr. 15, ff. 73-73 v.

137. O traducere în romînește a firmanului sultanului Abdul Hamid către Nicolae Vodă Mavrogheni, anunțîndu-i declarația de război făcută Rusiei, firman avînd data de 5 august 1787, la Academia R.P.R., ms. 767, f. 171. O altă traducere, în grecește, tot la Academia R.P.R., în ms. romînesc 323, f. 2.

138. Incepînd cu tratativele lui Șerban Cantacuzino (1678-1688) cu austriacii și isprăvind cu voluntarii romîni, care au ajutat armatei rusești în războiul din 1768-1774 (vezi Const. C. Giurescu, *Istoria romînilor*, III, 1, pp. 159-163, 177, 253, 286-287).

139. Pentru oastea lui Mavrogheni și operațiunile ei, vezi Const. C. Giurescu, *Istoria romînilor*, III, 1, pp. 298-301, și bibliografia, p. 304.

140. Vezi raportul austriac din Hurmuzaki, *Documente*, XIX, p. 319. Pentru atitudinea societății romînești și a boierimii în special în timpul războiului din 1787-1791, vezi Al. Vianu, *Mișcarea național-eliberatoare și Nicolae Mavrogheni*, în *Studii*, IX (1956), nr. 5, pp. 45-62.

141. Pentru presiunea fiscală în general din timpul războiului, vezi Hurmuzaki, *Documente*, XIX, pp. 275, 292 și 388 (Scrisori din 16 februarie și 13 aprilie 1787 și 1 februarie 1788). Pentru impunerea celor bogați de la care, în lipsa numerarului, lua argintărie, bijuterii și diferite lucruri — cazul mitropolitului, a episcopului de Buzău, a lui Hagi-Moscu și a altora —, iar de la negustori, blănuri și pinzeturi, vezi raportul austriac din 2 octombrie 1788 (Hurmuzaki, *Documente*, XIX, pp. 513-514). Pentru impunerea de către Mavrogheni la cămănit a cîrciumilor Mitropoliei, Episcopiiilor, mînăstirilor și boierilor veliți, pînă la clucerul de arie, cîrciumi ce fuseseră scutite pînă atunci, cum vor fi și sub urmașii lui Mavrogheni, vezi documentul din 4 februarie 1792, la V. A. Urechia, *Istoria romînilor*, IV, p. 214. În schimb, pentru anumite ușurări făcute țaranilor, vezi actul inedit din 1 mai 1788, adresat „voao pîrcălabilor du prin sate, sindiilor și tuturor lăcuitorilor de la mic pînă la mare... din județul Doljilor“, în care, după ce Mavrogheni afirmă: „Găsind acest norod însărcinat cu multe păsuri din vremea oblăduitorilor celor mai dinainte, ce în vreme de liniște și pace i-au fost sugrumat cu mulțime de dăjdii, ne-am milostivit, cu toate păsurile ce avem, și le-am ușurat jiuțul greotăților ce suferea pînă acum“, le amin-tește că „v-am rădicat seaama întregă ce o dați la luna lui februarie, după haraci, ci încă și dă cele rămase a le răspunde, vi s-au mai făcut musaadea de ați dat-o încă cu un leu mai jos“; le arată de asemenea că „și la havalele cetățitor... am fost sîrguitori și cele mai grele dintr-insele le-am rădicat și le-am răspunsu, cumpărîndu-le cu bani du printr-alte părți; cum și de zaherele ce era a să răspunde pentru oștiri, am cumpărat din țări străine, cu mult și mare preț, iar obștea am lăsat-o a fi cu petrecere de bună răsufolare...“. Le cere, în schimb, acum, fiind vreme de război, să „vă arătați cu răspundere de zaherele, cu răspundere de podvezi, cu toate cele cuviincioase supunerii în vremea oștirii“ (Academia R.P.R., Doc. rom., CLVI/24). Vezi și actul din 25 mai 1788, prin care Mavrogheni scutește „de rîndul dăjdiilor visteriei și cămării“ breasla sau „rufetul sălarilor“ care lucrează „acest meșteșug al sălării ce este trebuincios totdeauna la toți deobște și mai virtos acum într-această vreme s-au aflat cu toată cuviincioasa supunere și credință la ale lor datorii și ale domnii mele porunci și trebi ale oștirii“ (G. Potra, *Documente privitoare la istoria orașului București*, București, 1961, p. 551). La 2 octombrie 1788, consulul austriac din București anunța de la Sibiu ministrului de externe, la Viena, că, prin firman, a fost iertat birul în Țara Romînească pe tot timpul războiului, pentru ca lumea să poată îndeplini celelalte obligații legate de starea de război, dar că Mavrogheni scoate totuși contribuții lunare (Hurmuzaki, *Documente*, XIX, p. 514). Nu trebuie uitat că domnul avea de întreținut o armată, o apreciabilă armată proprie, ale cărei solde trebuiau plătite regulat.

142. Hurmuzaki, *Documente*, XIX, p. 317.

Ir-adevăr peste munți, ceea ce, dată fiind starea de război, era, pentru turci și Mavrogheni, un act de cea mai mare gravitate, un act de trădare sau «hainie». Urmarea imediată fu confiscarea întregii averi a acestor fugari pe seama domniei și dăruirea ei apoi către biserica de la Cișmea și «haznaoa apelor» de acolo. Inceputul se face cu averea fraților Scarlat și Constantin Cîmpineanu. Hrisovul din 18 februarie 1788, arată că de vreme ce aceștia «pămînteni fiind... s-au sculat... și, hainindu-se, au fugit din patria lor pribegind în țara nemțească la vrăjmașii împărăției, într-această vreme de răzmiriță...», toate bunurile lor rămîn, «după obicei și după dreptate», «ca a unor haini și pribegi», pe seama domniei. Iar domnia le face «afieromă», adică le închină «la hazneaoa apelor ot Zoodoho Pighi, dă unde să adapă tot norodu Bucureștilor și la sfînta biserică dă acolo dă la numitul izvor al apelor»; ce va prisosi din veniturile acestor bunuri, după ce vor fi acoperite «trebuințele bisericii» și ale «haznelii apelor», va da dispoziție Mavrogheni cum să se întrebuițeze¹⁴³. Avera celor doi frați Cîmpineni era considerabilă; potrivit hrisovului amintit, ea se compunea din: «Moșia ce să numește Cîmpina în sud. Prahova, cu munții ei și cu casa dă piatră și o moară cu dooaă roate și cîte suflete dă țigani va fi acolo. Un munte ce să numește Poicul, iar în sud. Prahova. Treizeci de pogoane vie la Valea Mantii, sud. Saac, părintești Zece pogoane vie la Valea Largă, sud. Saac, ce le are danie de la moașă-sa Eleni Bălășoae. Cincisprăzece pogone vie în sud. Buzău, cumpărate de la Nicola băcanu, în dealul Mierceștii, alătura cu via dă zestre a soții lui. Dooăsprezece pogoane vie iar cumpărate, în dealul Orlii, sud. Saac, dă la pităreasa Lehloaica, alătura cu via dă zestre a soții lui. Un loc dă case pă podu Mogoșoaii, în București, înpotriva caselor Filipeștilor, ce-l are cumpărat de la frate-său Costandin Cîmpineanu. O prăvălie tot pă acel loc, în colțul hanului Filipeștilor. Cîți boi vor avea, cîte vaci..., cîți bivoli..., cîți stupi. Ale lui Scarlat Cîmpineanu: O moșie ce să numește Moara lui Pantazi în sud. Prahova, cu dealul cu vie, din care ia otaștină din dooaăzeci dă vedre una, și cu opt pogoane vie, cu dooaă familii¹⁴⁴ dă țigani tot pe această moșie. Cîte suflete dă țigani va fi la Cîmpina, prăvăliile din București, ce sînt înpotriva casilor dvornicesii Vinețenii Văcărească, ale lui Costandin Cîmpineanu»¹⁴⁵

La trei săptămîni după confiscarea averii fraților Cîmpineni și dăruirea ei la biserica și «hazneaoa apelor», urmează, pentru un motiv identic, aceea a fraților Cantacuzini, «Costandin și Iordache». Hrisovul, din 10 martie 1788, arată că și aceștia «au fugit din patria lor, pribegind în țara nemțească la vrăjmașii împărăției într-această vreme de răzmiriță». Li se confiscă deci întreaga avere pe seama domniei, care o dăruiește iarăși la biserica și «hazneaoa» amintită. Lista averii e impresionantă: «Moșia ce au la Măgureni ot sud Prahova, cu dooaă perechi case de piatră, unile mari, ale Dinului, și altele mai mici, ale lui Iordache, i cu dooaă mori în apa Prahovei i cu poeni de fîn și de altă hrană și cu locuri de arătură și cu cincizeci și unul pogoane de vie, însă dooaăzeci și șapte ale lui Costandin Cantacuzino și dooaăzeci și patru ale lui Iordache. Moșia Iedera. Moșia...¹⁴⁶ părintească a lor care au luat-o de la Iordache... Muntele Tamaura. Moșia Buda. Dooă moșii la Bălțați... suflete țigani de vatră Moșia ce au la Sărata sud. Buzău. Treizeci și trei pogoane de vie, cu case, cu pivniță și cele trebuincioase, în sud. Buzău, adecă 18 părintești și 15 cumpărate. Moșiile ce are în sud. Slam Rîmnic. Moșia Brăgăreasca ot sud. Saac. Șapte pogoane de vie în dealul Bozieni ot sud. Saac. Moșia Valea Lungă ot sud. Dîmbovița. Cai, oi, rîmători, stupi, vaci, bivoli. Dooă vătășii de țigani lăeți cîți vor fi. Moșia ot Căldăruși. Moșia Rîmniceni. Casele ot mahalaoa Stejarului. O pădure la Bogata, cum și altele ce să vor mai găsi mai pe urmă de ale numiților haini»¹⁴⁷.

Abia trece o săptămîină și are loc, pentru același motiv, a fugii, «în țara nemțească», deci a hainiei, confiscarea averii lui «Hagi Stan Jîianul postelnic» din Craiova și a fiului său Gheorghe. Dar, de data aceasta, averea confiscată e dăruită nu

143. Arhiv. Stat. București, Condica nr. 15, ff. 73 v-75.

144. Sic !

145. Arhiv. Stat. București, Condica nr. 15, f. 73 v. În legătură cu această confiscare este și ordinul domnesc către ispravnicii județului Argeș, ca să numească „ispravnicel“ „la moșia cu moara ot Albești a lui Costandin Cîmpineanu ce s-au hainit“ și să raporteze de executare.

146. Loc alb !

147. Arhiv. Stat. București, Condica nr. 15, ff. 75-76.

numai la biserica și la hazneaua apelor de la Zoodohu Pighi, din București, dar și «la trebuința haznelii apelor ce sînt la Craiova, dă unde să adapă iarăși norodu dă obște al orașului Craiovi». Catagrafia averii Jienilor, întocmită de caimacamul Craiovei, catagrafie care constituie continuarea hrisovului din 17 martie 1788 e tot așa de impresionantă ca și a Cantacuzinilor. Iată cuprinsul ei: «*Moșiile*: Izbiceni cu moară în apa Oltului. Vladila. Cîmpul lui Soare. Dragoteștii», toate în Romanați. «*Gropșanii* în sud. Romanați. Bîrcovenii. Mihaița în sud. Dolj cu moară în apa Jiului. Grozăveștii, a fiiu său Gheorghită, în sud. Romanați. Olarii, tot într-un hotar cu Pîrșcoveni, ce era zestre a soții lui, nedeosebită. Preajba, în sud Dolj, cu case și cu heleșteu, aproape de Craiova. Piscurile, alătura cu Preajba. *Viile*: La Sutești. Iarăși la Sutești, a fiisău, zestre, lîngă viia vornicului Pîrșcoveanu...¹⁴⁸ poporul Sasului, pe moșia domnească», toate «în sud. Vîlcea». 1 la Valea Lușca, în poporul Sutăneștilor. 1 cumpărată dăla Petre Stănilă, în poporul Vîlcănești. 1 ipac, din jos de viia lui Petre Stănilă într-acel popor. 1 la moșia Preajba», toate «în sud. Dolj». «*Locurile și prăvăliile din Craiova*: Casile sale mari dă piatră în care și șădea. Un loc îngrădit al fiisău Gheorghită, înaintea casii sale. Alt loc îngrădit, cu o cășcioară mică. O prăvălie brașovenie cu odaia ei. O lipscănie boltă cu dooă odăi. O prăvălie lipscănie. O prăvălie dă lemn, bogasierie». «*Țigani...* peste tot, suflete șăizeci și șapte»¹⁴⁹.

Urmează, în ordine cronologică, confiscarea averii «lui Șerban Oteteleșanu stolnic, ce s-au hainit și au fugit la nemți»; ea se produce la 11 aprilie 1788¹⁵⁰, în aceeași zi cu confiscarea averii lui «Costandin biv vel vistier, vătaf dă la plaiu Teleajenului ot sud. Saac»¹⁵¹. Totul merge iarăși ca «afieromă la hazneaua apelor de aici ot Zoodohu Pighi... și la sfînta mănăstire de la această numită haznea». Tot la «hazneaua apelor ot Zoodohu Pighi» merge și averea Caliții Doiceasca, «fata lui Chiriță Doicescul», fugară și ea la «vrăjmașii împărăției»; e vorba de o moșie din Ialomița¹⁵² și de toți țiganii ei; hrisovul poartă data octombrie — fără indicarea zilei — 1788¹⁵³.

În afară de aceste danii domnești, mînăstirea de la Cișmea a mai achiziționat o serie de moșii *prin cumpărătoare*. Prima e moșia Naipul din Vlașca, de 2.500 de stînjini, cumpărată la 26 februarie 1788 de Dionisie, egumenul de la Zoodohu Pighi, de la

148. Documentul e rupt !

149. Arhiv. Stat. București, Condica nr. 15, ff. 80 v-81.

150. Idem, ff. 85-85 v. Avera lui Șerban Oteteleșanu se alcătua din : 1. Cinci moșii, dintre care Tămășăștii, „cu case bune pe dînsa, cu mori și cu alte namestii“, Iașul și Cîlnecul, în județul Gorj, Botesanii și Bălăceștii în județul Vîlcea, toate fiind „cu sate“ pe ele. 2. Trei vii anume Cioara din Gorj, via din dealul Vasilaților și via din dealul Pariul, în Vîlcea. 3. Țigani „cîți vor fi“, precum și orice s-ar mai găsi : „lucruri, acareturi și pămînturi“. — La 13 iunie 1788, Mavrogheni numește pe Petco Dimitriu, „isprăvnicel peste moșiile, viile, prăvălii și alte acareturi ce sînt domnești ale ctitoriceștii noastre mănăstiri Zoodohu Pighi din județile du preste Olt“ să aibă „a le purta dă grijă, cu bună iconomie, strîngînd și tot venitul lor“ (Arhiv. Stat. București, Condica nr. 15, ff. 89 v-90). Sînt bunurile confiscate de la boierii fugiți la nemți și dăruite ctitoriei sale de la Cișmea.

151. Idem, f. 85 v. Avera lui Costandin vătaful se compunea din „8 pogoane vie dă la Valea Călugărească ; 4 pogoane și o ciosvîrtă la Valea Grății, sud Saac ; 8 stînjini moșie la Cearaș [Ceraș], cu case dă piatră“.

După toate acestea fugi la nemți, nu e de mirare că Mavrogheni a luat măsuri aspre împotriva celor pe care-i bănuia că ar putea face la fel. Un raport austriac, din 30 aprilie din Cernăuți, relatează că domnul „a trimis pe bătrînul ban Filipescu și pe cei doi fii ai săi, pe jumătate goi, într-o închisoare în Rumelia ; pe cei doi frați Brîncoveanu i-a expediat în lanțuri, se spune că în cetatea Vidin, în închisoare ; pe episcopul de Rîmnic îl ține închis în palatul său și i-a pecetluit îmbrăcămîntea din cap pînă în picioare, ca să nu se poată în niciun chip dezbrăca“ (Hurmuzaki, *Documente*, XIX, pp. 446-447).

152. Numele moșiei se află probabil în pasajul răzuit din document, în întindere de circa trei cuvinte.

153. Academia R.P.R., *Doc. rom.*, XIII/5. O altă confiscare de averi, din pricina „hainiei“, dar care nu mai e dăruită, ca toate cele anterioare, mînăstirii și „visteriei“ apelor de la Zoodohu Pighi, ci „hairatului“ sau chioșcului cu cișmea de pe podul tîrgului de afară, este aceea din 30 iulie 1788, privind pe fugarii din Focșanii munteni. Se dă numele tuturor acestor fugari — „Ioan Chesatul i căpitanul Radul Argintu i Ioniță Jălăboiu ; Mihalache blănarul i chir Apleșa i Mașole polcovnicu i Tudorache logofăt ; Ioniță băcanul și Hristea blănarul“ — se arată că „s-au hainit, fugind la vrăjmașii împărăției acum, într-această vreme de război“, și se specifică averile confiscate ale fiecăruia ; în total, 71 de pogoane de vie și 1.200 de stînjini de moșie la Vîrteșcoi, Olteni, Cotești, Belciugata, Bonțești, Budești și Cîrlige, 3 rînduri de case și o cîrciumă la Focșani (Arhiv. Stat. București, Condica nr. 15, ff. 96-96 v).

biv vel șătrarul Ioan Comăneanul cu 5.000 de taleri. Zapisul respectiv e iscălit nu numai de vânzător, dar și de două rude ale lui — Costandin și Sultana Comăneanul —, martori fiind mitropolitul țării, Cozma, episcopii Filaret al Rîmnicului și Dositei al Buzăului, precum și marii dregători¹⁵⁴. A doua moșie cumpărată este «Grabițina» (sau Grabicina) din județul Buzău, «cu sat, cu munte dă stîină, cu finețe i cu alte locuri dă hrană», în întindere totală de 825 de stîneni. Egumenul Dionisie o cumpără pentru «mănăstirea Zoodohu Pighi» cu 1.650 de taleri — cîte 2 taleri stînenul — de la slugereasa Maria Verguleasa, care arată și motivul vânzării: «avînd mare trebuință dă bani, spre a mă ajutora la păsurile mele»; ea declară totodată că rudele și vecinii n-au vrut să cumpere. Iscălește și ea și soțul ei Nicolae Vergulescul, martori fiind, ca și la cumpărarea moșiei Naipul, mitropolitul Cozma, episcopii Filaret al Rîmnicului și Dositei al Buzăului, precum și marii dregători¹⁵⁵.

Pentru alte două moșii cumpărate de egumenul de la Zoodohu Pighi pe seama acestei mînăstiri, anume pentru moșia Buciumeni, fostă a logofătului Constantin Crețulescul și pentru moșia Socolul, fostă a Mariei clucereasa, soția clucerului Zamfir, nu ni s-au păstrat decît regestele zapiselor respective, regeste care nu menționează însă nici numărul stînenilor, nici prețul de cumpărare, în dreptul cifrelor fiind lăsate locuri albe¹⁵⁶.

În total, în urma daniilor primite de la domn și a cumpărăturilor făcute de egumenul Dionisie, Mînăstirea Zoodohu Pighi stăpînea la finele anului 1788 nu mai puțin de 40 (patruzeci) de moșii întinse, 193 de pogoane de vie, plus alte zece vie a căror întindere nu e specificată, 3 munți, 6 mori, 1 pădure, 1 heleșteu, 9 prăvălii dintre care 5 în București și 4 în Craiova, 5 case și locuri de casă în București și Craiova, apoi numeroși țigani, turme de vite, stupi etc. Cifrele de mai sus reprezintă un *minimum* deoarece, în înșirarea averilor confiscate de la cei fugiți, nu se precizează întotdeauna numărul munților, morilor, iazurilor sau heleșteelor, uneori nici chiar al moșiilor — cazul fraților Constantin și Iordache Cantacuzino, referitor la care în hrisovul din 10 martie 1788, citim: «moșiile ce are (sic!) în sud. Slam Rîmnic», fără să arate cîte anume, și mai ales cazul fraților Cîmpineanu. În actul de restituire al moșiilor acestora — din 25 iulie 1793 — e amintită și moșia *Moara Cîmpineanului*, jumătate în Prahova, jumătate în Săcuieni și moșia *Albești* din Argeș, cu șase munți și patru «întărcători», care nu figurează în actul de confiscare¹⁵⁷.

Trebuie, de asemenea, să se țină seamă de faptul că lista averilor confiscate era susceptibilă de a fi mărită; nu se putuse înregistra întotdeauna absolut tot ce posedaseră cei fugiți din țară; de aceea și formulele finale din hrisoavele privind averea fraților Cantacuzino și averea lui Șerban Otetelișanu: «cum și altele ce să vor mai găsi mai pe urmă de ale numiților haini», respectiv: precum și orice s-ar mai găsi: «lucruri, acareturi și pămînturi ce va mai avea». Venitul acestei uriașe averi revenea, în cea mai mare parte, celor două ctitorii bucureștene ale lui Mavrogheni: «Haznelii apelor» de la Zoodohu Pighi și mînăstirii de acolo, numite de popor: «mănăstirea de la Cișmea». Numai o mică parte și anume jumătate din venitul averii Jienilor mergea la «hazneaua apelor» din Craiova. Era mai mult decît suficient pentru a întreține, în condiții optime, atît rețeaua de cișmele bucureștene și craiovene, cît și Mînăstirea Zoodohu Pighi. Imprejurările politice însă aduseră, curînd după aceea, prăbușirea lui Mavrogheni; se ridicase ca protejat al marelui capudan; cînd acesta muri (31 martie 1790) și cînd și marele vizir fu schimbat, numindu-se, în locul lui, Hasan Rusciuciu, un vechi dușman al lui Mavrogheni, acesta, obligat să se retragă peste Dunăre, în fața austriacilor, își dădu seama că e pierdut. Pe temeiul pîrelor primite de la boierii care se răzburau în felul acesta de felul cum fuseseră tratați de Mavrogheni — și între boierii pîriși Ienăchiță Văcărescu avul un rol activ —, noul vizir obținu mazilirea domnului; apoi, invocînd un firman împărătesc care se dovedi însă în urmă a nu fi fost autentic, dădu ordinul de executare. Trimișii vizirului găsiră pe Mavrogheni în tîrgușorul *Beala*, pe rîul Iantra, la sud-vest de Rusciuk. Aci avu loc uciderea sa (sfîrșitul

154. Arhiv. Stat. București, Condica nr. 15, f. 76 v.

155. Idem, ff. 98-98 v.

156. Idem, f. 77.

157. V. A. Urechia, *Istoria romînilor*, VI, p. 568.

lui septembrie 1790); capul acestui credincios servitor al Porții fu trimis la Stambul și ținut pe poarta seraiului. Dar, în curînd, dovedindu-se că vizirul a umblat cu vicleșug, avu și el aceeași soartă, fu executat prin împușcare la Șumla (februarie 1791)¹⁵⁸.

După moartea lui Mavrogheni, aceiași boieri care îl pîrîseră izbuitră să determine un ordin de cercetare a întregii averi rămase, avere ce fusese inventariată și sechestrată de Poartă¹⁵⁹; ei urmăreau să arate că moșiile le fuseseră luate pe nedrept de către fostul domn și deci să obțină restituirea lor. La 24 octombrie 1791, Mihai Sutz, urmașul la tron al lui Mavrogheni, dădea poruncă Divanului domnesc să cerceteze toate cele rămase de la predecesorul său și anume «atît ceia ce sînt pe numele său ori a fiilor săi, cît și ceia ce sînt pe numele rudelor¹⁶⁰, nepoților și a boierilor săi, și pe numele Cișmelei și a egumenului de la biserica ot Cișmea¹⁶¹, în ce chip și cu ce mijloc în adevăr s-au făcut acele vînzări sau afieromata? De s-au numărat bani gata la stăpînii moșiilor și de s-a dat banii chiar de la sineși prin mîinile egumenului și a nepoților și boierilor săi... ori de nu s-au dat bani nici de cum, ori de s-au dat vreunile dintre aceste moșii de către unii alți din bunăvoința lor, pentru boierii¹⁶¹ și s-au făcut zapise iconomicoase, sau de li s-au luat pentru nișcareva datorii de bani ai vistieriei din nescareva husmeturi... cum și cele luate de Mavrogheni de la unii alții din pămînteni, cu pricină de hainlic și afierosite la un loc și la altu?»¹⁶². Să cerceteze totul cu dreptate, lămurind cazul fiecărei moșii în parte și aducînd, în acest scop, «și pe egumenul de la biserica ot Cișmea»¹⁶³. Cercetarea se vede că a durat mult timp; schimbîndu-se între timp domnul, urmașul acestuia, Alexandru Moruzi, repetă, la 9 martie 1793, ordinul predecesorului său, adăugînd că e autorizat de sultan să dea hrisoave domnești «celor ce vor avea dreptate a li se întoarce acelea care prin multe pricin li s-au luat și s-au stăpînit de Mavrogheni»¹⁶⁴. Pe temeiul cercetărilor făcute au loc, în curînd, o serie de restituiri de moșii. Primul caz pe care-l cunoaștem este acela al moșiei Socolul din Ilfov, care aparținuse mai înainte Mariei Cantacuzino și pe care Mavrogheni o dăduse mînăstirii de la Cișmea. Raportul adresat, la 28 iunie 1793, de către cel ce făcuse cercetarea, vel logofătul Costache Ghica, cuprinde următorul pasaj: «Mai întrebai și pe Dionisie, epistat ot Cișmea¹⁶⁵, de are a face din partea Cișmelii vreo cerere (afliîndu-se această moșie închinată de răposatul Mavrogheni la numita Cișmea) și răspunse că nici o cerere nu are a face, neavînd nici zapise, nici scrisori, nici vreun hrisov pentru această danie, zicînd că zapisul de cumpărătoare s-a luat de răposatul Mavrogheni și hărăzirea la Cișmea a făcut-o numai prin grai»¹⁶⁶. Se poate, într-adevăr, ca zapisul de cumpărătoare să fi fost fictiv, fără să se fi numărat vînzătoareii banii, deoarece registul lui, păstrat în condica domnească, nu cuprinde nici indicația numărului de stînjeni vînduți, nici aceea a sumei de bani plătite¹⁶⁷, așa cum e cazul, de pildă, cu zapisul pentru moșia Naipul¹⁶⁸. Oricum ar fi fost, sigur e că Moruzi ordonă restituirea moșiei către fosta stăpînă, Maria Cantacuzino¹⁶⁹. Al doilea caz de restituire este acela al averii fraților Cîmpineni; hrisovul domnesc poartă data de 25 iulie 1793. De data aceasta, egumenul mînăstirii de la Cișmea «au arătat cartea a lui Mavrogheni în care scrie căci pentru că au lipsit Cîmpinenii din patrie — și, prebegînd în țeară străină, numindu-i haini, au făcut lucrurile și averile lor domnești și le-au afierosit toate la biserica sa de acolo de la Zoodoh Pighi»¹⁷⁰. Cîmpinenii se apără însă, arătînd

158. Const. C. Giurescu, *Istoria romînilor*, III, 1, ediția II-a, p. 302. Pentru executarea lui Mavrogheni, vezi raportul austriac din 2 octombrie 1790, în Hurmuzaki, *Documente*, XIX, p. 575.

159. Vezi actul din 24 octombrie 1791 în V. A. Urechia, *Istoria romînilor*, IV, p. 40.

160. Cazul lui Ioan Mavrogheni, pentru a cărui avere, vezi Hurmuzaki, *Documente*, XIX, p. 585. Pentru trei moșii, Bereasca, Pociovaliștea, Bălteni și pentru o casă în București, toate ale beizadelei Iosif, fiul lui Nicolae Mavrogheni, vezi Arhiv. Stat. București, Condica nr. 15, f. 77.

161. Sublinierea noastră.

162. V. A. Urechia, *Istoria romînilor*, IV, pp. 40-41.

163. Idem, p. 41.

164. Idem, VI, p. 583.

165. Egumenul mînăstirii!

166. V. A. Urechia, *Istoria romînilor*, VI, p. 582.

167. Arhiv. Stat. București, Condica nr. 15, f. 77.

168. *Ibidem*.

169. V. A. Urechia, *Istoria romînilor*, VI, p. 582.

170. Idem, VI, p. 569.

că «pentru ponosuirea ce li se face printr-acea carte, de haini, toată obștea, partea bisericească și mirenească cu o gură ne mărturisesc... că cea adevărată și dreaptă pricină a lipsirii și a depărtării dumnealor din patrie au fost silniciile și prăzile lui Mavrogheni»¹⁷¹; de aceea au fugit în Moldova. Moruzi, avînd în vedere pe de o parte că «aceste moșii și acareturi nici vîndute au fost, nici amanet, nici date pentru cinuri de boierii, nici dator au fost vistieriei țării vreun ban», iar pe de altă parte, ținînd seama de împrejurarea că sultanul a acordat amnistie tuturor fugariilor și celor ce s-au făcut vinovați de «greșele» în vremea războiului, restituie Cîmpinenilor moșiile¹⁷², luîndu-le din stăpînirea bisericii de la Cișmea.

Incurajați de aceste hotărîri, și alți foști stăpîni de moșii solicită restituirea lor. Foarte interesante sînt, în această privință, arătînd practicile și moravurile vremii, actele domnești din 2 septembrie 1793 și 4 ianuarie 1794. Prin cel dintîi, se restituie lui Nicolae Vergu și soției sale moșia Grabicina în întindere de opt sute douăzeci și cinci de stînjeni, pe care ei o vînduseră «lui Dionisie, egumen ot Zoodohul-Pighi și bisericii de acolo», pe prețul de o mie șase sute cincizeci de taleri, prin zapisul din 3 iulie 1788¹⁷³. Vânzarea nu fusese însă reală, ci avusese loc în următoarele împrejurări, povestite în actul de restituire: Nicolae Vergu voise, în 1787, să capete boieria de serdar și făgăduise că, pentru acest cin de boierie, să afierosească moșia Grabicina schitului de la Poiana Mărului (județul Rîmnicul Sărat). Mavrogheni nu acceptase atunci tîrgul. Peste un an, însă, în 1788, cînd — arată actul — domnul «au adus pe toți boierii de la Buzeu cu urgie», Vergu «s-au pomenit... cu numitul Dionisie viind și zicîndu-i că pentru moșia ce voia în anul trecut să o dea la schitul Poiana Mărului, să-i facă zapis pe numele bisericii ot Zoodohul Pighi — precum i-au făcut și zapisul ce se arată mai sus¹⁷⁴ — dîndu-i și bani, taleri două mii, pe care bani, pe de o parte i-au dat Mavrogheni, prin mîna numitului Dionisie, iar pe de altă parte au trimis pe un edeciu icioglan al său și, luîndu-l cu banii dimpreună, i-au dat de i-au numărat la cămară, și drept acei bani l-au făcut serdarius. Care aceasta zise că este știută și însuși lui Dionisie, iară Dionisie tăgăduind, zicînd că banii au fost chiar ai săi, luați cu împrumut de la negustori, iară nu au fost a lui Mavrogheni». Dionisie este invitat să întărească prin jurămint spusele sale, dar el refuză să jure. Atunci domnul, Alexandru Moruzi, restituie moșia Grabicina lui Nicolae Vergu și soției acestuia. În justificarea hotărîrii sale, domnul arată că Vergu nu mai e serdar, deoarece «toate cinurile boierilor lui Mavrogheni, cum și pecetea lor, prin prea înaltă împărătească poruncă și hotărîre sînt anerisite și stricate». Și cum moșia a fost cedată, în realitate, în schimbul titlului de boierie, drept este, acum cînd titlul a fost anulat, să se dea îndărăt moșia.

Cel de al doilea act se referă la restituirea moșiei Naipul din Vlașca fostului stăpîn, vel paharnicului Ioan Comăneanu. Se arată că acesta, fiind ispravnic de Buzău și însărcinat cu strîngerea oieritului în județul ce cîrmuia, a avut diferență, față de încasările anului precedent, 2.500 de taleri. Această diferență se datora stării de război, din care pricină nu veniseră de peste munți oile ardelenilor. Somat de Mavrogheni să îplinească banii — și Comăneanu jură că n-a făcut «sfeterismos», adică nu și-a însușit nici un ban din acea diferență —, pus apoi la închisoare și amenințat a fi trimis «surghiun la cetatea Giurgiului», el a trebuit să dea moșia Naipul, zestre a soției sale, pentru 5.000 de taleri, din care «taleri 2.500 i-au ținut în seamă pentru gheremeaua¹⁷⁵ oieritului — adică pentru diferența de încasări —, iar pentru ceilalți taleri 2.500 l-au făcut clucer». Comăneanu, în schimb, a dat la mîna starețului «Dionisie... ot Zoodoho-Pighi» un zapis cum că i-a vîndut moșia pe 5.000 de taleri. Chemat la confirmare, Dionisie susține că într-adevăr a cumpărat zisa moșie cu prețul arătat, avînd zapis în regulă, la 27 februarie 1788, a cărei copie adevărită de înalții ierarhi și de boierii Divanului se arată. Cum însă Comăneanu persistă în a afirma că n-a primit, în realitate, nici un ban, cum pe de altă parte mai fuseseră asemenea cazuri de resti-

171. *Ibidem.*

172. *Idem*, p. 570.

173. *Idem*, III, pp. 536-537.

174. E vorba de zapisul din 3 iulie 1788.

175. *Geremea*, termen turcesc, înseamnă, de fapt, amendă sau gloată (L. Șăineanu, *Influența orientală*, II, 1, București, 1900, p. 178).

tuire și chiar unul similar ca speță, acela al lui Niculae Vergu, Moruzi hotărăște și de data aceasta, să fie restituită moșia fostului ei stăpîn¹⁷⁶.

Așa s-a urmat și cu celelalte proprietăți — moșii, vii, mori, case —, pe care Mavrogheni le «afierosise» ctitoriei sale de la Cișmea. Aceasta nu rămîne, pînă la urmă, în materie de pămînt, decît cu «vatra» mînăstirii — adică cu locul pătrat, cu latura de 200 de stînjeni, care fusese cumpărat de la Mînăstirea Sf. Sava, din moșia acesteia, Grozăveștii. Pierderea tuturor celorlalte bunuri este arătată limpede în hrisovul din 26 mai 1798, prin care voievodul Constantin Hangerliu constată că «moșiile și celelalte acareturi» ale mînăstirii de la Cișmea, «eșind în urmă cu pricină, s-au isterisit mînăstirea de venitul lor cu totul¹⁷⁷, dîndu-se prin hotărîre de judecată celor ce au avut dreptatea și cuvîntul»¹⁷⁸. Tot acolo se arată și pierderea celor 1.000 de taleri din venitul anual al noului tîrg ce fusese înființat de Mavrogheni lîngă chioșcul de la Cișmea, «nefăcîndu-se tîrgul nici de cum»¹⁷⁹. Așa încît mînăstirea rămăsese numai cu venitul vinăriciului și pîrpărului de la cele două «dealuri» din județul Olt — dar și din acest venit avusese loc un scăzămînt¹⁸⁰ — plus 860 de taleri anual, ce-i primea din diferite părți¹⁸¹, potrivit dispozițiilor domnilor succesivi¹⁸², scutirea de oierit a 300 de oi și cei 20 de scutelnici care îngrijeau de cișmea, chioșc și grădină¹⁸³. Era foarte puțin în raport cu ce avusese mai înainte; era totuși prea destul pentru a se întreține cuviincios¹⁸⁴. Dovadă e faptul că atunci cînd, după moartea lui Dionisie, mînăstirea ajunge sub cîrmuirea unui stareț pe care nu-l agreau, din cauza purtărilor lui, poporenii, se produce oferta unui Ioachim ieromonahul care se angajează, la 14 septembrie 1819, pe termen de șase ani, «a ținea biserica cu toate cele trebuincioase și cu doi preoți spre săvîrșirea necontenitelor slujbe», a face «meremeturi ușoare», adică reparații curente de întreținere, «la biserică și la case» și a plăti, în sfîrșit, «pe tot anul cîte taleri 1.200 embatichiu», din care 600 să se trimită de epitropie la Ecatontapiliani la care era închinat lăcașul, iar 600 «să stea în păstrare aici pentru trebuința ce după vreme va avea această biserică»¹⁸⁵. Ceea ce înseamnă că veniturile mînăstirii de la Cișmea, atît din milele și scutirile domnești, cît mai ales din ceea ce dădeau, pentru diferite slujbe, poporenii, reprezentau de cîteva ori suma de 1.200 taleri anual oferită ca «embatichiu» — de fapt ca arendă — de către ieromonahul Ioachim. Oferta acestuia a și fost aprobată de domnie la 20 septembrie 1819, hotărîndu-se totodată ca acei 600 de taleri care rămîn anual în țară, să fie încredințați Mitropoliei, «ca de acolo să se dea în dobîndă la loc sigur, spre a fi pentru trebuința» bisericii de la Cișmea și a «caselor» de acolo¹⁸⁶.

În afară de biserica de la Cișmea, lui Mavrogheni i se mai datorește și terminarea lăcașului de la *Giulești*¹⁸⁷, din marginea Bucureștilor, lăcaș început de Alexandru

176. V. A. Urechia, *Istoria romînilor*, VI, pp. 570-573.

177. Adică: a fost lipsită mînăstirea de venitul lor cu totul.

178. V. A. Urechia, *Istoria romînilor*, VII, pp. 419-420.

179. Idem, p. 420.

180. *Ibidem*: „Așijderea și din vinăriciul poporului Zănoaga s-au scăzut cu doi bani și pîrpărul, fiindcă s-au găsit mai nainte afierosit și la altă mînăstire”.

181. Din acești 860 de taleri anual, în care intră și lefile preoților și grămăticului, 360 provin „din venitul cișmelelor”, 200 de la domnie pentru merticul de 200 „bolovani sare de la ocnă”, 100 tot de la domnie, de ziua hramului, și 200 „din vama tîrgului de afară”: vezi documentul din 26 mai 1798, în V. A. Urechia, *Istoria romînilor*, VII, pp. 419-420.

182. Adică ale lui Alexandru Moruzzi, Alexandru Ipsilanti și Constantin Hangerli: vezi actul de la nota 181.

183. V. A. Urechia, *op. cit.*, VII, pp. 419-420.

184. Mînăstirea mai primea uneori și ajutoare cu destinație precisă, cum sînt cei 500 de taleri dați „din banii cutiiei de milostenie” la 17 octombrie 1793, de voievodul Alexandru Moruzi, „egumenașului de la Cișmea, pentru învelișul sfintei biserici de acolo” (V. A. Urechia, *op. cit.*, VI, p. 76).

185. V. A. Urechia, *op. cit.*, XII, p. 78.

186. *Ibidem*. La 28 mai 1813, Ioan Caragea Voievod întărește hrisovul din 26 mai 1798, repetînd cuprinsul lui (V. A. Urechia, *op. cit.*, X, A, pp. 189-190).

187. Azi Giulești-Tigănia, spre a se deosebi de cealaltă biserică din Giulești, de pe șoseaua Giulești nr. 235. Lăcașul terminat de Mavrogheni este acum în ruină; fotografia acestei ruine în Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din București*, București, 1961, p. 213.

Ipsilanti¹⁸⁸. E probabil ca voievodul să fi și înzestrat această ctitorie cu o moșie, pe care o administrează, după moartea ctitorului, adversarul lui, Ienache Văcărescu¹⁸⁹.

TIPOGRAFIILE DE LA CIȘMEA

Unul dintre contemporanii care l-au cunoscut de aproape pe Mavrogheni și a cărui mărturie a fost consemnată în lucrarea citată și mai înainte, «Anastase ou les mémoires d'un grec», relevă o trăsătură a firii acestuia: «dorința de a figura în istorie. Acțiunile sale — adaugă acest contemporan — n-aveau adesea alt scop decât de a fi consemnate în analele timpului». Tot din același izvor aflăm că Mavrogheni «se gîndea adesea să imite pe principele Căntemir și să scrie el însuși istoria vremii sale, ca să fie sigur de a figura în ea așa cum o dorea; n-avea însă destul răgaz pentru a se ocupa de acest lucru. Cîteodată dorea să cheme la el pe vreun învățat francez, dar aceștia aveau idei revoluționare. «Așteptînd să se hotărască — își încheie contemporanul mărturia sa —, el nu scăpa prilejul să răsplătească pe toți cei pe care-i credea capabili să-l celebreze, fie în versuri, fie în proză, și Bucureștii ar fi devenit o pepinieră de autori de ode și de sonete, dacă n-ar fi fost atît de greu să-i plăci»¹⁹⁰. E sigur că Mavrogheni avea o înaltă părere despre sine: i-a spus într-o zi consulului austriac, în prezența mai multor boieri, că se socotește tot atît de mare ca și împăratul de la Viena, și că nu se teme de nimeni, decât de Dumnezeu¹⁹¹. Era un poliglot: pe lângă greaca și turca, vorbea bine italiana și se adresa în această limbă consulului austriac¹⁹²; desigur, a învățat și romînește. Că îi plăceau laudele și că răsplătea pe cei care știau să i le aducă, rezultă din situația pe care o aveau la Curtea lui cîțiva cărturari care i-au adus asemenea laude, și din faptul că a sprijinit înființarea unei tipografii pe lângă complexul de la Cișmea, tipografie în care s-au tipărit zisele laude. Dar în afară de această trăsătură — comună de altfel atîtor stăpînitori, în toate timpurile —, este sigur că Mavrogheni prețuia cultura și pe cei ce-o slujeau. Semnificativ, sub acest raport, este hrisovul din 12 aprilie 1787, prin care el acordă tipografiei Episcopiei de Rîmnic șase «lude» sau contribuabili scutiți de orice dare, «ca să poslușască — adică să slujească — «la trebile tipografiei», hrisov pe care el însuși l-a dictat. «De vreme ce din multele cărți ce am luat domniia mea înștiințare — spune Mavrogheni — că se tipăresc dă apururea dă tipografiia sfîntei episcopii Rîmnicului, urmează multă folosire... neamul romînesc și creștinesc», și dat fiind că vel vistierul Ienache Văcărescu «au arătat domnii mele că și gramatica limbii romînești ce acum întiiu s-au alcătuit de dumnealui și acum întiiu s-au tipărit... tot la această tipografie s-au tipărit», drept aceea, «domniia mea, și firește rîvnind dă folosirile obștei și care cu bucurie am văzut acum întiiu tipărită gramatică romînească în zilele domnii mele, din care are să să folosească obștea», îi hărăzește cei șase contribuabili scutiți, pentru ca astfel «să să poată tipări mai cu bivșug și mai cu îndăstulare cărțile cele trebuincioase, atît beserecești cît și politicești, pîntru folosul obștii, ca să fie domnii mele vecinică pomenire»¹⁹³.

188. Despre acest lăcaș, însemnările contemporane ale Androneștilor ne dau următoarele informații: 1. „Alexandru Ioan Ipsilant voevod... au început să facă și o mînăstire la Giulești, aproape dă București și au rămas nesăvîrșită“. 2. „Nicolaie Petru Mavrogheni... au isprăvit și mănăstirea Giulești“ (Ilie Corfus, *Însemnările Androneștilor*, București, 1947, pp. 28-29). Tot lui Mavrogheni i se datorește și pictura nouă — poate și repararea — bisericii din Almăj (Raionul Craiova); el figurează pe peretele ctitorilor, avînd dedesubt următoarea inscripție: „S-au zugrăvit această sfîntă biserică în zilele acestui luminat domnu Iw Nicolae Mavrughen Petru vóivod, septemvrie 1, -1789“. Reproducerea fotografică a picturii și inscripției în Const. C. Giurescu, *Istoria romînilor*, III, 1, ed. 2, p. 297.

189. Vezi documentul din 13 august 1797, în care voievodul Al. Ipsilanti, adresîndu-se mitropolitului și boierilor însărcinați a face catagrafia averii răposatului Ienache Văcărescu, le spune: „Fiîndcă răposatul s-au aflat mai înainte în treble moșiei de la Giulești, avînd asupra-i acea îngrijire, atît pentru venituri cît și pentru cheltueli ce s-au făcut, de care, la sfîrșitul vieții sale, muștrindu-l cugetul, au lăsat să dea din a sa periusie tal. 2000 ajutor la biserica din Giulești...“ (V. A. Urechia, *op. cit.*, VII, p. 83).

190. *Anastase...*, II, pp. 100-101.

191. Vezi raportul austriac din 18 septembrie 1788, în Hurmuzaki, *Documente*, XIX, p. 508.

192. Vezi rapoartele austriace din Hurmuzaki, *Documente*, XIX, pp. 259, 260, 262-263 și 325.

193. Academia R.P.R., *Documente romînești*, XCII/56. Pentru gramatica lui Văcă-

În București a existat tipografie încă din vremea lui Gheorghe Duca, prima carte tipărită aci fiind din 1678¹⁹⁴. Activitatea tipografică bucureșteană continuă în tot veacul al XVIII-lea, în 1767 înființându-se o tipografie specială, grecească, «a neamului ortodox al Romeilor»; instalația fusese adusă «din părțile frâncești», adică din Europa¹⁹⁵.

O a doua tipografie grecească — se pare că cea precedentă se desființase sau se stricase, poate în timpul războiului ruso-turc din 1768-1774 —, se constată în 1783, tot în București. La 1 martie al acestui an, domnind Nicolae Caragea, ieșea de sub teascurile ei un «Abecedar mare» în grecește; din titlul lui aflăm că a fost tipărit «în tipografia nouă» de către «Nicolae și Ioan Lazăr din Ianina»¹⁹⁶. Tot aci s-a tipărit, în grecește, de aceeași, în 1784, lucrarea «Însemnări fizice» a lui Iosif Misiodax (Misiodacul!)¹⁹⁷, apoi, în 1785-1786, două texte bisericești — un Ceaslov și un Antologhion — în românește, tipograf fiind Stanciul Tomovici¹⁹⁸. Dar în februarie 1789 constatăm în București o nouă tipografie grecească; ea tipărește, în grecește, lucrarea «*Rezumat sinoptic al faptelor vitejești ale prea înălțatului... Ion Nicolae Petru Mavrogheni Voevod*», autorul lucrării fiind «prea cinstitul și învățatul... mare cărturar.. Manolache Persiano»¹⁹⁹. Titlul ne arată că tipărirea s-a făcut «în tipografia înființată de curînd cu sprijin domnesc, de la Izvorul Tămăduirii, de la Cișmea, în București, de către Nicolae și Ioan Lazăr din Ianina»²⁰⁰. Tipografii fiind aceeași, iar intervalul de timp — șase ani — prea scurt ca să admitem crearea unei a doua tipografii grecești, credem că noua tipografie «înființată de curînd, cu sprijin domnesc», pe lângă ctitoria lui Mavrogheni, nu e decît vechea tipografie, de sub Nicolae Caragea, reorganizată și mutată în cuprinsul mînăstirii de la Cișmea²⁰¹. Ea ocupa probabil o parte din chiliile sau «namestiile» ridicate de Mavrogheni în jurul bisericii sale, «namestii» amintite într-un act ulterior.

Cartea lui Manolache Persiano cuprindea, în afară de descrierea hiperbolică, în versuri, a faptelor de arme ale lui Mavrogheni²⁰², și o serie de alte stihuri de laudă. Autorii lor sînt diferiți clerici și laici care căutau să-și mențină sau să-și câștige favoarea domnului. Mitropolitul Matei al Mirelor e unul dintre ei; Dionisie, egumenul mînăstirii de la Cișmea, e altul. Primul tîmîiază ca un adevărat curtean, nesfiindu-se să laude dincolo de orice măsură. Iată o mostră: «Natura și soarta... n-au să ne mai dea vreun alt erou atît de curajos, de strateg și de tare.. Multe secole nu vor avea un asemenea portret și o astfel de lumină. Iar cine se îndoiește de aceasta, să vină singur și îndată se va convinge, văzînd zelul, experiența, prudența, ordinea și bărbăția ce sînt întrupate numai în Mavrogheni, gloriosul mareșal al gîntei grecilor. Și are să admire pe marele domn al Vlahiei, frica și spaima Germaniei. Pentru multe secole, el va fi gloria națiunii și considerat de principii ca un munte Atlas. Tu dar, o faimă, pro-

rescu vezi N. Camariano, *Modelele gramaticii lui Văcărescu*, în *Studii Italiene*, III (1936), pp. 185-191, și Dan Simonescu, *Bibliografia romînească veche*, IV, București, 1944, p. 266, nr. 516.

194. I. Bianu și N. Hodoș, *Bibliografia romînească veche*, I, București, 1903, p. 217.

195. Idem, II, București, 1910, p. 176; cf. Const. C. Giurescu, *Istoria romînilor*, III, 2, p. 906.

196. I. Bianu și N. Hodoș, *op. cit.*, II, p. 283.

197. Idem, II, p. 300.

198. Idem, II, pp. 304 și 311.

199. Idem, II, p. 333. Titlul grec incepe prin cuvintele: Συνοπτική περίληψις..

200. *Ibidem*. Aceeași afirmație revine și în dedicația pe care cei doi tipografi și editori ai cărții, frații Nicolae și Ioan Lazăr din Ianina, o fac domnului, la pagina 3 a părții introductive: au tipărit lucrarea „în noua noastră tipografie, cea înființată cu concursul domnesc și strălucit al Înălțimii tale, la sfînta și domneasca mînăstire Izvorul Tămăduirei, care s-a clădit mai înainte, de Înălțimea ta, cu bun gust și luxos“. Iar ceva mai jos, la pagina 4, din nou: „Oferim dar aceasă carte Înălțimii Tale ca un premîțiu al tipografiei noastre înființate de curînd prin protecțiunea domnească și strălucită a Înălțimii tale“ (idem, II, p. 33).

201. Const. C. Giurescu, *Tipografii grecești în Principatele Romîne*, în *Néa Έλλάς* „Grecia Nouă“, din 31 martie 1946.

202. Aceste fapte de arme au prilejuit și un tablou istoric — pictură în ulei pe pînză — al lui Grigore zugravul, terminat la 1 ianuarie 1789 și închinat cu o inscripție iarăși hiperbolică, domnului. Tabloul e valoros în special prin detaliile precise pe care ni le dă asupra costumelor ostășești ale vremii. Vezi asupra acestui tablou și a unei replici a lui, tot în ulei, Dinu C. Giurescu, *Date asupra picturii istorice romînești în epoca feudală*, în *Studii și cercetări de istoria artei*, VII (1960), 2, pp. 65-72.

clamă-l și tu, o invidie, laudă-l și sfărâmă-ți săgețile»²⁰³. Ii mai adresează laude, în versuri sau în proză, tot într-o formă superlativă, în aceeași tipăritură, episcopul Filaret al Rîmnicului, comisul Alexandru Calfoglu, dascălul Theodor de la Școala domnească de la Sfântul Sava, alt dascăl, Dimitrie Zisu, originar din Arghirocastro (Albania), apoi frații Gheorghe și Scarlat Slătineanu, fiii biv vel vornicului, în sfârșit, biv vel postelnicul Pustățiu și biv vel logofătul Ioan Geanet²⁰⁴. Acesta din urmă e o figură deosebită printre cărturarii vremii²⁰⁵. Cu doi ani mai înainte, în 1787, publicase, la Viena, în grecește și franțuzește, o lucrare de caracter filozofic, dedicată lui Mavrogheni. Lucrarea combătea, așa cum arată din capul locului titlul ei²⁰⁶, concepția filozofului grec Ocellus din Lucania care susținuse, cu două milenii mai înainte, că universul e veșnic, n-are început și n-are sfârșit. Cartea lui Geanet a determinat o intervenție scrisă a uneia din personalitățile culturale cele mai de seamă ale epocii, Evghenie Vulgaris (1716-1806), care-i fusese de altfel și profesor lui Geanet la Școala cea mare grecească din Fanar²⁰⁷. Din prefața cărții lui Geanet rezultă că Mavrogheni dispusese tipărirea ei, acoperind, desigur, costul²⁰⁸. Autorul beneficiază din plin de favoarea domnească: mare clucer în 1787, în momentul tipării, constatăm că e ridicat apoi la dregătoria mult mai înaltă de mare logofăt; stihurile de laudă din 1789 le semnează cu titlul de «fost mare logofăt»²⁰⁹.

Tot la tipografia de la Cișmea și tot în 1789, sfârșindu-se lucrul în iunie²¹⁰, s-a tipărit, în limba greacă, lucrarea Περιγραφή της Βλαχίας (Descrierea Valahiei), cuprinzând, așa cum arată titlul, o descriere a Țării Românești, sub toate raporturile: geografic, istoric, administrativ, economic și fiscal²¹¹. Este, de fapt, traducerea din limba franceză în limba greacă modernă a lucrării generalului Bawr (Bauer), «Mémoires historiques et géographiques, sur la Valachie», apărută la Frankfurt și Leipzig în 1778²¹². Și această tipăritură e dedicată de către autorul ei, Nicolae Lazăr din Ianina, tot lui Mavrogheni, care poartă acum titlul de «domn și stăpînitor al Ungro-moldo-Valahiei», deoarece, în cursul campaniei din anul precedent, ocupase și o parte a Moldovei²¹³.

Dar desfășurarea ulterioară a operațiunilor militare, defavorabilă turcilor și lui Mavrogheni, desfășurare în urma căreia acesta din urmă trebuie să părăsească, la 18 octombrie 1789, Bucureștii²¹⁴, aduce cu sine și întreruperea activității tipografiei de la Cișmea. O singură tipăritură mai constatăm, în 1791 — tălmăcirea în românește de către Ianache Văcărescu a hațișerifului turcesc dat la încetarea războiului; nu se indică locul tipografiei, ci numai orașul București; e probabil însă ca tipărirea să se fi făcut

203. Cu acest text al lui Matei al Mirelor se încheie tipărirea (p. 51).

204. Traducerea în românește, cu unele imperfecțiuni și omisiuni a textelor respective, la V. A. Urechia, *Istoria românilor*, III, pp. 542-562.

205. Despre Ioan Geanet vezi D. Russo, *O scrisoare a lui Evghenie Vulgaris tradusă în limba română*, în *Revista Istorică Română*, I (1931), pp. 7-25.

206. Iată titlul francez: „Réfutation du traité d'Ocellus de la nature de l'Univers. Ouvrage de Jean Zanetti Clutschiar, dédié à son Altesse Sérénissime Nicolas Mavroghenes, prince régnant de Vallachie“. Lucrarea are 4 foi și 302 pagini în 80 (*Bibliografia Românească veche*, II, p. 322).

207. D. Russo, *op. cit.*, pp. 23-24.

208. Geanet se adresează astfel lui Mavrogheni: „Daignez donc recevoir, Monseigneur, ce traité que je prends la liberté de vous dédier et ordonnez gracieusement qu'il soit publié“ (I. Bianu și N. Hodoș, *op. cit.*, p. 323).

209. Συνοπτική περίληψις..., p. 22.

210. La finele titlului se dă data: „In București, 1789, iunie 17“ (I. Bianu și N. Hodoș, *op. cit.*, II, p. 333).

211. Iată traducerea în românește a titlului tipăriturii: „Descrierea Valahiei, cuprinzând așezarea ei, feiul cîrmuirii, veniturile și cheltuielile anuale, înșirarea iudețelor și a satelor din ele, de asemenea șirul dregătoriilor și altele, acum pentru întâia oară tradusă din franțuzește în limba noastră grecească simplă și tipărită în tipografia Izvorul Tămăduirii de la Cișmea, pe timpul prea strălucitei... domnii a prea cuviosului... Domn și stăpînitor al Ungromoldovlahiei... Ioan Nicolae Petru Mavrogheni voevod și închinată Înălțimii sale... de către Nicolae Lazăr din Ianina, în București, 1789, iunie 17. De către Dimitrie tipograful (traducerea din I. Bianu și N. Hodoș, *op. cit.*, II, pp. 332-333 are unele omisiuni și erori).

212. Bauer și-a scris lucrarea întemeindu-se, în primul rînd, pe opera, în limba greacă, a lui Mihail Cantacuzino, *Istoria Țării Românești*: vezi Const. C. Giurescu, *Istoria românilor*, III, 2, p. 824.

213. Pentru campania din 1788, vezi V. A. Urechia, *Istoria românilor*, III, pp. 188-251, și Const. C. Giurescu, *Istoria românilor*, III, 1, pp. 299-300.

214. Const. C. Giurescu, *Istoria românilor*, III, 1, pp. 300-301.

tot la tipografia fraților Lazăr de lângă ctitoria lui Mavrogheni. Dar dacă activitatea se întrerupe și nu se mai tipăresc deocamdată cărți aci, tradiția acestui centru tipografic rămîne. De aceea, cînd peste aproape trei decenii, se hotărăște înființarea unei noi tipografii bucureștene, locul ales va fi tot la Cișmeaua lui Mavrogheni, dar de data aceasta «în casele cele domnești», adică în încăperile chioșcului zidit în 1786. Ni s-a păstrat cuprinsul hrisovului din 3 noiembrie 1817, prin care Ioan Vodă Caragea autoriză înființarea acestei noi tipografii, întemeiate de trei asociați: doctorul Constantin Caracaș, stolnicul Răducanu Clinceanu și sulgerul Dumitrache Topliceanu²¹⁵. Cel dintîi dintre asociați era medicul orașului București, punînd multă inimă în exercitarea acestei funcțiuni; își făcuse studiile la Viena și era un om de cultură și cu idei înaintate, liberale²¹⁶. Cel de al doilea aparținea și el unei familii cu știință de carte²¹⁷; despre al treilea știm mai puțin. Tustrei înaintează în 1817 lui Vodă Caragea o «jalbă» cerînd să li se îngăduie să înființeze în București, în termen de 6 luni, o «tipografie grecească și rumînească» și obligîndu-se: a da un număr de cărți de școală gratuit elevilor săraci și o subvenție de 5% din venitul tipografiei, spitalului «Iubirea de oameni», care fusese înființat tot din inițiativa doctorului Constantin Caracaș. Solicitau ca sediu al tipografiei casele domnești de la Cișmeaua lui Mavrogheni, angajîndu-se să le repare și să plătească o chirie anuală; solicitau, de asemenea, ca timp de 20 de ani să nu se mai îngăduie înființarea altei tipografii; cea existentă, de la Episcopia de Rîmnic, va continua să tipărească numai cărți romînești. Jalba celor trei asociați este dată de Caragea în cercetarea Divanului domnesc; acesta, prin anafora din 14 septembrie 1817, o aprobă. În consecință, la 3 noiembrie, vodă le eliberează un hrisov, acordîndu-le dreptul de a înființa tipografia cerută, în condițiile arătate. Pasajul privind sediul ei are următorul cuprins: «Așzarea tipografiei ceia nooă să fiie numai în casele cele domnești, la cișmeaoa răposatului domn Mavroghene, care să le dreagă numiții cu cheltuiala lor, îngădind cele de jos și îngrijind a nu să strica hazneaua cișmelilor politii. Și să dea chirie bisericii dă acolo pe an cîte taleri una sută, făcînd și așezămînt înscris cu egumenul bisericii»²¹⁸. Hrisovul prevede și dreptul de monopol al tipografiei pe 20 de ani; se precizase însă mai înainte, că «oricînd vor trebui cărți bisericești în limba romînească pentru trebuința bisericilor din toată țara, să se tipărească atît aici la Mitropolie cît și la Episcopia Rîmnicului»²¹⁹.

Hrisovul din 3 noiembrie 1817 este confirmat, cu unele modificări, la 25 mai 1820 de Alexandru Sutz, succesorul la tron al lui Caragea²²⁰. Modificările privesc cărțile date gratuit elevilor săraci și subvenția acordată spitalului. În privința celor dintîi, se precizează numărul lor: cîte 50 pînă la 100 de exemplare din cărțile mici, într-un volum, «precum filăzi, ohtoihuri și altele asemenea»; cîte 25 de exemplare din cărțile în două volume; cîte 12 exemplare din cele în trei volume și cîte 2 exemplare numai din cărțile care trec de trei volume²²¹. În privința subvenției spitalului, se precizează de asemenea cifra ei: 500 (cinci sute) de taleri anual, la numărul actual de 8 «piestiruri» (= teascuri?) ale tipografiei; dacă numărul de «piestiruri» va crește, va spori, proporțional, și subvenția²²².

215. O copie a hrisovului la Arhiv. Stat. București, Mitropolia din București, pachetul 328, netrebnice, doc. 2. Textul hrisovului a fost tipărit, cu unele greșeli, de V. A. Urechia, *Istoria romînilor*, X, A, pp. 428-432. Un rezumat grecesc al hrisovului la Arhiv. Stat. București, Mitropolia din București, pachetul 328, netrebnice, doc. 3.

216. Vezi Valeriu L. Bologa și Samuil Izsak, *Aspecte din trecutul medical al patriei noastre*, în *Contribuții la istoria medicinei în R.P.R.*, București, 1955, pp. 51-52; cf. mai jos, pagina 371.

217. Un „Grigorie Clinceanul, logofetelul za divan“, deci cu știință de carte, scrie în 1787 hrisovul privind ctitoriile bucureștene ale lui Mavrogheni.

218. Arhiv. Stat. București, Mitropolia din București, pachetul 328, netrebnice, doc. 2.

219. *Ibidem*. Intervenind o înțelegere între mitropolit și cei trei asociați care se angajează — contra plată — să tipărească orice carte bisericească în limba greacă, se precizează, cu acest prilej, că dreptul de monopol al tipografiei începe din mai 1819 și ține pînă la 1839 (V. A. Urechia, *op. cit.*, XII, p. 104).

220. Originalul la Arhiv. Stat. București, Achiziții noi, XV, 1. Publicat după o copie, cu unele modificări, de V. A. Urechia, *Istoria romînilor*, XII, pp. 105-109; republicat, după original, de Em. Vîrtosu, *I. Heliade Rădulescu*, București, 1928, pp. 8-15.

221. Arhiv. Stat. București, Achiziții noi, XV, 1.

222. *Ibidem*. Cuvîntul „piestiri“ nu figurează în nici unul din dicționarele limbii romîne.

În această nouă tipografie de la Cișmea, a celor trei asociați, se tipăresc, începînd din 1818, o serie întregă de cărți. Aci apare — potrivit titlului²²³ —, redacția românească a legiurii lui Caragea, cea grecească imprimîndu-se la Viena²²⁴. Îi urmează în 1820 «Rost de poezii adecă stihuri», de Paris Momuleanu²²⁵, Esopia (Fabulele lui Esop), în grecește, în 1821²²⁶, un nou volum de poezii al lui Paris Momuleanu²²⁷, un «Abețedar greco-romîn» al lui Grigorie Pleșoiianu și Gheorghe Librier (1825)²²⁸, o Istorie universală pe scurt, în grecește²²⁹ (1825) și, în 1829, «Oglinda sănătății» de Ștefan V. Piscupescu²³⁰. Tot în 1829, la 8 septembrie, tipărește aci Ion Eliade [Rădulescu], în romînește și franțuzește, o *Odă* în cinstea campaniei rusești de dezrobire a creștinilor²³¹.

E de observat că în activitatea tipografiei de la Cișmea s-a produs o întrerupere, pe timpul Mișcării lui Tudor Vladimirescu și în perioada imediat următoare; instalația a avut de suferit unele pagube. Așa rezultă din raportul trimis în 1822 de consulul prusac în București, Kreuchely, care anexează și un plan²³², indicînd prin nr. 48 («allădată chioșcul Mavrogheni») sediul tipografiei²³³. Totuși, după cîtva timp, activitatea fu reluată; dovadă, cărțile care se tipăriră aici.

Înainte de 31 octombrie 1828, cînd moare, răpus de tifos, pe cînd își îngrija bolnavii, doctorul Constantin Caracaș rămăsese singurul stăpîn al tipografiei de la Cișmea. Ea trece apoi în stăpînirea văduvei sale, Irina Caracaș, care continuă s-o administreze încă doi ani de zile, pînă la 11 octombrie 1830. La această dată o vinde însă, și anume sulgerului Nicolae Rădulescu și nepotului acestuia, «Ion Eliadu, redactorul Curierului Romînesc», cum i se spune în actul de vînzare. Acest act, păstrat în original la Arhivele Statului din București²³⁴, ne arată pe Irina Caracaș știind carte grecească — iscălește cu litere grecești²³⁵ — și pricepîndu-se bine în ale tipografiei. Ea își dă titlul de «nadvornaia sovednița», așadar «consilieră de curte», deoarece soțul ei fusese distins cu acest titlu (nadvornîi sovietnic) pentru serviciile pe care le adusese armatei ruse în timpul războiului din 1806-1812, îngrijind bolnavii și răniții și combătînd molimele²³⁶. Prin actul de vînzare, Irina Caracaș arată că vinde celor doi «tipografia numită ot Cișmea-ua lui Mavrogheni din București, dinpreună cu toate instrumenturile ei, precum leascurile, slovele și alte mărunțișuri... pe lîngă care să mai adaogă și treisprezece maje și trei sferturi de slove grecești ce să află la bolta dumnealui Dumovici»; le cedează totodată și «preveleghiul aceștii tipografii» — din 3 noiembrie 1817 —, care prevedea dreptul de monopol pe douăzeci de ani. Prețul vînzării este de «doaozăci și cinci mii lei», din care douăzeci de mii primiți la facerea actului, cînd cumpărătorii și intră în stăpînire, iar cinci mii «în soroc de doao luni». Cumpărătorii se mai obligă

223. *Bibliografia romînească veche*, III, p. 225: „În privilegiata tipografie a dumnealor ot cișmea-ua răposatului întru fericire domn Mavrogheni din București“. Afirmația lui A. Veress, *Bibliografia romîno-ungară*, II, București, 1931, pp. 222-223, că ediția romînească s-ar fi tipărit în realitate la Brașov, nu se poate primi.

224. În tipografia lui Johann Barth. Zweck. Exemplarele sosiseră în țară înainte de 9 august 1818, cînd Caragea dă ordin ca ele să fie distribuite, urmînd ca ulterior să se distribuie și redacția romînească, ce nu sosise încă de la tipografie (ordinul lui Caragea în *Legiuirea Caragea. Ediție critică*, București, 1959, p. 189).

225. *Bibliografia romînească veche*, III, p. 333: „În cea de nou făcută tipografie“. A doua ediție apare în 1822, tot aici (idem, III, p. 402).

226. Idem, III, p. 386, și IV, p. 308.

227. Idem, III, p. 464. Volumul are titlul „Caracteruri“ și a fost tipărit „în tipografia de la Cișmea-ua lui Mavrogheni“.

228. Idem, III, pp. 476-477, și IV, p. 316.

229. Idem, III, pp. 605-606, și IV, p. 317.

230. Idem, III, p. 633, și IV, p. 318. La finele titlului tipăririi: „În tipografia de la Cișmea, 1829“.

231. Idem, III, p. 667, și IV, p. 318. Pentru alte cărți tipărite în tipografia de la Cișmea în răstimpul 1818-1829, idem, III, pp. 281-666, passim.

232. Planul lipsește în publicația Hurmuzaki!

233. Hurmuzaki-Iorga, *Documente*, X, p. 514, nota.

234. Arhiv. Stat. București, Achiziții noi, pachetul XV, doc. 2.

235. Astfel: ΕΙΡΗΝΗ ΚΑΡΑΧΑΣ.

236. Valeriu L. Bologa și Samuil Izsak, *Aspecte din trecutul medical al patriei noastre*, în *Contribuții la istoria medicinei în R.P.R.*, București, 1955, pp. 51-52. Tot atunci a primit C. Caracaș și decorația rusă „Sf. Vladimir“ (*ibidem*).

de asemenea «să tipărească o carte ce să numește Tipografia²³⁷ Valahiei, cu hîrtia și cheltuiala dumnealor, în una mie de exemplaruri, după chipul ce mai jos să arată adecă: cinci sute exemplaruri în limba grecească aici la tipografia dumnealor, cu hîrtie după proba ce ne-am învoit și cu slovele cicero, fără greșală», în termen de trei luni de la primirea textului ce urmează a fi tipărit. «Și cinci sute exemplaruri în limba nemțască la tipografia de Buda, asemenea cu hîrtia dumnealor, după probă învoită, fără de nici o greșală», în termen de «trei luni de la eșirea de la cenzură. Și dumnealor sînt datori să le lege în broșuri. Iar cheltuiala adusului de la Buda și vama să rămîie pe seama mea Irinei Caracaș». Actul de vînzare s-a făcut în două exemplare și a fost întărit de «divanul săvîrșitor» al țării, iscăbind «cilenurile» sau membrii acestui Divan, maiorul Nojin²³⁸, Mihai Cornescu și Barbu Știrbei.

Tipografia avea de lucru. Aci se tipărea «Curierul rumînesc» scos de Eliad, apoi «Regulamentul Organic»²³⁹, precum și diferite cărți. Ea aducea un venit apreciabil; astfel, numai pentru tipărirea unei singure lucrări, de caracter religios, *Enhiridion al drept credinciosului hristian*, se încasase, înainte de a se livra lucrarea, «dooăsprezece mii lei»²⁴⁰; pentru o alta, de același caracter («Liturghia»), comandată de episcopul de Buzău, se primise, de asemenea anticipat, «zece mii lei»²⁴¹. Totuși sulgerul Neculai Rădulescu admite, la 18 martie 1832, să cedeze partea sa nepotului său Eliad, contra unei despăgubiri bănești. Va fi fost rugămîntea acestuia din urmă, va fi fost și dorința de liniște, de trai tihnit, a bătrînului Rădulescu, cert este că tovărășia se desface. Actul respectiv, păstrat de asemenea în original la Arhivele Statului²⁴², prevede ca Eliad să dea unchiului său «una mie galbeni împărătești în naht²⁴³ și fără zăbavă», apoi prețul ce se va încasa «pentru tipărirea cărților a Sf. Filohteu și a Sf. Dimitrie», după aceea jumătate din cîștigul ce va rezulta din tipărirea «Regulamentului Organic», precizîndu-se însă că toate cheltuielile de la coala 15 înainte privesc totuși exclusiv pe Eliad. Tot acesta din urmă răspunde de tipărirea cărții *Enhiridion* pentru care s-au încasat anticipat și împărțit pe din două 12.000 lei. Iar la tipărirea *Liturghiei*, sulgerul va contribui numai cu 2.500 de lei din cei 5.000 pe care-i încasase de asemenea anticipat. După cum se vede, Eliad a plătit bine dreptul de a rămîie singur stăpîn al tipografiei. Aceasta a continuat să funcționeze în clădirea de la Cișmeaua lui Mavrogheni; apoi, cînd Eliad a devenit stăpînul întinsului teren și al caselor de la «Moși», unde s-a mutat cu locuința, tipografia a fost mutată și ea acolo. Totuși lui Eliade i-a rămas drag locul unde începuse activitatea sa tipografică, unde tipărise primii ani din «Curierul rumînesc», de care se lega amintirea tinereții sale înflorite. De aceea, a lăsat cu limbă de moarte să fie îngropat acolo, în ograda bisericii unde avusese tipografia. Dorința i-a fost împlinită²⁴⁴; și astăzi, un monument, ridicat în 1913, străjuiește deasupra locului unde i se odihnesc rămășițele²⁴⁵.

ȘCOLILE DE LA MAVROGHENI

În hrisovul din 26 mai 1798, prin care voievodul Constantin Hangerliu întărește mînăstirii «ot hazneaua apelor», adică Mînăstirii Mavrogheni veniturile ei, se amintesc

237. Sic! E vorba de cartea „Topografia Țării Romînești” a soțului ei; cartea a apărut în 1830, în grecește, sub titlul *Τοπογραφία τῆς Βλαχίας* avînd 435 de pagini în 80.

238. Era reprezentantul lui Kiseleff.

239. Vezi actul din 18 martie 1832, analizat mai jos, de desfacere a tovărășiei dintre Neculai Rădulescu și Eliad.

240. Idem.

241. Idem.

242. Arhiv. Stat. București, Achiziții Noi, pachetul XV, doc. 3. Actele tipografiei și anume hrisovul lui Al. Sutz, actul de cumpărare de la Irina Caracaș și actul prin care Eliad rămîie singur stăpîn, sînt depuse de acesta drept garanție pentru împrumutul de șapte sute de galbeni împărătești pe care-l face, la 5 august 1847, de la C. Ciocan (Arhiv. Stat. București, Achiziții Noi, pachetul XV, doc. 5 e.).

243. Adică în numerar, peșin. Bani au fost plătiți de Eliad chiar de la facerea actului, cum rezultă din adausul iscălit de sulger: „Cele ce să cuprind într-acest enggrafon al dăsfacerii, galbeni 1000 adică una mie galbeni, i-am priimit dăplin dă la d. nepotu meu I. Iliad și spre incredințarea am iscălit. Neculai Rădulescu sluger”.

244. Inmormîntarea a avut loc în ziua de 30 aprilie 1872; Eliade încetase din viață cu trei zile mai înainte, la 27 aprilie, în vîrstă de 70 de ani (Em. Vîrtosu, *op. cit.*, p. 91).

245. Vezi mai jos, p. 378.

și scutirile de care se bucura atât egumenul cât și «doi preoți și un grămătic»²⁴⁶. Hrisovul nu face decât să reînnoiască un altul mai vechi, dat de Alexandru Moruzi (1793-1796) și un al doilea, din 10 aprilie 1797 de la Alexandru Ipsilanti²⁴⁷. Prezența «grămăticului» la mînăstirea de la Cișmea ne îndreptățește să admitem că a existat aici o școală și anume o școală elementară, așa cum existau pe lângă alte lăcașuri bisericesti bucureștene²⁴⁸. Mavrogheni, înainte de a ajunge la domnie, în perioada cînd era dragoman al marelui amiral turc, dăduse o deosebită atenție învățămîntului; întemeiasă sau sprijinise o serie de școli în arhipelagul grecesc: la *Paros*, de unde era neamul lui (Școala Sf. Antonie), la *Naxos* (Școala Sf. Gheorghe), la *Mykone* (Școala Sf. Luca), la *Cidonia* și la *Patmos*; nu uitase mai ales Școala din *Syphnos*, unde învățase el însuși²⁴⁹. Să nu se fi gîndit, atunci cînd a înființat ctitoria sa de la «hazneua apelor», și la o școală? Ne e greu s-o credem. E probabil, însă, că școala a luat ființă nu din primul moment, adică din 1787, cînd s-a zidit biserica, ci în anii următori, 1788 sau 1789, cînd existau și chiliile sau «namestiile» înconjurătoare. Așa se explică de ce în hrisovul general din 1787, în care se face istoricul tuturor realizărilor bucureștene ale lui Mavrogheni, nu se amintește nimic de o asemenea școală²⁵⁰. Slujită de un «grămătic» sau de un dascăl care, desigur, cînta și în strană, la biserică, această școală și-a dus existența umilă decenii de-a rîndul. În 1852 ea este însă înlocuită printr-o școală mai însemnată, anume o școală de arte și meserii. Știm faptul dintr-o adresă oficială inedită, trimisă de Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, la 14 martie 1857, lui Alexandru Ghica, caimacamul Țării Românești. «Guvernul — citim în această adresă — au așezat în anul 1852 o școală de arte în încăperile de la Cișmeaua Mavrogheni, unde Eforia²⁵¹ a și clădit case pentru ateliere și locuința elevilor²⁵². Pe cînd însă se lucra acele încăperi» — continuă adresa —, unul din vecini, Pană Olănescu, «a tras în judecată» Eforia, «subt cuvînt că are și dumnealui acolo un loc pe care-l calcă Eforia cu clădirile ce face»; judecîndu-se la tribunalul Ilfov, acesta a dat cîștig de cauză lui Olănescu «după actele ce ține la mîină». Eforia a făcut apel împotriva hotărîrii, dar fiindcă nu se știe cum va hotărî pînă la urmă judecata, se cere acum, prin această adresă, autorizație din partea căimăcămiei să se cumpere locul lui Olănescu la prețul de 400 de galbeni, «pentru care loc se plătește și embatichiu la biserica Mavrogheni lei 21 pe anu»²⁵³. Aflînd de această adresă, episcopul bisericii Mavrogheni, împreună cu foștii epitropi și cu mai mulți locuitori ai parohiei adresează, la rîndul lor, la 29 martie 1857, o petiție în care spun următoarele: «Din numărul a mai multor proprietăți cu care s-a înzestrat sf. biserică Izvorul Tămăduirii de răposatul întru fericire domnu Mavroghenie a rămas numai cu locul numit Curtea lui Mavroghenie²⁵⁴. Dintr-acest loc, egumenii după timpi... au înstreinat la mai mulți particulari sau embaticari. Nu destul aceasta, apoi și onor. Eforie a Școalelor în cei din urmă ani ocupă cealaltă parte dintr-însu cu Școala de Arte, fără nici o învoire cu epitropia sf. biserici». Acum, în loc ca biserica să primească o despăgubire de la Eforie, au aflat că aceasta «a intrat în tratație cu d. Pană Olănescu a-i da 500 galbeni pentru o parte dintr-acele loc ce și-a însușit, cînd atât acea parte, cât și cealaltă sînt drepte proprietăți ale bisericii, pentru că

246. V. A. Urechia, *Istoria romînilor*, VII, pp. 419-420.

247. *Ibidem*.

248. Astfel, de pildă, școala de la Mînăstirea Colțea, întemeiată între 1703 și 1707, de spătarul Mihai Cantacuzino, și școala de la biserica Patruzeci de Mucenici, întemeiată în 1775, pentru 12 școlari (Const. C. Giurescu, *Istoria romînilor*, III, 2, pp. 918-919 și 928).

249. Vezi pentru aceste școli Th. Blancard, *Les Mavroyeny*, t. I, pp. 554-557 și 744.

250. Vezi anexa. În hrisov se face însă o aluzie la activitatea ctitoricească a lui Mavrogheni în arhipelagul grecesc: „după cum ne adeverează cuvîntul celor ce în faptă se văd mai pe la toate ostroavile Mării Albe“.

251. E vorba de Eforia Școalelor, instituție care avea grijă de administrația și bunul mers al școlilor.

252. Pentru aceste construcții, Școala încheie un contract în 1857 cu cărămidarul Ioniță Manciu Moraru, ca acesta să-i furnizeze 238.000 de cărămizi cu 58 de lei mia. Respectivul îi și livrează 70.000 de cărămizi în valoare de 4.060 lei, după ce luase arvună 100 de galbeni, adică 3.200 de lei. Pentru rest, urmează neînțelgere și reclamații (Arhiv. Stat. București, Ministerul Instrucțiunii Publice, anul 1857, dosarul nr. 3758, f. 14).

253. Arhiv. Stat. București, Ministerul Instrucțiunii Publice, anul 1857, dosarul nr. 3758, ff. 2-2 v.

254. Se păstra deci, după șapte decenii, amintirea numeroaselor proprietăți pe care Mavrogheni le „afierosise“ ctitoriei sale și care-i fuseseră luate după moartea ctitorului.

— afirmă epitropii —, niciodată sf. biserică n-a priimit vreo plată de embatichiu de la d. Pană Olănescu sau... l-a pomenit stăpînind». Cer în consecință să nu se dea nimic lui Olănescu, ci Eforia școalelor să acorde «o dreaptă plată» bisericii pentru locul acesteia, pe care și l-a însușit. Iscălesc «Gheorghe Ștefan, epitrop al Sfintei biserici Cișmeaua Mavrogheni», «Petre Rădulescu, fostul epitrop», «Ionu Vasiliu, fostul epitrop», «Iordache Ilie apropietar»²⁵⁵, «Dumitru Anghel, apropietar», precum și alți proprietari și «mahalagii», nouă de toți²⁵⁶. Cerîndu-se de către Ministerul Instrucțiunii lămuriri în legătură cu petiția epitropului și enoriașilor bisericii Mavrogheni, Eforia Școalelor trimite, la 26 iunie 1857, răspunsul de mai jos: «Cu onoare se răspunde că locul școalei fiind slobod și fără stăpîn, prin urmare este al stăpînirii și s-a dat Eforiei de către Onor. Ministeriu din lăuntru din porunca fostului domn; prin urmare, nici cunoaște Eforia pe biserică stăpînă asupra acestui loc, nici poate aceasta reclama ceva». Cît despre locul pe care Eforia convenise să-l cumpere de la Pană Olănescu, se răspunde, în continuare, că biserica poate «să înființeze secestru sau altă poprire legală», Eforia neavînd temeii să rețină acei bani, cîtă vreme biserica «nu înfățișează Eforiei acte doveditoare și necontestabile de dreptul de proprietate ce ar putea avea biserica asupra acelui loc»²⁵⁷. Pe temeiul acestui răspuns, Căimăcămia, la 12 iulie 1857, aprobă cumpărarea de către Eforie a locului stăpînit de Olănescu²⁵⁸. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii, la care se vede că epitropii interveniseră din nou, nu era convins însă de dreptatea punctului de vedere al Eforiei, nici de drepturile lui Olănescu. Fiindcă iată ce citim într-un raport al său, din 1 august 1857: «Pentru că locul pe care se află grădina publică și chiar acela pe care se află clădită Școala de Arte sînt rupte din proprietatea acei biserici domnești, după puneri la cale în acele destinații, nu e de mirare că și locul ce se declară de proprietate a d. Olănescu să fie în continuația proprietății bisericii, ba încă este și o probabilitate pentru aceasta, că locul acela se găsește situat între locul pe care se află clădită școala și alte locuri ale bisericii ce le are pe lîngă bariera podului Mogoșoaii, de la care trage niște mici foloase de embatichiu; dar prin ce împrejurări poate fi înstreinat acel loc, aceasta nu este cunoscut, nici nu este de competența Ministerului a intra în asemenea cercetări după curgere de atîția ani»²⁵⁹.

Rezultatul final este că biserica rămîne și fără locul pe care se fac clădirile Școlii de Arte. Așa cum i se luase, sub Vodă Caragea, terenul pe care s-a ridicat clădirea Spitalului Filantropia, tot așa i se ia, acum, locul Școlii de Arte. Cîrmuitoarii bisericii nu știuseră sau nu putuseră să se opună autorității laice. În definitiv însă, locurile fuseseră luate pentru *instituii de folos obștesc*, așa încît o justificare de ordin superior exista. Epitropia bisericii a încercat totuși să-și valorifice drepturile; a cerut și a obținut, în august 1863, o nouă hotărnicie a... «vetrei» dăruite de Mavrogheni, vatră care fusese hotărnicită și în 1808. Dar, deși noua hotărnicie i-a recunoscut vechile drepturi, adică întreaga suprafață de 16 hectare (un pătrat cu latura de 200 de stînjeni)²⁶⁰, totuși acest titlu nu i-a mai fost de folos: peste patru luni numai, în decembrie 1863, avea loc *secularizarea bunurilor minăstirești* și lăcașul lui Mavrogheni era redus de data aceasta, pe cale legală, la singură curtea lăcașului, adică la terenul actual plus acela al școlii primare vecine. Această școală primară înființată în 1890, mutată în actualul local în 1896²⁶¹ și purtînd numele lui Spiru Haret, continuă deci tradiția școlii elementare de la finele secolului XVIII, în fruntea căreia se afla un «grămătic».

SPITALUL FILANTROPIA

Consulul Prusiei la București, Kreuchely, într-un lung raport din 1822, în care descrie organizarea dregătoriilor țării, amintește și de cele 4 spitale din Capitală, arătînd că «cel mai frumos din toate și cel mai bine construit este spitalul Filantropia,

255. Sic !

256. Arhiv. Stat. București, Ministerul Instrucțiunii Publice, anul 1857, dosarul nr. 3758, ff. 4-4 v.

257. Idem, ff. 6-6 v.

258. Idem, f. 7.

259. Idem, f. 29.

260. Vezi mai sus, p. 352.

261. Informație dată de profesoara Iftimie, fostă directoare a școlii.

intemeiat de principele Nicolae IV (Mavrogheni), lângă fântina Mavrogheni»²⁶². Pe de altă parte, istoriograful familiei Mavrogheni, francezul Th. Blancard, în primul volum al operei consacrate acestei familii, afirmă și el că spitalul Filantropia se datorește Voievodului Nicolae Mavrogheni, care a făcut prima clădire și a înzestrat «bogat» instituția²⁶³. Pe ce se întemeiază Kreuchely și Blancard nu știm, deoarece ei nu indică nici un document în sprijinul afirmațiilor lor. În hrisovul general din 1787 privind ctitoriile acestui voievod nu e amintit spitalul, nici nu se face vreo aluzie la o eventuală înființare a lui; nici în hrisoavele următoare, din restul domniei, n-am găsit vreun element de asemenea natură. Un simbul de adevăr rămîne totuși în spusele lui Kreuchely și Blancard, anume faptul că spitalul «Iubirii de oameni» sau «Filantropia» s-a înființat pe o parte a terenului dăruit de Mavrogheni așezămintelor sale de la Cișmea²⁶⁴.

Instituții pentru îngrijirea celor bolnavi, infirmi și neputincioși au existat la noi din timpuri vechi. În afară de «bolnițele» unor mînăstiri — precursorile medievale ale spitalelor — cum e bolnița de la Simidreni, căreia Vladislav Voievod îi dăruiește, la 21 iulie 1524, jumătate din venitul cășăriei județului Pădureț²⁶⁵, au fost și așezăminte purtînd numele de «spital». Prima mențiune cunoscută nouă este într-un act din 16 mai 1619, prin care Gaspar Grațiani, domnul Moldovei, dăruiește mitropolitului Anastasie Crimcovici o parte din locul domnesc din mijlocul orașului Suceava, «ca să facă acolo, pe acel loc, spital întru numele Domnului, ca să fie pentru cei săraci și neputincioși și schiopi și orbi și alții cari vor fi să se odihnească toți aceia acolo într-acel spital»²⁶⁶. Aici înțelesul termenului — judecînd după context — este mai mult de azil de infirmi și neputincioși decît de spital propriu zis. În București, primul spital a fost cel de la Colțea, întemeiat între 1703 și 1707, de spătarul Mihai Cantacuzino²⁶⁷; cel de al doilea a fost spitalul Pantelimon, întemeiat de voievodul Grigore Ghica în 1735²⁶⁸. Spre sfîrșitul războiului ruso-turc din 1806-1812, și anume în anul 1811, Constantin Caracaș, medicul orașului, văzînd atît insuficiența spitalelor existente cît și modul lor de conducere care lăsa de dorit în multe privințe și mai ales în privința igienii, se hotărî să întemeieze un spital modern. El găsi sprijinul necesar pe de o parte în comandantul armatei ruse, generalul Kutuzov, — care-i făcu și un dar în bani²⁶⁹ —, pe de altă parte într-o seamă din cetățenii înțelegători ai orașului — dregători și negustori —, care contribuiră bănește. Spitalul luă ființă — chiar în acel an²⁷⁰; instalat la început provizoriu,

262. Hurmuzaki, *Documente*, X, p. 514, nota.

263. T. Blancard, *Les Mavroyeny*, I, p. 365.

264. Vezi mai sus, p. 353.

265. *Documente privind istoria Romîniei*. Veacul XVI, B., vol. I, p. 181.

266. Gh. Ghibănescu, *Surete și Izvoade*, XXII, pp. 138-139. Mai jos, în același document, se spune: „Iar după a noastră viață cine va strămuta sau va strica dania noastră acest spital, acela să nu fie erdat de domnul Dumnezeu“. Documentul s-a păstrat numai în condica Mitropoliei Sucevei, așa încît nu știm dacă în originalul slav era chiar termenul de „spital“ sau acela de „bolniță“. Iar într-un act ulterior, din 1620, aprilie 13, așezămîntului întemeiat de mitropolitul Anastasie Crimcovici, i se dă numele de „bolniță“: „Însă de la această moară să aibă grijă și să dea la bolniță, la săracii din tîrgul Suceava, cît va fi voia egumenului [Mînăstirii Dragomirna!], căci acea bolniță a fost făcută în numele lui Dumnezeu de ctitorul sfintei mînăstiri, părintele și rugătorul nostru, chir Anastasie Crimcovici, mitropolit de Suceava“ (*Documente privind istoria Romîniei*. Veacul XVII. A. Vol. IV (1616-1620), p. 462; lipsește din acest volum documentul din 16 mai 1619).

267. I. Ionașcu, *250 de ani de la înființarea spitalului Colțea*, în *Informația Bucureștilui* din 18 aprilie 1958; Const. C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor*, ms., p. 173. Fr. Damé, *Bucarest en 1906*, București, 1907, p. 320, dă ca dată a întemeierii anul 1706, fără a indica în ce document este respectiv.

268. Hrisovul de întemeiere a spitalului poartă data de 12 octombrie 1735; remarcabil ca frumusețe, acest hrisov, scris pe pergament, este împodobit cu miniaturi și cu un chenar înflorat; se află în colecțiile Muzeului de istorie a orașului București, sub nr. inventar vechi 13.161.

269. Sprijinul acordat de Kutuzov a fost relevat chiar de doctorul Caracaș în lucrarea sa tipărită postum, *Τοπογραφία τῆς Βλαχίας* (Topografia Valahiei), București, 1830, în topografia lui I. Eliade, p. 291, unde citim, cu privire la întemeierea spitalului următoarele (dăm în traducere romînească!): „Unii au dăruit din abundență bani, alții au făgăduit ajutoare lunare, alții anuale, fiecare după putință și bunăvoință; însă cu deosebire a contribuit prea ilustrul și prea gloriosul comandant suprem de atunci al oștirilor rusești, principele Kutuzov, așa cum se arată în condica spitalului“.

270. Ne-o spune, cel dintîi, hrisovul din 30 iulie 1813, al lui Vodă Caragea, privind începăturile spitalului: „Spitalul nemernicilor săraci carele încă de la let 181[1] prin ocîrda și cheltuiala dumnealui vel logofătului de țeara de sus Grigorie Băleanu și a dum-

Ȫn clȪdirea unei foste fabrici de postav din afara oraşului²⁷¹, el se mutȪ Ȫn 1815 Ȫn noua clȪdire, construitȪ special, pe o parte a terenului aşezȪmintelor mavrogheneşti²⁷². ȪncȪ Ȫn 1813, Caragea VodȪ dȪruise spitalului venituri importante²⁷³, evaluate de doctorul Caracaş la douȪzeci şi trei de mii de lei anual²⁷⁴, iar Ȫn 1815 tot el Ȫi acordase produsul amenzilor Ȫncasate de la stȪpȪnii vitelor ce fȪceau stricȪciuni Ȫn viile judeţului SȪcuieni (Saac)²⁷⁵. Ȫn 1817, cu prilejul ȪnfiinţȪrii tipografiei de la Cişmea, doctorul Caracaş, unul din inişiatorii şi proprietarii ei, gȪsi prilej sȪ sporeascȪ veniturile spitalului, cedȪndu-i, aşa cum am arȪtat mai sus²⁷⁶, cinci la sutȪ din veniturile tipografiei; Ȫn confirmarea din 1820 a privilegiului tipografiei, se precizeazȪ cȪ acest procent reprezintȪ 400 de taleri, la care adȪugȪndu-se ȪncȪ 100, un nou dar al lui Caracaş, spitalul va primi anual 500 de taleri, suma sporind pe mȪsurȪ ce se va mȪri tipografia, adicȪ se va mȪri numȪrul teascurilor ei²⁷⁷. Ulterior, spitalul a primit numeroase alte donaşii, iar clȪdirea lui a fost mȪritȪ succesiv, ajungȪnd la complexul important de astȪzi²⁷⁸.

SOARTA CTITORIILOR MAVROGHENEŞTI

Ctitoriile mavrogheneşti au avut o soartȪ şi o duratȪ diferitȪ Cişmelele — prima realizare a voievodului — au continuat sȪ alimenteze decenii de-a rȪndul Bucureşti cu apȪ de izvor; unele au durat mai mult, altele mai puşin. Ȫn decembrie 1811, cȪnd se Ȫncheie un contract cu Stoica cişmegi-başa şi cu asociatul lui, Panaiot cişmegi-başa, aceştia Ȫşi iau angajamentul «sȪ ţie 18 cişmele Ȫn polişie, — adicȪ Ȫn oraş —, totdeauna cu apȪ curgȪtoare... Ȫn soroc de 15 ani»²⁷⁹. Ceea ce ȪnseamnȪ cȪ reşeaua ȪnfiinţatȪ Ȫn 1786 era, Ȫn linii mari, Ȫn fiinţȪ. AflȪm ȪnsȪ, cu acest prilej, cȪ cişmeaua din interiorul chioşcului lui Mavrogheni nu avea apȪ, deoarece i se stricase «hazneaua», care urma sȪ fie reparatȪ; era Ȫn funcşie ȪnsȪ cişmeaua «de la bisericȪ»²⁸⁰, deci aceea din afara chioşcului. Repararea haznelei, prevȪzutȪ Ȫn contractul din 1811, nu s-a produs ȪnsȪ, probabil fiindcȪ exista o cişmea Ȫn funcşie la cȪţiva paşi, poate şi fiindcȪ necesita o sumȪ mai ȪnsemnatȪ, pe care epitropia bisericii nu s-a Ȫndurat, se vede, s-o dea. Ȫn februarie 1825, cȪnd se face o cercetare Ȫn vederea Ȫncheierii unui nou contract, tot cu «Stoica suiulgi-başa» — şeful cişmegiilor —, se spune, limpede, cȪ «cişmeaua ot chioşchiul domnului Mavroghene, acesta din Ȫnceput — adicȪ de la 1811 — fiind nedreasȪ, nu au lucrat»²⁸¹. Ȫn anaforaua din 22 august 1826, adresatȪ lui vodȪ, dregȪtorii care se ocupau de Ȫncheierea noului contract, aratȪ cȪ numitul Stoica Ȫşi ia angajamentul sȪ ţinȪ Ȫn funcşie pe timp de doi ani 14 cişmele, «rȪspunzȪndu-se ȪnsȪ cheltuiala haznelilor şi a şurupurilor de cȪtre stȪpȪnii locurilor pe care sȪ aflȪ acele ciş-

nealui dohtorului al polişiei Constantin Caracaş s-au fost Ȫnceput» (V. A. Urechia, *Istoria RomȪnilor*, X, A, p. 1031). Pentru Ȫnfiinţarea spitalului Filantropia, vezi şi Valeriu L. Bologa şi Samuil Izsak, *Aspecte din trecutul medical al partiei noastre*, Ȫn *Contribuşii la istoria medicinei Ȫn R.P.R.*, Bucureşti, 1955, pp. 41-42 şi 51-52.

271. Vezi acelaşi hrisov din 30 iulie 1813: „...la zidirea unde se chiamȪ fabrica de postav, afarȪ din Bucureşti” (V. A. Urechia, *op. cit.*, X, A, p. 1032).

272. Vezi mai sus, p. 353.

273. V. A. Urechia, *op. cit.*, X, A, pp. 1032-1033.

274. Τεπογραφία τȪς ΒλαχȪας, p. 292.

275. V. A. Urechia, *op. cit.*, XII, pp. 349-350, nota.

276. Vezi p. 366.

277. Arhiv. Stat. Bucureşti, Achizişii noi, XV, 1.

278. Vezi pentru aceste donaşii, Al. GȪleşescu, *PȪmȪntul Eforiei Spitalelor Civile din Bucureşti*, Bucureşti, 1911, p. 31; pentru dezvoltarea spitalului Ȫnsuşi, Al. GȪleşescu, *Eforia Spitalelor Civile*, Bucureşti, 1899, pp. 662-685.

279. Arhiv. Stat. Bucureşti, Municipiul Bucureşti, anul 1833, dosarul nr. 185, f. 27.

280. Idem, f. 49.

281. *Ibidem*. La data cercetȪrii, Ȫn februarie 1825, erau Ȫn funcşie zece cişmele, iar zece nu aveau apȪ. Din acestea din urmȪ unele, cum era cişmeaua de la vorniceasa CȪmpineanca şi aceea de la MinȪstirea Sf. Sava, „lucraserȪ” pȪnȪ Ȫn 1818; despre cişmeaua de la banul Filipescu aflȪm cȪ „au lucrat pȪnȪ la let 820, iar Ȫn urmȪ stricȪndu-se hazneaua, viind şi apostatȪii — adicȪ partizanii lui Tudor Vladimirescu şi ai lui Alexandru Ipsilanti — au rȪmas stricatȪ” (*ibidem*); despre cea de la bisericȪ AlbȪ, ni se spune cȪ „au fost cu curgere de apȪ de la contract (1811) şi pȪnȪ acum la facerea caldarȪmului” (idem, f. 45).

acele²⁸². Nici acum nu se repară cișmeaua din interiorul chioșcului lui Mavrogheni; aceeași situație se constată și în mai 1839 — trecuse deci peste o jumătate de secol de la înființarea rețelei —, când un raport arată că existau încă 14 cișmele cu apă adusă pe olane din regiunea Ciocănești-Crevedia²⁸³ sau, cum se spunea pe vremea lui Mavrogheni, de la Crețulești²⁸⁴. Ele durau și în 1845²⁸⁵, când se lucra la alimentarea Bucureștilor cu apă din Dîmbovița, filtrată²⁸⁶. O dată însă cu extinderea rețelei de conducte a apei de Dîmbovița, cișmelele vechi, din 1786, au ieșit din uz. Olanele rețelei lui Mavrogheni, îngropate la circa doi metri, au fost date la iveală, în curtea bisericii acestui voievod, cu prilejul săpăturii făcute pe locul fostei case parohiale, situate în fața celei actuale. Erau olane de pământ bine ars, tari ca piatra, îmbucîndu-se unul în celălalt²⁸⁷.

Tradiția cișmelii lui Mavrogheni, îmbinată cu o veche tradiție romînească, potrivit căreia se fac fîntîni, șipote, puțuri și ștubeie «pentru sufletul morților», au determinat pe o îndurerată mamă, Elena Aubert, să ridice, la 8 septembrie 1872, în curtea bisericii, o cișmea de marmură în amintirea fiicei sale Maria²⁸⁸. Iar în colțul străzii Monetăriei cu șoseaua Kiseleff, în apropierea imediată deci a locului unde a fost «vis-terea» apelor lui Mavrogheni, a funcționat, timp de decenii, o cișmea continuă, alimentată din noua rețea și înlocuită în ultimii ani printr-o mică fîntînă țîșnitoare, de tipul atîl de răspîndit azi în București.

Chioșcul lui Mavrogheni, unde bucureștenii au primit, după cum am arătat, pe prințul de Coburg în 1789, a fost, se pare, și locul de întîlnire, în 1821, dintre Alexandru Ipsilanti, conducătorul Eteriei, și Tudor Vladimirescu. Unul din aghiotanții acestuia din urmă, Mihai Cioranu, spune lămurit că «Ipsilant a invitat pe Tudor să se întâlnească la casele de la cișmeaua lui Mavrogheni... ca să se sfătuiască împreună. Și la ziua hotărîtă s-au și întîlnit amîndoi în arătatele case. Însă fiecare din ei avea pază bună de oameni înarmați și gata de luptă la cel mai mic semn»²⁸⁹. După spusele unui alt aghiotant, Ion Dîrzeanu, întîlnirea ar fi avut loc la Colentina, în casele banului Grigore Ghica, unde trăsesse Ipsilanti²⁹⁰. Cunoscînd pe de o parte firea dîrză și mîndra a lui Tudor, iar pe de altă parte pretențiile și susceptibilitatea lui Ipsilanti, e mai de crezut ca întrevederea să fi avut loc pe un teren neutru, la casele de la cișmea, iar nu la locuința lui Ipsilanti, nici la aceea a lui Tudor²⁹¹.

Cutremurul din seara de 11 ianuarie 1838, care a făcut multe pagube în București, a atins rău și clădirea chioșcului. Arhitectul Viliacrosse, în raportul întocmit după câteva zile, la 26 ianuarie, asupra efectelor cutremurului, arată că în ce privește «casa fîntîinii Mavrogheni», «din cele patru ziduri principale ale acestei construcții, acela din stînga intrării e singurul care și-a păstrat poziția stabilă; celelalte trei sînt în foarte rea stare și e de temut căderea lor. Micile construcții alăturate — continuă raportul — au fost și ele atinse prea rău, pentru ca să mai poată fi păstrate. Dărîmarea lor, ca și a celor trei ziduri indicate mai sus, e necesară, pentru ca nu cumva prăbușirea lor să pricinuiască vreun accident»²⁹². Egumenul mînăstirii, știind opinia arhitectului, și

282. Idem, f. 34-34 v.

283. Idem, ff. 194-194 v și 197.

284. Crețuleștii vin imediat la sud de Crevedia, și la sud-est de Ciocănești! Că prin izvourile din regiunea Ciocănești-Crevedia se înțelegeau acelea de la Crețulești, ne-a arătat documentul din 14 decembrie 1811 în care, la început, se afirmă: „Fiindcă cișmelele de aici din București care sînt aduse apa lor (sic!) de la Ciocănești și de la Crividia, cale de cinci omluri și jumătate, sînt făcute de ani 24 adecă de la 1787...” (V. A. Urechia, *Istoria romînilor*, XI, p. 882). E vorba deci de cișmelele înființate de Mavrogheni.

285. Arhiv. Stat. București, anul 1833, dosarul nr. 185, f. 307.

286. Pentru lucrările din 1845-1847, privind alimentarea cu apă din Dîmbovița, vezi O. Potra, *Din Bucureștii de altă dată*, București, 1942, p. 15, și Dan Berindei, *Dezvoltarea urbanistică și edilitară a orașului București în perioada regulamentară și în anii Unirii (1851-1862)*, în *Studii*, XII (1959), nr. 5, pp. 150-151.

287. Informație dată de Preotul paroh Gr. Burlușanu.

288. După inscripția de pe trunchiul de marmură al fîntîinii.

289. Mihai Cioranu, *Revoluția lui Tudor Vladimirescu*, în *Izvoare contemporane asupra mișcării lui Tudor Vladimirescu*, București, 1921, p. 267.

290. Ion Dîrzeanu, *Cronica revoluției din 1821*, idem, p. 61.

291. Și autorii lucrării *București. Pagini de istorie*, București, 1961, p. 56, cred că întîlnirea a avut loc la casele de la Cișmea.

292. Arhiv. Stat. București, Municipiul București, anul 1838, dosarul nr. 596, f. 130.

începe să dărime zidurile chioșcului și să vîndă materialul rezultat, Se produce, însă, la 19 iulie același an, intervenția «departamentului trebilor din lăuntru» — Ministerul de Interne de atunci — care, adresîndu-se «cinstiului sfat orășenesc», îi atrage atenția că întrucît «vechea zidire supt numire dă cișmeaoa lu Mavroghene să socotește obștească și clădită pă loc obștescu», ioc care, potrivit hotărîrii regulamentului de înfrumusețare a orașului, «s-au poprit pă seama înființării unii grădini publice», urma deci ca și materialele ce au rezultat din dărîmarea să rămînă tot «în folosul publicului», mai ales că ele puteau servi la «temeinica dregere a șoselii de acolo». De ce a lăsat atunci Sfatul ca aceste materiale să se înstrăineze? Să trimită prin urmare Sfatul numaidecît pe un delegat al său care să oprească «pă îngrijitorul bisericii de a lua mai mult material» și totodată să interzică a se continua dărîmarea zidurilor «ce sînt lăsate așa precum să află din înaltă poruncă»²⁹³. Ceea ce înseamnă că domnul țării, Alexandru Ghica, se interesa de acest monument care era chioșcul lui Mavrogheni și voia să păstreze restul zidurilor, probabil în vederea refacerii lor. Ca urmare a adresei Ministerului, Sfatul delegă pe un reprezentant al său să cerceteze situația la fața locului; ni s-a păstrat raportul, din 6 octombrie 1838, al acestui reprezentant²⁹⁴, care arată că o parte a materialului «să află în ființă»²⁹⁵, o altă parte, cuprinzînd lemnăria cea mai bună și două pietre de la scară, «s-au furat pă din afară» și anume de persoane simandicoase: «comisarul văpseli[i] galbene» și «paharnicul Costache Petrescu»²⁹⁶; în sfîrșit, că o altă parte a fost cumpărată cu bani de diverși locuitori din împrejurimi²⁹⁷.

Adresa din 19 iulie 1838 a Departamentului trebilor din lăuntru către Sfatul orășenesc amintește și de «o prăvălioară și cîrciumă ce să află clădită în colțul șoselii» — adică, am zice azi, la colțul din sus sau de nord pe care-l formează strada Monetăriei cu șoseaua Kiseleff; «să să cerceteze — continuă adresa — de cînd sînt făcute acestea, ce venit are biserica de la dînele și dacă, după plan, este a să dărîma sau rămîn așa precum să află»²⁹⁸. Nu cunoaștem rezultatul cercetării; este însă foarte probabil ca «prăvălioara și cîrciuma» să fi fost dărîmate, dacă nu imediat, dar mai tîrziu.

Grădina lui Mavrogheni a durat mai bine de trei decenii. La 3 septembrie 1804, Constantin Ipsilanti, confirmînd mînăstirii de la Cișmea veniturile și scutirile ei, precizează: «și cu orînduții scutelnici să grijască de lucrul, curățitul și podoba grădinei»²⁹⁹ și grijitul caselor cișmelei, de sus și de jos, fiind și în veci nelipsit pentru închisul și deschisul și pentru paza și luarea aminte pre cele ce se află la casă, sus și jos»³⁰⁰. În noua confirmare, din 28 mai 1813, paznicul care închide seara chioșcul și-l deschide dimineața, e numit «bencciu»: «și un bencciu nelipsit»³⁰¹; e termenul turcesc «becciu», care înseamnă «paznic de noapte»³⁰². Grădina exista și în 1819: la 28 mai al acestui an, Alexandru Sutzu reînnoiește uricul de venituri și scutiri al mînăstirii de la «hazneaua apelor», cu condiția să întrețină cișmeaua și grădina de acolo³⁰³. În primăvara anului 1830, grădina nu mai era însă. Într-adevăr, comisia «pentru înfrumusețarea orașului» București, instituită la 5/17 martie 1830 și care, în 25 de zile,

293. Arhiv. Stat. București, Municipiul București, anul 1838, dosarul nr. 69, f. 2.

294. Idem, f. 7.

295. Idem, f. 8: „Cele ce să află în ființă materialuri. Bucăți: 1 un fier ce au fost în vîrfu casii, ca de șasă ocă. 4 cară de grinzi veichi. 2 cară de șindrilă veiche. 2 două tălpi bune a chioșchiului. 2 doaa cară dă grinzi mai bune. 2 doaa mii de cărămidă și fără-mate într-insele. 32 treizeci și doaa de grinzi groase veichi. 4 patru tălpi veichi. 1 unu peatră mare de la scară”.

296. Idem, f. 8: „Cele ce s-au furat pă din afară. Bucăți: 24 grinzi mari bune luate de către d. comisarul văpseli galbene. 5 cinci tălpi groase luate tot de către d. comisar. 1 una peatră de scară i pac pomenitul. 1 piază luate de către d. paharnicul Costache Petrescu. Acestea sînt cele ce mi s-au arătat de către egumen”.

297. Idem, f. 8v: „Cele ce mi le-au arătat proprietarii Ioniță Brașoveanu și d-lul Petre Hangiu 300 trei sute cărămizi au luat cu bani cîte doi lei sută giupin Ioniță Brașoveanu. 6 cară de moloz i pac pomenitu cîte parale 30 caru, 1 talpă i pac cu lei patru. S-au mai dat moloz și cărămizi. d. c.c. Elenchii Filipeaschii, dar cît și cu preț nu am putut descoperi”.

298. Idem, f. 2.

299. Sublinierea noastră!, C. C. G.

300. V. A. Urechia, *op. cit.*, VIII, pp. 382-383.

301. Idem, X, A, p. 190.

302. L. Șăineanu, *op. cit.*, II, 2, p. 138.

303. V. A. Urechia, *op. cit.*, XII, pp. 323-324. Sublinierea ne aparține!

alcătuit un regulament inclus apoi în «Regulamentul Organic»³⁰⁴, prevedea, între altele, înființarea a «trei piețe obștești pentru plimbarea publicului»; una din aceste piețe trebuia să fie «la capul podului Mogoșoaii, în locul unde au fost grădina chioșcului lui Mavrogheni»³⁰⁵. E probabil ca grădina să se fi păraginit pe vremea ocupației turcești ce a urmat Mișcării lui Tudor Vladimirescu, adică în anii 1821-1822. În orice caz, grădina lui Mavrogheni este predecesoarea grădinii publice de mai târziu, plantată la începutul șoselei Kiseleff³⁰⁶.

Din morile de vînt — trei la număr, potrivit actului din 1787 —, mai exista numai una în august 1808³⁰⁷; ea a fost dărîmată în 1831 din cauză că traseul noii șosele — numite mai târziu Kiseleff — trecea chiar peste locul ei³⁰⁸.

Am arătat mai înainte că tîrgul sau oborul instituit de Mavrogheni și sortit, în mintea lui, să devină o replică a celui tradițional, din partea de est a orașului, nu s-a născut, iar veniturile scontate în legătură cu dezvoltarea lui nu s-au realizat³⁰⁹. Cu toate că n-a luat naștere aici un nou «obor», totuși obiceiul cărăușilor care veneau cu cherestea și alte produse de a poposi pe locul de dinainte de «capul podului» — subînțeles al Mogoșoaii! —, loc aparținînd bisericii Mavrogheni, a continuat. Acte inedite din prima jumătate a secolului XIX ne-o afirmă. Astfel, într-un act din 2 aprilie 1846, prin care Sfatul orășenesc dispune să se plătească episcopului bisericii suma de 700 lei, se arată că această sumă reprezintă «chiria acelor locuri de la care se lua mai înainte *havaet* pentru poposirea carălor pe dinsele»³¹⁰, și anume pe răstimpul de la 1 noiembrie 1845 pînă la 1 noiembrie 1846³¹¹. Așadar biserica³¹² percepea, înainte de Regulamentul Organic, o anumită taxă sau «havaet» de la cei ce poposeau cu carele pe locul ei. După ce se hotărăște, prin Regulamentul Organic, înființarea, în această parte a orașului, nu numai a unei piețe de plimbare, dar și a uneia unde «să se strîngă în toate zilele de-arîndul carăle ce vor veni dupe la sate cu lemne, fîn, orz, cărbuni, varză și orice altă felurime de producturi»³¹³, Sfatul orășenesc închiriază, în acest scop, o bună parte a «vetrii» bisericii, plătindu-i 700 lei anual³¹⁴. Plata urmează an de an³¹⁵. La 19 februarie 1849, Sfatul e încunoștințat însă de către un lordache Hangiu că locul pentru care plătește chirie anuală bisericii și care e destinat celor ce vin cu cherestea de vînzare și cu alte produse, «să află împresurat de cîrciumari cu hanuri ce și ei spiculează vînzare de felurimi de cherestea, încă de cînd cinstitul sfat au început

304. *Regulamentul Organic al Țării Românești*, București, 1847, p. 517.

305. Idem, p. 533; sublinierea ne aparține! Cf. Const. C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor*, ms., p. 724.

306. Această nouă grădină publică este în primul rînd opera arhitectului peisajist german K. Fr. W. Meyer; chemat de Gheorghe Bibescu, el sosește în București în decembrie 1843 și, după ce întocmește planul grădinii, începe, în primăvara lui 1844, trasarea aleilor și plantările; se amenajează, după moda romantică a vremii, și un lac cu stînci artificiale, lac alimentat de o fîntină țîșnitoare; se înființează și o seră. Inaugurarea acestor grădini publice, care continua grădina lui Mavrogheni, a avut loc în prezența lui Vodă Bibescu, a înalților demnitari și a unei mari mulțimi de bucureșteni, la 23 septembrie 1847 (Const. C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor*, ms., p. 725). E interesant de relevat faptul că planul Bucureștilor de Borroczyń (1852) menționează, imediat la nord-nord-vest de biserica lui Mavrogheni, o „florărie”: este, de sigur, cea înființată de Meyer, pentru îndestularea cu flori a grădinei. În același loc, se află astăzi un centru administrativ al Casei grădinilor și un cămin pentru muncitorii ei (Const. C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor*, ms., pp. 727-728).

307. Vezi mai sus, p. 347.

308. *Ibidem*.

309. *Ibidem*.

310. Sublinierea noastră!, C. C. G.

311. Arhiv. Stat. București, Municipiul București, anul 1844, dosarul nr. 82, ff. 7-7 v.

312. Actele Sfatului întrebunțează termenul de „biserică”, deși minăstirea exista încă. În alte acte găsim „mănăstirea”.

313. *Regulamentul Organic...*, ed. cit., p. 528.

314. Carele cu produse urmau să se strîngă, potrivit Regulamentului, ed. cit., p. 528, „la capul podului Mogoșoai, pe locul ce cade între șoseaua care merge la Herăstrău și între podul care merge la Colintina”, adică pe porțiunea cuprinsă astăzi între bulevardul Aviatorilor și bulevardul Ilie Pintilie. Se vede însă că locul nu era potrivit — poate din cauza „băltacurilor” sau bălților ce se formau aici —, de vreme ce Sfatul închiriază o porțiune de loc de la biserica Mavrogheni. Un asemenea băltac, de formă lunguiată, e înfățișat în planul lui Borroczyń din 1852, planșa 5, în dosul hanului lui Niculcea; peste băltac e făcut un podeț.

315. Arhiv. Stat. București, Municipiul București, anul 1844, dos. nr. 82, ff. 2-23.

plata la sfânta biserică, nu înăuntru hanurilor, ci chiar afară înaintea proprietății și cu întindere pã acest loc, din care pricină de multe ori să pricinuia strîmtorare călătorilor și vătămare folosului lor ce putea mai cu înlesnire a-l agonisi dacă pomeniții nu-ș scotea cheresteaua afară spre vînzare»³¹⁶. În consecință, Iordache Hangiu cere să fie puși respectivii pe de o parte să plătească Sfatului jumătate din chiria pe care acesta a achitat-o, socotindu-se, de la început «pînă acum», iar pe de altă parte «să nu mai fie slobozi a scoate cherestea afară spre vînzare, ci înăuntru hanului»³¹⁷.

Locul închiriat Sfatului și acela pe care se clădise spitalul Filantropia nu reprezentau însă decît o parte din vatra cu care fusese înzestrată mînăstirea de la Cișmea de către Mavrogheni. Din restul acestei vetre, mînăstirea dă cu embatic unele locuri la diverși locuitori. Știm, de pildă, dintr-un act inedit, că la 1818, comisul Hristea luase un asemenea loc, plătind anual mînăstirii o anumită sumă. Vrînd, peste aproape două decenii, să-l îngrădească spre a clădi ceva pe el, comisul se vede oprit de către comisia de galben, «supt cuvînt că de către stăpînire este a să lua acest loc» în vederea înființării pieții «de plimbare obștească»³¹⁸. La reclamația din 13 ianuarie 1837, a comisului Cristea, Sfatul orășenesc întreprinde o cercetare care constată că locul în discuție face parte «din chiar acel loc al chioșchiului lui Mavroghene care este hotărît pentru piață»³¹⁹. «Și plopii ce sînt în fundu locului dumnealui comisului — continuă încheierea delegatului însărcinat cu cercetarea — dovedescu că au fost la întregul loc semn al fundului fostii după vremi grădini»³²⁰. În consecință, marea vornicie hotărăște ca Sfatul orășenesc să despăgubească pe comis pentru embaticul ce a plătit și să ia în stăpînire locul lui, destinat pieței publice³²¹.

Un alt embaticar a fost, după toate probabilitățile, «Nicolaiie sin Alecsandru Angheliiu»; acesta vrînd, în 1835, să vîndă casele sale «din mahalaua cișmeli[i] domnului Mavroghenie», lui Nicolaie Homorîceanu, pe 3200 de lei, este întreat spitalul Filantropia, care avea drept de protimisis, dacă vrea să-și exercite acest drept³²²; eforia spitalului răspunde, la 31 august 1835, negativ, vînzarea putîndu-se deci efectua³²³.

Tot pe vatra mînăstirii s-a înființat, după cum am arătat³²⁴, în 1852, Școala de *Arte și Meserii*, care și-a ridicat, mai tîrziu, în 1857, o nouă clădire, folosind în acest scop și terenul embaticarului Olănescu³²⁵. Locul Școlii a fost luat, în 1870, de *Monetăria Statului*³²⁶, care a dat numele ei străzii ce, unind șoseaua Kiseleff cu spitalul Filantropia, despărțea clădirea Monetăriei de biserică Mavrogheni; în 1887, într-un tabel de proprietari de vii, grădini și florării din București, aflăm și pe «preotu Dumitru Mușetescu, culoarea galben, Cișmea, strada Monetăriei, trecut cu o grădină în care se află și «viță izolată indigenă de 1½ an»³²⁷. Mai înainte, strada Monetăriei — așa i se spune și azi — se numea «strada Mavrogheni»³²⁸, în timp ce mahalaua formată în jurul bisericii și cișmelei a purtat numele de «mahalaua Cișmeaua lui Mavroghene» sau, mai pe scurt, «Cișmea». Cu primul nume, complet, apare ea de timpuriu³²⁹; cu cel

316. Idem, f. 23.

317. *Ibidem*.

318. Arhiv. Stat. București, Municipiul București, anul 1837, dosarul nr. 70, ff. 2 și 5.

319. Idem, f. 4.

320. *Ibidem*.

321. Idem, f. 6.

322. Arhiv. Stat. București, Eforia Spitalelor Civile, anul 1835, dosarul nr. 84, f. 1.

323. Idem, ff. 1-2. În răspunsul eforilor se arată că respectivele case „să vecinesc cu locul spitalului iubirii de oameni”.

324. Vezi mai sus, p. 369. Pentru alți embaticari vezi mai sus, p. 352. Potrivit planului mare, inedit, al lui Borroczyn, planșa 5, mai era embaticar, în 1852, un Mihalache Ștefan, locul și casa lui aflîndu-se în extremitatea de miază-zi a terenului mînăstirii. Pentru alte patru case reprezentate pe planul Borroczyn, nu se indică numele embaticarilor respectivi.

325. Idem, pp. 369-370.

326. M. Gr. Romașcanu, *Monetăria Națională*, în *Albumul lunii Bucureștilor*, București, 1936, p. 107.

327. Arhiv. Stat. București, Ministerul Agriculturii, R.E.A.Z., anul 1887, dosarul nr. 863, ff. 105-106. Acest tabel arată vii de 2-4 pogoane, în preajma spitalului Filantropia.

328. Fr. Damé, *Annuaire de Roumanie. Guide de Bucarest*, București, 1887, p. 31.

329. În catagrafia de mahalale bucureștene din 1798, ea nu figurează (G. Ionescu-Gion, *Istoria Bucureștilor*, p. 319; cf. Const. C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor*, ms., p. 538); o găsim în schimb în catagrafia din 1810, unde citim: „Mahalaua Cișmeaua lui Mavroghene: 82 case, 135 bărbați, 127 femei..., biserică de zid.. Are doi preoți: 1) Stoica sin popu

de al doilea, prescurtat, o constatăm în 1887³³⁰ — la o sută de ani după înființarea «Cișmeli» de către Mavrogheni — și după aceea. Monetăria desființându-se în 1900³³¹, în clădirea ei s-a mutat *Muzeul de Artă Națională*, înființat în 1906³³²; în 1912 s-a pus piatra fundamentală a noii clădiri destinate acestui muzeu³³³, clădire care s-a terminat abia după al doilea război mondial. Imediat spre miez-zii, tot pe vechea vatră dăruită de Mavrogheni, s-a ridicat, terminându-se în 1906³³⁴, clădirea *Muzeului de istorie naturală «Gr. Antipa»*.

După cum se vede, pe cele 16 hectare dăruite de ctitorul dumnesc așezămintelor sale din 1786-1787 s-au dezvoltat, în decursul timpului, o serie întregă de alte așezăminte, *toate de folos obștesc*. Puține sînt locurile din București unde să existe o atît de intensă acumulare de asemenea așezăminte.

Dintre toate ctitoriile lui Mavrogheni, una singură se păstrează pînă astăzi: *biserica*. Intermediată în 1787, ea a avut de suferit rău în urma cutremurului din 1838, trebuind să fie reconstruită, pe aceleași temelii, în 1847. Cu acel prilej, a fost suprimată una din turle, cea de pe pronaos³³⁵; s-a adăugat, în schimb, un pridvor mare³³⁶, înlocuit după o sută de ani, în anul 1947, prin pridvorul mic actual. Refacerea din 1847 a afectat în special partea superioară a lăcașului; în partea inferioară s-a păstrat, pe peretele de sud, firida cu pantea de sus semicirculară, prin care se alimenta, de afară, din curte, soba bisericii. În 1890, biserica s-a reparat parțial, turla refăcîndu-se din materiale mai ușoare; în 1902 a avut loc o reparație radicală a lăcașului, cu acest prilej punîndu-se și o nouă pisanie, pe o placă de marmură, prinsă în zid, în dreapta ușii de intrare, jos³³⁷. Cutremurul din 1940 n-a adus stricăciuni bisericii; a avariat însă grav clopotnița, construită în 1890, care a trebuit să fie dărîmată³³⁸. În schimb, bombardamentul aerian efectuat de hitleriști în dimineața zilei de 24 august 1944, a produs foarte mari pagube. Au căzut în totul trei bombe: una drept în pridvor, care a fost zvîrlit în aer, dărîmînd în același timp turla bisericii, spărgînd vitrourele și provocînd stricăciuni în exteriorul zidurilor; a doua a căzut la poartă și, din fericire, n-a explodat; a treia, în fața casei parohiale, construite în 1936-1937³³⁹, producîndu-i mari avarii³⁴⁰. Cu prilejul reparațiilor ce au urmat, în locul pridvorului distrus, s-a făcut acela mai mic de astăzi.

În ce privește clădirile înconjurătoare, adică «namestiile» sau «chiliile» de care vorbesc actele vechi, situația lor în 1844, potrivit catagrafiei din acel an, era următoarea: existau cinci chilii «supt un înveliș», adică formînd un singur corp, de zid și paiantă, acoperite «cu șindrila»³⁴¹; mai erau și alte două chilii, tot «într-un înveliș», formînd deci un al doilea corp «cu cămăruțele lor», «de gard, tencuite, învelite cu scînduri de brad» și avînd alături «o curticică de parmace»; aceste din urmă două chilii se aflau «la altarul bisericii»³⁴²; primele cinci erau situate spre nord de biserică, paralel cu ea, au servit de locuință preoților parohi, și au fost dărîmate cu prilejul construirii

Neagu, 46 ani.. 2) Badea sin Constantin, 38 ani" (Al. Lapedatu, *Catagrafia bisericilor bucu-reștene la 1810*, în *Biserica Ortodoxă Română*, XXXI (1907), p. 806).

330. Vezi nota 327.

331. M. Gr. Romașcanu, *l. c.*

332. Gr. Ionescu, *București. Ghid istoric și artistic*, București, 1938, pp. 309-310.

333. *Ibidem*.

334. Idem, p. 307; cf. Const. C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor*, ms., p. 305.

335. Informație dată de Preotul paroh Gr. Burlușanu.

336. Idem. Acest pridvor, deschis, cu șase coloane, înainta circa 6 metri de la zidul din față al bisericii. (După o fotografie păstrată în arhiva parohiei).

337. În această nouă pisanie se arată că lăcașul „la 1890 s-a reparat de epitropie cu ajutorul pioșilor creștini și la 1902 s-a reparat radical prin stăruințele depuse de epitropie”. Procesul verbal de recepție al lucrărilor de reparație, din 27 august 1902, se păstrează în arhiva parohiei.

338. Informație dată de Preotul paroh Gr. Burlușanu.

339. „Hrisovul casei parohiale” a „bisericii Cișmeaua Mavrogheni”, scris pe o placă de bronz, fixată în peretele scării ce duce la etaj, arată că această casă s-a început la 14 octombrie 1936 și s-a terminat la 26 septembrie 1937, preot paroh fiind Teodor Leontescu. În preoți ajutători Grigore Burlușanu și I. Voinescu.

340. Dosarul cu fotografiile și acte privind reparațiile ce au urmat, în arhiva parohiei. Capitelurile sculptate ale coloanelor pridvorului distrus de bombardament se păstrează încă în curtea bisericii.

341. *Catagrafie de toată zestrea bisericii ot cișmeaua lui Mavroghene...*, f. 4.

342. *Ibidem*.

noii case parohiale. Corpul scund de case din fața intrării în biserică e mai nou: partea dinspre strada Monetăriei datează din 1890, de când cu reparația lăcașului, continuarea e din 1929³⁴³.

În jurul bisericii se află câteva morminte. Cel mai de seamă este al lui I. Heliade Rădulescu, în fața intrării în biserică; aci a fost îngropat, la 30 aprilie 1872, marele cărturar. După patruzeci și unu de ani, deasupra mormîntului s-a ridicat, prin grija Casei Școalelor, un monument de piatră, avînd gravate, în partea superioară, cuvintele: «Non omnis moriar»³⁴⁴.

Un alt mormînt, în latura de miază-zi a bisericii, este acela al principesei Zoe Bagration, născută Văcărescu, în 1792, și încetată din viață la 22 septembrie 1878³⁴⁵. Soție a căpitanului Alexei Bagration, din același neam cu generalul care a comandat în Principate din iulie 1809 pînă în martie 1810, în timpul războiului ruso-turc³⁴⁶, ea a călătorit, în iulie 1832, la Petersburg; ni s-a păstrat ordinul inedit al mării vorniciei din București către agie, să trimită «numaidecît... doi arnăuți, însă oameni vrednici, cu chezășii bune, cinstiți și bine înarmați» care urmează să însoțească, la 21 ale lunii, pe «dumneaei prensesa Pangratioane (sic!)... pînă la hotaru prințipatului adecă la Focșanii Moldavii, spre strejuirea și buna păzire a dumneaei»³⁴⁷.

Alături de mormîntul Zoi Bagration se află mormîntul, colectiv, al mai multor membri ai familiei Filipescu, familie care, fiind stăpîna terenului, a dat numele ei «parcului» de vile din vecinătate, unul din cartierele noi ale Bucureștilor, ridicat în preajma și după primul război mondial. Sînt îngropați aci: 1. Marele logofăt Grigorie Radu Filipescu, răposat la 3 mai 1844, fiu al stolnicului Radu Constantin Filipescu, îngropat și el tot aici³⁴⁸. 2. «Banul Alecsandru Radu Filipescu, răposat la 15 noiembrie 1856», în vîrstă de 80 de ani. 3. «Marele logofăt Ioan Alecsandru Filipescu.., răposat la 25 august 1863, de 55 ani», fiul precedentului; 4. «Elena Filipescu, de ani 97», răposată la 8 martie 1873; 5. «Elisa Filipescu născută principesa Bibescu, 5 noiembrie 1826—3 februarie 1909»; 6. «Alexandru Filipescu, 20 iunie 1852—30 august 1916»³⁴⁹.

În sfîrșit, în latura de miază-noapte a bisericii se află mormîntul «prințului» Constantin Mihail Șuțu (1820, noiembrie 11—1869, noiembrie 3), și al soției sale, Ecaterina, născută Mihalescu (1828, noiembrie 11—1873, septembrie 9)³⁵⁰.

Concluzia celor înfățișate în paginile precedente este că așezămintele realizate, dincolo de capul Podului Mogoșoaiei, de către Mavrogheni sau sub oblăduirea lui, și anume, în primul rînd, cișmeaua, chioșcul, grădina, biserica și tipografia, — dintre care biserica există și astăzi —, au alcătuit nucleul în jurul căruia, cu vremea, s-a format un întreg cartier al Bucureștilor. Prin toate aceste așezăminte și mai ales prin rețeaua de cișmele cu care a dotat Capitala, Mavrogheni se înscrie printre gospodarii care au contribuit la îmbunătățirea condițiilor de viață ale orașului și la înfrumusețarea lui.

CONSTANTIN C. GIURESCU

343. Informație dată de Preotul paroh Gr. Burlușanu.

344. Pe lîngă aceste cuvinte, există în partea inferioară a monumentului, și o inscripție, săpată pe o placă de marmură, prin grija Casei Școalelor, avînd următorul cuprins: „In amintirea lui Ion Heliade Rădulescu, marelui luminător al neamului românesc și luptător pentru drepturile lui, Casa Școalelor recunoscătoare. Ministrul Cultelor și al Instrucțiunii, C. Dissescu, Administratorul Casei Școalelor, M. Popescu, 1913, august 8”.

345. Pe lespede de frumoasă de marmură, în lăuntru chenarului cu motiv meandric, inscripția: „Princesa Zoe Bagration, născută Văcărescu, răposată la 22 septembrie 1878”. O inscripție similară pe crucea modestă de marmură de la capul lepedei.

346. G. Bezviconi, *Contribuții la istoria relațiilor romîno-ruse*, București, 1958, p. 179.

347. Arhiv. Stat. București, Țara Romînească, Vornicia din lăuntru, anul 1832, dosarul nr. 417, f. 1. Cei doi arnăuți care au însoțit-o pe principesa Bagration se numeau „Stan Odobaș” și „Dicul Sirbu sin Marin” (idem, f. 2).

348. Iată inscripția: „Aici zace marele logofăt Grigorie Radu Filipescu răposat în vîrstă de ani 63 la trei mai 1844, unde împreună să află și cel de mai nainte răposat părintele său Stolnicu Radu C[ostan]d[in] Filipescu cu frate său Ioniță”.

349. Toate datele sînt după cele două lespezi de marmură care formează acoperișul, în unghi, al mormîntului.

350. Datele sînt după inscripția lepezii de marmură; în această inscripție numele soției lui Constantin Șuțu este redat în forma: „Ecaterina C. M. Șuțu Dudescu, născută Mihalescu”.

A N E X A.

HRISOVUL CTITORILOR BUCUREȘTENE ALE LUI MAVROGHENI

1787 (1 septembrie—31 decembrie).

«Hrisovul Cișmelii Izvoru Tămăduirii, dă milile ce i s-au afierosit și cele ce i s-au orînduit egumenului a lua i păzitorului dă cișmea.

Fiindcă din mica noastră vîrstă am avut deosebită rîvnă dă a lucra și a drege și a înfrumuseța oriunde ne-au învrednicit Dumnezeu cu orice drăgătorie, după cum ne adeverează cuvîntul cele ce în faptă să vād pe la toate ostroavele Mării Albe, miluindu-ne acum domnul Dumnezeu cu domnia a aceștii dă Dumnezeu păzită creștinească oblăduire a Țării Romînești, nu ne-am lipit inima dă bogății, nici ne-am socotit ca niște mimiți și trecători, ci tocmai ca un stăpînitor adăvărat și părinte obștii și cu grijă pentru cele dă folos, și cu osîrdie spre cele dă înfrumusețare și dă podoaba politii. Pentru aceea, nesocotind gretatea cheltuelilor domnii, la însuși anul cel dintîiu îndată ne-am apucat de am preainnoit curtea domnească cea dă jos, neputînd suferi să vedem un scaun vechi al domnii năpăstuit și părăsit și dărăpănatu, stînd în mijlocul politii o vedere jalnică, ca un semn urît al pustirii. Și am înfrumusețat-o pă din afară și pă din lăuntru, după cum să vede. Și încă dorind a o rîtura și cu ape din fîntîni necontenit curgătoare, tot într-acestu an, am pus toată silința, cu cheltuiala din însuși punga domnii mele, de am adus ape dă la izvoarele ot Crețulești și am făcut cea mai întîi fîntînă afară pă drumul ce vine la podu Mogoșoaii, care fiind afierosită supt ocrotirea Născătoarii dă Dumnezeu și pururea fecioarii Marii, și alcătuiind-o ca o maică a tuturor celorlalte fîntîni din lăuntru din politie, s-au cinstit cu numele izvoritoarei dă tămăduiri fîntîni. Pentru aceea, răscumpărînd cu a noastră cheltuială tot locul coprinsului după împrejur adică stînjăni...¹ în lungu și...¹ în lat, dă la mănăstirea sfintului Savii, după cum însuși zapisul adeverează, am zidit deasupra foisor foarte frumos, după cum să vede dă toți, am sădit și grădină, am făcut și namestii pin prejur, și vîzînd discoliia lăcuitorilor dă maciniș pentru înghețatul Dîmboviții iarna și lipsa ce să pricinuieste dă pîne, am făcut și trei mori dă vîntu. Încă am orînduit și obor dă vite i dă vînzare dă bucate, afară din curte, luna și joia, dă dooă ori într-o săptămînă, iarăși pentru înlesnirea lăcuitorilor, fiind locul mai naltu și mai uscat dă nu să face tină, din care să pricinuieste trudă și necez creștinilor ce vin la acestu tîrgu cu bucate i cu cherestele, și mai vîrtos avînd și îndestularea dă ape, atît pentru oameni cît și pentru dobitoace, și toată altă lesnire și țaranilor și tîrgoveților. Unde cu ajutoru lui Dumnezeu am zidit și biserică di piatră întru cinstea și prăznuirea sfintii stăpînii noastre născătoarii dă Dumnezeu și pururea fecioarii Marii, spre a avea pîrlej² dă a năzui și a să inchina cei cucernici și cu evlavie. Și dăcii³, întrînd în politia Bucureștii — dăosebit dă împărțirea apii ce am făcut și dumnealor cinstiților și credincioșilor boerilor domnii mele pe la toate locurile cele trebuincioase și dăpărtate, am făcut fîntîni din temeiie și le-am dat apă din dăstul pentru lesnirea norodului și aducînd și în domneasca curte și pă sus și pă jos, am rîurit-o cu îndăstulare dă izvoară, întinzîndu-ne cu adăparea norodului pî[nă] spre podu tîrgului dă afară. Deci pentru a să putea ținea aceste fîntîni toate nestrămutate, nesticite și apa dă a curge necontenit, am socotit domnia mea dimpreună cu prea sfinția sa părintele mitropolit i cu iubitorii dă Dumnezeu părinții episcopi și cu toți dumnealor veliții boeri, dă i-am orînduit un iratu făr dă paguba cămării, a visterii și făr dă gretatea țării sau cea mai mică supărare a cuivași, după cum prin deosebit hrisov să arată. Din care am orînduit întîiu suiulgiului celui mare și celorlalți suiulgiii leafă cu deosebit hrisov; și igumenului ce este la cea mai sus amintită sfîntă biserică a izvorului tămăduirilor pă lună taleri dooăzeci și trei scutelnici; și păzitorului dă case i dă hazneaoa și dă cișmeaoa dă acolo pă lună taleri cincii; și dă va mai prisosi, cu încet, încet, să să facă și zidirea după împrejur, afierosind la numita sfîntă biserică venitul vămii oborului celui mai sus numit i adetul pămîntului i vînzarea

1. Loc alb !

2. Sic !

3. Copistul, neînțelegînd, a scris : „Și dă cii ce intrînd...“.

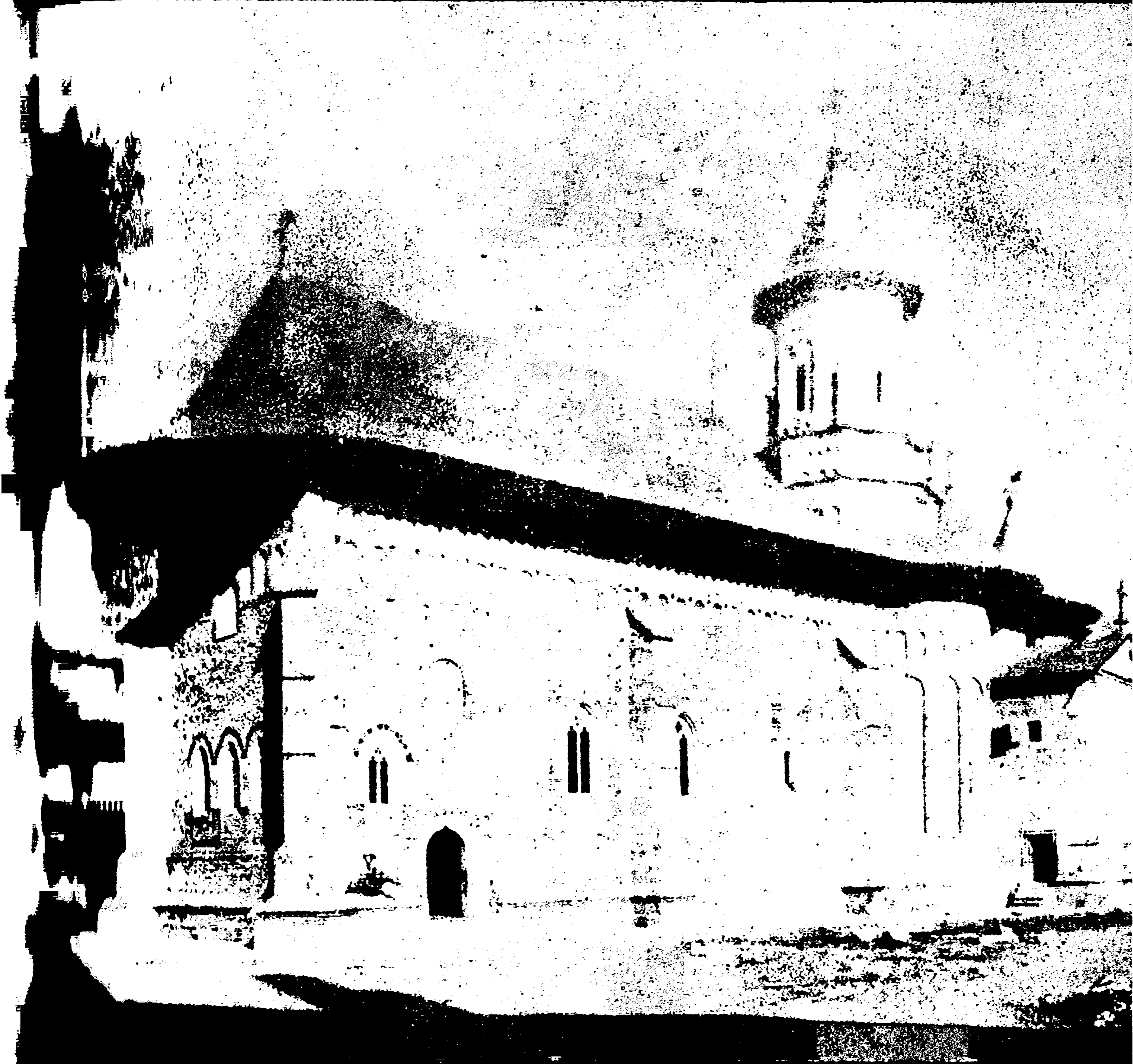
vinului i venitul morilor, i al grădinii, împreună cu scutelnicii, atât pentru grădină cât și pentru fântână, ca să fie nestricatu acareturi și venituri neclintitu ale aceștii sfinte biserici dă la numita cișmea. Și orînduim ca toate acestea să ife supt purtarea dă grijă a iubitorului dă Dumnezeu sfinția sa părintele episcopu Rîmnicului chir Filaret, ca unul ce l-am cunoscut mai cu osîrdie spre cele dă folos și dă împodobirea politii. Însă orînduitul igumen dăla numita biserică al izvorului tămăduirilor să aibă datorie să boteze copiii și să cunune casnicii făr de nici o plată, fiindcă acestea poruncește Dumnezeu să să săvîrșască dă preoți făr de plată, precum însuși Hs. au zis ucenicilor săi: «în dar ați luat, în dar să dați», făr dă numai să primească dă la botezu și dă la cununii cîte o pîne pentru osteneala sa, și să să mulțumească cu leafa ce cu îndăstulare i-am orînduit domnia mea a lua pã tot anul, cum mai sus arată. Care această sfîntă biserică a izvorului tămăduirilor, cu toate acareturile cișmelii dă la numita biserică, ca o zidire a noastră o afierosim și o închinăm la sfînta și dumnezeiasca mănăstire ce să numește Ecatontapiliiani dă la ostrovu Paru, la care să cinstește și să prăznuește adormirea prea sfintei stăpînii noastre născătoarii dă Dumnezeu, și pururea fecioarii Marii, ce este zidită dă sfînta și pravoslavnică împărăteasă Eleni, unde au binevoit Dumnezeu dă au arătat prin visu sfintii împărătesii Elenii locul prea cinstitii și dă viață făcătoare sfintii cruci a domnului Dumnezeuului și mîntuitorului nostru Is. Hs. la Ierusalim, pe care această minune ce au arătat Dumnezeu ni să cade tuturor creștinilor dă obște a avea dragoste și evlavie la acestu sfîntu lăcaș care au învrednicit neamul creștinescu a cîștiga arma cea biruitoare împotriva diavolului, și semnul cel sfîntu al pravoslavii și al legii noastre. Deci pohtim și pe cei după vremi frații domni ce-i va miui Dumnezeu cu domnia aceștii creștinești țări să binevoiască a adăoga, a spori și a ocroti acestea, ca unele ce s-au găsit făcute, săvîrșite și puse în faptă și orînduiala lor. Și după cum noi ne-am trudit și le-am făcut acestea din nou, așa și frăția lor, cu drag să păzească cele ce găsescu făcute, spre a să urma și a sta în starea lor, fiind dă folosul obștii, ca să fim împreună împărtașiți la pomenire, după cuvîntul sfintii Evanghelii care zice: «Și pã cel dintîi miluește și pã cel din urmă tămăduește», de vreme ce viața omului în lumea aceasta nu este statornică, ci vremelnică și trecătoare, și toate celelalte desfătări ale lumii sînt dășarte și zădarnice. Iar acei ce faceri dă bine săvîrșescu spre folosul dă obște și al săracilor, spre podoabă dă politii și întru slava lui Dumnezeu, mai virtos domnii ce i-au învrednicit la stăpîniri dă țări și dă noroade, aceștia au mai dă-săvîrșit răsplătire și de Dumnezeu e priimită osteneala lor, precum și după petrecaniia lor le rămîn nemuritoare și pomeniri vecinice și li să adaogă nemurirea pomenirii ca unor domni doritori dă norod ce li să încredințează dă la Dumnezeu și dă o politie creștinească ca aceasta care este ca un liman dă năzuirea tuturor streinilor. Și am întărit hrisovul acesta cu însuși credința domnii mele Iw Nicolae Petru Mavrogheni voevodu și cu credința prea iubiților domnii mele bezadele Costandin voevod, Pătru voevod, Iosif voevod și cu tot sfatul cinstiților și credincioșilor boerilor celor mari ai divanului domnii mele, pan Dumitrache Ghica vel ban, pan Manolache Brîncoveanu vel vornic dă țara dă sus, pan Enache Văcărescul vel vistier, pan Manolache Crețulescul vel vornic dă țara dă jos, pan Nicolae Filipescul vel logofăt dă țara dă sus, pan Costache Ghica vel logofăt dă țara dă jos, pan Nicolae Mavrogheni vel spatar, pan Costandin Filipescul vel postelnic, pan Radu Golescul vel clucer, pan Theodorache Tufeanul vel paharnic, pan Alecsandru Văcărescul vel stolnic, pan Nicolae vel comis, pan Mateiu Cantacuzino vel sluger, pan Anton vel pitar. Și ispravnic pan Nicolae Filipescul vel logofăt, scriindu-să hrisovul acesta la anul al doilea dintîia domnie a domnii mele, aici în orașul domnii mele Bucureștii, la anii dă la zidirea lumii 7296, iar dă la nașterea domnului Dumnezeu și mîntuitorului nostru Is. Hs. 1787, în logofeția divanului domnescu, dă Grigorie vel logofăt dă țara dă sus. Să pui să să treacă în condica divanului după obicei!».

Arhiv. Stat. București, Condica nr. 15, ff. 62-64 r.

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÎNE

ANUL LXXX Nr. 5—6

MAI - IUNIE 1962

EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC ȘI DE MISIUNE ORTODOXĂ

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMINE

COMITETUL DE REDACTIE

P R E Ș E D I N T E :

P. F. JUSTINIAN, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

M E M B R I :

P. C. Pr. ALEXANDRU IONESCU, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor.

P. C. Pr. CONSTANTIN NONEA, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Iașilor.

P. C. Prof. TRAIAN BELAȘCU, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Sibiului.

P. C. Arhim. Dr. LAURENȚIU BUSUIOC, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Craiovei.

P. C. Pr. Dr. GH. COTOȘMAN, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Timișoarei.

R E D A C T O R . R E S P O N S A B I L :

P. C. Pr. I. GAOIU, Directorul Administrației Patriarhale.

COLABORATORI

Inalt Prea Sfinții Mitropoliți, Prea Sfinții Episcopi,
Profesorii Institutelor Teologice, Seminariilor Teologice și școlilor
de cântăreți bisericești;
Prea Cucernicii Consilieri administrativi patriarhali și eparhiali
protopopii, preoții, candidații la titlul de magistru
și doctor în teologie, etc.

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE RESTITUIE. CO-
LABORATORII SINT RUGAȚI SĂ-SI PĂSTREZE COPIE
DE PE MANUSCRISELE PE CARE LE TRIMIT REDACTIEI
REVISTEI «BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ».

BISERICĂ
ORTODOXĂ
ROMÂNĂ

BULETINUL OFICIAL
AL
PATRIARHIEI ROMÎNE

ANUL LXXX
Nr. 5-6
MAI-IUNIE
1962

EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC ȘI DE MISIUNE ORTODOXĂ

C U P R I N S U L

SCRISORI IRENICE PASTORALE MESAJE

- Scrisori irenice primite de Prea Fericitul Patriarh Justinian cu prilejul Sfințelor Sărbători ale Învierii Domnului, 1962 . . .* 385—391
- Scrisori și telegrame de felicitare primite de Prea Fericitul Patriarh Justinian cu prilejul Sfințelor Paști, 1962* 392—413
- Schimburi de telegrame între Prea Fericiții Patriarhi Justinian al Bisericii Ortodoxe Romine și Chiril al Bulgariei . . .* 414—417

VIAȚA BISERICESCĂ

- Sanctitatea Sa Alexei, Patriarhul Moscovei și a toată Rusia, oaspete al Bisericii Ortodoxe Romine* 418—450
- In slujba ecumenismului creștin. Predica rostită în bisericile ortodoxe la «Pogorirea Sfințului Duh»* 451—452
- O vizită făcută Bisericii Ortodoxe de rit sirian din Malabar, de Pr. AL. IONESCU* 453—466
- Din viața parohiei ortodoxe romine de la Viena, de G. I. M.* 467—473
- Deschiderea festivă a cursurilor de îndrumare a preoților din seria a XXXIX-a* 474—483
- Incetarea din viață a mitropolitului Timotei al Varșoviei și a toată Polonia* 484
- Din viața Bisericilor Ortodoxe de peste hotare, de I. N.* 485—492
- Trei sute de ani de la moartea de mucenic a Sfințului Ioan Valahul, de Pr. conf. AL. I. CIUREA* 493—514

ÎN APĂRAREA PĂCII

- Lucrările Comitetelor executiv și consultativ ale Conferinței creștine pentru pace* 515—522
- Adunarea reprezentanților Mișcării pentru pace din Republica Populară Română* 523-533

ÎNDRUMĂRI PASTORALE

- Povățuiri și îndemnuri părintești. Spicuri din pastoralele de Paști ale ierarhilor Bisericii Ortodoxe Române* 534—539

RECENZII

- Din istoria Bucureștilor*, de T. B. 540—542

DOCUMENTARE

- Panaghiarul de la Snagov. Citeva lămuriri asupra Panaghiarului și rostului său liturgic*, de Pr. Nicolae Șerbănescu : . . 543—576

2
3

SCRISORI IRENICE PASTORALE-MESAJE

9

SCRISORI IRENICE PRIMATE DE PREA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN CU PRILEJUL SFINTELOR SĂRBĂTORI ALE INVIERII DOMNULUI, 1962

2

Păstrînd cu scumpătate tradiția străveche, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis, cu prilejul Sfințelor Sărbători ale Invierii Domnului, tuturor Patriarhilor ortodocși, o scrisoare irenică prin care exprimă, în duhul ecumenicității credinței noastre ortodoxe, dorința sinceră de pace și de dragoste frățească, între toți creștinii și între toți oamenii de pe pămînt, precum și urările de sănătate și de păstorie îndelungată și rodnică. Această scrisoare a fost publicată în numărul trecut al revistei noastre.

6

Aceleași gînduri, aceleași mărturisiri de credință și aceleași simțăminte creștine de pace, dragoste, înțelegere și colaborare sînt cuprinse și în scrisorile irenice primite de Prea Fericitul Patriarh Justinian din partea Patriarhilor ortodocși.

În cele ce urmează publicăm textul acestor scrisori irenice.

Scrisoarea Sanctității Sale ATHENAGORAS, Patriarhul Ecumenic (Constantinopol) :

PATRIARHIA ECUMENICA
Nr. 326

Prea Fericite și Înalt Prea Sfințite Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Autocefale Romîne, Frate prea iubit și mult dorit în Hristos și Impreunăslujitor al Smereniei noastre D. Justinian, îmbrățișîndu-Vă frățeste în Domnul, cu multă bucurie Vă întîmpinăm.

Lumina Invierii, care a călăuzit omenirea celor din urmă douăzeci de veacuri de istorie omenească, umple de strălucitoare lumină atît Conferința de la Rhodos, în care Bisericile Ortodoxe, însuflețite de dorința comună și motivate de hotărîrea comună, au arătat consolidat frontul

comun al unirii dogmatice și al unității panortodoxe, cât și cea de a III-a Adunare Generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la New-Deihi, în care Bisericile Ortodoxe, pe baza credinței și tradiției comune și pe baza desfășurării vieții lor comune, au jucat iarăși un astfel de rol pentru buna îndrumare a problemelor noi interbisericești, în vederea scopului urmărit de veacuri: unirea într-o bună zi a tuturor Bisericilor, sub Același Păstor, Mîntuitorul Hristos Cel înviat.

În perspectiva unor astfel de viziuni de viitor ale mult iubitei și mult doritei Voastre Prea Fericiri și ale noastre, primind, împreună cu respectabila Ierarhie, cu clerul și poporul cel dreptcredincios, cu nespusă bucurie sufletească, urările și felicitările respectabilei Voastre Prea Fericiri, cu prilejul Sfintei și Marii Sărbători a Paștilor, Vă răspundem cu multă plăcere și mulțumire «Adevărat a Inviat!» și ne grăbim cu multă voie bună să Vă dăm Vouă și mult iubitei Prea Sfintei Biserici de la Voi, sărutul frățesc al nostru și al celor din jurul nostru, îmbrățișându-Vă pe calea gândului cu dragoste fierbinte.

Felicitîndu-Vă la rîndul nostru pentru plăcuta petrecere a Sărbătorilor și urîndu-Vă, la rîndul nostru, din adîncul inimii toate cele bune, sîntem puternic încredințați că Cel ce a pătimit, a fost înmormîntat și a înviat biruitor din morți, Mîntuitorul nostru, va îndruma pe toți către pacea mondială și către unitatea cea mîntuitoare, în binecuvîntarea care vine de la Prea Sfîntul Său, Mormînt, înmulțind dragostea și îndrumînd totul către binele comun.

Îmbrățișîndu-Vă iarăși, cu sărutare sfîntă, rămînem cu dragoste frățească și deosebită cinstire.

Al respectabilei Voastre Prea Fericiri iubitor Frate în Hristos,

† *ATHENAGORAS al Constantinopolului*

Paștele anului 1962.

Scrisoarea Prea Fericitului HRISTOFOR, Papă și Patriarh al Alexandriei și al întregii Africi:

PATRIARHIA ALEXANDRIEI

Nr. 127

H R I S T O F O R

Papă și Patriarh al Alexandriei
și al întregii Africi
căt-re

J U S T I N I A N

Prea Fericitul Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit
al Ungrovlahiei, Locțiitor al Cezareei Capadociei și
Patriarh al Bisericii Ortodoxe Romîne
îmbrățișare în Hristos cel înviat.

Cu adîncă umilință și cu adîncă emoție urmărind îndeaproape Preacuratele și Preacinstitele Patimi ale Domnului Care a venit de bună

voie spre Cruce și spre moarte, pentru izbăvirea și mîntuirea lumii, și ajungînd cu voie bună la preaslăvita și sfînta zi a Învierii celei purtătoare de lumină a lui Hristos din morți, cu bucurie și veselie îmbrățișăm pe Prea Fericirea Voastră cea de Dumnezeu păzită și împărtășindu-Vă cu buze frățești salutul pascal, Vă întîmpinăm cu imnul cel vesel al credinței: Hristos a înviat!

Și cu sufletele strălucitoare și cu mințile luminate de lumina cea neînserată care străbate din Mormîntul cel primitor de viață, propovăduim cu glas mare și zicem: «Acum toate s-au umplut de lumină: cerul și pămîntul și cele de dedesubt».

Pentru triumful acesta strălucit și admirabil al credinței noastre săltăm duhovnicește și avînd în urechi vestea cea veselă a Celui înviat din morți, Care a dăruit viață și nemurire neamului omenesc, ca un Biruitor al stricăciunii și al morții, ne rugăm lui Hristos celui înviat din morți, să păzească pe Prea Fericirea Voastră cea de Dumnezeu ocrotită, dîndu-Vă îndelungare de zile, ca drept să învățați cuvîntul adevărului lui Hristos și să dea Prea Sfintei Biserici Ortodoxe și lumii întregi pace adîncă și statornică, plină de lumina cea veșnică și de fapte de credință, nădejde și dragoste, și rămînem cu dragoste frățească în Hristos cel înviat frate în Hristos,

† HRISTOFOR al Alexandriei.

Scrisoarea Prea Fericitului BENEDICT, Patriarhul Ierusalimului și al întregii Palestine:

PATRIARHIA IERUSALIMULUI

Nr. 450

B E N E D I C T

Din mila lui Dumnezeu Patriarh al Sfintei Cetăți
a Ierusalimului și al întregii Palestine
cătore

J U S T I N I A N

Prea Fericitul Mitropolit al Ungrovlahiei și
Patriarh al Bisericii Ortodoxe Romîne
îmbrățișare sfîntă în Iisus Hristos Cel înviat.

Strălucire de lumină neînserată și neîncetată luminează astăzi firea care tresaltă plină de bucurie și de veselie, cîntînd din toate puterile și cu toată armonia imnul de biruință asupra morții, cu prilejul Învierii celei purtătoare de viață a Mîntuitorului nostru Hristos, prin care noi, cei căzuți, am fost chemați din nou la bucuria desfătării de odinioară.

Bucurîndu-ne, deci, dumnezeiește, și noi cu firea întregă, — care ne-am învrednicit de nespusa milă, să săvîrșim Dumnezeieștile Taine în locurile acestea sfinte și sfîntite, pe care au pășit prea curatele picioare

ale Domnului și unde s-a săvârșit în chip minunat mîntuirea oamenilor, — am cîntat, împreună cu evlavioșii credincioși care au venit de pretutîndeni, cîntări de toată noaptea Mîntuitorului nostru care a înviat a treia zi, ieșind ca dintr-o cămară împărătească și aducînd Jertfa cea dumnezeiască și fără de sînge deasupra Sfîntului Mormînt — și am pomenit, cu multă dragoste și numele preavenerabilei Voastre Prea Fericiri, rugînd din toată inima pe Domnul să Vă hărăzească Bisericii, ani cît mai îndelungați, drept învățînd cuvîntul adevărului și conducînd la pășunile mîntuirii turma binecredincioasă care V-a fost încredințată.

Și acum îmbrățișîndu-Vă cu gîndul, în Hristos Cel înviat, și felicitîndu-Vă cu prilejul acestei renumite și sfinte zile, purtăm rugăciuni pascale în inima și pe buzele noastre, către Domnul și Mîntuitorul nostru, Cel ce a săvârșit în chip atît de minunat mîntuirea noastră și de la care ne vine orice dar, desăvârșit, rugîndu-ne harului Lui să Vă acopere cu toată bunătatea Sa cerească și să Vă trimită din abundență întărire în lupta cea bună, pe care o duceți și să Vă învrednicească a sărbători cu bucurie duhovnicească, ani îndelungați slăvita lui Înviere.

Cu aceste fierbinți rugăciuni și urări, rugîndu-Vă să transmiteți salutarea noastră pascală, împreună cu strigarea noastră admirabilă și plăcută «Hristos a înviat», Prea Sfințiților Arhieriei care alcătuiesc Sfîntul și Sfințitul Sinod din jurul Prea Fericirii Voastre — Frați iubiți ai noștri în Domnul — și îmbrățișîndu-Vă din nou cu dragoste frățească în Hristos cel înviat, rămîn al respectabilei Voastre Prea Fericiri, iubitor Frate în Hristos, cu totul devotat,

†*BENEDICT al Ierusalimului*

In Sfînta Cetate a Ierusalimului, Paștele 1962.

Scrisoarea Prea Fericitului ALEXEI, Patriarhul Moscovei și al Intregii Rusii :

Prea Fericirea Voastră,
Prea Iubite, în Domnul, Prea Fericite Vlădică,

HRISTOS A ÎNVIAT !

Este mare, deplină și desăvârșită bucuria Invierii Domnului nostru Iisus Hristos. Ea devine tot mai apropiată inimilor noastre prin comuniunea reciprocă între cei uniți în același gînd al credinței în Mîntuitorul și Domnul nostru al tuturor, tot așa după cum lumina prin refracțiune și reflectare ia o nouă strălucire, care desfătează pe tot acela, care o privește.

Cu bucurie salut pe Prea Iubita Voastră Prea Fericire de Luminatul Praznic al Invierii Domnului și Vă transmit cuvînt de bucurie și de urări bune. Rog pe Domnul cel Înviat să Vă întărească El, cu pacea Sa cea Dumnezeiască și cu bucurii; să Vă înnoiască puterile vieții Voastre și cu darul Său din plin să Vă ajute în slujirea Cuvîntului Adevărului și

mîntuirii sufletelor creștinești, prin Pronia Sa, încredințate păstoririi Prea Fericirii Voastre.

Solicitîndu-Vă sfintele Voastre rugăciuni, rămînem cu frățească întru Hristos dragoste, cu tot sufletul devotat,

† *ALEXEI al Moscovei și Întregii Rusii.*

Scrisoarea Prea Fericitului EFREM, Patriarhul Catolicos al Întregii Gruzii :

Prea Fericirea Voastră,
Prea Fericite Vlădică,

Din îndurarea Maicii Domnului, Noi și Sfîntul nostru Sinod al Bisericii Ortodoxe din Iviria Gruziei, trimitem Sanctității și Prea Fericirii Voastre sincere urări de Prea Luminatul Praznic ce vine al Învierii lui Hristos și Vă întîmpinăm cu salutul plin de bucurie: Hristos a înviat!

Rog pe Dătătorul Păcii și a tot binele, Inviatul Domn, să întărească puterile Voastre sufletești și trupești, spre continuarea mult prea grelei și mult prea rodnicei Voastre slujiri, pentru binele Bisericii lui Dumnezeu și a toată lumea și a întregii Ortodoxii.

Vă încredințăm, Prea Fericite Părinte Întîistătător, că numele Arhieriei Voastre se rostește neînterupt de Noi în smeritele noastre rugăciuni, la Prestolul lui Dumnezeu și locurile noastre sfinte.

Adevărat a înviat Hristos!

Încredințîndu-mă pe mine și turma noastră sfîntă bineprimitelor Voastre rugăciuni, cu adîncă cinstire și deplin devotament am cinstea a rămîne din mila lui Dumnezeu,

† *EFREM II, Catolicos-Patriarh al Întregii Gruzii.*

Scrisoarea Prea Fericitului GHERMAN, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Sîrbe :

Prea Fericitului Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei, Locțiitor al Cezareei Capadociei, Patriarh al Bisericii Ortodoxe Romîne, dorit și iubit întru Hristos frate al smereniei noastre, Domnul JUSTINIAN, îmbrățișări în Domnul Prea Fericirii Voastre și felicitări cordiale.

Din mila lui Dumnezeu și în acest an dorim să Vă felicităm de îmbrăcurătorul Praznic al Învierii Domnului nostru Iisus Hristos și potrivit sfințitului obicei creștinesc să Vă îmbrățișăm și sărutîndu-Vă cu duhul, să Vă rostim purtătoarea de biruință felicitare:

Hristos a înviat!

Domnul nostru Iisus Hristos a fost răstignit pe Golgota pentru ca prin moartea de bună voie pe Cruce să dea răscumpărare și mîntuire întregului neam omenesc (Rom. IV, 25). Sfinții Apostoli au fost adînc cutremurați de înfricoșătoarele patimi de pe Golgota ale Invățătorului și Domnului lor. Dar, Dumnezeu-Omul cel Milosiv și în suferințele groaznice de pe cruce n-a uitat pe oamenii Săi și chiar pe prigonitorii Săi, și pentru toți și atunci se ruga (Luca XXIII, 34).

Domnul și Stăpînul vieții și al morții a stat trei zile în mormînt, dar nu și-a lăsat turma Sa fără mîngîiere, fiindcă prin slăvita Sa Înviere a împăcat și bucurat pe Sfinții Săi Apostoli, înzestrîndu-i cu cel mai nezdruncinat temel al credinței noastre (I Corinteni XV, 14).

Pentru această nețărmurită iubire de oameni — lui Dumnezeu întotdeauna I se cuvine slavă și cinste: Tatălui, Fiului și Sfîntului Duh, acum și în vecii vecilor. Amin!

† GHERMAN
Patriarhul Serbiei

Scrisoarea Prea Fericitului CHIRIL, Patriarhul Bulgariei:

PATRIARHIA BULGARIEI
nr. 2.804.

Prea Fericirea Voastră,

HRISTOS A INVIAT!

Vestirea îngerului despre Cel înviat dintre cei morți, Fiul Dumnezeiesc, umple sufletele noastre de bucuria pe care au simțit-o Sfinții Apostoli aflînd fericita știre a Învierii.

Această veste a Sfintei Biserici n-a încetat nici astăzi, pentru că ea este cuvîntul dragostei și al păcii și testamentul veșnic al Evanghelistului ceresc: «Mergeți și propoveduiți că Domnul a Înviat, omorînd moartea, căci este Fiul lui Dumnezeu și aduce mîntuirea pentru tot neamul omenesc».

Biserica mamă ne cheamă cu blîndețe: «... cu bucurie îmbrățișați-vă unii pe alții», căci în această sfîntă zi «toate s-au umplut de lumină, cerul și pămîntul și cele dedesubt».

Cu prilejul acestui mare Praznic al puterii Dumnezeiești biruitoare asupra răului și a morții, în numele meu personal și în numele Sfîntului Sinod, adresez Prea Fericirii Voastre felicitări sincere și, prin rugăciunile noastre, cele mai bune urări pentru ca Sfînta Sărbătoare a Paștilor, care ne-a fost dăruită, să fie pentru voi o bucurie duhovnicească «în această zi pe care a făcut-o Domnul».

Slavă Domnului nostru Milostiv, Care ne dă puterile trebuitoare spre a continua să înălțăm smeritele noastre rugăciuni de pace, de pace trainică pe pământ, pentru toți oamenii.

Fie ca Dătătorul de viață Cel Înviat să reverse din beșug asupra Prea Fericirii Voastre, a clerului Vostru binecredincios, a păstoriților Voștri evlavioși și a Patriei Voastre harurile Sale și să desăvârșească lucrările noastre de întărirea credinței, a dragostei frățești și a păcii între toți oamenii și toate popoarele din lume.

HRISTOS A INVIAT!

Solicitînd sfintele rugăciuni arhieresti ale Prea Fericirii Voastre, rămîn, în numele Domnului Iisus, al Vostru smerit frate împreună slujitor,

† CHIRIL
Patriarhul Bulgariei

**SCRISORI ȘI TELEGRAME DE FELICITARE
PRIMATE DE PREA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN
CU PRILEJUL SFINTELOR PAȘTI, 1962**

Pe lângă scrisorile irenice ale Patriarhiilor ortodocși, Prea Fericitul Patriarh Justinian a mai primit și alte scrisori irenice din partea Întîistătătorilor Bisericilor Ortodoxe Autocefale precum și numeroase scrisori și telegrame de felicitare trimise de conducători și slujitori ai Bisericilor Ortodoxe și Eterodoxe de peste hotare și de unele personalități ale vieții creștine din diferite țări.

Intrucît aceste scrisori și telegrame de felicitări, prilejuite de luminatul praznic al Învierii Domnului, dovedesc dragostea și aleasa prețuire de care se bucură Biserica Ortodoxă Romîna și Întîistătătorul ei, Prea Fericitul Patriarh Justinian, în toată lumea creștină, publicăm în paginile următoare, cuprinsul unora dintre ele.

Telegrama Prea Fericitului Patriarh CHIRIL al Bulgariei :

*Prea Fericitului JUSTINIAN,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romîne,*

BUCUREȘTI

Frățește felicit pe Prea Fericirea Voastră cu ocazia Luminosului Praznic al Învierii lui Hristos și călduros rog pe Fiul lui Dumnezeu cel Înviat din morți să umple sufletul Vostru cu prea luminoasa bucurie a zilei sfinte și să înmulțească milele Sale față de Voi, ca să continuați încă mulți ani lucrarea Voastră atît de rodnică în slujirea Voastră Arhipăstorească.

HRISTOS A INVIAT !

† CHIRIL
Patriarhul Bulgariei

Scrisoarea irenică a Înalt Prea Sfințitului HRISOSTOM, Arhiepiscopul Atenei și președintele Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe a Greciei :

SFINTUL SINOD AL BISERICII GRECIEI

Nr. 916.

Prea Fericite Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Locțiitor al Cezareei Capadociei, Mitropolit al Ungrovlahiei și Arhiepiscop al Bucureștilor, Frate prea iubit în Hristos Dumnezeu și Impreunăslujitor, D. JUSTINIAN, îmbrățișându-Vă în Domnul, cu multă bucurie Vă întâmpinăm.

Cu prilejul sărbătorii de lume mîntuitoare a purtătoarei de lumină Invierii, în care Hristos «Soarele Dreptății» a înviat în chip strălucit din mormînt, în care toate s-au umplut de bucurie și de lumină și în care Cel ce s-a răstignit pentru noi înfrîngînd cu îndrăzneală puterile întunericului și triumfînd asupra lui, ne-a izbăvit din robia morții și din stricăciune, în această renumită și sfîntă zi, comunicăm cu dragoste cu mult iubita Voastră Prea Fericire și îmbrățișându-Vă în gînd, Vă întâmpinăm cu strigătul de biruință al Bisericii : Hristos a înviat !

Acest imn de biruință avîndu-l în inimă și pe buze atît noi cît și II. PP. SS. Arhieriei din jurul nostru și sfințitul cler și poporul, rugăm pe Biruitorul cel înviat să dăruiască lumii celei învăluite de viforul patimilor păcatului, pacea și bucuria cea neîmputînată care izvorăște din Inviere...

Îmbrățișînd, iarăși, în Hristos cel înviat, pe înalt prea sfințita și mult iubita Voastră Prea Fericire, rămînem,

Iubitor frate în Hristos cu totul devotat,

HRISOSTOMOS at Atenei

Scrisoarea irenică a Înalt Prea Sfințitului MACARIE, Arhiepiscopul Ciprului, Întîistătătorul Bisericii Autocefale Cipriote :

ARHIEPISCOPIA CIPRULUI

Prea Fericite Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Mitropolit al Ungrovlahiei, și Arhiepiscop al Bucureștilor, Frate mult iubit și prea dorit și Impreunăslujitor, D. JUSTINIAN, îmbrățișându-Vă frățeste întru Domnul, cu multă bucurie Vă întâmpinăm.

Răsărit-a ziua Invierii strălucită și plină de bucurie pentru toată lumea creștină. Cu toții veseli și cu făclii strălucitoare întâmpinăm pe Răscumpărătorul și Mîntuitorul, pe Care ieri, plini de jale, împreună cu Iosif și cu Nicodim L-am condus la groapă. Ieri am jelit împreună

cu mironosițele și iată că astăzi îl auzim grăindu-ne salutul acela plin de nespusă bucurie: «Bucurați-vă». Iar durerea aceea a noastră se transformă în bucurie.

Bucurându-ne, deci, și binecuvîntînd pe Domnul nostru și Dumnezeu, că prin mila lui nespusă ne-a învrednicit să sărbătorim cu veselie și să prăznuim cu strălucire slăvita și de viață aducătoare Lui Înviere din morți, venim acum, pe calea gîndului, cu multă bucurie să vizităm pe respectabila Voastră Prea Fericire și dîndu-Vă sărutarea frățească în Hristos, Vă întîmpinăm cu admirabilele și plăcutele cuvinte «Hristos a înviat», rugîndu-ne din adîncul inimii Celui ce a înviat din morți și a dăruit lumii viață veșnică, să Vă hărăzească Bisericii Voastre, cu îndelungare de zile și întru veselie duhovnicească, ca să sărbătoriți Învierea Lui cea mîntuitoare de lume ani îndelungați, drept învățînd pe poporul credincios încredințat Vouă și să-l conduceți spre pășunile mîntuirii spre slava preabinecuvîntatului Lui nume.

Cu aceste cordiale rugăciuni și urări, rugîndu-vă frățește să transmiteți Ierarhiilor care alcătuiesc Sfîntul și Sfințitul Sinod din jurul Vostru, sărutarea pascală în Hristos și îmbrățișînd din nou cu sărutare sfîntă, cu multă dorire, pe frățeasca Voastră Prea Fericire Vă urăm ca anii Voștri să fie cît mai îndelungați, plini de sănătate și de veselie și rămînem

Al Prea Fericirii Voastre iubitor frate în Hristos, cu totul devotat,

† MAKARIE al Ciprului

Scrisoarea Înalt Prea Sfințitului TIMOTEI, Mitropolitul Varșoviei și al întregii Polonii:

Prea Fericirea Voastră,
Prea Fericite Vlădică,

HRISTOS A INVIAT!

«Astăzi toată făptura să se bucure, căci Hristos a înviat și iadul s-a robit».

În zilele strălucite și pline de bucurie ale Învierii lui Hristos, vestea că Iisus Hristos a înviat se răspîndește în toată lumea, creștină. Împlinind vechea tradiție, felicit pe Prea Fericirea Voastră cu prilejul acestei mari sărbători a Sfințelor Paști. Mîntuitorul cel Înviat să Vă dea puteri înnoite și să binecuvînteze lucrarea Voastră și toate inițiativele Voastre, spre binele Sfintei Biserici Ortodoxe și spre slava prea sfîntului nume al lui Hristos.

«Unde-ți este, moarte, boldul? Unde-ți este, iadule, biruința?» — exclamă în ziua Sfințelor Paști Sfîntul Ioan Gură de Aur. «Hristos a înviat și se bucură îngerii» — continuă Sfîntul Ioan Gură de Aur.

Să ne bucurăm și noi împreună cu toată lumea «cea văzută și cea nevăzută că a Înviat Hristos, bucuria cea veșnică».

Mîntuitorul să aducă pacea și bucuria la toți oamenii de pe pămînt, «să dea pacea la toate făpturile». Hristos cei Înviat să păzească de tot răul «Sfînta Sa Biserică, orașele, bisericile și toate țările». Nici o întristare și nici o tulburare să nu aducă vreo întunecare și să nu micșoreze bucuria noastră în Mîntuitorul cel Înviat.

Al Prea Fericirii Voastre smerit slujitor în Domnui,

† *TIMOTHEI,*

Mitropolitul Varșoviei și a toată Polonia

Scrisoarea Înalt Prea Sfințitului IOAN, Mitropolitul Pragăi, și al întregii Cehoslovacii :

*Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului Părinte JUSTINIAN,
Patriarh al Bisericii Ortodoxe Romîne,*

BUCUREȘTI

«Ziua Invierii și să ne luminăm cu prăznuirea și unul pe altul să ne îmbrățișăm».

Cu aceste îmbucurătoare cugete și sărbătorești sentimente salut și felicit pe Prea Fericirea Voastră cu sărutare frățească :

HRISTOS A INVIAT !

Să dăm slavă Domnului nostru Iisus Hristos, Carele a înviat din morți și ne-a luminat pe noi cu lumina preaslăvitei Sale Invieri. El ne-a făcut pe noi părtași praznicului dintre praznice și sărbătorii sărbătorilor — Sfintele Paști.

Imbrățișez și sărut pe Prea Fericirea Voastră și rog pe Domnul cel Înviat să trimită Prea Fericirii Voastre bucurie duhovnicească, puteri, sănătate, mulți ani și bogatele Sale îndurări întru slava lui Dumnezeu, bucuria comuniunii noastre și să ne binecuvînteze cu binecuvîntata Sa pace.

Domnul cel Înviat să ne «umple pe noi de toată bucuria și pacea» (Rom. XV, 13).

Cu sinceră întru Hristos dragoste,

† *I O A N*

Mitropolitul Pragăi

Scrisoarea Inalt Prea Sfințitului PAAVALI, Arhiepiscopul Careliei și al întregii Finlande.

Prea Fericirea Voastră,

«Iară după ce a trecut ziua sîmbetei, cînd se lumina spre ziua cea dintîi a săptămîinii...» (Matei XXVIII, 1).

Despre această sîmbătă cîntă Biserica: «Este sîmbăta cea binecuvîntată, este ziua de odihnă în care Unicul Fiu al lui Dumnezeu S-a odihnit de toate lucrările Sale». Și prin Învierea Fiului lui Dumnezeu, ziua cea dintîi a săptămîinii, s-a binecuvîntat ca o nouă sîmbătă, pe care noi o cîntăm: «Această numită și sfîntă zi, una a sîmbetelor împărăteasă și doamnă, al praznicelor praznic și sărbătoare a sărbătorilor». De aceea preamărim noi în fiecare duminică Învierea cîntînd: «Învierea lui Hristos văzînd, să ne închinăm Sfîntului Domnului Iisus, Unuia celui fără de păcat...».

Și lucru minunat este că deși repetăm în fiecare duminică prăznuirea Învierii, bucuria pentru Înviere nu se sfîrșește niciodată, ci ea umple inimile credincioșilor și mai vîrtos de Sfintele Paști. În această privință, își găsesc și cuvintele Domnului împlinire: «Căci celui ce are i se va mai da și-i va prisosi» (Matei, XIII, 12).

«Deci s-au bucurat ucenicii văzînd pe Domnul». Fericirea noastră este de a crede chiar dacă nu vedem (Ioan XX, 22, 29) și de a propovedui unii altora și lumii întregi:

«Hristos a înviat din morți — Cu adevărat El a înviat!»

Al vostru smerit frate în Hristos,

† P A A V A L I,

Arhiepiscopul Careliei și a toată Finlanda

Telegrama Inalt Prea Sfințitului PAISIE, Arhiepiscopul întregii Albanii:

*Prea Fericitului JUSTINIAN,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romîne,*

BUCUREȘTI

HRISTOS A INVIAT!

Cele mai bune urări și salutări frățești în Hristos cel Inviat.

† P A I S I E

Arhiepiscopul întregii Albanii

Scrisoarea Înalt Prea Sfințitului IACOB, Arhiepiscop al Americii de Nord și Sud :

Prea Fericite,

Cu prilejul sărbătorii Învierii celei mîntuitoare de lume a Mîntuitorului Hristos, care se apropie, cu dragoste frățească salutînd pe mult iubita și prea dorita Voastră Prea Fericire, cu cuvintele îngeresti «HRISTOS A INVIAT», Vă urăm ca bucuria și pacea care au izvorît din Mormîntul cel dătător de viață, să fie pentru Prea Fericirea Voastră nesfîrșite.

Domnului Cel înviat, El este Acela care și pe noi umilii slujitori ai Lui «ne-a trimis să binevestim săracilor, să vindecăm pe cei zdrobiți, să propovăduim orbilor vederea și să dăm drumul celor răniți cu iertare» (Isaia LXI, 1).

Domnul Cel înviat, Cel ce a răsturnat pe paznicii Mormîntului Său, Acela să Vă dea Vouă și Prea Sfintei Biserici de la Voi bucuria de a vedea credința întărită și nădejdea Învierii și a mîntuirii celei numai în Dumnezeu, punînd stăpînire din ce în ce mai mult pe inimile binecredincioșilor Voștri creștini.

Acela să dăruiască și Prea Fericirii Voastre sănătate, bucurie și putere întru a conduce binecredincioasa turmă a Voastră, ani cît mai îndelungați, către pășunile mîntuirii și pe calea unității creștine ortodoxe.

Imbrățișînd pe Prea Fericirea Voastră în Hristos cel înviat, rămîn,
Frate iubitor în Hristos cu totul devotat,

† I A C O B,

Arhiepiscop al Americii de Nord și de Sud

Scrisoarea Prea Sfințitului SIMEON, Episcopul ortodox al Sanhaiului

HRISTOS A INVIAT !

Prea Fericirea Voastră,

Prea Milostive Arhipăstor și Părinte Sfînt,

Am cinstea să Vă felicit de Marele Praznic al Luminatei Învieri a lui Hristos — de Sfintele Paști.

Vă transmit cele mai bune doriri de sănătate, de succes și întru toate bună sporire.

Al Prea Fericirii Voastre prea plecat asculător,

† S I M I O N

Episcopul cel dintîi al Chinei-Shanghai

Scrisoarea Înalt Prea Sfințitului ILIE KARAM, Mitropolitul Libanului :

Prea Fericirea Voastră,
Prea iubite Vlădică,

Vă felicit de Luminosul Praznic al Învierii lui Hristos. Imbrățișându-Vă de trei ori Vă sărut! Rog pe Domnul nostru Iisus Hristos să Vă dăruiască sănătate și zile îndelungate.

Prea Fericirii Voastre, Întregii Voastre turme și întregului popor Vă urez :

«MULTI ANI»!

Al prea Fericirii Voastre întru Hristos fiu duhovnicesc,

† *Smeritul ILIE KARAM,*
Mitropolitul Libanului

Scrisoarea Înalt Prea Sfințitului NIFON, Mitropolitul de Zahlé și Baalbek (Liban) :

Prea Fericirea Voastră,
Prea iubit în Domnul, Prea Fericite Stăpîne,

HRISTOS A ÎNVIAT!

Binecuvîntați și primiți din toată inima sincerele noastre felicitări și urări de bine cu ocazia solemnei și prea luminatei sărbători a Sfințelor Paști.

Inviat din mormînt Domnul nostru Iisus Hristos să Vă dăruiască Prea Fericirii Voastre milele Sale cele bogate, pentru continuarea rodniciei activității arhipăstorești, spre binele și slava Bisericii lui Hristos.

Dorindu-vă sănătate, fericire, și mulți ani, rămînem cu fiiască dragoste și devotament.

† *N I F O N*
Mitropolit de Zahlé și Baalbek

Scrisoarea Înalt Prea Sfințitului PITIRIM, Mitropolitul Krutițelor și Kolomnei :

Prea Fericirea Voastră,
Prea Fericite Patriarh JUSTINIAN,

HRISTOS A ÎNVIAT!

În această numită și luminoasă zi, primiți din partea mea acest pu-rurea îmbucurător salut, cu doriri de sănătate și îndelungă înziliră a Prea Fericirii Voastre.

Bucuria luminoasă a Învierii lui Hristos să strălucească în inimile noastre și să ne păzească pe pământ pacea și iubirea de frați între oameni. Din prisosința inimii și bucuria duhovnicească Vă îmbrățișez și sărut.

ADEVĂRAT A INVIAT!

Cu frățească întru Hristos dragoste rămân smeritul .

† P I T I R I M,

Mitropolitul Krutițelor și Kolomnei

Telegrama Înalt Prea Sfințitului IOAN, Mitropolitul Kievului și Galiției și Exarh patriarhal al Ucrainei :

*Prea Fericitului JUSTINIAN
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romîne*

BUCUREȘTI

• HRISTOS A INVIAT!

Din suflet felicit pe Prea Fericirea Voastră de Luminatul Praznic, cerînd în rugăciuni pentru Prea Fericirea Voastră milele cele bogate ale Celui ce a Înviat!

† *Mitropolit IOAN,
Exarhul Ucrainei*

Telegrama Înalt Prea Sfințitului BORIS, Mitropolitul Odesei.

*Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului JUSTINIAN,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romîne,*

BUCUREȘTI

Aduc fiești felicitări cu salutarea plină de bucurie :

HRISTOS A INVIAT!

Mă rog pentru Prea Fericirea Voastră și Vă doresc toate bucuriile întru Înviatul nostru Mîntuitor și Săvîrșitor al credinței noastre, Iisus.

Acestuia să-I aducem rodul credinței, iar prin dragostea a toate lucrătoare să înrădăcinăm în cei ce ne înconjoară pacea și bucuria, făcîndu-i să năzuiască a ușura greutățile aproapelui, pentru ca astfel să îndeplinească Legea Lui de a iubi pe Dumnezeu și pe om.

Cu dragoste,

† *Mitropolit BORIS*

Scrisoarea Înalt Prea Sfințitului PIMEN, Mitropolit de Leningrad și Ladoga :

*Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului JUSTINIAN,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romine, Locțiitor al Cezareei
Capadociei, Mitropolit al Ungrovlahiei, Arhiepiscop al Bu-
cureștilor,*

Rog să primiți din partea mea sincere felicitări de praznicul cel plin de lumină și de toată bucuria al prea luminoasei lui Hristos Învieri.

HRISTOS A INVIAT !

Al Prea Fericirii Voastre osîrdnic cinstitor și neconținut rugător,

† P I M E N

Mitropolit de Leningrad și Ladoga

Scrisoarea Înalt Prea Sfințitului NICODIM, Arhiepiscop de Iaroslav și Rostov, Membru al Sfântului Sinod, Președintele Departamentului treburilor bisericești externe ale Patriarhiei din Moscova.

Prea Fericirea Voastră,
Prea Fericite Vlădică,

HRISTOS A INVIAT !

În ziua cea purtătoare de lumină și mîntuitoare a biruitoarei sculări din mormînt a Fiului lui Dumnezeu, Celui răstignit, care cu moartea pre moarte a călcat «și cu Sine pe toate le-a înviat», — cu inima și cu gîndul mă adresez Prea Fericirii Voastre aducîndu-Vă din tot sufletul salutul pascal.

În sfînta bucurie pascală, din suflet doresc Prea Fericirii Voastre și Sfintei Voastre Biserici milele cerești și îndurările Înviatului dătător de viață.

În unirea, de Dumnezeu lăsată, a păcii și dragostei să petreacă binecredincioasa și de Dumnezeu păzita Voastră turmă și așa să se învrednicească de darurile Dumnezeiești cele bogate și de nepieritoarele și mîntuitoarele bunuri duhovnicești.

Mă încredințez sfintelor Voastre rugăciuni și rămîn cu dragoste întru Hristos cel Înviat,

† NICODIM

*Arhiepiscop de Iaroslav și Rostov
Membru al Sf. Sinod*

Telegrama Înalt Prea Sfințitului SOFRONIE, Mitropolitul Durostorului și Cerveniei :

Prea Fericirea Voastră,

Din toată inima Vă felicit cu prilejul Paștelui Domnului și în rugăciunile noastre Vă dorim sănătate și mulți ani în rodnică Voastră activitate pe ogorul Domnului.

HRISTOS A INVIAT !

† SOFRONIE

Mitropolitul Durostorului și Cerveniei

Telegrama Înalt Prea Sfințitului MAXIM, Mitropolit de Loveci :

*Prea Fericirii Sale,
Patriarhului JUSTINIAN,*

BUCUREȘTI

Prea Fericirea Voastră, binevoiți a primi salutările mele pascale și urările cele mai sincere.

† MAXIM,

Mitropolit de Loveci

Telegrama Înalt Prea Sfințitului CLIMENT, Mitropolit de Stara-Zagora :

Prea Fericitului. Patriarh JUSTINIAN,

BUCUREȘTI

Mă grăbesc să urez Prea Fericirii Voastre Paștele lui Hristos plin de bucurie, mîntuire și pace de la Hristos cel Inviat pentru evlaviosul Vostru popor și călduros să Vă felicităm cu

HRISTOS A INVIAT !

† CLIMENT,

Mitropolit de Stara-Zagora

Scrisoarea Inalt Prea Sfințitului NICODIM, Mitropolit de Sliven :

«Prăznuim omorîrea morții, sfărîmarea iadului și începătura altei vieții veșnice».

Prea Fericirea Voastră,

HRISTOS A INVIAT !

Cu adîncă stimă și cu bucurie pascală felicit pe Prea Fericirea Voastră cu ocazia celui mai mare și Luminos Praznic al Învierii lui Hristos și rog pe Îvingătorul morții și al iadului să nu ridice dreapta Sa de deasupra Voastră și să Vă întărească cu puteri harice să împliniți opera Lui, propoveduind și semănînd credința în biruința vieții asupra morții, a dragostei asupra urii, a păcii asupra războiului.

Întru mulți ani, Prea Fericite Vlădică.

Mă încredințez sfintelor Voastre rugăciuni arhipăstorești și rămîn al Prea Fericirii Voastre, cu sărutare pascală, smerit, cel mai mic, întru Hristos frate și conslujitor,

† *NICODIM*
Mitropolit de Sliven

Scrisoarea Inalt Prea Sfințitului PIMEN, Mitropolitul Nevrocopolului :

Prea Fericirea Voastră,
Prea Fericite Vlădică și Arhipăstor,

HRISTOS A INVIAT !

Din tot sufletul și sincer salut pe Prea Fericirea Voastră în această sfîntă zi și a biruitoarei Învieri din mormînt a Fiului lui Dumnezeu, ce-a fost răstignit.

Cu toată dragostea rog pe Domnul ca să reverse asupra Prea Fericirii Voastre și asupra credincioșilor Voștri, în acest praznic din plin binecuvîntările și lumina Adevărului Său și să întărească pe Prea Fericirea Voastră în sfînta și osîrdnica lucrare pe ogorul Domnului, «pentru că Dumnezeu, după bunăvoința Sa, vă dă și voință și putință» (Filipeni II, 13).

ADEVĂRAT A INVIAT !

Cerîndu-Vă Arhipăstoreștile Voastre rugăciuni, rămînem al Prea Fericirii Voastre cu dragoste întru Hristos cel Inviat,

† *P I M E N,*
Mitropolit de Neurocopole

Scrisoarea Înalt Prea Sfințitului IACOB, Mitropolitul Mitilenei :

*Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,
D. JUSTINIAN,*

BUCUREȘTI

Prea Fericite,

Cu prilejul strălucitei zile a Învierii Domnului, vin să Vă adresez Prea Fericirii Voastre prezenta scrisoare, ca să mă fac părtaș bucuriei celei mari a praznicului Învierii și Vă urez ca Cel înviat din morți, Care a dăruit lumii viață, Domnul nostru Iisus Hristos, să Vă hărăzească și Prea Fericirii Voastre sănătate și putere, ani îndelungați, spre binele Bisericii în fruntea căreia stați cu vrednicie și spre slava credinței noastre ortodoxe.

Cu acestea, cerînd rugăciunile Voastre cele bine primite de Dumnezeu și binecuvîntările Voastre, în ajutorul meu și al turmei mele, rămîn

Cu cel mai adînc respect,

† IACOB al Mitilenei

Scrisoarea Înalt Prea Sfințitului ONISIM, Arhiepiscop de Vladimir și Suzdal :

Prea Fericirea Voastră,
Prea Fericite Patriarh,

HRISTOS A ÎNVIAT !

În zilele bucuriei creștinești de obște pentru mîntuitoria și de viață dătătoare a Domnului nostru Iisus Hristos mă grăbesc să Vă întîmpin, Prea Fericite, cu această bucurie.

În duh de rugăciune Vă doresc «să Vă îndulciți din bucuriile acestui mare și luminos Praznic».

Să vă trimită Dătătorul de viață și Domnul tuturor ajutorul Său cel ceresc ca întru sănătate și zile îmbelșugate să săvîrșiți cu toată îndemînarea și izbînda Înalta Voastră slujire Arhierescă spre folosul Bisericii lui Hristos și spre mîntuirea sufletelor turmei Voastre de multe milioane.

Vom ruga fierbinte pe Mîntuitorul nostru Cel Înviat ca El să reverse peste toate popoarele bogata Sa milă și pacea, așa de mult dorită de omenirea toată.

Împreună cu Prea Fericirea Voastră îndrăznesc să cred în întronarea viitoare împărăției a păcii și bune stări, cu zile bune pe întreg pămîntul, drept un nestrămutat temel și asigurare a fericirii generale a omenirii.

Omenirea zilelor noastre prin suferințele sale și-a meritat această
fericire, pe care cu tot dreptul voiește s-o transmită și generațiilor viitoare.
Cu frățescă întru Hristos dragoste, rămânem sincerul Vostru cinstitor.

† *ONISIM,*
Arhiepiscop de Suzdal și Vladimir

Telegrama Înalt Prea Sfințitului PAVEL, Arhiepiscop de Astrahan :

Prea Fericitului Patriarh JUSTINIAN,

BUCUREȘTI

HRISTOS A INVIAT !

Felicit pe Prea Fericirea Voastră de Luminatul Praznic al Învierii și
Vă transmit, cele mai bune urări.

† *PAVEL*
Arhiepiscop de Astrahan

Scrisoarea Prea Sfințitului LEONID, Episcop de Kursk și Bielgorod :

Prea Fericirea Voastră,
Prea Fericite Vlădică,

În «această minunată și sfântă zi», rog pe Prea Fericirea Voastră să
primească din parte-mi salutul pascal, plin de toată bucuria :

HRISTOS A INVIAT !

Să reverse Inviatul Domn, izvorul vieții și al păcii, bucuria Sa plină
de toate binecuvântările asupra sufletelor noastre.

Smerit solicitând binecuvântările Voastre de Întâistător, mă încre-
ditez sfintelor Voastre rugăciuni și am cinstea să rămân al Înalt Prea
Sfinției Voastre neconținut rugător.

† *LEONID,*
Episcop de Kursk și Bielgorod

Scrisoarea Prea Sfințitului MIHAIL, Episcop de Ijevsk, (U.R.S.S.) :

HRISTOS A INVIAT !

Prea Fericirea Voastră,
Prea Fericite Vlădică,

Binevoii a primi prea respectuoasa mea felicitare de Luminatul Praz-
nic al Învierii lui Hristos și cu cele mai alese doriri de tot binele.

Solicitînd rugăciunile Voastre Arhipăstorești pentru nevrednicia mea,
rămîn

† *Smeritul Episcop, MIHAIL*

Scrisoarea Prea Sfințitului Episcop CHIPRIAN, din Moscova :

HRISTOS A INVIAT !

Prea Fericirea Voastră,

Vă salut, Prea Fericite Părinte, de Luminosul Praznic al Învierii
Domnului nostru Iisus Hristos.

Smerit solicit Ierarhiceștile Voastre rugăciuni.

† *Episcop CHIPRIAN*

Scrisoarea Prea Sfințitului VISARION, Episcopul Ortodox sîrb al
Banatului (R. P. F. Iugoslavia) :

Prea Fericirea Voastră,

Rugăm pe Dumnezeu cel Inviat să dăruiască Prea Fericirii Voastre
sănătate deplină, viață îndelungată și roade duhovnicești cît mai bogate,
și cu ocazia măreței sărbători a Învierii Domnului, frățește Vă felicităm cu

HRISTOS A INVIAT !

Al Prea Fericirii Voastre întru Hristos frate,

† *VISARION,*
Episcopul ortodox sîrb al Banatului

Telegrama Prea Sfințitului ANDREI, Episcopul romînilor ortodocși
din America :

Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului Părinte JUSTINIAN,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romîne,

BUCUREȘTI

Cu prilejul Sfintei Învieri a Domnului, clerul și credincioșii adevărații
Episcopii, înaltă rugăciuni fierbinți pentru sănătatea Prea Fericirii
Voastre.

La mulți ani !

† *A N D R E I,*
Episcopul romînilor ortodocși din America

Scrisoarea Prea Sfințitului Episcop NICOLAE, rectorul Academiei Teologice «Sfântul Climent de Ohrida» din Sofia :

Prea Fericirea Voastră,
Prea Fericite Părinte și Vlădică,

Cu sentimentul de prea aleasă dragoste către Prea Fericirea Voastră, în numele celor ce învață și se învață în Academia Duhovnicească, încredințată mie, precum și în numele meu personal, salut pe Prea Fericirea Voastră cu tradiționalul și atotbiruitorul salut :

HRISTOS A INVIAT !

Din tot sufletul rugăm pe Înviatul din morți, Biruitorul morții, Hristos Domnul, să umple de prea luminata bucurie pascală pe de Dumnezeu iubitoarea Voastră inimă și să vă însoțească întotdeauna în truda Voastră Arhipăstorească, spre folosul și necontenita propășire a Sfintei Biserici Românești în misiunea ei sfântă pentru poporul ortodox frate român și pentru întărirea păcii în lume, spre bunăstarea Sfințelor lui Dumnezeu Biserici și bunăvoire între toți oamenii.

Solicitându-Vă sfintele și patriarhiceștile Prea Fericirii Voastre rugăciuni, rămânem al Vostru devotat întru Domnul mai mic confrate și ascultător.

† NICOLAE,
Episcop de Makariopolski

Scrisoarea Prea Sfințitului IOSIF, Episcop de Znepolis :

Prea Fericirea Voastră,

Vă rog să primiți călduroasele mele felicitări fiești și bune urări în rugăciune, cu ocazia mărețului și mîntuitorului Praznic al Învierii lui Hristos.

HRISTOS A INVIAT !

Încredințându-mă sfintelor Voastre rugăciuni, rămân al Prea Fericirii Voastre cel mai mic frate și conslujitor,

† IOSIF
Episcop de Znepolis

Scrisoarea Prea Sfințitului DAMASCHIN, Episcopul Dimitriadei :

Prea Fericite,

Sărbătoarea cea aducătoare de mîntuire și de bucurie a lumii, a dumnezeieștilor Paști, ne oferă prilejul plăcut să comunicăm cu Prea Fericirea Voastră și să Vă urăm din tot sufletul ca bucuria care a răsărit din Mormîntul Domnului să Vă fie bogată și neîntreruptă, întru lungime de zile și plină de bune lucrări pentru Biserica Mîntuitorului nostru înviat.

Recomandîndu-mă rugăciunilor celor bine primite de Dumnezeu ale Prea Fericirii Voastre, Vă sărutăm sînta dreaptă și rămînem

Cu cel mai adînc respect,

† *DAMASCHIN al Dimitriadei*

Scrisoarea Rectoratului Academiei duhovnicești din Zagorsk-Moscova :

*Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului JUSTINIAN,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romîne,
Membru de onoare al Academiei Teologice din Zagorsk-
Moscova,*

BUCUREȘTI

Academia Duhovnicească din Moscova felicită cordial pe Sanctitatea Voastră de Luminatul Praznic al Învierii lui Hristos, dorindu-Vă sănătate și înflorire Bisericii Voastre sfinte.

*Rector-Profesor Protoiereu RUJIȚCHI
Inspector-Docent Arhimandrit PITIRIM
Secretar-Docent Protoiereu O. OSTAPOV*

Scrisoarea Prea Cuviosului Arhimandrit PIMEN, Locțiitorul Starețului Lavrei Troița-Serghievșkaia din Zagorsk :

*Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului Părinte JUSTINIAN,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romîne,
Palatul Patriarhal,*

BUCUREȘTI

HRISTOS A INVIAT !

Rog pe Prea Fericirea Voastră să primiți din parte-mi fiiască și respectuoasă felicitare de Praznicul purtător de lumină și de toată bucuria al Sfințelor Paști.

Doresc Prea Fericirii Voastre milele cele mari de la Domnul, sănătate și toată bunăstarea.

Al Prea Fericirii Voastre, Preamilostiv Arhipăstor și Părinte, prea plecat ascuitător,

† *Arhimandrit PIMEN,*
Locțiitor de stareț al Laurei Troițe-Serghievskai

Telegrama Prea Cucernicului Preot profesor GHEORGHE MOISESCU, Parohul bisericii române ortodoxe din Viena, și a Domnului VASILE ONEA, președintele coloniei române din Austria :

Prea Fericitului Părinte JUSTINIAN,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române,

BUCUREȘTI

În numele credincioșilor și al membrilor Coloniei, adunați la prăznuirea hramului bisericii, Vă rugăm să primiți cu prilejul Sfințelor Sărbători ale Învierii Domnului, smerite urări de sănătate și păstorie îndelungată.

Profesor, GHEORGHE MOISESCU
Preot Paroh

VASILE ONEA
Președinte,

Telegrama Prea Cucernicului Preot IOAN CRISTEA, parohul Bisericii Patriarhiei Române din Sofia :

Prea Fericitului Părinte JUSTINIAN,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române,

BUCUREȘTI

HRISTOS A INVIAT !

Mărețul praznic al Învierii Domnului ne dă nouă din nou prilejul credincioșilor și slujitorilor bisericii române din Sofia să felicităm din toată inima pe Prea Fericirea Voastră cu cele mai sincere urări de sănătate, îndelungată înziliră și fericită arhipăstorie și pentru poporul român, cu cele mai bune urări de bună stare materială și spirituală și grandioase realizări pe drumul păcii și construirii socialismului în Țara noastră.

Întru mulți și fericiți ani, Prea Fericite Părinte Patriarh,

Iconom Stavrofor IOAN CRISTEA,
Protoiereul bisericii Patriarhiei Române din Sofia

Telegrama Prea Cuviosului Protopresbiter academician prof. dr. ȘTEFAN ȚANCOV (R. P. Bulgaria) :

*Prea Fericitului Părinte JUSTINIAN,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române,*

BUCUREȘTI

HRISTOS A INVIAT !

Cu sentimente de adâncă stimă și total devotament felicit pe Prea Fericirea Voastră cu ocazia Sfințelor Sărbători ale Învierii.

Cu urări sincere în rugăciune către Domnul Dumnezeu pentru Prea Fericirea Voastră și cu fiiască rugăminte pentru părinteasca Voastră binecuvîntare.

Academician prof. dr. Protopresbiter, ȘTEFAN ȚANCOV,

După cum am amintit, Prea Fericitul Patriarh JUSTINIAN a primit numeroase scrisori și telegrame de felicitare și din partea unor conducători și reprezentanți de seamă ai Bisericilor Eterodoxe de peste hotare. Reproducem cîteva din ele :

Scrisoarea Prea Fericitului VASKEN I, Patriarhul Catolicos al tuturor armenilor :

Prea Fericirea Voastră și Prea Iubit întru Hristos Frate,

Plini cu prisosință de bucuria Paștilor, Noi din inimă Vă aducem o duhovnicească adevărată minunată a minunatei Învieri a lui Hristos, prin care moartea cu moarte s-a călcat și nouă ni s-a dăruit viața.

Slavă Sfintei Învieri a lui Hristos, care a dăruit tuturor oamenilor de pe pămînt nădejdea vieții veșnice !

Felicităm pe Prea Fericirea Voastră de Sfînta Inviere și Vă dorim ani mulți de îmbelșugată activitate întru slava Sfintei Voastre Biserici și spre mîngîierea de Dumnezeu iubitorului Vostru popor, precum și spre a Noastră bucurie.

Facă-se ca, împreună cu darurile Învierii Mîntuitorului, și mai mult să împărătească și să se întărească în inimile oamenilor și popoarelor duhul dragostei și solidarității, spre binele păcii în toată lumea.

Cu dragoste întru Hristos și salutare frățească,

† V A S K E N I

Patriarhul Suprem—Catholicosul tuturor Armenilor

Etchmiadzine, 13 aprilie 1962.

Scriscarea Excelenței Sale MICHAEL RAMSEY, Arhiepiscop de Canterbury, Primat al Intregii Anglii și Mitropolit :

Prea Fericirea Voastră,
Prea iubite Frate în Hristos,

«Căutați pe Iisus cel răstignit? Nu este aici. El a înviat, Aliluia!»,
(Matei XXVIII, 5-6).

Ingerul a vestit unui grup de discipoli triști și abătuți Învierea Mântuitorului: «El nu mai este aici, a înviat». În zilele care au urmat, iubitul lor Învățător S-a arătat ior, și le-a arătat coasta Lui împunsă și mâinile și picioarele Lui rănite, convingându-i că El este într-adevăr.

Înainte de a se reîntoarce la Tatăl Lui, El le-a dat împuternicirea Lui: «Mergeți, deci, și învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh» (Matei XXVIII, 18-19). Iar ei au mers în puterea și credința Domnului lor înviat și înăițat, credincioși chemării lor, învățând pe oameni să observe toate cele ce Domnul lor le încredințase.

Mesajul este același și pentru creștinii secolului acesta. Mântuitorul care a plecat de la noi este același «ieri, astăzi și de-a pururi». În puterea vieții lui înviate, slujitorii lui Hristos încă merg să învețe toate neamurile botezându-i și adunându-i în Trupul lui tainic. În adunările solemne ale bisericilor noastre mari și la liturghiile congregațiilor noastre izolate, Dumnezeu este totdeauna prezent cu credincioșii Lui. În timpuri de singurătate și întristare, Duhul Lui încă îi întărește.

Cînd slujitorii Lui merg astăzi în pelerinajul lor pămîntesc, ei nu sînt niciodată singuri. Ei călătoresc înconjurați de un mare nor de mărturii, însoțiți de fericirii sfinți și cu sprijinul rugăciunilor lor. De asemenea ei călătoresc și cu sprijinul fraților lor în Hristos din întreaga lume.

Rugăciunea noastră fierbinte este ca Domnul nostru să întărească pe Prea Fericirea Voastră și pe tot poporul Vostru credincios, în acest timp al Paștelui, cu puterea vieții Lui înviate și să Vă dăruiască în pelerinajul Vostru pămîntesc, puterea de a Vă ridica continuu mintea către doririle cerești, avînd în minte promisiunea Mântuitorului: «Iată Eu sînt cu voi totdeauna, pînă la sfîrșitul lumii» (Matei XXVIII, 20).

Al Vostru frate iubitor în Hristos,

† MICHAEL

*Arhiepiscop de Canterbury, Primat a toată Anglia
și Mitropolit*

Scrisoarea Excelenței Sale LAURISTON LIVINGSTON SCAIFE,
Episcop al Bisericii Episcopale din New-York-ul de Vest:

Prea Fericirii Sale Părintelui JUSTINIAN, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, salutări și pace în Dumnezeu-Tatăl și Domnul nostru Iisus Hristos.

Cu prilejul Praznicului Învierii triumfătoare a Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, Biruitorul morții și al lui Satan, Vă rugăm să primiți felicitările Bisericii Episcopale din Statele Unite ale Americii, pentru Voi personal și pentru Marea Voastră Biserică.

Este întotdeauna un privilegiu sărbătoresc să întindem Prea Fericirii Voastre mîna dreaptă a înfrățirii, după exmplul Sfinților Apostoli. Așa cum Prea Fericirea Voastră știe bine, prietenia și iubirea creștină care există între Bisericile noastre s-au întărit cu vremea în conlucrarea pentru răspîndirea Împărăției lui Dumnezeu în toată lumea. Lucrarea noastră împreună și prietenia au fost întemeiate pe faptul că Domnul nostru Iisus Hristos a înviat cu adevărat din moarte, biruind în chip strălucit puterea morții.

În aceste sfinte zile ale Paștilor, felicitînd pe Prea Fericirea Voastră în dragostea creștină, din partea Bisericii noastre, cerem rugăciunile Voastre pentru extinderea tot mai mult a prieteniei care a înflorit de atîta vreme între noi, și în același timp implorînd Sfîntul Duh să se sălășluiască puternic în inimile tuturor, ca prin călăuzirea Sa, în unire, să putem, ca fii ai Săi, să medităm neîncetat asupra acelor acte preamărite, prin care El ne-a dat nouă viață și nemurire.

Cu toate încredințările profundei noastre prețuiri și iubiri creștine pentru Prea Fericirea Voastră și pentru Biserica Voastră, rămînem al Vostru iubitor frate în Hristos,

† LAURISTON LIVINGSTON SCAIFE,
Episcopul New-York-ului de West,
Președintele Comisiunii Unite a Bisericilor
Ortodoxe și Vechi Catolice

Telegrama Excelenței Sale ARTHUR LICHTENBERGER Episcop
din New-York :

*Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului Părinte JUSTINIAN,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române,*

BUCUREȘTI

În aceste sărbători ale Paștelor, toți creștinii primesc răscumpărarea prin Învierea Domnului lor și se roagă ca omenirea întreagă să găsească unitatea prin credința în El.

HRISTOS A INVIAT !

ARTHUR LICHTENBERGER
Episcop

Scrisoarea Reverendu'ui ROBERT B. MAC DONALD, parohul bisericii Sfântul Simeon din Filadelfia :

Prea Fericite,

Cu prilejul Sfintelor Paști, cînd noi prăznuim faptul Biruinței Domnului și Mîntuitorului nostru asupra păcatului și a morții, Vă rugăm să primiți salutările noastre; ale acestei parohii și ale Bisericii Episcopale.

Acum cîteva săptămîni, am văzut prin televiziune un program cu privire la Conferința de la Rhodos. Am fost foarte mîndru să revăd pe vechii mei prieteni, să Vă «prezint» prin televiziune familiei mele și pe această cale să Vă am ca oaspețe în casa și în căminul meu.

În această sărbătoare, unim rugăciunile noastre cu ale Voastre, pentru ca Biserica Mîntuitorului nostru să fie în curînd în unire, după voia Sa.

Vă rog să primiți, Prea Fericite, profundul meu respect.

ROBERT B. MAC DONALD
Paroh

Telegrama Domnului VISSERT' HOOFT, Secretarul General al Consiliului Ecumenic al Bisericilor :

*Prea Fericitului Părinte JUSTINIAN,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romîne,*

BUCUREȘTI

Hristos lumina adevărului să lumineze Biserica Voastră în această zi a Paștelui.

VISSERT' HOOFT,
Secretarul General al Consiliului Ecumenic al
Bisericilor

Telegrama Arhimandritului TIRAYR MARDICHIAN, Șeful Eparhiei Armene din R.P.R.

*Prea Fericitului JUSTINIAN,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romîne,*

BUCUREȘTI

Cu prilejul Sărbătorii minunatei Invieri a Domnului nostru Iisus Hristos, am fericita ocazie, ca în numele tuturor credincioșilor Bisericii Armene din R.P.R. să Vă prezint din toată inima urarea creștinească :

HRISTOS A INVIAT !

Rugăm fierbinte ca Domnul cel Înviat din morți, pre moarte călcînd, să Vă dăruiască deplină sănătate și îndelungată arhipăstorire peste dreptcredincioșii romîni.

Fie ca Mîntuitorul să milostivească ihimile conducătorilor de State, pentru ca pacea atît de mult rîvnită de către popoare, să fie instaurată de-a pururea în lumea întregă, iar creștinătatea să proslăvească numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh, Amin!

*Arhimandrit TIRAYR MARDICHIAN,
Șeful Eparhiei Armene din R. P. R.*

*

De asemenea Prea Fericitul Patriarh JUSTINIAN a primit și din partea ierarhilor, clericilor și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Romîne, numeroase scrisori și telegrame de felicitare, prilejuite de prăznuirea Sfințelor sărbători, ale Învierii Domnului, din acest an.

Tuturor li s-a răspuns la vreme, împărtășindu-li-se patriarhicești binecuvîntări.

**SCHIMBURI DE TELEGRAME
INTRE PREA FERICIȚII PATRIARHI JUSTINIAN
AL BISERICII ORTODOXE ROMINE
ȘI CHIRIL AL BULGARIEI**

Legăturile irățești, - de dragoste în Hristos și de conlucrare sinceră, care există între Bisericile Ortodoxe Română și Bulgară, se vădesc și în scrisorile și telegramele de felicitări și urări, pe care și le trimit Intîistătătorii celor două Biserici surori, la felurite sărbători și aniversări. Iată cîteva din aceste mărturii ale dragostei frățești, cuprinse în schimburile de telegrame dintre Prea Fericiții Patriarhi Justinian al Bisericii Ortodoxe Romîne și Chiril al Bulgariei :

Telegrama trimisă de Prea Fericitul Patriarh JUSTINIAN, cu prilejul aniversării a 9 ani de la reînființarea Patriarhiei Bulgare :

*Prea Fericitului Părinte CHIRIL
Patriarhul Bulgariei*

SOFIA

Cu multă bucurie ne aducem aminte de istoricul act prin care Biserica Bulgară soră a fost înălțată la rangul de Patriarhie Ortodoxă, Prea Fericirea Voastră făcînd început șirului patriarhilor săi și retrăind aieva clipele pline de măreție duhovniceasă de care ne-am învrednicit cu toții atunci, cu căldură Vă felicităm, în această zi a aniversării lui, pe Prea Fericirea Voastră și Sfîntul Vostru Sinod și din toată inima urăm continuă înflorire și strălucire Bisericii surori, iar Prea Fericii Voastre personal Vă dorim ani mulți cu sănătate deplină și putere, ca să adăugați și alte bogate și fericite înfăptuiri la înalta slujire de Intîistătător al clericilor și credincioșilor bulgari și să contribuiți cu succes la slava și întărirea sfintei Ortodoxii.

† JUSTINIAN
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romîne

Telegrama de răspuns trimisă de Prea Fericitul Patriarh Chiril al Bulgariei :

*Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului JUSTINIAN
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

BUCUREȘTI

Din toată inima mulțumesc pentru felicitările și bunele urări în rugăciune cu ocazia aniversării reînființării Patriarhiei Bulgare și alegerii mele ca Patriarh al Bulgariei.

Vă mulțumesc de asemenea pentru bunele Voastre sentimente continui și ale Sfintei Biserici Române față de Biserica Bulgară și față de smerenia mea.

Vă urez în rugăciune sănătate și deplin succes în lucrările Voastre arhipăstorești, pentru binele Bisericii și al Patriei Voastre.

† CHIRIL
Patriarhul Bulgariei

Telegrama trimisă de Prea Fericitul Patriarh JUSTINIAN cu ocazia zilei onomastice a Prea Fericitului Patriarh Chiril al Bulgariei :

*Prea Fericitului Părinte CHIRIL
Patriarhul Bulgariei,*

SOFIA

Iată și iară, din toată inima, rugăm pe Milostivul Dumnezeu și în această sărbătorească zi a numelui Prea Fericirii Voastre să Vă hărăzească deplină sănătate, bucurie duhovnicească și ani mulți, spre rodnică și binecuvîntată arhipăstorire, îmbrățișîndu-Vă cu dragoste frățească în Hristos cel Inviat.

† JUSTINIAN
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Telegrama de răspuns trimisă de Prea Fericitul Patriarh CHIRIL al Bulgariei :

*Prea Fericitului JUSTINIAN
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

BUCUREȘTI

Din toată inima Vă mulțumesc pentru felicitările și bunele urări cu ocazia zilei mele onomastice.

Din partea mea doresc în rugăciune Prea Fericirii Voastre toate darurile binecuvântării lui Dumnezeu ca să fiți sănătos și fericit în vrednica Voastră slujire arhipăstorească.

Întru mulți ani!

† CHIRIL
Patriarhul Bulgariei,

Telegrama trimisă de Prea Fericitul Patriarh CHIRIL al Bulgariei, cu prilejul aniversării a 14 ani de la înscăunarea Prea Fericitului Justinian ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române :

Prea Fericitului JUSTINIAN
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romine

BUCUREȘTI

Frățește felicit pe Prea Fericirea Voastră în numele meu și al Sfântului Sinod cu ocazia jubileului intronizării Voastre, cu rugăciune fierbinte către Dumnezeu ca să Vă dăruiască belșugul milelor Sale, sănătate și putere ca să se înmulțească roadele înțeleptei Voastre slujiri arhipăstorești întru Domnul pentru binele Sfintei Voastre Biserici și Patriei Voastre.

† CHIRIL
Patriarhul Bulgariei

Telegrama de răspuns a Prea Fericitului Patriarh JUSTINIAN al Bisericii Ortodoxe Române :

Prea Fericitului Părinte CHIRIL
Patriarhul Bulgariei,

SOFIA

Ca întotdeauna, frățeștile felicitări adresate de Prea Fericirea Voastră și Sfântul Sinod al Bisericii Bulgare surori, m-au mișcat în chip deosebit și mă îndeamnă să Vă exprim, odată cu cele mai calde mulțumiri, urările mele sincere pentru continua dezvoltare a legăturilor de dragoste care unesc Bisericile și popoarele noastre și pentru fericirea și îndelunga înziliră a Prea Fericirii Voastre.

† JUSTINIAN
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romine

Telegrama trimisă de Prea Fericitul Patriarh CHIRIL al Bulgariei, cu prilejul hramului bisericii române din Sofia :

*Prea Fericitului JUSTINIAN
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

BUCUREȘTI

Cu ocazia prăznuirii hramului, astăzi am fost fericit să officiez slujba în biserica română Sfânta Treime și împreună cu clerul și binecredincioșii creștini să invocăm milele Sfântului Duh — pentru Prea Fericirea Voastră — comemorând aniversarea vrednicei Voastre slujiri patriarhale de patrusprezece ani.

Bucurie a fost pentru noi toți să decorăm pe Prea Cucernicul Econom Stavrofor Ioan Cristea cu Ordinul bisericesc «Sfântul Ioan Rilski», pentru exemplara lui slujire la Sofia, ca reprezentant al Prea Fericirii Voastre.

Cu dragoste întru Domnul,

† CHIRIL
Patriarhul Bulgariei

Telegrama de răspuns trimisă de Prea Fericitul Patriarh JUSTINIAN al Bisericii Ortodoxe Române.

*Prea Fericitului Părinte CHIRIL
Patriarhul Bulgariei,*

SOFIA

Viu mișcat de înalta bunăvoință și părintească dragoste pe care Prea Fericirea Voastră le-ați arătat slujitorilor și credincioșilor Bisericii române din Sofia, mergând în mijlocul lor și oficiind Sfânta Liturghie în ziua hramului Sfintei Treimi, Vă mulțumim din adâncul sufletului pentru această nouă afirmare a legăturilor frățești care unesc Bisericile și popoarele noastre dreptcredincioase, precum și pentru delicata atențiune de a ne fi pomenit și pe Noi în rugăciunile Prea Fericirii Voastre, cu prilejul aniversării intronizării Noastre.

Vă sîntem recunoscători de asemenea pentru înalta cinstire făcută parohului bisericii române din Sofia, Părintelui Econom Stavrofor Ioan Cristea, decorîndu-l cu Ordinul bisericesc «Sfântul Ioan Rilski» și ne bucurăm din toată inima de binevoitoarea apreciere de care s-a învrednicit din partea Prea Fericirii Voastre.

Dorindu-Vă ani mulți, cu sănătate deplină și fericite împliniri în slujirea Prea Fericirii Voastre, Vă îmbrățișăm cu dragoste în Hristos Mîntuitorul nostru.

† JUSTINIAN
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

VIATA BISERICESCA

SANCTITATEA SA ALEXEI, PATRIARHUL MOSCOVEI SI A TOATA RUSIA, OASPETE AL BISERICII ORTODOXE ROMINE

La invitația Prea Fericitului Patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Române, joi 31 mai 1962 a sosit în Capitală, venind de la Sofia, Sanctitatea Sa Alexei, Patriarhul Moscovei și a toată Rusia. Sanctitatea Sa era însoțit de : Înalt Prea Sfințitul Nicodim, Arhiepiscop de Iaroslav și Rostov ; Prea Sfințitul Ioasa, Episcop de Vinița și Brașlav ; Prea Cuviosul Arhimandrit Pitirim, inspector al Academiei teologice din Zagorsk-Moscova și redactor la «Revista Patriarhiei Moscovei», P. C. Protoiereu Alexei Ostapov, docent la Academia teologică din Zagorsk-Moscova ; Dl. Daniil Andreevici Ostapov, președinte adjunct al consiliului economic al Patriarhiei Moscovei ; P. C. Protodiacon Vladimir V. Prochimnov ; P. Cuviosul Ieromonah Platon ; Dl. Boris S. Kudinkin, șeful Protocolului din Departamentul Afacerilor externe bisericești al Patriarhiei Moscovei ; Dl. Dr. Anatolie V. Alexeev.

Pe aeroportul Băneasa, Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei și a toată Rusia și ceilalți reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe Ruse au fost întâmpinați de Prea Fericitul Părinte Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, însoțit de Înalt Prea Sfințitul Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului ; Prea Sfințitul Episcop Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal ; Prea Cucernicii : Preot Ioan Gagiu, directorul cancelariei Administrației Patriarhale ; Preot Traian Ghica, directorul Casei de Pensii a salariaților Bisericii Ortodoxe Române ; Preot Gheorghe Soare, Preot Vasile Ștefan, Preot Dumitru Fecioru și Preot Vasile Aștileanu, consilieri patriarhali ; P. C. Diacon N. I. Nicolaescu, rectorul Institutului Teologic de grad universitar din București, precum și alți preoți din Capitală.

Au fost de față : Domnul profesor Dumitru Dogaru, Secretarul general al Departamentului Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștri al

R.P.R., și Domnul G. E. Cebotariov, consilier al Ambasadei Uniunii Sovietice la București.

De la aeroportul Băneasa, înalții oaspeți au fost conduși la catedrala patriarhală, unde au fost întâmpinați de preoții consilieri ai Arhiepiscopiei Bucureștilor, în frunte cu P.C. Pr. Alexandru Ionescu, vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, de protopopii Capitalei, profesorii Institutului și Seminarului Teologic din București, numeroși preoți, studenți și elevi teologi, salariați ai Administrației Patriarhale, credincioși. Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei și Prea Fericitul Patriarh Justinian au fost primiți, după datină, la intrarea în catedrală, de Prea Sfințitul Episcop Teoctist Botoșăneanul, vicar patriarhal, cu Sfânta Cruce și Sfânta Evanghelie. Corul studenților Institutului Teologic din București a intonat imnul arhieresc «Ton Despotin» și troparul Sfințelor Paști «Hristos a înviat!». S-a cântat apoi Ectenia întreită și Polihroniul.

Prea Fericitul Părinte Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a rostit următorul cuvânt de bun venit:

Sosirea Sanctității Sale Patriarhului Alexei al Moscovei pe aeroportul Băneasa din București

*Sanctitatea Voastră,
Prea Iubite Părinte Patriarh Alexei,*

Împreună cu Sfinții Chiriarhi, clerul și evlavioșii noștri credincioși, V-am așteptat cu multă dorință, an de an, pe Sanctitatea Voastră, Prea Vrednicul și Venerabilul Întâistător al Sfintei Biserici Ortodoxe Ruse—sora prea iubită și prețuită a Bisericii Ortodoxe Române.

Sfintele învățături, rugăciuni și binecuvântări, împărtășite de Sanctitatea Voastră credincioșilor și slujitorilor Bisericii noastre acum 15 ani.

au rămas adânc înrădăcinate în sufletul lor și amintirea acelor zile de neuitat a încălzit pururea dragostea în inimile lor față de Sanctitatea Voastră și Biserica pe care o păstoriți.

De aceea, Prea Iubite și Venerabile Părinte, trăind emoția ferăcitei Voastre sosiri în București, împreună cu însoțitorii Voștri, Vă întâmpinăm cu sufletele pline de bucurie și din adîncul inimilor noastre grăim cuvintele psalmistului: «Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul, să ne bucurăm și să ne veselim într-însa» (Ps. 118, 24).

Intîmpinarea Sanctității Sale Patriarhului Alexei al Moscovei și a toată Rusia pe aeroportul Băneasa din București

*Sanctitatea Voastră,
Prea Venerabile Părinte,
Iubiți oaspeți,*

Astăzi, întîmpinîndu-Vă în vechea Catedrală a Patriarhiei noastre, cu ochii minții vedem întrupîndu-se în persoana Sanctității Voastre chipurile tuturor marilor voștri înaintași — patriarhii Moscovei istorice — care, de-a lungul veacurilor, au fost apărătorii, ocrotitorii și ajutătorii creștinătății înrobite de otomani.

Vedem, de asemenea, căpătînd viață chipurile acelor patriarhi ai Moscovei, la care ierarhi și călugări romîni ardeleni, copleșiți de împilările și suferințele îndurate fie din partea principilor calvini, fie din partea

impăraților catolici habsburgi, au găsit sprijin și ajutor frățesc, pentru a-și duce mai departe misiunea lor în mijlocul românilor ortodocși.

Dar prezența Sanctității Voastre constituie pentru noi mai mult decât evocarea acestui trecut, bogat în mărturii despre strânsa legătură dintre Bisericile noastre surori.

Noi salutăm în persoana Sanctității Voastre pe misionarul și însuflitorul nobilei acțiuni de apropiere și colaborare între toate Bisericile creștine din lume.

Primirea Sanctității Sale Patriarhului Alexei al Moscovei la catedrala Patriarhiei Române din București

Sintem plini de admirație față de toată această generoasă dăruire a Sanctității Voastre pentru a face înțeleasă datoria sfântă ce revine Întâistătătorilor Bisericilor Ortodoxe, de a-și uni cu hotărâre strădaniile lor, în scopul risipirii neîncrederii și încetării dezbinărilor, spre a se putea instaura dragostea frățească și buna înțelegere între toate popoarele lumii.

Ne simțim însuflețiți de o nădejde și de o încredere fără margini văzînd cum Sanctitatea Voastră — la vîrsta patriarhală ce V-a hărăzit Dumnezeu — cercetați cu neostoită rîvnă misionară centrele ortodoxe din Constantinople, Ierusalim, Antiohia, Alexandria, Grecia, Bulgaria, Serbia, România, etc., cu unica preocupare de a determina în rîndurile tuturor Bisericilor surori acea revărsare de energie spirituală, pentru salvarea vieții oamenilor și întronarea păcii pe pămînt.

Sintem datori să recunoaștem, că Sanctitatea Voastră Vă aflați în continuarea acestei înalte misiuni, începută acum 14 ani, când împreună cu reprezentanții Bisericii Ortodoxe, aflați la Moscova în iulie 1948 — cu prilejul aniversării celor 500 de ani de la autoccefalia Bisericii Ortodoxe Ruse, — ați dat prima chemare către toate Bisericile din lume pentru pace și înfrățire între popoare.

Nădăjduim ca, în popasul ce-l faceți la noi — și pe care l-am și dorit mai lung — să Vă puteți încredința de bunele rezultate ale eforturilor depuse de toți slujitorii altarelor noastre, împreună cu întregul nostru popor român, pentru împlinirea marelui aspirațiunii a omenirii: pacea și înfrățirea universală.

De asemenea, nădăjduim că veți încerca un sentiment de bucurie, constatând că, după vizita Sanctității Voastre din anul 1947, Biserica Ortodoxă Română și-a realizat și consolidat unitatea ei, prin revenirea fraților greco-catolici la sânul Bisericii-mame, de unde fuseseră răpiți de Vatican cu 250 de ani în urmă.

Sintem încredințați că veți aprecia strădania depusă de Biserica noastră, de a promova, pe lângă unitatea ei internă, colaborarea frățească în spirit ecumenist cu toate Bisericile și Cultele religioase din țara noastră, așa după cum, din punct de vedere cetățenesc, este împlinită conviețuirea pașnică și colaborarea strânsă între toți fiii Patriei noastre.

În sfârșit, sintem plini de nădejde, că veți privi cu plăcere înflăcășarea de continuă înnoire și înflorire a Capitalei noastre, a localităților și plaiurilor patriei noastre, că veți putea surprinde dorul năvalnic de viață și dragoste de muncă a poporului nostru și Vă veți convinge de dorința lui de a păstra și dezvolta legăturile de prietenie și colaborare frățească cu toate popoarele și în special cu marele și înzestratul popor sovietic.

Stăpâniți de aceste simțăminte și nădejdi, în numele Membrilor Sfințitului Sinod, al preoților și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române și în numele Nostru personal, din toată inima Vă spunem: «Bine ați venit!» și «Binecuvântat să fie cel ce vine întru numele Domnului!» (Ps. 118, 26).

A răspuns Sanctitatea Sa Alexei, Patriarhul Moscovei și a toată Rusia, care — mulțumind pentru caldele sentimente cu care a fost întâmpinat — și-a exprimat bucuria de a se găsi din nou în mijlocul ierarhilor, clericilor și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române, față de care Biserica Ortodoxă Rusă și Sanctitatea Sa personal nutresc o dragoste frățească și o prietenie de nezdruccinat.

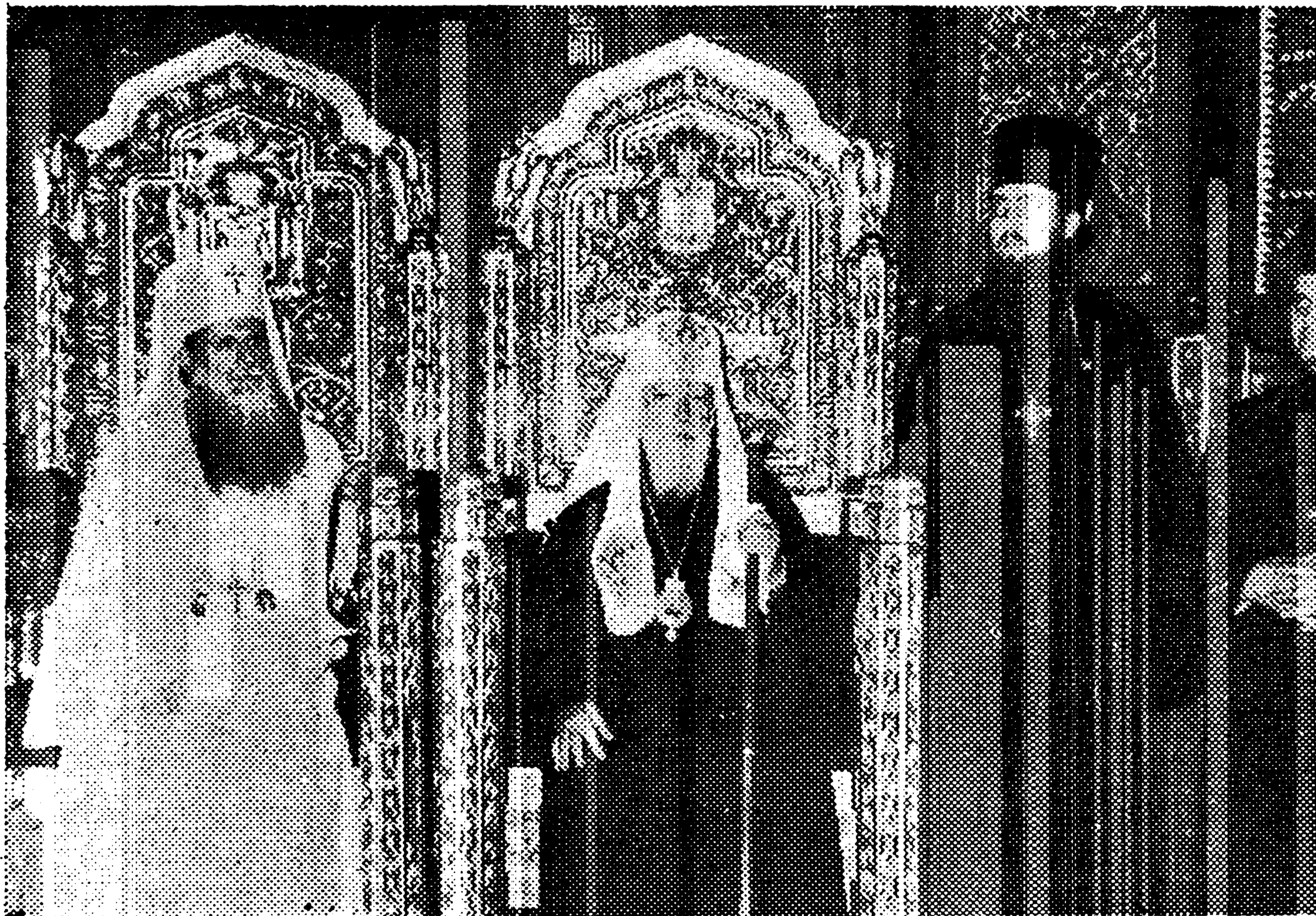
Subliniind apoi unitatea de credință și de acțiune a Bisericii Ortodoxe din întreaga lume, Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei a amintit strădaniile depuse de Bisericile Ortodoxe Rusă și Română pentru slujirea marilor comandamente evanghelice: pacea și buna înțelegere dintre oameni și popoare.

Înaltul oaspete a încheiat cuvântarea sa, cerînd binecuvîntarea lui Dumnezeu asupra Prea Fericitului Patriarh Justinian, asupra tuturor Fiilor Bisericii Ortodoxe Române, asupra țării și poporului român.

Cuvîntul cald al Sanctității Sale Patriarhului Alexei al Moscovei și a toată Rusia, a fost ascultat cu evlavie și atenție de mulțimea celor prezenți la catedrala patriarhală.

În alții oaspeți au fost conduși în palatul patriarhal, unde au fost găzduiți pe tot timpul șederii în țara noastră.

Joi după amiază, însoțitorii Sanctității Sale Patriarhului Alexei au făcut o scurtă călătorie în jurul Capitalei, vizitînd mînaștirea Ghighiu, parcul și mînaștirea monument istoric de la Snagov.

Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei și Prea Fericitul Patriarh Justinian, în stranele arhieresti din catedrala Patriarhiei Romîne

Vineri 1 iunie 1962, Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Nicodim de Iaroslavl și Rostov, împreună cu ceilalți membri ai delegației Bisericii Ortodoxe Ruse, însoțiți de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului și Prea Sfințitul Episcop Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, au plecat spre Curtea de Argeș, pentru a vizita așezămintele bisericesti, monumentele istorice și de artă din orașul în care a fost cea dintîi reședință a Mitropoliei Țării Romînești.

Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei a rămas la palatul patriarhal din București, unde, în cursul zilei a discutat cu Prea Fericitul Patriarh Justinian o serie de probleme bisericesti, interesînd deopotrivă cele două Biserici Ortodoxe surori.

Membrii delegației Bisericii Ortodoxe Ruse, în frunte cu Înalt Prea Sfințitul Nicodim, Arhiepiscop de Iaroslavl și Rostov, au sosit la Curtea

de Argeș, unde au vizitat biserica domnească, vechi și valoros monument din veacul al XIV-lea, fiind salutați de preoții din localitate, în frunte cu P. C. Pr. P. Topologeanu, protopopul raionului. La sosirea în biserica mare a mînăstirii Curtea de Argeș, înalții oaspeți au fost întîmpinați de Prea Sfințitul Arhiepiscop Pavel Șerpe, înconjurat de un sobor de preoți, precum și de profesorii și preoții care urmau Cursurile de îndrumare pastorală.

După săvîrșirea unui polihroniu, Prea Sfințitul Arhiepiscop Pavel Șerpe a rostit o cuvîntare de bun sosit.

A răspuns Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Nicodim al Iaroslavului și Rostovului, care a spus următoarele :

*Înalt Prea Sfinția Voastră,
Prea Sfințiile Voastre,
Prea Cucernici Părinți,*

Sintem peste măsură de mulțumiți că ne-a ajutat bunul Dumnezeu să vizităm această localitate istorică și mărețele sale monumente bisericesti. Am cercetat cu mult interes arhitectura, pictura și mormintele de la vechea Biserică Domnească și, iată, ne aflăm acum, plini de admirație, în această prea frumoasă biserică.

Vizita noastră aici o considerăm ca o dovadă a dragostei și a strînselor legături frățești dintre Biserica Ortodoxă Rusă și Biserica Ortodoxă Română.

Și în trecut reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe Ruse au venit în Țările Românești și ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române au mers în Rusia, dar în chip deosebit au devenit strînse aceste legături frățești dintre cele două Biserici din momentul venirii la cîrma Bisericii Ortodoxe Române a Prea Fericitului Patriarh Justinian. În repetate rînduri Prea Fericirea Sa a fost oaspetele Bisericii noastre. La rîndul său, Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei vine pentru a doua oară să viziteze Biserica Ortodoxă Română, ca o mărturie a dragostei frățești ce există între cele două Biserici surori.

Astăzi vedem cum în lumea întreagă prînde rădăcini din ce în ce mai adînci ideea apropierii între oamenii de pretutîndeni și a colaborării frățești între toate popoarele lumii.

Dar acest fapt ne obligă cu atît mai mult pe noi, creștinii, să mărturisim în fața lumii întregi unitatea noastră în credință, în dragoste și în acțiune pentru binele credincioșilor Bisericilor noastre.

În fața lumii întregi se ridică astăzi numeroase probleme, dintre care desigur cea mai importantă este aceea a păcii, problemă la rezolvarea căreia Biserica noastră Ortodoxă își dă concursul din plin. Credem în instaurarea păcii pe pămînt și mărturisim că pentru cauza sfîntă a păcii vom duce și de acum înainte lupta din toate puterile noastre.

Sintem deosebit de bucuroși că ne aflăm reuniți sub acoperămintul acestui sfînt locaș, de ale cărui frumuseți artistice sintem viu impresionați. Această biserică nu este mare, dar este deosebit de frumoasă. De ea se leagă amintiri scumpe ale poporului român.

Mulțumim lui Dumnezeu că ne-a hărăzit privilegiul de a ne pleca genunchii în acest sfânt și prea frumos locaș de închinare, în care am fost primiți cu brațele deschise și cu o dragoste care ne impresionează adinc.

Vă mulțumim din tot sufletul pentru această dragoste pe care ne-o arătați. Vă mulțumim Prea Sfinției Voastre pentru prețioasele lămuriri istorice pe care ni le-ați dat și pentru caldele cuvinte de iubire frățească pe care ni le-ați adresat.

Domnul să fie cu noi cu toți. Vă adresez tuturor salutul creștinesc: «Iristos a înviat!».

Înălții oaspeți au fost conduși la paraclisul patriarhal, unde s-au închinat la racla cu moaștele Sfintei Mucenițe Filoștea. A urmat apoi vizitarea sălilor în care se țin cursurile de îndrumare pastorală pentru preoți. Adresându-se preoților cursiști, Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Nicodim le-a dat câteva îndrumări părintești, spunând printre altele:

Prea Cucernici Părinți Profesori,
Prea Cucernici Părinți Cursiști,

Sintem bucuroși să constatăm că și Biserica Ortodoxă Română, ca și Biserica Ortodoxă Rusă, a organizat cursuri de îndrumare a clerului. Aceste cursuri și-au dovedit utilitatea, deoarece trebuie să cunoaștem cât mai bine cu putință cuvântul lui Dumnezeu.

Dar, o dată cu aceasta, trebuie să cunoaștem bine și problemele vieții. Cu un an în urmă, am luat parte, ca delegat al Bisericii Ortodoxe Ruse, la Conferința de la Rhodos. Această Conferință a pus în fața Bisericilor Ortodoxe problemele teologiei ortodoxe actuale, dar și problemele vieții din momentul în care trăim. Rezolvarea completă a acestor probleme ține însă de toți preoții, de toți ierarhii și de strădania lor în comun și în duh frățesc.

Noi, întruniți la Rhodos, am mărturisit unitatea noastră. Și, când s-a pus problema acestei unități, ne-am dat seama că avem încă mult drum de parcurs pentru realizarea ei. Pe teren teoretic și practic avem misiunea de a lămuri problemele Ortodoxiei și de a apropia punctele de vedere deosebite. Pentru aceasta trebuie, în primul rând, să cunoaștem temeinic învățătura Bisericii noastre, căci știința, și în acest sector, înseamnă puterea.

Pe lângă problemele noastre, ale Bisericii Ortodoxe, avem însă în fața noastră și probleme ale creștinismului în general. Bisericile noastre sînt membre ale organizației mondiale a Bisericilor, adică ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor. Noi facem parte din această organizație cu scopul de a mărturisi Ortodoxia noastră.

În sînul tuturor Bisericilor creștine se simte din ce în ce mai mult necesitatea unirii. Noi nu putem sta de-o parte, nu ne putem izola. Noi mergem întru întîmpinarea fraților noștri creștini, pentru a mărturisi

adevărul Ortodoxiei noastre, adevăr pe care, tocmai de aceea trebuie să-l cunoaștem bine.

Dar cea mai mare problemă a vremii noastre rămîne tot problema păcii. Biserica noastră participă activ, în cadrul mișcării mondiale pentru

Membri ai delegației Bisericii Ortodoxe Ruse, în frunte cu Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Nicodim de Iaroslav și Rostov, însoțiți de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului și Prea Sfințitul Episcop Antim Tîrgovișteanul, vicar patriarhal, vizitînd Curtea de Argeș

îndemnuri, încredințîndu-l că preoții Bisericii Ortodoxe Romine se străduiesc să cunoască temeinic cuvîntul lui Dumnezeu și că — înțelegînd bine adevăratele porunci ale Sfintei Evanghelii a Mîntuitorului Iisus Hristos — ei luptă cu însuflețire pentru apărarea păcii și sprijină din toate puterile lor munca entuziastă a poporului nostru pentru o viață mai bună și pentru înflorirea continuă a patriei noastre dragi.

pace, la rezolvarea fericită a acestei probleme capitale. Hristos este pacea noastră și de aceea, pentru noi, problema păcii trebuie rezolvată în duh ortodox și în fața lui Dumnezeu.

Toate aceste îndatoriri prezente ale noastre pun o întreagă serie de probleme de pastorație, pe care ați fost chemați să le dezbateti aici. Noi vom răspunde pentru slujirea noastră în fața lui Dumnezeu și de aceea vă urez să sorbiți aici cunoștințele necesare pentru împlinirea misiunii pastorale actuale ce vă revine.

Rog pe Bunul Dumnezeu ca lumina lui Hristos să vă lumineze și să vă ajute în munca pastorală ce o aveți de desfășurat. Vă îmbrățișez din tot sufletul și vă binecuvîntez.

În numele profesorilor și preoților cursiști, P.C. Pr. prof. Sofron Vlad, rectorul Institutului teologic universitar din Sibiu, a mulțumit Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Nicodim pentru caldele povățuiri și

În cinstea oaspeților, a fost oferit un prînz, în sala 'Meșterului Manole. După masă, înainte de plecarea spre București, reprezentanții Bisericii Ortodoxe Ruse au vizitat Casa de odihnă a clerului și parcul mînăstirii, întretinîndu-se prietenește cu profesorii și preoții prezenți. Cu deosebit interes au fost ascultate lămuririle date de Prea Cuviosul Arhimandrit Pitirim, inspectorul Academiei teologice de la Zagorsk-Moscova, despre organizarea învățămîntului teologic în cadrul Bisericii Ortodoxe Ruse. În seara aceleiași zile, înalții oaspeți s-au înapoiat la București.

Sîmbătă 2 iunie 1962, în cursul dimineții, Domnul Ion Gheorghe Maurer, președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Romîne, a primit pe Sanctitatea Sa Alexei, Patriarhul Moscovei și a toată Rusia, și pe ierarhii și preoții care însoțeau pe Sanctitatea Sa în vizita făcută în țara noastră.

La primire au participat Domnii: Emil Bodnăraș, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, Corneliu Mănescu, ministrul Afacerilor Externe, Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor de pe lîngă Consiliul de Miniștri.

A fost de față Prea Fericitul Patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Romîne, însoțit de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, Firmilian al Olteniei și Nicolae al Banatului, de Prea Sfințitul Episcopi Antim Tîrgovișteanul și Teoctist Botoșăneanul, vicari patriarhali, și P. C. Diacon prof. N. I. Nicolaescu, rectorul Institutului Teologic de grad universitar din București.

La primire a luat parte, de asemenea, Dl. Academician prof. Dr. N. Gh. Lupu, membru al Consiliului național bisericesc și al Comitetului național pentru apărarea păcii.

A fost de față I. K. Jegalin, ambasadorul Uniunii Sovietice la București.

Cu acest prilej, Domnul Ion Gheorghe Maurer, președintele Consiliului de Miniștri, a înmînat Sanctității Sale Patriarhului Alexei al Moscovei și a toată Rusia, Ordinul «Steaua Republicii Populare Romîne», clasa I-a, conferit de Consiliul de Stat al Republicii Populare Romîne.

Cei prezenți s-au întretinut apoi cordial.

Tot în cursul dimineții de sîmbătă, Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei și a toată Rusia a depus, la cimitirul Ghencea din Capitală, o coroană de flori, la mormîntul regretatului bărbat de stat Dr. Petru Groza, unde a fost rostită o rugăciune.

La solemnitatea depunerii coroanei de flori au participat Prea Fericitul Patriarh Justinian, înalți ierarhi și preoți ai Bisericii Ortodoxe Ruse și ai Bisericii Ortodoxe Romîne.

Au fost prezenți: Domnul Dionisie Ionescu, șeful ceremonialului de stat, și Domnul prof. Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor de pe lîngă Consiliul de Miniștri al R.P.R.

După solemnitatea depunerii coroanei de flori la mormîntul doctorului Petru Groza, Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei, însoțit de o parte a mem-

brilor delegației Bisericii Ortodoxe Ruse, a vizitat biserica Schitul Maicilor, unde a fost întâmpinat de P. C. Pr. Mihai Iancu, precum și atelierile de obiecte bisericești ale Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, unde înalții oaspeți au fost conduși de P. C. Pr. V. Aștileanu, consilier patriarhal, care le-a dat toate lămuririle.

Alți membri a delegației Bisericii Ortodoxe Ruse au făcut o scurtă vizită la biserica stavropighială Ciorogîrla, de la marginile Bucureștilor. Oaspeții au admirat frumusețea acestei biserici și așezămintele din jurul ei, restaurate în anii din urmă, prin purtarea de grijă a Prea Fericitului Patriarh Justinian.

În aceeași zi, la amiază, Domnul prof. Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștri, a oferit la restaurantul Athenée Palace din Capitală, o masă în cinstea Sanctității Sale Patriarhului Alexei al Moscovei și a toată Rusia și a însoțitorilor Sanctității Sale.

Au luat parte: Prea Fericitul Patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Romîne, Înalt Prea Sfinții Mitropoliți Iustin al Moldovei și Sucevei, Firmilian al Olteniei și Nicolae al Banatului și Prea Sfinții Episcopi Iosif al Rîmnicului și Argeșului, Partenie al Romanului și Hușiilor, Antim al Buzăului, Chesarie al Dunării de Jos, Teofil al Clujului, Valerian al Oradiei, Antim Tîrgovișteanului și Teoctist Botoșăneanul, vicari patriarhali.

Au participat de asemenea: Eminența Sa Dr. Friedrich Müller, Episcopul Bisericii Evanghelice C. A.; Eminența Sa Alexandru Buti, Episcopul Episcopiei reformate din Oradea; Eminența Sa Gheorghe Argay, Episcopul Bisericii Evanghelice S. P.; Eminența Sa Dr. Kiss Alexa, Episcopul Bisericii Unitariene, Eminența Sa Monseniorul Augustin Francisc, conducătorul Arhiepiscopiei Romano-Catolice din București; Eminența Sa Dr. Iuliu David, vicar-episcop al Episcopiei Reformate din Cluj; Eminența Sa Muftiul Iacob Mehmed, șeful Cultului musulman din R.P.R.; Prea Cuviosul Arhimandrit Tirayr Mardighian, conducătorul Eparhiei Armeano-gregoriene din R.P.R.; P.C. Pr. Ștefan Tomici, vicarul Vicariatului ortodox-sîrb din Banat.

Au mai participat: P. C. Pr. Ioan Gagi, directorul Cancelariei Administrației Patriarhale, P. C. Pr. Traian Ghica, directorul Casei de pensii și ajutoare a salariaților Bisericii Ortodoxe Romîne; P. C. Diac. prof. N. I. Nicolaescu, rectorul Institutului Teologic ortodox de grad universitar din București, P. C. Pr. prof. Sofron Vlad, rectorul Institutului Teologic ortodox de grad universitar din Sibiu; Domnul Ștefan Iuhász, rectorul Institutului Teologic protestant de grad universitar din Cluj.

A luat parte Domnul Profesor Mihai Ghelmegeanu, membru al Comitetului național pentru apărarea păcii din R.P.R.

Din partea Departamentului Cultelor au participat: Domnul director general I. N. Bărbulescu, directori și funcționari superiori.

În timpul mesei s-au rostit toasturi.

Domnul profesor Dumitru Dogaru, Secretarul general al Departamentului Cultelor, a rostit o cuvintare, din care am reținut următoarele:
Am cinstea și bucuria de a saluta în numele Guvernului Republicii Populare Române pe Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei și a toată Rusia și pe însoțitorii săi.

Ași avea multe de spus în legătură cu această întâlnire între Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei și Prea Fericitul Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, fiindcă această întâlnire, fără voia noastră, nu rămîne o întâlnire de curtoazie între cele două Biserici Ortodoxe surori, ci ea capătă un înțeles deosebit prin conținutul convorbirilor care au loc în zilele și momentele importante pe care le trăiesc popoarele astăzi.

Noi trăim cu toții această epocă măreață și unică în istoria omenirii. Trăim epoca eliberării popoarelor de sub toate jugurile: de sub jugul exploatării, de sub jugul neștiinței și al mizeriei, de sub jugul discriminării dintre rase și popoare.

Inceputul acestei epoci mărețe l-a făcut poporul rus și celelalte popoare ale Uniunii Sovietice.

Noi, românii, sîntem fericiți că am intrat și noi pe drumul acesta al eliberărilor amintite. Eu regret că Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei nu poate sta la noi mai multe zile, să poată merge pînă în fabrici, în uzine, în orașe și sate, în case; să vadă cum se naște la noi o viață nouă, cum crește și cum înflorește. Văzînd lucrurile acestea, Sanctitatea Sa și-ar fi putut da mult mai bine seama cit de mare este bucuria noastră să vedem întîlnindu-se aici atîți reprezentanți de culte, în spiritul păcii, al bune înțelegeri și al prieteniei.

Crește această bucurie în fața viitorului nu numai la popoarele la care se construiește socialismul, ci și la alte popoare care se trezesc la viața cea nouă.

În drumul acesta mare al tuturor popoarelor, există din nefericire și pctrionici. Acești pctrionici ai viitorului fericit al popoarelor sînt acei care au trăit și la noi, și care trăiesc acum aiurea de pe urma muncii altora. Ei ar vrea să se opună luptei popoarelor pentru o viață mai bună. Ei sînt acei care folosesc încordarea internațională, provoacă cursa înarmărilor, acei care se gîndesc la arme de distrugere în masă a popoarelor. Ei sînt acei care nu s-ar da înapoi de la nimic, numai ca să împiedice viitorul liber al popoarelor.

În fața acestor oameni se pune de la sine întrebarea: Ce fac slujitorii tuturor religiilor? Constatăm că marea majoritate a slujitorilor de orice credință religioasă merge cu popoarele. Dar nu trebuie să uităm și nu trebuie să subapreciem că sînt și slujitori care sprijină pe dușmanii popoarelor.

Noi știm că oamenii credincioși ascultă și cred în cuvintele slujitorilor religiilor. Și atunci cum se poate să existe în lume preoți care orbesc și lucrează împotriva binelui acelora care au încredere în ei?

De aici se naște, cred eu, hotărîrea Dvs. și a numeroși altora, de a desfășura o activitate intensă de lămurire a tuturor, deservenților de culte,

să urmeze calea păcii și a bune înțelegeri între oameni și popoare.

În persoana Sanctității Sale Patriarhului Alexei noi vedem pe prețul cuprins de răspunderea sa în fața oamenilor care au încredere într-însul. Încă de la începutul Marii Revoluții din Octombrie, Sanctitatea Sa a manifestat înțelegere față de poporul care luptă pentru libertatea sa. Atitudinea Sanctității Sale a rămas constantă de-a lungul anilor, față de toate marile transformări și față de efortul uriaș de reconstrucție al popoarelor sovietice. Atitudinea Sanctității Sale Patriarhul Alexei ne dovedește că viața liberă și îmbelșugată a popoarelor se poate construi, independent de credința lor religioasă.

Persoana Sanctității Sale ne amintește de asemenea că atunci când Uniunea Sovietică a fost atacată de dușmani perșizi, Sanctitatea Sa a înțeles să rămână în mijlocul credincioșilor săi, dovedind că, atât la vreme bună cât și la vreme de necaz, el înțelege să rămână lângă ei, gata să-i ajute.

Astăzi, — când pe planul lumii întregi se duce o acțiune intensă pentru dezarmare generală și totală, pentru lichidarea colonialismului, pentru demascarea ațîțătorilor la război, a rasiștilor și a tuturor dușmanilor fericirii omului —, în acțiunea aceasta uriașă, Biserica Ortodoxă Rusă a înțeles să-și dea contribuția ei. Cuvîntul Bisericii Ortodoxe Ruse, prin conducătorul ei, sau prin delegații ei la consfătuiri mondiale, se aude deschis și cinstit, manifestîndu-se consecvent și spunînd lui da, da și lui nu, nu.

În numele tuturor celor de față, salutăm această atitudine cinstită, deschisă și plină de omenie.

În calitate pe care o am, pot să asigur pe Sanctitatea Voastră că reprezentanții tuturor cultelor care sînt prezenți aici gîndesc la fel cu Sanctitatea Voastră.

Sînt aici ortodocși, catolici, șefi de culte protestante, musulmani și lipsește reprezentantul cultului mozaic, care și-a manifestat regretul său că nu poate fi de față, alături de ceilalți reprezentanți de culte, din pricina unei suferințe pe care o credem trecătoare. Toți sînt hotărîți să facă tot ce stă în puterea lor pentru a promova binele și fericirea oamenilor și toți sînt deopotrivă de hotărîți să ia atitudine împotriva oricui vrea să desbina oamenii, sau să facă rău oamenilor.

Asemenea gînduri frumoase care vă însușețesc pe Dvs. sînt salutate de întregul nostru popor. Oricine vine la noi cu inima curată și cu sentimente nobile găsește o primire caldă și o înțelegere cu adevărat frățească.

În acest sens trebuie să înțelegeți și înalta decorație romînă cu care Guvernul nostru V-a cinstit astăzi și pentru care încă odată vă felicit din toată inima.

Sînt deci, interpretul acestor sentimente față de Sanctitatea Voastră și Vă rog să fiți purtătorul lor mai departe, încredințîndu-Vă că noi vedem în Sanctitatea Voastră și un reprezentant al marelui popor vecin și prieten.

Cu aceste gînduri și cu aceste sentimente, îngăduiți-mi să vă urez viață lungă și deplin succes în misiunea pe care o îndepliniți.

Prea Fericitul Părinte Justinian, Patriarhu! Bisericii Ortodoxe Române, a rostit următoarea cuvîntare :

In mijlocul nostru se află ca oaspe iubit al Bisericii Ortodoxe Române Sanctitatea Sa Patriarhu! Alexei, misionarul neobosit pentru apropierea Bisericilor, pentru înfrățirea oamenilor și pentru biruința nobilei acțiuni de instaurare a păcii în lumea întreagă.

Creștinătatea nu va uita niciodată că de la Moscova și din inițiativa Sanctității Sale Patriarhu! Alexei, a fost adresată creștinilor, în anul 1948, cea dintîi chemare la lupta pentru apărarea păcii. Prin apelul acesta de acum 14 ani, Biserica Ortodoxă Rusă, împreună cu celelalte Biserici Ortodoxe surori, au dat pentru creștinii de pretutindeni semnalul de alarmă împotriva ațîțătorilor la un nou război, împotriva celor ce ar dori să arunce iarăși omenirea într-un dezastru ale cărui urmări nimeni nu le poate prevedea. Creștinii cinstiți din lumea întreagă au prețuit în chip deosebit chemarea aceasta a Bisericilor Ortodoxe, pentru că ea răspunde intru totul mesajului evanghelic de pace și înțelegere între toți oamenii.

Dar, așa cum mărturisea Sanctitatea Sa în cuvîntul pe care l-a rostit la sosire, în catedrala Patriarhiei noastre, mai sînt unii slujitori așa numiți creștini, care, în loc să se alăture cu însuflețire în rîndurile susținătorilor și apărătorilor păcii, încurajează față acțiunile războinice și manifestările revanșarde ale unor cercuri de oameni stăpîniți de interese egoiste și potrivnice bunăstării și fericirii popoarelor.

Știm că atît lucrările conferinței panortodoxe de la Rhodos cît și lucrările celei de a treia Adunări generale de la New-Delhi a Consiliului Ecumenic al Bisericilor au stîrnit glasuri potrivnice ale unor Biserici, sau ale unor cercuri creștine. Sînt cunoscute, în special, manevrele unor deservenți de culte din Apus, care în loc să meargă pe drumul de refacere al unității creștine, pe drumul de lumină și progres al Evangheliei Domnului Hristos, se înregistrează în rîndul învrăjbitorilor de pace și al celor care socotesc războiul ca singurul mijloc de rezolvare a litigiilor internaționale.

Această stare de lucruri nu dă liniște Sanctității Sale Patriarhului Alexei și, de aceea, la vîrsta înaintată la care se găsește, a pornit ca un apostol al păcii pe drumul acesta greu dar necesar, pentru a convinge pe toți că rostul creștinilor — oriunde s-ar găsi ei — este să apere cu hotărîre pacea la care ne-a chemat Domnul, osîndind fără cruțare războiul și pe toți susținătorii lui.

Vizita pe care Sanctitatea Sa o face pentru a doua oară Bisericii noastre are o întreită importanță: în primul rînd pentru noi slujitorii Bisericii Creștine Ortodoxe ea constituie un cald îndemn de a urma pilda Sanctității Sale în jertfele și strădaniile noastre de implinitori ai testamentului sacru pe care ni l-a lăsat Domnul Hristos, cînd a spus: «Pacea mea dau vouă, pacea mea las vouă (Ioan, XIV, 27)»; în al doilea rînd, vizita aceasta ajută la promovarea dragostei frățești dintre slujitorii și credincioșii celor două Biserici Ortodoxe surori; în al treilea rînd, vizita Sanctității Sale și a membrilor delegației care-l însoțesc contribuie și

mai mult la întărirea prieteniei și prețuirii reciproce dintre popoarele noastre vecine.

Domnul Secretar General a anunțat pe Sanctitatea Sa că sînt de față, împreună cu noi, și reprezentanții celorlalte culte religioase din țara noastră. Dacă ne-am adunat cu toții aici, reprezentanți ai confesiunilor creștine și ai altor religii din țara noastră, — cred că, pe lângă faptul că avem în mijlocul nostru un vechi și dîrz luptător pentru pace, Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei, aceasta se datorește și preocupării permanente de a apăra pacea și prietenia între oameni, de a face să triumfe binele asupra răului, lumina asupra întunericului și viața asupra morții.

Noi asigurăm și cu acest prilej Conducerea noastră de Stat că ne vom strădui mai departe să determinăm toate Bisericile creștine și pe toți credincioșii să fie alături de noi, în uriașa luptă pentru apărarea păcii, — acest bun de cea mai mare valoare pentru viața noastră pămîntească.

Îl asigurăm, de asemenea, pe Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei, că ecoul vizitei pe care o face în țara noastră va determina pe toți creștinii să treacă la acțiuni tot mai hotărîte, pentru a se ajunge la o lume fără războaie și pentru triumful definitiv al păcii în toată lumea.

Din toată inima urăm Sanctității Voastre o sănătate deplină și rugăm pe bunul Dumnezeu să vă învrednicească de realizări tot mai bogate în conducerea Bisericii Pravoslavnice Ruse și să vă ajute să vedeți îndeplinindu-se cît mai curînd apelul de acum 14 ani de la Moscova.

Întru mulți ani !

Monseniorul Francisc Augustin, conducătorul Arhiepiscopiei Romano-Catolice din București, a adus Sanctității Sale Patriarhului Alexei al Moscovei și a toată Rusia omagiile clerului și credincioșilor romano-catolici din țara noastră. Precizînd că credincioșii catolici s-au simțit întotdeauna și se simt și acum pătrunși de o adîncă prietenie față de Biserica creștină ortodoxă soră, și exprimîndu-și convingerea că și Biserica Ortodoxă împărtășește aceleași sentimente față de credincioșii catolici, — vorbitorul a arătat că a fost adînc mișcat de elogiile ce s-au adus activității pe care Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei o depune pentru sprijinirea păcii și a prieteniei dintre popoare.

«Aș vrea să asigur pe Sanctitatea Sa — a spus Monseniorul Francisc Augustin — că și noi slujitorii și credincioșii catolici din Republica Populară Romîna ne asociem la această luptă, care știm că merită să fie ajutată. În numele clerului nostru și al credincioșilor exprim astăzi dorința ca această pace să devină în scurt timp o adevărată realitate».

În încheierea cuvîntării sale, Monseniorul Francisc Augustin a rugat pe Sanctitatea sa Patriarhul Alexei al Moscovei și a toată Rusia să ducă în patria sa scumpă aceste sentimente ale clerului și credincioșilor romano-catolici din Republica Populară Romîna, și să primească urarea de îndelungă sănătate și succes în activitatea depusă pentru binele omenirii.

Eminența Sa Domnul A. Buthi, episcopul Bisericii Reformate din Oradea a rostit o cuvîntare, în care a spus, printre altele :

«Îngăduiți-mi ca în clipa de față să evoc o amintire foarte plăcută, — acele momente pe care le-am petrecut anul trecut la Moscova, în drum spre casă, venind de la New-Delhi. Cu această ocazie, am fost oaspeții Patriarhatului din Moscova. Ne-a impresionat adînc această primire călduroasă și atenția de care ne-am bucurat și mi-a rămas o amintire fericită.

Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei, mulțumind celor ce au tostat în cinstea sa la masa oferită de Departamentul Cultelor

Găsesc că momentul de față este un prilej fericit pentru mine de a talmăci adîncă mea recunoștință și mulțumire pentru această iubire, pe care am simțit-o și o păstrez și astăzi în sufletul meu.

Deși am petrecut numai un timp scurt în frumoasa capitală și inimă a Uniunii Sovietice, totuși a fost suficient ca aceste clipe să adîncească și mai mult admirația și iubirea pe care am simțit-o față de gloriosul popor sovietic și față de Biserica Ortodoxă Rusă. Acest prilej ne-a apropiat și mai mult de Biserica Ortodoxă condusă cu adîncă credință și multă înțelepciune de Sanctitatea Voastră».

În continuare, Domnul Episcop A. Buthi a amintit că Biserica reformată din Republica Populară Romîna, conducătorii și credincioșii acestei Biserici urmăresc cu o deosebită atenție activitatea pe care o desfășoară Biserica Ortodoxă Rusă pentru apărarea și consolidarea păcii.

Subliniind apoi faptul că în chip deosebit, în aceste zile, conștiința întregii omeniri privește spre Moscova, unde va avea loc Congresul Mondial pentru dezarmarea generală și pace, — vorbitorul a arătat că și Bisericiile din patriă noastră și-au exprimat adeziunea lor totală față de această mișcare grandioasă, în care se reflectă cea mai curată conștiință și rațiune umană.

«Bisericiile noastre, pătrunse de adevărată iubire patriotică — a spus în încheiere Eminența Sa Domnul Episcop A. Buthi — sînt alături și sprijină acea uriașă muncă constructivă, care se desfășoară pe tot cuprinsul acestei țări, știind, că astfel slujesc cu adevărat cauza apărării păcii. Și pe acest tărîm, Vă putem asigura că noi mergem pe drumul bătătorit de Biserica Ortodoxă Rusă, condusă de Sanctitatea Voastră, — căci considerăm această Biserică drept pildă vrednică de urmat.

Și astăzi simt în inima mea rezonanța chemării impresionante a conducătorului Bisericii Ortodoxe Ruse, în care se spune: «În numele Sfintei Treimi, voi creștinii, eliminați din sufletele voastre desacordurile reciproce. Prin îndeplinirea fidelă a chemărilor păcii vom contribui și la făurirea unității creștinești».

Clipa de față constituie pentru mine un dar deosebit, în care îmi pot exprima adîncă mea recunoștință și admirație față de Biserica Ortodoxă Rusă, față de poporul sovietic și în care Vă pot ura, atît Sanctității Voastre, cît și poporului sovietic și conducătorilor acestui popor: multă sănătate, succes în muncă, har și binecuvîntare».

Tuturor vorbitorilor le-a răspuns Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei și a toată Rusia care a spus următoarele:

«Însoțitorii mei împreună cu mine, sîntem adînc impresionați de dragostea sinceră pe care ne-o arătați în scumpa Dvs. Patrie.

Scopul venirii noastre în țara Dvs. a fost de a face o vizită Prea Fericitului Patriarh Justinian, față de care noi avem o deosebită dragoste și îl prețuim în mod deosebit. Noi am venit aici să-l salutăm și să-l poftim în țara noastră, unde este așteptat cu multă dragoste.

Dar, iată sosirea noastră a provocat un lucru cu totul neașteptat. Din partea Guvernului Republicii Populare Romîne eu am fost cinstit cu marele ordin: Steaua Republicii Populare Romîne, clasa I, se spune, pentru meritele mele în activitatea pe care o depun pentru prietenia între oameni și pentru pacea între popoare. Mărturisesc că am fost adînc impresionat pentru acest nobil gest, și, pe lîngă mulțumirile pe care le-am exprimat, rog pe Domnul Secretar General prof. D. Dogaru să încredințeze conducerea Statului român de tot respectul și de toată recunoștința mea pentru această cinstire ce mi s-a făcut.

La această agapă frățească, s-a vorbit mult despre activitatea mea în lupta pentru pace. Dar mă întreb eu, cum ar putea fi un preot adevărat decît un luptător convins pentru binele omenirii și pentru înfăptuirea marelui ideal al tuturor oamenilor și al creștinilor, care este pacea?

Acum peste tot se vorbește mult despre pacea lumii și despre măsurile ce trebuiesc luate pentru asigurarea păcii. Și cum aș vrea ca toate

aceste cuvinte pentru pace să se transforme în fapte și să vedm și noi și să ne bucurăm de roadele păcii!

În legătură cu această temă s-ar putea, într-adevăr, vorbi foarte mult, dar iată timpul este destul de înaintat. Și fiindcă noi de la vorbe sîntem datori să trecem la fapte, în curînd vom pleca la biserică și ne vom ruga cu toată căldura sufletelor noastre pentru pacea a toată lumea.

Dorim din toată inima poporului român și conducătorilor săi realizări cit mai frumoase și un viitor strălucit.

Mulțumesc reprezentanților cultelor pentru dragostea cu care ne-au înconjurat la această agapă și-i încredințez de toată prietenia noastră.

Mulțumesc din tot sufletul Domnului Profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor și pentru cuvintele de prețuire pe care mi le-a adresat și pentru această bogată și simbolică masă de prietenie și înfrățire.

Inchin pentru sănătatea și pentru fericirea poporului român».

*

Duminică 3 iunie, în paraclisul patriarhal «Sfîntul Spiridon-Nou» din București, s-a săvîrșit Sfînta Liturghie de către Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei și toată Rusia și Prea Fericitul Patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Romîne, înconjurați de un sobor de ierarhi, preoți și diaconi, romîni și ruși. La săvîrșirea sînteii slujbe au fost prezenți: Înalt Prea Sfințiții membri ai Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne, membri delegației Bisericii Ortodoxe Ruse, membri ai Consiliului Național Bisericesc, preoți consilieri patriarhali și eparhiali, profesori ai Institutelor Teologice, protopopi și preoți din Capitală, precum și numeroși credincioși. Răspunsurile la Sfînta Liturghie au fost date de Corala Patriarhiei, dirijată de Dl. prof. N. Lungu.

La sfîrșitul slujbei, Prea Fericitul Patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Romîne a rostit următoarea cuvîntare :

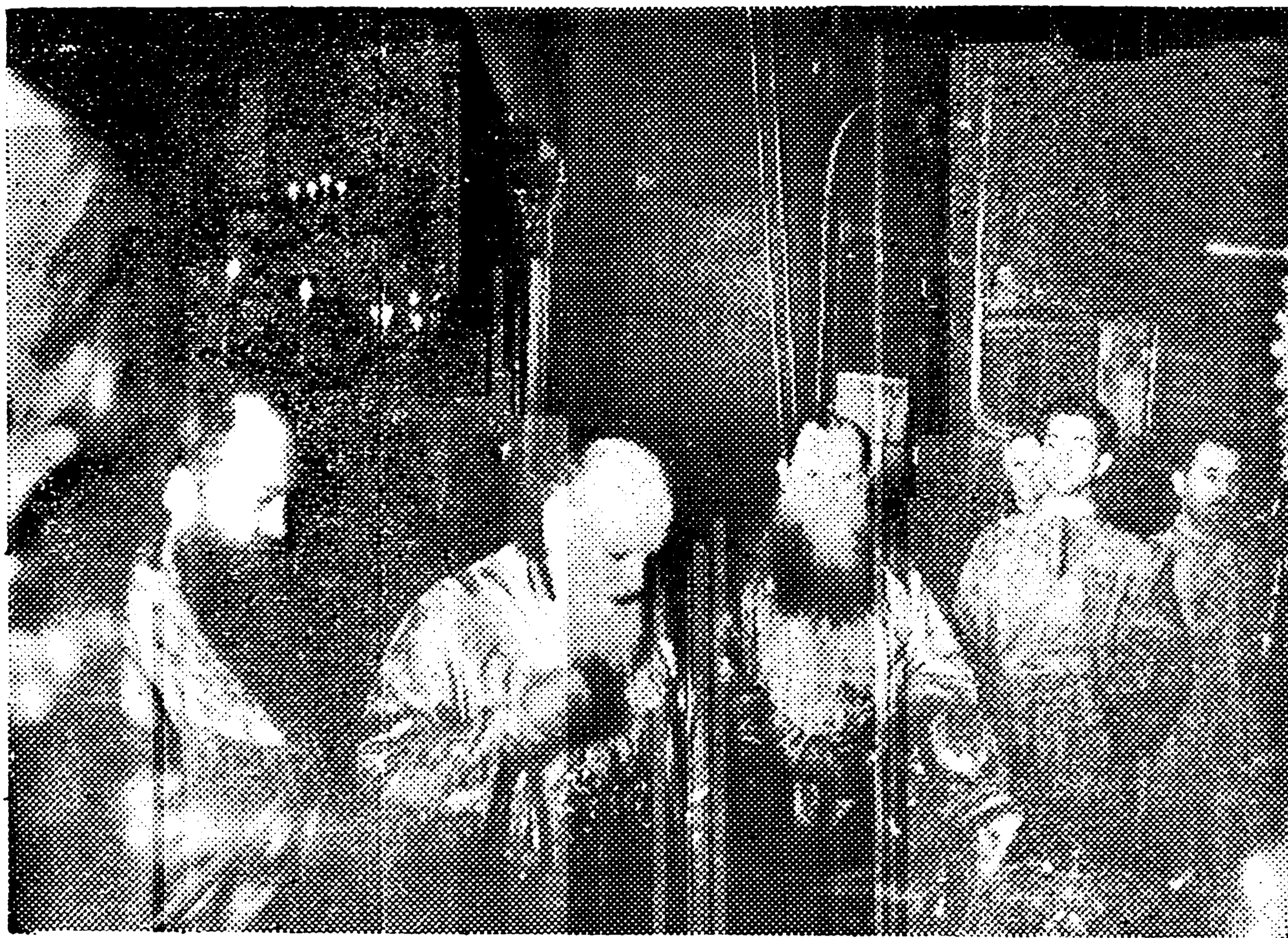
*Sanctitatea Voastră, Prea Fericite Părinte Patriarh,
Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți frați întru Hristos,
Prea Cucernici și Prea Cuvioși Părinți,
Iubiți credincioși,*

Mare și de negrăit este bucuria duhovnicească pe care sufletele noastre, ale ierarhilor, clericilor și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Romîne, o trăiesc astăzi, cînd în mijlocul nostru se află Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei și a toată Rusia, împreună cu înalți ierarhi și reprezentanți de seamă ai Sfintei Biserici Ortodoxe Ruse.

Prezența Sanctității Sale Patriarhului Alexei în mijlocul nostru prezintă o nouă manifestare a unității sfintei noastre Ortodoxii, a solidarității și frăției noastre, a fermității cu care Bisericile Ortodoxe Rusă și

Română păstrează și propovăduiesc comoara adevăratei învățături a Evangheliei Domnului și Mintuitorului nostru Iisus Hristos.

În numele Sfintului Sinod, al clericilor și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române și al meu personal, țin să mulțumesc, din toată inima mea, Sanctității Voastre, Prea Fericite Părinte Patriarh Alexei, pentru bunăvoința părintească cu care ați răspuns invitației mele, luându-vă osteneala să veniți pentru a doua oară în România, ca oaspete iubit al Bisericii noastre, care Vă înconjoară cu dragostea, cu cinstirea și cu respectul ei.

Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei și Prea Fericitul Patriarh Justinian în timpul săvârșirii Sfintei Liturghii, în catedrala Sfântul Spiridon-Nou din București

Nici numeroasele și grelele îndatoriri de Întăistător al mării Biserici Ortodoxe Ruse, nici vârsta venerabilă la care V-a învrednicit Dumnezeu să ajungeți nu au fost piedici de netrecut pentru râvna Sanctității Voastre de a sluji neîncetat Biserica dreptmăritoare a lui Hristos și de a contribui fără preget la întărirea continuă a legăturilor frățești dintre Bisericile Rusă și Română.

Este un adevăr îndeobște știut că, de-a lungul vremii, prietenia și colaborarea frățească dintre Bisericile Ortodoxe Rusă și Română a avut întotdeauna rezultate binefăcătoare pentru Bisericile și popoarele noastre iar deseori aceste binefaceri s-au răsfrânt asupra întregii lumi ortodoxe. Istoria este plină de mărturii în acest sens. Așezate pe temelii trainice încă din timpul voevodului Ștefan cel Mare și Sfânt și a marelui cneaz Ivan al III-lea al Moscovei — care au meritat deopotrivă dragostea și

recunștința popoarelor lor —, legăturile noastre bisericesti au continuat să se adincească și să se cimenteze prin veacurile ce s-au scurs de atunci și pînă în zilele noastre.

Cărturari de seamă ai teologiei romînești s-au format, în secolul trecut, la strălucitele școli teologice ale Bisericii Ruse, între care se cuvine a aminti pe marele episcop Melchisedec al Romanului și pe înaintașul nostru, adormitul întru fericire, Patriarhul Nicodim.

După anii plini de suferințe ai celui de al doilea război mondial și statornicirea unor relații de sinceră colaborare între statele noastre s-au

Patriarhul Justinian rostindu-și cuvîntarea în catedrala Sfîntul Spiridon-Nou din București

asigurat cele mai prielnice condiții pentru intensificarea legăturilor frățești dintre Bisericile noastre. Participarea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Romîne la întronizarea Sanctității Voastre, vizita pe care în toamna anului 1946 Patriarhul Nicodim a făcut-o la Moscova, vizita din anul următor a Sanctității Voastre în România, prezența unei delegații a Bisericii Ortodoxe Ruse la înscăunarea smereniei mele ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Romîne, precum și participarea smereniei mele la consfătuirea panortodoxă, ținută în vara anului 1948 la Moscova, au pus bazele unei conlucrări care a devenit, an de an, mai strînsă și mai folositoare pentru Bisericile noastre, pentru popoarele noastre și chiar pentru întreaga Ortodoxie.

Nici un slujitor și închinător al lui Hristos nu va putea uita vreodată că, în lumea frămîntată de primejdia dezlănțuirii unui nou război, cea:

dintii chemare creștină la acțiune solidară pentru apărarea păcii, a fost lansată în 1948, la Moscova, de căpeteniile Bisericilor Ortodoxe, în urma inițiativei Sanctității Voastre. Am împărtășit, dintru început, conștiința apostolică a Sanctității Voastre că prezența Bisericilor creștine în acțiunea sfântă de apărare a păcii pe pământ reprezintă însăși împlinirea testamentului lăsat de Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos și am fost bucuroși să constatăm, în anii care au urmat, că această înaltă conștiință se trezește, treptat, în sufletele imensei majorități a creștinilor de pretutindeni. Am fost, de asemenea, bucuroși să ne întâlnim deseori cu Sanctitatea Voastră, iar Bisericile noastre să meargă neîncetat, pe acest drum al împlinirii poruncilor evanghelice de slujire a păcii și bune înțelegeri dintre oameni. Am admirat strădaniile depuse de Sanctitatea Voastră — prin vizite frățești făcute tuturor patriarhilor ortodocși din lume — de a întări unitatea Ortodoxiei ecumenice și a da, astfel, o nouă vigoare propoveduirii drepte credințe creștine în contemporanietate. Biserica Ortodoxă Română este fericită că a putut să-și aducă și ea partea sa de contribuție în această acțiune binecuvântată de Dumnezeu.

Recenta conferință panortodoxă de la Rhodos — la a cărei bună organizare au contribuit din plin și convorbirile avute și înțelegerea frățască realizată între Sanctitatea Sa Patriarhul Athenagoras al Constantinopolului și Sanctitatea Voastră — a reprezentat cea mai fermă manifestare a vitalității și unității Ortodoxiei din veacul nostru. Întreaga lume creștină a putut vedea că în Ortodoxie se păstrează duhul adevărat al Bisericii întemeiate de Hristos, că învățătura creștină poate da răspuns bun tuturor marilor probleme care frământă lumea de azi, — creștinismul autentic dovedindu-se astfel pururea viu.

Participarea Bisericilor noastre, alături de alte Biserici Ortodoxe surori, la lucrările forurilor creștine internaționale, Consiliul Ecumenic al Bisericilor și Conferința creștină pentru pace de la Praga, au deschis un câmp vast de afirmare a Ortodoxiei în lumea creștină contemporană, de intensificarea strădaniilor de apropiere a creștinilor de felurite confesiuni și de refacere a unității creștine în acțiunea de împlinire a sfintelor porunci evanghelice, care se identifică astăzi cu cele mai nobile aspirații ale omenirii. Căci lupta popoarelor pentru libertate, pentru dezarmare mondială și pentru făurirea unei lumi a păcii, oferă Bisericilor creștine, în general, și Bisericilor Ortodoxe, în special, posibilitatea de a împlini cele mai înalte comandamente ale creștinismului, de a împlini însuși Testamentul lăsat nouă de Mântuitorul Hristos.

Sîntem încredințați cu toții că vizita de acum a Sanctității Voastre în țara noastră și convorbirile sincere, frățești, pe care le-am avut, vor aduce o nouă și însemnată contribuție, la înfăptuirea acestor nobile năzuințe ale creștinătății de pretutindeni și ale omenirii întregi. Mărturisindu-Vă încă odată mulțumirea și recunoaștința ierarhilor, clericilor și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române, pentru marile bucurii duhovnicești pe care ni le-a prilejuit prezența Sanctității Voastre în mijlocul nostru, rugăm pe Bunul Dumnezeu să reverse asupra Voastră, binecuvîntarea

Sa și să Vă dăruiască zile multe, cu sănătate deplină și puteri de muncă, spre binele Bisericilor noastre, spre binele Ortodoxiei, spre binele creștinătății întregi. Aceleași calde urări de fericire îndreptăm către toți membrii delegației care Vă însoțesc, către ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Ruse, de care ne leagă mărturisirea aceleiași credințe străbune și rîvna întru slujirea adevărilor Evangheliei lui Hristos.

De asemenea, Vă rugăm să duceți marelui popor rus și tuturor popoarelor din Uniunea Sovietică — față de care poporul român nutrește o prietenie frățească de nezdruccinat —, precum și vrednicilor lor conducători, urarea noastră sinceră de noi succese în munca lor închinată păcii și fericirii omenirii întregi.

Pe Sanctitatea Voastră, Prea Fericite Părinte Patriarh al Moscovei, Vă rugăm să nu uitați în rugăciunile Voastre pe ierarhii, clericii și credincioșii Bisericii noastre și să nu uitați nici pe smerenia mea. Împreună să înălțăm către Cel Atotputernic ruga fierbinte de a pogori peste Noi și peste Bisericile noastre surori «darul Domnului nostru Iisus Hristos, dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărtășirea Sfântului Duh». Amin!

Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei și a toată Rusia a mulțumit Prea Fericitului Patriarh Justinian pentru sentimentele de dragoste frățească și de aleasă prețuire exprimate, rostind următoarea cuvîntare :

*Prea Fericirea Voastră!
Prea Sfințiți Arhipăstori!
Prea iubiți Părinți și frați!*

HRISTOS A ÎNVIAT !

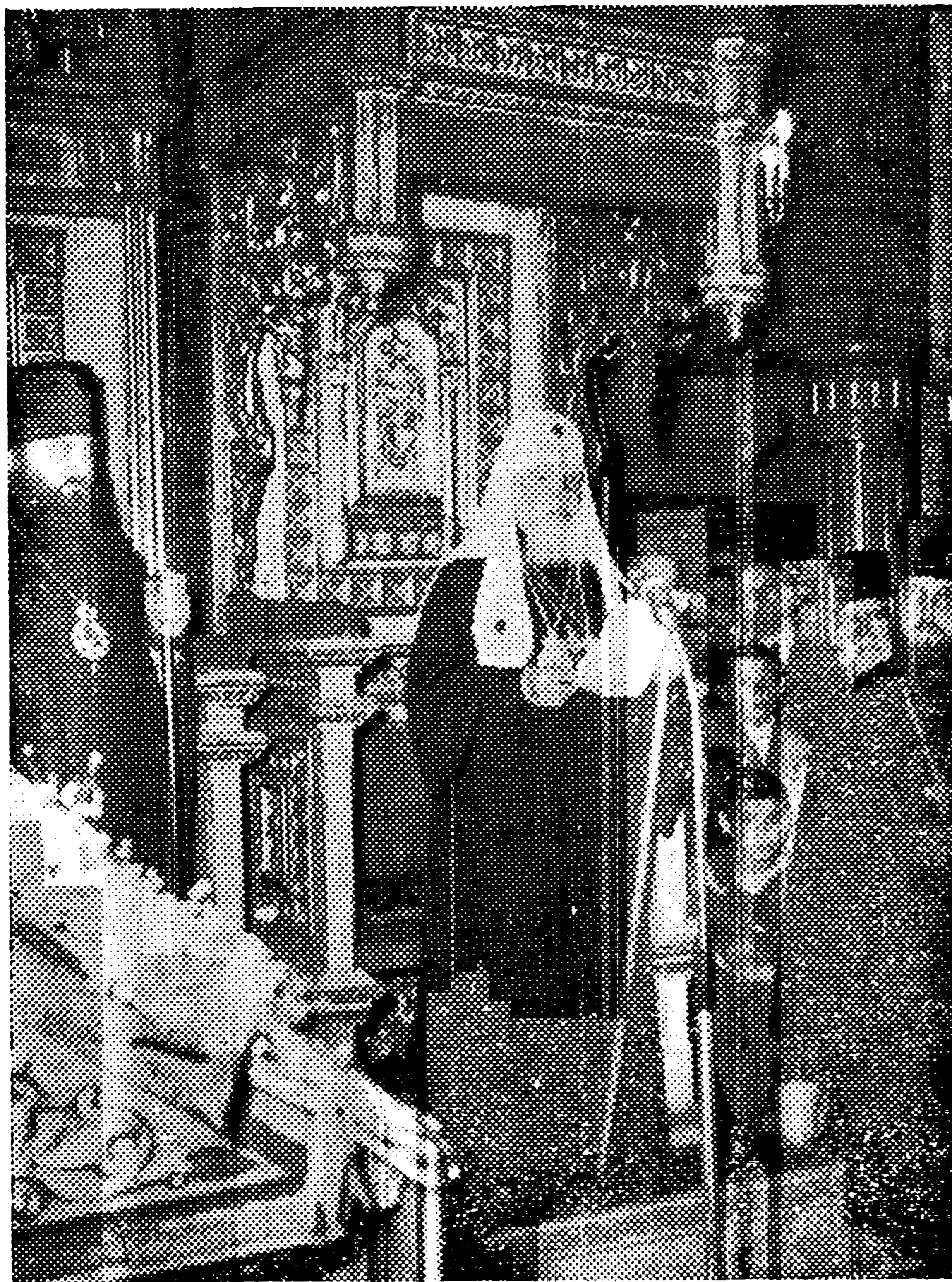
«Cu acest salut al Sfințelor Paști exprimăm bucuria noastră și nespusa mîngiere duhovnicească de a fi laolaltă în rugăciune cu Prea Fericirea Voastră, clerul și binecredincioasa Voastră turmă, în această zi de sărbătoare, în sfînta și frumoasa catedrală.

Au trecut 15 ani de cînd, pentru prima dată, am vizitat Sfînta Voastră Biserică și am înălțat împreună rugăciuni pentru pacea lumii și prosperitatea popoarelor noastre. De atunci am avut multe ocazii de retrăirea bucuriilor duhovnicești cu Prea Fericirea Voastră și Arhipăstoriile Bisericii Voastre, întîlnindu-ne împreună în vechea noastră Capitală, precum și în alte orașe de pe pămîntul țării noastre. Iată acum din nou ne revedem în scumpa Voastră patrie, retrăind aceleași sentimente de bucurie și comuniune duhovnicească, împărtășind împreună cu voi marea bucurie de a vedea rîvna și dragostea turmei Voastre față de Biserica Voastră.

Pentru noi nu există, de bună seamă, mai mare bucurie, decît a fi frații împreună în dragoste și pace. Dragostea frățească a Prea Fericirii Voastre, manifestată pretutindeni, noi o vedem și o simțim și în largă și sincera ospitalitate, pe care ne-o oferiți. Pentru această primire caldă și pentru această fericită întîlnire, noi cu toată dragostea Vă mulțumim,

'Prea Fericite Părinte, după cum mulțumim și tuturor colaboratorilor Prea Fericirii Voastre și întregului popor binecredincios.

Bisericile noastre de aceeași credință au fost și sînt în nezduncinată unitate de trăire duhovnicească și împreună cu Biserica Ortodoxă Universală constituie în fața întregii lumi chipul unității în rugăciune, în propovăduire, în cucernicie, în slujirea binelui obștesc. Această slujire a

Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei, rostindu-și cuvîntarea în catedrala Sfîntul Spiridon-Nou din București

noastră devine evidentă pentru toți prin faptul că Biserica Ortodoxă, în practica vieții sale duhovnicești, s-a silit să păzească «unitatea Duhului, întru legătura păcii» (Efeseni IV, 3) și acest tezaur duhovnicesc a fost și este folosit pentru întărirea păcii în lume și binecuvîntarea celor care rîvnesc spre ea.

Bisericile noastre nu se mărginesc numai în a mărturisi neîncetat pacea, ele activează, chemînd pe toți oamenii de pretutindeni să se înroleze în lupta pentru pace, astfel ca prin sfortări comune și binecuvîntate să triumfe adevărul asupra puterilor de învrăjpire și de împărțire, care bîntuie lumea.

«Pacea lui Dumnezeu să se sălășluiască din belșug în inimile voastre» ne spune dumnezeiasca Scriptură. Dar noi constatăm cu multă durere, că și în rîndurile creștinilor s-a sălășluit vrajba și împărțirea; că mai sînt oameni care se

numesc creștini, dar care au uitat poruncile Domnului nostru Iisus Hristos, că numai făcătorii de pace se pot numi fii și adevărați urmași ai Lui.

În fața pericolului de învrăjpire și de împărțirea fraților, fiecare creștin este dator a fi un mărturisitor cît mai activ al învățăturii evanghelice despre dragoste, unitate, înfrățire și pace.

În rugăciunea noastră comună, noi invocăm binecuvîntarea lui Dumnezeu asupra lucrării de mărturisire și slujire a cauzei păcii, pe care

Preaiubita Biserică Ortodoxă Română o desăvârșește spre binele și folosul tuturor.

Dumnezeu să binecuvînteze cu pace adîncă pe Prea Fericirea Voastră, pe fiii credincioși ai turmei cuvîntătoare și scumpa Voastră Patrie.

Bucuria Învierii lui Hristos și Harul Lui în rcadele binecuvîntate ale păcii și buneicuvîințe să fie împreună cu Voi, totdeauna umplînd inimile voastre de bucurie!

HRISTOS A INVIAT!

În aceeași zi, în toate bisericile din București, preoții au vorbit credincioșilor despre străvechile și strînsele legături de prietenie dintre cele două Biserici surori și despre semnificația vizitei făcute de Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei în țara noastră.

*

La amiază, în palatul patriarhal, a avut loc recepția oferită de Prea Fericitul Patriarh Justinian în cinstea Sanctității Sale Patriarhului Alexei și a însoțitorilor săi.

Au luat parte membrii Sfîntului Sinod, membri ai Consiliului Național Bisericesc, consilieri și inspecori ai Administrației Patriarhale și ai Arhiepiscopiei Bucureștilor, rectorii Institutelor Teologice, funcționari superiori.

Au fost prezenți: Domnul profesor Dumitru Dogaru, Secretarul general al Departamentului Cultelor, Domnul I. N. Bărbulescu, director general în Departamentul Cultelor și directori din Departamentul Cultelor, Domnul prof. M. Ghelmegeanu, membru al Comitetului Național pentru Apărarea Păcii din R. P. R., Domnul Spiridon Bulete, reprezentantul A.R.L.U.S.-ului.

Au fost, de asemenea, prezenți Domnii D. K. Zvonkov, primsecretar și A. M. Alexeev, secretar al Ambasadei Uniunii Sovietice la București.

Au participat șefi ai cultelor religioase din țara noastră: Dr. Friederich Müller, episcopul Bisericii Evanghelice, C. A. Alexandru Buti, episcopul eparhiei reformate din Oradea, Gh. Argay, episcopul Bisericii Evanghelice, S. P. Dr. Kiss Alexa, episcopul Bisericii Unitariene, Monse-niorul Francisc Augustin, conducătorul Arhiepiscopiei Romano-Catolice din București, Dr. Iuliu David, vice-episcop al eparhiei reformate din Cluj, Dr. Moses Rosen, șef-rabinul Cultului Mozaic, Muftiul Iacob Mehmed, șeful Cultului Musulman, Arhimandrit Tirayr Mardighian, conducătorul eparhiei armeano-gregoriene din București, preot Ștefan Tomici, vicarul Bisericii Ortodoxe Sîrbe din Banat.

În timpul recepției care s-a desfășurat într-o atmosferă cordială, s-au rostit toasturi.

Prea Fericitul Patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Romîne a spus următoarele:

«In cuvîntarea pe care am rostit-o astăzi în biserică, afirmam că după al doilea război mondial, alianța și prietenia dintre Statul român și Uniunea Sovietică au înlesnit și reluarea colaborării în spiritul dragostei frățești dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Ortodoxă Rusă. Țin să încredințez pe toți cei de față, că întreg clerul ortodox român, în frunte cu ierarhii Bisericii Ortodoxe Române, au sprijinit și sprijină fără rezerve apropierea și prietenia reciprocă dintre poporul român și popoarele Uniunii Sovietice, iar activitatea desfășurată de Bisericile noastre surori în problema păcii, în problema libertății și înfrățirii popoarelor, precum și colaborarea noastră în toate problemele care urmăresc binele și fericirea oamenilor sînt, desigur, și o consecință a prieteniei popoarelor noastre vecine.

De aceea, luînd îndemn de la sărbătoarea noastră de astăzi gîndul nostru se îndreaptă în primul rînd spre conducătorii popoarelor noastre prietene, cărora le urăm succes deplin în munca lor uriașă de ridicare și propășire a celor două țări.

În ceea ce privește Biserica noastră, în toate momentele ei sărbătorești, ea își aduce mereu aminte de toată bunăvoința pe care o arată conducătorii noștri față de Biserica Ortodoxă Română. Lucrul acesta se vede și din faptul că guvernul Statului nostru este reprezentat aici prin Dl. prof. Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, împreună cu colaboratorii săi. Această atitudine de prietenie reciprocă s-a putut, de altfel, vedea foarte bine și cu prilejul zilei de ieri, cînd conducătorii Statului nostru au acordat Sanctității Sale Patriarhului Alexei înaltul ordin: Steaua Republicii Populare Române, clasa I.

Sînt bucuros să informez pe toți cei de față că aceeași atenție binevoitoare am constatat-o din partea Statului Sovietic față de Biserica Ortodoxă Rusă și față de Întîistătătorul ei, Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei. Lucrul acesta se vede și cu ocazia sărbătorii de astăzi, cînd în mijlocul nostru se găsesc și reprezentanții Ambasadei sovietice.

Din toate acestea, noi slujitorii și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române, împreună cu toți reprezentanții cultelor din țara noastră care sînt prezenți la această agapă, ne întărim și mai mult în convingerea că drumul de bunăstare și progres al poporului nostru, drumul de pace și înțelegere între toți camenii, drumul de libertate și progres pe care au pornit majoritatea popoarelor, reprezintă idealuri scumpe și popoarelor noastre dar și Bisericilor noastre. De aceea ne vom strădui fără încetare să fim alături de conducătorii poporului nostru și să sprijinim cu hotărîre toate acțiunile de interes obștesc și toate inițiativele izvorite din dorința de înflorire a patriei noastre.

Vom sprijini de asemenea cu toată fermitatea nobila cauză a apărării păcii și vom contribui din toată inima la promovarea prieteniei și respectului reciproc dintre toate popoarele lumii.

Închin pentru prietenia dintre Bisericile noastre și dintre credincioșii pe care-i păstoriim, pentru prietenia și dragostea nețărmurită dintre popoarele noastre».

Eminența Sa Dr. Friedrich Müller, episcopul Bisericii Evanghelice C. A. a spus printre altele :

«Am întrerupt un tratament medical, pentru a putea fi prezent la această întâlnire. Cu mare bucurie, am onoare a saluta pe Prea Fericirea Sa Patriarhul Alexei. Biserica Ortodoxă Rusă, condusă cu deosebit prestigiu de Prea Fericirea Sa, a dat și dă exemple atât de convingătoare pentru propovăduirea și trăirea creștină în zilele noastre, încât toate Bisericile și-o pot lua drept pildă».

Subliniind faptul că mergînd pe această cale dreaptă și întru totul conformă cu învățătura Evangheliei, Biserica Ortodoxă Rusă a arătat tuturor Bisericilor că ele își pot împlini misiunea lor sfîntă și în era trecerii omenirii spre orînduirea socialistă, vorbitorul a spus : «Însemnătatea acestei adevăriri a puterii de împăcare a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos (2 Cor. 5, 18-21), ne deschide și mai larg calea pentru apropierea dintre noi. Cu aderarea Bisericii Ortodoxe Ruse, împreună cu a celor Ortodoxe Romîna, Bulgară și Polonă, la Consiliul Ecumenic al Bisericilor, această apropiere dintre creștinii de felurite confesiuni, a devenit deosebit de promițătoare. Împăcarea sufletelor, promovată în mare măsură prin această adeziune a Ortodoxiei la activitatea Consiliului Ecumenic al Bisericilor, ne întărește credința că și împăcarea între state și popoare se va adînci, așa încît apărarea păcii, pentru care ne străduim cu toții cu atîta rîvnă, va avea perspective cu mult mai bune».

«Însoțind cele săvîrșite de distinsul nostru oaspe cu rugăciunea noastră, îi spunem și din partea Bisericii Evanghelice C. A., din tot sufletul : «Bine ați venit», — a spus în încheiere Eminența Sa Dr. Friedrich Müller.

Eminența Sa Dr. Kiss Alexa, Episcopul Bisericii Unitariene, a adus Sanctității Sale Patriarhului Alexei al Moscovei și a toată Rusia, precum și însoțitorilor săi, salutul cordial și plin de prețuire al credincioșilor unitarieni și al său personal. Subliniind largă libertate religioasă asigurată de regimul nostru, precum și spiritul ecumenist care caracterizează relațiile dintre cultele religioase din țara noastră, Eminența Sa a spus : «Sub regimul democrat popular din scumpa noastră Republică Populară Romîna, Biserica noastră se bucură de deplină libertate și de tratament egal, primește un permanent și valoros sprijin din partea autorității de Stat, prin Departamentul Cultelor, și în același timp se bucură de ajutorul celorlalte culte din R.P.R., și în special al Bisericii Ortodoxe Romîne, al tuturor ierarhilor acestei Biserici, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian. În momentul de față, prin invitarea noastră la această reuniune prilejuită de vizita delegației Bisericii Ortodoxe Ruse, acest sprijin și ajutor frățesc este și mai accentuat și mai prețuit de noi.

În numele Bisericii mele și al tuturor credincioșilor unitarieni declar că și în viitor vom lupta pentru înfrățirea tuturor popoarelor și oamenilor, pentru realizarea păcii pe pămînt, și că ne rugăm zilnic cu cuvintele lui Iisus : «Pater noster qui es in coelo, sanctificetur nomen tuum, adveniat regnum tuum... Amin».

A luat apoi cuvîntul Eminentă Sa Dr. Moses Rosen, șef-rabinul Cultului Mozaic, care a spus următoarele :

«Țin să exprim viile mele mulțumiri Prea Fericitului Patriarh Justinian pentru amabila invitație la această prietenească reuniune, care oferă posibilitatea ca, în numele clerului și credincioșilor de religie mozaică din Republica Populară Română, să aduc salutul și omagiul nostru Sanctității Sale Patriarhului Alexei al Moscovei și a toată Rusia și delegației Bisericii Ortodoxe.

Ca purtător de cuvînt al comunității evreiești, care a cunoscut cumplite suferințe în timpul măcelului dezlănțuit de barbaria fascistă, îmi îndrept cuvîntul cu recunoștință și emoție către Întîistătorul și reprezentanții Bisericii Ortodoxe Ruse, ai cărei credincioși au făcut parte din eroicele oști care au salvat omenirea de fascism, salvînd totodată și viețile noastre.

Am admirat întotdeauna la Sanctitatea Voastră, Prea Fericite Patriarh Alexei, spiritul de înalt umanism care v-a condus în opera de îndrumare a Bisericilor Ortodoxe Ruse pe calea împlinirii misiunii ei sacre, precum și exemplul strălucit ce ați dat tuturor Bisericilor în momentul cu adevărat istoric pe care îl străbate în prezent omenirea. Biserica, în general, — toate religiile și toate bisericile — au pornit de la un adevăr elementar : necesitatea de a apăra viața și pacea omului. În vremurile pe care le trăim, realizarea acestui țel reprezintă însăși condiția de existență a întregii omeniri. De aceea, am fost fericiți să constatăm că, încă de la primele înfiripări ale mișcării mondiale pentru pace din 1949, la toate întîlnirile luptătorilor pentru pace, reprezentanții Bisericii Ortodoxe Ruse s-au aflat în primele rînduri.

Noi, conducătorii cultelor din Republica Populară Română, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, am știut să urmărim această pildă și să ne alăturăm, cu sinceritate și cu hotărîre, acțiunii de apărare a Păcii, pe care o desfășoară toate popoarele de pe pămînt».

Amintind că în Republica Populară Română cultele se bucură de cea mai deplină libertate religioasă, care le este asigurată de guvern, prin Departamentul Cultelor, — vorbitorul a subliniat că această libertate, ca și toate celelalte libertăți cetățenești de care se bucură credincioșii tuturor cultelor din țara noastră, îi însuflețesc în strădaniile lor de sprijinire a luptei nobile pentru apărarea păcii.

«În cursul recente mele călătorii, pe care am făcut-o în Statele Unite ale Americii, în Franța și în Israel, — a spus în continuare Eminentă Sa Dr. Moses Rosen — am avut ocazia să aud foarte frumoase aprecieri asupra contribuției aduse de Bisericile Ortodoxe Rusă și Română, pe plan mondial, la acțiunea de unire a tuturor Bisericilor creștine și a tuturor religiilor în slujba cauzei sfinte a păcii. Cu slabele mele puteri, m-am străduit ca și clerul și credincioșii mozaici să se alătore acestei acțiuni pentru pace, de biruința căreia depinde soarta întregii umanități.

Vreau să vă mărturisesc că înainte de plecarea mea în S.U.A. cineva m-a sfătuit : «Dacă vei lua cuvîntul acolo, să te ferești a folosi cuvîntul pace». Nu l-am ascultat. Și bine am făcut ! Pentru că aruncînd o privire retrospectivă asupra contactelor pe care le-am avut, prin presă, pri-

radio, sau direct, cu milioane de americani, pot să vă asigur că și în anul maselor de cetățeni cinstiți din S.U.A. dorința de pace este tot atât de puternică, tot atât de sinceră ca și în restul lumii. De aceea, cauza păcii trebuie slujită din toate puterile, căci ea însuflețește imensa majoritate a omenirii întregi și ea va triumfa.

Acestea sînt temeiurile pentru care este pentru noi o deosebită cinste să avem prilejul să vă prezentăm omagiul nostru și să vă urăm, Sanctitatea Voastră, multă sănătate și puteri sporite, pentru a aduce noi contribuții la biruința cauzei păcii și prieteniei pe pămînt».

Domnul profesor Dumitru Dogaru, Secretarul general al Departamentului Cultelor, a spus, printre altele :

Trebuie să recunștem că aproape toate cuvîntările de ieri și de azi s-au referit la Conferința panortodoxă ținută în anul 1948 la Moscova. Pe măsură ce trec anii, această Conferință capătă o importanță deosebită. Așa cum spune Dl. Episcop Fr. Müller, religiile nu trebuie să devină instrument pentru nimeni.

Cînd în anul 1948 se anunța începutul formării unui nou sistem de viață — sistemul socialist — fără îndoială se punea această întrebare : ce atitudine să aibă clericii ?

Partizanii vechilor orînduiri sociale au încercat și încearcă și azi să atragă organizațiile religioase de partea lor. Dacă ar fi sinceri, reprezentanții vechilor orînduiri, ar trebui să spună slujitorilor religiilor : Rămîneți cu noi într-o lume în care să existe mai departe exploatare și exploatați. Rămîneți cu noi într-o lume în care există încă discriminarea rasială, diferențieri după culoarea oamenilor. Rămîneți cu noi, într-o lume în care să existe încă jugul colonialismului și al inegalității dintre oameni. Rămîneți cu noi care avem de gînd să facem un război nimicitor. Mergeți cu noi care nu ne sfiim să omorîm fără cruțare părinți, copii și frați. Mergeți cu noi care nu ne sfiim să luăm produsul muncii altora și care nu ne interesăm de soarta omului și popoarelor.

La aceste îndemnuri toate Bisericile Ortodoxe adunate la Moscova în 1948 au răspuns : nu ! Ele au arătat atunci calea păcii, calea care acordă tuturor drepturi egale, care dă fiecărei familii asigurarea zilei de mine. De aceste îndemnuri se feresc azi din ce în ce mai mulți clerici.

Și la noi, reprezentanții cultelor au înțeles că trebuie să respecte efortul pentru o viață mai bună a credincioșilor lor. Ei s-au adunat în numeroase conferințe interconfesionale, iar în afară au luat parte la diferite adunări cu caracter chiar ecumenic.

Vă găsiți deci, Sanctitatea Voastră, într-o adunare în care domnește un spirit care se străduiește să rămînă cinstit și curat față de toate popoarele.

Au mai vrut reprezentanții imperialiștilor să creeze disensiuni între cei ce au o credință religioasă și între cei ce n-au. Dar popoarele resping această invitație ; ele au constatat că orînduirile noi îngăduie fiecărui om să aibă propria sa concepție despre lume.

Preoții cinstiți pot arăta oamenilor credincioși că nici o religie nu trebuie să lupte împotriva intereselor popoarelor. O întîlnire ca aceasta

prilejuită de vizita Sanctității Sale Patriarhul Alexei face să crească hotărîrea Dvs. de a rămîne în slujba oamenilor.

Ca reprezentant al autorității noastre, dl. Secretar General a urât Sanctității Sale și delegației care îl însoțește, succes deplin, pe drumul acesta.

A exprimat convingerea că această unire a tuturor va ajuta la lupta pentru ridicarea și fericirea lumii întregi.

A terminat exprimînd prețuirea profundă de care se bucură popoarele Uniunii Sovietice în țara noastră, urînd succes tuturor cultelor pe calea păcii și a înfrățirii tuturor oamenilor.

Tuturor vorbitorilor le-a răspuns Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei și a toată Rusia, prin următoarele cuvinte :

Sanctitatea Voastră,

Ospitalitatea Voastră sinceră și mișcătoare mă îndeamnă din nou să Vă exprim cuvîntul meu de adîncă mulțumire și la această agapă frățească. Cît timp am stat în țara Voastră, pretutindeni am întîlnit aceeași dragoste și sinceritate frățească. Fără îndoială, că aceasta nu este decît un semn de apropiere duhovnicească cu Biserica Pravoslavnică Romînă și dragostea reciproc exprimată nu este decît o verigă din lanțul prieteniei de veacuri între Bisericile noastre Ortodoxe Rusă și Romînă.

Cu această ocazie noi am simțit în chip deosebit grija sinceră și foarte atentă a Prea Fericirii Voastre, ca în timpul cît ne vom afla sub înalta și ospitaliera ocrotire a Prea Fericirii Voastre să ne simțim cît mai plăcut, odihnit și fericiți.

Pentru această căldură sinceră, izvorîată din sentimente de adevărată înfrățire, noi cu profundă recunoștință mulțumim Prea Fericirii Voastre, colaboratorilor și tuturor, care ne înconjoară cu această însuflețită dragoste.

Această unitate intrinsecă și legătură reciprocă a Bisericilor noastre mărturisește despre nestrămütata plinătate a colaborării vii în unirea dragostei și a păcii. Aceste sentimente cu adevărat umane ar fi trebuit să se evidențieze și în relațiile tuturor oamenilor, predominînd în lumea creștină, pentru întărirea păcii și bunei înțelegeri între popoare. Dar în zilele noastre mai persistă încă duhul învrăjbirii și al dezbinării, în ciuda poruncilor evanghelice care ne cheamă la unitatea frățească și colaborarea tuturor oamenilor.

Bisericile noastre își mobilizează toate puterile spirituale și morale pentru întărirea și susținerea celor ce caută pacea, pentru susținerea tuturor inițiativelor bune îndreptate împotriva stîrpirii răului.

Să nu slăbească ruina noastră de a intensifica lupta și de a ajuta popoarele în năzuința lor spre o lume fără arme, fără ură și fără amenințarea distrugerii totale. Mai există o parte de oameni, care-și leagă scopurile lor personale, meschine, de soarta popoarelor, întrebunînd toată forța și influența de care dispun, pentru a menține și mări frica, dezbinarea și suspiciunea între oameni.

Împotriva acestor puteri răufăcătoare își înalță glasul lor Bisericile noastre Ortodoxe, apărînd dreptatea și pacea.

Să nu slăbim în nădejdea că în cele din urmă tot binele va triumfa, «pentru că cel rău nu are viitor bun» (Pildele, 24, 20), deoarece «Dumnezeu nu ajută pe cei răi» (Ico, VIII, 20).

Noi mărturisim, că Biserica Ortodoxă Română și Biserica Ortodoxă Rusă, Biserici surori, împreună cu popoarele lor și cu toate popoarele iubitoare de pace, depun toate eforturile pentru ca pacea generală și bunăstarea tuturor popoarelor, care constituie nădejdea tuturor oamenilor de bine, să se realizeze cât mai curînd.

Ridic acest pahar în sănătatea Prea Fericirii Voastre prea iubite, în sănătatea Guvernului Republicii Populare Romîne și în sănătatea întregului popor român, iubitor de pace.

Recepția s-a încheiat într-o atmosferă de cordialitate.

*

Seara, în sala de ședine a Adunării Naționale Bisericești din Palatul Patriarhal a avut loc un concert date de corul studenților teologi, dirijat de Dl. prof. N. Lungu, și de corala preoților din București, dirijată de P. C. Pr. Ion Runcu, în cinstea Sanctității Sale Patriarhului Alexei. Au fost executate cîntări religioase și cîntece populare romînești. Concertul s-a bucurat de succes, Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei binecuvîntînd și felicitînd pe interpreți și pe dirijori pentru talentul cu care au interpretat *bucățile din program.*

*

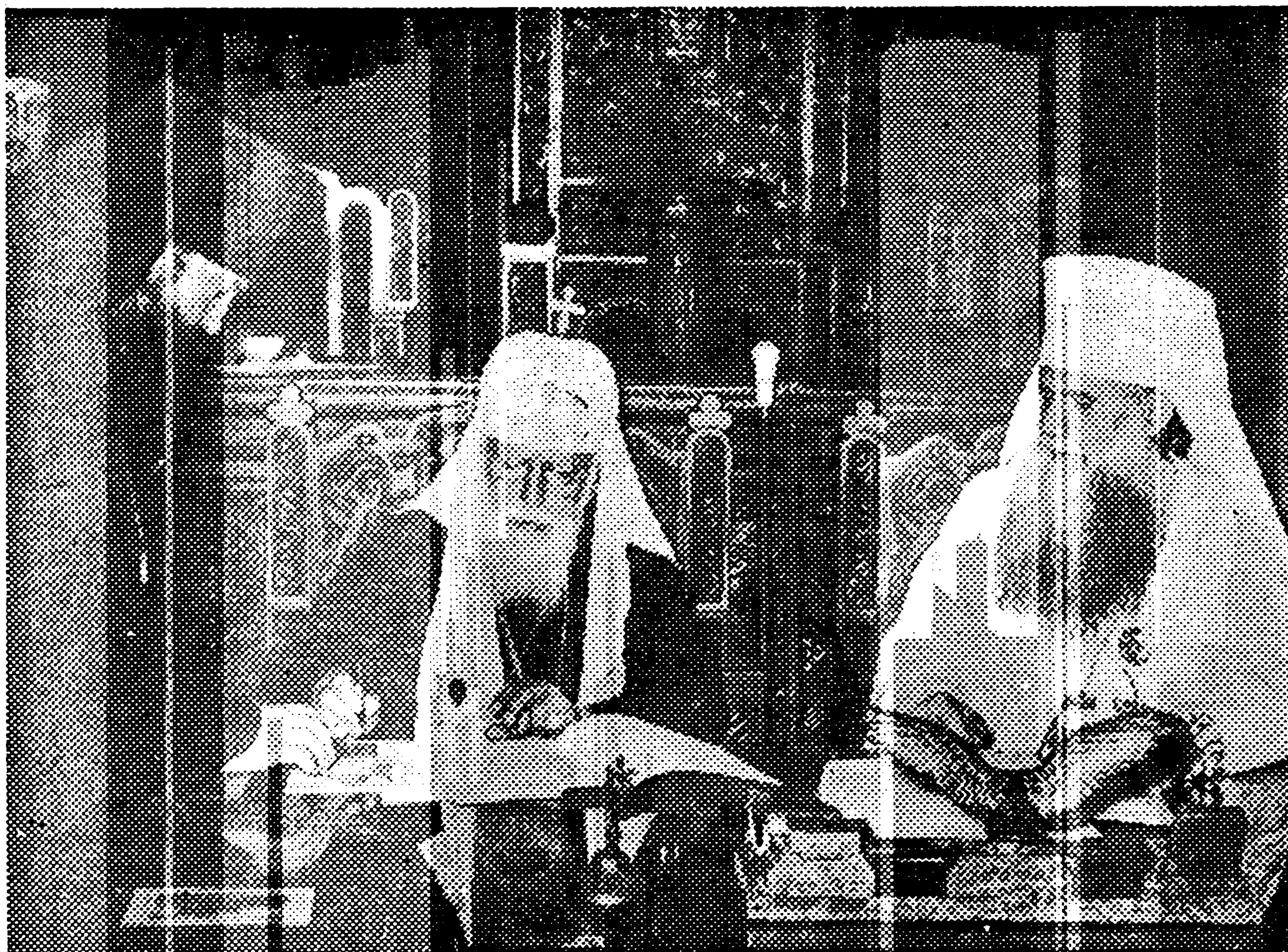
Luni 4 iunie, la orele 12, în sala festivă din palatul patriarhal a avut loc solemnitatea semnării comunicatului comun asupra convorbirilor avute de Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei și a toată Rusia cu Prea Fericitul Patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Romîne, în timpul vizitei pe care întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Ruse a făcut-o în țara noastră.

La solemnitatea semnării comunicatului, au fost prezenți :

Din partea Bisericii Ortodoxe Romîne, Înalt Prea Sfințitii Mitropoliți IUSTIN al Moldovei și Sucevei, FIRMILIAN al Olteniei, NICOLAE al Banatului, Prea Sfințitii Episcopi IOSIF al Rîmnicului și Argeșului, PARTE-NIE al Romanului și Hușilor, ANTIM al Buzăului, CHESARIE al Dunării de Jos, TEOFIL al Clujului, VALERIAN al Oradiei, ANTIM TIRGOVIȘTEANUL și TEOCTIST BOTOȘĂNEANUL, Vicari Patriarhali, Prea Cucerneicii Preoți Ioan Gagiu, directorul Cancelariei Administrației Patriarhale, Traian Ghica, directorul Casei de Pensii și Ajutoare a salariaților din Patriarhia Romînă, Gheorghe Soare, Vasile Ștefan, Dumitru Fecioru, și Vasile Aștileanu, consilieri patriarhali, P. C. Pr. Alexandru Ionescu, Vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, preoți consilieri eparhiali, inspectori patriarhali, rectori și profesori ai Institutelor Teologice de grad Universitar, funcționari superiori din Administrația Patriarhală.

Din partea Bisericii Ortodoxe Ruse,—Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop NICODIM al Iaroslavului și Rostovului, Prea Sfințitul Episcop IOASAF al

Viniței și Brașlavului, P. C. Arhimandrit PITIRIM, inspector la Academia Teologică din Zagorsk-Moscova, și redactor al revistei «Jurnalul Patriarhiei Moscovei», P. C. Protoiereu ALEXEI OSTAPOV, docent la Academia Teologică din Zagorsk-Moscova, Dl. DANIIL A. OSTAPOV, președintele adjunct al Consiliului Economic al Patriarhiei Moscovei, P. C. Protodiacon VLADIMIR PROCHIMNOV, P. C. Ieromonah PLATON, Dl. Boris S. KUDINKIN, șeful protocolului Departamentului Afacerilor Externe Bisericești din Patriarhia Moscovei, Dl. Dr. A. V. ALEXEEV.

Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei, semnând Comunicatul asupra convorbirilor purtate la București, cu Prea Fericitul Patriarh Justinian

Comunicatul a fost semnat de Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei și a toată Rusia și de Prea Fericitul Patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Române.

Iată textul acestui important document:

COMUNICAT

asupra întâlnirii Întâistătorilor Bisericilor Ortodoxe
Rusă și Română

Noi, Alexei, Patriarhul Moscovei și a toată Rusia, împreună cu membrii Delegației Bisericii Ortodoxe Ruse care ne-au însoțit, și Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, împreună cu membrii Sfântului Sinod, întâlnindu-ne la București, în zilele de la 31 mai pînă la 4 iunie

1962, în rugăciuni comune și în slujirea laolaltă la altarul Domnului, uniți în duhul dragostei lui Hristos și în rîvnă pentru binele Sfintei Sale Biserici și întărirea sfintei noastre credințe ortodoxe, am întocmit de comun acord comunicatul de față, ca rezultat al convorbirilor noastre trărești, al schimbului sincer de păreri și al comuniunii noastre duhovnicești.

Cu acest prilej, ne-am împărtășit reciproc punctele de vedere ale Bisericilor noastre asupra unor importante probleme de interes general ortodox, în legătură cu convocarea viitorului Prosinod panortodox și cu

Prea Fericitul Patriarh Justinian semnînd Comunicatul asupra convorbirilor purtate la București cu Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei

pregătirea temelor incluse pe ordinea de zi de Conferința panortodoxă de la Rhodos, din toamna anului 1961.

Am supus unei amănunțite cercetări sfera largă a problemelor ce privesc relațiile noastre cu alte Biserici și confesiuni creștine.

Indemnați de conștiința răspunderii noastre de creștini pentru soarta lumii și a oamenilor, am discutat sub toate aspectele îndatoririle și perspectivele Bisericilor noastre față de îngrijorătoarea situație internațională actuală.

Conștiința noastră creștină ne poruncește să ridicăm glasul și să chemăm toate Bisericile și pe toți creștinii, să facă tot ce le stă în putință, pentru păstrarea păcii pe pămînt și pentru întărirea prieteniei, a înfrățirii și colaborării pașnice între popoare.

Sîntem convinși că aceasta se poate realiza numai printr-o dezarmare generală și totală, sub un riguros control internațional. Aceasta este în

timpul de față problema fundamentală ce stă în fața întregii omeniri și cere cea mai grabnică rezolvare.

Noi salutăm strădaniile pe care oamenii de bună credință le depun în Conferința de la Geneva a celor 18 state și cerem să încheie cât mai urgent acordul pentru interzicerea și încetarea imediată a oricăror experiențe cu arme atomice și cu hidrogen.

În legătură cu aceasta, noi nu putem să nu exprimăm îngrijorarea Bisericilor noastre și a credincioșilor noștri și — fără nici o îndoială — a tuturor creștinilor și a tuturor oamenilor cinștiți din lumea întreagă, față de reluarea unei noi serii de experiențe atomice, al căror început a fost făcut de curînd în insula Christmas.

Reluarea acestor experiențe chiar în zilele cînd au început tratativele de la Geneva, pune în primejdie întreaga cauză a păcii și a dezarmării și deschide calea extrem de primejdioasă a izbucnirii unui lanț de reacții și a unei curse nesfîrșite de înarmări și experiențe atomice.

Creștinii din toată lumea trebuie să ceară cu hotărîre și cu tărie, încetarea imediată a oricăror experiențe de acest fel.

Noi chemăm pe toți să se ridice ferm împotriva acestui rău al lumii de astăzi, în numele biruinței vieții, adevărului și păcii la care ne cheamă Domnul.

Mărturisim convingerea noastră nestrămutată că forțele păcii vor triumfa asupra forțelor răului, fiindcă însuși Domnul Hristos ne-a zis: «În lume necazuri veți avea, dar îndrăzniți, căci Eu am biruit lumea!» (Ioan XVI, 33).

† ALEXEI

Patriarhul Moscovei și a toată Rusia

† JUSTINIAN

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romîne

În aceeași zi, la amiază, Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei și a toată Rusia, împreună cu însoțitorii, a părăsit Capitala, îndreptîndu-se cu avionul spre Moscova.

La plecare, pe aeroportul Băneasa, înalții oaspeți au fost conduși de Prea Fericitul Patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Romîne, de Înalt Prea Sfințitii Mitropoliți și Prea Sfințitii Episcopi, membri ai Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne.

Au fost de față: Domnul profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, precum și Domnul G. E. Cebotariov, consilier al Ambasadei U.R.S.S. la București și alți membri ai ambasadei.

IN SLUJBA ECUMENISMULUI CREȘTIN

PREDICA ROSTITĂ IN BISERICILE ORTODOXE LA «POGORIREA SFINTULUI DUH»

Patriarhia Română a primit din partea Consiliului Ecumenic al Bisericilor textul mesajului intitulat «Împărtășirea Sfântului Duh», pe care președinții acestui for creștin internațional l-au adresat tuturor Bisericilor membre ale Mișcării Ecumenice, cu prilejul sărbătorii din acest an a Pogorîrii Sfântului Duh. Prin acest mesaj, — care reamintește bucuria cu care cea de a treia Adunare generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor (ținută la New-Delhi a constatat realizarea unei largi și profunde comuniuni creștine, — se propune Bisericilor care fac parte din Consiliul Mondial al Bisericilor să stăruie în realizarea comuniunii în Duhul Sfânt, în fiecare parohie, în fiecare comunitate creștină din lume, lămurind și mai mult semnificația atât de bogată în înțeles a cuvintelor Sfântului Apostol Pavel: «...și împărtășirea Sfântului Duh să fie cu voi cu toți». În acest fel va fi slujită marea năzuință exprimată în Sfânta Evanghelie «ca toți să fie una».

Prea Fericitul Patriarh Justinian a făcut cunoscut cuprinsul acestui mesaj tuturor Ierarhilor Bisericii Ortodoxe Române, cu recomandarea frățească de a se predica în bisericile ortodoxe din întreaga țară, la marele Praznic al Pogorîrii Sfântului Duh, despre însemnătatea actuală a «împărtășirii Sfântului Duh», care este o realitate vie în Biserica Ortodoxă și trebuie să devină o realitate în întreaga creștinătate.

Dând urmare îndemnurilor Înălților Ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române, preoții bisericilor noastre au vorbit credincioșilor în ziua de 17 iunie 1962 despre lucrarea pe care neîncetat o săvârșește Duhul Sfânt, subliniind că «împărtășirea Sfântului Duh» se face și astăzi — ca și în ziua Cincizecimii — prin Cuvîntul lui Dumnezeu și prin harurile mîntuitoare pe care Biserica le împărtășește credincioșilor prin Sfintele Taine, adică prin prezența statornică în mijlocul nostru a Mîntuitorului Hristos, care ne-a încredințat că va fi cu noi în toate zilele, pînă la sfîrșitul veacului (Matei XXVIII, 20). Amintindu-se că «împărtășirea Sfântului

Duh» înseamnă revărsarea darurilor asupra celor credincioși, pentru viața lor în dragoste, slujire reciprocă și pace, — în predicile rostite cu acest prilej s-a arătat credincioșilor că tocmai pentru a răspunde chemării adresate tuturor Bisericilor creștine de Duhul Sfânt de a sluji unirea și frățietatea în Iisus Hristos, Biserica Ortodoxă Română a participat anul trecut la Conferința panortodoxă de la Rhodos, la Adunarea mondială creștină pentru pace de la Praga și la Adunarea Generală a Consiliului Mondial al Bisericilor de la New-Delhi. Credincioșii au fost îndemnați de păstorii lor duhovnicești să nu înceteze a se ruga pentru unirea și conlucrarea frățască a creștinilor de pretutindeni, pentru pacea a toată lumea și bună-voirea dintre oameni.

Sărbătoarea Pogorîrii Duhului Sfânt din anul acesta a dat Bisericii Ortodoxe Române prilejul să aducă o nouă contribuție la slujirea ecumenismului creștin și a măreței cauze a păcii în lume.

O VIZITĂ FĂCUTĂ BISERICII ORTODOXE DE RIT SIRIAN DIN MALABAR

A doua zi după sosirea la New-Delhi, unde a participat la lucrările celei de a treia Adunări Generale a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, s-au prezentat Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Dr. Iustin Moiescu, Mitropolitii: Mar Dionysios și Mar Clemis, însoțiți de pr. prof. Veerghese P. Thadikkal, delegați ai Bisericii Ortodoxe Siriene din Malabar la lucrările Consiliului Ecumenic, cu rugămintea ca delegația Bisericii Ortodoxe Române să facă, cu prilejul venirii la New-Delhi, o vizită acestei Biserici.

I.P.S. Mitropolit Iustin a făgăduit că va discuta această invitație și cu ceilalți delegați ortodocși de la Adunare, care încă nu sosiseră, și după aceea vor hotărî.

Între timp, s-a primit o telegramă din partea Prea Fericitului Patriarh Justinian, prin care se făcea cunoscută dorința Catholicosului Bisericii Ortodoxe Siriene din Malabar ca delegații Bisericii Ortodoxe Române să viziteze această Biserică, și îndemnul de a se lua legătura cu delegații celorlalte Biserici Ortodoxe, în acest scop.

În urma telegramelor primite, I. P. S. Iustin Moiescu a stat de vorbă cu delegații Patriarhiei Ecumenice, cu cei ai Bisericii Ruse, ai Bisericii Grecești și s-a căzut de acord să se facă o vizită Bisericii Ortodoxe Siriene din Malabar, după ce se vor fi sfârșit lucrările Adunării Generale.

S-a discutat apoi cu delegații acestei Biserici și s-a stabilit ca vizita să aibă loc în zilele de 8, 9 și 10 decembrie 1961.

Datorită posibilităților de transport, delegații au plecat spre Kottayam, orașul de reședință al Catholicosului, în două serii, în zilele de 5 și 6 decembrie, urmînd ca cei ocupați cu lucrările Comitetului Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor să vină după terminarea acestor lucrări.

Delegații Bisericilor Ortodoxe Rusă, Română și cel al Bisericii Copte au plecat în ziua de 6 decembrie, ajungînd după 4 ore de zbor, la Cochin, unde au fost întâmpinați cu multă simpatie și împodobiți după obiceiul locului cu ghirlande de flori de către Mitropolitul Mar Philoxenos, însoțit de mai mulți preoți și mireni, între care și d-l C. J. Kurian-Akkara, președintele Asociației Studenților Ortodocși Mar Gregorios din Kottayam.

După ce s-a luat dejunul la Eranaculam, lângă Cochin, delegații au plecat cu mașinile spre Kottayam, unde au ajuns după o călătorie de cîteva ore.

În ziua de 7 decembrie, delegații Bisericilor Ortodoxe Ruse, Române și din Egipt au vizitat locul unde Biserica din Malabar construiește un așezămînt spitalicesc, la o distanță de cca. 70 km. de Kottayam. Tot în aceeași zi au vizitat o plantație de arbori de cauciuc, o plantație de ceai, o mare întreprindere de prelucrarea ceaiului și un mare și frumos hotel situat în munți, la o înălțime de cca. 1300 m. (hotelul Paradis).

În ziua de 8 decembrie după-amiază, delegații au fost invitați la o recepție oferită de Asociația Studenților Ortodocși Mar Gregorios; aici au fost salutați de vice-președintele municipalității din Kottayam.

A urmat apoi o mare adunare publică, într-o sală a colegiului local. Adunarea a fost prezidată de Mitropolitul Mar Philoxenos, care a salutat pe delegați în numele Bisericii Ortodoxe Siriene din Malabar.

Preotul profesor Dr. Korah Philippos, vice-principalul (director adjunct) Seminarului din Kottayam, a făcut după aceea prezentarea delegaților.

S-a executat un program artistic și s-a dat apoi cuvântul invitaților.

În timpul rostirii cuvântărilor, au sosit I. P. S. Arhiepiscop Nicodim, I. P. S. Mitropolit Iustin, Preotul Macarie el Souriany (Biserica Coptă din Egipt) și d-l Iosif Chiyu, care au plecat din New-Delhi în seara zilei de 7 decembrie, și, după o escală la Nagpur, au ajuns în dimineața zilei de 8 decembrie la Madras, pe țărmul golfului Bengal, unde au fost întâmpinați cu multă bucurie de preoți și reprezentanți mireni ai Bisericii din Madras, fiind împodobiți după obiceiul locului cu ghirlande de flori.

La biserica siriană din Madras au fost așteptați de un mare număr de credincioși.

Preotul locului a oficiat un scurt serviciu religios și a vorbit credincioșilor despre însemnătatea vizitei înalților oaspeți.

Au trecut după aceea cu toții într-o sală mare a colegiului local, unde a urmat desfășurarea unui program artistic, constând din executarea unor coruri de către elevii colegiului respectiv. Oaspeții au rostit scurte cuvântări, și, după terminarea festivității, au mers să se închine la mormântul Sf. Apostol Toma, la Mylapore, în apropiere de Madras. După ce au făcut o scurtă vizită Arhiepiscopului romano-catolic, care își are reședința în curtea bisericii zidită pe mormântul Sf. Toma, oaspeții s-au îndreptat spre locurile unde a propovăduit odinioară și unde a fost omorât Sf. Apostol Toma.

Urcând pe «Muntele Mic» — o coloană acoperită de stînci — ei s-au oprit pe piatra de unde avea obiceiul să propovăduiască Sf. Toma. Apoi au mers la o biserică romano-catolică și au coborât sub ea, în peștera în care se retrăgea Apostolul pentru rugăciune.

Au urcat apoi pe «Muntele cel Mare», unde a fost omorât Apostolul. Pe vârful acestui munte se găsește o veche biserică în altarul căreia se păstrează o piatră pe care este sculptată în relief o cruce; tradiția locală pretinde că aceasta a fost lucrată chiar de Sf. Toma. În jurul acestei biserici, se găsește o mănăstire romano-catolică de călugărițe.

Incheind vizita la Madras, oaspeții au plecat spre Cochin, unde au sosit la orele 15, după o escală la Coimbatore.

Pe aeroportul din Cochin, au fost întâmpinați cu aceeași bucurie de către Mitropolitul Mar Osthathios, însoțit de mulți preoți și mireni; și de data aceasta, urările de bun sosire au fost împreunate cu împodobirea oaspeților cu ghirlande de flori.

Îndată după sosire, au pornit spre Kottayam, unde li s-a făcut o călduroasă manifestație, după care înalții oaspeți au rostit, în numele Bisericilor și țărilor respective, câte un cuvânt de salut.

Delegații Bisericilor Ortodoxe Ruse și Române, precum și cei ai Bisericii Copte, au fost găzduiți la seminarul teologic din Kottayam; delegații Bisericii din Constantinopole și ai celei din Grecia au fost găzduiți în oraș.

În aceeași zi, seara la orele 7, delegații Bisericilor Ortodoxe Ruse, Române și cei ai Bisericii Copte s-au prezentat Catholicosului Bisericii Siriene, Moran Mar Vasile Geevergheze II, la reședința sa din Kottayam.

După ce a prezentat delegațiilor pe colaboratorii săi cei mai apropiați, Catholicosul — un bătrîn venerabil, în vîrstă de aproape 89 ani — cu vădită emoție a rostit o scurtă cuvîntare, în care și-a arătat marea lui bucurie de a putea îmbrățișa la reședința sa pe reprezentanții unor Biserici care își îndeplinesc lucrarea lor sfîntă pe meleaguri atît de îndepărtate de India. Cu lacrimi în ochi, el a mulțumit lui Dumnezeu că l-a învrednicit să poată primi la el acasă, în mijlocul unei lumi necreștine, pe delegații unor Biserici creștine. A fost o mărturisire sinceră a unei bucurii curate și de înaltă prețuire pentru conducătorii și fiii Bisericilor ai căror delegați erau de față.

Ca o mărturie a simțămîntelor sale de dragoste, prețuire și atașament față de Bisericile Ortodoxe, cu mîndrie ne-a arătat portretele Înălțătorilor acestei Biserici, între care și cel al Prea Fericitului Patriarh Justinian, oferit Catholicosului prin prof. Korah Philippos, care a vizitat țara și Biserica noastră în decembrie 1957.

I.P.S. Arhiepiscop Nicodim, I.P.S. Mitropolit Iustin și Mitropolitul Ioan al Bisericii Copte din Egipt au rostit câte o scurtă cuvîntare, înmînînd Catholicosului darurile oferite de Înălțătorii Bisericilor lor. S-au purtat apoi discuții privind aspecte din viața și activitatea Bisericilor respective.

După vizita la Catholicos, oaspeții au luat cina la seminar, iar la orele 9,30 seara, au asistat la un program artistic, organizat special pentru oaspeți și la care au luat parte ierarhi și clerici locali; programul a constat din executarea unor dansuri indiene, cu teme religioase și populare.

Ziua de 9 decembrie, deși a avut un program foarte încărcat, va rămâne întipărită pentru totdeauna în amintirea tuturor care au luat parte la desfășurarea lui.

De dimineață, la orele 8, delegații Patriarhiei Ecumenice, cei ai Bisericii Ruse, cei ai Bisericii Române, cei ai Bisericii Grecești, cei ai Bisericii Copte din Egipt, însoțiți de mai mulți reprezentanți ai Bisericii din Malabar, — preoți și mireni, în frunte cu preoții profesori Korah Philippos și P. Veergheze, — au plecat într-un convoi de mașini, vizitând mai multe centre bisericești (colegii, biserici și centre episcopale), cu puncte de oprire principale la Parumala, Mavelikara și Pathanamthita.

În localitățile prin care au trecut, locuitorii i-au așteptat cu vie însuflețire, manifestându-și simpatia și bucuria lor prin cântece, urale, explozii de petarde și jocuri de artificii care au dat manifestației un caracter de măreție și un aspect triumfal.

În aproape toate localitățile prin care au trecut, în fața ușii fiecărei locuințe era așezat un pat acoperit cu o pânză albă, împodobit cu lumânări aprinse în sfeșnice și cu flori.

În fruntea coloanei de mașini era instalat un hautparleur, prin care pr. prof. Philippos K. făcea cunoscut chiar de la intrarea în localitatea respectivă, numele delegaților străini și rostul venirii lor în India, — aceasta contribuind și mai mult la însuflețirea și entuziasmul mulțimilor.

La prima oprire — localitatea Changanachery — delegații au coborât din mașini, iar cel mai bătrân credincios din sat i-a împodobit cu ghirlande de flori. Au luat loc după aceea pe o estradă special amenajată, de unde pr. prof. Philippos a făcut prezentarea fiecărui delegat. I.P.S. Mitropolit Spiridon a rostit o binecuvântare și cu aceasta vizita a luat sfârșit.

În drum spre Parumala, trecând prin mai multe localități, întâmpinați și salutați pretutindeni de aceleași mulțimi de oameni înșirați de-a lungul drumului, s-au oprit la un colegiu de fete, unde de asemenea au fost împodobiți cu ghirlande de flori și au vizitat biserica. Aici, directoarea școlii a rostit un cuvânt de bun venit și a răspuns Arhiepiscopul Nicodim, rostind și o binecuvântare.

După vreo două ore, au ajuns la Parumala. După ce au trecut un rîu pe un pod plutitor, în care timp mulțimile de credincioși de pe ambele maluri ale rîului își manifestau bucuria prin urale, cântece și explozii de petarde, oaspeții și însoțitorii lor s-au aranjat într-un impresionant cortegiu, îndreptându-se spre biserica Sf. Petru și Pavel.

Adăpostiți de arșița soarelui sub umbrele mari, oaspeții și însoțitorii lor, cu multă greutate au putut pătrunde prin mulțime în biserică, unde s-a oficiat un serviciu religios de către Mitropolitul Mar Philoxenos, înconjurat de un sobor de preoți. Delegații ortodocși au oficiat apoi o slujbă de pomenire la mormîntul Mitropolitului Mar Grigorie, socotit în rîndul sfinților.

Ieșind din biserică, străbătînd cu greutate prin mulțimea de credincioși, oaspeții și însoțitorii lor au mers într-o sală mare, unde erau așteptați de Catholicos și unde li s-a oferit băuturi răcoritoare.

În uralele celor peste 20.000 de credincioși, au părăsit Parumala, îndreptându-se cu același alai către Mavelikkara, unde au fost primiți în biserica Sf. Maria de către Episcopul Mar Coorelose (Chiril), care, înconjurat de un sobor de preoți, a oficiat un serviciu religios.

Biserica Sf. Maria există de peste 1000 de ani și a jucat un rol însemnat în acțiunea de apărare a credinței tradiționale pe acele meleaguri. De aici s-a pornit lupta împotriva catolicismului, la 1653, și tot aici a fost organizată rezistența împotriva misiunilor protestanți, care se străduiau să impună învățăturile Reformei vechilor creștini de aici.

Credincioșii acestei biserici au dat cel mai entuziast sprijin restabilirii istoricului Catholicat din Est și stau tenace alături de el.

La ieșirea din biserică, miile de credincioși care se strînseseră acolo au făcut o frumoasă manifestare de simpatie oaspeților. După ce corurile de copii și tineret au

executat mai multe cîntece, — în numele delegaților străini — I.P.S. Mitropolit Iustin a rostit o scurtă cuvîntare, împărtășind credincioșilor binecuvîntarea sa.

După ce au mai fost vizitate și alte cîteva localități, oaspeții s-au întors la reședința episcopală, la Mavelikkara, unde li s-a servit dejunul.

Pe la orele 14, pe o arșiță puternică, delegațiile ortodoxe, împreună cu însoțitorii lor, au pornit către Pathanamthita, punctul terminus al programului.

În prima localitate, Chenganovar, credincioșii, nemaiținînd seama de program și nemulțumiți să vadă pe oaspeți trecînd doar prin mijlocul lor, s-au postat în fața mașinilor și i-au silit să coboare, împodobindu-i cu ghirlande de flori și oferindu-le băuturi răcoritoare și fructe. A fost o manifestare spontană și sinceră de bucurie, de dragoste, de prețuire.

După vreo două ore de mers (în partea aceasta satele sînt mai rare), au ajuns la Pathanamthita. Într-o sală a unei școli din localitate, li s-a oferit delegaților un ceai și fructe.

Apoi, însoțiți de ierarhi, de reprezentanți ai autorităților locale și alți invitați (între aceștia, un reprezentant al Patriarhului din Antiohia de rit sirian) delegații s-au urcat în cîteva autocamioane special amenajate cu scaune și frumos împodobite cu flori și verdeață, pornind în convoi printre mulțimile de credincioși.

În urma lor mergeau mai multe echipe de oameni ce executau diferite dansuri religioase și populare locale, după care urmau cîteva elefanți frumos împodobiți după obiceiul locului.

Procesiunea astfel formată a pornit din centrul acestei localități către biserica Sf. Ștefan parcurgînd o distanță de cca. 4 km. în aproape 2 ore, în strigătele și uralele mulțimilor.

Pe un vast teren special amenajat și luminat, în vecinătatea bisericii, a avut loc o mare întrunire. Aici au luat cuvîntul Horepiscopul preot T. Abraham, d-l Q. Abraham, ministrul Muncii din statul Kerala și pr. prof. Korah Philippos, care a prezentat mulțimii pe oaspeți, vorbind pe scurt despre țările și Bisericile lor.

În timpul cuvîntărilor, a sosit și Catholicosul Moran Mar Vasile Geevergheze II, care a fost întîmpinat cu cîntece și urale.

Luînd cuvîntul, Catholicosul și-a exprimat dintru început marea sa bucurie pentru frumoasa manifestație religioasă pe care au făcut-o credincioșii din acele părți cu ocazia vizitei în Kerala a delegațiilor Bisericilor Ortodoxe. Pentru aceasta, el a ridicat o rugăciune de mulțumire către Dumnezeu.

În continuare, el a stăruit asupra necesității de păstrare a credinței tradiționale de către localnici, îndemnîndu-i să nu se lase amăgiți de cei care le cer să-și schimbe credința. După ce a arătat că printre aceștia se găsesc misionari albi și în primul rînd romano-catolici, vorbitorul a accentuat că albi care vizitează în acest moment țara și Biserica lor n-au venit cu gînduri rele, ci cu dragoste curată față de poporul indian și de Biserica Ortodoxă Siriană. La această dragoste se cuvine să li se răspundă cu aceeași dragoste de către credincioșii și slujitorii Bisericii Siriene.

Arătînd apoi că în general astăzi există o tendință de apropiere și colaborare între Bisericile creștine, el a amintit spre exemplificare lucrările celei de a treia Adunări Generale a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, care a avut loc la New-Delhi.

În același spirit de înțelegere și prietenie între Biserici — a spus el — se încadrează și vizita pe care o fac în Kerala reprezentanții de față ai Bisericilor Ortodoxe de la Constantinopol, din Rusia, din România, din Grecia și din alte părți. De aceea, acești delegați trebuiesc cinstiți cu adînc respect și înconjurați cu dragoste curată de credincioșii Bisericii Siriene.

În încheierea cuvîntării sale, a salutat cu căldură pe oaspeții străini și a mulțumit tuturor care au participat la manifestație.

Au rostit după aceea scurte cuvîntări de salut șefii delegațiilor, inclusiv I.P.S. Mitropolit Iustin Moisescu.

Adunarea a luat sfîrșit pe la orele 20,30, cu un feeric joc de artificii și explozii de petarde.

La Colegiul pentru Artă și Știință, unul din cele două colegii de învățămînt superior întreținute de Biserica din Malabar, li s-a servit oaspeților cina.

Au pornit după aceea spre Kottayam, socotind că programul acestei zile s-a sfârșit. Faptele au dovedit însă contrariul, căci prin localitățile prin care treceau, oamenii așteptau încă cu lumânări aprinse în mâini trecerea delegațiilor. Către orele 23 au ajuns la Thumpamon, unde câteva mii de oameni, cu lumânări aprinse în mâini, au rugat pe oaspeți să coboare din mașini. Toată localitatea era feeric luminată, cu ghirlande de becuri electrice colorate pe străzi, cu mii de lumânări aprinse pe garduri și prin curțile oamenilor, cu obișnuitele explozii de petarde și jocuri de artificii.

Și aici, delegații au mers în biserică cu hramul Sf. Maria, unde s-a oficiat un serviciu religios de către preotul bisericii locale și apoi, ieșind din biserică, au luat loc pe o estradă, de unde prof. K. Philippos a făcut din nou recomandarea delegațiilor, exprimându-și bucuria pentru această vizită.

Mitropolitul Spiridon a mulțumit în numele delegațiilor ortodocși pentru impresionanta manifestație de simpatie ce li s-a făcut.

Continuându-și călătoria spre Kottayam, prin satele prin care au trecut, delegații au văzut creștini care încă mai așteptau cu lumânări aprinse în mâini, iar patul acoperit cu pânză albă și împodobit cu flori și lumânări aprinse încă nu fusese ridicat, deși era miezul nopții.

Pe la orele 1 noaptea, delegații au ajuns la Kottayam, cu amintiri de neuitat pentru frumoasele manifestații la care fuseseră părtași și la care peste 300.000 de oameni își dovediseră bucuria și simpatia lor față de acest neobișnuit eveniment petrecut în Biserica țării lor.

În după-amiaza zilei de 9 decembrie au sosit la Kottayam încă 3 delegați ai Patriarhiei Ecumenice, și anume: I.P.S. Mitropolit Meliton de Imbros și Tenedos, I.P.S. Mitropolit Hrisostom Constantinidis al Mirelor și d-l prof. V. Istravidis-Constantinopol.

Duminică dimineața, 10 decembrie, într-o șamiană (un mare umbrar) făcută în curtea colegiului seminarial, în apropiere de capela Mar Elia, s-a oficiat sfânta Liturghie ortodoxă de către I.P.S. Mitropolit Meliton, care a rostit și o scurtă predică, vorbind despre dragostea ce trebuie să apropie pe oameni și mai ales pe creștini.

După oficierea sfintei Liturghii, I.P.S. Meliton a citit o scrisoare din partea Patriarhului Ecumenic și a oferit în dar Catholicosului o Evanghelie îmbrăcată în aur și un engolpion.

La orele 13, Mitropolitul Mar Clemis Abraham a oferit dejunul la reședința sa din Kingavanam, la care au luat parte, în afară de delegați, numeroși invitați străini și localnici.

Cu acest prilej, Mitropolitul Mar Clemis a rostit o cuvîntare, vorbind despre înțelnicurile și discuțiile între delegații diferitelor Biserici creștine și a stăruit asupra necesității apropierii între ele.

Au rostit de asemenea cuvîntări I.P.S. Mitropolit Meliton, Episcopul Antonie Blum de Sergievo, Mitropolitul Ioan al Bisericii Copte.

După-amiază, între orele 15,30-16,30, în sala cea mare a colegiului din Kottayam, a fost organizată o recepție de către Mișcarea Ortodoxă a Studenților Creștini, la care au luat parte, în afară de delegați și ierarhii Bisericii Siriene, numeroși preoți, reprezentanți ai autorităților locale etc.

În cadrul acestei întâlniri, delegația rusă și delegația greacă au oferit diferite daruri.

La această recepție a vorbit Mitropolitul Mar Dionisie, arătînd însemnătatea apropierii între Biserici în vederea unirii lor.

După aceea, la șamiană, — unde de dimineață se oficiase Sfînta Liturghie — a avut loc o mare adunare publică, la care au participat circa 10.000 de persoane.

Catholicosul Moran Mar Vasile Geevergheze II a rostit o frumoasă și emoționantă cuvîntare, stăruind asupra păstrării dreptei credințe și a colaborării Bisericilor creștine pentru împlinirea mesajului evanghelic al lui Hristos.

El a subliniat apoi importanța vizitei pe care reprezentanții Bisericilor Ortodoxe au făcut-o Bisericii Siriene din India.

Cu acest prilej, Catholicosul a înmînat celor prezenți daruri, pentru ei și pentru conducătorii Bisericilor, cum și fotografia sa și a membrilor Sf. Sinod.

Scurte cuvântări de răspuns au fost rostite apoi de către Mitropolitul grec Meliton, din partea Patriarhiei Ecumenice și de Arhiepiscopul Serghie din partea Bisericii Ruse.

Delegații, împreună cu ierarhii Bisericii Siriene în frunte cu Catholicosul, au mers apoi la biserica Sf. Vasile din Thazathangady, ctitorie a Catholicosului.

Aici, s-a oficiat serviciul religios de seară de către preotul bisericii locale, care a și rostit o scurtă cuvântare. Au fost intonate imne religioase, iar Episcopul Antonie Blum a rostit o predică.

În timp ce delegații și ceilalți invitați, cum și ierarhii Bisericii din Malabar în frunte cu Catholicosul luau cina într-o șamiană amenajată pe un teren din imediata vecinătate, — în curtea bisericii a urmat desfășurarea unui program cultural și artistic, executat de elevele, elevii și membrii școlilor duminicale din orașul Kottayam.

Programul a fost alcătuit din vechi jocuri și cântece indiene, dintre care unele cu teme religioase, ca de ex.: venirea Sfântului Toma în India, predica Sfântului Toma, fuga în Egipt a Sfântului Iosif.

Delegații străini au fost impresionați în mod deosebit de talentul cu care poporul indian a reușit să îmbine așa de armonios tradiția religioasă — și în cazul de față, — tradiția creștină cu arta lor milenară. În fiecare an, în luna mai, are loc un festival artistic la care și dau concursul toate școlile duminicale din Kottayam și din toată Kerala.

*

Orașul Kottayam face parte din statul Kerala, unul din cele 18 state care alcătuiesc Republica Președințială India ¹.

Statul Kerala este format din teritoriul care a aparținut statului Travencore, o parte din fostul stat Cochin și districtul Malabar, care înainte de reformă (1956), a aparținut statului Madras. Suprafața statului Kerala este de circa 15.000 mile pătrate, cu o populație de aproximativ 17 milioane locuitori.

Temperatura în partea de sud a Indiei este subecuatorială, ca și în Ceylon, cu călduri mari de peste +35°, cu multă umiditate, cu ploii sezoniere.

Kerala îți face impresia unei mari păduri de cocotieri, străbătută de mai multe ape curgătoare, bogate în pește. În această imensă pădure, oamenii și-au făcut case, și-au croit șosele și drumuri, și-au creat terenuri pentru cultivarea orezului, a trestiei de zahăr, a bananelor, a ceaiului. În părțile muntoase, cocotierii, sînt înlocuiți de arborile de cauciuc, iar pe alocurea, atît pe cocotieri cît și pe arborii de cauciuc, se cultivă piperul.

Locuitorii sînt foarte vrednici; datorită acestei vrednicii, cum și climei bineînțelese, pămîntul dă în mod regulat trei recolte pe an.

Pentru noi, clima din sud a fost mai greu de suportat, însă vrednicia și curățenia oamenilor, cît și vegetația luxuriantă au făcut să ne placă parcă mai mult.

Îmbrăcămintea oamenilor este sumară, însă curată; de obicei o cămașă și o fustă albă; în picioare poartă sandale sau papuci, însă foarte mulți umblă desculți.

Populația întregii Indii numără circa 450 de milioane locuitori (în ceea ce privește numărul locuitorilor, India este al doilea stat din lume după China).

Cam 2% din populația Indiei este creștină. Cei mai mulți creștini locuiesc în statele din sud; Madras, Andhra Pradesh, Kerala, Mysore etc.; în Kerala, de ex., cam 32% din populație este creștină.

Creștinii din India aparțin diferitelor Bisericii și confesiuni, și anume: Bisericii Romano-Catolice, Ortodoxe de rit sirian, Catolice de rit sirian, Anglicane, Luterane, Reformate, Metodiste, Mar Thoma (Reformată în comuniune cu anglicanii), Protestante (Anglicană) din India de Sud, Protestante (Anglicană din India de Nord), Chaldeiene (Nestoriană), Baptiste, Armata Salvării etc.

«După o veche tradiție, la care țin cu tărie toți creștinii din India, precum și după «Faptele Sfântului Toma» (veche scriere apocrifă), apostolul Indiei este Sf. Toma.

Această tradiție pretinde că după ce a propovăduit în Persia și în nordul Indiei, Sf. Toma s-a îndreptat către coasta de sud-vest a Indiei, atras și de faptul că aici

1. Între acestea nu intră Goa, care a fost eliberat de sub stăpînirea portughezilor la puțin timp după plecarea noastră din India.

există o puternică comunitate evreească, și cu evreeii de aici lui i-a fost mai ușor să predice Evanghelia în limba localnicilor.

Sf. Toma a fondat aici 7 biserici pe care le-a închinat Sfintei Fecioare Maria și, astfel, a pus bazele unei comunități creștine indiene. Cele 7 biserici au fost fondate în: Maliankara (Kranganore), Palur, Parur, Gokamangalam, Chayal, Niraman și Quilon. În unele cazuri, cum a fost la Palur și Parur, chiar templele hinduse au fost transformate în biserici creștine.

De asemenea, Sf. Toma a hirotonit preoți din patru familii convertite: Pakolomattom, Kalli, Kaliyankal, Sankarapuri. Multă vreme s-a păstrat rînduiala ca preoții și episcopii hirotoniți să aparțină acestor familii

Tradiția pretinde mai departe că «din sudul Indiei Sf. Toma a mers pe coasta de est și ar fi ajuns pînă în China. Îndreptîndu-și pașii din nou către India, s-ar fi oprit pe coasta de est, în împrejurimile orașului Madras, și acolo, în anul 72, la locul numit «Calamina», adică muntele cel mic, sau colina Sfîntului Toma, în localitatea Mylapore, a suferit moarte martirică, fiind străpuns cu sulița de un brahman. Trupul neînsuflețit al Sfîntului Toma a fost înmormîntat în această localitate. Mormîntul se mai păstrează și astăzi într-o mare biserică romano-catolică, zidită pe temelile unei biserici foarte vechi. Un deget al Apostolului și vârful suliții cu care a fost el străpuns se păstrează în această biserică; celelalte moaște au fost mutate la Edessa, în Mesopotamia, pe la anul 165. Multă vreme mai tîrziu, ele au fost mutate în insula Hios din Marea Egee și, de acolo, la Ortona în Italia.

Sîmca de pe care propovăduia Sf. Toma, ca și locul unde a suferit moartea, sînt locuri de pelerinaj ale creștinilor din India, care istorisesc — după tradiție — numeroase și impresionante momente din viața Apostolului.

Cu toate că este greu de făcut distincție astăzi între adevărul istoric și legendele pioase cu privire la lucrarea apostolică a Sfîntului Toma în India, un fapt rămîne totuși sigur: apostolul Indiei a fost Sf. Toma, așa cum Sf. Petru a fost apostolul Romei.

De altfel, mai mult decît în alte părți ale lumii, tradiția istorică s-a păstrat în India cu grijă deosebită, pe cale orală, nu numai în domeniul Bisericii, ci și în literatură și istorie. Vechile imne vedice s-au păstrat veacuri de-a rîndul, în acest fel, fără nici o schimbare.

Tradiția creștină orală din sudul Indiei cu privire la Sf. Toma este confirmată de părinții și scriitorii bisericești (Clement al Alexandriei, Grigorie de Nazianz, Ambrozie, Efrem Sirul, Ieronim, Paulin de Nola și mulți alții).

Din zbuciumata istorie a Bisericii din India, putem arăta că la Sinodul I Ecumenic a luat parte Episcopul Ioan (Juhanon) al Persiei și al celei mai mari părți din India; în această vreme, Biserica din Malabar era sub jurisdicția acestui episcop, care și el era sub jurisdicția catolicatului din Seleucia Ktesiphon, care a primit împuternicire din partea sinodului să convertească întregul Orient

Scurtă vreme mai tîrziu, în anul 345, s-au stabilit în sudul Indiei cîteva sute de creștini refugiați din Persia, împreună cu diaconii și preoții lor, conduși de Episcopul Iosef al Edessei, la îndemnul lui Toma din Cana sau Cananeul (din Cana Mesopotamiei), fapt ce a contribuit la întărirea Bisericii Indiei de Sud. Cu toate că la început acești refugiați din Persia au fost bine primii în Malabar, ulterior s-au ivit neînțelegeri între ei și localnici, neînțelegeri care au dăinuit veacuri de-a rîndul. Căsătoria dintre «cei din nord» și «cei din sud», adică dintre cei veniți din Persia și localnici, pe alocuri nu este bine privită nici chiar în zilele noastre.

Este foarte probabil ca neînțelegerile dintre creștinii Indiei de Sud să fi provenit din pricina nestorianismului, pe care creștinii din Persia căutau să-l impună în sudul Indiei prin mijlocirea fraților lor refugiați acolo. Totuși, o ruptură între creștinii veniți din Persia și localnici nu s-a produs, deoarece Cosma Indicoplevstul, care ne-a păstrat știri prețioase despre Biserica Indiei, vorbește în scrierea sa intitulată «Topografia creștină» despre bunele legături dintre creștinii din Persia și creștinii din India de sud și din Ceylon, în veacul VI.

Datorită acestor legături, creștinii din Persia, siliți iarăși să se refugieze din pricina unor noi prigoane, au găsit bună primire în India de Sud și în veacul VIII.

După marea schismă din 1054, Biserica Romano-Catolică și-a intensificat legăturile ei cu Biserica Siriană a Indiei. Atunci au fost organizate acolo comunități romano-catolice și s-au construit multe biserici. Ulterior, în anul 1330, papa Ioan XXII, într-o scrisoare a sa, îndeamnă pe creștinii din Quilon să lepede ereziile lor, — probabil este vorba de nestorianism — și să se unească cu Biserica Romei.

În orice caz, nestorianismul s-a răspândit în India, fără a putea influența însă întreaga Biserică. De aceea, s-a constituit o Biserică separată, care, în veacul XIII, avea centrul la Patna. În vremurile noastre mai există în India aproape 10.000 credincioși nestorienii, grupați în zece parohii cu câțiva preoți și diaconi, sub conducerea unui episcop care-și are reședința în Trichur. Această Biserică este cunoscută sub numele de Biserică Chaldeenă.

În veacul XVI, după ocuparea unei părți din India de către portughezi, misionarul iezuit Francis Xavier (1506-1552) a desfășurat o intensă activitate în India nu numai de propovăduire a Evangheliei printre necreștini, dar și de apropiere a creștinilor sirieni de Biserica Romano-Catolică. Pe urmele lui au mers și ceilalți misionari romano-catolici, care n-au șovăit să folosească forța militară a Portugaliei pentru a supune Romei Biserica Indiei.

Sinodul de la Diamper (1599) constituie un moment trist în viața Bisericii Siriene din India. Sub presiunea forței Inchiziției și a armatei portugheze, arhiepiscopul romano-catolic Alexie Menezis din Goa a izbutit să adune la Diamper 133 preoți, 20 diaconi și 160 împuterniciți ai credincioșilor, pe care i-a determinat să treacă sub jurisdicția Bisericii Romei. Învățăturile romano-catolice au fost permise de toți cei prezenți, în frunte cu conducătorul Bisericii Siriene, Gheorghe; preoții au fost obligați să se despartă de soțiile lor, arhivele și documentele vechi siriene au fost distruse etc. În fruntea Bisericii au fost rânduiți succesiv mitropoliți romano-catolici, la Angamali.

La mijlocul veacului XVII însă, din pricina uciderii Episcopului Ahatalla, sau Ahtallah, de către portughezi, — în timp ce acesta venise să ia contact cu Biserica din India, în numele Patriarhului de Babilon — un mare număr de creștini din Malabar, adunându-se lângă Cochin, la Mattancherry, în jurul crucii «înclinate», au declarat ruptura lor definitivă de Biserica Romano-Catolică.

La scurtă vreme după aceea a fost restabilită ierarhia bisericească de către Grigorie al Ierusalimului, care a hirotonit episcop pe Arhidiaconul Toma, devenit Mar Toma I, în anul 1665.

Sub jurisdicția ierarhiei romano-catolice, după legământul de la crucea «înclinate», în anul 1655, din cei peste 200.000 creștini sirieni, abia mai rămăseseră aproximativ 400.

Prin stăruința reprezentanților papei Alexandru VII, în India, Biserica Romano-Catolică a izbutit ulterior să se redreseze, înfăptuindu-se o nouă unire cu Roma, prin acceptarea inovațiilor latine de către un mare număr de credincioși.

Astăzi, Biserica Romano-Catolică și Biserica Siriană unită cu Roma au o bună organizare în India.

De asemenea, Bisericile Protestante, care au început să se organizeze în India începând cu veacul XVIII, desfășoară o intensă activitate misionară în vremea de față.

La începutul veacului XIX, pe vremea Mitropolitului Dionisie cel Mare, s-a desăvârșit o nouă ruptură, începută mai înainte, în Biserica Ortodoxă Siriană. Cu toate că are un număr foarte redus de credincioși, noua Biserică s-a menținut pînă în vremurile noastre, în părțile orașului Thozhyapur, caracterizându-se prin însușirea unor inovații protestante. Se găsesc în intercomuniunea cu așa-numita Biserică Mar Toma.

Frământările care au început la mijlocul veacului XIX în Biserica Indiei, sub influența misionarilor anglicani, au dus în cele din urmă la o nouă schismă, în anul 1878. Legându-și începuturile de Mitropolitul Mar Thoma Atanasie, noua Biserică, numită martonită, sau Biserica Mar Thoma, este puternic influențată de anglicanism. Conducătorul ei în vremea de față este Juhanon Mar Thoma, care a fost ridicat în treapta de mitropolit în anul 1947.

Cu ajutorul misionarilor protestanți, Biserica martonită s-a organizat bine, avînd trei episcopii (Tiruvella, Chenganoor și Kottarakara), aproape 400 parohii, 150 preoți și aproximativ 200.000 credincioși, dintre care cei mai mulți trăiesc în afara Indiei.

(Malaya, Persia, Africa și Ceylon). Ea se găsește în intercomuniune cu Biserica Anglicană.

Cu toate aceste schisme, Biserica Ortodoxă Siriană din Malabar a continuat să păstreze în jurul ei majoritatea credincioșilor. Dar ea n-a izbutit să-și păstreze întru totul unitatea.

În anul 1909, doi preoți din această Biserică au fost hirotoniți episcopi la Ierusalim de către Patriarhul iacobit Mar Abdulla, unul luînd numele Mar Geevergheze Dionysius, iar altul Mar Kurilos.

După cîteva luni, în același an, murind Mitropolitul Mar Iosif Dionysius V, a fost ales ca urmaș Mar Geevergheze Dionysius, cu recunoașterea Patriarhului. La scurtă vreme după această alegere, Patriarhul venind la Travancore, unde a rămas timp de peste doi ani, a hirotonit alți doi episcopi. Acestor doi episcopi, precum și Mitropolitului Mar Geevergheze Dionysius și Episcopului Mar Kurilos, li s-a cerut de către patriarh să recunoască în scris dependența lor de el. Cei trei episcopi au semnat o asemenea declarație, dar Mitropolitul a refuzat.

În această situație, patriarhul a caterisit pe mitropolit și a numit în locul lui pe Episcopul Mar Kurilos. Din această cauză, ierarhia și credincioșii s-au împărțit în două părți, în anul 1910.

Declarîndu-se independent, Mitropolitul Mar Geevergheze Dionysius s-a declarat Catholicos al întregului Răsărit, iar Mitropolitul Kurilos a rămas dependent de Patriarhul iacobit al Antiohiei, care-și avea reședința la Homs.

Astfel, una dintre aceste două Biserici a rămas de partea Patriarhatului, iar cealaltă de partea Mitropolitului sau a Catholicosului.

După repetate discuții, tratative și chiar procese în fața tribunalelor, în cele din urmă, sub presiunea credincioșilor, cele două părți s-au împăcat în anul 1958, stabilindu-se un acord între actualul Patriarh sirian al Antiohiei, cu reședința la Homs, Moran Mur Ignatius Iacob, și Catholicosul Moran Mar Geevergheze Vasile II.

Prin acest acord, Biserica Siriană a Indiei și-a dobîndit autonomia sa, păstrînd totuși legături spirituale cu Patriarhia.

Precizăm că începînd încă din 1934, cînd s-a reorganizat — alcătuiindu-și un statut propriu — Biserica Siriană din Malabar și-a însușit numele de Biserica Ortodoxă Siriană a Răsăritului, făcînd parte din Biserica Ortodoxă Siriană Universală, al cărei cap suprem este Patriarhul Antiohiei².

Înfîistătorul acestei Biserici are titlul de Moran Mar... Catholicos al Răsăritului.

Biserica Ortodoxă Siriană are peste 1 milion de credincioși, cca. 950 preoți, aproape 1.000 parohii, aparținînd la 10 eparhii.

Numele eparhiilor. — 1. Malabar, cu reședința la Karmel Diaro, în localitatea Mulamthuruthi, are circa 80 parohii, cu 80 preoți. În fruntea eparhiei se află Mitropolitul Mar Osthathios. Cu sprijinul unui ordin călugăresc, «Slujitorii Crucii», acest episcop a izbutit să convertească la creștinism în anii din urmă peste 21.000 necreștini.

2. Kandanad, cu reședința la Muvattupuzha, are circa 100 parohii cu 100 preoți. În fruntea eparhiei se află Mitropolitul Augen Mar Themothios și Episcopul Paulose Mar Philoxenos.

3. Kottayam, cu reședința la Pampadi, are circa 120 parohii cu 100 preoți. În fruntea eparhiei se află Mitropolitul Geevergheze Mar Gregorius și Episcopul Matheus Mar Ivanius.

4. Kollam, cu reședința la Quilon, are circa 170 parohii, cu 100 preoți și o mînaștire de călugări cu 30 viețuitori. În fruntea eparhiei se află Mitropolitul Mar Theodosius și Episcopul Mar Coorelose (Chiril).

2. Pentru o completă lămurire, arătăm că Patriarhatul ortodox sirian al Antiohiei, este deosebit de Patriarhatul ortodox apostolic al Antiohiei, cu reședința la Damasc, și care este în strînsă legătură canonică cu Patriarhatul ecumenic și cu celelalte Biserici Ortodoxe surori; Patriarhatul Ortodox Sirian își are reședința la Homs, în Siria.

5. Niranam, cu reședința la Bethany Aramana în Tiruvala, are circa 120 parohii cu 100 preoți, o mănăstire de călugări cu 20 viețuitori și o mănăstire de călugărițe cu 15 călugărițe. Conducătorul eparhiei este Mitropolitul Thoma Mar Dionysius.

6. Thumpamon, cu reședința la Pathanamthitta, are circa 120 parohii cu 120 preoți și o mănăstire de călugări cu 50 viețuitori. Eparhia este păstorită de Mitropolitul Daniel Mar Philoxenos.

7. Cochin, cu reședința la Koratty, are circa 90 parohii cu 90 preoți. În fruntea eparhiei se află Mitropolitul Mar Severius.

8. Angamali, cu reședința la Alwaye, are circa 100 parohii cu 170 slujitori și o mănăstire de călugărițe cu 20 de călugărițe. Este păstorită de Mitropolitul Mar Gregorius.

9. Knanaya, cu reședința la Chingavanam, are circa 70 parohii cu 60 preoți. Este condusă de Mitropolitul Mar Clemis Abraham.

10. Eparhia din afara Keralei, cu reședința la Kottayam, are parohii în Madras, New-Delhi, Bombay, Calcuta, Singapore, Arabia ș. a. Întâistătorul ei este Mitropolitul Mar Athanasius, care este și directorul Seminarului Teologic.

Cei 10 mitropoliți, conducători ai eparhiilor, împreună cu cei 3 episcopi care participă la conducerea eparhiilor respective, adăugându-se și Mitropolitul Iulius Mar Elias, delegat pe lângă scaunul patriarhal sirian al Antiohiei, împreună cu Catholicosul, alcătuiesc Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Siriene.

Catholicosul nu are eparhie. El are însă sub conducerea sa directă unele biserici, colegii, așezăminte spitalicești etc. El este președintele Sfântului Sinod.

Ierarhii sînt aleși de Asociația Bisericii Siriene, un fel de Adunare Bisericească alcătuită din clerici și mireni.

În supravegherea parohiilor, ierarhii sînt ajutați de horepiscopi, care sînt preoți îndeplinind sarcini pe care le au protopopii în Biserica noastră.

Preoții sînt numiți de episcopi, dintre tinerii pe care eparhiile respective îi întrețin la studii în seminar.

Biserica Siriană din Malabar are mai multe publicații periodice centrale, eparhiale și parohiale. Dintre publicațiile centrale amintim: «Biserica din Malankara»³ (Malankara Sabha) și «Tineretul ortodox»

De asemenea, trebuie menționat că Biserica din Malabar desfășoară o frumoasă activitate pentru ridicarea nivelului cultural al populației, întreținând numeroase școli elementare, medii și de învățămînt superior (colegii).

Pentru ajutorarea orfanilor și îngrijirea bolnavilor deopotrivă, Biserica întreține orfelinate și spitale.

Doctrina. — În privința învățaturii de credință a Bisericii Siriene din Malabar, lăsînd la o parte caracterizările pe care le fac scriitorii străini romano-catolici sau protestanți, reproducem în traducere liberă mărturisirea făcută de Mar Thoma Dionysius, Mitropolitul de Niranam, într-un articol scris în 1938 pentru «Wycliffe Hall Magazine» din Oxford și pe care l-a publicat din nou într-o broșură recentă:

«Biserica recunoaște primele trei sinoade ecumenice: Niceea, Constantinople și Efes; Crezul de la Niceea, desigur, fără Filioque, reprezintă credința ei. Cu privire la Calcedon, ea susține că marile certuri s-au datorat mai curînd înțelegerilor greșite, pricinuite de dezacordurile în terminologie decît de principii esențiale de teologie. Ea condamnă, împreună cu Biserica Universală, toate învățăturile eretice și crede că cele două firi ale Domnului nostru — omenească și dumnezeiască — sînt în mod inseparabil și fără amestec unite în singura sa persoană. Astfei, Biserica este ortodoxă în credință și practică, după cum este apostolică în întemeierea ei.

3. Înainte de a fi adoptat titulatura actuală de Catholicos al Răsăritului, Întâistătorul Bisericii Ortodoxe Siriene de Malabar purta titlul de Mitropolit al Bisericii din Malankara.

Șapte taine sînt practicate în Biserică. Ea crede în Nașterea din nou «din apă și din Duh», la Sfîntul Botez; în Confirmarea de către Sfîntul Duh, la Sfînta Mirungere; crede atît în aspectul de jertfă, cît și în aspectul de Taină și în prezența reală și obiectivă a Domnului nostru, în Sfînta Euharistie; în iertarea păcatelor de către preot, în Taina Pocăinței; în unitatea indisolubilă, cu excepția morții, a bărbatului și femeii, în Sfînta Căsătorie; în succesiunea apostolică și înzestrarea cu Sfîntul Duh, în sfintele trepte (hirotonie); și în puterea Bisericii de tămăduire a trupului și a sufletului, la Ungerea celui bolnav.

Practicarea postului, adică abținerea de la o hrană și de obicei de la carne și de la altă hrană animală, în Postul Mare și în alte zile de post, mijlocirile sfinților — bărbați și femei plăcuți lui Dumnezeu, în frunte cu Sfînta Maria, Maica lui Dumnezeu, rugăciunile și pomenirile la Sfînta Euharistie a celor mutați în credință, venerarea Sfintei Cruci, a Sfintei Biblii și alte lucruri de acest fel sînt printre practicile constante ale Bisericii din vremuri străvechi.

Liturghia siriană a Sfîntului Iacob, care este socotită cea mai veche dintre liturghiile creștine și astfel, ca sursă a celui mai mare număr dintre liturghiile existente, este singura acceptată în general de Biserică, dar sînt și altele ce deriva din ea, care pot fi folosite ocazional. Clerul de parohie trebuie, de regulă, să fie căsătorit încă înainte de diaconie, iar clericii văduvi, de obicei nu trebuie să se căsătorească din nou. Călugărilor sau clerului monahal, în mod obișnuit nu li se încredințează administrarea parohiilor, dar potrivit cu treapta căreia aparțin, ei pot îndeplini alte servicii preoțești și misionare, trăind după rînduiala mînăstirii. Episcopii se aleg aproape totdeauna dintre călugări. Clerul, în totalitatea lui, este ținut în mare stimă și atențiune de popor și călugării sînt socotiți a fi și sînt respectați ca oameni sfinți. Cei ce se pregătesc de preoție sînt educați în instituții teologice cunoscute ca seminarii, iar profesorii lor sînt numiți de obicei Maipans, adică doctori. Perioada educației de la admiterea în treptele minore pînă la preoție nu poate fi mai mică de 7-8 ani».

Menționăm că între 24 octombrie 1953 și 6 martie 1954, la Kottayam au avut loc convorbiri teologice cu caracter neoficial, între teologi ortodocși ruși și teologi din Biserica Siriana. Cu acest prilej, au fost discutate numeroase probleme de dogmă, cult și organizare bisericească, redactîndu-se în cele din urmă o expunere comună pe care au semnat-o Pr. profesor Korah Philippos — din partea teologilor din Malabar — și prof. N. Zernov — din partea ortodocșilor.

În această expunere, după o introducere în care se precizează între altele că termenul răsăritean va fi folosit pentru creștinii din Malabar, iar termenul bizantin pentru Biserica Ortodoxă în general, se înfățișează cele trei domenii în care există deosebiri între cele două Biserici:

- a) sensul deosebit pe care-l acordă cele două Biserici unor termeni teologici în legătură cu «fîrea dumnezeiască și omenească a lui Hristos»;
- b) numărul sinoadelor ecumenice;
- c) deosebirile cu privire la cinstirea unor părinți ai Bisericii, la unele acte liturgice și la dispoziții canonice.

După examinarea acestor probleme, făcîndu-se precizările convenite din partea ambelor Biserici în spirit irenic, în expunere se trece la indicarea unor formule care ar putea sta la baza unui acord între răsăriteni și bizantini.

Fără îndoială, aceste convorbiri neoficiale nu se puteau încheia cu stabilirea unei înțelegeri. Ele au pus totuși față în față deosebirile existente între cele două Biserici și vor putea constitui un punct de plecare pentru noi discuții în viitor.

«Întregind această sumară expunere cu constatările pe care noi le-am făcut la fața locului în discuțiile cu ierarhii ortodocși sirieni, situația acestei Biserici se prezintă în felul următor:

- a) Principala deosebire dogmatică dintre Biserica Indiei și Biserica Ortodoxă se referă la învățătura despre întruparea Mîntuitorului. Noi credem că Domnul nostru Iisus Hristos a avut două firi: o fire dumnezeiască și o fire omenească, în timp ce

credincioșii din Malabar vorbesc despre o fire dumnezeiască-omenească, căutînd prin această formulă să împace vechiul lor monofizitism — de care ei se leapădă cu tărie, ca de altfel și de nestorianism — cu învățătura ortodoxă despre cele două firi ale Mîntuitorului.

În fond, dacă se lasă la o parte formula despre «o singură fire», în conștiința Bisericii din Malabar există convingerea nestrămutată despre Mîntuitorul ca «Dumnezeu desăvîrșit» și «om desăvîrșit», iar despre Sfînta Fecioară ca «Născătoare de Dumnezeu».

De altfel, mărturisirea de credință a acestei Biserici este simbolul de la Niceea-Constantinopole, care față de textul nostru, are următoarele schimbări pe care le închidem între paranteze :

- a) «... și din Fecioara Maria (Maica lui Dumnezeu) și...».
- b) «... și a pătimit (și a murit) și s-a îngropat..».
- c) «... și a înviat a treia zi (după voința Sa) ...», eliminîndu-se cuvintele : «... după Scripturi ...».
- d) «.. Domnul de viață făcătorul (pentru toți) ...».
- e) «... carele a vorbit prin prooroci (și prin Apostoli) ...».

În privința cinstirii sfinților, ei consideră pe Dioscur al Alexandriei ca Părinte bisericesc, iar pe Leon al Romei ca eretic, în vreme ce noi cinstim pe Leon ca sfinț și pe Dioscur îl condamnăm ca eretic».

Cult. — În mod obișnuit, sirienii săvîrșesc Liturghia Sfîntului Iacob. Ei au în uz și alte liturghii, ca : Liturghia lui Mar Dionysius, Liturghia Sfîntului Petru, Liturghia lui Mar Xistus ș. a.

Menționăm că între textul grecesc și textul sirian al Liturghiei Sfîntului Iacob există numeroase deosebiri.

În cult se observă unele influențe ale Bisericii Romano-Catolice ori ale Bisericii Anglicane. De ex : se folosesc deseori clopoșii în timpul săvîrșirii Sfintei Liturghii.

De asemenea, credincioșii fac semnul crucii la fel cu romano-catolicii. Iar cînd cer binecuvîntarea de la preot sau episcop, în loc să sărute mîna, de obicei ei o duc la frunte.

Slujbele religioase se săvîrșesc în limba veche siriană, rostindu-se unele rugăciuni în limba malayalam.

În biserică, principalul altar este mai ridicat cu 4-5 trepte decît pardoseaua naosului. Sfînta masă este așezată destul de aproape de peretele dinspre răsărit, încît cu greu poate fi înconjurată de preot.

Altarul este despărțit de naos printr-o cortină de stofă, pe întreaga distanță dintre zidurile laterale.

De cele mai multe ori, în cele două părți ale altarului principal există alte două altare laterale, cu 2-3 trepte deasupra naosului.

Icoane pictate pe pereți, rareori se întîlnesc în biserici ; există însă icoane portative, care sînt atîrnate din loc în loc.

Sfinte vase, tîmnie și lumînări se folosesc ca și în bisericile noastre. O mare candelă în care se arde ulei de nuci indiene, se găsește la mijlocul fiecărei biserici.

Veșmintele diaconilor și preoților, cu excepția epigonatului, se folosesc ca și la noi.

Arhieriei poartă pe felonul lor omoforul, care cade în față ca un epitrahil, iar în spate are aceeași lungime cu felonul. Ei au engolpioane și cruci, mitră și cîrjă.

În afară de biserică, diaconii și preoții poartă haine albe, iar în biserică, haine negre. Culoarea porfirie este o distincție a arhierilor.

Clericii căsătoriți poartă culion negru scund, iar monahii o camilafcă neagră. Această camilafcă este împodobită cu cruci brodate albe cînd este purtată de un arhieriu sau arhimandrit. Un culion special, ca un turban de culoare neagră, poartă toți cei ce fac parte din cinul monahal.

Credincioșii Bisericii din Malabar postesc în zilele de miercuri și vineri ca și noi. În privința posturilor, există însă unele deosebiri. Astfel, postul Crăciunului la ei începe la 1 decembrie; apoi, la începutul Triodului, ei au un post de 3 zile, așa-zimutul post al căinței, sau postul Sf. Ionă. Celelalte perioade de post se țin ca și în Biserica noastră⁴.

Socotesc necesar să arăt că Biserica Ortodoxă Siriană se întreține din daniile credincioșilor, nefiind subvenționată de stat.

Învățămîntul public în India (Kerala) este organizat în felul următor:

Școala elementară, de la 5-9 ani; școala secundară inferioară (gimnaziul), de la 9-12 ani; școala secundară superioară de la 12-16 ani

Pentru învățămîntul superior, este obligatorie frecvența unui an preparator.

Anul școlar începe în iunie și sfîrșește în martie.

Cursurile seminariale durează 5 ani și pentru înscrierea la seminar este obligatorie absolența școlii secundare superioare.

În anul I la seminar se studiază limba siriană veche și imnuri siriene (muzică veche). În anii următori se adaugă studiile: Teologia Dogmatică, Teologia Morală, Istoria bisericească universală, Istoria Bisericii Siriene, Limba siriană veche, Studiul Noului Testament, al Vechiului Testament (Pentateuhul, Cartea lui Iov, Psalmii, Proorocii, Ecclesiastul), Noțiuni de Psihologie, Noțiuni de Drept, Patrologia.

La capela din curtea seminarului se oficiază cu regularitate serviciul de seară, la orele 6 (sandia prartena) — vecernia, și dimineața, la orele 6, prohoda prartena — utrenia. Între orele 9 și 11 se săvîrșește Sfînta Qurbana (Sf. Liturghie).

Seminarul din Kottayam a fost construit între anii 1813 și 1815 de către Episcopul Mar Iosif Dionisie, care a murit în 1816 și a fost înmormîntat în capela din curtea seminarului.

Tot aici se găsesc înmormîntați mitropoliții de Malankara: Mar Iosif Dionysios (Pulikot), care a păstorit între 1039 și 1084 (notare făcută după era indiană, ceea ce corespunde anilor 1863-1908) și Mitropolitul Geevergheze Mar Dionysos, care a păstorit între 1908 și 1934.

Dintre sfinții venerați de Biserica noastră, ei cinstesc pe Sfinții Apostoli Petru și Pavel și pe toți ceilalți Apostoli, pe Sf. Ștefan, pe Sf. Gheorghe, ș. a.

În legătură cu acest fapt, dau în cele ce urmează, o parte din rugăciunea de la Sfînta Liturghie, așa cum a fost oficiată de către Mitropolitul Mar Dionysios la New-Delhi, în ziua de 28 noiembrie 1961:

«Și iarăși pomenim pe Sfînta, Binecuvîntata și Pururea Fecioară Maria, Maica Domnului, care s-a învrednicit să fie binecuvîntată de neamurile pămîntului. Cu Ea, îngăduie-ne să pomenim pe Sfinții Prooroci, Apostoli, Evangheliști, Martiri, duhovnici și pe binecuvîntatul Ioan Botezătorul, care a fost Întemernicitorul Stăpînului nostru, și pe Sfîntul Slăvitul Ștefan, conducătorul diaconilor și primul între mucenici, și pe prea lăudații Sfinții Petru și Pavel, conducători al Apostolilor, și toți sfinții răposați credincioși, atât femei cât și bărbați, și îngăduie-ne să Te rugăm ca rugăciunea lor să fie o pavăză puternică pentru noi... Și iarăși să pomenim pe cei dintre sfinți adormiți în sfințenie și care se odihnesc păstrînd una, nepîngărită și apostolică credință și pe care ne-au transmis-o nouă, și pe cele trei sinoade ecumenice de la Niceea, Constantinopole și Efes și ai noștri slăviți și cu frică de Dumnezeu și dreptînvățători și părinți care au fost prezenți la acestea. Și pomenim pe Iacob, primul episcop al Ierusalimului, sfînt apostol și martir și Sfinții Ignatie, Clement, Dionisie, Athanasie, Iulius, Vasilie, Grigore, Dioșcur, Timotei, Philoxenos, Antemos, Ivanios; și dreptcredinciosul, slăvitul și renumitul Sf. Chiril, care a propovăduit Întruparea Domnului nostru Ișus Hristos, cum că Dumnezeu-Cuvîntul S-a făcut om. Și pomenim pe Patriarhul nostru, Mar Severios, cinstea sirienilor, cel plin de judecată, purtător de cuvînt, sprijin și învățător al

4. Datele privind istoricul, organizarea, învățătura și cultul Bisericii Ortodoxe Siriene din Malabar sînt extrase din Darea de seamă către Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne, întocmită de către I.P.S. Mitropolit dr. Iustin Moiescu, conducătorul delegației.

Bisericii lui Dumnezeu, câmp plin de flori, care totdeauna a predicat că Maria este de netăgăduit Maica Domnului; și tot așa dreptul și sfântul nostru părinte Iacob Burdana, care a păstrat credința ortodoxă și Mar Efrem, Mar Iacob, Mar Isaac, Mar Balay și Moran Mar Barsowma și Mar Simion Stilitul, conducător al jeluitorilor și Mar Abahay, singurul ales și toți cei care cu ei, înaintea lor sau după ei, au ținut credința ortodoxă nepătată și ne-au transmis-o nouă. Să-L rugăm pe Dumnezeu ca rugăciunile lor să fie o pavăză puternică pentru noi».

Ca servicii religioase, în afară de Sfânta Liturghie și slujbele în legătură cu acestea, în Biserica Siriană se practică slujba sfințirii casei (sfințirea apei), slujba de înmormântare și pomenirile pentru răposați la anumite soroace.

*

În ziua de 11 decembrie, la orele 8,30 dimineața, delegații străini au plecat din Kottayam către Cochin. În drum, parte din ei s-au oprit la biserica din Udeyem Person, care are o însemnătate istorică prin aceea că aici au fost arse toate cărțile Bisericii din Malabar, din ordinul arhiepiscopului romano-catolic Menezis de Goa, în 1599, după hotărârea sirodului de la Diamper.

Dejunul a fost luat la Eranakulam, lângă Cochin; la orele 13, delegații au plecat cu avionul din Cochin, spre țările lor, făcând escale la Mangalore și Bombay; seara târziu, la orele 21,30 au ajuns la New-Delhi, unde, peste noapte, au rămas la hotelul Ashoka.

Mărți 12 decembrie, împreună cu ceilalți membrii ai delegației române care au participat la lucrările celei de a treia Adunări generale a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, și anume: Episcopul Al Buthi-Oradea, prof. H. Binder-Sibiu, prof. T. Cosma-Cluj, au plecat din New-Delhi, îmbarcându-se pe un mare avion sovietic (TU 114).

La aeroport, delegația a fost salutată la plecare de către domnul ambasador Horațiu Iancu și de funcționari superiori ai Ambasadei R.P.R. din New-Delhi.

Pr. AL. IONESCU

DIN VIAȚA PAROHIEI ORTODOXE ROMINE DE LA VIENA

INAUGURAREA CAPELEI — MONUMENT ISTORIC DE LA TIVOLI — VIENA

I. CITEVA ȘTIRI ISTORICE ÎN LEGĂTURĂ CU CRUCEA ȘI CAPELA LUI ȘERBAN VODĂ CANTACUZINO DIN ANUL 1683-1684.

În năzuința lor de pătrundere cât mai adîncă în inima Europei, turcii au asediat Viena în două rînduri: odată în anul 1529 și a doua oară în anul 1683. La asediul acesta din urmă au fost nevoiți să ia parte și Domnii Țărilor Romîne: Șerban Cantacuzino din Valahia și Gheorghe Duca, precum și voevodul Transilvaniei Mihail Appaffi.

Împrejurările care au determinat pe acești Domni romîni să ajungă sub zidurile Vienei, sînt cunoscute în istorie. Pe de o parte ei erau vasali turcilor și ca atare îndatorați să susțină orice campanie întreprinsă de sultan, iar pe de alta, în încordarea politică de atunci dintre puterile creștine (Rusia, Austria și Polonia) și turci, aceștia din urmă au vrut să-și asigure spatele frontului, temîndu-se de o eventuală alianță între romîni și creștinii cu care erau vecini.

Firește, cei doi domni romîni, Șerban Cantacuzino și Gheorghe Duca, cu destulă strîngere de inimă, au trebuit să pornească la acest război alături de asupritorii lor otomani. Ei însă își dădeau bine seama că, atît pentru Muntenia, cît și pentru Moldova, o slăbire a puterii turcești însemna nu numai o binefacere, ci chiar o necesitate pentru înlăptuirea visului de libertate. De aceea, ei încercară pe toate căile să ducă o politică de risc și îndrăzneală, ajutînd cît mai puțin pe turci și împiedicîndu-i să învingă, dar sprijinind, în ascuns, cît mai mult pe creștini, — adică pe austrieci — și ajutîndu-i să nu fie biruiți.

Astfel, în timp ce turcii au ridicat o armată de peste 200.000 de oameni, cei doi domni romîni n-au pornit decît cu vreo 6.000 de ostași slab înarmați. Numărul apărătorilor Vienei se ridica doar la cîteva zeci de mii de oameni, puși sub comanda ducelui Carol de Lorena.

Oștile turcești au ajuns sub zidurile Vienei în primele zile ale lunii iulie 1683, fiind conduse de marele vizir Kara Mustafa. El și-a așezat

tabăra în St. Ulrich, iar artileria a rînduit-o pe locul numit pînă azi «Türkenchanz». Oastea romînească a fost așezată mai întîi lîngă Dunăre, împreună cu trupele pedestre turcești și tătărești, avînd sarcina să facă aici cîteva poduri, pentru trecerea asediatorilor pe celălalt mal al fluviului, unde se afla oștirea austriacă și care trebuia să fie alungată de acolo, spre a se putea închide cercul de împresurare a Vienei și a-i tăia orice legătură cu restul țării.

Asediul Vienei începu în ziua de 14 iulie 1683, cînd vizirul Kara Mustafa ordonă facerea podurilor peste Dunăre. Romîni însă căutară să zădărnicească, cu orice jertfă, construirea lor, spre a nu da turcilor putința să înfăptuiască încercuirea cetății, plănuită pentru zilele de 15 și 16 iulie. Ba încă ceva mai mult: un istoric contemporan, Del Chiaro, spune că Șerban Cantacuzino «cînd trăgea cu tunurile în nemți, și le încărcă cu ghiulele de paie», ca să nu omoare pe locuitorii creștini ai Vienei. În urma acestui act de «trădare», domnul romîn primi porunca să-și mute tabăra cît mai departe de cetate și anume pe locul unde se află azi cartierul XII — Meidling, lîngă Schönbrunn. Aici i se dădu sarcina să taie și să care lemne pentru poduri și pentru luptele de mine ce urmau să înceapă. Totuși Șerban Cantacuzino nu încetă să trimeată, în repetate rînduri, vorbă pe sub ascuns apărătorilor Vienei, prin iscoada lor în tabăra turcească, Georg Kaunitz, că trupele romîne vor părăsi numaidecît construcția de poduri și se vor retrage fără luptă, îndată ce s-ar arăta soldații austrieci. Iar cînd fu prins de către turci trimisul lui Kaunitz, care ducea în cetate scrisori cu felurite știri din tabăra otomană, Șerban Cantacuzino se oferă să escorteze cu oameni din garda sa personală, pe un «alt curier» al informatorului austriac, îmbrăcat însă în haine de ostaș muntean.

Dar toate luptele și încercările turcilor de a cuceri Viena au rămas zadarnice. Pînă la jumătatea lunii august ei pierduseră peste 30.000 de ostași, fapt care a pricinuit multă descurajare în sînul armatei otomane, în timp ce apărătorii Vienei deveneau tot mai încrezători în dobîndirea biruinței. Incredințarea despre înfrîngerea turcilor o avea și Șerban Cantacuzino, care cunoștea tot ce se petrecea atît în cetate, cît și în tabăra turcească; de aceea el sprijini mai departe, în chip tainic, toate eforturile de apărare ale vienezilor, necontribuind cu nimic la o eventuală biruință a turcilor, mai ales după ce aflase că sînt așteptate cu nerăbdare ajutoare din partea polonilor.

Pe la începutul lunii septembrie 1683, Șerban Cantacuzino, prevăzînd sfîrșitul nenorocit pentru Kara Mustafa al asediului Vienei, își începu liniștit pregătirile de întoarcere spre țară, hotărînd totodată să lase vienezilor o mărturie statornică, — aceasta fiind după obiceiul vremii *o troiță*, — care să le aducă aminte de sprijinul prietenesc dat de el cu prilejul asediului Vienei, de către turci. Astfel, la 1 septembrie 1683 el porunci cîtorva ostași să facă o cruce mare de stejar, pe care s-o ridice în marginea păduricii Gatterholzel, lîngă Schönbrunn, pe locul unde și-a avut tabăra și unde preoții săi săvîrșeau zilnic sfînta Liturghie. Această

cruce avea sculptată pe ea icoana Maicii Domnului, stema Cantacuzinilor și o lungă inscripție în limba latină, arătînd împrejurările în care a fost ridicată.

Cu cîteva zile mai înainte de zdrobirea turcilor și despresurarea Vienei de către armatele regelui polon Ioan Sobieski, chemat grabnic în ajutor, Șerban Cantacuzino porunci să fie îngropată crucea; apoi eliberă un ostatec neamț, răscumpărat de la tătari, cu numele Johann Augustin Strohwasser, pe care-l trimise spre Wiener-Neustadt, cu îndatorirea ca după plecarea turcilor să meargă la episcopul Leopold Kollonics și să-l roage din partea lui ca să dezgroape crucea și s-o așeze la un loc potrivit, spre a fi cinstită de credincioșii orașului Viena.

Între timp, însă, o fată sărmană din partea locului, ducîndu-se în păduricea Gatterholzel să adune lemne de foc, dădu din întîmplare peste crucea aceasta a lui Șerban Cantacuzino, care fără îndoială fusese dezvelită de tărîină în urma ploilor de toamnă. Surprinsă de acest lucru, fata alergă la prepozitul bisericii din Meidling, anume Johann Baptist Mayer, căruia îi istorisi cele întîmplate.

Vestea despre descoperirea acestei cruci se răspîndi numaidecît în toată Viena și îndată au început să pornească cete tot mai numeroase de credincioși, nerăbdători să vadă crucea rămasă de la «turci», după alungarea lor la 22 septembrie 1683. După aceea, cu un mărșălaș alai, crucea aceasta minunată a fost adusă în oraș și așezată în curtea episcopului Emerich Sinnelli.

Pe la începutul anului 1684, potrivit dorinței exprimate de către Șerban Cantacuzino, crucea a fost adusă iarăși pe locul unde se aflase întîi, iar pentru adăpostirea ei s-a clădit atunci un micuț paraclis, denumit de tradiție «Moldauerkapelle», de bună seamă după numirea dată crucii lui Șerban Cantacuzino, uneori «Walachischeskreuz», sau mai des «Moldauerkreuz». Această cruce a stat adăpostită aici timp de un veac, adică pînă prin anul 1785, cînd, în împrejurări necunoscute, a fost luată din paraclis, iar de atunci nu se mai știe nimic de soarta ei. Micuțul paraclis a rămas pînă azi, ca o mărturie vie a legăturilor din trecut dintre poporul român și poporul austriac, precum și ca o amintire a sprijinului prietenesc dat de Șerban Cantacuzino locuitorilor orașului Viena, în clipele grele ale asediului turcesc din vara anului 1683.

În adevăr, orașul Viena s-a îngriit de păstrarea în ființă a acestui micuț paraclis, făcîndu-i unele reparatii, cum au fost bunăoară cele din anii 1923 și 1929, și punînd pe peretele din stînga următoarea inscripție:

In dieser Kapelle stand einst das sogenante Moldauerkreuz, welches zur Zeit zweiten Belagerung Wiens durch die Türken (1683) der mit seinen Hilfstruppen in der türkischen Heeresfolge befindliche Fürst der christlichen Walachen Scherban Cantacuzino errichtet hatte.

Trebuie să adăugăm că această cruce a lui Șerban Vodă Cantacuzino este atestată și de izvoarele istorice contemporane asediului Vienei, care reproduc și o stampă, împreună cu inscripția latină săpată pe ea. Astfel amintim broșura lui J. M. L e r c h, *Wahrafftige Erzählung... in während der*

Belagerung Zeit beschrieben..., tipărită la Viena în anul 1683, unde se află o stampă a crucii, sub denumirea păstrată și inscripția de mai sus, adică «*Moldauerkreuz*».

Tot în anul 1683 a mai apărut la Nürnberg, în tipografia lui Leonard Loschge, o altă broșură intitulată : *Curiöse Denkwürdigkeiten des österreichischen triumphierenden Adlers*, unde la fel este reprodusă o stampă a crucii, precum și traducerea în limba germană a inscripției latine săpată pe ea, însă sub denumirea de «*Walachischeskreuz*».

Aceleași știri se găsesc și în lucrarea lui A. Camesina. *Wien und seine Bewohner während der zweiten Türkenbelagerung*, tipărită la Viena în anul 1685.

II. FESTIVITATEA INAUGURĂRII CAPELEI-MONUMENT ISTORIC DE LA TIVOLI-VIENA

La începutul anului 1961, Parohia ortodoxă română din Viena, în urma aprobării Primăriei orașului Viena și în înțelegere cu Comisiunea federală a Monumentelor istorice din Austria, a luat hotărîrea să procedă la restaurarea micuțului paraclis, unde a fost adăpostită odinioară crucea de stejar ridicată de Șerban Vodă Cantacuzino, în vremea asediului Vienei de către turci. Hotărîrea aceasta însă nu s-ar fi putut îndeplini fără un larg sprijin din afară. De aceea, Consiliul parohial s-a adresat Prea Fericitului Patriarh Justinian, care prețuind însemnătatea acestui monument istoric, cu o deosebită înțelegere și bunăvoință a acordat fondurile necesare restaurării, transferate apoi la Viena prin mijlocirea Departamentului Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștri al R.P.R.

Lucrările de restaurare au început abia în luna august 1961 și s-au executat în regie, după planurile și devizul D-lui arhitect Cornelius Kolowratek, aprobate de forurile în drept. Conducerea și răspunderea lucrărilor a avut-o d-l arhitect-inginer Karl Hossmann și ele au constat din : tencuirea din nou a întregii Capele, refacerea soclului și a acoperișului, înlocuirea vechilor uși și ferestre de lemn cu un mare portal metalic. Întregul interior a fost zugrăvit în frescă de d-l pictor dipl. Emanoil Twardochlib, iar în mijloc s-a așezat o cruce nouă de stejar, înaltă de 2 m., sculptată de d-l Robert Steiner. după izvodul celei ridicate aici, în anul 1683, de Șerban Vodă Cantacuzino. Altarul Capelei a fost înzestrat cu prețioasele icoane trimise în dar de către Prea Fericitul Patriarh Justinian și lucrate în Atelierele Institutului Biblic din București.

Festivitatea inaugurării Capelei, în urma terminării lucrărilor de restaurare, a avut loc, într-un cadru deosebit, Duminică 26 noiembrie 1961. Programul a constat din slujba pentru sfințirea micuțului locaș și a crucii adăpostite în el, după care s-a săvârșit Sfînta Liturghie, răspunsurile fiind date de corul Bisericii Ortodoxe Romîne din Viena, îmbrăcat în frumoase costume naționale romînești. S-a dezvelit apoi noua placă de marmoră, așezată cu acest prilej pe peretele din dreapta și avînd următoarea inscripție în limba germană : *Die Wiederherstellung*

dieser Kapelle wurde im Einvernehmen mit dem Bundesdenkmalamt und mit Unterstützung der Rumänischen Patriarchie durch Eifer und Fürsorge des Rumänisch-Orthodoxen Pfarramtes in Wien ermöglicht. Die Einweihung fand am 26 November 1961 statt.

La această festivitate au luat parte următoarele oficialități: dd. Dr. Iosif Drimmel, ministrul federal al Învățămîntului și Cultelor; ambasador Dr. Franz Helmut Leitner, reprezentantul Ministerului Afacerilor Externe; consilier Anton Schweiger, reprezentantul Primăriei orașului Viena; prof. Dr. Otto Demus, președintele Comisiunii federale a Monumentelor istorice din Austria; Dr. Densser, reprezentantul Asociației Cultul Patriei; Dr. Hans Aizinger, directorul Muzeului Etnografic, precum și reprezentanți ai Primăriei sectorului XII—Meidling. De asemenea au mai luat parte: P. S. Episcop de Therae Dr. Hrisostomos Tsister, reprezentantul Patriarhiei Ecumenice pentru Europa Centrală; P. S. Episcop Heinrich Bernauer, vicar general al Bisericii vechi-catolice din Austria; arhim. Iacov Hadzyignatiu, superiorul Bisericii grecești din Viena; pastorul Hildebrand Urdl, parohul bisericii romano-catolice din Gatterholz-Tivoli; reprezentanții Legației R.P.R. din Viena; reporteri de presă, operatori ai Societății de Televiziune din Austria și ai Cinematografiei, precum și peste 300 de credincioși și membri ai Coloniei Române din Viena.

După săvîrșirea Sfintei Liturghii, preotul prof. Gheorghe Moiescu, parohul Bisericii Ortodoxe Române din Viena, a rostit următoarea cuvîntare:

«Ne-am adunat aici, în acest amurg de toamnă, ca să cinstim amintirea unor vremuri de slavă și de biruință pentru popoarele noastre și am venit în fața acestei mărturii a prieteniei austro-române de acum aproape trei veacuri, ca să pomenim pe cei ce au căzut atunci pentru apărarea Vienei, cu încredințarea că jertfa lor nu va fi în zadar.

Aici, unde au fluturat odinioară steagurile creștine ale oștirii lui Șerban Vodă Cantacuzino, flutură azi, ca într-o caldă înfrățire, drapelurile țărilor noastre prietene.

Pe acest loc sfințit, unde au îngenunchiat, pentru cerească îndurare, oștenii munteni și moldoveni, ne-am plecat și noi azi frunțile, cu gîndul la faptele și împrejurările care i-au adus pe voievozii români sub zidurile neînfrînte ale cetății Viena.

Din umbra veacurilor zărim pe trufașul vizir otoman Kara Mustafa, cu turbanul lui de pașă încruntat, jurînd pe iataganul războinicului sultan Mahomed IV, să-i aducă în semn de biruință cheile fermecătoarei cetăți Viena. Dar răsplata neașteptatei înfrîngerii i-a fost funia de mătase, trimisă în grabă de sultan, cu care nefericitul pașă a înțeles să-și curme singur firul zilelor amărîte.

Alături de el se desprinde chipul luminos de Domn și stăpînitor creștin al lui Șerban Vodă Cantacuzino, coborîtor din viță bizantină și dornic să ajungă să împărtășească în tronul de aur al vestiților bazilei, pîngărit atunci de musulmani. Cu aceste năzuinți tainice a pornit

el, cu cei patru mii de ostași valahi, să urmeze steagul verde al semilunei otomane. Dar în loc de ajutor al celor păgâni, el s-a arătat sprijinitor pentru izbăvirea creștinilor împresurați de turci. Și istoria n-a trecut cu vederea acest lucru, fiindcă un cronicar al vremii mărturisește că voievodul român «cînd trăgea cu tunurile în cetate, și de încărcă cu ghiulele de paie», ca să nu omoare pe nevinovații creștini asediați. Iar cruțarea sa plină de curaj n-a fost uitată, căci într-o scrisoare din februarie 1688, graful Waldstein, amintind de sprijinul dat de Șerban Vodă oștirii austriace, îi spune plin de recunoștință: «... am auzit de acele frumoase fapte ce Măria Ta ai săvîrșit în timpul asediului Vienei».

Acestea au fost împrejurările care l-au îndemnat pe evlaviosul Șerban Cantacuzino, ca înainte de a părăsi locul acesta, unde și-a avut tabăra, să lase locuitorilor orașului Viena, un semn de pomenire, adică după obiceiul îndătinat al țării sale, o troiță de stejar, spre aducere aminte a sprijinului dat de el cetății împresurate de turci.

Timp de un veac încheiat a dăinuit aici vestita cruce ridicată de voievodul Șerban Cantacuzino și ea a luminat ca o făclie vie, peste oameni și vremuri, strejuind necontenit mărturia virtuților strămoșești, de dragoste și prietenie. Iar cînd a pierit, în împrejurări necunoscute au rămas totuși zidurile acestei Capele modeste, unde ea a fost adăpostită, să ne amintească necontenit datoria de a spori obșteștile năzuinți ca legăturile de prietenie între popoarele noastre să se clădească pe temelii trainice, spre binele și fericirea lor.

În dorința dăinuirii acestei netăgăduite mărturii, Parohia ortodoxă română din Viena, în înțelegere cu Primăria orașului Viena și cu Comisiunea federală a Monumentelor istorice din Austria, a hotărît restaurarea acestei Capele-Monument istoric. Și astfel, prin sprijinul larg și înțelegător al Patriarhiei Romîne, a izbutit să o readucă în bună stare, zugrăvind-o în frescă și făcînd o nouă cruce de stejar, sculptată după izvodul celei vechi. Săvîrșirea acestor lucrări, prin osteneala d-lor arhitecți Karl Hossman și Cornelius Kolowratek, a pictorului Emanoil Twardochlib și a sculptorului Robert Steiner, ne-a dat prilejul înălțătoarei serbări de azi.

În numele Prea Fericitului Patriarh Justinian țin să mulțumesc cu recunoștință d-lui Ministru al Învățămîntului și Cultelor Dr. Josef Drimmel și colaboratorilor domniei-sale, pentru cinstea deosebită ce ne-au făcut luînd parte la această solemnitate de afirmare a prieteniei din trecut, de azi și de totdeauna, între poporul român și poporul austriac, asigurîndu-l de toată loialitatea mea și a credincioșilor romîni ortodocși din Viena, față de conducerea Statului austriac.

Mulțumesc de asemenea d-lui ambasador Dr. Leitner, reprezentantul Ministerului Afacerilor Externe, d-lui consilier Anton Schweiger, reprezentantul Primăriei orașului Viena și d-lui prof. Dr. Demus, președintele Comisiunii Monumentelor istorice, care ne-au sprijinit cu multă bunăvoință și ne onorează cu prezența la această festivitate.

Sîntem, în sfîrșit, deosebit de recunoscători domnilor reprezentanți ai Legației Romîne din Viena pentru cinstea deosebită ce ne-au făcut, luînd parte la sărbătoarea de azi.

Aduc un cuvînt de caldă mulțumire P. S. Episcop Hrisostomos, P. S. Vicar General Bernauer, fraților preoți ortodocși din Viena, precum și tuturor oaspeților, pentru bunăvoința cu care au răspuns poftirii noastre de a participa la inaugurarea acestei Capele-Monument istoric.

Pe dumneavoastră, iubiți credincioși și membri ai Coloniei Romîne din Austria, vă asigur de toată prețuirea mea pentru dragostea cu care sprijiniți biserica noastră, fiind în același timp prezenți ori de cîte ori nevoile și împrejurările o cer.

Drept încheiere, îmi veți îngădui să fac o caldă urare pentru strîngerea și propășirea simțămintelor de dragoste și prietenie între poporul român și poporul austriac, care dorim să crească și să înflorească deapănarea».

Din partea Coloniei Romîne din Austria a vorbit d-l președinte, Vasile Onea, spunînd următoarele :

«Colonia Romîna din Austria, ia parte cu mare bucurie la această inaugurare solemnă a Capelei-Monument istoric de la Tivoli, unde a fost adăpostită crucea ridicată de Domnitorul Țării Romînești, Șerban Cantacuzino, în anul 1683, pe timpul asediului Vienei de către turci.

Sîntem deosebit de recunoscători Parohiei ortodoxe romîne din Viena, că ne-a oferit prilejul de a ne manifesta sentimentele noastre de prețuire și prietenie față de poporul român, dar și de neclintită dragoste și deplină loialitate față de Republica Austria, ai cărei cetățeni devotați sîntem, unde trăim azi cu toții și ne agonisim prin muncă cinstită traiul nostru de toate zilele.

Dorim ca acest monument istoric să fie nu numai mărturia legăturilor de odinioară dintre poporul român și poporul austriac, ci și simbolul unei prietenii cît mai strînse și mai trainice.

Întotdeauna prietenia este rodul încrederii desăvîrșite, iar noi avem convingerea fermă că înțelepții conducători ai celor două popoare, român și austriac, se vor strădui ca și pe viitor în relațiile dintre aceste state, să fie alese mijloacele și căile pașnice, care duc la înțelegere și apropiere, evitînd tot ceea ce ne-ar putea dezbină și îndepărta pe unii de alții.

În numele Coloniei Romîne din Austria țin să mulțumesc și eu D-lui Ministru Dr. Drimmel, reprezentantul Ministerului Afacerilor Externe, d-lui ambasador Dr. Leitner, reprezentanților Primăriei orașului Viena, ai Comisiunii Monumentelor istorice și ai Legației Romîne, precum și tuturor celorlalți distinși oaspeți, pentru marea cinste și bucurie ce ne-au făcut venind azi în mijlocul nostru la această festivitate».

După inaugurare a avut loc în casa parohială o agapă, la care au luat parte membrii Cînsiliului parohial, membrii Comitetului Coloniei Romîne din Austria, membrii corului Bisericii ortodoxe romîne din Viena și mai mulți oaspeți.

Adăugăm că festivitatea inaugurării Capelei-Monument istoric de la Tivoli-Viena, s-a bucurat de o apreciere deosebită, publicîndu-se în mai multe reviste și ziare locale dări de seamă și fotografii și fiind transmisă apoi la postul de televiziune austriacă.

G. I. M.

DESCHIDEREA FESTIVĂ A CURSURILOR DE INDRUMARE A PREOȚILOR DIN SERIA A XXXIX-A

Joi 10 mai a. c., a avut loc la Curtea de Argeș, în prezența Prea Fericitului Patriarh Justinian, deschiderea festivă a cursurilor de îndrumare a preoților din seria a XXXIX-a.

Programul festivității a început cu îndătinatul Te-Deum oficiat de un sobor de preoți cursiști în frunte cu P. C. Pr. Gabriel Cocora de la Catedrala episcopală din Buzău, după care P. C. Diac. prof. N. I. Nicolaescu, rectorul Institutului Teologic din București, a rostit următoarea cuvântare ocazională :

Prea Fericite Părinte Patriarh,
Domnule Director General,
Domnilor reprezentanți ai organelor locale ale puterii de Stat.

La 7 mai 1962, s-au început, în această frumoasă așezare bisericească, cursurile unei noi serii de preoți. Sînt de față 106 preoți, în majoritate tineri, veniți din toate eparhiile Bisericii Ortodoxe Romîne.

Cu acest prilej festiv, Institutele Teologice de grad Universitar din București, și din Sibiu își exprimă din nou dragostea, recunoștința și devotamentul lor către Sfîntul Sinod al Bisericii noastre, și mai ales către vrednicul său Președinte: Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, pentru înțelepciunea și grija cu care supraveghează, îndrumază și ajută în permanență munca noastră la aceste cursuri, al căror binecuvîntat scop este orientarea la zi a preoțimii noastre ortodoxe în principalele probleme misionare ce le stau în față și ajutarea ei să-și însușească cele mai bune metode de activitate pastorală în mijlocul credincioșilor.

Gîndul nostru se îndreaptă, cu aceleași sentimente de dragoste, recunoștință și devotament și către conducătorii scumpei noastre Patrii în frunte cu cel mai vrednic și mai iubit fiu al poporului român: Domnul Gheorghe Gheorghiu-Dej, Președintele Consiliului de Stat, pentru prețuirea acordată Bisericii Ortodoxe și slujitorilor ei și mai ales, pentru înțelepciunea cu care ei îndrumază construirea unei vieți noi, mai îmbelșugate și mai fericite pentru poporul nostru, pentru credincioșia lor nestrămutată față de marea cauză a apărării păcii și pentru slujirea prieteniei și colaborării

frățești cu toate popoarele iubitoare de pace, în frunte cu Uniunea Sovietică.

Vă asigurăm solemn, Prea Fericite Părinte Patriarh și Domnule Director General, că toate gândurile și strădaniile noastre, ale personalului didactic cărui i-ați încredințat sarcina de mare cinste a orientării acestei noi serii de preoți, vor fi închinăte integral atît Sfintei noastre Biserici, ai cărei slujitori sîntem, cît și Republicii Populare Romîne, ai cărei cetățeni loiali sîntem, sprijinind din toate puterile mărețele înfăptuiri obștești ale regimului nostru democrat-popular și contribuind, după chemarea și puterile noastre, la triumful deplin și definitiv al dreptății, libertății, egalității, păcii și frăției între oameni, popoare și state, idealuri pentru a căror înfăptuire se străduiesc oamenii cinstiți de pretutindeni.

Pentru exprimarea gândurilor și simțămintelor care ne stăpînesc în acest moment festiv și pentru a da glas bucuriei de a Vă avea din nou în mijlocul nostru, s-a întocmit un scurt program cultural, la care își vor da concursul: P. C. Pr. prof. Sofron Vlad, rectorul Institutului Teologic de grad Universitar din Sibiu, care va vorbi în numele corpului profesoral; P. C. Preoți Roman Ioan și Gherghel Al. din Eparhia Clujului, care vor exprima gândurile și sentimentele preoților cursiști din seria a 39-a; toți preoții cursiști, care vor executa cîteva coruri, sub conducerea P. C. Conf. Pr. Gh. Șoima.

Înainte de a trece la executarea acestui program, Vă mulțumim încă o dată pentru atenția deosebită acordată muncii noastre și Vă zicem din toată inima: «Bine ați venit în mijlocul nostru!».

După ce corul preoților cursiști sub conducerea P. C. prof. Gh. Șoima de la Institutul Teologic din Sibiu, a executat imnul «Republică măreață vatră» de I. D. Chirescu, a luat cuvîntul, în numele profesorilor de la cele două Institute Teologice Universitare din Patriarhia Romîna, P. C. Pr. prof. Sofron Vlad, rectorul Institutului Teologic din Sibiu, care a spus printre altele:

«... Ne găsim la începutul unei osteneli noi în cadrul cursurilor de îndrumare ale clerului Bisericii noastre, cursuri organizate din inițiativa și cu purtarea de grijă a P. F. Patriarh Justinian. Deși cu gîndul înainte, la munca ce ne așteaptă, nu putem totuși să nu ne aducem aminte, de cursurile de pînă aici și de roada lor îmbelșugată.

De asemenea, gîndul ne poartă și spre vremea cînd au fost chemați preoții Bisericii noastre pentru prima dată la cursuri de îmborsă și de verificare a cunoștințelor lor. Era pe la mijlocul veacului XVIII, cînd domnitorul Constantin Mavrocordat a rînduit ca toți preoții timp de 40 de zile să facă practică și învățătură la vlădicie, urmînd ca la sfîrșit să fie examinați, și care nu corespundea, să fie canonisit. Erau un fel de cursuri de îndrumare preoțească, și se spune că mare groază cuprinsese sufletele bieților preoți, care trebuiau să învețe carte a doua oară, și mai ales pe ale acelor care nu prea făcuseră carte nici înainte de a se preoți. Despre același domnitor se spune, că în domnia sa din Moldova a dispus ca preoții să fie adunați în biserica mitropoliei din Iași, unde

un preot mai procopsit în ale cărții îi învăța din amvon rînduiala bisericii și a Tainelor, iar ca prea cucernicii să nu fugă de la lecții, puse ciohodari (străji) la ușa bisericii.

Dacă noile cursuri de îndrumare preoțească, organizate de Întîistătorul Bisericii, Prea Fericitul Patriarh Justinian, împreună cu Sfîntul Sinod al Bisericii noastre, au produs la început în sufletul unor preoți stări sufletești analoage celor pe care le-a produs cursurile de pe timpul lui Constantin Mavrocordat în sufletul preoților de atunci, trebuie să mărturisim deschis, că încă după trecerea primelor serii pe la aceste cursuri, preoțimea și-a schimbat părerea radical despre ele. Dovadă este faptul, că nu rare ori au fost cazurile cînd preoții cereau singuri, să fie primiți în una sau alta din serii. Cît despre cei ce aveau răspunderea cursurilor, aceștia n-au mai simțit nevoia de a rîndui ciohodari ca să păzească ușile sălii unde se țineau prelegerile, căci nu mai era nevoie, fiindcă printre auditori se aflau adesea chiar și de aceia care nu erau chemați și obligați să le asculte, ci veneau din proprie inițiativă.

Dacă Biserica noastră a trecut fără zguduri prin transformările mari care s-au produs după al II-lea război mondial în țara noastră, preoțimea încadrîndu-se în duhul nou de viață creat de regimul nostru de democrație populară, acest lucru îl datorăm în primul rînd, Întîistătorului Bisericii noastre, Prea Fericitului Patriarh Justinian, care cu clarviziunea care-l caracterizează, a știut să îndrume preoțimea Bisericii noastre pe drumul cel bun, pregătind-o prin cursurile de îndrumare pentru cunoașterea problemelor sociale pe care le-au pus timpurile noi, înlesnind astfel încadrarea ei în viața cea nouă.

Toate cursurile de îndrumare s-au ținut după planuri întocmite de conducerea supremă bisericească, cu deosebită grijă și chibzuință. Prin subiectele variate din cele patru ramuri ale teologiei, lucrate cu competență și conștiinciozitate de către profesori, s-a urmărit nu numai reînprospătarea și sporirea cunoștințelor teologice și de orientare socială, ci și limpezirea unor nedumeriri, întărirea credinței și reconsiderarea metodelor de pastorație. Participanții la aceste cursuri, au putut lua cunoștință despre noile metode de pastorație, au putut face schimb de experiență, au avut prilej să se cunoască și cunoscîndu-se să se aprecieze și să se înfrățească. Problemele sociale tratate prin prisma Evangheliei, au orientat preoțimea noastră, înlesnindu-i încadrarea în noile forme de viață.

După un plan bine chibzuit și cu deosebită grijă întocmit, urmează să se desfășoare și cursurile acestei serii.

Prea Cucerniciile Voastre veți fi aflat, că în cadrul lor, se pune accentul pe sudarea cît mai deplină a unității de credință și de bună rînduială bisericească, între toți fiii Sfintei noastre Biserici, între care au existat unele deosebiri și desbinări pînă în anul 1948.

Abia în memorabilul an 1948, a devenit posibilă înlăturarea acestei desbinări, datorită deplinei libertăți religioase care s-a asigurat credincioșilor din patria noastră, prin noul regim al cultelor.

Acesta a fost creat prin Constituția din 1948 și prin Legea cultelor din același an, și a fost consolidat prin denunțarea Concordatului cu Vaticanul, care asigura favoruri speciale unui singur cult în dauna celorlalte. Prin acest act s-a înlăturat și ultima piedică care stătea în calea revenirii preoțimii și credincioșilor greco-catolici la sînul Bisericii strămoșești, de unde au fost smulși părinții lor prin silnicie, înainte cu 250 de ani. Conducerea Bisericii noastre a făcut totul pentru lecuirea acestei răni, care a sîngerat două veacuri și jumătate pe trupul Bisericii strămoșești. Este datoria preoțimii și mai ales a celei tinere, să lucreze cu toate puterile pentru consolidarea reîntregirii bisericești. Problema uniației a fost prea puțin cunoscută preoțimii de dincoace de Carpați, fiindcă ea era o problemă a Bisericii Ortodoxe Ardelene. Trebuie să recunoaștem însă, că ea era cunoscută numai în mod superficial, chiar și de o bună parte din clerul ortodox din Ardeal.

Pentru a putea lucra în deplină cunoștință de cauză consolidarea reîntregirii bisericești, în cadrul cursurilor, uniația va fi examinată sub toate aspectele ei, ca astfel cucerniciile voastre să cunoașteți împrejurările istorice, politice, scopul pe care l-a urmărit, mijloacele neomenoase care s-au folosit și urmările rele pe care le-a avut, sau roadele amare pe care le-a produs.

Dintr-o carte bine documentată, scrisă de un profesor de teologie calvin, despre relațiile dintre calvinism și Biserica Ortodoxă din Ardeal, am reținut concluzia edificatoare la care a ajuns autorul, că dacă toată propaganda calvină de un secol și jumătate printre românii ardeleni, s-a prăbușit, fără a produce roadele așteptate, faptul se datorește legăturilor românilor din Ardeal cu frații lor de peste Cărpăți. Uniația a urmărit tocmai ruperea acestor legături, care lucru dacă ar fi reușit, urmările lui ar fi fost dezastruoase.

Iată pentru ce trebuie să cunoaștem bine adevărul asupra «uniației» și cunoscîndu-l să-l propovăduim căci așa vom lucra pentru consolidarea reîntregirii Bisericii noastre strămoșești...

Un alt grup de prelegeri, va da orientări într-o seamă de probleme sociale actuale, ca și în alte chestiuni de interes general bisericesc și cetățenesc, pe care trebuie să le cunoaștem.

În fruntea acestora se află problema păcii, sarcina apărării și consolidării păcii în întreaga lume.

Cine dintre P. C. Voastre, nu cunoaște intensa activitate de luptător pentru pace, a Prea Fericitului Patriarh Justinian? Și desigur, cu toții veți fi auzit, că sub îndrumarea Prea Fericirii Sale, în anul trecut, trei delegații ale Bisericii noastre, au participat activ la trei mari adunări sau conferințe bisericești internaționale, ducînd pretutindeni mesajul Păcii. Și despre acestea vi se va vorbi la cursuri mai pe larg.

Conducerea noastră bisericească a întocmit cu deosebită grijă acest plan al cursurilor. Profesorii Institutelor și-au pus la contribuție știința și truda lor pentru întocmirea prelegerilor care vi se țin. De la cucerniciile voastre se așteaptă ca să urmăriți cu toată atenția cursurile,

și, ca prin muncă osîrduitoare, să asimilați cunoștințele noi care vi se predau.

Preotul trebuie să fie un îndrumător înțelept al credincioșilor. El trebuie să fie pildă de viață ordonată și de muncă osîrduitoare.

Profesorii celor două Institute mulțumesc respectuos Prea Fericitului Patriarh Justinian, care a organizat aceste cursuri de îndrumare preoțească și le urmărește activitatea cu deosebită atențiune, începînd din 1949. Ei îi mulțumesc pentru toate sfaturile și îndrumările cu care i-a ajutat și care au fost atît de prețioase pentru activitatea lor de dascăli. Profesorii celor două Institute mulțumesc de asemenea și Onoratului Departament al Cultelor, care a arătat un deosebit interes pentru activitatea desfășurată la aceste cursuri, dînd tot concursul și sprijinul moral.

Cu aceste gînduri și simțăminte, fac Prea Fericirii Voastre cele mai calde urări de sănătate și de bună sporire întru toate, iar Prea Cucerniciilor Voastre vă doresc spor la muncă».

A luat apoi cuvîntul P. C. Protopop onorar Ioan Roman din Eparhia Clujului, care a dat expresie bucuriei preoților din seria XXXIX-a de a-l avea în mijlocul lor pe Prea Fericitul Patriarh Justinian, spunînd următoarele :

«Cu mare bucurie am primit vestea chemării noastre la cursuri, în această pitorească localitate cu un trecut istoric și bisericesc de o valoare și frumusețe deosebită.

Această bucurie ne-a fost cu atît mai mare, cu cît am aflat că aici ne vom întîlni — precum ne-am și întîlnit — preoți ai Bisericii străbune veniți din toate unghiurile țării, din întreg cuprinsul Patriarhiei Romîne, și avînd cu noi erudiți și luminați profesori atît din capitală, cît și de peste munți, — de la Sibiu —.

Ne bucurăm în mod deosebit, că avem în mijlocul nostru pe Însuși Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, care cu deosebită dragoste s-a îngrijit de inițierea acestor cursuri, în cadrul cărora ne vom putea îmbogăți și completa cunoștințele noastre teologice, pastorale, misionare și sociale...

Ne exprimăm toată gratitudinea pentru buna primire din partea P. S. Pavel Șerpe, conducătorul acestei case de odihnă în care sîntem adăpostiți pe timpul cursurilor.

De asemenea, ne exprimăm recunoștința noastră față de organele locale ale puterii de stat, care dau sprijinul necesar bunei noastre găzduiri, în această frumoasă localitate.

Asigurîndu-vă de atașamentul nostru cel mai profund, ne luăm angajamentul în mod solemn, că ne vom strădui fiecare din noi să ne însușim toate cunoștințele predate, și, frățeste conviețuind, vom munci în mod disciplinat și vom duce cu noi aceste învățăminte pe care le vom semăna, cultiva și îngriji în ogorul sufletelor credincioșilor noștri, spre slava Sfintei noastre Biserici și spre înflorirea scumpei noastre Patrii Republica Populară Romînă.

Intru mulți ani Prea Fericite Părinte Patriarh!».

În continuarea programului, P. C. Pr. Al. Gherghel din parohia Făurești, Eparhia Clujului, a recitat versurile originale «Închinare Prea Fericitului Patriarh Justinian», iar corul a interpretat, omofon, cântarea «Cu adevărat, mare este taina creștinătății...».

A vorbit apoi Dl. N. Jiga, președintele Sfatului Popular Raional Curtea de Argeș, făcînd preoților cursiști urări de succes în muncă și asigurîndu-i de tot sprijinul din partea organelor locale pentru buna desfășurare a cursurilor.

A luat apoi cuvîntul Prea Fericitul Patriarh Justinian, care a rostit următoarea cuvîntare :

*Domnilor reprezentanți ai autorităților de Stat,
Prea Cucernici Părinți Profesori,
Cucernici Părinți Cursiști,*

Și la această serie de cursuri am ținut să țau parte, pentru ca în numele Bisericii, în numele Sfîntului Sinod, să felicit pe preoții cursiști, iar prin ei, întreaga precețime, pentru munca depusă pentru colectivizarea agriculturii, a cărei încheiere a fost sărbătorită atît de solemn în sesiunea extraordinară a Marii Adunări Naționale care a avut loc în zilele Paștilor.

Vă transmit aceste felicitări, fiindcă la colectivizarea agriculturii și-a dat contribuția și preoțimea ortodoxă.

Pastoralele date de Sfîntul Sinod în legătură cu agricultura au fost însușite de precețime și toate îndrumările date la cursuri sau prin studiile din revistele noastre bisericești, au pregătit preoțimea pentru a-și da concursul la desăvîrșirea acestui mare act din viața economică a țării noastre.

Pentru noi, ca slujitori ai Bisericii, colectivizarea agriculturii nu era o problemă străină de învățăturile Sfîntei Scripturi și ale Sfîntei Tradiții. Din Sfînta Scriptură cunoaștem că încă de peste 5.000 de ani problema agriculturii a preocupat ca o problemă capitală.

Citind cărțile lui Moise, îndeosebi Leviticul și Deuteronomul, vedem ce măsuri s-au luat în organizarea economică a țării sfinte, pentru a se împiedica îmbogățirea unora și sărăcirea altora. S-a prevăzut, ca pămîntul să fie împărțit în mod egal tuturor evreilor. Șase ani acest pămînt se cultiva de către toți. În anul al șaptelea — anul sabbatic — pămîntul se afla în folosința comună, dar mai cu seamă, în folosința săracilor.

După șapte cri cîte șapte ani, era anul al cincizecilea — anul jubiliar, cînd toate datoriile se iertau, toți locuitorii țării pierzînd drepturile de proprietate asupra pămîntului, ajungînd la starea de la început, restabilindu-se egalitatea inițială. În felul acesta, statul evreu a putut înlătura anumite nedreptăți din viața economică a țării. Vă îndemn să recitiți cărțile lui Moise, în special Leviticul, Deuteronomul și Ieșirea, pentru a cunoaște felul în care s-a pus și mai de mult problema agrară, problemă

care la noi a fost rezolvată acum definitiv, anul jubiliar devenind o realitate permanentă.

Precum am mai spus, problema colectivizării agriculturii, pentru noi slujitorii Bisericii și pentru credincioșii pe care-i păstoriim, trebuie să fie privită și din punctul de vedere al Sfintei Scripturi și al Sfinților Părinți.

Primii creștini au căutat să facă ceva mai mult decât Moise, să pună totul deobște, cum reiese din prima istorie a Creștinismului, Faptele Apostolilor. Primii creștini n-au putut să meargă însă mai departe, pentru că starea lumii de atunci n-a îngăduit să dureze forma lor de organizare socială.

Încercările lor au eșuat. Mai târziu însă, Sfinții Părinți, în frunte cu Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Ioan Gură de Aur, Sfântul Grigorie de Nazianz și Fericitul Augustin, au arătat în scrierile lor, dar mai cu seamă în comentariile la pasajele din Faptele Apostolilor, cât de vătămătoare este proprietatea individuală nemăsurată, și cât de mare lucru ar fi fost dacă creștinii ar fi căzut de acord, să fie o singură familie, nu numai în ceea ce privește cele duhovnicești, ci și în ceea ce privește cele pămîntești. Ei merg atât de departe, încît ei merită toată atenția și prețuirea pentru tot ceea ce au spus acum 1600 de ani în privința proprietății private.

În scrierile Sfinților Părinți mai citim, că așa cum omului îi este dat să se desfășoare în deobște și să folosească în comun aerul, apa, lumina soarelui etc., elemente absolut necesare vieții omenești, tot așa și pămîntul trebuie folosit de toți fără îngrădire.

Numai ceea ce-i este intim omului constituie proprietate individuală, restul e comun tuturor. Aceste probleme se vor dezbate pe larg, în cadrul unui seminar, căci fiecare trebuie să-și pună la inimă convingerile acestea.

Cele ce s-au făcut acum în țara noastră, este ceea ce ne străduim să facem noi creștinii de 2000 de ani, pe cale de convingere religioasă, prin metodele moralei creștine, pe căi duhovnicești. Aceasta o fost și este idealul creștin. Numai viețuind așa, vom avea credincioși care să trăiască un creștinism autentic.

Am spus că la acest act extraordinar al colectivizării am contribuit și noi, precum au spus-o și cîrmuitorii Statului nostru.

Nu trebuie însă să ne oprim aici, ci trebuie să ne înarmăm cu învățătura Sfintei Scripturi și a Sfintei Tradiții; să lămurim și mai departe pe credincioși, că așa ne învață sfînta noastră carte, sfînta noastră Biserică. N-o facem din nici un alt considerent, ci din datoria noastră de slujitori ai Bisericii. Acesta este un act măreț, iar pentru noi, un act dumnezeiesc. De aceea noi am luat drumul pînă aici, ca să vă felicităm pentru munca aceasta, pentru că au fost multe sate unde sprijinul preotului a adus un aport deplin eficient la această operă mare.

S-a relevat aici și cealaltă latură a activității sociale a preștimii noastre: lupta pentru apărarea păcii, lupta de împotrivire față de război.

Cucerniciile voastre vă amintiți desigur că în anul trecut, la conferințele protopopești s-a discutat despre telegrama pe care a trimis-o Pa-

triarhului, Conducerea de Stat, cu prilejul împlinirii a 60 de ani, telegnamă în care se menționa și contribuția întregii preoțimi la făurirea vieții celei noi din patria noastră și îndeosebi la apărarea păcii. Conducătorii Statului cunosc activitatea noastră a tuturor, și este vorba deci nu numai de o activitate a Patriarhului și a membrilor Sfântului Sinod, ci de activitatea preoților în frunte cu ierarhii lor.

Părintele Rector al Institutului Teologic din Sibiu a adus elogii conducerii Bisericii pentru organizarea acestor cursuri. Mărturisim cu acest prilej că noi am înregistrat aprecieri pentru organizarea acestor cursuri și din partea Conducătorilor Statului.

După cum știți și vedeți, la aceste cursuri s-au întâlnit preoții de pretutindeni, iar examenele au fost prezidate de mitropoliți și episcopi. V-ați cunoscut, v-ați împărtășit reciproc experiențele și ați dobândit noi cunoștințe.

Preoțimea a înțeles și prețuiește deplin rostul și importanța lor.

Pentru prima oară am aflat din cuvântarea Părintelui Rector Sofron Vlad, că inițiatorul celor mai vechi cursuri pentru preoți, a fost la noi, domnitorul Constantin Mavrocordat.

Mă bucură și faptul că Părintele Rector a adus mulțumiri și din partea corpului didactic de la cele două Institute Teologice, pentru organizarea acestor cursuri. Trebuie să recunoaștem că membrii corpului didactic ai celor două Institute n-au prestat niciodată o muncă atât de intensă și atât de legată de viața Bisericii, ca în acești ultimi 13-14 ani. Profesorii au susținut revistele centrale ale Patriarhiei, precum și revistele mitropolitane, cursurile de la Institute și cursurile de îndrumare misionară. Nici nu-și pot închipui cât de mult îi prețuim pentru aceasta! Sfântul Sinod le poartă toată recunoștința pentru priceperea și rîvna cu care au lucrat, pentru a rezolva problemele și sarcinile ce le-au fost puse în față. Ei au fost cei mai buni sfetnici ai Sfântului Sinod. De aceea rog pe Părinții Rectori să transmită corpului didactic de la cele două Institute, mulțumirile noastre și o caldă chemare pentru munca ce ne așteaptă.

S-a amintit aici și despre rodnică participare a delegațiilor Bisericii Ortodoxe Române la conferințele internaționale, cum au fost cea de la Praga, Rhodos și New-Delhi.

Profesorii noștri au muncit timp îndelungat, pentru ca delegația noastră la Conferința de la Praga să-și aibă propriile ei documente pe care să le prezinte în comisii susținându-și în mod temeinic pozițiile.

În vederea pregătirii studiilor și referatelor, pe baza cărora delegația noastră și-a spus punctul de vedere la Conferința panortodoxă de la Rhodos, profesorii au lucrat de asemenea timp îndelungat.

Astfel a fost posibil ca la Conferința de la Rhodos, temele să fie lămurite pe larg și să fie prezentate chiar în scris, în limba română și greacă. Pentru această contribuție, am primit o scrisoare de la Patriarhul ecumenic în care ne mulțumește și ne roagă ca, și pe viitor, să stăm în strînsă legătură, informîndu-ne reciproc asupra tuturor problemelor mari care se pun Bisericii creștine.

La Adunarea de la New-Delhi, am fost primiți în Mișcarea ecumenică. Mitropolitul Atenagora de la Londra și profesorul Alivizatos de la Atena, au arătat cinstea care se face Mișcării Ecumenice prin intrarea, în sinul ei, a Bisericii Ortodoxe Române și a Bisericii Ortodoxe Ruse.

Prestigiul Bisericii noastre a crescut în anul trecut foarte mult.

Pretutindeni delegațiile Bisericii noastre ca și ale Bisericii Ortodoxe Ruse, au ridicat nivelul Conferințelor sau Adunărilor la care au participat în afara țării, colaborând cu delegațiile celorlalte Biserici surori.

După cum sinteți înformați din publicațiile bisericești și din cele de altă natură, în epoca noastră Creștinismul este confruntat cu o serie întreagă de păcate și greșeli, săvârșite îndeosebi de misionarii catolici, protestanți sau anglicani, care apar profund dezbinați în fața credincioșilor musulmani, budiști etc.

Lumea întreagă se întreabă: Dacă Hristos a propovedit pacea, dumneavoastră de ce nu sinteți camenii păcii?

Dar, ca și misionarii, și preoții noștri vor fi confrunțați cu spiritul vremii. Căci atunci când preoții se ceartă între ei, cind nu împacă pe credincioșii lor dacă aceștia sint dezbinați, ei nu sint oameni ai păcii.

Vă recomand ca, auzind toate acestea, să nu rămână simple cuvinte și recomandări fără urmare, ci să meditați asupra învățămintelor pe care le aveți de tras din ele, să vă confrunțați conștiința preoțească cu problemele vremii noastre. Veți răspunde înaintea lui Dumnezeu pentru tot ceea ce ați făcut. Să vă cercetați interiorul sufletului și conștiința preoțească, iar cei care ați greșit, să vă îndreptați. Să depuneți stăruință ca să deveniți cit mai desăvârșiți. Să nu aflăm nicăieri că sint preoți care se ceartă și se dau în spectacol în fața credincioșilor.

Să știți apoi că Rhodosul va fi urmat de un Prosinod, care va revizui multe probleme din dreptul canonic și va clarifica poziția creștinismului în raport cu problemele vremii. Nu se vor mai îngădui în cler preoți neorientați care nu trăiesc ceea ce predică.

Mulțumesc Domnului Director General Bărbulescu pentru prezența Domniei Sale și-l rog să transmită Domnului Secretar General al Departamentului Cultelor, mulțumirile noastre pentru bunăvoința arătată în rezolvarea unor probleme care interesează toată preoțimea noastră, între care și aceea a noii salarizări care urmează să intre în vigoare în a doua jumătate a acestui an.

Mulțumesc Domnului Președinte al Sfatului Popular Raional, pentru prezența și pentru frumoasele urări adresate preoțimii noastre.

Impărtășesc binecuvântări și fac urări de succes preoților cursiști, ca mergând în parchiile lor, să lucreze cu și mai multă rîvnă, să ducă la conferințele din protoierile lor, cuvîntul limpede și orientarea hotărîtă asupra îndatoririlor ce le revin în marea epocă pe care o trăim.

După cuvîntarea Prea Fericitului Patriarh Justinian, P. C. Protoiereu Sabin Verzan din București, responsabilul general al seriei a XXXIX-a de preoți cursiști, a dat citire unei telegrame adresate de P.C. Preoți cursiști Domnului prof. D. Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor.

Iată textul acestei telegrame:

Domnului Secretar General al Departamentului
Cultelor, prof. DUMITRU DOGARU,

BUCUREȘTI

Preoții din seria a XXXIX-a a cursurilor de îndrumare misionară și socială, folosesc prilejul deschiderii festive a cursurilor pentru a asigura Conducerea statului nostru de democrație populară de întregul lor devotament și se angajează a-și însuși în mod temeinic toate cunoștințele ce le vor fi predate și, după întoarcerea la parohii, vor continua cu și mai multă însuflețire activitatea lor pe tărîmul luptei pentru apărarea păcii și al desăvîrșirii construcției socialiste în Republica Populară Romînă, pe care, cu toții o doresc din ce în ce mai înfloritoare.

10 mai 1962.

Episcopul PAVEL ȘERPE,
Conducătorul Casei de odihnă

Diaconul NICOLAE NICOLAESCU,
Rectorul Institutului Teologic din București

Preotul SOFRON VLAD,
Rectorul Institutului Teologic din Sibiu

Solemnitatea deschiderii festive a cursurilor de îndrumare a preoților din seria XXXIX-a s-a încheiat într-o atmosferă duhovnicească, aleasă de sărbătoare.

A doua zi, 11 mai, Prea Fericitul Patriarh Justinian a luat parte la un seminar de îndrumare socială a cărui temă a fost formulată astfel: «Temeiurile scripturistice și din Sfînta Tradiție, ale proprietății colective». După ce Prea Fericirea Sa a rostit un cuvînt introductiv în tema propusă pentru studiu cu P. C. Preoți cursiști, P. C. Diac. N. I. Nicolaescu a făcut o prelucrare a tuturor temeilor biblice și patristice, care pledează pentru proprietatea comună și pentru limitarea proprietății individuale.

Lămuririle date de P. F. Patriarh Justinian prin intervențiile în cadrul desfășurării seminarului pe care l-a prezidat, au fost presărate cu numeroase exemple concrete, relative la situații din trecut și la binefacerile vieții celei noi din Patria noastră.

P. C. Preoți cursiști au dat expresie mulțumirii, bucuriei și satisfacției lor de a-i fi avut pe P. F. Patriarh Justinian îndrumător într-o problemă atît de însemnată și de actuală ca aceea a colectivizării agriculturii, printr-un scurt cuvînt rostit în numele lor și în numele P. C. Părinți profesori, de către P. C. Pr. prof. Liviu Stan.

Lucrările seminarului de îndrumare socială, prezidat de Întîisătorul Bisericii noastre s-au încheiat cu intonarea de către P. C. Preoți cursiști a imnului patriarhal.

INCETAREA DIN VIAȚĂ A MITROPOLITULUI TIMOTEI AL VARȘOVIEI ȘI A TOATĂ POLONIA

Întâistătorul Bisericii Ortodoxe din Polonia, Mitropolitul Timotei al Varșoviei, a trecut în corturile cele veșnice. Vestea încetării din viață a Mitropolitului Timotei al Varșoviei și al întregii Polonii a fost adusă la cunoștința Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian prin următoarea telegramă :

*Prea Fericitului Părinte JUSTINIAN,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romîne,*

BUCUREȘTI

La 20 mai a adormit în Domnul Înalt Prea Sfinția Sa Mitropolitul Varșoviei, Timotei.

Vă solicităm să vă rugați pentru sufletul celui decedat.

*† Arhiepiscopul GHEORGHE
Locțiitor de Mitropolit al Varșoviei și
a toată Polonia*

Impărtășind trista veste și durerea sufletească încercată de Biserica Ortodoxă soră din Polonia, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a trimis ierarhilor Bisericii Ortodoxe Polone următoarea telegramă de condoleanțe :

*Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop GHEORGHE
Locțiitor de Mitropolit al Varșoviei și a toată Polonia,*

VARȘOVIA

Cu mare durere am primit trista veste a decesului Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Timotei.

Exprimînd Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe a Varșoviei condoleanțele frățești ale Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne, rugăm pe Domnul nostru Iisus Hristos cel Înviat să odihnească sufletul regretatului Mitropolit în rîndurile celor aleși ai Săi în Împărăția cerurilor.

*† JUSTINIAN
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romîne*

DIN VIAȚA BISERICILOR ORTODOXE DE PESTE HOTARE

BISERICA ORTODOXĂ RUSĂ

SARBATORIREA MITROPOLITULUI PITIRIM DE KRUTIȚA ȘI KOLOMNA, CU PRILEJUL ÎMPLINIRII A 20 DE ANI DE SLUJIRE ARHIEREASCA. — Eparhia Moscovei a sărbătorit pe I. P. S. Mitropolit Pitirim de Krutița și Kolomna, cu prilejul împlinirii a 20 de ani de slujire arhierească. Mitropolitul Pitirim, ca mirean Petru Petrovici Sviridov, s-a născut la 20 decembrie 1887 în fostul guvernământ Tambovsk, într-o familie de țărani. După terminarea școlii normale-bisericești, a activat patru ani ca învățător. A fost hirotonit diacon în anul 1911, iar după terminarea Seminarului duhovnicesc, în anul 1917, a fost hirotonit preot. Până în anul 1941 a slujit ca păstor în eparhiile Saratov, Penzen și Kuibîșev. În decembrie 1941 a fost hirotonit arhiepiscop, activând ca episcop în eparhiile Kaluga, Voronej, Tula, Volînă, unde a desfășurat totodată și o muncă patriotică, chemând și îndrumând pe credincioși la restaurarea ținuturilor pustiite de coteropitorii fasciști. Din anul 1947, în rang de arhiepiscop și apoi de mitropolit, a condus timp de 12 ani întinsa eparhie a Bielorusiei. În aprilie 1959 a fost numit în scaunul eparhiei Leningrad, iar în 1960, potrivit hotărârii Sanctității Sale Patriarhului Alexei și a Sfântului Sinod, a primit conducerea eparhiei Moscovei. În timpul din urmă, Mitropolitul Pitirim a îndeplinit numeroase sarcini la care a fost chemat de Sfântul Sinod: a reprezentat Biserica Ortodoxă Rusă la Sinodul Bisericii Ortodoxe Cehe (1958); a participat, în Damasc, la alegerea Patriarhului Antiohiei, Teodosie (1958); a vizitat Biserica Polonă (1959); a întovărășit pe Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei în călătoria întreprinsă în Bulgaria și Iugoslavia (1957), precum și în pelerinajul la locurile sfinte din Orient (1960). În scopul întăririi legăturilor de prietenie cu Biserica Anglicană, I. P. S. Mitropolit Pitirim a vizitat Anglia de două ori, în calitate de conducător al unor delegații bisericești. A luat, de asemenea, parte la lucrările pregătitoare ale Adunării mondiale creștine pentru pace, de la Praga. Pentru serviciile aduse Bisericii Ortodoxe Ruse și Ortodoxiei în genere a fost distins cu înalte ordine de Bisericele Antiohiei, Ierusalimu-

tui, Serbiei, Bulgariei, Cehoslovaciei, precum și cu ordinul Sf. Vladimir al Bisericii Ortodoxe Ruse.

HIROTONIREA INTRU ARHIEREUL A ARHIMANDRITULUI LEONTIE (GUDIMOV), NUMIT EPISCOP AL PODOLIEI. — În ziua de 14 ianuarie 1962 a avut loc, în Lavra Troița—Sergheeva, hirotonirea întru arhieru a arhimandritului Leontie, numit episcop al Podoliei. Slujba hirotoniei a fost săvârșită de Sanctitatea Sa Alexei, Patriarhul Moscovei și al întregii Rusii, I.P.S. Mitropolit Ioan al Chievului și Galiției, I.P.S. Mitropolit Pimen al Leningradului, Arhiepiscopul Nicodim al Iaroslavului și Rostovului, Episcopul Kazanului, Mihail, Episcopul Harcovului, Nestor, Episcopul Serghiopolului, Vasilie, Episcopul Dimitrovului, Ciprian, și Episcopul Talinului și Estoniei, Alexei.

Episcopul Leontie, ca mirean Ivan Atanasievici Gudimov, s-a născut în anul 1928, într-o familie de țăran în satul Novaia Sloboda. A învățat în Seminarul duhovnicesc din Odesa, apoi în Academia duhovnicească din Moscova, pe care a absolvit-o în anul 1957, cu titlul de candidat în teologie. A fost tuns călugăr în anul 1948; în același an a fost sfințit ierodiacon și numit la catedrala din Ismail. După terminarea Academiei, a fost numit ajutor de inspector și profesor la Seminarul duhovnicesc din Odesa. Prin hotărârea Sanctității Sale Patriarhului Alexei și a Sfântului Sinod din 28 decembrie 1961, a fost chemat la slujirea în rang de episcop, din funcția de rector al Seminarului duhovnicesc din Odesa, pe care o îndeplinea în ultima vreme.

HOTĂRIRI ALE SFÎNTULUI SINOD AL BISERICII ORTODOXE RUSE. — Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse, alcătuit din: Mitropolitul Ioan al Chievului și Galiției, Mitropolitul Pitirim de Krutița și Kolomna, Mitropolitul Pimen de Leningrad și Ladoga, Arhiepiscopul Iaroslavului și Rostovului, Nicodim, Episcopul de Kazan și Mariisk, Mihail, Episcopul de Harkov și Bogoduhov, Nestor, Episcopul de Livov și Ternopol, Grigorie, Episcopul Dimitrovului, Ciprian conducător al treburilor Patriarhiei din Moscova, în ședința de la 12 ianuarie 1962, sub președinția Sanctității Sale Patriarhului Alexei, a hotărât:

1. Să numească Arhiepiscop al Rostovului și Novocerkasului pe P.S. Ieronim, Episcop al Orlovului și Brianskului. P. S. Episcop Serghie al Voronejului a fost eliberat de la conducerea vremelnică a Rostovului.

2. Să numească în scaunul Orlovului și Brianscului pe I.P.S. mitropolit Antonie, aflat în retragere.

3. Să numească Episcop al Cernigovului și Nejinului pe P.S. Ignatie, Episcop de Hmelnițki, încredințându-i-se conducerea vremelnică a eparhiei Sumsk. Conducerea eparhiei Hmelnițki se încredințează vremeinic Prea Sfințitului episcop Ioasaif de Vinița. Se însărcinează I. P. S. Mitropolit Ioan, Exarhul Ucrainei, să se îngrijească de găsirea unui candidat pentru scaunul episcopal de la Hmelnițki, urmînd a propune această candidatură Sfîntului Sinod al Bisericii Ruse.

4. Se desemnează ca vicar al eparhiei Leningradului arhimandritul Filaret (Denicenco), căruia, după hirotonire, i se va încredința eparhia Riga. Hirotonirea va avea loc la Leningrad. Prea Sfințitului Episcop Alexei al Talinului este eliberat de la conducerea eparhiei Riga.

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse, sub președinția Sanctității Sale Patriarhului Alexei, în ședința de la 14 ianuarie 1962 a hotărât să numească reprezentant al Patriarhului Moscovei și al întregii Rusii pe lângă Patriarhul Antiohiei și întregului Orient pe Episcopul Leontie al Podoliei, vicar al eparhiei Moscovei.

SĂRBĂTORIREA SANCTITĂȚII SALE PATRIARHULUI MOSCOVEI ȘI AL ÎNTREGII RUSII, ALEXEI. — În cursul lunii februarie 1962, Biserica Ortodoxă Rusă a sărbătorit trei evenimente însemnate în legătură cu viața și activitatea Întâistătătorului ei, și anume: la 4 februarie s-au împlinit 17 ani de la data intronizării Sanctității Sale, după alegerea pe scaunul patriarhal; la 22 februarie s-au împlinit 60 de ani de la data intrării în monahism; la 25 februarie credincioșii ruși au cinstit ziua numelui Sanctității Sale, ziua sfântului Alexei, care a condus Biserica Ortodoxă Rusă ca mitropolit, între anii 1354 și 1378, într-o epocă de mare răspundere pentru istoria Statului și Bisericii Ruse. Cu prilejul sărbătoririi acestor trei momente, Sanctitatea Sa a primit numeroase felicitări, din diferite țări, de la Întâistătătorii Bisericilor Ortodoxe Autocefale și de la alți ierarhi ai acestor Biserici, de la arhierii Bisericii Ortodoxe Ruse din țară și de peste graniță, de la Conducătorul Misiunii duhovnicești ruse din Ierusalim, de la căpeteniile altor confesiuni și de la multe alte persoane.

DECIZII ALE SANCTITĂȚII SALE PATRIARHULUI MOSCOVEI ȘI AL ÎNTREGII RUSII, ALEXEI. — La 12 (25) februarie 1962 Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei și al întregii Rusii a dat următoarele decizii: Cu prilejul împlinirii a 50 de ani de la intrarea în cler, Prea Sfințitului Arhiepiscop Manoil de Kuibîșev se înalță în rang de mitropolit; cu prilejul împlinirii a 50 de ani de siujire la altarul Bisericii, Prea Sfințitului Arhiepiscop Antonie al Stavropolului se înalță în rang de mitropolit; cu prilejul împlinirii a 50 de ani de la intrarea în cler, Prea Sfințitului Arhiepiscop de Riazan i se conferă dreptul de a purta crucea pe camilafcă; cu prilejul împlinirii a 40 de ani de la intrarea în cler, se conferă Prea Sfințitului Arhiepiscop Varlaam de Minsk dreptul de a purta crucea pe camilafcă; cu prilejul împlinirii a 40 de ani în diferite misiuni și ascultări, Preasfințitul Episcop Ioan de Pskov se înalță în rang de arhiepiscop.

HOTĂRIRI ALE SFINTULUI SINOD AL BISERICII ORTODOXE RUSE. — Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse, sub președinția Sanctității Sale Patriarhului Alexei, ascultînd în ședința de la 28 decembrie 1961, raportul conducătorului delegației Bisericii Ortodoxe Ruse la Consfătuirea panortodoxă din insula Rhodos — Arhiepiscopul Nicodim al Iaroslavlului și Rostovului — despre lucrările, hotărârile și participarea la Consfătuirea reprezentanților Bisericii Ruse, a hotărât: I. Se aprobă lucrarea desfășurată de delegația Bisericii Ortodoxe Ruse la Consfătuirea panortodoxă;

2. Se aprobă temele viitorului Prosinod elaborate de Consfătuirea patriarhală ortodoxă; 3. Se remarcă drept fapt pozitiv includerea în ordinea de zi a viitorului Prosinod a tuturor temelor produse de Biserica Ortodoxă Rusă; 4. Să se alcătuiască o comisie teologică specială pentru prelucrarea problemelor incluse ca teme ale viitorului Prosinod; 5. Să se publice materialele Consfătuirii în «Revista Patriarhiei din Moscova».

În ședința de la 28 decembrie 1961, Sfântul Sinod, ascultînd raportul conducătorului delegației Bisericii Ortodoxe Ruse la cea de a III-a Adunare a Consiliului Mondial al Bisericilor de la New-Delhi al Arhiepiscopului Nicodim al Iaroslavului și Rostovului, a hotărît: 1. Se aprobă lucrarea desfășurată de delegația Bisericii Ortodoxe Ruse la cea de a III-a Adunare a Consiliului Mondial al Bisericilor; 2. Se ia act de documentele fundamentale ale Adunării; 3. Se însărcinează Direcția raporturilor bisericești externe a Patriarhiei din Moscova să acorde o deosebită atenție asupra lucrării economice, pentru ca Biserica Ortodoxă Rusă să poată aduce o contribuție constructivă, vrednică de ea, la cauza apropierii între creștini, la cauza extinderii frățești și prieteniei între popoare; 4. Se însărcinează Președintele Direcției raporturilor bisericești externe a Patriarhiei din Moscova, Arhiepiscopul Nicodim al Iaroslavului și Rostovului, să raporteze în mod sistematic Sfântului Sinod despre activitatea Consiliului Mondial al Bisericilor și despre sarcinile Bisericii Ortodoxe Ruse în domeniul ecumenic; 5. Să se publice în «Revista Patriarhiei din Moscova» documentele fundamentale ale Adunării, precum și materialele care au o însemnătate practică pentru Biserica Ortodoxă Rusă.

NUMIREA ȘI HIROTONIREA ARHIMANDRITULUI FILARET (DENICENKO) CA EPISCOP DE LUG. — La 3 februarie 1962, a avut loc în Leningrad numirea arhimandritului Filaret (Denicenko) ca episcop de Lug, iar la 4 februarie hirotonirea sa ca arhieru, săvîrșită de către Mitropolitul Pimen de Leningrad și Ladoga, Arhiepiscopul Nicodim al Iaroslavului și Rostovului, Episcopul Mihail de Kazan, Episcopul Mihail de Tambov și Miciurin, Episcopul Serghie al Novgorodului, Episcopul Chiprian al Dmitrovului și Episcopul Kostromului și Galiției, Nicodim. Episcopul Filaret, ca mirean Mihail Antonovici Denicenko, s-a născut la 28 ianuarie 1929 în satul Blagodatno din ținutul Donețului, într-o familie de miner. După terminarea școlii medii, Mihail Denicenko a intrat în clasa a III-a a Seminarului duhovnicesc din Odesa, pe care l-a terminat în anul 1948, și în același an a intrat în Academia duhovnicească din Moscova. În anul al doilea, el a intrat în monahism, cu numele de Filaret, fiind însărcinat cu administrarea reședinței patriarhale din Lavra Troița-Sergheeva. În anul 1950 a fost hirotonit de către Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei ca ierodiacon, iar în 1952 ca ieromonah. În 1952, ieromonahul Filaret a absolvit Academia duhovnicească din Moscova, cu titlul de candidat în teologie, prezentînd lucrarea cu tema: «Invățătura despre răscumpărare a Sfinților Părinți din veacul al IV-lea Atanasie cel Mare, Vasile cel Mare și Grigorie Teologul», și a fost numit profesor de Sfînta Scriptură a Noului Testament la Seminarul duhovnicesc

din Moscova. Din anul 1953 el a predat și Vechiul Testament la anul I al Academiei duhovnicești din Moscova. În martie 1954, Consiliul Academiei duhovnicești din Moscova i-a conferit titlul de docent. În august 1956 ieromonahul Filaret a fost ridicat în rang de egumen și numit inspector al Seminarului duhovnicesc din Saratov, iar la 12 iulie este ridicat în rangul de arhimandrit. În 1960 a îndeplinit funcțiunea de conducător al treburilor Exarhatului din Ucraina, iar în 1961, pînă la hirotonirea sa ca episcop, a fost parohul metocului Bisericii Ortodoxe Ruse de pe lîngă Patriarhia din Alexandria. El a îndeplinit, totodată, diferite misiuni; astfel, în anul 1955 a întovărășit pe mitropolitul Pitirim, în vizita făcută în Anglia, Arhiepiscopului de Kanterbury; în anul 1960, a fost iarăși în Anglia, cu delegația monahală; în 1960 a întovărășit pe Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei în pelerinajul la Locurile Sfinte, la Patriarhiile Orientale și la Biserica Eladei; în 1961 a săvîrșit o călătorie în țările din Africa de Nord, de Apus și de Răsărit. La 12 ianuarie 1962 arhimandritul Filaret a fost ales episcop de Lug, vicar al eparhiei Leningradului, încredințându-i-se conducerea eparhiei de Riga și Letonia.

INCETAREA DIN VIAȚA A EPISCOPULUI VASILIE DE PEKING. — Biserica Ortodoxă Autonomă din China a suferit o grea pierdere: la 3 ianuarie 1962, a încetat din viață episcopul eparhiei din capitala Chinei, Vasilie (Șuan). Episcopul Vasilie (ca mirean Ignatie Io Fu-an) s-a născut în Peking, la 23 decembrie 1888. A învățat teologia în Seminarul duhovnicesc ortodox din Peking și la 11 mai 1915 a fost hirotonit diacon de către episcopul Inochentie, pe atunci conducătorul misiunii duhovnicești ruse din China. Peste 33 de ani, în anul 1948, a intrat în monahism, cu numele Vasilie, fiind ridicat în rang de egumen și desemnat ca duhovnic al mînaștirilor locale de bărbați și femei. În anul 1950 egumenul Vasilie, prin decizia Sanctității Sale Patriarhului Alexei, a fost ridicat în rang de arhimandrit și numit conducător al școalei de cateheți de pe lîngă misiune și membru al Conducerii Exarhatului din Asia răsăriteană; în anul 1951 devine membru al Consiliului misiunii duhovnicești. În anul 1951, Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei și Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse l-au desemnat pentru scaunul de arhieru al eparhiei Tianțzinsk, însă, din smerenie, a renunțat la această onoare și a continuat pînă în anul 1957 să slujească ca paroh al catedralei Adormirea Maicii Domnului din Peking, conducînd provizoriu și eparhia de Peking. La 27 mai 1957, arhimandritul Vasilie a fost la Moscova, în fruntea unei delegații din partea Bisericii Ortodoxe din China. Cu acest prilej, prin hotărîrea Sanctității Sale Patriarhului Alexei și a Sfîntului Sinod al Bisericii Ruse, Biserica Ortodoxă din China a fost recunoscută ca Biserică Chineză Autonomă. La 28 mai 1957, în sala de festivități a Patriarhiei din Moscova a avut loc numirea arhimandritului Vasilie ca episcop de Peking, iar la 30 mai a avut loc hirotonirea sa ca episcop de Peking. Reîntorcîndu-se în patrie, episcopul Vasilie a cîrmuit Biserica Ortodoxă din China timp de patru ani și jumătate, pînă la încetarea din viață.

PREGATIRI PENTRU CEA DE A IV-a CONFERINȚA MONDIALĂ «CREȘTINȚA ȘI ORGANIZARE». — În luna iulie 1963, va avea loc cea de a IV-a Conferință Mondială «Credință și Organizare». Mișcarea religioasă cunoscută sub acest nume a fost înființată acum peste 50 de ani, prima sa conferință mondială avînd loc la Lausanne, în anul 1927. Apoi, această mișcare a intrat în organizația Consiliului Mondial al Bisericilor, și a fost constituită ca o comisie cu aceeași denumire, «Credință și Organizare», a Consiliului Mondial al Bisericilor, din care face acum parte și Biserica Ortodoxă Rusă. Această Comisie se convoacă, de regulă, o dată la trei ani. În lumea contemporană, în care s-a realizat un progres tehnic uriaș, în care se petrec schimbări rapide și ciocniri de ideologii diferite, în care popoare care ieri erau îngenunchiate se ridică în măreția lor de popoare libere pe pămîntul străvechi udat de sîngele și sudoarea străbunilor, se ridică pentru Biserică probleme care cer lămuriri și rezolvări urgente. În scopul dezbaterii unor astfel de probleme, s-au creat comitete speciale în Europa, Asia, Africa, în Orientul Apropiat, în America de Nord și în America Latină. În același scop sînt folosite și Comisiile permanente existente ale Consiliului Mondial al Bisericilor. Pe baza tuturor materialelor adunate se vor pregăti rapoartele pentru cea de a IV-a Conferință «Credință și Organizare». Cele opt secții ale comisiilor teologice trebuie să termine lucrarea pînă în decembrie 1962. La sfîrșitul anului curent sau la începutul anului viitor se vor publica rezultatele lucrărilor comitetelor locale și comisiilor teologice. Pe baza acestor materiale se va alcătui conspectul. La 1 iunie 1963 acest conspect va fi trimis delegaților Conferinței.

VIZITA FAGUTA DE ARHIEPISCOPUL NICODIM AL IAROSLAVULUI ȘI ROSTOVULUI PAROHILOR ORTODOXE DIN UNGARIA. — În timpul lucrărilor sesiunii de la Budapesta a Comitetului executiv al Mișcării Creștine pentru pace de la Praga, vicepreședintele acestei organizații, Arhiepiscopul Nicodim al Iaroslavului și Rostovului, a vizitat numeroase biserici, a participat la sfintele slujbe, a avut convorbiri cu clericii și credincioșii din parohiile respective. Duminică 18 februarie, Arhiepiscopul Nicodim a participat la sfînta slujbă din Biserica Adormirea Maicii Domnului din Budapesta și a distribuit, din partea Sanctității Sale Patriarhului Alexei, recompense clericilor locali: crucea de aur, preotului M. Tolmacev, și camilavce, preoților K. Hotvani și I. Berka. Seara, Arhiepiscopul a slujit în biserica Rusă din Budapesta cu hramul prea cuviosului Serghie. La 22 februarie Arhiepiscopul Nicodim a vizitat parohia bisericii bulgare din Budapesta, păstorită de pr. dr. I. Nedelcev, fiind primit cu multă căldură la locuința acestuia.

SCRISOAREA ADRESATĂ DE CATRE SANCTITATEA SA PATRIARHUL MOSCOVEI ȘI AL INTREGII RUSII, ALEXEI, PREȘEDINTELUI STATELOR UNITE ALE AMERICII JOHN KENNEDY. — La 28 aprilie 1962, Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei a adresat următoarea scrisoare președintelui Statelor Unite John Kennedy :

«Domnule Președinte !

Ne întristează adânc hotărîrea guvernului Statelor Unite ale Americii, care a început din nou experiențele cu arma nucleară în atmosferă.

În timp ce guvernele multor țări, reflectînd speranțele întregii omeniri iubitoare de pace, urmăresc cu stăruință o înțelegere pentru dezarmarea generală și deplină, cînd s-au profilat căile și mijloacele pentru rezolvarea pașnică a problemelor litigioase internaționale, — exploziile nucleare din ținutul insulei Învierii ne mai vorbind despre urmările radiației lor primejdioase pentru întreaga viață, răpesc popoarelor nădejdea în realizarea unei păci trainice și drepte.

Știți, D-le Președinte, cît de lipsită de umanitate este politica de îngrozire, care duce în condițiile de astăzi la înspăimîntătoarele experiențe cu arma nucleară, și în ce contradicție se află această politică cu poruncile Mîntuitorului Hristos, în ceea ce privește raporturile omului față de Dumnezeu și față de aproapele său.

În aceste sfinte zile, cînd întreaga lume creștină, amintindu-și de jertfa răscumpărătoare a Mîntuitorului Hristos pentru întregul neam omenesc, serbează învierea Lui, — eu, în numele Bisericii Ortodoxe Ruse, mă adresez D-Voastre cu o stăruitoare rugămintă de a renunța la calea care duce omenirea spre o catastrofă atomică, și a reveni pe calea zidirii păcii între popoare.

Sperăm că experiențele nucleare începute de guvernul S.U.A. vor fi oprite de D-Voastră».

DIN VIATA ȘCOLILOR DUHOVNICEȘTI DIN MOSCOVA. — Academia duhovnicească din Moscova este renumită în întreaga lume ortodoxă și are o istorie glorioasă. Ea a adus o mare contribuție în teologia ortodoxă. De Academia duhovnicească din Moscova sînt legate numele unor mari ierarhi, cum este mitropolitul Platon (Levșin) și Filaret (Drozdov), precum și numele unor mari teologi, ca : prot. A. Gorski, prot. S. Smirnov, E. E. Golubinski, N. I. Subbotin, A. I. Vedenski, A. P. Golubțov, pr. P. Florenski, A. P. Lebedev, A. A. Spaski, M. D. Muretov, I. V. Popov și mulți alții. Tot aici, mai mult de o jumătate de veac în urmă, a studiat teologia Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei. Academia duhovnicească din Moscova participă activ la lucrările și legăturile interbisericești ale Bisericii Ortodoxe Ruse. Reprezentanții ei participă în fiecare an în delegațiile ce pleacă, peste graniță, iar în Academie au loc întâlniri însuflețite cu teologii și oaspeții străini. În Academia de la Moscova, cu binecuvîntarea Sanctității Sale Patriarhului Alexei, au devenit tradiționale serile de 14 decembrie, cînd se comemorează mitropolitul Moscovei Filaret. Academia primește cu multă dragoste corurile unor biserici din Moscova, ceea ce dă studenților și elevilor posibilitatea să cunoască cele mai frumoase cîntări bisericesti din trecut și de astăzi. Mult s-a îmbogățit și colecția cabinetului arheologic-bisericesc, cu prețioase icoane, antimise ; o vie mărturie a fost expoziția consacrată amintirii prea cuviosului Andrei Rublev.

RECOMPENSE PATRIARHALE. -- Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei a decorat, pentru merite față de Biserica Ortodoxă Rusă, pe directorul Secțiunii de științe sociale de la Universitatea de stat din Michigan (S.U.A) Harry H. Kimber cu ordinul sf. kneaz Vladimir, gradul 3. Profesorul Kimber a organizat pe lângă această universitate o facultate a religiilor, avînd și o secție a Ortodoxiei. În fiecare an profesorul Harry H. Kimber organizează cursuri de vară, la care vin sute de ascultători, între care mulți reprezentanți ai clerului ortodox. Aceste cursuri aduc la cunoștința ascultătorilor date despre viața Bisericii Ortodoxe și răspîndesc lumina în duhul Ortodoxiei. În scrisoarea de mulțumire, prof. Kimber arată că această recompensă constituie pentru el nu numai o deosebită cinste, ci și un îndemn de a continua și a lucra mai departe pentru răspîndirea credinței ortodoxe printre concetățenii săi.

I. N.

TREI SUTE DE ANI DE LA MOARTEA DE MUCENIC A SFINTULUI IOAN VALAHUL

12 MAI 1662—12 MAI 1962

S-au împlinit trei veacuri de la moartea mucenicească a Sfântului Ioan Valahul¹.

După cum se știe, Biserica Ortodoxă Română, pe toată cuprinderea întinderii ei geografice, mai ales din 1955 încolo, an în care pentru prima dată în istoria ei a săvârșit actul canonizării cultului unor sfinți români, prăznuiește după cuviință, cu evlavie, cu îndreptățită și sfântă mândrie, pomenirea Sfântului Ioan Valahul, în ziua muceniei lui, adică la 12 mai, în fiecare an bisericesc, sfânt ce s-a ridicat în lăcașurile cele nestrăicătoare și pururea fiitoare ale cerului, împreună cu aleșii lui Dumnezeu, din rîndurile credincioșilor români, în grelele vremuri ale tiraniei și asupririi otomane, de acum trei sute de ani.

De obârșie din Țara Românească, care în mod constant era numită pe atunci *Valahia*, a fost luat în robie de turci, la sfârșitul domniei voevodului muntean Mihnea al III-lea, denumit și Mihail-Radu (1658-1659). Supus fiind la multe și variate încercări, silnicii și chinuri, el a fost dat morții prin spânzurătoare, în ziua amintită mai sus, fiind în vîrstă de numai 18 ani. Viața sa, atît ca zile trăite în timp, cît și ca referințe istorice este foarte scurtă; dar faptele sale ajunse pînă la noi, după oum se va vedea în cele ce urmează, se bucură de întrăgă veracitatea și autenticitatea, așa încît ele nu pot fi supuse nici unui fel de discuție sau îndoieli, fiind consemnate cu bună intenție și gînd curat, într-o scriere specială, de un mare învățat al timpului și chiar contemporan cu Sfîntul.

Pentru credincioșii Bisericii Ortodoxe Romîne personalitatea Sfântului Ioan Valahul, viața și acțiunile sale, ca și toate învățăturile ce se pot desprinde din ele, constituie o adevărată și valoroasă sursă de inspirație, nu numai în ceea ce privește trăirea religioasă propriu zisă, cu caracteristicile ei fundamentale, ci și în ceea ce privește comportarea cetățenească și patriotică.

Prăznuindu-l cum se cuvine, generalizîndu-i cultul și făcîndu-i cît mai cunoscute trăirea și faptele, Sfîntul și îndreptătorul Sinod al Bisericii noastre, — în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, sub arhipăstoria căruia s-a săvârșit actul canonizării sfinților naționali, — a dorit să așeze, în fața credincioșilor, a slujitorilor și viitorilor slujitori ai altarelor Ortodoxiei Romînești, viața Sfântului Ioan Valahul, pentru ca la el să poată afla o aleasă pildă, de adevărată viață creștinească².

1. Vezi referatul și rezoluția patriarhală, la Cancelaria Sf. Sinod, Dosar Sf. Ioan Valahul.

2. În această privință menționăm: *Enciclica Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne* către cler și credincioși, pentru cinstitirea unor sfinți în țara noastră, în revista „Biserica Ortodoxă Romînă” (prescurtat „B.O.R.”), nr. 11-12/1955, pp. 1037-1040; *Cuvîntarea Prea Fericitului Patriarh Justinian* rostită în ședința solemnă a Sfîntului Sinod la 10 octombrie 1955, pentru proclamarea generalizării cultului unor sfinți din țara noastră, în „B.O.R.”, nr. 11-12/1955, pp. 1030-1036; *Generalizarea cultului Sfîntului Ioan Valahul*, tipărită în același loc, pp. 1186-1203.; *Sfîntul Mucenic Ioan Romînul*, în „B.O.R.”, nr. 5/1954, pp. 532-539; Pr. prof.

Trăitor în vremuri tulburi, de silnicie și asuprire, în condițiile robiei turcești, care a drămuțit fără milă și omenie, avuțul și toate bunurile spirituale și materiale ale poporului nostru, timp de cinci veacuri, Sfântul Ioan Valahul se încadrează cu prisosință în lupta gigantică pe care strămoșii noștri au dus-o împotriva asupritorilor, pentru dobândirea libertății și independenței naționale, asupritori cu care Sfântul n-a înțeles să pactizeze, sub nici o formă, pînă la sacrificiul suprem și pierderea vieții.

Cinstit mai întii de Biserica greacă, care i-a înscris cu grăbire amintirea printre neomartirii ortodocși, adică printre mucenicii pătimitori de după căderea marelui imperiu bizantin ortodox, și cunoscut apoi, într-o firavă măsură, de credincioșii Bisericii noastre, de-abia începînd cu anul 1801 și pînă în zilele noastre, cînd este binecunoscut de majoritatea închinătorilor ortodocși romîni, Sfântul Ioan Valahul va constitui, pentru totdeauna, un binecuvîntat inel de legătură între Bisericile Ortodoxe surori de limbă greacă, în frunte cu Patriarhia Ecumenică, ce l-au prețuit și înălțat primele la cea mai înaltă treaptă duhovnicească, și Biserica Ortodoxă Romînă sub aripa căreia și-a țesut pînza tare a sufletului său.

Dar, de la scrierea vieții Sfîntului, făcută îndată după săvîrșirea mucenicului, pînă la tîlmăcirea ei în romînește, la începutul veacului trecut, la inserarea numelui său în mineiele romînești, la alcătuirea slujbei de către un cuvios monah athonit, lucrări împlinite la mijlocul secolului al XIX-lea și pînă la generalizarea cultului său, cu toate cerințele și formele îndătinate legate de aceasta (viață, slujbă, sinaxar, pietate populară, iconografie³, calendare etc.), care s-au efectuat din 1955, pînă acum, la prăznuirea aniversării a trei sute de ani, cînd cinstirea sa a atins apogeul consacării desăvîrșite, este o cale foarte lungă, cale de trei veacuri, în care Sfîntul nu numai că a supraviețuit duhovnicește, prin toate fazele pe care le-a parcurs, dar și-a intensificat autoritatea, prestigiul și nimbul său mucenicesc.

Ținînd seama de aceste lucruri, Biserica Ortodoxă Romînă și Conducerea ei de astăzi n-a putut să lase evenimentul aniversării celor 300 de ani de la martirizarea acestui sfînt romîn, care s-a împlinit anul acesta, fără cuvenitul ecou, fără atenționarea necesară și fără evidențierea lui, cu folos duhovnicesc, pentru clerul și credincioșii ei.

De aceea, și noi, în cele ce urmează vom prezenta fazele principale ale evoluției cultului acestui mucenic romîn, precizînd istoricește totodată anumite probleme în directă legătură cu personalitatea și viața sa, iar în cele din urmă, drept încoronare a evenimentului aniversării, ca și a rîndurilor de față, vom reda în paralelă, textul grecesc original al vieții, tipărit în alte locuri, dar de-abia acum, pentru prima dată, în țara noastră, cu textul primei tîlmăciri romînești, adică textele prime de bază, din care porcede totul și care au devenit într-adevăr rarissime.

I. ANIVERSAREA A 300 DE ANI DE LA MUCENICIA SFINTULUI IOAN VALAHULI

În cadrul dispozițiilor generale ale Patriarhiei Romîne, Arhiepiscopia Bucureștilor, prin Sectorul Cultural, a luat cuvenitele măsuri de organizarea acestei excepționale prăznuiri, astfel :

A. În seara zilei de vineri, 11 mai 1962, la biserica Sfîntul Spiridon-Nou, între orele 19-21,30, s-a oficiat o priveghere arhierescă (Vecernie și Litie), în prezența Prea Fericitului Patriarh Justinian și a Prea Sfințitului Episcop Antim Tîrgovișteanul, Vicar al Patriarhiei Romîne și Secretar al Sfîntului Sinod. Slujba a fost săvîrșită de Prea Sfințitul Episcop Teoctist Botoșăneanul, vicar-patriarhal, înconjurat de un sobor de preoți în frunte cu P. C. Pr. Alexandru Ionescu, Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Pe iconostasul bisericii era așezată icoana Sfîntului Ioan Valahul.

Răspunsurile de la Vecernie și Litie, ca și cîntarea troparului și condacului au fost executate de corul studenților Institutului Teologic, sub conducerea profesorului N. Lungu și asistent C. Drăgușin.

Isidor Tudoran, *In legătură cu canonizarea Sfinților romîni*, în „B.O.R.”, nr. 5-6/1954, pp. 465-472 ; Diac. prof. Gh. I. Moiescu, *Solile Bisericilor Ortodoxe, rusă, greacă și bulgară la Craiova*, în „Mitropolia Olteniei”, nr. 10-12/1955, pp. 594-612, și Pr. prof. Liviu Stan, *Sfinții romîni*, Sibiu, 1945, pp. 57-69 ; lucrare de bază, sub raportul indicațiilor bibliografice.

3. A se vedea *Procesele-verbale* ale Comisiunii de Pictură Bisericească, pentru ședințele din 12 ianuarie și 5 aprilie 1955.

Cuvîntul festiv, de la sfîrșitul serviciului divin a fost rostit de P. C. Pr. prof. Al. I. Ciurea, care, a arătat împrejurările festive în care a fost proclamată generalizarea cultului Sfîntului și a precizat cadrul istoric în care și-a depănat existența.

După ce, a arătat felul cum a înțeles Biserica greacă să-l cinstească, cum a ajuns să fie cunoscut, de credincioșii romîni, evoluția cultului său, pînă la desăvîrșirea din zilele noastre și învățămintele moral-religioase ce se desprind din viața sa, vorbitorul a spus: «*Din neagra lui robie de aproape trei pni sfîrșită cu moartea, să căutăm a înțelege și a sprijini, în măsura puterilor noastre, lupta popoarelor din actualitate, pentru libertate și independență națională, devenind crainici și susținători inimoși ai luptei pentru pacea a toată lumea, pentru care Sfînta noastră Biserică se roagă cu căldură la toate slujbele sale, pace de care n-a avut parte Sfîntul nostru Mucenic, în zilele vieții sale și nici poporul a cărui fragedă mlădiță a fost*».

Cu săvîrșirea otpustului de către Prea Sfîntul Episcop Teoctist Botoșăneanul și intonarea imnului patriarhal, slujba festivă închinată Sfîntului, de vineri seara, a luat sfîrșit.

B. *În dimineața zilei de sîmbătă 12 mai 1962*, — utrenia sfîntului Ioan Valahul, împletită cu aceea a Sfîntilor Epifanie, episcopul Constantiei Ciprului și Gherman, Patriarhul Constantinopolului, prăznuiți în aceea zi, ca și Sfînta Liturghie au fost săvîrșite în Catedrala Patriarhală, tot de Prea Sfîntul Episcop Teoctist Botoșăneanul, Vicar al Patriarhiei Romîne, înconjurat de slujitorii preoți ai Catedralei.

Slujbe asemănătoare de cinstire și cuvinte de comemorare s-au oficiat și s-au rostit în toate catedralele eparhiale, de orașe, ca și în bisericile parohiale de la țară.

În felul acesta a înțeles Conducerea Bisericii Ortodoxe Romîne să sărbătorească, pe Sfîntul Mucenic Ioan Valahul, cu prilejul împlinirii a trei sute de ani de la moartea sa mucenicească.

II. PROBLEME, REFERINȚE ȘI PRECIZĂRI NOI ÎN LEGĂTURĂ CU SFINTUL IOAN VALAHUL

Trebuie să recunoaștem că studiul cel mai de seamă de pînă acum, cu privire la Sfîntul Ioan Valahul, care a adunat în paginile sale, aproape toate informațiile, mențiunile și referințele bibliografice, atît din literatura greacă, cît și din cea romînească, este acela al P. C. Pr. Prof. Liviu Stan, în broșura sa despre: «*Sfîntii Romîni*».

În cele ce urmează nădăjduim să înfățișăm și noi anumite probleme, referințe și precizări, cu privire la Sfîntul Ioan Valahul, întemeiate bineînțeles pe o documentație demnă de încredere și concludentă.

1. *Numele Sfîntului și locul de naștere*. Știut este de noi toți că, multă vreme, poporul romîn a fost menționat în istorie, sub denumirea de *Vlahi* sau *Valahi*⁴, nume căruiua i-a succedat, în timpurile moderne și contemporane, acela de romîn. Numele oficial al Țării Romînești sau Munteniei, pînă tîrziu, în documentele grecești și slave este acela de *Ungro-Vlahia*⁵, iar în cele latinești i se spune: *Vlachia*, *Valachia* și *Valachia Magna* sau *maior*⁶, spre deosebire de Moldova, căreia în documentele vechi

4. Un exemplu: „*Terra Blacorum*“ (Valachorum), documentul din 1222 al Papei Honoriu al III-lea către cavalerii teutoni. Numele de vlahi sau valahi (Βλάχος) dată de bizantini poporului romîn, numire cu care apare în istorie, a fost luată de la slavii sud-dunăreni.

5. Termenul este de origine greacă și este folosit pentru prima dată în 1359 în corespondența dintre Nicolae Alexandru Voievod și Patriarhia de Constantinople, cu privire la înființarea Mitropoliei din Țara Romînească. Numele se păstrează pînă astăzi în titlatura oficială a Mitropoliei Ungrovlahiei. El înseamnă Vlahia de lîngă unguri. Termenul de vlahi pentru designarea romînilor nord-dunăreni îl întîlnim la un autor bizantin (*Nichita Coniatul*) în o doua jumătate a secolului XII. *Istoria Romîniei*, vol. I, București, 1960, p. 781.

6. Chiar textele franceze mai vechi, sub influența celor latine, folosesc pentru Muntenia, denumirea de *Valachie la Grande*, iar cele germane, *die grosse Walachei*, aceasta spre deosebire de cealaltă Valahie, adică Moldova, care era mai puțin întinsă.

grecești i se spune *Moldovlahia*⁷, *Ruso-Vlahia*⁸, *Mavrovlahia* și *Bogdania*⁹, iar în cele latinești uneori *Valachia*, mai des *Valachia minor*¹⁰.

Autorul vieții Sfântului Ioan Valahul, *Ioan Cariofil*, îl numește pe acesta în mod expres «Valahul» (ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΛΑΧΟΣ), iar țara în care s-a născut, a crescut și din care a fost luat în robie de turci, Valahia (ἀπὸ τὴν Βλαχίαν)¹¹, precizând că pe acea vreme era domn în această țară Mihnea Vodă. Este, deci, evident că Sfântul Ioan a fost originar din Țara Românească.

Unii dintre autorii români care s-au ocupat de viața Sfântului Ioan Valahul au căutat să localizeze nașterea Sfântului, în Oltenia¹². Dar teza că Sfântul Ioan Valahul a fost din Oltenia nu se poate susține cu certitudine și nu se poate baza pe informații și referințe istorice, pentru că acestea nu există. Ea poate rămâne totuși ca o ipoteză, reflectată de altfel și într-o corespondență, — pe care o vom analiza mai amplu, mai departe a mitropolitului Iosif Gheorghian († 1909), care zice: «După părerea unora, acest sfânt s-a născut în București, iar după părerea altora, în Craiova»¹³.

Făcînd un pas mai departe, aflăm cîțiva autori români¹⁴, care s-au ocupat de viața Sfântului și un minei romînesc¹⁵, care îi dau cognomenul de «Romînul». Primul

7. Vlahia moldovenilor.

8. Vlahia de lingă ruși.

9. Vlahia neagră. Pentru Bogdania, vezi *Efemeridele* lui Cariofil, publicate de C. Erbiceanu, în „B.O.R.”, an. XVI (1892-1893), p. 585.

10. Pentru mai amplă documentare vezi V. Bogrea, *Ungrovlahia*, în „Anuarul Institutului de Istorie Cluj”, II (1923), pp. 356-358; N. Drăganu, *Romîni în veacurile IX-XIV, pe baza toponimiei și onomastice*, București, 1933, p. 682, ș.a.

11. Pentru trimiterile la textul grecesc al lui Cariofil, sau la prima traducere românească (1801), a se vedea actele respective, la sfîrșitul prezentului studiu. Cariofil numește constant Muntenia, *Valahia*, fără nici un fel de confuzie cu Moldova. Vezi *Efemeridele*, în „B.O.R.”, XVI, pp. 577-600.

12. Dr. Gherasim Timuș, episcopul Argeșului, *Dicționar aghiografic, cuprinzînd pe scurt viețile sfinților*. Buc., Tipografia Cărților Bisericești, 1898. Acesta, în scurta notiță de la p. 438, zice: „Ioan Romînul, oltean din naștere, s-a săvîrșit de sabie în Constantinopole, la anul 1662, mărturisind pe Hristos, în 12 mai”. Afirmatia sa că era „oltean din naștere” deși nejustificată cu nimic de autor și nici de alte fapte, ar putea totuși constitui obiectul unei simple ipoteze, dar nu mai mult, dat fiind faptul că Oltenia făcea parte din Țara Românească. Cealaltă afirmație însă că „s-a săvîrșit de sabie”, cuprinde o flagrantă greșală fiind în contradicție cu textul grec al lui Cariofil, care precizează, în mod categoric, că Sf. Ioan Valahul a fost spinzurat (ἐκρέμασαν). Nu vedem de unde a putut lua această informație din urmă, intrucît nici un autor și nici o carte bisericească nu face o astfel de afirmație, toți avînd drept punct de plecare și fundament, opera lui Cariofil. Nu rămîne decît o singură explicație, anume aceea că a scris după memorie, sau din auzite de la altcineva, care s-a înșelat. Din Dicționarul aghiografic al lui Gherasim Timuș, credem noi, care are oarecare autoritate în materie aghiografică la noi, expresia „oltean din naștere” a trecut apoi și la D. Russo, care o dă sub forma „oltean de naștere”, fără a o sprijini pe nimic din literatura greacă, în care era așa de versat, dar în care n-a aflat nimic, el care era așa de riguros în afirmațiile sale. Probabil că a consultat dicționarul amintit. Vezi D. Russo, *Studii istorice greco-romîne, opere postume*, vol. I, București, 1939, p. 189. Lucrul acesta îl umple de mirare și pe harnicul cercetător P. Ș. Năsturel, care într-un studiu recent, intitulat *Contribuții la viața lui Ioan Cariofil în legătură cu Biserica romînească*, publicat în rev. „Mitropolia Olteniei”, nr. 7-8/1958, pp. 511-527, exclamă contrariat cu privire la D. Russo: „...care nu știu de ce îl face oltean” (p. 526, nota 96). Tot de la Gherasim Timuș, mențiunea că este oltean a trecut în *Indrumătorul Pastoral al Bisericii Ortodoxe Romîne*, pe anul 1951, p. 146 (cuprinde o scurtă viață la 12 mai), și în Pr. Grigore Popescu, *Calendar cu toți sfinții din an, prăznuiți în Biserica Ortodoxă a Răsăritului, întocmit după Viețile Sfinților, scrise de Arhiepiscopul Dimitrie al Rostovului, după Mineie și alte lucrări*, în „B.O.R.”, nr. 1-2/1956, p. 172. Dimitrie al Rostovului nu putea face o astfel de precizare căci nu avea după ce; în plus el nici nu-l cunoștea pe sfîntul nostru, după cum constatăm din traducerile Vieților de Sfinți, tipărite în limba moldovenească în 1909 și 1929.

13. N. Popescu-Prahova, *Canonizarea în Biserica Ortodoxă*, în rev. „Candela”, L-LII (1939-1941), p. 425.

14. Pr. prof. Liviu Stan, *Sfinții romîni*, p. 57; articolul *Sf. Ioan Romînul*, în „B.O.R.”, nr. 5/1954, p. 532, ș.a.

15. Este vorba de *Mineiul lunii Mai*, „acum a doua oară îndreptat și tipărit în zilele binecredinciosului nostru Domn stăpînitor a toată țara romînească Barbu Dimitrie Știrbel, prin stăruința și osteneala Prea Sfinției Sale Părintelui Arhiepiscop și Mitropolit al Ungrovlahiei, D.D. Nifon și cu cheltuiala Prea Sfinției Sale Părintelui Episcop al Eparhiei Argeșului D.D. Kliment, București. Tipărit în cea din nou înființată tipografie a Sf. Mitropolii în anul 1852”. Acesta, la p. 77 (Sinaxar) zice: „Intru această zi, Sfîntul Noul Mucenic Ioan Romînul, care a mărturisit în Țarigrad, la anii una mie șase sute șazeci și doi. Prin zugrumare s-au săvîrșit”.

minei românească ce-l amintește pe sfânt¹⁶, în sinaxarul de la 12 mai, ca și alte câteva ediții posterioare acestuia¹⁷, deși menționează numele sub forma Sfântului Ioan Vlahul sau Valahul, simt nevoia — pentru mai multă precizie, probabil, — a-i adăuga în paranteză atributul clarificator, pentru cititori, de «românul», deși în stihul ce urmează pomenirii i se adresează la vocativ cu: «*Ioane Vlahule*». Această adăugire este cu totul neîntemeiată.

Totodată, mai precizăm că toți cei care s-au ocupat de viața Sfântului, începând cu *Ioan Cariofil* și toate celelalte izvoare ce vorbesc despre dînsul, nu pomenesc nimic, în ceea ce privește localitatea, din Țara Românească, în care acesta s-a născut și nici vreun nume de familie, așa cum avem noi astăzi.

Avînd în vedere cele de mai sus și aceasta fiind situația de fapt, socotim ca foarte potrivit și adecvat să-i păstrăm în mod consecvent și noi mai departe numele de «*Valahul*», deoarece acesta îl așează just și exact în timpul și împrejurările istorice, în care și-a depănat viața pămîntească și pătîmirea, adică atunci cînd țara și poporul ce l-au odrăslit purtau numele respective.

Nimic nu s-ar putea opune acestei designații, întrucît toate izvoarele greco-bizantine care au păstrat amintirea martiriului său, cele dintîi, sînt unanime în această privință.

Deci, Sfîntul Mucenic Ioan Valahul a fost născut și crescut în Țara Românească, fără a putea preciza localitatea, sau în care parte a ei, el fiind în tot cazul o fragedă mlădiță a puternicei tulpine a valahilor.

2. *Data nașterii.* Niciun autor sau lucrare nu precizează în care an și zi a văzut lumina zilei Sfîntul Ioan Valahul. Pe cale de deducție logică putem obține, cel puțin anul de naștere. Viața lui, scrisă de Cariofil menționează cu precizie că în momentul cînd a fost luat în robie de turci avea 15 ani și că acest lucru s-a întîmplat după fuga lui Mihnea Vodă¹⁸. Ori, răscoala voevodului, ca și trecerea lui în Transilvania, de unde nu a mai revenit niciodată, fiind otrăvit la 6 aprilie 1660, au avut loc la sfîrșitul anului 1659, căci la 3 decembrie 1659, după ce trecuse prin Cîmpulung și Bran, Mihnea și însoțitorii săi (Gaudi ș. a.) ajunsese la Rîșnov lîngă Brașov¹⁹. Sfîntul a putut fi robit deci de turci, cu mulți bărbați și femei, în lunile noiembrie-decembrie ale anului 1659. Ori dacă în acest an avea 15 ani, înseamnă că s-a născut în 1644.

3. *Timpul robiei și data muceniei.* Timpul cît a durat robia, încercările și pătîmirea Sfîntului Ioan Valahul este intervalul dintre lunile noiembrie-decembrie 1659, pînă la 12 mai 1662, cînd are loc spînzurarea lui, deci în total aproximativ 2 ani și jumătate, cu câteva zile în plus sau în minus.

Data de 12 mai 1662 este foarte certă; ea este unanim recunoscută de toate martirologiile, sinaxarele și absolut toate publicațiile și autorii de limbă greacă, care s-au ocupat primii cu Sfîntul Ioan Valahul, ca și de toate scrierile românești, ce au tratat acest subiect. Acordul tuturor este unanim în această privință.

4. *Felul morții.* Viața Sfîntului, scrisă de Cariofil²⁰ cu detaliile necesare și esențiale, care este documentul de bază și după aceea cele șase vieți pe care le avem în românește, din oare două tipărite (1801 și 1858), iar patru în manuscrise din diferiți

16. *Mineiul lunii Mai*, tipărit de starețul Neonil, în anul 1846, la p. 44 v zice: „Intru această zi Sfîntul noul Mucenic Ioan Vlahul (*romînul*)...” etc.

17. A se vedea *Mineiul pe luna Mai*, tipărit la Sibiu în 1854, f. 40; idem, cel tipărit la București, în 1893, p. 105; idem, cel tipărit la București, în ediția a doua a Sfîntului Sinod, din 1910, p. 111; idem, ed. a III-a a Sfîntului Sinod, București, 1928, p. 100 și altele.

18. Vezi textul grec al lui Cariofil de la sfîrșitul studiului, în partea de la început.

19. Al. Ciorănescu, *Domnia lui Mihnea al III-lea (Mihail-Radu) (1658-1659)*, în „*Buletinul Comisiei Istorice a Romîniei*”, vol. XIV, București, 1935, p. 216; idem; *Documente privitoare la domnia lui Mihail-Radu (Mihnea III), culese mai cu seamă din arhivele Veneției, ibidem*, vol. XIII, București, 1934, p. 176. Lucrul este foarte sigur, fiind atestat și de alte documente interne și externe.

20. Vezi textul la sfîrșit.

21. Enumerăm, în ordine cronologică, Mineiele lunii Mai, ce ne-au putut sta la îndemînă, în Biblioteca Academiei R.P.R., a Institutului Teologic din București și a Episcopiei Rîmnicului și Argeșului. Acestea sînt: Neamțu, 1846, f. 44 v; București, 1852, p. 77; Sibiu, 1854, f. 40; București, 1893, p. 105; București, 1910, p. 111; București, 1928, p. 110. Toate glăsuiesc la unison: „*prin zugrumare s-au săvîrșit*”.

ani (1800, 1828, 1859 și 1888), despre care va fi vorba mai departe, toate într-un singur glas, afirmă că Sfântul și-a sfârșit viața prin spînzurătoare, la Constantinopole.

Mineiele românești însă, într-un mare număr, dacă nu chiar toate²¹, în scurtele lor mențiuni sinaxariale, de la 12 mai, scriu că Sfântul: «*prin zugrumare s-au săvîrșit*». Fără îndoială că noțiunile de *spînzurare* și *sugrumare* au în fond la bază aceeași idee de gîtuire și de ucidere prin sufocare, dar între una și alta rămîne totuși o diferență destul de mare, ca exactitate istorică. Textul grecesc fundamental (1799) și ediția a doua a acestuia (1856) folosesc expresia: «*τὸν ἐκρέμασαν*», care derivă din verbul *κρέμαμαι* și înseamnă în prim sens: atîrn de, spînzur. Întrebarea este de unde provine această lipsă de consonanță între textele cele mai vechi grecești și cele noi românești? Este de la sine înțeles că, în general, mineiele noastre românești, ca de altfel și altele, de exemplu cele venețiene, cele mai noi le-au copiat pe cele anterioare, îmbunătățindu-le doar stilul și actualizîndu-l potrivit evoluției limbii vorbite. Mergînd deci înapoi pe firul lor cronologic, ajungem la cel de la Neamț, tipărit de arhimandritul Neonil Starețul în 1846, care, de altfel, cum vom vedea mai bine în altă parte, introduce primul pe Sfântul Ioan Valahul în sinaxarul lunei mai la ziua a 12-a. Deci de aici provine această precizare, în contradicție cu felul morții descris de viața Sfântului în grecește. Mineiul de la Neamț menționează pe copertă: «*îndreptîndu-se după puțină, potrivit mineiilor ieșite la Constantinopole în anul 1843*», ceea ce înseamnă că de acolo a luat notița de sinaxar, privitoare la Sfântul Ioan Valahul, bineînțeles traducerea textului respectiv aparținînd lui Neonil cu «soborul» ajutător.

Intr-adevăr, în Mineiul pe luna mai, editat de Marea Biserică la Constantinopole, în anul 1843, am găsit introdusă, credem cu certitudine, pentru prima dată, în mineiele grecești, notița de sinaxar, împreună cu stilul de laudă închinat Sfântului Ioan Valahul. Este limpede deci că de aici a luat starețul Neonil notița sinaxarială respectivă, pe care, introducîndu-o în Mineiul său tipărit la Neamț în 1846, numai la trei ani de la cel de la Constantinopole, s-a menținut după aceea, sub această primă formă, în toate mineiele românești, pînă în vremea noastră.

Deci indicația de pe coperta Mineiului lui Neonil, că este îndreptat după cel din Constantinopole din 1843, este cît se poate de exactă, ea verificîndu-se și prin cele ce urmează.

Ulterior am mai aflat un alt minei grec, tipărit la Veneția, tot în 1843, după o nouă diortosire a «Marii Biserici» de către binecunoscutul și învățatul călugăr *Vartolomeu Cutlמושianul*²², dar acesta nu cuprinde absolut nimic cu privire la Sfântul Ioan Valahul. Revenind, deci, sub raportul problemei ce ne interesează aici la izvorul mărturisit al Mineiului de la Neamț din 1846, aflăm acolo, imediat înainte de stih, mențiunea: «*ἀγχόνη τελειούται*», pe care Neonil a tradus-o: «*Prin zugrumare s-a săvîrșit*». Dacă ne ducem la reputatul dicționar greco-francez al lui Bailly și cel al lui G. Ioanid²³, găsim în cel dintîi că termenul *ἀγχόνη* înseamnă în prim sens: *action d'étrangler et de pendre*, deci ambele înțelesuri, iar în al doilea rînd: *lacet=ștreang, juvăț*. Cel de al doilea, al lui Ioanid este și mai precis. Acesta îl traduce prin *ștreang* și *laț*, cu care se spînzură cineva. Consultînd dicționarul lui Kipriu și altele²⁴, pentru greaca modernă, acolo termenul de mai sus este tradus și mai categoric prin *corde* (funie, ștreang), *gibet* (funie, ștreang) și prin *pendeson* (spînzurătoare), deci evoluția cuvîntului respectiv s-a precizat și mai mult, în greaca modernă, în favoarea sensului de ștreang și spînzurătoare. După cercetarea dicționarelor respective, lucrul ne apare perfect limpede. Traducătorii și diortositorii Mineiului de la 1846, după cel constantinopolitan din 1843, n-au cunoscut cum se cuvine sensul cuvîntului *ἀγχόνη* care în mod corect trebuia tradus prin: *ștreang* sau: prin *spînzurătoare* s-a săvîrșit. Cu această explicație, reese în mod foarte clar și convingător concordanța perfectă

22. Autorul monografiei despre *Mănăstirea Maicii Domnului din insula Halki*, care ne interesează și pe noi în legătură cu Mitropolia Proilaviei; D. Russo, *op. cit.*, pp. 169, 272, 426.

23. Paris, Hachette, 1928. Gh. Ioanid, *Dicționar elino-romînesc*. București, 1864 (tradus după cel grecesc al lui Scarlat Bizantie).

24. Apărut la Atena în 1908: Huvern Pernot. *Lexique Grec moderne-français*, Paris, f.a.; dr. H. Serafidi, *Lexicon romîno-grecesc*, Constanța, 1922.

dintre viața Sfântului și mineiele noastre, care greșit au dat un sens puțin mai diferit, față de cel original și adevărat, ce trebuia primit și adoptat.

O afirmație mult mai depărtată de adevărul istoric, cu privire la sfârșitul Sfântului, o face Gherasim Timuș, care spune că: «s-a săvârșit de sabie»²⁵, ceea ce constituie o greșeală intolerabilă și nejustificată cu nimic. Ea arată cât de puțin și-a controlat acesta și confruntat informațiile sale cu spirit critic, mai ales că avea la dispoziție, tipărite în românește, la data imprimării dicționarului său, cel puțin patru mineie²⁶ cu termenul de *sugrumare* și mai ales două vieți ale Sfântului cu *spînzurare*. De unde, deci, sabia? Nu aflăm nici cea mai mică îndreptățire.

Drept încheiere, rămânem credincioși textului vieții scrisă de Cariofil, anume că Sfântul a fost spînzurat, pedeapsă destul de curentă la Constantinopole, sub turci²⁷.

5. *Cîteva precizuni cu privire la cadrul istoric.* Sfântul Ioan Valahul se încadrează în epoca sa și a țării sale, iar moartea sa mucenicească nu este altceva decît o consecință directă a luptei poporului din care a făcut parte. Drept aceea găsim potrivit a face o scurtă privire asupra acestora.

Cum menționează și Cariofil, cu exactitate, în viața Sfântului, în această vreme, era domn al Munteniei Mihnea Vodă, Mihail-Radu, cum se numește el (1658-1659)²⁸. Cronicarii vremii, munteni și moldoveni, boieri de viță, cu care el a ajuns la conflicte și suprimări de vieți, pentru că nu l-au înțeles, l-au ponegрит în toate felurile, lucrurile acestea ajung chiar pînă la unii istorici moderni²⁹.

Crescut în Seraiul turcesc, unde a stat multă vreme, bucurîndu-se de favorurile sultanei-mame, venit ca domn în Muntenia, el leapădă toate acestea și înfăptuiește o mulțime de lucruri vrednice de laudă. Eliberează din sclavia tătarilor, cu bani personali³⁰, mulți din robii luați de aceștia; permite rumînilor să se răscumpere din robie, fără încuviințarea boierilor, plătind o taxă direct domniei și putîndu-se înscrie printre breslași³¹. Față de credința ortodoxă, care i-o puneau unii la îndoială, după mărturiile lui Paul de Alep, care l-a vizitat, el se spovedește la începutul fiecărei luni și nu lipsește niciodată de la biserică³². La Florii, imitînd pe țarul Moscovei, înconjoară orașul său de reședință (Tîrgoviște) pe jos, cu calul de frîu, împreună cu clerul și poporul. El termină «*Mitropolia cea nouă*» din București, pe care o și tîrnosește cu deosebit fast³³. La 19 iunie 1658 (Rusalii) cere Patriarhului aflător în Muntenia și obține binecuvîntarea acestuia, primind totodată în altar o cingătoare, o sabie și un sceptru, ca bazileii bizantini de altădată. Cu această ocazie și țînînd seama de misiunea pe care crede că o are de îndeplinit, el cere să i se schimbe și numele, alegîndu-și-l pe acela al lui Mihai (Viteazul), care-i va servi de model, de altfel, în toate acțiunile sale viitoare, numindu-se de acum înainte, Mihail-Radu³⁴, deși poporul îl va ști tot de Mihnea-Vodă.

Posedă o mulțime de limbi (araba, persana, turca, greaca, latina și romîna); este un erudit și un caligraf³⁵.

25. *Dicționar aghiografic*, p. 438.

26. Vezi nota 21.

27. Pentru documentare cităm numai cazul patriarhului de Constantinopole, spînzurat de turci în mijlocul orașului, la 31 martie 1657, deci cu cinci ani înaintea sfîntului. — Al. Ciorănescu, *Domnia...*, pp. 69-70; C. Erbiceanu, *Cronicarii greci care au scris despre Romîni*, București, 1888, p. 9.

28. Primește domnia la 29 ianuarie 1658 (Al. Ciorănescu, *Domnia...*, p. 76), la 28 febr. 1658 trece Dunărea, însoțit de turci și tătari (*ibidem*, p. 78), iar la 5 martie intră în Tîrgoviște (*ibidem*, p. 83).

29. Al. Ciorănescu, *Domnia...*, pp. 51-53.

30. Al. Ciorănescu, *Domnia...*, p. 100.

31. *Ibidem*, p. 103.

32. *Ibidem*, p. 106.

33. *Ibidem*, p. 107.

34. *Ibidem*, p. 108. Portretul său, care are înfățișare asemănătoare cu al lui Mihai Viteazul, are scris în jur: „*Michael Vaivoda Valachiae Transalpinæ Hereditarius. Fide et Constantia*“, *Istoria R.P.R., Manual pentru învățămîntul mediu*, București, 1952, p. 208. Subliniem folosirea în acest document latin a termenului *Valachia*, de către acest contemporan al sfîntului. Deci și documentele grecești (1659, Cariofil), și cele latinești (1651) sînt de acord. Un argument în plus pentru susținerea noastră de a i se păstra sfîntului numirea de *Valahul*.

35. Al. Ciorănescu, *Domnia...*, p. 91.

Păstrează relații cu Albania, Bulgaria, Serbia, Macedonia, Asia-Mică, trimite solii și încheie alianțe secrete, cu Transilvania, Moldova, Veneția și Roma papală, împotriva turcilor. Spada sa este pusă în serviciul creștinătății, deviza lui fiind: «*Si Deus nobiscum, quis contra nos?*»³⁶.

La începutul lui ianuarie 1659, convoacă un fel de sinod local, compus din clerici greci, bulgari și români, pentru a rezolva anumite probleme bisericesti³⁷; în realitate, pentru a servi planurile sale politice, prin intermediul participanților străini și a legăturilor lor. La un moment dat, crezând că-i poate duce în eroare pe turci, el cere domnia tuturor celor trei provincii românești, asigurându-i că le va plăti birurile cuvenite³⁸. Nereușindu-i tentativa, din cauza suspiciunii turcești, el se înarmează pe ascuns și cît poate mai bine, cu ajutorul sibienilor și brașovenilor.

În cele din urmă, în toamna anului 1659, când a crezut că a sosit momentul cel mare, invitînd la masă mare pe toți cei 2.000 de turci puși să-l pazească, dă semnul răscoalei și al luptei, din care n-a scăpat nici unul, omorînd personal cu buzduganul pe comandantul turcilor. După aceea, sfarmă oastea pașei de Silistra, care-l instalase, Giurgiul și Brăila sînt atacate, Orșova, Rusciucul și Nicopole din dreapta Dunării sînt prădate și arse³⁹, iar la Frătești⁴⁰ obține o frumoasă victorie. El ține sub asediu Giurgiul timp de o lună. Dar confederații săi Rakoczy în Ardeal și Constantin Șerban în Moldova sînt înfrinți, iar tătarii din Moldova se îndreaptă spre Muntenia. În aceste împrejurări lupta sa nu mai are nici un rost. El se retrage în Ardeal, unde va fi răpus (6 aprilie 1660) de otrava lui Constantin Șerban, înaintașul său la tron în Muntenia și cel pe care Mihnea l-a ajutat, cu zece mii de ostași, sub conducerea lui Gheorghe Băleanu, să devină domn al Moldovei și astfel să lupte toți trei împotriva turcilor. Biruința confederaților, (Mihnea-Rakoczy-Șerban) a durat timp de o lună și deși așa de efemeră, ea constituie fără îndoială o învioreare de o clipă a idealului național și creștin de atunci⁴¹.

Aceasta este pagina glorioasă, asemănătoare cu cea a lui Mihai Viteazul într-o privință, pe care a înscris-o Mihnea al III-lea în istoria patriei noastre. În ea se încadrează perfect și Sfîntul Ioan Valahul, pentru că el a fost luat rob de către turci, drept consecință și represalii pentru această răscoală împreună cu mulțimile de bărbați și femei, ce piecau acum pe drumul negrei robii turcești și care lui i-a adus mucenicia.

Sfîntul Ioan Valahul a fost luat rob de turci, mai exact de armatele lor venite de la Giurgiu și din Sudul Dunării, cu acest prilej, și nu de cea tătarască, care după ce l-a bătut pe Constantin Șerban în Moldova, la porunca Sultanului, s-a îndreptat spre Țara Românească, prădîndu-o și robindu-o și ei, în mod îngrozitor. Tătarii își duceau de obicei robii în Crimeia⁴², și, deși confederați ai turcilor, ar fi fost mai greu ca Sfîntul să ajungă la Constantinopole prin ei și mai ales să fi fost cumpărat de un ostaș, care-și avea casa și soția la Țarigrad. Putem presupune însă în mod logic că, pentru a-l învinge pe Mihnea, care obținuse frumoase succese împotriva lor și le măcinase foarte mulți oameni, turcii au deplasat în Valahia trupe chiar din capitala Imperiului Otoman. În felul acesta, este deplină concordanța între documentele vremii și viața Sfîntului, care vine cu completări, scrisă de Cariofil care era foarte bine informat asupra acestor lucruri, trăind în Capitală și care probabil, cunoscîndu-i acum mai bine sufletul și concepțiile, se va fi bucurat pentru o clipă, atunci cînd Mihnea și-a ridicat paloșul cu vitejie, împotriva asupririi otomane.

Sfîntul Ioan Valahul, deși în fragedă vîrstă de numai 15 ani, făcînd parte din acest moment istoric al răscoalei lui Mihnea al III-lea pentru neatîrnarea Țării Românești și suferind drept urmare o robie de doi ani și jumătate, chinuri și moartea trebuiește considerat, în egală măsură, de noi toți, atît erou și martir al patriei și

36. *Ibidem*, p. 56.

37. *Ibidem*, p. 157. Sinodul își redactează actele în grecește cu privire la Botezul săvîrșit de mireni, mîncarea de carne a călugărilor bătrîni și bolnavi etc.

38. *Ibidem*, p. 164.

39. C. C. Giurescu, *Istoria Romînilor*, vol. III, partea I, București, 1943, p. 113.

40. Al. Ciorănescu, *Domnia...*, p. 209.

41. *Ibidem*, pp. 210 și 222.

42. *Ibidem*, p. 142.

poporului, cît și erou și martir al Bisericii și credinței ortodoxe, adică sfînt. Un popor este vrednic de eroii săi, în măsura în care îi prețuiește.

6. *Viața Sfîntului în grecește și romînește. Texte și ediții.* Este un fapt în afară de orice îndoială și unanim admis⁴³ că, viața Sfîntului Ioan Valahul a fost scrisă de Ioan Cariofil, pe care avem tot dreptul de a-l numi, fără nici o reticență *mare neoghiograf* și care s-a ocupat constant, în scrierile sale, de vieți de neomartiri, și datorită căruia aceștia au putut intra în cinstirea de obște a Bisericii Ortodoxe.

Intr-o măsură, poate că chiar funcțiunile deținute de dînsul (profesor și rector de școală teologică, mare predicator, mare hartofilax, mare schevofilax, mare logofăt etc.) i-au cerut această statornică îndeletnicire, exercitată de dînsul cu pricepere un timp așa de îndelungat (1650-1683). La aceasta, desigur, trebuie să mai adăugăm și chemarea sa lăuntrică, interesul și prețuirea sa personală pentru cei ce și-au dat viața pentru credința lor creștinească. Limba în care găsim scrisă de el viața Sfîntului nostru este simplă și populară, fără artificii și subtilități, care nu-și aveau locul aici. Ea este descrisă în mod sincer, așa cum ea s-a desfășurat în mod real.

Prima problemă, ce se pune aici, este cînd a scris Cariofil viața Sfîntului nostru? La aceasta, ținînd seama de notele din Efemeride, privitor la ultimii doi neomartiri (Triandafilos corăbierul și Anghel din Caramanliu), care au fost consemnate imediat, mai precis chiar în ziua muceniei lor, ce a avut în Constantinopole, răspundem cu toată probabilitatea și stringența logică a analogiei, că el a scris și viața Sfîntului Ioan Valahul, imediat după mucenia acestuia, despre care probabil că s-a vorbit foarte mult în Constantinopole. Urechile sale sensibile la știrile despre țara Valahiei, pe care o vizitase, care era una din țările de nădejde a Mării Biserici și depindea bisericește de Patriarhia Ecumenică, pe care el însuși o servea, vor fi înregistrat cu ușurință, toată drama acestui tînăr valah, desfășurată acolo vreme de vreo doi ani. Dacă n-am admite aceste concluzii, perfect logice, atunci compunerea vieții Sfîntului trebuiește așezată negreșit, între 1662 mai 12 și 28 septembrie 1692, data morții lui Cariofil, sau pînă la 1683, după care n-a mai consemnat nici o viață de sfînt. Cunoscîndu-i însă felul de lucru, acuratețea și exactitatea consemnărilor sale, noi rămînem tot la prima soluție a problemei, adică imediat după moartea Sfîntului. Poziția lui Cariofil, de mare demnitar al Patriarhiei, cu relații între mohamedani și creștini, i-au putut îngădui să aflu toate informațiile privitoare la persoana, țara și mucenia sfîntului. A putut sta de vorbă cu cei ce au văzut cu ochii lor și au auzit cu urechile lor și poate chiar cu cei ce au asistat la mucenia Sfîntului Ioan Valahul. Faptul că precizează pînă și locul din Constantinopole, unde a fost săvîrșit martirul (Parmak-Kapı, lîngă Begesteni), arată destul de limpede preciziunea informației sale.

Odată scrisă viața Sfîntului, nu știm în ce lucrare a lui Cariofil, ne putem întreba cum a ajuns ea să fie publicată de Nicodim Aghioritul, în 1799. La aceasta nu putem răspunde decît că cel din urmă a adunat, cu multă grijă, materialele și informațiile privitoare la neomartiri, din alte locuri și din scrierile lui Cariofil, din care unele au fost arse cu ocazia procesului său din fața Sinodului constantinopolitan din 1691⁴⁴. Cert este că viața Sfîntului nostru, ca și viețile celorlalți, scrise de învățatul Cariofil, au ajuns de la Constantinopole la Muntele Athos, unde în special două mînăstiri *Xiropotamul* și *Lavra*, s-au ocupat intens de colecționarea literaturii aghiografice, mergînd pînă a le introduce în mineie, dar această problemă o vom trata la capitolul respectiv. Acolo va fi fost ea tradusă din greaca clasică în cea modernă, de însuși Nicodim sau colaboratorii săi, la această operă.

Odată fixate aceste lucruri, în rîndurile ce urmează ne propunem a trece în revistă mai întîi tipăriturile grecești și apoi pe cele romînești ce cuprind viața Sfîntului.

43. Toate textele grecești ca și cele romînești, care publică această viață, notează că ea a fost scrisă de Cariofil, fie prin note, în josul paginii, fie chiar în capul textului, adăugînd despre autor și unele funcțiuni deținute. Menționăm totuși cîțiva autori: Sathas, *op. cit.*, p. 376; *Marea Enciclopedie Greacă*, vol. XIII, p. 353, col. 2; Hrisostom Papadopoulos, *Neomartirii* (grecește), ediția a II-a, Atena, 1934, p. 37; D. Russo, *Ioan Cariofil și opera lui*, în *Studii greco-romîne*, București, 1939, pp. 189-191; Pr. prof. Liviu Stan, *op. cit.*, p. 60 etc. Accentuăm că nimeni niciodată n-a pus la îndoială paternitatea textului lui Cariofil.

44. Sathas, *Neolinichi filologhia*, p. 375; *Marea Enciclopedie Greacă*, XIII, p. 920, col. 3.

A. TIPARITURILE GRECEȘTI.

a) Pentru prima dată viața și pătimirea Sfântului Ioan Valahul a fost imprimată, cum am spus-o în *Néon Μαρτυρολόγιον* (Nouă culegere de vieți de mucenici) tipărit la Veneția, în 1799, de către vestitul Nicodim Aghioritul⁴⁵, la pp. 81-91. După cum știm, Veneția a fost un mare centru de imprimare a cărții bisericești, mai ales al celei de limbă greacă, începând din secolul al XVI-lea pînă în cel de al XIX-lea, cînd au apărut și alte tipografii, cu capacitatea respectivă, pentru această limbă. Ediția aceasta este o raritate. Noi n-am putut-o avea la îndemînă. Prin tipărirea acestei cărți, care este prima în această direcție, Nicodim Aghioritul deschide o cale nouă colecționării de vieți de neomartiri, care nu se va opri aici, ci va merge mai departe către pătrunderea noilor mucenici chiar în cărțile liturgice propriu-zise și în primul rînd în mineie.

b) Cea de a doua ediție a acestei lucrări, îngrijită de Ștefan Scatharos⁴⁶, apare la Atena, în 1856. Față de ediția întâia, aceasta, ținînd seamă de exemplul lui Nicodim Aghioritul, sporește numărul neomartirilor pînă la 83. Ea cuprinde viața Sfântului Ioan Valahul pe două coloane complete, de la p. 79 și la fel la începutul p. 80. Aceasta este ediția care am avut-o la dispoziție. Că textul vieții Sfântului din ediția a II-a a Neomartirologhion-ului este perfect identic, cu cel din ediția I-a, ne dăm seama dintr-un manuscris românesc, ca și din prima tipăritură românească a vieții (1801), care îl traduce în mod sigur pe cel din prima ediție, aceste texte românești fiind de asemenea identice cu cel al ediției a II-a.

c) În fine, încă o lucrare, care reproduce textul vieții, din cele pe care le cunoaștem indirect, este aceea a lui C. Dukakis, *Μεγας Συναξαριστής πάντων τών αγίων*, Atena 1892, tom. V, luna mai, pp. 210-211⁴⁷, la ziua de 13 mai, care fără îndoială ne dă pe cel din cele două lucrări anterioare.

Acestea sînt cele mai de seamă publicații grecești, dintre cele vechi, care reprodus integral textul lui Cariofil.

B. VIAȚA SFINTULUI ÎN ROMINEȘTE.

Din prima ediție a Neomartirologhion-ului din 1799 purced traduceri ce s-au făcut în limba romînă, din care avem două categorii: manuscrise și tipărituri.

a) Manuscrise :

1. Un manuscris românesc se află la Academia R.P.R. sub nr. 44⁴⁸; el poartă titlul: «Pătimirea Sfântului Mucenic Ioan, cel din țara romînească, carele au mărturisit la anul 1662 Mai 12, scrisă de Ioan Chirofilu, ce au fost Logofăt mare al Vistierii cei mari rumînești. S-au tipărit din Martirologhion cu ia ce s-au tipărit de curînd». Manuscrisul în care este însemnată viața aceasta cuprinde vreo 34 de alte lucrări copiate, între care a noastră figurează sub numărul 29⁴⁹. Manuscrisul vieții este

45. Sathas, *op. cit.*, p. 626, o citează printre lucrările lui Nicodim Aghioritul; D. Russo, *op. cit.*, p. 190; Pr. prof. Liviu Stan, *op. cit.*, pp. 63 sq. Despre Nicodim Aghioritul vezi Dimitrie V. Economidis, în „B.O.R.”, nr. 1-2/1941, pp. 51-69.

46. Numele lui Nicodim Aghioritul nu este pomenit la această ediție („compus de diferiți autori”), comp. Pr. prof. Liviu Stan, *op. cit.*, p. 64.

47. D. Russo, *op. cit.*, p. 190; Pr. prof. Liviu Stan, *op. cit.*, p. 64.

48. I. Bianu, *Catalogul manuscriselor românești*, București, 1899, pp. 104 și 104-107; Pr. prof. Liviu Stan, *op. cit.*, p. 58.

49. Iată cîteva titluri: Viața Sf. Constantin împăratul (cu portret); Despre împăratul Melhil și cei doi feciori ai săi; Întrebare pentru darurile Sf. Biserici; Întrebare de Patimile Domnului; Istoria Părintelui Macarie; Disputa dintre Lefterie și Tarasie; Istoria cetății Tarigradului; Epistolia Domnului Iisus Hristos; Viața Sf. Mucenic Haralambie; Viața Sf. Ioan cel Nou de la Suceava (cu portret, p. 156); Viața Sf. Dîmitriei Basarabov (cu portret); apoi a Sfântului Ioan Valahul (pp. 172-176, contrar celor de pînă acum, nu-i dă portretul); Vămile văzduhului, ș.a. Manuscrisul este scris de mai multe persoane, cît se poate de nereușit sub raportul esteticii și de o calitate inferioară. Cuprinde și o serie de însemnări și mențiuni de nume. Astfel: f. 56, „Stan logofătul 7302=1793 sept. 22 zile”; f. 109: „Și am scris eu logofăt Năstase”; f. 115 v: „1794 oct. 22 Stan logofăt”; f. 154: „S-au diortosit acest cîstit paraclis, smeritul Nicolae Grid, paroh Bolgarseghi” (Brașov); f. 232 v:

«deci posterior anului 1799, când a apărut lucrarea lui Nicodim Aghioritul și anterior datei de 1801, când viața apare în tipăritură românească. Viața Sfântului se pare că a fost copiată de Stan logofătul, după cum arată diferitele scrieri și însemnări de nume.

2. Un alt manuscris îl cunoaștem de la prof. L. Stan⁵⁰, care l-a văzut personal. Acesta se află la Schitul Cutlumușului de la Sf. Munte, scris în anul 1859 și având titlul: «Pătimirea Sfântului Marelui Mucenic Ioan Românul, carele au pătimit pentru Hristos în Constantinopoli, la anul 1662»⁵¹. Manuscrisul este o traducere după Neomartirologhion, ediția a doua, Atena, 1856.

3. Un alt manuscris, prezentat tot de prof. L. Stan⁵² și intitulat: «Pateric... al sfinților Moldo-României...», scris de un călugăr de la Mănăstirea Neamț în 1888⁵³. El are probabil aceeași sursă, adică Neomartirologhion-ul, ed. II-a.

4. În fine, un al patrulea manuscris românesc, aflat la Biblioteca Academiei R.P.R., nesemnlat pînă acum de nici o publicație și purtînd numărul 4962, cuprinde: «Pătimirea» sfântului Mucenic Ioan Valahul. Manuscrisul cuprinde un total de 170 file, are un cuprins religios foarte variat⁵⁴. El este scris foarte îngrijit, iar dintr-o notiță de la început, înțelegem că a aparținut unui abagiu (negustor sau fabricant de stofă țărănească albă și groasă—abă), căruia nu-i putem descifra numele, fiind scris în anul 1828, de logofătul Mina, «vătav la școala domnească ot Sf. Gheorghe Vechi, carele mai în urmă s-au făcut logofăt de divan»⁵⁵. După părerea noastră, manuscrisul este o copie după viața tipărită în 1801, care fiind așezată într-o carte de cult, destinată clerului, și numai în legătură cu pomenirea a trei sfinți: Dimitrie Basarabov, Ioan Valahul și Ioan de la Suceava, nu avusese un tiraj prea mare și deci nu s-a prea făcut cunoscută de credincioși, ca tipăritura din *Cazania din 1858*, care se poate presupune că s-a citit în biserici. Unele diferențe de stilizare, datorită evoluției limbii, sau unele neînsemnate lipsuri sau adaosuri⁵⁶, ce le-am constatat, comparînd textele în cauză, nu ne împiedică a rămîne la același punct de vedere. Faptul că, în 1828, se mai copia viața Sfântului, arată încă interesul ce i se purta.

b) Tipărituri:

1. Prima tipăritură românească este din 1801. Ea poartă următorul titlu: «*Slujba Cuviosului Părintelui nostru Dimitrie de la Basarabov, care se prăznuiește în 27 zile ale*

„La let 1823 s-au cutremurat pămîntul în luna lui ghenarie în 20 zile, la un ceas din noapte, pînă la vremea mesii. La let 1823, în luna lui April în 23 de zile, adică în ziua Sf. Gheorghe, s-au făcut un foc care n-au mai fost de cînd s-au făcut Bucureștii pã podul Beilicului au ars la 5-600 de case în zilele lui Vodă Gligorie Ghica Voevod și în zilele Gavanosului care șade cu Turci în București“, ș.a. După cum se vede, manuscrisul cuprinde și însemnări posterioare anului 1800. El însă datează pentru partea de la început, de la sfîrșitul veacului al XVIII-lea, inclusiv viața sfîntului.

50. *Op. cit.*, p. 65

51. Viața și pătimirea se află la pp. 1-3.

52. *Op. cit.*, pp. 65-66.

53. Viața și pătimirea Sfîntului Ioan Valahul se găsesc la filele 13-14 v.

54. Iată cuprinsul: Viața și petrecerea lui Avraam, f. 1; Viața și istoria împăratului Mihail a lui Teodor, f. 7; Istoria Părintelui Macarie Egipteanul, f. 10; Descoperirea Dumnezeieștii leturghii, f. 12; Invățătura lui Arcadie cînd au învățat pe nepotul său; Intrebări și răspunsuri dascălului; Intrebări și răspunsuri de treburile bisericii, f. 25; Viața Sf. Dimitrie cel Nou, f. 33; Intrebări pentru învățătura copiilor, f. 35. Apoi vieți de sfinți (Alexei, omul lui Dumnezeu, Ioan cel Milostiv), Cazanii și multe altele. Manuscrisul are și o singură figură: Arhanghelul Mihail înjunghiind diavolul, pictat în acuarelă, dar care nu este prea reușită.

55. Cuprinsul notei: „Această carte cu multe adunări de istorii și cu dogme Dumnezeiești să se știe că este a d-lui jupîn (Sici?) abagiu, și de la început pînă la litera ci: este scrisă de d-lui Logofātu Mina vătav de la școala Domnească ot Sfîntul Gheorghie Vechi, carele mai în urmă s-au făcut și logofăt de divan. Iar de la litera ci înainte s-au prescris de mine Stan vătav de la numita școală următor fiind în școală după logofătul Mina și pentru ca să se știe am însemnat. 1828 iulie 14“. Viața sfîntului este cuprinsă pe două pagini scrise mărunt, f. 41 r-v, este copiată de primul logofăt Mina, fost vătav, adică pedagog la școala amintită.

56. Cîteva caracteristici ale ms-ului: *Mihnea Voevod* (nu Vodă); *Și Turcii* (fără tătari) *au intrat în Țara Românească*; *neamul creștinesc* (creștinilor, 1801); *...acest blagoslov și blagoslovit* (numai blagoslovit, 1801); *Nașterea și creșterea fiind din Țara Românească* (naștere și creștere etc.); s-a suprimat „*sîlindu-l pe el spre împreunare spurcată*“; *Vizirul* (Viziriul, 1801); *Să-l păzească pînă la sfîrșit* (neclătît, lipsă) *întru credința creștinească*; *Delida* (Dalida, 1801); *curăție* (curățenie, 1801); aici este mai preferabil manuscrisul) ș.a.

lui octombrie, alcătuită de Preosfinția sa Părintele Myreon Kyr Filaret, afară de canoanele și troparele de la hvalite. Lingă care s-au adaos acum și pătımirea Sfintului Mucenic Ioan Românul. Și slujba Sfintului Mucenic Ioan de la Sociavă. Încă și minunea Arhanghelului Gavriil din Adin. Tipărită întru acest chip, în zilele Prea Luminatului și Prea Înălțatului Domnului nostru Io Alexandru Constandin Muruz-Voevod, cu blagoslovenia și cu toată cheltuiala Prea Sfințitului Mitropolit al Ungrovlahiei Kyriu Kyr Dositeiu. În Sfinta Mitropolie a Bucureștilor. La anul mîntuirii 1801, în luna lui Octom. De Stanciul Tip. București»⁵⁷. Cartea este rară, pentru aceea, vom da la sfîrșit textul acestei prime tipărituri românești, în paralelă cu textul grec. Traducerea este făcută, fără îndoială, după cum o mărturisește titlul vieții, după Neomartirologhion-ul, ed. I-a, probabil de Filaret al Mirelor, Veneția 1799. Aceasta arată repeziciunea cu care se răspîndea totuși cartea în acele vremuri. Cuprinsul vieții de aici este identic cu cel din manuscrisul nr. 44 al Academiei R.P.R., descris mai sus, cu unele mici diferențe⁵⁸. El este îmbunătățit în tipăritură. Se poate presupune că textul Ms. 44, sau alt text după care a fost copiat acesta, a servit drept bază tipăriturii de față.

2. În fine, pentru a doua oară, apare în românește viața Sfintului într-o Cazanie și anume: «Kazanii ce cuprind în sine Sfintele evanghelii tilcuite ale Duminicelor de peste an și cazaniile sinaxarelor la praznicele împărătești și ale sfinților celor mari din 12 luni ale anului, la care s-au adaos cazania Sf. Dimitrie Basarabov. Cazania Sfintei Filotei de la Argeș. Cazania Sf. Nicodim cel sfințit ce se află la monastirea Bistrița de preste Olt și viața Sf. mucenic Ioan Românul... cu cheltuiala Dumnealor Iosif Romanov și Comp. București 1858, august 1»⁵⁹.

Titlul lucrării ce ne interesează din Cazanie este acesta: «Viața Sfintului Mucenic Ioan cel din Țara Românească carele a mărturisit la anul 1662, mai 12. Scrisă de Ioan Cariofil, ce au fost logofăt mare al Bisericii cei mari rumînește acum talmăcită din Martirologhion acum ce s-a tipărit de curînd». Viața Sfintului pătrunde astfel, în Cazania lui Varlaam, pentru prima și ultima dată⁶⁰ și desigur că în felul acesta ea a căpătat o mult mai mare popularizare, în rîndul credincioșilor romîni, decît prin ediția din 1801, care era o carte liturgică, rezervată mai mult clericilor. O problemă se pune: Este aceasta o nouă traducere după textul din limba greacă, sau numai o reproducere a textelor românești manuscrise sau tipărite? Înaintea acestei ediții românești (1858) apăruse, cum știm, ediția a doua a Neomartirologhionului în 1856, la Atena. Este aceasta o nouă talmăcire, cum ar vrea să ne spună cuvintele: «rumînește acum talmăcită din Martirologhion, acum ce s-a tipărit de curînd»? Comparînd textul acesta cu cel din

57. Academia R.P.R., *Cărțile românești vechi*, nr. 642; Bianu-Hodos, *Bibliografia românească veche*, t. II (1716-1808), București, 1910, p. 431; Pr. prof. Liviu Stan, *op. cit.*, pp. 57-58. Viața sfintului se cuprinde la pp. 20 v-21 v (3 pagini), și are următorul titlu: „Pătımirea Sfintului Mucenic Ioan cel din Țara Românească, carele au mărturisit la anul 1662, Mai 12. Scrisă de Ioan Cariofil ce au fost logofăt mare al Bisericii cei mari. Rumînește s-au tilmăcit din Martirologhion acum ce s-au tipărit de curînd“. Cuvîntul „acum“ are deasupra lipită o mică bandă de hirtie. Probabil o corectură ulterioară tiparului. Ediția I-a a slujbei Sf. Dimitrie Basarabov a apărut la București în 1779 (Bianu-Hodos, *Bib. rom. veche*, II, pp. 245-246). Ea nu-l cuprinde pe Sfîntul Ioan Valahul, pentru că nu apăruse Neomartirologhionul din 1799. Ediția din 1801 este deci a doua a slujbei Sfintului Dimitrie Basarabov și prima a vieții lui Ioan Valahul. Ambele ediții sînt îngrijite de Filaret al Mirelor.

58. Menționăm schimbările din titlu: „Chirofil ce au fost logofăt mare al Visterii cei mari rumînești“, în ms. 44; „Cariofil ce au fost logofăt mare al Bisericii cei mari“. În tipăritură. Ambele sînt adausuri locale, precizînd funcțiile autorului, și ambele precizuni sînt exacte. Ms.: „Tigan Bei“ și „Givan Bei“ în tipăritură, pentru Mihnea III; apoi foaia 173: „Și altele multe făgăduințe îi da“; Tip.: „Și altele multe CA ACESTEA făgăduințe îi da“; f. 173: „să-l păzească pînă în sfîrșit întru credința creștinească“; Tip.: „să-l păzească pînă în sfîrșit NECLĂTIT întru credința creștinească“; f. 173 v: „întru carele“; Tip.: „întru care“. După cum se vede, diferențele sînt de minimă importanță, cuprinsul vieții rămînînd intact. Acestea se pot explica prin diortosirea lui Filaret al Mirelor.

59. Tipăritură chirilică. Viața sfintului indicată în tabla de materii, la p. 377, se găsește la pp. 280-281, ocupînd spațiul unei fețe întregi împărțită pe două jumătăți de pagină. Nu se pomeneste în „Înainte cuvîntare“ cine a introdus-o și pentru ce rațiune.

60. Alte ediții ale Cazaniei n-o mai reproduc. Pentru documentare: Florea Mureșanu, *Cazania lui Varlaam, 1643-1943. Prezentare în imagini*, Cluj, 1944, pp. 164, 165, 169, 239. Cazania din 1828 din București nu o dă, deși apăruse de 27 de ani în românește.

1801, găsim într-adevăr unele mici diferențe⁶¹, dar care nu ne pot determina a crede că este vorba de o nouă traducere.

Acestea sînt textele vieții Sfîntului, manuscrise sau tipărite, în grecește și în romînește. Sfîntul ajunge să fie cunoscut de credincioșii Bisericii noastre, pe cale mai generală, începînd cu anul 1801, deci de-abia la 139 de ani de la mucenicia sa. Venind în Muntenia de patru ori, după mucenicia Sfîntului, Cariofil va fi vorbit despre el în cercurile înalte pe care le frecventa, dar aceasta era prea puțin pentru cunoașterea lui de către cei mulți de jos. Este o presupunere logică, dar fără mărturii scrise. Aceasta a fost calea directă și orală, de la Constantinopole în Țara Romînească, pe care a urmat-o viața Sfîntului. Calea însă, parcursă de viața scrisă este alta: *Constantinopole*, locul unde a pătimit și i s-a consemnat viața, apoi la *Athos*⁶², unde Nicodim Aghioritul a integrat-o în lucrările sale privitor la mucenicii cei noi, apoi la *Veneția*, unde s-a tipărit, și în fine, la *București*, unde s-a tradus și de unde s-a răspîndit printre romîni. O altă cale va urma mineiul, dar despre aceasta la locul cuvenit.

7. *Mineiele și sinaxarele grecești și romînești (vieți de sfinți, calendare, etc.)*. Vechile mineie romînești pe luna mai, pe care le-am putut consulta, nu amintesc sub nici o formă nimic despre Sfîntul nostru⁶³. Apoi dintr-o dată, începînd cu cel de la Neamț, din 1846 și pînă la cel din urmă, de la București, din 1929 (ediția a III-a), toate, unul după altul îl pomenesc⁶⁴, cu o scurtă notiță biografică cuprinzînd datele esențiale și un stih de laudă. Problema ce se cere lămurită este deci, dacă mineele romînești au introdus din proprie inițiativă pe Ioan Valahul, mai ales că exista la 1846, o viață tipărită în romînește (1801), sau după alte izvoare. În această situație ne-am adresat mineiului grecesc de la Veneția, în primul rînd. Acest mare centru tipografic de mineie, începînd cu anul 1517 și pînă în preajma anului 1900, a dat nici mai mult nici mai puțin decît: 20 de ediții de mineie în sec. XVI, 31 de ediții în sec. XVII, 28 de ediții în sec. XVIII și 9 ediții în sec. XIX, în total deci 88 ediții⁶⁵, dacă nu chiar mai multe. Noi nu le-am putut cerceta decît numai în parte⁶⁶, dar în nici unul nu am găsit făcută vreo mențiune despre Sfîntul Ioan Valahul.

Atunci aflînd Mineiul tipărit la Constantinopol în 1843, care este primul ce s-a imprimat acolo și se pare și ultimul, l-am găsit pe Sfîntul Ioan Valahul cu următoarea mențiune: «Τῆ αὐτῆ ἡμέρα, Ὁ Ἅγιος Νεομάρτυς, Ἰωάννης Βλάχος, ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει μαρτυρήσας ἐν ἔτει αχξβ', ἀγχόνῃ τελειοῦται.

ΣΤΧ. Σώφρων ὑπάρχων, Ἰωάννη ὃ Βλάχε,
Ἄθλις ἀριστα δι'ἀγάπην Κυρίου»⁶⁷

Aceasta este prima mențiune, necunoscută pînă acum, ce se face în mineiul grecesc despre Sfîntul nostru. De aici Arhimandritul Neonil a luat însemnarea sinaxarială respectivă și a introdus-o în Mineiul său (1846), care cum o și mărturisește a fost diortosit după cel din Constantinopole, din 1843. Textul sub care-l introduce Neonil

61. 1801 = Pătîmirea, 1858 = Viața; 1801 = neclătit, 1858 = neclintit. Se înlătură apoi forma arhaică: „L-au dat“, cu „l-a dat“ etc.

62. Despre rolul Athosului, în difuzarea vieților și slujbelor de sfinți, în Biserica romînească, vezi Pr. prof. Ene Braniste, *Rolul Athosului în istoria cultului ortodox*, în rev. „Ortodoxia“, nr. 2/1953, pp. 220-237, și Pr. conf. Al. I. Ciurea, *Momente și aspecte esențiale ale influenței Sfîntului Munte asupra vieții religioase din Țările Romîne*, *ibidem*, pp. 279-294.

63. Amintim pe următoarele: *Buzău*, 1698 (cel dintîi cu sinaxarele în romînește; *Rîmnic*, 1780; *Buda*, 1805; *Neamțu*, 1831. Unele pomenesc, la 12 mai, numai pe Epifanie episcopul Constantiei Ciprului și Gherman patriarhul Constantinopolei, iar altele pe aceștia, ca sfinți de bază, lîngă care au mai adăugat și pe alții.

64. *Neamțu*, 1846, f. 44 v; *București*, 1852, pp. 76-77; *Sibiu* 1854 (fără stih); *București*, 1893, p. 105; *București*, 1910, p. 111; și *București*, 1928, p. 110.

65. H. Delehaye, *Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae e Codice Sirmondiano*, Bruxelles, Apud Socios Bollandianos, 1902, p. XLVIII; aici sînt înșirate toate.

66. Am cercetat edițiile de la Veneția din anii 1755, 1761, 1774, 1797, 1803, 1804, și cele din 1843 și 1852. Ultimele două au fost alcătuite după rînduiala Marii Biserici și diortosite de Vartolomeu Cutlumusianul, și cu toate acestea nu au nimic în această privință, deși apăruse Mineiul de la Constantinopol din 1843.

67. *Mineiul pe Mai*, p. 61, col. 2. În traducerea noastră: „În această zi: Sfîntul Noul Mucenic Ioan Valahul, care a suferit mucenicia în Constantinopole, la anul 1662, prin ștreang s-a săvîrșit. Stih: Fiind curat la trup și suflet, Ioane Valahule, lupti foarte bine de dragul Domnului“. Traducerea stihului menționînd curăția trupeză și sufletească, caracteristică sfîntului, ni se pare mai bună și mai potrivită. Termenii grecești respectivi permit această tălmăcire.

este următorul: «*Întru această zi, Sfântul Noștrul Mucenic Ioan Valahul (românul), care au mărturisit în Constantinopole, la anul 1662. Prin zugrumare s-au săvârșit. Stih: Întreg înțelept o Ioane Vlahule fiind. Ales nevoitor al Domnului ești pentru dragostea Lui murind*»⁶⁸.

În traducerea lui Neonil sesizăm greșeli de tălmăcire și adausuri de care ne-am ocupat pînă aici (sugrumare s-au săvârșit; românul, și celelalte din stih). Cu toate acestea, traducerea lui Neonil s-a luat de bună în toate mineiele românești, pînă la cel din 1929, editat de Sfântul Sinod în ediția a III-a și nu s-a schimbat absolut nimic, în sensul îmbunătățirii⁶⁹.

Întrebarea ce se ridică acum este: Cum s-a ajuns să fie introdus Sfântul Ioan Valahul, pentru prima dată, în acest Minei grecesc al Patriarhiei Ecumenice? Răspunsul îl vom putea da numai după ce vom analiza pe scurt, cele trei acte tipărite la începutul Mineiului pe septembrie 1843⁷⁰. Acestea sînt:

A. *În cuvîntul către cititori*, semnat «editorii», se arată că tipografiile de la Veneția făgăduiau, la fiecare ediție, îndreptări pe care nu le făceau ei continuînd să reproducă identic edițiile de mineie anterioare. Această situație a pus problema unei diortosiri mai generale. Mănăstirile Sf. Munte, singurele care au continuat rînduiala vechiului tipic — relatează documentul — n-au introdus cărțile acestea, adică mineiele venețiene, ia slujbe, ci continuau să întrebuițeze la strană manuscrisele lor vechi, care erau în uz chiar în timpul acela (1843). Primul care s-a ocupat de îndreptarea mineiilor a fost *Chesarie Daponte*, bărbat învățat din Mănăstirea Xiropotam. El a confruntat vechile manuscrise cu edițiile tipărite. Pe baza a trei manuscrise vechi și două tipărite, a săvârșit această îndreptare, dar n-a putut să o imprime, din pricina vîrstei sale înaintate. S-au mai făcut și alte îndreptări de alți cunoscători ai culturii bisericești, dar acestea sînt inferioare autorului menționat. *Cea din urmă diortosire generală este ediția de față, care negreșit, poartă întîietatea printre celelalte.* Iată originea acestei ediții: *Andrei Cormila* a cerut voie de la Patriarhul Antim ca să tipărească aceste cărți, iar *Comisia centrală duhovnicească* i-a dat această îngăduință. Pentru această lucrare s-au adus de la Muntele Athos mineiele manuscrise, îndreptate de Chesarie Daponte și un întreg corp de mineie, cele mai multe pe pergament de la Mănăstirea Lavra și vechiul Sinaxarist grecesc. Astfel, pe baza acestora s-a început diortosirea. Cititorul trebuie să știe că diortosirea acestei ediții are la bază însemnările manuscrise ale lui C. Daponte, manuscrisele de la Lavra și *Sinaxaristul lui Nicodim Aghioritul*. După aceea se arată cum s-au îndreptat toate cu privire la sfinții pomeniți de două ori, lăsîndu-se numai o dată, la diferite cîntări și continuă: «*s-au adăugat nu puține sinaxare care lipseau... întregi canoane culese de la cei vechi*» etc. S-a pus foarte multă grijă în diortosirea acestei ediții. Dacă cineva ar cerceta, ar rămîne mirat de cîte greșeli s-au strecurat în vechile ediții. Sensul s-a îndreptat, cîntarea s-a armonizat, iar adausurile s-au pus cu toată exactitatea. *Ediția aceasta este mai bogată ca toate celelalte și mai apropiată de prototipuri*⁷¹.

B. *Al doilea act*, este referatul (anaforăua «*Epitropiei Centrale Bisericești*», adresat Patriarhului ecumenic. Din el spicuiem: Membrii Comisiei duhovnicești, instituită de Patriarhul Antim și Sf. Sinod, cu misiunea de a cerceta și corecta textul celor 12 Mineie, a căror editare se proiecta, și-au dat toată silința să culeagă *din manuscrisele vechi și alte însemnări de diortosire, toate acelea pe care le-au făcut oamenii competenți în decursul veacurilor*. Pentru că lucrarea aceasta este gata de editare, ei o supun aprobării Patriarhului Gherman, pentru a putea fi tipărită și răspîndită în Sfintele Biserici⁷².

68. *Mineiul pe Mai*, Neamțu, 1846, f. 44 v.

69. Cu excepția Mineiilor din *București*, 1852, și *Sibiu*, 1854, care au înlăturat stihul.

70. Filele 1 și 2 nenumerate. H. Delehaye laudă Mineiul constantinopolitan, din 1843 și pe patriarhul Gherman *op. cit.*, p. XLVIII, col. 2 sq. La el însă nu găsim nici o mențiune despre sfîntul nostru.

71. Actul este din 12 mai 1843, deci chiar de ziua sfîntului nostru. Faptul că din mai 1843 pînă în decembrie același an, s-au tipărit toate cele 12 volume ale Mineiului, arată capacitatea tehnică a tipografiei lui Andrei Cormila din Constantinopol.

72. Documentul poartă data de 1 mai 1843. Comisia duhovnicească centrală era formată din cinci ierarhi și anume: Dionisie al Heracleei, Ierotei al Halchedonului, Veniamin al Sinadelor, Ierotei al Troadei și Ierodidascăul, adică profesorul de teologie Leontie (f. 2).

C. În fine, cel de-al treilea document este hotărîrea Patriarhului *Gherman al IV-lea* (1842-1845) și a Sfîntului Sinod al Bisericii Ecumenice. Din ea extragem: Ni s-a înfățișat nouă referatul Epitropiei Centrale Bisericești, care ne arată că din porunca înaintașului nostru pe scaunul patriarhal, Antim, s-a început diortosirea textului celor 12 mineie, făcută cu multă grijă, pe baza diortosirilor anterioare efectuate de bărbați evlavioși și purtători ai cuvîntului lui Dumnezeu. Ni se arată că din lucrarea aceasta sînt gata multe volume și ni se cere aprobarea de editare. Cercetînd lucrarea am găsit-o: «că este potrivită cu tradiția bisericească. Socotind diortosirile făcute ca foarte necesare... dăm aprobarea noastră sinodală pentru corecturile făcute față de edițiile anterioare și ca ea să fie preferată oricărei alte ediții de pînă acum, pentru folosul bisericilor de pre-tutindenii».

Deci aprobare scrisă patriarhală și sinodală⁷³, care este echivalentă cu o canonizare, ce e drept, nu directă, dar indirectă și implicită. Prin urmare, aceasta este geneza apariției ediției oficiale a mineiilor de la Constantinopole din 1843, în care figurează, pentru prima dată, Sfîntul Ioan Valahul. După cum ne putem da seama, din parcurgerea datelor esențiale ale actelor de mai sus, Sfîntul Ioan Valahul a pătruns aici odată cu ceilalți neomartiri (nu numai cei 13 ai lui Cariofil, ci și alții), pe temeiul documentelor de la Muntele Athos și în special pe baza Neomartirologhion-ului lui Nicodim Aghioritul, tipărit în cea dintîi ediție, cu 44 de ani înaintea acestei ediții normative de mineie. Prin urmare, nu românii și nici Neonil, prin intermediul Mineiului de la Neamț, au introdus numele Sfîntului nostru, cum am fi fost ispitiți să o credem la o superficială cercetare, ci însăși Patriarhia ecumenică, cu acte oficiale în toată regula. Calea aceasta era cea firească, logică și canonică, mai ales că Principatele române depindeau, în această vreme, de Patriarhia ecumenică, ele nedobîndindu-și autocefalia bisericească, decît în 1875, cum bine o știm. De altfel, Neonil nici nu știa bine cine este acest Valah. Dovadă că-i așează în paranteză pentru explicare, ceea ce nu era în Mineiul constantinopolitan, atributul de: «românul», nici măcar românul, dîndu-l înapoi ca timp, în vremurile primare ale creștinismului. Nici nu se putea face o mai frumoasă și mai cuviincioasă încununare a muceniei Sfîntului nostru, decît în felul acesta. Nu noi romîni l-am impus creștinătății ortodoxe spre cinstire, ci grecii, prin învățatul *Ioan Cariofil*, prin călugărul athonit *Nicodim Aghioritul* și în cele din urmă, prin însăși hotărîrea Sinodului Patriarhiei Ecumenice în frunte cu Patriarhul, adică prin factorul cel mai legiuit cu putință. Pătrunzînd în mineie, el intră în cult; deci, începutul cultului său propriu-zis este anul 1843. El figurează de acum înainte în mineie, alături de Sfîntul Epifanie al Constantiei Ciprului și *Gherman al Constantinopolului*, dar în afară de mențiunea sinaxarială și stihul respectiv, nu are nici un imn închinat lui, adică nu are slujbă, lipsă pe care va căuta să o împlinească tot Athosul, cum am văzut, în 1859, sau poate chiar mai devreme, în orice caz nu înainte de 1843, data apariției Mineiului ecumenic.

Sinaxarul este totuși o însemnată formă de cult. După cum vedem, calea parcursă de Sfînt, pentru introducerea lui în mineie, deci în cultul legiuit de obște, este puțin deosebită de aceea străbătută de viață, de care ne-am ocupat. Cultul lui pornește de la *Athos*, pe baza lui *Cariofil* și *Nicodim*, revine la *Constantinopole*, unde este investit cu toată autoritatea și forma și după aceea prin *Minăstirea Neamț* se răspîndește pe toată întinderea Bisericii Ortodoxe Romîne.

Cît privește sinaxarele grecești ulterioare datei de 1843 acestea păstrează exact textul grecesc din Mineiul constantinopolitan, redat de noi mai sus și tradus de Neonil și de noi. Acestea sînt: *Sinaxarul lui Nicodim Aghioritul*⁷⁴, de la Atena, din 1863 și *Sinaxarul cel mare al lui C. Dukakis*, tot de la Atena, din 1892⁷⁵. În orice caz, nu se

73. Actul este din 16 mai 1843. El este semnat de patriarhul *Gherman* și contra-semnat de zece sinodali: *Dionisie al Heracleei*, *Dionisie al Nicomidiei*, *Neofit al Dercelor*, *Ioachim al Ioaninelor*, *Antim al Maroniei*, *Meletie al Cizicului*, *Ierotei al Halchedonului*, *Gherasim al Adrianopolei*, *Atanasie al Serelor* și *Constantin al Strumniței*. Neonil nu vorbește nimic de aceste acte ale Patriarhiei Ecumenice în Mineiul său pe Septembrie 1846.

74. *Συναξαριστής τῆς τῶν δώδεκα μηνῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ*, Atena, 1863, t. II (lunile martie-august), p. 147, col. 1. Vezi textul la Pr. prof. Liviu Stan, *op. cit.*, p. 63.

75. *Μέγας Συναξαριστής* Atena, 1892, t. V, luna mai, p. 210. Textul la Pr. prof. Liviu Stan, *op. cit.*, p. 64.

poate pune problema că Neoni l-a luat de aici, ci din Mineiul constantinopolitan. Acestea ne îndreptătesc cu prisosință a crede că Biserica greacă a continuat să-l pomenască la slujbe pe Sfântul nostru.

În afară de mențiunea din mineiele românești, și de viața tipărită aparte, cum am arătat, în cele două ediții (1801 și 1858), Sfântul nu este pomenit nici în Sinaxarele atașate la sfârșitul cărților de cult românești și nici în calendare, decât din 1955 încoace. Cităm între acestea: *Tipicul cel mare al Sf. Sava*, de la Neamț din 1844, *Proloagele de la Neamț*, din 1855⁷⁶, traduse după cele rusești. Nici cărți mai noi ca: *Ceaslovul Mare de la București*, din 1896⁷⁷, *Oratoriul* lui Melchisedec, de la sfârșitul sec. trecut⁷⁸, *Molitfelnicul* din 1950, *Aghiazmatarul* din 1950, nici *Liturghierul* din 1937 ș. a.

Primul care-l pomeneste la Sinaxar este *Liturghierul* «tipărit cu aprobarea Sf. Sinod și cu binecuvântarea și osîrdia Prea Fericitului Patriarh Justinian», de la București din 1956⁷⁹. În calendarele eparhiilor el apare constant, din 1955 încoace, fie cu numele de Ioan Valahul, fie cu Ioan din Oltenia.

De asemeni, nici *Viețile Sfinților* tipărite în românește, după apariția vieții din 1801, nu-l pomenesc. Din acestea menționăm: *Viețile Sfinților* de la Neamț din 1813, cele de la București din 1836, cele tipărite la Kișinău în 1909 și 1929, traduse după cele ale lui Dimitrie al Rostovului, deși exista, cum am spus-o de atâtea ori, o traducere românească încă din 1801. Nu-l atenționează, câtuși de puțin nici *Viețile Sfinților* tipărite în veacul nostru, adică de la 1900 încoace. Din acestea menționăm, în special, cele tipărite «cu binecuvântarea și aprobarea Sf. Sinod al Bisericii autocefale române, de un pios creștin» (Iorgu Dumitrescu) sub îngrijirea arhiereului Nifon N. Ploieșteanul, Vicarul Mitropoliei Ungro-Vlahiei⁸⁰, și cele tipărite de fosta editură «Cugetarea», în 7 volume.

Față de aceste constatări, se impune din partea Sfântului și îndreptătorului Sinod, măsura urmărită practic, ca toate cărțile liturgice, cu sinaxar la sfârșit, și toate calendarele tipărite de eparhii, să-l așeze la locul cuvenit, pe Sfântul Ioan Valahul.

8. *Slujba Sfântului*. Sîntem siguri că nu există o slujbă propriu-zisă a Sfântului Ioan Valahul, tipărită pînă acum, nici în grecește, nici în românește. Ambele ediții ale Neomartirologhion-ului (1799 și 1856), care la unii neomartiri le dă pe lîngă viață și slujba, pentru Sfântul nostru nu au nimic în această privință. Această convingere ne-o întărește și o monografie specială în această chestiune⁸¹. Aceasta fiind situația rămînem la manuscrisul pus la dispoziția Cancelariei Sf. Sinod, de către P. C. prof. Liviu Stan, provenind de la Mînăstirea Cutlumușul, denumită adesea în trecut: «*Marea Lavră a Țării Românești*», manuscris de care am vorbit mai sus.

Găsim însă potrivit să subliniem zămisirea slujbei, tot la Athos, centrul monahic cel mai de seamă al Ortodoxiei, căruia Sfântul nostru îi datorește nu numai tipărirea vieții și compunerea sinaxarului scurt, cît și, după cum vedem, a slujbei compusă în 1859 în grecește și mai probabil în românește. Dacă ne întrebăm cine a compus notița sinaxarială în limba greacă și stihul de care am vorbit în cele precedente, noi credem cu siguranță că el este de factură athonită și că aparține în mod foarte probabil chiar lui Nicodim Aghioritul, cel care a deschis prin Neomartirologhionul său, cultul mucenicilor celor noi ai Bisericii Ortodoxe.

9. *Alte referințe și mențiuni biografice și bibliografice*. Vom trece în revistă, în rîndurile ce urmează, alte cîteva referințe, cu privire la Sfântul Ioan Valahul.

A. Amintim, în primul rînd *Marea Enciclopedie greacă*, care vorbind de toți neomartirii cu numele de Ioan⁸² are un scurt text privitor la Sfântul nostru, pe care îl

76. Vol. III (martie-mai).

77. Ediția a II.a, 1896.

78. București, 1869, pp. 16-17; dă numai pe Sf. Epifanie și Gherman.

79. *Liturghierul*, 1956, București, p. 457.

80. *Viețile Sfinților*, vol. IX, cărticica VI, București, 1905. La pp. 577-704 dă numai Viața Sfântului Epifanie (577-692) și a Sfântului Gherman (692-704).

81. L. Petit, *Bibliographie des Acolouthes grecques*, Bruxelles, 1926. Intre pp. 112-124 se ocupă cu sfinții ce poartă numele de Ioan, care au slujbe. Nu pomeneste nimic de Ioan Valahul.

82. Vezi *Marea Enciclopedie Greacă*, Atena, 1930, vol. XIII, p. 353, col. 1-2; ceilalți neomartiri cu același nume sînt: 2. *Bulgarul* († 1784); 3. *Noul Bulgar* († 1802); 4. *Ipirotul* († 1526); 5. *Noul Ipirot* († 1814); 6. *Tesaloniceanul* († 1802); 7. *Calfa* († 1575); 8. *Culicas*

asează, între ceilalți, la numărul 1. Il dăm în traducere, dată fiind raritatea colecției la noi în țară:

I. «Valahul. În Valahia luat prizonier în vîrstă de 15 ani. A ucis pe cale pe ostașul turc desfrînat, care-l ducea la Constantinople. Văduva celui ucis, căreia i-a fost predat Ioan, după ce în zadar a încercat să-i schimbe credința lui, l-a dat eparhului, care a și poruncit să-l chinuiască, după care l-a spînzurat în ziua de 12 mai 1662, zi în care se prăznuiește pomenirea lui. Mucevicia sa a scris-o Ioan Cariofil». După cum vedem, fiind așezat cu această succintă, dar exactă notă, într-o carte de mare circulație a lumii grecești, i s-a făcut o amplă popularizare.

B. Tot aici găsim potrivit a menționa corespondența ce s-a purtat între Arhiepiscopul rus Serghie și Mitropolitul Primat al Romîniei Iosif Gheorghian († 1909), pe tema sfinților romîni. Primul a cerut celui de al doilea numele acestora, spre a le trece în cartea sa de aghiologie ortodoxă. Iosif Gheorghian i-a răspuns că: «Romîni au mulți dreپți, care s-au săvîrșit în nădejdea Învierii și a vieții de veci, viața cărora este bine plăcută Domnului și în deobște este cunoscută, însă acești dreپți, nefiind canonizați de către Biserică, nu sînt înscrși în numărul sfinților Sfintei noastre Biserici, în afară de unul, numele căruia este Ioan Romînul sau Valahul, care de către Biserica noastră este înscris la 12 mai. Se spune că acest Sfînt Ioan a fost chinuit de către turci la Constantinopol. După părerea unora acest Sfînt s-a născut în București, după părerea altora, în Craiova. În tot cazul acesta este un Sfînt național romîn⁸³. Reținem afirmația că: «de către Biserica noastră este înscris la 12 mai», ceea ce nu corespunde adevărului, după cum am arătat mai sus; apoi nesiguranța cu privire la martiriul lui: «Se spune...», ceea ce arată că nu cunoștea viața tipărită în romînește și în fine că «unii susțin că este născut la București, iar alții la Craiova», ceea ce arată de asemenea confuzie. Ceea ce putem afirma, încă odată, cu privire la originea Sfîntului, este că nu dispunem de nici un document intern, care să-l completeze cu ceva pe cel extern scris de I. Cariofil. Așa că nu putem admite altceva, decît că s-a născut în Valahia, fără nici o precizare de localitate de origină sau ținut, lucru de care ne-am ocupat în cele precedente.

C. N. Iorga, vorbind de tipăriturile din vremea Mitropolitului Dositei Filitti (1793-1810), zice: «Din vremea acestui mitropolit, care lăsa pe romîni să lucreze sub numele lui cărțile lor romînești, avem o nouă ediție a Slujbei Sf. Dimitrie din Basarabov, la care se adaugă cu această prilej încă una, tradusă după Ioan Cariofil, polemistul religios din veacul al XVII-lea, Viața Sf. Ioan Romînul, «acolutia» lui⁸⁴... Textul ne lasă ideea că s-a tipărit slujba sfîntului, ceea ce nu corespunde adevărului cîtuși de puțin, și nu s-a făcut încă pînă astăzi. Tipăritura din 1801 este a doua ediție a Slujbei Sf. Dimitrie Basarabov, avînd lîngă ea, pentru prima dată în romînește, viața sfîntului nostru, pusă de noi la sfîrșitul acestui studiu, pentru valoarea ei documentară.

D. Precizăm tot aici că nu am putut afla lucrările: *Eugeniu Vulgaris*, Πρὸς πέτρον τὸν κλαίρκιον, Atena 1844, (p. 30), nici al lui *Hrisostom Papadopoulos*: Οἱ Νεομάρτυρες, Atena 1934, ed. II (p. 37) și nici a lui *Sathas*: Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη t. III, Veneția 1872 (p. 607)⁸⁵, care la paginile indicate cuprind mențiuni despre Sfîntul Ioan Valahul. Credem însă că nu au nimic mai mult decît cele relatate de Cariofil în viața sa, și decît cele cuprinse în Minei. Precum vedem, textul lui Cariofil este UNICA SURSĂ PENTRU VIAȚA ȘI PĂTIMIREA SFINTULUI IOAN VALAHUL.

10. *Acțiuni în legătură cu Sfîntul între 1950-1955*. Sînt de menționat aici mai multe acțiuni ale Bisericii Ortodoxe Romîne, care au avut loc între anii 1950-1955, adică de cînd s-a pus problema canonizării sfinților naționali, și pînă la efectuarea propriu zisă a acestei lucrări:

(† 1564); 9. *Cretanul* († 1811); 10. *Monenvasiotul* († 1773); 11. *Corăbierul* († 1669); 12. *Croștorul* († 1652) și 13. *Trapezuntliul* († 1492). Iată grupa din care face parte mucenicul romîn. Este o adevărată comunitate ecumenică, fiind reprezentate foarte multe Biserici. Remarcăm că cel din urmă este Sfîntul Ioan cel Nou de la Suceava, căruia i se dă data gresită a morții (1492 în loc de 1330). L. Petit, *op. cit.*, dă circa 1350.

83. N. Popescu-Prahova, *op. cit.*, p. 425.

84. N. Iorga, *Istoria Bisericii Romînești și a vieții religioase a Romînilor*, vol. II, ed. II, București, 1930, p. 151.

85. Pr. prof. Liviu Stan, *op. cit.*, pp. 66-67.

A. *Hotărîrea Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române*, din 28 februarie 1950, cu privire la cononizarea și generalizarea cultului unor sfinți români⁸⁶.

B. *Oficierea pentru prima dată*, la 11 mai 1954, a slujbei Sf. Ioan Valahul, în toată amploarea ei, după manuscrisul de la Athos, adus de P. C. prof. L. Stan, transpus pe note psaltice de Pr. Anton Uncu⁸⁷.

C. *Enciclica Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne* către cler și credincioși cu privire la cinstirea unor sfinți romîni sau cu moaște în țara noastră, care a fost semnată, împreună cu Tomosul de canonizare, în cadrul unor mărețe serbări, în legătură cu aniversarea a 70 de ani de autocefalie, 30 de ani de patriarhat și 7 ani de la reîntregirea Bisericii Ortodoxe ardelene, în afară de membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne și de delegații Bisericilor Ortodoxe surori ai Patriarhiei Ecumenice, în frunte cu I. P. S. Athenagoras, Mitropolitul Thyatirelor, a Bisericii Bulgare, în frunte cu P. F. Chiril, Patriarhul Bulgariei și a Bisericii Ruse, în frunte cu I. P. S. Mitropolitul Leningradului și Novgorodului⁸⁸. În această enciclică (pct. 6), este menționat și Sfîntul Ioan Valahul. Socotim că semnarea actelor de canonizarea și generalizarea cultului Sfinților romîni, de către Bisericile constantinopolitană, greacă, rusă și bulgară, nu numai că au întărit cele săvîrșite de forul suprem de conducere al Bisericii noastre, dar și angajează într-o măsură, Bisericile respective, pe calea cinstirii, dacă pînă acum nu au făcut-o, a acestor sfinți ridicați dintre evlavioșii creștini de pe plaiurile romînești.

11. *Aria cultului Sfîntului Ioan Valahul*. O ultimă problemă care se cere tratată aici este aceea a întinderii cultului Sfîntului nostru, în sînul Bisericii Ortodoxe în general. Din cele relatate pînă acum, ne dăm bine seama că Bisericile de limbă greacă în frunte cu Patriarhia de Constantinople, sînt primele care au trecut la cinstirea lui prin introducerea vieții lui între ceilalți neomartiri pe care-i cuprindea foile Neomartirologhionului, prin care el devine cunoscut și se impune atenției credincioșilor. În mineiele grecești el intră, cum am arătat-o, în 1843, dată de cînd sfîntul este pomenit fără întrerupere pînă astăzi. O serie întregă de alte lucrări și sinaxare de limbă greacă menționate, i-au ținut veșnic vie amintirea. Dar înaintea Patriarhiei Ecumenice și a celorlalte Biserici grecești, putem crede, fără a ne înșela, că diferite mînăstiri din Sfîntul Munte Athos, (Xiropotamul, Lavra, Cutlumuș) și poate și schiturile romînești de acolo (Prodromul și Lacul) l-au introdus la slujbe prin mineiele lor manuscrise, folosite la străni și ținute la curent cu sfinții cei noi, încă înainte de apariția lucrării lui Nicodim Aghioritul din 1799. Sfîntul Munte este cel dintîi care i-a cunoscut viața, i-a alcătuit și introdus cele de trebuință Mineiului și tot acesta a și purces la alcătuirea slujbei Sfîntului, ajunsă pînă la noi în manuscris.

Biserica romînă, după ce ia cunoștință pe cale orală, din referințele lui Cariofil, din cele cinci călătorii ale sale în Țara Romînească, îi traduce viața și i-o tipărește, dar paralel cu aceasta circulă și o serie de manuscrise, care-i întăresc cunoașterea și cinstirea. Cultul lui începe la noi, odată cu anul 1846, data apariției Mineiului pe mai de la Neamț. Incepînd din 1945, data apariției cărții Pr. prof. L. Stan, pînă la hotărîrile Sfîntului Sinod din 1950-1955 și pînă astăzi, cultul Sfîntului s-a precizat din ce în ce mai mult, ajungînd pînă la desăvîșire. Nu avem decît să ne amintim de circulara Sf. Sinod din anul acesta, cu prilejul aniversării a trei sute de ani de la moartea sa mucenicească, pentru a ne da seama de aceasta. În momentul cînd se va tipări filada cu icoana, slujba, și viața Sfîntului și cînd cele două din urmă vor fi inserate în paginile Mineiului pe mai, cultul său va ajunge la maximum de împlinire. Se și cuvenea ca Biserica Ortodoxă Romînă să ajungă prima la acest stadiu ultim de perfectare a cinstirii lui.

Cît privește Bisericile Ortodoxe rusă, sîrbă și bulgară, nu putem da decît următoarele referințe: Textul vieții lui este cunoscut credincioșilor din Biserica rusă încă din 1861, prin traducerea în limba respectivă a Neomartirologhion-ului, după cea de a doua ediție (Atena, 1856), lucrare efectuată de *Petru Soloviev*⁸⁹. Cercetînd Minologhionul

86. „B.O.R.”, nr. 3-6/1950, pp. 298 sq.

87. „B.O.R.” nr. 5/1954, pp. 532 sq.

88. „B.O.R.” nr. 11-12/1955, pp. 1037 sq.; „Mitropolia Olteniei”, nr. 10-12/1955, pp. 594-612. Despre importanța acestui act vezi Pr. prof. Isidor Todoran, *În legătură cu canonizarea sfinților romîni*, în „B.O.R.”, nr. 5-6/1958, pp. 465-472, și P. Trembelas, *Comuniunea Sfinților*, trad. de Pr. dr. Olimp N. Căciulă, Cernica, 1940.

Arhimandritului *Serghie*⁹⁰, îl găsim doar amintit; el ne trimite la lucrarea lui Soloviev, amintită mai sus. Din nefericire, căutînd în mineiele folosite la strană, atît de Biserica rusă, cît și de cea bulgară din București, tipărite în slava veche, nu l-am găsit menționat; el este cunoscut, dar nu este introdus în mineiele în uz⁹¹.

III. TEXTELE DE BAZĂ ALE VIETII SFINTULUI IOAN VALAHUL

1. NEOMARTIROLOGHION, ed. II-a, Atena, 1856, pp. 79-80 (identic cu ed. I, Veneția 1799, pp. 89-91).

2. SLUJBA CUVIOSULUI PĂRINTELUI NOSTRU DIMITRIE DE LA BASARABOV... LINGĂ CARE S-AU ADAOS ACUM ȘI PĂTIMIREA SF. MUCENIC IOAN ROMINUL, București, 1801, pp. 20v—21v.

(Prima tipăritură românească):

Μαρτύριον τοῦ Ἁγίου Ἱερομάρτυρος Ἰωάννου Βλάχου Κατὰ τὸ ἀχξβ'. ἔτος. Μαΐου ιβ' 1662
ΕΜΑΡΤΥΡΗΣΕΝ Ο ΑΓΙΟΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΑΧΟΣ¹

Οὗτος ὁ εὐλογημένος ἦτον ἀπὸ τὴν Βλαχίαν εἰς τὸν καιρὸν λοιπὸν τοῦ αὐθεντοῦ Μίχνα

1. Συγγραφεὺς τούτου ἐστάθη Ἰωάννης Λογοθέτης ὁ Καρυοφύλλης *

* Scriitorul acestei mucenicii a fost logofătul Ioan Cariofil.

89. P. Soloviev, *Hristianskie Muceniki na Vostokie*, S. Petersburg, 1861, care-i dă viața la p. 112.

90. Arhim. Serghie, *Polnii Miesiatoslov Vostoka* (Minologhion deplin), Moscova, 1876, t. II, partea I, Orientul Sfînt, p. 124, col. 1, la ziua de 12 mai.

91. Mineiele pe luna mai, utilizate la strană, la cele două biserici din Capitală, sînt: cel tipărit de Sfîntul Sinod al Bisericii Ruse, la Moscova, în 1868, și cel tipărit la Kiev, în 1898. Acestea nu cuprind la 12 mai decît pe Sf. Epifanie și Gherman.

92. În exemplarul de la Biblioteca Academiei R.P.R., cuvîntul *acum* este acoperit cu o bandă mică de hîrtie, lipită. Este o corectură posterioară imprimării, din cauză că acesta este repetat puțin mai sus.

93. Titlul vieții în romînește rezultă din combinarea titlului grecesc cu nota de jos, în care se indică autorul. Se adaugă funcțiunile lui Cariofil de *logofăt*, pe lîngă Patriarhia Ecumenică. În unele manuscrise, descrise mai sus, se adaugă și aceea de „*logofăt mare al Vistierii a Țării Romînești*“. Este o dovadă că amintirea lui Cariofil era neștearsă în Țara Romînească în 1801, la 9 ani de la moartea sa (1692). E și firesc să fie așa, după cele cinci călătorii, mai mulți ani petrecuți aici și înmormîntarea sa la Radu Vodă.

94. Textul grec folosește constant termenul de „Vlahia“, iar traducătorul îl redă întotdeauna prin „Țara Romînească“. Cariofil și majoritatea documentelor grecești ale sec. al XVII-lea numesc Țara Romînească, Valahia. Pe sfînt îl numește în titlul grec: ΒΛΑΧΟΣ = Vlahul, sau mai bine zis, Valahul.

95. [Domnului] Mihnea Vodă (1658-1659). Acesta este numele obișnuit, sau Mihnea al III-lea. El își ia numele de Mihail Radu (Al. Ciorănescu, *Domnia...*, pp. 107-108), ținînd seama de misiunea ce crede că o are, misiune asemănătoare cu a lui Mihai Viteazul, pe care caută să-l imite.

96. *Giuvan-Bey* este numele dat de turci la Constantinopole, unde a stat multă vreme și a fost protejat de Atiché Sultan (prințesa), fiica sultanului Ibrahim I (1640-1648). Titlu ce se da odraslelor imperiale. *Giuvan-Bey* = prințul cel tînăr, pe turcește. *Bey* (beg) este titlul dat de turci guvernatorului unei provincii sau al unui oraș, avînd rolul unui pașă cu un singur tui (o singură coadă de cal la steag). Titlul dat, în special domnitorilor romîni, cf. M. Guboglu, *Catalogul documentelor turcești*, București, 1960, p. 608, și L. Șăineanu, *Elemente turcești în limba romînă*, București, 1885, p. 119 (gevân, gŭvân = tînăr, adolescent); L. Șăineanu, *Influența orientală asupra limbei și culturii romîne*, vol. II, București, 1900, p. 43. Cariofil îi cunoștea numele, sub care era în mod curent numit la Țari-grad. Poate l-a și cunoscut personal. Cronicarii Țării Romînești îi cunosc și ei acest nume,

Βοεβόνδα, τοῦ ἐπιλεγονένου Ττζιβάν μπέη, ἐπειδὴ ἐζήτουν ἀπὸ αὐτὸν οἱ Ἄγαρηνοὶ δοσίματα βαρέα, καὶ αὐτὸς δὲν ἤμπρει νὰ τὰ ἀποκριθῆ, ἀποστάτησε καὶ ὁποῦ εὔρισκε Τουρκοῦν, τὸν ἔβανεν εἰς τὸ σπαθί· ἔπειτα ἐπέρασεν εἰς τὰ μέρη τῆς Τουρκίας καὶ ἔκαψεν, καὶ ἠφάνισε, καὶ αἰχμαλώτευσεν πολλούς· καὶ ὡς τὸ ἤκουσιν ὁ Βασιλεὺς Μεχμέτης, ἔστειλε τοὺς Τατάρους, καὶ ἄλλο φουσίτον ἐδικόν του εἰς τὴν Βλαχίαν.

Ὁ δὲ Ττζιβάν μπέης μὴ δυνόμενος νὰ ἀντιταθῆ, ἔφυγε· καὶ οἱ Τατάροι, καὶ οἱ Τούρκοι, εἰσέβησαν μέγα εἰς τὴν Βλαχίαν, καὶ ἔκαμαν μέγα ἀφανισμόν εἰς τὸ γένος τῶν Χριστιανῶν· καὶ ἐσκόλαβωσαν πλήθη ἄπειρα ἀνδρῶν τε, καὶ γυναικῶν, μαζὴ μὲ τοὺς ὁποίους ἐσκολαβώθη καὶ οὗτος ὁ εὐλογημένος Ἰωάννης, γέννημα καὶ Θρόμμα ὢν τῆς Βλαχίας, ἀπὸ γένος ἀρχοντικόν, χρόνον δέκατον

πέμπτον ἄγων εἰς τὴν ἡλικίαν· ὃν ἰδὼν ἕνας στρατιώτης· ἀγαρηνὸς εὐμορφον ὄντα κατὰ πολλὰ, τὸν ἠγόρασεν μαροῦ σκοποῦ ἐνεκεν· βιάσαντος δὲ αὐτὸν εἰς τὴν μαρὰν σμίξιν, ὁ νέος ἐπειδὴ ἦτον σώφρων, καὶ καθαρὸς, δὲν ἔστρεξε· καὶ ὁ μὲν ἠβουλήθη νὰ τὸν δέσῃ εἰς ἕνα δένδρον, διὰ νὰ τὸν μάνῃ· ὁ δὲ Ἰωάννης λαβὼν διὰ αὐτὸ λύπην ὀδυνηρὰν εἰς τὴν καρδίαν του, καὶ φοβούμενος τὸ βίαιον μίasma, παρετήρησε καιρὸν, καὶ ἐθανάτωσε τὸν μαρὸν ἐκεῖνον, καὶ ἀσελγῆ.

el nu putea să răspundă, s-au ridicat împotriva, și unde afla turc îl punea supt sabie⁹⁷.

Apoi au trecut în părțile țării turcești, și au ars, și au prăpădit, și au robit pe mulți⁹⁸.

Și auzind aceasta împăratul Mehemet⁹⁹, au trimis pe Tătari împreună și cu altă oaste a sa în Țara Românească.

Iară Mihnea-Vodă neputînd să stea împotriva, au fugit. Și Tătarii, și Turcii au intrat în Țara Rumînească, și au făcut mare stricăciune în neamul Creștinilor, și au robit mulțime nenumărată de bărbați și de mueri¹⁰⁰, împreună cu carii s-au robit și acest blagoslovit Ioan, naștere și creștere¹⁰¹ / fiind a Țării Romînești, de neam de boiaru, de cinsprezece ani cu vîrsta.

Pre carele văzîndu-l un ostaș turc¹⁰² că iaste foarte frumos, l-au cumpărat cu gînd spurcat, și silîndu-l pre el spre împreunare spurcați, tînărul fiind înțelept și curat, nu s-au plecat.

Și acela vrea să-l leage de un copaciu ca să-l spurce, iară Ioan luînd mare mîhnire de aceasta în inima sa, și temîndu-să de spurcăciunea cea cu sila, au pîndit vreme și au omorît pe acel spurcat și prea curvariu.

dar îi caută altă derivație și semnificație (giuban = amant). Vezi Al. Ciorănescu, *Domnia...* pp. 75 și 88; C. Grecescu și D. Simonescu, *Istoria Țării Romînești*, pp. 130-141. Noi credem că i s-a dat acest nume atît pentru simpatiile de care se face părtaş, din partea Curții sultanului, cît și pentru legitimitatea sa la tronul Munteniei. În acest sens el scrie: „hereditarius“, în jurul portretului său. Vezi *Istoria R.P.R.*, București, 1952, p. 208. Cariofil îl numește de două ori în viața sfîntului cu numele de *Giuvan-Beî*.

97. Lucrurile concordă perfect cu cronicile țării, cf. supra.

98. În părțile (țării) turcești. Idem, cele din nota precedentă.

99. Mehemet—Mehmet—Mehmed = diferite pronunțări locale ale numelui profetului musulman. Este vorba aici de sultanul *Mohamed IV*, născut în 1642, mort în 1691, cu un an înaintea lui Cariofil. Acesta urmează, în 1648, tatălui său Ibrahim, sub tutela buniciei sale (Validé Keusen) și a marelui vizir Sufi-Mohamed. Minoritatea sa a fost tulburată; anarhia n-a încetat decît atunci cînd Küpreüli-Mohamed pașa a devenit mare vizir (1656). Mohamed IV a fost depus în 1687, de o revoltă a ienicerilor, și înlocuit cu Soliman III, fratele său. Cf. *Larousse du XX-e siècle*, Paris, 1931, t. IV, p. 600, col. 1. Pe timpul muce- niciei sfîntului (12 mai 1682) era deci sultan Mohamed IV, iar mare vizir crudul Küpreüli-Mohamed. În fața celui din urmă, Sfîntul Ioan Valahul apare o singură dată, dar tot el dă ordin, eparhului, la sfîrșit, să-lucidă. Letopisețul Cantacuzinesc îl numește pe marele vizir: „Chiuprilul Vezirazimul“, cf. Grecescu-Simionescu, *op. cit.*, p. 139.

100. Concordanță perfectă între acest izvor și cronicile interne, cf. supra.

101. Sfîrșitul, p. 20.

102. Unii cred că era vorba nu de un simplu ostaș, ci de un grad mai mare și deci mai bogat, în „B.O.R.“ nr. 5/1954, pp. 537-538. Documentul grec nu ne îngăduie însă a traduce altfel cuvîntul (στρατιώτης).

103. Celui ucis.

Οἱ δὲ συνοδοίτροι ἐρωτῶντές τον, καὶ μαθόντες τὸ πραχθὲν, τὸν ἔδεσαν καὶ φεροντές τον εἰς τὴν πολιν, τὸν παρέδωκαν εἰς τὴν γυναῖκα τοῦ φονευθεντος ἁγαρηνοῦ, καὶ ἐκείνη τὸν ἔφερεν εἰς τὸν Βεζύρη, ὅστις τὸν ἔβαλεν εἰς ἔξετασιν, καὶ ὠμολόγησε τὴν ἀλήθειαν·

Ἰθεν τὸν ἐπαρέδωκεν εἰς τὴν γυναῖκα, νὰ τὸν κάμη ὡς βουλεται· αὐτὴ δὲ βλέπουσα αὐτὸν πολλὰ εὐφορον, ἐμεταχειρίσθη τρ πους ἀπατηλοὺς, διὰ νὰ τὸν νικήσῃ, ὑποσχομένη εἰς αὐτὸν, δι' ἃν γένη Τουρκος, ἔχει νὰ τὸν πόρη διὰ ἄνδρα της, καὶ νὰ τοῦ δώσῃ ὅλον τὸν βίον της, καὶ ἄλλα ἀκόμη τοιαῦτα ταξήματα πολλὰ τὸν ἔκαμεν· ἀλλ' ὁ νέος ταῦτα ἀκούωντας, ἔκανε τὸν σταυρόν του, παρακαλῶντας τὸν Χριστόν νὰ τὸν στερεώνη, καὶ νὰ τὸν φυλάξῃ ἕως τε τέλους ἀκ-

λόνητον εἰς τὴν πίστιν τῶν Χριστιανῶν· ἡ δὲ νέα Δαλιδὰ, ταῦτα βλέπουσα, καὶ ἀκούουσα, τὸν ἐπαρέδωκεν εἰς τὸν ἐπαρχον· ὅστις βάνωντάς τον εἰς τὴν φυλακὴν, τόσα φρικτὰ καὶ δεινὰ κολαστήρια τὸν ἔδωκεν, ὅπου ὄχι νὰ τὰ πυθῆτινὰς, ἀλλὰ καὶ μόνον νὰ τὰ σὺλλογισθῇ ὁ ἄνθρωπος, τρομάζει, καὶ φρίττει κατ' ἀλήθειαν,

καὶ ταῦτα ἔκαμεν εἰς τὸν Μάρτυρα εἰς διάστημα πολλῶν ἡμερῶν εἰς τὸν ὁποῖον καιρὸν καὶ ἐκείνη ἡ παμβέβηλος γυνὴ, δὲν ἔπειπε καθ' ἐκάστην ἡμέραν νὰ τὸν κολακεύῃ, καὶ νὰ τὸν παρακινᾷ πρὸς τὴν ἀσέλγειαν, σπουδάζουσα νὰ τὸν ἀποστήσῃ τῆς πίστεως τῶν Χριστιανῶν· ἀλλ' ὁ νέος, ὅσπερ τις ἀδάμας στερεότατος, ἔοτεκεν ἀκλόνητος, καὶ ἔδραϊος εἰς τὴν πίστιν, καὶ σωφροσύνην, ἀποβλέποντας εἰς μόνον τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐλόμβανε δύναμιν, καὶ νίκην κατὰ τῶν ὁρατῶν, καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν·

τέλος πάντων βλέποντες πῶς δὲν κατωρθοῦν τίποτε, ἐζήτησαν ἀπὸ τὸν Βεζύρη θῆλημα νὰ τὸν θανατώσουν. Ὁ δὲ Βεζύρης ἐπρόσταξε τὸν

Iară cei ce era împreună călătorii întrebându-l pre el, și înștiințându-să de ceia ce se făcuse, l-au legat și ducându-l în Țarigrad l-au dat muierii turcului celui mort¹⁰³, și aceia l-au dus la Vezirul¹⁰⁴, carele l-au pus la cercetare, și au mărturisit adevărul.

Deci l-au dat muierii să facă cu el ce va voi. Iară ia văzîndu-l foarte frumos, au meșteșugit chipuri amăgitoare ca să-l biruiască, făcîndu-să lui, că de să va face turc, îl va lua bărbat, și îi va da toată averea sa, și altele multe ca acestea făgăduințe îi da.

Iară tînărul auzînd acestea își făcea cruce, rugîndu-să lui Hristos să-l întărească, și să-l păzească pînă în sfîrșit neclătît întru credința creștinească.

Iară acia nouă Dalida¹⁰⁵ acesteia văzînd și auzînd l-au dat la Eparhul¹⁰⁶, carele puîndu-l în temniță, i-au dat atîtea de infriçoșate și cumplite munci, cît nu să le pătimească cineva, ci numai să le gîndească, să spăimîntează și să cutremură cu adevărat.

Și acestia au făcut Mucenicului în multe zile, întrucare și spurcata aceia muiare nu lipsia în fiecare zi măgulindu-l și îndemnîndu-l spre curvie, sîrguîndu-să ca să-l depărteze de credința creștinească.

Dar tînărul, ca un diamant tare sta neclintit, și întărit întru credință, și curățenie, căutînd numai ia Domnul nostru Iisus Hristos, de la Carele lua putere și biruință asupra vrăjmașilor celor văzuți și nevăzuți.

Mai apoi de toate, văzînd ei că nu isprăvesc nimica, au cerut de la Veziriul voe ca să-l omoare.

104. Veziriul = influența corespondentului grec.

105. Sfîrșitul paginii 21 r. Dalidà formă adoptată de Septuaginta, *Dictionnaire de la Bible*, t. II, partea 2, p. 1208, col. 2; A. Rahlfs, *Septuaginta id est Vetus Testamentum graece juxta LXX interpretes*, Stuttgart, 1935, p. 470; *The Old Testament in Greek according to the Septuagint*, ed. H. B. Swete, Cambridge 1925, vol. I, p. 519 = Daleidà; W. Gesenius, *Hebräische und Aramäische Handwörterbuch, über das Alte Testament*, ed. XIV, Leipzig, 1905, p. 146. În romînește s-a încetățenit Dalila. Aluzie la Dalila, care l-a pierdut pe Samson (*Judecători*, XVI, 4). Cariofil respectă textul Septuagintei.

106. Comandantul cetății.

ἐπαρχον νὰ τελέσῃ τοῦτο· ἐπῆραν λοιπὸν οἱ
δῆμοι τὸ εὐλόγημένον τέκνον, τὸν Ἰωάννην, καὶ
φέροντες αὐτὸν εἰς τὸ Παρμάκ Καπὶ, κοντὰ εἰς
τὸ Μπεζεστένι, ἐκεῖ τὸν ἐκρέμασαν καὶ οὕτως

ἔλαβεν ὁ Μακάριος ἐκ χειρὸς Κυρίου τὸν Στέ-
φανον τῆς ἀθλήσεως· οὗ ταῖς πρεσβείαις καὶ
ἡμεῖς ἀξιωθείμεν τῶν αἰωνίων, καὶ ἀκηράτων
ἀγαθῶν. Ἀμήν.

Din prezentarea textului grecesc, în paralelă cu textul primei traduceri românești, este clar pentru oricine, că cel din urmă îl respectă, cu mare fidelitate, pe cel dinții sub toate raporturile, ceea ce ne asigură că în limba noastră a pătruns un text al vieții sfântului Ioan Valahul, cât se poate de exact și demn de încredere, față de sursa originală. Lăsăm filologilor și celor doritori de a intra mai adânc, sub raportul formei, posibilitatea de a face aceasta.

La sfârșitul acestor rînduri închinat Sfântului Ioan Valahul, cu prilejul aniversării a trei sute de ani de la moartea sa mucenicească, credem necesar să afirmăm că prăznuirea acestui eveniment bisericesc, s-a săvîrșit cu toată cuviința și așa cum o merita cu prisosință sfântul, de către Biserica Ortodoxă Română, din care a făcut și el parte la vremea lui, după cum ne-am străduit s-o arătăm la începutul acestei scrieri.

Am căutat să punem toate problemele pe care le ridică viața, pătimirea, moartea și complexul istoric din care a făcut parte și să le rezolvăm cât se poate mai just, mai corect și mai exact, dorind a pune la dispoziția cititorilor și a cercetătorilor viitori, întreg materialul documentar, referitor la personalitatea Sfântului Ioan Valahul.

Evocînd personalitatea și sacrificiul vieții sale curate, în condițiile asupririi turcești, din trecutul întunecat pe veșnicie apus, în care el se încadrează ca un luptător activ, nădăjduim cu fermitate că slujitorii altarelor ortodoxe, ca și credincioșii din patria noastră, vor afla la el nu numai un îmbietor exemplu de adevărată și statornică trăire creștinească, dar că vor înțelege mai bine și-și vor da cu elan aportul lor la cauza eliberării popoarelor din tirania asupririi coloniale și că vor deveni sinceri susținători ai luptei pentru pacea a toată lumea, pace de care n-a avut parte Sfântul Ioan Valahul, în zilele sale pămîntești, și nici poporul a cărui fragedă mlădiță a fost.

Pr. Conf. AL. I. CIUREA

107. Călăii.

108. Parmak-kapi; *parmak* = stîlp de lemn sau de fier, zăbrea, deget; Kapi-Kapisi = poartă, cf. L. Săineanu, *Elemente turcești în limba română*, p. 81; idem, *Influența orientală*, p. 284; M. Guboglu, *Catalogul documentelor turcești*, p. 619. Deci poarta stîlpilor, a zăbrelor sau a degetului. Probabil una din porțile cetății, dinspre mare, ce nu mai există astăzi, sau căreia i s-a schimbat numele. N-am găsit-o menționată între celelalte porți ale Constantinopolului de astăzi, în „*Les Guides Bleus: Turquie*“, Paris, Hachette, 1958.

109. *Begesteni* — Bezesteni din *Bezesten* = clădire și vulgarul turc *bezzistân* = locul unde se vind pinzeturi (*bezz* = pînă), vechituri, bazar oriental și tirg frumos cu prăvălii multe (*bezestîn*), cf. L. Săineanu, *Elemente turcești*, pp. 17 și 122; compară cu *Pezesteni* = stradă îngustă, în *Efemeride...*, p. 598. Un călător din secolul trecut, dr. P. A. Dethier, *Le Bosphore et Constantinople. Description topographique et historique*, Viena, 1873, p. 38, vorbește de: „*Marele Bazar, un adevărat labirint cu străzile și străduțele sale, fiecare fiind afectată unei specialități de mărfuri și toate avînd drept centru Bezesten* (prăvălii de pînă), *nume care cuprinde întreg bazarul*“. Acest cartier negustoresc și piață există pînă astăzi. Vezi *Les Guides Bleus: Turquie* (pp. 48 și 125). Se arată aici că Mohamed II a pus să se construiască prima piață acoperită (*Bedesten*): arzînd, a fost refăcută sub Mohamed IV, în 1651; cuprinde o suprafață de 200.000 mp. Ea se află astăzi între Universitate și cisterna Bin-bir-Direk, V, harta, *ibidem*, p. 65. Deci în apropierea acestei piețe a fost poarta Parmak-Kapi, unde a fost spînzurat Sfântul Ioan Valahul. Este cazul să subliniem încă o dată exactitatea informațiilor cronologice, istorice și topografice, de care face uz Cariofil.

LUCRĂRILE COMITETELOR EXECUTIV ȘI CONSULTATIV ALE CONFERINȚEI CREȘTINE PENTRU PACE

După cum s-a anunțat în numărul trecut al revistei noastre, între 14 și 18 mai 1962 a avut loc sesiunea de lucru a Comitetelor executiv și consultativ, ale Conferinței creștine pentru pace, în orașele Praga și Karlovy-Vary. Au participat membrii celor două comitete, precum și observatori și oaspeți. Delegația Bisericilor din țara noastră a fost alcătuită din Înalt Prea Sfințitul Iustin Mitropolitul Moldovei și Sucevei, P. C. Pr. Milan Šesan, profesor la Institutul Teologic Ortodox din Sibiu, și Dl. Ștefan Juhasz, rectorul Institutului Teologic Protestant din Cluj.

Lucrările s-au desfășurat în două etape, la Praga și apoi la Karlovy Vary. Astfel luni 14 mai a. c., s-a întrunit, la Praga, în ședință de lucru, Comitetul executiv, pentru a pune la punct ultimele pregătiri privind sesiunea Comitetului consultativ ce avea să se deschidă a doua zi seara, la Karlovy Vary. Ședința a fost deschisă de Dl. prof. J. L. Hromadka, președintele Comitetului executiv și președintele Conferinței creștine pentru pace, care a reafirmat că scopul Mișcării creștine pentru pace este acela de a sprijini opera păcii în lume și între popoare pe baza principiilor creștine. Constatând participarea masivă la sesiunea Comitetului consultativ, Dl. prof. J. L. Hromadka remarcă printre observatori și pe cei doi delegați ai Consiliului ecumenic al Bisericilor, Prea Sfințitul Episcop Emilian Timiadis, Exarh al Patriarhiei ecumenice și reverendul G. Williams, secretarul Mișcării Bisericilor europene de la Nyborg. După ce s-a luat act de publicarea în volum a documentelor primei Adunări mondiale creștine pentru pace, membrii Comitetului au fost repartizați în trei comisii de discuții: teologică, internațională și operativă. Totodată s-a constituit și o comisie pentru redactarea rezoluțiilor finale și a declarației privind problema germană, dezarmarea și colonialismul.

Lucrările Comitetului executiv au continuat și marți 15 mai, dimineața, sub conducerea consilierului Heinz Kloppenburg, din Dortmund, Republica Federală Germană, stabilindu-se o deplină înțelegere și unitatea de vedere, cu privire la buna desfășurare a sesiunii Comitetului consultativ.

În după amiaza aceleiași zile, membrii Comitetului executiv, ai Comitetului consultativ, observatorii și oaspeții invitați la sesiune, au plecat din Praga la Karlovy Vary unde, la orele 20,30 în sala festivă a hotelului Moscovia, a avut loc solemnitatea deschiderii primei ședințe a sesiunii plenare a Comitetului consultativ, al Conferinței creștine pentru pace. Din prezidiu făceau parte următorii: Prof. J. L. Hromadka, președintele Conferinței creștine pentru pace, V. Hajek, Înalt Prea Sfințitul Nicodim, Arhiepiscopul Iaroslavului și Rostovului, Episcopul reformat Tibor Bartha, prof. H. Vogel,

prof. W. Schmauch, Heinz Kloppenburg, pastorul Mends-Cole. Arhiepiscopul J. Kiivit, pastorul R. Ullmann, pastorul J. N. Ondra, secretarul general al Conferinței pentru pace.

Lucrările sesiunii Comitetului consultativ au început cu o scurtă slujbă religioasă oficiată de reverendul Alan Keighley din Anglia, după care, V. Hajek, președintele Comitetului consultativ, a rostit o cuvîntare, arătînd pe scurt istoricul mișcării creștine pentru pace și insistînd asupra obligațiilor morale ce revin creștinilor în rezolvarea problemelor internaționale contemporane.

La actuala sesiune de la Karlovy Vary s-au prezentat șase referate, care au fost discutate în cele trei comisii (teologică, internațională și operativă) și în ședință plenară. Referatul principal: «Răspunderea noastră în tensiunea actuală internațională», a fost susținut de profesorul J. L. Hromadka.

Amintînd principiile călăuzitoare precizate de prima Adunare Mondială creștină pentru pace de la Praga, din iunie 1961, prof. J. L. Hromadka subliniază că «în calitate de creștini, noi trebuie să privim, toate problemele din lume prin prisma creștină, pentru că creștinul nu este rupt de viața care îl înconjoară». În prezent problemele vieții internaționale pot fi reduse la trei categorii, după cum urmează: 1. anumite probleme periculoase din conflictele internaționale; 2. apatia morală a omului actual; și 3. întrebarea dacă Bisericile de azi sînt suficient de înzestrate să înțeleagă sensul faptelor și să ajute omenirea în calea ei spre progres și pace. Analizînd fiecare categorie în parte, președintele Conferinței creștine pentru pace afirmă că «nu există criterii generale obiective de judecare a situației internaționale», dintr-o serie de motive care dau naștere la unilateralitate, ajungîndu-se de aici la tensiunea actuală în căutarea formelor cu adevărat umane. Continuarea experiențelor cu arme nucleare, problema germană, restabilirea drepturilor legitime ale Republicii Populare Chineze la O.N.U., lipsa de libertate și independență națională a unor popoare din Africa, Asia și America latină, toate acestea sînt puncte nevralgice ale vieții internaționale. Totodată sînt semnalate în referat și o serie întregă de fapte pozitive favorabile păcii, ca referendum-ul francez din 8 aprilie, ședința Comitetului celor 18 de la Geneva, colaborarea statelor neangajate, Cea de a treia Adunare generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor ținută la New-Delhi, etc.

Ocupîndu-se de «apatia morală a omului actual», prof. J. L. Hromadka a pledat «pentru ridicarea omenirii la o nouă conștiință umană». Denunțînd apatia morală care domnește într-o anumite parte a lumii de azi, spre deosebire de avîntul creator al epocii noastre care făurește o societate nouă, vorbitorul a arătat că noi trebuie să ne situăm de partea celor ce doresc pacea, nu de partea celor care doresc războiul, de partea celor care construiesc, nu de partea celor care distrug, nelăsîndu-ne prinși, nici un moment, în mreșile periculoase ale apatiei morale.

În încheierea referatului său, prof. J. L. Hromadka a răspuns la întrebarea dacă Bisericile de azi sînt suficient de înzestrate să înțeleagă sensul faptelor, ajutînd omenirea în calea ei spre progres și pace. Subliniind necesitatea pregătirii creștinilor pentru a putea contribui la îmbunătățirea situației internaționale, vorbitorul concludă că «Bisericile nu trebuie să se considere judecători peste faptele oamenilor, ci, în căință, ascultare, dragoste și nădejde, să-și formeze credincioșii pentru a răspunde chemării lor sfinte de iumină a lumii, în epoca noastră atît de frămîntată».

În continuarea lucrărilor sesiunii Comitetului consultativ, miercuri 16 iunie, după ce în sala de ședințe s-a oficiat o scurtă slujbă religioasă ortodoxă, de către protoiereul rus Vsevolod Spiller, la sfîrșitul căreia s-a dat citire mesajului adresat de Sanctitatea Sa Alexei, Patriarhul Moscovei și al întregii Rusii, Înalt Prea Sfințitul Nicodim, Arhiepiscopul Iaroslavului și Rostovului, a prezentat referatul său intitulat: «Teologia ortodoxă și poziția ei față de problematica Mișcării creștine pentru pace de la Praga». Pornind de la textul biblic, «Dumnezeul păcii să fie cu voi toți» (Romani XV, 33), referatul arată că «delegații Bisericilor s-au întrunit aici spre a asculta și împlini cuvîntul divin al Păcii (Romani XIV, 19). Unitatea umană nu se poate realiza decît în vreme de pace. Biserica Ortodoxă Rusă participă intens la lupta pentru pace pentru a asigura viitorul generațiilor următoare. Arătînd că Biserica nu poate rămînea străină față de soluționarea marilor probleme ale omenirii și de aceea participă la ele, Înalt Prea Sfințitul Nicodim a afirmat, printre altele, că «Teologia ortodoxă oferă toate mijloacele potrivite pentru această participare activă la viața lumii. De aceea Biserica Ortodoxă Rusă ia parte la lucrările Mișcării creștine pentru pace de la Praga, contribuind pozitiv

la lămurirea și soluționarea problemelor actuale legate de neînțelegerile dintre state, la eliberarea popoarelor înrobite, la crearea unui climat de încredere, la apărarea păcii și combaterea războiului. Ea face aceasta susținând activ «teologia de la Praga», care este cu adevărat creștină».

Dezarmarea totală și generală constituie obiectivul principal al luptei pentru pace. Amintind de mesajul Sanctității Sale Patriarhului Alexei, trimis Președintelui S.U.A., John Kennedy, în care se arată că «drumul spre stabilirea încrederii desăvârșite între popoare constă tocmai în înlăturarea pericolului atomic», referatul Înalt Prea Sfințitului Nicodim susține că «Această încredere trebuie sădită între popoare prin tratative reciproce. Și, deoarece toți oamenii sînt împreună răspunzători pentru istoria omenirii, realizarea păcii este o îndatorire comună a tuturor oamenilor». «În ce ne privește pe noi slujitorii Bisericii Ortodoxe, se spune în încheierea referatului, noi nu putem fi decît pîinea care dospește și satură lumea. În lupta pentru pace noi vom aduce întreaga noastră contribuție de creștini conștienți» (Rom. XIV, 19; XV, 33).

După Înalt Prea Sfințitul Nicodim, a urmat la cuvînt prof. H. Vogel din Berlin, care a dezvoltat referatul său cu tema: «*Slujirea preoțească a Bisericii în lume, ca acțiune de înlăturare a războiului rece bisericesc*». Expresia «Der Kalte Kirchenkrieg» formulată la Varșovia, în toamna anului 1959, de către prof. H. Vogel, a fost lămurită și definită astfel: «Războiul rece bisericesc este un război sub mască creștină». «Biserica», a declarat prof. H. Vogel, în referatul său, se poate elibera de războiul rece bisericesc prin slujirea sa preoțească săvîrșită pentru lume și îndeosebi pentru pacea lumii». Intemeindu-și aserțiunile sale pe baza Epistolei către Evrei, el afirmă că Biserica are menirea de a continua slujirea preoțească a Mîntuitorului, pentru lume și nu pentru ea. Desigur, prin «slujirea preoțească a Bisericii», prof. H. Vogel nu înțelege slujirea liturgică a preoțimii ortodoxe, nici sacerdoțiul universal recunoscut de Bisericile protestante ci, pur și simplu, slujirea Bisericii pentru lume.

Adunarea de la New-Delhi «unde apropierea între Biserica Ortodoxă și Biserica protestantă a devenit un fapt istoric», precum și realizările Conferinței creștine pentru pace, pot fi considerate ca adevărate victorii împotriva războiului rece bisericesc.

În continuarea ședinței, după o scurtă pauză, consilierul bisericesc Heinz Kloppenburg, din Dortmund (R.F.G.) a expus referatul său despre «*Mișcarea creștină pentru pace și ecumenismul (o problemă a dezarmării)*». Așa cum reiese și din formularea temei propuse, referatul arătînd scopul Conferinței creștine pentru pace de la Praga, a analizat activitatea Comisiei Bisericilor pentru afacerile internaționale din Consiliul ecumenic al Bisericilor, opinînd că este bine «să se păstreze contact cu această Comisie, însușindu-se de către Conferința de la Praga acele teze ale ecumenismului, care contribuie la realizarea scopurilor ei. Evident, această adeziune nu poate fi nelimitată și lipsită de critică». În concluzie se arată că «Adevărata menire a Conferinței de la Praga trebuie să rămîna însă cercetarea teologică a temeiurilor creștine ale păcii și îndeosebi munca de mobilizare a conștiinței creștine, pentru a face să dispară distanțele dintre oameni, care au împiedicat exercitarea în comun a răspunderii creștine pînă în vremea de față».

După consilierul bisericesc Heinz Kloppenburg, episcopul reformat Tibor Bartha a citit referatul său despre «*Importanța rezolvării pașnice a problemei germane pentru Europa actuală*».

În continuare a luat cuvîntul pastorul Mends-Cole din Liberia, care a prezentat un referat despre «*Poziția creștinilor față de lupta de eliberare a popoarelor din Africa, Asia și America latină*». Făcînd o serie de constatări referitoare la situația din Africa, Asia și America latină și arătînd neîncrederea față de europeni precum și rezervele explicabile, din pricina colonialismului, ale acestor popoare față de creștinism, vorbitorul a declarat că «soluționarea problemelor acestor popoare o vede în aplicarea concretă a principiilor morale creștine». Menționăm aici că, prin creștinism, Mends-Cole înțelege un creștinism «care să fie eliberat de elementele care favorizează unele rase, culturi sau țări în detrimentul altora».

A urmat apoi, la rînd, referatul «*Despre activitatea de pînă acum și perspectivele Conferinței creștine pentru pace*», prezentat de pastorul J. N. Ondra, secretarul general al Conferinței pentru pace. Trecînd în revistă activitatea de pînă acum a Conferinței,

creștine pentru pace, activitate cunoscută cititorilor revistei noastre din dările de seamă publicate pînă acum, pastorul J. N. Ondra propune ca obiective de îndeplinit în viitor, următoarele: a) organizarea conferințelor regionale; b) desfășurarea unei lucrări susținute în comisii și c) editarea unui buletin al Conferinței.

Ultimul referat, privind veniturile și cheltuielile Conferinței pe anul 1961 și proiectul de buget pe anul 1962, a fost prezentat de prof. Șt. Turnsky, ședința de dimineață luînd astfel sfîrșit.

După amiază Comitetul executiv și subcomitetele de redactare a rezoluțiilor s-au întrunit în ședințe separate de lucru, după care, începînd de la orele 16,30, participanții la sesiunea Comitetului consultativ au lucrat, în ședințe separate, în cele trei comisii amintite mai sus. Delegații Bisericilor din țara noastră au lucrat astfel: Dl. Rector Ștefan Juhasz, în Comisia teologică prezidată de Înalt Prea Sfințitul Nicodim; Înalt Prea Sfințitul Iustin, în Comisia pentru problemele internaționale, prezidată de consilierul bisericesc Heinz Kloppenburg și P. C. Pr. prof. Milan Šesan în Comisia operativă, prezidată de Dr. Albert Rasker. În cele trei comisii s-au discutat problemele ridicate de referatele susținute, Delegații Bisericilor din țara noastră au luat cuvîntul, de mai multe ori contribuind astfel efectiv la lămurirea problemelor respective.

Joi, 17 mai, după slujba religioasă oficiată de moderatorul Mens-Cole, din Liberia, a urmat ședința plenară a Comitetului consultativ pentru a fi citite și discutate referatele prezentate de cele trei comisii. Discuțiile ce au urmat au fost numeroase și interesante și ele au arătat interesul deosebit pentru soluționarea în spirit creștin a problemelor puse de referatele respective.

Cu acest prilej, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin a ținut următoarea cuvîntare:

Iubiți frați,

Ingăduiți-mi să vă prezint, în primul rînd, salutările de dragoste evanghelică a creștinilor din Republica Populară Romînă, cu prilejul lucrărilor acestei prime sesiuni a Comitetului Consultativ al Conferinței creștine pentru pace de la Praga. În același timp, eu aduc în această adunare, care întruchipează conștiința vie a creștinătății contemporane, mărturia convingerii lor nezdruincinate că Bunul Dumnezeu va binecuvînta strădaniile depuse aici pentru triumful marilor idealuri morale cu care creștinismul a împodobit viața întregii omeniri.

Activitatea noastră în cadrul acestui Comitet Consultativ trebuie să justifice pe deplin încrederea pe care creștinii din laturile pămîntului au acordat-o celei dintîi Adunări mondiale creștine pentru pace, întrunită anul trecut la Praga, — în orașul care, de la Jan Huss și pînă în zilele noastre, a cunoscut atîtea jertfe, alături de atîtea victorii și care a devenit acum o tribună de unde se afirmă viabilitatea mesajului evanghelic în lumea contemporană.

Noi sîntem fericiți să putem constata că în calea noastră spre împlinirea acestui dumnezeiesc mesaj, o etapă destul de grea a și fost străpunsă. Noi am izbutit să trecem peste deosebirile de rasă, de naționalitate, de grai și de confesiune, — care ne-au ținut atîta vreme departe unii de alții —, și să ne adunăm laolaltă în numele celui care ne unește pe noi toți, în numele izvorului comun al credinței noastre, în numele jertfei săvîrșite de Domnul nostru Iisus Hristos pentru mîntuirea întregului neam omenesc.

Acum, pentru a continua activitatea noastră comună, îndemnul care a fost adresat de Sfîntul Apostol Pavel către Timotei, trebuie să răsune în conștiința noastră: «Slujba ta fă-o deplin» (II. Tim., IV, 5). Deci, această îndatorire de a împlini deplin slujirea noastră creștină constituie țelul sfînt care ne-a adunat laolaltă în anul trecut, care ne adună acum aici și care ne va aduna deopotrivă în viitor și căruia sîntem hotărîți să-i închinăm toate gîndurile noastre, toate eforturile noastre, viața noastră întreagă.

Exprimînd acordul creștinilor din Republica Populară Romînă cu privire la ideile fundamentale cuprinse în referatul principal, elaborat de președintele nostru, Profesorul Hromadka, precum și de ceilalți referenți, țin să subliniez în chip deosebit un aspect al responsabilității care revine creștinilor și care constă în îndatorirea de a înlătura cauzele reale sau artificiale care au generat actuala stare de neliniște, de neîncredere

și de încordare în viața lumii întregi. Noi toți sintem de acord că responsabilitatea noastră izvorăște din credința noastră sinceră și totală în Evanghelia lui Iisus Hristos, care este și rămîne piatra de temelie a activității noastre.

Responsabilitatea noastră poate fi înfățișată pe linie verticală și pe linie orizontală.

Vertical, noi sintem responsabili în fața Dumnezeului nostru fiindcă avem datoria să lucrăm pentru mintuirea omenirii întregi, ca împreună-lucrători cu Dumnezeu, după cuvîntul Sfîntului Apostol Pavel din întîia sa Epistolă către Corinteni (III, 9).

Orizontal, noi sintem responsabili în fața fraților noștri, oameni de pretutindeni, ca fii ai aceluiasi Dumnezeu, în virtutea unei solidarități profund creștine și umane.

Învățătura creștină își dovedește în chip permanent geneza ei divină tocmai prin posibilitățile ei nelimitate de a fi pentru noi, creștinii, izvorul vieții noastre, izvorul de viață valabil în toate timpurile și în toate laturile lumii, cu condiția de a fi înțeleasă și aplicată în spiritul ei autentic.

Creștinii din zilele noastre așteaptă și doresc ca Bisericile lor să facă încă o dată dovada valabilității mesajului lor evanghelic, contribuind efectiv la soluționarea marilor probleme ale lumii contemporane.

Tezaurul de viriți morale, de dragoste, de înțelegere, de frățietate, de ajutorare reciprocă, de solidaritate umană, pe care-l cuprinde Evanghelia lui Hristos, poate și trebuie să devină un factor activ în zidirea unei lumi noi: a unei lumi a păcii, a dreptății, a libertății și a colaborării frățești. Absența creștinilor de la această operă măreață, pe care rațiunea umană tot o va realiza, mai curînd sau mai tîrziu, cu mai multe sau mai puține jertfe, și suferințe —, ar avea urmări dureroase pentru însăși soarta creștinismului.

Fără încetare noi ne căim pentru păcatele noastre. Dar, noi nu-avem dreptul de a lăsa ca testament pentru generațiile viitoare datoria de a se căi ele pentru lipsa noastră de datorie creștină de a nu fi făcut totul pentru a evita o catastrofă mondială.

Sînt incredințat că exprim o convingere unanimă, afirmînd că este de neconceput o Biserică creștină ai cărei adepți și-ar fi pierdut credința lor vie și ferventă în învățăturile propovăduite de ea, limitîndu-se la o simplă apartenență formală. Ea ar deveni un altar, în care Hristos ar fi absent; ori, fără El, Biserica nu poate exista.

Sînt convins că noi toți avem datoria de a vesti pînă la marginile pămîntului primejdia pe care o reprezintă pentru creștinismul întreg atitudinea străină de spiritul evanghelic, adoptată de unii creștini, care socotesc că actuala încordare internațională nu implică nici o responsabilitate a conștiinței lor de credincioși și adoratori ai lui Iisus Hristos.

Marea primejdie care pîndește în prezent Biserica, cultura și spiritualitatea creștină, este existența acelora care, considerîndu-se creștini, au pierdut totuși conștiința urmării lui Hristos, care s-au îndepărtat de spiritul evanghelic al lui Hristos, care nu trăiesc în Domnul.

În ceea ce ne privește, noi nu trebuie să cruțăm nici un efort pentru a uni în cadrul mișcării noastre toate conștiințele dinamice ale creștinătății contemporane, care știu bine că marile comandamente evanghelice nu pot fi transformate în realități prin expectativă și contemplație, ci dimpotrivă, prin acțiunile noastre ferme și coordonate.

Noi avem datoria să stabilim de comun acord atitudinea care corespunde cu spiritul Evangheliei și pe care creștinii conștiinți de rolul și de răspunderea lor, trebuie să o adopte în fața marilor probleme ale zilelor noastre.

În strădaniile binecuvîntate care se depun pentru înfăptuirera nobilelor aspirații ale omenirii pentru dezarmare generală și totală, pentru abolirea definitivă a colonialismului, pentru soluționarea pașnică a problemei germane, pentru încetarea războiului rece și pentru stabilirea unui climat de încredere și colaborare mondială, — aspirații care se identifică întru totul cu idealurile sfînte ale credinței creștine — noi avem datoria să realizăm o mai intensă participare a creștinilor aducînd, în vîltoarea neliniștilor de astăzi, certitudinea dragostei, a frăției și a păcii pe care ni le-a dăruit nouă Iisus Hristos.

Urmînd această cale, vom împlini deplin misiunea noastră de pace și vom da un răspuns satisfăcător la marile probleme pe care ni le pune conștiința responsabilității creștine și Domnul nostru Iisus Hristos însuși, prin Evanghelia și Biserica Sa.

Ședința plenară a Comitetului consultativ a continuat și după amiază, când s-a discutat programul activității viitoare a Conferinței pentru pace, aprobându-se referatul prezentat de pastorul J. N. Ondra, în care se prevede: a) intensificarea acțiunilor pentru pace; b) organizarea conferințelor regionale; c) publicarea buletinului Conferinței creștine pentru pace; d) desfășurarea lucrărilor în 11 comisii permanente, după cum urmează: 1. Pacea și dreptatea; 2. Pacea și libertatea; 3. Războiul rece; 4. Țările noi; 5. Problema germană; 6. Abuzul cu creștinismul; 7. Dezarmarea; 8. Raporturile cu Mișcarea ecumenică; 9. Tineretul; 10. Informații și 11. Pregătirea teologică a celei de a doua Conferințe creștine.

În continuare, Comitetul consultativ a aprobat «Statutul Conferinței creștine pentru pace» (al cărui text este publicat în nr. 3-4 al revistei noastre), dându-se în grijă Comitetului executiv de a face demersurile necesare pentru înscrierea la O.N.U., a Conferinței creștine pentru pace.

A urmat o scurtă pauză după care reluându-se lucrările în ședința plenară, Comitetul consultativ a adoptat următoarele documente: 1. Rezoluția generală; 2. Rezoluția cu privire la dezarmare; 3. Rezoluția în problema popoarelor dependente și a țărilor în dezvoltare.

În prima rezoluție se constată cu bucurie că «activitatea Mișcării creștine pentru pace nu a fost pînă în prezent zadarnică și că dimpotrivă a aflat ecouri largi în cercurile bisericești și mondiale». Conferința pentru pace, luptă împotriva războiului rece, pentru dezarmare totală și generală, pentru înlăturarea definitivă a stăpînirii colonialiste, pentru restabilirea drepturilor legitime ale Republicii Populare Chineze la O.N.U. și pentru rezolvarea pe calea tratativilor a problemei germane. Totodată Conferința ia act cu satisfacție că diferite organizații mondiale se pronunță împotriva încordării internaționale și a neîncrederii, pentru dezarmare și întrecere pașnică. De asemenea, Comitetul Consultativ a luat act de tratativele purtate între reprezentanții Conferinței creștine pentru pace și ai Consiliului ecumenic al Bisericilor, la Geneva, în luna martie 1962. Comitetul consultativ privește cu interes pregătirile pentru cel de al doilea Conciliu Ecumenic al Vaticanului, cu speranța că problema păcii nu va fi neglijată, urmărind în același timp, cu atenție, Congresul mondial pentru dezarmare generală și pace, de la Moscova, care va avea loc în luna iulie a. c., și la care va participa și o delegație a Conferinței pentru pace.

În încheiere, toate Bisericile împreună cu credincioșii lor, toate popoarele și oamenii de bine și toate organizațiile de luptă pentru apărarea păcii, sînt chemate «să stăruie și mai intens pentru menținerea păcii, pentru realizarea dezarmării generale și totale sub un control sever internațional, pentru conviețuire pașnică, în înfrățire și colaborare sinceră între popoare».

În cea de a doua rezoluție cu privire la dezvoltare se subliniază atitudinea fermă a Conferinței pentru pace, pentru încetarea imediată a experiențelor cu armele nucleare, pentru dezarmare generală și pace. Enumerîndu-se diferitele Congrese Mondiale, care urmăresc același țel comun, dezarmarea generală și pacea, Conferința pentru pace cheamă pe toate Bisericile și pe toți creștinii din lume să lupte în această direcție pășind «pe drumul dezarmării care duce la împăcare, la relații cu adevărat umane și la pacea lumii».

Luînd act de popoarele din Asia, Africa și America latină, care prin jertfe și-au dobîndit libertatea națională și independența politică, rezoluția în problema popoarelor dependente și a țărilor în dezvoltare declară că «Toate popoarele care suferă sub stăpînirea colonială au dreptul firesc de a deveni membrii independenți ai marelui familii a popoarelor libere». Constatînd situația în care se găsesc popoarele care și-au realizat de curînd independența lor, organizîndu-și economia și viața lor socială, Conferința creștină pentru pace arată datoriile ce revin creștinilor pentru reconstrucția vieții din aceste țări. «În ciuda unor rezultate parțiale prin ajutor tehnic, se spune în rezoluție, nu a încetat, pînă în prezent, discriminarea rasială, foamea, nevoia și mortalitatea infantilă, în aceste țări. În fața acestui fapt sîntem conștienți de necesitatea încheierii cît mai grabnice a unui tratat de dezarmare generală și totală, pentru ca astfel sume și mai mari să poată fi întrebuintate pentru ajutorarea acestor țări. De aceea concepem

dezarmarea generală și totală nu numai ca un scop important al păcii, dar și ca o datorie umanitară și de civilizație».

În încheierea rezoluției se arată că activitatea noastră, pentru pace ne așează în deplină solidaritate cu frații și surorile acestor popoare încă dependente sau de curînd eliberate. «Spre această solidaritate a tuturor oamenilor chemăm, ca fii ai lui Dumnezeu, pe toți creștinii din lume. Îi rugăm să contribuie la stăruința pentru realizarea adevăratei libertăți, a dreptății, a bunei stări și a asigurării respectului demnității umane pentru toți oamenii din lume, iar popoarele, bărbații de stat și toți cei ce se străduiesc în mod sincer pentru înlăturarea deplină a oricărei forme de stăpînire colonială, să fie sprijiniți».

După aceste documente au fost adoptate de sesiunea Comitetului consultativ, prof. J. L. Hromadka a rostit cuvîntarea de încheiere a lucrărilor, evidențiind activitatea deosebit de laborioasă depusă de delegați și remarcînd unitatea de vederi în tratarea problemelor luate în discuție.

În seara aceleiași zile, prof. J. L. Hromadka a oferit o mare recepție, în cinstea participanților la sesiunea Comitetului consultativ.

Vineri 18 mai, Comitetul executiv, împreună cu președinții, vicepreședinții și secretarii celor 11 comisii permanente ale Conferinței, au analizat, în ședință de lucru, rezultatele obținute de sesiunea Comitetului consultativ. În cadrul acestei ședințe Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin a vorbit despre progresele realizate de Conferința creștină pentru pace, de la întemeierea ei și pînă în prezent, insistînd asupra intensificării acțiunii creștine pentru pace.

Tot în această ședință s-a trecut la organizarea activității Comisiilor permanente. La invitația pastorului J. N. Ondra, secretarul general al Conferinței creștine pentru pace, președinții celor 11 Comisii permanente au prezentat scurte referate privind planul de activitate al fiecărei Comisii în parte. La sfîrșit s-a hotărît ca fiecare comisie să-și organizeze activitatea în întâlniri separate sau pe cale de corespondență. În acest sens, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin a declarat că va organiza o întâlnire a Comitetului comisiei I-a, al cărui președinte este, în țara noastră «pentru o discuție mai amplă a problemelor legate de pace și dreptate».

Cu acest prilej, Comitetul executiv a aprobat și propunerea P. C. Pr. prof. Milan Šesan, de a se accepta participarea la ședințele Comitetului executiv sau consultativ, a unor supleanți sau înlocuitori, în cazul cînd titularii nu pot participa din diferite motive.

Ședința de lucru a Comitetului executiv a continuat și după amiază, sub președinția prof. J. L. Hromadka, pentru a se definitiva stilizarea și traducerile în limbile oficiale ale Conferinței, a rezoluțiilor adoptate. Se hotărăște de asemenea ca o delegație a Conferinței creștine pentru pace să participe la Congresul mondial pentru dezarmare generală și pace de la Moscova, care va avea loc între 9-14 iulie a. c.

Prof. J. L. Hromadka informează comitetul că la 20 iunie va avea loc la Geneva o nouă Conferință est-vest, între delegații Conferinței creștine pentru pace și cei ai Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

S-au expus apoi diferite rapoarte privind activitatea Mișcării creștine pentru pace în diferite țări din Europa. O prezentare bogată întemeiată pe fapte și date precise, privind popularizarea rezoluțiilor și țelurilor Conferinței creștine pentru pace, în Patriarhia Romînă, a făcut P. C. Pr. prof. Milan Šesan.

După ce se aduc la cunoștință ultimele informații, privind conferința creștină pentru pace, Secretarul general al Conferinței creștine pentru pace, pastorul J. N. Ondra, anunță că viitoarea sesiune a Comitetului executiv va avea loc în luna septembrie a. c., la Moscova.

Ședința Comitetului executiv se încheie cu un cuvînt de mulțumire adresat tuturor participanților de Episcopul reformat Tibor Bartha din Ungaria.

Sîmbătă 19 mai a. c., participanții la lucrările comitetelor executiv și consultativ ale Conferinței creștine pentru pace, au vizitat orașul Karlovy Vary. După amiază delegația Bisericilor din țara noastră s-a înapoiat la Praga.

Duminică, 20 mai, soborul delegaților ortodocși format din Prea Sfințitul Episcop Emilian Timiadis, delegatul Patriarhiei Ecumenice pe lângă Consiliul Ecumenic al Bisericilor, Înalt Prea Sfințitul Nicodim, Arhiepiscopul Iaroslavului și Rostovului, Înalt Prea Sfințitul Iustin, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Înalt Prea Sfințitul Nicodim, Mitropolitul Slivenului, Înalt Prea Sfințitul Ioan Mitropolitul Pragăi și a toată Cehoslovacia, Înalt Prea Sfințitul Ioan, Arhiepiscopul Berlinului, Exarhul Patriarhiei Ruse, pentru Europa Centrală, Prea Sfințitul Episcop Dorotei din Prešov, P. C. Prot. Pr. Cisarz din Belgrad, P. C. Pr. prof. Milan Šesan din Sibiu, P. C. Prot. J. Novak, P. C. Prot. B. Aleš, din Praga și P. C. Prot. Feriz Berki din Budapesta, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Efrem, Patriarhul Gruziei, au săvârșit Sfânta Liturghie, în catedrala «Sfinții Chiril și Metodiu», din Praga. Răspunsurile au fost date de corul catedralei condus de B. Jirak.

În cadrul sfintei Liturghii, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Ioan de Praga a mulțumit înalților Ierarhi și preoților care au liturghisit, subliniind prezența printre ei a P. S. Episcop Emilian Timiadis, delegatul Patriarhiei Ecumenice pe lângă Consiliul Ecumenic al Bisericilor. Prea Fericitul Patriarh Efrem al Gruziei și Prea Sfințitul Episcop Emilian Timiadis au rostit cuvântări de răspuns.

După slujbă a urmat o agapă frățească oferită delegaților ortodocși de Intâistătorul Bisericii Ortodoxe din Cehoslovacia, Înalt Prea Sfințitul Părinte Ioan, Mitropolit de Praga.

Luni 21 mai a. c., Delegația Bisericilor din țara noastră a făcut vizite la Ministerul Învățămîntului și la Ambasada Română din Praga, iar marți 22 mai a. c., s-a înapoiat în țară pe calea aerului, fiind întâmpinată pe aeroportul Băneasa de reprezentanți ai Patriarhiei Române în frunte cu Prea Sfințiii Episcopi Antim Tîrgovișteanul și Teoctist Botoșăneanul, Vicari Patriarhali, precum și de reprezentanți ai Departamentului Cultelor.

ADUNAREA REPREZENTANȚILOR MIȘCĂRII PENTRU PACE DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ

În ziua de 8 iunie 1962, s-au desfășurat la București, în Palatul Marii Adunări Naționale, lucrările Adunării reprezentanților mișcării pentru pace din R. P. Română, convocată din inițiativa Biroului Comitetului Național pentru apărarea Păcii din R. P. Română.

Apărarea și consolidarea păcii este o cauză scumpă a poporului nostru, o năzuință supremă a întregii omeniri.

Intensa muncă pe care o desfășoară poporul nostru pentru înflorirea patriei, pentru ridicarea ei pe culmile progresului și a civilizației vădește un atașament de nezdruccinat față de cauza păcii.

Adunarea reprezentanților mișcării pentru pace din R. P. Română a constituit pentru poporul nostru muncitor un nou prilej pentru realizarea adeziunii de neclintit față de politica externă a guvernului, a solidarității cu toate forțele care luptă pentru pace și securitate internațională. În perioada de pregătire a adunărilor raionale, orașenești și regionale care au precedat marea adunare de la București, au avut loc numeroase manifestări de masă; expuneri, simpozioane, sfaturi ale păcii, discuții în fața hărții, seri de întrebări și răspunsuri, seri literare. În toate aceste ocazii, s-a făcut puternic auzit glasul poporului nostru, luptător hotărât pentru nobila cauză a păcii.

Asigurarea unei păci trainice este o sarcină cu atât mai imperioasă cu cât, în condițiile actuale de dezarmare a tehnicii militare, un nou război mondial ar aduce omenirii calamități și suferințe fără precedent.

În zilele noastre s-au ivit pentru prima oară condițiile obiective pentru preîntâmpinarea unui nou război. Țările socialiste promovează cu energie o politică pătrunsă de grijă pentru destinele popoarelor. Primejdia războiului continuă însă să planeze asupra omenirii, ca urmare a politicii cercurilor imperialiste agresive.

În asemenea împrejurări apare și mai evidentă necesitatea ca popoarele să-și întărească vigilența, să-și unească eforturile în lupta pentru apărarea păcii. Numai prin luptă unită, hotărâtă și organizată a popoarelor, desfășurată fără întârziere și fără răgaz, posibilitatea evitării războiului va deveni realitate.

În scopul unirii și mai strânse a tuturor forțelor care militează pentru dezarmare și pace, pentru statornicirea principiilor coexistenței pașnice a fost convocat, după cum se știe, la Moscova, — din inițiativa Consiliului Mondial al Păcii—Congresul Mondial pentru pace și dezarmare.

Printre punctele de pe ordinea de zi a Adunării reprezentanților mișcării pentru pace din R. P. Română a fost și alegerea delegației care va participa la Congresul Mondial pentru dezarmare și pace, ducând acolo mesajul voinței de pace a întregului nostru popor.

La lucrările marelui for al păcii din țara noastră au luat parte peste 800 de delegați și invitați — eroi ai muncii socialiste, muncitori, ingineri și tehnicieni, colecti-

viști, lucrători din gospodării agricole de stat și stațiuni de mașini și tractoare, conducători ai unor instituții de stat și organizații obștești, academicieni, oameni de știință, cultură și artă, reprezentanți ai cultelor, studenți, pensionari, gospodine, ziariști români și străini.

În prezidiul Adunării au fost aleși reprezentanți de frunte ai mișcării pentru pace din țara noastră, printre care și Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Române.

După ce acad. *Horia Hulubei*, vicepreședinte al Comitetului național pentru apărarea păcii, membru în Consiliul Mondial al Păcii, a deschis lucrările Adunării, cei prezenți au păstrat un moment de reculegere în memoria președintelui Comitetului național pentru apărarea păcii, *Mihail Sadoveanu*, precum și a altor membri ai Comitetului decedați în perioada care a trecut de la ultima Conferință națională a mișcării pentru pace din R. P. Română.

A fost aprobată apoi următoarea ordine de zi:

1. Expunerea «Luptei pentru apărarea păcii, pentru dezarmare generală și totală — sarcină centrală a timpului nostru».
2. Alegerea Comitetului național pentru apărarea păcii din R. P. Română.
3. Alegerea delegației care va participa la Congresul Mondial pentru dezarmare generală și pace.

Expunerea care a constituit primul punct din ordinea de zi a fost făcută de acad. *Mihail Ralea*, vicepreședinte al Comitetului național pentru apărarea păcii, membru al Biroului Consiliului Mondial al Păcii, — fiind subliniată în repetate rânduri prin puternice aplauze.

«Ne-am întâlnit aci — a spus acad. *Mihail Ralea* — pentru a dezbate împreună cea mai importantă și mai arzătoare problemă a zilelor noastre, problema care preocupă în cel mai înalt grad pe toți oamenii cinstiți din lumea întreagă — problema păcii și a răzoiului.

Poporul nostru, angajat într-o măreață operă constructivă, este sincer atașat cauzei păcii... Privind chipul nou al țării, veșmintele luminoase, pline de frumusețe pe care le-au îmbrăcat orașele și satele, noile uzine ce se înalță, șantierele merelu mai numeroase ce apar pretutindeni, ogoarele fără haturi ale gospodăriilor colective, încercăm un legitim sentiment de mândrie patriotică, de satisfacție și bucurie pentru ascensiunea neîntreruptă a țării noastre».

După ce a subliniat încă o dată «gigantica operă constructivă pe care harnicul nostru popor o înfăptuiește», acad. *Mihail Ralea* a spus, în continuare: «Pe deplin încredințată că realizările pe drumul desăvârșirii construcției socialismului în patria noastră sînt o contribuție la întărirea forțelor păcii în lumea întreagă, mișcarea pentru apărarea păcii din R. P. Română își manifestă adevărată mândrie la măreața operă constructivă ce se înfăptuiește, sub conducerea partidului, pentru înflorirea patriei, pentru prosperitatea poporului nostru».

Subliniind apoi că în prezent nu există problemă mai stringentă, mai de răspundere pentru țări și popoare, decît preîntîmpinarea unui nou război, *Mihail Ralea* a continuat: «Cele două războaie mondiale în vîltoarea cărora a fost aruncată în trecut omenirea au adus zeci de milioane de jertfe omenești și pierderi incalculabile. Înțelege însă oricine că în cazul unui nou război mondial, acum, cînd tehnica militară a cunoscut o dezvoltare nemaipomenită, cînd există arme cu o uriașă capacitate de distrugere, calamitățile pe care el le-ar aduce popoarelor ar fi incomparabil mai mari decît acelea ale trecutelor războaie mondiale.

Spre fericirea popoarelor, spre binele cauzei păcii, în viața internațională au avut loc schimbări radicale, care au o influență hotărîtoare asupra dezvoltării evenimentelor. Trăim într-o epocă în care forțele păcii și progresului precumpănesc asupra forțelor războiului și agresiunii, iar această superioritate în raportul de forțe se accentuează neconștient în favoarea forțelor care apără pacea».

Amintind că realitățile contemporane «demonstrează că în prezent adevăratul războiului li se opun forțe uriașe, în continuă creștere», vorbitorul a reliefat că «forța fundamentală a apărării păcii, principala ei chează este sistemul mondial socialist... Prin strălucitele victorii obținute pe tărîmul construcției pașnice în folosul omului,

prin gigantica forță materială și morală, prin capacitatea de atracție pe care o exercită politica lui de apărare consecventă a păcii, sistemul mondial socialist s-a transformat în factorul determinant al dezvoltării istorice în direcția corespunzătoare intereselor tuturor popoarelor, în direcția păcii și progresului».

Pozițiile apărătorilor păcii sînt întărite, de asemenea, și de mărețul proces istoric al prăbușirii sistemului colonial, precum și de «politica altor state nesocialiste, care, înțelegînd pericolul pe care-l implică participarea la blocurile militare agresive, se pronunță pentru neutralitate și dezvoltarea relațiilor de colaborare cu toate țările».

«Unul din factorii importanți ai vieții internaționale — a accentuat acad. Mihail Ralea — îl constituie dezvoltarea continuă a marii noastre mișcări, mișcarea contemporană împotriva războiului, pentru apărarea păcii. Forța acestei mișcări constă în caracterul ei de masă, activ și eficient, în faptul că la ea participă organizații naționale și internaționale, uniuni și organizații sindicale, de femei, de tineret, studenți, personalități de vază de cele mai diferite concepții politice, filozofice și religioase. La baza acțiunilor lor unite stă năzuința comună spre asigurarea unei păci trainice, convingerea că în zilele noastre masele pot avea un rol tot mai activ în rezolvarea problemelor vieții internaționale».

Amintind și de o serie de acțiuni de masă și de personalități din țările occidentale care au o poziție militantă pentru pace, acad. Mihail Ralea a spus: «De aici din adunarea noastră, ne reafirmăm simpatia, sprijinul, solidaritatea cu toți cei care înțelegînd marele comandament al vremii noastre și-au dat mîna în apărarea vieții».

Referindu-se la tabloul însuflețitor al uriașelor forțe contemporane care se contrapun adeptilor agresiunii, vorbitorul a subliniat: «Dacă toate aceste forțe vor acționa unite, din ce în ce mai activ și mai organizat, războiul va putea fi preîntîmpinat, iar, pe măsura întăririi continue a lagărului socialist, a tuturor forțelor care apără pacea, se ivește posibilitatea ca războiul mondial să fie exclus definitiv din viața societății».

După ce a înfățișat în linii generale inițiativele și acțiunile de politică externă ale Uniunii Sovietice și ale celorlalte state socialiste, îndreptate consecvent spre micșorarea încordării internaționale, zădărnicierea acțiunilor cercurilor agresive și consolidarea păcii, acad. Mihail Ralea a subliniat în continuare: «Soluția radicală pentru asigurarea păcii o constituie dezarmarea generală și totală, problema numărul unu a vieții internaționale. «Dezarmarea generală — spunea laureatul Premiului Nobel, profesorul american Linus Pauling — a devenit azi temelia temeliiilor vieții și libertății popoarelor». Un asemenea mod de a sugera soluția-cheie pentru evitarea unui război atomic ar trebui însușit de toți compatrioții săi, inclusiv membrii așa-numitei societăți utopice americane care își pierd timpul cu amenajarea unui atol rătăcit în sudul Pacificului într-un fel de «arcă a lui Noe» pentru un grup de persoane riguros selecționate. N-ar fi mai înțelept ca eforturile comune ale oamenilor de stat, diplomaților și ale tuturor oamenilor planetei noastre să se unească pentru o conviețuire pașnică în folosul tuturor, astăzi cînd pînă și o greșeală tehnică sau nebunia unor maniaci ar putea fi scînteia în stare să dezlănțuie un incendiu termonuclear?».

După ce a evidențiat propunerile și eforturile depuse de delegațiile țărilor socialiste la actuala conferință de la Geneva, vorbitorul a spus că «din păcate, rezultatele obținute pînă în prezent la Geneva sînt departe de a fi satisfăcătoare», răspunderea pentru această situație aparținînd în întregime puterilor occidentale.

«Sînt deja două luni de cînd lumina incandescentă a ciupercilor exploziilor atomice din zona insulei Christmas a dat în vileag intenția cercurilor agresive de a înteți cursa înarmărilor, de a accentua și mai mult încordarea internațională. Ignorînd apelurile la rațiune, valurile de proteste ale opiniei publice ce se succed cu amploare crescîndă, aceleași cercuri au trecut la explozii nucleare în păturile superioare ale atmosferei, învecinate cu spațiul cosmic. Guvernul Statelor Unite și-a asumat astfel o grea răspundere pentru extinderea cursei înarmărilor în Cosmos, pentru noile prejudicii pe care le aduce păcii. De la această tribună — a spus acad. Mihail Ralea — condamnăm cu indignare asemenea acte contrare intereselor securității și progresului popoarelor. Spațiul cosmic trebuie să fie o zonă a păcii, un laborator de cercetări și colaborare în folosul tuturor».

Acad. Mihail Ralea a menționat apoi problema germană, ca una dintre problemele esențiale ale vieții internaționale, subliniind că «participanții la blocul agresiv N.A.T.O. încurajează activitatea militaristilor vest-germani, care nu-și ascund intențiile revanșarde».

D-Sa a amintit totodată poziția statelor socialiste, care «militază pentru lichidarea rămășițelor celui de al doilea război mondial, prin încheierea tratatului de pace cu Germania și normalizarea pe această cale a situației din Berlinul occidental».

Referindu-se la o serie de alte exemple ale politicii promovate de cercurile imperialiste agresive, vorbitorul a spus în continuare: «Politica ostilă păcii și înțelegerii internaționale este condamnată de popoare, suferă eșec după eșec, duce la izolarea promotorilor ei... Actuala situație internațională impune guvernelor țărilor occidentale să dea dovadă de tot mai multă înțelepciune politică, să nu ignoreze realizările majore ale contemporaneității».

Ocupându-se de politica externă a R. P. Române, Mihail Ralea a arătat că țara noastră «militază consecvent pentru dezvoltarea relațiilor cu toate țările, indiferent de orînduirea lor social-economică. An de an s-au dezvoltat relațiile diplomatice, economice și culturale ale țării noastre cu statele ce și-au cucerit independența din Asia, Africa și America Latină. Propunerile țării noastre privind crearea unei zone denuclearizate în sud-estul Europei și înfăptuirea unei largi colaborări balcanice au găsit un puternic răsunet. Ele devin cu atât mai actuale acum cînd numeroase state recunosc însemnătatea stabilirii de zone denuclearizate ca un pas important spre înfăptuirea dezarmării generale și totale».

Subliniind apoi caracterul larg, reprezentativ al mișcării pentru pace din țara noastră, Mihail Ralea a trecut în revistă principalele ei activități pe plan intern și internațional, spunînd, între altele:

«În colaborare cu organizațiile de masă și obștești, comitetele de luptă pentru pace de pe întreg cuprinsul țării au organizat diverse manifestări la care au luat parte zeci și sute de mii de cetățeni care și-au exprimat adevărată deplină față de politica de pace și înțelegere între popoare promovate de statul nostru. Munca entuziastă a zecilor de mii de activiști obștești ai comitetelor de luptă pentru pace a cuprins toate categoriile sociale, unind în cadrul manifestărilor pentru pace oameni de cele mai diferite profesii, preocupări, reprezentanți ai cultelor».

Acad. Mihail Ralea a vorbit apoi despre Congresul mondial pentru dezarmare generală și pace convocat pentru luna iulie a. c. la Moscova, arătînd că ideea convocării lui a fost îmbrățișată călduros în țara noastră și se bucură de un larg ecou în întreaga lume.

«Congresul va prilejui o discuție liberă și sinceră asupra tuturor problemelor privind pacea și dezarmarea, cu participarea reprezentanților a diferite păături sociale, concepții politice și religioase... Delegații noștri vor trebui să aducă la Congres o contribuție activă la discutarea tuturor problemelor. Călăuza lor va fi dorința sinceră de înțelegere și colaborare în slujba păcii, a întregului nostru popor. Delegații pe care îi vom alege vor exprima la Congres sentimentele și hotărîrea ce ne animă pe toți de a munci neprecupețit pentru înflorirea și întărirea patriei socialiste, principală contribuție pe care o aduce R. P. Română în frontul luptătorilor pentru pace. Delegației noastre la Congresul mondial pentru dezarmare generală și pace să-i încredințăm mandatul de a afirma hotărîrea poporului român de a lupta pentru destinderea încordării internaționale, stăvilirea cursei înarmărilor, pentru dezarmarea generală și totală. Delegația noastră va milita pentru apropiere, coeziunea tuturor celor ce sînt sincer atașați cauzei păcii, fără deosebire de opinii sau credințe», — a spus acad. Mihail Ralea în partea finală a expunerii sale.

În încheiere, d-sa a spus: «Drumul spre o pace trainică este cel al luptei active a popoarelor. În această luptă poporul român, ca și pînă acum, își va aduce întreaga contribuție. Privim cu optimism viitorul. Forțele ce apără pacea sînt imense. Luptînd unite, ele sînt capabile să zădărnicească uneltirile dușmanilor păcii și să asigure popoarelor un climat prielnic muncii pașnice, creatoare. Adevărul și rațiunea vor triumfa! Cauza păcii este de neînvins!».

După expunerea academicianului Mihail Ralea, Adunarea a ales în unanimitate o comisie de propuneri în vederea alegerii Comitetului național pentru apărarea păcii și a delegației care va participa la Congresul Mondial pentru dezarmare generală și pace de la Moscova.

În continuarea lucrărilor, au început discuțiile pe marginea expunerii.

Luînd cuvîntul acad. *George Călinescu*, după ce a înfierat războiul pe care-l pregătesc cercurile agresive, a spus printre altele: «Noi pornim plini de vigoare și de optimism la lupta pentru pace, știind bine că masele populare de pretutindeni și intelectualii cu inimă umană și rațiune sănătoasă sînt alături de noi, indiferent de concepțiile lor filozofice, confesionale și politice... Intelectualii de pretutindeni, gînditori, artiști, oameni politici democrați, unii cu convingeri religioase își ridică vocea în contra primejdiei războiului atomic, ce ne pîndește în orice clipă, făcînd apel la conștiința oamenilor de bine și la solidaritatea între popoare chemate să se alăture luptei pentru înțelegerea între guverne spre a le decide să discute și să cadă de acord asupra singurului chip de a înlătura catastrofa, de a înlătura dezarmarea generală și totală... Oamenii muncii din Republica Populară Romîna doresc arzător dezarmarea și folosirea energiei nucleare în scopuri pașnice, fiindcă ei vor să fabrice tractoare și mașini industriale, iar nu țevi de tun».

Au vorbit apoi: prof. univ. *Aurel Beleş*, *Vasile Mușat*, vicepreședinte al C.C.S., și *Dan Bădărău*, cercetător principal la institutul de filozofie al Academiei R. P. Romîne.

Artistul poporului *Sică Alexandrescu* a dat citire următorului cuvînt de salut adresat Adunării reprezentanților mișcării pentru pace din R. P. Romîna de către Consiliul Mondial al Păcii.

«În numele Consiliului Mondial al Păcii adresăm salutările noastre călduroase și cordiale Adunării partizanilor păcii din țara dv.»

Poporul romîn, prin succesele sale în realizarea vieții economice, sociale și culturale în țara dv. aduce o mare contribuție la lupta pentru dezarmarea generală și totală, pentru apărarea păcii și securității popoarelor, pentru prevenirea unui nou război mondial, pentru promovarea principiilor coexistenței pașnice între state cu sisteme sociale diferite.

Consiliul Mondial al Păcii acordă o înaltă apreciere meritelor poporului romîn, tuturor partizanilor păcii din țara dv. pentru contribuția lor eficientă la munca Mișcării mondiale pentru pace, pentru întărirea și eficacitatea ei.

Vă dorim, dragi prieteni, noi victorii în realizarea grandioaselor dv. planuri de înflorire a frumuseții dv. patrii, pentru triumful dezarmării generale, pentru eliminarea războiului, pentru stabilirea unei păci trainice în lume, pentru prietenie între popoare».

Secretar al Consiliului Mondial al Păcii
Prof. V. CIHIKVADZE

Reluîndu-se discuțiile, *Prea Fericitul Patriarh Justinian* a ținut următoarea cuvîntare:

*Iubiți frați,
Stimați reprezentanți ai mișcării pentru pace din țara noastră,*

În numele Bisericii Ortodoxe Romîne, salut cu deosebită bucurie această măreață Adunare a reprezentanților mișcării pentru pace, care exprimă dorința fierbinte și hotărîrea fermă a poporului romîn de a sluji marea cauză a făuririi unei lumi a păcii.

Prezența Bisericii Ortodoxe Romîne alături de întregul nostru popor și alături de toate popoarele iubitoare de pace, în acțiunile hotărîte ale Mișcării Mondiale pentru apărarea păcii, precum și aportul pe care ea l-a adus în aceste acțiuni nobile, sînt cunoscute și ele s-au bucurat de înalta prețuire a conducătorilor Republicii Populare Romîne și a poporului

nostru. De aceea, nu voi mai aminti inițiativele și faptele ziditoare de pace pe care le-au întreprins ierarhii, clericii și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române încă din 1948, când căpeteniile Bisericilor Ortodoxe întrunite la Moscova au adresat creștinilor de pretutindeni cea dintâi chemare pentru apărarea păcii, și pînă în aceste zile, când întreaga omenire ia parte cu însuflețire la pregătirea Congresului mondial pentru dezarmare generală și pace, care se va ține în curînd tot la Moscova. Socotesc, însă, de datoria mea să subliniez în acest for reprezentativ al luptătorilor pentru pace din țara noastră, că participarea sinceră și hotărîtă a Bisericii Ortodoxe Române la mișcarea mondială pentru pace a izvorît din însăși învățătura ei de credință, din poruncile Mîntuitorului Iisus Hristos —, care pentru noi este și va fi de-a pururi «Domnul Păcii». Ca și alte Biserici Ortodoxe din lume, Biserica noastră este conștientă de faptul că nici o Biserică creștină — mai mult chiar: nici o religie de pe pămînt — nu poate alege altă cale, decît calea slujirii păcii, dragostei și înțelegerii dintre oameni. Nici o religie, în general, și nici o Biserică creștină, în special, nu are dreptul să propovăduiască ura și dezbinarea; toate au datoria sfîntă să vestească și să slujească dragostea și înfrățirea dintre oameni, pacea și conlucrarea lor, spre binele tuturor. Dacă astăzi mai există unele Biserici și comunități creștine ai căror conducători s-au pus în slujba celor ce uneltesc dezlănțuirea de noi războaie, — apoi este bine să se știe că asemenea conducători nu au nimic comun cu creștinismul, care este prin excelență religia păcii, a dragostei, a bunei înțelegeri, a frăției între toți oamenii.

Biserica Ortodoxă Română este fericită să constate că Bisericile Ortodoxe, ca și numeroase alte Biserici creștine, nu au trădat mesajul evanghelic, nu au trădat adevărata învățătură de credință creștină. Ele au văzut limpede că în zilele noastre, idealurile sfînte ale Evangheliei se identifică cu cele mai nobile aspirații ale omenirii de pretutindeni. Cîntarea îngerească din noaptea sfîntă a Nașterii Mîntuitorului a vestit «pe pămînt pace» (Luca, II, 14); toate popoarele cer astăzi cu fermitate ca pacea să domnească în lume. Dumnezeu însuși a vestit prin glasul prorocului Său «prefacerea săbiilor în pluguri și a lăncilor în seceri» și a poruncit ca «nici un neam să nu mai ridice sabia împotriva altuia și să nu-și mai facă războaie» (Isaia, II, 4); omenirea întreagă cere astăzi dezarmare mondială și înlăturarea războaielor dintre state. Sfînta noastră Scriptură spune lămurit că «nu mai este rob nici slobod», ci toți sînt una în Hristos Iisus» (Galateni, III, 28); lumea cere azi, cu o vigoare necunoscută în istorie, abolirea definitivă a colonialismului și deplina îndreptățire a tuturor popoarelor la bunurile pămîntului și la roadele muncii lor. Porunca dragostei și frăției între toți oamenii este prezentă, de la un capăt la altul al Evangheliei creștine; popoarele cer astăzi înțelegere și colaborare pașnică între toate statele din lume. Iată, deci, că sprijinind strădaniile ce se depun în prezent de întreaga omenire pentru realizarea înaltelor ei aspirații, Bisericile creștine au posibilitatea de a vedea împlinite înseși comandamentele de bază ale credinței lor mîntuitoare.

Mergînd cu hotărîre pe această cale, Biserica Ortodoxă Romîna a slujit cauza sfîntă a păcii și pe plan extern, în toate împrejurările: la întîlniri ale căpeteniilor de Biserici, în conferințe pan-ortodoxe, cum a fost cea ținută la Rhodos în toamna anului trecut, sau în mari foruri creștine internaționale, cum sînt Consiliul Ecumenic al Bisericilor și Mișcarea creștină pentru pace de la Praga,—aducînd contribuția sa la formarea unei conștiințe creștine mondiale asupra responsabilității morale ce revine creștinilor în rezolvarea marilor probleme contemporane. În acest sens, țin să amintesc Adunării reprezentanților mișcării pentru pace că, în urmă cu cîteva zile, în cadrul convorbirilor pe care le-am avut la București cu Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei și a toată Rusia, am discutat amănunțit îndatoririle și perspectivele Bisericilor noastre față de îngrijorătoarea situație internațională actuală, tocmai în spiritul răspunderii noastre de creștini pentru soarta lumii și a oamenilor. Am mărturisit încă o dată cu acest prilej, convingerea fermă a Bisericii Ortodoxe Romîne că problema fundamentală a ceasului de față este înșăptuirea dezarmării generale și totale, sub un control internațional riguros și eficace. Am subliniat, de asemenea, faptul că ierarhii, clericii și credincioșii noștri împărtășesc întru totul îngrijorarea tuturor oamenilor, față de reluarea unor noi serii de experiențe atomice, al căror început a fost făcut de curînd în insula Christmas. Nutrind aceleași gînduri și aceeași dorință sinceră de slujire a idealurilor sfinte ale credinței noastre, împreună cu Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Ruse, am îndreptat către creștinii de pretutindeni chemarea părintească de a se ridica cu hotărîre împotriva acestui rău al lumii de azi și a cere cu tărie încetarea oricăror experiențe de acest fel. Această chemare capătă un sens mult mai profund în urma primejdiei și mai îngrozitoare, pe care o reprezintă măsurile luate de Statele Unite ale Americii de a efectua experiențe cu bombe nucleare în atmosferă, la mari înălțimi, acolo unde urmările unor asemenea experiențe pot influența viața omenirii întregi.

Conștientă de răspunderea ce-i revine, Biserica Ortodoxă Romîna nu va înceta să sprijine și în viitor toate acțiunile menite să înlăture amenințările ce planează în prezent asupra lumii, să elimine din viața omenirii războaiele cu întregul lor cortegiu de suferințe și distrugerii de bunuri materiale și spirituale, să asigure tuturor popoarelor o pace reală, în care să domnească înaltele idealuri morale de dragoste, libertate, dreptate și frăție.

Rog pe solii mișcării pentru pace din Republica Populară Romîna, care vor duce în marele sobor al păcii ce se va ține la Moscova mesajul voinței de pace a poporului nostru, să amintească acolo că Biserica Ortodoxă Romîna este alături de întregul popor român în lupta sa hotărîtă pentru dezarmare, pentru pace și înțelegere între popoare. Să dea glas și convingerii noastre nestrămutate că forțele păcii vor triumfa asupra forțelor războiului, deoarece noi, ca slujitori și închinători ai lui Hristos, știm că pacea este o poruncă a lui Dumnezeu, iar «făcătorii de pace, fii ai lui Dumnezeu se vor chema!»

Și acest adevăr în care noi credem și pe care-l mărturisim ne dă puteri de nebiruit, ca să nu încetăm munca și lupta noastră pînă în ziua în care pe pămînt va domni pacea, înțelegerea și dragostea.»

Au vorbit apoi prof. univ. *Jean Livescu*, rectorul Universității din București, scriitorul *Tudor Teodorescu-Braniște* și *Aneta Ion*, mamă eroină, muncitoare fruntașă la Fabrica de ulei «Fiiimon Sîrbu».

Acad. *Mihail Beniuc* a citit scrisorile adresate de academicienii *Ion Agîrbiceanu* și *Tudor Arghezi*.

«Intențiile războinice nu încetează a încolți, cînd într-un continent cînd într-altul, cînd mai la iveală și cînd pe furîș, mascate de cîte un principiu fățarnic — spune scriitorul Tudor Arghezi în scrisoarea sa.

Otrăvirea buruiiană trebuie stîrpită pretutindeni, din rădăcini. Rădăcina ei trebuie căutată în capul nebun al demenților pîtiți în cîte o falsă filozofie, ba rasistă, ba albă, ba cafenie, ba nazistă, ba fascistă, ba militaristă.

Această spurcată și odioasă calamitate în loc să descrească, a sporit, agravată de cînd cu născocirile științifice, puse în slujba războiului. Alienații mintali își pun speranțele patologice în armele nucleare, uitînd că o dată cu toată lumea pier și ei, printre cei dintîi.

Am citit într-o publicație străină o statistică a exploziei atomice de la Hiroșima și Nagasaki. O singură bombă a ucis pe loc 200.000 de oameni, plus zecile de mii de oameni cu moartea amînată, moartea treptată, în timp.

Statistica preciza că puterea bombelor actuale, din depozitele tănuite, e înfinit mai mare decît a celor din Japonia.

Remediul e unul singur — spune acad. Tudor Arghezi în încheierea scrisorii sale. Voința dîrză și activă de pace. Nu voință abstractă, omenirea e sătulă de vorbe goale, ci voință aplicată, voință-fapt, voință-acțiune».

Luînd cuvîntul acad. *Tudor Vianu*, a arătat că singurul mijloc capabil să îndepărteze primejdia unui război planetar este cel propus de Uniunea Sovietică prin glasul lui *N. S. Hrușciov*: dezarmarea generală și totală. «Există adevăruri care înaintează. Ideea dezarmării generale și totale este un adevăr în mers, pentru că este gîndit de rațiunea omului și simțit de inima lui».

Au mai vorbit apoi: prof. univ. *Mihail Ghelmegeanu*, artistul poporului *Corneliu Baba*, actrița *Liliana Tomescu*, *Andreas Liliu*, scriitor de limba germană, dr. *Mozes Rosen*, șeful cultului mozaic, *Gh. Velcescu*, vechi militant al mișcării muncitorești din țara noastră și poetul *A. Bakonski*.

În ședința de după-amiază, acad. *N. Gh. Lupu* a adus la cunoștința participanților că pe adresa Adunării au sosit numeroase telegrame de salut din partea unor colective de muncitori, unități socialiste din agricultură, oameni de știință și cultură, precum și din partea comitetelor pentru apărarea păcii din R. P. Bulgaria, R. P. Polonă și U.R.S.S.

A vorbit apoi, în cadrul discuțiilor, *Dumitru Miron*, directorul Uzinelor «Grivița Roșie». A urmat la cuvînt acad. *Horia Hulubei*, care, arătînd pericolul exploziilor nucleare pentru viață în genere, a subliniat printre altele: «Prin forța lor unită, popoarele pot determina sfărîmarea mecanismelor de aprindere a bombelor, pentru a da civilizației combustibilul din bombe, această avere imensă pe care o așteaptă era atomică spre a-și deschide calea nestînjinită spre fericirea omenirii».

La rîndul său, acad. *Atanase Joja*, președintele Academiei R. P. Romîne, a spus în încheierea cuvîntării sale: «De la această tribună adresăm o chemare tuturor oamenilor de rațiune — oameni de știință, de litere, artă, reprezentanți ai vieții publice de pretutindeni — indiferent de concepții, convingeri sau credințe: să ne unim eforturile în numele bunului de preț al tuturor oamenilor — pacea».

În cadrul discuțiilor au mai luat cuvîntul: eroul muncii socialiste *Dumitru Tudose*, președintele G. A. C. Stoicănești, regiunea Argeș, prof. univ. *Bologh Edgar*, monseniorul *Francisc Augustin*, conducătorul Arhiepiscopiei romano-catolice de București —, care a declarat, în numele său și al păstoriților săi, că sprijină «cu toată inima toate acțiunile care sînt menite să ajute și să grăbească instaurarea păcii —, ing. *Gh. Prunache* de la termocentrala Borzești, prof. univ. *Traian Ionașcu*, prof. univ. *Dumitru Dumitrescu*, tînărul muncitor *Aurel Chiriță* de la Uzinele «Republica», episcopul reformat de Oradea *Alexandru Buthi*, scriitorul *Titus Popovici*, episcopul *Friedrich Müller*, șeful Bisericii Evanghelice *C. A.*, sculptorul *Oscar Han*, prof. univ. *D. Pippidi*, oțelarul *Ilie Bleotu* de la Combinatul siderurgic Hunedoara, prof. arhitect *Octav Doicescu*, și muncitorul *Ștefan Mușat* de la Uzinele «23 August».

După încheierea discuțiilor a fost ales, în unanimitate, Comitetul Național pentru apărarea păcii din Republica Populară Romînă, compus din 170 de membri — printre care se numără și reprezentanții Bisericii noastre ortodoxe, I. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei și P. C. Pr. *Alexandru Ionescu*, Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor —; a fost aleasă, de asemenea, și delegația care va reprezenta mișcarea pentru pace din țara noastră la Congresul Mondial pentru dezarmare generală și pace, — delegație din care face parte și I. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei. Președinte al Comitetului a fost ales acad. *Mihail Ralea*.

Asistența a aprobat în unanimitate *moțiunea Adunării reprezentanților mișcării pentru pace din R. P. Romînă*.

În moțiune se arată că Adunarea a prilejuit o nouă și puternică afirmare a atașamentului poporului romîn față de nobilele idei ale coexistenței pașnice, prieteniei și păcii între popoare.

Subliniind că apărarea păcii a devenit în zilele noastre o cauză scumpă a popoarelor, moțiunea arată că însuși progresul omenirii este în strînsă legătură cu înlăptuirea dezarmării generale și totale.

În epoca noastră există forțe uriașe capabile să înfrîneze pe agresori, să-i oblige să țină seama de voința popoarelor. În apărarea păcii acționează puternicul lagăr al țărilor socialiste, cu imensa lui forță materială și morală, statele independente din Asia, Africa și America Latină, vital interesate în menținerea păcii, mișcarea muncitorească din întreaga lume, largă mișcare mondială pentru pace, care cuprinde în rîndurile sale oameni de diferite categorii sociale, cu diverse convingeri politice, sociale, religioase.

În continuare în moțiune se spune: «Cu un sentiment de legitimă mîndrie patriotică, noi, reprezentanții mișcării pentru pace din R. P. Romînă, ne exprimăm profundul atașament față de marea operă de construcție pașnică, pe care o înlăptuiesc clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, sub călăuzirea încercată a partidului. Adunarea noastră își manifestă deplinul sprijin față de politica externă a partidului și guvernului, care exprimă interesele poporului și este pusă în slujba mărețelor idealuri de pace și prietenie între toate popoarele lumii».

Mai departe moțiunea arată:

«Cu profundă indignare, noi, participanții la această Adunare, condamnăm politica contrară intereselor păcii, pe care o duc cercurile agresive din Occident. Reluarea de către Statele Unite ale Americii a experiențelor nucleare în atmosferă, în timp ce la Geneva se poartă tratative de dezarmare, constituie o sfidare la adresa popoarelor, un act menit să sporească încordarea internațională și să intensifice cursa înarmărilor. De o gravitate deosebită prin consecințele pe care le poate avea pentru progresul științific, sănătatea oamenilor și interesele păcii sînt planurile S.U.A. de a efectua explozii nucleare în Cosmos. Inițiatorii lor își asumă o grea răspundere în fața popoarelor lumii».

Pentru a înfrîna uneltirile cercurilor agresive sînt mai necesare ca oricînd acțiunile unite ale tuturor organizațiilor, partidelor, grupărilor, ale tuturor oamenilor iubitori de

pace, independent de concepțiile lor politice, sociale sau religioase. În unitatea și lupta lor activă stă chezașia triumfului păcii».

Moțiunea redă chemarea adresată de participanții la Adunare tuturor prietenilor păcii din întreaga lume de a-și uni eforturile, peste deosebirile de convingeri politice, pentru a înlăptui năzuința fierbinte a omenirii — o lume fără arme, fără războaie.

Exprimînd convingerea fermă a poporului nostru că apropiatul Congres mondial pentru dezarmare generală și pace va constitui o puternică manifestare a unității forțelor păcii în lupta pentru atingerea acestor țeluri scumpe, moțiunea subliniază în încheiere:

«Adunarea reprezentanților mișcării pentru pace din R. P. Romîna dă mandat delegaților pe care i-a ales să exprime la Congres voința de pace a poporului romîn, hotărîrea lui de a lupta consecvent pentru înlăptuirea țelurilor acestei grandioase manifestări — destinderea încordării internaționale, curmarea cursei înarmărilor, realizarea dezarmării generale și totale.

Adunarea reprezentanților mișcării pentru pace din țara noastră cheamă pe toți cetățenii din patria noastră să-și înzecească eforturile în munca și lupta plină de abnegație pentru înflorirea și întărirea țării noastre socialiste, pentru triumful păcii în lumea întreagă».

Într-o atmosferă de entuziasm, participanții la Adunare au adoptat o *scrisoare adresată Președintelui Consiliului de Stat, Domnul Gheorghe Gheorghiu-Dej*, în care se spune între altele:

«Adunarea reprezentanților mișcării pentru pace din Republica Populară Romîna, care și-a desfășurat lucrările la București în ziua de 8 iunie 1962, a constituit o nouă și puternică demonstrație a voinței de pace a poporului romîn, constructor al socialismului.

Ne exprimăm convingerea deplină — se spune mai departe în scrisoare — că actualul raport de forțe pe arena internațională, favorabil păcii și socialismului, face posibilă mai mult ca oricînd preîntîmpinarea războiului».

Subliniindu-se că pentru menținerea și consolidarea păcii, pentru coexistență pașnică și dezarmare generală și totală militează cu fermitate țările socialiste, alte state iubitoare de pace, masele populare din întreaga lume, straturi largi ale opiniei publice, grupări și categorii sociale cu cele mai diferite concepții politice, sociale, religioase, în scrisoare se spune: «Unirea tuturor acestor forțe, nepregetata lor activitate împotriva politicii cercurilor agresive sînt chezașia succesului în lupta pentru apărarea păcii, pentru dezarmarea generală și totală».

În continuare, în scrisoare se subliniază:

«Este un prilej de îndreptățită mîndrie patriotică faptul că munca plină de avînt a poporului nostru, realizările sale în uzine, pe ogoare, în știință și cultură, întreaga politică internă și externă a statului nostru constituie o contribuție de seamă la lupta pentru cauza păcii și a progresului social.

Delegații mișcării pentru pace și-au exprimat sprijinul deplin față de politica externă a țării noastre, politică de continuă întărire a relațiilor frățești cu Uniunea Sovietică, cu celelalte țări socialiste, de lărgire a legăturilor politice, economice și culturale cu toate statele, indiferent de orînduirea lor socială, pe baza principiilor coexistenței pașnice. La O.N.U., în Comitetul celor 18 state pentru dezarmare, în alte foruri internaționale răsună astăzi cu putere glasul poporului romîn. Patria noastră se bucură de un înalt prestigiu pe plan internațional».

În scrisoare se spune că delegații aleși de Adunare pentru a reprezenta mișcarea pentru pace din România la Congresul mondial pentru dezarmare generală și pace au fost împuterniciți să ducă la această importantă manifestare a mișcării pentru pace din lumea întreagă nestrămütata hotărîre a poporului nostru de a pune toate forțele sale în slujba preîntîmpinării războiului, pentru apărarea securității popoarelor.

În încheierea scrisorii se subliniază:

«Asigurăm conducerea țării că și în viitor mișcarea pentru pace din țara noastră, unind cele mai largi pături ale populației, va milita cu înflăcărare pentru înlăptuirea politicii Partidului Muncitoresc Român, punând întreaga sa activitate în slujba dezvoltării și prosperității patriei noastre, a ridicării ei pe culmile cele mai înalte ale civilizației, în slujba păcii și prieteniei între popoare».

Cuvîntul de închidere a lucrărilor Adunării a fost rostit de președintele Comitetului național pentru apărarea păcii, acad. *Mihail Ralea*.

A avut loc, apoi, ședința plenară a noului Comitet național pentru apărarea păcii. Cu acest prilej a fost constituit Biroul Comitetului, din care fac parte: președinte — acad. *Mihail Ralea*, — vicepreședinți — *Corneliu Baba*, artist al poporului, *Vasile Mușat*, vicepreședinte al C. C. S., acad. *Nicolae Gh. Lupu*, acad. *Ștefan Nicolau* și membri — *Marcel Breslașu*, scriitor, acad. *Elie Carafoli*, prof. univ. *Ion Creangă*, prof. univ. *Dumitru Dumitrescu*, prof. univ. *Mihail Ghelmegeanu*, *Filip Geltz*, vicepreședinte al Centrocop., *Suzana Gîdea*, membră în Consiliul național al femeilor, *Gheorghe Ionescu*, președintele Consiliului local al sindicatelor București, prof. univ. *Jean Livescu*, prof. univ. *Ștefan Peterfi*, prof. *Nicolae Petruțian*, prof. *Sanda Rangheț* (secretar), acad. *Raluca Ripan*, *Andrei Ștefan*, membru al Biroului C. C. al U.T.M.

Seara a avut loc la Teatrul de operetă un spectacol cu opereta «Lysistrata», dat în cinstea participanților la Adunarea reprezentanților mișcării pentru pace din Republica Populară Română.

ÎMBRUMĂRI PASTORALE

POVĂȚURI ȘI INDEMNURI PĂRINTEȘTI

SPICUIRI DIN PASTORALELE DE PAȘTI ALE IERARHILOR BISERICII ORTODOXE ROMINE

Marile sărbători creștine ortodoxe de peste an Nașterea și Învierea Domnului nostru Iisus Hristos sînt adevărate popasuri duhovnicești de reculegere și întremare pentru credincioșii Sfintei noastre Biserici strămoșești. Cu acest prilej, Înalții Ierarhi ai Bisericii Ortodoxe, păstrînd cu sfințenie rînduiala vechilor predanii, trimit clerului și credincioșilor scrisori pastorale pline de învățături și îmbărbătări duhovnicești, dar mai ales de calde îndemnuri și povățuiri părintești, spre tot lucrul bun, spre o viațuire creștinească, pașnică, împlinind cu osîrdie, sfaturile și poruncile bisericesti, precum și îndatoririle cetățenești.

Considerînd că învățăturile și îndemmurile cuprinse în Pastoralele de Paști trimise de Ierarhii Bisericii noastre eparhiilor pe care le călăuzesc pe calea mîntuirii și a păcii sînt de mult folos tuturor preoților și credincioșilor, precum și cititorilor revistei noastre, publicăm în paginile următoare obișnuitele spicuiuri din Pastoralele prilejuite Ierarhilor noștri de sărbătorirea marelui praznic, din acest an, al Învierii Domnului nostru Iisus Hristos.

*

1. Pastorală *Prea Fericitului Patriarh Justinian* — tipărită în întregime în numărul trecut al revistei noastre, — ne învață că pentru a ne învrednici «de darul cel neprețuit al vieții veșnice, pe care l-a adus Învierea lui Hristos» trebuie să aflăm, prin rugăciune, căile «prin care pătrund în cugete și în inimi lumina și bucuria Învierii...». Aceste căi sînt: *dragostea unirea și pacea*. Arătîndu-ne că Sfînta Scriptură ne îndeamnă să trăim în dragoste și unire unii cu alții, ca lîi ai aceluiași Dumnezeu, Prea Fericitul Părinte Patriarh spune mai departe: «Pacea este însă piatra de temelie a credinței noastre mîntuitoare, pentru că însuși *Hristos este pacea noastră* (Efeseni II, 14) și *Domn al Păcii* (II Tes. III, 16)». Testamentul lăsat de Mîntuitorul este *Pacea*. De aceea Sfînta Biserică Ortodoxă, Maica noastră duhovnicească, ne amintește neîncetat să mergem pe «calea păcii» (Luca I, 79), să căutăm «pacea cu toată lumea» (Evrei XII, 14) și să trăim «în bună pace cu toți oamenii» (Romani XII, 18). Dar, deși «ura a înveninat inimile oamenilor, iar poftetele de avuție și de stăpînire i-au dezbinat și i-au făcut să-și fie dușmani unii altora», totuși «setea de *dragoste*, de *unire frățească* și de *pace* n-a putut fi înăbușită», și acum trăim, zice Prea Fericitul Patriarh Justinian, «zilele minunate în care popoarele își dau mîna, unindu-și strădaniile, ca să aducă pe pămînt domnia

dragostei, a conlucrării frățești și a păcii, — care, pentru noi creștinii, sînt înseși poruncile dumnezeiești ale credinței și chezășia mîntuirii noastre». În continuare, Pastorală Prea Fericitului Patriarh arată că în scumpa noastră Patrie au dispărut cauzele care duceau la ură, la dezbinare și învrăjpire. «Pe noi, arată Întîiul Stătător al Bisericii noastre strămoșești, ne unește acum legea sfîntă a muncii înfrățită spre binele și fericirea tuturor; pămîntul roditor al țării noastre este acum ogorul drag al tuturor fiilor Patriei noastre și roadele lui se împart tuturor, după hărnicia fiecăruia și după dreptate; bunurile și bogățiile sînt astăzi ale întregii obști românești și de binefaceri lor se bucură poporul întreg; între oameni e stăpînă acum unirea, înțelegerea și prețuirea reciprocă; fiind convinși de înțelepciunea cuprinsă în Sfînta Scriptură, care zice: «mai fericiți sînt doi laolaltă decît unul, fiindcă au o mai bună răsplată pentru munca lor, pentru că dacă unul cade, îl scoală tovarășul său, dar vai de cel singur care cade, și nu este cel de al doilea să-l ridice..., căci sfoara pusă în trei nu se rupe degrabă» (Eclesiast IV, 9, 10, 12).

În încheiere, Pastorală de Paști a Prea Fericitului Patriarh menționează «hotărîrea cu care popoarele s-au unit în aceeași dorință sfîntă de a zidi pacea pe pămînt și a făuri o lume fără arme și fără războaie», îndemnînd în același timp, pe credincioși să sprijine această hotărîre, ca unii care știu că Domnul nostru Iisus Hristos, Cel înviat a treia zi din morți, este «Domnul păcii».

2. Pentru creștinii ortodocși sărbătorirea Învierii Domnului este un izvor viu de negrăită bucurie duhovnicească. Această bucurie este împărtășită, peste veacuri, tuturor creștinilor, de martorii și apostolii Învierii Domnului. *Inalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei* vestește, în prima parte a Pastoralii sale de Paști, fiilor săi duhovnicești, această bucurie ca mărturie a Învierii Domnului din morți. «Într-adevăr, zice Inaltul Ierarh, cu bucuria Învierii în inimi, Sfinții Apostoli s-au înfățișat credincioșilor nu numai ca vestiitori ai Evangheliei, dar mai ales ca martori ai Învierii», subliniind că «Mărturia Sfinților Apostoli și a celorlalți credincioși, care s-au învrednicit să vadă pe Mîntuitorul, după Inviere, a pătruns adînc în sufletele tuturor dreptmăritorilor creștini; ea este întărită de mărturia pe care Sfîntul Duh o dă pururea cugetelor noastre despre *Cuvîntul cel viu și dăinuitor în veac al lui Dumnezeu* (I Petru I, 23). Invierea Domnului este vestită neîncetat, ca adevăr de temelie al credinței creștine și izvor al învierii noastre, prăznuindu-se ca sărbătoarea cea mai mare a Bisericii Ortodoxe». Arătînd roadele Învierii Domnului pentru mîntuirea sufletelor noastre, *Inalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin* îndeamnă pe credincioși zicînd: «să preamărim pe Tatăl nostru cel din ceruri, care a vărsat peste noi toată bogăția dragostei sale, să mulțumim Domnului nostru Iisus Hristos, care a pironit pe cruce păcatele noastre, prin Patima Sa cea de bună voie, pentru noi, și ne-a ridicat împreună cu El la viață, prin Invierea Sa, deschizîndu-ne totodată ușile raiului, și să laudăm pe Sfîntul Duh pentru darurile pe care din belșug le varsă peste fiecare dintre noi, în toată vremea, pentru a viețui în pace și bucurie pe pămînt și pentru a dobîndi fericirea veșnică, în ceruri».

Domnul nostru Iisus Hristos nu a propovăduit «pacea aceea pe care unii oameni o rostesc numai cu buzele, în timp ce cugetele lor sînt pline de viclesuguri și uneltiri de războaie», ci El a propovăduit dimpotrivă, pacea cea adevărată «din care izvorăște dragostea între oameni, înțelegerea frățească între popoare și fericirea în întreaga lume». De aceea «ținta noastră este făurirea unei lumi în care să nu mai existe neînțelegeri, ură și războaie; pretutindeni să domnească bunăvoirea, dragostea și pacea; toți oamenii să viețuiască fericiți».

În încheiere Pastorală îndeamnă pe credincioși să-și îndeplinească, fiecare, îndatoririle sufletești față de Sfînta noastră Biserică și pe cele cetățenești, pentru propășirea scumpei noastre patrii, sprijinind «strădaniile tuturor camenilor și popoarelor iubitoare de pace și propășire, în frunte cu marea noastră vecină și prietenă U.R.S.S., pentru încetarea experiențelor cu armele atomice, pentru dezarmarea generală și totală, pentru pace desăvîrșită».

3. *Inalt Prea Sfințitul Nicolae, Mitropolitul Ardealului*, îl cuciește iubiților săi fii sufletești, în Pastorală sa, articolul din Simbolul Credinței: «Și s-a răstignit pentru noi în zilele lui Pilat din Pont, și a pătimit și s-a îngropat, și a înviat a treia zi după Scripturi». Această mărturisire de credință se întemeiază pe numeroșii martori ai Învierii

Domnului, Sfinții Apostoli și Sfintele Femei, precum și cei «peste cinci sute de frați» despre care pomenește Sfântul Apostol Pavel în Epistola către Corinteni (I Cor. XV, 14). Asemănând «primăvăraticele frumuseți ale firii», cu «frumusețile duhovnicești ce ni le hărăzește tuturor credincioșilor luminatul praznic al Învierii Domnului», Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Ardealului ne îndeamnă «să ne curățim simțirile», pentru ca «răstignind și îngropînd pe *omul cel vechi* (Romani VI, 6), al păcatului, împreună cu Hristos să înviem la viață nouă, de fapte noi!» Dar «faptura cea nouă, zice Înaltul Ierarh, nu se nevoiește decît întru dragoste, întru pace, întru îndelungă răbdare, întru bunătate, întru facere de bine, întru credință, întru blîndețe și întru înfrînarea poftelor» (Galateni V, 21). În continuare, Pastorală arată că de oameni noi, «oameni ai dragostei și bunătății, oameni ai păcii și înfrățirii tuturor» este nevoie oricînd, cu atît mai mult în vremea noastră.

Amintind de înfrățirea ogoarelor și a plugarilor, înfăptuită în această primăvară în toată țara, Înalt Prea Sfințitul Nicolae al Ardealului povățuiește pe toți fiii săi sufletești să fie «buni chivernisitori ai roadelor muncii obștești și, prin hărnicia pe care o arată întregul nostru popor, să le înmulțim și să îmbunătățim neconținut».

Dar belșugul ogoarelor are nevoie de «vremi cu pace», iar pacea ca să fie temeinică și trainică, are nevoie de libertate și dreptate, «nu numai pentru cei ce le avem, ci pentru toate popoarele». Urînd păstorilor săi să petreacă luminatul praznic al Sfințelor Paști «în pace și cu îndestulată bucurie duhovnicească», Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Ardealului îi îndeamnă, în același timp, să nu dea îndărăt de la nici o jertfă atunci cînd este vorba «de prefacere a săbiilor în fiare de pluguri și de împăcare a toată lumea», spre a se adevăra cuvîntul Proorocului: «Am cutreierat Pămîntul și iată, tot pămîntul era locuit și liniștit» (Zaharia I, 11).

4. Numeroase sînt înfățișările duhovnicești sub care se prezintă sufletelor creștinilor ortodocși marele praznic al Învierii Domnului. Numeroase sînt și harurile sfințitoare care se revarsă în această preaslăvită sărbătoare asupra credincioșilor. Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Firmilian al Olteniei lămurește în Pastorală Sa de ce «numîm, încă, Paștele, praznic al împăcării», arătînd că împăcarea noastră și a neamului nostru cu Dumnezeu, prin Patimile, moartea și Învierea Unuia Născut Fiului Său, este taina cea din veac ascunsă și de îngeri neștiută. Numai cînd «lumina cea fără de ani» a strălucit din mormînt și cînd din «veacurile necunoștinței», Dumnezeu s-a descoperit în lume, prin prea iubitul Său Fiu, atunci am înțeles că împăcarea cu Dumnezeu este mîntuirea noastră, biruința noastră asupra păcatului neascultării, «omorîrea morții». În continuare Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Firmilian precizează că «Proslăvirea împreună cu Dumnezeu este dorul nestins al sufletului nostru și, deci, cel mai mare și desăvîrșit dar al Învierii Domnului nostru Iisus Hristos. Este pîrga împăcării noastre cu Făcătorul și cu Tatăl nostru. Este arvuna nemuririi noastre. Este sălășluirea noastră în cortul luminii celei neapuse, în raiul desfătării și în nemijlocita apropiere a feții lui Dumnezeu». Amintind că «împăcarea noastră cu Dumnezeu se face pricină a mîntuirii noastre» și deci «acolo unde lipsește pacea se primejduiește acest cîștig al Singelui lui Hristos», Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe din Oltenia subliniază că, potrivit învățaturii Sfîntului Apostol Pavel, împărțirea noastră cu Dumnezeu este strîns legată de pacea cu semenii noștri, precum s-a scris Evreilor: «Căutați pacea cu toți oamenii și sfințenia, fără de care nimeni nu va vedea pe Dumnezeu» (Evrei, XII, 14).

În încheierea Pastoralei sale, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Firmilian povățuiește pe credincioși să urmeze cu încredere «pe cei care trudesc pentru binele nostru și al fiilor noștri», să sprijine cu tărie «obșteasca lucrare a pămîntului și noua chivernisire a noadelor sale», și, mai ales, să nu uite că «pace pe pămînt și bunăvoire între oameni nu va fi, pînă cînd statele nu vor nimici armele uciderii, așa cum ne îndeamnă proorocul Iezechiel».

5. Indreptînd cuvîntul său de aleasă povățuire creștină iubiților săi fii duhovnicești din Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului, precum și credincioșilor ortodocși din Episcopia Aradului (al cărei scaun este vacant), Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului, vestind bucuria Sfințelor Paști, mărturisește că «Scularea din morți a Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, pe care o prăznuim, stă plină de lumină

la temelia credinței și vieții noastre». Stăruind asupra însemnătății Invierii Domnului pentru creștini, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului arată că «Invierea aceasta, precum ne învață atât de lămurit dumnezeiescul Pavel, înseamnă că în locul «omului celui vechi» al păcatului, noi punem pe «omul cel nou» renăscut întru Hristos. «Omul nostru cel vechi» trebuie să-l lăsăm să se răstignească împreună cu El, «așa încît să nu mai fim robii păcatului, fiindcă cine a murit este slobod de păcat. Și dacă am murit împreună cu Hristos, credem că vom și viețui împreună cu El, știind cum că Hristos, după ce a înviat din morți, nu mai moare». Deci în locul «omului celui vechi», trebuie să «ne îmbrăcăm în omul cel nou, care este făcut după chipul lui Dumnezeu» (Efeseni IV, 24). «Astfel înțelegînd Invierea Domnului nostru Iisus Hristos, ea ni se înfățișează, zice Înaltul Ierarh, ca o puternică chemare la primenirea făpturii celei dinlăuntru și din afară și, nu numai atât, ci a întregii lumi în care sîntem și viem».

Arătînd că «Invierea Domnului Hristos și învierea noastră împreună cu El trebuie să se vădească cu limpezime în toate gîndurile, simțirile și faptele noastre», Pastorală Intîistătătorului Bisericii Ortodoxe bănățene ne îndeamnă să ne lăsăm cuprinși și noi, mărturisitorii Hristosului Inviat, în iureșul nestăpînit de înnoire a omului și a vieții din țara noastră, «neîntrelăsînd nimic din cele ce se cer împlinite pentru că minunea schimbării noastre duhovnicești s-o punem în sprijinul acelor primeniri care se înfăptuiesc pretutindeni sub ochii noștri. E o deosebită fericire pentru noi că trăim într-o țară în care primăvara, care an de an aduce cu sine praznicul sculării din morți a Domnului, nu ne lipsește de învierea la o viață din ce în ce mai fericită». Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului își încheie Pastorală, mărturisind: «Noi sîntem alături de aceia ce stăruiesc întru apărarea și menținerea păcii celei mult iubite», iar «nădejdea noastră neclintită este că în scurtă vreme nu vor mai exista unelte care să aducă prăpăd și moarte, ci acestea vor fi prefăcute în pluguri, seceri, coase, ciocane..., omul însuși nemandovedindu-se făurar de nenorociri, ci de bucurii și bunăstare pentru el și semenii săi»,

6. În Pastorală sa de Sfintele Paști, *Prea Sfințitul Episcop Iosif al Rîmnicului și al Argeșului*, ducîndu-se cu gîndul la vechile noastre biserițe de la țară, cheamă la sînul lor pe credincioși, ca să poposească duhovnicește, hrănindu-se după cuviință, «cu harurile praznicului luminat al Invierii Domnului». Amintind judecata și cortegiul Sfintelor Patimi, Prea Sfințitul Episcop Iosif arată că Invierea Domnului este «praznicul odrăslirii de viață nouă, praznicul de lumină» care aduce sufletului «straiu nou de bucurie și de pace». Îndemnînd pe fiii săi duhovnicești la reculegere sufletească, Prea Sfințitul Episcop Iosif îi povățuiește să primească primăvara tot ca pe o sărbătoare. «Pentru aceasta munca noastră trebuie sporită. Curățenia caselor, a curților, a grădinilor e cea dintîi datorie a unei gazde bucuroasă de primirea și a Invierii Domnului și a primăverii». Amintind de marle transformări agricole din țara noastră, Pastorală se încheie cu îndemnuri la muncă și la bună chivernisire a bunurilor obștești, pentru întărirea păcii și sporirea prestigiului țării noastre dragi în toată lumea.

7. *Prea Sfințitul Episcop Antim al Buzăului* încredințează pe credincioșii din Eparhia sa, în Pastorală de Sfintele Paști, că «Această Sfîntă și Dumnezeiască Sărbătoare a Sărbătorilor și al Praznicelor Praznic este mult luminoasă și, cu adevărat, plină de strălucire, căci Hristos Domnul a înviat precum însuși a zis, dezlegînd legăturile morții». În continuare Pastorală descrie înmormîntarea și apoi Invierea Domnului adevărită de Sfintele Femei mironosițe, de Sfinții Apostoli și de toți ceilalți martori pomeniți în Sfintele Scripturi ale Noului Testament. «Biserica creștină s-a întemeiat dintru început pe piatra credinței în Sfînta și slăvita Inviere a Domnului. Faptul Invierii a fost punctul principal al propovăduirii Sfinților Apostoli...». După ce dă mai multe povețe arhieresti privind trăirea vieții creștinești ca «fii ai Invierii», Prea Sfințitul Episcop Antim subliniază că deși «Paștile ne îndreaptă privirile către cer și către viața cea cerească», totuși aceasta nu înseamnă «să ne îndepărtăm de la îndatoririle acestei vieți pămîntești». Arătînd că «sub ocîrmuirea populară, fața țării s-a schimbat, Prea Sfințitul Episcop Antim al Buzăului își încheie Pastorală subliniind că «Pacea este condiția progresului în toate ramurile vieții. Poporul nostru este adînc iubitor de pace și luptă cu hotărîre pentru apărarea ei. Credincioșii noștri sînt sinceri luptători pentru

pace, căci cea mai mare cinste pentru ei este aceea de a fi «făcători de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema» (Matei, V, 9).

8. *Prea Sfințitul Episcop Chesarie al Dunării de Jos* își începe Pastorală sa de Sfintele Paști cu o chemare făcută iubiților săi fii sufletești, zicînd: «Bunul Dumnezeu ne cheamă din nou să ne îndestulăm la masa cea duhovnicească a harului și să gustăm din bunătatea cea veselitoare a vieții celei veșnice, pe care ne-o pune înaintea Învierii lui Hristos. Deci «Veniți să bem băutura nouă, nu din piatră stearpă făcătoare de minuni, ci din izvorul nestricăciunii, Cel ce a izvorit din mormînt, întru care ne întărim». Demonstrînd că adevărul Învierii se mărturisește prin credință și este înțeles de credincioși prin simțul tainic al sufletului, Pastorală insistă asupra rostului Învierii în viața religioasă a credincioșilor. «Retorii cei duhovnicești și alcătuitoarii de imne sfinte au proslăvit Învierea și au cîntat-o ca pe o biruință dumnezeiască pentru noi și ca un început al altei vieți prin care firea noastră se înalță și se desăvîrșește. Meșterii cei mari i-au ridicat catedrale mărețe și biserici, iar pictorii și zugravii au prins-o în culori luminoase, ca soarele, ca să arate slava și biruința ei». După ce arată legătură strînsă dintre Învierea Domnului și Sfînta Euharistie, Prea Sfințitul Episcop Chesarie își încheie Pastorală sa cu precizarea că «Învierea Domnului este plină de bucurie și de pace: de bucurie pentru biruință și pentru arvuna ce am primit pentru viața veșnică. De pace, pentru că Hristos este *Domn al păcii*, cum îl arată Scriptura cea de Dumnezeu însoflată, și *pacea Lui va fi fără de sfîrșit*» (Isaia IX, 5-6). De aceea știind că «prin faptele păcii noi ne cîștigăm mîntuirea sufletului în modul cel mai sigur», Prea Sfințitul Episcop Chesarie îndeamnă pe credincioșii săi să meargă pe drumul care «slujește binelui, munca și pacea înfrățită pentru todeauna prin voința noastră comună», împlinind cu rîvnă și pricepere «cele ce sînt rînduite pentru fericirea patriei și a poporului nostru, ca să ne bucurăm cu toții de viața aceasta nouă care se făurește în țara noastră».

9. Stăruind asupra rostului sărbătorilor creștine din calendarul ortodox, *Prea Sfințitul Episcop Partenie al Romanului și Hușilor* arată în Pastorală sa de Paști că «cel mai însemnat praznic împărătesc, cea mai mare sărbătoare creștinească este Învierea Domnului».

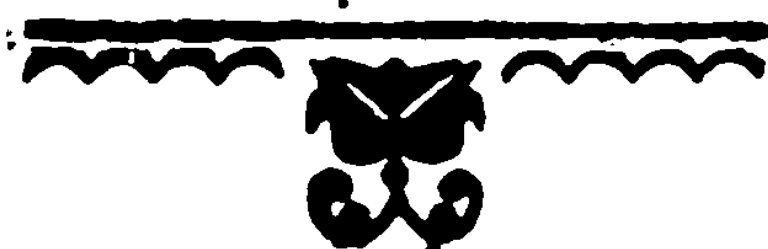
Precizînd că încă de la începutul Bisericii creștine, «Învierea Domnului a fost sărbătorită cu mare strălucire, cu adîncă evlavie, cu pace sufletească și bucurie duhovnicească», Prea Sfințitul Episcop Partenie arată păstoriților săi că «Praznicul Învierii ne-a deschis ușile spre masa duhovnicească și veșnică a împărăției lui Dumnezeu» și că «Vremurile mari prin care trecem și avîntul societății omenești spre progres, prin dreptate și înfrățire, prin bună înțelegere și colaborare, prin muncă și armonie, deschid orizonturi neînchipuit de mari, pentru bunăstarea și fericirea oamenilor». În încheierea Pastorală sale, Prea Sfințitul Episcop Partenie sfătuiește pe credincioși să sprijine lupta Pastorală sale, Prea Sfințitul Episcop Partenie sfătuiește pe credincioși să sprijine lupta pentru apărarea păcii. «Să ne rugăm lui Dumnezeu pentru pacea lumii, dar nu numai să ne rugăm, ci să fim și luptători și sprijinitori pentru consolidarea păcii în lume. Solidaritatea noastră cu cei ce în adunări, în congrese și conferințe internaționale, în acțiuni de tot felul activează în favoarea păcii și dezarmării, trebuie să le fie un puternic sprijin de opinie publică și de îmbărbătare. Pacea este o floare a iubirii de oameni. Sprijinind acțiunea pentru pace, ne aflăm, pe drumul trasat de Mîntuitorul Hristos, care în timpul vieții sale pămîntești a cerut, a recomandat și chiar a poruncit ca oamenii să trăiască în pace și bună înțelegere» (Ioan XX, 19).

10. În Pastorală de Paști adresată clerului și credincioșilor din Eparhia Vadului, Foleacului și Clujului, *Prea Sfințitul Episcop Teofil* arată că «propovăduind cu vreme și fără vreme Învierea Mîntuitorului, Sfîntul Apostol scoate în evidență că această Înviere trebuie să fie icoana învierii noastre sufletești, trebuie să fie reazemul transformării noastre morale și model pentru statornicia noastră în calea neprihănirii, în viața harului». Dar «învierea noastră sufletească trebuie să fie și ea adevărată, întocmită după chipul

Învierii lui Hristos. Învierea noastră proprie se cere să se oglindească în trecerea de la o viață egoistă, stearpă, la o viață altruistă, rodnică în fapte bune; de la o trăire trîndavă la una străduitoare, închinată lui Dumnezeu și binelui obștesc, de la o purtare prihănită, la una fără prihană», Arătînd apoi că această schimbare a vieții noastre, adică «scularea din moartea păcatului», trebuie «să fie statornică», — «știind că Hristos, după ce a înviat din morți nu mai moare, că moartea nu-l mai stăpînește», — Prea Sfințitul Episcop Teofil spune, în încheierea Pastorelei sale, că «răsplătirea veșnică, fericire îmbelșugată, bucurie și pace neînchipuit de dulce, este hărăzită de Dumnezeu tuturor celor ce-L iubesc pe El și iubesc pe semenii lor de orice rasă, de orice neam, de orice credință», iar «Pe semenii săi îi iubește cel ce înțelege să le vină în ajutor, sprijinind năzuințele lor pentru libertate, pentru pace și bunăstare».

11. *Prea Sfințitul Episcop Valerian al Oradiei*, amintind Sfintele Patimi ale Domnului nostru Iisus premergătoare Învierii Domnului, învață pe fiii săi sufletești că «credința în Înviere devine astfel punctul central al creștinismului, dezlegîndu-se în felul acesta taina vieții, a morții și a vieții veșnice».

Arătînd că «scopul venirii lui Hristos în lume a fost răscumpărarea și ridicarea omului la Dumnezeu, înfierea și redobîndirea vieții veșnice, ridicarea din moarte la viață, din stricăciune la nestricăciune», Prea Sfințitul Episcop Valerian spune că «Învierea Domnului ne-a lămurit asupra vieții, morții, învierii și răsplătirii noastre. Iisus ne-a arătat că viața aceasta este sămînța celei viitoare, și că moartea nu este ultimul capitol din viața omului, ci că va urma învierea noastră, ca urmare a Învierii lui Hristos, prin care ni s-a arătat dragostea lui Dumnezeu, Care nu ne-a creat ca să fim înghițiți de timp și dați putreziciunii». Încheind, Prea Sfințitul Episcop Valerian al Oradiei povățuiește pe credincioși să întetească muncile agricole de primăvară, amintindu-le în același timp datoria creștină de a participa activ la lupta pentru apărarea Păcii. «Noi ne rugăm și ostenim pentru *Pacea a toată lumea și unirea tuturor*. Noi ne rugăm și cerem sălășluirea împărăției dreptății și fericirii pe pămînt între oameni și popoare», dorind ca praznicul Învierii să aducă pacea și liniștea în suflete, nădejde și încredere în ziua de mîine, dragoste de muncă, spor și îndestulare deplină în toate bunurile morale și materiale.

RECEENZII

DIN ISTORIA BUCUREȘTILOR *

Acesta este al doilea volum de documente ce se publică cu ocazia comemorării a unei jumătăți de mileniu de existență cunoscută a capitalei Țării Românești. După lucrările de sinteză ale maiorului Papazoglu, și acelea incomparabil mai complete ale lui Ionescu-Gion și N. Iorga, aceste documente vin să completeze, cu amănunte, viața dusă în decursul vremilor a locuitorilor de pe malurile Dîmboviței.

Autorul începe printr-o abundentă introducere, folositoare prin conținutul ei, și care se referă la problemele majore cît și minore ce înfățișează aceste documente. Mărturiile acestea scrise, sînt luate din depozitele Arhivelor Statului, din acelea ale Academiei, cît și din colecții particulare. Cele de la Arhivele Statului provin din depunerile Mitropoliei Bucureștilor și diferitelor mînăstiri, ca: Stavropoleos, Bradu, Hanu Greci, Codreni, Radu Vodă, Sf. Gheorghe-Nou, Spiridon-Vechi, Sf. Ioan etc. Nu lipsesc nici acelea din depozitul Episcopiei Argeș.

Din aceste documente aflăm lucruri noi despre *viața economică a Bucureștiului* în secolele XVI-XIX, în care se cuprind meșteșugurile, negoțul, manufacturile, țîrgurile bucureștene, banii și măsurile, birurile, și hanurile bucureștene.

În al doilea rînd se găsesc aci informații despre *viața socială* a Bucureștilor între 1594 și 1821, și anume despre familie, judecări, proceduri judiciare, țiganii Bucureștiului și lupta de clasă. În al treilea rînd găsim știri despre *viața politică* a Capitalei pînă la 1821, care cuprind: informații despre Domnii care au înfrumusețat orașul, cîrmuirea orașului, titluri și funcțiuni puțin cunoscute.

Urmează apoi, în rîndul al patrulea, informații despre așezare, urbanistică, edilitate, căi de comunicație, mahalalele bucureștene, indicii și puncte topografice, hotarele Bucureștilor.

În al cincilea și ultimul capitol, autorul vorbește despre *oameni și lucruri* din București, în care se amintește despre călătorii străini în București, limba vorbită și scrisă în București — poate ar fi fost mai bine zis, despre adaosurile de limbă — și, în sfîrșit, notițe mărunte.

Pentru noi, cititorii acestor documente merită să fie reținute știrile privitoare la Bisericile domnești ale Bucureștilor, căci au fost două sau chiar trei, și despre care știm că se găsesc știri bogate în colecția de documente ale Academiei Republicii Populare Romîne și pe care autorul le-a folosit din plin. Daniile domnești încep cu Mihai Viteazul, de la 30 mai 1594, ca să ajungă pînă la 1821, adică toată perioada de

* Potra George, *Documente privitoare la Istoria orașului București, 1594-1821*. Edit. Academiei R. P. R., f. a., în 8°, 818 pp. (19 ilustrații și indice).

timp despre care tratează această colecție de documente. Insuși Paisie, Patriarhul Ierusalimului, în vizita la Matei Basarab, în Tîrgoviște, întărește Bisericii domnești din București toate milele pe care le avea, după hrisoavele vechi, la 17 septembrie 1650.

Găsim știri, în plus, despre întărirea stăpînirii episcopiei Pogoniani, din Țara Grecească, peste biserica lui Gherman banul, făcută de Antonie Vodă la 20 noiembrie 1671, despre proprietățile din mahalaua Tabaci ale mînăstirii Sărindar; mahalaua Popa Manta este amintită la 15 februarie 1677, cînd se dă mînăstirii Sf. Ioan un loc care rămăsese pustiu pe vremea lui Matei Vodă, cînd fusese «atîta arsură de foc».

Din contextul documentelor privitoare la focul de pe vremea lui Matei Vodă, ar reieși că acest domn a avut un motiv în plus de a muta capitala la Tîrgoviște.

Din documentul 100, aflăm o dovadă în plus de respectabila longevitate a vestitului cronicar Stoica logofăt Ludescu. Atenția lui Constantin Vodă Brîncoveanu față de Biserica Domnească se manifesta în ianuarie 1689 (doc. 110) și în iunie 1693 (doc. 117); iar, la 11 iunie 1699, același domnitor mai dăruiește 100 taleri pe an, preoților, diaconilor și grămăticilor, «cu obligația de a nu mai lua nici un ban de la nimeni la toate slujbele ce fac». Biserica Răzvan este deseori amintită. Constantin Vodă Brîncoveanu nu uita nici mînăstirea Sf. Sava, care este «veche și slabă și stricată de tot», și-i dăruiește prăvălii, case și vii în Dealul Mitropoliei (doc. 135).

La 15 septembrie 1703 găsim un popa Mitrea, la biserica Dintr-o zi. Cunoaștem schimbul ce făcea Damaschin, episcopul Buzăului cu Apostol Criteanu, care da casa Episcopiei din București, dăruită de Colțea Doncescu pentru 7 țigani (doc. 147). Documentul 150 din 1706, prin care se dă moșia Grozăvești Mînăstirii Ioan Botezătorul, este deosebit de interesant, pentru cunoașterea familiei Păușescu, de la Sărăcineștii Vîlcii. Brîncoveanu scutește de bir 20 de oameni ai bisericii Colțea (doc. 166). Scrisoarea visterului Drăgușin Merișeanu către Mitropolitul Antim o cunoașteam. Se dau și scutirile făcute pentru Mînăstirea Antim de Ștefan Cantacuzino, Nicolae Alexandru Mavrocordat și Ioan Mavrocordat, de asemenea cunoscute.

La 1716 egumen la Sf. Ecaterina este un Filotei (doc. 182). Ioan Mavrocordat Vodă întărește Patriarhiei de Alexandria, daniile făcute acesteia de spătarul Mihai Cantacuzino (doc. 185). Interesant actul din august (f. zi) 1718, prin care jupîneasa Chița, soția lui Iamandi, fost mare portar, împreună cu ginerele ei, se leagă față de boieri și mahalagii să nu închine nicăieri biserica zidită de ei, în mahalaua Popescului (doc. 190).

Mitropolitul Daniil, care venea de la Mînăstirea Aninosa și care fusese și episcop de Buzău, vinde și cumpără proprietăți și primește danii (doc. 207, 212, 216, 218, 219).

Maria, fiica logofătului Radu Greceanu, dăruiește Mînăstirii Stavropoleos moșia Greci (Vlașca) și 10 suflete de țigani, cu obligația ca după ce va muri, să fie înmormîntată în curtea bisericii (1726 doc. 221). Documentul 241 din iulie 1731 menționează pe Constantin Notara, fost mare ceauș de aprozi; el este scutit de bir, «fiîndcă cu toate că este străin, s-a căsătorit și s-a stabilit în țară». Este, desigur, primul înaintaș amintit documentar, al marelui nostru artist Constantin Notara. La 8 octombrie 1732 găsim pe un Popa Zaharia, ginerele popii Pană din mahalaua Silvestrului; la 7 iunie 1734 exista mahalaua Popa Ivașco.

La 15 februarie 1737 apare un doctor Dumitrache Pamperii, care cumpără prăvălii în mahalaua Grecilor. De reținut frecventa mențiune despre baia cea veche, a Mitropoliei (doc. 262).

Mahalaua Popa Dărvaș, mahalaua Stejarului, mahalaua Bălăceanului, Fîntîna Boului, Biserica Dintr-o zi, mahalaua Răzvanului, biserica Enii, biserica Crețulescu, apar toate în prima jumătate a secolului al XVIII-lea.

Mihai Racoviță scutește la 11 februarie 1743 pe toți armenii de fumărit, această dare rămînînd «pentru ajutorul și chiverniseala bisericii» ce au făcut-o ei în oraș. Nu văd unde era schitul Ananîi în București (doc. 293). Mahalaua Popescului era «la vale de Jițnița domnească» (doc. 291), iar la 12 aprilie 1746 găsim «Ulița Bărățiilor», adică a fraților călugări catolici unguri. Mai apar mahalaua Prundului, mahalaua schitului Ananiei, tot în jurul anului 1750. Interesant e documentul de la 17 ianuarie, din anul 1749, prin care Grigore Ghica Vodă orînduiește ca supraveghetor peste școala elinească și slovenească din București, pe Mitropolitul țării chir Neofit și hotărăște ce

leafă să se dea dascălilor (doc. 288). Știrile despre Bisericele domnești și slujitorii lor abundă, la această epocă de mijloc al veacului al XVIII-lea.

Apar apoi mahalaua Popii Pătru, Ulița mare, mahalaua Sloboziei, Șelari, Tabacilor, Ulița Zăbunariilor, a Mărgelarilor. Reținem documentul 361, de la 12 februarie 1763, prin care preoții de la Bisericele domnești dau adevărul preotului Filacto, că l-au ales eclesiarh, că sînt de acord să i se dea zeciuiala și alte venituri după obicei și că-i vor da toată ascultarea cuvenită. A doua zi, mitropolitul Grigore semnează o carte de adevărul aceluiși Filacto, dîndu-i dregătoria schevoilax și dreptul de a purta bederniță, în timpul slujbei. La 1763 apare mahalaua Popii Rusului, Sf. Nicolae, Șerban Vodă, ulița Stavropoleos, mahalaua Sf. Gheorghe Vechi, Stelea, Popa Soare, Sf. Gheorghe Nou, Sf. Ioan, Biserica Grecilor, mahalaua Gorganului, Olari, mahalaua Arhimandritului, mahalaua bisericii Vișinii. Cităm, ca deosebit de interesant, documentul 448 de la 12 martie 1789, prin care, preotul de la biserica lanului și cîțiva mahalagii dau zapis lui Matei Filșanu, fost mare serdar, pentru moșia Răsipiți din județul Mehedinți și 20 măci de stupi, ce a făcut dănie bisericii, arătînd toate orînduirile ce trebuie să se urmeze. La 1 ianuarie 1792, Documentul întărește lui Daniil dreptul, ca numai el să facă și să vîndă lumînări de ceară la lumînărie, dar să respecte obligațiile fixate. În aceeași zi, domnitorul mai da dreptul lui Daniil de a lucra și a vinde lumînări de ceară în metohul din București, al Episcopiei de Rîmnic (doc. 457). Alexandru Moruzi Voevod încheie în august 1793 ridicarea unei fabrici de hîrtie, pe apa Sabarului (Ilfov), fixînd în ianuarie 1796 privilegiile, obligațiile și condițiile de muncă, pentru cei ce vor lucra acolo. Mitropolitul Dositeiu Filitti vinde la 29 mai 1796 cîteva moșii ale Mitropoliei cu care bani cumpăra această fabrică de hîrtie, de pe Sabar.

Știrea ne obligă să ne schimbăm credința ce o aveam că fabrica de hîrtie a fost cumpărată de mitropolitul Grigore al IV-lea Dascălul (cf. Tomescu C., *Mitropolitul Grigorie*).

Multe știri despre doctorul Constantin Darvăn, un om activ și donitor de procop-seală. Aflăm că el avea un fiu Mihălașche (doc. 505). Constantin Alexandru Ipsilanti scutește schitul Sfintei Mitropolii, anume Sf. Elefterie, de felurite dajdii, la 20 februarie 1803. Mînăstirea Snagov avea metoh la București, ca și Episcopia de Rîmnic (doc. 516 și 517).

În 1804 era o mahală numită a Popii Cozma. În același an, la 22 august, episcopul Costandie al Buzăului are judecată cu egumenul mînăstirii Stavropoleos, pentru vecinătate. La 28, aceeași lună, se cutremură pămîntul și ardea mahalaua Șelari. În 1805 găsim menționată mahalaua Popa Radu.

La 29 martie 1813 Ioan Gheorghe Caragea Vodă acordă metohului Episcopiei de Rîmnic, privilegiul de a ține o fabrică de lumînări (doc. 553). Marți boieri arată domnului, prin anafora, la 22 martie 1814, lucrările ce trebuie făcute la râul Dîmbovița pentru a feri orașul de înecăciune; ei revin la 27 iunie 1815, privitor la șanțul și stăvilarul ce trebuia făcut la Răcari, în același scop. Peste o lună, boierii mai propun domnitorului să se procure o «mihani» (mașină) cu care să se curețe matca Dîmboviței. Deosebit de folositoare sînt actele ce provin de la episcopul Costandie al Buzăului, care reface complet metohul Episcopiei, Sf. Dumitru (doc. 593, 595, 596, 597, 599, 602).

Din cele menționate aici, se vede că munca profesorului G. Potna aduce multe și interesante știri privitoare la orașul București, la dezvoltarea căruia, din punct de vedere sufletesc, cultural și material, Mitropolia țării și ramificațiile sale — bisericile și mînăstirile — au contribuit deosebit de mult. Autorul merită toată lauda pentru osteneala depusă.

T. B.

PANAGHIARUL DE LA SNAGOV CITEVA LĂMURIRI ASUPRA PANAGHIARULUI ȘI ROSTULUI SĂU LITURGIC

DATE SUMARE DESPRE MINASTIREA SNAGOV. — Intre monumentele religioase din preajma Capitalei Patriei noastre, poate cel mai de seamă este fosta mânăstire *Snagov*, așezată pe insula din mijlocul lacului cu același nume. Existența ei urcă pînă în veacul al XIV-lea. *Mircea cel Bătrîn* (1386-1418) îi întărește stăpînirea peste un sat hărăzit mai înainte de unul din frații săi. Mulți din voievozii Țării Românești din secolul al XV-lea — între ei fiind și Vlad Țepeș († 1476), pe care cronica țării i-l socotește ctitor — îi fac danii și o ocrotesc.

După ce în anul 1453 voievodul muntean *Vladislav II* (1447-1456) durase în cuprinsul acestui sfînt lăcaș o nouă bisericuță cu hramul *Buna Vestire, Neagoe Basarab* (1512-1521), spre sfîrșitul domniei sale, preînnoiește din temelie, într-o interesantă arhitectură, biserica principală de aci, închinată *Vovideniei Precistii* (=Intrarea în biserică a Maicii Domnului). Către jumătatea secolului XVI, *Mircea Cobanul* († 1559) adaugă și el la zidăria acestui din urmă lăcaș de închinăciune, lăsînd zugrăvia lui în seama fiului său, voievodul *Petru cel Tânăr* (1559-1568), ceea ce acesta și săvîrșește în anul 1563. Spre sfîrșitul aceluiași veac, mitropolitul Ungrovlahiei *Serafim* (1576-1586), retras aici, preface, în anul 1588, paraclisul Buna Vestire, precum și «celelalte case de locuință și mici chilii» ale acestui străvechi monument religios.

În anul 1628 voievodul *Alexandru Iliș* (1627-1629), a încercat s-o închine mînăstirii Pantocrator din Sfîntul Munte, dar s-a împotrivit divanul țării. Spre a o feri, în viitor de o asemenea situație, *Matei Basarab* (1632-1654), în cunoscutul său hrisov din anul 1639, privitor la mînăstirile desînchinate, a trecut-o și pe ea în rîndul acestora, hotărînd ca de acum înainte să «fie cu pace de călugării streini», avînd a trăi «pre acea pravilă și tocmeală, cum au legiuit zidătorii și ctitorii» ei.

După trecere de aproape un deceniu și jumătate — prin anul 1653 — sfîntul lăcaș a fost cercetat de patriarhul *Macarie al Antiohiei* — aflat în vizită la noi —, al cărui însoțitor, diaconul *Paul de Alep*, în însemnările luate în timpul călătoriei, a lăsat asupra lui interesante știri. Și după ce către sfîrșitul celui de al șaptesprezecelea veac străvechiul lăcaș de cuvioșie, — la care cele din jur ajunsese «vechi și stricate» — a văzut revărsîndu-se asupra-i dărnicia evlaviosului *Brîncoveanu*, la începutul celui următor a trăit, pentru un timp, zile de adevărată strălucire, sub egumenia ieromonahului *Antim Ivireanul* prin chibzuita gospodărie a acestui bărbat plin de talente și viitor mitropolit și prin vestita tipografie înființată de el aci. Dar în anul 1705, acesta, plecînd la scaunul

episcopal din Rimnic, a luat cu dînsul — precum zice Nicolae Iorga — și «zilele cele bune ale Snagovului»¹. Incepînd de acum, sfîntul lăcaș, puțin cîte puțin, pierde din strălucire, ducînd în veacurile ce au urmat viață plină de lipsuri — deși avea destule proprietăți — și săracă în fapte de seamă.

Către sfîrșitul secolului al XVIII-lea, mînăstirea Snagov ajunge pentru un timp în seama Mitropoliei, iar în anul 1811 se proiecta înființarea unui seminar în chiliile sale. În anul 1815 mitropolitul *Neofit al Mirelor*, starețul ei, o repară și mai apoi, prin Regulamentul Organic, se înființează aci o închisoare pentru cei «ce se vor osîndi de către judecătorii criminalicești».

Cu timpul însă părăgina cuprinde străvechiul lăcaș și cu toată jelanian și strădania depusă de stareții lui de după anul 1850 — întru stăvilirea ei —, ea n-a putut fi oprită. Cu vremea, incinta fostei mînăstiri — în afară de clopotniță — s-a dărîmat, iar biserica principală s-a închis.

Din tot complexul de clădiri, existente altădată aici, au supraviețuit pînă în zilele noastre doar clopotnița și biserica Vovideniei. Ajunse și ele în stare de avansată dărăpănare, au început a fi reparate în anul 1904, cu aceasta fiind scăpate de la sigura distrugere. Salvate astfel de la piere, aceste însemnate monumente de veche arhitectură romînească, au fost redat cultului, în vara anului 1937, iar în ultimii ani au fost restaurate prin grija conducerii Statului nostru. Cu acest ultim prilej, bisericii i s-au înălțat pe acoperiș cele patru turle, recăpătîndu-și astfel înfățișarea, pe care, cu cinci sute de ani în urmă, i-o dăduseră iscusii meșteri ai evlaviosului voievod Neagoe Basarab².

OBIECTE DE ARTĂ DE LA SNAGOV. — Acest vestit monument a fost înzestrat de evlavia străbunilor noștri, pe lîngă unele proprietăți, și cu felurite obiecte de cult, care, astăzi, prin măiestria cu care sînt lucrate — parte din ele adevărate capodopere ale vechei noastre arte —, stîrnesc încă admirația tuturor. Din argintăria cuprinsă odinioară în zestrea mînăstirii, se mai păstrează azi doar următoarele obiecte:

1. O *anaforniță* de argint aurit de la *Radu Voievod fiul lui Vlad Voievod*, deci *Radu cel Frumos*, dăruită mînăstirii, desigur, în timpul domniei sale (1462-1474). Azi ea se află în folosința Catedralei Sfintei Patriarhii din București³.

2. Un *panaghiar* de argint aurit, hărăzit sfîntului lăcaș de *Drăghici Vintilescu* în anul 1491⁴.

3. O *cruce*, «sculptată de amîndouă părțile cu cîte cinci iconițe în lemn de chiparos și ferecată în argit aurit», pe al cărei mîner «circular» se află săpată «în spirală» următoarea inscripție: „† СЕН КРЪСТЬ СЪТВОРН ВЪЖ. ПДЖ. МАРНА ІВ ГЛГОРИЕ ГІКА ВОЕВОДА ДОХОВНОН СФЕТАНА МОНАСТЫРЬ ГНЕГОВ. † ВЪЧНА ЕГВ ПОМННАНЕ. ФЕР. Д. † ЗРОА“, adică: «† Această cruce a făcut-o [roaba] lui Dumnezeu, doamna Maria lui Io Gligorie Ghica Voievod, pentru sufleteasca și sfînta mînăstire Snagov. † Vecinica ei pomenire!, fev[ruarie] 4. 7171 (=1663)»⁵. Această cruce se păstrează acum la secția de Artă feudală a Muzeului de Artă al R. P. R. din București.

1. N. Iorga, *Sate și mînăstiri din România*, București, 1905, p. 221; același, *Cîteva indicații asupra mînăstirii Snagovul*, Vălenii de Munte, 1926, p. 10.

2. Pentru trecutul acestui monument religios, să se vadă Nicolae I. Șerbănescu, *Istoria mînăstirii Snagov*, București, 1944.

3. Pentru ea, să se vadă Alex. I. Odobescu, *Cîteva ore la Snagov*, în „Revista romînă pentru științe, littere și arte“, II (1892), p. 871; A. Lapedatul, *Radu cel Frumos (iunie 1462—ianuarie 1474)*, în rev. „Transilvania“, XXXIII (1901), nr. 1, p. 39. Anafornița are pe

margine următoarea inscripție: „† МАТІА БЖЪІА ІВ РАДЪЛЪ ВОЕВОДА Н ГНЬ ВЪСЕН ЗЕМАН

УГГРВЛАХІНСКОН СНЬ БАЧТЫВАГО Н ХРТВАЛЮБЕНВАГО ІВ ВЛАДА ВЕЛНКАГО ВОЕВОДА“, adică: „† Cu mila lui Dumnezeu Io Radul Voievod și domn a toată Țara Romînească, fiul preapiosului și de Hristos iubitorului Io Vlad marele Voievod“.

4. Pentru el să se vadă, pe larg, mai jos.

5. Pentru ea, să se vadă Alex. I. Odobescu, *op. cit.*, pp. 397-398.

În monografia asupra mînăstirii Snagov, apărută în anul 1944, prins de vraja cuvîntului lui Odobescu, am afirmat că doamna Maria Ghica a donat mînăstirii această cruce din pricina muștrărilor ce-i munceau sufletul pentru moartea postelnicului Constantin Cantacuzino, ucis aici, la Snagov, în ziua de 20 decembrie 1663, din porunca soțului ei, Grigorașcu Ghica (p. 64). Ivindu-se acum prilejul, fac cuvenita rectificare: Doamna Maria n-a

4. Un *chivot* de argint cu șapte turnulețe pe capac, decorat cu chipuri de sfinți pe lături și făcut pentru mînăstire în anul 1674 de mitropolitul *Varlaam al Ungrovlahiei* «cu cheltuiala proigumenului Teodosie pentru argintul cel perit de la dînsul». În anul 1785 arhierul *Filaret* — desigur episcopul și mitropolitul de mai apoi, căruia într-un timp i se dăduse în grijă mînăstirea —, a adăugat acestui chivot, «între cutie și capac», un «compartiment» tot de argint împodobit cu flori, care însă știrbește foarte mult din frumusețea lucrării meșterului vlădicăi *Varlaam*. Chivotul se află acum între obiectele de argint de la secția de Artă feudală a Muzeului de Artă al R. P. R. din București⁶.

5. O *cățuie* de argint «în forma unei sfere cu capac conic sprijinită pe trei picioare... fixate de o tavă lată», a cărei inscripție arată că a fost «prefăcută» cu «cheltuiala smeritului între eromonahi *Antim Ivireanul tipograful*» în anul 7203 (1694-5). Cățuia se păstrează acum tot la Muzeul de Artă al R. P. R. din București⁷.

În afară de acestea, din obiectele de artă aflate altădată la Snagov, au mai ajuns pînă în zilele noastre încă două piese de o valoare artistică incontestabilă care, iarăși, merită a fi amintite cu acest prilej. Ele sînt:

6. *Ușa de stejar*, în două canaturi, din anul 1453, care se afla, de bună seamă, la intrarea în bisericuța Buna Vestire, ridicată aci de *Vladislav II*. Dărîmîndu-se acest sfînt lăcaș, ușa a ajuns — pe apă, spune tradiția — la schitul *Turbați* de lîngă lac, unde maicile au folosit-o la biserică lor. Ușa are sculptate, în față, șase panouri cu sfinți și cu scena Bunei Vestiri, iar pe arcadele dintre panouri și pe margine, inscripții slavonești, amintind: cea dintîi, anul zidirii paraclisului — 6961 (=1453) —, iar cea de a doua, reproducînd un text din profetia lui *Iezechiel*, raportat la Sfînta Feoioară Maria. Ușa aceasta măiestrit lucrată cu peste cinci veacuri în urmă, se păstrează acum tot la secția de Artă feudală a Muzeului de Artă al R. P. R. din București⁸.

7. O *icoană a Maicii Domnului* cu pruncul în brațe, de tipul *цѣлованіе* — *dulcea sărutarea* —, datînd din secolul XVI, desigur de la zugravii lui *Petru cel Tînăr*, care în anul 1563 au isprăvit lucrul zugrăviei bisericii *Vovidenia* de la Snagov. Ea se află acum în colecția de icoane a Sfîntei Patriarhii și ca tehnică este de factură athonită, fiind zugrăvită pe lemn. Deși prezintă unele degradări, totuși ceea ce a rămas ne lasă să înțelegem iscusința meșterului, în ceea ce privește desenul și mai ales coloritul care este desăvîrșit⁹.

Din șirul acestor șapte obiecte de artă¹⁰ — care fiecare în parte merită o cercetare deosebită —, vom prezenta, deocamdată, în cele ce urmează, numai panaghiarul. Mai întîi îi vom înfățișa, pe de-a'ntregul, bogata-i podoabă, apoi vom încerca să lămurim unele probleme în legătură cu el, controversate încă.

DESCRIEREA PANAGHIARULUI. — Panaghiarul de la Snagov constă din două tasuri rotunde de forma unei farfurioare cu adîncitura destul de pronunțată. Tasurile,

hărăzite această cruce din pricina aici amintită, ci, desigur, dintr-o pornire de evlavie către sfințele lăcașuri, pe care o dovedise și cu prilejul înființării schitului *Fedeleşoiu* din Argeș. Postelnicul *Constantin Cantacuzino* a fost ucis la aproape un an, după ce se făcuse donația de față.

6. Pentru chivot, să se vadă *Alex. I. Odobescu, Scrieri literare și istorice*, I, București, 1887, pp. 455-458.

7. Pentru cățuie, să se vadă *Alex. I. Odobescu, Cîteva ore la Snagov*, pp. 402-403, și planșa dintre pp. 398-399.

8. Pentru ușile de la Snagov, să se vadă *Al. I. Odobescu, op. cit.*, pp. 366-368; *Sp. Cegăneanu, Obiecte bisericesti, — studiate și descrise*, București, 1911, pp. 63-65; *N. Iorga, Vechea artă religioasă la romîni*, Vălenii de Munte, 1934, p. 123; *O. Tafrali, Uși împărătești*, în rev. „Arta și Arheologia” (Iași), 1936, pp. 6-9; același, *Sculptura romînească în lemn*, Iași, 1936, p. 5; *V. Brătulescu, Arta veche romînească*, București, 1938, pp. 11, 14; același, *Cîteva obiecte din Muzeul de Artă Religioasă*, București, f.a., pp. 29-30; același, *Mînăstirea Snagov*, în rev. „Biserica Ortodoxă Romînă”, LXXII (1954), p. 278; *St. Nicolaescu, Mînăstirea Snagov și ușa de stejar cu sculpturi de sfinți a bisericei Buna Vestire, ctitoria lui Vladislav Voevod — 1453* —, în rev. „Bucureștii”, an. 1936, nr. 1-2, pp. 118-128; *Virgil Vătășianu, Istoria artei feudale în Țările Romîne*, I, București, 1959, pp. 862-864.

9. O reproducere a ei în culori se află în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”, an. XXXIII (1940), fasc. 105 (planșa colorată dintre pp. 2-3).

10. Pentru alte obiecte cuprinse altădată în zestrea fostei mînăstiri Snagov, vezi *infra*, n. 54.

al căror diametru, în exterior, măsoară 125 mm. par a-și fi căpătat forma concavă prin turnare în tipare speciale. Amândouă sînt lucrate din argint masiv. Între ele sînt prinse printr-o balama formată din cinci dințișori găuriți prin mijloc: trei la tasul din stînga și doi la cel din dreapta.

Tasul din stînga, care în timpul folosirii panaghiarului servea drept bază, precum am amintit, este scobit concav — ca un castronaș — într-o largă adîncitură centrală, avînd pe margine o buză plană destul de lată. Partea sa exterioară este plină de felurite podoabe. Centrul ei este ocupat de o aplică, reprezentînd chipul Mîntuitorului, dăltuit în relief. Aceasta este fixată, prin cuișoare, într-o «suprafață circulară centrală», fără însă a depăși nivelul suprafeței fundului capacului. Mîntuitorul este înfățișat bust, privind în față. Cu mîna dreaptă binecuvintează, iar cu stînga ține un sul de hîrtie. De o parte și de alta a capului sînt inițialele: Ic. Xc.

Mica suprafață circulară, în care se află medalionul Mîntuitorului, e mărginită de cerculețe simple. De jur-împrejurul ei se întinde, într-o prea ușoară adîncitură față de marginea fundului, o coroană de aceeași formă circulară decorată cu aplice, constînd din podoabe florale în relief. Acestea din urmă se compun din patru grupe de arabescuri de cîte două spirale distincte, care, la rîndul lor, sînt alcătuite din «vrejuri de plante stilizate, care se răsucesc în vârtej și se întretaie sau se lipesc unul de altul, dînd un minunat efect decorativ»¹¹.

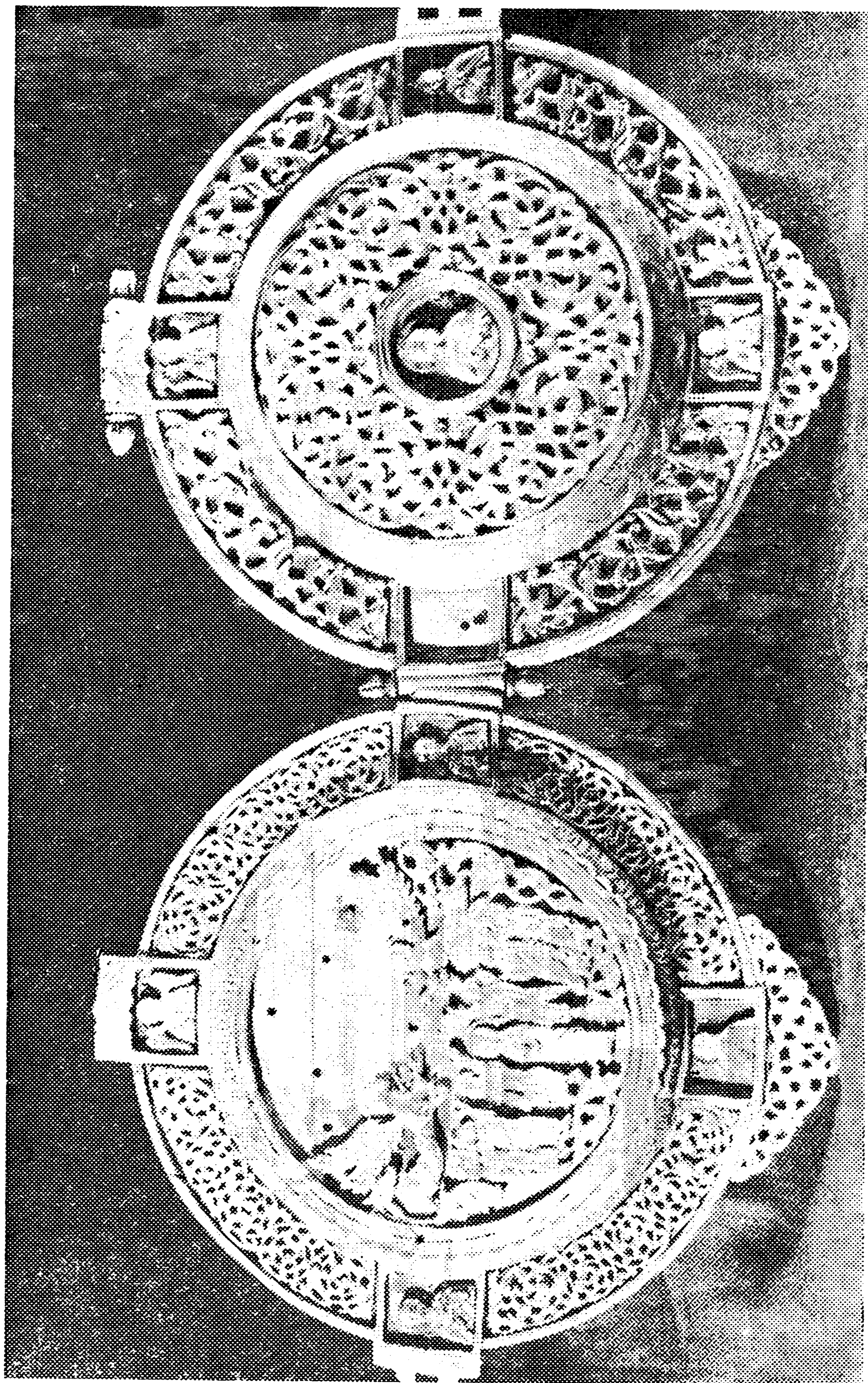
În exterior chenarul acesta de arabescuri, este mărginit de două cerculețe paralele, care au, între ele, podoabe simple formate din linii frînte, zgîriate cu acul (cîte trei fragmente: două mici la capete și altul mai mare în mijloc). Această simplă podoabă, de altfel, conturează și marginea fundului propriu zis al tasului.

Plecînd de aci, peretele exterior al concavității tasului se îndreaptă către buza lui printr-o ușoară curbură care măsoară 9 mm. Linia aceasta cade aproximativ perpendicular pe latura interioară a marginii plane a capacului și conturează, totodată, o nouă secțiune aproape verticală față de cea orizontală a celei descrisă mai sus sau față de cea a frizei marginale. Toată această suprafață exterioară a adînciturii din lăuntru tasului este decorată simplu cu zgîrieturi făcute cu acul. Podoabele ei, mergînd de jur-împrejur, sînt de două feluri. În partea de jos, spre fundul propriu zis al capacului, se află un fel de draperie formată din linii curbe simple, avînd în lăuntru arcelor mici linioare, iar în exterior, la unirea lor, numai cîte o linioară. În partea de sus, spre buza tasului, se află, tot de jur-împrejur, oaltă podoabă, făcută din cîte două linii paralele în zig-zag, care în lăuntru lor, de asemenea în zig-zag, au o nervură cu frunzulițe ca de brad, așezate oblic, în sensuri diferite. În unghiurile formate de zig-zag-ul liniilor, de o parte și de alta, se poate vedea cîte un soare răsărînd.

În sfîrșit friza de pe fața exterioară a buzei acestui capac prezintă, la rîndu-i, o decorație gravată tot în relief, însă deosebită, ca model, de cele întîlnite pînă acum. Ca și celelalte, ea este tot o aplică, fixată într-o ușoară adîncitură săpată în suprafața circu'ară a frizei. Spre deosebire de acestea, însă este împărțită în patru fragmente egale prin patru mici iconițe așezate simetric în părțile de sus, jos și laterale ale frizei. Motivul decorației de aci este de asemenea floral și el este «scos din stilizarea unor frunze de plante a căror contururi și forme nu pot fi identificate, decît cu greu». La prima vedere vrejul și frunzele prinse de el «de-abia se pot ghici», părțile componente ale desenului fiind aproape imposibil de prins, deoarece sînt prezentate amestecat. Cu toate acestea, în ansamblul general al decorației feții tasului podoaba nu displace. Ea crează ceva aparte, care prin desenul său specific, dă totalității podoabelor de aci o înfățișare plăcută.

În afară, friza este mărginită de o coamă, care, în același timp, este și limită a feții exterioare a acestui tas. Pe suprafața ei se află un desen simplu zgîriat cu acul, care constă din două linii circulare paralele. În spațiul dintre ele, aceste două paralele

11. Sp. Cegăceanu, *op. cit.*, p. 37, descrie astfel această podoabă: „A doua friză este decorată cu o serie de plante ale căror ramuri pornesc două cîte două din tulpine și se întorc în sens invers una alteia, către afară, în vultură cu trei cercuri, în așa fel că cercul cel mare se întretaie cu cel al volutei vecine, iar al doilea cerc este tangent cu al doilea cerc al volutei. Formează astfel o serie de patru tulpine cu opt volute”.

1. Panaghiaarul de la Snagov: exteriorul celor două iasuri. (Cliseu: Muzeul de Artă al R.P.R.).

au o podoabă formată din linioare frînte — cîte trei mici fragmente —, așa cum s-a mai întîlnit între ornamentele de mai sus.

Precum s-a amintit, podoaba frizei este întreruptă în patru locuri de patru mici dreptunghiuri, scobite în fața ei și așezate simetric. Două din ele au marginea lungă în sus, iar două în lături. În fiecare din ele, într-o adîncitură, mărginită de o ramă formată dintr-o coamă crestată prin mijloc de o linie, se află cîte o aplică, înfățișînd, în relief, cîte un chip de sfînt.

Dreptunghiul de sus se deosebește de celelalte prin latura sa superioară care, deși este tot ca o coamă crestată prin mijloc, este formată însă din mici arcuri cu deschizătura în jos. În scobitura sa se află sculptat în relief, un bust de înger, privind în față și purtînd în mîna dreaptă un bastonaș, terminat în partea superioară cu o floare cu trei petale. Inițialele M și X dintr-o parte și alta a capului arată că el este: $M[H]X[\Delta I \Lambda B] = Mihail$, deci arhanghelul cu acest nume.

Și în dreptunghiul de jos se află un înger cu aceeași înfățișare. Inițiala: «Г», săpată în partea dreaptă a capului său, indică, desigur, pe arhanghelul Г[ΔΒΡΗΛΒ] = Gavriil.

În dreptunghiul din partea dreaptă a tasului, spre închizătoare, se găsește bustul unui sfînt, sculptat și el în relief și așezat în adîncitura respectivă. Imprejurul capului are nimb, iar fața îi este ușor îndreptată spre dreapta corpului. Este îmbrăcat, pe deasupra, cu o mantie bogat împodobită și prinsă la piept într-o agrafă rotundă. Mantia are la înălțimea umerilor trei cute, prelungite, de sigur, și în spate, iar marginile din față și din jurul gîtului îi sînt decorate cu broderii. Sfîntul ține în mîini un pergament, pe care-l desfășoară. Literile Δ și Λ, aflate în colțurile de sus ale adînciturii, duc la încredințarea că el trebuie să fie prorocul Δ[ΔΝΙΗ]Λ = Daniil, al cărui nume poate fi în legătură, fie cu persoana donatorului într-o situație ulterioară, fie cu vreuna din rudenile sale apropiate.

Chipul din suprafața dreptunghiulară dinspre balama s-a pierdut de multă vreme. Nici Alex. I. Odobescu nu l-a văzut prin anul 1861, cînd a vizitat mînăstirea. Scobitura rezervată fixării lui a rămas goală, păstrînd însă pe fundul ei locul cuișorului care prindea aplica înfățișînd sfîntul aflat altădată aici.

Desprinderea acestui chip de la locul său, ca și a altor două piese, despre care se va vorbi mai jos, este proba cea mai sigură că podoabele panaghiarului, în afară de parte din desenele zgîriate cu acul, sînt aplicate pe tasurile sale concave turnate din argint. De altfel, acest lucru se poate observa la o cercetare atentă a fiecăreia din ele. Din această pricină unele aplica cu chipuri de sfinți din interiorul tasurilor stau acum gata să cadă. O intervenție pentru fixarea lor este absolut necesară.

De marginea acestui tas — spre stînga — este prinsă balama, a cărei parte de aci are trei dințișori, iar cea de la tasul celălalt doi. Dințișorii sînt găuriți prin mijloc și fixați unii de alții printr-un ax nituit la capete și terminat într-o parte și alta prin cîte o podoabă de forma unui ciucure oval.

O imitație de balama, cu mai multe înflorituri în față, de cît cea adevărată, — arătată mai sus —, și străpunsă la fel de un ax, de același model ca și cel precedent, este fixată în partea superioară a tasului, în prelungirea dreptunghiului cu chipul arhanghelului Mihail.

Pe marginea tasului dinspre locul de deschidere a celor două capace, în prelungirea suprafeței cu chipul prorocului Daniil — deci spre dreapta —, este fixată încuietura. Ea constă dintr-un dispozitiv asemănător balamalei, care are aci tot trei dințișori găuriți și dincolo, la celălalt tas, doi, la fel. Lipsește însă acum ax-ul ce trecea prin găurile celor două părți pentru închiderea panaghiarului.

În partea de jos, sub chipul arhanghelului Gavriil, depășind însă lungimea dreptunghiului său, se află o podoabă triunghiulară cu vîrfurile în jos și cu baza puțin arcuită după forma marginii tasului, de care este și prinsă. Desenul său, avînd față identică spre interiorul și exteriorul acestui capac, constă din frunzișe de diferite mărimi fixate de nervuri răsucite în spirală, care nervuri, la rîndul lor, au din loc în loc, agățate de ele, alte mici spirale, asemănătoare cîrceilor de viță de vie.

Partea din lăuntru a tasului este asemenea unei mici farfurii, așezată cu fața în sus, constând dintr-o margine plană de formă circulară lată de 15 mm. și o concavitate adâncă de 8 mm. și cu fundul foarte ușor arcuit. Marginea prezintă, la exterior, o coamă îngustă decorată cu podoabe zgîriate cu acul și formate din mici linii frînte — cîte trei fragmente: două mici la capete și unul mai mare la mijloc. Suprafața ei, față de coama marginală, prezintă o adîncitură de circa 1 mm. În această adîncitură sînt prinse 12 aplici de argint aurit ornate cu chipuri de serafimi, heruvimi și sfinți și rînduite în patru grupe. Fiecare grupă cuprinde un serafim sau un heruvim și cîte doi sfinți.

Vom înfățișa prima grupă, plecînd din partea superioară a tasului, spre stînga. Aici, sub podoaba asemănătoare balamalei, se întîlnește o aplică în formă de trapez cu baza mică în jos. Pe ea este reprezentat, prin zgîriere cu acul, de altfel destul de adîncă, un heruvim privind în față. Are șase aripi: patru de mărimi aproape identice așezate în jurul feței și două mai mari, plecînd în lături de la întîlnirile celor două perechi mai mici. Acestea din urmă au vîrfurile îndreptate în sus. În spațiul liber de deasupra, rămas fără desen, sînt gravate literele: $\chi\kappa$ și $\Pi\Lambda$, care arată, desigur, că acest chip înfățișează un $\chi\kappa$ — $\rho[\text{ΥΡΗΛΜ}]$ = *heruvim*.

În partea de jos, sub îndoiturile celor două aripi mai mari, se află cîte o stea cu cîte opt raze.

Urmează imediat, în această primă grupă, o a doua aplică, de formă aproape dreptunghiulară, pe care, prin aceeași tehnică — zgîrierea cu acul —, este înfățișat un sînt. E prezentat în picioare, puțin plecat înainte și cu fața ușor întoarsă spre dreapta; privește în interiorul suprafeței circulare, în care este fixat. Capul nîmbat, este acoperit cu păr bogat, pieptănat pe dreapta. Are barbă bogată, aranjată rotund. Este înveșmîntat în stihar, sfită și omofor mare. Poartă bederniță. Sfita are podoabe bogate, iar omoforul este decorat, între altele, și cu cinci cruci cu brațe egale. În mîini ține un pergament, pe care sînt zgîriate șase litere, așezate unele sub altele, pe două rînduri, în trei grupe.

De o parte și de alta a capului se află cîte o tăbliță, pe care, de asemenea, sînt săpate următoarele litere, drept legendă: $\sigma\pi\eta$ — (tăblița din stînga) — $\rho\omega$ — (tăblița din dreapta) —, adică $\sigma\pi\eta\rho\omega[\text{ΔΟΝΗ}]$ = *Spiridon*, ceea ce arată că, chipul reprezintă pe sîntul *Spiridon*, cunoscutul arhiepiscop din Trimitunda participant la sinodul I ecumenic din 325 și sărbătorit de Biserică la 12 decembrie.

Revenind la cele șase litere de pe pergamentul din mîini, voi arăta că ele sînt acestea: ΒΑ. ΚΘ. ΓΗ , care, întregindu-se, ar da cuvintele: $\text{ΒΑ[ΔΗ]ΚΘ Γ[ΟCΠΟΔ]Η}$ = *Stăpîne Doamne*. Inclîn să cred că aceste cuvinte, și ca ele și cele ale inscripțiilor de pe pergamentele ținute în mîini de sfinții ce vor urma, nu sînt altceva decît începutul unor rugăciuni sau ecfonise, pe care preotul slujitor trebuie să le rostească, de obicei, pe dinafară. Căci este știut că, cu veacuri în urmă, din pricina rarității sau uneori chiar și lipsei cărților de slujbă, sfinții slujitori trebuiau, de multe ori, să învețe pe de rost parte din rugăciuni. Pentru ca ei, la sfintele slujbe să și le aducă mai ușor aminte, era obiceiul ca în unele cazuri, pe pergamentele ce țineau în mîini ierarhii, zugerăviți de regulă în altarele bisericilor, să se scrie, în forme prescurtate, începutul unora din ele. Cuprinsul acestor texte nu era indicat de vre-o erminie, ci diferea de la caz la caz. Bănuesc că, de multe ori, el era stabilit de slujitorul în timpul sau cu grija căruia se făcea zugerăveala și anume după nevoia ce el va fi simțit în săvîrșirea sfintelor slujbe, la care trebuia să rostească rugăciuni pe de rost. Acest lucru se poate observa, de pildă, în zugerăveala bisericii *Sf. Niculae-Domnesc* din *Curtea de Argeș*¹² și în cea a bisericii mînăstirii *Arnota*¹³ în ale căror altare, pe pereți, sînt înfățișați mai mulți ierarhi, între ei aflîndu-se și sfinții: Spiridon, Vasile cel Mare, Grigorie Teologul și Chiril al Alexandriei. Deși acești patru sfinți sînt zugerăviți și într-o biserică și în alta¹⁴, în locul aci amintit, totuși pe pergamentul ce fiecare din ei ține în mîini, textul

12. *Frîsce din veacul al XIV-lea aflate în biserică Domnească* [de la Argeș], album, în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice“, anii X-XVI (1917-1923), p. 207, fig. 217.

13. Pr. D. Cristescu, *Arnota*, Rîmnicul Vilcea, 1937, planșele dintre pp. 44-45.

14. În reproducerile după zugerăveala altarelor acestor două biserici, care mi-au fost la îndemînă, numai acești patru sfinți sînt comuni. Desigur că vor mai fi și alții, d.p. ss. Ioan Gură de Aur, Nicolae etc.

este diferit. Sfântul Spiridon de la Argeș, d. p., nu are text identic cu sfântul Spiridon de la Arnota.

Asemenea ierarhi — și desigur cu deosebite texte pe pergamentele respective — vor fi fost zugrăviți și pe pereții altarului străvechei biserici de la Snagov¹⁵, preînnoită din temelie de Neagoe Basarab. Și în jurul anului 1490, când Drăghici Vintilescu a pus să se facă panaghiarul cu gândul de a-l hărăzi sfântului lăcaș, va fi cerut, probabil, meșterului gravor să-l decoreze și cu chipurile ierarhilor de pe pereții altarului acestei biserici, ale căror linii picturale, desigur bizantine, îi vor fi reținut atenția. Odată cu chipurile lor, meșterul va fi reprodus și cele câteva litere de pe pergamentele aflate în mîinile lor, care litere, indicînd începutul unor rugăciuni și efonise, ce trebuiau spuse pe dinafară de preoți, vor fi fost puse și aici, ca ei să și le amintească mai cu ușurință.

Ținînd seama de cele de mai sus și folosindu-mă de textul slavon al *Liturghierului*, tipărit în anul 1508 de ieromonahul Macarie, cred că literele de pe pergamentul sfântului Spiridon, prin întregire, dau, cum s-a arătat mai sus, cuvintele: $\text{K}\Lambda[\Delta\Delta\text{H}]\text{K}\omega$

$\Gamma[\text{ocno}\Delta]\text{H}$. Acestea, la rîndul lor, nu sînt altceva decît începutul rugăciunii: „ $\text{K}\Lambda\text{ko}$

ΓH $\text{K}\text{Же}$ $\text{H}\Delta\text{ШЬ}$. $\text{OYCTABJEN HA HBE\text{X}\text{H}$ ЧHНЬI H $\text{BOHHC\text{T}BA}$ $\Delta\text{ГГЛЪ}$ H $\Delta\text{P}\text{X}\Delta\text{ГГЛЪ}$ BЪ $\text{CJAJ}\text{ЖEHIE}$

TBOEA $\text{CJAJ}\text{BЫ}$. CЪTBOPII $\text{CЪBЪXO}\text{Ж}\Delta\text{EHIE}\text{MЪ}$ $\text{H}\text{X}\text{H}\text{H}\text{MЪ}$ $\text{BЪXO}\Delta\text{Ж}$ $\text{C}\text{TЫ}$ $\Delta\text{ГГЛЪ}$ BЫTИ „...», adică:

«*Stăpîne Doamne Dumnezeul nostru, Cel ce ai așezat în ceruri cetele și oștile îngerilor și ale arhanghelilor spre slujba slavei Tale, fă ca împreună cu intrarea noastră să fie intrarea sfinților îngeri...*», pe care preotul slujitor o rostește pe dinafară la vohodul cel mic de la sfînta Liturghie.

Revenind la prezentarea podoabelor interiorului tasului stîng al panaghiarului, voi arăta că prima grupă de chipuri aflate în suprafața circulară de la marginea sa se încheie cu o aplică de forma mai mult a unui trapez cu baza mică în interior, pe care este zgîriat cu acul chipul unui alt sfînt ierarh. Acesta este înfățișat tot în picioare, puțin înclinat înainte și cu privirea spre dreapta. În jurul capului, acoperit cu păr bogat, are nimb; poartă barbă rotundă, care-i acoperă bine obrajii. Este îmbrăcat pe deasupra, cu slită, care pe margine are tiv lat ca o broderie, iar pe sub ea cu stihar, omofor și bederniță. Partea din față a omoforului este formată din două cîmpuri alăturate, fiind fiecare decorată cu cruci, unele făcute din cîte două linii, iar altele din cîte cinci puncte.

În stînga și în dreapta capului, pe două tăblițe, o inscripție arată că acest chip înfățișează pe sfîntul: $\text{K}\Lambda\text{C}\text{I}$ - $\Delta[\text{ie}]$ = *Vasilie [cel Mare]*, filantropul arhiepiscop din Cezareia Capadochiei, mutat la Domnul în anul 379.

Pe pergamentul ce ține în mîini se află următoarele șase litere: $\text{H}\text{З}$ - $\text{P}\epsilon$ - $\text{H}\omega$, așezate, două cîte două, unele sub altele. De bună seamă, ele sînt prescurtarea cuvîntului de început al efonisului, pe care preotul îl rostește la sfînta Liturghie înainte de axion

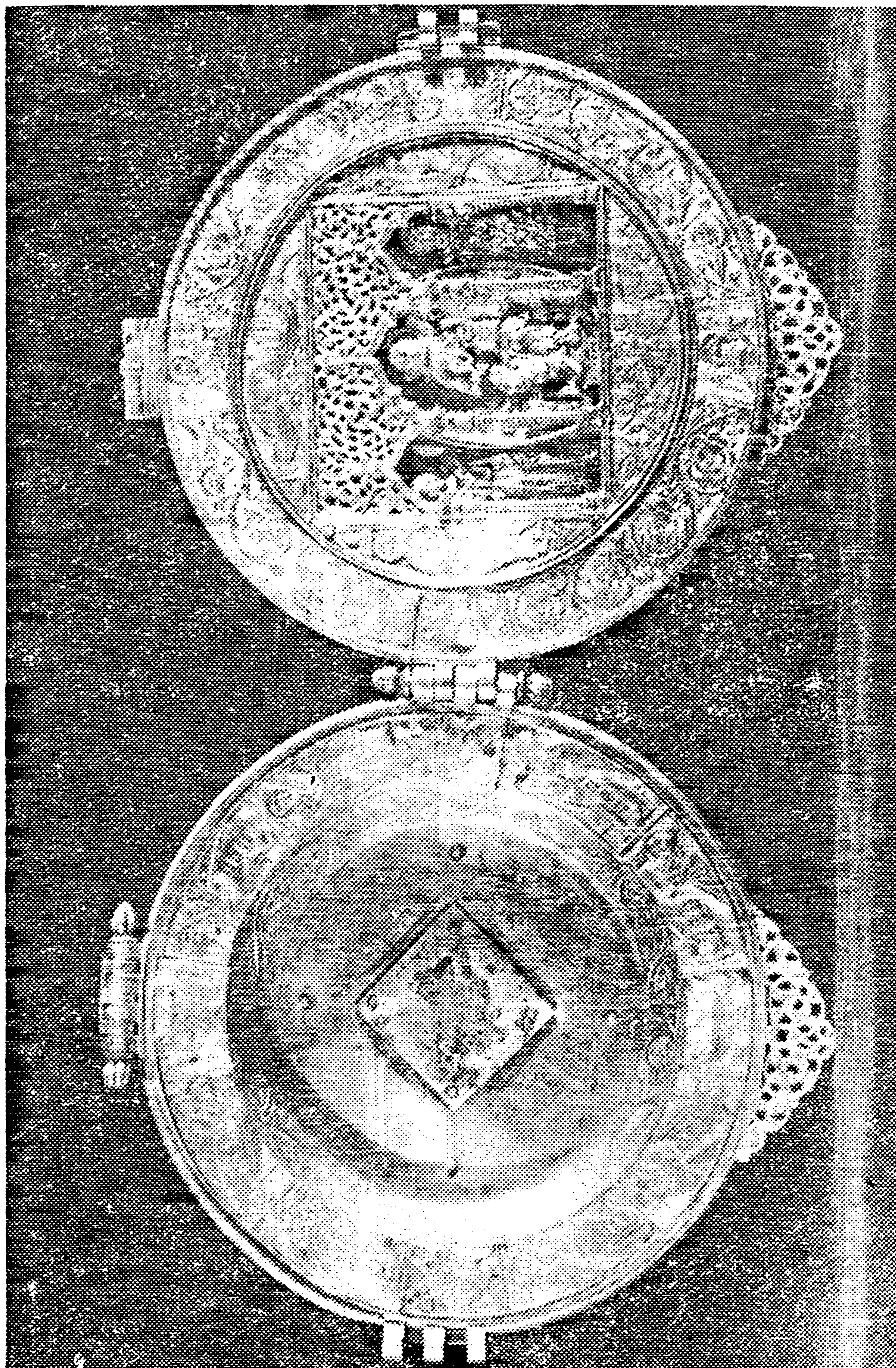
și care are acest cuprins: „ H $\text{ЗP}\epsilon\Delta\text{HO}$ ω $\text{P}\text{P}\text{B}\text{C}\text{T}\text{B}\text{H}$ $\text{Ч}\text{T}\text{B}\text{H}$ H $\text{P}\text{P}\text{E}\text{B}\text{J}\text{B}\text{E}\text{H}\text{H}\text{E}\text{H}$ $\text{B}\Delta\text{ЦH}$ $\text{H}\Delta\text{ШEH}$ $\text{E}\text{ЦH}$

H $\text{P}\text{P}\text{HO}$ $\Delta\text{B}\text{E}\text{H}$ $\text{M}\Delta\text{P}\text{IH}$ », adică: «*Mai ales pentru preasfînta, preacurată, preabinecurvîntata, slăvita Stăpîna noastră de Dumnezeu Născătoarea și pururea fecioară Maria*».

Cea de a doua grupă se deschide iarăși cu o mică aplică, fixată aproape în dreptul feței de aci a încuietorii panaghiarului. Pe ea se află chipul unui serafim, înfățișat privind înainte cu o față rotundă nimbă. Are șase aripi: o pereche așezată în cruce deasupra capului, o alta în aceeași poziție, în josul lui, iar alte două aripi întinse pe lături — la stînga și la dreapta — și cu vîrfurile plecate în jos.

De o parte și de alta a aripilor superioare pe două mici tăblițe o inscripție, de patru litere: CB - $\text{P}\omega$, arată că acest chip reprezintă un: CB - $\text{P}\omega[\Delta\Phi\text{H}\text{M}\text{B}]\text{C}$, = *serafim*.

15. Parte din acești sfinți sînt zugrăviți și în biserica de acum de la Snagov, pe pereții altarului, cf. I. D. Ștefănescu, *Le monastère de Snagov*, în „*Revista Istorică Română*”, XIV (1944), fasc. III, p. 299.

2. Panaghianul de la Snagov: interiorul celor două tasure. (Clișeu: Muzeul de Artă al R.P.R.).

Sub el, o aplică, de forma celor două mai mari din prima grupă, poartă un desen care înfățișează un sfânt ierarh în picioare, privind foarte ușor spre dreapta. Pare puțin aplecat înainte. Are nimb; părul și barba rare, iar fața trasă. Este îmbrăcat, pe deasupra, cu sfită, simplu împodobită, iar pe sub ea cu stihar lung cu falduri, bederniță rombică și omofor mare, decorat cu șapte cruci cu brațe egale și pe poale cu franjuri. Inscripția celor două tăblițe din stînga și din dreapta capului arată că el este: $\text{IAK}[\sigma] - \text{BW} = \text{Iacob}$, nume, sub care înclin să văd pe *sfântul Iacob episcopul Nisibei*, «apostolul Mesopotamiei», participant, ca și sfântul Spiridon, la sinodul I ecumenic de la Niceia (325) și cinstit de Biserică în ziua de 31 octombrie¹⁶.

Pe pergamentul din mâini se găsesc următoarele litere, așezate unele sub altele, în trei grupe: $\text{BA} - \text{GT} - \text{IEN}$, de bună seamă prescurtarea cuvintelor: $\text{BA}[\text{A}]\text{G}[\sigma\text{A}]\text{TE}$

и [шѣ]... de la începutul ecfonisului: „ $\overline{\text{BA}}\overline{\text{G}}\overline{\sigma\text{A}}\overline{\text{TE}}\overline{\text{I}}$ и шѣ $\overline{\text{A}}\overline{\text{P}}\overline{\text{O}}\overline{\text{TAMH}}$ и $\overline{\text{C}}\overline{\text{H}}\overline{\text{A}}\overline{\text{K}}\overline{\text{O}}$ $\overline{\text{A}}\overline{\text{M}}\overline{\text{B}}\overline{\text{E}}$ $\overline{\text{E}}\overline{\text{M}}\overline{\text{B}}$ $\overline{\text{E}}\overline{\text{D}}\overline{\text{H}}\overline{\text{N}}\overline{\text{O}}$ $\overline{\text{P}}\overline{\text{O}}\overline{\text{A}}\overline{\text{H}}\overline{\text{A}}\overline{\text{G}}\overline{\text{O}}$ $\overline{\text{C}}\overline{\text{H}}\overline{\text{O}}$ $\overline{\text{T}}\overline{\text{B}}\overline{\text{O}}\overline{\text{E}}\overline{\text{G}}\overline{\text{O}}$...», adică: «*Cu mila și cu îndurările și cu iubirea de oameni a unuia născut Fiului Tău...*» rostit de preotul slujitor spre sfârșitul sfintei Liturghii, înainte de înălțarea sfintelor.

Aplica următoare ca mărime la fel cu precedentă, este decorată printr-o tehnică asemănătoare — zgîriere cu acul —, cu chipul unui alt ierarh, înfățișat tot în picioare și puțin aplecat înainte. Este ușor întors spre dreapta, însă privirea îi este îndreptată mai mult în față. Are barbă rotundă și, împrejurul capului, nimb. Este înveșmîntat în ornatele arhieresti ale vremii lui, din care se disting: sfită, stiharul și omoforul; acesta din urmă decorat cu mici cruci și podoabe făcute din punctulețe.

Inscripția aflată pe două tăblițe prinse într-o parte și alta a capului, ne îndreptățează că el este sfântul $\text{H}[\text{H}]\text{K} - \text{WA}[\text{AE}] = \text{Nicolae}$, arhiepiscopul din *Mira Lichiei*, care, cum se știe, este unul din sfinții cei mai cunoscuți în rîndul credincioșilor noștri.

Pe pergamentul din mâini se află următoarele opt litere, așezate pe două coloane verticale: $\text{HA} - \text{AJ} - \text{BN} - \text{BE}$, ce par a fi începutul acestui vosglas, care încheie marea anafora euharistică din slujba sfintei Liturghii, rostit de preot cu «voce tare»: „ H $\overline{\text{A}}\overline{\text{J}}$ -

$\overline{\text{A}}\overline{\text{B}}\overline{\text{E}}$ $\overline{\text{H}}\overline{\text{A}}\overline{\text{M}}\overline{\text{B}}$ $\overline{\text{E}}\overline{\text{D}}\overline{\text{H}}\overline{\text{N}}\overline{\text{E}}\overline{\text{M}}\overline{\text{H}}$ $\overline{\text{O}}\overline{\text{Y}}\overline{\text{T}}\overline{\text{Y}}$ и $\overline{\text{E}}\overline{\text{D}}\overline{\text{H}}\overline{\text{N}}\overline{\text{E}}\overline{\text{M}}\overline{\text{B}}$ $\overline{\text{C}}\overline{\text{P}}\overline{\text{A}}\overline{\text{C}}\overline{\text{E}}\overline{\text{M}}\overline{\text{B}}$ $\overline{\text{C}}\overline{\text{L}}\overline{\text{A}}\overline{\text{V}}\overline{\text{H}}\overline{\text{T}}\overline{\text{H}}$ и $\overline{\text{V}}\overline{\text{Z}}\overline{\text{P}}\overline{\text{E}}\overline{\text{V}}\overline{\text{A}}\overline{\text{T}}\overline{\text{H}}$ $\overline{\text{P}}\overline{\text{R}}\overline{\text{E}}\overline{\text{C}}\overline{\text{H}}\overline{\text{T}}\overline{\text{H}}\overline{\text{O}}\overline{\text{E}}$ и $\overline{\text{B}}\overline{\text{E}}\overline{\text{L}}\overline{\text{H}}$

$\overline{\text{K}}\overline{\text{O}}\overline{\text{L}}\overline{\text{E}}\overline{\text{P}}\overline{\text{O}}\overline{\text{E}}$ и $\overline{\text{M}}\overline{\text{E}}$ $\overline{\text{T}}\overline{\text{B}}\overline{\text{O}}\overline{\text{E}}$ $\overline{\text{W}}\overline{\text{I}}\overline{\text{C}}\overline{\text{A}}$ и $\overline{\text{C}}\overline{\text{N}}\overline{\text{A}}$ и $\overline{\text{C}}\overline{\text{T}}\overline{\text{G}}\overline{\text{O}}$ $\overline{\text{A}}\overline{\text{X}}\overline{\text{A}}$, и $\overline{\text{N}}\overline{\text{H}}\overline{\text{E}}$ и $\overline{\text{P}}\overline{\text{R}}\overline{\text{H}}\overline{\text{O}}$ и $\overline{\text{V}}\overline{\text{Z}}$ $\overline{\text{V}}\overline{\text{E}}\overline{\text{K}}\overline{\text{Y}}$ $\overline{\text{V}}\overline{\text{E}}\overline{\text{K}}\overline{\text{W}}$

= *Și ne dă nouă cu o gură și cu o inimă să slăvim și să cîntăm preacinstitul și de mare cuviință numele tău: al Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor*».

Cu această aplică s-a ajuns în partea de jos a feții interioare a acestui tas, acolo unde, în exteriorul lui se află fixată podoaba în formă de triunghi, amintită mai sus. Fața ei de aci este întru totul asemenea celei din exterior. Din acest loc, plecînd de jos în sus, spre dreapta, începe cea de a treia grupă de aplici decorate de pe suprafața circulară de la marginea interioară a acestui capac. Ea se deschide iarăși cu un serafim cu șase aripi, gravat tot pe o mică aplică. Acesta are fața conturată de patru linii, care-i dau forma unui mic romb, și privește înainte. Patru din aripi le ține, două câte două, grupate cruciș în susul și josul feței, iar celelalte două, aflate în dreapta și în stînga ei, sînt îndreptate cu vîrfurile spre partea superioară a aplicii. Pe spațiul liber de

16. Pentru el, să se vadă Dr. Gherasim Timuș, *Dicționar aghiografic cuprinzînd viețile sfinților*, București, 1898, pp. 356-358; Eusebiu Popovici, *Istoria bisericească universală*, tom. II, ed. 2, București, 1925, p. 96; *Sinaxarul zilei de 31 octombrie*, în *Mineiul lunii Octombrie*, ed. II, București, 1908, p. 427; și mai nou: Arhim. Eftimie Elefteriadis, *Οἱ πρόμαχοι τοῦ Συμβόλου τῆς Νικαίας. Θ', Ὁ δοιοὺς Ἰακώβος ὁ Νισσιέωος, ὁ θαυματουργός, ὁ ἐπονομαζόμενος Σοφός* (= *Campionii Simbolului de la Niceia. 9. Sfîntul Iacov de Nisibi, făcătorul de minuni, supranumit Inteleptul*, în rev. *Ἐκκλησία* (Atena), an. ΔΗ' (38), nr. 13, din 1 iulie 1961. S-ar putea însă ca Sfîntul Iacob de pe panaghiar să fie și Sf. Apostol Iacov, fratele Domnului, care se află zugrăvit pe peretele altarului bisericii M-rii Snagov. Aici el este îmbrăcat în odăjdii arhieresti, întrucît se socotește a fi fost primul episcop al Ierusalimului. Ca autor al unei Liturghii, el e îndreptățit a fi zugrăvit în acest loc alături de Sf. Ioan, Vasile și Grigore, și ei autori de Liturghii.

sub coatele aripilor laterale, sînt două tăblițe cu cîte două litere: $\sigma\beta - \rho\mu$, deci: $\sigma\beta - \rho[\lambda\psi\eta\mu\beta]\mu = \text{serafim}$,

Urmează o aplică mai mare — de forma celor cu sfinți, întilnite mai sus —, care poartă pe ea chipul unui ierarh în picioare, întors puțin spre stînga. Are față expresivă, păr bogat, barbă rotundă și nimb în jurul capului. Ca îmbrăcăminte poartă sfită cu falduri pronunțate, stihar lung, omofor mare, cu cruci și franjuri, și bederniță.

După inscripția gravată într-o parte și alta a capului, el este sfîntul: $\kappa[\gamma]\rho - \iota\lambda = \text{Chiril}$, desigur cunoscutul patriarh din *Alexandria*, trăitor în veacul V și cinstit de Biserică în ziua de 18 ianuarie.

Pe pergamentul din mîini se pot citi următoarele litere, așezate iarăși pe coloane verticale: $\eta\sigma - \rho\theta - \beta\eta - \eta$, pe care le socotesc făcînd parte din începutul vosglasului spus

de preot înainte de *Tatăl nostru*, la sfînta Liturghie: „ η $\sigma\theta\alpha\delta\omega\beta\eta$ $\eta\mu$ $\epsilon\lambda\kappa\omicron$ $\sigma\beta$ $\delta\rho\beta\eta\zeta\eta\omega\epsilon$ $\eta\iota\epsilon\mu\beta$ $\eta\epsilon\omega\sigma\kappa\eta\delta\epsilon\eta\eta\omicron$ $\sigma\mu\epsilon\tau\eta$ η $\rho\eta\eta\zeta\upsilon\beta\alpha\tau\eta$ $\tau\epsilon$ $\beta\epsilon$ $\eta\beta\eta\alpha\gamma\omicron$ $\beta\alpha$ $\omega\upsilon\alpha$ η $\gamma\lambda\alpha\tau\eta$ “, adică: «*Și ne învrednicește pre noi Stăpîne, cu îndrăznire, fără de osîndă, să cutezăm a te chema pre tine, Dumnezeuul cel ceresc, Tată, și a zice*».

Următoarea aplică — asemănătoare cu precedenta în ceea ce privește forma și mărimea —, este ornată tot cu un chip de ierarh, înfățișat în picioare și privind mai mult înainte. Are fața trasă, barbă și păr bogat, iar împrejurul capului nimb. Poartă odăjdii arhieresti ca și sfinții de mai sus. Legenda săpată în partea superioară a aplicii, ne încredințează că el este sfîntul $\Gamma\rho[\gamma\omicron\rho\iota\epsilon] - \eta[\gamma\sigma\kappa\upsilon\iota]$ = *Grigorie (episcopul) Nyssei*; scriitor și teolog creștin vestit din secolul IV, prăznuit de biserică la 10 ianuarie.

Pergamentul din mîini poartă pe el aceste opt litere, rînduite două cîte două de sus în jos: $\epsilon\beta - \rho\gamma - \epsilon\kappa - \epsilon\iota$, care, înclin să cred, reprezintă începutul următorului ecfonis, rostit de preot, la sfînta Liturghie, după $\alpha\chi\omicron\eta\omicron$: „ $\eta\epsilon\beta$ $\rho\gamma\epsilon\upsilon\chi\epsilon$ $\rho\omicron\mu\epsilon\tau\eta\eta$ $\gamma\eta$ $\delta\rho\chi\iota\epsilon\pi\iota\sigma\kappa\omicron\pi\alpha$, $\eta\alpha\sigma\eta\gamma\omicron$ - $\eta\mu\alpha$ $\rho\epsilon\kappa\epsilon$ - $\epsilon\gamma\omicron\eta\epsilon$ $\delta\alpha\rho\upsilon\alpha\sigma\tau\eta\mu\beta$ $\tau\upsilon\omicron$ $\eta\mu\beta$ $\upsilon\gamma\kappa\upsilon\alpha\mu\beta$ $\epsilon\beta$ $\mu\eta\rho\epsilon$, $\upsilon\beta\lambda\alpha$, $\chi\epsilon\sigma\tau\eta\alpha$ $\zeta\alpha\rho\alpha\upsilon\alpha$, $\delta\lambda\gamma\omicron$ $\delta\eta\eta$ $\sigma\tau\epsilon\upsilon\phi\eta\zeta\iota\alpha$, $\rho\upsilon\alpha\upsilon\omicron$ $\rho\upsilon\alpha\upsilon\iota\alpha$ $\sigma\lambda\omicron\upsilon\omicron$ $\tau\upsilon\omicron\epsilon\eta\zeta$ η $\sigma\tau\eta\eta\upsilon\kappa\iota$ “, adică: «*Intii pomenește, Doamne, pe arhiepiscopul nostru (numele spus), pe care dăruiește-l sfințelor tale Biserici în pace, întreg, cinstit, sănătos, îndelungat în zile, drept îndreptînd cuvîntul adevărului tău*».

În sfîrșit, ultima grupă începe tot cu o mică aplică, fixată cu nitulețe în dreptul balamalei panaghiarului și decorată, de asemenea, cu un serafim. Acesta privește puțin spre stînga cu o față rotundă, bine stilizată și plăcut redată. Capul îi este înconjurat de nimb. Cele șase aripi, de mărimi aproape egale, sînt încrucișate: două deasupra capului, două dedesubtul lui, la fel, iar două se află în lături cu vîrfurile plecate în jos.

De o parte și de alta a încrucișării aripilor de sus, s-a săpat legenda: $\sigma\beta - \rho[\lambda\psi\eta\mu\beta]\mu = \text{serafim}$.

În aplica mai mare ce urmează, se găsește chipul unui ierarh înfățișat în picioare, ușor plecat înainte și cu privirea spre stînga. Are nimb în jurul capului, este puțin pleșuv, însă cu barbă și mustăți bogate. Este îmbrăcat cu sfită ce pare căptușită, avînd falduri și broderii, cu omofor ornat cu cruci, podoabe făcute din punctulețe și franjuri și cu stihar lung cu mari cute, confecționat din stofă cu desene făcute din mici buline.

Pe plăcuțele prinse într-o parte și alta a capului este gravată legenda: $\Gamma\rho[\gamma\eta\gamma\omicron\rho\iota\epsilon] - \beta[\gamma\omicron\sigma\alpha\omicron\upsilon\gamma\lambda\zeta] = \text{Grigorie Teologul}$, cunoscutul episcop din Nazianz, teolog creștin și scriitor de frunte din veacul IV, prăznuit de Biserică la 25 ianuarie.

Pe pergamentul ce ține în mîini sînt literele: $\Gamma\eta - \beta\epsilon - \eta - \eta$ care pot fi, fie o prescurtare a începutului următoarei rugăciuni de la *antifonul 1* din slujba sfintei Liturghii:

$\Gamma\eta$ $\beta\eta\epsilon$ $\eta\alpha\upsilon\iota\beta$ $\epsilon\gamma\omicron\eta\epsilon$ $\delta\rho\beta\eta\zeta\alpha\upsilon\alpha$ $\eta\epsilon\sigma\kappa\alpha\zeta\alpha\eta\eta\alpha$ η $\sigma\lambda\alpha\upsilon\alpha$ $\eta\epsilon\pi\omicron\sigma\tau\eta\eta\eta\alpha$... = *Doamne, Dumnezeuul nostru, a cărei stăpînire este neasemănată și slavă nepătrunsă...*», fie al altor rugăciuni

tot de la sfânta Liturghie, care încep în același fel și care trebuie, de regulă, rostite pe dinafară de preotul slujitor¹⁷.

Ultima aplică din această bogată decorație este, ca mărime, la fel cu precedentă și ca podoabă înfățișează tot chipul unui ierarh în picioare, plecat puțin înainte și privind spre stînga, în interiorul tasului. El este îmbrăcat în odăjdiile arhieresti ale vremii lui: slită cu tiv lat pe margini, omofor cu cruci cu brațe egale și franjuri și stihar din ștofă cu mici buline în cîmp. Are față suptă, barbă bogată rotundă, frunte lată, capul nîmbat și un smoc de păr lăsat peste partea de sus a frunții.

Pe cele două tăblițe din partea superioară a aplicii, drept legendă stau următoarele litere: [ΩΝ Ζ-ΛΑΤ[ΛΟΥΣΤΥ] = *Ion Zlataust*, ceea ce arată că acest chip înfățișează pe *Sfîntul Ioan Gură de Aur*, vestit predicator al creștinătății, cinstit de Biserică la 13 noiembrie și 30 ianuarie.

Pergamentul din mîini poartă pe el aceste litere: БѢ-БѢ-НШ-Ъ, pe care le socotesc începutul rugăciunii «*punerii-înainte*» de la sfîrșitul slujbei *proscomidiei*, rostită, de obicei, pe de rost de preotul liturghisitor: „БѢ БѢ НАШЪ НЖЕ НБНЫ ХЛѢБЪ ПИЩЪ ВЪСЕМЪ МНРОУ, ГД Н БГА Н СПА НАШЕГО ІС. ХА. ПОСЛАВЪ СПА Н НЗВАВНТЕЛЪ Н БЛАГОДѢТЕЛЪ БАВАЦА Н СТАЦА НА... = *Dumnezeule, Dumnezeul nostru, cela ce pînea cea cerească hrană a toată lumea, pe Domnul și Dumnezeul nostru Iisus Hristos l-ai trimis mîntuitor și răscumpărător, carele ne binecuvîntează și ne sfințește pre noi...*».

În interior această bogat decorată friză este mărginită de o coamă circulară îngustă, care depășește cu foarte puțin în înălțime, suprafața aplicelor mai sus amintite. Din această coamă începe coborîșul spre fundul tasului. Peretele concavității ce se formează aici este înalt de 8 mm. și în adîncime urmează o linie ușor curbată și cu oarecare înclinare înlăuntru. Asemenea ușoară înclinare, în interior, se poate observa și la fundul propriu zis. Pe tot întinsul său, peretele este decorat, de jur împrejur, cu flori, constînd din cîte trei petale mari cu vîrfurile ascuțite și din alte două petale mai mici rotunde, așezate la întîlnirea celor dintîi. Cele trei petale mari sînt înfățișate două în prelungire și una perpendiculară pe ele, iar desenul este completat cu frunze de diferite forme și mărimi. Florile și frunzele sînt prinse de o nervură destul de groasă, care aleargă pe toată lungimea circulară a peretelui, făcînd din loc în loc, arcuri deschise în sus și în jos. În deschizăturile acestora, deci de o parte și de alta a nervurei, printr-o codiță ce pleacă din ea, sînt prinse florile descrise mai sus.

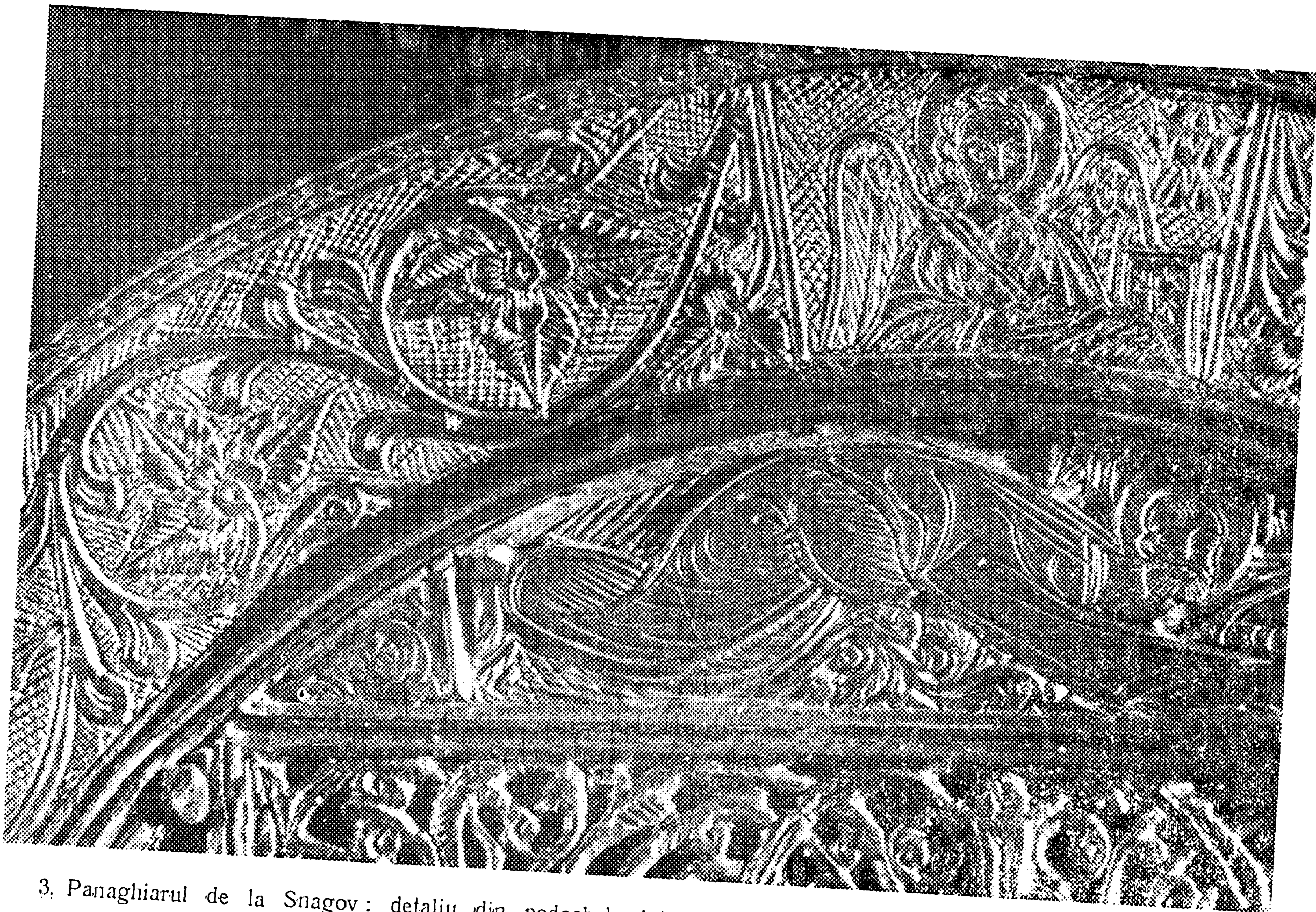
Toate aceste desene, bine stilizate și făcute prin zgîriere cu acul, sînt aplicate pe un fond format din mici linii drepte verticale, încrustate pe toată suprafața peretelui concavității tasului.

Fața interioară de aici a capacului — deci fundul lui — a fost și ea decorată cu o podoabă aplicată, aceasta fiind: fie o iconiță a Maicii Domnului, cum este și la alte panaghii¹⁸, fie poate și numai o placă de argint, desigur și ea cu ceva desene, pe care se puneau panaghia și pe care, după ridicare, ea se tăia în mici părțicele, după nevoie. Iconița sau plăcuța cu podoabe ce va fi fost aici însă s-a pierdut. Nici Alex. I. Odobescu n-a aflat-o, prin anul 1861, cînd a vizitat mînaștirea.

Pe suprafața de azi a fundului se observă, spre margini, patru nitulețe care fixează podoabele din exterior, descrise mai sus, de corpul turnat al tasului. Tot aici,

17. Să se vadă, de pildă: *Rugăciunea antifonului al doilea; Rugăciunea cererii cu osîrdie*, de după sf. Evanghelie, și *Rugăciunea pentru cei chemați*.

18. Așa au, de pildă, panaghiile de la: Mînaștirea Neamțu, dăruit de Ștefan cel Mare în 1501 (vezi N. Iorga, *Ștefan cel Mare și mînaștirea Neamțului*, în „Bul. Com. Mon. Ist.”, III (1910), fasc. 11, p. 105; Stelian Petrescu, *Odoare de la Neamțu și Secu*, București, 1911, p. 33; *Repertoriul monumentelor și obiectelor de artă din timpul lui Ștefan cel Mare*, București, 1958, p. 348 (fig. 243); de la biserica *Precista din Bacău*, dăruit de Alexandru fiul lui Ștefan cel Mare (vezi *Repertoriul monumentelor și obiectelor de artă din timpul lui Ștefan cel Mare*, p. 351, fig. 245); de la mînaștirea *Bistrița* (Vilcea), dăruit de frații *Craiovești* în 1521 (vezi Spiru Cegăneanu, *op. cit.*, p. 40, fig. 16; *Studii asupra tezaurului restituit de U.R.S.S.*, București, 1958, p. 67, fig. 8; Virgil Vătășianu, *op. cit.*, p. 897, fig. 854); de la *Bisericanii* (vezi I. D. Ștefănescu, *Monuments d'art chrétien trouvés en Roumanie*, Bruxelles, 1931, pl. 25); de la *Pîngărați*, aflat la Agapia (vezi *ibidem*, p. 581, fig. 2) ș.a.

3. Panaghiarul de la Snagov: detaliu din podoabele interiorului tasului din dreapta (flori, simbolul Sfântului Evanghelist Matei și Sfântul Apostol Iacob). (Clișeu: Muzeul de Artă al R.P.R.).

re
ci,
cu
cel
m.
ti,
re,
lru
lud
re-
si-
d);
ite,

În mijloc, este o mică placă de argint pătrată, prinsă cu cuișoare, care, la rîndul lor, servesc și pentru fixarea medalionului Mîntuitorului, aflat, cum s-a arătat, în centrul feții din afară a acestui tas. Spațiul rămas liber din suprafața fundului este simplu, fără vre-o podoabă oarecare. În partea sa stîngă de sus se pot vedea unele zgîrieturi făcute cu vîrfurile cîmpiei sau cu un alt obiect de tăiat. De bună seamă, ele sînt din timpul cînd panaghiarul se folosea și de cînd, după pierderea presupusei iconițe sau plăcuțe de aici, pe acest loc se împărțea «panaghia» prin tăiere. La fel se face azi la sfînta Liturghie cu partea din sfîntul agneț, destinată împărțirii sfinților slujitori, care cum se știe, în acest scop, se împarte cu copia pe disc, lăsînd urme.

Trecînd la tasul din dreapta, voi aminti că el ca formă și mărime este la fel cu cel descris mai sus; corpul său, cu friză mărginașă rotundă, lată de 15 mm, și cu o scobitură în interior, fiind obținut tot prin turnare în tipare speciale. În patru locuri din exteriorul marginii sale circulare se află fixate următoarele patru piese de argint: în stînga, balamaua de care s-a mai amintit; în dreapta: cea de a doua parte a dispozitivului de închidere; sus: o podoabă dreptunghiulară simplă, care pare mai mult o completare a celei din același loc a tasului stîng; iar jos: o altă podoabă triunghiulară formată din frunzulițe și vrejuri în spirală, asemenea celei prinse în josul tasului precedent.

Și fața interioară a acestui tas este în întregime decorată cu desene florale și antropomorfe. Friza de care s-a amintit mai sus este mărginită, în exterior, de un îngust chenăraș cu podoabe zgîriate cu acul și formate din mici linii frînte — una mai mare la mijloc și două mai mici la capete — cum s-a mai întîlnit, de altfel, și la tasul celălalt. Suprafața ei este împărțită în patru secțiuni prin patru aplice, în formă de trapez, prinse în dreptul pieselor fixate în marginea exterioară a tasului și arătate mai sus. Aplicele acestea mai mici sînt ornate cu simbolurile sfinților evangheliști, iar cele patru secțiuni, la rîndu-le, sînt acoperite tot cu aplice purtînd podoabe florale, două cîte două de un fel. Și unele și altele din aceste podoabe sînt lucrate prin zgîriere cu acul.

În aplica mică de sus se află chipul unui *inger*, înfățișat bust și privind puțin spre dreapta. Are nimb, iar aripile îi sînt strînse pe lîngă corp și lăsate în jos. Este îmbrăcat în haină cu multe falduri și ține în mîna stîngă o carte, iar cu cealaltă arată spre ea. În colțul drept de sus sînt literele $\text{M}\Theta$, desigur prescurtarea numelui evanghelistului $\text{M}[\Delta]^{H}[\epsilon\text{H}] = \text{Matei}$, căci, cum se știe, ingerul este simbolul său. Chipul ingerului este cu gust stilizat și bine aurit.

Plecînd spre stînga, urmează o aplică mai mare, decorată cu desen floral format dintr-un vrej, care se întoarce în patru spirale alterne. Fiecare din aceste spirale se încheie cu cîte o podoabă, ce constă din trei frunze ascuțite și cu margini zimțate, așezate două în prelungire și una perpendiculară pe ele. Frunzele au nervuri pronunțate și terminate la bază cu cîte un mic bulb. Din loc în loc, de vrej sînt prinse frunzulițe cu vîrfurile întors înapoi, și parte din ele dispuse perechi, perechi.

Fondul acestor podoabe este pregătît prin mici linii zgîriate cu acul.

Pe aplica mică din dreptul balamalei este desenat, prin aceeași tehnică, un *bou*, înfățișat numai cu partea dinainte a trupului, care este puțin ridicată. Privește spre dreapta și poartă nimb. Cu piciorul drept sprijină o carte. Sub el, în spațiul rămas liber, se află o podoabă, constînd din două floricele prinse de un mic vrej, iar în colțul drept de sus legenda: $\text{A}\kappa.$, adică: $\text{A}[\sigma\gamma]\kappa[\Delta] = \text{Luca}$, bou fiind simbolul acestui sfînt evanghelist.

Aplica secțiunii mai mari, care urmează este decorată iarăși cu un desen floral, deosebit însă de al celei de mai sus. Constă dintr-un vrej, care, de asemenea, formează patru volute alterne. În capătul nervurei ce se întoarce în vîlă se află aici flori bine deschise și cu cîte cinci petale mari și alte cinci mai mici, în interior, la baza acestora. Pe față și unele și altele din petale sînt umbrite cu mici linii paralele, iar la unirea celor mari se pot observa vîrfurile altor petale, așezate în spate, pe un alt plan.

Pe vrej din loc în loc sînt prinse frunzulițe cu vîrfurile întors și nervuri terminate cu alte frunze rotunde. Fondul desenului este pregătît și aici tot prin mici linii zgîriate cu acul.

Aplica mică de jos are ca podoabă un vultur, înfățișat numai cu partea superioară a corpului. Poartă nimb în jurul capului și privește spre dreapta. Aripile, având pene bine stilizate, sînt ușor deschise în afară și plecate în jos. Cu piciorul drept sprijină o carte. Deasupra aripei stîngi, în colțul aplicii, se află legenda: M^{P} adică $\text{M}[\text{A}]\rho[\text{K}8] = \text{Marcu}$, evident greșită, căci, cum se știe, vulturul este simbolul sfîntului apostol și evanghelist Ioan.

Urmează iarăși o aplică mai mare, ale cărei ornamente sînt asemenea cu ale celei dinții de aici, de o mărime cu ea, descrisă mai sus, și apoi, în dreptul închizătoarei, din nou una mică. Pe aceasta este gravat un leu, înfățișat numai cu partea dinainte a trupului. Capul, înconjurat de nimb, privește în față, în timp ce corpul îi este îndreptat spre stînga. Sub el se află două flori, cu cîte cinci petale, prinse într-una mic vrej întors în spirală. Deasupra, spre colțul drept, se întinde coada leului. Legenda zgîriată pe aplica următoare, constă din următoarele litere: Iw , adică: $\text{Iw}[\text{AHHH}] = \text{Ioan}$. Ea însă este greșită, căci leul este simbolul sfîntului evanghelist Marcu, nu al sfîntului evanghelist Ioan care, de obicei, se desemnează însoțit de vultur, simbolul său.

În sfîrșit ultima aplică a acestei frize face parte din grupa celor mari, întîlnite aci, și este decorată la fel cu cea de aceleași dimensiuni, situată în fața ei, adică, în cealaltă jumătate a marginii circulare a tasului.

În interior, friza este mărginită de două șanțulețe și două coame formate din linii simple în formă de cerc. În suprafața acestui cerc este înscris un patrulater, ale cărui laturi, aproape egale, sînt ca niște coarde față de linia curbă din jur. Aceasta din urmă (linia curbă) este împărțită astfel în patru arcuri, care arcuri, împreună cu laturile patrulaterului — ce le subîntind —, fac tot altelea segmente de cerc. Pe toate aceste patru segmente sînt iarăși fixate aplici, decorate, prin zgîrieturi de ac, cu chipurile a patru din cei 12 apostoli. Desenele acestea sînt făcute din linii bine «stilizate», care, în ansamblul lor, amintesc trăsăturile artei picturale bizantine. Chipurile par pline de viață, dînd impresia că sînt în continuă și vioaie mișcare.

În segmentul de sus se află sfîntul apostol *Jacob*. Este înfățișat întreg, însă culcat cu fața în jos, de bună seamă din pricina poziției spațiului pe care gravorul l-a avut la îndemîină. Partea superioară a trupului îi este spre dreapta. Capul înconjurat de nimb și aplecat pe umărul drept, are totuși privirea în față. Poartă barbă scurtă și destul de bogată. E îmbrăcat în haină lungă și largă, plină de falduri, și n-are nimic în picioare, așa cum se zugrăvesc, obișnuit, apostolii. În unghiul din stînga segmentului și sub partea centrală a trupului, adică acolo unde sînt spații libere se află desenate mici flori, prinse în vrejuri răsucite în vultură.

În stînga podoabei de aci, spre picioarele sfîntului și peste desenul floral, se pot observa încă resturi de smalt verzui, ceea ce este o indicație neîndoioasă că, cel puțin, o parte din panaghiar a fost acoperit cu un strat de smalt transparent, așa cum este și panaghiarul de la Tismana.

Pe două tăblițe fixate de o parte și de alta a capului se află legenda: $\text{IACWB} = \text{Iacob}$, iar pe pergamentul, puțin curbat, ce ține în mîna dreaptă se pot citi literele: $\text{I. X. I. I. X. I. X. X.}$, așezate una sub alta, pe un singur rînd. În acestea din urmă înclin să văd, fără observarea strictă a regulilor gramaticale însă, prescurtarea începutului epistolei sobornicești a sfîntului apostol Iacob din canonul *Noului Testament*, în care început trebuie, aci, înglobată și legenda. Unindu-le, vom avea următorul fragment din primul verset al epistolei: „ $\text{IACWB}[\text{L}], [\text{PABZ}] \text{B}[\text{OG}]3 \text{H} \text{r}[\text{OCPOA}]3 \text{I}[\text{HCYC}] \text{X}[\text{PHCT}]3...$ = *Iacob*) (*sluga lui Dumnezeu și a Domnului Iisus Hristos...*)».

În segmentul din stînga se află sfîntul apostol *Andrei*. Frumos stilizat și cu trăsături vioaie, sfîntul este înfățișat în picioare și cu fața îndreptată spre dreapta. Are corpul puțin plecat înainte iar capul ușor lăsat pe umărul drept. Poartă barbă și în jurul capului aureolă. Ca apostol este desculț. E îmbrăcat pe de desubt cu un veșmînt lung care merge pînă la glezne și apare jos, ca o draperie, iar pe deasupra cu o mantie strînsă la mijloc și cu cule. Mîna dreaptă, îndoită, are antebrațul întins înainte; cu cea stîngă ține un pergament desfășurat în jos. În colțul de sus al segmentului se află o stea cu șapte raze, iar în cel de jos o podoabă simplă, ce pare a consta dintr-o draperie

și două ramuri de finic. Peste această ultimă podoabă se pot iarăși observa resturi de smalt transparent de culoare verde închis.

Deasupra capului, pe o tăbliță, este gravată legenda: АНДРЕИ = *Andrei*, iar pe pergamentul din mână, aci amintit, sînt zgîriate următoarele litere, așezate, primele șase, pe două rînduri de sus în jos, iar celelalte pe unul singur, deci: $\text{Б-НН-НО-С-А-А-Н-Б-І}$. Reunindu-le, vom avea cuvintele: „ $\text{Б[ОГ]Ъ НН[Е]ПОСЛА НЫ...}$ “, adică: «*Dumnezeu ne-a trimis...*», care pot fi o aluzie la textele noutestamentare: Matei, IV, 18-19 și Marcu, I, 16-17, unde se vorbește de chemarea fraților Andrei și Petru la apostolat și deci, implicit, și de *trimiterea* lor la propovăduire.

În segmentul de jos se află sfîntul apostol *Ioan*. Este înfățișat întreg, dar din pricina poziției suprafeței de aci, artistul l-a făcut și pe el, ca și pe sfîntul apostol Iacov din spațiul de deasupra, tot culcat, însă cu fața în sus. Partea superioară a trîrului îi este spre dreapta, iar capul aureolat îi este dat pe spate, ca să poată privi în față. Și el poartă barbă și are picioarele desculțe. Este îmbrăcat într-o haină largă și lungă. Aceasta are mînci lungi, broderie lată pe poale, iar în cîmp falduri, care formează linii pline de mișcare. Mîna dreaptă îi este întinsă în prelungirea corpului, iar cu cea stîngă, îndoită din cot, ține un pergament desfășurat spre dreapta. Sub picioare se observă o podoabă florală formată dintr-un lăstar cu muguri, avînd în vîrf trei frunze ascuțite cu margine zimțată și în interior cu nervuri vizibile. O asemenea podoabă florală, constînd dintr-un vrej în spirală, muguri și frunze în formă de treflă se află și în partea superioară a acestui segment. În prelungirea ultimei podoabe, o tăbliță poartă legenda: ІВ[АННЪ] = *Ioan*.

În colțul din dreapta — spre partea de sus a pergamentului — este iarăși o podoabă florală, înfățișînd o floare cu petale mari, prinsă într-o codiță.

Pergamentul, pe care sfîntul îl ține în mîna stîngă, constă din două părți alăturate și poartă pe el următoarele litere, înșirate, una sub alta, în lungul fiecăreia din cele două părți: $\text{Є - Ж - Є - Б - Ъ - Н - С // П - Р - Ъ - В - А}$, adică: $\text{ЄЖЄ БЪ НС ПРЪВА...}$ «*Ce a fost de la început...*», cuvinte care, cu toată probabilitatea, reprezintă începutul primei *epistole sobornicești* a sfîntului apostol Ioan, aflată în *Noul Testament*¹⁹.

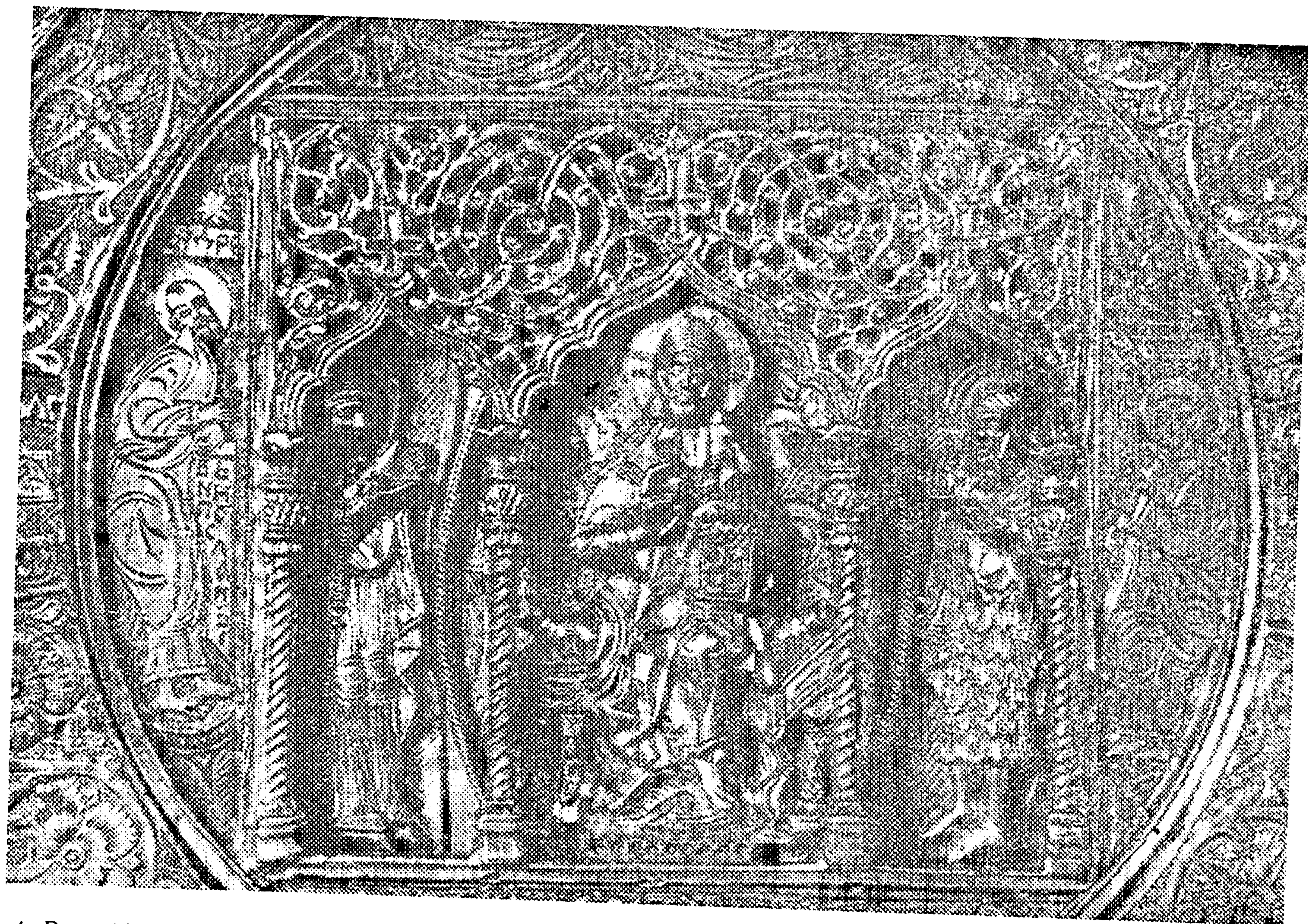
În sfîrșit, în ultimul segment, cel din dreapta, este înfățișat Sfîntul Apostol *Petru*, fratele Sfîntului *Andrei*. Este prezentat în picioare, avînd partea dinainte a corpului întoarsă spre stînga. Poartă barbă rotundă și în jurul capului are nimb. Privește în față. Mîna stîngă, îndoită de la cot, ține pergamentul. Ca apostol, este desculț. Este îmbrăcat, pe dedesubt, cu o haină lungă pînă la glezne, care-i acopere picioarele ca o draperie. Pe deasupra poartă o altă haină mai largă, bogată în falduri și cu poala ridicată pînă la nivelul genunchilor.

În unghiurile de sus și de jos ale segmentului, sînt gravate podoabe florale, asemănătoare celor din aceleași locuri de la Sfîntul Apostol Ioan, descrise în cele ce preced.

Deasupra capului, pe o tăbliță este zgîriată cu acul legenda: ΠΡ , adică: Π[Ε]ΤΡ[ΟΣ] = *Petru*, iar pe pergamentul din mîna stîngă sînt gravate, tot cu acul, pe o singură coloană, de sus în jos, următoarele litere: Α-Π-Α-Β-Σ-Υ , desigur o prescurtare, nu într-un tot fidelă, a cuvintelor: $\text{ΑΠ[Ο]ΣΤΟΛ[Ο]Σ [Τ]Η[Σ]Υ[Π]Ε[Ρ] ΤΗΣ ΧΡΗΣΤΑ...}$, adică: «*Apostolul lui Iisus Hristos...*». În aceste cuvinte, împreunate cu legenda, înclin să văd începutul primei «*cărți sobornicești*» a Sfîntului Petru din canonul *Noului Testament*, unde stă scris așa: „ $\text{ΠΕΤΡΟΣ, ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΙΗΣΟΥΣ ΧΡΗΣΤΑ...}$ = *Petru apostolul lui Iisus Hristos...*».

Trecînd să înfățișăm podoaba aflată în centrul feții interioare a acestui tas, vom arăta că patrulaterul în care este fixată, e mărginit de linii ce seamănă cu niște mici coame rotunde. Din capul locului vom menționa că, în general, această podoabă, — care este bine aurită și care constă tot din aplice prinse în scobitura tasului —, în ceea ce

19. Evanghelia se începe cu următoarele cuvinte: $\text{ΕΝ ΤΗ ΑΡΧΗ ΕΉΝ ΤΟ ΛΟΓΟΣ...}$ = „*La început era Cuvîntul...*“ (vezi Victor Brătulescu, *Miniaturi și manuscrise din Muzeul de Artă Religioasă*, București, 1939, planșele XXXIV, XLII, XLIII și XLIX; N. Iorga, *Les arts méneurs en Roumanie*, București, 1934, planșa I.

4. Panaghiarul de la Snagov: icoana «Deisis» de pe partea interioară a fundului tasului din dreapta. La stînga și la dreapta, Apostolii Andrei și Petru. (Cliseu: Muzeul de Artă al R.P.R.).

privește tehnica, în care este lucrată, se deosebește de cele întâlnite pînă acum pe fețele interioare ale tasurilor. Prîn statuietele ce cuprinde, ea este mai mult de factură apuseană, Biserica Ortodoxă neadmițînd statuile în cultul său. Figurile par mai greoaie. Mișcările lor nu mai au vioiciunea celor ale chipurilor descrise mai sus. Cu toate acestea, podoaba este «frumos alcătuită și minunat executată». Planul său din față seamănă cu un portic, avînd patru colonete în relief, dar detașate de fundul ei.

Doi dintre stîlpușorii-colonetă sînt lingă marginile laterale ale patrulaterului, iar doi în interiorul podoabei. Toți patru au baze de forma unor trunchiuri de piramidă. Fusele lor sînt decorate cu răsucituri sculptate și, în același timp, sînt detașate complet de fundalul podoabei. Ele se termină, sus, cu frumoase capiteluri. În partea superioară capitelurile sînt prelungite, unindu-se într-o «triplă arcadă orientală cu acolade polilobe». Acolada mijlocie este aproape de două ori mai largă decît cele laterale. Cîteși trele constau, însă, dintr-o parte superioară alcătuită din cîte două mici jumătăți de arc, care se unesc sus într-un vîrf «armonic alcătuit». La rîndul său, vîrfurile amintesc de linii des întâlnite în arhitectura arabă. Jumătățile de arc sînt apoi prelungite în jos pe o parte și pe alta a acoladelor de mici arcuiri: cîte două — de fiecare parte — la cea centrală și cîte una — iarăși pe fiecare din părți — la cele laterale. Conturul acoladelor, format din arcele, aci amintite, constă — pe toată întinderea lui — din cîte trei linii paralele. Vîrfurile lor, pomenite mai sus, au în afară un fel de «îmbucătură», din care pleacă în sus — în cîmpul podoabei florale de deasupra — cîte o cruce, mărginită de vizibile linii.

Întreg cîmpul din partea superioară a patrulaterului este împodobit «cu arabescuri rezultate din cizelarea în maniera *ajour* a unor vrejuri de plante care sînt învîrtejate în spiră de volută». Pe vrejurile întoarse în spirală sînt prinși mulți «cîrcei», care dau podoabei o înfățișare plăcută.

În partea inferioară a patrulaterului cei patru stîlpușori ai porticului, cu arcele lor, delimitează trei spații: două mai mici, egale, pe laturi și unul mai mare la mijloc. În toate trei este înfățișată, pe un al doilea plan — în adîncime —, icoana zisă «*Deisis*». În cîmpul mijlociu este cizelată în relief, din argint aurit — turnată poate cu ajutorul unei ștanțe — statuete Mîntuitorului. Este înfățișat șezînd într-un jîlț cu pernă ovală, avînd picioarele sprijinite pe o altă pernă. Poartă obișnuita-i îmbrăcăminte, bogată în falduri. În jurul capului are nimb, secționat de brațele unei cruci. Privește înainte. Cu mîna dreaptă binecuvîntează, iar cu cea stîngă ține o carte, sprijinită, la rîndu-i, pe genunchiul stîng.

În spatele statuietei Mîntuitorului, într-un oval decorat cu punctulețe și mărginit de o ramă aurită, al cărei contur trece și în spațiile de alături, se poate observa o placă — tot ovală —, ce pare de sidif. Pe ea sînt desenate, prin zgîriere cu acul, diferite chipuri, de sfinți în felurite poziții și înfățișări. Unele din ele par a fi ale unor îngeri.

În spațiu din dreapta, lucrat în aceeași tehnică și din același metal, se află figurată în picioare și tot în relief, fiind de asemenea, turnată din argint aurit. Poartă nimb și privește spre dreapta. Este îmbrăcată în haine lungi cu cute, așa cum se cunoaște din iconografie. Are mîinile întinse către Fiul său, în semn de rugă.

În spațiul din dreapta, lucrat în aceeași tehnică și din același metal, se află Sfîntul Ioan Botezătorul. Este înfățișat întreg, privind spre stînga. Poartă barbă și are aureolă în jurul capului. Picioarele de la genunchi în jos îi sînt goale. Este îmbrăcat, pe dedesupt, cu o haină de păr de cămilă, ce-i vine pînă la genunchi, iar, pe deasupra, cu o alta mai scurtă, ce-i cade în falduri. Ca și Sfînta Feoioară, are mîinile întinse către Mîntuitorul în semn de rugă.

În sfîrșit, fața exterioară a acestui al doilea tas este tot atît de bogat împodobită. Fixate pe marginea sa circulară, se află piësele deja cunoscute de la celălalt tas: balamaua, încuietoearea, podoaba florală de forma unui triunghi de jos, și, deasupra, podoaba imitînd balamaua, însă fără axul cu ciucuri la capete, cum este la tasul stîng. Piesa din urmă este decorată — în centru — cu o cruce, iar în colțurile superioare cu raze, plecînd de jos în sus.

Fața aceasta a tasului, are drept limită la margine o muchie lată de circa 2-3 mm, pe care este zgîriat cu acul, același desen simplu din cîte trei linii frînte — două, mai mici și una mai mare —, întîlnit și mai sus. Într-o ușoară adîncitură — pe latura

tasului — urmează o friză de arabescuri de forma unei coroane circulare. Suprafața ei, întreruptă pe axele principale ale tasului de patru iconițe, este secționată în patru părți. Pe fiecare din aceste părți este prinsă câte o aplică, reprezentând patru podoabe identice. Acestea constau din vrejuri, frunzulițe și muguri, învîrtejate în câte cinci spirale alterne pe fiecare din secțiuni.

Cele patru iconițe, aci amintite — care în realitate sînt tot niște aplice — sînt fixate în adînciturile a patru mici patruleter, mărginite, în general, de câte două coame rotunde. În patrulaterul de sus, prelungit în afară de podoaba exterioară aci pomenită, se află un înger. Este înfățișat bust și privind înainte. Are aripile lăsate în jos. În mîna dreaptă poartă un bastonaș, terminat, sus, cu o floare, iar cu cea stîngă ține un glob. Are haină strînsă la piept cu o agrafă.

De o parte și de alta a capului se află legenda, din care, pe plăcuța din dreapta, pare a se descifra literele: $\text{ИЛ} = \text{il}$, ceea ce ar fi un indiciu că îngerul de aci înfățișează pe unul din cunoscuții arhangheli *Miha-il* sau *Gavr-il*.

În micul patrulater din partea stîngă, de la încuietore, se găsește bustul unui sfînt, privind înainte. Are nimb și barbă lungă. Peste o haină largă cu cute, poartă omofor. Cu mîna dreaptă binecuvîntează, iar cu cea stîngă ține o carte cu cruce pe scoarța din față. Drept legendă, în spațiul de sus, se pot observa două litere: В și А , deci $\text{В}[\text{СІЛІЕ}] = \text{Vasilie [cel Mare]}$, autor al uneia din cele trei liturghii ortodoxe, cunoscute mai mult.

Patrulaterul de jos, așezat în lung, cuprinde de asemenea bustul unui sfînt, care privește foarte ușor spre stînga. Poartă barbă rotundă și în jurul capului are aureolă. Este îmbrăcat cu haină largă, iar pe deasupra are omofor decorat cu mici cruci. Binecuvîntează cu mîna dreaptă, în timp ce cu cea stîngă sprijină o carte. Literele Г și Р , gravate într-o parte și alta a capului, arată că el este $\text{Г}[\text{ГРОГІЕ}] = \text{Grigorie}$, desigur Sfîntul *Grigorie Dialogul* († 604), autorul Liturghiei Darurilor mai înainte sfințite, săvîrșită mai ales, la ortodocși, în timpul Postului mare.

În sfîrșit, adîncitura patrulaterului din dreapta, de la balama, este ocupată tot de bustul unui sfînt. Acesta are fața trasă, barbă potrivită și împrejurul capului aureolă. Privește înainte. Pe dedesubt, este îmbrăcat cu stihar, peste care se poate observa omoforul cel mare împodobit cu cruci. Cu mîna dreaptă binecuvîntează, iar cu cea stîngă ține o carte. Legenda aflată în spațiul de sus al patrulaterului arată că acest chip reprezintă pe $\text{І}[\text{ІОНЪ}] = \text{Ioan}$, de bună seamă, *Sfîntul Ioan Gură de Aur*, autorul celei mai des folosite liturghii în cultul ortodox.

Plecînd de la această friză, în sus, spre fundul tasului — în sensul adînciturii din interiorul lui —, se face o coamă ușor curbată, ca în afara unui castronaș. Pe această muchie convexă, — care, asemenea unui brîu, încinge placa, ce poartă scena Înălțării — între două linii circulare, zgîriate cu acul, la distanță de cîtiva milimetri una de alta, se află săpate, în relief — literele aruncate deasupra sînt însă tot zgîriate —

următoarea inscripție, în limba slavonă: „† СЪТВОРИ ЕЪН ПЕНАГЫНАР ЖОУПА ДРЖГЫ БНИ-

ТНЕСКОМЪ ВЪ ХРАМѢ И ВОБНТЕЛѢ. ПР ЧТЫА ВЪВЕНІЕ МОНАСТЫ И СНѢГѢ. ВЛѢ + СИЧѢ. ИНЫ. 3“
adică «† A făcut acest panaghiaș jupin Drăghici Vintilescu la biserica și lăcașul Preacuratei cu hramul Intrarea în biserică, minăstirea de la Snagov, în anul 6999, indictionul 7». Pe spațiul rămas liber între începutul și sfîrșitul inscripției, s-a gravat o podoabă constînd dintr-un vrej cu spirale alterne, frunze și flori destul de mici.

Fundul exterior, propriu-zis, al acestui tas are podoabe formate din aplice. Pe lături, el este mărginit de un chenar circular, compus din mici arcuri de cerc cu deschizătura înlăuntru și cu raze în interiorul lor, două linii circulare subțiri și una mai groasă cu zimțșori pe ambele părți. Podoaba acestui chenar, constînd din arcuri de cerc, se întrerupe în partea superioară, spre a face loc următoarei inscripții: «ВЪЗНЕСЕНІЕ І'ОСНОДНЕ = Înălțarea Domnului», ceea ce arată că icoana din fața centrală de aici a tasului — deci însuși fundul său exterior — reprezintă acest moment din viața pămîntească a Mîntuitorului.

Intr-adevăr, în mica adâncitură făcută aci, este înfățișată această icoană, tot prin aplică în relief. Plecînd din partea ei inferioară se poate observa un mic pedestal cu podoabe florale — de o parte și de alta —, pe care stă Maica Domnului în picioare și privind înainte. Poartă nimb și este îmbrăcată pe dedesubt cu o haină lungă pînă jos, iar pe deasupra cu alta mai scurtă. Mîinile ridicate la înălțimea pieptului sînt împreunate ca la rugăciune.

De o parte și de alta, a ei, se află cîte un înger îmbrăcat în haine lungi. Fiecare din ei are cîte o mîină ridicată în sus, în semn de entuziasm, iar mișcările corpului le sînt pline de viață. În spatele lor sînt grupați — cîte șase și șase — sfinții apostoli și ei poartă haine lungi. Unii au de asemenea, mîinile ridicate în sus, iar alții caută în înălțime, plini de uimire. Deasupra capetelor lor, în zbor, sînt alți doi îngeri. Au mîinile întinse înainte și aripile desfăcute în vînt. Trupurile lor, îmbrăcate în aceleași haine lungi, sînt pline de mișcări foarte viioae. Privesc în sus, spre Mîntuitorul. Acești doi îngeri, «în compoziția întregii scene, leagă reprezentarea grupului rămas jos cu imaginea lui Iisus, care plutea în aer, înălțîndu-se la cer».

Deasupra picioarelor lor, spre înapoia grupurilor de apostoli, se întinde cîte o podoabă florală destul de simplă, constînd din frunze, muguri și nervuri în spirală.

În partea superioară a icoanei se afla, desigur, chipul Mîntuitorului — aplică în relief, — care însă s-a pierdut. Nici Alex. I. Odobescu nu l-a văzut prin anul 1861. Se poate observa acum numai locul cuișoarelor — patru la număr — care-l fixau de țes.

Muchiile celor două țesuri, de jur împrejur, sînt iarăși decorate. Podoaba lor e simplă, constînd din cîte două linii oblice, alterne, mai groase și în deschizăturile lor, de o parte și de alta, cîte trei linii subțiri, plecînd dintr-un punct ca niște raze.

Așa se înfățișează bogata împodobire a panaghiarului de la Snagov.

STIL. MEȘTER. ATELIER. — Cu o sută de ani în urmă, Alex. I. Odobescu, socotea acest panaghiar un «*model vrednic de însemnat al jefurilor maiestrii executate de argintarii bizantini*», crezîndu-l, opera vreunui din aceștia rămas încă în Bizanț, după căderea acestuia sub turci. Căci, observa el, întru susținerea părerii sale, «*aceste arte delicate poate că nu periră în Constantinopol îndată cu luarea cetății de turci; poate că toți meșterii greci nu se răsipiră îndată prin Italia și alte țări mai depărtate*»²⁰, mai rămînînd deci în orașul de pe malul Bosforului meșteri care să fi putut lucra panaghiarul lui Drăghici Vintilescu de la Snagov.

Dimpotrivă, alții văd în unele din podoabele panaghiarului motive, «*care ne amintesc arhitectura venețiană*», sau «*stilul romano-gotic*», afirmînd deschis că: «*întreaga decorațiune [a panaghiarului] ne reamintește stilul născut din amestecul artei gotice cu cea lombardă (romano-byzantină) în monumentele venețiene*». Ținînd seama și de faptul că panaghiarul «*a fost destinat să primească emailaj mixt (cloisoné și champlevé)*», precum și de faptul că o astfel de tehnică «*a luat naștere în Italia după importarea ei din Bizanț*», se poate afirma iarăși că tehnica în care e lucrat panaghiarul este «*venită din Veneția sau din părțile ce cădeau în sfera de influență a acesteia, adică orașele slave de pe coasta Adriaticei cu care în secolul XV am avut statornice relații*»²¹. Toate acestea, deci, duc la încheierea că acest prețios obiect de artă a putut fi făurit în Veneția sau în vreun alt oraș de pe țărmul Adriaticei, în care se practica o astfel de tehnică și se întîlneau, în acele îndepărtate vremi, stilurile de artă aci menționate.

În ultimul timp însă, se admite că «*panaghiarul de la Snagov e o lucrare pămînteană*», deoarece «*însușirile*» lui se vor «*regăsi la o serie de lucrări muntene din perioada următoare*». El ar fi deci produsul argintăriei muntene, care, «*cu ajutorul influențelor bizantine și orientale, răspîndite în lungul și în largul Peninsulei Balcanice*»,

20. „Revista Romînă...”, II, p. 363; Alex. I. Odobescu, *Opere*, II, București, 1955, p. 35.

21. Sp. Cegănescu, *Obiecte bisericesti* (din Muzeul Național de Antichități), studiate și descrise de..., București, 1911, pp. 35, 37. Tot un produs al atelierelor venețiene, se socotește a fi și panaghiarul donat de Ștefan cel Mare minăstirii Neamțu în anul 1501 (vezi N. Iorga et G. Bals, *Histoire de l'art roumain ancien*, Paris, 1922, p. 65; I. D. Ștefănescu, *L'évolution de la peinture religieuse en Bucovine et en Moldavie depuis les origines jusqu'en XIX-e siècle*, Paris, 1928, p. 43, n. 1). Și intrucît parte din podoabele acestui ultim panaghiar „imită” pe unele ale celui de la Snagov, s-ar putea crede că și acesta din urmă provine tot dintr-un atelier venețian.

lăa «treptat ființă» în Țara Românească «în opoziție și concurență cu importurile transilvănene»²². Mai mult chiar, datorită marelui asemănări dintre acest panaghiar și cel dăruit de frații Craiovești mănăstirii Tismana, se încearcă a se localiza atelierul în care ele au fost lucrate în cuprinsul acestui sfânt lăcaș²³. Acest lucru nu pare însă verosimil, deoarece fragmentul din inscripția slavonă a panaghiarului tismănean, — care ar duce la o astfel de încheiere — nu poate fi tălmăcit în sensul că panaghiarul «a fost făcut în mănăstirea Tismana», ci că el «a fost făcut pentru (sau pe seama) mănăstirea Tismana», cum deja au tradus unii cunoscători ai limbii slavonești²⁴.

Că atelierul în cauză a fost sau nu la Tismana, este greu de afirmat, în stadiul de acum al izvoarelor de informație. Aceasta nu exclude însă posibilitatea lucrării panaghiarului de la Snagov în țară. S-a văzut mai sus că podoabele lui aparțin atât stilului oriental-bizantin, prin chipurile sfinților cu cunoscutele lor linii picturale bizantine, cât și celui apusean, prin aplicile în relief și prin des amintita «triplă arcadă pseudogotică». Și unul și altul din aceste curente, către sfârșitul secolului XV — de când datează panaghiarul lui Drăghici Vintilescu — era bine cunoscut în țara noastră. Unul venea, desigur, de peste munți, datorită strânselor legături dintre Țara Românească și Ardeal²⁵, iar celălalt de la populația creștină de peste Dunăre, cu care am stat întotdeauna în relații de prietenie. Se știe iarăși că veacul al XV-lea și prima parte a celui următor a dat Țării Românești, poate, pe cele mai de seamă așezăminte religioase ale sale. Acestea trebuiau înzestrate și cu obiecte lucrate din metal, care comandate peste hotare, de bună seamă, costau mai mult și cereau și un timp mai îndelungat de lucru și mai multă grijă din partea donatorului.

Nevoia unor ateliere indigene era, deci, din ce în ce mai simțită. Aceasta a făcut poate ca ele să ia ființă la noi destul de timpuriu, având, desigur, meșteri formați și în tehnica gotică-apuseană și în cea orientală-bizantină. Într-un astfel de atelier s-a putut făuri panaghiarul de care ne ocupăm. Asemănarea dintre unele din podoabele sale și ale celorlalte panaghiare, de mai târziu, este o probă, — cum deja s-a afirmat —, că ele sînt lucrate în țară și poate numai într-un atelier, care ar fi păstrat parte din matrițe.

Această asemănare este mai greu de explicat în cazul cînd se admite executarea lor peste hotare, căci se știe că ele nu sînt nici din același timp, și nici dania unei aceleiași persoane, care să le fi comandat numai într-un singur loc. Acest lucru se poate lămurii mai ușor numai în cazul cînd ele au fost lucrate aici pe pămîntul nostru, într-un atelier al cărui meșteri se familiarizaseră cu astfel de obiecte liturgice și poate păstrau încă modelele podoabelor acestui panaghiar de la Snagov, care, de altfel, este și cel mai vechi și ca tehnică, superb executat. La comenzi ulterioare, ei n-au avut de făcut decît prea puține modificări, în ceea ce privește podoabele față de modelul inițial, folosind, în unele cazuri,, aceeași matriță. Au adăugat însă altă inscripție, amintitoare a noului donator, a lăcașului cărui i se hărăzea și a «deatului» în care respectiva comandă s-a efectuat.

Spre făurirea panaghiarului de la Snagov în țară, duc și chipurile de sfinți gravate pe tasurile sale. Cum s-a arătat, ele reprezintă pe cîțiva din ierarhii de seamă ai Bisericii Ortodoxe, iar desenele după care s-au gravat, aparțin, în ceea ce privește linia picturală, artei bizantine. Acești ierarhi se zugrăvesc, de obicei, pe pereții altarului unei biserici ortodoxe și nu este exclus, repetăm, ca aceia din altarul vechii biserici de la Snagov — din veacurile XIV-XV — să fi servit ca model gravorului. În acest caz, este de presupus că zugrăveala de la Snagov s-ar putea și din altarul altei biserici

22. Virgil Vătășianu, *Istoria artei feudale în Țările Române*, p. 457; cf. și p. 483. Tot într-un atelier din țară — de astă dată însă în Moldova — crede autorul că a fost lucrat și panaghiarul hărăzit de Ștefan cel Mare mănăstirii Neamțu, care între podoabele sale are și o „triplă arcadă pseudogotică” în spatele căreia „tronează Iisus între Maria și Ioan (Deisis)”, scenă care imită de altfel „dispoziția panaghiarului de la Snagov” (vezi *ibidem*, p. 891).

23. Teodora Voinescu, *Argintăria în colecția de artă medievală din tezaur, în Studii asupra tezaurului restituit de U.R.S.S.*, București, 1958, p. 68.

24. Gr. G. Tocilescu, *Raporturi asupra cîtorva mănăstiri, schituri și biserici din țară*, București, 1909, p. 116; Sp. Cegăneanu, *op. cit.*, p. 44.

25. Vezi Ioan Bogdan, *Documente și regeste privitoare la relațiile Țării Rumânești cu Brașovul și Ungaria în secolele XV și XVI*, București, 1902, *passim*; același *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și Țara Ungurească în sec. XV și XVI...*, București, 1905, *passim*.

de la noi a putut fi mai ușor la îndemîna unui meșter gravor dintr-un atelier indigen decît la a unuia care ar fi lucrat la Veneția sau în orice altă parte din afara hotarelor Țării Romînești.

Toate acestea ne fac să credem că panaghiarul de la Snagov este opera unui atelier de argintărie din țară, în care lucrau meșteri cunoscători atît ai tehnicii apusene, cît și ai celei orientale-bizantine.

DATA. — În anul 1862, deci exact acum un veac, pe cît știu, Alex. I. Odobescu semnală, pentru prima dată panaghiarul de la Snagov, descriindu-l cu destule detalii în cunoscuta sa lucrare «*Cîteva ore la Snagov*». Reproducîndu-i, cu acest prilej, inscripția, aflată, cum s-a văzut mai sus, pe una din fețele exterioare ale prețiosului odor, îi citea sfîrșitul așa: „ВЛТ. ꙗ SЦАΘ. ИИИЗ“, adică: «... în anul 6939. iunie 7 (de la Christos 1438 (sic)»²⁶. Prin urmare aceasta este data, cînd, — după părerea lui Alex. I. Odobescu — jupan Drăghici Vintilescu a hărăzit panaghiarul lăcașului de cuvioșie de la Snagov.

Observăm că anul «de la Christos 1438»²⁷ este calculat greșit, căci leatului 6939 de la «zidirea lumii» îi corespunde în era noastră anul 1431, socotindu-se a fi aci luna iunie.

Deși acest an, 1438, era evident greșit și deși calculul se putea face de îndată, el fiind, aci, alături de cel «de la Adam», totuși a fost acceptat și de alți cercetători care au avut prilejul să vorbească despre această minunată piesă din vechea noastră artă bisericească²⁸.

Curînd însă greșeala a fost observată și data a fost îndreptată în sensul că panaghiarul a fost făcut și donat în anul 1431. Această nouă dată, provenită din calculul exact al anului de la Hristos din «leatul» 6939, cum continua încă să se citească cifrele indicînd anul din inscripția panaghiarului, din cîte am putut afla, a fost pusă, pentru prima dată, în circulație de preotul *Grigorie Mușceleanu* în anul 1873²⁹. Cu timpul ea și-a făcut pe larg loc în istoriografia noastră³⁰.

Deși admisă de mulți cercetători ai trecutului nostru, totuși nici această dată nu este cea adevărată. Încă din anul 1944 am exprimat îndoială în ceea ce privește veracitatea ei. În acel an, tipărind o istorie a mînăstirii Snagov, am arătat că, întrucît în jurul anului 1431 nu se întîlnește în acte nici un boier cu numele Drăghici Vintilescu, înclin să cred că data de la sfîrșitul inscripției panaghiarului, a fost citită greșit. Și cum în acel timp prețiosul obiect lipsea din țară, n-a fost posibilă o verificare a originalului inscripției. Am emis totuși o ipoteză, menită să schimbe data aflată în discuție. Potrivit acesteia, bănuiam că datorită asemănării ce există uneori, în scris, între literile chirilice: Δ(ΔΒΔΗΚ) și Π(ΠΟΚΟΗ), mai ales cînd ele sînt săpate în piatră sau metal, cercetătorii de mai înainte le-au putut ușor confunda una cu alta. Și acolo unde ei

26. „Revista Romînă...“, II, p. 363; vezi și edițiile din *Scrieri literare și istorice*, I, București, 1887, p. 396, și *Opere*, II, București, 1955, p. 35, care însă n-au și textul slav.

27. Sub planșa cu „engolpionul“ dintre pp. 362-363 ale volumului II din „Revista Romînă“, însă, Alexandru Odobescu arată că anul făuririi lui este „1431“.

28. Gh. Adamescu, *Dictionar istoric geografic*, București („Cartea Romînească“), 1931, p. 1874; I. D. Ștefănescu, *Le monastère de Snagov*, p. 297.

29. Vezi Pr. Gr. Mușceleanu, *Monumentele străbunilor din Romînia*, București, 1873, p. 41.

30. Să se vadă: Constantin Șt. Bilciurescu, *Monastirile și bisericile din Romînia*, București, 1890, p. 158; Gh. Ghibănescu, *Vlad Vodă (Călugărul)*, în *Arhiva*, Organul Societății Științifice și Literare din Iași, VII (1896), p. 141; G. I. Ionescu-Gion, *Istoria Bucureștilor*, București, 1899, p. 22; Pr. Marin Dumitrescu, *Istoria a 40 de biserici din Romînia*, II, București, 1902, p. 50; N. Iorga, *Inscripții din bisericile Romîniei*, I, București, 1905, pp. 156-157, notă; Gr. Tocilescu, *Catalogul Muzeului Național de Antichități din București*, București, 1906, p. 126; N. Dobrescu, *Din istoria Bisericii Romîne, Secolul al XV-lea*, București, 1910, p. 49; Sp. Cegăneanu, *Obiecte bisericești*, București, 1911, pp. 37, 39. (Pe cît știu, el este cel dintîi care, acolo unde ceilalți cercetători citiseră în inscripție iunie — deci luna —, citește *indiction* — ИАНБ, —cum, de altfel, este corect); George D. Florescu, *Boerii Mărgineni din secolele XV și XVI*, Vălenii de Munte, 1930, pp. 17, 18; și același, *Divanele domnești din Țara Romînească*, I (1389-1495), București, 1943, p. 47; Eufem Mihăileanu, *Snagovul*, în revista „Boabe de grîu“, II (1931), nr. 6-7, p. 321; St. Nicolaescu, *Vechimea mînăstirii Snagov*, în „Bucureștii“, revista Muzeului și Pinacotecii Municipiului București, anul 1935, nr. 1, p. 111; Virgil Vătășianu, *Istoria artei feudale în Țările Romîne*, I, București, 1959, p. 457.

au citit $\Lambda = 30$, transcriind «leatul» 6939 (=1431) în text trebuie să fi fost $\Pi = 80$, ceea ce ar indica anul 6989 (=1481). În acest caz, panaghiarul devenea mai nou cu o jumătate de veac, fiind hărăzit mînăstirii în anul 1481, în preajma căruia apare, într-adevăr, în acte un boier purtînd numele donatorului³¹. Confruntarea de mai tîrziu cu originalul pisaniei a dovedit însă că nici această dată nu-i cea adevărată.

În ultimul timp, d. Petre S. Năsturel ne încredințează că, «cercetînd panaghiarul [de la Snagov] la Muzeul de Artă din București», a citit data « $\text{Ϡ}\text{I}\text{I}\text{A}\text{Θ}$, 6939, adică anul 1430 sau 1431, ceea ce se potrivește cu indictionul 7»³². Dar nici lectura sa nu-i mai norocoasă. Ea este infirmată pe de o parte, de inexistența lui jupan Drăghici Vintilescu în actele anilor 1430-1431, iar pe de altă parte de faptul că nu se «potrivește», cum

5. Panaghiarul de la Snagov: Fragment din inscripție: data. (Clișeul: Muzeul de Artă al R.P.R.).

crede d-sa, nici indictionul, care pentru «leatul» 6939 este 9, nu 7, cum e în inscripția de față.

După restituirea de către Guvernul U.R.S.S. — în anul 1956 — a tezaurului nostru artistic și istoric, aflat la Moscova din anul 1916, am putut cerceta panaghiarul, a cărui dată încercasem s-o precizez cu aproape două decenii în urmă. Cu acest prilej, am

31. Vezi Niculae I. Șerbănescu, *Istoria mînăstirii Snagov*, București, 1944, pp. 19-20. Această dată a fost admisă și de Victor Brătulescu (*Mînăstirea Snagov*, în rev. „Biserica Ortodoxă Română”, LXXII (1954), p. 277).

32. Petre S. Năsturel, *Un panaghiar moldovenesc necunoscut din 1678*, în revista „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, an. XXXVI (1960), p. 448, n. 6. (Deși d-sa afirmă că a cercetat direct panaghiarul, n-a observat că în lucrarea arhitectului Sp. Cegăneanu, *Obiecte bisericești*, tipărită la București în anul 1911, fig. 15 bis, pe care, citind-o, o socotește că înfățișează panaghiarul de la Snagov și că este „foarte bună”, în ceea ce privește execuția tehnică, nu reprezintă fața exterioară a acestui panaghiar, ci pe a celui de la Tismana. În cartea lui Sp. Cegăneanu, fața exterioară a panaghiarului de la Snagov se află sub fig. 17 bis, de la p. 43. Confuzie între fețele exterioare ale celor două panaghiare fac și Teodora Voinescu, *Argintăria în colecția de artă medievală din tezaur*, în *Studii asupra tezaurului restituit de U.R.S.S.*, p. 62, fig. 3 (Tasurile panaghiarului de la Tismana, socotite a fi ale celui de la Snagov), p. 64, fig. 5 (Tasurile panaghiarului de la Snagov, socotite a fi ale celui de la Tismana), și Virgil Vătășianu, *op. cit.*, p. 459, fig. 427 (exteriorul panaghiarului de la Tismana, socotit a fi al celui de la Snagov), și p. 896, fig. 853 (exteriorul panaghiarului de la Snagov, socotit a fi al celui de la Tismana).

și în divanele domnești ale vremii, iar pe de alta că, în jurul acestui an, neexistând un asemenea dregător domnesc, el nici nu poate fi socotit donator al panaghiarului de la Snagov.

George D. Florescu, și după d-sa Petre S. Năsturel³⁹, socotind panaghiarul hărăzit în anul 1430-1431, identifică pe donatorul lui cu un «jupan Drăghici» (жупан Дрѣгичи)⁴⁰, întâlnit în sfatul domnesc al lui Radu Praznaglava; ultima dată la 1 iunie 1421 (=1421)⁴¹. Observăm însă că acest boier, după 1 iunie 1421, dispăre complet din acte și că în anii 1430-1431, când el ar fi îmbogățit zestrea Snagovului cu panaghiarul de față, nici un sfat domnesc și nici un alt fel de mărturie nu-l mai amintesc⁴², lucru ce ne face să credem că, cel puțin, în jurul acestor din urmă ani, nu va mai fi fost în viață. Pe de altă parte el nu apare în hrisovul de mai sus cu numele de familie, cum apare jupan Drăghici din inscripția panaghiarului. Și dacă la acestea se adaugă și faptul precis că panaghiarul este hărăzit cu șase decenii mai târziu, ușor se poate înțelege de ce identificarea propusă nu poate fi acceptată.

Nici una din identificările de mai sus, deci, nu se poate susține. La dezlegarea acestei probleme, duce însuși cuprinsul inscripției de pe panaghiar, mai întâi prin precizarea anului în care a fost donat: 6999 (=1490-91) și apoi prin arătarea numelui de familie al lui jupan Drăghici, donatorul. Cum s-a văzut mai sus, acest nume este Vintilescu; în text: ВИНТИЛЕСКОМЪ (=dativ: Vintilescului), desigur, în loc de: ВИНТИЛЕСКОУАШ (=nominativ: Vintilescul).

O precizare în plus: Drăghici Vintilescu din inscripția panaghiarului nu poartă nici un rang dregătoricesc. Cercetându-se actele vremii, se va afla că la 31 iulie 1487, într-un hrisov pentru mînăstirea Snagov, dat de Vlad Călugărul (1482-1495) apare în divanul domnesc un jupan Drăghici Vintilescu (жупан Дрѣгичи ВИНТИЛЕСКОУАШ)⁴³, ocupînd locul al patrulea și neavînd nici un rang boieresc⁴⁴, deci exact ca în inscripția de pe panaghiar. Tot sub același nume — жупан Дрѣгичи ВИНТИЛЕСКОУАШ — și iarăși fără a purta vreun rang dregătoricesc, apare el și într-un alt hrisov al lui Vlad Vodă, dat mînăstirii Tismana la 3 septembrie 1491⁴⁵, precum și într-unul din 14 aprilie 1496, prin care Radu cel Mare (1495-1508) închina mînăstirii Govora mai multe sate⁴⁶. În primul din aceste acte, el ocupa locul al treilea în divan, iar în cel de al doilea locul dintîi, înaintea fraților Craiovești, Barbu și Pîrvu.

Ținînd seama de faptul că panaghiarul a fost donat mînăstirii Snagov în anul 6999 — deci 1490-1491 —; că donatorul său, potrivit inscripției, este jupan Drăghici Vintilescu, boier fără dregătorie și că în trei hrisoave din ultimii 15 ani ai veacului al XV-lea — unul din ele chiar din anul 1491 —, se întâlnește un jupan purtînd exact același nume și neavînd vreun rang boieresc, cred cu tărie că donatorul panaghiarului este una și aceeași persoană cu jupan Drăghici Vintilescu, întâlnit în amintitele hrisoave domnești din anii 1487, 1491 și 1496⁴⁷.

39. Un panaghiar moldovenesc necunoscut din 1678, p. 448, n. 6.

40. George D. Florescu, *Divanele domnești din Țara Românească*, pp. 46-47, nota.

41. P. P. Panaitescu, *Documentele Țării Românești*, I, Documente interne (1369-1490), București, 1938, pp. 125-128; *Documente privind Istoria României: Veacurile XIII, XIV și XV. B. Țara Românească (1247-1500)*, București, 1953, pp. 75-76, nr. 62. Deosebit de acest hrisov, prin care Radu Praznaglava întărește mînăstirii Cozia mai multe proprietăți, dl. George D. Florescu mai amintește încă un act de la acest voievod, cu data 17 mai 1421, prin care se încheie pace cu brașovenii și cu Țara Bîrsei și în al cărui Divan apare și „jupan Drăghici” (*ibidem*, p. 45).

42. Vezi George D. Florescu, *op. cit.*, pp. 49-51.

43. Semnalăm că terminația românească a numelui de familie „escul” se întâlnește în acel timp și la alte persoane, de pildă: jupan Vintilă Florescul, în acte din: 5 iunie 1483, 3 dec. 1483, 29 apr. 1484, 7 sept. 1485, 4 febr. 1488, 10 apr. 1488, 8 ian. 1489 (vezi George D. Florescu, *op. cit.*, pp. 260, 265, 268, 272, 285, 287 și 292); Barbu Craiovescu, în acte din: 31 iulie 1487, 3 iunie 1493, 16 iunie 1493, 10 sept. 1493, 1 aprilie 1494 și 22 iulie 1494 (vezi *ibidem*, pp. 279, 325, 328, 331, 339 și 343).

44. Vezi P. P. Panaitescu, *op. cit.*, pp. 356, 357; *Documente privind Istoria României, XIII, XIV și XV. B. Țara Românească*, p. 188; George D. Florescu, *op. cit.*, p. 279.

45. *Documente, XIII, XIV și XV. B. Țara Românească*, p. 208; George D. Florescu, *op. cit.*, p. 312.

46. *Documente, XIII, XIV și XV. B. Țara Românească*, p. 240.

47. Vezi și Niculae I. Șerbănescu, *Istoria mînăstirii Snagov*, pp. 20-21. Menționăm că și Alexandru I. Odobescu în anul 1861, vorbind despre panaghiarul de la Snagov în com-

După *George D. Florescu*, jupan Drăghici Vintilescu aparține familiei boierilor *Mărgineni*, fiind una și aceeași persoană cu jupan *Drăghici Stoicev*, întâlnit des în acte, sub acest nume, începând de pe la 1432-1433 înainte. El, «*Drăghici Stoicev sau Vintilescu*», ar fi fost fiul lui *Staico Vintilov* († 1465) și ar fi ocupat dregătoriile de stratornic, spătar și vornic, murind prin anii, 1497-1498⁴⁸. Că a făcut sau nu parte din această familie, pe temeiul știrilor ce avem acum la îndemână, este mai greu de precizat, dar că a dăruit mănăstirii Snagov panaghiarul aci cercetat, cred că, potrivit mai ales indicațiilor ce se pot scoate din cuprinsul inscripției lui, este mai presus de ori ce îndoială.

ISTORIA PANAGHIARULUI. — Hărăzit mănăstirii Snagov de jupan Drăghici Vintilescu în anul 6999 — prin urmare între 1 septembrie 1490 și 31 august 1491, neindicându-se luna —, panaghiarul s-a păstrat în zestrea acestui sfânt lăcaș timp de aproape patru veacuri, fiind martor al vremilor sale de glorie, dar și al celor de jale petrecute aici. El a văzut pe Neagoe Basarab ridicând biserica Vovideniei, pe Mircea Ciobanul și pe fiul său, Petru cel Tânăr făcându-i ultimele lucrări și zugrăvind-o; va fi servit la ridicarea panaghiei pentru mitropolitul ungrovlah Serafim, cel aici îngropat; va fi fost prezent la întâmpinarea patriarhului Macarie al Antiohiei, venit prin anul 1653, în vizită pe insulă; a văzut de asemenea pe mult talentatul ieromonah Antim Ivireanul, trudind la imprimarea de cărți în tiparnița deschisă aici; pe îndurerata maică Eufrosina plângându-și copiii uciși și astrucați în lăuntru bisericii; pe postelniceasa Ilinca, ridicând trupul soțului său, Constantin Cantacuzino, omorât, — cum se știe, — în trapeza mănăstirii și, în sfârșit după timpul de înflorire din vremea lui Brîncoveanu, el a văzut, iarăși, cum străvechiul lăcaș, căruia îi fusese donat, pășește cu încetul pe calea năruirii.

Părtaș astfel la viața sbuciumată a mănăstirii, «prețiosul odor» a fost folosit, totodată, și la «ridicarea panaghiei» în trapeza ei, de față fiind, desigur, toți viețuitorii de aici. Probă întru folosirea lui la o astfel de slujbă, sînt, de bună seamă, zgîrieturile cu copia sau cu un cuțitaș, aflate acum pe fundul concavității tasului stîng. Aceste zgîrieturi, la rîndu-le, sînt urmarea tăierii, în acest loc, a «panaghiei», pentru a fi împărțită în mici părțicele, ca toți cei prezenți să se poată înfrupta din ea. Este posibil iarăși ca tocmai din pricina acestei folosiri, panaghiarul să-și fi pierdut în decursul timpului cele trei aplice amintite mai sus, fără însă să se poată preciza cînd s-a întîmplat aceasta.

Prin anul 1861 arheologul *Alexandru I. Odobescu* vizitează mănăstirea Snagov și în însemnările sale, publicate, sub titlul «*Cîteva ore la Snagov*», în volumul II din «*Revista romînă pentru științe, littere și arte*» din anul 1862⁴⁹, da, pe cît știu, și primele informații despre această prețioasă piesă de argint, numind-o «*engolpion sau iconiță de pept, pe care o purtau arhierii atîrnată la sîn*»⁵⁰. Totodată, între paginile 362-363, din aci amintita revistă, el prezenta și o planșă, executată la «*Stabilimentul litografic G. Voneberg*» din București, pe care, sub fig. 1, se afla desenat în peniță, panaghiarul cu cele două «părți» ale sale: concavă (a, b) și convexă (a', b'). Dar de multe ori, desenul acesta redă stîngaci detaliile unora din podoabele de pe panaghiar, iar în alte cazuri pare chiar a se depărta, într-o oarecare măsură de original. În schimb însă, din înfățișarea de aci a valorosului obiect se poate constata că, cele trei aplice ale sale, pierdute acum, lipseau încă și în anul 1862, lucru, pe care, de altfel, *Alexandru Odobescu* îl amintește și în textul lucrării sale⁵¹.

După aceasta, panaghiarul a continuat să rămînă la mănăstire, fiind, de aci înainte, de multe ori pomenit în lucrările unora din cercetătorii trecutului sf. lăcaș. Din păcate însă, aceștia, deși — în chip neîndoios — aveau posibilitatea să cerceteze direct prețiosul obiect —, totuși n-au încercat o descriere mai amănunțită a podoabelor sale, ci, aproape, în totalitatea lor, și-au scos informațiile privitoare la panaghiar din fermecătoarea lucrare a lui *Alex. I. Odobescu*.

parație cu cel de la Bistrița, spunea despre cel dintîi că este „mult mai stricat” și că este „dat de un jupan *Drăghici Vintilescu* la 1431” (vezi *Despre unele manuscrise și cărți tipărite, aflate în mănăstirea Bistrița (districtul Vâlcea în România)*, în „*Revista romînă pentru științe, littere și arte*”, vol. I (1861), p. 730, notă).

48. Vezi *George D. Florescu*, *Boierii Mărgineni din secolele XV și XVI*, pp. 15 ș.u.

49. Pp. 351-405.

50. „*Revista romînă*”, II, p. 362.

51. *Ibidem*, pp. 362, 363

Incepînd mai cu seamă din anul 1863, adică după ce i se secularizaseră toate averile, mînăstirea Snagov păşeşte cu paşi repezi spre completa năruire. Dărăpănarea sa ajunge în stare atît de avansată, încît în anul 1872 i se închide biserica, pentru că nu cumva căzîndu-i bolţile «să se cauzeze moartea vreunui nenorocit». Odată cu aceasta, se hotărăşte ca zestrea ei să fie dată cu inventar consiliului mînăstirii *Căldăruşani*⁵², ceea ce se şi face. Între obiectele snagovene, sortite să apuce acum drumul pribegiei se afla şi panaghiarul lui Drăghici Vintilescu. După trecere de aproape patru veacuri, el părăsea, în acest fel şi poate pentru totdeauna, lăcaşul sfînt din ostrovul Snagovului, plecînd spre ctitoria lui Matei Basarab din apropiere.

Deşi, prin anul 1876, îngrijitorul bisericii de la Snagov a cerut ca obiectele mînăstirii, aflate la Căldăruşani — deci şi panaghiarul — să-i fie înapoiate⁵³, totuşi acestea au rămas mai departe în păstrarea consiliului mînăstiresc căldăruşănean. Nu se ştie datorită căror împrejurări, înainte de *19 august 1887*, Mitropolia în înţelegere cu Ministerul Cultelor, a dispus aducerea lor la centrul eparhial din Bucureşti.

Sosite aici, în această zi, — *19 august 1887* — o comisiune alcătuită din însuşi mitropolitul primat, Iosif Gheorghian, profesorii Dr. Cornoşi şi C. Erbiceanu, arhim. Pimen Georgescu şi alţii deschide lada «*cu obiectele sînte bisericeşti ale mînăstirii Snagovului, adusă din mînăstirea Căldăruşani*» şi întocmeşte un inventar al lor. Acesta cuprindea 30 de obiecte metalice, rînduite în 14 poziţii. Sub punctul patru se afla trecut: «*1 panaghiar de argint cu figuri, lucrat în argint aurit, înăuntru o mică iconiţă, de la 6939*»⁵⁴.

Odată cu inventarierea, se dispunea, pe de o parte ca aceste obiecte să se depună «în paraclisul mitropoliei, spre păstrare, pînă se vor lua cuvenitele dispoziţiuni, împreună cu onorabilul Ministeriu al Cultelor, pentru repararea lor», spre a fi «puse în serviciul bisericii», iar pe de alta ca o copie de pe procesul verbal, încheiat cu acest prilej, să se «înainteze şi d-lui Ministru al Cultelor, spre ştiinţă şi regulă»⁵⁵.

A doua zi, *20 august 1887*, Mitropolia înainta Ministerului aci amintita copie «după procesul verbal şi inventariu, ce s-a format cu ocaziunea deschiderii lăzii cu obiectele sînte bisericeşti ale mînăstirii Snagovului, aduse din mînăstirea Căldăruşani», cu rugămîntea de «a delega pe cineva ca să le vadă» şi să «reguleze a li se face o reparaţie oarecare, în scopul de a putea fi puse în serviciul bisericii»⁵⁶. În urma acestei încunoştiinţări, Ministerul Cultelor, la *24 septembrie 1887*, scria Mitropoliei, cerîndu-i să dispună ca amintitele obiecte «*să se treacă în inventarul dotei acelei sînte Mitropolii, iar obiectul de la nr. 4 din inventarul trimis Ministerului, pe lângă menţionata adresă, — adică panaghiarul — să se trimeată Muzeului Naţional de Antiquităţi, de la care se va lua quitanţă şi înainta Ministerului*»⁵⁷.

52. Niculae I. Şerbănescu, *op. cit.*, p. 95.

53. *Ibidem*, p. 100.

54. Arhiva Sfintei Mitropolii din Bucureşti, *Dosar nr. 2676 (f. 47/1887)*, f. 105. Iată însă acel „inventariu” în întregime:

„1. 1 chivot de argint în parte aurit, purtînd inscripţia *Φιλάρετος ἀρχιερέος*, 1785, cu patru mici cruciuliţe în el.

2. 1 sfînt potir de argint în parte aurit.

3. 1 disc cu stelută de argint, d’asupra stelei un porumb aurit.

4. 1 panaghiar de argint cu figuri, lucrat în argint aurit, înăuntru o mică iconiţă, de la 6939.

5. 1 tămîitor de la Const. Basarab Voevod, fiind egumen ierom. Antim Ivireanu tipograful, de argint suportat de patru picioare, deteriorat.

6. 2 cununi ce par a fi de aur, din care una, o bucată ruptă din o cunună mare şi alta o cunună mică completă.

7. 1 disc de argint cu inscripţie slavonă.

8. 1 mică tavă cu inscripţia slavonă, din timpul lui Radu Voevod.

9. 1 cruce ferecată cu argint din timpul lui Grigorie Ghica, cu inscripţie rusească.

10. 1 altă cruce simplă ferecată cu argint.

11. 1 cruce deteriorată ferecată în agiur cu argint.

12. 6 coroane de argint (?) din care 3 mari şi 3 mici, complete.

13. 8 candelare de argint bune, de aceeaşi greutate.

14. 4 candelare candelabre de argint, unele din ele deteriorate.”

55. Arhiva Sfintei Mitropolii din Bucureşti, *Dosar nr. 2676/1887*, f. 106.

56. *Ibidem*, f. 107.

57. *Ibidem*, f. 108.

O săptămână mai târziu, la 30 septembrie 1887, Mitropolia, adresându-se Direcției Muzeului Național de Antichități, îi arăta că, potrivit «mijlocirii făcută de d. Ministru [al] Cultelor», îi înaintează «un panaghiar de argint cu figuri, lucrat în argint aurit, înlăuntrul unei mică icoană, având leatul 6939, cu destinație ca acest obiect să fie păstrat în Muzeul nostru Național de Antichități» și cu rugămintea ca «de primirea sa», să «libereze cuvenita quitanță»⁵⁸.

După trecere de două luni, la 30 noiembrie 1887, arheologul Gr. G. Tocilescu, «directorele» Muzeului Național de Antichități, scria Mitropolitului Primat Iosif Gheorghian, între altele, și următoarele: «Cu adresa I. P. S. Voastre nr. 1927, primindu-se la Direcțiunea Muzeului de Antichități panaghiarul de argint din leatul 6939, pe de o parte, vin respectos a Vă exprima mulțămirea via pentru înalta sollicitudine ce purtați Muzeului Național, iar pe de alta a Vi se aduce la cunoștință că s-a dispus conservarea acelui prețios obiect în secțiunea eclesiastică»⁵⁹.

În acest fel panaghiarul de la Snagov ajunge în colecția Muzeului Național de Antichități, fiind trecut în catalogul său sub nr. 10⁶⁰. Aici zăbovește el timp de aproape trei decenii, fiind admirat de vizitatorii Muzeului pentru varietatea și frumusețea podoabelor sale și învrednicindu-se, în anul 1911, de o mai amănunțită descriere datorită arhitectului Spiru Cegăneanu⁶¹.

Cinci ani mai târziu, în vara anului 1916, prețiosul odor pleca pe un drum mai lung, fiind trimis, împreună cu alte obiecte de artă, la Moscova, spre a fi scăpate de pustiirile primului război mondial, în care fusese prinsă și țara noastră. Acolo toate aceste obiecte, deci și panaghiarul, au fost păstrate în cea mai deplină siguranță. Ferite cu grijă de orice rea întâmplare, atât în timpul războiului civil pentru apărarea țării noastre de stat sovietic, cât și în timpul celui de al doilea război mondial din 1941-1945, obiectele tezaurului nostru istoric și artistic — între ele fiind și panaghiarul — au petrecut în Uniunea Sovietică pînă în vara anului 1956, cînd Guvernul Sovietic, ilustrînd, și cu acest prilej, «prețuirea ce acordă creației culturale a poporului nostru de-a lungul istoriei sale», a hotărît restituirea lor către Statul român. Odată cu tezaurul restituit de U.R.S.S. s-a reîntors la București și panaghiarul de la Snagov, după o lipsă de patruzeci de ani. El a intrat iarăși în patrimoniul Muzeului de Artă al R.P.R., Sectorul de Artă Feudală, fiind trecut în inventar sub nr.: M. 1522. În lunile ce au urmat întoarcerii, panaghiarul a făcut parte din exponatele de veche artă românească, aranjate într-o expoziție deschisă atunci, pentru un timp, în sălile Palatului Republicii din București. Aici, zile în șir, el, prin măiestria podoabelor sale a atras, în chip deosebit, atenția vizitatorilor. După închiderea expoziției, a fost întors la Sectorul de Artă Feudală al Muzeului, unde se păstrează și se va păstra și în viitor.

Aceasta este istoria de pînă acum a panaghiarului de la Snagov, obiect de valoare al vechii noastre arte.

*

NUMELE. — Cît privește numele acestui «prețios odor de argint și de smalt», voi aminti iarăși că același Alex. I. Odobescu îl numește «engolpion seu iconiță de pept, pe care o purtau arhierii atîrnată la sîn»⁶². Tot el cu un an mai înainte, în

58. *Ibidem*, f. 109. Pentru celelalte obiecte, în aceeași zi, 30 septembrie 1887, se scriau marelui Eclesiarh al Mitropoliei, următoarele: „Vă invit ca obiectele notate în anexata listă, ce s-au luat de la mănăstirea Caldarușani să se treacă în inventarul casei Sfintei Mitropolii“ (*ibidem*, f. 109). Nu știu ce se va fi făcut cu aceste obiecte. Dintre ele am identificat doar pe cel de sub nr. 8 din inventar, adică: „1 mică tavă cu inscripție slavonă, din timpul lui Radu Vodă“. Ea este, în realitate, o anaforniță, și acum se află în folosința catedralei Sfintei Patriarhii din București.

59. *Ibidem*, f. 110.

60. Vezi Gr. G. Tocilescu, *Catalogul Muzeului Național de Antichități din București*, publicat de..., unde la p. 126, sub nr. 10, se află trecut un „engolpion de argint aurit și cu smalt...“. Dl. Victor Brătulescu m-a informat că, într-un inventar-manuscris al Muzeului de Antichități, panaghiarul se găsea înscris sub nr. 696 din 30 sept. 1887, arătîndu-se, totodată, că el a fost trimis de Mitropolia Ungrovlahiei cu adresa nr. 1927/1887, ceea ce este adevărat.

61. Vezi *Obiecte bisericesti*, pp. 35-39, fig. 15 și 17 bis.

62. „Revista Română“, II, p. 362.

1861, vorbind de un asemenea obiect, dăruit mînăstirii Bistrița din Oltenia în anul 1521, de trații Barbu și Preda Craiovescu, îl numia tot «engolpion, séu iconiță portativă», afirmînd că «archiereii purtau atîrnate de pept asemenea ornamente pe cînd oficiau»⁶³. Am cunoscut mai de aproape aceste afirmații ale lui Alex. I. Odobescu cu peste două decenii în urmă pe cînd strîngeam material pentru întocmirea monografiei asupra mînăstirii Snagov, amintită mai sus. Atunci, neavînd posibilitatea să văd obiectul, căci lipsea din țară, am fost oarecum ispitit să iau de bună afirmația eruditului arheolog, crezînd, la prima vedere, că aci aveam de-a face într-adevăr cu un engolpion, așa cum este el cunoscut azi. Și aceasta cu atît mai mult, cu cît nici desenul, acestui obiect, făcut în peniță pe una din planșele, aflate în volumul II al «*Revistei romîne pentru științe, littere și arte*»⁶⁴ nu era tocmai în măsură să te facă să te îndoiești că acolo n-ar fi cu adevărat un engolpion. Inscricția gravată de jur împrejurul unuia din tasurile sale, însă, mi-a strecurat oarecare îndoială, deoarece în cuprinsul ei se arată deschis că «prețiosul odor» este un panaghiar, despre care tot Alex. I. Odobescu spunea că e o «icoană a Maicii Domnului»⁶⁵. Dar prea sumarele sale definiții nu erau suficiente să-ți dea, pe de o parte, o cît de slabă idee despre ceea ce este unul și altul din aceste obiecte, iar, pe de alta, dacă ele sînt unul și același lucru, cum se crede de unii.

Cu aceasta precizare pentru una și alta din cele două numiri, m-am despărțit atunci de lucrarea fermecătoare a autorului «*Falsului tratat de vînătoare*». Nici ceea ce am citit mai apoi în legătură cu subiectul ce tratam și unde iarăși se făcea des amintire de aci pomenitul obiect, n-a fost în măsură să-mi clarifice mai mult cele două noțiuni (engolpion și panaghiar). Căci, deși cei peste douăzeci de autori cercetați au în vedere aceeași piesă — panaghiarul de la Snagov —, totuși o numesc cînd panaghiar⁶⁶, cînd engolpion⁶⁷, iar unii și engolpion și panaghiar⁶⁸, deci nimic precis în toate acestea.

După cercetarea a astfel de cărți, am socotit mai mult că obiectul în cauză poate fi numit mai bine panaghiar — și așa i-am și zis în lucrarea mea despre Snagov —, dar că rostul său — cum zicea Alex. I. Odobescu — era de a fi purtat de arhierii la sîn; deci rostul unui adevărat engolpion.

În anul 1956, însă panaghiarul de la Snagov, întorcîndu-se de la Moscova, l-am putut vedea, mai întîi, în expoziția deschisă chiar în acel an la Muzeului de Artă al R.P.R., apoi, ceva mai tîrziu, am reușit să-l am cîtva timp la dispoziție pentru studiere. Cu acest prilej, m-am convins că el nu-i un engolpion, ci un obiect deosebit, care, în cultul ortodox, trebuie să aibă o altă întrebuintare decît acesta. El este, cum spune inscripția ce poartă, un «panaghiar», care, în nici un caz, nu poate fi confundat cu engolpionul, decît care este mult mai mare, fără un dispozitiv de agățat și lucrat într-o manieră aparte. Spre a face mai lămurit acest lucru, voi încerca o definire a unuia și altuia, fără însă a ridica pretenția de a prezenta date complete despre ele. Voi începe cu engolpionul.

Acesta este o icoană de formă mai mult ovală — uneori însă și rotundă — lucrată dintr-un metal prețios, sîdef sau email și «împodobită cu chenar de pietre scumpe» pe margine. În general, azi el are o singură față decorată, pe care, de obicei, se înfățișează chipul Mîntuitorului sau al Maicii Domnului. Din această pricină se mai numește panaghiu sau panaghion (τὸ πανάγιον = *prea Sfîntul*, cînd poartă pe față chipul Mîntuitorului), mai rar panaghia (ἡ παναγία = *prea Sfînta*, cînd pe față are înfățișat chipul Sfîntei Fecioare) și niciodată panaghiar, cum se socotește, fără temei, de unii⁶⁹. În

63. Alexandru I. Odobescu, *Despre unele manuscripte și cărți tipărite, aflate în mînăstirea Bistrița (districtul Vîlcea în România)*, în „*Revista romînă pentru științe, littere și arte*“, vol. I (1861), pp. 705, 730.

64. Intre pp. 362-363, fig. 1, a, b, a', b'.

65. „*Revista romînă*“, I, p. 730; II, p. 363.

66. Pr. Gr. Mușceleanu, *op. cit.*, p. 41; Const. St. Bilciurescu, *op. cit.*, p. 158; Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, p. 141; N. Iorga, *Inscripții*, I, pp. 156-157; Pr. Marin Dumitrescu, *op. cit.*, p. 49; G. I. Ionescu-Gion, *op. cit.*, p. 22; N. Dobrescu, *op. cit.*, p. 49; St. Nicolaescu, *Vechimea mînăstirii Snagov*, p. 111; Virgil Vătășianu, *op. cit.*, p. 457, ș.a.

67. Gr. G. Tocilescu, *op. cit.*, p. 126; Sp. Cegăneanu, *op. cit.*, pp. 35, 39; G. Adamescu, *op. cit.*, p. 1874.

68. George D. Florescu, *Divanele domnești din Țara Romînească*, pp. 46, 47, nota.

69. Cf. Pr. Vasile C. Gregorian, *Veșmintele liturgice în Biserica Ortodoxă*, Craiova, 1941, p. 153, n. 485, unde se afirmă că în tezaurul Tismanei „s-au mai găsit cîteva engolpioane“,

liturgică este trecut între ornatele arhieresti — și i se atribuie o vechime destul de mare, fiind, se pare, la început, un fel de cutiuță — așa numitul *reliquariu*⁷⁰ —, în care se puneau sfinte moaște, părți din lemnul sfânt și uneori, în secolul VI, precum ne încredințează Dr. Badea Cireșeanu, și «*pärticica scoasă întru mărirea sfintei Fecioare*»⁷¹.

Azi este purtat exclusiv de arhieriei, atât la sfintele slujbe, cât și în «*îmbrăcămintea lor obicinuită*». Ei îl poartă la piept — de unde și numele de *engolpion* (το ἐνγόλπιον = *podoaba pieptului*), *pectoral* sau *peptural* —, avându-l atârnat de gît printr-un lăntișor, prins de partea lui superioară, printr-un dispozitiv de agățat⁷².

Dacă rostul engolpionului a fost și este cel aci amintit, oricine va vedea panaghiarul de la Snagov, se va convinge că el nu poate fi folosit în acest scop. Este prea mare ca suprafață, în comparație cu un engolpion, nu are un dispozitiv de agățat și totodată cred că ar fi fost incomod de purtat continuu atârnat de gît, căci, pe de o parte era prea greu — la 1911, Spiru Cegăneanu arăta că are 1532 grame —, iar pe de altă că așezat în dreptul pieptului cuiva s-ar fi aflat într-o vădită disproporție cu acesta, ceea ce nu-i cazul cu un engolpion adevărat. Prin urmare, panaghiarul de la Snagov și în general orice panaghiar, este alt ceva decît un engolpion, este un obiect cu totul deosebit de acesta. Dar ce este un *panaghiar*?

Fără îndoială este un obiect liturgic, despre care însă, în niciunul din manualele de Liturgică cercetate, n-am găsit făcîndu-se vreo mențiune. Unii din autorii, care au scris despre mînăstirea Snagov și deci au vorbit și despre panaghiarul de aici, încearcă însă a defini un astfel de obiect, spunînd că el este: fie o «*icoană a Maicii Domnului*»⁷³, fie «*un vas ca un taler cu care se servesc părinții la praznice, punînd pe dînsa prescura Maicii Domnului din acea zi; o duce la masă și la sfîrșit cu rugăcîuni o înalță în onoarea Maicii Domnului*»⁷⁴, fie, în sfîrșit, un «*vas de argint ca un taler pentru anafură*»⁷⁵.

Alături de aceștia, cîțiva din autorii de dicționare ale Limbii Romîne încearcă și ei o definiție a acestui obiect, afirmînd că el este: ori «*un tăier sau măsuță, pe care este pusă partea de pîne a panaghiei*»⁷⁶, ori «*un taler de metal mai adesea de aur sau de argint, împodobit cu săpături artistice, pe care se pune panaghia*»⁷⁷, ori, în fine «*icoana Fecioarei Maria*»⁷⁸.

Niciuna din definițiile de mai sus, însă nu-i mulțumitoare, căci niciuna din ele nu conține toate elementele specifice acestui obiect, care, în realitate, nu-i «*icoana Maicii*

din care unul cu inscripția „*acest panaghiar*“, este donat de frații Craiovești la „*anul 1500*“. Inscripția spune, deci, clar, că aceștia au dăruit un *panaghiar*, nu un *engolpion*, lucru ce se poate ușor verifica azi — panaghiarul se păstrează —, constatîndu-se că darul lor este într-adevăr un panaghiar, nu un engolpion.

70. Cf. Joseph Braun, *Die Reliquiare des christlichen Kultes und ihre Entwicklung*, Freiburg im Breisgau, 1940, pp. 71, 478.

71. Dr. Badea Cireșeanu, *Tezaurul liturgic al Sfintei Biserici Crestine Ortodoxe de Răsărit*, tom. II, București, 1911, p. 434; cf. și Ghenadie (Enăceanu) Craioveanu, *Panaghia*, în rev. „*Biserica Ortodoxă Romînă*“, X (1886-1887), pp. 858, 871.

72. Despre engolpion se face des mențiune în cărțile de Liturgică. Pentru definiția și rostul său liturgic, să se vadă, între altele: Ierom. Gabriel Rășcanu, *Liturgica sau serviciul divin al Bisericii Ortodoxe*, București, 1876, pp. 22-23; Ghenadie, fost episcop de Argeșiu, *Liturgica sêu explicația serviciului divin*, București, 1877, p. 18; Juvenal Stefanelli, *Liturgica Bisericii ortodoxe-catolice*, București, 1886, p. 63; P. Lebedev, *Liturgica sau explicația serviciului divin*, traducere și prelucrare de Iconomul Nicolae Filip, București, 1899, p. 191; dr. Badea Cireșeanu, *Tezaurul liturgic*, II, București, 1911, pp. 433-434; dr. Vasile Mitrofanovici, *Liturgica Bisericii Ortodoxe...*, 1929, pp. 261-262; P. N. Trembela, Ἐγκόλπιον, art. în Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, IX, Atena, f.a., p. 681; Pr. Vasile C. Gregorian, *Veșmintele liturgice în Biserica Ortodoxă*, Craiova, 1941, pp. 148-152, ș.a.

73. Vezi Al. I. Odobescu, *op. cit.*, p. 396; N. Dobrescu, *op. cit.*, p. 49; cf. și Ceaslov, București, 1945, p. 117.

74. Pr. Gr. Mușceleanu, *Monumentele străbunilor din Romînia*, p. 41.

75. Pr. Marin Dumitrescu, *Istoricul a 40 de biserici din Romînia*, II, București, 1902, p. 49.

76. Dr. C. Diaconovich, *Enciclopedia romînă*, tom. II, Sibiu, 1904, p. 514; Lazăr Șăineanu, *Dicționar Universal al limbei romîne*, ed. VI, Craiova (1929), p. 457.

77. I. A. Candrea, *Dicționarul limbii romîne din trecut și de astăzi*, București („*Cartea Romînească*“), 1931, p. 893; vezi și *Dicționarul Limbii Romîne Moderne*, București, 1958, p. 580.

78. *Dicționarul Limbii Romîne Moderne*, p. 580. Menționăm că Fr. Miklosich, în al său *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, tipărit la Viena în anul 1862, dă pentru cuvîntul ΠΑΝΑΓΗΙΑΡΪB următoarea lămurire: „*vas ecclesiasticum quoddam*“ (p. 553).

Domnului», nici un «vas sau un taler» și nicidecum o «măsuță». În sensul strict al cuvîntului și în adevărata sa înfățișare panaghiarul era un obiect liturgic, aproape întotdeauna de formă rotundă, făcut, în genere, dintr-un metal, prețios. Consta, în mod obișnuit, din două tasuri concave, prinse în balama, cu scobitura înlăuntru și cu podoabe artistice executate pe toate fețele tasurilor. Servea pentru *păstrarea și ridicarea panaghiei*, avînd pentru primul său rost și un dispozitiv de închidere.

Nu știu dacă un astfel de obiect, care-i adevăratul panaghiar, se mai folosește în țara noastră, acolo unde se obișnuiește ridicarea panaghiei, — în Moldova, mai ales. Din cît am putut afla, azi la o asemenea slujbă, locul său este luat fie de o mică tavă, fie de o icoană sau de un taler, căroră, în mod nefiresc, li se zice tot panaghiar, ceea ce nu-i de fel corect. Termenul de panaghiar trebuie păstrat pentru obiectele asemenea celui de la Snagov, înfățișat mai sus ⁷⁹.

Precizările făcute aci, sînt în măsură, cred, să arate odată mai mult că panaghiarul în adevărata sa formă nu poate fi cîtuși de puțin confundat cu panaghionul, panaghiul, pectoralul, pepturalul sau chiar panaghia, adică engolpionul, chiar dacă în acesta din urmă, la origine făcut ca o cutiuță, uneori, în timpurile străvechi ale creștinismului, se punea și «pärticica panaghiei»⁸⁰. Căci dacă această «pärticică» se păstra, cum se afirmă, în engolpion, ea aci nu era și ridicată cu o slujbă specială, cum se va vedea mai jos că se petreceau sau se petrec lucrurile cu panaghia cînd ea era sau este așezată pe panaghiar, obiectul liturgic specific pentru o asemenea slujbă.

ROSTUL LITURGIC AL PANAGHIARULUI. — Din cercetările făcute, în legătură cu studiul de față, am aflat că în cultul ortodox panaghiarul, în adevăratul lui înțeles, servea la păstrarea și ridicarea panaghiei. Primul său rost, păstrarea sau susținerea panaghiei, poate fi indicat de terminația cuvîntului panaghi-*ar*, care terminație, din cîte înțeleg, exprimă calitatea ce o are un obiect de a păstra sau ține ceva. Aici deci ea ar sta în legătură cu păstrarea sau ținerea panaghiei, așa cum, de pildă, *proscomidiar-ul*⁸¹ exprimă aceeași calitate cu privire la proscomidie. Cel de al doilea rost al panaghiarului, ridicarea panaghiei, este, desigur, simbolizat și prin scena Înălțării Domnului, înfățișată pe unele din obiectele liturgice, de acest fel, cunoscute⁸².

Înainte de a arăta cum, cu ajutorul panaghiarului se făcea ridicarea panaghiei, este necesar, cred, să se arate ce este însăși *panaghia*, despre care s-a făcut des amintire pînă aci. În înțelesul său *dogmatic*, acest cuvînt, compus din greceștile *πάν* = *tot* și *ἅγία* = *sfîntă* — deci: *a-tot sfînta, prea sfînta* — este un nume dat *Fecioarei Maria*. Din punct de vedere *liturgic*, panaghia (gr. *παναγία*; sl. *Богородицка*), în adevăratul ei înțeles, este *pärticica de piine, de formă triunghiulară, pe care, către începutul slujbei proscomidiei, preotul, pronunțînd cuvintele: «Întru cinstea și pomenirea prea binecuvîntatei... Stăpînei noastre, de Dumnezeu Născătoare și pururea Fecioara Maria...», o scoate, cu copia dintr-un corn de prescură, pecetluit, de obicei cu literele M. Θ.*⁸³ și o *așează pe disc, la dreapta sfîntului agneț*⁸⁴. Prin urmare ea este socotită aci ca înfățișînd pe Maica Domnului și în vechimea creștină se «obișnuia ridicarea ei la sfînta liturghie, în timpul axionului»⁸⁵. Cu timpul însă slujba aceasta a ridicării panaghiei «s-a contopit» cu cea a «euharistiei, iar serviciul ridicării panaghiei a încetat a se mai efectua ca serviciu deosebit»⁸⁶.

79. Pînă acum, în țara noastră se cunosc 14 asemenea obiecte (vezi Petre Ș. Năsturel, *op. cit.*, pp. 448-449).

80. Pentru acest rost aparte al străvechiului engolpion, să se vadă: Ghenadie (Enăceanu) Craioveanu, *Panaghia*, p. 871; Ierom. Gabriel Rășcanu, *op. cit.*, p. 23; dr. Badea Cireșeanu, *op. cit.*, p. 434.

81. Pentru acest nume dat nișei altarului unei biserici, unde se săvîrșește proscomidia, să se vadă dr. Vasile Mitrofanovici, *Liturgica Bisericii Ortodoxe*, p. 223.

82. O asemenea scenă se află pe panaghiarul de la Snagov (vezi studiul de față), pe cel al minăstirii *Tismana* (vezi Spiru Cegăneanu, *op. cit.*, p. 38, fig. 15 bis), al minăstirii *Neamțu* (vezi *Repertoriul monumentelor și obiectelor de artă din timpul lui Ștefan cel Mare*, p. 347, fig. 242), pe cel de la *Bacău* (*ibidem*, p. 350, fig. 224), pe cel al lui *Grigorie Dinga de la 1745* (vezi Stelian Petrescu, *Odoarele de la Neamțu și Secu*, p. 34), ș.a.

83. Μ[ἡτηρ] Θ[εοῦ] = Maica lui Dumnezeu.

84. Totodată preotul slujitor pronunță cuvintele: „*De față a stătut Impărăteasa de-a dreapta Ta, în haină aurită îmbrăcată și prea înfrumusețată*“.

85. Cf. Ghenadie (Enăceanu) Craioveanu, *op. cit.*, p. 864.

86. *Ibidem*, pp. 864-865.

Credincioșii însă nu au renunțat întru totul la ea și au continuat să ceară «ridicări de panaghii» în felurite împrejurări din viața lor. Cu acest prilej s-a substituit adevăratei panaghii liturgice un *colăcel* sau un *artos*, care, în unele cazuri, se ridică în locul ei⁸⁷ și din care se scoate și se mai scoate încă o părticică de formă triunghiulară, numită de credincioși tot *panaghie*⁸⁸, iar tava sau talerul, ori chiar icoana, ce susținea sau susține colăcelul, artosul sau părticica triunghiulară, *panaghiar*⁸⁹.

Revenind la rosul liturgic al adevăratului panaghiar, voi aminti că în unele mănăstiri, la noi mai ales în cele din Moldova, la sfârșitul Liturghiei, în zilele însemnate, este încă obiceiul a se săvârși o slujbă deosebită, numită «*panaghie*» sau «*ridicarea panaghiei*». Ea este în strînsă legătură cu scurta slujbă ce se face la masa de prînz și rînduiala ei se găsește mai ales în paginile *Ceaslovului*. Dintr-o notiță, înserată tot în această carte de cult, am putut afla și motivul istoric al instituirii ei. Spre a-l face cunoscut cititorilor, las să urmeze notița în cauză după *Ceaslovul* tipărit la *Tîrgoviște*, în anul 1715, de mitropolitul *Antim Ivireanul*. Iată-o: «*După înfricoșata înviere a Mintuito-riului nostru Is. Hr. și după pogorîrea D(u)hului Sf(i)ntu și pînă la despărțirea Sf(i)ntilor ap(o)s(to)li la propoveduire, era toți apostolii dinu preună, și după rugăciune, cîndu șădea la prînz, lăsa locu dășărtu, pre carele punea o perină, și pre perină o păticea de piine, dinu carea mincă, în loculu părții lui Hs.,. Iară sculîndu-se de la prînz și rugîndu-se și dîndu mulțămîta, lua păticeaoa de piine, care o numia în partea D(o)mnului, și aceia înălțîndu-o, zicea: Slavă Ție D(u)mnezeulu nostru, slavă Ție. Slavă Tatălui și Fiului și Sf(i)ntului D(u)hu. Și în loc de: Mare e numele, zicea: Hr(i)stos au înviatu, pînă la Înălțare; iar după aceia: Mare e numele Sf(i)ntei Troițe: (D(oa)-mme Iisuse Hr(i)stoase, ajută-ne noo. Și aceastea săvârșia așa, și făcea aceastea fiește-carele dintr-înșii, unde să întîmpla a fi ei, pînă la Adormirea Născătoarei de D(u)mnezeu. Iară cîndu au fostu a toată lumia aduare prinu noru pentru pșestăvirea Născătoarei de D(u)mnezeu Stăpînii, săvârșîndu ceale a să cădea (după îngroparea ei, adecă a freia zi făcînd mingiure), și după prînzu sculîndu-se, ridicîndu după obiceiul păticeaoa de piine, carea era pusă întru numele lui Hs., și zicîndu: Mare e numele! — (o minune prea slăvită!) cea moartă, ca cumu ar fi fostu vie, pre unu noru în văzduhu s-au arătat, stîndu înaintea ei îngeri luminați. Și au zisu lor: Bucurați-vă, că eu cu voiu sîntu în toate zilele. Această facere de bucurie de la Fiiulu său, dîndu-le lor. Iară ucinicii de minune, spăimîntîndu-se, în locul aceștia: D(o)amne Iisuse Hr(i)stoase, au strigatu: Prea Sf(i)ntă Născătoare de D(u)mnezeu ajută-ne noăo!. După acēia, mergîndu la groapă, și neaflîndu prea curatulu ei trupu, s-au incredințatu cu adevăratu că cu trupulu vie a treia zi, ca și Fiiulu ei, dinu morți s-au sculatu și mutîndu-se, au trecut întru ceale, cerești, împreună cu Hs., împărătîndu în veacii veacilor»⁹⁰.*

87. De pildă, în „săptămîna cea luminată” (vezi *Penticostar*, ed. V, București, 1936, p. 16).

88. Pentru acest nume dat păticelei, să se vadă Iconomul Coman Vasilescu, *Practice religioase sau Rînduiala Ridicării Panaghiei la mireni*, Huși, 1909, p. 8, și Arhiereul Iacov Antonovici Birlădeanul, *Rînduiala ridicării panaghiei după cum se oficiază în Moldova*, București, 1920, p. 14 (notă), p. 15 (notă). Una din enoriașele mele, de fel din Moldova, în casa căreia am fost pus în situația de a ridica panaghia, n-a putut însă să-mi deslușească dacă numele „panaghia” se dă la tot artosul (colacul) adus pentru ridicare sau numai la păticea triunghiulară care s-a scos din el. O alta însă mi-a spus că întreg colacul care se face ca o prescură, se numește „panaghie”, iar bucății scoase de preot la ridicare, i se zise „păticeică”.

89. În părțile *Buzăului*, panaghia este un colăcel de forma unui corn, ornat cu cruci și cu pecetea pistornicului, care se pregătește o dată cu căpetelul, la pomenirile pentru răposați. În ziua parastasului, ea se duce la biserică, laolaltă cu ceilalți colaci, se ridică la „Veșnica pomenire”, apoi se aduce acasă și se împarte celor prezenți la praznic. (Comunicare orală a Părintelui *Olimp N. Căciulă*, fostul meu director de seminar). Cuvîntul *panaghia* e cunoscut în popor: o mănăstire situată în fostul județ *Dimbovița* se numea *Panaghia* (vezi Const. C. Giurescu, *Două monumente religioase din veacul al XIV-lea: Nucetul sau Cozia din Vilcea, și Nucetul din Dimbovița*, în rev. „Mitropolia Olteniei”, XIII (1961), pp. 47-49), piscul cel mai înalt al *muntelui Ceahlău*, tot *Panaghia* se numește (vezi dr. C. Diaconovich, *Enciclopeia romînă*, III, p. 154), iar un sat din *Raionul Segarcea* încă poartă acest nume (vezi *Indicatorul alfabetic al localităților din R.P.R.*, București, 1956, p. 382).

90. ff. 132v-133. În *Ceasloavele* cercetate, notița despre ridicarea panaghiei am găsit-o pentru prima dată în acesta tipărit la *Tîrgoviște* în anul 1715. Incepînd de acum, ea apare în aproape toate edițiile *Orologiilor* tipărite în *Tara Romînească* și în *Moldova*, și lipsește în aproape toate cele imprimate în *Ardeal*.

Tradiția, prinsă în notița de față, atribuie, deci, slujbei ridicării panaghiei origine apostolică. Urmînd rînduiala din Ceaslov, ea se săvîrșește, în linii mari, în felul următor. După sfîrșitul sfintei Liturghii, de este priveghere⁹¹, sfinții slujitori merg în procesiune la trapeză, unde sînt, deja adunați și ceilalți viețuitori din mînăstire pentru masă. Cîntînd troparul zilei, ei duc cu ei, icoana sfîntului sau a praznicului respectiv, iar preotul care a proscomidit poartă *panaghiarul*, avînd în sau pe el panaghia. Ajunși la trapeză, se binecuvîntează masa și la sfîrșitul ei, după rugăciunea de mulțumire, citețul zice: «*Părinte binecuvîntează*» și preotul rînduit a *ridica panaghia*, cerîntu-și iertare de la cei de față, ia panaghia de pe *panaghiar* cu vîrfurile degetelor ambelor mîini, o înalță puțin și zice cu «glas mare»: «*Mare este numele*», la care cel mai mare sau preotul de rînd răspunde: «*Al prea Sfintei Treimi*». Apoi, însemnînd cu ea cruciș deasupra *panaghiarului*, zice: «*Prea sfîntă Născătoare de Dumnezeu, ajută-ne nouă*», la care preotul de rînd glăsuiește: «*Cu ale ei rugăciuni, Dumnezeule, miluiește-ne și ne mîntuiește pe noi*». Și puindu-se «prea sfînta parte» iarăși pe *panaghiar*, se cîntă unele tropare în cinstea Născătoarei de Dumnezeu, în care timp cel ce a înalțat panaghia o împarte în mici părțicele și apoi, poartă *panaghiarul* pe la toți cei prezenți și aceștia, sărutîndu-l, gustă și cite o părțicea din sfințita pîine (panaghie). Cu citirea psalmului 121 și cu rugăciuni pentru ierarhul locului, pentru ctitori, pentru viețuitorii și pentru miluitorii mînăstirii, slujba se încheie⁹².

În *săptămîna luminată*, slujba ridicării panaghiei prin mînăstiri, diferă oarecum. Ea se face cam așa. Către sfîrșitul mesei, diaconul aduce din biserică la trapeză *panaghiarul* cu artosul-panaghie și-l pune pe masă, cîntînd «*Hristos a înviat*» de trei ori. Apoi preotul de rînd, îl ridică după rînduială, zicînd: «*Hristos a înviat*» și ceilalți răspund: «*Adevărat a înviat*». După aceasta rostind cuvintele «*Inchinîndu-ne Învierii Lui celei de a treia zi...*», însemnează cruciș cu artosul-panaghie peste *panaghiar* și-l așează apoi pe acesta. În timp ce se cîntă din nou: «*Hristos a înviat*», cei de față sărută *panaghiarul* și artosul-panaghie. Și acest artos nu se sfărîmă nici se mănîncă acum, ci se ridică, în acest fel, în toate zilele pînă în sîmbăta luminată, ducîndu-se în biserică și aducîndu-se la trapeză. Sîmbăta însă, după ridicare se sfărîmă și se mănîncă de cei prezenți.

În celelalte zile din praznicul Paștelor, ridicîndu-se panaghia, în loc de: «*Mare este numele Sfintei Treimi*», se cîntă: «*Hristos a înviat*»⁹³ în vreme ce în celălalt timp de peste an, ea se ridică după rînduiala arătată mai sus, adresîndu-se, fie: «*Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu*», fie «*de-a dreptul Sfintei Treimi*»⁹⁴.

În acest fel se săvîrșea și se săvîrșește încă slujba ridicării panaghiei, prin unele mînăstiri, la care *panaghiarul* — în adevăratul său înțeles — își avea, cum s-a văzut, rostul său bine precizat.

Deosebit de aceasta, ridicarea panaghiei se face și pe la casele credincioșilor⁹⁵ — la noi azi mai ales prin Moldova —, cu prilejul pomenirii de 40 de zile a celor răposați, pomenirii morților în general, serbării sfîntului-patron al casei, precum și în alte împrejurări, în care ei imploră milă și ajutor de la Dumnezeu. Și în asemenea cazuri, ridicarea ei se face tot în legătură cu slujba sfințirii mesei de prînz și după un tipic cunoscut, mai cu seamă, pe cît știu, din cuprinsul a două broșuri tipărite mai dinainte vreme⁹⁶. La astfel de slujbe, nu ne vom aștepta acum să întîlnim un *panaghiar*

91. Pentru cazul cînd nu este priveghere, să se vadă rînduiala ridicării panaghiei în *Ceaslovul* tipărit la București în anul 1945, pp. 116 ș.u.

92. *Ceaslov*, București, 1945, pp. 116-120 (o asemenea rînduială se află și în *Ceasloave* tipărite în orașele: *Rădăuți*, *Iasi*, *Rîmnic*, *București*, *Buzău*, *Neamț* etc.). Vezi și I. D. Ștefănescu, *Monuments d'art chrétien trouvés en Roumanie*, Bruxelles, 1931, pp. 577 ș.u.

93. Vezi *Penticostar*, ed. V, București, 1936, p. 16; cf. și Ghenadie (Enăceanu) Craioveanu), *Panaghia*, pp. 862-863.

94. Ghenadie (Enăceanu) Craioveanu, *op. cit.*, p. 861.

95. Pentru alte cazuri cînd se mai ridică panaghia, vezi Ghenadie (Enăceanu) Craioveanu, *Panaghia*, pp. 865-871.

96. Iconomul Coman Vasilescu, *Practice religioase sau Rînduiala ridicării Panaghiei la mireni*, Huși, 1909, și Arhiereul Iacov Antonovici Bîrlădeanul, *Rînduiala ridicării Panaghiei după cum se oficiază în Moldova*, București, 1920. În legătură cu semnificația ridicării panaghiei, să se vadă și [Pr.] Const. Beldie, *Simbolurile prînzurilor și acel al ridicării panaghiei*, în rev. „Biserica Ortodoxă Romînă”, XLIX (1931), pp. 564-565.

în feiul celui de la Snagov, înfățișat mai sus. Locul lui este luat de o tăviță sau chiar de o icoană — care nu întotdeauna este a Maicei Domnului, ci cea pe care credinciosul o are în casă. Datorită rostului ce îndeplinesc în astfel de împrejurări, susținerea panaghiei —, aceste obiecte — tăvița sau icoana —, în chip cu totul nefiresc, sînt numite tot panaghiiar, ceea ce în realitate nu sînt. Ele însă aici îndeplinesc, întru totul, rostul liturgic al adevăratului panaghiiar, arătat în cele ce preced.

Acestea sînt cele ce am avut de înfățișat cititorilor cu privire la panaghiiarul de la Snagov, care, incontestabil, rămîne una din piesele cele mai de preț ale vechei noastre arte. Totodată am încercat să prezint pe scurt și rostul liturgic al acestor minunate obiecte, cu intenția curată ca încercarea mea să fie imbold pentru un liturgist ca el să păsească, cu mai multă competență la deslușirea lui. Și aceasta, cu atît mai mult, cu cît slujba, care reclamă, îndeosebi, rostul liturgic al panaghiiarelor — fie ele sub ori ce formă —, se practică încă de unii din credincioșii Bisericii noastre.

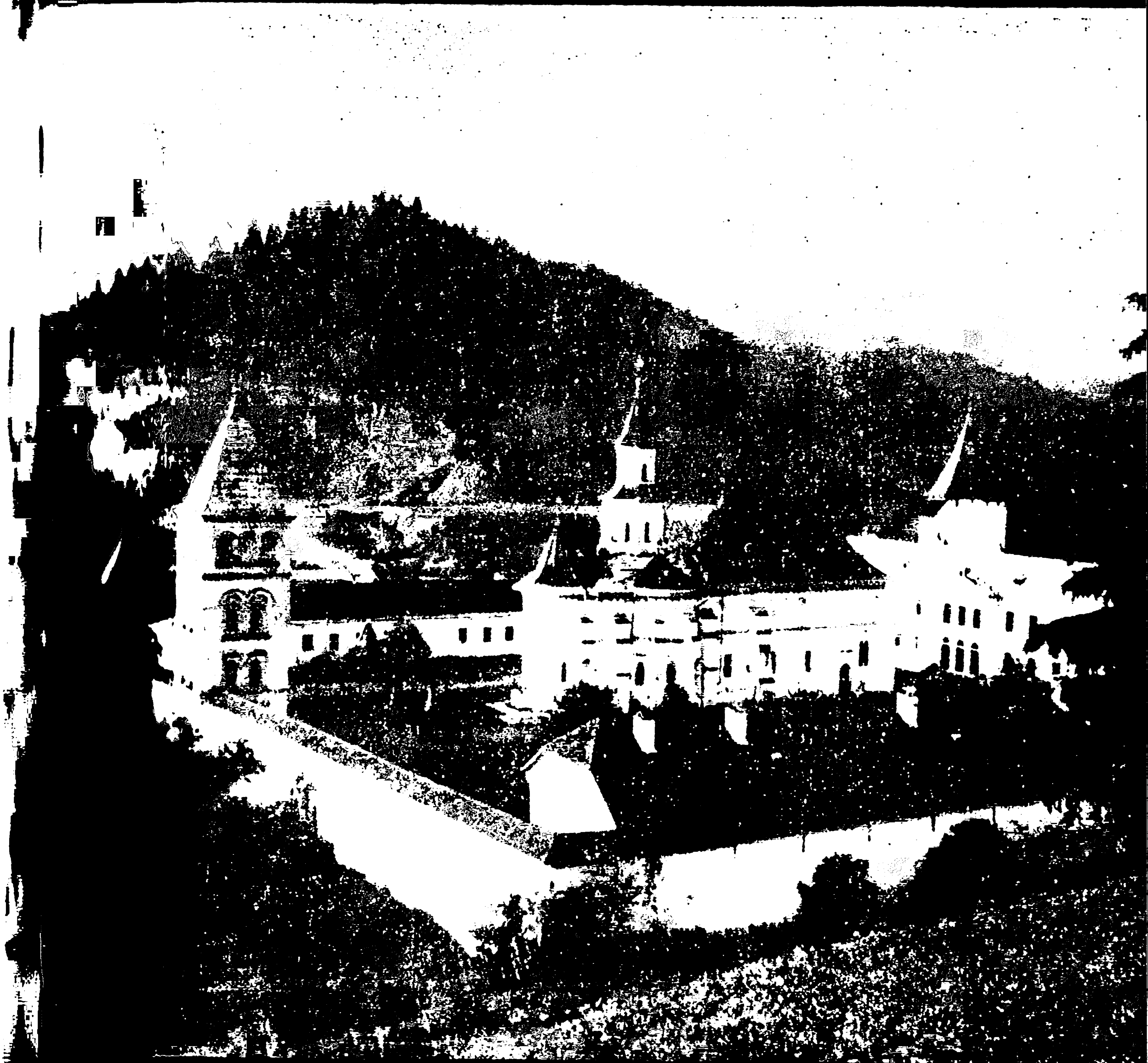
Încheind, să-mi fie îngăduit a închina acest studiu despre panaghiiarul de la Snagov amintirii arheologului Alexandru I. Odobescu, cu prilejul împlinirii a o sută de ani, de cînd el, cel dintîi, — la 1862 — i-a deschis drum în istoriografia romînească, amintindu-l cu destule amănunte în nemuritoarea-i operă: «*Cîteva ore la Snagov*».

Pr. NICULAE I. ȘERBANESCU

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÎNE

ANUL LXXX Nr. 7 — 8

IULIE - AUGUST 1962

EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC ȘI DE MISIUNE ORTODOXĂ

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMINE

COMITETUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE:

P. F. JUSTINIAN, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

MEMBRI:

P. C. Pr. ALEXANDRU IONESCU, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor.

P. C. Pr. CONSTANTIN NONEA, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Iașilor.

P. C. Prof. TRAIAN BELAȘCU, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Sibiului.

P. C. Arhim. Dr. LAURENȚIU BUSUIOC, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Craiovei.

P. C. Pr. Dr. GH. COTOȘMAN, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Timișoarei.

REDACTOR RESPONSABIL:

P. C. Pr. I. GAGIU, Directorul Administrației Patriarhale.

COLABORATORI

Inalt Prea Sfinții Mitropoliți, Prea Sfinții Episcopi,
Profesorii Institutelor Teologice, Seminariilor Teologice și școlilor
de cântăreți bisericești;

Prea Cucernicii Consilieri administrativi patriarhali și eparhiali
protopopii, preoții, candidații la titlul de magistru
și doctor în teologie, etc.

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE RESTITUIE. COLABORATORII SINT RUGAȚI SA-ȘI PĂSTREZE COPIILE DE PE MANUSCRISELE PE CARE LE TRIMIT REDACȚIEI REVISTEI «BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ».

BISERICĂ
ORTODOXĂ
ROMÂNĂ

BULETINUL OFICIAL
AL
PATRIARHIEI ROMÎNE

ANUL LXXX
Nr. 7-8
IULIE-AUGUST
1962

EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC ȘI DE MISIUNE ORTODOXĂ

C U P R I N S U L

ANIVERSĂRI

<i>23 August, Marea sărbătoare a poporului român</i>	581—583
<i>Telegrama trimisă Domnului Gheorghe Gheorghiu-Dej, Președintele Consiliului de Stat al Republicii Populare Române, de Prea Fericitul Patriarh Justinian</i>	584
<i>Telegrama trimisă Domnului Ion Gheorghe Maurer, Președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Române, de Prea Fericitul Patriarh Justinian</i>	585
<i>Schimb de telegrame între Prea Fericitul Patriarh Justinian și Domnul Profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor</i>	586—587

SCRISORI IRENICE PASTORALE MESAJE

<i>Telegrama trimisă Domnului Gheorghe Gheorghiu-Dej, Președintele Consiliului de Stat al Republicii Populare Române, de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române</i>	588
<i>Telegrama trimisă Domnului Ion Gheorghe Maurer, Președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Române, de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române</i>	589
<i>Telegrama trimisă Comitetului Național pentru apărarea Păcii din R.P.R., de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române</i>	590
<i>Schimb de telegrame între Prea Fericitul Patriarh Justinian și Eminența Sa Michael Ramsay, Primat al Angliei și Mitropolit</i>	591—592

VIATA BISERICESCA

<i>Sărbătorirea zilei numelui Prea Fericitului Patriarh Justinian</i>	593—595
---	---------

<i>Alegerea Prea Sfințitului Teoctist Arăpaș în scaunul de Episcop al Aradului</i>	596—607
<i>Alegerea P. C. Pr. Dr. Vasile Aștileanu ca Episcop Vicar Patriarhal</i>	608
<i>Încheierea cursurilor anului școlar 1961—1962 la institutele de învățămînt teologic ale Bisericii Ortodoxe Romîne</i>	609—626

IN APĂRAREA PĂCII

<i>Congresul mondial pentru dezarmare generală și pace</i>	627—654
<i>Mesaj către popoarele lumii</i>	655—657

INDRUMĂRI PASTORALE

<i>Rugăciunea dipticelor sau a pomenirilor de la Sf. Jertfă euharistică, de Pr. prof. P. VINTILESCU</i>	658—672
---	---------

DIN TRECUTUL BISERICII NOASTRE

✓ <i>Viața mînăstirească în Țara Romînească înainte de anul 1370, de † TIT SIMEDREA</i>	673—687
<i>Manuscrise slavone din Mînăstirea Putna (II), de Pr. PAULIN POPESCU</i>	688—711
<i>O traducere romînească din secolul al XV-lea a cărții «Floarea Darurilor», de NICOLAE N. SMOCHINĂ și N. SMOCHINĂ</i>	712—741

DOCUMENTARE

<i>Contribuții la studierea limbii și literaturii vechi. Sinonimele în Noul Testament de la Bălgrad (1648), de G. T. POP</i>	742—757
<i>O precizare, de Pr. I. IONESCU</i>	758—759

PARTEA OFICIALĂ

<i>Lucrările Sfințitului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne în sesiunea ordinară din anul 1962</i>	760—764
--	---------

23 AUGUST, MAREA SĂRBĂTOARE A POPORULUI NOSTRU

Poporul român a sărbătorit în ziua de 23 August anul acesta cea de a XVIII-a aniversare a eliberării patriei de sub jugul fascist. Pe întreg cuprinsul țării, oamenii muncii de la orașe și de la sate au întâmpinat cu o deosebită bucurie ziua de 23 August, marea sărbătoare națională, mândri de drumul pe care l-au străbătut, de victoriile hotăritoare obținute în făurirea României socialiste. Cu cât trec anii, cu atât semnificația victoriei de la 23 August devine mai limpede, cu atât măreția ei ne apare și mai strălucitoare.

An de an, patria noastră devine tot mai puternică și mai îmbelșugată prin munca harnică a milioanei de oameni ai muncii de la orașe și sate. Cu îndreptățită mândrie, poporul nostru muncitor face bilanțul marilor succese dobândite în perioada care a trecut de la eliberarea sa. Transformări structurale de o deosebită amploare și adâncime au schimbat destinele țării. Ori încotro îți arunci astăzi privirea vezi semnele acestor profunde transformări. Fabriци și uzine moderne, ogoare în plină înflorire, orașe și sate cu o nouă înfățișare, tot mai multe școli, biblioteci, cămine culturale, tot mai multe locuințe, case de odihnă și alte construcții social-culturale — toate acestea sînt expresii adînc grăitoare ale statului democrat-popular pentru creșterea nivelului de trai material și cultural al oamenilor muncii.

Este suficient să menționăm numai cîteva date sumare, pentru a ne da seama de ritmul rapid de dezvoltare și înflorire a patriei noastre în toate domeniile. Astfel, în anul 1961 producția industrială a țării noastre a fost de aproape cinci ori și jumătate mai mare decît în 1949. Este de subliniat faptul că producția industriei constructoare de mașini, a industriei energiei electrice și a materialelor de construcții a fost în anul 1961 de peste 12 ori mai mare decît în anul 1938. În perioada 1960-1962, în industria chimică s-a înregistrat un ritm mediu anual de creștere de 23,6 la sută; la sfîrșitul anului trecut producția de fontă a țării noas-

tre era de 3,4 ori mai mare decât în 1950, iar cea de oțel de 3,8 ori. În perioada 1949-1961 au fost reutilitate, modernizate și dezvoltate aproape 500 de întreprinderi existente și au fost construite în industria republicană peste 280 de întreprinderi și secții noi. În primii doi ani ai șesenalului, ritmul mediu de creștere a producției industriei noastre a fost de peste 16 la sută față de ritmul mediu de 13 la sută prevăzut în Directivele celui de al treilea Congres al Partidului.

În primăvara acestui an, poporul nostru a sărbătorit o victorie istorică: încheierea colectivizării agriculturii, cu aproape patru ani mai devreme decât termenul stabilit de Congresul al III-lea al P.M.R. Procesul complex de transformare socialistă a agriculturii s-a desfășurat în condițiile creșterii producției vegetale și animale. Producția cerealică, efectivul animalelor ca și întreaga producție agricolă depășesc cu mult nivelul anilor antebelici. În anii 1956-1960 media anuală a producției totale de cereale a depășit cu 1.170.000 tone media anilor 1934-1936, iar în 1961, cu 2.600.000 tone. Statul nostru a investit și investește fonduri însemnate pentru mecanizarea agriculturii, punând totodată la dispoziția țărănimii muncitoare cantități sporite de îngrășăminte, credite, semințe selecționate, animale de rasă.

În prima jumătate a șesenalului, volumul vânzărilor de mărfuri către populație prin comerțul socialist, a sporit într-un ritm mediu anual de 15 la sută, depășind cu peste 3 miliarde de lei volumul prevăzut. Continuă, de asemenea, îmbunătățirea condițiilor de locuit ale oamenilor muncii, cheltuindu-se fonduri sporite din bugetul statului. În anii 1960-1961 au fost construite din fondurile statului 71.000 de apartamente, iar în 1962 se vor construi încă 46.000.

Rezultatele obținute în dezvoltarea economică a țării și creșterea venitului național au creat condiții și mijloace în vederea îndeplinirii sistematice a politicii Partidului și Guvernului de ridicare a nivelului de trai al oamenilor muncii. Comparativ cu anul 1950, salariul real este astăzi de două ori mai mare.

Cresc continuu alocațiile prevăzute în bugetul statului pentru învățământ, sănătatea publică și asistența socială.

Starea culturală a țării este din ce în ce mai înfloritoare. Numai anul trecut, în România socialistă au apărut 6.282 de cărți, într-un tiraj de 56.450.697 de exemplare, revenind 300 de exemplare la 100 de locuitori, față de 25 de exemplare câte apăreau în medie înainte de 23 August 1944. Sistemul de biblioteci cuprinde 24.025 de unități cu un fond general de 72.143.287 de volume, procentul cititorilor fiind de 32 la sută din populația țării, față de 0,6 la sută cât era înainte de 23 August 1944.

Intelectualitatea noastră, bucurându-se de condiții materiale mereu mai bune, având cele mai largi posibilități de afirmare, contribuie din plin la înflorirea patriei noastre socialiste, prin cercetări științifice temeinice izvorâte și îndreptate spre nevoile producției, prin creații literare-artistice care reflectă viața nouă a poporului nostru, prin promovarea tehnicii înaintate. România, fără în trecut cu unul din cele mai mari procente de analfabeți, participă în prezent din plin la manifestări internaționale

științifice, culturale, artistice, cucerind pretutindeni lauri și aprecieri din cele mai elogioase.

Progresele însemnate realizate de țara noastră în anii puterii populare sînt indisolubil legate de avantajele relațiilor de colaborare statornice între țările lagărului socialist și, în primul rînd, de sprijinul multilateral, cu adevărat frățesc, primit din partea Uniunii Sovietice, căreia poporul român îi poartă o profundă recunoștință, urmărind totodată cu vie admirație realizările epocale ale oamenilor sovietici, care au culminat cu recentul zbor cosmic îndelungat în grup efectuat de navele «Vostok». Zborul cosmic al piloților cosmonauți Nikolaev și Popovici este o victorie care a entuziasmat întreaga omenire și de care ne împărtășim și noi, pentru că este o victorie a lumii noi, o victorie a păcii.

Munca plină de elan, constructivă, a poporului nostru se desfășoară în numele păcii, împletindu-se cu lupta neobosită pentru instaurarea unei păci trainice. Împreună cu celelalte țări socialiste, cu toate forțele iubitoare de pace R. P. Română aduce o contribuție proprie, activă, la promovarea politicii de coexistență pașnică între state cu orînduiri diferite, la apărarea și consolidarea păcii în lume, acționînd cu consecvență pentru înfăptuirea dezarmării generale și totale, pentru rezolvarea tuturor problemelor litigioase pe calea tratativelor.

Pe deplin încrezător în viitorul său luminos, poporul român pășește mereu înainte pe drumul însoțit al progresului și fericirii pe care a pornit acum 18 ani, cînd a răsturnat dictatura militaro-fascistă prin insurjecția armată inițiată, organizată și condusă de Partidul Comunist din România, în condițiile ofensivei eliberatoare a glorioasei Armate Sovietice.

Ziua de 23 August va rămîne de-a pururi ziua cea mai însemnată din istoria poporului român, amintind prin veacuri evenimentul crucial al pășirii lui într-o eră nouă, spre progres, spre fericire, spre făurirea și consolidarea păcii.

*

Marea sărbătoare a poporului nostru a fost întîmpinată cu însuflețire și bucurie și de către ierarhii, clericii și credincioșii Bisericii Ortodoxe Romîne, întrucît, ca slujitori și închinători lui Dumnezeu, ei îndeplinesc prin aceasta porunca sfîntă a propovăduirii păcii și buneii înțelegeri între oameni, iar ca cetățeni ai patriei, se bucură de starea de înflorire și prosperare a țării, care se răsfrînge asupra tuturor cetățenilor ei.

Potrivit misiunii sale sfînte, Biserica Ortodoxă Romînă va propovădui și se va strădui neîncetat pentru pacea mult dorită de poporul nostru și de întreaga omenire, pentru buna înțelegere și conviețuirea pașnică a oamenilor și popoarelor, pentru prosperarea și fericirea scumpei noastre patrii, Republica Populară Romînă.

REDAȚIA ;

TELEGRAMA
TRIMISĂ DOMNULUI GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ,
PREȘEDINTELE CONSILIULUI DE STAT
AL REPUBLICII POPULARE ROMINE,
DE PEA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN

Cu prilejul marii sărbători naționale a poporului nostru — 23 August — Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis Domnului Gheorghe Gheorghiu-Dej, Președintele Consiliului de Stat al R.P. Romîne, următoarea telegramă de felicitare, din partea Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne și a Prea Fericirii Sale personal :

Domnului Președinte al Consiliului de Stat
al Republicii Populare Romîne,
GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ

Cu prilejul sărbătorii naționale — 23 August —, aniversarea eliberării Romîniei de sub cîmpire fascistă —, însușești de simțăminte de dragoste și devotament, exprimăm Consiliului de Stat al Republicii Populare Romîne și Domniei Voastre personal cele mai alese felicitări, din partea Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne și a Noastră personal.

Din toată inima urăm scumpei noastre patrii, Republica Populară Romînă, înflorire continuă, iar Domniei Voastre sănătate și putere de muncă, spre a conduce și îndruma viața și strădaniile poporului nostru spre înfăptuiri tot mai mari și mai temeinice, care să-i asigure pentru totdeauna libertatea, buna stare și conviețuirea pașnică cu celelalte popoare ale lumii.

† JUSTINIAN
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romîne

TELEGRAMA
TRIMISĂ DOMNULUI ION GHEORGHE MAURER,
PREȘEDINTELE CONSILIULUI DE MINIȘTRI
AL REPUBLICII POPULARE ROMINE,
DE PEA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN

In numele Sfintului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romine, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis Domnului Ion Gheorghe Maurer, Președintele Consiliului de Miniștri al R.P. Romine, cu prilejul celei de a 18-a aniversări a eliberării țării noastre de sub jugul fascist, următoarea telegramă :

Domnului Președinte al Consiliului de Miniștri
al Republicii Populare Romine,
ION GHEORGHE MAURER

Cu prilejul zilei de 23 August, când întreg poporul român sărbătorește împlinirea a 18 ani de la eliberarea României de sub cotropirea fascistă, cu inima plină de bucurie exprimăm Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Romine și Domniei Voastre personal, calde felicitări în numele Sfintului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romine și al Nostru personal.

Vă rugăm totodată să primiți încredințarea că ierarhii și slujitorii Bisericii noastre, prețuind în cel mai înalt grad lucrările mărețe, înfăptuite pe întreg cuprinsul patriei de poporul român, sub îndrumarea înțeleaptă a Conducătorilor săi, vor continua să contribuie și în viitor, din toate puterile lor, pentru ca patria noastră, Republica Populară Română, să ajungă la desăvârșita ei înflorire, iar poporul ei să trăiască în fericire deplină, în pace și colaborare frățească cu toate popoarele lumii.

† JUSTINIAN
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romine

SCHIMB DE TELEGRAME
INTRE PREA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN
ȘI DOMNUL PROFESOR DUMITRU DOGARU,
SECRETARUL GENERAL AL DEPARTAMENTULUI
CULTELOR

Exprimînd felicitările și urările Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne și ale sale personal, cu prilejul zilei de 23 August, — sărbătoarea națională a poporului romîn —, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis Domnului Profesor D. Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor de pe lîngă Consiliul de Miniștri, următoarea telegramă :

Domnului Secretar General al Departamentului Cultelor
de pe lîngă Consiliul de Miniștri al Republicii Populare Romîne,
Profesor D. DOGARU

Cu prilejul sărbătorii naționale — 23 August — aniversarea eliberării Romîniei de sub fasciști, exprimăm Domniei Voastre personal și colaboratorilor Domniei Voastre de la Conducerea Departamentului Cultelor, călduroase felicitări, din partea Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne și a Noastră personal, dorindu-vă noi și rodnice înfăptuiri în activitatea ce desfășurați pentru desăvîrșirea colaborării frățești între toate cultele religioase din țara noastră, spre înflorirea scumpei noastre patrii, Republica Populară Romîna, și fericirea poporului romîn.

† J U S T I N I A N
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romîne

Domnul Profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, a mulțumit Prea Fericitului Patriarh Justinian pentru felicitări și urări, prin următoarea telegramă :

*Prea Fericitului JUSTINIAN MARINA,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romine*

Vă rog să primiți atât Dumneavoastră personal cât și întregul Sinod al Bisericii Ortodoxe Romine deosebite mulțumiri pentru felicitările ce ne-ați făcut cu ocazia sărbătoririi celei de a 18-a aniversări a eliberării patriei noastre de sub jugul fascist.

*Secretar General,
D. DOGARU*

**SCRISORI IRENICE
PASTORALE-MESAJE**

**TELEGRAMA
TRIMISĂ DOMNULUI GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ,
PREȘEDINTELE CONSILIULUI DE STAT
AL REPUBLICII POPULARE ROMINE,
DE SFINTUL SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMINE**

Cu prilejul sesiunii sale de lucru din 28 iulie 1962, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a trimis Domnului Gheorghe Gheorghiu-Dej, Președintele Consiliului de Stat al Republicii Populare Române, următoarea telegramă :

*Domnului GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ,
Președintele Consiliului de Stat
al Republicii Populare Române*

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, întrunit în sesiune anuală de lucru astăzi 29 iulie 1962, folosește acest prilej pentru a exprima Consiliului de Stat al Republicii Populare Române și Dumneavoastră personal, cele mai alese sentimente de prețuire și devotament din partea ierarhilor, clericilor și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române, încredințându-Vă că și pe viitor vor aduce tot sprijinul lor operei mărețe de înflorire continuă a patriei noastre dragi și acțiunii nobile de apărare a păcii în lumea întreagă, pe care le desfășoară poporul român sub înțeleapta Dumneavoastră conducere.

PREȘEDINTELE SFINTULUI SINOD,
† JUSTINIAN
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

T E L E G R A M A
TRIMISĂ DOMNULUI ION GHEORGHE MAURER,
PREȘEDINTELE CONSILIULUI DE MINIȘTRI
AL REPUBLICII POPULARE ROMINE,
DE SFÎNTUL SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÎNE

Cu prilejul sesiunii sale de lucru din 28 iulie 1962, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a trimis Domnului Ion Gheorghe Maurer, Președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Române, următoarea telegramă :

Domnului ION GHEORGHE MAURER,
Președintele Consiliului de Miniștri
al Republicii Populare Române

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, întrunit în sesiune anuală de lucru astăzi 28 iulie 1962, asigură Consiliul de Miniștri al Republicii Populare Române de cea mai deplină loialitate, și exprimă încă o dată hotărârea ierarhilor, clericilor și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române de a sprijini cu și mai mult avînt toate inițiativele luate de conducerea statului nostru democrat-popular pentru propășirea poporului român, precum și pentru triumful cauzei sfinte de apărare a păcii, prin realizarea grabnică a dezarmării mondiale.

PREȘEDINTELE SFÎNTULUI SINOD,
† **JUSTINIAN**
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

TELEGRAMA
TRIMISĂ COMITETULUI NAȚIONAL
PENTRU APĂRAREA PĂCII DIN R.P.R.,
DE SFÎNTUL SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÎNE

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a trimis, cu prilejul sesiunii sale de lucru din 28 iulie 1962, Comitetului Național pentru Apărarea Păcii din R.P.R., următoarea telegramă :

Către:

COMITETUL NAȚIONAL PENTRU APĂRAREA PĂCII
DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMÎNĂ

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, întrunit în sesiune anuală de lucru astăzi 28 iulie 1962, exprimă pe această cale deplină sa solidaritate cu acțiunea nobilă pe care o desfășoară Comitetul Național pentru Apărarea Păcii din Republica Populară Română, și declară solemn că ierarhii, clericii și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române vor aduce și în viitor noi și sporite contribuții la lupta împotriva primejdiei unui război nuclear și la opera de făurire a unei lumi a păcii, fără armă și fără armate, și de instaurare a unor raporturi de prietenie și colaborare între toate popoarele lumii.

PREȘEDINTELE SFÎNTULUI SINOD

† **JUSTINIAN**

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

**SCHIMB DE TELEGRAME
ÎN TRE PREA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN
ȘI EMINENȚA SA MICHAEL RAMSAY,
PRIMAT AL ANGLIEI ȘI MITROPOLIT**

Cu prilejul primei aniversări a intronizării Eminenței Sale Michael Ramsay ca Arhiepiscop de Canterbury și Primat al Angliei, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis Înaltului Ierarh anglican următoarea telegramă :

*Eminenței Sale MICHAEL RAMSAY,
Arhiepiscop de Canterbury,
Primat a toată Anglia și Mitropolit*

LONDRA

Frățești felicitări cu ocazia primei aniversări a intronizării Eminenței Voastre și bun succes în activitatea pusă în serviciul colaborării strânse între toate Bisericile creștine pentru pacea și fericirea lumii întregi.

† JUSTINIAN
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMINE

Eminența Sa Michael Ramsay, Arhiepiscopul de Canterbury și Primatul Angliei, a mulțumit Prea Fericitului Patriarh Justinian pentru felicitări și urări prin următoarea telegramă :

Lambeth Palace S.E.I.

2 iulie 1962

Prea Fericirea Voastră și iubit frate întru Hristos,

Telegrama Dumneavoastră de felicitare pentru prima aniversare a înscăunării mele ca Arhiepiscop de Canterbury m-a mișcat adânc și mulțumesc fierbinte Prea Fericirii Voastre pentru bunele urări.

Dorința mea cea mai arzătoare este ca Dumnezeu să ne apropie pe toți cât mai mult în slujba Lui și în iubirea lui Hristos.

Deie Domnul ca legăturile care au fost deja încheiate între Bisericile noastre să fie întărite și sporite.

Al Dumneavoastră frate întru Hristos,

† M I C H A E L
ARHIEPISCOP DE CANTERBURY,
PRIMAT AL ÎNTREGII ANGLII ȘI MITROPOLIT

VIATA BISERICEASCA

SĂRBĂTORIREA ZILEI NUMELUI PREA FERICITULUI PATRIARH JUSTINIAN

A intrat în tradiția vieții noastre bisericești obiceiul creștin ca de ziua onomastică a Prea Fericitului Patriarh Justinian, ierarhii, clericii și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române să-și manifeste dragostea lor față de Întâistătătorul Sfintei noastre Biserici, rugînd pe Bunul Dumnezeu să reverse asupra lui milele Sale bogate, spre a-l învrednici ani mulți și îndelungați în conducerea pe calea mîntuirii și a păcii a turmei celei binecuvîntătoare ce i-a fost încredințată spre duhovnicească păstorire.

Astfel, la 2 august, — ziua cînd calendarul ortodox pomenește pe dreptcredinciosul împărat bizantin Justinian —, s-a oficiat în paraclisul palatului patriarhal, în prezența colaboratorilor Prea Fericirii Sale, de la Centrele patriarhal și mitropolitan din București, un Te-Deum, înălțîndu-se rugăciuni către Dumnezeu pentru sănătatea și îndelunga înziliră a Prea Fericitului Patriarh Justinian, spre a veghea și de aici înainte încă ani mulți și fericiți destinele Bisericii Ortodoxe Romîne.

Cu acest prilej aniversar dătător de bucurie duhovnicească, s-au primit la Cabinetul palatului patriarhal numeroase telegrame de felicitare care exprimă urări de sănătate, de viață rodnică și îndelungată, precum și nețărmurită dragoste față de Întâistătătorul Bisericii noastre strămoșești.

Publicăm mai jos cîteva telegrame de felicitare prilejuite de acest fericit popas duhovnicesc aniversar din viața Prea Fericitului nostru Patriarh.

Telegrama Sanctității Sale ATHENAGORAS, Patriarhul Ecumenic :

Prea Fericitului Patriarh JUSTINIAN

Salutînd frățește pe Prea Fericirea Voastră mult iubită cu prilejul sărbătorii onomastice, Vă urăm sănătate, viață îndelungată și spor, spre binele Sfintei Biserici.

Patriarhul ATHENAGORAS

Telegrama Prea Fericitului Patriarh GHERMAN al Serbiei :

*Prea Fericitului JUSTINIAN,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

Cu prilejul zilei numelui Vostru, binevoîți a primi felicitările Noastre cele mai afectuoase, însoțite de sincere urări de bine pentru Fericirea Voastră și sora noastră, Biserica Ortodoxă Română.

Patriarhul GHERMAN

Telegrama Prea Fericitului Patriarh CHIRIL al Bulgariei :

*Prea Fericirii Sale JUSTINIAN,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

Cu dragoste frățească întru Domnul, felicit bucuros pe Prea Fericirea Voastră cu ocazia zilei îngerului Vostru ceresc, în numele meu și în numele Sfîntului Sinod, și rog pe Prea Milostivul dătător de bine ceresc să dăruiască milele Sale cele bogate și în sănătate deplină și puteri să prea sporească roadele sfintei Voastre sirguinte arhipăstorești, pentru înălțarea Sfintei Voastre Biserici și patriei Voastre.

† C H I R I L
PATRIARHUL BULGARIEI

Telegrama Domnului DUMITRU DOGARU, Secretar General al Departamentului Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștri :

*Prea Fericitului JUSTINIAN MARINA,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

Cu ocazia aniversării zilei Dumneavoastră onomastice, Vă rog să primiți urări de sănătate, viață îndelungată și de succese în munca pe care o desfășurați pentru îndrumarea clerului și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române pe drumul consolidării păcii în lume.

DUMITRU DOGARU
Secretar General al Departamentului Cultelor
de pe lângă Consiliul de Miniștri

Telegrama Domnului I. N. BĂRBULESCU, Director general în Departamentul Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștri :

*Prea Fericitului JUSTINIAN MARINA,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

Cu prilejul aniversării zilei Dvs. onomastice, Vă rog să primiți călduroase felicitări, urări de sănătate și viață îndelungată.

I. N. BĂRBULESCU

Director general în Departamentul Cultelor
de pe lângă Consiliul de Miniștri

ALEGEREA PREA SFINȚITULUI TEOCTIST ARĂPAȘ IN SCAUNUL DE EPISCOP AL ARADULUI

Sîmbătă 28 iulie 1962, în sala festivă a palatului patriarhal din București, s-au desfășurat lucrările Colegiului Electoral Bisericesc pentru alegerea noului Episcop al Aradului, în Scaunul rămas vacant prin alegerea Prea Sfințitului Dr. Nicolae Corneanu ca Mitropolit al Banatului (vezi «Biserica Ortodoxă Română» nr. 3-4/1962).

La orele 10,30, în paraclisul patriarhal s-a săvîrșit un Te-Deum, la care au luat parte membrii Sfîntului Sinod și ai Colegiului Electoral Bisericesc. După ce membrii înaltului for electiv al Bisericii Ortodoxe Romîne și-au ocupat locurile în sala festivă, o delegație s-a prezentat Prea Fericitului Patriarh Justinian, rugîndu-l să prezideze deschiderea lucrărilor Colegiului Electoral Bisericesc. Prea Fericitul Părinte Patriarh a intrat în sala de ședință împreună cu Domnul Tiță Florea, delegatul Domnului Președinte al Consiliului de Miniștri, Domnul Traian Ionașcu, delegatul Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Romîne și Domnul Profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor de pe lîngă Consiliul de Miniștri al R.P.R.

Colegiul Electoral Bisericesc a aprobat propunerea Prea Fericitului Patriarh Justinian ca P.C. Pr. Dr. Gh. Cotoșman și Dl. Dr. Aurel Botiș să îndeplinească funcția de secretari ai ședinței. Citindu-se apelul nominal, s-a constatat că din cei 82 de membri îndreptățiți să voteze, sînt 78 prezenți, și deci Colegiul Electoral Bisericesc este legal constituit, putînd proceda la alegerea pentru care a fost convocat. Prea Fericitul Patriarh Justinian a rugat pe Domnul Profesor Dumitru Dogaru să dea citire Decretului Consiliului de Stat al Republicii Populare Romîne pentru deschiderea lucrărilor Colegiului Electoral Bisericesc.

Domnul Profesor Dumitru Dogaru a citit Decretul nr. 564/1962, emis de Consiliul de Stat al R.P.R., prin care se declară deschise lucrările Colegiului Electoral Bisericesc pentru alegerea Episcopului Aradului, leopolei și Hălmagiului.

În conformitate cu prevederile Statutului pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Romîne, Prea Fericitul Patriarh Justinian a

invitat pe Înalt Prea Sfințitul Dr. Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului, să prezideze ședința Colegiului Electoral Bisericesc.

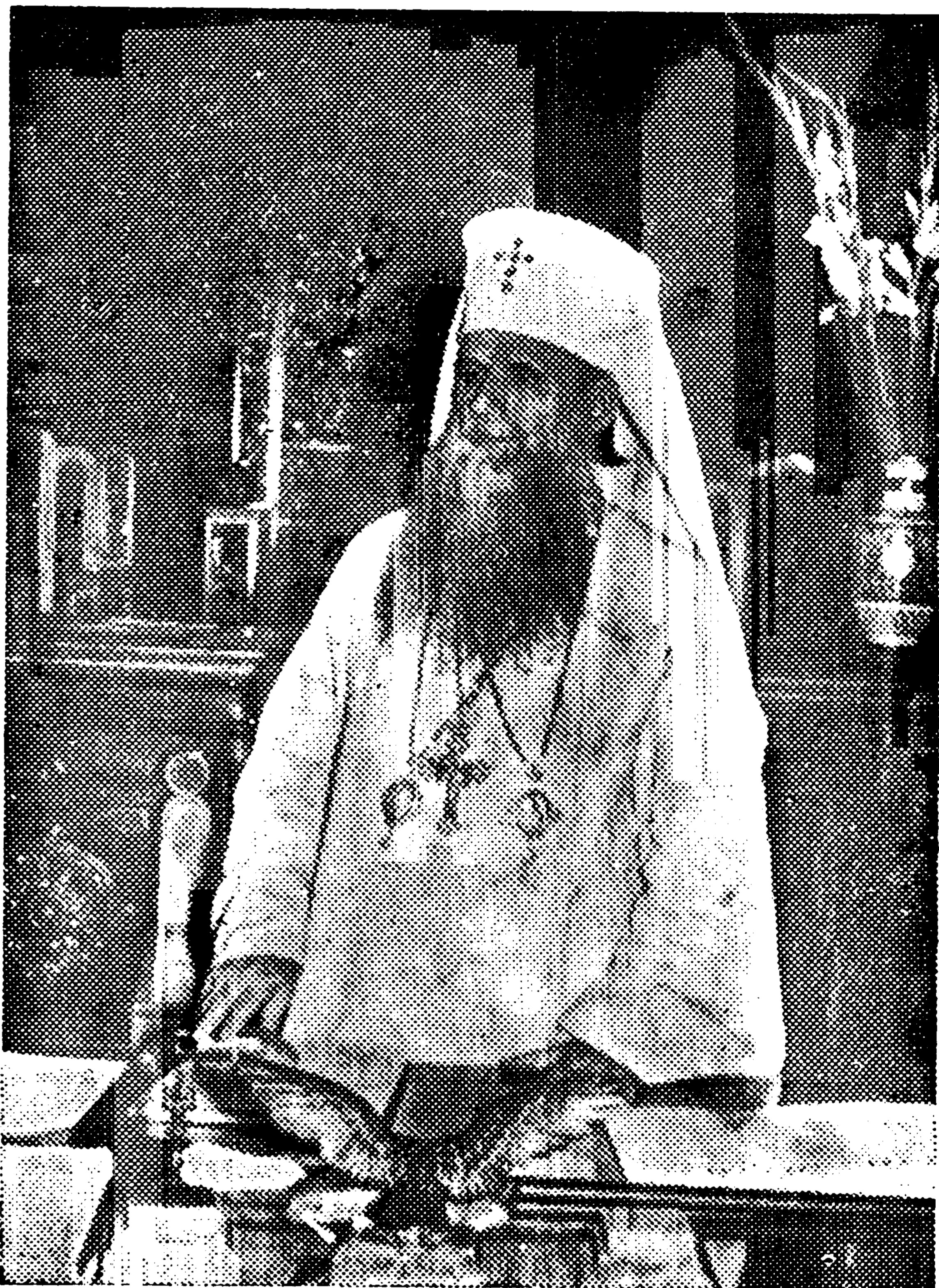
După ce a ocupat scaunul prezidențial, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Dr. Nicolae Corneanu a înfățișat îndatoririle de mare răspundere ce revin membrilor Colegiului Electoral Bisericesc, rostind următoarea cuvântare :

Mărit Colegiu Electoral Bisericesc,

Au trecut numai câteva luni de la vacantarea Scaunului vlădicesc al Aradului, și iată-ne adunați spre a hotărî asupra întregirii lui. Faptul de a se fi ajuns aici este a se datora grijii permanente a Conducerii Bisericii, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, ca toate eparhiile să fie bine și temeinic așezate, ca întreaga Biserică Ortodoxă Română să stea pe baza trainică a canonicității și legalității, urmîndu-și drumul ei de veacuri conform rînduielilor apostolești și sobornicești.

Dacă am ajuns însă la alegerea de azi, cu toții ne dăm seama cit avem a datora Conducerii statului nostru care oferă cultelor religioase, deci și Bisericii căreia aparținem, condițiile corespunzătoare desfășurării activității ei normale.

Cred că e de datoria noastră să ne exprimăm drept aceea întreaga recunoștință și unui for și celuilalt, deodată cu asigurarea că vom ști să răspundem precum se cuvine grijii lor consecvente față de instituția căreia aparținem. Iar în momentul de față, modalitatea de a concretiza mai bine atitudinea ce simțim necesar s-o adoptăm se leagă de felul cum vom ști să rezolvăm sarcina ce ne-a adunat aici, și anume : alegerea noului Episcop al Aradului.

Prea Fericitul Patriarh Justinian deschizînd lucrările Colegiului Electoral Bisericesc, pentru alegerea Episcopului Aradului.

Că vom fi în stare să răspundem cu cinste acestei sarcini, nu există nici un fel de îndoială. Fiecare a dovedit-o și pînă acum în atîtea rînduri, și vom face și astăzi la fel. Vom chibzui cu înalt simț de răspundere asupra persoanei ce va fi să alegem și ne vom opri asupra aceluia care vom avea convingerea că va fi mai în măsură să ducă la îndeplinire deosebit de importanta menire ce o are ca ierarh.

La începutul lucrărilor noastre am invocat harul întru tot Sfîntului și de viață făcătorului Duh spre a ne lumina mințile și călăuzi gîndurile. Fie ca în legătură cu tot ce vom înfăptui aici să putem spune și noi ca oarecînd Apostolii: «Părutu-s-a nouă și Sfîntului Duh», ca unii ce în mod efectiv și nemincinos acționăm în conformitate cu cele dorite de însuși Domnul și Stăpînul nostru.

Mărit Colegiu,

Conștienți așadar de marea sarcină ce ne revine, să pornim la drum intrarmîndu-ne cu gînduri sfînte, simțiri curate și voiri de bine, avînd ca permanentă călăuză pe Domnul Cel din ceruri, Căruia fie cinstea, mărirea și închinăciunea în vecii vecilor. Amin!».

Pentru a da posibilitate membrilor Colegiului Electoral Bisericesc să se consfătuiască asupra persoanei pe care o vor socoti vrednică să ocupe istoricul Scaun episcopal al Aradului, Ienopolei și Hălmagiului, ședința a fost suspendată pentru o jumătate de oră. La redeschiderea ședinței, P.C. Pr. Dr. Gh. Cotoșman a citit articolul 130 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Romîne, cu privire la modalitatea alegerii ierarhilor Bisericii noastre. Au fost apoi desemnați Domnii Nicolae Todea și Dr. Ioan Radu, ca bărbați de încredere, care să supravegheze votarea și despuierea scrutinului. După împărțirea buletinelor de vot, s-a procedat la operațiunea votării, fiecare membru al Colegiului Electoral Bisericesc exprimîndu-și voința prin vot direct și secret. Au votat toți cei 78 de membri prezenți ai Colegiului Electoral Bisericesc.

Procerîndu-se la despuierea scrutinului, s-a constatat că Prea Sfințitul Episcop Teoctist Arăpaș, vicar patriarhal, a întrunit 76 de voturi două buletine fiind albe. În urma acestui rezultat, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Dr. Nicolae Corneanu a proclamat pe Prea Sfințitul Teoctist ca Episcop al Aradului, Ienopolei și Hălmagiului. Aducînd la cunoștința noului ales rezultatul votului Colegiului Electoral Bisericesc, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae a rostit următoarea cuvîntare :

Prea Sfințite și mult iubite întru Hristos frate,

Mi s-a prilejuit astăzi deosebita cinste și nespusa bucurie de a Vă face cunoscut că Marele Colegiu Electoral Bisericesc V-a ales, cu unanimitate de voturi (2 voturi albe) Episcop al eparhiei Aradului, Ienopolei

și Hălmagiului. Împlinindu-mi această prea plăcută sarcină, Vă transmit frățești și calde felicitări în numele întregului Colegiu Electoral.

Momentul de față este de o importanță deosebită nu numai pentru Prea Sfinția Voastră, ci mai ales pentru Biserică. Ceea ce tocmai am săvârșit alegându-Vă ca urmaș al Sfinților Apostoli, pe temeiul buneii noastre socotințe și a celei a Sfântului Duh, a Căruia asistență am cerut-o dintru început, continuă în chip minunat, lucrul pe care de veacuri îl împlinește Biserica orînduind pe chivernisitorii harului ceresc. Cutremurat de înălțimea clipei pe care o străbatem, nu pot grăi altceva decît asemenea psalmistului de odinioară: «Mare ești, Doamne, și minunate sînt lucrurile Tale».

Ca mîine, Prea Sfinția Voastră veți purcede la Arad spre a Vă lega viața de cea a preoților și credincioșilor din acele binecuvîntate părți de țară. Veți duce cu Prea Sfinția Voastră pe lângă încrederea plină de nădejdi pe care noi toți o legăm de persoana Voastră, experiența bogatei activități ce ați desfășurat-o pînă acum. Și una și cealaltă Vă va ajuta să fiți vrednic apostol și înțelept cîrmuitor. De una și de cealaltă au trebuință aceia pe care îi veți păstori de acum înainte.

«Aceia pe care îi veți păstori...», îngăduiți-mi să Vă grăiesc puțin despre ei, pentru că îi cunosc ca unul ce am stat o vreme alături de ei, alături de sufletul lor cu simțirile, vrerile și aspirațiile ce le nutresc. Vi-o pot mărturisi că sînt oameni minunați. Cei la care veți merge Prea Sfinția Voastră, mă simt îmboldit s-o spun fără înconjur, merită să-i iubiți din toată inima.

Episcopia lor apoi este nu numai una din cele mai vechi de dincolo de munți, dar singura cu continuitate neînteruptă de sute de ani. Au

Prea Fericitul Patriarh Justinian depunînd votul în urnă.

ilustrat-o vlădici cu mare prestanță, au slujit-o clerici ce «sufletul și l-au pus pentru turmă», au susținut-o credincioși iubitori de Biserică și de Patrie. Și să nu credeți că numai în trecut a fost așa. Cei de azi le sînt vrednici urmași și cu nimic mai prejos. Am trăit împreună cu ei și doar conștiința unei datorii ce se cere împlinită față de alți credincioși îmi micșorează regretul de a nu mai fi eu al lor, și ei ai mei.

În cuprinsul eparhiei, în fruntea căreia ați fost ales, se găsesc și cîmpiile mănoase mureșene, și satele urmașilor lui Avram Iancu și Ecaterina Varga, risipite printre dealuri și munți, și Valea Jiului cu minerii ei harnici, și Hunedoara cea vestită prin uzinele ei. Veți străbate desigur drumurile ce atîția din cei ce le-au cunoscut nu le vom uita pitorescul, și veți cunoaște de bună seamă oamenii pe care, cei ce i-am întîlnit, nu ni-i va scoate nimeni din suflet. Veți da de bisericuțe de lemn nespuse de frumoase, dar și de impozante lăcașuri de rugăciune. Veți cunoaște așezări străvechi, antice și medievale, dar veți întîlni la tot pasul și mărețele realizări ale zilelor noastre.

Aici veți fi de acum înainte acasă și aici vă vor fi strămoșii, părinții, frații și surorile. Ei Vă așteaptă și chiar dacă nu Vă cunosc încă, Vă iubesc prin cei care au venit aici să Vă dea votul lor.

Prea Sfinția Voastră,

Ați devenit conducătorul eparhiei transilvănene a Aradului, deși ca origine aparțineți unei alte provincii. Mergînd în cetatea de pe malurile Mureșului veți fi încă o mărturie a legăturilor trainice care există — și cum ar putea fi într-alt fel? — între toți cei ce aparținem aceluiași popor. Veți găsi acolo, apoi, la fel de înfrățiți, credincioșii aparținînd multor culte. Mai presus de toate veți afla credincioșii noștri nu despărțiți în «două strane», ca pînă ieri, ci uniți în aceeași «sfîntă, ortodoxă și apostolică Biserică».

Înfrățirea și bunăvoirea aceasta va trebui să fie premisa apropierii dintre toate popoarele pentru care, în calitate de mare preot, aveți datoria să militați. Nu există azi un ideal mai imperios necesar care să impună mobilizarea tuturor oamenilor cinstiți din lume, decît acela al cooperării și pașnicii conviețuirii. Lui îi veți consacra și Prea Sfinția Voastră, sînt sigur, întreaga putere de muncă.

Și acum, după toate cele spuse, nu mai rămîne alt ceva de făcut, decît ca împreună cu cei ce ne aflăm aici, să înălțăm smerite și fierbinți rugi către Dumnezeu Atotputernicul să Vă ajute de-a pururi în noul drum pe care îl începeți, spre binele Bisericii noastre dreptmăritoare, propășirea patriei dragi și biruința păcii în lume. Amin!».

Prea Sfințitul Episcop Teoctist al Aradului a mulțumit membrilor Colegiului Electoral Bisericesc pentru încrederea acordată, rostind următoarea cuvîntare :

Lucrările Colegiului Electoral Bisericesc. Un aspect din timpul votării.

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului numărând voturile.

Prea Fericite Părinte Patriarh,
 Domnule Secretar General,
 Înalt Prea Sfințite Părinte Președinte,
 Mărit Colegiu Electoral Bisericesc,

Mărturisesc dintru început că «răspunsul bun» ce urmează a-l da chemării votului de astăzi, nu este lipsit de emoția ce mă stăpânește în aceste clipe. Cei peste 33 de ani, pe care i-am închinat creșterii mele duhovnicești, studiilor și diferitelor ascultări bisericești, — de la cele mai modeste pînă la înalta slujire arhierescă —, mi-au imprimat puternic conștiința răspunderii, pentru ducerea la bun sfîrșit a oricărei încredințări. Această conștiință a răspunderii se impune cu atît mai mult, atunci cînd ți se încredințează spre păstorire întreaga obște dreptmăritoare a unei eparhii avînd a da răspuns nu numai oamenilor, ci și lui Dumnezeu, de felul cum ți-ai îndeplinit misiunea. Căci a-ți lua asupra-ți călăuzirea sufletelor credincioase pe drumul care să ducă spre pășunea mîntuirii, spre viață și nu spre pierzanie, înseamnă să ai însușiri și virtuți de «ispravnic al lui Hristos și iconom al Tainelor lui Dumnezeu» (I. Cor. 4, 1).

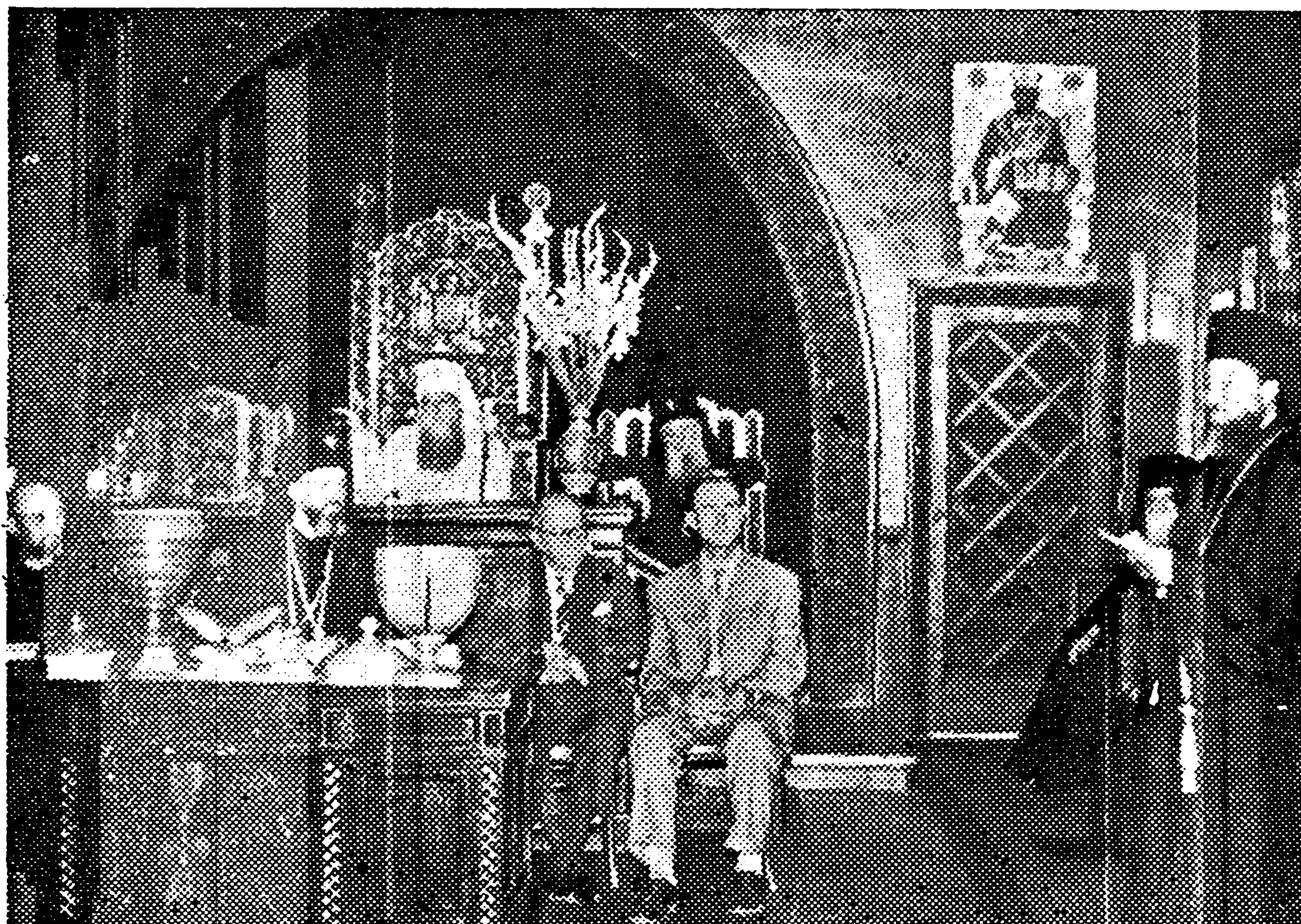
Dacă acest lucru a zguduit puternic și pe unii Părinți ai Bisericii, îmbunătățiți cu fapta și virtuoși în credință, încît chiar și cei mai vrednici dintre ei s-au socotit nevrednici, cum oare să nu fiu mișcat și eu, de încrederea și de cinstirea la care mă chemați, și să nu fiu conștient în același timp de greutatea răspunderii și de puținătatea priceperii mele? De aceea, împreună cu Sfințul Apostol Pavel, rostesc: «O, adîncul bogăției și al înțelepciunii și al științei lui Dumnezeu! Cît de nepătrunse sînt planurile Lui și de neurmate căile Lui!» (Romani II, 13). În adevăr, planul și rînduiala lui Dumnezeu a fost ca eu, un modest fiu de țaran, să fiu înălțat pînă la treapta arhierescă, iar astăzi, chemat să păstoresc una din frumoasele și istoricile eparhii ale Bisericii noastre. Dar sfaturile, pline de căldură ale aceluiași dumnezeiesc Apostol Pavel către iubitul său ucenic Timotei, în care-l îndeamnă: «Să ții aprins harul lui Dumnezeu, cel ce este în tine, prin punerea mîinilor mele, căci Dumnezeu nu ne-a dat nouă duhul temerii, ci al puterii și al dragostei și al înțelepciunii» (II Tim. 1, 6-7), îmi revarsă în suflet balsamul încrederii și al rîvnei celei de sus.

Mărit Colegiu,

Cine oare, urcînd către pîscurile înșorite ale muntelui, deși chemat și încîntat de azurul cerului și de frumusețile neasemuite ale înălțimilor, poate să nu-și rotească, din cînd în cînd, privirile înapoi, către începutul urcușului? O dată cu popasul odihnitor, își dă mai bine seama și de înălțimea la care se găsește, dar mai ales își vede mai bine calea pe unde a trecut, obstacolele și povirnișurile pe care le-a străbătut. Cum aș putea oare, în aceste clipe, să nu-mi amintesc și eu de zilele cele dintru început», după cuvîntul Psalmistului? Cum aș putea să nu-mi arunc

privirile minții la tulpina obirșiei mele trupești, din preajma Botoșanilor, la părinții mei, țărani săraci și neștiutori de carte, din care am vlăstărit cei 9 frați rămași sănătoși în viață? Amintirea lor duiosă, cu podoabe sufletești ce nu oșlesc niciodată, cu truda lor jertfelnică de a crește fără nici o vătămare copiii, singura lor zestre și unicul scop, al vieții lor grele, va rămîne pururea vie. Palmele și picioarele lor, bătătorite de greutatea muncilor, exprimau obida în care trăiau truditorii de pe ogoare în timpul orînduirii nedrepte, care a apus pentru totdeauna în țara noastră.

De atunci și pînă acum am străbătut un drum lung și anevoios. De acolo, de pe plaiurile moldovene, mănoase astăzi și însorite de lumina

După anunțarea rezultatului votului, vorbește noul Episcop al Aradului, Prea Sfințitul Teoctist Arăpaș.

vieții celei noi, pînă la cinstea de episcop-vicar al Patriarhiei, și la aceea unde îmi îndreaptă pașii votul de astăzi, mi se pare o cale lungă și la propriu și la figurat. Drumul începe încă de la vîrsta de 14 ani cînd, îndemnat de o năzuință tainică de a sluji pe Dumnezeu și Sfînta Sa Biserică am ieșit din vatra părintească, pornind — însoțit de lipsuri și greutăți — pe calea vieții pășind an cu an, cu încredere și rezultate mereu mai pline de curaj, pe treptele studiilor teologice și ascultărilor de tot felul.

Anul 1944, cînd am sîrșit studiile teologice, a fost anul eliberării patriei noastre de sub jugul fascist, iar poporul nostru a pășit cu avînt la făurirea vieții celei noi. În zorile pline de nădejdi nezdruncinate și în

elanul patriotic din primul an de după eliberare, mi-am început de fapt și activitatea mea bisericească și obștească. Am simțit ca o datorie care izvoră din însăși tulpina originii mele de a împlini, de la început, activitatea mea bisericească cu activitatea obștească, închinată slujirii poporului din care am odrăslit.

Transferat din postul de diacon de la catedrala Sfintei Patriarhii în post de preot la Mitropolia Moldovei, în martie 1945, m-am atașat cu toată dragostea și entuziasmul, tuturor acțiunilor patriotice pentru vindicarea rănilor adânci, rămase de pe urma războiului. Binecuvântata venire la conducerea Mitropoliei Moldovei a tînărului și energicului Episcop-Vicar, de atunci, Justinian Marina, a însemnat pentru viața bisericească a Moldovei un impuls nou, iar încrederea cu care m-a cinstit, a pus temeliiile uceniciei mele pe drumul lucrării bisericești și patriotice, susținută timp de aproape 16 ani. De-a lungul acestor rodnici și frumoși ani, ca dintr-un izvor mi-am îmbogățit puterile și mi-am primenit cunoștințele, din experiența bogată, energia și dinamismul Prea Fericirii Sale. Părtaș și martor al atîtor lucrări importante, al atîtor etape de dezvoltare din viața Bisericii și a Patriei noastre, către culmi tot mai înfloritoare și consolidarea dreptei orînduiri democratice, m-am străduit, clipă de clipă să nu zdruncin încrederea Prea Fericirii Sale și a Sfîntului Sinod, în toate importantele însărcinări pe care mi le-au dat.

Cei peste 12 ani de slujire arhierescă mi-au îmbogățit experiența și mi-au adăugat lumini de mare preț și sprijin. Am putut descifra adevărul, că Biserica, prin slujitorii și credincioșii ei, trebuie nu numai să înțeleagă viața, cu atîtea uriașe transformări și descoperiri, dar ea trebuie să ajute și să promoveze tot ceea ce duce către viață, către lumină, către libertate și pace, către bună înțelegere și apropiere între oameni. Trebuie să vegheze și să lucreze «ca lumea viață să aibă și încă din belșug să aibă».

Biserica Ortodoxă, cu o învățătură atît de bogată și cu orizonturi neasemuit de întinse, cu frumuseți de trăire și cu adîncimi de gîndire, cu întocmiri atît de înțelepte, poate și trebuie să slujească omul în toate năzuințele lui înalte, poate și trebuie să slujească întreaga umanitate, însetată de idealurile nobile ale unei vieți drepte și fericite, ale unei vieți libere și prospere pentru toți oamenii.

Izolarea de viață și de adevăratele ei frumuseți este străină învățaturii nerăstălmăcite a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, care ne îndeamnă și pe noi, slujitorii Săi: «V-am ales pe voi și v-am pus ca voi să mergeți și roada să aduceți» (Ioan XV, 16).

Chezășia păstrării unității și sfintei moșteniri ortodoxe, stă în sobornicitatea, plină de dragoste evanghelică a ocîrmuitorilor Sfintei Biserici, a căror lucrare se săvîrșește pururea sub adumbrirea Duhului Sfînt.

Episcopul trebuie să-și plece privirile și auzul, neîncetat, către năzuințele păstoriților săi, preoți și credincioși, pe care să-i iubească cu atîta putere, cum iubește Mîntuitorul Biserica Sa, și în care el să-și vadă comoara sa, rostul lucrării sale, mîngîierea sa, fericirea sa, inima sa, coroana și lauda sa.

Mărit Colegiu Electoral Bisericesc,

Votul de astăzi îmi îndreaptă pașii pe un drum nou, către o nouă lucrare de mare cinstită, dar și de grea răspundere, aceea de conducere duhovnicească a de Dumnezeu păzitei eparhii a Aradului, Ienopolei și Hăl-magiului. Această Sfântă Episcopie — cum am reținut și din cuvântul luminos al I.P.S. Președin-te — este una din fiicele «cu podoabă și frumusețe împodobită» de Domnul și de slăviții ei arhipăstori. Istoria ei o arată a fi fost o puternică pirghie de îndelungată luptă, purtată cu pilduitoare dirzenie, fie împotriva jugului otoman, fie împotriva nesățioasei sete de prozelitism a Vaticanului, fie împotriva împilării habsburgice. Frumoasa și bogata comoară de tradiții ale credincioșilor și strădania ierarhilor ei, constituie pentru noi un îndemn puternic în lucrarea la care sîntem chemați de astăzi înainte.

Din rîndul ierarhilor care au slujit cu rîvnă și devotament năzuințele sfinte ale credincioșilor, apar figurile luminoase ale lui: Ioanichie, cel supus umilirilor și chinurilor dese spre a trece la uniație; Sinezie, păstrătorul legăturilor cu eparhiile ortodoxe din Țara Romînească; Gherasim Rațiu, care cu zel a ferit trupul Bisericii din aceste părți de rănile dezbinărilor, puse la cale de habsburgi: învățatul și energicul episcop Ioan Mețeanu, atît de însuflețit de patriotism; Andrei Magieru, care a păstorit cu evlavie și înțelepciune timp de 24 de ani; toți, și fiecare în parte, au lăsat o scumpă și frumoasă moștenire Bisericii ardelene: credința curată ortodoxă, pilda de luptă pentru năzuințele poporului și pentru independența sa, vis împlinit deplin în zilele de istorice și mărețe înfăptuiri ale regimului nostru de democrație populară.

Prea Sfințitul Teoctist, noul Episcop al Aradului, mulțumind Colegiului Electoral Bisericesc pentru încrederea acordată.

Pe frumoasele plaiuri ale acestei eparhii, ca în întreaga noastră țară, oamenii se află azi în plină muncă creatoare și cu avânt neîntrecut sfredlesc adâncurile, transformă fierul și oțelul, brăzdează ogoarele, desăvârșit unite în primăvara anului acestuia, se străduiesc, cu entuziasm, pentru zidirea vieții celei noi, plină de belșug și bucurii.

Cu o preoțime bine pregătită și la înălțimea chemării ei, cu credincioși buni și evlavioși, iubitori de muncă și îndrăgostiți de pace, cu sfinte lăcașuri de închinare, de veacuri, vrednice de admirat, cu monumente istorice, adînc grăitoare despre trecutul poporului nostru, eparhia Aradului, păstorită cu înțelepciune pînă acum de blindul Mitropolit al Banatului, Înalt Prea Sfinția Sa Dr. Nicolae Corneanu, este și astăzi una din vlăstarele viguroase ale Bisericii Ortodoxe Române.

Iată cîmp larg pentru activitatea unui nou episcop, iată «cît de îmbelșugat este secerișul» cel duhovnicesc, dar și temeinice motive pentru îndatoririle de căpetenie ce i se impun.

Prea Fericirea Voastră,
Domnule Secretar General,
Înalt Prea Sfințiți Mitropoliți și
Prea Sfințiți Părinți Episcopi,
Mărit Colegiu,

Cu nezdruccinată credință și nădejde în Părintele luminilor și a toată îndurarea, cerînd binecuvîntarea iubitului meu părinte duhovnicesc, Prea Fericitul Patriarh Justinian — pe care-l rog să nu mă lipsească, și pe viitor, de căldura dragostei sale, îmi plec fruntea în fața voinței lui Dumnezeu și a votului Măritului Colegiu Electoral Bisericesc, rostind împreună cu psalmistul: «Iată, vin! Căci despre mine este scris pe foaia cărții. Voiesc să fac voia Ta, Dumnezeule. Legea Ta este în inima mea» (Ps. XXXIX, 10).

Din această clipă mă încredințez dragostei preoțimii și bunilor credincioși din eparhia Aradului, mă încredințez dragostei și sprijinului Mitropolitului meu canonic, Înalt Prea Sfințitului Nicolae al Banatului, mă încredințez dragostei membrilor Adunării Eparhiale și Consiliului Eparhial. Gîndul că pînă acum, evlavia și credința slujitorilor sfintelor altare și credincioșilor din această eparhie au fost încălzite de binecuvîntata păstorire a Înalt Prea Sfinției Voastre, Înalt Prea Sfințite Părinte Președinte, îmi sporește rîvna și-mi întărește nădejdea în continuarea frumoaselor realizări. Îmi voi închina eforturile slujirii sfinte a preoților și binecredincioșilor creștini, ajutîndu-i în evlavia lor pentru dobîndirea bunurilor celor cerești, dar și în avîntul lor pentru atingerea idealurilor legate de viața lor pămîntească.

Călăuzîndu-i pe calea dreptei credințe strămoșești, nu voi înceta să depun orice efort ca să sporesc în sufletele tuturor credincioșilor dragostea de patrie și de conducătorii ei, afașament neabătut pentru apărarea cuceririlor democratice și pentru eforturi statornice în așezarea păcii trainice.

pe pământ și în combaterea planurilor diabolice de urzire a neînțelegerilor și războaielor, de folosire a minunatelor descoperiri științifice în scopul distrugerii vieții oamenilor și a bunurilor agonisite de milenii. Împreună cu ei toți, vom sprijini și vom lucra neîncetat pentru continua înflorire a scumpei noastre patrii, Republica Populară Română. Ne vom strădui să sprijinim de asemenea, fără preget, zidirea vieții celei noi, întemeiată pe înaltele principii de dreptate socială, de muncă și libertăți depline, de pace stătătoare și frățietate. Nu voi scăpa din vedere de a cultiva permanent floarea prieteniei dintre poporul nostru și celelalte popoare iubitoare de pace, și îndeosebi cu marea noastră prietenă și vecină, Uniunea Sovietică.

Cu aceste gânduri și hotărâri, îndrept un cald cuvânt de mulțumire Prea Fericitului Patriarh Justinian, pentru îndrumările înțelepte pe care mi le-a dat, precum și pentru statornicia sa dragoste părintească. În cămara sufletului meu, candelă recunoștinței și a iubirii fieștii nu se va stinge niciodată.

Mulțumesc cu căldură și cu smerenie Înalt Prea Sfințiților Mitropoliți și Prea Sfințiților Episcopi, făgăduind că voi fi totdeauna devotat și ascultător față de înțeleptele și mîntuitoarele întocmiri ale Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române și ale Sfîntului Sinod, știind că «Biserica Dumnezeului Celui viu este stîlp și temelie adevărului» (I Timotei III, 15).

Mulțumesc Măritului Colegiu Electoral Bisericesc, Înalt Prea Sfințitului Președinte Nicolae, membrilor Adunării Eparhiale a eparhiei Aradului și tuturor celor ce și-au pus nădejdea în mine, asigurîndu-i pe toți de întreaga mea dragoste, de prețuirea ce le-o voi purta în sufletul meu și de strădania neprecupețită pe care o voi depune pentru a-mi închina puterile slujirii acestei sfinte eparhii, Sfintei noastre Biserici și scumpei noastre patrii, Republica Populară Română.

Rog pe Bunul Dumnezeu «să nu-și îndepărteze mila Sa de la mine, bunătatea Sa și adevărul Său să mă păzească în toate zilele vieții mele» (Ps. XXXIX, 14). Amin!

Toți cei prezenți au felicitat călduros pe noul Episcop al Aradului, urîndu-i îndelungată și rodnică păstorire.

La rugămintea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Dr. Nicolae Corneanu, Domnul Profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, a dat citire Decretului nr. 565/1962 al Consiliului de Stat al Republicii Populare Române pentru închiderea lucrărilor Colegiului Electoral Bisericesc.

A urmat o masă oferită de Consiliul Eparhial al Episcopiei Aradului în cinstea noului chiriarh.

ALEGEREA P.C. PR. DR. VASILE AȘTILEANU CA EPISCOP VICAR PATRIARHAL

În urma alegerii Prea Sfințitului Episcop Teoctist în Scaunul de Episcop al Aradului, a rămas vacant un post de vicar patriarhal în cadrul Administrației Patriarhale. În ședința sa anuală de lucru din 28 iulie 1962, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a ales — la propunerea Prea Fericitului Patriarh Justinian — un nou vicar patriarhal în acest post vacant.

Prea Fericitul Patriarh Justinian a recomandat Sfântului Sinod pe Prea Cucernicul Pr. Dr. Vasile Aștileanu, consilier administrativ patriarhal, subliniind că în funcțiunile pe care le-a deținut pînă în prezent în Administrația Patriarhală, Prea Cucernicia Sa a făcut dovada unei alese culturi teologice, a destoiniciei în muncă și, mai ales, a unei rîvne deosebite în slujirea Bisericii Ortodoxe Române.

Propunerea Prea Fericitului Patriarh Justinian a fost repartizată Comisei Canonico-Juridice a Sfântului Sinod, pentru examinarea canonică a Prea Cucernicului Pr. Dr. Vasile Aștileanu.

După cercetarea canonică a candidatului, Comisia Canonico-Juridică a adus la cunoștința Sfântului Sinod că Prea Cucernicul Pr. Dr. Vasile Aștileanu întrunește condițiile canonice și legale pentru a fi promovat în rîndurile arhierilor Bisericii Ortodoxe Române și a propus ca Sfântul Sinod să-l aleagă în postul de vicar patriarhal, acordîndu-i rangul de arhieru, cu titlul de «Ploieșteanu».

Sfântul Sinod a aprobat cu unanimitate de voturi, prin ridicare de mîini, alegerea P.C. Pr. Dr. Vasile Aștileanu în postul de Episcop Vicar Patriarhal, acordîndu-i rangul de arhieru, cu titlul de «Ploieșteanu». Totodată, Sfântul Sinod a rugat pe Prea Fericitul Patriarh Justinian să ia măsurile ce va crede de cuviință pentru hirotonia în arhieru a noului vicar patriarhal.

INCHEIEREA CURSURILOR ANULUI ȘCOLAR 1961-1962 LA INSTITUTELE DE ÎNVĂȚĂMÎNT TEOLOGIC ALE BISERICII ORTODOXE ROMINE

După cum se știe, serbarea sfârșitului de an școlar a intrat în tradiția instituțiilor de învățămînt bisericesc din Patriarhia Romîna. Cu acest prilej, profesorii, elevii seminarisți, studenții teologi precum și părinții acestora, trăiesc emoția încheierii festive a anului școlar, cînd roadele activității didactice și duhovnicești sînt răsplătite după dreptate și cînd, mai ales, noi serii de elevi sau de studenți, terminînd studiile, se despart cu duioșie de profesorii și de colegii lor mai tineri, unii pentru a urma cursurile universitare ale Institutelor Teologice, alții pentru a îmbrăca haina preoției, bucurîndu-se astfel de drepturile acordate prin legile bisericești absolvenților Școlilor de cîntăreți bisericești și Seminariilor Teologice, precum și licențiaților în teologie.

Îndrumate direct și supravegheate îndeaproape de Sfîntul Sinod al Bisericii noastre strămoșești, școlile teologice din Patriarhia Romîna cresc slujitori destoinici ai altarelor noastre străbune și cetățeni loiali ai scumpei noastre patrii.

În paginile următoare publicăm cîteva scurte dări de seamă asupra activității desfășurate de Institutele Teologice Universitare, de Școlile de cîntăreți bisericești și de Seminariile Teologice în anul școlar 1961-1962, și asupra festivităților de închiderea cursurilor.

LA INSTITUTELE TEOLOGICE DE GRAD UNIVERSITAR

DIN BUCUREȘTI. Anul școlar 1961-1962, la Institutul Teologic de grad universitar din București, s-a desfășurat în mod normal și în condițiuni cît se poate de mulțumitoare. În cele ce urmează, vom trece în revistă, în mod succint, numai acele date și referințe ce formează specificul anului școlar expirat:

A. Activitatea didactică. — În cursul lunii septembrie 1961, în vederea începerii noului an școlar, s-au ținut examenele restante ale sesiunii de toamnă, ca și cele de admitere la licență și magisteriu. Examenul de admitere în anul I licență a avut loc între 5 și 9 septembrie 1961. S-au

prezentat un număr de 81 de candidați absolvenți ai Seminariilor Teologice, din care au fost declarați admiși 77 de studenți.

În ceilalți ani de studii ai cursurilor pentru licență, situația înscrierilor a fost aceasta: 273 studenți înscriși, în numărul acestora incluzându-se cifra de 34 de preoți ce și-au completat studiile teologice superioare, în cursul acestui an școlar.

Examenul de admitere la magisteriu s-a ținut în zilele de 26-28 septembrie 1961, sub președinția delegatului Prea Fericitului Patriarh Justinian, Prea Sfințitul Episcop Dr. Antim Nica, vicar patriarhal. S-au prezentat 9 candidați, licențiați în teologie, din care au fost declarați admiși 7. În ceilalți ani de la magisteriu, situația celor înscriși a fost următoarea: anul II = 8 studenți și anul III = 7 studenți. Deci, în total la magisteriu au urmat cursurile 22 de studenți.

Dintre studenții străini, menționăm pe dl. *Vasil Iordanov Hristov*, care trecînd cu succes examenul aprofundat de admisibilitate la magisteriu, la cererea Prea Fericitului Patriarh Chiril și cu îngăduința Prea Fericitului Patriarh Justinian, a rămas, în continuare, să-și lucreze, la noi, teza de magistru în teologie.

Cursurile Institutului s-au deschis în mod efectiv în ziua de juni 2 octombrie 1961, prin sfeștania îndătinată, după care profesorii și studenții s-au reîntîlnit, după odihna vacanței de vară, în sălile de curs și seminarii.

Deschiderea festivă a cursurilor a avut loc însă în ziua de 16 octombrie 1961, în prezența PP. SS. Episcopi Dr. Antim Nica și Teoctist Botoșăneanul, vicari patriarhali, delegați ai Prea Fericitului Patriarh Justinian, a d-lui Mircea Neicov, Director de Studii la Departamentul Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștri, și a unei numeroase asistențe. După săvîrșirea serviciului religios în biserica Sfînta Ecaterina, parclisul Institutului Teologic, de către un sobor de preoți și diaconi, dintre profesori și studenți, și după desfășurarea programului festiv, constînd din raportul de activitate pentru anul școlar 1960-1961 al P.C. Pr. prof. Ioan G. Coman, rectorul Institutului, din coruri, lecturi și recitări, a urmat împărțirea premiilor și a mențiunilor tuturor studenților ce s-au distins în chip deosebit la studii și la purtare. Drept încheiere, Prea Sfințitul Episcop Dr. Antim Nica, vicar patriarhal, a rostit un cald și părintesc cuvînt de sfătuire și îndemn către profesorii și studenții Institutului.

Cursurile atît de la licență cît și de la magisteriu s-au desfășurat între 2 octombrie 1961 și 31 mai 1962, în bune condițiuni.

Frecvența studenților, de la ambele cicluri (licență și magisteriu), a fost cît se poate de mulțumitoare, cu excepția cazurilor de boală și a concediilor aprobate de Arhiepiscopia Bucureștilor, pentru motive speciale și bine întemeiate. Unele înlesniri de frecvență s-au acordat preoților de la parohii ce și-au continuat studiile teologice.

Colocviile au avut loc atît la licență cît și în magisteriu, pe toată durata lunii februarie 1962, fără suspendarea cursurilor și în afara programului obișnuit, cei respinși și cei neprezentați urmînd să le susțină în sesiunea de examene din iunie 1962.

Examenul de fine de an din sesiunea de vară au fost eşalonate între 1 și 28 iunie 1962.

Examenul de licență s-a ținut în zilele de 27 și 28 iunie 1962, sub președinția chiriarhilor ce i-au trimis la studii sau a profesorilor la care candidații și-au lucrat tezele de licență. Au fost proclamați licențiați în teologie 51 de absolvenți.

Examenul de sfârșit de an, în cadrul cursurilor de la magisteriu au avut loc în zilele de 29 și 30 iunie 1962.

Pe lângă activitatea didactică cu studenții de la licență și magisteriu, profesorii Institutului Teologic din București, împreună cu membrii corpului didactic, de la Institutul Teologic din Sibiu, au desfășurat o bogată activitate didactică la cursurile de îndrumare de la Curtea de Argeș, care au fost reluate anul acesta.

Membrii corpului didactic de toate gradele, profesori, conferențieri, lectori și asistenți, pe lângă activitatea științifică propriu-zisă, au desfășurat și o susținută activitate științifică publicând studii, articole, recenzii, cronici, predici, meditații, note bibliografice etc., atât în revistele editate de Patriarhia Română cât și în cele ce apar la Centrele mitropolitane din țara noastră.

O parte dintre membrii corpului didactic au prezidat conferințe de orientare ale clerului din Capitală sau provincie, precum și examene de diplomă de la ciclurile I și II de la Școlile de cântăreți bisericești și Seminariile Teologice, de pe raza de acțiune a Institutului în sesiunile septembrie 1961 și iunie 1962.

B. *Biblioteca Institutului* și-a îndeplinit în cele mai satisfăcătoare condiții menirea sa de auxiliar al procesului de învățământ teologic, prin bogatul său fond de lucrări în toate domeniile științelor religioase și prin numărul său însemnat de lucrări din alte domenii, necesare informării complete a cititorilor săi, profesori și studenți.

Colecțiile bibliotecii, în anul școlar expirat, au fost consultate de membrii corpului didactic într-o măsură mult mai mare, acestea oferind un prețios ajutor în munca de elaborare a numeroaselor studii și referate, ce s-au întocmit pentru nevoile Sfântului Sinod și în vederea reprezentării Bisericii noastre în diferite manifestări cu caracter bisericesc, sau de luptă pentru pace, din țară și de peste hotare. În special ținerea Conferinței panortodoxe din insula Rhodos și hotărârile de acolo au cerut din partea tuturor membrilor corpului didactic importante elaborări de teme și lucrări.

În cursul anului școlar 1961-1962 s-au înregistrat un număr de 7.038 de cititori, în care se cuprind profesorii Institutului, magistranzii, studenții și profesorii de la Seminarul Teologic. Au fost consultate circa 13.076 cărți și reviste de toți cei indicați mai sus, în afară de revistele și ziarele actuale ce stau permanent la îndemâna cititorilor, într-un stand special organizat în sala de lectură.

Magistranzilor și studenților din anul IV, care au avut de întocmit lucrări de seminar de nivel mai înalt, pentru a fi publicate, și teze de licență, li s-a acordat dreptul de a împrumuta, pe termen scurt, cărțile ne-

cesare pentru a le putea consulta în sălile de cursuri. În felul acesta au mai fost cercetate alte circa 3000 de cărți și reviste.

Semnalăm și o mișcare în personalul deservent al bibliotecii. Bibliotecarul-șef, Virgil Frangu, a fost transferat, pe data de 1 aprilie 1962, și încadrat ca secretar eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor. În locul său a fost numit diaconul Alexandru Munteanu, care împreună cu Victor Iliescu au continuat munca la acest sector ajutător, de prim rang, al Institutului nostru.

C. Activitatea educativ-duhovnicească. — Potrivit directivelor Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, îndrumărilor nemijlocite ale Prea Fericitului Patriarh Justinian, date profesorilor și studenților, cu ocazia vizitelor făcute la Institut, și în conformitate cu prevederile celor două regulamente ce diriguiesc viața și activitatea școlii, s-a desfășurat în Institut o intensă strădanie educativ-duhovnicească.

Ca și în anii precedenți s-au elaborat, de către spiritualul Institutului, planurile semestriale de activitate educativ-duhovnicească și patriotică, planuri care după ce au fost supuse spre dezbateră Consiliului profesoral, au fost înaintate spre aprobare Prea Fericitului Patriarh Justinian și tuturor chiriarhilor din eparhiile cărora am avut studenți la Institutul nostru. Aceste planuri de activitate au fost aplicate practic cu toată grija și exactitatea.

În legătură cu pregătirea studenților de la licență în ce privește Liturgica, Omiletica, Cântarea bisericească și Tipicul, în afară de orele de curs speciale din programul didactic, aceasta s-a efectuat în paraclisul Institutului, biserica Sfânta Ecaterina, sub conducerea profesorilor de specialitate, aplicându-se aici cunoștințele teoretice de la curs. Studenții, împărțiți pe ani de studii și grupe de învățămînt, au participat la toate serviciile religioase ce s-au oficiat zilnic și în sărbători în paraclis. Serviciile religioase din timpul săptămîinii au fost săvîrșite de preoții: conf. Al. I. Ciurea, lector Al. Severin, asistent I. Vesa și asistent Lucian Gaf-ton; iar cele din duminici și sărbători de către toți membrii corpului didactic clerici, potrivit unei programări întocmite de conducerea Institutului, însușită de Consiliul profesoral. O atenție deosebită s-a acordat Liturghiei celei mai înainte sfințite, la care au luat parte toți studenții celor patru ani de studii, în fiecare miercuri și vineri din Postul Mare, sub îndrumarea profesorilor respectivi și a preoților menționați. Totodată, studenții s-au spovedit și s-au împărtășit la soroacele îndătinăte și tradiționale. Duhovnici le-au fost profesorii preoți, iar împărtășirea a avut loc într-un cadru mai sărbătoresc.

Un foarte important factor de educație religioasă-morală, social-patriotică și culturală l-a constituit așa numita «*oră duhovnicească*», ținută cu regularitate în fiecare miercuri, între orele 18 și 19,30, cu întreaga obște a studenților. În cele două semestre ale anului școlar 1961-1962, s-au ținut un număr de 30 de astfel de conferințe de îndrumare, care au fost urmărite cu viu interes de către studenți. Subiectele au fost dezvoltate în mod exclusiv de toți membrii corpului didactic și au fost cît se poate

de variate și adecvate nevoilor sufletești ale studenților și preocupărilor lor actuale.

Potrivit prevederilor Regulamentului de organizare și funcționare a Internatelor teologice, studenții și-au ales în mod liber câte un îndrumător individual dintre profesorii și conferențiarii Institutului, revenind fiecăruia câte 10-15 studenți, cu care au avut diferite consfătuiri individuale și colective, au vizitat expoziții și diferite muzee și alte locuri istorice sau religioase.

Un rol vrednic de relevat în educarea și stimularea studenților la învățătură și bună comportare, în toate direcțiile, l-au avut diriginții de ani, aleși din sînul Consiliului profesoral. Pentru anul școlar 1961-1962, aceștia au fost: conf. *N. Lungu*, anul I; Diacon prof. *Emilian Vasilescu*, anul II; Diacon prof. *Nicolae Balca*, anul III, și Preot prof. *Petru Rezuș*, anul IV. Rapoarte speciale de activitate au fost depuse la Rectorat de toți diriginții de ani.

D. *Activitatea patriotică și cetățenească.* Ca și în anii școlari precedenți, conducerea Institutului, personalul educativ și didactic au acordat o deosebită atenție educației patriotice și cetățenești a studenților, care au îmbrăcat diferite forme de manifestare.

Astfel, în fiecare săptămînă, lumea între orele 19,30 și 21,30, în sala de festivități a Institutului, special utilată în acest scop, s-au rulat filme și jurnale cinematografice.

O bogată activitate a desfășurat Comitetul studentesc de «*Cruce Roșie*», sub îndrumarea constantă a diaconului prof. *N. I. Nicolaescu*, rectorul Institutului, și a preotului conf. *Al. Ciurea*, spiritualul Institutului. Numărul total al membrilor în anul acesta a atins cifra de 205, din care 180 studenți, 17 profesori, 5 salariați, 3 magistranzi. Au donat sînge un total de 19 studenți. S-au făcut mai multe abonamente la revista «*Sănătatea*», s-au ținut 5 ședințe de comitet și două adunări generale. Totodată s-au organizat cursuri speciale, în cursul lunilor martie și aprilie 1962, de G.P.A.S. (Gata pentru apărarea sănătății), în șase ședințe săptămînale, la sfîrșitul cărora s-au calificat și au obținut diplomele și insignele respective, în urma examenului, un număr de 125 de studenți. În cadrul acestor cursuri și ca o ilustrare a prelegerilor respective, s-au rulat un număr de 16 filme în legătură cu educația sanitară în afară de celelalte filme ce s-au vizionat în fiecare luni seara.

Prin bibliotecari, spiritual și diriginții de ani, studenții au fost ținuti la curent cu cele mai de seamă publicații apărute în Editura de Stat. Cu ajutorul material al tuturor eparhiilor s-a organizat, pentru licențiații și absolvenții Institutului din promoția 1962, în zilele de 4-8 iulie 1962, o excursie de studii și documentare, pe traseul: București - Tîrgoviște - Bușteni - Brașov - Făgăraș - Sibiu - Cozia - Călimănești - R. Vlcea - Curtea de Argeș - București.

Prin «*Colțul studentului teolog*», studenții au fost ținuti la curent cu toate evenimentele cele mai de seamă din lumea întregă, din toate punctele de vedere. Studenții au colaborat totodată la gazetele de perete

ale anilor respectivi, ca și la cea de Cruce Roșie. Ei au luat parte la 14 sedințe culturale, patriotice și A.R.L.U.S. De un succes deosebit s-a bucurat concertul dat de studenții Institutului, sub conducerea d-lui prof. Nicolae Lungu, în ziua de 3 iunie 1962, în palatul patriarhal, cu prilejul vizitei făcute Bisericii noastre de către Sanctitatea Sa Alexei, Patriarhul Moscovei și al întregii Rusii. La sfârșitul concertului, Prea Fericitul Patriarh Alexei, vădit impresionat de măiestria execuției, s-a întreținut amical cu studenții și a solicitat să fie imprimare pe bandă de magnetofon câteva bucăți din repertoriul concertului, pentru a le lua cu dînsul, lucru ce s-a executat întocmai.

Avem temeinice motive să credem că prin toată această activitate patriotică și cetățenească s-a intensificat, într-o foarte însemnată măsură, atașamentul studenților noștri față de patria noastră, conducerea de stat și mărețul ideal al lumii contemporane, lupta pentru pace, dezarmarea generală și totală.

E. Activitatea administrativ-gospodărească. În cursul anului școlar 1961-1962 s-au efectuat lucrările cuvenite de reparații ale localului, s-au achiziționat 60 de garderoabe metalice pentru studenți (180 locuri), 200 saltele de lînă, un frigider mare, o mașină de spălat, o mașină centrifugă de uscat rufe, și două rînduri de veșminte preoțești pentru paraclisul Institutului. Totodată s-au comandat, la o întreprindere metalurgică din Sibiu, 220 de fotolii, tip cinematograf, pentru sala de festivități a Institutului.

O activitate deosebită a desfășurat și *Serviciul medical* al Institutului. S-au dat un număr de 4.475 de consultații studenților, elevilor seminariști și personalului administrativ și de serviciu, aplicîndu-li-se tratamentele corespunzătoare cu medicamente gratuite și cu rezultate bune. S-au efectuat un număr însemnat de trimiteri la medici specialiști și s-au făcut pentru toți studenții, necesarele examene de laborator și radiologie. Pentru cazurile chirurgicale și care au necesitat tratamente speciale s-au făcut internări în spitalele respective. S-au administrat, de asemenea, vaccinările antipoliomielitice complete (două doze) la toți studenții și salariații Institutului, sub vîrsta de 31 de ani.

F. Evenimente speciale. — 1. *Decese.* În cursul acestui an școlar au încetat din viață, la 8 aprilie 1962, în vîrstă de 61 de ani, preotul dr. *Alexandru Severin*, fost lector de limbile rusă și slavă veche. Slujba pogribaniei a fost oficiată, în paraclisul Institutului, de un sobor de preoți profesori în frunte cu P.S. Episcop dr. Antim Tîrgovișteanul, în ziua de 11 aprilie 1962. Necrologul a fost rostit de Pr. prof. Vladimir Prelipceanu, iar corul studenților a dat răspunsurile. Defunctul profesor a fost înmormîntat în cimitirul «Reînvierea». Suplinirea lectoratului în cauză a fost încredințată, pentru anul în curs, profesorului onorar I. Negrescu, fost titular al acestui post.

2. *Vizite.* În ziua de duminică 3 iunie 1962, între orele 17,30 și 19,30, membrii delegației Bisericii Ortodoxe Ruse, care au însoțit pe Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei într-o vizită de câteva zile (31 mai—4 iunie 1962) în

țara noastră, au cercetat Institutul nostru. Dintre oaspeții Institutului au făcut parte: I.P.S. Arhiepiscop Nicodim al Iaroslavlului și Rostovului, P.S. Episcop Ioasaf al Vinitei, P.C. Arhim. Pitirim, inspector la Academia Teologică din Zagorsk-Moscova, P.C. Protoiereu Alexei Ostapov, docent la Academia Teologică din Zagorsk-Moscova, dl. Dăniil Andreevici Ostapov, vicepreședinte al Consiliului economic al Patriarhiei Moscovei, dl. Boris Kudinkin, șeful protocolului din Departamentul Afacerilor Externe al Patriarhiei Moscovei, P.C. Ieromonah Platon și P.C. Protodiacon Vladimir Viadimirovici. Oaspeții au fost primiți în sala de festivități a Institutului de către profesori și studenți. După cuvântul de salut adresat de P.C. Diacon N. I. Nicolaescu, rectorul Institutului Teologic, a răspuns I.P.S. Nicodim al Iaroslavlului și Rostovului. Vorbitorii au evidențiat legăturile de prietenie tradiționale, dintre cele două Biserici Ortodoxe, subliniind pentru vremea noastră strădaniile unite în lupta pentru apărarea păcii. După executarea unui scurt program artistic de către corul studenților, a urmat o consfățuire în cancelaria profesorilor, unde s-au analizat problemele cele mai de seamă ce frământă pe teologii celor două Biserici Ortodoxe surori. Discuțiile s-au purtat într-un climat de perfectă și cordială înțelegere. La plecare, I.P.S. Nicodim a scris în cartea de aur a Institutului următorul text, pe care-l dăm în traducere, după care au semnat și ceilalți membri ai delegației: *«Exprimăm cordiale mulțumiri și adâncă recunoștință corpului profesoral și studenților Institutului Teologic din București, pentru primirea frățească și dragostea cu care ei au întâmpinat pe frații lor, pe teologii ruși aflați în vizită, ca să mărturisească înalta lor stimă științei teologice ortodoxe române. Să fie binecuvântarea Domnului peste această școală a credinței dreptmăritoare în veci! Totodată manifestăm dorința noastră sinceră de colaborare în viitor, colaborare care să mărturisească în fața întregii lumi, unitatea și temeinicia Sfintei Ortodoxii».*

Oaspeții s-au interesat de aproape de organizarea și modul de funcționare al Institutului și au primit cuvenitele informații. (Pr. conf. Al. I. Ciurea).

DIN SIBIU. Potrivit dispozițiilor regulamentare în vigoare, cursurile și lucrările de seminar au luat sfârșit la Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu în ultima zi a lunii mai a.c.

În dimineața zilei aceleia, studenții anului IV s-au cuminecat, după datină, în cadrul Sfintei Liturghii care s-a săvârșit pentru ei în paraclisul Institutului. Cu acel prilej ei au ascultat cuvântul de bună povățuire care le-a fost adresat de către P.C. Pr. prof. dr. Spiridon Cîndea, care le-a fost diriginte. Au fost de față membrii corpului profesoral și preoții duhovnici ai Institutului.

După Sfânta Liturghie, potrivit datinei, studenții anului IV și-au exprimat recunoștința față de ostenitorii Institutului, în cuvinte mișcătoare, și le-au oferit buchete de flori, intonând cântări adecvate situației. Pe de altă parte, și-au luat un călduros rămas-bun de la colegii lor din ceilalți ani făcându-și reciproc urări de spor bun în munca ce-i așteaptă de acum

încolo și pe unii și pe ceilalți. Cheia sălii de curs a anului IV — a căreia ușă era împodobită cu ghiriande de verdeață și flori, iar deasupra avînd înscrisa: «La revedere în 1972» — a fost predată, simbolic, studenților care termină acum anul III.

În tot cursul lunii iunie 1962 s-a desfășurat muncă intensă în cadrele programului examenelor de sfîrșit de an. Majoritatea studenților Institutului au făcut dovada că au folosit anul școlar în chip util, însușindu-și cunoștințe teologice temeinice și orientări de actualitate multumitoare.

În ultima săptămîină a lunii respective s-au desfășurat examenele de diplomă de licență în teologie ale sesiunii iunie 1962.

Pentru candidații din eparhiile respective, comisiile de examinare au fost prezidate de: Înalt Prea Sfințitul Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului, Prea Sfințitul Teofil Herineanu, Episcopul Vadului, Feleacului și Clujului, și Prea Sfințitul Valerian Zaharia, Episcopul Oradiei. Examele de diplomă au început la 26 iunie și au luat sfîrșit la 28 iunie a.c.. Candidații s-au prezentat bine și au obținut calificative frumoase.

Festivitatea încheierii anului școlar 1961-1962 a avut loc la praznicul de pomenire a Sfinților Apostoli Petru și Pavel (vineri, 29 iunie 1962).

Dimineața, la sorocul îndătinat, s-a săvîrșit în catedrala mitropolitană, slujba Utreniei.

În continuare s-a săvîrșit Sfînta Liturghie arhierescă de către Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului și Prea Sfințitul Episcop Valerian al Oradiei, înconjurați de un sobor de preoți-profesori, preoți-parohi și diaconi ai catedralei.

La priceastăă a predicat din amvonul catedralei P.C. Pr. prof. dr. Nicolae Mladin. Făcînd elogiul Sfinților Apostoli Petru și Pavel, a căror pomenire se săvîrșea, P.C. Sa a stăruit asupra smereniei celor doi verhovnici ai ucenicilor Mîntuitorului, care contrastează în chip atît de vădit cu belșugul harului ce le umplea cămăriile sufletului.

Dragostea este lucrul esențial în creștinism pentru fiecare mădular sănătos al Sfintei noastre Biserici. Dragostea de Dumnezeu încăzește și adîncește dragostea credincioșilor față de semenii lor, în toată vremea și-n tot locul, — dragoste care înflorește în lapte bune, lui Dumnezeu bineplăcute și oamenilor de folos. Fiecare credincios al Bisericii noastre poate fi puternic sufletește prin dragoste, preoții — adică și studenții teologi — cu atît mai vîrtos.

Dragostea care ne însufletește pe toți cei ce credem și mărturisim Dumnezeirea lui Iisus Hristos poate și trebuie să fie pentru noi izvor de pace și bună înțelegere, de armonie și frăție, de bucurie și fericire.

P.C. Pr. prof. N. Mladin a încheiat adresînd studenților Institutului Teologic de grad Universitar din Sibiu prețioase îndemnuri și povețe cu privire la conduita lor în toate împrejurările de viață ale vacanței de vară.

La sfîrșitul Sfintei Liturghii, din ușile împărătești ale altarului, I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului a dat citire pătrunzătoarei rugăciuni de mulțămîntă către Părintele ceresc, pentru darurile Sale bogate pe care le-a

revărsat în cursul anului școlar încheiat asupra profesorilor și studenților Institutului Teologic.

La Sfânta Liturghie a luat parte și P.S. Arhiepiscop Teodor Scorobet, Rășinăreanul.

Răspunsurile liturgice au fost date de corul bărbătesc al studenților teologi, pregătit de P.C. conferențiar Gheorghe Șoima și dirijat de Gh. Crișan, absolvent al anului III.

După Sfânta Liturghie, înalții ierarhi au fost conduși la reședința mitropolitană.

La orele 12, în aula Institutului, împodobită sobru, a început desfășurarea programului festiv al încheierii anului școlar 1961-1962.

Întâmpinați de corul studenților teologi cu «Imnul arhieresc», I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului și P.S. Episcop Valerian al Oradiei au luat loc la masa prezidială, încadrați fiind de către P.C. Vicar Traian Belășcu și P.C. rector prof. dr. Sofron Vilad.

Programul serbării a fost deschis cu «Imnul de Stat al Republicii Populare Române», executat de corul studenților teologi.

După aceea, corul a executat compoziția religioasă «Rugămu-ne îndurărilor...» de Gh. Șoima, pe versuri de Mihail Eminescu.

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului a dat apoi cuvântul Prea Sfințitului Episcop Valerian al Oradiei.

Prea Sfinția Sa a început prin a face o deosebit de grăitoare paralelă între Sfinții Apostoli Petru și Pavel. Amândoi au fost chemați la apostolie de Mântuitorul nostru Iisus Hristos, în împrejurări și la sorocuri diferite. Amândoi sînt cinstiți și ascultați după cuvîntă în Sfînta noastră Biserică dreptmăritoare.

Din nefericire însă — și spre paguba întregii creștinătăți —, cei ce-și zic «urmași» ai Sfîntului Apostol Petru, și-au constituit un stat propriu, cu trupe și bănci proprii — dintre care una se intitulează, profanator, «Banca Sfîntului Spirit» —, cu ambasadori și chiar cu închisori proprii. Trecînd peste dumnezeirea Mîntuitorului — pe care a mărturisit-o cu atîta convingere și Sfîntul Apostol Petru —, așa zisii «urmași» apuseni s-au «îndumnezeit» pe ei înșiși. În loc să lucreze pacea și bunăvoirea, ei seamănă zîzanie și stîrnesc vrajbă între oameni și popoare.

Numai Ortodoxia răsăriteană ține calea cea dreaptă a Evangheliei lui Hristos. Ea nu se bazează numai pe Sfîntul Petru, ca apusenii romano-catolici, nici numai pe Sfîntul Pavel, ca alții, ci pe Iisus Hristos, iubindu-L ca ei doi și ca Ioan Apostolul și Evanghelistul, și ascultîndu-L întru toate, așa cum ne învață și Sf. Petru și Sf. Pavel și Sf. Ioan. Ortodoxia știe că împărăția lui Hristos «nu este din lumea aceasta», și nu se lasă ispitită de poftă și tendințe de supremație și stăpînire lumească. Pentru ea — după cuvîntul Mîntuitorului, — cel ce vrea să se înalțe o poate face smerindu-se, slujind cu dragoste frățescă pe semenii noștri.

De aceea, Ortodoxia, clerul și credincioșii ei sprijină cu tărie și convingere aspirația obștească de astăzi spre propășire și fericire, și a pășit dintru tot începutul pe calea luptei binecuvîntate de apărare și întărire a păcii pe pămînt.

Prea Sfințitul Episcop Valerian a încheiat cu cuvinte de aleasă apreciere față de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae Coian al Ardealului, asigurându-l de dragostea și prețuirea clerului și credincioșilor din eparhiile ortodoxe ardelenne și făcându-i urări călduroase de sănătate și îndelungă înziliră.

După aceea, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului a dat cuvîntul P.C. Pr. prof. Sofron Vlad, rectorul Institutului Teologic de grad Universitar din Sibiu, spre a prezenta darea de seamă asupra activității desfășurate în cadrul Institutului în cursul anului școlar 1961-1962.

P.C. Pr. rector Sofron Vlad a început prin a arăta valoarea muncii organizate și prețuirea de care se bucură ea în actuala alcătuire a înfloritoarei noastre patrii.

Învățătura Bisericii noastre prețuiește munca și cinstește pe cel ce muncește, socotindu-l vrednic de «plata» sa, de răsplătire corespunzătoare participării sale active la strădania obștească de ridicare a poporului nostru pe culmile celei mai înaintate propășiri.

În spiritul muncii metodice și statornice, al muncii care conferă omului o demnitate deosebită, sînt pregătiți studenții Institutului Teologic din Sibiu. Ierarhii ocîrmuitori ai acestui așezămînt, profesorii și duhovnicii năzuiesc să facă din studenții teologi preoți adevărați ai lui Hristos, alipiți de Sfînta noastră Biserică și devotați Patriei noastre dragi, Republica Populară Romîna.

Adresîndu-se absolvenților Institutului, și-a exprimat încrederea că în viitoarea lor slujire la sfintele altare, către care se îndreaptă, vor valorifica înțelepțește «talantii» agonisiți în anii de studii, spre cel mai mare folos vremelnic și veșnic moral și material al păstoriților lor.

Pentru îndrumările părintești și sprijinul material de care fac parte Institutul și pe studenții săi, Părintele rector a exprimat mulțumiri recunoscătoare I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului, P.S. Episcop Teofil al Vadului, Feleacului și Clujului, P.S. Episcop Valerian al Oradiei, și Consiliilor eparhiale respective.

Mulțumiri respectuoase au fost exprimate Departamentului Cultelor, pentru sprijinul acordat în acest an școlar Institutului Teologic din Sibiu, spre a-și putea îndeplini misiunea sa specifică.

În numele absolvenților Institutului a vorbit studentul absolvent Stoia Ilie, dînd asigurări — în cuvinte limpezi și pătrunzătoare — că agonisita didactică și spirituală a celor patru ani de studii teologice va fi valorificată de promoția anului acestuia în spiritul dragostei și devotamentului față de Sfînta noastră Biserică și de întregul nostru popor muncitor.

În încheiere a exprimat mulțumiri ocîrmuirii bisericești și de stat pentru purtarea de grijă pe care au avut-o față de seria de absolvenți din acest an școlar.

A luat apoi cuvîntul I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului.

«De o jumătate de veac și mai bine — a spus I.P.S. Sa, adresîndu-se celor prezenți —, acest așezămînt bisericesc împlinește an de an lucrarea de trimitere la propovăduire a unei noi serii de absolvenți. Cu

toate că timpul tocește oarecum sensibilitatea noastră față de faptele care se repetă periodic, o astfel de festivitate, ca aceea la care luăm parte astăzi, aici, își păstrează emoțiile și ineditul ce-i sînt specifice.

De azi înainte o nouă serie de ucenici ai Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos pleacă să se adauge celor ce de veacuri călăuzesc obștea credincioșilor pe căile mîntuirii sufletului. Aceasta e menirea lor, acesta este rostul instituției care-i pregătește pentru misiunea preoțească. Acest lucru îl așteaptă de la ei și de la noi Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos : să fim ai Lui, cu desăvîrșire, numai ai Lui așa cum ne-a îndatorat prin hotărîrea luată de fiecare din noi, la timpul său, de a-I sluji Lui, în Biserica Sa cea Sfîntă.

Prin reprezentantul lor, care a vorbit aici, absolvenții Institutului nostru, — a spus I.P.S. Sa în continuare —, au promis că vor intra în viață ca să facă cele ale lui Hristos.

Noi făgăduim că vom veghea ca această promisiune să fie împlinită. Acest lucru este cu atît mai necesar, cu cît uneori se întîmplă că una promitem și alta facem».

Adresîndu-se apoi tuturor studenților teologi, I.P.S. Sa a spus : «În numele Înalț Prea Sfîntitului Mitropolit Nicolae al Ardealului, al tuturor înalților ierarhi din Mitropolii Ardealului și Banatului și al meu personal, îndrept către voi toți un cuvînt de dragoste părintească și frățească, rugîndu-vă și îndemnîndu-vă să fiți în toate împrejurările vieții voastre ceea ce ați învățat aici să fiți : preoți adevărați ai lui Hristos și cetățeni ai patriei noastre dragi».

Așa cum i-a făgăduit Arhipăstorului nostru, I.P.S. Sa a adus și a împărtășit tuturor ascenitorilor, studenților și sprijinitorilor Institutului, binecuvîntările I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, căruia i-a făcut apoi călduroase urări de viață îndelungată, cu pace sănătate și întru toate bună sporire.

I.P.S. Sa a încheiat cu urarea de a avea bucuria să constate, an de an, că Institutul propășește, a mulțumit asistenței pentru participare și a împărtășit tuturor arhieresti binecuvîntări.

Programul artistic, susținut de corul studenților teologi, a încadrat în mod armonios cuvîntările.

După ce s-au întretinut cordial cu oaspeții și cu membrii corpului profesoral, I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului și P.S. Episcop Valerian al Oradiei — în acordurile «Imnului arhieresc» — au părăsit aula, fiind conduși la reședința mitropolitană.

Festivitatea de sfîrșit de an școlar la Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu s-a desfășurat la nivelul corespunzător însemnătății ei, spre folosul sufletesc al tuturor celor ce au cinstit-o cu cuvîntul sau cu prezența lor. (Pr. prof. Gr. Marcu).

LA ȘCOLILE DE CÎNTĂREȚI BISERICEȘTI ȘI SEMINARIILE TEOLOGICE

DIN BUCUREȘTI.

În ziua de 29 iunie a.c., de sărbătoarea Sfinților Apostoli Petru și Pavel, a avut loc în sala de festivități a Institutului Teologic Universitar încheierea cursurilor anului școlar 1961-1962, la Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul Teologic din București.

Tradiționala serbare de sfîrșit de an s-a desfășurat în prezența P.C. Pr. Alexandru Ionescu, vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, ca delegat al Prea Fericitului Patriarh Justinian, a P.C. Pr. Stan C. Dimancea, consilier cultural al Arhiepiscopiei Bucureștilor, a Prea Cucernicilor Părinți și domnilor profesori ai Școlii de cîntăreți bisericești și ai Seminarului, precum și a părinților elevilor.

La serbare a participat de asemenea și reprezentantul Departamentului Cultelor.

După ce corul școlii a interpretat «Imnul Republicii Populare Romîne», P.C. Pr. prof. N. Buzescu, directorul Școlii de cîntăreți bisericești și Seminarului Teologic, a rostit o cuvîntare în care a subliniat desfășurarea procesului de învățămînt și activitatea culturală și patriotică în timpul anului trecut, mulțumind cu recunoștință Prea Fericitului Patriarh Justinian pentru dragostea și grija deosebită pe care o poartă școlii. De asemenea s-au adus vii mulțumiri Guvernului Republicii Populare Romîne și Departamentului Cultelor pentru asigurarea condițiilor prielnice bunului mers al școlilor noastre bisericești.

În continuare corul a executat un program de cîntece patriotice și religioase la care s-au adăugat și recitări.

La sfîrșitul programului artistic s-au împărțit celor merituosi la învățătură și bună purtare premii și mențiuni în cărți, dăruite de școală și de Prea Fericitul Patriarh Justinian.

Festivitatea încheierii cursurilor anului școlar 1961-1962 la Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul Teologic din București a luat sfîrșit cu cuvîntarea P.C. Pr. Alexandru Ionescu, vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, care, mulțumind corpului didactic și personalului școlii pentru activitatea depusă în anul școlar expirat, îndeamnă pe elevi «să dea dovadă și în viitor că vor deveni adevărați slujitori ai Sfintei noastre Biserici și cetățeni loiali ai patriei noastre socialiste», răspunzînd în acest fel la «grija și dragostea părintească cu care îi înconjoară totdeauna Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian».

DE LA BUZĂU.

Serbarea încheierii cursurilor anului școlar 1961-1962 la Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul Teologic din Buzău, a avut loc în ziua de 26 iunie a.c., în prezența Prea Sfințitului Episcop Antim al Buzăului, a reprezentantului Departamentului Cultelor, a profesorilor și elevilor școlii, precum și a unei numeroase asistențe.

Programul serbării artistice a constat din coruri patriotice, clasice și religioase, precum și din recitări de poezii.

Darea de seamă asupra situației școlare în cursul anului școlar 1961-1962 a fost prezentată de P.C. Pr. director Gh. Mihai, care a evidențiat, cu date bogate, rezultatele obținute de profesorii și de elevii școlii în activitatea didactică, patriotică, culturală și educativă. Mulțumind Prea Fericitului Patriarh Justinian, Prea Sfințiților Episcopi Antim al Buzăului și Chesarie al Dunării de Jos, pentru «tot sprijinul, îndrumarea și sollicitudinea acordată acestei școli, P.C. Pr. director și-a încheiat cuvîntarea sa aducînd aceleași mulțumiri pline de recunoștință și conducerii statului nostru și Departamentului Cultelor «pentru binevoitoarea atențiune și sprijinul larg acordat și acestei școli teologice, prin crearea condițiilor de libertate în muncă și prin salarizarea întregului personal». «Anul școlar care s-a sfîrșit, a afirmat P.C. Sa, ne-a adus, tuturor, bogate învățăminte și experiența dobîndită în timpul activității pe care o încheiem astăzi, să ne slujească în viitorul an școlar, pentru a da elemente vrednice Bisericii strămoșești și cetățeni de nădejde patriei noastre dragi, Republica Populară Romîna».

Luînd apoi cuvîntul Prea Sfințitul Episcop Antim al Buzăului a binecuvîntat ostenelele corpului didactic și ale elevilor, arătînd rostul școlilor teologice în formarea slujitorilor altarelor noastre străbune, a subliniat că problema fundamentală a timpului nostru este pacea. «Bisericele creștine nu pot rămîne indiferente și nici nu pot sta în pasivitate în fața acestei probleme care interesează viața de pe întregul glob pămîntesc».

În încheiere, Prea Sfințitul Episcop Antim al Buzăului a adus mulțumiri Sîntului Sinod al Bisericii noastre în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian «pentru directivele date și grija arătată școlilor bisericești», și Departamentului Cultelor «pentru înțelegerea și sprijinul material acordat».

De asemenea a adus mulțumiri și arhieresti binecuvîntări, P.C. Pr. prof. Ioan G. Coman, președintele Comisiei de diplomă, conducerii școlii, profesorilor, elevilor premianți și tuturor ostentorilor de la Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul Teologic din Buzău.

DE LA MINASTIREA NEAMȚU În ziua de 29 iunie a.c., de praznicul Sfinților Apostoli Petru și Pavel, a avut loc festivitatea încheierii anului școlar 1961-1962 la Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul Teologic din Mînăstirea Neamțu.

După săvîrșirea Sfintei Liturghii și a unui Te-Deum în monumentala cîntărire a Domnului Ștefan cel Mare, s-a desfășurat serbarea de sfîrșit de an în sala de festivități a școlii, în prezența P.C. Preot Scarlat Porcescu, consilier mitropolitan, P.C. Diac. prof. Orest Bucevschi, președintele comisiilor pentru examenul de diplomă, a reprezentantului Departamentului Cultelor, a P.C. Arhim. Dionisie Velea, starețul Mînăstirii Neamțu, și a părinților elevilor.

Cu acest prilej, elevii au susținut un program cultural-artistice alcătuit din coruri și poezii.

Festivitatea s-a deschis cu Imnele de Stat ale R.P.R. și U.R.S.S. A luat apoi cuvântul dl. prof. Ștefan Alexe, directorul școlii, care a scos în evidență cîmatul de muncă și disciplină în care s-au desfășurat cursurile anului școlar 1961-1962. Amintind de mărețul act al colectivizării agriculturii în țara noastră, domnia sa a spus: «Înfrățirea ogoarelor i-a unit pe țărani agricultori într-o grandioasă familie a celor egali, care-și închină forțele pentru rînduirea unei vieți noi, de dreptate, de egalitate, de belșug, de viață luminoasă».

Subliniind năzuința tuturor oamenilor de a trăi în liniște și pace, dl. prof. Ștefan Alexe a spus: «Lupta pentru apărarea păcii a luat proporții gigantice anul acesta. Oameni feluriti ca neam și culoare, de pe toate meridianele pămîntului se caută, discută și își strîng mîinile în năzuința de a se realiza pe pămînt pace. Congresul Mondial pentru Dezarmare și Păce, care se va ține la Moscova, este așteptat cu justificată încredere».

În continuare a fost prezentată o amănunțită dare de seamă asupra activității care s-a desfășurat în cursul anului școlar 1961-1962, întemeiată pe date în legătură cu activitatea didactică, pregătirea religios-morală a elevilor, disciplina, educația patriotică și cetățenească.

În încheiere, dl. prof. Ștefan Alexe aduce calde mulțumiri I.P.S. Mitropolit Iustin Moiescu al Moldovei și Sucevei, P.S. Episcop Partenie al Romanului și Hușilor, și Departamentului Cultelor, pentru sprijinul acordat în rezolvarea problemeor legate de viața școlii. Adresîndu-se apoi absolvenților Seminarului Teologic și ai Școlii de cîntăreți bisericești, a adăugat: «Părăsind băncile școlii veți merge în mijlocul familiilor dragi, în mijlocul rudeor, în mijlocul poporului. Trebuie să înțelegeți că nu sînteți rupți de societatea de unde ați absentat lunile petrecute laolaltă aici». Indrumîndu-i să fie în toate alături de fiii satelor, le urează putere de muncă și rîvnă necesară spre frumoase înfăptuiri.

În continuare s-au interpretat corurile: «Miluiește-mă Dumnezeu», «Marșul lui Tudor Vladimirescu», «Corul Vînătorilor», «Hațegana», iar elevul Ichim Dumitru a recitat poezia originală «Apel».

În numele absolvenților Seminarului Teologic a vorbit Popa Nicolae, care a adus respectuoase mulțumiri I.P.S. Mitropolit Iustin, P.S. Episcop Partenie, precum și corpului profesoral pentru grija părintească ce le-au arătat-o în timpul școlarității.

P.C. Pr. Scarlat Porcescu, consilier mitropolitan, a adus apoi corpului didactic, personalului administrativ și elevilor, binecuvîntările arhieresti ale I.P.S. Mitropolit Iustin și P.S. Episcop Partenie. Adresîndu-se elevilor școlii, P.C. Sa a spus: «Biserica se silește să semene în inimile elevilor ceea ce e bun și frumos. Învățăturile primite de la dascălii Seminarului să fie propovăduite și aplicate. Nu uitați să munciți stăruitor ca să vă împodobiți de însușiri alese. Să gîndiți la ceea ce înseamnă cetățean bun al patriei, stegar al păcii, slujitor al Bisericii. Să fiți tuturor exemple grăitoare».

În încheiere, P.C. Sa a mulțumit Departamentului Cultelor și autorităților locale pentru sprijinul acordat școlii, P.C. Diac. prof. Orest Bucev-schi, care a binevoit a prezida comisiile examenului de diplomă, d-lui di-

rector Ștefan Alexe și profesorilor, care au stăruiț zi de zi, prin muncă, pentru înarmarea elevilor cu cunoștințe cît mai temeinice.

Premiile în cărți acordate de cele două Centre eparhiale au fost înmîinate elevilor fruntași la învățătură și purtare.

Festivitatea s-a încheiat cu imnul «Republică, mareață vatră», executat de corul elevilor. (Prof. V. I. Bria).

DIN CLUJ. O dată cu festivitatea încheierii anului școlar 1961-1962, care a avut loc în ziua de 16 iunie a.c., Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul Teologic din Cluj și-a sărbătorit și împlinirea a zece ani de existență. Serbarea s-a desfășurat în prezența Prea Sfințitului Episcop Teofil al Clujului, a P.C. Pr. Moraru Onisie, consilier eparhial, a Părinților și domnilor profesori ai școlii și a părinților elevilor. La serbare a participat și dl. Ștefan Iuhasz, rectorul Institutului Teologic Protestant Universitar din Cluj.

Au fost de față, de asemenea, și reprezentanți ai Departamentului Cultelor.

Serbarea s-a deschis cu rugăciunea «Tatăl nostru», după care P.C. prof. Băltan Vasile, directorul școlii, a prezentat o dare de seamă asupra activității didactice, culturale și patriotice desfășurate de profesori și de elevi în anul școlar expirat, subliniind eforturile «de a forma preoți cu un înalt nivel cultural și profesional și cetățeni loiali, cinstiți și devotați maselor populare și aspirațiilor lor».

Arătînd sprijinul neprecupețit primit din partea eparhiilor cărora le aparține școala, P.C. director Băltan Vasile aduce mulțumiri Prea Sfințitului Episcop Teofil al Clujului, pentru toată sollicitudinea și înțelegerea sa acordată bunului mers al școlii. De asemenea mulțumește Departamentul Cultelor, care a înțeles și a sprijinit, ori de cîte ori a fost nevoie, Seminarul Teologic din Cluj.

În încheiere, vorbitorul mulțumește cu adînică recunoștință Prea Fericitului Patriarh Justinian și Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Ardealului, precum și guvernului țării, pentru bunăvoința arătată acestui lăcaș de cultură, a cărui existență numără astăzi zece ani.

Absolventul Chirilă Aurel arată în cuvîntul său recunoștința colegilor săi pentru dragostea, purtarea de grijă și învățatura primită în decursul celor cinci ani de învățătură, încredințînd conducerea școlii și pe profesori, că ajungînd în satele lor vor fi preoți destoinici și cetățeni harnici ai patriei noastre.

După «Gaudeamus igitur» cîntat de absolvenți, și imnul «Cînt prienei», executat de corul Seminarului a urmat împărțirea premiilor.

În cuvîntul său adresat absolvenților și celor de față, Prea Sfințitul Episcop Teofil al Clujului a spus printre altele: «Nu uitați că voi sînteți

creșcuți într-un spirit nou, într-o mentalitate nouă. Voi nu veți cunoaște sfîșietoarea luptă confesională, ci veți fi cimentare care va întări și va consolida definitiv actul măreț al reunificării noastre strămoșești». În încheiere, Prea Sfințitul Episcop Teofil al Clujului dă o serie de sfaturi de felul cum trebuie să-și petreacă vacanța, în satele lor, elevii seminariști.

Serbarea s-a încheiat cu imnul «Cuvine-se cu adevărat», cîntat de toți elevii seminariști.

DIN CRAIOVA. Cursurile școlare de la Seminarul Teologic din Craiova pe anul școlar 1961-1962, cu ciclul I Școala de cîntăreți bisericești și ciclul II Seminarul Teologic, s-au încheiat cu o frumoasă serbare în ziua de 30 iunie — Soborul Sfinților Apostoli.

După slujirea religioasă, oficiată în biserică «Bucovățu Vechi» de către preoții profesori ai Seminarului, la care au dat răspunsurile elevii din ambele cicluri, a urmat slujba de mulțumire pentru roadele culese.

La orele 11,15 urmează slujba Te-Deum-ului în prezența Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Firmilian, a Prea Sfințitului Episcop Iosif al Rîmnicului și Argeșului, a P.C. vicar mitropolitan dr. Laurențiu Busuioc, a PP. CC. consilierii, a P.C. Protoiereu și a Părinților profesori și a elevilor, cît și cît și a altor oaspeți. A fost de față și reprezentantul Departamentului Cultelor.

După slujbă s-a trecut în sala de festivități a anului II, special pregătită în acest scop, unde s-a desfășurat un bogat program artistic cultural încheiat cu distribuirea premiilor.

P. C. Pr. I. Ionescu, directorul Seminarului, după ce a urat «Bun venit» înalților oaspeți — I.P.S. Mitropolit Firmilian și P.S. Episcop Iosif, cît și oaspeților însoțitori, a prezentat darea de seamă asupra mersului învățămîntului pentru anul încheiat, sub aspectul instructiv-educativ și gospodăresc-administrativ.

În încheiere, P.C. Sa aduce mulțumiri Chiriarhilor de față, Domnului Profesor D. Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, pentru ajutorul material acordat, P.C. Pr. prof. universitar Vladimir Prelipceanu, președintele Comisiei celor două cicluri de diplomă I și II, precum și reprezentantului Departamentului Cultelor.

În numele absolvenților, din partea celor două cicluri a vorbit absolventul ciclului II, Tuțu Ioan, care a adus mulțumiri călduroase înalților ierarhi din cele două eparhii ale Mitropoliei Olteniei: I.P.S. Mitropolit Firmilian și P.S. Episcop Iosif al Rîmnicului și Argeșului, pentru grija ce le-a purtat-o în acest timp și pentru dragostea părintească ce le-au arătat-o.

De asemenea a mulțumit respectuos corpului profesoral în frunte cu P.C. Pr. director I. Ionescu, pentru îndrumările date, pentru părinteasca

îngrijire și pentru toate bunurile sufletești primite. În încheiere, în numele tuturor absolvenților celor două cicluri, și-a luat angajamentul ca toate aceste comori primite — nectarul învățăturilor — să le pună în slujba Bisericii Ortodoxe strămoșești și a patriei dragi, a poporului muncitor, în comunele unde vor fi rînduiți să slujească.

I.P.S. Mitropolit Firmilian a dat cuvîntul P. S. Episcop Iosif, care chiar de la început a ținut să mulțumească pentru poftire la praznicul de încheiere de an: «Exprim ca dă recunoștință I.P.S. Voastre că mi-ați prilejuit această bucurie rară și acum mă bucur că timp de un an, profesorii și elevii au depus muncă intensă: unii să semene, iar alții să culeagă roade bogate. Felicit din toată inima pe I.P.S. Voastră pentru planul măreț și pentru vigilența cu care ați urmat în îndeplinirea acestui plan, și că profesorii nu au fost îngăduitori să dea drumul la elemente nepregătite în ogorul Sfintei noastre Biserici».

P.S. Iosif mulțumește, în încheiere, I.P.S. Mitropolit Firmilian și corpului didactic precum și Departamentului Cultelor și reprezentanților Puterii locale, binecuvîntînd pe toți ostentorii școlii și pe elevi.

Strădaniile elevilor — evidențiați la învățătură — au fost răsplătite prin acordări de premii, pe care le-a împărțit tot P.S. Iosif, la rugămintea I.P.S. Mitropolit: «Prea Sfinția Voastră ați deschis anul școlar 1961-1962 și tot P. S. Voastră se cade să și răsplătiți munca acelor elevi harnici, premianții din cele două eparhii», a spus I.P.S. Mitropolit Firmilian.

Aceste premii au constat în cărți literare și bisericești, cît și albume cu Mînăstirea Curtea de Argeș.

Serbarea s-a încheiat cu o agapă tradițională.

DIN CARANSEBEȘ. Încheierea cursurilor anului școlar 1961-1962, la Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul Teologic din Caransebeș a avut loc în ziua de 29 iunie a.c., de sărbătoarea Sfinților Apostoli Petru și Pavel, după săvîrșirea Sfintei Liturghii.

La serbarea care a avut loc cu acest prilej au participat P.C. Pr. V. Vlăduceanu, consilier cultural al Arhiepiscopiei Timișoarei, ca reprezentant al Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului, corpului didactic împreună cu personalul administrativ al școlii și părinți ai elevilor. După ce corul elevilor a deschis festivitatea cu «Imnul de Stat al Republicii Populare Romîne» și cu troparul «Bine ești cuvîntat», P.C. Pr. prof. Z. Muntean, directorul școlii, a rostit o cuvîntare în care a expus situația școlară a anului expirat, evidențiind aspectele principale legate de activitatea școlară, educativă și patriotică a elevilor și profesorilor. În încheiere, P.C. Pr. director a adus vii mulțumiri Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului pentru grija deosebită pe care o arată școlii, Departamentului Cultelor și organelor locale ale Puterii de stat, pentru sprijinul acordat.

În numele absolvenților a vorbit șeful promoției, Stăncoane Miron, care a spus printre altele: «Ne-am pregătit în această școală pentru a

deveni preoți, slujitori buni ai Bisericii și cetățeni loiali ai patriei în care trăim».

Din partea Înalt Prea Sfântului Mitropolit Nicolae al Banatului a luat cuvântul P.C. Pr. consilier V. Vlăduceanu, care a adus conducerii școlii, profesorilor, absolvenților, elevilor și celorlalți ostenitori ai școlii, arhieresti binecuvântări și îndemnul de a sprijini cu toții lupta pentru apărarea păcii.

Festivitatea luând sfârșit, P.C. Pr. prof. Z. Munteanu, directorul școlii, a declarat încheiat anul școlar 1961-1962.

CONGRESUL MONDIAL PENTRU DEZARMARE GENERALĂ ȘI PACE

Între 9 și 14 iulie a.c. s-a ținut la Moscova Congresul Mondial pentru dezarmare și pace, eveniment de o deosebită însemnătate în lupta popoarelor pentru preîntâmpinarea războiului, pentru o pace traianică în lume.

Convocat din inițiativa Consiliului Mondial al Păcii, Congresul s-a bucurat de adeziunea celor mai largi cercuri ale opiniei publice și de participarea a numeroase organizații naționale și internaționale care militează pentru pace, dintre care unele n-au colaborat pînă acum cu Mișcarea partizanilor păcii. Au participat, de asemenea, numeroase personalități, oameni de știință, de litere, oameni politici, care pînă nu de mult s-au situat departe de Mișcările în sprijinul păcii.

În preajma Congresului au avut loc intense pregătiri; în zeci de țări s-au ținut ample conferințe naționale ale luptătorilor pentru pace, în cadrul cărora au fost alese delegațiile.

O etapă importantă în pregătirea marii reuniuni pentru pace a constituit-o ședința Comitetului internațional de pregătire a Congresului Mondial pentru dezarmare și pace, care s-a ținut în zilele de 19 și 20 mai a.c. la Eskilstuna în Suedia, cu participarea unor reprezentanți din 40 de țări. Ședința Comitetului a constatat că interesul trezit în problema dezarmării și dorința popoarelor de a se grăbi înlăptuirea ei sînt în creștere în toate țările.

Printre personalitățile care au acordat sprijinul lor Congresului Mondial pentru dezarmare generală și pace a fost și cunoscutul savant englez și luptător pentru pace, Bertrand Russell, care, cu prilejul sărbătorii sale la împlinirea vârstei de 90 de ani (la 25 mai a.c.), a declarat, printre altele: «Sprijin acest congres deoarece el slujește cauzei păcii și este îndreptat împotriva a tot ceea ce sporește încordarea între Est și Vest. Nu intenționez să sprijin Răsăritul împotriva Occidentului sau Occidentul

împotriva Răsăritului, ci doresc numai slăbirea încordării. Trebuie să ne înținem și să găsim o bază pentru colaborare. A ne ostraciza reciproc ar însemna ca actuala situație să nu se îmbunătățească niciodată». Subliniem, de asemenea, și sprijinul acordat de cunoscutul savant umanist dr. Albert Schweitzer, laureat al Premiului Nobel, care, adresându-se Consiliului Mondial al Păcii, scria: «Găsesc această idee (a Congresului Mondial pentru dezarmare și pace, — n.n.), foarte justă și utilă. Congresul va avea o semnificație. El va fi foarte util. Sînt cu totul de acord cu Bertrand Russel, cu canonicul Collins, cu lordul Boyd Orr, și vă rog să le transmiteți salutările mele... Lumea trebuie să știe că efortul pentru pace nu se întrerupe și că lupta continuă și se întărește, pentru crearea unei opinii publice care va face posibilă realizarea păcii». Din declarațiile participanților la Congres, publicate în presă cu puțin înainte de deschiderea lui, reținem pe aceea a preotului catolic Don Andrea Gaggero, cunoscut luptător pentru pace, care a spus, printre altele: «În ultimele luni opinia publică italiană, și îndeosebi masele largi ale tineretului, au demonstrat concret dorința de a participa activ la lupta pentru pace. Poporul nostru înțelege că a venit vremea de a milita pînă la capăt, cu toate puterile, pentru această cauză. La Moscova noi trebuie să hotărîm ce măsuri este necesar să luăm în această direcție».

În cadrul răspunsurilor la întrebările ziarului «Izvestia» și postului de radio Moscova — publicate în ziarul «Izvestia» din 7 iulie a.c. sub titlul «Succes deplin»; — Domnul Gheorghe-Gheorghiu-Dej, Președintele Consiliului de Stat al R.P. Romîne, exprimînd gîndurile și sentimentele tuturor cetățenilor din patria noastră, a adresat participanților la Congresul de la Moscova următorul mesaj: «În numele întregului popor român transmit participanților la acest forum mondial, care reunește exponenți străluciți ai opiniei publice internaționale, un călduros mesaj de salut și urări de succes deplin în lucrările lor consacrate nobilei cauze a întăririi păcii. Sîntem convinși că, pe deasupra oricăror deosebiri de convingeri politice sau religioase, cu conștiința răspunderii pentru destinele omenirii, participanții la Congresul Mondial pentru dezarmare vor da glas voinței arzătoare a tuturor popoarelor: pace trainică în lumea întreagă».

Din delegația Mișcării pentru pace din R.P. Romîna la Congresul Mondial pentru dezarmare generală și pace de la Moscova, condusă de acad. Mihail Ratea, președintele Comitetului național pentru apărarea păcii, membru în Biroul Consiliului Mondial al Păcii, au făcut parte: Aurel Ardeleanu, secretar al Consiliului Central al Sindicatelor; pictorul Corneliu Baba, artist al poporului; Profira Băncescu, membră în Președintele Uniunii Sindicatelor din petrol-chimie; acad. Geo Bogza; Silviu Brucan, ziarist; acad. Elie Carafoli; prof. univ. Ion Creangă, rectorul Universității din Iași; general colonel în rezervă Ilie Crețulescu; prof. univ. Ianoș Demeter, prorectorul Universității din Cluj; Eroul Muncii Socialiste Dumitru Tudose, președintele Gospodăriei agricole colective din Stoicănesti, regiunea Argeș; prof. univ. M. Ghelmegeanu; Maria Groza, membră a Consiliului național al femeilor din R.P. Romîna; acad. Horia

Hulubei; artistul poporului Kovács György; acad. dr. N. Gh. Lupu; Teodor Marinescu, redactor-șef al ziarului «Scînteia»; I.P.S. Iustin Moiescu, Mitropolitul Moldovei și Sucevei; Aurelian Nestor, ziarist; Ion Pas, președintele Comitetului de Radiodifuziune și Televiziune; Sanda Rangheț, secretarul Comitetului național pentru apărarea păcii din R.P. Română; acad. Raluca Ripan; Valeria Sadoveanu, publicistă; Andrei Ștefan, membru în Comitetul executiv al Uniunii Asociațiilor studenților din R.P. Română, și Eroul Muncii Socialiste Ștefan Tripsa, maistru oțelar la Combinatul Siderurgic Hunedoara.

În dimineața zilei de 9 iulie, cu mai mult de o oră înainte de începerea lucrărilor Congresului, imensa sală a Palatului Congreselor din Kremlin s-a umplut de solii popoarelor. Pe fundalul scenei era fixat un panou enorm cu reproducerea desenului lui Pablo Picasso: un uriaș porumbel al păcii deasupra unor arme sfărîmate, înconjurat de inscripții în diferite limbi, simbolizînd solidaritatea popoarelor în lupta pentru pace.

Aspectul varietății vestimentare a constituit o dovadă elocventă că în sală se găseau oameni din toate continentele, rasele și națiunile lumii. Printre participanți se găseau reprezentanți ai unor partide politice, a numeroase organizații obștești, ai diferitelor grupări și curente ideologice, slujitori ai diferitelor culte religioase, oameni din toate păturile sociale — muncitori, funcționari, comercianți, industriași.

Delegații, dornici de a se revedea, cei care se cunoșteau de la alte acțiuni desfășurate de Consiliul Mondial al Păcii, sau de a face cunoștință, cei care se întâlneau pentru prima oară, umblau prin sală, se salutau și se îmbrățișau. Foarte mulți delegați au salutat pe academicienii români și pe ceilalți fruntași ai Mișcării pentru pace din țara noastră, care au devenit cunoscuți și peste hotare. «La hotel, în jurul I.P.S. Iustin Moiescu, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, se face cerc imediat ce apare în hol», — scrie Silviu Brucan într-un articol publicat în revista «Contemporanul», subliniind apoi că «una din cele mai mari și mai semnificative realizări ale Congresului «a constat în faptul că la lucrările lui au participat credincioși și necredincioși, oameni de afaceri și slujitori ai cultelor religioase, comuniști și conservatori, savanți și oameni care abia au învățat să scrie, foști prim-miniștri, miniștri sau președinți de state care au avut litigii sau chiar conflicte între ei.

Caracterul larg reprezentativ al Congresului a fost ilustrat de participarea a numeroase personalități, ca: profesorul de Drept Kaoru Yasui, președintele Consiliului japonez împotriva bombelor nucleare, Iacob Arbenz, fostul președinte al Guatemalei, scriitorul chinez Mao Dun, dramaturga engleză Shelagh Delaney, fostul președinte al Mexicului, generalul Heriberto Jara, strălucii reprezentanți ai intelectualității cubane, poetul Nicolas Guillen, rectorul Universității din Havana: Juan Marinelo, filozoful existențialist Jean Paul Sartre, trubadurul Americii Latine Pablo Neruda, Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei și al întregii Rusii, canonicul englez Collins, editorul ziarului «Sun Reporter» din San Francisco, patriotul angolez Mario Andrade, marele scriitor australian Frank Hardy, Holland Robert din San Francisco, profesor de limba engleză,

Davo Pontias, profesor de științe juridice la «Roosevelt University» din Chicago, cunoscutul scenarist, dramaturg și critic american, John Howard Lawson, cosmonauții Gagarin și Titov, academicienii Keldiș, Skobeițin, Vinogradov, scriitorii Șolohov, Korneiciuk și Ehrenburg, compozitorii Șostakovici și Hacıaturian, savantul englez John Bernal ș.a.

La Congresul de la Moscova au fost reprezentate toate Mișcările pentru pace din lume și organizații de tineret din 35 de țări. Comentatorii au apreciat ca «extrem de importantă prezența, pentru prima dată la un asemenea congres, a unei delegații largi din Statele Unite, reprezentând principalele organizații pacifiste: Comitetul pentru o politică nucleară lucidă, «Femeile luptă pentru pace», Organizația quakerilor și altele».

Imensul interes stîrnit de Congresul Mondial pentru dezarmare generală și pace a fost oglindit și de prezența în loja presei a peste 300 de ziariști de la cele mai mari ziare, agenții, posturi de radio și televiziune, din toate colțurile lumii.

Congresul a fost deschis de cunoscuta fruntașă a vieții publice din Chi'e, *Olga Poblete*, secretară a Consiliului Mondial al Păcii, care a prezentat și propunerile cu privire la prezidiu și la secretariat, adoptate în unanimitate de Comitetul de pregătire a Congresului.

În prezidiu au fost aieși fruntași ai vieții publice, bine cunoscuți în întreaga lume: John Bernal, președintele executiv al Consiliului Mondial al Păcii, Renato Bitossi, președintele Federației Sindicale Mondiale, pastorul James Endicott (Canada), poetul cuban Nicolas Guillen, Ostap Dluski (Polonia), D'Astier de la Vigerie, Eugénie Cotton, Pierre Cot din Franța, Kaoru Yasui (Japonia), Antoine Tabet (Liban), Rameșvari Nehru (India), Mao Dun (R. P. Chineză), d-na Subandrio (Indonezia), Carlo Levi (Italia), Gordon Schäffer (Anglia), William Morrow (Australia), C. B. Godlet (S.U.A.), scriitorii sovietici Ilya Ehrenburg, Alexandr Korneiciuk, Nikolai Tihonov, acad. Mstislav Keldiș, Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei și al întregii Rusii ș.a. Din partea Republicii Populare Române au fost aieși în prezidiu acad. Mihail Ralea, conducătorul delegației, și scriitorul Ion Pas, membru al delegației, președintele Organizației Internaționale de radio și televiziune.

După ce a fost instituit și Secretariatul Congresului, prof. *John Bernal*, președintele executiv al Consiliului Mondial al Păcii, a prezentat un raport, în care a subliniat dintru început că «lucrul cel mai important este să se înlăptuiască dezarmarea». «Congresul de la Moscova — a subliniat de asemenea raportorul — dă posibilitate să se realizeze — în cadrul unei discuții sincere — toate aspectele dezarmării: militare, politice, economice și de altă natură. Reprezentanții tuturor continentelor vor putea să ajungă aici la o înțelegere reciprocă».

În continuare, el a arătat că scopul pentru care participanții la Congres s-au strîns laolaltă, «este dorința de a da posibilitate reprezentanților a milioane de oameni să-și exprime sincer gîndurile».

Intrucît tratativele de la Geneva cu privire la dezarmare se află într-o fază critică, vorbitorul a arătat că participanții la Congres s-au în-

trunit pentru «a mobiliza eforturile oamenilor care ar putea exercita presiuni asupra guvernelor în scopul desfășurării cu succes a tratativelor de dezarmare».

Amintind de recomandările ultimei conferințe a «mesei rotunde» de la Bruxelles, John Bernal a spus că este posibil un compromis între marile puteri. Sarcina Congresului este de a obține ca «acest compromis să fie găsit cât mai repede».

El a subliniat că partizanii păcii sînt uniți printr-un țel comun — dezarmarea generală și totală. După părerea lui, partizanii păcii trebuie să exercite presiuni asupra guvernelor țărilor lor pentru ca în cadrul tratativelor cu privire la dezarmare, nici una din părți să nu obțină avantaje. «Sarcina noastră — a spus J. Bernal — este de a nu da posibilitate cercurilor militare să influențeze desfășurarea tratativelor cu privire la dezarmare».

Prof. John Bernal a relevat apoi că deși tratativele cu privire la încetarea experiențelor nucleare se duc de trei ani, cercurile militariste găsesc pretexte pentru a continua aceste experiențe. Acum experiențele nucleare sînt efectuate de S.U.A. În legătură cu aceasta, Bernal a arătat că și Uniunea Sovietică poate reîncepe asemenea experiențe. Atunci — a spus el —, «vor fi puține speranțe în încetarea experiențelor».

După părerea lui J. Bernal, Congresul trebuie să discute nu numai metodele dezarmării și interzicerii experiențelor, dar și cauzele încordării, care stîrnesc cursa înarmărilor și pot provoca în orice moment un război nuclear.

«Va trebui să discutăm — a spus raportorul — problema germană, mai ales a Berlinului Occidental, iar în legătură cu ea, problema securității în Europa și a zonelor libere de arma nucleară. Trebuie discutate toate metodele de slăbire a încordării în Europa și în celelalte regiuni, iar toate planurile constructive în acest domeniu, care ar putea fi elaborate de Congresul nostru, trebuie să fie urmate de acțiuni».

Subliniind că numai dezarmarea totală poate salva omenirea de nenorocirile cursei înarmărilor, J. Bernal a vorbit apoi despre dificultățile rezolvării problemei dezarmării, arătînd că în țările capitaliste unii consideră producția de armament ca «afacerea cea mai rentabilă».

Povara «războiului rece», — a declarat Bernal —, apasă asupra tuturor țărilor, dar ea este resimțită deosebit de acut în țările Asiei, Africii și Americii Latine. Problema dezarmării, nesoluționată încă, frînează dezvoltarea acestor țări.

Prof. Bernal a arătat că menirea Congresului este de a discuta metodele și formele luptei pentru pace în diferite țări în funcție de specificul național. Mișcarea partizanilor păcii are însă caracteristici comune importante care nu depind de particularitățile locale.

«Congresul nostru — a continuat Bernal — este un forum de tip nou, cu un caracter extrem de reprezentativ. Aici s-au adunat oameni de diferite convingeri care au hotărît să fie deasupra «războiului rece», să-și unească eforturile și bunăvoința pentru rezolvarea sarcinii importante a dezarmării generale».

Moscova este un loc foarte potrivit pentru ținerea unor asemenea congrese, date fiind uriașele eforturi depuse de poporul sovietic în lupta pentru pacea generală. «Vrem însă ca un congres similar să aibă loc și la Washington».

Raportul lui John Bernal, axat pe punctele principale ale problemei dezarmării, a fost ascultat de congresiști cu deosebită atenție.

Desfășurarea firului discuției la Congres a fost începută de reprezentanta delegației Indiei, *Ramesvari Nehru*, care, subliniind că «cheia rezolvării problemei dezarmării este adevărata colaborare internațională care se întemeiază pe coexistența pașnică», a stăruit asupra necesității de a se pune capăt experiențelor nucleare, accentuând că, după părerea delegației indiene, experimentarea armei în Cosmos poate aduce uriașe prejudicii întregii omeniri.

Între timp congresiștii au aflat știrea transmisă de la New York de agenția «Tass» că «la 8 iulie, ora 23 (ora locală), Statele Unite au efectuat în regiunea insulei Johnston o explozie nucleară de mare putere la altitudinea de aproximativ 200 de mile». «S.U.A. au efectuat această explozie în cosmos, — se spune în telegrama agenției «Tass» —, în pofida protestelor hotărâte ale întregii omeniri, exact în ziua când la Moscova au început lucrările Congresului Mondial pentru dezarmare generală și pace».

După delegata Indiei a luat cuvântul prof. *Kaoru Yasui*, președintele Consiliului național japonez pentru interzicerea armelor atomice și cu hidrogen, care a declarat, printre altele: «Noi am sosit aici nu pentru a ne consacra timpul intereselor vreunui stat ori bloc, ci intereselor întregii omeniri... Congresul este dator să elaboreze măsuri concrete în vederea organizării luptei pentru dezarmare». Prof. *Kaoru Yasui* a calificat explozia bombei americane cu hidrogen, efectuată în momentul deschiderii întrunirii de la Moscova, drept o «sfidare adresată Congresului forțelor iubitoare de pace din întreaga lume».

«Congresul nostru — a declarat *Mamadou Fadiala Keita*, reprezentantul Republicii Mali —, răspunde celor mai vitale probleme ale contemporaneității». În numele delegației sale, reprezentantul Republicii Mali a propus Congresului să constituie o delegație care să facă vizite șefilor guvernelor U.R.S.S., S.U.A., Angliei și Franței, precum și Organizației Națiunilor Unite, și să le remită un mesaj din partea Congresului, în care să se ceară încetarea imediată a experiențelor nucleare, îndeplinirea deplină a hotărârii Adunării Generale a O.N.U. cu privire la acordarea independenței țărilor și popoarelor coloniale, semnarea unui pact de neagresiune între N.A.T.O. și țările Tratatului de la Varșovia, semnarea Tratatului de pace cu cele două state germane, care trebuie să fie demilitarizate.

Președintele Comitetului mexican pentru apărarea păcii, dr. *Guillermo Montano*, a dat citire unui mesaj din partea generalului *Lazaro Cardenas*, fost președinte al Mexicului, care cuprinde urarea adresată părții panților la Congres, «de a găsi în cursul discuției cele mai bune căi spre dezarmare și pace».

Știrea despre explozia nucleară efectuată de Statele Unite în Cosmos a fost primită de participanți la Congres cu dezaprobare și cu profundă indignare.

«Ca mamă, am aflat cu mînie vestea exploziei în Cosmos înfăptuită de guvernul american — a declarat de la tribuna Congresului *Judith Cook*, delegată din Anglia. Cred că exprim în unanimitate dorința delegaților de a acționa pe toate căile pentru a opri otrăvirea planetei noastre. Nu avem nici un drept să nu lăsăm să trăiască generația viitoare». Cuvintele *Judith* Cook au fost primite cu îndelungate aplauze.

«Sînt întru totul convins că fiecare dintre dv. sînteți profund zguduiți de explozia în Cosmos, ale cărei urmări nu le putem prevedea astăzi», — a declarat *Divan Chaman Lall* (India), adresîndu-se delegaților la Congres.

În numele popoarelor iubitoare de libertate din Peninsula Arabică, *Mohammed Nasser Mohammed*, reprezentantul Adenului, a cerut să se lichideze bazele militare engleze și americane din Orientul Apropiat, care «au fost create pentru a ține în robie popoarele noastre, pentru a menține monopolul asupra petrolului nostru». «Dezarmarea generală — a declarat vorbitorul — va aduce independența națională popoarelor Orientului Apropiat».

Din partea lordului *Bertrand Russel*, cunoscut luptător englez pentru pace, a fost citit un mesaj în care, exprimîndu-și regretul că nu a putut face deplasarea la Moscova, formulează propuneri concrete în problema dezarmării și controlului, subliniind că numai distrugerea totală a armei nucleare și a tuturor mijloacelor de vehiculare a acesteia la distanțe mari și, în ultimă analiză, numai dezarmarea generală și totală vor înlătura pericolul de izbucnire a unui război pustitor.

În numele delegației spaniole, formată din scriitori, juriști, muncitori și studenți, *Marco Cella* a declarat că «poporul spaniol are nevoie de pace și dorește pace».

Subliniind că, în pofida dorinței popoarelor, tratativele cu privire la dezarmare nu progresează, scriitorul francez *J. Madaule* a spus, în continuare, că, «dacă acum 20 de ani asemenea tratative erau numai de dorit, astăzi ele reprezintă o necesitate stringentă».

Prof. *Dale Pontiez*, vorbind în numele delegației S.U.A., a spus printre altele: «Ca delegat al S.U.A., îmi vine greu să iau cuvîntul după știrea pe care a adus-o adineauri telegraful (este vorba de explozia la mare altitudine a unei bombe americane). Șefii guvernelor vor face un uriaș serviciu păcii dacă vor declara că nu se vai mai proceda la contaminarea atmosferei». Subliniind faptul că în rîndurile membrilor delegației S.U.A. nu există unanimitate în toate problemele care frămîntă astăzi lumea contemporană, *Dale Pontiez* s-a pronunțat pentru lichidarea imperialismului sub toate manifestările lui.

Mstislav Keldiș, președintele Academiei de Științe a U.R.S.S., a vorbit despre rolul oamenilor de știință în lupta pentru pace, despre răspunderea ce le revine pentru securitatea omenirii. El a chemat pe oamenii de știință din întreaga lume să contracareze acțiunile militaristilor. Refe-

rindu-se la experimentarea unui dispozitiv nuclear efectuată de S.U.A. cu câteva ore înainte, Ke'diș a calificat-o drept «o nouă fărădelege», «contaminarea spațiului cosmic care va îngreuna altor țări efectuarea cercetărilor în Cosmos».

«Poporul chinez, ca și popoarele altor țări, consideră drept o datorie sfântă a sa apărarea păcii în întreaga lume», a spus la Congres scriitorul *Mao Dun*, șeful delegației R.P. Chineze. «Dezarmarea generală nu este o operă ușoară — a spus el în încheierea cuvântării sale. Dar dacă toate țările și popoarele își vor uni eforturile, imperialiștii vor putea fi determinați să accepte încheierea unor acorduri cu privire la dezarmare. Forțele popoarelor întrec forțele reacțiunii și continuă să crească. Pacea va învinge războiul!».

În cea de a doua zi a dezbaterilor Congresului Mondial pentru dezarmare generală și pace, sala din Palatul Congreselor din Kremlin a fost și mai plină decât în prima zi, deoarece au continuat să sosească noi delegați, observatori și oaspeți.

Primul vorbitor a fost *Nikolai Digai*, președintele Comitetului Executiv al Sovietului orașenesc Moscova, care i-a salutat pe congresiști în numele locuitorilor orașului-gazdă, subliniind că destinele orașelor Moscova și New-York, Londra și Paris, Tokio și Delhi, sînt strîns legate prin necesitatea de a lupta pentru salvarea celor mai vechi valori științifice și culturale ale civilizației.

Urmînd la cuvînt *Alvaro Lins*, reprezentantul Braziliei, a spus printre altele: «Țelul nostru, ca și țelul popoarelor de pe toate continentele, este pacea».

În numele poporului polonez, prof. *Stanislaw Kulczinski* a sprijinit planul dezarmării generale și totale expus de N. S. Hrușciov la cea de a 15-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U.

Vorbînd în numele poporului și guvernului Cubei, dr. *Juan Marinello* a salutat călduros pe participanții la Congres. «Noi, cubanezii, — a spus el —, considerăm că cea mai justă cale spre pace este calea dezarmării. Ea ar elibera popoarele de povara cheltuielilor militare. De aceea guvernul și poporul Cubei luptă cu perseverență pentru realizarea acestui țel».

«Nici un alt popor nu are o mai mare datorie istorică, juridică și morală ca poporul german, de a lua toate măsurile pentru a împiedica un al treilea război», — a declarat prof. *Kurt Schroeder*, rectorul Universității «Humboldt» din Berlin, care a analizat totodată legătura dintre problema dezarmării și problema slăbirii încordării internaționale în Europa. Tot el a citit și mesajul de salut adresat de Walter Ulbricht, președintele Consiliului de Stat al R.D.G., participanților la Congresul Mondial pentru dezarmare generală și pace.

Reprezentantul poporului laotian, *Thao Dean*, a subliniat printre altele că Mișcarea laotienilor pentru pace a fost strîns legată de Mișcarea de eliberare națională. În numele poporului său, el a cerut retragerea trupelor străine de pe teritoriul Laosului.

Intîmpinat cu furtunoase aplauze, cunoscutul poet chilian *Pablo Neruda* a declarat: «Ca cetățean al patriei mele și ca poet al Americii Latine, vreau în primul rînd să salut cu un sentiment de adîncă frăție delegația Statelor Unite. Membrii acestei delegații nu reprezintă un pumn de descreierati, ci admirabile forțe ale acestei țări mari cu care ne mîndrim, care trăiesc și luptă în spiritul ideilor lui Withmann și ale altor umaniști». În continuare, el a protestat împotriva politicii de amestec a conducătorilor Statelor Unite în treburile interne ale țărilor Americii Latine.

În numele Frontului național de eliberare din Vietnamul de Sud, care reunește toate partidele, reprezentanții tuturor religiilor și toate păturile populației, *Nguyen Van Hien*, secretar general al Comitetului Central al acestei organizații, după ce a salutat frățeste pe reprezentanții Vietnamului de Nord, a cerut să se creeze în Indochina o zonă a păcii și să fie retrase toate trupele străine din Vietnamul de Sud, lichidîndu-se totodată bazele militare americane din toate țările Asiei de Sud-Est.

«Nu există probleme care să nu poată fi rezolvate prin forța rațiunii și nu prin forța armelor», a declarat reprezentantul Italiei, *Lelio Basso*. El a subliniat că în prezent este important să fie oprită cursa înarmărilor, să fie înlocuită logica militarilor care vor să arunce bombe chiar și în spațiul cosmic, fără să știe la ce va duce aceasta, cu logica popoarelor care vor să trăiască și pot să trăiască, dacă vor distruge bomba înainte ca aceasta să-i distrugă pe ei».

Moktar Abarudi, reprezentantul Marocului, a salutat marea victorie a poporului algerian, care reprezintă o mare contribuție la cauza consolidării păcii generale.

Canonicele *Collins*, președintele Comitetului pentru dezarmare nucleară din Anglia a subliniat că situația internațională complicată, pe care el a prezentat-o în culori foarte sumbre, este provocată de teamă, neîncredere și suspiciune în relațiile dintre cele două sisteme. «Noi trebuie să înțelegem, și încă foarte repede, — a declarat prelatul englez —, că goana înarmărilor nu este o cale spre securitate, ci o cale spre ruină și distrugerea omenirii. Așa zisul «echilibru al groazei» trebuie să cedeze locul «echilibrului încrederii». El a stărui pentru stabilirea încrederii între oameni și țări, pentru că «fără această încredere nu poate fi pace, nu poate exista un viitor pentru omenire». În încheiere, canonicul anglican a subliniat că milioane de oameni își leagă speranțele lor de Congresul de la Moscova.

Apreciind Congresul de la Moscova ca întîlnirea «cea mai largă, mai reprezentativă» a luptătorilor pentru pace, *August Spongberg*, membru al Parlamentului suedez, a subliniat că hotărîrile lui pot deveni «steaua călăuzitoare în lupta pentru pace».

Hamvas Endre, episcop catolic din Ungaria, a declarat în cuvîntarea sa că în prezent oamenii, unindu-se, pot înlătura primejdia războiului și pot obține dezarmarea.

Atacînd cu vehemență imperialismul, sirianul *Halil Kallas* a declarat printre altele: «Poporul nostru se opune cu hotărîre ca bomba atomică

să-i hotărască soarta și să-i transforme țara într-o zonă a morții și a distrugerii».

Conducătorul delegației iugoslave, *Mladen Iveković*, a declarat: «Poporul și guvernul țării mele vor face tot posibilul ca în relațiile internaționale să triumfe principiile încrederii și înțelegerii reciproce, ca sarcina dezarmării generale și totale să fie rezolvate cu succes. Principiul constă în a exclude forța ca mijloc de rezolvare a problemelor importante, în a exclude pentru totdeauna războiul din viața societății. Singura alternativă a războiului este aplicarea în viață a principiilor coexistenței pașnice».

Ruth Sage, reprezentanta Mișcării pentru pace a femeilor din S.U.A., a condamnat experiențele nucleare și pregătirile în vederea războiului, oriunde s-ar efectua ele, exprimându-și totodată convingerea că femeile pot juca un rol uriaș în lupta pentru pace.

Șeful delegației Mongoliei, prof. *D. Tunur-Ocir*, a dat citire salutului adresat Congresului de către J. Tedenbal, șeful guvernului R.P. Mongole.

Sedința din după amiaza zilei de 10 iulie a fost prezidată de John Bernal, care a comunicat că Comitetul internațional de pregătire a Congresului a adresat șefilor guvernelor celor 18 state participante la tratativele de la Geneva, rugămîntea de a-și expune punctul de vedere asupra problemelor dezarmării, fie verbal, fie în scris. Unii dintre șefii de guverne, — a spus J. Bernal —, au trimis răspunsurile, iar președintele Consiliului de Miniștri al U.R.S.S., Nikita Hrușciov, a avut amabilitatea de a accepta să expună personal punctul de vedere al guvernului său în fața Congresului.

Întîmpinat cu vii aplauze, șeful guvernului sovietic, *N. S. Hrușciov*, a rostit o amplă cuvîntare, în care a exprimat convingător poziția Uniunii Sovietice de luptă consecventă, neobosită, pătrunsă de grijă și răspundere față de soarta omenirii, pentru preîntîmpinarea războiului mondial, pentru menținerea și apărarea păcii, pentru înlăptuirea dezarmării generale și totale — mijlocul radical pentru lichidarea războiului.

«Calea spre o pace reală este înlăptuirea dezarmării generale și totale», — a subliniat, în aplauzele furtunoase ale participanților la Congres, *N. S. Hrușciov*. Stăruind asupra consecvenței politicii pentru pace a Uniunii Sovietice și reamintind strădaniile acestei mari puteri pentru înlăptuirea ei, *N. S. Hrușciov* a declarat printre altele: «Noi sîntem pentru distrugerea totală a posibilităților materiale de ducere a războiului. Lupta pentru dezarmarea generală și totală devine o datorie primordială a tuturor forțelor iubitoare de pace, a tuturor organizațiilor și curentelor naționale și internaționale care se pronunță pentru menținerea și consolidarea păcii. Dezarmarea este un imperativ al vremurilor noastre... Am luptat pentru pace și dezarmare pe cînd eram încă slabi din punct de vedere militar — a subliniat șeful guvernului sovietic. Luptăm pentru dezarmare și pace și acum, cînd avem — o spunem direct — cel mai modern armament, pe care nu-l are nici o altă putere... Înlăptuirea dezarmării generale și totale ar deveni o cotitură cu adevărat istorică în viața oamenilor — o cotitură de la epoca războaielor la epoca păcii trainice

pe pământ. Această cotitură istorică poate fi înlăptuită. Ea trebuie să fie înlăptuită! Totul depinde de masele populare, de fermitatea și hotărîrea lor... În numele vieții pe pământ, al fericirii tuturor oamenilor, în numele viitorului omenirii, este necesar să se ceară cu fermitate și hotărîre interzicerea armei atomice și dezarmarea generală!». În încheiere, șeful guvernului sovietic a subliniat că popoarele își pun mari speranțe în lucrările acestui Congres. «Clopotul de alarmă al Congresului să răsună în întregul univers și să însuflețească noi zeci de milioane de oameni la luptă hotărîtă, plină de abnegație, pentru o pace trainică pe pământ».

Cuvîntarea șefului guvernului sovietic, care a durat aproape două ore, a constituit una din cele mai calde și mai convingătoare pledoarii în favoarea unei lumi fără războaie, fiind ascultată cu atenție încordată și cu profund interes de participanții la lucrările Congresului.

În aceeași ședință, participanții la Congres au ascultat mesajele de răspuns adresat Comitetului internațional de pregătire a Congresului, de către Anton Jugov, șeful guvernului R.P. Bulgaria, Jawaharlal Nehru, primul ministru al Indiei, și Jozef Cyrankiewicz, președintele Consiliului de Miniștri al R.P. Polone, care arată că guvernele lor se situează consecvent pe pozițiile dezarmării generale și totale.

S-a dat apoi citire unei scrisori primite de la ambasada Franței la Londra, în care se spune că «părerile guvernului francez asupra dezarmării au fost exprimate în repetate rînduri în mod public și oficial, și ele nu au suferit modificări». Scrisoarea avea anexat textul declarației făcute de generalul De Gaulle în cadrul unei conferințe de presă, pe această temă. S-a citit, de asemenea, și o scrisoare a secretarului personal al primului ministru al Marii Britanii, Macmillan, cu următorul text: «Primul ministru m-a însărcinat să vă spun că, după părerea sa, punctul de vedere al guvernului Excelenței Sale asupra problemei dezarmării este deja suficient de bine cunoscut». În cadrul Congresului s-a comunicat că președintele S.U.A., Kennedy, nu a trimis nici un răspuns la scrisoarea Comitetului internațional de pregătire a Congresului și nu a comunicat nimic despre primirea acestei scrisori.

Pentru a putea cuprinde și dezbate amănunțit diferitele aspecte ale problemei dezarmării, potrivit propunerilor făcute de Comitetul internațional de pregătire a Congresului, au fost alcătuite patru comisii, și anume: «Dezarmarea și problemele ei politice și tehnice», sub președinția lui Pierre Biquard (Franța); «Aspectele economice ale dezarmării», sub președinția lui Oskar Lange (Polonia); «Dezarmarea și independența națională», sub președinția lui Antoine Tabet (Liban), și «Dezarmarea și problemele dreptului, culturii, moralei și altele», sub președinția lui Stuart Innerst (S.U.A.).

Comisiile și-au început lucrările în seara zilei de 10 iulie, primele ședințe fiind consacrate problemelor organizatorice și procedurale. Pentru o mai amplă cuprindere a problemelor, au fost formate și subcomisii.

Dezbaterile propriu-zise în comisii și subcomisii au început în dimineața celei de a treia zi a Congresului, miercuri 11 iulie.

Deosebit de vii și de bogate în propuneri și sugestii pozitive au fost discuțiile în comisia nr. 1, «Dezarmarea și problemele ei politice și tehnice». Luînd cuvîntul în cadrul discuției generale, prof. *J. P. Murray* (S.U.A.) a subliniat că nu există altă alternativă, cu excepția celei propuse de Uniunea Sovietică, în privința dezarmării generale și totale. Prof. *John Bernal*, președintele executiv al Prezidiului Consiliului Mondial al Păcii și președinte al Comitetului internațional de pregătire a Congresului a propus ca lucrările ulterioare ale Comisiei să se desfășoare în cadrul a patru subcomisii. Ca urmare a acestei propuneri, Comisia a hotărît constituirea a patru subcomisii: «Zonele denuclearizate și zonele de control»; «Experiențele atomice și colaborarea în Cosmos»; «Problemele securității» și «Aspectele politice și tehnice ale dezarmării».

În subcomisia «Zonele denuclearizate și zonele de control», discuția a fost deschisă de acad. *Sava Ganovski* (Bulgaria), care a declarat că în prezent există toate posibilitățile pentru a se înlătura pentru totdeauna pericolul unei explozii militare în Balcani, socotit butoiul tradițional cu pulbere al Europei. Pentru aceasta nu este nevoie decît de un singur lucru, și anume, de consimțămîntul guvernelor Greciei și Turciei de a accepta propunerile țărilor socialiste cu privire la colaborare, pace, prietenie.

A luat apoi cuvîntul acad. *Mihail Ralea*, conducătorul delegației romîne, care a spus printre altele:

«Delegația romînă salută din toată inima faptul că acest grandios Congres Mondial și-a propus în mod just să-și concentreze eforturile în problema dezarmării, — problemă majoră a vieții internaționale. Vreau să spun că Republica Populară Romînă — țară care a participat la Comitetul celor 10 și care participă în prezent la Comitetul celor 18 state pentru dezarmare —, se preocupă în mod deosebit de căile pentru soluționarea acestei probleme. Împreună cu alte state iubitoare de pace, țara noastră depune eforturi pentru încheierea unui tratat de dezarmare generală și totală, sub control internațional. Mișcarea pentru pace din țara noastră, întregul popor aprobă și sprijină politica guvernului R.P. Romîne, care militează consecvent pentru dezarmarea generală și totală».

Referindu-se la faptul că statele care la început aveau o atitudine ostilă sau rezervată față de propunerile sovietice, și-au dat ulterior asentimentul la principiile fundamentale ale dezarmării generale, reprezentantul romîn a spus: «Dar pot oare declarațiile de principiu să ne dea satisfacție atîta vreme cît nu sînt puse în practică? Cît privește dificultățile survenite în cursul negocierilor de la Geneva, ca urmare a poziției puterilor occidentale despre care s-a vorbit aici, noi sîntem de părere că dacă aceste puteri se vor situa pe poziții constructive, există perspectiva unor progrese reale în desfășurarea tratatelor».

Noi vrem să subliniem — a spus acad. *Mihail Ralea* — importanța deosebită pe care o acordăm creării zonelor dezatomizate în diferite regiuni ale lumii. Luările de poziție în cursul dezbaterilor noastre demonstrează marele progres pe care această idee le-a făcut în rîndurile opiniei publice, în rîndul a numeroase state iubitoare de pace.

Guvernul R.P. Române a formulat, începînd încă din 1957, propuneri pentru transformarea Balcanilor într-o zonă a relațiilor de înțelegere și colaborare, lipsită de arme atomice și baze pentru rachete, în interesul popoarelor din această regiune și al păcii generale. Generalizînd această idee, guvernul român a supus examinării celei de a 15-a sesiuni a Adunării generale a O.N.U. propunerile sale privind: «Acțiunile pe plan regional în vederea îmbunătățirii relațiilor de bună vecinătate între statele europene, cu sisteme social-politice diferite».

După cum au arătat în diferite ocazii reprezentanții săi cei mai autorizați, propunerile guvernului român pentru încheierea unui tratat de înțelegere și securitate colectivă a regiunii balcanice, pentru transformarea ei într-o zonă a păcii, fără arme nucleare, își păstrează deplina lor actualitate.

Propunerile guvernului român au avut un puternic ecou în opinia publică din țările balcanice.

În spiritul recunoașterii și colaborării prietenești au avut loc în ultima vreme diferite manifestări la care au participat eminente personalități ale vieții publice din țările balcanice, cum sînt întîlnirea tineretului și studenților de la București, «Săptămîna medicală balcanică», care s-a desfășurat, de asemenea, la București etc.

Asemenea manifestări nu trebuie, oare, să constituie stimulente pentru conducătorii acelor țări balcanice, care manifestă încă o atitudine negativă față de inițiativele privind înțelegerile regionale între state? Principalele țări din N.A.T.O. se străduiesc să impună Greciei și Turciei o orientare periculoasă împingînd aceste țări fără încetare pe calea cursei înarmărilor. Noi ne adresăm în mod deosebit prietenilor din țările balcanice, chemîndu-i să depună noi eforturi comune pentru ca această regiune a Europei să devină un exemplu al posibilității de coexistență pașnică, de colaborare multilaterală între state cu sisteme social-politice diferite. Asemenea căi de colaborare sînt posibile, de asemenea, și în alte zone ale lumii, iar această colaborare ar putea să ușureze dezarmarea prin crearea unui climat de înțelegere».

Reprezentantul Iugoslaviei s-a solidarizat întru totul cu opinia antevorbitorilor săi bulgar și român, subliniind că lichidarea focarelor de încordare în anumite regiuni ale globului pămîntesc reprezintă un mijloc radical pentru realizarea păcii generale și a dezarmării.

Delegații unui șir de țări au acordat principala lor atenție problemei germane, care creează un pericol nemijlocit nu numai pentru țările europene, ci și pentru întreaga lume. Vorbitorii au apreciat în mod deosebit planul de creare a unei zone denuclearizate în Europa Centrală, care să includă cele două state germane, Cehoslovacia și Polonia.

Delegații Australiei, Japoniei, Suediei și ai altor țări au vorbit despre lupta popoarelor lor împotriva primejdiei unui nou război mondial.

În subcomisia «Experiențele atomice și colaborarea în Cosmos», predominantă de personalități din lumea științifică, profesori de fizică, astronomi, cercetători în domeniul chimiei, biologiei, undelor de radio, primul a luat cuvîntul acad. prof. *Horia Hulubei*, membru al delegației ro-

mîne. El a amintit că Rom nia a participat la o serie de conferințe internaționale în problemele interzicerii experiențelor nucleare, cum ar fi Conferința experților de la Geneva din 1958, Comitetul celor 10  i actualmente Comitetul celor 18 de la Geneva pentru dezarmare.  n continuare vorbitorul a spus: «Imi aduc aminte cum în 1958, conferința experților, la care am participat, a ajuns la concluzia că exploziile nucleare pot fi controlate prin mijloace științifice moderne. Imi aduc aminte de discuțiile lungi duse atunci cu colegii americani asupra posibilit ii de a se detecta exploziile nucleare subterane de putere mică. Azi se  tie cu certitudine că experiențele subterane, ca  i orice alte experiențe efectuate la sol, în atmosferă, pe apă  i sub apă, pot fi detectate. Lucrul e verificat practic.  n această situație putem cere,  i cred că e cazul să cerem, încheierea grabnică a unei conven ii privind încetarea experiențelor nucleare, controlul acestor experiențe fiind făcut cu mijloace naționale care sînt suficiente pentru a afla orice încălcare a unei asemenea conven ii.

Să utilizăm Cosmosul — a spus mai de parte vorbitorul — numai pentru binele omului, pentru viitorul său splendid. Trebuie să suprimăm rachetele ca mijloc de transport al bombelor atomice, dar putem  i trebuie să colaborăm în utilizarea rachetelor pentru studiul spa iului cosmic, pentru drumul omului spre stele».

Vorbitorul a subliniat îndeosebi necesitatea de a găsi căi concrete spre înfăptuirea dezarmării generale. Subliniind marea răspundere a oamenilor de știința de pretutindeni, vorbitorul a arătat că ei trebuie să-  unească eforturile în direcția elaborării unor mijloace care să înlesnească realizarea dezarmării.

Toți vorbitorii  i-au exprimat acordul cu declarația reprezentantului R.P.R. cu privire la posibilitatea detectării tuturor tipurilor de experiențe nucleare.

Ca  i în zilele precedente, numeroși vorbitori (reprezentanții Japoniei, Republicii Mali, Indiei  i ai altor  ari) au exprimat protestul  i indignarea opiniei publice mondiale fața de faptul că S.U.A. au efectuat o explozie nucleară la mare înălțime.

Claude Bourdet (Franța), care s-a ocupat de caracterul nociv al depunerilor radioactive pentru viitoarele generații, a propus crearea unui grup internațional de oameni de știința care să studieze consecin ele posibile ale experiențelor nucleare  i care să-  prezinte propunerile.

Un deosebit răsunet a avut declarația primului cosmonaut din lume, *Juri Gagarin*, cu privire la problema încetării în mod unilateral a experiențelor nucleare, ridicată de unii delegați. El  i-a exprimat părerea că dacă alte  ari ar face gestul larg, pe care l-a făcut Uniunea Sovietică în 1958, evident, Guvernul Sovietic ar urma imediat acest exemplu.

 n subcomisia «Problemele securit ii», *Gordon Schaffer* (Anglia) a relevat str nsa interdependen a a tuturor aspectelor dezarmării. El a propus ca, în vederea asigurării securit ii popoarelor, să fie stabilite zone denuclearizate în Europa, Africa, America Latină, Asia.

În ședința de seară (11 iulie) a Comisiei «Dezarmarea și problemele ei politice și tehnice» au fost prezentate pe scurt concluziile în legătură cu lucrările celor patru subcomisii.

Reprezentantul Poloniei, Ostap Dluski, lundă cuvântul în numele subcomisiei «Zonele denuclearizate și zone de control», a declarat cu «o pace trainică și îndelungată poate fi asigurată numai în condițiile dezarmării generale și totale, supuse unui sever control internațional. Pentru a atinge acest obiectiv, este necesar să se obțină crearea zonelor dezatomice în diferite părți ale globului pământesc, inclusiv în Europa Centrală, Scandinavia, Balcani, Asia și țările Oceanului Pacific, Orientul Apropiat, Africa și America Latină».

Heinz Wilmann (R.D.G.) a făcut cunoscut că subcomisia «Experiențele atomice și colaborarea în Cosmos» a recomandat în unanimitate Congresului să ceară tuturor guvernelor care dispun de arma nucleară să înceteze de îndată experimentarea ei. S-a subliniat că cercetarea Cosmosului trebuie să servească exclusiv țelurilor pașnice.

Isabelle Blume (Belgia) a anunțat că subcomisia «Problemele securității» recomandă o mai largă informare a popoarelor despre situația din toate zonele unde se observă o situație nestabilă. Subcomisia a subliniat rolul pozitiv al neutralității, al creării zonelor dezatomizate și evacuării trupelor străine de pe teritorii străine.

Subcomisia «Aspectele politice și tehnice ale dezarmării» consideră că pentru lichidarea primejdiei unui război termuclear și pentru asigurarea unei păci trainice trebuie îndeplinită dezarmarea generală și totală. Subcomisia este de părere că sarcina urgentă o constituie încheierea unui acord cu privire la interzicerea experiențelor nucleare, iar pentru control sînt cu totul suficiente mijloacele naționale ale statelor.

Discuțiile din cadrul Comisiei însărcinate cu dezbaterea «Aspectelor economice ale dezarmării» au început cu cuvîntul rostit de economistul sovietic prof. *Modest Rubinstein*, care, caracterizînd drept «denaturare intenționată a faptelor» declarațiile panicarde despre nenorocirile care ar putea chipurile să se abată asupra economiei țărilor capitaliste ca urmare a dezarmării, a înfățișat amănunțit perspectivele pe care le deschide dezarmarea în fața țărilor slab dezvoltate din punct de vedere economic.

A luat apoi cuvîntul acad. *Elie Carafoli*, din partea delegației române, care, combătînd părerile acelor cercuri care văd în dezarmare un obstacol în calea dezvoltării economiei, a spus: «Avem convingerea neșrămutată că dezarmarea și pacea, care-i va urma în mod automat, vor aduce binefaceri incalculabile pentru întreaga omenire». Vorbitorul a înfățișat apoi posibilitățile de utilizare în scopuri pașnice a imenselor resurse materiale cheltuite în prezent pentru înarmări.

Sybill Gorson (Anglia) a recomandat să fie larg difuzat raportul special al O.N.U. în problema trecerii de la economia de război la economia de pace.

Au mai luat cuvîntul dr. *Pistoleze* (Italia), *Paulo Alos Pinto* (Brazilia), *Martin Hall* (S.U.A.), *Sesermann* (R.F. Germană) ș.a.

În numele delegațiilor africane, *Sako Mamadou* a subliniat că dezarmarea va aduce mari avantaje țărilor africane, care sînt nevoite să cheltuiască o parte din alocațiile bugetare pentru apărarea frontierelor lor.

Peste 40 de delegații au luat cuvîntul la 11 iulie, în cadrul Comisiei «Dezarmarea și independența națională».

«Dezarmarea — a declarat *Berta Nraganța*, reprezentantă a fostei colonii portugheze Goa —, este unul din factorii cei mai importanți pentru eliberarea popoarelor coloniale».

Delegatul indonezian *Yusef* a subliniat că «dezarmarea» poate fi realizată numai prin eforturile comune ale popoarelor, prin acțiuni comune împotriva imperialiștilor și colonialiștilor».

«Delegația Indiei, — a declarat prof. *Kosambi* —, se pronunță în mod categoric pentru lichidarea bazelor străine și retragerea tuturor trupelor străine de pe teritoriile altor țări, deoarece acestea împiedică lupta de eliberare națională a popoarelor».

Scriitorul *Jan Șo* (R.P. Chineză) a subliniat că frontul luptei pentru libertate și independență permite să se dea lovituri nimicitoare tuturor comploturilor dușmanilor păcii.

Delegatul Voltei Superioare, *Diara Amadu*, a adresat tuturor luptătorilor pentru pace chemarea de a sprijini Mișcarea popoarelor africane pentru independență și pace.

Au mai luat cuvîntul: prof. *Takahasi* (Japonia), *Gusta Fucikova*, văduva cunoscutului luptător ceh împotriva fascismului, prof. *Antonio Saraiva* (Portugalia), *Gunavardene* (Ceylon), *N. Welback* (Ghana), *Kagya* (Kenya) ș.a.

Lucrările Comisiei care se ocupă de aspectele morale, culturale, medicale și juridice ale problemei dezarmării s-au desfășurat la Casa Centrală a Arhitectului din Moscova, cu participarea a peste 400 de persoane, printre care parlamentari, activiști sindical, juriști, oameni de știință, scriitori, ziariști, oameni de artă și cultură, reprezentanți ai Bisericilor și cultelor religioase, conducători ai organizațiilor de tineret ș.a.

Stăruind asupra criteriilor legilor morale, *S. Innerst* (S.U.A.), președintele Comisiei, a propus să se efectueze un program anual de combatere a bolilor. Acest lucru ar trebui să se facă după tipul anului geofizic internațional. El a subliniat totodată necesitatea elaborării unui program de lichidare a foamei și a analfabetismului.

A luat apoi cuvîntul *Ion Pas*, președintele Organizației internaționale de radio și televiziune, membru al delegației R.P. Romîne. El a relatat despre activitatea O.I.R.T. ai cărei membri — țări din patru continente — se pronunță pentru răspîndirea ideilor de prietenie și colaborare între popoare, pledează pentru cauza asigurării păcii. O.I.R.T. se angajează ca și pe mai departe să promoveze ideile prieteniei și colaborării între popoare, să lupte pentru înlăptuirea dezarmării generale și totale.

În aceeași Comisie a luat cuvîntul din partea delegației țării noastre și *Maria Groza*, care, referindu-se la problemele educării copiilor și tineretului în spiritul păcii și prieteniei între popoare, a arătat preocuparea existentă în țara noastră pentru formarea unui tineret viguros, încrezător

în forțele sale, capabil să facă față problemelor multiple pe care viața i le pune în față, hotărît să lupte pentru progresul și bunăstarea omenirii. Reamintind rezoluția adoptată în unanimitate de cea de a 15-a sesiune a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite, la propunerea delegației guvernamentale a R.P. Române privind luarea unor măsuri eficiente pentru promovarea în rândurile tineretului a ideilor păcii și prieteniei între popoare, delegata română a cerut ca participanții la Congres să depună eforturi pentru ca guvernele tuturor țărilor să acționeze în spiritul rezoluției adoptate de O.N.U. și să se asigure traducerea ei în viață.

A vorbit, de asemenea, în cadrul aceleiași Comisii, încă un membru al delegației R.P. Române, *I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei*, care, după ce a adus participanților la Congres salutul Bisericii Ortodoxe Române, a condamnat războiul atomic. I.P.S. Sa a arătat apoi că oamenii trebuie să se opună din toate puterile declanșării războiului. «Sînt, desigur, unele deosebiri, între noi, participanții la Congres, — a subliniat printre altele I.P.S. Mitropolit Iustin; — pe toți ne unește însă hotărîrea neclintită de a apăra pacea».

Delegații Madagascarului, Cehoslovaciei și R.F. Germane s-au referit în cuvîntările lor la diferite probleme: războiul rece, necesitatea interzicerii propagandei de război, sarcinile oamenilor de știință, rolul presei în lupta pentru pace, colaborarea măștrilor artei și scriitorilor, iar delegatul sovietic, acad. *Alexandr Topciuv* a prezentat o comunicare despre «Caracterul amoral al războiului».

După discuțiile aprofundate desfășurate în cursul zilei de 11 iulie în cele patru Comisii, în dimineața zilei de 12 iulie Congresul Mondial pentru dezarmare generală și pace și-a reluat lucrările în ședință plenară.

Primul vorbitor a fost șeful delegației române, acad. *Mihail Ralea*, care a citit răspunsul președintelui Consiliului de Miniștri al R.P. Române, Ion Gheorghe Maurer, la scrisoarea profesorului John Bernal, prin care i se solicita să-și expună punctul de vedere în problema dezarmării generale și totale. În răspunsul șefului guvernului român este expusă poziția clară și constructivă a țării noastre în problema vitală a lumii contemporane — dezarmarea generală și totală. Redăm în întregime textul răspunsului:

«Îmi este deosebit de plăcut să răspund invitației Dvs. de a prezenta Congresului Mondial pentru dezarmare generală și pace punctul de vedere al guvernului român în problemele de cea mai mare importanță pentru soarta omenirii pe care le dezbate acest congres.

Ideea dezarmării generale și totale și-a croit drum adînc în conștiința întregii omeniri. Interesele tuturor popoarelor, amenințate de primejdia nimicitoare a războiului nuclear, cer să se ia de pe umerii lor povara tot mai grea a cursei înarmărilor și ca uriașele sume cheltuite pentru mijloace de distrugere să fie folosite în scopuri productive, pentru înflorirea civilizației și culturii umane.

Republica Populară Română s-a pronunțat consecvent la O.N.U. și în alte foruri internaționale pentru încheierea unui Tratat de dezarmare generală și totală. Ca țară membră în Comitetul celor 18 state, ea spri-

jină proiectul prezentat de guvernul U.R.S.S. care cuprinde prevederi concrete, realiste și eficiente în acest scop. Delegația română a subliniat necesitatea ca principalele măsuri ce urmează să fie puse în aplicare să ducă încă de la începutul procesului de dezarmare la înlăturarea pericolului unui război racheto-nuclear și la stăvilirea cursei înarmărilor.

Ne exprimăm speranța că rațiunea politică și influența crescândă pe care o exercită lupta popoarelor pentru pace vor determina acele guverne care acționează în sens contrar și ridică obstacole în calea dezarmării să se situeze pe poziții constructive spre a se asigura progresul tratativelor.

Guvernul român consideră că, paralel cu elaborarea Tratatului de dezarmare generală și totală, care trebuie să constituie preocuparea principală a Comitetului celor 18, ar fi utilă adoptarea imediată a unor măsuri menite să ducă la slăbirea încordării internaționale. O mare însemnătate practică ar avea hotărîrea de nerăspîndire a armelor nucleare și crearea unor zone denuclearizate în diferite regiuni ale lumii, idee care cîștigă teren în opinia publică și în rîndul unor state iubitoare de pace.

Vă rog, stimate domnule Bernal, să asigurați Congresul că guvernul Republicii Populare Romîne, exprimînd năzuințele întregului popor român și inspirîndu-se în politica sa externă din înaltele idealuri ale păcii, a făcut și va continua să facă și în viitor tot ce-i stă în putință pentru înfăptuirea dezarmării generale și totale, pentru triumful cauzei colaborării și prieteniei între popoare.

Urînd succes deplin Congresului, înalt for care reunește eminente reprezentanți ai Mișcării pentru pace din întreaga lume, îmi exprim convingerea că lucrările lui vor constitui o importantă contribuție la lupta generală a popoarelor pentru asigurarea unei păci trainice».

A fost de asemenea răspunsul guvernului Cehoslovaciei la scrisoarea lui John Bernal, în care se arată că Cehoslovacia sprijină întru totul propunerile guvernului sovietic cu privire la încheierea unui acord de dezarmare generală și totală, contribuind activ la realizarea acestui scop.

După *Renato Bitossi*, președintele Federației Sindicale Mondiale, a luat cuvîntul *Oginga Odinga*, vicepreședintele partidului «Uniunea națională africană din Kenya». El a transmis Congresului un salut din partea lui Jomo Kenyatta, conducătorul poporului din Kenya, declarînd totodată că poporul său se pronunță pentru pace și dezarmare. Pronunțîndu-se cu hotărîre împotriva sistemului colonial. O. Odinga a polemizat cu canonicul Collins, care a afirmat că «sistemul liberei inițiative nu ar aduce prejudicii popoarelor din țările africane». «Acest sistem s-a perimat», — a declarat Odinga.

Acad. Dmitri Skobelțîn, președintele Comitetului pentru decernarea Premiilor Internaționale Lenin «Pentru întărirea păcii între popoare», a dat citire scrisorii adresate Congresului de președintele Republicii Guineea, Seku Ture, laureat al acestui premiu. În scrisoare, Seku Ture a subliniat că «Partidul democrat și guvernul Republicii Guineea aprobă în

întregime și sprijină convocarea Congresului Mondial pentru dezarmare generale și pace de la Moscova».

S-a citit, de asemenea, mesajul adresat Congresului de d-na Bandaranaike, primul ministru al Ceylonului, în care se spune între altele: «Ca și toate popoarele iubitoare de pace din lume, sîntem convinși că dezarmarea constituie principala problemă a zilelor noastre».

După ce a amintit declarația șefului Guvernului Sovietic că U.R.S.S. nu va începe niciodată un război nuclear pentru a face ca lumea să devină comunistă, *Sydney Silverman*, parlamentar englez, care a participat la Congres în calitate de oaspete, a declarat: «Dacă președintele Kennedy va face o declarație similară în numele capitalismului, ne vom afla la jumătate de drum».

Mohammed Yala, membru al delegației algeriene, a subliniat că «poporul algerian este devotat cauzei păcii și s-a pronunțat totodată împotriva cursei înarmărilor, pentru lichidarea bazelor străine. Poporul algerian a ales calea neaderării la blocuri militare».

Reprezentanta Indoneziei, d-na *Subandrio*, după ce a subliniat importanța Congresului, a dat citire mesajului adresat de președintele Indoneziei, dr. Sukarno, în care se spune că țelurile Congresului — triumful păcii, dezarmarea generală, lupta împotriva imperialismului, colonialismului și neocolonialismului — sînt, de asemenea, țelurile poporului indonezian.

În ședință a fost citit și mesajul adresat Congresului de Kwame Nkrumah, șeful statului Ghana, care-și exprimă convingerea că «Congresul de la Moscova va aduce o contribuție importantă la cauza păcii».

Homer Jack (S.U.A.) s-a pronunțat pentru interzicerea experiențelor cu arma nucleară, pentru realizarea dezarmării, și a subliniat că, în interesul păcii, nu trebuie transmisă Republicii Federale Germane arma nucleară. El s-a pronunțat totodată pentru crearea unei conjuncturi de mare încredere între organizațiile care activează pentru pace din diferite țări.

În ședința din după-amiaza zilei de 12 iulie, primul vorbitor a fost *Sin Go Son* (R.P.D. Coreeană), care a declarat între altele că, atît timp cît continuă ocuparea Coreei de Sud de către S.U.A., nu se poate spera în unificarea țării, nu se poate spera într-o pace trainică în Extremul Orient.

Cosmonautul sovietic *Gherman Titov* a vorbit cu indignare despre acțiunea periculoasă și provocatoare a guvernului S.U.A. — explozia bombei nucleare la mare altitudine. «Oamenii sovietici n-au deschis porțile Cosmosului pentru ca americanii să le închidă» —, a spus Titov.

Reprezentantul R.A.U., *Halid Mohi Ed-Din*, și-a exprimat părerea că singura posibilitate de a se evita o catastrofă este dezarmarea generală și totală sub un control internațional eficient.

«Dezarmarea înseamnă salvarea civilizației», a declarat *Mario de Andrade*, reprezentantul Angolei, exprimîndu-și indignarea față de atrocitățile săvîrșite de colonialiștii portughezi în țara sa.

Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei și al întregii Rusii a rostit de la tribuna Congresului o cuvîntare ascultată cu atenție și mult interes de către participanți, în care a declarat printre altele: «Nu cursa înarmărilor, ci dezarmarea generală — iată calea împăcării tuturor oamenilor». Sanctitatea Sa a condamnat experiențele nucleare, «efectuate de Statele Unite împotriva părerii oamenilor de știință și voinței popoarelor».

Atrăgînd atenția că «în Germania Occidentală poate să se aprindă chibritul care va provoca o catastrofă mondială», *Heinrich Werner* (R.F.G.) a sprijinit planul Rapacki cu privire la crearea unei zone denuclearizate în Europa Centrală.

Cunoscutul poet irakian *Muhammed Mahdi El-Djavahiri* a citit de la tribuna Congresului versuri în care este exprimată neliniștea pentru viața copiilor și speranța că cerul senin nu va fi acoperit niciodată de norii unei noi Hiroșime.

Isitaro Hirano, conducătorul delegației japoneze, a cerut «semnarea imediată a unui tratat cu privire la interzicerea experiențelor nucleare», propunînd totodată ca arma nucleară să fie pusă în afara legii.

Zugrăvind tabloul dramatic al asupririi coloniale în Africa Centrală, *Edward Ndlovu*, reprezentantul acestei regiuni a lumii, a declarat că «toți africanii — de la Cairo pînă la Capul Bunei Speranțe — se unesc cînd este vorba de pace».

Victoria Nyarku, reprezentanta Ghanei, a vorbit despre rolul important pe care trebuie să-l aibă femeile în asigurarea securității internaționale.

În numele poporului indian, *Rana Jang Bahadur Singh* s-a pronunțat pentru încheierea unui acord cu privire la interzicerea armei nucleare și a condamnat pe cei ce se eschivează de la semnarea unui asemenea acord. «Considerăm — a spus el — că ultima experiență cu arma nucleară efectuată de S.U.A. la mare altitudine este o primejdie pentru civilizația modernă». S-a pronunțat, de asemenea, pentru crearea unor zone denuclearizate în diferite părți ale globului pămîntesc.

«Pentru noi, austriecii, dezarmarea generală este o problemă de viață și de moarte, — a declarat *Friedrich Scholl*, reprezentantul Austriei.

Vorbînd despre lupta poporului său pentru eliberarea de sub jugul colonial, *Roland Mvughizi* (Tanganica) a subliniat că numai în condiții de pace se pot dezvolta normal țările africane.

Cea de-a cincea zi a Congresului Mondial pentru dezarmare și pace s-a caracterizat printr-un viu, sincer și rodnic schimb de păreri, prin discuții libere, la întîlnirile pe profesii.

În palatul Kremlinului a avut loc o întîlnire a unui mare grup de membri ai parlamentelor din țările Europei, Americii, Asiei și Africii, care au discutat problemele dezarmării și consolidării păcii prin prisma activității parlamentelor.

În sala «Okteabrski» a Casei sindicatelor a avut loc o întîlnire a conducătorilor sindicali din numeroase țări.

La Clubul Scriitorilor din Moscova, unde a avut loc întîlnirea oamenilor de litere, au fost reprezentate literaturile tuturor continentelor. Din

partea delegației române, la întâlnire au participat scriitorii *Geo Bogza* și *Ion Pas*.

Scriitorul francez *Jean-Paul Sartre* a expus ideea unificării culturii mondiale pe calea eliberării ei de sub influența «războiului rece». El consideră că cultura lumii contemporane nu este amenințată numai de un război pustitor, dar și de scindarea existentă, în virtutea căreia valorile culturale își pierd însemnătatea universală, general umană. «Trebuie să dezarmăm cultura, — a spus scriitorul francez —, să facem din ea o armă a păcii».

Giancarlo Vigorelli, secretar general al Comunității europene a scriitorilor, a stăruit în cuvîntarea sa asupra ideii unității scriitorilor. «Nu vrem — a spus el — ca oamenii de cultură să fie dezuniți, așa cum o doresc adeptii războiului. De aceea organizația noastră se pronunță pentru contacte între scriitorii de pe toate continentele.

Scriitorul sovietic *Ilya Ehrenburg*, după ce a arătat că acum dezvoltarea literaturii în întreaga lume a rămas în urma progresului tehnic, a propus scriitorilor din toate țările să se întrunească la o «masă rotundă» pentru a reflecta cum să ajute literaturii să-și ocupe locul care îi revine.

Forumul scriitorilor a ales o comisie pentru pregătirea unui apel către reprezentanții culturii mondiale.

Problema principală a întâlnirii oamenilor de știință din multe țări la Palatul Congreselor din Kremlin a constituit o răspundere ce revine oamenilor de știință pentru viitorul omenirii.

Oamenii de știință din Uniunea Sovietică, Indonezia, R.P. Ungară, India, Japonia, R.F. Germană, Canada, Anglia, au subliniat că este necesar să se informeze pe scară mai largă opinia publică asupra pericolului pe care îl implică arma nucleară și experiențele cu aceasta; ei au prezentat propuneri referitoare la interzicerea acestor experiențe.

A da oamenilor noțiuni precise și cât se poate mai largi despre pericolul pe care-l atrag după sine armele nucleare, chimică și biologică — aceasta este, după părerea profesorului *John Bernal*, una dintre cele mai importante îndatoriri ale oamenilor de știință din întreaga lume. El a propus «să se pună în studiu problema înființării unui institut internațional care să se ocupe cu problemele științei împotriva războiului».

Stăruind asupra necesității de a se găsi căi concrete spre îndeplinirea dezarmării generale și subliniind marea răspundere a oamenilor de știință de pretutindeni, acad. *Horia Hulubei*, membru al delegației române, a arătat că ei trebuie să-și unească eforturile în direcția elaborării unor mijloace care să înlesnească realizarea dezarmării.

Mai mulți vorbitori au condamnat poziția unor oameni de știință din Occident, — între ei fiind și atomistul american *Edward Teller* —, care s-au pus în slujba marilor monopoluri și, sfidînd rațiunea și principiile umanitare, propovăduiesc necesitatea războiului atomic.

La întâlnirea din Palatul Congreselor, oamenii de știință au hotărît să elaboreze un document care să oglindească poziția lor în problemele dezarmării generale și totale.

Intr-una din sălile Casei Sindicatelor s-au întâlnit primari și membri ai Consiliilor municipale din Italia, Japonia, Franța, Uniunea Sovietică, Anglia și din alte țări, care au căzut de acord asupra unei chemări către orașele și consiliile municipale din lume de a participa activ la lupta pentru pace, de a lărgi legăturile frățești între organizațiile municipale din diferite țări.

La Casa Uniunii cineaștilor s-au întâlnit oamenii de artă, participanți la Congres: cineaști, oameni de teatru, artiști plastici, compozitori și muzicieni.

Cunoscutul regizor de film sovietic *Grigori Alexandrov* a spus că Congresul oferă multe teme pentru toate operele de artă. Filmele, spectacolele, tablourile, picturile, muzica, trebuie să arate uriașele binefaceri pe care le oferă omenirii dezarmarea, trebuie să demaște ororile războiului și coșmarul robiei coloniale.

Aceeași idee a fost exprimată și de cunoscutul scenarist *John Howard Lawson* (S.U.A.).

Reprezentantul artei indoneziene, pictorul *Barli*, a propus crearea unei comisii internaționale pentru coordonarea activității tuturor oamenilor de artă care luptă pentru pace.

Medicii participanți la Congres, întruniți în Casa arhitectului, au salutat propunerea făcută de prof. *Zoltan Zsebek* (Ungaria) de a se recomanda Uniunii internaționale a medicilor să organizeze în anul 1963 un congres mondial al medicilor împotriva înarmării atomice și de a se declara anul 1963 — an al medicinei, an al păcii.

Dr. *Salvador Martinez Cardenas* și dr. *Montano* din delegația Mexicului au fost de părere că este necesar să se adopte la Congres o declarație în care să se expună punctul de vedere al medicilor asupra exploziilor nucleare experimentale și să se explice oamenilor riscul la care sînt supuși de către maniacii atomici.

La întâlnirea de la Școala centrală a Comsomolului din Veșniaki a reprezentanților organizațiilor de tineret, *Carlos Echague* (Argentina), reprezentantul Federației Mondiale a Tineretului Democrat, a subliniat că viitorul tinerei generații este indisolubil legat de menținerea păcii pe pământ, și în acest scop trebuie să se facă totul pentru preîntîmpinarea unui nou război.

La discuții a luat cuvîntul, printre alții, pilotul cosmonaut sovietic *Juri Gagarin*, arătînd că tineretul dorește întărirea înțelegerii reciproce între popoare și țări.

Din partea tineretului român a vorbit *Andrei Ștefan*, care a subliniat că tineretul lumii este profund interesat în dezarmarea generală și totală, care ar elibera imense resurse materiale pentru înflorirea economică a tuturor țărilor, pentru construcții de școli, stadioane, cluburi. De aceea este necesară unirea eforturilor tuturor Mișcărilor de tineret, indiferent de pozițiile lor politice, religioase și sociale, pe platforma luptei pentru pace.

Specialiștii în Dreptul internațional, juriștii teoreticieni și avocații s-au întrunit în Sala Coloanelor a Casei Sindicatelor. Rezultatul acestei

întâlniri a fost elucidarea punctului de vedere al juriștilor în cele mai importante probleme ale legislației internaționale legate de lupta pentru pace și dezarmare generală. La discuții au luat parte reprezentanții Indiei, Mexicului, U.R.S.S., Norvegiei, Indoneziei, R.D.G., Italiei, Irakului, Franței, Columbiei și ai altor țări.

În cadrul întâlnirilor pe profesii ale participanților la Congresul Mondial pentru dezarmare și pace a avut loc în orașul Zagorsk de lângă Moscova, între zidurile uneia dintre cele mai vechi mănăstiri rusești, întâlnirea reprezentanților diferitelor Biserici și comunități religioase. În comunicatul adoptat la întâlnire se spune, printre altele, că «dezarmarea generală, totală și controlată este o necesitate imperioasă a timpurilor noastre».

La convorbirile care au avut loc cu acest prilej au participat reprezentanți ai Bisericilor și comunităților religioase din Bulgaria, R.F. Germană, R.P. Mongolă, Republica Mali, Senegal, Ghana și din alte țări, și au luat cuvântul reprezentanții Bisericii Ortodoxe Ruse, Bisericii Ortodoxe Române (*I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei*), precum și ai Bisericilor creștine din Anglia și Franța.

La Casa Centrală a ziariștilor din Moscova a avut loc o întâlnire a reprezentanților presei, radio-ului, televiziunii și editurilor din numeroase țări, — în cadrul întâlnirilor pe profesii ale participanților la Congres.

Gordon Schaffer (Anglia), care a prezidat întâlnirea, și-a exprimat convingerea că ea va contribui la apropierea ziariștilor din toate țările, precum și la participarea lor mai activă în lupta pentru pace.

Jean-Maurice Hermann, președintele «Organizației Internaționale a ziariștilor», a declarat că ziariștii trebuie să-și îndeplinească cinstit datoria, trebuie să-i ajute pe oameni să se cunoască și să se înțeleagă mai bine unii pe alții, iar *Olga Ceciotkina*, comentatoare a ziarului «Pravda», a făcut propunerea de a se convoca un forum mondial al ziariștilor la care reprezentanții presei să-și poată exprima punctele de vedere.

Tot în ziua a cincea a Congresului, seara, târziu, a avut loc ședința plenară în care au fost făcute comunicări în legătură cu activitatea celor patru Comisii, la discuții luând parte delegați din numeroase țări ale lumii.

În după-amiaza zilei de 14 iulie a avut loc ședința de închidere a Congresului, prezidată de prof. Kaoru Yasui (Japonia). În prima parte a ședinței au fost prezentate rapoartele cu privire la activitatea Comisiilor.

Prof. *Oskar Lange* (Polonia) a prezentat raportul cu privire la activitatea comisiei «Consecințele economice ale dezarmării». Comisia a adoptat în unanimitate o rezoluție intitulată «Avantajele economice ale dezarmării».

Membrii comisiei — a subliniat prof. Lange — au căzut de acord în unanimitate că «dezarmarea oferă largi posibilități pentru dezvoltarea tuturor țărilor... Ca urmare a dezarmării va crește, de asemenea, puterea de cumpărare a populației, datorită reducerii impozitelor. Dezarmarea oferă posibilități deosebit de largi dezvoltării sociale și economice a țărilor slab dezvoltate». În rezoluție se spune că dezarmarea «va crea condiții favorabile pentru lupta de eliberare de sub jugul colonial sau imperialist,

precum și pentru menținerea independenței țărilor care au dobândit-o recent».

Comisia a examinat, de asemenea, problemele dezvoltării comerțului internațional și colaborării economice internaționale în legătură cu dezarmarea.

Comisia propune — a spus raportorul — să se convoace o conferință comercială internațională la care să participe toate țările lumii. Se are în vedere că «O.N.U. trebuie să joace un rol activ în convocarea acestei conferințe».

Prof. *Pierre Biquard* (Franța) a prezentat raportul cu privire la activitatea comisiei «Dezarmarea și problemele ei politice și tehnice».

«Comisia, a spus prof. Biquard, a examinat numeroase probleme, în special problemele reducerii armamentelor, distrugerii mijloacelor de transportare la țintă a armei nucleare, lichidării bazelor străine, interzicerii folosirii armei nucleare.

Raportorul a relevat greutatea pe care le prezintă elaborarea unui acord cu privire la control și a subliniat că în această problemă ar fi de dorit să se ajungă la un compromis.

Vorbind despre problema încetării experiențelor nucleare, prof. Biquard a spus că membrii comisiei s-au pronunțat cu hotărâre împotriva exploziilor nucleare efectuate de americani la mare altitudine. Comisia consideră că Congresul trebuie să adreseze tuturor statelor care posedă arma nucleară un apel, chemându-le să realizeze un acord cu privire la încetarea experiențelor nucleare.

Comisia a subliniat — a spus în continuare prof. Biquard — importanța creării de zone denuclearizate în diferite regiuni ale lumii, ceea ce ar atenua încordarea internațională. Acestui scop i-ar servi și încheierea unui pact de neagresiune între țările participante la Tratatul de la Varșovia și țările membre ale N.A.T.O.».

Antoine Tabet (Liban), laureat al Premiului Internațional Lenin «Pentru întărirea păcii între popoare», a prezentat un raport în numele comisiei «Dezarmarea și independența națională».

Numeroși delegați, a spus raportorul, au recunoscut legătura strânsă, indisolubilă, dintre lupta pentru eliberarea națională și lupta pentru dezarmare și pace. «La rîndul lor, succesele și victoriile Mișcării de eliberare națională întăresc pacea, contribuie la lupta pentru dezarmarea generală și totală, pentru coexistența pașnică».

Vorbind despre neocolonialism, despre crearea blocurilor militare agresive și a bazelor militare pe teritoriile altor țări, despre activitatea subversivă a țărilor imperialiste în țările Asiei, Africii și Americii Latine, Antoine Tabet a comunicat că supune spre examinare două documente adoptate de comisie, unul referindu-se la dezarmare și la independența politică și economică, și altă la blocurile și bazele militare.

Despre cea de-a doua parte a lucrărilor comisiei, care a discutat problemele dezarmării și independenței naționale, a raportat *Aciadnat* (Indonezia), care a arătat că într-o subcomisie s-au făcut recomandări

concrete cu privire la acțiunile și bazele militare străine din țările Asiei, Africii și Americii Latine.

Bazele străine pun în primejdie țările pe teritoriile cărora se află. Subcomisia consideră că bazele și instalațiile militare străine din țările Asiei, Africii și Americii Latine reprezintă o primejdie gravă pentru independența și suveranitatea acestor țări. Lichidarea acestor baze ar fi o contribuție substanțială la slăbirea încordării și la crearea unei atmosfere care să contribuie la dezarmarea generală.

Lichidarea alianțelor și bazelor militare, retragerea trupelor străine de pe teritoriile altor țări, încetarea amestecului străin în treburile interne ale altor țări constituie principala premisă a păcii și dezarmării — se spune în concluzia raportului încheiat de subcomisia despre care a vorbit Aciadnat.

Raportul comisiei «Aspectele morale, culturale, medicale și juridice ale problemei dezarmării» a fost prezentat de ziaristul francez *Pierre Bloch*.

Raportorul a arătat că în concluzia la care au ajuns membrii comisiei se spune printre altele: «Cursa înarmărilor care absoarbe fondurile necesare pentru construcția de școli, mijloacele de informare care sînt folosite pentru intensificarea neîncrederii, ideile rasiste care otrăvesc mințile, aduc un mare prejudiciu culturii mondiale».

Pierre Bloch a informat Congresul despre o serie de recomandări făcute la ședințele comisiei.

Din raportul prezentat de *Bloch* se constată că membrii comisiei s-au pronunțat în unanimitate pentru dezvoltarea continuă și multilaterală a contactelor dintre oamenii de știință din toate țările și pentru schimbul cultural cel mai larg.

După prezentarea rapoartelor comisiilor a luat cuvîntul prof. *Viktor Cihikvadze*, secretar al Congresului Mondial pentru dezarmare și pace, care, caracterizînd componența participanților la Congres, a spus că «principala trăsătură caracteristică a Congresului este caracterul lui larg reprezentativ». La lucrările Congresului au participat 2.469 de delegați, oaspeți și observatori, soli ai 121 de țări. «Din punct de vedere numeric, acesta este cel mai mare forum dintre toate întîlnirile internaționale consacrate luptei popoarelor pentru pace» — a subliniat prof. *Cihikvadze*.

S-a urcat apoi la tribună *Pierre Cot* (Franța), cunoscut militant al Mișcării mondiale pentru pace, care a citit proiectul de Mesaj, document care sintetizează eforturile depuse de delegații la Congres pentru a găsi căi concrete de acțiune în vederea realizării dezideratului suprem al omenirii — înlăturarea dezarmării generale și totale, instaurarea unei păci trainice pe pămînt. Prin aplauze puternice, participanții la Congres și-au exprimat acordul deplin cu conținutul documentului.

Textul mesajului a fost pus la vot. Din 2.195 de delegați, oaspeți și observatori, prezenți la ședință, 2.186 au votat pentru textul Mesajului 2 au votat împotriva, 7 persoane s-au abținut. Delegații la Congres s-au ridicat în picioare și prin aplauze prelungite au aplaudat marea unitate a luptătorilor pentru pacea lumii. A fost un moment înălțător, o manifes-

tare măreață a conștiinței omenirii, a hotărîrii popoarelor de a apăra pacea.

Luînd cuvîntul în numele comitetului de redactare, *Ivor Montagu* (Anglia) a spus că pe adresa Comitetului au sosit numeroase scrisori cu propuneri privind formele concrete de luptă pentru pace. El a propus ca prof. *John Bernal* să formeze un comitet special, larg, pentru studierea tuturor acestor materiale care trebuie să fie date apoi publicității pe scara cea mai largă în toate țările și trimise pe adresa atât a Organizațiilor și Mișcărilor care au participat, cât și a celor care nu au participat la lucrările Congresului.

Rostind cuvîntul de închidere, prof. *John Bernal* a mulțumit poporului sovietic pentru cordialitate și ospitalitate.

El a subliniat că discuțiile au fost mult mai largi decît în trecut, deoarece acum s-au întîlnit oameni cu vederi diferite; a subliniat, de asemenea, că participanții la Congres au avut posibilitatea să-și exprime în mod liber convingerile.

Prof. *Bernal* a atras atenția asupra diversității problemelor examinate și a declarat că nu toate au fost analizate în măsură egală, că problemele principale au fost cele privind dezarmarea. În legătură cu aceasta, *John Bernal* și-a exprimat convingerea că «în viitor se va întruni un congres la care, de pildă, problemele independenței naționale vor fi cele principale».

«Am dat aici un exemplu admirabil de înțelegere reciprocă și colaborare — a declarat în încheiere profesorul *John Bernal*, președintele executiv al Prezidiului Consiliului Mondial al Păcii. Sper că tot așa vom lucra și în viitor».

Desfășurat într-o atmosferă de puternică însuflețire, de activitate intensă, neobosită, de discuții sincere și aprofundate în problemele vitale, de cea mai mare actualitate, ale vieții internaționale, Congresul Mondial pentru dezarmare generală și pace a concentrat, timp de șase zile, atenția întregii opinii publice mondiale.

*

Pentru importanța lor incontestabilă ca material documentar, dăm câteva detalii asupra marelui Congres ținut la Moscova, reproduse din cunoscuta revistă sovietică «Timpuri Noi».

Potrivit unor date incomplete, la Congres au luat parte 2.469 de oameni — delegați, oaspeți și observatori. În afară de aceasta, în aparatul tehnic al Congresului au lucrat 322 de oameni. Așadar, numărul total al participanților la Congres s-a ridicat la circa 2.800 de oameni. În felul acesta, Congresul a constituit cea mai mare — din punct de vedere numeric — întîlnire internațională consacrată luptei popoarelor pentru pace.

La Congres au venit reprezentanți din 121 de țări. Asia a fost reprezentată de 25 de țări, America Latină de 25 de țări, Europa de 29 de țări, Africa de 37 de țări.

Din cei 2.469 de participanți, 754 au fost femei și 1.715 bărbați.

Au participat 340 de lucrători științifici și din învățămînt, 105 zia-riști, 170 juriști, 123 de lucrători medico-sanitari, 100 scriitori, 88 oameni de artă, 142 studenți, 57 slujitori ai Bisericilor și cultelor. De asemenea, au participat 166 muncitori, 48 țărani, 76 comercianți, industriași și mari proprietari funciari. Restul participanților au fost specialiști în tehnică, economiști, militari, gospodine etc.

Cel mai mare număr de delegați a sosit din Statele Unite ale Americii — 190 de persoane. Delegații mari și reprezentative au mai venit din Brazilia — 174 de persoane, Marea Britanie — 142, India — 130, Franța — 118, Italia — 105, Japonia — 104, U.R.S.S. — 101, Argentina — 75, Canada — 54, Mexic — 53, Republica Democrată Germană — 48, Indonezia — 44, Cuba, Ungaria și Suedia — câte 41, Finlanda — 38, Austria — 32, Columbia — 31, Irak — 29, Danemarca și Grecia — câte 27, România — 25, Australia — 24, Bulgaria — 23, Senegal — 21, Liban — 19, Republica Arabă Unită — 16, Belgia, Norvegia și Venezuela — câte 15, Republica Populară Chineză — 14, Siria — 13, Olanda și Republica Mali — câte 12, Uruguay, Elveția și Republica Democrată Vietnam — câte 11, R.P. Mongolă, Maroc și Tunisia — câte 10 etc.

La Congres au participat peste 220 de parlamentari din diferite țări.

La nici unul dintre congresele de pace de pînă acum n-au participat atîtea organizații diferite ca la cel de la Moscova, unde au fost reprezentate: Consiliul Mondial al Păcii și toate Comitetele naționale pentru apărarea păcii; Consiliul pe întreaga Japonie pentru interzicerea armei atomice și cu hidrogen; Conferința latino-americană pentru apărarea suveranității naționale, a independenței economice și a păcii; Federația Sindicală Mondială; Uniunea oamenilor muncii din întreaga Africă; Federația Democrată internațională a femeilor; Liga iugoslavă pentru pace, independență și egalitate în drepturi a popoarelor; Centrul sindical unic al oamenilor muncii din Chile; Conferința creștină pentru pace; Consiliul de solidaritate al popoarelor Asiei și Africii; Comitetul parlamentar indian pentru pace; Mișcarea pentru dezarmare nucleară din Anglia, condusă de canonicul Collins; «Comitetul celor 100» din Anglia, de sub conducerea lui Bertrand Russell; Comitetul internațional de Cruce Roșie; Conferința internațională «O lume fără bombe» (Accra); Biserica Metodistă din S.U.A.; Mișcarea «Femei, luptați pentru pace» (S.U.A.); «Biroul pentru treburile africane»; Consiliul general al Congresului tradeunionurilor din Scoția; Grupul independent din Norvegia; Mișcarea elvețiană împotriva armei atomice; Mișcarea internațională pentru o Federație mondială; diferite organizații naționale ale Frăției internaționale a concordiei; Federația mondială a oamenilor de știință; Federația mondială a tineretului democrat; Uniunea internațională a studenților; o serie de organizații naționale ale quakerilor; Asociația internațională a juriștilor democrați; o serie de organizații naționale ale Ligii internaționale a femeilor pentru pace și libertate; Uniunea femeilor social-democrate din Finlanda; Conferința pentru pace din Danemarca; diferite grupuri naționale ale Internaționalei adversarilor războiului; Federația internațională a luptătorilor din Rezistență, a victimelor și a deținuților fascis-

mului (F.I.R.) ; Conferința popoarelor Africii ; Organizația internațională a muncii ; Comitetul organizațiilor africane ; Comunitatea europeană a scriitorilor ; Organizația internațională a ziaristilor ; Organizația internațională de radio și televiziune ; Mișcarea mondială a esperanțiștilor, și altele.

La Congresul de la Moscova au participat, de asemenea, fruntași și membri de rînd ai unor partide socialiste, social-democrate, catolice, liberale, naționaliste, burghezo-democratice, creștine, comuniste și muncitorești.

Pe lîngă Centrul de presă al Congresului au fost acreditați 226 de corespondenți străini, dintre care 75 de corespondenți veniți special la Congres.

Datorită caracterului său larg și reprezentativ, țelurilor nobile cărora le-a fost consacrat și rezultatelor sale consfințite în hotărîrile adoptate, Congresul de la Moscova se înscrie ca un eveniment istoric în lupta popoarelor pentru preîntîmpinarea războiului și asigurarea unei păci trainice.

Îndeplinindu-și mandatul încredințat de poporul nostru, delegația romînă la Congres a contribuit activ la dezbaterile problemelor aflate în discuție, la o examinare în spirit constructiv a tuturor aspectelor legate de problema dezarmării generale și totale.

În cadrul unei adunări publice, care a avut loc în după-amiaza zilei de 23 iulie în grădina Casei prieteniei romîno-sovietice din Capitală, din inițiativa Comitetului național pentru apărarea păcii din R.P. Romînă, membrii delegației Mișcării pentru pace din R.P. Romînă care au participat la lucrările Congresului Mondial pentru dezarmare generală și pace de la Moscova au prezentat dări de seamă asupra lucrărilor acestei mari reuniuni internaționale. În încheierea expunerii sale, acad. *Mihail Ralea*, președintele Comitetului național pentru apărarea păcii, conducătorul delegației romîne la Congres, a spus :

«Poporul romîn aprobă întru totul hotărîrile importante ale Congresului Mondial pentru dezarmare generală și pace de la Moscova. Fiecare om al muncii din țara noastră știe că, luptînd activ pentru dezvoltarea și înflorirea patriei socialiste, pentru întărirea sistemului mondial socialist, militînd consecvent pentru întărirea unității și solidarității cu toate popoarele iubitoare de pace își vor aduce contribuția la întărirea tuturor forțelor care apără bunul cel mai de preț al omenirii : pacea».

Hotărîrile Congresului de la Moscova sînt aprobate deopotrivă de slujitorii și credincioșii Bisericii Ortodoxe Romîne, care, încadrați în marea luptă a păcii, se vor strădui neîncetat pentru apărarea și consolidarea ei, prin înfăptuirea dezarmării generale și totale.

Prin lupta unită și organizată a forțelor păcii, pacea va învinge războiul.

CONGRESUL MONDIAL PENTRU DEZARMARE GENERALĂ ȘI PACE

MESAJ CĂTRE POPOARELE LUMII

Am venit la Congresul de la Moscova din toate colțurile lumii. Sîntem de profesii diferite. Avem convingeri diferite. Timp de o săptămînă am discutat cu cea mai mare sinceritate problema primejdiei unui război nuclear care planează asupra omenirii. În cursul discuțiilor ne-am înțeles mai bine unii pe ceilalți și acum sîntem convinși că poate fi preîntîmpinată primejdia care amenință fiecare țară și fiecare popor.

Cursa înarmărilor accentuează încordarea și neîncrederea între state, iar încordarea și neîncrederea între state accelerează cursa înarmărilor. În felul acesta se creează un cerc vicios. Forța distructivă a armelor devine tot mai îngrozitoare și se aud în același timp glasuri care îndeamnă la un război preventiv.

Cu toate acestea, sîntem ferm convinși că dezarmarea este nu numai vital necesară, ci și posibilă. Ieri, ea a fost visul celor mai luminate minți ale omenirii. Astăzi, dezarmarea a devenit o sarcină practică, pentru îndeplinirea căreia trebuie să lupte fiecare dintre noi.

Eliberarea de povara cursei înarmărilor va fi utilă tuturor :

— dezarmarea va elibera fonduri care pot fi folosite pentru ridicarea nivelului de trai în toate țările ;

— dezarmarea va permite să se economisească fonduri care pot accelera considerabil progresul țărilor slab dezvoltate din punct de vedere economic ;

— dezarmarea va însemna lichidarea bazelor militare străine și retragerea trupelor de pe teritoriile străine, ceea ce va fi de folos popoarelor care luptă pentru independența națională.

Dezarmarea trebuie să fie generală și totală și să se efectueze sub un sever control internațional. Nu poate exista nici un fel de dezarmare fără control, și nici un fel de control fără dezarmare.

Am studiat în amănunțime piedicile care stau în calea înfăptuirii dezarmării generale și totale și știm că ea va fi greu de realizat. Există oameni care se pronunță chiar și împotriva tratativelor. Unii din ei procedează

asa pentru că sînt orbi și inerți, alții — de dragul îmbogățirii, o a treia categorie — din tendințe militariste. Sîntem totuși convinși că toate piedicile pot fi înlăturate. În orice plan cu privire la dezarmare se pot constata anumite puncte slabe, dar avem convingerea că este mai bine să se realizeze un compromis, acceptabil pentru toți, decît să se continue cursa înarmărilor.

Experiența ne arată însă că ar fi o iluzie periculoasă să credem că dezarmarea poate veni de la sine. Nu putem să ne bazuim numai pe diplomații și specialiștii militari care tergiversează an de an discuțiile. Numai eforturile popoarelor din toate țările îi pot sili pe oamenii de stat să găsească o soluție. Protestele izolate nu mai sînt suficiente. A venit timpul să se creeze o puternică Mișcare împotriva cursei înarmărilor și a tuturor pregătirilor militare.

Dacă în ultimii 17 ani omenirea a reușit să evite grozăviile unui război nuclear, aceasta a fost posibil în primul rînd datorită eforturilor neobosite ale popoarelor care luptă pentru pace. Trebuie însă să recunoaștem în mod deschis că există încă numeroși oameni care nu participă la lupta împotriva cursei înarmărilor. Există încă numeroși oameni care nu își dau seama de pericolul acestei curse, nu înțeleg nici întreaga gravitate a acestui pericol, nici răspunderea ce le revine pentru menținerea păcii. Tuturor acestora le spunem: «Înțelegeți ce zile periculoase trăim, veniți în rîndurile celor ce luptă pentru dezarmare și pace».

Timpul nu așteaptă! Arma termonucleară poate apărea în curînd în arsenalul a zeci de țări și perfecționarea mijloacelor de transportare a acestei arme poate face controlul imposibil.

Ne pronunțăm în mod hotărît împotriva oricăror experiențe cu bombe sau dispozitive nucleare, în primul rînd pentru că acestea amenință viața și sănătatea generațiilor actuale și viitoare și, în al doilea rînd, pentru că ele accelerează ritmul cursei înarmărilor.

Adresăm o chemare guvernelor tuturor puterilor nucleare: le cerem să ajungă fără nici un fel de întîrziere la un acord cu privire la încetarea tuturor experiențelor cu arma nucleară și să încheie un tratat cu privire la interzicerea pentru totdeauna a tuturor acestor experiențe, pretutindeni — în atmosferă, în Cosmos, sub pămînt și sub apă.

Acest acord va constitui un prim pas pe calea spre interzicerea totală și distrugerea integrală sub control riguros a armei nucleare și a tuturor mijloacelor de transportare a acestei arme.

Sarcina noastră principală și urgentă este de a obține ca guvernele să încheie un tratat cu privire la dezarmarea generală și totală sub control internațional riguros. În legătură cu aceasta trebuie să se găsească metode practice care să contribuie la încheierea rapidă și eficientă a discuțiilor planurilor de dezarmare în curs de examinare și la încheierea cît mai grabnică a tratatului.

Sub presiunea opiniei publice și datorită acțiunilor țărilor neangajate s-a reușit să se obțină o apropiere parțială a pozițiilor principalelor state

care duc tratative în legătură cu principiile dezarmării, dar, din cauza divergențelor serioase dintre ele, tratativele continuă să fie în impas. Acordul poate fi realizat numai în cazul când popoarele își vor intensifica presiunile.

Forțele păcii sînt acelea care trebuie să dea exemplu în statornicirea unei mai bune înțelegeri și lichidarea neîncrederii reciproce. Credem că Congresul nostru a adus o mare contribuție la înfăptuirea acestei sarcini. Acum este necesar ca în fiecare țară, fiecare organizație să găsească cele mai potrivite căi pentru a continua ceea ce noi am întreprins împreună.

Pasivitatea dăunează păcii. Depinde de noi toți ziua cînd va veni eliberarea omenirii de primejdia morții atomice. Noi, cei care dorim pacea, sîntem mulți la număr. Dacă vom acționa cu toții și dacă toți cei care acționează vor fi strîns uniți, vom putea să deschidem calea spre înfăptuirea țelului nostru comun: menținerea păcii.

14 Iulie 1962.

ÎNBRUMĂRI PASTORALE

*Dumnezeiasca Liturghie comentată
în oficiul și în textul ei.*

RUGĂCIUNEA DIPTICELOR SAU A POMENIRILOR DE LA SF. JERTFĂ EUHARISTICĂ

1. *Cîteva considerațiuni teologice.* Cu epiclesa, am putea spune că anafora liturgică a încheiat rugăciunea de doxologie și euharistie (mulțumire) propriu-zisă. Jertfa fiind săvîrșită prin prefacerea darurilor, acum este momentul potrivit pentru rugăciunea de cerere.

Înainte de orice, Jertfa Euharistică este adusă, fără îndoială, spre slava lui Dumnezeu Cel în Treime; este, adică, un act de adorațiune și de mulțumire pentru toate cele ce s-au făcut în scopul mîntuirii noastre; este forma sau, mai bine zis, actul desăvîrșit, prin care Liturghia își îndeplinește funcția sa latreutică și euharistică. Practic însă, scopul ultim al Liturghiei este sfințirea credincioșilor, adică iertarea păcatelor, împăcarea și justificarea lor prin împărtășirea de efectele Jertfei lui Hristos. De aceea, acum, după sfințirea darurilor, fiind îndeplinite toate condițiunile pentru înălțarea rugăciunilor de cerere, liturghisitorii se adresează lui Dumnezeu cu mijlociri pentru a face pe credincioși părtași la binefacerile Jertfei Trupului și Sîngelui Fiului Său.

O dată cu epiclesa chiar, centrul de greutate al anaforei începe să se deplaseze de pe terenul latreutico-euharistic propriu-zis pe cel al cererii. Mai mult, s-ar putea spune că epiclesa însăși formează linia de trecere de la rugăciunea de adorațiune și de mulțumire la cele de cerere. Finalul textului ei se desfășoară într-o succesiune, care conduce în chip natural și logic la marea rugăciune de cerere: «...Fă, adică, pîinea aceasta, cinstit Trupul Hristosului Tău, iar ceea ce este în potirul acesta, cinstit Sîngele Hristosului Tău, prefăcîndu-le cu Duhul Tău cel Sfînt», *anume* — (parcă ar vrea să spună formularul Liturghiei Sf. Ioan Hrisostom) — «*pentru ca să fie celor ce se vor împărtăși, spre trezirea sufletului, spre iertarea păcatelor..., spre împlinirea împărăției cerurilor, ...iar nu spre judecată sau spre osîndă*»; sau, ca în redactarea Sf. Vasile cel Mare:

«...ca să aflăm milă și har împreună cu toți sfinții, care din veac au bineplăcut Ție...».

Puterea rugăciunii dipticeilor se întemeiază pe prezența și mijlocirea Mântuitorului în Sfintele Sale Taine. Biserica nu se găsește, deci, singură, acum, în rugăciunea ei. Prin rugăciunea epiclesei, comunitatea liturgică, reprezentată simbolic prin darurile de pâine și vin, predate preotului la proskomidie, a fost primită în umanitatea Mântuitorului, adică în Trupul și Sângele Său. Noi sîntem acum în El, Care a recapitulat astfel toate lucrurile în unitatea naturii Sale umane. Deci, precum se exprima Fericitul Augustin, «cînd ne rugăm lui Dumnezeu în rugăciunile noastre, nu ne despărțim de Fiul. Cînd se roagă corpul Fiului», adică Biserica, «el (acest corp) nu se desparte de Capul său..., care este Domnul Iisus Hristos, Cel ce se roagă pentru noi, Cel ce se roagă în noi, și Care este rugat de noi. El se roagă pentru noi, ca preot al nostru; se roagă în noi, ca Cel ce este Capul nostru; este rugat de noi ca Dumnezeu al nostru... Il rugăm și ne rugăm prin El și ne rugăm în El»¹. Am putea spune, de asemenea, cu Fericitul Augustin, că Biserica întreagă, de la o margine la alta a pămîntului, se roagă ca un singur om, «cu Capul ei și sub Capul ei»².

Asistat de un sprijinitor și mijlocitor atît de puternic, preotul dă deci curs, plin de încredere și de speranță, cererilor sale înaintea lui Dumnezeu, pentru membrii Bisericii. În esență, obiectul acestor mijlociri este ca Sf. Jertfă sau darurile, care au fost primite, să-și facă efectul lor³, adică să se acorde, în schimbul acestor daruri, harul dumnezeiesc, iertarea păcatelor și moștenirea împărăției cerurilor, iar cei vii să fie învredniciți a se împărtăși, fără a cădea în osîndă.

Cum este și firesc, la loc de frunte în aceste mijlociri stau cele pentru intențiile liturghisitorilor⁴ și ale credincioșilor care asistă la slujbă și au adus darurile pentru Sfînta Jertfă, precum și ale tuturor pe care preotul i-a pomenit la proskomidie, sau îi pomeneste nominal chiar acum după sfințirea darurilor: «...Pomeneste (adu-ți aminte), Doamne, pe (de) cei ce Ți-au adus Ție aceste daruri și pe aceia pentru care și prin care și de la care au fost aduse acestea» (Liturghia Sf. Vasile cel Mare). Rugăciunea dipticeilor îmbrățișează în cererile ei nu numai bunurile supranaturale și nepieritoare din ordinea harului și a mîntuirii, ci și trebuințele și nevoile din toate condițiile și situațiile vieții vremelnice ale credincioșilor de pretutindeni, care se găsesc în unitate de credință și împăcați cu Biserica⁵. Obiectul acestor pomeniri, rînduite într-o lungă, amănunțită și impresionantă enumerare în formularul Liturghiei Sf. Vasile cel Mare, se poate

1. Fericitul Augustin, *In Ps. LXXXV*, 1.

2. Idem, *In Ps. LXXXV*, 4, P.L., t. XXXVII, col. 1084.

3. Cf. N. Cabasila, *Explicarea dumnezeieștii Liturghii*, cap. XXXIII, P.G., t. CL, col. 44 A-B.

4. Indată după sfințirea darurilor, diaconul se adresează, chiar, preotului: «Pomeneste-mă (amintește-mă) în sîntele rugăciuni, Părinte», la care preotul răspunde: «Să te pomenească Domnul Dumnezeu întru împărăția Sa...».

5. Vezi Sf. Chiril al Ierusalimului, *Cateheza V*, 8 mistag.

rezuma în formula scurtă din Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur, prin care se cere ca darurile «puse înainte (τὰ προκείμενα, care se află de față), spre binele nostru al tuturor, să le întocmească (ἐξομάλισον, să le potrivească, să le aplice), după trebuința deosebită a fiecăruia...» (prima rugăciune după «Tatăl nostru»...).

Negreșit, Dumnezeu ne acordă oricând harurile Sale, când I le cerem prin mijlocirea Fiului Său, adică pentru meritele Lui. În liturghie însă, milele și îndurățile Sale se revarsă mai bogat, întrucât aici, așa precum remarca Sf. Ioan Gură de Aur, rugăciunile noastre au o putere deosebită nu numai pentru că sînt întărite, însuflețite și susținute de rugăciunile preoților și ale sfinților îngeri, care participă în chip nevăzut la sfînta slujbă, ci mai ales pentru că rugăciunile noastre sînt însoțite și susținute de mijlocirile Fiului lui Dumnezeu, care înfățișează Tatălui Jertfa Sa adusă pentru mîntuirea lumii⁶. De aceea, în rugăciunea dipticelor, se face «amintire de toți înaintea Domnului, în prezența chiar a Trupului și a Sîngelui Său»⁷.

Desigur, nu este în puterea noastră să știm în ce măsură se vor împlini cererile noastre, căci precum nu putem găsi cu mintea un termen de comparație pentru chipul în care darurile se fac sau sînt primite în Trupul și Sîngele Domnului, tot așa nu se poate cunoaște măsura în care ele sînt primite de Dumnezeu⁸. Ne referim astfel la daruri, avînd în vedere sau înțelegînd valoarea morală a actului în sine de oferire sau aducerea darurilor de către credincioși, sau, mai precis, moralitatea, adică gradul lor de pregătire. Prin ele însele, darurile, ca creaturi neraționale, sau neînsuflețite, nu pot fi atinse de păcat, deoarece acesta este o boală a voinței, aparținînd astfel ființelor raționale. Deci, dacă cel ce aduce daruri este păcătos, aducerea lui este zadarnică, întrucît nu-i aduce nici un folos, deși, prin ele însele, darurile nu sînt neplăcute lui Dumnezeu, căci «tot ce a făcut Dumnezeu este bun» (I Timotei IV, 4). Ca atare, nimic nu se opune ca ele să fie bine primite de Dumnezeu, cînd sînt aduse de Biserică, prin liturghisitori (παρὰ ἀγαθῶν ἀνδρῶν, zice N. Cabasila), spre slava Lui și pentru mîntuirea a toată lumea. Ele se sfințesc, adică, sfințind apoi și pe credincioșii care sînt în stare de vrednicie.

Sfințirea darurilor nu poate fi împiedicată de nimic, deoarece ea nu se săvîrșește prin puterea sau virtutea omului și, deci, nu poate fi zădărnicită din pricina eventualelor păcate omenești ale liturghisitorilor. Căci, propriu vorbind, cel ce săvîrșește într-adevăr aducerea nu este preotul, ci harul care sfințește darurile (căci aducerea darurilor este de fapt sfințirea lor). «Preotul liturghisitor nu este decît un slujitor al harului. El nu aduce nimic de la sine însuși și nici nu cutează să facă sau să rostească ceva din propria-i socotință sau judecată». Totul, fie cuvinte, gesturi sau lucruri,

6. Cf. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia III, împotriva anomeilor, despre necuprînsa natură a lui Dumnezeu*, 6, 7.

7. *La divine liturgie méditée par Gogol*. Traduction française faite sur l'original russe par le R.P. Dom Théodore Belpaire, Prieuré d'Amay sur Meuse, 1934, p. 46.

8. N. Cabasila, *op. cit.*, cap. XLVII, col. 469 B.

sînt aduse de el, așa cum le-a primit, adică așa cum i-au fost prescrise de Biserică.

Rezultă deci «lămurit că Sfintele Daruri sfințesc toate și totdeauna pe credincioși, fiind primite întotdeauna de Dumnezeu... Sfințirea credincioșilor este, însă, neapărat condiționată de nîvna sau conlucrarea lor; de aceea, ea poate să fie împiedicată de nepăsarea noastră. Căci harul ne sfințește prin Sfintele Daruri, numai dacă ne-a găsit pregătiți pentru sfințire. Dacă, însă, ne-a aflat nepregătiți, nu ne aduce nici un folos, ci, dimpotrivă, ne pricinuieste o nemăsurată pagubă...»; harul poate fi împiedicat de nevrednicia omenească⁹. Aceasta rezultă și din însuși felul, în care preotul liturghisitor se roagă pentru sine în partea finală a dipticelor din Liturghia Sf. Vasile cel Mare: «Pomeneste (adu-Ții aminte), Doamne, ...și (de) a mea nevrednicie; iartă-mi toată greșeala cea de voie și cea fără de voie și să nu oprești, pentru păcatele mele, harul Sfințului Tău Duh dinspre¹⁰ (ἀπό) darurile ce sînt puse înainte».

Trebuie să admitem, deci, că Dumnezeu, Care cunoaște inimile și cugetele tuturor, va primi darurile noastre și ne va împărtăși de binefacerile Sale în măsura în care noi înșine nu sîntem o piedică prin nepregătirea și puținătatea evlaviei noastre. Acordarea sau neacordarea binefacerilor, care ni se mijlocesc prin Sfînta Jertfă, stă însă în legătură nu numai cu vrednicia ori nevrednicia noastră, ci depind și de gradul în care cererile și dorințele formulate se încadrează în planul Proniei și al economiei divine pentru mîntuirea lumii. Sub această rezervă și în acest spirit se înalță, de altfel, rugăciunile Bisericii, care mijlocește ca «buna cerere și dorire a credincioșilor săi, totdeauna spre bine să o primească» Dumnezeu și «după voia cea sfîntă a Sa să o facă»¹¹.

Fără îndoială, mijlocirile Mîntuitorului pentru noi sînt ascultate întotdeauna de Tatăl Său, Căruia El Îi înfățișează neconținut în Sfînta Liturghie comoara fără preț a meritelor Sale. Se întîmplă totuși uneori ca cererile, pe care Biserica, preoții și credincioșii le unesc cu aducerea Sfîntei Jertfe euharistice să nu se împlinească. Aceasta nu constituie însă un motiv pentru a conchide la ineficacitatea ei, deoarece adesea, precum sublinia Sf. Apostol Pavel, «noi nu știm ce se cuvine să cerem» (Rom. VIII, 26). Jertfa nu rămîne fără efect, întrucît, dacă binefacerile așteptate nu ne sînt acordate sub chipul în care au fost formulate dorințele noastre, Dumnezeu le înlocuiește cu altele ce sînt spre folosul nostru și la timpul pe care El îl socotește potrivit. Dumnezeu ascultă, deci, rugăciunea pe care Biserica o unește cu Jertfa Fiului Său, dar, așa precum observa pe drept

9. N. Cabasila, *op. cit.*, cap. XXXIV, P.G., t. CL, col. 445 A. Pentru penultimele două alineate, vezi idem, *ibidem*, cap. XXXIV, col. cit. și cap. XLVI, col. 468 A, B, D și col. 469 A. Vezi și traducerea Ene Braniște, *Tîlcuirea dumnezeieștii Liturghii*, București, 1946.

10. În acest moment al Liturghiei, prepoziția ἀπό redă ideea de pornire, în legătură cu darurile primate ca punct de plecare a acțiunii de sfințire, iar nu ideea de separație sau de depărtare (de la), ca în serviciul proscomidiei, unde această rugăciune își mai găsește o întrebuintare adecvată.

11. Ectenia pentru cererea și cîștigarea celor de trebuință și de folos.

cuvînt Sf. Grigorie cel Mare, «El vrea să fie iubit mai mult decît lucrurile pe care le-a creat. El voiește să-I cerem cele veșnice mai mult decît pe cele pămîntești»¹². Acesta este și spiritul în care este concepută rugăciunea dipticelor din Liturghia Sf. Vasile cel Mare, prin care se cere pentru faptele bune ale credincioșilor: «Răsplătește-le lor cu bogatele și cereștile Tale daruri. Dăruiește-le lor cele cerești în locul celor pămîntești, cele veșnice în locul celor vremelnice; cele nestrăcioase în locul celor străcioase», pentru a culmina în final: «Pe noi pe toți ne pomenește în împărăția Ta, fii ai luminii și fii ai zilei arătîndu-ne».

2. *Observațiuni privitoare la istoria textului.* Rugăciunea dipticelor este primitivă sau constitutivă, am putea zice, în anafora Liturghiei creștine. Lămurit, însă, despre această veche practică liturgică ne vorbesc Serapion de Thmuis în Evhologhionul său¹³, Sf. Chiril al Ierusalimului, în explicarea Liturghiei Sf. Iacob¹⁴, Sf. Ioan Gură de Aur în Omiliile sale¹⁵, Constituțiile Sf. Apostoli (cartea a VIII-a, cap. 12) etc. Se făceau aci pomeniri chiar pe nume de vii și morți, precum ne lasă să vedem rugăciunea anaforei episcopului Serapion, de la începutul veacului al IV-lea. Se întocmeau și se păstrau în acest scop liste sau pomelnice, în formatul așa numitelor *diptice*, care erau un fel de carnete obișnuite în diferite împrejurări din uzul civil. Cele mai multe din ele erau alcătuite din două coperte de lemn, de fildeș, de aur, de argint sau de alt metal, unite între ele pe o latură, prin niște belciuge sau un fel de mici balamale, pentru ca să se poată deschide sau închide una peste alta. De la această conformație și-a luat și obiectul denumirea de diptice (δίπτυχα = δίς + πτυχή, îndoitură în două; δίς, de două ori + πτύσσω = îndoiesc). Pe fețele lor interioare se înscriau numele de pomenit (viii pe una, iar morții pe cealaltă din cele două coperte), iar cînd șirul acestora era prea lung, se adăugau între cele două scoarțe, încă una, două¹⁶, trei ș.a.m.d. foi de pergament sau de papirus (τρίπτυχα, πεντάπτυχα sau πολύπτυχα), obținîndu-se astfel

12. Sf. Grigorie cel Mare, *Moralia in Iob*, lib. XV, cap. 20.

13. «...Ne rugăm și pentru toți cei adormiți, care sînt pomeniți (după pomenirea numelor): Sfîntește aceste suflete... Primește și (rugăciunile de) mulțumire ale poporului și binecuvîntează pe cei ce au proadus darurile și (rugăciunile de) mulțumire și la tot acest popor dăruiește-i sănătate desăvîrșită, deplinătate și bucurie și toată propășirea sufletească și trupească» etc.

14. Cateheza V mistagogică, 8, 9: «Apoi, după săvîrșirea Jertfei duhovnicești, slujba cea fără de sînge, rugăm pe Dumnezeu în prezența acelei Jertfe de înduplecare, pentru pacea de obște a Bisericilor, pentru buna rînduială a lumii, ...pentru cei ce sînt în boale, ...și aducem această Jertfă pentru toți cei ce au nevoie de ajutor. Apoi facem pomenire și de cei mai dinainte adormiți, mai întîi de patriarhi, de profeți, de apostoli...».

15. «Să plîngem pe morții noștri și să le venim în ajutor din toată puterea noastră... Nu în zadar ne-au lăsat Apostolii obiceiul și porunca: voi știți că, potrivit lor, în Sfintele și înfricoșetoarele noastre Taine, trebuie să se facă pomenirea celor răposați. Ei știau ce folos și ce nemăsurat bine le aduce această pomenire. Într-adevăr, în momentul în care tot poporul binecredincios laolaltă cu ceata preoțească, în picioare și cu mîinile ridicate, aduc înfricoșetoarea Jertfă, cum nu s-ar îndupleca Dumnezeu prin rugăciunile pe care le facem pentru ei? Noi vorbim însă de cei ce s-au sfîrșit în dreapta credință» (*Omilia III, 4 la Epist. către Filipeni*).

16. Cf. H. Leclercq, *Diptyques*, articol în «Dictionnaire d'Arch. chrétienne et de

adevărate caiete sau cărți¹⁷. De la întrebuințarea acestor diptice în cursul rugăciunii de mijlocire după epiclesă s-a ajuns la acceptarea denumirii lor în limbajul liturgic, ca termen tehnic pentru însăși rugăciunea.

În liturghierul bizantin, lista dipticelor se deschide prin pomenirea defuncțiilor și anume începînd întîi cu menționarea diferitelor categorii de membri ai Bisericii triumfătoare («strămoși, Părinți, patriarhi, prooroci, propoveduitori, evangheliști, mucenici, mărturisitori etc.»), această primă parte încheindu-se în cele două Liturghii principale, cu cererea pentru «toți cei mai dinainte adormiți întru nădejdea învierii și a vieții veșnice și-i odihnește pe dînșii, Dumnezeu nostru, acolo unde strălucește lumina feții Tale». În Liturghia Sf. Vasile cel Mare, stilizarea acestei rugăciuni urmează o desfășurare mai logică și scutită de unele confuzii și greutăți de interpretare, pe care le poate ridica redactarea admisă în formularul atribuit Sfîntului Ioan Gură de Aur, pentru următorul pasaj, prin care se face introducerea în textul de mai sus pentru amintirea diferitelor categorii de sfinți, din Vechiul și Noul Testament: «Încă aducem Ție această slujbă duhovnicească pentru (ὕπερ) cei adormiți în credință: strămoși, ...apostoli etc.». Așa însă, precum remarcă Nicolae Cabasila, Biserica nu se roagă pentru sfinți, ci «pentru cei încă nedesăvîrșiți» (cap. XXXII), «care, adică, au răposat fără prea multă siguranță și nădejde de mîntuire» (cap. X). Pentru sfinți, Biserica mulțumește, «pentru că... într-însii Biserica și-a ajuns țelul, văzîndu-și împlinită rugăciunea pentru împărăția cerurilor» (cap. XXXIII)¹⁸.

De altfel, însăși formula dipticelor din Liturghia Sf. Ioan Gură de Aur ne lasă să subînțelegem că jertfa este adusă între altele și pentru motivul că Dumnezeu a ridicat sfinți dintre oameni, pentru ca să se roage pentru noi. Luînd, deci, prilej de aci, în rugăciunea dipticelor din ambele Liturghii, se cere ca Dumnezeu să primească mijlocirile lor pentru noi: «pentru ale căror rugăciuni, cercetează-ne pe noi, Dumnezeule». Sf. Vasile cel Mare ajunge însă în acest punct printr-o formulă mai fericită de introducere, și anume cerînd ca Dumnezeu să ne ajute să ne împărțășim fără osîndă, cu Sfîntul Trup și Sfîntul Sînge ale Fiului Său, pentru ca astfel «să aflăm milă și har împreună cu toți sfinții..., cu strămoșii, Părinții etc.». Începînd încă din prima perioadă a evului mediu, dipticele, ca și întreaga rugăciune a anaferei liturgice se recitează tainic, într-o enumerare sistematizată a tuturor categoriilor de credincioși și în referire la trebuințele specifice stărilor respective. Edițiile de astăzi înscriu încă formule corespunzătoare pentru pomeniri nominale de vii și morți — în taină însă —, «pe cine va voi preotul». Deși edițiile liturghierului nu sînt uniforme în regulile privitoare la acest lucru, totuși cele mai bune dintre ele prevăd pomenirea defuncțiilor în timpul axionului, și anume

liturgie», t. IV, partea I, col. 1045-1170. Vezi și broșura noastră *Diptice sau pomelnice*, Pitești, 1926.

17. Ad. Fortesque presupune că dipticele au fost primele părți din serviciul Liturghiei, scrise în forma cărților. Cf. *La Messe*, traduit de l'anglais par A. Boudinhon, Paris, 1921, p. 152.

18. Nic. Cabasila, *op. cit.*

— așa cum este și logic — în continuarea formulelor generale ale dipticelor pentru cei adormiți, încadrând pomenirea celor vii înăuntrul formulelor generale pentru această categorie, și anume după ecfonisul privitor la chiriarhul locului.

Fără îndoială, în aceste momente este locul potrivit și pentru pomelnicele aduse de credincioși după vîhodul cel mare, dar pentru care acum nu se mai scot miride¹⁹.

Instrucțiunile tipiconale din liturghiere nu se găsesc într-un acord perfect asupra liturghisitorului căruia îi revine sarcina pomenirilor nominale lăsate ad libitum, în cursul rugăciunii dipticelor. Se pare că ea intra îndeosebi în atribuția diaconului. În unele texte ale Liturghiei, pomenirea numelor celor repauzați este prescrisă, dimpotrivă, rolului preotului și anume îndată după formula cu care se încheie amintirea sfinților²⁰. Alte ediții, însă, indică tot aci pomenirea atât de morți cât și de vii în sarcina preotului²¹, pe cînd altele dau același drept diaconului în timp ce cădește în jurul sfintei mese, cînd se cîntă axionul²², și după ecfonisul următor acestui imn²³. Aceasta însemnează că recitarea dipticelor de vii și morți se putea face în trecut, ca și astăzi, atât de preot cât și de diacon²⁴.

19. De la o vreme a început să se practice pe alocurea și la noi obiceiul din Biserica Ortodoxă Rusă de a se scoate părțicele la proscomidiar și pentru numele din aceste pomelnice, ducîndu-le apoi pe sf. disc de pe prestol, pînă la epiclesă, ba uneori pînă înainte de înălțarea Sf. Agneț. O dată însă cu sfințirea darurilor, jertfa este adusă așa încît transportarea de părțicele nu mai are sens. Găsindu-ne deci după epiclesă, în cursul rugăciunii de mijlocire, singurul ritual propriu momentului nu este decît simplele pomeniri nominale în prezența Jertfei euharistice, în rînd cu celelalte diptice. De altfel, după ducerea darurilor pe sfînta masă, scoaterea de miride la proscomidiar, aparținînd unui moment anterior, vine în contradicție cu ordinea, logica și semnificația oficiului, distrăgînd în același timp pe preot de la trăirea acțiunii liturgice. Se cuvine, deci, să se respecte scrupulos fizionomia originală a Liturghiei, ferind-o de desfigurările pe care i le pot aduce pogorămintele ce vin în contradicție cu spiritul ei.

20. Vezi, de exemplu, în Liturghia Sf. Vasile cel Mare, la F. E. Brightman, *Liturgies eastern and western*, vol. I: *Eastern Liturgies*, Oxford, 1896, p. 388; de asemenea, în Liturghia Sf. Ioan Gură de Aur, la Dom Placide de Meester, *La Divine Liturgie*, 3-e éd., p. 78.

21. Vezi, de pildă, Goar, *Εὐχολόγιον, sive rituale Graecorum*, Paris, 1647, p. 78; *Ieraticonul* de Constantinopol, 1895; *Liturghikonul*, edit. de Atena, 1924 etc.; *Liturghierul*, ediția de București, 1902 etc.

22. Goar, *loc. cit.*

23. *Constituția lui Filotei*, codic. 6277-770 M-rea Pantelimon (sec. XIV), la Pan. N. Trembela, *Αἱ τρεῖς λειτουργίαι κατὰ τοὺς ἐν Ἀθήναις κώδικας*, Atena, 1935, pag. 12; *Ierotelestikon*, Atena, 1948, și edițiile Liturghierului românesc, de exemplu, indică pomenirea numelor celor vii de către diacon în timpul axionului, iar a celor răposați, după ecfonisul «Întii pomenește, Doanine, pe P.S. episcopul nostru...».

24. Acest rol al diaconului nu trebuie confundat cu o acțiune sacerdotală. Diaconul își exercită aci numai rolul său specific de ajutor. Acțiunea directă și principală nu este a diaconului nici aci, cum nu este nici atunci cînd toamnă vin la proscomidiar ori arată cu orarul pîinea și vinul în timpul formulelor de instituire și la rugăciunea epiclesei. În cursul rugăciunii dipticelor, diaconul numai rostește numele acelorora cărora le dorește să se facă părtași la roadele Jertfei euharistice aduse de preot, neîndeplinind deci prin aceasta un rol sacerdotal. Acțiunea de pomenire a diaconului se deosebește, prin urmare, esențial de cea îndeplinită de preot, pomenirea făcută de diacon depinzînd de Jertfa adusă de preot și de rugăciunea de mijlocire făcută de el. În cursul acestei rugă-

De o pomenire nominală sub formă de ecfonis, adică în auzul tuturor, nu se bucură decît Prea Sfînta Născătoare de Dumnezeu, în fruntea cetelor Bisericii cerești, iar dintre cei vii numai chiri-arhul locului. Caracterul de privilegiu al acestor două pomeniri este subliniat prin expresiile adverbialle cu care încep formulele respective și anume în primul caz: «*Mai ales pentru Prea Sfînta, curata...*», iar în cel de al doilea «*Întii pomeneste, Doamne, pe...*» (numele ierarhului). Ecfonismul pentru pomenirea Sfîntei Fecioare este același în ambele Liturghii bizantine, cu singura modificare cerută de adaptarea lui la textul deosebit al rugăciunii dipticelor. «*Mai ales pentru (ὕπερ) Prea Sfînta, curata...*» începe formula din Liturghia Sf. Ioan Gură de Aur, în concordanță sintactică cu verbul «(Îți) aducem», din alineatul precedent, în timp ce în cealaltă Liturghie avem: «*Mai ales cu (μετά) Prea Sfînta, curata...*», ca urmare a cererii «ca să aflăm milă și har *cu* toți sfinții!» și, deci, «*mai ales cu Prea Sfînta.. Pururea Fecioara Maria*».

La această din urmă formulă de exprimare a iperduliei, poporul sau corul răspunde cu cîntarea imnului cunoscut sub titlul general de «axion». Se pare că această cîntare s-a instituit aci printr-o trecere în seama poporului sau a corului a unui rol îndeplinit odinioară în taină de către liturghisitori. Manuscrisele ne informează că aceștia adăugau la formula pentru pomenirea Sfîntei Fecioare recitarea troparului: «Bucură-te ceea ce ești plină de dar...»²⁵ sau o dată cu aceasta chiar recitarea altora, ca: «Vrednică ești...» (Ἄξιόν ἐστιν...) și «Te fericim pe Tine toate neamurile»²⁶ ori «Născătoare de Dumnezeu Fecioară...»²⁷ sau «De tine se bucură...»²⁸.

Sugestionați de această practică transmisă de vechimea îndepărtată²⁹, unii autori privesc cîntarea axionului ca o instituție de origine

ciuni, dipticele din seama diaconului reprezintă continuarea vechiului obicei al lecturii numelor făcute uneori de pe anvon, de către acest servitor bisericesc, în auzul preotului care se ruga (vezi *Testamentum Domini*, ed. J. Quasten, *Monumenta Eucharistica et Liturgica vetustissima*, p. 5/239). Pomenirile făcute de diacon în acest moment, ale dipticelor, nefiind de fapt decît ectenii rostite în taină pentru cei morți și pentru cei vii, reprezintă deci un rol pe marginea acțiunii sacramentale a preotului.

25. *Cod. Basilii Falascae* (sec. XIV). Cf. Dom. Pl. de Meester, *Genèse, sources et développements du texte grec de la liturgie de S. Jean Chrysostome*, Roma, 1908, p. 102, n. 3.

26. *Ms. bibl. Sf. Mormint* (Constantinopol), nr. 8/182 (sec. XV). Cf. A. Dmitrievschi, *Εὐχολόγια*, p. 475.

27. *Ms. bibl. Sinai*, nr. 986 (sec. XV). Cf. A. Dmitrievschi, *op. cit.*, p. 162.

28. Aceste tropare erau rostite tainic, după unele manuscrise (Bibl. Naț. Atena: nr. 703 și 759, sec. XVI, 780, sec. XVII), înainte de ecfonismul «*Mai ales pentru Prea Sfînta, curata...*»; după altele (Bibl. Naț. Atena: nr. 752, sec. XVI, 770, sec. XVII, 767, sec. XVIII), în urma acestuia, sau unele tropare înainte, iar altele după acest ecfonis. Un manuscris (nr. 776, sec. XVII, Bibl. Naț. Atena) prescrie după ecfonismul «*Mai ales...*», înălțarea părțicelei Sfîntei Fecioare, probabil sub influența «Rînduiei ridicării Panaghiei». Același manuscris lasă la latitudinea liturghisitorului să zică sau nu și «Botezătorule al lui Hristos», precum și «Rugați-vă pentru noi», în legătură cu pomenirea Sfîntului Ioan Botezătorul și a Sfinților Apostoli. Cf. Pan. N. Trembela, *op. cit.*, pp. 116-117.

29. Troparul «Bucură-te ceea ce ești plină de dar» se găsește întrebuițat și în textul bizantin al Liturghiei Sfîntului Iacob. Cf. F. E. Brightman, *op. cit.*, p. 56. În această

apostolică³⁰. Ca imn intonat de popor însă, ea își are originea într-o epocă mai nouă. Cu alte cuvinte, s-a statornicit obiceiul ca strana sau corul să intoneze cu voce tare unul din troparele rostite în taină de liturghisitor. Dintre ele, a intrat în uz pentru zilele de duminică, imnul «Vrednică ești...» sau «Cuvine-se ou adevărat...». La sărbătorile împărătești însă, se întrebuintează în chip de axion irmosul odei a IX-a din Canonul sărbătorii, care este consacrat de obicei Sfintei Fecioare. Prin faptul că manuscrisul Barberini (336) indică pentru cor în Liturghia Sf. Ioan Gură de Aur, irmosul cântării a IX-a din Canonul Botezului Domnului: «Nu se pricepe limba a Te lăuda după vrednicie...», am putea deduce că, la origine, funcția de axion a îndeplinit-o irmosul odei a IX-a din Canonul zilei. La originea întrebuintării sale liturgice, chiar axionul duminical a început numai cu partea a doua, adică cu «Ceea ce ești mai cinstită...», care este irmosul cântării a IX-a din trioda deniei din Joia Mare. Sub forma de astăzi, adică întregit cu partea de la început, apare numai de la finele veacului al X-lea înapoi³¹.

Pomenirile nominale se încheiau odinioară cu strigarea diaconului înainte și după efonisul pentru pomenirea episcopului eparhiei: «Și pe cei pe care îi are în minte fiecare și pe toți și pe toate»³² (adică pe toți credincioșii-bărbați și pe toate credincioasele-femei). Edițiile grecești de astăzi ale Liturghierului³³ mențin încă această propoziție, pe care o recomandă și instrucțiunile din serviciul arhieresc publicat la finele Liturghierului de București, din 1887. Unele ediții ale Liturghierului român din veacurile al XVIII-lea—XIX-lea prescriu diaconului formula: «Și pentru toți și pentru toate»³⁴. Din ea n-a mai rămas însă în practica curentă de la noi decât răspunsul «Și pe toți și pe toate», pe care îl dă corul, așa precum, de altfel, se obișnuia în unele Biserici încă din veacurile al XII-lea—XIII-lea³⁵.

În oricare din extinderea lor formală, aceste propozițiuni liturgice indică unul din momentele și chipurile în care se exercită în Liturghie preoția spirituală, cu care credincioși se alătură la preoția sacramentală externă a liturghisitorilor, după ce, prin puterea primită de aceștia la hirotonie, s-a săvârșit sfințirea darurilor. Precum se vede din chiar aceste formule, credincioșii își exercită preoția lor spirituală prin asociere la

Liturghie, după efonisul preotului pentru amintirea Sfintei Fecioare, poporul răspunde: «Pomeneste, Doamne Dumnezeu nostru» (vezi ediția Liturghiei Sfintului Iacob, fratele Domnului, tipărită în 1912 la Ierusalim, cu aprobarea patriarhului Damian I; vezi și Dom B.-Ch. Mercier, *La liturgie de Saint Jacques*, édition critique du texte grec..., în R. Graffin, *Patrologia Orientalis*, t. XXVI, fasc. 2, Paris, 1946, precum și ediția greacă a *Liturghiei Sf. Iacob, fratele Domnului*, Alexandria 1931.

30. Bingham, *Antiquitates eccles.*, lib. XV, t. VI, p. 38.

31. Vezi lucrarea noastră *Despre poezia imnografică din cărțile de ritual și cântarea bisericească*, București, 1937, pp. 176-179.

32. Ea era în uz înainte de veacul al XI-lea, deoarece o găsim în versiunea latină a lui Leon Thuscus.

33. A se vedea, de pildă, edițiile de Atena, 1912, 1924, 1948 (Ierotelestikon).

34. Ca, de pildă ediția Rîmnic, 1733, 1747; Blaj, 1756, 1775, 1807; București, 1741 și 1780.

35. Codic. 662 Bibl. Națion. Atena. La Pan. N. Trembeța, *op. cit.*, p. 12.

sacerdoțiul preoților și prin mijlocirea acestui sacerdoțiu. Jertfa euharistică a Trupului și Sîngelui Domnului este oferită de întreaga comunitate — «(Îți) *aducem* această slujbă duhovnicească...» —, însă prin mijlocirea liturghisitorilor sau, mai exact, este adusă de aceștia în numele tuturor și pentru întreaga comunitate. În timpul rugăciunii dipticelor, Jertfa euharistică este adusă sau oferită atît pentru cei prezenți cît și pentru cei pe care aceștia îi reprezintă înscriindu-i pe listele de pomenire date preotului, o dată cu predarea darurilor materiale pentru proscomidie. Cei ce se găsesc prezenți în acest moment al dipticelor, trebuie să se unească la rugăciunea de mijlocire a liturghisitorilor, readucîndu-și în minte, în gînd sau în memorie și pe aceia pentru care ei au cerut sau doresc să fie adusă Sfînta Jertfă, dar pe care liturghisitorii nu-i pot pomeni nominal.

De altfel, nu este greu de văzut că această rememorare în gînd, recomandată de diacon credincioșilor în cursul rugăciunii de mijlocire a preotului, în prezența Sfîntei Jertfe euharistice, precum și răspunsul «Pe toți și pe toate» generalizat în practica mai nouă, reprezintă forme condensate de stilizare, adoptate cu vremea, ca mai corespunzătoare caracterului solemn al oficiului Liturghiei, în locul practicii din Biserica veche, cînd «toată mulțimea oamenilor se strecura cu mare tăcere în jurul altarului și asculta în timpul citirii dipticelor...»³⁶. În unele locuri, aceste diptice erau citite de diacon, sus pe amvon.

Rugăciunea de mijlocire se încheie în cele din urmă cu cereri pentru miluitori și binefăcători, în Liturghia Sf. Ioan Gură de Aur, iar în cea a Sfîntului Vasile cel Mare, pentru a ni se dărui pacea și dragostea lui Dumnezeu. Sfîrșitul rugăciunii anaforei îl face în ambele Liturghii ecfonisul: «Și ne dă nouă cu o gură și cu o inimă a slăvil și a cînta prea cinstit și de mare cuviință numele Tău: al Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh, acum și pururea...», la care corul răspunde: «Amin!». Astfel, lauda și doxologia care, mai ales în anafora Sf. Vasile cel Mare, erau îndreptate către Dumnezeu ca Tată, devin în acest ecfonis final expresia adorației «Sfîntei Treimi».

3. *Aspectul eclesiologic³⁷ sau comunitar al rugăciunii dipticelor.* În rugăciunea dipticelor, mai mult decît în alte părți ale ei, Liturghia se afirmă în fapt nu numai ca o rugăciune comună sau a tuturor, ci și pentru toți. Într-adevăr, rugăciunea dipticelor se înfățișează ca o excelentă și neegalată formă de solidaritate, caritate și asistență mutuală. «După

36. Vezi mai departe nota 49.

37. Termenul are la bază substantivul grec ἐκκλησία. Derivînd din verbul ἐκκαλέω-ω (a chema pe cineva să vină), substantivul ἐκκλησία, care în greaca păgînă însemna *adunarea poporului*, desemnează în sens creștin *adunarea credincioșilor* sau *a poporului creștin*, dintr-o comunitate sau biserică locală, dar mai ales a poporului lui Dumnezeu, adică totalitatea dreptcredincioșilor ca membri ai împărăției cerurilor.

Sub denumirea de *eclesiologie* se înțelege, deci, doctrina despre Biserică, privită ca organism sau comunitate concepută în dimensiuni ecumenice, pînă chiar dincolo de țările cosmosului și considerată ca Trup mistic al lui Hristos. Axa și punctul central al eclesiologiei rezidă în *ideea de unitate* și în *conștiința de comunitate în Hristos*, care stăpînesc sufletele membrilor Bisericii și le articulează laolaltă în timp și spațiu.

cum Jertfa lui Hristos a fost adusă pentru toată lumea, așa și Jertfa euharistică se aplică la lume. De aceea, după sfințirea darurilor, liturghisitorul se roagă lui Dumnezeu pentru sfințirea tuturor celor ce se vor împărtăși dintr-însele, precum s-a rugat și la proskomidiar, cu deosebirea însă că ceea ce s-a făcut în lucrările proscomidiei în mod figurat și spiritual, se săvârșește acum tainic și real»³⁸.

Anume, ne rugăm lui Dumnezeu ca mai întâi «pe noi pe toți, care ne împărtășim dintr-o Pîine și dintr-un Potir, să ne unească unul cu altul, prin împărtășirea aceluiași Sfînt Duh» și, totodată, «să aflăm milă și har împreună cu toți sfinții, care din veac l-au bineplăcut: cu strămoșii, Părinții, patriarhii, proorocii, Apostolii, propovăduitorii, evangheliștii, mucenicii, mărturisitorii, dascălii și cu tot sufletul drept ce s-a săvârșit în credință», dar «mai ales cu Prea Sfînta, curata, prea binecuvîntata, slăvita Stăpîna noastră, de Dumnezeu Născătoarea și Pururea Fecioara Maria; cu Sfîntul Ioan proorocul înaintemergătorul, cu sfinții, slăviții și întru tot lăudații Apostoli, cu sfîntul a cărui pomenire se săvârșește și cu toți sfinții». Afirmăm în acest chip, pe de o parte, că sfinților li s-a acordat deja sfințirea de la jertfa răscumpărătoare a lui Hristos și, în același timp, că Jertfa euharistică unește într-un singur Trup tainic al lui Hristos pe toți care se împărtășesc și s-au pomenit în prezența ei. Această relație tainică a dreptilor cu membrii nedesăvârșiți ai Bisericii, le aduce acestora din urmă ajutorul rugăciunilor membrilor Bisericii cerești, în care scop se și roagă preotul: «pentru ale căror rugăciuni, cercetează-ne pe noi, Dumnezeule».

Se mijlocește apoi ca Dumnezeu, «Cel ce știe pe fiecare și cererea lui, casa și trebuința lui» (Sf. Vasile cel Mare), să acorde harul corespunzător fiecărei situații. În această intenție, se face amintire de toți înaintea Domnului, precum s-a spus mai înainte, dar mai întâi de «toți cei mai dinainte adormiți întru nădejdea învierii și a vieții veșnice», pomenindu-se chiar pe nume, dar în general «pe toți și pe toate», într-o lungă mențiune de categorii sociale, profesionale și stări, începînd cu cei ce se află la slujbă și continuîndu-se cu ierarhia bisericească și căpeteniile politice — «toată cîrmuirea și pe frații noștri din dregătorii și toată oastea» — și pînă la locuitorii din cetăți, orașe și sate, care se nevoiesc în variatele aspecte ale luptei și strîmțorărilor acestei vieți: «în călătorii pe uscat, pe apă și prin aer, și în orice fel de necaz, nevoie și strîmțorare», în deznădejde, în suferință de boli, în văduvie, în slăbiciunile vârstei înaintate, în slăbiciune de suflet, în viață virtuoasă, «pentru cei ce ne iubesc și ne urăsc», în sfîrșit pentru toți cei din «sfînta, soborniceasca și apostoleasca Biserică, cea de la o margine pînă la cealaltă a lumii», care n-au fost menționați din neștiință sau uitare ori pentru mulțimea numelor, dar «care au nevoie de mila și ajutorul lui Dumnezeu»³⁹.

38. Cf. *Liturgica...*, trad. romînă de Iconom N. Filip, București, 1899, p. 270, precum și dr. V. Mitrofanovici și dr. Teodor Tarnavski, *Liturgica...*, 1909, p. 523.

39. Vezi prima rugăciune de la proscomidie și rugăciunea dipticelor din Liturgia Sfîntului Vasile cel Mare.

Prin aceste pomeniri, rugăciunea dipticelor adună, precum vedem, la altarul lui Dumnezeu întreg universul creștin, ca să fie toți una, un trup cei mulți care gustă dintr-aceeași Pîine și dintr-aceiași Potir al împărtășirii, sau se adună ori sînt recomandați în prezența Trupului euharistic al Domnului. Deja la proskomidie, comunitatea Bisericii a fost simbolizată prin figura concretă formată din particulele așezate în jurul Sf. Agneț pe disc, în care precum țilcuia Simion, arhiepiscopul Tesalonicului, «vedem pe Iisus însuși și toată Biserica Lui, una». Din concepția aceasta întreținută prin pomenirile de obște, generale sau universale, a rezultat numirea de *sobornic*, ce se dădea, pînă către începutul veacului trecut chiar, pomelnicilor de la proskomidie, în care se găsea integrată o rugăciune aproape identică cu cea a dipticelor. Prin pomenirea numelor și a diferitelor categorii, de la Adam pînă astăzi, se sensibiliza în conștiințe unitatea în Hristos a *soborului* întregii Biserici, comunitatea universală sau sobornicitatea ei⁴⁰.

Prin rugăciunea dipticelor îndeosebi, Liturghia asigură viața și respirația vie a Bisericii. Unitatea și comunitatea bisericească apar aici în toată măreția și plinătatea ei de Trup mistic al lui Hristos, cu toate membrele care îl compun și încheieturile în care se articulează. Un organism viu care, însuflețit de Duhul lui Hristos, respiră în pacea și în dragostea Lui și a unuia către altul. Cei de pe pămînt, avînd într-ajutor pe prea fericiții din ceata sfinților, se roagă unii pentru alții, pentru frații lor vii și repauzați de pretutîndeni și din toate generațiile, iar pentru toți laolaltă Capul lor Hristos, Care, prin Jerifa liturgică, unește într-un trup cele două părți ale Bisericii, a celei cerești și a celei pămîntești. Hristos este, deci, în Biserică, precum Tatăl este în Hristos, ca iubirea cu care Tatăl a iubit pe Fiul să fie în ei și El în ei (Ioan XVII, 21, 23 și 26).

Biserica este pusă astfel în mișcare pentru a se afirma în viața Duhului și în unitatea dragostei. De aceea, pe drept cuvînt, Alexei Homiacov, califică rugăciunea unora pentru alții cu numele de «sîngele Bisericii»⁴¹, ea fiind seva prin care Biserica își afirmă vitalitatea. Prin ea, «cei morți și Biserica din cer, aceea a transfiguraților, intră într-un raport organic foarte intim cu credincioșii, care rămîn pe pămînt, toți uniți prin «potirul euharistic»⁴², în care rugăciunea dipticelor sau a pomenirilor îi unește prin harul lui Hristos într-o strînsă comuniune, iar prin El cu Dumnezeu - Tatăl și cu Sfîntul Duh, în care se desăvîrșește unitatea și comunitatea bisericească.

În Liturghie, deci, «eu nu sînt singur; sînt unit în Duhul Sfînt cu toți frații mei, care au trăit pretutîndeni și în toate timpurile». Prin întîlnirea cu Hristos în Liturghie, «omul nu este un izolat..., ci se află unit

40. Vezi *Sobornicul sau Pomelnicul Mitropoliei Ungro-Vlahiei* din anul 1661, publicat în rev. «Biserica Ortodoxă Romînă», an. XIII (1890), nr. 12, p. 689. Cf. C. Bobulescu, *Obirșia molitvei pentru morți de la poscomidie...* (extras din «Revista de Istorie bisericească», nr. 2 și 3, iulie-decembrie 1943), p. 4, n. 2, pp. 23 și 24.

41. *Opere* (în rus.) t. II, 1867, pp. 18-20, Apud Nicolas Arseniev, *L'Eglise d'Orient*, Prieuré d'Amay sur Meuse (rev. «Irenikon», colect. IV, 1928, nr. 3-4), p. 70.

42. Idem, *ibidem*, p. 68.

cu tot universul creștin, cu Apostolii, cu sfinții, cu frații în Hristos, cu morții și cu viii... Sîntem rasa unică a lui Hristos»⁴³. Este întreaga umanitate creștină, care, precum zicea Fericitul Augustin, ca «un singur om se întinde pînă la sfîrșitul timpurilor și membrele lui strigă mereu»⁴⁴. Rugăciunea dipticelor ne aduce într-un chip impresionant de viu, în planul luminos al conștiinței, toate părțile componente ale comunității bisericești, în dimensiunile universalității ei crono-spațiale. De aceea, după părerea noastră, unei astfel de rugăciuni nici un titlu nu-i este mai potrivit ca acela de *rugăciunea eclesiologică* a Liturghiei. Cît de viu era întreținut prin ea sentimentul de comunitate, în timpul primelor patru-cinci veacuri creștine, cînd era rostită aproape în totalitatea ei solemn și în întregime în auzul credincioșilor, iar nu în taină, cum s-a luat obiceiul după aceea? «Nimeni nu se roagă aci pentru sine, ci fiecare se roagă în conștiința că e un simplu membru din Trupul lui Hristos... O parohie, o biserică, oricît de mică, este nu numai parte, ci și icoana întregii Biserici nedespărțită de unitatea și plinătatea ei. În fiecare Sfîntă Liturghie există și se simte Biserica întreagă»⁴⁵ de pretutindeni și de totdeauna. În Jertfa euharistică și în rugăciunea eclesiologică, fiecare comunitate parohială, cu viii și morții ei și cu toți sfinții calendarului, este prezentă în Liturghiile ce se săvîrșesc în aceeași zi sau în oricare altă zi în toate bisericile din lume, așa precum acestea sînt la fel unite în Liturghia celei mai modeste biserici dintr-un cătun izolat. Comunitatea creștină sălășluiește și se afirmă, deci, în conștiința fiecăruia și a tuturor, prin Liturghie și îndeosebi prin Sfînta Jertfă euharistică și prin rugăciunea dipticelor, care o însoțește⁴⁶. Așa se explică pentru ce Sf. Ignatie Teoforul numea pe credincioși «naofori» (ναοφόροι), adică purtători de biserică⁴⁷.

Liturghia administrează un prețios învățămînt cu privire la criteriul ecumenicității Bisericii, atunci cînd ea nu acceptă în comunitatea dipticelor din rugăciunea eclesiologică decît pe «episcopii ortodocși», adică (pe cei) «care învață drept (ortodox) cuvîntul adevărului», iar dintre laicii creștini numai pe «cei care s-au săvîrșit în credință», și pe «cei ce cu credință» viețuiesc în toate orașele și satele, adică numai pe aceia care, prin unitatea de credință, prin pace și unire în dragoste realizează, susțin și întăresc unitatea creștină în aducerea Sfintei Jertfe. Uniunea morală cu Biserica și cu toți sfinții ei constituie un semn de ortodoxie, care, în practică, este demonstrat prin împărtășirea laolaltă de efectele Jertfei euharistice, despre care formula liturgică a pomenirii înseamnă o mărturie publică. La cei ce subminează unitatea comunității creștine prin schismă ori erezie, rugăciunea dipticelor nu se referă decît în chip indirect, dar

43. K. Pileger, *La gnose de Berdjajev*, rev. «Irenikon», t. IX (1932), nr. 3 (mai-iunie), p. 22.

44. Fericitul Augustin, *In Ps. LXXXV*, P.L., t. XXXVII, col. 1085.

45. Ref. în rev. «Raze de lumină», an V (1933), nr. 3 (mai-iunie), pp. 228-229.

46. Cît s-ar înviora simțul nostru de comunitate, dacă s-ar putea da dezlegare de a se repune în funcțiune, măcar demonstrativ, în păresimi, puterea comunitară a acestei rugăciuni din Liturghia Sf. Vasile cel Mare, printr-o rostire solemnă, în auz, a întregii rugăciuni a Sfintei Jertfe (anaforă)!

47. Sf. Ignatie Teoforul, *Epistola către Efeseni*, IX, 2, P.G., t. V, col. 652.

tot în spirit eclesiologic, și anume ca ei să fie reintegrați prin ajutorul harului în Trupul tainic al lui Hristos: «...pe cei rătăciți îi întoarce și-i împreună cu sfânta Ta sobornicească și apostolească Biserică... Fă să înceteze dezbinarea Bisericilor, ...răzvrătirile eresurilor strică-le degrab cu puterea Sfântului Tău Duh» (Sf. Vasile cel Mare).

Negreșit, unitatea Trupului tainic al lui Hristos se înfăptuiește mai întâi prin contopirea oamenilor în unitatea vieții harice; această unitate ar rămâne însă ceva fluidic, dacă nu s-ar sprijini pe unitatea mărturisirii dogmelor Bisericii, pe o profesiune publică a credinței. Formulate sub asistența Sfântului Duh, dogmele susțin conștiința ecumenică a Bisericii pe linia neîntreruptă a Sfintei Tradiții, care, în definitiv, este tot o «unitate în Duh» sau «memoria ei harismatică»⁴⁸. «Naofori» sau purtători ai unității Bisericii în conștiința lor nu sînt decît aceia care păstrează legătura Duhului prin unitatea de credință exprimată în dogmele Bisericii. Ieșirea din această unitate dogmatică sau, uneori, numai bănuiala atrăgea în trecut scoaterea numelor de pe lista dipticelor din rugăciunea eclesiologică, ceea ce echivala cu excomunicarea sau scoaterea din comunitate⁴⁹.

În spiritul dipticelor, comunitatea se întemeiază pe un fundament liturgic — pe Taine —, adică pe har și pe credință, adică pe dogme. Înainte de orice, deci, comunitatea constă «în comunitatea de viață supranaturală a dogmei și a harului, care face să se sălășluiască în spirit și în inimă o comoară prețioasă: omogenitatea concepției și a cugetării, comunitatea sensibilității, a simțirii și a voinței»⁵⁰. În exterior, această comunitate se manifestă în primul rînd prin comunitatea acțiunilor culturale, Biserica devenind astfel o comunitate văzută, iar nu mărginită numai la o simplă existență invizibilă, în adîncul conștiinței, așa cum cred îndeosebi protestanții. Astfel, unitatea și universalitatea Bisericii se manifestă, între altele, «în rugăciunea iubirii obștești»⁵¹, care este realmente un *act* sau o *faptă* de solidaritate și de asistență mutuală. În ru-

48. Ref. în rev. «Raze de lumină», an. V (1933), nr. 3 (mai-iunie), p. 226.

49. Un document din veacul al VI-lea ne informează că credincioșii dădeau o mare atenție acestor liste de comunitate pe care le urmăreau cu un deosebit interes. După ce se încheia pomenirea Părinților, participanți la primele patru sinoade ecumenice, și se făcea amintirea nominală a episcopilor în viață, de la principalele Scaune ale Bisericii, poporul exclama solemn: «Slavă Ție Doamne, slavă Ție» (*Concilium Constantinopolitanum sub Mena, anno Domini DXXXVI... contra Anthimum etc., Actio V*; la Joannes Harduin, *Acta Conciliorum et epistolae decretales...*, t. II, col. 1340).

Toate schismele declarate între Biserica Romei și cele de Răsărit (Constantinopol și Antiohia), îndeosebi după Sinodul de la Laodicea, și în urma certelor monotelite și iconoclaste, s-au tradus prin ștergerea numelor episcopilor Romei din lista dipticelor (cf. L. Duchesne, *Autonomies ecclésiastiques. Églises séparées*. Ed. II, Paris, 1905, pp. 164-165). S-a uzat pînă la abuz de o astfel de măsură. Astfel, în urma exilării sale de către împărat, Sf. Ioan Gură de Aur însuși a fost șters din dipticele Bisericilor patriarhale din Alexandria, Antiohia și Constantinopol și, cu toată intervenția Papei Inocențiu I, reabilitarea pomenirii Sfântului Ioan Gură de Aur nu s-a făcut decît după moartea lui. (Cf. Erich Gaspar, *Geschichte des Papstums von den Anfängen bis zur Höhe der Welt Herrschaft*, vol. I, 1930, pp. 320-321).

50. Hrysostomus Panfoeder, *Die Kirche als liturgische Gemeinschaft*, pp. 107-108.

51. Idem, *ibidem*, p. 139.

găciunea eclesiologică, în care vine la expresie asistența mutuală a tot ce este suflet creștinesc, «duhul iubirii este cel care se roagă» în noi. Ea îl înmulțește chiar și-l sporește, căci rugându-ne unii pentru alții chiar pentru vrăjmași («...adu-Ți aminte, Doamne, ...de cei ce ne iubesc și de cei ce ne urăsc pe noi...»), ajungem să ne eliberăm interior de tot ce ne desparte: de ură, de egoism și de orice sentiment josnic. De aceea, Sf. Ignatie Teoforul îndemna pe credincioși: «Rămâneți tari în unirea voastră și în rugăciunea de obște»⁵².

Este însă un mister adânc, așa cum remarca un distins teolog, că unitatea cerută cu căldură așa de duios și de stăruitor de Domnul, în rugăciunea Sa arhierască, nu s-a realizat și nu s-a întărit fără multă rugăciune, nici prin claritatea cuvântului și a înțelepciunii Lui, nici prin credința răscolită de minunile Sale, nici numai prin porunca iubirii, nici numai prin Botez și Sfânta Euharistie, ci a fost nevoie de o adâncă, de o răscolitoare și mișcătoare rugăciune din partea Sa, pentru acest deosebit dar și har al unității. A contopi inimile oamenilor în iubire și în armonie și a le păstra într-un singur trup și o singură unitate, aceasta este, precum se vede, ceva neasemănat de greu. Rugăciunea Mântuitorului rămîne nu numai un prototip pentru toți oamenii și pentru toate timpurile, ci și un pătrunzător avertisment spre a uni necontenit rugăciunea lor cu rugăciunea de Mare Preot al lui Hristos, pentru ca Tatăl să țină pe ai Săi într-o unitate desăvîrșită⁵³. De aceea, o astfel de unitate, Liturghia o imploră în cele din urmă, prin ecfonisul de la sfîrșitul rugăciunii sale eclesiologice, ca un dar de sus⁵⁴: «Și ne dă nouă, cu o gură și cu o inimă a slăvi și a cînta prea cinstit și de mare cuviință numele Tău: al Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh ...». Acest ecfonis urmează ca finalul cel mai firesc și logic al unei rugăciuni al cărei scop este, între altele, adîncirea în conștiințe a unei unități de concepție și de cugetare, de iubire și de solidaritate. Pentru o cumunitate, ai cărei membri sînt uniți prin Duhul lui Hristos, care sălășluiește în fiecare din ei, nu se poate concepe decît o singură simțire și același fel de exprimare. O astfel de dispoziție sau stare de spirit este, de altfel, indispensabilă, precum sublinia Gherman, arhiepiscopul Constantinopolului, în vederea Sfîntei Împărtășiri, de care credincioșii trebuie să se apropie în curînd, «uniți cu legătura dragostei»⁵⁵.

Pr. proj. PETRE VINTILESCU

52. Sf. Ignatie Teoforul, *Epistola către Tralieni*, XIII. Pentru ultima parte a acestui paragraf, vezi lucrarea noastră *Funcțiunea eclesiologică sau comunitară a Liturghiei*, București, 1946, pp. 15-20.

53. Vezi și Raphael Molitor, *Ut omnes unum sint*, herausgegeben von der Abtei St. Joseph zu Gerleve, Münster (Westf.), 1939, pp. 19-20.

54. Sf. Ap. Pavel privește într-adevăr ca un dar divin realizarea acestei omogenității a cugetelor, cînd scria creștinilor din Roma: «Și Dumnezeuul răbdării și al mîngîierii să vă dăruiască putința să fiți uniți între voi în cugete, după învățătura lui Hristos Iisus, ca într-un cuget și cu o gură să slăviți pe Dumnezeu, Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos» (Rom. XV, 5, 6).

55. Gherman I, arhiepiscopul Constantinopolului, *Theoria mistică...*, P.G., t. XCVIII, Col. 440 D.

ÎN TRECUTUL BISERICII NOASTRE

VIATA MÎNĂSTIREASCĂ ÎN ȚARA ROMÎNEASCĂ ÎNAINTE DE ANUL 1370

«Sub conducerea Bisericii s-au organizat principalele centre de activitate cărturărească și artistică ale evului mediu, care au fost timp de cîteva veacuri marile mînăstiri».

(*Istoria Romîniei*, II, p. 170, Edit. Acad. R.P.R., 1962).

În prima jumătate a veacului nostru, cînd se spunea că «...în vremea cînd poporul bulgar trăia sub necurmată iurică de turci [în a doua jumătate a secolului al XIV-lea], mai mulți din călugării bulgari învățați de atunci și-au năpustit patria și au mers în Romînia și în Serbia. Acolo au întemeiat biserici și mînăstiri — noi vetre de cultură bulgară»¹; sau că «în a doua jumătate a secolului al XIV-lea fu introdus la noi de la vecinii slavi de peste Dunăre, care-l luaseră și ei de la bizantini, călugărismul, viața călugărească»²; sau că «Nicodim este întemeietorul mînăstirii în Țara Romînească»³; ori că «cele dintîi schituri și mînăstiri de la noi s-au clădit tîrziu, în a doua jumătate a secolului al XIV-lea, sub influența Athosului, însă nu direct ca la sîrbi și bulgari, ci prin mijlocirea lor»⁴,

1. „По онова време [втората половина на XIV векъ], когато българскитъ народъ живѣлъ въ востояненъ страхъ отъ турцитъ, мнозина отъ тогавашнитъ образвани българн-монаси сж напуцали родната си и отивали въ... Ромъния. Тамъ те основавали Храмове и манастири-нови стрѣдница на българска култура...“ Dr. V. Sil. Kiselkov. *Патриарха Евтимий София*, 1939, pp. 308-309. Idem, *Проучки и очерти въ старобългарска литература*. Гофя 1956, p. 155. Издание на българската Академия на науките.

2. N. Dobrescu, *Intemeierea Mitropoliilor și a celor dintîi mînăstiri din țară*. București, 1906, p. 59; Idem, *Din istoria Bisericii romîne, Secolul al XV-lea*, București, p. 38.

3. P.P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrîn*, București, 1943, p. 153.

4. Preoții profesori dr. Gheorghe I. Moisescu, dr. Ștefan Lupșa, dr. Alexandru

— atunci, zic, titlul acestei osteneți ar fi părut nepotrivit. Azi însă când documente scrise și arheologice dovedesc ființa vieții mănăstirești în Țara Românească înainte de venirea sfântului Nicodim de la Tismana⁵, cele spuse mai sus cer o neapărată întregire menită să dea altă față problemei, — scop pe care-l urmărește osteneala noastră.

Adevărat, cea dintâi mănăstire din Țara Românească cunoscută documentar este Vodița (1370); cea zidită din material trainic, ascultând de un egumen canonic, având un statut canonic juridic (*autodespotie* sau *samovolastie*, cum zice în documente) răspicat rostit în hrisovul de întemeiere, și înzestrată de voievodul țării cu bunuri și privilegii⁶. Adică, Vodița este prima noastră mănăstire care se poate încăputa în definiția unui sfânt lăcaș aghiorit de acest soi: «Mănăstire înțelegem clădirea a cărei scop este trăirea laolaltă a călugărilor, după rânduielei mai din năpinte definite, pentru a se putea ajunge prin viață călugărească la desăvârșire în virtuțile creștine»⁷. Totuși în Țara Românească viața de mănăstire nu începe o dată cu mănăstirea zidită în 1370 pe apa Vodiței; și Sfântul Nicodim nu este întemeietorul vieții mănăstirești la noi. De bună seamă el poate fi socotit organizatorul, ori mai drept reorganizatorul (așa cum va fi în secolul al XVIII-lea Paisie Velicikovschi) acestei vieți în țara noastră, după izvod bizantin-athonit, potrivit suflului duhovnicesc al veacului al XIV-lea. Firește, ispravă mare, dar atît; pentru că în Țara Românească era viață mănăstirească și înainte de anul 1370.

Mărturia acestei spuse se află în chiar actul sinodului Patriarhiei Ecumenice pentru întemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei (1359 mai), unde poruncește ca nu numai laicii și clericii din Țara Românească să asculte de mitropolitul Iachint, ci și *ieromonahii*⁸. Deci când Iachint a venit la Argeș (1359), a găsit acolo *călugări* și cel puțin o mănăstire, în care și-a pus scaunul de mitropolit al Ungrovlahiei. S-ar putea bănui că Patriarhia Ecumenică știa de viața călugărească din Ungrovlahia, din informațiile culese de la călători înainte de mutarea lui Iachint la Argeș ori și mai probabil, din «scrisorile» prin care Nicolae Alexandru Vodă (1352-1364) îi ceruse înființarea unei mitropolii la Argeș. Noi însă mai

Filipașcu, *Istoria Bisericii Române*, «Manual pentru Institutele Teologice», București 1957, vol. I, p. 201.

5. În *Analele sîrbești* unde se vorbește de moartea Sfântului Nicodim, se spune: «ВЪ ЛѢТО 6914 ПРЕСТАВИАСЕ НИКОДИМЪ ГРЪЧИНЪ НА РОЖДЕСТѢ ХРИСТОВО» = «În anul 6914 s murit acest Nicodim Grecul (s.n.) în ziua Nașterii lui Hristos». Ilarion Ruvaratz, *POP NICODIM der erste Klostergründer in der Walachei* († 1406), în «Archiv für slavische Philologie», XI—1888, pp. 354-355. Cităm după traducerea românească din rev. «Biserica Ortodoxă Română», XII-1899, p. 895.

6. Academia Republicii Populare Române, *Documentele privind istoria României*, Veacurile al XIII-lea, XIV-lea și XV-lea. B. Țara Românească (1242-1500. Editura Acad. R.P.R., 1953, p. 27. Mai departe cităm: *Documente*. B. vol. și p.

7. «Μοναστήριον ἐνοοῦμεν τὸ ἔδρυμα τοῦ ὁποῖου σκοπὸς εἶναι, ἡ συνβίωσις μοναχῶν κατὰ Κανόνας ἐκ τῶν προτέρων καθωρισμένους ὅπως καταστῆ ἐφικτὴ, ἢ διὰ τοῦ μοναχικοῦ βίου ἐν Χριστιανικῇ ἀρετῇ Τελειώσει». Dem. A. Petrakakos, *Τὸ μοναχικὸν πολιτεῖμα τοῦ Ἁγίου Ὁρσους Ἁθῶν*. Athenis 1926, § 7, X, 1, p. 129. Apud P. Placidus de Meester, *De monachica statu iuxta disciplinam byzantinam*, Vatican 1942, p. 99.

8. *Documente*. B. Sec. XIII-XV, p. 14.

credem că însuși patriarhul Calist I (1350-1354 și 1356-1364), personal, știa că este viață mănăstirească în Țara Românească încă mai înainte de a se fi suiat pe scaunul icumenic. O aflase de la călugării români care începuseră să se ducă cu duiumul la Athos, pe când și el se afla acolo călugăr în Mănăstirea Ivirului. Sau o știa în chip neîndoielnic prin călugării români duși la *Paroria*⁹ să învețe noimele isihasmului de la marele dascăl Grigorie Sinaitul, unde ucenicea și el. Și cu aceasta ajungem la o știre privitoare la viața mănăstirească din Țara Românească, încă nefolosită de istoriografia noastră.

I

Călugări români la Paroria. E vorba de așezarea isihastă de la *Paroria* și de legăturile vieții mănăstirești din Țara Românească cu această mănăstire și cu întemeietorul ei, sfântul Grigorie Sinaitul. Știrea despre care vorbirăm mai sus, de care ne vom ocupa îndeosebi puțin mai departe, e culeasă din *Viața* altui sfânt isihast din veacul al XIV-lea. Inșă cred că e folositor să facem cunoștință întâi cu sfântul Grigorie Sinaitul și cu lucrarea lui de la *Paroria*, lucruri puțin cunoscute, ca să nu zic mai de loc, de istoria noastră bisericească, pentru că, cu el și prin el, a pornit o adâncire a metodei de rugăciune isihastă, din care s-a împărtășit și sfântul Nicodim de la Tismana și pe care fără dor și poate au adus-o și în Țara Românească el și toți românii, care au ucenicit la marele dascăl isihast.

Sfântul Grigorie Sinaitul se născuse în Asia Mică. «Patrida lui, zice *Viața*-i întoarsă pe românește, e satul Kakulon, în Asia aproape de Klazomenii»¹⁰. Părinții lui, oameni cu stare, frații lui și chiar el fiind robiți de turci în vremea lui Andronic II Paleologul (1282-1328), au fost duși în Laodiceea. Răscumpărați de creștinii din acea cetate, Grigorie a

9. «Adîncă pustie a Paroriilor... și muntele, care de cei de loc Katakryomeni se numește» era aproape de Sozopole, spune *Viața și petrecerea preacuviosului părintelui nostru Grigorie Sinaitul, scrisă de preasfințitul arhiepiscop al cetății lui Constantin, kyr Callist.* «S-au tălmăcit acum din cea ellinească», în *Viețile Sfinților din luna Noembrie*, Mănăstirea Neamț 1811, ff. 271 v—272 v. (E prima oară cînd apare în tipar această *Viață* întregă. Cea mai veche ediție în grecește este Nicodim Aghioritul, Νέον Ἐκλόγιον Venetia 1803. O prescurtare. După această ediție traduce și în rusește Афонский Патерикъ Moscova 1897, partea I, p. 318, nota. De asemenea *Viața* Sfîntului Grigorie Sinaitul scrisă în grecește de patriarhul Calist, a fost publicată după un ms. grec din Biblioteca Sinodală din Moscova, în Записки Университății din S.-Petersburg, XXXV-1894, de V. I Pomjalovskij. Apud Афонский Патерикъ p. 340, nota). În privința situației geografice a pustiei Paroreilor, învățații bulgari o așează undeva în Strandja Planina (V. Št. Kiseľkov, Прочн... p. 151), dar cea mai dreaptă: Nikos A. Bees, *Ein Buchgeschenk an das Madonna-Katakryomeni-Kloster*, în «Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher», Athena, 1938, pp. 194-195: «Ruinele sălașului călugăresc Paroria, care era așezată în zona de graniță dintre Bulgaria și imperiul bizantin, lăcuită de sfîntul Grigorie Sinaitul și colaboratorii săi, se află încă — după C. Jirecek — în satul de azi Marea și Mica Mănăstire între Adrianopol și Jambol».

10. Lîngă Smirna de azi. Афонский Патерикъ p. 31, nota 2.

plecat în Cipru, unde s-a îmbrăcat cu rasa călugărească (rasofor); apoi s-a dus la Muntele Sinai, unde a fost tuns în călugărie (f. 268). În Muntele Sinai a deprins el «ascultarea... rădăcina și maica virtuților și smerenia cea de înălțime făcătoare» (f. 268 v). Haghiograful îl arată având mâini «îndeminatece a scrie bine», citea ziua și noaptea Scriptura Veche și Nouă, pe care o învățase ca nimeni altul. După oarecare timp petrecut în Sinai, a plecat să se închine la Sfântul Mormânt în Ierusalim, dar nu s-a mai întors la Sinai, ci s-a dus în Cipru și de acolo în Creta, unde a zăbovit mai multă vreme în locul numit Bunele Limanuri. (Fapte XXVII, 8). Aci a cunoscut pe sihastrul Arsenie, care «mai mult decât alții îmbrățișase liniștea». (f. 269 v); și «a deprins de la dânsul rugăciunea înțelegătoare, liniștea și păzirea minții»¹¹, și câte se întâmplă de la diavoli de obicei celor ce se dezbracă pentru a intra în stadionul virtuții.

Îndată ce el a înțeles aceste noime, sculându-se, a intrat într-o corabie și s-a dus drept la Muntele Athos (f. 270), unde după ce a cercat toate mănăstirile și pe cei ce petreceau în locuri neumblate, și înțelegând că nu știau ce este liniștea, păzirea minții și vederea (θεωρία) s-a dus și s-a așezat la schitul Magula, în fața mănăstirii Filoteiu, unde a ridicat chilii pentru ucenici (Isaia, Cornilie și Macarie), iar sieși și-a zidit o sihăstrie¹², unde «singur cu singur Dumnezeu să vorbească» (f. 270 v). La Magula a venit la el din mănăstirea Iviriților și Calist, haghiograful sfântului și viitor patriarh icumenic. De acum și pînă la sfârșitul Vieții el povestește ca un martor ocular. Tot aci au venit încă și alți ucenici, precum Iacov, carele «al sîrbilor s-a făcut episcop» (f. 276) și «minunatul Climent, trăgîndu-și șiragul neamului său din cei ce de obicei bulgari se numesc, și era păstor de oi» (f. 277); precum și alți mulți dintre care unora li se dă și numele. Tot la Magula s-a întîlnit cu Maxim Kavsokalivitul, despre care urmează vorba puțin mai departe.

La Athos, Sfântul Grigorie «îndemna nu numai pe cei ce ședeau în singurătate și pe sihaștrii să ia aminte și să se grijească pentru trezvie (νῆψις) și pentru liniște (ἡσυχία) după dumnezeiasca sa învățătură, ci și pe cei de prin chinovii» (f. 279). Dar neavînd nici la Athos «lesnire să se liniștească» din pricina mulțimilor care năvăleau peste el pentru folos duhovnicesc, și mai ales pentru «neamul cel varvaricesc al agarenilor» care prădau părțile din jurul sfîntului Munte și prindeau pe călugări ducîndu-i în robie¹³, Grigorie a plecat cu unii din ucenicii săi la Salonic; și trecînd prin Constantinopole, unde Andronic III Paleolog (1328-1341) vrea să-l oprească acolo, s-a dus pe mare la Sozopole. Acolo a auzit de *adinca pustie a Paroriilor*, unde s-a dus de s-a sălășluit ridicînd, cu ajutorul țarului bulgarilor, Ioan Alexandru (1341—1370) un turn înalt, pentru

11. ἡ νοερά πρασευχὴ καὶ ἡσυχία καὶ φυλάξις τοῦ νόου.

12. БЪЗМЪЛВЕННЦА. Jordan Ivanov, ГѢРА БЪЛГАРСКА ЛИТЕРАТУРА. Sofia 1939 (curs filografiat) p. 307

13. În privința primejdiei piraiilor agareni, cf. Βίος καὶ πολιτεία τοῦ δαίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Νίφωνος... Ed. F. Halkin, în «Analecta Bollandiana», t. LVIII-1940, pp. 24-25, și Βίος καὶ πολιτεία καὶ μερικὴ θαυμάτων διήγησις τοῦ νεορονοῦς δαίου πατρὸς ἡμῶν Ρομύλου. Edit. F. Halkin, în «Byzantion», XXXI-1961, p. 143.

apărare de tâlharii care bîntuiau locul acela (f. 273). A zidit aci două mînăstiri (f. 238), chilii pentru ucenici și adăpost pentru oaspeți tot cu ajutorul numelui țar și cu cheltuiala și «galantomia» (f. 273) împăratului Ioan Vatați¹⁴.

Așezarea isihastă de la Paroria, începută la venirea sfîntului Grigorie Sinaitul (cc. 1325), a dăinuit cu mici întreruperi pînă la moartea dînsului († 1346). Și s-au adunat aci în jurul lui *mulțime de ucenici, din mai multe neamuri*¹⁵, ca să asculte și să pună în practică învățăturile sale despre rugăciunea înțelegătoare și unirea cu Dumnezeu. Deosebit de aceștia încă veneau la el, pentru un timp mai lung ori mai scurt, și călugări, precum sfîntul Maxim Kavsokalivitul. Dar venit-au oare aci ucenici și călugări și din Țara Romînească, ca să vadă, să deprindă și să ducă în patria lor, precum au făcut toți cei strînși în jurul lui la Athos și aci¹⁶, chipul de petrecere isihast propovăduit de acest sfînt, Grigorie Sinaitul? Din *Viața lui*, scrisă de Calist, nu căpătăm o știre lămurită în această privință, dar n-au lipsit învățați care să spună că la Paroria, la sfîntul Grigorie Sinaitul, au fost ucenici și dintre romîni.

În adevăr, despre legăturile romînești cu așezarea isihastă de la Paroria s-a mai vorbit. P. A. Sîrcu, editorul *Vieții Sfîntului Grigorie Sinaitul*, redacția slavonă¹⁷, a scos părerea precum că la așezarea isihastă a Sinaitului de la Paroria au fost și romîni. El își întemeiază părerea pe zisa din *Viață*, că la Paroria s-au adunat ucenici din mai multe națiuni; dar îndeosebi pe o însemnare aflată la sfîrșitul *Sbornicului Hludov*, ms slavonesc redactat prin anul 1345, aflat azi în Muzeul Rumianțev din Moscova. Însemnarea grăiește: «Aceste două capete s-au scris de *Fudulu* (s.n.), care le-a tradus din grecește în bulgărește... cînd eram la Paroria cu frații»¹⁸. Zisa din *Viața Sinaitului*, însemnarea aceasta și mai ales eponimul *ФѢДАЛУ* cu rezonanța și grafia romînească l-au ispitit pe învățatul moldovean să spună că la Paroria au fost și romîni. Părerea lui Polihron Sîrcu a fost îmbrățișată de Stoian Romanski¹⁹, de A. I. Iați-

14. Poate Ioan VI Cantacuzino (1341-1354), mare ocrotitor al isihasmului, pentru că ultimul împărat din dinastia Lascarisilor este Ioan Vatazes (1258-1261).

15. Arhim. Arsenie, *Лѣтопись*. S.-Peterburg, ed. II, 1888, p. 505 și *Очеркъ жнзнь патриарха К. II. Каллиста* în *Православ. обзор*, S. Peterburg 1873, t. I, p. 917. Apud *Ифонскін Патернкъ*. I, p. 340 nota.

16. În privința sîrbilor, cf. Miloje M. Vasic, *L'Hésychasme dans l'Église et l'Art des Serbes du Moyen Age*, în «L'Art byzantin chez les Slaves», *Melange Uspenski* Paris, 1930, p. 113; iar la bulgari: *Житіе и жнзнь преподобнаго отца нашего Феодосіа*, Edit. Zlatarsky. Apud Emile Turdeanu, *La littérature bulgare du XIV-e siècle et sa diffusion dans les pays roumains*, Paris, 1947, p. 36.

17. P. A. Sîrcu, *Житіе Григоріа Синаита* în „Памятника др. писм. и иск.“ S. Peterburg, t. CLXXV. Apud Jordan Ivanov, *op. cit.*, p. 307.

18. *СННХЪ ДВОИХЪ ГЛАВННАХЪ ИСПИСА ФѢДАЛУ ПРЪВЕДШЕ ИЗ ГРЪЦКА НА БЪЛГАРСКО... КОГЫ ВЕХЕМЕ ВЪ ПАРАУРНЕВЪ СЪ БРАТНА* P. A. Sîrcu, *Къ исторін исправленія въ Болгарин*, t. I: *Времи жнзнь Евфимія Терновскаго* „Записки историкъ-филолог факултетъ. S.-Peterburg, 1894, pp. 486-487 și 494.

19. St. Romanski, *БЪЛГАРСКАТА КНИЖИНА ВЪ РУМЪННА*. Sofia, 1904, p. 13 și nota 5.

mirskij²⁰ și de Ecaterina St. Piscupescu²¹, dar e lepădată de V. A. Lomanskij, K. Radcenco²², Damian P. Bogdan²³ și Emil Turdeanu²⁴. Lepădarea se întemeiază pe aceste argumente: a) vocabula *φσδσλκ* de origine turcă încă nu intrase la 1345 în limba română, pentru că românii la acea dată încă nu veniseră în atingere cu turcii²⁵; și b) pentru că aproape în aceeași vreme și cam în aceeași regiune apare și un Fudulea, bulgar «varlaamit», deci potrivit isihasmului și sfântului Grigorie Sinaitul. Ad a) credem, că vocabula *fudul* a putut intra în limba noastră prin unul din popoarele «turcice», *pecenegi*, *uzi* sau *cumani*, care începuseră să se așeze în părțile răsăritene locuite de români încă de la sfârșitul secolului al IX-lea (*Istoria României*, II, pp. 67-71); și ad b) credem, că nu e de înlăturat faptul ca două persoane cu același nume, trăind în aceeași vreme, în același loc, avînd aceeași cultură și prieteni fiind, să ajungă în totală deosebire de vederi. De pildă, faimosul bulgar din Prilep, Grigorie Akindin, ucenic și împreună-luptător al Sfântului Grigorie Palama împotriva calavritului Varlaam, pînă la urmă schimbă de căciulă și se face aprig potrivit dascălului său (R. Guiland, *Essai sur Nicéphore Grégoras*, Paris 1926, p. 24 et pass.).

Prin urmare, și după cum vom dovedi mai departe că la Paroria au fost și români, se poate zice că *părerea lui P. A. Sircu încă se ține pe picioare*. Părerea lui P. A. Sircu stă încă pe picioare, îndeosebi pentru că la Paroria au fost și români, ucenici ai sfântului Grigorie Sinaitul. Mai mult, marele dascăl isihast de la Paroria purta corespondență cu Nicolae Alexandru Voevodul Țării Românești. Această știre se află în *Viața Sfântului Maxim Kavsokalivul*, scrisă în a doua jumătate a secolului al XIV-lea de Theofan, episcopul Peritheorii și fost egumen al Vatopedului²⁶.

Printre ishaștii care s-au nevoit în Sfîntul Munte Athos în vremea isihasmului²⁷, unul dintre cei mai vrednici de cunoscut este fără îndoială și acest Sfînt Maxim Kavsokalivitul. El era atît de îndrăgostit de isihie, de rugăciunea înțelegătoare și de păzirea minții, încît atunci cînd mulțimile de frați și călugări se broboteau pe el, își da foc colibei

20. A. I. Jacimiskij, Григорій Цамблакъ S. Peterburg 1904, p. 350. Apud Émile Turdeanu, *op. cit.*, p. 9.

21. Ecaterina St. Piscupescu, *Literatura slavă din Principatele Romine în veacul al XV-lea*, București, 1939, p. 35.

22. Apud Damian P. Bogdan, *Despre mss slave în Bibl. Acad. Rom.*, în «Arhiva Romînească», IV-1940, pp. 21-44.

23. Damian P. Bogdan, *op. și loc. cit.*

24. Émile Turdeanu, *op. cit.*, pp. 9-11 și notele.

25. *Ibidem*, p. 40.

26. Βίος καὶ πολιτεία καὶ ἀσκησις καὶ παιδρὸι ἀγῶνες καὶ θαύμα τοῦ δαίου καὶ Θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Μαξίμου τοῦ τὴν καλύβην πυροπολοῦντος ἐν τῇ Ἁγίῳ Ὄρει τῇ Ἀθῶνι. Πόλημα καὶ πόνημα Θεοφάνου τοῦ Περιθερίου καὶ προηγούμενου τοῦ Βατοπεδίου. Edit. F. Halkin, în «Analecta Bollandiana», t. LIV-1936, pp. 25-112. Mi-a fost semnalată de dl. P. V. Năsturel. Teofan, autorul acestei *Vieți*, a fost egumenul Vatopedului apoi mitropolit al Peritherionului în Tracia pe la 1350. *Op. cit.*, p. 100, nota. 1. *Viața* aceasta apare prescurtată în Nicodim Aghioritul, *op. cit.*, pp. 341-354, în Афонскій Патерикъ t. I, pp. 341-354, și în *Viețile Sfinților*, ianuarie 13, Ed. Mînaștirea Neamțu 1812, ambele traduse după Nicodim Aghioritul, *op. cit.*, pp. 341-354.

(de unde și porecla de «Kavsokalivitul», adică «arzătoriu de colibă» zice tilmaciul român), și fugea departe. În urma unei asemenea isprăvi fugă și ajunge, însoțit de Marco τῷ προμνημονευθέντι Ἀπλῶ tocmai la Paroria, la sfântul Grigorie Sinaitul, «...pentru că voise bătrînul să se depărteze în afara Muntelui Athos către capătul Macedoniei, la Paroria». «Și a ridicat la acele Parorii și o monidrie» (p. 84).

La întâlnirile și vorbirile avute împreună cu sfântul Grigorie (§ 15, pp. 84-88) vorba lor a mers îndeosebi despre rugăciunea înțelegătoare (ἡ νοερά προσευχή), punct principal în didahia Sinaitului (§ 32-33, p. 85). Theofan, hagiograful acestei *Vieți*, care pare să fi fost de față dacă ținem seamă de deasa întrebuintare a verbului la timpul prezent, descrie lucrarea sfântului Grigorie de la Paroria cu însuflețire, zicînd: «Mulți din ucenicii săi (i. e. Grigorie Sinaitul), după adormirea lui și călătoria la Dumnezeu, au ieșit ca niște stele strălucitoare și au împodobit marginile pămîntului» (p. 91). Pentru că la Paroria «învăța la el Marea Cetate (i. e. Constantinopolul) și toată Tracia și Macedonia și chiar toată regiunea lăcuită de bulgari, și cea de dincolo de Istru (s.n.) și din Serbia și aleargă la ei mulțimea neexperimentată a celor aleși, căutînd să se îndestuleze din izvoarele veșnicilor sale învățături, și fără îndoială se îndestulează, făcînd de lăcuit Paroria și munții cei odinioară nelăcuiți într- așa chip, încît mulțimea monahilor întrece măsura...» (§ 18, p. 90)²⁸. Mai departe acest hagiograf căutînd să descrie lucrarea isihastă de la Paroria și truda sfântului Grigorie Sinaitul, dă pe față un amănunt foarte însemnat pentru noi. E vorba de o corespondență a acestuia cu «împărații pămîntului» printre care numără și pe voievodul Țării Romînești, cînd zice: «Și împăraților pămîntului, Andronic, zic, și Alexandru, Stepan și Alexandru le-a scris, doritori fiind ei, minunate învățături prin epistole. De altă parte virtutea și didahia cuviosului părintelui Grigorie Sinaitul face să sporească fără îndoială și înălțimea morală a călugărilor din țările și din cetățile acelora»²⁹.

27. Una din însușirile isihasmului aghiorit este dîrza lui împotrivire față de Roma. Louis Bréhier, *Les Institutions de l'Empire Byzantin*, Paris, 1949, p. 579, zice: «...ils [les hésychastes] soulèvent les passions antilatines de la foule et contrecarent la politique imperiale en s'oposant à tout rapprochement avec la Rome». Tot așa și Miloje M. Vasic, *op. cit.* p. 113.

28. «Μαθὰ εἰ τοῦτο ἡ Μεγίλοπολις καὶ ὅλη ἡ θοάκη καὶ ἡ Μκεδόνια, ἀλλὰ καὶ ἡ πᾶσα τῶν Βουλνάρων κατοίκησις καὶ τὰ πέρα Ἰστρου καὶ τῆς Σέρβιας, καὶ τρέχουσιν ἄπειρα πλήθη τῶν ἐκείτων πρὸς αὐτὸν, ζητοῦν Χορτασθῆναι ἐκ τῆς πηγῆς τῶν διδαγμάτων αὐτοῦ τῶν ἀσεζῶων.» § 18, p. 90.

29. „Καὶ τοὺς β οἰ εἰς γῆς. Ἀνδρόνικον λέγω καὶ τὸν Ἀλέξανδρον, Στέπανον καὶ Ἀλέξανδρον ἐπιθυμητοῦ σου πεποίηεν δι' ἐπιστολῶν διδάσκειν σου αἰσιον. Ἐνθεν τοὶ καὶ πληθύνονται τὸ σχῆμα τῶν μοναζῶτων ἐν τοῖς τόποις ἐκείνων πρὸς τῆ κοσμητῆ καὶ τῆ διδαχῆ τοῦ σοῖου πατρὸς Γρηγορίου τοῦ Συναΐτου“ § 18, p. 90.

30. La anul 1342 (deci înainte de moartea sfântului Grigorie Sinaitul), Nicolae Alexandru se întâlnea, ca fiu și asociat al tatălui său la domnie, cu Ludovic I al Ungariei, pentru a pune la cale o înțelegere politică antimongolă (*Istoria României*, II, pp. 154-155). În privința puterilor fiilor de domni asociați la domnie în veac. XIV-XV avem pildă grăitoare pe Mihail, fiu și asociat al tatălui său Mircea cel Bătrîn la domnie (*Documente. B. Sec. XIII-XV*, p. 55).

De bună seamă, identificarea celor patru «împărații pământului» nu e greu de făcut: unul este Andronic al III-lea Paleologul al Bizanțului (1328-1341) și celălalt este Ștefan Dușan al sârbilor (1331-1355). Dintre cei doi Alexandru, unul trebuie să fie Ioan Alexandru al bulgarilor (1341-1370), care a și ajutat la zidirea pîrgului și mînăstirii de la Paroria și a stîrpit tîlharii din regiune, iar celălalt trebuie să fie Nicolae Alexandru al Țării Romînești (1352-1364), asociat al tatălui său Ioan Basarab (1310—1352) la domnie³⁰ încă de pe vremea cînd nu murise sfîntul Grigorie și lucrarea lui la Paroria nu încetase († 1345). Deosebit de aceasta Nicolae Alexandru fiind primul domn al Țării Romînești care ajută, precum vom vedea mai departe, mînăstirile de la sfîntul Munte Athos, memoria hagiografului l-a ținut minte mai ușor decît pe tatăl său, al cărui nume nu era cunoscut printre călugării din Athos.

Așa dar știrile culese din *Viața sfîntului Maxim Kavsokalivitul întăresc părerea lui A. Sîrcu*; și deci se poate spune cu temei de adevăr că la Paroria, la marele dascăl al isihasmului, care a fost sfîntul Grigorie Sinaitul, au ucenicit și romîni. Și cum această lucrare obîrșea de-a dreptul din viața și cultura mînăstirească bizantino-athonită, călugării romîni, care «au învățat» aci, sau care numai au zăbovit un timp oarecare în această sihăstrie, întorcîndu-se în patria lor au adus izvodul și duhul acesteea și l-au răspîndit și printre romîni, înainte de venirea sfîntului Nicodim, care și el tot din același duh și izvod se trage după cum vom arăta cu alt prilej. Încă adăugăm, ca patriarhul Calist I, fost și el ucenic la Paroria al sfîntului Grigorie Sinaitul, întîlnindu-se acolo, dacă nu și la Muntele Athos, cu romîni, a cunoscut prin ei viața călugărească de dinainte de prima jumătate a secolului al XIV-lea din Țara Romînească. Deci clauza cu «ieromonahii» din actul sinodului său din 1359 de înființarea Mitropoliei de la Argeș nu e o scorneală impusă de formularul cancelariei patriarhale, ci o realitate.

*

Legăturile mînăstirii romînești cu sfîntul Munte Athos înainte de Vodîța. Știrile culese din *Viețile* sfîntilor Grigorie Sinaitul și Maxim Kavsokalivitul despre viața mînăstirească în Ungrovlahia înainte de anul 1370, se vor îmbogăți, nădăjduim, atunci cînd se vor edita toate scrierile sfîntului Grigorie Sinaitul, dintre care numai prea puține au văzut lumina tiparului. Poate norocul va scoate la iveală și vreuna din scrisorile trimise lui Nicolae Alexandru, domnul Țării Romînești... Dar în vremea din urmă arhivele aghiorite au dat la vîdeală și alte știri, privitoare la monahismul din țara noastră, care dovedesc vechile lui legături cu Sfîntul Munte Athos, dar care încă n-au fost tîlcuite în acest înțeles. Aceste știri vin din *Actele Kultumusului* publicate cu optsprezece ani în urmă³¹.

31. Paul Lemerle, *Actes de Kultumus*, Paris, 1945. Documentele privitoare la oste-neala de față din această arhivă sînt îndeosebi: nr. 26: Κτητορικὸν ἐνέγκως pp. 102-105 din septembrie 1369; nr. 29: Ἐνδιάθετος διατάξις, pp. 113-116, din august 1370;

Încă din prima jumătate a veacului al XIV-lea Bizanțul, împuținat, împărțit și sărăcit, nu mai era în stare să îndestuleze mănăstirile athonite cu milostenii, nici să le apere de pirații turci. Asemenea nici stățile sud-slave, fărămițate și istovite de lupte interne³², nu le mai puteau ajuta și ocroti pe măsura nevoilor lor, care, pentru unele, erau covârșitoare. Una dintre acestea era și Mănăstirea Kutlumus. Când Hariton, viitorul mitropolit (nominal) al Țării Românești ajunge egumenul acestei mănăstiri, o află arsă și năruită de pirați și fără apărare. Pentru izbăvirea ei din starea de deznădejde în care se afla, el, după ce istovise ajutoarele căpătale de la greci, sârbi, bulgari, ruși și iviriți, răscumpărînd pe călugării robiți de pirați³³, aleargă și în Țara Românească, făcînd *opt drumuri în șapte ani*: unul la Curtea lui Nicolae Voevod³⁴ și șapte la a lui Vlaicu Voievod înainte de anul 1370³⁵. Nicolae Alexandru l-a ajutat de a zidit un turn mare³⁶ de apărare, întocmai ca și Ioan Alexandru al bulgarilor la Paroria. Ajutorul dat de Domnul român la zidirea pirgului n-a fost mic (ὀ μικρόν) dar nici atît de mare, încît să scape mănăstirea din ruină și pe călugări să-i pună la adăpost de bîntuiala piraților. Pentru aceasta Hariton vine iarăși la Argeș, «după ce cu multă trudă și frică» cutreierase multe țări³⁷. Acum era domn Vladislav (Vlaicu) I, căruia îi «cere stăruitor» să termine lucrul început de tatăl său, Nicolae Alexandru Voievod. Adică să-i înconjure mănăstirea cu un castru întărit cu ziduri și turnuri de apărare, — ispravă mare pentru o vreme ca aceea cînd mănăstirile athonite erau des bîntuite de pirații agareni. Vlaicu Vodă ajută la zidirea castrului numai cu o parte din cheltuieli; pentru cealaltă parte Hariton a trebuit să se împrumute cu 1200 asprii de la nu știu cine din țară, punînd zălog niște odoare ale mănăstirii³⁸. De aci înainte încep și românii să se ducă la Ahtso, unde au fost primiți în mănăstirea lui Hariton. Mai tîrziu va merge la Kutlumus, în același scop, și un protopop (firește vă-

nr. 30: Διαθήκη, pp. 117-121 din noiembrie 1370, și nr. 36: Διαθήκη, pp. 135-138 din iulie 1378. Actele nr. 26 și 36 sînt traduse și în romînește în *Documente. B. Sec. XIII-XV*, pp. 16-19 și 28-31. Vezi și P. V. Năsturel, *Legăturile Țării Românești cu Muntele Athos pînă în mijlocul secolului al XV-lea*, în «Mitropolia Olteniei», X-1958, pp. 735-744 și 749.

32. Fărîmițarea micului «imperiu bulgar» începe îndată după anul 1345, iar la anul 1356 ajunge la desăvîrșită împărțire în trei provincii: Bulgaria apuseană cîrmuită neafîrnat de la Vidin de Sracimir, mare aproape cît cea de la Tîrnova, cîrmuită de Ioan Alexandru, și cea răsăriteană dintre Dunăre și Marea Neagră, cîrmuită de Dobrotici, un principe ascultînd de Bizanț. Așa dar vechea Bulgarie era sfărîmată în trei state luptîndu-se între ele, tocmai cînd împărăția greco-sîrbă întemeiată de Ștefan Dușan († 20.XII. 1355) se fărîmița în mîinile numeroșilor săi urmași: Mathew Spirinka, *A History of Christianity in the Balkan*, Chicago 1933, pp. 121-122.

33. Paul Lemerle, *op. cit.*, act nr. 36, r. 27-28: «odată doi, alt-dată trei; s-a întîmplat să fie cîndva și patrușprezece laolaltă...».

34. *Ibidem*, 26, r. 31.

35. *Ibidem*, 26, r. 25: *Ἐσαύτως ἀπήλθον ἐπτάκις εἰς τὸν μακαρίτην ἐκεῖνου Βλαδίσθλαβον βοεβόδα καὶ τὴν αὐτοῦ σύμβιον κυρίαν Ἄνναν*. «De asemenea de șapte ori m-am dus la acel răposat Vladislav voievod și la soția lui, doamna ANA»).

36. *Ibidem*, 29, r. 18, și 30, r. 38.

37. *Ibidem*, 26, r. 2-3.

38. *Ibidem*, 29, r. 17-25 și 58-59.

duv) român, Mihail, cum și fratele său, *ieromonahul Iacov* și alții³⁹. Acești «alții» erau «foarte mulți»⁴⁰.

Românilor însă nu le prea pria podgivul de chinovie (obișnuiți oare cu cel de sihăstrie de la Paroria?) din această mănăstire, iar protopopul Mihail, acum ieromonahul Melchisedec, se va întoarce în țară și, poate, se va plînge Domnului de batjocurile întâmpinate acolo de la călugării greci⁴¹. Așa că atunci cînd Hariton va veni iarăși (nu știu a cîta oară) la Argeș pentru acoperirea datoriei și scoaterea zalogului, ori pentru a căpăta alte milostenii, Domnul îi va pretinde să îndulcească podvigul mînăstirii de el igumenită, așa ca să poată petrece viață călugărească în acel lăcaș și românii. Adică voievodul cere schimbarea *chinoviei* în *idioritmă*, după cum schimbaseră și alte mînăstiri din Athos⁴². Hariton însă nevoind să audă de o asemenea cerere și supărîndu-se tare⁴³, lasă datoria baltă și se întoarce acasă. Dar cum supărarea nu plătește datoria și mai ales nu drege mînăstirea, a venit iarăși nu după multă trecere de timp la Argeș. Aci însă află pe voievod supărat de îndărătnicia călugărului grec. Totuși toameala se ia de la capăt și Domnul însărcinează cu ducerea ei la bun sfîrșit pe însuși mitropolitul Iachint, pe dicheofilaxul Daniil Kritopol, pe *catigumenul Dorothei*, duhovnicul său, pe logofătul Sava și pe alți mari dregători. Hariton însă nu se lasă înduplecat nici cu amenințarea datoriei, nici cînd este învinuit de trufie de mitropolit, ci răspunde că nu se va învoi să schimbe chinovia în idioritmă, chiar dacă ar apăsa asupra lui o datorie și mai mare. Făgăduiește însă că întorcîndu-se la mînăstire și luînd sfatul celor de acolo, va face așa cum îl vor povățui aceia. Și a plecat cu mîinile aproape goale⁴⁴.

La Athos, episcopul locului, protosul sfîntului Munte, precum și călugării cutlumușeni, l-au sfătuit, pentru binele și folosul mînăstirii, să se învoiască cu dorința Domnului român, să cadă la un compromis, dar să-l pună să plătească scump această învoială. Pentru că, ziceau ei, acareturile și veniturile mînăstirilor ar fi neîndestulătoare și pentru greci și pentru

39. *Ibidem*, καὶ ἑτέρον 29, r. 47.

40. *Ibidem*, 26, r. 36: πλειστοι. Protopopul Mihail se va călugări la Kutlumus luînd numele de Melchisedec (30, r. 97). Mai tîrziu, în ianuarie 1375, îl aflăm semnînd un act (32, r. 35) în calitate de egumen al mînăstirii Kutlumus. Cred că era egumen nu al mînăstirii Kutlumus propriu-zis, ci al idioritmei înființată pentru călugării români la chilia Sfîntul Nicolae de lîngă pîrgul cel mare, zidit cu ajutoare de la voievodul român Alexandru Nicolae (*ibidem*, 26, r. 28). Jupan Aldea, fiul lui Mircea cel Bătrîn și viitor domn, dăruia la 21 noiembrie 1418 «mînăstirii Sfîntului Nicolae care este la Cutlumus lîngă turn, satul Cireșov ...pentru că este mînăstirea noastră». (*Documente*, B. Sec. XIII-XV, p. 66).

41. Se pare că neajunsurile au fost și altele decît cele pricinuite de asprimea podvigului chinovial. În actul nr. 26, r. 28, se vorbește de *turburări și înfricoșări* cășunate călugărilor români de cei greci.

42. *Ibidem*, 29, r. 26-27.

43. *Ibidem*, 26, r. 26: ἐνδισχέρανε πλειστοι. Supărarea pare să-i fi fost așa de mare, încît nu se sfiește să scrie despre călugării români că sînt «niște trepăduși de munte (coureurs des montagnes), neobișnuiți cu nici o înfrînare și grijă călugărească» — ἀταξιοφύκτων ὄντων καὶ ἀήθων πάσης μοναχικῆς ἐκχρητασίας καὶ προσευχῆς. 30, r. 53.

44. *Ibidem*, 29, r. 40.

români, dacă se aplică podvigul cerut de Domnul român. Deci să-i ceară să plătească datoriile mînăstirii, să zidească o biserică mare și o trapeză mare și niște chilii. Apoi să îndeșteze mînăstirea din belșug cu metoace, cu vii, oi, catîri și cu alte dobitoace, așa cum au și alte mînăstiri athonite. Iar printr-un document, semnat cu mînă proprie, domnul român să-și ia îndatorirea sub jurămînt, ca românii să dea grecilor întîietatea și cinstea ce li se cuvine întru toate și să nu le pricinuiască necazuri⁴⁵. Iar grecii se leagă și ei să nu cășuneze vreunui dintre călugării români supărări, ca să nu-i tulbure și nici să nu-i sperie⁴⁶. Toate acestea îndeplinite, domnul este recunoscut «stăpîn și ctitor» (οἰκοκύριος καὶ κτήτωρ) al Mînăstirii Kutlumus și, ca atare, cei ce va urma egumen după Hariton, firește ales de el și de călugării mînăstirii, să meargă după alegere în Țara Romînească unde domnul, în calitate de ctitor, să-l întărească egumen. Apoi să se întoarcă la Athos, ca să primească din mînat Protosului cîrja păstoriei mînăstirii. Și așa va egumeni după obiceiurile Părinților⁴⁷.

Aceste tocmeli, așternute în scris în proiectul din septembrie 1369, numit de editorul documentelor mînăstirii Kutlumus «jurămînt ctitoricesc» (κτητορικὸν ἐνόρκως) s-a trimis (?) lui Vladislav Voievod pentru a-l iscăli și urma să fie înapoiat, semnat de domn. Ce s-a ales însă din el și de el, nu mai interesează problema care face obiectul acestei cercetări, și cîte am aflat pînă acum ne sînt de ajuns. Și am aflat:

1. Împrejurările și întîmplările descrise în cele patru acte⁴⁸ din arhiva mînăstirii Kutlumus, acte care privesc îndeosebi legăturile noastre mînăstirești cu Muntele Athos, s-au pōrecut înainte de anul zidirii Voditei (1370). Ca atare: înainte de acest an, legăturile vieții mînăstirești din Țara Romînească cu Athosul erau multe și strînse. Drumurile care duceau dintr-o parte într-alta erau des bătătorite de călugări, cu toate că unul din ele, cel care trece prin Filipopoli (Plovdiv), era tăiat de turci încă din anul 1363. Hariton, venind după milostenii la Argeș, făcuse opt călătorii dus și întors; jupanul Neagoe Viteazul îl petrece o dată pînă la Athos întorcîndu-se singur înapoi⁴⁹; călugării români merg la Athos și vin înapoi; călugării greci, precum și cei ce au adus spre semnare actul «jurămînt ctitoricesc», vin în țară și firește se întorc la metania lor, etc.

2. Românii, după primele călătorii ale lui Hariton în țara noastră, au pornit cu duiumul la Athos; fără doar și poate se duseseră și mai înainte, dar acum se duceau la «Lavra romînească», după cum cu drept ori fără drept s-a numit mînăstirea Kutlumus⁵⁰. Și s-au dus atît de mulți, încît s-au speriat călugării greci luîndu-și măsuri din vreme împotriva cineștie căror pretenții romînești de protie în mînăstire.

45. *Ibidem*, 29, r. 60-64.

46. *Ibidem*, 29, r. 65-66.

47. *Ibidem*, 29.

48. *Ibidem*. Vezi supra, nr. 30

49. *Ibidem*, 29, r. 27.

50. *Ibidem*, pp. 279-280.

3. Printre dregătorii puși de Vlaicu Vodă să-l înduplece pe Hariton la schimbarea podvigului mînăstirii sale în idioritmă, este și un *categumen*, Dorothei, și o dată cu protopopul Mihail pleca la Athos și un *ieromonah*, Iacov, fratele său. Cei doi călugări, Iacov și Dorothei, trebuie că trăiau aici, în țară, într-o mînăstire: *Dorothei, trebuie să fi fost neapărat circumitorul unei mînăstiri*, pentru că egumen fără mînăstire nu se poate: «egumenul este matca întregii chinovii atît în cele ale sufletului cît și în cele ale trupului»⁵¹.

4. Deci unind știrile scoase din *Viețile* sfinților Grigorie Sinaitul și Maxim Kavsokalivitul cu cele din arhiva Kutlumusului, privitoare la viața mînăstirească din țara noastră înainte de anul 1370, *știm acum hotărit, că ai noștri, călugări și mireni, au cunoscut prin ei înșiși, nemijlocit, și mai înainte de venirea sfintului Nicodim în Țara Românească, viața mînăstirească athonită, organizată după izvodul și duhul bizantin din veacurile al XIII-XIV-lea.*

II

După ce spicuirea noastră în ogor bizantino-athonit a cules roadele înfățișate mai sus, ne întoarcem acum la noi acasă, cercînd să aflăm și să punem înainte dovezile scrise și arheologice despre ființa vieții mînăstirești în Țara Românească înainte de întemeierea Voditei.

Dovezi scrise, pe cît mă duc puterile mele, cunosc numai una singură, căreia nu pot să-i dau altă tîlcuire decît următoarea: în hrisovul din 1391-1392, dat de Mircea cel Bătrîn (1386-1418) mînăstirii Tismana, apare un *arhimandrit Basea* (архимандрита Баск), fost cîndva proprietar al unei mori la Bistrița⁵², moară pe care mama lui Mircea cel Bătrîn, doamna Calinichia, o dăruise numitei mînăstiri. Din citirea acestui hrisov de întărire pare-se că doamna Calinichia, soția lui Radu I (Negru, 1377-1383), dăruise moara mînăstirii chiar de la întemeierea ei (1377)⁵³. Deci se prea poate ca arhimandritul Basea să fi trăit chiar pe vremea lui Nicolae Alexandru Voievod, dacă nu și mai de mult, într-una din mînăstirile despre care vorbește actul sinodal constantinopolitan din august 1372⁵⁴. Cine este acest arhimandrit și cine l-a hiotesit cu această vred-

51. I. Sokolov, Состояние Монашества въ Византійской Церкви половины IX до начала XIII века (842—1204). (*Condițiunile monahismului în Biserica bizantină din jumătatea secolului al IX-lea pînă la începutul secolului al XIII-lea (842-1204)*), Cazan, 1894, pp. 893-894. Apud Placidus de Meester, *op. cit.*

52: *Documente*. B. Sec. XIII-XV, pp. 45 și 47; P. P. Panaitescu, *Documentele Țării Românești*, 1938, p. 61.

53. În *Pomelnicul mînăstirii Tismana* (Al. Ștefulescu, *Mînăstirea Tismana*, București, 1909, p. 50), «Calinichia doamna» este scrisă al treilea ctitor: «Vladislav voevod, Radu Negru, Calinichia doamna...». În acest pomelnic pînă la Despina, doamna lui Neagoie Basarab, alt nume de femeie nu mai apare. Și în acest pomelnic, Calinichia este trecută simplu ca ctitoră, nu ca soție de domn.

54. În actul din august 1372, prin care patriarhul Filothei și sinodul său aleg pe Hariton mitropolit al Ungrovlahiei, se spune lămurit că are drept să «așeze igumeni

nicle, actele nu spun. Eponimul Basea are o rezonanță destul de apropiată cu Basa[rab], ca să ne ispitească gândul că moara de la Bistrița era o proprietate de familie, din care făcea parte și acest arhimandrit; și este nume de sfânt: sfântul Mucenic Basea, egiptean, împreună cu alți cincisprezece creștini și clerici au suferit mucenicia în Egipt, la Alexandria, și sînt trecuți în martirologiu pe ziua de 14 februarie. Mai greu de tâlcuit este vrednicia lui de arhimandrit, a căreia taină nu se poate pătrunde decît într-un singur chip.

Vrednicia de arhimandrit în veacul al XIV-lea era rară și se da numai de patriarh pentru deosebite merite personale⁵⁵. Arhimandritul era egumen al unui așezămînt călugăresc alcătuit din cel puțin două mînăstiri unite sub o singură cîmăuire. Adică era un fel de *protos* în înțeles athonit. Singhelia din 1383 a patriarhului Nil, dată catigumenului Mînăstirii Prea Sfîntei Fecioare τῆς Ἐλευσῆς, zisă și τῆς Λευκουσιάδος, grăiește răsplat într-acest chip, zicînd: «...egumenul mînăstirilor din părțile Valahiei (i.e. Tesalia) să fie și să se numească *arhimandrit* (s.n.) și *protosinghel*»⁵⁶. Vechea noastră predanie ținea aceeași rînduială: Sfîntul Nicodim, egumenul Tismanei, primește stepena de arhimandrit de la patriarhul Filotei Kokinos (1354-1355 și 1364-1377) pentru meritul de a fi ajutat la împăcarea Bisericii sîrbești cu Patriarhia Iumenică⁵⁷. Tismana, întemeiată de el după înapoierea de la Constantinopol (1375), unde fusese dus pentru împăcarea de care vorbirăm mai sus, căreia i s-a unit și Vodița, este ridicată la rangul de *arhimandrie* tot de același patriarh⁵⁸. Iar mai tîrziu, cînd în anul 1517 din nou zidita mînăstire din Argeș se va tîrnosi, ridicarea primului egumen Iosif la stepena de arhimandrit și a mînăstirii din Argeș la rang de arhimandrie, se va face după același tipic și tot de patriarh: de Theolipt al Constantinopolului⁵⁹. Și pentru ca mînăstirea din Argeș să se încăputeze într-un tot al unei arhimandrii, a trebuit să i se unească, dintru început chiar o mînăstire mai bătrînă: Brădet⁶⁰.

Așa dar se poate presupune că arhimandritul Basea era egumenul al cel puțin două mînăstiri, necunoscute azi nouă; și că ajunsese aci datorită faptului următor: atunci cînd Alexandru Vodă Nicolae a poftit să-și facă Mitropolie la Argeș, îl va fi chemat dintr-una din mînăstirile din țară,

la mînăstiri și părinți duhovnicești, după o cuvenită și foarte iscusită cercetare și ispitire». *Documente*. B. Sec. XIII-XV, p. 26.

55. J. Pargoire, *Archimandrite*, în «Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de la liturgie», Paris, 1924, t. I, col. 2752.

56. Sp. Lambros, *Néος Ἑλληνομνήμων* t. VI, 1909, p. 108: «Ἀρχιμανδρίτην καὶ πρωτοσύγκελλον τῶν περὶ Βλάχων μοναστηρίων καὶ εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι». Grigorie Ghica al Moldovei, cu hrisovul din 20 iulie 1725 (1767) îi dăruiește moșia Coșeni din ținutul Iașilor. *B. C. I.*, XI, 1922.

57. Ștefan Ieromonahul, *Viața sfîntului Nicodim*, Craiova, 1935, pp. 21-33, și Iarion Ruvaratz, *op. cit.*, p. 896.

58. Gavriil Protul, *Viața și traiul sfîntului Nijon patriarhul Constantinopolului*, Edit. Tit Simedrea, București, 1937, p. 30.

59. *Ibidem*, p. 30.

60. Virgil Drăghiceanu, *Schitul Brădet-Argeș*, în «Bul. Com. Mon. Ist.», XVII, 1924, p. 68.

poate chiar din mînăstirea din Argeş, prefăcută în Mitropolie după 1359, al cărei catigumen poate fusese şi Dorothei, duhovnicul lui Vlaicu Vodă, şi l-a trimis la Constantinopol să ducă patriarhului icumenic, Calist I, «scrisorile»⁶¹ prin care-i cerea înfiinţarea unei Mitropolii canonice în ţara sa, aşa după cum va face şi cneazul Lazăr Herbelyanovici (1371-1389), cînd va chema de la Vodiţa pe Nicodim, şi-l va trimite la Țarigrad (1374) împreună cu alţii, ca să mijlocească împăcarea Bisericii sîrbe cu Patriarhia Icumenică. Sfîntul norocos al soliei lui Basea, — pentru că Mitropolia cerută s-a întemeiat fără gîlceavă, fără ceartă şi fără zavistia catolică nelipsită în asemenea împrejurări, şi mai ales în condiţiunile puse de patriarh şi primite de Domnul român, poate a căsunat şi ridicarea lui Basea la stепенa de arhimandrit. Dar oricum ar fi, un lucru e de netăgăduit: *aparitia acestui arhimandrit în documentele veacului al XIV-lea dovedeşte în Țara Romînească viaţă mînăstirească înainte de înfiinţarea Vodiţei şi chiar avînd o oarecare organizaţie*. Că de n-ar fi aşa, n-am putea afla nici tîlcul uimitoarei odrăsliri de viaţă mînăstirească, în Țara Romînească, în a doua jumătate a secolului al XIV-lea.

Adevărat, cercetările istoricilor şi arheologilor fac să răsară în acest veac ca din pămînt o puzderie de mînăstiri, dovedite unele documentar, precum Vodiţa⁶², Tismana⁶³, Călimăneşti pe Olt⁶⁴, Cotmeana⁶⁵, Cozia⁶⁶, Brădet⁶⁷ şi Snagovul⁶⁸; altele descoperite de cercetările şi săpăturile arheologilor, precum Prislopul⁶⁹ şi Coşuştea⁷⁰, şi altele cunoscute din tradiţie, precum Gura Motrului⁷¹, mînăstirea din Argeş devenită în 1359 Mitropolie⁷², mînăstirea din Rîmnicul Vîlcii devenită mai apoi Episcopie, Schitul Negru Vodă, Arnota, Drăgăneşti de la Ruşi, Bălteni şi Căscioarele de la Dunăre⁷³. Dacă la acestea mai adăugăm şi lăcaşul mînăstiresc din

61. *Documente*. B. Sec. XIII-XV, p. 15.

62. *Ibidem*, p. 27.

63. *Ibidem*, p. 32.

64. *Ibidem*, p. 41.

65. *Ibidem*, p. 42.

66. *Ibidem*, p. 43: «...Nucet pe Olt, adică Cozia».

67. Virgil Drăghiceanu, *op. şi loc. cit.*

68. Pr. Nicolae I. Şerbănescu, *Istoria minăstirii Snagov*, Bucureşti, 1944, p. 20.

69. «Intemeiată de Nicodim în 1398»; *Istoria Romîniei*, II, p. 688. Cf. şi G. Balş, *Despre biserica Prislopului*, în «B.C.M.I.», XXIV, 1931, p. 91. Vezi şi Ştefan Meteş, *Minăstirile romîneşti din Transilvania şi Ungaria*, Sibiu, 1936, pp. 103-128; Const. C. Giurescu, *Intemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei*, în «Biserica Ortodoxă Romînă», 1959, p. 693, nota 171.

70. Al. Bărcăcilă, *Minăstirea Coşuşte-Crivelnic*, în «B.C.M.I.», XXVII, 1935, p. 164.

71. Ştefan Ieromonahul, *op. cit.*, p. 50, şi Alexandru Ştefulescu, *op. cit.*, p. 45 şi nota 2: «La Ialovăţ (s.n.) se arată în altă ruină, iarăşi o ctitorie a lui Nicodim...».

72. Gr. Tocilescu, *Biserica episcopală a Minăstirii Curtea de Argeş*, Bucureşti, f.a., pp. 32 şi 37.

73. Const. C. Giurescu, *op. cit.*, pp. 689-690 şi 691-693, le socoteşte împreună cu mînăstirea din Argeş, înainte de 1359, mai vechi decît Vodiţa.

NOTA. Prof. Const. C. Giurescu e de părere că Mitropolia din Argeş şi Episcopia din Rîmnicul Vîlcii, înainte de a fi Mitropolie şi Episcopie au fost mînăstiri. Dar dacă e aşa, atunci se deschide o vedere foarte ispititoare. Adică, ele au fost ridicate înainte de venirea sfîntului Grigorie Sinaitul la Paroria? Că sînt mînăstiri de tip urban, tip

veacurile IX-X descoperit la Basarabi⁷⁴ (Dobrogea) de sapa arheologilor, putem încheia osteneala noastră cu tîlcul: Această odrăslire nu este începutul vieții mînăstirești în Țara Romînească, mijlocit de vecinii sud-dunăreni, ci încununarea unei lungi nevoințe de directă împămîntenire a izvodului de mînăstire bizantino-athonită, — lucrare cu rădăcini înfipte adînc în trecutul veacului încă nelimpezit al Bisericii Romîne.

Duminica Floriilor, 1962.

† TIT SIMEDREA

care nu se va mai repeta niciodată în Țara Romînească în secolele XIV și XV. În aceste secole, toate mînăstirile s-au zidit la țară: în locuri liniștite, în singurătate, la pustie și de mici dimensiuni. Adică mînăstiri așa cum le voia și le dorea isihasmul, care trebuie să se fi întins foarte devreme și la noi prin ucenicii care au fost la Paroria și apoi prin Sfîntul Nicodim.

74. *Istoria Romîniei*, II, p. 181: «Așezare mînăstirească descoperită de curînd la Basarabi datează de la sfîrșitul secolului al IX-lea și încă exista la sfîrșitul celui al X-lea...». Vezi și I. Barnea și V. Bilciurescu, *Șantierul arheologic Basarabi (regiunea Constanței)*, în «Materiale și cercetări arheologice», VI, 1959, pp. 169-180.

MANUSCRISE SLAVONE DIN MÎNĂSTIREA PUTNA *

(II)

V. CĂRȚI DE ÎNVĂȚĂTURĂ, PRAVILE, PSALTICHII

În afară de cărțile de ritual, destinate cultului, pisarii din epoca slavonistă a culturii poporului nostru au fost preocupatii și de alte opere mai puțin tipiconale și mai bogate în imaginație, mai originale.

Originalitatea acestor opere consta nu atât în posibilitatea de a crea, ci mai ales în libertatea de a alege cărțile sau fragmentele de copiat în decursul unui volum, sau dreptul autorului de a trata cu preferință, bucăți de interes local.

Astfel s-a inițiat din primele începuturi ale manifestărilor literare slavone, în Moldova, crearea unei literaturi propriu-zise, din care n-a lipsit și originalitatea gândirii și compoziției, în cărțile de învățatură, cum ar fi, mai ales, Sbornicele.

Școala pisarilor din Mînăstirea Putna a lăsat o serie de cărți de învățatură bisericească, copiate din sec. XV-XVIII, dintre care unele se păstrează pînă în ziua de astăzi.

1. Leastvița-Scara Sfîntului Ioan (1472)

Manuscris slavon, pe hîrtie, legat în piele gravată, format in-folio mare, de 30,5×23 cm. Un volum alcătuit din 34 de coale de cîte 8 file fiecare, ultima fascicolă din 6 foi.

Titlul cărții în limba slavonă este: «*Cuvinte postnicești ale Părintelui Ioan Scărarul, egumenul din Muntele Sinai, monahul*», fiind scris pe fila 12, sub un chenar lucrat admirabil din stilizarea cercurilor concentrice succesive, ornamentate și colorate cu roșu albastru, verde și albul hîrtiei.

* Revista «Biserica Ortodoxă Romînă» nr. 1-2, ianuarie-februarie 1962, pp. 105-145, a publicat partea întîia a studiului despre manuscrisele slavone din Mînăstirea Putna, în care s-au tratat *hrisoavele* pe pergament, *Evangheliarele* pe pergament și hîrtie, Apostoiul și o serie de cărți de cult, Mînee, Psaltiri, Triod-Penticostare, Bogorodnic și Molitfelnic.

Partea a doua a studiului de față cuprinde descrierea și analiza sumară a unei serii de *cărți de învățatură* bisericească, exegetice, ascetice și dogmatice; unele manuscrise conținînd texte de *pravilă* și două exemplare de *manuscrise muzicale*. La sfîrșit, studiul va prezenta o sintetizare a mărcilor de hîrtie, după filigranele întîlnite în manuscrisele slavone din Mînăstirea Putna.

Manuscrisul conține tabla de materii cu numele celor 30 de trepte ale scării; poezia Sfântului Ioan Scărarul, filele 2-6, care are la început imaginea scării, desenată în roșu, cu denumirea scrisă a celor 30 de trepte, numerotate de la 1-30 pe o parte și de la 30-1 pe latura cealaltă. În partea de sus a scării schițate în desen, se deschide ușa cerului, desenat în albastru de trei nuanțe, de unde apare mîna dumnezeiască, perfect desenată și colorată în nuanță naturală.

De la filele 6 v-11 este prezentată viața pe scurt a Sfântului Ioan, egumenul Sfântului Munte al Sinaiului, numit «Scolasticul»..., scrisă de Daniil smeritul... de la Raito. Pe filele 12-251, sînt scrise cuvintele pustnicești ale Părintelui Ioan Scărarul, notate cu treptele 1-30. La sfîrșit, pe filele 251-270, se redă «Cuvîntul către păstori», scris în întregime, pe 19 file.

Caligrafia manuscrisului este semiuncială continuă, cu titluri în roșu și literele inițiale policromate.

Capitolele cărții încep cu slove ornamentate în roșu, uneori înlăcrămate cu stropi de tuș negru.

Legătura cărții este originală, prezentîndu-se în scoarțe de tei, acoperite cu piele neagră-cenușie, gravată cu frumoase ornamente în chenare.

Cartea se închide cu două cheițe metalice, de bronz, prinse de scoarța dorsală, cu oîte trei şuvițe de piele, fiecare din ele împletită în trei, de o eleganță specifică industriei casnice țărănești, păstrată pînă în zilele noastre în meșteșugul lucrărilor de încrustare a pielii, la chimirele naționale. Pe cele trei laturi ale cotorului exterior au fost desenate și colorate pe cantul filelor, ornamente în nuanțele de cărămiziu și verde pal, cu trei medalioane pe mijlocul spațiilor în care s-a scris «LEAS-TVI-ȚA».

La sfîrșitul manuscrisului, o însemnare slavonă ne arată numele scriitorului:

«Din porunca drept măritorului nostru domnitor, Io Ștefan Voevod, domnul Țării Moldovei, fiul lui Bogdan voevod, s-a scris această Leastviță, pentru mînăstirea sa din Putna, în aceeași mînăstire, sub arhimandritul

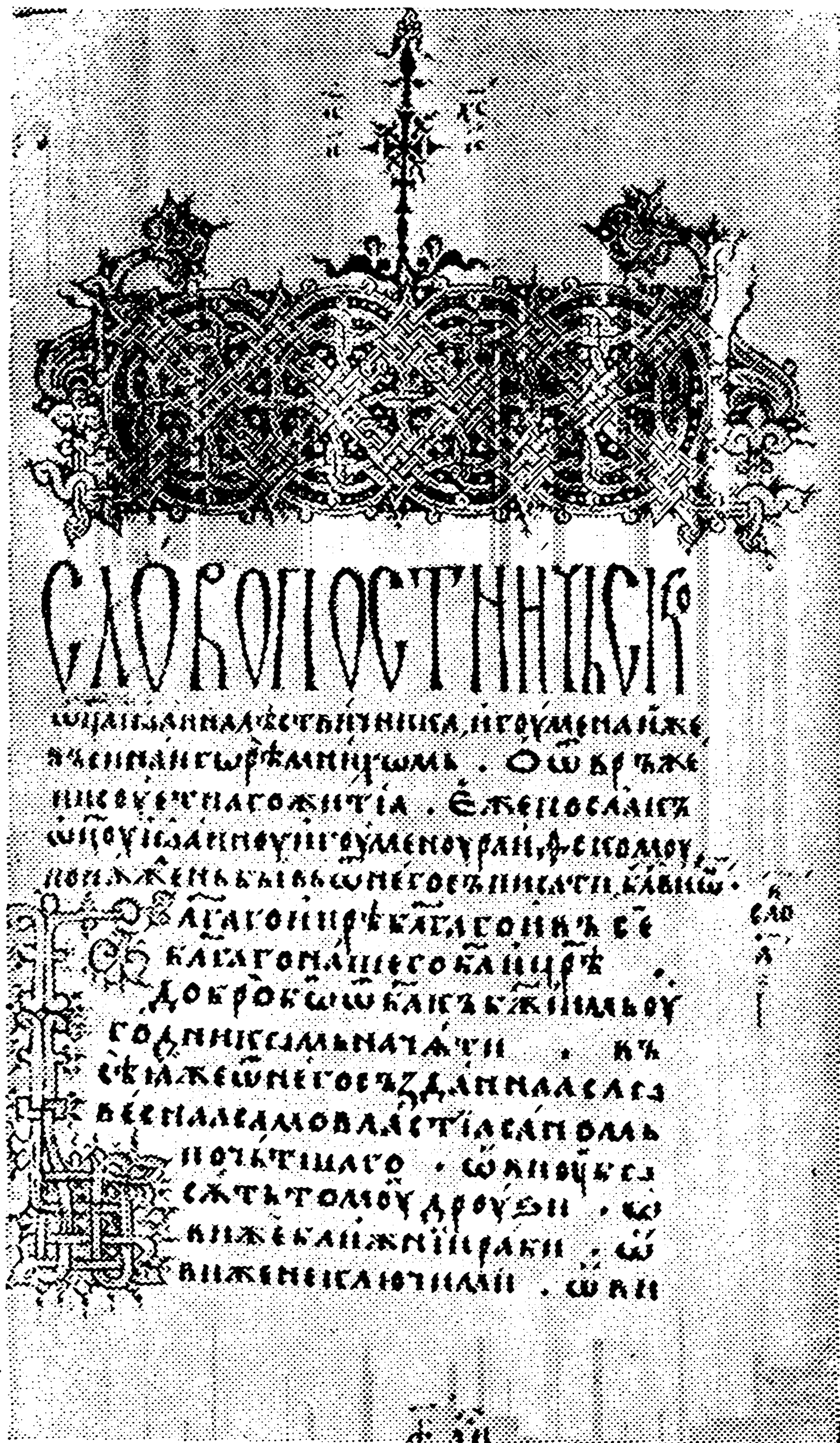

Fig. 1. — Leastvița scrisă de Vasilie Monahul, la 1472.

Kir Ioasaș, prin mîna mult păcătosului monah, Vasilie, în anul 6980 (1472)»¹.

O altă însemnare slavonă, privește repararea legăturii manuscrisului:

*«De aceea, pentru Stăpînul meu Iisus Hristos, mult păcătosul și ne-
vrednicul ieromonah Anzonie, a legat și a înnoit această Leastviță, de
ascultare, în anul 7180 (1674), luna februarie, 13 zile».*

Diaconul Partenie ne-a lăsat o însemnare în limba romînă, pe scoarța cărții:

*«Diaconul Partenie ot Putna scris-am să ruc ego, ca să se știe de
cînd am seris (pe) această sfîntă carte a Putnei, de cînd s-a schimbat
domnia, în zilele lui Mihai Vodă Veliehi, 7213 (1705), mesia mart. 4 den».*

Insemnarea se referă la schimbarea domniei lui Mihail Racoviță, care corespunde în ceea ce privește data.

Hîrtia manuscrisului este filigranată cu interesante semne: stema Moldovei, capul de bour cu cruce înaltă între coarne și o stemă meșteșugărească, două ciocane de zidar încrucișate cu o coroană mică deasupra. Date fiind notițele slavone ale scriitorului, Vasilie monahul, din anul 1472, filigranele ne pot ajuta să identificăm și alte manuscrise vechi, fără însemnări asupra timpului cînd au fost copiate, dacă hîrtia ar fi marcată cu aceleași semne.

Leastvița lui Vasile monahul din Mînăstirea Putna a fost înregistrată între cărțile mînăstirii, cu nr. inv. 572/II/1863 și nr. inv. 679/1952.

2. Viața și faptele Sfîntului Ioan Zlataust (sec. XV)

Manuscris slavon pe hîrtie, legat în scoarțe de lemn acoperite cu piele gravată, format in-folio mare, 31×22 cm, un volum alcătuit din 32 de fascicule numerotate, de cîte 8 file fiecare.

Titlul întreg al manuscrisului, în traducere romînească, este:

«Viața și faptele și despre nașterea și alungarea Sfîntului Părintelui nostru Ioan, Arhiepiscopul Constantinogradului, scrisă de Gheorghe, Arhiepiscopul Alexandriei» și alte cuvîntări.

Volumul se compune din două părți. În partea întia este scrisă Viața Sfîntului Ioan Hrisostom și unele cuvîntări ale sale, iar în partea a doua, începînd de la fascicola 22, se redă o altă operă a Sfîntului Ioan Zlataust, *Hexameronul*.

Prima parte a manuscrisului este copiată cu slove semiunciale continue, în pagini întregi de negru, fără prea multe intervenții de literă colorată. De aceea întîlnim pagini întregi, în care nu apar decît din cînd în cînd unul sau două puncte roșii delimitative de text.

Slovele capitale lipsesc cu desăvîrșire, afară de început, care deschide textul cu un frontispiciu modest, în desen roșu, colorat cu verde pal și cafeniu. Titlul cărții este scris cu roșu, după care urmează o literă inițială sobră, pe marginea unui singur rînd. Din cauza lipsei de culoare, cartea are un aer de severitate, iar dominația negrului i-a imprimat un caracter optic de rigiditate distantă.

Hexameron-ul, din partea a doua a manuscrisului, începe cu un chenar îngust, discret și sensibil colorat în cerneluri pale de galben, vernil și bleu. Literele roșii se mai îndesesc pe pagină; punctuația în roșu și marcarea zacealelor textului biblic, pe margine, dau manuscrisului un aer mai luminos. Spre sfîrșit însă revine monotonia caligrafiei de negru.

1. Datorită notiței slavone din anul 1472, *Leastvița* a fost trecută printre manuscrisele slave din timpul lui Ștefan cel Mare; D. Dan, *Mînăstirea Putna*, p. 76; Emil Turdeanu, *Manuscrise slave*, p. 120; M. Berza, *Repertoriul monumentelor și obiectelor de artă din timpul lui Ștefan cel Mare*, editat de Academia R.P.R., în 1958, p. 379. În *Repertoriu* nu publică și textul slavon al însemnării, precum și o pagină cu scara, în imagine fotografică. Mențiuni la Eugen Kozak, *Inschriften aus der Bukovina...*, p. 71.

Manuscrisul pare a fi neterminat sau incomplet, deoarece lipsește și numele caligrafului. Cercetători de vază, ca Dimitrie Dan, care a scris *Monografia Mănăstirii Putna*, în calitate de corespondent al Academiei Române, la anul 1904, și slavistul Kozac Eugen, au atribuit această operă caligrafului Chiriac, după cum se vede în lucrările: D. Dan, *Mănăstirea Putna*, p. 156, și Eugen Kozac, *Inschriften aus der Bukovina*, p. 71. Această atribuire s-a făcut datorită faptului că la 1903, probabil mai exista o filă la sfârșitul manuscrisului, pe care să fi fost scrisă o notiță în legătură cu numele caligrafului. De altfel, manuscrisul seamănă perfect cu una din operele lui Chiriac, *Sfântul Ioan Zlataust*, despre care va fi vorba mai departe.

Manuscrisul *Viata Sfântului Ioan Hrisostom* trebuie cotat ca aparținând sec. XV, epoca lui Ștefan cel Mare, atât prin caracterul caligrafiei, prin legătura originală în piele gravată cu imagini de bouri tineri, plini de volubilitate; cât mai ales prin semnele de hîrtie, filigranate.

În adevăr, hîrtia conține un filigran cu totul original, caracteristic sec. XV și începutul sec. XVI, capul de bou cu cruce înălțată între coarne, crucea fiind terminată cu semnul grecesc într-o singură slovă, Iisus Hristos (I.X.) Acest filigran de alte dimensiuni, se întâlnește și în manuscrisul slavon nr. 584 din Biblioteca Academiei R.P.R., considerat ca aparținând epocii lui Ștefan cel Mare.

În evidențele Mănăstirii Putna, manuscrisul a fost înregistrat sub nr. inv. 595/1/1863, iar în 1952 n-a fost la îndemîna cercetătorilor care lucrau la Repertoriul operelor de artă din epoca lui Ștefan cel Mare, care menționează lipsa volumului. În fapt însă, manuscrisul se găsește în biblioteca mănăstirii².

3. Cuvîntările Sfântului Ioan Zlataust (1470)

Manuscris slavon pe hîrtie, legat în piele gravată, format in-folio mare, de 30×20 cm. Un volum, alcătuit din 38 de fascicule numerotate, cu cîte opt file fiecare.

Denumirea manuscrisului este improprie, deși a fost dată chiar de caligraful Chiriac, într-o notiță slavonă, privitoare la obîrșia cărții. De fapt avem de-a face cu un *Sbornic* de cuvîntări, între care cele dintîi și cele mai numeroase sînt ale Sfântului Ioan Gură de Aur.

Volumul este deschis de un frontispiciu frumos colorat în verde și maro, desenul fiind executat în linii cărămizii. În armonia culorilor este mobilizată și culoarea albă a hîrtiei. Întreg ornamentul susține la mijloc o floare în formă de cruce, iar lateral, pe colțurile superioare, doi muguri colorați în verde și vernil, bogat îmbobociți. Un rînd de unciale mari anunță titlul primului cuvînt în limba slavonă:

«Al Sfântului Părintelui nostru Ioan Arhiepiscopul Constantinogradului, Zlataust, învățătură despre rugăciune, în duminica vameșului și a fariseului».

O inițială înaltă începe cuvîntul despre rugăciune al Sfântului Ioan Hrisostom, după care s-a dat denumirea întregului manuscris.

Pentru Duminica Vameșului și a Fariseului au mai fost scrise și alte cuvinte de învățătură:

Al Sfântului Vasile Arhiepiscopul Chesariei Capadochiei, învățătură despre smerenie și mîndrie.

Al Sfântului Calist, Patriarhul Constantinopolului, Cuvînt la Duminica Vameșului și a Fariseului.

Un cuvînt anonim, la Duminica Vameșului și a Fariseului.

În celelalte duminici din Postul Mare au fost rediate cuvinte de învățătură ale Sfinților: Dorotei, Efrem Sirul și alții. În total cartea conține 32 de Cuvîntări pentru Postul Mare, printre care cele mai multe aparțin Sfântului Ioan Zlataust.

Caligrafia semiuncială continuă, aparține lui Chiriac monahul din Mănăstirea Putna, care se bănuiește a fi și pisarul *Viței Sfântului Ioan Hrisostom*, descrisă mai sus, pentru

² M. Berza, *Repertoriul...*, p. 441, nr. 188; D. Dan, *op. cit.*, p. 80, nr. 37; Eugen Kozak, *op. cit.*, p. 71.

considerentele de asemănare a scrisului și, probabil, din cauză că la inventarierea generală din anul 1863, în izvoadele mănăstirii, amîndouă volumele au fost înregistrate sub același număr de inventar, 595/I și 595/II.

Manuscrisele au o înrudire între ele, în ceea ce privește sobrietatea caligrafiei, care în amîndouă cazurile înfățișează cititorului pagini întregi de negru fără preocupări de a însenina optic lectura.

În «Cuvîntări» apar din cînd în cînd rare capitale roșii, ușor ornate cu ciucuri, iar unele slove capitale au fost ornamentate cu stropi de lacrimă în negru și roșu.

Există totuși și unele puncte de deosebire între aceste două manuscrise, în ceea ce privește hîrtia. Cuvîntările Sfîntului Ioan Zlataust folosesc hîrtie marcată cu filigranul: imaginea unui turn crenelat, asemănător ca formă și aproape identic ca dimensiune cu un turn de joc de șah, care se întîlnește și în manuscrisul slavon nr. 171 din Biblioteca Academiei R.P.R., cotate ca aparținînd secolului XV, în lucrarea prof. P. P. Pănaiteșcu, *Manuscrisele slave din Biblioteca Academiei Republicii Populare Romîne*.

Volumul a fost caligrafiat în anul 1470, adică chiar în anul în care s-a sfințit Mînăstirea Putna.

În secolul XV, caligrafii din Mînăstirea Putna au folosit mai ales hîrtie filigranată cu imaginea capului de bour în diferite forme și dimensiuni. Intrucît turnul crenelat din filigranul manuscrisului lui Chiriac, *Zlataust*, ne arată folosirea hîrtiei de acest fel în anul 1470, bănuim că după sfințirea Mînăstirii Putna, la 3 septembrie 1470, s-au făcut comenzi speciale, de materiale de scris, care au dus la imprimarea pe hîrtie a stemei moldovenești, capul de bour.

Manuscrisul a fost legat în piele gravată cu imagini de zimbri și ornamente florale. Prin această legătură bine conservată și datorită anului menționat în notița slavonă a caligrafului, se poate trage concluzia că și celelalte manuscrise similare legate în piele gravată, pot fi considerate ca aparținînd epocii lui Ștefan cel Mare din Școala miniaturiştilor de la Mînăstirea Putna.

Notița slavonă de la sfîrșitul cărții lămurește pe cititori:

*«Eu mult păcătosul Chiriac, am scris acest Zlataust, pentru bine credinciosul domnitor a toată țara Moldovei, Io Ștefan Voevod, în mînăstirea zidită de dînsul, cu numele Putna, în anul 6978 (1470) și s-a sfîrșit în 30 a lunii ianuarie»*³.

O altă însemnare slavonă ne arată numele unui cititor de mai tîrziu: «Acest Zlataust l-am citit în anul 7231 (1725)».

Volumul a fost înregistrat la Mînăstirea Putna cu nr. inv. 595/II/1863 și nr. inv. 556/1952.

4. *Sladkaia poucenie — Dulce învățătură* (sec. XV-XVI)

Manuscris slavon, pe hîrtie, legat în piele gravată, in-folio mare de 30×22 cm. Un volum compus din 25 de fascicule numerotate, de cîte opt fiecare. Prima fascicolă lipsește. Din ea n-a mai rămas decît o filă ruptă cu tabla de materii, în fragment, arătînd cuvintele de învățătură conținute în volum, de la 42 la 89. Continuarea cuprinsului a fost scrisă probabil pe o altă filă din fascicolă, care însă a dispărut.

Volumul conține, notate pe filele sale, 91 de cuvîntări. Titlul întreg al cărții are următoarea traducere din slavonește:

«Dulce învățătură, din cărțile de căpetenie ale Mîntuitorului Iisus Hristos și Sfinților Apostoli, ale Proorocilor, Ierarhilor și Prea Cuvioșilor Părinți de pretutindenea, de suflet folositoare, pentru prea curatul și marele post».

3. M. Berza, *Repertoriul...*, p. 376, nr. 140; D. Dan, *op. cit.*, p. 78, nr. 119; Emil Turdeanu, *Manuscrise slave...*, p. 120; Eugen Kozak, *op. cit.*, p. 71. Traducerea notiței slavone a lui Kiriac, de pe Cuvîntările Sfîntului Ioan Zlataust, după D. Dan, *op. cit.*, și E. Kozak, *op. cit.*

Deasupra titlului un chenar desenat numai în roșu, fără să fi fost colorat, deschide poarta cărții.

Textul este presărat cu slove roșii din loc în loc, care marchează trimiteri la texte biblice sau notează zacealele, capitolele și versetele. Uncialele roșii mai au și rolul delimitativ, la începutul cuvântărilor. Frecvența slovelor, inițiale roșii și caligrafia modelată cu îngrijire dau textului aspect de Evangheliar, iar cititorului liniște vizuală.

Hîrtia nu are nici un fel de filigram. Legătura cărții însă este din secolele XV-XVI, în scoarțe de ței, acoperite cu piele presată și frumos gravată, cu vulturași bicefali și ornamente florale în romburi, specifice manuscriselor din epoca lui Ștefan cel Mare.

Marginea cotorului acoperit cu piele are la capete un șnur policromat, în vîrste, asemănător cu toate cărțile legate pe care le considerăm că au legătura originală specifică secolelor XV-XVI 4.

La sfîrșitul volumului au fost făcute cîteva însemnări tîrzii, în sec. XVII, care confirmă doar prezența și folosința cărții în biserică. Însemnările sînt din anii 7179 (1671), 7181 (1673), iar din anul 1642, o iscălitură: «Eu amăritul Gherghentie, ot Voroneț, vlet 7150 (1642)».

La Mînăstirea Putna, manuscrisul a fost inventariat cu nr. 572/1863.

**5. Kniga Poucenie —
Carte de învățătură
(sec. XV-XVI)
Sfîntul Efrem Sirul,
101 slovo**

Manuscris slavon, pe hîrtie, legat în piele gravată, format in-folio mare, de 28×21,5 cm. Un volum, alcătuit din 38 de coale numerotate de cîte opt file, ultima coală de trei file. Primele trei fascicole lipsă.

Lipsa primelor trei fascicole fac cu neputință cunoașterea titlului manuscrisului. Volumul însă conține un număr de «Nacazanii», sau «Cuvinte», care în cea mai mare parte au fost copiate din Sfîntul Efrem Sirul și marcate cu numere de ordine de la 1-101, cu denumirea de «Slovo».

Caligrafia acestui manuscris seamănă ca trăsătură cu notița votivă și autograful

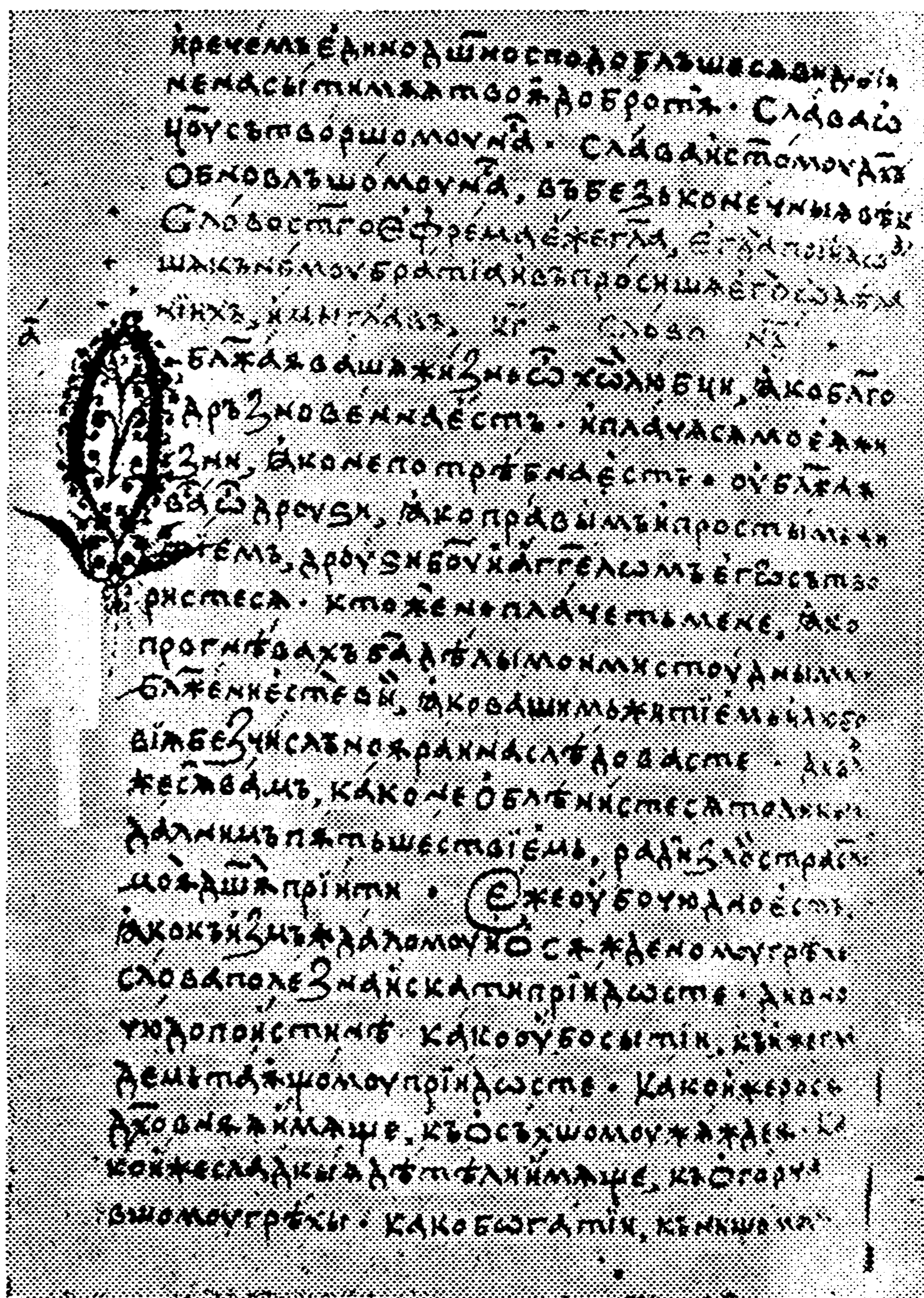

Fig. 2. — Sfîntul Efrem Sirul, Kniga poucenie, 101 Slovo, sec. XV—XVI.

4. D. Dan, în *Mînăstirea Putna*, p. 77, nr. 14, remarcă manuscrisul cu titlul de inventar.

lui Casian monahul, de pe Mineiul pe luna august, din sec. XV, descris în partea întâia a studiului de față.

Dacă ajungem la concluzia că notița slavonă de pe Mineiul pe luna august, din secolul XV, era autograful lui Casian, atunci și volumul *Kniga poucenie, 101 slovo*, a fost scris tot de el. Dacă, însă, însemnarea: «*Această lună a scris-o Ștefan Voevod prin mîna greșitului Casian*», nu a fost scrierea lui Casian, ci a unui ucenic de al său, atunci și *Kniga poucenie* a fost scrisă de acel ucenic contemporan lui.

Casian, caligraful din Putna, este autorul unui Minei pe luna noiembrie din anul 1467; pisarul Mineiului pe august semnat de el, fără dată, din sec. XV; scriitorul probabil, al Mineiului pe octombrie, din sec. XV, analizate în prima parte a lucrării. În același timp el este și caligraful unei Psaltiri scrisă pe pergament în anul 1470, aflată în Biblioteca Saltikov-Scedrin, din Leningrad, în legătură cu care Muzeul de Artă al Republicii Populare Romîne a primit relații și fotocopii de la Muzeul Scedrin⁵.

Dacă activitatea literară a lui Casian se coboară pînă în anul 1467, cînd a scris Mineiul pe luna noiembrie, atunci înseamnă că încă din timpul vieții marelui voievod Ștefan a fost scrisă și această carte de învățătură, care aparține secolului XV sau începutul celui de al XVI-lea, de el sau de unul din ucenicii săi.

Mai există un argument în acest sens; manuscrisul slavon nr. 121, Mineiul pe luna decembrie, din Mînăstirea Neamțu, aflat în Biblioteca Academiei Republicii Populare Romîne, a fost cotate ca aparținînd secolului XV. Acest manuscris însă are un filigran neobservat, asemănător cu semnele de hîrtie din *Kniga Poucenie*, de la Mînăstirea Putna, și anume imaginea unui clopot. Mai mult, filigranele din cele două manuscrise se suprapun ca mărime și formă, fiind identice. De unde tragem concluzia definitivă că manuscrisul *Kniga Poucenie*, cuprinzînd 101 Cuvinte de învățătură ale Sfîntului Efrem Sirul, aparține epocii lui Ștefan cel Mare, din secolul XV.

Hîrtia manuscrisului, în afară de imaginile clopotului din filigran, mai conține și alte semne: o rozetă, o coroană și un turn crenelat cu două etaje, precum și două forme de glaje-sticle, în chip de amfore, fără mînere.

În ceea ce privește textul, mai trebuie adăugat că pisarul nu se preocupă de frumusețea scrisului, ci operează cu slove curat îngrijite, clare, ușor descifrabile, în cuvinte fără prescurtări. Scriitorul nu face desene pompoase, ci scrie îngrijit și cu spornică grabă. La începutul capitolelor desenează totuși slove inițiale, mari de 3-4 rînduri, puternic colorate și ornamentate numai în roșu, dînd impresia unor acuarele viguroase sau unor frunze în vegetație de mare belșug.

Textul destul de monoton în pagini întregi de negru este înveselit uneori de cîte o explicație sau adnotare, scrisă cu roșu.

Legătura tradițională în piele gravată, pe scoarțe de tei, înfățișează ornamente cu chipuri de vulturăși simpli și bicefali, nouri, rozete, muguri, precum și figuri geometrice.

La sfîrșit, o notiță istorică în limba slavonă ne arată că în anul 1593 manuscrisul exista:

«*În anul 7101 (1593), luna octombrie în 7 zile s-a mîniet domnul Aron Vodă pe Teodor Cîrnul și a trimis cu un sjetnic, pe Golmar Armașul și l-a ucis înaintea trapezariei și apoi s-a îndurat și a poruncit să-i îngroape trupul lui acolo*»⁶.

Data istorică corespunde domniei lui Aron Tiranul (1592-1595); în ceea ce privește numele lui Teodor Cîrnul, se pare că Dimitrie Dan, în *Monografia Mînăstirii Putna*, a citit greșit «Cîrnul».

O altă notiță în limba romînă, remarcă păstorirea unui mitropolit al Moldoveii Gheorghe, în anul 1725:

5. Psaltirea lui Casian a fost scrisă pe pergament. Muzeul de Artă R.P.R. a primit comunicări și reproduceri de la Direcția Bibliotecii Saltikov-Scedrin din Leningrad, cu privire la acest manuscris slavon. M. Berza, *Repertoriul...*, pp. 378 și 445, nr. 141, precum și Adenda.

6. D. Dan, *op. cit.*, p. 76, reproduce textul notiței din *Kniga Poucenie*, citind „Cîrnul” în loc de „Cîrnul”.

«*Scris-am eu, ierodiaconul Anastase, în zilele Preosfeșenomu Mitropolitu Gheorghie prea înălțatul și oblăduitorul nostru. Scris-a ierodiaconul Anastasie, vlet 7233 (1725)*».

Un cititor și-a notat numele pe carte, în limba slavonă denumind manuscrisul: «*Această carte, anume Sfântul Efrem Sirul, am citit-o eu, la anul 7228 (1720); octomorie, în 8 zile*».

Manuscrisul este notat cu nr. inv. 572/1863 și nr. inv. 558/1952, în patrimoniul bibliotecii Mănăstirii Putna.

6. Sfântul Efrem Sirul, 209 slovo, (sec. XV-XVI)

Manuscris slavon, pe hîrtie, în-folio mare, 29×22 cm. Un volum, alcătuit din 49 de coale numerotate, de cîte 8 file. Este legat în piele, iar scoarța din față s-a pierdut încă înainte de anul 1863, întrucît eticheta de inventar din acel an a fost lipită pe fila din față.

La începutul volumului lipsesc patru coale. Din numerotarea cuvintelor lipsesc, la început, 18 cuvîntări. Volumul începe cu textul Cuvîntului 19, din Sfântul Efrem Sirul.

O comparare a textului din acest manuscris, care trebuie denumit «*Cuvintele Sfîntului Efrem Sirul*», corespunde perfect cu textul din aceleași cuvîntări, în manuscrisul «*Kniga Poucenie*», analizată mai sus.

În «*Kniga Poucenie*» erau numai 101 cuvîntări din Sfântul Efrem Sirul, iar volumul era ceva mai mic, 38 de fascicule. Caligrafia era mai răsfirată. Textul din Efrem Sirul, 209 Slovo, este ordonat și concentrat, volumul este mai mare, conținînd 49 de fascicule scrise. Trăsăturile scrierii sînt mult mai precise, cuvintele adesea prescurtate, iar semi-uncialele care alcătuiesc rîndurile abundă în eleganță caligrafică și claritate. Slovele care au bastoane în jos ca r, ț, y, z, și h, au prelungirile interioare aruncate peste intervalul rîndului inferior pînă la șirul de dedesubt.

Scrierea mai organizată și 11 coale de hîrtie în plus, în volumul Cuvîntărilor Sfîntului Efrem Sirul de care ne ocupăm, fac ca acest manuscris să conțină o sută opt Cuvinte mai mult față de «*Kniga Poucenie*». Totuși, Cuvîntările care corespund numerelor de ordine în cele două manuscrise, sînt identice, în ceea ce privește conținutul textului.

Capitolele manuscrisului încep cu inițiale ornamentate volubil, în culoare roșie, scrise pe hîrtie marcată cu trei filigrane distincte: foarfeca, un cal în plin avînt de fugă și un boboc de crin ridicat pe soclul format din silueta unei coroane.

Filigranul cu imaginea foarfecii este suficient pentru a situa cartea în secolul XV, epoca lui Ștefan cel Mare, iar caracterele legăturii și ornamentele gravate în piele nu fac decît să confirme același lucru.

În Biblioteca Academiei Republicii Populare Romîne se păstrează un manuscris slavon, cota 544, Minei pe noiembrie, scris pentru Mînăstirea Dobrovăț, în anul 1504, care are aceleași caractere caligrafice, ca și volumul Cuvîntărilor Sfîntului Efrem Sirul 209 Slovo, din Mînăstirea Putna, în ceea ce privește aruncarea bastoanelor inferioare la slovele r, ț, y și h. De unde s-ar putea trage concluzia că este vorba de mîna aceluiași pisar care a scris în Mînăstirea Putna și cărți de cult pentru ctitoria mai nouă a voievodului Ștefan cel Mare, Mînăstirea Dobrovăț⁷.

Manuscrisul a fost inventariat la patrimoniul Mînăstirii Putna sub nr. inv. 564/1863 și nr. inv. 581/1952.

7. Cazania, filă răzleață (sec. XV)

Printre cărțile de învățătură din biblioteca Mînăstirii Putna, trebuie să fi fost și o *Cazanie*, din care s-a păstrat numai o filă răzleață, însemnată cu nr. 45 în colțul

7. Din cauza lipsei scoarței din față, volumul „Sfîntul Efrem Sirul — 209 SLOVO”, nu era așezat între manuscrisele slavone la 1904, încît D. Dan, cu ocazia publicării *Monografiei Mînăstirii Putna*, nu l-a cunoscut.

inferior, ceea ce înseamnă că fila este începutul sau sfârșitul coalei nr. 45, pentru că, după un vechi obicei, coalele se însemnau atât la începutul cât și la sfârșitul lor.

Fila este filigranată cu imaginea foarfecii, încît apartenența ei la sec. XV este fără de îndoială. Incercarea de a atașa fila volantă la unul din manuscrisele cu același conținut de învățătură, Cazanii, a arătat că toate cărțile similare aveau fascicola 45 întreagă, de unde concluzia că este vorba de un manuscris slavon pe hîrtie conținînd textul unei Cazanii din sec. XV, din care în Mînăstirea Putna se păstrează o singură filă.

8. Sbornicul lui Iacob (1474)

Manuscris slavon, pe hîrtie, legat în piele gravată, in-folio mare, 29×21 cm. Un volum alcătuit din 39 de fascicole de cîte opt file fiecare; ultima coală cu patru file.

Lucrarea conține o serie de cuvînte de învățătură, pe lunile aprilie, mai și iunie, în legătură cu Viețile Sfinților și cu sărbătorile bisericești din aceste luni.

Din luna aprilie au fost alese și copiate două cuvînte de învățătură în legătură cu viața și pătımirea Sfîntului Mare Mucenic Gheorghe, purtătorul de biruință.

Primul cuvînt de învățătură face parte din hagiografia tradițională și tratează despre: «*Mucenia Sfîntului Marelui Mucenic Gheorghe, purtătorul de biruință*»

All doilea Cuvînt are o extensiune de 15 file și se intitulează:

«*Al lui Grigorie monahul și presviterul, egumenul Mînăstirii Pantocrator, cuvînt de laudă a Sfîntului Marelui Mucenic Gheorghe*».

Această cuvîntare, despre viața și mucenicia Sfîntului Gheorghe, alcătuită de Grigorie Monahul, se întîlnește în toate sbornicele hagiografice din sec. XV, și n-a fost omisă nici de sbornicul copiat în Mînăstirea Putna, pentru că era folosită mai ales la hramul Mitropoliei din Suceava, drept cuvînt de învățătură în ziua prăznuirii Sfîntului Gheorghe.

Din cuprinsul lunii mai au fost copiate mai multe cuvîntări:

— *La 8 mai* se dă un ciclu de cuvîntări despre Sfîntul Ioan Evanghelistul, luate de la diferiți scriitori bisericești și anume:

a) Despre descoperirea Sfîntului Ioan Bogoslovul.

b) Al Sfîntului Ioan Zlataust, Patriarhul Constantinopolei, Cuvînt de laudă pentru Sfîntul Ioan Bogoslovul, Evanghelistul.

c) Al lui Proclu, Arhiepiscopul Constantinopolei, Cuvînt de laudă pentru Sfîntul Ioan Evanghelistul.

d) Al Sfîntului Chiril al Alexandriei, Cuvînt despre Sfîntul Ioan Evanghelistul.

— *La 15 mai*: Viața și faptele Sfîntului Pahomie cel Mare.

— *la 21 mai*: Al lui Eftimie, Patriarhul Tîrnovei, Cuvînt de laudă al Sfinților Marilor întocmai cu Apostolii, Constantin și Elena.

— *la 25 mai*: Al Prea Cuviosului Părintelui nostru Teodor, egumenul studiilor, Cuvînt de laudă la aflarea Sfîntului cap al cinstului, slăvitului, mergătorului înainte și botezătorului Ioan.

— *la 28 mai*: Viața și faptele prea cuvioasei maicii noastre Filofteia, scrisă de Eftimie, Patriarhul Tîrnovei.

Din cuprinsul lunii iunie au fost copiate următoarele cuvînte:

— *la 1 iunie*: Mucenia Sfîntului Mucenic Iustin filozoful și cei împreună cu dînsul.

— *la 3 iunie*: Mucenia Sfîntului Mucenic Luchian și cei împreună cu dînsul, Cladie, Ipatie, Dionisie și Pavlu.

— *la 8 iunie*: Mucenia Sfîntului Mare Mucenic Teodor Stratilat.

— *la 11 iunie*: Al lui Iosif cel smerit și înțelept. Cuvînt de laudă pentru Sfîntul Bartolomeu Apostolul. Cuvînt despre nevoița și mucenia Sfîntului Apostol Varnava.

— *la 12 iunie*: Viața și petrecerea prea Cuviosului Părintelui nostru Onufrie și ceilalți pustnici, scrisă de Pafnutie monahul și ucenicul; precum și Viața și faptele Sfîntului Petru al Athonului.

— la 14 iunie: Al Sfântului Părintelui nostru Vasilie, Episcopul Seleuciei, Cuvînt de laudă la Sf. Prooroc Elisei.

— la 18 iunie: Mucenia Sfinților Mucenici Leontie, Ipatie și Teodul, care au pătimit de la împăratul Vespasian.

La sfîrșitul manuscrisului este copiată: Mucenia Sfântului Slăvitului Mucenic Ioan cel Nou, care a fost chinuit în Cetatea Albă-Belgrade, scrisă de Grigorie Monahul și preotul Mării Biserici a Moldovlahiei.

Preocuparea copistului de a introduce la sfîrșitul Sbornicului o operă originală, alcătuită de Grigorie Monahul, preotul Marii Biserici a Moldovlahiei, ne lămurește unele probleme de hagiografie și anume: în vechile Mineie românești, slujba Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava a fost așezată la 2 iunie. Pe vremea ocupației austriace, după anul 1775, sărbătoarea Sfântului Ioan cel Nou a fost fixată la 24 iunie, cînd Biserica prăznuiește Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul, iar poporul a numit aceste sărbători cu un singur cuvînt: «*Sinziene*», adică Sfinții Ioani.

Faptul că în sbornic, Viața Sfântului Ioan este scrisă după 18 iunie, ar putea să ne adeverească faptul că sărbătorirea Sfântului Ioan cel Nou se prăznuia la un loc cu nașterea Sfântului Ioan Botezătorul, încă din sec. XV.

Grija cu care a fost introdusă în manuscris mucenicia Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava, l-a făcut pe copist să omită, probabil din lipsă de spațiu, un cuvînt de laudă pentru sărbătoarea Sfinților Apostoli de la 29 iunie.

Cuvîntul despre «Viața și mucenicia Sfântului Ioan cel Nou», alcătuit de Grigorie Monahul, trebuie interpretat ca o operă originală, din epoca lui Alexandru cel Bun, a unui talentat predicator care în însuși titlu lucrării aduce un elogiu Bisericii moldovenești, numind-o «velico țercvi», adică «Marea Biserică».

Istoriile literare românești au atribuit această lucrare literară lui Grigorie Țamblac, care adesea a fost confundat și cu Grigorie Uric, caligraful de la Mînăstirea Neamțu.

Cercetările mai noi asupra vechii literaturi slavone originale, vor trebui să stabilească dacă nu cumva este vorba de opera unui orator moldovean, poate creatorul școlii literare slavone din Mînăstirea Neamțu, în epoca lui Alexandru cel Bun⁸.

Sbornicul lui Iacob, scris în anul 1474, are un singur frontispiciu și o literă capitală de început, stilizată în chipul unui vultur, cu înțelesul slovei S, de mărimea

Fig. 3. — Sbornicul pe aprilie, mai, iunie, 1474, scris de Iacob, monahul.

8. Academician Petre Constantinescu-Iași, *Legăturile culturale romino-ruse*.

a 12 rînduri din text. Alături chenarul cît și inițiala au fost colorate în roșu, maro și albastru.

Textul este caligrafiat în semiunciale cu negru, iar titlurile cuvintelor și inițialele unor paragrafe sînt scrise în roșu, fapt care dă paginilor o atmosferă compactă și clară.

Hîrtia este de calitate bună ca și cerneala, deoarece nu s-au produs infiltrații de culoare, în cîmpul alb al intervalelor dintre rînduri. Distanțele între șiruri s-au păstrat curate, iar cîmpurile albe dintre litere, pe același rînd, s-au păstrat limpezi, deși rîndurile caligrafiate sînt copiate pe ambele pagini ale aceleiași file suprapuse.

Cu toată atmosfera compactă a paginilor, scrise în negru, lectura manuscrisului este ușoară, datorită caligrafiei ordonate și apariției din loc în loc a unor slove semiunciale majuscule, colorate în roșu, care marchează în text paragrafele de citanie.

Hîrtia este filigranată cu semne meșteșugărești: foarfeca și două ciocane încrucișate. Spre deosebire de ciocanele încrucișate întîlnite în filigran, în *Leastvița* lui Vasile Monahul, din anul 1472, care păreau a fi ciocane de pietrar-zidar, forma ciocanelor încrucișate, cu diademă deasupra, din *Sbornicul* lui Iacov, scris în anul 1474, pare a fi ciocanul de fierar. În ceea ce privește foarfeca, ea caracterizează hîrtia secolului XV, iar manuscrisul nostru adevărește acest lucru prin însemnarea motivă a caligrafului, scrisă în limba slavonă, pe ultima pagină a *Sbornicului*: «Drept măritorul și de Hristos iubitorul, Io Ștefan Voevod, cu mila lui Dumnezeu, Domnul Țării Moldovei, fiul lui Bogdan Voevod, a poruncit să se scrie acest *Sbornic*, Mînăstirii sale din Putna, sub arhimandritul, egumenul Ioasaf, de mîna mult păcătosului Ieromonah Iacov, în anul 6982 (1474), mai 20°.

Manuscrisul a fost inventariat în scriptele Mînăstirii Putna, sub nr. inv. 571/I/1863 și nr. inv. 551/1952.

9. *Sbornic anonim, pe luna decembrie (sec. XV)*

Manuscris slavon pe hîrtie, legat în piele, cu gravuri tradiționale, in-folio mare, 28,5×21 cm. Un volum, alcătuit din 26 de fascicule numerotate de la 35 la 61, de cîte 8 file fiecare.

Numerotarea fasciculelor ne-ar face să credem că din volum lipsesc 34 de coale de cîte opt file. Acest lucru însă e greu de afirmat, știind că vechile manuscrise slavone numărau circa 35-45 de coale într-un volum. Cele 26 de fascicule ale volumului dau manuscrisului aspectul unei cărți întregi, destinată a fi *Sbornic* de învățătură pe luna decembrie. Se vede însă că autorul a caligrafiat, probabil, două volume: unul pe octombrie-noiembrie și al doilea pe decembrie, numerotînd însă fasciculele în continuare de la volumul întîi la volumul al doilea.

Sbornicul pe octombrie-noiembrie nu s-a păstrat în biblioteca Mînăstirii Putna, a rămas în schimb volumul pe luna decembrie, care se conservă pînă în zilele noastre. Din acest punct de vedere trebuie văzută numerotarea fasciculelor din *Sbornicul* pe decembrie, începînd de la 35 la 61.

Cu ocazia inventarierii generale din anul 1863, acest *Sbornic* a fost trecut cu aceeași cotă, nr. 571/I, cu *Sbornicul* pe aprilie-mai și iunie, scris de Iacov la anul 1474, care este numerotat cu nr. 571/II, de unde am putea trage concluzia că în Mînăstirea Putna au fost scrise, probabil, de Iacob, un ciclu de *Sbornice*, Proloage, pe cîte trei luni, pentru toată cununa anului bisericesc. Din aceste volume, manuscrisul pe ianuarie, februarie, martie s-a pierdut; volumul pe aprilie, mai, iunie se păstrează, un alt volum, pe iulie, august și septembrie, probabil s-a înstrăinat, iar fasciculele volumului pe lunile octombrie, noiembrie au fost numerotate de la 1 la 34, drept partea întîia a *Sbornicului* pe trei luni, din care însă ni s-a păstrat în acest *Sbornic* anonim numai partea a doua, adică luna decembrie, existentă în Mînăstirea Putna.

9. D. Dan, în *Mînăstirea Putna*, probabil, n-a cunoscut conținutul *Sbornicului* din anul 1474. El îl numește „*Sbornic*“, adică „*Viata Sfinților*“. Emil Turdeanu, *op. cit.*, p. 120, citează datele numai după D. Dan și Eugen Kozak; M. Berza, în *Repertoriul...*, v. 390, nr. 146, descrie manuscrisul, publicînd un clișeu după prima pagină.

Caligrafia și hîrtia Sbornicului anonim pe luna decembrie, situează opera, ca manuscris din sec. XV. În sprijinul acestei afirmații stă gravura în piele din legătura scoarțelor de tei.

În ceea ce privește conținutul, Sbornicul cuprinde cuvinte de învățătură la sfinții mai mari, sărbătoriți în Pravila lunii decembrie, precum și la praznice.

— *la 6 decembrie*: Cuvînt la Sfîntul Ierarh Nicolae, Istoria înmormîntării Sfîntului Nicolae al lui Cosma Vestitorul.

— *la 9 decembrie*: Cuvînt la Sfinții Părinți Ioachim și Ana, probabil cu elemente din Protoevanghelia lui Iacob.

— *la 11 decembrie*: Viața Sfîntului Daniil Stîlpticul.

— *la 12 decembrie*: Viața și faptele Sfîntului Spiridon.

— *la 13 decembrie*: Mucenicia Sfinților Eustratie, Axentie și Orest; Cuvînt despre Avraam și jertfa lui, al Sfîntului Ioan Zlataust.

— *la 17 decembrie*: Al Sfîntului Efrem Sirul, Cuvînt despre proorocul Daniil și cei trei tineri; Al Sfîntului Chiril al Alexandriei, Cuvînt despre proorocul Daniil și cei trei tineri; Istoria lui Daniil, Anania, Azaria și Misail; Bătrînețea lui Daniil.

— *la 21 decembrie*: Mucenia Sfintei Iuliana mucenița.

— *la 25 decembrie* au fost copiate o serie întregă de cuvîntări în legătură cu praznicul Nașterii Domnului:

a) Al Sfîntului Ioan Gură de Aur, Cuvînt la Nașterea Domnului.

b) Al Sfîntului Atanasie al Alexandriei, Cuvînt la Nașterea Domnului.

c) Al Sfîntului Ioan Hrisostom, Cuvînt la Nașterea Domnului.

d) Al Sfîntului Ioan Gură de Aur, Cuvînt la Nașterea Domnului.

e) Al Sfîntului Ioan Zlataust, Cuvînt la Nașterea Domnului.

f) Al Sfîntului Vasilie cel Mare, Cuvînt la Nașterea Domnului.

g) Al Sfîntului Grigorie de Nazianz, Cuvînt la Nașterea Domnului.

h) Al Sfîntului Atanasie al Alexandriei, Cuvînt la Nașterea Domnului.

i) Al Sfîntului Proclu, Patriarhul Constantinopolului, Cuvînt la Nașterea Domnului.

j) Al Sfîntului Grigorie Teologul, Cuvînt la Nașterea Domnului.

k) Al Sfîntului Ioan Hrisostom, Cuvînt la nașterea Domnului.

l) Al Sfîntului Epifanie, Cuvînt la Nașterea Domnului.

m) Al Sfîntului Ioan Zlataust, Cuvînt la Nașterea Domnului.

n) Al Sfîntului Proclu, Patriarhul Constantinopolului, Cuvînt la Nașterea Domnului.

— *la 27 decembrie*:

a) Al Sfîntului Grigorie de Nisa, Cuvînt la Sfîntul Arhidiacon Ștefan, și

b) Al Sfîntului Ioan Hrisostom, Cuvînt la Sfîntul Arhidiacon Ștefan.

— *la 28 decembrie*:

a) Al Sfîntului Ioan Zlataust, Cuvînt pentru Iosif în Egipt, «Ia pruncul și pe muma lui și fugi în Egipt»;

b) Al Sfîntului Ioan Hrisostom, Cuvînt despre uciderea pruncilor — continuare.

Caligrafia semiuncială continuă a manuscrisului, ordinea și trăsăturile sale îl înfrățesc ca paternitate cu Sbornicul pe aprilie-mai-iunie, al ieromonahului Iacob, scris în anul 1474. Legătura scoarțelor ca și formatul cărții sînt identice. Hîrtia îl învecinează căci este filigranată tot cu foarfeca meșteșugărească, de altă dimensiune și deschidere. Toate aceste date situează volumul alături de Sbornicul lui Iacov din anul 1474, aparținînd deci sec. XV, din școala caligrafilor din Mînăstirea Putna, în epoca lui Ștefan cel Mare¹⁰.

Manuscrisul a fost înregistrat cu nr. inv. 571/I/1863.

10. Numele lui Iacob ierodiaconul se găsește menționat și într-un manuscris slavon, *Sbornic din sec. XV*, de la Biblioteca Academiei R.P.R. Ms. slav nr. 296, în care a scris două caiete de la început. P. P. Panaitescu, *Manuscrisele slave din Biblioteca Academiei R.P.R.*, vol. I, p. 396, nr. 296; S. Fl. Marian, în lucrarea sa *Sfîntul Ioan cel Nou de la Suceava*, București, 1895, cunoștea conținutul *Vieții Sfîntului Ioan cel Nou*, însă după studiul episcopului Melchisedec al Romanului, *Mitropolitul Grigorie Tamblac*, publicat în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”, an. II, vol. III, București, 1884, pp. 61-62.

10. Învățăturile Prea Cuviosului Avă Dorothei (sec. XV-XVI)

Manuscris slavon pe hîrtie in-4°, 21×15 cm. Un volum alcătuit din 30 de coale de cîte 8 file. Ultima fascicolă de patru file, legate în scoarțe de lemn, acoperite cu piele maro întunecat, cu gravuri distincte de bouri, ornamente florale și geometrice¹¹. Hîrtia este filigranată cu figura unui mistreț și un oval susținut de o tijă.

Volumul începe cu «*Epistola către fratele care a cerut să i se trimită cuvintele Prea Cuviosului Părintelui nostru Dorothei*». De fapt însă, avem de-a face cu un Sbornic de învățături ascetice, luate din diferiți scriitori bisericești. Primul cuvînt este intitulat: «*Învățătura Avei Dorothei către ucenicii săi*»; al doilea Cuvînt este «*Slovo Ipolita, fericitul mucenic, papă al Romei, despre sfîrșitul lumii... și a doua venire a Domnului Iisus Hristos*».

În total manuscrisul conține 20 de cuvinte printre care și unele tâlcuiri ale Sfîntului Grigorie de Nazianz.

Manuscrisul trebuie cotate ca aparținînd secolelor XV, XVI din epoca lui Ștefan cel Mare. Această apreciere este îndreptățită datorită filigranului de hîrtie, precum și legăturii scoarțelor în stilul epocii.

Caligrafia grăbită, scrisă în negru, cu unele litere inițiale roșii, îngroșate, și cîteva chenare în formă de funie, colorate, de asemenea, în roșu, vernil și bleu, dau caracterul general al acestui manuscris.

O semnătură mai târzie: «*Eromonah Ghelasie, clisiarș, vlet 7157 (1649)*», adeverește existența cărții și folosirea ei în anul 1649.

În Biblioteca Academiei R.P.R. se păstrează un exemplar din Cuvintele Avei Dorothei, provenit de la Mînăstirea Neamțu, din sec. XV, de aceleași dimensiuni și format, manuscrise slave, cota nr. 160, care ar putea să fi fost modelul după care a fost copiat manuscrisul existent în Mînăstirea Putna, unde a fost înregistrat cu nr. inv. 590 din 1863 și nr. inv. 566/1952.

11. Învățăturile Avei Dorothei către ucenicii săi (sec. XVI)

Manuscris slavon pe hîrtie, in-4°, 21,5×14 cm. Un volum alcătuit din 18 coale de cîte opt file fiecare, la sfîrșit lipsind circa 15 file. Primele 24 de file de la început sînt roase de șoareci, pînă aproape de cotor, mai ales în partea de jos.

Textul este identic cu manuscrisul descris mai sus, fapt care ne determină să credem că ar putea fi chiar o copie făcută la Mînăstirea Putna în sec. XVI, într-o caligrafie mărunță și fără ornamente.

Volumul a ajuns pînă în zilele noastre, cu lipsurile arătate mai sus și are o singură însemnare din anul în care s-a făcut inventarierea generală a Mînăstirii Putna: «*trecut la izvod, 1863*».¹²

12. Începutul pildelor lui Solomon și înțelepciunea lui Iisus, fiul lui Sirah (sec. XV-XVI)

Manuscris slavon pe hîrtie, legat în piele, cu gravuri originale. Un volum format in-4°, 21,5×14,5 cm, fasciculele nenumerate.

Manuscrisul de conținut didactic-exegetic, aparține sec. XVI, întrucît este păstrat în legătură originală, avînd pe scoarțele de piele gravuri în care apar aceleași imagini de vulturăși și bouri în medalioane. La cotor se mai păstrează șnurul policromat al cusăturii, specific sec. XV-XVI, iar pe cantul scoarței din față cuiele pentru cheița de închidere. Scoarța din urmă păstrează curelușele pentru cheița de închidere, alcătuită fie care din cîte trei șuvițe de piele împletite în trei. Hîrtia este netedă, albă și curată. În zare se observă un filigran mai rar, J. I. sau J. P., în forma unei monograme.

¹² *Cuvintele Avei Dorothei* din secolele XV-XVI, au fost menționate de D. Dan, *op. cit.*, p. 79, ca manuscris slavon, numai cu titlul de înregistrare, redînd titlul în slavonește. Al II-lea exemplar este omis.

Caligrafia în negru, cu litere mărunte, dese, ordonate și corect scrise în negru, este presărată din loc în loc cu inițiale roșii, înlăcrămate.

După trăsături, s-ar putea deosebi scrierea a două mâini. *Pildele lui Solomon* ar fi copiate de o mână, în scriere cu slove mai mari, oarecum rotunde; iar *Înțelepciunea lui Iisus, fiul lui Sirah*, este caligrafiată cu litere mai mărunte și mai suple.

Manuscrisul este bine conservat în biblioteca Mănăstirii Putna și înregistrat cu nr. inv. 594/1863 și nr. inv. 592/1952 13.

13. Pravila Sfinților Apostoli (sec. XVI)

Manuscris slavon, pe hîrtie, legat în scoarțe de lemn acoperite cu piele gravată, format in-folio mare de 34,5×23 cm. Un volum alcătuit din 37 de coale numerotate, de cîte opt file fiecare.

Manuscrisul este intitulat în limba slavonă: «Expunere despre pravoslavie și credință». Inceputul textului îl deschide un frontispiciu mare, format dintr-un chenar colorat, cu două nuanțe de verde, roșu și roz. Deasupra chenarului o cruce legată de liniile care derivă din romburile ornamentului.

Scrierea este semiuncială, fără intervale între cuvinte, cu punctuație de negru și roșu. Diferitele fragmente ale operii sînt marcate de titluri cu roșu, scrise cu slove mari, capitale, ornamentale și cu inițiale mijlocii, policromate. Unele titluri sînt caligrafiate în unciale colorate în roșu. Inițialele mijlocii sînt de asemenea desenate în negru și umplute cu cerneală roșie. De jur-împrejur slovele inițiale și capitale sînt însoțite de mici ghirlande de aceeași nuanță, fapt care dă slovelor aspectul unor ramuri din care se desprind picături de rouă sau boabe de lacrimă, în ciorchine.

Din titlu se ia cunoștință despre conținutul cărții. Ea cuprinde pravila Sfinților

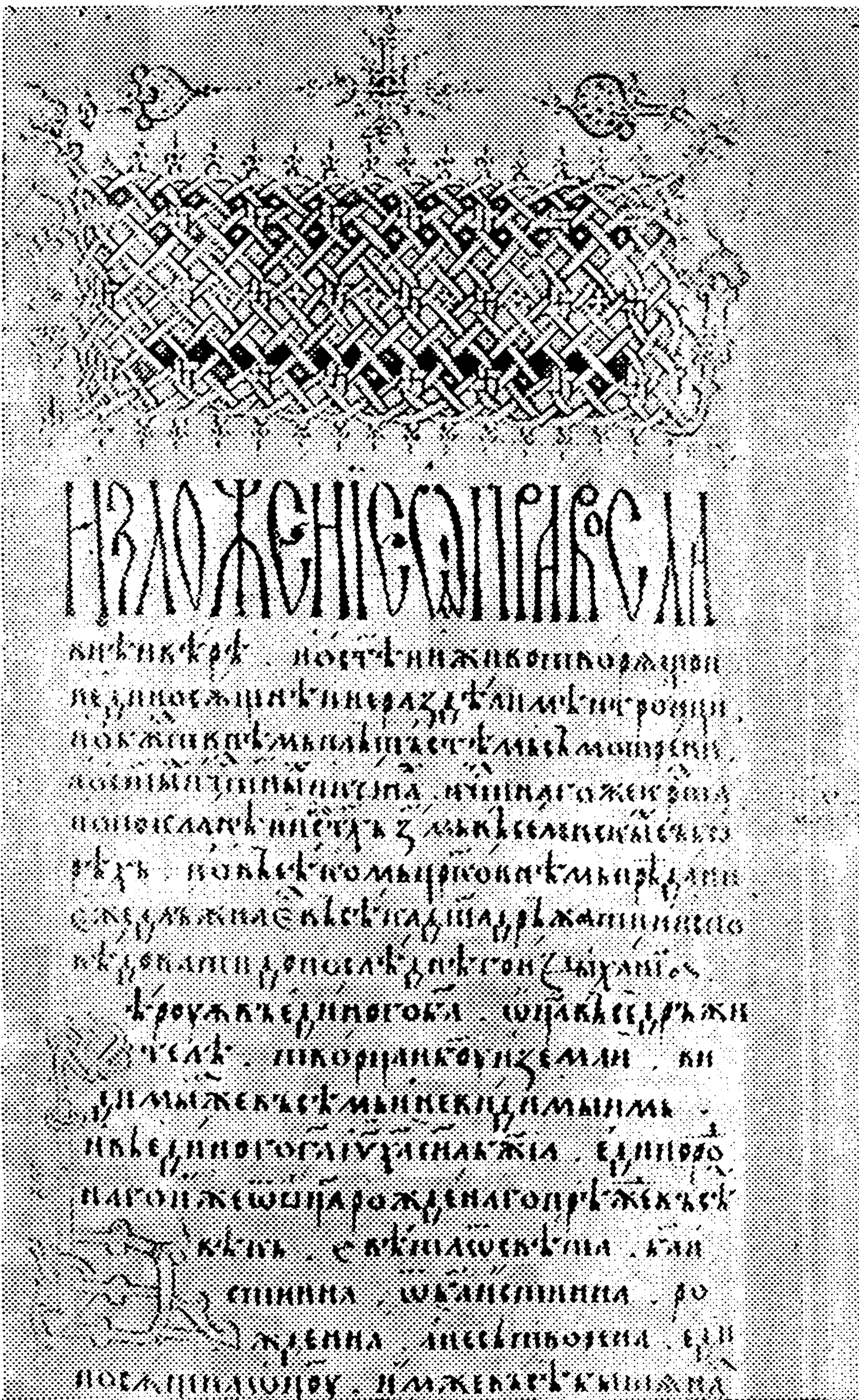

Fig. 4. = Pravila Sf. Apostoli, sec XVI.

13. D. Dan, *op. cit.*, p. 80, redă titlul slavon și traducerea din începutul *Pildelor lui Solomon* și *Înțelepciunea lui Iisus, fiul lui Sirah*.

Apostoli, a Sfințelor Soboare și a Sfinților Părinți, cu unele comentarii și tâlcuiri, pentru diferitele Canoane.

Într-o însemnare slavonă, pe coala 36, manuscrisul este denumit Pravila lui Zonaras:

«Să se știe că Eustatie, fost episcop de Roman, a dat (aceasta) prea vestită carte, numită Pravila lui Zonaras, în dar, sus numitei episcopii, întru pomenirea sa, după cum se spune în Ispisocul de mai jos. Și iarăși am chibzuit și iarăși am înlocuit și am dat altă pravilă în locul acesteia, în zilele episcopului Nicanor, iar această Pravilă am lăsat-o Mînăstirii Putna, întru pomenirea mea, după moartea mea».

Ispisocul despre care vorbește episcopul Eustatie de Roman, este scris cu un rînd mai jos în limba slavonă:

«Cu voia Tatălui, cu ajutorul Fiului și cu săvîrșirea Sfîntului Duh, smerenia mea Eustatie, episcop de Roman, bine a voit și a cumpărat această carte, anume Pravila Sfinților și dumnezeieștilor Apostoli și a dăruit-o întru pomenirea sa și a neamului său, la biserica episcopiei din Tîrgul Romanului, unde este hramul Prea Cuvioasei Maicii noastre Parascheva, în zilele binecredinciosului domnitor, Io Petru Voevod, anul 7087 (1579), luna octombrie 16 zile».

Numele scriitorului este redat într-o altă notiță slavonă aproape ilizibilă, din care se mai pot descifra, în traducere românească: «Scrișul meu... Ioan Efremov, tîrgoveț din cetatea Romanului», și iscălitura originală: «Ivan Efremov».

Potrivit însemnărilor arătate mai sus, scrise în limba slavonă, Pravila Sfinților Apostoli a fost copiată de Ivan Efremov din Tîrgul Romanului, cu cheltuiala episcopului Eustatie, la 16 octombrie 1579, pentru Episcopia de Roman. Acest lucru este menționat în limba slavonă și pe prima filă albă de la început: «Această pravilă a făcut-o robul lui Dumnezeu Ivan».

Circulația Pravilei de la Episcopia Romanului la Mînăstirea Putna, a fost hotărîtă de donatorul manuscrisului, prin al doilea ispisoc arătate mai sus. Aceasta presupune atașamentul episcopului Eustatie, pentru Mînăstirea Putna, unde probabil își avea metania sa și unde se va fi retras după ieșirea din Scaunul episcopal.

Episcopul Eustatie a păstorit la Roman în 1576-1582, urmîndu-i episcopul Agafon (1583-1591), care ajunge apoi mitropolit al Moldovei. Iar în locul său ajunge episcop de Roman, Nicanor. Eustatie fiind încă în viață, a revenit asupra daniei sale și a hotărît ca Pravila să fie trimisă la Mînăstirea Putna unde probabil se retrăsese și el, de bună voie, sau din strîmtorare.

Din cele mai vechi timpuri, Pravila a aparținut Mînăstirii Putna, după cum arată o mică însemnare slavonă pe prima filă albă din față: «Această pravilă este a mînăstirii Putnei».

Din însemnarea slavonă, scrisă sub cele două notițe, rezultă un nume de caligraf, poate necunoscut în secolul XVI, anume Ivan Efremov, tîrgoveț din orașul Roman, de la care trebuie să fi rămas și alte manuscrise în Moldova, eventual la Episcopia Romanului. Pravila de la Putna rămîne în această privință prototipul caligrafiei sale¹⁴.

Pe scoarța de lemn din față, în interior, există o însemnare scurtă în limba slavonă: anul 7209 (1701), luna martie 16», care dovedește existența cărții în acest timp la Mînăstirea Putna. O altă însemnare slavonă: «Această carte s-a dat de episcopul Romanului Ieremia, în anul 7209 (1701).

14. În anul 1904, D. Dan, *op. cit.*, p. 78, a menționat între manuscrisele slave de la Mînăstirea Putna, o Pravilă din anul 7089 (1581) care ar fi avut, la sfîrșitul textului slavon, o traducere românească a conținutului. Manuscrisul însă lipsea din mînăstire, el fiind împrumutat în acea vreme de profesorul Crețu din București. Pravila de la Putna nu are asemenea traduceri și deci acea Pravilă menționată de D. Dan trebuie considerată rătăcită undeva în colecții particulare.

Din faptul că manuscrisul a fost copiat pe vremea lui Petru Șchipul, în anul 1579, iar hîrtia este marcată cu filigranul imaginii unui mistreț, rezultă apartenența sa secolului XVI.

Intre cărțile Mănăstirii Putna, Pravila a fost inventariată cu nr. inv. 593/1863.

14. Pravila Sfinților Apostoli și a toată lumea Soboare (sec. XVI-XVII)

Manuscris slavon, pe hîrtie, legat în piele, format în-4°, de 22×17 cm. Un volum alcătuit din 19 fascicole de cîte opt file.

Manuscrisul conține, potrivit unei table de materii, scrisă la început, Canoanele Sfinților Apostoli, ale sinoadelor ecumenice și ale Sfinților Părinți, comentate pe capitole: «*Glava*».

La sfîrșit, o serie de Cuvinte de învățătură din Sfinții Părinți scriitori: Epifanie, Chiril, Ioan Zlataust, Simion și alții, prezentate în 27 de «*Slovo*».

Caligraful manuscrisului nu mai este preocupat de frumusețea scrisului. El are totuși cîteva slove capitale și un text ușor de citit, curat și îngrijit copiat.

Legătura în scoarțe de lemn, acoperite cu piele, are gravuri mai noi din sec. XVII, cu inițialele Is. Hs. Ni. Ka. și alte modele vechi de dimensiuni și factură mai nouă.

În biblioteca Mănăstirii Putna, manuscrisul se păstrează înregistrat sub nr. 593/I/ 1863 și nr. inv. 565/1952.

15. Psaltichia, carte de muzică bisericească (sec. XV-XVI)

Manuscris muzical, pe hîrtie, în limbile greacă și slavonă, cu notație bizantină, legată în piele, cu gravuri aplicate pe scoarțe. Un volum, cuprinzînd 21 de coale numerotate, de cîte 8 file, ultima fascicolă necompletă. Format în-4°, de 21×14 cm.

Manuscrisul conține cîntări bisericești pe note psaltice, scris parte în limba greacă, parte în limba slavonă. Atît notele cît și cuvintele sînt caligrafiate în tuș negru, cu scriere cursivă, mărunță, ușor turtită. Titlurile muzicale, ca și semnele consonante și temporale ale notației bizantine, sînt scrise cu roșu, ca și slovele inițiale de la începutul textelor. Slovele capitale sînt de două feluri: simple, mijlocii ca dimensiune și îngroșate, unele; altele mai mari, ornamentate și policromate. Textul slavon imită ca manieră scrierea grecească, de aceea întîlnim o caligrafie de minuscule cursive. Partea întîia a cărții este scrisă în limba greacă. În partea a doua, imnele muzicale au text slavon.

La capitolul «Axioane praznicare» se scriu titlurile sărbătorilor al căror axion urmează, în limba slavonă, ca și textul cîntării, dîndu-se și unele explicații scrise cu roșu.

Liniatura scrierii este bine marcată de striațiuni apăsate pe o parte a filei și reliefate proeminent pe partea cealaltă.

Hîrtia este marcată frecvent cu patru filigrane: capul de bour mic, cu o cruce de treflă colțuroasă, bătută în trei brațe; același filigran cu ușoare deosebiri dimensionale se repetă concomitent cu primul; capul de bour, ușor turtit, cu ochi și nări desenate, avînd între coarne înălțată crucea, în jurul căreia atîrnă în spirală șarpele; și, în sfîrșit, un trup întreg de bour, în atitudine de fugă și atac.

Capul de bour turtit, cu cruce și șarpe în spirală, este identic în suprapunere cu filigranele din Pavcernicul din anul 1493, descris în prima parte a lucrării, fapt care stabilește cu precizie vîrsta manuscrisului psaltic, situîndu-l la sfîrșitul sec. XV. Acest lucru îl confirmă și legătura în piele cu frumoase gravuri presate pe scoarțe: siluete de zimbri, rozete și alte ornamente specifice sec. XV.

O însemnare de an, marchează mai târziu existența manuscrisului: vlet 7078 (1556)¹⁵.

Vîrsta manuscrisului rămîne stabilită, însă, după filigranele identificate și în Pa-vecernicul din 1493. De altfel, în manuscrisul slavon nr. 152, din Biblioteca Academiei R.P.R., provenit din Mînăstirea Neamțu, întîlnim un cap de bour mic, asemănător cu cel

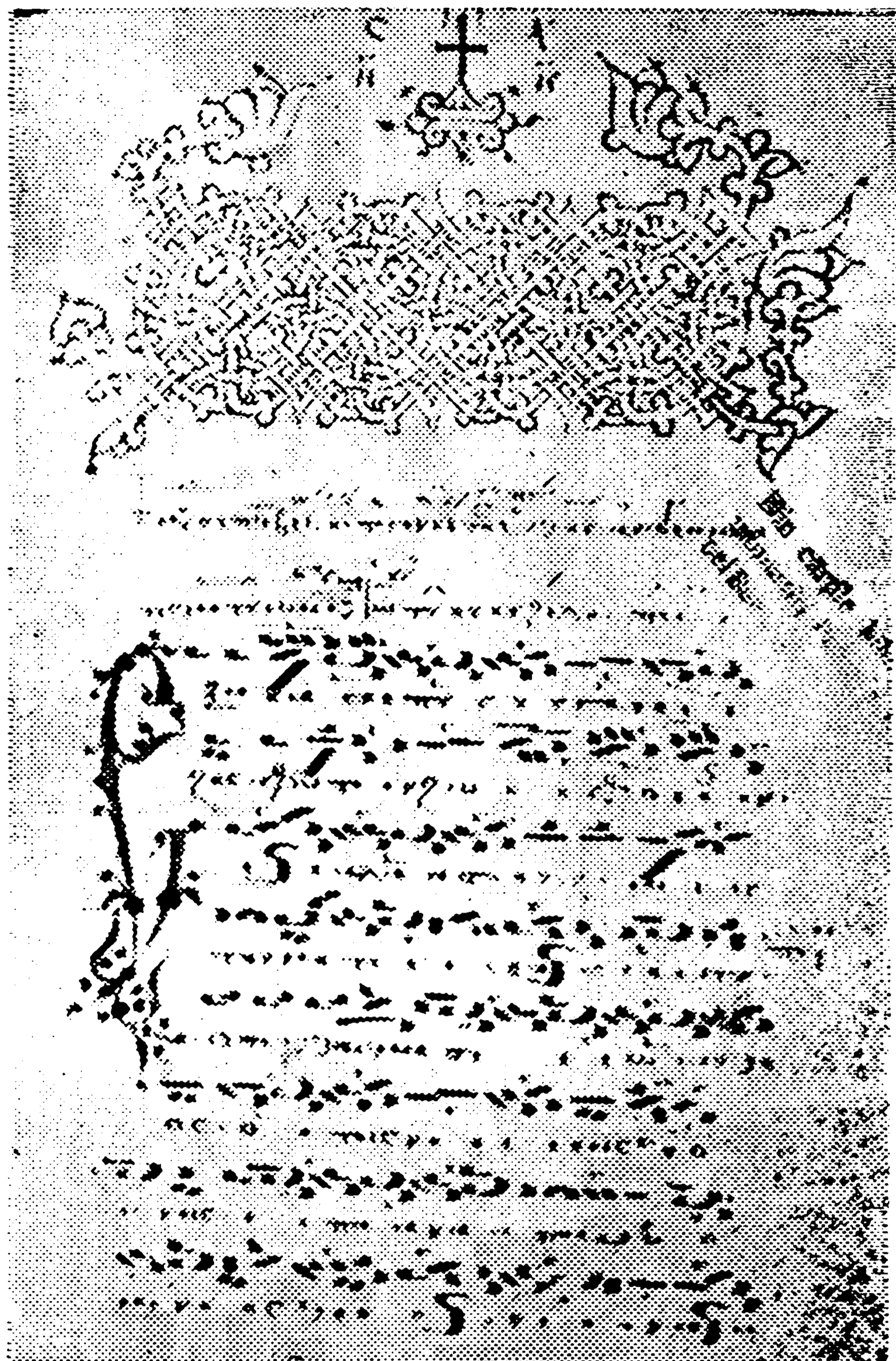

Fig. 5. = Psaltichia, sec. XV.

Din această categorie, în Mînăstirea Putna se păstrează cîteva manuscrise, pe care le voi analiza în cele ce urmează:

15. Psaltichia din sec. XV a fost remarcată în chip deosebit în lucrarea dactilografiată *Mînăstirea Putna...*, de ierodiaconul Paulin Popescu, încă în anul 1951. Tradiția muzicală din Mînăstirea Putna este confirmată de un alt manuscris de Psaltichie, existent probabil în Biblioteca Universității din Iași, din care Biblioteca Centrală de Stat din București posedă un diafilm cu următoarea însemnare: „S-a scris această carte de ieromonahul Andonie Tahigraful din Mînăstirea Putna în anul 7053 (1545), pe vremea Arhimandritului Ighumen Gheorghie“. Această însemnare slavonă mi-a fost comunicată prin bunăvoința domnului Milea din Timișoara.

din Psaltichie, la care însă lipsește crucea treflată. Și acest manuscris a fost copiat, după indicațiile Catalogului Academiei, în sec. XV.

Între cărțile bibliotecii Mînăstirii Putna, Psaltichia, oare este una din puținele lucrări de specialitate din sec. XV, a fost înregistrată cu nr. inv. 176/I/1863 și nr. inv. 157/1952.

O altă carte de muzică bisericească cu notație lineară, manuscris slavon pe hîrtie, probabil din sec. XVII-XVIII, este înregistrată în Mînăstirea Putna cu nr. inv. 576/IV/1863 și nr. inv. 575/1952.

VI. MANUSCRISE SLAVONE MAI NOI (din sec. XVII-XVIII)

În afară de manuscrisele slavone din epoca lui Ștefan cel Mare și secolul XVI, cînd în Mînăstirea Putna s-a păstrat o tradiție miniaturistică de școală, bunele îndeletniciri cîrturărești au fost continuate și mai târziu, în secolele XVII și XVIII, din care ni se păstrează un număr de manuscrise care însă nu mai au unitatea de stil și preocuparea caligrafică artistică de altă dată.

În lume apăruse tiparul și oarta era răspîdită cu alte mijloace. Cîrturarii din mînăstiri căutau totuși cărți vechi pe care și le copiau în manuscrise, fie pentru învățatură intrinsecă, fie pentru eventuale traduceri.

1. Dogmatica Sfântului Ioan Damaschin din anul 1613, scrisă de Avramie Ieromonahul

Manuscris slavon, pe hîrtie, legat în piele, format în-4°, de 18×15 cm. Un volum conținînd 506 file, cu 30 de rînduri pe pagină.

Manuscrisul conține 6 cărți din sistemul de dogmatică al Sf. Ioan Damaschin¹⁶, cu tabele de cuprins, pentru fiecare carte în parte, și paginație separată pentru ele. Astfel, partea a I-a este scrisă pe 24 de file, cartea a II-a pe 76 de file, cartea a III-a are 66 de file, cartea a IV-a 71 de file, cartea a V-a 178 de file, cartea a VI-a (Dialectica) 90 de file. Scrierea este cursivă, minusculă.

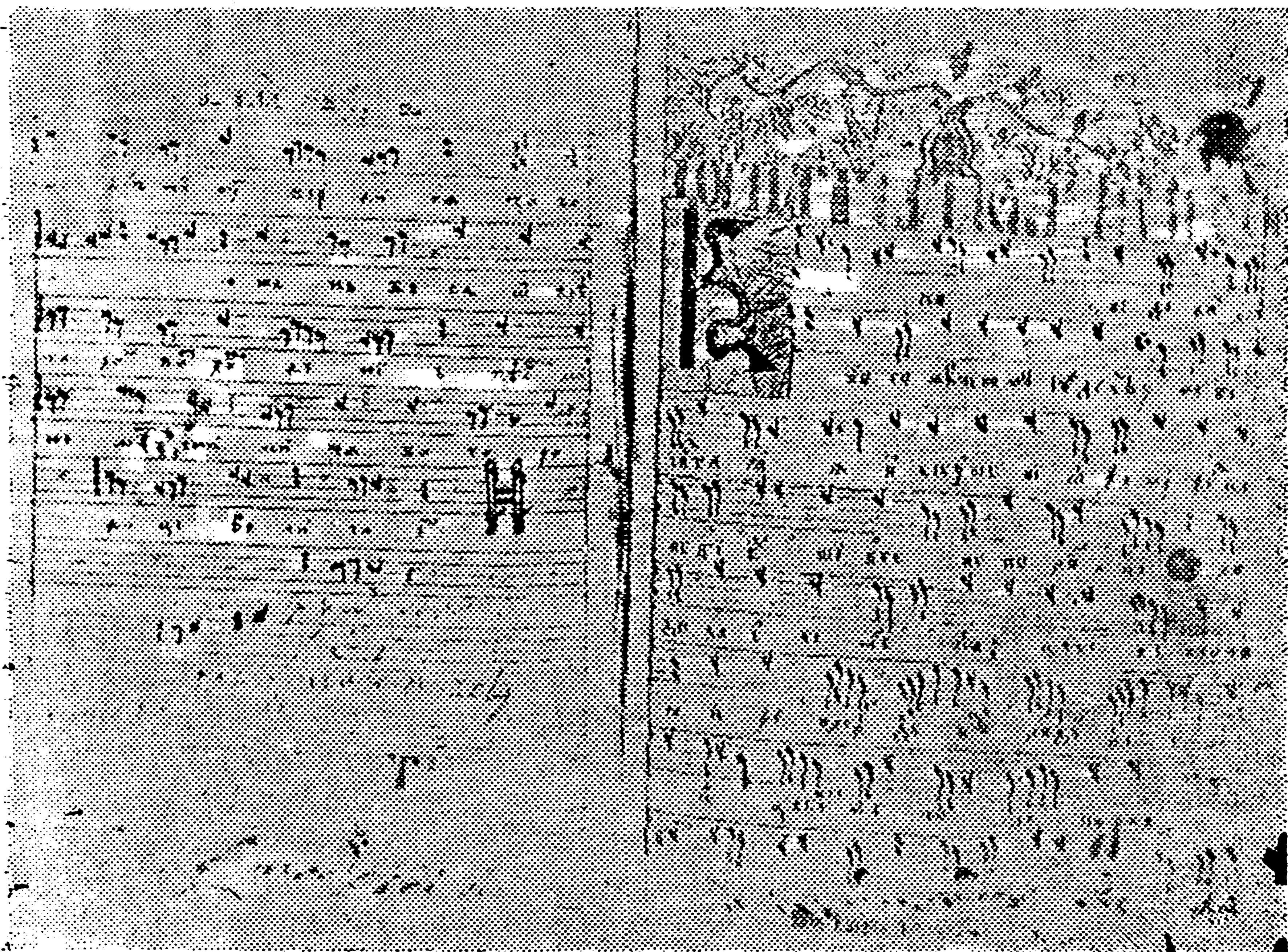

Fig. 6. — Carte de muzică, sec. XVII—XVIII.

Autorul caligrafiei pare să fi fost un om de înaltă cultură teologică, ieromonahul Avramie din anul 1613, care se iscălește de mai multe ori în volum: pe fila 66 din cartea I-a, pe filele 71 și 91 din cartea a IV-a, cînd adaugă și titlul «*Ieromonah Avramie, mult păcătosul*».

Avem de-a face cu un manuscris în care nu caligrafia este preocuparea scriitorului, ci cunoașterea. De aceea adoptă un scris cursiv de mîină, mărunț, care arată hărnicia caligrafului, preocuparea de a economisi hîrtia și concentrarea textului într-un singur volum.

Din loc în loc se întîlnesc scheme, desene, exemplificări grafice pentru lămurirea conținutului.

Scrierea este executată în tuș negru, cu titluri și inițiale rare, în roșu.

16. Titlul *Dogmaticii* este redat de D. Dan, *op. cit.*, p. 79, în limba slavonă și traducere: „Cartea Sfântului Ioan Damaschin”.

Hîrtia este gălbuie, deasă și lucioasă, iar legătura volumului în piele maro, cu gravură de tipar metalic mai nou.

Biblioteca Mînăstirii Putna păstrează volumul sub nr. inv. 580/1863 și nr. inv. 578/1952.

2. Tilcuirea Evangheliei din anul 1668

Manuscris slavon, pe hîrtie, din sec. XVII, in-folio mare, de 31×20 cm, fără numerotarea filelor și fasciculelor, legat în scoarțe de lemn acoperite cu piele, hîrtia filigranată cu un vîrf de capitel încoronat, din arhitectura fațadelor la catedralele gotice și imaginea unei cupe, cu picior larg.

Volumul conține tilcuirea Evangheliilor, a lui Teofilact, arhiepiscopul Bulgariei, urmărind textul celor patru Evanghelii.

La începutul fiecărei Evanghelii există o tablă de cuprins, apoi predoslovia lui Teofilact și tilcuirea propriu-zisă. Indicațiile din tabelele de cuprins se dau pe zaceale de text și nu pe filă sau pe pagină.

Cotorul cărții a fost vopsit de jur-împrejur pe cele trei laturi, în culorile maro, roșu, albastru și galben, pentru a diferenția filele din fiecare Evanghelie.

Originea cărții este greu de precizat. Pe primele file, la subsolul paginilor, a fost o însemnare, probabil de la caligraful pisar. Această însemnare a fost rasă pînă la deteriorarea hîrtiei. N-a mai rămas decît anul 1668, pe care scriitorii inventarului odoarelor Mînăstirii Putna din anul 1863 l-au transcris, cu «1222». Dimitrie Dan l-a copiat la fel în *Monografia* sa, pp. 80-81. Eroarea a venit de acolo că nu s-a citit corect slova h=600, care seamănă cu litera «a» chirilică, de mînă, și cu «r», culcat, care la rîndul său este egal cu 200.

În locul vechii notițe slavone, care a fost rasă și eventual va putea fi descifrată cu mijloace chimice, episcopul de Rădăuți, Nicolae Vasilivici, a lăsat în interiorul cărții o însemnare romînească :

«Această Sfîntă carte ce se cheamă Tilcovanie Sfintei Evanghelii, mi-au dăruit-o dumnealui Dumitru și cu soția Domniei sale Maria și ciad icot Stri, ca să le fie pomană în veaci de veaci, neclătită, din Sfînta Episcopie din Rădăuți. În zilele noastre, smereniei Nicolai Vasilivici, Episcop Radovschii... vălet ot sazdania mira (facerea lumii) 7202, ot rojdenia (de la nașterea Domnului) 1694, misița mai 8. Palaghie Sfînta tahi Cazanie, din Strii, mi-au dăruit-o, în zilele Prea luminatului și prea cinstitului crai Ion Tretii, iar în Moldova au fost domn Io Constantin Duca Voevoda. Eu sîngur cu mîna mia cia păcătoasă, smerenie Nicolai Vasilievici, Episcop Radovoschii, am scris»¹⁷.

După cum se vede, manuscrisul provine din Galiția, de pe vremea lui Ioan Sobieski. Înainte de aceasta însă, manuscrisul exista. Știrea despre originea cărții a fost scrisă la subsolul primelor pagini din manuscris, dar a fost rasă cu ocazia înstrăinării cărții, ca să nu i se mai cunoască obîrșia.

Manuscrisul este înscris în biblioteca Mînăstirii Putna sub nr. inv. 600/1863.

3. Tilcuirea Evangheliei (sec. XVII-XVIII)

Manuscris slavon, pe hîrtie, legat în scoarțe de lemn acoperite cu piele, format in-folio mare, de 32×21,5 cm. Un volum fără numerotarea fasciculelor sau filelor. Pielea de scoarțe a fost în cea mai mare parte distrusă, încît lemnul a rămas gol.

17. Însemnarea episcopului Nicolae Vasilivici, de pe *Tilcuirea Evangheliei* din sec. XVIII, a fost publicată de D. Dan în *Mînăstirea Putna*, p. 80, și în *Cronica Episcopiei Rădăuți*, unde redă și fotocopia notiței.

Cuprinsul volumului este arătat într-o tablă de materii la început, care clasifică materialul pe teme pericopice. De fapt însă, avem de-a face cu tâlcuirea Evangheliilor de la Matei, cu 115 zaceale, și de la Marcu, cu 71 zaceale. De unde tragem concluzia că manuscrisul este doar volumul I dintr-o tâlcuire a Evangheliilor, care trebuia să mai aibă și explicarea textelor de la Marcu și Ioan, dar care nu s-a păstrat în Mănăstirea Putna sau n-au fost realizate¹⁸.

Manuscrisul încearcă să reediteze vechile izvoade ale miniaturii clasice slavone. Întâlnim la începutul Evangheliilor două frontispicii sensibil colorate, în verde viu și roz. Din loc în loc se găsesc chenare mai înguste lucrate în tuș negru și lucios.

Caligrafia textului este originală și minuțioasă, de o precizie și exactitate în trăsături încât adesea seamănă cu tiparul ca exactitate și ordine. Unele chenare, în negru gras, par a fi proaspăt tipărite, aproape umede, cu lăciu de cerneală.

La subsolul paginilor, se întâlnesc adesea trimiteri și notițe atât de bine conturate, de parcă ar fi modele de literă.

Un chenar în tuș pare să fi imitat o cusătură națională în negru, desenul fiind lucrat cu precizie aritmetică.

Biblioteca Mănăstiri Putna a înregistrat volumul sub nr. inv. 567/1863 și nr. 552/1952.

4. **Leastvița din Sihăstria Putnei, scrisă de Ieromonahul Silvestru, la anul 1726**

Manuscris slavon, pe hîrtie, legat în piele, gravată cu icoane. Un volum în -80, de 22×17 cm, scris pe 257 file.

Manuscrisul a fost copiat în Sihăstria Putnei, dependentă de mînăstire, de către ieromonahul Silvestru, după cum se poate vedea chiar pe pagina de copertă în limba slavonă:

«Cu blagoslovenia a tot puternicului și a tot lucrătorului Dumnezeu, cel în Treime prea slăvit și lăudat, cu blagoslovenia ieroschimonahului Starețului Dosoftei, s-a scris această Sfîntă Carte, Leastvița, dimpreună cu alte porunci și învățături duhovnicești, în Schitul Putnei, la biserica Prea Sfîntei Fecioare, Născătoare de Dumnezeu, de mine nevrednicul rob al lui Dumnezeu, ieromonahul Silvestru, în anul Domnului Dumnezeu 7234 (1726), luna decembrie, ziua 13»¹⁹.

Volumul conține Scara Sfîntului Ioan Sinaitul, împărțită pe trepte și pe cuvinte. La sfîrșit, într-un adaos scris de altă mînă, se găsește un cuvînt din Isac Sirul.

Biblioteca Mînăstirii Putna îl are înregistrat sub nr. inv. 598/1863 și nr. inv. 584/1952.

5. **Sfîntul Isac Sirul, (sec. XVIII)**

Manuscris slavon, pe hîrtie, legat în piele gravată cu icoane, în-80 de 20×15 cm, cu 310 file, paginate, numerotate.

Autorul pare să fie ierodiaconul Pahomie, care a lăsat unele ornamente de tuș negru într-o altă operă caligrafiată de el în anul 1753, anume: «Sf. Simion Noul Teolog», despre care va fi vorba mai jos.

Manuscrisul conține 92 cuvinte ale Sfîntilor Părinți, scriitori și învățători: Isac Sirul, Ava Patrîchie, Ava Avramie, Ava Sava, Ava Isaia, și viața Sfîntului Inochentie, precum și învățături ale altor Sfînti Părinți.

18. D. Dan, *op. cit.*, p. 79, numește *Tîlcuirea Evangheliei* din sec. XVII: „Explicarea Evangheliei Sf. Ioan. Hrisostomul”.

19. Traducerea titlului și copertei din *Leastvița* din 1726, de la Sihăstria Putnei, sînt luate după original și verificate la D. Dan, *op. cit.*, p. 80.

Titlul manuscrisului s-a dat după vechiul obicei al primului cuvânt de învățătură scris, care aparține Sfântului Isac Sirul²⁰.

Manuscrisul este înregistrat la Mănăstirea Putna sub nr. inv. 589/1863 și nr. inv. 574/1952.

6. Rînduieli duhovnicești ale prea cuviosului Părinte Macarie (1752)

Manuscris slavon pe hîrtie, legat în piele pe scoarțe de lemn. Un volum in-folio mare, de 35×21 cm, conținînd peste 300 de foi, nepaginate, și fără numerotarea fasciculelor.

Manuscrisul a fost copiat de ierodiaconul Pahomie Sofiski, la 1752.

Scrierea este distribuită în pagină pe două coloane și conține scurte învățături ale Sfântului Macarie Egipteanul, pe teme diferite. Apoi urmează 150 cuvînte de învățătură, mai scurte, după modelul Patericului.

În partea a doua a lucrării se dau cuvînte și învățături ale Sfinților: Diadoh episcopul, Talasie preotul, Ioan Damaschin, Isaia, Marcu, Nil, Maxim, Ștefan și alții.

Partea a doua conține învățăturile Sfântului Teodor Studitul și Cuvînte pentru Postul Mare.

În total manuscrisul conține peste 300 de file scrise mărunt, pe două coloane, cu tuș negru, slovă minusculă și cuvînte despărțite ca și în tipar. Nu lipsesc nici litere capitale, modele proprii sau copiate după vechile izvoade.

Hîrtia este groasă, de bună calitate, poroasă și fără filigrane.

La început caligraful a executat, într-o manieră realistă în plină natură, icoana Sfântului Macarie Egipteanul, în tuș negru. Sfîntul este îmbrăcat în mantie și camilafcă, cu baston în mîină, în mijlocul naturii cu arbori exotici.

La sfîrșitul Cuvîntelor lui Macarie, într-un chenar, se menționează anul 1752, decembrie 31, scris cu cifre arabe, iar la finele volumului se menționează în slavonește: «Sfîrșit și lui Dumnezeu laudă, anul 1753, Ghenarie 27 zile, a scris ierodiaconul stavrofor, Pahomie Sofeiskim»²¹.

Biblioteca Mănăstirii Putna a înregistrat volumul sub nr. inv. 597/1863 și nr. inv. 559/1952.

7. Sfîntul Simion Noul Teolog (Sbornic din sec. XVIII)

Manuscris slavon pe hîrtie, legat în piele, cu gravuri de icoane, presate cu tipare metalice. Format in-folio, 35×21 cm, fără paginație și fără numerotarea fasciculelor.

Volumul conține din Sfîntul Simeon Noul Teolog, 23 de cuvîntări; apoi ale Sfîntului Nichita Stifiatul, presbiterul din Studion, 200 cuvînte; unele cuvîntări ale Sfîntului Petru Damaschin și altele²².

Manuscrisul are două miniaturi lucrate în tuș negru. La început Sfîntul Petru Damaschin, îmbrăcat în mantie și camilafcă, așezat într-un fotoliu, cugetînd în natură. Un peisaj de oraș maritim, este desenat în fața sfîntului, ca un colț dintr-un port, dominat de silueta unei biserici de arhitectură rusă. Din slava cerului, icoana Mîntuitorului binecuvîntînd revarsă asupra sfîntului un fascicol de raze luminoase.

A doua miniatură în alb și negru, a fost desenată fără specificarea numelui, după Cuvîntele Sfîntului Nichita Studitul, al cărui portret este profilat pe un fundal de peisaj rural, dominat de o biserică așezată pe malul unei ape.

Amîndouă portretele dezvăluie măiestria unui pictor de talent, cu înclinări naturaliste, care lucrează efecte de alb și negru, în tuș și pensulă.

20. D. Dan, *op. cit.*, p. 79, redă întreg titlul slavon și traducerea românească: „Col între sfinți, Părintele nostru Isac Sirianul”, fără alte amănunte asupra manuscrisului.

21. Traducerea completă a titlului: „Ale Părintelui nostru Macarie, Cuvîntări duhovnicești”, D. Dan, *op. cit.*, p. 80.

22. D. Dan, *op. cit.*, p. 79, cu titlul de înregistrare, redă în limba slavonă și în traducere, începutul cuvîntărilor „Ale Prea Cuviosului Părintelui nostru Simeon, noul Teolog, ale lui Nichita Stifiatul, preotul Mănăstirii Studion, și ale lui Petru Damaschin”.

După Cuvintele Sfântului Simeon Noul Teolog au rămas două file albe, pe care caligraful ar fi avut intenția să le completeze cu miniaturi. Lucrarea pare însă să fi rămas neterminată, căci și la unele din cele 200 de cuvântări ale lui Nichita, presbiterul din Studion n-au fost finisate titlurile în roșu și inițialele colorate, cum s-a procedat la începutul manuscrisului. Zece file de la sfârșitul volumului au rămas fără titluri de pagină, deasupra.

Manuscrisul este legat în scoarțe de lemn, acoperite cu piele maro lucioasă. Scoarța din față este frumos gravată cu icoana Răstignirii și chenare de modele mai noi. După trăsăturile caligrafice și miniaturi, volumul pare să fi fost scris de ierodiaconul Pahomie, caligraful *Rînduielilor duhovnicești* ale Avei Macarie din anul 1752, sau de unul dintre ucenicii săi²³.

Biblioteca Mănăstirii Putna a inventariat volumul cu nr. 592/1863 și nr. 582/1952.

8. Patericul (sec. XVIII)

Manuscris slavon pe hârtie, format in-4°, de 20×15,5 cm, nepaginat, legat în piele gravată, din sec. XVIII.

Volumul cuprinde un cuvânt al Sf. Ioan Hrisostom, apoi o serie de învățături ale Sfinților: Grigorie Sinaitul, Macarie; ale Sfinților bătrâni: Ava Zosima, Andronic, Damaschin, Ieronim și alți Sfinți Părinți. La sfârșit a fost copiat Canonul de umilință către Născătoarea de Dumnezeu²⁴.

Caligrafia mărunță, precisă și rece, arată unele trăsături de personalitate voluntară și hotărâtă. Foarte multe slove cu bastoane inferioare, ca: h, r, y, z etc., se prelungesc în jos depășind liniile de marcare, chiar peste două rânduri.

Manuscrisul pare a se încadra în școala miniaturistilor, ucenici ai lui Pahomie ierodiaconul.

Volumul este înregistrat la biblioteca Mănăstirii Putna sub nr. inv. 591/1863 și 453/1952.

9. Patericul mic (sec. XVIII)

Manuscris slavon pe hârtie, legat în piele și carton, inventariat cu nr. 636/1863 și 567/1952.

10. Dimitrie al Rostovului: Kniga Glema (1733)

Manuscris slavon pe hârtie, legat în piele și carton. Titlul manuscrisului, în traducere românească, este:

*«Cartea numită cercetare asupra necuratei credințe a rascolnicilor, întocmită de arhiereul Dimitrie al Rostovului și Iaroslavului»*²⁵.

Volumul a fost copiat în Sihăstria Putnei, la anul 1733, după cum ne înștiințează o notiță slavonă: «Întru mărirea lui Dumnezeu celui în Sfânta Treime prea mărit, Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, cu rugăciunea Prea Sfintei, stăpânei noastre, de Dumnezeu născătoare Maria și a tuturor sfinților, am făcut ascultare starețului meu, Prea Cinstitul Părinte ieromonah Dositei și am prescris cu mica mea trudă, această cârtică, numită Cercetarea ortodoxă în contra credinței rascolnicilor, în anul 1733, martie. Am sfârșit-o pentru Schitul Putnei păcătosul schimonah Arsenie».

Lucrarea este înregistrată sub nr. inv. 602/1863 și nr. inv. 59/1952.

23. Idem, *Ibidem*.

24. Monografia lui D. Dan, *Mănăstirea Putna*, p. 80, numește Patericul slavon, din sec. XVIII, „Cuvânt al Sfântului Ioan Zlataust”.

25. Kniga Glema, ca și alte manuscrise slavone, provenite de la Schitul Sihăstria Putnei, dovedesc preocupările cărturărești ale viețuitorilor din schitul afiliat Mănăstirii Putna. Traducerea titlului și notiței slavone, după D. Dan, *op. cit.*, p. 81.

11. Rînduielele duhovnicești ale starețului Teodosie (1778)

Manuscris slavon pe hîrtie, format 16×10 cm, legat în piele și carton. Din această operă, în Mînăstirea Putna există două exemplare, un original și o copie, identice pagină cu pagină. Volumul copie are pe el o însemnare slavonă: «În anul 1785, august 26 s-a risipit schitul»²⁶.

Se pare că această copie a *Rînduielelor duhovnicești* ale starețului Teodosie, a fost scrisă de Pahomie ierodiaconul sau de unul dintre ucenicii săi, întrucît are la început o miniatură în tuș, alb și negru, reprezentînd icoana Sfinților Teodosie și Iov, în îmbrăcăminte monahală.

Icoana este executată pe o pagină la începutul manuscrisului, cu aceeași preocupare naturalistă de a reda, în fundalul portretelor, peisajul din care nu lipsește silueta întregă a unei biserici.

Volumul original a fost scris în Sihăstria Putnei, de ieromonahul Zliubarov, în anul 1778, și este înregistrat în biblioteca Mînăstirii Putna sub nr. 640/1863 și nr. inv. 578/1863 și nr. inv. 580 și 595 din 1952.

I N C H E I E R E

Mînăstirea Putna a jucat un rol însemnat în dezvoltarea literaturii slavone din Moldova, începînd din secolul XV. Acest lucru este dovedit de numărul mare de manuscrise, existente la muzeul și biblioteca sa, — unele de multă vreme celebre, altele însă cu totul necunoscute.

În studiul de față am încercat o identificare a manuscriselor slavone necunoscute și o situare a lor în timp, folosînd în acest scop mai ales filigranele de hîrtie, pe care le și prezentăm în facsimile.

Pentru a stabili timpul în care au fost caligrafiate unele manuscrise, am căutat asemănări în ceea ce privește caligrafia, legătura în scoarțe de lemn, acoperite cu piele gravată, cu ornamente specifice secolelor XV-XVI și, în același timp, am urmărit însemnările de pascalie, notițele votive și alte însemnări din viața cărților, care, dacă nu marcau exact epoca de copiere, exprimau totuși date de existență, de mai tîrziu.

Cele mai însemnate argumente de identificare a manuscriselor, în ceea ce privește timpul, au fost însă filigranele în hîrtie, pe care le-am urmărit filă cu filă²⁷.

La fața locului am încercat și unele simțăminte înalte, în ceea ce privește prestigiul politic al Moldovei, în secolele XV-XVI. Prezența frecventă a capului de bour, interpretat ca stemă a Moldovei, în filigran, pe hîrtie, ar fi putut deschide ipoteza existenței unei fabrici de celuloză în Moldova, pe vremea lui Ștefan cel Mare.

Dacă însă acest lucru nu poate fi dovedit, întrucît hîrtia marcată cu cap de bour a circulat în toată Europa, plecînd din Elveția, probabil din Zürich, se poate totuși constata obiectiv că imaginile capului de bour din manuscrisele slavone moldovenești, din sec. XV-XVI, sînt oarecum specifice și reprezintă, probabil, comenzi speciale de hîrtie, destinată Moldovei.

Datorită identificării unor manuscrise slavone, pe bază de filigrane în hîrtie, patrimoniul cultural al epocii lui Ștefan cel Mare va fi sporit cu circa 20 de titluri noi, care se adaugă celor înregistrate anterior.

În același timp, prezența atîtor manuscrise slave în epoca lui Ștefan cel Mare, confirmă prestigiul de școală al Mînăstirii Putna, care se situează ca al doilea centru de dezvoltare a literaturii slavone din Moldova, în secolele XV-XVI, după Mînăstirea Neamțu.

În ordinea timpului, școala pisarilor de la Putna urmează după primele patru mari ctitorii anterioare: Neamțu, Moldovița, Bistrița și Probota, centre în care s-a început tradiția scrisului slavon, alături de capitala Principatului, Suceava, unde lucrau

26. D. Dan, *op. cit.*, p. 79, și T. Bălan, „Starețul Sila, *Sihăstria Putnei*“, redau data din însemnarea slavonă din Rînduielele duhovnicești ale starețului Teodosie, drept data încetării existenței schitului, pendinte de Mînăstirea Putna.

27. Despre mărcile de hîrtie filigranate pe manuscrisele slavone din Mînăstirea Putna ne vom ocupa într-un articol viitor.

scriitorii de hrisoave, care caligrafiau în același timp și opere slavone de învățătură sau cărți de cult.

Cercetînd manuscrisele slavone din Mînăstirea Putna, în prezentarea studiului de față, încercăm a da la iveală nu atît operele care prin frumusețea lor au depășit de multă vreme hotarele patriei noastre, în ceea ce privește arta miniaturii, ci mai ales de a le prezenta pe cele necunoscute și a certifica, o dată în plus, strălucirea culturală a epocii lui Ștefan cel Mare, care a promovat cultura slavonă, sub aspectul vechii literaturi bisericești.

Este un mare merit al Mînăstirii Putna, că în decursul veacurilor a păstrat patrimoniul artistic și cultural al vechilor sale tradiții și preocupări literare prin vestitii cărturari din secolele XVII și XVIII, anume: Iacob Putneanul, fost mitropolit al Moldovei, Vartolomeu Măzăreanul, Evloghie Dascălul, egumenul Calistrat și alții.

Ochiar și după dezvoltarea tiparului se copiau manuscrise în Mînăstirea Putna. Biblioteca mînăstirii numără zeci de volume slavone, tipărite la Kiev, Moscova și St. Petersburg, pe care le-a adus Vartolomeu Măzăreanul, cu ocazia celor două călătorii în Rusia, din anii 1769 și 1770²⁸. Unele dintre aceste cărți au fost trimise mînăstirii de metanie, de către Antonie, fostul mitropolit al Moldovei, dascălul lui Vartolomeu, ajuns după 1739 mitropolit al Cernigovului și Bielgorodului²⁹.

Cărțile slavone, tipărite în sec. XVIII, existente în Mînăstirea Putna, au devenit izvoade pentru traduceri românești. Astfel, vechea școală slavonă din Mînăstirea Putna s-a transformat în școală de orientare națională, prin activitatea literară a lui Vartolomeu Măzăreanul, Evloghie Dascălul și a fiului său Grigorie, Natanail și Dosoftei, care au tradus, în limba vorbită, unele din operele slavone, existente în manuscrise, copiate în Moldova din secolele anterioare sau din tipăriturile aduse de la Kiev, Moscova și St. Petersburg.

Prezentînd studiul despre manuscrisele slavone din Mînăstirea Putna, încercăm să aducem o completare la opera de înregistrare a patrimoniului cultural din cele mai vechi timpuri, în spiritul în care Academia R.P.R. a dat la iveală monumentalele lucrări: *Repertoriul Monumentelor și Obiectelor de Artă, din timpul lui Ștefan cel Mare*; *Manuscrisele slave din Biblioteca Academiei Republicii Populare Romîne*; *Istoria artei feudale* etc., ca o contribuție pentru marea monografie a culturii vechi și a manifestărilor artistice și literare ale poporului nostru.

Pr. PAULIN POPESCU

28. Acad. Petre Constantinescu-Iași, *O prietenie de veacuri. Scurt istoric al relațiilor dintre popoarele romîn și rus*, București, 1957, pp. 81-82.

29. Idem, *ibidem*.

O TRADUCERE ROMINEASCĂ DIN SECOLUL AL XV-LEA A CĂRȚII „FLOAREA DARURILOR” *

În afară de textele maramureșene manuscrise, scrisoarea lui Neacșu din anul 1521 și tipăriturile lui Coresi, cunoscute drept cele mai vechi texte românești, există și altele mai vechi, din timpul lui Ștefan cel Mare. Astăzi avem versetul 1 al psalmului lui David 116 din Psaltirea scrisă pe pergament între anii 1457—1467, la stăruința lui Ion Dobrul¹, redată într-o formă românească, cu greșeli în ce privește flexiunea cuvintelor și sintaxa

frazei: *ЛЪДАЦН ПРЪ ДМНДЛЪ, ТОАТАЕ НЪМЪРНЛЪ ЛЪДАЦНЛЪ ПРЪ ЁЛЪ ТОАТЕ ПОРОДЦЕЛЪ* *.

O altă scriere în românește, care este o carte întreagă, scrisă tot sub domnia lui Ștefan cel Mare, este *Floarea Darurilor* — *Fiore di Virtù*. Este o carte de morală, înțocmită cu mare măiestrie de călugărul benedictin Tommaso Gozzadini, originar din Bologna, în a doua jumătate a sec. XII. Toate capitolele (ediția I din 1474 are 34 de capitole, iar ediția a II-a are 35 de capitole) se referă la virtuți și vicii; după o virtute se dă viciul contrariu, de exemplu: dragostea (iubovul) — ura (zavistia), cap. 1, 2; dreptatea (cap. 15) — nedreptatea sau strâmbățatea (cap. 16), darul adevărului (cap. 19) — viciul minciunii (cap. 20) etc. Lucrarea se termină cu facerea lumii. Maximele sînt ilustrate cu chipuri simbolice de diferite animale, păsări; se cuprind și mici fragmente din Cărțile Sfinte, Gesta Romanorum etc. Această lucrare s-a bucurat de o popularitate atât de mare, încît s-a răspîndit foarte repede în tot Occidentul și în Orient, ajungînd la peste 40 de ediții. Deci era normal ca ea să prezinte un interes deosebit și pentru trimișii lui Ștefan cel Mare la Veneția, locul unde abia apăruse ediția a doua.

În studiul de față vom dovedi că «Floarea Darurilor» a fost tradusă în limba romînă sub domnia lui Ștefan cel Mare, iar din limba romînă a fost tradusă în limba slavă în anul 1492.

Profesorul N. Cartoian semnalează că la anul 1592 s-a tradus *Floarea Darurilor* din limba romînă sau bogdănească în limba slavă de către ieromonahul Veniamin Rusin, iar anterior, din limba italiană în

*) Extras din lucrarea în manuscris cu același titlu, text, traducere și studiu.

1. Diacul Ion Dobrul se trăgea din familia Albul, îndeplinind funcție și sub domnia lui Alexandru cel Bun, cu care se înrudea.

2. Иванъ Соколовъ, Мукачевская Псалтырь XV века, în Сборникъ статей по

limba românească a fost tradusă de Gherman Valahul³. Titlul acestei traduceri în limba slavă este :

КНИГА ФЛОРЕСЪ ДАРОВАНИАМЪ И ЗЛОБАМЪ
 ПРЕВЕДЕНА З ВЛОСКАГО ЯЗЫКА НА ВОЛОСКН
 АЛБО БОГДАНЫСКИИ ЧРЕЗЪ ГЕРМАНА ВОЛОШНА,
 А ПОТОМЪ З ВОЛОШКАГО НА СЛОВЕНСКИИ ЧРЕЗЪ
 ВЕНІАМНА ІЕРОМОНАХА РУСНА, РОКЪ 1592.

N. Cartoian traduce acest text în limba română prin : «Cartea Floarea Darurilor (virtuților) și a păcatelor tradusă din limba italiană în valohă sau bogdănească de către Gherman Vlahul, iar din limba valahă tradusă în slavă, de Veniamin Ieromonahul Rusin, la anul 1592».

Considerăm că traducerea mai corectă este : «Cartea Florile Darurilor, sau virtuților și păcatelor, tradusă din limba italiană în limba valahă sau bogdănească de către Gherman Valahul, iar apoi...».

Acest manuscris este o copie de la începutul secolului al XVIII-lea⁴, cuprins într-un miscelaneu, și se păstrează în Biblioteca «Lenin» din Moscova (Музейное собрание) avînd cota 2748. Conține 21 de file, de la 167 pînă la 187 inclusiv⁵.

Profesorul N. Cartoian a făcut această afirmație pe baza unei note transmise de la Praga de d-na Elena Eftimiu, completată ulterior cu știrea comunicată de P. Kolendici, — mai tîrziu profesor la Universitatea din Scoplje⁶. N. Cartoian, conchide pe bună dreptate, că «Versiunea rusească...

славяноведенію. Составленный и изданный учениками В. И. Ламанскаго по случаю 25-ти летія его ученой и профессорской деятельности, S. Petersburg, 1883, p. 451. Pentru vocala chirilică а întrebuițează litera glagolitică cores punzătoare а. Analiza acestui manuscris va apare în numărul viitor al revistei de față.

3. N. Cartoian, *Fiore di Virtù în literatura românească*, București, 1928, Acad. Rom. Secț. Lit., Seria III, t. IV mem. 2, p. 89; *ibidem*, *Cărțile populare în literatura românească*, București, vol. I, 1929, p. 201. În notă se dă titlul traducerii greșit la tipar. *Istoria literaturii romîne vechi*, vol. I, București, 1940, p. 95. Idem, *Fiore de Virtù dans la litterature roumaine* (Extrait de l'«Archivum Romanicum», vol. XII, 4, Leo S. Olschki, Genève), pp. 512-513.

4. Отчётъ Московскаго Публичнаго и Румянцевскаго Музеевъ 1879-1882, Moscova, 1884, p. 77 (nr. 15). Filigranul se apropie de cel menționat de K. Tromopin la nr. 856 (Tab. LIX), ce se referă la anul 1721. Cf. M. N. Speranskiĭ, *Переводные сборники изреченій въ славяно-русской письменности. Изследование п тексты. Изданіе Императорскаго Общества Исторіи и Древностей Россійскихъ при Московскомъ Университете*, Moscova, 1904, pp. 533-534, nota II.

5. M. N. Speranskiĭ *op. cit.*, p. 533; G. Polivka, *Zur Geschichte des Physiologus in den slavischen Literaturen*, în *Archiv für Slavischen Philologie*, Berlin, 1892, p. 272. Государственная библиотека СССР имени В. И. Ленина. Музейное собрание, т. I. N. 1—3005. Под редакцией И. М. Кудрявцева, Moscova, 1961, p. 357.

6. N. Cartoian, *Fiore di Virtù în literatura românească*, București, 1928, Acad. Rom., Memoriile Secț. Lit., Seria III, t. IV, mem. 2, p. 89. Aceeași mențiune se află și în celelalte lucrări, amintite mai sus. Nota comunicată lui N. Cartoian este incompletă și greșită. Lucrarea lui M. N. Speranskiĭ a apărut în anul 1904 (nu 1905), și nici în revista Чтенія въ Императорскомъ Обществѣ исторіи и древностей російскихъ, 1905, vol. II. A se vedea titlul exact al acestei lucrări la nota 4 de mai sus.

deschide, dacă datele din titlu se adevăresc, perspective interesante asupra istoricului textului în literatura noastră veche». Această afirmație o face cu oarecare rezerve, la fel ca G. Polivka⁷, și continuă: «Chestiunea nu poate fi însă limpezită decât după publicarea textului rusesc în întregime»⁸. N. Cartoian n-a cunoscut însă existența lucrării lui M. N. Speranskii, care se ocupă amănunțit de acest manuscris (vezi nota 4); de aceea el nu aduce alte date, în afară de titlul traducerii⁹. Ulterior N. Cartoian socotește posibil ca «un cărturar român» din soliele domnitorilor noștri să fi încercat transpunerea ei în limba neamului său¹⁰.

Pe baza notei de mai sus, știrea este luată apoi de prof. N. Iorga¹¹ și prof. C. C. Giurescu, care susțin existența traducerii din românește în limba slavă la anul menționat mai sus¹² și de academicianul G. Călinescu, care afirmă că «Gherman Vlahul ar fi tradus textul înainte de anul 1592»¹³.

Acestea sînt toate știrile și dovezile cunoscute pînă în prezent, cu privire la traducerea «Floarea Darurilor» din versiunea italiană în limba română.

Pe baza materialului documentar pe care l-am putut aduna, în rîndurile ce urmează vom încerca să aducem o lămurire în această problemă deosebit de interesantă pentru istoria culturii și literaturii noastre vechi.

4. ANUL TRADUCERII «FLORII DARURILOR» DIN LIMBA ROMINA ÎN LIMBA SLAVA ESTE 1492, IAR AL TRADUCERII DIN LIMBA ITALIANA ÎN LIMBA ROMINA ESTE 1478-1484

Ștefan cel Mare întreținea strînse legături diplomatice cu Scaunul papal și cu Veneția — locul unde a apărut *Fiore di Virtù*. La anul 1476,

7. G. Polivka, *op. cit.*, p. 273.

8. N. Cartoian, *Fiore di Virtù în literatura românească*, București, 1928, Acad. Rom. Memoriile Secț. Lit. Seria III, t. IV, mem. 2, p. 91. Aceeași îndoială, deși nu o socrate imposibilă, o manifestă și în *Fiore di Virtù dans la litterature roumaine*, p. 513 în termenii următori: «Nous ne savons pas à quel point on peut se fonder sur les témoignages du copiste russe. Une traduction roumaine au XVI-e siècle d'après un original roumain [recte italien] est un cas unique, mais pas impossible...». Din greșeală de tipar aici s-a strecurat sec. XVII în loc de XVIII.

9. N. Cartoian, *Istoria literaturii romîne vechi*, vol. I, București, 1940, p. 73.

10. *Ibidem*.

11. N. Iorga, *Istoria Romînilor*, vol. V, București, p. 110. Din greșeală de tipar s-a strecurat numele de «Gherasim» în loc de «Gherman».

12. «O notiță dintr-un manuscris din secolul al XVIII-lea, cuprinzînd o traducere rusească a cărții populare «Floarea Darurilor» ne spune că această carte a fost tradusă din limba italiană în valahă sau bogdănească (adică moldovenească) de către Gherman Vlahul, iar din vlahă tradusă în slavă de Veniamin ieromonahul Rusin, la anul 1592». Aceeași soartă rea care a urmărit parcă atîtea texte importante privind neamul nostru — de la memoriile împăratului Traian asupra războiului cu Dacia și pînă la jurămîntul lui Ștefan cel Mare — a făcut să se piardă și această veche traducere din italienește, din veacul al XVI-lea» C. C. Giurescu, *Istoria Romînilor*, II, Partea II. Ediția a patra revăzută și adăugită, București, 1943, p. 594.

13. G. Călinescu, *Istoria Literaturii Romîne de la origini pînă în prezent*, București, 1941, p. 50.

preotul catolic Petru, italian, era ambasadorul lui Ștefan cel Mare în Occident; Sfântul Scaun face apoi din el un «episcop al Moldovei», cu reședința la Baia¹⁴, iar din anul 1477 el își mută reședința la Cetatea Albă, unde era un număr mai mare de romano-catolici¹⁵, datorită faptului că acest port avea vechi și intense legături de comerț cu republicile italiene.

La începutul lui mai 1478, la Veneția sosește solia lui Ștefan cel Mare pentru a solicita ajutor împotriva turcilor, solie condusă de Ioan Țamblac, unchiul domnului moldovean¹⁶, care rostește și o cuvîntare în fața dogelui.

La anul 1477, cu un an înainte de sosirea soliei Moldovei, la Veneția a apărut a doua ediție a «Florii Darurilor»¹⁷. La reîntoarcerea în țară era de așteptat ca solia moldovenească să aducă cu ea un exemplar din această lucrare, socotită ca o mare raritate pe atunci, când tiparul abia apăruse. Pe de altă parte, pericolul otoman, dușman comun, contribuie la strîngerea legăturilor dintre Moldova lui Ștefan cel Mare și Veneția.

Era firesc ca o asemenea situație să favorizeze și traducerea lucrării *Fiore di Virtù* în limba romînă tocmai atunci, sub domnia lui Ștefan cel Mare, a cărui activitate cîrturărească este bine cunoscută.

Autorul acestei traduceri din limba italiană în limba romînă este Gherman, care între anii 1478 și 1481 a fost postelnic, iar între anii 1481 și 1484 inclusiv a fost pîrcălab de Cetatea Albă, cînd i se pierde urma; probabil a fost omorît de turci la ocuparea Cetății Albe¹⁸. Numele de Gherman Valahul arată că este vorba de un laic. El a făcut traducerea numai în limba romînă, după cum arată însuși ieromonahul Veniamin.

Funcția de postelnic era și aceea de *tălmaci de protocol*. Prin urmare, pe lîngă limba slavă, obligatorie pe acea vreme, postelnicul Gherman trebuia să mai cunoască și alte limbi, în primul rînd limbile italiană și latină, datorită legăturilor strînse amintite mai sus. De aceea presupunem că *traducerea romînească a «Florii Darurilor» a avut loc între anii 1478—1484*.

În acest interval de timp numele lui Gherman, postelnic și pîrcălab, figurează în actele domnești¹⁹. Ștefan cel Mare îi întărește moșie în

14. N. Iorga, *Istoria Bisericii Romînești și a vieții religioase a Romînilor*, vol. I, București, 1928, p. 106.

15. N. Iorga, *Studii și documente cu privire la Istoria Romînilor*, vol. I, București, 1901, pp. XXXVII-XXXVIII.

16. I. Bogdan, *Documente moldovenești*, vol. II, București, 1913 (Veneția, 8.V.1478), pp. 343-351.

17. Titlul cărții în limba italiană este *Fiore di Virtù*, avînd ca autori pe Cherubino da Spoleto, Giovanni Antonio Travesogni și Tomaseo Leoni, iar patria ei, unde s-a tipărit, este Veneția.

18. I. Ursu, *Ștefan cel Mare*, București, 1925, p. 185.

19. I. Bogdan, *Documente moldovenești*, vol. I, p. 219, doc. din 11.II.1478; p. 224, doc. din 24.IV.1479; p. 225, doc. din 7 mai 1479; p. 229, doc. din 19 mai 1479; p. 234, doc. din 20.IX.1479; p. 235, doc. din 20.IX.1479; p. 239, doc. din 17.IV.1480; p. 241, doc. din 27.V. 1480; p. 243, doc. din 29.VIII.1480; p. 245, doc. din 11.IX.1480 și p. 247,

Mostatici și Picigai, pe apa Bârladului, la gura Banca, din sus de Zorleni, lângă Ghermănești, locul său de origine²⁰.

Sub domnia lui Ștefan cel Mare, între Moldova și Veneția se petrecea același fenomen istoric, ca și între Moscova și Moldova. Date fiind legăturile de rudenie dintre Ștefan cel Mare și Ivan al III-lea, cneazul Moscovei, în Rusia se făceau cunoscute Țările Române prin cronicile moldovenești, povestirile despre domnul Moldovei și alți viteji, precum și din narațiunea despre Vlad Țepeș²¹. Era deci firesc ca și această lucrare, «Floarea Darurilor», să fie tradusă din românește în limba slavă tot la aceeași epocă.

În studiile sale privind traducerea din limba latină în rusă făcute în secolul al XV-lea, I. A. Șleapkin conchide că «Floarea Darurilor» a fost tradusă din limba română în limba slavă la anul 1492, de ieromonahul Veniamin, care a mai făcut și alte traduceri din Biblia numită «Vulgata latină»²². El consideră că anul 1592 menționat în titlul manuscrisului în cauză este greșit, deoarece:

a) Printre traducătorii din limbile străine în limba slavă răsăriteană din anul 1592 și în jurul acestui an, nu figurează nici unul cu numele de Veniamin;

b) În schimb, cu o sută de ani în urmă, în Rusia se cunoaște ieromonahul Veniamin, croat, dominican, cunoscut prin traducerea sa din «Vulgata latină»²³.

M. Speranskii pune la îndoială afirmațiile lui I. A. Șleapkin, motivând că ieromonahul Veniamin, traducătorul «Florii Darurilor», ar fi de origine rus, întrucât se intitulează «Rusin», pe când ieromonahul Veniamin din 1492 era slav catolic, de origine croat²⁴. El nu aduce alte dovezi în sprijinul afirmării sale și nu dă importanță persoanei ieromonahului Veniamin și nici chiar anului când a avut loc traducerea.

Îndoiala lui Speranskii și afirmațiile lui I. A. Șleapkin ne-au făcut să întreprindem cercetări în aceeași direcție în țara noastră. Cu această ocazie am constatat că la anul 1592 și în jurul acestei date, nu se găsește

doc. din 15.IX.1480. Iar ca părăsirea de Cetatea Albă se semnalează la p. 249, doc. din 1.II.1481; p. 288, doc. din 8 iunie 1484.

20. «Și iarăși după aceia au venit înainte noastră și înainte boerilor noștri, Anisăia, fata lui Isai, nepoata lui Gherman postelnicu, di a i(i) bună voi, de nimine sălită sau îndemnată se au vândut a ii dre(a)ptă baștini și moșie privileghie de întăritură se de slujbă ce au avut moșul iei de la bătrânul Ștefan voivod, se den ispisocol de împărțală ce aceștie au de la domnie, a patra parti din sat din Mostatici și din Picigai în ustia (gura) Bancii se cu loc de moară în râul Bârladului; aceia au vândut-o iarăși dumisale Toader Chiriacu, pentru patru suti lei arginț». *Documente privind Istoria României*, veacul XVII. A. Moldova, vol. II (1606-1610), București, 1953, p. 19.

21. I. Bogdan, *Narațiunile germane și rusești asupra lui Vlad Țepeș*, București, 1896; idem, *Cronicile slavo-române, XV-XVI*. Completate de P. P. Panaitescu, București, 1959; N. Smochină, *Elemente românești în narațiunile slave asupra lui Vlad Țepeș*, Iași, 1939, p. 14.

22. И. А. Шляпкинъ, Св. Димитрій Ростовскій и его время (1651-1709), S. Petersburg, 1891, pp. 76-77.

23. *Ibidem*.

24. М. Н. Сперанскій, *op. cit.*, la nota 4, p. 533.

în Moldova numele de *Gherman*, traducător sau grămătic. În schimb, în secolul al XV-lea, între anii 1478 și 1484 în Moldova figurează numele de *Gherman* postelnic (tălmaci de protocol), apoi părcălab, la fel ca în Rusia, ieromonahul *Veniamin*²⁵.

Afirmația lui M. Speranskii că ieromonahul *Veniamin* de pe titlul «*Florii Darurilor*» semnează «*Rusin*», deci ar fi vorba de un rus, nu este justificată. Și *Nicolae Milescu* spătarul, angajat ca tălmaci de limba greacă în *Posolskii Prikaz* (Ministerul de Externe) se iscălea «*Grecul*», după limba din care sau în care traducea. Ba ceva mai mult, în literatura rusă a fost socotit pînă nu de mult ca fiind din Moldova, dar de *origine grec*²⁶. Același lucru se petrece și cu ieromonahul *Veniamin*. El semnează «*Rusin*» după limba în care traducea; important însă este faptul că el își menține titlul de *ieromonah*. Chiar însemnarea lui de pe «*Cartea Macabeilor*» se aseamănă ca conținut cu titlul traducerii «*Florii Darurilor*»²⁷.

Dacă ieromonahul *Veniamin* ar fi fost rus, deci ortodox, el nu s-ar fi încumetat să facă o traducere care provenea din lumea catolică, avîndu-se în vedere contradicțiile de principii dintre învățătura catolică și cea ortodoxă. O asemenea traducere la epoca aceea putea s-o facă numai un catolic și nici într-un caz sub auspiciile Bisericii ortodoxe. Iar de traducerea ei în anul 1592 cu atît mai mult nu putea fi vorba. În Rusia secolului al XVI-lea domina curentul împotriva influențelor venite din afară, împotriva latinismului, și pentru «apărarea trecutului frumos al Moscovei» (добрая Московская старина), care a dat naștere la o literatură proprie ca: *Домострой*, *Стоглавъ*, *Четьи Мнен* a mitropolitului *Macarie*²⁸.

25. I. Перевольфъ словенскій языкъ и его судьбы у народовъ славянскихъ, în *Методіевскій юбилейный сборникъ* изданный Императорскимъ Варшавскимъ университетомъ къ 6 апреля 1885 года, p. 65.

26. „Спафарій Милеску (Николай Гавриловичъ) — молдавскій бояринъ греческаго происхожденія“ — „Spătaru Milescu (Nicolai Gavril) — boer moldovean, grec de origine“. Ф. А. Брокгаузъ (Лейпцигъ), И. А. Ефронъ (С. Петербургъ), Энциклопедическій словарь, vol. XXXI, S. Petersburg, 1900, p. 156.

27. (сін кннгн м)акавенскыа (преведоша) с латинскѣ языка (на рус) кѣ лета а го по еедмн (тысу) ша повелѣнне гна пре(ци)на архієппа генѣдѣа ѿ нѣкоего мужа чтна превѣтера паче мнѣха ѡвѣтан стаго домника ѿменѣ венѣамнна родѣ словенѣна ведоша ѿ частн н греческаго языка н фрѣскѣ мѣца авгѣта днѣ а. А. Горскій и К. Невоструевъ, Описание славянскихъ рукописей Московской Синодальной библиотеки. Отдѣлъ первый, Священное Писаніе, Moscova, 1855, p. 128. Cele două litere ky rămase din bucata ruptă de hîrtie, mai degrabă au avut cuvîntul *словенс-кы* — decît *рус-кы* iar în loc de *преведоша* putea să fie *преведена*, cum apare și în titlul «*Florii Darurilor*».

Ieromonahul *Veniamin* mai are și alte lucrăgi. Андрей Поповъ, библиографическіе матеріалы N XXI, în *Чтенія въ Императорскомъ Обществѣ исторіи и древностей російскихъ*, Moscova, 1902, prefața lui Grigoriev; cfr. А. И. Соболевскій, *Переводная литература Московской Руси XIV—XVII вековъ*, S. Petersburg, 1903, p. 193.

28. А. К. Бороздинъ, *Исторія русской литературы до XIX века*, Moscova, 1908, p. 178.

Anul de pe manuscris este greșit. Copistul din secolul al XVIII-lea în loc de a scrie $\overline{\text{а}} \overline{\text{ѣ}} \overline{\text{ѵ}} \overline{\text{ѣ}} \overline{\text{ѵ}}$ a scris $\overline{\text{а}} \overline{\text{ѣ}} \overline{\text{ѣ}} \overline{\text{ѵ}}$, transformînd litera-cifră slavă ѵ (400) în ѣ (500), două cifre ușor de confundat. Asemenea greșeli nu se întîlnesc întîia oară.²⁹

Considerăm că ieromonahul Veniamin a făcut parte din misiunea catolică din Moldova pe lîngă episcopatul catolic. De la el ne-a rămas o traducere în limba slavă a «Cărții proorocilor» din «Vulgata latină», manuscris ajuns pe urmă în posesia Mînăstirii Neamțu³⁰, identic cu cel de la Novgorod. Toate glosele și însemnările sînt identice; din exemplarul de la noi lipsesc doar însemnările personale ale lui Veniamin.

Traducerea din limba romînă în limba slavă răsăriteană (rusă) nu putea să fie făcută la anul 1592 și pentru motivul că, începînd cu anul 1523, deci cu 69 de ani înainte de această dată, în Moldova deja circulau manuscrise bilingve romîno-slave cu «Floarea Darurilor», din care trei au ajuns pînă în zilele noastre. În cazul acesta, mai lesne îi venea ieromonahului Veniamin să copieze textul slav, decît să facă o traducere după un text romînesc însoțit de traducerea slavă.

*

Analiza manuscrisului slav 2748 din anul 1492. În favoarea datei că traducerea «Florii Darurilor» în limba slavă a avut loc în anul 1492 pledează și următoarele argumente:

a) Insuși titlul arată că traducerea s-a făcut întîi din limba italiană în limba romînă, iar apoi din limba romînă în limba slavă. Întrucît nu era vorba de un text liturgic, se înțelege de la sine că dacă ieromonahul Veniamin ar fi fost rus de origine, el ar fi scris că a făcut traducerea în limba rusă. *Fraza... а потомъ з волѡшскаго на словѣнскій* «iar apoi din limba valahă în limba slavă» înclină în favoarea concluziei că traducerea a fost făcută înainte de anul 1592, și că traducătorul era un slav de sud. Chiar la sfîrșitul secolului al XV-lea se făcea deja distincția între *limba slavă* și *limba rusă*, acolo unde nu era vorba de texte bisericesti. De exemplu în narațiunea despre Vlad Țepeș se spune: «...и менемъ Дракула латынскимъ ꙗзыкомъ, а нашнемъ — дьяволъ — русскимъ» «pe limba latină (romînească în cazul de față), «Dracul», iar pe limba noastră, rusă, «Diavol»³¹. Iar în secolul al XVI-lea, mai ales la sfîrșitul acestui secol (1592), termenii de *limbă slavă* și *limbă rusă* reprezentau două noțiuni bine distincte.

Există prin urmare dovada clară asupra limbii din care și în care s-a făcut traducerea, precum și asupra numelor traducătorilor. *Îndoiala cade doar numai asupra anului traducerii în limba slavă.*

29. O greșeală asemănătoare se cuprinde și într-o lucrare de astrologie, numită Миротворный кругъ, unde în loc de anul 1583 se dă anul 1683. А. И. Соболевскій, *op. cit.*, p. 131, nota 1.

30. Biblioteca Acad. R.P.R., ms. sl. nr. 86.

31. Буслаевъ, Русская Христоматія, Moscova, 1881, ed. III, p. 222; А. И. Соболевскій, *op. cit.*, апеха VII, pp. 36-37.

b) După cum rezultă și din titlul *КНИГА ФЛОРЕСЪ* — traducerea în limba slavă s-a făcut la o epocă anterioară anului 1592. Pentru limbile slave avem termenul *цвѣтъ* «floare» la singular și *цвѣты* «flori» la plural. Pentru «Floarea Darurilor» avem *цвѣты дарованія*. Într-un «Sbornik» din anul 1596, deci contemporan cu presupusul an 1592 — comunicat de Bodeanskiî lui Șafarik, se menționează acest cuvânt: «...aus einem Sbornik Cvetodarovanije, Handsc. von J. 1596, in Kiev», termen care se întrebuița în Rusia la acea epocă. Prin urmare, nu era nevoie de a întrebuița la anul 1592 un termen străin, neînțeles de slavi. În limba rusă, manuscrisul nr. 783 din Biblioteca de Stat din U.R.S.S., Moscova, colecția «Музеу», de la jumătatea secolului al XVIII-lea și textul publicat la anul 1785 de pe un original comun cu traducerea românească din anul 1700, are titlul: *КНИГА ЦВѢТЬ (NU ФЛОРЕСЪ) ДОБРОДЕТЕЛЕЙ И ТЕРНІЕ ПОРОКОВЪ* 32.

Traducerea în limba croată din anul 1520 are titlul: *цвѣтъ ѿ крѣпости* 33, iar traducerea tipărită la Veneția în anul 1647 are titlul: *крѣпости духовни и телеснѣе*.

Chiar însemnarea ieromonahului Ioan de la Mînăstirea Putna, făcută la f. 35 v a ms. 4620 arată că «...Mineiul cu canoane domnești și cuticumii... cuprinde la urmă și «Floarea Darurilor», care în limba slavă de la noi, încă din anul 1523, era cunoscută sub numele de *сѠн дарованіе*: (vezi nota 49).

c) Afirmația noastră că traducerea «Florii Darurilor» a fost făcută din limba română în limba slavă la anul 1492 se sprijină și pe faptul că i s-a menținut termenul românesc dîndu-i-se pluralul latin. De altfel, în secolul al XV-lea era la modă ca traducătorii în limba slavă să dea o mai mare importanță textelor prin introducerea *cuvintelor străine* din original, cum este în cazul de față 34. Astfel, în sec. XIV-XV se răspîndesc numeroase manuscrise «slavo-bulgaro-romîne», mai ales în Rusia carpatină, fiind căutate de ruși. Aceștia copiau textele cu greșelile din manuscrisele respective 35. Limba slavă, influențată de topica românească, pătrunde chiar în cărțile tipărite de Schweinpold Fiol, german, la anul 1492 în Cracovia 36, cum ar fi Triodul, Octoiul, Psaltirea etc.

d) Termenul *ФЛОРЕСЪ* — «Flores», confirmă că traducerea «Florii Darurilor» a putut-o face numai un cunoscător al limbii latine. Or ieromonahul Veniamin — cel care a activat în a doua jumătate a secolului al XV-lea —, pe lîngă traducerile făcute din limba latină, mai cunoștea și alte limbi. (V. nota 27).

32. И. М. Кудрявцев, *op. cit.*, p. 357, nota.

33. Милан Решетар, *Либро од мнозјех разлога Дубровачки ћирилски зборник од г. 1520* în Српска Краљевска Академија. Зборник за Историју Језик и Књижевност српског народа. Књига XV. Карловци, 1926, p. 1.

34. Проф. М. Сперанскій, *Исторія древней русской литературы*, Moscova, 1914, p. 390.

35. I. Перевольфъ, *op. cit.*, p. 64.

36. *Ibidem*, p. 65.

e) Menționăm și faptul că tot atunci tălmăciul Gherasimov traduce de pe un original german și narațiunea despre Vlad Țepeș: *СКАЗАНІА О МУТЬАНСКОМЪ ВОЕВОДѢ ДРАКОУЛѢ* 37.

Legăturile dintre Moldova lui Ștefan cel Mare și Moscova 38 desigur au favorizat efectuarea acestei traduceri a «Florii Darurilor» din limba română în cea slavă (bine înțeles în limba slavă folosită de slavii de răsărit). Expresiile, construcția frazelor și limba arată că avem un text anterior anului 1592. Menționăm câteva particularități. Manuscrisul are cuvinte din slava veche, ca: *сѣрдечнаа, върнаа, ꙗко никтоже можетъ ѿмѣти*, etc. La forma duală se dă fraza: *своима рукама* «cu mâinile sale» etc.

Textul are și cuvinte slave din sudul Rusiei (Ucrainene), care sînt desigur datorite copiștilor de mai târziu, cum ar fi: *а лбо* «sau», *чрезъ* «de către», *рокы* «anul», *злїй* «rău», *борутса* «se luptă», *взнішоль* «s-a urcat» etc 39.

Totodată el mai conține și unele cuvinte sudslave: *кнѣзь* «boier», *гнѣтъ* «vierme» etc. Aceste din urmă cuvinte nu pot fi decît ale traducătorului, deci ale primei versiuni în limba slavă, căci copiștii din secolele XVI și XVII, de pe teritoriul rusesc, nu le-ar fi putut intercala ei înșiși.

La slavii de sud *кнѣзь* și *властѣиннѣ* înseamnă boier 40. Art. 148 din Pravila cea Mică spune: *ꙗще кто кнѣзь съ или црь...* iar traducerea românească (art. 148) are: «Ori cine va fi boiari sau împărat...». Tot cu sensul de boier ne dă și textul tradus din «Floarea Darurilor».

La romîni, *кнезь* înseamnă om liber, eliberat de rumînie sau de vecinie. Documentele noastre îl pun în urma boierilor: *ни болѣри ни кнѣ ни шромѣ* 41 «nici boierul, nici cnezul, nici săracul». De aceea, în manuscrisul romînesc bilingv nr. 4620 din 1523, se dă termenul «boier», iar în slavă în ambele texte, echivalentul sîrbesc *властѣиннѣ* și *кнѣзь*, după cum urmează:

Ms. 2748 din 1492.

Ms. rom. 4620.

...ꙗще властѣиннѣ глаголетъ,
вси послушуютъ его ;...

ꙗще властѣиннѣ глаго слово, въсѣкъ члкъ слы-
шатъ его.

traducerea noastră :

de va grăi un boier toți
îl ascultă.

де ва грѣи ѿ ꙗвоіарїи кнѣзнтѣ. тоць ѡд-
менїи ль ѡсвѣтѣ... (f. 506 r).

37. Проф. М. Сперанскій, *op. cit.*, la nota 34, pp. 390, 403, nota 1.

38. Al. Cerna-Rădulescu și Victor Cîmpineanu, *Legături politice și religioase romîno-ruse*, în «Ortodoxia», nr. 2-3, aprilie-septembrie 1949.

39. Această remarcă o face și G. Polivka în *art. citat*, pp. 272-273, după știrea ce i-a fost semnalată de S. O. Dolgov. Reproducînd însă titlul acestei traduceri, G. Polivka — probabil dintr-o greșeală de tipar — omite numele lui «Veniamin» și-l menține numai pe acela de Rusin, p. 272.

40. La croați, *кнѣзь* era conducător de sate și cătune. Ф. И. Леонтовичъ, *Древнее хорватско-далматское законодательство*, Moscova, pp. 89-91; Ф. Зигель, *Законикъ Стефана Душана*, S. Petersburg, 1872, art. 39 și 147.

41. Arhivele Statului București, *M-rea Tismana*, S. I. doc. nr. 53 din 28.VII.1470.

КНАЗЪ НЕ БЕЗЪ ТРУДА СОБИРАЕТЪ ИМЕНІЕ...

boierul nu adună averea
fără muncă.

ВЛАСТЕЛИНЪ НЕ СЪБИРАЕ ИМЕНІА ЕГО БЕЗТРУ-
ДА...

БОГЪРННЪ НОУ АДАВНЪ АВУЦІА АШН ФЪРЪ
МУ.Р.К.К... (f. 506 v).

La slavii de răsărit, dimpotrivă, termenul КНАЗЪ înseamnă prinț, domnitor ⁴².

Textul mai cuprinde și unele greșeli, provenite din cauza copiștilor, care, — datorită evoluției limbii vorbite —, schimbă uneori frazele textului inițial, dându-le un alt sens. Iată câteva exemple:

În fraza din cap. I, care arată că Solomon, îndrăgostit de o femeie, a ajuns să fie purtat în haine femeiești ca un copil mic, și să toarcă, textul dă cuvîntul ПРАВАЩИ «conducea», în loc de ПРЪДАШЕ «torcea» ⁴³.

După construcția frazei, verbul ПОГАШАЕТЪ «stinge» ⁴⁴ trebuie dat la forma reflexivă ПОГАШАЕТСА «se stinge», iar cuvîntul МНОСТЫНЕЮ «cu mila», dat la cazul instrumental, cere nominativul: МНОСТЫНА sau, dacă rămîne la cazul instrumental, atunci verbul ce urmează, tot ПОГАШАЕТЪ «stinge» trebuie pus la reflexivul plural: ПОГАШАЮТСА ⁴⁵. În altă parte (cap. I) scrie: СЕГО РАДН ВСАКАА АУБН (în loc de ЛЮБОВЬ) ПЛОТСКАА ОТ ОУМА И ПЛОТН «drept aceea orice dragoste (iubov) trupească vine din minte și din trup» ⁴⁶.

II. FLOAREA DARURILOR ÎN TEXTELE BILINGVE ROMINO-SLAVE DIN SECOLUL AL XVI-LEA

Din prima jumătate a secolului al XVI-lea, pe cuprinsul Moldovei, iar de la începutul jumătății a doua a acestui secol, și pe cuprinsul Munteniei și Ardealului, circulau manuscrise bilingve din «Floarea Darurilor», de redacție medio-bulgară și sîrbă. Aceste manuscrise le numim *romîno-slave* și nu *slavo-romîne*, întrucît ele nu sînt traduceri din limba slavă în limba romînă; dimpotrivă, *ele sînt traduceri din limba romînă în limba slavă*.

Textul slav, scris înaintea celui romînesc, nu este încă o dovadă că traducerea romînească s-a făcut de pe acesta. La origine a existat un text romînesc mai vechi, care apoi a fost tradus în limba slavă și — pe urmă — s-a transcris textul romînesc existent anterior. «Floarea Darurilor» este un fenomen contrar față de textele bilingve de ritual, unde textul slav existent se traducea în romînește, obținîndu-se astfel un text bilingv, cum

42. Проф. М. Ф. Владимирскій-Будановъ, Обзоръ Истории Русскаго права, ed. VI, S. Petersburg-Kiev, 1909, pp. 36-37.

43. Ms. 4620, Cap. I, f. 474 v; M. N. Speranskii, *op. cit.*, la nota 4, p. 232.

44. *Ibidem*; ms. nr. 2748, cap. 7, f. 172 r.

45. *Ibidem*. Textul croat din anul 1520 dă traducerea corectă: како вода погашне

огань тако и сажба погашне злоће ѡ людн — «După cum apa stinge focul, tot așa și mila stinge păcatele (răutățile oamenilor)». Милан Решетар, *op. cit.*, p. 35.

46. Ms. rom. 4620, f. 467 v.

se obișnuia în sec. XVI. Această afirmație se constată din textele pe care le analizăm.

Din aceste manuscrise bilingve s-au păstrat trei, și anume :

1. Manuscrisul 4620, și

2. Două fragmente cuprinse în ms. rom. 559 : primul fragment aflat la ff. 77-83, iar al doilea fragment la ff. 84-86.

1. Manuscrisul nr. 4620 este din anul 1523, după cum arată «Alergarea lunii» (1523-1541) și pascalia călugărului Filip de la mănăstirea Putna întocmită de el pe un ciclu de 19 ani, trecute de dînsul în acest manuscris :

ΛΘΗΗΗΚΪ ΣΒ ΤΗΠΗΚΩΜΪ ΤΒΟ, ΕΗΙΕ ΜΩΝΑΧΑ ΦΗΛΙΠΠΑ : ΛΟΪΗΗΚΪ ΝΑΧΪΝΑΑ ΠΟΓΡΥΧΪΣΚΟΜΟΥ
 ЧНЛЭНІЮ. ЛѢТО 732. ПО РИМАЛѢНСКОМУ ЖЕ. ЛѢТО 747. «*Alergarea lunii cu-
 tipic, opera monahului Filip. Fazele lunii începînd după numărătoarea gre-
 cească de la anul 7031, iar după cea romană de la anul 1523*». La sfîrșitul
 ciclului lunar urmează eclipsele de lună și de soare începînd cu anul 1542 :

Ѡ ЗДЕ СРѢ 7 ЭН ГО ЛѢТА. ЕКАИΨИ СЛНЦОУ Н ЛОУНѢ (în loc de слнца н лунѣ) сѣце
 БѢВАЕ (în loc de БЫВАЮ) : «De aici, adică din anul 7050 (1542) eclips-
 sele de soare și de lună sînt acestea». Monahul Filip (autorul ma-
 nuscrisului de față) este acela care a scris și Tetraevanghelul din
 anul 1502, la porunca lui Ștefan cel Mare pentru Mînăstirea Zo-
 grafu. El a scris acest ms. (4620) pentru taha ieromonahul Ioan, cel
 mai smerit între preoții călugări⁴⁸... de la mînăstirea Putna», care l-a
 plătit din banii agonisiți cu greu din munca sa, bani adunați în decurs
 de ani îndelungați. Manuscrisul este o carte cu totul originală, numită
 «Mineiu cu canoane domnești și cu tîlcuri și cu alte rugăciuni, foarte folo-
 sitoare», iar la urmă cuprinde și *Floarea Darurilor* sub denumirea de
 СТОИ ДАРОВАНИЕ⁴⁹.

47. «*Lunicul*» monahului Filip este primul manual de astronomie făcut de un ro-
 mîn. Numeroasele foi ce le cuprinde și calcule în legătură cu aflarea pascaliei, altor
 sărbători, indictionului etc., demonstrează că el a servit învățămîntului din acele timpuri.
 De altfel, mai există un calendar al egumenului de la Mînăstirea Putna, Siluan ; începe
 pascalia cu anul 1519 și o duce pînă în anul 1940 ; semnătura însă o are din 1523, dar
 este mai simplu și mai restrîns (Ms. sl. nr. 101). Pascalia și calendarul monahului Filip
 se află sub tipar și va apare într-un număr viitor al acestei reviste.

48. Vezi nota următoare.

49. БЖІН ВЛГН ПРОНВОЛЕНІЕ Н ПОДРАЖАНІЕ ВГОЛЮБЕНН ѠЦЗ ПОКЪСНСА Н А СМРЕНЪНШЫ
 ВЪ СЦНОИНОКО ТА ІЕРООМ : НА ІѠА Ѡ БГОХРАНИМА ХРА СТІА ВЦН : ЦКАА ѠВНТЪ ПѢСКИЖ
 ЛАВРН НМЪТН МН ЕЛНКО ПО СНАЪ ІМА ОУБО ЛЮБОТРѢНЪ Н СРЪЧНЪ ПОНѢЖАСА Н МНѠ ВРЪМЕНН
 ОУСРЪСТВОВА : Н ЕВА ВЪМОГО ОУЛВЧНТН ЖЕЛАЕМОЕ. Н СЪТВОРН СЕБЪ СІА БГОДЪНОВЕННАА КНИГА.
 МННЕ СЪ КАНѢНЕ ГПОКІН Н СЪ ТЪКН, Н СЪ ІННМН ПОТРАВН СЪЛѠ ПОЛЕНН Н НА КОЦН СТОИ
 ДАРОВАНИЕ. Ѡ ПРАВА МОЕ СТЪЖАНІЕ. Н Ѡ САМН МОН БГЪДАНЫ МН ПННШ. Н МНѠ ЛЕІІ.

Remarcăm faptul important că o asemenea lucrare nu putea s-o facă decît un cărturar, un călugăr învățat.

Identitatea scrisului din Tetraevanghelul din anul 1502 și ms. 4620 din anul 1523 se cunoaște și după următoarele particularități: monahul Filip confundă erul tare *ѣ* cu erul moale *ь* scriind *ѣцн* în loc de *ьцн*, în loc de *членъ* scrie *члень*⁵⁰; scrie *пнемь* în loc de *пнемъ*⁵¹. *ѣ* și *ь* se omit la sfîrșitul cuvîntului, atunci cînd cuvîntul următor începe cu o consoană: *вѣставже* în loc de *вѣставъже*⁵², *вѣзтрѣда* în loc de *вѣзтрѣдаъ*⁵³, *вѣзтраха* în loc de *вѣзстраха*, *вѣлюбве* în loc de *вѣзъ любви*⁵⁴, etc.

Litera *ѣ* o alternează cu litera *ѧ*; de exemplu, scrie *ѣѣва* în loc de *ѧѧва* în Tetraevanghelul din 1502⁵⁵. Același caz îl avem și în ms. 4620, unde scrie *ѣѣѣ* în loc de *ѧѧѣ*⁵⁶.

Litera *ѣ* o întrebuițează între două vocale la plural în cuvintele care la singular au *ѣ*: *многѣ* - *мнош*; *славѣ*; *дрѣѣѣ* - *дрѣѣѣш*⁵⁷, sau: *пенѣш*⁵⁸, *вѣсавѣ*⁵⁹ etc.

În fine, același semn cu accentul circumflex îl găsim în amîndouă textele pe vocalele lungi și pe nazale: *ѣ* etc.

Rezultă deci că «Floarea Darurilor» circula în Moldova în prima jumătate a secolului al XVI-lea, în texte bilingve romîno-slave. Neîncrederii cu care trebuie să fi fost privită de Biserica Ortodoxă această carte, în sec. XV, — ca una ce venea din lumea romano-catolică — îi luase locul, dacă nu acceptarea, cel puțin tolerarea ei, ca operă de valoare pentru edificarea moral-religioasă a credincioșilor. Această concluzie este pe de-a întregul justificată și se întemeiază și pe faptul că este introdusă într-un miscelaneu alături de textul unui Minei și altor cărți de rugăciuni, care aparțineau ieromonahului Ioan, iar prin stingerea sa din viață, el o lasă prin scris Mînăstirii Putna.

Înainte de a analiza cuprînsul acestui text din anul 1523, facem cîteva observații, și anume:

a) De vreme ce avem dovada că încă din anul 1523 în Moldova circulau versiuni bilingve romîno-slave ale «Florii Darurilor», ce justi-

сѣбрѧ ѧ на сѣ вѣтвеное дѣлѣ ѧ бл҃гоуспіе цр҃кви нжнѧ ꙗко да дѣвѣство сѣ не ѧ сѣдрѣжѣ. доде сѣ жнви ѡврѣжѣ похѡдѣ же мое ѣ сѡбл҃ани телесн ѧ ѡставѧ е ст҃и мѣсто. вѣ стѣ цр҃кви пѣтѣско ѡбы... Ms. rom. 4620, 35 v. Mai departe însemnarea se întreprinde, lipsă fila.

50. I. Bogdan, *Cîteva manuscrise slavo-romîne* din Biblioteca Imperială de la Viena, în «Analele Academiei Romîne», Seria II, t. XI, Memoriile Secțiunii Istorice, București, 1889, p. 8; Ms. 4620, f. 503 v.

51. *Ibidem*.

52. *Ibidem*, p. 8.

53. *Ibidem*, p. 8; ms. 4620, f. 506 v.

54. *Ibidem*, și ms. 4620, f. 458 r.

55. *Ibidem*, p. 10.

56. Ms. 4620, cap. 8, f. 498 v.

57. *Ibidem*, p. 11; ms. 4620, cap. 9, f. 502 v.

58. Ms. 4620, cap. 10, f. 510 r. Are și *пенѣзѡмь*, f. 511 v.

59. Ms. 4620, cap. 1, f. 457 v.

ficare mai poate avea o traducere făcută abia la anul 1592 de Veniamin, din limba română în limba slavă, când el putea fără de nici o greutate să copieze pur și simplu versiunea slavă existentă? Este, deci, evident, că numai într-un timp, când în Moldova nu circula decât versiunea românească a «Florii Darurilor», Veniamin a simțit nevoia de a o traduce în limba slavă. Această traducere a fost făcută în orice caz înainte de anul 1523, dată la care avem dovada indiscutabilă că în Moldova circula versiunea bilingvă româno-slavă a «Florii Darurilor». Și această dată, după cum am văzut mai sus, nu poate fi decât anul 1492.

b) Prezența versiunii bilingve a «Florii Darurilor» într-un manuscris din Moldova cu data anului 1523, dovedește că această operă a pătruns pentru prima dată în lumea ortodoxă prin traducerea ei din limba italiană în limba română și apoi în limba slavă, cunoscut fiind faptul că prima traducere în limba greacă are loc abia la anul 1529.

Analiza textului bilingv al «Florii Darurilor» cuprins în manuscrisul de mai sus și compararea lui cu textul slav al lui Veniamin, precum și cu cel din alte manuscrise dă o lumină nouă și duce la alte concluzii interesante pentru vechea noastră literatură.

«Floarea Darurilor» se află, după cum am văzut, într-un miscelaneu, cuprins între filele 457 și 618; îi lipsește ultima filă⁶⁰. Nu arată limba din care s-a tradus. Manuscrisul de față are filigran mistrețul⁶¹, iar câteva file au vulturul.

Întii este scris textul în limba slavă, cu cerneală neagră, apoi urmează textul românesc, scris cu cerneală roșie. Literele sînt ceva mai mari decât fragmentul al doilea din ms. 559. Avem un text bilingv *româno-slav* și nu *slavo-romîn*. Manuscrisul 4620 din anul 1523 este un izvod moldovenesc, de redacție medio-bulgară, creat pe teritoriul Moldovei, într-o limbă slavă (care nu este cea bulgară). Această limbă variază de la copist la copist, cu specificurile sale proprii și după măsura în care copiii romîni și-au însușit-o⁶².

60. Confruntat cu ediția din 1808 de la Brașov, din acest manuscris lipsește fragmentul: «...pe pămînt, a treia zi făcu Marea, întru care vor să curgă Apele și Pămîntul pentru ca să-și dea Rodul lui, a patra zi făcu Soarele ca să lumineze zioa, și Luna ca să lumineze Noapte, a cincea zi făcu Pasările și celelalte dobitoace și zodiile Pămîntului, a șasea zi făcu pe Om după asemănarea lui, adevă pre Adam și pre Eva din Coasta lui Adam, care o scoase din trupul lui dormind, și zise acelor doi: creșteți și vă înmulțiți și umpleți Pămîntul și stăpîniți Peștii Mării și Pasările Ceriului, și toate Dobitoacele carele sînt deasupra Pămîntului, iară în a șaptea zi să odihni de lucrarea lui. Sfirșit și lui Dumnezeu laudă». Textul croat din 1520 omite ziua a șasea și arată în continuarea zilei a cincea că la urmă Dumnezeu a făcut-o pe Eva din coasta lui Adam, apoi sfîrșește cu «amen amen amen». M. Pemetap, *op. cit.*, p. 36.

61. C. M. Briquet, în *Les filigranes*, vol. IV, Paris, 1907, p. 674, arată întrebuințarea acestui filigran (în Moldova) între anii 1535 și 1562. Acest filigran se mai cuprinde și în Pravila cea Mică slavă din anul 1557 (ms. sl. 636; ms. sl. 692 din 1581 etc.). Este răspîndit în Moldova.

62. Dl. G. Ștrempelel conducătorul Secției manuscriselor și documentelor a Academiei R.P.R., a identificat acest manuscris și pregătește o ediție românească în care va analiza și studia această carte («Floarea Darurilor»), aducînd o frumoasă contribuție la vechea noastră limbă și literatură.

Intrucît însă textul slav apare în frunte, fiind urmat de cel românesc, s-ar putea bănuî — la prima vedere — că este o traducere după cel slav⁶³. De fapt însă, textul slav din ms. 4620 conține foarte multe romînisme, abateri și greșeli de limbă. În unele părți el nu corespunde cu textul românesc și dă un alt sens frazei. Prin aceasta el se îndepărtează și de textul slav nr. 2748 din 1492. Textul românesc, dimpotrivă, se apropie pînă la identificare de textul slav din ms. 2748 din anul 1492, și se îndepărtează de textul slav din manuscrisul 4620. Acest fenomen se datorește faptului că traducătorul în limba slavă a manuscrisului nr. 4620 nu cunoaște îndeajuns această limbă.

Dăm cîteva fragmente :

Capitolul 3.

Ms. nr. 2748, f. 170

Исусъ сирах рече : жнзнь челоуком радост
естъ сердечнаа, а иже без мѣри радуетъ
са о неподобныхъ вещехъ, сїе нѣсть ра-
дуеть, но грѣхъ .

Traducerea noastră :

«Isus Sirah zise : viața omului este bucuria inimii, și cine se bucură fără măsură de lucruri, ce nu se cade, aceasta nu este bucurie, ci — păcat».

Ms. 4620, f. 481 v.

Исусъ рече. жнзнь члкв (în loc de члка)
є. радостн срзденыа (în loc de радость
срзденнаа), и иже ѿ вкше (în loc de
без мѣры) възрвѣса (la plural în loc
de siugular) въ неподбныа вщн (în loc
de о неподобныхъ вещехъ), нѣ' сїн (în loc
de сїе) рад. нѣ є грѣ.

Traducerea noastră :

«Isus zise : viața omului este bucuriile inimilor (plural în loc de singular), și cine se bucură de în sus în (în loc de : de) lucruri ce nu se cade (se dă la plural în loc de singular), acestea nu sînt bucurie, ci este păcat».

Textul românesc din ms. 4620 :

Исусъ сн. вница ѿмдлѣ ѿсте вккѣла инемлен. шн чїне се вккѣръ фѣръ мзсѣрк.
де лскѣ че нѣ се кдде. ачдд нѣ ѿсте вккѣре че ѿсте вккѣть :

63. Al. Piru în *Literatura romînă veche*, București, 1961, p. 244, afirmă că textul românesc este o «traducere interlineară în limba romînă». De asemenea autorul se îndoiește de veracitatea unei traduceri a Florii Darurilor din sec. XVI direct din limba italiană. Aceeași susținere o întîlnim și în ediția a II-a a lucrării sale (București, 1962), pp. 229-230.

Capitolul 8.

Ms. nr 2748, f. 172 r și v.

ПОДОБНА ЕСТЬ НЕМНОГОСТЬ ЗВѢРОУ ГЛАГОЛЕ-
МОМОУ ВАСНАНСКОУ, ИЖЕ ОУМЕРЩВАЕТ ЧЕЛО-
ВѢКА ЗРѢНІЕМ ОЧНМА, КОТОРНѢ НЕ НМАТ МН-
ЛОСТИ НИКОГДАЖЕ, И АЩЕ НЕ ОБРѢТАЕТ ЧЕЛО-
ВѢКА ОТРАВНТИ, ОНЪЖЕ ДИХАНІЕМ СВОИМ
ПОСОУШАЕТ ТРАВУ ВСАКУЮ И ВСАКОЕ ДРЕВО
И ЛНСТІЕ, НЗСОУШАЕТЪ. ТОЛНКО ІАДОВНТЪ ЕСТЬ.

Traducerea noastră :

«Nemila se închipuiește cu o ga-
dină ce se chiamă Vasilisca, care
omooară omul numai cu privirea o-
chilor și care nici o dată nu are
milă. Și dacă nu află nici odată
omul să-l învenineze, ea numai cu
suflarea ei usucă toată iarba și
toți copacii (orice copac) și frun-
zele. Atît este de veninoasă.

Ms. nr. 4620, f. 498 v.

И МОЖЕ ОУПОДОВІТНСА НЕМАТН ВЪ СВѢРЬ
(în loc de звѣроу) ГЛЕМЫН (în loc de
глемоу) ВАСНАНСКЪ. ИЖЕ ТАКОВЫН СВѢРЬ
ОУМРЪЩВЕТЪ ЧЛКА. ТЪЧІЖ ПОГЛАДАНІЕМЪ
ОЧНМА. И НЕ НМА НИКОГА МЛТН, ІАКО АЩЕ
НЕ ОВРАЩЕТЪ ЧЛКА ОТРАВІТН ТЪЧІЖ СЪ (с-
topică romînească) ДЫХАНІЕМЪ ЕГО. ОУСОУШАЕТЪ
ВЪСѢКЪ ТРЪВЪ И ВЪСѢКЪ ДЪВЬ, И ВЪСѢКЪ
ШЪМЪ, И ТОЛНКО Е ІАДОВІТО.

Traducerea noastră :

«Și poate să se închipuiască ne-
mila în (în loc de cu) o gadină
numită Vasilisca, ce acea gadină
omooară omul numai prin privirea
(căutarea) cu ochii. Și nu are nici
odată milă, căci de nu va afla o-
mul să-l învenineze numai cu su-
flarea ei, usucă toată iarba și toți
stejarii și toată pădurea. Și atîta
este de veninoasă».

Textul romînesc din ms. 4620 :

ШН ПОАТЕ СЪ СЕ ІАКНПЪАСКЪ НЕМАЛА, КЪ О ГАДННЪ ЧЕ ЕЕ КЪМЪ ВАСНАНСКА, ЧЕА
ЧА ГАДННЪ ОУМОРЪЩЕ ОМЪ НДМАН СЪН КАШТЕ КЪ ОКН. ШН НАРЕ НН ОУДАТЪ МНЛА.
КЪ ДЕ НЪ ВА АФЛА О СЪ ВЕНННЪСЪ НДМА КЪ СЪФЛАРЪ ЛШ. Е ОУСЪКЪ ТОАТЪ ІАРВЪ.
ШН ТОЦЪ КВПАЧН ШН ТОАТЪ ФУШНСЪ. АТЪТА АСТЕ ДЕ ВЕНННАТЪ.

Din analiza textului slav a ms. 4620 (f. 531 v) reiese că traducăto-
rul folosește termenul ДЪВЬ — «stejar», cu sensul de *copac*, exprimat în
romînește prin «copaciu»; iar pentru *pădure* — ШЪМЪ cum dau textele
slave scrise la noi în țară, mai are substantivul ЛЪСЬ - ВЪ ЛЪСѢ în pă-
dure» (f. 525 v).

Capitolul 10.

Ms. nr. 2748.

...ДВА ЧЕЛОВѢКА СУТЪ, ИЖЕ НЕ ОУЗРАТЪ
БЛАГА ДО СМЕРТН: БУН И СКОУПНН.

Traducerea noastră :

«...doi oameni sînt, care nici-
odată nu văd bine pînă mor;
nebunul și scumpul (avarul).

Ms. nr. 4620, f. 510 r.

Traducerea noastră:

ДВѢН ЧЛЦН СѢ. ИЖЕ НИКОГДА ДОБРА НЕ
ИМА, ДОДЕЖЕ ОУМІРАЕ (în loc de ОУМН-
РАЮТЪ): БШН И СКОУПЫН.

«...doi oameni sînt, care niciodată nu vor avea bine (nu se au de bine), pînă ce moare (în loc de mor); nebunul și scumpul (avarul).

Textul romînesc din ms. 4620.

ДВѢН ѠАМЕ СѢНТѢ. ЧЕ НИ ѠДАТЪ НѢ ВѢ БШНЕ, ПЪНЪ МОРЬ; НЕБѢНѢ ШН СКѢПѢ.

La cap. 1 (f. 460 r) din Frat-Tomas, fragmentul romînesc: **ЕѢ ѠБЕС-
КѢ МА МѢЛТѢ БШНН ДЕКѢ РЪНН**, este întocmai cu traducerea slavă din ms. 2748 din anul 1492, (f. 167 v), care sună astfel: **ДА ЛЮБИТ МНОЖАЕ БЛАГІА, НЕЖЕЛН
ЗЛНА**. Textul slav însă din ms. 4620 traduce prin: **МНОЖАЕ БАГОЕ НЕЖЕЛѢ ЛЖКАВОЕ** (f. 460 r) — «mai mult bunul decît vicleanul», cu sensul de neutru singular.

Asemănarea pînă la identificare a textului romînesc din ms. 4620 cu textul 2748 din anul 1492 se cuprinde și în celelalte capitole alături de deosebirea față de textul slav din ms. 4620.

Sumar dăm cîteva observații cu privire la romînismele din textul slav al acestui manuscris (4620).

Prepoziția slavă **с** — «cu» cere instrumentalul. Textul însă dă genitivul în fraza: **И ИМАШЕ ВРАЖДѢ СЪ НѢКОЕГО ЧЛКА** (în loc de **СЪ НѢКЫНМЪ ЧАКОМ**) **ИМА ЕМѢ** (în loc de **ЕГѢ**) **ЛНСТНГІЕ** (f. 486 v), care în romînește se dă astfel: **ШН АВѢ ВРАЖЕѢ КѢ ДАТЬ Ѡ ЧЕ КЕМА ЛНСТНГІА** (Cap. 5, f. 486 v).

Fraza din Virgiliu: **МАН БННЕ СЪ ѠБЛЫ КѢ ВРЪЖМАШѢ ТѢѢ. ДЕКЪТ КѢ ЧЕЛА ЧЕ
ТЕ ЛАДЪ ѠФАЦѢ КѢ КВННТЕ ДЛАЧЕ** (Cap. 9, f. 518 v) o traduce în slavă prin **БОЛШН (mai mult) Е ДА ХОДІШН СЪ ВРАГѢ СВОИ. НЕЖЕЛН СЪ ѠНОГО** (în loc de **СЪ ѠНЫ**) **ИЖЕ ВЪ ЛІЦЕ ХВАЛН ТА СЪ ДОБРЫА РЪЧН** (în loc de **ДОБРЫМН РЪЧАМН**); **СЪ ПРІАТЕЛА СВОЕГО** (f. 514 r) în loc de: **СЪ ПРІАТЕЛЕМЪ СВОИМЪ**, pe cînd textul romînesc îl dă: **КѢ ПРІАТННКѢ ЛШН**, așa cum îl are și textul slav 2748 din 1492: **СЪ ПРІАТЕЛЕМЪ СВОИМЪ**. Sînt fraze redată în limba slavă după topica romînească.

Întrebuintarea dativului în loc de genitiv: **ЧЛКУ** «omului», în loc de **ЧЛКА**, **ДРЪГОМУ** «altui» în loc de **ДРЪГАГО**; **Н РАСЫПАНІЕ ТѢЛѢ** în loc de **ТѢЛА-ШН РЪСНПЪ ТРЪПЛАШН** (f. 618 v). **РАЗОРЕНІЕ ТѢЛѢ** (în loc de **ТѢЛА**)-**СТРНКЪЧЮНЕ ТРЪПЛАШН** (p. 618 v).

În loc de **КЪНАѢ ТЕ ЛАѢДѢ ѠМѢ...** (Cap. 12, f. 518) traduce prin «cînd se laudă omul» — **ЕГДА ЧЛКЪ ХВАЛНѢА**, în loc de **ХВАЛН ТА**.

În loc de съ учениѣ — «cu învățături, așa cum îl are ms. 2748, — ms. 4620 (cap. I, f. 470) redă prin съ учителиѣ — «cu învățători», pe cînd textul românesc din același ms. are fraza corectă: кѡ въцѣтѡри.

Cuvîntul дѣрѣтата îl traduce prin правѣное «drept» (f. 532, Cap. 15) în loc de правда (substantivul feminin prin adjectiv la neutru); în fraza портариѣ чюдншѣ «portarii se mirau», redă cuvîntul românesc «portarii» în loc de a traduce prin вратари (f. 487 r); la fel scrie în slavă și cuvîntul «pohtă»: и толѣко ѣмѣ потѣче дѣтѣ дѣре потѣ (f. 607 r), în loc de a da termenul slav похотѣ; «să-l hrănească» traduce prin хранити (f. 619 v) cu același sens pe care-l dă și narațiunea slavă despre Vlad Țepeș.

La cap. 13 (f. 526 r) reproduce după textul românesc termenul *bărbier* în fraza:

ѡбкѡръ свѣ се тае пре ꙗпрѣтѣ. ши ѡжгѣдѣрѣ оѣниѣ барѣрѣ алѣ ꙗпрѣтѣлѣн мѣциѣ флорниѣци = ѣ въ ѣдѣнѣ дѣнѣ прѣидѣ барѣнѣ вѣчнѣнѣ цѣрѣ = ши ꙗтѣрозѣ. мерсе барѣнѣоуль ка съ разѣ пре ꙗпрѣтѣ.

Cuvîntul *bărbier* — reprodus din italienește îl are și textul croat din 1520⁶⁴. Textul grecesc însă are termenul ξυριστοῦ.

Traducătorul textului în limba slavă din limba română nu cunoaște unele cuvinte, precum și denumirea unor păsări și animale în limba slavă. De exemplu, la cap. 19 (f. 554 r) el reproduce cuvîntul prepeliță în textul slav din fraza românească:

ши поате съ се ꙗкнѣрѣскѣ дѣвѣрѣ. ла пѣнѣ ѡниѣ пѣсѣры чѣ се кѣмѣ прѣпелнѣцѣ дѣла алѣтѣ. чѣ невечѣнѣ, ѡаоле ѣдѣ оѣна дѣла. алѣтѣ де ле клоческъ... = ѣ мѡже оѣподѡеѣтнѣнѣ ѣстнѣна. на птѣнѣнѣ, птнѣнѣ глѣмѣнѣ прѣпелнѣнѣ. понѣже ѣдѣнѣ прѣпелнѣца оѣкрадѣе ѡ дѣсѣгыѣ прѣпелнѣнѣ свѣѣннѣнѣ ѣнѣца. ѣ ѣгдѣ ѣзѣдѣтѣ...

Același lucru face și la cap. 24 (f. 616 v) scriind cuvîntul românesc *liliacul* cu declinarea slavă în fraza: и мѡже оѣповѣтнѣнѣ влѣкѣ лнлѣкѣ... = ши поате съ се ꙗкнѣрѣскѣ, кѣрѣвѣ лнлѣкѣлѣнѣ...

Dar și textul romîn la cap. 10 (f. 508 r) are cuvîntul *sobol*, în loc de *vierme* (*de pămînt*). Ieromonahul Veniamin îl traduce prin substantivul ганст — «vierme». Textul românesc din ms. 4620 are *sobol*, iar textul slav din același ms. are substantivul мншѣнѣ, ceea ce înseamnă «șoricioaică» (în limba slavă răsăriteană, rusă). Ediția italiană dă cuvîntul

64. Милан Решетар, *op. cit.*, p. 1.

Rospo. Iar textul romînesc din anul 1700 are *Vuza*. Conținutul textului însă este identic în toate edițiile⁶⁵. Dăm amîndouă aceste texte:

Ms. 2748, f. 173 v

ПОДОБНА ЕСТ СКОУПОСТЬ ГЛНСТЪ, ИЖЕ ЕСТ
ЖИВА ЗЕМЛЕЮ И УТ СКОУПОСТИ, ЮЖЕ ИМАТЬ,
ВСЕГДА ЕСТЬ ГЛАДНА И НЕ ХОЩЕТЪ АСТИ,
ВО ВОИТСА, ДА НЕ КОГДА СКОУЧАЕТСА ЗЕМЛА,
СЕГО РАДИ И ПРИСНО ЕСТЬ ГЛАДНА, ХОУДА
УТ СКОУПОСТИ СВОЕА.

Traducerea noastră:

«Scumpetea se aseamănă cu viermele ce trăiește cu pămînt și de scumpetea ce o are, pururea este flămîndă, și nu vrea să mănînce, căci îi este teamă să nu se sfîrșească pămîntul, drept aceea pururea este flămîndă, nemoaște (slabă) pentru scumpetea sa».

Ms. 4620, f. 508 v

И МОЖЕ ОУПОВѢИТИСА СКѢПОСТИ ВЪ СВѢРЬ
ГАЕМЫН МНШІА ЮЖЕ ЖИВОУЕ СЪ ЗЕМЛЕЮ. И У
СКѢПОСТИ ИЖЕ ИМА. ВСЕГДА ГЛАДНА Е. И НЕ
ХОЩЕ ИЗЪДАТИ, ІАКО ВОИТСА ІАКО ДА НЕ КЪКО
ОУМАЛЪЕСА (în loc de СКОУЧАЕТСА) ЗЕМЛЕ,
СЕГО РАДИ ВСЕГДА Е МРЪШАВА У СКѢПОСТИ
ЕН.

Traducerea noastră:

«Și poate să se închipuiască scumpetea în (în loc de *cu*) o gădină ce se cheamă șoricioaică мншіакъ, (introdus pe urmă) care trăiește cu pămînt. Și de scumpetea ce o are pururea este flămîndă și nu vrea să mănînce (totul), căci se teme ca să nu se împruțineze pămîntul. Drept aceea totdeauna este nemoaște (slabă) pentru scumpetea ei».

Textul romînesc din ms. 4620.

ШН ПОДТЕ СЪ СЕ .ІКНПВАСКѢ СКѢПѢТЕ КЪ У ГАДИНѢ ЧЕ СЕ КЪМѢ СОБО. ЧЕ ЛЪКЪЩЕ
ШН ТРЪЩЕ КЪ ПЪМЪНТЪ. ШН ДЕ СКѢПѢ ЧЕ АСТЕ ПЪРЪРѢ Е ФЛАМЪНДЪ. ШН НЪ ВА СЕ
МЪНЪНЧЕ. КЪЧЕ И СЕ ТЪМѢ СЪ НЪ СЪ СФЪРЪШАСКѢ ПЪМЪНТЪ ДЕРЕПТЪ АЧАА ІАСТЕ ТО НЕМОАЩЕ
ПЪНТЪ СКОУПѢ ЧЕ ІАСТЕ.

Sobolul se aseamănă cu gădina ce caracterizează minciuna, cuprinsă în cap. 20: че се кѢМѢ ПРЕ ЛНВА ГРЕЧІСКѢ ПИНАРА ЧЕ НАРЕ ОКН. ШН ЛЪКЪЩЕ .І ПЪМЪНТЪ = ИЖЕ ГЛЕСА ПО ГРЪЧЬСКИН АЗЫКЪ (în loc de ГРЪЧЬСКИМЪ ЯЗЫКОМЪ) ПИНАРА

65. «Si puo paragonare l'Avaro al Rospo, che vive solamente di terra, e per timore, che quella glimanchi, non mangia quanto gli bisogna. Abita sotto terra nelle buche, e nelle caverne, nè si lascia troppo veder alla luce». *Nuovo Fior di virtù*, Venezia, 1771, cap. XVII, p. 59. Dăm și traducerea romînească din anul 1700 (f. 29 v): «Și poți ca să asemeni scumpetea cu o gădină ce să chiamă Vuza, carea trăiaște cu pămîntul și de frica ce are ca să nu să împruțineze pămîntul, flămînzeaște pururea. Și drept aceasta iaste pururea săracă».

Иже не има очн...⁶⁶ iar cînd iese la suprafață moare ca minciuna în fața adevărului⁶⁷. Textul italian are *Talpa*, iar textul grecesc Σακυδαυ⁶⁸ sobol în limba slavă se traduce prin крѣтъ, крѣторѣна, крѣторѣна⁶⁹.

Manuscrisul slav răsăritean nr. 2748 din 1492 are povestea cu vulturul la cap. 7; iar ms. 4620 o are la cap. 9; conținutul însă este același.

Mai remarcăm și faptul următor tot din cap. 9 din amîndouă textele: maxima din Seneca: «Cînd tu vrei să dai, caută întăiu întru sufletul tău patru lucruri, întăiu să știi cui dai, și atunci dă cu obraz curat și cu bucurie și cu cuvinte dulce...». Celelalte trei lucruri lipsesc din text și urmează o maximă din Caton. Același conținut îl are și textul din 1492, precum și traducerea slavă din ms. 4620.

După topica romînească avem expresiile: въ ѣдннь ѿ днн — «în una din zile» în loc de въ ѣдннь днн; въ ѣдннь ѿ монастырь «în una din mînăstiri» în loc de въ ѣдннь монастырь (f. 555 v, cap. 19; f. 595 v, cap. 28).

Propoziția ради продати монастырю (în loc de монастыря) осаы некая — «ca să vîndă mînăstirii niște măgari», avînd termenul монастырь la dativ în loc de genitiv, are sensul schimbat, arătînd că mînăstirea este aceea care cumpără măgarii; or, de fapt, mînăstirea îi vinde. De altfel textul croat din 1520 dă fraza corect⁷⁰.

Același lucru ne întîmpină și verbele. Avem даваешь «dai» în loc de даешь, cum este în ms. 2748 din 1492; живует (f. 521 v) în loc de живет «trăiește», оукрадает «fură» în loc de крадетъ (cap. 15); сътворѣтъ — «face» în loc de дѣлаетъ (cap. 24, f. 616 v); педѣпсѣшь — verb romînesc conjugat după gramatica slavă, și fraza: виж не педѣпсѣи дрѣга твоего прѣ ипыми. ннже ѣгда въ гнѣвѣ ѣ — каѣтѣ нѣ педѣпсѣи соцѣ (prietenul) тѣѣ ѿнаипта ѿтора. нн кѣндѣ ѣ мѣнѣсь⁷¹.

Aceleași conjugări le dau și documentele. De exemplu: да плащаютъ — «să plătească» în loc de да платятъ⁷².

Cuvîntul любовь — (utilizat pe atunci) — dragoste, în romînește este de genul masculin: любовь крѣдничосъ⁷³, — iar în limba slavă este de genul feminin: любовь вернаа. Textul slav din ms. 4620 îl dă la

66. Biblioteca Academiei R.P.R., ms. rom. nr. 4620, f. 560 r.

67. *Ibidem*.

68. «Si quò appropriare la Bugia alla Talpa, la quale ama di star sempre nelle Caverne, e nelle buche sotto terra all'ascuro...». *Nuovo Fior di virtù*, Veneția, 1771, cap. XXVII, p. 95.

69. Biblioteca Academiei R.P.R., ms. sl. nr. 85, f. 48 r. Leviticul, cap. II, are termenul крѣтъ. La fel îl dă și textul croat din anul 1520: И примненити-се може лажа картѣ кон под-земломъ живѣи не-има очнюи-када прнде на-свнѣтло тада и смре тако и-лажа смрче када-ю истна свѣтнне. Мплан Решетар, *op. cit.*, cap. XXVI, p. 7.

70. „посла-га на таргъ продавати неколко осаа кон немогахѣ 8-монастисрѣ работати“. Мплан Решетар, *op. cit.*, p. 7.

71. Ms. 4620, cap. 11, f. 515 r.

72. Arhivele Statului București, *M-rea Tismana*, pachet LXIX, doc. din 28.VII.1470.

73. Ms. 4620, cap. I, f. 457 r.

genul masculin, întocmai ca în românește, deci contrar gramaticii limbii slave. Astfel avem: ЛЮБОВЬ ВЕРНЫН — în loc de ЛЮБОВЬ ВЕРНАА; ДРУГЫН ЛЮБОВЬ — alt liubov, în loc de ДРУГАА ЛЮБОВЬ; ЛЮБОВЬ ЖЕНСКЫН — liubovul muierilor, în loc de ЛЮБОВЬ ЖЕНСКАА (f. 460 v); ЛЮБОВЬ БЖІН — liubovul dumnezeiesc, în loc de ЛЮБОВЬ БЖІА; ЛЮБОВЬ ЛЖКВІН — liubovul hitlean, în loc de ЛЮБОВЬ ЛЖКАВАА (f. 468 v) etc. De asemenea ПОХОТЬ — pohtă o dă tot la masculin: ПОХОТЬ ПЛЪСКЫН (f. 467 v) în loc de ПОХОТЬ ПЛЪСКАА.

În povestea cu Fisoghia și tânărul Amon de la sfârșitul cap. I, textul românesc din ms. 4620 spune: «și el vine și o luo în cîzanie, ca de nu va veni ea la soroc...». Textul slav reproduce cuvîntul *soroc*: АЩЕ ОНА НЕ ПРИНДЕТ ДО СОРОКЪ «de nu va veni ea la soroc», în loc de a reda prin ДНЬ НАРЕЧЕНІН, — cum îl are textul 2748 din 1492; «cînd se apropie vremea de soroc» traduce prin ЕГДА ПРИНДЕ ЧА СОРОЧЕНІА. Iar în altă parte (f. 518 v) cuvîntul «cu frică» îl traduce prin СТРАХОВАНІА (gen.) în loc de СЪ СТРАХОМЪ (instr.).

Fraza românească din maxima lui Solomon (cap. I, f. 464 v): КЪ ТОАТЕ АПЕЛЕ ВНИЬ ДЕ А МАРЕ... se dă în slavă după topica românească, prin termenul ПРИХОДАТЬ «vin», în loc de ТЕКОУТЬ «curg», așa cum îl are textul din 1492.

Prepoziția ѿ — «de» — din fraza ЗАВНСТЬ ѿ НДЕЖЕ Е... — «pizma de unde ilaste» (cap. 2, f. 478r) este de prisos. Textul românesc n-o are, dînd fraza corect: ПИЗМА ОУНДЕ ІАСТЕ, la fel ca textul 2748 din 1492: ЗАВЕСТЬ НДЕЖЕ ЕСТЬ (cap. 2, f. 169 v.).

La cap. 3 avem în românește: «cîine se bucură fără măsură», redată întocmai ca în traducerea slavă din 1492 prin: ИЖЕ БЕЗ МЕРИ РАДЪЕТЬСА (f. 170, M. H. Сперанскій *op. cit.*, p. 542). Textul slav din ms. 4620 însă se abate și dă o altă variantă: ИЖЕ ѿ ВЫШЕ ВЪЗРАЖСА - ЧИНЕ СЕ ВЪКЪРЖА ДЕ АСЪ 74.

Peste tot, manuscrisul 4620 întrebuițează conjuncția и — «și», și conjuncția с — «cu» după vorbirea populară românească.

Mai remarcăm, în fine, cîteva cuvinte vechi, ca acestea: оп — ѿ сь о акопере (pe minciună), adică e nevoie să o acopere (cap. 20, f. 560 r), ЕВТННЬ (cap. 27), е — «iară», «însă» (f. 527), рьпаѧ (f. 485), соцъ și приатникъ în sens de prieten; припѧлникъ (f. 520 v) — grăbit, pripit; педенсіа (513 r); лѧкръторъ стжжн — lucrător grăbit (f. 522 r); нвомникъ liubovnic, îndrăgostit, amant (f. 596 r); ѡетіа, virginătatea (f. 596 r); мріа ѡата — «Fecioara Maria» (cap. I f. 473 r) мжрмжнн (f. 603 v); цінтѧръ

74. *Ibidem*, cap. 3, f. 481 v.

— abținere (f. 604 v); ἀποψυχτήριον — mirosul; βεδύλα = vederea (cap. I, f. 457 v); ληχνικὴ — păframă (f. 463 r); βάλτρυς (§ 32) — vultur; μαίνετε (f. 457r), — înainte; ἐξοχία (f. 477r). — invidia; ῥυπαροφύλαξ (f. 583).

2. Primul fragment din ms. rom. 559 cuprinde filele 77-83. Hirtia este groasă; are filigran coroana cu stea, datată între anii 1551—1556⁷⁵ și 1556-1575⁷⁶, de proveniență italiană. Scrierea este cursivă, rară și prezintă asemănări cu manuscrisul rom. 5032 din sec. XVI, provenit de la Ieud (Ardeal). Litera **ѣ** pe care o întrebuițează fragmentul o întâlnim în textele slave din sec. XV⁷⁷. Întrebuițarea ei în Țara Românească este rară și merge pînă în jurul anului 1560.

Fila 77 recto și verso cuprinde titlul, tabla de materii (capitolele) și un mic fragment din cap. I. Titlul este scris cu cerneală roșie spălăcită și are următorul cuprins: *скара кнѣзь глѣнъ цвѣтъ дарованіѡ прѣложена бнша ѡ греческыа въ словенскы* — «Scara cărții numită Floarea Darurilor transpusă fiind (ce a fost transpusă) de pe grece pe slovenie». El este redat într-o slavă (de redacție sîrbă) greșită. În loc de *прѣложена* se cere *прѣведена* «tradusă»; verbul *бнша* este de prisos. În locul prepoziției *ѡ* se cere prepoziția *с* «din», iar în locul prepoziției *въ* se cere prepoziția *на* «în». Nu se scrie *словенскы*, ci *словенскы*. Din cauza prepoziției *ѡ* greșit întrebuițată, adjectivul *греческы* a căpătat și el o formă care nu este corectă: *греческыа* în loc de *греческаго* (gen.). Apoi substantivul *скара* este un cuvînt românesc. Așadar, din 11 cuvînte slave mai bine de jumătate sînt greșite.

În manuscrisele secolului al XVI-lea scrise de romîni în limba slavă, cuvîntul *scara* îl întâlnim nu numai odată⁷⁸. Tot cuvîntul românesc *scara*

75. C. M. Briquet, *op. cit.*, p. 293.

76. *Ibidem*. Manuscrisul provine din biblioteca lui Gheorghe Lazăr din Avrig. De aceea d-rul Ilarion Pușcariu, care a publicat fragmentul, în afară de f. 77 r și v în *Documente pentru limbă și istorie*, t. I, Sibiu, 1889, pp. 22-27, numește acest manuscris «Codicele Lazăr» (p. 29). Autorul de mai sus înlocuiește erul moale (*ѣ*) cu erul tare (*ѣ*), nu arată nici capitolele, nici secolul și nici dacă textul face parte din «Floarea Darurilor». Apoi în fragmentul 2 de la cuvintele *Голомонъ зн* (de la pagina 28), care face parte din capitolul 31 al «Florii Darurilor» și se află la fila 86 v, fiind sfîrșitul fragmentului, trece la fila 85 verso, care face parte din cap. 30, și continuă: *Платонъ сѣсе*, etc. Incheie fragmentul cu cuvîntul *рѣзѣтъцнлѡръ*, care face parte de fapt din capitolul 28 și se află la f. 85r. Această confuzie se datorește faptului că foile sînt legate greșit. De fapt, fila 85 v trebuie să fie 85 recto, iar aceasta să fie 85 verso. Peste textul slav de la f. 85r, care în realitate este 85 v, s-a lipit o bandă de hirtie — legarea manuscrisului — din care cauză, de sus pînă jos, mai bine de jumătate din textul slav nu se poate citi. Noi am făcut descifrarea traducînd această parte din romînește.

77. Л. В. Черепнин, *Русская палеография*, Moscova, 1956, pp. 249-250. N. Carlojan, *Istoria literaturii romîne vechi*, vol. I, București, 1940, p. 67, atribuie acest text «După toate probabilitățile» sec. XVIII.

78. Termenul *скара* — scara se găsește și într-un Nomocanon de la jumătatea

îl dă și textul slav din ms. 4620 în fraza: ТИ ПІКЪ СКАРЪ СІА (f. 394 r). Corect, titlul trebuie redat prin: ГЛАВНЪНЫ КНѢСЪ СЕН ГЛЕН ЦВѢТЫ ДАРОВАНІУ ПЕРЕВЕДЕНА СЪ ГРЕЧЕСКАГО ЯЗЫКА НА СЛОВЕНСКЫ. La f. 77 v în loc de ДАРЪ ЛЮБВИ «darul dragostei», are ДАРЪ ЛЮБОВИ. (Autorul nu cunoaște declinarea termenului ЛЮБОВЬ). La fel și titlurile în slavă sînt date greșit. Topica romînească și slaba cunoaștere a limbii slave sînt o dovadă că autorul traducerii în limba slavă este român. Textul se dă fragmentar numai în limba romînă, cite o maximă-două din fiecare capitol; el se întrerupe la capitolul al XV-lea cu o bucată scoasă din Otecinic. Textul acesta (prim) nu se aseamănă cu ms. rom. 4620. Dăm cîteva fraze din aceste două texte:

Cap. 4 din ms. 559 are fraza: «Răutatea bucuriei este în două lucruri», iar textul 4620 arată «trei lucruri». Cap. 7 din ms. 559 (f. 80 v) are: «De s-ar arăta omului», iar ms. 4620 are fraza ДѢ СЪРЖ ПЕДѢПН ѿМѢ (f. 494 r). Cap. 1 (f. 78 r) are fraza «...mai bine e a sta nainte leului și șarpelui, decât înaintea mueri mănioase». Textul 4620 în loc de șarpe, are змеу, la plural (fila 472 r), la fel ca textul 2748, din 1492.

Cap. 12 (f. 82 r) din textul 559, în maxima din Caton are fraza «cînd te mărește», iar textul 4620 (f. 518 v) are «cînd te laudă».

Cap. 7 din textul 559 se potrivește cu textul slav din ms. 4620, iar textul romînesc din ms. 4620 nu se potrivește cu textul slav din același ms. (4620), și anume: textul slav are fraza ЯЩЕ ПОКАЗОВАШЕ «de s-ar arăta», pe care o are întocmai textul romînesc din ms. 559, pe cînd textul romînesc din ms. 4620 are fraza ДѢ СЪРЖ ПЕДѢПН. Nici capitolele nu se potrivesc, după cum se vede:

Textul 559

Textul 4620

Cap. 6. ЗЛОБА ГНѢВЪ 19

РАДН ГНѢВАНВОЖ ЗЛОБЖ

„ 12. ЗЛО ЛНЦОМРІЮ 80

РАДН ЗЛОБЖ РАЗБЛЮДОСТН. СРѢЧЬ СЛАКІН РѢЧН

a doua a sec. XVI, aflat astăzi în Biblioteca din Praga: Сказаніе правнлѣ сѣрѣ скара... Ms. nr. 35, f. 96. А. И. Яцимирскій, Описание южно-славянскихъ и русскихъ рукописей заграничныхъ библиотекъ, т. I, Москва, p. 669.

79. Numerotarea capitolelor din tabla de materii a ms. 559, f. 77 r, nu corespunde cu cele din text. Astfel, tabla de materii la capitolul 10 are ДАРЪ ЩЕДРОТА, care în text este trecut la capitolul 9 cu textul romînesc: «darul evtinășugului» (f. 81 v). Cap. 10, care în text (f. 82 r) se numește ЗЛОБА СКОПОСТН—РЪУТАТЕ СКЪМПЪТЕІЕІ— este omis. Cap.

11 în tabla de materii este trecut ДАРЪ ПОКАЗАІА (f. 77 r), iar în text are ДАРЪ НАКАЗАНІЮ (f. 82 r).

80. În text are ЛНЦЕМЕРІЮ, iar în romînește: rutate fățăriiei (f. 82 r). Iar cap. 13, în tabla de materii, are ДАРЪ ПРОПОВѢРНІЮ în loc de ПРОВДѢРНІЮ (f. 82 v), cum îl dă textul.

„ 14. ЗЛО БѢЗМІ(Н)Ю	РАДН ЗЛОБѢ БОГѢНСТВОУ
„ 15. ДАРЬ ПРАДѢ (ПРАВАН)	ДАРЬ ПРАВОСТН
„ 16. ЗЛО НЕПРАВДѢ	ЗЛОБѢ НЕПРАВОСТН
„ 17. ДДА ВРѢ	ДАРЬ ПРОСТОТН
„ 18. ЗЛО НЕВРІЮ 81	РАДН ЗЛОБѢ КРІВОСТН
„ 20. „ НЕ ТННѢ	„ „ ЛЪЖН
„ 22. „ НЕ КѢПО	„ „ ХСАДОСТН
„ 23. ДА ВЕЧАНЮ	ДАРЬ ВЕЛНДШІА
„ 24. ЗЛО ЗОШЕ Ю 82	ЗЛОБѢ ВЪЗНОШЕНІѢ
„ 30. „ НЕСМЕРНОМѢРІЕ	„ ВЫСОКОМѢДРІѢ
„ 32. „ НЕ ВЪЗРЪЖАНІЮ	„ ВЪБІАДЕНІА
„ 33. ДАРЬ ЧНТОТѢ	ДАРЬ БВНУСТВѢ
„ 34. ЗЛО БЛДДѢ	ЗЛОБѢ БЛЖНЫА
„ 35. ДА МѢРѢ 83	ДАРЬ МЕРЕНІЕ.

Din cele de mai sus rezultă că avem două traduceri. Remarcăm însă faptul important că manuscrisul rom. 559 conține tot 35 de capitole, la fel ca manuscrisul rom. 4620 și ca originalul italian din anul 1477. Însemnează că este tradus după ediția grecească din 1529 sau după cea din 1546.

c) Al doilea fragment din textul rom. 559.

Fragmentul al doilea din manuscrisul românesc 559 are numai trei file: 84 din cap. 28, 85 din cap. 30 și 86 — începutul capitolului 31. Textul este pus pe două coloane: slav în stînga și romîn în dreapta. Scrierea este specifică sec. XVI⁸⁴.

Nici acest text nu se potrivește cu ms. 4620⁸⁵. Și aici avem două texte bilingve traduse independent unul față de altul. Astfel, maxima din

81. Capitolul ce urmează după acesta este greșit: ДАРЬ (Д) ЕТН^н în loc de ИСТИНН — «darul adevărului».

82. În loc de a scrie cifra $\overline{\text{кѣ}}$ la cap. 25, el trece $\overline{\text{кѣ}}$ adică 26, iar capitolul următor, 27: ЗЛОБѢ НЕВЪСТАВНѢА este omis.

83. Ultimele două capitole au cifrele $\overline{\text{мд}}$ (44) și $\overline{\text{мѣ}}$ (45) în loc de $\overline{\text{лд}}$ (34) și $\overline{\text{лѣ}}$ (35).

84. N. Cartoian, *op. cit.*, la nota 51, p. 67, și clișeu VII, arată că acest fragment este din sec. XVII. Or și scrisul și aranjamentul pe două coloane arată că este vorba de sec. XVI.

85. Intrucît textele din acest fragment nu se află în primul fragment, comparația se face numai cu ms. sl. 4620.

Socrate (cap. 28, f. 84 r) traduce termenul HCPAZHHTH prin $\text{.}\hat{\text{A}}\text{MPLA}\check{\text{Z}}$, iar ms. 4620 are ПОСЛАДОВАТИ tradus din romînescul $\text{CZ .}\hat{\text{A}}\text{BLA}\check{\text{E}}$ (f. 591); în loc de ПОГЪВЛЕНЪ (cap. 28, f. 84 r) din fraza Ě ЧЛКЪ ПОГЪВЛЕНЪ «este om perit», cum îl dă textul 4620 (f. 595 r) și amîndouă traduceri romînești, are fraza: Ě ЧЛКЪ ПОГНБЛЪ ⁸⁶.

În același capitol se arată din Otecinic cum o fecioară — ИШНТА , ispitită de muieri «chemă pre un vonic...» care «veni și dormi cu nusa»: HCPA CZ HEB . Textul slav 4620 are verbul ПОСЛА — «trimise» (f. 595 v), în loc de ПРЪЗВА «chemă». Ms. 4620 traduce fraza prin: H COTBOPH CZ HEB «și făcu cu dînsa», iar textul romînesc este: $\text{ШН СЕ КЪАКЪ КЪ НЪСА}$ (f. 596 r). Verbul ГЛАША din fraza ЯКОЖЕ ГЛАША ЖЕНЫ «cum ziceau muierile», se cere la timpul prezent ГЛАТЪ așa cum îl are și textul slav din ms. 4620 și 2748, precum și amîndouă textele romînești: КЪМЪ ЗНКЪ МЪРНАЕ . Verbul din fraza $\text{H ПОЛОЖИ ВЪ ОУМЪ СИ}$ «și își puse în gîndul său», precum și echivalentul său ПОСТАВИ din textul 4620 (f. 595 v), a cărei frază romînească nu concordă cu traducerea slavă, este o topică după limba romînă.

În maxima din Platon, la art. 30 (f. 85 v) se arată că sînt patru lucruri cu care omul își poate pierde bunele sale calități; iar textul din ms. 4620 (f. 603 r) arată șase calități, fără însă a le enumera. În continuare se arată din Vechiul Testament că Dumnezeu l-a alungat din rai pe diavolul, care voia să fie el mai mare; textul din ms. 4620 (f. 604 r-v) are în plus că alungarea din rai a făcut-o arhanghelul Mihail, trimis de Dumnezeu ⁸⁷.

La cap. 31 (f. 86 r) textul slav arată că darul văzdrăjaniei (abținerii) frînează pofta trupului; textul din ms. 4620 arată că frînează pofta pîntecelui, redînd văzdrăjania prin «postul numit țititură». Mai departe avem ПОХОТЬ ТЪЛАУ la dativ, în loc de genitiv ПОХОТЬ ТЪЛА . Avem astfel un calc lingvistic după limba romînă. Propoziția slavă $\text{ĚГДА ПРЪХОДѢ КЪ РЪЦЪ}$ «cînd vine la rîu» se dă în romînește prin «cînd vine la vale».

Textul din ms. 4620, dimpotrivă, o dă greșit: ĚГДА ЙДЕ ВЪ РЪКЪ «cînd merge în rîu», dar în romînește ea este corectă: «și merge la rîu», omițînd însă termenul «cînd». Dăm două fragmente din cele două manuscrise bilingve:

Textul Ms. sl. 559, fragment 2
cap. 28, f. 84 r și v.

Textul romînesc Ms. 559.

Hec3MOTpeHHa p H д H п H шет H въ в H т H ч H н H ц H .
яко въ н H к H аа стр H оков H ца нар H ч H ита н H ч H на

Петр H 8 не H сокот H н H ца скр H е .я в H т H н H н H к H . къ.
ер H а в H аре к H ар H ъ в H ф H еч H о H ар H к H в H ет H нт H к H ш H я

86. Biblioteca Academiei R.P.R., ms. rom. nr. 559, cap. 28, f. 84 r.

87. Aceeași versiune o are și textul croat din 1520. *Op. cit.*, p. 22, cap. XXXVI.

нменемъ асѣнта ѿже мнѡгажн слышавше
ѡ жѣнь велнкѡ глашѡ блѡжнѡа нѡжѡ. ѿ
положи въ оумѣ си ѿскѡсѣти сѣж желанѣа
аще видѣнт ѿкоже глаша жѣны. н призва
нѣкоѡ юношѡ его же любѣще ѡ млада.
ѡн же прѣде ѿ с па съ неж...

Textul slav. 4620, f. 595 r. v.

Радѣ несъмтрѣнѣа пѣше въ ѡчѣннкѣ.
ѿко бѣше ѣднна ѡтрокѡвнца. ѿма ѣн ацѣн-
та. ѿ бѣше мнѡго чѣстна въ мнрѣ. ѿ
слѣшаше женѣ ѿже повѣдаахѡ радѣ
похотѣ блѡжнѡа. толѣка мнѡга желатѣлна
славеса. ѿ поставѣ въ оумѣ ѿ въ дшн
сѣн похѡ. ѿскѡсѣти еѣа желанѣе, да видѣн
аще ѣ толѣко похѡно. ѿкоже гла жѣны.
ѿ посла въ ѣдѣнь ѡ днѣн радѣ ѣдѣного
любѣмаго ѣн. ѣже любѣшеса съ нѣ ѡ мала.
ѿ ѡнѣ прѣиде въ тѣ ча. ѿ сътвори съ неж...

Textul slav ms. 559, cap. 31, f. 86 r

подобно ѣ въздрѣжанѣе днѣемѡу ѡслоу.
ѿже ннкогда не пѣеть вѡды не чѣстн. ѿ
ѣгда прѣходѣнт къ рѣцѣ. ѿ ѡбрѣтаѣтъ
водѡ мѡтнѡ. стойтъ тѣ два ѿ трѣ днѣ.
ѿ не пѣеть донѣлѣ же не ѿсчнстѣтса водѣ.

Textul slav 4620, f. 604 v.

ѿ мѡже ѡ подобѣтѣтса въздрѣжанѣе въ
днѣемѡу ѡслѣ (in loc de днѣемѡу ѡслоу)
ѿже не хѡще ннкогда пѣти вѡдѡ. аще не

кѡратѡ асѣме асѣнта. че де мѣлате ѡры
аѡсѡ де мѣеры грѣнѣа кън мѣре невѡж
кѡрѣнен. шн пѣсе .ѿ грѣнаѡ сѣѡ съ ѿспн-
тѣскѡ ачѡ поѡтѡ съ вѣсѡ ѡаре ѣсте ашѡ
жѡ сѣкъ мѣернѣе. шн кемѡ пре ѣнѣ воннкѣ
чѣль ювѣа де тѣнѡрѡ. ѣрѡ ѣль венѣ шн
домѣ кѡ нѣса...

Textul rominesc f. 596 r.

Пѣнтрѡ несѡкотѣнѣа. скрѣе ла ѡчѣннкѣ. къ
ѣра ѡ фѣтъ де ѡ кема ацѣнта, шн ѣра
чннѡ стѣтѡ .ѿ асѣме маѣ де тоаѣте. шн
аѡзынѣа ѡ пѣрѡра де поѡта кѡрѣен. повес-
тѣнѣа мѣернѣе. похѣтѣ шн ѡ кѡ мѣнта
ѣъ ѿспнтаскѡ съ вѣсы, де жѣсте ачѣ
лѣкрѡ ашѡ поѡтѣтъ. кѡ зѣкъ мѣернѣе, шн
ѿтро зѣ трѣмѣсе ла ѡ.ѿ ѿвѡмннкѣ. алъ
ѣн, че се ювѣа де мѣтѡ де мѣ. шн ѣ
аѡсѣнчѣ вѣне. шн сѣ кѡлѡкъ кѡ нѣса...

Textul rominesc ms. 559.

аѡамѣнѣсе въздрѣжанѣа ѿсннѡлѣн сѡл-
вѣтекѣ. че нѣче. дѣнѡварѡ нѣ вѡ аѡпѣ
тѣрѡрѡ. шн кѡнѣа вѣне ла вѣле. шн де
вѡ гѡсѣн аѡпа тѣрѡрѡ. вѡ стѡ аѡколѡ, дѡу
сѡѡ трѣн сѣлѣ шн нѣ ва вѡ пѣнѣ нѣ
ѣъ вѡ лнмпѣсѣн аѡпа.

Textul rominesc 4620.

Шн поаѣте съ се .ѿкнпѡлѡскѡ цннтѣра
маѡарѡлѣн сѡлвѣтекѣ. че нѣ ва съ вѣ ннчѡ
ѡдѣтѡ аѡпѣ тѣрѡрѡ. де нѣ ва фн лнпѣде.

ѣ чѣста. ѿ ѣгда ѿде въ (în loc de на)
рѣкѣ, ѿ ѡбръщѣе вѡдѣж мѣстѣж. стонѣ ѿ
двѣ ѿ трѣ днѣ. дондѣже ѿзвѣстрѣтса
водѣ. ѿ мѣтно не хѡщѣ пѣти.

ШН МѢРЦЕ ЛА РѢВ. ЧЕ ДЕ ВА ГЖСНЪ АПА
ТЪРБВРѢ. ѣ ВА АДЪСТА ШН ДОАШЬ ЗНЛЕ ШН
ТРЕН ШН НЪ ВА БЪ АПЖ ТЪРБВРѢ ПЪНЪ НЪ
СЕ ВА АНПЕЗН.

Din această analiză succintă reiese că și textele 559 și 4620, atît versiunea slavă cît și cea romînească, se deosebesc; prin urmare, avem două traduceri independente una față de alta.

*

Din cele de mai sus se desprind următoarele concluzii:

1. «Floarea Darurilor» a fost tradusă din limba italiană în limba romînă, în Moldova, între anii 1478—1484 de către Gherman postelnicul, pe urmă părcălab de Cetatea Albă.

2. Din limba romînă ea a fost tradusă ulterior în limba slavă la anul 1492 de către ieromonahul Veniamin.

3. Traducerea în limba slavă răsăriteană nu putea să fie făcută la anul 1592, deoarece, începînd cu anul 1523, pe teritoriul Moldovei circula «Floarea Darurilor» în text bilingv romîno-slav (ms. 4620).

4. Textul romînesc din ms. 4620 este o copie a traducerii în limba romînă, făcută de Gherman în secolul al XV-lea, pe care a folosit-o și Veniamin pentru traducerea în limba slavă.

5. «Floarea Darurilor» a pătruns în lumea ortodoxă de limbă liturgică slavă prin limba romînă, iar apoi din limba romînă în limba slavă ea a pătruns pe două căi: prima cale — traducerea făcută de ieromonahul Veniamin la anul 1492; și a doua cale — traduceri făcute de romîni în secolul al XVI-lea, cunoscători mai slabi ai limbii slave.

6. Ea a fost apoi răspîdită în numeroase exemplare în toate părțile locuite de romîni, atît în texte bilingve cît și în extrase făcute numai în limba romînă⁸⁸.

88. Fragmentul bilingv de la sfîrșitul manuscrisului romînesc 1154 este o copie după ms. rom. 4620, sau după altul identic, cap. 1 și 5. Manuscrisele romînești 3821 și 1436 sînt o copie prescurtată după alte manuscrise din sec. XVI (N. Cartoian, *op. cit.*, nota 51, p. 70). Ms. 3821 are termenul *priiatnic* și *prietnic* (f. 84, r. 86, r. 89 v), la fel ca ms. 4620 (f. 465 v), iar ms. 1436 are — *priiatinul* (f. 13 r); ms. 3821 (f. 96 v) și 1436 (f. 28 v) au *inorogul*, iar ms. 4620 are *boul sălbatec* (cap. 13, f. 530 r), la fel ca textul italian și cel croat din 1520, Милан Решетар, *op. cit.*, cap. XX, p. 2); ms. 3821 înlocuiește cuvîntul *filosof* din ms. 4620 (f. 527 v) cu acela de *călugăr*, (cap. 13,

f. 93r). Titlul din ms. 3821 (f. 125v): „ПѢЮ СКАРА СТО” în loc de ЦВѢТОВЪ ДАРОВАНІЕН (cuvînt declinat după gramatica romînească) este dat în limba slavă după vorbirea romînească. Capitolele însă nu se potrivesc nici cu cele din ms. 4620 și nici cu cele din ms. 559. Înseamnă oare aceasta că este vorba de un alt text din sec. XVI, pe care l-a folosit popa Ion din Sîmpetru, cînd a scris manuscrisul 3821?

Manuscrisul 1436 iarăși se intitulează СТАА, adică sfînta, ДАРОВАНІЕ, în loc de

7. Numeroasele romînisme, fraze construite după gîndirea romînească, cuvinte romînești cu declinație slavă, sau trecute la genul după limba romînească, sînt o dovadă că traducătorul n-a avut la îndemîină un text slav pe care să-l copieze și apoi să-l traducă în limba romînă, ci, la origine, a existat un text romînesc, — desigur cel al lui Gherman —, de pe care s-a făcut traducerea slavă (independentă de aceea a lui Veniamin), copierea textului romînesc făcîndu-se apoi, pentru a avea un text bilingv, după cum se obișnuia în sec. XVI, punîndu-se versiunea slavă în frunte. Aceasta mai dovedește totodată și gradul de cunoaștere a limbii slave de către diecii romîni, mai ales atunci cînd este vorba de traduceri din limba romînă în cea slavă, cum este în cazul de față.

NICOLAE N. SMOCHINĂ și N. SMOCHINĂ

NOTA REDACȚIEI. Ulterior redactării acestui studiu, la sugestia redacției revistei noastre, unul din autori a solicitat Bibliotecii centrale a Academiei de Științe a U.R.S.S. și cîtorva cercetători sovietici de specialitate, precizîndu asupra unor manuscrise și lucrări existente în bibliotecile din Uniunea Sovietică, pe care colaboratorii noștri nu le-au avut la îndemîină, dar care ar fi putut aduce informații prețioase în legătură cu problema pusă în discuție. Atît forurile cît și persoanele solicitate au răspuns cu o largă bunăvoință, pentru care redacția revistei ține să exprime, ea însăși, pe această cale, cele mai sincere mulțumiri.

Din răspunsurile primite, rezultă cu certitudine următoarele :

a) Referirea lui N. Cartoian la lucrările academicianului V. M. Istrin în legătură cu «Floarea Darurilor» — referire preluată apoi, fără nici o verificare, de unii dintre cercetătorii noștri — este eronată. Adresa nr. 860 din 1962 a Bibliotecii centrale de științe sociale a Academiei de Științe a U.R.S.S. — adresă semnată de Z. K. Eggert, directorul bibliotecii, și G. G. Cricevski, șeful secției de consultații bibliografice — precizează : «În lista lucrărilor publicate de academicianul Vasile Mihailovici

ЦВѢТЫ ДАРОВАНІА «Carte aleasă din toate cărțile dulce învățătură omului» (f. 13 r), arată că la origine are tot un text bilingv ; cuvîntul *priiatnic* (f. 15 r) ; în loc de *idolilor* (ms. 4620, f. 474 v), are *bozilor* (f. 16 v). Fraza din cap. I (f. 472 v, ms. 4620) : «trei lucruri sînt de scot omul den casă, fumul și casa neacoperită și muiarea ceia hitleană» o redă prin : «3 rînduri îmbătrănesc omul : muiarea crătătoare și vicleană, și picătura și fumul casei» (f. 16 r). Fraza slavă din ms. 4620 (f. 467 v) : И СКАЗЕТ ФРАМА (ТОМАСЪ) — «Și zice frat Thomas», o redă prin : «și să știți fraților» (f. 15 v) ; povestea cu sobolul o are tot la cap. 9 (f. 23 r). Iar ms. 483, mai nou, este identic cu cel tipărit din anul 1700 ; are prefața la început, nu ca în textul publicat, dar îi lipsește dedicația.

De asemeni ms. rom. 5454 (f.f. 54 r—70 r) cuprinde fragmente copiate de *ermonahul Pahomie ot Lapoș*, la anul 1738 (1754), după cum arată : «...Și am scris cu ermonah Pahomie ot Lapoș, precum am găsit la otecinic așa am scris, nice am adăos, nice n-am lăsat nimic precum am aflat, așa am așezat, fie numele Domnului bine cu yntat de acum și pînă în veci. amin, let 1738».

Istrin (1865—1957), apărută în «Lucrările secțiunii de literatură rusă veche», vol. XII (Moscova, 1956, pp. 586—593), nu se află nici o lucrare referitoare la «Floarea Darurilor», iar recent apărutul «Dicționar al literaturii ruse, ucrainene și bieloruse pînă la sfîrșitul secolului XVIII», de I. U. Budovniț, la capitolul «Cartea Florile...» (Книга флорес) menționează numai opera lui M. N. Speranski. O precizare, identică prin conținutul ei, face și cercetătoarea sovietică V. Kuzmina, doctor în științele filologice, în scrisoarea trimisă recent colaboratorului nostru.

b) Aceeași adresă aduce încă o informație valoroasă: potrivit verificărilor făcute de Sectorul consultațiilor bibliografice al Bibliotecii centrale de științe sociale a Academiei de Științe a U.R.S.S. la secția de manuscrise a Bibliotecii de Stat «Lenin» din Moscova, manuscrisul nr. 2748 (care cuprinde copia din veacul al XVIII-lea a «Florii Darurilor», tradusă din limba valahă în limba slavă de Veniamin Ieromonahul și care a constituit punctul de plecare al studiului de față) nu a fost publicat de nimeni în întregime, — singurele fragmente date publicității fiind cele din lucrarea lui M. N. Speranski, menționată de seori în paginile de mai sus. Întrucît confruntarea pe care au făcut-o colaboratorii noștri între manuscrisul bilingv nr. 4620 (scris în Moldova și datînd din anul 1523) și traducerea slavă a lui Veniamin Ieromonahul a trebuit să se limiteze numai la fragmentele publicate de M. N. Speranski, credem că se impune procurarea unor fotocopii după manuscrisul nr. 2748 de la Moscova. Redacția își exprimă convingerea că numai confruntarea integrală a acestei versiuni slave a «Florii Darurilor» cu versiunile romînă și slavă din manuscrisul romînesc nr. 4620, aflat la Biblioteca Academiei R.P.R., ar putea da caracter indiscutabil opiniei expuse de colaboratorii noștri, care găsesc o apropiere mai mare între textul romînesc din manuscrisul bilingv nr. 4620 de la 1523 și textul slav al lui Veniamin, decît între acesta din urmă și textul slav al manuscrisului de la 1523. Importanța evidentă pe care ar avea-o confirmarea părerii expuse în studiul de față, pentru literatura noastră veche și pentru întreaga istorie a culturii romînești, impune cercetătorilor romîni de specialitate îndeplinirea grabnică a acestor lucrări. Într-o epocă în care valorile culturale și artistice create de poporul romîn se bucură de atîta sprijin, înțelegere și prețuire din partea conducerii statului nostru, este o datorie de onoare pentru specialiști să descopere și să pună în lumină toate contribuțiile pe care poporul romîn le-a adus, de-a lungul veacurilor, în formarea unei culturi sud-est europene.

c) În ceea ce privește personalitatea traducătorului «Florii Darurilor» din limba valahă în limba slavă — acel Veniamin Ieromonahul Rusin, menționat în manuscrisul 2748 de la Moscova — pe care I. A. Șleapkin îl identificase, în lucrarea sa tipărită în 1891, cu ieromonahul Veniamin, dominican, cunoscut pentru traducerile sale din latîna populară la sfîrșitul secolului XV, — cercetătoarea V. Kuzmina își exprimă adeziunea sa la ipoteza lui Șleapkin. În scrisoarea trimisă co-

laboratorului nostru, Dr. V. Kuzmina afirmă: «Veniamin Ieromonahul Rusin, despre care se pomenește în însemnarea din secolul XVIII ca traducător al «Florii Darurilor» (manuscrisul 2748 din Biblioteca de Stat «Lenin» din Moscova, — *nota red.*) este, evident, Veniamin domnicianul rus (sau slav? — *nota V. Kuzmina*), una din figurile de seamă ale cercului din jurul arhiepiscopului Ghenadie al Novgorodului, la sfârșitul secolului al XV-lea». După ce semnaleză studiile valoroase semnate de cercetătorii sovietici A. D. Sedelnikov și Ia. S. Lurie asupra activității desfășurate de acest Veniamin la Novgorod, Dr. V. Kuzmina precizează că din manuscrisul nr. 84 (fila 360 verso), aflat în Biblioteca publică de stat «Salticov-Șcedrin» din Leningrad și care cuprinde o însemnare din secolul XVI, rezultă că «în anul 1493, la Novgorod, din porunca arhiepiscopului Ghenadie, se lucra la traducerea cărților Vechiului Testament, din limba latină, cu participarea «unui oarecare bărbat, presbiter cinstit, care-i călugăr de la mănăstirea Sfântului Dominic, cu numele de Veniamin, de neam slav». Studii temeinice asupra acestei activități a lui Veniamin au fost publicate de I. E. Evseev încă din anii 1914 și 1916. Trebuie de asemenea amintit că Veniamin traduce în preajma anului 1493, la Novgorod, o serie de cărți ale Vechiului Testament, în aceeași epocă și în același cerc în care își desfășoară activitatea și Gherasimov, cel care a tradus, din limba germană, narațiunea despre Vlad Țepeș. Rezultă, deci, că în jurul arhiepiscopului Ghenadie — ca de altfel și la Curtea țarului Ivan al III-lea, cel înrudit și aliat cu Ștefan cel Mare — exista o preocupare deosebită pentru cunoașterea țărilor românești și a culturii lor.

Asupra felului în care și-a procurat Veniamin (sau cei care i-au comandat lucrarea) textul românesc al «Florii Darurilor» în traducerea lui Gherman Vlahul, redacția revistei este de părere că pot fi emise două ipoteze: sau Veniamin și-a procurat el însuși textul românesc în timpul cât a trăit în Moldova — făcând parte din personalul episcopiei catolice de la Baia (mutată la 1477 la cetatea Albă), — cum înclină să creadă autorii studiului de față, întemeiați pe existența în țara noastră a unui manuscris cuprinzând traducerea în limba slavă a «Cărții prorocilor», din vulgata, care este identic cu cel tradus de Veniamin la Novgorod; sau «Floarea Darurilor» în traducere românească a ajuns în Rusia cu prilejul multelor solii trimise de Ștefan cel Mare la Moscova, fie țarului Ivan al III-lea, fie fiicei sale Olena, nora țarului. Fără îndoială că aceste ipoteze nu sînt încă dovedite, dar ele arată clar că au existat posibilități pentru ca o copie a traducerii lui Gherman să ajungă pe teritoriile rusești și să stea la baza versiunii slave a lui Veniamin, — așa cum, de altfel, o dovedește, fără puțință de tăgadă, manuscrisul 2748 publicat de Speranski.

d) Cu privire la versiunea românească din manuscrisul bilingv nr. 4620 de la 1523, redacția socotește necesar să sublinieze încă o dată cursivitatea și frumusețea limbii, — cursivitate neîntîlnită în traduceri ulterioare ale altor texte, care erau transpuse în românește, din limba slavă. Explicația poate fi găsită în faptul că traducerea unui text

din limba italiană în limba română nu pune traducătorului acele numeroase probleme de topică, pe care le pune traducerea din limba slavă. Obiceiul vremii, care cerea ca traducătorul să se țină cât mai aproape de limba *din* care traducea, nu prezenta nici un fel de dificultăți când era vorba de a se traduce din limba italiană, unde cuvintele sînt așezate în frază ca și în limba română. Pe de altă parte, frumusețea limbii române existente în manuscrisul din 1523 obligă la rectificarea unor păreri, deseori susținute de uni cercetători, că în veacurile XV și XVI limba română era încă săracă, greoaie și neputincioasă să redea conținutul unor opere literare. Cele câteva exemple reproduse de colaboratorii noștri în paginile de față vădesc existența, la începutul veacului XVI, a unei limbi românești tot atît de curgătoare și de expresivă ca și limba vorbită azi de poporul nostru. Lipsesc, desigur, elementele de vocabular cu care limba s-a îmbogățit de-a lungul a patru secole, așa cum ea continuă să se îmbogățească și în prezent.

e) În legătură cu rezerva exprimată recent că limba «bogdănească» despre care face mențiune manuscrisul 2748 nu ar fi limba română, ci «poate însemna tot așa de bine limba slavonă, nu neapărat românească», — ea este atît de surprinzătoare, încît nici nu merită să rețină atenția, mai ales că însuși manuscrisul menționat nu lasă nici o îndoială, precizînd că traducerea s-a făcut «din limba italiană, în *valahă sau bogdănească*». De altfel, nici un cercetător nu a pus la îndoială pînă în prezent faptul că limba *bogdănească* nu poate indica altă limbă decît cea românească vorbită în Moldova, care — după cum se știe — s-a numit multă vreme și Bogdania*.

Cu aceste precizări, redacția revistei socotește studiul de față drept o contribuție la munca de identificare a valorilor culturale ale poporului nostru. Chiar dacă unele chestiuni ridicate în paginile de față rămîn încă în domeniul ipotezelor, problema pusă de colaboratorii noștri este prea importantă, ca să nu invite la discuții și cercetări suplimentare pentru precizarea adevărului.

* Vezi «Gazeta literară», anul IX, nr. 49 (456) 1962, p. 6.

C O N T R I B U Ț I I LA STUDIAREA LIMBII ȘI LITERATURII VECHI

SINONIMELE ÎN NOUL TESTAMENT DE LA BĂLGRAD (1648)

În anul 1541, Transilvania devine principat autonom sub suzeranitate turcească. În perioada care urmează și mai ales sub principii Gabriel Bethlen și Gh. Rákoczy, politica acestui principat se caracterizează printr-o orientare politică și economică spre Țările Române (care de asemenea erau sub suzeranitate turcească), printr-o politică antihabsburgică, anticatolică și filo-protestantă.

Pe plan intern exploatarea maselor țărănești se accentuează prin obligația de a plăti tribut turcilor, prin desele lupte pe care principatul le are cu Habsburgii și prin participarea la coaliția protestantă. Lupta împotriva Habsburgilor aduce după sine și nevoia de înlăturare a marilor magnați care constituiseră principalul reazim al Habsburgilor în Transilvania, iar unii principii, ca Gabriel Bethlen, de exemplu, în procesul de consolidare a puterii centrale și de limitare a puterii magnaților, sînt siliți să manifeste «o oarecare înțelegere față de păturile sociale de jos, în fața abuzurilor nobilimii»¹. Pe plan cultural, această politică de îngăduire a marilor latifundiari în scopul consolidării puterii centrale a avut consecințe care s-au făcut simțite și în viața românilor ardeleni. Astfel principele Gabriel Bethlen «socotind că culturalizarea acestora (a maselor populare, n.n.) în spiritul ideologiei protestante constituie un sprijin al puterii centrale, al statului absolutist, împotriva nobilimii anarhice, impune hotărîrea de a se îngădui copiilor de țărani să frecventeze școala, — firește școala inferioară — pentru a putea ajunge preoți, învățători și dascăli. Pentru copiii nobililor și ai orășenilor bogați, înființează o Academie de confesiune protestantă la Alba-Iulia — strămutată apoi la Aiud, în locul

1. *Din Istoria Transilvaniei*, Ed. Acad. R.P.R., 1960, p. 142.

universității iezuite, înființată de Ștefan Báthory la Cluj în 1585. La Academia din Alba-Iulia sînt aduși profesori învățați din apusul Europei»². Bethlen și Rákoczy consideră protestantismul și accesul spre anumite forme de cultură a celor din păturile de jos un sprijin al puterii centrale. De aceea măsurile lor (care ne vor da posibilitatea să înțelegem apariția tipăriturilor de la Alba-Iulia) nu se opresc aici. Bethlen începe să reorganizeze tipografia cu litere latine de la Alba-Iulia, operă, care, este continuată după moartea sa (1629) de Gh. Rákoczy. Acesta, urmărind aceleași țeluri politice și culturale, caută să doteze tipografia de la Alba-Iulia cu meșteri din Olanda și cere concursul lui Matei Basarab pentru înființarea unei secții cu litere cirilice.

«Prin 1636, el aduce din Olanda, prin Hamburg, tipografi care aveau asupra lor și un pașaport eliberat de regele Poloniei. În 1637 îl vedem în continuare pe Rákoczy în căutare de tipografi străini. În 1638 se pare că terminase organizarea tiparului cu litere latine. Dar el voia să mai instaleze o tipografie, rezervată tipăririi de cărți românești. La 22 martie 1639, episcopul de Alba-Iulia se duse deci la Brașov și, cu această ocazie, pare-se că ar fi cerut valahilor «șriifturi» adică caractere cirilice pentru tiparnița lui Rákoczy. La rîndul lor, și valahii ceruseră aceste caractere de la ruși»³.

Dar măsurile lui Rákoczy nu se opresc aici. Pentru a tipări cărți cu conținut religios, pe care Rákoczy intenționa să le răspîndească printre romîni, trebuiau oameni care să cunoască limbile vechi, în care, fuseseră scrise aceste cărți și în special oameni care să cunoască limba greacă și limba ebraică. Din prefața lui Simion Ștefan (Noul Testament) aflăm că Rákoczy «cu mult chelșug» (cheltuială n.n.) trimitea în fiecare an «cărțulari în țări străine să învețe cu de-a dînsul Cuvîntul lui Dumnezeu... și venind acasă să vestească cu de-a dînsul cuvîntul lui Dumnezeu»⁴.

O altă măsură pe care o ia Rákoczy, este de a înființa o școală cu 2—3 dascăli în care să se învețe romînește, latinește și grecește. Aceasta este una din condițiile pe care le primește și iscălește mitropolitul Iorest, precursorul lui Simion Ștefan. El se obligă ca «în Bălgrad sau într-alt loc să se înființeze o școală cu 2—3 dascăli de romînește, latinește și grecește»⁵. Deci toate condițiile pentru o ofensivă de culturalizare a romînilor erau îndeplinite: sprijinul și autoritatea principilor, o tipografie modernă cu meșteri din Olanda și Țările Romîne, o academie cu oameni învățați aduși la Alba-Iulia din țările protestante, bursieri ai principelui care să studieze în străinătate limbile vechi, o școală de romînește, latinește și grecește pe teritoriul principatului.

Pregătirile pentru tipărirea Noului Testament se fac din vreme. Din circulara superîntendentului calvin Geleji aflăm că în 1643, deci cu 5 ani înainte de apariția cărții, se întreprinsese o colectă pentru tipărirea ei.

2. *Din Istoria Transilvaniei*, p. 142.

3. N. Drăganu, *Histoire de la littérature*, București 1938, p. 42.

4. Cf. *Bibliografia Romînească Veche*, Tom. I, p. 168.

5. Ștefan Meteș, *Ist. bis. a Rom. din Trans.*, vol. I, p. 196.

Circulara lui Geleji din 19 august 1643 cere ca «de la fiecare preot să se adune cât mai iute un floren pentru tipărirea Testamentului Nou din grecește și banii să-i trimită popii Ioan, pus de mine și de vlădicu»⁶.

Geleji întreprinde aceste măsuri de calvinizare convins fiind — așa cum o mărturisește într-o scrisoare către Rákoczy — că «Dumnezeu de la noi va cere sama (socoteala n.n.) despre români, dacă pe acești oameni proști (în sens de necultivați n.n.) îi neglijam»⁷. După cum se vede, Geleji, superintendentul calvin, se crede răspunzător în fața lui Dumnezeu de credința românilor. Dar din alte măsuri luate se poate vedea că nu e și un om lipsit de simțul realității. Astfel el își dă seama că forțând lucrurile întreaga operă de calvinizare ar fi compromisă. De aceea el îl avertizează pe Rákoczy, să nu se aștepte la schimbări spectaculoase, la trecerea românilor dintr-o dată la calvinism. Episcopul sau mitropolitul care ar trece brusc la calvinism, ar fi «exclus de patriarh», iar «românii nu l-ar primi». «Trebuie să ne mulțumim deocamdată cu mai puțin — conchide Geleji — că apoi cu timpul vom merge mai departe; copiii și-i dau la școală, se inițiază în latină și astfel cum s-a făcut și cu alte popoare, ei cu vremea vor fi înghițiți în marea calvină»⁸. O infiltrare lentă, prin școală, prin tipăriri, iată linia pe care o propunea Geleji, linie care a făcut posibilă apariția în condiții deosebite a tipăriturilor de la Alba-Iulia.

Aceste date erau indispensabile pentru a preciza condițiile politice, economice, sociale, care au permis apariția cărților de la Alba-Iulia. Ele ne-au dat posibilitatea să urmărim ce posibilități de frecventare a școlilor au avut românii din Transilvania în acea perioadă și în ce măsură au putut ajunge unii dintre ei la cunoașterea limbilor vechi, greacă, latină, slavonă (indicate ca surse ale traducerii Noului Testament) și ebraică (indicată ca sursă a traducerii Psaltirii, 1651).

*

Cele dintîi precizări asupra izvoarelor traducerii Noului Testament le găsim în titlul lucrării și în predoslovii. În enunțarea titlului, traducătorii arată că Noul Testament «e izvodit cu mare socotință din izvod *grecesc* și *slovenesc* pre limbă rumânească», iar, în predoslovie adresată principelui Ardealului Gh. Rákoczy, Simion Ștefan menționează pe lîngă cele două izvoade și izvodul *latinesc*: «...și mi-ai poruncit, — scrie Simion Ștefan — să caut în popii mei preuți cărtularii și oameni înțelepți carii să știe izvodi Testamentul cel nou a domnului nostru al lui Is. Hs. din limbă *grecească* și *slovenească* și *lătinească* carea văzînd porunca măriei tale am și făcut»⁹.

Predosloviea către Rákoczy este urmată de o altă predoslovie «cătră cetitori», în care traducătorii dezbat în cinci puncte, următoarele: 1) cine

6. Șt. Meș, *op. cit.*, p. 201, citat cf. Hurmuzaki, XV, pp. 1108—9, No. 2052 și cf. Századok, 1889, p. 49.

7. Șt. Meș, *op. cit.*, p. 197, cf. Kemény, *Notitia archivii capituli albensis*, II, Sibiu, 1836, p. 296.

8. Ștefan Meș, *op. cit.*, p. 195, Cf. «Uj magyar muzeum», IX, p. 214—215.

9. *Noul Testament*, Bălgrad, 1648, Predosloviea către Măria-Sa, Craiul Ardealului.

a început izvodirea N. T. și din ce izvoade; 2) împărțirea cărții în capete (capitole) care toate au summa (rezumatul) și stihuri; 3) nevoia introducerii de neologisme; 4) încercarea autorilor de a scrie pe înțelesul tuturor românilor, convinși fiind că «cuvintele sînt ca bani»; 5) invitația adresată cititorilor de a nu «giudeca pînă nu vor socoti izvoadele» și încheierea.

Date asupra unuia din traducători și asupra izvoadelor, găsim la punctul întîi al predosloviei:

«Acest testament l-au început a-l izvodi eromonah Silvestru, din porunca și chelșugul măriei sale, și el s-au ustenit cît s-au putut și curînd îi s-au împliat lui moarte. Iară noi, socotînd și luînd aminte, găsit-am multă lipsă și greșeale în scriptura lui pentru neînțelesul limbiei și cărții grecești. Pentru aceea noi am început dintîiu a-l posledui și unde n-au fost bine am isprăvit și am împlut și am tocmit din cît am putut.

Ce numai aceasta să știți că noi n-am socotit numa pre un izvod ce toate cîte am putut afla — *grecești* și *sîrbești* și *lătinești*, carele au fost izvodite de cărtulari mari și înțelegători la carte grecească, — le-am cetit și le-am socotit ce mai vîrtos ne-am ținut de izvodul grecescu și am socotit și pre izvodul lui Eronim, carele au izvodit dintîiu din limbă grecească — lătinește, și am socotit și izvodul slovenescu carele-i izvodit slovenește din grecească și e tipărit în Țara Moscului. Și socotînd acestea toate, varea carea au îmblat mai aproape de cartea grecească — de pre aceea am socotit — însă de cea grecească nu ne-am depărtat, știind că d(u)hul sfînt au îndemnat ev(an)gh(e)liștii și ap(o)st(o)lii a scrie în limbă grecească testamentul cel nou și cartea grecească iaste izvorul celorlalte»¹⁰.

Continuatorii traducerii lui Silvestru remarcă «multă lipsă și greșeale în scriptura lui pentru neînțelesul limbiei și cărții grecești», deci, încep a «posledui» și a «tocmi» traducerea lui Silvestru. Acești continuatori nu puteau fi decît oameni siguri de cunoștințele lor în limbi străine, căci ei nu se mulțumesc numai cu critica adusă lui Silvestru ci invită la sfîrșit pe cititori să facă o confruntare cu originalul pentru a vedea «pe ce cale au îmblat».

Traducătorii indică sursa principală a lucrării lor — izvodul grecesc — și sursele secundare — adică tot ce au fost convinși că pornește de la originalul grecesc. Ne găsim deci în fața unor traducători obișnuiți cu munca științifică care consideră necesar în prefață să precizeze izvoarele, care rezumă fiecare capitol iar capitolele le împart în stihuri (versete) pentru a putea fi mai ușor găsite.

În aceeași predoslovie către cititori, traducătorii preocupați de redarea exactă a textului în l. romînă constată că limba romînă nu are termeni corespunzători pentru o serie de noțiuni. Soluția este introducerea unor neologisme în l. romînă: «De aceasta încă voim să știți că vedem că unele cuvinte unii le-au izvodit într-un chip, alții într-alt. Iară noi le-am lăsat

10. Cf. Al. Rosetti, B. Cazacu, *Ist. Limbii rom. literare*, Ed. Științifică, 1961, p. 73—74.

cum au fost în izvodul grecescu, văzînd că și alte limbi încă le țin așa cumu-i sinagoga și publican și gangrena și pietri scumpe, carele nu să știu rumînește ce sînt: nume de oameni și de leamne, și de veșmente și altele multe carele nu să știu rumînește ce sînt, noi încă le-am lăsat grecește, pentru că alte limbi, încă le-au lăsat așa»¹¹.

Cea mai importantă problemă pe care o ridică traducătorii este aceea a limbii ca instrument de legătură socială între oameni, de unde nevoia unei limbi unitare, care să fie înțeleasă de toți.

«Aceasta încă vă rugăm să luați aminte că rumîinii nu grăescu în toate țările într-un chip încă neci într-o țară toți într-un chip. Pentr-aceea cu nevoe poate să scrie cineva să înțeleagă toți, grăind un lucru unii într-un chip, alții într-alt chip: au veșmînt, au vase, au altele multe nu le numescu într-un chip. Bine știm că cuvintele trebuie să fie ca banii, că banii aceia sînt buni carii îmblă în toate țările așa și cuvintele acelea sînt bune carele le înțeleg toți. Noi drept aceea ne-am silit, den cît am putut să izvodim așa cum să înțeleagă toți, iară să nu vor înțeleage toți nu-i de vina noastră ce-i de vina celuiia ce-au răsfirat rumîinii printr-alte țăr(i) de s-au mestecat cuvintele cu alte limbi de nu grăescu toți într-un chip».

Printr-o comparație care anticipează pe Hașdeu și pe care lingvistica modernă a confirmat-o din plin: aceea a cuvintelor cu banii — traducătorii fixează ca normă lingvistică înțelegerea de către toți a cuvintelor și nevoia de depășire a regionalismelor. O limbă înțeleasă de toți, iată dezideratul suprem al traducătorilor de la Alba-Iulia. O asemenea poziție nu este rodul unei fericite inspirații momentane, ci așa după cum o arată și alte detalii asupra cărții traduse, — rodul unei reflexiuni și a unei culturi temeinice.

*

Neputînd cuprinde toate problemele legate de glosare într-un singur articol, ne mărginim acum la prezentarea sinonimelor.

În predoslovia către cititori, traducătorii arătau că «rumîinii nu grăescu în toate țările într-un chip, încă neci într-o țară toți într-un chip» și în consecință ei se vor sili să izvodească «așa ca să înțeleagă toți». Notele marginale demonstrează că într-adevăr, traducătorii n-au uitat enunțarea din predoslovie și că s-au străduit tot timpul să explice o serie de cuvinte intrate în l. noastră care nu li se păreau a fi pe înțelesul tuturor. Ne găsim astfel în fața *unui început de dicționar de sinonime*, cu un scop practic: accesibilitatea. Parcurgerea acestor explicații ne arată pe de o parte, care erau termenii considerați de traducători ca avînd o mai largă circulație, pe de altă parte care erau posibilitățile de exprimare, a limbii romîne, pe la mijlocul sec. al XVII-lea. Traducătorii explică marginal «besearecii» prin «săborului»; «s-au întorsu de la mine», prin «s-au lepădat de la mine»; «un sîn» = «un cot de mare»; «au adurmit» = «au murit»; «în desfătare» = «în buecie»; «întru tăcere» = «în taină»;

11. Cf. Al. Rosetti, B. Cazacu, *op. cit.*, p. 74.

«să să închine lui» = «să-i zică zua bună»; «duh» = «nălucă»; «un cerdac» = «loc de cină au prânzu»; «surceale» = «hrasture»; «stăpînii lor», «domnii lor», etc.

Majoritatea explicațiilor nu pot fi urmărite, decît în cadrul unui context, de aceea reproducem explicațiile din context cu indicarea exactă a paginilor, capitolelor și versetelor :

TEXTUL	MARGINAL
«...iară cela ce procește săborul zideaște... (Fapte, f. 235 b, cap. 14, v. 4). ¹²	«beseareci»
«Și el iaste cap trupului beseareciei»... (Fapte, f. 269 a, c. 11, v. 18).	«săborului»
«...să pasteț beseareca» (Fapte, f. 162 b, c. 20, v. 28).	«adunarea credincioșilor iaste beseareca»
«Și să scorni frică mare spre toată beseareca și spre toți carii auzila aceastea» (Fapte, f. 140 b, c. 5, v. 11).	«adunarea»
«Și deaca zise aceastea slobozi adunarea» (Fapte, f. 161 a, c. 19, v. 40).	«cei ce-s adunarea»
«...și besearecii» (Fapte, f. 289, c. 1, v. 2).	«au săborului»
«Toate besearecile» (Fapte, f. 221 b, c. 16, v. 16).	«săboarele»
«Nice domnindu-vă spre beseareca lui dumnezău, ce să fiți pilde turmeei». (Fapte, f. 185 b, c. 5, v. 3).	«sau pre preoții cei mai mici»
«...că s-au î(n)torsu de la mine». (Fapte, f. 284 b, c. 1, vers. 15).	«s-au lepădat de mine»
«Și când fu zuo pămîntul nu-l cunoștea dară socotia un sãn(s) având țarmure î(n) carele socotia de-are putea să urnească corabia. (Fapte, f. 171 b, c. 27, v. 39).	«un cot de mare» (în Biblia 1938, un «sîn de mare» n. n.).
«...că /mergea după el mulțime de oameni strigând ia-l pre el». (Fapte, f. 164 a, c. 21, v. 38).	«omoară-l pre el...».
«Derept aceea sânt î(n)tru voi mulți slabi și beteagi și au adurmit mulți». (Fapte, f. 233 b, c. 11, v. 30).	«au murit»

12. În notarea noastră f=filă; a=recto, iar b=verso.

«Și iată doi bărbați vorovia cu el carii era Moisi și Iliia carii că văzură în slavă de grăia de ieșirea lui»

(Luca, f. 80 a, c. 9, v. 31).

«...iară carea petreace î(n) desfătare de vie, moartă iaste»

(Fapte, f. 282 a, c. 5, v. 7).

«...Și acolo răsipi toată avuția lui viețuind cu răsipeală».

(Luca, f. 90 a, c. 15, v. 13).

«Muiarea î(n)tru tăceare să să înveațe cu toată plecarea»

(Fapte, f. 280 b, c. 2, v. 11).

«Și aciiș toată mulțimea văzînd pre el să spămăntă și alerga să să î(n)chine lui»

(Marcu, f. 52 b, c. 9, v. 15).

«...Iară ei spămăntându-să să î(n)-fricoșară, le părea că văd un duh»

(Luca, f. 104 a, c. 24, v. 37).

«Atunci acela voauă va arăta un cerdac mare»

(Marcu, f. 60, c. 14, v. 15).

«Și strângănd Pavel ceva surceale» (hrasture <vsl. chvrastú)

(Fapte, f. 172 a, c. 28, v. 3).

...«stăpăniilor lor»

(Fapte, f. 282 b, c. 6, v. 1).

«Har dănd tatălui carele ne-au făcut pre noi destoinici a lua parte î(n) moșia sfinților î(n)tru lumină».

(Fapte, f. 269 a, c. 1, v. 12).

«sărutați toți sînții»

(Fapte, f. 267 b, c. 4, v. 21).

«Iară acum mergu î(n) Ierosalim slujind sf(i)nților»

(Fapte, f. 220 b, c. 15, v. 25).

«Nece prin sângele țapilor și giunincilor, ce prin sângele său întră odată î(n) sfinție»

(Fapte, f. 298 a, c. 9, v. 12).

«slujba sfinților»

(Fapte, f. 296 a, c. 8, v. 2).

«...ce să zice de moartea lui...»

«au buecie»

«curveaște»

«sau î(n) taină»

«să-i zică zua bună»

«o nălucă»

«ce s(ă) zic(e) loc de cin(ă) au prânzu»

«hrasture» (Biblia 1938 : găteje, n. n.).

«domniilor lor»

«ce să zice î(n)părăție»

«spuneți...»

«credincioșilor ce era î(n) Ierosalim»

«ce să zice jărtăvnic»

«au jărtăvnicului»

«Că acesta-i sângele meu a *legii noao*»

(Matei, f. 35 a, c. 26, v. 28).

«fericit bărbatul căruia *nu-i pune* domnul păcatul»

(Fapte, f. 109 b, c. 4, v. 8).

«Derept aceea asamănă-să *î(n)părăția* ceriului, omului craiu, carele vru să *bage samă* cu slugile lui».

(Matei f. 24 a, c. 18, v. 23).

«Și trimeasără la el unii de *î(n)* farisei și de *î(n)* irodiani ca *să-l prinzia* cu cuvîntul».

(Marcu, f. 57 a, c. 12, v. 13).

«de *î(n)* rodul lor *îi* veți cunoaște».

(Matei, f. 96, c. 7, v. 16).

«...Că de să va și *lupta* cineva»

(Fapte, f. 285 a, c. 2, v. 5).

«...Iară Is căutînd spre ei zise de la oameni aceasta *nu să poate*».

(Marcu, f. 54 b, c. 10, v. 27).

«Iară di *î(n)* zilele lui Ioan botezătorul până acum *î(n)părăția* ceriului *silescu*»

(Matei, f. 14 b, c. 11, v. 13).

«Că oare cine nu iaste *pre noi cu noi iaste*»

(Marcu, f. 53 b, c. 9, v. 40).

«au de au *îmblat* după tot lucrul bun».

(Fapte, f. 282 a, c. 5, v. 10).

«celuia ce mănăncă cu *poticneală*»

(Fapte, f. 219 b, c. 14, v. 20).

«...și cu *î(n)părțirile* d(u)hului sfînt».

(Fapte, f. 292 a, c. 2, v. 4).

«ferice *cei goniți*».

(Matei, f. 66, cap. 5, v. 10).

«Și vă rugăm pre voi fraților să cunoașteți(i) pre carii ostenesc *î(n)tru* voi».

(Fapte, f. 276 a, c. 5, v. 12).

«Și văzuiu și auziui un *î(n)ger* zburînd».

(Fapte, f. 309 b, c. 8, v. 13).

«Testamentului nou»

«*nu i-l bagă î(n) samă*»

«*să le ia (samă)*»

«*să-l amăgească*»

«*di(n) învățătura lor*»

«*au viteji*»

«*neputință iaste*»

«*o ia cu puterea, o răpescu*»

«*î(n)protip*»

«*s-au ținut*»

«*sau cu î(n)doire*»

«*darurile*»

«*au pribeagii*»

«*să cinstiți*»

«*văltur sau băltur* (neclară litera, n.n.)

«*fuii pus eu propoveadnic și apsl*»
(apostol)

(Fapte, f. 280, c. 2, v. 7).

«*I(n) crucea domnului nostru!*»

(Fapte, f. 256 a, c. 6, v. 14).

«Că de câte fealuri de glasuri sânt
i(n) lume și nece unul nu-i mut».

(Fapte, f. 235 b, c. 14, v. 10).

«Acesta era *i(n)vățat i(n) calea dom-
nului și fierbând i(n) duh grăia și i(n)-
văța*».

(Fapte, f. 159 b, c. 18, v. 25).

«Că vrăame iaște să înceapă *judcata*
lui dumnezău».

(Fapte, f. 185, b, c. 4, v. 17).

«Fii miei aceastea scriu voao ca să nu
greșiți iară cine va greși *grăitoriu* avăm
la părintele pre Is. Hs. cel drept».

(Fapte, f. 193, c. 2, v. 1).

«Agripa, craiu și vernichie pogorîră în
chesaria să să adune cu fist».

(Fapte, f. 168 b, c. 25, v. 13).

«Zicînd, oh, *ce e noao și ție* Ise naza-
rineane».

(Marcu, f. 42 a, c. 1, vers. 24).

«*I(n)tră i(n) casa lui dumnezeu supt*
aviator popa cel mare».

(Marcu, f. 43 b, c. 2, vers. 24).

«Și *i(n) toată vremea noaptea, și zua*
pri i(n) munți și i(n) morminte era
strigînd și să *zdăria cu pietri*».

(Marcu, f. 46 a, c. 5, v. 5).

«Că ce grăiaște scriptura? Crezu
avraam lui dumnezău și i să *puse* lui
i(n)tru dreptate».

(Fapte, f. 109 b, c. 4, v. 3).

«Iară chemându-l înainte *i(n)cepu* a-l
pări Tertulie zicînd»

(Fapte, f. 167 a, c. 24, v. 2).

«Iară implîndu-să doi ani, *luo altul*
după el, felix pre prochie fist»

(Fapte, f. 168 a, c. 24, v. 27).

«*i(n)tărit*»

«*chinul*»

«*fără înțeles*»

«*încins*»

«*au bătaia*» (în sens de pe-
deapsă, n. n.)

«*i(n)păcător*»

«*să să i(n)chine*» (în sens
de a se saluta, n.n.)

«*ce treabă avem* cu tine»

«*i(n) zilele...*»

«*încrustîndu-să*»

«*meni*»

«*sorocind*»

«*ce să zice să schimbă de-
regătoria, fu altul deregăto-
riu*»

- «Cela ce *fu numit*»
(Fapte, f. 136 a, c. 1, v. 23).
- «*..om tare*»
(Matei, f. 33, c. ... v.).
- «Carele această *cale* goniu până la moarte» — (spune Pavel, chemat să dea socoteală de credința lui, n. n.).
(Fapte, f. 164 b, c. 22, v. 4).
- «Și carele e *i(n) pod* să nu pogoară și ia ceva de *i(n) casa* lui».
(Matei, f. 30 b, c. 24, v. 17).
- «Iară de nu voi ști *putearea glasului* fi-voiu acela ce-m(i) grăiaște prost și acela ce-m(i) grăiaște mie fim-va prost.
(Fapte, f. 253 b, c. 14, v. 11).
- «Paharul *blsvenii* (blagosvenii) carele *urăm* au nu mi-e *i(n)preunare* cu sângele lui Hs.».
(Fapte, f. 232, c. 10, v. 16).
- «După aceea de veri *blsv* (blagoslovi) cu sufletul *i(n) săbor* carele-i locul *mi-reanului*».
(Fapte, f. 253 b, c. 14, v. 16).
- «până voiu pune *pizmașii* tăi *scaun* picioarelor tale».
(Fapte 137 a, c. 2, v. 32).
- «Carele și feace pre noi a fi destoinici slugi legii cei noao nu *slovelor* ce sufletului, că slova omoară iară *d(u)hul i(n)viază*».
(Fapte, f. 242 a, c. 3, v. 6).
- «Iarî unul din aceia ce sta scoase *sabia*»
(Marcu, f. 61 a, c. 14, v. 47).
- «Iară acum cunoscând pre dumnezău și mai vărtos fiind cunoscut(i) de dumnezău, cum vă întoarceți iarî la aceale slabe și proaste *stihii** căroră *de nou*** veți să le slujiți?
(Fapte, f. 254 a, c. 4, v. 9).
- «*porecla*»
- «*fără milă*»
- «*leage, știință*»
- «*casă de sus*»
- «*i(n)telesul*» (glasului, n. n.)
- «*blsvim*» (blagoslovim, n. n.)
- «*ruga*»
- «*podnpjie*» <bulgară>
- slova să zice *leagea*»
- «*hangeriul*»
- stihii * = leagea
de nou ** = de iznoavă

Alături de preocuparea de a reda cât mai exact sensul cuvintelor, de a le face accesibile tuturor se poate urmări și preocuparea traducătorilor

de a înlătura, pe cât posibil, orice echivoc dintr-o propoziție sau frază. De aici o serie de completări, pentru a întări un verb, un pronume, un complement. Traducătorii intervin de asemenea pentru a explica sensul dogmatic al unui cuvânt ca unsoare, cort, dau detalii asupra așezării unui oraș, etc., aduc adică diverse completări și *explicații* ca :

«...luptați și oștiți și nu veți izbândi pentru că nu *ceareți*»

(Fapte, f. 172 b, c. 28, v. 15).

«că pohta n-am vrut ști, să n-au vrut leagea zice, să nu *pohtești*»

(Fapte, f. 112, c. 7, v. 7).

«Mănule curund nu-ți pune pre mine»

(Fapte, f. 282 b, c. 5, v. 22).

«...numai să să ferească ei de carele-s jrtvite idolilor și de sânge și de *sugrumări* și de curvie»

(Fapte, f. 163 b, c. 21, v. 25).

«Au nu avem puteare pre o sor(ă) muiare a o purta ca și alaltiii apslu (apostoli) și frații domnului și Chifa».

(Fapte, f. 230 b, c. 9, v. 5).

«...I(n) zuaa domnului nostru Is. Hs.»

(Fapte, f. 224, c. 1, v. 8).

«...că nu e î(n) cuvânt î(m)părăția lui dumnezău ce î(n)tru *putoare*»

(Fapte, f. 227 b, c. 4, v. 20).

«Î(n)să voi unsoare aveți de la cel sf(î)nt și știț(i) toate».

(Fapte, f. 194 a, c. 2, v. 20).

«Carele era unul din *cei șapte*»

(Fapte, f. 163 a, c. 21, v. 8).

«Că va fi altui bărbat»

(Fapte, f. 211 a, c. 7, v. 3).

«au pre călători au priimit».

(Fapte, f. 282 a, c. 5, v. 10).

„Θεσσαλονικη“

(Fapte, f. 157 b, c. 17, v. 1).

«...pogorî î(n) Atalia»

(Fapte, f. 154, c. 14, v. 25).

(completare) «*de la dumnezău*»

(completare) «*că-i păcat*»

«*sau nu popi pre mine*»

«*morteciuni*»

«muerii îi zice soro, nu pentru frăția ci pentru cinstea muerească»

«la zua de giudecată»

(completare) : *sufletească*

«unsoarea să înțelege darul d(u)hului sf(î)nt»

«*diaconi*»

(completare) «*muiare*».

(completare) «au suruma- ni» (săraci, n. n.)

«*Solun*»

«Atalia iaste orașul *pamfilii* lângă mare aproape de lichinea»

«Au nu știț(i) că cei ce aleargă la halcă, că toți aleargă iară unul ia dobinda?»

(Fapte, f. 231 b, c. 9, v. 34).

«Și iaca un *bubos*»

(Matei, f. 8 a, c. 8, v. 2).

«Și certa Is. pre *el*»

(Matei, f. 226, c. 17, v. 18).

«Iară era un om bogat și să î(n)-brăca î(n) ursanic și î(n) vison»

(Luca, f. 91 a, c. 16, v. 19).

«Știind că *cîrund* mi-i a *pune cortul meu*»

(Fapte, f. 187 b, c. 1, v. 14).

«Și alergănd înainte să sui într-un *smochin*».

(Luca, f. 95, c. 19, v. 4).

«...Nu rătăcireț nece necurații, nece slujitorii de idoli, nece curvarii, nece *malachii*».

(Fapte, f. 228 a, c. 6, v. 9).

«Și toți aceeaș(i) beătură sufletească beură că bea de î(n) cea piatră sufletească, carea mergea după ei, iară piatra aceea era Hs.»

(Fapte, f. 231, c. 10, v. 4).

«...bucatele a pântecelui și pântecele a bucatelor...».

(Fapte, f. 228, a, c. 6, v. 13).

«Cine înțelepțește zile lui dumnezău înțelepțește și cine nu înțelepțește zile lui dumnezău nu înțelepțește: cel ce mănîncă domnului, mănîncă».

(Fapte, f. 219 a, c. 14, v. 6).

«Și adusără asina și mînzul».

(Matei, f. 27 a, c. 21, v. 7).

«*halca* iaste de pînă vrun lucru scump într-un loc dec(i) aleargă carele so-seaște, mai curănd ia dobinda»

«acest feal de bun era de eșia den lontrul omului și nu să putea curăți».

«*pre dracul*».

«Visonul era ca giulgiul suptire și scumpu ce-l făcea den inu care-le era î(n)tru preț ca aurul»

«cortul iaste trupul, î(n)țeleage că va muri»

«alții zic că-i *mur*»

«ceea ce fac curvie au cu mîna au între coapse»

«Nu mergea piatra, ce apa, ce cursease după ea den piatră»

(completare) = «îs rînduite».

«Aici zice: au a mîncă, au a nu mîncă, să facă pre cinstea lui dumnezău, știind cu adevăr că-i place au că nu-i place lui dumnezău»

«n-au șezut pre amăndoao numai pre mînzul cum arată ceealalți evangheliști».

«...ce să scriem lor să să ferească de spurcăciunea idolilor și de curvie și de *mortăciuni* și de sânge».

(Fapte, f. 155 a, c. 16, v. 20).

«au j(ă)rtăvelor ce să zice carele sănt sugrumate și nu le slobod sânge»

«...După acesta să sculă Iuda galilean *î(n) zilele scrisoarei*».

(Fapte, cap. 5, fila 141 b, vers. 33).

«cînd să scria jidovii să dea dajde»

În glosar, pot fi identificate și două cuvinte de formație proprie, ceea ce constituie o excepție de la norma pe care traducătorii și-au impus-o, de a folosi cuvintele cele mai răspîndite și înțelese. Acestea sînt *frătăție* (Fapte, f. 184, c. 3, v. 8) în loc de *frăție* și «învățători sunîndu-le» urechile, întrebuintat în sens ironic.

«Că va fi vremea cînd *î(n)vățătura* sănătoasă nu o vor răbda ce după poftele sale aduna-o-vor și *î(n)vățătorisunîndu-le* urechile.

(Fapte, f. 286 b, c. 4, v. 5).

«măncăîndu-i urechile»

Confruntarea notelor marginale cu textul traducerii ne-a pus și în fața unor fraze prin care «limba veche și înțeleaptă» recompensează de multe osteneli: Ex.

«Huliț(i) fiind rugămu-ne: ca șerpilor lumii și tuturor călcare pînă acum».

(Fapte, f. 227 a, c. 4, v. 13).

«Și deade pre ei să slujească și reagul ceriului».

(Fapte, f. 144 a, c. 7, v. 42).

«soarelui, luna și stealelor»

«...Și stealele ceriului căzută pre pămînt cumu-ș leapădă smochinul poamele sale cîndu-l scutură vînt mare».

(Fapte, f. 308, c. 6, v. 13).

«...Doamne, cine va sălășlui întru cortul tău? Cine va lăcui în *măgura sfinției tale*? Cine îmblă întreg*, și face dreptate și grăiaște adevăr întru inima sa?».

(Psaltirea 1651, psalmul 14, fila 386).

*) fără vină.

Sînt fraze și imagini care arată pe lîngă pregătirea culturală și posibilitățile artistice ale traducătorilor.

Parcurerea notelor și explicațiilor marginale îndreptățește cîteva concluzii:

— Explicarea cuvintelor este subordonată unui interes practic, înțelegerea lor de către toți, fără nici o prejudecată etimologică, cum o vor face, nu peste mult, alți cărturari ardeleni. Astfel cuvântul *treaptă* (latinește *trajecta*) este explicat prin *stepene* și *grădice*. Un cuvânt de origine latină este explicat printr-un cuvânt slavon și printr-un termen local (*grădice*). Uneori cazul este invers. Slavonescul a *blagoslovi* este explicat marginal prin a se ruga (latinește *rogo*, -are).

— Din glosele marginale se poate vedea preocuparea pentru redarea cât mai exactă a sensului cuvintelor. Astfel traducătorii își dau seama că «a se închina» ar putea fi înțeles în sensul de a face mătănii, sau a cădea în genunchi, de aceea ei precizează marginal: «să se închine lui, adică să-i zică «zua bună». Sensul lui «a se închina» este astfel precizat: a saluta.

Din preocuparea traducătorilor de a se face înțeleși de toți românii și de a reda cât mai exact sensul noțiunilor a ieșit *un început de dicționar de sinonime*. Se vede la tot pasul opintirea unor cărturari ce vreau să smulgă limbii noastre sensul precis și în același timp accesibil tuturor românilor.

Preocuparea de a înlătura orice echivoc dintr-o propoziție sau frază a dus pe autori la o serie de completări prin care sînt întărite pronumele, complementul, subiectul, etc. sau se precizează un înțeles dogmatic, se dau detalii geografice, etc.

Există în explicațiile date aproximații inerente și chiar inexactități. Ele sînt însă disparente față de explicațiile utile și exacte.

În orice caz parcugerea acestor explicații deschide o fereastră spre laboratorul traducătorilor, ne arată atît posibilitățile cît și limitele lor și ale limbii românești din acea perioadă.

În vreme ce în traducerea unei fraze traducătorul poate fi influențat de limba și turnura frazei din care traduce, în explicații el întrebuițează o limbă mai curentă, mai personală. Dacă n-ar fi decît acest punct de vedere și glosele marginale ar merita să fie studiate.

Notele marginale nu aduc nici o precizare în ceea ce privește numele traducătorilor. E clar însă că ne găsim în fața unor cărturari, cu o pregătire temeinică pentru vremea aceea. Aceeași părere o are și N. Drăganu¹³. «În realitate, după traducere, se poate vedea că Noul Testament este rezultatul muncii serioase a mai multor savanți, bine pregătiți».

Credem însă ca și N. Iorga¹⁴, că Simion Ștefan a făcut o parte din aceste lucruri prin alții; că «stilul Noului Testament din Bălgrad nu e

13. N. Drăganu, *op. cit.*, p. 46.

14. N. Iorga, *Ist. Lit. religioase a Rom.*, p. 172, Ed. Socec, 1904

acela al Cazaniei muntene», deci a avut loc o «posleduire» și o «tocnire» substanțială a scrisului lui Silvestru, așa cum se arată în prefață.

Atribuind traducerea unor cărțurari cu o temeinică pregătire, credem că nici predoslovii a doua «cătrecititori» care apare nesemnată nu e opera lui Simion Ștefan.

Toți cei care s-au ocupat de Simion Ștefan, inclusiv N. Iorga, cred că mitropolitul nu era un cărturar¹⁵. Dar argumentul concludent ni se pare examinarea celor două predoslovii: cea «cătrecititori» și cea care îi urmează, «cătrecititori», nesemnată. E o diferență sensibilă între frazele lungi — unele de o jumătate pagină — și greoaie ale predosloviei semnate și frazele scurte, grupate pe probleme în cinci puncte ale predosloviei a doua, a traducătorilor.

Impresia aceasta cu privire la stilul primei predoslovii nu e numai a noastră. Al. Rosetti și B. Cazacu¹⁶ caracterizează astfel prefața semnată de Simion Ștefan:

«Această prefață care se caracterizează printr-o expunere subiectivă, în fraze greoaie, cu multe citate din Biblie și cu multe comparații este iscălită: «Slugă mai mică și plecată a mării tale, Simion Ștefan, arhiepiscop și mitropolit scaunului Bălgradului și a Vadului și a Maramurășului și a toată Țara Ardealului».

De aceea, în expunerea noastră — convinși că mitropolitul a patronat lucrarea și a avut un rol mai mult organizatoric, — am întrebuițat tot timpul termenului traducătorii și n-am pus traducerea propriu-zisă în legătură cu Simion Ștefan.

Pentru ipoteza că traducerea Noului Testament a fost făcută de mai mulți colaboratori, notele marginale, aduc argumente plauzibile. Astfel examinând frecvența explicațiilor constatăm că ele sînt mai numeroase la evangheliștii Matei și Marcu, sînt cîteva la Luca și doar două la Ioan. În cadrul Faptelor Apostolilor și a epistolelor, beneficiază iarăși de explicații ample, epistolele lui Pavel.

E posibil ca traducerea să fi fost repartizată pe autori, la persoane diferite. Pentru această ipoteză ar pleda și explicațiile diferite date aceluiași cuvînt, întîlnit la mai mulți autori, cum este de exemplu cuvîntul stadii. La Evanghelia lui Luca o stadii este explicată prin 125 de pași, la Evanghelia lui Ioan stadiile sînt echivalente cu «alergături», iar la Fapte Apostolilor, termenul este explicat atît prin cei 125 de pași cît și prin comparații numerice cu mila nemțească. Din urmărirea explicațiilor marginale se poate vedea că acesta nu e singurul caz.

15. N. Iorga, *Ist. lit. rel. a Rom.*, p. 172.

16. Al. Rosetti, B. Cazacu, *op. cit.*, p. 84.

Fără a fi întâlnit o menționare expresă în notele marginale, putem conchide că traducerea este *opera mai multor cărturari*. Aceștia deși au făcut eforturi conștiente de a îmbogăți limba prin neologisme și de a întrebuiți cuvinte pe înțelesul tuturor, nu s-au putut desprinde întotdeauna de pronunțarea locală și de lexicul local. Fonetica și lexicul arată că ne găsim în fața unor *cărturari ardeleni* și că «prefacerea scrisului lui Silvestru» a fost aproape totală.

Operă remarcabilă din punct de vedere tehnic, remarcabilă, de asemenea, prin problemele ce le pune în predoslovii, prin abundența și strădania gloselor marginale, prin traducerea care pe alocuirea se ridică chiar la valoare artistică, Noul Testament s-a bucurat de o autoritate deosebită printre scrierile bisericești ulterioare. Alte probleme pe care le pune Noul Testament și influența sa rămâne să le arătăm în viitor.

G. T. POP

O PRECIZARE

Călugărul vilcean *Mihail Moxa(-lie)*, cel mai însemnat cronicar al Olteniei, ocupă un loc important în istoria culturii noastre. *Hronograful* său scris în septembrie 1620 din îndemnul episcopului *Teofil II* al Râmnicului (1619?-1637), fost egumen al Bistriței și apoi devenit mitropolit al Țării Românești, este cea dintâi istorie universală scrisă în limba română, iar *Pravila* tradusă de el din limba slavonă și tipărită la Govora în 1640 este cea mai veche Pravilă tipărită a Țării Românești.

În paginile revistei «Biserica Ortodoxă Română», 1960 Nr. 9—10, pp. 905—918, d. *Lucian Predescu* i-a consacrat un studiu valoros, care de altfel este reluarea vechiului său studiu publicat în «Arhivele Olteniei» din 1931, nr. 53, pp. 12—19, cu unele completări aduse de bibliografia problemei pe parcursul anilor.

Referindu-se la *Hronograful* cronicarului, *De'nceputul lumieei de'ntăiu*, d. L. Predescu mai sîcotește și azi că avem tot un singur manuscris, cel care a fost cumpărat de profesorul rus V. Gregorovici în București înainte de 1859 și care aparținuse odată mînăstirii vilcene Bistrița, manuscris copiat de G. Tocilescu în 1877 din muzeul Rumianțev din Moscova, unde ajunsese după moartea profesorului, și a cărui copie a fost pusă la dispoziția lui B. P. Hașdeu, care a reprodus-o cu litere chirilice în opera sa «Cuvente den Bătrîni», tom. I, pp. 339—443.

În nota subsidiară, 6, p. 907 din revista «Biserica Ortodoxă Română», d. L. Predescu menționează: «I. Popescu-Cilieni, în studiul *Cărturarii trecutului oltean*, din volumul Oltenia (Craiova, 1934), la pp. 110—112, nota 18, scrie că Const. S. Nicolăescu-Plopșor ar fi descoperit o copie manuscrisă a *Hronografului* lui Moxa și că ar fi pe cale de publicare. Ceea ce nu s-a întîmplat».

Ținem să rectificăm afirmația d. L. Predescu, în sensul că acea copie manuscrisă a *Hronografului* lui M. Moxa(-lie) descoperită de C. S. Nicolăescu-Plopșor a fost publicată de dînsul în revista *Oltenia. Documente, cercetări, culegeri. Organul Institutului de istorie națională, regionala Craiova*, Cartea IV-a, nr. 1—12, 1943, pp. 1—28.

Cronica lui M. Moxa(-lie) nu ni s-a păstrat deci numai într-un manuscris unic.

Dr. C. S. Nicolăescu-Plopșor arată că a descoperit acest manuscris, unicul pe care l-avem în țară, în com. Coțofeni, din fostul Judeș Dolj, actual în raionul Filiași și a aparținut după unele însemnări pe care le are, din 1875—1878, seminaristului N. R. Pretorian din Coțofeni. Este un «manuscris miscelaneu, destul de mare, care începe cu «*Pildele lui Esop*» și continuă cu *Hronograful lui Mihail Moxalie*, spre a sfîrși cu «*Istoria Țării Românești, de cînd au descălecat pravoslavnicii creștini aici în țară*». *Hronograful* se află cuprins între filele 41—67 și este intitulat «De la începutul lumii de'ntîi». Este un manuscris incomplet, întrucît merge numai pînă la «*Împărăția lui*

Iulianu cel fără de lege», sau «Iulian călcătoriu de lege», cum este numit în celelalte ediții» (p. 2). Manuscrisul a fost copiat în timpul lui Constantin Brâncoveanu și el dovedește că a circulat și s-a răspândit. Față de cel copiat de Gr. Tocilescu are unele adăogiri și mici deosebiri, în schimb limba îi este mai curgătoare. Transcrierea manuscrisului se află la pp. 9—28. Dr. C. S. Nicolăescu-Plopșor afirmă în introducere (p. 8), că această transcriere «va contribui atât la o ediție critică a Hronografului, cât și pentru a scoate încă o dată la lumină opera cronicarului Moxa, cronicar pe care pe bună dreptate și-l revendică Oltenia».

Constatăm că publicarea noului manuscris a rămas încă necunoscută unor cercetători ai operii cronicarului M. Moxa(-lie).

Am ținut să facem această precizare, convinși că noul manuscris al Hronografului descoperit și publicat de Dr. C. S. Nicolăescu-Plopșor va determina «o ediție critică» a acestui valoros monument de limbă română de la începutul sec. al XVII-lea, pentru cunoașterea aportului său în dezvoltarea limbii noastre literare.

Pr. I. IONESCU

PARTEA OFICIALĂ

LUCRĂRILE SFINTULUI SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMINE IN SESIUNEA ORDINARĂ DIN ANUL 1962

SUMARUL ȘEDINȚEI DIN 28 IULIE 1962

Ședința se deschide la orele 11, sub președinția Prea Fericitului Patriarh Justinian.

La ședință ia parte Domnul Profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, de pe lângă Consiliul de Miniștri.

Se rostește rugăciunea «Împărate cerească».

Se face apelul nominal și sînt prezenți: Prea Fericitul Patriarh Justinian, II. PP. SS. Mitropoliți: Iustin al Moldovei și Sucevei, Firmilian al Olteniei și Nicolae al Banatului; PP. SS. Episcopi: Iosif al Rîmnicului și Argeșului, Partenie al Romanului și Hușilor, Antim al Buzăului, Chesarie al Dunării de Jos, Teofil al Clujului, Valerian al Oradiei, și PP. SS. Episcopi Antim Tîrgovișteanul și Teoctist Botoșăneanul Vicari patriarhali.

Prea Fericitul Patriarh Justinian anunță că s-a primit o telegramă din partea I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, prin care roagă să i se motiveze absența de la actuala sesiune a Sfîntului Sinod, fiind încă suferind.

Se motivează absența de la ședință a I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului.

Prea Fericitul Patriarh Justinian roagă pe Domnul Profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștri, să dea citire ordinului de deschidere a sesiunii ordinare a Sfîntului Sinod.

Se citește ordinul nr. 10.174/1962 al Departamentului Cultelor pentru deschiderea sesiunii ordinare a Sfîntului Sinod pe anul 1962.

Prea Fericitul Președinte declară deschisă sesiunea ordinară a Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne pe anul 1962.

Prea Fericirea Sa propune să se trimită în numele Sfîntului Sinod telegrame Domnului GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ, Președintele Consiliului de Stat al Republicii Populare Romîne, Domnului ION GHEORGHE MAURER, Președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Romîne, și Comitetului Național pentru apărarea Păcii din Republica Populară Romînă.

Sfântul Sinod aprobă textul telegramelor și hotărăște expedierea lor:*

Se intră în ordinea de zi.

Prea Fericitul Președinte propune ca pe anul 1962 să fie numite următoarele Comisiuni ale Sfântului Sinod:

I. COMISIUNEA AFACERILOR STRĂINE.

Președinte : I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei ;

Membri : P.S. Episcop Iosif al Râmnicului și Argeșului ;

Raportor : P. S. Episcop Antim Tîrgovișteanul, Vicar Patriarhal.

II. COMISIUNEA PENTRU DOCTRINĂ, VIAȚĂ RELIGIOASĂ ȘI PENTRU MINASTIRI.

Președinte : I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului ;

Membri : P.S. Episcop Valerian al Oradiei ;

Raportor : P.S. Episcop Teofil al Clujului.

III. COMISIUNEA CANONICĂ, JURIDICĂ ȘI PENTRU DISCIPLINĂ.

Președinte : I.P.S. Mitropolit Firmilian al Olteniei ;

Membri : P.S. Episcop al Aradului ;

Raportor : P.S. Episcop Antim al Buzăului.

IV. COMISIUNEA ÎNVĂȚĂMÎNTULUI PENTRU PREGĂTIREA PERSONALULUI BISERICESC.

Președinte : I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului ;

Membri : P.S. Episcop Chesariu al Dunării de Jos ;

P.S. Episcop Partenie al Romanului și Hușilor ;

Raportor : P. S. Episcop Teoctist, Vicar Patriarhal.

Sfântul Sinod aprobă Comisiile Sfântului Sinod pe anul 1962.

1. *Tem. nr. 8729/1962.* — Referatul P. C. Pr. Director Ioan Găgiu asupra denumirii și statutare a Episcopiei Misionare Ortodoxe Române din America, și asupra drepturilor pe care le exercită titularul canonic al acestei Episcopii.

Prea Fericitul Președinte dă ample lămuriri asupra acestei chestiuni. În urma discuțiilor la care iau parte și alți membri ai Sfântului Sinod,

Avînd în vedere hotărîrea luată de Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne în ședința de la 31 august 1961, cu privire la situația creată în Episcopia Misionară Ortodoxă Romînă din America, ca urmare a unor modificări nestatutare a denumirii și funcționării acestei Episcopii, precum și a situației Episcopului în funcțiune, singurul ales de Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne;

Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne, luînd act de comunicarea făcută de Episcopia Misionară Ortodoxă Romînă din America, prin scrisoarea din 27 iunie 1962, la care se atașează certificatul de amendament la articolele de constituire ale Episcopiei Misionare Ortodoxe Romîne din America, înregistrate la Comisia de Corpo-

* Textul telegramelor este publicat în numărul de față al revistei „Biserica Ortodoxă Romînă”, pp. 588—590.

nație și Siguranță a Statului Michigan din America, din 22 iunie 1962, precum și procesul verbal nr. 25 din 2 mai 1962 al Consiliului Episcopesc Misionar Ortodox Român, Sfântul Sinod declară :

1. *Denumirea legală a Corporației creștinilor ortodocși români din Statele Unite ale Americii, Canada și America de Sud, este aceea de «EPISCOPIA MISIONARĂ ORTODOXA ROMINĂ DIN AMERICA», așa cum este prevăzut în art. 129 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române din America, din anul 1935.*

2. *Această Episcopie, denumită EPISCOPIA MISIONARĂ ORTODOXA ROMINĂ DIN AMERICA, este organizată și funcționează numai pe baza Statutului pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române din America, aprobat de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și adoptat la Detroit în anul 1935.*

3. *Pretinsele modificări ulterioare nefiind făcute cu respectarea dispozițiilor art. 13 din Statut și nefiind aduse la cunoștință și aprobate de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române sînt nestatutare și ca atare fără valoare.*

4. *Singurul Episcop al acestei Episcopii Misionare Ortodoxe Române este P. S. Andrei Moldovan, ales de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în conformitate cu dispozițiile art. 6 din statutul din anul 1935.*

Cele de mai sus se vor comunica Episcopiei Misionare Ortodoxe Române din America.

La orele 12, Prea Fericitul Președinte suspendă ședința, pentru orele 18 după amiază.

Ședința se redeschide la orele 18, sub președinția Prea Fericitului Patriarh Justinian.

Se intră în ordinea de zi.

Prea Fericitul Președinte aduce la cunoștința Sfântului Sinod că, din partea Colegiului Electoral Bisericesc din 28 iulie 1962, s-a depus la biroul Sfântului Sinod dosarul alegerii Prea Sfințitului Episcop Teoctist Botoșăneanul, Vicar Patriarhal, în Scaunul de Episcop al Aradului, Ienopolei și Hălmăgiului. Dosarul alegerii se trimite Comisiei canonic-juridice și pentru disciplină, care în conformitate cu dispozițiile art. 131 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române și art. 49 lit. c din Regulamentul organelor centrale bisericești, urmează să procedeze la verificarea actelor alegerii, să studieze și să refere dacă alegerea s-a săvârșit cu respectarea normelor canonice și legale în vigoare.

În acest scop, Prea Fericitul Președinte suspendă ședința pentru o jumătate de oră.

*

După redeschiderea ședinței, la invitarea Prea Fericitului Președinte, raportorul Comisiunii canonic-juridice și pentru disciplină, P. S. Episcop Antim al Buzăului citește referatul asupra :

Tem. nr. 9286/1962. — Adresa Colegiului Electoral Bisericesc din 28 iulie 1962, prin care înaintează Sfântului Sinod, spre examinare, dosarul alegerii noului Episcop al Aradului, Ienopolei și Hălmăgiului.

Comisiunea constată că alegerea s-a făcut cu îndeplinirea rînduieilor canonice și legale, prevăzute în Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române și Regulamentele respective și propune aprobarea alegerii și îndeplinirea formelor pentru confirmarea legală.

Sfântul Sinod, deliberînd asupra propunerilor din referatul Comisiunii canonic-juridice și pentru disciplină, hotărăște :

1. *Se aprobă alegerea Prea Sfințitului Episcop Teoctist Botoșăneanul, Vicar Patriarhal, în Scaunul de Episcop al Aradului, Ienopolei și Hălmăgiului.*

2. Dosarul alegerii se va trimite Consiliului de Stat al Republicii Populare Române, prin Departamentul Cultelor, în conformitate cu art. 131 din Statut, pentru obținerea decretului de recunoaștere.

3. În continuare, Prea Fericitul Patriarh Justinian face comunicări asupra următoarelor :

— Invitarea unei delegații a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, care urmează să viziteze Biserica noastră, între 3—10 septembrie 1962 și

— Invitarea Prea Fericitului Patriarh Gherman al Bisericii Ortodoxe Sârbe, în fruntea unei delegații, pentru a vizita Biserica noastră, între 22 octombrie — 5 noiembrie 1962.

În urma lămuririlor date de Prea Fericirea Sa asupra scopurilor acestor vizite,

Sfântul Sinod ia act cu aprobare de comunicările de mai sus ale Prea Fericitului Patriarh Justinian.

Prea Fericitul Președinte anunță că s-a primit din partea Prea Fericitului Patriarh Gherman al Serbiei, scrisoarea nr. 1745/1962, în legătură cu problema participării Bisericilor Ortodoxe la Sinodul al II-lea de la Vatican al Bisericii Romano-Catolice.

Ținând seama că Sfântul Sinod al Bisericii noastre a primit o scrisoare din partea Sanctității Sale Athenagoras, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, asupra problemei participării Bisericii Ortodoxe la Sinodul al II-lea de la Vatican, la care s-a dat răspuns, hotărăște :

Se ia act de cele de mai sus. Prea Fericitul Patriarh Justinian este rugat să dea răspunsul convenit Prea Fericitului Patriarh Gherman al Serbiei.

4. *Tem. nr. 9287/1962.* — Propunerea Prea Fericitului Patriarh Justinian, pentru alegerea de titular, în postul vacant de Episcop-Vicar Patriarhal.

Rămânând vacant postul de vicar patriarhal, deținut de P. S. Episcop Teoctist Botoșăneanul, ales Episcop al Aradului, Ienopolei și Hălmagiului, de Colegiul Electoral Bisericesc din 28 iulie 1962, Prea Fericitul Patriarh Justinian face propunere scrisă pentru alegerea în postul rămas vacant de Episcop-Vicar Patriarhal a P. C. Pr. dr. Vasile Aștileanu, consilier administrativ patriarhal.

Prea Fericirea Sa arată meritele ce și le-a câștigat P. C. Pr. dr. Vasile Aștileanu, în activitatea administrativă și misionară ca Inspector General Bisericesc și Consilier administrativ, și propune să i se acorde rangul de Episcop.

Prea Fericitul Președinte, în conformitate cu dispozițiunile art. 135 din Regulamentul organelor centrale bisericesti trimite dosarul Comisiei canonic-juridice, pentru examinarea canonică a P. C. Pr. dr. Vasile Aștileanu, suspendând ședința pentru o jumătate de oră.

La redeschiderea ședinței, P. S. Episcop Antim al Buzăului, raportorul Comisiei canonic-juridice, și pentru disciplină, citește referatul asupra :

Tem. nr. 9287/1962. — Comisiunea examinând propunerea Prea Fericitului Patriarh Justinian, a procedat la examinarea canonică a candidatului propus, în conformitate cu dispozițiunile art. 32 din Statutul de organizare și funcționare a Bisericii Ortodoxe Române și art. 135 din Regulamentul organelor centrale ale Patriarhiei Române, cerînd relații și asupra actelor de studii.

Ca urmare, Comisiunea propune Sfântului Sinod alegerea P. C. Pr. dr. Vasile Aștileanu în postul de Vicar Patriarhal și decernarea rangului de Arhieru, cu titlul de «Ploieșteanul».

Sfântul Sinod hotărăște :

Aprobă cu unanimitate de voturi, prin ridicare de mâini, alegerea P. C. Pr. dr. Vasile Aștileanu, în postul de Episcop-Vicar Patriarhal, cu titlul de «Ploieșteanul».

In conformitate cu prevederile regulamentare și statutare Prea Fericitul Patriarh Justinian este rugat să facă intervențiile necesare pentru obținerea recunoașterii în acest post, și pentru hirotonia în arhieru.

Epuizându-se ordinea de zi, Prea Fericitul Patriarh Justinian mulțumește II. PP. SS. și PP. SS. Membrii ai Sfântului Sinod, pentru participarea la lucrările actualei sesiuni a Sfântului Sinod.

Prea Fericirea Sa aduce mulțumiri Domnului Secretar General al Departamentului Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștri, Prof. Dumitru Dogaru, pentru grija deosebită pe care Departamentul o arată față de problemele Bisericii Ortodoxe Române și-l roagă să binevoiască a transmite Onoratului Guvern sentimentele de loialitate pe care le nutrește Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române față de Statul nostru democrat popular.

La orele 20, Prea Fericitul Patriarh Justinian ridică ședința, anunțând că actuala sesiune ordinară a Sfântului Sinod pe anul 1962, se prorogă, întrucât Sfântul Sinod va avea de rezolvat în cursul anului curent și alte probleme curente.

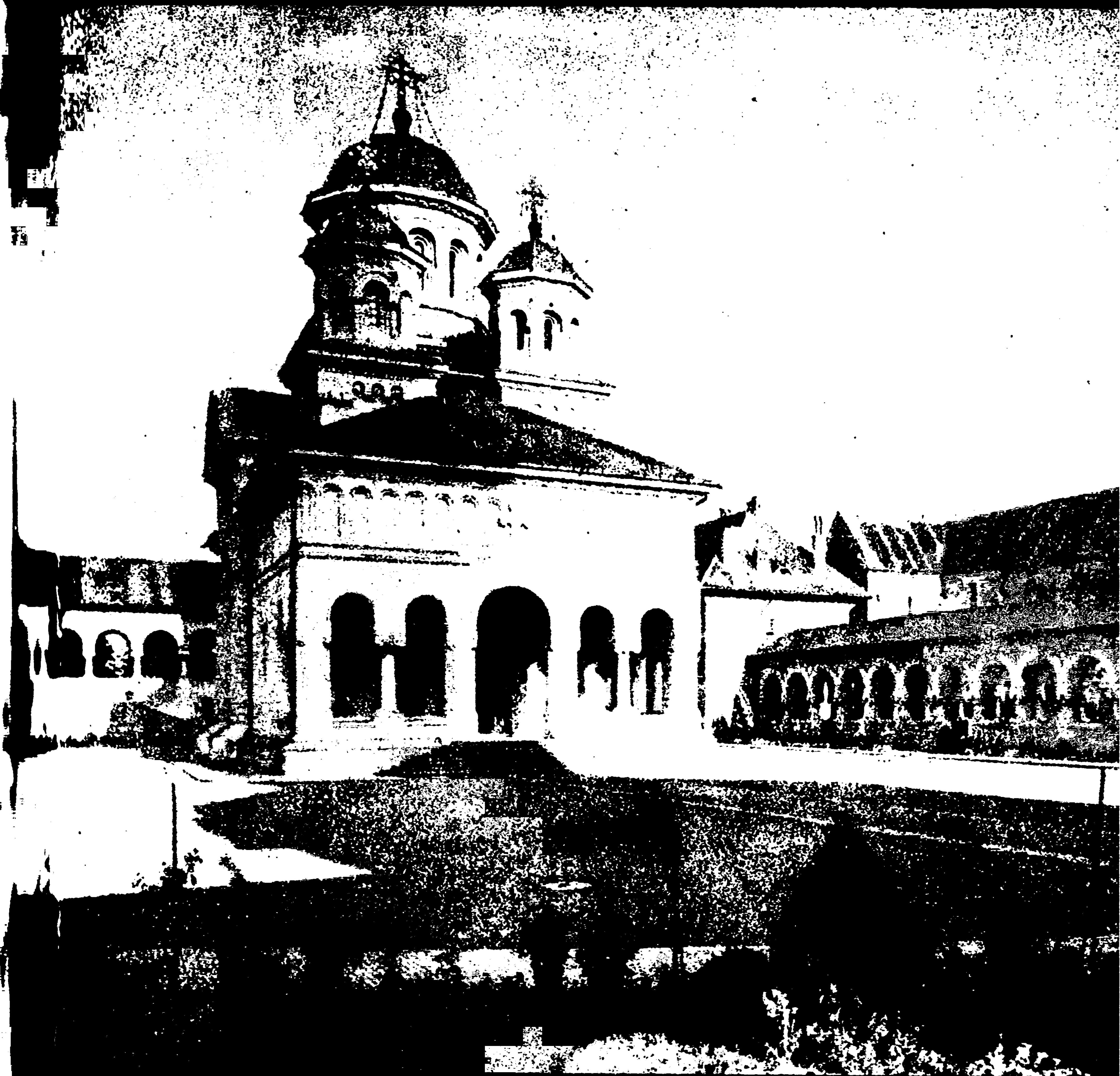
PREȘEDINTE,
† JUSTINIAN
PATRIARH

SECRETAR,
† ANTIM TIRGOVIȘTEANUL
Episcop Vicar-Patriarhal

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÎNE

ANUL LXXX Nr. 9—10

SEPTEMBRIE - OCTOMBRIE 1962

EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC ȘI DE MISIUNE ORTODOXĂ

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMINE

COMITETUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE:

P. F. JUSTINIAN, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romine

MEMBRI:

P. C. Pr. ALEXANDRU IONESCU, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor.

P. C. IRINEU CRĂCIUNAȘ, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Iașilor.

P. C. Prof. TRAIAN BELAȘCU, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Sibiului.

P. C. Pr. Dr. GH. COTOȘMAN, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Timișoarei.

REDACTOR RESPONSABIL:

P. C. Pr. I. GAGIU, Directorul Administrației Patriarhale.

COLABORATORI

Înalt Prea Sfințitii Mitropoliți, Prea Sfințitii Episcopi,
Profesorii Institutelor Teologice, Seminarilor Teologice și școlilor
de cîntăreți bisericești;

Prea Cucernicii Consilieri administrativi patriarhali și eparhiali
protopopii, preoții, candidații la titlul de magistru
și doctor în teologie, etc.

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE RESTITUIE. CO-
LABORATORII SINT RUGAȚI SĂ-ȘI PASTREZE COPIE
DE PE MANUSCRISELE PE CARE LE TRIMIT REDACȚIEI.
REVISTEI «BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ»

BISERICĂ
ORTODOXĂ
ROMÂNĂ

BULETINUL OFICIAL
AL
PATRIARHIEI ROMÎNE

ANUL LXXX
Nr. 9-10
SEPT.-OCT.
1962

EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC ȘI DE MISIUNE ORTODOXĂ

C U P R I N S U L

SCRISORI IRENICE PASTORALE MESAJE

- Telegrama trimisă Domnului Ion Gheorghe Maurer, Președintele Consiliului de Miniștri al R.P.R., de Prea Fericitul Patriarh Justinian.* 769—770
- Prețuirea unui mare artist al poporului român (George Georgescu)* 771—772

LUNA PRIETENIEI ROMÎNO-SOVIETICE

- O prietenie trainică și rodnică* 773—776

VIAȚA BISERICESCĂ

- Inmînarea decretului de recunoaștere, investitura și înscăunarea Prea Sfințitului Episcop Teoctist al Aradului* . . . 777—801
- Tunderea în monahism și hirotonirea în arhieru a Prea Sfințitului Episcop Dr. Visarion Ploieșteanul, Vicar patriarhal, de Prot. Inspector patriarhal IULIU MAN* 802—812
- Incetarea din viață a Arhiepiscopului Athenagoras al Thyatirelor* 813—814
- Din viața Bisericilor Ortodoxe de peste hotare, de I. N. și Pr. OLIMP N. CĂCIULĂ* 815—845
- Din viața Bisericilor Eterodoxe, de O. CALPACHIAN* 846—852

ANIVERSĂRI

- Reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române, — expresie a adevărului și dreptății divine, de † Dr. VISARION. PLOIEȘTEANUL, Vicar Patriarhal 853—862*

DIN TRECUTUL BISERICII NOASTRE

- Românii din Transilvania și unirea cu Biserica Romei, de **SILVIU DRAGOMIR** 863—937*
- Mărcile de hîrtie filigranate pe manuscrisele slavone din Mî-năstirea Putna, de Pr. PAULIN POPESCU 938—957*
- Biblia în traducerea lui Nicolae Milescu, de G. T. POP 958—963*

**SCRISORI IRENICE
PASTORALE-MESAJE**

**TELEGRAMA TRIMISĂ
DOMNULUI ION GHEORGHE MAURER,
PREȘEDINTELE CONSILIULUI DE MINIȘTRI AL R.P.R.
DE PREA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN**

La 22 septembrie 1962, Domnul Ion Gheorghe Maurer, Președintele Consiliului de Miniștri al R.P.R., a împlinit vârsta de 60 de ani.

Cu acest prilej, conducătorii statului nostru, reprezentanții opiniei publice și numeroși cetățeni au exprimat Domnului Ion Gheorghe Maurer sincere felicitări și calde urări de viață lungă, sănătate și activitate rodnică în slujba poporului român și a patriei noastre dragi.

Exprimînd sentimentele ierarhilor, clericilor și credincioșilor ortodocși, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis Domnului Ion Gheorghe Maurer următoarea telegramă :

*Domnului ION GHEORGHE MAURER,
Președintele Consiliului de Miniștri
al Republicii Populare Romîne.*

LOCO

Cu prilejul împlinirii a 60 ani de vîrstă, Vă felicităm din toată inima în numele Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne și al Nostru personal, și Vă urăm ani mulți cu sănătate și putere de muncă, spre a Vă împlini cu succes înaltele îndatoriri în slujba poporului și a Patriei noastre.

† Justinian
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romîne

La această telegramă, Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit următoarea scrisoare de răspuns :

București, 24 septembrie 1962

*Prea Fericitului JUSTINIAN MARINA,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

BUCUREȘTI

În numele Președintelui Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Române, Ion Gheorghe Maurer, Vă transmit Dumneavoastră personal, precum și membrilor Sinodului Bisericii Ortodoxe Române, călduroase mulțumiri pentru felicitările ce i-ați adresat cu ocazia celei de a 60-a aniversare a zilei sale de naștere.

Dionisie Ionescu
Șeful ceremonialului de Stat
al R.P.R.

**PREȚUIREA UNUI MARE ARTIST
AL POPORULUI ROMÂN**

**TELEGRAMA TRIMISĂ
DE PREA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN,
DOMNULUI GEORGE GEORGESCU,
CU PRILEJUL IMPLINIRII A 75 DE ANI**

Cu prilejul împlinirii a 75 de ani de vîrstă, Domnului George Georgescu, Artist al poporului, i s-a conferit de către Consiliul de Stat al R.P.R., Ordinul «Steaua Republicii Populare Romîne» clasa I-a. Expri-mînd aceleași sentimente de prețuire pe care întregul nostru popor le păstrează marelui artist, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis Dom-lui George Georgescu, următoarea telegramă :

*Domnului GEORGE GEORGESCU,
Artist al poporului*

LOCO

Cu aleasă bucurie am luat cunoștință de înalta prețuire făcută de Conducerea Statului nostru meritelor Domniei Voastre deosebite în ac-tivitatea artistică de promovare a artei muzicale romînești și ridica-rea prestigiului ei internațional, cu prilejul împlinirii a 75 de ani de viață, prin conferirea Ordinului «Steaua Republicii Populare Romîne» clasa I, ca Artist al poporului, și unindu-ne glasul cu al tuturor ad-miratorilor din țară și străinătate ai baghetei fermecate a Domniei Voastre, din toată inima Vă felicităm în numele Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne și al Nostru personal, și cu căldură Vă urăm încă mulți ani de viață, cu sănătate, mulțumire sufletească și putere de muncă, spre a Vă continua cu deplin succes misiunea artistică mu-zicală în mijlocul poporului nostru, și a contribui tot mai mult la renu-mele artei muzicale romînești în lume.

† Justinian
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romîne

București, 8 octombrie 1962.

Impresionat de căldura sentimentelor exprimate de Întâistătorul Bisericii noastre, Dl. George Georgescu a mulțumit Prea Fericitului Patriarh Justinian prin următoarea scrisoare :

Prea Fericite Părinte,

Cuvintele însuflețite ale Înalt Prea Sfinției Voastre, pe care le-am găsit, acum, la întoarcerea mea din străinătate, mi-au umplut sufletul de duioșie.

Adânc mișcat de sinceritatea lor, le-am prețuit ca pe un îndemn, și Vă încredințez că vor adăuga mai mult avânt în munca mea viitoare.

Rămânându-Vă profund recunoscător pentru aceste frumoase gânduri,

Vă rog, Prea Fericite Părinte, să primiți caldele și smeritele mele mulțumiri.

George Georgescu

București, 24 octombrie 1962.

LUNA PRIETENIEI ROMINO-SOVIETICE

O PRIETENIE TRAINICĂ ȘI RODNICĂ

A devenit o tradiție scumpă întregului nostru popor sărbătorirea anuală — între 7 octombrie și 7 noiembrie — a Lunii Prieteniei Romîno-Sovietice, care prilejuiește pe tot cuprinsul țării numeroase manifestări culturale și artistice, menite să exprime dragostea frățească, recunoștința sinceră și prietenia caldă pe care le nutrește poporul român față de popoarele din Uniunea Sovietică. Prietenia aceasta s-a dovedit întotdeauna rodnică și ea își are izvoarele în sprijinul neprecupețit pe care marele popor rus l-a acordat de-a lungul veacurilor poporului român, în luptele sale pentru dobîndirea libertății și independenței naționale, în ajutorul generos pe care îl acordă în prezent popoarele sovietice muncii pașnice depuse de poporul nostru pentru făurirea unei vieți noi, de prosperitate și fericire, în comunitatea de aspirații și idealuri, care unește azi aceste popoare, precum și în lupta comună pe care ele o duc, alături de toate popoarele iubitoare de pace, pentru făurirea unei lumi fără arme, fără armate și fără războaie.

Din ziua de 23 August 1944 — cînd peste pămîntul țării noastre a răsărit soarele libertății — această prietenie care-și dovedise trăinicia prin veacuri, a dobîndit conținut și semnificații cu totul noi și, an de an, ea a sporit și s-a întărit neîncetat. A sporit, devenind unanimă, însuflețirea cu care întregul nostru popor participă la manifestările ce au loc în cadrul Lunii Prieteniei Romîno-Sovietice; a sporit respectul și admirația pentru epocalele realizări ale culturii și științei sovietice, care — cea dintîi din lume — a dezzvăluit și dezzvăluie omenirii tainele nebănuite ale cosmosului; a sporit recunoștința noastră față de lupta fermă pe care o desfășoară cu consecvență Uniunea Sovietică întru apărarea păcii în lumea întreagă, pentru apărarea independenței și libertății tuturor popoarelor.

Alături de întregul nostru popor, Biserica Ortodoxă Romîna prețuiește și ea, în cel mai înalt grad, această prietenie rodnică. Împărtășin-

du-se la rîndul ei din roadele bogate ale legăturilor frățești dintre poporul român și popoarele Uniunii Sovietice, Biserica noastră a întreținut și întreține raporturi de dragoste și colaborare cu Marea Biserică Ortodoxă Rusă, cu Biserica Ortodoxă Gruzină și cu Biserica Armeană, care își desfășoară activitatea lor sfîntă în cuprinsul Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste. Îndeosebi prietenia și conlucrarea dintre Bisericile Ortodoxe surori Rusă și Romîna, — reluate și consolidate după 23 August 1944, pe temelile trainice ale unității de credință și pe trecutul lor de lupte, jertfe și într-ajutorări comune, de-a lungul veacurilor —, a avut rezultate demne de toată lauda pentru ambele Biserici. De aceea, ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii noastre au participat și participă cu însuflețire la această manifestare sărbătorească a prieteniei dintre poporul român și popoarele din U.R.S.S., pe care o constituie, în fiecare an, Luna Prieteniei Romîno-Sovietice. O asemenea participare constituie un nou și binevenit prilej pentru a ne reaminti cîteva din pietrele trainice pe care este zidită această prietenie binecuvîntată și a spori hotărîrea tuturor fiilor Bisericii noastre de a păzi și consolida și mai mult în viitor, legăturile de dragoste și de conlucrare frățească cu slujitorii și închinătorii Bisericii Ortodoxe Ruse.

*

Este știut că bunele legături dintre cele două Biserici Ortodoxe surori, Rusă și Romîna, au o vechime de veacuri, ele datînd din vremea celor dintîi organizări de stat și bisericești ale acestor popoare vecine și prietene. Unitatea credinței, limba liturgică comună multă vreme ambelor Biserici, nevoia de a se apăra împotriva aceluiași prozelitism papal, precum și rolul istoric jucat de Rusia, ca apărătoare a popoarelor din sud-estul Europei, împotriva cotropirii otomane, — toate acestea au contribuit la închegarea și cimentarea unei prietenii sincere între Bisericile noastre.

Se știe, de asemenea, că au fost vremuri cînd vestiți caligrafi din mînăstirile romînești copiau cărți de slujbă și de zidire sufletească pentru întreaga Ortodoxie de limbă slavonă; au venit apoi epoci în care, din părțile rusești, ne-a fost dat nouă, romînilor, sprijin generos pentru întemeierea de tiparnițe și pentru dezvoltarea acestui meșteșug indispensabil propășirii noastre culturale și religioase. Este un adevăr de necontestat faptul că «veacuri de-a rîndul legăturile dintre ierarhii ruși și romîni s-au dezvoltat în spiritul frăției și dragostei creștine, ajutîndu-se reciproc în problemele puse de împlinirea misiunii lor apostolice. Biserica moldoveană a fost maică bună, reazim și ocrotire multă vreme pentru populația ruteană, din părțile rusești de Apus, rupte de lîngă frații lor și ținute sub jugul panilor poloni catolicizanți, hirotonindu-i preoți ortodocși și trimitîndu-i ajutoare. Un secol întreg, după anul 1700, frații noștri din Transilvania — avînd de înfruntat campaniile violente și persistente ale stăpînirii habsburgice, care-i voia pe toți aduși sub ascultarea Romei papale — n-ar fi putut rezista cu atîta eroism și n-ar fi putut să-și păstreze legea străbună, dacă nu s-ar fi

bucurat, la rîndul lor, de ajutorul generos, multilateral și continuu al Statului și Bisericii Ruse. Numeroși martiri ai Ortodoxiei ardelenne din acele vremuri de restriște au fost înflăcărați în lupta lor pentru păstrarea dreptei credințe de solidaritate manifestată prin fapte, a Bisericilor din Rusia și din cele două Principate Romîne. Mii și mii de danii au venit de pe pămîntul rusesc pentru așezămintele călugărești din țara noastră; nenumărate sînt dovezile acestei neîncetate ajutorări de către ruși a sfintelor noastre lăcașuri de închinare, în pomelnicele cărora se păstrează înscrise cu evlavie numele darnicilor sprijinitori din Rusia.

«Rîvna pentru apărarea credinței ortodoxe împotriva oricăror alterări a fost tot timpul comună celor două Biserici surori. Este destul să amintim faptul bine cunoscut, că întîia Mărturisire Ortodoxă a fost întocmită de Petru Movilă, mitropolitul Kievului, și aprobată de un sinod ținut în capitala Moldovei, cu sprijinul direct al Domnitorului și cu participare activă la dezbaterile și definitivarea textului a ierarhilor moldoveni. Această Mărturisire de credință, primită de toată Ortodoxia drept carte de căpătîi pentru expunerea clară a învățăturii sale nerăstălmăcite, constituie cea mai elocventă dovadă a frăției care a unit întotdeauna Bisericile Rusă și Romînă și a contribuției pe care ele neîncetat s-au străduit să o aducă la întărirea și afirmarea dreptei credințe a Răsăritului.

«Tiparnițele bine utilizate, întemeiate de voievozii Matei Basarab și Vasile Lupu în prima jumătate a veacului al XVII-lea — tiparnițe de a căror activitate sînguincioasă se leagă începuturile renașterii noastre culturale și afirmarea viguroasă a graiului românesc în Biserică, în cultură și apoi în viața de stat —, au luat ființă tot cu sprijinul rușilor. Tipografia de la Cîmpulung a lui Matei Basarab fusese adusă din Kievul lui Petru Movilă, care răspunsese cu bunăvoință cererii voievodului, trimițîndu-i o tipografie «întreagă, desăvîrșită cu litere de cinci feluri», și «tipograf iscusit împreună cu ea, anume Timotei Alexandrovici Verbițki și alții», între care și acel cunoscut «adunător așezător de litere» Ioan Glebcovici, care a format meșteri romîni. Și la Iași s-a adus pentru prima oară tipografie tot de la Kiev și tot cu ajutorul lui Petru Movilă, avînd conducător pe ucraineanul Sofronie Pociatki, cel ce a fost egumen al Mînăstirii Trei Ierarhi și dascăl prea învățat al școlii înființate în capitala Moldovei de Vasile Lupu»¹.

Asemenea dovezi ale prieteniei și ajutorului acordat de Biserica Ortodoxă Rusă, Bisericilor Ortodoxe din Țările Romîne — paralel cu sprijinul generos și permanent dat de marele popor rus, poporului nostru, în lupta lui pentru libertate, independență și unitate națională — străbat toată istoria patriei noastre.

Cei cîțiva ani în care regimuri nepopulare, instaurate la cîrma statului român fără voia poporului, au încercat să rupă firul tradițional al prieteniei romîno-ruse, și au tîrît țara într-un război împotriva

1. «Biserica Ortodoxă Romînă», anul LXXV, 1957, nr. 10, pp. 914-915.

Uniunii Sovietice, n-au izbutit să zdruncine simțămintele de prietenie și prețuire pe care poporul romîn le nutrea față de popoarele sovietice și, în primul rînd, față de popoarele rus și ucrainean, după cum n-au izbutit să stingă în sufletele ierarhilor, clericilor și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Romîne dragostea frățească pentru Marea Biserică Rusă. Așa cum a subliniat în repetate rînduri însuși Prea Fericitul nostru Părinte Patriarh Justinian, eliberarea țării noastre de sub jugul fascist și instaurarea unui regim democrat popular, ales de popor și aflat exclusiv în slujba intereselor poporului, au creat condițiile prielnice și pentru continuarea bunei conlucrări dintre cele două Biserici surori: «...adîncirea legăturilor frățești dintre poporul romîn și popoarele Uniunii Sovietice a deschis căi largi pentru reluarea și dezvoltarea străvechilor și rodnicelor legături dintre Biserica noastră și Biserica Ortodoxă Rusă»², iar înrolarea popoarelor sovietice și a poporului romîn în marea luptă de apărare a păcii în lume, ca și sprijinul neprecupețit pe care Biserica Rusă l-a acordat și îl acordă acestei acțiuni nobile, a dat și Bisericii noastre «putința de a-și împlini cea mai sfîntă și cea mai de seamă poruncă lăsată de dumnezeiescul ei Întemeietor, — aceea de a sluji pacea și buna înțelegere între oameni»³.

Pe acest tărîm al împlinirii mesajului evanghelic de zidire a păcii pe pămînt, conlucrarea strînsă, desfășurată sub semnul dragostei în Hristos, dintre Bisericile Ortodoxe Rusă și Romîna, a fost încununată de cele mai bogate roade. Desele întîlniri dintre Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei și a toată Rusia și Prea Fericitul nostru Patriarh Justinian au fost consacrate în primul rînd acestei înalte și sfinte îndatoriri apostolice. Recenta vizită făcută de Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Ruse la București, ca și colaborarea ierarhilor și reprezentanților celor două Biserici surori la felurite conferințe, adunări și consfătuiri bisericesti internaționale au constituit pilde vii de slujire a lui Hristos și dovezi indiscutabile ale valabilității mesajului evanghelic al păcii, înțelegerii și dragostei, în lumea contemporană.

Mergînd cu hotărîre pe același drum cu întregul nostru popor, Biserica Ortodoxă Romîna va sluji și în viitor, cu aceeași rîvnă, marile porunci ale Evangheliei, care se identifică în prezent cu cele mai arzătoare aspirații ale umanității. Pentru aceasta, ea va continua să întărească dragostea frățească și colaborarea cu Biserica Ortodoxă Rusă, care constituie astăzi pentru toate Bisericile creștine un exemplu de slujire, în duh și adevăr, a învățăturilor Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, îndemnîndu-și credincioșii să cultive neîncetat legăturile de prietenie cu popoarele sovietice, căci această prietenie este reazimul trainic al libertății, păcii și prosperității patriei noastre.

REDACTIA

2. «Biserica Ortodoxă Romîna», anul LXXII, 1954, nr. 8.

3. *Ibidem*.

VIATA BISERICESCA

ÎNMÎNAREA DECRETULUI DE RECUNOAȘTERE INVESTITURA ȘI ÎNSCĂUNAREA PREA SFÎNȚITULUI EPISCOP TEOCTIST AL ARADULUI

INMINAREA DECRETULUI DE RECUNOAȘTERE

În numărul trecut al revistei noastre am publicat o dare de seamă asupra lucrărilor Colegiului electoral bisericesc, în cadrul căroră Prea Sfințitul Episcop Teoctist Arăpaș, vicar-patriarhal a fost ales Episcop al eparhiei Aradului, Ienopolei și Hălmagiului. În cursul lunii septembrie a. c., au avut loc înmînarea Decretului Consiliului de Stat al Republicii Populare Romîne pentru recunoașterea alegerii făcute de Colegiul electoral bisericesc, precum și solemnitatea investiției și înscăunării noului episcop eparhiot.

Astfel, joi, 13 septembrie 1962, la Departamentul Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștri al R.P.R., într-un cadru festiv, Prea Sfințitul Episcop Teoctist i s-a înmînat Decretul Consiliului de Stat al R.P.R., prin care se recunoaște alegerea sa în Scaunul vacant de Episcop al Aradului.

La această solemnitate a participat Domnul Constantin Posteucă din partea Consiliului de Stat al Republicii Populare Romîne.

Din partea Departamentului Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștri al R.P.R., au participat : Domnul Profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, Domnul I. N. Bărbulescu, Director General, precum și directori și funcționari superiori din Departamentul Cultelor.

Din partea Bisericii Ortodoxe Romîne au luat parte : Înalt Prea Sfințitul Dr. Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului, Prea Sfințiii Episcopi Antim Tîrgovișteanul și Visarion Ploieșteanul, vicari patriarhali, P. C. Pr. I. Gagi, directorul cancelariei Administrației Patriarhale, P. C. Pr. Traian Ghica, directorul Casei de Pensii a salariaților din Patriahia Romîna, P. C. Pr. Gheorghe Soare, consilier patriarhal,

P. C. Pr. N. Cazacu, secretar patriarhal, P. C. Pr. Alexandru Ionescu, vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, P. C. Diac. Prof. N. I. Nicolaescu, rectorul Institutului Teologic de grad Universitar din București, P. C. Pr. Prof. Sofron Vlad, rectorul Institutului Teologic de grad Universitar din Sibiu, P. C. Pr. Leonida Mateescu, consilier la Arhiepiscopia Bucureștilor, PP. CC. Preoți I. Nădăban și P. Sălăgeanu, consilieri la Episcopia Aradului, P. C. Prot. Ion Popa-Gurahonț, P. C. Prot. Teofil Chifa-Deva și P. C. Octav Pătrașcu, secretar eparhial la Episcopia Aradului.

Din partea altor culte religioase au fost prezenți : Monseniorul Francisc Augustin din partea Bisericii Romano-Catolice ; Dl. prof. Herman Binder, decanul secției din Sibiu a Institutului Teologic protestant ; protopop Adolf Brukner, din partea Bisericii Evanghelice C. A. ; Dl. Pastor Szekely Carol din partea Bisericii Reformate ; P. C. Arhim. Divair Mardighian, din partea Bisericii Armene ; Dl. pastor Szendressi Pall, din partea Bisericii Evanghelice S. P. ; Dl. Teodor Vicoș, din partea Cultului baptist ; eminența sa Dl. Moses Rosen, șef rabinul Cultului Mozaic ; dl. Imam Nezir Medet, din partea Cultului musulman.

Dl. I. Onțanu, director în Departamentul Cultelor, a dat citire Decretului nr. 684 al Consiliului de Stat al Republicii Populare Romîne, prin care Prea Sfințitul Teoctist Arăpaș se recunoaște în Scaunul de Episcop al Aradului, Ienopolei și Hălmagiului.

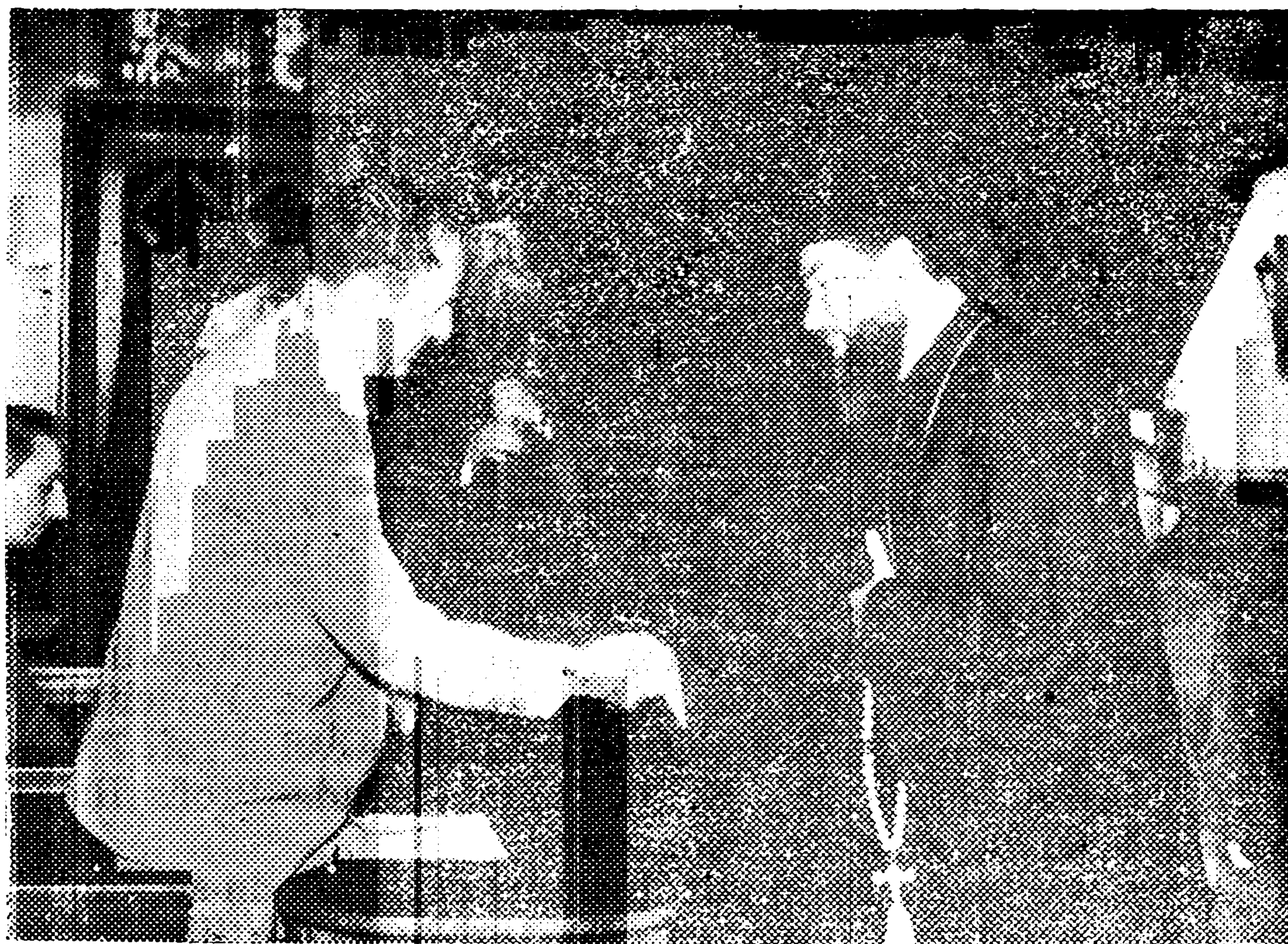
Domnul Profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, a înmînat Prea Sfințitului Episcop Teoctist, Decretul Consiliului de Stat.

Prea Sfințitul Episcop Teoctist al Aradului a mulțumit pentru încrederea acordată de forurile conducătoare ale Republicii Populare Romîne, rostind următoarea cuvîntare :

Prin votul Măritului Colegiul Electoral Bisericesc, am fost ales în scaunul vacant de Episcop al Eparhiei Aradului, Ienopolei și Hălmagiului, iar acum mă înfățișez Domniei Voastre pentru a primi Decretul Consiliului de Stat pentru confirmarea alegerii.

Exprimîndu-mi recunoștința și devotamentul adînc față de Conducerea Patriei noastre și personal față de Președintele Consiliului de Stat, Domnul Gheorghe Gheorghiu-Dej, Vă încredințez, Domnule Secretar General, că îmi voi închina și pe viitor toate eforturile slujirii cu demnitate a misiunii încredințate de Colegiul Electoral Bisericesc și voi sprijini fără precupețire munca plină de avînt a harnicului nostru popor și cauza sfîntă a păcii pe pămînt. În noua calitate de ocîrmuitor duhovnicesc al istoricei Eparhii a Aradului, mă voi strădui să desprind din bogata învățătură a Bisericii pe care o slujesc, temeuri și pilde pentru a îndruma pe toți păstorii mei pe calea luminoasă a muncii creatoare, a păcii și progresului, a belșugului și înfloririi Patriei noastre. În slujirea omului, cu năzuințe și aspirații specifice ființei și demnității sale, vedem una din îndatoririle noastre de căpetenie. Ieșit din mijlocul poporului truditor și strîns legat de viața și sfintele lui năzuințe, din conștiință și datorie arhierescă, mă voi regăsi fără răgaz, prin

împreună viețuire și simțire cu poporul nostru — pe același drum cu lucrarea, cu dragostea și cu devotamentul meu, la uriașa strădanie de îmbunătățire, de ridicare, de îndreptare și înfrumusețare a vieții lui. Nici un slujitor al altarului, devotat Bisericii, nu se poate izola și nu poate decît să răspundă afirmativ și hotărît chemărilor și freamătului vieții celei noi, ce ne întîmpină la tot pasul, învederînd și prin aceasta calitatea lui de preot al lui Dumnezeu și calitatea lui de fiu al poporului, în mijlocul căruia trăiește.

Dl. profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Culelor de pe lângă Consiliul de Miniștri, felicită pe noul ales Episcop al Aradului, Ienopolei, și Hălmeagului.

De aceea, punem la inimă și în fruntea preocupărilor noastre de ierarh al Bisericii Ortodoxe Române, chemarea cea mai arzătoare a întregii lumi, iubitoare de pace, ca împreună cu păstorii noștri să sprjinim lupta statornică a Conducătorilor poporului nostru pentru înălțarea Patriei și fericirea noastră a tuturor; pentru înlăturarea unui război nimicitor termoneuclear, pentru înfăptuirea unei lumi fără arme și fără sinistru zăngănire a acestora. Ne putem imagina, cît de mult s-ar bucura și s-ar înviora întreaga omenire, dacă acest deziderat s-ar înfăptui; dacă uriașele cuceriri științifice și resursele materiale — rodul muncii și strădaniei omului — ar fi întrebuințate cu exclusivitate, spre binele și folosul întregii omeniri.

Fericit de a putea aduce contribuția la aceste mărețe și nobile scopuri și primind cu încredere și bucurie Decretul de confirmare, făgăduiesc, Domnule Secretar General, că voi face, din îndeplinirea îndatoririlor ce-mi stau în față, un act de conștiință și de demnitate preoțească și cetățenească.

Vă rog să transmiteți iubiților Conducători ai poporului nostru mulțumiri pline de recunoștință pentru încrederea și cinstea cu care m-a investit Decretul Consiliului de Stat al Republicii Populare Române.

Țin de asemenea, de a mea datorie ca în aceste solemne și însemnate clipe să Vă aduc Domniei Voastre personal și colaboratorilor Domniei Voastre, cele mai vii mulțumiri pentru încrederea arătată cu prilejul alegerii și investiturii mele, străduindu-mă să răspund la toate acestea cu dragostea, entuziasmul și devotamentul meu pentru înflorirea scumpei noastre Patrii, Republica Populară Română și așezarea păcii trainice pe pământ.

Domnul Profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, a felicitat pe Prea Sfințitul Episcop Teoctist al Aradului și i-a făcut urări de sănătate și rodnică activitate.

Toți cei prezenți au felicitat călduros pe noul păstor al clerului și credincioșilor ortodocși din Episcopia Aradului.

În aceeași zi, la amiază, Departamentul Cultelor a dat în saloanele restaurantului «Athenée Palace» din București, o masă în cinstea Prea Sfințitului Episcop Teoctist al Aradului.

La această masă, pe lângă cei prezenți la solemnitatea înmînării Decretului Consiliului de Stat, a luat parte și Prea Fericitul Patriarh Justinian. De asemenea, au participat Domnii : Acad. Prof. P. Constantinescu-Iași, Acad. Prof. Dr. N. G. Lupu, Acad. Prof. Ilie Carafoli și Dionisie Ionescu, șeful Ceremonialului de Stat.

În timpul mesei s-au rostit toasturi, subliniindu-se faptul că încrederea și respectul reciproc, ce caracterizează relațiile dintre cultele din țara noastră, sînt una din roadele deplinei libertăți religioase asigurate de legile Republicii Populare Române. De asemenea, a fost scoasă în evidență unitatea de acțiune a credincioșilor tuturor religiilor în lupta nobilă ce se desfășoară în întreaga lume pentru apărarea păcii.

Seria toasturilor a fost deschisă de Domnul Profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, care a amintit condițiile fericite în care deservenții cultelor din țara noastră își pot îndeplini comandamentele etice ale credinței lor, sprijinind activitatea desfășurată de poporul nostru pentru întărirea păcii, înțelegerii și colaborării între oamenii din întreaga lume. În încheiere, Domnia Sa a urat Prea Sfințitului Episcop Teoctist al Aradului viață lungă, sănătate și realizări cît mai bogate pe calea aceasta.

Dl. Acad. Ilie Carafoli, din partea Comitetului Național pentru Apărarea Păcii, a elogiât activitatea desfășurată pînă în prezent de Prea Sfințitul Episcop Teoctist pentru apărarea păcii și i-a urat noi succese pe acest tărîm, în viitor.

Domnul Acad. Petre Constantinescu-Iași, membru al Consiliului Național Bisericesc, a exprimat noului Episcop al Aradului, urări de activitate rodnică.

Înalt Prea Sfințitul Dr. Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului, și-a exprimat bucuria pentru colaboratorul pe care l-a dobândit în persoana Prea Sfințitului Episcop Teoctist al Aradului și a mărturisit convingerea sa că, împreună, vor lucra cu dragoste frățească și cu râvnă neobosită pentru binele Bisericii și al Patriei.

Au mai toastat : Eminentă Sa Dl. Mozes Rosen, șef-rabinul Cultului Mozaic din R.P.R. ; Monseniorul Francisc Augustin, din partea Bisericii Romano-Catolice ; Dl. Prof. Adolf Bruckner, din partea Bisericii Evanghelice C. A. ; Dl. Prot. Szekely Karol, din partea Bisericii Evanghelice S. P. ; P. C. Pr. L. Mateescu, din partea Arhiepiscopiei Bucureștilor, și P. C. Pr. P. Sălăgeanu, din partea Episcopiei Aradului.

Tuturor vorbitorilor le-a mulțumit călduros Prea Sfințitul Episcop Teoctist al Aradului, care a spus următoarele :

Am ascultat cu toată luarea aminte cuvintele rostite aici, cu prilejul investiturii mele, cuvinte atât de înălțătoare și încurajatoare pentru activitatea mea nouă. Atmosfera caldă, plină de frățietate și de dragoste, îmi îndreaptă gândul către cei care au determinat solemnitatea investiturii, care a devenit o tradiție și prilej fericit de a ne împărtăși gândurile și hotărârile noastre.

Atât de cunoscut și totuși mai plin de înțeles, mai grăitor rămîne pentru noi, care purtăm răspundere în cultele pe care le reprezentăm, cuvîntul înțelept al Scripturii : «Cît de plăcut și cît de frumos este a locui frații împreună». Dincolo de deosebirile noastre de credință, ne aflăm tot mai des înmănunchiați în gânduri și acțiuni curate sub bolta aceluiași preocupări scumpe îndeobște întregii omeniri, și îndeosebi vieții harnicului nostru popor muncitor, acelea de a sprijini, fără preocupare, așezarea păcii trainice pe pămînt, și continua înălțare și înflorire a Patriei noastre.

Exprimăm un adevăr, atunci cînd subliniem că «împreună lucrarea noastră», a slujitorilor cultelor — inițiată de Prea Fericitul Patriarh Justinian, precum și «împreună bucuria» trăirii împrejurării de astăzi, este rodul deplinelor libertăți religioase, consfințite de către regimul democrat popular. Fiecare dintre noi trăim clipe de neuitat, bucurîndu-ne de toate realizările regimului nostru democrat popular. Noi împărtășim entuziasmul nemărginit și optimismul robust al poporului nostru — descătusat pentru totdeauna de orînduirea care întemeia huzurul celor puțini pe truda și obida celor mulți și harnici. Roadele dobîndite în toate sectoarele de viață, rezultate ale muncii creatoare, bucuriile, belșugul, sănătatea și grija față de om, iată trăsăturile luminoase ale orînduirii lipsite de exploatarea omului de către om. Poate un slujitor cinstit al oricărui cult sau un adevărat credincios și închinător, stăpînit de dragoste față de semenul său, să nu sprijine toate aceste acțiuni ? Poate să nu-și aducă aportul său la zidirea vieții celei noi ? Răspunsul hotărît se impune de la sine.

Cine nu cunoaște apoi, cu cât elan și dragoste fiii poporului nostru — peste barierele de credință și naționalitate—lucrează cu entuziasm împreună, învață și cresc împreună, ca niște adevărați frați după cum și sînt, construiesc împreună viața cea nouă și tot împreună apără cu dîrzenie pacea lumii. Iată dar, pentru noi slujitorii «Dumnezeului păcii și al dragostei» atîtea îndemnuri și atîtea chemări, care trebuie să aflu ecoul binefăcător și în convingerile și lucrarea noastră, și care trebuie să fie în fruntea preocupărilor noastre.

În adevăr, în calitatea și rosturile noastre atît în Biserică cît și ca cetățeni ai Scumpei noastre Patrii, nu putem rămîne nepăsători în fața îngrijorării izbucnirii unui război termo-nuclear. Nu putem rămîne nepăsători față de această primejdie ce amenință omenirea și viața de pe pămînt.

În fața acestui pericol, orice conștiință curată și cinstită, orice slujitor al altarului și orice credincios își alătură voința sa pentru menținerea păcii, luptînd pentru înfăptuirea nobilei idei de făurire a unei lumi fără arme, de distrugere a armelor existente și de sprijinire a tratativelor, cărora Uniunea Sovietică le-a deschis mereu noi posibilități de înțelegere.

Hotărît să depun eforturi sporite pentru călăuzirea preoților și credincioșilor din cuprinsul Eparhiei Aradului, în sprijinirea marilor năzuințe ale poporului nostru, sînt fericit să ridic cu acest prilej paharul în cinstea conducătorilor patriei noastre, în frunte cu Domnul Gheorghe Gheorghiu-Dej, Președintele Consiliului de Stat.

Vă rog, Domnule Secretar General, să asigurați Conducerea poporului nostru de întregul meu devotament în slujba Patriei noastre și a păcii pe pămînt.

De asemenea, Vă rog să primiți, Domnia Voastră împreună cu colaboratorii Domniei Voastre, din partea mea, mulțumirile cele mai sincere.

Gîndul meu de recunoștință și dragoste fuască se îndreaptă și cu acest prilej către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian.

Mulțumesc călduros tuturor celor ce se găsesc de față la această solemnitate — pentru mine de neuitat — pentru cuvintele bune pe care mi le-au adresat, și-i asigur, la rîndul meu de stima și dragostea mea frățească.

Să trăiți întru mulți ani !

Duminică 16 septembrie a.c. a avut loc la Arad solemnitatea învestiturii și înscăunării Prea Sfințitului Teoctist Arăpaș, noul Episcop al Aradului.

Încă din seara zilei de sîmbătă 15 septembrie a. c., Prea Sfințitul Episcop Teoctist a sosit cu trenul în gara Arad, fiind însoțit de Prea Sfințitul Episcop Dr. Visarion Ploieșteanul, vicar-patriarhal și de preoți din Administrația Patriarhală.

Cu același tren a sosit Dl. I. N. Bărbulescu, director general în Departamentul Cultelor de pe lîngă Consiliul de Miniștri al R. P. Romîne, însoțit de funcționari superiori din Departamentul Cultelor.

În întâmpinarea înalților oaspeți a ieșit Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului, împreună cu slujitorii centrului eparhial al Aradului. Au fost de față reprezentanți ai organelor locale ale puterii de Stat. Înalții oaspeți au fost conduși apoi, cu mașinile la locurile de găzduire.

Duminică 16 septembrie a. c., la orele 9,30, la Catedrala eparhială au sosit înalții ierarhi, conduși de numeroși protopopi, preoți și diaconi. Soborul slujitorilor bisericești, i-a întâmpinat cu Sfânta Cruce și Sfânta

Soborul ierarhilor slujitori

Evangelie. În timp ce corul Catedralei intona imnul arhieresc, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului a îmbrăcat mantia arhierescă. Apoi, împreună cu toți înalții ierarhi, a fost condus pe solee.

După săvârșirea rugăciunilor pregătitoare, cu sărutarea sfintelor icoane de către înalții ierarhi și înveșmântarea în ornate, a început săvârșirea Sfintei Liturghii arhieresti, de către Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului și Prea Sfințiii Episcopi Iosif al Râmnicului și Argeșului, Teofil al Vadului, Feleacului și Clujului, Valerian al Oradiei și Teoctist nou-alesul Episcop al Aradului, Ienopolei și Hălmeagului. Înalții ierarhi au fost înconjurați de un sobor de preoți, alcătuit din P. C. Prot. Traian Belășcu, vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Sibiuului, P. C. Arhimandrit Ghermano Dineață, vicarul Sfintei Episcopii a Râmnicului și Argeșului, P. C. Arhimandrit Dr. Augustin Paul, vicarul Sfintei Episcopii a Oradiei, Prea Cucernicii Consilieri Eparhiali Ioan

Nicoară-Sibiu, N. Coman-Cluj, și P. Sălăgeanu-Arad, precum și protopopi, preoți și diaconi de la Centrele eparhiale din Timișoara, Cluj, Oradea și Arad.

Răspunsurile liturgice au fost date de corul Catedralei episcopale, dirijat de Dl. Profesor Ioan Lipovan.

La Sfânta Liturghie arhierescă au luat parte :

Reprezentantul Prea Fericitului Patriarh Justinian, — Prea Sfințitul Episcop Dr. Visarion Ploieșteanul ;

Din partea Administrației Patriarhale : P. C. Pr. Director Ioan Gagiu, P. C. Pr. Director Traian Ghica, P. C. Consilier Dr. Gheorghe I. Soare și P. C. Pr. N. Cazacu, secretarul Cabinetului Patriarhal.

Din partea Arhiepiscopiei Bucureștilor : P. C. Vicar Alexandru Ionescu și P. C. Consilier Stan Dimancea ;

Din partea Arhiepiscopiei Sibiului : P. C. Vicar Traian Belășcu și P. C. Consilier Ioan Nicoară ;

Din partea Institutului Teologic Universitar din București : P. C. Diac. Dr. Nicolae I. Nicolaescu, rectorul Institutului, P. C. Pr. Dr. Al. I. Ciurea și Dl. Nicolae Lungu, conferențieri.

Din partea Institutului Teologic Universitar din Sibiu : P. C. Pr. Dr. Sofron Vlad, rectorul Institutului și P. C. Pr. Dr. Grigorie Marcu, profesor.

Din partea Vicariatului ortodox sîrb din Banat : P. C. Vicar Ștefan Tomici.

Din partea celorlalte culte religioase au asistat la Sfânta Liturghie arhierescă Eminențele Lor Dr. Friederic Müller, Episcopul Bisericii Evanghelice C. A. din R.P.R., Kiss Alexa, Episcopul Cultului unitarian, Gheorghe Argay, Episcopul Bisericii luterane maghiare, Alexandru Buti, Episcopul Eparhiei reformate din Oradea ; precum și Dl. Iuliu David, Vicarul Eparhiei reformate din Cluj, Rev. Prot. Dr. Ferdinand Cziza din partea Bisericii Romano-Catolice, Dr. Ernest Neumann, șef-rabinul Cultului mozaic și reprezentanți ai cultelor neoprotestante.

Institutul Teologic Protestant de grad Universitar din Cluj-Sibiu a fost reprezentat de către D-nii Prof. Dr. Ștefan Iuhasz, rector, și Dr. Hermann Binder, decan.

După săvîrșirea Sfintei Liturghii arhieresti, în Catedrală s-a desfășurat solemnitatea investiturii și înscăunării Prea Sfințitului Teoctist ca Episcop al Episcopiei Aradului, Ienopolei și Hălmagiului.

La această solemnitate au fost prezenți :

Din partea Departamentului Cultelor : Dl. Director General I. N. Bărbulescu, împreună cu D-nii Directori Ion Onțanu, Ion Rodeanu și Mircea Neicov ;

Din partea organelor locale ale puterii de stat : Dl. Ioan Beligăr, secretarul Sfatului Popular al regiunii Banat, Dl. Iuliu Toader, secretarul Sfatului Popular al raionului Arad și Dl. Dr. Ioan Ududec, medic șef al orașului Arad.

Instalarea noului Episcop al Aradului a fost săvârșită de către Înalt Prea Sfințitul Mitropolit al Banatului, Dr. Nicolae Corneanu, potrivit rînduelilor noastre bisericești.

Înalții ierarhi — înveșmîntați în odăjdii și purtînd cîrjile vlădicești — au luat loc pe solee.

De pe amvonul din mijlocul Catedralei, P. C. Pr. N. Cazacu, secretar patriarhal, a dat citire Gramatei mitropolitane de înscăunare a Prea Sfințitului Teoctist ca Episcop al Aradului, Ienopolei și Hălma-giului.

I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului înmînează noului Episcop cîrja de păstorire a Eparhiei Aradului

După citirea Gramatei, doi diaconi în odăjdii și purtînd dicheo-tricherele l-au condus pe Prea Sfințitul Episcop Teoctist în fața Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului.

Primind cîrja de păstorire a Episcopiei Aradului, prezentată de P. C. Consilier eparhial P. Sălăgeanu, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului a înmînat-o Prea Sfințitului Episcop Teoctist, rostind formula îndătinată : «Primește cîrja aceasta, ca să păstorești turma lui Hristos cea încredințată Ție. Celor ascultători să le fie, prin Tine, toiag de reazim și întărire, iar pentru cei nestatornici să o folosești ca toiag de certare, toiag de îndreptare».

După aceea, I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului a rostit cu voce puternică întreitul : «Vrednic este» ! — la care Corul a răspuns de

fiecare dată : «Vrednic este» ! — și dîndu-i sărutarea frățească, l-a condus pe Prea Sfințitul Episcop Teoctist la scaunul episcopal. În vremea aceea, Corul Catedralei cînta imnul arhieresc.

Înapoiat la locul său de pe solee, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului a rostit următoarea cuvîntare :

„Pentru a nu știu cîta oară vechea Episcopie a Aradului prăznuiește întronizarea unui nou arhieru. Evenimentul poate fi considerat obișnuit, ținînd seama de frecvența cu care s-a repetat de-a lungul veacurilor. Și totuși, de fiecare dată, importanța lui copleșește pe cei care îl trăiesc. E ceea ce se întîmplă și cu noi cei de azi. În mod special însă — îngăduiți-mi s-o mărturisesc — evenimentul instalării noului Episcop al Aradului, mă copleșește pe mine.

Înainte cu aproape doi ani am fost obiectul unei solemnități asemănătoare. M-am legat în scurtul răstimp petrecut la Arad de Episcopia de aici, de preoții și credincioșii ei, cu hotărîrea de a nu deslega niciodată ceea ce Dumnezeu a legat. Dar același Dumnezeu a hotărît într-alt chip. Mă despart însă de frații mei întru Domnul, clerici și mireni, mîngîiat oarecum în conștiință că acel pe care și l-au ales să-i păstorească și căruia Cel de Sus însuși i-a încredințat spre îndrumare turma ortodoxă din acest colț de țară este Prea Sfinția Sa Părintele Teoctist, cunoscut nouă tuturor prin alesele-i însușiri, prin priceperea cu care a dat mereu dovadă în rezolvarea multiplelor probleme ce i-au stat în față, prin experiența bogată ce și-a acumulat lucrînd ani de-a rîndul ca prim sfetnic în preajma Întîistătorului Bisericii noastre.

Prea Sfințite Părinte și mult iubite întru Hristos frate,

Înmîinîndu-Vă cîrja păstorească a Episcopiei Aradului împlinesc nu numai o îndatorire prevăzută de rînduiele noastre bisericești dar simt că Vă predau în același timp făclia cu care să luminați calea celor pe care îi veți îndruma de acum înainte și pe care m-am străduit cu puținătate de putere s-o țin și eu înălțată de-asupra îndrăgiților mei fii sufletești de pînă acum.

Ați venit de departe, de peste munți, ca să Vă faceți una cu frații de aici, de dincoace de munți. E un semn acesta care își are semnificația lui. Trebuința pe care o resimt oamenii de pretutindeni de a se înfrăți, indiferent cărei rase, popor sau familii aparțin, de aici pleacă de la frățietatea noastră a celor care formăm micile comunități. Ori noi de mult am trecut peste oricare din barierele care ar fi existat vreodată împreunîndu-ne gîndurile, simțirile și vrerile.

Veți avea de acum înainte sub oblăduirea Voastră, Prea Sfințite Părinte Episcop, credincioși care pînă mai ieri erau despărțiți în vestitele «două strane». N-o să vă fie greu să constatați, ca unul care departe de frămîntările din trecut puteți aprecia obiectiv situația, cum s-a spulberat «zidul cel despărțitor» și cît de trainică e sudura realizată.

Păstoriții Voștri apoi, precum știți deja, trăiesc printre credincioși aparținînd multor și feluritor culte. Altădată erau învrăjbiți între-

laolaltă de cei care aveau interesul să-i asmută. Cît de schimbată e situația astăzi! Închinători ai aceluiași unic și mare Dumnezeu, stăpîniți de un puternic și autentic duh ecumenist, cooperează frățeste în vederea realizării marilor deziderate ale vremii pe care o trăiesc și a omeniții din care fac parte.

Apropierea aceasta dintre toți cei care doresc sincer mai-binele va sta desigur la suflet și veți fi — sînt convins — unul din cei care va milita cu entuziasm pentru continuarea ei dezvoltare și adîncire.

Prea Sfinția Voastră,

Mulți dintre cei care în aceste zile Vă adresează cuvenitele urări, nu uită să Vă aducă aminte de trecutul luminos al Eparhiei în fruntea căreia ați fost pus, de ierarhii încărcăți de cinste care V-au precedat. E firesc și cu cale lucrul acesta, îngăduiți-mi să nu fac așijderea și eu.

De bună seamă, trecutul își are nu numai rostul dar și frumusețile lui pline de farmec. Totuși se poate el asemana cu impetuosul și mărețul nostru prezent? Vremea pe care o trăim n-are egal în trecut. În această vreme care e a noastră, trebuie să ne dăm fiecare contribuția.

Și dacă în atari împrejurări mai ai și o sarcină de răspundere, te poți considera omul cel mai fericit într-un veac și el fericit.

Vă fericesc de aceea că în astfel de vreme Vi s-a dat cîrma cu care să conduceți spre liman lin și neînvișorât corabia obștii credincioșilor din Eparhia Aradului. Să fiți timonierul care deslușește dru-

I.P.S. Mitropolit Nicolae rostindu-și cuvîntarea în catedrală

mul cel mai bun, să fiți sprijinul tare al tuturor celor ce-și pun încrederea în Voi.

Credincioșii ce se încredințează azi purtării Voastre de grijă sînt fiii veacului de care vorbeam. Ei așteaptă să le fiți stăpîn și părinte. Aceasta cu ajutorul Domnului Hristos — le veți fi.

Munca pe care o începeți însă, pe cît de cinstită e tot pe atît de grea. E un adevăr pe care îl cunoașteți bine. Vi-l amintesc doar pentru a avea prilejul să Vă spun că aceeași vreme prin care trecem ne învață cum să biruim orice greutate : în unire cu alții.

În ce mă privește, voi fi mereu alături de Prea Sfinția Voastră spre a trece cu bine peste orice obstacole s-ar ivi. De altfel, împreună cu preoții și credincioșii noștri, formăm acea unitate la care ținem mult amîndoi și care este Mitropolia noastră. Nu cred că greșesc afirmîndu-mi convingerea tare că vom fi cei doi ochi, cele două mîini, cele două picioare, ale aceluiași trup care este Biserica noastră bănățeană.

Iubiți preoți și credincioși ai Eparhiei Aradului,

Ales și întărit în scaun Vi-l lăsăm de acum pentru voi și între voi, pe noul nostru Episcop Prea Sfințitul Părinte Teoctist. Biserica prin ierarhia ei i-a transmis Harul de viață făcătorului Duh. Conducerea de Stat i-a acordat deplina sa încredere și împuternicire. Rămîne ca voi să-i dăruiți dragostea voastră curată, ascultarea voastră cuminte și atașamentul fiiesc. Cu voi împreună, alături avîndu-ne pe noi pe toți și cu sprijinul Tatălui ceresc Căruia I-am adresat rugi fierbinți azi, își începe lucrarea sa sfintă Vlădica Teoctist. Să fie aceasta într-un veac bun ! Amin.

În numele clerului și credincioșilor din Eparhia Aradului, precum și în numele membrilor Adunării Eparhiale, P. C. Consilier Petru Sălăgeanu a rostit următoarea cuvîntare :

În numele credincioșilor și clerului din Eparhia Aradului, Ienopolei și Hălmagiului precum și în numele Adunării eparhiale și al Consiliului eparhial, cu adîncă smerenie rog pe Prea Sfinția Voastră să-mi îngăduie, în acest ceas solemn de cununie cu Eparhia noastră să raportez că marea majoritate a credincioșilor ortodocși din această eparhie trăiesc și muncesc în cîmpiile mănoase ale văii Mureșului în Gospodării colective, dintre care unele sînt bine cunoscute în țara întreagă, sau în fabrici ale căror produse le-au purtat numele peste granițe departe ; alții pe valea Crișului pe care de veacuri îl albesc spălînd vestitul aur de la Brad ; — în livezile de pomet ale Hălmagiului sau Hațegului, iar o altă parte ostenesc cu multă vrednicie în minele de la Lupeni sau în oțelăriile cetății de foc a Hunedoarei, contribuind cu zelul lor la prosperitatea și faima întregii noastre Patrii iubite pe care întărindu-o, temeliesc pacea întregii omeniri.

Prea Sfinția Voastră,

Inimile noastre, împreună cu ale tuturor acestor peste jumătate de milion de credincioși se deschid astăzi ca un singur potir, cu o singură floare, spre a Vă primi cu dragoste curată și duhovnicească însetare, ca pe o albină ce vine din lumină cu lumină, să ajute cu gingășie sporirea de viață.

Coborîți între noi, Prea Sfinția Voastră, cu bogăția și cu puterea harului sfînt purtat de o profundă credință creștinească, cu o experiență și putere de muncă înaripată de fiorul dorului de a ne hrăni și întări ca pe niște fii duhovnicești. De aceea așteptăm cu dorire căldura părinteștii iubiri a Prea Sfinției Voastre, fiind îndătinăți de acuma, cu marea dragoste și înțeleapta Păstorire de care, pentru scurtă vreme, Înalt Prea Sfinția Sa Mitropolitul Nicolae ne-a făcut să ne bucurăm.

Înalt Prea Sfinția Sa a fost pentru noi o sămîntă de viață nouă, muncind pentru îndreptarea pe bun făgaș a vieții din Eparhia noastră, cu neostenit zel și cu apostolească abnegație.

Nu sîntem vrednici să-I exprimăm mulțumiri. Înalt Prea Sfinția Sa ne-a dăruit viață din viața Înalt Prea Sfinției Sale, în fiecare zi, picătură cu picătură.

Nu putem deci decît să dorim ca focul sfînt de care Înalt Prea Sfinția Sa este însuflețit, să aprindă focuri asemănătoare, după chipul Soarelui Dreptății Iisus Hristos, pe care cu atîta dăruire de sine îl slujește.

Pe cărările pe care din strîmbe le-a făcut drepte, Prea Sfinția Voastră va călca mai ușor, cu atît mai mult cu cît s-a statornicit un duh de frățescă împreună-lucrare înlăuntrul Mitropoliei de care aparținem, atît între noi cît și cu credincioșii celorlalte culte.

În orice împrejurare însă a păstori, a cărmui suflete nu este ușor și într-o Eparhie, veghea, îndrumarea și munca vlădicească nu are niciodată răgaz.

În pericopa evanghelică de astăzi, Mîntuitorul Iisus Hristos spune însă: «Cel ce-și va da viața pentru Mine și pentru Evanghelie, și-o va mîntui». Credincioșii din Eparhia Aradului simt că Prea Sfinția Voastră ați venit aci să Vă puneți viața pentru Evanghelie și astfel să mijlociți și mîntuirea lor împreună cu a Prea Sfinției Voastre.

De aceea în munca ce Vă așteaptă, Prea Sfinția Voastră nu veți fi singur. Vă vom sta alături cu toată supunerea, cu toată rîvna, înconjurîndu-vă de toată dragostea noastră curată și lucrătoare.

Încrezători în pilduitoarele virtuți creștinești și înaltele însușiri de conducător ale Prea Sfinției Voastre, vom trudi să urmăm, — după chipul lui Iisus Hristos — Marele nostru Păstor —, chipul de trăire pe care Prea Sfinția Voastră ni-l va înfățișa și astfel vom osteni împreună în munca de luminare și de îndreptare creștinească a credincioșilor întregii Eparhii, punîndu-ne toate puterile în slujba lui Dumnezeu, a Bisericii Lui și a scumpei noastre Patrii care ne ocrotește și ne

conduce pe un atît de minunat drum de viață nouă, de belșug și fericire în luminoasa libertate.

Mulțumind deci Înaltei Conduceri de Stat și aceleia a Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române pentru neprețuitul dar pe care l-a făcut Eparhiei noastre în distinsa persoană a Prea Sfinției Voastre, Vă urăm Prea Sfințite Părinte Episcop al nostru, să păstoriți scaunul străvechi al Episcopiei Aradului, Ienopolei și Hălmagiului printr-o muncă rodnică și glorioasă timp de mulți și fericiți ani!

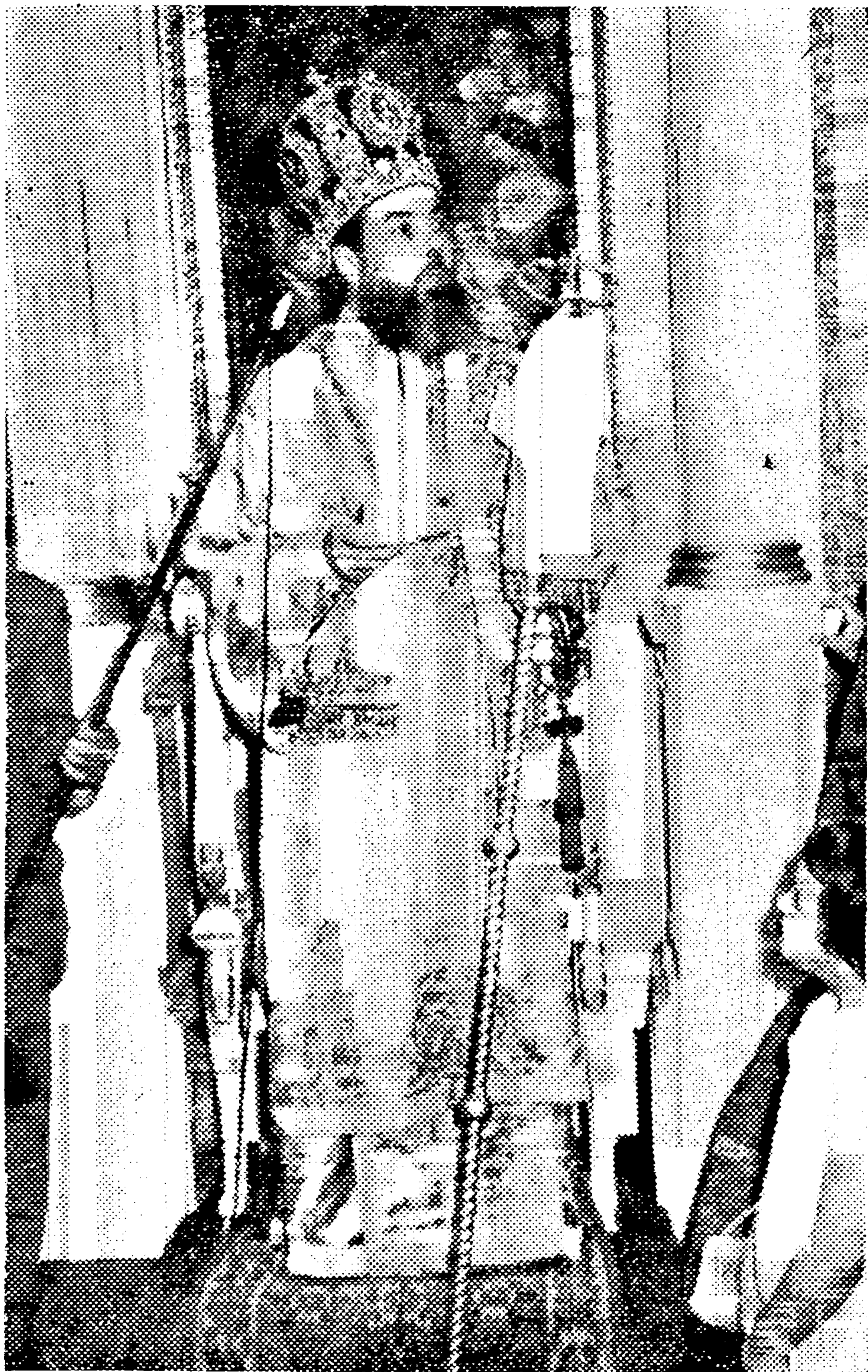
A luat apoi cuvîntul Prea Sfințitul Episcop Teoctist al Aradului, care a spus :

Urcînd treptele jilțului arhieresc și primind cîrja păstoriei acestei de Dumnezeu păzite eparhii, întîiul meu gînd se îndreaptă cu smerenie către bunul Părinte Ceresc, rugîndu-L să-mi fie pururea în ajutor, în noua și greaua lucrare, la care am fost chemat și al cărui început se face prin solemnitatea de astăzi. Primind deci împuternicirile conducerii depline a istoricei eparhii a Aradului, Ienopolei și Hălmagiului, dau grai unora din gîndurile care îmi stăpînesc ființa cu privire la lucrarea Bisericii și la rosturile unui ierarh, chemat să călăuzească clerul și pe păstoriții săi spre dobîndirea mîntuirii.

Ca așezămînt văzut al mîntuirii tuturor fiilor ei, Biserica continuă în lume această dumnezeiască misiune, iar noi, arhieriei ei, avem îndatorirea de a veghea la păstrarea întregului tezaur de credință și viață bisericească și de a osteni cu timp și fără timp întru luminarea, cîrmuirea și sfințirea celor ce ne sînt încredințați spre păstorie. Lucrarea de mîntuire a omului este divină și umană. Divină, deoarece ea este rodul dragostei nemărginite a Creatorului față de oameni, care «atît de mult a iubit lumea, încît pe Unul Născut Fiul Său L-a dat, pentru ca oricine crede într-Însul să nu piară, ci să aibă viață veșnică» (Ioan III, 16), și umană, fiindcă ea se săvîrșește aici, pe pămînt, în condițiile de viață proprii firii omului. Omul, cu toată zestrea lui sufletească, cu năzuințele și aspirațiile lui, cu sufletul și trupul său, în deplinătatea făpturii sale, este obiectul acestei dumnezeiești lucrări și colaborează cu harul cel dumnezeiesc. Pentru înălțarea lui, a omului, pentru a-l aduce la lumina harului celui mîntuitor, «Dumnezeu Însuși s-a micșorat pe Sine, chip de rob luînd, făcîndu-se oamenilor asemenea» (Filip. II, 7), precum ne învață Sf. Apostol Pavel.

Înaltă și sfîntă precum este Intemeietorul ei, învățătura Bisericii răspunde setei de continuă înălțare și mîntuire a celor credincioși; ea slujește viața lor, în înțelesul deplin al cuvîntului. Viața, acest minunat dar, este hărăzită omului ca să o trăiască în chip demn, în libertate și fericire, nu în robie și întuneric. De aceea, ea trebuie înălțată, înfrumusețată și împodobită cu virtuți și deprinderi, înaripată cu idealuri și năzuințe pentru atingerea frumuseților etice, aici pe pămînt și către starea de sfințenie, în cer. Ca un fir de aur, întreaga doctrină

ortodoxă este pătrunsă de duhul dragostei celei atotbiruitoare față de om. Ferită de înnoiri și răstălmăciri, prin înțelepciunea Sfinților Părinți, această învățătură este și pentru noi, cei de astăzi, izvor de viață duhovnicească și de mântuire. Iar noi, slujitorii Mântuitorului Iisus Hristos facem legătură sufletească între propovăduirea Sa, de acum aproape două milenii și între cei care o cred și o mărturisesc, astăzi. «Iisus Hristos același ieri și azi, și în veci» (Evrei XV, 8). Capul Bisericii se adresează prin *Evanghelia Sa*, prin *Biserica întemeiată de El*, prin noi, slujitorii Săi, cu aceeași putere ca în vremea Sa, tuturor credincioșilor care alcătuiesc după învățătura noastră de credință «Trupul Său tainic». Ca adevăruri și aspirații religioase, principiile evanghelice și întregul tezaur de credință ortodoxă sînt de absolută trebuință mîntuirii noastre. Din adîncă observare și potrivita îmbinare a acestor principii sfinte și permanente ale Bisericii, cu cerințele vieții omenești de astăzi ale omului contemporan, rezultă viabilitatea credinței noastre ortodoxe, îndreptățirea prezenței noastre în rîndul urmașilor Sfinților Apostoli, precum și temeluirea sfintei Noastre chemări arhieresti, ca slujire adusă lui Dumnezeu de om între oameni.

P.S. Episcop Teoctist rostindu-și cuvîntarea după înscăunare

Iubiții mei fii duhovnicești,

În chemarea mea la această sfîntă și înaltă vrednicie, de episcop titular al istoricei eparhii a Aradului, una din cele mai slăvite fiice ale

Sfintei noastre Biserici, deslușesc glasul și voia lui Dumnezeu, exprimat prin votul Măritului Colegiu Electoral Bisericesc și confirmat de Consiliul de Stat al Republicii Populare Române. Și, dacă dragostea tuturor celor ce m-au ales m-a încălzit puternic, nădejțile îndreptate către mine prin acest act, așteptările ce s-au pus în puterea mea de muncă, îmi sporesc și mai mult grija de a fi pururea la înălțimea acestor mari răspunderi.

Mă găsesc pentru întâia oară în acest loc nou și sfânt pentru mine și sînt stăpînit de îndreptățite emoții, dar chipurile voastre, pline de evlavie, iubiți credincioși și Prea Cucernici Părinți, dragostea ierarhilor, în frunte cu a Înalt Prea Sfințitului Mitropolit al Banatului, Dr. Nicolae Corneanu și participarea reprezentanților Departamentului Cultelor în frunte cu Domnul Director General, Ioniță Bărbulescu, a autorităților locale și a reprezentanților cultelor religioase din aceste părți, toate acestea mă încălzesc, mă înaripează la început de drum și lucrare nouă, îmi dau curaj și însuflețire.

Cît de bogat este graiul credinței, al prieteniei, al simțămintelor; cît de puternică este vibrația sufletelor celor ce mărturisesc «un Domn, o credință și un botez» (Efes. IV, 5), și totuși, cît de puțin izbutim să dăm la iveală din tot acest noian de trăiri și de simțiri interioare! Eu în primul rînd tresar de aceste vibrații puternice, în clipele cînd trebuie să vă vorbesc pentru prima dată, față către față, din locul cîstit și slăvit de înaintașii mei, vlădici de altă dată ai acestei eparhii, care au înscris pagini luminoase în istoria Bisericii ardelen.

Ca dintr-un iconostas, ies la iveală figurile acestor ierarhi din trecut, dintre care unii au strălucit prin viața lor cucernică și prin hărnicie, alții prin înțelepciunea cuvîntului și prin dîrzenia în păstrarea dreptei credințe, cu toți ostenind întru temeluirea acestei vechi vetre de viață și credință ortodoxă, arătîndu-se totodată apostoli ai dragostei față de popor, față de crezul și aspirațiile lui și dovedindu-se neînfricați apărători ai slobozeniei și luminării sale. Privelîștea vieții bisericesti, pe care istoria o deschide în aceste părți este largă și adînc grăitoare. Din timpurile cele mai îndepărtate, aici, pe malurile mănoase, scăldate de undele Mureșului, în văile adînci ale munților troieniți de codri, degetele aspre ale strămoșilor noștri, plugari și păstori, se împreunau pentru facerea semnului crucii. În bisericile resfirate pe aceste meleaguri înSORITE, pe înălțimile de munte și prin văile adînci, scăldate de râuri repezi, ei au ingenunchiat și s-au rugat după datina Sfintei Biserici de Răsărit. Străvechile așezări bisericesti, ca Morisena, scaun vlădicesc, Ienopole, Hodoșul, Streiul Hunedoarei, Silvașul Hațegului și altele, sînt mărturii ale acestui trecut, și rodul evlaviei și credinței înaintașilor noștri.

Cu evlavie și adînc respect, zborul gîndului meu se oprește asupra lucrării apostolice a unora dintre înaintașii mai apropiați de zilele noastre; la harnicul și neobositul episcop Gherasim Rațiu, care a ferit trupul Bisericii din aceste părți de adîncirea rănilor și a dezbinărilor

religioase, puse la cale de către habsburgi ; la înțelepciunea cu care au păstorit învățații episcopi, Procopie și Miron Romanul ; la figura luminoasă a episcopului Ioan Mețeanu, care și-a împodobit cununa chipului său cu multe înfăptuiri trainice, ostenindu-se să sporească moștenirea înaintașilor săi și punându-și sufletul pentru apărarea drepturilor credincioșilor și preoțimii. El este acela care, clocotind de revoltă pentru lipsurile și necazurile poporului, a declarat : «Voi merge la faraon» — adică împăratul din Viena — pentru eliberarea din robia mizeriei și inculturii a turmei pe care o păstorea. Iar cuvintele înțelepte, rostite de vrednicul întru pomenire episcopul Ioan Papp : «Unde merge poporul, mergem și noi, vlădicii», stăruiesc în chip grăitor în cugetul meu, ca o povață vrednică de urmat. Șirul lor se încheie cu luminatul episcop Grigore Comșa, cel plin de zel apostolic și cu fericitul întru adormire Andrei Mageru, care cu înțelepciune a păstorit această eparhie, timp de 24 de ani.

«Mulțumind Tatălui, Celui ce ne-a învrednicit pe noi să luăm parte la moștenirea sfinților, întru lumină» (Coloseni I, 12), voi aduna din nectarul virtuților tuturor înaintașilor mei, tot ceea ce se va potrivi cu lucrarea mea, cu rosturile acestei eparhii, spre a răspunde cu cinste încrederii ce mi s-a arătat.

Din privirea mea nu scapă și icoana de astăzi a eparhiei Aradului, cîrmuită cu înțelepciune și dragoste părintească și cu realizări rodnice, pînă acum de vrednicul fiu al acestor plaiuri, înalt Prea Sfinția Sa, Dr. Nicolae Corneanu, înălțat de curînd la conducerea Mitropoliei Banatului. Prin darul său de păstor înțelept, apropiat de credincioși și ajutat de preoțimea iubitoare de Biserică și plină de zel în slujirea credincioșilor, a făcut ca Eparhia Aradului, Ienopolei și Hălmagiului să fie astăzi o ramură viguroasă a Bisericii noastre strămoșești.

În țara noastră, însoțită astăzi de duhul înnoirilor obștești, și fiii Crișanei, Hălmagiului, Hunedoarei și Hațegului, își unesc eforturile, fie pe ogoarele — desăvîrșit unite în primăvara anului acestuia, — fie în marile cetăți ale cărbunelui și fierului, făurind viața cea nouă cu însuflețire și elan pilduitor, precum odinioară, dincolo de deosebirile de neam și de credință, locuitorii acestor ținuturi luptau uniți pentru înlăturarea iobăgiei și asupririlor, avînd alături de ei, în acele eroice mișcări, pe preoții și vlădicii iubitori de popor.

Subliniind acestea, nu le-am putea zugrăvi cum se cuvine, fără figura luminoasă a marelui patriot și fiul acestor locuri și al Bisericii străbune, Dr. Petru Groza, neînfricat luptător pentru ridicarea poporului trudit și ctitor de viață nouă. Amintirea lui va rămîne pururea în inimile noastre ale tuturor, ca și în inimile tuturor fiilor țării noastre, care au fost încălzite și înaripate de glasul său înflăcărat și de voința sa plină de dîrzenie. Toate acestea vor fi tot atîtea chemări și îndemnuri, ca împreună cu toți colaboratorii mei de la Centrul Eparhial și din cuprinsul eparhiei să sprijinim neprecupețit munca avîntată și creatoare a harnicului nostru popor.

Iubiții mei,

Plecându-mi fruntea și genunchii în fața voinței lui Dumnezeu, «Cel ce ne-a învrednicit să fim slujitorii Noului Așezământ, nu al literii, ci al duhului» (I Cor. III, 6), mă încredințez dragostei voastre, prea iubiții mei fii duhovnicești, preoți și credincioși, și dragostei Înalt Prea Sfinției Voastre, al cărui sufragan sînt. Iată acum mă înfățișez vouă, cu inima și sufletul plin de dumnezeiasca dragoste și cu gîndul hotărît, ca împreună cu voi toți, să ne străduim neîncetat să săvîrșim numai ceea ce este plăcut lui Dumnezeu, numai binele. O, de aș avea dibăcia sfîntă a grădinarului celui înțelept spre a sădi în sufletele tuturor dragostea de Dumnezeu și dragostea de aproapele, această floare a florilor celor duhovnicești! Cît de fericit aș fi, dacă aș izbuti să fac ca în grădina sufletelor noastre, în inimi și în cugete, să vlăstărească, să crească și să rodească numai florile dragostei creștine. Cît de duios și potrivite sînt pentru împrejurarea de față, cuvintele Sfîntului Apostol Pavel către Corinteni: «O, Corintenilor, gura noastră s-a deschis către voi, inima noastră s-a lărgit. În inima noastră nu sînteți la strîmtoare», dar nici pentru noi, păstorul vostru «să nu fie strîmtoare în inimile voastre». «Să-mi plătiți cu aceeași plată — vă vorbesc ca unor copii ai mei» (II Cor. VI, 11-12). «Faceți-ne loc în inimile voastre» (II Cor. VII, 2). Căci ce lucru poate fi mai înalt, mai traianic, mai plăcut lui Dumnezeu, decît unitatea de vedere și de lucrare între părinte și copii, decît dragostea dintre episcop și păstoriții săi? Ca părinte iubitor de fii, ne vom apleca auzul și privirile către năzuințele fiilor noștri, pe care îi vom iubi, precum Mîntuitorul Hristos iubește Biserica Sa. În ei vom vedea rostul lucrării noastre, mîngîierea noastră, fericirea și comoara noastră, inima, lauda și coroana apostoliei noastre. De aceea, iarăși rostesc împreună cu Apostolul Neamurilor. «Multă îmi este încrederea în voi, iubiții mei, multă să-mi fie și lauda pentru voi» (II Cor. VII, 4), încredințat fiind că și voi toți, preoți, colaboratori și credincioși, veți fi următori și îndeplinitori ai tuturor poveștelor noastre părintești.

Păstrînd în inimă cu sfințenie îndrumările înțelepte și sfaturile pline de dragoste ale Înalt Prea Sfinției Voastre și cuvintele reprezentantului clerului și credincioșilor, și folosind luminile dobîndite în cei mai bine de 12 ani de slujire arhierescă, în calitate de Episcop-Vicar al Prea Fericitului Patriarh Justinian, mă voi strădui «să păstoresc turma lui Dumnezeu, nu cu silnicie, ci cu voie bună, după Dumnezeu, nu pentru cîștig urît, ci din dragoste» (I Petru V, 2). Laolaltă cu împreună ostenitorii și colaboratorii noștri, vom continua frumosele realizări inițiate de Înalt Prea Sfinția Voastră. Îmi voi închina toate puterile slujirii sfinte a preoților și binecredincioșilor creștini, ajutîndu-i în evlavia lor pentru dobîndirea bunurilor celor cerești și vom sprijini în același timp, avîntul lor pentru atingerea idealurilor, legate de viața lor pămîntească.

Nu voi înceta să arăt frumusețile neasemuite ale sfintei noastre ortodoxii, zborurile ei duhovnicești și legătura ei puternică cu viața de pe pământ, realismul ei în stare să ofere oricărui suflet credincios atmosfera prielnică agonisirii mântuirii. Mă voi strădui să păstrez nealterate adevărurile de credință ale Invățăturii Mântuitorului Iisus Hristos, fiind stăpînit de duhul dragostei celei dumnezeiești și promovînd duhul de frățietate și încredere cu ceilalți reprezentanți ai cultelor religioase. Împreună trebuie să ne unim eforturile în sprijinirea idealurilor de viață ale credincioșilor noștri, pentru înflorirea Patriei și biruința păcii în lume.

Împreună trebuie să fim alături de Conducătorii Statului nostru, în frunte cu Domnul Gheorghe Gheorghiu-Dej în strădania pe care ei o depun, zi de zi, pentru o viață tot mai bună și mai fericită pentru întregul nostru popor muncitor.

Implorînd harul și ajutorul lui Dumnezeu pentru înfăptuirea acestor gînduri și hotărîri; mulțumesc cu căldură Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului, atît pentru osteneala instalării mele, cît și pentru înțeleptele cuvinte rostite aici, încredințîndu-l de întreaga mea dragoste și colaborare.

Mulțumesc în chip deosebit Conducerii Departamentului Cultelor de pe lîngă Consiliul de Miniștri pentru participarea la solemnitatea instalării mele, rugînd-o să transmită Consiliului de Stat și Onoratului Guvern că în activitatea mea chiriarhală voi sprijini toate inițiativele îndreptate spre înflorirea Patriei noastre și voi fi, împreună cu păstorii mei, un sprijinitor credincios al înfăptuirii dezideratelor scumpe și un hotărît luptător pentru pace în lume.

Îndrept un cald cuvînt de mulțumire către Prea Sfințiții Episcopi, care prin săvîrșirea dumnezeieștii slujbe și prin prezența Prea Sfințiilor lor, au fost părtași solemnității și bucuriei noastre și au împodobit atît de frumos praznicul Bisericii arădene. Îi încredințez de întreaga mea dragoste în Domnul și de frățescă și rodnică colaborare.

Din toată inima mulțumesc autorităților locale, înalților oaspeți, reprezentanți ai cultelor religioase, asigurîndu-i pe toți de toată dragostea și prețuirea mea.

Cuvîntul meu de mulțumire se îndreaptă acum către voi toți, Prea Cucernici Părinți Protopopi, sfințiți slujitori ai sfintelor altare și iubii credincioși, mulțumîndu-vă pentru participarea voastră, pentru manifestarea dragostei și bucuriei voastre, cu prilejul venirii mele în fruntea eparhiei Aradului, împodobind cu prezența voastră dumnezeiască slujbă și încălzindu-ne sufletul și inima cu rîvna și credința voastră.

Binecuvîntîndu-vă pe voi toți, căminele și familiile voastre, rog pe Milostivul și Înduratul Dumnezeu, Părintele nostru Cel din ceruri, să vă dăruiască pace și sănătate, să vă ajute cu harul Său în săvîrșirea faptelor celor bune și plăcute Lui, dărîndu-vă din belșug din harurile Sale cele bogate și de folos și sufletelor voastre, și trupurilor voastre, și vieții voastre. Amin!

După ce diaconii slujitori au cântat — împreună cu corul — un Polihroniu pentru Prea Sfințitul Episcop Teoctist al Aradului, pentru ocîrmuirea Patriei noastre și pentru credincioși, — Prea Sfințitul Episcop Teoctist al Aradului a binecuvîntat pe credincioși și a primit felicitările celor prezenți la solemnitate.

În acordurile imnului arhieresc, înalții ierarhi, împreună cu înalții oaspeți, au părăsit Catedrala, îndreptîndu-se spre reședința episcopală, unde s-a desfășurat recepția îndătinată, făcîndu-se prezentările de rigoare.

În cinstea noului Episcop, Consiliul Eparhial al Episcopiei Aradului a dat o masă de onoare la restaurantul «Bulevard». Masa, care a fost prezidată de către Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului, s-a desfășurat într-o atmosferă caldă.

La masă s-a toastat pentru ocîrmuirea Republicii Populare Romîne, pentru Prea Fericitul Patriarh Justinian, pentru Înalt Prea Sfințitii și Prea Sfințitii membri ai Sfîntului Sinod și pentru Prea Sfințitul Episcop Teoctist al Aradului.

Începutul cuvîntărilor a fost făcut de către Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului. În biserică — a spus Înalt Prea Sfinția Sa — ne-am rugat lui Dumnezeu să binecuvînteze tot lucrul bun pe care l-am săvîrșit. Acum, ne îndreptăm gîndul — cu dragoste, prețuire și recunoștință — către ocîrmuirea Patriei noastre, în frunte cu Dl. Gheorghe Gheorghiu-Dej, Președintele Consiliului de Stat al R. P. Romîne, urîndu-i viață pașnică și îndelungată, ca să-și poată îndeplini menirea aleasă ce o are, spre binele întregului nostru popor.

Reprezentantul Prea Fericitului Patriarh Justinian, *Prea Sfințitul Episcop Visarion Ploieșteanul, Vicar Patriarhal*, a spus următoarele :

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, fiind reținut la reședința Sa, de interese superioare bisericești, ne-a încredințat cinstea deosebită de a-l reprezenta la solemnitățile prilejuite de instalarea Prea Sfințitului Părinte Teoctist în scaunul de Episcop al Aradului.

Încredințez pe toți cei de față că Prea Fericirea Sa Părintele Patriarh Justinian regretă că în această zi sărbătorească nu poate fi prezent aci, pentru a se bucura personal de cinstirea aleasă ce se face unuia dintre cei mai apropiați și vechi colaboratori ai Prea Fericirii Sale — Prea Sfințitul Teoctist Botoșăneanul, care a fost alături de Prea Fericirea Sa, în conducerea treburilor bisericești de la Mitropolia Moldovei, apoi de la Arhiepiscopia Bucureștilor și de la Patriarhia Romînă.

Asigurăm, însă, pe cei de față că Prea Fericirea Sa Părintele Patriarh este prezent aici cu gîndul și cu toată inima caldă și părintească a Prea Fericirii Sale.

Se bucură astăzi Prea Fericirea Sa Părintele Patriarh și împreună ne bucurăm și noi personal și toți ostenitorii de la Centrul Patriarhal și de la Sfînta Mitropolie a Bucureștilor, că la conducerea acestei is-

torice și de Dumnezeu păzite Eparhii, pronia dumnezeiască și voința clerului și credincioșilor au ales, iar puterea de Stat a întărit pe Prea Sfințitul Părinte Episcop Teoctist, care în cei peste 12 ani de lucrare arhierescă, desfășurată pe lângă Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, s-a dovedit înzestrat cu alese însușiri spirituale, intelectuale și de destoinicie administrativă, îndeplinind cu aleasă vrednicie toate treburile bisericesti, ce i-au fost încredințate.

Astfel, în cadrul Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, Prea Sfinția Sa a fost un colaborator activ, în noua organizare pe care și-a

P.S. Episcop Visarion Ploieșteanul, delegatul Prea Fericitului Patriarh Justinian, felicită pe noul Episcop

dat-o Biserica noastră, prin Statutul și Regulamentele în vigoare astăzi.

În cadrul învățămîntului teologic, timp de mai mulți ani, Prea Sfinția Sa a îndeplinit vrednicia de rector al Institutului Teologic de grad Universitar din București, curînd după trecerea acestui învățămînt sub directa conducere a Bisericii.

În administrația bisericescă, încredințîndu-i-se aproape deplin răspunderea treburilor privind Arhiepiscopia Bucureștilor, Prea Sfinția Sa a îndrumat cu pricepere deosebită și mult zel activitatea Consiliului eparhial, a clerului și credincioșilor, pe planul vieții bisericesti.

Preoții și credincioșii din Arhiepiscopia Bucureștilor au avut în Prea Sfinția Sa un exemplu demn de urmat în lupta pentru apărarea păcii și în sprijinirea muncii pașnice a întregului nostru popor, pentru

făurirea unei vieți de propășire materială și înflorire culturală a Patriei noastre dragi, Republica Populară Română.

De asemenea, în opera de cunoaștere reciprocă și apropiere dintre cultele religioase din țara noastră, inițiată de Prea Fericirea Sa Părintele Patriarh Justinian, — Prea Sfințitul Episcop Teoctist a fost unul dintre cei care au adus o contribuție de seamă, câștigându-și prețuirea unanimă a conducătorilor de culte religioase din țară și din capitală.

Adăugăm la acestea și faptul că Prea Sfinția Sa a făcut parte din delegațiile Bisericii Ortodoxe Române, care au vizitat Bisericile Ortodoxe surori, călătorind la Moscova, Sofia și Belgrad.

Toate acestea și încă multe altele, care nu pot fi cuprinse în cadrul unei cuvântări ocazionale, ne îndreptățesc pe toți să nădăjduim că și în fruntea Eparhiei Aradului, Prea Sfințitul Episcop Teoctist va fi același neostenit îndrumător al clerului și credincioșilor, pe căile dobândirii mântuirii lor sufletești, pe căile slujirii idealurilor sfinte de pace și înfrățire a popoarelor și de loială colaborare cu autoritățile puterii locale de Stat.

Sîntem convinși de asemenea că în această parte a țării, unde locuiesc și credincioși ai altor culte decît cei ortodocși, Prea Sfinția Sa va avea și mai mult ocazia să folosească experiența câștigată și să se străduiască pentru înfăptuirea unei înțelegeri depline cu toate celelalte culte, pentru ca, toți fiind uniți, să contribuie la promovarea păcii și prieteniei între toți oamenii, fără nici un fel de deosebire.

Și acum, Prea Sfințite Părinte Episcop Teoctist, ca unul care m-am bucurat din tot sufletul de reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania, săvîrșită acum 14 ani — și ca unul care am fost îmbrățișat cu toată căldura la sînul Bisericii Mame și din rîndurile fraților preoți reveniți am fost ridicat la înalta treaptă a arhieriei și rînduit chiar în locul de Vicar-Patriarhal, pe care l-ați cinstit pînă acum Prea Sfinția Voastră, îngăduiți-mi să vă fac rugămîntea frățească de a puncta inima Prea Sfinției Voastre, cu aceeași dragoste părintească, pe toți slujitorii Altarelor acestei Sfinte Episcopii, înfrățiți pentru totdeauna în Actul Unificării din anul 1948 — cîad marea dorință de totdeauna a clerului și credincioșilor romîni, de a se regăsi în aceeași Biserică, a fost în sfîrșit realizată.

Împlinirea acestei importante lucrări de desăvîrșită înfrățire va prilejui înalte satisfacții Conducerii noastre bisericești și va contribui în egală măsură la unitatea sufletească de nezdruccinat a poporului nostru.

Cu aceste gînduri, mărturisiri și năzuințe, ridic paharul în sănătatea Prea Sfinției Voastre, rugînd pe bunul Dumnezeu să Vă hărăzească în delungată păstorire cu roade îmbelșugate pentru Biserica și patria noastră.

Ridic paharul pentru buna colaborare a Prea Sfinției Voastre, cu toți factorii de răspundere ai puterii noastre populare locale și de Stat

Ridic de asemenea paharul, pentru frăția și înțelegerea cu credincioșii și conducătorii tuturor cultelor religioase din aceste binecuvântate părți ale țării noastre.

În numele Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și al meu personal, întru mulți și fericiți ani, Prea Sfințite Părinte Episcop Teoctist !

Au luat cuvântul, apoi, Eminențele Lor Episcopii, Dr. Friederich Müller și Alexandru Buthi, Rev. Protopop romano-catolic Dr. Ferdinand Cziza și Eminența Sa Episcopul Kiss Alexa, scoțînd în evidență, cu simpatie și înțelegere superioară, climatul de frățietate și solidaritate statornică în îndeplinirea îndatoririlor patriotice și mai ales în purtarea luptei pentru pace, care s-a stabilit de la eliberarea Patriei încoace între slujitorii numeroaselor culte religioase din Ardeal și Banat. Atitudinile șovine de altădată, pricinuitoare de vrajbă și dezbinare, au fost curmate, luîndu-le locul buna înțelegere interconfesională, care valorifică ceea ce ne apropia în trecut și mai ales ceea ce ne unește astăzi «pentru pacea a toată lumea» și pentru bunăstarea spirituală și materială a credincioșilor tuturor cultelor din R.P.R. În această privință, Biserica Ortodoxă Română, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, — după însăși mărturisirea celor de altă confesiune — servește de pildă cultelor eterodoxe din țara noastră. Pentru Prea Sfințitul Episcop Teoctist — cu care se cunosc de ani de zile și ale cărui simțăminte de dragoste frățască le prețuiesc în chip deosebit — vorbitorii au avut cuvinte de calde urări și felicitări.

În numele Institutului Teologic de grad Universitar din Sibiu, P. C. Rector Dr. Sofron Vlad a arătat că alegerea Prea Sfințitului Teoctist la cîrma Episcopiei Aradului continuă și dezvoltă schimbul cu ierarhii — cu vechi și trainice rădăcini istorice — între eparhiile de dincoace și de dincolo de munți. Subliniind că acest schimb s-a dovedit de fiecare dată folositor bunului mers al Bisericii, vorbitorul și-a exprimat convingerea că Prea Sfințitul Episcop Teoctist, nu-și va precupeți sprijinul părintesc pe care este chemat să-l dea Institutului Teologic de grad Universitar din Sibiu, atît ca îndrumător regulamentar al său, împreună cu ceilalți ierarhi ardeleni, cît și ca fost rector al Institutului Teologic din Capitală.

Dl. Vicar David Iuliu a adus noului Episcop al Aradului salutul și urările de bine ale Eparhiei reformate din Cluj.

Reprezentantul înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Ardealului, P. C. Vicar Traian Belășcu, a evocat legăturile pe cît de vechi, pe atît de strînse, dintre Arhiepiscopia Sibiului și Episcopia Aradului. Felicitînd Eparhia Aradului pentru dobîndirea ca arhipăstor a Prea Sfințitului Episcop Teoctist — care vreme de peste doisprezece ani a fost episcop vicar patriarhal și participant activ la toate evenimentele de seamă din viața Bisericii noastre, petrecute în acest răstimp — P. C.

Sa a arătat că actul însemnat săvârșit astăzi contribuie la desăvârșirea unității noastre sufletești. Acum, Mitropolia Banatului are doi ierarhi tineri și destoinici, ceea ce îi asigură o dezvoltare dintre cele mai îmbucurătoare. În numele Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Ardealului, al clerului și credincioșilor din Arhiepiscopia Sibiului, P. C. Vicar Traian Belășcu a exprimat Prea Sfințitului Episcop Teoctist urări călduroase de arhipăstorire rodnică și îndelungată.

Eminența Sa Episcopul Gheorghe Argay și Dl. șef-rabin Dr. Ernest Neumann au prezentat Prea Sfințitului Episcop Teoctist urările și felicitările cultelor religioase ai căror slujitori sînt.

Din partea Institutului Teologic Protestant din Cluj-Sibiu a vorbit Dl. Rector Dr. Ștefan Iuhasz, care, între altele, a avut cuvinte de caldă apreciere la adresa Ortodoxiei și a osîrdiei cu care Biserica Ortodoxă Română participă la desfășurarea luptei pentru pace.

P. C. Vicar ortodox sîrb Ștefan Tomici a relevat lupta comună dusă în trecut de românii și sîrbii ortodocși împotriva asupririi habsburgice și a subliniat deplina frăție ce există și azi între cele două naționalități.

În numele Institutului Teologic de grad Universitar din București, P. C. Rector Dr. Nicolae I. Nicolaescu a evocat activitatea desfășurată de patru ani, de către Prea Sfințitul Episcop Teoctist, ca rector al acestui Institut. Prețuit de ocîrmuirea bisericească pentru însușirile sale alese și pentru osîrdia cu care slujește instituția sfîntă, Prea Sfințitul Episcop Teoctist a fost distins de către Conducerea țării, fiind decorat pentru activitate deosebită pe tărîm obștesc. În numele Institutului Teologic Universitar din București, P. C. Sa a făcut Prea Sfințitului Episcop Teoctist respectuoase și călduroase urări de arhipăstorire rodnică și îndelungată.

P. C. Vicar arhiepiscopesc Alexandru Ionescu a arătat că în îndeplinirea atribuțiilor vlădicești pe care i le-a acordat Prea Fericitul Patriarh Justinian îndeosebi în cadrele administrației Arhiepiscopiei Bucureștilor, Prea Sfințitul Teoctist s-a dovedit un episcop bun, rezolvînd treburile bisericești așa cum se cuvine.

În numele Departamentului Cultelor, Dl. Director General I. N. Babulescu a felicitat pe Prea Sfințitul Episcop Teoctist, exprimîndu-și încrederea că, — ajutat de preoțimea disciplinată și de credincioșii din eparhie — va face față înaltelor sale îndatoriri preoțești și cetățenești cu osîrdia și destoinicia dovedite pînă acum.

A mulțumit tuturor Prea Sfințitul Episcop Teoctist al Aradului. Deși format duhovnicește în mînăstire — a spus, între altele, Prea Sfinția Sa — nu mi-a fost străină viața bisericească și cea obștească, nu am stat departe de problemele lor. Am lucrat cu toată dragostea, fără să caut laurii laudelor sau ai răsplăților. Prețuiesc toate urările ce mi-au fost făcute. Nu-mi va fi greu să mă adaptez la noua situație, fiindcă mă simt înconjurat și ajutat din toate părțile cu dragoste și înțelegere. Avem condiții de lucru deosebit de favorabile astăzi, în Biserică — așa cum

n-am avut în trecut — datorită libertății religioase asigurată tuturor cultelor din Republica Populară Română de regimul de democrație populară. Au dispărut pentru totdeauna urmele întunecate ale trecutului când religia și credința erau folosite de unii spre a dezbiina pe oameni și a-i învrăjbi întreolaltă. Acum, credința noastră își află toată strălucirea ei evanghelică în slujirea poporului, a păcii, a frățietății; a dreptății, a tuturor năzuințelor superioare care însuflețesc pe oamenii de bine de pretutindeni.

Mulțumiri călduroase a exprimat Prea Fericitului Patriarh Justinian, conducerii Departamentului Cultelor, înalților ierarhi și șefilor celorlalte culte, organelor locale ale puterii de Stat și tuturor celor ce au participat la solemnitatea înscăunării Prea Sfinției Sale ca Episcop al Aradului, Ienopolei și Hălmagiului.

A încheiat rugînd pe bunul Dumnezeu să binecuvînteze lucrul bun, căruia i s-a făcut început cu acel prilej sărbătoreasc.

ASISTENT

**TUNDEREA ÎN MONAHISM
ȘI HIROTONIA ÎN ARHIEREU
A PREA SFINȚITULUI EPISCOP
DR. VISARION PLOIEȘTEANUL, VICAR PATRIARHAL**

În urma alegerii Prea Sfințitului Teoctist Botoșăneanul în Scaunul de episcop al Episcopiei Aradului, în locul rămas vacant a fost ales de către Sfântul Sinod și confirmat de către Departamentul Cultelor, ca Episcop Vicar Patriarhal, P.C. Preot dr. Vasile Aștileanu, fost inspector general patriarhal și apoi consilier al Patriarhiei Române.

Urmînd rînduiala Canoanelor Sfintei noastre Biserici, P.C. Pr. dr. Vasile Aștileanu, a fost primit și tuns în monahism, la Mînăstirea Sinaia, în zilele de 7 și 8 septembrie a.c., și ridicat la rangul de Arhimandrit, de către Prea Sfințitul Episcop dr. Antim Tîrgovișteanul, Vicar Patriarhal, delegat al Prea Fericitului Patriarh Justinian. La ceremonie au luat parte: PP. CC. Pr. dr. Gh. Soare și Dumitru Fecioru, consilieri patriarhali, P.C. Pr. Traian Belășcu, vicarul Arhiepiscopiei Sibiului, P.C. Pr. Iuliu Man, inspector general patriarhal, P.C. Pr. dr. Ioan Vesa, profesor la Institutul Teologic Universitar din București, P. Cuv. Sa Ilarion Marin, starețul Mînăstirii Sinaia, PP. CC. Pr. Paulin Popescu și Justinian Dalea, precum și numeroși credincioși.

La terminarea Sfintei Liturghii, *Prea Sfințitul Episcop dr. Antim Tîrgovișteanul* a rostit următoarea cuvîntare :

*«Fericită este calea celor ce se intraripreasi
cu dumnezeiescul dar».*

*«Sîntem cu toții sub impresia slujbei de astăzi, la care s-a săvîrșit
rînduiala tunderii în monahism.*

*Obștea Mînăstirii Sinaia primește acum cu bucurie în mijlocul său
un cinstit mădular nou, îmbrăcat azi în îngerescul chip, care în același
timp este chemat, a fi un nou vas ales al întregii noastre Biserici.*

*Cel între cuvioși ales, Părintele nostru Visarion, cuprins astăzi în
brațele pline de dragoste și iertare ale Părintelui ceresc, deși acum în*

vîrstă de 48 de ani, de multă vreme însă năzuiește spre calea celor ce se într-aripează cu dumnezeiescul dar.

De 22 de ani el slujește ca preot cu rîvnă și temere de Dumnezeu. Tot de atîția ani el petrece în duhovnicie și viață curată, păstrînd fără de prihană calea ce și-a ales-o, de preot celibatar.

Prea Cuvioșia Sa pășește în viața monahală după o temeinică pregătire teologică, fiind doctor în științele teologice.

În anul 1958, urmînd chemării Prea Fericitului Patriarh Justinian și încredințîndu-se de deșertăciunea socotințelor Romei papale, se întoarce la Biserica-mamă împreună cu un grup de preoți greco-catolici, din care pînă atunci făcea parte.

Pășind cu toată convingerea în rîndurile clerului ortodox, a slujit ca preot întîi la biserica «Popa-Tatu» din București și apoi la paraclisul Antim al Sfîntului Sinod din București. Slujba sa la Sfîntul Altar a fost marcată de multă rîvnă și dragoste pentru cele sfinte, arătînd în același timp un atașament neclintit față de învățătura și tradiția Bisericii noastre. De asemenea a depus multă silință pentru îndrumarea duhovnicească a credincioșilor, stăruind în predicarea cuvîntului Evangheliei.

Dar alături de sarcina de preot, Sfinția Sa s-a trudit un timp în ogorul Bisericii noastre, în sarcina de Inspector General Bisericesc pe lîngă Sfîntă Patriarhie. În această calitate a adus o apreciabilă contribuție la cauza consolidării actului de reîntregire a Bisericii Ortodoxe Romîne. Apoi, în ultimii ani, a funcționat în postul de consilier patriarhal, avînd conducerea Atelierelor Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă. În această muncă de răspundere, Sfinția Sa a dovedit calitățile sale administrative, de hărnicie, perseverență și simț gospodăresc. S-a impus astfel atenției celor din jurul său, reușind să cîștige și dragostea celor de sub îndrumarea sa, funcționari și muncitori.

În general, în toate însărcinările primite, P.C. Sa a arătat devotament neșovăit pentru interesele superioare ale Bisericii noastre.

Ținînd seama de aceste vrednicii ale Sfinției Sale, precum și de viața sa duhovnicească neprihănită, Sfîntul Sinod al Bisericii noastre, în sesiunea din iulie a.c., a hotărît să-l cheme la darul arhieriei, alegîndu-l, la propunerea Prea Fericitului Patriarh Justinian, în postul de Vicar Patriarhal.

P.C. Sa pășind astăzi, după rînduiala canonică, în cinul monahal, săvîrșește un pas hotărîtor al vieții sale, menit să-i deschidă calea realizărilor noi ce-i stau în față, precum și a nădejdlor pe care și le pune în el Sfînta Biserică.

Noi îi dorim ca viața călugărească care-l va însoți de aci înainte pînă la sfîrșitul zilelor sale să-i aducă îmbelșugată sporire duhovnicească spre a-l face cît mai de folos în ogorul Domnului, credincioșilor noștri și marii obști a patriei noastre.

Iubite frate în Domnul,

Alături de duioasele cântări și citirile pline de învățătură din care se desprinde lămurit scopul vieții călugărești, vi s-au oferit cu acest prilej mai multe semne simbolice, care o să vă însoțească de aci înainte pașii vieții. Ați primit astfel Sfânta Cruce de lemn spre a vă aduce aminte de Hristos Cel răstignit pentru viața lumii și spre a lua pildă de lepădare de sine. Căci scris este: «De voiește cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, și să-Mi urmeze Mie». Ați primit în mîini metaniile, spre a vă aminti că rugăciunea trebuie să vă însoțească pururea în viață. Ați primit toiagul de lumină, pentru a vă spune să fiți neconținut toiag de lumină și învățătură pentru cei din jurul vostru. «Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca văzînd ei faptele voastre cele bune, să preamărească pe Tatăl nostru Cel din ceruri».

Astfel, apropiindu-vă astăzi de Hristos, ca printr-un nou botez de lumină și har, Prea Cuvioșia Voastră, în calea ce veți urma, să aveți neîncetat a lua pildă de la sfinții și cuvioșii Părinți, care au slujit dreapta credință prin focul rîvnei lor, pentru îndeplinirea voinței lui Dumnezeu pe pămînt, știind că cea mai mare poruncă, pe lângă iubirea de Dumnezeu, este slujirea aproapelui.

Cu ale lor sfinte povățuiri și cu rugăciunile Sf. Cuvios Visarion Sarai, al cărui cinstit nume îl purtați, Domnul Hristos să vă întărească și să vă călăuzească pașii în noua viață în care purcedeți și să vă acopere de lumina slavei Sale, la strașnicul județ ce va să fie».

A vorbit apoi Prea Cuviosul Arhimandrit Visarion, care a spus următoarele :

«Iar Maria, partea cea mai bună și-a ales, -- care nu se va lua de la dînsa».

(Cuvinte din Sfînta Evanghelie, citite la slujba tunderii în monahism).

Mai multi dintre Sfinții Părinți ai Bisericii ne învață că «partea cea mai bună» ce și-a ales-o Maria, sora Martei și a lui Lazăr, — despre care este vorba în Sfînta Evanghelie de azi —, este viața în rugăciune și contemplarea adevărilor veșnice mîntuitoare, ceea ce corespunde și cu idealul sfînt al călugăriei, despre care vă voi vorbi în scurta mea cuvîntare.

Dar pe lângă acest principiu sfînt al Evangheliei lui Hristos, Sfinții Părinți au mai arătat că, cea mai potrivită viață călugărească este cea mixtă, adică pe de o parte rugăciunea și contemplația, iar pe de altă parte, munca.

Roagă-te și muncește, iată idealul frumos și sfînt pe care ni-l pune înaintea sufletului nostru Sfinții Părinți și Sfînta Biserică, spre a-l urma pentru mîntuirea sufletului nostru.

1. «Roagă-te» — rugăciunea. Știm că ea este ridicarea minții noastre la Dumnezeu. Este conversația sufletului nostru cu Părintele Cereșc, spre a-I aduce simțămintele noastre de :

— închinăciune și adorare, ca făpturi create și destinate fericirii veșnice, cerești, care fericire implică, prin anticipare și mulțumirea și fericirea pămîntească sau vremelnică din această lume ;

— simțămintele noastre de mulțumire și recunoștință pentru darurile și harurile primite ;

— de ispășire și reparare pentru păcatele săvîrșite ;

— spre a aduce — în sfîrșit — cererea noastră stăruitoare pentru toate harurile necesare mîntuirii sufletului.

Iar rugăciunea noastră, ca să fie eficace și ca să se ridice ca fumul de tămîie binemirositor înaintea Altarului cel mai presus de ceruri, trebuie făcută cu

— credință tare și neclintită ;

— cu smerenie adîncă ;

— și cu stăruință, avînd numele sfînt al lui Iisus Hristos pe buze, căci El a spus : «Orice veți cere în numele Meu, de la Tatăl Meu, veți primi».

*

«Roagă-te și muncește», deci în al doilea rînd, munca. Nu numai călugărul, iubiți creștini, dar orice om pe pămînt are datoria de onoare de a munci. Știm că munca înobilează sufletul, îl face pe om mulțumit și fericit.

Așadar, idealul sfînt al călugăriei : «roagă-te și muncește» — este un principiu binecuvîntat de Dumnezeu, de Sfinții Părinți, de Biserică și de oameni.

Acest ideal creștin minunat — rugăciune și muncă —, îl avem întruchipat, prin excelență, în Maica Domnului, a cărei sărbătoare o avem azi.

Căci toată viața Maicii Domnului a fost o rugăciune și o muncă, după voia lui Dumnezeu.

În trei cuvinte putem rezuma viața ei sfîntă de pe pămînt :

1. «Iată» — roaba Domnului ;

2. «Fie» — mie după cuvîntul Tău ;

3. «Mărește» — sufletul meu pe Domnul.

Aceste trei cuvinte pot forma și pentru noi, iubiți credincioși, un program de viață creștinească, fiindcă ele exprimă cele mai necesare și mai alese însușiri sufletești :

Cuvîntul «iată» — iată-mă Doamne, gata să fac voia Ta — cuprinde promptitudinea noastră, generozitatea, dăruirea de sine, conștiinciozitatea în munca noastră, în rugăciunile noastre, în împlinirea datoriilor noastre.

Cuvîntul «fie» — fie mie după cuvîntul Tău, Doamne — exprimă smerenia noastră, ascultarea noastră în datoria sfîntă și mîntuitoare ce o avem față de conducătorii noștri sufletești.

Iar în «mărește» — mărește sufletul meu pe Domnul — este sintetizat spiritul nostru de jertfă și de rugăciune pe care trebuie să-l avem, în viața noastră creștinească.

Meditînd, așadar — iubiți credincioși — asupra vieții Maicii Domnului, noi găsim într-însa îndreptar și model de urmat.

În chip cu totul special, călugărul în viața lui aspră și sacrificată găsește în Maica Domnului cheazășia succesului misiunii sale de rugăciune și muncă.

*

Astăzi — după cum ați văzut, în fața dumneavoastră, iubiți credincioși —, prin bunăvoința Prea Fericitului Patriarh Justinian și a Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne —, m-am învrednicit și eu de marele dar al unei vieți dăruite lui Dumnezeu, — prin călugărie.

Pentru aceasta, mă simt dator și vă rog să-mi îngăduiți să-mi exprim toată gratitudinea și recunoștința mea de fiu smerit în primul rînd Prea Fericii Sale, Părintelui Patriarh Justinian, părintele și binefăcătorul meu.

Cuvintele alese, rostite de Prea Sfîntul Episcop dr. Antim Nica, prin mîinile căruia am primit tunderea în monahism și rangul de arhimandrit — sînt pentru mine balsam și mîngîiere.

Permiteți-mi, Prea Sfîntite Părinte Episcop Antim; să-mi exprim recunoștința și dragostea mea pentru aleasa bunătate a sufletului Prea Sfîntiei Voastre, bunătate de care m-am convins totdeauna, de cînd am devenit colaboratorul apropiat al Prea Sfîntiei Voastre.

Smerit Vă mulțumesc pentru osteneala ce V-ați luat-o de a mă îndruma pe căile Domnului și de a-mi da harul sfințirii în monahism și al hirotesiei în arhimandrit.

Mulțumesc din inimă Domnului delegat al Departamentului Cultelor pentru onoarea deosebită ce mi-a acordat-o, participînd la această intimă sărbătoare a mea. Îl rog să transmită mulțumirile mele și Conducerii Departamentului Cultelor, pe care îl reprezintă.

Adîncă și fiiască recunoștință și dragoste Prea Cuvioșilor mei Părinți duhovnicești, Părintele Ilarion și Părintele Justinian Dalea — care m-au însoțit la primirea mea în cinul monahal.

Mulțumesc tuturor Prea Cucernicilor și Prea Cuvioșilor Preoți, binevoitori și prieteni, care m-au onorat cu prezența lor, unii dintre ei venind chiar de departe, ca să participe la bucuria mea.

Voi purta totdeauna atașament și recunoștință acestei sfinte mînăștiri, care începînd cu ziua de azi, este mînăștirea mea de metanie.

Și în timp ce îmi exprim recunoștința și mulțumirile mele, Vă asigur, Prea Sfîntite Părinte Episcop, scumpi frați și prieteni și iubiți credincioși —, că pentru toți mă voi ruga pururea Tatălui ceresc.

Cu ajutorul Bunului Dumnezeu mă voi strădui și de acum înainte, ca ieromonah, pentru ca viața mea să fie modelată după învățătura sfîntă și după pravilele călugărești, ca slujind lui Dumnezeu prin rugăciune neîntreruptă și muncă devotată să mă pot învrednici

de împlinirea cuvintelor Sfintei Evanghelii de azi, iar ieromonahul Visarion, «partea cea mai bună și-a ales-o, care nu se va lua de la dînsul», slăvind pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfîntul Duh, întru căutarea mîntuirii sufletului, mîntuire și fericire pe care v-o doresc din suflet tuturor. Amin.

A urmat apoi o masă de obște, în cadrul căreia P.C. Prot. Traian Belășcu, vicarul Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu, a toastat pentru Prea Cuviosul Arhimandrit Visarion, urîndu-i ca Dumnezeu să-i dăruiască toate binecuvîntările Sale.

*

Hirotonia întru arhieru a Prea Cuviosului Arhim. Visarion s-a făcut în catedrala patriarhală din București, în ziua de 9 septembrie a. c. de către Prea Fericitul Patriarh Justinian, înconjurat de Prea Sfințiii Episcopi Teofil al Clujului și Teoctist al Aradului, precum și de un mare sobor de preoți și diaconi.

Au fost prezenți delegați ai Departamentului Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștri al R.P. Romîne.

După săvîrșirea hirotoniei în arhieru, la sfîrșitul Sfintei Liturghii, Prea Sfințitul Episcop Visarion, vicar patriarhal, a rostit următoarea cuvîntare :

În aceste momente atît de însemnate pentru mine și pentru sufletul meu, mă simt copleșit de mulțimea sentimentelor ce mă stăpînesc și cărora cu greu pot să le dau cuvenita exprimare prin grai viu.

Sentimentele adînci, ce simt, se gustă, se trăiesc și-și pierd căldura cînd sînt redade prin cuvinte.

Am dorit din tot sufletul să devin preot, slujitor al lui Hristos.

Pentru a ajunge la acest ideal sublim, de care se înfricoșează cetetele îngerești, și pentru care nimeni nu este vrednic cum se cuvine, am muncit cu rîvnă neobosită, zi și noapte ;

— m-am pregătit așa cum s-a putut mai bine, renunțînd la bucuriile și tihneala vieții de familie, fiind nespuse de fericit cînd am urcat la altarul Domnului, în urmă cu 22 de ani.

Am slujit cu rîvnă, cu devotament, cu credință și cu iubire, lui Hristos Mîntuitorul, ca preot de enorie în Cluj, cetatea de căpetenie a Ardealului, făcîndu-mă tuturor toate, ca pe toți să-i pot aduce la Hristos.

Indemnat de aceeași dorință simțită, sinceră și irezistibilă, de a sluji lui Hristos, Bisericii și poporului meu, am revenit la Biserica-mamă, în 1958, fiind ars de focul de a putea săvîrși lucrarea lui Dumnezeu, convins fiind că am datoriat sfîntă de a nu lăsa să ruginească darul lui Dumnezeu, primit prin punerea mîinilor, și că trebuie să fiu alături de poporul nostru, în aceste momente, cînd el caută să-și făurească o viață nouă, mai bună, mai fericită, mai vrednică de zilele veacului pe care îl trăim.

Astăzi, când tot prin punerea mâinilor, am primit deplinătatea treptei preoțești, — adică arhieria —, sufletul meu este copleșit de o puternică emoție.

Sînt pătruns în aceste clipe, mai mult ca oricînd, de măreția vredniciei darului arhieriei, pe care Bunul Dumnezeu m-a învrednicit să-l primesc astăzi.

Arhierelul este, prin excelență, «ispravnicul Tainelor lui Dumnezeu», «el este culmea tuturor lucrurilor», zice Sf. Ignatie Teoforul; el este «columna Bisericii lui Hristos» — după cuvintele Sfîntului Chiril al Alexandriei.

Convins pe deplin că nu este o altă vrednicie pămîntească, asemănătoare celei a arhieriei, după îndemnul Sfîntului Apostol Pavel către romani, «voi cinsti slujba mea» (Romani XI, 13) — în primul rînd, fiind lumină, povățuitor și căldură credincioșilor, prin cuvînt și faptă, după sfatul aceluiași Apostol către Tit:

«în toate dîndu-te pe tine pildă de fapte bune: în învățatură, în nestrîcaciune..., în cuvînt sănătos...».

— Voi fi, apoi, sprijin fraților mei în Hristos, ca un împreună-lucrător în via Domnului.

— Și, în sfîrșit, dovedindu-mă colaborator devotat al Prea Fericitului Patriarh Justinian, față de care nutresc toată admirația, dragostea, nespusa prețuire și supunere.

Ținînd seama de învățătura Apostolului neamurilor în Epistola către Evrei (III, 1), că «tot arhierul este luat dintre oameni spre cele ce sînt ale lui Dumnezeu» —, mă voi pune cu totul în slujba credincioșilor din sînul cărora am fost ridicat, și pentru care am fost făcut episcop, luînd în aceasta pildă de la marii arhierii ai Bisericii Ortodoxe Romîne, care au slujit poporul cu dragoste, devotament și abnegație.

Dacă, în Sfînta Scriptură, Mîntuitorul Iisus Hristos este numit «domn al păcii», — preotul, om al păcii, arhierul, pe bună dreptate, poate fi numit «prinț al păcii».

În această privință voi fi un propovăduitor și un luptător neobosit al păcii.

— Voi promova pacea în suflete, prin împăcarea cu Dumnezeu,

— pacea în societate, prin urmarea cu fidelitate a problemelor Sfintei Evanghelii.

— și pacea în lume, prin buna înțelegere a tuturor,

— Voi milita alături de toți ceilalți membri ai Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne, alături de Prea Fericitul Patriarh Justinian, alături de toți credincioșii Bisericii noastre, pentru pacea a toată lumea, spre binele și fericirea tuturor popoarelor.

*

Cade-se în acest loc și la acest ceas de mare răscruce a sufletului meu, să aduc smerite și statornice rugăciuni de mulțumire Bunului Dumnezeu, de la Care vine «tot darul desăvîrșit și toată darea cea

bună», pentru marele dar și har primite astăzi, în această de Dumnezeu păzită catedrală a Sfintei noastre Patriarhii.

Prinos de recunoștință, mulțumiri, grațitudine și neșovăielnică dragoste, Prea Fericitului Patriarh Justinian, pentru grija cu adevărat părintească cu care m-a înconjurat totdeauna, și mai ales în aceste zile.

— Prinos de recunoștință și devotament neprecupet, tuturor membrilor Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, pentru încrederea acordată, alegându-mă, la propunerea Prea Fericitului Patriarh Justinian, arhiereu, vicar patriarhal.

— Prinos de recunoștință conducerii țării noastre și în chip special Departamentului Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștri al R.P.R., pentru tot sprijinul acordat.

— Recunoștință părinților mei dragi, care cu multă grijă și cu multe jertfe m-au crescut, și care astăzi se bucură, împreună cu mine, de cinstea și cinstirea la care am fost ridicat.

Mulțumiri tuturor fraților preoți, prietenilor și iubiților credincioși, pentru dragostea cu care m-au înconjurat în aceste zile și cu această ocazie, și pentru sentimentele lor de prețuire și dragoste, ce mi le-au acordat și exprimat.

Mă leg în fața Sfântului Altar, al Dumnezeului Celui viu, ca prin sfințenia vieții mele, prin rugăciunea neîncetată pe care voi înălța-o către Domnul, cu vreme și fără vreme, prin cuvânt de învățătură și prin fapte bune, să slujesc pînă la capătul vieții mele pe Hristos Mîntuitorul, Sfînta Biserică Ortodoxă Romînă și Patria noastră dragă, Republica Populară Romînă.

Așa să-mi ajute Dumnezeu ! Amin !

A răspuns Prea Fericitul Patriarh Justinian, care a spus următoarele :

Prea Sfințite Episcop Visarion,

Am pus la inimă toate declarațiile pe care le-ai făcut în legătură cu programul de viitor al Prea Sfinției Tale, ca Episcop-Vicar al Patriarhiei noastre, și mă bucur din tot sufletul pentru sentimentele și gândurile frumoase pe care le nutrești în postul de răspundere la care ai fost chemat.

Fiindcă de față mai sînt cîtiva dintre fruntașii clerului ardelean, între care menționez pe P.S. Episcop Teofil al Clujului, pe P.C. Vicar Traian Belascu și P. C. Consilier Onisie Moraru, care, în anul 1948, n-au precupet nici un efort pentru reîntregirea Bisericii Ortodoxe din Ardeal, aș vrea să știe credincioșii care au luat parte la slujbă astăzi, mai pe larg, de unde vii și ce te-a îndreptățit să ajungi în situația această importantă pe care ai cîștigat-o în Biserica noastră.

Aș vrea să vadă toți cei de față spiritul de largă înțelegere și atitudine irenică pe care le are Biserica Ortodoxă în general și împreună cu ea și Biserica Ortodoxă Romînă.

Ești doctor în teologie de la Roma, unde a fost și P.S. Episcop Teofil și alți preoți distinși reveniți.

Ați fost dintre tinerii români duși la învățătură la Roma, la una din cele mai de seamă organizații romano-catolice, la congregația «De propaganda fide», care avea ca scop pregătirea celor mai zeloși misionari, în lupta pentru convertirea tuturor creștinilor la catolicism.

Ai făcut studii strălucite la această instituție catolică de propagandă religioasă, dar sînt convins că ai putut cunoaște totodată și scopul adevărat pe care-l urmărea Vaticanul cu toți tinerii veniți din țările ortodoxe, la Roma, pentru studii.

Încă de la 1054, papalitatea a socotit mereu teritoriile peste care Biserica Ortodoxă își întindea lucrarea ei mîntuitoare, drept «terra missionis». Nu era însă vorba de o acțiune cu caracter religios sau misionar. Istoria ne arată lămurit că scopului religios sau misionar, Vaticanul i-a substituit unul politic; a urmărit, adică, în mod permanent, să realizeze o dominație pămîntească universală sub scutul Bisericii Catolice. Dacă n-ar fi urmărit cu consecvență acest lucru, n-ar fi admis la 1700 ca unirea din Ardeal să se facă în condițiile cunoscute: slujba și toate practicile ortodoxe să fie păstrate mai departe. Se știe că singura condiție asupra căreia s-a stăruit și pentru care s-a îngrijit de tot sprijinul conducătorilor politici, a fost ca atît clerul cît și credincioșii să se supună autorității papei.

Atît conducătorii politici, care erau supuși papei, cît și papii înșiși, au făgăduit românilor din Ardeal situații de egalitate cu celelalte naționalități; se știe însă că românii au rămas tot în stare de iobăgie și au fost nevoiți să lupte din greu pentru cîștigarea unor situații mai bune.

Papalitatea n-a preocupat însă nimic pentru a-și impune stăpînirea ei. Mai ales după primul război mondial, din rîndul tinerilor care au studiat la Roma a căutat să-și recruteze elementele cele mai devotate pentru a-și întinde stăpînirea asupra românilor din Ardeal. Dar dintre aceștia, foarte puțini au rămas credincioși scopurilor urmărite de Vatican. Marea majoritate a acestor tineri au rămas tot români; au rămas credincioși cultului, calendarului și vieții religioase ortodoxe, așa cum făcuseră și înaintașii lor, încă de la 1700.

De aceea, atunci cînd în patria noastră s-au creat condiții de adevărată libertate religioasă, atunci cînd a fost abolit concordatul cu Vaticanul, cea mai mare parte dintre tinerii și preoții care studiaseră la Roma au înțeles chemarea Bisericii Ortodoxe Romîne și împreună cu credincioșii au revenit fără nici o ezitare sub bolta Ortodoxiei străbune.

Printre cei care au revenit la sînul Bisericii-mame și printre cei care, după revenire, au lucrat cu tot sufletul la desăvîrșirea acestui mare act din istoria Bisericii Ortodoxe Romîne, ești și Prea Sfinția Ta.

Ai venit în mijlocul nostru și noi te-am primit cu toată inima. Cu toate că ai făcut șapte ani de studii în congregația «De propaganda

fide», n-am avut nici un fel de rezervă față de Prea Sfinția Ta, așa cum n-am avut nici față de alți clerici care au studiat la Roma, fiindcă am avut convingerea că, prin revenirea la Ortodoxie, ați ascultat în mod sincer chemarea conștiinței, care v-a îndemnat să nu vă desprindeți de glasul și de voința clerului și credincioșilor din Ardeal pentru a reface unitatea sufletească a Bisericii Ortodoxe din această parte a țării noastre. Folosesc acest prilej să arăt că noi ortodocșii nu purtăm nici un fel de dușmănie față de Biserica Romano-Catolică, adică față de clerul și credincioșii ei. Pe credincioșii romano-catolici i-am socotit întotdeauna apropiați de credința noastră și nădăjduim că va veni totuși ziua când vom lucra împreună pentru refacerea unității Bisericii creștine primare. Biserica Ortodoxă n-a disprețuit pe credincioșii romano-catolici, ci le-a acordat o înțelegere frățească, ceea ce nu se poate spune despre conducerea Bisericii Romano-Catolice, care ne-a socotit întotdeauna schismatici și n-a pierdut nici un prilej să adâncească prăpastia dintre catolici și ortodocși.

Noi am privit întotdeauna problemele interconfesionale de pe poziția evanghelică. Am văzut în toți creștinii frați ai noștri și am dorit ca, uniți în dragostea lui Hristos, să ajungem la ceea ce a dorit Mîntuitorul în rugăciunea arhierască, adică să ajungem «să fim una» (Ioan XVII, 21), căci nu este decît «un Domn, o credință și un Botez» (Efeseni IV, 5).

Iată, chiar în vremea noastră, actualul Papă Ioan al XXIII-lea, care declarase că este animat de dorința de refacere a unității Bisericii, a dat enciclica «Aeterna Dei sapientia», prin care afirmă din nou primatul papal, și care cheamă pe toți credincioșii să vină ca niște «mie-lușei supuși» sub ascultarea indiscutabilă a Sfîntului Scaun de la Roma. Tot în această atmosferă se pregătește și Sinodul II de la Vatican, pentru care cardinali, episcopi și delegați ai Papei nu precupețesc nimic pentru a convinge toată lumea creștină că «Sfîntul Părinte de la Roma» este vicarul lui Hristos și întreaga creștinătate este datoră să i se supună ca unui monarh absolut.

Noi nu vedem în acest cezaro-papism nimic altceva decît reluarea tentativei de a continua în istorie stăpînirea lumească a vechilor împărați romani, dorința de a impune supremația Papei peste sinoade și peste toți ierarhii creștini, urmașii după har ai Sfîntilor Apostoli.

Și de aceea Biserica Ortodoxă, credincioasă învățăturii Domnului, transmisă de Sfinții Apostoli și de Sfînta Tradiție și întărită prin hotărîrile celor șapte soboare ecumenice, nu s-a putut împăca niciodată cu planul de dominare lumească a Papilor, dar nici n-a încetat să creadă că Dumnezeu, Care pe toate le orînduiește, le va deschide ochii, mai curînd sau mai tîrziu, pentru a vedea drumul greșit pe care au mers și pentru a se reîntoarce la sinodalitatea și ecumenicitatea creștină din primele veacuri creștine.

Prea Sfințite Părinte Episcop Visarion,

Din partea mea te primesc cu inima deschisă să fii colaboratorul meu în locul P.S. Episcop Teoctist Botoșăneanul.

În clipa aceasta, pe de o parte, regret că, după zece ani de muncă cinstită, mă despart de Prea Sfințitul Episcop Teoctist, noul Episcop al Aradului, căruia îi mulțumesc pentru colaborarea sinceră și rodnică pe care a depus-o ca vicar patriarhal, ca rector al Institutului Teologic din București, și, în anii din urmă, ca priceput ostenitor și îndrumător al treburilor Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor. Bunul Dumnezeu să-i ajute să păstorească cu roade bogate și cu deplină sănătate peste slujitorii și credincioșii din eparhia Aradului.

Pe de altă parte, mă bucur că în locul Prea Sfințitului Teoctist vii Prea Sfinția Ta.

Îmi exprim convingerea că prin pregătirea pe care o ai, prin dragostea pe care ai dovedit-o Bisericii Ortodoxe în timpul de când ai revenit la sînul ei, prin experiența pe care ai cîștigat-o în posturile de răspundere ce ți s-au încredințat pînă acum la Centrul Patriarhal și prin identificarea în întregime cu adevărata Biserică a lui Hristos, vei fi unul dintre ierarhii de seamă ai Sfîntului nostru Sinod, vei fi colaboratorul meu de nădejde de la Centrul Patriarhal și vei lucra fără preget pentru desăvîrșirea unității fiilor noștri duhovnicești și pentru propășirea Sfintei Biserici Ortodoxe Romîne.

Numele de Visarion, pe care l-ai primit la tundera în monahism, ne îndreptățește și mai mult să ne punem cele mai bune speranțe în Prea Sfinția Ta, fiindcă acest nume îți amintește de Sfîntul Visarion de Sarai care, cu prețul vieții sale, a mărturisit și a apărat credința cea adevărată a Bisericii de Răsărit, împotriva tuturor amenințărilor și persecuțiilor pe care le exercitau trimișii Papei asupra romînilor ortodocși din Ardeal, după actul samavolnic și rușinos de la 1700.

Nădăjduim, de asemenea, că din postul de răspundere ce ți s-a încredințat, împreună cu toți slujitorii și credincioșii Bisericii noastre, vei lucra cu toată puterea Prea Sfinției Tale și cu toată dragostea, pentru fericirea și înflorirea patriei noastre și pentru pacea și înfrățirea dintre oameni și popoare.

Binecuvîntarea Domnului, dragostea lui Dumnezeu-Tatăl și împărtășirea Sfîntului Duh să fie cu noi cu toți. Amin !

A urmat o agapă frățească, dată de Patriarhia Romîna în cinstea noului Episcop Vicar Patriarhal.

În numele slujitorilor și închinătorilor altarelor drepte credințe străbune, urăm cu fiiască dragoste Prea Sfințitului Visarion, viață lungă, sănătate, spor în munca de răspundere ce i s-a încredințat, și îi spunem, după datină :

«Întru mulți ani, Stăpîne !».

*Prof. IULIU MAN
Inspector patriarhal*

**ÎNCETAREA DIN VIAȚĂ
A ARHIEPISCOPULUI ATHENAGORAS
AL THYATIRELOR**

La 22 octombrie 1962, Prea Fericitul Patriarh Justinian a primit trista veste a încetării din viață a Arhiepiscopului Athenagoras al Thyatirelor, care în 1955 vizitase țara noastră, în calitate de conducător al delegației Patriarhiei Ecumenice a Constantinopolului.

Adânc mișcat de pierderea pe care o suferă Biserica constantinopolitană prin încetarea din viață a înaltului și distinsului ei ierarh, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis Sanctității Sale Patriarhului Athenagoras al Constantinopolului următoarea telegramă de condoleanțe :

*Sanctității Sale ATHENAGORAS,
Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului*

ISTANBUL—TURCIA

Intristați de încetarea din viață a Arhiepiscopului Athenagoras al Thyatirelor la Londra, exprimăm frățești condoleanțe Sanctității Voastre pentru pierderea unuia din cei mai eminenti reprezentanți ai Voștri, care câștigase simpatia unanimă a Sfântului nostru Sinod și a credincioșilor noștri încă de la participarea sa la serbările religioase ale Bisericii Ortodoxe Române, în 1955.

Cel Atotputernic să odihnească sufletul său în rîndurile celor dreپți.

† Justinian
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

București, 22 octombrie 1962.

Sanctitatea Sa Patriarhul Athenagoras al Constantinopolului a mulțumit Prea Fericitului Patriarh Justinian pentru condoleanțele exprimate, prin următoarea telegramă :

Prea Fericitului Patriarh JUSTINIAN,

BUCUREȘTI

Mulțumind călduros Prea Fericirii Voastre mult iubite, pentru împărtășirea durerii încercate de Marea Biserică la încetarea din viață a neuitatului Arhiepiscop al Thyatirelor, Vă dorim sănătate și viață îndelungată.

Patriarhul ATHENAGORAS

27 octombrie 1962.

DIN VIAȚA BISERICILOR ORTODOXE DE PESTE HOTARE

PATRIARHIA ECUMENICĂ

VIZITA ARHIEPISCOPULUI DE CANTERBURY, DR. MICHAEL RAMSEY, PRIMATUL ÎNTREGII ANGLII, LA PATRIARHIA ECUMENICĂ. — În seara zilei de 2 mai 1962, Arhiepiscopul de Canterbury, dr. Michael Ramsey, Primatul întregii Anglii, însoțit de Rev. Noel Kennaby, liturghisitorul său personal și de Rev. John Saterthwit, secretarul Comisiei problemelor interbisericești a Bisericii Anglicane, a sosit într-o vizită oficială, la Patriarhia Ecumenică din Constantinopol. Pe aeroport au fost întâmpinați de II. PP. SS. Mitropoliți : Meliton al Imbrului și Tenedului, Iacovos al Filadelfiei și Hrisostomos al Mirelor; de P.C. Arhim. Gavriil, subsecretar al Sfântului Sinod, și de profesorii V. Anagnostopoulos și V. Stavridis de la Școala Teologică din Halki, care l-au condus apoi la Consulatul General Britanic din Constantinopol, unde, după dorința exprimată de înaltul oaspe, a și fost găzduit.

A doua zi, 3 mai, către orele 11,30, Arhiepiscopul dr. Michael Ramsey a fost condus de o delegație, în frunte cu I.P.S. Mitropolit Meliton, de la palatul Consulatului General Britanic, la Patriarhie, unde a avut loc o Doxologie, în cinstea Primatului Angliei. Întâmpinat de către clerul Patriarhiei, potrivit cu uzanțele protocolului Patriarhiei Ecumenice, Arhiepiscopul Ramsey a fost condus, în sunetul clopotelor, în catedrala patriarhală, unde a luat loc în strana oficială din fața tronului patriarhal. I.P.S. Mitropolit Maximos al Sardelor, președintele Comisiei patriarhale asupra problemelor pancreștine, a slujit Doxologia, în soborul mai multor clerici ai Patriarhiei, iar răspunsurile au fost date de corurile patriarhale. Au fost de față : consulul general și consulul Greciei la Constantinopol, oficialii și consilierii juridici ai Patriarhiei Ecumenice, reprezentanți ai Comunităților, Asociațiilor și Frățiilor, și mulțime multă de credincioși atât din Constantinopol cât și din străinătate, care se găseau în trecere pe acolo.

La sfârșitul Doxologiei s-a rostit «polihroniul», în timpul căruia Primatul Angliei a binecuvîntat cu crucea pe cei din biserică. După

terminarea Dohologiei, s-a format un cortegiu care a condus pe înaltul oaspe în palatul patriarhal, unde era așteptat de Sncitatea Sa Patriarhul Ecumenic Athenagoras, înconjurat de membrii Sfântului Sinod al Patriarhiei Ecumenice, de clerul superior, de profesorii Școlii Teologice de la Halki și de alți II. PP. SS. Mitropoliți aflători în momentul acela la Constantinopol.

După schimbul sărutării frățești, într-o atmosferă de frățească cordialitate și după recomandările de rigoare, Arhiepiscopul dr. Michael Ramsey a rostit un cuvânt de salut, adresat Sanctității Sale Patriarhului Ecumenic, în care și-a exprimat bucuria pe care o simte cu prilejul vizitei la acest centru al Ortodoxiei, care, prin ierarhii săi, a păstrat de-a lungul veacurilor curată credința transmisă de Sfinții Apostoli și care atît în viață cît și în moarte au dat mărturie despre credința aceasta. A arătat apoi că ceea ce înseamnă Constantinopolul pentru Ortodoxie, același lucru înseamnă Canterbury pentru comunitatea Bisericilor Anglicane, și că Bisericele Anglicane nutresc simțăminte de adîncă prețuire față de lucrarea pe care o întreprinde Patriarhia Ecumenică și față de persoana Sanctității Sale Patriarhului Ecumenic. Amintind de Conferința Panortodoxă de la Rhodos și de bucuria simțită de Biserica Anglicană cu prilejul acesta, Arhiepiscopul Ramsey a zis: «Dorim cu ardoare ca Biserica Ortodoxă a Voastră să constituie un bastion al adevărului, al păcii și al dreptății și să înainteze în lume din putere în putere, în perioada aceasta critică a istoriei pe care o străbatem». Mai departe, înaltul oaspe a atins problema unității bisericești, subliniind poziția dogmatică a Bisericii Anglicane și exprimîndu-și dorința vie de a vedea realizată unitatea Bisericii Anglicane cu Biserica Ortodoxă. Arhiepiscopul de Canterbury a amintit cu această ocazie de Comisia mixtă, alcătuită cu 30 de ani în urmă din teologi ortodocși și anglicani, care a lucrat mult în vederea apropierii dintre cele două Biserici, și și-a exprimat dorința ca o nouă Comisie de acest fel să reia lucrările și să ducă la capăt opera începută cu 30 de ani în urmă. Cuvîntarea Primatului întregii Anglii s-a terminat cu cuvintele: «Mă rog împreună cu Sanctitatea Voastră, ca Atotputernicul Dumnezeu să ne unească în adevăr și în sfințenie, pentru ca toți să creadă în Taina Întrupării Domnului Iisus Hristos, Dumnezeului Celui adevărat, și să aibă viață în binecuvîntatul și preaslăvitul Său nume».

La sfîrșitul cuvîntării, Arhiepiscopul Ramsey a oferit Sanctității Sale Patriarhului Ecumenic Athenagoras o frumoasă candelă de argint, cu cuvintele: «Rog pe Sanctitatea Voastră să primească această candelă, care să ardă înaintea icoanei unuia dintre Sfinții Bisericii, în identitatea de credință în adevărul comuniunii sfinților».

Luînd cuvîntul, Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic Athenagoras a dat frîu liber bucuriei pe care o simte în urma vizitei pe care i-o face Arhiepiscopul de Canterbury, în acest fapt de primăvară, simbol al atîtor nădejdi de roadă bogată, care este în același timp însoțit de luminile bogate care radiază din Învierea Domnului, de curînd sărbăto

rită. Sanctitatea Sa a subliniat că vizita Primatului Angliei, care are loc la un an de la venirea sa în fruntea Bisericii Angliei, nu numai că continuă legăturile străvechi, cultivate cu atîta grijă de înaintași, între cele două Biserici, dar și inaugurează în același timp începutul unei noi primăveri duhovnicești în ceea ce privește apropierea mai strînsă și conlucrarea mai activă a tuturor Bisericilor : «Această frumoasă primăvară duhovnicească pe care o simbolizează și o inaugurează vizita Excelenței Voastre, ne rugăm Domnului Celui înviat să fie vestitoarea unui bogat seceriș duhovnicesc și să aibă ca urmare roade duhovnicești bogate, pentru promovarea duhului păcii, dragostei și unității între Bisericile noastre, ale căror raporturi frățești, cultivate de ani îndelungați, au fost pecetluite cu atîta dispoziție sinceră și de o parte și de alta, la Congresul de la Lambeth, din 1930, unde am avut fericirea să Ne găsim, în calitate de Mitropolit al Kerkyrei, ca reprezentant al Bisericii Greciei». Sanctitatea Sa Athenagoras și-a încheiat cuvîntarea cu urări de bun venit, adresate înaltului oaspe.

A urmat apoi un schimb reciproc de impresii între cele două căpetenii de Biserici, după care a avut loc o masă oficială, la care au luat parte, în afară de personalitățile bisericești de seamă, și alte personalități laice engleze, aflătoare la Constantinopol.

După amiază, Arhiepiscopul dr. Michael Ramsey a făcut o vizită Patriarhului armenilor, Snork Kalustian, la palatul acestuia de la Kumkapu, iar seara, consulul general britanic a oferit o cină în cinstea înaltului oaspe, în palatul consulatului britanic, la care a luat parte și Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic Athenagoras, înconjurat de o parte de membrii Sfîntului Sinod al Patriarhiei Ecumenice.

A doua zi, Arhiepiscopul de Canterbury a vizitat, în cursul dimineții, muzeele și locurile de închinare din Constantinopol, iar în cursul după-amiezei a făcut o vizită prefectului orașului, cu care s-a întreținut în chip cordial. Prefectul Constantinopolului a exprimat înaltului oaspe simțămintele de înaltă prețuire ale poporului constantinopolitan față de Arhiepiscopul dr. Michael Ramsey și față de poporul britanic, iar înaltul oaspe a arătat toată prețuirea, dragostea și admirația sa față de statul turc și față de Constantinopol, a accentuat prietenia poporului turc față de națiunile conlocuitoare și a subliniat devotamentul creștinilor față de idealul păcii și al bunei conviețuiri cu toți.

Seara, a luat parte la slujba religioasă de la biserica anglicană din Constantinopol, la care au fost de față și reprezentanți ai Patriarhiei Ecumenice, și a vorbit aici despre scopul vizitei sale, despre istoria bunelor raporturi dintre Biserica Anglicană și cea Ortodoxă, și de noile perspective care se deschid în vederea apropierii din ce în ce mai strînse a celor două Biserici. Arhiepiscopul de Canterbury a subliniat necesitatea și posibilitatea unirii dintre cele două Biserici, pe trei laturi : pe latura credinței și a dogmelor, pe latura vieții religioase și a rugăciunii și pe latura activității comune.

În ziua de 5 mai, Primatul întregii Anglii, împreună cu însoțitorii săi și înconjurați de Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic și de membrii Sfântului Sinod al Patriarhiei Ecumenice au pornit cu vaporul la Halki, unde au vizitat renumita Școală Teologică de aici. Întâmpinați precum se cuvine, de către I.P.S. Mitropolit al Prinkiponisului, Dorotheos, la debarcader, oaspeții au fost conduși în biserica Mînăstirii Sfînta Treime, unde rectorul Școlii Teologice, înconjurat de un sobor, a săvîrșit Doxologia, la care a răspuns corul studenților în teologie. După săvîrșirea «polihroniului», în timpul căruia Arhiepiscopul de Canterbury a binecuvîntat pe cei de față cu crucea, într-o însuflețită cuvîntare, rectorul Școlii Teologice, I.P.S. Mitropolit Maximos al Stavropolei, a salutat prezența la Halki a Întîistătătorului Bisericii Anglicane, care a venit să viziteze Școala Teologică. Faptul că Arhiepiscopul de Canterbury se găsea alături de Sanctitatea Sa Patriarhul Athenagoras, l-a determinat pe I.P.S. Mitropolit Maximos să spună : «Venirea Înalt Prea Sfinției Voastre în această pepinieră sfîntă a teologiei, în compania Întîistătătorului Scaunului Ecumenic, a acestui mare pioner al duhului ecumenic, drumul acesta frățesc al celor doi conducători ai unor mari lumi creștine, ne lasă impresia sigură că și unii și alții dorim cu ardoare dialogul, căutăm îndepărtarea deosebirilor și răstălmăcirilor istorice, ca unii ce sîntem plini de dorința sinceră după unitatea în credință». După o seamă de considerații cu privire la situația omului în fața Dumnezeirii, I.P.S. Mitropolit Maximos a continuat : «Întîlnirea pe pămîntul acesta a timpului cu veșnicia, a relativului cu absolutul, a lui Dumnezeu cu omul, nu era cu putință să nu aducă cu sine confuzie în spiritul omenesc, care a fost chemat de sus să tîlcuiască Taina cea de netîlcuit a iconomiei în trup a lui Dumnezeu. Situația favorabilă, însă, a frămîntărilor intercreștine, briza cea aducătoare de viață a împăcării și înfrățirii în Hristos, care suflă, și zorile unei noi cosmogonii care se arată la orizontul spiritului și al inimii, ne dau nădejdea sigură a drumului care în chip văzut și nevăzut duce la unitatea în Hristos».

Răspunzînd, Arhiepiscopul de Canterbury, după ce și-a manifestat toată bucuria că se găsește în mijlocul renumitei Școli Teologice de la Halki, care a avut un trecut glorios și al cărei prezent nu dezmente întru nimic trecutul, și după ce a urat școlii o deplină înflorire, a trecut la sublinierea raporturilor dintre Biserica Anglicană și cea Ortodoxă, arătînd că unul dintre marii săi înaintași pe Scaunul de la Canterbury, Theodor Tarsu, a fost grec din Bizanț și a cinstit precum se cuvine istoria Bisericii Anglicane. Mai departe, distinsul oaspe a subliniat temeurile de credință ale Bisericii sale, și exprimîndu-și toată recunoștința față de Sanctitatea Sa Athenagoras, care i-a prilejuit vizita la această școală, a adăugat : «Dorința mea arzătoare este ca Sfînta Biserică Ortodoxă și Bisericile confesiunii anglicane să sporească continuu legăturile prietenești dintre ele și ca Bunul Dumnezeu să ne conducă pe toți pe drumul unității. Unirea pe care o căutăm, trebuie să fie unire în adevărul dogmatic și în sfințenia vieții. Numai

În felul acesta se va împlini dorința exprimată de Domnul în rugăciunea din Cap. 17 al Evangheliei după Ioan. Nădăjduiesc că se va alcătui o nouă Comisie teologică, în care teologi ortodocși și anglicani vor urmări chestiunile acestea în comun. Mă rog Atotputernicului Dumnezeu să binecuvânteze Școala Voastră Teologică și pe toți membrii ei, ajutându-i în slujirea scopurilor nobile ale unității și adevărului».

Puțin după aceasta, Arhiepiscopul Ramsey a ținut în sala de festivități a școlii, înaintea studenților teologi, o alocuțiune, în care a înfățișat istoria și învățătura Bisericii Anglicane, punctele comune dintre cele două Biserici, ca și deosebiriile dintre ele, exprimându-și dorința de unire între cele două Biserici.

Apoi, în biroul rectorului școlii, a prezidat o consfătuire cu Comisia pentru chestiunile pancreștine ale Patriarhiei Ecumenice. Președintele acestei Comisii, I.P.S. Mitropolit Maximos al Sardelor, a inaugurat consfătuirea cu o cuvântare în care, subliniind dorința Arhiepiscopului de Canterbury de a veni în contact cu Comisia patriarhală asupra chestiunilor pancreștine, a exprimat bucuria și gratitudinea Comisiei, arătând totodată bucuria tuturor pentru cinstirea adusă Patriarhiei Ecumenice prin vizita Primatului Angliei la Constantinopol. În continuare, I.P.S. Mitropolit Maximos a arătat că, prin poziția înaltă pe care o ocupă Arhiepiscopul de Canterbury, poate să ofere servicii prețioase nu numai în ce privește cultivarea și creșterea raporturilor frățesti între Biserica Anglicană și cea Ortodoxă, ci și, în genere, pentru promovarea spiritului păcii, al dragostei și al unității între toate Bisericile. Făcînd un scurt istoric al relațiilor dintre cele două Biserici, începînd cu anul 1920 și al strădaniilor de apropiere dintre ele, marcate prin Conferința de la Lambeth, 1930, și cea de la Londra, 1931, cînd Comisii cu caracter oficial — cea ortodoxă reprezentînd aproape toate Bisericile Ortodoxe, iar cea anglicană fiind alcătuită din membri aparținînd tuturor școlilor și diviziunilor confesiunii anglicane —, au dezbătut punctele comune și cele deosebitoare dintre cele două Biserici, I.P.S. Mitropolit Maximos a subliniat că rezultatele obținute au fost dintre cele mai încurajatoare. A amintit apoi că aceste rezultate au constituit bazele discuțiilor dogmatice care au avut apoi loc : în iunie 1935 la București, între reprezentanții Bisericii Anglicane și ai Bisericii Ortodoxe Romîne, și apoi în iulie 1956, la Moscova, între reprezentanții Bisericii Anglicane și ai Bisericii Ortodoxe Ruse : «Discuțiile purtate atît la București cît și la Moscova — a spus I.P.S. Mitropolit Maximos —, cu tot caracterul lor reprezentativ ortodox redus, pot fi considerate ca alcătuiind o nouă contribuție în ce privește contactele comune atît de la Conferința de la Lambeth, din 1930, cît și cele ale Comisiei mixte dogmatice, alcătuite din teologi anglicani și ortodocși de la Londra, din 1931». I.P.S. Mitropolit Maximos a vorbit apoi despre contactele din mai 1956 dintre Comisia asupra chestiunilor pancreștine a Patriarhiei Ecumenice și reprezentanța Bisericii Anglicane, al căror rezultat imediat a fost elaborarea de către Patriarhia Ecume-

nică a unei enciclici adresate tuturor Bisericilor Ortodoxe, prin care se recomanda constituirea unei Comisii Interortodoxe, penru reluarea contactelor cu anglicanii, pentru continuarea lucrărilor Comisiei dogmatice mixte, întrerupte în 1931. Din anumite pricini, Comisia aceasta nu a putut lua ființă la vremea dorită. În urma Conferinței Panortodoxe de la Rhodos din 1961, printre temele aprobate a figura în catalogul temelor viitorului Sinod Panortodox se găsește însă și problema raporturilor dintre Anglicanism și Ortodoxie, ceea ce face ca înaintea celor două Biserici să se deschidă noi orizonturi de acțiune și noi premise pentru promovarea raporturilor dintre ele.

I.P.S. Mitropolit Maximos a vorbit apoi despre vizita făcută la Patriarhia Ecumenică, cu o lună mai înainte, de delegația Bisericii Vechi-Catolice, în frunte cu Arhiepiscopul de Utrecht, Andreas Rinkel, subliniind discuțiile teologice care au avut loc cu ocazia aceea, și hotărîrea luată în de comun acord ca discuțiile de la Bonn începute în octombrie 1931, între ortodocși și vechi-catolici să se continue, și arătînd că în urma acestei hotărîri, Patriarhia Ecumenică a elaborat o scrisoare enciclică, trimisă tuturor Bisericilor Ortodoxe în vederea constituirii unei Comisii mixte din ortodocși și vechi-catolici, care să cerceteze și să facă propuneri cu privire la unirea dintre cele două Biserici. Acțiunea aceasta a Patriarhiei Ecumenice, care înfățișează dorința de reluare a dialogului între Bisericile prietene, care corespunde și cu dorința exprimată de data aceasta de Arhiepiscopul de Canterbury, va deschide, desigur, calea pentru împlinirea aspirațiilor comune. Și, I. P. S. Mitropolit Maximos și-a încheiat cuvîntarea cu urarea ca Dumnezeu să reverse din abundență harul Său și binecuvîntarea Sa asupra strădaniilor comune, pentru ca legăturile dragostei și unității dintre Biserici să crească și să se întărească, spre slava numelui Lui.

Luînd apoi cuvîntul, Arhiepiscopul dr. Michael Ramsey a arătat că vizita pe care o face Patriarhiei Ecumenice îi umple sufletul de bucurie și de fericire. A făcut elogiul Patriarhiei Ecumenice și a subliniat că scopul vizitei sale este reînnoirea discuțiilor dintre cele două Biserici pe tărîm dogmatic: «Am avut, a spus distinsul oaspe, anumite amînări și dezamăgiri în trecut. Nădăjduiesc să le evităm pe viitor. Socotesc că între Bisericile noastre există anumite păreri preconcepute, care și împiedică lucrarea noastră. Există la unii teama ca nu cumva între Bisericile noastre să se creeze așa-numita «unire adogmatică». Dar, în același timp socotesc că există și o astfel de teamă ca nu cumva să fim atrași într-o ideologie nedefinită, lucru care sub forma de primejdie mărunță se observă chiar și în Consiliul Ecumenic al Bisericilor». Primatul Angliei a spus răsplat că orice problemă s-ar discuta pe viitor, cu participarea reprezentanților Bisericii Anglicane, în vederea promovării raporturilor dintre cele două Biserici, va purta caracter dogmatic. Înaltul ierarh și-a exprimat oarecum temerea că poate nu va putea avea la vreme răspunsurile tuturor Bi-

sericilor Anglicane răspîndite în lume asupra anumitor probleme, după cum s-ar putea ca, de partea ortodoxă să se arate anumite întîrzieri în ce privește răspunsul la scrisoarea enciclică a Patriarhiei Ecumenice. Și-a exprimat totuși dorința ca discuțiile să fie continuate, chiar dacă ar mai exista vreunele întîrzieri de răspuns din partea anumitor Biserici. Anunțîndu-și apoi vizita pe curînd la Moscova, Arhiepiscopul Ramsey și-a încheiat vorbirea cu dorința ca Patriarhia Ecumenică să constituie în mod cît mai reprezentativ cu putință Comisia de continuare a lucrărilor, ca bucuria tuturor să fie deplină.

Luînd din nou cuvîntul, I.P.S. Mitropolit Maximos al Sardelor a recunoscut că în timpul din urmă s-au ivit o seamă de dificultăți în ce privește problema strîngerii raporturilor dintre cele două Biserici, dar că faptul acesta nu trebuie să se atribuie cîtuși de puțin lipsei de interes sau împuținării cumva a dragostei și de o parte și de alta, ci numai împrejurărilor dificile. În continuare, I.P.S. Mitropolit al Sardelor a mai arătat, după Conferința Panortodoxă de la Rhodos, în problema raporturilor interbisericești trebuie să fie reprezentată întreaga Biserică Ortodoxă. Relațiile singulare dintre Biserica Angliei și orice altă Biserică deși recomandabile, au totuși o autoritate cu totul redusă și o contribuție de mică importanță în vederea scopului urmărit. Discuțiile purtate cu Arhiepiscopul de Canterbury vor fi aduse de către Patriarhia Ecumenică la cunoștința tuturor celorlalte Biserici Ortodoxe, cărora li se va cere părerea cu privire la cele de urmare.

Au mai luat cuvîntul : I.P.S. Mitropolit Meliton al Imbrului și Tenedului, care a definit vizita la Constantinopol a Arhiepiscopului de Canterbury ca punct de plecare către o fază pozitivă în ce privește raporturile dintre cele două Biserici, și a arătat că noua perioadă care se deschide trebuie să fie mai puțin sentimentală și mai mult înclinată spre muncă sistematică, scurtă și concisă, care să fie săvîrșită cu sinceritate, cu cinste și cu dragoste pentru atingerea scopului dorit. I.P.S. Iacovos al Filadelfiei, care printre altele a spus că toate discuțiile duse și rugăciunile comune nu dovedesc nimic altceva decît dorința comună de unire, și că după Conferința Panortodoxă de la Rhodos și după cea de a treia Adunare Generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor sîntem mult mai optimiști cu privire la viitor. I.P.S. Mitropolit Hrisostomos al Mirelor a întrebat dacă Arhiepiscopul Ramsey are anumite gînduri concrete cu privire la alcătuirea, numărul membrilor și locul de întîlnire al Comisiei mixte care se va alcătui. La aceasta, Primatul Angliei a răspuns că alcătuirea și numărul membrilor va depinde mai ales de numărul ortodocșilor care vor participa la această Comisie, dar că ar fi de dorit ca numărul general al reprezentanților fiecărei părți să nu treacă de 20-24. În ce privește locul întrunirii, Arhiepiscopul Ramsey a spus că ar primi cu multă plăcere ca acesta să fie Londra, așa cum a fost și în trecut, dar că în ce privește chestiunea aceasta, va urma dorința ce se va exprima de Patriarhia Ecumenică. Anticipînd oarecum hotărîrea Sanctității Sale Pa-

Patriarhului Ecumenic, I.P.S. Mitropolit Maximos al Sardelor a încheiat această consfătuire cu cuvintele că nu ar fi exclus ca Patriarhia Ecumenică să vrea de data aceasta ca Biserica Angliei să întoarcă vizita pe care delegații ortodocși în Comisia mixtă au făcut-o la Londra în 1931, și ca Comisia mixtă să se întrunească de data aceasta la Rhodos, ca invitată a Patriarhiei Ecumenice.

Școala Teologică din Halki a oferit un prînz oficial Arhiepiscopului Ramsey, la care au participat Sanctitatea Sa Patriarhul Athenagoras și toți însoțitorii celor două căpetenii de Biserici. După masă s-au vizitat diferitele săli și biblioteca Școlii. La plecare, în după-amiaza aceleiași zile, Arhiepiscopul Ramsey a mulțumit călduros atît rectorului Școlii Teologice pentru primirea făcută, cît și I.P.S. Mitropolit Maximos al Sardelor pentru discuțiile teologice care au avut loc cu ocazia aceasta.

În seara aceleiași zile, Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic, înconjurat de suita sa, a înapoiat vizita Arhiepiscopului Ramsey, la Consulaatul General Britanic din Constantinopol, cu care ocazie i-a înmînat un engolpion prețios în amintirea vizitei sale la Constantinopol. Totodată a înmînat și liturghisitorului personal al înaltului prelat, care venea pentru prima oară la Constantinopol, o frumoasă cruce de piept. După o întreținere cordială, cei doi întîistătători de Biserici s-au despărțit dîndu-și sărutarea frățească, intrucît a doua zi Primatul Angliei părăsea Constantinopolul.

La sfîrșitul vizitei Arhiepiscopului dr. Michael Ramsey la Patriarhia Ecumenică, s-a dat următorul comunicat :

«Excelența Sa Arhiepiscopul de Canterbury și Primat al întregii Anglii, dr. Michael Ramsey, sosind în orașul nostru, însoțit de liturghisitorul său personal, Rev. N. Kennaby și de Rev. John Satterthwit, secretarul Consiliului raporturilor interbisericești al Bisericii Anglicane, în ziua de 2 mai, și rămînînd pînă în ziua de 6 ale aceleiași luni, ca oaspe al Patriarhiei Ecumenice, a vizitat pe Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic, care s-a găsit înconjurat de II. PP. SS. Mitropoliți ai Scaunului patriarhal, fiind primit cu multă dragoste, cordialitate și cinste.

Excelența Sa, în duhul dorinței mărturisite și de o parte și de alta, pentru înaintarea raporturilor frățești existente între cele două Biserici, a avut convorbiri folositoare cu Sanctitatea Sa.

După aceasta a urmat contactul Excelenței Sale cu Comisia patriarhală asupra chestiunilor pancreștine, în cursul căruia s-a dovedit identitate de păreri în ce privește problema avansării pe mai departe a contactelor teologice și a raporturilor din ce în ce mai largi dintre cele două Biserici.

Rezultatele vizitei acesteia a Excelenței Sale la centrul Ortodoxiei și al contactului care a avut loc au fost satisfăcătoare pentru ambele Biserici».

În seara zilei de 5 mai, Arhiepiscopul Ramsey a oferit o cină membrilor celor mai distinși ai coloniei britanice din Constantinopol, la care au fost invitați și o parte din membrii Sfântului Sinod al Patriarhiei Ecumenice, cum și mai mulți slujitori și profesori ai Patriarhiei, iar a doua zi, duminică 6 mai, a plecat tot pe calea aerului la Atena, ca să viziteze Biserica Greciei.

Din partea Patriarhiei Ecumenice la aeroport au fost de față: II. PP. SS. Mitropoliți Meliton al Imbrului și Tenedului și Maximos al Stavropolei, P.C. Gavriil, subsecretar al Sfântului Sinod și profesorul V. Anagnostopulos de la Școala Teologică de la Halki.

Înainte de urcarea în avion, Primatul Angliei a făcut o seamă de declarații în fața ziaristilor localnici și străini, în care a excelat personalitatea Patriarhului Ecumenic Athenagoras, care se bucură de cea mai mare prețuire în cercurile intercreștine, și a subliniat folosul reciproc de pe urma unor astfel de vizite și contacte între conducătorii Bisericilor creștine locale.

Urmare a vizitei Arhiepiscopului dr. Michael Ramsey la Constantinopol și a discuțiilor teologice care au avut loc cu această ocazie, Comisia pentru chestiunile pancreștine a Patriarhiei Ecumenice a depus Sanctității Sale Athenagoras și Sfântului Sinod al Patriarhiei un referat, prin care cere să se constituie o Comisie mixtă din reprezentanți ai tuturor Bisericilor Ortodoxe locale și din reprezentanți ai Bisericii Anglicane, pentru revizuirea tuturor contactelor de pînă acum dintre cele două Biserici și pentru continuarea dialogului teologic, potrivit cu cele hotărîte de Conferința Panortodoxă de la Rhodos. În vederea acestui scop, Comisia pentru chestiunile pancreștine a Patriarhiei Ecumenice cere ca Bisericile Ortodoxe locale să fie ținute la curent cu rezultatele vizitei Arhiepiscopului Ramsey la Patriarhia Ecumenică și să li se ceară părerea tuturor în vederea constituirii Comisiei mixte cu anglicanii.

SARBATORIREA MILENIULUI SFINTULUI MUNTE ATHOS. — Împlinindu-se o mie de ani de la întemeierea Mînăstirii «Marea Lavră» din Muntele Athos, de către Sf. Atanasie Athonitul — această figură distinsă a monahismului ortodox, care a dat propulsie și organizare vieții monahale atonite —, Patriarhia Ecumenică de la Constantinopol, sub jurisdicția canonică a căreia se găsește viața monahală de pe Sfântul Munte, în înțelegere cu Biserica Greciei și cu guvernul grec, pe teritoriul căruia se află Muntele Athos, și cu conducerea lăuntrică a mînăstirilor de acolo, denumită Sfînta Koinotita, a luat hotărîrea sărbătoririi cu fast a acestui eveniment, în cursul anului 1963.

S-au constituit două comisii de organizare a sărbătoririi mileniului: una centrală, sub președinția Arhiepiscopului Atenei, Hrisostomos, și alta executivă, sub președinția Mitropolitului Rhodosului, Spiridon,

care se găsește deopotrivă sub jurisdicția canonică a Patriarhiei Ecumenice, cu toate că eparhia Rhodosului este în Grecia.

Pentru punerea la curent a comisiilor acestora cu programul schițat de Patriarhia Ecumenică, s-a hotărât ca Mitropolitul Iacovos al Filadelfiei, care a mers la Atena cu diferite treburi ale Patriarhiei Ecumenice, să ia contact cu cele două comisii și să participe la lucrările lor.

Comisia executivă a pregătirii sărbătoririi mileniului Sfântului Munte s-a întrunit, pentru prima oară, la 20 iulie 1962. După o scurtă rugăciune, președintele acestei comisii, Mitropolitul Spiridon al Rhodosului, a vorbit despre însemnătatea sărbătoririi mileniului Muntelui Athos și a subliniat necesitatea pregătirii cât mai din vreme a acestei sărbătoriri, după care și-a exprimat recunoștința față de Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic și față de guvernul grec pentru constituirea comisiei. În încheiere, I.P.S. Sa și-a manifestat încrederea că sub îndrumarea Marii Biserici și a guvernului grec, Comisia executivă își va îndeplini precum se cuvine îndatoririle ei.

Mitropolitul Iacovos al Filadelfiei, luând după aceasta cuvântul, a stărut asupra răsunetului pe care l-a avut Sfântul Munte în lumea creștină, ca centru al vieții monahale, latreutice și duhovnicești, și a subliniat necesitatea ca Comisia executivă să-și intensifice lucrările în vederea reușitei cât mai bune a scopului pentru care a fost instituită. I.P.S. Sa a adus totodată membrilor comisiei binecuvântările Sanctității Sale Patriarhului Ecumenic.

Cu ocazia aceasta s-a desemnat vicepreședintele comisiei și s-a alcătuit o subcomisie care să pregătească o schiță de program ce urmează să fie supusă Comisiei centrale, care își va începe lucrările la 30 iulie 1962. (*«Apostolos Andreas»*, nr. 577/1 august 1962).

Pr. OLIMP N. CĂCIULĂ

PATRIARHIA MOSCOVEI

SCHIMBARE ÎN SCAUNUL EPISCOPAL DE MOJAISK. — Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse a aprobat în ședința din 9 aprilie 1962, cererea Prea Sfințitului Ștefan, episcop de Mojaisk, de a fi eliberat din funcția de episcop de Mojaisk și din sarcinile de președinte al Direcției administrative a Patriarhiei. În urma propunerii Sanctității Sale Patriarhului Alexei, Sf. Sinod a numit pe Episcopul Leonid al Kurskului ca episcop de Mojaisk și președinte al Direcției administrative a Patriarhiei, șef al Catedralei patriarhale «Arătarea Domnului». Prin hotărârea Sanctității Sale Patriarhului Alexei din 29 aprilie 1962, Episcopul Leonid a fost ridicat în grad de arhiepiscop.

PASTORI ȘI TEOLOGI DIN REPUBLICA DEMOCRATA GERMANĂ — OASPEȚI AI PATRIARHIEI DIN MOSCOVA. — La invitația Patriarhiei din Moscova, o delegație de pastori și teologi din R.D.G. a sosit la Moscova, cu scopul de a studia organizarea și viața Bisericii Ortodoxe Ruse, luând astfel cunoștință de experiența dobândită de această Biserică în decursul celor 45 de ani de viață dusă în condițiile despărțirii de stat. În dorința de a cunoaște și a putea vizita nu numai bisericile din capitală, ci și pe cele din provincie, delegația, după sosire, s-a despărțit în trei grupe. În noaptea de Paști, delegația a fost invitată să participe la slujba patriarhală din catedrala «Arătarea Domnului», slujbă care, prin solemnitatea ei, a lăsat o puternică impresie asupra întregii delegații. Luni 30 aprilie, delegații au vizitat galeria Tretiakov, admirând comorile de artă ale vechei iconografii ruse. La plecare li s-au distribuit cărți despre operele lui Teofan Grecul și Andrei Rublev. A doua zi de Paști, seara, oaspeții au participat la tradiționala urare pe care clerul și credincioșii din Moscova o face în fiecare an Sanctității Sale Patriarhului Moscovei și întregii Rusii. În ziua de 1 mai delegația a fost invitată să participe la marea paradă din Piața Roșie. În aceeași zi oaspeții au plecat la Iaroslavl spre a se întâlni cu președintele Direcției Raporturilor Bisericești Externe, Arhiepiscopul Nicodim; la întoarcere au vizitat orașul Rostov, plecând apoi la Leningrad, unde au vizitat catedralele și bisericile, Ermitajul cu bogatele colecții de artă, diferite monumente istorice, cimitirul jertfelor din vremea blocadei Leningradului. Între oaspeți se aflau și oameni care au cunoscut închisorile hitleriste. «Asupra noastră, a pastorilor — spuneau ei — apasă răspunderea pentru cele două războaie mondiale, pentru suferințele omenirii». La 5 mai a avut loc întâlnirea între membrii delegației și Mitropolitul Pimen de Leningrad și Ladoga. După ce oaspeții au mai vizitat Academia duhovnicească din Leningrad și Seminarul, au plecat la Tallin, în Estonia, unde au vizitat pe Arhiepiscopul Küvit al Bisericii Evanghelice-Luterane. Reîntorși la Moscova, oaspeții au continuat să viziteze diferite biserici, Lavra Troița Sergheiev, Kremlinul, Universitatea și alte instituții culturale. Înainte de plecarea oaspeților înapoi spre patrie, a avut loc o conferință de presă între reprezentantul «Revistei Patriarhiei din Moscova», N. P. Ivanov, și corespondentul agenției TASS, A. M. Grigorieva cu membrii delegației Bisericii Evanghelice din R.D.G. Primul a luat cuvântul superintendentul general Dr. Valter Braun. Acesta a exprimat mai întâi recunoștința delegației pentru invitația și primirea prietenească de care s-a bucurat. A arătat apoi puternică impresie pe care le-au lăsat sfintele slujbe, în special participarea credincioșilor la cîntările comune. «Am văzut cum întreaga populație participă în mod activ la construirea țării, am văzut succesele colosale, înfăptuirile uimitoare din orașele Moscova, Leningrad, Iaroslavl. Să cotim că această vizită va contibui la înțelegerea reciprocă dintre popoarele noastre și la întărirea legăturilor ecumenice cu Biserica Ortodoxă Rusă». Superintendentul general Dr. Günther Iakob a arătat că în de-

curs de mulți ani Biserica Ortodoxă Rusă și Biserica Evanghelică Germană aproape că nu au avut contacte și prea puțin au știut una de alta. Dar în ultimii zece ani legăturile s-au intensificat. «Socot că aceste contacte nu trebuie să constituie numai niște întâlniri incidentale, ci să aibă loc discuții teologice rodnice». Kirhenratul Vilhelm Federlain propune să se facă schimb de studenți între Moscova și Berlin. La întrebarea pusă de corespondentul agenției TASS în legătură cu scrisoarea adresată de Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei Președintelui S.U.A. Kennedy pentru încetarea experiențelor cu armele atomice superintendentul general Valter Braun a răspuns că acum a sosit timpul când toate statele trebuie să procedeze la dezarmarea generală și la interzicerea ori căror experiențe cu arma nucleară. «Noi dorim pacea pentru toate popoarele. O dorim și pentru poporul nostru german. Sîntem convinși că Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei prin această scrisoare către Președintele S.U.A. vrea să servească cauza păcii». La întrebarea reprezentantului «Revistei Patriarhiei din Moscova» dacă eforturile depuse în lupta pentru pace servesc și la cauza apropierii Bisericilor, dr. Valter Braun arată că Biserica Anglicană s-a pronunțat încă de acum câțiva ani pentru necesitatea luptei pentru pace. Reprezentanții Bisericii Anglicane s-au ridicat în apărarea păcii și la cea de a treia Adunare Generală a Consiliului Mondial al Bisericilor de la Név-Delhi. «Sîntem foarte bucuroși că Biserica Ortodoxă Rusă a intrat în Mișcarea Ecumenică, mai ales că această Mișcare slujește cauza păcii. Noi trebuie să aspirăm nu numai spre pacea între Bisericile creștine, ci și spre pacea între popoare, spre pacea în întreaga lume».

Înainte de plecarea spre patrie, la despărțire, superintendentul-general dr. G. Iacob a declarat :

«Plecăm cu sentimentul că poporul rus iubeste pacea și o vrea. Voim și noi să aducem o modestă contribuție, să biruim trecutul înspăimîntător, să ne petrecem viața în prietenie ca buni creștini, pe baza cuvintelor apostolului Pavel : «Iar acum, în Iisus Hristos, voi ce erați cîndva departe, ați fost apropiați prin sîngele lui Hristos. Căci pacea noastră este El, Care a făcut din două feluri de oameni unul și a dărîmat zidul care-i despărțea, desființînd vrajba cu trupul său».

În declarația pe care delegația Bisericii Evanghelice a înmînat-o reprezentantului «Revistei Patriarhiei din Moscova», o dată cu mulțumirile pentru ospitalitatea excepțională și dragostea frățească cu care a fost întîmpinată și înconjurată de către Biserica Rusă, se exprimă încrederea că această întîlnire va constitui începutul unei înțelegeri reciproce mai profunde și a unor contacte mai intense, spre înfăptuirea unirii Bisericii lui Hristos și a păcii în întreaga lume.

VIZITA SANCTITAȚII SALE PATRIARHULUI ALEXEI AL MOSCOVEI ȘI ÎNTREGII RUSII ÎN SERBIA ȘI BULGARIA. — În primăvara acestui an, la 21 mai, Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei a plecat cu un avion «IL-18»

să viziteze Biserica soră din Jugoslavia, ca răspuns la vizita pe care Sanctitatea Sa Patriarhul Serbiei a făcut-o Patriarhiei din Moscova. Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei a fost întovărășit de : Arhiepiscopul Nicodim al Iaroslavului și Rostovului, președinte al Direcției Raporturilor Bisericești Externe a Patriarhiei din Moscova, de Episcopul Ioasaf de Vinița și Brațlav, de arhimandritul Pitirim, redactorul responsabil al «Revistei Patriarhiei din Moscova», inspector al Academiei duhovnicești din Moscova, de docentul prot. A. Ostapov de la Academia duhovnicească din Moscova, de ieromonahul Platon, de proto-diaconul V. Prokimnov, de locțiitorul președintelui Direcției administrative a Patriarhiei din Moscova D. A. Ostapov, de B. S. Kudinkin, membru al Direcției Raporturilor Bisericești Externe, de doctorul personal al Sanctității Sale A. V. Alekseev și de interpretul A. D. Romanenko. La sosirea în Belgrad, Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei a fost întâmpinat de Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Sîrbe, Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman, de arhipăstorii și clerul Bisericii Sîrbe, precum și de către președintele Comisiei Republicane pentru treburile confesiunilor, Isa Iovanovici, de membrii acestei Comisii, V. Velianovic și Miloe Dilparici, de locțiitorul președintelui Adunării Populare din Belgrad, Milici Bugarcici. Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei a fost întâmpinat, de asemenea, de însărcinatul cu treburile U.R.S.S. în Jugoslavia și de colaboratorii Ambasadei Sovietice.

Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei a vizitat prima dată Biserica Sîrbă în octombrie 1957. În decursul celor cinci ani care au trecut de la prima vizită, s-au întărit și mai mult legăturile frățești seculare dintre Bisericile Rusă și Sîrbă. În anul trecut Biserica Ortodoxă Rusă a primit cu mare bucurie vizita Sanctității Sale Patriarhului Gherman la Moscova.

Poporul sîrb credincios a întâmpinat în mod solemn pe Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei în drumul de la aerodrom spre catedrala patriarhală. După sfînta slujbă săvîrșită aici, Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei a spus în cuvîntarea sa de răspuns către Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman : «Este o bucurie pentru noi să ne aflăm în comuniune de rugăciuni cu ierarhia Bisericii Sîrbe, cu Întâistătătorul ei, cu Sanctitatea Voastră. Prea iubit Frate al nostru, cu arhipăstorii, păstorii și poporul credincios al Bisericii lui Dumnezeu, poporul sîrb, de care sîntem legați prin legăturile aceleiași credințe — temelia nezdruncinată a prieteniei noastre frățești de veacuri. Dacă ne îndreptăm către istoria timpurilor trecute, către istoria popoarelor noastre, vom vedea cît de adînci și de puternice sînt rădăcinile legăturilor noastre frățești, întărite prin sîngele părinților, fraților și fiilor noștri în lupta pentru neatîrnare și libertate. Poporul rus nu a rămas indiferent la suferințele poporului vostru în timpul anilor îndelungați de jug străin ; el i-a ajutat să-și capete independența și libertatea, aducînd jertfă viața fiilor săi. A fost o jertfă de dragoste curată față de frații aflați în suferință. Așa a fost în trecut; dar trecutul este legat în mod insolubil de prezent, și noi vedem cu bucurie că și în timpul de față neîn-

cetat se întăresc legăturile frățești dintre popoarele și Bisericile noastre. Ne aducem aminte cu dragoste de vizita pe care am făcut-o în țara voastră acum cinci ani, în timpul patriarhului Vichentie, ne amintim de dragostea și atenția lui față de noi, precum și de vizita pe care el a făcut-o la Moscova și în alte orașe din patria noastră. Cinstim profund amintirea lui și ne rugăm pentru pacea sufletului lui în sălaşurile cerești. Anul trecut am avut bucuria să primim la noi pe reprezentanții Bisericii Sîrbe în frunte cu Sanctitatea Voastră și să arătăm față de Voi și de cei ce Vă întovărășeau, atenția noastră frățească, ca semn al dragostei noastre față de Biserica Voastră și de poporul Vostru. Pe noi ne neliniștește și ne frământă deopotrivă situația actuală din viața popoarelor, și noi, ca creștini, nu putem să rămînem indiferenți la nevoile și așteptările omenirii. În veacul de încordare internațională, datoria noastră este nu numai de a simpatiza orice manifestare de unire a omenirii în lupta pentru pace, ci și de a colabora la această luptă prin unirea noastră, prin credința, prin dragostea noastră, și, dacă este necesar, și prin viața noastră. Pentru atingerea acestui scop nu vom înceta să ridicăm glasul nostru pentru înfăptuirea dezarmării generale și totale, pentru încetarea oricăror experiențe și explozii cu arma nucleară, care provoacă vătămări ireparabile pentru sănătatea celor ce sînt în viață, precum și a generațiilor care nu s-au născut încă. Ce justificare în fața lui Dumnezeu pot avea partizanii unor astfel de acțiuni criminale, și cum am putea noi rămîne indiferenți față de aceste acțiuni? Sîntem încredințați că, la fel ca și vizita de anul trecut a Sanctității Voastre, și întîlnirea noastră de acum va servi la o și mai mare întărire a legăturilor noastre frățești, spre înflorirea mai departe a popoarelor noastre, spre binele și pacea obștească». La 22 mai, ziua de pomenire a Sfîntului Nicolae, Arhiepiscopul Nicodim, înconjurat de arhimandritul Pitirim, prot. A. Ostapov și protodiacon V. Prokimnov a săvîrșit Sfînta Liturghie în biserica Patriarhiei. La orele 11 a avut loc recepția Sanctității Sale Patriarhului Alexei la ambasada sovietică. La orele 3 din zi, Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei și persoanele care îl întovărășeau, precum și Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman întovărășit de Mitropolitul Damaskin al Agramului, de Episcopul Visarion, de protoiereul Milan Smilianici, de protodiaconul Branko Petrovici ș. a. au plecat cu avionul în Macedonia, spre a lua parte la solemnitățile bisericesti cu prilejul sărbătoririi sfinților Kiril și Metodiu. La aeroportul din Ohrida au ieșit în întîmpinare: Mitropolitul Dositei al Macedoniei, Episcopul Klément de Prespa și Bitolia, Episcopul Naum de Zletov și Strunița, președintele Uniunii republicane a preoților ortodocși din Macedonia prot. Klément Malevski. Au fost de față de asemenea: Mito Mițaikov, membru al Vecei Executive din Macedonia și președinte al Comisiei republicane pentru treburile confesionale, Petar Zdravkovski, membru al Vecei Executive, Done Ilievski, secretar al Comisiei republicane, Nicola Aleksovski, președintele Consiliului Popular din raionul Ohrida,

Nicola Goricevski, președintele Consiliului orășenesc. La 23 mai oaspeții au vizitat monumentul istoric-muzeu fosta mănăstire Sf. Naum, ucenicul sfinților Kiril și Metodiu, mănăstire care se află pe malul pitoresc al lacului Ohrida, și unde se odihnesc moaștele Sfântului Naum. Seara oaspeții au vizitat vechea mănăstire Sf. Herecomie, unde odihnesc moaștele Sfântului Clement de Ohrida. În ziua următoare, ziua pomnirii sfinților Kiril și Metodiu, a avut loc slujirea solemnă a Sfintei Liturghii. La 25 mai oaspeții s-au reîntors de la Ohrida la Belgrad, unde au fost invitați la sărbătorirea zilei de naștere a președintelui R.F.P. Iugoslavia, Iosif Broz Tito. Sîmbătă 26 mai, Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei a făcut o vizită mareșalului Iosif Broz Tito. Cu acest prilej Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei a fost decorat cu cel mai înalt ordin al R.F.P. Iugoslavia. În seara zilei de 26 mai, Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei a luat parte la slujba din biserica rusă din Belgrad. Duminică 27 mai Întîistătătorii celor două Biserici surori, au săvîrșit Sfînta Liturghie în Catedrala patriarhală din Belgrad, cu un sobor de ierarhi, preoți și diaconi.

Înainte de plecarea spre Bulgaria, a fost semnat următorul comunicat de Patriarhul Serbiei și Macedoniei Gherman și de Patriarhul Moscovei și întregii Rusii Alexei :

«Noi, Întîistătătorii Bisericilor-Surori, întîlnindu-ne la Belgrad și la Ohrida între 21 și 28 mai 1962, am discutat frățește între noi diferitele probleme ale vieții bisericesti și general creștine și am socotit necesar să publicăm acest comunicat, prin care exprimăm profunda satisfacție pentru acordul deplin care a încununat discuțiile noastre. Referindu-ne la raporturile reciproce ale Bisericilor noastre Surori, declarăm că legătura dragostei, care ne unește rămîne vie și indisolubilă. Singura noastră grijă în această privință este de a întări și mai mult această unire pe calea vizitelor reciproce și a discutării în comun a problemelor vieții internaționale și general-creștine. Socotim necesar să exprimăm dorința ca Bisericile noastre, ca și pînă acum, să depună și de acum înainte eforturi pentru păstrarea păcii în lume și pentru înfăptuirea dreptății creștine. Amintind legăturile de prietenie care unesc de mult timp Bisericile noastre, noi am exprimat unul altuia convingerea că prietenia și legăturile dintre noi nu se vor micșora, ci se vor întări mai mult în viitor».

La Sofia Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei a fost întîmpinat de către Întîistătătorul Bisericii Bulgare, Sanctitatea Sa Patriarhul Chiril, de arhipăstorii și clerul Bisericii Bulgare, precum și de reprezentanți ai guvernului bulgar și ai ambasadei Uniunii Sovietice în Republica Populară Bulgaria. În sala de festivități a Patriarhiei Bulgare, Sanctitatea Sa Patriarhul Chiril a rostit cuvîntarea de salut, la care a răspuns Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei. În cuvîntarea sa, Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei a arătat, între altele, că «Biserica Rusă a primit din Bulgaria traduceri cărților de slujbe și a cărților teologice, iar cînd a venit vremea ea și-a răsplătit cu bucurie datorita prin

operele teologilor noștri și prin învățătura tinerilor bulgari în școlile noastre duhovnicești. Bulgaria ortodoxă a ajutat Rusia să se elibereze din robia păgânismului, iar după multe veacuri fiii Rusiei, necruținându-și viața, au eliberat Bulgaria de aceeași credință de sub jugul înrobitorilor de altă credință». Cea mai urgentă problemă a vremii noastre și pentru generația noastră este năzuința creștinilor spre unitatea făgăduită nouă de Domnul și spre păstrarea păcii între oameni. Bisericile noastre manifestă în acest domeniu o deplină înțelegere reciprocă. Prin eforturile comune ale Bisericilor și popoarelor noastre noi trebuie să facem totul spre a sprijini năzuințele spre pace ale oamenilor. Socot că noi creștinii nu putem sta la o parte de aceste sarcini ale omenirii, trebuie să spunem lumii adevărul și să condamnăm tot ceea ce prevestește omenirii moarte și rău».

În aceeași zi Arhiepiscopul Nicodim, Episcopul Ioasaf, arhimandritul Pitirim, însoțiți de arhimandritul bulgar Antonie, au vizitat mănăstirea de maici Kneajev din împrejurimile Sofiei. A doua zi Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei a vizitat ambasada sovietică și Mănăstirea Kneajev. Oaspeții au mai vizitat Plovdivul, Kazanlîcul, Șipca. Aici, la vechiul monument al luptătorilor căzuți în lupta pentru libertate, Arhiepiscopul Nicodim a săvârșit o slujbă religioasă pentru ostașii ruși și bulgari care au căzut luptând umăr la umăr și care se odihnesc în morminte comune, frățești. Seara, Sanctitatea Sa Patriarhul Chiril a dat o recepție în onoarea Sanctității Sale Patriarhului Alexei și a persoanelor care îl întovărășeau. Ambii patriarhi au rostit cuvântări. La 30 mai, Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei a fost primit de Președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Bulgaria. Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei a vizitat biserica rusă, iar seara, în sala de ședințe a Sfântului Sinod a avut loc o consfătuire, la care au luat parte membrii Sinodului Bisericii Bulgare, precum și Arhiepiscopul Nicodim, Episcopul Ioasaf și arhimandritul Pitirim. Ca urmare a acestei vizite, Sanctitatea Sa Patriarhul Chiril al Bulgariei și Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei și întregii Rusii au semnat următorul comunicat :

«La invitația Patriarhului Bulgariei Chiril, Patriarhul Moscovei și al întregii Rusii, Alexei, întovărășit de suita sa, a vizitat Sofia între 28 și 31 mai, ca oaspete al Bisericii Ortodoxe Bulgare. Oaspeților li s-a făcut în Bulgaria o primire prietenească, expresie a dragostei de totdeauna a poporului credincios bulgar față de Biserica Ortodoxă Rusă și față de poporul rus eliberator. În timpul șederii în Sofia, între Patriarhii, Întâistătători ai Bisericilor autocefale surori, s-au purtat discuții, în spiritul înțelegerii, asupra problemelor referitoare la interesele ambelor Biserici-surori, precum și despre raporturile reciproce cu celelalte confesiuni creștine, în scopul cunoașterii reciproce și al unei colaborări strânse, pentru slujirea tuturor creștinilor în dragoste, frăție și pace între popoare. Cu mare grijă au fost cercetate problemele apărării păcii în întreaga lume. În decursul discuțiilor s-a subliniat de către

ambii Patriarhi că între ambele Biserici există din timpuri vechi raporturi sincere de dragoste reciprocă și de înaltă stimă. Aceste raporturi se manifestă neîncetat în rugăciunea comună și în slujirea activă laolaltă în sprijinul păcii și al unității general creștine. Deosebit de evident se manifestă unitatea punctelor de vedere ale ambelor Biserici și a căilor de slujire a omenirii, în vizitele reciproce ale Bisericilor, la nivelul Întâistătătorilor lor sau al delegațiilor reprezentative. Aceste legături trebuie să se dezvolte și mai departe cu mai multă însuflețire în stimulări reciproce pentru înfăptuirea cu mai mult succes a înaltei misiuni a Bisericii în fața întregii lumi. Cu smerenie în fața Mîinii Providențiale a lui Dumnezeu, căpeteniile Bisericii au înălțat rugăciuni fierbinți de mulțumire Domnului pentru faptul că sfintele Biserici Ortodoxe au dezbătut rodnic și în deplină înțelegere problemele general ortodoxe și general creștine care stau înaintea lor. În această privință, o apreciere pozitivă a avut Consfătuirea Panortodoxă de la Rhodos. Căpeteniile Bisericilor Bulgară și Rusă remarcă cu bucurie năzuința lumii creștine înviorată în timpul din urmă, spre unire, precum și sentimentul, încercat în mod real de mulți creștini, al răspunderii pentru destinele lumii. Ambele Biserici Ortodoxe — Bulgară și Rusă — sînt hotărîte să participe la orice inițiativă creștină iubitoare de pace, care urmărește scopul păstrării păcii în întreaga lume și a coexistenței pașnice a popoarelor. De aceea ele participă cu convingere creștină la Conferința Creștină de la Praga pentru apărarea păcii. Conștiința creștină se cutremură văzînd cum acțiunile dușmanilor păcii îndepărtează de noi acea vreme binecuvîntată, pe care o așteaptă omenirea, cînd oamenii nu vor mai învăța să se războiască și vor preface armele morții în arme ale vieții (Isaia II, 4). Noua serie de experiențe atomice de pe insula Christmas amenință nădejdiile într-o rezolvare rodnică a discuțiilor din Comitetul celor 18 state întrunit la Geneva. Și Întâistătătorii Bisericilor Bulgară și Rusă, insistă ca Președintele S.U.A. în numele lui Dumnezeu, în numele păcii pe pămînt și a fericirii omenirii, să înceteze experiențele cu arma aducătoare de moarte. Propaganda de război pe calea intensificării «războiului rece», răspîndirea neîncrederii între popoare cuprind în ele mari primejdii. Este o cauză a nefericirii omului și a urii față de om. Bisericile creștine trebuie să se roage în mod sincer și să lupte pentru statornicirea păcii pe pămînt prin dezarmarea generală și totală. Ambele Biserici ortodoxe vor trudi cu rîvnă și de acum înainte pentru împlinirea datoriei lor evanghelice în această direcție. Patriarhii, în convorbirile lor, au exprimat hotărîrea frățească «de a căuta ceea ce slujește pacea» (Rom. XIV, 19). Duhul adevărului să lumineze pe toți luptătorii pentru pace din întreaga lume, ca ei să poată aduce daruri vrednice Domnului păcii — Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, Întâistătătorii Bisericilor Bulgară și Rusă mulțumesc lui Dumnezeu pentru faptul că ei au putut pecetlui încă o dată prin rugăciuni și co-

muniune frățească tradițională și profun­da dragoste întru Iisus Hris­tos, precum și comuniunea de credință între ambele Biserici».

HOTĂRIRI ALE SFINTULUI SINOD AL BISERICII ORTODOXE RUSE. — Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse, sub președinția Sanctității Sale Patriarhului Alexei, în ședința din 13 iunie 1962 a hotărât :

1. Protoiereul Vladimir Nikitin din Leningrad se numește episcop de Kurk și Bielgorod, urmînd ca tunderea sa în monahism și hirotonirea să aibă loc în Leningrad.

2. Arhiepiscopul Ermogen se numește Arhiepiscop al Omskului. Episcopul Benedict, însărcinat provizoriu cu conducerea eparhiei Omsku­lui, se eliberează din această însărcinare.

În ședința din 16 iunie 1962 a hotărât :

1. Să elibereze pe I.P.S. Mitropolit al Kersonului și Odesei, Boris, din funcțiunea de Exarh al Americii de Nord și de Sud, conform cererii sale, din motive de boală.

2. Să numească Arhiepiscop al Aleutului și Americii de Nord, Exarh al Americii de Nord și de Sud pe Arhiepiscopul Ioan, Exarh al Europei Mijlocii. Pînă la plecarea sa la noul post, I.P.S. Arhiepiscop Ioan va îndeplini sarcinile legate de Exarhatul Europei Mijlocii.

3. Episcopul Filaret de Lug este numit vicar al Exarhatului Eu­ropei Mijlocii, fiind eliberat de sarcina de vicar al eparhiei Len­ingradului.

După plecarea Arhiepiscopului Ioan la noul post, Episcopul Filaret de Lug se însărcinează cu conducerea vremelnică a Exarhatului Eu­ropei Mijlocii.

Mitropolitul Boris al Kersonului și Odesei a fost decorat de către Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei cu ordinul bisericesc Sfântul Vla­dimir:

În ședința din 19 iulie 1962 Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse a hotărât:

1. Să elibereze pe Prea Sfințitul Arhiepiscop Leonid (Lobacev) în mod provizoriu de la conducerea eparhiei Kaluga pînă la însănătoșire, și să încredințeze în mod provizoriu conducerea acestei eparhii Prea Sfințitului Ștefan.

2. Să elibereze pe Prea Sfințitul Pancratie, Arhiepiscopul Volîniei de la conducerea eparhiei, din motive de boală.

3. Să desemneze ca Episcop al Volîniei, rectorul seminarului din Vo­lînia, arhimandritul Metodiî (Menzak), urmînd ca sfințirea sa ca epis­cop să aibă loc la Chiev.

4. Se desemnează ca vicar al eparhiei Leningradului cu titlul de Episcop de Viborg, parohul catedralei din Lavra Alexandru-Nevski protoiereul Nicolae Fomicev, urmînd ca primirea în monahism și sfințirea ca episcop să aibă loc în Leningrad.

VIZITA LA MOSCOVA A UNEI DELEGAȚII DE PROFESORI AI FACULTĂȚII DE TEOLOGIE DE LA UNIVERSITATEA DIN ATENA. — La invitația Patriarhiei din Moscova, la 23 mai a sosit la Moscova un grup de profesori de la Facultatea de teologie a Universității din Atena, alcătuită din : profesorul emerit Amilcar S. Alivizatos, conducătorul delegației, profesorul titular Dimitrios N. Moraitis, membru al Comitetului pentru legăturile cu Bisericele surori, profesorul Vasilios X. Ioanidis, membru al Comitetului pentru problemele Consiliului Mondial al Bisericilor, profesorul Constantin G. Bonis, membru al Comitetului pentru teme Prosinodului, profesorul titular și membru al Comitetului pentru teme Prosinodului Gherasimos I. Konidaris, profesorul titular Markos A. Siotis, profesorul titular și membru al Comitetului pentru Misiunea ortodoxă de peste graniță Andreas I. Fitrakis.

La aerodromul Șeremetiev oaspeții au fost întâmpinați de : rectorul Academiei duhovnicești din Moscova profesorul-protoiery K. I. Rujitki, care a avut inițiativa invitării oaspeților, protoiery M. Stadniuk și I. V. Varlamov, membri ai Direcției Raporturilor Bisericești Externe a Patriarhiei din Moscova, M. F. Rusakov, docent al Academiei duhovnicești din Leningrad, A. P. Gorbacev, profesor al Academiei duhovnicești din Moscova și N. D. Uspenski, profesor la Academia duhovnicească din Leningrad. La 24 mai, rectorul Academiei duhovnicești din Moscova profesorul-protoiery K. I. Rujitki a organizat o recepție oficială pentru delegație în clădirea Patriarhiei. Apoi oaspeții au fost primiți de locțiitorul președintelui Direcției Raporturilor Bisericești Externe a Patriarhiei, Episcopul Talinului și Estoniei, Alexei, în sala Direcției. La orele 2 oaspeții au vizitat Biblioteca de Stat V. I. Lenin. Rectorul Academiei duhovnicești din Moscova a organizat în cinstea delegației o masă, la care au participat : Episcopul Talinului și Estoniei, Alexei, președintele Consiliului pentru treburile Bisericii Ortodoxe Ruse pe lângă Consiliul de Miniștri al U.R.S.S., prof. Rîbakov, președintele societății «Grecia-U.R.S.S.», membrii Direcției Raporturilor Bisericești Externe, secretarul de redacție al «Revistei Patriarhiei din Moscova» A. V. Vedernikov, corpul profesoral al Academiei duhovnicești din Moscova. Profesorul-protoiery K. I. Rujitki a ținut o cuvîntare, în care a subliniat caracterul istoric al vizitei oaspeților greci și a exprimat nădejdea că legăturile dintre teologii greci și ruși se vor dezvolta mai departe în mod rodnic. Profesorul A. Alivizatos, în răspunsul său, a vorbit despre contactele istorice dintre reprezentanții teologiei ortodoxe grecești și ruse și despre necesitatea dezvoltării acestor contacte.

La 25 mai, profesorii greci au vizitat Biserica Învierea în care se află icoana Maicii Domnului numită Iverscaia, adusă în timpul patriarhului Nikon de la Athos, Biserica Tihvinski din satul Alexeev, construită în secolul al XVII-lea, interesantă prin arhitectura ei, Biserica Troițkaia de pe colinele lui Lenin, în care s-a rugat Kutuzov înainte de lupta de la Borodino, precum și Universitatea din Moscova. Seara

oaspeții au participat la spectacolul de la Teatrul Mare. La 26 mai oaspeții au plecat la Zagorsk, unde au rămas două zile. Au vizitat marea Lavră Troița Sergheiev, au ascultat unele cântări în timpul sf. slujbe în limba grecească. La festivitatea care a avut loc la Academia duhovnicească s-a conferit profesorului A. Alivizatos titlul de doctor «honoris causa», iar profesorului G. Bonis titlul de membru de onoare al Consiliului Academiei. După masa dată în cinstea oaspeților, a urmat un schimb de păreri, în care s-a exprimat dorința de întărire a contactelor și a colaborării în domeniul științelor teologice, istorico-bisericești, liturgice și canonice. Seara oaspeții s-au reîntors la Moscova. Au fost primiți la Casa prieteniei popoarelor de președintele societății «Grecia—U.R.S.S.», prof. Rîbakov, au vizitat Kremlinul, iar după amiază au făcut o plimbare cu vaporul pe canalul Moscova-Volga. La 29 mai, au vizitat expoziția agricolă, iar seara au plecat spre Leningrad.

La Leningrad oaspeții au fost întâmpinați de rectorul Academiei duhovnicești M. A. Speranski și reprezentanți ai corpului profesoral. La 30 mai, delegația a vizitat secția de manuscrise a Bibliotecii Publice din Leningrad, interesându-se de manuscrisele de literatură bizantină din veacurile IV, V și de mai târziu. E. A. Granstrem, conducătoarea științifică a acestei secții, a dat lămuririle necesare. Au fost primiți apoi de către rectorul Academiei duhovnicești, M. A. Speranski, la Academia duhovnicească. Au vizitat apoi și palatul pionierilor din Leningrad, interesându-se de activitatea pedagogică, artistică și sportivă a copiilor. Seara au vizitat catedralele Sf. Vladimir și Schimbarea la față, și apoi au asistat la vecernia din catedrala Nikolski. Au rămas foarte impresionați de cântarea comună a credincioșilor la acatist, care constituie acum o tradiție în Biserica Ortodoxă Rusă.

La 31 mai, a avut loc o ședință solemnă la Academia duhovnicească din Leningrad. Rectorul a vorbit despre legăturile frățești seculare ale Orientului ortodox grec cu Biserica Rusă și cu știința ei teologică. Au urmat apoi rapoartele ținute de: prof. N. D. Uspenski, despre «Sarcinile teologiei ortodoxe în viața actuală a Bisericii», și de prof. A. Alivizatos, despre «Teologia actuală ortodoxă și problemele Bisericii noastre Grecești». La această festivitate au fost conferite titluri științifice membrilor delegației grecești: profesorului Vasilios Ioanidis titlul de doctor «honoris causa», iar profesorilor Dimitrios Moraitis și Gherasimos Konidaris titlurile de membri de onoare ai Consiliului Academiei. Seara oaspeții au participat la spectacolul de la Teatrul de operă și balet din Leningrad. La 1 iunie oaspeții au vizitat Muzeul de Stat și galeria de artă Ermitaj, iar seara a fost organizată masa de despărțire de către Direcția eparhială din Leningrad, la care au luat cuvântul prot. A. V. Medvedski și A. Alivizatos, evocând legăturile din trecut dintre teologia greacă și rusă și exprimând nădejdea în o mai mare apropiere a Bisericilor și a întregii lumi creștine.

La 2 iunie oaspeții au plecat din Leningrad la Odesa. La Odesa oaspeții au fost găzduiți la reședința Sanctității Sale Patriarhului Alexei, fiind primiți de către Mitropolitul Boris al Kersonului și Odesei. Au vizitat câteva biserici din Odesa și Seminarul duhovnicesc, și au asistat la filmul prezentat în grădina rezidenței patriarhale, consacrat vieții și activității Sanctității Sale Patriarhului Alexei al Moscovei și întregii Rusii.

La 5 iunie delegația de profesori teologi greci s-a reîntors la Moscova. Oaspeții au fost primiți de președintele Direcției Raporturilor Bisericești Externe a Patriarhiei, Arhiepiscopul Nicodim, au vizitat și au asistat la diferite slujbe religioase, iar la 6 iunie au fost primiți de Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei, care, pentru truda lor spre binele Bisericii Ortodoxe, i-a decorat cu Ordinul Sf. Vladimir. La 7 iunie oaspeții au participat la Sf. Liturghie săvârșită de Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei în Catedrala patriarhală «Arătarea Domnului», iar la 8 iunie au plecat spre patrie.

Înainte de plecare, într-o convorbire cu reprezentanții redacției «Revistei Patriarhiei din Moscova», prof. A. Alivizatos a declarat că în decursul celor 15 zile pe care delegația le-a petrecut în mijlocul reprezentanților științei teologice ortodoxe ruse a avut posibilitatea să constate marelă devotament al clerului și al credincioșilor ruși pentru vechile tradiții ortodoxe, precum și marile eforturi care se depun pentru a forma în spirit teologic, un cler instruit. Dorim ca astfel de contacte să continue și să aducă roade spre binele întregii Biserici Ortodoxe și pentru dezvoltarea mai departe a Mișcării Ecumenice.

Secretarul Redacției «Revistei Patriarhiei din Moscova», A. V. Vedernikov a pus delegației următoarea întrebare: «*În ce forme preconizați D-Voastră această colaborare?*» A. Alivizatos a răspuns că «unul dintre variatele aspecte ale acestei colaborări îl constituie contactele dintre teologi pentru discutarea problemelor generale. O sarcină fundamentală este aceea de a cunoaște viața liturgică a diferitelor Biserici din diferite țări. Aici noi ne simțim ca la noi acasă, nu vedem nici o deosebire în săvârșirea liturghiei la voi și la noi... Sînt însă încă multe probleme nerezolvate în raporturile cu catolicismul, protestantismul și Bisericele orientale. Acestea sînt problemele curente care stau în fața Bisericii Ortodoxe... În anul 1936 a avut loc la Atena primul Congres teologic la care au participat teologi din diferite țări și la care s-au dezbătut multe probleme teologice. Atunci s-a luat hotărîrea ca în anul următor, 1937, să aibă loc al doilea Congres teologic la București. Dar din multe pricini acest Congres nu a avut loc. Acum se ridică din nou problema acestui Congres, și eu știu că teologii din România se ocupă de pregătirea acestei întîlniri a teologilor. După întîlnirea noastră cu reprezentanții științei teologice ruse socot că teologii ruși trebuie să colaboreze la organizarea acestui Congres, opupînd chiar un rol de conducere».

A. V. Vedernikov a pus a doua întrebare : «*Care probleme socotiți D-Voastră că trebuie dezbătute și tratate, în primul rînd în presa bisericească ?*». Prof. A. Alivizatos a răspuns : «Toate problemele care stau în fața Bisericii Ortodoxe sînt extrem de importante. Precum s-a văzut la Consfătuirea de la Rhodos și la Consfătuirea de la New-Delhi, Ortodoxia reprezintă o mare forță. În timpul din urmă, prestigiul Bisericii Ortodoxe a crescut extraordinar. Biserica Ortodoxă atrage acum asupra sa atenția și a Bisericii Catolice și a Bisericilor Protestante. Aceasta constituie, după părerea mea, doar primii pași spre unire. Celelalte probleme, deși importante, vor putea fi rezolvate ulterior. Unirea Bisericilor este problema fundamentală și actuală, a cărei rezolvare o așteaptă întreaga lume».

A. V. Vedernikov : «*Cum priviți sarcinile Bisericii Ortodoxe în Mișcarea Ecumenică ?*». Răspunsul profesorului A. Alivizatos : «Sarcinile Bisericii noastre în fața Mișcării Ecumenice au un dublu caracter. În primul loc trebuie ca în întreaga lume creștină, Biserica Ortodoxă să fie bine cunoscută». Autorul citează cazul cînd un profesor protestant explica altor protestanți modul cum se face împărțirea la ortodocși, confundînd-o cu împărțirea anaferei. «Prima noastră sarcină în Mișcarea Ecumenică este ca noi înșine, ortodocșii, să vorbim despre noi, să arătăm ceea ce reprezentăm. A doua sarcină : trebuie să arătăm ce situație ocupă Biserica Ortodoxă printre celelalte Biserici. Acest fapt poate duce la o influență directă asupra doctrinei lor. Acum patruzeci de ani, înainte de stabilirea contactelor, protestanții cunoșteau puțin despre liturghie, despre slujirea episcopală și despre alte tradiții ale Bisericii Ortodoxe. Acum protestanții introduc unele reforme în sensul apropierei de Ortodoxie».

La întrebarea pusă de A. V. Vedernikov : «*Ce ar dori profesorul să transmită cititorilor «Revistei Patriarhiei din Moscova», A. Alivizatos transmite urări pentru dezvoltarea mai departe a colaborării și sub forma schimburilor de studii și articole în revistele teologice respective.*

Întrebarea corespondentei TASS, A. M. Grigorieva : «*Care este impresia D-Voastră despre viața noastră, pe lângă cea religioasă ?*». Răspunsul prof. A. Alivizatos : «Am văzut viața nouă din Moscova, am văzut clădirile noi, am văzut expoziția cu realizările economiei naționale, am fost în Biblioteca Lenin și în Universitatea din Moscova și din Leningrad și am fost încîntați de înfăptuirile poporului sovietic».

În încheiere, prof. A. Alivizatos a exprimat recunoștința întregii delegații pentru tot ceea ce au văzut și a transmis prin A. V. Vedernikov Sanctității Sale Patriarhului Alexei expresia profunde stime pe care profesorii teologi greci i-o păstrează.

VIZITA IN U.R.S.S. A UNEI DELEGAȚII DE ACTIVIȘTI DIN APARATUL PRINCIPAL AL CONSILIULUI MONDIAL AL BISERICILOR. — Între 1 și 12 iunie 1962 Uniunea Sovietică a fost vizitată de o delegație de activiști din

aparatul principal al Consiliului Mondial al Bisericilor, sosită din Geneva — centrul Mișcării Ecumenice, la invitația Patriarhiei din Moscova. A fost prima delegație oficială a activiștilor responsabili din Mișcarea Ecumenică după intrarea Bisericii Ortodoxe Ruse în Consiliul Mondial al Bisericilor la sfârșitul anului 1961, la cea de a treia Adunare Generală de la New Delhi. Scopul vizitei acestei delegații în U.R.S.S. a fost : cunoașterea nemijlocită a vieții și activității Bisericii Ortodoxe Ruse, discutarea și stabilirea formelor și căilor de colaborare a ei în Consiliul Mondial al Bisericilor, contactul personal cu bogăția moștenirii spirituale și culturale a poporului rus, studierea diferitelor laturi ale vieții societății sovietice, precum și vizitarea și cunoașterea Bisericii Ortodoxe Gruzine, Bisericii Evanghelice Luterane din Estonia și a creștinilor-baptiști, evanghelici din întreaga Uniune Sovietică în legătură cu cererea înaintată de aceștia de a intra în Consiliul Mondial al Bisericilor.

Delegația era alcătuită din : dr. Lesli Kook (Uniunea congregațională din Anglia), locțiitorul secretarului general al Consiliului Mondial al Bisericilor și director al Secției de ajutor interbisericesc, de ajutorare a emigranților și de slujire a păcii,—conducătorul delegației—dr. Robert Bilheimer (Biserica Presbiteriană din S.U.A.), locțiitor al secretarului general al Consiliului Mondial al Bisericilor și director al Secției științifice, directorul Departamentului de informații al Consiliului Mondial al Bisericilor d-l Filip Mori (Biserica Reformată din Franța), directorul Institutului Ecumenic dr. Hans Volf (Biserica Luterană din Germania), secretarul executiv al Departamentului tineretului din Consiliul Mondial al Bisericilor, preotul Bisericii Episcopale din S.U.A. Roderic Franch, colaboratorul Secției de ajutor internațional, de ajutor al emigranților și de slujire a păcii d-l Rudolf Kunett (Centrul mitropolitan din S.U.A.).

Delegația a sosit la Moscova la 1 iunie. Oaspeții au vizitat Catedrala patriarhală, unde au asistat la Sf. Liturghie ; apoi au vizitat Direcția Raporturilor Bisericești Externe a Patriarhiei din Moscova. Episcopul Alexei al Talinului și Estoniei, a dat o recepție în cinstea oaspeților. În cuvântările ținute cu acest prilej, dr. Robert Bilheimer și d-l Filip Mori au exprimat punctele de vedere în cele mai importante probleme ale Ecumenismului și asupra perspectivelor participării Bisericii Ortodoxe Ruse la lucrările ecumenice. Au urmat apoi alte discuții cu privire la colaborarea Bisericii Ortodoxe Ruse cu Departamentul tineretului și cu Institutul Ecumenic. Oaspeții au vizitat diferite biserici din Moscova, asistând la Sf. Liturghie.

La 4 iunie au vizitat Lavra Troița-Sergheiev și Academia duhovnicească din Moscova, unde au avut loc discuții cu rectorul Academiei, prot. K. I. Rujițki și cu membrii corpului didactic, cu privire la problemele educației teologice, a predicii bisericești, despre eclesiologie și

despre însemnătatea acestora pentru înțelegerea justă a dezvoltării Mișcării Ecumenice. Oaspeții au vizitat biblioteca Academiei.

Seara oaspeții au plecat spre Leningrad, unde au fost primiți de Mitropolitul Pimen al Leningradului, cu care au avut o îndelungată convorbire asupra diferitelor probleme privitoare la viața și activitatea eparhiei Leningradului și a Bisericii Ruse în general, precum și despre activitatea Consiliului Mondial al Bisericilor. Au vizitat Academia duhovnicească din Leningrad, unde a avut loc o festivitate, la care au luat cuvântul și membrii delegației, exprimând nădejdea că Biserica Ortodoxă Rusă va îmbogăți Mișcarea Ecumenică, comunicându-i profunzimea spiritului ei religios. Oaspeții au vizitat biblioteca Academiei, au purtat discuții cu membrii corpului didactic cu privire la sarcinile care stau în fața întregii creștinătăți și, îndeosebi cu privire la Conferința «Credință și Organizare» care va avea loc în 1963 în Canada și la care Biserica Ortodoxă Rusă va fi invitată; de asemenea, despre necesitatea formulării în comun a principiilor dogmatice și despre participarea Academiei duhovnicești din Leningrad la această lucrare. Delegația a vizitat catedrala Troița din fosta Lavră Alexandru Nevski.

La 5 iunie oaspeții au plecat la Tallin, unde au vizitat, pe lângă bisericile ortodoxe și bisericile luterane, fiind primiți de Arhiepiscopul Kiivit; au vizitat și casa de rugăciuni baptistă.

La 7 iunie delegația s-a reîntors la Leningrad, unde au participat la Sf. Liturghie săvârșită în ziua de Înălțarea Domnului. La recepția organizată de Direcția Eparhială din Leningrad, conducătorul delegației a declarat că membrii delegației s-au convins că popoarele din Uniunea Sovietică năzuiesc cu ardoare spre pace pe pământ. «Pentru această pace însă trebuie să luptăm».

La 9 iunie, delegația s-a reîntors de la Leningrad la Moscova. Tot în această zi s-au reîntors la Moscova și Hans Volf și Rudolf Kunett, membrii delegației care plecaseră la Tbilisi spre o vizită Biserica Ortodoxă Gruzină, în legătură cu dorința ei de a intra în Consiliul Mondial al Bisericilor. La 9 iunie delegația a fost primită de președintele Direcției Raporturilor Bisericești Externe a Patriarhiei din Moscova, Arhiepiscopul Nicodim. Au urmat discuții în legătură cu pregătirea pentru ședința Comitetului Central al Consiliului Mondial al Bisericilor de la Paris. La 10 iunie oaspeții au participat la Sf. Liturghie săvârșită de Episcopul Dmitrovului, Ciprian, în Biserica Ioan Ostașul. Membrii delegației au vizitat în aceeași zi Consiliul creștinilor bapțiști evanghelici, unde au purtat discuții în legătură cu intrarea lor în Consiliul Mondial al Bisericilor. La 11 iunie delegații au avut discuții cu reprezentanții Bisericii Ruse în privința mijloacelor și căilor concrete de colaborare la Mișcarea Ecumenică. Înaintea plecării din Moscova a delegației, secretarul de redacție al «Revistei Patriarhiei din Moscova», A. V. Vedernikov și corespondenta TASS, A. M. Grigorieva au pus unele întrebări. Iată câteva și răspunsurile respective:

Întrebare : *Se vorbește mult despre răspunderea creștinilor pentru războiul trecut și despre actuala disensiune a lumii. Biserica noastră ia o parte activă la apărarea păcii. Acum ea face parte din Consiliul Mondial al Bisericilor care unește 197 de comunități creștine. Este o uniune uriașă. Oare aceste numeroase comunități strânse în Consiliul Mondial al Bisericilor nu trebuie să adopte o poziție unică în problema experiențelor nucleare și a susținerii dezarmării generale, și ce ar putea face Consiliul Mondial al Bisericilor pentru consolidarea creștinilor în aceste probleme ?*

Răspunsul d-rului Robert S. Bilheimer : Eu cred profund în posibilitatea solidarizării creștinilor în aceste probleme, dar nu vreau să minimalizez greutatea punerii lor de acord. Trebuie să amintim că creștinii au păreri împărțite în aceste probleme, dar faptul că ei aparțin aceleiași credințe constituie o prezumție că pot ajunge la un acord în aceste probleme. Pe de altă parte, problema interzicerii experiențelor nucleare și problema dezarmării sînt probleme tehnice, și cu cît ne adîncim mai mult în ele, cu atît întîlnim mai mult contradicții. De aceea sarcina noastră constă în a studia toată adîncimea acestor probleme tehnice, la care trebuie să purcedem cu toată nădejdea.

Întrebare : *Știm că Biserica Ortodoxă Gruzină, Biserica Armeană, Bisericile Evanghelice-Luterane din Letonia și Estonia și Consiliul unional al creștinilor baptiști evanghelici și-au manifestat dorința de a intra în Consiliul Mondial al Bisericilor. Cum priviți posibilitatea satisfacerii cererii lor ?*

Răspunsul d-rului Lesli Kook : Nu putem să comentăm aici cererile acestor Biserici, întrucît acestea urmează să fie discutate împreună cu cererile altor Biserici de Comitetul Central și Executiv al Consiliului Mondial al Bisericilor. Dar, în calitate de colaboratori titulari ai Consiliului Mondial al Bisericilor, nu vedem piedici pentru intrarea acestor Biserici în Consiliu, dacă ele vor întruni condițiile de primire prevăzute în Regulamentul Consiliului.

Întrebare : *Noi, ca participanți în Consiliul Mondial al Bisericilor, ne interesăm de perspectivele viitoare ale Mișcării Ecumenice. Dar nu toate Bisericile creștine au intrat în Consiliu. Care sînt perspectivele de atragere mai departe în Mișcarea Ecumenică a acestor Biserici ?*

Răspuns : Nu pot da la această întrebare alt răspuns decît acela că ușile Consiliului Mondial al Bisericilor sînt deschise pentru toate Bisericile creștine.

Întrebare : *Din punctul nostru de vedere, una dintre grijile principale ale Consiliului Mondial al Bisericilor trebuie să fie lărgirea mai departe a bazei dogmatice a Mișcării Ecumenice. Sub acest raport, nu de mult a fost realizat un mare progres, și anume : baza actuală a fost îmbogățită prin recunoașterea dogmei Sfintei Treimi. Nu socotiți că discuțiile teologice ulterioare trebuiesc consacrate sarcinii lărgirii bazei dogmatice ?*

Răspunsul d-rului S. Bilheimer : Noi nu știm ca Biserica Ortodoxă Rusă să fi propus unele schimbări în baza actuală. Socot că discuțiile teologice vor aduce roade bogate în această direcție.

Întrebare : *Ce cuvinte puteți adresa către cititorii revistei noastre?*

Răspunsul d-rului Lesli R. Kook : Vreau să spun următoarele trei lucruri : 1. Tot ceea ce noi am văzut a produs asupra noastră o profundă impresie, cu deosebire credința creștinilor ruși, cu care ne-am rugat împreună în timpul liturghiei. 2. Vrem să spunem că Biserica Ortodoxă Rusă cu marile ei tradiții, cu uriașa experiență și cu profunzimea ei în Evanghelie deschide orizonturi noi pentru înțelegerea vieții duhovnicești în Hristos înaintea tuturor Bisericilor membre ale Consiliului Mondial al Bisericilor. 3. Vrem să spunem, de asemenea, că Biserica Ortodoxă Rusă, care trăiește în noi condiții sociale, poate da mult din experiența sa altor Biserici care se află în condițiile schimbărilor sociale rapide. În concluzie, voim să spunem că deși avem tradiții diferite, deși aparținem lumii occidentale, am fost primiți la Voi ca adevărați frați în Hristos și că împrietenirea în Hristos învinge toate piedicile — de rasă, de naționalitate și de ideologie.

Înainte de plecarea spre Geneva, delegația Consiliului Mondial al Bisericilor a dat următoarea declarație, semnată de toți membrii ei : «Delegația colaboratorilor titulari ai Consiliului Mondial al Bisericilor a făcut o vizită Bisericii Ortodoxe Ruse cu începere de la 1 iunie a.c. Este prima delegație care a vizitat Biserica Ortodoxă Rusă după ce această Biserică a intrat în Consiliul Mondial al Bisericilor la a treia Adunare Generală de la New Delhi din noiembrie 1961. Delegația a avut aici cea mai bună primire. Ea a vizitat Moscova, Zagorsk, Tallin și Leningrad. Doi membri ai delegației au vizitat Tbilisi — capitala Gruziei. Scopul vizitei noastre a constat în cunoașterea mai îndeaproape a vieții bisericesti din Uniunea Sovietică și discutarea cu conducătorii bisericesti a căilor prin care Biserica Rusă poate aduce contribuția și gândirea sa în programul Consiliului Mondial al Bisericilor. Cu acest scop noi am dezbătut probleme teologice și problemele păcii. O serie de locuri pe care le-am vizitat au prezentat un interes istoric, cultural și național. Ni s-a oferit posibilitatea de a vedea eforturile popoarelor din Uniunea Sovietică în construcția noii societăți. Profunde impresii a lăsat asupra delegației vitalitatea conducerii și a parohiilor Bisericii Ruse. Am vizitat și parohii mari și mai mici. Ne-a impresionat, de asemenea, forța spirituală a credincioșilor și devotamentul lor față de Biserică».

ȘEDINȚA COMITETULUI EXECUTIV AL CONSILIULUI MONDIAL AL BISERICILOR. — La 28 martie a avut loc la Geneva ședința Comitetului Executiv al Consiliului Mondial al Bisericilor, ales de Comitetul Central, după adunarea de la New Delhi. Din partea Bisericii Ortodoxe Ruse a participat la ședință președintele Direcției Raporturilor Bisericești Externe a Patriarhiei din Moscova, Arhiepiscopul Nicodim al Iaroslavlului

și Rostovului. Prima zi a fost consacrată raportului prezentat de W. A. Visser't-Hooft. La 29 martie Comitetul Executiv a ascultat dările de seamă ale conducătorilor secțiilor și departamentelor Consiliului Mondial al Bisericilor. Comitetul Executiv a adoptat rezoluția asupra problemei dezarmării, pe care a hotărât să o trimită, împreună cu declarația de la New-Delhi și cu o scrisoare a Comisiei Bisericilor pentru problemele internaționale, conducătorilor delegațiilor care iau parte la discuțiile de la Geneva. Apoi dr. R. Bilheimer a prezentat darea de seamă despre lucrările Secției Științifice, în care a dat lămuriri și despre pregătirea în vederea celei de IV-a Conferințe a Comisiei «Credință și Organizare», care urmează să aibă loc în Canada, în anul 1963. Au urmat apoi rapoartele Comisiilor pentru treburile internaționale, de ajutor și financiară. S-a raportat apoi problema construcției noului local al Consiliului Mondial al Bisericilor, stăruindu-se asupra aspectului financiar, cu care prilej s-a amintit cu recunoștință despre Biserica Ortodoxă Rusă.

ORGANIZAREA REPREZENTĂRII BISERICII ORTODOXE RUSE ÎN CONSILIUL MONDIAL AL BISERICILOR. — În ședința Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse din 19 martie 1962 a fost ascultat raportul Arhiepiscopului Nicodim al Iaroslavlului și Rostovului cu privire la reprezentanța Bisericii Ortodoxe Ruse în Consiliul Mondial al Bisericilor. Discutând această problemă sub toate aspectele, Sfântul Sinod a hotărât: reprezentantul Bisericii Ortodoxe Ruse în Consiliul Mondial al Bisericilor trebuie să fie o persoană cu rang de arhieru. Ca reprezentant provizoriu al Bisericii Ruse în Consiliul Mondial al Bisericilor a fost desemnat V. M. Borovoi, membru al Direcției Raporturilor Bisericești Externe a Patriarhiei din Moscova.

Sfântul Sinod a hotărât de asemenea ca biserica și parohia cu numele Nașterea Prea Curatei Născătoare de Dumnezeu din Geneva să fie scoasă de sub conducerea Exarhatului Patriarhiei din Moscova în Europa Occidentală, considerându-se de acum înainte ca stavropighie; parohul ei trebuie să fie reprezentantul Bisericii Ortodoxe Ruse în Consiliul Mondial al Bisericilor.

Secretarul General al Consiliului Mondial al Bisericilor, dr. W. A. Visser't-Hooft în scrisoarea trimisă Arhiepiscopului Nicodim al Iaroslavlului și Rostovului în aprilie 1962, a arătat că este încredințat că instituirea acestei reprezentanțe va contribui mult la stabilirea unor legături trainice între Biserica Ortodoxă Rusă și Consiliul Mondial al Bisericilor.

CALATORIE LA CREȘTINII DIN AFRICA. — Cu binecuvântarea Sanctității Sale Patriarhului Alexei al Moscovei și întregii Rusii, în aprilie 1962, o delegație a Bisericii Ortodoxe Ruse a vizitat pe Patriarhul Bisericii Etiopiene Vasile și s-a interesat de viața Bisericii Etiopiene, precum și de cea din tinerele republici africane: Ghana, Dahomey și din

Republica Arabă Unită. Delegația a vizitat bisericile din Addis-Abeba — «Floarea-Nouă», după cum sună acest nume în traducere, a vizitat catedrala Troița unde se află mausoleul familiei imperiale. În bisericile etiopiene, la sfintele slujbe cântă, pe rînd, preoții și poporul. Delegația a fost primită de Întîistătătorul Bisericii Etiopiene Patriarhul Vasilie. Delegația a vizitat, de asemenea, și unele mînăstiri, ca Debra-Libanos și Debra-Tiglei, în care se păstrează vechi cărți bisericești, scrise pe pergament, în limba gheez. Oaspeții au putut vedea un Sinaxar, datat din 1079, o Evanghelie și o Psaltire din sec. XI—XII ș. a. Delegația a fost primită de împăratul Haile Selassie I, și a exprimat împăratului condoleanțe pentru încetarea din viață a împărătesei, fapt care a avut loc la 15 februarie 1962.

La 15 aprilie delegația a părăsit Etiopia și s-a îndreptat spre Akra — capitala Ghanei. Din populația Ghanei de 6 milioane de oameni, mulți sînt păgîni; sînt și musulmani. Aproximativ un milion și jumătate împărtășesc credința creștină. Bisericele locale protestante (Anglicană, Metodistă, Presbiteriană), care întrunesc cam 500.000 de oameni, sînt unite în Consiliul Național al Bisericilor din Gana, al cărui președinte este profesorul ecumenist Baeto, de la Universitatea din Akra, iar secretar general este pastorul presbiterian Osei. Conducătorii Bisericilor protestante din Ghana au arătat sarcinile care stau în prezent în fața Bisericii din Ghana. S-a subliniat îndeosebi însemnătatea colaborării cu Consiliul Mondial al Bisericilor și cu Conferința creștină de pace. În întrevederile care au avut loc, conducătorii Bisericilor protestante din Ghana au fost informați despre eforturile pe care le întreprinde Biserica Ortodoxă Rusă și alte Biserici din U.R.S.S. în cauza apărării păcii. Pe lîngă Universitatea din Akra funcționează un Colegiu teologic la care studiază aproximativ 50 de studenți. Delegația a participat la slujba din biserica presbiteriană din Akra. Slujba a constat din cîntarea psalmilor și din predică, în limba cea mai răspîndită din Ghana, care este limba numită «tvi». Delegația a vizitat orașul Akropon, situat la 60 de Km. de Akra, unde activează cunoscutul lingvist, exeget și teolog, profesorul Akrofi, care lucrează în prezent la traducerea Sfintei Scripturi în limba «tvi».

Între 20 și 21 aprilie delegația a vizitat Dahomey, fosta colonie franceză care a obținut independența nu de mult, și care desparte Ghana de teritoriul Togo, avînd o populație de două milioane de oameni. Capitala țării este Porto-Novo. Aici se află aproximativ două sute de mii de creștini, catolici, metodiști. Căpetenia Bisericii Metodiste Priket a adus la cunoștința delegației că Sinodul Bisericii Metodiste din Dahomey urmărește eforturile Bisericilor în cauza păcii și prieteniei popoarelor. Superintendentul comunității din Porto-Novo, Gveiongve, a declarat că deși metodiștii au fost primii veniți în această țară, Biserica lor nu se poate spune că a crescut în comparație cu catolicismul. Delegația a vizitat și localitatea Kotonu, unde s-a întîlnit cu tinerii preoți catolici din Dahomey.

Din Dahomey, delegația s-a reîntors la Akra, în Gana, iar de aici a plecat la Cairo, în Republica Arabă Unită. Aici delegația a vizitat pe întîistătătorul Bisericii Copte, Patriarhul Chiril. La 24 aprilie delegația rusă s-a îndreptat spre Alexandria, unde a fost primită de Mitropolitul Africei Occidentale, Nicolae, și de Episcopul Varnava. Patriarhul Alexandriei, Hristofor, se afla bolnav în Grecia. A urmat apoi un schimb de păreri cu privire la colaborarea dintre Patriarhia din Alexandria și Patriarhia Moscovei, conform programului adoptat de Conferința creștină de pace. La 25 aprilie delegația a plecat spre Moscova.

HIROTONIREA ARHIMANDRITULUI SERAFIM (NIKITIN) NUMIT EPISCOPI DE KURSK ȘI BELGOROD. — În ziua de 8 iulie 1962, în catedrala Adormirea din Lavra Troița-Sergheiev a avut loc hirotonirea arhimandritului Serafim ca Episcop de Kursk și Belgorod, săvîrșită de Mitropolitul Pimen de Leningrad și Ladoga, de Arhiepiscopul Nicodim al Iaroslavului și Rostovului, de Arhiepiscopul Mojaiskului, Leonid, de Episcopul Ciprian al Dmitrovului și Episcopul Talinului și Estoniei, Alexei.

Episcopul Serafim (ca mirean Vladimir Mironovici Nikitin) s-a născut la 2 iulie 1905 la Petersburg într-o familie de funcționar. În anul 1928 a terminat Institutul de arhitectură, îndeplinind la început unele funcțiuni civile. Urmînd chemarea sa spre slujirea pastorală, în anul 1951 a fost hirotonit diacon și apoi preot; în 1958 a absolvit Academia duhovnicească din Leningrad. A intrat în monahism la 26 iunie 1962, în mînăstirea Pecerska din Pskov.

I. N.

BISERICA GRECIEI

PREGATIREA UNEI NOI LEGI DE ORGANIZARE BISERICESCA. — Una dintre preocupările de seamă, din timpul din urmă, ale Sfîntului Sinod al Bisericii Greciei este elaborarea unei noi legi de organizare bisericească, menită să înlătore deficiențele actualei legi și să constituie baza unei noi și mai active prezențe a Bisericii în mijlocul credincioșilor. În vederea alcătuirii comisiei sinodale, care să se ocupe cu pregătirea acestei legi, Sfîntul Sinod permanent a cerut părerile tuturor Mitropoliților Greciei, iar în ședințele din 18 și 24 iulie a. c., au fost luate în cercetare răspunsurile primite. Ca urmare au fost desemnați în comisia pregătitoare a legii celei noi de organizare bisericească: I.P.S. Mitropolit Irineu al Samosului și Ikariei, I.P.S. Mitropolit Ghermanos al Mantiniei și Kynuriei, I.P.S. Mitropolit Prokopios al Korinthiei, I.P.S. Mitropolit Ghermanos al Eleei, I.P.S. Mitropolit Dionysios al Servelor și Kozanei și I.P.S. Mitropolit Barnabas al Kitrelor.

PROTEST SINODAL IMPOTRIVA VECHILOR CALENDARISTI. — Cu toate că numărul vechilor calendaristi din Grecia se împuținează pe zi ce trece, conducerea acestor schismatici caută să se organizeze în Biserică de sine stătătoare, după modelul Bisericii Autocefale a Greciei, instituind mereu noi episcopi. Faptul acesta a determinat Sfântul Sinod al Bisericii Greciei, întrunit în ședința din 24 iulie a. c., să protesteze energic pe lângă organele politice de stat, care îngăduie acest lucru.

INDRUMAREA SOCIALA A PREOȚILOR. — Deși îndrumarea socială a preoților, în Biserica Greciei nu se săvârșește după un plan unitar, elaborat de Sf. Sinod pentru întreaga Biserică, totuși, din inițiativa locală a unor Mitropoliți, au loc reuniuni preoțești, în timpul cărora această îndrumare se realizează potrivit cu nevoile locale. Astfel, cu ocazia celei de a doua reuniuni a clericilor din Mitropolia Maroniei, care a avut loc în zilele de 25—27 iunie a. c. sub președinția I.P.S. Mitropolit Timotheos, în sala de festivități a palatului mitropolitan din Komotine, printre altele au fost dezvoltate, de vorbitori distinși, următoarele teme: a) Viața duhovnicească a preotului; b) Preotul ca liturghisitor și c) Preotul ca lucrător pe țărîm social. I.P.S. Mitropolit Timotheos a dezvoltat apoi o seamă de probleme administrative care privesc pe preoți. De asemenea, în vederea realizării unor slujbe religioase cât mai uniforme pe tot cuprinsul Mitropoliei, în catedrala mitropolitană s-au săvârșit slujbe model (vecernie, utrenie și Sf. Liturghie). Cu ocazia încheierii lucrărilor reuniunii, a fost de față și prefectul locului, care, luînd cuvîntul, a urat preoților succes în îndeplinirea îndatoririlor pastorale și a felicitat călduros pe I.P.S. Mitropolit Timotheos, pentru bogata activitate pastorală, socială și patriotică pe care o desfășoară în Eparhie.

PE LOCURILE UNDE A PROPOVADUIT SF. APOSTOL PAVEL. — Sărbătorirea zilei de 29 iunie — Sfinții Apostoli Petru și Pavel — s-a făcut anul acesta cu un deosebit fast în Mitropolia Nicopolei și Prevezei. Potrivit tradiției, întemeietorul Bisericii din Nicopole a fost Sf. Apostol Pavel, iar locul unde a propovăduit Marele Apostol venind la Nicopole este însemnat astăzi de vechea biserică a Sfinților Apostoli de la Litharion. Aici, deci, în mijlocul unei mari afluențe de credincioși a început sărbătorirea Sfinților Apostoli, prin slujba Vecerniei, citirea Paraclisului și a Ceasurilor. A doua zi s-a săvârșit Sf. Liturghie, în sobor, în biserica ridicată în cinstea Sf. Apostol Pavel, prin grija I.P.S. Mitropolit Stylianos, iar în după amiaza aceleiași zile, pe ruinele străvechii biserici a Sf. Mucenic Dimitrie, ridicată încă în sec. VI de Mitropolitul Dometios al Nicopolei, un sobor impresionant de 25 arhimandriți și preoți a săvârșit slujba Vecerniei, în fața oficialităților orașului și a unei mari mulțimi de credincioși. La sfîrșitul tuturor acestor slujbe s-au ținut predici, în care slujitori competenți au puș

În lumină personalitatea și activitatea Sf. Apostol Pavel și au subliniat caracteristicile Bisericii primare.

IMPOTRIVA MODERNISMULUI ÎN BISERICA. — Pornind de la faptul că din lipsă de supraveghere riguroasă și de înțelegere în ceea ce privește arta bizantină tradițională, în unele biserici din Salonic «icoane moderne de sfinți au început să înlocuiască pe cele bizantine», ziarul «Macedonia», care apare la Salonic, într-un articol special atrage atenția organelor competente, să nu îngăduie mai departe acest lucru, întrucât bisericile din Salonic sînt în esența lor «muzee și pinacoteci de înflorire la care a ajuns aghiografia și arta de-a lungul veacurilor, cu mozaicuri, picturi murale, icoane, cu sculpturi frumoase în marmoră și tîmple minunat sculptate în lemn și cu odoare sfinte care alcătuiesc adevărate tezaure de artă creștină». Ziarul apelează la I.P.S. Mitropolit Panteleimon al Salonicului, rugîndu-l să se sfătuiască în toate cazurile de natură similară cu specialiștii de la Universitatea din Salonic, profesorii de Arheologie creștină și bizantină Kalokyris și Pelekanidis. Salonicul are o tradiție artistică, zice ziarul, și aceasta trebuie să fie păstrată cu orice sacrificiu.

Pr. OLIMP N. CĂCIULĂ

DIN VIAȚA BISERICILOR ETERODOXE

I. SFINȚIREA MIRULUI LA ARMENI

În urma unei hotărîri din 12 martie a. c. a Sfîntului Scaun al Bisericii Apostolice Armene din Sfîntul Ecimiadzin, Armenia Sovietică, aprobată de Patriarhul-suprem Catolicos al tuturor armenilor, Vasken I, s-a fixat data de 7 octombrie 1962, pentru sfințirea Mirului ce se folosește de către Biserica Armeană, în diverse ocazii.

Biserica Armeană, una din bătrînele surori ale Bisericii Ortodoxe, are un trecut care se leagă direct de apostolicitate. Într-adevăr, tradiții ferme, generale, coroborate cu numeroase acte și fapte prin continuitate, din primele timpuri creștine, atestă că temelile primare ale creștinismului armean au fost puse de Apostolii Tadeu și Bartolomeu, denumiți astfel primii luminători ai Armeniei, imediat după înălțarea Domnului. Ambii apostoli martirizați în Armenia, primul odată cu fiica regelui Sanadrug, convertită la creștinism, are mormîntul în preajma localității Artaz, iar al doilea la Ahbag. Deasupra mormintelor lor sînt înălțate mînaștirile cari poartă hramurile Sfinților Apostoli Tadeu și Bartolomeu, ambele monumente din cele mai renumite și arhaice și mai caracteristice ale arhitecturii vechi armene.

Opera de încreștinare a armenilor, începută de acești doi apostoli, a fost continuată cu deosebit zel și încununată de succes, de către Sf. Grigore Partul, cunoscut mai tîrziu sub numele Sf. Grigore Luminătorul, pe care Biserica Ortodoxă îl sărbătorește la 30 septembrie. Sf. Grigore Luminătorul a mijlocit și a obținut recunoașterea creștinismului ca religie oficială a statului armean, eveniment important care a avut loc în anul 301 d. Hr.

În același an 301, Sfîntul Grigore Luminătorul a fost ales conducătorul Bisericii Armene, catolicos, și trimis la Cesareia Capadociei, unde își petrecuse copilăria și adolescența într-un mediu prin excelență creștin, pentru a obține legiuita hirotonie.

A fost hirotonit de mitropolitul grec Ignatie ca patriarh suprem catolicos al tuturor armenilor. Sfîntul Grigore Luminătorul păși la

organizarea Bisericii Armene, la stabilirea ierarhiei, punînd temelile, în anul 303, celei mai vechi biserici armene, catedrala Sfîntul Eci-miadzin, cu hramul «Adormirea Maicii Domnului», mînăstire care, cu unele întreruperi, a fost și este reședința Patriarhului suprem catolicos al tuturor armenilor.

Opera de încreștinare și mai ales inițierea în viața creștină se făcea prin botez, care se pare a fi fost regulat precedat de un oarecare catehumenat și sigur urmat de Mirungere și Împărtășanie. În istoria Bisericii Armene, precum și în istoria poporului armean, MIRUL se explica prin cuvintele UNTDELEMN AROMAT, untdelemn cu mi-reasmă, și aceasta pînă pe la începutul secolului VIII cînd la al V-lea conciliu bisericesc local din Dwin, fostă capitală a Armeniei de altă dată, din anul 719, catolicosul de atunci Johannes Oțneți, sintetiză aceste cuvinte prin Sf. Mir, din grecescul MIRON care de altfel are același înțeles de untdelemn aromat, sau în înțelesul mai larg al cuvîntului, untdelemn parfumat.

Biserica Armeană și-a însușit întrebuințarea Mirului din Vechiul Testament, untdelemnul fiind adeseori pomenit ca materie de ungere în Psalmi (LXXXVIII, 20), Ieșirea (XXXVII, 29), Leviticul (VIII, 2), Cartea I a lui Samuil (XV, 1), Cartea I a regilor (II, 39), ș. a.

După tradiția Bisericii creștine, Sfîntul și Marele Mir se sfințea în Joia Mare, în același timp cu săvîrșirea Sfintei Liturghii. Această tradiție s-a practicat și de Biserica Armeană un timp mai îndelungat. Se pomeneste, astfel, în analele Patriarhului armean din Ierusalim, sfințirea Mirului în Joia Mare a anului 1614, de către catolicosul armean al Scaunului secund de Cilicia, Johannes IV de Aintab, în prezența a numeroși pelerini, dar se vede că slujbele multe, prevăzute în cartea de ritual pentru această zi, îngreunau oficierea și a slujbei de sfințire a Mirului și deveneau și foarte obositoare pentru credincioșii Bisericii. De aceea s-a găsit de cuviință ca această sfințire să aibă loc într-altă zi de sărbătoare sau duminică mai importantă.

Sfîntul Mir, în Biserica Armeană, are mai multe întrebuințări.

Astfel : cu Sfîntul Mir se sfințesc bisericile și locașurile de cult, obiectele bisericești de uz, în primul rînd Sfîntul Potir ; cu Sfîntul Mir este miruit la Sfînta Taină a Botezului și pecetluit cel ce devine membru al Bisericii creștine, simbol al credinței și înfrățirii ; cu Sfîntul Mir este miruit preotul la hirotonie, pe lîngă punerea mîinilor. Darul și Harul Sfîntului Duh se comunică prin Sfîntul Mir la sfințirea episcopilor și catolicosului Bisericii Armene. Episcopii sînt sfințiți în Biserica Armeană numai de Catolicos, de obicei asistat de episcopi, iar în Biserica Ortodoxă de trei episcopi. Taina este aceeași, de esență apostolică.

Cu Sfântul Mir se sfințește și apa la sărbătoarea Epifaniei, adică evocarea Nașterii și a Botezului Domnului, în aceeași zi, la 6 ianuarie.

În trecut, untdelemnul de ungere era de trei feluri. Sfântul Mir propriu-zis, care se sfințea numai de Întâistătorul Bisericii, adică de Catolicos. Al doilea era untdelemnul aromat pentru botez, care era binecuvântat de preot numai în ziua respectivă, când urma să se officieze Sfânta Taină a Botezului, în cantitate strict necesară, prin rugăciuni după rînduială. Apoi era untdelemnul pentru tămăduirea bolnavilor, care era binecuvântat prin rugăciuni și ectenii după rînduială, tot de preot, în cantitate strict trebuincioasă, nici mai mult și nici mai puțin. Acest untdelemn de ungere poment în Vechiul Testament, Sf. Apostol Iacob (V, 14), precum și în Sf. Evanghelie a lui Marcu (VI, 13), de fapt nu s-a practicat la armeni, preotul făcînd rugăciuni numai de tămăduirea bolnavului.

Se pomenesc de asemenea trei feluri de untdelemnuri aromate de ungere în istoria Bisericii Armene pînă în sec. al XIII-lea, după care toate acestea au fost unificate în Sfântul Mir, a cărui sfințire se face exclusiv de capul Bisericii, însoțit de un sobor de arhieriei, episcopi și arhiepiscopi, în număr de cel puțin 12, la care se alătură preoți și diaconi, în asistența credincioșilor.

Sfîntirea Sfîntului Mir de către catolicos — patriarhul suprem — s-a stabilit prin tradiție de la Sfinții Apostoli, prin care untdelemnul de ungere, mirul, urma să fie sfințit numai de Întâistătorul Bisericii. Această tradiție a fost întărită prin canonul 9 stabilit la Conciliul local din Dwin, din anul 719, pe vremea catolicosului Johannes Oțneți și reafirmată prin canonul 5 stabilit la conciliul din Partav — capitala Alanilor — unde s-a ținut adunarea bisericească din cauza unor vicisitudini din partea barbarilor, din anul 771, la care pe lîngă catolicosul armenilor Sion, a luat parte și catolicosul alanilor David. De altfel, în acest sens era și canonul 4 trimis de Arhiepiscopul Ierusalimului Macarie, în prima jumătate a sec. IV, catolicosului Vartanes, fiul Sfîntului Grigore Luminătorul, la cererea acestuia, cu privire la reglementarea și rezolvarea unor probleme eclesiastice. Arhiepiscopul Macarie a trimis canoanele stabilite în conciliile din anii 314 de la Neocesareia și Ancyra, 325 de la Niceia și 314 de la Antiohia, canoane care sînt izvoare prețioase pentru canoanele stabilite mai tîrziu de conciliile locale bisericești armene.

Pentru credinciosul armean, sărbătoarea sfințirii Mirului este una din sărbătorile cele mai sacre. De peste 16 secole, Biserica Armeană pregătește Sfîntul și Marele Mir și îl sfințește cu un ceremonial de o măreție care cu greu se poate descrie. La procesiune ia parte Patriarhul suprem, Catolicosul tuturor armenilor, însoțit de toate înaltele fețe

bisericești și de obicei pelerini în număr foarte mare, din toate colțurile pământului unde se află credincioși armeni.

Materiile componente ale Mirului au ca bază untdelemnul de cea mai curată calitate și balsamul, fie el de Peru, Cilicia sau India, la care se adaugă alte plante aromatice ca nufăr, trestie mirositoare, flori de portocal, șofran, floare de rodie sălbatecă, apă de trandafir, ghimber, mastic, chiparos și altele în număr de 45, după cartea de ritual, bineînțeles neconstituind vreun impediment pentru sfințirea Mirului lipsa a câtorva dintre aceste plante sau rădăcini.

Toate aceste plante aromatice sau rădăcini, după o minuțioasă prelucrare și emulsii, sînt introduse în vasul de argint, de o dimensiune respectabilă, așezat în fața Sfîntului Altar principal al catedralei de la Sfîntul Ecimiadzin, cu 40 de zile înainte de data fixată pentru sfințire, perioadă în care, în fiecare zi după slujba de vecernie, se oficiază o slujbă specială după rînduială, cu ectenii, stihiri, axioane și rugăciuni.

În ziua fixată pentru sfințire, Patriarhul suprem, Catolicos al tuturor armenilor se înveșmîntează în odăjdiile cele mai de preț, și însoțit de un sobor de arhierii, sub baldachinul purtat de persoanele cele mai proeminente ale credincioșilor, este condus, în cînturi, de la Sfîntul Scaun — Catolicosat — la catedrală, unde va săvîrși Sfînta Liturghie, pînă în momentul cînd se va încheia prima parte a Liturghiei, așa-zisă a credincioșilor, cînd, liturghisitorul se așează pe jețul patriarhal iar episcopii și arhiepiscopii încep a citi din Vechiul și Noul Testament. Urmează citirea rugăciunilor de către catolicosul liturghisitor, care se întrerupe apoi, un timp, pentru citirile din Sfintele Evanghelii și alte cărți ale Sfintei Scripturi. Descoperirea vasului cu Sfîntul Mir este precedată de rugăciunea rostită de Catolicos în care sînt pomeniți Părinții Bisericii, Profetii, începînd de la Noe, care într-un fel sau altul vorbesc despre însemnătatea Sfîntului Mir, a untdelemnului de ungere și despre întrebuințările sale.

Vasul se descoperă, se cîntă imnul «Deschide Doamne, astăzi comoara ta cerească» și în acest moment Catolicosul toarnă în vas esențele plantelor aromatice. Momentul culminant și cel mai emoționant este atunci cînd Sanctitatea Sa toarnă în vas și din Sfîntul Mir precedent. Vechiul Mir este astfel contopit cu cel nou sfințit, simbol al înlănțuirii, legătura prezentului cu trecutul îndepărtat al neamului.

Întîistătătorul Bisericii Armene încrucișează Sfîntul Mir cu moaștele Sfintei Drepte a Sfîntului Grigore Luminătorul, rostind «Binecuvîntez și sfințesc acest mir sub semnul crucii, cu Sfînta Evanghelie și Dreapta Sfîntului Grigore Luminătorul...». Sfîntul Mir este încrucișat și cu Sfînta suliță cu care sutașul a împuns coasta Domnului Hristos și care se află în posesia catedralei Sfîntului Ecimiadzin. Vasul se acoperă din nou cu taftaua lucrată în fire de aur cruciș. Catolicosul

dă citire ultimelor rugăciuni de mulțumire după care un arhiereu citește ultima Evanghelie și apoi se continuă Sfânta Liturghie.

La sfârșitul Liturghiei, atât personalul clerical cât și poporul care a asistat la sfințirea Mirului, se apropie de vasul cu Sfântul Mir, pe care-l sărută cu adâncă evlavie.

Ultima dată sfințirea Mirului la armeni a avut loc la 8 octombrie 1955, la Sfântul Ecimiadzin, Armenia Sovietică, după alegerea ca Patriarh suprem, Catolicos al tuturor armenilor, a lui Vasken I, pînă atunci șef al Eparhiei armene din Republica Populară Română. Nu exagerăm dacă afirmăm că ultima sfințire a Mirului a fost una din cele mai grandioase și neîntrecute în splendoare, în cursul celor 16 veacuri.

II. MÎNĂSTIREA ARMEANĂ DIN HAGIGADAR DIN SUCEAVA

Anul acesta se împlinesc 450 de ani de la întemeierea uneia din cele două mînăstiri armene existente pe teritoriul Republicii Populare Romîne, a mînăstirii Hagigadar de lîngă Suceava.

Monument istoric de arhitectură medievală, care se păstrează încă în zilele noastre datorită grijii ce o are statul prin Departamentul Cultelor, Mînăstirea Hagigadar, prin vechimea sa, constituie cea mai de seamă așezare bisericească armeană din Principate,

Așezată la 4,5 km. sud-est de orașul Suceava, Hagigadarul este construit pe o măgură, unde, spune tradiția, pe vremea domniei lui Bogdan III, fiul lui Ștefan cel Mare, neguțătorul de vite Asdvadzadur (Bogdan) Donavak poposit-a într-o noapte de vară a anului 1512 împreună cu fratele său mai mic Drăgan Donavak, în drumul lor spre iarmaroacele din apus — Lipsca sau Viena — unde trebuiau să ducă cirezile lor de vite cornute și cai de rasă. Tradiția mai spune că ambii frați doborîți de somnul odihnitor și adînc visează pe arhanghel care le cere înălțarea unui lăcaș de închinăciune chiar pe colina unde înop-taseră. Dimineata, frații povestesc unul celuilalt același vis visat de ei și făgăduiesc ca după înapoierea lor de la iarmaroace, de va fi bun negoțul lor, să zidească sfînta biserică.

Negoțul de vite al fraților Donavak fu mult mai bănos decît cel așteptat și Astvadzadur Donavak, își respectă făgăduiala dată și înalță chiar în același an 1612, mînăstirea dedicată Sfintei Fecioare Maria, denumită și Hagigadar, care înseamnă împlinirea cerințelor și pe care au înzestrat-o și cu întinse terenuri. Obiceiul de a face dani mînăstirilor era frecventă pe atunci. Se pomenesc dani făcute de armeni și altor mînăstiri, printre care și Mînăstirii Moldovița, încă de pe vremea lui Petru Aron III, fiul lui Alexandru cel Bun.

Pe frontispiciul portalului o pisanie amintește de data zidirii mînăstirii în numele ctitorului. Interiorul mînăstirii este bogat în pictură

murale reprezentând figurile Sf. Apostoli Tadeu și Bartolomeu, fondatorii Bisericii Armene, pe cei patru evangheliști și alți sfinți. Icoana mare a Prea Curatei Sfinte Fecioare aflată în mînăstire după credința poporului evlavios are darul de a tămădui pe suferinzi.

Mînăstirea Hagigadar în trecutul ei îndepărtat a fost mînăstire de maici, aci fiind pe vremuri pînă la 40 călugărițe. În primul rînd, de sigur, mînăstirea era expresia unei vieți pline de evlavie, dar ea a avut un rol însemnat în viața culturală armenă de aci prin aceea că a fost un factor răspînditor de scrieri cu caracter religios și ascetic, aci fiind scrise, copiate sau traduse cărți bisericești de ritual, Biblia sau Evangheliile.

Mînăstirea Hagigadar din Suceava

Populația armeană pribeagă din sec. XIII—XIV, a găsit adăpost și așezare mai ales în Moldova, în număr destul de mare, și în special în cetatea de scaun domnesc de atunci Suceava, nod însemnat din punct de vedere economic fiind situat în intersecția căilor de comunicație precum și punct vamal de ieșirea și intrarea mărfurilor. Din cele 2000 familii cît avea orașul Suceava, număr destul de respectabil pentru vremea aceea, 700 familii erau armene, contribuind la înviorarea comerțului și meseriilor. În acest scop Alexandru cel Bun în 1417 și marele voevod Ștefan cel Mare în 1475 au invitat mii de familii armene din Crimeia sau Galiția, acordîndu-i protecții comerciale și privilegii însemnate prin hrisoave domnești, pentru a-i atrage și îndemna la înflorirea țării și dezvoltării comerțului și meșteșugurilor.

Voevodul Alexandru cel Bun, prin hrisovul domnesc din 30 iulie 1401, înființând primul scaun episcopal al armenilor din Moldova în orașul Suceava, desigur, pe lângă necesitatea spirituală justificată prin numărul mare al populației armenilor, a vrut să acorde și importanță lor, pînă atunci bisericile armenesti fiind sub jurisdicția spirituală a Episcopatului armean din Lwov; Suceava, recte Mînăstirea Hagigadar fiind sporadic reședința prelaților armeni care veneau în vizită sau numai în trecere, din Polonia ori Podolia.

Astăzi, după nestăvilita scurgere a celor 4 secole și jumătate, Mînăstirea Hagigadar își păstrează încă caracterul ei de aducătoare de binefacere sufletească printre dreptcredincioșii Bisericii Armene.

Conservată ca monument istoric, Mînăstirea Hagigadar este un vestigiu al unui trecut îndepărtat al armenilor în această țară primitoare a unei mulțimi de armeni, care prin vicisitudinile vremii au găsit adăpost, în deplină libertate putîndu-și dezvolta cultura și păstra limba și obiceiurile lor strămoșești.

O. CALPACHIAN

REINTREGIREA BISERICII ORTODOXE ROMINE, — EXPRESIE A ADEVĂRULUI ȘI DREPTĂȚII DIVINE

Una dintre cele mai elocvente dovezi ale vitalității Ortodoxiei românești, o constituie reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române, realizată în octombrie 1948. Prin acest act istoric de importanță capitală pentru viața noastră religioasă, Biserica Ortodoxă Română din Transilvania a redobândit sub bolta ei mîntuitoare și pe acei fii pe care condițiile vitrege ale trăirii sub dominație străină îi răpiseră cu două veacuri și jumătate în urmă de lîngă Altarul străbun, ducîndu-i sub ascultarea Scaunului Papal de la Roma.

Această refacere a unității noastre de credință, această adunare laolaltă a tuturor dreptcredincioșilor romîni, la sînul Bisericii Ortodoxe — Maica noastră duhovnicească, a fost și este o expresie vie a adevărului și dreptății divine, care — potrivit convingerilor noastre creștine — se manifestă pururea în viața popoarelor și a comunităților omenești. Este, deci, întru totul explicabilă nemărginita bucurie spirituală cu care slujitorii și închinătorii altarelor ortodoxe din țara noastră și din întreaga lume au întîmpinat acest act istoric, de la înfăptuirea căruia s-au împlinit în această toamnă patrusprezece ani.

Însufletit de duhul dragostei în Hristos și al ecumenității, care încălzește deopotrivă inimile tuturor ierarhilor, preoților și credincioșilor Sfintei Ortodoxii, socotesc de folos să folosim popasul festiv pe care ni-l prilejuiește această a 14-a aniversare, pentru a ne reaminti, în lumina adevărului, cauzele care au dus la sfărîmarea unității noastre de credință și condițiile care, în zilele noastre, au făcut cu putință reîntregirea Bisericii Ortodoxe din Transilvania.

Rîndurile acestea vor fi o pagină din suferințele, luptele și biruințele pe care le-a consemnat istoria Bisericii noastre strămoșești, în strădaniile ei milenare de a-și apăra credința mîntuitoare, pe care a primit-o încă din veacurile apostolice, și de a păstra nestrictă co-

moara de învățăături și tradiții, cu care a înzestrat-o însăși Maica sa duhovnicească, — Marea Biserică Ecumenică a Constantinopolului.

Sînt încredințat, de asemenea, că acest mare act istoric — reîntregirea Bisericii Ortodoxe din Transilvania — a sporit puterea și măreția Bisericii Ortodoxe Romîne și a Ortodoxiei întregi, reprezentînd totodată o nouă contribuție a Bisericii romînești la intensificarea acelor forțe creștine care lucrează, cu timp și fără timp, pentru împlinirea poruncii pe care ne-a lăsat-o Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, de a face ca Sfînta Sa Biserică să fie iarăși «Una, sfîntă, sobornicească și apostolească» — așa cum a fost dintru început !

I.

Este știut că dreapta credință creștină a constituit dintru început religia poporului romîn.

De-a lungul veacurilor, el a luptat cu dîrzenie și încredere împotriva potrivnicilor soartei, pentru a-și apăra unitatea și puritatea credinței și, odată cu aceasta, pentru a-și salva însăși ființa sa, ca popor.

Rînduit să trăiască vreme îndelungată în state separate, sub dominații și stăpîniri străine, care n-au precupețit nici un efort pentru desființarea lui ca unitate etnică, poporul romîn a găsit în Biserica Ortodoxă un sprijin temeinic, în lupta lui pentru a înfrunta valurile spumegînde și primejdioase ale tuturor vicisitudinilor.

La sfîrșitul veacului al XVIII-lea, el se găsea divizat în trei principate distincte, dintre care două — Moldova și Țara Romînească — își duceau existența sub suzeranitatea turcească, iar al treilea — Transilvania — era înglobat în «Imperiul roman de națiune germană», sub sceptrul împăraților habsburgi de la Viena.

Se știe, de asemenea, că între anii 1698—1700, puterea stăpînitoare a Habsburgilor, în scopul înfrîngerii rezistenței romînilor față de politica înrobitoare a Curții Imperiale de la Viena, a izbutit să sfarme unitatea spirituală a poporului romîn din Transilvania. Prin făgăduieli deșarte, prin viclenie și silnicie, sub masca unui misionarism catolic, printre ortodocșii socotiți «schismatici», emisarii Scaunului Papal, sprijiniți de forța armată și administrativă a împăratului de la Viena au obligat o parte dintre romînii transilvăneni să primească a se uni în cele religioase, ieșind de sub jurisdicția mitropolitului ortodox și trecînd sub ascultarea papei.

Pentru întregul popor romîn este limpede că acest act nu a fost numai un act religios, ci în primul rînd, și de fapt, un act politic, îndreptat împotriva existenței sale naționale. O dovadă în acest sens o constituie faptul că, pe plan religios, romînilor li s-au făcut de către Scaunul Papal, cele mai mari concesii cu putință, lăsîndu-li-se iluzia că, prin primirea «unirii cu Roma» ei nu se îndepărtează cu nimic de «legea romînească», adică de vechea credință ortodoxă, în care trăiseră moșii și strămoșii lor. Chiar în actul semnat la 1698 de protopopii ro

mîni, care primiseră a se uni cu «Biserica Romei cea catolicească», pentru a trăi și ei «cu acele privileghiomuri»... cu care trăiesc mădularele și popii acestei Biserici, arată cu fermitate condiția esențială a acestei «uniri» prin voința lor nestrămutată ca «toată legea noastră, slujba bisericii, liturghia, posturile și călindarul nostru să stea pe loc. Iar dacă n-ar sta pe loc acelea, nici aceste peceti să n-aibă nici o tărie asupra noastră...».

Supunerea unei părți dintre romîni din Transilvania față de Scaunul Papal — cu asemenea scopuri și în astfel de condiții — n-a adus credincioșilor romîni, nici la 1700, nici după aceea, o religie nouă.

Credința a rămas aceeași, slujbele s-au săvîrșit în același grai romînesc și după același ritual ortodox, tradițiile și canoanele s-au păstrat neschimbate, așa cum le avuseseră toți romîni înainte de dezbinarea numită «unire». Așa a apărut însă în viața religioasă a poporului romîn o Biserică Nouă : Biserica Greco-Catolică Romînă, adică o Biserică Ortodoxă a romînilor supuși jurisdicției Scaunului Papal.

În cei 250 de ani de existență a acestei Biserici, misionarii catolicismului n-au reușit să determine pe romîni greco-catolici să accepte și în fapt punctele despărțitoare, adică împărtășirea cu azimă, credința în Purgatoriu și rostirea formulei «Filioque» în Simbolul Credinței, spre a-i apropia de catolicism, căci acestea au rămas simple deziderate neîmplinite ale Scaunului Papal. Împărtășirea cu azimă n-a fost niciodată practică de clerul greco-catolic din Romînia ; credința în Purgatoriu n-a prins rădăcini în rîndurile credincioșilor «uniți cu Roma» ; iar «Filioque» n-a fost rostit niciodată, nici măcar în catedrala Mitropoliei Greco-Catolice de la Blaj, oraș de reședință a Mitropolitului «unit», supranumit și «mica Romă».

Singurul element real, care despărțea pe greco-catolici de frații lor ortodocși, era supunerea celor dintii, față de Papa de la Roma.

Strădaniile și luptele romînilor greco-catolici de a înlătura și acest factor de dezbinare au început imediat după 1700 și au durat fără încetare de-a lungul celor două veacuri și jumătate de existență a Bisericii Greco-Catolice. Străluciți reprezentanți ai culturii sau ai vieții noastre religioase — ridicați chiar din rîndurile «uniților» — au luptat pentru refacerea unității de credință, plătind curajul lor cu suferințe grele și uneori cu viața : vlădica Inochentie Micu Klein, Petru Maior, Gheorghe Șincai, Samuil Micu, Simion Bărnuțiu sînt numai cîteva nume din șirul nesfîrșit al cărturarilor ardeleni care s-au ridicat împotriva «unirii» cu Roma, ale cărei scopuri potrivnice poporului romîn, le cunoscuseră și le înțeleseseră.

Alt nesfîrșit șir de martiri pentru apărarea credinței ortodoxe a romînilor din Transilvania, împotriva represaliilor sălbatice ale autorității imperiale, care n-au șovăit să distrugă cu tunurile biserici și mînaștirile ortodoxe, l-au dat țărănimea, preoții și călugării simpli care și-au jertfit viața.

Între aceștia, neuitate sînt chinurile de mucenici ai drepte credințe ca : Oprea Miclăuș, Sofronie din Cioara și Visarion Sarai, pe care credincioșii transilvăneni i-au venerat după cuviință, iar Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne, i-a așezat în rîndurile sfinților. Slujba solemnă a canonizării acestor martiri și mărturisitori ai drepte credințe pe pămîntul romînesc a fost săvîrșită în toamna anului 1955, iar prezența înalților reprezentanți ai Sanctității Sale Patriarhului Ecumenic Athenagoras, alături de solii altor Patriarhii Ortodoxe, — la această solemnitate unică în viața Bisericii noastre, reprezintă prețuirea Ortodoxiei întregi pentru sfințenia, tenacitatea și dinamismul dovedite de Biserica Ortodoxă Romînă, în toate timpurile, pe tărîmul împlinirii misiunii ei apostolice, pe tărîmul apărării credinței celei adevărate în Hristos-Dumnezeu.

Nimeni nu va putea contesta vreodată adevărul că timp de 2 veacuri și jumătate, dorința fierbinte de refacere a unității religioase, a trăit pururea vie în sufletele clericilor și credincioșilor romîni, — fie ortodocși, fie greco-catolici. Niciodată n-a încetat lupta pentru realizarea acestei năzuinți sfinte ; niciodată romînii din Transilvania nu s-au împăcat cu gîndul că vor rămîne dezbinați pe vecie în viața lor religioasă.

Este evident că atîta vreme cît a dăinuit imperiul habsburgic, între granițele și sub stăpînirea căruia se găsea Transilvania, dorința romînilor greco-catolici de a rupe lanțurile înrobirii lor spirituale față de Roma, nu putea fi — și nici nu a fost — împlinită. Forța represivă a Curții imperiale de la Viena, veghia cu strășnicie ca poporul romîn din Transilvania, să rămînă dezbinat, spre a putea fi mai ușor de stăpînit.

După primul război mondial și după alipirea Transilvaniei la patria mamă, romînii greco-catolici au socotit că vor putea dărîma zidul despărțitor dintre frați, deoarece dispăruse singurul reazim : imperiul austro-ungar. Dintre ierarhii și clericii «uniți» s-au ridicat atunci glasuri care au afirmat cu tărie necesitatea unirii tuturor dreptcredincioșilor din Romînia, în sfînta credință strămoșească. Declarații în acest sens au făcut înșiși episcopii Valeriu Traian Frențiu și Iuliu Hossu. Dar ceasul izbăvirii nu sunase încă : în locul împăraților de la Viena, Scaunul Papal și-a găsit un sprijinitor tot atît de devotat, în dinastia Hohenzolernilor de la București.

Încheierea în anul 1927, a unui Concordat între Statul romîn și Vatican, a pus noi stavile în calea refacerii unității noastre de credință.

Acest Concordat a reprezentat una dintre cele mai grave trădări a intereselor poporului romîn și el a fost încheiat de cercurile conducătoare ale Statului romîn de atunci, fără știrea și peste vrerile poporului. Încă de atunci, Episcopatul ortodox a declarat în Parlamentul romînesc că, «își declină orice răspundere pentru încheierea unui asemenea Concordat» și că nu-l va mai respecta, socotindu-l «din punctul de vedere al principiului libertății și al egalei protejări a tuturor cultelor, ca excepțional de privilegiator exclusiv pentru cultul catolic și cu totul nedrept față de Biserica Ortodoxă ; din punctul de vedere al liniștei țării, ca tul-

burător al liniștei confesionale ; iar din punctul de vedere al intereselor poporului român, ca antipatriotic».

Chiar și clerul greco-catolic și-a manifestat împotrivirea față de acest nedrept Concordat, prin care Biserica Greco-Catolică era coborâtă la situația de simplu rit al Bisericii Catolice, zdrobindu-i-se independența față de cultul romano-catolic pe care românii greco-catolici o păstrasera cu nenumărate lupte și jertfe.

Cunoscând bine dorința greco-catolicilor români de a se reîntoarce la Altarul străbun, de a reveni la sînul cald de mamă al Bisericii Ortodoxe, Vaticanul izbutise să obțină, din partea păturii conducătoare de atunci a României, garanția că, în cazul în care credincioșii și preoții unei parohii greco-catolice s-ar reîntoarce la Biserica Ortodoxă, locașurile de cult și toate bunurile materiale ale respectivei parohii, să treacă în patrimoniul Bisericii Catolice.

Este limpede pentru oricine că, o astfel de prevedere, cu putere de lege, sporea și mai mult legăturile prin care Vaticanul ținea legați pe românii greco-catolici, ridicînd noi piedici în calea alipirii lor la Biserica străbună.

Aceste prevederi ale Concordatului cu Vaticanul, vădit potrivnice intereselor poporului român, ca și sprijinul neprecupețit pe care Roma l-a acordat, în cel de al doilea război mondial, puterilor fasciste în acțiunile lor de cotropire a popoarelor ortodoxe din Răsărit, au constituit noi dovezi ale ostilității regretabile a Scaunului Papal față de Ortodoxie, și au sporit hotărîrea milioane de credincioși români ortodocși și greco-catolici de a continua lupta pentru refacerea unității lor religioase.

II.

Abia după instaurarea regimului democrat-popular din România, s-au ivit condițiile prielnice pentru realizarea năzuinței cu care părinții și strămoșii noștri o păstrasera nestinsă în inimile lor timp de două veacuri și jumătate.

Guvernul Republicii Populare Romîne, prin hotărîrea adoptată la 17 iulie 1948, a anulat Concordatul cu Vaticanul, scuturînd jugul unei Convenții umilitoare pentru poporul român, a cărui mare majoritate aparținea Bisericii Ortodoxe Romîne. «Legea pentru regimul general al Cultelor», — promulgată în vara aceluiași an — a asigurat tuturor o reală libertate religioasă și o deplină egalitate a cultelor în fața legilor, anulînd orice privilegii pentru un cult sau altul și statornicînd principiul echitabil ca numărul eparhiilor și quantumul sprijinului material acordat de Stat pentru salarizarea deservențelor altarelor, să fie stabilit în raport direct proporțional cu numărul credincioșilor.

Pentru a garanta în mod efectiv libertatea de conștiință a cetățenilor Republicii noastre, Legea pentru regimul general al cultelor a prevăzut, în art. 138, că : «trecherile de la un cult la altul sau părăsirea unui

cult sînt libere». Este o prevedere legală pe care orice creștin de bună credință și îndeosebi orice ortodox nu putea decît să o salute, deoarece Ortodoxiei i-au fost și-i sînt cu totul străine orice fel de metode de constrîngere în problemele religioase. Credința este un act care izvorăște din însăși libertatea de conștiință cu care ne-a înzestrat Dumnezeu-Tatăl și pe care ne-a redobîndit-o, prin jertfa sa răscumpărătoare, Fiul lui Dumnezeu, Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos. A impune unui om o credință, împotriva voinței lui, înseamnă a-i batjocori demnitatea lui umană și a-i silui conștiința lui de fiu al lui Dumnezeu. De aceea, noi sîntem încredințați că această dispoziție legală este întru totul conformă cu învățătura noastră de credință ortodoxă. Roadele îmbelșugate pe care le-a avut pentru Biserica Ortodoxă aplicarea practică și respectarea strictă a acestui articol de lege, constituie încă o dovadă în acest sens.

În acest nou climat al vieții religioase din țara noastră nu mai există nici o piedică de netrecut, pentru realizarea năzuinței de veacuri a credincioșilor romîni, de a fi iarăși laolaltă, sub bolta aceleiași Biserici Ortodoxe.

Astfel, la 1 octombrie 1948, un număr de 36 de protopopi și preoți greco-catolici, avînd împuterniciri scrise din partea a 430 de canonici, protopopi, profesori și preoți greco-catolici din întreaga Transilvanie, s-au întrunit la Cluj pentru a dezbate și hotărî asupra mijloacelor de urmat pentru împlinirea voinței credincioșilor lor de a se reîntoarce lîngă Altarul strămoșesc.

În cugetele tuturor răsunau vrerile părinților ; răsunau poruncile mucenicilor care prin veacurile de asuprire își jertfiseră viața pentru păstrarea legii romînești ; răsuna chemarea de părinte iubitor, pe care Prea Fericitul Patriarh Justinian o rostise cu prilejul înscăunării sale ca în-tîistătător al Bisericii Ortodoxe Romîne, în catedrala Sf. Spiridon-Nou din București, spunînd : «În urechile tuturor stăruiește încă ecoul ultimelor cuvinte ale Sfintei Evanghelii de azi : «Și mai am și alte oi, care nu sînt din staulul acesta, și pe acelea se cade să le aduc» (Ioan X, 6)... Gîndul nostru de romîni și de creștini zboară la frații noștri romîni greco-catolici, care pînă acum 250 de ani erau în staulul Bisericii noastre, erau cu noi. Ei au fost răpiți din staul de «furul care nu vine decît numai să fure și să junghie și să piarză» (Ioan X, 10), folosind la început amăgiri deșarte cu beneficii și privilegii, pentru a le cumpăra sufletele, ca apoi «să junghie și să-i piardă», dacă ar îndrăzni să vină acasă în staulul lor... Către clerul greco-catolic... și către romînii greco-catolici îmi îndrept părinteasca grijă, însoțită de o caldă rugăminte :

Nu vă mai lăsați amăgiți. Fiți vrednici romîni ca și înaintașii voștri, cari au păstrat cu viața lor tezaurul comun neamului romînesc, «toată legea și credința ortodoxă din liturghiile și slujbele Bisericii Ortodoxe», și care au murit cu nădejdea eliberării din jugul umilitor al tiraniei, cînd acest tezaur va înlesni revenirea voastră într-o singură Biserică, într-o singură credință, temelie nezdruncinată neamului și patriei».

Ce ne mai desparte ? Nimic altceva, decît credincioșia pe care încă o mai acordați cu supunere, Romei ! Întoarceți-vă această credincioșie către Biserica neamului nostru, a strămoșilor noștri și ai voștri. Lăsați să biruiască în voi nu amăgirile Romei, ci dragostea voastră de neam și țară. Lăsați ca să-și ia, nu numai răsplata cerească, ci și răsplata neamului, frumusețea morală a suferinței și statorniciei înaintașilor voștri în păstrarea «Legii dreptei credințe», ce dau cîntare comună stranelor bisericilor noastre. Înaintașii noștri și ai voștri au semănat cu lacrimi și umilințe sămînța mîntuitoare a Evangheliei lui Hristos, pentru ca noi toți la un loc astăzi să secerăm cu bucurie roadele binecuvîntate ale libertății religioase și naționale...»..

Răspunzînd acestei calde chemări părintești, care era chemarea Bisericii-Mame, și dînd urmare propriului lor îndemn sufletesc, reprezentanții clerului și credincioșilor greco-catolici, întruniți la Cluj, au hotărît într-un singur glas să proclame revenirea în sînul Bisericii Ortodoxe Romîne și să rupă legăturile cu Vaticanul, declarînd că de acum înainte nu vor mai da ascultare decît conducătorilor orînduiți de forurile Sfinței Biserici Ortodoxe Romîne.

Urmăriți cu însuflețită bucurie de gîndurile curate ale imensei majorități a clerului și credincioșilor greco-catolici, cei 36 de protopopi și clerici s-au îndreptat spre București, unde în ziua de 3 octombrie 1948, au fost primiți, în sala festivă a Sfîntului Sinod, de Prea Fericitul Patriarh Justinian, în prezența înalt Prea Sfinților Mitropoliți și Arhiepiscopi ai Bisericii Ortodoxe Romîne.

În fața înalților Ierarhi ai Bisericii noastre, împuterniciții legali ai celor 430 de canonici, protopopi, profesori și clerici greco-catolici, care cei dintîi au rupt legătura cu Vaticanul, revenind la Ortodoxie — au dat citire Proclamației adoptate în unanimitate la Cluj, în care se spune : «Noi, subscrișii clerici ai Bisericii greco-catolice din Republica Populară Romîna... scrutîndu-ne conștiința în temere de Dumnezeu și cu dragoste nemărginită față de poporul romîn,... socotind că s-a împlinit vremea și pentru refacerea unității spirituale a acestui popor, am hotărît :

1. Să ne întoarcem în sînul Bisericii Ortodoxe Romîne, de la care strămoșii noștri de acum două veacuri și jumătate s-au desprins datorită vitregiei vremurilor de atunci.

2. Să ne străduim din toate puterile pentru a lămuri conștiințele credincioșilor noștri, spre a ne urma cu încredere pilda și a deveni una împreună cu frații noștri ortodocși.

Răspunsul Prea Fericitului Patriarh Justinian a consfințit hotărîrea reprezentanților Bisericii Greco-Catolice, arătînd că, Sfîntul Sinod primește cu brațe părintești și cu inimă caldă la sînul Bisericii Ortodoxe Romîne, pe cei rupți de la sînul ei, de potrivnicile vremurilor trecute.

Vestea mărețului act istoric, săvîrșit prin voia lui Dumnezeu, a cărui Dreptate, e dreptate în veac, a străbătut cu iuțeala fulgerului întreaga.

țară. Zile și săptămâni de-a rîndul, Patriarhia Romîna a primit mii de telegrame și scrisori, prin care grupuri din ce în ce mai numeroase de credincioși greco-catolici mărturiseau în cuvinte impresionante, hotărîrea lor fermă de a reveni la sînul Bisericii Ortodoxe. Sub ochii tuturor se desfășura cea mai entuziastă manifestare a unității de credință a romînilor din Transilvania, cea mai puternică dovadă a viabilității credinței ortodoxe, în sufletul și pe pămîntul romînesc.

La 21 octombrie 1948, în orașul Alba-Iulia — fosta reședință a Mitropoliei Ortodoxe din Transilvania, — s-a ținut cea mai măreață adunare religioasă pe care a cunoscut-o istoria Bisericii noastre : peste 20.000 de credincioși și aproape 1.000 de preoți, delegați ai parohiilor greco-catolice, au rostit, în prezența întregului Sfînt Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne următorul legămînt de credință :

«În fața lui Dumnezeu Atotțiitorul, a întregului popor și a conștiinței noastre, — noi, frații păstori și fii duhovnicești ai Bisericii Romîne Unite,

NE LEGĂM ȘI NE JURUIM, azi 21 octombrie 1948, acum în cetatea Bălgradului ortodoxiei noastre străbune, să rupem odată pentru totdeauna legăturile cu Roma Papală, impuse prin silnicie la 1700.

NE LEGĂM ȘI NE JURUIM, la capătul unui adînc proces de conștiință, — ascultînd glasul sfătuitor al strămoșilor noștri și chemarea părintească a Întîistătorului Bisericii dreptmăritoare, — să ne întoarcem la Altarul Ortodoxiei străbune, să ne iubim unii pe alții, ca într-un gînd să mărturisim pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfîntul Duh, Treimea cea de o ființă și nedespărțită.

NE LEGĂM ȘI NE JURUIM, să dăm ascultare întru toate Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne și tuturor învățăturilor de credință și canoanelor Bisericii Răsăritene.

Nu vom pregeta să slujim, cu vreme și fără vreme, după cuvîntul Evangheliei, poporul romîn și Republica Populară Romîna.

Cu toată rîvna și statornicia vom lupta pentru înfăptuirea năzuințelor generoase ale poporului nostru și îndeosebi, fiind noi următori ai învățaturii Sfintei Scripturi — pentru pacea a toată lumea și pentru înfrățirea tuturor noroadelor pămîntului.

Cu cugetul împăcat și mulțumită aducînd Celui Atotputernic facem acest legămînt, fiind convinși că servim și cauza lui Dumnezeu în lume și interesele vitale ale poporului nostru, drept credincios.

Rugăm cerul să binecuvinteze fapta noastră și să ne ocrotească credința noastră.

Binecuvîntarea Domnului să fie peste noi toți cu al Său Dar și cu a Sa iubire de oameni».

În scurtă vreme după acestea, fosta Biserică Greco-Catolică, a încetat, de fapt, a mai exista, prin revenirea în masă a credincioșilor ei la Biserica Ortodoxă Romîna.

Marea bucurie duhovnicească a dreptmăritorilor creștini din țara noastră, în urma refacerii unității noastre religioase n-a putut fi um-

brită de cele câteva șovăiri ale unor preoți și nici de refuzul ierarhiei greco-catolice de a-și urma turma cuvântătoare, în staulul de unde cu două veacuri și jumătate în urmă fusese răpită.

Dar și puținii preoți care au șovăit la început, au înțeles — după matură chibzuință — că adevărul istoriei și dreptatea lui Dumnezeu fusese de partea mulțimilor, care în toamna lui 1948 proclamară cu în-suflețire reîntoarcerea lor lângă Altarul străbun.

Astăzi mărturisitorii drepte credințe din Republica Populară Română, formează o singură Biserică națională : Biserica Ortodoxă Română, care se proclamă și este mădular al Sfintei Biserici Ortodoxe, cea una prin credință, prin slujire și prin harul Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, care este pururea cu Ea și în Ea !

III.

Împotriva acestui măreț act istoric, prin care s-a dovedit încă o dată puterea și strălucirea dreptății divine, s-a ridicat Vaticanul și unele cercuri creștine din Apus, care au dovedit în repetate rînduri o totală și nejustificată ostilitate față de Ortodoxia noastră și o completă lipsă de înțelegere față de credincioșii Bisericilor Ortodoxe, față de patrimoniul lor spiritual și față de interesele și năzuințele lor. Dar această ostilitate, care în fond nu este decît o dorință deșartă de stăpînire și expansiune, este ascunsă cu abilitate, de aceste cercuri, în cuvintele Mîntuitorului Hristos : «Mergînd învățați toate popoarele» (Matei, XXVIII, 19), ca și cînd aceste cuvinte dumnezeiești ar fi un monopol al lor, ca și cum Iisus Hristos, ar fi încredințat mandatul de propoveduire a Evangheliei și de mîntuire a sufletelor, numai Bisericii Apusene.

Persistînd în greșeala lor și rămînînd și acum, ca și în trecut, cu totul străine de aspirațiile cele mai nobile ale credincioșilor, acele cercuri au cutezat să denigreze această acțiune de înaltă valoare etică și religioasă. Ele au încercat să convingă opinia publică din afara țării noastre că, în actul reîntregirii Bisericii Ortodoxe Romîne, act care formează cea mai luminoasă și mai binecuvîntată pagină din istoria vieții religioase a credincioșilor — ar fi fost utilizate presiuni, amenințări și chiar torturi morale.

Ca unul care am fost preot greco-catolic ; ca unul care mi-am făcut studiile teologice superioare în instituțiile de învățămînt de la Roma ; ca unul care am avut prilejul să lucrez vreme îndelungată în imediata apropiere a ierarhilor greco-catolici ; ca unul care, timp de zece ani am rămas în afara actului unificării, în frămîntare și deliberare cu mine însumi, pentru ca pînă la urmă să triumfe în conștiința mea adevărul că locul preotului este alături de credincioșii săi, pe care trebuie să-i conducă, — așa cum s-a juruit la hirotonie — la limanul mîntuirii veșnice, — și să mă determine să revin la sînul Bisericii Ortodoxe, cu inimă curată și cu convingerea neșrămutată că îmi împlinesc prin aceasta adevărata datorie de preot al lui Hristos-Dumnezeu ; ca unul pe care Sfînta Maică Bi-

serică Ortodoxă Română, potrivit cuvîntului Evangheliei, că și «cei din urmă, vor fi ca și cei dintîi», m-a primit cu aceleași brațe deschise și calde ca și pe cei reveniți întîi, promovîndu-mă chiar la înalta treaptă a arhieriei și alegîndu-mă membru și secretar al însuși Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne, — sînt în măsură să cunosc și să mărturisesc adevărul în fața lumii întregi, ca în fața lui Dumnezeu.

Și adevărul acesta este: dacă anumitor cercuri influențate de Vatican, le place să vorbească de presiuni și amenințări în legătură cu această refacere a unității Bisericii Ortodoxe Romîne, atunci trebuie amintit că, în vara și toamna anului 1948, cînd milioane de credincioși fremătau de dorința împlinirii grabnice a visului lor secular, ierarhia greco-catolică a încercat să oblige pe acei canonici, protopopi și preoți bănuși că ar înclina să-și urmeze credincioșii pe drumul întoarcerii la vatra credinței părintești, să presteze jurăminte că vor rămîne credincioși Vaticanului. Nu este fără de folos să amintim și de excomunicările ce s-au pronunțat de aceiași ierarhi greco-catolici împotriva celor reveniți la sînul Bisericii-Mame. Într-adevăr, acestea au fost presiuni, amenințări și torturi morale. Dar ele au pornit dintr-o singură parte și n-au putut opri voia lui Dumnezeu, atunci cînd s-au împlinit cuvintele profetice ale poetului român, care încă din veacul trecut credea cu tărie în ziua în care poporul român va putea rosti: «Domnul Dumnezeuul părinților noștri, înduratu-S-a de tine țara mea», («Cîntarea Romîniei»).

Valurile de calomnii s-au spulberat ca fumul în vînt; adevărul s-a făcut cunoscut ca lumina soarelui, pretutindeni.

Actul istoric al reîntregirii Bisericii Ortodoxe Romîne este pe deplin realizat și consolidat. Și nimeni, niciodată nu-l va mai putea șterge din cartea de aur a vieții noastre religioase, din istoria Ortodoxiei întregi.

Realizînd acest act istoric, Biserica Ortodoxă Romînă este încredințată că a adus o contribuție reală la marea cauză a refacerii unității întregii Biserici creștine — unitate care rămîne țelul suprem al creștinătății sincere și neîntinată de duhul dominației și al expansiunii lumești.

Nutrind sentimente de dragoste frățească față de toate Bisericile creștine și chemîndu-le neîncetat la săvîrșirea celor ce zidesc pacea și dragostea dintre credincioși — Biserica Ortodoxă Romînă neîncetat roagă pe Dumnezeu cel atotputernic să lumineze cu harul Său și conștiințele Părinților, apropiatului Sinod Vatican II, convocat de Papa Ioan al XXIII-lea, ca lepădînd din mințile și din inimile lor, orice dorință de desconsiderare, trufie stăpînitoare și expansiune lumească — fie ea chiar și ascunsă — să contribuie cu adevărat, în spirit de frățească egalitate, la unirea tuturor creștinilor în turma binecuvîntată a Mîntuitorului Hristos, căruia se cuvine toată slava, cinstea și închinăciunea, în vecii vecilor.

Dr. VISARION PLOIEȘTEANUL

Vicar Patriarhal

Secretar al Sfîntului Sinod al Bisericii

Ortodoxe Romîne

DIN TRECUTUL BISERICII NOASTRE

ROMÂNII DIN TRANSILVANIA ȘI UNIREA CU BISERICA ROMEI

INCEPUTURILE UNIRII

DOCUMENTELE APOCRIFE PRIVITOARE LA INCEPUTURILE UNIRII CU CATHOLICISMUL ROMAN (1697—1701)

Instalarea habsburgilor în Transilvania, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, produce schimbări profunde în viața politică a acestei provincii. Cu toate că imperialii s-au obligat a respecta vechea Constituție, ei caută din primul moment să acapareze în mâinile lor toată puterea politică. «Staturile», adică reprezentanții în dietă a celor trei «națiuni», a ungarilor, secuilor și sașilor, care au avut un rol hotărâtor sub principii autohtoni, socotesc că se pun la adăpost de orice primejdie, dacă încheie convenție cu noii stăpînitori. Sub principii autohtoni confesiunile protestante, calvină, luterană și unitariană, izbutiseră a înlătura aproape cu desăvârșire pe catolici din arena politică, rezervându-și lor înfruntarea hotărâtoare. Dar Constituția Transilvaniei, clădită pe înțelegerea dintre cele «trei națiuni» și cele patru confesiuni, recunoscute legal («recepte»), nu se va dovedi o cetate inexpugnabilă. «Punctele leopoldine», convențiile încheiate cu împăratul, apărau doar o situație legală, iar nu raportul vechi de forțe între deținătorii puterii.

Restabilirea «statului catolic» în drepturile vechi constituie deci prima măsură preconizată de noul stăpînitor. Protestanții rezistă, cît pot, și reușesc să întîrzie oarecîtva timp ridicarea catolicilor pe planul prim. Pînă la tratatul de pace cu turcii, care va definitivă ocupația Transilvaniei, Curtea din Viena nu e zorită a-și da pe față intențiile. Experiența luptelor cu protestanții din Ungaria o silesc însă să-și prepare temeinic terenul. De aceea caută să modifice balanța în favoarea catolicilor, atît în dietă cît și în guvern. Raportul de forțe, de trei la unul, înscris în Constituție și recunoscut de împăratul însuși prin semnătura dată în 1692, nu era însă posibil a se modifica pe cale dreaptă. Trebuia găsit un argument puternic, care să îndrituie Curtea a spori numărul membrilor catolici în dietă și mai ales în guvern.

În lupta ce se desfășoară între cele trei «națiuni» dominante și Curtea din Viena, românii din Transilvania, lipsiți, prin orînduirea feudală, de orice drepturi politice, nu joacă nici un rol. Numărul precumpănitor ce-l reprezentau însă față de celelalte popoare ale țării i-a impus foarte curînd atenției guvernului austriac. Dacă ar putea fi cîștigați pentru o unire cu Biserica Romei, confesiunea catolică s-ar întări în așa măsură, încît guvernul din Viena ar fi îndreptățit a revendica pe seama «statului

catolic» un rol precumpănitor în conducerea politică a țării. Aservită catolicismului, Biserica Română trebuia să devină unul din pilonii stăpînirii habsburgice.

În ce chip și-au realizat planul și cum au căzut românii din Transilvania pradă unei asemenea politici, nu se poate înțelege fără un temeinic studiu al documentelor epocii. Dar, din nenorocire, aceste documente nu s-au păstrat decît în dosarele întocmite de iezuiți, care și-au dat toată silința să prezinte convertirea drept un rod al apostolatului lor.

Îmbogățindu-se arhivele Academiei R.P.R., în ultimul timp, cu material deosebit de prețios pentru această problemă, credem că se impune o reluare a cercetării istorice spre a pune într-o lumină mai deplină evenimentele epocii. Studiul atent al împrejurărilor de atunci, precum și analiza critică amănunțită a întregului material documentar, îngăduie acum să ne formăm o judecată mai apropiată de adevăr despre felul în care s-a încheiat unirea cu Biserica Romei.

E mai presus de orice îndoială că unii dintre conducătorii Bisericii Române din Transilvania își vor fi dat seama de importanța schimbării produse în conducerea țării. Tutela calvinilor ce li s-a impus de un veac și jumătate devenise o povară grea pentru conducerea Bisericii. Renunțînd de a «reforma» doctrina și ritul Bisericii răsăritene, superintendenții calvini au început să se amestece în timpul din urmă, mai ales în ce privește orînduirea internă. Nu se mulțumesc de a propune principelui țării spre aprobare pe vlădicii nou aleși, ci își arogă și dreptul de a scoate din Scaun pe cei care nu îi ascultă. Totuși, Biserica Română era nevoită să suporte cu resemnare un asemenea tratament, deoarece situația ei nu era legalizată de Constituția țării. Supunerea către calvini era socotită drept «unire» cu confesiunea protestantă, a cărei «protecție» i s-a pus în vedere. Dar chiar această latură a raportului cu calvinii va contribui în cea mai mare măsură să nemulțumească clerul român. «Protectorii» au rămas cu totul indiferenți față de situația de drept a preoților români, care erau siliți să îndeplinească robota, la rînd cu iobagii, și să presteze de multe ori chiar și dijmă preoților luterani și calvini. De la înstăpînirea habsburgilor încoace, dieta țării, dominată de protestanți, a impus noi sarcini pe umerii clerului român, repartizîndu-le anual plata unor sume considerabile pentru acoperirea cheltuielilor de război. De nemulțumirile acestea vor profita misionarii catolici, care își inaugurează acțiunea prozelitistă o dată cu venirea habsburgilor. Ei caută să cîștige mai întîi vîrfurile clerului, convinși că marea masă a preoților și credincioșilor îi urmează pe conducători, fără nici o împotrivire. Prin urmare, propaganda catolică procedează la fel ca și calvinii, îndreptîndu-și atacul în contra clerului și lăsînd la o parte deocamdată masele populare.

Trebuie să subliniem însă împrejurarea că nu există nici o mărturie autentică românească, din care să se poată deduce existența în sînul poporului român a vreunei tendințe de catolicizare. Dacă ar fi existat o asemenea pornire, documentele vremii ar fi consemnat-o, iar iezuiții, care conduceau acțiunea de catolicizare, ar fi raportat-o fie cardinalului Kollonich, fie superiorului misiunii lor. Clerul român nu se adresează niciodată guvernului sau Curții din Viena, pentru a protesta sau pentru a cere o ușurare și cu atît mai puțin pentru a manifesta dorința de a-și schimba credința religioasă.

Și cu toate acestea, unirea românilor din Transilvania cu Biserica Romei s-a înfăptuit între anii 1698 și 1701, nu fără de o vie frămîntare ce a avut loc atît în sînul clerului cît și al maselor populare românești. Căci unirea s-a încheiat prin forță și teroare, prin înșelăciuni și minciuni. Mitropolitul care o va semna a fost forțat să-și pună iscălitura pe un act al cărui conținut refuzase a-l primi timp de aproape trei ani, iar preoțimea română s-a lăsat înșelată de promisiunile ce i s-au făcut. Privilegiile și scutițiile nu se vor realiza decît în parte, dar ele vor înstrăina clerul de popor, desprinzîndu-l din masa celor exploatați. Prin aderarea la unire, preoții români dobîndesc, de drept, o anumită situație privilegiată, în cadrul orînduirii feudale: ei scapă de iobăgie, obțin scutire de sarcinile feudale, de dări, de încartiruirea soldaților imperiali, de cărăușii și de altele; mai mult chiar, unii vor ajunge să dispună de sesii parohiale, de fînețe și mori, alții, destul de numeroși, reușesc să dobîndească titluri și proprietăți nobiliare, trecînd în rîndul exploatatorilor. Credincioșii lor, continuînd să rămînă în inumană condiție socială de iobagi, vor fi nevoiți să robotească chiar la proprii lor «păstori sufle-

tești». În afară de aceasta, prin aderarea la unire, clerul va contribui și la întărirea catolicismului, pilon și sprijin de nădejde al reacțiunii habsburgice și al exploatării feudale.

*

Inceputurile unirii nu se cunosc decât din mărturia documentelor păstrate de iezuiți¹. Trei din documentele de căpetenie, pe care se întemeiază cunoștințele noastre, au fost contestate de critica istorică: I. actele sinodului ținut sub mitropolitul Teofil, în prima jumătate a anului 1697; II. «cartea de mărturie» a clerului român, semnată la 7 octombrie 1698; și III. actele sinodale întocmite la 5 septembrie 1700. Toate au fost publicate de N. Nilles, în colecția sa intitulată «*Symbolae ad illustrandam historiam ecclesiae orientalis*», vol. I, Oeniponte, 1885.

I.

Actele sinodale din 1697 cuprind cinci piese: trei procese-verbale luate în ședințele sinodului, dar nedatate și nesemnate: un «decret», adică o rezoluție de unire cu Biserica Romano-Catolică, semnată de «episcopul» Teofil la 21 martie 1697; și o adresă către cardinalul Kollonich (10 iunie 1697), cu iscălitura aceluiași vlădică, precum și cu «a servilor și prea umiliților fii», protopopi și preoți, în număr de 12.

Vom analiza pe rând toate aceste piese prezentate de Nilles într-un tot unitar², cu toate că ele au fost redactate, după cum se va vedea, la date diferite, și nu au fost reunite niciodată pentru a forma un dosar unic.

În procesele-verbale ale celor trei ședințe de sinod se consemnează discuția desfășurată în jurul problemei de unire a Bisericii românești din Transilvania cu catolicii. Textul lor latinesc se poate citi în publicația lui Nilles, vol. I, pp. 165-169. Noi îl dăm aici tălmăcit în românește, adăugând și textul ședinței a treia, după «Magazinu Istoric pentru Dacia», III, pp. 271-272.

1. Studiul critic al fondului de documente privitoare la inceputurile unirii religioase cu Biserica Romei l-a inaugurat profesorul I. Crișianu, în teza sa de doctorat, tipărită în limba germană: *Beitrag zur Geschichte der Kirchlichen Union der Rumänen in Siebenbürgen unter Leopold I*, Hermanstadt, 1882. În limba română aceeași lucrare a apărut în *Programa Institutului pedagogic-teologic*, Sibiu, anul 1886/1887, cu titlul *Adaus la istoria uniunii bisericești a Românilor în Transilvania sub împăratul Leopold I*. Nicolae Densușianu, care a cercetat cel dintâi actele din colecția Hevenessi (*Analele Academiei Române*, seria II, 1879-1880, București, 1881) s-a ocupat de actul de la 7 octombrie 1698, în studiul: *Independența bisericească a mitropoliei române de Alba Iulia*, Brașov, 1893. Scriitorii uniți au răspuns cu o contracritică vehementă: Al. Grama și Aug. Bunea: *Cestiuni din dreptul și istoria bisericii românești unite. Studiu apologetic din incidentul invectivelor Gazetei Transilvaniei și a d-lui N. Densușianu asupra mitropolitului Vancea și a bisericii unite*, Blaj, vol. I-II, f.a. Cercetarea critică a fost mai pe urmă reluată și completată de George Popoviciu: *Uniunea românilor din Transilvania cu biserica romano-catolică sub împăratul Leopold I*, Lugoj, 1901.

Istoriografia noastră mai veche a continuat să culeagă o bogată informație cu privire la uniune, stăruiind unii în atitudinea critică adoptată de Densușianu și Popovici, alții urmînd pe istoricul iezuit N. Nilles, S. I., care a publicat întreg materialul privitor la acest important episod istoric: în *Symbolae ad illustrandam historiam ecclesiae orientalis in terris coronae S. Stephani*, vol. I, Oeniponte, 1885. În mare parte, materialul din Nilles se află strîns în colecțiile iezuiților Hevenessi și Kaprinai, precum și în arhivele bisericești ale catolicilor.

Operele acestea constituie și pentru noi un punct de plecare, cu toate că multe din susținerile critice, care păreau probabile acum o jumătate de veac, au fost depășite de rezultatele obținute prin cercetările istorice ale ultimelor decenii. Totuși, Crișianu, Densușianu și Popoviciu au meritul de a fi întrevăzut adevărul și de a fi întemeiat la noi o direcție critică.

Exemplul lor l-a urmat prof. Ștefan Lupșa, într-o serie de studii, strînse în publicația *Biserica ardeleană și „unirea”*, în anii 1697-1701, București, 1949. Analiza sa și-o întemeiază prof. Lupșa pe o mare bogăție de informații, ajungînd aproape la aceleași încheieri, ca și înaintașii săi. Deosebiri de amănunte sînt firești.

Intemeindu-ne pe încheierile puse de acești premergători, studiul de față caută să aducă întregirile și îndreptările impuse de materialul documentar, de curînd recoltat, în arhivele din Budapesta, Strigoniu și Cluj.

2. Textul latinesc al acestor acte la Nilles, *op. cit.*, pp. 165-171.

ȘEDINȚA INTIIA

«Preasfântul și reverendisimul domn arhiepiscop povestește într-o cuvîntare lungă persecuțiile Bisericii românești în răstimpul principilor acatolici: cît de mult s-au străduit cu meșteșugurile lor eterodocșii să infecteze religiunea Bisericii valahe cu erezia pestilențială. Enumeră cărțile prea cuvioase infectate de erezii, tipărite chiar de ei în limba romînă, cu intenția de a atrage pe nesimțite de partea lor pe romîni. În afară de acestea, cum s-a poruncit clerului romîn și i s-a impus serios să publice în Biserică și să învețe stăruitor poporul, că icoanele sfinte se păstrează în case și în biserici doar ca podoabe, că nimeni nu-i obligat să țină post miercurea și vinerea, nici celelalte posturi de peste an, ba au fost îndemnați romînii să mănînce carne în zilele de miercuri și vineri, și de aceea s-au constituit supraveghetori eterodocși, obligați a merge la casele particulare și a cerceta dacă gătesc bucate de dulce în zilele oprite de Biserică. Din această cauză romînii fierbeau de post în vase anume, pe care le ascundeau, cînd intrau supraveghetorii, în altele însă găteau carne pentru a le arăta lor. De asemenea (povestește) cu ce mari amenințări, lîngușiri și alte măiestrii încercau să determine pe romîni a îmbrățișa unirea cu dogmele perverse ale ereziei lor și de aceea acordau prerogative nobilitare preoților romîni și altora, care lucrau în acest înțeles. În fine, episcopii erau supuși și atîrnători de predicatorii eretici, iar superintendentul avea deplină putere asupra episcopului și clerului romîn și orice ar fi dispus sau ar fi poruncit arhiepiscopul nu era hotărît și aprobat, nici nu avea tărie, dacă nu se încuviința și confirma în prealabil de către superintendent, care era un fel de oracol. Încă și în alte deosebite chipuri erau necăjiți și chinuți romînii tari în credință, mai ales persoanele bisericesti, ba uneori le chiar bătea, cum a fost cazul arhiepiscopului Sava al doilea. Acesta stînd odată la masa principelui, în castelul din Blaj, ca să-l poată acuza și necăji, au îmbrăcat pe o prostituată, care a adus arhiepiscopului un cățel bine înfășurat, zicînd că-i un copil muribund. Dar vlădica, simțind viclenia lor, se ridică de pe scaun, se duse la femeie, și dînd la o parte scutecele, văzu cîinele. Se întoarse deci la masă și tăie o felie de ridiche, din care mîncase (căci era într-o zi de Vineri), și o întinse cățelului. Acesta o mirosi și nu vru să o îmbrace. Arhiepiscopul se întoarse din nou la masă, luă din blidul din care mîncea principele cu oamenii săi, o bucată de carne și o dete cîinelui, care o înșfăcă cu mare lăcomie. Atunci arhiepiscopul răspunse comesenilor: dacă ar fi de legea mea, ar mînce din bucatele mele și eu l-aș boteza, dar fiindcă nu o face aceasta cîtuși de puțin, nu-i de legea mea. Să-l boteze aceia cu care mănîncă aceleași bucate, căci se socotește pe bună dreptate a fi de religia lor. Principele porunci din această cauză să fie bătut cu bastonul arhiepiscopul Sava. După aceea îl despreoți în tîrgul Vințului și îl bătut în chipul cel mai crunt, din care i s-a tras moartea. Dar și celălalt cler, îl împovărau cu sarcini, cu slujbe, robote, tribut, zeciuieli din bucate, cu vămii și alte greutăți ca pe niște iobagi și supuși...

Arhiepiscopul a îndemnat clerul și poporul romîn cu multe asemenea sfaturi, arătînd aspectul de mai înainte al Bisericii și dovedind folosul și binele ce va rezulta din unirea oferită de preainaltul împărat. Cu aceasta s-a încheiat ședința din acea zi».

ȘEDINȚA A DOUA

«A doua zi s-au întrunit arhiepiscopul și ceilalți din cler și au început a se sfătui despre unirea ce o aveau în vedere. S-a dezbătut anume chestiunea ritului, ca nu cumva să se schimbe cu încetul ritul sau disciplina și să se pună în locul lor cele din Biserică Latină, apoi calendarul vechi să nu se înlocuiască cu cel nou, ci pînă vor rămîne în uzul calendarului vechi. Ceilalți neuniți de ritul grecesc în țările dinastiei austriace, să rămînă și uniții. Pe lîngă aceasta, uniții să poată avea biserici de ritul lor, pretutindea, și ca nu cumva unde ar fi puțini romîni uniți și nu ar avea preoți, să fie constrînși a primi sacramentele de la preoții latini, ci să poată chema pe preotul de ritul lor. În judecări să nu se procedeze după dreptul canonic latin, ci în conformitate cu Canoanele și disciplina Bisericii Grecești. La mai mult decît cele patru puncte să nu fie constrînsă nicidecum Biserică romînească, Bisericilor și persoanelor bisericesti de ritul

grecesc să se acorde toate scutirile de care se bucură bisericile și clerul de ritul latin. De acum înainte uniții să nu mai fie socotiți de tolerați, ci de fii recipiați ai patriei.

După ce au dezbătut bine acestea au făgăduit că vor primi unirea, dar cu declarațiunea următoare :

1. Biserica românească să țină și să respecte pentru totdeauna și neîncetat cele patru puncte care cuprind sfânta unire, iar la mai mult să nu fie constrinsă sub nici un pretext. Cele patru puncte care cuprind unirea sînt următoarele : întâi, pontificalul roman e capul întregii Biserici din lume ; al doilea, pînea azimă constituie materie suficientă pentru Taina Euharistiei ; al treilea, în afară de cer, scaunul celor fericiți și de iad, temnița celor osîndiți, mai există un al treilea loc în care petrec sufletele ce nu sînt expiate și se purifică ; al patrulea, Spiritul Sfînt, a treia persoană din Trinitate, purcede de la Tatăl și de la Fiul.

2. Dreptul canonic, care se numește în limba românească Pravilă, să rămîna în vigoare, în afară de cele ce se află contrare sfintei uniri, și să se procedeze în judecări, în conformitate cu aceasta.

3. Persoanele din serviciul bisericesc, preoții, dregătorii bisericești, precum și diaconii, cantorii sau ministranții și paracliserii, să se bucure de aceleași drepturi, privilegii, scutiri și imunități, de care se bucură preoții romano-catolici sau cei de ritul latin, după hotărîrile Sfintelor Canoane și deciziile regilor sfinți ai Ungariei.

4. Romîni laici uniți cu Biserica Romei să se primească și să fie înaintați în toate dregătoriile, ca și indivizii celorlalte națiuni și religii recunoscute în țară, iar fiii lor să fie primiți fără deosebire în școlile latine oatolice și în instituțiile școlare.

5. Arhiepiscopul Bisericii Romîne unite să aibă mijloace convenite de trai.

Cu aceasta se isprăvi ședința acelei zile».

ȘEDINȚA A TREIA

În această ședință se hotărî ca actele ședinței din ziua din urmă să se trimită augustisimului imperator Leopold, eminentisimului arhiepiscop, primatului Ungariei de Kollonich. După aceea se luară la dezbateri cauzele de căsătorie și de judecată. Și, în fine, se încheie sinodul.

Declarația lui Teofil are următorul cuprins :

«Noi Teofil, din mila lui Dumnezeu episcop al Bisericii romînești din Transilvania și al părților din Ungaria, cele unite cu dînsa, și tot clerul aceleiași Biserici, facem cunoscut prin aceasta tuturor celor căror se cuvine, că în luna trecută a lui februarie am ținut sinod general în Alba Iulia și am hotărît cu glas unanim să ne întoarcem în sînul sfintei Biserici mame, romano-catolice, și să ne reunim cu dînsa, primind, mărturisind și crezînd, toate ce primește, mărturisește și crede aceea. Și mai ales mărturisim cele patru puncte prin care ne-am deosebit pînă acum :

1. Recunoaștem că pontificalul roman este căpetenia văzută a întregii Biserici a lui Hristos din lume.

2. Mărturisim că în afară de cer, lăcașul celor fericiți și de iad, temnița celor condamnați, mai există și un al treilea loc, în care petrec sufletele neispășite încă și se purifică.

3. Nu ne îndoim că pînea azimă constituie materie îndestulătoare pentru cina Domnului și pentru jertfa Liturghiei.

4. Credem că Spiritul Sfînt, a treia persoană din Trinitate, purcede de la Tatăl, și de la Fiul, și primim, mărturisim și credem toate celelalte care le primește, mărturisește și le crede sfînta mamă Biserica romano-catolică.

Prestînd mărturisirea de credință de mai sus s-au cerut, în schimb, de la sacra sacratissima majestate imperială și regală următoarele trei lucruri :

1. Ca preoții și dregătorii Bisericii de ritul grecesc să se bucure de toate privilegiile și drepturile de care se bucură nu numai preoții romano-catolici, dar și arianii, luteranii și calvinii.

2. Ca în fiecare sat în care se află preot, biserica să aibă casă parohială, ca preotul să nu fie silit a șede în casă sau pe loc străin.

3. Ca preoții să depindă și să ia dispoziții de la episcop, cum e rîndul, și nicidecum de la laici ca pînă acum.

Noi cei mai sus numiți, episcopul Teofil, și clerul întreg cerem cu umilință acestea de la majestatea sa preasfîntă, imperială și regească, și ne îndatorăm, în prezența părintelui cuvios Paul Barany, parohul bisericii romano-catolice din Alba Iulia, să ținem punctele mai sus pomenite. Pentru verificarea și întărirea acestora am iscălit cu mîna noastră și am întărit cu sigiliul episcopal, cît și cu cel sinodal. Dat în Alba Iulia, în 21 martie 1697. *Teofil, episcop și clerul întreg*».

Textul primelor două procese-verbale l-a reprodus Nilles după un manuscris aflător în arhiva Episcopiei romano-catolice din Alba Iulia. Originalul l-a luat cu sine călugărul iezuit Barany la Strigoniu și l-a depus în dulapurile Arhiepiscopiei. Aci însă nu am găsit nici o urmă despre existența lor. Despre codicele manuscris din Alba Iulia ni se spune că era o copie, dar nu se arată cota din arhivă sau din bibliotecă. Laurianu, care a tipărit în traducere romînă textul celor trei procese-verbale, spune că le-a luat «după un manuscris vechi latinesc», atestînd prin aceasta, la 1846, existența lor (p. 272).

Cea de a patra piesă cuprinde hotărîrea sinodului ținut de clerul romîn, care a fost trimisă primatului Kollonich. Originalul acestui act nu există. Nilles l-a reprodus după o cärticică tipărită în Cluj, în anul 1730 (*Ortus et progressus variarum in Dacia gentium et religionum cum principibus ejusdem usque ad annum 1722*. (Nașterea și dezvoltarea feluritelor neamuri și religii din Dacia, cu căpeteniile lor, pînă în anul 1722, pp. 7 și urm.), atribuită, pînă nu de mult, călugărului iezuit Andrei Illia. Despre originalul acestui act de importanță excepțională nu aminteste nimeni nimic.

Există, în sfîrșit, încă un act, al cărui original se păstrează în colecția lui Hevennessi, la biblioteca Universității din Budapesta. Textul latin se poate citi în fotocopia ce o tipărim alăturat. Aici dăm numai textul tălmăcit în romînește și transcrierea semnăturilor celor 12 clerici.

1. Adresa către Kollonich.

Prea ăminente și prea cuvioase principe,
Domn și patron nouă preamilostiv,

Cu toate că punctele hotărîte în sinodul general, aici în Alba-Iulia și trimise de episcopul nostru Teofil eminenței voastre, au fost întărite cu sigiliile universității și ei însuși prea cinstitului domn episcop, totuși pentru mai marea lor tărie și autenticitate (întrucît atunci nu am fost prezenți), noi mai jos scrișii arhidiaconi ai Bisericii romînești, confirmăm acum acele puncte cu iscăliturile proprii și cu sigiliul nostru, notificîndu-le, și rugăm prea umilit pe eminența voastră, să binevoiască a cere de la majestatea sa prea sfîntă grațiile și favorurile, arătate în punctele din scrisorile anterioare și a le trimite cît mai curînd la Alba-Iulia, la mîna cinstitului părinte Ladislau Barany. Mila eminenței voastre o va răsplăti în veci Dumnezeu, iar noi nu vom înceta a o implora de la Dumnezeu.

În Alba-Iulia, 10 iunie 1697. Ai eminenței voastre servi și cei mai plecați fii,

2. Semnăturile protopopilor :

Protopop Ion din Vizogna
Protopop Costin din Țagul Mare
Pop Gabor din (șters)
Protopop Gavriil din Bistra
Protopop Ionașc Orăștie
Protopop Costandin Șieuț
Protopop Todor din Poșaga
Protopop Iancul din Geomal
Protopop Simion din Săcel
Protopop David din Micfalău
Protopop Macaveiu din Minicea
Protopop Si(mi)on din Slivaș.

Reverendissime ac Reverendissime Principes
Dne Dne ac Patrone nobis gratissime

nos reges quibus in generali synodo hic Altitudine vestra
ac i Reverendissimo nostro Episcopo Theophilo, vestre
Eminentie missis, universitati, ac ipsius Reverendissimi
Domini Episcopi heulii munita fuerit, tamen ad manus vo-
stram in vobis ac fidem sequentem tunc nos non
sumus eadem missa quibus, nos ubi supra Ecclesia Vobis
hinc Reverendissimi propria synographa ac sic illa communis
ac rursus, Vestram, Reverendissime humiliter rogamus, ut
vobis quibus in prioribus litteris apposta, gratias, et favorem
sua Reverendissima Synodus imperate dignetur, et quibus
insigne appositum ad manus R. Carolus Curany of Wamburgh.
Quibus sua Eminentia gratiam et dicitur dicitur remunerabitur,
et nos Deo commendare non desistimus.

Altitudo vestra
Carola Kollonich

Eminentia vestra
Serris et regis infans

Adresa către cardinalul Kollonich cu semnătura falsă (10 iunie 1697)

Prima obiecțiune ce sîntem îndreptățiți a o face actelor atribuite sinodului de sub mitropolitul Teofil, este că nu există nici un text autentic românesc și că nu se arată nicăieri că cel latinesc ar fi tradus din românește. Ar fi o absurditate să presupunem că ele au fost redactate în limba latină, pe care nu o cunoșteau suficient, nici mitropolitul, nici protopopii³. Trebuie subliniat, de altfel, încă o dată, faptul că procesele-verbale nu există în original, ci doar în copia unui manuscris depus de iezuitul Barany. În «dulapurile» Arhiepiscopiei din Strigoniu, unde însă noi le-am căutat zadarnic. Atît procesele-verbale cît și «decretul» sinodului sînt îndoielnice încă și prin forma și prin cuprinsul lor. În procesul-verbal din ședința a treia, nu se amintește despre o declarație de unire a mitropolitului, ci doar de «actele ședinței din ziua a doua», trimise împăratului și lui Kollonich, care însă nu există în arhivele acestora. Termenii: *principii acatolici, jus canonicum latinum, ministranții, cina Domnului, missa* (în loc de Liturghie), *archidiaconi* (în loc de protopopi), arată de autor pe un cleric catolic, iar nu pe un mitropolit ortodox din Transilvania. Titlul lui Teofil și semnătura sa sînt de asemenea neobișnuite. Nici «sigil episcopal» nu au întrebunțat mitropoliții romîni, ci doar «pece-tea mitropoliei Bălgradului». Dar și «sigiliul» sinodului este o invenție a autorului, deoarece «soborul mare» nu avea o pecete proprie. La defectele acestea foarte importante, care fac dubioase toate cele patru acte sinodale, trebuie să adăugăm și punctul de vedere al autorului, netăgăduit catolic și cu totul străin de concepțiile clericilor romîni din Transilvania, la sfîrșitul secolului al XVII-lea, după cum se va vedea din expunerile ce urmează.

De asemenea, e foarte greu de admis ca un bătrîn neputincios să atace cu atîta curaj pe protestanții din Transilvania, care nu au renunțat cîtuși de puțin a ține sub controlul lor Biserica Romînă. Termenii cu care sînt osîndiți protestanții trădeză intoleranța și exclusivismul tipic al catolicilor. Povestea cu cățelul, pe care principele Ardealului ar fi cerut să-l boteze mitropolitul Sava Brancovici, este de asemenea născocită de autor. Ea reproduce o povestire anecdotică împrumutată din cartea unui grec pri-beag, a episcopului Ierotei din Monembasia, tipărită de iezuiți la Veneția în secolul al XVII-lea. Scena s-ar fi petrecut între Mohamed al doilea și patriarhul Constantinopolului⁴. Hotărîrile sinodului reproduc, în sfîrșit, aproape din cuvînt în cuvînt, formula recomandată de iezuiți pentru unire a Bisericii Romîne cu catolicii⁵, formulă pe care în

3. Samuil Klein spune: „In forma aceasta făcu paterul Barany mărturisirea unirei cu besereca Romei în limba lătinească, care limbă Teofil nu o înțelegea...“ la T. Cipariu, *Acte și Fragmente*, Blasiu, 1855, p. 83.

4. Dăm aici, după A. Lebedev, *Istoria bisericii greco-răsăritene sub stăpînirea turcilor*, Leningrad, 1904 (în rusește), pp. 224 și urm. „Telegraful Romîn“ (Sibiu), 1912, nr. 33-34, pp. 124-135, unde noi ne-am ocupat cu această *Poveste fără teme*, povestea anecdotică a lui Ierotei, tipărită mai întîi în 1630 și apoi retipărită de mai multe ori.

Ierotei de Monemvasia (1630), pp. 427-428:

„Sultanul Mohamed voia să-și bată joc de tagma călugărească. El avea un ciine foarte mare, de soi din Milano, care era învățat a sta în două picioare și a umbla în această poziție. Sultanului i-a venit în minte odată să îmbrace ciinele în haine de călugăr. Așa a și făcut. Pe urmă a chemat pe Patriarhul Maxim și a prins a-i povesti că i-a sosit un musafir un călugăr străin, care poartă același costum călugăresc ca și patriarhul, și care dorește să fie sfințit întru ieromonah de patriarhul însuși. Acesta a răspuns că i se va face pe voie călugărului străin. Aducîndu-i-se, la porunca sultanului, ciinele îmbrăcat în haine de călugăr, patriarhul a înțeles repede vicleșugul și a zis către Mohamed: „Eu cred că acest monah nu se ține de turma mea, ci este supusul tău“. Spre a dovedi aceasta, Maxim a rugat pe sultan a dispune să se dea călugărului carne și fructe. De va mînca din carne și nu se va atinge de fructe, înseamnă că este din legea sultanului, iar dacă va mînca din fructe, disprețuind carnea în post, atunci înseamnă că se ține de legea patriarhului. Sultanul, după ce s-a făcut în felul acesta confesiunea de credință a călugărului străin, s-a mirat mult de înțelepciunea patriarhului“.

Există, evident, o asemănare surprinzătoare între aceste două „trădării“ — după vorbele lui Samuil Klein. Amănuntele se deosebesc, firește, fiindcă iezuiții voiau să demonstreze disprețul calvinilor pentru Taina Botezului și au adaptat povestea lui Ierotei la împrejurările locale. Astfel de adaptări dau naștere la legende și anecdote „călătoare“.

5. Această formulă reproduce din cuvînt în cuvînt textul stabilit de conciliul de la Florența, în ce privește „erorile dogmatice“ ale Bisericii răsăritene:

*Conciliul florentin
(erorile răsăritenilor)*

Textul sinodului 1697:

1). Romanum pontificem non esse caput universale totius per orbem diffusae ecclesiae.

1). Agnoscimus romanum pontificem totius ecclesiae Christi per orbem diffusae caput esse visibile.

Handwritten text in Cyrillic script, likely a church document or act. The text is dense and covers most of the page. At the bottom right, there is a circular seal or stamp, partially obscured by the text. The handwriting is cursive and characteristic of the late 17th century.

Act al mitropolitului Teofil, semnat la 9 aprilie 1697, cu mâna proprie

cele din urmă va fi silit să o primească urmașul lui Teofil, mitropolitul Atanasie. A o atribui unui moșneag trăit în vechea tradiție răsăriteană și soborului său, este un anacronism evident.

Soborul s-a întrunit în februarie, iar actele au fost semnate în martie și iunie, o împrejurare ce dă de asemenea de bănuț, ca și faptul că Teofil e numit «episcop al Bisericii valahe din Transilvania», iar nu «arhiepiscop și mitropolit al țării Ardealului», sau «arhiepiscop al mitropoliei Bălgradului și a toată țara Ardealului», cum știm că obișnuia să iscălească chiar în cursul anului 1697⁶. Termenul de «episcop» îl vor întrebuița, nu fără o anume intenție, iezuiții și în raport cu Atanasie, în tot cursul tratativelor de mai târziu. În planul lor, vlădica român, degradat la rangul de episcop, avea să fie supus «arhiepiscopului» din Strigoniu. În fine, chiar și formula: «...nos episcopus et universus ecclesiae valachicae clerus» e cu desăvârșire străină de terminologia uzitată în Biserica Română: «Noi soborul și toți protopopii».

Stilul latin al actelor trădează pe iezuiții care repetă și aici clișeele tipice ale propagandei lor, de neconceput pentru condeiele unor preoți români din acea epocă.

La aceste obiecțiuni adăugăm încă două:

1. Semnătura mitropolitului Teofil, pusă (10 iunie 1697) pe actul prin care se aduce la cunoștința cardinalului Kollonich hotărârea de a se uni, e contrafăcută. Cunoaștem iscălitura lui Teofil din Condica Sfântă a Ungrovlahiei, pe care a semnat-o cu prilejul hirotonirii sale (1692). Mai apropiate sînt însă iscăliturile păstrate, una pe un act din 9 aprilie 1697, cealaltă dedesubtul testamentului olograf, întocmit la 12 iulie 1697. În actul de la 10 iunie, liniile scrisului sînt ale unui om în plină vigoare, în timp ce iscăliturile din anul 1697 trădează în mod vădit vîrsta înaintată a scriitorului. În testament scrie «vladika», iar în adresa către cardinal, «vlădika». Deosebirea se poate remarca mai ales în felul de a forma literele v, l și k, dar și la abreviația *di* de deasupra rîndului. În ce privește numele «Teofil», scrierea grupului *eo* și a literelor *f* și *i* diferă. Manupropria este iarăși o imitație, executată însă cu mîna mai sigură și în cazul mai geometric decît în testament. Pecetea personală pare de asemenea diferită: lipsesc punctele sau stelutele, cîte patru pe fiecare latură a bustului, care se pot distinge clar în pecetea păstrată bine pe hîrtia testamentului⁷.

De aceea, semnătura de pe actul din 10 iunie se dovedește o imitație nu deplin reușită, opera unui plastograf, care nu a ținut seamă de schimbările trăsăturilor, cauzate de vîrstă sau de boală. De altfel, semnătura lui Teofil nu e justificată aici prin nimic. Actul e redactat de cîțiva protopopi care se scuză că își dau tardiv semnăturile. Ei vorbesc despre Teofil la persoana a treia.

2). Praeter coelum, sedem beatorum, et infernum carcerem damnatorum, tertium non esse locum, in quo animae nondum expiatae detinentur et purificantur.

3). Panem azymum non esse materiam sufficientem sacramenti eucharistiae.

4). Spiritum sanctum, tertiam in trinitate personam, non procedere simul a patre et filio.

2). Profitemur praeter coelum, sedem beatorum, ac infernum, carcerem damnatorum, tertium dari locum, in quo animae nondum expiatae detinentur ac purificantur.

3). Panem azymum sufficientem materiam coenae dominicae ac sacrificii missae non dubitamus.

4). Spiritum sanctum, tertiam in trinitate personam, a patre filioque procedere credimus.

Se presupune, evident, că Teofil și sinodul său au cunoscut textul original al conciliului florentin, pentru ca să facă o asemenea mărturisire de credință. Aceasta pare însă imposibil de admis. Dar, Teofil poate să fi primit în întregime formula recomandată de iezuiți? Posibil, dar în acest caz el n-ar numi „liturghia” — „sacrificium Missae”. Inversarea întregului text florentin aparține iezuiților, ca și redactarea „decretului” de la 1697. (cf. Nilles, *op. cit.*, p. 169, și idem, p. 121 (erorile dogmatice).

6. Samuil Klein se mira: „Nu se știe din ce pricină n-au dat Barany episcopului titulă de mitropolit și de arhiepiscop”, la Cipariu, *op. cit.*, p. 83. Titlul autentic l-am luat din testamentul lui Teofil (original), păstrat în arhiva Bibliotecii Filialei din Cluj a Academiei R.P.R.

7. A se vedea facsimilele de la pp. 871, 873, cu iscăliturile lui Teofil. Dăm aici și opinia expertului grafolog: „Au fost expertizate trei semnături. Cele două semnături ale mitropolitului Teofil din Testament și fotocopia de dimensiunile 178×111 mm sînt identice, iar semnătura din fotocopia de dimensiunile 300×213 mm este neidentică cu celelalte două, pentru motivul că semnăturile originale sînt mai ataxice și nesigure, pe cînd semnătura din fotocopia mult sus amintită prezintă trăsături foarte energice”.

2. Actul de la 10 iunie mai are însă un cusur, și încă foarte mare: voind să-și confirme autenticitatea, ni se dă o listă de 12 clerici, care ar fi semnat ca «servi și fiți prea umiliți» o adresă trimisă cardinalului din Strigoniu. Această listă însă e suspectă din mai multe motive. Ea nu urmează imediat după datarea actului, fiind separată prin o pagină liberă. Actul se compune din două file (paginile 53—56 din tomul 24 al lui Hevenessi). Pe pagina întâia e scris textul latin cu semnătura și pecetea lui Teofil. Pe dosul ei, deci pe pagina a doua, s-au transcris în latinește numele celor 11 protopopii și un preot. Pagina a treia conține semnăturile înzestrate cu 11 peceti, iar a patra, adresa externă către cardinalul Kollonich, scrisă în latinește de aceeași mână care a transcris în latinește și semnăturile⁸.

Imprejurarea că protopopii care figurează în listă nu sînt cîtuși de puțin fruntașii clerului român, din acea epocă, și că nici măcar numele «notarășului», a secretarului sinodal nu se află între ei, ne îndreptățește să afirmăm că lista de față conține, de fapt, semnături autentice ale unor protopopi romîni, dar aceste semnături n-au nici o legătură cu declarația afirmativă de unire. Dacă ar aparține actului semnat de Teofil și redactat latinește, cei 12 semnatori ar fi continuat să iscălească alături de vlădica, și încă imediat pe dosul paginei, iar nu pe pagina a treia. Măcar unul din ei ar fi făcut o scurtă mențiune despre ceea ce se confirmă prin iscăliturile și pecetile lor⁹.

În acest caz am aștepta în mod normal ca semnăturile să fie bine citite, iar Scaunele protopopești corect identificate și traduse. Fiindcă nu a reușit să descifreze comuna popii Gabor, Săorășul (ung. Sováros), traducătorul a tras cu cerneală peste numele localității, după ce l-a citit greșit «Szivanensis» (care nu există), iar Silvașul din Hunedoara îl identifică cu Sămășelul (Kis Sarmasiensis).

Adăugăm că lista transcrisă cu caractere latine pe dosul filei dinții e prezentată cu următoarea notă: «Appono latine nomina archidiaconorum, eo quo valachice sunt posita ordine» (anexez în latinește numele arhidiaconilor în ordinea în care sînt așezate romînește). A completat deci ulterior pagina liberă (pagina a 2-a). Atît doar că ordinea iscăliturilor nu-i exact observată.

Dacă, în sfîrșit, aceste acte au fost prezentate lui Kollonich, ar trebui să se găsească cel puțin o urmă despre ele în arhiva arhiepiscopală de la Strigoniu sau la cancelaria aulică transilvăneană. Cum nu există nicăieri vreo mențiune nici despre acest pretins sinod, nici despre hotărîrile luate, exceptînd doar dosarele și rapoartele iezuiților¹⁰, putem afirma cu deplină temeinicie că actele lui nu au ajuns de loc la destinație.

Toate aceste obiecțiuni ne îndreptățesc să punem concluzia că actele privitoare la sinodul ținut de Teofil sînt pe de-a întregul plămuite: atît textele proceselor-verbale cît și ale rezoluției au fost redactate de iezuiți. Tot ei au ticluit și adresa către cardinalul Kollonich, plastografiînd semnătura mitropolitului Teofil. Semnăturile celor 12 clerici le-au luat de pe un act găsit probabil în arhiva mitropolitană. Foaia aceasta trebuie să fi aparținut la dosarul vreunui sobor ținut mult mai înainte, deoarece trei din cei 11 protopopi nu mai figurează nici în 1698, nici în 1701. Ea a fost detașată dintr-un

8. Dl. Mihail P. Dan, care a revizuit încă o dată, cu deosebită atenție, actul lui Teofil din 10 iunie 1697, păstrat în biblioteca Universității din Budapesta, îl descrie astfel: „Actul lui Teofil, datat la Alba-Iulia în 10 iunie 1697, are 4 pagini (53-56, din vol. 24 al colecției Hevenessi). Pagina întâia conține textul latin cu semnătura și pecetea lui Teofil, iar a doua, numele în limba latină ale celor 12 clerici care semnează (deci pe dosul paginii întâia). Pagina a treia dă semnăturile cu cele 11 peceti. Pagina a patra conține adresa lui Leopold Kollonich, Viena. Deci o filă îndoită în două formează un caiet de 4 pagini”.

Lista de 11 protopopi și 1 popă cu (numai 11 peceti) o dăm în facsimil, pentru a se putea compara iscăliturile cu cele de la 1698 și 1701. Lista trebuie să fie mai veche, judecînd după prezența protopopilor din Ocna Sibiului, Tagul Mare și Poșaga, pe care nu mai întîlnim nici în 1698, nici în 1701 și nici în lista generală de la 1700 (aceasta la I. M. Moldovanu, *Acte sinodale ale bisericii romane de la Alba-Iulia și Făgăraș*, Blasiu, 1869, pp. 117-118). Ea trebuie să se fi păstrat pe ultima filă a unei liste mai întinse de protopopi care vor fi semnat actele unui sobor oarecare ținut sub Teofil. Patru din aceste iscălituri (Costin din Șieut, Simion din Săcal, David din Uifalău și Macovel din Nimigea) nu prea sînt identice cu iscăliturile acelorași de la 7 octombrie 1698. Dacă sînt totuși autentice, ele trebuie să fie mult mai vechi.

9. A se vedea facsimilul de la p. 879.

10. Nilles, *op. cit.*, p. 165, n. 1.

Handwritten text in Cyrillic script, likely a legal document or testimony. The text is arranged in several lines, with some words appearing to be in a different script or dialect. The document contains several large, dark circular marks, possibly ink smudges or redactions, which obscure parts of the text. The handwriting is cursive and somewhat difficult to decipher due to the quality of the scan and the presence of the marks.

caiet, care nu avea decât o pagină scrisă, celelalte trei erau albe. Profitând de aceste pagini libere, plastograful a inventat povestea neverosimilă, că cei 12 semnează fiindcă nu au luat parte la sinod («siquidem tunc praesentes non fuimus»). Bănuiala de trucaj devine certitudine din moment ce și iscălitura lui Teofil se dovedește contrafăcută. Imprejurarea că falsificatorul nu a fost în stare să citească corect lista protopopilor, ne îndreptățește să presupunem că operația s-a executat mai târziu, și nu în Alba Iulia. Dar și textul rezoluției de unire a acestui sinod, care reproduce aproape din cuvînt în cuvînt decretul împărătesc al lui Leopold (1699 și 1701), și manifestul cardinalului Kollonich din 1698, ne îndreptățesc să presupunem o dată mai târzie pentru ticluirea actelor.

Incheierile acestea nu sînt noi pentru istoriografia romînă. Ele se întemeiază pe studiile critice ale lui I. Crisanu, Gheorghe Popovici și Ștefan Lupșa, care au ajuns la același rezultat. Stăruind a completa obiecțiunile aduse de ei, noi am încercat însă a identifica mai precis metoda de lucru a plastografului.

Singura obiecțiune ce s-ar putea încerca împotriva încheierii la care am ajuns, este că și alte izvoare indică începutul acțiunii de unire pe vremea vlădiciei Teofil. Observăm însă că toate aceste izvoare se întemeiază pe actele discutate mai sus și pe informațiile luate din cercul restrîns al iezuiților din Transilvania.

De la Barany trebuie să fi aflat mitropolitul Atanasie că Teofil ar fi primit unirea. Pater Ianăș, curatorul Mitropoliei, care a păstrat informația, o dezmente categoric în scrisoarea adresată lui Atanasie, la 13 martie 1701: «să nu-l urnești pre Teofil... că n-are vină». Metoda de a atribui celor răposați trecerea la catolicism, cînd ei nu se pot apăra, au întrebuițat-o iezuiții și în timpurile noastre. Din cercul acestor călugări va fi luat și pastorul săsesc din Sebeș, informația că Teofil a făcut mărturisire de credință la catolici, primind cele patru puncte¹¹. Dacă ar fi fost adevărat, ne întrebăm, de ce a fost nevoie să se ticluiască totuși actele false din 1697?

Autorul opusculului «Ortus et progressus variarum in Dacia gentium et religionum» (Claudiopoli, 1730), este în afară de orice îndoială un călugăr iezuit. Dacă nu-i Andreas Illia, pe care-l contestă critica istorică mai nouă, poate fi Bzensky Rudolf, sau alt iezuit, care cunoaște împrejurările din Transilvania și e familiarizat cu materialul istoric aflat în sediile misiunilor iezuite de aici. «Decretul» lui Teofil de la 21 martie 1697 l-a luat, probabil, tot din izvoarele aparținătoare iezuiților. Ceea ce pare însă deosebit de suspect, e faptul că acest decret nu se mai găsește reproduș de contemporani nicăieri, nici măcar în manuscrisul de la Alba Iulia, care cuprinde procesele verbale ale pretinsului sinod din 1697. Să-l fi ticluit oare Illia sau Bzensky, sau un alt iezuit? Posibil. Dar oricine ar fi ticluitoarea, el trebuie să fi cunoscut materialul iezuiților. Petru Bod, Șincai și Samuil Micu au împrumutat deci din cărțuia de la Cluj hotărîrea atribuită sinodului de la 1697 și tot de aici au reproduș-o mai târziu Laurian și Cipariu, lăsînd la o parte justificatele îndoieli ale celor doi istorici romîni din secolul al XVIII-lea.

În «Analele misiunii din Dacia» (1697), a iezuiților, se adaugă, în sfîrșit, informația că după ce a pătruns și la București vestea despre șovăielile lui Teofil, mitropolitul Teodosie a mișcat toate pietrele pentru a-l scoate din Scaun pe vlădica din Ardeal. Dar aceste «Anale» sînt redactate de Barany sau de colaboratorii săi intimi. De aceea reproduc informația acreditată în cercul iezuiților despre începerea tratativelor cu Teofil, informație consemnată și de iezuitul Freyberger, dar lipsită cu desăvîrșire de temeii¹².

De aceea se cuvin rectificate toate părerile cu privire la mitropolitul Teofil, despre care nu se poate dovedi că ar fi fost amestecat într-o formă oarecare în tratativele pentru încheierea unirii. Din testamentul său, scris la 12 iunie 1697, cu mîna tremurîndă¹³,

11. Scrisoarea lui Pater Ianăș, în *Prinos lui D. A. Sturdza*, București, 1903, p. 308. Informația pastorului Gunesch († 1703) la Transch, *Cronicon*, Brașov, 1898, II, pp. 277-280 și 287. Cf. observațiile critice de prof. Lupșa, *op. cit.*, pp. 27-28. Notele lui Gunesch nu sînt redactate la zi, ci după înfăptuirea unirii, cel mai curînd la 1701. Izvorul său de informație se reduce tot la iezuiți, cum se vede și din mărturisirea autorilor, pornit împotriva lui Teofil. El adaugă și informații calomnioase privind viața particulară a vlădicăi, împrăstiate de protestanți.

12. Nilles, *op. cit.*, p. 180.

13. Testamentul în arhiva Bibliotecii filialei din Cluj a Academiei R.P.R. A fost tipărit în *Unirea*, 1916, nr. 41, pp. 8-9. Cf. N. Iorga, „Revista Istorică”, 1916, pp. 83-84.

174 Hypotesa latine romana: Archi-Sincronism, esigua Valutarii sunt postea ordine.

1. Papa Koflora Archi-Sincronism: Koflora-Sincronism.
2. Papa Gaber Archi-Sincronism: Sincronism.
3. Papa Gabriela Archi-Sincronism: Bis-Sincronism.
4. Papa Gains Archi-Sincronism: Crog-Sincronism.
5. Papa Koflora Archi-Sincronism: Koflora-Sincronism.
6. Papa Theodor Archi-Sincronism: Sincronism.
7. Papa Gains Archi-Sincronism: Sincronism.
8. Papa Gains Archi-Sincronism: Sincronism.
9. Papa Gains Archi-Sincronism: Sincronism.
10. Papa Gains Archi-Sincronism: Sincronism.
11. Papa Makovej Archi-Sincronism: Sincronism.
12. Papa Davis Archi-Sincronism: Sincronism.

nu reiese absolut nici o preocupare pentru unire. Dimpotrivă, el lasă «cu limbă de moarte» toată agoniseala vieții sale trăită în sărăcie («ce am agonisit mai de înaintea vlădiciei și în vlădicie, cu sărăcia mea») Mitropoliei din Bălgrad. Hainele, caii și carele gospodăriei sale, precum și cei câțiva florini, nu reprezintă pentru dânsul o valoare deosebită. Grija de căpetenie și-o îndreaptă către cărțile bisericești, pe care le descrie cu părere de rău, că e nevoit a le părăsi («cumpărat-am un Triod și un Penticostar, îmbrăcat cu carmajin roșu, cu aur, și un Octoih de cele mari, întreg, de cele din țara leșească, și o Pravilă din Moldova, românească»), ca și lucrurile bisericești: stihare, patrahire, scoarțe, engolpioane, poală de tetrapod, vase de argint, și altele încă («un stihar de lastră galbenă cu flori de mătase, care au dat măria sa Constantin Vodă Brîncoveanu»), care toate țin de rînduiala Bisericii răsăritene.

Martorii care asistă la facerea testamentului, iscălesc grecește: între ei Andreiaș Banoli, omul lui Vodă Brîncoveanu, și Pater Ianăș, apărătorul lui Sava Brancovici, unul din oponentii lui Atanasie și alții, ale căror nume le reîntîlnim cu prilejul protestului îndreptat împotriva unirii (1701).

O singură mărturie vrednică de credință confirmă doar informația că statul catolic din Transilvania a cerut, spre sfîrșitul lui 1697, aprobarea Curții din Viena pentru unirea romînilor cu Biserica Romei. Cancelarul Bethlen Nicolae povestește, în memoriile sale, că împreună cu guvernatorul Banffy, ambii calvini, au refuzat să discute într-o conferință ținută la Viena, sub președinția lui Kinsky, acest memoriu al statului catolic, fiindcă, după cum spuneau ei, ca persoane particulare și ca membri simpli ai Bisericii Reformate nu se simțeau îndreptățiți a sta de vorbă și a da răspuns, în numele acesteia, iar ca demnitari ai statului, de altă parte, foarte ușor se poate întîmpla să intre în conflict cu conștiința lor religioasă¹⁴.

Trebuie subliniat deci că la conferința ministerială din Viena s-a discutat memoriul «statului catolic» din Transilvania, iar nu al soborului Bisericii Romîne, și că mitropolitul Teofil nu mai era atunci în viață. Șincal și Samuil Klein greșesc cînd aduc în legătură această conferință cu pretinsul memoriu al lui Teofil, pe care ei îl cunoșteau din cartea lui Andrei Illia. De asemenea greșește și Petru Bod, istoricul calvin de la mijlocul secolului al XVIII-lea, care în afară de cartea iezuită a cunoscut și ceea ce povestește Bethlen Nicolae în memoriile sale¹⁵.

Habsburgii au fost dintru început preocupați să restabilească autoritatea Bisericii Catolice din Transilvania, și îndreptîndu-și atenția spre romîni, îndată ce au ocupat țara, s-au interesat în ce chip ar putea să fie cîștigați pentru o unire cu Biserica Catholică. Însărcinarea de a pregăti o acțiune în acest scop s-a dat misiunii din Transilvania a ordinului iezuiților. Astfel se explică rolul pe care-l va avea călugărul Barany Ladislau, în tratativele cu clerul romînesc.

Acest rol îl îndeplinesc însă iezuiții pe față doar după ce împăratul încuviințează propunerea «statului catolic». La 14 aprilie, împăratul dă chiar o «rezoluție», redactată după consultația la care au luat parte și guvernatorul Banffy, precum și cancelarul Bethlen Nicolae. La insistența acestor doi protestanți se va lăsa deschisă posibilitatea ca romîni să fie liberi a se declara cum vor¹⁶. Războiul cu turcii nu se isprăvise încă. De aceea protestanții trebuiau menajați prin aparențele unei imparțialități înșelătoare. «Acei preoți romîni de ritul grecesc, care ar declara că vor păzi ritul grecesc și vor recunoaște pe pontifcele roman» — spune rezoluția împăratului¹⁷ — «se vor bucura de privilegiile preoților catolici, iar aceia care socotesc că nu pot face numita mărturisire, sau se unesc cu una dintre celelalte religii recepte, ori vor rămîne în starea religiei în care se află acum, se vor bucura de privilegiile religiei pentru care se vor declara sau vor fi considerați în statul și în drepturile religiei, în care trăiesc acum».

Împăratul răspunde, deci, afirmativ memoriului prezentat de statul catolic, cu toate că asigură tratament egal și religiilor protestante, în cazul cînd vor reuși să realizeze

14. *Grof Bethlen Miklos önéletirása*, kiadta Szalay László, Pest, 1860, 11 kötet, p. 202.

15. Afirmatiile lui Klein, Șincal și P. Bod, la G. Popoviciu, *Uniunea...*, pp. 35-30, n. 1 și 2.

16. I. Toth Zoltán, *Az erdélyi román nacionalizmus első azázada 1697-1792*, Bud., 1946, pagina 26.

17. Nilles, *op. cit.*, p. 235.

[Handwritten signatures and text, including names like "D. Popescu" and "D. Popescu", and dates like "1912" and "1913". The text is written in cursive and is partially obscured by dark circular marks.]

o uniune cu Biserica Română. Trebuie subliniat că unirea cu catolicii nu-i considerată drept fapt împlinit, ci ca o posibilitate de viitor. Așa o consideră chiar și cardinalul Kollonich¹⁸, care pornind de la rezoluția împărătească din 14 aprilie, își exprima în manifestul adresat clerului român din Transilvania bucuria că li se deschide ușa (quod viam vobis aperiri audiamus et videamus), pentru a se întoarce în sânul Bisericii Catolice și la unirea «singur mîntuitoare».

Prin urmare, clerul român nu luase nici o hotărîre. El era invitat să primească unirea cu catolicii în schimbul privilegiilor promise de împăratul însuși și a favoarei și protecției deosebite oferite de cardinal, care era cel mai influent sfetnic al tronului. E adevărat că în manifestul de la 2 iunie 1698, cerînd viitorilor convertiți să mărturisească și să creadă tot ce învață Biserica Catolică, Kollonich definește cele patru puncte deosebitoare exact cu aceiași termeni ca și pretinsa rezoluție a clerului român (21 martie 1697). Redactarea sa foarte concisă, nu a împrumutat-o însă din textul clerului român. Expunerea pe scurt a punctelor deosebitoare stabilite de Conciliul de la Florența, o întîmpinăm adesea în izvoarele iezuite de la sfîrșitul secolului al XVII-lea. Cardinalul și iezuiții procedează la fel, cei din urmă evident în conformitate cu instrucțiunile primite.

De aceea, formula de unire a iezuiților va rămîne de acum invariabilă, în temeiul celor patru puncte, pe care pretind să le recunoască reprezentanții Bisericii Romîne. Prezența punctelor de la Florența în textul atribuit lui Teofil și sinodului său, dovedește mai presus de orice îndoială paternitatea iezuiților, în ce privește procesele-verbale și hotărîrile «soborului» din 1697. Toate aceste acte sînt pe de-a întregul falsificate.

II.

Se știe că între timp Biserica Română din Transilvania obținuse, după moartea lui Teofil (iulie 1697), un nou vlădică în persoana lui Anghel Popa, care își va lua în călugărie numele de Atanasie. Alegerea s-a îndeplinit după rînduiala cunoscută și cu aprobarea superintendentului calvin. Candidatul la Mitropolia Ardealului va pleca pentru sfințire la București, avînd scrisorile de recomandare semnate de guvernatorul Banffi. Statul catolic și generalul comandant nu schițează nici un gest, din care să se poată deduce că de acum înainte lor le revine dreptul de a supraveghea formele cerute pentru instituirea ierarhului, care avea să conducă Biserica, afirmativ, unită cu catolicii. În Transilvania, deci, nimeni nu avea cunoștință despre hotărîrile sinodului și despre declarația de unire a mitropolitului Teofil. Nici la București nu se pomeneste nimic despre înstrăinarea de Ortodoxie a Bisericii din Transilvania, cu toate că tendințele de catolicizare ale habsburgilor erau bine cunoscute la Curtea lui Brîncoveanu¹⁹.

Noul mitropolit va fi hirotonit în ziua de 22 ianuarie 1698, după ce a fost reținut timp de cîteva luni pentru a fi instruit mai temeinic de mitropolitul Teodosie și de patriarhul Dositei al Ierusalimului. Acesta din urmă îi formulează în scris sfaturile prin care caută să-l întărească în credința ortodoxă. Vodă Brîncoveanu însuși confirmă pe seama noului mitropolit vechea danie de 6.000 de aspri a voievozilor munteni pentru Biserica Ardealului, care se învăluie «ca o corabie în mijlocul valurilor mării, fiind între multe feluri de eretici necredincioși, și se năpăstuieste de la dîșii în multe chipuri».

Aluzia Domnului român privește în mai mare măsură pe calvini, din partea cărora a suferit prigoniri Biserica romînilor. Unul din observatorii iezuiți spune că mai ales vîrsta tînăra a noului ierarh constituia motivul pentru care cercurile bisericesti din Muntenia au fost nemulțumite cu persoana noului vlădică²⁰. Ele vor fi avut poate și alte motive și în rîndul întîi nivelul intelectual prea redus pentru un demnitar cu atîta răspundere, dar și lipsa de cunoștințe temeinice în doctrina ortodoxă. Nu știm în ce măsură se poate admite informația că a fost luat de pe băncile școlii, dintr-o clasă infe-

18. G. Popoviciu, *Uniunea...*, pp. 75 și urm.

19. *Ibidem*, pp. 65 și urm. In cele următoare, ne ținem de acest autor, pentru a nu spori prea mult citatele.

20. Raportul lui Cristofor Gebhard, superiorul misiunii iezuite din Sibiu, în colecția Hevenessi, pp. 51-52. Nilles nu îl publică în întregime. Aici și informația că Atanasie a fost hirotonit de Varlaam (Nilles, *op. cit.*, p. 269).

71
N° 1
N° 2
N° 3
N° 4
N° 5
N° 6
N° 7
N° 8
N° 9
N° 10
N° 11
N° 12
N° 13
N° 14
N° 15
N° 16
N° 17
N° 18
N° 19
N° 20
N° 21
N° 22
N° 23
N° 24
N° 25
N° 26
N° 27
N° 28
N° 29
N° 30
N° 31
N° 32
N° 33
N° 34
N° 35
N° 36
N° 37
N° 38
N° 39
N° 40
N° 41
N° 42
N° 43
N° 44
N° 45
N° 46
N° 47
N° 48
N° 49
N° 50
N° 51
N° 52
N° 53
N° 54
N° 55
N° 56
N° 57
N° 58
N° 59
N° 60
N° 61
N° 62
N° 63
N° 64
N° 65
N° 66
N° 67
N° 68
N° 69
N° 70
N° 71
N° 72
N° 73
N° 74
N° 75
N° 76
N° 77
N° 78
N° 79
N° 80
N° 81
N° 82
N° 83
N° 84
N° 85
N° 86
N° 87
N° 88
N° 89
N° 90
N° 91
N° 92
N° 93
N° 94
N° 95
N° 96
N° 97
N° 98
N° 99
N° 100

În numele Domnului nostru Iisus Hristos, în ziua de...

În ziua de...

Prima pagină a «Cărții de mărturie», de la 7 octombrie 1698

rioară, pentru ca să-și prezinte candidatura pentru Scaunul vlădicesc. În tot cazul, fiind hirotonit preot de mitropolitul Varlaam, e greu de admis să fi obținut sfințirea de vlădică la o vîrstă sub norma canonică (32 de ani), dar în același timp trebuie să recunoaștem că scrisul său chirilic e curent și sigur, ca și al altor cărturari romîni din aceeași epocă. Latinește însă nu prea știa, de aceea scrisorile latinești, care-i vor purta semnătura, presupunem că au fost scrise de alții. Iezuitul Nilles își exprimă mirarea²¹ cînd reproduce o semnătură proprie a lui Atanasie, care iscălește greșit «*eppiscopus (sic) Valachorum ritus graeci Athanasius unitus cum totius (sic) Transylvania*».

Cînd s-a întors la București, noul vlădică găsi situația politică schimbată. În temeiul rescriptului regal și al manifestului publicat de Kollonich, «statul catolic» se pusese pe treabă din răspuneri pentru a cîștiga pe romîni. Avea tot interesul să o facă. Împreună cu Biserica Romînă, catolicii ar fi întrecut numeric toate celelalte confesiuni din Transilvania, ceea ce îi îndreptătea să revendice situațiile de frunte în guvernul țării. Munca de convertire și-o asumă în întregime «misunea iezuită». Barany, ca vechi paroh în Alba Iulia, mai ales grație cunoștințelor ce le avea, izbutește să se apropie de persoana noului mitropolit. Doi protopopi: Gheorghe, secretar al Marelui Sobor, și Petru, protopop în Daia, frați de altminteri, i-au stat într-ajutor, ca și popa Ianoș din Bălgrad, și provizorul fiscal Ștefan Rațiu, unul din curatorii Mitropoliei. Este de presupus că acțiunea lui Barany se va fi îndreptat mai ales către membrii influenți ai clerului.

Rezo'uția împărătească din 14 aprilie 1698 oferea o momeală într-adevăr plină de ispite. Dacă s-ar uni cu Biserica Romei, preoții romîni ar fi scutiți de jugul iobăgiei și de unele îndatoriri față de feudații nesăturați. Contribuțiile grele care nu mai conțineau să le fie cerute, pentru a acoperi cheltuielile de război ale țării, au ținut clerul, în anii din urmă, într-o încordare continuă. Primind unirea ar înceta imediat și robota popilor, cu toate umilințele legate de ea, iar aceștia s-ar înfrupta, în sfîrșit, și ei, din privilegiile claselor scutite de toate aceste greutateți. Poate să dobîndească în viitor chiar și dîjme, ca preoții romano-catolici și pastorii luterani. Perspectiva libertății personale, pe care ar fi obținut-o, de asemenea, în acest caz, era un motiv mai mult pentru a-i determina să stea de vorbă cu cei ce le ofereau. În schimbul libertăților și scutiților nu li se cerea decît o mică declarație: că recunosc de acum primatul papal. Unirea cu Biserica Romei, va avea deci să atragă după sine nu părăsirea credinței vechi, ci scutirea sigură de rătăcirile calvinilor eretici.

Formulată în acești termeni, oferta iezuiților trebuie să fi trezit interes în toate păturile clerului romîn, cu atît mai vîrtos cu cît era garantată de împăratul însuși. Cei care erau înclinați a o primi n-au ținut seamă că primul sfetnic al tronului, cardinalul Kollonich, și-a îngăduit să întregească între timp formula scurtă a recunoașterii pontificalului roman, cu acceptarea punctelor deosebitoare dintre cele două Biserici.

Izvoarele iezuite afirmă că Atanasie era înțeles cu Barany încă înainte de plecarea sa la București. Dar o asemenea informație pare evident plăsmuită. Unicul act care atestă în mod sigur legătura dintre mitropolitul romîn și Barany este «Cartea de mărturie» a protopopilor, dată la 7 octombrie 1698, despre care se spune că exprimă «hotărîrea» clerului romîn de a se uni cu Biserica Romei. Acest act însă trebuie supus unei mai amănunțite analize critice, înainte de a încerca să l interpretăm.

Actul de la 7 octombrie 1698 e scris pe trei file²². Primele două, formate dintr-o foaie îndoită, au rămas într-una (pp. 1-4), iar a treia filă a fost adăugată și lipită de

21. Nilles, *op. cit.*, p. 222. Samuil Klein spune: „Athanasius ignarus linguae latinae et germanicae (*Foia pentru mîntre, animă și literatură*, 1862, p. 179).

22. Examinînd cu toată atenția actul acesta, dl. M. P. Dan îl descrie astfel: „Cartea de mărturie din 7 octombrie 1698, Alba Iulia, are 5 pagini (pp. 71-75). Pagina întia conține textul chirilic cu pecetea Mitropoliei, iar a doua textul latin (pe dosul paginii dinții). Paginile 3, 4 și 5 cuprind semnăturile cu peceti. Deci actul se prezintă ca un caiet, din două file (pp. 1-4), la care s-a adăugat și s-a lipit încă o filă. Primele două sînt formate dintr-o coală îndoită în două, iar fila a treia, separată și lipită ulterior, a fost tăiată în jumătate dintr-o altă coală”. (Biblioteca Universității din Budapesta, Colecția Hevenessy, t. 24, pp. 71-75.

celelalte în continuare, la pp. 5-6. Pagina întâia cuprinde declarația de unire scrisă cu caractere chirilice, și înzestrată cu sigiliul Mitropoliei. Pe pagina a 2-a se găsește o declarație asemănătoare, redactată în limba latină, fără semnătură și fără sigiliu. Semnăturile protopopilor sînt aplicate pe paginile 3, 4 și 5. Fotocopiile tipărite aici (pp. 881, 883, 885, 887, 889) reproduc fidel acest act, pe care îl transcriem complet, spre a putea fi mai bine verificat.

Noi mai în jos scriși vlădica, protopopii și popii bisericilor românești dăm în știre tuturor cărora se cuvine, mai virtos țării Ardealului.

† Cercînd schimbarea aceștii lumi înșelătoare și nestarea și neperirea sufletelor căruia în măsură mai mare trebuie a fi decît toate, din bună voia noastră ne unim cu Biserica Romei cea catolică și ne mărturisim a fi mădularele ceștii Biserici sfinte catolicească a Romei prin ceastă carte de mărturie a noastră și cu acele priverghionuri voim să trăim, cu carele trăiesc mădulările și popii aceștii Biserici sfinte, precum înălția sa împăratul și coronatul craiul nostru în milostenia decretumului înălții sale ne face părtași. Care milă a înălției sale nevrînd a o lepăda, cum se cade credincioșilor înălții sale această carte de mărturie și înălții sale și țării Ardealului o dăm înainte. Pentru care mai mare tărie dăm pecețile și scrisorile mînilor noastre. S-a dat în Bălgrad în anii domnului 1698 în 7 zile a lui octomvrie.

† Inșă într-acest chip ne unim și ne mărturisim a fi mădulării sfintei catolicești Biserici a Romei cum pre noi și rămășițele noastre din obiceiul Bisericii noastre a răsăritului să nu ne clătească, ci toate țărmoniile, sărbătorile, posturile cum pînă acum, așa și de acum nainte să fim slobozi a le ținea după călindarul vechi. Și pre cinstitul vlădica nostru Atanasie nime pînă în moartea sfinții sale să n-aibă putere a-l clăti din scaunul sfinții sale. Ci tocma de i s-ar tîmpla moarte, să stea în voia soborului pe cine ar alege să fie vlădică, pre care sfinția sa Papa și înălțatul împăratul să-l întărească și patriarhul de subt biruința înălții sale să-l irotonească și în obiceiul și dregătoriilor (sic) protopopilor cari sînt și vor fi, nici într-un fel de lucru nime să nu se amestece, ci să se ție cum și pînă acum. Iar de nu ne vor lăsa pre noi și pre rămășițele noastre într-această așezare, pecețile și iscăliturile noastre, care am dat să n-aibă nici o tărie. Care lucru l-am întărit cu pecetea mitropoliei noastre pentru mai mare mărturie.

Nos infrascripti ecclesiae valachicae in Transylvania episcopus, archidiaconi et clerus universus memoriae commendamus tenere praesentium quibus expedit universis maxime vero incliti regni Transylvaniae statibus.

Considerata tum fluxa humanae vitae instabilitate, tum etiam animae (cujus in omnibus potior cura habenda) immortalitate, libere ac spirite, impulsu divini numinis, cum ecclesia romano-catholica unionem inimus ejusdemque sanctae matris romano-catholicae ecclesiae commembra nos tenere praesentium declaramus, omnia admittentes, profitentes et credentes quae illa admittit, profitetur ne credit, praesentium vero illa quatuor puncta, in quibus hactenus dissentire videbamus, quae etiam in clementissima suae sacratissime majestatis decreto ac diplomate nobis insinuantur. Quo propter iisdem prorsus juribus ac privilegiis, quibus ejusdem sanctae matris ecclesiae presbyteri ex indulto sacrorum canonum ac divorum quondam regni Hungariae regnum utuntur, nos quoque juxta praenominatum sacrae caesareae regiaeque majestatis decretum a modo et deinceps uti ejusdem commembra frui ac gaudere volumus. In cujus majorem fidem ac robur praesens manifestum nostrum propria manus syngrapha nec non sigillo communimus. Anno 1698 7 octobris.

Albae-Iuliae.

Handwritten text in a cursive script, likely a list of names and titles, possibly a record or a list of witnesses. The text is arranged in several columns and is partially obscured by dark circular marks on the right side. The script is dense and difficult to read due to the cursive style and the quality of the reproduction.

(Legenda pecetei: Aceasta iaste pecetea mitropoliei Bălgradului).

Iscăliturile protopopilor.

† Protopop Ghiorgi ot Hațag așe voiesc	Protopop Simion din Săcal
Pater Georgius de Hazag	Pater Simeon de Sekal
Protopop Ion ot Hinedora	Protopop Ion de Cheță
Pater Ioannes de Hognadora	Pater Ioannes de Keza
Protopop Iancul de la Geomal	Protopop Radul din Colun
Pater Iancol Deomal ut supra	Pater Radul de Dincolun
Protopop Necoliță ot Șebeș	Protopop Ionașcu din Moh
Pater Nicolaus de Sassebesc ut supra	Pater Ioannes de Moh
Protopop Ilie de la Crișuri	Protopop Toma din Vinț
Pater Elias de Blazea ut supra	Pater Thomas de Rakowice
Protopop Ștefan de la Cășei	Protopop Sava din Seliște
Pater Stephanus de Kaszey ut supra	Pater Sava de Seliște
Protopop Macovei din Nemigea	† Eu protopop Aron de la Făgăraș
Pater Macabeus de Nimidza ut supra	Pater Aron de Fagarasz
Protopop David de Uifalău	† Eu protopop Stănilă de la Făras
Pater David de Uifalni ut supra	Pater Daniel de Fagarasz (sic!)
Protopop Ion din Călian	Protopop Dănilă den Ilie
Pater Ioannes Kelian ut supra	Pater Daniel de Ellias
Protopop Grigoraș din Bistrița	Protopop Toma di
Pater Gregorius de Bistriz	Pater Thomas de Alviuc
Protopop Coste de Hăpirta	Protopop Toader de la Gorghiu
Pater Constantinus Haporta	Pater Theodorus de Gorgis
Protopop Gabor de la Săorăș	Protopop Aron din Țichindial
Pater Gabriel de Sawarisz	Pater Aron de Cikininda
Protopop Gavril de la Bistra	Protopop Idomir din Berghiș
Pater Gabriel de Bistra	Pater Idomirus de Bergisz
Protopop Mihaiu din Călata	Protopop Ion din Lepindea
Pater Michael de Kallata ut supra	Pater Ioannes de Binda
Protopop Mateiu de Lăpuș	Protopop Costin de la Șieuț
Pater Mathias de Laposz	Pater Constantinus de Szeni Archypresbiter
Protopop Gheorghie Notareșul Dăianul	Protopop Ștefan ot Sînmihai
Pater Georgius de Dalli	Pater Stephanus de Semiheil Archypresbiter
Protopop Miheilă ot Armeni	Protopop Simion de Slivaș
Pater Michael de Armen	Pater Simeon de Selewasz
Eu protopop Ștefan de la Chioar	Protopop Gheorghie de Ohaba
Pater Stephanus de Kivar	Pater Georgius de Ohaba Archypresbiter
Protopopu Ionuț din Coruia	Protopop Adam Cuger
Pater Ioannes de Kora	Pater Adamus de Kudzen

Și așe ne unim acești ce scri mai sus cum toată lege noastră, slujba bisericii, leturghia și posturile și cărindărul nostru să stea pre loc, iară să n-ar sta pe loc acele, nici aceste pecetei să n-aibe nice o tărie asupra noastră și vlădica nostru Atanasie să fie în scaun și nime să nu-l. hărbătăluiască».

Textul românesc de pe prima pagină, scris impecabil, are două părți. Intitulația și adresa, cuprinse în cele trei rînduri de sus, precum și declarația de unire, care sfîrșește cu datarea actului, formează prima parte a documentului pe care s-a aplicat mult mai jos decît ne-am aștepta, anume în colțul din dreapta, sigiliul Mitropoliei. Numai după ce s-a aplicat și sigiliul, s-au adăugat încă 13 rînduri, ce încep imediat sub textul declarației, fiind însă scrise mai mărunt și mai îndesat, evident ca să încapă totul pe aceeași pagină. Sigiliul, care e incontestabil acela al Mitropoliei, a fost aplicat sigur mai înainte de a fi scrise cele 13 rînduri, deoarece scriitorul scurtează rîndurile din urmă, pentru a nu trece peste rondela pecetei.

Textul latin (de la p. 2) e mai puțin îngrijit, are două corecturi: «*hominis*» e îndreptat în «*humanae*», iar «*indulto*» în «*indultu*», și un adaos, deasupra liniei (*ec-*

[Handwritten text in a cursive script, likely Romanian, with approximately 15 circular stamps or seals along the right margin.]

clesiae). Data actului e așezată dedesubt, în stînga, probabil pentru ca în dreapta să rămîna spațiul liber pentru semnătură. Scrisul acesta latin nu-i solemn, oțuși de puțin, cum ne-am aștepta să fie un act de importanță atît de covîrșitoare.

Pe filele a doua și a treia (pp. 3, 4 și 5) urmează semnăturile celor 38 de protopopi, cu 37 de peceti, ce confirmă semnăturile. Protopopii Idomir din Berghiș și Ioan din Lepindea au ambii aceeași pecete, iar a 38-a pecete nu confirmă nici o semnătură. Cum pecetele de ceară sînt unele mai mari, altele mai mărunte și apar aplicate toate în dreapta iscăliturii, spațiul dintre semnături a fost întrebuițat pentru a transcrie cu litere latine, în latinește, numele și sediul protopopilor. Un adaos, «codicil», compus din 7 rînduri și înzestrat de asemenea cu pecete, încheie ultiua pagină (a 5-a). Acest codicil nu-i tradus însă în latinește, cu toate că dosul ultimei file (p. 6) a rămas gol, nescris. Am comparat 17 din iscăliturile aflătoare aici cu aceleași iscălituri, care se găsesc pe actele soborului din ianuarie 1701, și le-am constatat perfect identice. Autenticitatea lor nu se poate trage deci la îndoială. Din punct de vedere formal rămîne, totuși, suspectă împrejurarea că scribul care a introdus textul românesc pe pagina 1 a fost nevoit să facă economie de spațiu și să îndese rîndurile în mod vizibil. Aceasta denotă: 1. că primele două pagini au fost completate *ulterior*, și anume: după ce fuseseră date semnăturile din pp. 3-5; 2. că textul latin din p. 2 era scris înainte de a se introduce cele 13 rînduri ale post-scriptumului de la p. 1. Faptul că fila a treia (pp. 5-6) e tăiată și lipită, trezește de asemenea bănueli. Economia de hîrtie rămîne inexplicabilă, dacă luăm în considerare dosarul soborului din 7 ianuarie 1701, care constă din șase foi îndoite și așezate una într-alta în formă de caiet (pp. 167-178 din tomul 24 al colecției Hevenessy), avînd albe primele trei pagini (167-169) și ultimele două (177-178). Foile albe au fost întotdeauna o mare tentație pentru tîlcuitorii de falsuri, iar iezuiții se vor dovedi de o abilitate diabolică în exploatarea unor asemenea ocazii. În fine, încă o observație: textul chirilic de la p. 1 începe cu semnul simbolic al invocației. Acest semn se repetă, pe aceeași pagină, înainte de textul post-scriptumului precum și pe pagina a 3-a unde încep semnăturile protopopilor. Dar crucea aplicată în locul din urmă e cu totul diferită de primele două: ea nu a fost desemnată de același scrib. Repetarea semnelui simbolic pe prima pagină este ceva neobișnuit, chiar suspect.

Comparînd textul românesc al declarației cu cel scris în limba latină, reiese mai presus de orice îndoială, că ele nu sînt identice. Părerea profesorului Ioan Lupaș²³ pare cea mai apropiată de adevăr, și anume că textul românesc în partea introductivă constituie o traducere defectuoasă, întocmită după cel latin. Într-adevăr, traducerea confuză uneori și lipsită de sens, dovedește că autorul textului românesc a întâmpinat dificultăți la redarea în romînește a ideilor abstracte din textul latin. În loc să fi tîlmăcit din cuvînt în cuvînt fraza clară *considerata tum fluxa humanae vitae instabilitate, tum etiam animae (cujus in omnibus potior cura habenda) immortalitate* («socolind atît nestatornicia vieții omenesti trecătoare, cît și nemurirea sufletului, căruia în mai mare măsură trebuie să-i purtăm de grijă înainte de orice»), traducătorul construiește o frază nuanțată cu totul diferit: «cercînd schimbarea aceștii lumi înșelătoare și nestarea și neperirea sufletelor, căruia în măsură mai mare trebuie a fi decît toate». De asemenea termenul «*commembra*», redat în romînește cu cuvîntul «mădulări», se vedește a fi o traducere forțată. Expresia «*membrum ecclesiae catholicae*» face parte din vocabularul tipic al misiunilor iezuite. Caracteristică este, după părerea noastră, îndeosebi formula intitulației: «noi vlădica, protopopii și popii bisericelor rumînești», deoarece ea nu-i atestată în nici un act românesc. Biserica de atunci era condusă de mitropolitul ei și de soborul compus din toți protopopii. Mitropolitul Dosoftei (1627) iscălește «Dosoftei vlădică de Belgrad cu tot săborul nostru», iar în 1675: «Părintele mitropolit Sava cu jurații scaunului, cu protopopii în săbor în Belgrad»²⁴. Soborul mare, ținut în ianuarie 1701, se intitulează: «noi soborul, toți protopopii țării Ardealului». Acest sobor împreună cu vlădica reprezintă de drept Biserica Romînă. «Popii» nu fac parte decît din soboarele protopopești, care

23. Datorăm prof. I. Lupaș informația privitoare la traducerea greșită a textului latin. Observațiile sale cuprinse în studiul „O analiză a cărții de mărturie de la 7 octombrie 1698” (în manuscris) le găsim pe deplin întemeiate. Privitor la „*membrum ecclesiae*”, vezi Nilles, *op. cit.*, p. 111.

24. Cipariu, *Acte și Fragmente*, pp. 145, 153.

Handwritten text in Cyrillic script, likely a witness book entry. The text is dense and appears to be a formal record or testimony. The handwriting is cursive and somewhat difficult to decipher due to the image quality. The text is arranged in several paragraphs, with some lines starting with 'Делъ...' (Case...). The right side of the page features a vertical column of circular marks, possibly punch holes or decorative elements. The overall appearance is that of an aged, handwritten document.

Pagina a V-a a «Cărtii de mărturie» de la 7 octombrie 1698. În partea de jos, codicilul scris de mîna lui Atanasie

se numesc «soboare mici». De aceea, formula «noi vlădica, protopopii și popii bisericelor rumînești», fără termenul «sobor», nu reprezintă formula consacrată, ci pe cea adoptată de iezuiți, care o întrebuițează în aproape toate actele lor (1697: *nos Theofilus... episcopus et universus ecclesiae clerus*; 1700: *nos... episcopus, archidiaconi ac clerus universus*). Formula aceasta dovedește deci că textul românesc a fost tradus după cel latin, scris anterior.

Ținînd seama de aceste observații, nu se poate trage la îndoială că prima parte a declarației redactate în romînește e influențată în măsură mare de textul latin, pe care caută să-l traducă nu totdeauna cu succes. Dar există și oarecare deosebiri, care privesc fondul însuși al problemei. În textul lui Barany îmbrățișarea unirii se atribuie inspirației divine, pornită deci dintr-o adîncă convingere religioasă, iar în textul românesc, vlădica și protopopii declară că dau cartea de mărturie doar ca o probă de lealitate față de împăratul «cum se cade credincioșilor 'nălții sale». Ei recunosc că se unesc de bună voie «cu Biserica Romei cea catolică», și se mărturisesc «a fi mădulăriile ceștii Biserici sfinte catolicească a Romei prin această carte de mărturie», dar evită să declare că admit, mărturisesc și cred tot ce admite, mărturisește și crede Biserica Catolică, și îndeosebi că primesc cele patru puncte deosebitoare. Semnificativă pare și împrejurarea că nici în textul românesc, nici în cel latinesc nu se face aluzie la manifestul cardinalului Kollonich, ci doar la decretul din 14 aprilie 1698, care nu pune decît o unică condiție: «recunoașterea pontificalui roman». În jurul acestei probleme nu s-a ajuns la un acord între Barany și mitropolit. Că sîntem deplin îndreptățiti a pune o asemenea concluzie, o dovedește partea a doua a textului declarației românesti, «post-scriptumul», care înșiră o serie întregă de condiții: să nu-i «clătească nimeni, nici acum, nici pe viitor, din obiceiul Bisericii răsăritene»; toate ceremoniile, sărbătorile și posturile să fie liberi a le ține ca pînă acum, după calendarul vechi; vlădica Atanasie să fie lăsat în fruntea Bisericii, iar după moartea lui «să stea în voia soborului, pre cine ar alege să fie vlădică», cel ales să fie confirmat de Papa și împăratul, iar hirotonirea s-o îndeplinească patriarhul, ce se află în cuprinsul monarhiei («patriarhul de sub biruința înălției sale»), protopopii să fie menținuți în starea de acum și nimeni să nu aibă dreptul a se amesteca în treburile dregătoriei lor. În fine, dacă nu s-ar respecta aceste condiții, pecețile și iscăliturile date nu vor mai avea nici o valoare.

Toate aceste condiții formulate în post-scriptumul actului românesc constituie o redactare ceva mai dezvoltată a «codicilului» ce se află pe pagina din urmă, în josul semnăturilor protopopești. Acest codicil prezintă un interes deosebit, deoarece se dovedește scris de însuși mitropolitul Atanasie. Expertiza grafologică nu lasă nici un dubiu în această privință, cu toate că autorul încearcă a-și ascunde identitatea, vorbind despre sine la persoana a 3-a: «și așa ne unim», declară ierarhul român, «acești ce scrie mai sus, cum toată legea noastră, slujba Bisericii, leturghia și posturile și cărindarul nostru să stea pre loc, iară dă n-ar sta pe loc acele, nici aceste peceți să n'aibe nici o tărie asupra noastră. Și vlădica nostru Atanasie să fie în scau(n) și nime să nu-l hărbătăluiască».

Pecetea autorului care a scris rîndurile aceștea a fost aplicată mai tîrziu, ceea ce reiese din împrejurarea că ea acoperă două litere din rîndul penultim. Semnătura însă nu există, cu toate că N. Densușianu a văzut în figurile geometrice de la sfîrșitul șirului penultim un fel de parafă. Dar asemenea figuri sînt curențe la scriitorii din această epocă: ele se pot identifica și la alte multe semnături, pe care le reproducem în facsimilele noastre. De aceea sîntem îndreptățiti a afirma că mitropolitul român nu a dat nici o semnătură, ci a ținut să-și spună doar părerea cu privire la divergența care exista între cei ce discutau formula de unire. Intervenția se pare să fi fost hotărîtoare. De aceea i s-a dat o redactare mai dezvoltată, introducîndu-se în spațiul liber ce a rămas între text și pecetea, aplicată probabil pentru a confirma semnătura ce urma să fie pusă de vlădica.

Este deci mai presus de orice îndoială că post-scriptumul din actul de la 7 octombrie 1698 s-a adăugat în urma observațiilor făcute de mitropolit. Dar cu toate că formularea condițiilor puse de Atanasie apare mai dezvoltată, post-scriptumul renunță la cea mai importantă condiție, subliniată de vlădicul român, adică să rămînă neatinsă «toată legea», deci credința lor religioasă, în întregimea ei. Post-scriptumul cere mai puțin:

Atanasie ardelean
 • na episcopul Ardealului
 III de la Sibiu

Atanasie mitropolitul Ardealului, hirotonit în București la 22 Ianuarie
 1698; instalat ca episcop unit la 25 Iunie 1701 — 4 la 19 August 1713.

numai ceremoniile, sărbătorile, posturile și calendarul, trecînd ușor peste chestiunea dogmatică, prin substituirea termenului «lege» cu «obiceiul Bisericii» răsăritene. Dar în vechea terminologie populară, «lege» înseamnă «religie» sau «credință», iar nu obicei. Numai în vechiul Drept românesc se confundă aceste două noțiuni. Că Atanasie se referă la partea dogmatică a unirii, reiese și din împrejurarea că post-scriptumul suprimă și condiția ca să rămîna neatinsă «leturghia» lor veche. Iezuiții au recunoscut imediat că aceasta ar lovi în doctrina catolică privitoare la dogma despre transsubstanțiație și despre folosirea azimei la cuminecătură. Au înlăturat deci o asemenea revendicare, dînd dovadă că și textul românesc le aparține lor în mare măsură sau chiar în întregime. Ei au introdus în textul post-scriptumului încă o dată declarația că cei care se unesc, se mărturisesc a fi «mădulările sfintei catolicești Biserici a Romei», deși vlădicul se străduia a lega de anumite condiții o asemenea mărturisire. Cum însă condițiile formulate în «postscript» se încadrează perfect în programul și instrucțiunile primite de iezuiți, urmează că și introducerea post-scriptumului și corecturile făcute condițiilor puse de Athanasie trebuie să le atribuim lor. Ei vor fi introdus și formula prin care se prevede confirmarea alegerii noului vlădică de către Papa și de către împăratul, precum și sfințirea lui de către patriarhul aflător în cuprinsul monarhiei. În această epocă, Kollonich spera să convertească la catolicism pe patriarhul sîrb, unicul ierarh care întrebuița acest titlu.

Date fiind aceste constatări, sîntem îndreptățiți a ne întreba la ce anume și-au dat adeziunea protopopii prin iscăliturile lor, întărite cu peceți? Din analiza textului românesc al actului de la 7 octombrie 1698, se poate deduce că erau înclinați a primi în principiu unirea, dar ezitau să accepte formula propusă de Barany. Mărturisirile unora dintre protopopi confirmă o asemenea explicație. O confirmă și intervenția mitropolitului Atanasie, precum și adăugirea post-scriptumului. Faptul că vlădica nu și-a pus semnătura alături de protopopi, dovedește că nu s-a ajuns la o înțelegere deplină, sau poate nu s-a ajuns la nici o înțelegere. Cazul din urmă pare a fi mai apropiat de adevăr, căci dacă ar fi existat un acord, el ar fi urmat să fie așternut pe hîrtie, nu prin două texte diferite, ci într-un act solemn, a cărui întocmire să nu lase nici un dubiu.

În afară de izvoarele iezuite nu există decît o singură informație care dă oarecare lămuriri despre procedeul urmat. Protopopul Mihai din Călata va mărturisi²⁵, după un an, următoarele: «Cînd s-a început această treabă, eu nu eram atunci protopop, dar am auzit că 35 de protopopi au dat vlădicului o scrisoare cu peceți, pe care am văzut-o eu însumi. Protopopii, la rîndul lor, au luat și ei de la preoții romîni supuși lor o asemenea scrisoare cu peceți. Cînd am avea vreo nevoie, să ne adresăm părintelui din Bălgrad, domnului Barany, care e gata să intervină pentru noi, chiar și la majestatea sa împăratul, ducînd treaba noastră la bun sfîrșit.

Prin urmare, acest martor confirmă că s-a întocmit o scrisoare de către 35 de protopopi, care a fost predată vlădicului. El confirmă și faptul că s-a tratat cu iezuitul Barany, și că vlădica a luat măsuri să fie întrebați și preoții romîni din protopopiate. Protopopul Mihai nu știe să se fi ținut vreun sobor la Alba Iulia cu acest prilej. Observăm însă că mărturia sa nu-i de perfectă bună credință, deoarece semnătura lui autentică figurează aieva pe actul din 7 octombrie 1698, și încă în calitate de protopop. Felul său de a gândi îl reflectă declarația că va rămîne alături de popii romîni, unde vor fi «recipiați» aceștia, dar că e gata mai bine să moară decît să-și schimbe religia. Cu toate acestea «face rugăciuni pentru papa de la Roma». Contradicția în care se încurcă protopopul Mihai, constituie marea rătăcire a celor care au tratat cu iezuitul Barany, a protopopilor, deci și a mitropolitului însuși. Ei credeau că pot să rămîna și pe mai departe în credința neschimbată a Bisericii răsăritene, chiar dacă declară că se unesc cu catolicii și că se consideră de acum membri ai Bisericii Catolice. Să fi gîndit oare la fel și ceilalți 37 protopopi? Poate că da, și în acest caz scrisoarea înzestrată cu peceți exprimă consimțămîntul lor, în acest sens, deși nu tocmai explicit. De aceea Atanasie a fost nevoit să adauge codicilul de 7 rînduri, fapt care confirmă susținerea că semnăturile protopopilor nu se referă la textul românesc al declarației de la 7 octombrie 1698, și cu atît mai puțin la textul latin. Dacă ar fi existat textul

25. Arhivele Statului, Budapesta: *Erdélyi Kormányssék*, nr. 252 din 1698.

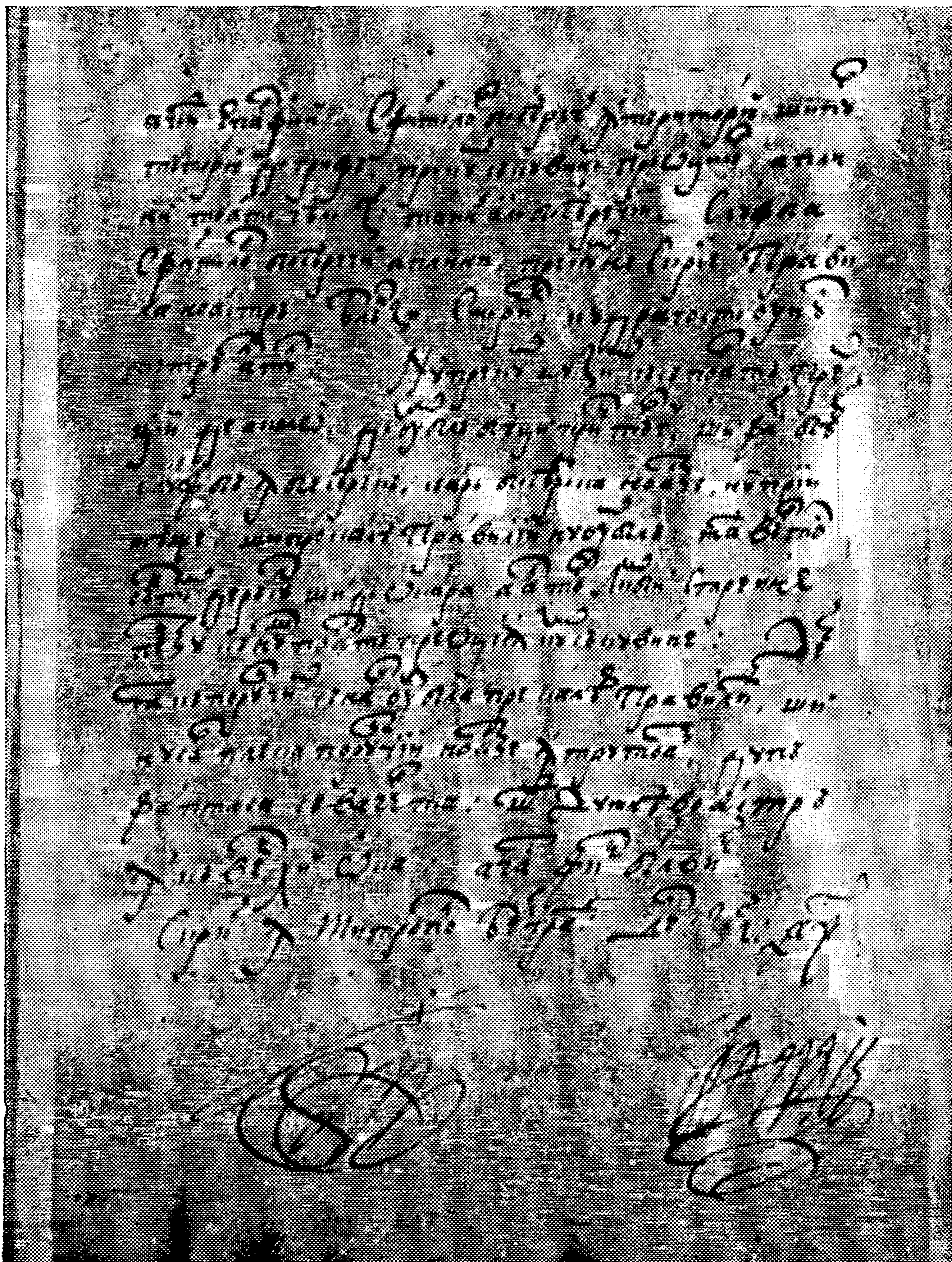
romînesc împreună cu «post-scriptumul» de la p. 1, adăugirea «codicilului», ar fi o absurditate. Mărturia protopopului Mihai trebuie deci crezută; semnăturile protopopilor au fost culese ca să-i servească de suport mitropolitului român în cursul tratativelor cu Barany. Imbinarea semnăturilor cu cele două texte trebuie socotită deci drept o manoperă frauduloasă.

Cele 38 de semnături ale protopopilor nu spun prea mult, dar nici nu dezminț încheierile noastre. Protopopul Gheorghe din Hațeg, iscăbind cel dintîi, e singurul care adaugă pe lîngă semnătură și declarația: «așe voiesc». Consimte, prin urmare, cu declarația dată de ei mitropolitului. Ceilalți, care continuă a semna, se abțin de a face vreo remarcă, ceea ce ne pare deosebit de caracteristic. Cînd iezuiții au transcris în latinește semnăturile protopopilor, au crezut că e necesar să interpoleze la semnăturile următoare observația: «*ut supra*», vrînd să arate că și ceilalți protopopi consimt a primi formula din scrisoare. Adaosul însă este arbitrar, nefondat, încît se poate califica de rea credință.

Notarășul, secretarul marelui sobor, iscălește la rînd cu ceilalți protopopi: «protopop Ghiorghie, notarășul, Dăianu(1)». Dacă actul s-ar fi dat din sobor, el urma să semneze și ca notar al soborului. Deci semnăturile au fost culese, cum susține protopopul Mihai, rînd pe rînd, și nu date pentru a confirma o hotărîre a sinodului.

Transcrierea numelor și a localităților, unde-și aveau protopopii Scaunul, ne îndrituiește iarăși a face oarecare obiecțiuni. Ea cuprinde o serie întreagă de greșeli în ce privește identificarea numelor romînești ale comunelor. Uzul era ca în transcrierea latină să se ia ca bază numele unguresc. Dar traducătorul nu a fost în stare să urmeze regula. Unele le-a citit și le-a scris greșit, altele nu le-a putut identifica, peste tot (în loc de «de la Crișuri», scrie: «de Blazia»; în loc de «Kászón, Kaszey, după forma romînească Cășei; în loc de Sóváros scrie Sowarisz; în loc de Lápós — Laposz; apoi Kiwar în loc de Kúvár, Fagarasz în loc de Făraș; Gorgis în loc de Görgény, Binda în loc de Lepindea; Szeni în loc de Șieuș; Selewasz în loc de Silvaș, Rakovița în loc de Vinș sau Felvincz). Lipsa aceasta de cunoștințe geografice cu privire la Transilvania dovedește că transcrierea lor s-a făcut mai tîrziu și nu la Alba Iulia, unde ar fi putut să obțină informații exacte, dacă nu de la protopopi, cel puțin de la secretarii Mitropoliei Romîne. Transcrierile acestea au fost făcute de un iezuit polon, pe care îl trădează ortografia ce o întrebuițează: sunetul ș, îl scrie după regula ortografiei polone, cu sz: numele romînești Cășei, Săorăș, le transcrie Kaszey și Sowarosz, Lăpuș — Laposz, Făgăraș — Fagarasz, Silvaș — Selewasz, Sieuș — Szeni, de unde se vede că se orientează după numele romînesc. După regula ortografică polonă scrie pe *v* consecvent cu dublu *w*: Kiwar, Sawaritz, Rakovice, Selewasz. Presupunem că era un iezuit polon, care știa romînește, probabil un fost misionar în Moldova. Deci operația transcrierii numelor dovedește, de asemenea, că ea s-a executat mai tîrziu și nu în Transilvania.

În tot cazul, dosarul cu actele de la 7 octombrie 1698 nu a fost trimis nici guvernului din Transilvania, nici Curții din Viena și nici măcar arhiepiscopului primat din Strigoniu. În nici una din arhivele acestor autorități nu se face vreo pomenire despre un asemenea act, și nici un contemporan, în afară de iezuiți, nu confirmă existența lui. Barany susține într-o scrisoare adresată lui Kollonich, că a trimis la președintele dietei doi popi romîni pentru a-l ruga să citească în fața «staturilor» manifestul de unire. Despre aceasta nu există nici o urmă, nici între actele dietei, nici între actele guvernului. Brașovenii care vor protesta mai tîrziu împotriva unirii, cînd ea a fost semnată aievea de Atanasie la Viena (1701) apoi curatorul Mitropoliei, Pater Ianăș, care de asemenea era în situația de a cunoaște adevărul, ca și Gavril din Țagul Mare, nobilul care discută pe larg problema unirii, nu cunosc de loc acest act, nici nu au aflat nimic despre un pretins sobor, care să fi hotărît la 7 octombrie 1698 unirea cu Biserica Romano-Catolică. E drept că există o scrisoare adresată de Atanasie, cu data de 16 noiembrie 1698, cardinalului Kollonich și contelui Kinski, președintele cancelariei aulice, precum și una fără dată, către împăratul, iscălite toate de «*Athanasius, episcopus professionis valachicae una cum archipresbeteris ejusdem in Transilvania*» (sau: Athana-

Scrisoarea mitropolitului Atanasie către gocimanii din Braşov (decembrie 1700).
Scrisul nu-i al mitropolitului, care însă pune cu mîna proprie monograma:
Vlădica Atanasie

suis ecclesiae catholicae unitae graeci ritus episcopus, archidiaconi ac reliquus clerus)²⁶, dar însăși această iscălitură dovedește că scrisorile au fost concepute și scrise de iezuiți. Mitropolitul nu știa latinește decât foarte puțin. Titulatura aceasta e concepută în conformitate cu vederile iezuiților, care nu recunosc arhierului român titlul de mitropolit. Conținutul scrisorilor se dovedește diametral opus părerii exprimate de Atanasie, dacă «codicilul» îi aparține într-adevăr lui.

O altă scrisoare din 26 noiembrie 1698, adresată de Atanasie cardinalului Kollonich, ne înlesnește însă să formulăm o părere mai critică despre aceste scrisori²⁷. Judecând după facsimilul publicat de Iorga, nici textul, nici iscălitura latină nu sînt scrise de Atanasie, ci de cu totul altcineva. Sub semnătură s-a aplicat pecetea Mitropoliei și, de două părți, monograma scrisă cu caractere chirilice: «vladika Atanasie». De fapt știm și din alte acte că în locul semnăturii vlădiciei din Bălgrad întrebuițau monograma. În cancelariile domnești, monogramele le aplicau logofeții. A mitropolitului Teofil pare întocmită de el însuși, dacă luăm în considerare liniile nesigure, bătrînești. Monogramele păstrate în scrisorile lui Atanasie sînt mai primitive. Monograma aflată pe scrisoarea adresată cardinalului Kollonich e însă foarte frumoasă, desenată de un pisar cu reale calități artistice. Ea se deosebește de celelalte monograme cunoscute din cancelaria lui Atanasie. Putem spune cu deplină siguranță că nu-i opera sa personală. Deci nici scrisul și semnătura în limba latină, nici monograma din scrisoarea către Kollonich nu-i apar-

26. Nilles, *op. cit.*, pp. 213-215. Cf. p. 200. Scrisoarea către împăratul Leopold e ticluită cu scopul de a arăta că Atanasie a făcut mărturisirea de credință. Codicilul scris de Atanasie pe fila din urmă a actului din 7 octombrie și mai ales lipsa semnăturii sale dez-mint însă o asemenea presupunere. Identificarea autorului care a scris codicilul a făcut-o mai întii N. Densușianu. Noi ne-am îndoit de aceasta în lucrarea tipărită la 1920. Reluînd problema, am ajuns să recunoaștem că, de fapt, cele 7 rînduri din codicil aparțin lui Atanasie. Scrierea cu litere chirilice a numelui său din rîndul penultim al codicilului, e identică cu iscălitura din *Condica Sfintă* (22 ianuarie 1698) și cu autograful său lipit pe o singhelie din anul 1702 (25 mai) a popii Ion din Drăguș (Pr. N. M. Popescu, *Exerciții de paleografie românească (scriere chirilică)*. București, f.a., p. 23; Singhelie popii Ion, în arhiva Bibliotecii filialei din Cluj a Academiei R.P.R.). Comparînd scrisul din codicil cu scrisul lui Atanasie din faimoasa declarație dată la Viena, în 7 aprilie 1701, ajungem la același rezultat.

Expertiza grafică o datorăm d-nei Lileta Stoianovici, bibliotecară la Academia R.P.R. (București), care a supus unei examinări minuțioase semnăturile mitropolitului Teofil și scrisul chirilic, precum și monogramele mitropolitului Atanasie, punînd încheierile concludente de mai sus. În ce privește grafia actului latinesc de la 7 octombrie 1698, tot d-na Stoianovici constată că nu aparține lui Barany, ci altcuiva, întocmai ca și transcrierea cu litere latine a numelor de protopopi din dosarul de la 1697. Scrisul lui Barany îl avem într-un memoriu al său din 4 mai 1699 (colecția Hevenessy, vol. citat, pp. 425-429). Datorăm celei mai vii mulțumiri eruditei experte pentru contribuția sa atât de prețioasă. Avînd în vedere aceste încheieri, precum și faptul că iezuitul Barany a fost transferat, în anul 1700, de la Alba Iulia la Tîrnava (Ungaria), noi am renunțat a-l considera plăsmuitor al falsului de la 7 octombrie 1698.

Observăm că iscălitura autografă a lui Atanasie nu s-a păstrat decât în *Condica Sfintă* și pe singhelie popii din Drăguș. El iscălea întrebuițînd monograma. În actul de la Viena, ca și în toate celelalte, monograma sa are două părți: în stînga „vlădica”, iar în dreapta „Atanasie”, și sub aceasta din urmă pecetea sa de ceară.

27. Scrisoarea lui Atanasie, adresată la 26 noiembrie 1698 lui Kollonich, a publicat-o N. Iorga, *Două scrisori ale lui Atanasie Anghel* („Memoriile secțiunii istorice ale Academiei Romîne”, seria a III-a, tom. XIII, p. 6. Aici și facsimilul scrisorii). Scrisoarea se află în posesia unui particular, fără a ni se spune cum a ajuns la ea. Noi o reproducem pentru ca monograma lui Atanasie să poată fi comparată cu cele din scrisorile autentice. În scrisoare, mitropolitul cere să fie chemat la Viena, unde nădăjduia să obțină ajutor pentru Biserica sa. Mărturisim că nu ne putem explica prin ce întîmplare a ajuns scrisoarea aceasta în mîinile unui particular. Ea nu pare suspectă. Monograma lui Teofil a se vedea la Lupșa, *op. cit.*, p. 35. Scrisorile lui Atanasie se pot găsi la Nilles, *op. cit.*, pp. 200 și 213-215. Observăm că scrisoarea către nunțul apostolic e o ciornă fără nici o iscălitură, scrisă de Barany, ca și cea către Kinski (27 nov. 1698), scrisă de același iezuit, dar cu iscălitura „Athanasius ecclesiae catholicae unitae graeci ritus episcopus, archidiaconi ac reliquus clerus”. Cum originalele trimise nu s-au găsit pînă acum, iar titulatura ce și-o dă Atanasie este imposibilă, ambele trebuie să le considerăm false. Despre „unirea protopopilor romîni”, în studiul nostru *Istoria dezrobirii religioase a romînilor din Ardeal în sec. al XVIII-lea*, pp. V și urm. Atragem încă o dată atenția asupra împrejurării că scrisorile adresate împăratului, fără dată, iar cealaltă adresată lui Kollonich, în 16 noiembrie 1698, ne par suspecte și pentru motivul că autorul lor reamintește unele fapte care pot atesta veracitatea actelor falsificate de iezuiți ((că sinodul general al Bisericii ar fi primit unirea, liber, din îndemn propriu și cu unanimitate, și că protopopii au făcut o mărturisire de credință, acceptînd cele 4 puncte, în prezența lui Barany).

Et vel occultis quod dicitur in contrariis
videtur errare, amodo, in ista
cassatione, perinde, uti si dicitur de
in contrariis facientibus contrariis. Q.

Adamus Albe Julia 26761089

Adamus Albe Julia 26761089

Albe Julia

ține lui Atanasie. Ele sînt ticluite de altcineva. Adăugînd observația că originalele lor nu se găsesc în arhivele unde ne-am aștepta să se păstreze pînă în ziua de astăzi, sîntem îndreptățiți a presupune că toate sînt apocrife.

Facsimilele ce le dăm (pp. 893, 895, 897, 899, 901, 903, 905, 907) reproduc monogramele lui Atanasie, aflătoare în scrisorile adresate gocimanilor din Brașov (1700), în singhelia popii din Drăguș (1702), sub textul declarației de la Viena (1701). Mai există o variantă a monogramei lui Atanasie aplicată pe două acte de protest ale «episcopului» și protopopilor contra intenției guvernului și dietei de a întreprinde o anchetă între romîni: unul cu data de 26 septembrie 1699, editat din 30 septembrie același an. Primul e semnat de «Athanasius episcopus unicus», avînd sub iscălitură o monogramă cu totul neobișnuită. Al doilea protest nu are nici o semnătură, ci doar monograma schițată cu aceleași linii ca și în cel precedent. Nilles (*op. cit.*, pp. 241-242) susține că acest act e semnat de «nos cum tota synodo valachorum in Transilvania», ceea ce constituie încă o afirmație mincinoasă, ca și susținerea că iscălitura e întărită cu pecete (l. s.). E evident că atît scrisorile acestea, cît și monogramele, sînt ticluite de iezuiți. Ele confirmă îndoielile exprimate cu privire la corespondența în limba latină a lui Atanasie, trimisă cardinalului Kollonich și celorlalți înalți demnitari.

Două din cele patru scrisori, una către împăratul, celelalte către Kollonich, s-ar afla în arhiva Arhiepiscopiei din Strigoniu, unde însă noi nu am reușit a le da de urmă. În ambele se vorbește de mărturisirea de credință primită după formula catolică, în «sinodul general», adică în soborul mare. Mărturisirea s-ar fi făcut în prezența preotului Barany, însărcinat a o transmite arhiepiscopului primat. Nici despre această pretinsă declarație de la 24 octombrie nu se găsește nicăieri vreo pomenire. De aceea ele rămîn suspecte în cea mai mare măsură, pînă la găsirea originalelor în arhiva mai sus menționată. Scrisorile adresate nunțului papal și contelui Kinski nu conțin nici o informație privitoare la felul în care s-a înjghebat declarația de unire a Bisericii Romîne. Ciornele sau copiile lor, scrise de Barany, figurează în colecția lui Kaprinay, verificînd doar faptul în sine, că Atanasie se consideră unit cu Biserica Romei. Ele au fost concepute sub pretextul de a face legătura cu reprezentanții autorităților, de la care mitropolitul speră să obțină privilegii și protecție în favoarea Bisericii sale. Ambele scrisori rămîn însă suspecte, nu numai pentru faptul că sînt copiate de Barany, ci mai ales pentru că titlul ce și-l dă Atanasie e cu totul străin. Scrisoarea către Kinski conține și semnătura mitropolitului, scrisă însă de altcineva. Iezuitul Nilles, care le-a publicat, susține că ambele scrisori sînt înzestrate cu semnătura și pecetea lui Atanasie. Le consideră deci originale, pentru a ne induce în eroare.

Drept încheiere însă, ne socotim datori a face o corectură expunerilor formulate într-o veche lucrare a noastră²⁸, atribuind protopopilor inițiativa tratativelor de unire și prezentînd pe Atanasie frămîntat de îndoieli. Documentele nou descoperite și critic analizate nu justifică acest punct de vedere. Discuțiile pentru încheierea unirii le-a condus Atanasie, ajutat poate de doi-trei protopopi de încredere. Lui îi transmit protopopii, după mărturia lui Mihai din Călata, lista cu semnăturile și cu pecetea, din care nu reiese nici un strop de entuziasm pentru schimbarea de credință. E drept că văzîndu-se în posesia celor 38 de semnături, mitropolitul adaugă rîndurile din codicil, exprimîndu-se impersonal, cu intenția evidentă de a obține mai mult decît i se făgăduiește. Codicilul poate să-i fi servit și de pretext pentru a nu semna un act formal de unire. În sinod însă nu s-a dezbătut această problemă, nici nu s-a luat vreo hotărîre formală, dar e posibil ca Atanasie să-i fi predat lui Barany semnăturile protopopilor, care-l autorizau să trateze unirea.

Există, de fapt, o dovadă care confirmă această presupunere: foaia volantă tipărită de iezuiți în 1699, pe care o dăm și noi aici în fotocopie (pp. 909 și 911). Ea cuprinde un extras din rezoluția de la 14 aprilie 1698 a împăratului Leopold, apoi textul manifestului adresat de cardinalul Kollonich romînilor, la 2 iunie 1698, precum și declarația latină de la 7 octombrie 1698 a «episcopului» și a protopopilor romîni. Fotocopia noastră am luat-o din arhiva Arhiepiscopiei catolice din Strigoniu. Ea a fost tipărită de către iezuiții din Transilvania, după cum susține o cronică a lor din Brașov. Tipărirea era

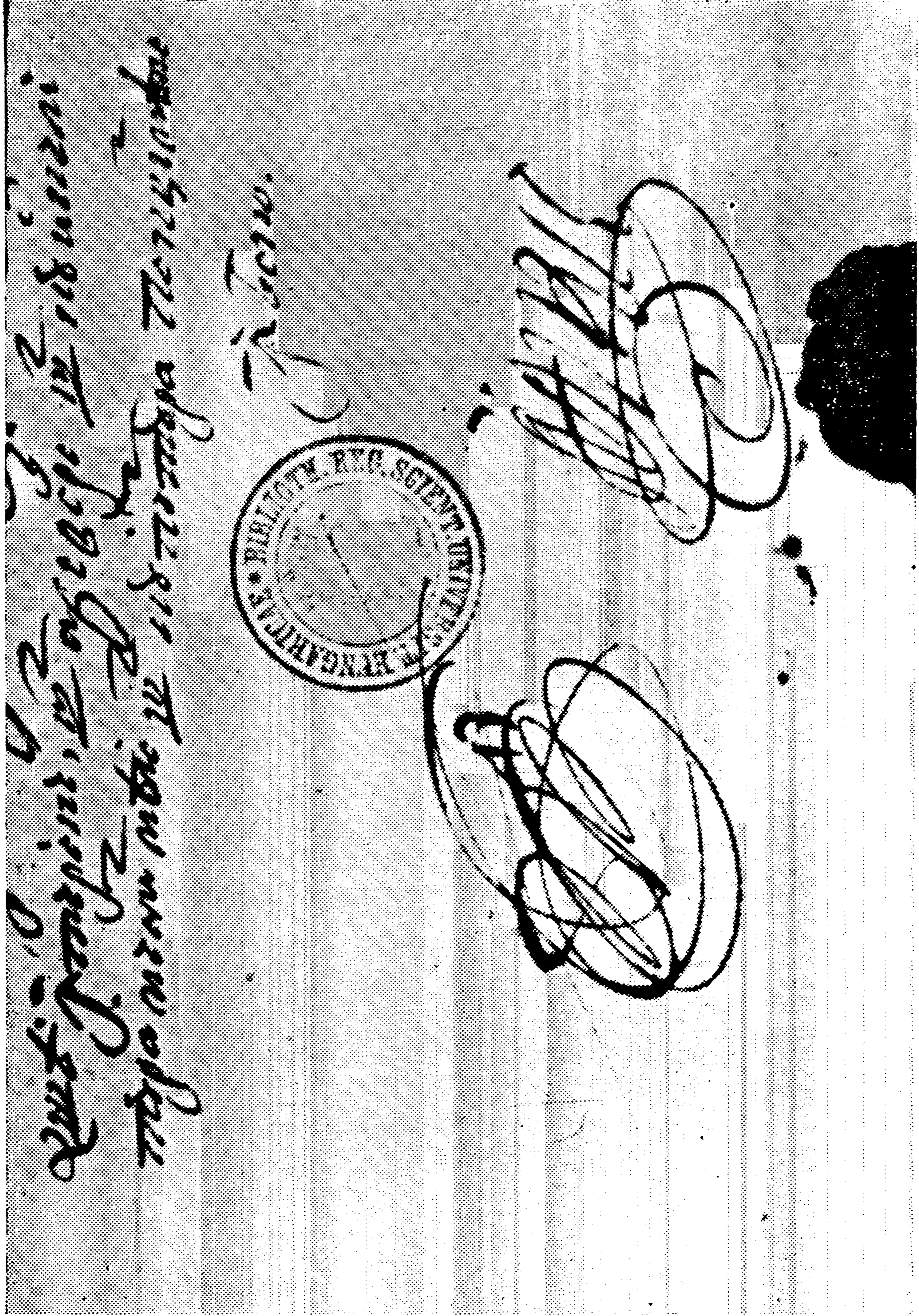
28. S. Dragomir, *Istoria dezrobirii...*, pp. 7 și urm.

menită mai virtuos «staturilor» protestante din Transilvania, pentru ca să ia cunoștință că reprezentanții Bisericii Române s-au declarat solemn pentru unirea cu catolicii și au primit cele patru puncte impuse de conciliul de la Florența. Dar textul reprodus aici al manifestului latin din 1698 conține câteva mici abateri de la formula cuprinsă în dosarul din colecția lui Hevenessy. După «nos infrascripti ecclesiae valachicae in Transylvania» se adaugă cuvintele: «partibusque ei annexis», iar la fraza: «quae etiam in clementissima decreta ac diplomate Suae Sacratissimae Majestatis», se adaugă cuvintele «ac eminentissimi Ordinarii». Adușul din urmă se repetă și în fraza: «nos quoque juxta praenominatum sacrae cesareae regiaeque Majestatis decretum, nec non eminentissimi Ordinarii». În protocolul de încheiere al declarației se înlocuiește formula: «in cujus majorem fidem ac robur praesens manifestum nostrum propria manus syngrapha nec non sigillo communimus cu un text modificat: «in cujus majorem fidem ac robur praesens manifestum nostrum, propria manus syngrapha, necnon sigillis tam monasterii nostri albensis, quam propriis usualibus communimus». Datarea actului variază de asemenea: în loc de «anno 1698 7. octobris. Albae-Juliae», în manifestul tipărit citim: «Albae-Juliae 1698. 7. octobris». Observăm, în sfârșit, că particula *et* se înlocuiește de două ori cu *ac*, iar *ac* o dată cu *necnon*.

Ceea ce trebuie să subliniem îndeosebi, dacă ținem seamă de acest text modificat, e faptul că se menționează «pecețile» celor care confirmă declarația făcută. Prin urmare, semnăturile protopopilor, care-l autorizau pe Atanasie să trateze unirea, se aflau atunci în mâinile iezuiților. Că-i vorba doar de aceste semnături, iar nu de actul unirii, cu formula românească și latină, o deducem atât din evoluția viitoare a raporturilor dintre mitropolitul român și iezuiți, cât și din împrejurarea că în declarația latină de la 1698 nu se amintește de loc manifestul lui Kollonich.

Abaterile din text dovedesc că nu există, propriu-zis, un text convenit definitiv al declarației redactate în limba latină. Dacă ar fi existat, nu încapă nici o îndoială că iezuiții l-ar fi tipărit neschimbat pe foaia lor volantă, împreună cu semnăturile date.

Dar comparația celor două texte ne silește să punem întrebarea firească: de ce se omite, în formula de la 1698, fraza care arată că primirea celor patru puncte deosebitoare se cuprinde și în «manifestul» de la 2 iunie 1698 al cardinalului Kollonich? Explicația dată de noi mai sus răspunde lămurit: fiindcă mitropolitul român a refuzat să discute adoptarea celor patru puncte, care deosebesc doctrina catolică de cea ortodoxă, și acest fapt era de notorietate publică. De aceea textul publicat în foaia volantă din 1699, care invocă și manifestul cardinalului, se dovedește tipărit într-adevăr de iezuiți, fără nici un amestec al mitropolitului român. Omisiunea frazei amintite nu-i însă doar întâmplătoare. Ea trebuie să i se fi impus autorului textului de la 1698, căci ceea ce rămâne în formula corectată nu mai corespunde realității istorice. «Ne declarăm membri ai numitei sfinte mame Biserici romano-catolice», — spun episcopul și protopopii români —, «primind, mărturisind și crezând toate ce le primește, le mărturisește și le crede ea, mai ales în acele patru puncte, în care știam că ne deosebim pînă acum, și care ni se arată nouă în prea milostivul decret și în diploma prea sfintei sale majestăți. Dar în decretul regal din 14 aprilie nu se vorbește de loc despre aceste puncte. Ele se menționează numai în manifestul de la 2 iunie 1698 al cardinalului Kollonich, care reproduce din cuvînt în cuvînt formula florentină. Înălăturînd mențiunea manifestului dat de Kollonich, afirmația declarației de la 1698 rămîne deci lipsită de orice temei. Pînă la data această, împăratul Leopold nu stabilise drept condiție pentru unirea Bisericii Române acceptarea celor patru puncte deosebitoare. Chiar și cardinalul Kollonich arată că în temeiul decretului dat de împărat la 23 august 1692 (pentru ucrainenii), preoții care vor să obțină drepturile și privilegiile asigurate clerului catolic, trebuie să facă o mărturisire de credință și să recunoască pe Papa («qui ex sacerdotibus graeci ritus edita professione ad observatione graeci ritus apud catholicos cum agnitione summi pontificis se declaravit»). Această se repetă, cum am văzut, și în decretul de la 14 aprilie 1698. Împăratul își modifică condițiile puse clerului român numai prin hotărîrea exprimată clar în diploma din 16 februarie 1699. Afirmația cuprinsă în textul declarației de la 7 octombrie 1698, reprodusă de iezuiți, este, prin urmare, falsă, nereală. Gravitatea unei asemenea greșeli apasă cu atât mai greu balanța unei judecăți critice, cu cît ea ne dă indicația precisă că autorul falsului trebuie să fi avut în vedere diploma

Iscălitura lui Atanasiu în formă de monogramă, ce se află pe declarația lui din 7 aprilie 1701. Actul e scris românește la Viena.

din 16 februarie 1699 a împăratului Leopold, în care se arată că poporul român «mînji» pînă atunci de schismă, a început să se întoarcă în sînul Bisericii Catolice, primind, mărturisind și crezînd tot ce admite, mărturisește și crede Biserica Romano-Catolică și îndeosebi cele patru puncte prin care s-au deosebit pînă acum. Împăratul reproduce apoi textual aceste puncte stabilite de conciliul de la Florența, dovedind, cum vom arăta mai jos, că nu mai are nici o rezervă față de protestanții din Transilvania și că politica habsburgilor e pornită de acum să atace cu toată energia problema unirii Bisericii Romîne. Numai că această schimbare de atitudine a Curții din Viena se produce în februarie 1699, iar textul declarației de unire poartă data de 7 octombrie 1698. Că autorul are în vedere tocmai diploma din 1699, reiese și din termenii întrebunțați pentru a arăta că primirea celor patru puncte sînt cuprinse în «preamilostivul decret și în diploma» împăratului. În decret nu se menționează însă, iar «altă diplomă» împărătească nu există deocămdată, la care să se poată face referință. Este, deci, mai mult ca evident, că textul latin al declarației de unire de la 1698, a fost redactat după februarie 1699. Autorul falsului se trădează singur prin greșeala ce o face susținînd o afirmație nefondată și invocînd existența unei «diplome», care se va publica doar după cîteva luni.

Rezumînd toate obiecțiunile pe care ne-am considerat îndreptățiți a le face actului de la 7 octombrie, rezultă deci clar:

1. că nu s-a ținut sobor mare în ziua de 7 octombrie;
2. că declarațiile cuprinse în cele două texte, român și latin, nu constituie o hotărîre a soborului;
3. că textul român diferă de cel latin, cu toate că unele pasaje se dovedesc a fi traduse după textul latin;
4. că ambele texte reprezintă formula de unire cerută de iezuiți;
5. că mitropolitul Atanasie a consimțit să se unească cu catolicii, dar a ținut să facă unele rezerve;
6. Că aceste rezerve au fost introduse în «postscriptul» actului de la p. 1, însă cu modificări în ce privește doctrina religioasă;
7. că fila întâia a actului a fost scrisă ulterior, și că, deci, semnăturile protopopilor nu confirmă nici unul din cele două texte, român și latin, care cuprind declarația de unire;
8. că lipsa semnăturii lui Atanasie e concludentă pentru a considera de nul *actul întreg*, chiar dacă am admite unul din cele două texte;
9. că dacă s-a trimis autorităților competente un act despre unirea Bisericii Romîne cu catolicii, poate să fie vorba cel mult de un text conceput de iezuiți, apocrif, mai presus de orice îndoială, și neînzestrat cu nici o iscălitură. Este însă mult mai probabil că textul declarației de unire nu exista în octombrie 1698, și că dieta Transilvaniei a fost pusă în cunoștință de cauză printr-o petiție, în care se cerea scutirea de impozite pe seama celor care s-ar uni cu Biserica Catolică;
10. că scrisorile redactate de iezuiți în 1698 și 1699, în numele lui Atanasie, sînt toate falsificate ulterior;
11. Că însuși textul latinesc al declarației de unire din octombrie 1698 se trădează a fi redactat după februarie 1699;
12. și că, prin urmare, dōsarul din colecția Hevenessy, cuprinzînd declarația de unire a vlădicului și protopopilor romîni constituie o grosolană denaturare a adevărului istoric. Redactarea textelor romînesc și latinesc de declarație după obținerea semnăturilor pentru a forma un act autentic și unic este o înșelare a bunei credințe a semnatarilor, deci un fals săvîrșit cu intenția de a ne face să credem că avem în față o declarație autentică a reprezentanților Bisericii Romîne.

Analizei critice îi rămîne doar o singură problemă de rezolvat: cînd și de ce s-au văzuit nevoiți iezuiții a recurge la falsificarea actului, și cum au procedat pentru a aranja filele dosarului. În privința datei se pot face două presupuneri: că l-a ticluit în iarna anilor 1698-1699, cînd l-au prezentat lui Kollonich, sau că l-a însăilat ceva mai tîrziu, după 1701, cînd s-a constatat de cercurile din Viena că nu există, propriu-zis, nici o declarație formală de unire din partea reprezentanților Bisericii Romîne. Luînd în considerare și celelalte acte falsificate de iezuiți, noi înclinăm mai mult pentru eventualitatea din urmă. În acest caz, falsificatorul va încerca să dovedească, prin actul

maior mea Episcopus
imo subieci me Archiepiscopi mei et laudasti, ut
si eadem per bona Ecclesie Valachiae in sua fuerint
exactione, aliisq; per archiepiscopos omnes et Thimom
summe necessarios observaveris est, mihi tuo comiti
fueris. Ita confirmo, et testor manus meae propria
superscriptione, et sigilli mei proprii. Perpetuum
Tenore die 7 Mensis Aprilis. Anno 1701

Îscălitura lui Atanasie în formă de monogramă, ce se află pe declarația lui din 7 aprilie 1701. Actul e scris în latinește, și e pusă de dânsul

de la 7 octombrie 1698, că unirea s-a încheiat printr-o hotărîre a Bisericii Romîne, iar nu prin teroarea exercitată asupra lui Atanasie. În ce privește timpul cînd s-a întocmit actul fals, nu ne putem pronunța pentru moment. După felul în care s-a aranjat dosarul se pot face, de asemenea, mai multe presupuneri. Nouă ni se pare mai probabilă cea care e mai simplă și mai firească: actul cu semnăturile protopopilor se compunea, adică, din două foi așezate una într-alta, care aveau numai trei pagini scrise. Celelalte erau albe. Plăsmuitorul a întors paginile albe de la fila a patra (pp. 7 și 8), le-a așezat în fruntea actului, introducînd pe pagina devenită întâia textul romînesc al declarației, iar pe a doua, cel latinesc. Semnăturile protopopilor urmează în chip firesc pe paginile 3, 4 și 5. Literele mai mici și mai îndesate cu care e scris «postscriptul» arată că pentru textul romînesc el nu dispunea decît de această pagină liberă. Cum însă codicilul introdus de Atanasie punea o problemă de hotărîtoare importanță, va fi socotit că trebuie să-i facă negreșit corectura convenită. Reușind această operație, cele două foi nu au mai putut fi așezate una într-alta, în formă de caiet, ci una alături de cealaltă, ceea ce însă era cu totul neobișnuit și chiar suspect. De aceea a tăiat foaia în două și jumătatea cu ultimele semnături a lipit-o de celelalte (ca pagina a 5-a scrisă și pagina a 6-a albă). Dacă admitem că semnăturile protopopilor confirmă o declarație oarecare, în acest caz declarația trebuie să fi fost scrisă pe a treia foaie, care forma inițial coperta actului, și anume pe pagina a doua, lăsînd prima pagină a caietului albă, cum se obișnuia. Dar o asemenea presupunere e puțin probabilă, fiindcă pe prima pagină, unde încep semnăturile, se vede clar semnul invocației simbolice, care se pune în fruntea actelor. Observăm că după întoarcerea de la Viena a lui Atanasie (1701), cancelaria vlădiciei rămîne la discreția «teologului iezuit», pentru care redactarea și introducerea textului romînesc, precum și aplicarea sigiliului «mitropoliei Bălgradului» nu mai prezintă nici o dificultate.

III.

Al treilea document plăsmuit cu intenție frauduloasă este actul de unire semnat, se zice, la 5 septembrie 1700. Documentul s-a păstrat într-un codice manuscris aflat la Episcopia romano-catolică din Alba Iulia. Nilles spune și despre acest codice că e o copie a exemplarului original depus de Barany în arhiva Arhiepiscopiei din Strigoniu²⁹. Prin urmare, se atribuie tot iezuitului din Alba Iulia, ceea ce în mod firesc îl face suspect. Dar pretinsa nouă declarație a clerului romîn și a «arhiepiscopului» Atanasie, se dovedește identică, aproape din cuvînt în cuvînt, cu textul latin al actului de la 7 octombrie 1698. Deosebire există în faptul că în loc de «unionem inimus» se întrebuintează perfectul verbului, deci «inivimus», și că atît în ce privește adoptarea celor patru puncte deosebitoare, cît și acordarea de drepturi și privilegii pe seama clerului romîn, se invocă nu numai decretul împăratului, ci și manifestul cardinalului Kollonich, iar în protocolul final al actului se menționează că a fost întărit și cu pecetea «mînăstirii noastre din Alba», nu numai a protopopilor prezenți³⁰.

Este evident, prin urmare, că autorul acestui act se întemeiază pe textul tipărit în foaia volantă a iezuiților, pe care îl reproduce întocmai, înlocuind însă termenul de «ordinarius» cu «archiepiscopus». Observăm că nu există un «sigiliu al mînăstirii», și că întrebuintarea unui asemenea termen face suspect actul întreg. Suspectă este și iscălitura vlădicului: «archiepiscopus Athanasius», neîntîlnită niciodată în forma aceasta scurtă.

Actul vrea să fie confirmat și de 54 de protopopi din Transilvania și de alți trei din Maramureș, dar nimeni dintre cei care au publicat actul acesta nu arată că avem de-a face cu semnăturile autentice ale lor. Nilles adaugă doar deasupra coloanei de semnături cuvintele: «archidiaconi cum sacerdotibus», fără să spună dacă ei au semnat, peste tot, sau că și-au confirmat semnăturile prin peceti. Scrisoarea, de altă parte, reproduce numai în traducere romînească lista protopopilor, adăugînd în latinește doar numărul lor (54 protopopae cum 1563 sacerdotibus).

După informațiile cuprinse în manuscrisul lui Barany, la sinodul acesta au fost convocați toți protopopii, fiecare cu «juratul» său, cu cîte doi preoți și trei mireni de-

29. Nilles, *op. cit.*, pp. 240 și 165.

30. *Ibidem*, pp. 247-249. Cf. Laurian, în *Magazin Istoric*, III, pp. 307-311.

legați, astfel încât ei reprezentau două sute de mii de oameni, adică pe toți românii din Transilvania, după părerea lui Nilles. Toți au depus, în ziua de 5 septembrie 1700, o declarație, ca reprezentanți ai clerului și poporului, că primesc în numele Bisericii întregi și a națiunii valahe unirea, precum și cele patru puncte. Dar ei își rezervă dreptul de a păstra ritul și disciplina Bisericii răsăritene, exceptând doar ceea ce vine în contradicție cu credințele ortodoxă și catolică, precum și cu morala. La declarația aceasta ar fi aderat și preoții din comitatul Hunedoarei și cei din districtele Brașovului și Sibiului, care însă s-au lăsat convinși mai cu greu³¹.

Atât actul de la 5 septembrie 1700, cât și prezentarea sinodului din 4 și 5 septembrie, cuprinse în codicele manuscris atribuit lui Barany, sînt pure invenții. Declarația redactată numai în limba latină nu-i înzestrată cu semnături. Chiar Șincai a observat că lista protopopilor a fost luată dintr-un protocol de pe timpul mitropolitului Atanasie, în care erau introduși protopopii și preoții supuși Arhiepiscopiei. Cel care a transcris numele nu a reușit a le citi exact și a tradus greșit unele nume de localități. Lista dată cu numărul total al clericilor români nu poate însă înlocui iscăliturile autentice ale protopopilor. Prezența între semnatori a protopopului Vasile din Brașov constituie o dovadă mai mult că actul e plăsmuit. Brașovenii și preoții lor nu au primit niciodată unirea. Nici consimțământul protopopilor din Maramureș nu-i cîtuși de puțin probabil. Maramureșul își avea în această epocă episcopul său propriu, care era dușman hotărît al unirii³². De altminteri, și sediile celor trei protopopi, preținși a fi din Maramureș, sînt neidentificabile. Mai probabil e că e vorba de localități situate în nordul Transilvaniei și nicidecum în Maramureș. În sfîrșit, nu există nici o mărturie romînească contemporană, care să menționeze actul acesta atât de important, și, în afară de iezuiți, nici un alt izvor maghiar sau săsesc n-a consemnat evenimentul, care în acest răstimp nu ar fi rămas neobservat. Repetarea «declarației solemne» a clerului român contrazice și legătura logică a evenimentelor pe deplin verificate. În această perioadă de frămîntare, Atanasie încerca să deghizeze legăturile sale cu catolicii, fapt care va produce mari nemulțumiri în sînul misionarilor iezuiți³³.

Actul din 5 septembrie 1700 se dovedește, prin urmare, apocrif, cu atât mai vîrtos că el s-a păstrat și în arhiva Episcopiei unite din Blaj, avînd însă data de 12 decembrie 1700, cum arată Samuil Klein³⁴. Autorul falsului pare deci să fi preferat a adopta data de 5 septembrie, știut fiind că pe atunci s-a ținut într-adevăr un sobor mare, care a dezbătut o seamă de propuneri ale vlădicului («pohta vlădicăi»), privitoare la orînduiele bisericești. Acest sobor s-a ținut însă în 14 septembrie, cum apare din actele sinodale bine cunoscute³⁵.

Dintre toate actele false ticluite, pentru a arăta cum s-a înfăptuit unirea cu Biserica Romei, cele de la 1700 sînt mai puțin reușite. Lipsa originalului și a textului românesc³⁶, semnătura neobișnuită a lui Atanasie («archiepiscopus Athanasius») și lista protopopilor, fără semnăturile lor autentice, tradusă cu greșeli în latinește, îi arată de autori pe aceiași clerici străini, care se căzneau să prezinte unirea realizată cu consimțământul reprezentanților autentici ai poporului român.

Înainte de încheia analiza noastră critică, trebuie să subliniem împrejurarea că însăși ticluirea celor trei formule de unire, dovedește că în realitate nu a existat nici una, dar că promotorii acțiunii de unire au întrevăzut necesitatea de a obține o declarație clară și categorică, după ce Atanasie și protopopii români nu s-au pronunțat că primesc condițiile ce li s-au cerut privitor la cele patru puncte deosebitoare. Ei se vor strădui să dovedească, prin urmare, că Biserica Romînă din Transilvania a încheiat unirea cu catolicii de bună voie, din convingere religioasă, la îndemnul și cu colaborarea activă a

31. *Ibidem*, pp. 246-247.

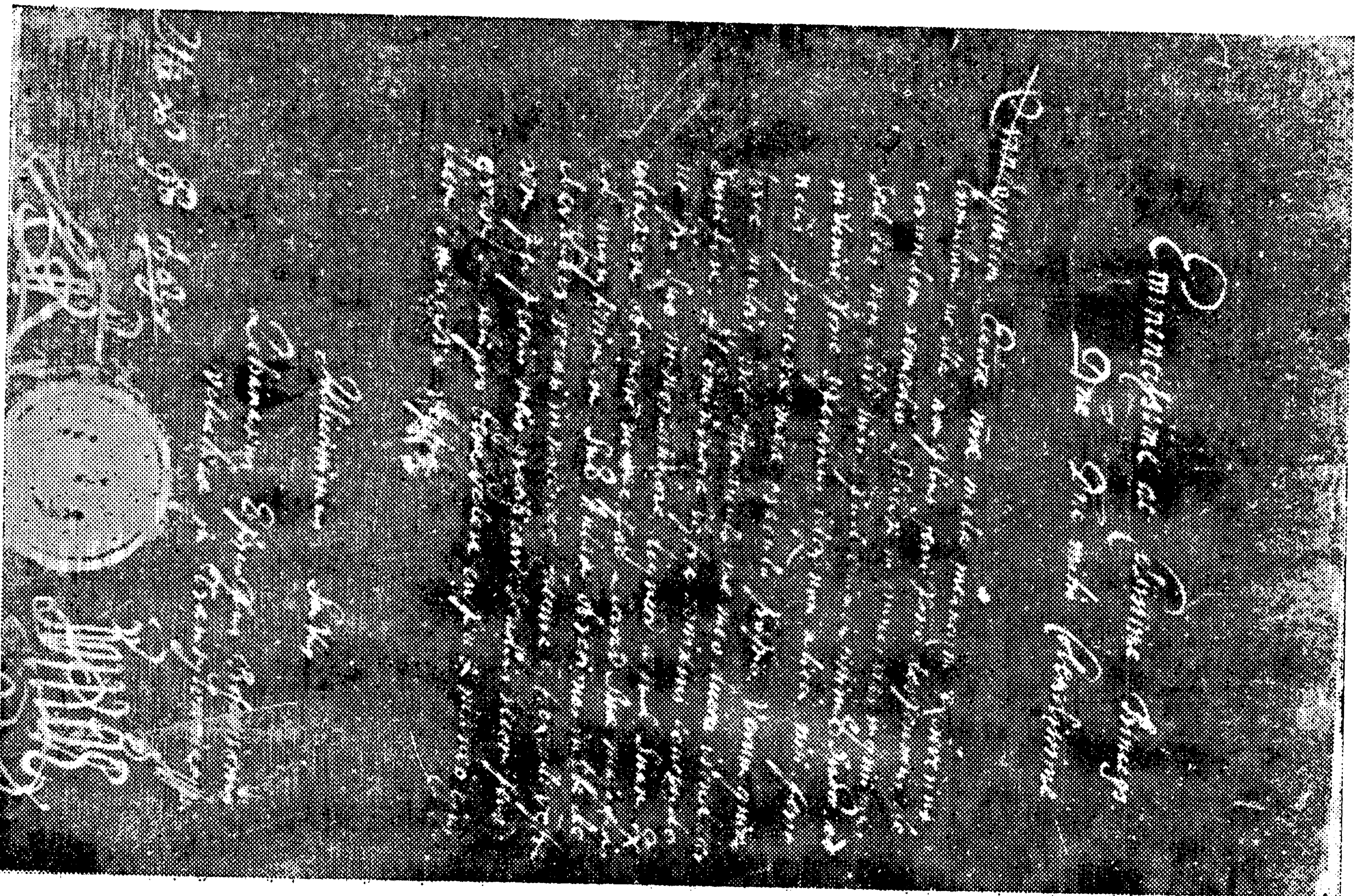
32. A. J. Petrov, *Staraja vera i uniija v XVII-XVIII vv.*, St. Petersburg, 1906, II, p. 34. În Maramureș era atunci episcop ortodox Iosif Stoica.

33. Vezi mai jos, cap. IV.

34. T. Cipariu, *Acte și Fragmente*, pp. 85-86. Textul lui Klein, din care citează numai sfîrșitul, diferă de textul românesc dat de Nilles, *op. cit.*, pp. 248-249. Varianta lui Nilles e o traducere a textului latin, întocmită de un cărturar latinist, în jurul anilor 1880.

35. Publicate la Nilles, *op. cit.*, pp. 250-255 (după „Magazinul Istoric” al lui Laurian, t. III, pp. 312 și urm.).

36. Nici formula de la Blaj, văzută de Samuil Klein, nu mai există în arhiva Episcopiei.

O adresă a mitropolitului Atanasie către Kollonich (29 noiembrie 1698) cu iscălitura și monograma, ambele false (publicată de N. Iorga, în Acad. Rom., «Memoriile secțiunii istorice», seria III, tom. XIII, p. 136)

mitropoliților săi. Oricât de volnică era dominația habsburgică, ea preferă să apară deghizată în haina misionarului catolic și nu ca o dispoziție tiranică, gata să siluiască, fără nici un scrupul, conștiința religioasă a popoarelor.

Urmărind pas cu pas discuția dintre cele două părți și evenimentele desfășurate între anii 1698 și 1701, sperăm să lămurim mai complet episodul acesta cu consecințe atât de grave pentru românii transilvăneni, și să adăugăm o nouă serie de argumente pentru a dovedi peremptoriu că actele prezentate aici sînt falsuri vulgare.

IV.

După cîteva luni, în 16 februarie 1699, împăratul Leopold va semna o diplomă, menită a satisface revendicările clerului român, care «a hotărît» a se uni cu Biserica Romei. Viu mulțumit de convertirea românilor, grecilor și rutenilor, mînjiți de pata schismei, împăratul primește acum și în Transilvania, ca mai înainte în Ungaria, în Croația și în Slavonia, declarînd deplin validă și efectivă unirea lor cu Biserica Catolică, încheiată prin acceptarea tuturor învățăturilor, pe care le admite, le mărturisește și le crede Biserica Romei, și îndeosebi a celor patru puncte controversate. Acordă deci Bisericii Unite, fețelor ei bisericești și averii ei toate drepturile și întreaga imunitate împărtășită Bisericii Romano-Catolice, averilor și clerului ei, prin danii domnești și în virtutea normelor catolice. Preoțimea unită o scutește de robotă, de iobăgie și de orice alte servicii umilitoare. Delictele săvîrșite împotriva Bisericii Unite și a preoților ei, se sancționează cu aceleași pedepse care au fost stabilite în favoarea Bisericii Catolice și care urmează să fie dictate de judecători bisericești sau civili, la nevoie de împăratul însuși. În fine, ordonă ca diploma de față să fie publicată în toate comitatele Ungariei, Croației, Slavoniei și Transilvaniei, și în toate Scaunele săcuiesti și săsești, obligînd toate autoritățile civile și militare să respecte, să apere și să ocrotească imunitățile și drepturile acordate uniților³⁷.

Diploma nu privește doar pe românii din Transilvania, ci se referă și la românii, grecii și rutenii din Ungaria, Croația și Slovenia, uitînd însă a menționa pe sîrbi (rascianî). Prin urmare, greșit se numește «prima diplomă Leopoldină» acordată românilor. În perioada cînd ea se întocmea, la Curte, pacea cu turcii nu era încă semnată, la apariția ei însă Transilvania se află acum definitiv legată de imperiul habsburgilor. Curtea încetează de a avea considerații pentru protestanții de aici și caută să-și ducă la îndeplinire cu orice preț programul politic și religios. De aceea, diploma de la 16 februarie are în vedere fără îndoială și acțiunea pornită pentru a cîștiga pe români. Am greși însă dacă mențiunea celor 4 puncte deosebitoare am raporta-o la actul de la 7 octombrie, adică la pretinsa unire, profesată de clerul român. Dacă ar fi așa, nu știm de ce nu se subliniază aceasta îndeosebi, ci se arată, dimpotrivă, că aici mișcarea abia a început (coepisse... ad unionem redire). Formula reprezintă un clișeu tipic, pus în aplicare și la ucrainenii din Muncaci și la sîrbi din Slavonia. Nu ezităm însă a admite că arhiepiscopul Kollonich a prezentat unirea ca îndeplinită în perfecte condiții. Sublinierea punctelor deosebitoare privește, de aceea, mai mult pe Atanasie și clerul român, pentru a le arăta că nu vor fi împărtașiți de privilegii, decît în cazul în care fac o mărturisire de credință, cum li se cere. Acesta e primul gest de siluire morală ce se aplică față de conducătorul Bisericii Romîne, și mai ales față de masa clerului român, dornică de libertate, dar refractară în ce privește adoptarea celor patru puncte.

Este regretabil că în arhiva cancelariei aulice nu s-a păstrat nici un act din care să se poată vedea cine a propus întocmirea acestei diplome, și cum se motivează cuprinsul ei. Pare foarte probabil că ea constituie rezultatul stăruințelor depuse de Kollonich, și că actele pregătitoare au fost reținute de dînsul.

Între timp însă, în privința unirii Bisericii Romîne vor lua atitudine hotărîtă și «staturile» din Transilvania. Cînd s-a convocat dieta țării, ce avea să se țină la Alba Iulia, în toamna anului 1698, între «propozițiile» Curții s-a introdus și decretul din 14

37. Diploma, la I. Lupaș, *Documente istorice transilvănene*, I, pp. 471-474. Cf. Șt. Lupaș, *op. cit.*, pp. 27-28, care o atribuie lui Kollonich, și se îndoiește dacă formele de publicare și confirmare sînt îndeplinite corect. Bănuielile sale le împărtașim și noi, dar nu avem temeii suficiente pentru a ne îndoii de autenticitatea ei.

LEOPOLDUS I.

AUGUSTISSIMUS ROMANORUM IMPERATOR.

EXTRACTUS

Ex Caesarea Resolutione ad Gallicanum Transylvaniae de Data Vienna 14 Aprilis, Anno 1698.

Qui ex Sacerdotibus Graeci Ritûs Walachus, editâ Professione, ad observantiam Ritûs Graeci,

apud Catholicos, cum agnitione Summi Pontificis, se declaraverit, gaudebit Privilegiis Sacerdotum Catholicorum.

Ex Cancellaria Sacrae Caesareae Regiae Majestatis, data Vienna 28. Maij, Anno 1698.

Joannes Theodorus de Vinszberg, Sacrae Caesareae Regiae Majestatis Confiliarius intimus, Archaes Secretarius, Refirmarius.

LEOPOLDUS, MISERATIONE DIVINA SACRAE ROMANAE ECCLESIAE TITULI S. Hieronymi, Illyricorum Presbyter Cardinalis à Kollonicz Archi-Episcopus Strigoniensis,

loci & Comitatus eiusdem Sopronus, ac Perpetuus Comes, Primas Regni Hungariae, Legatus Natus, Summus Secretarius & Cancellarius, & Joannis Hierosolymitani Ordinis Prior, & Commendator Egra, Maylbergae, Sacrae Caesareae Regiae Majestatis Intimus Confiliarius, Actualis. Omnibus ad quorum Mensu praesentem venerint, maxime vero Graeci Ritûs Walachici Sacerdotibus per Hungariam, Transylvaniam, Partesque eidem annexas existentibus. Saltem in Domino sumptuosam. Notum facimus tenore praesentium, quibus expedit. Universis: Quod altissimo Sacratissimo Caesareae Regiae Majestatis LEOPOLDUS Primas Romanorum Imperator Semper Augustus, cum die 11. Augusti Anno 1692, quam Die 14. Mensis Aprilis Anno currentis, Clementissime resolveret, Qui ex Sacerdotibus Graeci Ritûs editâ Professione, ad observantiam Graeci Ritûs apud Catholicos, cum Agnitione Summi Pontificis, se declaraverit, quod usdem pro suis Juribus, Privilegiis, Immunitatibus, ac Honoratibus, suis & gaudeat debet, quibus Sacerdotes Romani-Catholici, sive Ritûs Latini, juxta Sacrorum Canonum Sanctas, & Decretum Hungariae Regum Sanctas, sui & gaudent dignoscuntur. Quam benignissimam Suae Majestatis Sacratissimae Resolutionem intelligentes (praequam quod ingenti gaudio profus sumus, quod Viam vitam aeterni salutis & videmus, quod ad vicium Ecclesiae Romanae-Catholicae Gremium, Unioemque Salvificam redire possint) illud propter hanc nostram, & Patris Caesarem, qui, et Hungariam Universam, uti & Regna ac Provincias eidem annexas, ut Primas Hungariae & Legatus Natus, sumus, Vobis Archiepiscopus Metropolitani Strigoniensis, speciali Sacrae Sedis Apostolicae Privilegio nobis concessa, esse amamus, ut nostrum Vobis omnibus ad Unionem cum Ecclesia Romano-Catholica tendentibus ac rediens favorem, & Specialem in omnibus Protectionem offerremus; Quod etiam, tam efficaciter prohibemus, quoad Vos in dicta Unionis Professione ac Consecratione ferventiores, et nimirum omnia, quae Sancta Mater Ecclesia Romano-Catholica docet, profitetur, & credit, praesentem ac publicè docet, profitendo, & credendo, spectantem, uti quatuor illa Puncta, in quibus haecenus potissimum devillè videbamini, Protestando emittentis. Primum nempe: Romanam Pontificem esse Caput Universale totius Ecclesiae per Orbem Ecclesiae. Secundum. Penam Aeternam esse sufficientem Mortem sumende Curiae Dominicae seu Sacrosanctae Eucharistiae. Tertium. Praeter Caelum, Sedes Bestiarum, & infernum Carcerem Damnatorum, pertinere ad locum, in quo Anaxas Defunctorum mensiam ritus reperit, habitantur ac possidentur. Quartum demum, Spiritum Sanctum, tertium in Trinitate Personam, à Patre & Filio procedere. Quod cum scitis, nos solum à DEO, Decorem sumum Legatione, in praesentem quidem vicem, vicem suam Christianum indurum, ac largiorem etiam in Temporalibus Beneficiis, in futurum vero Aeternam Felicitatem sperare poteritis. Verum etiam speciali Augustissimi Caesaris favore, ex Regiae Potestatis plenitudine, tam Personae Vestrae, tam Ecclesiae, reliquaque ad sanctam spectantia, immunitate ac Exceptioe pari condensatione, quae Ecclesiae, Personae, Regiae, Ecclesiasticae Latini Ritûs ex Sacrorum Canonum Praescripto effectivè perfinguntur: Et si quis hoc Sacratissimo Majestatis Decretum, seu temerario contempserit, aut prodeclatata huic Graeci Ritûs Unionem Institutioni Ecclesiasticae apud vel occultè aliis permissis, aut etiam proventu illis & Conventibus, antequam Unirentur, sub velamine contrarie praesumisset, isdem pro suis Partibus, tam ab Ecclesiastica, tam à Seculari Potestate Judicibus, tam etiam ab Augustissimo Caesare: hoc sumus, intelligenda obrutus uti & subopohet, quae Prolibem Latini Ritûs Immunitatem Ecclesiasticam Invenit de Jure ac Consecrationem incurrent. Ac insuper in hunc Ecclesiasticae Immunitatis Usu, universi Domini, Gubernium Regium, Magnates, Superiores & Vice-Camerarii Communitates, Judices Nobilitatis, Regum Capitales, ac Judices Regni Sicilicam pariter & Sacrorum Sedium. Omnes denique, tam Ecclesiastici, tam Seculares Potestates & Judices, si coram eis in praedicta Immunitate, seu in hoc esse quæsi fuerit, eorumque auxilium & assistentiam imploverint, Judicium, & huiusmodi, non tamen ac Latini Ritûs Immunitatem Ecclesiasticam ad hunc usum Immunitatis praedictam adhibere debeant tenebuntur. Quod si praesentem immunitatem, Nobis, ac Sacratissimo Caesari, vel alii, vel alii, vel alii, ut modo tam evidenti, Revenori etiam Mura, Medalia tempestivè exhibentur, aliter debent. Datum in Casa Constantis, in Regni Hungariae, Provincia, Vienna Austriae, Die Secunda Mensis Junii, Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Nonagesimo Octavo.

LEOPOLDUS Cardinalis à Kollonicz

L.S.

aprilie 1698, prin care se oferea românilor posibilitatea de a se uni cu una din cele patru religii recepte. Barany spune că a trimis la președintele dietei doi preoți români, pentru a-i aduce la cunoștință declarația de unire a clerului român. Adevărul este însă că dieta a primit «o petiție» din partea clerului, în care se cerea scutirea de impozite, invocându-se decretul din 14 aprilie 1698, și, probabil, hotărîrea de a se uni cu Biserica Romei. De aceea, articolul 10 al dietei începe cu cuvintele: «La petiția preoților români, vedem din milostiva rezoluție a majestății sale», și termină, hotărînd ca clerul român să contribuie, «chiar dacă și-au schimbat religia». Reprezentanții claselor conducătoare din Transilvania nu consideră unirea numai ca o problemă religioasă, ci întrevăd dedesubturile ei politice și perspectiva unor însemnate daune de natură economică, pentru cazul că cele câteva mii de familii ale preoților români se eliberează din iobăgie. Și hotărăsc deci a prezenta Curții din Viena un memoriu³⁸.

Hotărîrea «staturilor» s-a luat în ședința din 23 noiembrie. Tot atunci s-a decis să se publice în toată țara, pe seama clerului și poporului român, decretul din 14 aprilie 1698, și anume prin organele administrative, prin pretori și asesori jurați. Cu acest prilej să se facă și o anchetă («inchiziție»), pentru a se afla ce răspuns dau preoții și credincioșii români ofertei imperiale. Rezultatul anchetei să fie prezentat dietei viitoare, care se va întruni la Sighișoara, la începutul anului 1699. Staturile s-au întrunit, de fapt, la 20 ianuarie 1699, dar pînă la data aceasta, Curtea din Viena nu dăduse nici un răspuns la memoriul lor. De aceea dieta a hotărît să impună și pe preoții români, întocmai ca și mai înainte, cu o contribuție de 4.950 florini, dar «pînă la sosirea rezoluției prea grațioase a majestății sale», să se amîne executarea³⁹. Diploma din februarie 1699 a împăratului Leopold va spulbera însă speranțele nutrite de protestanți. Președintele statului catolic, contele Ștefan Apor, spune, într-o scrisoare adresată primatului Kolonich, că a citit textul diplomei în soborul Bisericii Române întrunit la 24 mai 1699. Primele ordine chiar din partea cardinalului să ia această măsură⁴⁰. Scrisoarea lui Apor e semnată și de Barany, de aceea atît autenticitatea scrisorii cît și informația despre marele efect obținut în sinul sinodului trebuie socotite ca îndoielnice. Acum însă, ideea unirii va câștiga tot mai mulți aderenți între clericii români. Diploma împăratului declară precis că Biserica și lucrurile uniților de rîtul grecesc se vor bucura de aceeași libertate bisericească de care se bucură de fapt Bisericile, persoanele eclesiastice și lucrările celor aparținători de rîtul latin. «Ordonăm sever sub amenințarea mîniei noastre regale», continuă textul diplomei, «ca de la publicarea acestei diplome nimeni de orice stare, autoritate, demnitate, prerogativă și situație ar avea, să nu îndrăznească a se opune libertății mai sus declarate a Bisericii uniților de rîtul grecesc, pe față sau în ascuns, sub orice pretext sau sub cuvînt că-i obicei în vigoare înainte de a se uni, nici să cuteze a trata pe preoții uniți cu Biserica latină ca pe iobagi, a-i constrînge la robotă, la munci și prestații iobăgești, nici chiar sub titlul de neplată a onorarului sau să-i închidă și cu atît mai puțin să-i persecute, îndepărtîndu-i din locul, beneficiul sau parohia lor».

Amenințarea e adresată, evident, protestanților din Transilvania, iar înșirarea libertăților și a scutiștelor, trebuie să convingă pe clericii, care mai ezită, că schimbul de religie ce li se oferă e mai cu folos și mai prețios decît «schisma» veche.

Guvernul din Transilvania, compus în cea mai mare parte din protestanți, se simți îndemnat să intervină de astă dată mai prompt. «Remonstranța» sa din 14 iulie expune în felul următor părerea despre unirea Bisericii Române: «Schimbarea de religie impusă poporului român e departe de a fi spre vreun folos religiei catolice, fiindcă acest popor nu are nici o religie, ci e pătruns numai de superstițiuni și altminteri e barbar și înclinat la orice faptă rea. Unirea țintește deci doar răsturnarea legilor Transilvaniei și trecerea sarcinilor suportate de preoți pe umerii celorlalți contribuabili, provocînd și agitație între principii învecinați de lege grecească. Privind lucrurile în mai deplină lumină, popii români nu au devenit catolici veritabili sau uniți adevărați, nici prieteni și aderenți ai catolicismului, ci doar niște oameni eliberați de impozite și de iobăgie, dis-

38. Nilles, *op. cit.*, pp. 219-220. Hotărîrea dietei în *Monumenta Comititalia Regni Trans.*, vol. XX, Bud., 1898, pp. 407 și 58-59.

39. Studiul subsemnatului, *Istoria desrobirii religioase a românilor din Ardeal în secolul XVIII*, Sibiu, 1920, vol. I, p. 19.

40. Nilles, *op. cit.*, p. 230.

puși să lupte împotriva domnilor de pământ. Asemenea inovațiuni și încercări nu pot să fie de folos nici tronului, nici țării, în care zelul religios a fost totdeauna moderat și potolit, parte prin politica înaltă a statului, parte prin uniunea legată cu jurământ a națiunilor și religiilor. Numai datorită unei asemenea moderări țara Transilvaniei, care e înconjurată de atât de numeroși dușmani, plină cu religii, limbi și neamuri felurite, și care a fost cîrmuită de principii cu confesiuni foarte deosebite, a reușit să-și păstreze ființa și neatîrnarea, în ciuda timpurilor furtunoase, prin care a trecut»⁴¹.

Prin urmare, chiar și guvernul din Ardeal socotește că nu-i cuminte «a se impune» romînilor să-și schimbe religia. Textul decretelor regale, dar mai ales acțiunea iezuiților, care nu s-a întrerupt de loc, și care se manifestă acum pe față, îi vor fi întărit o asemenea convingere. Schimbarea religiei nu-i încă un fapt îndeplinit, dar guvernul o consideră primejdioasă țării, în stare să producă o răsturnare a legilor și să ridice, în afară, dușmănia domnitorilor ortodocși. Împăratul Leopold nu ține însă seamă de avertismentul guvernului și, în 26 august 1699, emite un nou decret, în care se confirmă toate dispozițiile publicate la 14 aprilie 1698, cu privire la unirea romînilor, și se obligă guvernul Transilvaniei, sub pedeapsă aspră, să-l respecte el însuși, și să-i determine chiar și pe alții a-l respecta. În fine, să publice, fără amîinare, în toată țara, prea înaltul decret, în virtutea căruia li se acordă romînilor libertatea de a îmbrățișa una din cele patru religii recepte.

În aceeași zi s-a trimis și generalului Rabutin un rescript regal, ordonîndu-i-se să împiedice în orice chip ca nu cumva romîni să fie abătuți de la hotărîrea lor mărturisită o dată, de a trece la religia catolică, ci dimpotrivă, să fie lăsați în deplină și neștirbită libertate în ceea ce privește ducerea la îndeplinire a acestei hotărîri a lor. Generalul va fi dator deci să apere pe romîni doritori de uniune contra tuturor atacurilor și uneltirilor dușmăroase și să numească persoanele care fie pe ocolite, fie pe față, lucrează împotriva intențiilor maiestății sale, pentru a li se dicta pedeapsa cuvenită⁴².

Mandatul trimis lui Rabutin confirmă două încheieri care rezultă și din analiza noastră de față: că Atanasie și protopopii săi și-au mărturisit într-adevăr hotărîrea de a trece la religia catolică și, în rîndul al doilea, că guvernul de la Viena a adoptat față de ei tactica de a le lăsa «deplină și neștirbită libertate» să aducă la îndeplinire această hotărîre a lor. Prin urmare, tratativele din octombrie 1698 nu au stabilit un acord definitiv, Atanasie nu a semnat nimic, iar guvernul a hotărît să nu procedeze cu autoritate, ci să-i lase timp a se decide în deplină libertate, recomandîndu-i însă foarte serios să accepte cele patru puncte deosebitoare.

În fine, încă o constatare se impune: problema religioasă a romînilor din Transilvania se dovedește a fi trecut pe de-a întregul între preocupările de stat ale habsburgilor. Li se recunoaște romînilor libertatea de a se decide singuri, dar această hotărîre nu poate fi decît pe linia intereselor politice ale Vienei. Staturile țării au înțeles acum, se pare, seriozitatea măsurilor luate de către Curte. Întrunite la 8 septembrie ele înregistrează diploma din 16 februarie 1699, care obține astfel deplină și necontestată valoare. Pe urmă, luînd în discuție mandatul regal din 26 august 1699, au adoptat unanim cîteva hotărîri, care, cum se exprimă dieta, urmează să înlătore divergențele ivite, să sisteze pelerinajul multelor informații trimise în această chestiune la Curte, și să pună capăt fluctuației de pînă acum a poporului și preoților romîni».

În conformitate cu mandatul regesc, dieta decide deci să publice încă o dată, în toată țara, decretul din 14 aprilie 1698, care lăsa deplină libertate romînilor de a se alipi la oricare din cele patru confesiuni recepte, ori chiar de a rămîne și pe viitor în sinul Bisericii vechi. Ea mai hotărî să cerceteze și să știricească intenția romînilor în chestiunea religioasă și întrucît unii preoți s-ar declara pentru unire, dieta stabilește cîteva norme, cu scopul de a limita numărul celor ce aveau să se bucure în viitor de privilegiile catolicilor. În 26 septembrie 1699, o comisie compusă din 4 membri ai dietei va aduce la cunoștința episcopului și clerului romîn aceste hotărîri, iar la 3 octombrie, staturile și guvernul le trimit și Curții din Viena⁴³.

41. *Istoria desrobirii* etc., pp. 19-20.

42. *Ibidem* (Rezoluția din 26 august 1699, și la Hurmuzaki, *Documente*, V, 1, p. 541).

43. *Ibidem*, pp. 21-22; cf. Nilles, *op. cit.*, pp. 234-238.

V

Ce spune însă clerul român, și cum privește poporul schimbarea de credință care i se cere? Mărturii românești aproape că nu există, de aceea anchetele executate în două rânduri, la ordinul staturilor și guvernului, prezintă o importanță deosebită. Dar și actele acestor anchete sînt puține la număr: 4 întreprinse la începutul anului 1699, 2 la sfîrșitul aceluiași an⁴⁴.

In comitatul Hunedoarei, ancheta a fost executată de nobilii Vasile Buda de Galați și Ioan Pui de Pui, amîndoi asesori jurați.

Ei au convocat în ziua de 21 ianuarie 1699, în comuna Băiești, pe preoții romîni din țara Hațegului, pentru a le citi și explica rezoluția împăratului și dispoziția luată la dietă. Procesul-verbal consemnează că aceștia au primit cu mare supunere mila maiestății sale și grija părintească a «țării», implorîndu-le și pe mai departe. După aceasta preoții și-au prezentat în scris răspunsul, pe care comisarii îl transcriu din cuvînt în cuvînt astfel:

«Legea noastră romînească, legea grecească, o ținem în întregime și așa o vom ține, fiindcă în ea ne-am aflat: noi bieții preoți romîni așteptăm cu supunere îndurarea de totdeauna a maiestății sale și o așteptăm și pe viitor, rămînînd astfel în religia noastră, ca să putem face rugăciuni lui Dumnezeu pentru maiestatea sa».

Iscălesc Popa Gheorghe, protopopul *Hațegului*, preoții Ioan din *Silivașul de Jos*, Vasile din *Clopotiva*, Negrilă din *Rîul de Mori*, Costea din *Cîrnești*, Ion din *Răchitova*, Filip din *Rea*, Ignat din *Ciopea*, Ștefan din *Livedea*, Gheorghe din *Pui* și Alexandru din *Ponor*.

După aceasta s-au prezentat 10 preoți, care erau nobili, liberi, și au spus din cuvînt în cuvînt «că au atîrnat pînă acum de episcopul maghiar din Transilvania, de protopopul din Hațeg și de episcopul român, și că vor să depindă și pe mai departe de aceștia». Cei 10 preoți au iscălit și ei: Popa Ioan din *Rîu-Bărbat*, Andrei din *Sălașul de Sus*, Ioan din *Băiești*, Ștefan din *Paroș*, Nicula din *Sălașul de Sus* (?), Petru din *Mătești*, Petru din *Rîul Alb*, Iosif din *Băiești*, Iancu din *Livedea* și Iancu din *Barul Mare*.

Prin urmare, protopopul Gheorghe din Hațeg, care iscălise în fruntea listei de la 7 octombrie 1698, cu mențiunea «așa voiesc», are acum ocazie să spună răspicat, că voiește în întregime să țină, acum și în viitor, religia valahă, adică cea grecească, dar că rămînînd în legea veche așteaptă cu supunere grația împăratului. Cu toate acestea, protopopul Gheorghe nu trebuie considerat drept model de statornicie. După trecerea definitivă a mitropolitului Atanasie, el se dovedește un aderent al acestuia, dezlănțuind persecuții împotriva preoților calvini. Atitudinea sa cu prilejul anchetei ne înlesnește însă să stabilim ce anume au iscălit și confirmat cu pecețile lor cei 38 de protopopi.

In Scaunul Mureșului, ancheta a fost îndeplinită de doi asesori jurați, Francisc și Ștefan Nagy. Pentru orientare dăm, talmăcit în romînește, din cuvînt în cuvînt, procesul lor verbal luat în ziua de 27 ianuarie 1699:

«Mărite guvern regal, vrem să dăm știre mărilor voastre, că porunca mărilor voastre din dieta din urmă, ținută în Alba Iulia, a sosit în scaunul nostru, ca să convocăm cît mai neîntîrziat pe preoții romîni și pe credincioșii lor, district de district, spre a le citi rezoluția milostivă a maiestății sale împăratului roman, domnul nostru prea îndurat, și a le-o talmăci, precum și a întreba pe fiecare, în ce stare vor să rămînă sau cu care din cele patru religii recepte din Transilvania vor să se unească și deciziunea lor, fie a preotului, fie deosebit a credincioșilor, fie a ambilor împreună, să o înregistrăm conform jurămîntului nostru, cu numele, localitatea și ziua și să raportăm pentru dieta apropiată din Sighișoara. Ascultînd porunca mărilor voastre, noi am procedat în ianuarie 1699, conform acesteia, întru toate, și am scris pentru măriile voastre cele ce urmează:

Remetea: în 23 ianuarie, în casa judeului jurat, a nobilului Ioan Erös: 1. Maior Matei, 2. Cozma Iacob, 3. Cozma Vasile, 4... (rupt), Laurențiu, 5. Rucea Ioan, 6. Mesa-

44. Actele anchetei se găsesc în arhivele de stat ale R.P.U. Erdélyi Kormányzék, 1698, nr. 248, 250, 252 și 1699, nr. 559 și 603. Cf. *Istoria desrobirii...*, pp. 15-18. Instrucțiunile pentru comisari la Lupșa, *op. cit.*, p. 53.

roș Matei, 7. Seier..., 8. Lengel Gabor, s-au declarat în acest chip: «ce va porunci vlădica nostru, aceia vom face... fiind cei din urmă, nu putem fi cei dintâi».

Iobăgeni: În ziua următoare, 24 ianuar: 1. Laszlo Ion, 2. Olah..., 3. Chinceș Ioan, 4. Molnar Andrei, 5. Olah Laurențiu, 6. ...rai Grigorie, 7. Laszlo Vasile, 8. Laszlo Ioan Junior, 9. ...la Petru, 10. Olah Ioan, 11. Chinceș Mihai, 12. ...Molnar, 13. Kadar Nicolae, 14. Olah Ștefan, 15. ..., 16. Olah Ioan, 17. Chinceș Teodor. Hotărîrea lor: voind să rămînă în starea de acum, nu se despart de credința în care s-au născut.

Lăureni: în 25 ianuar. Popa Dan, nefiind acasă, în numele tatălui său răspunde fiul, popa Simion; ceea ce vor porunci mai marii noștri bisericești, aceea vor face; fără știrea acelor nu dau răspuns sigur (nem adok bizonyos választ). Locuitorii: 1. Fekete Ștefan, 2. Fekete Vasile, 3. Raduly Ștefan, 4. Balazi Ioan, 5. Moldovai Ioan, 6. Sarka Paul, 7. Kelemen Simion, 8. Sarca Ștefan, 9. Laszlo Gherman, 10. Raduly Ioan, 11. Antonia Ștefan, 12. Kerekes Teodor, 13. Orosz Simion, 14. Orosz Grigore.

Șard: Antoni Matei, 2. Rat Farcaș, 3. Maior Bucur, 4. Raț Gheorghe.

Veta: 1. Fogoroși Ștefan, 2. Balogh Toma, 3. Moldovai Ioan, 4. Raț Paul, 5. Sociu Ioan, 6. Cherecheș Ioan.

Moșuni: 1. Borșa Petru, 2. Olah Teodor, 3. Ciorta Petre.

(Bolintineni) (Balint-falva): 1. Opran Teodor, și 2. Lucaci Grigore. Ceilalți au fost convocați în altă parte.

Kebele (Hodeni): Olah Mihai, 2. Stanciul Ștefan.

B. Malnaș (Păsăreni): Moldovan Petru.

Ivănești (Kebele-Sz. Iván): 1. Lazăr Ioan, 2. Moldovai Faraș, 3. Ieremiaș Nicolae, 4. Moldovan Teodor, 5. Moldovai Martin, 6. Duț Alexă.

Coronca: 1. Bica Ștefan, 2. Moldovai Vasile, 3. Cherciu Grigorie, 4. Moldovai Ștefan, 5. Apostol Moldovan, 6. Moldovan Tudor, 7. Pop Matei, 8. Oros Cecal, 9. Precup Orsul, și 10. Bolca Ioan.

Boș (Bozeni): 1. Olah Simion, 2. Boldișor Ioan, 3. Bonian Ioan, 4. Olah Ștefan.

Răspunsul tuturor acestora: vom să rămînem în starea de acum în care ne-am născut.

Sîngeorzul de Mureș: 26 ianuarie, Preot Vasile Popa. Credincioșii: 1. Meder Sava, 2. Sabados Radul, 3. Moldovai Ursu, 4. Cichi Ștefan, 5. Chenez Gabor, 6. Pepele Ștefan, 7. Cociș Nistor, 8. Chirarhalmi Ștefan, 9. Cizmadia Matei, 10. Karaciun Radul, 11. Cichi Ștefan senior, 12. Bucșa Ioan, 13. Farkaș Nicolae, 14. Sabadoș Ioan, 15. Moldovoi Mihai, 16. Gabuly Farcaș, 17. Farcaș Barabaș, 18. Molnar Chelemen, 19. Pepele Ioan, 20. Matei Ioan, 21. Chirarhalmi Andrei, 22. Cociș Ioan senior, 23. Pepele Grigorie, 24. Moldovai Grigorie, 25. Bereș Costan, 26. Cichi Bucur, 27. Moldovai Mitruță, 28. Chelemen Filip, 29. Miruța Ioan, 30. Moldovai Ștefan, 31. Moldovai Simion, 32. Moldovai Toma, 33. Duca Ioan, 34. Görög Ioan, 35. Bereș Ioan, 36. Sabo Ion junior, 37. Moldovai Avram, 38. Moldovai Macavei.

Iedul: 1. Soci Teodor, 2. Micloș Ioan, 3. Moldovan Petru, 4. Moldovai junior, și 5. Maior Ioan senior.

Tofol (Toffalva): 1. Costin Moldovan, 2. Moldovai Ioan, 3. Ursul Ion.

Ernei (Ernye): 1. Bucur Gavril, 2. Muntean Petre, 3. Maior Nicolae, 4. Moldovai Ioan, 5. Moldovan Todor, 6. Olah Bucur.

Și aici, preotul împreună cu credincioșii săi au răspuns astfel: «De religia noastră, în care au trăit părinții noștri, noi nu ne despărțim și nici nu vom a ne despărți nici acum și nici de acum înainte.

Călușeni (Kaal), 27 ianuarie. În acest sat am aflat 3 români, anume pe Verceș Dumitru, Fosta Vasile și Silaghi Farcaș, hotărâsc asemenea ca și eclesia din Sîngeorzul de Mureș.

Am scris hotărîrea preoților și sătenilor aici scriși, arătînd numele și localitatea de unde sînt, după credința noastră adevărată și cu pecetea obișnuită».

Acest raport a fost redactat în ziua de 27 ianuarie 1699. Pentru regiunea de pe cîmpie a aceluiași Scaun, raportul s-a semnat în 28 ianuarie de către Kasai Marton, nobil în Samșud, asesor al Scaunului, și Kolumban Samuiel, nobil, locuitor în aceeași comună. Ancheta s-a început aici în ziua de 24 ianuarie în comuna Bandul de Cîmpie.

Mai întâi s-au prezentat bătrînii din *Micești* și *Nasna*, în total 11 inși, și neavînd preot, s-au declarat: «pe buna lor conștiință» că rămîn și pe mai departe în religia în care au fost și pînă acum. În *Hirtău* (nefiind nici aici popă romîn), bătrînii au mărturisit, de asemenea, că vor să rămînă pînă la sfîrșitul vieții lor în religia în care au fost. Tot așa declară preotul romîn din *Morești* (*Malomfalva*), «că vrea să rămînă pînă la moarte în religia în care a fost pînă acuma», iar parohienii săi, la fel. În comunele *Bandul de Cîmpie*, *Mădărașul de Cîmpie* și *Țiptelnic* (*Száltelek*) neexistînd preoți, sătenii au dat aceeași declarație ca cei din *Morești*. Din *Bandul de Cîmpie* comisia s-a deplasat la *Oroi* (*Uraj*), unde oprindu-se la casa preotului romîn *Vasile Topa*, acesta a declarat: «Rămîne pînă la moarte în religia pe care a ținut-o pînă acum și în care s-a născut»; iar parohienii săi au spus: «Toți sînt și rămîn în religia în care este și preotul lor».

Cu privire la *Pănet*, raportul spune următoarele: «În 28 cei scriși mai sus ne-am dus la *Pănet*, la casa judeului comunal *Martin Andraș*, și întrunind acolo pe preotul locului și pe credincioșii săi, am întrebat deosebit pe preotul romîn, care a declarat așa: el rămîne pînă la moarte în credința și în religia rămasă de la înaintași, în care a fost și la care a ținut pînă acum». Credincioșii prezenți declară unanim la fel în numele lor și al celor care nu sînt de față, întocmai ca popa *Dumitru*. Exemplul îl urmează apoi în comunele următoare preotul romîn *Vasile* și credincioșii săi din *Brădești*, iar în *Voiniceni* (*Szabad*) preotul *Ioan* și parohienii săi («că vreau să rămînă pînă la moarte în religia în care au fost și sînt»). Romînii din *Bozed* și *Șamșudul de Cîmpie* împreună cu preotul lor au hotărît așa: «Dacă îi tulbură în religia în care au fost pînă acum, sînt gata să plece în altă țară».

În *Comitatul Clujului* (*Cojocnei*), ancheta a fost executată de *Keczeli György* și *Sombori Laslo*, care au convocat pe preoții romîni și pe credincioșii lor, mai întâi la *Sîncrai*, pe ziua de 11 ianuarie, apoi la *Gilău* în 29 ianuarie, în *Berind* pe ziua de 2 februarie, și la *Cuzaplac* în 8 februarie. Mai întâi au fost anchetați preoții, după aceea credincioșii. Depozițiile unor preoți le dăm din cuvînt în cuvînt. Astfel:

«Popa *Mihai* din *Călata*, protopop romîn din districtul superior al comitatului *Cojocnei*, cînd s-a început lucrul acesta eu nu eram protopop, dar am auzit că 35 de preoți ar fi dat scrisoare cu peceți vlădicului (irást adott peosét alatt a ladikánal), pe care am văzut-o și eu. Acei protopopi au luat de la preoții supuși lor scrisori asemănătoare, cu peceți, precum că dacă am avea vreo nevoie, să ne adresăm domnului *Peter Barany*, care locuiește în *Alba Iulia*, și că dînsul e gata să intervină chiar și la majestatea sa împăratul, pentru a duce la capăt lucrul nostru. Eu am avut poruncă de la vlădica să întrunesc pe popii supuși mie și să le iau scrisorile întărite cu peceți, dar pînă acum nu am avut timp să o fac. În care parte vor hotărî popii romîni a se recipia, rămîn și eu cu ei, dar decît să-mi schimb credința, mai bine sînt gata a muri. Totuși, fac rugăciune pentru *Papa* de la *Roma*».

«Popa *Ștefan* din *Molosig*: «eu legea moștenită de la părinți nu mi-o schimb, și religia, care o țin muscalii și grecii, în aceea vreau să mor. Mai știu că pînă acum am fost uniți cu preoții unguri calvini și voiesc să rămînem tot așa, deoarece n-am suferit din pricina lor nici o tulburare în legea noastră».

La fel a răspuns și popa *Bârsan* din *Morlaca*.

«Popa *Simion* din *Călățele*: «în care credință m-am născut, am crescut și am învățat și cum am propovăduit cuvîntul lui Dumnezeu pînă acum, rămîn și de aici înainte în aceea; nu îmi schimb religia, care e aceeași cu a muscalilor și grecilor. Știu că pînă acuma am fost uniți cu preoții unguri calvini. Cu cine se vor uni după aceasta vlădica și căpeteniile preoților, ce se țin de dînsul, nu știu».

Acest răspuns și l-au însușit întru toate popa *Ieremie* din *Mănăsturul Romîn*, popa *Dumitru* din *Ciula*, popa *Luca* din *Mărgău*, popa *Achim* din *Săcuieni*, popa *Todor* din *Nădășul Romîn*, popa *Iuon* din *Paric*, popa *Iuon* din *Someșul Cald*, popa *Ion* din *Someșul Rece*, popa *Andrei* din *Berind* și popa *Petru* din *Sînmihai*.

Popa *Vasile* din *Fildul de Jos* face însă notă discordantă, declarînd: «Eu țin ce ține prea sfințitul episcop și mă unesc acolo unde e episcopul».

Popa *Ștefan* din *Fildul de Mijloc*, popa *Danil* din *Totelec*, popa *Vasile* din *Lăpu* și popa *Petru* din *Cubleșul Romîn*, fac următoarea declarație: «În religia în care m-am

1699

Wiltshire City, Kent, G. Horn

England, Wiltshire, Wilton, Wiltshire, Wilton, Wiltshire

Handwritten text in a cursive script, likely a list or record of names and locations.

Handwritten entry 1	Handwritten entry 2
Handwritten entry 3	Handwritten entry 4
Handwritten entry 5	Handwritten entry 6
Handwritten entry 7	Handwritten entry 8
Handwritten entry 9	Handwritten entry 10
Handwritten entry 11	Handwritten entry 12
Handwritten entry 13	Handwritten entry 14
Handwritten entry 15	Handwritten entry 16
Handwritten entry 17	Handwritten entry 18
Handwritten entry 19	Handwritten entry 20
Handwritten entry 21	Handwritten entry 22
Handwritten entry 23	Handwritten entry 24
Handwritten entry 25	Handwritten entry 26
Handwritten entry 27	Handwritten entry 28
Handwritten entry 29	Handwritten entry 30
Handwritten entry 31	Handwritten entry 32
Handwritten entry 33	Handwritten entry 34
Handwritten entry 35	Handwritten entry 36
Handwritten entry 37	Handwritten entry 38
Handwritten entry 39	Handwritten entry 40
Handwritten entry 41	Handwritten entry 42
Handwritten entry 43	Handwritten entry 44
Handwritten entry 45	Handwritten entry 46
Handwritten entry 47	Handwritten entry 48
Handwritten entry 49	Handwritten entry 50
Handwritten entry 51	Handwritten entry 52
Handwritten entry 53	Handwritten entry 54
Handwritten entry 55	Handwritten entry 56
Handwritten entry 57	Handwritten entry 58
Handwritten entry 59	Handwritten entry 60
Handwritten entry 61	Handwritten entry 62
Handwritten entry 63	Handwritten entry 64
Handwritten entry 65	Handwritten entry 66
Handwritten entry 67	Handwritten entry 68
Handwritten entry 69	Handwritten entry 70
Handwritten entry 71	Handwritten entry 72
Handwritten entry 73	Handwritten entry 74
Handwritten entry 75	Handwritten entry 76
Handwritten entry 77	Handwritten entry 78
Handwritten entry 79	Handwritten entry 80
Handwritten entry 81	Handwritten entry 82
Handwritten entry 83	Handwritten entry 84
Handwritten entry 85	Handwritten entry 86
Handwritten entry 87	Handwritten entry 88
Handwritten entry 89	Handwritten entry 90
Handwritten entry 91	Handwritten entry 92
Handwritten entry 93	Handwritten entry 94
Handwritten entry 95	Handwritten entry 96
Handwritten entry 97	Handwritten entry 98
Handwritten entry 99	Handwritten entry 100

O pagină din procesul-verbal al anchetei din districtul Bistriței (1699), cu iscălitura protopopului Grigoraș

născut și am crescut, în aceea vreau să mor și o țiu și de aici înainte, dacă nu cumva ne vor sili cu forța să o părăsim. Cu care religie am fost uniți pînă acum, voim să rămînem așa».

Preoții Ioan din *Aghireș* și Savu din *Dincu*, au răspuns în chipul următor: «Dacă episcopul și protopopii noștri își schimbă religia și noi vom face la fel, adică la ce se unesc ei, la aceea ne unim și noi».

Popa Filip din *Agîrbici* a spus: «În religia în care am fost botezat, în aceea vreau să rămîn și să mor. Dar ne-am unit cu papa de la Roma și sîntem datori a face rugăciuni pentru dînsul».

În fine popa Ioan care locuia în Călata, dar funcționa ca preot în satele *Baci* și *Bedeci* a declarat: «Eu nu zic nimic, și voi vorbi cu domnul episcop și ce poruncește, aceea voi face».

Satele de țărani au dat răspunsuri categorice. Astfel cei din Călata au spus: «Noi, tot satul, legea și religia noastră în care ne-am născut, nu o părăsim. E treaba popilor cu care religie vreau să se unească; noi nu ne amestecăm în aceasta, dar dacă vom vedea că vor să introducă la noi înnoiri, unul ca acela nu va mai fi popa nostru».

Următoarele sate, au dat «vot și răspuns» ca cel de la Călata: *Călățele, Mănășturul Român, Mărgău, Ciula, Molosig, Săcuieni, Morlaca, Nădășul Român, Panic, Someșul Cald, Someșul Rece, Mierța, Stabor*.

Cei din *Agîrbici* se pun în contradicție cu preotul lor și declară: «Noi vrem să rămînem în vechea noastră lege; voința noastră este să fim uniți și de acum înainte, unde am fost pînă acum, deoarece n-am avut nici o tulburare în religia noastră».

La fel ca și sătenii din *Agîrbiciu* și-au dat «votul» și satele: *Fildul de Jos, Fildul de Mijloc, Fildul de Sus, Totelec, Lapu, Cubleșul Român, Dincu, Berind, Aghireș, Nireș (Mesteacăn), Șomtelec, Topa Deșartă, Sînmihai, Topa Sîncrai, Sumurduc, Tiburci, Köleszmezö (Nireș), Teud, Răstolți, Bercea, Cuteuș, Varalia (Bologa), Șebeșul Mare, Hodiș, Tic și Stolun*.

Actele anchetei executate în celelalte regiuni ale Transilvaniei nu se mai găsesc în arhivele guvernului. În unele părți poate că nici nu s-au făcut. De aceea, cînd «statuturile» țării au fost obligate din nou să publice rezoluția împăratului de la 14 aprilie 1698, ele au dispus încă o dată să se ancheteze în toată țara preoții și credincioșii romîni, pentru a răspunde, la care din religiile recepte vor să se alipească. Pentru executarea lucrării au fost numite 10 comisii de cîte patru membri, pentru a fi reprezentate toate cele patru religii recepte. Se știe că statul catolic a protestat împotriva acestei noi anchete, boicotînd comisiile. Dar acum și mitropolitul Atanasie va da ordin protopopilor și preoților să nu se prezinte în fața comisiei. Diploma din 16 februarie 1699, dată de Leopold, a înregistrat, prin urmare, un succes neașteptat: Atanasie începe să ia o poziție mai hotărîtă, iar preoții se străduiesc să-l urmeze în număr tot mai mare.

Năluca privilegiilor îi va îndepărta însă în aceeași măsură de poporul, care nu întrevede nici o posibilitate de ameliorare a situației sale helotice.

Din lucrările executate de aceste comisii în toamna anului 1699, nu s-au păstrat însă decît actele celei care a anchetat în districtul Bistriței și în comitatul Dobîca, precum și ale comisiei care a cutreierat țara Oltului, ținutul Bîrsei și o bună parte din secuime.

Membrii primei comisii au fost: Vas Daniel, Napoli György, Philipovits Laslo (unitarian din Bodeu), Gontzel István și preotul Tattyi. Ei au început ancheta în satul *Năsăud*, din Scaunul Bistriței, în care preoții anchetați au declarat «că ei în care religie au fost pînă atunci, aceea vor să o țină și după aceasta și vreau să depindă și în viitor de Biserica romînească din Alba Iulia». Această declarație au semnat-o cu chirilică: protopopul Grigoraș, preot în *Mititei*, popa Larion, din *Mocod*, popa Matei din *Zagra*, popa Lupul din *Poieni*, popa Roman din *Șalva*, popa Gavril din *Șalva*, popa Toder din *Telciu*, popa Ilnat din *Bichigi*, popa Ionaș din *Suplai*, popa Ștefan din *Năsăud*, popa Toma din *Rebrișoara*, popa Nicolai din *Rebra*, popa Constantin din *Vărarea*, popa Gavril din *Fedru*, popa Giorgie din *Ilva*, popa Grigorie din *Leșu*, popa Mihai din *Sîngheorghiu Român*, popa Tănăsie din *Maier*, popa Indrei din *Maier*, și popa Simion din *Rodna*.

După aceasta, raportul urmează astfel : «După ce am întrebat pe preoți, am chemat satele și le-am cetit instrucțiunile noastre iar ei nu au dat nici un răspuns, ci spun și ei ceea ce se cuprinde în rezoluția preoților, că lor le place religia de pînă acum și rămîn în aceea, precum au ținut-o și pînă acum. Numele acestor sate sînt scrise mai sus după numele preoților».

În comitatul *Dobîca*, contopit mai tîrziu cu fostele comitate *Cluj* și *Someș*, comisia a făcut prima oprire în localitatea *Blașfalău Român*, unde au fost convocați preoții și credincioșii romîni din districtul de mai sus. «Răspunsul lor, pe care nu l-au întărit cu iscălituri și peceți, urmează astfel : ceea ce crede și mărturisește vlădica și adunarea lor de obște, cred și ei, fiecare, și mărturisesc că vreau să atîrne de acolo. I-am forțat să iscălească și să-și pună pecețile, dar nu s-au învoit, spunînd că au poruncă de la Vlădica să nici nu se prezinte, necum să iscălească».

Au fost prezenți preoții romîni din *Blașfalău Român*, *Șieu*, *Cristuri*, *Feleacul Săseșc*, *Chintelnic*, *Sinandrei*, *Sărioara*, *Chiraleș*, *Căila* și *Șieu-Măgheruș*. O seamă de preoți nu s-au prezentat deloc.

Satele din acest district au dat următorul răspuns : «Cum ei nu văd scrisoare de la vlădica, din care să reiasă că trebuie să-și schimbe religia, de aceea își păstrează și în viitor, ca și pînă acum, credința veche, moștenită de la părinți».

În plasa de jos a aceluiași comitat, comisarii au convocat pe preoții romîni și pe parohienii lor în satul *Șomfalău*. «Preoții romîni au răspuns însă că nu vin, deoarece le-a poruncit vlădica să nu se prezinte pentru cazul că ar fi chemați. Unul care a venit — popa din *Bucuș* — a spus la anchetă că vrea să țină religia, pe care a ținut-o și mai înainte, ceea ce a confirmat și prin iscălitura sa».

De fapt, popa Ștefan din *Buduș*, semnează împreună cu popa Gavrilă din *Frișu*.

«Numeroși romîni» care s-au întrunit din această plasă, la porunca pretorului, au declarat : «În religia în care s-au botezat, în aceea vor să se boteze și de acum, și pe aceea o cred și o mărturisesc și de aici înainte».

Tot în plasa de jos, preoții convocați în comuna *Matei*, au răspuns : «Că ei țin religia pe care o ține protopopul și vlădica lor», mărturisire confirmată prin iscălituri. Au semnat cu chirilică : popa Danil din *Copru*, popa Ursul din *Chiraliș*, popa Cîrste din *Feldioara*, popa Simion din *Țentea*, popa Spiridon din *Manic*, și popa Vasilie din *Iuș*.

«Satele convocate în această localitate au răspuns : în care religie au fost pînă acum, în aceeași vor rămîne pînă la moarte».

În districtul inferior al comitatului *Dobîca* au fost convocați și examinați preții în comuna *Sintioana*. Ei au răspuns astfel : «În care lege s-au născut, pe aceea o țin. Ei cred că și vlădicul lor ține aceeași religie, și de el vreau să atîrne». Au semnat preoții : popa Ion Giuratuț din *Măhal*, popa Ghiorghie din *Sintioana*, popa Ion din *Săcal*, popa Nașcul din *Sucutard*, popa Gabor din *Lacu*, popa Duma din *Năsal*, și popa Ghiorghie din *Giulatelec*. Convocîndu-se și credincioșii din aceeași plasă, au hotărît așa : «În care religie s-au născut, în aceea rămîn ; ei cred că preotul și vlădicul lor mărturisesc credința pe care o mărturisesc și ei».

Tot din districtul superior al comitatului *Dobîca*, preoții întruniți în comuna *Vaidahaza* au declarat : «că vreau să atîrne de vlădicul din Alba Iulia și să țină religia, pe care o ține vlădicul», iar credincioșii lor au spus : «În care religie s-au născut și s-au botezat, în aceea rămîn». Au semnat preoții : popa Ion din *Adalin*, popa Vasile din *Drag*, popa Mihai din *Totelec*, popa Ion din *Valdahaza*, popa Ion din *Totelec*, popa Matia din *Cristur*, și popii Sîc și Petre din *Cubleș* (Köblös).

Un singur sat, *Tioltiur* (Tötör), se deosebește de cel laltă, declarînd că și ei țin legea în care s-au născut, cu toate acestea dacă ar fi forțați, ei nu se lasă omorîți pentru religia lor.

În același district, preoții întruniți la *Iclod* au spus : «Ei țin religia în care s-au născut : cu toate acestea, nu se despart de vlădica din Alba Iulia, vor să atîrne de acela». Au semnat : popa Gheorghe din *Borșa*, popa Nicolae din *Lojard*, «Eu pop Ion Ot sud Debuca», popa David din *Zlaști*, popa Gavrilă din *Lona* și popa Ion din *Dobîca*. Comisia observă apoi : «Au venit încă și mulți alți preoți romîni, dar pricepînd lucrul,

au plecat în grabă și nu au semnat hotărârea lor. Credincioșii însă s-au decis că rămân în religia care le-a rămas de la înaintași».

Actele acestei comisii nu sînt date, dar după numărul de înregistrare la guvern, deducem că s-au întocmit în ultimele luni ale anului 1699 (numărul 603).

Comisia delegată să execute ancheta în țara Bîrsei, a Făgărașului, în Trei Scaune și în părțile de dincoace ale «pădurii», compusă din Ghereb Ianoș, Ghidofalvi Gabor, Draut Ghiorghie, Iohannes Berbenius, Stephanus Szentmártoni, Cserey Iános și Rozgoni Mihály și-a încheiat lucrarea în 2 noiembrie 1699, înregistrîndu-și concluzia în chipul următor: «Facem cunoscut tuturor căroră se cuvine, prin cele de față, că în conformitate cu instrucțiunile date de măritul guvern, am cetit în fața lor decretul majestății sale — care toți au rămas în vechea religie grecească și nu au voit să îmbrățișeze nici una din religiile recepte din țară. Care din ei știu scrie, i-am pus să semneze și să sigileze. În țara Făgărașului, în afară de preoții din Făgăraș, Rucăr (sic) și Mîndra, ceilalți preoți din îndărătnicie nu s-au prezentat, ceea ce rezultă din actul doveditor al dregătorilor din Făgăraș. Care lucru, că s-a înfăptuit după porunca nobilei diete, am dat această scrisoare a noastră pentru cea mai mare mărturie și am semnat-o și sigilat-o, pentru credința noastră, în Tîrgul Săcuiesc, 20 noiembrie 1699».

Pe lângă dosarul comisiei e anexat, de fapt, un certificat al oficialilor din Făgăraș, datat la 4 noiembrie 1699 și semnat de Hévizi Iohann, asesor jurat al Făgărașului, Fogoroși S. Ianoș, asesor jurat al Scaunului superior de judecată din Făgăraș, Marcsinay iun., Boer Ianoș, locotenent al boierimii din țara Făgărașului, Acs György, locotenent al nobililor din Făgăraș, și Maxai Ianoș. Cuprinsul acestui certificat îl dăm din cuvînt în cuvînt:

«Noi, mai jos semnații, certificăm prin prezentul act că comisarii dispuși de nobila dietă pentru țara Făgărașului în chestiunea popilor romîni, convocînd pe ziua de 1 noiembrie, în virtutea mandatului primit de la măritul guvern, pe toți preoții romîni și pe credincioșii lor din țara Făgărașului, au așteptat acolo măriile lor pînă în ziua de 4, dar popii romîni, dintr-un motiv oarecare, nu s-au prezentat, decît cei din Făgăraș, Mîndra și Recea, ceilalți nesocotind mandatul patentei, nu au venit de loc să se prezinte. Credincioșii din sate s-au prezentat din toate comunele, din unele mai mulți, din altele mai puțini, luînd la cunoștință ordinul majestății sale, după cum vor raporta cu bună-credință creștină nobilii și cinstiții comisari delegați de măritul guvern regal în ceea ce privește lucrarea îndeplinită. Despre ceea ce dăm și noi aceste scrisori de certificare, sub semnătura și cu sigiliile noastre».

Neprezentarea preoților din ținutul Făgărașului se explică prin ordinul ce l-au primit de la mitropolitul Atanasie. Cei trei preoți care totuși au venit să se declare alături de credincioșii lor, sînt: popa Cîrstea din Făgăraș, popa Neacșu din Mîndra, și popa Stan din Recea, care au și semnat procesul-verbal. Subliniem că nici protopopul din Făgăraș nu s-a prezentat. Deoarece comisia a consemnat cu numele pe fiecare din cei ce s-au declarat pentru vechea credință, registrul întocmit înfățișează un interesant tablou din acest vechi leagăn al poporului nostru: alături de meșteșugarii orășeni din Făgăraș și negustorii greci de aici, în multe sate apar și «boierii», care declară la fel ca și țărănimea iobagă. Toți vor să rămînă în religia ortodoxă, cu toate că preoții lor îi vor fi îndemnat să se abțină. Numărul cîteodată redus al țăranilor care s-au prezentat în fața comisiei, trebuie interpretat drept abținere a majorității, dar e și determinat de alți factori, ca de distanțe mari sau chiar de populația numeric redusă a unor sate.

S-au prezentat deci următoarele comunități: orașul *Făgăraș* (63), grecii din *Făgăraș* (9), *Nitot* (3), *Viștea de Sus* (3), *Poiana Mărului* (5), *Holbav* (6), *Veneția de Jos* (23), *Veneția de Sus* (15), *Perșani* (3), *Comana de Jos* (18), *Beșimbac* (4), *Secișor* (6), *Dejuni* (3), *Sinca* (12), *Scorei* (8), *Grind* (4), *Mîndra* (15), *Cîrtișoara* (4), *Comana de Sus* (5), *Sebeș* (5), *Ohaba* (6), *Copăcel* (4), *Berivoiul Mic* (9), *Berivoiul Mare* (7), *Voivodeni* (2), *Bucium* (8), *Sevestreni* (9), *Sesciori* (1), *Iași* (5), *Voivodeni Mici* (2), *Riușor* (6), *Cuciulata* (15), *Recea* (26), *Luta* (4), *Șercăița* (4), *Viștea de Sus* (10), *Ileni* (12), *Beclean* (20), *Părău* (5), *Mărgineni* (15), *Lisa* (4), *Porumbacul de Jos* (7), *Sărata* (10), *Hurez* (9), *Sîmbăta de Jos* (5), *Vad* (7), *Voila* (1), *Hirseni* (8), *Dridiș* (4), *Ludișor* (9), *Ucea de Jos* (7), *Porumbacul de Sus* (8), *Arpașul de Sus* (4) și *Arpașul de Jos* (3).

În partea de dincoace de «pădure», aparținătoare la comitetul Albei de Sus, au fost înregistrate declarațiile oamenilor din următoarele comune: *Racoșul de Sus* (2), *Augustin* (12), *Ormeniș* (7), *Arpătac* (22), *Ariușd* (4), *Hăghig* (26), *Bodola* (15), *Marcos* (4), *Nieni* (11), *Nagy Konta* (16), *Țințari* (24), *Karatna* (3), *Volal* (1). S-au prezentat și preoții lor: popa Bucur din *Augustin*, popa Albul din *Arpătac*, popa Alde din *Hideg*, popa Andrei din *Budila*, popa Stoica, popa Gavrilă, popa Bucur (1) și popa Bucur (II) din *Țințari*.

În *Trei Scaune* (părtea păduroasă) lipsesc preoții, chiar și în comune cu mulți credincioși români: *Aita Mare* (24), *Chepet* (9), *Baraolt* (6), *Belini* (10), *Micloșoara* (2), *Bățani* (7), *Aita Mijlocie* (14), *Aita Seacă* (3).

În Scaunul Sepși s-au înregistrat comunele: *Bodok* (14), avînd cu ei și pe «popa Costin din Buduc», *Chileni* (9), *Tușalău* (3), *Malnaș* (4), *Chidfalău* (12), *Olteni* (Oltszem) (4), *Mărtinuș* (2), *Fotos* (2), *Zălan* (8), *Cîlnoc* (5), *Semeria* (8), *Sincrai* (8), *Sf. Gheorghe* (5), *Arcuș* (12), *Angheluș* (9), *Ilieni* (14), *Doboli de Jos* (13), *Coșeni Szotyor* (15), *Chichiș* (11), *Lisnău* (8), *Bicfalău* (10), *Boroșneul Mare* (5), *Beșeneu* (1), *Aninoasa-Egherpatak* (6), *Boroșneul Mic* (2), *Reti* (5), *Sintion* (20), *Uzon* (22), *Doboli de Sus* (9), *Eresteghin* (6), *Cămălău* (1).

În Scaunul Orba s-au consemnat satele: *Ghelinta* (23), *Hilib* (3), *Zăbala* (23), *Harale* (1), *Pava* (13), *Iencești* (10), *Brateș* (5), *Covasna* (20), *Zagon* (39), *Păpăuț* (15), *Pachia* (7), *Tamașfalău* (4), *Surcea* (8), *Tușalău* (4), *Telechia* (1).

Comisarii nu fac nici o observație cu privire la lista preoților, chiar și în unele comune cu mulți credincioși. Să fie oare abținere sau lipsă de preoți, peste tot? Fenomenul acesta se remarcă și în Scaunul Chezd, unde s-au consemnat comunele: *Bisericanii-Szentlelek* (23), cu preotul care iscălește «Eu popa Indrei Ot Sintlilic», *Săsăuș* (5), *Ruseni* (5), *Mereni-Mosanyfalva* (9), *Mano* (6), *Albiș* (8), *Turea de Jos* (24), *Karatna* (11), *Alungeni-Fatásfalva* (2), *Marcos* (14), *Hătuica* (7), *Cernatu de Jos* (21), *Poian* (13), *Belani* (6), *Lunga-Nagy Nyujtod* (2), *Dalnic* (5), *Cernatul de Sus* (6), *Almaș* (3), *Lețfalău* (19), *Oșdula* (11), *Lemnea* (10), *Estelnic* (4), *Turea de Sus* (4), *Cătălina-Szent Katolna* (9), *Icfalău* (3), *Lutoasa Csomortán* (3), *Marișfalău* (1), *Berețc* (2).

În țara Bîrsei, ancheta s-a început în 26 octombrie 1699 în comuna Sîmpetru, unde au fost convocate satele ce urmează: *Satul Lung* (34), în frunte cu popa Stan, *Cernat* (8), *Tărling* (34), *Zizin* (4), *Purcăreț* (8), *Sîmpetru* (8), *Bod* (18), *Feldioara* (23) cu popa Marcu, *Turcheș* (33) cu «popa Petcu Ot Turcheș, *Baci* (13), *Hărman* (20), *Prejmer* (34) cu «popa Barbul Ot Prejmer», *Halchiu* (7), *Scheii Brașovului* (181) cu protopopul Sîicul, popa Vasile Grid, popa Cîrstea sînt protopopa Stoica și popa Florea sînt Todora și grecii din Brașov (11); *Brașovul Vechi* (24), *Budin* (*Bodonyaiak*) (11), *Crisbav* (18), *Vlădeni* (24) cu «popa Ion Ot Vlădeni», *Satu-Nou* (6), *Tohan* (19) cu «popa Ion Ot Tohan», *Zernești* (37) cu popa Ion, popa Aldulea, popa Dumitru și popa Smîdu, *Cristian* (7), *Rîșnov* (29) cu popa Stoica, *Vălcăndorj* (7), *Vidombac* (6), *Codlea* (28), *Apața* (9), *Veresmort* (13).

Reprivind acest material prețios, care ne pune în contact direct cu realitățile vieții românești din această epocă, două concluzii se desprind clar: 1. Că preoțimea română se frămîntă în mod vizibil pentru a nu scăpa ocazia de a se ridica din rîndul iobagilor, chiar dacă ar fi nevoită să facă un compromis în materie religioasă, și 2. Că poporul aproape în unanimitate s-a pronunțat pentru credința veche.

În prima fază a anchetei, preoții din districtul Hațegului se declară unanim pentru legea veche. Între ei se află și protopopul Gheorghe, care a semnat lista de la 7 octombrie 1698. Popii din cele două Scaune ale Mureșului, în afară de doi, toți vor să rămînă în legea veche. Preoții din Remetea și din Lăureni țin cu vlădica. În comitatul Clujului, protopopul Mihai din Călata e echivoc, patru preoți stăruie alături de vlădica și numai unul singur, cel din Agîrbici, afirmă că, unindu-se romîni cu Papa de la Roma, sînt datori a face rugăciuni pentru dînsul.

În faza a doua a anchetei, preoții din districtul Bistriței, în frunte cu protopopul Grigoraș, alt semnatar al actului de la 7 octombrie 1698, dau un răspuns echivoc. Cei din Dobîca recunosc că au primit ordin de la mitropolit, de aceea se afirmă alături de acesta, dar nu semnează, iar alții refuză să se prezinte în fața comisiei. Aceeași atî-

tudine o păstrează și clerul din ținutul Făgărașului, unde s-au prezentat numai trei preoți, precum și o mare parte dintre preoții existenți în ținuturile săcuiești. Tendința de boicotare a lucrărilor comisiei se observă chiar și în țara Bîrsei, unde preoții din unele comune mari nu s-au prezentat.

Prin urmare, avînd în vedere boicotul anchetei de către preoțime, sîntem îndreptățiți a stabili că după publicarea diplomei Leopoldine (16 februarie 1699), Mișcarea unionistă prinde tot mai mult teren în sînul clerului român, datorită, fără îndoială, și insistenței mai hotărîte depuse de vlădicul din Alba Iulia. Unirea însăși nu o definește însă limpede nici unul dintre preoții anchetați. Cei care vorbesc sau fac aluzie la ea, o prezintă drept un act de pură formalitate. Chiar și protopopul Mihai din Călata se amăgește a crede că, făcînd de acum rugăciuni pentru Papa de la Roma, rămîne totuși un bun ortodox. Limitarea la numai atît a condițiilor de unire, pare a fi convingerea generală a preoților, care persistă pe lîngă Atanasie. Acesta e un fapt care confirmă interpretarea dată de noi conduitei sale în legătură cu actul de la 7 octombrie 1698. În acest caz, nici ținuta protopopilor din Hațeg și Bistrița nu înseamnă că ei revocă ceea ce au semnat în Alba Iulia, ci dimpotrivă, ei confirmă că au rămas alături de ierarhul lor, care consimțise a se uni, însă în așa fel, ca «legea (lor) să stea pe loc», cu alte cuvinte să nu sufere nici o schimbare, cum n-a suferit nici sub calvini. Dacă mitropolitul român ia, cu toate acestea, măsuri hotărîte împotriva anchetelor, o face, în mod firesc, pe de o parte, pentru a nu descoperi echivocul atitudinii sale, iar pe de altă parte și pentru a nu pierde din mînă conducerea Mișcării.

Impresionantă apare însă atitudinea țăranilor romîni. Cu mici excepții, în cîteva cazuri, unde au fost instruiți de preoți, ei refuză înnoirea religioasă, declarînd că vor să păstreze credința moștenită de la înaintași. Opoziția lor e masivă, generală, îndreptată nu numai împotriva clerului, ci chiar și împotriva stăpînirii. Iobagii apăsați de jugul feudalismului întrevăd, se pare, motivul care îndeamnă pe unii preoți să se despartă de ei: goana după privilegii. Preoții romîni se lasă ademeniți deci de mirajul privilegiilor. Ei nu caută eliberarea tuturor de sub jugul rușinos al iobăgiei, ci aleargă după privilegiile care trebuie să le aducă scutirea de impozite și de robotă. Clerul care se unește cu Biserica Romei și se desprinde din masa mare a celor lipsiți de orice drepturi, a celor exploatați fără milă și disprețuiți de legile țării, se pune astfel în contradicție cu poporul. De aceea ea amenință iobagii romîni din Călata pe preoții care vor să introducă înnoirea religioasă, că «unul ca acela nu va mai fi popa nostru». Dar țărănimea se pune în opoziție și cu voința împăratului. Pînă la 1699, stăpînirea habsburgilor în Transilvania se dovedise deosebit de grea pentru țărănimea impusă cu nenumărate contribuții de război. Prețul «eliberării» de sub suzeranitatea turcească l-a plătit numai iobăgimea, care și va fi dat seamă că feudalii locali au devenit mai exigenți, nu numai pentru profitul stăpînirii străine, ci și pentru buzunarul lor propriu. De aceea, alipirea de «legea» veche este o primă formă a rezistenței pasive împotriva acestor contopiri. Nu le trebuie religia împăratului, mai bine vor să moară, sau, cum spun țăranii de pe cîmpie: «dacă îi tulbură în religia în care au fost pînă acum, sînt gata să plece în altă țară». După cît se știe, vorbele acestea nu au rămas doar o amenințare. Izvorîte din profunda nemulțumire a stării de iobagi crunt apăsați, ele arată de ce în deceniile următoare, emigrația țărănimii romîne va lua proporții atît de îngrijorătoare pentru stăpînire.

VI.

Anchetele guvernului nu au putut fi duse la bun sfîrșit. Rezultatele ce le-a recoltat trebuie să fi displăcut însă Curții și mai ales cardinalului Kollonich. Agitația iezuiților împotriva anchetei o atribuim instrucțiunilor primite din partea arhiepiscopului primat. Fiind acum mai clară și situația politică, iar dominația habsburgilor din Transilvania definitiv consolidată, Kollonich crede că a sosit momentul să se definitiveze unirea încheiată doar în principiu. De aceea, iezuiții stăruie ca Atanasie să plece la Viena, pentru a-și clarifica situația personală, și pentru a stabili raporturile Bisericii sale față de Gurte. Dar mitropolitul român nu se dovedește de loc grăbit a întreprinde o asemenea călătorie. De ce? Motivele ezitării se pot descifra destul de limpede din ali-

Handwritten text in Cyrillic script, likely a church record or act. The text is dense and difficult to decipher due to the image quality and handwriting style. It appears to be a formal document, possibly a record of a church council or assembly.

tudinea observată pînă acum, dar și din rapoartele iezuiților, care, de astă dată, trebuie să fie crezuți.

E mai presus de orice îndoială că mitropolitul român a luat parte la discuțiile din octombrie 1698 și a consimțit să se unească cu catolicii, deși nu a semnat actul unirii. Dar tot atît de sigur pare și faptul că n-a aprobat de loc textul latin, iar textul românesc al «cărții de mărturie» nu l-a semnat sau poate nici nu l-a cunoscut. El caută totuși să continue acțiunea de unire, nu în direcția arătată de iezuiți, ci așa cum înțelegea el să o încheie. Este regretabil că nu ni s-a păstrat nici una din instrucțiunile sale, date protopopilor, în iarna anului 1698, în care li se cerea să facă o anchetă pentru a afla părerea popilor în această privință. Nu știm ce i se va fi răspuns și întrucît vor fi diferit aceste răspunsuri de cele înregistrate de către comisarii guvernului. Un fapt pare însă deplin verificat: că unirea integrală, cu recunoașterea celor patru puncte deosebitoare, nu s-a discutat de loc. Nici un singur preot sau protopop nu și-a însușit-o și nu a declarat-o. Atitudinea ostilă anchetei guvernului, în prima fază a acesteia, și ordinele categorice date de Atanasie către sfîrșitul anului 1699, dovedesc că vlădica se considera totuși legat de catolici. De aceea începe acum să renunțe la formula sa, ia măsuri disciplinare împotriva preoților din districtul Hațegului, care au declarat că rămîn uniți cu calvinii⁴⁵, persecută crunt pe popa Circa, rivalul său, încearcă să convingă pe credincioșii din Făgăraș și din Scheii Brașovului, să nu se opună și, ceea ce este deosebit de ciudat, împrăstie manifestele tipărite de Barany în limba latină, în care se reproduce formula unirii cu acceptarea celor patru puncte. Informația din urmă s-a păstrat în cronică misiunii iezuite din Brașov, și din această cauză trebuie primită cu rezervă. Dar, oricum, el va fi nevoit să plece în grabă din Schei, din cauza dușmăniei cu care a fost întâmpinat⁴⁶.

Iezuiții din Transilvania însă, care primiseră ordin să-l supravegheze de aproape și, probabil, să culeagă dovezi împotriva lui Atanasie, considerat ca fiind echivoc, îl zugrăvesc altfel⁴⁷. Pater Kapi din Cluj, îl socotește nu numai primitiv, rustic (rudis) dar și foarte suspect în simțămintele sale pentru unire, iar Cristofor Ghebbard, superiorul iezuiților din Sibiu, știe că s-a declarat o dată pe față lui Dindar, agentul lui Brîncoveanu, că nu-i unit («dixisse, se non esse unitum»).

Iezuiții din Alba Iulia nu trag la îndoială sinceritatea lui, dar îi reproșează că a lăsat să se tipărească neschimbată învățătura «eretică» despre purcederea Duhului Sfînt numai de la Tatăl, cu toate că însuși cardinalul l-a îndemnat să-i facă o corectură, ceea ce Atanasie a și făgăduit. Mai compromițătoare era învinuirea protopopului Avram și a tipografului Nicolae, care au mărturisit că au citit o scrisoare de a lui Atanasie către Vodă Brîncoveanu, în care afirma că unirea s-a încheiat numai în aparență, iar popii s-au unit *numai ca să li se ierte dările* (sublinierea noastră, S. D.). La toate acestea se adaugă și împrejurarea că, aprins de mînie, s-ar fi exprimat, de mai multe ori, către protopopi: «Voi sînteți uniți, nu eu». De aceea iezuiții se încumetă să bănuiască pe Atanasie, că într-o zi își va părăsi Scaunul și se va refugia în Țara Românească. Ei sfătuiesc deci pe Kollonich să-l determine a face o mărturisire de credință publică, deoarece nu se poate dovedi că a prestat jurămîntul și a semnat unirea, împreună cu ceilalți protopopi. Acest: «quum non constet utrum cum caeteris protopopis iuramentum unionis praestiterit et subscriptus sit» privește întreaga atitudine a lui Atanasie, începînd din octombrie 1698 pînă în martie 1701. O mai categorică confirmare a felului cum s-a interpretat de noi mai sus comportarea mitropolitului român, nici că se poate închipui, cu toate că izvorul iezuit devine din nou suspect, cînd susține că protopopii romîni au semnat un jurămînt de unire. Pînă acum însă nu se cunoaște vreun act de asemenea natură.

Cîteva mărturii romînești confirmă nedumeririle exprimate de iezuiți, cu privire la echivocul în care se complăcea vlădica. Donația moșiei din Merișani, acordată lui Atanasie, nu se poate interpreta altfel decît că Domnul român primise asigurări formale din partea mitropolitului ardelean. Chiar brașovenii spun în această perioadă de timp, că «sfînția sa părintele vlădica nu este cum zic pizmașii». De fapt, în actele sale interne

45. I. Lupaș, *Documente ist. trans.*, pp. 474-477.

46. Lupaș, *op. cit.*, pp. 21 și 48

47. Pentru toate ce urmează vezi *Istoria desrobirii...*, pp. 24-27.

în cunoscutele «puncturi» date clerului, el confirmă organizația Bisericii Române, printr-o serie de măsuri luate în sensul Ortodoxiei vechi. În articolul al 26-lea spune: «Care popi nu vor pomeni pre înălțatul împărat și pre onoratul nostru Iosif Leopold și pre vlădica Ardealului, acelora li se va lua harul preoției». Despre Papa nu face nici o mențiune, cu toate că unii preoți mai zeloși se vor lăuda în cursul anchetei din 1699, că pomenesc pe Papa.

Cumpănind toate aceste împrejurări, avem explicația pentru ce s-a văzut nevoită Curtea să-l citeze pe mitropolitul român la Viena. Unii îi spuneau că trebuie să obțină confirmarea imperială. Dar despre o asemenea pretenție a Curții nu s-a vorbit nimic până acum. Căpeteniile Bisericilor Protestante funcționau fără a li se fi acordat o asemenea recunoaștere împărătească. Atanasie primise confirmarea din partea guvernului ardelean, în baza căreia s-a hirotonit la București. Deci, nu acesta era motivul pentru care a fost citat la Viena. Evident, i se cerea să-și clarifice atitudinea și să încheie, în fine, unirea, pe care o consimțise numai în principiu. Cum vlădica nu se arătă învoit a lua drumul Vienei, fără să fi primit anume asigurări, iezuiții încep să-l amenințe, că va fi trimis în exil. Generalul Rabutin expediază din Sibiu pe iezuitul Neurauter să-l convingă prin sfaturi și amenințări abil disimulate, să cedeze și să primească invitația de a merge în capitala imperiului⁴⁸.

Presimțind că la Viena va fi pus să adere formal și solemn la unire, mitropolitul convoacă sinodul, marele sobor al Bisericii sale pe ziua de 7 ianuarie 1701. Actele sinodului⁴⁹ sînt revelatoare pentru această perioadă a unirii. Au luat parte 30 de protopopi și o mulțime de preoți, unii «jurați», adică asesori ai Scaunelor protopopești, alții aduși anume, ca să dea adunării, prin prezența lor numeroasă, un aspect de solemnitate deosebită. Insemnăm însă că numai 17 din cei 38 de semnătari ai listei de la 1698 s-au prezentat. Atanasie le-a cerut să se solidarizeze cu dînsul și să-și exprime prin jurămînt aderarea, atît față de persoana sa, ca mitropolit, cît și față de soborul Bisericii ca organ de conducere. Soborul s-a executat întocmai, și fiindcă hotărîrea lui ne oferă un clasic exemplu de felul cum obișnuia să lucreze această instituție și să-și confirme hotărîrile luate, dăm aci în întregime textul hotărîrii sale. Iată-l:

«Noi soborul, toți protopopii țării Ardealului, facem în știință tuturor cui să cuvine a ști: precum noi pohtim pre sfinția sa, mitropolitul nostru Athanasie, să-și fie scaunul în pace, cu cinste, precum ș-au ținut și alții, venitul vlădicesc precum au fost obiciai mai de demult să-l strîngă.

Dintr'alți mireni sau streini nime să n'aibă a să amesteca în lucrurile vlădicești fără știrea soborului nostru.

Pentru care lucru ne-am iscălit și numele nostru tot soborul, ca să fie de credință și o am înțărit cu peceți, precum să arată mai jos:

Protopop Ghiorghie, notaraș de Ohaba într'una cu tot sfîntul săbor.

Scris. Mitrop. Belgrad, Ghen. 7.1701.

Eu protopop Daniel den Ilia am venit zua săborului în Bălgrad și mă țin de jurămîntul ce-am jurat vlădicăi și săborului.

Eu protopop Toader din Seliștă țin una cu vlădica.

Protopop Iarpeul de la Giomal am venit la vremea săborului și mă ții cu săborul și cu vlădica de jurămînt.

Eu protopopul Idomir din Berghiș am venit la zua săborului și mă țin de jurămînt ce am jurat săborului și vlădicăi.

Eu protopop de la Călian am venit la zua ce de săbor și mă țin de ce-am jurat pe seama vlădicăi și marelui săbor și țiiu credința în veci.

Eu protopop Mihaiu am vinit la zua săborului și mă țiiu de săbor și de părintele vlădica.

Eu protopop Toader din Lemîiu, am venit la zua săborului și mă țiiu de săbor și de părintele vlădica.

Eu protopop Aron din Țichindeal am venit la zua săborului și mă țiiu de jurămînt ce am jurat săborului și vlădicăi.

48. Despre pregătirile făcute pentru plecare de către iezuiți, vezi Mihail Dan, *În jurul unirii cu Roma* („Mitropolia Banatului“, VIII, 1958, nr. 7-8-9, pp. 311 și urm.).

49. Actele sinodului, păstrate în colecția Hevenessi, le reproducem în facsimile.

Handwritten text in Cyrillic script, likely a church document or record. The text is arranged in several paragraphs, with some lines appearing to be headings or section markers. The script is dense and characteristic of 18th-century ecclesiastical records.

- Eu protopop Ioan dila Vărădie mă țin de jurământ și de vlădica.
- Eu protopop Petru din Fărăgău ce sintu la Gurghiu am vinit la săbor și am jurat săborului și vlădicăi și mă ții de jurământu.
- Eu popa Todere cu părintele țin poră la moarte leghel.
- Eu popa Ioan de la Soroștin mă țiiu de săbor.
- Eu popa Coste din Hăpîrta.
- Popa Ieremie din Șeuse.
- Eu protupop Șimon de Slivaș, mă țiiu de jurământ ce am jurat cu vlădica și cu săborul.
- Și eu mă țiiu popa Toder de săbor.
- Eu protupop Ion den Singer mă ții de săborul mare și de vlădica Athanasie.
- Eu protupop Oane de la Săcal mă ții de săborul mare și de vlădica Atha(nasie).
- Eu protopop Vasilie de la Sintul mă țiiu de jurământul ce-am jurat vlădicăi Athanasie.
- Eu protopop Gavril de la Bistra țin una cu săborul și țin ce am vorovit.
- Protopop Vasile ot Galbor țiiu una și țiiu una ce am vorovit, eu sint în una cu vlădica și cu săborul.
- Pop Gabor din Șaroș.
- Petru ot Daia... protopop.
- Eu (protopop) Vasilie Deceanul.
- Eu protopop Maxim din Avrig stau și io pintru, împreună cu săborul mare pre vlădica Athanasie cu tot sufletul și cu tăta puteria și cu tăta inima.
- Eu protupop Costandin cu săboriu cu acela jurământ ce am jurat întii, și acum mă țiiu.
- Protopop Crîstea sîn protopopa Staicu ot Brașov pohtesc împreună cu săborul mare pre vlădica Athanasie cu tot sufletul și cu toată tăria.
- Eu protopop Sava din Seliște am jurat odată cu părintele vlădica Athanasie și mă țiiu dea ciaia.
- Eu protopop Costin din Șieut mă ții de vlădica și de jurământu ce am jurat.
- Eu protopop Ștefan din Sîn Mihai țiiu cu vlădica Athanasie și cu săborul.
- Iată și eu notareșul săborului mare protopop Ghiorghie den Ohabă mă țiiu de săbor și de părintele vlădica și de mare jorământ ce am jorat și de jorământ mă țiiu.
- Eu popa Ghiorghie din Porcărești mă țiiu de vlădica de Bălgrad.
- Eu popa Nistor din Gaură din vidicul Chioarului.
- Eu popa Radu din Colun mă țiiu cu săborul și cu vlădica.
- Popa Iacov din Mărtinești sint cu vlădica și cu săborul mare cu sufletu meu.
- Și eu popa Giurgiu juruitul protopopului Toader cu săborul și cu vlădica simpt una cu sufletul meu.
- Eu popa Opra din Tîrnăviță și cu protupopul nostru Daniil și cu vlădica sintem întruna, cu sufletul meu.
- Eu popa Danil din Bărgău mă țiiu de vlădica Athanasie și de săborul mare, cu sufletul meu.
- Eu popa One din Budăteleac mă țiiu de vlădica și de protopopul nostru.
- Popa Ștefan din Jucul de jos... ții... protopopul Ion din Chizdia și părintele vlădica a și vōia...
- Eu popa Vasilie dela Drîmbav pre jurământul protopopului, pre acela jurământ și noi.
- Eu popa Mărie din Betlen, mă țiiu cu protopopul și cu svîntul săbor.
- Eu popa Ion din Figud măng cu protupopul și cu vlădica, cu ce jurământ m-o jurat protopopul nost vlădicăi, cu acel jurământ și noi.
- Eu popa Ion din Porcești sint trimis de săbor lîngă prota Maccim și mă țiiu cu sufletu meu lîngă vlădica acesta.
- Costandin Fofelde țiiu cu cinstitul vlădica și cu săborul mare.
- Eu popa Toma din Fofelde sîn trimis de săbor lîngă protupop Aron și noi ne ținem de v(lădica) și de săborul mare.
- Eu pop Vasilie din Drîșat cu pătră a meu mă țiiu de vlădica.
- Eu popa Stan de la Armeni ca pătru meu mă țiiu de vlădica și de săborul mare.

Handwritten text in a cursive script, likely a church record or act. The text is arranged in several paragraphs, with some lines starting with large, decorative initials. The script is dense and difficult to decipher due to its cursive nature and the quality of the reproduction. The page number '4' is visible in the top right corner.

Popa Mihăile din Armeni mă țiu de vlădica și de săborul mare.
 Eu popa de la Cergău mă țiu de părintele vlădica și de săborul mare.
 Pă(tru)pop Grigoraș Bist(rik) eu sîn(t) cu vlădica și cu săborul.
 Protopop Macovei eu sînt cu vlădica și cu săborul.
 Protopop David din Mifalău țiu cu săborul și cu vlădica.
 Eu protupop Pașcul din Șincrai ții cu soborul și cu părintele vlădica.
 Eu protopop Toma din Vinț sînt într'una cu vlădica și cu săborul.
 Eu popa Mărian din Milășd și mă ții de săbor».

Iscăliturile și peceteile semnăturilor sînt pe dosul primei file și pe filele următoare, avînd în frunte, cum s-a văzut, pe «eu, protopop Daniel din Ilia, am venit zua soborului în Belgrad și mă țiu de jurămîntul ce am jurat vlădicăi și săborului».

Iscălitura «notarășului» e întărită cu pecetea sa. Protopopul Gheorghie de Ohaba, semnează încă o dată, în rînd cu ceilalți protopopi.

Toți protopopii și popii care au iscălit își pun și pecetea și adaugă ce anume confirmă. spre pildă: «Eu protopop (Ion) de la Călian, am venit la zua ce de săbor și mă țiu de ce am jurat pe seama vlădicăi și marelui săbor și țiu credința în veci», sau: «Eu protopop Maxim din Avrig, stau și eu pintru, împreună cu săborul mare, pre vlădica Atanasie, cu tot sufletul și cu tătă puterea și cu tătă inima», sau: «Protopop Cîrstea sîn protopopul Staicu ot Brașov, pohtesc împreună cu săborul mare pre vlădica Atanasie cu tot sufletul și cu toată tăria».

Aceasta e înfățișarea unui act autentic al marelui sobor, și-n felul acesta semnează cei care vor că confirme o hotărîre de mare importanță luată de sobor. Cîtă deosebire față de «lista» de la 1698, în care un singur protopop abia îndrăznește să șoptească, parcă, un «așa voiesc». Actul de față nu se știe să arate clar că hotărîrea s-a luat de «noi soborul, toți protopopii țării Ardealului», care-i formula consacrată. Cea de la 1698, «noi mai în jos scrișii, vlădica, protopopii și popii biserecelor romînești» e o formulă străină, tradusă, evident, din limba latină.

La soborul din 1701 iau parte și preoții invitați îndeosebi dar nefiind membri de drept ai adunării, ei nu intră în formula consacrată. În fine, soborul trebuie să aibă un secretar ales, pe «notarășul», care semnează din oficiu actul și-l confirmă cu pecetea sa. Actul de la 1698 nu-i confirmat de nici un «notarăș», dar în loc de pecetea lui de ceară s-a imprimat sigiliul Mitropoliei, care nu are ce să caute aici, fără semnătura lui Atanasie. Acest sigiliu se întrebuița numai pe actele emise de Mitropolie, căci soborul mare avea personalitate juridică proprie.

Soborul de la 1701 și hotărîrile sale confirmă deci pe deplin încheierile pe care am încercat să le scoatem din rapoartele iezuiților. Infățișarea diplomatică a actului⁵⁰, formulele întrebuițate, aranjarea semnăturilor și aprobarea cu jurămînt de către fiecare semnatar a importanței deciziei luate, toate împreună dovedesc că actul acesta autentic, redactat cu autoritatea marelui sobor, a fost confirmat în toată regula prin iscăliturile și pecetele tuturor celor prezenți. Soborul e conștient de rolul său în organizația Bisericii și de aceea, identificîndu-se cu Atanasie, cere ca el să fie menținut în Scaun, și nimeni «dintre mireni sau streini» să nu se amestece în treburile vlădicești, «să i se lase veniturile vlădicești de pînă acum, fără știrea soborului». Implicite solicită ei, deci, și menținerea instituției «sinodale». Primejdia cea mai mare o văd însă protopopii și popii iscăliți aici în înlăturarea «vlădicăi». De aceea îl asigură de devotamentul lor, ca să-i servească de «nerinde bună» pentru drumul plin de primejdii.

Cine sînt oare mireni și străinii a căror imixtiune în treburile Bisericii caută soborul mare să o înlătore? Desigur, generalul comandant, care îl forțează pe Atanasie să plece la Viena și, firește, iezuiții, al căror amestec în treburile interne ale Bisericii îl vor fi resimțit, și pînă acum, mitropolitul și soborul său.

50. Prof. M. P. Dan descrie actul sinodului din 1701 (Hevenesi, t. 24, pp. 167-178) în felul următor: „Convolutul începe de la p. 167 și sfîrșește cu p. 178. Are deci 12 pagini. Paginile dintîi, 167-168 și 169 sînt albe. Textul chirilic începe la p. 170 și se termină cu semnăturile la p. 176. Paginile din urmă, 177-178, sînt albe. Convolutul e format deci din 6 coale îndoite în două și potrivite una într-alta, ca într-un caiet”.

Handwritten text in Cyrillic script, likely a church record or act. The text is dense and difficult to decipher due to the quality of the scan and the cursive nature of the handwriting. It appears to be a list or a series of entries, possibly names and titles of church members or officials, with some lines starting with 'Св. отец' (Holy Father) and 'Св. дядя' (Holy Uncle). The text is arranged in approximately 25 lines, with some lines being significantly longer than others. The overall appearance is that of an old, handwritten document.

VII.

Drumul la Viena al mitropolitului Atanasie a devenit, cum se știe, o catastrofă pentru persoana lui și o mare nenorocire pentru viitorul poporului român. Kollonich nu va ține seamă de recomandările soborului cel mare. Il umilește mai întâi pe bietul vlădică înscenându-i un urât proces de «purificare». Apoi îl dezbracă de veșmîntul arhieresc, pentru ca să-l hirotonească încă o dată, trecîndu-l, pe rînd, prin toate gradele preoției și silindu-l să facă o amplă mărturisire de credință, în spiritul Bisericii Romano-Catolice. Atanasie s-a supus cu resemnare la examenul inchiizitorial, a dat toate declarațiile ce i s-au cerut, s-a lepădat de «legea» înaintașilor săi și de toate legăturile anterioare, primind să stea în umbra unui iezuit, care va conduce de acum Biserica Unită, timp de aproape trei sferturi de veac. Nu a avut tăria lui Inochentie Klein, urmașul său, care s-a răzvrătit împotriva formei nedrepte de judecată, preferînd să plece în surghiun și să moară în singurătatea ce i s-a împus, fără altă tovărășie decît a regretelor întîrziate și a mizeriei fără sfîrșit. Mitropolitul Atanasie a cedat siluirii morale, îngăduind habsburgilor o biruință pe cît de prețioasă, pe atît de ușoară.

Acest ultim episod din frămîntarea căpeteniei bisericești a romînilor din Transilvania ne-a rezervat însă cel mai cu greutate argument pentru interpretarea ce am dat-o noi, în aceste pagini, conduitei sale cu prilejul declarației de unire din 1698 și a echivocului în care a persistat doi ani și jumătate. Primul punct din «reversaliile» date cu jurămint de către Atanasie cuprinde⁵¹ declarația că va face mărturisirea de credință publică conform normelor stabilite de Conciliul florentin, deci cu recunoașterea celor patru puncte deosebitoare, și va convoca pe toți protopopii și preoții săi, pentru a le impune și lor o asemenea mărturisire de credință. În punctul al doilea jură supunere Papei și se obligă a-l pomeni de aici încolo în Liturghiile Bisericii. Toate celelalte declarații și renunțări ce i s-au cerut și pe care Atanasie le-a dat, în punctele următoare, dovedesc de asemenea că cercurile politice și bisericești din Viena au voit să pună capăt echivocului de pînă acum și ezitărilor, poate nu lipsite de gînduri ascunse.

Atanasie nu făcuse o mărturisire clară. Nici el însuși, nici protopopii săi. Actul de la 7 octombrie 1698 nu exista, prin urmare, în arhivele acestor inchiizitori, care se pot considera complici la ticluirea lui. Unirea romînilor cu Biserica Romei s-a înfăptuit numai după ce Atanasie, de acum «episcop», precum și protopopii săi, s-au lepădat de Biserica Răsăritului.

Mărturia lui Gabriel Kapi, trimisă la Viena, în martie 1701, completează informațiile din această perioadă⁵². Superiorul misiunii iezuite din Cluj a făcut o anchetă, la cererea lui Kollonich, în timp ce Atanasie era «purificat». Cu toate că recunoaște că nu a reușit să culeagă alte informații decît cele cunoscute, observațiile sale sînt, totuși, deplin lămuritoare. Kapi nu pare convins de loc de sinceritatea lui Atanasie. «În asemenea împrejurări», spune el, «omenește e cu neputință a înfiripa unirea, dacă le lipsește romînilor un episcop într-adevăr unit, onest și nu total ignorant. Orice am încerca noi, nu va reuși, dacă episcopul nu-i unit decît în aparență. Episcopul de acum însă, spun toți cîți îl cunosc, e nu numai ignorant (celelalte le trec cu vederea), ci foarte suspect, chiar și în ce privește unirea adevărată. Unui român, care nu se silește din propriu îndemn să se unească și care întrevede un oarecare profit temporal din simularea unirii, părăsind de fapt schisma, eu nu am să-i cred niciodată, că va fi sincer unit, oricît jură că va deveni». Prin urmare, încheie superiorul iezuiților⁵³, «dacă e absolut necesar ca episcopul să fie înainte de toate sincer unit, iar acesta nu-i nădejde să devină astfel niciodată oricît ar promite, e mai recomandabil să fie îndepărtat din Transilvania».

Kollonich voia să aibă însă părerea iezuitului din Cluj și asupra celeilalte alternative preconizată în conferințele de la Viena: menținerea în Scaun și confirmarea lui Atanasie, sub anume condiții. Kapi admite o asemenea eventualitate, însă numai în cazul cînd Curtea s-ar mulțumi cu primirea din partea romînilor doar a elementelor esențiale (de sola substantia summa unionis) ale unirii⁵⁴. În acest caz e suficient ca

51. Nilles, *op. cit.*, p. 282.

52. *Ibidem*, pp. 263 și urm.

53. *Ibidem*, p. 266.

54. *Ibidem*, pp. 264-265.

episcopul și protopopii (et caeteri etiam eorum) să presteze un jurământ de unire și să promită într-o adunare (in communi) că vreau să depindă de Biserica Latină. Un asemenea jurământ (professionem fidei unionisque facturi), ar fi implicat, după părerea lui Nilles, primirea celor patru puncte de la Florența, ceea ce pare perfect adevărat.

De ce se cere însă o asemenea mărturisire de credință, dacă ea a fost prestată solemn sau cel puțin acceptată la 7 octombrie 1698 și repetată la 5 septembrie 1700? De ce chiar Barany și iezuiții din Alba Iulia, care nu se îndoiesc de sinceritatea lui Atanasie, îi cer totuși o mărturisire de credință catolică și un nou jurământ? De ce insistă oare Kapi să nu se acorde privilegii împărătești, decât celor care vor da dovezi depline (signa magna) că sînt într-adevăr uniți și că nu simulează cîtuși de puțin? Răspunsul clar al superiorului iezuit este că aici și acum se păcătuiește împotriva unirii, acordîndu-se posibilitate de a se bucura de privilegiul împăratului chiar și aceluia care nu s-au unit de loc, ori s-au unit numai de formă.

Vinovatul cel mare, sub acest raport, este fără îndoială mitropolitul Atanasie, după părerea aproape unanimă a iezuiților. E ciudat însă că ei nu reamintesc de loc soboarele ținute sub Teofil și Atanasie și jurămintele prestate în prezența lui Barany. Prin acest fapt ei înșiși recunosc că actele analizate mai sus nu existau atunci și că nici mitropolitul român, nici protopopii întruniți în sinod n-au făcut încă o mărturisire solemnă a unirii cu Biserica Romei. Declarația dată pînă acum de Atanasie și protopopii romîni se consideră deci insuficientă pentru a risipi bănuiala că simulează doar din anumite interese unirea (păstrînd de fapt «schisma» ortodoxă).

Biserica Romîna era acum supusă, arhiereul său redus la tăcere, habsburgii au cîștigat prin această lovitură un pilon mai mult pe care urma să se sprijine dominația lor din Transilvania. Ei și-au asumat însă de la început obligația față de romîni să creeze Bisericii Unite condiții de existență egale cu cele ale Bisericii Romano-Catolice. În 19 martie 1701, împăratul Leopold acordă, astfel, în mod solemn, scutiri celor ce au îmbrățișat unirea⁵⁵. Diploma leopoldină conține 15 articole, dintre care primele trei se referă la situația preoțimii, a «secularilor» și a «pl beilor» romîni. Primul articol asigură Bisericii și clerului unit drepturi identice cu acelea de care se bucură Biserica Catolică, împărtășindu-le toate privilegiile și scutirile datorite catolicilor de regii Ungariei și de principii Transilvaniei. Prin articolul al doilea scutește pe preoții romîni de toate sarcinile servituții feudale, asimilîndu-i cu cei care se bucură de prerogativele nobilimii (veluti alios nobilitari praerogativa gaudentes). Articolul al treilea dispune înglobarea în «statul catolic» nu numai a clerului unit, ci și a tuturor laicilor (seculares) și chiar a plebeilor» (et plebeae conditionis homines), deci și a țăranilor care se vor fi unit în conformitate cu norma stabilită de «teologul» iezuit, toți aceștia se vor socoti că fac parte din «statul catolic», se vor bucura de drepturile înscrise în legile țării, vor fi împărtășiți de toate beneficiile și nu vor mai fi doar tolerați, ca pînă acum, ci asimilați întocmai celorlalți fii ai patriei.

Dispozițiile acestea cuprinse în articolul al treilea din diploma leopoldină ar fi constituit într-adevăr primul pas spre eliberarea poporului român, dacă ele ar fi dobîndit valoare de lege. Încadrați în «statul catolic», romîni ar fi încetat de a mai suporta onosurile calității de «tolerați temporal» în țară. Ei nu ar fi constituit o națiune politică proprie, ci s-ar fi bucurat de acum de protecția legilor, asimilîndu-se catolicilor. Sub termenul de «saeculares» trebuie să se înțeleagă nobilii romîni, ai căror fii nu erau promovați pînă acum în funcții publice, deoarece nu aparțineau uneia din cele patru religii recepte. Sub expresia «orice oameni de condiție plebeie» sînt a se înțelege în general toți romîni, deci «libertinii» din sîmul orașelor și țăranii liberi, precum și iobagii. Imprecizia termenului ne dă dreptul să presupunem că autorii diplomei au căutat să nu se angajeze la prea multe concesii. Dar «încorporarea» «plebeilor» în statul catolic nu ar fi însemnat eliberarea țăranilor iobagi de jugul servituțiilor, căci nici iobagii unguri nu făceau parte din staturile țării, dacă ar fi avut drept urmare recunoașterea existenței

55. Diploma la Nilles, *op. cit.*, pp. 292 și urm. Kurt Wessely, *A doua diplomă leopoldină*, București, 1938 („Analele Acad. Romîne”, Secția istorică, s. III, t. XX) a descoperit originalul ei, în Biblioteca Bruckenthal din Sibiu, și a dovedit autenticitatea originalului. Cf. I. Toth Zoltán, *op. cit.*, pp. 34 și urm.

legale a poporului român și încetarea situației de toleranță vremelnic și lipsiți de scutul legilor.

Nu se cunosc îndeaproape împrejurările care au determinat Curtea de la Viena să formuleze asemenea concesii. Unii atribuie lui Atanasie meritul de a le fi stors, printr'un joc deosebit de dibaci, după ce a câștigat simpatia deosebită a cardinalului Kollonich⁵⁶. Dar mitropolitul român a fost tratat în capitala imperiului ca o persoană dubioasă și s-a întors de acolo, în ciuda titlurilor și darurilor primite, ca un penitent resemnat, despuiat de drepturile jurisdicționale și pus la dispoziția și sub controlul unui «teolog» iezuit. De aceea e mai probabil că punctul al treilea din diplomă trebuia să constituie o amenințare la adresa staturilor protestante, care nu au încetat nici o clipă, în cei din urmă trei ani, a se pune de-a curmezișul planurilor unioniste ale lui Kollonich și mai ales tendinței de a acapara, pe seama «statului catolic», toată influența politică. Atitudinea dușmănoasă a dietei ardelene trebuia deci oprită printr-o dispoziție concretă.

Că lovitura a fost bine calculată și, mai ales, deosebit de eficientă, o dovedește soarta ulterioară a diplomei din 19 martie 1701. Istoricul Tóth Zoltán a arătat, acum nu de mult, de ce diploma nu a fost discutată și contrazisă de staturile ardelene⁵⁷, de ce nimeni nu va mai lua act de ea și de ce originalul a dispărut, dosit fără îndoială de iezuiți. Curtea de la Viena s-a învăluit într-un desăvârșit mutism, când i s-a cerut să confirme cel puțin existența diplomei, în temeiul ciornei, care trebuie să se fi păstrat în arhiva cancelariei aulice. Istoricul maghiar crede că a avut loc o înțelegere tacită între reprezentanții Vienei și staturile ardelene: imperialii, sau, mai precis, oamenii lui Kollonich, «statul catolic» și iezuiții, vor renunța la executarea articolului trei din diplomă, care privea recunoașterea legală a nobililor și țăranilor români; iar feudalii ardeleni vor sista campania împotriva unirii, limitându-se la protestele obișnuite.

În aceste condiții, diploma a fost înregistrată formal de către dietă, în ședința de la 15 iunie 1701, înscriindu-se clauza specială, atât pe originalul ei cât și pe copia păstrată de iezuiți. Staturile vor repeta, e drept, în 1703, protestul îndreptat împotriva «recipierii» între catolici a preoților români, dar despre asimilarea nobililor și plebeilor români nu se pomenește cu nici un cuvânt, și ceea ce e mai caracteristic, ei vor amâna timp de patru decenii punerea în aplicare prin textul unei legi speciale a privilegiilor și scutirilor dobândite de clerul unit. În 1708, când împăratul Iosif I reconfirmă drepturile Bisericii Unite, se face referire numai la diploma din februarie 1699.

Originalul diplomei din 1701 a rămas în posesia iezuiților, de la care a ajuns, odată cu alte documente ale Mitropoliei, în arhiva Muzeului Brukenthal din Sibiu. Astfel se explică faptul că episcopul de mai târziu, Inochentie Micu Klein, care a cerut cel dintâi executarea deplină a dispozițiilor cuprinse în textul diplomei de la 1701, n-a izbutit nici să descopere originalul autentic, nici să convingă Curtea de la Viena să-și îndeplinească obligațiile asumate față de români.

Jocul acesta dovedește mai presus de orice îndoială perfidia habsburgilor, care oferă drepturi cu o mână, pentru a le lua cu cealaltă. Curtea de la Viena a întrebuițat pe români doar ca masă de manevră, dar îi va părăsi îndată ce nu mai are nevoie de ei. «Privilegiile» și «scutirile» au fost o momeală pentru generația lui Atanasie. Urmașii acestuia nu vor izbuti să le realizeze decât parțial, după alte lupte și frământări, care au măcinat toată energia Bisericii Unite în secolul al XVIII-lea.

Diploma leopoldină întărește însă pe de-a întregul înțelegerea dată de noi poziției lui Atanasie în cursul tratativelor pentru unire, confirmând îndoielile stăpînirii față de dubioasa comportare a mitropolitului român. Unele din învinuirile iezuiților se menționează și în acest act solemn al împăratului: corespondența cu Domnul Țării Românești și tipăriturile de cărți bisericești în spiritul Ortodoxiei (art. 4 și 6). Articolul al II-lea pare însă redactat anume spre a susține expunerile noastre de mai sus. Cine vrea să se bucure de privilegiile menționate, declară împăratul, trebuie să facă, în fața episcopului și a teologului, o mărturisire a unirii cu Biserica Romano-Catolică. «Dar» — și aceasta se referă de-a dreptul la Atanasie — «nu-i suficient pentru unire (nec etiam satis est ad unionem), dacă cineva voind să obțină protecția unei religii recepte din Transilvania, se declară pentru ea. Dacă nu crede și mărturisește tot ce crede și mărturisește religia

56. I. Toth Zoltán, *op. cit.*, p. 39.

57. *Ibidem*, pp. 40 și urm.

cu care spune că vrea să se unească, el nu se poate bucura cîtuși de puțin de privilegiile, imunitățile și scutirile acesteia». Unire pot încheia ortodocșii răsăriteni numai cu Biserica Catolică, avînd comune: Liturghia, posturile, semnul Crucii, cultul Fecioarei și al sfinților și dogma Sfintei Treimi. Se pare că Atanasie a încercat să se justifice, spunînd că a voit doar o unire, cum a fost cea încheiată cu calvinii din Transilvania. Împăratul însă îi atrage atenția, că în acest caz nu a fost o unire religioasă, ci cel mult un regim de protecție din partea protestanților (art. 11). Deci toată farsa procesului de purificare de la Viena precum și cea de a doua hirotonire a lui Atanasie au fost aranjate pentru ca să-l convingă pe mitropolitul român a primi formula integrală de unire. Declarațiile pe care le-a făcut pînă acum, împăratul le consideră insuficiente. În temeiul unei asemenea recunoașteri, tot insuficiente trebuie să fi fost calificate și actele prezentate pînă acum de Atanasie și de clerul român. Jurămîntul prestat de acesta la Viena și jurămintele ce se cer protopopilor romîni la instalarea lui Atanasie confirmă pe deplin o asemenea încheiere. Kollonich a recoltat deci o mare victorie: împăratul îmbrățișează formula cerută de el și nu se mulțumește cu declarația oferită de clerul român.

Convertirea îndeplinită în asemenea condiții era susceptibilă de numeroase obiecțiuni. Aceasta trebuie să o fi recunoscut atît Kollonich cît și guvernauții de mai tîrziu ai imperiului habsburgic. Ea scade partea de merit ce au avut-o iezuiții la înfăptuirea unirii. Aplicarea forței și teroarei într-o asemenea chestiune este de natură a compromite actul unirii. De aici necesitatea de a fabrica actele publice, pentru a dovedi că românii s-au unit de bună voie și că ei au adoptat, încă sub Teofil, formula completă de mărturisire a credinței catolice. Că actele false s-au plăsmuit după sancționarea unirii din partea împăratului, o dovedește întreaga construcție a «decretului» de unire dat sub Teofil, în care se reproduc fraze întregi din actele prin care s-a definitivat unirea în primăvara anului 1701. Pînă și mențiunea laicilor (saeculares), a nobililor, cărora li se deschide perspectiva să fie tratați la fel cu nobilii maghiari, s-a luat din diploma de la 1701. Dar actele atribuite lui Teofil nu i-au mulțumit deplin pe unii promotori și beneficiari ai unirii. Ei vor căuta să arate că vlădica și protopopii romîni au prestat aievea jurămîntul de credință ce li s-a cerut; de aceea au plăsmuit actele sinodului din 5 septembrie 1700. Adaptarea actelor de la 1698 pentru scopul urmărit a fost însă o operație mai dificilă. Servindu-se de semnăturile date mitropolitului de către cei 38 de protopopi întregite cu codicilul scris de mîna proprie a lui Atanasie, iezuiții au confecționat actul românesc, care nu putea să fie o copie fidelă a manifestului latin, din moment ce exista «codicilul». Pecetea «Mitropoliei» se afla acum în mîinile «teologului» iezuit, ca și arhiva Mitropoliei, de unde își vor fi cîștigat fila cu semnăturile celor 12 protopopi de sub Teofil, precum și actele soborului de la 1701. Transcrierea în latinește a listei protopopilor și a localităților, împreună cu lipsa de cunoștințe geografice cu privire la Transilvania arată, de asemenea, că documentele acestea au fost aranjate nu la Alba Iulia, ci aiurea într-o perioadă de timp ulterioară. Actele soborului din ianuarie 1701, le-au confiscat de la Mitropolie, pentru a le păstra în colecția superiorului iezuiților. Prin faptul că nu amintesc de loc unirea și îndeosebi formula de unire a clerului român, ele au scăpat de distrugere.

Dacă manuscrisele depuse în arhivele Episcopiei romano-catolice din Alba Iulia și a Arhiepiscopiei din Strigoniu îi aparțin de fapt lui Barany, am putea presupune că actele sinodului din 1697 au fost întocmite de el însuși sau de colaboratorii săi. Dar cum declarația de la 21 martie 1697 a episcopului și clerului român conține elemente împrumutate din actele de la 1701, nici ticluirea acestor acte nu se poate fixa înainte de aprilie 1701, mai ales că arhiva Mitropoliei Romîne nu va sta la dispoziția iezuiților decît după instalarea «teologului». Actele acestea au rămas necunoscute episcopilor uniți, dar e semnificativ că o parte din ele se păstrează în colecția lui Hevenessy. Maniera de a însăila dosare unice din piese documentare de origine diferită indică de autori ai falsului pe acești iezuiți, care vor întocmi tot atunci sau poate mai tîrziu și dosarul «sinodului» de la 1698. Luînd în considerare legătura strînsă dintre declarația sinodului de la 1700 și textul tipărit în foaia volantă de la 1699, avem dreptul să presupunem că ambele au luat de model același formular. Dacă e adevărat că foaia volantă e identică cu manifestele răspîndite de Atanasie la sfîrșitul anului 1699, va trebui să admitem că atunci exista și textul manifestului latinesc de la 1698, atribuit clerului român. Ba, ce

e mai mult, autorul acestui text tipărit invocă în sprijinul său mărturia unei diplome imperiale, care va fi întocmită și publicată doar în anul următor. Înlocuirea termenului «ordinarius» cu cel de «arhiepiscopus», în declarația de la 1700, ne determină să ne gândim la un plastograf mai apropiat de Curtea vlădicilor români. Cît privește «mărturisirea de credință» de la 1698, ea se menționează clar pentru întâia dată doar la 11 ianuarie 1749, într-un memoriu al binecunoscutului «protector» al unirii, Petru Dobra⁵⁸, despre care știm că avea legături intime cu iezuiții. Nouă ani după aceasta, în octombrie 1758, o menționează și I. Chr. Bartenstein, președintele deputațiunii ilirice din Viena, care spune că unii îi atribuie importanță foarte mare («nach der so hoch erhobenen, Unions profession») ⁵⁹.

Mărturiile celor doi oameni de stat dovedesc că în epoca lor, actul de la 1698 exista între hîrțile iezuiților. În chiar această perioadă de timp, guvernării din Viena erau puși în fața unei alternative penibile. Cum să pună capăt răscoalei țărănești din Transilvania? Prin acordarea de toleranță religioasă maselor de țărani români și prin reînființarea episcopatului ortodox sau printr-o represiune sîngeroasă? Cea din urmă soluție nu era în situația s-o aplice. De aceea, vrînd-nevrînd, s-au văzut siliți să acorde toleranța cerută, cu toate că cercurile clericale catolice susțineau că unirea a fost primită cu aclamație din partea întregului popor român din Transilvania. Nu ne miră, de aceea, cîtuși de puțin, faptul că cu acest prilej se invocă și mărturia actului de la 7 octombrie 1698. Dar acest act nu s-a păstrat în arhiva Episcopiei unite, nici la Arhiepiscopia din Strigoniu. Episcopii uniți de la Făgăraș și Blaj nu cunosc existența lui și nici un contemporan nu-l amintește. Ba chiar nici izvoarele iezuite nu atestă prin acte păstrate în arhivele publice autenticitatea declarației, pe care însuși Atanasie a refuzat să o semneze. Tot materialul privitor la unire, care se păstrează în colecțiile iezuiților e mai mult decît dubios, fabricat evident în interesul politicii habsburgilor. În concluzie, plătirea actului principal de unire trebuie, prin urmare, atribuit epocii de la 1701 pînă la 1749. Faptul că nu-i niciodată menționat în cursul procesului înscenat lui Atanasie la Viena, în primăvara anului 1701, ne îndreptățește să afirmăm că atunci nu era cunoscut. Nici episcopul Inochentie Klein nu l-a invocat niciodată. El nu ar fi ezitat a-l întrebuița în cursul luptei date pentru stoarcerea drepturilor promise și pentru desființarea tutoratului exercitat de călugărul iezuit. De aceea se poate afirma că și manifestul tipărit în foaia volantă nu reproduce textul unei declarații solemne, ci doar al unei formule pe care o fîlșie ca un steag iezuiții, timp de trei ani, și pe care mitropolitul român nu o va iscăli, decît în 1701 la Viena, sub teroarea amenințărilor. Constatînd toate acestea, redactarea textului latinesc al actului unirii din 1698, care reproduce formula recomandată de iezuiți, dar cu oarecare corecturi și întregiri, o socotim ulterioară anului 1701 și dependentă de textul codicilului adăugit în lista protopopilor de către mitropolitul Atanasie: omisiunea frazei care menționează recomandările lui Kollonich nu se poate explica într-adevăr, altminteri, decît ca o măsură de a înlătura contradicția dintre condițiile cardinalului și poziția clară a arhierului român. Preocuparea aceasta se vede și mai lămurit în felul în care e redactat textul românesc al «mărturisirii de credință» și mai ales «post-scriptumul». De aceea sîntem pe deplin îndreptățiți să afirmăm că textul românesc s-a redactat de asemenea ulterior listei protopopilor, poate concomitent cu corectura ușoară a formulei latinești. Introducerea lor pe paginile albe ale dosarului protopopilor s-a făcut poate deodată. Dar în timp ce textul românesc e copiat impecabil, celui latinesc vor fi siliți să-i aplice cîteva mici corecturi.

Ținînd seama de toate aceste fapte și împrejurări, ne socotim deplin îndreptățiți să afirmăm că unirea cu Biserica Romei s-a înfăptuit în anul 1701, nu din îndemn propriu, ci datorită momelilor întinse cu perfidie de către habsburgi. Poporul a refuzat-o aproape în unanimitate, iar clerul s-a declarat înclinat să o îmbrățișeze doar dacă i se va lăsa neată să «legea» veche. Stăpînirea austriacă nu a reușit să smulgă mitropolitului român o mărturisire clară de credință, decît doar aplicînd forța și teroarea. Biserica Romînă din Transilvania, pusă sub controlul aspru al unui «teolog» iezuit, își va pierde deci independența, iar clerul ei va deveni, încetul cu încetul, un auxiliar prețios al politicii habsburgice. Un observator contemporan al frămîntării din sînul Bisericii Romîne,

58. *Istoria desrobirii...*, I, p. 185.

59. *Ibidem*, II, pp. 87 și 91, nota 1.

nobilul român Gavril din Țagul Mare (Nagyszeg), confirmă acest punct de vedere printr-o mărturie foarte prețioasă, cuprinsă în memoriul său din 5 noiembrie 1701⁶⁰. El știe că «sfătătorii» preoților, magnații catolici, i-au momit pe aceștia spunând «că dacă se vor uni, se vor bucura de aceeași libertate ca și preoții catolici, dar vor putea totuși să rămână în legea lor. De cele patru puncte nu se amintise încă nimic, dar chiar de le-au amintit, ele au fost interpretate nelămurit și cu totul altfel. Preoții nu le-au înțeles, ci abia acum știu ce fel de urmări produc».

Este regretabil că nu ne-a rămas nici un act din care să se poată desluși clar ținuta mitropolitului român în această perioadă hotărâtoare pentru Biserica Română. E mai presus de orice îndoială însă, că Atanasie a încercat un joc politic, prin care nădăjduia să salveze «legea» veche și legăturile cu Ortodoxia din Țările Române. Nu a reușit însă să reziste decît trei ani presiunii continue a catolicismului, care nu cunoaște compromisuri. Abilitatea ce a dovedit-o în această perioadă o întunecă cu desăvîrșire lipsa de curaj, care l-a cuprins în fața amenințărilor proferate de oamenii împăratului și ai cardinalului Kollonich. Ținuta sa ulterioară, de totală supunere față de iezuiți, și de completă indiferență pentru propășirea Bisericii sale, nu l-a mai putut reabilita în ochii istoriei. El nu va găsi o apărare înțelegătoare la nici unul din contemporanii săi. Protopopii, care s-au grăbit să-i ofere votul și sprijinul, înainte de a pleca la Viena, au rămas de asemenea muți, incapabili de o acțiune protestatară și inconștienți de prăpastia ce o sapă între ei și poporul lor. În măsura în care clerul român unit devine beneficiarul tot mai sigur al privilegiilor și scutirilor oferite de habsburgi, încetează și opoziția sa față de stăpînirea care i-a impus «unirea» cu Roma.

Numeroși protopopi și popi obțin, în curînd, titluri și proprietăți nobilitare, devenind exploatorii poporului împovărat de jugul iobăgiei. Turma credincioșilor, părăsită de păstoria ei, nu se va risipi însă. Nemulțumirea țărănimii mocnește cîteva decenii de-a rîndul, pentru ca să se dezlănțuie în cele din urmă furtunos, atît împotriva stăpînirii tiranice cît și a propriilor preoți, care au trădat interesele maselor populare.

SILVIU DRAGOMIR

60. Silviu Dragomir, *Istoria desrobirii*, Anexe, nr. 2, p. 9.

MĂRCILE DE HÎRTIE FILIGRANATE PE MANUSCRISELE SLAVONE DIN MÎNĂSTIREA PUTNA

Cu ocazia cercetării manuscriselor slavone din biblioteca Mînăstirii Putna, am făcut unele observații în legătură cu mărcile de hîrtie, imprimate o dată cu fabricarea celulozei, în așa fel încît ele sînt vizibile, în alb, numai dacă fila de carte este privită în zare.

În lucrările de specialitate, aceste semne, aparent invizibile, au fost numite filigrane în hîrtie. Ele au fost imprimate în masa celulozei, cu mijloace tehnice diferite. Unele fabrici de hîrtie sau mori de hîrtie, cum mai erau denumite, au filigranat hîrtia cu grăsimi; altele însă au întrebuintat apă etc., de unde și denumirile diferite care se dau în limba rusă sau germană: vodnii znackii, Wasserzeichen, Fettzeichen etc.

Hîrtia veche are două feluri de semne: filigrane de linii și filigrane de figuri. Filigranele de linii sînt semne industriale, care rezultă din urmele pe care le lăsau ațele sforilor de la dispozitivele de punctare, presare și uscare a hîrtiei. Filigranele figuri sînt semne comerciale, care arată de obicei simbolul fabricii de hîrtie, stema localității sau regiunii unde se fabrica celuloza, emblema sau manograma caselor sau firmelor care comercializau materialul de scris, blazonul cumpărătorului, cînd era vorba de comenzi speciale și uneori, simple simboale ale breslelor, orașelor sau tîrgurilor.

Imprimarea filigranelor pe hîrtia crudă, încă udă, se făcea cu un clișeu gravat în lemn, care se presa pe hîrtie după ce, în prealabil, era udat cu o soluție, în care exista și un mic procent de grăsime.

Hîrtia crudă era marcată și se usca o dată cu filigranul imprimat pe ea, în alb, care apărea apoi ca un semn de apă.

Manuscrisele slavone, pe hîrtie, din biblioteca Mînăstirii Putna, cele mai multe din sec. XV-XVI, au fost marcate cu filigrane foarte variate, totalizînd, în cadrul cercetării noastre, 67 de semne, pe care le vom analiza în ordinea frecvenței:

1—12. *CAPUL DE BOUR.*

Filigranul cel mai frecvent, întîlnit pe hîrtia manuscriselor slavone din Mînăstirea Putna, este capul de bour, reprezentat în 12 variante:

1. Cap de bour, cu cruce simplă, între coarne, iar în partea inferioară eligia unei coroane cu 5 colțuri și vîrfurile în jos. Mineiul pe aprilie, sec. XV-XVI, pl. II/1.

2. Cap de bour cu cruce simplă, înălțată între coarne, iar botul sprijinit pe deschiderea unei coroane cu vîrfurile în jos, prevăzută la mijloc cu cruce. Leastvița din 1472, scrisă de Vasile monahul, pl. II/3.

3. Cap de bour cu cruce simplă, înălțată între coarne, terminată cu semnul grecesc Is. Hs., în forma unui X tăiat pe verticală. Viața și faptele Sfîntului Ioan Zlataust, scris probabil de Chiriac, sec. XV, pl. I/2.

4. Cap de bour, cu rozetă în 5 lobi, înălțată între coarne, pe o tijă, iar în partea inferioară a capului un mugure în chip de flacără, la capătul unei linii. Mineiul pe noiembrie scris de Popa Ignat, în 1504, pl. II/2.

5. Cap de bour cu rozetă, de 4 lobi, între coarne, înălțată pe o tijă simplă. Filă volantă de Minei, cu slujba Sf. Simion de la Muntele Minunat, sec. XV, pl. III/3.

6. Cap de bour cu cruce înălțată între coarne. Pe cruce, în spirală, atîrnă șarpele. Mineiul pe noiembrie din anul 1405, scris de Popa Ignat, din Coțmani, pl. I/1.

7. Cap de bour cu cruce înălțată între coarne și șarpe în spirală. Pavecernicul din 1493 și Psaltichia din sec. XV, pl. 1/3.

8. Cap de bour, cu cruce înălțată între coarne și șarpe în spirală. Crucea se termină într-un mugure copt. Triodul pe două coloane, sec. XV-XVI, pl. III/2.

9. Cap de bour, cu cruce pe bot și rozetă de 5 lobi, înălțată între coarne, pe o tijă din două linii, pe care atîrnă șarpele în spirală. Triodul pe două coloane, sec. XV-XVI, pl. III/1.

10. Cap de bour, cu verigă în nări, și cîrjă episcopală catolică între coarne. Bogorodicnicul din 1493, pl. IV/3.

11. Cap de bour, mai mic, cu cruce trilobată între coarne, înălțată pe o tijă simplă. Psaltichia din sec. XV, pl. IV/1.

12. Cap de bour, cu cruce trilobată, altă formă decît cea descrisă la nr. 11, din Psaltichia sec. XV, pl. IV/2.

13. *BOUR ÎNTREG*, în atitudine de fugă și atac, de dimensiuni reduse, Psaltichie, sec. XV, pl. IV/4.

În monumentală operă «*Les filigranes*», *dictionnaire historique des marques du papier, des leurs apparition vers 1292 jusqu'en 1600*, editat în patru volume mari, la Paris, în 1927, C. M. Briquet prezintă foarte multe filigrane cu imaginea «Cap de bour», flgr... 14348—15330, precizînd că hîrtia marcată cu acest semn a fost folosită mai ales în Elveția, Franța, Italia și Germania, de la 1420 la 1500. Totuși, între imaginile prezentate de albumul său, nu se află nici un filigran identic, în ceea ce privește dimensiunile și forma, cu modelele de la Putna. Ceva mai mult, în manuscrisele slave din Biblioteca Academiei R.P.R., aparținînd epocii lui Ștefan cel Mare, există încă 13 variante de cap de bour, diferite de cele de la Putna, de asemenea necunoscute în dicționarul francez.

Cercetătorul polonez F. Piekosinski, în lucrările sale *Sredniowiczen znaki wodne*, apărută la Cracovia în «Buletinul Academiei de Științe», pe anul 1893, cu 795 de filigrane din sec. XIV, și în «Wibor znakow wodnych», Cracovia, 1896, Wiadmoschi, publică o colecție de 324 de filigrane, cap de bour, pe care le-a împrumutat dicționarul Briquet.

Din cele arătate se poate constata că hîrtia marcată cu cap de bour avea o largă răspîndire în Moldova, în sec. XV, și că hîrtia folosită în manuscrisele moldovenești avea filigrane specifice, fiind probabil vorba de comenzi speciale făcute de cancelaria lui Ștefan cel Mare.

În unele manuscrise se întrebuintează concomitent hîrtie filigranată cu cap de bour și coroană înaltă — tiara. Astfel este cazul în Bogorodicnicul din 1492 și Mineiul din 1504. Din aceste cazuri se poate trage concluzia că în afară de hîrtia pe care fabricile imprimau, într-un anumit fel, stema Moldovei, datorită prestigiului principatului moldovean condus de Ștefan cel Mare, și comenzilor speciale destinate Moldovei, adesea se repartiza și hîrtie destinată cancelariei papale sau sediilor episcopale apusene.

La un moment dat, există chiar o combinație de stemă: un cap de bour poartă între coarne o cîrje episcopală catolică. Acest lucru ar putea fi interpretat astfel: se știe că hîrtia destinată Moldovei urma să fie folosită pentru manuscrise bisericești. Întrucît fabricantul apusean nu cunoștea cum arată insignele bisericești ale episcopilor moldoveni, a desenat între coarnea bourului o cîrje episcopală catolică, combinînd astfel în stema Moldovei semnele puterii bisericești catolice.

14—20. *MISTREȚUL*. Ca marcă de hîrtie a fost semnalat pentru Moldova, de Zimmermann, de la Arhivele Statului din Sibiu, care este citat în albumul Briquet, împreună cu Kemmeny, autorul lucrării «Primele mori de hîrtie din Ardeal», publicată la 1844, în limba germană.

În manuscrisele de la Putna, hîrtia filigranată cu imaginea mistrețului este folosită de la anul 1467 pînă la 1680. După indicațiile albumului Briquet, filigranul cu imaginea mistrețului se întîlnește în manuscrisele și actele de arhivă din Italia, Franța, Germania, Rusia și Moldova, între 1400 și 1599. Astfel manuscrisele de la Putna prelungesc

durata circulației de hîrtie filigranată cu mistreț, pînă în sec. XVII, prin Evanghelia de la Homor, cu însemnare slavonă din anii 1676-1680, care ar putea fi considerată ulterioară datei caligrafierii.

Imaginea mistrețului în filigran se întîlnește în următoarele manuscrise slavone de la Putna: Mineiul lui Casian, pe luna noiembrie, din anul 1467, pl. V/5; Triodul-Penticostar, din sec. XV-XVI, pl. V/3-4 și 6; Pravila Sfinților Apostoli, din sec. XVI, pl. V/1-2; Molitfelnicul cu o însemnare slavonă din 1560, pl. V/7, precum și în alte manuscrise: Psaltirea lui Iorest, sec. XVI; Psaltirea mică, sec. XV-XVI; Cuvintele Avei Dorothei, sec. XVI; Evangheliarul lui Gheorghe Islozeanul părcălabul și al Cristinei, scris de Martin Vasovici, la 1599; Evanghelia de la Solca, donată de vornicul Constantin Roșca, la 1623; și Evangheliarul de la Homor din sec. XVII.

Imaginile de mistreț din filigranele manuscriselor de la Putna, nu sînt identice cu cele publicate de Briquet, încît ele au fost necunoscute pînă în prezent.

În manuscrisele din Biblioteca Academiei R.P.R., aparținînd epocii lui Ștefan cel Mare, filigranul cu mistreț se întîlnește în patru variante, pe Triodul din sec. XV, Ms. nr. 111, în hîrtia ceaslovului din sec. XV-XVI, Ms. nr. 442 și în Mineiul lunii iulie, de la Dobrovăț, sec. XV, Ms. nr. 540, în care însă imaginea de mistreț se confundă cu imaginea de urs.

21—26. *FOARFECA*. Un filigran mai vechi în istoria mărcilor de hîrtie este foarfeca, reprezentînd un simbol meșteșugăresc care s-a imprimat în hîrtie încă din anii 1293-1450-1518, și se întîlnește mai ales în hîrtia arhivelor și bibliotecilor vechi din Italia, Franța și Elveția, după cum dovedește Albumul Briquet, flgr. nr. 3647-3771.

În manuscrisele de la Putna, acest filigran se întîlnește în șase variante pe hîrtia următoarelor volume slavone: Mineiul lui Casian pe luna noiembrie din anul 1467, pl. VI/5; Mineiul lui Casian pe luna august, sec. XV, pl. VI/6; Sbornicul lui Iacob, din anul 1474, pl. VI/3-4; Sf. Efrem Sirul, 209 Slovo, din sec. XV, pl. VI/7; Filă volantă, coala 45, dintr-o Tîlcuire a Evangheliei, din sec. XV, pl. VI/8.

Filigranele de la Putna nu-și găsesc identități printre desenele publicate de Briquet.

Pe hîrtia manuscriselor slavone din Biblioteca Academiei R.P.R. se găsesc imprimate 9 variante diferite de foarfecă. (Ms. slave nr. 105, Octoih, sec. XV; nr. 122, Minei pe februarie, scris de Gavriil Uric în anul 1445; nr. 131, Pravila lui Vlastares, scrisă de Ghervasie, la 1472, și nr. 152, Sbornic, din sec. XV).

27—30. *COROANA INALTA — TIARA* este filigranul care reprezintă coroana dogilor venețieni și caracterizează hîrtia manuscriselor venețiene, precum și a altor manuscrise din Italia și Germania, care au circulat între 1474 și 1557, potrivit aprecierilor din albumul Briquet.

La Putna, tiara se întîlnește filigranată pe hîrtia manuscriselor slave: Mineiul pe aprilie, din sec. XV, pl. VII/4; Pavcernicul din anul 1493, pl. VII/1; Mineiul pe noiembrie, din 1504, scris de Popa Ignatie, pl. VII/2, și într-o formă mai simplă, cu o terminație de cap de fiolă, în Bogorodicnicul din 1493, pl. VIII/4.

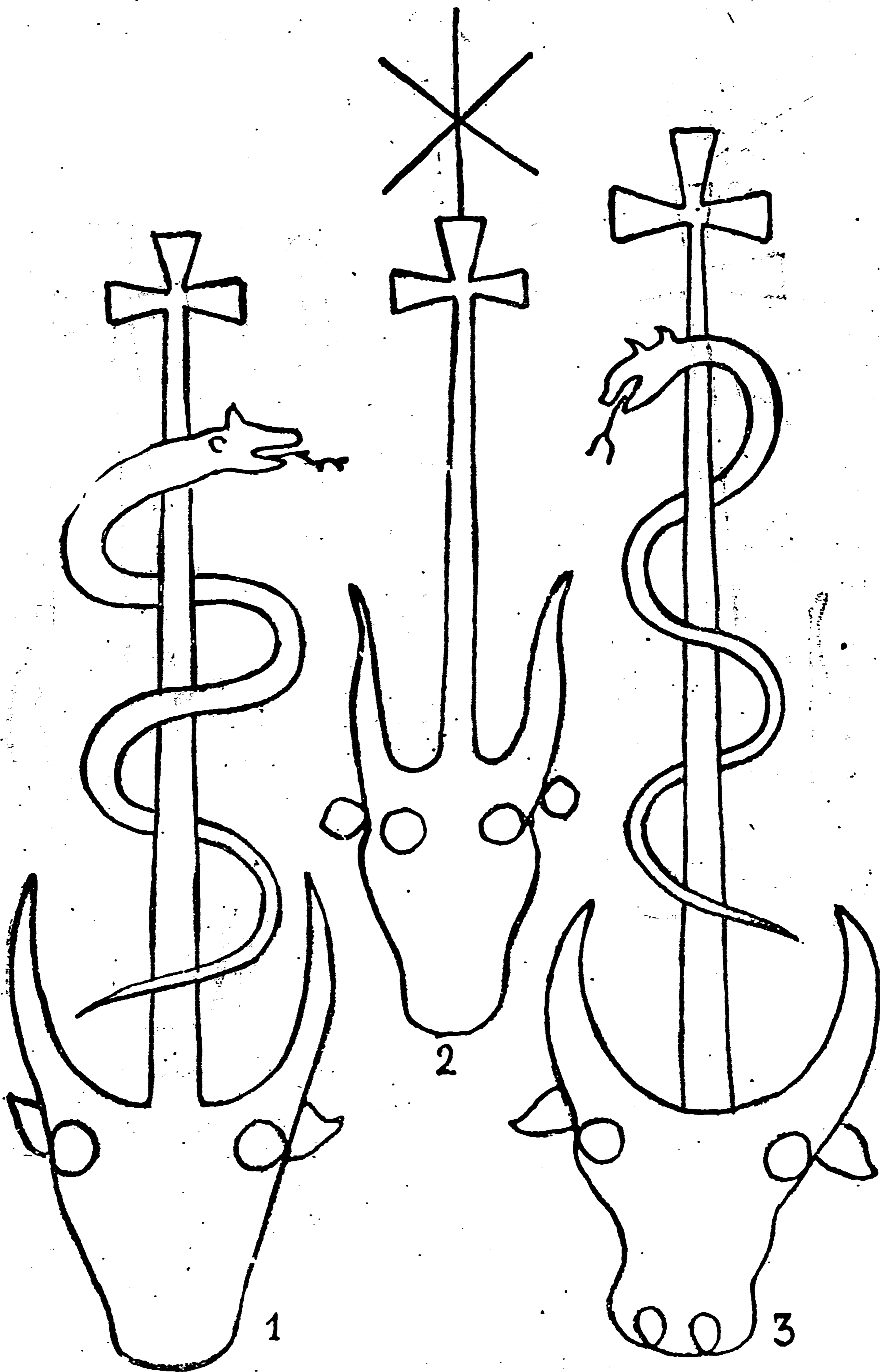
Tiara se întîlnește în hîrtia manuscriselor de la Putna, adesea concomitent cu filigranul cap de bour, de unde concluzia că sînt contemporane și că în relațiile comerciale moldovenii ajungeau să cumpere din Italia, și chiar din Elveția, trecînd uneori peste teritoriul Germaniei.

Dacă se consideră tiara drept diademă papală sau episcopală catolică, putem crede că moldovenii primeau uneori hîrtie din cotele sau comenzile repartizate scriptoriilor romane sau reședințelor catolice episcopale.

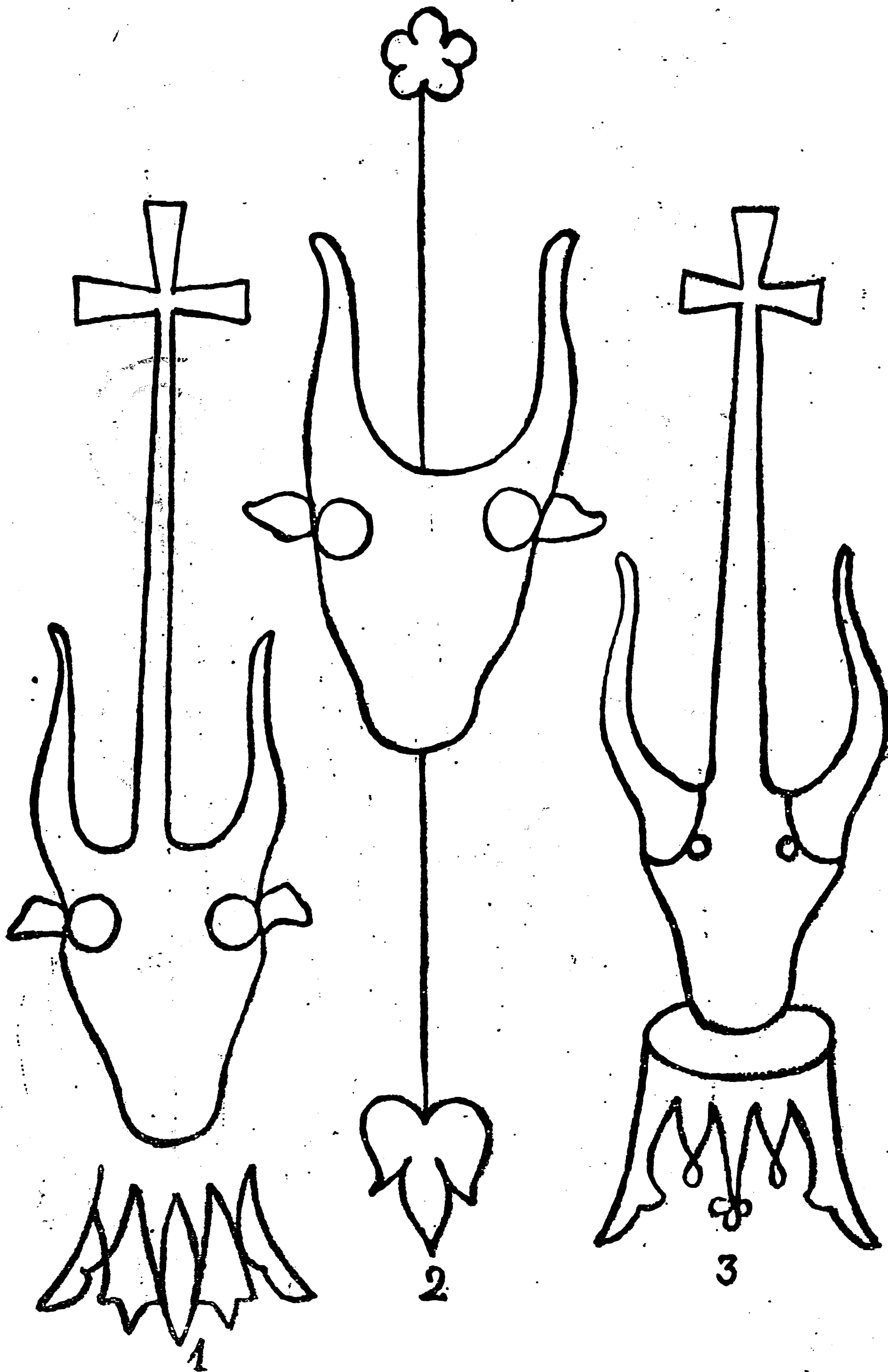
În albumul Briquet, flgr. nr. 4890-4934, nu se întîlnesc imagini de coroană înaltă identice cu modelele de la Putna.

Dintre manuscrisele slavone aflate în Biblioteca Academiei R.P.R., coroana înaltă — tiara — de forme diferite, marchează hîrtia din Evanghelia din sec. XV, Ms. slavon nr. 6, și Mineiul pe luna martie de la M-rea Dobrovăț din anul 1504, care se pare că a fost copiat în Mînăstirea Putna, Manuscrisul slavon nr. 547.

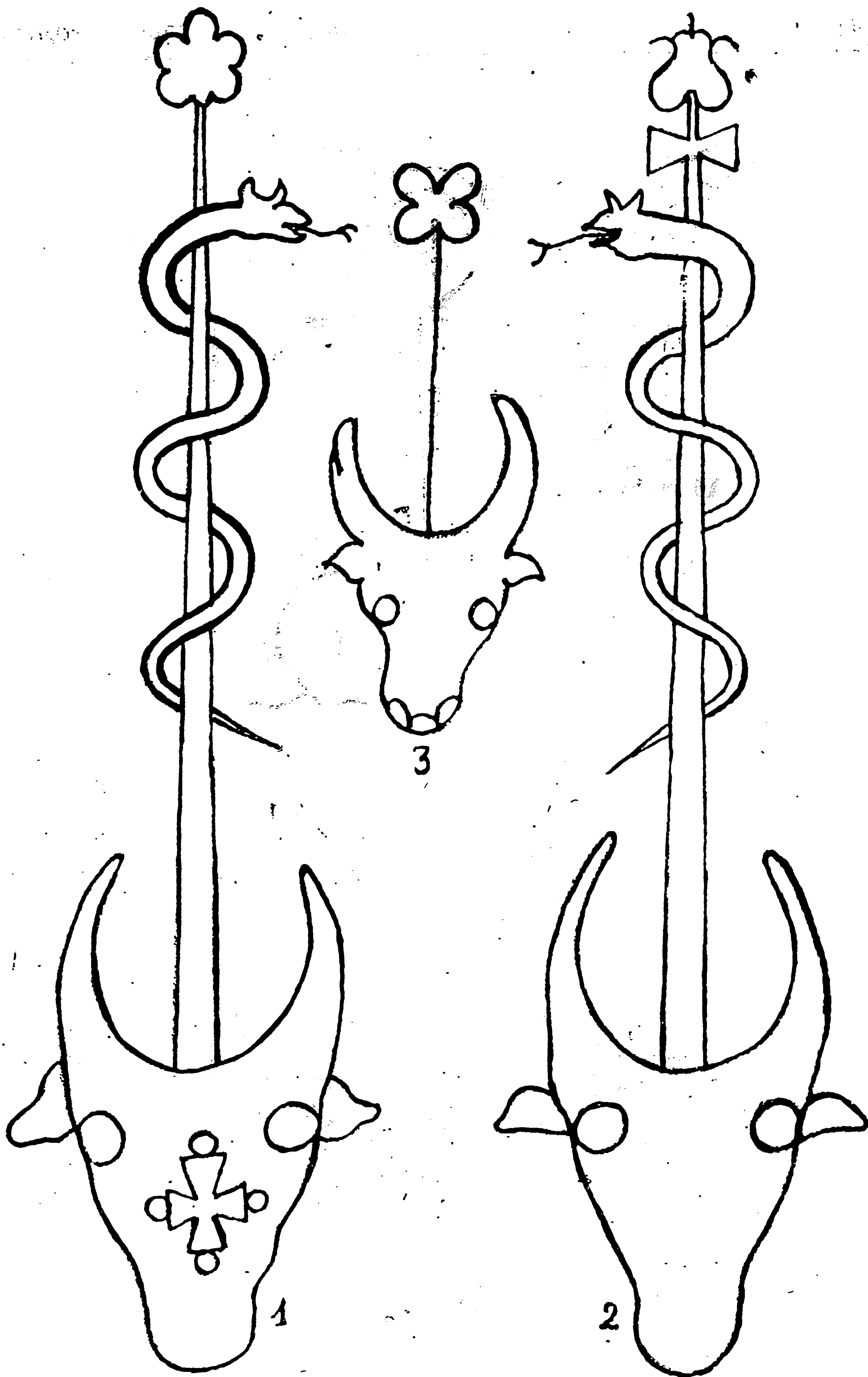
31—32. *CIOCANE INCRUCIȘATE CU DIADEMĂ*. O exprimare a specificului muncii din regiunile unde se fabrica hîrtia, este redată de 2 filigrane, reprezentînd 2 ciocane încrucișate, cu o diademă deasupra. Marca de hîrtie se prezintă în două

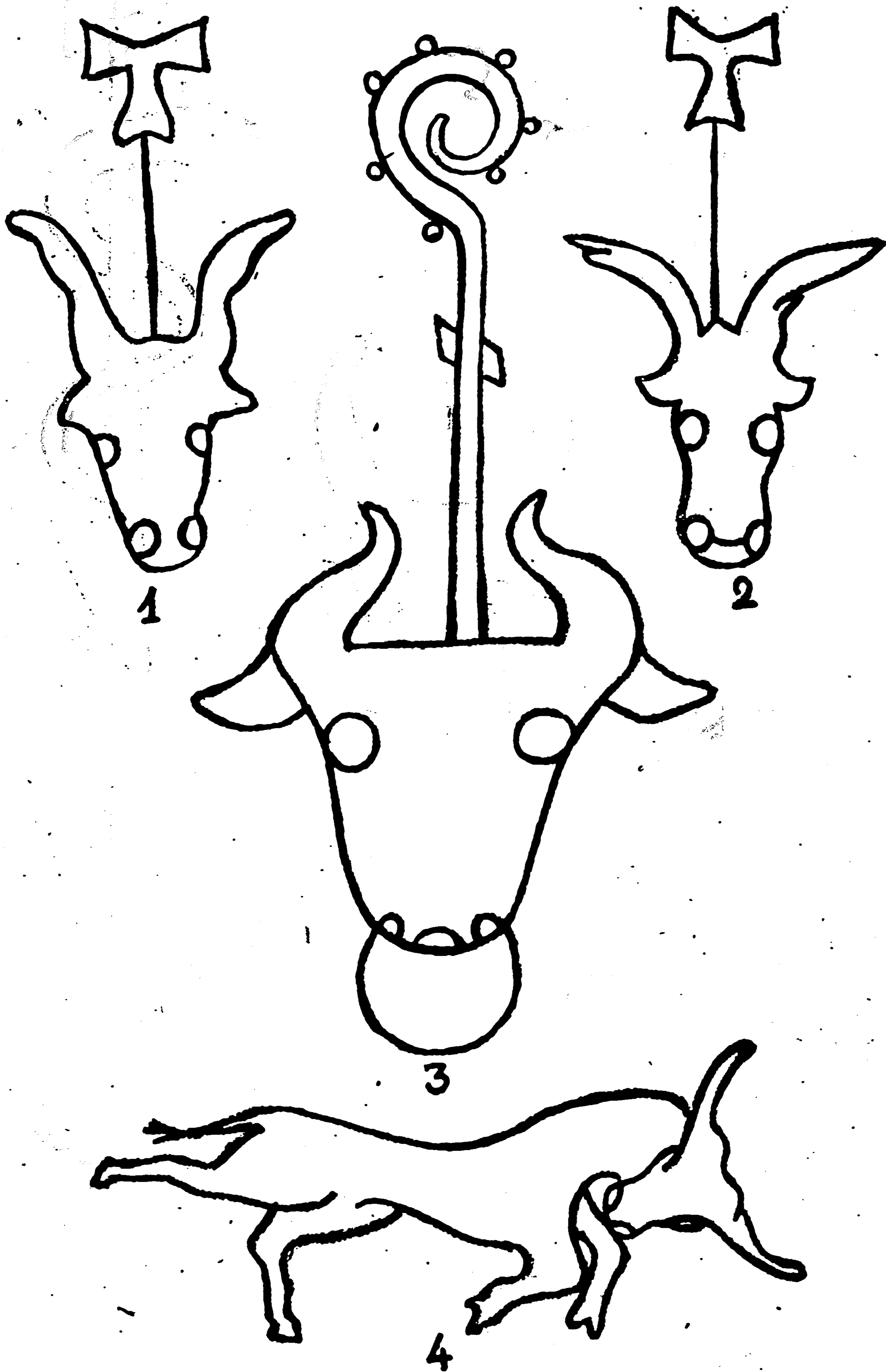
Pl. I, filigrane din : 1. Minei pe noiembrie, 1504 ; 2. Zlataust, sec. XV ; 3. Bogorodiciuc, 1493 și Psaltichia, sec. XV.

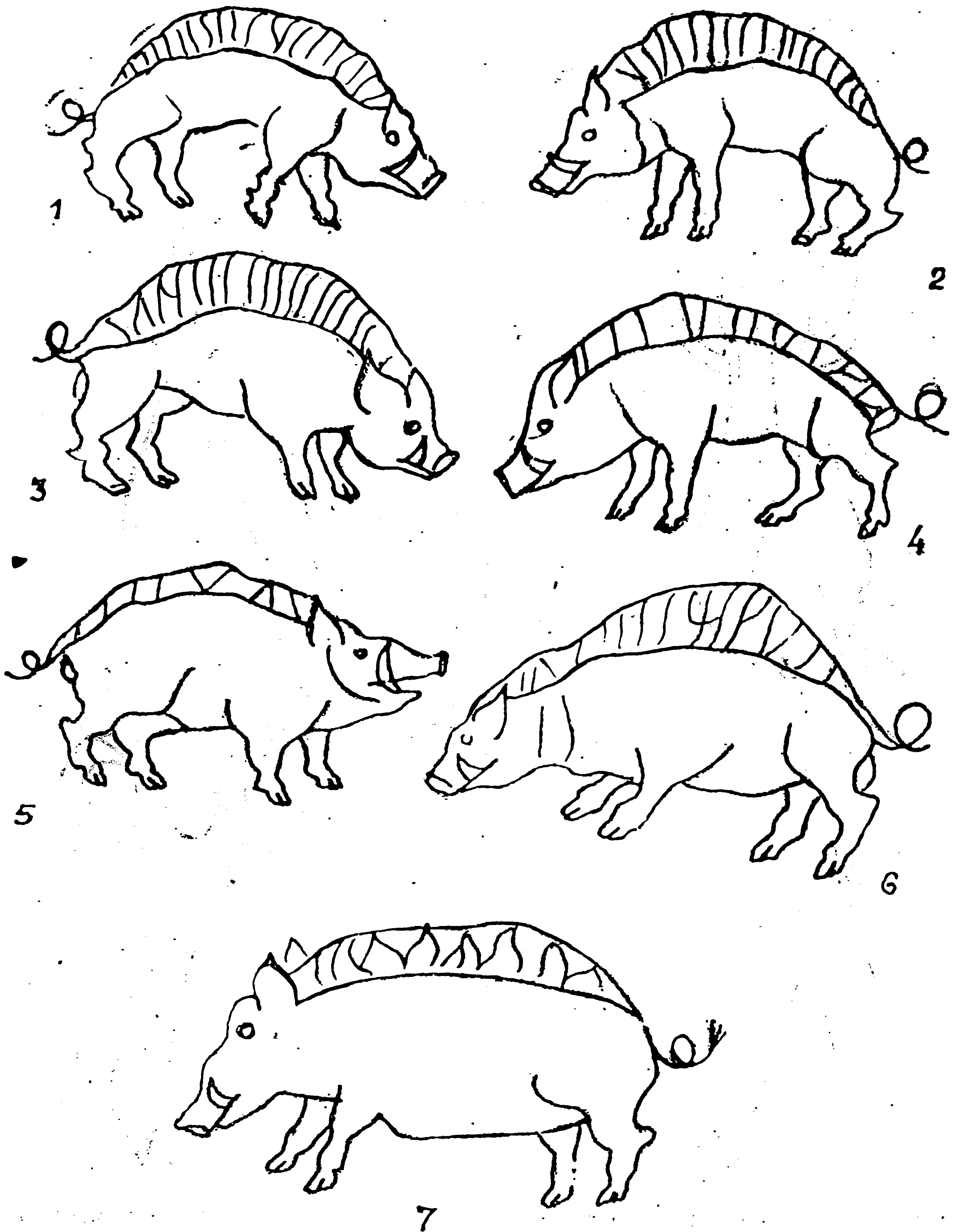
Pl. II, filigrane din : 1. Leastvița, 1472 ; 2. Minei pe noiembrie, 1504 ; 3. Minei pe aprilie, sec. XV—XVI.

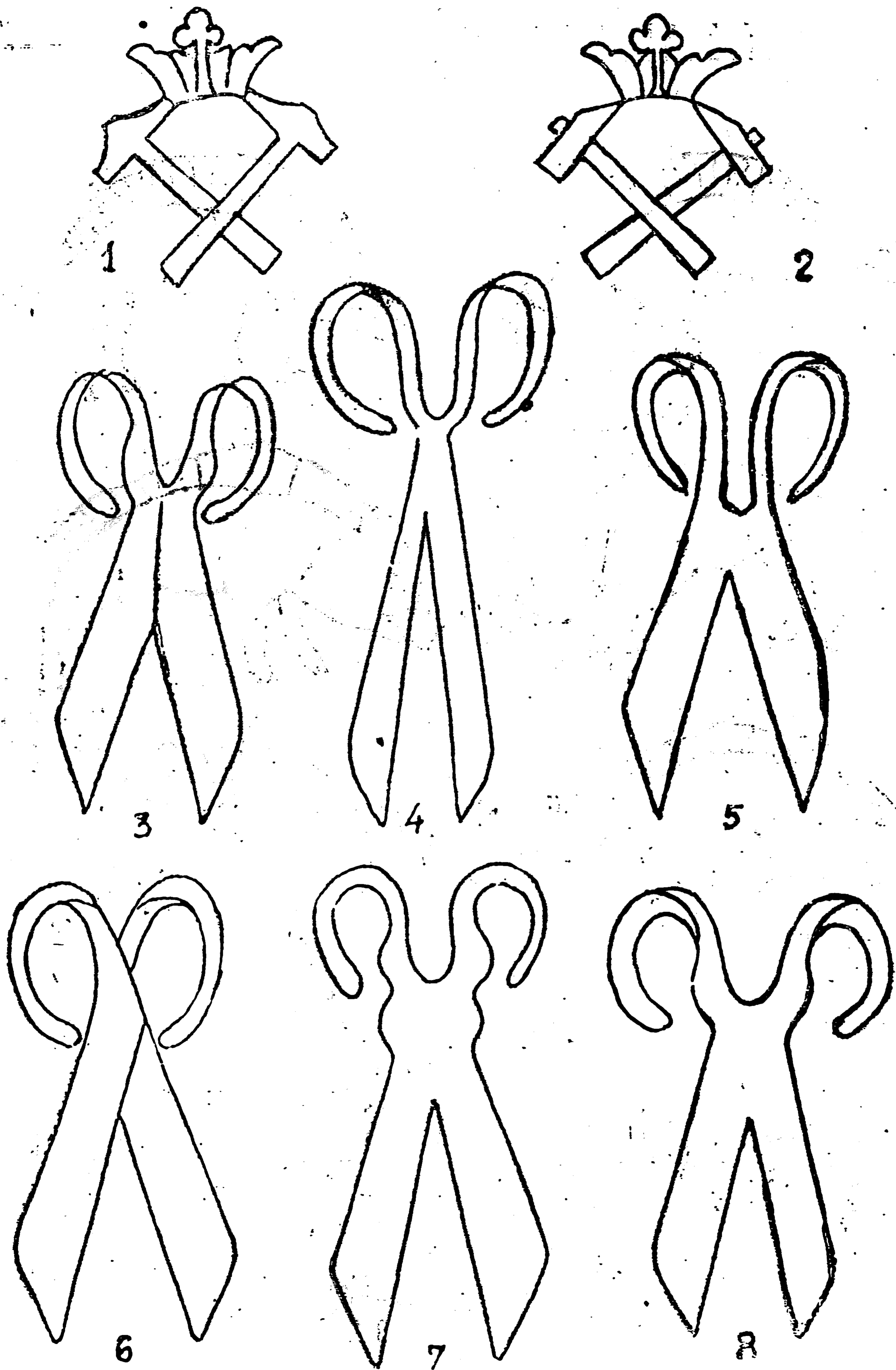
Pl. III, filigrane din : 1.—2. Triod pe 2 coloane, sec. XV—XVI ; 3. Filă răzleată, Minei pe mai, sec. XV.

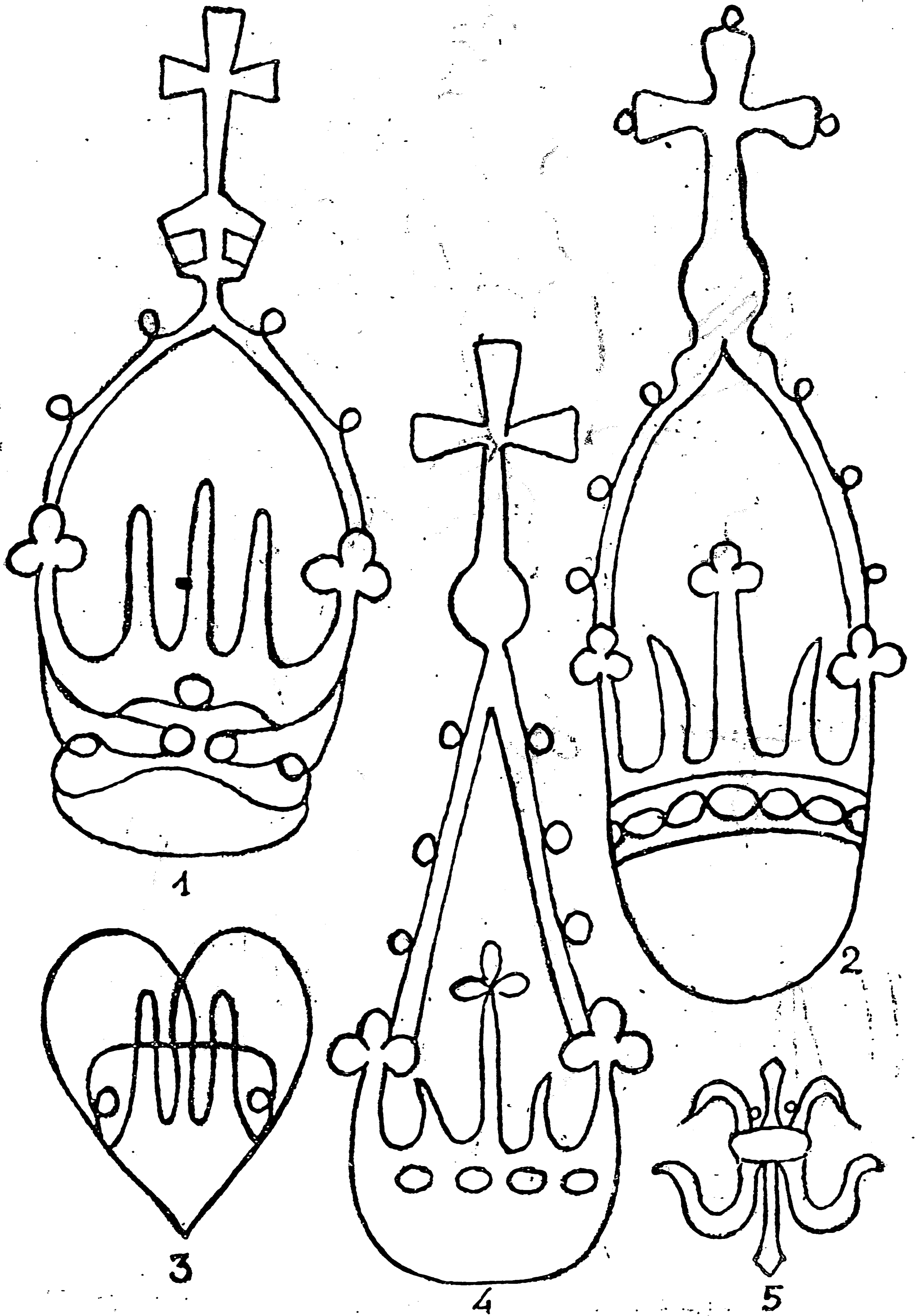
Pl. IV, filigrane din : 1—2. Psaltichie, sec. XV ; 3. Bogorodnic, 1493 ; 4. Psaltichie, sec. XV.

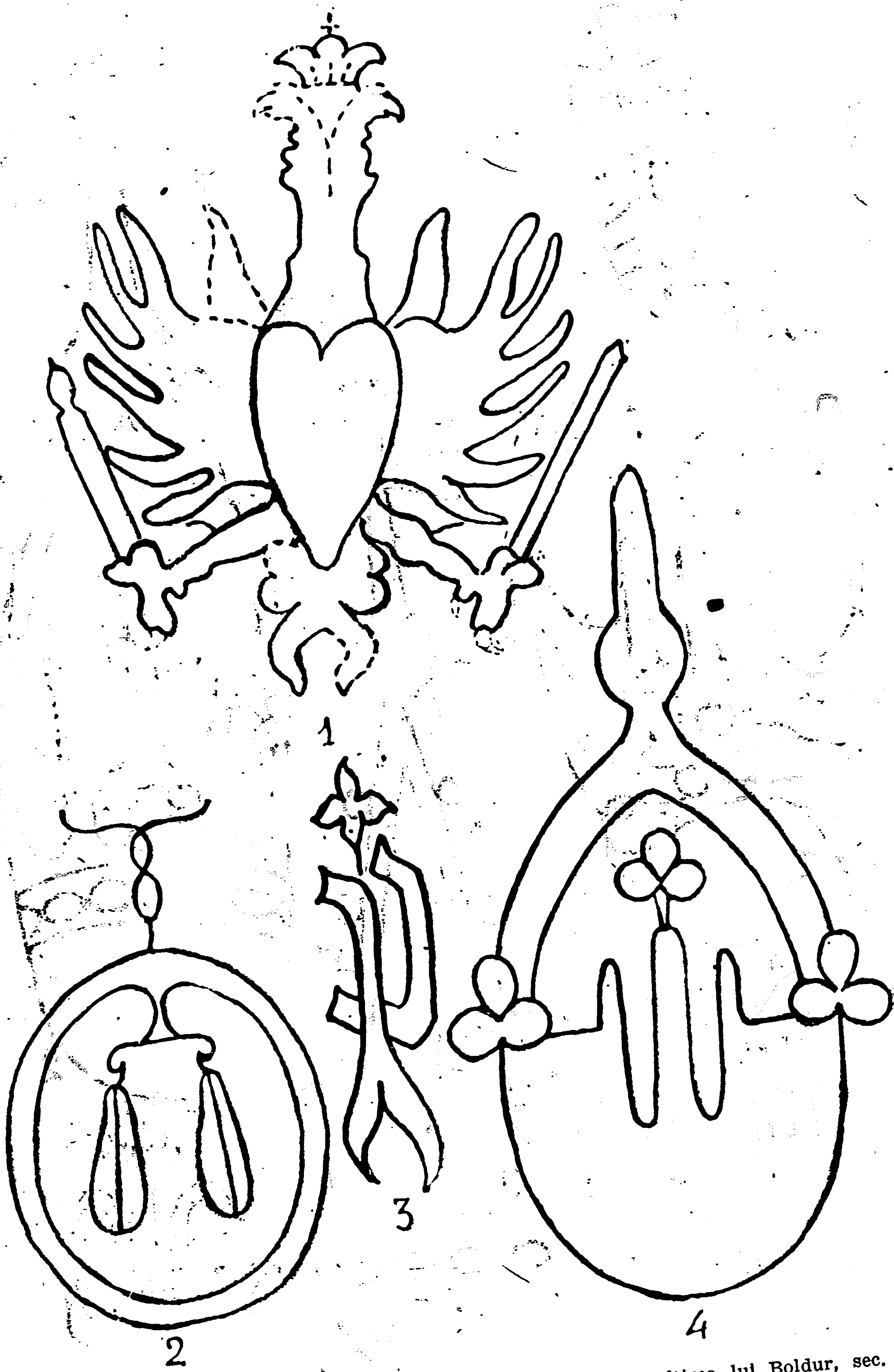
Pl. V, filigrane din : 1. Pravila Sf. Apostoli, sec. XVI ; 2 și 5. Minei pe noiembrie, 1467 ; 3. și 7 Molitvelnic, 1560 ; Triod-penticostar, sec. XVI ; 6. Triod pe 2 coloane, sec. XVI.

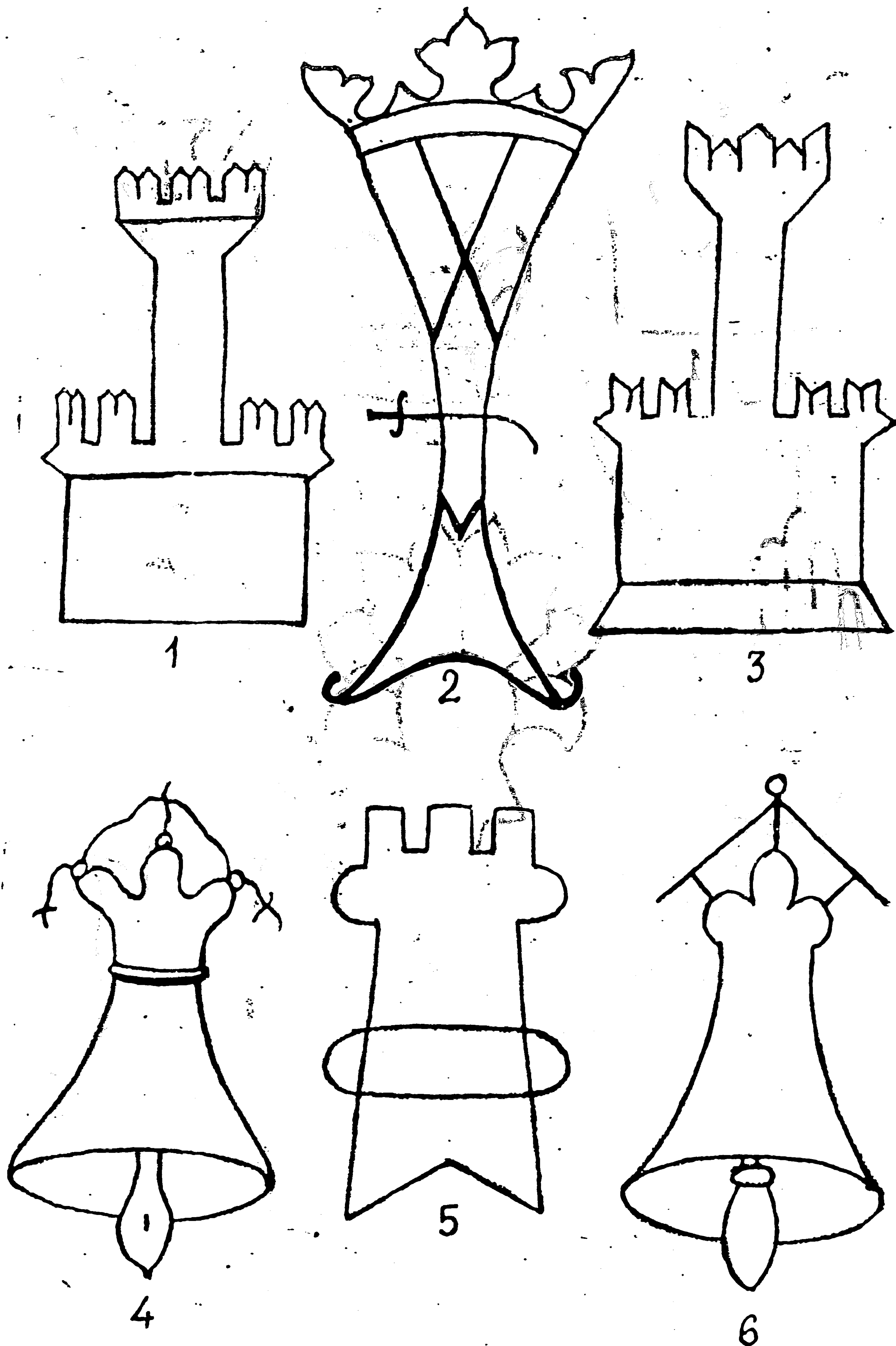
Pl. VI, filigrane din : 1. Leastvița, 1472 ; 2, 3 și 4. Sbornicul lui Iacob, 1474 ; 5. Minei pe noiembrie, 1467 ; 6. Minei pe august, sec. XV ; 7. Sf. Efrem Sirul, 209 slovo, sec. XV ; 8. Filă răzleață, Tilcuirea Evangheliei, sec. XV.

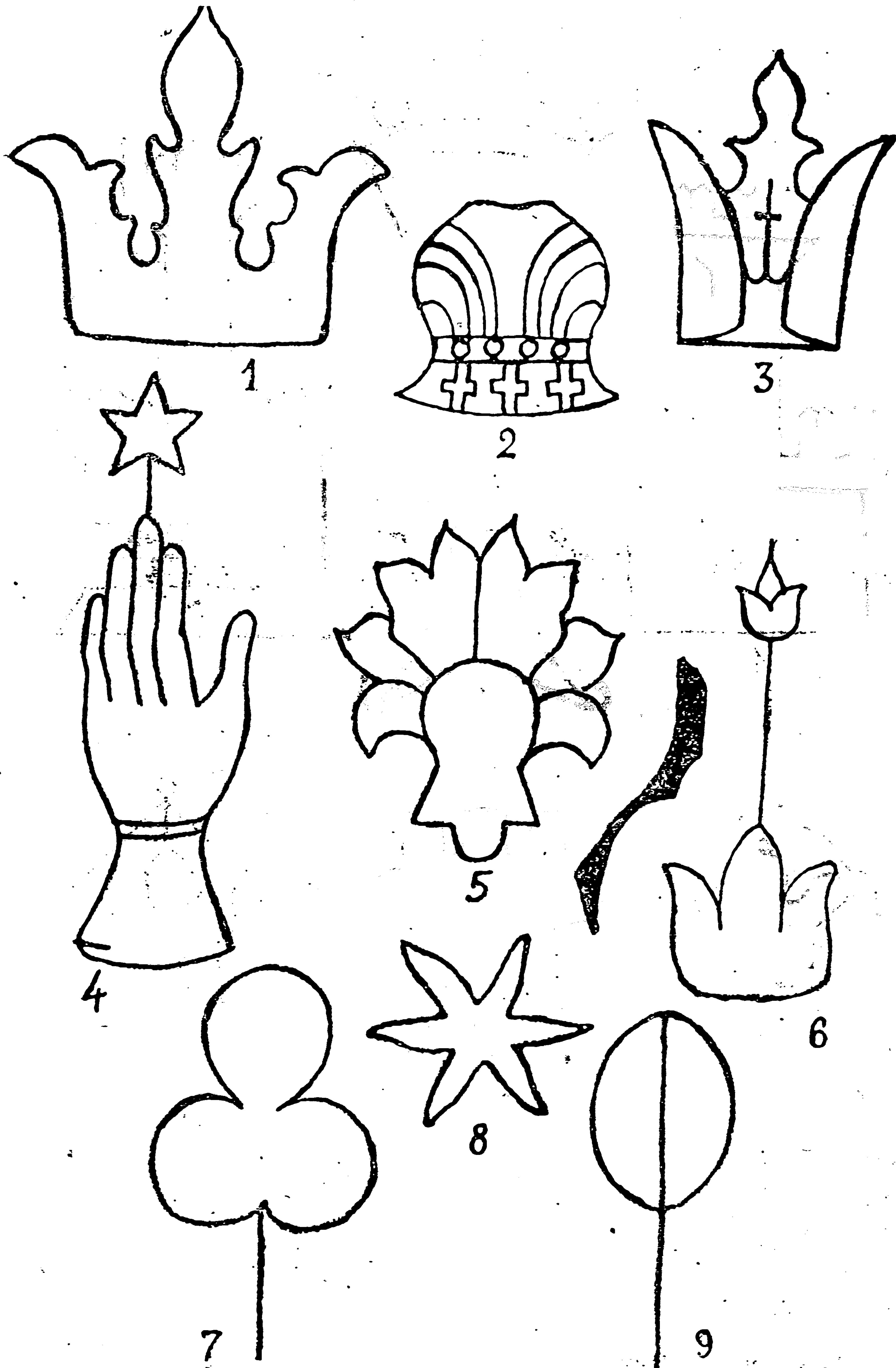
Pl. VII, filigrane din : 1. Bogorodicinic, 1493 ; 2. Minei pe noiembrie, 1504 ; 3. Minei pe ianuarie, sec. XV ; 4. Minei pe aprilie, sec. XV ; 5. Tilcuirea Evangheliei, sec. XVII.

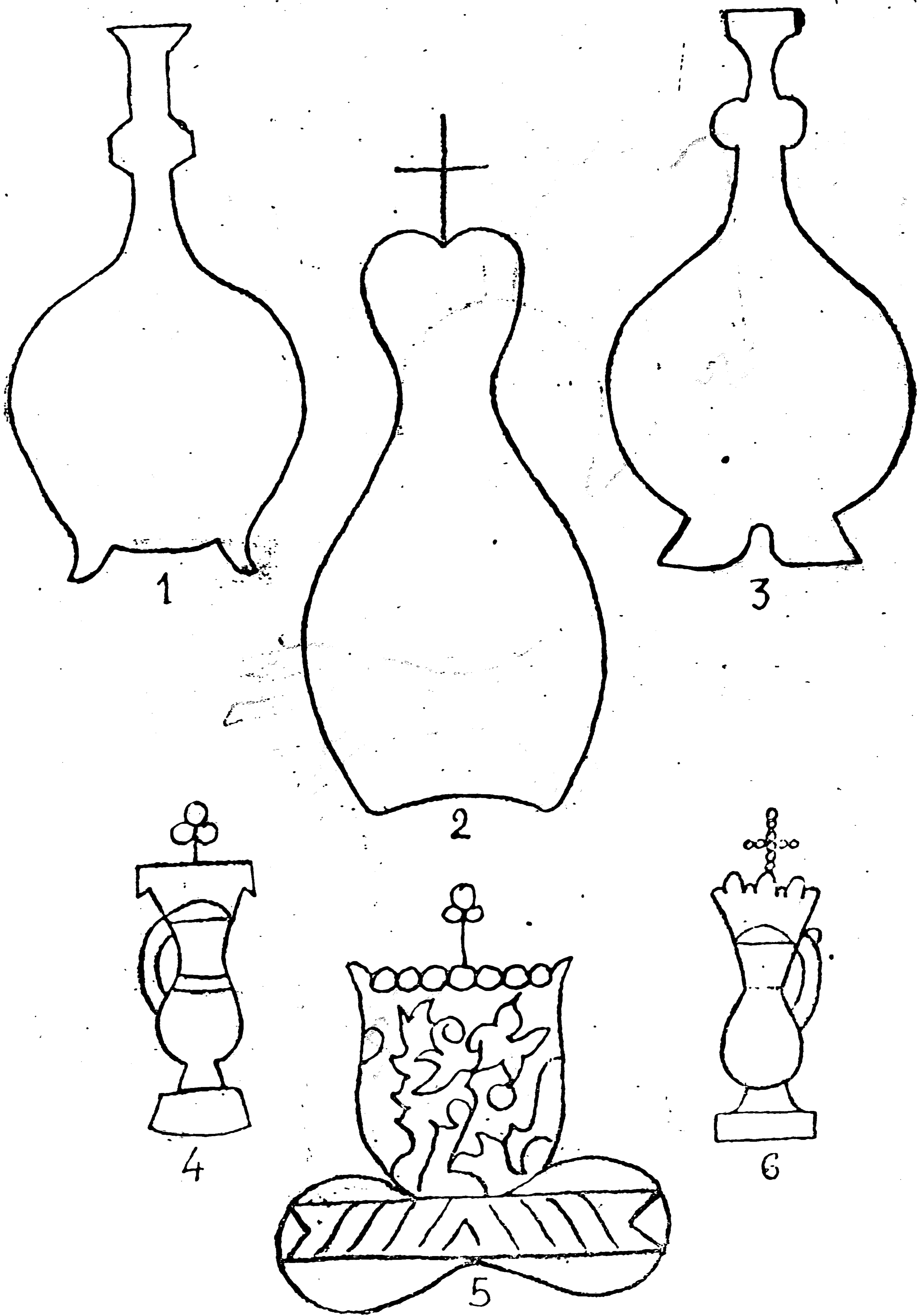
Pl. VIII, filigrane din : 1. Filă albă, copertă ; sec. XVII ; 2. Psaltirea lui Boldur, sec. XV ;
3. Pildele lui Solomon, sec. XV ; 4. Rogorodnic, 1493.

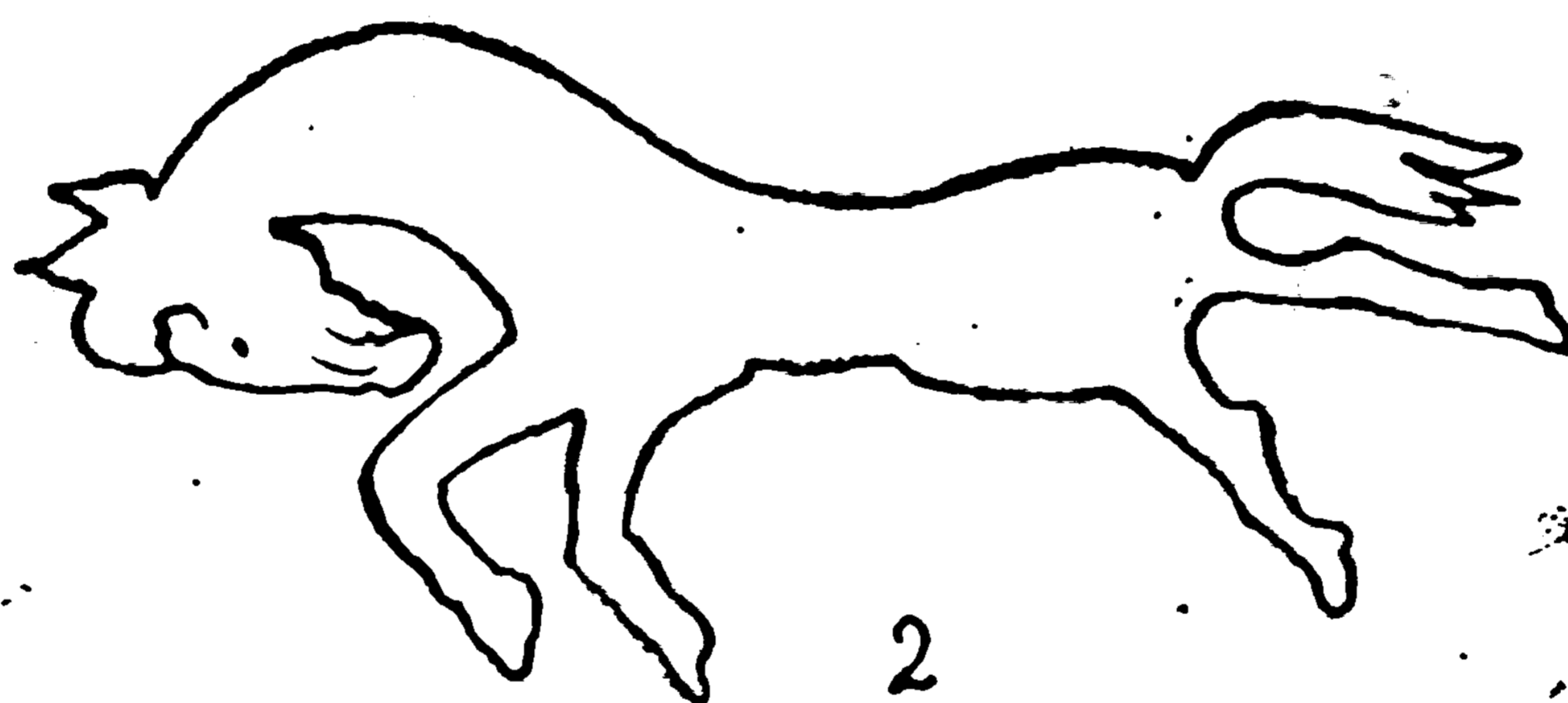
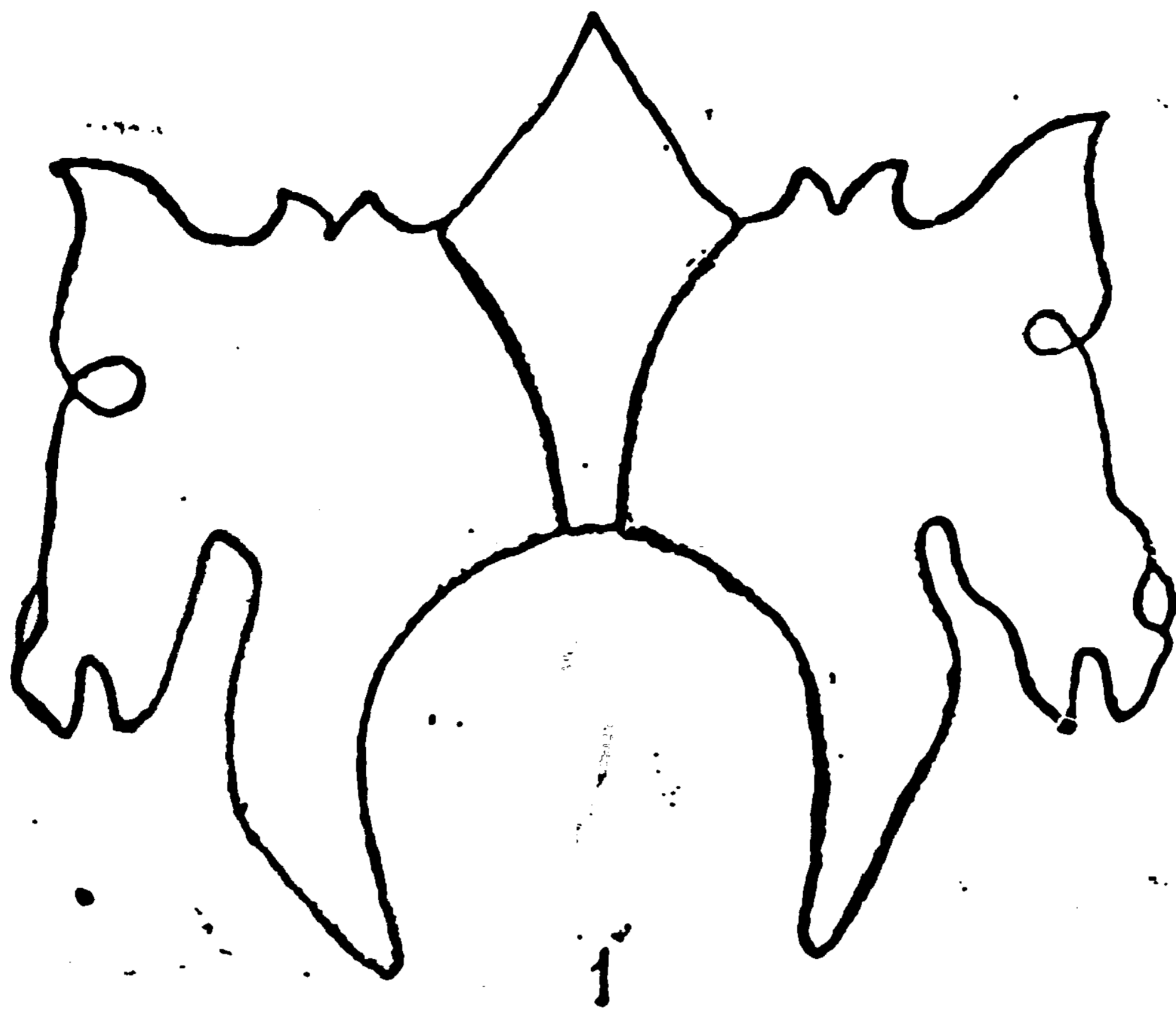
Pl. IX, filigrane din : 1. Kniga poucenie, sec. XV ; 2. Bogorodicinic, 149° ; 3, 4, 6 Kniga poucenie, sec. XV ; 5. Zlataust, 1470.

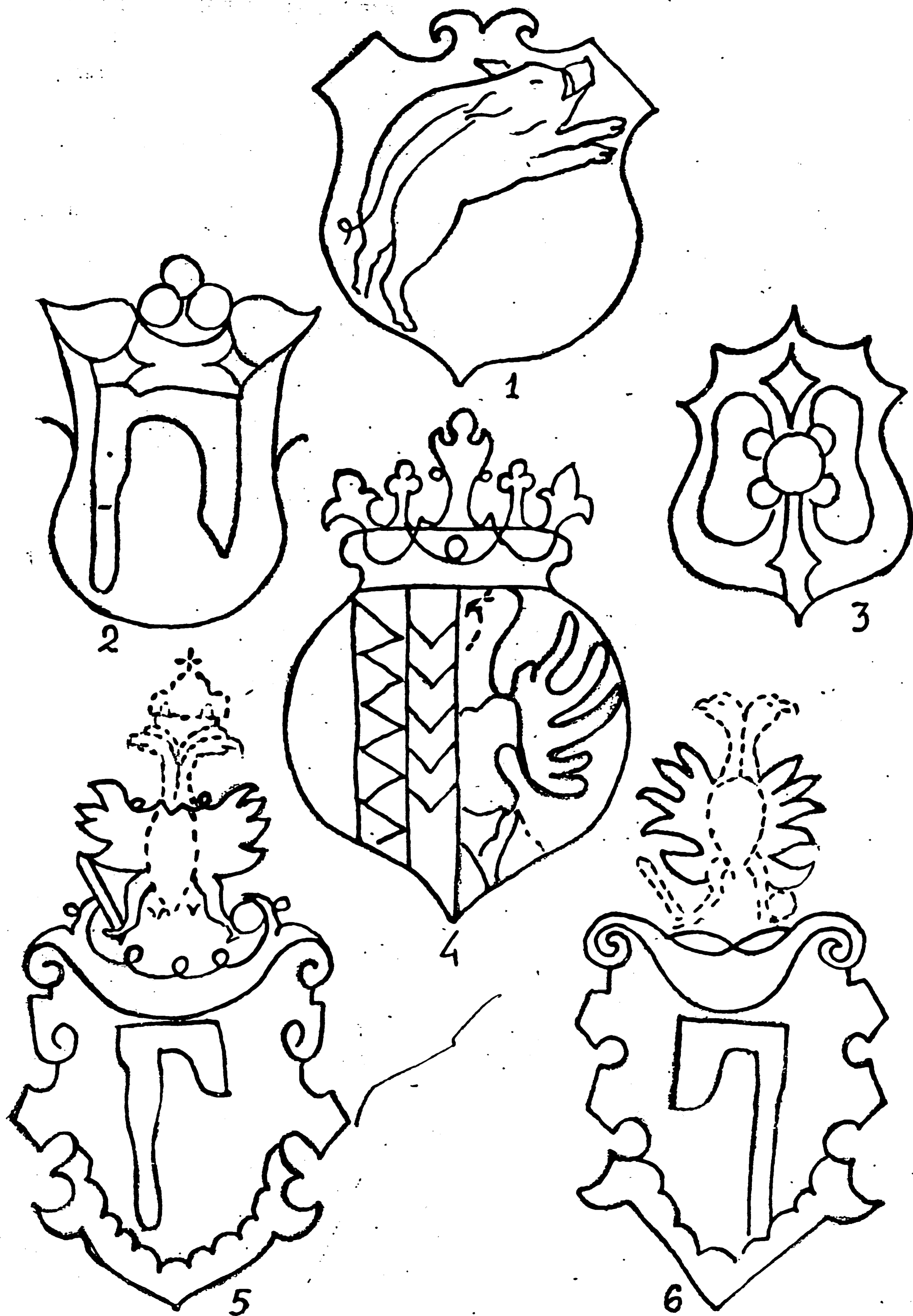
Pl. X, filigrane din : 1. Kniga poucenie, sec. XV ; 2. Psaltirea mare, sec. XV—XVI ;
 3. Minei pe octombrie, sec. XV—XVI ; 4. Bogorodicinic, 1493 ; 5. Kniga poucenie, sec. XV ;
 6. Sf. Efrem Sirul, 209 slovo, sec. XV ; 7. Apostol, sec. XVII ; 8. Triod pe 2 coloane, sec.
 XV—XVI ; 9. Cuvintele Avei Dorotei, sec. XV—XVI.

Pl. XI, filigrane din : Kniga poucenie, sec. XV ; 2. Filă răzleată, Mizei pe februarie ? sec. XVII ; 3. Kniga poucenie, sec. XV ; 4. Triod pe 2 coloane, sec. XV—XVI ; 5. Tilcuirea Evangheliei, sec. XVII ; 6. Triod pe 2 coloane, sec. XVI—XVII.

Pl. XII, filigrane din : 1. Evanghelie, sec. XVII ; 2. Sf. Efrem Sirul, 209 slovo, sec. XV ;
3. Minei pe octombrie, sec. XV.

Pl. XIII, filigrane din : 1. Molitvelnic, 1560 ; 2-3. Triod — pentecostar, sec. XV-XVI ;
 4. Evanghelia lui Banilovschi, sec. XVI-XVII ; 5-6-. Evanghelia lui Obodenschi, sec. XVII,

feluri: unele ciocane sînt asemănătoare ciocanelor de fierărie, altele însă mai ascuțite, se aseamănă cu ciocanele de zidar.

În manuscrisele de la Mînăstirea Putna, aceste filigrane se întîlnesc în Sbornicul lui Iacob, din anul 1474, pl. VI/2, și în Leastvița scrisă de Vasilie monahul, în anul 1472, pl. VI/1.

Astfel, datarea manuscrisului din însemnările caligrafilor, marchează în timp și vechimea semnelor filigranate cu această marcă, reprezentînd uneltele de lucru ale fierarilor, zidarilor și poate ale minerilor

Albumul lui Briquet notează că aceste filigrane au fost imprimate pe hîrtie între anii 1475 și 1496, după documente și manuscrise din Franța, marcate cu același filigran, flgr. nr. 11538-11539. Manuscrisele de la Putna însă, prin însemnările caligrafilor Iacob și Vasilie, notează vechimea hîrtiei începînd din anul 1472.

33—35. *TURNURI CRENELATE*. Arhitectura medievală, care a creat tradiții de stemă pentru multe orașe, înflorite în jurul vechilor castele feudale sau burguri, a fost adesea exprimată și în filigranele din hîrtia fabricată în industria morilor de celuloză.

În cuvîntările Sfîntului Ioan Zlataust, scrise de Kiriac, în anul 1470, în Mînăstirea Putna, se află un filigran cu imaginea unui turn crenelat, încins cu o linie de centură, de mărimea unei figuri de șah, pl. IX/5; iar în *Kniga Poucenie*, din sec. XV-XVI, se întîlnește silueta unui alt turn crenelat, cu etaj, în două variante asemănătoare farurilor maritime. Pl. IX/1, 3.

Datarea acestor mărci de hîrtie se face prin manuscrise care aparțin sec. XV.

Cercetătorul rus N. D. Lihaceff, în lucrările sale: «Hîrtia și cele mai vechi mori de hîrtie ale statului moscovit», publicată în 1891 la St. Petersburg, cu 783 de filigrane și «Semnificația paleografică a filigranelor», 1899, St. Petersburg, conținînd 4258 de filigrane a fost unul dintre principalii autori pe care i-a folosit și reprodus Briquet în publicația sa, în ceea ce privește partea răsăriteană a Europei.

N. D. Lihaceff citează turnul crenelat cu marcă de hîrtie, începînd din anul 1340 pînă la 1412 și 1452. Însemnarea slavonă a lui Kiriac, în «Cuvîntările Sf. Ioan Zlataust», prelungește circulația hîrtiei cu acest filigran pînă la anul 1470, cînd a fost copiat manuscrisul.

36—37. *CLOPOTE CU BALANSOIR*. O imagine a industriei și meșteșugului turnătoriei metalelor în clopote, a fost imprimată invizibil pe hîrtie, începînd din anul 1311 și continuînd pînă la 1509-1617, cum adeverește albumul Briquet, care publică 259 de figuri de clopot în filigranele nr. 3911-4170, dintre care cîteva sunt aproape identice cu forma clopotelor filigranate în «*Kniga Poucenie*» din Mînăstirea Putna, caligrafiată de către Casian monahul, probabil înainte de anul 1511, aparținînd epocii lui Ștefan cel Mare, după cum s-a văzut din analiza caligrafiei. Pl. IX/4 și 6.

Manuscrisul slavon nr. 121 din Biblioteca Academiei R.P.R., Minei pe decembrie din Mînăstirea Neamțu, sec. XV, are un filigran identic. Filigranele lui Briquet, nr. 4033-4034, din hîrtia unor manuscrise din anii 1400-1407, provenind din Italia, Germania și Franța, par a fi de asemenea identice cu modelul de la Putna, din «*Kniga Poucenie*», fapt care îndreptățește cu prisosință situarea acestui manuscris în sec. XV.

38—39. *DIADEMA CU MUGURE*. Tot un fel de coroană trebuie socotit și filigranul cu chip de diademă, în trei colțuri, din care pe vîrfurile mijlociu se înalță, la capătul unei linii, un mugure ca o făclie aprinsă. Pl. X/6.

Acest filigran se întîlnește în manuscrisul slavon «Sf. Efrem Sirul», 209 Slovo, din sec. XV.

Albumul Briquet, care nu publică un model identic, clasează această categorie de filigrane (nr. 11648-11955) cu denumirea generală de «Munți», și fixează circulația hîrtiei marcată cu acest semn între anii 1331—1493—1598.

În Biblioteca Academiei R.P.R. este filigranat cu acest semn, aproape identic în ceea ce privește mărimea, doar că în loc de mugure, întîlnim o cruce discretă ca un mîner de sabie, Mineiul pe luna februarie, scris de Gavriil Uric, în M-rea Neamțu, la anul 1445, Ms. slav nr. 122.

41. *COROANA PE UN PICIOR DE POTIR*. Un ornament în chip de potir, terminat deasupra cu o coroană, din Pavecernicul de la 1493, pl. IX/2, se pare că trebuie

interpretat ca literă inițială, sau monogram, întrucît pe cupa potirului s-ar proiecta din intersecția liniilor, litera «W», cum arată Briquet în flgr. nr. 9164 din anii 1500-1501, identic cu exemplarul de la Putna.

42. *CUȘMA ARHIEREASCA*. În afară de țiară, care poate fi considerată și coroană episcopală, în filigranele de hîrtie ale manuscriselor slavone de la Putna, nu se întîlnesc elemente sacerdotale. Există însă o marcă de hîrtie, imprimată pe filele Psaltirei Mari, atribuită epocii lui Ștefan cel Mare, care seamănă cu o mitră episcopală ortodoxă, pe care am denumit-o cușmă arhierescă, întrucît seamănă mult cu bonetele pe care le purta clerul superior din Biserica Rusă. Filigranul este necunoscut în albumul francez. Într-un Triod, din Biblioteca Academiei R.P.R., Ms. slav nr. 111, și în Evangheliarul slavon, Ms. nr. 6, se găsesc încă trei variante din acest filigran, iar manuscrisele amintite au fost cotate ca aparținînd sec. XV. Aceasta ne îndreptățește să rămînem la concluzia definitivă că Psaltirea Mare din Mînăstirea Putna aparține epocii lui Ștefan cel Mare, iar filigranul inedit, cușma arhierescă, este specific sec. XV. Pl. X/2¹.

43. *MINA DESCHISA, CU STEA PENTAGONALĂ ÎN VIRFUL DEGETULUI MILOCIU*. Acest filigran se întîlnește în hîrtia manuscrisului slavon, Bogorodicinicul, din anul 1493, astfel că fixarea timpului în care a circulat hîrtia marcată cu acest semn, este înlesnită de notarea anului 1493, la începutul Pascaliei din Pavecernic. Pl. X/4.

În manuscrisele slave din Biblioteca Academiei R.P.R. se află acest filigran în 10 variante diferite, pe hîrtia următoarelor opere: Ms. nr. 96, Cartea Iov, din anul 1503, provenind din Moldova; Ms. nr. 141, Sfîntul Grigore Teologul, Cuvîntări, sec. XV; Ms. nr. 152, Sbornic, sec. XV, din Moldova; Ms. nr. 544, Minei pe noiembrie, sec. XV, Moldova.

În albumul Briquet nu există un filigran identic cu mîna din Pavecernicul de la Putna, deși au fost publicate 985 de semne similare, culese din acte și manuscrise din Franța, Germania, Italia și Portugalia, copiate între anii 1382 și 1590.

44. *STEA ÎN ȘASE COLȚURI — DEFORMATĂ*. Pe hîrtia Triodului pe două coloane din sec. XV-XVI se întîlnește, alături de capul de bour, încă un filigran, steaua cu șase colțuri, deformată. Pl. X/8.

După aprecierile albumului Briquet, filigranele nr. 5999-6063, hîrtia filigranată cu acest semn a circulat în Franța, Elveția, Italia și Germania, între anii 1330—1400—1572. O variantă similară cu filigrane de la Putna este datată cu anul 1381, provenind din arhivele din Milano. (Filigran nr. 6022)

45. *ROZETA COCHILIE, ÎN FORMĂ DE EVANTAI* se observă pe hîrtia manuscrisului «Kniga Poucenie» din sec. XV. Pl. X/5.

Din cercetările albumului Briquet rezultă că acest filigran caracterizează hîrtia care a circulat în Franța de Nord și în Flandra între anii 1383 și 1403, filigran nr. 4500-4501. Modelele date în album sînt aproape identice cu filigranul de la Putna, care din acest punct de vedere fixează vîrsta manuscrisului «Kniga Poucenie» cu certitudine în sec. XV, epoca lui Ștefan cel Mare.

46. *TREFLA* se întîlnește într-un Apostol din sec. XVII, și pare a fi un filigran specific acestui secol, după cum se vede din manuscrisul slavon nr. 50 din Biblioteca Academiei R.P.R., copiat pe vremea lui Vasile Lupu. Pl. X/7.

47. *CERCUL OVALIZAT PE VERTICALĂ* este de proveniența sec. XVI și se află imprimat pe manuscrisul slavon «Cuvintele Avei Dorothei» din sec. XV-XVI, ca un filigran mai confuz, format dintr-un cerc ușor ovalizat pe verticală, așezat pe o linie dreaptă. Pl. X/9. Acest filigran alternează cu imaginea mistrețului în manuscrisul citat.

1. Prof. V. Brătulescu, *Miniaturi și manuscrise din Muzeul de artă religioasă*, București, 1939, p. 132, consideră hîrtia marcată cu „Cușmă-coroană” drept hîrtie de Brașov, din sec. XVI, după Evangheliarul lui Onufrie, în anul 1573. Această considerație însă nu exclude posibilitatea existenței hîrtiei, cu aceeași marcă, anterior, începutul sec. XVI. Filigranul a fost publicat și de prof. Dan Simonescu, în *Bibliografia Romînească Veche*, tom. IV, „Adăugiri și îndreptări”, București, 1944, p. 16, după hîrtia din Psaltirea slavonă din Brașov, 1577-1578, care însă nu este identic cu cel de la Putna.

48—53. *AMFORE, STICLE OVALIZATE — GLAJE ȘI CUPE*. Un alt simbol al muncii productive îl prezintă o serie de filigrane, imprimate pe hîrtia unor manuscrise, reprezentînd imaginea unor amfore cu mîner, sticle ovalizate — glaje, sau cupe. Triodul pe două coloane din sec. XV-XVI posedă două modele de amforă mică cu un singur mîner, terminate deasupra cu o treflă, Pl. XI/4, sau cu o cruce, Pl. XI/6. «Kniga Poucenie», manuscris din sec. XV, are hîrtia filigranată și cu imaginea unor sticle ovalizate, în chip de amfore, fără mîner, Pl. XI/1-2; iar o filă răzleață, caligrafiată în sec. XVI, conținînd viața Sf. Teodor este filigranată cu o amforă în formă de pară, terminată cu o cruce, Pl. XI/2. Amforele, ca și glajele, nu au corespondențe identice în albumul lui Briquet, care publică 434 de modele similare, filigranate nr. 12475-12909, și stabilește că acest filigran caracterizează hîrtia folosită mai ales în Italia și Franța între anii 1471-1548-1600.

Pe hîrtia din «Tîlcuirea Evangheliilor», dăruită de Nicolae Vasilivici, episcopul de Rădăuți, cu o însemnare romînească din 1668, de pe vremea lui Duca Vodă și a lui Ioan Sobiețki, «tretrii crai», provenită din Galiția, de la Strei, există un filigran cu imaginea unei cupe cu picior. Această imagine poate fi interpretată și ca un scut de stemă cu vîrfurile în jos, sprijinit pe o filacterie. Suprafața cupei este acoperită de un ornament mai șters, iar deasupra o mică treflă. Pl. XI/5. Albumul Briquet publică cîteva modele asemănătoare în filigranele nr. 333, 340, 1848, datate între anii 1561 și 1582, provenind din arhivele din Praga, Germania, Franța și Olanda.

54. *CUMPANA — BALANȚA*. Un filigran, înghesuit în cotorul Psaltirei lui Boldur, din sec. XV, abia vizibil din cauza hîrtiei groase, ceruită de patina vremii, este cumpăna sau balanța, încadrată într-un cerc dublu, ovalizat pe o verticală. Pl. VIII/2.

Hîrtia filigranată cu imaginea balanței încadrată într-un cerc simplu, a circulat în Europa între anii 1441 și 1538, potrivit manuscriselor și actelor de arhivă din Italia, Spania și Austria, din care Briquet publică filigranele nr. 2444-2608. Filigranul din Psaltirea lui Boldur, însă nu are corespondență identică în albumul francez, deși acesta prezintă 164 de variante din această marcă de hîrtie.

Potrivit datelor din Catalogul manuscriselor slave din Biblioteca Academiei R.P.R., publicat în 1959, balanța se întîlnește ca filigran pe hîrtia manuscriselor: nr. 126, Mineiul pe mai, din sec. XV, provenit din Mînăstirea Neamțu; nr. 171, Vechiul Testament, din sec. XV, copiat în Moldova; nr. 202, Apostolul, scris pentru Mînăstirea Bistrița din Oltenia, la anul 1519, de diaconul Dragomir, în Craiova; nr. 262, Mineiul pe ianuarie, scris de Dragomir la 1521, pentru Mînăstirea Bistrița din Oltenia, și nr. 540, Mineiul pe iulie, din Mînăstirea Dobrovăț, scris pe vremea lui Ștefan cel Mare (sec. XV).

Nici unul dintre filigranele manuscriselor amintite, însă, nu este identic cu balanța din Psaltirea lui Boldur de la Mînăstirea Putna, totuși filigranele cu această imagine ne confirmă datarea Psaltirei de la Putna, care aparține sec. XV, epoca lui Ștefan cel Mare.

55. *MONOGRAME*. Semnele de hîrtie au fost adesea exprimate și prin monograme. Manuscrisul slavon, «Pildele lui Solomon», și «Înțelepciunea lui Iisus, fiul lui Sirah», din sec. XV—XVI, redă o frumoasă monogramă de «j» și «i» (Pl. VIII/3. Această monogramă este interpretată în albumul Briquet ca litera P» gotică, redîndu-se 378 de modele, după manuscrise și tipăriri din Germania, Franța și Olanda, provenite din anii 1396-1595, filigranele nr. 8519-8897. Deși multe monograme publicate în albumul francez sînt asemănătoare, nici una însă nu corespunde cu dimensiunile modelului de la Putna, care este prevăzut cu o terminație superioară de cruce treflată.

56-58. *MOTIVE ZOOMORFE*: capete de cal, cap de leu, cal în fugă. Formele zoomorfe erau des întrebuintate ca steme și mărci pentru hîrtie. Astfel, într-un Evangheliar slavon din Mînăstirea Putna, cu caractere caligrafice, din sec. XVI-XVII, există două capete de cal în simetrie bilaterală dorsală. Pl. XII/1. În albumul Briquet există unele filigrane aproape identice, numite «cap de licorn», filigranele nr. 15841-15843. Ele sînt datate între anii 1394—1398 și 1407, provenind din actele de arhivă din Belgia și Franța. Datorită acestor paralele, manuscrisul de la Putna ar putea fi considerat ca datat din sec. XV-XVI, și astfel valoarea sa istorică ar crește cu aproape două secole.

Imaginea unui cap de leu, desenat cu o singură linie simplă care conturează capul, gâtul cu coamă și picioarele din față, este imprimată ca filigran în hîrtia Mineiului pe luna octombrie din sec. XV, scris în epoca lui Ștefan cel Mare, probabil în seria cărților de ritual, copiate cu ocazia inaugurării Mînăstirii Putna. În 1559, pe acest Minei s-a făcut o însemnare slavonă privind zidirea Mînăstirii Slatina, de unde și concluzia apartenenței sale în sec. XV, cînd trebuie fixat și filigranul cu cap de leu, care nu are corespondență identică în albumul francez al lui Briquet, Pl. XII/3.

Silueta unui cal în tugi zburdalnică, de proporții mai mici, se află imprimată ca filigran pe unele coale din hîrtia manuscrisului «Sîntul Efrem Sirul», 209 SLOVO, din secolul XV, Pl. XII/2. Prin faptul că manuscrisul este filigranat și cu «doarica», rezultă că și imaginea calului în tugi este contemporană cu «doarica», și deci aparține sec. XV. Dimensiunile calului corespund pînă la identitate cu mărimea și silueta bou-rului întreg din Psaltichia copiată în sec. XV, Pl. IV/4, ambele filigrane fiind cu totul necunoscute în albumul Briquet.

59—64. *STEME ȘI SCUTURI*. În hîrtia manuscriselor slavone din Mînăstirea Putna se întîlnesc 6 steme cu simboluri diferite :

— Stema urbană acoperită pe 1/2 din suprafață cu trupul înaripat al unei păsări, iar pe cealaltă jumătate cu ornamente în unghiuri, pe stremțuri verticale, terminată deasupra cu o coroană, Pl. XIII/4, se întîlnește în Evanghelia din sec. XVII și nu este cunoscută în albumul Briquet.

— Scut de stema, cu imaginea unei barde, se întîlnește în hîrtia Triodului-Penticostar, din sec. XV, Pl. XII/2. Acest filigran caracterizează hîrtia din sec. XVI, între 1552 și 1560, din arhivele din Ungaria, din care Catalogul Briquet publică două imagini similare, filigranele 1865-1866.

— Stema cu pajură bicefală și scut, pe care se observă conturul unui topor cu coadă, se întîlnește în hîrtia unei Evanghelii din sec. XVII, cu iscalitura lui Vasile Obodenschi, Pl. XIII/5-6.

— Imaginea unei flori de crin stilizată pe un scut, se întîlnește în Triodul-Penticostar din sec. XV, Pl. XII/3. Albumul lui Briquet publică un ornament asemănător, filigranul nr. 7149 din anul 1541, provenind din arhivele ungare.

— Scut de stema cu imagine de mistreț, se întîlnește în Molitfelnicul din 1560, Pl. XIII/1. În albumul Briquet se întîlnește un filigran asemănător, în care un mistreț este desenat în diagonală pe scutul unei steme din sec. XVI, filigranele nr. 13595-13596.

65. *INIMA*. Tot ca filigran de hîrtie se întîlnește și imaginea unei inimi, pe suprafața căreia a fost desenată o linie sinusoidală, cu trei lobi înalți, traversați de o altă linie dreaptă-orizontală, pornită din baza sinusoidii. Filigranul se întîlnește pe hîrtia Mineiului pe luna ianuarie, din sec. XV-XVI, care este marcat și cu imaginea unui mistreț, Pl. VII/3.

66. *ROZETA DE CRIN* se întîlnește ca filigran mai vag, într-un manuscris slavon din sec. XVII, «Tîlcuirea Evangheliei», Pl. VII/5. Filigrane asemănătoare au fost publicate în albumul francez, din hîrtie care a circulat între anii 1543 și 1572, cu frecvența mai mare în Elveția, Franța și Ungaria. Filigranele nr. 6916-6917.

67. *PAJURA BICEFALA*. Acest filigran se întîlnește pe o filă albă, lipită pe o scoarță de carte legată în piele, cu caractere din sec. XVII-XVIII, fără text scris. Filigranul reprezintă o acvilă bicefală, în parte deformată, semănînd cu vechea stema a Rusiei.

Pr. PAULIN POPESCU

BIBLIA ÎN TRADUCEREA LUI NICOLAE MILESCU

Multe date asupra vieții și operei spătarului Milescu au constituit obiectul unor controverse, ca de exemplu : paternitatea «Descrierii Chinei» ; anul, locul și domnitorul care l-a pedepsit cu tăierea nasului ; traducerea Bibliei și raportul dintre Biblia tradusă de spătarul moldovean și traduceri ulterioare.

Intenția noastră este de a ne opri asupra ultimei probleme.

Hasdeu, Philippide, Gaster, Aron Densușianu, Sbiera, Iorga etc., cred că Biblia de la București este traducerea lui Milescu. Lipsește însă argumentul principal : confruntarea cu originalul, căci originalul acestei traduceri nu s-a găsit.

Care este situația copiilor?

În Catalogul manuscriselor de la Blaj¹ (actualmente aflătoare la Biblioteca Academiei R.P.R., filiala Cluj), N. Comșa descrie și reproduce pagini dintr-un Testament Vechi, care, după coroborarea datelor, pare a fi o copie parțială a traducerii lui Milescu.

Volumul este descris ca avînd «906 pagini, plus trei foi, una la început și două la sfîrșit, care nu intră în paginația scrisă de autor și de formatul 31×21 cm. Prin scris, ornamente multe și variate, prin hîrtie și prin legătură, volumul este în forma externă o adevărată operă de artă. Întru toate ne duce gîndul la minunatele manuscrise latine ale evului mediu». Acestea sînt datele tehnice despre volum.

N. Comșa continuă :

«După lămuririle ce le găsim în cuvintele înainte, date în copie mai jos, cartea este o traducere a Testamentului Vechi de pre limba elinească întîia oară pre limba romînească de Nicolae ? și acum după Nicolae și completată cu însemnări și alte adausuri de *Dimitrie* care își închină osteneala «prea sfințitului mitropolit Theodosie». În ce privește timpul transcrierii, trebuie să fie în jurul anului 1700...».

La începutul manuscrisului se află «cuvîntu înainte cărții aceștia cătră preasfințitul mitropolitu». Acest cuvînt înainte este străbătut de admirația scriitorului (în sensul vechi al cuvîntului) pentru fapele deo-

I. N. Comșa, *Manuscrisele romînești din Biblioteca Centrală de la Blaj*, pp. 43-50.

sebite ale mitropolitului care dă «tot fealiul de învățătură pentru paza oilor celor cuvîntăreațe». «Katastihu» se încheie cu versuri la adresa mitropolitului, și cu indicația :

«Eu, Dumitrul, scriitorul
 Robul sfinției tale, smerit,
 Luai dela Domnul ajutoriul
 Cu tot lucrul acesta m-a întărit
 Lui Dumnezeu ca să-mi ajute m-am rugat neîncetat
 Și pururea cu toată scriptura mi-ai ajutat
 ...a sfinției tale plecată slugă Dumitru,
 dlagopol sco m (?), adecă de la
 Cîmpulung» (citat după N. C.).

Este vorba deci de o copie făcută în timpul lui Teodosie, mitropolitul Țării Românești, între 1668 și 1672, și 1679 și 1708, «scriitorul» fiind Dumitru de la Cîmpulung.

Datele pe care Dumitru le dă la sfîrșitul lucrării în «Cuvîntul înainte cătră citi(t)ori», aduc precizări asupra izvoarelor de care s-a servit «Necolae» (cel elinesc de la Frangofor), asupra lipsei de grijă față de «tocmirea soroacelor» și a «oxiilor» etc., explicabile la un laic. Aceste date coincid cu cele ce le avem despre traducerea lui Milescu în prefața unei traduceri a Bibliei ce se află la Biblioteca Academiei R.P.R. sub nr. 4389.

Iată pasajul ce ne interesează din «Cuvîntul cătră cititori», în transcrierea lui N. Comșa :

«...Iară Necolae, vrînd să aducă și el cartea aceasta *den elinie la rumănie nefiind altă dată scoasă la rumănie au socotit și au ales un izvod carele mai ales decît toate altele, tipărit cu Frangofor și ales foarte bine pre limba elinească și de desupt cu multe arătări și cuvinte puse nu le-au tălmăcit alți. Ci măcar că deși zice el că pre lîngă izvodul acesta au avut și izvodul slovenescu și lătenesți și au avut și alt izvod lătenescu... așa scrie el la preadoslovia lui și au scris ceale precum să arată la lătenie și ceale precum se află la slovenie și însemnările și tălmăcirile ceale ce se află mai jos la izvodul acel grăcescu zice că le-au pus tot cu însemnări pre de margini, dară n-au pus, că ce unele de acestea la izvodul lui că au început să facă și acestea la capul dentii la Biblie dar mai dapoi pentru *neașezămîntul vremilor s-au lăsat* și n-au făcut nice unele de acestea, ci neaflîndu-l noi întru izvodul lui acestea însemnări ce mai sus zisem, nice noi le-am pus. «...Ci precum s-au ținut el tot de temeiu, așa și noi am urmat lui și iarăș mărturisește el de zice că de cel slavonesc nu s-a ținut, că numai acest izvod iaste slovenesc care acum se află tipărit la Ostrov și zice că prè bogate locuri adauge și la multe scade, după cum merge cea elinească și pentru a patra carte a Ezdrii ce se află în cea slavonească scrisă, care carte*

în Bibliile elinești nu se află scrisă, ci nu știm de unde să fi aflat cartea aceasta să fie tălmăcit, ci pentru aceea, nefiind elinește scoasă, nici rumânește nu s-au scos, pentru că multe cărți sunt oprite de bisarică să nu să citiască iară și de noi pre lângă izvodul lui Necolae am alăturat și alte izvoade grecești, pre care izvoade fost-au unul care au fost tipărit în Englitera ci și acesta nu să potrivea cu cel de la Frangofor pentru că prea bogate locuri lpsia, nu venea cu cestalalt pentru aceea lipsele nu s-au socotit iară adaosele s-au pus precum vom face deslusirea mai jos. *Cu însemnări și așa am venit cu acela izvod nînă la Paranoménon, dentîi și apoi aflînd și noi izvod grecescu altul de cea den Frangofor dupre care au scris Necolae am urmat aceluia pentru tocmeala gresalelor și pentru tocmeala soroacelor și denlinirea cuvintelor și întăritura oxiiilor den cît am putut și izbăvirea stihurilor precum le vei vedea scrise tot pre de margini și încă au pus și mărturiile cuvintelor prorocilor din cea slovonească tot pre margine neavînd ceal grecesc pentru că izvodul lui Necolae pentru degeaba scriindu-l n-au pus nici unul den acestea ci era pentru neîntocmirea lui foarte cu greu a se înțeleage vorba tălmăcirii și abaterea cuvintelor iară pentru aceea iubite cititoriule ce cetind scriptura den multe însemnături ce ți să va părea și multe greșeale vei afla de vreme ce oameni suntem, ci nu defăima, ci de poți tocmește, nu căutînd spre cea puțină greșală, ci spre cea multă osteneală». (Urmează explicații pentru folosirea semnelor și notelor marginale).*

Din examinarea acestor date reies următoarele :

1. *Necolae*, pe care-l urmează îndeaproape Dumitru, a adus Biblia «den elinie la rumănie, nefiind altă dată scoasă la rumănie», deci este primul traducător din limba elină, integral, al Vechiului Testament.

2. Izvodul de care s-a folosit *Necolae* este acela de la Frangofor (Frankfurt ; Biblia de la 1597).

3. *Necolae* cunoștea și izvoadele «slovenești» și latinești, deci cunoștea în afară de limba elină, și aceste limbi.

4. *Necolae* este criticat pentru «neîntocmirea» soroacelor, oxiiilor, stihurilor ; cu alte cuvinte era un laic, care a tradus Biblia fără a se gîndi prea mult la trimiterile de ordin bisericesc.

Aceste date coincid cu datele pe care le avem cu privire la Milescu. Neculce scrie în Letopisețul său despre Nicolae Milescu : «Era un boier, anume Neculai Milescu Spătariul, de la Vaslui, de moșia lui, prè învățat și cărturar și știe multe limbi : elinește, slovenește, grecește și turcește și era mîndru și bogat».

În ceea ce privește cunoașterea limbii latine, Milescu este cunoscut și peste hotare prin lucrarea originală în limba latină «Enchiridion». Deci în privința cunoașterii limbilor, *Necolae* ar corespunde cu Nicolae Milescu, și e greu de presupus că vor fi fost mai mulți învățați cu același nume, cu aceleași cunoștințe și preocupări, în aceeași epocă.

În privința izvodului folosit, acela de «Frankfurt», există aceeași coincidență :

La Biblioteca Academiei R.P.R. se găsește o traducere a Bibliei în manuscris, sub nr. 4389. În prefața acestei traduceri, autorul anonim menționează că a avut în față traducerea Bibliei făcută de Milescu :

«...un izvod scris cu mâna care l-au fost prepus Nicolae spătarul moldovean, dascăl și învățat în limba elinească, care l-au izvodit de pre izvodul elinesc ce s-au tipărit la Frangofort». Deci și N. Milescu și Necolae au folosit izvodul de la Frankfurt.

În prefața manuscrisului nr. 4389, Milescu este criticat pentru graba sa, după cum este criticat și Necolae în manuscrisul de la Cluj pentru neatenția acordată soroacelor și trimerilor de ordin bisericesc. Spătarul moldovean, cu viața lui agitată, nu se putea opri prea mult asupra chestiunilor de detaliu, căci sub cupola gândurilor sale înfloreau alte visuri, alte planuri de acțiune. În prefața manuscrisului nr. 4389 se precizează : «Că însă și izvodul acesta (traducerea lui N. Milescu, n.n.) pentru multă primă a acelu prepuioriu care se-au grăbit curînd a o talmăci și a scrie *aflatu-s-au multe greșeale și prea mare învăluială* care era lucru foarte cu greu a înțeles». Traducătorul arată că din cauza acestor deficiențe a recurs la un izvod slavon și latin, și că s-a îndepărtat de traducerea spătarului...

Deci și în această privință *Necolae* se apropie de spătarul Milescu, fiind criticat de Dumitru pentru «neîntocmirea» lui, pe care o explică prin «neășezămîntul vremilor».

Din datele istorice pe care le avem, prima traducere din limba elină în limba română a Vechiului Testament este aceea a lui Milescu. Și această precizare îl apropie pe Necolae de spătarul Milescu, căci, în cuvîntul către cititori al manuscrisului de la Cluj se precizează că Necolae este primul care a adus Biblia «*den elinie la rumănie, nefiind altă dată scoasă la rumănie*».

Atîtea coincidențe nu pot fi întîmplătoare. O întrebare rămîne : de ce n-a menționat Dumitru, numele complet al spătarului, rezumîndu-se la «Necolae» ?

De multe ori lucrările cu conținut religios erau semnate doar cu numele de Botez. Chiar despre spătarul Milescu se face această mențiune, numai cu numele de Botez pe un manuscris dăruit Mînăstirii Barnovski din Iași :

«Acest manuscris a fost scris cu mâna sa de *Nicolae*, care a fost mare spătar în Ungro-Vlahia și a fost dăruit de el sfintei Mînăstiri Barnovschi din Iași în 1660 pentru mîntuirea sufletului său»².

Mai există ipoteza că Dumitru³, — scriitorul —, sau Teodosie, din îndemnul căruia pare a fi pornit la lucru —, voiau să evite neplă-

2. C. Bărbulescu, prefața la *Jurnalul de călătorie în China*, ed. II, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1958.

3. Dumitru nu este menționat printre copiii de manuscrise românești din sec. XVIII, în lucrarea lui G. Stempel (Ed. Acad. R.P.R., 1959). După dedicația adresată mitropolitului Teodosie, putem deduce că era un cleric, un subaltern al acestuia.

cerile de ordin politic. Or Nicolae Milescu complotase împotriva Porții otomane și se găsea la Moscova în serviciul Rusiei, principala putere care se opunea Turciei în acest sector, și deci numele lui nu putea fi pus în circulație fără teamă de complicații.

Datele analizate credem că oferă premise suficiente pentru apropierea lui Necolae de Nicolae Milescu, iar studierea manuscrisului va aduce și mai multe precizări.

Din cuvîntul către cititori se poate deduce că Dimitrie :

1. «A urmat mult mai aproape pe Neculae», «pînă la Para pomenon», cînd a dat de alt izvod și a întocmit după el soroacele și oxiiile. De asemenea a făcut după acest izvod și «*tocmeala greșelelor*», ceea ce denotă o intervenție în textul lui Necolae. De aici s-ar putea deduce că textul Bibliei pînă la Paralipomenon este mult mai aproape sau identic cu al lui Nicolae.

2. Dumitru, arată că n-a transcris sau tradus cartea IV a «Ezdrii», pentru că nici Necolae n-a tradus-o, nefiind în textul elin, ci doar în cel slavon.

3. Însemnările de pe margini, pe care nu le-a pus Necolae în Bitia, nu le-a pus nici Dimitrie.

Este vorba deci de o lucrare care «s-a ținut după temei», o lucrare în care Dumitru a intervenit acolo unde greșeala predecesorului i s-a părut evidentă și mai ales a completat traducerea anterioară cu însemnări și adăugiri pe margini. Se poate deduce deci că în bună parte originalul lui Necolae s-a păstrat, și că dacă Necolae poate fi identificat cu N. Milescu, sîntem în fața unei copii — cu intervențiile menționate — a unui text apropiat de al lui Milescu.

Trecînd la problema raporturilor dintre traducerea lui Milescu și traducerea ulterioară, e greu de presupus că o traducere făcută sub Teodosie să nu fi fost cunoscută de traducătorii Bibliei de la 1688, pe a cărei pagină de început este menționată această frază :

«În vremea păstoriei Prea sfințitului părintelui chir Teodosie...». Acest ierarh, cu o bogată activitate editorială, nu putea să nu semnaleze traducătorilor Bibliei de la 1688, existența unei lucrări anterioare, presupunînd că nu le-ar fi fost cunoscută.

A admite utilizarea traducerii lui Milescu, de către editorii Bibliei de la 1688, nu înseamnă însă a vorbi de «plagiat» și a respinge dintr-o dată această ipoteză, așa cum face C. Solomon în lucrarea sa despre Biblia de la 1688. Autorului i se pare necesar pentru demnitatea Grecenilor să susțină că traducătorii Bibliei n-au cunoscut opera lui Milescu. Traducerea lui Milescu a fost utilizată la 1688, așa după cum au fost utilizate pentru alte capitole și alte traduceri anterioare. Ioan Bălan⁴ citează și demonstrează că au fost utilizate anumite pasaje din Bitia după Palia de la Orăștie ; altele după Parimiile lui Dosoftei,

4. Ioan Bălan, *Limba cărților bisericești*, Blaj, 1914.

altele după Noul Testament de la 1648. (Gaster, Iorga, semnalaseră mai înainte aceste influențe asupra Bibliei).

Nu trebuie să se aplice, în materie de texte vechi religioase, criteriile din viața culturală și literară. Limba bisericească are tendința de a relua cuvintele vechi, expresiile, topica chiar, ca pe ceva sfânt, ca pe un bun câștigat. Traducătorii noi au căutat întotdeauna un punct de de sprijin în predecesori, și adesea au transcris cuvinte, expresii și fraze întregi, fără a avea impresia că plagiază, ci dimpotrivă că reiau o veche tradiție. Ei n-au urmărit *originalitatea*, ci *accesibilitatea*.

O nouă traducere a fost o adaptare a unui text vechi la nivelul înțelegerii contemporanilor, menținând ca un bun câștigat pasajele, frazele, care continuau să li se pară noilor traducători, inteligibile. În acest fel, o traducere masivă, ca aceea a Bibliei din 1688, are din capul locului un caracter *antologic*.

Traducătorii Bibliei, care au început munca lor în 1686, cu doi ani înainte de tipărire, au selectat și adaptat moștenirea literară existentă în materie. Traducerea lui Milescu, chiar pe baza noilor date, ce ar putea ieși din coroborarea textului de la Cluj cu Biblia — 1688 —, nu va confirma decît o ipoteză veche: că traducerea lui Milescu *este una din lucrările* transcrise pe alocuri sau de care s-au servit la unele capitole din Vechiul Testament, traducătorii Bibliei de la 1688. Deci pasaje din Biblie vor putea fi găsite identice cu cele din traducerea lui Milescu, cupă cum sînt altele identice sau apropiate de cele din Palie, Parimii sau Noul Testament, și după cum la rîndul lor pasaje din aceste lucrări sînt apropiate sau identice cu cele din cărțile lui Coresi.

Foarte bine caracterizează acest punct de vedere Pr. V. Radu și Gala Galaction, în prefața Bibliei de la 1938: «...Mai tîrziu mitropolitul Gavriil Bănulescu, episcopul Filotei al Buzăului, mitropolitul Andrei Șaguna al Ardealului, au îndemnat la retipărire și au retipărit una și aceeași Biblie moștenită de la părinți și pe care, pe ici pe colo, o mai potriveau vlădicii editori sau sfetnicii lor teologi...».

Numai o confruntare a Bibliei de la București cu manuscrisul de la Cluj ne va arăta în ce măsură Biblia de la București este tributară traducerii lui Milescu.

În privința identității lui Nicolae Milescu, datele enumerate ni se par peremptorii și nu credem că ne putem aștepta la o surpriză.

G. T. POP

În numărul trecut al revistei noastre s-au strecurat cîteva regretabile erori. Cititorii sînt rugați să facă, la pagina 730, următoarele îndreptări: în rîndurile 8 și 9 de jos, în loc de «*cuvînt românesc declinat*» se va citi «*verb românesc conjugat*», iar în rîndul 5, în loc de «*declinări*», se va citi «*conjugări*».

Ă APĂRUT ȘI SE POATE PROCURĂ :

**INTRU SLAVA SFINTEI ȘI CELEI DE O FIINȚĂ
ȘI DE VIAȚĂ FĂCĂTOARE ȘI NEDESPĂRȚITE TREIMI**

A P O S T O L

TIPĂRIT ÎN ZILELE PĂSTORIEI

PREA FERICITULUI

† JUSTINIAN

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMINE

**Cu aprobarea Sfintului Sinod
al Sfintei Biserici Autocefale Ortodoxe Romine**

BUCUREȘTI

Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă

Prețul: Lei 141 + speze de transport.

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÎNE

ANUL LXXX Nr. 11 — 12

NOIEMBRIE - DECEMBRIE 1962

EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC ȘI DE MISIUNE ORTODOXĂ

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

[BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÎNE]

COMITETUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE:

P. F. JUSTINIAN, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romîne

MEMBRI:

P. C. Pr. ALEXANDRU IONESCU, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor.

P. C. IRINEU CRĂCIUNAȘ, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Iașilor.

P. C. Prof. TRAIAN BELAȘCU, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Sibiului.

P. C. Pr. Dr. GH. COTOȘMAN, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Timișoarei.

REDACTOR RESPONSABIL:

P. C. Pr. I. GAGIU, Directorul Administrației Patriarhale.

COLABORATORI

Inalt Prea Sfințiții Mitropoliți, Prea Sfințiții Episcopi,
Profesorii Institutelor Teologice, Seminariilor Teologice și Școlilor
de cîntăreți bisericești;

Prea Cucernicii Consilieri administrativi patriarhali și eparhiali
protopopii, preoții, candidații la titlul de magistru
și doctor în teologie etc.

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE RESTITUIE. CO-
LABORATORII SÎNT RUGAȚI SĂ-ȘI PĂSTREZE COPIE
DE PE MANUSCRISELE PE CARE LE TRIMIT REDACȚIEI
REVISTEI «BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ».

BISERICĂ
ORTODOXĂ
ROMÂNĂ

BULETINUL OFICIAL
AL
PATRIARHIEI ROMÎNE

ANUL LXXX
Nr. 11-12
NOV.-DEC.
1962

EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC ȘI DE MISIUNE ORTODOXĂ

C U P R I N S U L

ANIVERSĂRI

<i>15 ani de la proclamarea Republicii Populare Române . . .</i>	969—972
<i>Telegrama trimisă Domnului Gheorghe Gheorghiu-Dej, Președintele Consiliului de Stat al Republicii Populare Române, de Prea Fericitul Patriarh Justinian</i>	973
<i>Telegrama trimisă Domnului Ion Gheorghe Maurer, Președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Române, de Prea Fericitul Patriarh Justinian</i>	974
<i>Schimb de telegrame între Prea Fericitul Patriarh Justinian și Domnul Profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor</i>	975

SCRISORI IRENICE PASTORALE MESAJE

<i>Pastorala trimisă clerului și credincioșilor de Prea Fericitul Patriarh Justinian, cu prilejul Sfințelor Sărbători ale Nașterii Domnului, 1962</i>	976—980
<i>Scrisoarea irenică trimisă de Prea Fericitul Patriarh Justinian, cu prilejul Nașterii Domnului</i>	981—982
<i>Telegrama trimisă Domnului Gheorghe Gheorghiu-Dej, Președintele Consiliului de Stat al Republicii Populare Române, de Adunarea Națională Bisericească</i>	983
<i>Telegrama trimisă Domnului Ion Gheorghe Maurer, Președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Române, de Adunarea Națională Bisericească</i>	984
<i>Telegrama trimisă Comitetului Național pentru Apărarea Păcii din Republica Populară Română, de Adunarea Națională Bisericească</i>	985

VIAȚA BISERICESCĂ

<i>Vizita făcută Bisericii Ortodoxe Române între 23 octombrie și 5 noiembrie 1962 de o delegație a Bisericii Ortodoxe Sârbe, în frunte cu Sanctitatea Sa Gherman, Arhiepiscop de Ipec și Patriarh al Serbiei și Macedoniei, de Pr. I. G.</i>	986—1071
<i>Vizita unor reprezentanți ai Consiliului Ecumenic al Bisericilor în țara noastră ca invitați ai Bisericii Ortodoxe Române, de Pr. prof. VINTILĂ POPESCU</i>	1072—1100
<i>Deschiderea noului an școlar 1962—1963 la Institutele și Școlile de învățămînt teologic ale Bisericii Ortodoxe Române</i>	1101—1107
<i>Deschiderea festivă a cursurilor de îndrumare a preoților din seria XL-a</i>	1108—1109
<i>Sesiunea de la Paris a Comitetului Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor (31 iulie—16 august 1962), de Prof. N. CHITESCU</i>	1110—1150
<i>Din viața Bisericilor Ortodoxe de peste hotare, de I. N.</i>	1151—1156

PARTEA OFICIALĂ

<i>Confirmarea noilor Adunări Eparhiale</i>	1157—1164
---	-----------

15 ANI DE LA PROCLAMAREA REPUBLICII POPULARE ROMÎNE

La 30 decembrie 1962 s-au împlinit 15 ani de la proclamarea Republicii Populare Romîne. Întregul popor român a sărbătorit aniversarea acestui măreț eveniment din istoria țării noastre cu mîndria legitimă a înfăptuirilor care i-au încununat munca în acești ani de libertate, de descătușare a energiilor sale creatoare și cu încredere nezdruincată în viitorul său luminos. Pretutindeni în țară au avut loc adunări festive și manifestări culturale, în cadrul cărora mii și mii de oameni, de toate vîrstele și aparținînd tuturor păturilor sociale, au dat glas bucuriei ce încălzește astăzi inima poporului întreg, în fața marilor realizări care au asigurat, de-a lungul celor 15 ani, continua înflorire a patriei noastre dragi.

Numeroasele manifestări închinete celei de a 15-a aniversări a Republicii Populare Romîne au fost încununete prin ședința solemnă a Marii Adunări Naționale, care s-a ținut la 29 decembrie 1962, în Sala Palatului R.P.R. din București și la care — alături de deputați — au participat numeroși invitați: conducători ai instituțiilor centrale și ai organizațiilor de masă, fruntași în muncă din uzine și de pe ogoare, generali și ofițeri superiori, oameni de știință, artă și cultură, precum și șefi ai misiunilor diplomatice acreditate în Republica Populară Romînă. Cu acest prilej, Domnul Gheorghe Gheorghiu-Dej, președintele Consiliului de Stat al R.P.R., a făcut o amplă expunere asupra celei de a 15-a aniversări a proclamării Republicii Populare Romîne. Dînd expresie celor mai puternice convingeri și celor mai sincere sentimente ale întregului nostru popor, Domnul Gheorghe Gheorghiu-Dej a subliniat faptul că „proclamarea Republicii Populare Romîne a deschis înanitea patriei noastre calea celor mai profunde transformări înnoitoare”, care au dus la înlăturarea pentru totdeauna a exploataării și asupririi omului de către om în țara noastră.

Intr-adevăr, realizările muncii poporului român în această scurtă perioadă istorică, depășesc, în amploarea lor, înfăptuirile a veacuri în-

tregi. Făcînd o succintă enumerare a acestor realizări mărețe, Domnul Gheorghe Gheorghiu-Dej a spus : „S-a schimbat din temelii înfățișarea țării. Puternică, liberă, stăpîină pe soarta sa, România a înflorit în acești ani, sub soarele Republicii, s-a transformat într-o țară înaintată, cu o industrie și agricultură socialiste, în continuă dezvoltare, o țară în care pulsează viguros întreaga viață social-culturală. Uzinele și fabricile moderne, noile sonde, mine și centrale electrice, gospodăriile colective tot mai puternice, noile cartiere de locuințe care întineresc și înfrumusețază orașele, așezămintele de cultură și învățămînt, artă și sănătate, — toate arată ce forțe creatoare grandioase dobîndește un popor care a scuturat jugul capitalist și este stăpîn pe bogățiile țării”.

Acest tablou realist al țării reprezintă o pagină demnă de o nouă „Cîntare a Romîniei”, — a Romîniei de azi, a Romîniei libere. Culorile vii, luminoase, pline de optimism, ale acestui tablou zugrăvit pe întinsul țării de mintea și brațele tuturor, capătă străluciri și semnificații mai mari dacă este comparat cu imaginea sumbră a unui trecut nu prea îndepărtat, căruia mulți dintre noi i-am fost martori. De aceea, popasul sărbătorec prilejuit de cea de a 15-a aniversare a proclamării Republicii Populare Romîne impune amintirea stărilor de lucruri care erau caracteristice regimului monarhic din țara noastră. Este ceea ce a făcut în expunerea sa Domnul Gheorghe Gheorghiu-Dej, cu vigoare și cu plasticitate emoționantă, izvorîte din cel mai fierbinte patriotism. Amintind că dinastia de Hohenzollern a fost adusă la noi în țară de cele mai reacționare cercuri ale păturilor conducătoare, spre a servi ca instrument al dominației lor, — Domnul Gheorghe Gheorghiu-Dej a spus : „Muncitorii supuși unei exploatare necruțătoare, loviți de o teroare sălbatecă, țărani jefuiți de moșieri, chiaburi, cămătari, purtînd povara impozitelor și a datoriilor, lucrînd pămîntul cu mijloace primitive, iar o mare parte a lor lipsiți de pămînt ; cărturarii înjosiți, lăsați pradă mizeriei ; foametea, flagelul bolilor endemice și al mortalității infantile, analfabetismul și înapoierea culturală, — astfel arătau realitățile statului „modern”, „constituțional” — stat al monarhiei burghezo-moșierești. Istoria anilor de domnie a Hohenzollernilor este scrisă cu sîngele poporului, în zilele ei vor rămîne de neșters exterminarea în masă a țăranilor răsculați la 1888 și 1907, reprimarea sîngeroasă a eroicelor lupte ale clasei muncitoare la Galați în 1916, la București în Piața Teatrului Național în 1918, la Lupeni și Grivița, aruncarea în închisori, schingiuirea, asasinarea celor mai buni fii ai poporului, luptători neînfricați pentru libertatea celor ce muncesc. Călcînd în picioare interesele naționale, independența și suveranitatea țării, monarhia a aservit România capitalului străin, a transformat-o în hinterland agrar al marilor puteri imperia-liste, într-un pion al politicii externe reacționare a acestora. Sub oblăduirea monarhiei a avut loc înscăunarea dictaturii fasciste și aruncarea țării în odiosul război antisovietic, care a adus România în pragul catastrofei naționale».

Asemena stări de lucruri au apus pentru totdeauna. Ele au fost îngropate definitiv, prin insurecția armată de la 23 August 1944, care a scos România din coaliția antisovietică, și prin abolirea monarhiei la 30 decembrie 1947. Au fost îngropate în istoria țării, dar nu au fost și nu vor fi uitate. Noianul de suferințe pe care l-a adus monarhia poporului nostru va rămâne o amintire dureroasă; ea va spori neîncetat în sufletele noastre ale tuturor dragostea și recunoștința pentru acei neînfricați luptători care și-au jertfit tinerețea și uneori viața, spre a aduce pe pământul românesc zorile libertății și dreptății; amintirea acestor suferințe din trecut va spori prețuirea noastră pentru minunatele înfăptuiri ale prezentului și hotărârea poporului întreg de a apăra cuceririle sale și de a nu-și precupeți nici un efort în scopul înfloririi continue a patriei, în viitor.

Pentru atingerea acestor nobile năzuințe, sînt deschise în fața poporului nostru cele mai largi și mai luminoase perspective. Planurile de stat pentru dezvoltarea economiei naționale au fost în fiecare an împlinite și depășite. Experiența acumulată și rezultatele obținute pînă în prezent sînt o cheazășie de mezdruincinat, că atît planul de stat pe anul 1963, cît și întregul plan de șase ani, vor fi realizate cu importante depășiri, asigurîndu-se astfel o creștere însemnată a puterii economice a Republicii Populare Romîne și a bunei stări a întregului nostru popor. Încheierea cu succes, în primăvara anului 1962, a procesului de colectivizare a agriculturii a creat condiții optime pentru obținerea unui belșug de produse, pentru propășirea continuă a țărănimii, pentru prosperitatea întregului popor.

Un alt temei al însuflețirii cu care a fost sărbătorită cea de a 15-a aniversare a proclamării Republicii Populare Romîne îl constituie contribuția însemnată pe care țara noastră a adus-o în viața internațională, de-a lungul celor 15 ani, la promovarea nobilelor idealuri de pace și colaborare între toate statele din lume. Pornind de la constatarea că, în epoca noastră, „pentru prima dată în istorie s-a creat posibilitatea ca problemele fundamentale ale vieții internaționale să fie rezolvate într-un mod nou, potrivit intereselor popoarelor, — războiul încetînd a mai fi o fatalitate inevitabilă, deoarece „astăzi, ca niciodată în lume, împotriva războiului luptă forțe uriașe și organizate”, care „sînt mai puternice decît forțele războiului și pot preîntîmpina izbucnirea unei noi conflagrații mondiale”, — Republica Populară Romînă a dus, pe plan internațional, o politică de apărare a păcii, de sprijinire a tuturor inițiativelor menite să ducă la realizarea acestei unanime aspirații a omenirii contemporane. Așa cum a arătat Domnul Gheorghe Gheorghiu-Dej în expunerea sa „schimbările profunde care au avut loc în ultimii ani, strălucitele succese ale poporului român în domeniul economiei, culturii, ridicării nivelului de trai, activa manifestare a Republicii Populare Romîne în toate problemele fundamentale ale politicii externe au determinat o radicală schimbare a situației și rolului Romîniei în viața internațională, sporirea prestigiului ei pe arena mondială. Republica Populară Romînă

are legături diplomatice, politice și economice cu un număr de peste 80 de țări din toate continentele, își aduce contribuția la activitatea Organizației Națiunilor Unite și în alte organizații și foruri internaționale. Desemnarea României ca membru în Comitetul celor 18 state pentru dezarmare constituie o recunoaștere a rolului jucat de țara noastră în promovarea relațiilor de pace și colaborare între popoare”.

Bilanțul rodnic al celor 15 ani de existență a Republicii Populare Române, — realizările cu adevărat epocale obținute în acest interval de timp, atât pe plan intern, cât și extern, viața din ce în ce mai îmbelșugată și mai fericită pe care o duce poporul nostru, — îndreptățesc entuziasmul unanim al acestei aniversări și hotărîrea fermă a întregului nostru popor de a munci în viitor cu și mai mult avînt pentru continua lui propășire, pentru continua înflorire a patriei noastre dragi.

Biserica Ortodoxă Română, prin ierarhii, clericii și credincioșii ei, a împărtășit întru totul sentimentele de legitimă mîndrie patriotică și de nețărmurită bucurie, cu care poporul român a sărbătorit împlinirea a 15 ani de la proclamarea Republicii Populare Române. Nutrind aceeași sinceră și fierbinte dragoste față de patrie, și aceleași nobile idealuri de libertate, dreptate și pace, ca și întregul nostru popor, Biserica Ortodoxă Română a subliniat în repetate rînduri înalta valoare morală a transformărilor sociale care s-au săvîrșit în țara noastră sub soarele Republicii. Profundul umanism care caracterizează întreaga activitate a statului nostru, grija permanentă față de om, preocuparea continuă pentru satisfacerea tuturor nevoilor sale materiale și spirituale sînt florile minunate ale noii orînduiri instaurate, prin lupta și munca poporului, în Republica Populară Română. Preocupată pururea de promovarea valorilor morale, Biserica Ortodoxă Română prețuiește în cel mai înalt grad toate acțiunile, toate realizările și toate năzuințele menite să ducă la înstăpînirea între oameni a acelor idealuri etice de dreptate, de egalitate, de pace și bună-voie, pe care ea însăși le propovăduiește. Continuîndu-și cu hotărîre drumul statornic prin tezaurul ei doctrinar, prin tradițiile dobîndite în dezvoltarea ei istorică, Biserica noastră înțelege să rămîna pururea lângă popor, să slujească idealurile lui nobile și să binecuvînteze și să ajute strădaniile lui, pentru a împărtăși cu el bucuriile roadelor și ale împlinirilor.

Cu aceste gînduri, — care exprimă simțămintele tuturor ierarhilor, clericilor și credincioșilor săi — Biserica Ortodoxă Română a cinstit și cinstește, alături de întregul popor, cea de a 15-a aniversare a proclamării Republicii Populare Române, încredințată că acest sărbătoresc popas va insufla tuturor fiilor poporului nostru, noi și sporite puteri, pentru continua propășire și înălțare a patriei iubite.

REDACTIA

TELEGRAMA TRIMISĂ
DOMNULUI GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ,
PREȘEDINTELE CONSILIULUI DE STAT AL R.P.R.,
DE PEA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN

La cea de a 15-a aniversare a proclamării Republicii Populare Române, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis Domnului Gheorghe Gheorghiu-Dej, președintele Consiliului de Stat al R.P.R., următoarea telegramă :

Domnului GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ,
Președintele Consiliului de Stat
al Republicii Populare Române

L O C O

Cu prilejul celei de a 15-a aniversări a Republicii Populare Române, ierarhii, slujitorii și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române, împărtășind bucuria sărbătorească a întregului popor român, exprimăm Consiliului de Stat și Domniei-Voastre personal cele mai alese felicitări și urăm Republicii noastre înflorire continuă, prin munca unită a tuturor fiilor săi.

† **JUSTINIAN**
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

**TELEGRAMA TRIMISĂ
DOMNULUI ION GHEORGHE MAURER,
PREȘEDINTELE CONSILIULUI DE MINIȘTRI AL R.P.R.,
DE PEA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN**

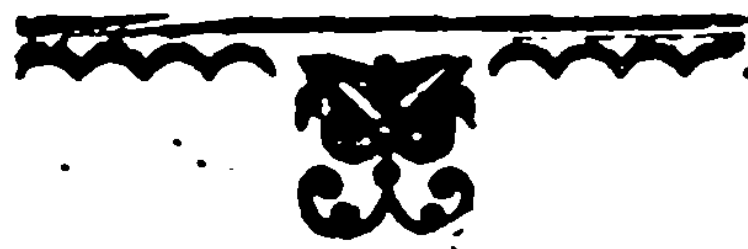
Cu prilejul împlinirii a 15 ani de la proclamarea Republicii Populare Române, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis Domnului Ion Gheorghe Maurer, președintele Consiliului de Miniștri al R.P.R., următoarea telegramă :

*Domnului ION GHEORGHE MAURER,
Președintele Consiliului de Miniștri
al Republicii Populare Române*

LOCO

La bucuria unanimă a poporului nostru pentru cea de a 15-a aniversare a Republicii Populare Române, participăm și noi, ierarhii, slujitorii și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române, și din prisosul acestei bucurii exprimăm Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Române și Domniei-Voastre personal cele mai călduroase felicitări.

† JUSTINIAN
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

SCHIMB DE TELEGRAME
ÎN TRE PREA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN
ȘI DOMNUL PROFESOR DUMITRU DOGARU,
SECRETARUL GENERAL AL DEPARTAMENTULUI
CULTELOR

Între Prea Fericitul Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române și Domnul Profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, a avut loc, cu prilejul celei de a 15-a aniversări a proclamării Republicii Populare Române, următorul schimb de telegrame :

Domnului Profesor DUMITRU DOGARU
Secretar General al Departamentului Cultelor

. LOCO

Cu prilejul celei de a 15-a aniversări a Republicii Populare Române, cu bucurie vă exprimăm cordiale felicitări, Domniei-Voastre personal și tuturor colaboratorilor de la conducerea Departamentului Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștri al R.P.R.

† **JUSTINIAN**
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÎNE

Prea Fericitului JUSTINIAN MARINA
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

LOCO

Vă rog să primiți din partea mea și a colaboratorilor mei mulțumiri pentru felicitările adresate cu prilejul celei de a 15-a aniversări a proclamării R.P.R.

La rîndul meu Vă doresc succese în conducerea și îndrumarea clerului și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române pe calea sprijinirii muncii poporului nostru, pentru propășirea scumpei noastre Patrii și apărarea păcii în lume.

D. DOGARU
Secretar General

**SCRISORI IRENICE
PASTORALE-MESAJE**

**PASTORALA TRIMISĂ CLERULUI ȘI CREDINCIOȘILOR
DE PREA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN
CU PRILEJUL SFINTELOR SĂRBĂTORI
ALE NAȘTERII DOMNULUI, 1962**

«Dumnezeu așa a iubit lumea, încît a dat pe Fiul Său Unul Născut, pentru ca oricine crede într-Insul să nu piară, ci să aibă viață veșnică. Căci n-a trimis Dumnezeu pe Fiul Său în lume ca să osîndească lumea, ci ca să se mîntuiască prin El lumea». (Ioan III, 16—17).

Iubiții mei fii sufletești,

Cu ajutorul Bunului Dumnezeu, Părintele nostru ceresc, ne-am adunat și anul acesta, în pace și cu voie bună, în sfintele noastre biserici, spre a sărbători după cuviință Nașterea cea după trup a lui Iisus Hristos, Domnul și Mîntuitorul nostru.

Ca părinte duhovnicesc al vostru, aș fi nespus de fericit dacă m-aș putea afla acum în mijlocul vostru, ca să vă dau prin viu grai cuvîntul meu de învățătură, să vă binecuvîntez pe fiecare în parte și să mă bucur împreună cu voi în acest luminat praznic, care unește cerul cu pămîntul și ne cheamă pe toți la preamărirea minunii de la Betleem și la sporirea păcii și a bunei înțelegeri între oameni și popoare.

Dar, deși sînt departe cu trupul, cu gîndul și cu simțirea, mă aflu lângă voi toți, căci pe toți vă cuprind în rugăciunile mele zilnice către

Părintele luminilor și mă bucur că credința, nădejdea și dragostea ce ne unesc în Domnul fac ca toți fiii Bisericii noastre — „și cei de aproape, și cei de departe” — să fie una în Hristos, și cu o gură să preamărească într-un Duh pe Dumnezeu-Tatăl (Efeseni II, 17—18). Drept aceea, adresându-vă, ca și în alți ani, această scrisoare pastorală, vă încredințez pe toți de dragostea părintească ce vă port și rog pe Cel Atotputernic ca, o dată cu arhierestile mele binecuvântări și urări de bine, să reverse cu îmbelșugare peste voi și peste familiile voastre milostivirea Sa cea cerească. Pe El îl rog fierbinte să vă dăruiască tuturor, în această sfântă zi și în anul care vine, bucuria negrăită pe care au aflat-o cetele îngeresti, păstorii din ținutul Iudeei și magii de la Răsărit, când au văzut pe însuși Fiul lui Dumnezeu în trup de copil, culcat în iesle și purtat în brațe de Prea Curata Fecioară Maria.

Iubiții mei fii duhovnicești,

Din cărțile proorocilor de odinioară, care cu veacuri înainte istorisera mai toată viața și lucrarea lui Hristos ; — din slova Sfintelor Evanghelii și a cărților Sfintilor Apostoli, care istorisesc Nașterea lui Iisus Hristos și descriu neasemănata Lui smerenie ; — din scrierile Părinților bisericești și din cântările sfintelor slujbe, care proslăvesc „taina cea din veac ascunsă și de îngeri neștiută” a Intrupării Fiului lui Dumnezeu (Efeseni III, 9 ; Coloseni I, 26) ; — ca și din versurile întraripate ale străvechilor noastre colinde de Crăciun, noi înțelegem astăzi, mai mult decât oricând, că numai prin Intruparea și jertfa Fiului lui Dumnezeu puteam fi izbăviți din blestemul păcatului neascultării primilor oameni.

De aceea, ori de câte ori prăznuim Nașterea lui Hristos din Prea Curata Fecioară, noi ne ducem cu gândul la viața nespus de curată și de fericită a oamenilor înainte de căderea în păcat. În ființa lor străluceau neîntinate puterile intelectuale și morale care alcătuiesc chipul lui Dumnezeu în om și care ne fac să tindem mereu spre desăvârșire. Dar când păcatul s-a furișat în sufletul și fapta oamenilor, îndepărtându-i de harul și de voia lui Dumnezeu, ei au uitat aproape cu totul calea spre adevăr, bine și fericire. De atunci, între om și Dumnezeu s-a așezat prăpastia înstrăinării (Efeseni II, 12—19), iar oamenii, uitând că au un Părinte comun în ceruri și că se trag deopotrivă din aceeași primă și unică familie : Adam și Eva, au nesocotit egalitatea și frăția dintre ei și au început să se urască, să se asuprească și să se războiască unii cu alții.

Dar Ziditorul a toate, Care a creat lumea văzută și nevăzută, nu putea îngădui ca oamenii, făpturile Sale cele mai alese, să fie robiți de-a

pururi de stihiiile întunerului (Galateni IV, 3—4), și să se poarte față de El ca niște „străini și venetici“ (Efeseni II, 19). De aceea, când a sosit „plinirea vremii, Dumnezeu a trimis pe Fiul Său născut din femeie”, ca să răscumpere din nou pe oameni și din nou, noi toți „să dobîndim înfierea” (Galateni IV, 4—5), pentru că El „atît de mult a iubit neamul omenesc, încît și pe Fiul Său Cel Unul Născut L-a dat, ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viața de veci” (Ioan III, 16).

Incepînd de la Betleem, Dumnezeu-Tatăl ni s-a descoperit trupește în Domnul nostru Iisus Hristos și ne-a adus la cunoștință „cele ce ochii pămîntenilor nu mai văzuseră, urechile lor nu mai auziseră și la inima omului nu se suiseră” (I Corinteni II, 9) și anume: adevărul că Dumnezeu, în ființa Sa, este viață, lumină și iubire (I Ioan I, 1, 5 ; IV, 8), și că Fiul Său a luat fire omenească tocmai pentru a ne arăta calea pe care trebuie să mergem, pentru a ne descoperi adevărul în care se cuvine să credem și pentru a ne conduce la Dumnezeu, Izvorul vieții (Ioan XIV, 6).

Din ziua Nașterii Domnului, cînd Fiul lui Dumnezeu, Fiu al Omului s-a făcut, credincioșii nu mai sînt „stăpîniți de duhul robiei, spre temere”, ca cei ce nu cunosc nemărginita bunătate a Părintelui ceresc, ci se bucură că „sînt mînați de duhul înfierii..., care însuși mărturisește împreună cu inima noastră că sîntem iarăși fii iubiți ai lui Dumnezeu și împreună-moștenitori cu Hristos ai slavei Sale” (Romani VIII, 14—17). Astăzi înțelegem mai desăvîrșit adevărul exprimat de Domnul Hristos prin cuvintele: „Eu sînt calea, adevărul și viața. Nimeni nu vine la Tatăl, decît prin Mine... Eu și Tatăl una sîntem... Cel ce m-a văzut pe Mine, a văzut pe Tatăl..., căci Eu sînt în Tatăl și Tatăl este în Mine” (Ioan X, 30 ; XIV, 6, 9, 11 etc.).

Iată pentru ce praznicul Nașterii Domnului este considerat de Biserica Ortodoxă drept cel mai potrivit prilej pentru a aminti credincioșilor îndatorirea sfîntă de a cultiva dragostea frățească cu toți oamenii. La cultivarea dragostei frățești între oameni ne îndeamnă, în primul rînd, însuși dragostea lui Dumnezeu-Tatăl către noi, că pe Fiul Său L-a trimis în lume „pentru ca lumea viață să aibă și cît mai mult să aibă” (Ioan X, 10 ; I Ioan IV, 9—11). La dragoste ne îndeamnă, precum știm, și Domnul Hristos prin cuvintele: „Poruncă nouă vă dau: să vă iubiți unul pe altul! Precum v-am iubit Eu pe voi, așa să vă iubiți și voi unul pe altul. După aceasta vor cunoaște toți că sînteți ucenicii Mei, dacă veți avea dragoste între voi” (Ioan XIII, 34—35). La dragoste ne îndeamnă, de asemenea, și cuvîntul Apostolului, ce spune: „Noi știm, că ne-am mutat din întuneric la lumină și din moarte la viață, pentru că iubim pe frați. Cine nu iubeste pe fratele său, rămîne în moarte” (I Ioan III, 14). De aceea sîntem încredințați că cei ce nimicesc paccu

și dragostea frățească între oameni, vor rămâne pentru veșnicie în întuneric și moarte (I Ioan III, 15).

Și într-adevăr, toate sînt fără de folos, dacă dragostea lipsește (I Corinteni XIII, 1—3). Fără dragoste față de Dumnezeu, credința omului este o călăuză nefolositoare (I Corinteni XIII, 2), iar rugăciunea lui cu totul neputincioasă (Matei VII, 21—23), născînd doar teama de pedeapsă, ca la demoni, în loc de îndreptare și fapte bune (Iacob II, 19). Fără dragoste față de oameni, istețimea minții este o lumină lipsită de căldură. Fără dragoste față de semenii, inima omului este mai rece decît gheața și mai dură decît piatra. Fără iubire față de neamul omenesc de pretutindeni, știința nu slujește vieții, ci morții. Fără iubire de oameni, cultura nu aduce bucurie, ci tristețe.

În schimb, toate sînt plăcute și de folos, acolo unde domnește pacea și dragostea, deoarece, așa cum ne spune și Sfîntul Apostol Pavel, „dragostea nu caută ale sale, nu gîndește răul și nu se bucură de nedreptate, ci se bucură de adevăr, este bună și pe toate le nădăjduiește” (I Corinteni XIII, 4—7). Oricînd și oriunde, virtutea dragostei înalță și ferecește viața oamenilor, căci topește ura din inimi, risipește înstrăinarea dintre frați și seamănă din belșug încredere, nădejde și bucurie. Oricînd și oriunde, propovăduirea dragostei potolește patimile, stinge neînțelegerile și seacă din temelie izvorul suferințelor.

Prea iubiții mei fii duhovnicești,

Multe se învechesc și se destramă. Se destramă și pier, rînd pe rînd: parfumul florilor și puterea stejarilor, tăria pietrelor și măreția gloriei, zumzetul albinelor și zborul semeț al vulturilor. Cine își mai aduce aminte de chipul și viața acelor care conduceau odinioară armate uriașe de silnicie și nedreptate? Cine mai pomenește astăzi numele acelor care semănau groază peste mări și țări, în secolele și milenii care s-au scurs pentru totdeauna?

Numai veșmîntul iubirii nu se va învechi niciodată, numai puterea ei nu se va împuțina în veci. Numai făclia iubirii de oameni nu se va stinge niciodată. De aceea, numai faptele izvorîte din iubire vor dăinui în veci de veci și numai numele făcătorilor de bine vor fi înscrise în cartea vieții, deoarece numai faptele de iubire corespund vocii lui Dumnezeu și menirii neamului omenesc. Numai imnul păcii și al bunei înțelegeri între oameni și popoare — cîntat de îngeri la Nașterea Domnului — va străbate veacurile și nu se va învechi niciodată, căci el reprezintă glasul adevărului, chezașia binelui și temelia fericirii întregului neam omenesc.

Acestea sînt, în puține cuvinte, gîndurile pe care am dorit să vi le împărtășesc cu prilejul Nașterii Domnului din acest an.

Fie ca binecuvîntarea lui Dumnezeu-Tatăl, harul lui Dumnezeu-Fiul și ajutorul lui Dumnezeu-Duhul Sfînt să înmulțească în viața voastră și în lumea întreagă faptele de iubire frățească, de pace și bună înțelegere, spre a ne învrednici să vedem împlinindu-se cît mai curînd, pe toată fața pămîntului, mesajul vestit de îngeri la Nașterea lui Hristos: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire”..

+ Festiva

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMINE

SCRISOAREA IRENICĂ
TRIMISĂ DE PREA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN
CU PRILEJUL NAȘTERII DOMNULUI, 1962

Cu prilejul Sfințelor Sărbători ale Nașterii Domnului din acest an, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trimis — potrivit datinei — tuturor patriarhilor ortodocși din lume, următoarea scrisoare irenică :

Prea Fericită Voastră,
Prea Iubite Frate întru Hristos,

Praznicul Nașterii Mîntuitorului Hristos vine și anul acesta cu înălțătoarele sale evocări, — slujbe și cîntări — să ne încredințeze de covârșitoarea iubire a lui Dumnezeu față de lume și de marea bucurie pe care a simțit-o neamul omenesc pentru pogorîrea pe pămînt a Fiului lui Dumnezeu — Mesia cel mult dorit.

„Dumnezeu așa a iubit lumea, încît a dat pe Fiul Său Unul Născut, pentru ca oricine crede într-Însul să nu piară, ci să aibă viață veșnică. Căci n-a trimis Dumnezeu pe Fiul Său în lume ca să osîndească lumea, ci ca să se mîntuiască prin El lumea” (Ioan III, 16—17).

Intruparea Fiului lui Dumnezeu ne-a adus nouă oamenilor răscum-părarea din osînda păcatului neascultării celor dintîi oameni și ne-a dat putința „să dobîndim înfierea”, învrednicindu-ne să devenim „fii și moștenitori ai lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos” (Galateni IV, 5—7).

Această neasemănată iubire a lui Dumnezeu față de lume, mergînd pînă la a trimite pe Fiul Său „pentru ca lumea viață să aibă și cît mai mult să aibă” (Ioan X, 10) și pentru ca noi oamenii să nu mai fim robi, ci „fii și moștenitori ai lui Dumnezeu”, ne obligă și pe noi la iubire față de Dumnezeu — Părintele nostru din ceruri — și la iubire unii pentru alții, ca frați prin înfierea dobîndită îndeobște.

În adevăr, cum am mai putea noi să considerăm pe vreunii din semenii noștri mai prejos de noi, cînd Hristos ne-a înfiat pe toți ? Sau cum vom putea îngădui ca unii dintre semenii noștri, din vreo parte a lumii, să fie robi, cînd Apostolul ne încredințează „că nu mai sîntem robi, ci fii, și dacă sîntem fii, sîntem și moștenitori ai lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos” ?

Amintindu-ne toate acestea, cu prilejul prăznuirii Nașterii Domnului de acum, cu dragoste frățească în Domnul Cel atât de milostiv față de noi toți, dorim Prea Fericirii Voastre, Sfințiților Ierarhi ai Sfântului Vostru Sinod, slujitorilor și credincioșilor din cuprinsul de Dumnezeu păzitei Biserici al cărei Întâistătător și Arhipăstor sînteți, deplină bucurie duhovnicească, pace și întru toate bună sporire, iar în anul ce vine — 1963 — să Vă facă parte de sănătate, mulțumire sufletească și cerești binecuvîntări și să Vă întărească puterile pentru înfătuiri tot mai bogate, spre slava Mîntuitorului Celui Întrupat, spre înmulțirea dragostei între toate Bisericile Ortodoxe surori și spre pacea și bunăvoirea tuturor oamenilor de pe pămînt.

Incredințîndu-Ne Sfintelor Voastre rugăciuni, rămînem împreună slujitor și iubitor frate întru Hristos Cel Întrupat.

† JUSTINIAN

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÎNE

**TELEGRAMA TRIMISĂ
DOMNULUI GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ,
PREȘEDINTELE CONSILIULUI DE STAT AL R.P.R.,
DE ADUNAREA NAȚIONALĂ BISERICESCĂ**

Cu prilejul sesiunii sale din decembrie 1962, Adunarea Națională Bisericească a trimis Domnului Gheorghe Gheorghiu-Dej, președintele Consiliului de Stat al Republicii Populare Române, următoarea telegramă :

*Domnului Președinte al Consiliului de Stat
al Republicii Populare Române
GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ*

LOCO

Adunarea Națională Bisericească, întrunită în sesiune de constituire pentru o nouă perioadă — 1962—1966 — exprimă Consiliului de Stat al Republicii Populare Române și Domniei-Voastre personal sentimentele sale de devotament și recunoștință pentru larga înțelegere arătată Bisericii Ortodoxe Române și cu acest prilej al reînnoirii forurilor sale de conducere și Vă asigură că va stăruii și va veghea neconținut ca preoții și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române, cetățeni vrednici și loiali ai Republicii Populare Române, să muncească din toate puterile lor pentru înflorirea Patriei noastre, pentru fericirea poporului român și pentru sprijinirea nobilei cauze a păcii și înfrățirii între toate popoarele lumii.

Președintele Adunării Naționale Bisericești
† **J U S T I N I A N**
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÎNE

TELEGRAMA TRIMISĂ
DOMNULUI ION GHEORGHE MAURER,
PREȘEDINTELE CONSILIULUI DE MINIȘTRI AL R.P.R.,
DE ADUNAREA NAȚIONALĂ BISERICESCĂ

Cu prilejul sesiunii sale din decembrie 1962, Adunarea Națională Bisericească, a trimis Domnului Ion Gheorghe Maurer, președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Române, următoarea telegramă :

Domnului Președinte al Consiliului de Miniștri
al Republicii Populare Române
ION GHEORGHE MAURER

L O C O

Adunarea Națională Bisericească, alcătuită din ierarhii Sfântului Sinod și din reprezentanții nou aleși ai clerului și credincioșilor celor 12 Eparhii ale Patriarhiei Române — întrunită în sesiune de constituire pentru o nouă perioadă — 1962—1966 — și pentru rezolvarea lucrărilor de interes superior bisericesc — exprimă Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Române și Domniei-Voastre personal sentimentele sale de devotament și recunoștință pentru sprijinul acordat Bisericii Ortodoxe Române și cu acest prilej al reînnoirii forurilor sale de conducere.

Membrii Adunării asigură Guvernul Republicii Populare Române că, în exercitarea atribuțiilor ce le revin, vor depune toate eforturile ca să îndrumeze activitatea preoților și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române spre îndeplinirea cu conștiinciozitate și însuflețire a tuturor chemărilor și măsurilor pornite de la Conducătorii Țării, pentru înflorirea continuă a Patriei noastre, pentru ridicarea bunei stări a poporului român și pentru sprijinirea acțiunii nobile închinată biruinței definitive a păcii și înfrățirii popoarelor din lumea întreagă.

Președintele Adunării Naționale Bisericești,
† JUSTINIAN
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

**TELEGRAMA TRIMISĂ
COMITETULUI NAȚIONAL PENTRU APĂRAREA PĂCII
DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ,
DE ADUNAREA NAȚIONALĂ BISERICĂSCĂ**

Cu prilejul sesiunii sale din decembrie 1962, Adunarea Națională Bisericească a trimis Comitetului Național pentru Apărarea Păcii din Republica Populară Română, următoarea telegramă :

Către

**COMITETUL NAȚIONAL PENTRU APĂRAREA
PĂCII DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ**

LOCO

Adunarea Națională Bisericească întrunită în sesiune de constituire pentru o nouă perioadă — 1962—1966 — exprimă omagiul său Comitetului Național Pentru Apărarea Păcii din Republica Populară Română, cu asigurarea că și în activitatea sa viitoare, Adunarea va stărui neconținut ca atașamentul preoților și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române la acțiunea nobilă pentru biruința păcii în lumea întreagă să se manifeste prin acte și contribuții tot mai hotărâte care să aducă împlinirea celei mai de preț aspirații a tuturor popoarelor de pe pământ.

Președintele Adunării Naționale Bisericești,

† JUSTINIAN

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÎNE

VIATA BISERICIASCĂ

VIZITA FĂCUTĂ BISERICII ORTODOXE ROMÎNE ÎNTRE 23 OCTOMBRIE ȘI 5 NOIEMBRIE 1962 DE O DELEGAȚIE A BISERICII ORTODOXE SÎRBE, ÎN FRUNTE CU SANCTITATEA SA GHERMAN, ARHIEPISCOP DE IPEC ȘI PATRIARH AL SERBIEI ȘI MACEDONIEI

Este îndeobște cunoscut că, în activitatea rodnică pe care o desfășoară Prea Fericitul Părinte Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, un capitol din cele mai importante îl reprezintă legăturile din ce în ce mai strânse cu Bisericile Ortodoxe surori. Prin vizite personale, prin delegații ale Bisericii noastre sau prin scrisori frățești trimise în legătură cu diferite probleme de interes general ortodox, și, în special, prin scrisorile irenice trimise cu prilejul marilor sărbători ale creștinătății, Prea Fericirea Sa cultivă în mod permanent aceste legături, care au ca scop apropierea și cunoașterea mai temeinică dintre căpeteniile și slujitorii Bisericilor Ortodoxe surori și care constituie totodată și un mijloc dintre cele mai bune pentru menținerea unității de credință și pentru comuniunea spirituală între Bisericile Ortodoxe autocefale, precum și posibilitatea ca reprezentanții diferitelor Biserici Ortodoxe să-și spună împreună cuvântul lor asupra problemelor celor mai de seamă ale contemporaneității.

Revistele centrului patriarhal, ca și revistele centrelor mitropolitane, au consemnat cu toată atenția în ultimii 15 ani, diferitele schimburi de vizite care au avut loc între Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și alți delegați ai Bisericii Ortodoxe Române și Căpetenii și delgați ai Bisericilor Ortodoxe surori.

Pe linia acestor înalte preocupări ale Conducerii Bisericii noastre se încadrează și vizita pe care delegația Bisericii Ortodoxe Sîrbe, în frunte cu Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman al Serbiei și al Macedo-

niei a făcut-o Prea Fericitului Patriarh Justinian și Bisericii Ortodoxe Române între 23 octombrie și 5 noiembrie 1962.

În vara anului 1962, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, prin scrisoarea nr. 9066 din 24 iulie a invitat pe Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman, ca, împreună cu o delegație de zece însoțitori, «să fie oaspețele prea iubit al Bisericii Ortodoxe Române». Cu scrisoarea nr. 2660 din 10 septembrie 1962, Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman al Serbiei înștiința pe Prea Fericitul Patriarh Justinian că acceptă cu deosebită satisfacție invitația și preciza: «cu voia lui Dumnezeu, vom sosi la București, pentru această vizită, cu o delegație de zece persoane, la 23 octombrie dimineața».

Mai înainte de a trece la descrierea vizitei, socotim necesar să facem o prezentare a membrilor delegației Bisericii Ortodoxe Sârbe care au venit împreună cu Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman, dând despre fiecare câteva date biografice.

1. *Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman al Bisericii Ortodoxe Sârbe.* S-a născut în anul 1899, din familie de preot. După ce a terminat Seminarul Teologic la Carlovăț, a urmat Facultatea de Teologie la Belgrad, obținând titlul de licențiat în teologie. Pe lângă studiile teologice, a studiat și dreptul la Paris. A fost apoi hirotonit diacon și după ce a îndeplinit și alte funcții bisericesti timp de 3 ani, a fost hirotonit preot, funcționând la parohie timp de 11 ani. A funcționat de asemenea în post de consilier la Sfântul Sinod timp de 13 ani.

Rămânând văduv, în anul 1951, a fost ales Episcop-Vicar, îndeplinind și funcția de Secretar General al Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Sârbe.

În anul 1952 a fost ales episcop pentru credincioșii ortodocși sârbi din Ungaria. După 4 ani, adică în anul 1956, a fost episcop la Jicea. În anul 1957, delegația Bisericii noastre l-a vizitat la Jicea, pe când era episcop acolo.

În anul 1958 a fost ales în demnitatea de Patriarh al Bisericii Ortodoxe din Macedonia și Serbia.

2. *Prea Sfințitul Visarion Costici, Episcop al Banatului.* S-a născut în anul 1910, în orașul Timișoara. Este licențiat al Facultății de Teologie din Belgrad, și a făcut studii teologice și la Atena.

A îndeplinit, la început, diferite funcțiuni în cadrul Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Sârbe, iar în anul 1947 a fost ales Episcop-Vicar.

În anul 1951 a fost ales episcop al Banatului, cu reședința la Vîrșeț, de unde girează în calitate de administrator și Eparhia Timișorii (pentru credincioșii ortodocși sârbi).

3. *Prea Sfințitul Longhin Tomici, Episcopul Zvornicului și al Tuzlei.* S-a născut din părinți săraci, la 16 martie 1893, în comuna Felnac, raionul Arad, din Republica Populară Română.

După ce a terminat Școala primară în comuna Felnac, a urmat Gimnaziul, a făcut apoi 5 clase de Seminar în Bitolia și apoi Facultatea de Teologie la Belgrad.

În anul 1906 a intrat în monahism, iar în anul 1919 a fost făcut ierodiacon.

Timp de mai mulți ani a îndeplinit funcția de administrator la Centrul din Belgrad al Patriarhiei Sîrbe.

În anul 1951 a fost ales episcop de Herțegovina, iar în anul 1955 a trecut episcop al Zvornikului și Tuzlei — unde se găsește și în prezent.

4. *Prea Sfințitul Simeon, Episcopul Carlovățului de Sus.* S-a născut în anul 1911 în Bieloï — Boca de Cotar, în Dalmația de Sud.

După ce a terminat Facultatea de Teologie la Belgrad, a plecat la Berlin, unde a studiat Teologia sistematică și a făcut studii de filozofie religioasă.

Venit în țară, a funcționat mai întâi ca profesor de liceu, și după aceea a fost numit rector al Seminarului Teologic «Sf. Sava» din Belgrad.

În anul 1951 a fost ales Episcop al Carlovățului de Sus — unde se găsește și în prezent. A publicat mai multe studii de filozofie religioasă.

5. *Prea Sfințitul Vladislav Mitrovici, Episcop de Zahumsk-Herțegovina.* S-a născut la 13 mai 1913, în Glomacia-Bosnia. A urmat cursurile Liceului și apoi ale Facultății de Teologie din Belgrad, obținând diploma de licențiat. A făcut și studii de filozofie.

A funcționat ca profesor de religie la Liceu și Școala normală pînă în anul 1950, cînd a trecut profesor la Seminarul Teologic din Belgrad.

Intrînd în monahism în anul 1952, în același an a fost hirotonit ierodiacon, iar în anul 1953 a fost hirotonit ieromonah.

La 4 iunie 1955 Sf. Sinod l-a ales episcop de Zahumsk-Herțegovina, cu reședința în Mistar, unde funcționează și în prezent.

6. *Prea Sfințitul Naum, Episcop de Zletovsc și Strumi.* S-a născut în Bitolia la 28 iunie 1908. A studiat teologia, obținînd titlul de licențiat al Facultății de Teologie din Bitolia, în anul 1930. A fost hirotonit diacon și preot în anul 1931. De atunci și pînă în anul 1951, a fost profesor de religie. Între anii 1956—1958 a avut funcția de protoiereu raional, iar la data de 5 octombrie 1958, a fost ales episcop de Zletovsk și Strumi, fiind hirotonit arhiereu în ziua de 26 iulie 1959.

7. *Prea Cucernicul Protoiereu Stavrofor Milenco Raiacovici.* S-a născut la 15 martie 1899 în Perucian. După terminarea Școalei primare a urmat cursurile Seminarului Teologic «Sf. Sava» din Srem-Carlovăț, pe care l-a terminat în anul 1921.

A fost hirotonit preot în anul 1921, funcționînd ca preot de enorie. În anul 1947 a fost numit protoiereu, iar în anul 1954 i s-a dat distincția de stavrofor. Sediul protoieriei la care funcționează este în Grujița.

8. *Prea Cucernicul Protoiereu Dr. Blagota Gardășevici, decanul Facultății de Teologie din Belgrad.* S-a născut în anul 1908, în Ublima-

Muntenegru. Este licențiat al Facultății de Teologie din Belgrad și a făcut după aceea studii de teologie la Atena și la Oxford, în Anglia.

După terminarea studiilor, în anul 1935, a fost numit asistent la Facultatea de Teologie din Belgrad, iar în anul 1947 a fost numit profesor la aceeași facultate, la catedra de Drept bisericesc.

A scris mai multe studii, în care tratează probleme din Dreptul bisericesc ortodox, între care amintim : Organizarea primei comunități a creștinilor ; Biserica, instituție de drept ; Pedepsa bisericească față de ucigași în Bizanț ; Nomocanonul preoțesc în Noul Testament ; Dreptul canonic în Serbia în prima răscoală ; Încheierea căsătoriei prin delegați etc.

9. *Prea Cuviosul Igumen Macarie Popovici, starețul mînăstirii de la Visoki-Deciani.* S-a născut la 26 decembrie 1920 în Ulma-Banat, din părinții Bojidar și Angela. A terminat Liceul la Vîrșeț, a făcut apoi Școala monahală la Deciani și Seminarul Teologic la Prisreu.

În anul 1939 a intrat în monahism, fiind hirotonit ierodiacon și apoi ieromonah în anul 1940.

Din anul 1947 a fost făcut igumen, iar în prezent este starețul mînăstirii Deciani.

10. *P. C. Protodiacon Bojidar Tripcovici, consilier al Arhiepiscopiei Belgradului și Carlovățului.* S-a născut în anul 1910, la Priepolie-Serbia. După ce a terminat Seminarul Teologic la Prizren, în anul 1930, a urmat și cursurile Facultății de Teologie din Belgrad, pe care le-a terminat în anul 1937.

Este protodiacon al Catedralei patriarhale din Belgrad.

11. *Dl. Mircieta Stancov, valet personal al Sanctității Sale Patriarhului Gherman.* S-a născut în anul 1923, la Paraghe-Bacica. A făcut Școala de 8 ani în comuna natală, iar în timpul războiului al II-lea mondial a fost internat în mai multe lagăre, de fasciștii care ocupaseră Serbia.

De mai mulți ani este valetul personal al Sanctității Sale Patriarhului Gherman, fiind în același timp și un bun cîntăreț bisericesc.

Trecem acum la descrierea vizitei, desfășurată după programul întocmit.

Luni, 22 octombrie 1962. Delegația Bisericii Ortodoxe Sîrbe, sub conducerea Sanctității Sale Patriarhul Gherman, a plecat cu trenul din Belgrad, luni 22 octombrie, la amiază. În jurul orei 20, în aceeași zi, delegația a intrat în țara noastră, prin punctul de frontieră Stamora-Moravița.

În întîmpinarea delegației, din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian a ieșit, la gara Stamora-Moravița, înalt Prea Sfințitul Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului și Prea Sfințitul Teoctist, Episcopul Aradului, însoțiți de P. C. Pr. Vicar Ștefan Tomici, din partea Vicariatului sîrb din Timișoara, care a îndeplinit și rolul de interpret pe tot timpul cît a stat delegația Bisericii Sîrbe în țara noastră. Înalt

Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae Corneanu a urat din partea Conducerei Bisericii Ortodoxe Române bun venit Sanctității Sale Patriarhului Gherman și însoțitorilor Sanctității Sale și i-a încredințat în același timp de bucuria pe care o au ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române de a primi vizita înalților oaspeți sosiți din partea Bisericii Ortodoxe Sârbe.

În numele delegației, Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman a mulțumit călduros pentru dragostea și atenția ce i se arată atât Sanctității Sale cât și celorlalți membri ai delegației, încă de la primul contact cu Biserica Ortodoxă soră Română și și-a exprimat nădejdea că vizita pe care o face Prea Fericitului Patriarh Justinian și Bisericii Ortodoxe Române va constitui un moment important în relațiile dintre cele două Biserici Ortodoxe surori.

Cei doi ierarhi ai Mitropoliei Banatului, împreună cu P. C. Pr. Vicar Ștefan Tomici au însoțit apoi delegația Bisericii Ortodoxe Sârbe pe tot drumul, de la frontieră pînă la București. Călătoria s-a făcut cu vagon special de dormit și a durat timpul nopții de la 22 spre 23 octombrie.

Marti, 23 octombrie 1962. În salonul oficial din gara de nord, Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman, împreună cu cei 5 episcopi și ceilalți membri ai delegației, au fost întâmpinați din partea Bisericii Ortodoxe Române de Prea Fericitul Patriarh Justinian, însoțit de II. PP. SS. Mitropoliți : Iustin al Moldovei și Sucevei, Firmilian al Olteniei și Nicolae Corneanu al Banatului, PP. SS. Episcopi : Iosif al Rîmnicului și Argeșului, Teoctist al Aradului și Visarion Ploieșteanul, Vicar patriarhal, și secretarul Sfîntului Sinod, precum și de P. C. Pr. I. Gagi, directorul Administrației Patriarhale, P. C. Pr. Traian Ghica, directorul Casei de Pensii și Ajutoare a Salariaților Bisericii Ortodoxe Române, P. C. Diacon N. I. Nicolaescu, rectorul Institutului Teologic de grad Universitar din București și PP. CC. Consilieri patriarhali : Pr. Gheorghe Soare, Pr. Vasile Ștefan, Pr. Dumitru Fecioru și Pr. Nicolae Petrescu.

Au fost de asemenea de față :

— Dl. Ministru Dionisie Ionescu, Șeful Ceremonialului de Stat ;
Dl. Profesor Dumitru Dogaru, Secretar General al Departamentului Cultelor, însoțit de directori și funcționari superiori din Departamentul Cultelor.

— De la Ambasada Republicii Populare Federative Iugoslavia :
Dl. Ambasador Arso Milatovici, Dl. Soldatici Luco, secretarul Ambasadei și alți funcționari superiori.

După prezentările de rigoare și după o mică întreținere, delegația Bisericii Ortodoxe Sârbe, împreună cu reprezentanții Bisericii Ortodoxe Române au pornit cu mașinile spre Catedrala Patriarhiei Române.

La Catedrală, înalții oaspeți erau așteptați de P. S. Episcop Antim Tîrgovișteanul, înconjurat de un sobor de slujitori, de P. C. P. Alexandru Ionescu, Vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, PP. CC. Consilieri ai Sfintei Arhiepiscopii : Pr. Leonida Mateescu, Pr. Stan

Dimancea, Pr. Alexandru Petre, Pr. I. Popa, Pr. Em. Hodrea, PP. CC. Inspectori patriarhali : Pr. Zaharia Mîntulescu, Pr. Iuliu Man, P. C. Pr. Virgil Godeanu, inspector al Sf. Arhiepiscopii a Bucureștilor, salariați ai Administrației Patriarhale și ai Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, profesori și studenți ai Institutului Teologic din București, P. C. Director Pr. N. Buzescu, împreună cu profesori și elevi ai Seminarului

1 — Prea Fericitul Patriarh Justinian întâmpinînd cu frățescă dragoste pe Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman, la sosirea în Gara de Nord.

Teologic din București, PP. CC. Protoierei ai Capitalei : Pr. Sabin Verzan, I. Neamu și Dinu Provian, cu preoții și credincioși din Capitală.

La sosirea delegației clopotele catedralei sună prelung, iar corul studenților și al elevilor, sub conducerea Prof. N. Lungu, intonează imnul «Τὸν δεσπότην» și imnul patriarhal.

Cei doi patriarhi, Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman și Prea Fericitul Patriarh Justinian, sînt îmbrăcați în mantii, sărută Sf. Cruce și Sf. Evanghelie și, după ce se închină la Sfintele Moaște ale Sf. Cuvios Dimitrie-Basarabov și la sfintele icoane, iau loc în stranele arhieresti, împreună cu însoțitorii.

Urmează Te-Deum-ul, la sfîrșitul căruia Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian rostește următorul cuvînt :

«Este pentru noi fericită și binecuvîntată de Dumnezeu ziua aceasta, în care Sanctitatea Voastră, împreună cu distinșii soli ai Bisericii Ortodoxe soră din Serbia, poposiți în mijlocul nostru ca oaspeți mult doriți și prețuiți ai Bisericii Ortodoxe Romîne.

În numele Nostru personal, în numele membrilor Sfîntului Sinod, al clerului și tuturor credincioșilor noștri, Vă mulțumim din tot sufletul că ați primit cu dragoste și cu bucurie poftirea frățească ce V-am făcut de a ne vizita pe Noi și Biserica noastră și nădăjduim că, în timpul cît veți rămîne în mijlocul nostru, veți simți căldura iubirii noastre frățești, pentru ca împreună cu psalmistul să putem mărturisi într-un singur glas : «O, cît este de bine și de frumos să fie frații împreună» (Ps. CXXXII, 1).

Noi ne amintim mereu cu deosebită plăcere de zilele minunate petrecute acum cinci ani, ca oaspeți ai Bisericii Sîrbe. Nu vom uita niciodată pe înțeleptul și vrednicul de pomenire Patriarh Vichentie, care, împreună cu ierarhii, clerul și credincioșii sîrbi, ne-au arătat atîta prietenie și dragoste și ne-au oferit prilejul fericit de a cunoaște în bună parte trecutele vremi de evlavie ale Ortodoxiei sîrbești și istoria plină de glorie a poporului frate vecin, precum și vrednicia, munca însuflețită și realizările bogate de azi ale slujitorilor și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Sîrbe surori și ale popoarelor Republicii Populare Federative Iugoslavia.

Ne-am cunoscut atunci mai bine unii cu alții, am înțeles mai mult valoarea și folosul legăturilor care ne-au unit de-a lungul veacurilor, cînd Bisericile și popoarele noastre au trăit în dragoste și frăție, luptînd împreună împotriva dușmanilor comuni și ajutîndu-se reciproc pentru dobîndirea idealurilor care le-au însuflețit. De asemenea, am mărturisit împreună necesitatea imperioasă de a menține și consolida și în vremea noastră, străvechile legături de prietenie și colaborare frățească, atît pentru binele Bisericilor noastre surori, cît și pentru prosperarea și fericirea patriilor noastre.

În spiritul acestor înalte năzuințe, socotim că vizita pe care ne-o faceți, ne oferă încă o dată ocazia fericită de a manifesta unitatea noastră în duhul ecumenicității ortodoxe și convingerea nestrămutată că acolo «unde-i unire, Dumnezeu trimite viață și binecuvîntări nesfîrșite» (Ps. CXXXII, 3).

Noi ne-am străduit să alcătuim programul vizitei pe care ați binevoit să ne-o faceți în așa fel, ca în localitățile pe care le veți vizita, să desprindeți peste tot urmele prieteniei și ale colaborării înaintașilor

2 — Prea Ferichitul Patriarh Justinian, rostind cuvîntul de bun venit, cu prilejul primirii Sanctității Sale Patriarhului Gherman în catedrala patriarhală din București.

noștri, care au apărut cu scumpătate aceeași dreptslăvitoare credință, s-au sprijinit întotdeauna reciproc pentru independența națională, și-au împrumutat, unii altora, din belșug, lumina valorilor culturale și spirituale și n-au precupețit nimic pentru a trăi în comuniune și pace frățească. Vă veți încredința că pe întinsul țării noastre, există multe locuri în care se găsesc amintiri duiioase și pilduitoare ale spiritului de înțelegere și într-ajutorare, ce caracterizează întreaga istorie a Bisericilor și popoarelor noastre.

De aceea, sîntem convinși că — urmînd exemplele de conviețuire și colaborare atît de grăitoare ale strămoșilor noștri — vom lucra și noi fără preget pentru păstrarea și sporirea comorilor spirituale pentru care au trăit și au luptat ei, vom sprijini neîncetat strădaniile permanente spre progres și fericire ale popoarelor noastre și vom contribui din toate puterile la înfăptuirea marilor deziderate de pace, de libertate, de dreptate și înfrățire, spre care năzuiesc în vremea noastră toate popoarele lumii.

Exprimîndu-ne încă o dată bucuria nețărmurită de a Vă vedea între noi, Vă îmbrățișăm cu toată dragostea și rugăm pe bunul Dumnezeu să binecuvînteze întîlnirea noastră cu bogate roade duhovnicești pentru propășirea și slava Sfintelor noastre Biserici Ortodoxe surori, pentru bunăstarea și fericirea popoarelor noastre și pentru înfăptuirea mesajului dumnezeiesc, vestit de ingeri la întruparea Mîntuitorului nostru Iisus Hristos : «pe pămînt pace și între oameni bună voire» (Luca II, 14).

Din partea delegației Bisericii Ortodoxe Sîrbe răspunde Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman, spunînd, printre altele :

«Inima ne este plină de bucurie că bunul Dumnezeu ne-a învrednicit să avem această mulțumire și fericire de a putea să răspundem invitației Prea Fericirii Voastre și să ne găsim astăzi împreună ca oaspeți ai Prea Fericirii Voastre.

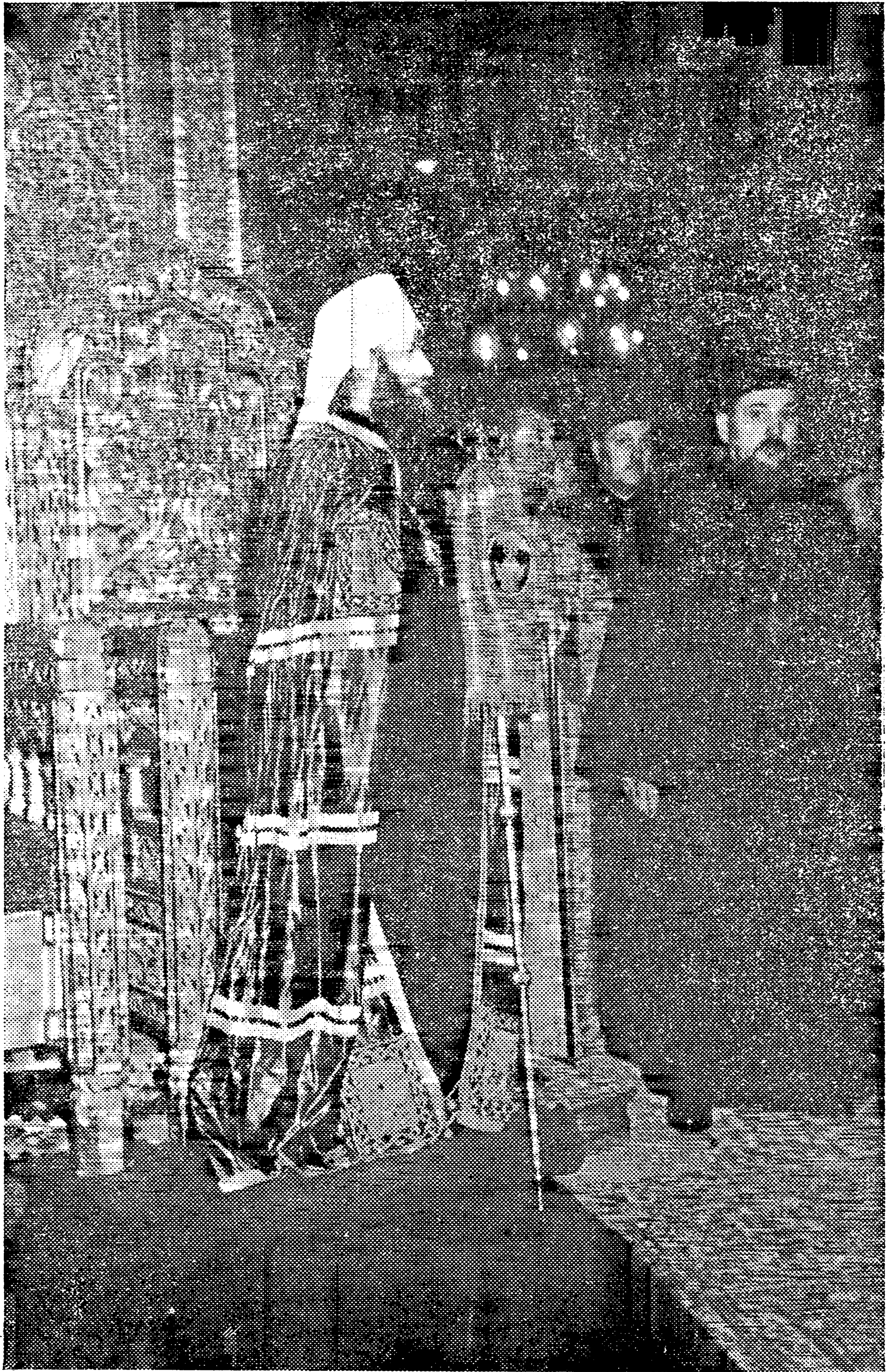
Laolaltă cu ierarhii din Macedonia și Serbia, ne împlinim o datorie care izvorăște din dragostea nețărmurită față de Prea Fericirea Voastră și față de Biserica Ortodoxă Romînă pe care o conduceți.

Cursul și dezvoltarea istoriei Bisericii și popoarelor noastre se poate spune că au fost aproape identice și acest drum identic ne impune și datorii identice.

Împrejurările istorice atît de asemănătoare ale popoarelor noastre și unitatea de nezdruccinat în care s-au dezvoltat Bisericile și popoarele noastre dreptcredincioase, ne-au făcut să trăim în permanentă frăție duhovnicească, spre cinstirea și slava lui Dumnezeu.

Noi socotim că tot ce facem sîntem datori să facem spre slava lui Dumnezeu, încredințați fiind că atît timp cît ne va conduce Dumnezeu, noi ne vom găsi pe drumul care ne duce la împărăția lui Dumnezeu.

Împreună cu ierarhii și însoțitorii noștri, în numele nostru, al ierarhilor Bisericii noastre și al tuturor credincioșilor pe care i-am lăsat în

3 — Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman, răspunzînd cuvîntului de bun venit, rostit de Prea Fericitul Patriarh Justinian, în catedrala patriarhală.

țara noastră, aducem Prea Fericirii Voastre cele mai calde salutări și mulțumiri pentru dragostea frățească și pentru deosebita cinste cu care ne întâmpinați.

Noi rugăm pe milostivul Dumnezeu să dăruiască Bisericii și popoarelor noastre prosperitate și pace, pentru ca să ne putem bucura de mulțumire și fericire și pentru ca dragostea dintre noi să sporească, stăruind să avem pe Domnul Hristos, Păstorul nostru, iar noi să fim turma lui aleasă.

Mulțumindu-vă încă o dată pentru această impunătoare primire și manifestând toată satisfacția noastră pentru faptul că vedem atîția slujitori și credincioși, care ne întâmpină cu dragostea lor frățească, noi ne exprimăm speranța că întâlnirea și convorbirile dintre noi vor fi de folos și pentru Bisericile noastre și pentru patriile noastre.

Rugînd pe bunul Dumnezeu să reverse binecuvîntarea Sa cerească peste noi toți și să dăruiască Prea Fericirii Voastre, ierarhilor Bisericii Ortodoxe Romîne și tuturor slujitorilor și credincioșilor sănătate și toate cele bune și de folos, vă urăm din tot sufletul să trăiți întru mulți ani!»

După polihroniu, cei doi patriarhi s-au închinat la sfîntul altar, au binecuvîntat pe credincioși și, împreună cu însoțitorii, s-au îndreptat spre palatul patriarhal, unde au fost găzduiți.

După o scurtă odihnă, la orele 9,30 Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman, împreună cu toți membrii delegației Bisericii Ortodoxe Sîrbe, au plecat la Ambasada Iugoslavă, unde au fost primiți de Dl. Ambasador Arso Milatovici.

Reîntorcîndu-se la palatul patriarhal, la orele 11,30 membrii delegației, împreună cu Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman, însoțiți de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, de PP. SS. Episcopi : Teoctist al Aradului, Antim Tîrgovișteanul și Visarion Ploieșteanul, Vicari patriarhali și de P. C. Pr. Director Ioan Gagiu, au pornit spre atelierele Institutului Biblic din Str. Schitul Maicilor nr. 23. Aici au fost întâmpinați de P. C. Consilier Pr. Dumitru Fecioru și de salariații atelierelor.

Oaspeții au vizitat mai întîi biserica Schitul Maicilor, acest minunat monument istoric, restaurat în întregime în anul 1958, cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian. Au trecut apoi în localul propriu-zis al atelierelor, vizitînd toate birourile salariaților tehnico-administrativi și, după aceasta, au trecut prin toate atelierele, oprindu-se apoi mai mult în sala de expoziție a Institutului Biblic-Ateliere, sală unde au putut admira obiecte de cult, ca : potire, discuri, copii, lucrute în filigran, sau turnate din argint și alte metale, după modelele cele mai reprezentative ale artei noastre religioase : coperte de evanghelii din metal, emailate, artistice lucrute, icoane îmbrăcate în metal, cădelnițe, dichero-trichere, odăjdii preoțești, tîmple și străni sculptate artistic, țesături și broderii de artă religioasă, prapuri etc.

După ce au semnat în condica de aur a Institutului Biblic oaspeții s-au urcat apoi în mașini și au plecat la Paraclisul Institutului Biblic

de la Plumbuita — unde funcționează o altă secție a atelierelor Institutului Biblic. Aici au vizitat mai întâi biserica, zidită din timpul lui Matei Basarab. Prea Cuviosul Exarh Justinian Florea a dat lămuriri asupra stilului arhitectonic al bisericii și asupra picturii, arătând totodată atenția și grija acordată acestui paraclis de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, care a restaurat aproape toate clădirile lui. Sînt vizitate apoi atelierile de sculptură și de tîmplărie. Au atras atenția în special sculpturile care se execută pentru mobilierul bibliotecii Patriarhiei, tîmplele comandate de unele biserici din țară și în mod deosebit ușile împărătești care au fost aduse de la mînăstirea Tismana, după care se execută întocmai o comandă a Mitropoliei Olteniei. Au vizitat apoi atelierul de boiangerie, atelierul de tămîie și atelierul de turnat clopote. Delegații s-au interesat de aproape de produsele fiecărui atelier.

În drum spre palatul patriarhal, mașinile cu delegații și însoțitorii parcurg Șoseaua Ștefan cel Mare și Bulevardul Ilie Pintilie, pînă în Piața Victoriei, revenind pe Bulevardul Magheru și Bulevardul Nicolae Bălcescu pînă la Patriarhie. Pe tot traseul acesta oaspeții admiră noile construcții îndeplinite în anii puterii populare și rămîn încîntați de înfățișarea grandioasă a acestor artere întinerite ale Capitalei noastre.

După masă, la orele 16,30 delegația împreună cu aceiași însoțitori ca și dimineața, au plecat cu mașinile la mînăstirea Țigănești.

Delegația și însoțitorii, în frunte cu cei doi patriarhi, au fost întâmpinați de stareța Hrisantia Spore și de soborul de maici, împreună cu preoții deservenți. În timp ce soborul intona imnul patriarhal, cei doi patriarhi s-au închinat la icoane și în sf. altar, și din fața ușilor împărătești au binecuvîntat maicile și pe toți cei ce se aflau în biserică. După ce stareța a făcut un scurt istoric al mînăstirii, oaspeții au aflat de la Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian că în această mînăstire funcționează o altă parte a atelierelor Institutului Biblic din cadrul Administrației Patriarhale. Trec, deci, și vizitează și aceste ateliere: atelierul de țesut covoare și de cusături naționale, atelierul de broderie artistică și atelierul de țesut veșminte preoțești.

După vizitarea unor chilii și a stăreției, Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman și-a exprimat toată mulțumirea pentru tot ce a văzut și a declarat că maicile din această mînăstire se remarcă «prin muncă, rugăciune, bună rînduială și armonioasă cîntare bisericească». Felicită pe Prea Fericitul Părinte Patriarh pentru felul cum este organizat acest așezămînt mînăstiresc în cadrul Institutului Biblic și binecuvîntează pe maicile care ostenesc pentru buna lui funcționare.

În dangăt de clopote și în armonia imnului patriarhal, delegația a plecat mai departe, spre lacul și mînăstirea Snagov.

La mînăstirea Snagov au fost întâmpinați de Prea Cuv. Exarh Justinian Florea împreună cu călugării mînăstirii.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a făcut un scurt istoric al acestei mînăstiri, arătînd că biserica este ctitorită în secolul XV de

Vlad Țepeș și Neagoe Basarab, domnitori ai Țării Românești, iar pictura a fost făcută în timpul domnului Mircea Ciobanu.

Delegații, în frunte cu Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman, au admirat îmbinarea de stiluri de arhitectură și artă pe care le reprezintă acest important monument istoric și au fost bucuroși să constate că ea se aseamănă în unele privințe cu unele biserici vechi din Serbia, ca, de exemplu, biserica mănăstirii Jicea. Le-a reținut de asemenea atenția bogăția artistică și arhitectonică a exteriorului bisericii.

Către orele 21 delegații și însoțitorii s-au reîntors la București.

Miercuri, 24 octombrie 1962. La orele 9 a început vizitarea palatului patriarhal, în care oaspeții au admirat numeroasele obiecte de artă care îl împodobesc.

Oaspeții au făcut apoi, împreună cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, o plimbare în parcul din jurul palatului patriarhal.

La orele 11, însoțită de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, de PP. SS. Episcopi : Teoctist al Aradului, Antim Țîrgovișteanul și Visarion Ploieșteanul și de P. C. Pr. Director Ioan Gagi, — delegația a pornit cu mașinile pe magistrala Nord-Sud, unde au văzut impunătoarele construcții din această parte a Capitalei noastre, au vizitat „Parcul libertății”, iar la orele 11,30 au plecat la mănăstirea stavropighială Ciorogîrla. La intrarea în mănăstire oapeții au fost întâmpinați cu Sf. Cruce și Sf. Evanghelie de P. C. Protoiereu I. Neamu, însoțit de P. C. Pr. Tudor Anghel, împreună cu soborul de maici, în frunte cu stareța Nifona Nichita. În timp ce soborul intona imnul patriarhal și axionul «Cuvine-se cu adevărat», cei doi patriarhi și ceilalți membri ai delegației s-au închinat la icoane, la cele trei altare ale bisericii, luând apoi loc în străni și ascultînd istoricul, pe care-l face P. C. Protoiereu I. Neamu asupra acestui așezămînt. Prea Cucernicia Sa arată că mănăstirea Samurcășești, care se mai numește și Ciorogîrla, a luat ființă în anul 1808 și poartă numele de Samurcășești de la întemeietorul ei Constantin Samurcaș, iar pe cel de Ciorogîrla de la pîriul Ciorogîrla, pe malul căruia a fost așezată. Din pricina vitregiei vremurilor, dar mai ales din pricina cutremurului din anul 1940, biserica și chiliile ajunseseră la ruinare totală. Între anii 1941—1943 biserica a fost rezidită pe vechile temelii, păstrîndu-i-se cele trei altare, fiecare cu hramul său : cel din mijloc cu hramul «Sfintei Treimi», în care se oficiază slujbe în tot timpul anului și cele două mai mici cu hramul «Nașterii Maicii Domnului» și «Adormirii Maicii Domnului», la care se slujește numai în ziua hramului.

Prin grija părintească a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, între anii 1951—1953, biserica a fost pictată în întregime, iar în exterior a fost împodobită cu icoane de ceramică mată.

Tot cu aceeași părintească grijă a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, în anii următori au fost zidite din nou chiliile, trapeza, atelierile, clopotnița și s-a construit gardul de zid dimprejur, așa că se poate spune că mănăstirea Samurcășești-Ciorogîrla, în felul în care se

înfățișează ea în prezent, este opera arhipăstoririi Prea Fericitului Patriarh Justinian.

Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman, adresându-se către cei de față, a spus, între altele :

«*Sînt foarte recunoscător Prea Fericirii Sale Patriarhului Justinian că ne-a adus, pe mine și însoțitorii mei, în acest sfînt locaș, ca să vedem cu ochii noștri proprii, ceea ce este în primul rînd opera lui Dumnezeu, ceea ce reprezintă apoi osteneala și grija părintească a Prea Fericirii Sale. Prin tot ce se vede în ea și prin tot ce o împodobeste, biserica aceasta ne umple sufletele și inimile de o sfîntă bucurie duhovnicească și ne înalță de pe pămînt la cer.*

Într-adevăr, frescele și picturile pe care le vedem aici reprezintă în cea mai mare parte scene din viața Mîntuitorului, care este modelul cel mai desăvîrșit de trăire creștină. Părintele Protoiereu a spus că aici trăiesc 33 de călugărițe și noi vedem în aceasta un număr simbolic, fiindcă și Mîntuitorul a avut 33 de ani cînd a pătimit pentru mîntuirea noastră.

Aceasta înseamnă că însuși acest număr impune maicilor și sorerilor acestui așezămînt, cu porunca de a se ruga întotdeauna lui Dumnezeu nu numai pentru mînăstirea lor, dar și pentru toată lumea.

Mie-mi este foarte plăcut că mă găsesc împreună cu delegația Bisericii Ortodoxe Sîrbe în această frumoasă mînăstire, iar acest lucru nu este din întîmplare, ci din voia lui Dumnezeu, care le face pe toate pentru mîntuirea oamenilor. De aceea mă rog lui Dumnezeu, Maicii Domnului și tuturor Sfînților să dăruiască sănătate Prea Fericitului Patriarh Justinian și colaboratorilor săi, precum și pentru fericirea și mulțumirea duhovnicească a tuturor maicilor din această mînăstire.

Bunul Dumnezeu să vă dăruiască mulți ani și putere de muncă pentru a sluji lui Dumnezeu și sfintei Sale Biserici!»

La orele 14 delegația și însoțitorii s-au reîntors la Palatul Patriarhal.

După o scurtă odihnă, oaspeții împreună cu aceiași însoțitori de dimineață, au plecat cu mașinile la mînăstirea Ghighiu de lîngă Ploiești. La intrarea în incinta mînăstirii au fost întîmpinați de P. Cuv. Arhimandrit Justinian Florea, exarhul mînăstirilor din Arhiepiscopia Bucureștilor, de P. C. Protoiereu Al. Vlaiculescu și de soborul mînăstirii în frunte cu stareța Pelaghia Tudor.

Părintele exarh dă informații în legătură cu istoricul și situația actuală a mînăstirii Ghighiu, arătînd că ea a luat ființă în anul 1814, prin osîrdia ucenicilor starețului Gheorghe de la Cernica, colaborator al lui Paisie Velicicovschi. În prezent mînăstirea Ghighiu are două biserici : cea mică din cimitir, construită între anii 1832—1833 și biserica mare, construită între 1858—1866 și pictată de marele pictor Tattărăscu. Pentru valoarea picturii ei, biserica a fost declarată monument de artă. În anul 1940 atît biserica cea mare cît și chiliile au fost grav avariate, pe de o parte de cutremurul din acel an, iar apoi și de bom-

bardamentele aeriene din anul 1944, ca și de unele incendii ce s-au produs în acest răstimp. Între anii 1954—1958, prin purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, a fost restaurată și pictată în întregime biserica mică, a fost restaurată biserica mare, construindu-se din nou turla cea mare și spălându-se și completându-se pictura; de asemenea au fost construite în întregime clădirile din incinta mănăstirii, redându-se astfel acestei așezări mănăstirești toată frumusețea pe care o are în prezent.

Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman, mulțumind pentru informațiile date a binecuvîntat soborul și i-a urat spor în munca duhovnicească, recomandîndu-i să lucreze cu toată dragostea pentru bunăstarea mănăstirii și să se roage neîncetat pentru noul ctitor, Prea Fericitul Patriarh Justinian, înțeleptul conducător al Bisericii Ortodoxe Romîne.

Oaspeții au vizitat apoi atelierele, chiliile și saloanele stăreției.

După o scurtă vizită prin orașul Ploiești, înalții oaspeți și însoțitorii s-au înapoiat la București, unde au ajuns la orele 20,30.

Joi, 25 octombrie. La orele 9, întreaga delegație a Bisericii Ortodoxe Sîrbe, condusă de aceiași însoțitori, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, a vizitat mai întîi «Muzeul de Artă brîncovenească de la Mogoșoaia», muzeu aflat în palatul construit în timpul domniei lui Constantin Brîncoveanu, la 1702.

Oaspeții au admirat arhitectura palatului și în special foișorul din partea de răsărit a clădirii, care reprezintă un element arhitectonic de factură populară romînească și coloanele loggiei din partea de apus. În lăuntru palatului au fost admirate exponatele constînd din: manuscrise, gravuri, tipărituri din epoca lui Brîncoveanu, apoi obiecte de argint: candelă, potire, chivote, pahare, cupe, talere etc., lucrate cu bogate ornamentații de meșteri din Țara Romînească sau de la Brașov și Sibiu. Au admirat de asemenea sculpturile expuse: tîmpla de la Arnota, ușile împărătești sculptate în lemn de meșterul Nichita pentru mănăstirea Tismana, sfeșnice etc; au trecut apoi la broderiile artistice lucrate (epitafe, epitrahile), la icoanele epocii etc.

O deosebită impresie a făcut și paraclisul palatului Mogoșoaia cu arhitectura și podoabele caracteristice epocii brîncovene.

La orele 12, delegația a vizitat biserica «Parcul Domeniilor», fiind întîmpinată de P. C. Pr. Vicar Alexandru Ionescu, parohul acestei biserici, de P. C. Pr. Gh. Ianculescu și de credincioși ai parohiei. Părintele Vicar Alexandru Ionescu a făcut un istoric al lucrărilor acestei monumentale biserici, începută înainte de al II-lea război mondial și continuată pînă în vremea noastră. Prea Cucernicia Sa subliniază grija deosebită pe care o are Prea Fericitul Patriarh Justinian pentru ducerea la bun sfîrșit a lucrărilor care mai sînt de executat, arătînd că tîmpla se execută din marmură și va fi în curînd gata, urmînd a se trece la executarea picturii și a mobilierului necesar. Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman binecuvîntează pe slujitori și credincioși și face urarea ca

bunul Dumnezeu să învrednicească pe întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Romîne, pe slujitorii bisericii și pe credincioși, să vadă cît mai degrabă terminate lucrările acestei frumoase biserici.

De la biserica «Parcul Domeniilor», mașinile au pornit pe Calea Griviței și Bulevardul Dinicu Golescu, unde oaspeții au admirat construcțiile numeroase și masive care se ridică pe aceste artere. După un scurt popas la monumentul eroilor patriei din fața Academiei Militare, delegații sînt conduși la biserica Sf. Elefterie. PP. CC. Preoți Atanasie Preda și Octavian Popescu au făcut o prezentare a lucrărilor, arătînd că și această biserică stă sub atenția părintească a Prea Fericitului Patriarh, care s-a îngrijit personal de angajarea lucrărilor de pictură a tîmplei și mobilierului necesar.

După ieșirea din biserică privirea oaspeților este îndreptată spre Teatrul de Operă și Balet, în fața căruia se opresc, aflînd că este încă una din înfăptuirile conducerii actuale de Stat. Pornind pe Bulevardul 6 Martie, unde văd alte noi construcții și magazine de tot felul, delegații și însoțitorii au revenit la palatul patriarhal.

După amiază, la orele 16, oaspeții au plecat la Muzeul de Artă al Republicii Populare Romîne, unde au vizitat mai întîi secția de artă medievală. Au fost văzute, deci, mai multe obiecte și lucrări de artă religioasă din sec. XIV—XVIII. Din mulțimea exponatelor prezentate au atras atenție în mod deosebit : manuscrisele vechi, ca, de pildă, manuscrisul lui Nicodim de la 1405, broderii artistice, ca epitaful de la Cozia din 1396, pietre funerare, ca aceea de pe mormîntul unuia din Basarabi, din sec. XIV, veșminte și odoare bisericești, vase de argint, candelă, potire, cădelnițe, icoane din diferite epoci și de diferite stiluri, sculpturi, ca tîmpla de la Dealu și alte multe lucrări cu caracter bisericesc, din care s-au putut constata pe de o parte influențele exercitate asupra artei noastre religioase, iar pe de altă parte spiritul de creație al meșterilor ieșiți din mijlocul poporului nostru. A impresionat în chip deosebit arta religioasă din epoca brîncoveană, foarte bine și bogat ilustrată în această secție.

S-a trecut după aceea la picturi din sec. XIX și XX, oprindu-se mai mult și fiind admirate picturile lui Teodor Aman, N. Grigorescu, Ion Andreescu, Ștefan Luchian, Octav Băncilă, Theodor Pallady, N. Tonitza, Jean Al. Steriade, Iosif Iser și alții. Au admirat mai cu seamă pînzele lui Grigorescu, care, prin varietatea subiectelor înfățișate și prin măiestria artei sale, s-au impus nu numai în țara noastră, dar au ajuns să fie cunoscute și prețuite și peste hotare. Vizita la Muzeul de Artă al R.P.R. a fost încheiată cu vizitarea secției de artă plastică dintre 1944—1961.

Cu satisfacția de a fi văzut lucrări atît de valoroase din patrimoniul artei romînești, membrii delegației, în frunte cu Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman au semnat în condica de aur a muzeului, mulțumind din tot sufletul admirabililor ghizi care au condus pe delegați în

vastele și elegantele săli ale acestui bogat și reprezentativ muzeu al țării noastre.

Tot în această zi, la orele 18, Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman și membrii delegației Bisericii Ortodoxe Sârbe, împreună cu Prea Fericitul Patriarh Justinian și o parte din ierarhii Bisericii Ortodoxe Române au luat parte la un cocktail oferit de Ambasada Republicii Populare Federative Iugoslavia. La acest cocktail au mai luat parte și Domnul Ministru Dionisie Ionescu, șeful Ceremonialului de Stat, Domnul Prof. Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, Domnul Aurel Mălnășan, adjunctul Ministrului Afacerilor Externe etc.

Domnul Ambasador Arso Milatovici și alți membri ai Ambasadei Iugoslave s-au întreținut cu toți cei prezenți, întâlnirea desfășurându-se într-o atmosferă de prietenie și prețuire reciprocă.

Vineri, 26 octombrie. În această zi fiind sărbătoarea Sfântului Marelui Mucenic Dimitrie al Tesalonicului, Izvorătorul de mir, în cursul dimineții membrii delegației sârbe au asistat la slujba religioasă din catedrala Sfintei Patriarhii. Sfânta Liturghie a fost săvârșită de un sobor format din : Înalt Prea Sfințitul Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului, Prea Sfințitul Simeon, Episcopul Carlovățului de Sus și Prea Sfințitul Naum, Episcopul de Zletovsk și Strumi, împreună cu slujitorii de la catedrala Sfintei Patriarhii.

La orele 10,30, Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman al Serbiei și Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Române, îmbrăcați în mantii, au pornit în cortegiu din palat către catedrala Patriarhiei, însoțiți de ceilalți membri ai delegației sârbe, de ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române, de directorii și consilierii Administrației Patriarhale și de vicarul și consilierii Arhiepiscopiei Bucureștilor, oprindu-se pentru închinare la racla Sfântului Dimitrie Basarabov, așezată încă din ajun sub un baldachin, în fața catedralei patriarhale.

După ce s-au închinat și au sărutat Sfintele Moaște, au intrat în catedrală, unde au fost întâmpinați cu Sf. Cruce și cu Sf. Evanghelie de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae Corneanu al Banatului, împreună cu soborul slujitor. Corul și credincioșii din biserică intonează imnul patriarhal. Închinându-se la icoane și în sfântul altar, după rînduială, și binecuvîntînd pe credincioși, Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman a luat loc în strana patriarhală din dreapta, însoțit de ceilalți membri ai delegației Bisericii Ortodoxe Sârbe, iar Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a luat loc în strana patriarhală din stînga, însoțit de ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române.

Slujba Sfintei Liturghii s-a desfășurat alternativ, în limba română și limba slavă, iar «crezul» a fost spus în limba slavă de Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman.

Menționăm că în timpul Sfintei Liturghii a fost hirotonit în diacon unul dintre absolvenții Institutului Teologic de grad Universitar din București.

La sfârșitul Sfintei Liturghii Prea Sfințitul Episcop Visarion Ploieșteanul, Vicar patriarhal, a rostit următoarea cuvântare :

«Cît este de bine și de frumos să fie frații împreună», zice Psalmistul (Ps. CXXXIII, 1).

Cu adevărat putem spune și noi, iubiți credincioși, că trăim clipe de mare bucurie duhovnicească, avînd în mijlocul nostru, la aceste slăvite sărbători ale Sfîntului Marelui Mucenic Dimitrie cel din Tesalonic, Izvorîtorul de mir și al Sfîntului Cuviosului Părintelui nostru Dimitrie cel Nou, patronul acestei catedrale — oaspeți distinși și prieteni dragi ai Bisericii noastre Ortodoxe Romîne, pe solii Bisericii Ortodoxe surori din Iugoslavia, în frunte cu Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman.

Sfîntul Marele Mucenic Dimitrie este, — împreună cu marele Ierarh Nicolae — Sfîntul cel mai cinstit de creștinătatea ortodoxă.

Știm că Sfîntul Dimitrie a trăit la începutul veacului al IV-lea, pe vremea împăraților Dioclețian și Maximian. S-a născut în Macedonia Greciei de azi, în orașul Tesalonic. Părinții lui au fost buni creștini și l-au crescut pe Dimitrie în credință și frică de Dumnezeu. Deși era curajos și neînfricat, totuși se purta blînd, smerit și înțelept.

Din cauza frumoaselor însușiri, tînărul Dimitrie a fost ridicat la rangul de conducător al orașului Salonic și al întregii Macedonii, unde a ajuns repede să fie prețuit și iubit de toți, făcînd pe mulți păgîni să treacă la credința lui Hristos. Împăratul, aflînd aceasta, l-a chemat în fața sa, pentru a-l mustra și îndepărta de la credința lui Hristos. Dimitrie însă a mărturisit deschis, spunînd că, deși respectă și cinstește puterea împărătească, totuși el se închină lui Iisus Hristos Mîntuitorul lumii, care a spus : «Cel ce mă va mărturisi pe Mine în fața oamenilor și Eu îl voi mărturisi pe el în fața Tatălui Meu cel din ceruri». (Mt. X, 32).

Auzind această mărturisire, împăratul i-a cerut să se lepede de Hristos, amenințîndu-l pe Dimitrie cu cele mai mari chinuri. Dar tînărul Dimitrie a răspuns : «Împărate, chinurile și pedepsele tale nu mă sperie, fiindcă știu că prin ele, mărturisind pe Hristos, voi dobîndi împărăția cerurilor și fericirea veșnică».

Atunci împăratul a poruncit să fie aruncat în temniță. Credința și curajul Sfîntului Dimitrie au întărit însă și mai mult pe creștinii din Tesalonic, al căror număr creștea tot mai mult. Pentru aceasta împăratul, trimițînd soldați în temniță, în dimineața zilei de 26 octombrie, în timp ce Sfîntul era în genunchi pentru rugăciune, l-au ucis, străpungîndu-l cu sulite, asemănîndu-se și prin aceasta cu Mîntuitorul Hristos, «care cu sulită în coastă a fost străpuns» (Ioan XX, 37).

Mormîntul său a devenit un adevărat izvor de vindecări, căci din el a izvorît în mod minunat un mir binemirositor, care aducea tămăduiri trupurilor și suflătelor celor bolnavi și năpăstuiți de durere și necaz.

De aceea, Sfântul Dimitrie este numit și Izvorător de Mir.

Cultul Sfântului Dimitrie s-a lățit repede în toată creștinătatea ortodoxă. Biserica Ortodoxă îl cinstește ca pe un mucenic al lui Hristos, și mare făcător de minuni.

Cunoaștem din Sfânta Tradiție că, după ce vestea minunilor săvârșite la mormântul Sfântului Dimitrie se dusesse pînă departe, un ispravnic și un om de vază al eparhului ilirilor, din Iugoslavia de azi, cu numele Leontie, s-a îmbolnăvit atît de grav încît n-a mai putut găsi vindecare la nici un doctor de pe pămînt. În această stare gravă Leontie a fost dus la Tesalonic și așezat pe mormântul Sfântului Dimitrie. Aici, spre marea mirare și mulțumire a tuturor, Leontie s-a vindecat de boala lui.

Drept recunoștință pentru această vindecare miraculoasă, Leontie a zidit în Salonic, pentru moaștele Sfântului Dimitrie, o prea frumoasă biserică. Apoi luînd cu sine o bucată din haina Sfântului Dimitrie adus-o în localitatea Sirmium, astăzi orașul Mitrovița din Iugoslavia. Aici la Sirmium-Mitrovița, Leontie a mai zidit un sfînt locaș de închinare, unde a așezat sicriul cu sfîntul odor adus din Tesalonic.

Și, după cum ne mai spune Sfînta Tradiție, toți creștinii din Sirmium-Mitrovița s-au îndulcit de minunile și tămăduirile săvârșite prin sfînta relicvă a Sfântului Dimitrie. Însuși eparhul ilirilor, Marian, a fost vindecat de o boală grea, prin mijlocirea și cu rugăciunile Sfântului Dimitrie.

Iată, deci, iubiți credincioși, cum bunul Dumnezeu a rînduit ca prin mijlocirea Sfântului Marelui Mucenic Dimitrie, Izvorătorul de Mir, să se săvîrșească atîta bine pe pămînt și între oameni.

Noi știm că, cinstind pe sfînții lui Dumnezeu, ca pe niște frați desăvîrșiți ai noștri, care se află acum în apropierea lui Dumnezeu — noi cinstim pe Dumnezeu Tatăl, Fiul și Sfîntul Duh, după cuvintele Mîntuitorului Iisus Hristos spuse ucenicilor Săi: «Cel ce vă primește pe voi, pe Mine mă primește, iar cel ce Mă primește pe Mine, primește pe Cel ce M-a trimis pe Mine» (Matei X, 40).

Sanctitatea Voastră Părinte Patriarh Gherman,
Prea Fericirea Voastră Părinte Patriarh Justinian,
Înalt Prea Sfînțiți și Prea Sfînțiți Părinți,

Exprimînd sentimentele de profundă și fiiască mulțumire ale slușitorilor și credincioșilor care au purces în aceste zile cu zecile de mii în pelerinaj pentru a cinsti pe Sfîntul Mare Mucenic Dimitrie, Izvorătorul de Mir și pentru a se închina la moaștele Sfântului Dimitrie Basarabov — vă încredințăm de recunoștința tuturor, pentru osteneala ce ați luat-o de a cinsti cu înalta Voastră prezență marile sărbători ale Bisericii noastre cu acest prilej.

Smeriți Vă rugăm să împărtășiți binecuvîntarea Sanctității Voastre, a Prea Fericirii Voastre, a Înalt Prea Sfînțiilor și Prea Sfînțiilor

Voastre, credincioșilor închinători la acest pelerinaj, clerului și credincioșilor din Arhiepiscopia Bucureștilor, precum și preoțimii și credincioșilor din întreaga noastră țară. Amin».

După Sfânta Liturghie, a urmat un Polihroniu pentru cei doi patriarhi și pentru ierarhii prezenți în catedrală, pentru conducătorii de Stat ai Republicii Populare Române și ai Republicii Populare Federative Iugoslave și pentru clerul și credincioșii celor două Biserici Ortodoxe surori.

Cei doi patriarhi binecuvîntează pe credincioșii din biserică și pornesc cu ierarhii și slujitorii însoțitori spre palatul patriarhal. Din fața palatului, Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman și Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian binecuvîntează mulțimea credincioșilor care așteaptă în ordine desăvîrșită să se închine și să sărute moaștele Sfântului Dimitrie Basarabov.

La orele 14 s-a servit masa, la care, pe lângă înalții delegați și ierarhii ortodocși români, aflați în Capitală, au luat parte și PP. CC. Consilieri ai Arhiepiscopiei Bucureștilor, P. C. Inspector eparhial, P. C. Președinte al Consistoriului Eparhial, PP. CC. Protoierei ai Capitalei, P. C. Director și profesorii Seminarului Teologic din București, membrii Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor și slujitorii de la catedrala patriarhală.

La orele 16,30 delegația Bisericii Ortodoxe Sîrbe, însoțită de Prea Fericitul Patriarh Justinian, de PP. SS. Episcopi Teoctist al Aradului, Antim Tîrgovișteanul și Visarion Ploieșteanul, Vicari patriarhali și P. C. Director Pr. Ioan Gagiu au plecat la Muzeul Satului din Parcul de cultură și odihnă. Acolo au fost întâmpinați de Dl. Gh. Focșa, directorul muzeului și Dl. Mircea Radu, muzeograf, care au făcut mai întîi un scurt istoric al înființării și dezvoltării acestui muzeu. După aceea au văzut pe rînd biserica de la Răpciuni de sub Ceahlău din anul 1773 și bisericile de lemn de la Dragomirești și Turca din nordul Ardealului, troițele de la Fețeni-Argeș și Rășinari-Sibiu, apoi au vizitat diverse tipuri de case de locuit aduse în muzeu din toate părțile țării.

De la muzeul satului mașinile cu delegația sîrbă și însoțitorii au făcut o plimbare prin noul cartier din Floreasca și s-au reîntors la palatul patriarhal.

Sîmbătă, 27 octombrie. Fixîndu-se încă din vreme pentru ziua de 27 octombrie 1962 redeschiderea bisericii «Domnița Bălașa» din București, căreia în ultimii ani i s-a făcut restaurarea totală, încă din ajun s-au pregătit toate cele necesare pentru resfințire.

În dimineața zilei de 27 octombrie, potrivit unui program dinainte stabilit, s-a făcut slujba sfințirii apei, slujba utreniei și, la ora 9,30, cînd trebuia să înceapă Sfînta Liturghie, au venit, la biserică înalt Prea Sfințitul Iustin, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Prea Sfințitul Vladislav Mitrovici, Episcop de Zahumsk-Herțegovina și Prea Sfințitul

Episcop Antim Tîrgovişteanul, Vicar patriarhal, care, împreună cu P. C. Vicar Pr. Alexandru Ionescu, PP. CC. Consilieri : Pr. Stan Dimancea, Pr. Alexandru Petre și Pr. Emanoil Hodrea, precum și cu o parte din diaconii de la catedrala Patriarhiei, au format soborul slujitor.

La ora 10, cînd au ajuns cu slujba Sfintei Liturghii la cîntarea «Sfinte Dumnezeule», au sosit la biserică Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman al Serbiei și Prea Fericitul Patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Romîne, împreună cu ceilalți membri ai delegației sîrbe și alți ierarhi romîni. La coborîrea din mașini, episcopii testamentari ai bisericii «Domnița Bălașa», Constantin Brîncoveanu și Em. Hagi-Mosco, au oferit flori celor doi patriarhi și au rostit un cuvînt de bun venit, iar pe treptele de la intrarea în biserică i-a întîmpinat cu Sf. Cruce și cu Sf. Evanghelie, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin. Diaconii și preoții, înveșmîntează pe cei doi patriarhi în mantii și împreună cu soborul de slujitori pornesc, împrejurul bisericii, procesiunea rituală pentru tîrnosirea bisericii. Preoții și credincioșii veniți din toate părțile Capitalei însoțesc în ordine desăvîrșită pe înalții ierarhi și pe slujitorii din sobor, cîntînd troparul «Mîntuiește, Doamne, poporul Tău» și troparul Sfîntului Dimitrie Basarabov. Se fac opririle necesare după rînduială, rostindu-se ecteniile respective, cei doi patriarhi stropind cu aghiazmă și ungînd cruciș biserica cu Sfîntul Mir. Ajungînd iarăși în fața bisericii, înaintea ușii de la intrare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian citește rugăciunea pentru resfințirea bisericii și apoi procesiunea înaintează spre sfîntul altar, continuîndu-se slujba pentru resfințirea sfîntului locaș.

Îndeplinindu-se în întregime tipicul stabilit pentru resfințirea bisericii, cei doi patriarhi și însoțitorii iau loc în străni, iar soborul continuă slujba Sfintei Liturghii în asistența credincioșilor care au umplut pînă la refuz biserica înoită și împodobită ca în adevăratele ei vremuri de strălucire.

Terminîndu-se Sfînta Liturghie, P. C. Pr. Vicar Alexandru Ionescu a citit *documentul de sfințire*, cu următorul cuprins :

„† Cu vrerea Tatălui, cu ajutorul Fiului și cu săvîrșirea Sfîntului Duh, Treimea cea de o ființă și nedespărțită, între anii de la Hristos 1742—1744, marele ban Manolache Lambrino și soția sa Bălașa Doamna, fiica voevodului martir Constantin Brîncoveanu, au ctitorit lăcaș de închinăciune pe locul acesta, cu hram la sărbătoarea Botezului Domnului.

După moartea banului Manolache, Bălașa Doamna a zidit alături biserică nouă, avînd hram Înălțarea Domnului, iar în încăperile din jur a rînduit casă pentru primirea străinilor și școală de carte romînească. Biserica aceasta, ridicată în

anul 1751 și reînnoită în anul 1832 de banul Grigore Brîncoveanu, a fost cu totul dărăpănată de cutremurul din ianuarie 1833, astfel că Safta Brîncoveanu a rezidit-o din temelie în anul 1842 și a împodobit-o cu zugrăveala vestitului meșter Nicolae Polcovnicul.

Cu trecerea anilor, biserica s-a învechit, înfățișarea ei a început să fie roasă de stricăciune. Din pricina aceasta, urmașii bătrînilor ctitori hotărâsc să fie dărîmată și trec la zidirea unei biserici noi după chipul sfintelor locașuri din cetatea domnească a Bizanțului, la care se lucrează între anii 1881—1885. Temeliile acestei biserici au fost așezate pe stâlpi de stejar îngropați în prundișul din marginea vechii albi a apelor Dîmboviței. Cînd s-a schimbat și s-a adîncit curgerea firului apei, stâlpii cu vremea au putrezit. De atunci, temeliile bisericii au început să se lase, iar după cutremurul cel mare din anul 1940, crăpături adînci s-au ivit în ziduri de sus pînă jos, încît putea fi primejduită însăși viața închinătorilor.

Văzînd această părăginire a sfîntului locaș, Prea Fericea Sa Părintele Patriarh Justinian, în rîvna sa pentru bunăstarea sfintelor lui Dumnezeu biserici, a hotărît restaurarea lui deplină și în luna iulie a anului mîntuirii 1959 a purces la lucrările de reînnoire, care au durat pînă în aceste zile de acum, cheltuielile acestora fiind aproape toate acoperite din agoniseala Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Și astfel, împlinindu-se toate cele de trebuință pentru împuternicirea și împodobirea sfîntului locaș, la 27 octombrie în anul de la Hristos 1962, biserica Domniței Bălașa a fost dată din nou dumnezeieștilor slujbe prin rugăciunile Sanctității Sale Patriarhul Gherman al Serbiei și ale Prea Fericii Sale Părintelui nostru Justinian, Patriarhul Romîniei.

Au luat parte la această sărbătorească slujbă de sfîntire ierarhi și preoți ai Bisericii Ortodoxe Sîrbe, aflați în călătorie de prietenie în țara noastră, și toți membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne.

De sub cupola strălucitoare a sfintei biserici, înaltul cler, preoții și mult norod pravoslavnic au înălțat către Atotpu-

ternicul Dumnezeu rugăciuni fierbinți pentru pacea întregii lumii și pentru înfrățirea tuturor popoarelor de pe pământ.

Harul Bunului Dumnezeu, Cel în Treime lăudat, să păzească acest locaș de închinăciune și să reverse asupra celor ce vor intra și se vor ruga într-însul, din veac în veac, milostivirile Sale cele bogate. Amin !

După citirea acestui act, Prea Sfințitul Episcop Antim Tîrgovișteanul, Vicar patriarhal, a rostit următoarea cuvîntare :

„Atunci, Solomon a stat înaintea Jertfelnicului Domnului, în fața întregii adunări, și și-a ridicat mîinile sale la cer, și a zis : «Doamne, Dumnezeul meu ! Caută la rugăciunea robului Tău și la cererea lui. Ascultă strigarea și rugăciunea cu care robul Tău se roagă astăzi : Să-ți fie ochii Tăi deschiși ziua și noaptea la biserica aceasta, la acest loc, pentru care Tu ai zis : numele Meu va fi acolo ; să ascultați strigarea și rugăciunea cu care robii Tăi se vor ruga în locul acesta ; să ascuți din locul șederii Tale cel din ceruri, să ascuți și să miluiești !

Tu să privești din cer și să ierți păcatele robilor Tăi, arătîndu-le calea cea bună pe care să meargă» (III Împărați, VIII, 22, 27, 36).

Sanctitățile Voastre,

Înalți Oaspeți de peste hotare,

Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Ierarhi,

Onorați reprezentanți ai Departamentului Cultelor,

Prea Cucernici Părinți și dreptmăritori creștini, adunați la această sfîntă prăznuire !

Astăzi, la redeschiderea acestei biserici, inimile noastre au tresăltat cu veselie și au rostit imne de preamărire lui Dumnezeu, fiindcă ne-am împărtășit din clipele înălțătoare pe care le-a cunoscut înțeleptul Solomon la săvîrșirea templului său din Ierusalim, clipe de bucurie, legitime încheierii oricărei lucrări mărețe.

Am plecat genunchii în fața Părintelui Ceresc ca să înnoiască în acest sfînt locaș inima Sa cea veșnică și să păzească țara această și toată lumea Sa de tot necazul și primejdia ; ne-am rugat pentru unitatea credinței și pentru pacea și întemeierea a toată lumea.

Biserica Domnița Bălașa, acum restaurată și împodobită în veșmînt luminat, prin purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, a fost zidită în anul 1885.

Trecutul acestei biserici se leagă însă de numele și vrednicia unor descendenți ai dreptcredinciosului domn al Țării Românești Constantin Brîncoveanu, începînd cu Bălașa, fiica acestuia.

După cum se știe, marele voievod muntean Constantin Brîncoveanu și-a sfîrșit viața mucenicește, la Constantinopol, în anul 1714, îm-

preună cu cei patru fii ai săi, mărturisind, prin sîngele vărsat pentru Hristos, tăria credinței lor ortodoxe. Au rămas însă în viață cele șapte fiice ale sale : Stanca, Maria, Ilinca, Safta, Ancuța, Bălașa și Smaranda.

Cea de a șasea fiică, Domnița Bălașa, a înălțat împreună cu soțul ei, marele ban Manolache Lambrino, între anii 1742—1744, pe vatra actualei biserici, un lăcaș de închinare, cu hramul «Botezul Domnului». Pe lângă aceasta au înființat, totodată și o școală de carte românească, pentru copiii săraci.

În actul de danie din anul 1745, prin care se înzestrea cu averi această biserică, se arată de către ctitori : «De vreme ce, din voia lui Dumnezeu, n-am avut parte a ne rămîne copii din trupul nostru, ca să fie moștenitori după noi, agonisitelor noastre ; din dumnezeiască rîvnă îndemnîndu-ne, luat-am pre Dumnezeu într-ajutor și am zidit sfînta și dumnezeiasca biserică din casele noastre de aici din orașul Bucureștilor, din mahalaua Prundului, întru care se cinstește și se prăznuiește hramul Sfîntului Botez al Domnului și Mîntuitorului Iisus Hristos».

După săvîrșirea din viață a soțului său Manolache Lambrino, Doamna Bălașa văzînd că acest locaș este neîncăpător, în anul 1751 ctitoricește alături o nouă biserică, mai mare, cu hramul «Înălțarea Domnului», și o împodobeste cu frescă, prin mîna cunoscutului zugrav Nicolae Polcovnicul, — în care, apoi a fost înmormîntată. Iar în jurul bisericii, clădește locuințe spre a sluji de azil pentru adăpostirea femeilor bătrîne și sărace, afierosînd acestor așezăminte întreaga sa avere. În testamentul său, Domnița Bălașa rînduiește : «A să lăcui încăperile după-nprejur totdeauna de pomană, numai de oameni întru adevăr săraci, ticăloși și fără adăpostire, care să se ajute la scăpătăciunea lor pe cît venitul va ierta».

Atît școala de carte românească amintită mai sus, cît și azilul de femei bătrîne și sărace, au dăinuit pînă aproape de vremea noastră, în timp ce prima biserică a servit drept paraclis pe lângă noua biserică, pînă în anul 1871, cînd s-a dărîmat.

«Dar vremea ce toate învechește», — după cum glăsuiește o pisanie aflată pe o piatră din curtea acestui sfînt locaș, — a adus părăgînirea bisericii zidită în anul 1751 de Domnița Bălașa, ceea ce a determinat pe banul Grigore Basarab-Brîncoveanu să o preînnoiască în toate și s-o înfrumusețeze, în ultimul an al vieții sale, în anul mîntuirii 1832. După șase ani, însă, înfricoșatul cutremur din 11 ianuarie 1838 a surpat această biserică.

Văzînd cu mîhnire această stare de lucruri, o altă evlavioasă femeie, din același neam, Safta Brîncoveanu, a ridicat din temelie, pe locul cel vechi, o nouă biserică, la anul 1842, după ce mai întîi întemeiasc «spre folosul obștei», spitalul ce poartă și astăzi numele acestei familii.

Plină de rîvnă pentru cele sfinte, Safta Brîncoveanu, moldoveancă din neamul familiei Balș, spre sfîrșitul vieții, după împlinirea rostului său lumesc, prin crearea de opere sociale, se retrage în tainica liniște

a chiliilor de la mănăstirea Văratec, unde se călugărește, primind apoi și schima cea mare, sub numele de schimonahia Elisaveta. Săvârșindu-se din viață, la 15 august 1857, ea a fost înmormântată la acea sfântă mănăstire.

Bisericii zidită de Safta Brîncoveanu întîmplîndu-i-se mari stricăciuni, din pricina revărsărilor Dîmboviței și a degradării pereților, a trebuit ca ea să fie dărîmată. Pe locul ei s-a construit, între anii 1881—1885, actuala biserică — avînd ca hram praznicile Înălțarea și Botezul Domnului —, iarăși în vremea unui coborîtor al neamului brîncovenesc, tot de o femeie, Zoe Brîncoveanu, nepoata Saftei Brîncoveanu și soția lui Gheorghe Bibescu Vodă. Osemintele ei se odihnesc în nișa stîngă a acestei biserici, alături de sarcofagul primei ctitoare, Domnița Bălașa, aflat în nișa dreaptă.

Sfîntirea acestei biserici s-a săvîrșit cu mare pompă la 29 septembrie 1885, de către mitropolitul primat Calinic Miclescu.

Dar și frumoasa biserică de la 1885, mai ales după cutremurul din 1940, a început să arate îngrijorătoare semne de șubrezire a zidurilor și de slăbire a temelilor sale.

Așezată pe malul Dîmboviței, vechea ei fundație, — construită din stîlpi de stejar bătuți în prundul rîului — a început să putrezească în urmă schimbării cursului apei, încît zidurile s-au lăsat și au crăpat de sus pînă jos.

Văzînd situația grea a bisericii, precum și dorința credincioșilor de a nu fi lăsată pieirii, Prea Fericitul Patriarh Justinian a luat hotărîrea restaurării ei complete, purcezînd la începerea lucrărilor, în iulie 1959.

Proiectul de consolidare a fost întocmit de dl. academician profesor ing. Aurel Beleş. Lucrările de restaurare, începute în vara anului 1959, au durat trei ani și patru luni, fiind executate sub conducerea ing. Popescu Gh. Dumitru.

S-au realizat următoarele lucrări :

1. Consolidarea fundațiilor, înlocuindu-se temelie de stejar cu o nouă temelie, din beton armat ;

2. Consolidarea părții superioare a bisericii : bolți, arcade, arce, turle, ziduri etc. Toată partea de sus a bisericii a fost dublată de un planșeu de beton armat cu profilul bisericii ;

3. Executarea picturii. S-a restaurat pictura în toată biserica, de un colectiv de pictori, condus de pictorul Grigore Stoenescu. S-a făcut și pictură nouă : «Ceata îngerilor» de la baza turlei mari, tablouri de sfinți și ierarhi etc. ;

4. S-au efectuat de asemenea și următoarele lucrări :

— Coloanele și treptele celor 5 pridvoare, deteriorate de timp, au fost înlocuite prin coloane și trepte noi, confecționate din piatră de Albești-Muscel ;

— Canalizarea veche a fost înlocuită printr-o canalizare nouă ;

— S-a reparat și pus în stare de funcționare instalația de încălzire ;

— De asemenea, instalația electrică a fost făcută în întregime din nou ;

— Vechea pardoseală din marmură a fost refăcută printr-o pardosire nouă — parte din marmură nouă, parte din plăci scoase din vechea pardoseală ;

— Repararea și tapisarea întregului mobilier ;

— Repararea vitrourilor vechi și confecționarea de vitrouri noi la turla mare și cele patru turle mici.

Executarea acestor lucrări mai importante — din totalitatea lucrărilor de restaurare — împreună cu alte lucrări auxiliare a însumat aproape 2.000.000 lei.

Finanțarea lucrărilor s-a făcut din fondurile Arhiepiscopiei Bucureștilor, adunate de la credincioșii acestei Eparhii, care și-au încredințat obolul lor și pentru multe alte lucrări, o dată cu procurarea de lumânări de aprins la sfintele slujbe, de icoane și de calendare bisericesti, pentru împodobirea caselor lor.

Dar, o dată cu redeschiderea acestei biserici, sărbătorim astăzi și hramul său cel nou, închinat cinstirii Sfântului Dimitrie Basarabov, așezat de Prea Fericitul Părintele nostru Patriarh Justinian ca ocrotitor ceresc al ei și fierbinte rugător și mijlocitor pentru sufletele noastre.

Plecându-ne genunchii cu smerenie în fața chipului său încununat de slavă, cugetele noastre mîneacă acum spre sfintele sale moaște, împreună cu valurile de credincioși, care după datină, în această binecuvîntată zi urcă dealul Patriarhiei pentru a se închina și a se reculege la racla lui.

Născut în dreapta Dunării, pe malul râului Lom, în satul Basarabov, Sfântul Dimitrie, numit cel Nou, a fost un vas ales al lui Dumnezeu, strălucind prin rugăciune și smerenie, lepădare de sine, înfrînare și viață curată. Asemenea profetului Amos, el a fost un simplu păstor. Viețuind pe vremea împăraților Asănești, sfântul pe care-l prăznuim a rămas un simbol al legăturilor de totdeauna dintre creștinii ortodocși de pe amîndouă laturile Dunării.

Iubiți credincioși,

Bucuria noastră de astăzi este și mai mult sporită prin participarea la această festivitate a Înălților oaspeți de peste hotare a delegației de ierarhi și preoți ai Bisericii Ortodoxe Sîrbe, — în frunte cu Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman, a membrilor Sfântului nostru Sinod, — în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, precum și a altor prețioși oaspeți.

Să aducem, frați creștini, vii mulțumiri distinșilor oaspeți, care prin prezența lor ne-au mîngîiat sufletește și au mărit sărbătorirea noastră de astăzi.

Alături de credincioșii acestei biserici, sîntem plini de recunoștință, în chip deosebit, față de Prea Fericitul nostru Părinte Patriarh Justinian, care, prin ctitoria din nou a acestui sfînt locaș, a reaprins această candelă ortodoxă, redînd cultului una dintre cele mai frumoase biserici din Capitală.

De asemenea, mulțumim Departamentului Cultelor și tuturor autorităților de Stat, pentru înțelegerea și sprijinul acordat în înfăptuirea acestei grele opere de restaurare.

Un cald cuvînt de mulțumire adresăm membrilor epitropiei Așezămîntului bisericii Domnița Bălașa și P. C. Preot Alexandru Zaharescu, pentru toată sîrguința și osteneala lor în săvîrșirea acestei lucrări.

Dumnezeu să binecuvînteze pe toți donatorii, susținătorii și pe toți ostenitorii, care cu truda și meșteșugul mîinilor lor, sau cu iscusința minții lor, au contribuit la preînnoirea și împodobirea acestui sfînt locaș.

Milostivul Dumnezeu să încununeze această biserică cu lucrarea Sa sfințitoare, prin Iisus Hristos, Domnul nostru.»

*

La sfîrșitul Sfintei Liturghii Prea Fericitul Patriarh Justinian a acordat Părintelui Alexandru Zaharescu, parohul bisericii «Domnița Bălașa», distincția de iconom stavrofor, pentru activitatea depusă în timpul lucrărilor de restaurare a bisericii.

Cei doi patriarhi au binecuvîntat apoi credincioșii din biserică și apoi, împreună cu ceilalți ierarhi însoțitori s-au înapoiat la reședința patriarhală.

În cinstea delegației Bisericii Ortodoxe Sîrbe, la orele 14, Prea Fericitul Patriarh Justinian a oferit o masă oficială, la care, pe lîngă membrii delegației, în frunte cu Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman, au luat parte :

- toți membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne ;
- Dl. Ministru Dionisie Ionescu, șeful Ceremonialului de Stat ;
- Din partea Departamentului Cultelor : Dl. Secretar General Profesor Dumitru Dogaru, însoțit de directori și funcționari superiori ai Departamentului Cultelor ;

- Dl. Arso Milatovici, Ambasadorul R.P.F. Iugoslavia la București și Dl. Secretar al Ambasadei, Luca Soldici ;

- Din partea altor culte religioase din R.P.R. : Monseniorul Francisc Augustin, Episcop Fr. Müller, Episcop Al. Buthy, Episcop Iuliu Nagy, Dl. Șef Rabin Moses Rosen și Dl. Muftiu Iacob Mehmed ;

- Din partea Consiliului Național Bisericesc : P. C. Pr. Al. Ionescu, P. C. Pr. Traian Belașcu și Dl. Acad. Prof. Dr. Nicolae Lupu ;

- Rectorul și profesorii Institutului Teologic de grad Universitar din București și alți invitați.

Masa s-a desfășurat într-o atmosferă de caldă prietenie și înfrățire.

În timpul mesei, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a toastat pentru delegația Bisericii Ortodoxe Sîrbe, pe care a încredințat-o de toată prețuirea din partea întregii Biserici Ortodoxe Romîne, și a închinat pentru prietenia dintre Biserica Ortodoxă Romîna și Biserica Ortodoxă Sîrbă, și pentru pacea și propășirea Republicii Populare Romîne și Republicii Populare Federative Iugoslavia.

Au mai toastat de asemenea în cinstea delegației Bisericii Ortodoxe Sîrbe : Dl. Episcop Al. Buthy, Monseniorul Francisc Augustin și P. C. Prof. Ioan Coman, din partea Institutului Teologic de grad Universitar din București.

Luînd cuvîntul, Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman a mulțumit mai întîi Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, pentru atenția și cinstirea deosebită pe care a acordat-o tot timpul delegației Bisericii Ortodoxe Sîrbe. Sanctitatea Sa a mulțumit tuturor celorlalți vorbitori pentru cuvintele de prețuire pe care le-au rostit pentru delegația Bisericii Ortodoxe Sîrbe și pentru Biserica Ortodoxă Sîrbă în general, asigurîndu-i pe toți că nu vor uita niciodată zilele petrecute în țara noastră. A închinat apoi în sănătatea Prea Fericitului Patriarh Justinian, în sănătatea Domnului Secretar General al Departamentului Cultelor și în sănătatea tuturor comesenilor, subliniind că, mai presus de toate, Prea Fericitul Patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Romîne are meritul de a fi adunat pe toți reprezentanții de culte la această masă de prietenie, pace și înfrățire și exprimînd convingerea că, prin dragoste și colaborare între Biserici se poate ajuta la clădirea unei lumi mai bune împlinindu-se astfel voia lui Dumnezeu ca să fie și pe pămînt pace și fericire deplină, așa precum este și în ceruri.

Duminică, 28 octombrie. Dimineața, delegația Bisericii Ortodoxe Sîrbe a luat parte la slujba din Paraclisul Patriarhal «Sfîntul Spiridon-Nou».

Sfînta Liturghie a fost săvîrșită de un sobor impunător, alcătuit din : Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, PP. SS. Episcopi : Visarion Costici al Banatului (sîrbesc), Longhin Tomici al Zvornikului și al Tuzlei, Partenie Ciopron al Romanului și Hușilor și Teofil Herineanu al Clujului, P. C. Protoiereu Milenco Raiacovici, P. C. Pr. I. Gagiu, Directorul Administrației Patriarhale, P. C. Protoiereu Blagota Gardașevici, decanul Facultății de Teologie din Belgrad, P. C. Prof. Pr. Ioan G. Coman, de la Institutul Teologic de grad Universitar din București, P. Cuv. Igumen Macarie Popovici, starețul mînăstirii de la Visoki Deciani, P. Cuv. Protos. Justinian Dalea, P. C. Protodiacon Bojidar Tripcovici, consilier al Arhiepiscopiei Belgradului și Carlovățului, P. C. Arhidiacon Evghenie Dascălu, P. C. Arhidiacon Mihai Marinescu, P. C. Diacon Alexandru Munteanu și alți diaconi de la catedrala patriarhală și de la Paraclisul «Sf. Spiridon».

Toți slujitorii din sobor, la orele 9,45 erau îmbrăcați și așteptau pe cei doi patriarhi. Însoțiți de ceilalți membri ai delegației și de ierarhi

ai Bisericii Ortodoxe Române, Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman și Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian au sosit la paraclisul «Sf. Spiridon» la orele 9,50. În sunetul sărbătoresc al clopotelor și în armonia imnului patriarhal, cei doi întâistătători, la intrarea în biserică au fost îmbrăcați în mantii și după binecuvântarea credincioșilor, au intrat în altar pentru înveșmîntare, în timp ce la strană studenții teologi și elevii seminariști cîntau slavoslovيا cea mare. La orele 10,15, într-o atmosferă de adîncă evlavie și de strălucită sărbătoare, a început Sfînta Liturghie, în timpul căreia s-a dovedit încă o dată unitatea cultică și de credință dintre Bisericile Ortodoxe și frumusețea cu adevărat divină a slujbelor ortodoxe în sobor. Alternanța ecteniilor rostite în limba slavonă sau în limba română și disciplina desăvîrșită observată de la întâistătători pînă la cei din urmă slujitori ai soborului, sărutarea frățească pe care și-au dat-o slujitorii după Heruvic, Sfînta împărtășanie cu Trupul și Sîngele Domnului din același Potir, armoniile divine ale corului, dirijat cu multă artă de maestrul Nicolae Lungu, în sfîrșit înfrățirea totală dintre slujitorii celor două Biserici și comuniunea spirituală ce s-a creat între soborul slujitor și toți cei prezenți în biserică au constituit momente de înaltă trăire duhovnicească. A impresionat de asemenea faptul că în timpul Sfintei Liturghii a fost săvîrșită de Prea Fericitul Patriarh și hirotonia unui tînăr absolvent al Institutului Teologic.

Într-o astfel de înălțătoare atmosferă, la sfîrșitul Sfintei Liturghii, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, a rostit următoarea însuflețită cuvîntare :

Iubiți frați creștini,

Laolaltă, ierarhi, clerici și credincioși ai Bisericii Ortodoxe Române, dăm slavă lui Dumnezeu pentru bucuria duhovnicească pe care ne-o prilejuiește prezența în mijlocul nostru a Sanctității Sale Patriarhul Gherman al Serbiei, însoțit de distinși ierarhi și reprezentanți de seamă ai Bisericii Ortodoxe Sîrbe. Rugăciuni smerite de mulțumire pline de evlavie se înalță în sufletele noastre către Părintele cerului și al pămîntului, pentru că o zi ca aceasta «este ziua pe care a făcut-o Domnul ca să ne bucurăm și să ne veselim într-însa» (Psalmul CXVII, 23).

Intîlnirea noastră cu înalții și prea iubiții soli ai Bisericii Ortodoxe Sîrbe s-a făcut în numele lui Iisus Hristos, Domnul și Mîntuitorul nostru, care este cu noi, — după cuvîntul nepieritor pe care El însuși l-a spus : «Unde sînt doi sau trei adunați în numele Meu, acolo sînt și Eu în mijlocul lor» (Matei XVIII, 20). Avîndu-l pe Mîntuitorul Hristos viu în mijlocul nostru, noi știm că prin îmbrățișarea și sărutarea frățească pe care ne-am dat-o în timpul Sfintei Liturghii de astăzi, am împlinit și împlinim lucrul cel bun și bineplăcut lui Dumnezeu.

Vizita Sanctității Sale Patriarhului Gherman al Serbiei în țara noastră reprezintă încă o dovadă a dragostei, a frăției și a solidarității care unesc în prezent Bisericile Ortodoxe Autocefale, sub bolta ocrotitoare

și mîntuitoare a Ortodoxiei Ecumenice. Noi știm și mărturisim că și astăzi, cînd cămașa lui Hristos se arată lumii sfîșiată și împărțită, există totuși sămînța cea bună, care păstrează în ea tot ce este de trebuință, pentru ca într-o zi, să poată crește iarăși pomul, unic, dătător de roadă duhovnicească pentru întreaga creștinătate, cea una și indivizibilă. Păstrarea acestei unități a Bisericii Ortodoxe Ecumenice este și va fi pururea țelul suprem al tuturor strădaniilor Bisericilor Ortodoxe Autocefale. La păstrarea și consolidarea acestei unități a Bisericii Ortodoxe Ecumenice contribuie din plin și vizita Sanctității Sale Patriarhului Gherman al Serbiei, prin perspectivele largi ce deschide sporirii neîncetate a prieteniei și conlucrării frățești dintre Bisericile Ortodoxă Sîrbă și Romîna.

Pentru toate acestea, în numele ierarhilor, clericilor și credincioșilor ortodocși din Republica Populară Romîna, ca și în numele meu personal, țin să exprim Sanctității Sale Patriarhului Gherman al Serbiei, mulțumiri călduroase pentru dragostea de frate cu care a răspuns invitației smereniei mele, venind în mijlocul slujitorilor și închinătorilor Bisericii Ortodoxe Romîne și împărtășindu-le tuturor patriarhiceasca sa binecuvîntare.

Sanctitatea Voastră, Prea iubite Părinte Patriarh Gherman,

Adîncirea și sporirea legăturilor frățești dintre Bisericile noastre surori reprezintă pentru noi împlinirea unei porunci sfinte a credincioșiei noastre față de sfînta și slăvita Biserică Ortodoxă și a îndatoririi noastre de a vesti mesajul Evangheliei creștine pînă la marginile lumii; reprezintă, totodată și ascultarea îndemnului pe care ni-l dă întregul trecut istoric al popoarelor noastre, cu luptele, suferințele, jertfele și izbînzile comune, pentru păstrarea credinței și a ființei noastre, prin veacuri de vitregii ale soartei; și mai reprezintă răspunsul pe care sîntem datori să-l dăm, ca slujitori ai lui Hristos, la cerințele nobile, ce ni se fac în ceasul de față, de către popoarele noastre înfrățite și de omenirea de pretutindeni.

Noi sporim neîncetat legăturile dintre Bisericile noastre, fiindcă glasul părinților — care este glasul secular al istoriei noastre comune — ne îndeamnă să nu ne abatem de pe drumul pe care au mers ei și pe care au cules roade deopotrivă de îmbelșugate pentru popoarele romîn și sîrb. Glasul acesta al străbunilor noștri răsună puternic din paginile glorioase ale trecutului și el ne vorbește despre vechimea și originea apostolică a creștinismului pe pămîntul locuit astăzi de cele două popoare vecine și prietene, vorbește despre ierarhi de scaun din cetăți aflate pe teritoriul actual al Republicii Populare Federative Iugoslavia, care încă din primele veacuri ale erei creștine au propovăduit credința cea adevărată și la străbunii poporului romîn, dar și printre populațiile din sudul Dunării. Glasul părinților ne vorbește mai tîrziu, despre rîvna comună a popoarelor sîrb și romîn întru apărarea aceleiași credințe ortodoxe, despre unitatea graiului lor liturgic de-a lungul cî-

torva veacuri, despre lungul șir de călugări și ierarhi sfințiți care, venind din ținuturile sârbilor, au slujit cu același zel apostolic Biserica Ortodoxă Română, contribuind la desăvârșirea bunei ei organizări. Ne vorbește despre înrudirile dintre voievozii noștri și familiile ultimilor despoți sârbi; despre darurile pe care și unii și alții le-au făcut prin secole, mănăstirilor și locașurilor de închinare de pe pământul frățesc al celorlalți; despre focarul de cultură ortodoxă slavonă pe care l-au reprezentat țările românești pentru toate popoarele slave din sud-estul Europei; și despre sprijinul frățesc pe care Biserica Ortodoxă Sârbă l-a acordat, în vremuri de restriște, Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania, amenințată cu desființarea de aceleași forțe potrivnice care împilau și poporul sârb. Dar, mai cu seamă, ne vorbește acest glas binecuvântat al străbunilor despre lupta lor comună pentru apărarea ființelor și pentru dobândirea independenței naționale. Toate acestea sînt îndemnuri puternice de a păstra și intensifica în viitor pilduitoarea frăție care a domnit de peste o mie de ani între popoarele și Bisericile noastre surori, — frăție întemeiată pe o credință și un destin istoric comun.

Credința noastră ortodoxă și dragostea fierbinte față de popoarele noastre sînt tezaurul de mare preț, din care desprindem valorile spirituale pe care năzuim și noi să le aducem drept modestă contribuție la strădaniile nobile ale umanității contemporane spre înfăptuirea unor înalte aspirații morale, care se identifică în prezent cu marile comandamente ale Evangheliei lui Hristos. Întreaga omenire de azi este însetată de pace, de dorința făuririi unei lumi fără arme și fără armate, a unei lumi fără vărsări de sânge; ca slujitori ai lui Hristos, Domnul Păcii, noi nu putem să nu auzim această cerință fermă a omenirii de pretutindeni știind că însuși Mîntuitorul nostru s-a întrupat pentru a aduce «Pe pământ pace și între oameni bunăvoie» (Luca II, 14). Aceeași voință nezdruincinată de pace o nutresc și popoarele noastre înfrățite, care își consacră toate energiile lor creatoare făuririi unei vieți din ce în ce mai prospere și înfloririi neîncetate a țărilor lor — așa cum ați avut prilejul și Sanctitatea Voastră să constatați în puținele zile petrecute pe pământul țării noastre și cum am putut și smerenia mea să văd, cu cinci ani în urmă, în timpul vizitei făcute în Republica Populară Federativă Iugoslavia, la invitația adormitului întru fericire patriarhul Vichentie.

Binecuvîntînd aceste strădanii și aceste năzuințe ale popoarelor noastre, Bisericile Ortodoxe Română și Sârbă își afirmă încăodată hotărîrea lor de a intensifica frăția și dragostea dintre ele, de a întări neconținut unitatea Ortodoxiei Ecumenice, pentru a da vigoare și mai mare propovăduirii mesajului de pace și înfrățire al Evangheliei lui Hristos, în lumea de azi.

Convorbirile ce se desfășoară între noi, în aceste zile de comuniune sfîntă, ne întăresc convingerea că vizita Sanctității Voastre în țara noastră va fi binecuvîntată de Dumnezeu cu belșug de roade du

hovnicești, spre binele popoarelor noastre, spre binele Bisericilor noastre surori, spre slava Sfintei Ortodoxii și spre preamărirea Mântuitorului nostru Iisus Hristos, Căruia I se cuvine «toată slava, cinstea și închinăciunea în veci». Amin!».

Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman, vădit mișcat, a spus între altele :

*Prea Fericirea Voastră,
Prea iubit Frate în Hristos, Patriarh al României,*

Mărturisim că din momentul în care am primit invitația de a Vă vizita pe Prea Fericirea Voastră, sfințiții ierarhi ai Sfântului Vostru Sinod și Biserica Ortodoxă Română soră, inima noastră a tresăltat de o sfântă bucurie duhovnicească.

Noi am socotit că această invitație vine nu numai de la un frate iubit, ci am socotit-o ca o invitație cerească, o poftire făcută de Domnul Iisus Hristos de a veni să ne întâlnim și la căldura inimii Prea Fericirii Voastre să ne încălzim și noi iubirea inimilor noastre și la flacăra credinței Bisericii Ortodoxe Române să facem să ardă și credința sufletelor noastre ; să arătăm că noi prețuim Sfânta noastră Ortodoxie ca pe o comoară scumpă pe care ne-au lăsat-o moștenire înaintașii noștri și să păstrăm și să întărim și mai mult prietenia și frăția dintre Bisericile și popoarele noastre, continuând să mergem pe aceeași cale, pe care au mers strămoșii noștri și îndeosebi sfinții noștri comuni.

Venind în de Dumnezeu păzita Dumneavoastră țară, bucuria noastră a fost mereu sporită, pentru că în puținele zile de când ne găsim în mijlocul Dumneavoastră, mergând de la o biserică la alta, am simțit că aici se află binecuvântarea lui Dumnezeu, că peste biserica Dumneavoastră se revarsă mila lui Dumnezeu și ea este condusă de Duhul lui Dumnezeu.

Noi ne-am închinat moaștelor Sfântului Dimitrie-Basarabov împreună cu miile de credincioși din București și am admirat credința și dragostea lor față de Dumnezeu și față de Sfinții Lui.

Pentru noi a fost evident că Duhul lui Hristos este viu în Biserica Ortodoxă Română, iar credincioșii ei dovedesc că sînt însuflețiți de aceleași idealuri înalte pentru care s-au jertfit mulți dintre strămoșii noștri, mulți dintre sfinții comuni ai Bisericilor noastre.

Intr-adevăr, sămînța credinței primită de la Sfinții Apostoli și de la urmașii lor a dat rod bogat în sufletele fiilor duhovnicești pe care îi păstoriți cu atîta înțelepciune Prea Fericirea Voastră și putem spune că situația în care se găsește Biserica Ortodoxă Română se impune ca un exemplu vrednic de urmat și pentru noi.

În cuvîntarea Prea Fericirii Voastre v-ați referit la spiritul de jertfă al strămoșilor noștri pentru apărarea drepte credințe și pentru păstrarea ființei lor naționale. Noi socotim că avem o datorie sfîntă să păstrăm în inimile noastre acele comori de mare preț ale strămoșilor

noștri și să nu precupețim nici un efort pentru propășirea Bisericilor noastre. Să păstrăm tot ce am moștenit bun de la strămoșii noștri și să fim conștienți că asupra noastră stau sarcini importante.

Prin forțe unite sîntem datori să conducem Bisericele noastre spre tăraturi liniștite.

În marea înfuriată pe care o străbate omenirea actuală, să ne rugăm și să cerem lui Dumnezeu să ne ferească de catastrofa care ar putea să aducă pieirea tuturor.

Sîntem întru totul de acord cu Prea Fericirea Voastră asupra importanței pe care o are acțiunea unită a Bisericilor noastre în rezolvarea problemelor ce se pun în prezent omenirii și avem încredințarea că mesajul evanghelic al păcii și prieteniei între oameni și popoare va birui pînă la urmă, pentru că prin el lucrează duhul și puterea lui Dumnezeu.

Cu credința nestrămutată în purtarea de grijă a lui Dumnezeu, binecuvîntez din tot sufletul pe evlavioșii credincioși care se găsesc în această sfîntă biserică și rog pe Părintele ceresc să reverse harul său dumnezeiesc peste ierarhii și clerul Bisericii Ortodoxe Romîne, iar Prea Fericirii Voastre să Vă dăruiască multă sănătate și puteri sporite pentru realizări și mai mari și mai bogate, spre binele și fericirea Bisericii și patriei.

Trăiască Prea Fericitul Patriarh Justinian !»

După săvîrșirea polihroniului, cei doi patriarhi binecuvîntează mulțimea credincioșilor din biserică și din curtea bisericii și împreună cu ceilalți membri ai delegației și cu ierarhii romîni, în acordurile armonioase ale imnului patriarhal, pornesc cu mașinile spre reședința patriarhală.

La orele 14 s-a servit masa, la care, pe lîngă membrii delegației și membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne, au luat parte și consilierii, inspectorii și funcționarii superiori din Administrația Patriarhală, Președintele Consistoriului Central Bisericesc, parohul și episcopii Așezămîntului «Domnița Bălașa», împreună cu conducătorii șantierului de restaurare a acestei lucrări și slujitorii care au făcut parte din soborul de la paraclisul «Sf. Spiridon».

La orele 17, într-un cadru intim, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a distribuit tuturor membrilor delegației sîrbe daruri din partea Bisericii Ortodoxe Romîne. Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman, adînc mișcat de aceasta, mulțumește din tot sufletul și asigură pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian că vor purta și vor păstra aceste daruri ca pe niște scumpe amintiri ale vizitei făcute Bisericii Ortodoxe Romîne și Întîistătorului ei.

La orele 18,30 delegația, împreună cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și alți membri ai Sfîntului Sinod, au luat parte la un concert, care a avut loc în sala de festivități a Institutului Teologic, dat de corala studenților teologi sub conducerea Profesorului N. Lungu.

Au fost întâmpinați de P. C. Diac. Prof. N. I. Nicolaescu, rectorul Institutului Teologic și de corpul didactic și administrativ al Institutului.

După ce au vizitat paraclisul Institutului, oaspeții și însoțitorii au fost primiți în cancelaria profesorilor, unde s-au dat lămuriri amănunțite asupra organizării și funcționării învățămîntului teologic în Biserica Ortodoxă Română. Au trecut, apoi, în sala de festivități a Institutului, unde, după intonarea imnului patriarhal, *P. C. Rector Diac. N. I. Nicolaescu* a rostit următoarea cuvîntare :

«Institutul Teologic de grad Universitar din București, în numele căruia am cinstea de a lua cuvîntul la această serbare, este adînc recunoscător față de Pronia divină, care i-a hărăzit bucuria de a fi vizitat de solii Bisericii Ortodoxe din țara vecină și prietenă, Republica Populară Federativă Iugoslavia, și de a da un scurt concert de muzică corală în cinstea întîlnirii frățești dintre Sanctitatea Sa Gherman, Arhiepiscop al Ipecului, Mitropolit al Belgradului și Carlovățului și Patriarh al Serbiei și Macedoniei —, și Prea Fericirea Sa Justinian, Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei, Locțiitor al Cezareei Capadociei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe din scumpa noastră Patrie, Republica Populară Română.

Profesorii, magistranzii și studenții Institutului nostru ca de altfel și profesorii, studenții și elevii celorlalte instituții de învățămînt ale Bisericii Ortodoxe Romîne — cunosc bine străvechile legături de prietenie și de colaborare dintre popoarele și Bisericile noastre, precum și rodnică activitate desfășurată de ocîrmuitorii celor două Biserici surori în ogorul sfînt al Ortodoxiei, pentru întărirea prieteniei dintre popoarele noastre și pentru pacea a toată lumea.

Studenții Institutului nostru, a căror creștere duhovnicească se desfășoară sub oblăduirea Sfîntului Sinod și sub directa îndrumare a Prea Fericitului nostru Părinte Patriarh Justinian, sînt educați în climatul legăturilor de frățietate și de egalitate dintre naționalitățile conlocuitoare din Patria noastră, în spiritul respectului față de slujitorii și credincioșii celorlalte culte religioase din țară, în atmosfera continuei întăriri a colaborării dintre Biserica Ortodoxă Română și celelalte Biserici Ortodoxe, în spiritul cultivării raporturilor de conviețuire pașnică între popoare și state.

Din lecțiile predate la catedră, din manualele de istorie bisericească și din alte tratate de teologie ortodoxă, din lectura revistelor editate de Administrația Patriarhală și de centrele mitropolitane și din îndrumările chiriarhale, ei învață că bunele relații de vecinătate și de prietenie dintre popoarele și Bisericile noastre s-au zidit pe temelia unității de credință ce ne leagă dintru început, s-au călit în focul luptelor de apărare a gliei strămoșești și de cucerire a independenței naționale primejduite de aceiași dușmani și se mențin prin contribuția noastră comună la slujirea libertății, păcii și frăției, după care năzuiesc cu sete toate semințiile pămîntului.

Cine nu știe cât de vechi și de neîntrerupt este șirul vlădicilor, preoților, monahilor și cărturarilor sârbi și români, care, prin activitatea lor au slujit cu vrednicie aceste sfinte idealuri, cultivând cu abnegație dragostea frățească și conlucrarea sinceră dintre popoarele și Bisericile noastre ?

Personalități ca Nicodim cel sfințit, care a venit din Serbia de sud și a întemeiat așezările monahale de la Vodița și Tismana în Țara Românească și de la Prislop în Transilvania ; Sfântul Maxim, mitropolitul Ungrovlahiei și sfântul Sava Brancovici, mitropolitul Ardealului, amândoi veniți din Serbia, care s-au contopit integral cu năzuințele naționale și religioase ale păstoritorilor lor de pe plaiurile românești ; — călugărul Macarie din Muntenegru, care a adus tiparul în Țara Românească și a tipărit la Tîrgoviște, acum patru veacuri, frumoase cărți de slujbă în slavonește, graiul liturgic al popoarelor noastre pe acea vreme ; unii ca aceștia și alții ca ei și-au cucerit locuri de aleasă cinstire în sanctuarul Ortodoxiei românești, tot așa cum chipul unor mari ierarhi și cărturari va rămîne de-a pururi întipărit în amintirea fraților noștri de credință de pe frumoasele plaiuri iugoslave.

Istoria ne stă mărturie că, dacă strămoșii noștri s-ar fi rupt de rădăcinile acestei străvechi și sfinte prietenii, comunitatea de credință dintre Bisericile Ortodoxe Sîrbă și Romîna și ființa națională a popoarelor noastre n-ar fi putut ține piept vremurilor de grea împilare prin care le-a fost dat să treacă de-a lungul veacurilor.

De aceea năzuințele religioase ale clerului și credincioșilor celor două Biserici vecine și surori sînt legate organic de rădăcinile acestei traionice și binefăcătoare prietenii.

Aceste năzuințe alimentează și astăzi osîrdia cu care înalta ierarhie, clerul și credincioșii celor două Biserici, sprijină lupta pentru pace cauză scumpă întregii omeniri.

Prezența întîistătătorilor și reprezentanților celor două Biserici la concertul dat de studenții Institutului nostru, constituie astfel încă un prilej fericit pentru reînnoirea sentimentelor de dragoste, de prețuire și de încredere față de toți aceia care, urmîndu-le pilda și îndemnul, susțin apropierea între Biserici, în vederea înmulțirii dragostei între oameni, pentru risipirea neîncrederii care sapă la temlia vieții internaționale și pentru sălășluirea păcii în relațiile dintre popoare și state, după cuvîntul Aceluia care ne-a spus : «Fericiti făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema».

Considerăm deci de a noastră îndatorire ca, urmînd pilda înaintașilor, porunca Evangheliei, glasul rațiunii și îndemnul viu ce ne stă în față, să facem din această vizită frățească o nouă și prețioasă verigă a legăturilor de nezdruincată prietenie dintre Bisericile și popoarele noastre, spre slava Ortodoxiei și pentru binele întregii omeniri.

Cu aceste gînduri și simțăminte, urăm conducătorilor Bisericii Ortodoxe Sîrbe și Bisericii Ortodoxe Romîne, ca și conducătorilor Republicii Populare Federative Iugoslavia și Republicii Populare Romîne,

viață îndelungată și spor deplin întru toate — și din adâncul inimii strigăm :

Trăiască în veci prietenia frățească dintre Bisericile și popoarele noastre !

Trăiască și înflorească de-a pururi pacea și frățietatea în lume !».

A urmat după aceasta programul concertului, în cadrul căruia s-au executat bucăți religioase, cîntece populare românești și străine și cîntece cu conținut patriotic.

Delegații și însoțitorii, precum și ceilalți asistenți care au luat parte, au urmărit cu mult interes desfășurarea programului la concert și au rămas pe deplin satisfăcuți, atît de nivelul artistic ridicat pe care l-au dovedit studenții, cît și varietatea și bogăția programului executat. Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman a binecuvîntat pe coriști și pe toți studenții Institutului Teologic și elevii seminariști, mulțumind conducerii Institutului și profesorilor pentru primirea făcută.

Luni, 29 octombrie. În dimineața acestei zile, delegații au plecat într-o vizită de patru zile prin țară. La orele 9,30, Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman și însoțitorii Sanctității Sale, împreună cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian însoțit de Prea Sfințitul Episcop Teoctist al Aradului, de PP. SS. Episcopi Antim Tîrgovișteanul și Visarion Ploieșteanul, Vicari patriarhali și de P. C. Pr. Director Ioan Gagi, și cu Dl. Inspector General Gh. Nenciu, din partea Departamentului Cultelor s-au urcat în mașini și au pornit spre Tîrgoviște. La Tîrgoviște a fost vizitată mai întîi catedrala «Mitropolia», unde oaspeții au fost întîmpinați de protoiereul Gh. Tache, de preoții din Tîrgoviște și împrejurimi și de credincioși din oraș. Au fost de asemenea de față reprezentanții Sfaturilor Populare ai raionului și orașului Tîrgoviște și Dl. Mihail Dănescu, împuternicitul Departamentului Cultelor din regiunea Ploiești. În acordurile imnului patriarhal executat de preoții orașului și de credincioși, delegația și însoțitorii, în frunte cu cei doi patriarhi au intrat în catedrală și după obișnuita închinare la icoane și în altar, au luat loc în străni, iar P. C. Preot Corvin Parnia, parohul catedralei, a rostit următorul cuvînt :

*Sanctitatea Voastră,
Părinte Patriarh Gherman,
Prea Onorați soli ai Bisericii Ortodoxe Sîrbe surori,*

Sîntem nespūs de fericiți de cinstirea pe care ne-o faceți, prin venirea Sanctității Voastre aici, în fosta cetate de scaun a Țării Românești și Vă întîmpinăm cu cuvintele Scripturii : «Bine este cuvîntat cel ce vine întru numele Domnului !»

Vă găsiți într-o latură a țării, unde amintirile trecutului nostru de zbucium și de pătîmire se împletesc cu aspirațiile istorice, care, la Tîrgoviște, se întîlnesc la tot pasul și care astăzi se bucură de o deosebită

îngrijire, zîmbesc de viața tumultuoasă, conștientă și creatoare, care palpită în jurul lor. Ruinele palatului domnesc al lui Mircea cel Bătrîn, turnul Chindiei al lui Vlad Țepeș, Biserica Domnească a lui Petru Cercel, Biserica Stelea a lui Vasile Lupu și alte multe monumente vechi din orașul Tîrgoviște stau astăzi pline de mîndrie alătura de noile

4 — Intîistătătorii Bisericilor Ortodoxe Sîrbă și Romîna, înconjurați cu dragoste de clerici și credincioși, la catedrala din Tîrgoviște.

construcții ale regimului nostru socialist : școli, bibliotecă populară, stadion, săli de teatru și clădiri muncitorești. Cît privește sondele pe care le-ați întîlnit în jurul Tîrgoviștei, Uzinele metalurgice și fabrica Victoria, toate acestea sînt o dovadă a ritmului creator care caracterizează strădaniile actuale ale poporului nostru.

Trecutul zîmbește prezentului. Descris și cîntat de scriitorii și poeții tîrgovișteni : Iancu Văcărescu, Ion Heliade-Rădulescu, Vasile Cîrlova și Grigore Alexandrescu, trecutul Tîrgoviștei reprezintă pagini de seamă

din istoria poporului nostru. Iată, lăcașul acesta sfânt, în care vă găsiți, este lăcașul vechii mitropolii a Țării Românești. Zidit la începutul veacului al XVI-lea de către evlaviosul voievod român Neagoe Basarab și reconstruit la începutul veacului nostru de arhitectul francez Lecomte de Nouy, lăcașul acesta a concentrat în jurul lui, toată viața religioasă a țării, timp de mai bine de două veacuri.

Strălucirea ctitoriei lui Neagoe Basarab și dărnicia voievozilor români nu au întârziat să fie cunoscute în tot Răsăritul ortodox. De aceea vedem perindându-se pe la Mitropolia din Tîrgoviște multe personalități de seamă ale Bisericii Ortodoxe. Astfel, prin anii 1614—1615, vestitul patriarh al Constantinopolului Chiril Lucaris, venind la Tîrgoviște, predică în mai multe rînduri în Mitropolia de aici, iar patriarhul Antiohiei Macarie, în trecerea sa prin Țara Românească, admiră frumusețea lăcașului Mitropoliei, în timp ce diaconul său, Paul de Alep, îi dedică cuvinte de laudă, în notele sale de călătorie. De asemenea, patriarhul Constantinopolului Dionisie, fiind surprins de moarte la noi în țară, este înmormîntat cu mare cinste în lăuntru acestui sfânt lăcaș, alături de cărturarul mitropolit Ștefan al Ungrovlahiei.

Dar orașul Tîrgoviște își mai are însemnătate în istoria patriei noastre și prin aceea că, în calitate de capitală a țării, a concentrat timp de două veacuri toată viața culturală a țării noastre. La curtea voievodului țării și în preajma mitropolitului Bisericii și-au găsit adăpost și condiții de lucru tipografi de cărți slavone, care au tipărit numeroase cărți de slujbă bisericească, necesare nu numai nevoilor țării, ci și popoarelor creștine din Balcani. Așa se face că din cărțile tipărite de Dimitrie Liubavici, un tipograf venit din sudul Dunării în prima jumătate a veacului al XVI-lea, găsim exemplare la mînăstirile sîrbești Hilandar și Sf. Pavel din Sf. Munte Athos și un exemplar chiar la Academia Sîrbă din Belgrad. La tipografia lui Dimitrie Liubavici a lucrat multă vreme și diaconul Coresi cu ucenicii săi, care, mai pe urmă a trecut la Brașov, unde a început să tipărească cărți românești, devenind unul dintre făuritorii limbii literare romîne.

Tot la Tîrgoviște, către jumătatea veacului al XVII-lea, încep să se tipărească în limba slavonă cărți de slujbă, la care au lucrat și sîrbii Radu Stoicovici și Procop Stanciovici. Printre cărțile tipărite acum este și un Triod-Penticostar cerut anume de cviosul Damaschin, superiorul mînăstirilor sîrbești de la Athos, care trimite în scopul acesta la Tîrgoviște pe un om al său, «ierom. Ioan de la Athos», de neam din Bosnia, din locul Kamengrad, din mînăstirea Gomionita.

Iată, distinși oaspeți, o imagine extrem de sumară a trecutului istoric al orașului în care Vă găsiți. Dar chiar și din aceste câteva fapte ați putut sesiza nume de persoane și împrejurări istorice care arată legături strînse între Biserica noastră și Biserica Sîrbă.

Fie ca vizita pe care o faceți țării și Bisericii noastre să dea un nou elan raporturilor frățești dintre Bisericile noastre și dintre popoarele noastre, pentru a împlini voia cea sfîntă a Domnului, care ne

învață să ne iubim unii pe alții, ca într-un gând să mărturisim, prin viața noastră și prin faptele noastre, — pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfântul Duh.

Preoțimea și credincioșii din cuprinsul regiunii în care Vă găsiți Vă aduc prin mine respectuoasele lor omagii și smerite mulțumiri pentru marea cinste ce ne-o faceți de a vizita bisericile și orașul nostru. Vă rugăm să ne împărtășiți arhierestile Voastre binecuvântări, spunându-Vă din toată inima : «Întru mulți și fericiți ani!»

Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman mulțumește pentru dragostea și căldura cu care au fost primiți și arată că între Bisericele Ortodoxe Sîrbă și Romînă, precum și între popoarele sîrb și romîn au fost, într-adevăr, legături din cele mai strînse, atît din punct de vedere religios și cultural cît și politic.

Referindu-se la cuvîntul ținut de Părintele paroh Corvin Parnia, Sanctitatea Sa își exprimă satisfacția că se găsește, împreună cu însoțitorii Sanctității Sale, în orașul Tîrgoviște, care a constituit un important centru de legătură între Bisericele și popoarele noastre.

«Exemplul înaintașilor constituie și pentru noi un îndemn să mergem pe drumul lor, a spus Sanctitatea Sa, păstrînd și întărind legăturile de prietenie, legăturile bisericesti și culturale, și pe cît se poate și pe cele politice. Cultivînd raporturi de colaborare și frăție între noi, vom da dovadă că trăim, într-adevăr, în duhul dragostei creștine și că sîntem demni urmași ai strămoșilor noștri».

Mulțumește apoi Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pentru invitația ce a făcut Sanctității Sale de a vizita Biserica Ortodoxă Romînă și de a avea astfel ocazia să constate la fața locului credința vie și puternică a fiilor Bisericii Ortodoxe Romîne, avînd totodată putința să cunoască atîtea monumente și locuri din care se vede evlavia și dragostea pentru Biserică și Patrie a strămoșilor noștri.

Sanctitatea Sa își încheie cuvîntul spunînd : *«Vă binecuvîntez pe toți și bunul Dumnezeu să fie cu voi în veci!»*

După polihroniu, corul preoților, condus de Pr. Ioan Vătășescu, a intonat cîntarea : *«Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire»*, iar cei doi patriarhi și însoțitorii, spre aducere aminte, au semnat în Sfînta Evanghelie de pe Sf. Masă din altar. A fost apoi cercetată mai în amănunțime și admirată catedrala «Mitropolia», care reprezintă unul din monumentele de artă de mare valoare din patria noastră și despre care se spune că vreme de un secol și jumătate a fost «mama tuturor bisericilor din Țara Romînească». Binecuvîntînd pe preoți și credincioși, oaspeții pornesc cu mașinile spre șantierul Direcției Monumentelor Istorice de la Curtea Domnească, fosta reședință a domnitorilor romîni. Aici au primit toate lămuririle necesare de la Domnii : Arhitect Teodor Balș, Arhitect Rodica Mănciulescu, din Direcția Monumentelor Istorice, profesor Radu Gioglovan, directorul muzeului raional Tîrgoviște și Constantin Panco, șeful șantierului. Au fost vizitate : Biserica Domnească, cu hramul «Adormirea

Maicii Domnului», ctitoria lui Petru Cercel (1583—1585), ruinele fostului palat domnesc din vremea lui Mircea cel Bătrîn (1381—1418), turnul Chindia din sec. XVI și urmele fostei biserici a palatului din vremea lui Mircea cel Bătrîn. Din lucrările care se execută la Tîrgoviște se remarcă grija deosebită pe care o are conducerea actuală de Stat atît pentru monumentele istorice din Tîrgoviște, cît și pentru dezvoltarea și înfrumusețarea orașului care altădată a fost Capitala Țării Romînești.

Mulțumind reprezentanților Direcțiunii Monumentelor Istorice și directorului Muzeului raional pentru toate explicațiile date și urîndu-le spor la lucru, delegații și însoțitorii au pornit spre casa sanatorială Viforîta a Casei de Pensii a salariaților Bisericii Ortodoxe Romîne din imediata apropiere a orașului Tîrgoviște. Aici au fost întîmpinați de P. C. Pr. Traian Ghica, directorul Casei de Pensii a salariaților Bisericii Ortodoxe Romîne, de personalul administrativ și de pensionarele adăpostite în acest așezămînt. A fost vizitată mai întîi biserica, ctitorie de la jumătatea secolului XV a domnitorului Vladislav Voievod Basarab (1447—1456). Au fost date informații asupra trecutului acestui așezămînt, arătîndu-se că din anul 1959 i s-a dat destinație de casă sanatorială pentru călugărițele și pretesele pensionare.

S-au dat apoi lămuriri în legătură cu toate îmbunătățirile făcute la casele vechi, construcția celor noi, refacerea clopotniței, a porților de la intrare, înfrumusețarea intrării și curții prin plantarea de pomi și flori etc., toate excutate sub directa grijă și îndrumare a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian. Delegații au vizitat camerele destinate pensionarilor și au fost deosebit de plăcut impresionați de condițiile excepțional de bune create pentru bătrînele adăpostite aici. Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman a felicitat pe Prea Fericitul Patriarh Justinian pentru această frumoasă realizare a Bisericii Ortodoxe Romîne și a binecuvîntat pe salariații bisericii, pe salariații casei și bătrînele pensionare. Apoi în sunetele clopotelor, delegații și însoțitorii au plecat spre mînăstirea Dealu unde Casa de Pensii a salariaților Bisericii Ortodoxe Romîne are o altă casă sanatorială, pentru călugării și preoții pensionari.

La Dealu au fost întîmpinați, la biserică, de pensionarii așezămîntului, cu cîntarea imnului patriarhal.

După închinarea în sfîntul locaș, delegații și însoțitorii au luat loc în străni, iar P. C. Pr. Director Traian Ghica, a rostit următorul cuvînt :

Sanctitea Voastră,
Prea Onorați soli ai Bisericii Ortodoxe Sîrbe,

Îngăduiți-mi ca, din înalta încredințare a Prea Fericitului Patriarh Justinian — ostenitor și ctitor al reînnoirii acestui sfînt locaș, — să aduc aci, o dată cu respectuosul salut de bun venit, și cîteva lămuriri cu privire la trecutul acestui sfînt așezămînt.

Mînăstirea Dealu, cu hramul Sf. Nicolae își are începutul în prima jumătate a veacului al XV-lea. Către sfîrșitul aceluiași veac a fost reînnoită de către voievodul Țării Romînești, Radu cel Mare, fiind considerată de mărturiile scrise, rămase din acele timpuri, drept «o frumoasă și minunată așezare». Mai tîrziu Paul de Alep o asemuiește în frumusețe cu mînăstirea Curtea de Argeș. Veacuri de-a rîndul, această mînăstire a fost unul dintre centrele de seamă ale monahismului ortodox românesc.

La începutul veacului al XX-lea, greșita înțelegere a rosturilor acestui așezămînt face să se instaleze aici o școală a copiilor de trupă și din anul 1912 un liceu militar căruia i se dă chiar numele mînăstirii. În anul 1940, un puternic cutremur de pămînt avariază sfîntul locaș și distruge total clădirile din jurul său. Doi ani după aceea se încep unele lucrări de reparații la biserică, dar după scurt timp se întrerup. În anul 1953, prin purtarea de grijă a Prea Fericitului Patriarh Justinian, aceste lucrări sînt reluate cu ritm sporit, restaurîndu-se complet biserica, în afară de zugrăveală, iar în jurul ei înălțîndu-se din nou clopotnița și toate chiliile.

Socotesc de bine să cunoașteți că în această mînăstire se găsesc mormintele mai multor voievozi ai Țării Romînești : Vladislav voievod (1447—1465) ; Radu cel Mare, mort în primăvara anului 1508 ; Vlad Voievod cel Tînăr (Vlăduț) (1510—1512) ; Pătrașcu cel Bun (1554—1557), tatăl lui Mihai Viteazul, și Mihai Movilă, mort la 1608.

Tot aici se află și capul lui Mihai Viteazul, voievodul român care, după lupte grele, a reușit la anul 1600 să unească, pentru scurt timp, pe toți românii sub conducerea sa.

Dar pe lîngă aceasta, mînăstirea Dealu are și un trecut cărturăresc, deopotrivă de scump popoarelor noastre de atîtea ori înfrățite în istorie prin lupte, strădanii și aspirații comune. Tradițiile cărturărești și culturale înfăptuite între zidurile acestui așezămînt ne amintesc de vremea lui Radu cel Mare și ele corespund cu începuturile tiparului în Țara Romînească, luminăoasă operă a călugărului Macarie, venit în Țara noastră din orașul Cetinie, din Muntenegru, după ce învățase la Veneția meșteșugul slovelor. Din tiparnița instalată la mînăstirea Dealu cu munca «smeritului monah și preot Macarie» a apărut în anul 1508 prima carte în limba slavonă, tipărită pe pămînt românesc : Liturghierul. Liturghierului îi urmează în 1510 un Octoih, tot slavon, iar doi ani mai tîrziu o Evanghelie slavonă.

Ca o amintire a activității cărturărești întreprinsă de Macarie la mînăstirea Dealu, voievodul Matei Basarab a așezat mai tîrziu aici o nouă tipografie, din teascurile căreia au ieșit în limba română Evanghelia cu învățătură din anul 1644, apoi un Liturghier slavonesc în 1646 și în 1647 traducerea din latinește în slavonește a Imitației lui Hristos, din care un exemplar se află în mînăstirea sîrbească Hilandar din Sf. Munte.

Aceste cîteva fapte și nume, care împletesc legăturile dintre Biserica noastră și Biserica Ortodoxă Sîrbă într-aceeași unitate indiso-

lubilă de viață și strădanii, găsesc din nou aci la Dealu, prin prezența Sanctității Voastre, expresie vie și permanentă.

Evoluat în timp, locașul vechilor tiparnițe care va avea în curînd aci și un muzeu al trecutului său — a devenit astăzi, prin înalta și deosebita grijă a Prea Fericirii Sale Părintelui Patriarh Justinian, un locaș de asistență și odihnă pentru pensionarii bătrîni și fără sprijin, ai Bisericii noastre.

În numele Casei de Pensii și Ajutoare a Salariaților Bisericii Ortodoxe Romîne, Vă aduc cele mai smerite și respectuoase omagii și mulțumiri pentru cîntea ce ne-ați făcut astăzi de a vizita acest așezămînt al Bisericii noastre și Vă încredințăm că vizita aceasta a Sanctității Voastre și a distinșilor delegați ai Bisericii Ortodoxe Sîrbe surori va constitui încă o dată importantă în istoria legăturilor frățești dintre Bisericile Ortodoxe Romîna și Sîrbă.

Intru mulți ani Sanctitatea Voastră!

Părintele Director Ghica a oferit Sanctității Sale cîteva fotocopii de pe cărțile vechi apărute la Dealul.

Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman, mulțumind pentru lămuririle date, urează Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, noul ctitor al acestui așezămînt mulți ani, pentru a se bucura de roadele muncii pe care a depus-o pînă acum în folosul Bisericii și Patriei, pentru a adăuga și alte înfăptuiri de seamă spre binele și prosperitatea Bisericii Ortodoxe Romîne și pentru a se bucura în pace, împreună cu întregul popor romîn, de viitorul cît mai strălucit și fericit al frumoasei Patrii, Republica Populară Romîna.

După aceasta s-a făcut însemnarea vizitei în Sf. Evanghelie de pe Sfînta Masă din altar.

La orele 14, oaspeții și însoțitorii au luat masa la Dealu. După masă, la orele 16 au plecat cu mașinile spre Sinaia. În drum au văzut termocentrala de la Doicești, au trecut prin orașul Pucioasa, au văzut fabrica de ciment de la Fieni, au trecut prin Pietroșița și apoi prin Moreni, peste muntele Păduchosu și seara au ajuns la Sinaia.

La mînăstirea Sinaia au fost întîmpinați de P. C. Consilier Pr. Em. Hodrea, P. C. Protoiereu N. Georgescu-Cîmpina, de preoții din Sinaia și din împrejurimi, de starețul și călugării mînăstirii și de credincioși. Corul mînăstirii intonează imnul patriarhal și oaspeții iau loc în străini. P. C. Pr. I. Gagiu a făcut un scurt istoric al sfîntului locaș, arătînd că mînăstirea Sinaia, al cărei hram a fost la început «Adormirea Maicii Domnului», s-a zidit la 1695, lîngă un vechi schit cu hramul «Sf. Nicolae», de spătarul Mihail Cantacuzino. După ce a fost pustiită de mai multe ori de turci între 1790 și 1795, a fost reparată de monahul Damaschin. În 1821 în timpul revoluției lui Tudor Vladimirescu, a fost din nou pustiită de turci. În anul 1907 parte din chiliile vechii biserici au fost mistuite de foc, dar au fost restaurate în anul 1908 de Eforia Spitalelor Civile, sub administrarea căreia intrase încă

din secolul al XIX-lea. Arată apoi că biserica mare a fost construită, împreună cu chiliile dimprejur, la mijlocul secolului al XIX-lea și are hramul «Sf. Treime». Între anii 1892 și 1903 atât la biserica mare cât și la chiliile, Eforia Spitalelor Civile a făcut reparații importante.

Cu timpul, atât bisericile cât și chiliile au ajuns iarăși să aibă nevoie de renovări și restaurări. Din anul 1948, așa cum arată și pisania, Sf. Mânăstire Sinaia, cu toată așezarea sa, a trecut de la Eforia Spitalelor Civile sub oblăduirea Arhiepiscopiei Bucureștilor.

«Prea Fericitul Părinte Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, văzînd starea de stricăciune în care se aflau bisericile și chiliile mînăstirii, a pus de s-au restaurat între anii 1951—1957, cu cheltuiala Arhiepiscopiei Bucureștilor : chiliile, stăreția, casa arhierescă, picturile de la amîndouă bisericile și s-a înzestrat întregul așezămînt mînăstiresc cu instalații noi de lumină, apă și gaze».

Oaspeții au aflat apoi că mînăstirea Sinaia este reședință de odihnă pentru Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, pentru membrii Sfîntului Sinod, pentru membrii Adunării Naționale Bisericești și ai Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Bucureștilor etc.

Cu toate că era seara, Prea Fericitul Patriarh Justinian a condus pe delegați în sala muzeului și bibliotecii, unde au văzut și au admirat veșminte vechi, epitafe, broderii artistice, cărți și manuscrise vechi și alte obiecte de artă religioasă ; le-a arătat încinta mînăstirii și le-a vorbit despre importanța orașului Sinaia și a împrejurimilor lui ca localitate climaterică și turistică de prim ordin în țara noastră.

Marti, 30 octombrie. La orele 9 dimineața, Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman și însoțitorii, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian au vizitat muzeul de la Castelul Peleş din imediata apropiere a mînăstirii Sinaia.

Delegația și însoțitorii s-au îndreptat apoi spre orașul Brașov.

În drum au văzut minunatele așezări climaterice Poiana Țapului, Bușteni, Azuga, Predeal, Timișul de Sus și Timișul de Jos, exprimînd toată admirația pentru aceste localități pitorești.

În orașul Brașov, convoiul mașinilor a ajuns la biserica Sf. Nicolae din Schei. Aici cei doi patriarhi, membrii delegației și ceilalți însoțitori au fost întîmpinați de P. C. Vicar Pr. Traian Belășcu împreună cu PP. CC. Consilieri ai Arhiepiscopiei Sibiului : Pr. I. Velțan, Pr. Ion Vlad și Pr. I. Nicoară, de P. C. Protoiereu Vasile Coman, de preoții din Brașov și împrejurimi și de credincioși din Brașov. Au venit de asemenea în întîmpinare și reprezentanții cultelor : romano-catolic, luteran, reformat etc.

La intrarea în biserică, corul, condus de Prof. Gh. Diaconu, intonează imnul patriarhal. După închinarea la icoane și în altar și după binecuvîntarea credincioșilor din biserică, cei doi patriarhi iau loc în strănile arhieresti.

P. C. Vicar Pr. Traian Belășcu rostește următorul cuvînt de bun venit :

«Cetatea Brașovului — cu străvechea biserică «Sf. Nicolae» din Schei — biserică zidită din veacul al XIV-lea și refăcută la începutul secolului al XVI-lea de voievodul Neagoe Basarab — sînt fericite astăzi de a Vă putea primi pe Sanctitatea Voastră, împreună cu delegația Bisericii Ortodoxe din Republica Populară Federativă Iugoslavia.

Din încredințarea înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Ardealului — pe care o suferință trecătoare îl împiedică să fie de față la acest sărbătoreț popas al Sanctității Voastre pe plaiurile ardelene, — Vă rog să-mi îngăduiți să Vă aduc un respectuos și cald salut, în numele clerului și credincioșilor ortodocși din Transilvania.

Sîntem fericiți să constatăm că vizita Sanctității Voastre se înscrie în lungul șirag al legăturilor seculare dintre credincioșii ortodocși romîni și sîrbi, dintre Bisericele și popoarele noastre, care au trăit în frățească prietenie și s-au ajutat unii pe alții, atunci cînd soarta vitregă și-a abătut valurile de suferință peste unii sau peste alții.

Un moment plin de lumină din istoria legăturilor Bisericii Ortodoxe Romîne din Ardeal cu Biserica Sîrbă îl constituie — la începutul veacului al XV-lea — activitatea Sfîntului Nicodim, cel venit din Serbia pentru a organiza viața monahală în Țara Romînească; trecînd în Ardeal, el a întemeiat aci mînăstirea Prislopului, unde a scris apoi și Evangheliarul care ne-a rămas de la el. Cînd vremurile au îngăduit, pe pămîntul Transilvaniei, chiar în această străveche cetate a Brașovului, cu strădaniile cărturărești ale preoților de la această sfîntă biserică, s-au tipărit de către diaconul Coresi cărți de slujbă în limba slavonă, pentru nevoile Bisericii Ortodoxe Romîne, dar și pentru nevoile celorlalte Biserici Ortodoxe din sudul Dunării, care slăveau pe Dumnezeu în același grai liturgic.

Un alt moment de neuitat din nenumăratele intrajutorări reciproce pe care și le-au dat Bisericele noastre îl constituie veacul al XVIII-lea, cînd sîrbi, organizîndu-și mai multe episcopii — iar romîni, prin unirea de la 1698 și prin apostazia lui Atanasie Anghel din 1701, rămînînd fără episcopi, — episcopii sîrbi au fost aceia care au ajutat pe romîni ortodocși din Ardeal în lupta împotriva uniației. Aici este locul să amintim pe acel călugăr Visarion Sarai, care, venind în Ardeal, prin predicile lui a zdruncinat toată uniația din partea sudică a Ardealului. De asemenea amintim activitatea mitropolitului sîrb Paul Nenadovici, mare apărător al Ortodoxiei împotriva uneltirilor habsburgilor și a uniației.

Incepînd cu anul 1760, — în urma mișcărilor țărănești conduse de călugărul Sofronie — Viena a fost nevoită să dea romînilor ortodocși din Ardeal episcopi proprii. Toți acești vlădici au fost vreme îndelungată puși de curtea imperială de la Viena sub jurisdicția canonică a Carlovitului. Chiar și atunci cînd stăpînirea austriacă a permis romînilor din Ardeal să-și aleagă episcop din neamul lor — pe Vasile Moga — acesta a fost hirotonit la Carlovit, stînd sub jurisdicția Carlovitului,

atît el cît și urmașul lui, Andrei Șaguna, pînă la reînființarea Mitropoliei Ortodoxe din Transilvania, la 1864.

Bunele relații între aceste două Biserici Ortodoxe surori au continuat pînă în zilele noastre.

Clerul și credincioșii Bisericii noastre Ortodoxe Române au convins nezdruincinat că vizita făcută acum cinci ani, de Prea Fericitul nostru Părinte Patriarh, Bisericii Ortodoxe Sîrbe a constituit fericitul prilej ca legăturile de prietenie și colaborare să devină și mai trainice între cele două Biserici Ortodoxe surori. Vizita pe care Sanctitatea Voastră o întoarceți Prea Fericitului Patriarh Justinian astăzi, va da prilejul și mai fericit ca legăturile de prietenie și colaborare să devină mai calde, mai apropiate, pentru o luptă comună întru sporirea unității Ortodoxiei Ecumenice, întru apărarea păcii și prieteniei între popoare, pentru dezarmare generală și totală — pentru triumful binelui asupra răului și pentru așezarea unei păci durabile între popoare și în lume.

Primindu-Vă în această sfîntă biserică din orașul Brașovului, care constituie și el o dovadă a muncii creatoare, a progresului economic, social și cultural, ca și a aspirațiilor pașnice ale poporului român, — pentru promovarea continuă a acestor sfinte năzuințe, rugăm pe Bunul Dumnezeu să vă dăruiască sănătate, întru mulți și fericiți ani!».

Corul intonează : «Mulți ani trăiască!»

Adresîndu-se către reprezentanții centrului eparhial, către preoți și către credincioși, Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman a spus între altele :

«Sînt recunoscător pentru cuvîntul de salut ce mi s-a adresat și pentru evocarea legăturilor dintre Bisericile noastre surori, Vă rog să transmiteți urări de sănătate Înalț Prea Sfîntitului Mitropolit Nicolae și regretul nostru că, din cauza boalei, nu ne-am putut vedea personal. Ne rugăm Sfîntului Ierarh Nicolae să ajute cu rugăciunile lui ca Înalț Prea Sfîntitul Mitropolit să-și redobîndească sănătatea.

Sfîntul Ierarh Nicolae, mitropolitul Mirelor Lichiei, patronul acestei frumoase biserici în care ne-ați primit, este cinstit de creștini ca apărătorul tuturor călătorilor, este protectorul celor ce călătoresc pe uscat, pe apă și în văzduh.

Cînd am primit invitația Prea Fericitului Patriarh Justinian de a vizita Biserica Ortodoxă Română, și cînd am plecat din Iugoslavia spre țara dumneavoastră, ne-am rugat Sfîntului Nicolae să ne ajute în călătoria pe care aveam să o facem.

Așa cum s-a arătat, venirea noastră aici nu este prima, numai că noi venim în alte condiții.

Noi continuăm tradiția strămoșilor, care veneau în țările române conduși de Duhul lui Dumnezeu, să îndeplinească anumite planuri ale Lui și aceste planuri erau de a ne ajuta reciproc în strîmtorările noastre din veacurile trecute și de a ne păstra sfînta noastră credință și libertatea națională.

Incepînd cu Nicodim și continuînd cu ceilalți care au venit după el, toți au slujit lui Dumnezeu și au slujit în același timp și popoarelor noastre, român și sîrb. Cînd au slujit poporului român, ei n-au considerat că slujesc unui popor străin, ci ca și poporului lor.

Cu astfel de gînduri venim și noi : să reînnoim căile vechi și să reluăm legăturile strămoșilor, să întărim credința ortodoxă și dragostea dintre Bisericile noastre și dintre popoarele noastre, slujind astfel și lui Dumnezeu și năzuințelor sfinte care însuflețesc pe conducătorii patriilor noastre.

Vă rugăm să ne socotiți expresia dragostei și prețuirii care se cultivă în Iugoslăvia pentru Biserica și poporul român. Dorim ca legăturile dintre noi să fie cît mai apropiate, pentru binele și prosperitatea ambelor popoare.

Cu sentimentul că noi sîntem o unitate spirituală, binecuvîntez clerul și credincioșii care ne-au întîmpinat și rog pe bunul Dumnezeu să-i ocrotească și să le dăruiască mulți și fericiți ani!»

A urmat un polihroniu și apoi, pe Sfînta Evanghelie de pe Sfîntul Prestol, a fost însemnată vizita aceasta de cei doi patriarhi și de membrii delegației. După binecuvîntarea credincioșilor, delegația și însoțitorii au vizitat muzeul de lîngă biserică — organizat în anul 1961, cu ajutorul Arhiepiscopiei Sibiului și cu sprijinul dat de Departamentul Cultelor. El cuprinde multe piese de arhivă istorică și cărți, dintre care multe sînt exemplare unice. Oaspeții au văzut astfel : *Evangelia* cu învățătură a diaconului Coresi de la 1580—1581 ; *Octoihul* slavon de la 1574 ; engolpioane din sec. XVI (1592, 1598) ; ferecături de cărți ale vestiților argintari și aurari brașoveni ; o cădelniță din timpul lui Neagoe Basarab (sec. XVI) ; un manuscris din vremea lui Alexandru Lăpușneanu scris pe pergament de Mateiaș logofătul (1560) ; *cronica* lui Radu Tempea în manuscris, cuprinzînd anii 1392—1733 ; *hrisoave* de la Aron Vodă (1594), Gheorghe Ștefan Vodă (1656), Constantin Brîncoveanu (1701, 1713) etc. ; *cruci* de lemn săpate și ferecate în argint, email și pietre prețioase (sec. XVII—XVIII), *sfitele* de la Moscova dăruite Bisericii Sf. Nicolae din Schei de Elisabeta Petrovna, împărăteasa Rusiei (1748) ; *icoane* pe lemn și pe sticlă din sec. XVIII și XIX și multe alte obiecte și documente de interes istoric și artistic. Oaspeții au aflat totodată că muzeul este adăpostit în localul celei mai vechi școale romînești, pentru că, după documente sigure, încă din sec. al XV-lea, este atestată ca existînd pe lîngă Biserica Sf. Nicolae, o școală clădită din piatră la 1595 și mărită la 1761. În jurul Bisericii Sf. Nicolae din Schei s-a dezvoltat în trecut o intensă activitate culturală.

Mulțumind încă o dată pentru primirea făcută, cei doi Patriarhi binecuvîntează mulțimea credincioșilor și pornesc cu însoțitorii la Uzina Tractorul din Brașov.

Aici au fost întîmpinați de Dl. Director General Emil Oniga și de Dl. Director Administrativ C. Petcu, care au dat explicații asupra organizării uzinei și au condus pe oaspeți prin ateliere.

Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman și Prea Fericitul Patriarh Justinian au mulțumit conducerii uzinei și le-a urat spor în munca frumoasă pe care o desfășoară uzina. La plecare, Dl. Director General Emil Oniga oferă celor doi patriarhi câte un album cu aspecte din cuprinsul uzinei.

Delegații și însoțitorii pornesc din nou, la orele 13,30, spre centrul orașului, pentru a vizita Biserica Neagră.

La Biserica Neagră au fost primiți de parohul bisericii Dl. Pastor Keinzel, care arată că «Biserica Neagră» este unul din cele mai importante monumente ale arhitecturii medievale din țara noastră. Biserica Neagră, spune mai departe Dl. Pastor Keinzel, a fost începută la anul 1375 și construirea ei a durat 100 de ani. Biserica a fost construită în stil gotic și are o lungime de 89 m și o lățime de 37 m. Într-un incendiu, care în 1689 a distrus o mare parte din orașul Brașov, a ars și Biserica Neagră, bolta gotică inițială și turnul prăbușindu-se. Zidurile afumate de pe urma incendiului au dat bisericii numele de «Biserica Neagră». Din cauza acestui incendiu, numai exteriorul bisericii și-a păstrat forma gotică inițială, interiorul — adică, stâlpii și galeriile — datînd din secolul XVIII și avînd formele stilului baroc.

Biserica Neagră este importantă și printr-o colecție de 120 de covoare, aduse în secolele XVII și XVIII din Asia Mică. Orga cu cele 4.000 de tuburi a fost construită în anul 1839. Adăugînd și alte date în legătură cu Biserica Neagră, Dl. Pastor Keinzel încheie spunînd : «Dumnezeu să vă binecuvînteze în călătoria pe care o faceți și să ne dăruiască tuturor o pace trainică».

După ce au audiat cîteva bucăți religioase executate la vestita orgă a acestei biserici, cei doi patriarhi și însoțitorii au vizitat biserica și, mulțumind D-lui Pastor Keinzel pentru primire și lămuririle date, pornesc cu toții la restaurantul «Carpați» din orașul Brașov, unde Arhiepiscopia Sibiului a oferit o masă în cinstea oaspeților și însoțitorilor lor.

După masă, la orele 16,30, delegația și însoțitorii au plecat cu mașinile pe șoseaua Brașov—Bran spre Dragoslavele, unde au fost găzduiți în timpul nopții.

Miercuri, 31 octombrie. La orele opt dimineața, delegații și însoțitorii au făcut o plimbare prin parcul din jurul vilelor și apoi au vizitat biserica de lemn de lîngă vile, adusă din regiunea Maramureș, din comuna Borșa și reclădită aici pe temelii de piatră cu cheltuiala Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian. Așezarea patriarhală de la Dragoslavele și priveliștile din împrejurimi au plăcut în mod deosebit oaspeților și au apreciat mult spiritul gospodăresc și gustul artistic prin care se remarcă această reședință de odihnă a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

După servirea micului dejun, la orele 10, oaspeții și însoțitorii au plecat spre Cîmpulung, unde au făcut un popas la biserica lui Negru-Vodă, fiind întîmpinați de P. C. Protoiereu Ion Becuț, împreună cu preoții din oraș și de credincioși.

P. C. Pr. I. Becuț a exprimat bucuria pe care o au preoții și credincioșii pentru vizita pe care o face delegația Bisericii Ortodoxe Sîrbe în orașul Cîmpulung, care a fost prima Capitală a Țării Românești. A arătat apoi că Biserica Negru Vodă este ctitoria voievodului Alexandru Basarab, care a început lucrarea, și a fiului său Nicolae Basarab, care a terminat-o și al cărui mormînt se găsește în biserică. Anca, fiica lui Nicolae Alexandru Basarab a fost căsătorită cu Ștefan Uroș, țarul sîrbesc, fiul marelui Ștefan Dușan.

În timpul celor 6 veacuri de existență biserica a trecut prin multe greutăți și a fost de mai multe ori reparată și restaurată, ultima lucrare fiind pictura făcută în timpul păstoriei Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

La sfîrșit, P. C. Protoiereu urează Sanctității Sale Patriarhului Gherman și însoțitorilor sănătate și viață îndelungată.

Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman a mulțumit pentru lămuririle date și pentru întîmpinarea plină de căldură duhovnicească a preoților și credincioșilor din orașul Cîmpulung. Sanctitatea Sa a spus mai departe :

«Ne bucurăm că Dumnezeu s-a milostivit spre noi și ne-a învrednicit ca, printre multe altele, să vizităm și acest sfînt locaș. Ne bucurăm de ceea ce vedem și simțim că Duhul Sfînt, coborît asupra acestui sfînt locaș, lucrează prin veacuri. Acest Duh a adus întotdeauna pe credincioși în biserică, în primul rînd ca să-i învețe ca într-o școală, cuvîntul lui Dumnezeu și apoi tot el i-a îndemnat să îndeplinească voia cea sfîntă a lui Dumnezeu. Părintele Protoiereu a amintit că biserica aceasta, ca și poporul, a trecut prin multe greutăți, dar Dumnezeu a ocrotit acest sfînt locaș.

Noi am venit astăzi aici să ne rugăm împreună ca același Duh al lui Dumnezeu care a însuflețit pe strămoșii noștri să ne lumineze și pe noi, să trăim în unire și prietenie, așa cum au trăit înaintașii noștri.

Călătoria noastră este o călătorie frățească și dorim ca această călătorie să contribuie la apropierea mai strînsă dintre Bisericile și popoarele noastre și să arătăm tuturor popoarelor că, așa cum trăim noi în pace și prietenie, tot așa se cuvine să trăiască toată lumea în pace și dragoste frățească.

Ne rugăm lui Dumnezeu să reverse peste poporul român și peste Biserica Ortodoxă Romîină, în frunte cu vrednicul ei Întîistătător Prea Fericitul Patriarh Justinian, binecuvîntarea Sa cerească și toată fericirea.

Întru mulți ani!».

Cei doi patriarhi au binecuvîntat pe credincioși și, împreună cu însoțitorii, au vizitat apoi paraclisul de lîngă biserică, înființat în secolul XVIII de starețul Teofan și vestit prin pictura lui făcută de G. Tattarăscu ; au vizitat, de asemenea, muzeul raional așezat în vechile case domnești. În acest muzeu se găsesc expuse icoane vechi, cărți și manuscrise vechi, obiecte bisericesti etc., adunate din orașul Cîmpulung

și din împrejurimi. Tot în acest muzeu sînt expuse o seamă de picturi de valoare donate de diferiți pictori originari din Cîmpulung sau de cei ce au trăit o parte din viața lor în acest vechi oraș.

După vizitarea muzeului și a sediului Protoieriei, la orele 12 delegația Bisericii Ortodoxe Sîrbe și însoțitorii ei din partea Bisericii Ortodoxe Romîne au plecat spre Curtea de Argeș. În drum au trecut și prin orașul Pitești, reședința regiunii Argeș, și au putut vedea și aici, ca peste tot pe unde au călătorit, construcțiile noi și zelul însuflețit cu care se lucrează la înnoirea și dezvoltarea orașului.

La orele 13,30 solii Bisericii Ortodoxe Sîrbe și însoțitorii au ajuns la mînăstirea Curtea de Argeș, unde au fost întîmpinați de Prea Sfințitul Arhiepiscop Pavel Șerpe, P. C. Director Pr. Traian Ghica, P. C. Protoiereu P. Topologeanu, P. C. Prof. Pr. Isidor Todoran, P. C. Prof. Pr. Mircea Chialda, Dl. Prof. Iorgu Ivan, Dl. Asistent C. Drăgușin și de cei 83 preoți veniți din cuprinsul Patriarhiei Romîne la cursurile de îndrumare.

După intrarea în biserică și după închinarea la sfintele icoane, *Prea Sfințitul Pavel* a rostit următoarea cuvîntare :

«Păstrînd cu sfințenie datina ospetiei romînești, Vă întîmpinăm sărbătorește, în această zi de toamnă, cu urarea tradițională de «Bine ați venit în mijlocul nostru», încredințați fiind, după învățătura Sfintei noastre Biserici, că «binecuvîntat este cel ce vine întru numele Domnului».

Strîns uniți în duhul și adevărul vechii noastre Ortodoxii, participăm cu toată ființa noastră la vizita frățească pe care delegația Bisericii Ortodoxe Sîrbe, în frunte cu Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman, o face Bisericii noastre strămoșești și Prea Fericitului nostru Părinte Patriarh Justinian.

De aceea, Vă primim astăzi cu porțile acestui sfînt locaș și cu inimile noastre deschise.

Vă aflați aici, în cel mai de seamă monument al artei religioase romînești, a cărui faimă a trecut de mult granițele țării noastre și de care sînt legate scumpe amintiri ale poporului român.

Această măreață catedrală este ctitoria evlaviosului voievod Neagoe Basarab (1512—1521) și a soției sale Despina Milița, descendentă din familia Brancovici, care a dat Serbiei pe ultimii săi domnitori.

Biserica aceasta minunată în care vă găsiți a fost ridicată pe locul unde mai înainte se afla biserică de reședință a celei dintîi mitropolii a Țării Romînești. Sfințirea ei, la 15 august 1517, a fost un eveniment — se poate spune — de însemnătate ecumenică ortodoxă, deoarece au fost atunci de față patriarhul ecumenic Teolept, patru mitropoliți din Orient, ierarhii țării, 20 de egumeni de la Athos între care și cel de la mînăstirea sîrbească de la Hilandar, egumeni din țară și numeroși clerici.

După o veche tradiție, sacrificiile materiale făcute de evlaviosul ctitor cu înălțarea acestui sfînt locaș ar fi fost atît de mari încît soția

sa, *Despina-Milița*, a căutat să-i vină într-ajutor, vînzîndu-și odoarele și contribuind astfel la terminarea lucrărilor. Cu această aureolă de sacrificii aduse la ridicarea celui mai frumos monument religios din țară, este pomenită *Despina-Milița* în legendele și baladele legate de mînăstirea *Curtea de Argeș*.

În această biserică ridicată cu atîta trudă s-a înmormîntat *Neagoe Vodă* în anul 1521, alături de copiii săi *Petre*, *Ioan* și *Anghelina*, morți de mai înainte. Doamna *Despina*, după moartea soțului său, s-a călugărit în anul 1545, primind numele de *Platonida*. Ea a murit în 1554 și osemintele ei se odihnesc lîngă soțul ei — evlaviosul *Neagoe*.

În chip deosebit semnalăm oaspeților noștri că legenda meșterului *Manole*, care și-a zidit soția în zidurile mînăstirii *Argeș*, este varianta — poate cea mai emoționantă — a baladelor cu subiect asemănător răspîndite în poezia populară din sud-estul Europei. Frumusețea baladei «*Meșterul Manole*» nu-și găsește seamăn decît în cîntecel populare sîrbești, despre zidirea cetății *Scadarul* (*Scutari*).

Și într-un caz și în celălalt, poporul român vede în sacrificiul despre care este vorba în legendă, un simbol al puterii de creație, de care trebuie să dea dovadă orice mare înfăptuitor de opere trainice și frumoase puse în serviciul umanității.

Într-adevăr, opera meșterului legendar *Manole* a trăit, trăiește și va trăi, fiind de-a pururi «obiect de mirare pentru minte», cum se exprima *Paul de Alep*, însoțitorul patriarhului *Macarie* al *Antiohiei*, care vizita mînăstirea *Curtea de Argeș*, în anul 1654.

Biserica a suferit în decursul vremurilor, numeroase reparații, ultima restaurare completă fiind făcută între anii 1875 și 1886 de arhitectul francez *Lecomte de Nouy*.

În zilele noastre, această minune arhitectonică, la fel ca toate celelalte monumente ale artei religioase românești, a devenit obiectul unei deosebite îngrijiri din partea conducerii Statului nostru democrat-popular, care nu precupețește nimic pentru restaurarea și înfrumusețarea monumentelor istorice.

Astăzi, această biserică adăpostește, în paraclisul alăturat, moaștele *Sfintei Mucenițe Filofteia*, aduse din *Bulgaria*, de la *Tîrnova*, în veacul al XIV-lea. Venerarea acestor moaște este un adevărat balsam pentru sufletele credincioșilor Bisericii noastre.

Cu prilejul acestei vizite, Vă mai facem cunoscut că în cuprinsul acestui așezămînt funcționează un cămin de odihnă al Casei de Pensii și Ajutoare a Salariaților Bisericii Ortodoxe Romîne, cu 120 de locuri, și tot aici se țin cursurile de îndrumare pastorală și misionară a clerului, ajunse acum la a XL-a serie de preoți cursiști. Aceste cursuri, inițiate de Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne și supravegheate îndeaproape de Prea Fericitul Părinte Patriarh *Justinian*, urmăresc să mențină ridicat nivelul de pregătire teologică a preoților și să îndrumeze munca lor de pastorație.

Incheind aceste sumare date, rugăm pe Sanctitatea Voastră și pe Prea Sfințiile Voastre, precum și pe însoțitori, să fiți încredințați că vizita pe care ne-o faceți va rămîne în sufletele noastre o scumpă amintire și un luminos semn al dragostei frățești dintre Biserica Ortodoxă Sîrbă și Biserica Ortodoxă Romînă. De asemenea, Vă rugăm să fiți încredințați că noi vedem în această vizită un semn al dragostei frățești dintre poporul romîn și poporul sîrb.

Smerenia noastră, cu slujitorii acestui așezămînt și a preoților aflați la cursurile de îndrumare misionară și socială, rugăm pe bunul și milostivul Dumnezeu să răsplătească osteneala vizitei ce ne-ați făcut și binecuvîntările cu care ne-ați împărtășit — dăruindu-Vă mulți și fericiți ani!»

Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman a răspuns cu un cuvînt plin de însuflețire, spunînd între altele :

«Cu emoție profundă am ascultat expunerea Prea Sfinției Voastre și am primit cu multă bucurie salutările frățești adresate mie și însoțitorilor mei.

Emoția noastră a început din clipa în care ne-am găsit în fața acestei minunate biserici. Intrînd înăuntru, emoția a crescut și mai mult, fiindcă pe cît este de frumoasă pe dinafară, tot pe atît de frumoasă este și pe dinăuntru, însă înăuntru emoția sporește prin duhul care se simte aici. Acesta este Duhul lui Dumnezeu, care a însuflețit și credincioșii romîni de-a lungul veacurilor, pentru a apăra credința cea adevărată.

Emoția noastră a crescut și mai mult cînd am auzit, din expunerea făcută, despre jertfele făcute de domnița Milița pentru terminarea acestui locaș și despre spiritul de jertfă al meșterului Manole, atît de mult cîntat de evlaviosul popor romîn. Toate acestea ne arată că fără jertfe mari nu se pot realiza opere de seamă.

Și în istoria poporului nostru, și în istoria poporului vostru, asemenea jertfe au constituit pilde vrednice de urmat și, dacă le cercetăm mai de aproape, ajungem la concluzia că ele nu trebuie uitate, ci, dimpotrivă, ele formează o temelie puternică pentru viitor, pentru întărirea relațiilor noastre reciproce și pentru colaborarea dintre noi.

Sîntem datori să jertfim și noi totul, atît pentru binele generațiilor din care facem parte, cît și pentru binele generațiilor viitoare.

Noi sîntem datori să sacrificăm totul pentru generațiile viitoare și sîntem încredințați că viitorul acestor generații va fi fericit, dacă va fi pace și înțelegere între oameni.

Vă mulțumesc, Prea Sfințite, pentru această lecție frumoasă și plină de învățăminte istorice pentru noi toți și Dumnezeu să vă dea sănătate.

Bunul Dumnezeu să reverse binecuvîntarea Sa peste preoții care ne-au întîmpinat și peste întreg poporul romîn.

Tuturor credincioșilor Bisericii Ortodoxe Romîne de sub conducerea înțeleaptă a Prea Fericitului Patriarh Justinian, le urez fericire și să trăiască întru mulți ani!»

Delegația a semnat pe Evanghelia de pe Sfânta Masă din altar și a cercetat cu amănunțime biserica, exprimând toată admirația pentru frumusețea și podoabele ei rare.

De la biserică au mers în paraclis, unde sînt așezate moaștele Sfintei Filofteia. După ce a fost cîntat troparul Sfintei Filofteia, cei doi Patriarhi, membrii delegației și însoțitorii s-au închinat și au sărutat Sfintele Moaște.

După masa de prînz, la orele 16, oaspeții au vizitat Biserica Domnească din Curtea de Argeș, care a fost zidită pe la anul 1350 de voievodul Basarab cel Mare (1310—1352); a fost terminată de fiul său Nicolae Alexandru Basarab (1352—1364), în timpul căruia a fost tîrnoșită și a primit hramul «Sf. Nicolae». A fost reparată de mai multe ori și restaurată în forma de la început între anii 1911—1914, iar între 1916 și 1920 s-a restaurat și zugrăveala, dîndu-se la iveală, în cea mai mare parte, pictura din secolul XIV. Între anii 1949—1951 s-au executat reparații de întreținere la zidurile bisericii și la cîteva panouri din pictura interioară. Pentru scurt timp Biserica Domnească a găzduit în ea Mitropolia Ungrovlahiei.

În interiorul bisericii au fost îngropați voievozii : Vladislav (Vlaicu) (1364—1377), Radu I (1377—1384), Dan (1384—1386) ș. a. Mormîntul lui Radu I a scăpat neprofanat și el arată bogăția și strălucirea de la curtea voievozilor valahi în secolul XIV.

Același lucru îl dovedesc de altfel și urmele palatului domnesc de lîngă biserică, pe care oaspeții le-au vizitat cu toată atenția.

După Biserica Domnească, au vizitat ruinele Bisericii Sîn Nicoară, zidită de doamna Clara, soția lui Vlaicu Vodă, cunoscută în istorie pentru încercarea ei neizbutită de a întreprinde o acțiune de prozelitism catolic asupra strămoșilor noștri.

La orele 18, oaspeții s-au reîntors la mînaștirea Curtea de Argeș, unde au luat parte la un concert dat de preoții cursiști.

Concertul a început cu executarea imnului patriarhal, după care, în numele preoților din seria a XL-a a cursurilor de îndrumare pastorală și misionară, Pr. Gh. Mihăilescu, de la parohia Drăgușeni I, raion Fălticeni, eparhia Iașilor, a exprimat bucuria pe care o au preoții acestei serii de a fi părtași la primirea ce s-a făcut delegației Bisericii Ortodoxe Sîrbe, în frunte cu întîistătătorul ei, Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman, în frumoasa ctitorie a lui Neagoe Basarab și a soției sale Despina-Milița, fiica despotului sîrb Gheorghe Brancovici.

Rugînd pe Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman să împărtășească tuturor preoților cursiști patriarhiceasca sa binecuvîntare, urează Sanctității Sale și însoțitorilor, mulți și fericiți ani !

Sub conducerea Domnului C. Drăgușin, asistent la Institutul Teologic din București, au fost executate cîteva bucăți religioase, cîntece din folclorul românesc și cîntece patriotice.

La sfîrșit, *Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman* a cerut Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian îngăduința să exprime mulțumiri

pentru concertul frumos pe care l-a ascultat și, adresându-se către preoți, a spus :

«Vă mulțumesc pentru programul pe care l-ați alcătuit în cinstea noastră și pentru frumoasele cântări executate.

Un proverb al nostru spune : «Omul care cântă nu poate să facă rău», iar altul are următorul cuprins : «Cîntecul ne ține, lui trebuie să-i mulțumim».

Programul pe care l-ați executat în această seară a exprimat în totul adevărul cuprins în aceste proverbe. De altfel și scopul pentru care v-ați adunat aici arată, ca și cuprinsul programului, că sînteți preocupați de ideea înaltă de a vă pregăti cît mai temeinic pentru înalta misiune pe care o slujiți.

Ați venit aici să vă completați cunoștințele, să faceți un schimb folositor de experiență și să vă înapoiați la bisericile Prea Cucernicilor Voastre îmbogățiți și cu elan sporit pentru a duce mai departe activitatea pusă în slujba lui Dumnezeu și a poporului.

Cînd ne vom înapoia în patria noastră, vom spune preoților și credincioșilor noștri cum am fost primiți și vă vom lăuda și pe Dvs. pentru felul cum vă desfășurați munca de perfecționare, încredințându-i că și Dvs. aici, ca și ei, vă străduiți să împliniți un alt proverb, care spune că «un preot bun învață pînă la moarte». Acest proverb se aplică, de altfel, tuturor oamenilor, de toate profesiunile, dar el este de o importanță deosebită pentru preoți.

Nimeni nu trebuie să se mulțumească numai cu ce a învățat pe băncile școlii, ci fiecare trebuie să-și îmbogățească neconținut cunoștințele și să-și verifice mereu modul de pastorație.

Nu trebuie să așteptăm niciodată să ne depășească vremurile, ci să mergem întotdeauna în pas cu ele. Sîntem datorii să înțelegem realitățile și cerințele contemporane, găsindu-ne întotdeauna locurile ce ni se cuvin.

În acest sens, Prea Cucerniciile Voastre aveți o pildă foarte bună în persoana Prea Fericitului Patriarh Justinian și a ierarhilor Bisericii Ortodoxe Romîne din jurul Prea Fericirii Sale.

Nu trebuie să vă osteniți să căutați exemple demne de urmat în altă parte, ci să-i ascultați și veți împlini astfel datoria de slujitori ai lui Hristos și ai Patriei.

Mulțumindu-vă, atît Prea Cucernicilor Voastre cît și dirijorului corului, vă binecuvîntez pe Prea Cucerniciile voastre și enoriașii pe care-i păstoriți.

Să trăiți întru mulți ani!»

Joi, 1 noiembrie. Dimineața, oaspeții au vizitat sălile cursurilor de îndrumare, sufrageria, dormitoarele, biblioteca și bazarul ; parte din ei au mers pînă la fîntîna meșterului Manole.

Conduși de Prea Sfințitul Arhiepiscop Pavel Șerpe, de P. C. Director Pr. Traian Ghica și de preoții cursiști, în sunetele imnului patriarhal, la orele 10, delegații sîrbi și însoțitorii au plecat mai departe, spre

Râmnicul Vlcea. Trecînd prin Râmnicul Vlcea, au mers mai întîi la mînăstirea Cozia, vizitînd cu această ocazie și stațiunile balneo-climaterice Călimănești și Căciulata.

La mînăstirea Cozia au fost întîmpinați de Prea Cuviosul Arhiman-drit Ghermano-Dineață, vicarul Sfintei Episcopii a Râmnicului și Argeșului, împreună cu soborul de călugări al mînăstirii, în frunte cu starețul Gamaliel Vaida și credincioșii care întîmplător veniseră să viziteze mînăstirea.

Prea Cuviosul Vicar Ghermano-Dineață face un scurt istoric al mînăstirii, spunînd printre altele :

«Sfînta mînăstire Cozia, cu hramul «Sfînta Treime», numită în vechime mînăstirea de la Nucet, este ctitoria voievodului Mircea cel Bătrîn.

A fost zidită între anii 1386—1389, cu o arhitectură asemănătoare locașurilor sfinte sîrbești de pe Valea Moravei, în asemănare mai ales cu cea a mînăstirii Crușevăț.

Pictura din pronaos aparține secolului XIV, iar cea din naos și Sf. altar, secolului XVIII (1707).

În pronaosul sfintei biserici se află mormîntul ctitorului Mircea cel Mare, care a fost depus aici la 4 februarie 1418. Actuala piatră de mormînt cu inscripția a fost așezată în locul celei vechi în anul 1938. Din timpul ctitorului se mai păstrează în muzeul Republicii Populare Romîne un epitaf, care este cea mai veche broderie liturgică din Țara Romînească.

La anul 1517, mînăstirea a fost reparată de Neagoe Basarab, care i-a dăruit icoane și «odăjdii multe și frumoase».

La anul 1542, Petru Vodă, cunoscut și sub numele de Radu Paisie, clădește Bolnița sfintei mînăstiri de dincolo de șosea — monument arhitectural reprezentativ al secolului XVI.

La anul 1594, în timpul domnitorului Mihnea Turcitul, starețul Coziei Anfilofie zidește paraclisul din sud-estul clădirilor. La începutul secolului XVII, petrecea aici Teodora, mama lui Mihai Viteazul, care s-a și călugărit în acest sfînt locaș, luînd numele de Teofana. Murind în anul 1605, a fost îngropată în pronaos, alături de Mircea cel Bătrîn.

Peste mormîntul îndureratei mame, nepoții Florica și Nicolae Pătrașcu Voievod, copiii lui Mihai Viteazul, au așezat o lespede de piatră cu inscripție romînească.

Între anii 1705—1707 s-a făcut sfîntului locaș o nouă reparație de către paharnicul Șerban Cantacuzino, prin purtarea de grijă a vrednicului episcop al Râmnicului Antim Ivireanu, refăcîndu-se pictura din naos și sf. altar și adăogîndu-i-se în față pridvorul cu stîlpi de piatră. Tot în acest timp starețul Ioan al Horezului ridică, în colțul de nord-est al clădirilor un paraclis, paralel cu cel din sud-est.

În pridvorul bisericii se află înmormântat Varlaam, mitropolitul Țării Românești, care închinase Coziei schitul Trivale, ctitoria sa din Pitești, și care fusese și stareț al Coziei.

Între anii 1848—1856 s-au întreprins lucrări de reparații, în special la clădiri.

Între anii 1928—1930 Comisiunea Monumentelor Istorice repară și acoperă cu aramă sf. biserică.

În trecut, dintre stareții Coziei au ieșit mulți din ierarhia Țării Românești.

Din punct de vedere cultural, școala de la Cozia a dat mulți grămățici și pe monahul Mardarie, care la anul 1649 a alcătuit și un dicționar slavo-român. În secolul XVI, în Cozia era un centru cărturăresc cu o bibliotecă însemnată, având multe cărți vechi de slujbă și manuscrise, din care multe se află azi la Academia R.P.R.

Cea mai de seamă restaurare a Coziei a făcut-o, însă, Statul nostru democrat-popular, între anii 1959—1962, prin Onoratul Departament al Cultelor și Sf. Episcopie a Rîmnicului și Argeșului, iar în ultimul timp și prin Direcția Monumentelor Istorice.

Cu prilejul marelui acțiuni de restaurări științifice și tehnice a monumentelor noastre istorice din vremea noastră, s-a readus în foarte mare măsură și Cozia aproape de forma ei cea dintâi și i s-au consolidat, cu fier și beton ascuns, bătrânele ziduri.

Prea Feriților Voastre, obștea noastră Vă spune «Bun venit» în bătrâna noastră ctitorie voievodală de pe Valea Oltului, rudă apropiată cu bătrânele ctitorii sîrbești de pe Valea Moravei».

Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman a mulțumit Părintelui Vicar Dineață pentru lămuririle date și și-a exprimat bucuria că se găsește într-o biserică românească a cărei înfățișare seamănă cu unele biserici de pe Valea Moravei, mai ales că Sanctitatea Sa s-a născut și a crescut pe Valea Moravei. A mulțumit apoi Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian că a trecut în programul vizitei și această străveche și frumoasă așezare mînăstirească, — pentru că și aici a văzut și a simțit sfințenia pe care au păstrat-o de-a lungul vremii bisericile românești și s-a dat astfel puțința de a lega sfințenia acestor sfinte locașuri de sfințenia bisericilor sîrbe și astfel sfințenia și a unora și a altora să strălucească și mai mult și pentru Biserica Ortodoxă Română, și pentru Biserica Ortodoxă Sîrbă.

Mulțumind încă o dată pentru bucuria ce s-a făcut delegației Bisericii Ortodoxe Sîrbe de a vedea această ctitorie a lui Mircea cel Bătrîn, binecuvîntează soborul mînăstirii și pe credincioșii care vin și se roagă în mînăstirea Cozia.

După semnarea în condica de aur a mînăstirii, delegații și însoțitorii au vizitat chiliile, stăreția, paraclisul și bolnița mînăstirii.

Au mers apoi la Schitul Ostrov, așezat în insula Oltului, lângă Călimănești.

5 — Intiistătorii Bisericii Ortodoxă Română și Sîrbă vizitînd schitul Ostrov din Călimănești

Prea Cuviosul Vicar Ghermano Dineață a arătat, într-un scurt istoric, că Schitul Ostrov, cu hramul Nașterii Maicii Domnului, este atestat în documente încă din secolul XV, dar biserica, în forma actuală, este ctitoria evlaviosului domn Neagoe Basarab și a soției sale Despina-Milița, planul bisericii fiind inspirat după unele biserici sârbești, cu «turla bine proporționată și pronaosul boltit». Pictura a fost făcută în 1760 de monahia Marta și fiicele ei Platonida monahia și Ioana Ereița. Tot în acest timp s-ar fi adăugat și pridvorul sprijinit pe stâlpi de lemn, fiindcă la început nu l-a avut. Biserica a avut pînă la anul 1900 două icoane de o artă desăvîrșită. Ele au aparținut Doamnei Despina, într-una ea stă îngenunchiată, cu fiicele ei Stana și Ruxandra, în fața sfinților sârbi Simion și Sava, iar în cea de a doua, Doamna Despina, în doliu, înfățișează mort pe fiul său Teodosie, Maicii Domnului, care, plină de jale, privește la coborîrea de pe cruce a lui Iisus.

Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman a mulțumit pentru lămuriri, și binecuvîntînd pe cei prezenți, a plecat cu însoțitorii la reședința Episcopiei Rîmnicului și Argeșului.

La catedrala Episcopiei din Rîmnicul Vîlcea, la orele 13, au fost întîmpinați de : Prea Sfințitul Episcop Iosif Gafton, însoțit de un sobor de slujitori, de P. Cuv. Arhimandrit Ghermano Dineață, vicarul Episcopiei, de consilierii și protoiereii Episcopiei, de preoți, călugări, călugărițe și credincioși din oraș și împrejurimi. Erau de asemenea de față : Dl. Prof. N. Mihăilescu, vicepreședinte al Sfatului Popular al regiunii Argeș, Dl. N. Matei, președintele Sfatului Popular al raionului R. Vîlcea, Dl. I. Bărbulescu, împuternicitul Departamentului Cultelor pentru regiunea Argeș, și alți reprezentanți ai autorităților locale. În timp ce corul intona imnul patriarhal, cei doi patriarhi s-au închinat la sfintele icoane și în sfîntul altar și împreună cu membrii delegației și însoțitorii s-au așezat în străni.

Prea Sfințitul Episcop Iosif Gafton a rostit următoarea cuvîntare :
«Bine este cuvîntat cel ce vine întru numele Domnului.

*Sanctitatea Voastră Părinte Patriarh Gherman,
 Onorați oaspeți,*

Avînd deosebita cinste prin binecuvîntarea Prea Fericitului nostru Patriarh Justinian de a primi în mijlocul nostru pe Sanctitatea Voastră și pe însoțitorii Sanctității Voastre, cu dragoste și respect vă spunem : Bine ați venit ! Venirea Sanctității Voastre ne umple sufletul de bucurie, pentru că în mijlocul nostru nu vine numai un împreună-slujitor al lui Hristos, ci și solul întîistătător al unei Biserici vecine și al unei țări vecine, cu care poporul nostru și-a împletit de-a lungul veacurilor istoria și viața.

Prilejuit de această înaltă vizită, gîndul nostru se întoarce în urmă cu mulți ani și, frunzărind una cîte una filele trecutelor vremi, caută

să desprindă din ele împrejurări și fapte care au înfrățit popoarele noastre.

Sanctitatea Voastră Părinte Patriarh Gherman!

Episcopia noastră a Râmnicului, care are cinstea de a Vă primi astăzi, înființată la începutul secolului XVI, este continuatoarea vechii Mitropolii a Severinului, creată pentru aceste părți din țara noastră în anul 1730 de voievodul Vladislav (Vlaicu). În amintirea acestei vechi

6 — În fața reședinții episcopale din Râmnicul-Vâlcea

mitropolii, Episcopia noastră a purtat multă vreme titulatura de «Episcopia Râmnicului-Noului Severin».

Începutul făcut de voievodul Vladislav în secolul al XIV-lea s-a dovedit folositor și pentru poporul român și pentru poporul sârb așa cum o dovedesc monumentele de artă și de cultură din cuprinsul eparhiei noastre.

În drum spre episcopia noastră, V-ați oprit și ați vizitat mănăstirea Cozia, ctitorie din veacul al XIV-lea a voievodului Mircea cel Bătrîn. Și ctitorul, și ctitoria sînt mărturii ale frățietății dintre popoarele noastre. Tot în drum spre Râmnic ați vizitat și schitul din Ostrovul Căli-

măneștilor, ctitorit la începutul secolului XVI de voievodul Neagoe Basarab și de soția sa Despina-Milița, fiica despotului Iovan Brancovici.

În cuprinsul eparhiei noastre mai sînt și alte locașuri de închinare, mărturii ale legăturilor dintre poporul român și sîrb. Astfel, între altele, mînăstirea Bistrița zidită de boierii Craiovești la sfîrșitul secolului XV, vestit centru de cultură slavă ; mînăstirea Arnota, zidită în veacul al XVII-lea de domnitorul Matei Basarab, cel ce cu mînă largă a ajutat biserici și mînăstiri sîrbești și a tipărit la Tîrgoviște cărți pentru clericii sîrbi ; mînăstirea Hurezi, cu frumoasele ei sculpturi în piatră, ctitorie din 1690 a voievodului Constantin Brîncoveanu, pomenit în pomelnicul mînăstirii sîrbești Sfîntul Pavel de la muntele Athos, pentru ajutoarele date acestui sfînt locaș.

Și, în sfîrșit, se cuvine să pomenim că în cuprinsul eparhiei noastre se găsește satul în care s-a născut și a copilărit, orașul în care a făcut primele studii teologice, și bisericile în care a slujit ca preot, Prea Fericitul nostru Patriarh Justinian, care a reluat în forma cea mai înaltă și cu realizările cele mai frumoase, legăturile cu toate Bisericile Ortodoxe surori din lume, precum și cu toate cultele religioase.

În trecutul ei această Episcopie a fost păstorită de vrednici ierarhi. Se presupune că cel dintîi episcop al ei a fost Maxim Brancovici, din Serbia de azi, care a ajuns mitropolit al Ungrovlahiei. Se cuvine să pomenim dintre episcopii de mai tîrziu pe Teofil, sfetnic al lui Mihai Vițeazul ; Teofil II, viitorul mitropolit al țării, Ignatie Sîrbul, care a ajuns mitropolit al Ungrovlahiei ; Antim Ivireanul, vestit om de cultură, ajuns și el mai tîrziu mitropolit al Ungrovlahiei ; Damaschin Dascălul, Chesarie și Filaret, trei mari nevoitori în ogorul Bisericii noastre Ortodoxe, în secolul XVIII ; Sf. Ierarh Calinic de la Cernica, cel de curînd canonizat pentru sfîntenia vieții sale.

Viața eparhiei Rîmnicului sa împletit și mai mult cu viața poporului sîrb între anii 1718 și 1739, cînd, prin pacea încheiată la 21 iulie 1718 la Passarowitz, între turci și austrieci, Oltenia trece vreme de 20 de ani sub ocupația austriacă, iar Episcopia Rîmnicului depinde canoniceste de Mitropolia sîrbească de la Carloviț, pentru că stăpînirea austriacă a interzis acestei Episcopii orice altă dependență de Mitropolia Ungrovlahiei.

În timpul acestei împreună-trăiri duhovnicești s-au trăinicit și mai mult legăturile dintre cele două Biserici. În anul 1724 episcopul Damaschin, reînființînd tipografia de la Rîmnic, scoate cărți de slujbă în romînește și în slavonește, pentru a putea fi la îndemîna credincioșilor sîrbi și romîni. Pe lîngă aceste cărți de slujbă, se tipărește în anul 1726, spre folosul tinerimii școlare din cele două țări, primul abecedar slavo-romîn. Abecedarul acesta apare în ediția doua în anul 1727 și în ediția a treia în anul 1734, tot la Rîmnic, dar numai în slavonește, fiind destinat deci numai sîrbilor.

Legăturile culturale dintre romîni și sîrbi s-au continuat și după 1739, după ce Oltenia a scăpat de ocupația austriacă, iar Eparhia Rîm-

nicului a ieșit de sub jurisdicția mitropolitului de la Carloviț. Astfel, în 1755, s-a tipărit la Rîmnic cu cheltuiala «prea măritului domn Pavel Nenadovici, arhiepiscop de Carloviț, o gramatică slavonă spre folosul și întrebuintarea tinerilor sîrbi, doritori de studii temeinice în ale dialectului slavon». Cinci ani mai târziu se tipărește tot la Rîmnic o Prăvilă de rugăciuni a sfinților sîrbi, printre care, se află și Sfîntul Maxim Brancovici.

Sanctitatea Voastră,

În această caldă și strînsă colaborare și prietenie au trăit Bisericele noastre, poporul sîrb și poporul român de-a lungul veacurilor. Prietenia aceasta a simțit-o și Sanctitatea Voastră împreună cu însoțitorii Sanctității Voastre, în tot cursul vizitei cu care ne onorați. Ați văzut peste tot fețe vesele și mulțumite. Ați văzut peste tot cum haina țării noastre s-a schimbat, s-a înfrumusețat, s-a împodobit în acești ani, în care puterea populară poartă grijă de țară și popor. Spiritul acesta înnoitor și constructiv al noii noastre orînduiri sociale îl vedeți și în eparhia noastră, și în orașul nostru. La Govora s-a înălțat uzina de produse sodice, la Rîmnic o fabrică de produse alimentare, aici în apropiere, combinatul de industrializarea lemnului și sectorul petrolifer. Stațiunile balneo-climaterice din regiune, de la Govora, Olănești, Călimănești, Ocnele Mari, au căpătat noi înfrumusețări și li s-a mărit mult capacitatea, pentru ca să poată fi îngrijiți cît mai mulți oameni ai muncii.

Dar toate aceste realizări nu s-ar fi putut înfăptui, dacă nu s-ar fi creat condițiile de pace și de libertate în care trăiește poporul nostru. La fel și în viitor, progresul, prosperitatea, buna stare, fericirea și libertatea sînt condiționate de pace între popoare și pace în lume. Iar noi sîntem bucuroși a vedea în vizita cu care ne onorează delegația Bisericii Sîrbe, în frunte cu Sanctitatea Voastră, o mărturie a slujirii acestor năzuințe de către Bisericele noastre surori.

Domnul Hristos, Dumnezeu nostru, să binecuvînteze întîlnirea noastră și cu toții, și Dumneavoastră, și noi, să lucrăm din toate puterile pentru a ajuta pe cei care luptă în acest veac frămîntat pentru pace și colaborare pașnică între popoare.

Mulțumim din toată inima și cu tot respectul Prea Fericitului nostru Patriarh Justinian că în programul acestei înalte vizite a binevoit să facă loc, fie numai și pentru prea scurtă vreme, și Eparhiei noastre.

Vă mulțumim foarte călduros, cu toată recunoștința și cu profund respect Sanctității Voastre și PP. SS. Episcopi și protoierei însoțitori ai Sanctității Voastre, pentru părinteasca bunăvoință cu care ați primit osteneala de a ne vizita la noi acasă și Vă rugăm călduros să împărtășiți din potirul dragostei Sanctității Voastre, de patriarhicești binecuvîntări pe iubiții noștri fii și fiice duhovnicești întru credința cea sfîntă și scumpă a Sfintei noastre Biserici Ortodoxe.

Cu aceste gânduri, în numele credincioșilor Eparhiei Râmnicului și Argeșului, Vă spunem : să trăiți întru mulți ani, plini de roade binecuvîntate și de sfinte bucurii.»

A vorbit apoi Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman, care a spus printre altele :

«Și bucuria noastră este foarte mare că ne aflăm aici, la Dumneavoastră, și ne bucurăm cu atît mai mult cu cît constatăm că venirea noastră aici v-a făcut deosebită plăcere.

În cuvîntarea istorică pe care ați rostit-o Prea Sfinția Voastră, ați vorbit foarte mult despre legăturile dintre strămoșii noștri și despre ajutorul reciproc pe care și l-au dat ei unii altora.

Noi credem că toate aceste fapte mari ale lor constituiau împliniri ale vocii lui Dumnezeu și ele ținteau pe de o parte să apere și să întărească sfînta noastră Ortodoxie, iar pe de altă parte să îndrumeze legăturile dintre țările noastre pe un făgaș așa de bun, încît între popoarele noastre să se statornicească o prietenie de nezdruccinat.

Din toate acestea s-a format piatra unghiulară a unității dintre Bisericele și popoarele noastre. De aceea, de-a lungul veacurilor, în vremurile cele mai grele, cînd s-a încercat zdruncinarea unității dintre strămoșii noștri, nimeni și nimic n-a putut să-i separe și unitatea dintre ei a ajuns pînă în vremea noastră.

Această unitate dintre Bisericele și popoarele noastre a rămas neclintită, pentru că asupra ei a coborît și binecuvîntarea lui Dumnezeu. El a revărsat harul său și peste cei ce au venit de la noi la voi, și peste cei ce au venit de la voi la noi.

Mulți bărbați și femei dintre sîrbi au venit aici și s-au pus în slujba poporului român și totodată și în slujba lui Dumnezeu. Și invers : chiar azi, la mînăstirea Cozia, împreună cu Prea Fericitul Patriarh Justinian ne-am amintit că luptători viteji ai lui Mircea cel Bătrîn au venit în țara noastră, sărînd în ajutor cneazului Lazăr și luptînd împreună pe Cîmpia Mierlei, împotriva unei armate turcești cu mult mai numeroase. Mulți fii ai țării Dvs. și-au pierdut viața acolo pe Cîmpia Mierlei.

De aceea, toate evenimentele care s-au petrecut pe teritoriul nostru sînt sfinte pentru romîni și invers.

Toate acestea ne impun nouă datoria de a face și noi la fel ; toate acestea ne spun că nu avem dreptul să cultivăm alte sentimente unii față de alții, ci să nutrim aceleași sentimente ca și străbunii noștri, care n-au precupețit nici viața lor pentru păstrarea unității și prieteniei dintre ei.

Rog pe bunul Dumnezeu să trimită binecuvîntarea Sa peste Prea Sfinția Voastră, vrednicul ierarh și înțeleptul conducător al clerului și dreptcredincioșilor creștini din Eparhia Râmnicului și Argeșului.

Dumnezeu să binecuvînteze slujitorii și fiii duhovnicești ai Prea Sfinției Voastre și să vă dea putere să vă împliniți datoriile sfinte și mari pe care le aveți față de Biserică și față de patrie.

Binecuvântarea și pacea lui Dumnezeu să fie peste Prea Sfinția Voastră! La mulți ani!»

A urmat polihroniu, după care cei doi patriarhi au binecuvântat pe credincioși și, conduși de Prea Sfințitul Episcop Iosif, au pornit cu toți invitații la palatul episcopal.

Aici, a urmat o masă oficială dată în cinstea oaspeților de Episcopia Rîmnicului și Argeșului.

La sfârșitul mesei Prea Sfințitul Iosif, exprimînd din nou bucuria slujitorilor și credincioșilor din Rîmnic de a avea în mijlocul lor oaspeți atît de înalți a toastat în sănătatea Sanctității Sale Patriarhului Gherman și a celorlalți membri ai delegației sîrbe, precum și în sănătatea Prea Fericitului Patriarh Justinian și a însoțitorilor Prea Fericirii Sale.

Prea Sfințitul Episcop Iosif a oferit apoi daruri pentru toți membrii delegației Bisericii Ortodoxe Sîrbe, începînd cu Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman.

Vădit mișcat, Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman a mulțumit călduros pentru atenția deosebită ce s-a acordat delegației Bisericii Ortodoxe Sîrbe și a mărturisit că nu vor uita niciodată primirea frățească și caldă ce li s-a făcut. A închinat apoi în sănătatea Prea Sfințitului Episcop Iosif, și pentru sănătatea colaboratorilor, clerului și credincioșilor pe care îi păstorește.

În tot timpul mesei, corul Episcopiei, condus de Diac. Diniță Sacerdoțeanu, a executat imne și colinde religioase.

La orele 17,30 Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman și Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, împreună cu membrii delegației și cu însoțitorii lor, au plecat cu mașinile la București.

Vineri, 2 noiembrie. După gustarea de dimineață, o parte din membrii delegației au făcut o scurtă plimbare în oraș, iar Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman, a primit, la orele 9,30, vizita Domnului Arso Milatovici, Ambasadorul Republicii Populare Federative Iugoslavia.

La orele 10,30 delegația a vizitat Tipografia Institutului Biblic. Trecînd prin toate atelierile, oaspeții s-au oprit mai mult în depozitul expoziție a produselor finite. P. C. Consilier Pr. N. Petrescu a dat lămuriri în legătură cu tipografia, arătînd că în timpul și cu purtarea de grijă a Prea Fericirii Sale Părintelui Patriarh Justinian, localul a fost mărit și renovat în întregime, că a fost dotat cu mașinile și inventarul necesar și produsele tipografiei satisfac nevoile întregii Biserici Ortodoxe Romîne. Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman a felicitat și binecuvîntat pe toți ostenitorii acestui așezămînt de veche cultură religioasă și le-a urat tuturor spor la muncă.

După aceea, delegații și însoțitorii au plecat la mînăstirea Antim, unde au vizitat biserica, zidită în timpul mitropolitului Antim Ivi-reanu, cele două paraclise și chiliile din jurul bisericii. Au fost impresionăți în mod deosebit de sculpturile executate în piatră de la coloa-

nele din pridvor, de sculptura ușilor de la intrare, de pictura bisericii și a paracliselor și au cercetat cu interes piesele de muzeu de la paraclisul Antim.

Apoi au trecut în Palatul Sfântului Sinod, unde au vizitat holul de la intrare cu frescele executate de D-na Olga Greceanu, sala sinodală, în care, pe lângă mobilierul adecvat, au admirat picturile sfinților români, canonizați în anul 1955. Au vizitat, de asemenea, birourile Cămelariei Sfântului Sinod și apoi s-au oprit mai îndelung în sălile bibliotecii Patriarhiei Române. Aici au văzut exemplare rare de cărți vechi religioase, manuscrise și documente religioase și au apreciat mult valoarea și utilitatea acestei biblioteci. Ceea ce le-a reținut iarăși în mod deosebit atenția la bibliotecă, au fost minunatele sculpturi care împodobesc dulapurile. P.C. Consilier Pr. Dumitru Fecioru a dat lămurirea că biblioteca a fost realizată în întregime după îndrumările și sub supavegherea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian. Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman și însoțitorii au mărturisit că și aici, ca peste tot, se face dovada că Biserica Ortodoxă-Română este o Biserică vie, o Biserică în plină activitate.

De la mînăstirea Antim delegații și însoțitorii au plecat în Str. Vînători nr. 4, unde au vizitat Litografia Institutului Biblic, în care se lucrează icoane, rame de icoane, coperti de cărți și reviste etc.

La orele 13 delegația Bisericii Ortodoxe Sîrbe a fost primită la Președinția Consiliului de Miniștri. În legătură cu această vizită s-a dat în presă următorul comunicat :

«Președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Române, Ion Gheorghe Maurer, a primit vineri la amiază pe Patriarhul Gherman al Serbiei, însoțit de episcopi și alți reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe din Iugoslavia, care ne vizitează țara la invitația Patriarhului Bisericii Ortodoxe Române.

La primire a participat Emil Bodnăraș, Vicepreședinte al Consiliului de Miniștri.

Au asistat Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștri, Dionisie Ionescu, șeful Ceremonialului de Stat, funcționari superiori din Ministerul Afacerilor Externe.

Au fost de față Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Dr. Iustin Moiescu, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, episcopi și ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române.

A fost prezent Dl. Arso Milatovici, ambasadorul R.P.F. Iugoslavia în R.P. Română».

La orele 14 Departamentul Cultelor a dat o masă oficială în cinstea delegației Bisericii Ortodoxe Sîrbe.

La această masă au luat parte : Domnul Profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, însoțit de directori și funcționari superiori ai Departamentului ;

— Membrii delegației Bisericii Ortodoxe Sârbe, în frunte cu Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman ;

Membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian ;

— Domnul Ministru Dionisie Ionescu, șeful Ceremonialului de Stat ;

— Domnul Ambasador Arso Milatovici și Domnul secretar de ambasadă Luca Soldici ;

— Dl. Vasile Gliga, director în Ministerul Afacerilor Externe ;

— Reprezentanții cultelor : Monseniorul Francisc Augustin, D-nii Episcopi : Friederich Müller, Alexandru Buthy, Iuliu Nagy, Dl. Șef-Rabin Moses Rosen, D-nii Kiss Alexa, Vicaș Teodor și Mehmet Iacob.

Au mai luat de asemenea parte : Dl. Acad. Prof. Dr. N. Lupu, P.C. Pr. Vicar Alexandru Ionescu, și P.C. Pr. Vicar Traian Belășcu, membri ai Consiliului Național Bisericesc, P.C. Director Ioan Gagiu, P.C. Director Traian Ghica, P.C. Consilier Gheorghe Soare, P.C. Secretar N. Cazacu, P.C. Rector Diac. N. I. Nicolaescu, P.C. Rector Pr. Sofron Vlad, Dl. Rector Ștefan Iuhasz ș. a.

În timpul mesei, Domnul Profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, luând cuvântul, a arătat că de aproape două săptămîni delegația Bisericii Ortodoxe Sârbe, în frunte cu Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman, a vizitat Biserica Ortodoxă Română și cu acest prilej s-au reluat legăturile vechi care au existat între cele două Biserici surori. Și-a exprimat apoi convingerea că această vizită oficială s-a transformat într-o vizită de prietenie între cei doi patriarhi și între cele două Biserici și ea va contribui într-o bună măsură la cunoașterea și apropierea popoarelor noastre.

Vorbind apoi despre noile transformări prin care trece societatea omenească, a subliniat faptul că, peste toate greutățile, oamenii se apropie unii de alții, se cunosc și se unesc pentru a construi o lume mai bună, o lume din care să dispară egoismul și cauzele care au înlesnit exploatarea omului de către om. Se dezvoltă în societatea socialistă un om nou, un om mai bun decît cel din alte veacuri, un om care vede în semenul său un frate și care contribuie cu toată puterea și priceperea lui la binele și fericirea semenilor săi. *«Sînt bucuros să informez pe Sanctitatea Voastră, — a spus Domnul Secretar General — că reprezentanții și credincioșii cultelor din țara noastră au înțeles chemarea vremurilor noi și au sprijinit eforturile poporului nostru pentru a-și construi o viață mai bună. Ei n-au dat ascultare dușmanilor care-i îndemneau la învrăjpire și la o atitudine potrivnică intereselor poporului nostru : au mers cu poporul și au dat tot sprijinul conducerii de stat pentru îndepărtarea acelor condiții care au generat inegalitățile dintre oameni, ajutînd la apropierea și înfrățirea dintre toți cetățenii patriei noastre. Ei au cinstit în felul acesta doctrina Bisericii și cultelor cărora aparțin și s-au dovedit în același timp și buni fii ai țării noastre. Din tot ce cunoaștem pînă acum, și mai ales*

din întâlnirea Sanctității Voastre cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, — a continuat Domnul Secretar General, — avem adînca satisfacție să constatăm că și Biserica Ortodoxă Romînă și Biserica Ortodoxă Sîrbă au făcut și fac tot ce pot ca să se întindă peste tot pămîntul o omenire de frați, ca oamenii să nu se mai teamă unii de alții, și să nu se mai teamă de robie, și, oriunde s-ar duce omul, să se simtă bine și fericit.

Pe acest drum, pe care gîndurile și năzuințele noastre se întînesc, ca reprezentant al Statului nostru, Vă fac urarea, Sanctitatea Voastră să aveți satisfacția unor rezultate cît mai frumoase în activitatea pe care o desfășurați și să aveți mulțumirea că V-ați făcut datoria și ca slujitor al religiei pe care o reprezentați, și ca slujitor al omului, pentru a cărui fericire lucrați.

Ridic paharul în sănătatea Sanctității Sale Patriarhul Gherman și pentru prietenia și frăția dintre cele două Biserici surori, pentru o trainică și înfloritoare prietenie între țările noastre, pentru sănătatea și fericirea tuturor celor prezenți aici».

Au toastat, de asemenea, pentru Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman și ceilalți membri ai delegației sîrbe, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, Dl. Episcop Fr. Müller, Dl. Șef Rabin Moses Rosen și Dl. Costache Antoniu, din partea Consiliului Național de luptă pentru pace din Republica Populară Romînă.

Luînd cuvîntul, Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman a exprimat mai întîi călduroase mulțumiri Domnului Profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, pentru cinstea și prețuirea arătată față de solii Bisericii Ortodoxe Sîrbe. Și-a manifestat apoi toată admirația pentru tot ce au văzut în timpul vizitei din țara noastră și a asigurat pe toți că nu va uita niciodată bisericile, minăstirile și toate locurile sfinte pe care le-au văzut, și că vor păstra pururea în inimi evlavlia și dragostea ce li s-a arătat pretutindeni de credincioșii Bisericii Ortodoxe Romîne. I-a încredințat pe toți, de asemenea, că nu vor uita instituțiile și întreprinderile pe care le-au vizitat sau le-au văzut în timpul călătoriei, și vor duce în Republica Populară Federativă Iugoslavia prietenia și prețuirea pe care a manifestat-o peste tot poporul romîn față de poporul iugoslav.

«S-a dovedit cu acest prilej, a spus Sanctitatea Sa, că legăturile de dragoste și frăție dintre strămoșii noștri sînt încă vii în sufletele popoarele noastre și ele merită să fie sporite și întărite. Așa precum strămoșii noștri au trăit în pace și unire, tot așa se cuvine să trăim și noi în pace și prietenie, lărgind colaborarea dintre noi și arătînd tuturor că pacea pe care am pus-o la temelie conviețuirii dintre noi este bunul cel mai de preț pe care trebuie s-o dobîndească lumea întregă».

Mulțumind Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pentru invitația de a vizita Biserica Ortodoxă Romînă și Domnului Profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, pentru

prilejul oferit de a fi laolaltă cu atîți distinși reprezentanți de culte și cu atîtea personalități de seamă din lumea bisericească și de stat, Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman a mulțumit totodată tuturor vorbitorilor pentru cuvintele de prețuire și de dragoste exprimate față de Sanctitatea Sa și față de însoțitorii Sanctității Sale și a închinat paharul în sănătatea Domnului Secretar General, Profesor Dumitru Dogaru și a colaboratorilor D-Sale, în sănătatea Prea Fericitului Patriarh Justinian și a tuturor comesenilor, pentru propășirea și fericirea poporului român și poporului sîrb.

Masa a luat sfîrșit în atmosfera aceasta caldă de prețuire reciprocă și prietenie.

În seara zilei de 2 noiembrie, la orele 19, în sala festivă din palatul patriarhal a avut loc o ședință comună a delegației Bisericii Ortodoxe Sîrbe, în frunte cu Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman și a membrilor Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian. În urma convorbirilor care au avut loc, cu prilejul acestei ședințe a fost dat următorul

COMUNICAT

ASUPRA ÎNTILNIRII DINTRE ÎNTIISTĂTORII BISERICILOR ORTODOXE ROMINA ȘI SIRBA

Noi, întîistătătorii Bisericii Ortodoxe surori Romîna și Sîrbă, ne-am întîlnit cu prilejul vizitei pe care o delegație a Bisericii Ortodoxe Sîrbe a făcut-o Bisericii Ortodoxe Romîne între 23 octombrie și 5 noiembrie 1962. În timpul acestei întîlniri, care s-a desfășurat sub semnul dragostei în Hristos, noi am vizitat biserici, mînăstiri și alte așezăminte bisericești din R.P.R. și am făcut un schimb sincer de păreri asupra problemelor actuale ale vieții celor două Biserici surori, precum și asupra acelor probleme care interesează în cel mai înalt grad întreaga creștinătate contemporană.

De comun acord am întocmit Comunicatul de față, în care subliniem, cu deosebită bucurie duhovnicească, identitatea punctelor noastre de vedere asupra tuturor problemelor discutate.

Astfel, noi mărturisim încă o dată convingerea noastră că vechile legături frățești dintre Biserici și popoarele noastre, ca și năzuințele lor comune de astăzi, spre pace, înțelegere reciprocă și conlucrare prietenească, constituie temelii trainice pentru dezvoltarea continuă, în viitor, a dragostei și frăției dintre noi.

De asemenea, afirmăm într-un singur gînd că, — împărtășind scopurile nobile care însuflețesc popoarele noastre vecine și prietene în munca lor pașnică și creatoare pentru propășire materială și spirituală, precum și eforturile lor de adîncire a prieteniei cu toate popoarele din lume — Bisericiile Ortodoxe Romîna și Sîrbă vor sprijini și de acum înainte, asemenea strădani sfinte.

Afirmăm, în duhul adevărului Evangheliei creștine, că preocuparea cea mai înaltă a Bisericilor noastre a fost, este și va fi de-a pururea păzirea Sfintei Ortodoxii și slujirea ei fără răgaz.

Sîtem încredințați că învățătura Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, pe care o mărturisim și o propovăduim fără încetare, obligă Bisericile noastre să-și sporească strădaniile pentru înfăptuirea mesajului evanghelic de pace, libertate și dreptate în lumea întreagă, pentru înlăturarea definitivă a războaielor din viața omenirii și pentru prefacerea «săbiilor în pluguri și a lăncilor în seceri», așa cum însuși Dumnezeu a poruncit prin glasul profetului Isaia (II, 4).

Pentru aceasta, noi vom continua neîncetat conlucrarea noastră sfîntă, întru păstrarea duhului frățietății dintre creștinii de pretutindeni, întru întărirea unității în Hristos și întru sporirea dragostei creștine, spre a netezi calea către împlinirea înaltelor idealuri de înțelegere și bună conviețuire ale omenirii de astăzi.

† JUSTINIAN

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romîne

† IUSTIN

† NICOLAE

† PARTENIE

† CHESARIE

† THEOCTIST

† VALERIAN al Oradiei

† ANTIM TIRGOVIȘTEANU

† VISARION PLOIEȘTEANU

† GHERMAN

Patriarhul Serbiei și Macedoniei

† Episcopul Banatului, VISARION

† Episcopul de Zvornic-Tuzla, LONGHIN

† Episcopul de Carlovățul de Sus, SIMEON

† Episcopul de Zahumski, VLADISLAV

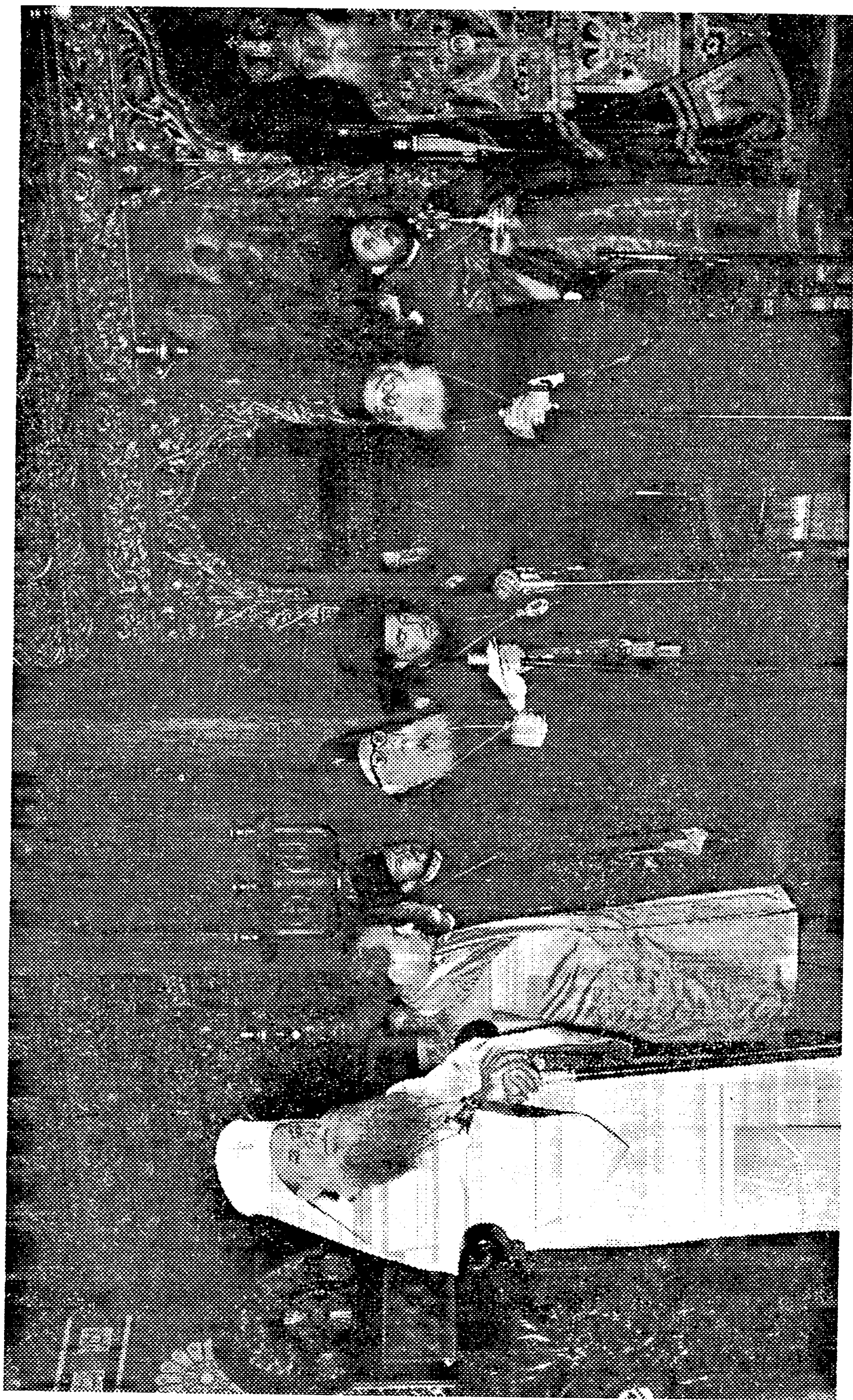
† Episcopul NAUM de Zlatovis și Strumi

La orele 22, Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman, însoțit de ceilalți membri ai delegației, și Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, însoțit de Prea Sfințitul Episcop Teoctist al Aradului, de Prea Sfințitul Episcop Antim, Vicar patriarhal, de P.C. Director Pr. Ioan Gagiu, împreună cu Domnul Gh. Nenciu, Inspector General în Departamentul Cultelor, au plecat cu vagon special spre Craiova. În salonul oficial din Gara de Nord, delegația Bisericii Ortodoxe Sîrbe a fost salutată la plecare de Dl. Prof. Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor și de Dl. Ambasador Arso Milatovici și de o parte din membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne.

Sîmbătă, 3 noiembrie. La Craiova a venit în întîmpinarea oaspeților înalt Prea Sfințitul Mitropolit Firmilian, însoțit de PP. CC. Consilieri : Pr. Eugen Rădulescu, Pr. N. Nicolaescu și Pr. Mihail Gavril, de P.C. Pr. N. Nicolae, inspector eparhial, de P.C. Pr. Gheorghe Nicolaescu, secretar eparhial, de P.C. Pr. Ion Stoian, protoiereul raionului Craiova și de preoți din oraș.

Oaspeți au fost conduși la Biserica Sf. Dumitru, catedrala Mitropoliei, unde i-a întîmpinat cu Sf. Cruce și cu Sf. Evanghelie Prea Sfințitul Episcop Iosif Gafton și un sobor de preoți și diaconi.

După închinarea la moaștele Sfinților Nifon, Serghie, Vah și Sfîntă Muceniță Tatiana, cei doi patriarhi și însoțitorii au luat loc în străni.

7 — Cuvântul de salut al I. P. S. Firmilian, Mitropolitul Olteniei

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Firmilian a rostit următoarea cuvântare :

Sanctitatea Voastră
și
Prea cinstiți soli ai Bisericii Ortodoxe Sârbe,

După adăstarea din Capitala țării și din unele laturi ale Bisericii noastre, pașii Sanctității Voastre și ai cinstiților însoțitori s-au oprit în Craiova, orașul de reședință și inima Olteniei.

Pentru îndrumarea Voastră la noi și pentru personala sa călăuzire, sîntem profund recunoscători Părintelui Bisericii noastre, Prea Fericitului Patriarh Justinian. Căci popasul Sanctității Voastre la sediul Arhiepiscopiei Craiovei și Mitropoliei Olteniei a adus credincioșilor și clerului nostru bogăție de har și de binecuvîntări, iar nouă împărtășire sufletească și adîncă cinstire.

Drept aceea, Vă întîmpinăm în catedrala noastră mitropolitană cu sfînta rostire : «Bine este cuvîntat cel ce vine întru numele Domnului !»

Sanctitatea Voastră,

S-a zis, cu bună dreptate, că apele nu despart popoarele vecine, ci le unesc. Peste unda lor se urzesc strînse legături economice, politice și culturale, care duc împreună la o împletire a trecutului istoric, la împrumuturi de lumină, la întemeierea prieteniei. Așa fiind în cursul acestei înalte vizite, — care înscrie în cronica Bisericii din Oltenia o dată însemnată — gîndul se îndreaptă în chip firesc spre evocarea vechilor noastre relații religioase, politice și cărturărești, după cum s-au țesut ele peste Dunărea bătrîină.

În urzeala acestor trecute relații distingem două mari trăsături : lupta comună împotriva asupririi otomane și unitatea de credință.

Înfrățirile în lupta comună a popoarelor noastre, pentru scuturarea opresiunii turcești și dobîndirea ființei naționale, sînt multe și constituie pagini de strălucit eroism.

Cînd se revarsă zorile eliberărilor naționale, Țara Romînească și îndeosebi Oltenia devin adăposturi ale revoluționarilor sârbi și vetre ale mișcărilor de insurecție. Aci se refugiază Cara-Gheorghe care, în 1801, dă semnalul răscoalei sîrbilor împotriva turcilor și tot aci Miloș Obrenovici, continuatorul răscoalei. Mulți dintre pandurii lui Tudor Vladimirescu erau sârbi. Trupe sîrbești și trupe din Oltenia au luptat împreună împotriva pazvangiilor de la Vidin.

Și astfel, pe un parcurs de cinci secole și mai bine cele două popoare, sîrb și român, se sprijină reciproc prin înfrățiri în luptele de eliberare și de dobîndire a independenței naționale.

În privința închinării lui Hristos, credincioșii Bisericii noastre s-au păstrat sub cupola preacuratei Ortodoxii, din începuturile creștinării lor. Iar legăturile bisericesti romîno-sîrbe au pulsat, peste Dunăre, de la nord la sud și de la sud la nord, ca într-un organism viu și ca între frații din aceeași tulpină a credinței.

Din țările balcanice, vasale turcilor, năzuiesc astfel către Principatele Romîne o sumă de zeloși călugări, ctitori de mînăstiri, cărturari, caligrafi și tipografi, precum și așa-numiții «taxidioți», atrași de înlesnirile acordate Bisericii autohtone și de dărnicia principilor și dregătorilor romîni.

Dintre ei, se așează în cotul carpato-dunărean al Olteniei marele călugăr, pe care unul din învățații romîni l-a numit «un sfînt al muncii, al organizării și al binefacerilor culturale», Nicodim. Originar din Serbia și trecut prin școala monahismului ortodox din Sf. Munte, ieromonahul Nicodim stăruiește pe lîngă domnitorii romîni să ridice mînăstiri de piatră în locul pustniciilor și al sihăstriilor de lemn. El însuși zidise două biserici în Serbia, la Vratna și Mănăstirița (Cladova), înainte de venirea în Țara Romînească, iar din îndemnul său grabnic Vlaicu Vodă zidește Vodița de lîngă Vîrciorova, mînăstire de piatră «cu o biserică după plan sîrbesc, asemănătoare cu cea de la Crușevaț, a cneazului Lazăr».

Monumentul cel mai de seamă al Sfîntului Nicodim este mînăstirea Tismana. A fost întemeiată pe un stei de piatră sub Radu Vodă, care a domnit între anii 1377—1384. A obținut, împreună cu Vodița, dreptul de conducere autonomă, așa-numita «samovlastie» din Muntele Athos. A fost dăruită, laolaltă cu alte ctitorii ale lui Nicodim, cu zece sate în Serbia, pentru care despoții sîrbi Lazăr și Ștefan, fiul său, sînt scriși în pomelnicul Tismanei. A avut sute de călugări care au roit în Prislopul Hațegului, Gura Motrului și alte ctitorii atribuite lui Nicodim.

De la el ne-a rămas un Tetraevangheliu, prețios manuscris în redacția sîrbă.

Tot pe aceeași linie a legăturilor dintre cele două Biserici se înscriu împrumuturile culturale din timpul fraților Craiovești, precum și milosteniile către mînăstirile sîrbești din Sfîntul Munte.

Ca o mențiune specială pentru Craiova, notăm că, la începutul secolului al XVI-lea, un protopop sîrb — Ioan din Krátovo — scrie la Craiova un tetraevanghel, împodobit cu minunate miniaturi, care se păstrează la Muzeul de artă al Republicii Populare Romîne.

Toate acestea constituie dovada netăgăduită a relațiilor curente dintre nordul și sudul dunărean și proba evidentă a rolului ce revenea țărilor noastre față de această importantă arie a Ortodoxiei.

*Sanctitatea Voastră
și
Prea iubiți oaspeți,*

Evocînd împărtășirile dintre Biserica Sîrbă și trecutul bisericesc al Olteniei, credem că am întregit știrile pe care le-ați căpătat în alte laturi ale Bisericii Ortodoxe Romîne. Și nădăjduim ca și vizita de astăzi să se scrie în istoria relațiilor noastre, precum s-a scris vizita făcută, în 1957, de delegația Bisericii Ortodoxe Romîne din țara Sanctității Voastre.

Rugîndu-ne lui Dumnezeu pentru întărirea legăturilor dintre popoarele și Bisericile noastre, Vă poftim «bun venit» în mijlocul nostru, Vă cerem binecuvîntări pentru clerul și credincioșii eparhiei noastre și Vă urăm mulți și fericiți ani!»

Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman, luînd cuvîntul, a spus, printre altele :

«Sîntem foarte recunoscători înalt Prea Sfinției Voastre și drept-credincioșilor creștini pentru întîmpinarea cordială și caldă ce ne-ați făcut astăzi în această de Dumnezeu păzită biserică.

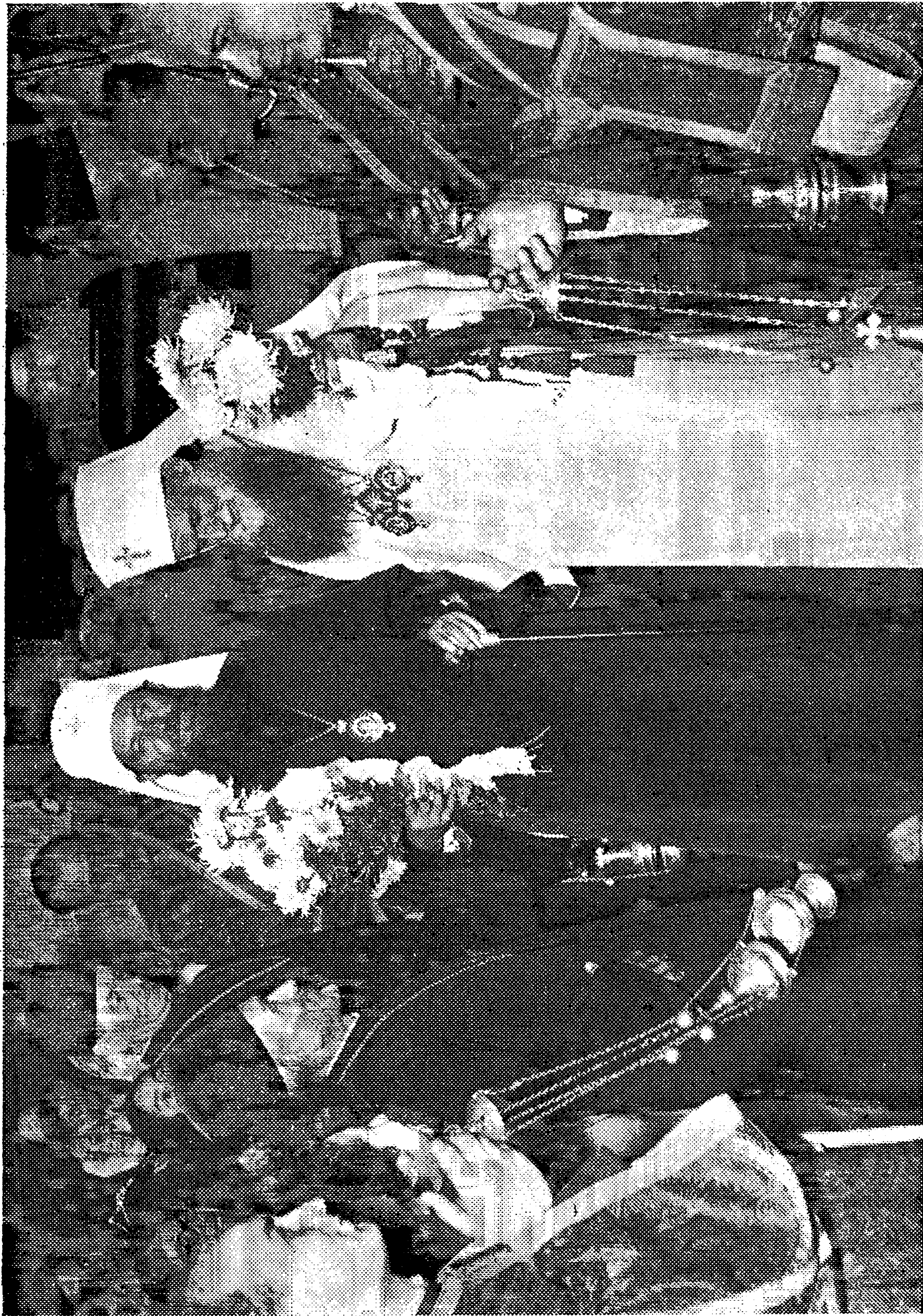
Din această întîmpinare se vede în mod evident ce fel de sentimente cultivați Dumneavoastră și poporul român față de Biserica noastră și față de poporul sîrb și față de toate popoarele din Republica Federativă Iugoslavia.

În călătoria noastră în Romînia, sub conducerea plină de înțelepciune și dragoste frățească a Prea Fericitului Patriarh Justinian, peste tot am fost întîmpinați cu dragoste și cordialitate, cu prietenie și frățietate.

Pot să vă încredințez că și poporul sîrb, și împreună cu el toate popoarele din Republica Federativă Iugoslavia, cultivă aceleași sentimente față de Biserica Ortodoxă Romînă și față de poporul român.

Ceea ce am auzit din cuvîntările fraților ierarhi ținute în localitățile vizitate, ceea ce am văzut la sfintele biserici și mînăstiri pe unde am călătorit, toate ne-au convins că sentimentele religioase ale poporului Dumneavoastră, ca și Sfînta Ortodoxie, se află în Biserica Ortodoxă Romînă la un nivel ridicat și socotim că același lucru se cuvine să-l spunem și pentru Biserica noastră.

Și la noi s-a vorbit și s-a scris mult despre legăturile frățești care au avut loc în decursul istoriei între Biserica Ortodoxă Romînă și Biserica Ortodoxă Sîrbă și pe noi ne bucură foarte mult că poporul român frate, împreună cu clerul și ierarhii săi, n-a uitat niciodată să cultive mai departe aceste legături din trecut. Ne bucurăm de asemenea că Biserica Ortodoxă Romînă păstrează vie conștiința unității spirituale dintre clerul și credincioșii lor.

8 — Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman și Prea Fericirea Sa Patriarhul Justinian la ieșirea din catedrala mitropolitană «St. Dumitru»-Craiova

Vă încredințăm că vizita noastră urmărește în primul rînd să reînnoim legăturile din trecut, să le reîmprospătăm în inimile credincioșilor din Biserica Ortodoxă Sîrbă și în inimile credincioșilor din Biserica Ortodoxă Romînă, ținîndu-le șus, ca o făclie aprinsă și să arătăm că forța noastră stă în unirea noastră, în unitatea noastră spirituală, în înțelegerea noastră frățească și în sprijinul nostru reciproc.

Ați amintit că aici au venit revoluționarii noștri Cara-Gheorghe și Miloș Obrenovici și au fost spripiniți de Dumneavoastră pentru a cîștiga noi forțe în lupta lor de apărare a credinței și libertății popoarelor lor. Istoria Bisericilor și a popoarelor noastre este plină de asemenea exemple din care se desprinde ajutorul reciproc pentru apărarea independenței noastre naționale și a credinței ortodoxe. Amintesc aci și de jertfele pe care le-au dat strămoșii Dumneavoastră pe cîmpia de la Mierla, cărora noi le-am dat întotdeauna cinstirea cuvenită.

Noi am venit acum ca oaspeți ai Bisericii Ortodoxe Romîne și ai Prea Fericitului Patriarh Justinian, pentru a ne cunoaște mai bine și pentru a relua legăturile de dragoste și frăție din trecut.

Încă de la primul pas pe care l-am făcut pe pămîntul patriei Voastre, ne-am convins că Biserica Ortodoxă Romînă este ocrotită de bunul Dumnezeu, se dezvoltă ca un pom cu îmbelșugate roade duhovnicești și se bucură de o stare înfloritoare.

Datoria noastră a tuturor este să lucrăm în așa fel ca să fim de folos Bisericilor și patriilor noastre pentru a crea un viitor mai bun urmașilor noștri.

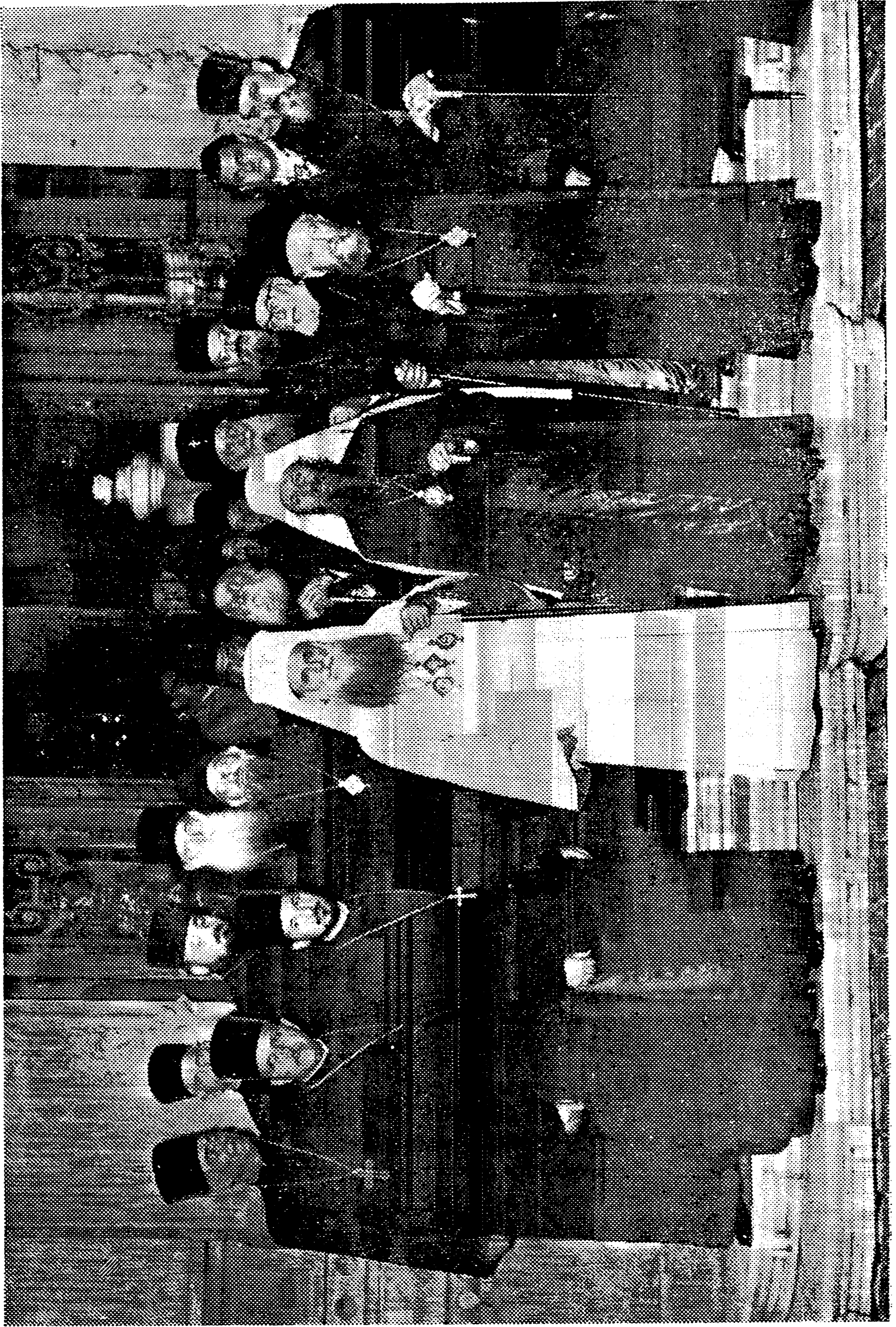
Exprimînd încă o dată Înalt Prea Sfinției Voastre recunoștința noastră pentru primirea frățească ce ne-ați făcut, rog pe bunul Dumnezeu să trimită binecuvîntarea Sa peste Înalt Prea Sfinția Voastră și peste clerul și credincioșii Înalt prea Sfinției Voastre.

Să trăiți întru mulți ani!»

Cei doi patriarhi au binecuvîntat pe credincioși și, împreună cu însoțitorii au pornit cu mașinile la reședința mitropolitană. După ce a fost servită o gustare, oaspeții au vizitat parcul orașului Craiova și uzina Electro-putere, unde delegații și însoțitorii au fost primiți de Dl. Director General Alexandru Dombi, care a făcut un scurt istoric al uzinei, și i-a condus prin ateliere. La despărțire, Dl. Director General a oferit celor doi patriarhi cîte un album cu vederi ale uzinei și ale produselor ei.

Delegații și însoțitorii s-au reîntors la reședința mitropolitană, făcînd o plimbare prin Craiova și avînd astfel ocazia să vadă noile construcții care se ridică și înfățișarea nouă sub care se prezintă orașul.

La orele 14, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Firmilian a oferit în cinstea delegației Bisericii Ortodoxe Sîrbe, o masă oficială, la care, pe lîngă membrii delegației și însoțitorii veniți de la București, au mai luat parte și consilierii și protoiereii eparhiei, membrii Consi-

9 — În fața reședinței Mitropoliei Olteniei

liului eparhial. Al luat parte de asemenea reprezentanții autorităților locale ș.a.

În timpul mesei Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Firmilian a toastat în cinstea oaspeților, rugându-i să ducă tuturor slujitorilor și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Sîrbe sentimentele calde și prietenești ale credincioșilor Bisericii Ortodoxe Romîne.

Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman a asigurat pe Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Firmilian de toată dragostea și prețuirea și l-a încredințat că ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Sîrbe au cele mai bune sentimente pentru înaltul ierarh al Olteniei, încă din anul 1957, când a fost oaspetele iubit al lor. A urât prosperitate și fericire credincioșilor și poporului din Oltenia, regiunea cu care în trecut Biserica Sîrbă a întreținut atîtea sfinte și importante legături. A închinat apoi în cinstea tuturor comesenilor, urîndu-le sănătate și bun spor în munca de răspundere pe care o are fiecare.

După o scurtă odihnă, la orele 17 Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Firmilian a condus pe oaspeți la biserica Madona Dudu, una din bisericile cele mai frumoase din Craiova, unde au asistat la slujba Vecerniei.

Au impresionat cîntările de strană executate de elevii Școalei de Cîntăreți bisericești și ai Seminarului Teologic din Craiova. Spre sfîrșitul slujbei cei doi patriarhi au binecuvîntat pe credincioși și, în cîntarea imnului patriarhal, au ieșit din biserică, îndreptîndu-se cu însoțitorii la Muzeul de Artă al orașului Craiova. Aici oaspeții au fost întîmpinați de D-na Nicola Mîndrescu, directoarea muzeului, care i-a condus în toate sălile, dînd toate lămuririle necesare și arătînd că, în cea mai mare parte, muzeul cuprinde creații ale artiștilor care s-au născut sau au trăit o parte din viață în orașul Craiova ; la parterul clădirii, muzeul are însă expuse și o seamă de tablouri lucrate de artiști străini : din Olanda, Franța, etc. Au fost admirate în special picturile cu caracter religios de la etaj și picturile artiștilor romîni din secolele XIX și XX : Theodor Aman, N. Grigorescu, Ștefan Luchian, G. Tattarăscu, Ion Andreescu, Arthur Verona, Octav Băncilă, N. Tonitza, D. Ghiață, Camil Ressu, Marius Bunescu, Schweitzer-Cumpăna Rudolf, Iosif Iser etc.

După vizitarea tuturor sălilor, tot în localul muzeului au fost vizionate filmele documentare «Mînăstirea Voroneț» și «Viața lui Theodor Aman».

La orele 19,30, delegația și însoțitorii s-au reîntors la reședința mitropolitană. Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Firmilian a oferit membrilor delegației diferite daruri : albume, cărți, icoane, lucrări de artizanat etc. Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman a mulțumit în numele tuturor și a încredințat pe Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Firmilian că darurile oferite vor constitui amintiri plăcute și vor ține mereu trează în memoria delegației, primirea plăcută ce li s-a făcut de Mitropolia Olteniei.

10.— Centrul mitropolitan oferă Delegației daruri

După masa de seară, la orele 21,15, conduși de înalt Prea Sfințitul Mitropolit Firmilian, de P.S. Episcop Iosif al Râmnicului și Argeșului, de consilierii centrului mitropolitan, de protoiereul raionului Craiova și de un grup de preoți, oaspeții și însoțitorii cu care plecaseră de la București, au pornit spre gară și luându-și rămas bun de la ierarhii olteni, s-au urcat în vagonul rezervat și au pornit cu trenul spre Timișoara.

Duminică, 4 noiembrie. Oaspeții și însoțitorii au ajuns la Timișoara la orele opt dimineața, fiind întâmpinați de înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae Corneanu, însoțit de : Prea Sfințitul Episcop Teoctist al Aradului, P.C. Vicar Pr. Gh. Cotoșman, PP.CC. Consilieri, Pr. Victor Vlăduceanu, Pr. I. Mureșanu și Pr. Patriciu Tufescu, P.C. Diac. Traian Sevici, secretar eparhial, P.C. Protoiereu Victor Faur și de un grup de preoți. Au fost conduși la reședința mitropolitană.

Fiind duminică, delegații au luat parte la Sfânta Liturghie săvârșită în monumentală catedrală mitropolitană din Timișoara de un sobor alcătuit din : Prea Sfințitul Visarion Costici, Episcopul Banatului, Prea Sfințitul Longhin Tomici, Episcopul Zvornicului și al Tuzlei, Prea Sfințitul Episcop Teoctist al Aradului și preoți și diaconi de la Centrul mitropolitan Timișoara și de la Centrul eparhial Arad.

La orele 9,30 cei doi patriarhi împreună cu înalt Prea Sfințitul Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului, cu ceilalți membri ai delegației și cu însoțitorii au sosit la catedrală. După închinarea la icoane și după binecuvântarea credincioșilor, au luat loc în străni și au asistat la Sfânta Liturghie. La slujbă au asistat, de asemenea, și : Kern Weiss, protopop romano-catolic, Prot. Paul Mathos, luteran, Prot. Leon Peuker, reformat, Dr. Neumann Ernst, șef-rabin etc.

Din partea Departamentului Cultelor au fost de față : D-nii Gh. Nenciu și Iulian Sorin, inspectori generali, precum și Dl. Mihai Țepedel, împuternicitul cultelor din regiunea Banat.

Slujba a fost oficiată în limba slavă și în limba română, cu acest prilej fiind hirotonit și un diacon.

La sfârșit, *înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae Corneanu* a rostit următoarea cuvântare :

«Binecredincioși creștini care v-ați adunat la acest mare praznic, Mitropolia Banatului cu preoții și credincioșii ei trăiește un moment de mare înălțare sufletească. Vizita pe care i-o face Conducătorul Bisericii surori Iugoslave și însoțitorii săi constituie un eveniment pe care istoria îl va păstra desigur cu mare scumpătate între filele-i nealterate de trecerea anilor.

Pentru marea bucurie ce ni s-a prilejuit acum, aducem în primul rînd mulțumită marelui Dumnezeu, Care întocmește în așa chip lucrurile încît toate să fie spre folosul aleșilor Săi.

Recunoștința noastră este însă deplină și față de cei ce ostensec întru apropierea dintre oameni, fiii aceluiași unic și slăvit Dumnezeu.

Căci întâlnirea noastră de astăzi este rodul tocmai al strădaniilor ce se depun cu atîta sfînt zel pentru cooperare, pace și înfrățire.

Dacă lumea întreagă este stăpînită de duhul bunei înțelegeri, apoi cu atît mai mult noi cei ce, închinîndu-ne Mîntuitorului Hristos, avem aceeași credință, aceleași năzuințe.

*Prea Fericite Patriarh Gherman,
Mult stimați și iubiți oaspeți,*

Venind aici în Banat, Vă găsiți într-un colț al țării noastre care nu numai că se învecinează cu Patria Voastră, ci Vă este mai mult decît familiar. Ne știți și Vă știm încă de mult, pentru că nu ne-a despărțit în trecut și nu ne desparte nici astăzi nimic.

Spre a dovedi aceasta, n-ar fi greu să deschidem aceeași istorie mult grăitoare de care am mai pomenit, spre a culege de acolo sumedenie de date. Ele sînt atît de numeroase, încît aproape că nu se mai poate preciza — din multele evenimente care s-au petrecut — ce este a se atribui romînilor și ce sîrbilor. Înfrățirea și unitatea noastră au fost atît de depline, încît ne-am confundat unii cu alții. Pe plan bisericesc acest lucru este mai mult decît evident. Cine vrea să cerceteze trecutul episcopiiilor bănățene, spre pildă, constată dintru început că acestea sînt cînd romînești cînd sîrbești și invers, fie că e vorba de Timișoara și Caransebeș ori de Arad... Ierarhii romîni alternează cu cei sîrbi, ba unii nici nu se mai știe dacă au fost romîni sau sîrbi. Viața bisericească, aici în Banat, sub acest semn al deplinei unități s-a desfășurat din cele mai îndepărtate vremuri și pînă acum. Cine nu cunoaște, bunăoară, că ierarhi, ca Prea Sfințitul Episcop Visarion Costici al Vîrșetului, a plecat din Timișoara, ori că Prea Sfințitul Episcop Longhin Tomici al Tuzlei a mînecat din Feleacul arădan? Cîți din cei născuți pe teritoriul Serbiei n-au venit aici spre a păstori sau numai a-și petrece viața? Nu mă gîndesc numai la patriarhul de altcînd al Ipecului, Calinic, poposit la Timișoara spre a-și da obștescul sfîrșit în primul deceniu al veacului al XVIII-lea, sau la Sfințul mitropolit al Timișoarei Iosif cel Nou de la Partoș, ale cărui moaște odihnesc în această catedrală, ci la ceata nesfîrșită de știuți și neștiuți care s-au sălășluit printre noi în decursul a sute de ani.

Insuși antecesorul Prea Fericirii Voastre, adormitul întru Domnul patriarh Vichentie, a fost tuns în monahism la o mînăstire din Banatul nostru, iar la începutul activității sale a petrecut o bună bucată de vreme la Timișoara, funcționînd în cadrul episcopiei de aici.

Ortodocșii romîni și sîrbi care trăim în Banatul Republicii Populare Romîne știm ce înseamnă frăția întru Hristos, pentru că este săpată în ființa noastră întreagă. Nu mai departe decît săptămînile trecute la altarul catedralei noastre mitropolitane, sîrbi și romîni am slujit în limba noastră proprie, cu prilejul hirotoniei întru preot a

cîtorva clerici aparținînd Vicariatului ortodox sîrb. Și faptul acesta este doar un aspect al împreunei noastre viețuiri.

Cele ce se întîmplă pe plan bisericesc, reflectă o situație ce este identică în orice alt sector. În Banatul nostru, al romînilor, al sîrbilor, ca și al altor multe naționalități conlocuitoare, trăim cu toții în cea mai perfectă armonie. Orînduirea noastră de Stat a creat după eliberarea Patriei de către trupele sovietice în anii celui de al doilea război mondial, condițiile prielnice unei vieți fericite pentru toți în chip egal. La dreptul vorbind, ne simțim formînd aceeași comunitate, în care orice deosebiri și-au pierdut sensul.

Iată de ce, primindu-Vă astăzi la noi, Vă simțim ca fiind ai noștri, și pe noi ca fiind ai Voștri. Același potir din care ne împărtășim, același trup tainic al Domnului pe care îl formăm ne dau dreptul să ne socotim frați buni. Avem un unic Tată ceresc, o singură Biserică Ortodoxă, un același pămînt pe care trăim, un singur țel pe care-l slujim : pacea, bună înțelegerea și fericirea tuturor.

Cu aceste gînduri, îngăduiți-ne să Vă dăm sărutarea sfîntă a păcii, să vă strîngem în brațele noastre frățești și să Vă spunem din adîncul sufletului : fiți bineveniți în mijlocul nostru !»

Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman, între altele, a spus :

«Cuvîntarea izvorîta din inima caldă a Înalt Prea Sfinției Voastre ne-a mișcat profund și ea ne îndeamnă să trecem în revistă și să ne gîndim la zilele petrecute în frumoasa Dumneavoastră patrie.

Răspunzînd invitației pe care ne-a făcut-o Prea Fericitul Patriarh Justinian și pentru care îi vom mulțumi întotdeauna, am venit în țara Dumneavoastră pentru ca să ne cunoaștem cît mai bine, pentru ca să ne împărtășim reciproc gîndurile care ne însuflețesc, pentru ca să sporim cît mai mult prietenia noastră de veacuri, pentru ca să ne întărim unii pe alții în credință, și eu socotesc că am izbutit în tot ce am dorit.

În vizita pe care am făcut-o în țara Dumneavoastră, am văzut biserici și mînăstiri a căror măreție și frumusețe ne-au umplut inimile de admirație și, mergînd de la una la alta, iată am ajuns în acest grandios și strălucit locaș.

Mărturisim că am mers ca pe o scară care duce de la pămînt la cer.

Văzînd bisericile mărețe ale Dumneavoastră, am ajuns la convingerea că forma lor are și o importanță simbolică, fiindcă, prin cupolele și turlele înalte și svelte, fiecare biserică arată drumul spre cer, arată credincioșilor direcția și țelul spre care trebuie să tindă și înălțimea la care trebuie să se ridice ; iar prin temelile de granit pe care se sprijină bisericile se arată că oamenii sînt legați în același timp și de pămînt — adică bisericile simbolizează prin ele înșile natura și țelul dublu pe care-l are omul.

În locașurile sfinte pe care le-am vizitat în țara Dumneavoastră, noi am avut prilejul să vedem moaștele multor sfinți, înaintea cărora

ne-am închinat fără să ținem seama dacă ei aparțin Bisericii Ortodoxe Române sau altor Biserici.

Noi avem convingerea că sfinții — fie că sînt romîni, fie că sînt sîrbi, — se roagă neîncetat lui Dumnezeu și pentru poporul romîn și pentru poporul sîrb tot așa cum în viața lor s-au rugat, slujind la fel și jertfindu-se atît pentru poporul romîn cît și pentru poporul sîrb. Mai mult încă : slujind unui popor sau altuia, noi sîntem convinși că au slujit întregii lumi, rugîndu-se lui Dumnezeu pentru toate popoarele lumii. Prin rugăciunile lor, prin viața și mucenicia lor, ei au slujit tuturor oamenilor, fără deosebire de credință, de rasă sau de neam. Tocmai prin această dragoste a lor față de toți oamenii, ei s-au învrednicit de cununii în cer.

Dar noi credem că sfinții nu ne-au uitat, nici după ce au trecut din hotarele acestea pămîntești la cer, ci ei se roagă mereu înaintea lui Dumnezeu pentru noi. Noi simțim întotdeauna lucrul acesta, și l-am simțit și astăzi cînd ne-am adunat aici atîți copii ai lui Dumnezeu ca să ne rugăm Lui, să ne deschidem inimile și să-I cerem ajutor. Sfinții din ceruri ne-au învățat și ne învață să trăim între noi ca frații adevărați, fiindcă aceasta este voia cea sfîntă a lui Dumnezeu, și numai astfel ne vom învrednici de împărăția Lui.

Cît timp vom merge pe urmele sfinților să fim încredințați că mergem pe urmele lui Hristos, care a spus bine : Eu sînt calea, adevărul și viața ! (Ioan XIV, 6).

Mulțumesc foarte mult Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae, care ne-a vorbit așa de clar și de frumos despre marile noastre datorii, amintindu-ne despre faptele mari ale strămoșilor noștri, despre viața lor comună, despre slujbele lor comune. În adevăr, sfinții și strămoșii noștri au creat împreună o armătură spirituală de nezdruccinat, pe baza căreia datorii sîntem și noi să clădim mai departe o viață în dragoste reciprocă, o viață întru totul conformă cu Evanghelia, pentru ca să putem duce aici pe pămînt o viață mai fericită și pentru ca să ne putem învrednici în viața de dincolo de fericirea cea veșnică».

Continuîndu-și cuvîntul său, Sanctitatea Sa a spus :

«Și în patria noastră, Republica Populară Federativă Iugoslavia, trăiesc mulți frați romîni, pe care noi de asemenea nu-i deosebim de noi, așa cum a spus Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae, că faceți și Dumneavoastră cu sîrbii din patria Dumneavoastră.

Pe romînii din țara noastră noi îi socotim frați și oricînd au nevoie de ajutorul nostru, noi îl dăm cu toată dragostea.

Facem aceasta cu convingerea că viața pe care o ducem în acest fel, constituie o punte care ne va apropia și mai mult și, respectîndu-ne reciproc, vom contribui la instaurarea păcii și prieteniei între oameni.

Este nevoie, într-adevăr, ca lumea să trăiască în pace. Este nevoie de pace între oameni, între țări, de pace în întreaga lume. Adevărații creștini trebuie să se roage și să se străduiască pentru pacea întemeiată

pe muncă și dragoste, pentru pacea evanghelică, în care nu este egoism și fățarnicie, ci dragoste curată, ajutor reciproc și jertfirea unuia pentru altul, așa cum au făcut sfinții noștri.

La încheierea cuvîntului meu, mulțumesc încă o dată, din toată inima și cu toată dragostea frățească, Prea-Fericitului Părinte Patriarh Justinian pentru invitația pe care mi-a făcut-o mie și însoțitorilor mei de a veni în această de Dumnezeu blagoslovită țară, unde am petrecut într-o adevărată visare duhovnicească timp de două săptămîni, înălțîndu-ne inimile, încurajîndu-ne în activitatea noastră viitoare și învățînd ca într-o adevărată școală cum să trăim și să ne iubim frățește.

Mulțumesc Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae pentru toată dragostea ce ne-a arătat încă de la intrarea în țară și mai ales acum, ca oaspeți ai Înalt Prea Sfinției Sale.

Mulțumesc tuturor și mă rog lui Dumnezeu, Maicii Domnului și sfinților romîni și sîrbi, ca și de acum înainte să ne ajute și să ne ocrotească pe toți.

Vă binecuvîntez și pacea lui Dumnezeu să fie cu voi!»

Apoi a urmat un polihroniu, după care Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman și Prea Fericitul Patriarh Justinian, binecuvîntînd pe credincioșii din biserică și din fața bisericii, au plecat cu însoțitorii la reședința mitropolitană.

La orele 13,30 Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae Corneanu a oferit în cinstea oaspeților o masă oficială. Pe lîngă membrii delegației sîrbe și însoțitorii veniți de la București, la această masă au luat parte membrii Consiliului eparhial, colaboratorii centrului eparhial al Timișoarei, protopopi din eparhie, reprezentanți ai autorităților locale etc.

În timpul mesei a vorbit Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae Corneanu, care, evidențiind mai întîi spiritul de înțelegere reciprocă și prețuire instaurat în patria noastră între diferitele culte religioase și între cetățenii de diferite naționalități — a informat pe Sanctitatea Sa că în această atmosferă de armonioasă conviețuire se găsesc și credincioșii ortodocși sîrbi din această parte a țării. A exprimat apoi bucuria pe care o trăiesc toate cultele din Timișoara pentru vizita făcută de delegația Bisericii Ortodoxe Sîrbe în țara noastră și pentru faptul că în această călătorie s-a oprit și în acest oraș. Înalt Prea Sfinția Sa a arătat, de asemenea, că vizita aceasta a delegației Bisericii Ortodoxe Sîrbe va contribui la adîncirea raporturilor dintre Bisericile și popoarele noastre și la intensificarea activității Bisericii Ortodoxe pentru înfăptuirea năzuinței tuturor popoarelor doritoare să trăiască în pace și prietenie.

A tostat apoi pentru Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman, pentru însoțitorii Sanctității Sale și pentru buna prietenie între Bisericile și popoarele noastre.

Luînd cuvîntul, Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman a făcut o scurtă trecere în revistă a vizitei sale în România și a încredințat pe Prea

Fericitul Părinte Patriarh Justinian și pe toți cei prezenți că, la încheierea călătoriei, poate spune cu toată convingerea că Biserica Ortodoxă Română, prin ierarhii, prin slujitorii și prin credincioșii ei, face dovada unei vitalități pe care Sanctitatea Sa și însoțitorii au văzut-o și simțit-o în toată plinătatea ei. A felicitat pentru aceasta pe Prea Fericitul Patriarh Justinian și pe ierarhii Bisericii Ortodoxe Române, și le-a dat asigurarea că vizita aceasta se va înscrie ca un moment important în istoria actuală a relațiilor dintre cele două Biserici Ortodoxe surori.

Declarându-se întru totul de acord cu punctul de vedere exprimat de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae, că în urma acestei vizite, legăturile dintre cele două Biserici se vor adânci și că aceste Biserici își vor uni împreună forțele pentru sprijinirea păcii și frăției între oameni și popoare, a tostat pentru conducătorii Republicii Populare Române și ai Republicii Populare Federative Iugoslavia, precum și în sănătatea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, a Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae Corneanu, a reprezentanților celorlalte culte și a tuturor comesenilor.

La orele 17, oaspeții și însoțitorii au făcut o vizită la catedrala Bisericii Ortodoxe Sârbe din Timișoara.

Au fost întâmpinați de un sobor de preoți din Vicariatul sârb, în frunte cu P. C. Vicar Ștefan Tomici.

După ce s-au închinat la sfintele icoane și după ce au binecuvîntat pe credincioși, P. C. Vicar Ștefan Tomici a spus, între altele :

«Vizita făcută Bisericii sore Române de către delegația Bisericii Ortodoxe Sârbe, în frunte cu Sanctitatea Voastră, va rămîne adînc înscrisă în inimile noastre, căci sîntem convinși că această vizită este vizita păcii, prieteniei și buneîntelegeri între Biserici și popoare.

Istoria ne dovedește că între cele două popoare vecine a existat o strînsă legătură spirituală care a dus la apropierile și prietenia de veacuri dintre ele.

Istoria ambelor popoare a fost scrisă cu sînge, pînă în trecutul apropiat. Pe fiecare pagină se poate citi visul de eliberare de veacuri de sub jugul străin, care le era comun. Ne-a unit, însă, pe toți laolaltă aceeași credință ortodoxă și dorință sfîntă de independență națională.

În anul 1941, am avut prilejul să vedem lungi coloane de prizonieri iugoslavi, duși de fasciști în lagărele negre. Am ascultat cu toții strigătele lor, însă poporul român nu s-a temut de baioneta fasciștilor, ci a ajutat pe acești mucenici cu hrană, cu bani și cu haine și, prin acest gest, au fost salvate multe vieți. Mulțumită acestui ajutor, mulți prizonieri s-au putut înapoia în patria lor, intrînd în rîndurile partizanilor pentru a lupta împotriva cotropitorilor.

Poporul sârb spune : «La suferință se cunosc eroii, dar la fel și prietenii».

Noi, ortodocșii sârbi, mulțumim din toată inima conducătorilor celor două state vecine, Departamentului Cultelor, ca și Prea Fericitului

Patriarh Justinian, care au dat posibilitatea vizitei de față a Sanctității Sale Patriarhului Gherman și a se reînnoi astfel legăturile frățești, care vor deveni izvorul păcii, iubirii și frăției pentru toate timpurile.

Biserica Ortodoxă Sîrbă, din Republica Populară Romînă a cultivat și va cultiva și în viitor aceste relații frățești.

În Patria noastră, Republica Populară Romînă, așa cum ați văzut, totul este în progres, și fiecare cetățean se bucură de aceleași drepturi fără diferență de religie sau naționalitate.

Credincioșii noștri au primit neîncetat ajutor de la Statul romîn, pentru repararea și întreținerea bisericilor noastre.

Preoții noștri, fără excepție, primesc salariu de la Stat. Mulțumită acestui ajutor, noi sîntem fericiți și mulțumiți.

Noi ne aflăm azi în rîndurile luptătorilor pentru pace și ca atare participăm sincer la lupta pentru triumful acestui ideal sfînt.

În încheiere, permiteți-mi să mulțumesc Sanctității Voastre și celorlalți membri ai delegației pentru vizita făcută și să vă urez din toată inima sănătate, fericire și întru mulți ani!»

Luînd cuvîntul, Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman a spus, între altele :

«Se cuvine să mulțumesc cu toată căldura sufletului meu Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, că ne-a dat putința să vizităm Biserica Ortodoxă Romînă și poporul romîn.

Timp de două săptămîni am călătorit în Romînia, și am vizitat multe locuri sfinte, rugîndu-ne lui Dumnezeu împreună cu slujitorii și credincioșii ortodocși romîni. Dar iată că programul nostru se apropie de sfîrșit.

Folosim acest prilej, pentru a vă vizita și pe voi, frații noștri de același sînge și fiii noștri duhovnicești. Socotim această vizită ca o încununare a șederii noastre în Romînia.

Aducîndu-vă salutul cald de la frații voștri și de la credincioșii ortodocși sîrbi, folosesc această vizită duhovnicească să vă îndemn în numele Sfîntului Sava și al tuturor sfîntilor noștri, să păstrați credința strămoșilor noștri și în același timp să vă amintesc că aveți datoria sfîntă să fiți cetățeni buni ai patriei romîne...

Noi am vizitat multe biserici, mînăstiri și locuri din Romînia, și peste tot am vorbit de legăturile care au fost în trecut între sîrbi de la noi și romîni de aici. Am reîmprospătat împreună multe fapte istorice și ne-am reamintit de jertfele comune pe care le-au adus și sîrbi și romîni împotriva turcilor. Toate acestea ne impun să urmăm exemplele strămoșilor.»

Delegația Bisericii Ortodoxe Sîrbe și însoțitorii au mers apoi la reședința Vicariatului sîrb, unde Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman a oferit daruri preoților și credincioșilor, servindu-le în același timp și o gustare tuturor celor prezenți.

Au mai fost vizitate, de asemenea, încă două biserici ale Vicariatului sîrb : biserica din Mehala și biserica din Fabric. Și aici

Sanctitatea Sa a rostit cîte un scurt cuvînt pentru credincioși, îndemnîndu-i să trăiască după percepțele evanghelice și arătîndu-le că Domnul Hristos n-a venit să aducă ură și dezbinare, ci dragoste, pace și unire între oameni.

«Trăind în pace cu toții, voi mergeți după învățătura Mîntuitorului, a spus Sanctitatea Sa, la biserica din Mehala, și tocmai aceasta este cauza pentru care Fiul lui Dumnezeu s-a întrupat și a pătimit». Și aici a îndemnat pe credincioși «să îndeplinească legile și să respecte autoritățile, dovedindu-se a fi buni cetățeni ai patriei romîne în care trăiesc».

«Voi trăiți aici, a spus Sanctitatea Sa, locașurile voastre de închinare sînt aici, strămoșii voștri au fost aici și urmașii voștri vor rămîne aici. Să trăiți în armonie și dragoste cu poporul romîn, căci numai așa veți fi fericiți, și voi, și copiii voștri».

Preoții și credincioșii sîrbi au ascultat cu multă însuflețire pe înaltul Ierarh sîrb și vor păstra, desigur, multă vreme în minte momentele acestea de adevărată înălțare sufletească pe care le-au trăit.

După aceste vizite, delegația și însoțitorii s-au întors la reședința Mitropoliei Banatului, unde s-a servit masa de seară. În timpul mesei, luînd cuvîntul, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian* a spus :

«După două săptămîni de împreună călătorie și de împreună trăire duhovnicească, iată a sosit și momentul despărțirii. Momentul acesta nu este ușor și noi regretăm că nu putem să continuăm împreună petrecerea noastră. Acest regret este determinat de Sanctitatea Voastră și de însoțitorii Sanctității Voastre, fiindcă mărturisim că, din momentul în care ne-am întîlnit, între noi toți s-a creat o adevărată atmosferă de prietenie și înfrățire. Ați cîștigat peste tot inimile credincioșilor, ale preoților și ierarhilor noștri. De aceea întîlnirea aceasta va rămîne neștearsă în inimile noastre și ea se încadrează în activitatea rodnică pe care o desfășoară Bisericele Ortodoxe după al doilea război mondial.

Trebuie să recunoaștem că inițiativa acestor întîlniri între Bisericele Ortodoxe aparține în primul rînd Sanctității Sale Patriarhului Alexei al Moscovei și a toată Rusia, care, în anul 1948, a reușit să adune pe reprezentanții Bisericilor Ortodoxe, și împreună să semnăm acel important și istoric apel pentru pace. S-a dat atunci un semnal în toată lumea creștină, prin care s-a dovedit că Ortodoxia nu reprezintă o Biserică statică, așa cum susțin unele reviste și cercuri ale unor Biserici Apusene, ci ea este o Biserică activă, ea reprezintă o forță spirituală a cărei contribuție la rezolvarea problemelor contemporane se face din ce în ce mai simțită. Din 1948, Biserica Ortodoxă este prezentă în toate marile acțiuni care interesează lumea creștină. Conferința panortodoxă de la Rhodos, Conferința pancreștină de la Praga, lucrările din ultimul timp ale Mișcării Ecumenice dovedesc că vitalitatea Ortodoxiei n-a scăzut și ea poate și trebuie să aducă lumii creștine acel suflu autentic de trăire evanghelică pe care l-a avut epoca de aur a creștinătății.

Pe linia aceasta de reînviore a spirituală ortodoxă se încadrează și acțiunea de cunoaștere și apropiere actuală dintre Bisericile Ortodoxe surori.

Pentru prima dată capul Bisericii Ortodoxe Române a făcut acum cinci ani o vizită frățească Bisericii Ortodoxe Sârbe, iar de două săptămîni Sanctitatea Voastră ne-ați întors vizita și am petrecut împreună momente înălțătoare de adevărată trăire creștină. Noi socotim foloșitoare această întîlnire a noastră, fiindcă ea reprezintă o verigă nouă în legăturile dintre Bisericile Ortodoxe. Astfel de întîlniri constituie ocazii fericite de împărtășire a experiențelor de ordin pastoral și misionar, dar în același timp și de împărtășire a experiențelor pe care le facem în acțiunea pentru susținerea păcii și înțelegerii între oameni. Întîlnirea noastră ne-a ajutat să găsim temelile prieteniei dintre strămoșii noștri. Am vizitat împreună biserici și mînaștiri vechi, ne-am plecat în fața mormintelor acelor voievozi și martiri care au contribuit la frăția și prietenia dintre noi ; am citit pisanii, am văzut manuscrise, cărți tipărite, atît pentru bisericiile romîne, cît și pentru cele sârbe și ne-am convins astfel, la fața locului, că putem să ne rezemăm activitatea noastră pe tradiția veche atît de puternică, pe care s-a zidit prietenia și dragostea dintre Bisericile și popoarele noastre.

Noi am apreciat mult dorința și interesul pe care le-ați manifestat de a cunoaște unele din înfăptuirile Bisericii noastre. Vă mărturisim, însă, că dacă în cursul acestei vizite v-am prezentat unele lucrări gospodărești sau culturale, dacă v-am arătat restaurarea unor mînaștiri sau unele construcții de biserici și tot ce ați văzut, n-am făcut-o din considerațiunea deșartă de a ne lăuda, ci am dorit să vedeți că Biserica noastră este vie, este activă și nu se mulțumește numai cu trecutul ei. Această activitate este susținută de toți ierarhii și albumele pe care vi le-am oferit conțin documente grăitoare că în toate eparhiile Bisericii Ortodoxe Romîne se desfășoară o activitate rodnică și continuă. Ținem însă să vă informăm că am reușit să realizăm toate acestea datorită sprijinului și înțelegerii ce ni se acordă de Conducerea noastră de stat, începînd de la Domnul Președinte al Consiliului de Stat, Gheorghe Gheorghiu-Dej, pînă la Departamentul Cultelor și organele puterii de stat locale. În acțiunea de restaurare și reconstrucție a monumentelor istorice bisericesti, Statul are cea mai mare contribuție.

Statul ajută, de asemenea, la plata salariilor nu numai pe ortodocși ci pe toți slujitorii cultelor istorice. Ținem să subliniem și noi ceea ce ați putut constata personal, că între cultele din țara noastră este o înțelegere deplină și noi sîntem uniți în toate problemele de interes general și îndeosebi ne-a unit și ne unește pe toți acțiunea pe care o ducem împreună pentru apărarea păcii în lume.

Și acum, cînd mai avem puțin timp pînă să vă reîntoarceți acasă, Vă rog să transmiteți Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Sârbe toată dragostea și prețuirea noastră ; să lucrăm astfel ca ogorul acesta pe care

l-am semănat împreună să rodească florile dragostei și ale prieteniei dintre Bisericile și popoarele noastre.

Să păstrăm de-a pururi în inimile noastre amintirea acestei întâlniri istorice, prin care noi am deschis un nou capitol al legăturilor dintre Bisericile noastre.

Rugându-ne să ne iertați dacă în timpul acestei vizite am avut cumva unele lipsuri, noi vă dorim tuturor sănătate deplină și culegerea celor mai bogate roade duhovnicești.

Bunul Dumnezeu să vă dăruiască numai bucurii și să trăiți mulți și fericiți ani!»

Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman a mulțumit Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pentru toată dragostea și pentru prețuirea ce a fost acordată Bisericii Ortodoxe Sîrbe, și i-a asigurat pe toți că vizita făcută Bisericii Ortodoxe Romîne va fi de folos pentru amîndouă Bisericile.

În dimineața zilei de *luni, 5 noiembrie*, la orele 8, delegația Bisericii Ortodoxe Sîrbe, în frunte cu Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman, a fost condusă la gară. Cei doi patriarhi și ierarhii însoțitori și-au dat sărutare frățească și sub covîrșitoarea impresie a celor două săptămîni de frățească apropiere și comuniune duhovnicească, oaspeții au pornit cu trenul spre patria lor, lăsînd pentru ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii noastre amintirea plăcută a zilelor petrecute împreună în țara noastră.

În cursul zilei de 5 noiembrie, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae Corneanu, Prea Sfințitul Episcop Antim Nica, Vicar patriarhal, Domnii Gh. Nenciu și Iulian Sorin, inspectori generali în Departamentul Cultelor și P. C. Director Pr. Ioan Gagiu au fost oaspeții Prea Sfințitului Episcop Teoctist, la Arad. Seara Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și însoțitorii au plecat la București, unde au ajuns în dimineața zilei de 6 noiembrie.

Pr. I. G.

VIZITA UNOR REPREZENTANȚI AI CONSILIULUI ECUMENIC AL BISERICILOR ÎN ȚARA NOASTRĂ CA INVITAȚI AI BISERICII ORTODOXE ROMÎNE

La invitația Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, Biserica Ortodoxă Română a fost fericită să primească între 8 și 15 noiembrie 1962, vizita unei delegații a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, compusă din I.P.S. Arhiepiscop Iacobos al Americii de Nord și Sud, președinte al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, dr. Franklin Clark Fry, președintele Federației Luterane Mondiale și Președinte al Comitetului Executiv al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, dr. W. A. Visser't Hooft, secretarul general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor și P.S. Episcop Emilianos, reprezentantul Patriarhiei Ecumenice de Constantinopole la Consiliul Ecumenic al Bisericilor.

Înalții oaspeți au sosit în ziua de 8 noiembrie ora 19, pe aeroportul Băneasa, unde au fost întâmpinați de I.P.S. Mitropoliți Justin Moiescu și Nicolae Corneanu, Episcopul reformat Alexandru Buthi, Pr. Alexandru Ionescu, vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, Pr. Ioan Gagiu, directorul Administrației Patriarhale, Diacon prof. N. I. Nicolaescu, rectorul Institutului Teologic din București, Pr. prof. Sofron Vlad, rectorul Institutului Teologic din Sibiu, profesorii Pr. Ioan G. Coman și N. Chițescu de la Institutul Teologic din București, Prof. Herman Binder, de la Institutul Teologic Protestant din Cluj, Dl. Ioan Onțanu, director în Departamentul Cultelor și Dl. Florescu, din partea Ministerului de Externe.

Oaspeții au fost salutați de către I.P.S. Mitropolit Justin în numele Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și al Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, urîndu-le bun venit în mijlocul fraților în Hristos. Dl. director Onțanu a urat, de asemenea, înalților oaspeți bun-venit, din partea Departamentului Cultelor.

În numele delegației a răspuns dr. Franklin Clark Fry, mulțumind din inimă pentru primirea făcută și subliniind totodată că membrii delegației se simt în România ca la ei acasă, întrucât se găsesc în mijlocul unor membri ai marelui familie a Consiliului Ecumenic, căci Bisericile creștine din România, în frunte cu Biserica Ortodoxă, sînt acum toate membre ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor și deci reprezentanții acestui Consiliu se găsesc acum între ai lor.

Oaspeții au fost apoi conduși la palatul Sfintei Patriarhii unde au fost primiți de Prea Fericirea Sa Părintele Patriarh Justinian într-o atmosferă de caldă frățietate.

Vineri, 9 noiembrie. Conduși de I.P.S. Mitropolit Justin, oaspeții au vizitat catedrala și paraclisul Sfintei Patriarhi.

După ce au vizitat Piața Scînteii, delegații Consiliului Ecumenic al Bisericilor au plecat la mînăstirea Ghighiu, unde au fost primiți cu cîntări de către soborul maicilor, care i-a condus în biserică și prin clădirile din jurul ei. I.P.S. Mitropolit Justin le-a spus că mînăstirea, așa cum se vede acum, a fost rezidită din ruine prin osteneala Prea Fericirii Sale Părintelui Patriarh Justinian, și că Statul, prin Comisia Monumentelor Istorice, se îngrijește de restaurarea tuturor mînăstirilor și bisericilor monumente de artă.

S-a vizitat apoi orașul industrial Ploiești și rafinăria de la Brazi.

Reîntorcîndu-se în Capitală oaspeții au vizitat în după amiaza aceleiași zile Muzeul de artă al R.P. Romîne, unde dr. Visser't Hooft a dorit să vadă picturile lui Rembrandt, pe care le recunoaște ca un adevărat specialist. Cu această ocazie au admirat și tablourile expuse în celelalte săli. Au vizitat apoi biserica luterană, și — în continuarea programului — Muzeul satului, unde au avut prilejul să vadă și să admire minunatele creații de artă romînească, printre care se numără și bisericile de lemn cu stilul și arta lor populară. Vizitatorii au avut cuvinte de laudă pentru înfăptuirea unui astfel de muzeu, unde se pot vedea aspectele din decursul vremii, ale vieții materiale și spirituale a oamenilor din toate regiunile țării.

La orele 18,30, înalții oaspeți au poposit la Institutul Teologic Universitar din București, unde, după o convorbire cu profesorii acestui Institut, despre Consiliul Ecumenic al Bisericilor și scopurile lui, au asistat la un concert dat de studenți în cinstea lor, în prezența Prea Fericitului Patriarh Justinian.

Înainte de desfășurarea programului artistic, P. C. Prof. Diac. N. I. Nicolaescu, rectorul Institutului Teologic a adresat oaspeților un cuvînt de salut, subliniind, printre altele că «asemenea întîlniri frățești sînt împliniri pilduitoare ale poruncii lui Hristos, care, atunci cînd și-a trimis ucenicii la propovăduire, le-a încredințat în primul rînd misiunea de crainici ai păcii (Matei X, 12—13) și care, mai înainte de patimi, s-a rugat Părintelui Ceresc «ca toți cei ce vor crede într-Însul prin cuvîntul Lui să fie una» (Ioan XVII, 20—21) și le-a lăsat, ca testament suprem al său și ca mijloc de adevărire a misiunii lor, faptele de iubire frățească».

Piese corale, prin conținutul și varietatea lor, precum și prin măiestria cu care au fost cîntate de studenții teologi, sub conducerea Profesorului N. Lungu, au plăcut în mod deosebit oaspeților, care,

mulțumind pentru invitație și pentru primirea ce li s-a făcut, au felicitat corul, prin cuvântarea rostită de Arhiepiscopul Iacobos.

Luînd cuvîntul I.P.S. Mitropolit Justin, a conturat, în linii generale personalitatea fiecăruia dintre membrii delegației. Prea Fericitul Patriarh Justinian merită toate laudele pentru invitația făcută acestor mari personalități din lumea bisericească, de a vizita Biserica Ortodoxă Română și celelalte Biserici din România, membre ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

Seara, la ora 22,20 înalții oaspeți, însoțiți de I.P.S. Mitropolit Justin Moiescu, Episcopul reformat Alexandru Buthi, Dl. Director Gh. Nenciu din partea Departamentului Cultelor, precum și Pr. prof. Vintilă Popescu și Dl. Bîrsan, ca interpreți, au plecat cu trenul la Cluj.

Sîmbătă, 10 noiembrie. Delegația a fost întâmpinată pe peronul gării, din orașul Cluj, în dimineața zilei de 10 noiembrie, de reprezentantul Bisericii Ortodoxe Române din Cluj, P.S. Sa Episcopul Teofil Herineanu și reprezentantul Bisericii Reformate din Cluj, Excelența Sa Episcopul Nagy Iuliu. În sala de așteptare delegația a fost prezentată celorlalți reprezentanți de culte, veniți în întâmpinare. După prezentările de rigoare, delegația a fost condusă la hotelul «Continental», unde a fost găzduită.

În dimineața zilei, delegația a început vizitarea orașului Cluj, după programul întocmit în prealabil, și anume : serele cu plante tropicale din grădina botanică, noul complex studentesc și cantina, biblioteca centrală universitară cu fondul cărților vechi, (istorice și religioase), catedrala romano-catolică «Sf. Mihail» din Piața Libertății — monument istoric, restaurat recent cu fonduri din bugetul Statului, și catedrala ortodoxă română din Piața Victoriei, monument arhitectonic.

Peste tot, oaspeților li s-au dat lămuriri și răspunsuri la întrebări. Au rămas plăcut impresionați, în special, de complexul studentesc și cantina ultramodernă, subliniind în declarațiile lor constatările cu privire la condițiile optime create tineretului studios din țara noastră de către actualul regim. I-a impresionat de asemenea grija deosebită pe care statul o acordă moștenirii culturale a poporului român și a celorlalte naționalități conlocuitoare — constatare făcută în urma vizitării bibliotecii centrale universitare.

La catedrala ortodoxă română au fost primiți de soborul preoților catedralei și elevii Seminarului Teologic Ortodox român. După ce s-a oficiat un polihroniu, I.P.S. Mitropolit Dr. Iustin Moiescu a prezentat credincioșilor pe distinșii oaspeți.

La prînz, în cinstea oaspeților a fost oferită la reședința Episcopiei ortodoxe române o masă oficială, la care au participat reprezentanți ai cultelor : ortodox, reformat, unitarian, evanghelic C. A. și romano-catolic.

Cu această ocazie, P. S. Sa Teofil Herineanu, Episcopul ortodox român al Clujului, în calitate sa de gazdă, a salutat pe oaspeți, și, printre altele, și-a arătat bucuria sufletească pentru prezența în orașul

Cluj a celor mai înalți conducători ai Consiliului Ecumenic al Bisericilor și soli ai păcii.

În numele delegaților a răspuns Domnul Dr. Franklin C. Fry, mulțumind P.S. Sale Episcopului Teofil al Clujului pentru cuvintele adresate și pentru primirea frățească ce li s-a făcut.

P.S. Episcop Teofil Herineanu a oferit înalților oaspeți daruri, constând din obiecte de artă populară românească, specifice regiunii Cluj.

În după amiaza aceleiași zile, oaspeții au vizitat catedrala reformată din str. Kogălniceanu — monument istoric — restaurat prin grija statului.

După o scurtă plimbare cu mașinile prin oraș, care le-a oferit prilejul să admire noile construcții, la orele 17,30 delegații au fost oaspeți ai studenților și cadrelor didactice de la Institutul Teologic Protestant unic de grad universitar din Cluj.

În «aula» Institutului, oaspeții au participat la o consfătuire cu studenții și cadrele didactice — în cadrul căreia Dl. Rector Dr. Ștefan Iuhasz a prezentat un scurt istoric al Institutului, reliefând totodată condițiile optime în care se desfășoară învățămîntul teologic la acest Institut.

Răspunzînd salutului D-lui Rector Dr. Iuhasz Ștefan, Dl. Visser't Hooft, secretarul general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, a expus pe scurt scopul vizitei întreprinse.

Despre rolul și sarcinile Consiliului Mondial al Bisericilor a vorbit, mai pe larg, Dl. Dr. Franklin Fry, care a arătat că Mișcarea Ecumenică se străduiește să lupte pentru apărarea păcii și înfrățirea între toate popoarele, în lumina învățăturilor Evangheliei Domnului nostru Iisus Hristos.

Conducerea Institutului a organizat în cinstea oaspeților, o expoziție cu cărți religioase vechi și obiecte de cult.

După vizitarea bibliotecii, oaspeții s-au întreținut cu studenții și cadrele didactice ale Institutului, într-o atmosferă caldă și frățească.

Masa de seară a fost servită la Episcopia Reformată. Cu acest prilej oaspeții au fost salutați de Domnul Episcop Nagy Iuliu, care, între altele, a spus că după terminarea celui de al doilea război mondial, datorită condițiilor de deplină egalitate confesională, asigurate de regimul democrat popular, în orașul Cluj s-a putut dezvolta și cimentarea în mod concret și real înfrățirea între culte, ceea ce este de fapt o întruchipare a *ideii de ecumenicitate*.

În numele oaspeților a răspuns Dl. Dr. Franklin Clark Fry, care a mulțumit pentru călduroasa primire făcută și și-a exprimat convingerea că cimentarea legăturilor între confesiunile istorice din orașul Cluj se va continua și pe mai departe, cu rezultate pozitive.

Oaspeții au mulțumit și pentru darurile oferite de către Episcopia Reformată.

Duminică, 11 noiembrie. În dimineața zilei de 11 noiembrie, oaspeții au părăsit Clujul, îndreptându-se spre Sibiu.

La Sibiu, Dl. președinte Dr. Franklin Clary Fry și Dl. Secretar General Dr. W. A. Visser't Hooft — însoțiți de I.P.S. Mitropolit Justin și de Eminentă Sa Episcopul Al. Buthi — au luat parte, conform programului, la serviciul de cult oficiat în catedrala evanghelică-luterană C.A., unde au fost întâmpinați și de o delegație a Bisericii Ortodoxe Române, alcătuită din consilieri ai Arhiepiscopiei și profesori ai Institutului Teologic Universitar Ortodox din Sibiu.

Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Dr. Iacobus Kukuzes și Prea Sfințitul Episcop Dr. Emilian Timiadis au participat la Sfânta Liturghie din catedrala ortodoxă, unde au fost întâmpinați de P. C. Vicar arhiepiscopal Traian Belășcu, P. C. Rector Dr. Sofron Vlad, consilieri ai Arhiepiscopiei, profesori ai Institutului Teologic Universitar, clerul catedralei și credincioșii prezenți.

În catedrala Bisericii Evanghelice-Luterane C.A. s-a oficiat obișnuitul serviciu de cult duminical. A predicat Eminentă Sa Episcopul Dr. Friedrich Müller, despre situația Bisericii pe care o conduce.

La sfârșitul serviciului de cult, Eminentă Sa Episcopul Dr. Friedrich Müller a rostit un cald cuvânt de salut pentru oaspeții ecumeniști și pentru însoțitorii lor. Înfățișându-le istoricul catedralei evanghelice-luterane C.A. din Sibiu, a arătat că acest vechi locaș de cult are șase sute de ani de existență, întrecând prin vîrstă oricare altă biserică în stil gotic din Republica Populară Romînă. Pe vasul de botezare — care datează din anul 1438 — scrie: «Iisuse Hristoase, vino la noi cu pace!». Catedrala — declarată monument istoric — a fost complet refăcută cu ajutorul material primit din partea Statului nostru democrat popular. Credincioșii care se roagă în ea își aduc contribuția lor de muncă constructivă la dezvoltarea vieții celei noi a poporului nostru.

Mulțumind pentru cuvintele de întâmpinare, Dl. Dr. Franklin Clark Fry a adus Bisericii Evanghelice-Luterane C. A. din R. P. Romînă și Episcopului ei un întreit salut: din partea luteranilor din America, din partea luteranilor din lumea întreagă și din partea Consiliului Ecumenic al Bisericilor, al căror președinte este. «Consiliul Mondial al Bisericilor — a spus Domnia Sa — cuprinde Biserici din toate țările lumii și de diferite confesiuni: ortodoxe, protestante, anglicane, unitariene etc. Acestea se știu unite în mărturisirea credinței în dumnezeirea lui Iisus Hristos. Pe măsură ce viețuim mai adînc în Hristos, unitatea Bisericilor devine mai puternică. Ca creștini, fără deosebire de confesiunea căreia îi aparținem, noi avem nevoie unii de alții ca să putem face tot ceea ce trebuie să facem în această viață în numele lui Iisus Hristos și spre preamărirea Lui. Iubindu-L pe El, unii pe alții să ne îmbrățișăm și să fim uniți în săvîrșirea a tot lucrul bun, lui Dumnezeu bine plăcut și semenilor noștri de folos».

După aceea, oaspeții ecumeniști și însoțitorii lor — împreună cu Eminența Sa Episcopul Dr. Friedrich Müller, Dl. Decan Dr. Herman Binder și alți fruntași ai Bisericii Evanghelice-Luterane C.A. din Sibiu, — s-au îndreptat spre catedrala ortodoxă, unde se află I.P.S. Arhiepiscop Dr. Iacobos Kukuzes împreună cu Prea Sfântul Episcop Dr. Emilian Timiadis.

La sfârșitul slujbei, P. C. Vicar arhiepiscopal Traian Belășcu a salutată pe înalții oaspeți, în numele I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului. Înfațișând istoricul catedralei, a arătat că ea a fost construită în anii 1904—1906. Bolta i-a fost pictată de pictorul Oct. Smigelschi. În 1957, — cu sprijinul material al Departamentului Cultelor — catedrala a fost reparată. Acum — precum arată schelele care o îmbarcă pe dinăuntru, — se lucrează la pictarea ei integrală, spre a i se da strălucirea cuvenită unui astfel de monument de artă. Ceea ce a pornit I.P.S. Mitropolit Iustin ca arhipăstor la Sibiu, se continuă acum sub îndrumarea I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului. P.C. Vicar a încheiat urînd înalților oaspeți și însoțitorilor lor bun venit în mijlocul slujitorilor și credincioșilor de la centrul Mitropoliei Ardealului.

Răspunzînd, I. P. S. Arhiepiscop Iacobos Kukuzes a adus salutul tuturor Bisericilor creștine care fac parte din Consiliul Mondial al Bisericilor, precum și salutul credincioșilor ortodocși din America. I.P.S. Sa a mulțumit I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului și tuturor celor ce au pregătit această primire călduroasă delegației Consiliului Ecumenic al Bisericilor. Exprimîndu-și satisfacția pentru faptul că se aflau de față și frați protestanți, în frunte cu Eminența Sa Episcopul Dr. Friedrich Müller, a dat mulțumită lui Dumnezeu pentru bucuria acestei întîlniri frățești.

În continuare, I.P.S. Sa a arătat că a fost adînc impresionat cînd a pășit în marea catedrală mitropolitană de la Sibiu. Schelele ridicate înlăuntru ei pentru pictura cupolei au o înaltă semnificație duhovnicească. Ele ne arată că spre a înfrumuseța sufletele noastre cu podoabele virtuților creștinești, trebuie să ne ridicăm neconținut nivelul spiritual și moral.

Prezentînd pe membrii delegației ecumeniste I.P.S. Sa a arătat că Sanctitatea Sa Patriarhul Atenagoras al Constantinopolului se roagă neconținut pentru bunul mers al Ortodoxiei răsăritene și pentru unirea tuturor creștinilor în legătura dragostei și a păcii.

A asigurat pe cei prezenți la sfintele rugăciuni din catedrala mitropolitană că va vorbi credincioșilor ortodocși din cele două Americi despre evlavia credincioșilor romîni și a încheiat implorînd binecuvîntarea lui Dumnezeu asupra tuturor.

Dl. președinte Dr. Franklin Clark Fry a adus salutul credincioșilor Luterani din întreaga lume. «În sînul mării familii ecumeniste, Biserica Ortodoxă Romîna aduce cucernicia și dragostea ei de Hristos și de frați.

Noi cunoaştem bine evlavia ortodoxă şi întru numele Domnului Iisus Hristos Vă salut ca pe fraţii noştri» — a încheiat Domnia Sa.

Dl. Dr. W. A. Visser't Hooft, secretarul general al Consiliului Ecumenic, a spus că privind pe credincioşii întruniţi la rugăciune de obşte în catedrala mitropolitană din Sibiu, i se pare că vede feţele credincioşilor creştini din toată lumea, cufundaţi în rugăciune.

«În trecutul mai îndepărtat, Bisericile n-au avut legături frăţeşti întreolaltă, dar Iisus Hristos, Mai-Marele păstorilor, a trezit în minţile celor ce cred în El ideia unităţii. Mîinate de această idee, Bisericile creştine din lume s-au întrunit laolaltă în Consiliul Ecumenic ca să lucreze împreună pentru fericirea vremelnică şi veşnică a credincioşilor lor şi a tuturor oamenilor. La sfîrşitul anului trecut, au intrat în Consiliul Ecumenic şi Bisericile Ortodoxe Rusă, Romîna, Bulgară şi Polonă. Acum, lucrăm împreună cu ele şi împreună cu ele preamărim pe Dumnezeu. A încheiat chemînd la rugăciune stăruitoare către Iisus Hristos, ca El să facă astfel încît creştinătatea să devină cu adevărat «o turmă şi un păstor».

La sfîrşit, I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei şi Sucevei a exprimat mulţumiri atît membrilor delegaţiei Consiliului Ecumenic al Bisericilor pentru simţămintele tălmăcite în cuvîntările lor, cît şi celor ce i-au primit pe oaspeţi atît de călduros în catedrala mitropolitană din Sibiu.

Încônjuraţi fiind cu dragoste, de cler şi credincioşi, la ieşirea din catedrală, oaspeţii ecumenişti şi însoţitorii lor s-au îndreptat spre reşedinţa mitropolitană.

Acolo, delegaţii Consiliului Ecumenic al Bisericilor au fost prezentaţi înalt Prea Sfinţitului Mitropolit Nicolae al Ardealului de către I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei şi Sucevei.

I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului s-a întreţinut cu înalţii oaspeţi, s-a interesat de Mişcarea Ecumenică — la ale cărei lucrări a participat personal, în 1927, la Lausanne, ca profesor de teologie — şi le-a oferit spre amintire Cartea de Rugăciuni (ediţia a III-a din 1958), îngrijită de I.P.S. Sa, precum şi colecţia revistei oficiale «Mitropolia Ardealului» pe anul 1961, care cuprinde şi aniversarea a 150 de ani de existenţă neînteruptă a Institutului Teologic de grad Universitar ortodox din Sibiu.

Despărţindu-se de I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului — căruia i-au făcut urări fierbinţi de sănătate şi fericire — membrii delegaţiei Consiliului Ecumenic al Bisericilor şi însoţitorii lor s-au îndreptat spre reşedinţa episcopală evanghelică-luterană. Au fost întîmpinaţi de către Em. Sa Episcopul Dr. Friedrich Müller, înconjurat de consilierii săi, de profesorii de teologie, pastori şi studenţii teologi evanghelici-luterani.

În cuvîntul rostit cu acel prilej, Eminenţa Sa Episcopul Dr. Fr. Müller a înfăţişat lupta dusă de înaintaşii săi pentru conservarea credinţei evanghelice-luterane împotriva încercărilor stăpînirii habsburgice

de a-i catoliciza pe sașii din Ardeal, ca și împotriva încercărilor hitleriste de a-i abate pe căi necreștinești. Astăzi, Biserica Evanghelică-Luterană C.A. din R.P. Română — credincioasă Evangheliei lui Hristos — conlucrează prin clerul și credincioșii ei la zidirea vieții celei noi în țara noastră.

După aceea, oaspeții s-au întreținut cu cei prezenți și au vizitat reședința episcopală.

La masa de prînz dată de Episcopia evanghelică-luterană C.A. în cinstea înalților oaspeți, Eminența Sa Episcopul Dr. Friedrich Müller și Dl. Președinte Dr. Franklin Clark Fry au rostit cîte un scurt toast.

După masă, înalții oaspeți și însoțitorii lor s-au îndreptat spre Institutul Teologic Ortodox de grad Universitar, fiind întâmpinați de rectorul Institutului, P.C. Prof. Dr. Sofron Vlad, de decanul Secției evanghelice-luterane C.A. a Institutului Teologic Protestant, Dl. Prof. Dr. H. Binder, de profesorii celor două Institute Teologice și de studenții teologi ortodocși și evanghelici-luterani.

La intrarea oaspeților în «aula» gătită de sărbătoare, corul studenților teologi, dirijat de P.C. Conf. univ. Gheorghe Șoima, a cîntat cu elan «Oda Bucuriei» (de Fr. Schiller, din Simfonia a IX-a de Beethoven) care cheamă la înfrățirea popoarelor în munca pentru progres.

În numele celor două Institute Teologice, înalții oaspeți au fost salutați de către P.C. Rector Dr. Sofron Vlad. Exprimînd bucuria ostenitorilor și studenților acestor așezăminte bisericesti de a avea în mijlocul lor pe delegații Consiliului Ecumenic al Bisericilor, P. C. Sa a arătat că atît preoții crescuți vreme de peste 150 de ani în Institutul Teologic Ortodox, cît și pastorii evanghelici din Ardeal, au fost și sînt pătrunși de duh ecumenist. Duhul confesional și național șovin de care amintește Sf. Apostol Pavel în cap. II al Epistolei către Galateni n-a găsit loc de sălășluire în inimile și în faptele acestor slujitori bisericesti. Prin profesori de teologie activi la Sibiu — ca răposatul Mitropolit Nicolae Bălan și actualul nostru Arhipăstor, I.P.S. Mitropolit Nicolae Colan — și prin alți slujitori bisericesti, Biserica Ortodoxă din Ardeal a participat și în trecut la lucrările Mișcării Ecumenice.

A încheiat exprimîndu-și convingerea că distinșii oaspeți întîlnesc aici, în vizita pe care o fac celor două Institute Teologice, o întruchipare a năzuințelor de înfrățire pentru înfăptuirea cărora luptă Mișcarea Ecumenică.

În continuare, corul studenților teologi a executat un imn ecumenist compus de Christofor Tye, din veacul XV.

A luat apoi cuvîntul — prezentat fiind de către I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei — Dl. Dr. W. A. Visser't Hooft. Domnia Sa a început prin a arăta că atît serviciile divine ascultate în cele două biserici catedrale, cît și înălțătoarea cuvîntare a Părintelui Rector Dr. Sofron Vlad, și imnul ecumenist cîntat de studenții teologi, l-au impresionat adînc, încredințîndu-l o dată mai mult că la Sibiu se află într-un

loc și între credincioși cu multă înțelegere pentru lucrarea pe care o îndeplinește Mișcarea Ecumenică.

În continuare, Domnia Sa a făcut un scurt istoric al Mișcării Ecumenice și a arătat că această mișcare creștinească se caracterizează prin trei cuvinte: servire (slujire), mărturie (mărturisire) și unitate.

«Bisericele creștine nu se servesc numai reciproc, prin darurile pe care le-au primit de la Dumnezeu, ci laolaltă participă la slujirea comună — care interesează întreaga omenire.

Bisericele creștine mărturisesc că ceea ce ne unește în Iisus Hristos este mai tare și mai de preț decât ceea ce ne-ar putea diviza. În forma aceasta, noi facem un mare serviciu Mișcării Ecumenice și atitudinea noastră va fi prin ea însăși o mare și puternică mărturisire pentru dreptate și pentru pacea a toată lumea. Noi am luat atitudine împotriva forțelor care tind să înrăutățească situația internațională și s-o facă periculoasă pentru omenire. Noi am reacționat energic și în ceea ce privește experiențele cu arme atomice și am încercat — pe cât am putut — să aducem pe oameni la înțelegere întreolaltă pe această chestiune.

În cadrele Consiliului Ecumenic, noi am înțeles că unitatea nu este numai un lucru frumos, ci și cel mai necesar dintre toate. Mai sînt obstacole care stau în calea unității creștinilor, dar sîntem încredințați că va ajuta Dumnezeu încă actualei generații să creeze punți de înțelegere trainică și cât mai deplină între diferitele Biserici creștine.

În țara voastră — a spus Domnia Sa — Biserici Răsăritene și Biserici Apusene au legături strînse întreolaltă. Cele văzute la Sibiu, sînt o dovadă în această privință. Fericiti sînt cei ce creează astfel de stări de bună înțelegere între frați, căci sălășluindu-se pacea lăuntrică între ei, se face un serviciu de seamă păcii lumii întregi».

A vorbit apoi Dl. Dr. Franklin Clark Fry, subliniind că scopul de căpetenie al Consiliului Ecumenic este căutarea unității. Astăzi, Bisericile creștine flămînzesc după unitate. Dar unitatea aceasta nu înseamnă uniformitate. Dumnezeu de aceea a creat marea diversitate care se găsește între noi, creștinii, ca un singur duh să se manifesteze în inimile noastre ale tuturor și acestea să săvîrșească aceeași lucrare binecuvîntată. Căutarea unității nu e un lucru ușor de realizat. Calea ajungerii la unitate nu este aceea a eliminării tuturor deosebirilor dintre noi. Trebuie să realizăm unitatea de adevăr, nu o unitate de suprafață.

A urmat la cuvînt P.S. Episcop Emilian Timiadis care a spus că după învățătura Bisericii Ortodoxe Răsăritene, Hristos stă în centrul vieții creștinești, așa cum El se află în permanență la cîrma Bisericii Sale. Tocmai de aceea, noi, ortodocșii răsăriteni, putem oferi Mișcării Ecumenice, între altele, voința noastră de a nu fi negativi și nici fanatici. A trecut vremea anatematizărilor reciproce. Acum, ne îndreptăm atenția spre ceea ce ne este comun, ne apropiem, ne unim. Nu ne lăsăm stăpîniți de spiritul de autoadmirare, care are în el ceva exclu-

sivist. Dimpotrivă, ne dăm silința de a cultiva o teologie pozitivă, constructivă, irenică. Evităm și practicarea unei teologii pietiste, pentru că aceasta neglijează trebuințele sociale urgente ale vremii noastre. Fericitul Augustin spune că pentru a iubi, trebuie să cunoști. Cunoșcându-ne mai bine, ne vom iubi mai mult unii pe alții.

P.S. Sa a încheiat spunând că acestea sînt doar cîteva linii generale de orientare în problemele ecumeniste. Ele interesează nu numai pe profesorii de teologie, ci și pe studenții teologi, ca viitori preoți.

La rîndul său, I.P.S. Arhiepiscop Iacobos Kukuzeș, fost profesor de teologie, a arătat că Mișcarea Ecumenică este o mișcare nouă, tînără. Tinerii studenți teologi trebuie să lucreze în cadrele ei, pentru ca rugăciunea Mîntuitorului — «Ca toți să fie una!» — să se realizeze. Studenții teologi trebuie să aibă ființa lor plină de lumina lui Hristos, așa cum cîntăm la Sfînta slujbă a Vecerniei: «Lumină lină a Sfintei Slave...».

După festivitate, înalții oaspeți au vizitat biblioteca Institutului Teologic Ortodox, unde au luat cunoștință de piese rare din cele mai vechi tipărituri în limba romînă, precum și de numeroasele colecții de reviste ale Bisericii Ortodoxe Romîne.

La orele 18, înalții oaspeți au părăsit orașul Sibiu, îndreptîndu-se cu mașinile spre Brașov, unde au fost întîmpinați și salutați — în numele I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului — de către P.C. Vicar arhiepiscopal Traian Belășcu, împreună cu P.C. Consilier economic I. Velțan, și P.C. Pr. Dr. Vasile Coman, protopopul raionului.

Luni, 12 noiembrie. La orele 8, oaspeții și însoțitorii au vizitat Biserica Neagră, unul din cele mai importante monumente ale arhitecturii medievale din țara noastră.

După ce a mulțumit oaspeților pentru cinstea făcută Bisericii Negre prin vizita lor, superiorul acestei biserici a făcut și un scurt istoric al ei, arătînd că a fost începută în anul 1375 și terminată după circa 100 de ani, fiind construită în stilul goticului tîrziu, cu toate trei navele de aceeași înălțime («Hallenkirche»). Într-un incendiu, care în anul 1689 a distrus tot orașul Brașov, a ars și Biserica Neagră, prăbușindu-se turnul și întreaga boltă gotică inițială și afumîndu-se zidurile, fapt care a determinat denumirea «Biserica Neagră». Din cauza acestui incendiu, biserica a rămas cu forma gotică numai în exterior; bolta, stîlpii și galeriile datează din secolul al XVIII-lea, fiind construite în formele stilului baroc.

De la Biserica Neagră, oaspeții au plecat în Moldova, spre Onești, unde au ajuns la orele 11, fiind întîmpinați de P.S. Episcop Partenie Ciopron al Romanului și Hușilor și P.C. Pr. Scarlat Porcescu, Consilier al Arhiepiscopiei Iașilor.

Oaspeții au vizitat noul oraș Onești și Combinatul chimic de la Borzești, unde au fost conduși de directorul Combinatului, care a dat toate explicațiile necesare, în legătură cu procesul de producție și condițiile de muncă.

Încântați de cele văzute și constatate, oaspeții au mulțumit pentru primirea prietenoasă și pentru explicațiile ce le-au fost date, plecând apoi mai departe, spre Bacău, unde Episcopia Romanului și a Hușilor le-a oferit masa de prînz.

După masă, oaspeții și însoțitorii lor au continuat călătoria spre mînăstirea Agapia. În drum s-a vizitat centrul industrial Săvinești. Aici s-a vizitat fabrica de fibre sintetice unde, ca și la Borzești oaspeții au avut ocazia să vadă avîntul industrial din țara noastră.

La mînăstirea Agapia, oaspeții au fost primiți de întreg soborul mînăstirii în frunte cu maica stareță Eustochia Ciucanu și conduși în biserică, unde au fost întîmpinați de duhovnicii mînăstirii cu Sf. Evanghelie și cu Sf. Cruce.

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, a rostit o cuvîntare în care a prezentat soborului mînăstirii pe distinșii oaspeți, cărora le-a urat, în același timp, și bun sosît în Arhiepiscopia Iașilor.

Prea Cuvioasa Stareță Eustochia Ciucanu a rostit un cuvînt de bun sosît în numele soborului maicilor, făcînd apoi un scurt istoric al mînăstirii Agapia.

În încheiere, maica stareță a spus: «Vă încredințăm că vizita cu care cinștiți mînăstirea Agapia va fi mereu vie în amintirea noastră. Fiecare dintre noi, la îndemnul și sfaturile I.P.S. Mitropolit Iustin, arhipăstorul și îndrumătorul nostru, se va sili să slujească pentru bunăînțelegere și frăție între Bisericile creștine și între popoare».

Răspunzînd, în numele oaspeților, I.P.S. Mitropolit Iacobos a spus, printre altele: «Dl. Dr. Franklin Fry, Dl. Dr. W. A. Visser't Hooft, P. S. Emilian și cu mine, mulțumim lui Dumnezeu pentru că ne-a învrednicit să venim în acest sfînt locaș spre a înălța rugăciuni celui Atotputernic. Vă asigurăm că noi toți am intrat aici nu în calitate de căpetenii ale unei organizații, ci, stăpîniți de modestie creștină, ca să ne rugăm bunului Dumnezeu. I.P.S. Mitropolit Iustin a spus că noi activăm pentru răspîndirea scopurilor Mișcării Ecumenice. Facem aceasta, pentru că avem convingerea că împlinim voința lui Dumnezeu. Dumneavoastră vă rugați în acest dumnezeiesc locaș pentru pacea lumii, pentru unirea tuturor creștinilor într-o singură turmă. Noi toți credem că forța care mișcă și unește pe credincioșii creștini este dragostea. Dorim să continuați a vă ruga pentru apropierea și unirea tuturor Bisericilor. Și acum, permiteți-mi, iubite surori, să mă rog lui Dumnezeu, care este dragoste, să vă aibă sub aripa sa ocrotitoare. Cînd îngenunchiați în fața icoanei Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu, aduceți-vă aminte și de noi».

După cuvîntarea I.P.S. Mitropolit Iacobos s-a săvîrșit un polihroniu pentru înalții oaspeți.

Linii și proporțiile simetrice ale mînăstirii Agapia, celebrele picturi ale bisericii, muzeul în care sînt expuse diferite obiecte cu im-

portanță istorică și artistică, au fost cercetate cu un viu interes de către delegația Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

Mulțumind Înalț Prea Sfințitului Iustin și întregului sobor pentru primirea făcută și pentru prilejul ce le-a oferit de a vedea această importantă și măreață așezare monahală, oaspeții au pornit în aceeași zi spre mănăstirea Neamț, unde au ajuns în jurul orei 21. Ctitoria slăvitului voievod Ștefan cel Mare, care în urma lucrărilor de restaurare din ultimii ani a îmbrăcat haină nouă, aștepta oaspeții. Simfonia clopotelor, soborul mănăstirii în frunte cu P. C. Stareț Arhim. Dionisie Velea, elevii și profesorii Seminarului Teologic, în frunte cu Dl. Director, Prof. Ștefan Alexe, credincioșii care se aflau la mănăstire, au întâmpinat cu multă bucurie și dragoste creștinească delegația Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

La intrarea în biserică înălțarea Domnului, corul Seminarului Teologic a cântat axionul «Cuvine-se cu adevărat», după care I.P.S. Mitropolit Iustin a rostit o scurtă cuvîntare, arătînd, printre altele, că pentru viețuitorii din marea lavră Neamț vizita reprezentanților Consiliului Ecumenic al Bisericilor este un prilej de aleasă bucurie. Răspunzînd invitației Prea Fericitului Patriarh Justinian, solii Mișcării Ecumenice au sosit la noi purtînd făclia dragostei întru Hristos.

P.C. Arhim. Dionisie Velea, starețul mănăstirii Neamț a vorbit oaspeților despre importanța artistică a mănăstirii și rolul cultural pe care acest așezămînt călugăresc l-a împlinit în viața din trecut a Bisericii noastre.

I.P.S. Mitropolit Iacobos a mulțumit pentru primirea sărbătorească ce li s-a făcut și pentru ospitalitatea de care a dat dovadă obștea monahală de la Neamț.

După primirea oficială din Biserică s-a trecut la stăreție, unde s-a servit masa de seara în timpul căreia înalții oaspeți s-au informat mai îndeaproape despre viața monahală din cadrul Bisericii Ortodoxe Romîne.

Marti, 13 noiembrie. P. S. Episcop Emilian Timiadis, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi, a oficiat Sfînta Liturghie, în biserică înălțarea Domnului. Cu acest prilej ierodiaconul Ștefan Gherontie, starețul mănăstirii Secu, a fost hirotonit ieromonah.

La ieșirea din biserică, I.P.S. Iustin, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, a dat oaspeților explicații referitoare la vechimea mănăstirii Neamț, la diferite momente din istoria acestui așezămînt monahal și, mai cu seamă, la lucrările de restaurare efectuate în ultimii ani cu ajutorul prețios al conducerii de stat. În urma lucrărilor de restaurare, biserică înălțarea Domnului și clădirile care o înconjoară și-au recăpătat forma originală.

După ce au vizitat muzeul și biblioteca mănăstirii, oaspeții au plecat cu mașinile spre Iași, unde au sosit la orele 13,30.

La Iași au fost întâmpinați în fața reședinței mitropolitane de P.C. Irineu Crăciunaș, Vicarul Arhiepiscopiei, de P.C. Consilieri D. Hadîrcă și T. Ieremia, și de Dl. Ioan Zamfirescu, secretar eparhial.

La masa de prînz, oferită de I.P.S. Mitropolit Iustin la reședința mitropolitană, a luat cuvîntul I.P.S. Mitropolit Iacobos. «Eu și cu prietenii mei, a spus I.P.S. Sa, sîntem adînc recunoscători înalt Prea Sfințitului Iustin, Mitropolitul Moldovei și Sucevei că ne-a însoțit în tot timpul vizitei noastre. I.P.S. Sa nu este numai un om tînăr, un om nou, ci, în același timp un bun slujitor al lui Dumnezeu. El a reînnoit viața Arhiepiscopiei Iașilor. Consiliul Ecumenic al Bisericilor este fericit că între mebrii săi se află și I.P.S. Mitropolit Iustin. Peste tot unde am fost, am văzut abundența, ospitalitatea și inima bună a poporului român. Mulțumim Bunului Dumnezeu pentru că ne-a ajutat să venim în țara Dumneavoastră iubită ca să luăm legătura cu Biserica Ortodoxă Romînă».

A vorbit apoi I.P.S. Mitropolit Iustin spunînd, printre altele : «Mitropolia Moldovei și Sucevei, al cărui sediu pe aceste locuri se găsește de sute de ani, a primit în decursul vremurilor numeroase vizite. Acum Mitropolia este vizitată neconținut de diferite delegații din țară și de peste hotare. Sînt însă, vizite care sînt legate numai de viața Mitropoliei noastre, vizite legate de viața bisericească din țara noastră, vizite legate de viața Ortodoxiei de pretutindeni și, în sfîrșit, vizite legate de viața întregii creștinătăți.

Din categoria vizitelor legate de viața întregii creștinătăți, face parte și vizita delegației Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

Astfel, la invitația Prea Fericitului Patriarh Justinian, Dr. Franklin Clark Fry, Dr. W. A. Visser't Hooft, I.P.S. Mitropolit Iacobos și P.S. Episcop Emilian vizitează Biserica noastră.

Delegați ai Consiliului Ecumenic al Bisericilor au vizitat deseori diferite țări. De data aceasta, Mișcarea Ecumenică a trimis în țara noastră o delegație de cel mai înalt nivel ; cel mai ales mînunchi de lucrători în această oragnizație bisericească mondială se găsește acum în mijlocul nostru».

În continuare I.P.S. Mitropolit Iustin a conturat în linii generale portretele delegaților, subliniind că Iașul ortodox încearcă un sentiment de aleasă bucurie cu prilejul vizitei lor. I.P.S. Sa asigură pe înalții oaspeți de prietenie caldă, de toată dragostea creștină și roagă pe Dumnezeu să le dea sănătate și putere spre a lucra pentru unirea Bisericilor și popoarelor pentru pace și bunăînțelegere în lume.

După masă oaspeții au vizitat Complexul Universitar, Teatrul Național, Piața Unirii, etc., au făcut o plimbare prin parcul orașului, s-au oprit cîteva minute la teiul lui Eminescu, plecînd apoi la biserica Golia, unde I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei le-a dat toate explicațiile, arătînd că meritul restaurării acestei biserici monumentale se datorește Prea Fericirii Sale Părintelui Patriarh Justinian, din vremea cînd era mitropolit al Moldovei. Au vizitat de asc-

menea catedrala mitropolitană, noua sală de ședințe a Adunării mitropolitane și sala Vasile Lupu în care s-a ținut Sinodul de la 1624. Dar ceea ce le-a atras mai mult admirația a fost biserica Trei Ierarhi. Oaspeții au înconjurat-o de mai multe ori și au admirat-o mărturisind că este într-adevăr un monument unic de artă.

În timpul serii, oaspeții au vizitat schitul Bucium din apropierea Iașilor, unde li s-a servit și masa.

În cuvîntarea rostită cu acest prilej, Dl. Dr. Franklin C. Fry a elogiat ospitalitatea poporului nostru, mărturisind totodată constatarea că în România există o Biserică vie.

P.S. Episcop Emilian Timiadis a arătat că pentru reprezentanții Mișcării Ecumenice a fost foarte important schimbul de păreri cu slujitori și credincioși ai Bisericii Ortodoxe Romîne.

A mai luat cuvîntul Secretarul Consiliului Ecumenic al Bisericilor Dr. W. A. Visser't Hooft, care a mărturisit că se află în fața unui paradox. Pe de o parte, știe că Biserica Ortodoxă Romînă a fost cîtva timp izolată de Mișcarea Ecumenică, iar pe de altă parte, constată că preoții și credincioșii romîni lucrează în spirit ecumenic. Biserica Ortodoxă Romînă are, deci, o experiență ecumenică. Ea a mers, de pildă, mai departe în ceea ce privește relațiile cu Bisericile Protestante. S-au statornicit între Ortodoxie și Bisericile Protestante din România legături de bună înțelegere și frăție. Se vede la Biserica Ortodoxă Romînă, a adăugat D-Sa, un adevărat sentiment de responsabilitate pentru problemele ecumenice. Spre a se adînci tot mai mult relațiile, în spirit ecumenic, între Biserici, sînt necesare schimburi de studenți și de publicații teologice. Toți frații creștini, a spus în încheiere Dr. Visser't Hooft, trebuie să lucreze pentru unirea Bisericilor.

La cuvîntările oaspeților a răspuns I.P.S. Mitropolit Iustin. «De cîteva zile, a spus I.P.S.Sa, Dumneavoastră vizitați orașe, mari întreprinderi, mînăstiri și biserici din România. În acest timp ați avut întîlniri cu ierarhi și conducători de culte creștine. Vă asigur că, ierarhii și conducătorii cultelor creștine pe care i-ați întîlnit regretă că n-au avut ocazia de a oficia în aceste zile servicii religioase la care să participe credincioși. Ați fi constatat simțămintele de evlavie și cucernicie ale credincioșilor din țara noastră.

Biserica Ortodoxă depune strădaniile sale pentru statornicirea spiritului ecumenic în relațiile dintre Bisericile creștine. Preoți și credincioși ortodocși sînt animați de duhul bunei-înțelegeri și frăției față de credincioșii altor Biserici creștine și față de toți cetățenii din țara noastră. Peste tot, în țară la noi, există un spirit nou în relațiile dintre credincioșii creștini. Spiritul ecumenic este aici o realitate.

Creștinii ortodocși nu trăiesc izolați în patria noastră. Toți fiii poporului nostru sînt stăpîniți de spiritul unității umane. Ei se simt frați între ei și trăiesc cu toată intensitatea această realitate. În același timp, fiii patriei noastre nutresc cele mai prietenoase simțăminte de dragoste frățească față de oamenii de pretutindeni. De aceea ei luptă

cu ardoare pentru înțelegerea între popoare, pentru prietenia între oameni, pentru pace în întreaga lume.

De aceea, în dialogul ecumenic, cultele creștine din țara noastră aduc nu numai mărturia viețuirii lor în duhul dragostei frățești, dar și certitudinea viețuirii întregului nostru popor în spiritul unității umane».

I.P.S. Mitropolit Iustin a asigurat delegația Consiliului Ecumenic al Bisericilor că Biserica Ortodoxă Română își va aduce aportul său stăruitor la lucrarea pentru unirea Bisericilor creștine, pentru întărirea legăturilor frățești între oameni și popoare, pentru pacea în întreaga lume.

Întorși la reședința mitropolitană din Iași, înalții oaspeți au primit din partea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Iustin, diferite daruri, covoare românești lucrate în mânăstiri, cărți despre bisericile moldovenești monumente istorice ș.a.

La ora 24, delegația Consiliului Ecumenic al Bisericilor și însoțitorii lor au plecat cu trenul spre București, unde au sosit :

Miercuri, 14 noiembrie. După dejun înalții oaspeți însoțiți de Prea Fericirea Sa Părintele Patriarh Justinian, I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului și Pr. Prof. Vintilă Popescu, ca interpret, au vizitat Tipografia Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, mânăstirea Antim cu palatul Sfântului Sinod și așezământul bisericesc de la Schitul Maicilor, împreună cu atelierele de obiecte bisericești ale Institutului Biblic.

A fost vizitată apoi mânăstirea Ciorogârla, unde oaspeții au avut ocazia să vadă încă o dată grija pe care o poartă Prea Fericirea Sa Părintele Patriarh Justinian așezămintelor mânăstirești. În timpul călătoriei spre mânăstirea Ciorogârla și înapoi, D-nii Dr. Fry și Dr. Visser't Hooft, care au călătorit în aceeași mașină cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, s-au interesat de organizarea mânăstirilor, de numărul călugărilor și călugărițelor și de viața culturală și educativă din mânăstiri. Prea Fericirea Sa Părintele Patriarh Justinian le-a dat toate lămuririle cerute și oaspeții au declarat că în Biserica Ortodoxă Română monahismul este foarte bine organizat și că în România se găsesc cele mai mari mânăstiri de maici din toată creștinătatea.

La ora 14 Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a oferit o masă oficială, la care au luat parte :

Din partea Bisericii Ortodoxe Române : Înalt Prea Sfințiții Mitropoliți Iustin al Moldovei și Sucevei, Firmilian al Olteniei și Nicolae al Banatului, Prea sfințitul Episcop Antim Tîrgovișteanul, Vicar patriarhal, P. C. Pr. Ioan Găgiu, directorul Administrației Patriarhale, P.C. Pr. Traian Găica, directorul Casei de Pensii și Ajutoare a Salariaților din Patriarhia Română, consilieri și inspectori patriarhali, profesori ai Institutului Teologic Universitar din București în frunte cu P.C. Diac. Prof. N. I. Nicolaescu, rectorul Institutului, P.C. Pr. Prof. Petre Vintilescu, președintele Consistoriului Central Bisericesc, P.C. Pr. Alexan-

dru Ionescu, vicarul. Arhiepiscopiei Bucureștilor, consilieri ai Arhiepiscopiei Bucureștilor, P.C. Pr. N. Buzescu, directorul Seminarului Teologic din București, protoierei din Capitală și funcționari superiori din Administrația Patriarhală și de la Arhiepiscopia Bucureștilor.

Din partea Departamentului Cultelor : Domnul Profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștri, însoțit de directori, funcționari superiori din Departamentul Cultelor.

A luat parte, de asemenea, Eminentă Sa Domnul Alexandru Buthi, Episcopul Bisericii Reformate din Oradea.

În timpul mesei, care s-a desfășurat într-o atmosferă de caldă prietenie, s-au rostit cuvântări.

Înalt Prea Sfințitul Iacobos, Arhiepiscopul Bisericii Ortodoxe grecești din cele două Americi, a rostit următorul cuvânt :

*Prea Fericite Părinte Patriarh Justinian,
Domnule Secretar General al Departamentului Cultelor,
Domnule Președinte Fry,
Domnule Secretar General Visser't Hooft,
Iubiți comeseni,*

Sînt fericit de a vedea încă o dată România și de a simți, încă o dată, inima caldă a Prea Fericirii Voastre, a ierarhilor, a slujitorilor și a nobilului și prietenosului popor român. Eu datorez această Prea Fericirii Voastre, prea iubit conducător al Bisericii Ortodoxe Române, prin invitația pe care mi-ați trimis-o acum trei luni la Paris, și care mi-a fost înmînată de iubitul meu frate, I.P.S. Mitropolit Iustin Moisescu.

Viu pentru a treia oară în România : am venit prima oară în 1939, cînd eram diacon și mă pregăteam să plec în S.U.A. Am petrecut atunci o zi la Constanța și două zile la București, ca simplu vizitator, și mărturisesc că am fost impresionat de frumusețea acestor orașe și mai ales de fețele zîmbitoare ale oamenilor din România.

A doua oară am vizitat România în anul 1955, fiind invitat de Prea Fericirea Voastră, la comemorarea a 70 de ani de la dobîndirea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române și la canonizarea unor sfinți români. Deși au trecut șapte ani de atunci, îmi amintesc mereu de măreția acestor solemnități și în deosebi de evlavia, de religiozitatea credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române. Atunci am cunoscut pentru prima dată pe Domnul Profesor Dumitru Dogaru, actualul Secretar General al Departamentului Cultelor. Atunci mi-am exprimat mulțumirea mea pentru tot ce s-a făcut pentru binele Bisericii Ortodoxe și sînt foarte fericit să exprim acum înzecit ce-am spus atunci.

Sînt acum la a treia vizită a mea în țara Dumneavoastră și ca să fiu sincer aș dori să urmeze multe altele.

Eu am venit la Dumneavoastră cu Domnul președinte Franklin Clark Fry, cu Domnul Secretar General Dr. W. A. Visser't Hooft și cu Prea Sfințitul Episcop Emilian de Melo, ca delegați ai Consiliului Ecumenic al Bisericilor, dar am venit și ca reprezentant personal al Sanctității Sale Patriarhului Ecumenic, Athenagoras I și, dacă îmi îngăduiți, și ca un smerit frate în Domnul Hristos.

Ca unul dintre președinții Consiliului Ecumenic al Bisericilor, am venit să vă spun cât de fericit și mândru sînt eu că Biserica Ortodoxă Română și-a reluat activitatea ei între membrii Consiliului Ecumenic al Bisericilor și să vă încredințez că marea Biserică a Prea Fericirii Voastre are un rol important în acest Consiliu Ecumenic al Bisericilor. De altfel, Consiliul Ecumenic al Bisericilor nu poate să fie complet, fără prezența Bisericii Ortodoxe, fiindcă face parte din structura noastră ortodoxă faptul de a fi prieteni ai unității Bisericii lui Hristos, deși noi sîntem mereu cu atenția îndreptată la păstrarea venerabilei noastre moșteniri și la tradiția noastră. Eu sînt convins că, conducerea Consiliului Ecumenic al Bisericilor, ne apreciază pe noi ortodocșii, atunci cînd stăm pe poziții de necompromis, dar noi facem tot ce ne stă în putință, ca împreună lucrători, pentru unirea Bisericilor.

În al doilea rînd am spus că am venit aici ca reprezentant al Sanctității Sale Patriarhului Ecumenic, Athenagoras. Îngăduiți-mi să vă asigur Prea Fericite Părinte Patriarh Justinian, că iubirea Sanctității Sale Patriarhului Ecumenic, pentru Prea Fericirea Voastră și pentru poporul român dreptcredincios, trece peste orice limită. Ochii Sanctității Sale se luminează și scînteiază cînd îi vorbesc despre realizările și progresul Bisericii și poporului român. Inima lui mult iubitoare încearcă să-i cuprindă pe toți și eu știu că Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic se roagă fierbinte pentru propășirea și trăirea în pace și dragoste a poporului român.

Ceea ce vreau să subliniez încă, este faptul că am venit de asemenea ca un prieten al Dumneavoastră. Mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a hărăzit această bucurie a prieteniei poporului Dumneavoastră.

Poporul Dumneavoastră iubitor, cultivat și civilizată, progresist și iubitor de pace, generos și ospitalier, este un popor care merită să fie și mai mult iubit și mai mult admirat. În timpul scurt care s-a scurs de la devastările celui de al doilea război mondial, nu numai că v-ați refăcut orașele și industria, dar ați ridicat orașe noi și ați creat noi industrii și faceți aceasta cu nădejdea ca poporul Dumneavoastră să progreseze și să slujească pacea în întreaga lume. Fiți binecuvîntați pentru totdeauna, iubiți prieteni!

Înainte de a termina cuvîntul meu, aș vrea să vă prezint cîteva puncte de vedere, care sînt în legătură cu Mișcarea Ecumenică și asupra cărora v-ași ruga să reflectați.

— Nici o teologie nu poate să ajute omului, dacă nu este o teologie a iubirii.

— Nici o ecumenicitate nu poate fi comparată cu cea care izvorăște din iubirea creștină.

— De nici o unitate a Bisericilor nu ne putem apropia, dacă nu ne aducem inimile noastre în sfera de atingere a lui Dumnezeu.

— Nici o pace între Biserici sau popoare nu va putea fi realizată, dacă noi nu ne apropiem cu sinceritate, frățietate, smerenie și adevărată iubire creștină unii față de alții.

Vă mulțumesc încă o dată pentru această ocazie ce mi s-a oferit de a fi în mijlocul Dumneavoastră și îngăduiți-mi să exprim toată grațitudinea mea față de Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române și toată prețuirea mea față de poporul român. Exprim, de asemenea, călduroase mulțumiri față de Domnul Secretar General, profesor Dumitru Dogaru, și față de colaboratorii Domniei Sale.

Termin cuvîntul meu, cu urarea pe care îndrăznesc să o fac în limba română : Să trăiți întru mulți ani, Prea Fericite Părinte Patriarh Justinian și fie ca Dumnezeu să inspire și să îndrumeze pe conducătorii țării Dumneavoastră pe calea propășirii și fericirii poporului român !
Întru mulți ani !

A luat apoi cuvîntul Prea Sfințitul Episcop Emilian de Melo, reprezentantul permanent al Patriarhiei Ecumenice a Constantinopolului pe lângă Consiliul Ecumenic al Bisericilor de la Geneva, care a spus printre altele :

*Prea Fericite Părinte Patriarh,
Iubiți prieteni,*

Nu putem să scăpăm de impresia a două fenomene care caracterizează istoria ultimelor veacuri : de fenomenele din secolul al XVII-lea și cele din secolul al XX-lea.

Înainte de secolul al XVII-lea, popoarele trăiau despărțite de adevărați pereți și este știut că acești pereți separă și popoarele, dar și Bisericile.

Cu secolul al XX-lea intrăm într-o nouă perioadă a istoriei, perioadă în care zidurile despărțitoare se dărîmă și se construiesc punți care unesc oamenii, popoarele și Bisericile.

Una dintre aceste punți este apariția Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

Bisericile care au fost mai înainte separate de acele ziduri despărțitoare, înțeleg că a venit timpul să iasă din această izolare, care le separase pe unele de altele.

Am luat această imagine din opera Fericitului Augustin «De civitate Dei», unde se spune că ura distruge și separă lumea, iar iubirea apropie.

Trebuie să credem noi înșine și să învățăm și pe cei cărora le propovăduim, că iubirea lui Dumnezeu nu constă numai în săvârșirea serviciilor bisericesti frumoase, ci și în propovăduirea iubirii.

Mulți cred că Consiliul Ecumenic al Bisericilor stă și discută academic, contemplativ, asupra problemelor. Dar nu acesta este adevărul.

Noi ne ocupăm de problemele cele mai arzătoare ale actualității ca de exemplu: Biserica și societatea, bărbatul și femeia în lumina noilor realități etc.

Și în Paris avem o Comisiune care examinează problema controlului nașterilor, moralitatea și purtarea tineretului. Avem Comisia pentru afacerile internaționale, care se preocupă să găsească calea pentru împăcarea dintre țări. Avem Comisia mare pentru discutarea problemelor legate de «Credință și Organizare» și aceea care se ocupă cu ajutorul interbisericesc.

Și ca să termin, permiteți-mi să amintesc ceea ce a spus un mare teolog: Când nu am bani, problema e materială, dar când fratele meu suferă, atunci problema nu mai e materială, ci spirituală.

Prea Fericirea Voastră, Vă rog să nu credeți că am vrut să țin aici o prelegere academică, ci am vrut să arăt cum văd eu problemele Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

Exprim adâncă mea mulțumire, pentru primirea ce ni s-a făcut, Prea Fericitului Patriarh Justinian, Domnului Secretar General al Departamentului Cultelor și tuturor.

Domnul Dr. Franklin Clark Fry, președintele Comitetului Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, a rostit următoarea cuvântare:

Prea Fericirea Voastră,
Domnule Secretar General,
Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți,

Cred că e o povară pentru dumneavoastră să ascultați trei cuvântări una după alta. Noi sîntem însă logici, așa că vă obligăm să ascultați trei cuvântări, ca să vă pregătiți și pentru a asculta pe cea de a patra...!

În mod obișnuit rînduim pe cineva dintre noi să vorbească, dar în fața acestei adunări atît de importante, fiecare am dorit să ne exprimăm gratitudinea.

A fost o săptămîină de neuitat din viața noastră. Ni s-au prezentat multe lucruri frumoase: artă, pietate, necunoscute nouă. Evenimente memorabile s-au adunat unul după altul. Fiecare om se poate bucura văzînd progresele poporului dumneavoastră.

Bucuria noastră cea mai mare a fost aceea de a face cunoștință cu unul dintre cei mai mari conducători ai vieții religioase internaționale: Prea Fericirea Sa Patriarhul Justinian. Prea Fericirea Sa își întinde brațele așa de larg, cu prietenie și ospitalitate, încît l-am și

câștigat ca prieten și oricine primește prietenia lui primește un mare tezaur. Acesta este, de altfel, subiectul cuvîntului meu.

Noi am fost invitați pentru că reprezentăm Consiliul Ecumenic al Bisericilor, nu pentru că sîntem oameni deosebiți. În consecință, cum aș putea rezista ispitei de a vorbi despre Consiliul Ecumenic al Bisericilor?

Propaganda mea e făcută pentru Hristos, dar și pentru Consiliul Ecumenic al Bisericilor. Consiliul Ecumenic al Bisericilor are la bază căutarea căilor pentru unitate.

Domnul are multă bogăție pe care a revărsat-o asupra noastră. Nimeni din cei ce studiază Cuvîntul lui Dumnezeu nu poate să nu vadă că unitatea face parte din voința lui Dumnezeu. Acela care nu vede aceasta nu știe că Biserica este una, sfîntă, sobornicească și apostolică.

Pe baza acestei convingeri a luat ființă și trăiește Consiliul Ecumenic al Bisericilor, iar acum Bisericile sînt mai sensibile față de această unitate. Cînd aceste Biserici privesc în afara lor, peste granițele lor, ele înțeleg strigătul de unitate și înțeleg rostul acestei unități creștine.

Noi socotim că fiecare trebuie să se dedice Bisericii lui. Nici un om nu poate face parte din marea turmă a Domnului, dacă nu a intrat mai întîi într-una din bisericile ei. Dar nu trebuie să uitați că în această turmă mai există și alții.

Cînd sămînța lui Dumnezeu este semănată pe fața întregului pămînt, atunci este și seceriș peste tot. Cînd glasul Duhului Sfînt răsună, mulți îl aud. Și cel ce recunoaște pe Hristos ca Domn, trebuie să fie fratele meu. Este aceasta o ridicare a inimii care caracterizează această Mișcare Ecumenică. Dumnezeu ne-a dat înțelepciune și ne dăm seama că unirea face mai multe lucruri decît dezbinarea. Oricît ne-am dedica lui Hristos sînt multe daruri care întrec puterile noastre.

O înfometare după hrană materială și spirituală nu poate fi satisfăcută decît de o Biserică a întregii lumi. Aceasta nu înseamnă că trebuie să ignorăm adevărurile noastre. Dacă am face-o, am fi nerecunoscători față de părinții care au primit Cuvîntul lui Dumnezeu.

Consiliul Ecumenic al Bisericilor nu cere nici măcar ca Bisericile să se recunoască una pe alta ca Biserici adevărate. Ceea ce se cere este ca una să recunoască în cealaltă o oarecare prezență a adevărului. De asemenea se cere ca fiecare Biserică să vadă ceea ce o unește cu celelalte, nu ceea ce o deosebește. Noi nu sîntem robi ai lui Dumnezeu dacă acționăm pe temeiul deosebiriilor și nu asupra pe ceea ce ne unește.

Consiliul Ecumenic al Bisericilor ne oferă un prilej ca noi să discutăm ceea ce ne apropie, nu ceea ce ne desparte.

Consiliul Ecumenic al Bisericilor nu e o Biserică, nici o suprabiserică. Mulți socotesc organizația noastră ca fiind un dictator al spiritelor. Aceasta e ridicol.

Consiliul Ecumenic al Bisericilor își îndeplinește misiunea prin voința tuturor Bisericilor membre. Nici o persoană n-ar putea să rămînă în conducerea Consiliului Ecumenic al Bisericilor, dacă ar încerca să-și

impună voința celorlalți. Unul din cei mai vechi conducători ai Consiliului Ecumenic al Bisericilor a spus : «Nimeni nu are altă putere decât adevărul cuprins în hotărîrea sau cuvîntul lui. Dacă Consiliul Ecumenic al Bisericilor n-o aprobă, această hotărîre cade».

Ceea ce încearcă Consiliul Ecumenic al Bisericilor este să dea un trup glasului Duhului Sfînt. Acesta nu este un simplu Consiliu, ci un Consiliu al Bisericilor. Fiecare persoană care face parte din acest Consiliu este ales de Biserica membră. Nu e nimeni acolo pentru a exprima opinii personale, nimeni nu vorbește de la sine ; Consiliul Ecumenic al Bisericilor e o familie de Biserici, o asociație de Biserici. În sînul acestui Consiliu se desfășoară o convorbire în familia lui Dumnezeu.

Pentru aceasta e o mare bucurie că avem cu noi Biserica Ortodoxă Romîna. Sămînța bună a lui Dumnezeu e semănată și aici. Atîta timp cît Consiliul Ecumenic al Bisericilor este lipsit de contribuția Bisericii Ortodoxe Romîne, el este numai o parte, nu un întreg. Vă primim ca frați ai noștri.

Salutăm cu respect pe Patriarhul Dumneavoastră și al nostru — Prea Fericitul Justinian.

A luat apoi cuvîntul Domnul Dr. W. A. Visser't Hooft, secretarul general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, care — vorbind în limba franceză — a spus, printre altele, următoarele :

«Sînt fericit că pot vorbi la această masă, oferită de Prea Fericirea Sa Patriarhul Justinian și la care sînt de față persoane atît de alese, fără să mai apelăm la serviciile interpretului. Găsesc că e o mare mulțumire să poți fi înțeles de toți, nu numai în ce privește limba în care vorbești, ci mai ales în privința ideilor pe care dorești să le exprimi. Constat cu satisfacție că în țara voastră limba franceză este familiară tuturor, iar în ce privește ideile, pe care vreau să le exprim despre Mișcarea Ecumenică, sînt nu numai bine cunoscute, dar chiar trăite, prin faptul acestei legături frățești dintre toate Bisericile. Înainte, Bisericile nu erau pregătite să înțeleagă această trăire ecumenică. Au trebuit 30 de ani pentru ca ideile ecumeniste să prindă rădăcini în Orient și în Occident, așa cum vedem astăzi. Biserica Voastră a jucat un rol considerabil în acest scop. Lucrarea desfășurată de profesorii voștri de teologie, care au urmărit cu perseverență Mișcarea Ecumenică și au scris continuu despre acțiunea sa în lume, a făcut ca țara voastră să fie una din cele mai bine informate asupra ecumenismului...

Este adevărat că, pentru noi, a existat și o lungă perioadă de izolare... Cu Bisericile de limbă greacă și în special cu Patriarhia Ecumenică, am putut menține legături strînse și sînt bucuroși să recunosc că inima Sanctității Sale Patriarhului Athenagoras al Constantinopolului bate pentru idealurile ecumeniste. Cu acest sentiment plec întotdeauna din vizitele mele la Constantinopol. Dar noi n-aveam legături cu Bisericile : rusă, romîna, bulgară etc. Abia în 1958, la Utrecht, am putut lua

contact cu reprezentanții Bisericii Ruse și pentru prima oară am constatat că avem un limbaj identic. Ne-am recunoscut cu toții creștini și am întrevăzut posibilitatea de a ne înțelege unii cu alții.

Apoi, la New-Delhi, în noiembrie 1961, când Bisericile Rusă, Română, Bulgară și Polonă au fost alese membre în Consiliul Ecumenic al Bisericilor a fost o mare bucurie pentru toate Bisericile. Am avut nădejdea că va veni și Biserica Serbiei printre noi și o așteptăm cu dragoste. În prezent, marea majoritate a Bisericilor creștine din lume fac parte din Consiliul Ecumenic al Bisericilor.

De o mie de ani se simte nevoia unei acțiuni perseverente pentru apropierea dintre Orient și Occident și omenirea are o mare răspundere pentru reușita acestei acțiuni de care depinde însuși viitorul lumii. Dumnezeu ne dă acum o posibilitate unică de a acționa în această direcție. Vom fi noi vrednici s-o folosim? Tremur de grija de a folosi bine această posibilitate pentru unirea, pentru înțelegerea și colaborarea tuturor.

Am o considerație specială pentru Biserica Voastră. Nu sînt istoric, dar înțeleg că istoria a rezervat poporului vostru un rol de seamă, pentru a crea punți de legătură între Orient și Occident. Lumea a urmărit viața din țara voastră și a văzut că aveți o Biserică mare, activă și bine organizată. Cei ce venim din Occident admirăm aceste strînse legături frățesti, pe care le aveți cu toate Bisericile din țara voastră. Despre Prea Fericirea Sa Patriarhul Justinian am vorbit cu reprezentanții altor Biserici și am aflat ce atitudine binevoitoare are față de toți reprezentanții celorlalte Biserici și cu cîtă dragoste îi primește în reședința sa, unde toți își au camerele lor de găzduire. Aceasta este tocmai înfăptuirea spiritului ecumenist. Pentru voi a venit momentul nu numai de a păstra acest spirit ecumenist, ci de a-l și exporta, ca să-l adopte și să-l înfăptuiască și alții.

Biserica voastră este așteptată să-și împlinească rolul său important în sînul Consiliului Ecumenic al Bisericilor, în care aveți reprezentantul vostru, pe Inalt Prea Sfinția Sa Mitropolitul Dr. Iustin Moiescu al Moldovei, împreună cu profesorii de teologie aleși în Comitetele Consiliului Ecumenic al Bisericilor. Iar acum în urmă aveți și pe cei trei studenți, care au mers ca bursieri ai Consiliului : la Geneva, Paris și Canterbury. În viitor, va trebui să folosiți prilejurile pentru a fi prezenți și în alte părți pentru a arăta și altora ceea ce ați realizat în țara voastră.

Cînd vorbim de Est și Vest, noi înțelegem nu numai situația din sînul Bisericilor, ci trăim și îngrijorarea pentru situația politică și acțiunea diferitelor state. Noi avem același limbaj și dorim același lucru : buna înțelegere și cooperarea frățească între toate statele. Acum cîteva luni, au avut loc două conferințe pentru dezarmare în Comitetul celor 18 state și în altul mai restrîns. Cu aceste prilejuri, reprezentanții diferitelor state ne-au făcut cunoscute punctele de vedere ale guvernelor respective. Dar noi creștinii, între noi, putem să facem cunoscut ceea ce socotim că este dorința și interesul lumii întregi : pacea și înfrățirea

generală. Nu zic că influența noastră ar fi mare, dar avem avantajul că exprimăm ceva care este înțeles și acceptat de toți.

Încheind, vă aduc cele mai calde mulțumiri pentru ospitalitatea binevoitoare ce ne-ați oferit pentru posibilitatea ce ne-ați dat de a cunoaște atâtea biserici și mînăstiri și atâtea instituții și realizări de folos obștesc din țara voastră. Zilele petrecute în țara voastră vor rămîne vii în amintirea noastră și cele văzute și constatate de noi aci vor înrîuri în bine activitatea noastră viitoare.

Mulțumind încă o dată Prea Fericirii Voastre, zic din toată inima : *Trăiască Biserica Ortodoxă Romînă !*»

Domnul Profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, a spus între altele :

«Din activitatea de pînă acum, se știe că oaspeții de azi ai Bisericii Ortodoxe Romîne sînt călăuziți în acțiunile lor de iubirea față de oameni și de credința că oamenii pot deveni mai buni decît sînt și că pentru atingerea acestui țel înalt merită să-ți consacri toate forțele pentru a găsi baza unei înțelegeri rîciproce.

Această construire de unitate este folositoare și legăturilor dintre state și popoare, pentru că în această mișcare activează preoți, al căror cuvînt este ascultat de credincioșii lor, care sînt, în același timp și cetățeni ai statelor respective.

E bine să subliniem cu toții că primirea ce vi s-a făcut, dovedește încredere în caracterul nobil al sarcinii oaspeților».

Domnul Secretar general a exprimat speranța ca în momentele de liniște personală, după ce se vor întoarce acasă și în minte le va veni figurile atîtor oameni din această țară, ei vor găsi în aceste chipuri o încurajare și o întărire a hotărîrii de a lupta pentru țelul acestei mișcări. Și ori de cîte ori indiferența multora, suspiciunea unora, intoleranța fanatică a altora ar putea să întunece viziunea acestei omeniri mai bune, să le vină în minte ochii care i-au privit în bisericile din această țară și care îi asigură că aici noi credem că oamenii pot să fie buni și să se iubească unii pe alții.

În încheiere D-sa a spus :

«Să-mi fie îngăduit să privesc în distinșii noștri oaspeți nu numai pe purtătorii de cuvînt ai unirii între creștini, ci și naționalitatea căreia îi aparțin ; să văd în cei prezenți aici, nu numai o adunare de creștini, ci și una de americani, greci, germani, care ne sînt frați. La această latură a ființei Dumneavoastră mă refer cu speranța că în același timp activitatea Dumneavoastră reprezintă o apropiere între toate popoarele, indiferent de particularitățile lor politice, naționale, lingvistice sau de altă natură. Cunoscîndu-ne și sub acest aspect, aducem omenirii cel mai nobil serviciu, acela de a-i demonstra că oamenii cînd se întîlnesc, se respectă, se iubesc, se stimează și fac totul ca legăturile dintre ei să nu poată fi rupte de nimic.

În această latură mă pot asocia la bucuria Dumneavoastră, urîndu-vă mult succes în strădaniile dvs. și oricînd posibilă în viitor întoarcerea între noi».

La sfîrșit a răspuns *Prea Fericitul Patriarh Justinian*, care a rostit următoarele :

Prea cinstiți oaspeți,

Vă rog să fiți îngăduitori pentru timpul pe care vi-l răpesc, dar constat cu satisfacție că masa noastră s-a transformat într-o adevărată consfătuire a Mișcării Ecumenice.

Căutînd să răspund tuturor celor ce au venit la noi, voi începe cu Înalt Prea Sfințitul Iacobos. Ca președinte al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, dar mai ales ca prieten al meu și al Bisericii noastre, Înalt Prea Sfinția Sa a făcut unele mărturisiri în legătură cu poporul și Biserica noastră.

Cu declarațiile făcute de Înalt Prea Sfințitul Iacobos, în calitatea sa de președinte al Mișcării Ecumenice, sîntem întru totul de acord și nu avem nimic de adăugat. În ceea ce privește sentimentele exprimate față de Biserica și poporul nostru, acestea mă pun în situația de a face o mărturisire : Înalt Prea Sfințitul Iacobos a cîștigat dragostea nu numai a Patriarhului Justinian, ci și membrilor Sfîntului Sinod, a clerului și a credincioșilor Bisericii noastre, încă din anul 1955. Nu știu cît s-au bucurat prietenii Înalt Prea Sfinției Sale cînd a devenit conducătorul ortodocșilor din cele două Americi ; Noi însă ne-am bucurat nespus de mult și am socotit că acolo e un conducător prieten al Bisericii noastre și al Ortodoxiei. Și credința noastră n-a fost dezmințită pentru că episcopul nostru, clericii și credincioșii ortodocși romîni din America au găsit în Înalt Prea Sfinția Sa o inimă deschisă. Țin să Vă asigur, Înalt Prea Sfințite Iacobos, că acest lucru va rămîne pururea în inimile noastre ale membrilor Sfîntului Sinod al Bisericii noastre.

Ați amintit de inima caldă a Sanctității Sale Patriarhului ecumenic pentru Biserica noastră. Inima ierarhilor, clerului și credincioșilor noștri e plină de dragoste fierbinte pentru Sanctitatea Sa, pe care nu numai că-l respectă, dar îl și iubesc. După cum vă este cunoscut, noi ne-am pregătit să ne întîlnim cu Sanctitatea Sa Patriarhul Athenagoras, față către față, dar deocamdată această întîlnire a fost amînată din motive independente de voința noastră. Nutrim însă nădejdea că ne vom întîlni totuși, în curînd.

Prea Sfințitul Emilian, reprezentantul Sanctității Sale Patriarhul Athenagoras la Consiliul Ecumenic al Bisericilor, ne-a informat de unele probleme care sînt în discuția acestui Consiliu și noi gîndim că sînt binevenite pentru zilele noastre și că nu constituie pentru ortodocși o piedică de a participa la discutarea și rezolvarea lor. Amintind că atîta timp cît Înalt Prea Sfințitul Iacobos a fost reprezentant al Scaunului

Ecumenic la Geneva, am fost permanent ținuti în curent cu activitatea și problemele Consiliului Ecumenic al Bisericilor, — Vă doresc, Prea Sfințite Emilian, în calitatea voastră de reprezentant tînăr al Patriarhiei Constantinopolului în Consiliul Ecumenic al Bisericilor, aceleași succese în munca pe care trebuie s-o depuneți, ca și acelea pe care le-a avut înalt Prea Sfințitul Iacobos. Sînt îndreptățit să afirm aici, că reintrarea unora dintre Bisericile Ortodoxe în Mișcarea Ecumenică se datorește într-o oarecare măsură și înalt Prea Sfințitului Iacobos. Vă asigur pe amîndoi de prietenia noastră personală, a membrilor Sfîntului Sinod, a clerului Bisericii noastre, a profesorilor de teologie și mărturisesc că ne vom bucura de succesele dumneavoastră întotdeauna.

Iubiți comeseni,

Bucuria noastră este atît de mare astăzi pentru vizita ce ne-au făcut-o cei mai de seamă reprezentanți ai Consiliului Ecumenic al Bisericilor, pentru că Dl. Fry este una dintre cele mai de seamă personalități ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor, — fiind în același timp și președinte al Alianței Mondiale Luterane, președinte al luteranilor din America și președinte al Comitetului Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

Domnia sa este doctor al mai multor universități din S.U.A. și din alte țări. Este o personalitate cunoscută în întreaga lume creștină.

Domnule Dr. Fry, am nutrit întotdeauna gîndul de a mă socoti prieten al Dumneavoastră. M-am bucurat cînd v-am auzit declarînd că ați găsit în mine un prieten adevărat și că v-am cîștigat prietenia. Pentru această prietenie închin acest pahar!

Dragii mei, l-ați ascultat pe Dl. Dr. Visser't Hooft. Dînsul reprezintă însăși istoria Mișcării Ecumenice. Noi am cunoscut Mișcarea Ecumenică prin Pastoralele Patriarhilor ecumenici încă de acum 40 de ani. De atunci Dl. Dr. Visser't Hooft n-a lipsit nici o clipă din mijlocul evenimentelor legate de această Mișcare. Fără să-l socotesc prea în vîrstă, Domnia Sa este un veteran al Mișcării Ecumenice și constituie o importantă garanție pentru activitatea acestei Mișcări. Nu știm dacă Domnia Sa cunoaște cît s-a scris la noi despre Mișcarea Ecumenică, pentru că pentru noi activitatea acestei Mișcări n-a fost o activitate căreia să nu-i dăm importanță. Revistele noastre au informat neîncetat clerul și pe credincioși despre această activitate. Imi voi permite să înmînez iubiților noștri oaspeți cîteva numere din revistele noastre cele mai importante, în care se cuprind studiile teologilor noștri despre această Mișcare.

Dl. Dr. Visser't Hooft a amintit și despre conviețuirea noastră cu celelalte culte creștine și necreștine din țara noastră. Fără a avea vreo intenție de a vorbi despre mine, socotesc necesar să dau unele lămuriri în legătură cu aceasta: Înainte cu 26 de ani eu am făcut parte din

Mișcarea mondială antifascistă și chiar din conducerea acestei Mișcări. Țara noastră a avut atâtea de suferit de pe urma fascismului.

În dorința de a sprijini pacea, în 1948, am mers la Moscova, pentru a participa la sărbătorile jubiliare ale Patriarhiei din Moscova. Cu acest prilej am avut discuții cu conducătorii Bisericilor Ortodoxe aflați acolo și mai cu seamă cu Gherman al Tiatirelor, venit de la Londra și cu Nicolae al Crutișelor.

Tot atunci am găsit cu cale să întocmim un Apel pentru pace către creștinii din toată lumea. Convingerea noastră a fost atunci, și viitorul n-a dezmințit-o, că s-a deschis un nou capitol în viața Bisericilor, ca și în viața lumii. Într-adevăr, în scurtă vreme a luat ființă Mișcarea Mondială pentru pace.

Înapoiat de la Moscova, am examinat cu Sfântul Sinod al Bisericii noastre această problemă vitală pentru creștinism și pentru întreaga omenire și am ajuns la concluzia că, pentru a avea autoritatea necesară în viața lumii creștine, trebuie să facem pace mai întâi în casa noastră, să realizăm o deplină înțelegere cu celelalte culte creștine și necreștine din țara noastră.

Însăși Biserica noastră era dezbinată prin existența paralelă a ramurei greco-catolice. Această dezbinare era adusă de condițiile vitrege ale istoriei poporului român. Cu inima deschisă, cu dragoste de părinte, am chemat pe credincioșii și clerul greco-catolic să se întoarcă la Biserica mamă. Chemarea noastră a fost ascultată și astfel Biserica Ortodoxă Română și-a văzut toți fiii ei trăind în dragoste și în pace, adunați lângă același sfânt și mântuitor altar strămoșesc. Am înțeles să mergem mai departe pe acest drum al dragostei și păcii : în 1949 am avut o consfătuire cu reprezentanții celorlalte culte din țara noastră. Așa cum spuneă Dl. Dr. Fry, că Consiliul Mondial al Bisericilor nu este o asociație care se întemeiază numai pe acte și pe forme, — tot așa și noi ne-am întâlnit, fără a încheia procese-verbale, socotindu-ne toți frați adunați pentru a rezolva problemele generale ale vieții religioase din țara noastră.

La această primă consfătuire au participat și necreștini : mahomedani și mozaici. În 1952 au fost invitați și neoprotestanții. De atunci și pînă acum, se țin consfătuiri și la eparhii, dar mai active sînt întîlnirile raionale dintre reprezentanții cultelor din țara noastră. În acest fel se desfășoară viața interreligioasă în țara noastră.

Avem acum tot dreptul să învățăm și pe alții cum să procedeze din acest punct de vedere, cum să lucreze și cum să trăiască. Acesta e un drept pe care ni-l dă experiența și faptele noastre.

Ce cerem noi, ce așteptăm noi, de la conducerea Mișcării Ecumenice ? Să lucreze așa cum au lucrat cultele din țara noastră, căutînd să reliefeze punctele care le apropie și să rezolve problemele care le sînt comune, fără să atingă învățăturile de credință ale cuiva, ci păstrînd respect credinței și cultului fiecăruia. Ne socotim fiii Aceluiași Părinte și credem că fiecare dintre noi nu are altă misiune mai înaltă decît aceea de a face din credincioșii noștri fii ai lui Dumnezeu. Așa credem

că va lucra și conducerea Mișcării Ecumenice. Conducătorii ei, — sîntem încredințați — vor căuta toate punctele care unesc Bisericile, ocolind punctele care ne despart, dar continuînd sincer și deschis să-și cunoască reciproc învățătura. Aceasta așteptăm de la Mișcarea Ecumenică.

Acum mă întorc către Domnul Secretar General al Departamentului Cultelor care, și de data aceasta a cînsit masa noastră, nu ca observator, ci activ, prin cuvîntarea domniei sale, prin care a informat pe distinșii oaspeți asupra vieții religioase din Statul nostru de democrație populară. Dar îi mulțumesc și pentru că de la început a arătat față de oaspeții noștri atîta curtoazie.

În Occident sînt glasuri care informează fals asupra Bisericii noastre, despre care se spune că ar fi o instituție îmbătrînită, statică. Unii îi dau eticheta de bătrîină care-și trăiește ultimele zile. Îi informăm pe oaspeții noștri că Biserica Ortodoxă Romîină este vie și activă. Dumnea-voastră ați avut ocazia să vedeți ceva din activitatea Bisericii noastre.

Încă de acum 400 de ani, Biserica noastră a introdus limba romînească în cultul său. Sîntem singura Biserică Ortodoxă, — o spunem nu ca să ne lăudăm — care folosește în cultul său și în cărțile sale rituale, limba poporului. Orice molitvă, rugăciune sau cîntare bisericească e o predică pentru credincioșii noștri care o ascultă în limba lor. O asemenea reformă nu este ușor de făcut, cum ne informează conducătorii bisericilor vecine, unde este folosită, în cult o limbă pe care poporul nu o înțelege. Acum 40 de ani, Biserica noastră și-a îndreptat calendarul. Această reformă a calendarului nu a fost introdusă decît în Biserica noastră și în Biserica greacă. Acum 14 ani, la noi, a fost înfăptuită Reîntregirea Bisericii prin revenirea greco-catolicilor la Ortodoxie.

Biserica noastră editează reviste susținute cu atîta competență de profesorii de la cele două Institute Teologice și de alți colaboratori din rîndurile clerului Bisericii noastre. Învățămîntul teologic este condus de Biserică. Tot Biserica tipărește și manualele necesare învățămîntului teologic. O Biserică în care se reclădesc mînăstiri și biserici dărîmate de cutremur și bombardamente, care își are o industrie pentru toate nevoile ei cultice, nu este o Biserică statică și îmbătrînită. De aceea, Domnule Președinte și Domnule Secretar General, să fiți încredințați că Biserica Ortodoxă Romîină este o Biserică activă și că ea se va ocupa de toate problemele Mișcării Ecumenice și să nu fiți surprinși dacă, uneori, Biserica noastră Vă va cere să mergeți cu pași mai repezi înainte.

În numele membrilor Sfîntului Sinod, în numele directorilor și consilierilor, în numele tuturor celor prezenți, țin să confirm că dumnea-voastră — prin ultimul act pe care l-ați semnat — ați făcut un pas înainte. Spun aceasta referindu-mă la Apelul în legătură cu primejdia care amenința pacea lumii prin acțiunile agresive ale Statelor Unite ale

Americii în Marea Caraibelor, asupra Cubei. Aceasta dovedește că dumneavoastră mergeți înainte.

Ridic paharul însuflețiți de cele mai bune sentimente de prețuire pentru dumneavoastră și vă asigur că mă voi ruga lui Dumnezeu neîncetat pentru sănătatea dumneavoastră, pentru tot succesul în munca dumneavoastră, pentru unirea tuturor Bisericilor. Vă doresc din inimă să mergeți mereu înainte!

Masa a luat sfârșit într-o atmosferă de caldă prietenie.

După amiază, în sala de ședințe a Adunării Naționale Bisericești din Palatul Patriarhal, oaspeții au vizionat o serie de filme, reprezentând aspecte de la diferite evenimente petrecute în ultimii ani în viața noastră religioasă.

Seara, oaspeții au avut o convorbire cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian la care au asistat și Înalt Prea Sfințiii Mitropoliți Iustin al Moldovei și Sucevei, Firmilian al Olteniei, Nicolae al Banatului, și Prea Sfințitul Episcop Antim Tîrgovișteanul, Vicar Patriarhal. În cursul acestei convorbiri, Dl. Dr. W. A. Visser't Hooft a exprimat în numele delegației recunoștința pentru prilejuirea acestei vizite și mulțumirea pentru modul cald și frățesc cu care au fost primiți de Biserica Ortodoxă Română. «Am învățat mult», a spus Dl. Dr. Visser't Hooft, «din călătoria noastră prin țara dumneavoastră și am fost adînc mișcați de spiritul de ecumenicitate în care trăiesc Bisericile creștine din România».

Prea Fericitul Părinte Patriarh a arătat că la noi în țară există trustul «Cartimex» prin care se pot trimite cărți în străinătate și se pot procura cărți din străinătate. Astfel procedează Biserica Ortodoxă Română și Bisericile Protestante pot proceda la fel.

S-a discutat apoi problema schimbului de studenți, în care s-a arătat că s-a și făcut un început prin cei trei studenți care se află la Geneva, Paris și Canterbury. Dr. Visser't Hooft și-a arătat mulțumirea pentru acest început și a declarat că va căuta ca în viitor să mărească numărul bursierilor ortodocși romîni. Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a arătat că termenul de 6 luni — cît durează bursele acordate — este prea scurt și de aceea este de părere că un termen de un an ar fi mult mai potrivit.

Apoi s-a discutat posibilitatea ajutorului pe care Biserica Ortodoxă Română l-ar putea da Consiliului Ecumenic al Bisericilor în cadrul școlilor ecumenice. Înălții oaspeți au fost foarte bucuroși să afle că Biserica Ortodoxă Română poate să trimită la Institutul Ecumenic din Geneva profesori teologi de specialitate de la Institutele noastre teologice, care să țină cursuri după un anumit program. Dr. Visser't Hooft a mulțumit reprezentanților Bisericii Ortodoxe Romîne pentru înțelegerea greutăților de învățămînt pe care le are de înfruntat Consiliul Ecumenic al Bisericilor, exprimîndu-și convingerea că, de acum înainte, această

sarcină se va ușura, prin prezența profesorilor teologi români la Institutul Ecumenic, care vor împărtăși acestui Institut din comoara Ortodoxiei de care se simte multă nevoie în Apus.

Consfătuirea a luat sfârșit într-o atmosferă frățească.

Apoi Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a dăruit înalților oaspeți, obiecte lucrate în atelierele și mănăstirile Patriarhiei Române.

În dimineața zilei de 15 noiembrie 1962, domnii Dr. Fry și Dr. Visser't Hooft au părăsit țara, — Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Iacobos și Prea Sfințitul Episcop Emilianos, plecând în zilele următoare. Distinșii oaspeți au fost însoțiți la aeroport de ierarhi și persoane oficiale din cadrul Administrației Patriarhale.

Pr. Prof. VINTILĂ POPESCU

DESCHIDEREA NOULUI AN ȘCOLAR 1962—1963 LA INSTITUTELE ȘI ȘCOLILE DE ÎNVĂȚĂMÎNT TEOLOGIC ALE BISERICII ORTODOXE ROMÎNE

Și anul acesta, în luna octombrie, Școlile de cîntăreți bisericești, Seminariile și Institutele Teologice din Patriarhia Romîna și-au deschis sărbătorește porțile, pentru a primi, în sălile de cursuri, pe viitori slujitori ai altarelor străbune.

După vacanța, binemeritată, de vară, cadrele didactice, studenții și elevii s-au întîlnit iar, cu forțe sporite, uniți în aceeași strădanie sfîntă de agonisire a sfintelor învățături, dar mai ales în îndeplinirea conștiincioasă a tuturor îndatoririlor cîrturărești și cetățenești. Luna octombrie a intrat în tradiția școlară a studenților teologi și a elevilor seminariști ca luna începerii noului an de studii. Deschiderea festivă s-a făcut, la fiecare așezămînt de cultură bisericească în parte, cu săvîrșirea slujbei îndătinate și desfășurarea unui program artistic în cadrul căruia s-au rostit cuvîntări ocazionale.

Astfel, *la București*, deși cursurile Institutului și Seminarului Teologic, au început în ziua de 1 octombrie a. c., deschiderea oficială a avut loc, însă, joi 11 octombrie, printr-o festivitate comună, care a avut loc în amfiteatrul Institutului Teologic.

Programul artistic executat de studenții teologi înfrățiți cu elevii seminariști s-a desfășurat în prezența P. S. Episcop Dr. Antim Nica, Vicar patriarhal, delegat al Prea Fericitului Patriarh Justinian, a P. C. Pr. Alexandru Ionescu, vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, P. C. Pr. Dr. Gheorghe Soare, consilier patriarhal, precum și P. C. Pr. Stan Dimancea și P. C. Pr. Petre Alexandru, consilieri ai Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Au participat de asemenea reprezentanți ai Departamentului Cultelor de pe lîngă Consiliul de Miniștri al R.P.R.

În cuvîntările rostite cu acest prilej P. C. Diac. Prof. N. I. Nicolaescu, rectorul Institutului Teologic Universitar și P. C. Pr. Prof. Nicolae Buzescu, directorul Seminarului, au arătat rolul instituțiilor pe care le conduc, dînd prețioase sfaturi și îndemnuri studenților teologi și elevilor seminariști, exprimînd, în același timp, călduroase mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pentru purtarea

de grijă părintească arătată Institutului, precum și Seminarului Teologic din București. De asemenea a adus mulțumiri și Domnului Secretar General al Departamentului Cultelor, pentru sprijinul acordat celor două așezăminte teologice bucureștene. În numele studenților și elevilor au luat cuvîntul magistrandul Gabriel Popescu din anul III, studentul Stămătoiu Dionisie din anul IV și elevul Andrei Alexandru, din clasa V-a. Corul Institutului, condus de Dl. Prof. Nicolae Lungu, a impresionat prin disciplină și masivitate, dar mai ales prin omogenitate și cîntare plină de simțire și de nuanțare.

În încheierea festivității, *Prea Sfințitul Episcop Dr. Antim Tîrgovișteanul*, Vicar patriarhal, a rostit un cuvînt de părintească învățătură, aducînd înalta binecuvîntare a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

«*Ne revine fericitul prilej, a spus Prea Sfinția Sa, ca la deschiderea festivă a noului an școlar pentru așezămintele noastre de învățămînt teologic, să luăm parte ca reprezentant al Prea Fericitului Patriarh Justinian, care pe lîngă preocupările și rîvna sa pentru promovarea vieții spirituale din întreaga Biserică Ortodoxă Romînă, poartă o deosebită grijă părintească pentru ridicarea și formarea noilor vlăstare de slujitori de astăzi și de mîine ai Bisericii noastre.*

Slujitorii pe care dorește să-i aibă Biserica noastră, trebuie să fie cît mai bine pregătiți, pentru a putea fi adevărați cîrmuitori duhovnicești. Pentru aceasta este necesar ca viitorii păstori sufletești să fie înzestrați, pe lîngă o adîncă cunoaștere a învățaturii ortodoxe și cu o temeinică cultură generală, care să le deschidă un larg orizont pentru înțelegerea vieții și să le înlesnească orientarea în îndeplinirea misiunii lor sacerdotale.

Pregătirea viitorilor preoți trebuie să fie strîns legată de caracterul acestei misiuni, de scopul și aspirațiile urmărite de Biserică în zilele noastre. Această pregătire trebuie să țină seama și de nevoile omenirii de azi, care năzuiește spre o viață mai bună, spre unitate și pace.

Adevărata teologie nu poate face abstracție de viață și de realitățile sociale, care formează cadrul de desfășurare a activității preotului.

Avînd pururea în față misiunea înaltă pe care o are Biserica, dascălii de teologie trebuie să fie pentru ucenicii lor interpreții autentici ai vocii lui Dumnezeu. Ei trebuie să sădească în sufletul acestora sămînța cea bună, care să aducă rod însutit și să înflăcăreze în inimile lor credință neclintită în Domnul Hristos și în învățăturile evanghelice, să le inspire dragoste puternică pentru lucrarea preoțească și să trezească în el înalte virtuți, care să le împodobească strădaniile lor de buni păstori.

În același timp, în îndrumarea pe care profesorii o dau studenților și elevilor noștri, trebuie să țină seama de orientarea pe care Bisc-

rica noastră o are față de Bisericile Ortodoxe surori și de relațiile ei cu celelalte Biserici creștine, și cu celelalte culte din lume. După cum se știe, în ultimul timp Biserica noastră a stabilit noi legături de prietenie și colaborare cu Bisericile Ortodoxe surori de pretutindeni, încununate prin Conferința Panortodoxă de la Rodos din anul trecut. Totodată Biserica Ortodoxă Română, îndeosebi în urma intrării sale ca membră în Comitetul Ecumenic al Bisericilor, întreține contacte tot mai apropiate cu celelalte confesiuni creștine și culte din lume. Activând în acest sens, Biserica noastră este convinsă că aduce o contribuție la strădaniile de refacere a unității creștine, la apropierea nu numai a acestor Biserici, ci și la apropierea și pacea dintre popoare.

Nu ne îndoim că studenții teologi și seminariștii care au venit în acest sfânt așezământ cu gândul curat și statornic de a sluji Bisericii lui Hristos, având în sufletele lor chemarea vie și neclintită pentru această slujire, își vor da toată osteneala pentru a dobândi cunoștințele și virtuțile ce se cer viitorilor slujitori în ogorul Domnului. Dar în același timp se cade ca ei să fie cu luare aminte asupra purtării lor, ca o mărturie a sporirii în cele duhovnicești și a afirmării vocației lor pentru cele sfinte. Căci, precum învață Apostolul Pavel, slujitorul bisericesc se cade să fie, între altele, «fără de prihană, treaz, întreg la minte, cuviincios, destoinic, blând, neiubitor de arginți, să învețe pe alții» (I Timotei III, 2—3).

Sîntem încredințați că, îndrumați în această atmosferă, de rodnică evlavie, zămislită din credința fierbinte pentru Dumnezeu și din dragoste pentru slujirea aproapelui, noii preoți vor fi însuflețiți de râvnă pentru a sluji cea mai înaltă cauză a omenirii — pacea și înfrățirea între popoare.

Astăzi, cînd pe cuprinsul întregii noastre țări se desfășoară călduroase manifestări închinare prieteniei dintre poporul nostru și popoarele iubitoare de pace ale Uniunii Sovietice, gândul nostru se îndreaptă către voi, dragi studenți și elevi, viitorii slujitori ai Bisericii lui Hristos, că veți fi nu numai propovăduitori, ci și vrednici apărători ai păcii în lume.

Cu aceste gânduri, aducîndu-vă binecuvîntarea Prea Fericitului nostru Patriarh Justinian, vă împărtășesc urările noastre călduroase de muncă rodnică în noul an școlar, pentru preamărirea sfintei noastre Biserici, pentru pacea lumii și obșteasca prosperitate».

Aceeași atmosferă de sărbătoare școlară de la București a domnit și la Sibiu, la inaugurarea festivă, a noului an de studii teologice universitare, 1962—1963, care a avut loc oficial în ziua de 7 octombrie a. c. După săvîrșirea Sfintei Liturghii și a slujbei îndătinate cu acest prilej, s-a desfășurat, în aula Institutului Teologic Universitar din Sibiu, serbarea tradițională de inaugurarea noului an de studii. Au luat parte la această manifestare pe lîngă Prea Cucernicii părinți și Domnii profesori ai Institutului Teologic Universitar din Sibiu, Prea Cucernicul Pr. Traian Belășcu, delegat de I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealu-

lui, precum și Prea Cucernicii părinți consilieri ai Arhiepiscopiei de Alba-Iulia și Sibiu și salariați din administrația Mitropoliei Ardealului. Corul Institutului a fost dirijat de P. C. Pr. Conferențiar Gheorghe Șoima.

P. C. Pr. Prof. Sofron Vlad, rectorul Institutului Teologic Universitar din Sibiu, luând cuvântul, la această festivitate, a spus printre altele: «Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu crește pe studenții săi în spiritul credinței dreptmăritoare și în legătură cu năzuințele și realizările vremii noastre. De aceea se cuvine ca studenții acestui Institut să-și însușească temeinic teologia ortodoxă, să-și dezvolte caracterul religios-moral și totodată să fie însuflețiți de duhul păcii și al patriotismului. În felul acesta, profesori și studenți deopotrivă, vor sluji Bisericii și Patriei, lui Hristos și poporului». Aducând respectuoase mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian «pentru grja părintească pe care o poartă învățămîntului teologic», I. P. S. Mitropolitul Nicolae al Ardealului, I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului, precum și P. S. Episcop Teofil al Clujului, P. S. Episcop Teoctist al Aradului și P. S. Episcop Valerian al Oradiei «pentru sprijinul efectiv și îndrumările părintești de care fac părtăș fără conținere Institutul Teologic din Sibiu», P. C. Rector Sofron Vlad a încheiat exprimînd recunoscătoare mulțumiri Departamentului Cultelor pentru sollicitudinea ce o arată față de acest Institut.

Serbarea începutului noului an școlar 1962/1963 a fost încheiată de cuvântul P. C. Pr. Traian Belășcu, vicarul Arhiepiscopiei de Alba-Iulia și Sibiu, care a împărtășit celor prezenți binecuvîntarea I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului.

Porțile Școlii de cîntăreți bisericești și ale Seminarului Teologic din *Mînaștirea Neamț* s-au deschis în ziua de 1 octombrie 1962. La Sfînta Liturghie săvîrșită în paraclisul Seminarului, și la deschiderea festivă a cursurilor au participat P. C. Pr. Consilier Scarlat Porcescu, reprezentantul I. P. S. Iustin Moiescu, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, și al P. S. Partenie Ciopron, Episcopul Romanului și Hușilor, P. C. Arhim. Dionisie Velea, exarhul mînaștirilor și starețul mînaștirii Neamț, corpul didactic, elevii celor două școli și părinți ai elevilor.

După slujba sfințirii apei și a îndătinatului Te-Deum, săvîrșite de P. C. Pr. Prof. V. Ignătescu și P. C. Diac. Prof. I. Ivan, întreaga asistență a trecut în sala festivă a Seminarului.

Dl. Prof. Ștefan Alexe, directorul Seminarului, a rostit cuvîntul pentru deschiderea cursurilor anului școlar 1962—1963. D-sa a scos în evidență evenimentele importante sub a căror lumină se deschide noul an școlar. «Vacanța a putut fi pentru elevii noștri bogată în experiență și muncă rodnică, alături de părinții și consătenii lor pe ogoarele înfrățite. Elevii noștri au văzut construcții noi, au văzut cum Patria noastră dragă devine tot mai înfloritoare pe zi ce trece; au observat că oamenii se stimează și se prețuiesc, se ajută și se iubesc, muncind laolaltă, umăr la umăr».

În continuare, Dl. Director Ștefan Alexe a îndemnat pe elevi ca prin purtarea și străduința lor la învățătură să dea dovadă «de credință statornică în Dumnezeu, de perseverență în împlinirea idealurilor lor creștinești, de recunoștință față de cei ce se străduiesc să le facă viața frumoasă, de atașament și respect față de poporul muncitor. Între elevi să domnească un spirit de înțelegere, de colaborare spre tot lucrul bun, în duhul dragostei creștine».

«O caracteristică a tineretului, a spus între altele Domnia Sa, este generozitatea. Tînărul egoist are ceva bolnav în ființa lui. Fericirea stă în dăruire. Trebuie să învățați, elevi, a vă prețui unii pe alții, a vă stima, a vă iubi... Întreaga ținută a voastră să arate curățenie, sinceritate, bunătate».

«Ca elevi ai unor școli teologice, a precizat Dl. Prof. Ștefan Alexe, veți lucra din toată inima la statornicirea păcii între oameni. Unul din comandamentele creștine este trăirea în pace cu toți semenii. (Matei II—V, 9). Însăși venirea Mîntuitorului n-a avut alt țel decît să aducă «pe pămînt pace și între oameni bunăvoire» (Luca II, 14), așa cum au cîntat îngerii la Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos...».

«Toți cei care stăruim la această școală — a spus D-sa în încheiere — avem datoria de a depune toate eforturile atît ca cetățeni ai scumpei noastre Patrii, Republica Populară Romîna, cît și ca fii credincioși ai Bisericii strămoșești pentru propovăduirea și temeinicirea păcii în lume, muncind cu elan în credința nestrămutată că munca împlinită de noi, va contribui la bunăstarea generală, la întărirea legăturilor de prietenie și pace între oameni și popoare».

A urmat un scurt program artistic format din coruri și recitări, după care a luat cuvîntul P. C. Consilier Porcescu, care a adus elevilor și profesorilor îndemnuri de muncă și binecuvîntări arhieresti din partea I. P. S. Mitropolit Iustin și a P. S. Episcop Partenie, în calitate de delegat al celor două Centre eparhiale și a urat tuturor ostenitorilor și elevilor celor două școli succes și spor în munca ce se va desfășura în noul an școlar.

La Buzău, deschiderea cursurilor Școlii de cîntăreți bisericești și Seminarului Teologic, a avut loc în ziua de 1 octombrie a. c. Festivitatea s-a desfășurat în paraclisul Sfintei Episcopii, în prezența P. S. Episcop Antim al Buzăului, a P. C. Preoți Ioan C. Zamfir și D. Arghir, consilieri ai Episcopiei Buzăului, a P. C. Pr. Marin Negulescu, inspector bisericesc eparhial și a P. C. Pr. Virgil Frînculescu, secretar eparhial, a corpului didactic și administrativ, a elevilor, precum și a unor preoți din orașul Buzău și părinți ai elevilor.

După terminarea serviciului religios, P. C. Pr. Prof. Gheorghe Mihai, directorul Școlii de cîntăreți bisericești și Seminarului Teologic din Buzău, a rostit cuvîntarea de deschiderea cursurilor anului școlar 1962—1963.

Din strana arhierescă, Prea Sfințitul Episcop Antim al Buzăului a îndreptat către profesori și elevi un cuvînt de arhieresti și părintești

îndemnuri, deslușind celor prezenți menirea așezămintelor noastre bisericești de învățămînt teologic. Subliniind că «Biserica noastră sprijină viața cea nouă, care s-a întronat în țara noastră, în toate eforturile pentru bunăstarea obștească», Prea Sfințitul Episcop Antim al Buzăului a binecuvîntat în numele său și al Prea Sfințitului Episcop Chesarie al Dunării de Jos, începutul noului an școlar, aducînd călduroase mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pentru sprijinul și îndrumarea dată învățămîntului teologic. De asemenea, a mulțumit Domnului Profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, pentru înțelegerea acordată Seminarului Teologic din Buzău.

Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul Teologic din *Craiova* și-au inaugurat, festiv, cursurile noului an școlar în ziua de 8 octombrie a. c., în prezența I. P. S. Mitropolit Firmilian al Olteniei și a P. S. Episcop Iosif al Rîmnicului și Argeșului. Au mai fost de față părinți, consilieri ai Arhiepiscopiei Craiovei și reprezentantul Departamentului Cultelor.

După săvîrșirea slujbei religioase îndătinate la acest prilej, P. C. Pr. Director I. Ionescu a rostit cuvîntarea de deschidere a cursurilor noului an școlar.

Arătînd chemarea elevilor și a profesorilor școlii, în noile condiții de viață ale patriei noastre socialiste, I. P. S. Mitropolit Firmilian al Olteniei, a adus mulțumiri Domnului Secretar General al Departamentului Cultelor pentru sprijinul acordat bunului mers al școlii și a urat, elevilor și profesorilor spor la muncă în noul an școlar.

De asemenea, și la *Cluj*, Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul Teologic au început noul an școlar într-un cadru festiv, în ziua de 1 octombrie a. c. După săvîrșirea Sfintei Liturghii în catedrala episcopală, a urmat Te-Deum-ul și slujba sfințirii apei, după care a avut loc în sala de festivități a Seminarului deschiderea oficială a cursurilor. Au fost de față P. C. Pr. Onisie Moraru, consilier al Arhiepiscopiei Clujului, delegat al P. S. Episcop Teofil, P. C. Pr. Gheorghe Simu, inspector eparhial, Dl. Iosif Butuc, secretar eparhial, corpul didactic și administrativ, invitați din partea Institutului Teologic Protestant din Cluj, elevi și părinți ai elevilor.

P. C. Pr. Prof. Vasile Băltan, directorul Școlii de cîntăreți bisericești și Seminarului Teologic din Cluj a rostit cuvîntarea de deschidere, mulțumind autorităților bisericești și statale pentru sprijinul acordat. În numele elevilor a luat cuvîntul elevul Cozmuță Ioan din clasa V-a, iar din partea părinților elevilor P. C. Pr. I. Lupu a rostit un cuvînt de mulțumire, adresat școlii și de îndemn la carte, adresat elevilor. A urmat un scurt program de coruri și recitări.

P. C. Pr. Consilier Onisie Moraru, împărtășind celor prezenți binecuvîntarea P. S. Episcop Teofil al Clujului, a dat elevilor frumoase îndemnuri și povețe părintești. Serbarea s-a încheiat cu cîntarea «Cuvine-se cu adevărat».

Tot la 1 octombrie a. c. s-au deschis și cursurile Școlii de cântăreți bisericești și Seminarului Teologic din *Caransebeș*. La festivitatea deschiderii cursurilor noului an școlar au participat I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului și P. S. Episcop Teoctist al Aradului, însoțiți de P. C. Pr. Consilier I. B. Mureșianu.

După săvârșirea Te-Deum-ului și a slujbei pentru sfințirea apei, a avut loc într-o sală împodobită a Seminarului serbarea închinată deschiderii noului an școlar. Corul elevilor a fost dirijat de Dl. Prof. C. Vladu. P. C. Pr. Director Zeno Munteanu a rostit cuvântarea de deschidere a cursurilor școlare pe anul 1962—1963. În încheiere P. C. Director a mulțumit Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, Înalt Prea Sfințitului Părinte Nicolae, Mitropolitul Banatului, Prea Sfințitului Episcop Teoctist al Aradului pentru dragostea și grija deosebită arătată în susținerea școlii, asigurându-i în numele Consiliului profesoral, al personalului administrativ și al elevilor, de interesul crescând pe care-l vor da cu toții, bunului mers al școlii. A urmat un program de coruri și recitări. A luat apoi cuvântul P. S. Episcop Teoctist al Aradului, care a dat elevilor îndrumări părintești.

În încheierea serbării începerii noului an școlar, Înalt Prea Sfințitul Părinte Nicolae, Mitropolitul Banatului a rostit o cuvântarea plină de îndemnuri părintești. «Grija noastră pentru bunul mers al școlii, ne-a asigurat Înalt Prea Sfinția Sa, este și va fi o preocupare permanentă. Este pentru prima dată de la înființarea acestei școli când ierarhii titulari ai școlii se găsesc prezenți în mijlocul elevilor. Aceasta pentru a se vedea felul în care conducerea Bisericii sub a cărei oblăduire se găsește Seminarul Teologic, are intenția de a urmări viața școlii, pentru a-i supraveghea activitatea și pentru a-i îmbunătăți condițiile. Conducerea Bisericii va depune toate eforturile pentru a vă oferi, vouă elevilor posibilitățile care să vă ridice nivelul cultural și de viață duhovnicească». Îndemnând pe elevi să învețe și să muncească plini de râvnă, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului, a binecuvântat pe cei prezenți, mulțumind părinților elevilor care au binevoit să ia parte la festivitatea deschiderii noului an școlar. Serbarea s-a încheiat în acordurile imnului arhieresc.

Noul an școlar 1962—1963 a început. Sub privegherea și îndrumarea permanentă a Sfântului Sinod al Bisericii noastre strămoșești, prin devotamentul și activitatea didactică zilnică a părinților și domnilor profesori, nu ne îndoim că studenții teologi, elevii școlilor de cântăreți bisericești și elevii seminariști vor obține, cu succes, rezultatele dorite, devenind astfel, la sfârșitul studiilor, buni slujitori ai altarelor noastre străbune și buni cetățeni ai Patriei noastre iubite.

DEȘCHIDEREA FESTIVĂ A CURSURILOR DE ÎNDRUMARE A PREOȚILOR DIN SERIA XL-a

Joi 18 octombrie 1962, s-a deschis la Curtea de Argeș, într-un cadru festiv, cursurile de îndrumare pastorală și socială pentru seria a XL-a de preoți. La această serie s-au prezentat 83 de preoți, avînd sub 10 ani de preoție, convocați din toate eparhiile.

Festivitatea deschiderii a avut loc în sala de studii a Centrului de îndrumare și s-a desfășurat în prezența Prea Sfințitului Părinte Iosif, Episcopul Rîmnicului și Argeșului, ca delegat al Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, a Prea Sfințitului Arhiepiscop Pavel Șerpe, conducătorul Căminului de odihnă al Casei de Pensii și Ajutoare a Salariaților din Patriarhia Romîna, de la Curtea de Argeș, precum și a membrilor corpului didactic de la Institutele teologice universitare din București și Sibiu, programați să susțină prelegerile și seminariile acestor cursuri.

După săvîrșirea serviciului religios al Te-Deum-ului, P. C. Diac. Prof. N. I. Nicolaescu a rostit o cuvîntare prin care a subliniat scopul acestor cursuri speciale: reîmprospătarea cunoștințelor teologice dobîndite cu ani în urmă de prea cucernicii preoți pe băncile Seminarilor sau Facultăților de Teologie; deprinderea unor mai bune metode de pastorație, îndeosebi în parohiile unde credincioșii ortodocși își duc viața alături de membrii altor culte religioase și în parohiile cu credincioși reveniți, foști greco-catolici; orientarea preoțimii asupra principalelor probleme bisericesti și sociale, de actualitate, din țara noastră și din viața internațională; găsirea de noi mijloace pentru antrenarea credincioșilor în lupta pentru apărarea păcii și munca pentru înflorirea patriei.

În încheiere Prea Cucernicia Sa a adus mulțumiri Prea Fericitului Patriarh Justinian, pentru grija și atenția deosebită acordată acestor cursuri.

A vorbit apoi P. C. Pr. revenit Plăianu Clemente, din Cluj, care în numele preoților cursiști din seria XL-a a mărturisit bucuria de a participa la aceste atît de instructive cursuri de îndrumare, care cuprind prelegeri de mare interes pentru întreaga preoțime ortodoxă. De asemenea și-a exprimat satisfacția că la aceste cursuri se întîlnesc, se cunosc și se înfrățesc, sufletește, preoți din toate eparhiile Patriarhiei

Romîne, făcînd, cu acest prilej, un bogat și rodnic schimb de experiență. Mulțumind Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pentru cazarea și găzduirea preoților cursiști în cele mai bune condiții, și-a exprimat satisfacția că aceste cursuri se țin în atmosfera de înaltă spiritualitate și de străveche tradiție ortodoxă de la mînăstirea Curtea de Argeș, frumoasa ctitorie a luminatului voievod Neagoe Basarab.

În încheierea festivității a luat cuvîntul Prea Sfințitul Episcop Iosif al Rîmnicului și Argeșului, care după ce a adus vii mulțumiri Prea Fericitului Patriarh Justinian pentru înalta cinste ce i-a fost încredințată de a-l reprezenta la această frumoasă deschidere de cursuri, a spus printre altele :

«Din cuvîntul P. C. Rector, ca și din programa acestor cursuri, am văzut că pe primul plan stau temele cu caracter teologic, bisericesc pastoral și misionar, pe care, desigur, cucernicii preoți le-au studiat și înainte de primirea hirotoniei. Cunoștințele, însă, se uită cu vremea, și chiar dacă preoții le cunosc destul de bine, studierea lor organizată nu le poate aduce decît folos, pentru activitatea lor practică. Cunoștințele teologice alcătuiesc însăși inima întregii activități a preotului ortodox și, așa cum bătăile propriei noastre inimi, care se repetă toată viața, nu ne supără, — în afară de cazul cînd inima este bolnavă, — și nu ne plictisește niciodată, tot așa și reîmprospătarea neîntreruptă a cunoștințelor teologice nu poate plictisi pe adevăratul preot.

La aceste cursuri, a precizat Prea Sfinția Sa, veți studia însă și teme de mare actualitate pentru noi toți. În ultimii ani, în istoria Bisericii noastre s-au înscris o serie de fapte mărețe : vizite frățești între conducătorii Bisericilor Ortodoxe Autocefale, consfătuiri și congrese, întâlniri ortodoxe și interconfesionale, care leagă și mai profund strădaniile noastre pastorale de aspirațiile spre mai bine ale credincioșilor noștri, ale oamenilor cinstiți de pretutindeni. Un loc de seamă între aceste strădanii și aspirații, a subliniat P. S. Episcop Iosif, revine Bisericii Ortodoxe Romîne, la menținerea și consolidarea păcii, la risipirea cauzelor de învrăjpire dintre oameni, popoare și state. Sub privirile noastre, adînc recunoscătoare, față de pronia cerească, stări nedrepte ale trecutului sînt înlocuite cu noi relații, mai frățești, între oameni.

Avem încredințarea, a spus în încheiere Prea Sfințitul Episcop Iosif, că la sfîrșitul cursurilor veți face un frumos examen în fața părinților profesori, dar, mai ales, veți izbîndi un și mai frumos examen în parohiile Prea Cucernicilor Voastre, deoarece considerăm că rostul acestor cursuri nu este acela de a rodi abstract, doar în mintea preoților, ci, practic, în ogorul viu al pastorăției ortodoxe».

Toate cuvîntările rostite au fost încadrate de frumoase cîntări psaltice armonizate, interpretate de corul preoților cursiști, sub conducerea Domnului Asistent Constantin Drăgușin,

Festivitatea deschiderii cursurilor celei de a XL-a serie de preoți cursiști s-a încheiat în acordurile imnului arhieresc.

SESIUNEA DE LA PARIS A COMITETULUI CENTRAL AL CONSILIULUI ECUMENIC AL BISERICILOR

(31 iulie—16 august 1962)

Comitetul Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor și-a ținut anul acesta sesiunea anuală în luna august, la Paris, potrivit hotărârii luate în sesiunea anterioară (din decembrie 1961, la New-Delhi).

Pentru pregătirea lucrărilor s-au întrunit în prealabil, între 30 iulie și 6 august 1962, Comitetul Executiv și comitetele Diviziilor, Departamentelor și Comisiilor, care au examinat diferitele laturi de activitate ale Consiliului Ecumenic, întocmind rapoartele lor către Comitetul Central.

Din țara noastră au luat parte la aceste întruniri : înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin Moiescu, al Moldovei și Sucevei, membru în Comitetul Central al Consiliului Ecumenic ; înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae Corneanu, al Banatului, membru în comitetul Comisiei de formație ecumenică ; Dl. Episcop Al. Buthi al Bisericii Reformate (Oradea), membru în comitetul Comisiei pentru Misiuni și Evanghelizare ; Dl. Decan Hermann Binder, membru în Comitetul Central ; P. C. Pr. Prof. Sofron Vlad, membru în comitetul Comisiei Bisericilor pentru Afacerile internaționale ; Prof. N. Chițescu, membru în comitetul de lucru al Comisiei pentru Credință și Constituție ; Pr. Prof. Gh. I. Moiescu, invitat la lucrările Comitetului Departamentului pentru informare.

La plecarea de pe aeroportul Băneasa, participanții la lucrările reuniunilor ecumeniste de la Paris, în frunte cu I. P. S. Mitropolit Iustin, au fost salutați de P. S. Episcop Iosif al Râmnicului și Argeșului, P. S. Episcop Partenie Ciopron al Romanului, P. S. Episcop Teoctist al Aradului, P. S. Episcop-Vicar Antim Tîrgovișteanul și Vicarul arhiepiscopal, Pr. Alexandru Ionescu, deputat în Marea Adunare Națională, P. C. Consilier Stan Dimancea și de profesorii Liviu Stan, Orest Bucevschi și Iorgu Ivan de la Institutele Teologice din București și Sibiu. Din partea Departamentului Cultelor au fost prezenți Dl. Director Mircea Neicov și Dl. Inspector General Gh. Nenciu.

Sosirea la Paris a fost la orele 14 (13 după ora occidentală). Aici delegația a fost întâmpinată de funcționarii legației noastre care au

condus-o la «Cetatea Universitară», unde fusese organizată cazarea delegațiilor în condiții mai avantajoase din punct de vedere economic și unde s-au ținut și ședințele Conferinței. Delegații români au fost cazați în palatul neerlandez, cu alte delegații ale Mișcării Ecumenice ; Înalț Prea Sfințitii Mitropoliți Iustin și Nicolae au locuit împreună la un hotel în oraș. Ținem să facem o mențiune specială asupra a două lucruri : Caracterul auster al hranei și locuinței oferite în mijlocul studenților, al căror trai l-au împărțit participanții la lucrările sesiunii în timpul șederii la Paris și apoi amabilitatea excesivă a personalului administrativ al Cetății — ocazional, format din membrii ai conducerii Federației Protestante din Franța, în frunte cu D-na Morize, secretară acestei Federații, cu pastorul Chambron, șeful emisiunii protestante de televiziune, și alții, care s-au întrecut în a sta la dispoziția delegațiilor pentru informații și servicii în legătură cu cazarea și programul reuniunilor.

Programul zilnic a durat de la orele 8,30 pînă la 22, cu întreruperi pentru masă ; ședințele au fost încadrate de slujbele religioase, de dimineața și seara, săvîrșite, fie de un protestant, de regulă în englezește (cu citiri biblice, predică și cîntări dintr-o culegere de cîntece religioase interconfesionale, intitulată «Cantate Domino»), fie de un ierarh ortodox, de regulă în limba națională (după rînduiala cultică ortodoxă de dimineața, sau de seara, la care se adăuga o predică într-o limbă apuseană).

Ședințele au avut loc în sălile «Casei internaționale» a Cetății Universitare din Paris, sau ale palatului neerlandez. Fiecare dintre participanții din țara noastră la această întrunire a lucrat, de regulă, în altă Comisie ; de aceea vom face expunerea lucrărilor pe comisii, încheind-o cu aceea a Comitetului Central.

Inaugurarea lucrărilor trebuia făcută, după rînduială, de Secretarul General al Consiliului Ecumenic, Dl. W. A. Visser't Hooft. Domnia Sa și-a ținut, însă, cuvîntarea inaugurală în seara de 1 august, după sosirea tuturor conducătorilor Mișcării Ecumenice la Paris, iar lucrările comisiilor au început înainte, luni 31 iulie.

Cuvîntarea Secretarului General a avut trei părți. În prima parte el a definit ecclesiologia Consiliului Ecumenic ca stînd în unitate, în mărturie și în slujire. Ea se poate rezuma, împreună cu lucrarea Bisericii. Nevoia imperioasă de a lucra împreună are trei cauze principale: Punerea laolaltă a talanților tuturor Bisericilor, formarea unui consens în gîndire, vorbire și acțiune și trăirea în «tensiunea unității», adică în conștiința răspunderii fiecăruia pentru semeni și comunități.

În partea a doua vorbitorul a reafirmat dimensiunea ecumenică a misiunii Bisericii, iar în partea a treia s-a ocupat de «noul climat» ecumenic, care depinde de Biserici și de lumea din afara lor. «De la New-Delhi și pînă astăzi, a subliniat Dl. W. A. Visser't Hooft, s-au reliefat,

idei noi ; prin Departamente și Divizii vor fi examinate acelea care fac mai coerentă lucrarea noastră. Apoi Comitetul Central va uda ceea ce ați sădit și le va definitiva astfel. El ne va călăuzi».

PARTEA I-A

LUCRARILE PREGĂTITOARE

Lucrările pregătitoare ale celor patru comitete la care au participat câte un membru al Bisericilor din țara noastră, au avut loc separat; de aceea, le vom expune pe rînd. Întrucît marea majoritate a problemelor discutate în Departamente, Divizii și Comisii, au fost reluate în Comitetul Central ; vom evita repetarea lor, amintindu-le cu precădere în expunerea din partea a doua, făcută asupra lucrărilor Comitetului Central, care le-a definitivat.

Expunerea o vom face după Dările de seamă ale participanților și după Documentele depuse, completate cu «World council of churches, — Minutes and Reports of the Sixteenth Meeting of the Central Committee» ; Paris, France, august, 7—16, 1962.

1. *Lucrările Comitetului de lucru al Comisiei pentru Credință și Constituție (30 iulie — 6 august, 1962)*

Această Comisie și-a păstrat oarecare autonomie în sînul Consiliului Ecumenic, avînd o conducere proprie — subordonată Comitetului Central, — un program propriu și ținînd periodic conferințe separate. Comitetul ei de lucru, format din 20 de membri, aleși de Comitetul Executiv al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, dintre cei 120, care formează această Comisie, a lucrat sub conducerea președintelui său, Oliver S. Tomkins, episcop anglican de Bristol, încadrat de membrii secretariatului compus din : Prof. Paul S. Minear (Biserica Unită a lui Hristos din Statele Unite), Directorul Comisiei, Patrick S. Rodger, preot al Bisericii episcopaliene din Scoția, secretar executiv și Dr. Lukas Vischer, pastor al Bisericii Protestante din Elveția, secretar de studii.

Au mai participat : Dr. Douglas Horton, președintele Comisiei și Dr. W. A. Visser't Hooft, secretarul general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

Amintim aici pe cei patru membri ai Comitetului de lucru ai Consiliului Ecumenic, din Biserica Ortodoxă : Pr. Prof. Vitalie Boroboi (Biserica Rusă), Mitropolitul prof. Hrisostom Constantinidis, al Mirelor (Patriarhia Ecumenică a Constantinopolei), Pr. Prof. Gh. Florowski (Arhidieceza Americii de Nord și de Sud a Patriarhatului Ecumenic) și Prof. N. Chițescu (Biserica Ortodoxă Romînă).

Luni, 30 iulie, ora 22, președintele Comitetului de lucru, episcopul Oliver S. Tomkins, a făcut o slujbă religioasă, după care au început

ședințele în salonul cel mare al palatului neerlandez, cu citirea raportului secretariatului. În acest raport se cuprind două părți : una, retrospectivă, analizând activitatea membrilor Comisiei în timpul dintre Adunarea Generală de la New-Delhi și sesiunea de la Paris, alta mult mai întinsă, cuprinzând proiecte ce urmează să se realizeze pînă la Conferința de la Montreal a Comisiei pentru Credință și Constituție.

La început se manifestă o grijă deosebită pentru arhiva Comisiei pentru Credință și Constituție, care a acționat independent din 1927 pînă în 1948, cînd s-a proclamat oficial Consiliul Ecumenic al Bisericilor.

S-a arătat apoi rolul «săptămîinii de rugăciune pentru unitatea Bisericii» (între 18 și 25 ianuarie, în fiecare an) și ceea ce s-a lucrat în acest sens. S-a amintit, printre altele, că preotul ecumenist, romano-catolic, Michalon, de la Asociația «Unității Creștine» și Pr. Max Thurian de la «Asociația Duhovnicească din Taizé», protestantă, au pregătit o carte specială pentru această săptămîină. S-a amintit de asemenea broșura «El este pacea noastră» de Dr. Lukas Vischer, apoi «Noul și vechiul în Biserică» și predicile pastorului Patrick Rodger, de Rusalii, în spiritul apropierii și unității Bisericilor.

În sfîrșit, s-au citit rapoarte amănunțite asupra consfătuirilor ecumeniste și vizitele făcute în diferitele Biserici de Secretarii Comisiei, Rodger și Vischer, ca și de Directorul ei, Prof. Minear și de Dr. Robert Nelson, pentru cunoașterea situației pe teren, din punct de vedere ecumenist. Ședința s-a încheiat cu o slujbă religioasă.

Marti, 31 iulie. După slujba de dimineață, săvîrșită de un preot ortodox, s-a dezbătut alocarea locurilor pentru Bisericile membre ai căror delegați vor participa la cea de a IV-a Conferință pentru Credință și Constituție de la Montreal ; cu acest prilej s-au ridicat unele obiecții împotriva uzurpării unor locuri, în intervalul de timp dintre Adunarea de la Amsterdam (1948) și cea de la New-Delhi (1961), în urma retragerii din Mișcarea Ecumenică a unor Biserici principale, ortodoxe, pentru pricini binecuvîntate. Semnatarul acestui articol a ridicat nu numai această problemă, ci și pe aceea a legăturilor canonice nefirești, ale unora din comunitățile ortodoxe din Apus.

S-a discutat și fixat tabelul delegaților Bisericilor membre, al observatorilor, sau delegați ai Bisericilor nemembre, al reprezentanților «Organizațiilor frățești», în sfîrșit, al vîrfurilor Mișcării Ecumenice, în general și al Comisiei pentru Credință și Constituție, în special inclusiv secretariatul și funcționarii ei. Au fost invitate cu precădere toate Bisericile membre ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor la Conferința de la Montreal. Bisericilor Ortodoxe li s-au alocat următoarele locuri : Bisericii Bulgare, 3 ; celei din Cipru, 1 ; celei Grecești, 6 ; Patriarhatului Ecumenic, 12 ; celei Polone, 1 ; celei Romîne, 5 ; celei Ruse, 10. S-au făcut propuneri privitoare la organizarea locală a acestei Conferințe, cu amenajări, donații etc.

S-au propus, de asemenea, schimbări în conducerea Comisiei pentru Credință și Constituție, scaunul de președinte urmînd să fie ocupat, în anul viitor, de Prof. Paul S. Minear, care părăsește postul de director al Secretariatului, pe data de 15 ianuarie 1963. Acesta a recomandat, în locul său de director, un «triumvirat», din care să facă parte, în mod obligatoriu, actualii secretari Rodger și Vischer.

Comitetul a analizat apoi pe larg obiectivele Conferinței de la Montreal, programul și procedura în ședințele publice.

Titlul general al Conferinței va fi «Hristos și Biserica Sa». *Programul* a fost fixat în amănunte între 8 și 26 iulie, primele 3 zile (8—11) fiind consacrate unor întrevederi preliminare între ortodocși și protestanți, iar ultima fiind rezervată funcționarilor Mișcării Ecumenice. S-a discutat, de asemenea, orarul cultului divin pentru fiecare zi, între 12 și 26 iulie 1963, fixat de un subcomitet, care a lucrat la Paris, între 25—30 iulie, sub președinția D-rului J. R. Nelson.

Miercuri, 1 august și joi, 2 august. Principala problemă discutată la Paris de Comitetul de lucru al Comisiei pentru Credință și Constituție a fost *Agenda celor cinci secții* ale Conferinței de la Montreal din iulie 1963. Textul propus inițial a suferit schimbări importante, atît ca fond, cît și ca formă. Membrii Comitetului s-au împărțit în două grupe pentru ca participanții la aceste discuții să poată să-și expună părerea cît mai pe larg asupra fiecărui articol. În după amiaza celei de a doua zi de discuții, grupele s-au reunit și, de comun acord, s-a redactat în plenară textul definitiv al acestei Agende.

La Montreal vor lucra cinci secții, ale căror președinți și secretariat au fost desemnați de Comitetul de lucru. Fiecare secție va lucra asupra unei teme; formularea ei este urmată de referințe bibliografice în spirit ecumenist:

A. *Secția I-a*, asupra temei: *Biserica și planul lui Dumnezeu*. La această temă, semnatarul acestui articol a cerut excluderea subdiviziunii «*Vestigia Ecclesiae*», care implică tema ecclesiologică a unor protestanți potrivit căreia există o Biserică ideală, ale cărei urme se găsesc în toate Bisericile istorice (vezi și teoria «ramurilor»). După discuții îndelungi, această subdiviziune a fost înlăturată).

B. *Secția a II-a*: *Scriptură, Tradiție și Tradiții*.

C. *Secția a III-a*: *Lucrarea răscumpărătoare a lui Hristos și slujirea Bisericii Sale*. (La această temă teologii ortodocși au exclus subdiviziunea: *pastoratul feminin*, inclusă în textul inițial).

D. *Secția a IV-a*: *Cult și unitatea Bisericii*. (La această temă era adăugată subdiviziunea celor două Taine pe care le primesc și protestanții: *Botezul și Euharistia*. Semnatarul acestui articol a cerut și obținut excluderea lor, arătînd că Tainele nu sînt numai forme cultice și că, dacă sînt tratate aici, trebuie tratate toate cele 7 Sfinte Taine).

E. *Secția a V-a*: *Probleme și prospecte pentru comunitatea creștină la diferite niveluri* (de diviziuni), năzuind la o comunitate universală.

Cu prilejul fixării programului serviciilor religioase la Conferința de la Montreal s-a discutat problema *împărtășirii comune*. Președintele Tomkins a rezumat dezbaterile, la care au luat parte toți cei prezenți, arătând că majoritatea lor cere scoaterea ei de pe program, urmînd să mai fie discutată la Montreal. Unii romano-catolici și protestanți ecumeniști, ca Pr. Michalon și Fr. Thurian de la Taizé, au menținut o Duminică comună de împărtășire în săptămîna din ianuarie, pentru rugăciunea pentru unitatea Bisericii; atunci cer ei ca toți creștinii să se împărtășească în Bisericile proprii. Propunerea depășește rînduielele actuale ale vieții duhovnicești ale Bisericii noastre. Punctul de vedere ortodox este că o «comunio in sacris» urmează și nu precede unirea, ea constituind nu un «terminus a quo» ci un «terminus ad quem». Acest punct de vedere a fost adoptat la adunări ecumeniste precedente.

S-a reluat *problema restructurării Comisiei pentru Credință și Constituție*, recomandîndu-se Comitetului executiv provizoriu trei personalități din lumea teologică protestantă, pentru completarea triumviratului Secretariatului; recomandările vor continua în scris. S-a hotărît recomandarea a doi vice-președinți ai Comisiei în persoana Prof. A. C. Outler sau Schlinck (protestanți) și a Mitropolitului Profesor Hrisostom al Mirelor (ortodox). Pentru aceasta s-a cerut aprobarea Comisiei de a se schimba Constituția, care prevede numai un vice-președinte.

S-a fixat *bugetul Conferinței de la Montreal la 55.500 dolari*.

S-a stabilit să se extindă contactele cu teologii romano-catolici și cu cei protestanți, înființîndu-se unele comisii mixte în 1963 pentru probleme ecumeniste.

În *privința ortodocșilor* s-au făcut propuneri mai ample și mai concrete; ele pleacă de la faptul că, după Adunarea Generală de la New-Delhi, rolul Bisericilor Ortodoxe în Mișcarea Ecumenică a crescut considerabil. Dialogul «ortodox-ecumenic» a început și se recomandă unele subiecte speciale, care scot în relief greutățile pozițiilor proprii fiecăreia dintre părți. Iată subiectele care se recomandă pentru tratare și care ar urma să fie trimise la Geneva pînă la începutul lui aprilie pentru a fi discutate între 8—11 iulie, cînd se vor întîlni ortodocșii cu protestanții la Montreal.

a) *Un studiu ortodox*: În ce măsură Biserica era una în primul veac? În ce măsură Biserica era unită în perioada Sinodului de la Calcedon? Care este semnificația faptului istoric al diviziunii?

b) *Un studiu protestant*: Cum trebuie înțeleasă continuitatea adevăratei Biserici din punctul de vedere al Reformatoilor?

c) *Un studiu ortodox*: Ce înseamnă faptul istoric al Reformei, în și pentru istoria Bisericii celei una a lui Hristos?

d) *Un studiu protestant*: Ce semnificație au sinoadele ecumenice în tradiția protestantă? Ce semnificație trebuie să aibă? (Acesta pa-

tru studii vor ocupa primele două zile în această întâlnire : 8—9 iulie 1963).

e) *Un studiu ortodox* : Care este semnificația unei Biserici misionare ?

f) *Un studiu protestant* : Misiuni întemeiate pe credința în Treime. (Aceste două studii vor umple a treia zi. În penultima zi, un grup va face un raport și în ultima zi se va discuta acest raport).

De asemenea se pot face referate critic constructive asupra celor cinci probleme mari, care se vor discuta în colectivul de șase teologi de la centru (Drafting-group). Aceștia vor alege pe cele mai bune care se vor publica pentru Montreal.

O comisie de 15 teologi ortodocși și protestanți se va întruni la Bossey, în toamna anului 1964, spre a discuta problema sinoadelor ecumenice.

S-a format, de asemenea, *un grup de studii patristice*, la care a fost cooptat și I. P. S. Mitropolit Nicolae Corneanu. Teologii din acest grup, ortodocși și protestanți, vor studia în caloborare, doi câte doi, câte unul din cele șase subiecte asupra Tratatului Sfântului Vasile «Despre Sfântul Duh» și asupra «Epistolelor către Serapion» ale Sfântului Atanasie cel Mare. Grupul de studii patristice a lucrat sâmbătă, 5 august și luni, 7 august.

Cu aceasta, lucrările Comisiei pentru Credință și Constituție au luat sfârșit.

2. *Lucrările Comitetului pentru Afacerile Internaționale ale Mișcării Ecumenice (1—6 august 1962)*

Participanții la lucrările acestui comitet au format, de la început, trei sub-comitete, care au lucrat separat în după-amiezile zilelor de 2 și 3 și anume : 1. Subcomitetul pentru dezarmare (la care a lucrat și Prof. Sofron Vlad, rectorul Institutului Teologic Ortodox de la Sibiu) ; 2. Subcomitetul pentru organizare ; și 3. cel pentru drepturile omului.

a) Lucrările au început prin citirea *Raportului Comisiei pentru Afacerile internaționale* de Prof. Dr. O. Frederik Nolde. În acest Raport se vorbește de datoria creștinilor din vremea noastră în ce privește binele comun, de aportul acestei comisii în împrejurările actuale, care a constituit o însemnată formă de mărturie și de slujire ecumenică ; se cere extinderea activității ei prin numirea câte unui secretar pentru Asia, pentru Africa și America Latină.

În legătură cu *problema păcii și a securității internaționale*, se expune datoria creștinilor de a lupta pentru prevenirea și eliminarea războiului sub toate formele. Aceasta se poate realiza prin *Dezarmarea și interzicerea experiențelor nucleare*. Colaborarea tehnică între marile puteri poate da rezultate bune, așa cum face dovada tratatul privitor la Antartica și la anul geofizic internațional. *Reducerea tensiunii ce prezintă o importanță deosebită* (Berlinul, Congo, Angola,

Vietnamul, Laosul, Coreea, Cuba și Republica Dominicană), cer formularea unor principii generale, care tind, toate, spre rezolvarea pașnică a diferendelor și, pentru atingerea acestui scop, Bisericile au datoria a condamna oricare încercare de a folosi forța și a oricăror acte de provocare. Raportul afirmă, de asemenea, *răspunderea națiunilor neutre în tensiunea internațională de azi.*

Cu privire la *structura schimbătoare a comunității internaționale*, care se caracterizează prin schimbări fundamentale de condiții economice și sociale ale vieții, raportul arată rolul O.N.U. de a asigura o cooperare economică și politică universală, care să salveze pacea, să asigure dezarmarea și să ușureze integrarea statelor noi în societatea internațională. Lipsa din O.N.U. a unor țări ca R. P. China se resimte puternic.

Instituțiile regionale și reglementarea pașnică a diferendelor internaționale sînt cu insistență cerute de Bisericile creștine, care cer ca la temelia ordinii internaționale să stea valori morale, pe care creștinii să le susțină, chiar dacă nu sînt de origină creștină.

Țările noi, care se dezvoltă, pun o mulțime de probleme: *probleme* ale dezvoltării politice, pe care le ridică țările chemate la independență politică și au nevoie de ajutorul O.N.U.; *probleme* de dezvoltare economică și independență socială.

Raportul vorbește apoi despre *drepturile omului și libertatea religioasă*. Creștinii trebuie să se opună discriminărilor rasiale și să lupte pentru asigurarea drepturilor civile, politice, economice, sociale și culturale ale tuturor oamenilor.

b) A urmat citirea și discutarea *Raportului lui Heinz Kloppenburg asupra Consfătuirii pentru pace și dezarmare, ținută la Geneva între 20—22 iunie 1962*. La New-Delhi s-a recomandat ținerea unei consfături pentru dezarmare și încetarea experiențelor, de unii delegați ai Comisiei Bisericilor pentru Afacerile Internaționale, la care să participe și specialiștii, care să lămurească guvernele asupra rezultatelor ei. La această consfătuire au luat parte ambasadorul U.R.S.S., Tarapkin și cîte un reprezentant al Angliei, Statelor Unite și Suediei. Cele opt state neutre și alte 18 state prezentaseră în prealabil un memoriu celor trei puteri nucleare, cu o formulă pentru încheierea negocierilor și s-a acceptat continuarea discuțiilor pînă la un acord. Consfătuirea de la Geneva a împlinit dezideratul Adunării de la New-Delhi, care a declarat că «Dezarmarea totală este scopul, dar ea este un proces complex și de lungă durată, în care Bisericile nu trebuie să subestimeze însemnătatea primilor pași». La Geneva s-a cerut fixarea unei date pentru încetarea definitivă a experiențelor nucleare. Consfătuirea de la Geneva a arătat importanța și necesitatea unor asemenea consfături pentru viitor, iar pe de altă parte că încrederea reciprocă, dintre creștini, poate ajuta ca puncte de plecare, în situații fără ieșire. La discuții, printre alții, au participat Pr. Mathew (India), Prof. Șișkin (U.R.S.S.), Arhiepiscopul

Ioan Wendeland și Secretarul din Londra al Comisiei Bisericești pentru Afacerile Internaționale, Alan R. Both.

c) *Rapoartele asupra situației din Algeria, Laos, Berlin, Africa, Irianul de Vest etc.*, au arătat situația părților, care fac eforturi supraomenești de a se elibera de colonialism, exploatare înrobitoare și imperialism; Pastorul Appel a vorbit despre situația din Algeria, Prof. Nolde despre problema Laosului etc. La discutarea problemei din Berlin, Pr. Prof. Sofron Vlad a arătat că ea este treaba germanilor înșiși și de aceea Comisia Bisericii pentru Afacerile Internaționale ar trebui să propună Comitetului Central să intervină pe lângă cele două guverne (R.D.G. și R.F.G.), să acționeze împreună pentru rezolvarea pașnică a problemei Berlinului; iar la discuția asupra dezarmării și experiențelor atomice a arătat să Biserica Ortodoxă luptă pentru pace în spiritul unei tradiții multisekulare.

S-a discutat situația din Rodezia; raportul asupra ei arăta că acolo, apartheidul — dezvoltarea separată a raselor — a rămas pînă azi formula normativă, politico-socială, iar alegerile din 1954 au dat celor 216.000 de europeni 99 de locuri în parlament iar celor 6.700.000 de africani 11 locuri. S-a cerut intervenția Consiliului Ecumenic al Bisericii pentru găsirea modalităților de a suprima nedreptățile sociale, care au ajuns la o tensiune maximă între europeni și băștinașii negri. În alt raport, semnat de Maurice Webb, se face un rechizitor aspru la adresa politicii rasiste, practică în provinciile sud-africane: Expropriări arbitrare, șomaj, închisoare, expulzări, rezervații pentru negri.

Situația grea a misiunilor în Sudan și Angola, — unde portughezii au omorât cîțiva misionari protestanți —, a fost analizată, de asemenea.

d) S-au discutat *Rapoartele lui A. D. Micheli, secretarul din New-York pentru apărarea internațională a drepturilor omului*, — necesară pentru statele în care nu sînt respectate drepturile omului și în care un statut al femeilor este încă neclar din pricina discriminării de drepturi între soți și nu se respectă libertatea de conștiință.

e) Au fost prezentate *rapoarte asupra Pieții comune, asupra decăderii dezvoltării Națiunilor Unite, asupra țărilor slab dezvoltate, apoi s-au pregătit unele moțiuni etc.*

Privitor la decada dezvoltării Națiunilor Unite s-a arătat că ritmul dezvoltării economice e mai încet decît acela al lumii; din pricina colonialismului, popoare întregi au rămas înapoiate din punct de vedere științific, cultural, comercial, social — cazul unor țări din Africa etc.

Protestantul negru Webb a arătat că drepturile omului nu sînt o realitate în aceste țări.

Ședințele acestei Comisii, la care s-au exprimat uneori și opinii nerealiste, au fost totuși interesante și folositoare, arătînd că prin ea,

Mișcarea Ecumenică năzuiește să aducă un aport la rezolvarea problemelor, care frământă omenirea de azi, și să le ajute la apropierea creștinilor pentru lupta în comun pentru pace și progres.

3. *Lucrările Comitetului Comisiei de formație ecumenică — Institutul de la Bossey — (2 — 3 august 1962)*

Acest Comitet a fost prezidat de Prof. W. G. Muelder din Biserica Metodistă a S.U.A., asistat de Prof. N. A. Nissiotis.

După stabilirea ordinei de zi, s-a aprobat *Darea de seamă asupra lucrărilor de la St. Andrews* (Scoția). *Raportul general* a fost prezentat verbal de Prof. N. Nissiotis, care a expus activitatea de pînă acum a Institutului de la Bossey, explicînd metodele de lucru și arătînd obiectivele urmărite.

În broșura explicativă, «Institutul Ecumenic al Consiliului Ecumenic al Bisericilor» se dau următoarele explicații asupra acestei instituții: El se află în micul oraș elvețian din Céligne, în castelul Bossey, la circa 5 km. de frontiera franceză, între munții Jura, Alpii Savoiei și lacul Lemman. Originar a fost dăruit, de un episcop al Genevei, mînăstirii din Baumont, în secolul al XI-lea. Acaparată de particulari, în epoca Reformei, a rămas mai mult de un veac în stăpînirea familiei Turretini, care a clădit în sec. XVIII partea principală a castelului, apoi a scriitoarei de Sthaël. În scopul de apropiere și unire, aici se fac în fiecare an trei sau patru cursuri pentru pastori (preoți) și misionari, pentru studenții teologi, pentru laici, care învață și unii de la alții problemele ecumenismului. La Bossey au ținut conferințe doctori, juriști, sociologi, artiști și jurnaliști, pentru a ajuta pe fiecare să facă față problemelor create de conflictele vremii. La Bossey, se ridică la nivelul ecumenic lucrarea centrelor și academiilor teologice. Se dau consultații pentru grupe mici și conferințe de studii, la care sînt chemați experți.

În 1952, în cooperare cu Facultatea de Teologie din Universitatea de la Geneva, Institutul Ecumenic a înființat «The Graduate School of Ecumenical Studies» (Școala pentru titluri de studii ecumenice). Ea oferă pentru pregătirea studenților un semestru întreg de studii universitare asupra subiectelor ecumenice. Școala durează de la 1 octombrie la 15 februarie în fiecare an. Cursurile se țin simultan, în trei limbi (franceză, germană și engleză). Broșura *The graduate School of Ecumenical studies* dă amănunte mai complete. Candidații pot obține un certificat, după ce au urmat cursurile un semestru, au ascultat cursurile și seminariile și au făcut lucrările cerute. Diploma școlii se dă celor ce au completat un curs regulat de studii teologice, echivalent cu cel al Universității din Geneva, (licența în Teologie). (Se acordă și doctoratul cu mențiunea «Sciences oecuméniques» pentru o teză specială).

Este un mijloc de a apropia și a lega mai mult tineretul de Mișcarea Ecumenică și țelurile ei, alături de alte asociații creștine, pentru tineri și tinere.

Pentru înțelegerea mai promptă a felului în care e organizat învățământul, participanților la Comitetul pentru pregătirea ecumenică li s-a împărțit raportul asupra celui de al zecelea semestru la Școala pentru titrații în studii ecumenice, de anul școlar trecut. Școala a avut de suferit din pricina faptului că toți conducătorii ei au fost absenți în timpul Adunării Generale de la New-Delhi, în noiembrie și decembrie 1961.

În cursul ultimilor ani, Școala de titrați a combinat două mari scopuri și anume : e) educația ecumenică prin studiul istoriei și al stării prezente a Mișcării Ecumenice și b) prin studiul ecumenic centrat în jurul acestei teze. Programul a oferit prelegerile pastorului Marc Boegner asupra istoriei Mișcării Ecumenice într-o primă perioadă ; studii confesionale în a doua perioadă ; prelegeri și lucrări de seminar, în a treia perioadă și seminarii de cult de-a lungul cursurilor. Totul a fost axat pe tema : «Omul în lumina lui Hristos».

S-a dat un curs asupra concepțiilor confesionale antropologice, în religie, filozofie, artă, știință etc.

Cu unele modificări, din pricina amintită, s-au studiat cele cinci «unități» : Asupra Credenței și Constituției, Evanghelizării, Laicilor, Afacerilor Internaționale și ajutor inter-bisericesc. (Alte amănunte în această privință nu au loc în această dare de seamă).

Comunitatea de studiu este mai însemnată chiar decât programul studiilor de mai sus, căci la Bossey se întâlnesc minți, tradiții, teologii și culturi foarte deosebite : 43 de candidați din 21 de țări ale tuturor continentelor, cu excepția Australiei și Pacificului, aparținând la 12 «denominații» și tuturor raselor. Centrul acestei comunități este «capela» protestantă.

Au urmat *rapoartele asupra activităților diferitelor organizații* ale Mișcării Ecumenice și asupra unor subiecte felurite. (Expunerea D-lui Nissiotis se completează cu lista celei de a XI-a serii a Școlii de titrați ai studiilor ecumenice (1 oct. 1962—15 febr. 1963) și cu o listă a corespondenților din diferite țări).

Trecînd la proiectele de viitor, Dl. Nissiotis a arătat greutatea programului pe 1963, care presupune nu numai conferențieri, ci și auditori de diferite formații și concepții.

Precizăm că afară de continuarea Școlii de titrați ai studiilor ecumenice, programul mai prevede : «Consultarea asupra raporturilor între Teologia biblică și listele de lecturi și meditații biblice zilnice» (în colaborare cu Departamentul Tineretului) — între 25 și 30 martie ; Seminarul ortodox asupra temei «Introducerea în Teologia ortodoxă și la slujbele Săptămîinii Mari» (1—14 aprilie) ; Conferința oamenilor de știință, teologilor și filozofilor asupra temei «Evoluția» (16—20 aprilie) ; «Un Ministerium nou într-o lume nouă» (26 aprilie—4 mai) ; «Consultații de responsabili în formația laicilor» (10—18 mai) ; «Sesiune de studii destinată studenților din semestrul 1962—1963 de la Centrul Universitar al studiilor ecumenice (20 mai—1 iunie) ; «Curs

pentru pastori și misionari» (14—28 iunie); «Curs pentru laici» (12—22 iulie); «Curs pentru studenții în Teologie» (26 iulie—16 august); în sfârșit, tema generală propusă pentru Centrul Universitar de Studii Ecumenice: «Împărăția lui Dumnezeu în raporturile Sale cu Biserica și lumea»; iar ca studii confesionale: «Sectele» etc.

În discuțiile care au urmat, I. P. S. Mitropolit Nicolae a luat cuvântul cu privire la tema «Evoluția», propusă pentru întâlnirea proiectată din aprilie 1963, arătând «că ea este prea restrânsă și specială, având în vedere că poate duce la susținerea unor opinii ce s-ar contrazice între altele și, în felul acesta să nu realizeze atmosfera de frățietate ecumenică, ci dimpotrivă, să scoată la suprafață tocmai unele divergențe. I. P. S. Mitropolit Nicolae a mai arătat că, în general, temele înscrise în plan nu ating problemele vitale ale lumii noastre contemporane, cum este aceea a păcii. În încheiere, a cerut înscrierea problemei păcii, printre temele ce urmează să fie dezvoltate la Institutul de la Bossey.

Răspunzând la această intervenție, Profesorul Nissiotis a precizat că problema «evoluției» a fost cerută de o serie de oameni de știință din Germania, care, în urma ultimelor concluzii la care au ajuns, doresc să discute despre raportul în care se află rezultatele cercetărilor lor cu filozofia și teologia. El a declarat că este de acord cu includerea problemei păcii în planul de activitate. Paul Vergheze, indian, s-a declarat de acord cu acceptarea temei despre pace.

În ședința de seară au continuat discuțiile planului de activitate pentru anul 1962—1963 și s-a cerut organizarea unor întâlniri la Bossey a diferitelor grupuri de inși, ca ingineri, artiști, preoți, militari. Mitropolitul Nicolae a sugerat oportunitatea unor întâlniri ale ziariștilor, în vederea unei corecte și juste informări de către ei a opiniei publice. Profesorul Mueldel răspunzând, a precizat că aceasta e o propunere bună.

În încheierea discuțiilor, profesorul Muelder a spus că cele sugerate trebuie studiate, fiind întemeiate. Adaugă că nu s-a insistat asupra unei probleme importante și anume, studierea păcii și a apropierii popoarelor.

La 3 august, ședința a început cu noile lămuriri date de Profesorul Nissiotis asupra planului organizării unor întâlniri, în genul celor de la Bossey în diferite țări.

S-au făcut, apoi, propuneri de teme de discutat: printre altele problema familiei, a controlului asupra nașterilor, arhitectura Bisericilor etc., la care a luat cuvântul și I. P. S. Mitropolit Nicolae.

Profesorul Nissiotis a dat apoi unele lămuriri asupra modului în care se acordă asistența religioasă celor ce vin de la Bossey și asupra programării slujbelor dumnezeiești.

S-a prezentat apoi un raport asupra bugetului viitor al Institutului de la Bossey în cadrul celui general. Profesorul Nissiotis a arătat că unul dintre obiectivele principale ale planului financiar este ter-

minarea noii clădiri de la Bossey, pentru a mări posibilitățile de cazare ale Institutului. S-au dat și alte amănunte asupra bugetului.

Directorul Institutului de la Bossey, H. H. Wolf, este bolnav, iar Henry Makulu este solicitat în altă muncă. S-a cerut înlocuirea acestuia cu un reprezentant al țărilor scandinave și promovarea Profesorului Nissiotis în postul de director asociat.

În ședința de seară, s-a definitivat lista problemelor propuse a fi înscrise în planul de activitate și s-a pus pe locul întâi aceea a păcii, după ce I. P. S. Mitropolit Nicolae a reamintit hotărârile anterioare.

Data viitoare sesiuni a Comisiei Institutului Bossey, urmează să fie stabilită de Comitetul Central.

La încheierea lucrărilor, I. W. Lawvrance a mulțumit președintelui W. G. Muelder pentru felul cum a condus ședințele; I. P. S. Mitropolit Nicolae a mulțumit Directorului Institutului de la Bossey pentru strădaniile depuse acolo, iar Profesorul Nissiotis tuturor colaboratorilor săi.

Cei prezenți au participat la o recepție organizată de Divizia «Acțiunea Ecumenică».

4. *Lucrările Comitetului pentru Mislune și Evanghelizare Ecumenică (1 - 6 august)*

1 august, 1962. Ședința, prezidată de Rev. John Sadiq, episcop anglican de Nagpur, începe cu citirea *Raportului Directorului Diviziei de Evanghelizare și Misiuni*, episcopul Leslie Newbigin.

Raportul arată că la New-Delhi n-au intervenit evenimente deosebite în cadrul Diviziei. Ea întreține legături strânse cu alte Departamente ale Mișcării Ecumenice. După ce arată ce-și propune divizia să lucreze în Africa (în legătură cu proiectele «Islamul în Africa» și «Africa Urbană», ca și cu problemele educației și ale familiei, pe care le pune situația acestui continent, care scutură astăzi cătușele colonialismului), raportul vorbește despre folosirea mijloacelor moderne de propagandă. Se arată apoi extinderea misiunilor în regiunea Pacificului, unde vor avea loc trei conferințe creștine (la Madras, Singapore și Tokio, în anul 1963) și lucrarea editurii «World Christian Book».

Raportul vorbește apoi despre activitatea în colaborare cu Departamentul de studii misionare, cu Divizia pentru întrajutorarea Bisericii și cu alte Divizii și Departamente; s-a hotărât organizarea unui secretariat nou. Principala grijă este formarea misionarilor; se arată că în Germania a avut loc o reuniune cu tema «Formele ministeriului într-o Biserică misionară»; iar pînă în august 1963, se va publica studiul «Educația misionarului în perspectiva mondială». Raportul sfârșește cu exprimarea convingerii că viitorul misiunilor și evanghelizării depinde de regruparea tuturor creștinilor, inclusiv a ortodocșilor.

La discuții s-a scos în relief faptul că unitățile misionare n-au păstrat unitatea după constituirea Consiliului Ecumenic al Bisericilor: S. C. Greaf-Rasendrasahina (olandez) a deplîns această stare care do-

mină în mai multe Biserici, O. G. Myklebus (din Oslo), a arătat că în Norvegia situația este aceeași, iar A. H. Franz a amintit același lucru despre centrele misionare din Anglia. Vorbitorii din S.U.A. au arătat, dimpotrivă, că toate centrele misionare de acolo au intrat în «Mișcarea Ecumenică». Dr. Vingil Sli (Statele Unite) a arătat că misionarismul e amenințat de secularizare și a rămas, pe alocuri, o formă birocratică de acțiune.

Fondul educației teologice, stabilit printr-o hotărîre a Adunării misionare de la Ghana și cu care s-au început operațiile din iunie, 1958, a fost obiectul unui raport intitulat «Viitorul fondului educației teologice». În acest raport se pun probleme privitoare la mărimea acestui fond, la nevoile cărora le face față și la viitorul program care să învioreze lucrarea misionară și de evanghelizare.

Se pune accentul pe întărirea și dezvoltarea educației teologice indigene, pe stimularea răspunderii locale, încurajarea gândirii teologice creatoare și pe un înalt nivel de studii. Proiectul de într-ajutorare a instituțiilor teologice va fi îndreptat exclusiv spre Asia, Africa, America Latină, Oceania și Caraibe, se spune în raport. Se fixează sarcini și îmbunătățirea instrumentelor de lucru (prin tipărirea a 550 de texte de bază, traduceri din clasicii creștini etc.), se cere o conducere bună, un comitet și un director al acestui fond.

Din *discuțiile asupra* acestui raport (operă a celor mai de seamă conducători ai Mișcării Misionare de azi), a reeșit nivelul scăzut al pregătirii teologice a pastorilor misionari din Bisericile mai tinere (A. H. Zulu din Africa de Sud) și necesitatea ca educația religioasă să respecte credința fiecărui cult (H. Wang din Formosa). Alți vorbitori au arătat că situația materială a pastorilor misionari e precară (Hellstern și Meyer, R.F.G.).

2 august. Pastorul Gwenyth Huble (baptist din New-York), a citit referatul *Conferința Comisiei asupra misiunii și evanghelizării ecumenice 1963—1964*, care se ocupă cu fixarea datei și locului acestei Conferințe. Subiectele vor fi următoarele: 1. Mărturia creștinilor față de oamenii de altă credință; 2. Mărturia creștinilor față de oameni în lume; 3. Mărturia comunităților creștine dincolo de frontierele naționale și confesionale. Vor fi 4 secții: 1. Comitetul asupra studiilor misionare. 2. Comitetul asupra Bisericii și societății; 3. Comitetul asupra studiilor despre evanghelizare și 4. Departamentul tineretului. Subiectele secțiilor au fost dezvoltate în 4 broșuri, care au fost împărțite celor prezenți. Conferința se va ține în Mexic, între 8 și 20 decembrie, 1963.

3 august. S-a ținut o ședință lărgită, cu Comitetul de ajutorare, exprimîndu-se unele nemulțumiri în ce privește modul în care sînt distribuite ajutoarele: Episcopul Newbiggin și alții au arătat că se alocă sume mai serioase pentru Biserici și scopuri mai concrete, decît pentru misionarism. S-a cerut unificarea comitetelor. S-a expus apoi raportul cu tema «Modelul ministeriului», rezultat al unei întîlniri care a avut

loc la Arnoldshein, în Germania, între 18—22 iulie, 1962, și la care au luat parte o parte dintre vîrfurile Teologiei germane actuale. Discuțiile pe care le-a provocat au fost nesfîrșite, majoritatea protestanților înșiși respingînd ideea ca misionari laici, fără pregătire teologică, să exercite funcțiile pastorale — (problemă pusă din cauza lipsei de candidați). Episcopul misionar Lesslie Newbiggin a justificat-o ca «o concesie de ordin dogmatic și tradițional, dictată de necesitățile imperioase ale situației actuale». (Pe lîngă majoritatea teologilor protestanți, membrii Bisericilor Ortodoxe prezenți, au respins această propunere din motive dogmatice bine cunoscute). Episcopul A. H. Zulu, din Africa de Sud, a susținut-o ca o măsură temporară, care nu influențează principiile.

S-au discutat apoi unele aspecte ale *stării misiunilor în Africa*, care, din multe puncte de vedere este înapoiată, datorită colonialismului și imperialismului ucigătoare. Un document intitulat *Raportul unui observator la atelierul urbanizării în Africa* descrie această situație; alt document intitulat *Proiect pentru orașele din Africa*, arată cum trebuie reorganizat misionarismul. Din rapoarte și discuții a reieșit că misionarismul creștin este în scădere în fața Islamismului. Luînd cuvîntul, Dl. Episcop reformat Al. Buthi a arătat că situația actuală se datorește păcatelor săvîrșite de misionarismul creștin împotriva adevăratelor interese ale popoarelor din Africa sau Asia. De aceea trebuie să formulăm o nouă bază biblică-teologică pentru misionarismul creștin, corespunzătoare situației noi. Trebuie să fim pildă pentru popoarele, pe care vrem să le creștinăm.

4 august. S-a citit *Raportul asupra lucrării Comitetului asupra Bisericii și poporului evreu* și s-a discutat amplu. Apoi s-au cercetat propunerile asupra problemelor organizatorice și financiare. (Dl. Episcop Buthi a înaintat propunerea și s-a aprobat ca documentele să fie puse la dispoziția participanților în limbile engleză, franceză sau germană.

5 august. Secretarul misiunii franceze din Africa, Beningus, a ținut o conferință despre munca misionară în Africa, pentru care, a spus el, Biserica creștină manifestă un interes deosebit mai ales acum cînd, din anumite motive politice, munca de misiune islamă a luat, în unele părți ale Africei, un mare avînt.

În ședința de seară s-au citit diferite rapoarte privind structura comitetului, formarea mai multor comitete, probleme financiare etc.

6 august. S-a citit un scurt referat asupra muncii misionare a Bisericii. În încheiere a vorbit directorul comitetului, L. Newbiggin, care a accentuat că nu trebuie să fim pesimiști în ce privește misionarismul creștin.

În *Raportul* său scris, acest șef misionar afirmă că popoarele din Asia și Africa au încetat de a mai aștepta de la popoarele bătrînelui creștinism (continent) altceva decît ajutorul material și experți teh-

nici ; au încetat să mai aștepte de la ele înțelepciunea, sau ajutorul în răspunsurile la cele mai adânci probleme ale inimii omenești. Pentru răspunsul la aceste întrebări ele s-au întors la vechile lor credințe. El propune o înviorare a spiritului misionar, prin creșterea centrelor de studiu și prin formarea de centre misionare responsabile în Asia, Africa, America Latină. Propune, de asemenea, un program comparabil celui al «Islamului în Africa».

În Darea sa de seamă, Dl. Episcop Al. Buthi observă, pe de o parte, o decădere a spiritului misionar și, pe de altă parte, o secularizare, o indiferență ori o resemnare, în urma evenimentelor și a schimbărilor, care se petrec în lumea întreagă. Totuși, misionarismul are baze serioase în Pacific, Australia, Asia și Africa, cu școli și centre misionare numeroase. Se fac eforturi serioase pentru continuarea muncii, în noile condiții de viață pentru împlinirea poruncii lui Hristos (Matei XXVIII, 19).

*

Lucrările tuturor acestor comitete ale Comisiilor respective s-au încheiat cu slujbe religioase și cuvântări, în care s-au adus mulțumiri lui Dumnezeu și s-au accentuat eforturile făcute în munca pentru vestirea numelui Lui în duh de înțelegere, apropiere și pace.

Rapoartele privind problemele mai principale au fost depuse la Secretariatul Comitetului Central, după ce s-au introdus în ele îmbunătățirile ce s-au cerut în urma amplelor discuții din comitete. În Comitetul Central ele au căpătat forma și aprobarea definitivă.

PARTEA A II-A

LUCRĂRILE COMITETULUI CENTRAL AL CONSILIULUI ECUMENIC AL BISERICILOR (7—16 AUGUST, 1962)

Comitetul Central a avut o sesiune mai lungă și mai anevoioasă decât a Comitetelor Comisiilor sau Diviziilor, deoarece a avut o îndoită misiune : aceea de a definitiva sau aproba o parte dintre lucrările lor și aceea de a rezolva unele probleme noi, de competența exclusivă a Comitetului Central.

Marti, 7 august, orele 20,30 s-a făcut un scurt serviciu religios, după care a urmat deschiderea solemnă a lucrărilor Comitetului Central, în prezența Ministrului de Externe al Franței, Couve de Murville (protestant și el), a membrilor Comitetului Central al Mișcării Ecumenice și a altor invitați.

Dr. Franklin Fry, președintele Comitetului Central a rostit cuvântul introductiv al ședinței, amintind rezultatele obținute și mulțumind lui Dumnezeu că a apropiat mai mult comunitățile bisericești între ele,

în mersul lor spre unitate — punctul final al activității Mișcării. A terminat cu invitația de a-L ruga să continue, prin prezența Lui eficientă, această lucrare mîntuitoare pentru credincioși.

Dl. Couve de Murville, Ministrul Afacerilor Externe al Franței, a adus un cuvînt de salut din partea țării gazdă către Consiliul Ecumenic, urîndu-i spor în nobila luptă pentru pace și apropierea popoarelor.

Dl. Charles Westphal, președintele Federației Protestante din Franța, arată bucuria pentru prezența membrilor Comitetului Central al Consiliului Ecumenic al Bisericilor pentru a doua oară în Franța, unde Protestantismul, deși este o minoritate, a dus o luptă eroică de două veacuri, pentru libertatea de conștiință, care astăzi este un principiu universal admis. De aceea istoria protestantismului francez este ea însăși un mesaj în acest sens, către întreaga creștinătate. Astăzi, chiar, în Franța se desfășoară un dialog promițător cu Biserica Romano-Catolică.

S-a citit apoi *Raportul Comitetului Executiv către Comitetul Central*. Acest raport începe cu amintirea morții tragice a tînărului membru în Comitetul Central, Valentin G. Montes, din Filipine, mort în drum spre Paris, într-un accident de avion și a lui Gustav Hentsch din Geneva, casierul internațional al campaniei financiare pentru noul sediu central și președintele Fondului Ecumenic al împrumuturilor Bisericilor.

Apoi continuă cu : 1. Un rezumat al activității și stării Mișcării Ecumenice la toate secțiile ei de la Adunarea Generală de la New-Delhi pînă la Conferința de la Paris ; 2. Reunirile Comitetului Executiv (inclusiv cea proiectată pentru februarie 1963, în Orientul Apropiat) ; 3. Se arată evenimentele mai importante după a treia Adunare Generală (ecourile ei în presa internațională, — rezumate de Philippe Maury, în «*Ecumenical Review*» și în parohii : Apelul către guverne și popoare pentru pace și dezarmare, apoi audiențele la șefi de state și la miniștri și trimiterea apelului la O.N.U. ; publicarea raportului făcut de Samuel Mc. Crea Covert și Fr. House asupra Adunării de la New-Delhi) ; 4. Se arată urmările bune ale *integrării Consiliului Misiunilor și Evangheli-zării* (contactele lui eficace cu diferite comisii, în special cu cea de întrajutorare a Bisericilor și cu Secția de studii etc.) ; 5. Se descriu *relațiile cu activitățile regionale*. (S-a întreținut o legătură strînsă cu Asia prin conferințele regionale de la Madras, Singapore și Tokio și cu Africa mai ales prin secretarii africani F. K. Matthews și H. Makulu, organizîndu-se conferința de la Salisbury din septembrie viitor și cea din aprilie, 1963 din Uganda. *Dl. Glen Garfield*, secretarul Conferinței europene face legătura cu Europa și alte organizații cu America Latină) ; 6. Se arată pregătirile făcute pentru a *IV-a Conferință pentru Credință și Constituție* ; 7. Se amintesc *actele care privesc Afacerile internaționale*. (Rezoluția Comitetului Executiv asupra dezarmării, declarația făcută cu prilejul reluării experiențelor nucleare, din aprilie, de S.U.A. ; dezbaterile reprezentanților U.R.S.S., al Angliei și S.U.A.

și al unor state nealiate, cu prilejul reunirii de la Geneva, provocată de Comisia Afacerilor Internaționale a Bisericilor etc.); 8. În ce privește relațiile cu Biserica Romano-Catolică, se arată îmbunătățirea lor prin trimiterea a 5 observatori romano-catolici la New-Delhi și prin invitația făcută Mișcării Ecumenice de Papa Ioan al XXIII-lea prin cardinalul Bea și Mgr. Wilébrands, de a se trimite 2 observatori la Vatican. Vor fi trimiși: Dl. Lukas Vischer, secretarul de studii al Comisiei pentru Credință și Constituție și un reprezentant al Bisericilor Ortodoxe, membre în Consiliul Ecumenic; 9. Se vorbește despre *asistența, specializată în proiecte sociale*, din Divizia de Întrajutorare și de serviciu a Bisericii; și 10. *Despre reexaminarea structurii Consiliului Ecumenic, în 1963*; 11. Se trece la capitolul *Finanțe*: În decembrie, 1961, Comitetul Central a stabilit pentru 1962 un buget provizoriu de 705.000 dolari, și Bisericile au acceptat apelul celei de a III-a Adunări Generale de a mări contribuția lor cu 47% cel puțin pentru a acoperi acest buget. Contribuțiile la Divizia de Întrajutorare și de Serviciu ale Bisericilor au atins plafonul de 1.055.000 dolari; 12. Se vorbește despre *Noile clădiri ale reședinței centrale*: un bloc central și trei aripi (de 5, 4, 3 etaje respective); Biblioteca va avea o clădire separată. S-au construit 2 părți și se continuă celelalte două. S-a acoperit devizul primar din 1958, de 2.500.000 dolari; s-a lansat un nou apel pentru încă 350.000 dolari; 13. *Noua construcție a Institutului Ecumenic* va costa circa 150.000—160.000 dolari; 14. *Personalul conducător se înnoiește* cu încetul: Pastorul Fr. House, secretarul general adjunct, W. K. Du Val, secretarul administrativ, D-ra Helen Morton, de la Departamentul Cooperației, Pastorul Daisuke Kitagawa, prim secretar pentru chestiunile rasiale și Ralph Weltge, care a organizat munca obștească a Mișcării, au părăsit-o. Raymond Marwell, fost secretar pentru Bisericile Ortodoxe din Divizia de Întrajutorare, rămîne secretar executiv-adjunct pentru oficiul din Statele Unite.

Dl. Visser't Hooft, secretarul general al Mișcării Ecumenice a citit apoi *Raportul Secretarului General*, care, ca de obicei, este o expunere istorico-doctrinară a țelurilor Mișcării, arătînd noile orizonturi care se deschid. Primul paragraf intitulat *1937—1962* arată că Consiliul Ecumenic al Bisericilor a luat naștere la Colegiul Westfield în iulie, 1937; el a fost conceput de un J. H. Oldham, de Nathan Söderblom (care murise de cinci ani), de William Temple și de alții. Paragraful intitulat *Tradiții orientale și occidentale în sînul Consiliului* arată condițiile interconfesionale în care se face apropierea și colaborarea Bisericilor.

Anul celui de al doilea Sinod al Vaticanului se scrie mai departe în raportul Secretarului General, pune problema raporturilor Mișcării Ecumenice cu Vaticanul: «Să urmărim cu rugăciunile noastre lucrările Sinodului de la Vatican, zice el, să ne informăm reciproc despre lucrările noastre; căci s-a rupt ghiata» dintre noi, o dată cu trimiterea celor 5 observatori la New-Delhi; să sperăm în angajarea unui «dialog ecu-

menic cu teologii romano-catolici și într-o poziție a Vaticanului mai abordabilă pentru unitatea creștină».

Secretarul Generală termină expunerea lui cu lămuriri despre *Semnificația termenului Oikoumene*, care îmbrățișează toate părțile lumii creștine, afiliate la Mișcare ca la o «familia Dei», de dimensiuni mondiale. «Oikoumene» înseamnă omenirea care trăiește în comun, căzută în păcat, sau lumea oamenilor în sînul cărora intervine Dumnezeu prin actul său de har în Iisus Hristos și care este astfel readusă la destinul și ținta ei primară (Cf. Evrei, I, 6 ; II, 8 ; II, 5).

Nu există Oikoumene eclesiastică închisă și intervertită. Ea se realizează prin misiunea și serviciul Bisericii în lumea întreagă.

Temele generale ale Mișcării, fixate la New-Delhi, sînt două : *Caracterul definitiv al operii lui Iisus Hristos* (adică caracterul unic și universal al Domnului Bisericii) și *Universalismul istoric actual* (adică acea Oikoumene — în sînul căreia se vestește și se manifestă domnia lui Iisus Hristos).

Miercuri, 8 august 1962. După serviciul religios, în ședința de dimineață, s-a precizat programul ședințelor Comitetului Central și s-a hotărît să se trimită tuturor Bisericilor membre procesul-verbal al ședințelor între 7 și 17 august.

Membrii Comitetului Central au fost repartizați în zilele de 9 și 10 august în șase comitete și subcomitete :

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin a fost repartizat în Comitetul de referire pentru directivele generale nr. 1, iar *prof. H. Binder* în subcomitetul nr. 3, pentru Divizia de întrajutorare și serviciu al Bisericilor și de asistență pentru refugiați.

Pe ordinea de zi a lucrărilor Comitetului de referire nr. 1 au figurat următoarele probleme :

1. Raportul Comitetului executiv ;
2. Raportul Secretarului general ;
3. Cereri de intrare în Consiliul Ecumenic :
 - a) Biserici membre ;
 - b) Biserici asociate.
4. Numiri.
5. Raportul Comitetului de lucru al Comisiei pentru Credință și Constituție.
6. Publicații.
7. Viitoarele întruniri :
 - a) Comitetul Central ;
 - b) Comitetul Executiv ;
 - c) Conferințe Mondiale ;
 - d) A patra Adunare Generală.

8. Raportul Comitetului pentru relațiile cu Consiliile Naționale.
9. Raportul oficial de la New-York.
10. Restructurarea Consiliului Ecumenic.
11. Alte probleme (Trimiterea de observatori la Sinodul de la Vatican etc.).

Această ultimă chestiune a și fost luată imediat în discuție ; și de la început, s-a pus întrebarea, dacă este bine să se trimită delegați ai Consiliului Ecumenic al Bisericilor la Sinodul al II-lea din Vatican. Președintele a răspuns că invitația trebuie acceptată întrucât este vorba nu de delegați, ci numai de observatori ; de altfel, toate federațiile mondiale confesionale vor trimite observatori. Episcopul Barbieri din America de Sud a pus o întrebare asupra situației donațiilor pentru construcția clădirii centrale din Geneva. S-a luat cunoștință cu aplauze de faptul că țara noastră a donat 5.000 de dolari.

Episcopul Lilje a pus unele întrebări în legătură cu Sinodul de la Vatican : În ce condiții vor fi trimiși observatorii, dacă va fi cu putință un dialog și cum se va trata problema teologică despre adevărata Biserică ?

Dl. Visser't Hooft a răspuns : Romano-Catolicii ne socotesc drept creștini despărțiți de Scaunul apostolic. Observatorii vor lua parte numai la ședințele publice și nu vor lua cuvântul, ci vor culege și vor transmite informațiile.

În ședința a II-a, după amiază, *Dl. John Marsch* amintește că Adunarea Generală de la New-Delhi a însărcinat Comisia pentru Afacerile Internaționale să se ocupe cu pacea și dezarmarea, cu drepturile omului, cu problema minorităților, cu legislația și cu libertatea religioasă. Aceasta s-a realizat. S-a studiat de asemenea problema «pieței comune» în Europa Occidentală, în sensul că această asociație economică să nu introducă o nouă sfîșiere în lume. *Dl. Dr. Prof. Nolde* arată cele patru probleme concrete din viața internațională, cu care s-a ocupat Comisia pentru Afacerile Internaționale :

1. Laos ; 2. Algeria ; 3. Goa ; 4. Irianul de Vest.

În problema experiențelor nucleare aceeași Comisie s-a adresat puterilor nucleare în vederea unor consultații la Geneva, constatînd că experiențele sînt evitabile și că trebuie evitate, întrucît ele constituie o primejdie pentru omenire : Să se încheie, așa dar, un pact, pe temeiul căruia s-ar putea discuta și dezarmarea. Controlul internațional nu este necesar. Necessar este, însă, ca pactul să se încheie cît mai curînd fiindcă și alte națiuni vor putea produce aceste arme. Experiențele trebuie limitate și executate numai în raport cu necesitățile științifice. *Nolde* mai spune că este regretabil că S.U.A. nu a acceptat memoriul țărilor neutre. În acest sens vorbește și episcopul Lilje, subliniind că Bisericile trebuie să influențeze guvernele lor. Profesorul *Hromadka* a amintit convorbirile care au avut loc și în Cehoslovacia între teologii americani și cehi.

Episcopul Barbieri din America de Sud pune întrebarea dacă s-a realizat ceva în problema Angolei.

Dl. Marsch răspunde că s-au înaintat mai multe adrese către guvernul portughez ; situația s-a ameliorat, dar nu s-a soluționat definitiv.

La aceste discuții a intervenit și *I. P. S. Mitropolit Iustin* și a mulțumit conducerii Comisiei pentru Afacerile Internaționale, pentru intervențiile făcute în slujba păcii. Spre a se obține însă rezultate pozitive este nevoie de intensificarea acțiunii de statornicire a unei atmosfere de pace în lume. În acest scop Bisericele pot și au datoria să desfășoare o acțiune susținută pe plan mondial.

Președintele Comisiei a mulțumit pentru intervențiile făcute și a arătat că această încredere constituie o mare încurajare pentru munca Comisiei în viitor. S-a aprobat raportul.

În ședința de după amiază, s-au citit două referate : al «principiului» John Marsch (Finalitatea lui Iisus Hristos în epoca istoriei universale) și al lui Paul Verghese, cu aceeași temă (Caracterul definitiv al operii lui Iisus Hristos și universalismul istoric actual).

În discuțiile care au urmat, Prof. Niessel (R.D.G.) s-a ridicat împotriva tezei lui Verghese, care a relativizat creștinismul în raport cu celelalte religii. Evanghelia, a spus el, este potrivnică religiilor, care vor să găsească calea omului spre Dumnezeu, deoarece creștinismul este calea lui Dumnezeu spre om.

Prof. Von Bismark a susținut, însă, părerea că Dumnezeu vorbește cu noi și prin celelalte religii.

Pentru a aduce o reconciliere între cele două păreri, Prof. Binder a spus : În teza D-lui Verghese, după care Evanghelia și religiile nu pot fi puse în contrast, este ceva adevărat, dar, după Biblie, și ceva fals, potrivit capitolului VII din Epistola către Romani, unde e pus în contrast omul religios și creștinul. Religia are la bază omul autonom și creștinismul vorbește, e adevărat, de omul autonom. Însă creștinismul, așa cum a trăit în Bisericele noastre, nu este numai o acțiune dumnezeiască, căci s-au introdus în el foarte multe trăsături omenești, așa încât se poate vorbi și aici de religie. În consecință, creștinul nu poate să privească decât cu toleranță și simpatie celelalte religii.

Joi, 9 august. După săvârșirea serviciului religios, de dimineață, Dl. Episcop Leslie Lewbigin vorbește despre *misiune mondială și evanghelizare*, rezumând cele spuse în documentele Nr. 32 și 37.

În primul document intitulat *Declarație după prima sesiune a Comitetului Diviziei Misiunilor și Evanghelizării*, se începe cu constatarea că integrarea celor două Consilii mondiale a dat posibilitatea de a asculta împreună ce spune Dumnezeu Bisericii și că li se poate vorbi de vocația lor misionară, de nevoia de a se mobiliza resursele lor în acest scop. Există un fel de flux și reflux al Bisericii din punct de vedere misionar, datorat multor cauze. De asemenea, există o deosebire între ajutorul material și închinarea întregii vieți operii misionare.

Raportul sugerează Diviziei să ia ca punct de plecare programul «Acțiunii misionare comune», care cuprinde printre altele : «Africa urbană», «Islamul în Africa» și studiul asupra Africii Apusene etc. Studiul «Cuvîntul lui Dumnezeu și supunerea misionară a Bisericii» e unul dintre mijloacele de îmbărbătare a Bisericilor pe calea misionară ; iar rugăciunile pentru evanghelizarea lumii ajută la aceasta.

Al doilea document este *Raportul subscris de grupul consultativ asupra viitorului fondurilor pentru învățămîntul teologic*. Conferința de la Tambaram, din 1928, a dat mare însemnătate învățămîntului teologic misionar, pe care teoria preoției universale îl ușurează. (Vezi expunerea mai largă a problemei la Comisia pentru Misiuni și Evanghelizare). Consiliul Ecumenic a dat indicații Bisericilor de a face misionarism într-o atmosferă nouă, liberă de colonialism : Exemplul Bisericilor Africane trebuie să aibă un rol în misiunile europene. De asemenea, comunitățile creștine din toată lumea trebuie să-și găsească structura lor misionară și să colaboreze, evitînd punctul de vedere strict confesional.

L. E. Cooke citește *Raportul secției pentru ajutorarea interbisericească și a serviciului Bisericilor și asistenței refugiaților*. Bugetul acestei Divizii se ridică la suma de 1.200.000 dolari, dintre care 575.000 de dolari sînt destinați pentru asistența refugiaților ; 60.000 de dolari sînt pentru burse, apoi alții pentru programul sanitar al colaboratorilor frățești, pentru programul Serviciului tineretului ecumenic, pentru Comisia Bisericilor, pentru Afacerile Internaționale, pentru Departamentul de informație și pentru bugetele regionale ale Conferinței Creștine din Asia Orientală și ale Conferinței panafricane ca și pentru unele Comisii naționale, ori pentru catastrofe ca aceea din Chili etc.

În ultimii ani, contribuțiile speciale ale Bisericilor au îngăduit să se acorde ajutoare urgente în multe regiuni slab dezvoltate. Serviciul pentru refugiați a adunat mai mult de 600.000 de dolari pentru Ruanda Urundi și pentru regiunile Ugandei, Tanganikăi și Kivului, și mai ales pentru Algeria.

Bursele de studii au un loc însemnat în bugetul Diviziei.

ECLOF — *Fondul ecumenic de întraajutorare bisericească* a ajutat, prin împrumuturi, Biserici din toate regiunile pămîntului.

Consiliul Ecumenic năzuiește să organizeze puternic propriile-i *instituții sociale, creștine*, începînd de la Conferința de la Leysin. La conferința europeană, din primăvara anului 1961, s-a tratat un subiect stabilit la această conferință. În Asia se face o serie de conferințe cu subiectul : «Noi forme ale Serviciului în Asia» ; la *Mühlheim*, Germania, au avut loc o serie de consultații între reprezentanții Bisericilor din Statele Unite și Europa etc. Aceste studii preliminare vor conduce în 1963 la o conferință ecumenică asupra problemelor acestora. Recentă întîlnire de la Nyborg-Strand, din Danemarca, a avut ca subiect tema «Semnul distinctiv al slujirii creștine», iar studiile biblice, prezi-

date de Paul Verghese erau intitulate «Semnificația conceptului neotestamentar de «leitourgia». (Textul integral se găsește în Doc. nr. 10, citat mai sus).

Vineri, 10 august. În ședința de dimineață, după slujba bisericească, P. Verghese a înfățișat diferite laturi ale activității *Diviziei de formare ecumenică*, prezentând referate separate pentru acțiunea în rîndul laicilor, în rîndul tineretului etc. (Vezi Doc. nr. 61, 60, 36, 39, care au fost analizate de Comitetul Central într-o ședință plenară anterioară).

În continuare, Robert S. Bilheimer a vorbit despre lucrarea *Diviziei de studii*, arătînd importanța care se dă, în acest sector, metodei «dialogului». El a amintit apoi principalele teme, care se află în atenția permanentă a Comitetelor de lucru ale *Diviziei*, stăruind asupra problemelor referitoare la relațiile dintre rase, la libertatea religioasă, la contactele cu Biserica Romano-Catolică etc. O importanță deosebită se acordă problemei «Biserica și Societatea», asupra căreia se intenționează organizarea unei conferințe mondiale în viitor. (Doc. nr. 53 A., B., C., D., E., F., G., H.).

Aceste rapoarte au fost urmate de discuții, la care au participat numeroși delegați. Ulterior ele au fost din nou analizate, într-o altă ședință plenară.

După amiază, între orele 15—16,30, membrii Comitetului Central au lucrat în ședințe pe Comitete, separat.

Între orele 17,30—18,30 membrii Comitetului Central au luat parte la o recepție dată la Primăria Parisului de dl. Pierre Christian Taittinger, președintele Consiliului Municipal din Paris.

Seara au continuat ședințele Comisiilor, încheiate cu serviciul divin.

Sîmbătă, 11 august. După slujba religioasă, ședința de dimineață a început cu analizarea de către pastorul F. Rodger, a problemelor actuale în domeniul *unității Bisericii*. El a vorbit despre ultimele evenimente în relațiile dintre Biserici: Conferința panortodoxă de la Rhodos, Adunarea Generală de la New-Delhi și pregătirile în vederea celui de al doilea Sinod romano-catolic de la Vatican (Doc. nr. 57).

Apoi s-a dat citire *Raportului Comitetului relațiilor cu Consiliile Naționale*, prezentat Comitetului Central. Există 19 consilii naționale, oficial «asociate» cu Consiliul Ecumenic al Bisericilor; dintre cele 38 de consilii afiliate la Comisia Misiunilor și Evanghelizării, 5 sînt asociate. Diviziile Mișcării Ecumenice colaborează cu 30 de consilii, iar 80—90 consilii colaborează în felurite chipuri, de asemenea. S-a constatat o mare diversitate de «consilii» din toate punctele de vedere. De aceea s-a propus studierea lor pentru a se constata: 1. Natura și dimensiunile serviciilor lor; 2. fondul financiar care le e necesar; 3. răspunderile lor; 4. în ce fel ele reprezintă Mișcarea Ecumenică; 5. situația lor constituțională în sînul Mișcării Ecumenice; 6. unele normative necesare lor.

Pentru aceasta Comitetul are nevoie de un personal mai mare. S-a stabilit necesitatea unui Consiliu creștin în fiecare țară, în care sînt în relații frățesti cu Mișcarea Ecumenică două sau mai multe Biserici. Nu se urmărește uniformizarea lor; fiecare Biserică va găsi forma structurală cea mai potrivită situației ei speciale.

Totuși, următoarele principii se recomandă :

1. Consiliul Creștin este o agenție a Bisericilor.
2. El trebuie să fie cît mai vast, menținîndu-se pe baza pusă.
3. El este responsabil față de Bisericile care-l formează și acestea sînt responsabile față de el...
4. Un Consiliul al Bisericilor se formează de Biserici, care-i stabilesc constituția, care, la rîndul ei, stabilește baza, obiectivele, autoritatea și lista membrilor lui...
5. Activitatea este trasată de Bisericile membre...
6. Țelul lui este : a) slujirea unității și misiunii și b) întărirea mărturiei Bisericii.

Consiliul Ecumenic al Bisericilor poate ajuta Consiliile Naționale cu experiența, programul, resursele și serviciile sale.

Comitetul recomandă coordonarea Diviziilor și Departamentelor Consiliului Ecumenic în raport cu Consiliile Naționale. La viitoarea conferință a Comisiei pentru Credință și Constituție se va discuta «Semnificația eclesiologică a consiliilor Bisericii».

După discuții, se reiau Rapoartele discutate în Comisia de Misiuni și Evanghelizare în ziua de 3 august, cu privire la desfășurarea acțiunilor ecumenice în Africa, America Latină și Extremul Orient. (Referent Episcopul Leslie Newbiggin).

D. M. Timkulu a dat informații despre ansamblul acestor acțiuni ale bisericilor din Africa, unde s-au planificat cursuri de îndrumare pentru pastori, o conferință pentru educația creștină și un seminar asupra problemei familiei. Cu acest prilej s-au adus mulțumiri organelor Mișcării Ecumenice pentru ajutorul dat Bisericilor Africane.

S-a citit apoi *Raportul Prof. Obermüller* intitulat : *Desfășurări ecumenice în America Latină*. În America Latină, în mijlocul a 187 milioane de oameni, trăiesc 8—10 milioane protestanți, care bănuiesc Mișcarea Ecumenică fie de «imperialism ecumenic», fie de «modernism teologic». Ajutorul dat diferitelor țări din această parte a lumii pentru cazurile de calamitate naturală, pentru refugiați și imigrați, ca și fondurile ecumenice de împrumuturi pentru Biserici (ECLOF), au deschis ecumenismului unele Biserici din America de Sud. Protestanismul și Mișcarea Ecumenică sînt în plin progres aici.

Profesorii de la Facultățile Protestante și Romano-Catolice se invită reciproc la ore. Toate Comisiile și Departamentele Mișcării desfășoară acolo o activitate rodnică, descrisă de raport și care este în legătură cu cea din Spania și Portugalia.

Urmează *Raportul asupra țărilor din Asia de Est* al D-lui U. Kiaw Than : După Conferința din Bangkok (1949) s-a luat contact cu Consiliul Ecumenic al Bisericilor și, în 1959, s-a constituit un sfat regional din care sînt reprezentate și Biserici care nu sînt membre ale Mișcării Ecumenice.

După aceste rapoarte, au urmat discuții și întrebări.

În ședința de după amiază, Dl. Chandran (India), a comunicat Comitetului că Prof. Devanandan din Bangalore a decedat și a ținut un cuvînt comemorativ.

Apoi s-a citit documentul nr. 52, care propune, din partea Comitetului nr. 1 de referire pentru directivele generale, ca următoarele Biserici să fie primite ca membre în Consiliul Ecumenic al Bisericilor :

1. Uniunea Baptiștilor Evanghelici creștini (U.R.S.S.) ;
2. Biserica Georgiană Ortodoxă (U.R.S.S.) ;
3. Biserica Luterană din Estonia (U.R.S.S.) ;
4. Biserica Evanghelică Luterană din Letonia (U.R.S.S.) ;
5. Biserica Apostolică Armeană (Ecimiadzin — U.R.S.S.) ;
6. Biserica Apostolică Armeană (Cilicia) ;
7. Biserica Evanghelică Luterană din Africa de Sud-Est ;
8. Biserica Luterană din America.

Comitetul Central a votat în unanimitate pentru primirea lor.

S-au mai primit ca «*Biserici asociate*» următoarele Biserici cu un număr de credincioși sub 5.000 :

1. Biserica Lusitaniană (Portugalia) ;
2. Biserica Reformată Episcopaliană (Spania) ;
3. Uniunea Bisericilor Protestante din Antilele Olandeze.

Aceste Biserici n-au dreptul să fie reprezentate în Consiliul Ecumenic printr-un delegat, ci vor fi numai informate, sau pot trimite observatori la ședințe.

S-a citit apoi documentul nr. 51, în care sînt cuprinse unele comunicări din partea Comitetului «Policy Reference» (Referințe cu privire la directivele generale ale Mișcării). S-a recomandat, printre altele, Comitetului Central, să aprobe raportul Comitetului Executiv și raportul Secretarului General (Doc. nr. 4 și 3).

S-a aprobat modificarea Constituției Consiliului Ecumenic al Bisericilor, pentru ca, în locul unui vice-președinte să se numească doi. S-a propus, de asemenea numirea Comitetelor, Diviziilor, Departamentelor, Secțiilor și Comisiilor, potrivit Doc. nr. 48 și 2. (Doc. nr. 51, A.).

S-au propus, apoi :

a) Întrunirea Comitetului Central, între 26 august și 3 septembrie, 1963, la Rochester, în Golgota (S.U.A.).

După această dată, la 18 luni, va avea loc următoarea întrunire a Comitetului Central, între 12—21 ianuarie 1965, într-o zonă tropicală, probabil în Africa.

În 1966, Comitetul Central se va întruni în Europa, iar pentru 1967 locul se va stabili ulterior.

b) A patra Adunare Generală se va întruni pe la mijlocul anului 1968.

c) Comitetul Executiv se va întruni într-o sesiune anuală în același loc și timp cu Comitetul Central, iar în a doua sesiune, în anul 1963, între 11 și 15 februarie, la Cairo ; în anul 1964, probabil în U.R.S.S.

d) Conferințe mondiale :

— Credință și Constituție între 12—26 iulie 1963, la Montreal ;

— Misiune și Evanghelizare, între 8—20 decembrie 1963, în Mexico ;

— Biserica și Societatea, probabil la mijlocul anului 1965.

În privința numirii de personal, s-au propus noi angajări la conducerea Diviziilor și Departamentelor.

Ca urmare a modificării statutului Comisiei pentru Credință și Constituție, Comitetul Central a fost informat că viitoarea conducere a Comisiei va avea următoarea conformație (Doc. nr. 17) :

a) Președintele comisiei : Dr. Paul Minear ;

b) Vicepreședinți : 1. Mitropolitul Hrisostom al Mirelor ; 2. Prof. Dr. E. V. L. Schlink ;

c) Președinte al Comitetului de lucru : Dr. Oliver S. Tomkins, episcop de Bristol.

Unul dintre documentele care au întrunit unanimitatea elogioasă a Comitetului Central a fost raportul celui de al doilea Comitet de referințe, cuprinzând documentul privitor la pace și dezarmare, în care avem un aliniat special împotriva *experiențelor nucleare*. El provine de la Comisia Bisericilor pentru Afacerile Internaționale și l-am rezumat la locul respectiv. Amintim că în Documentul de referire, nr. 49, se arată că Comisia aceasta a pregătit un document pentru puterile nucleare, după ce s-a discutat la Geneva în iunie, 1962 ; el cuprinde un călduros apel pentru pace și dezarmare și pentru încetarea experiențelor nucleare și a fost prezentat Comitetului Central. S-a adoptat următoarea rezoluție : «Comitetul Central a luat cunoștință de documentul Conferinței consultative de la Geneva cu privire la pace și dezarmare, care s-a ținut în clădirile Consiliului Ecumenic, ca și de documentul Comitetului Executiv al Comisiei Bisericilor pentru Afacerile Internaționale. El le-a aprobat și a constatat cu satisfacție că cele trei puteri nucleare au făcut o bună primire inițiativei luate de cele opt puteri ne alinate în memorandum-ul comun pe care ele l-au prezentat Comisiei celor 18 asupra dezarmării. Comitetul Central dorește să sublinieze încă o dată urgența eforturilor de făcut pentru a se ajunge cât mai curînd posibil la un acord asupra încetării experiențelor nucleare, — conținînd clauze suficiente de securitate —, și pentru a se efectua o dezarmare generală și completă, de toate părțile și sub control internațional».

Documentul 22 a fost acceptat cu unanimitate și va fi trimis ca «memoriu» Conferinței de dezarmare la Geneva, miniștrilor de externe ai celor patru mari Puteri și celor 106 state membre ale O.N.U.

S-a citit apoi *Raportul Comitetului relațiilor cu Consiliile Naționale, prezentat de asemenea, Comitetului Central*, pentru a doua oară, spre a se discuta dacă Consiliul Ecumenic este Biserică din punct de vedere eclesiologic. (În acest raport «Consiliu» este termen foarte general, referindu-se la orice adunare sau conferință). Raportul este primit. S-a citit apoi *Raportul biroului din New-York către Comitetul Central*, întocmit de secretarul executiv al acestui birou, Rosvelt P. Barnes. În acest raport se vorbește despre acțiunile ecumenice din S.U.A. în jurul Adunării Generale de la New-Delhi.

Sub titlul *Principale preocupări ale biroului din New-York*, se accentuează printre altele, cu privire la urmările Adunării de la New-Delhi : «Mai întâi mărirea participării și influenței Bisericilor Ortodoxe Răsăritene și apoi noul aspect al comunicațiilor și confruntărilor cu conducătorii Bisericii Romano-Catolice. În Statele Unite, cu deosebire, consecințele acestor evenimente au atras o atenție susținută. Bisericile Ortodoxe Răsăritene constituie o mică minoritate, și pînă de curînd n-au exercitat o activitate, nici o influență, vădită. Ele nu sînt nici cunoscute, nici înțelese, de marea majoritate a protestanților».

«Schimbarea de atitudine a Bisericii Catolice a provocat numeroase consultații oficiale și mai mult sau mai puțin oficiale, în Statele Unite. Ar trebui prinse asemenea prilejuri, cu rapiditate și pătrundere, de a progresa în înțelegerea noastră reciprocă».

S-a citit și aprobat *Raportul Comitetului de numiri și doc. nr. 2* și s-au aprobat ambele documente privitoare la numiri ; de asemenea *Raportul Comitetului II de referire pentru directivele generale cu privire la numiri* și în care se fac propuneri pentru :

a) Înlocuiri și numiri de noi membri în comitetele Diviziilor, Departamentelor și Comisilor și

b) re alegerea Comitetului Executiv, ales de Comitetul Central în ședința sa anuală anterioară, din 7 decembrie, 1961, la New-Delhi.

Duminică, 12 august, a avut loc un serviciu solemn ecumenic la catedrala protestantă din Paris, «Oratoire du Louvre».

Au predicat *Episcopul John W. Sadiq* din Nagpur, Biserica Unită a Indiei de Sud ; *Episcopul Hanss Lilje*, din Hanovra, vice-prezident al Bisericii Evanghelice din Germania și *I. P. S. Mitropolit Iustin*, Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Sucevei. Predicile au fost încadrate de serviciul duminical al Bisericii Reformate din Franța, săvîrșit de Pastorul Pierre Bourguet, prezident al Consiliului Național al Bisericii Reformate din Franța și de Pastorul J.-M. Waltz din Biserica Evanghelică-Luterană din Franța, după ce pastorul templului «Oratoire du Louvre», René Chateau, a rostit un cuvînt de salut și a făcut un interesant istoric al locașului. Charles Parlin, din New-York,

unul dintre cei șase președinți ai Consiliului Ecumenic a citit pericopa biblică. Întrucât se făcuse oarecare propagandă cu afișe etc. a fost mare aglomerație, lumea protestantă care venise, fiind de două-trei ori mai numeroasă decât puterea de recepție a marelui templu-catedrală protestantă a Parisului. A urmat și un concert de orgă, dat de D-na Marie-Lousie Girod. A fost un mare succes și pentru delegația Bisericii noastre, predica I. P. S. Mitropolit Iustin fiind socotită mult mai interesantă și fiindu-i cerută, spre publicare, de mulți membri ai Comitetului Central.

Luînd ca text pericopa ecteniei ortodoxe : «Pentru pacea a toată lumea, pentru bună starea Sfintelor lui Dumnezeu Biserici și pentru unirea tuturor», I. P. S. Mitropolit Iustin a spus :

«Cu prilejul sfințirii bisericii Sfînta Sofia din Constantinopol, împăratul Justinian a strigat : «Te-am învins Solomoane». Cîteva veacuri mai tîrziu, solii țarului Vladimir, asistînd la săvîrșirea Sfintei Liturghii în aceeași biserică, au fost atît de uimiți de frumusețea dumnezeiască a strălucitelor slujbe, încît, poate, fără să înțeleagă pe deplin sensul adînc al propriilor lor cuvinte, au grăit că cerul se coborîse pe pămînt. Era glasul sufletului creștin, care se află în casa lui Dumnezeu în prezența divinității, într-un chip deosebit de acela pe care-l procură legătura personală cu Tatăl ceresc. Era în biserică unde creștinul simte că «cerurile se deschid și strălucirea lui Dumnezeu se arată», cum au exclamat credincioșii și episcopii ruși în ziua sfințirii catedralei Adormirea din Moscova, împodobită cu splendide icoane de către ucenicii marelui pictor Rublev.

Lăsînd la ușa bisericii «toată grija cea lumească», cum spune imnul ceresc al Heruvimilor, omul ca ființă religioasă trăiește în toată puterea, bucuria unirii sale cu semenii săi și cu Dumnezeu. Mai mult decât orice alte împrejurări, în timpul slujbei comune din biserică se învederează unirea vădită a credincioșilor. În ambianța specifică de înălțare și intimitate religioasă, scara ce urcă spre cer devine o realitate ; credincioșii se simt concetățeni cu sfinții și casnici ai lui Dumnezeu (Efes II, 19).

În cultul ortodox, care adeseori este numit «experiența anticipată a împărăției cerurilor», rugăciunea pentru realizarea acestei împărății a lui Dumnezeu, culminează în ectenia pe care o rostim aproape la toate slujbele noastre : «Pentru pacea a toată lumea, pentru bunăstarea Sfintelor lui Dumnezeu Biserici și pentru unirea tuturor, Domnului să ne rugăm».

Se spune că fiecare epocă a istoriei este caracterizată printr-o aspirație către un ideal oarecare. Dar există un ideal care poate fi socotit ca un țel al aspirațiilor comune a tuturor epocilor. Acesta este idealul păcii.

Pacea este o realitate concretă ; ea se învederează prin fapte vădite. A împiedica izbucnirea unui nou război este un mijloc concret de a menține pacea între popoare. Țintind nimicirea mijloacelor materiale

de a face războiul, adică înfăptuirea dezarmării generale, constituie un progres pentru apărarea păcii; coexistența pașnică între popoare, colaborarea lor pe plan internațional, este un stadiu superior; de la acesta trebuie apoi să se ridice pînă la iubire, care constituie fundamentul unirii noastre.

Necesitatea acțiunilor concrete pentru apărarea păcii este astăzi mai apăsătoare decît în orice alt moment al istoriei omenirii. În condițiile tehnice de acum, izbucnirea unui război nuclear poate să provoace în lume pierderi incalculabile. Milioane de oameni de toate vîrștele și-ar pierde viața, opere de artă, cu neputință să fie înlocuite, ar fi nimicite; o viață normală pentru generațiile viitoare ar deveni imposibilă.

Avînd o conștiință limpede a răspunderii noastre înaintea lui Dumnezeu, de a împiedica o asemenea catastrofă mondială cu toate repercusiunile ei sinistre, noi facem toate eforturile pentru a împiedica războiul nuclear. Fiecare creștin, singur, ca și cu frații lui, în toate Bisericile creștine se roagă și lucrează pentru pace; apoi, împreună, prin organele Consiliului Ecumenic, Bisericile noastre depun toate strădaniile lor pentru apărarea păcii în lume.

Cu toate acestea, nu este numai omenirea care are nevoie de pace. Dezbinarea creștinătății este aproape tot așa de veche, ca unitatea ei însăși. Este adevărat că viața obștească a celor dintîi creștini a impresionat toate generațiile prin frumusețea și înălțarea ei. În Faptele Apostolilor, Sf. Luca, după ce vorbește despre cult în Biserica primară (învățătura adevărului și Sf. Euharistie, viața frățească și rugăciunea de laudă — II, 42), adaugă într-un alt capitol: «ci o singură inimă și un singur suflet era în mulțimea celor ce credeau și nici unul nu zicea că din a sa avere este ceva al său, ci totul le era de obște... Și nimeni nu era între ei lipsit, fiindcă toți cîți stăpîneau țărini sau case, le vindeau și aduceau prețul celor vîndute și-l puneau la picioarele apostolilor. Și se împărțea fiecăruia, după cum avea fiecare trebuință» (IV, 32-34).

Dar, contrar oricărei așteptări, după cîțiva ani, creștinii din Corint au silit pe Apostolul Pavel să le scrie: «Vă îndemn, fraților, pentru numele Domnului nostru Iisus Hristos, ca toți să graiți la fel și să nu fie dezbinări în sînul nostru; ci să fiți cu totul uniți în același cuget și în aceeași înțelegere. Căci, fraților, prin oameni de la Hloe din casă, mi-a venit știre că la voi sînt certuri. Adică vreau să vă spun, că fiecare dintre voi rostește: eu sînt al lui Pavel și eu al lui Chefa, iar eu sînt al lui Hristos. Oare s-a împărțit Hristos? Nu cumva s-a răstignit Pavel pentru voi? Sau ați fost botezați în numele lui Pavel?» (I Cor. I, 10—13).

Mustrarea credincioșilor de către apostol a avut în Corint rezultate pozitive. Însă spiritul sectar a rămas în creștinism. Frațiunile creștine există încă și azi. Chiar s-ar putea spune că toată istoria Bisericii este o istorie a ereziilor. Firește, se poate spune, aceasta în ce privește istoria scrisă. Însă viața însăși a Bisericii nu este mai puțin o plinătate a

unității care se desfășoară într-o direcție întreită : verticală, spațială și temporală.

Rugăciunea noastră necontenită pentru bunăstarea Sfințelor lui Dumnezeu Biserici, este ascultată de către El. Conștiința răspunderii noastre în dezbinarea creștinătății este astăzi mai vie decât spiritul confesional, chiar înlăuntrul confesiunilor sau denumirilor creștine. Spiritului confesional, care menține vrajba între creștini, i se adaugă numeroși alți factori și de obicei nu lipsește dintre aceștia. Dacă în trecut, ici și colo, spiritul de vrajbă și-a lăsat amprentele pe istoria Bisericii, în vremea noastră ceea ce constituie caracteristica substanțială a vieții creștine este mișcarea către unitate. Această mișcare a făcut posibilă constituirea însăși a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, care, la rîndul său, luptă fără întrerupere atît pentru înfăptuirea unității vădite a Bisericii, cît și pentru proclamarea mesajului său în lume.

Unde sîntem noi acum ? Desigur am ajuns pînă la conștiința chemării neîncetate a lui Iisus Hristos pentru unitatea deplină care decurge din unitatea Sfintei Treimi. Noi lășăm pe Iisus Hristos să se roage în noi, spre a atinge maturitatea. În acest Sion, vom gusta dinainte fericirea contemplării viitorului Ierusalim ceresc, iluminat de slava lui Dumnezeu. Astfel ne vom găsi în stare cu totul nouă : ca membri ai diferitelor Biserici creștine, sîntem apropiați, am luat contacte susținute, colaborăm, adîncim propriile noastre credințe și acelea ale altora, fără să ne tîrguim cu conștiința noastră proprie, ci prețuindu-ne reciproc. În toate domeniile vieții Bisericilor este un climat nou ; dragostea creștină își întinde aripile sale îngerești pînă la întrajutorarea în multe domenii. Nu se mai judecă celelalte confesiuni pornindu-se de la propriul său punct de vedere, ci de la acela al altora, văzînd pe Domnul în frații noștri.

Ne străduim spre a ne cunoaște mai bine unii pe alții, spre a ne cunoaște pe noi înainte și spre a ne uni cu alții, dincolo de pozițiile inițiale. Sîntem în mers. Trebuie să fim deschiși unii față de alții, căutînd împreună plinătatea adevărului Bisericii Ecumenice, prin transformarea spiritului nostru în umilință și în rugăciune, fiind martori ai credinței noastre și punîndu-ne în slujba întregii omeniri.

În mersul său către unitate, prin care își împlinește scopul său desăvîrșit, Biserica sporește lucrul său în lume, în limitele scopului său în istorie. «Omenirea are dreptul să aștepte de la Bisericile noastre, ca ele să urmeze pilda Întrupării, ca ele să trăiască într-o adevărată solidaritate cu întreaga familie umană», cum spune Dr. Visser't Hooft, secretarul general al Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

Acelora care ne reproșează că ne ocupăm de lucruri de prisos, că ne amestecăm în treburi lumești, le răspundem că noi sîntem martorii Luminii, care luminează întru întuneric. Îndrăznim să mergem înainte pentru că Domnul nostru ne-a ajutat în chip efectiv. Sarcina noastră nu este de a crea sau de a inventa, ci de a răspunde. Pentru că ea este o lucrare fără răgaz, adunînd pe poporul său.

În viziunea cosmică a mîntuirii, pe care o înfățișează Colosenilor, Sfîntul Apostol Pavel vorbește despre împăcarea întregii făpturi cu Dumnezeu, prin Iisus Hristos (I, 15—20). Depășind limitele omenești, apostolul întinde opera mîntuirii asupra întregii făpturi. Această idee este de bună seamă cuprinsă în rugăciunea noastră «pentru unirea tuturor».

Omul are izvorul unității sale în actul însuși al creațiunii. Tot ceea ce există a fost gîndit și creat de Dumnezeu. Cu toate că este un atribut al lui Dumnezeu-Tatăl, actul creațiunii n-a rămas străin Fiului. «Toate printr-Însul s-au făcut și fără Dînsul nimic nu s-a făcut» (Ioan I, 3). «Prin El s-au făcut toate, cele din ceruri și cele de pe pămînt, cele văzute și cele nevăzute... toate s-au făcut prin El și pentru El» (Colos. I, 16). Așijderea, încă de la Creațiune, Sfîntul Duh și-a arătat prezența Sa în lume : «El plutea pe deasupra apelor» (Fac. I, 2). Lumea, urmînd soarta omului, după căderea lui, s-a asociat la mîntuirea lui, pentru că Dumnezeu a voit «să le împace pe toate cu Sine, atît cele din ceruri, cît și cele de pe pămînt, făcînd pace printr-Însuși, prin sîngele crucii Sale» (Colos. I, 20). În acest înțeles, Sf. Apostol Pavel spune că : «Făptura a fost supusă deșertăciunii, nu de voia ei, ci din pricina aceluia care a supus-o cu nădejdea că însăși se va izbăvi din robia stricăciunii, ca să se bucure de libertatea mării fiilor lui Dumnezeu. Fiindcă știm că toată făptura suspină laolaltă și este plină acum ca în dureri de naștere. Și nu numai atît, ci și noi, care avem pîrga Domnului, noi singuri suspinăm în noi înșine, așteptînd cu nerăbdare înfierarea, răscumpărarea trupului nostru (Romani, VIII, 20—23).

Angajați pe drumul care conduce creștinătatea de azi la Golgotha prin Tabor, noi urcăm către Ierusalimul cel ceresc, rugînd pe Dumnezeu și pe Domnul nostru Iisus Hristos, pentru pacea a toată lumea, pentru bunăstarea Bisericilor noastre și pentru unirea tuturor.

Luni, 13 august, după serviciul religios, se citesc și se analizează mai multe rapoarte în *legătură cu activitatea misionară a Mișcării Ecu-menice*.

a) În *Declarația după prima sesiune a Comitetului Diviziei Misiunilor și Evanghelizării*, se spune în rezumat : avem la dispoziție mai multe resurse azi, după fuzionarea celor două Mișcări și după ultimele evenimente care au zguduit lumea. Totuși misiunile sînt inerte, din pricină că au structuri învechite și că misiunea nu e socotită ca o datorie comună a tuturor creștinilor. Se face apel la toate Bisericile pentru misiune comună, pentru a combina ajutoarele materiale cu cele spirituale și a se angaja în lucrarea misionară toate Bisericile și toți creștinii.

b) S-a citit primul *Raport către Comitetul de Divizie al Grupei de consultare asupra viitorului fondurilor pentru învățămîntul teologic*, care a fost discutat în Comisia Misiunilor și Evanghelizării, ca și documentul precedent.

c) S-a citit de asemenea *Raportul asupra «preoției și pionierilor»,* adică a credincioșilor angajați în alte munci, («o preoție a lucrătorilor de corturi»), atât de discutat în Comisia pentru Misiune și Evanghelizare.

d) S-au reluat, de asemenea, alte rapoarte ale acestei Comisii și s-au propus șase rezoluții privind noua orientare a misionarismului actual, ecumenic. *Prima rezoluție* privește sarcina principală a Diviziei. Ea pune accentul pe «lucrarea comună, misionară», care presupune o nouă înțelegere a sarcinii misionare de toate Bisericile membre în Consiliul Ecumenic. *A doua rezoluție* vorbește despre întâlnirea Comisiei Misiunilor și Evanghelizării, la Mexico-City, între 18—20 decembrie 1963. *A treia rezoluție*, are în vedere fondurile pentru învățămîntul teologic, aprobă ceea ce s-a propus prin documentele amintite și cere să se prevadă un nou personal, destul de numeros, care să poată oferi servicii consultative la Seminariile de Teologie, care cer un asemenea ajutor». *A patra rezoluție* vorbește cu mare prudență despre documentul intitulat «Un ministeriu de «făcători de corturi»: Spre o formă mai amplă a ministeriului, pe care-l socotește o contribuție la grija împărtășită de multe elemente ale Consiliului Ecumenic» și autoriză Divizia Misiunilor să «discute chestiunea aceasta cu Bisericile membre». *A cincea rezoluție* dă normative cu privire la rolul laicului creștin. *A șasea rezoluție* aprobă formarea unor centre de studii misionare. S-a pregătit și o listă a locurilor din Comitetul divizional pe țări. Rapoartele au fost susținute de Dr. H. Harms.

Discuțiile care au urmat au scos în relief următoarele idei: Răspunderea pentru misiunea mondială o are, începînd de la New-Delhi, Consiliul Ecumenic al Bisericilor. Este necesar ca Bisericile Protestante să discute această problemă cu Bisericile Ortodoxe; pentru secția Evanghelizare se propune angajarea unui secretar.

Se aprobă documentul în unanimitate, cu aceste precizări: S-a adoptat și o rezoluție privind «săptămîna campaniei împotriva foamei» — martie, 1963 (Documentul nr. 29).

După amiază se continuă cu citirea *dispozițiilor Comitetului Central cu privire la trimiterea observatorilor la al doilea Consiliu al Vaticanului* și care vor fi numiți de Comitetul Executiv. (Precum am amintit, unul dintre cei doi observatori va fi dl. Lukas Vischer). Mitropolitul Nicodim a propus primirea documentului și se ia cunoștință în unanimitate. Comitetul nr. 1 a recomandat acceptarea invitației, precizînd rolul observatorilor.

Marti, 14 august 1962. După oficierea serviciului religios, în cele două ședințe de dimineață s-a examinat *Raportul Diviziei de Într-ajutorare și de serviciu al Bisericilor, și de asistență pentru refugiați* (Doc. 10). Această Divizie se împarte în trei secții: *Secția I-a* se referă la programul serviciului Bisericilor. Din bugetul ei, — 1.200.000 dolari, în 1962, — se plătesc cheltuielilor administrative, salarii, deplasări etc.,

apoi asistența pentru refugiați (575.000 dolari în 1962), bursele (60.000 dolari) etc., după cum am arătat mai sus.

Secția a II-a prevede ajutorarea Bisericilor în situații critice.

Secția a III-a se ocupă cu ajutorarea între Biserici. Pe temeiul unor cercetări făcute la fața locului personalul ei stabilește lista Bisericilor care au nevoie de ajutor și lista Bisericilor care pot acorda ajutor prin mijlocirea acestei secții.

În cursul anului 1961, în afară de ajutoare în natură programul *de serviciu* a cheltuit 1.056.000 dolari, programul de urgență, 3.550.000 dolari, — iar programul apelurilor speciale a strâns și cheltuit 3.450.000 dolari, deci în total 8.056.000 dolari. Suma de întrajutorare a Bisericilor a fost, în 1961, de 83.000.000 dolari.

În ce privește bursele de studii, pînă în 1961, s-au acordat peste 2.000 de burse. Pentru anul în curs s-au acordat 150, dintre care 23 sînt burse pentru studii profane ; 85 bursieri provenind din lumea occidentală, 48 din Africa și 65 din alte țări. Mai sînt burse care provin de la fondurile strînse în acest scop și altele, pe care le pun la dispoziție colegiile și seminariile.

După ce se amintește *activitatea fondului de împrumut* (ECLOF), raportul trece în revistă alte laturi ale activității Diviziei (Campania împotriva foametei, crearea «Ajutorului special pentru programul social al Consiliului Ecumenic — ASPS» etc.). Comitetul Diviziei recomandă apoi Comitetului Central :

- a) Să accepte raportul ei ;
- b) Să extindă programul de burse ;
- c) Să ceară Bisericilor să depună contribuțiile lor ;
- d) Să examineze posibilitatea extinderii activității Diviziei ;
- e) Să găsească posibilitatea de a spori fondul pentru împrumuturi ;
- f) Să ceară Bisericilor să sprijine «Ajutorul special pentru programul social al Consiliului Ecumenic».

După adoptarea acestui raport, ședința s-a sfîrșit la orele 15,30.

După masă, la ora 16, membrii Comitetului Central au vizitat orașul Versailles, cu palatul lui Ludovic al XIV-lea ; în capela palatului, D-na Marie-Louise Girod, organistă a Oratoriului Louvre-lui, a dat un concert de orgă, cu muzică de Gilles Jullien (1650—1713), de J. T. Swelinick (1562—1621) și J. S. Bach (1685—1750). Seara, masa a fost oferită în pavilionul Henri IV, la Saint Germain. Au vorbit pastorul Marc Boegner, membru al Institutului și al Academiei franceze, Dl. Visser't Hooft, Pastorul Pierre Bourguet, președintele Comitetului Național al Bisericii Reformate din Franța, care a explicat semnificația «crucii hughenote», împărțită participanților la sesiune, și alții.

Miercuri, 15 august, 1962. S-au citit : *Raportul sub-comitetului Diviziei de formație ecumenică — partea I-a și partea a II-a*, precum și *rapoartele Departamentelor acestei Divizii.*

Se rezumă activitatea comitetului acestei Divizii : proiectul de studiu asupra noțiunii biblice de *zidire*, chestiunea învățaturii în general, posibilitățile unei publicații a Diviziei, propunerile unei Comisii de studiu comun, împreună cu alte organizații creștine mondiale ; munca Departamentului laicilor etc. Se insistă asupra necesității unei reviste la care să scrie membrii oricăror Biserici, din toate continentele.

Ținând seamă de directivele stabilite de Adunarea de la New-Delhi, această Divizie se găsește în plină restructurare. De aceea comitetul a propus Comitetului Central următoarele rezoluții :

a) Să însărcineze pe Directorul Diviziei să organizeze alcătuirea unui studiu asupra noțiunii biblice de «zidire» în rapoartele ei cu noțiunile de reînnoire a hranei spirituale și de pregătire practică a creștinilor ;

b) Să însărcineze pe directorul Diviziei să organizeze alcătuirea unui studiu cu titlul : «Pe cine să slujească persoana instruită» ?

c) Să continue consultațiile cu reprezentanții unor organizații internaționale, care se ocupă cu problemele de educație ;

d) Să se editeze o revistă pentru marele public ;

e) Să se urgenceze construirea unei noi săli de conferințe și a unor biblioteci la Institutul Ecumenic.

După aprobarea acestor rapoarte, în continuarea ședinței s-au examinat rapoartele : Biroul Departamentului pentru tineret, al Departamentului pentru laici, al Comitetului Institutului Ecumenic, al Departamentului de cooperare între bărbați și femei în Biserică, familie și societate etc.

Au luat cuvîntul numeroși delegați la discuțiile acestor rapoarte.

I. P. S. Mitropolit Iustin, după ce a făcut aprecieri elogioase asupra studiilor, pe care Consiliul Ecumenic le întreprinde în diferitele domenii teologice, a propus ca aceste studii să nu fie lăsate numai pe seama unui grup restrîns de teologi care lucrează la Geneva. Pentru aprofundarea problemelor cu caracter ecumenic este necesară o participare mai largă a Bisericilor membre. În acest scop este indicat să se ceară teologilor din diferite Biserici să-și aducă și ei contribuția lor, exprimînd punctele de vedere ale Bisericilor respective. Această lucrare se poate face atît în studiile pe care ei le publică în revistele proprii, cît și în studiile pe care le vor putea tipări în revistele Consiliului Ecumenic. În acest fel s-ar putea realiza un dialog ecumenic util nu numai orientării activității Consiliului Ecumenic, dar și netezirii drumului spre unitatea creștină.

S-a luat cunoștință și s-a aprobat.

Pe ordinea de zi s-a propus un proiect de rezoluții asupra unei situații create în Gana. Aflîndu-se că doi ierarhi anglicani au fost expulzați din această țară, Secretariatul a prezentat Comitetului Central o rezoluție de protest, care, după discuții vii, a fost amînată, pînă ce se vor primi știri mai sigure, despre cele întîmplate.

În ședința de seară s-a examinat și aprobat *Raportul asupra Departamentului de Informare*. După ce se arată scopul Departamentului, se vorbește despre mijloacele pe care le folosește în prezent pentru activitatea sa de informare a Bisericilor asupra lucrării Consiliului Ecumenic, menționându-se: Publicațiile, filmele de cinematograf, fotografii, expoziții etc., precum și sprijinirea celorlalte organe ale Consiliului Ecumenic. O declarație cu privire la propagandă în favoarea Diviziei de Într-ajutorare a Bisericilor este anexată la acest raport.

Joi, 16 august, după slujba de dimineață, s-a discutat punctul 3 referitor la cea de a IV-a Conferință Ecumenică pentru Credință și Constituție. Directorul, Prof. P. Minear, raportează cele ce s-au stabilit de Comitetul de lucru. În discutarea cuprinsului (p. 7—17), Dr. Paine, vice-președintele Comitetului Central cere să fie menținută și împărțirea comună.

S-au aprobat toate cele hotărâte în Comitetul de lucru. Recapitulăm: Vor lua parte:

Delegați ai Bisericilor membre	317
Delegați și observatori ai altor Biserici	30
Delegați ai tineretului	25
Consilieri	50
Secretari ai Consiliilor Comisiei	14
Invitați	100
	Total : 536

Pentru Biserica Ortodoxă Română au fost repartizate 5 locuri.

Lucrările conferinței vor cuprinde: *Expuneri principale* și referate în ședințe plenare, în care se vor discuta diferite probleme în legătură cu tema fundamentală.

Menționăm că în vederea acestei conferinței vor avea loc mai multe consultări și conferințe regionale ale Comisiei pentru Credință și Constituție. Cea din urmă dintre aceste consultări va întruni pe teologii ortodocși din Montreal, în Canada, între 6—11 iulie 1963.

Pentru descentralizarea activității comisiei Credință și Constituție, subcomisia de referire a făcut următoarele propuneri, după propunerea Comitetului de lucru al comisiei:

- a) Să se numească niște conferințieri repartizați pe continente, (în Africa, Asia și America Latină);
- b) Să organizeze o serie de studii în cadrul unor colective de ortodocși și neortodocși;
- c) Să stabilească unele contacte cu teologii din Bisericele, care nu sînt membre ale Consiliului Ecumenic (de pildă cu Biserica Romano-Catolică).

Pe de altă parte, subcomisia a propus Comitetului Central să autorizeze *Departamentul pentru Biserică și societate*, să organizeze o conferință mondială asupra temei *Dumnezeu, omul și societatea contemporană*.

În cadrele aceluiași Departament, *Secretariatul pentru relațiile rasiale și etnice* a fost autorizat să execute un program internațional pentru îmbunătățirea relațiilor rasiale și etnice.

S-a aprobat, de asemenea, continuarea studiilor asupra *transformărilor sociale rapide* în Africa, Asia, America Latină, Orientul Mijlociu, Europa și America de Nord.

În sfârșit un raport oficial a fost prezentat cu privire la studiile asupra evanghelizării.

Vorbitorii au adus în discuție și alte probleme ; printre altele s-a reluat tema «Caracterul definitiv («finality») al operii lui Iisus Hristos și universalismul istoric actual», căutându-se o precizare a cuvântului «finality».

În general s-a putut constata că o atenție deosebită s-a dat problemelor legate de evanghelizare și misiune ; de asemenea pregătirii viitoare a Conferinței a Comisiei pentru Credință și Constituție.

În ședința de după amiază s-au reluat discuțiile asupra rezoluției cu privire la situația din Ghana (Doc. nr. 63).

Discuțiile au fost și de data aceasta foarte vii, o parte a membrilor Comitetului Central fiind înclinați să accepte retragerea rezoluției ; dar, întrucât discuțiile erau prea avansate soluția aceasta nu se mai putea primi. De aceea, delegații din statele democrate au depus toate stăruințele pentru modificarea textului rezoluției.

I. P. S. Mitropolit Iustin a luat cuvântul spunând, printre altele :

«Acum, la Paris, când discutăm evenimentele din Ghana, ne găsim într-o situație asemănătoare cu cea de la New-Delhi, când am examinat evenimentele din Angola. Dispunând de informații incomplete, care provin din surse diferite, cu toate că sîntem cu toții însuflețiți de cele mai bune intenții, ne găsim împărțiți la luarea unei hotărîri.

În asemenea ocazii trebuie să fim foarte prudenți pentru ca nu cumva intervenița noastră în loc să ușureze situația Bisericilor din Ghana, să nu o complice și mai mult.

În fond, ce s-a întîmplat în Ghana ? După știrile noastre unul sau doi episcopi au fost expulzați. Care este motivul ? Nu-l cunoaștem cu precizie. Cu toate acestea, în rezoluția propusă Comitetului Central spre adoptare, în fraza a II-a se spune : «El (Comitetul Central), reamintește că Consiliul Ecumenic se preocupă de multă vreme de libertatea religioasă pentru toate popoarele». Apoi se vorbește de «libertatea de exprimare» și spre încheiere iarăși de «libertatea religioasă».

Ar rezulta, din pricina folosirii stăruitoare a acestor termeni, că libertatea religioasă a poporului a fost suprimată în Ghana. Noi, însă, nu putem trage o asemenea concluzie din faptul expulzării unuia sau doi

episcopi. Nu este deloc exclus ca această expulzare să fi fost determinată de un conflict personal între cei doi episcopi și guvernul lor.

În orice caz, eu socotesc că nu este deloc potrivit să vorbim în rezoluția noastră de libertatea religioasă a popoarelor. De aceea propun ca fraza a doua să fie eliminată din text, iar restul rezoluției să fie modificat pentru a se evita afirmații necorespunzătoare cu realitatea».

S-au făcut diferite alte propuneri, de modificare a rezoluției, de alți delegați.

Astfel Arhiepiscopul Nicodim și profesorul Borovoi, în numele delegației ruse, au propus unele modificări, dintre care cea mai însemnată se referea la îndemnul pe care Comitetul Central trebuie să-l facă Bisericilor din Ghana, de a-și servi patria lor și de a o ajuta să progreseze.

Rezoluția a fost modificată în acest sens. S-a precizat că un episcop a fost exilat, iar un arhiepiscop n-a mai obținut permisul de a vizita Ghana ; s-a introdus îndemnul către Bisericile din Ghana de a ajuta la progresul patriei ; în sfârșit, s-a eliminat ultima frază în care se vorbea de libertatea religioasă în Africa.

Textul rezoluției a luat următoarea formă definitivă :

1. «Comitetul Central a aflat cu profund regret că Episcopul de Accra a fost expulzat și că permisul de vizită a fost retras Arhiepiscopului Bisericii din Provincia Africii Occidentale, Biserică membră a Consiliului Ecumenic. El afirmă din nou convingerea sa că, pentru însuși binele națiunii, fiecare trebuie să se poată bucura de o libertate de exprimare completă în chestiunile în care credința influențează viața societății. Este important în special ca aceia, care dețin în Biserică înalte responsabilități pastorale, să aibă dreptul și datoria să lumineze opinia publică asupra unor chestiuni de interes general. Comitetul Central cere, în mod respectuos, guvernului din Ghana, să reconsidere decizia cu privire la cei doi episcopi.

2. Membrii Comitetului Central asigură Bisericile din Ghana și în special Biserica Anglicană din Ghana, de rugăciunile lor pentru ca Dumnezeu să le acorde harul de a aduce o mărturie fidelă lui Hristos, servind în același timp țara lor și contribuind la dezvoltarea ei».

Tot în ședința de seară a fost examinat și Raportul provizoriu al Comitetului de finanțe.

După ce s-au făcut unele propuneri cu privire la încheierea exercițiului bugetar pe anul 1961 s-a cerut aprobarea pentru modificarea unor articole din bugetul anului 1962.

Apoi s-au făcut propuneri pentru alcătuirea bugetului pe anul 1963, în felul următor :

1. Bugetul general	775.000 dolari
2. Bugetul Diviziei de Într-ajutorare	1.359.800 dolari
3. Bugetul Diviziei pentru misiuni	204.270 dolari
4. Bugetul pentru Conferința Comisiei pentru Cre-	
dință și Constituție	55.500 dolari

În legătură cu bugetul Conferinței Comisiei pentru Credință și Constituție s-a cerut Bisericilor să verse o contribuție specială, sau, cel puțin câte 100 de dolari pentru fiecare participant, precum și 25 de dolari ca taxă de înscriere de persoană.

Cu aprobarea acestui raport, epuizându-se ordinea de zi, Comitetul Central și-a încheiat lucrările.

Președintele Franklin Clark Fry a ținut cuvântul de închidere a sesiunii anuale a Comitetului Central, mulțumind călduros tuturor delegaților, personalului administrativ, în frunte cu Secretarul General, precum și conducerii «Cetății Universitare», care a găzduit Comitetul Central.

Apoi s-a săvârșit un serviciu divin de încheiere.

ÎNCHEIERE

În Darea de seamă înaintată Sfântului Sinod, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, a arătat că «la lucrările Comitetelor, Diviziilor și Comisiilor, precum și la ședințele Comitetului Central din sesiunea acestui an, la Paris, toți delegații din țara noastră au desfășurat o activitate remarcabilă. În intervențiile lor, ei au dat dovadă de cunoștințe teologice profunde, de orientare politică sănătoasă și de multă înțelepciune. Sub toate aspectele comportarea lor a fost ireproșabilă».

(Această constatare este de natură să bucure îndeosebi pe Prea Fericitul Patriarh Justinian, care se îngrijește nespus de felul în care este reprezentată Biserica noastră în afară).

Ei au putut desfășura o activitate pozitivă, apreciabilă, în strînsă legătură cu membrii celorlalte Biserici Ortodoxe și mai ales a celei Ortodoxe Rusă, care, cu o reprezentanță foarte aleasă, în frunte cu Mitropolitul Nicodim, a adus un aport deosebit în aceste lucrări, și, alături de I. P. S. Mitropolit Iustin, a avut o influență pozitivă asupra lor.

Membrii delegației noastre au avut și o activitate externă susținută, mai ales prin contactele lor cu reprezentanții celorlalte confesiuni, prezenți la această sesiune.

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei a avut o activitate cu totul deosebită din acest punct de vedere. În afară de predica ținută la catedrala protestantă «Oratoire du Louvre», duminică, 12 august, Înalt Prea Sfinția Sa a vorbit la postul de televiziune Paris în ziua de 5 august 1962, și pentru postul de radio Londra, în ziua de 15 august, același an.

Iată declarațiile I. P. S. Sale făcute la postul de televiziune din Paris, la data amintită :

1. «*Întrebare* : Care este locul Ortodoxiei în Consiliul Ecumenic al Bisericilor ?

Răspuns : De fiecare dată când se încearcă să se prezinte pe scurt istoria Mișcării Ecumenice, se vorbește despre scrisoarea enciclică a Patriarhiei de Constantinopole din anul 1920. Acesta este primul document al Ortodoxiei pentru o colaborare strânsă între Biserici, în vederea unității lor.

Ulterior, Biserica Ortodoxă a fost prezentă în toate manifestările interconfesionale pentru organizarea Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

Acum, după cea de a treia Adunare Generală de la New-Delhi, aproape toate Bisericile Ortodoxe naționale sînt membre ale Consiliului Ecumenic. Îndrăznesc chiar să afirm că, în Consiliul Ecumenic, Bisericile Ortodoxe alcătuiesc grupul cel mai omogen din toate punctele de vedere.

2. *Întrebare* : Care este aportul Ortodoxiei în dialogul ecumenic ?

Răspuns : În dialogul ecumenic Ortodoxia aduce conștiința unității bisericești trăite veacuri de-a rîndul.

În duhul, teologia, și cultul ortodox, creștinii pot găsi sursele și modalitatea de a realiza unirea lor văzută.

Ortodoxia aduce în Mișcarea Ecumenică interpretarea tradițională a Sfintei Scripturi, dezvoltarea succesivă a gândirii teologice, bogăția cultului religios și frumusețea angelică a vieții sale spirituale.

Pe scurt, Ortodoxia pune la dispoziția Bisericilor membre ale Consiliului Ecumenic întregul său tezaur de credință și de viață în Iisus Hristos.

3. *Întrebare* : Care este contribuția familiei ecumenice pentru apărarea păcii în lume ?

Răspuns : În țara mea, noi trăim într-un climat de pace. Întregul popor român este angajat într-o muncă însuflețită pentru progres. Dar noi nu ignorăm primejdia unui război.

Noi ne dăm bine seama că, în condițiile tehnice actuale, un război nuclear poate provoca distrugerea de milioane de vieți ; un război nuclear poate nimici tezaurul cultural al omenirii de milenii ; un război nuclear poate face imposibilă viața normală a generațiilor viitoare.

În fața acestui pericol, ca creștini, noi ne simțim responsabili înaintea lui Dumnezeu — Domnul vieții și al binelui. Totodată, noi ne simțim responsabili față de frații noștri, oamenii de pretutindeni, de azi și de mâine, în virtutea solidarității noastre umane.

Ca fii ai lui Dumnezeu — Domnul păcii, noi sîntem de asemenea fii ai păcii, după cuvîntul Sfintei Scripturi.

De multe veacuri, în Biserica Ortodoxă, fără încetare noi ne rugăm pentru pacea a toată lumea, pentru înțelegerea între Biserici și pentru unirea tuturor oamenilor.

În acest moment de tensiune internațională, în toate țările din Răsăritul Europei rugăciunile și manifestările pentru pace sînt mai frecvente și mai fierbinți decît în oricare altă epocă.

Noi sîntem fericiți să constatăm că aceeași dorință pentru pace există de o potrivă și în Bisericele din țările occidentale.

Astfel, noi creștinii, împreună cu toți oamenii de bine de pretutindenii, credem cu tărie în triumful binelui asupra răului, în triumful vieții asupra morții, în triumful păcii asupra războiului».

Dăm, în continuare, declarațiile I. P. S. Mitropolit Iustin, pentru postul de radio Londra, în ziua de 15 august, 1962 :

«În cursul veacurilor, Biserica Ortodoxă Română n-a cunoscut frământările religioase care au turburat viața confesiunilor creștine din occident sau chiar a unor Biserici Ortodoxe naționale din Răsărit. Înseși încercările de ațîțare a spiritului confesional îngust, care s-au produs uneori în trecut, pentru rațiuni cu totul străine de interesele religioase, n-au izbutit niciodată să pătrundă adînc în rîndurile credincioșilor romîni.

Astăzi, îndeosebi, cînd toți fiii patriei noastre sînt angajați în munca de construire a unei vieți noi, în bogata și frumoasa noastră țară, colaborînd, în același timp, la toate acțiunile mondiale pentru apărarea păcii, manifestările de îngăduință reciprocă, de sprijin mutual și de colaborare activă în toate lucrările de interes comun, sînt tot mai însuflețite și mai frecvente între credincioșii și slujitorii tuturor cultelor religioase din țara noastră.

Participarea comună a Bisericii Ortodoxe și a principalelor culte religioase protestante din Republica noastră populară la activitatea Consiliului Ecumenic al Bisericilor vădește însă nu numai spiritul frățesc de care este dominată viața religioasă din țara noastră, dar și dorința comună a credincioșilor noștri de a contribui la realizarea marelui ideal al creștinătății din epoca noastră de a se uni pentru a-și putea împlini misiunea ei înaltă în lume.

Anul trecut, la New-Delhi, Mișcarea Ecumenică a înscris una din cele mai importante pagini din istoria ei. Adoptarea unei noi baze teologice, integrarea Consiliului Misiunilor în Consiliul Ecumenic al Bisericilor și primirea de noi Biserici membre, — printre care se găsește și Biserica Ortodoxă Română — au dat comunității noastre creștine un avînt sporit și dimensiuni cu adevărat ecumenice.

Acum, în ședințele Comitetului Central al Consiliului Ecumenic la Paris, cu puteri sporite, într-o viziune mai clară a misiunii noastre și cu perspective din zi în zi tot mai largi, noi desfășurăm o activitate susținută.

Înfățișarea adevărului religios unic, fără amprente confesionale, în discuțiile noastre teologice, este una din strădaniile noastre comune ; unirea eforturilor noastre pentru a mărturisi pe Dumnezeu înaintea oamenilor, este calea pe care noi mergem acum ; îmbrățișarea tuturor oamenilor cu aceeași dragoste, ca fii ai aceluiași Dumnezeu, este ținta spre care noi tindem cu toată ardoarea.

Problemele legate de idealul creștin al viețuirii omului în Dumnezeu sînt examinate cu toată seriozitatea în comisiile noastre ; căutăm în comun căile cele mai potrivite pentru realizarea programului atît de variat al Consiliului nostru Ecumenic în toate părțile lumii.

De la Adunarea Generală de la New-Delhi (1961), cînd un lot mare de Biserici Ortodoxe, printre care și cea din țara noastră, au reintrat în Mișcarea Ecumenică, atmosfera de la Amsterdam (1948) și mai ales de la Evanston (1954) s-a schimbat sensibil în bine.

Dorința mutuală de o înțelegere în probleme de ordin confesional și politic a fost mai evidențiată decît oricînd. «Preocupările de soluționare, internațională, pe calea tratativelor, stăruințele depuse pentru încetarea experiențelor cu armele nucleare și chemările permanente pentru apărarea păcii constituie desigur elemente pozitive ale activității Consiliului Ecumenic al Bisericilor».

Această atitudine este datorită, fără îndoială, prezenței Bisericilor reintrate în Mișcarea Ecumenică la New-Delhi, în frunte cu cea pravoslavnică rusă.

Sporirea înrîuririi Bisericii Ortodoxe în Mișcarea Ecumenică se va putea realiza printr-o participare din ce în ce mai activă și mai eficace din toate punctele de vedere».

*

Pe măsură ce și-au terminat lucrările, membrii delegației noastre s-au întors în țară.

Astfel, după terminarea lucrărilor comitetelor respective, I. P. S. Mitropolit Dr. Nicolae Corneanu, Dl. Episcop reformat Alexandru Buthi și P. C. Pr. Rector Sofron Vlad s-au putut înapoia cu avionul în ziua de 8 august 1962 ; Dl. Decan Herman Binder și Prof. Nicolae Chițescu s-au înapoiat la 19 august. Ceilalți delegați, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei și P. C. Pr. Prof. Gh. I. Moiescu, au plecat la Bossey, unde a avut loc un simposion cu subiectul «Spiritualitatea apuseană și cea răsăriteană».

Prof. NICOLAE CHIȚESCU

DIN VIAȚA BISERICILOR ORTODOXE DE PESTE HOTARE

PATRIARHIA MOSCOVEI

ARHIEPISCOPUL DE CANTERBURY DR. MICHAEL RAMSEY, OASPETE AL BISERICII ORTODOXE RUSE. — În ziua de 30 iulie 1962, a sosit în vizită în Uniunea Sovietică, la invitația Patriarhiei din Moscova, Arhiepiscopul de Canterbury și Primat al Bisericii Anglicane, Dr. Michael Ramsey. Este vorba despre o vizită istorică, deoarece pentru prima dată în istorie, Primatul întregii Anglii vizitează Patriarhia din Moscova. Dr. Michael Ramsey a mai fost în Uniunea Sovietică, în anul 1956, când a condus o grupă de teologi anglicani, însă atunci nu avea calitatea de Primat al Angliei.

La sosire, pe aerodromul Seremetiev, înaltul oaspete a fost întâmpinat de Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei și al întregii Rusii, de numeroși ierarhi ai Bisericii Ruse, de președintele Consiliului pentru treburile Bisericii Ortodoxe Ruse de pe lângă Consiliul de Miniștri al U.R.S.S., de ambasadorii Marii Britanii, Canadei și Australiei, ș. a.

La Moscova, Arhiepiscopul Michael Ramsey a vizitat mai întâi biserica cu hramul proorocul Ilie, apoi la 31 iulie, a făcut prima vizită oficială a Sanctității Sale Patriarhului Alexei. Cu acest prilej, Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei a primit ca dar din partea Arhiepiscopului Ramsey o mare candelă din argint. Mulțumind, Sanctitatea Sa și-a exprimat satisfacția de a-l vedea încă o dată pe înaltul ierarh anglican de această dată, în calitate de Prim-Ierarh al Bisericii Anglicane. Arhiepiscopul Ramsey a subliniat în răspunsul său că scopul vizitei pe care o face este de a întări și mai mult apropierea duhovnicească existentă, spre a pregăti astfel unirea mult dorită a Bisericilor. El a adăugat că, vizitând nu de mult pe Patriarhul Ecumenic Athenagoras din Constantinopole, a discutat, împreună cu Sfântul Sinod al Bisericii din Constantinopole, problema formării unei comisii mixte ortodoxo-anglicană, care să se ocupe cu studiul deosebirilor dogmatice dintre Bisericile Anglicană și Ortodoxă, cu scopul de a se ajunge la unirea dintre ele. Arhiepiscopul

Ramsey și-a exprimat convingerea că, în ceea ce privește această inițiativă, va avea și sprijinul Sanctității Sale Patriarhului Alexei. Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei a răspuns că Biserica Ortodoxă Rusă se roagă neîncetat pentru unirea tuturor creștinilor, și întâmpină cu o deosebită dragoste năzuința Bisericii Anglicane de a găsi calea pentru unirea Bisericilor. «Noi susținem toate inițiativele care vor contribui la unirea noastră». Arhiepiscopul Michael Ramsey a vizitat apoi Consiliul pentru treburile Bisericii Ortodoxe Ruse de pe lângă Consiliul de Miniștri al U.R.S.S., iar seara a participat la masa oferită la reședința patriarhală. În cuvîntarea cu prilejul acestei mese, Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei a arătat că Biserica Ortodoxă Rusă privește cu o deosebită simpatie năzuința arzătoare a Bisericii Anglicane de a se uni cu Biserica Ortodoxă și că va colabora în mod activ în toate direcțiile care pot duce la înțelegerea reciprocă a Bisericilor, la unirea lor mult dorită și care pot ajuta omenirea să înainteze spre pacea trainică. Adînc impresionat, Arhiepiscopul Ramsey a mulțumit pentru cuvintele ce i-au fost adresate, exprimîndu-și totodată nădejdea că va avea posibilitatea să salute pe Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei în Anglia.

A doua zi, la 1 august, au început în clădirea Direcției Raporturilor Bisericești Externe ale Patriarhiei din Moscova, convorbirile Arhiepiscopului de Canterbury Michael Ramsey cu membrii Comisiei pentru legăturile internaționale de pe lângă Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse. Arhiepiscopul Michael Ramsey a arătat importanța cunoașterii reciproce, pentru care este nevoie de schimbul de preoți, profesori și studenți. Arhiepiscopul Nicodim a fost întru totul de acord cu ideile expuse de înaltul oaspete. Seara a avut loc la Ambasada Marelui Britanii o recepție, care s-a desfășurat într-o atmosferă de prietenie.

La 2 august, oaspeții au luat parte la sfînta slujbă din catedrala patriarhală. În aceeași zi, Arhiepiscopul Ramsey a fost primit de către primul vice-președinte al Consiliului de Miniștri al U.R.S.S., A. I. Mikoian. După amiază a avut loc o conferință de presă la care Arhiepiscopul Michael Ramsey a răspuns numeroaselor întrebări puse de reprezentanții presei sovietice și străine. Primatul Bisericii Anglicane a mai vizitat și alte biserici din Moscova, iar în ultima zi, Lavra Troița-Sergheiév și Academia duhovnicească din Zagorsk, unde a primit diploma de membru de onoare al Academiei duhovnicești din Moscova. A ascultat apoi conferința ținută de profesorul N. D. Uspenski de la Academia duhovnicească din Leningrad, despre «Liturghia Anglicană», și a luat parte la masa oferită în reședința patriarhală din Lavră. Cu acest prilej, Arhiepiscopul Michael Ramsey și-a exprimat încă o dată dorința de a-l primi pe Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei ca oaspete al țării sale. Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei a mulțumit pentru invitație și a spus că se va strădui să se folosească neapărat de ea. A doua zi (3 august) înalții oaspeți au plecat spre patrie.

COMUNICATUL DESPRE VIZITA FACUTĂ DE CATRE ARHIEPISCOPUL DE CANTERBURY MICHAEL RAMSEY, PRIMATUL BISERICII ANGLICANE ÎN UNIUNEA SOVIETICĂ. — În urma vizitei pe care, Arhiepiscopul de Canterbury Michael Ramsey, Primat al întregii Anglii și Mitropolit, a făcut-o în Uniunea Sovietică între 30 iulie și 3 august 1962, s-a dat un comunicat în care se arată că vizita s-a făcut la invitația Sanctității Sale Alexei, Patriarhul Moscovei și întregii Rusii. Arhiepiscopul de Canterbury Michael Ramsey a fost însoțit de soția sa, de secretarul general al Direcției Raporturilor Externe ale Bisericii Anglicane, Pr. D. Sattertwait, de canonicul N. Kennabi, de capelanul D. Andrew și de Pr. D. Findlow. În timpul vizitei sale în Uniunea Sovietică, Arhiepiscopul și însoțitorii au vizitat Moscova și Zagorskul și au luat cunoștință de viața religioasă și obștească din aceste orașe. Oaspeții au participat la sfintele slujbe din bisericile din Moscova și din Lavra Troița-Sergheiev, precum și la întâlnirile cu reprezentanții învățământului teologic al Bisericii Ortodoxe Ruse. Între Arhiepiscopul de Canterbury și Patriarhul Moscovei au avut loc întâlniri, care s-au desfășurat în dragoste frățească și înțelegere reciprocă. S-a discutat de asemenea, și cu membrii Comisiei pentru legăturile intercreștine ale Bisericii Ruse. În aceste discuții au fost dezbătute problemele raporturilor reciproce dintre Biserica Anglicană și Biserica Ortodoxă Rusă, făcându-se un schimb de păreri și asupra problemelor contemporane ale vieții creștine. Discuțiile s-au desfășurat într-o atmosferă de iubire frățească, creștină. De ambele părți s-a manifestat năzuința spre înfăptuirea unei apropieri reciproce frățești între cele două Biserici. S-a remarcat faptul că năzuința fruntașilor anglicani de apropiere de Biserica Ortodoxă întâmpină o înțelegere cordială și un sprijin frățesc din partea Bisericii Ortodoxe Ruse. Participanții la discuții au recomandat ca între ambele Biserici să aibă loc un schimb de vizite de teologi, preoți și studenți, fapt care ar ajuta la cunoașterea și înțelegerea reciprocă mai departe a ambelor Biserici, ar contribui la dezvoltarea legăturilor culturale dintre Marea Britanie și Uniunea Sovietică, și, prin aceasta, ar veni în sprijinul cauzei păcii. S-a exprimat, de asemenea, dorința ca viitoarea acțiune de apropiere să se înfăptuiască între întreaga Biserică Ortodoxă și întreaga Confesiune Anglicană, alcătuindu-se o comisie teologică a întregii Ortodoxii și a întregii Confesiuni Anglicane, în care să fie reprezentate toate Bisericile Ortodoxe și toate Bisericile Anglicane. S-a exprimat totodată dorința ca discuțiile teologice între Bisericile Ortodoxe locale și Bisericile Anglicane locale să continue în orice ocazie care se ivește. Într-o epocă în care există o mare năzuință spre pace în inimile oamenilor, nădăjduim că unirea creștinilor pentru care ne străduim, spre împlinirea voinței Domnului nostru Iisus Hristos pentru Biserica Sa, va ajuta popoarele să afle pacea și să o întărească pentru generațiile viitoare. Susținând din toată inima toate năzuințele spre apărarea păcii, repetăm cântarea îngerească : «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace».

SCRISOAREA ADRESATA SANCTITAȚII SALE ALEXEI, PATRIARHUL MOSCOVEI ȘI AL ÎNTREGII RUSII, DE ARHIEPISCOPUL DE CANTERBURY, MICHAEL RAMSEY, PRIMATUL BISERICII ANGLICANE. — Reîntors în țară, după vizita făcută în Uniunea Sovietică, Arhiepiscopul de Canterbury, Michael Ramsey, Primatul Bisericii Anglicane, a trimis Sanctității Sale Patriarhului Alexei o telegramă și apoi o scrisoare de mulțumire pentru primirea prietenească de care s-a bucurat în Uniunea Sovietică. «Pentru noi, se spune în scrisoare, a fost o mare bucurie a ne afla în țara voastră, al cărei guvern a făcut atît de mult pentru ca vizita noastră să fie plăcută, și sînt convins că vizita noastră a contribuit la cauza păcii și a unor bune raporturi între Uniunea Sovietică și Marea Britanie. Ne vom ruga fără încetare pentru pace. Îmi voi aduce aminte întotdeauna cu recunoștință despre vizitarea bisericilor, despre măreața liturghie din catedrală, despre plăcuta recepție din reședința patriarhală și despre neuitata zi pe care am petrecut-o la Zagorsk. Sînt încredințat că discuțiile noastre, al căror cuprins a fost expus în comunicatul semnat, a contribuit mult la cauza unirii. Prevăd în viitor un schimb de vizite ale teologilor, preoților și studenților din Bisericile noastre, în interesul cauzei unirii și a dezvoltării unor raporturi culturale între țările noastre. Va fi pentru mine o mare bucurie dacă Sanctitatea Voastră va putea să viziteze Biserica Anglicană și țara noastră. Rog pe Atotputernicul Dumnezeu să trimită Sanctității Voastre putere, sănătate și binecuvîntare și să apere pe credincioșii Bisericii Voastre în pace și prosperitate. Fie pace în inimile noastre, în Bisericile noastre, în țările noastre».

VIZITA UNEI DELEGAȚII A CONSILIULUI NAȚIONAL AL BISERICILOR LUI HRISTOS DIN S.U.A. ÎN UNIUNEA SOVIETICĂ. — Între 25 august și 14 septembrie Biserica Ortodoxă Rusă a primit vizita unei delegații a Consiliului Național al Bisericilor lui Hristos din S.U.A., condusă de către președintele acestui Consiliu, Dr. Irwin Miller, care este și membru al Comitetului Executiv și al Comitetului Central al Consiliului Mondial al Bisericilor. Arhiepiscopul Nicodim a organizat o recepție în cinstea oaspeților, la care Dr. Irwin Miller a declarat că credincioșii din America doresc cu ardoare unirea tuturor creștinilor, spre a înlătura păcatul neascultării poruncilor lui Dumnezeu, care a dus la dezbinarea regretabilă a Bisericii Unice a lui Hristos. Necesitatea unirii creștine, în timpul de față se impune și prin faptul că numai o unire desăvîrșită poate salva lumea de la o catastrofă.

La 27 august, au început convorbirile între delegații Consiliului Național al Bisericilor lui Hristos din S.U.A. și reprezentanții Bisericii Ortodoxe Ruse.

După ce au vizitat bisericile din Moscova, oaspeții au plecat la Zagorsk, unde au vizitat Lavra Troița-Sergheiev și au luat parte la recepția organizată în cinstea lor de Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei și întregii Rusii. Tot la Zagorsk, în sala de festivități a Aca-

demiei duhovnicești, au fost continuate discuțiile teologice. A avut loc, de asemenea, o conferință de presă.

În comunicatul care s-a dat cu privire la vizita făcută Bisericii Ortodoxe Ruse de delegația Consiliului Național al Bisericilor lui Hristos din S.U.A. s-au subliniat strădaniile rodnice ale Bisericilor care fac parte din Consiliul Național al Bisericilor lui Hristos din S.U.A. și ale Bisericii Ortodoxe Ruse, în Mișcarea Ecumenică, precum și contribuția lor la cauza creșterii conștiinței ecumenice printre membrii Bisericilor creștine din întreaga lume. S-a exprimat totodată dorința pentru o intensificare continuă a activității ecumenice de ambele părți. Ca rezultat al schimbului de păreri asupra problemelor întăririi și susținerii păcii în întreaga lume, s-a recunoscut că ambele părți trebuie să-și intensifice acțiunile în aceste scopuri. Delegațiile au căzut de acord că trebuie să se facă tot ceea ce este cu putință pentru dezvoltarea și extinderea raporturilor prietenești între popoarele S.U.A. și U.R.S.S., pentru ajungerea la o înțelegere reciprocă și la înlăturarea neîncrederii dintre popoare. Năzuind spre o pace dreaptă și trainică, Bisericile membre ale Consiliului Național al Bisericilor lui Hristos din S.U.A. și Biserica Ortodoxă Rusă vor lupta pentru slăbirea încordării internaționale și vor contribui la rezolvarea problemelor internaționale numai prin mijloace pașnice. Ele vor depune toate eforturile spre a convinge guvernele statelor atomice de necesitatea unui acord pentru interzicerea experiențelor nucleare și pentru dezarmarea generală și totală sub control internațional.

VIZITA MONSENIORULUI I. VILLEBRANDS LA MOSCOVA. — Între 27 septembrie și 2 octombrie 1962 a avut loc la Moscova vizita secretarului pentru promovarea unității creștinilor în vederea pregătirii celui de al II-lea Sinod de la Vatican al Bisericii Romano-Catolice, Monseniorul Ioan Villebrands. Scopul vizitei Monseniorului Villebrands a fost informarea Patriarhiei Moscovei despre pregătirea celui de al doilea Sinod de la Vatican, despre sarcinile Sinodului, despre problemele ce vor fi dezbătute și despre procedura urmată. În vederea îndeplinirii misiunii sale, Monseniorul Villebrands a făcut o expunere în fața membrilor Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse, a membrilor Comisiei sinodale pentru legăturile internaționale, a reprezentanților Academii duhovnicești din Moscova și Leningrad și a colaboratorilor responsabili ai Patriarhiei din Moscova. Participanții la această întâlnire au pus Monseniorului Villebrands numeroase întrebări, la care acesta a expus punctul de vedere oficial al Bisericii Romano-Catolice.

Monseniorul Villebrands a vizitat catedrala patriarhală și mai multe biserici din Moscova. A vizitat, de asemenea, Krémliul și alte monumente din Capitala U.R.S.S., precum și Lavra Troița-Sergheiev și Academia duhovnicească de la Zagorsk. Întîlnirile și convorbirile s-au desfășurat într-o atmosferă de prietenie și în spiritul de frăție creștină.

SCRISORI DE MULȚUMIRE ADRESATE SANCTITĂȚII SALE PATRIARHULUI ALEXEI DE CATRE DECANUL FACULTĂȚII DE TEOLOGIE DIN ATENA ȘI DE PROF. C. BONIS. — Reîntoarsă din călătoria pe care a făcut-o în Uniunea Sovietică; delegația de teologi greci, prin scrisori trimise de decanul Facultății de Teologie de la Universitatea din Atena, Andreas Fitrakis, și Prof. C. Bonis Sanctității Sale Patriarhului Alexei al Moscovei și întregii Rusii, și-a exprimat mulțumirea și recunoștința pentru ospitalitatea cu care a fost primită la Moscova. «Am avut ocazia — spun ei — să cunoaștem diferitele aspecte ale vieții și activității Bisericii Ruse. Vom păstra pentru totdeauna cele mai frumoase amintiri despre călătoria făcută în Uniunea Sovietică». Se exprimă, de asemenea, caldă recunoștință pentru înaltele ordine acordate teologilor greci.

INCETAREA DIN VIAȚA A PROF.-PROT. TIHON DIMITRIEVICI POPOV. — La 9 august a încetat din viață fostul profesor al Academiei duhovnicești din Moscova prot. Tihon Dimitrievici Popov. În anul 1916 prot. Popov și-a susținut la Academia duhovnicească din Chiev disertația sa de magistru în teologie, cu titlul: «Sfântul Tihon și învățătura sa». În anul 1944 a fost numit rector al Institutului Teologic din Moscova, deschis atunci, și profesor la acest Institut, de Teologia Morală. În anul 1947 el a orbit; și-a continuat activitatea sa didactică pînă în ultimele zile.

CANONIZAREA PEA CUVIOSULUI IOAN RUSUL DE CATRE SFINTUL SINOD AL BISERICII ORTODOXE RUSE. — În ședința din ziua de 19 iulie 1962 a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse, Arhiepiscopul Nicodim al Iaroslavului și Rostovului a prezentat un raport despre necesitatea canonizării în Biserica Ortodoxă Rusă a prea cuviosului Ioan Rusul, ispovednicul, ale cărei moaște se odihnesc în orașul Neoprokopion (fost Ahmet Aga) de pe insula Eubee-Grecia. Avînd în vedere că prea cuviosul Ioan Rusul, ispovednicul, a fost canonizat în Bisericile Constantinopolului și Greciei, s-a hotărît trecerea lui în rîndul sfinților cinstiți și de Biserica Ortodoxă Rusă. Prăznuirea se va face în ziua morții lui, la 27 mai, corespunzătoare prăznuirii din Biserica Greacă.

I. N.

PARTEA OFICIALĂ

CONFIRMAREA NOILOR ADUNĂRI EPARHIALE

Decizia nr. 97/1962 dată de Prea Fericitul Patriarh Justinian

NOI
JUSTINIAN

din mila lui Dumnezeu Patriarh. al Bisericii Ortodoxe Române, Mitropolit al Ungro-Vlahiei și Arhiepiscop al Bucureștilor,

Pe temeiul hotărîrii Sinodului Permanent din 10 octombrie 1962;

Văzînd Decizia Noastră nr. 93/1962, comunicată tuturor Eparhiilor cu adresa nr. 12951/1962;

Ținînd seama de rezultatele alegerilor pentru Adunările eparhiale comunicate cu adresele nr. 19674, 19675/1962 a Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor; 9486/1962 a Sfintei Episcopii a Buzăului; 7434/1962 a Sfintei Episcopii a Dunării de Jos; 15036/1962 a Sfintei Arhiepiscopii a Iașilor; 9200/1962 a Sfintei Episcopii a Romanului și Hușilor; 7992/1962 a Sfintei Arhiepiscopii a Sibiului; nr. 6860/1960 a Sfintei Episcopii a Clujului; 3478/1962 a Sfintei Episcopii a Oradiei; 12846/1962 a Sfintei Arhiepiscopii a Craiovei; 14065/1962 a Sfintei Episcopii a Rîmnicului și Argeșului; 6080/A/1/1962 a Sfintei Arhiepiscopii a Timișoarei și 4860/1960 a Sfintei Episcopii a Aradului.

Pe temeiul dispozițiilor art. 142 din Regulamentul pentru alegerea, funcționarea și dizolvarea organelor deliberative și ale art. 30 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române,

DECIDEM:

ART. 1. — Se confirmă, pe data constituirii, Adunările eparhiale din Patriarhia Română, precum urmează:

A. MITROPOLIA UNGRO-VLAHIEI
I. ARHIEPISCOPIA BUCUREȘTILOR

a) Membri clerici

1. Preot Dinu Provian, București.
2. Preot Ionescu Alexandru, București.
3. Preot Țițeica Gheorghe, București.
4. Preot Cristache Ioan, Drăgănești.
5. Preot Burcărea Ion, Călărași.
6. Preot Toma Ceroiu, Urziceni.
7. Preot Diac. N. Nicolaescu, București.
8. Preot Al. Vlaiculescu, Ploiești.
9. Preot Nicolae Georgescu, Cîmpina.
10. Preot Nicolae Popescu, Găiești.

b) Membri mireni

11. Academician Prof. P. Constantinescu-Iași, București.	20. Moldoveanu Marin, Călărași.
12. Stan Vasile, București.	21. Prof. I. Chirescu, București.
13. Academician Prof. Dr. N. Lupu, București.	22. Prof. Constantin Pavel, București.
14. Ing. Ștefaniu Ștefan, București.	23. Boriga Ștefan, Tîrgoviște.
15. Prof. Nicolae Chițescu, București.	24. Rădulescu Toma, Tîrgoviște.
16. Prof. Pictor Gh. Popescu, București.	25. Gh. Ionescu, Ploiești.
17. Dr. Timuș Dumitru, București.	26. Tudor Vasile, Ploiești.
18. Tudorache Florea, Domnești.	27. Dr. Gh. Olănescu, București.
19. Prof. Nicolae Lungu, București.	28. Prof. Univ. Gh. Nițescu, București.
	29. Nicolae Covali, București.
	30. Vasile Pîrvu.

II. EPISCOPIA BUZĂULUI

a) Membri clerici

1. Pr. Sburlan Nicolae, Buzău.	6. Pr. Munteanu Ioan, Com. Pășești, raion Focșani.
2. Pr. Popescu Gh., R. Sărat.	7. Pr. Văcăreanu Vasile, Com. Balotești raion Panciu.
3. Pr. Dobrescu C., Com. Fîntînele, raion Mizil.	8. Pr. Cloșcă Gheorghe, Com. Făurei, raion Făurei.
4. Pr. Dobrescu Ioan, Com. Nehoiu, raion Cislău.	9. Pr. Cristea Vasile, Tecuci.
5. Pr. Diamandescu N., Com. Cărpiniștea, raion Buzău.	10. Pr. Mîndrilă Ioan, Irești, raion Panciu.

b) Membri mireni

11. Cojoșaru Vasile, Buzău.	21. Gîngă Vasile, Focșani.
12. Dobre Vasile, Buzău.	22. Constantinescu N., Focșani.
13. Nuțu Valerian, R. Sărat.	23. Mohorea Dumitru, Panciu.
14. Ianoșigă Dumitru, R. Sărat.	24. Teodorescu Dumitru, Panciu.
15. Robescu Nicolae, Mizil.	25. Popescu C. Ion, Com. Făurei, raion Făurei.
16. Alexandrescu-Buzoianu, Mizil.	26. Dumitrache C., Com. Făurei, raion Făurei.
17. Dumitrescu Gh., Com. Pătîrlagele, raion Cislău.	27. Drăgoescu Ioan, Tecuci.
18. Teodor Gh., Com. Pătîrlagele, raion Cislău.	28. Gorgan Vasile, Tecuci.
19. Popescu Gh., Buzău.	29. Mihalcea Const., Focșani.
20. Jinga Dumitru, Com. Cărpiniștea, raion Buzău.	30. Marcu Nicolae, Focșani.

III. EPISCOPIA DUNARII DE JOS

a) Membri clerici

1. Pr. Copceag Petre, Galați.	6. Pr. Codreanu Nicolae, Constanța.
2. Pr. Vicol Nicolae, Galați.	7. Pr. Nicolae Virgil, Medgidia.
3. Pr. Velescu Nicolae, Com. Gropeni, raion Brăila.	8. Pr. Capaciurea Dumitru, Măcin.
4. Pr. Ioan Angelescu, Com. Insurăței, raion Brăila.	9. Pr. Secuianu Ion, Babadag.
5. Pr. Teodor Teodoru, Raion Bujoru.	10. Pr. Andone Dumitru, Com. Sîmbata Nouă, Raion Hîrșova.

b) Membri mireni

11. Radu Gheorghe, Galați.	21. Eftimie Ștefănașe, Constanța.
12. Teodorescu Nicolae, Galați.	22. Lupașcu Dumitru, Constanța.
13. Lupu Gheorghe, Galați.	23. Stanciu Petre, Constanța.
14. Hîncu Ștefan, Galați.	24. Mihăilescu Barbu, Constanța.
15. Vasile Grigore, Brăila.	25. Ciobanu Ioan, Constanța.
16. Alecu Popovici, Galați.	26. Andone Vasile, Constanța.
17. Tender Ioan, Brăila.	27. Chirilov Vladimir, Constanța.
18. Manciu Vladimir, Galați.	28. Ghindea Gh., Constanța.
19. Iordache Dobre, Com. Berești, Raion
Bujoru.	29. Negoită Mihalache, Constanța.
20. Cojocaru Stoian, Galați.	30. Constantin Dăneț, Constanța.

B. MITROPOLIA MOLDOVEI ȘI SUCEVEI

IV. ARHIEPISCOPIA IAȘILOR

a) Membri clerici

1. Pr. Constantin Andone, Iași.	6. Pr. Teodor Bodnari, Gura Humorului.
2. Pr. Ștefan Verdeș, Iași.	7. Pr. Dr. Gh. Comaniță, Dorohoi.
3. Pr. Gheorghe Titu, Pașcani.	8. Pr. Mihai Gheorghiu, Botoșani.
4. Pr. Toma Rîpă, Hîrlău.	9. Pr. Ioan Morariu, Tg. Neamț.
5. Pr. Petre Alexa, Suceava.	10. Pr. Neculai Gavril, Hoisești, Raion
P. Neamț.

b) Membri mireni

11. Acad. Prof. Dr. V. Rășcanu, Iași.	21. Prof. Dumitru Lucaș, Cîmpulung.
12. Ioan Zamfirescu, Iași.	22. Teofil Timu, Cîmpulung.
13. Acad. Iuliu Nițulescu, Iași.	23. Gheorghe Burduja, Dorohoi.
14. Prof. N. I. Popa, Iași.	24. Vasile Lebădă, Dorohoi.
15. Dr. Mihai Paraschiv, Focșani.	25. Ioan Bordeianu, Botoșani.
16. Alex. Ivanovici, Pașcani.	26. Prof. Ioan Damian, Botoșani.
17. Ioan Gavrilescu, Deleni, Hîrlău.	27. Ioan Diaconu, Tg. Neamț.
18. Gheorghe Cotruță, Scobinți, Hîrlău.	28. Ioan Gh. Drăghici, Tg. Neamț.
19. Dr. D. Stoleru, Suceava.	29. Constantin Grințescu, Piatra Neamț.
20. Gheorghe Lesnea, Iași.	30. Ioan Iacob, Piatra Neamț.

V. EPISCOPIA ROMANULUI ȘI HUȘILOR

a) Membri clerici

1. Pr. Roman Drug, Adjud.	7. Pr. Zolotovici Gh., Com. Scînteia,
Raion Negrești.
2. Pr. Eusebiu Bejan, Adjud.	8. Pr. Ardeleanu Eug., Com. Cașin,
Raion Tg. Ocna.
3. Pr. Mareș Ioan, Leorda, Raion Moinești.	9. Pr. Bucă Nicolae, Com. Cordon,
Raion Roman.
4. Pr. Sușnea Dumitru, Murgeni, Raion Bîrlad.	10. Pr. Movileanu Constantin, Com.
Bahna, Raion Buhuși.
5. Pr. Rugină Vasile, Vaslui.	
6. Pr. Barcaru Nichifor, Huși.	

b) Membri mireni

11. Ioan Gheorghiu, Adjud.	21. Constantin Asmarandei, Moinești.
12. Nastasă Negoia, Adjud.	22. Petru Bordea, Comănești, Moinești.
13. Alexandru Bilan, Bacău.	23. Eugen Coroi, Negrești.
14. Valeriu Condurat, Bacău.	24. Neculai Dumitrașcu, Negrești.
15. Gheorghe Gilcă, Bîrlad.	25. Ioan Caminschi, Roman.
16. Laurențiu Mărgineanu, Bîrlad.	26. Vasile Marcoci, Roman.
17. Gheorghe Tapalagă, Buluși.	27. Grigore Pruteanu, Onești.
18. Ioan Apetrei, Com. Racova.	28. Nicolae Chiriță, Tg. Ocna.
19. Vasile Teodorescu, Huși.	29. Ștefan Chesin, Vaslui.
20. Eugen Cherembac, Huși.	30. Gheorghe Merișescu, Vaslui.

C. MITROPOLIA ARDEALULUI

VI. ARHIEPISCOPIA DE ALBA-IULIA ȘI SIBIU

a) Membri clerici

1. Pr. Traian Belășcu, Sibiu.	6. Pr. Ioan Șarlea, Sărmaș, Raion Lu-
2. Pr. Nicodim Belea, Sf. Gheorghe, Reg. duș.	
3. Pr. Vasile Coman, Brașov.	7. Pr. Ioan Munteanu, Sibiu.
4. Pr. Victor Negrea, Alba-Iulia.	8. Pr. Lazăr David, Tg. Mureș.
5. Pr. Sofron Vlad, Sibiu.	9. Pr. Ioan Oroș, Avrig, Raion Sibiu.
	10. Pr. Petre Boeriu, Mediaș.

b) Membri mireni

11. Pantelimon Bratu, Sibiu.	20. Vasile Boca, Sibiu.
12. Toma Șerb, Sibiu.	21. Iuliu Georgescu, Tîrnăveni.
13. Eugen Furnică, Brașov.	22. Ilie Tătaru, Mediaș.
14. Iorgu Ivan, Sibiu.	23. Paul Constantinescu, Sibiu.
15. Pêtru Deji, Făgăraș.	24. Alexandru Baci, Sibiu.
16. Ioan Bucșa, Com. Alțina, Raion Agnita.	25. Grigore Bădilă, Sibiu.
17. Gheorghe Rășinar, Sebeș-Alba.	26. Irinie C-tin, Sibiu.
18. Zaharia Albu, Sebeș.	27. Gheorghe Iosif, Tg. Mureș.
19. Iuliu Mitrofan, Com. Cricău, Raion Alba-Iulia.	28. Traian Mișu, Tg. Mureș.
	29. Nicolae Fechet, Reghin.
	30. Grigore Braic, Toplița.

VII. EPISCOPIA VADULUI, FELEACULUI ȘI CLUJULUI

a) Membri clerici

1. Pr. Socaciu Martin, Aiud.	6. Pr. Roman Răzlog, Gherla.
2. Pr. Iacob Victor, Bistrița.	7. Pr. Pop Petru, Huedin.
3. Pr. Furdii Sorin, Cîmpeni.	8. Pr. Șuteu Petru, Tg. Lăpuș.
4. Pr. Truția Sabin, Cluj.	9. Pr. Peter Adrian, Năsăud.
5. Pr. Purdea Dumitru, Dej.	10. Pr. Caian Alexandru, Turda.

b) Membri mireni

11. Goga Octavian, Aiud.	13. Moldovan Al., Bistrița.
12. Mira Ioan, Ocna-Mureș.	14. Oțoc Gh., Șieuf.

15. Dr. Şortan Vasile, Cluj.	23. Daşoveanu Nicolae, Cluj.
16. Sicoe Viorel, Cîmpeni.	24. Potra Aurel, Bologa-Huedin.
17. Măgureanu D., Cluj.	25. Dr. Aurelian Ionaşcu, Cluj.
18. Cuibuş Vasile, Cluj.	26. Dr. Druţă Leontin, Lăpuş.
19. Popescu Dragomir, Cluj.	27. Dr. Pop Liviu, Cluj.
20. Bizo Ioan, Dej.	28. Grapini Maxim, Rodna Năsăud.
21. Dr. Mihai Fărcaşiu, Cluj.	29. Zaharescu Mihai, Cluj.
22. Nicula Gheorghe, Gherla.	30. Chişiu Ioan, Turda.

VIII. EPISCOPIA ORADIEI

a) Membri clerici

1. Pr. Bocşan Moise, Brateca, Raion Aleşd.	6. Pr. Coteţu Rudolf, Văleni, Raion Şomcuţa.
2. Pr. Poiată Emil, Vaşcău, Raion Beiuş.	7. Pr. Madineca Paul, Oradea.
3. Pr. Pădurice Grigore, Voevozi, Raion Marghita.	8. Pr. Soran Augustin, Certeze, Raion Oaş.
4. Pr. Pop Valentin, Haicu, Raion Oradea.	9. Pr. Dr. Culeşir Petru, Virişmort, Raion Sighet.
5. Pr. Cărpineanu Ioan, Iaz, Raion Şimleu.	10. Pr. Andreescu Marcel, Jibou, Raion Zalău.

b) Membri mireni

11. Popovici Ioan, Oradea.	21. Brîndaş Iosif, Oradea.
12. Hosu Ioan, Aleşd.	22. Ostafi Dumitru, Oradea.
13. Popescu Marin, Oradea.	23. Popovici Florian, Carei.
14. Bochiş Alex., Oradea.	24. Flamapol Gh., Carei.
15. Virag Ioan, Săcutieni.	25. Dr. Nicoară Cornel, Satu-Mare.
16. Sălăjan Iosif, Oradea.	26. Demcu Mihai, Satu-Mare.
17. Bejan Aurel, Oradea.	27. Josan Nicolae, Sighet.
18. Bulbucă Iosif, Oradea.	28. Mesaroş Alex., Sighet.
19. Hidan Ioan, Şimleu.	29. Gorun Petru, Oradea.
20. Blaga Eugen, Oradea.	30. Mag Victor, Oradea.

D. MITROPOLIA OLTENIEI

IX. ARHIEPISCOPIA CRAIOVEI

a) Membri clerici

1. Pr. Gheorghe Nicolaescu, Craiova.	6. Pr. Nicolae C. Popescu, Strehaia.
2. Pr. Nicolae Popescu, Balş.	7. Pr. Victor Rădulescu, Gilort.
3. Pr. Vasile Popeangă, Băileşti.	8. Pr. Ion Popescu, Segarcea.
4. Pr. Ilie Brătan, Calafat.	9. Pr. Teodor Drăghici, Tr. Severin.
5. Pr. Leon Iftodi, Caracal.	10. Pr. Alexandru Miulescu, Peştişani.

b) Membri mireni

11. Cireaşă Nicolae, Craiova.	17. Pătruş Marin, Calafat.
12. Bărbieru Constantin, Craiova.	18. Apostolescu Nicolae, Calafat.
13. Vraibe Mihai, Balş.	19. Dr. Olaru Alexandru, Caracal.
14. Davidescu Constantin, Balş.	20. Sulcea Ştefan, Caracal.
15. Călin Constantin, Băileşti.	21. Bratiloveanu C., Strehaia.
16. Dumitrescu Florin, Băileşti.	22. Porcescu Benedict, Strehaia.

23. Calotescu Ion, Gilort.
24. Popescu Grigore, Gilort.
25. Firescu Gh. Ion, Segarcea.
26. Ștefănescu Marin, Segarcea.

27. Vilceanu Ion, Tr. Severin.
28. Culman Ion, Tr. Severin.
29. Pană D. Ion, Peștișani.
30. Giorgi Constantin, Peștișani.

X. EPISCOPIA RIMNICULUI ȘI ARGEȘULUI

a) Membri clerici

1. Pr. Mustăța Gh., Goranu, Raion Rîmnicul Vîlcii.
2. Pr. Boncescu Cornel, Băseni, Costești.
3. Pr. Stănciulescu Ion, Aref, Curtea de Argeș.
4. Pr. Cirstoiu Nicolae, Drăgășani.

5. Pr. Chiriță Grigore, Rîmnicul Vîlcii.
6. Pr. Petria Ilie, Bulzești, Raion Olteț.
7. Pr. Bejan Constantin, Pitești.
8. Pr. Trandafir Ion, Slatina.
9. Pr. Băldescu Emil, Tr. Măgurele.
10. Pr. Epurescu Constantin, Vedeia.

b) Membri mireni.

11. Mutu Anastase, R. Vîlcii.
12. Prof. Schileru Grigore, R. Vîlcii.
13. Pîrvu P. Mihai, Buzoiești, Raion Costești.
14. Stoica Gheorghe, R. Vîlcii.
15. Prunescu Constantin, Curtea de Argeș.
16. Penescu Ion, Pitești.
17. Dr. Băluță Ion, R. Vîlcii.
18. Diaconescu Costache, R. Vîlcii.
19. Prof. Moinea Ion, Vaideeni, Raion Horezu.

20. Ing. Lăzărescu Virgil, R. Vîlcii.
21. Dr. Marcu Gheorghe, R. Vîlcii.
22. Stănescu Gheorghe, Pitești.
23. Chera Nicolae, R. Vîlcii.
24. Olivotto Leonida, Pitești.
25. Doicescu Ion, Slatina.
26. Dumitrescu Constantin, Slatina.
27. Arsu Vasile, Măgurele, T. Măgurele.
28. Anastasiu Alexandru, Slatina.
29. Zăvoianu Vasile, Pitești.
30. Georgescu Vasile, R. Vîlcii.

E. MITROPOLIA BANATULUI

XI. ARHIEPISCOPIA TIMIȘOAREI ȘI CARANSEBEȘULUI

a) Membri clerici

1. Pr. Ioan Goanță, Timișoara.
2. Pr. Victor Steica, Timișoara.
3. Prot. Ioan Olariu, Deta.
4. Pr. Ioan Șișu, Mănăștur.
5. Prot. Vitalie Pereteatcu, Lipova.

6. Prot. Toma Bujor, Lugoj.
7. Prot. Gh. Vihoi, Oravița.
8. Pr. Nicolae Paștiu, Sînnicolaul Mare.
9. Prot. Ioan Geția, Timișoara.
10. Pr. Dr. Zeno Munteanu, Caransebeș.

b) Membri mireni

11. Nicolae Bolelei, Bozovici.
12. Dr. Nicolae Bihoiu, Timișoara.
13. Ioan Gaita, Caransebeș.
14. Ilie Rădoi, Lupalnic.
15. Marcel Popescu, Timișoara.
16. Gh. Adam Berezan, Banloc.
17. Vasile Nicorescu, Temerești.
18. Petru Juratoni, Fîrdea, Raion Făget.
19. Gheorghe Ususan, Lipova.
20. Gheorghe Mladin, Lipova.
21. Dr. Iuliu Pora, Topolovăț.

22. Simion Marghitan, Lugoj.
23. Dr. Teodor Dejeu, Timișoara.
24. Dr. Aurel Perian, Oravița.
25. Petru Anțilă, Bocșa Vasiovei.
26. Petru Peia, Reșița.
27. Dr. Petru Fărcuțiu, Timișoara.
28. Traian Gligor Vințan, Sînnicolaul Mare.
29. Dr. Al. Radivoievici, Timișoara.
30. Dr. Nicolae Apostolescu, Timișoara.

XII. EPISCOPIA ARADULUI, IENOPOLEI ȘI HALMAGIULUI

a) Membri clerici

1. Pr. Dr. Simion Șiclovan, Arad.	6. Pr. Hălmagiu Ioan, Băiești, Raion Hațeg.
2. Pr. Benea Trifu, Luncoiul de Sus, Raion Brad.	7. Pr. Adam Borșei, Hunedoara.
3. Pr. Cuzman Dimitrie, Chișineu Criș.	8. Pr. Borza Emil, Ineu.
4. Pr. Chiffa Teofil, Deva.	9. Pr. Dănilă Ioan, Cugir, Raion Orăștie.
5. Pr. Popa Ioan, Șebiș, Raion Gurahonț.	10. Pr. Maier Traian, Petroșani.

b) Membri mireni

11. Dr. Aurel Botiș, Arad.	21. Dr. Cosma Octavian, Hațeg.
12. Serb Vichentie, Arad.	22. Neidoni Romulus, Hațeg.
13. Dr. Hălmăgeanu Liviu, Arad.	23. Davidescu Eftimie, Hunedoara.
14. Micluția Traian, Baia de Criș, Raion Brad.	24. Popa Ioan, Hunedoara.
15. Dr. Ioan Bejan, Arad.	25. Hanciuța Teodor, Iermata, Raion Ineu.
16. Adoc Ilie, Chișineu Criș.	26. Popa Dimitrie, Ineu.
17. Cionca Teodor, Herepeia, Vețel, Deva.	27. Dr. Ioan Radu, Arad.
18. Filimon Aurel, Deva.	28. Albu Ioan, Orăștie.
19. Dr. Cosma Gheorghe, Gurahonț, Reg. Crișana.	29. Văsar Traian, Petroșani.
20. Groza Vasile, Saturău, Raion Gurahonț.	30. Ciucuriță Gh., Arad.

ART. 2. — P. C. Pr. Gheorghe Soare, Consilier Administrativ Patriarhal, este delegat cu aducerea la îndeplinire a prezentei Deciziuni.

Data în reședința Noastră patriarhală din București, astăzi, 15 decembrie 1962.

Președintele Consiliului Național Bisericesc.

† **J U S T I N I A N**

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMINE

